

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS,
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

SVTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLIATAS, PERQUAM DILIGEN-
TER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS
OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA;
INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTI-
BUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM
MARGINEM SUPERIORUM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS
CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTI-
CAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATI-
STICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITUR-
GICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM
DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID
NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSE,
IN QUOLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIIVM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM
SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO
GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS,
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTAN-
TIBUS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES,
LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA :

ACCURANTE J.-P. MIGNÈ,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS FITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, QUODAD PRIMAM SERIEM, VIGINTI-QUINQUE ET DECENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA
STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT, GRÆCA
DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM INA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLI-
ETITUR, ET AD NOVEN ET CENTUM VOLUMINA PERVENIT, SED SINE INDICIBUS; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM
TANTUM EXHIBET. IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINEBETUR; UTRAQUE VICESIMA QUARTA
DIE DECEMBRI 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NEMPE
LATINUM QUINQUE FRANCIS VOLUMINIBUS EMITUR: CTRORIQUE VERO, ET PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EM-
PTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 326 VOLUMINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272
PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT, SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLI-
TUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRÆ ET SEORSIM
COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEN VIL-
PRO SEX FRANCIS OSTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONDUM EXCUSIS APPLICANTUR.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXI.

NICOLAUS CP., EUTYCHUS ALEXANDRINUS. BASILIUS NEOPATRENSIS,
BASILIUS CÆSARIENSIS, COGNOMENTO MINIMUS. ALII.

EXCUDIBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNÈ EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO DENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTRUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X, ANNI 925-956.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ,

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

NICOLAI,

CONSTANTINOPOLITANI ARCHIEPISCOPI,

EPISTOLÆ.

ACCEDUNT

ΕΥΤΥΧΙΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΙ, ΒΑΣΙΛΙΙ ΝΕΟΠΑΤΡΕΝΣΙΣ, ΒΑΣΙΛΙΙ ΚÆΣΑΡΙΕΝΣΙ.
COGNOMENTO MINIMI, ΜΟΣΙΣ ΒΑΡ-ΣΕΡΗÆ,
THEODORI ΔΑΦΝΟΠΑΤÆ, ΝΙΣΕΦΟΡΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΙ ΟΥ.

QUÆ SUPERSUNT;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ.

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 10 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDERETUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUCE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

1863

OCR ABK / FR

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X, ANNI 925-956.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXI CONTINENTUR

NICOLAUS CP. PATRIARCHA.

<i>Præfatio.</i>	9
Homilia de capta Thessalonica (fragmentum).	26
Nicolai Epistolæ CLXIII, Græce ex editione card. Ang. Maii, Latine ex interpretatione nostra.	29
Liber ad præpositum Sacri Montis, ut typus in ordine vitæ, Græce tantum ap. Maium.	291

ANONYMUS.

<i>Monitum.</i>	406
Fragmentum historicum.	407

BASILIIUS NEOPATRENSIS METROPOLITA.

Prologus interpretationis duodecim prophetarum minorum.	411
---	-----

BASILIIUS CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ EPISCOPUS, COGNOMENTO *MINIMUS*.

Commentaria ad S. Gregorii Nazianzeni orationes (<i>memorantur tantum</i>) utpote jam edita tom. XXXVI.	417
---	-----

GREGORIUS CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ PRESBYTER.

Vita S. Gregorii Nazianzeni (<i>vide tom. XXXV</i>).	418
In synodum Nicænam.	419

JOSEPHUS GENESIUS.

Chronographia Byzantina (<i>vide inter Scriptores post Theophanem, tom. CIX</i>).	439
---	-----

ANONYMUS.

Vita S. Lucæ Junioris.	411
------------------------	-----

LEO GRAMMATICUS.

Annales Byzantini (<i>vide tom. CIX</i>).	470
---	-----

ANONYMUS.

Vita S. Clementis Bulgarorum episcopi (<i>exstat tom. CXXVI Theophylactum, cui a nonnullis tribuitur</i>).	479
--	-----

MOSES BAR-CEPHA, SYRUS.

Commentaria de Paradiso ex sermone Syriaco in Latinum translata ab Andrea Masio.	481
--	-----

THEODORUS DAPHNOPATA.

<i>Notitia.</i>	607
Encomium S. Joannis Baptistæ (<i>Exstat inter opera Theodoretii, tom. LXXXIV</i>).	611
Oratio in translationem manus S. Joannis Baptistæ Antiochia Constantinopolium.	611

NICEPHORUS PRESBYTER CP.

Vita S. Andreæ Sali seu Sulti, ex Actis SS. Bolland. Præmittitur Conradi Janninghi Commentarius.	621
--	-----

EUTYCHIUS ALEXANDRINUS PATRIARCHA.

Annales, seu liber historicus a tempore Adami ad annos usque Hejiræ Islamiticæ, ex Arabico in Latinum sermonem translatus.	907
--	-----

GEORGIUS MONACHUS.

Historia Byzantina (<i>vide tom. CIX, in Scriptoribus post Theophanem</i>).	1155
---	------

NICOLAUS

CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA

NOTITIA.

Auctore R. P. God. Henschenio in Actis SS. Bolland. Maii tom. III, die 15, pag. 509.

Leonis Sapientis seu Philosophi imperatoris Constantinopolitani mysticus fuerat S. Nicolaus, id est, non solum secretioris ejus consilii senator, sed ipsius senatus oculus seu præsens; et ab hoc excellenti magistratu translatus est ad patriarchatum Constantinopolitanum, ac tandem plenus dierum ac meritorum migravit ad Christum hoc 15 Maii: ad quem diem, *sancti*, sive τοῦ ἐν ἁγίοις, *patriarchæ Constantinopolitani Nicolai depositio* inscripta est pervetusto Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod est Collegii Claromontani societatis Jesu Parisiis. Ejusdem patriarchæ Nicolai sacra memoria ad eundem diem celebratur in Menæis mss. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, signalis littera O et n. 148, et in unis Menæis ducis Sabaudia: in alteris vero refertur ad diem sequentem 16 Maii, uti etiam in Parisiensibus cardinalis Mazarini. At pridie siye ad diem 14 Maii, in mss. Divionensibus Petri Francisci Chiffletii, dicitur S. Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus in pace quievissse, adjungiturque hoc distichon:

Ὁ Νικόλαος ἐκλιπὼν σκιάν βίου,
Πρὸς ἄσκιον μετῆλθε φωτὸς χωρίου.

*Umbram relinquens Nicolaus sæculi,
Translatus est in nescium umbrarum locum.*

1. Inter uxores quas Leo Sapiens successive duxit, prima S. Theophano, quæ a Græcis refertur ad diem 16 Decembris; quarta Zoe fuit, quam in illa dignitate vixisse annum unum et menses octo, scribit Leo Grammaticus in Chronographia, hanc Zoen materteram suam appellans, adeo ut certior haberi nequeat auctor notitiæ de S. Nicolao postulata. Mortuo ergo S. Antonio Caulea patriarcha, cujus Acta illustravimus ad diem 12 Februarii, « in ejus locum Nicolaus imperatoris mysticus proventus est anno 895, quem creditum sapientia alios et prudentia anteire » ait Cedrenus: quæ vero deinde contigerunt, ita narrat Leo Grammaticus, pag. 481. « Tauromenium Siciliæ civitas ab Afris capta est, socordia aut verius prodicione Eu-

stathii classis Drungarii et Caramali, nec non Michaelis Characti, ibidem reperorum, quamplurimis Romanorum ea in clade cæsis. Reversi in urbem ab imperatore et patriarcha reprehensi, et a Michaele Characto proditiõnis convicti, morte condemnati sunt: patriarcha vero Nicolao apud imperatorem interpellante, mors condonata: verberibusque solummodo subjecti, bonis eorum publicatis, inter monachos detrusi sunt. » Et pag. 483: « E Zoe, inquit, quarta conjuge Constantinum filium Leo suscepit, qui festo Luminum a Nicolao patriarcha in Magna Ecclesia, suscipientibus puerum e fonte Alexandro imperatore, Samona patricio et proceribus cunctis, baptizatus est.... Eandem vero Zoen declaravit Augustam imperator, quem eapropter Ecclesiæ liminibus patriarcha prohibuit: ut exinde pariter dextera ecclesiæ parte, via consueta penitus relicta, ad Mitatoricum usque pertransiret. Samonas deinde accubitor proventus est, quod ad omne facinus et pravitatem imperatori manum præberet auxiliarem, et adversus Ecclesiam cœperunt meditari. Vocatum quippe ad se Nicolaum patriarcham die primo Februarii, precibus instabant, ut in Ecclesiam reciperentur. Ut vero flectere non potuerunt, a convivio publico, ad quod vocatus fuerat, ejectum et per Bucoleonem ductum, lincricque impositum, in Hieriam traiecerunt: e qua pedes ad Galacrenos usque nive multa delibutus pervenit. In ejus locum Euthymius syncellus vir gravis et temperatissimus sussectus est, quem dicunt divina revelatione id muneris suscepisse. Volebat enim imperator haresim et legem ponere, qua viro tres quatuorve uxores ducere liceret, pluribus doctissimis viris ad id opem conferentibus. » Hæc Leo agens de uxoribus successive ducendis, et consentit Cedrenus, cujus interpres perperam interposuit simul tres quatuorve uxores ut ducere liceret. De illa olim prohibitione lata consule Matthæi monachi quæstiones matrimoniales, libro VIII tomi primi Juris Græco-Romani, et quæ cardinalis Baronius Annalibus

insevit ad annum nongentesimum primum, ubi allegat et promulgatam ab imperatore hoc Leone constitutionem, qua prohibuit tertium matrimonium, ut illud contrahentes pœna per sacros canones statuta plecterentur. Interim ille idem, qui hæc sanxit, post tertiam uxorem defunctam, adhuc quartam accepit. Cujus rei causa Nicolaus patriarcha ab ecclesia ejectus est, omnesque illæ turbæ sunt subsecutæ in ejus ejectione et Euthymii subrogatione, cum schismate divisa illa Ecclesia, Nicolao alii, alii vero Euthymio inhærent. At quomodo se habuerit quadrigamia ista Leonis imperatoris in conjugum successione, ex Præambulis Constantini Porphyrogeniti ad edictum unionis ex libro *Novellarum Juris Orientalis* describit, ibidemque videri potest tomo I, pag. 105. Sed potius ad restituendum in sedem S. Nicolaum properemus : quo nos manuducens trahit Leo Grammaticus ita scribendo.

3. « Cum Leo imperator, gravi morbo jactatus, successorem suum fratrem Alexandrum designasset, essetque obtestatus ut Constantinum filium suum protegeret; diem extremum obiit undecimo die Maii : » quem etiam diem obitus assignat Cedrenus. Mensem Maium solum indicat Zonaras : ut Curopalates Scilitza ait « 11 Junii mensis decessisse e vita. » Annus is erat nongentesimus undecimus. « Tum, inquit Leo Grammaticus, imperavit Alexander una cum Constantino Leonis filio annum unum dies viginti novem : missoque ad Nicolaum ad Galacrenas nuntio, Euthymium patriarcham deposuit, et Nicolaum secundo restituit. Habuit autem Alexander ad Magnauram silentium, et concilium celebravit, atque Euthymium ab Agatho advocavit : eundemque cum Nicolao patriarcha sedere jussit, iudicii assessores ejus depositioni vacabant attentius, cum dedecore venerandi et per omnia mirandi viri colendam barbam vellicantes, aliaque opprobria et injurias inferentes : quas quiete et mansuete honorabilis et sacer vir tolerabat. Ex quibus ad Agathi ædes vita functus, in proprio monasterio juxta Psamathium depositus est.... Alexander imperator mori se prævidens, Nicolao patriarcha, et Stephano Magistro, et Joanne magistro Elada, et Joanne rectore, et Euthymio, Basilitze, et Gabrielopulo procuratoribus institutis, Constantino Leonis filio reliquit imperium.... Eo itaque palatii potestatem adepti, Nicolaus patriarcha rebus communibus providebat, curamque gerebat quotidianorum regni negotiorum....

4. « Mense porro Augusto Simeon Bulgariae princeps, adversus Romanos comparato exercitu cum multitudine gravi Constantinopolim appulit; et vallo a Blachernis ad portam Chrysem vocatam circumducto, urbem obsedit : alisque spei suæ in sublime elatus, subacturum omnino nullo labore

A promittebat. Probatis autem in a versus incunium munimentis, urbisque, ex populi copia et machinis, securitate ac præsidio conspecto, spe decæptus, in locum Hebdomum dictum pacis oblaturus fœdera reversus est. Procuratoribus pacem oblatam libenter excipientibus, Simeon Theodorum magistrum de illa tractaturum misit. Nicolaus autem patriarcha, Stephanus et Joannes magister, imperatore secum ducto, Blachernas usque profecti, filios Simeonis geminos induxerunt in urbem, qui in palatiis una cum imperatore convivati sunt. Nicolao vero patriarchæ ad Simeonem accedenti, ipse Simeon caput inflexit. Patriarcha igitur super eum orationem fusurus, stemmatis vice proprium capitis tegumentum ejus imposuit capiti. Donis itaque immensis et quam maximis excepti Simeon et ejus filii in patriam reversi sunt, ad invicem discordes ob præfatæ pacis conditiones....

5. « Constantinus imperator revocatam a matre et ad se translata imperii potestatem omnem declaravit, et Nicolaum patriarcham, Stephanumque magistrum in palatio sibi adesse mandavit.... Imperator et patriarcha Joannem Garidam ad se vocatum Scholarum Domesticum esse jusserunt, veriti ne Phocas in rebellionem deficeret.... Nicetas autem patricius, Romani consocer, in palatium profectus, Nicolaum patriarcham inde dejecit.... Sacrorum autem jejuniorum quinta hebdomade, mense Aprili, Helenæ Romani filix contractus nuptialis arrha a Constantino imperatore traditur, et tertia Paschatis feria, Galilea dicta, benedicitur, et cum ea nuptialibus corollis redimitur a Nicolao patriarcha : et tunc Romanus imperatoris pater declaratur, et Romani vice Christophorus ejus filius hæteriarques instituitur.... Quarto vero supra vicesimum Septembris mensis, Cæsaris dignitate; Decembris autem mensis decimo septimo Christi Domini proparentum festo, imperii diademate a Constantino imperatore et Nicolao patriarcha Romanus ornatur; sanctorum deinde Luminum die Theodoram uxorem coronat. Mox Maii mensis die decimo septimo indictione quinta (a), Christophorus Romani filius imperator renuntiatur, et ejusdem mensis vicesimo sanctæ Pentecostes die festo a Constantino redimitur : istique duo soli ejusdem diei processu solemniter per urbem progressi sunt. Porro Julio mense indictione octava (b) die Dominica, totius Ecclesiæ a Romano inita est concordia, cunctis metropolitibus et clericis, qui a Nicolai et Euthymii partibus divisim steterant animis, in consensionem redeuntibus....

6. « Septembri vero mense indictione secunda (c), Simeon Bulgariae princeps, copiis omnibus eductis, adversus Constantinopolim expeditionem parat. Inde Thraciam et Macedoniam depopulatur, incendia ubique spargit, evertit omnia, et ad arbores usque ex-

(a) Inno nona.

(b) Lege decima.

(c) Lege undecima.

scindit. Ad Blachernas præterea devectus, Nicolaum patriarcham et procerum quosdam, ut de pace conferrent, ad se mitti postulavit. Datis igitur ex parte utraque obsidibus, convenerunt prius quidem Nicolaus patriarcha, deinde Michael Patricius Sty-piotes, et Joannes Mysticus, qui ab imperatore secundas tenebat. Et hi quidem cum Simeone de pace tractatum habebant: Simeon autem retro eos amandavit: ipsum vero imperatorem videre expetiit, a multis de ejus prudentia, fortitudine et solertia certior factus... Imperator una cum patriarcha Nicolao ad Blachernas et sanctum loculum progressus, ad preces manus extendit: deinde pronus in terram cadens, sacrum lacrymis pavimentum irrigavit; Deiparam a labe immunem obtestatus, ut inflexum et rigidum superbi Simeonis emolliret cor, et quæ sunt pacis inspiraret: sacroque scriniolo, quo veneranda sanctæ Deiparæ vestis reposita est, aperto, illam inde sublata, ex fide qua in immaculatam Dei Genitricem pollebat, velut galeam capiti circumponens imperator, firmissimis armis munitus, classi viæ comite, clypeis et armis adornata, ad præfixum locum cum Simeone tractaturus accessit.... Simeon equo desiliens ad imperatorem accessit, dataque invicem salute, pacis tractatum moverunt.... Simeon imperatoris moderationem et sermones cum verecundia miratus, pacem componi annuit. Cum igitur sibi invicem valedixissent, a se mutuo disjuncti sunt....

7. « Decembris autem mensis die vicesimo quinto, filios suos Stephanum et Constantinum Romanus imperii corona ciuxit: sed et Theophylactum filium clericum totondit patriarcha, et subdiaconum ordinavit, tandemque Syncellum promovit, cum prius ad sanctum ingressum cum subdiaconis allectus processisset.... Mensis vero Maii die decimo

(d) *Lege tertia decima.*

A quinto, indictione tertia (d), mortem obiit Nicolaus patriarcha, post secundam renuntiationem throni potitus annos tredecim: ejusque corpus in Galacrenarum monasterio ab eo condito depositum est. »

8. Hactenus Leo Grammaticus, auctor coævus et oculatus testis in sua Chronographia, quam indictionibus perperam definitis interturlavit incuriosus aliquis amanuensis. Nam sicut antea pag. 497, lin. 7, legelatur: *Indictio decima nona* cum sola *nona* esset collocanda, ita in jam transcriptis eadem *nona indictio* perperam vocatur *quinta*, anno scilicet 924, quo Christophorus Romani Lecapeni filius die 20 Maii festo Pentecostes est imperator coronatus. Eo scilicet anno cyclo lunæ 10, solis 6, littera Dominicali G, Pascha celebratum fuit ipsis Kalendis Aprilis, et festum Pentecostes die 20 Maii. Eodem errore dein *indictio octava* pro *decima*, *secunda* pro *undecima*, et *tertia* pro *decima tertia* notatur, atque ita apud Continuatores 9 indictionem legi observat in Notis Combefis. Mortuus ergo est sanctus Nicolaus 15 Maii anni 925. Restitutus autem in sede ab Alexandro imperatore, anno 911, aut initio sequentis. Nam is solum anno uno et diebus viginti novem regnavit: atque ita hac secunda vice Ecclesiæ præfuit S. Nicolaus annis tredecim. Appellatus est idem Nicolaus Priscus, seu ejus nominis primus, respectu eorum qui postea successerunt, fueruntque Nicolaus Chrysoberges sub Basilio Romani Lecapeni filio post annum 980, et Nicolaus Grammaticus, sub Alexio Commeno seniore, sæculo XII. Exstat autem tomo I Juris Græco-Romani, lib. IV, inter Sententias synodales Constitutio sub titulo Nicolai Prisci, quod litteræ patriarchales græcæ concedantur petentibus eas uti ibidem, pag. 249 legi potest.

ANGELO MAI MONITUM.

(Spicil. Rom. X.)

1. Nicolaus noster sub Leone Sapiente imp. ad patriarchalem sedem evectus fuit anno 895, quadriennio post Photii obitum. Idem post novennium (aut post annos XI, ut dicitur apud Lenuclavium in *Jure Gr. Rom.*, p. 301) a Leone prædicto, cui in quartharum nuptiarum negotio adversabatur, sede pulsus est, quam nonnisi anno 914 sub Alexandro Leonis demortui fratre recuperavit, donec anno 924 obiit, decursis in episcopatus regimine (subducta exsilii intercapedine) annis tribus supra viginti. Ab Ephraënio chronographo, v. 10,050, seqq., dicitur ante episcopatum monachus pius, sapiens, magna fama præditus, et Byzantina sede dignus, quam priusquam occuparet, officium mystici gesserat (quod ei cognominis instar inbæsit), id est, ut vulgo intelligitur, sanctiori consilio aulico a secretis fuerat. Ab eodem Ephraënio dicitur gente Italus, et a natura comparatus ad eloquentiam, ἐκφύς Ἰταλῶν, εὐφύης περὶ λόγους. Nicolaum hunc sancti titulo donatum video a Baronio in Annalibus, et a Bollandianis, Cupero scilicet in patriarchis Constantinop., et Henschenio in Actis Sanctorum die xv Maii, qui postremis acta ejus, ex Leone præsertim Grammatico hausta, accurate scripsit. Ne quid dicam de laude sanctitatis in Nicolaum a Græcis passim

cumulata, sane rigidum vitæ genus, cujus argumentum est tractatus ejus a nobis retro memoratus et editus, pastoralis insuper ejusdem zelus, constantia et eximia charitas, merito opinionem sanctitatis Nicolao conciliasse videntur. Nunc ei rei negotium facessere nonnulli haud absurde credent, quod in secunda ad principem Saracenum epistola honorifice Photium appellat. Verumtamen id more fortasse Græcorum sit, apud quos Photius insignem doctrinæ suæ memoriam reliquit : deinde eundem multo ante obitum cum papa Joanne reconciliatum scimus : denique ut cum reverentia de Photio loqueretur, pietas quædam suasit, quia se presbyteralem ab eo recepisse consecrationem his verbis inuit : ὁ ἀσπίδος Φώτιος, ἔμδς ἐν Πνεύματι ἀγίῳ πατήρ. Causa vero nominandi Photium hæc fuit, quod is cum patriarcha 'esse, singulari benivolentia cum Saraceni principis, cui Nicolaus scribit, patre devinctus fuisset. Cæteroque sub Leone imp., quo tempore patriarcha fuit Nicolaus, pacem dogmaticam (excepta quartarum nuptiarum controversia disciplinari) inter Ecclesias Romanam ac Byzantinam fuisse, apparet passim in his epistolis, nominatimque in lxxv : *Exploratum tibi est, tempore domini Leonis pupam et qui ei adhærebant, ad concordiam conjunctionemque cum Ecclesia nostra devenisse; cumque alta pax esset, etc.* Igitur dissidium ac prope schisma, quod haud semel in aliis epistolarum locis memoratur, inter ipsos sæpius vertitur Græcos, quorum pars quartis nuptiis, æque ac Romani, favebat. Interdum tamen cum Romanis quoque contenditur, præsertim in xxxii grandi epistola, qui Leoni imp. adversus suum patriarcham suppetias, legatione missa, tulerant ; sed de his infra.

II. Ob hanc brevem de Nicolao absolvendam notitiã, unum mihi nominandum superest documentum, cæteris biographis ignoratum propterea quod in ms. codice latet Vat. Ottob. CXLVII p. 132. seqq. hoc titulo : Ἐκφώνησις Λέοντι τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ ἐπὶ χειροτονίᾳ Νικολάου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου ὡκονόμεται δὲ ὡς αὐτοσχεδιασθεΐα. *Oratio ad Leonem religiosum imperatorem in ordinatione Nicolai sanctissimi patriarchæ. Habet autem formam dictionis extemporalis.* Sane nec elegans est hæc oratio, nec gravioris momenti, neque digna mihi visa est, quæ fieret comes disertarum atque elegantium Nicolai epistolarum. Collaudantur in ea Leo imp. et Nicolaus. Aliter tamen judicabam de huius professione a Nicolao, dum ordinaretur, publice recitata, et prædicto sermoni adnexa, quæ religiosæ historiæ multo utilior est, tum quia Byzantinæ Ecclesiæ praxim in suorum antistitum inauguratione demonstrat, tum quia perspicua præcipuorum dogmatum expositio est. Utique Leonclavius, si ei comperta fuisset, hanc in Græcum jus transtulisset. Etenim illa quam habet p. 40 diversa omnino breviorque est. Vaticana inscribitur, Σύμβολον πίστεως ἐπιδοθὲν ἐπὶ τῇ τῆς ἐπισκοπῆς Νικολάου προχειρήσει. Post præmium ad præsentem episcopos, profitetur Nicolaus fidem suam de Trinitate satis subtiliter et enucleate, nulla facta mentione de controversia cum Latinis circa Spiritus sancti processionem. Transit mox ad Domini incarnationem quam æque contra varios errores diligenter exponit. Postremo septem œcumenicarum. quis recenset, synodorum definitionibus adhærere se confitetur. De sexta quidem synodo hæc ait : Τῶν τὸ ἀνούσιατον καὶ τοῖς εὐσεβεῖσιν ἀθέλητον, ἐν ἐπὶ τοῦ Θεανθρώπου θέλημα, Σεργίου καὶ Πύρρου καὶ Κύρρου, ὄρους τε ἄλλους τῆ πονηρῶν συνεκρήτησαν ἐργαστήριον ἀθετησάντων. *Assentior Patribus, qui stultum et orthodoxorum voluntati repugnans figmentum unius in Deo humanato voluntatis abolerunt, Sergii, inquam et Pyrrhi ac Cyri, et aliorum quorumvis pravum errorem.* Animadvertat hic quisquis non partium sed veritatis studio ducitur, duos Nicolaum decessores suos patriarchas, tertium autem Alexandrinum inter damnatos hæreticos nominare, Honorii vero Romani nullam mentionem facere, de quo tamen reticere non poterat si reapse in actis authenticis sextæ synodi nomen ejus scriptum fuisset. Hanc Honorii omissionem in epistola quoque synodica S. Sophronii (quæ lecta fuit in sexto concilio) prorsus fieri, jam ego dixi in adnotatione ad Nicetæ Thesaurum Spicil. t. V, p. 465. Item in libello Græcorum synodico haud scribi cum prædictis Honorii nomen, dixi in adnot. ad Photianum syntagma canonum in Spicil. t. VII, p. 5. Quod si S. Germanus *De hæret. et syn.* apud nos tomo eodem part. 1, p. 52, Honorium quoque collocat cum damnatis Monothelitis, nonne vel ipse deceptus fuit, vel ejusdem fortasse scriptum interpolatum ? Et quidem Germani libellus privati scripti vim habet ; at Sophronii epistola, et Nicolai professio, publicam Ecclesiæ auctoritatem præ se ferunt. Hæc scripsi haud fremens neque debacchans pro Romanæ sedis honore, ut de pontificiis scriptoribus ait Caveus ad vi concilium, sed pacificæ veritatis ut spero viribus nixus et intimi sensus testimonio confirmatus. Sed jam ad Nicolai epistolas accedendum est.

III. Has invenimus centum et sexaginta tres in codice Vaticano, quarum (ut suis locis adnotamus) unam Græce et Latine non plenam Baronius ediderat ad an. 917, apud nos ep. 28 ; alias vero quatuor tantum Latine, et quidem mutilas nec satis bene in Latinam linguam conversas (quæ sunt apud nos epp. 49, 162, 159, 145.) Nam Baronianum fragmentum ad ducem Longobardiæ dissidet plane a nostra epistola 82 ; quare aliunde sumptum videtur. Denique apud eundem Baronium ad an. 912 et 916, indeque in collectione Labbeana Conciliorum t. IX, p. 1264. seqq., duæ ille leguntur, item Latine tantum, ad papam, quæ sunt apud nos Græce epp. 52 et 53. Manebat itaque medita hæc Nicolai epistolarum collectio ; siquidem septem tantum, et quidem mutilæ, una videlicet Græce, sex Latine, lucem aspexerant. His dictis, sequitur ut editionis nostræ rationem exponamus. Decursis his ceteri lectione epistolis, visum est valde utilem fore laborem, si de pluteorum denique claustris protraherentur, præsertim addita interpretatione Latina, non sive scholiis saltem historicis. Verumtamen Spicilegio meo jam præfinitum terminum attingente, meque ipso curis multis distento, id saltem non fuit negligendum, ut minutioribus Græcis typis cunctæ epistolæ imprimerebantur ; ipsarum vero utilia præmiorum aliquo, ut nunc facimus, lectoribus exhiberetur. Etsi igitur

prout ea jacent in codice, ita in nostro volumine sine ulla ordinis restitutione apparent, rem tamen attente consideranti, septem fere classes epistolarum harum videntur. 1. Ad principes Saracenos. 2. Ad Bulgariae principem et archiepiscopum. 3. Ad Rom. pontificem et ejus Ecclesiae homines. 4. Ad imperatorem Byzantinum, et ad principes Armeniae, Abasgiae, Longobardiae et Amalpheos. 5. Ad episcopos. 6. Ad magistratus civiles. 7. Ad sacra officia vel monachos, et ad privatos homines vel anonymos.

Classis prima.

IV. Duæ sunt ad Cretensem amiram, sive principem, epistolæ. Cretam insulam jam inde a Michaelis Balbi temporibus usque ad Nicolai patriarchæ et Constantini Porphyrogeniti ætatem, imo usque ad Nicephorum Phocam sub Saracenis amiris fuisse, testantur passim historici Byzantini, nominatimque Constantinus *De admin. imp.*, cap. 22; et scriptores post Theophanem ed. Paris. p. 185. Cyprum quoque insulam antiquius adhuc, id est trecentis fere ante se annis, stipendiariam factam Saracenis ait Nicolaus p. 163. Reapse sub Heraclio occupatam a Saracenis, deinde a Basilio imp. receptam, moxque iterum sub tributum Saracenorum redactam, narrat Constantinus in *Thematibus*. Sic tamen tum subditam Saracenis Cretensibus ait Cyprum Nicolaus p. 166, ut æque propemodum Græco imperio esset obnoxia. Causam vero Cypriæ recentis calamitatis dicit Damianum apostatam, qui revera factus Tyri amira, eo tempore obiit, ut narrat cum Nicolao etiam Cedrenus ed. Paris. t. II, p. 612. Jam Himerii præfecti maritimi, cujus item meminit Nicolaus, victoriam navalem de Saracenis memorat Zonaras lib. xvi, 14. Epistolarum Nicolai scopus est, ut Cretensem exoret amiram ne in Cyprios immerentes sæviat; atque ut captivorum libertatem, si fieri possit, impetret; quos inter illi præcipue, ut reor, intelliguntur, qui ob horrendum Thessalonicae excidium in potestatem Saracenorum per id tempus venerant, uti legitur apud coævos historicos Joannem Lectorem, Joannem Cameniatam, et Demetrium Cydonium. Calamitatis ejus etiam in ep. 75 meminit Nicolaus. Tertia Nicolai epistola classis hujus (apud nos ep. 102) supremo Saracenorum califo scribitur, qui falso rumore audito, quod Saracenorum oratorium Constantinopoli fuisset dirutum, nonnullique e suis ad Islamismum deserendum coacti, injuriæ ulciscendæ cupidus, Christiana templa in Saracenco imperio propositis edictis, prosterni jusserat; dum crudeliter interim Christianos captivos Saraceni tractarent, ita ut et morte damnatos, non capite plecterent, sed more pecudum jugularent (o tempora! o mores!) vel ligno suspensos lapidum sagittarumve jactu per ludibrium perimerent. Negat igitur Nicolaus et delubrum ullum Mahumeticum apud Græcos fuisse deletum, et ullum hominem vi factum Christianum: imperatorum denique Christianorum clementiam, et perpetuam erga Saracenos captivos mansuetudinem prædicat. His et aliis ejus generis dictis mollire califi animum nititur.

Classis secunda.

V. Sequuntur prolixa ad Simeonem principem Bulgarorum epistolæ viginti sex, quæ est pars collectionis hujus nobilior, in qua omnes Nicolaus Græcanicæ eloquentiæ, curæ pastoralis, ecclesiasticæ auctoritatis, zeli eximii, et charitatis Christianæ vires effundit. Simeon Bulgarorum princeps, Michaeli patri successit, qui ante baptismum fuerat Bogaris, et ad quem Photius præclaram illam scripsit epistolam, vel potius regiam et Christianam institutionem, quæ in libris exstat. Simeonis patrem falso dicit Vladimirus Cangius in *Famil. Slav. Turc.* ed. Paris. p. 311, cui Maurini (*Art de vérif. les dates*) dubitanter assentiuntur. Nunc autem Simeonis patrem fuisse Bogarim, id est Michaellem primum, epistola 25 Nicolai dubitare non sinit, in qua Simeon dicitur secundus Bulgarorum Christianus princeps, atque insignis prosopopœia parentis ejus qui Christianæ religionis fundator apud Bulgaros dicitur. Porro notissimum est Bogarim seu Michaellem, primum apud illos principem baptismo fuisse lustratum. Qui ergo apud Cangium et Maurinos interponuntur inter Bogarim et Simeonem principes; videlicet Præsius et Michael Vorizes, eorum nulla mentio fit vel ratio a Nicolao habetur: cujus rei causam, quæ multiplex esse potest, nunc inquirere nolo, ne a meo proposito longius aberrem. Primis igitur Constantini pueri cum Romano Lecapeno imperantis annis, cum Nicolaus præcipuus regii pueri tutor palatium et res publicas magnam partem administraret, secundum jam bellum Simeon Bulgarus adversus imperium gerebat, contra fœdus pacificum jam olim cum Leone initum, rapinis, cædibus, sacrilegiis, vastitati indulgens, quæ mala late describit lugetque summopere patriarcha, propterea quod Bulgari a Græcis non ita pridem baptismo suscepto (*epist.* 25, 26, 28), parricidiali veluti bello parentes suos fideique auctores persequabantur, Christianusque sanguis invicem fusus dæmonibus invidis litabatur. Causa belli variæ erant (*epist.* 9 *init.*, 11, 12), sed ambitio Simeonis præcipua, qui, pueritiam Constantini contemnens, imperium affectabat (*epist.* 18, 20, 21, 25, 27); Romano insuper Lecapeno Simeon irascobatur, qui de tutore imperatorem se fecerat. Cum ergo mœnia ipsa Constantinopoleos Bulgarorum arma pulsarent, Nicolaus, et regio pupillo et imperio atque Ecclesiæ consulens, nullum non lapidem movit: scribendis tot epistolis, quibus non semel Simeon respondit (*epist.* 9, 10, 21, 22, 25, 27), mittendis sæpe legatis, offerendis utilibus conditionibus, veluti nuptiis cum filia domini Romani, pecunia, multa vestium vi, parte etiam aliqua territorii, poena ecclesiastica, excommunicatione videlicet, non semel indicta (*epist.* 9 *fin.* 23), precibus denique, lacrymis, omnique genere affectuum et argumentorum expropto, ipse postremo legatus accedens (*epist.* 27, 30), ut Simeonis ani-

num, principis alioqui magnis dotibus præditi (4, 51), expugnaret; id quod denique impetravit: etenim scimus, Simeonem, omisso ad extremum bello, recessisse ab imperii quæ insidebat visceribus, et in Bulgariam suam remeasse. Magna certe libertate dicendi, non sine humilitate Christiana vitur in his epistolis Nicolaus: nam sic aperte Simeoni denuntiat: *Pater tuus ego sum, velis nolis, licet minimus episcopus, qui certe religionem Dei non negavi: etsi enim forte peccatores episcopi sint, non idcirco vos iudices habent; sed contra episcopi de vobis iudicabunt, si certe Christi oves estis, neque ab ejus grege aberrantes.* Neque aliæ desunt in his epistolis notitiæ, veluti de tyrannis variis Byzantinis, de Chosroo Persa, de Boga Chorsonis prætore, de Gaina Gotho et Chrysostomo de montis Olympi monacho qui per id tempus Abaris Christum prædicavit, de Abarorum exitio, de Patzinacis, de Leone Tripolita Thessaloniciæ celebri eversore (*epist. 23 fin.*), et deinde apud Lemnum victo. Peculiari autem mentione digna videtur epistola 28, in qua de Romanis legatis sermo est, Theophylacto et Caro, cum litteris Romani pontificis (qui erat Joannes X ad aulam Byzantinam atque ad Simeonem proficiscentibus; quibus litteris pontifex injiciebat Bulgaro anathematis vinculum sibi reservatum, cominans quoque, ut in hodiernis adhuc constituti quibus sit, indignationem apostolorum Petri et Pauli, nisi ab impiis armis recederet. Quamobrem rursus Simeonem Nicolaus orat, ut si minus se, certe sanctissimum papam (quem sic per antonomasiam appellat hic et ep. 75) revereatur. Putamus autem nullam desiderari Nicolai ad Bulgarum epistolam; quandoquidem tricesimam primam (apud nos) fatetur ipse a se ultimam scribi: præterquam quod post illam in codice legitur *finis epistolarum ad Bulgarum.* Attamen de re Bulgarica non ad Simeonem tantummodo, verum etiam ad primarium ejus administrum scripsit Nicolaus (ep. 13), rogans ut dominus suo pacem suaderet: itemque duas (ep. 4 et 12) ad Bulgariæ archiepiscopum. Vix autem dubito quin hic sit Simeon Debeltensis, qui synodo Photianæ anno 879 interfuerat. (Videsis Coletum *Illyr. sacr. t. VIII, p. 207*). Harum in prima de homine loquitur qui ad sacrum apud Græcos asylum confugerat (confer Photium ep. 4), quem repetenti Bulgaro tradit Nicolaus, sed cum districto mandato, ut impunis illæsusque sit. Altera epistola suatoria est, videlicet ut archiepiscopus omni ope contendat apud Simeonem, quo finem molestissimo bello imponat: digna sane lectu epistola propter graves de ecclesiastico officio sententias, et de sacra Eucharistia effatum: *deplorat enim ecclesias bello pollutas, in quibus herili præsentia residet sanctum illud et immaculatum corpus ac sanguis, quæ qui manducat et bibit, certam propriæ sanctificationis spem adipiscitur.*

Classis tertia,

VI. Prima occurrit loculentissima, atque instar tractatus, epistola (32) quam Nicolaus ad Romanam Ecclesiam vel sub Landone pontifice, ut putat Baronius, vel sub Anastasio tertio, ut censet Pagius, sed certe post Sergii tertii obitum scribit, qui tanquam beatus tum in hac tum in ep. 53 nominatur, neque de Sergio quidquam injuriosum scribit, quanquam ipse dispensationem ad quartas nuptias Leoni concesserat. Propositum epistolæ est expositio cæteroqui non æqua adversus Romanam Ecclesiam, quæ imperatori in causa nuptiarum missis etiam legatis faverat: ex quo evenerat, ut ipse contrariæ disciplinæ defensor, sede pulsus, substituto Euthymio, fuisset. Multa pro sua sententia dicit Nicolaus, nititurque nominatim canonibus vulgo apostolicis et Clementis constitutis, quæ scripta, ut jam notavit Baronius, apocrypha esse scimus: Græci autem opinionem illam serius exuerunt; nam et Photius in Amphilochiæ questionibus nondum de illis dubitat. Curiosa hæc est insignisque epistola tum ob rei perspicuam narrationem, tum etiam ob ecclesiasticæ disciplinæ notitiam. Namque universa fere Orientalis Ecclesia quartis nuptiis interdicit. Ecce enim Armeniorum quoque patriarcha Sion, nedum quartas sed tertias etiam vetat nuptias canone xiii, apud nos *Script. vet. t. X, part. II, p. 308*. Et Severus Syrus patriarcha Antiochenus tertias nuptias improbat in sermone priore *de sancta Droside*, item apud nos op. cit. t. X, p. 753. Denique Abulpharagius, Jacobiticæ Ecclesiæ maphrianus seu primas, in Nomocanone a nobis edito *Script. vet. t. X, part. II, p. 64*, Græcorum severa statuta de tertiis quartisque nuptiis retinet. Et Nicolaus quidem primo contendebat, ne per indulgentiam quidem imperatori concedendas fuisse quartas nuptias: deinde vero in aliis ad papam Latinosque litteris, eo demum devenit, ut Leoni peculiare ob causas indulgendum fuisse dicat, cæteris nunquam. Postremo hæc controversia in Græca Ecclesia sub Leonis filio Constantino finita est in synodo *περὶ ἐνώσεως, de unione*, quæ coacta fuit ob conciliandum schisma inter ipsos Græcos, quorum pars Romanæ sententiæ, pars Græcæ favebat. Et cum constituto solemniter tam ecclesiastico quam civili quartæ nuptiæ vetitæ fuerunt, uti videre est apud Leunclavium in *Jure Gr. Rom. t. I, p. 103*. Nihilominus tamen minus Romana Ecclesia Pauli apostoli dicto auscultans I ad Cor. vii, 39: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat; libertatem hanc ab Apostolo manifeste concessam nullo limite constringendam putavit.* Porro hæc controversia, ut quisque agnoscit, disciplinæ tota est, non dogmatica. Jam nec Nicolai querela de appellatione Leonis ad papam, et de Romanorum in hoc negotio interventu, justa est; quandoquidem ipse Romanæ Ecclesiæ primatum, ut æquum est, constitetur *πρωτόμυον ἐκκλησιαστικῆς ὑπεροχῆς*. Quod denique quartas nuptias Nicolaus *πορνείαν, fornicationem*, vel potius quiddam, audeat cum priscis aliquot appellare, id non aliter intelligo quam de impedimento, ut aiunt, dirimente, quod auctoritate ecclesiastica interpositum, nullas reapse reddit nuptias, quandiu

tenet; ideoque ipsarum usus α πορνείας labe non differt. Ad historiam vero duplicium Valentiniiani imp. nuptiarum, quam Nicolaus attingit, Socratis sine dubio lib. iv, cap. 31 narratione fretus, nihil ego dicam post illa quæ prudentissime more suo disputavit Tillemontius in adn. 28 ad prædicti Cæsaris gesta. In duabus reliquis (55 et 56) ad Joannem papam epistolis eandem quidem rem Nicolaus urget, sed tamen Ecclesiarum concordiam optare se dicit: quod idem ait etiam in epp. 54 et 55 ad Romanos homines scriptis; et papæ nomen in dissidio revulsum, reponendum in diptychis iudicat: rursusque præteritæ indulgentiæ connivet, sed disciplinam suam in posterum firme tuetur. Epistola quoque 77 sine dubio ad papam scribitur vel Landonem vel potius Joannem X. In ea agitur de pace cum Romana Ecclesia, quam Nicolaus, post suum ab exilio reditum, et sui cleri schisma sedatum, prorsus componere optat: *et sit, inquit, sicuti a principio, ita et nunc pacis vinculum, et unio Romanæ Ecclesiæ cum Constantinopolitana.* Illud utiliter quoque in prima ad Rom. Ecclesiam epistola, adnotabunt eruditi, quod nempe filia Leonis quædam Franco principi desponsa fuisset. Re quippe vera fuit hæc nomine Anna, quam Leo ex conjugè secunda susceperat, quamque adultam declaravit Augustani post matris obitum, ut palatinis conviviis præesset, teste Leone Grammatico in Leonis Sapientis Vita ed. Paris. p. 481.

Classis quarta.

VII. Prima hujus classis epistola (nobis 86) Ecclesiæ œconomum commendat imperatori, quem Romanum Lecapenum intelligo, nam Constantinus puer erat. In alia Romano Cæsari missa (95) monet de Bulgaris Lampsacum usque profectis. Tum quædam suggerit de scriuariis, de recta officiorum promotione, et de justitia: quo in loco quid vocabulum *ῥῶραι* significet non desinio, sed ex Lennepii Etymologico Gr. conjicere licet supplices fuisse libellos vel ipsorum taxam. Tertia epistola (156) consolatoria est ad eundem Romanum imp. in obitu uxoris Augustæ Theodoræ anno 922. Utitur exemplis Æmilii Pauli et Anaxagoræ qui orbitatem fortiter pertulerunt. Pulchræ sunt tres epistolæ ad Georgium Abasgiurum principem, quarum in prima condolet ei de parentis egregii obitu. In eadem hac aliisque laudat magnopere Georgii virtutes, gratiasque agit ob impensam Alanorum finitimorum conversioni et baptismati curam, eique Alanæ archiepiscopum impense commendat. Georgii hujus Abasgiæ principis, nec non ejus filii Pancratii, res gestas attingit Cedrenus ed. Paris t. II, p. 718, 770. Abasgiurum historiam et conversionem ad Christum videsis apud Zonaram lib. xv, 1: apud quem deinde lib. xvi, 9 seq. Georgii clades sub Basilio secundo, et Pancratii filii vices variæ narrantur. Circa epistolam (82) ad Landulphum hæc habeo quæ dicam. Primo quidem Constantinus in Thematibus perspicue docet, quid tum Longobardiæ nomine designaretur, nempe provincia circa Neapolim finitimasque urbes, quam appellationem a Longobardis dominis sortita erat. Constat præterea Leonem Sapientem misso exercitu Beneventum occupavisse. Landulphus autem Constantinopolim a patre Atanulpho missus olim fuerat, et deinde evasit Beneventi dominus. Legatur Viventius *Hist. Neap.* ed. sec. t. I, p. 49, nec non Muratorius *Annal. Ital.* ad an. 891 et 909; denique *Art de vérif. les dates* in principibus Beneventi. Docet autem nos Nicolai epistola Ursoleonem patricium quemdam in Longobardia pro imperatore præsidem a Landulpho fuisse interfectum, castris ejus occupatis; qua de re loquitur etiam in epistola ad episcopum Hydruntinum; imo illuc respicit etiam epistola ad Gædonem protospatharium. Nicolaus vero, etsi rem gestam valde improbat, veniæ tamen Landulpho spem injicit, imo etiam obtinendi Longobardiæ præfecturam, modo fidelis imperatori sit. Epistola quoque (85) ad clerum et optimates Longobardiæ in eodem negotio versatur: dederat enim operam Landulphus ut causam ipsius ageret clerus apud aulam Byzantinam, et se præsidem regionis postularet. Denique ad epistolam 145 quod attinet, scimus Amalphytanam civitatem temporibus illis externa dominatione liberam, per duces suos regi solitam, et Græcis quoque contra Italicos Saracenos opem tulisse. Nunc Nicolaus pro captivis Christianis ope ducis Amalphytani ex Barbarorum servitute vindicandis laborat, ob eamque rem pecuniam quoque submittit. Amalphytanum ducem Nicolaus spiritalem filium suum dicit.

VIII. Nicolai ad supremum Armeniorum principem epistola (159) peculiari declaratione ob ecclesiasticam ejus gentis historiam digna videtur. Ea scribitur ad Sembatum Asutii filium Bagratunium, quem cum titulo *principis principum* imperitasse Armeniæ inter sæculi noni finem ac decimi initium dicit Samuel Aniensis in Chronico non ignobili, quod nos interprete v. cl. Joanne Zohrabo Mediolani anno 1818 subtexuimus famosiori illi Eusebii Cæsariensis Chronico, quod ibidem æque edidimus ex genuino et authentico Haicanæ linguæ codice, quem ipse laudatus Zohrabus Constantinopoli Venetias deportaverat, atque in suum exemplar fidei prorsus collatione transfuderat. Epistolæ triplex veluti partitio est: etenim in prima prædicat Nicolaus recti dogmatis (εὐσεβείας) necessitatem, a quo nonnulli (Armenios intelligit) cum majorum suorum culpa descivissent, mordicus tamen avitæ traditioni adhærebant: quam rem alienam esse omni officio et prudentia, merito dicit. In altera sectione epistolæ narrat, mortuo nuper apud Armenios patriarcha, sive ut vulgo aiunt catholico (qui fuerat Mastosius) principem Armenium per suos apocrisarios significasse Cæsari Byzantino (qui erat Leo Philosophus) nec non Græcæ Ecclesiæ, cogitare se de mittendo Constantinopolim illo homine, quem novum patriarcham designaturus erat, ut ibi consecrationem reciperet, et cum Græco clero religiosa consilia misceret. Hanc principis voluntatem magnopere probat, atque ut sine mora in rem conferatur, Nicolaus hortatur: ilque saluti

necessarium ait, propterea quod Armenii eatenus ab orthodoxæ doctrinæ tramite aberraverant. Quo in loco Photii quoque decessoris sui legationem atque epistolam ad Zachariam Armeniorum patriarcham memorat pro concordia atque ad orthodoxiam reditu: etsi id tentamen ob temporum vicissitudines cassum evasisse ait. In postrema demum parte rem prædictam perorat Nicolaus, valde optans et urgens ut eligendus præsul sincera Ecclesiæ doctrina Constantinopoli imbuatur, quo in patriam reversus Armenicum populum laud religione minus quam civili pace Græcis adjungat. Hactenus Nicolai epistola. Verumtamen res multo aliter accidit: patriarcha enim hoc tempore electus, Joannes sextus fuit, cognomento Historicus, qui sedem illam adiit anno 897. Is autem adeo ad concordiam dogmatum non accessit, ut se imo Chalcedonensis synodi hostem in Historia sua palam profiteatur: et sæpe quidem a Constantino imp., per Theodosium legatum, Constantinopolim fuisse invitatum ait, nunquam tamen illuc profectum, ne pacis initæ vel ineundæ cum Chalcedonensis synodi asseclis schismaticæ genti suæ suspicionem præberet.

Classis quinta.

IX. Episcoporum totius orbis Christiani plenam notitiam quandonam collectam habebimus? Orientalium quidem nomina aggressus est enumerare Lequinius in *Oriente Christiano*; verumtamen, unius hominis vires is labor excedebat. Nihilominus majore adhuc ausu cardinalis Garampius, dum Vaticano tabulario præerat, opus moliebatur inscriptum *Orbis Christianus*, cum infinita episcoporum congerie: verumtamen hæc quoque lucubratio in schedarum innumerarum acervo ms. jacet. Sed enim illarum quidem regionum, quæ peculiare episcopatum suorum scriptores nactæ sunt, facile episcopos, etsi nondum omnes, nanciscimur. Aliarum vero, quæ plurimæ sunt, regionum episcopos nusquam melius quam in Labbei ad concilia apparatu cognoscimus, apud quem tam generalis quam geographicus episcoporum, qui in collectis ab eo conciliis nominantur, catalogus legitur. Attamen hic quoque numerus quantopere sit imperfectus, quotidie dignoscitur, primo quia non nisi conciliis nititur, iterum quia concilia ipsa haud omnia neque tunc neque modo sunt cognita: ecce enim nos ipsi incompta Labbeo duo nuper vulgavimus, cum episcoporum multorum subscriptionibus. Quorsum hæc dicimus? Nempe ut quintam epistolarum Nicolai classem hoc saltem titulo commendemus, quod Byzantini patriarchatus episcoporum nomina partim inaudita fortasse recitat, partim novo documento confirmata. Nam de singularum epistolarum argumentis brevitatis gratia vix loqui possumus. Cum de Bulgaria archiepiscopo jam retro dixerimus, reliquos alphabetico ordine prosequemur, quorum si quam notitiam ex Labbeo vel aliunde hausimus, non reticebimus. Ep. 52, 118, 133, 134, 135 Alanæ archiepiscopatus est in Leonis Sapientis schematismo apud Leunclavium t. I, p. 88. Alterius recentioris Alanæ archiepiscopi scripta Græca haud pœnitenda mihi cognita sunt, quæ postea litterario orbi patefaciam. Ep. 65, Amisi Joannes. Ep. 113, Athenarum Nicetas interfuit concilio Constantinop. an. 870. Memoratur etiam ejus successor Sabas qui interfuit pseudo-synodo Photianæ an. 879. Ep. 115, Antiochiæ metropolita Euthymius; intellige Pisidiæ Antiochiam, quæ revera erat metropolis, Labb. ind. geogr. Ep. 114, 128, Chaldiæ Basilii; mendum videtur in concilio Constantinop. anni 870, ubi Basilii Chalcedonensis, fortasse pro Chaldiensis. Porro Chaldia fuit unum ex imperii thematibus in Pontica regione. Ep. 106, Chersonis archiepiscopus videtur ille Paulus qui hoc titulo subscripsit pseudo-synodo Photianæ an. 879. Ep. 157, Cyzici Demetrius. Ep. 50, 107, 130, 137, 138, Cyzici metropolita Ignatius. Ep. 95, 113, Claudiopolos Theoctistus. Ep. 39, 41, 42, 48, 89, 94, 124, 152, 151, 154, 160, Ephesi metropolita Gregorius scribitur in *Oriente Christiana*, t. I, p. 685, et apud Labb. Interfuit pseudo-synodo Photianæ. Ep. 132, Heraclæ Photius. Ep. 58, Iconii anonymus. Palladius quidem Iconii nominatur in epistola Leonis imp. apud Labb. t. IV, p. 1856. Stylianus et Theophylactus Iconii in synodo Constantinop. an. 870. Theophilus Iconii in pseudo-synodo Photiana. Ep. 85, Hydrunti anonymus, videtur Marcus Hydruntinus qui fuit in pseudo-synodo Photiana. Ep. 104, 158, Laodiceæ metropolita Constantinus. Ep. 116, Larissæ Philippus. Ep. 49, metropolitæ extra communionem positæ, ob schisma videlicet in causa tetragamiæ; a quibus queritur se derelictum, a filiis patrem. Ep. 71, 100, Nicææ Alexander in *Oriente Christ.* t. I, p. 648. Ep. 96, 97, Nicomediæ Ignatius. Ep. 43, 119, 123, Patrarum metropolita Andreas. Ep. 108, 110, Pissinuntis Eustratius in pseudo-synodo Photiana. Ep. 142, Sardinia metropolita Antonius. Ep. 57, Synadis anonymus. Petrus Synadensis in concilio Constantinop. anni 870. Nicolaus Synnadensis in pseudo-synodo Photiana anni 879. Ad hunc scribere Nicolaum patriarcham credendum est. Ep. 117, 129, Sylæi Leo. Ep. 122, Ambrosius episcopus. Ep. 98, anonymus episcopus.

In hujus quintæ classis epistolis agitur de ecclesiarum regimine, de schismate tetragamiæ causa, de variis circa eam ætatem personis vel negotiis, de ejusdem temporis calamitatibus. In ep. 94 attingitur immunitatis ecclesiasticæ jus. Aliquot denique epistolæ familiares sunt et officiosæ. Anonymarum quidem epistolarum nonnullæ absque dubio scribuntur ad episcopos.

Classis sexta.

X. Scribuntur hujus classis epistolæ ad civiles magistratus. Horum notitiam vix ullam aut ne vix quidem scribam, quia de personis longus sermo foret, officiorum autem tituli noti sunt ex libris de dignitatibus aulae Byzantinæ, prefecturæ denique pleræque describuntur in Constantini imp. libro *De*

hematibus. Ergo epistola 146 scribitur Constantino protasecretis. Ep. 91, Coropo viro illustrissimo. Ep. 69, 70, Davidi Cameliario protospathario. Ep. 84, Gædoni protospathario imperatoris. Ep. 103, Godino imperatoris protospathario et præsidi. Ep. 121, Leoni patricio et prætori Anaticorum. Ep. 127, Leoni spathario et judici Paphlagoniæ. Ep. 40, Malacino patricio. Ep. 140, Michaeli patricio et prætori Thessaloniciæ. Ep. 144, Nicolao prætori Longobardiæ. Ep. 150, Philotheo patricio. Ep. 54, Helladis prætori. Ep. 161, Peloponnesi prætori. Ep. 55, Strymonis prætori. Ep. 149, Thracensiorum prætori. Ep. 44, prætori cuidam. Notabilia in prædictis epistolis hæc fere sunt. In 34 sermo est de gravi discordia et schismate Thebani cleri. In 84 memoratur Longobardiæ tumultus. In 144 dicitur quies restituta Longobardiæ per Nicolaum prætorem. In 140 veritatem patriarcha a prætore exquirat sub anathematis pœnæ. In 146 intentat prætori anathema ob rejectum archiepiscopum Neapoleos a se destinatum, et obtrusum alium. In 150 admittit patriarcha querelam cleri Nicæni adversus prætorem suum, a quo ad militiam adigebatur. Dicit insuper Nicænam donatam fuisse honore metropolitico ob synodos in ea celebratas. In reliquis epistolis scribuntur sapientia monita, commendationes, et alia modo publica modo privata.

Classis septima.

XI. Omnium copiosior classis septima est. Ep. 47, Constantino. Ep. 156, Stephano, Michaeli et Constantino fratribus. Ep. 36, Curatori Strongylizontis. Hunc ecclesiasticum locum fuisse in themate Strymonis, apparet ex præc. ep. 35, qua commendatur ejus luci curator præsidi Strymonis. Constantinopoli quidem Στρόγγυλον castellum erat, itemque monasterium, ut videre est apud Bandurium *Imp. Orient.* t. II, p. 759. Ep. 57, Styliano diacono. Ep. 60, œconomio Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Monachis autem scribuntur hæc. Ep. 53, 64, 120, 151, Tryphoni. Ep. 28, Phileto. Ep. 45, Arsenio. Ep. 62, Petro. Ep. 63, Epiphanio. Ep. 126, 143, Ignatio olim magistro, postea monacho. Ep. 141, hegumeno anonymo ad Aras solis. Ep. 148, Euthymio. Ep. 153, Theodosio (Θεοδ.) monacho et cubiculario, id est cubiculario. Ep. 163, Antiocho. Ep. 78, monachis communiter. Denique anonymis hominibus epp. 59, 61, 66, 67, 68, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 87, 88, 90, 92, 101, 105, 109, 111, 125, 147, 152, 153, 159. Ἀδελφῶ, id est *incerto*. ego inscripsi, cum nullum aderat in codice nomen: et quandoque quidem pro ἀδελφῶ videbatur ponendum τῷ αὐτῷ, *eidem*, relative scilicet ad præcedentis epistolæ inscriptionem; quandoque tamen secus. Materiam tot epistolarum sigillatim non persequar, veluti quod ep. 66 supersticiosi aliquot actus reprehenduntur, qui a Christianis fiebant per incensas pyras, et per animalium prope ethnicam immolationem; qui ritus in Armeniis quoque reprehensus fuit; cf. Spicil. t. VII, p. 171. Denique ep. 68 rerum Christianarum in Chazaria non contemnenda notitia traditur, etc.

XII. Aliud mihi in Vaticanis codicibus compertum est Nicolai Mystici scriptum ineditum, nempe ejus homilia ad populum Byzantinum, post auditum de Thessaloniciæ excidio tristissimum nuntium, quæ dira calamitas anno Christi 904 contigit (qui erat pontificatus Nicolai annus nonus) duce apostata Leone Tripolita Saraceno. Superest hæc homilia in cod. Vat. 172, una cum Joannis Cameniatæ historia de prædicto Thessaloniciæ casu, nec non Joannis Lectoris historia item ac monodia de postrema ejusdem urbis a Turcis captura. Utriusque Joannis scripta a Leone Allatio in *Symmictis* ex hoc eodem codice fuisse edita, exploratum sit ob opusculi secundi lacunas in editione relictas, quarum causa fuit ipse codex in superiore parte lacer, ut conferenti mihi evidenter patuit. Quia tamen Nicolai homilia pæne tota in eo versatur ut populum ad peccatorum detestationem permoveat, ob quæ et Thessalonica ceciderat, et parem pœnam Constantinopolis ipsa pertimescebat; ideoque parum quid habet historicum; et quia codex, ut dixi, lacer orationis seriem abrumpit; tenuem tantummodo particulam hic recitabo quæ historiam propius attingit. Titulus homiliæ hic: Νικολάου πατριάρχου ὁμιλία εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης. ῥηθεῖσα ἐν ἀμβωνί τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μετὰ τὴν εἰσοδὸν. Μικρῷ πρότερον ὑμῖν εἶπον, ἀγαπητοὶ, κ. τ. λ. Nicolai patriarchæ homilia de capta Thessalonica, dicta in pulpito Magnæ Ecclesiæ post introitum. Paulo ante diximus vobis, charissimi, etc. Circa verò orationem mediam sic. Νῦν ἐφ' ἡμᾶς ἐξεχύθη ἄκρατος ἡ ὀργή, καὶ ὁ παρῆρτιαζόμενος ἡ ἀναστέλλων οὐδεὶς. Ἐκενώθησαν πόλεις οἰκητῆρων, ἄνδρες ἴσα βοσκῆμασι κατεσφάγησαν, γυναῖκες διασπώμεναι τῶν ὁμοζύγων βιαίως, ἐλεεινὸν θέαμα, τοῖς ἀσελγεστάτοις ἐνασχημονούμεναι πρόκεινται. Τίς δώσει τοῖς ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς δακρύων πηγὰς, καὶ κλαύσομαι ταῦτα καὶ τὰ τούτων ἐλεεινότερα; Ἐθεβηλῆώθησαν παρῆρνοι ἀφιερωμένοι [οὐρανίῳ νυμ-] φῶνι πρὸς ὕβριν ἀπήχθ [εἶλαι], θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ τῆ τῶν ἀκαθάρτων ἐχράνθη ἀκαθαρσίᾳ, μονάζοντας καὶ ἱερεῖς ξίφος καὶ δουλεία μερίζεται. Οἱμοὶ τῶν ἐμῶν κακῶν τὸ βαρύτερον! τὰ πολυάθλα τῶν ἀγίων λείψανα παίζεται τοῖς βεβήλοις καὶ κατακίζεται, καὶ μετὰ θάνατον δευτέρους ἄθλους ὑφίστανται. Ποῦ μοι, Δημήτριε μάρτυς, ἡ ἀήττητος συμμαχία; πῶς τὴν σὴν πόλιν ὑπερεῖδες πορθουμένην; πῶς ὑπὸ σοὶ πολιούχῳ ἡ ἐχθροῖς ἄβρατος ἀφ' οὗ χρόνου ταύτην ἡλίους θεάσατο, τοσοῦτων κακῶν εἰς πείραν ἐγένετο; πῶς τῆς τῶν δυσσεβούντων ὀφρῦος ἠνέσχου κατορχουμένου τῆς ἱερᾶς προστασίας; πῶς ὑπέμεινες ταῦτα καὶ διεκαρτέρησας; κ. τ. λ. Nunc nobis immensa ira incumbit, nemoque est qui resistere audeat. Vacuatæ sunt civibus urbes, viri pecudum instar trucidati, feminae a maritis vi abstractæ, miserabile visu! impurissimis hostibus violandæ prostant. Quis meis oculis lacrymarum fontes suppeditabit, ut hæc et pejora his mala deplorem? Sacratæ cælesti Sponso virgines dehonestatæ sunt atque ad ignominiam pertractæ: in purorum spurcitiis altaria Dei polluta fuerunt: monachi et sacerdotes partim ense consumpti, partim in

servitutem abducti. Heu demum malorum meorum gravissimum! Sanctorum tot cruciatus olim perpessæ reliquæ, profunorum ludibrio et injuriis en vexantur, et secundas pœnas post obitum sustinent. Ubinam tuum, Demetri martyr, invictum auxilium? cur civitatis tuæ excidium permisisti? quomodo urbs, ex quo eum sol conspicit, per tuum præsidium inexpugnabilis, tam gravi nullo correpta est? cur impiorum superbiam pertulisti tutelæ tuæ insultantem? cur hæc, inquam, fieri passus es? etc.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

NICOLAI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

EPISTOLÆ.

I. *Ad illustrissimum et clarissimum atque dilectum
ameram Cretæ.*

Omnis terrena potestas omnisque principatus, amice, ex superno principatu pendet atque potestate; nec ulla inter homines potestas, neque potens quisquam proprio ingenio potentiam in terris adipiscitur, quin concesserit Dominus in altissimis regnans solusque potens. Quare decet, si fieri potest, quotquot inter homines potentiam obtinuimus, etiamsi in nullo alio inter nos communicare daretur, sermonibus tamen, et quia potentiae donum ab uno eodemque sumus consecuti, nullam prætermittere diem quominus et litteris et legatis communicemus negotiorum peritis; illos vero qui majores tractant magistratus, quo plus honore afficiuntur et tanquam fratres inter superextolluntur maximasque tenent potestates. Sed quid sibi volunt dicta? Duæ siquidem potestates omnem terrenam superant potestatem, fratres Sarcenorum scilicet ac Romanorum, non secus ac illa duo majora in firmamento luminaria: et propter id communiter et fraterne se ad invicem habere illos oportet; neque ideo quod moribus, vita et cultu discrepemus, alienos ad alterutrum esse nec cunctos nos litterarum commercio privare decet si convenire non datur; quod etiam tunc nobis senticendum esset ac agendum, cum nulla ad id impelleret negotiorum necessitas.

σμεθα, παντάπασιν άλλοτρίως διαχεισθαι και αποστερειν εαυτους της δια των γραμμάτων συνομιλιας παρὰ μέρος εντυχίας. Δει μὲν οὖν οὕτω και φρονειν ημᾶς και ποιειν, κἂν μηδεμία τις ἑλλη πραγμάτων χρεια πρὸς τοῦτο προὔτρεπετο.

A. *Τῷ περιδόξῳ και λαμπροτάτῳ ἀμηνᾷ τῆς
Κρήτης και ἡγαπημένῳ.*

A Πᾶσα ἐπίγειος ἐξουσία και ἀρχή ἐκ τῆς ἀνωθεν ἡρτηται, ὡ φιλότης, ἀρχῆς και ἐξουσίας, και οὐκ ἔστιν ἐξουσία ἐν ἀνθρώποις, οὐδὲ δυνάστης ἐξ οικείας περινοίας ἐπὶ γῆς δυναστείαν κληρονομῶν, εἰ μὴ ὁ ἐν ὑψίστοις ἐξουσιαστής και ἀρχων και μόνος δυνάστης κατανεύσῃ τὴν κληρονομίαν. Διὰ τοῦτο προσῆκεν, εἰ δυνατόν, πάντας τοὺς ἐν ἀνθρώποις δυναστείαν λαχόντας, εἰ και μηδὲν ἕτερον ἦν τὸ πρὸς ἀλλήλους κοινωνειν ἐπιτρέπον, και ποιεισθαι τὴν διὰ λόγων προσομιλίαν, δι' αὐτὸ γε τοῦτο, καθ' ὅτι τῶν ἐξουσιῶν τὴν δωρεάν παρ' ἐνὸς ἐλάχομεν, μὴ διαλιμπάνειν ὅσαι ἡμέραι ποιεισθαι τὴν πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν, και διὰ γραμμάτων και δι' ἀποστόλων τῶν ἐξυπηρετούντων τοῖς πράγμασι. Τοσοῦτῳ δὲ πλέον τοὺς τὰς μεγάλας ἀρχὰς και ἐξουσίας διέποντας, ὅσῳ και μᾶλλον διαφερόντως τιμημνται, και ὅσον ἀδελφοί τινες τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ὑπερέχοντες και προκριθέντες, και τὰς τῶν μεγίστων ἀρχῶν και ἐξουσιῶν διοικήσεις ἐπιτραπέντες, τί βούλεται ἡμῖν τὸ εἰρημένον; Ὅτι δύο κυριότητες πάσης τῆς ἐν γῆ κυριότητος, ἡ τε τῶν Σαρακηνῶν και ἡ τῶν Ῥωμαίων ὑπερανέχουσι και διαλάμπουσιν, ὡσπερ οἱ δύο μεγάλοι ἐν τῷ στερεώματι φωστῆρες. Καὶ δεῖ κατ' αὐτὸ γε τοῦτο μόνον κοινωνικῶς ἔχειν και ἀδελφικῶς, και μηδ' ὅτι τοῖς βίοις και τοῖς ἐπιτηδεύμασι και τῷ σεβάσματι κεχωρί-

Νῦν δὲ μεθ' ἧς ἔφθμεν εὐλόγου αἰτίας, καὶ πρά-
γματα συμβεβηκότα οἷα ὥστε πειθόμεθα, οὐδὲ τῆ
σῆ ἀρέσκει μεγαλωσύνη. καὶ πρὸς τὸ γράφειν ἡμᾶς
πιρῶριμσε, καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν ἡδὴ πρὸς
τὴν Θεόδοτον ὑμῶν ἐξουσίαν ἀπεσταλμένων. Ἄλλ' ἂν
πρὸς γε τῆς τῶν πραγμάτων ἐξηγήσειως, ἐκεῖνό φασιν,
ὡς πολλὰ μὲν ἔστιν, οἷς ὁ εἰς ἀρχὴν καταστάς δι-
καιος ἀνεῖη σπουδὴν ποιῆσθαι τοῦ διαπρέπειν, εἴγε
μὴ τῆ ἀναξίῳ τῆς ἀρχῆς εἶναι τοῦ ἔλεγχον διδόναι
τοῦτο προκέρχεται· καὶ ἀντὶ τοῦ παράδειγμα βίου
πρὸς ἀρετὴν ὁρῶντος γίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις, καὶ
θαῦμα γλυκὺ τῆς οἰκείας ἀρχῆς, καὶ πόθον παρ-
έχειν αὐτοῖς, πρὸς μῖσος μᾶλλον καὶ ὕβριν διερεθίζει
καὶ προκαλεῖται. Τὸ δὲ οἶον κορυφὴ τῆς τοῦ ἀρχον-
τος ἀρετῆς, καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν κατορθωμάτων
δικαιοσύνη ἐστὶ, δι' οὗ αὐτὸς τε ἰσχὺν περιβάλλεται,
καὶ τὸ ὑποχείριον ἀσφαλῶς πολιτεύεται, καὶ τὸ
πολέμιον εἰς ἀντίστασιν οὐ βραδίως καθίσταται· τὰ
μὲν γὰρ ἄλλα τῆς τοῦ ἀρχοντος ζωῆς πρὸς ἀρετὴν
ἀποδιέποντα, ἐκεῖνον μὲν κοσμεῖ, καὶ ὥσπερ ἄνθη
τινὰ ἐξωραΐζει· πρὸς δὲ τὸ ὑπήκοον, εἰ μὴ προαι-
ρεσί· ἐστὶν αὐτοῖς ἀγαθὴ ζηλοῦν καὶ ἀπομιμῆσθαι
τὴν τοῦ ἀρχοντος ἀρετὴν, οὐ μέγα τι συμβάλλεται.
Δικαιοσύνη δὲ κοινὴ τις οὔσα σωτηρία, τὸν τε ἀρ-
χοντα δείκνυσιν ἀρχικώτερον, καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν
ἐκείνου τεταγμένοις ἀρχὴν τὸ ἀσφαλὲς προμηθεύε-
ται.

Ἄλλ' ἐπεὶ ταῦτα εἴρηται, λέγωμεν ἡδὴ καὶ τὰς
αἰτίας, δι' ἧς εἰς τούτους τοὺς λόγους κατέστημεν.
Ἡ τῶν Κυπρίων νῆσος, ᾧ μεγαλοδοξότατε τῶν
Σαρακηνῶν ἀρχηγέ, ἀφ' οὗ χρόνου σπονδῶν εἰρηγι-
κῶν πρὸς αὐτοὺς γεγεννημένων ὑπόφοροι τῆς ὑμῶν
κατέστησαν ἐξουσίας, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ἐν τῇ
τῶν συνθηκῶν ἀσφαλείᾳ διέζτησαν, οὐδενὸς τῶν
προπατόρων ὑμῶν, ὅσοι τὸ Σαρακηνῶν ἔθνος ἔλα-
χον διέπειν, οὔτε λύσαντος τὰς σπονδάς, οὔτε κακοῦ
τινος εἰς πείραν αὐτοῦς καταστήσαντος, ἀλλὰ κατὰ
καιροὺς οἱ τῆς ἀρχῆς κληρονόμοι καλῶς καὶ δικαίως
φρονούντες τὰ ἐπ' ἀρχῆς ἀρέσαντα τοῖς πατράσιν
αὐτῶν, καὶ βεβαιώσαι διησφαλισμένα ἐγγράφῳ,
ἐτίμησάν τε καὶ διεσώσαντο, μηδὲν τι καινοτομή-
σαντες· μηδὲ φρονήσαντες ἕτερον, οὐδ' ὅτι πράξαντες
παρὰ τὴν τῶν προγόνων προαίρεσιν. Νῦν δὲ τί ἐρου-
μεν; Καίτοι ἔδει ὅσον ὁ χρόνος προέβη, καὶ ἡ ἀρ-
χαιότης ἐκράτει τῶν συμπεφωνημένων, τοσούτον
εὐλαβῶς ἔχειν περὶ τὴν ἀθέτησιν αὐτῶν· ἀλλ' ὁμῶς
πάντα ἠθέτηται καὶ καταπεπότηται, καὶ βουλαὶ ἃς
οἱ πατέρες ὑμῶν ἐβουλεύσαντο, καὶ γραφαὶ ἃς οἰ-
κείαις χερσὶν ἔγραψαν, καὶ σπονδαὶ καὶ ὅρκοι, οὓς
τότε πρὸς Κυπρίους Σαρακηνοὶ πῖστιν αὐτοῖς παρ-
εχόμενοι ἐποιήσαντο· καὶ ἀντὶ τῆς εἰρήνης, ἀντὶ
σπονδῶν, ἀντὶ ὀρκίων, ξίφη καὶ πόλεμοι καὶ σφαγαὶ
τοῖς ἀθλίοις ἐπέθεντο Κυπρίοις· οὓς ἐπρέπεν, εἰ
καὶ ἄλλος τις ταῦτα εἰς αὐτοὺς ἐξεργάζετο, παρὰ
τῶν Σαρακηνῶν βοθηρίας τυχεῖν. Τοῦτο γὰρ κοινὸν
ὑποφόρους, τὸ πρὸς τοὺς κατ' αὐτῶν ἐπιόντας καὶ πόλεμον
συνιστῶντας αὐτοὺς ἀντεπιέναι καὶ βύε-
σθαι τῆς ἐπιβίσεως, ὡς ἑαυτῶν οἰκείους τοὺς ὑποτελεῖς
καθεστηκότας.

Ἄλλὰ τοῦτο παρὰ πᾶσιν ἔθνεσι· δίκαιον ὑπάρχον
καὶ τοῖς οὐκ εἰδῶσι νόμον, ἀντίστραπτα παρὰ Σαρακη-

Nunc autem, quæ ostendunt, quam justa de
causa hæc fuerimus locuti, istiusmodi sunt quæ
gesta fuerunt, nec tuæ magnitudini placent. Sed
nos ad scribendum tibi epistolam impulerunt
atque ad legationem mittendam quæ jam ad ve-
stram a Deo datam potestatem missa fuerat. Sed
antequam ad gestorum narrationem deveniamus,
id dicimus, multa nempe esse in quibus ut præ-
cellat illi cura est habenda qui principatu poti-
tus est, nisi forte ostendere se indignum principatu
esse, prius decreverit: sin minus, nedum subtilis
exemplar vitæ ad virtutem ordinatæ se præbeat,
nedum suum imperium dulce et mirabile ostendat
suique desiderium faciat, ad odium potius injurias-
que eos concitabit provocabitque. Virtutis autem
principis fastigium, ut ita dicam, summumque
votum justitia est, qua ipse robur obtinet tu-
teque regnum administrat, hostesque prohibet ne
facile obsistant. Namque cætera omnia quæ in
vita principis ad virtutem tendunt, eum exornant
ac velut flores venustate circumdant, parum autem
subtilis prosunt, nisi eis insit felix cupido imi-
tandæ principis virtutis atque æmulandæ; justitia
vero, quasi communis salus, principem efficit
potentiorum et subtilis securitatem ministrat.

His prædictis, aperiamus nunc quas ob causas
his sermonibus iuvaserimus. Cypriorum insula,
o clarissime Saracenorum dux, ex quo, pace
inita, se vestræ dominationis tributarios consti-
tuerint, ad præsens tempus propter fœdus securi
degerunt, cum majorum vestrorum, qui Sarace-
norum regnum obtinuerunt, nullus pacem solverit,
neque mali quidquam in eos egerit, sed pro tempo-
ribus imperium adepti bene et juste secuti majorum
suorum beneplacita scriptis confirmata, eos coho-
nestaverunt et servaverunt, nihil novi inferentes,
nec quidquam sentientes aut agentes præter ante-
cessorum voluntatem. Nunc autem quid dicemus?
Sane oportebat, quanto tempore prævalebant fœ-
dera, tantum ab eorum abrogatione abhorre-
re; at tamen omnia sunt eversa et conculcata, consilia
scilicet patrum vestrorum, et scripta propriis eorum
manibus exarata, fœderaque et iuramenta quæ tunc
temporis Cypriis illdem facientes Saraceni dede-
runt; ac pro pace, pro fœderibus, pro iuramentis,
gladii, bella et cædes miseriæ Cypriis illata; cum
e contra oportuit, si quis talia in eos egit, a
Saracenis auxilium accipere. Ea enim omnibus
lex communis, quicumque civitates ceu gentes tri-
butarias acceperint, obsistere iis qui contra ipsos
bellum movent et ut proprios tributarios defen-
dere.

δίκαιον παρὰ πᾶσιν, ὅσοι πόλεις ἢ ἔθνη κέκτηνται
πόλεμον συνιστῶντας αὐτοὺς ἀντεπιέναι καὶ βύε-
σθαι τῆς ἐπιβίσεως, ὡς ἑαυτῶν οἰκείους τοὺς ὑποτελεῖς
καθεστηκότας.

Quod autem gentibus omnibus etiam legem
nescientibus, æquum est, infud violatum est a

Saracenis lege gubernatis, et insula quæ, trecentis fere abhinc annis, ex quo tributaria vobis cæcta est, nunquam subditorum ordinem decernit, neque quidquam novi admisit circa tributa, sive quodcumque aliud servitium Saracenis tribuendum, neque ullam reprehensionem causam præ se ferens, sola amentia hominis qui Christianorum fidem negavit, cultum vero Saracenorum adulterat, deserta facta est ac periit, ejusque incolæ alii gladio cæsi, alii vero sedibus suis expulsi, istud tantum crimen habentes quod tanto tempore libenter vobis servierint, neque unquam fuerint in vestrum peccantes obsequium deprehensi, licet sæpius graviter in eos contra fœderum jura et quod æquum erat, fueritis invecti; sed et si quando peccantes, ut hominibus par est, aliquid contra vestram voluntatem forte voluissent, non tamen oportebat eos armis ita aggredi nec statim in stragem et vulnera currere; quod non solum Saracenis indignum, sed etiam quolibet populo humanæ administrationis et conversationis non inscio neque immemores; sed prius reprehendere peccatum, injustam agendi rationem, convincere, eosque admonere ut resipiscerent nec justo exciderent, neque semel, sed bis et sæpius; nisi vero ad bonum vellent redire, malæ voluntati inhærentes, tunc omni divina humanaque ultione arrepta, conaremini punire et reprimere amentiam eo proVectam. Sed nihil horum factum est; imo, ut dixi, homines innoxios culpaque vacuos, quique nihil antiquitus juratorum violaverunt, non secus ac hostes estis insecuti.

Quis talia audiens, sive eorum qui nunc sunt, sive futurorum, gestorum auctores magnæ injustitiæ non condemnabit? nonne etiam majores vestri, qui fœdera cum Cypriis inierunt juramentisque confirmarunt, si quis defunctis remanet sensus eorum quæ hic quærentur, contra vos gemebundi indignabuntur, vosque omnis condemnationis reos judicabunt, tanquam sontes non solum in Cypriorum insulam, sed etiam in ipsos, et ut parricidas omnibus vos maledictis onerabunt? quod si quis in patrem adhuc viventem eo quo insurrexerit, notam parricidii non effugeret, nonne qui defuncti patris voluntatis contradicit, parricida erit ejusdemque pœnæ reus? Ecquod enim inter hæc rebellionis respectu adest discrimen? quin imo, si quis probe intelligere velit, pejus est in defunctum quam in vivum patrem insurgere, quo magis eorum interni qui ad futuram vitam pervenerunt honor a liberis habitus, memoriaque veneratione plena atque voluntatis observantia: homo vero ille (quomodo hominem nescio), qui Christianos non amat et Aggæenorum res facit contemptibiles (Damianum sexagesimæ præsentia considerans neque futura Malachias. Aiq̄ sua amentia et irrationabili furore temporibus Nahœm agit cunctis sæculis futuram

Α νοῖς τοῖς νόμῳ πολιτευομένοις, καὶ νῆσος μικροῦ ἑτη τριακόσια ἐξ οὗ ὑπόφορος οὖσα ὑμῖν ἐγεγόνει, καὶ κατὰ μηδὲν ὀφθεῖσα τῆς ὑπηκόου τάξεως μεταβαλλομένη, μηδὲ καινοτομήσασά τι περὶ τοὺς φόρους, μηδὲ περὶ τὴν ἄλλην δουλείαν, ὄσσην Σαρακηνοῖς δουλεύειν ἐχρῆν, μηδ' ὄλως τι τῶν ἐγκλησιν ἐπαγόντων αἰτίαν φέρουσα, ἐκ μόνης ἀπονοίας ἀνδρός, καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἀπηρηνημένου πίστιν, καὶ τὸ Σαρακηνῶν σέβας νοθεύοντος, ἐξηρήμωται καὶ ἀπόλωλε. Καὶ οἱ ταύτης οἰκῆτορες οἱ μὲν μαχαίρας ἔργον, οἱ δὲ ἀνάστατοι γεγόνασι, τοῦτο μόνον ἔχοντες ἐγκλημα, ὅτι ἐπὶ μακροτάτοις οὕτω χρόνοις ὑπέκειντο εὐγνωμόνως ὑμῖν, καὶ οὐδὲν ὠφθησαν τῶν εἰς ὑμετέραν ἐλλείψαντες θεραπείαν, πολλάκις ὑμῶν βαρέως ἐπενεχθέντων αὐτοῖς καὶ παρὰ προσήκον καὶ τὰ κοινὰ δίκαια τῶν συμφώνων. Καίτοι γε εἴπερ καὶ οἶα τὰ ἀνθρώπινα σφαλέντες ἐτύγχανον, καὶ ἀπεναντίας ἐφρόνησάν τι τοῦ ὑμετέρου φρονήματος, οὐδ' οὕτως ἐχρῆν ὄπλοις ἐπιέναι, οὐδ' αὐτίκα πρὸς αἵματα χωρεῖν καὶ σφαγᾶς· τοῦτο γὰρ οὐχ ὅτι Σαρακηνῶν ἀξίον, ἀλλ' οὐδέ τινος ἑτέρου ἔθνους ἀνθρωπίνην πολιτείαν καὶ βίον εἰδότος καὶ σώζοντος· ἀλλὰ πρότερον ἐγκαλεῖν περὶ τοῦ σφάλματος, ἐξελέγχειν ὡς οὐ δίκαια πράττουσι, παραινεῖν ἑαυτῶν γενέσθαι, καὶ μὴ ἐκφέρεσθαι τοῦ προσήκοντος, καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ πλέον. Καὶ εἶγε ἀνεπιστρόφως εἶχον, καὶ ἀντὶ τοῦ μεταμαθεῖν τὸ καλὸν τῇ χείρονι προσέκειντο γνώμη, τότε πᾶσαν ἀπεκδυσίμενος καὶ θείαν νέμεσιν καὶ ἀνθρωπίνην, ἐπιχειρεῖν τὴν ἀπόνοιαν τῶν εἰς τοῦτο συνελασθέντων τιμωρεῖσθαι καὶ ἀνακρούειν. Ἐπράχθη δὲ τοιοῦτον οὐδὲν· ἀλλ', ὅπερ εἶπον, ἀνθρώπους ἀναιτίους μηδὲν ἡδικοκώτας, μηδὲν τῶν ἐξ ἀρχῆς δοξάντων ἡθετηκότας, ἴσα καὶ πολεμίοις διεχειρίσασθε.

Τίς ἀκούων ταῦτα ἢ τῶν νῦν, ἢ τῶν μετέπειτα ἰσομένων οὐχὶ μεγάλην ἀδικίαν τῶν [ταῦτα καταγνώσεται διαπεπραγμένων; Πῶς δὲ οἱ προπάτορες ὑμῶν οἱ τὰ σύμφωνα καὶ τοὺς ὄρκους θέμενοι πρὸς Κυπρίους, εἰ τις ἐστὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πραττομένων τοῖς ἀποικομένοις συναίσθησις, οὐχὶ μεγάλως στενάξαιτο καθ' ὑμῶν, καὶ πάσης κατακρίσεως ἐνόχους καταψηφιοῦνται, οὐ μόνον ὡς ἐξαμαρτῶντας εἰς τὴν τῶν Κυπρίων νῆσον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους αὐτοὺς, καὶ ὡς πατραλοίας πάσαις ὑποβαλοῦσιν ἀραῖς; Ἡ ἐάν τις κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐν τῷ παρόντι βίῳ εἰς ἐπανάστασιν καταστῆ, τοῦ πατραλοίας εἶναι τὴν γραφὴν οὐκ ἐκφεύξεται, τῆς δὲ παρουσίας ἀπελθόντος ζωῆς, ἐν τὰ ἐκείνῳ ἀνατρέψῃ δόξαντα, οὐκ ἔσται πατραλοίας, οὐδὲ τῆς αὐτῆς ἐνοχος καταδίκης; Τί γὰρ τοῦτο ἐκείνου πρὸς ἐπανάστασιν διαφέρει; Μᾶλλον δὲ εἰ τις ἀκριβῶς βούλεται συνιδεῖν, αὕτη μείζων τοῦ ζῶντι ἐπαναστῆναι τῷ πατρὶ ἐπανάστασις; ὄσω καὶ μᾶλλον πλέον ὀφείλεται τοῖς πρὸς τὴν μέλλουσαν μεταθεθηκόσι ζωὴν ἢ παρὰ τῶν τέκνων τιμὴ, καὶ ἡ σὺν εὐλαβείᾳ μνήμη, καὶ ἡ τῶν διατεταγμένων συντήρησις. Ἡ ὅπως εἶπω ἀνθρώπος ἐκείνος ὃ μήτε τὰ Χριστιανῶν στέργας, καὶ τὰ τῶν Σαρακηνῶν παρὰ φαῦλον θέμεος, Δαμιανὸν δὲ ψοῖν ὁ λόγος, οὐδὲν λαθὼν ἐπὶ

νοῦν οὔτε τὰ παρόντα, οὔτε τὰ ὕστερον ἐπιλογισά-
μενος, μόνη δὲ τῇ ἀπονοίᾳ καὶ τῷ ἀλόγῳ θυμῷ
ἐκυτὸν ἐπιτρέψας, ἐπραξεν ἔργον ἀνόσιον, τῷ παντὶ
αἰῶνι στήλην τῆς ἑαυτοῦ κακίας ἐσόμενον, πολυανθρωποτάτην νῆσον, ὅσον ἐπ' αὐτῷ ἦκεν, ἐκ γῆς
ἐξαφανίσας, πανωλεθρία παραδεδομένων τῶν ταύτης οἰκητόρων.

Ναί, φησὶν, ἀλλ' ἐροῖ τις· Ἦν αἰτία κινουσα πρὸς
τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο κεννημένος τὸ δοκοῦν ἀνόσιον
διεπράξατο. Σαρακηνοὺς γάρ ἐν τῇ νήσῳ λαβῶν
Ἡμέριος διεχρήσατο, δέον κατὰ τὰ συμπεφωνημένα
σώζεσθαι μᾶλλον αὐτοὺς παρὰ τῶν Κυπρίων, καὶ
πρὸς τὸν ἴδιον τόπον ἀποκαθίστασθαι. Εἶτα οὐ λό-
γισθη, ὦ ἄνθρωπε, μετὰ τῆς σῆς ἐγκλήσεως, καὶ τοῦ
δικαίου λόγου τὸ βούλημα; οὐδ' ἐννοεῖς τίς ἐστι
δίκαιος τὴν αἰτίαν ἣν προφέρεις ἀναδέχεσθαι; καὶ
τίς ὀργίζεσθαι ἄξιον; Ἐστω δίκαιον τὸ ἐγκλημα ὃ
προβάλη, καὶ ὑπὲρ τῶν τὰ χαλεπὰ πεπονθότων Σα-
ρακηνῶν Κύπριοι δώσουσι δίκην, καὶ οὐπω φημί
ὅτι μηδὲ τότε ἄξιον διὰ τὴν Ἡμερίου καὶ τῶν σὺν
αὐτῷ ἁμαρτίαν πάντας κολάζεσθαι, οὐδ' ὄλην τὴν
ἐξ ὑμῶν ὀργὴν καὶ τὴν πικρίαν ὑφίστασθαι. Ὅμως
ὑπερέειπον ἔστω, καὶ κολαζέσθωσαν Κύπριοι, διότι
καὶ Ἡμέριος Κυπρίους συνοικῶν ἐν τῇ νήσῳ χαλεπὸς
ᾤφθη Σαρακηνοῖς. Εἰ δὲ κατ' αἰδένα τρόπον Ἡμέ-
ριος τοῖς Κυπρίοις συντάσσεται, τί δι' ἐκεῖνον κιν-
δυνεύουσιν οἱ μὴ δίκαιοι ὄντες ἢ τῆς ἐκεῖνου κληρο-
νομεῖν κατηγορίας, ἢ ὁ.κ. τὰ πεπραγμένα τούτῳ
τιμωρίαν ὑπέχειν; Ὁ μὲν γάρ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ
στρατοῦ ἡγεμῶν ὑπάρξας, ὅποι δὲ γῆς ἡδύνατο τοὺς
πολεμίους χειρούμενος, τὸν δοκοῦντα μετῆει τρό-
πον. Κύπριοι δὲ οὔτε πολεμίους ἡγούνται ὑμᾶς,
οὔτε τι δεινὸν κατειργάζαντο, οὔτε δὲ πάλιν ἱκανοὶ
ἀντεπιέναι πρὸς τὸν Ἡμέριον, καὶ Σαρακηνοὺς
ἐξεχράζειν τῆς ἐκεῖνου χειρός. Οὐδὲ γάρ ἔχεις εἰ-
πεῖν, ὡς ἐξὸν τοῦτο ποιεῖν, οὐκ ἐποίησαν· ἢ ὅτι
συνήραντο αὐτῷ καὶ συνηγωνίσαντο εἰς τὴν κατὰ
τῶν Σαρακηνῶν κάκωσιν.

Τί οὖν διὰ τοῦτο πολεμεῖς Κυπρίοις, καὶ κατ'
αὐτῶν κενοῖς τὴν ὀργὴν; Τί δὲ ἀντὶ τοῦ τῷ σε λυ-
πήσαντι σπουδάζειν ἢ ἔδρασεν ἀνταποδοῦναι, τοῖς
οὐδὲν λυπηρὸν ἐργασαμένοις τὰ τῆς σῆς λύπης ἀντα-
ποδίδως; Ἦ καὶ διὸ τι πρὸς τὴν σὴν εἰσήλασε χώραν
Ἡμέριος, καὶ τῆς Συρίας πολίσματα τινα ἐκπολε-
μήσας κειρίωται, διὰ ταῦτα ὑποκείσονται Κύπριοι
τιμωρίας, καὶ κατ' αὐτῶν ἀγανακτεῖν εὐλόγως να-
μίσεις, καὶ ὄπλα κινήσεις, καὶ ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι
πρὸς Ἡμέριον, κατ' ἐκεῖνων συστήσεις τὸν πόλεμον;
Ἄλλ' οὐκ ἔδοξεν οὕτως, οὔτε τοῖς σοῖς πατράσιν,
οὔτε τοῖς ἐκεῖνων μέχρι σοῦ διαδόχοις. Διὰ τί; Ὅτι
Κύπριοι μεθόριοι τῆς τε Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς τῶν Σα-
ρακηνῶν ἐξουσίας, καὶ οὔτε ὑμῖν ἀνταίρουν χειρας,
οὔτε Ῥωμαίοις, ἀλλ' ἐπ' ἰσῆς ἀνατέθενται πρὸς δου-
λείαν τὴν τε ὑμετέραν καὶ τὴν ἡμετέραν, μᾶλλον δὲ τὸ
πλέον τῇ ὑμετέρᾳ δουλεύοντες. Ὡς οὖν ἀδίκον καὶ ἀπάν-
θρωπον πολεμεῖν Κυπρίοις, διότι κατὰ τῆς ὑμετέρας
ἐξεστράτευσε χώρας Ἡμέριος, οὕτω παράνομον καὶ
πάσης ἄξιον κατηγορίας πολεμεῖν Κυπρίοις, διότι
κατὰ τὴν νῆσον τινὰς τῶν Σαρακηνῶν συνέδη ταῖς
Ἡμερίου χεῖρας περιπεπτωκένας. Σὺ δὲ μαι δακτύλις,
ὁδῶν τοῦ πράγματος προήγντος, καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ

A sua nequitiae monumentum, insulam, plurimis ho-
minibus frequentem, quod in se erat, a terris tol-
lens, internecioni traditis ejus incolis.

Ita, inquit : sed aliquis tibi dicet : Causa erat
ad id protrahens, eaque causa motus id agit quod
impium videtur : nam Himerius quosdam Sarace-
nos in insula cepit et interfecit ; oportebat autem
ex foederibus eos a Cypriis potius salvari et in suo
loco reponi. Sed, non cogitas, o homo, qui repre-
hendis, justitiae leges ? neque reputas quis in se
debeat eam causam recipere quam profers, aut
quis juste irasceret ? justum sit quod intentas
crimen, et Cypriis poenas dabunt propter eos
qui male passi sunt Saracenos, neque jam dico
non tunc etiam esse justum omnes propter Hime-
rii ejusque socios poena affici aut omnem ve-
strum iram et acerbiteriam perpeti ; sit tamen quod
dixi, et castigentur Cyprii eo quod Himerius inter
ipsos degens, in insula ipsorum gravem se Sarace-
nis praebuit ; quod si vero nullo modo Himerius
cum Cypriis confundi debeat, cur propter illum
periclitabuntur qui neque digni sunt qui ejus cri-
mina participant, neque qui poenas luant ob ejus
male gesta ? Ille etenim Romani exercitus cum
esset dux, hostes ubicunque terrarum posset
subigens, probatum morem servabat ; Cyprii vero
vos hostes non existimant, neque quidquam mali
vobis intulerunt, neque insuper possunt Himerio
se opponere nec Saracenos e manibus ejus extra-
here : non potes igitur dicere eos, cum potuissent,
non fecisse, neque se illi adjunxisse et auxiliatos
esse ad inferenda Saracenis mala.

Quare ergo propter hoc Cypriis bellum inferis et
in eos iram tuam effundis ? quare autem non illi
qui te malis affecit tentas retribuere suorum mer-
cedem, sed quae passus es non noxiis, retribuere
vis ? aut quia in tuam regionem devenerit Hime-
rius et Syriae oppida aliqua expugnaverit, pro-
pterea Cyprii poenis subjacebunt et eis irasci
justum reputabis, arma quoque movebis et adver-
sus eos bellum ibis praeterito Himerio ? sed neque
majoribus neque eorum ad te successoribus in a
visum : cur autem ? quia Cyprii Romanis et Sara-
cenorum imperio finitimi neque adversum vos,
neque adversum Romanos manus attollunt, sed
pariter vobis et nobis servierunt, magis autem
vobis. Sicut igitur injustum et crudele est Cypriis
bellum facere eo quod in vestram regionem arma
intulit Himerius, ita illicitum et omnino flagitiosum
est bellum contra Cyprios movere, quia quosdam
Saracenorum in eorum insula accidit in manus
Himerii incidere ; tu autem mihi videris is esse
qui, re longius progrediente, bellaturus sis contra
Christianos in Syria degentes, eo quod Christiani
contra vos pugnant. Si autem ita agere omnem

homicidam transcendit, neque quod ad Cyprios attinet paris homicidii est innoxium; sed lingua-
mus quæ ad convincendum injuriæ id bellum dicimus.

Considera autem divinam ultionem, qui prudentissimus es et intelligendi judicia divina solers; mihi reputa cœlestem iram injustissimo Damiano ob acta incumbentem, cujus argumentum interitus ipsius, et infirmitas quæ eum tenuit ex quo tempore Cypriorum terram injustis cædibus imbuat, eumque paulatim consumpsit justæ a Deo ob ejus injustitias allatæ poenæ testimonium. Si autem placet considera quæ in mari classi vestræ acciderunt et ruinam navium vestrorum ipso in conspectu insulæ quam perdere scelestus ille constituerat. Probe equidem scio te sine nostris sermonibus illa intelligere et comprobare; quoniam tamen nihil prohibebat ne illa a nobis memorarentur, talia diximus: restat nunc ut divina vestra potentia non tantum intelligat, sed etiam malum jam actum corrigat, et miseris Cypriis veteres a patribus vestris concessa jura restituat, securitatemque et tranquillitatem, atque eos relinquere in antiqua pacis forma constituta solventes, tributa, Saracenis ut olim et usque dum servientes, ab omni oppressione et vi liberos quæ heri et nudius tertius sævus et crudelis, Damianus eis inflixit; ne majorum vestrorum præclara consilia ac sædera violetis neque honore et gloria vobis justitia partis decidatis.

τοῖς ὑπὸ τῆς τοῦ Δαμιανοῦ σκαιότητος καὶ ἀπανθρωπίας· ἵνα μήτε τῶν πατέρων ὑμῶν ἀθετοῦντες ὀφθειήτε τὰ καλῶς δόξαντα βουλευµατὰ τε καὶ δικαιοσύνη τιμῆς τε καὶ δόξης πρὸς τὸναντίον εἴητε μεταπίπτοντες.

II. Ad eundem.

Omnium bonorum quæ hominibus affert vita et quibus vitæ delicias obtinent homines, nihil ita bonum, nihil jucundius prudentibus quam amicitia acquisitio et ejus studium: ex inde enim illi quidem statuimus studio amicitiam velut fundare et plantare cum iis, quibus familiariter non utebantur, si autem amicitiam jamdiu natam sed postea temporis diuturnitate languidam student revirescentem moveri raro et per seipsos ad antiquam formam revocant, probi intelligentes et perfecta prudentia illius naturam perspicientes, id est omnibus vitæ bonis pretiosiore et jucundiore esse amicitia voluptatem. Quæ sum præfatus, non quod ignoraverit vestra nobilitas, sed quasi ad scientem ipse sciens, et tanquam mutuum colloquium, de resumendo inter nos amicitia opere, quod non modo incipimus, sed potius ut paternam hæreditatem inquirimus et, ut antea dixi, studemus revirescere facere, cum temporis diuturnitate dissolvi, quo nescio modo periclitantur.

Non etenim vestram prudentiam latet maximum inter Dei summos sacerdotes, venerabilem Pho-

Α Συρία Χριστιανῶν πόλεμον ἐπενεγκεῖν, διότι Χριστιανοὶ καθ' ὑμῶν ἐκστρατεύονται· εἰ δὲ τοῦτο πράττειν, πλῆθης ἐπέκεινα μαιφονίας ἐστίν, οὐδὲ τὰ τῶν Κυπρίων ἀπήλλακται τῆς ἰσῆς μαιφονίας· ἀλλ' ἐάσθω τὰ παρ' ἡμῶν εἰς ἔλεγχον τοῦ παρανόμου πολέμου λεγόμενα.

Σκέψαι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς θείας δίκης, καὶ ὧν συνειτώτατος, καὶ συνιδεῖν ἱκανὸς θεῖα κρίματα· κατανόει μοι καὶ τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις τῷ παράνομωτάτῳ Δαμιανῷ ἀγανάκτησιν. Ὅτε γὰρ ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισμὸς αὐτοῦ τοῦτο διδάσκει, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξ οὐ χρόνου σφαγαῖς ἀδίκους τὴν γῆν ἔχρανεν τῶν Κυπρίων, συσχοῦσα τοῦτον ἀρβώστια, καὶ κατὰ μικρὸν δαπανῶσα, μαρτύριόν ἐστι τῆς δικαίας παρὰ Θεοῦ τιμωρίας, ἀνθ' ὧν κερηνύμηνεν. Εἰ βούλει δὲ καὶ ἅ διὰ θαλάττης ἀπήνηται τῷ ὑμετέρῳ στόλῳ, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν τὴν νῆσον ἀπίλεια τῶν πλοίων ὑμῶν, ἣν ἀπολέσαι ὁ βδελυρὸς ἐκεῖνος διανενόηται. Οἶδα ὅτι χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων, ταῦτα συνίης καὶ συγγινώσκεις· ὁμως δὲ ἐπέπερ οὐδὲν ἦν κωλύον, καὶ παρ' ἡμῶν ἐπισημανθῆναι ταῦτα προσεῖρηται· τὸ λοιπὸν ἐστὶ τῆς δεδομένης θέθεν ὑμῖν ἐξουσίας, μὴ μόνον συνιδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπανορθώσασθαι τὸ γεγονός· πταῖσμα, καὶ τοῖς ταπεινοῖς Κυπρίοις ἀποκαταστήσαι τὰ ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῶν πατέρων ὑμῶν αὐτοῖς παρεσχημένα δίκαια, καὶ τὴν ἀδελφὴν καὶ ἀνεπηρέαστον, καταλιπεῖν αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου σχήματος τῆς εἰρήνης, παρέχοντας ὅσα νενόμισται ὑποτελεῖν, καὶ ὑπουργοῦντας τὴν ἀνωθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπουργίαν Σαρακηνοῖς, πάσης καὶ βαρύτητος καὶ βίας ἐλευθέρους διατελοῦντας, τῆς χθὲς καὶ πρώτης ἐπιτεθειμένης αὐ-

τοῖς ὑμῶν ἀθετοῦντες ὀφθειήτε τὰ καλῶς δόξαντα βουλευµατὰ τε καὶ δικαιοσύνη τιμῆς τε καὶ δόξης πρὸς τὸναντίον εἴητε μεταπίπτοντες.

B'. Τῷ αὐτῷ.

Ἄ πάντων ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ὁ βίος φέρει καλὰ, καὶ δι' ὧν ἀνθρωπίνη ζωὴ κέκτηται τὸ ἡδύ, οὐδὲν οὕτω καλὸν, οὐδὲ ἡδύτερον τοῖς φρονήσει κεκοσμημένοις, ὡς κτῆσις φιλίας, καὶ ἡ περὶ ταύτην σπουδὴ. Ἐντεῦθεν ἄλλοι μὲν πρὸς οὓς οὐκ ἔσχον συνήθειαν διὰ φροντίδος ἔθεντο, οἷον ἀρχὴν τινα καταβαλέσθαι, καὶ φυτεῦσαι φιλίαν· ἕτεροι δὲ πάλα καὶ ἀνωθεν ἀναβλαστήσασθαι, εἶτα ὡσπερ ἀπομαρανθείσης τῷ χρόνῳ, δεῖξαι ἀναθάλλουσαν διεσπούδισαν, καὶ δι' ἑαυτῶν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπαγήγαγον. ὀρθῶς εἰδότες, καὶ συνέσει τελειοτάτῃ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος κατανοήσαντες, ὅτι τῶν ἐν τῷ βίῳ πάντων καὶ τιμιώτερον καὶ χαριέστερον τὸ τῆς φιλίας τερπνόν. Ταῦτα προοιμιάζομαι οὐχ ὡς ἀγνοοῦσης τῆς ὑμῶν εὐγενείας, ἀλλ' ὡς πρὸς εἰδότα καὶ αὐτὸς εἰδὼς καὶ οἷον κοινήν συνομιλίαν περὶ τοῦ ἀμφοτέρους ἀνελεῖσθαι τὸ πρᾶγμα τῆς φιλίας, οὐπερ οὐ νῦν ἀρχήμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον κληρὸν ὄντα πατρικὸν ἐπιζητοῦμεν, καὶ ὁ προσέφημεν ἀναθάλλαιν παρασκευάσαι σπουδάζομεν, οὐκ οἶδα ὅπως τῷ χρόνῳ κινδυνεύσασαν διαρρῦῆναι.

Οὐ λανθάνει γὰρ τὴν ὑμετέραν σύνεσιν, ὅτι περὶ ὁ ἐν ἀρχιερεῦσι Θεοῦ μέγιστος καὶ ἀσπίδιστος Φώτιος ὁ

ἐμὸς ἐν Πνεύματι· ἅγιον Πατέρα πρὸς τὸν πατέρα τῆς ὑμῶν εὐγενείας οὕτως συνῆπτο τῆ τοῦ πύθου σχέσει, ὡς οὐδεὶς οὐδὲ τῶν ὁμοδόξων καὶ ὁμοφίλων φιλικῶς διέτέθειντο πρὸς ὑμᾶς· ἄνθρωπος γὰρ ὢν τοῦ Θεοῦ, καὶ πολὺς τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ᾔδει, ὅτι καὶ τὸ τοῦ σεβάσματος οὐκ ἐστὶ διατελισμα, ἀλλὰ τὸ γε τῆς φρονήσεως, τῆς ἀγχινίαις, τοῦ τρόπου εὐσταθῆς, τὸ τῆς φιλάνθρωπίας, τὰ λοιπὰ ὅσα κοσμεῖ καὶ σεμνύνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν προσόντα, πύθον ἀναφλέγει· τοῖς τὰ καλὰ φιλοῦσι τῶν οἷς πρόσεστι τὰ φιλούμενα. Διὰ τοῦτο κάκεινος ἐφίλει τὸν σὺν πατέρα οἷς εἶπον κοσμούμενον, εἰ καὶ μεταξὺ τὸ διαφέρειν τῆς πίστεως ἴστατο. Ἐκινήθημεν δὲ οὐ νῦν πρὸς τὴν προαίρεσιν αὐτὴν, ἀλλὰ πάσαι καὶ πρώην συνεχινούμεθα, καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιούμεθα. Τοῦτο δὲ ὁ προέφη τὴν ζήτησιν τῆς πατρικῆς ἡμῶν φιλίας, παρέστηκε δὲ νῦν ὑπόθεσις τὸν σκοπὸν ἡμῶν πληροῦσα, ἣν ὡς ἀληθῶς ἔδει τοῦ τοιούτου πράγματος ἀρχὴν γενέσθαι· ἡ δὲ ἐστὶν ὡς ὄρα· συμπάθεια πρὸς τὸ ὁμοφύες, φιλάνθρωπία, ἔλεος, ἡμερότης. Καὶ τί ἄλλο ἢ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγαθότητος μέγιστος; ὃς διὰ πολλὴν χρηστότητα καὶ ἀπειρον ἔλεος, καὶ οὐκ ἔντας ὑπέστησεν, καὶ ὑποστάντα ἐκ πηλοῦ ὄτα πατὴρ ἐφαπλῶν τὴν κηδεμονίαν τὰ σπλάγχνα περιέχει, τὴν ζωὴν συνέχει, πάντα χορηγεῖ, οἷς τὸ ἀνθρώπινον ἔχει τὴν διαμονήν. Τοιαύτη τις ἡ παρούσα ὑπόθεσις, τούτων ὢν εἶπον καὶ αὐτὴ φέρουσα τὴν ἀπόλαυσιν· ἡ γὰρ τῶν δεσμῶν ἐλευθερία, ἡ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνάκλησις, ἡ τῆς δουλείας ἀπολύτρωσις, ἡ πρὸς τοὺς οἰκείους, ἡ πρὸς τοὺς συγγενεῖς, ἡ πρὸς τοὺς φίλους ἐπάνοδος τῶν αἰχμαλώτων, ταῦτα ἔχει τὴν γλυκεῖαν τῆς ζωῆς μέθεξιν.

Ἄλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἔφημεν ἤδη καὶ ὡς φίλοι καὶ ὑπὲρ φίλου δόξης φρονεῖζοντες, τὴν συμβουλήν καὶ τὴν πρὸς τὸ φιλάνθρωπον ἔργον τῆς τῶν δεσμῶν ἐλευθερίας, παραίνεσιν συνεισάγομεν, καὶ πρόθυμόν σε πρὸς τοῦτο τυγχάνοντα ποιεῖν σπουδάζομεν προθυμότερον, ἵνα ἐπὶ τῶν σῶν ἡμερῶν τοιαύτης εἰς τοὺς αἰχμαλώτους γεγενημένης φιλάνθρωπίας, αὐτός τε κλέος ἀείμνηστον ἔξης, καὶ ἡμεῖς ὡς φίλοι τοῦ φιλουμένου τῆς δόξης συναπολαύωμεν. Πολλὰ, φίλων ἐμοὶ ἀριστε, τοῦ βίου περιστάσεις αἰ, σὺν ἔχουσι καὶ στενοχωροῦσι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ βαρείας ἀπεργάζονται ἀλγηδόνας· οὐδὲ μίαν ἐξ ἐκείνων αἰχμαλωσίαν συγκρίνεται, ἀλλ' ὅσα ἐάν τις εἴπῃ, καὶ τὴν πενίαν, καὶ τὴν ἀσθένειαν, ἢ μελῶν πηρώσεις, πάντα πρὸς ἐκείνην τὴν κάκωσιν καὶ ταλαιπωρίαν εὐρίσκονται ἀνεκτότερα. Τί γὰρ ἐπωδυνώτερον, γονεῖς ἐκ παίδων χωρισθῆναι συζύγων διατομήν, ἀδελφῶν ἀποξένωσιν; Καὶ οὐπω φημί ὅσα λοιπὰ τοὺς αἰχμαλώτους συνέχει, ἃ καὶ ἡ σὴ εὐγένεια, καὶ πάντες ὅσοι νοῦ μετέχουσι συνεπίστανται. Διὰ τοῦτο ἐπὶ νοῦν ἀναληψάμενος τὰ κοινὰ πάθη τῶν τε ὑμῖν ὁμοπίστων, καὶ τῶν τῆς ἡμετέρας πίστεως, μὴ βουλευθῆς πρὸς τὴν τελείωσιν τοῦ σωτηρίου πράγματος δυσχερῆς ὀφθῆναι, μὴ δὲ προφάσεις τινὰς δυσκολίαν φερούσας πρὸς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν τῆς αἰχμαλωσίας δεσμῶν τῶν τε ὑμετέρων

Amicum patrem meum in Spiritu sancto, ita cum patre vestre nobilitatis fuisse amicitie vinculo colligatum. ut nemo ejusdem opinionis atque gentis tam amanter ergo vos fuerit; vir enim Dei cum esset, divinorum pariter et humanorum peritus sciebat, non obstante cultus diversitate, prudentiam, solertiam, constantiam, humanitatem et quæcunque humanam naturam exornant et excolunt amorem eorum in quibus elucet iis qui bona diligunt accendere; ideoque tuum patrem prædictis ornatum diligebat, licet fidei interesset diversitas; nos autem in illum affectum non modo ferebamur, sed olim et magni faciebamur; illud igitur quod dixi me induxit ad quærendam paternam amicitiam, occasio autem, desiderium meum implens illud produxit; quam sane rei istius fundamentum esse oportebat: id est, ut videre est; indolis consensio, humanitas, misericordia, benignitas; quid autem id est nisi divinæ bonitatis æmulatio? qui propter nimiam bonitatem et infinitam misericordiam, qui non erant, creavit et viscera, ut pater suam sollicitudinem extendens, ex luto eis circumdat, vitam addit et omnia ad sustentandam humanam naturam necessaria præbet; præsens quoque occasio istiusmodi est ut aliquid eorum quæ sunt dicta efficiat fruendum; vinculorum etenim solutio, captivitatis liberatio, servitutis redemptio, captivorum ad suos, ad consanguineos, ad amicosque reditus, hæc omnia generis sunt stabilitas, amicitie cohærentia, vitæ commercii deliciae.

τὴν διαμονήν τοῦ γένους, τὴν συνοχὴν τῆς φιλίας.

Sed quoniam talia diximus, amicorum mentem et ut amici laudi consulentes, consilium et exhortationem ad humanissimum opus captivorum liberationis adjicimus et te ad id jam pronum studemus propensiolem efficere, eo fine ut, tali misericordia in tuis diebus effecta, æterna tibi sit gloria, et nos laudis tuæ ut amici simus participes; multæ sunt amicorum meorum optime, vitæ necessitates quæ homines constringunt et coarctant, quæque gravissimos gignunt dolores; nulla tamen captivitate exæquanda, sed quæcunque quis dinumerare posset, sive paupertas, sive ægrotationes, seu membrorum amputatio, malo isto atque ista calamitate tolerabilia censebuntur: quid enim acerbius quam parentum a liberis separatio, conjugum divulsio, fratrum seunctio? neque jam memoro quot mala alia captivos teneant, quæ nec tuam nobilitatem, neque omnes sensu præditos fugiunt: itaque mente recolligens communia mala eorum qui tecum fide consentiunt et eorum qui nostram fidem tenent, noli difficilem in peragenda re salutari te præbere neque molestias prætereptus contra vestrorum aut nostrorum liberationem captivorum; quin potius justitiæ sectatorem te demonstra æquique observatorem, non autem propriæ quidem utilitatis studiosum, Christianis

vero mala inferentem; nulla enim in iniustitia utilitas, neque prodesse potest avaritia, sed extremum damnum atque detrimentum his saltem qui, sicut tu ipse, agnoscendo quod decet sunt idonei. Hæc est maxima utilitas, hoc incomparabile lucrum, sub vestra ditioe et administratione, in propriam patriam restitui populares, a parentibus recipi liberos, natos patribus denuo conjungi, viros uxoribus reddi, amicos familiaribus frui, uno verbo, eos qui huc usque a patria exsulabant omnibus gaudere bonis quæ tribuit patria; illa sunt, amicorum meorum optime; quæ amicitia nostræ principium esse volo, illa, quæ ad te scribo, ad quæ te hostes, quandoquidem ea facere te decet et nos ad dilectum scribere; cæterum te bene valere optamus et securum remanere ab omni vicissitudine et necessitate quæ mortali huic vitæ susdeque voluntati inesse solet.

ἄλλα ἐρῶσθαί σε ἐπευχόμεθα ὑψηλότερον συντηρούμενον πάσης βιωτικῆς ἀνωμαλίας καὶ περιοτάτως, ἔση τῷ θνητῷ τούτῳ βίῳ ἀνω καὶ κάτω στρεφόμενῳ οἶδεν ἐμπολιτεύεσθαι.

III. *Ad excellentem, clarissimum, spiritualem filium, Simeonem Bulgariae principem.*

Aliquid forsitan supervacanei facere videbimur, filii mi, cum te illo affectu volumus afficere qui, præter nostros sermones, in tua piissima mente insidet; quemcunque etenim hominem oportet compatienti esse animo erga reum quemque, sed cum maxime qui ad summam est evectus potentiam, siquidem a Deo omnium Domino principatum nulla alia de causa acceperint, nisi ut eum imitarentur qui eos honore prævenit et ad imperii summam provexit. Prudens igitur cum sis et maxime sapiens, Dei humanitatem et benignitatem et misericordiam non nescis; qui, quantum videret ortus ab occidente, longe facit a nobis iniquitates nostras; istud quoque scis probe eos qui imperio a Deo dato vere sunt digni, cum sint multa in quibus Deo servire debeant, non præstantiorem ei reddere cultum quam per humanitatem, ut dixi, et mansuetudinem, clementiam quoque ac misericordiam in subditos; non enim ideo cæteris sunt præfecti ut potestate sua ad iracundiam et hominum vexationem utantur, sed ut paternis visceribus delicta, etsi sæpius quis delinquat, corrigant; satis autem est illa fuisse me præfatum, nunc exponenda causa cur te exoramus.

μεθοδεύωσιν. Ἄρχει ἐπὶ τοσοῦτον προσιμιάζεσθαι, ἣς δυσωπῶμεν.

Homo quidam, nescio utrum dignus fuerit, pœnas dare, an humano more in calamitatem prolapsus, quoniam vestram reformidabat potestatem, ad Dei templum illud quod Christianus quisque universi orbis oculum esse confitetur, in quo vos, etsi inutiles, die ac nocte ministramus, confugit; qui, dum inexorabiliter e templo raperetur, sanctum propitiatorium invocabat, nec non et omnibus Christianis debitam Dei templis

καὶ τῶν ἡμετέρων προβαλέσθαι· μᾶλλον μὲν οὖν ὡς δικαιοσύνην τιμῶν, πρὸς τὸ δίκαιον ἀφορῶν, καὶ μὴ ἀντεχόμενος κέρδους οἰκείου, καινοτομίαν δὲ Χριστιανοῖς ἐπιβάλλων· οὐκ ἔστι κέρδος τὸ ἀδίκον, οὐδὲ ὠφελεῖν οἶδε τὸ πλεονεκτικόν, ἀλλ' ἐσχάτη βλάβη καὶ καινοτομία τοῖς ὡσπερ σὺ οὖσιν ἱκανοῖς τὰ πρόποντα ἐκλογίζεσθαι. Τοῦτο μέγιστη ὠφέλεια, τοῦτο ἀσύγκριτον κέρδος τὸ ἐπὶ τῆς ὑμῶν ἀρχῆς καὶ διοικήσεως πρὸς τὴν οἰκίαν πατρίδα τοὺς θμωθεῖς ἀποκαταστήναι, τὸ γονεῖς ἀπολαβεῖν τὰ ἴδια τέκνα, τὸ τέκνα τοῖς πατράσι συναφθῆναι, τὸ γυναῖξι τοὺς ὁμοζύγους ἀποδοθῆναι, τὸ φίλοις συγγενέσθαι τοὺς φίλους, καὶ ἀπλῶς ἔσα καλὰ δίδωσιν ἢ πατρίς τὸ τούτων μετέχειν τοὺς ἄχρι καὶ νῦν τῆς πατρίδος ἀποξενωμένους. Ταῦτα, φίλων ἐμοὶ ἀριστε, καὶ ἀρχὴν ποιῶμαι τῆς πρὸς δὲ φιλίας, καὶ γράφω καὶ παραινῶ, ἐπεὶ καὶ σοὶ πρόπον τοιαῦτα ποιεῖν, καὶ ἡμῖν τοιαῦτα πρὸς τὸν φιλούμενον γράφειν· τὰ δ'

ἢ χὴν ποιῶμαι τῆς πρὸς δὲ φιλίας, καὶ γράφω καὶ παραινῶ, ἐπεὶ καὶ σοὶ πρόπον τοιαῦτα ποιεῖν, καὶ ἡμῖν τοιαῦτα πρὸς τὸν φιλούμενον γράφειν· τὰ δ' ἄλλα ἐρῶσθαί σε ἐπευχόμεθα ὑψηλότερον συντηρούμενον πάσης βιωτικῆς ἀνωμαλίας καὶ περιοτάτως, ἔση τῷ θνητῷ τούτῳ βίῳ ἀνω καὶ κάτω στρεφόμενῳ οἶδεν ἐμπολιτεύεσθαι.

Γ. *Τῷ ὑπερφανεστάτῳ μεγαλοδόξῳ πνευματικῷ τέκνῳ Συμεῶν ἄρχοντι Βουλγαρίας.*

Ἴσως περιττόν τι ποιεῖν δοκοῦμεν, τέκνον ἡμῶν, δυσωπεῖν σε βουλόμενοι τοιαύτην δυσώπησιν, ἥτις καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων ἐν τῇ σῇ θεοφιλεῖ ψυχῇ ἐναπόκειται· παντὶ γὰρ ἀνθρώπῳ γνώριτον συμπαθῆ φέρειν ἐφειλομένου τυγχάνοντος, μάλιστα ἄρχεις ἐστὶν ἀπαραίτητον τοῖς ἀναθεθηκόσιν εἰς ἀρχῆς ὕψος, τοῦτο διασώζειν, ἐπεὶ καὶ παρὰ τοῦ πάντων ἀρχοντος Θεοῦ παρεσχέθη τοῖς ἀρχουσιν ἢ ἀρχῇ, οὐδενὸς ἄλλου χάριν, ἢ ἵνα πρὸς μίμνησιν τοῦ τιμήσαντος, καὶ εἰς τὸ ἀρχεῖν ἀναδιδάσαντος ἀναφαίνωνται διαδιοῦντες. Πάντως δὲ νουνεχῆς ὢν καὶ συνετὸς ἐπίστασαι τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν καὶ τὴν χρηστότητα, καὶ τὸ συμπαθές· ὃς καθ' ὅσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, τοσοῦτον ἡμῶν μακρύνει τὰς ἀμαρτίας ἀφ' ἡμῶν. Καὶ τοῦτο δὲ λίαν ἐπίστασαι, ὅτι οἱ γε ὡς ἀληθῶς ἄξιοι τῆς παρὰ Θεοῦ δεδομένης αὐτοῖς ἀρχῆς, πλείστων ὑπαρχόντων δι' ὧν ἔστιν αὐτοῖς θεραπεύειν Θεόν, ταύτην μάλιστα τὴν ἐξαιρετον θεραπείαν προσφέρουσι, τὴν φιλανθρωπὸν ὡς εἶπον καὶ τὸ ἀνεξίκακον, καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὑποχειρλοὺς ἀόργητόν τε καὶ συμπαθές. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο τῶν λοιπῶν προεκρίθησαν, ἵνα τῇ ἐξουσίᾳ πρὸς θυμὸν ἀποχρῶνται καὶ κάκωσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἵνα σπλάγχνοις πατρικοῖς, καὶ πολλὰκις τινὰ συμβῆ ἑξαμαρτῆσαι, τὸ ἀμάρτημα αὐτῆν σοὶ λοιπὸν ἐκτιθέμεθα τὴν ὑπόθεσιν, περὶ

Ἄνθρωπός τις οὐκ οἶδα δίκαιος ὢν ὑποσχεῖν τιμωρίαν, οὐκ οἶδα οἷα τὰ ἀνθρώπινα εἰς περίστασιν ἐμπεισῶν, ἔνεχεν τοῦ φοβεῖσθαι τὴν ὑμῶν ἐξουσίαν, τῷ ναῶ τοῦ Θεοῦ, ὃν πᾶς ὁμολογεῖ Χριστιανὸς ὀφθαλμὸν εἶναι τῆς οἰκουμένης προσπέφυγεν, ἐν ᾧ ἡμεῖς, εἰ καὶ ἀχρεῖοι νύκτα καὶ ἡμέραν τὴν λατρείαν προσφέρομεν· οὗτος ἐπεὶ δὲ ἀπαραιτήτως εἰληκετο τοῦ ναοῦ, πολλὰ τὸ τε ἅγιον ἱλαστήριον ἐπιθεώμενος, καὶ τῇ κοινῷ πᾶσι Χριστιανοῖς ὀφεί-

λομένην τοῖς θεοῖς ἱεροῖς σεβασμιότητα, καὶ τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς προσφευγόντων ἀσυλίαν, ἐκίνησεν ἡμᾶς. Καὶ τί γὰρ ἄλλο ἔδει ποιεῖν λειτουργοῦς ὄντας, εἰ καὶ ἀναξίους, τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, εἰς τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν συγχωρῆσαι τοῖς βουλομένοις αὐτὸν ἔλκειν; Τοῦτο παριδεῖν ἐκτελέσαι, καίτοι χαλεπαινόντων, καὶ σκληρῶς ἡμῖν διὰ τὴν σὴν χάριν προσφερομένων, ὁμῶς ἐπαγγελλομένων καὶ πᾶσι τρόποις βεβαιούντων ἡμᾶς, ὡς οὐδὲν δεινὸν ἀπεργάζη, τέκνον ἡμῶν, ἀλλὰ συγγνώμης ἀξιωθήσεται παρὰ σοί, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ πταίσματι συγχωρήσεως, ἐξηγάγομένον αὐτὸν τοῦ ναοῦ καὶ ἀπεστελλόμενον, θεὸν ἐπιμαρτυρούμενον καὶ τὸ πανάγιον αὐτοῦ ἱλαστήριον καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ κατὰ τὸν μέλλοντα, μὴ περιδεῖν αὐτὸν ἀνεχδίκτητον, εἴ τι λυπηρὸν αὐτῷ καὶ δυσχερὲς, ὅπερ μὴ γένοιτό σε, τέκνον ἡμῶν, διαπράξασθαι, ἀπαντήσαι. Μὴ νόμιζε οὖν τοῦτον ἐκ χειρὸς λαμβάνειν τῶν πρὸς σὲ παραγινομένων, ἀλλ' ἐμὲ λογίζου αὐτὸν παρεῖναι, ὡς τοῦτον ἐξείλκυσα τοῦ, θεοῦ ναοῦ, καὶ χειρὶ τῆ ἑμῆ τῆ σῆ παραδίδόναι χειρὶ. Σκόπει δὴ ὅπως καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ τιμήσῃς, καὶ διὰ τούτου πρὸς αὐτὸν τὴν τιμὴν ἀνεπέγκῃς, καὶ σεαυτῷ τὴν ἀνωθεν αὐτοῦ εὐμένειαν ἐπισπάσῃ, καὶ τὴν ἡμῶν ταπεινότητα διὰ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον συμπαιδείας ἕξης ὑπερευχομένην σοὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ σωτήρια, ἀλλὰ μὴ καταβοῶσαν ἀντὶ τῆς εἰς τὸν θεῖον ναὸν ὑβρεως, εἴ τις, ὅπερ μὴ γένοιτο, τιμωρία καὶ κόλασις τὸν ἄνθρωπον ὑποδέξεται.

Χωρὶς δὲ τούτων ἀναμνήσῃται, τέκνον ἡμῶν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῖς οἰκειοῖς πταίσμασι τῆς θεϊκῆς χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας χρῆζεις, ἧς οὐκ ἔστιν ἐπιτυχεῖν μὴ ἀφιέντα τοῖς ὀφειλοῦσι τὰ ὀφειλήματα. Καλὸν οὖν ὡσπερ τινὰ καταβολὴν δοῦναι θεῷ τὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἔλεον, ἵνα καὶ αὐτὸς τύχῃ τῆς θεϊκῆς ἐλεημοσύνης· καὶ τοῦτο δὲ ἀξιὸν σε συνιδεῖν, ὅτι καὶ φιλανθρώπῳ γενομένῳ σοὶ, καὶ ὅπερ μὴ συγχωρήσει θεὸς εἰς τὸ ἐναντίον τρεπομένῳ, πολλαπλάσιος ἔσται ἢ τῆς φιλανθρωπίας ἢ τῆς κολάσεως ἢ ἀντιδόσις. Οὐ γὰρ ἀπλοῦν, ὡς ὄρας,πραχθήσεται σοὶ τὸ ἀμάρτημα· ὃ τε γὰρ ναὸς ὑβρίζεται τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ τούτου ἀρχιερεὺς, εἰ καὶ ἐλάχιστος, καὶ δόγματα κατασφαλιζόμενα τὴν ἀσυλίαν τοῖς εἰς τὸ μέγα τοῦτο καταφύγιον καταφεύγουσιν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ ἐκ τῆς τοῦ λόγου παραινέσεως ἡμῖν προσεῖρηται· ὑπόλοιπον δὲ καὶ ἐτι δεσμῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ εἰρημένα ἐπὶ πλέον ὀχυρῶσαι, καὶ σὲ, τέκνον ἡμῶν, εἰς τὸ μὴ ἀνάξιόν τι παθεῖν τῆς σῆς μεγαλοτίμου ἀρετῆς, μηδὲ ἐξαμαρτεῖν διασφαλίσασθαι· καὶ λοιπὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, παρ' οὗ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἐξουσία δέδοται δεσμεῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ ψυχῆς τοὺς ἐν χρεῖᾳ τοῦ δεσμοῦ καθισταμένους, ἀπαγορευόμενον σοὶ μηδὲ μίαν κόλασιν ἢ τιμωρίαν ἐπαγαγεῖν τῷ ἐκ τοῦ ἱεροῦ οἴκου τοῦ θεοῦ ληφθέντι, μηδ' εἰς πείραν τινος κακώσεως αὐτὸν καταστήσαι, ἀλλ' οἰκτιρμῶν ἀξιῶσαι καὶ συγγνώμης, ὡς ἂν καὶ αὐτῆς εὐροῖς ἐπὶ ταῖς σαῖς ἐξαιτήσεσι πειθόμενον τὸν πάντων ἀρχόντα καὶ Δεσπότην, ἀλλὰ μὴ ὀργιζόμε-

venerationem et incolumitatem omnium ad ea confugientium, atque sic nos movit; quid autem aliud ministros, licet indignos, sancti altaris facere oportebit? primum volentibus eum rapere acquiescerem, perficientes contemnerem; licet nos injuria affecerint, duriterque nobis contradixerint propter tuam gratiam, quia tamen nobis denuntiaverunt et omnibus modis nos certiores fecerunt eum nihil a te male passurum, sed veniam a te, fili mi, obtenturum et delicti remissionem, eduximus eum de templo et demissimus Deum testificantes et sanctissimum ejus propitiatorium ut inultus nec in hoc sæculo nec in futuro remaneat, si quid molesti aut odiosi, quod te facere absit, fili mi, ei accidat. Noli ergo existimare te eum ab his qui tibi aderunt recipere, sed me arbitrari ipsum adesse, qui eum a Dei templo avulsi et manu mea in tuam manum deposui; vide etiam quomodo Dei-templum vereberis et per istum honorem rependes atque tibi supernam ejus benevolentiam conciliabis, necnon et nostram humilitatem propter tuam in hominem misericordiam, habebis tibi exorantem bona et salutaria, non autem clamantem contra injuriam Dei templo illatam, uti fieret si quod absit, hominem poena aut multatio exciperet.

Præter hæc recordare, filii mi, te ipsum propter propria delicta, Dei bonitate et humanitate indigere, quam impetrare non possunt qui debitoribus debita non dimittunt; bonum est igitur Deo offerre, tanquam compensationem quamdam, misericordiam erga hominem, ut ipse Dei misericordiam obtineas; hoc quoque te intelligere decet, tibi humanitatem amplexato majorem humanitatis quam castigationis fore mercedem (quod Deus non concederet verso in contrariam partem); non enim simplex delictum a te, uti vides, admitteretur; templum siquidem Dei injuria afficeretur, ejusque archisacerdos, licet minimus, atque dogmata securitatem iis qui ad hoc magnum refugium confugiunt asseverantia. Hæc dicta sunt ad te hortandum; restat nunc ut magis Spiritus sancti vinculo muniantur et tu, fili, nihil admittas indignum tua reverenda virtute et contra peccatum fulciar; et tandem in Patre et Filio et Spiritu sancto, a quo nobis humilibus data est potestas ligandi propter animæ salutem ens qui vinculis indigent, vetamus ne ullam pœnam aut castigationem homini illi e templo Dei erepto immittas, neque vexatione ulla eum opprimas, sed venia et misericordia eum prævenias, ut ipse precibus tuis propitium invenias omnium Dominum et Regem non vero iratum et te illis verbis increpantem quæ minarum plena audivit servus ille qui, multorum debitorum accepta dimissione, immiserico-

νον, και προτεινοντά σοι τοὺς λόγους ἐκείνους, οὗς ὁ τῶν πολλῶν ὀφλημάτων τῆς λύσεως οἰκέτης ἀξιω-
υεις, ἐπειπερ τῷ πλησίον ὠφθη ἀσυμπαθῆς, σὺν ἀπελθῆ ἀποφνηαμένου τοῦ δεσπότου διήκουσεν.

IV. *Ad reverendissimum, Deoque dilectissimum, in* ΑΔ'. *Τῷ τιπιωτάτῳ θεοφιλεστάτῳ συλλειτουργῷ και*
sacerdotio fratrem nostrum, Bulgariae τέκνῳ ἡμῶν ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας.
archiepiscopum.

Jam studiosus eram commercii quod per lit-
teras cum tua sanctitate mihi erat; nunc autem
quoniam superveniens necessarii negotii occasio
me ad scribendum movit, meo simul desiderio
indulgens et necessitate negotii compulsus, præ-
sentem tibi epistolam exaro: sed id præsumen-
dum de expositione negotii per partes, quod as-
sumpsi ad assistendum sacro altari et ad inter-
cedendum pro hominibus, qui in terra versamur,
apud Dominum qui in cælis est (o formidandum
et omnem sermonem exsuperans donum et
munificentiam!) debemus enixe ordinem in quo
sumus constituti considerare; et quia pro homi-
nibus eorum quæ in Deum peccaverunt veniam
deprecemur, multo magis hominum in invicem de-
licta studiose diluere atque sæpe a potentibus
sanctitas pœnas deprecari, loquendi siquidem ad
homines nobis est fiducia incomparabilis et ratio-
nabilis deprecatio: quid enim homo in hominem
peccans? nonne multo minus eis quæ in Deum
quotidie delinquuntur et pro quibus altaris mi-
nistri orant et deprecantur? Sed cujus rei gratia
illa dixi? Ut tua piissima sanctitas, Bulgarorum
gentis sacerdos constitutus, cum libertate tibi a
Spiritu sancto concessa, principem vestrum, di-
lectissimum meum dico filium, cum humano more
in aliquem fuerit indignatus, modo paterne cohor-
tans, modo archipræsulis more increpans, in-
dignationem edoceas intra terminos continere, vel
potius humanitate vincere, atque ultionem de-
spicere; quippe qui sciat cuivis homini multo
melius est veniam concedere quam pœnas repetere;
præsertim vero iis qui principatum a Deo acce-
perunt, quos eo magis gloriosos et admirandos
facit misericordia quod ulciscendi potestatem ha-
bentes, ultioni misericordiam prætulerint.

συγγνώμην, μάλιστα δὲ τοῖς ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν εἰληφόσι παρὰ Θεοῦ, οὗς τοσοῦτον ἀποφαίνει θαυμα-
στοὺς καὶ τιμίους τὸ συγγνωμονικόν, ὅσον, ἐξουσίαν ἔχοντες κολάσαι, τὴν συγγνώμην προέκριναν τῆς
κλάσεως.

Quibus dictis, age, occasionem propter quam
epistolam exaravimus, nunc patefaciamus; homo
quidam ad sanctissimam nostram confugit Eccle-
siam, qui, ut dixit, neque Bulgarorum gentis est,
neque Bulgarorum cujusquam nuncupatus servus;
nunc autem tanquam profugus servus inqui-
situs: hunc ad templum Dei cum confugisset,
venerunt quidam in gratiam principis a Deo con-
stituti, volentes a templo eripere, quibus nos
injuria afficientibus dureque in nos invectis no-
luimus acquiescere, neque veniam a templo
extrahendi supplicis dare donec data certiora-
tione eum nihil mali a principe esse passurum,
a sanctissimo altare abstulerunt, attestantibus
nos multis verbis Deum atque sanctum propitiato-

Καὶ ἄλλως ἡμῖν ἐπιθυμητῆς ὑπαρχούσης τῆς
πρὸς τὴν σὴν ὁσιότητα διὰ τοῦ γράφειν συνομιλίας,
νῦν ἐπειδὴ καὶ πράγματος ἀναγκαίου ὑπόθεσις
προελθοῦσα πρὸς τὸ γράφειν ἐκίνησεν, ἀμα μὲν
καὶ τὴν ἐπιθυμίαν παρηγοροῦντες, καὶ τῷ ἀναγ-
καίῳ τοῦ πράγματος συγκινούμενοι, τὸ παρόν σοι
γράμμα διαχαράττομεν. Ἄλλ' ἐκεῖνο προλαβεῖν δεη-
σαι περὶ τῆς κατὰ μέρος τοῦ πράγματος διηγή-
σεως, ὅτι, καταξιοθέντες τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ παρ-
ίστασθαι καὶ μεσιτεύειν ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐν γῆ
στρεφόμενοι πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Δεσπότην κατα-
σταθέντες, ὡς τῆς φρικτῆς καὶ ὑπὲρ λόγον δωρεᾶς
καὶ φιλοτιμίας, ὀφειλομένον συντόνῳ λογισμῶ τὴν
τάξιν, ἐφ' ἣν κατέστημεν ἐννοεῖν. Καὶ ἐπεὶ τὰ
πρὸς Θεὸν ἀμαρτανόμενα τοῖς ἀνθρώποις παραι-
τούμεθα, πολλῶ πλεον τὰ εἰς ἀλλήλους πται-
σμάτα τῶν ἀνθρώπων διαλύειν σπουδάζειν, καὶ τὰς
πολλάκις ἐπαγομένας παρὰ τῶν ὑπερεχόντων παραι-
τεῖσθαι τιμωρίας, ἅτε δὴ καὶ ἀσυγκρίτου ἡμῖν τῆς
πρὸς ἀνθρώπους παρῆρησίας ὑπαρχούσης, καὶ εὐλό-
γου παραιτήσεως. Τί γὰρ ἂν εἴη ἀνθρώπος ἐξη-
μαρτηκῶς εἰς ἀνθρώπον, ὃ μὴ κατὰ πολὺ ἐλαττον
ἀποφαίνεται τῶν πρὸς Θεὸν καθ' ἐκάστην ἀμαρτα-
νομένων, ὧν οἱ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ παριστάμενοι
πρέσβεις καὶ παραιτητα καθεστήκασιν; Διὰ τί ταῦτα
εἶπον; Ἴνα καὶ ἡ σὴ θεοφιλῆς ὁσιότης, ἱερατεύειν
λαχοῦσα τοῦ Βουλγάρων ἔθνους, τῇ δεδομένῃ σοι παρὰ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρῆρησία τὸν τὴν ἀρχὴν ὑμῶν
κεκτημένον, φημι δὴ τὸ ἡγαπημένον ἡμῶν τέκνον,
ἐπειδὴν οἶα τὰ ἀνθρώπινα πρὸς ἀγανάκτησιν τινος
ἐξαχθεῖν, τοῦτο μὲν πατρικῶς πραινῶν, τοῦτο δὲ
καὶ ἀρχιερατικῶς παρῆρησιαζόμενος, ἀναδιδάσκη; μέ-
τρα εἰδέναί τῆς ἀγανακτῆσεως, μᾶλλον δὲ τὰ πολλὰ
νικᾶν τῷ φιλανθρώπῳ τὴν ἀγανάκτησιν, καὶ παρορᾶν
τὴν τιμωρίαν, ὡς εἰδότες ὅτι παντὶ μὲν ἀνθρώπῳ κατὰ
πολὺ κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαβεῖν τιμωρίαν τὸ δοῦναι

Ἄλλ' ἐπεὶ ταῦτα ὑπεμνήσαμεν, φέρε δηλώσωμεν
καὶ τὴν ὑπόθεσιν δι' ἣν τὸ γράμμα διατυποῦται.
Ἄνθρωπός τις προσπέφευγε τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῃ
Ἐκκλησίᾳ, ὡς φησιν, οὔτε τοῦ Βουλγάρων τυγχάνων
γένους, οὔτε τινὸς τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ χρηματίσας οἰκέ-
της, καὶ νῦν ὡς δραπέτης οἰκέτης ἐπιζητούμενος τοῦ-
τον προσφυγόντα τῷ ἱερῷ τοῦ Θεοῦ πρὸς χάριν τοῦ ἐκ
Θεοῦ ἄρχοντος ἤκον ἀποσπάσαι βουλόμενοι τοῦ ναοῦ,
οἷς ἡμεῖς πολλὰ χαλεπαίνουσι καὶ σκληρῶς προσφερο-
μένοις πεισθῆναι οὐκ ἐβουλόμεθα, οὐδὲ συγχωρεῖν
ἀποσπάσαι τοῦ ναοῦ τὸν οἰκέτην, ἕως οὔ, πληροφορίαν
παρασχόντες ὡς οὐδὲν πείσεται δεινὸν παρὰ τοῦ ἐκ
Θεοῦ ἄρχοντος, τοῦ παναγίου ἑλαβον θυσιαστηρίου
πολλὰ καὶ Θεὸν ἐπιμαρτυρομένων ἡμῶν, καὶ τὸ
ἅγιον ἱεραστήριον, ὡς, εἰ κακόν τι ἀπαντήσῃ αὐτῷ,

οὐ μὴ ἀγῆσωμεν ἕως ἂν ἐν ζῶσι στρεφώμεθα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν, εἰ τις ἡμῖν ἀχρείοις οὔσι παρασχεθεῖη τόπος ἐντεύξεως πρὸς Θεόν, κατὰ τοῦ ὑβριστοῦ τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου τὰς ἐντεύξεις ποιῆσθαι καὶ τῆς τούτου τιμωρίας. Πάντως δὲ δῆλός ἐστιν ὁ ὑβριστής· οὐδεὶς γὰρ ἕτερος ἢ ὁ τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν ἐπενέγκαι τολμήσων, ὅπερ μὴ δοίη Θεὸς τῷ ἐκ τοῦ ναοῦ ληφθέντι ἀνθρώπῳ. Οἱ μὲν γὰρ πείσαντες ἡμᾶς ἐξαγαγεῖν αὐτὸν οὐκ ἂν εἶψαν ὑβρισταί, διότι μὴδ' αὐτοὶ γίνονται τιμωροὶ, ἀλλὰ μᾶλλον χαριζόμενοι τῷ ἐκ Θεοῦ ἄρχοντι τὴν τοιαύτην κατεβάλλοντο σπουδὴν, καὶ ἄξιοι χαριζόμενοι ὡς φίλῳ τυχεῖν χάριτος φιλικῆς, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς ἐκείνου εἰς τὸν ἀνθρώπον τιμωρίας ἔνοχοι κατακρίσεως ὀφθῆναι, οἷς τε, παρέπεισαν ἡμᾶς, καὶ οἷς τὸν προσπεφευγότα τῷ θυσιαστηρίῳ λαθόντες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν.

Ἐγὼ δὲ, εἰ τις ἐστὶ νοερὰ διάβασις καὶ παρουσία ψυχῆς καὶ ἔνωσις ἀνθρώπου πρὸς ἀνθρώπους, καὶ τοῦτό σοι γράφω τῷ θεοτιμῆτῳ ἡμῶν καὶ φιλαρέτῳ τέκνῳ προσειπεῖν, τέκνον ἐμὸν, αὐτὸν με νόμιζε τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τὸν ἀνθρώπον τῇ ἐμῇ χειρὶ ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ἐξαγαγόντα τῇ σῇ χειρὶ παρατίθεσθαι. Μὴδεὶς σε παραπέση, μὴ παραλογίσῃ, μήτε τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ κατοικοῦντα ναῶ, ὃς τὸν οὐρανὸν πληροῖ καὶ τὴν γῆν, μήτε τὸν ἀχρεῖον τοῦ ναοῦ ἱερέα, μηδέ τι πράξης ἀνιαρὸν εἰς τὸν παρ' ἡμῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἐξενηναγμένον καὶ σοι παραπεμφθέντα. Προμαρτύρομαι σοι ὡς οὐχὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δίκη νυστάξει, ἀλλὰ πολλῶ βαρυτέραν ἀπαιτήσει τὴν δίκην, ἢ· ἂν αὐτὸς ἐπιθήσῃ τῷ ταλαιπώρῳ ἀνθρώπῳ· καὶ τοῦτο δὲ τῇ σῇ ἀρχιερωσύνῃ μὴ γενέσθω ὑποστολή προσειπεῖν αὐτῷ, ὅτι μὴ μέγα τὸ ἀνελεῖν, μηδέ τὸ τιμωρεῖσθαι· τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ τυχόντος· λησταὶ γὰρ καὶ καταποντισταὶ καὶ τὸ ἄλλο μυρίον τῶν κακούργων γένος, εἰ βούλει δὲ καὶ ὄφεις καὶ λύκοι καὶ ἄρκτοι καὶ λέοντες, καὶ τὰ ἄλλα ἀνήμερα ζῶα δυνατὰ εἰς τὰ ἀνελεῖν καὶ λυπεῖν τὸ ἀνθρώπινον. Ἀλλ' ἐκεῖνο μέγα ὡς ἀληθῶς τὸ εὐεργέτην ὀφθῆναι, τὸ ψυχὴν παρασφαλεῖσαν ἐπανορθώσασθαι ἢ κεκαχωμένην ἰάσασθαι· καὶ τούτου χρὴ πάντα μὲν τὸν μὴ ἀγνοοῦντα ὅτι κατ' εἰκόνα τετίμηται τοῦ Θεοῦ φροντίδα ποιῆσθαι, μάλιστα δὲ τοὺς οὐ μόνον ἐκ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἄρχειν τῶν ὁμοδούλων πλέον τι φιλοτιμηθέντας, τὸ φέρειν τοῦ πλάσαντος τὴν ὁμοίωσιν. Πολλὰ εἶχομεν καὶ ἕτερα γράφειν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῆς σῆς ἀρχιερατικῆς τελειότητος ἰκανῆς οὐσίας καὶ οἰκοθεν τὰ πρέποντα παρανεῖν, τοῦτο δὲ καὶ τοῦ λόγου φεύγοντος διὰ τὸ μῆκος τὸ ὀχληρὸν, τοῖς εἰρημένοις ἤρκεσθημεν, ἐκεῖνο μόνον προσεπιλέγοντες, ὡς παράσχοι Θεὸς μηδὲν ἐναντίον τῆς ἡμετέρας παρακλήσεως καὶ τῆς ἐλπίδος γενέσθαι· ἵνα μήτε τὸ πνευματικὸν ἡμῶν τέκνον ὁ ἐκ Θεοῦ ἄρχων ὑπὸ δίκῃς αἰωνίου γένηται κρίματος, πρᾶξεως κοινωνοὶ καὶ τῆς κατακρίσεως γένωνται.

Ε'. Συμεὼν ἄρχοντι Βουλγαρίας.

Ἄ γράφομεν, τέκνον ἡμῶν, μὴ νόμιζε μέλανι, ἀλλὰ τοῖς ἡμῶν δάκρυσι γεγράφθαι· εἰς τοῦτο γὰρ, ὡς

arium, si quid mali ei advennerit, nunquam nos esse cessaturos, quoad in terris degemus, neque parī vitæ finem, si quis nobis, etsi inutilibus, detur interpellationis ad Deum locus, contra sacri altaris violatorem et pro ejus ultione preces ad Deum deferre; plane autem manifestus violator: nemo siquidem alius nisi qui pœnas et ultionem constituere audebit, quod avertat Deus ab illo qui a templo fuit ereptus; qui autem nos persuaserunt de abducendo illo, non essent violatores, qui non ipsimet pœnas intulerint, sed potius in gratiam principis istiusmodi studium exhibuerint et digni fuerint qui, hac gratia tanquam amico præstata, amici gratiam consequerentur, non autem propter pœnas ab eo de illo homine sumptas, condemnationis rei fierent eo quod nos deceperint, aut eum qui ad ad altare confugerat, ad illum miserint.

Ego vero, si quis est intellectualis transitus et præsentia animæ et sensus hominis ad hominem id ad te scribo venerando et virtutis amanti nostro filio dicendum, fili mi, meipsum puta tuis oculis cernere hominem illum manu mea e templo eductem et in manus tuas dantem. Nemo te decipiat neque argumentis fallat, sed nec in sacro templo commorantem, qui cœlum terramque complet, nec inutilem templi sacerdotem, nihil quoque scelesti admittas contra eum qui e templo est eductus et ad te missus; attestor enim tibi quia Dei vindicta non dormiet, sed multo graviolem expostulabit ultionem ea quam infelici homini imponeres; ne autem timeat tuus archiepiscopatatus ad eum dicere quod non est magnum quid rapere aut supplicio afficere: vulgi enim est: latrones quippe et piratæ atque innumerorum malefactorum genus, ac, si vis, serpentes, lupi, ursi et leones atque cæteræ feræ occidere et affligere homines possunt; illud vero sane magnum est beneficium se exhibere, mentem suam deceptam revocare, corruptamque sanare; quod quidem est cujuslibet non nescientis se Dei imagine decoratum, eorum autem præsertim qui, non solum propter creationem, sed et propter imperium in consensos majori honore sunt præventi, ideoque magis debent Conditoris præferre similitudinem. Multa alia haberem quæ scribere possim, sed quia tua pontificalis perfectio non est impar suggerendis ex seipsa quæ decent, et quia devitanda longioris sermonis molestia, satis sint jam dicta, hoc tantum addito: Faxit Deus nihil accidere nostræ exhortationi et spei contrarium, ne spiritualis meus filius ex Deo princeps, pœnæ æternæ reus fiat, neque pœnæ participes sint qui consilii et factorum ejus fuerint conscii.

μήτε οἱ κοινωνήσαντες αὐτῷ τῆς βουλῆς καὶ τῆς

V. Ad Symeonem Bulgariae principem.

Quæ scribimus, fili, noli putare atramento, sed nostris lacrymis scriptum: ita namque nos circum-

dederunt iniquitates nostræ, ut ea de te audierimus quæ propter scribendæ huic nostræ epistolæ inserviunt lacrymæ. Parce nobis, Domine, Deus noster, et ne permittas in diebus nostræ humilitatis et indignitatis talia a maligno fieri quæ a sæculo non cessabunt odiosos et infames in universo orbe efficere tantorum facinorum auctores. Sed quo declinat sermo meus? aut cur tardat tibi aperte dicere famam illam Deo odibilem, hominibusque aversandam? Nuntiatum quippe nobis est prudentem, sapientem, christianissimumque, qui multum Nevisti nefandam illam expeditionem adversus Christianos susceptam, pejori modo et Deo magis invisam te velle illam superare in animo scilicet habentem more tyrannorum inveli et irruere in infantem, in orphanum qui nulla te injuria affecit, qui te dolore minime læsit in infantulum regem; neque tyrannidis ratione considerata, quod scilicet apud Deum et homines sit scelestum: quem etenim fugit Deum odisse tyrannidem et homines semper calumniari tyrannos tanquam communes pestes? Sed neque illa in mente reposuisti, neque Patris orphanorum es recordatus qui injurias etiam cui-cunque orphano illatas odit et execratur et impunitam non dimittit, nedum regi quem ipse sceptri suæ hæreditatis constituit principem et dominum, pœnis quas sancivit; neque communium pactionum habuisti rationem quibus ex quo ad baptismum accessistis, pax Romanos inter et Bulgarios intervénit, nec posteriorum quas a teipso factas sanctissimis juramentis munierunt et roboraverunt qui violatam perperam priorem pacem denuo stabiliverunt.

οὐ τῷ βαπτίσματι προσεληλύθατε, Ῥωμαίοις ἐμεσίτευσαν καὶ Βουλγάρους οὐδὲ πάλιν τῶν δευτέρων & τῆς πρώτης κακῶς διαλελυμένης εἰρήνης, εἰς ἀνακαινισμόν καθιστῶντες αὐτὴν ὑπὸ σοῦ αὐτοῦ γεγενημένα ἔρκοις φρικτοῖς κατησφαλίσθησάν τε καὶ ὠχυρώθησαν.

Quid est hoc, fili mi? ubi est nunc mea de te gloriatio? ubi præclara illa quæ de te nostras ad aures felix attulerat fama, te videlicet, tanquam a Deo principem, bonum, pium, justum, malum odisse, veritatem diligere, fraudi bellum inferre? Quare autem non omnibus dicerem quantum bona illa atque felix fama me fecerit tui causa gaudere, oblectari, gloriari quoque ac Deo gratias referre et omnium Regem et Dominum glorificare Deum quod talem virum Bulgarorum genti caput et regem dedisset? ubi nunc illa propter quæ nocte ac die pro te preces gaudio exsultans effundebam, humilis licet et inutilis altaris minister, ne unquam tuum semen Bulgarorum genti imperare cessaret neque præclararum tuarum dotium hæreditatem tui posteris amitterent? ubi illi pulchri et mirabiles sermones? unde autem hæc contraria, tristitia, Deoque et hominibus odibilia, quæ me erubescere cogunt, quæ mihi lacrymas faciunt panem? quis etenim, ne dicam diligens, sicut ego, tuam virtutem, sed quivis justitiam attendens, talia de te audiret et animo non consterneretur, non tristitia perfundere-

Α ἔοικε, περιέστησαν ἡμᾶς αἱ ἀμαρτίαι ἡμῶν ἵνα τοιαῦτα περὶ σοῦ ἀκούσωμεν ἀγγελίας, αἱ τὸ ἡμέτερον πρὸς σὲ γράμμα τὰ δάκρυα ἐξουσιν ὑπουργοῦντα πρὸς τὴν γραφὴν. Φείσαι ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ μὴ παραχωρήσης ἐν ἡμέραις τῆς ταπεινότητος ἡμῶν καὶ ἀναξιοτήτος τοῦ σοῦ θυσιαστηρίου τοιαῦτα ἐνεργηθῆναι ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πράγματα, & μὴ διαλείψει πάντα αἰῶνα μεμπτούς καὶ ἐπονειδίστους παντὶ τῷ κόσμῳ ποιεῖν τοὺς ταῦτα πράττειν ὀρμήσαντας. Ἄλλὰ μέχρι τίνο; φεύγει ὁ λόγος καὶ ἀναβάλλεται τὴν πονηρὰν ἀγγελίαν, καὶ Θεῷ μισητὴν καὶ ἀνθρώποις ἀποτρόπαιον ἐμφανῶς σοι λέγειν; Ἀνήγγειλαν ἡμῖν, ὡς ὁ φρόνιμος, ὁ συνετώτατος, ὁ χριστιανικώτατος, ὁ πολλὰ μετακλαυσάμενος τὴν πονηρὰν ἐκείνην ἐκστρατείαν ἣν ἐποίησω κατὰ Χριστιανῶν, νῦν πάλιν χεῖροσι ἐκστρατεία καὶ Θεῷ μισητοτέρα ἐκείνην ἀποκρύπτειν ἐπιχειρεῖς, κινήσαι βουλόμενος καὶ τυραννικῶς ἐπελθεῖν κατὰ τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντος, κατὰ τοῦ μηδὲν ὄλω; λυπήτατος νηπίου καὶ ὀρφανοῦ, καὶ παιδὸς βασιλέως, οὔτε τῆς τυραννίδος ἐννοίαν λαβὼν, ὡς βδελυρὰ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι καὶ Θεὸς τυραννίδα μεμίσηκε, καὶ ἀνθρώποι τὸν αἰῶνα πάντα τοὺς τυράννους ὡς κοινούς ἀλάστορας διαβάλλουσιν; Ἄλλὰ γὰρ οὔτε ταῦτα εἰς ἐννοίαν ἔθου, οὔτε τὴν Πατέρα τῶν ὀρφανῶν ἐνεθυμήθης, ὅς καὶ τὴν κατὰ τοῦ τυχόντος ὀρφανοῦ ἀδικίαν δυσχεραίνει καὶ βδελύσσεται, καὶ ἀτιμώρητον οὐκ ἔσθ, μὴ ὅτι γε τὴν κατὰ βασιλέως, ὃν αὐτὸς κρίμασι οἷς ἐδικαίωσε, τῶν σκήπτρων τῆς αὐτοῦ κληρονομίας κατέστησε δεσπότην καὶ κύριον. Ἄλλ' οὐδὲ τῶν κοινῶν συμφώνων ἐποίησω λόγον, & τὴν εἰρήνην ἐξ ἀρχῆς, ἀφ'

Γ Τί τοῦτο, τέκνον ἡμῶν; Ποῦ μοι τὸ περὶ σὲ καύχημα; Ποῦ ἐκεῖνα τὰ καλὰ, ὅσα ἡ ἀγαθὴ περὶ σοῦ φέρουσα ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν φήμη. ὡς ὁ ἐκ Θεοῦ ἀρχῶν, ἀγαθὸς, φιλόθεος, δίκαιος, μισοπόνηρος, ἐραστὴς ἀληθείας, πολέμιος ψεύδους; Καὶ τί μὴ δεῖ καθ' ἕκαστον λέγειν, ὅσα καμίζουσα ἡμῖν ἡ καλὴ ἐκείνη καὶ δεξιὰ φήμη ἐποίει χαίρειν ἐπὶ σοι, εὐφραίνεσθαι, σεμνύνεσθαι, εὐχαριστίαν Θεῷ ἀναφέρειν, δοξάζειν τὸν τῶν ὄλων ἄρχοντα καὶ Θεὸν καὶ Δεσπότην, ὅτι τοιοῦτον ἄνδρα τῷ γένει τῶν Βουλγάρων κεφαλὴν καὶ ἄρχοντα ἔδωκε; ποῦ ταῦτα, δι' ὧν καὶ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ χαίρων ἐπὶ σοι εὐχὰς ἀνέφερον, εἰ καὶ ταπεινός, εἰ καὶ ἀχρεῖας τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου παραστάτης, μὴ ἐπιλιπεῖν τὸ σὸν σπέρμα ποτὲ τοῦ ἀρχεῖν τῶν Βουλγάρων τοῦ ἔθνους, μηδὲ τῆς κληρονομίας τῶν σῶν κατορθωμάτων τὰ ὅσα ἐκπεσεῖν τέκνα; Ποῦ μοι ἐκεῖνα τὰ καλὰ καὶ σεμνὰ διηγήματα; πόθεν δὲ ταῦτα τὰ ἐναντία, τὰ σκυθρωπά, τὰ μεμισημένα Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὰ εἰς αἰσχύνην ἀπάγοντα, τὰ ποιοῦντά μοι ἄστον τὰ ἐμὰ δάκρυα; Τίς γὰρ μὴ ὅτι γε, ὡς ἐγὼ τὴν σὴν φιλήσας καὶ φιλῶν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ ἄλλος δίκαιος λογι-

ζόμενος, καὶ χωρὶς τοῦ σε φιλεῖν ἀκούων ταῦτα, οὐχὶ πλήττεται τὴν καρδίαν, οὐ σκυθρωπάζει, οὐκ ἀνιάται, οὐκ ὄλιος γίνεται τῶν δακρύων; Τί γὰρ ἐπωδυνώτερον ἀνθρώποις; Τί δὲ μᾶλλον ἀξιώτερον ὀρηγεῖσθαι τοῦ ἀνθρώπου ἐν ἀρετῇ διανοητὸν ὄντα, καὶ ὀνόματος ἀειμνήστου τυχόντα, καὶ οἷον παράδειγμα καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς τρόπων καὶ βίου φιλοθέου γενόμενον, ἐξαίφνης τοῦτον μὲν ἐκπεσεῖν καὶ ἀλλοτριωθῆναι, πρὸς δὲ τὰ χεῖρω δέξασθαι τὴν μετάπτωσιν; Οἴμοι τῶν ἐμῶν συμφορῶν, τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας, τῶν ἐμῶν, ὡς ἔοικεν, ἀπέλων ἀμαρτιῶν! Φεῦ τῆς ἐπηρείας τοῦ ἐξ ἀρχῆς μισανθρώπου, τοῦ τοῖς καλοῖς ἀεὶ διαφθοροῦντος, τοῦ πᾶσαν σπουδὴν ποιουμένου ἐπὶ τὰ χεῖρω

Ἐγὼ, τέκνον ἐμὸν, τὸ σὸν ἐκάστη τε ἀναμανθάνων εὐγενὲς φρόνημα τῆς ψυχῆς, καὶ ὅτι μηδὲν ἔτερον οὕτω σοι διασπουδάζεται ὡς τὸ παραστῆσαι τὴν σὴν ἀρχὴν ἀκατάκριτον καὶ ἀνεύθυνον, οὐκ ὀλίγων καὶ πρὶν τὰ νῦν λεγόμενα φημιζόντων, λῆρον ἐποιούμην τοὺς λόγους, καὶ ἐχθροὺς ὑπελάμβανόν τῆς σῆς ἀρετῆς, καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα λογοποιεῖν, ἵνα σε μωμητὸν καταστήσωσι, καὶ πολλοῖς ἔλεγον, ὡς οὐδαμῶς ἔχει χώραν ἡ τοιαύτη κατηγορία κατὰ τοῦ ἐκ Θεοῦ ἀρχόντος. Ἐλεγον γὰρ ὡς ἀνθρώπος τιμῶν εὐσέβειαν, ἀληθείᾳ χαίρων, δικαιοσύνην τιμῶν, ὀνόματος ἀγαθοῦ καὶ μνήμης ἐφιέμενος, οὐκ ἂν ποτε τυραννίδος ἐπιθυμίαν ἔξει. Ὅ γὰρ τύραννος, τούτων μὲν πάντων ἀλλότριος ὑπάρχων, πεπληρωμένος δὲ τῶν ἐναντίων τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, πρὸς ταύτην ἀναφλέγεται τὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ γὰρ πᾶς τύραννος καὶ ἄπιστος, καὶ ψεύστης, καὶ παράνομος, καὶ ἀδικος, καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς κακίας, μὴ νομιζῶν εἶναι Θεοῦ πρόνοιαν, μήθ' ὑπὸ τῆς ἐκείνου κρίσεως τε καὶ νεύσεως τὰ ἀνθρώπινα διοικεῖσθαι, καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας διανέμεσθαι τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ μόνῃ τεθάρρηκεν τῇ ἑαυτοῦ μανίᾳ καὶ ἀθεότητι καὶ ἀπονομίᾳ. Ἐλεγον δὲ πρὸς τοὺς σε διαβάλλοντας ὡς τυραννίδος ἐπιθυμεῖς, ἀνθρώποι, ἀλλὰ ὑμῶν εἴη τὰ χεῖλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ ἐμοῦ θεοφιλοῦς τέκνου, κατὰ τοῦ εἰσεθεστάτου, κατὰ τοῦ πιστοτάτου, κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν. Καὶ τοῦτο οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ προστιθεὶς ταῦτα· Ὁ πονηρὸς ἀνθρώπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προβάλλει τὰ πονηρά· ὁ ἀγαθὸς ἀνθρώπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προβάλλει τὰ ἀγαθά. Τὸ ἐμὸν τέκνον ἀγαθότητι χαίρει· ἀληθινὸς γὰρ, καὶ ψεῦδος πάσῃ δυνάμει ἐκ τοῦ οἰκείου ἔθνους διώκει καὶ ἀπελαύνει· καὶ πιστότατος δὲ, ὅτι πάντως ἀκούω τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν πᾶσι τρόποις ἐν τῇ πίστει· ὅτι δὲ καὶ δικαιοτάτος, οὕτω πάντες κερτάσασιν· οὐδεὶς γὰρ ἀδικὸς τὴν ἐκείνου καυχῆσεται μυχτηρίζειν δικαιοσύνην. Πῶς οὖν ἔχει λόγον τὸν ἀληθινὸν ἀνθρώπον, τὸν πιστότατον, τὸν δικαιοτάτον, τὸν ἄλλους ταῦτα παιδεύοντα, καὶ λόγοις καὶ ἔργοις αὐτὸν γενέσθαι ψεύστην, ἢ ἄπιστον, ἢ ἀδικώτατον; Οὐκ αἰσχυνθήσεται αὐτὸς ἑαυτὸν τοὺς μὲν ὑπηκόους ἀρετὴν ἐκπαιδεύων, αὐτὸς δὲ χάριτι Θεοῦ ἀρχῶν καθιστάμενος πρὸς κακίαν καὶ τότε μιᾶρω-

non augetetur, non in lacrymas totas effunderetur? Equid namque hominibus magis dolendum? quid siquidem fletu dignius quam virum virtuti addictum, nomine æterno gaudentem et exemplum piæ vite cœlestis et sequentibus generationibus effectum misse subito et immutatum esse in pejus? Eheu! o meas calamitates! o meos mœrores! o meas innumeras, ut videtur, iniquitates! o injuria homicidæ ab initio diaboli bonis semper infesti et omnia molientis ut homines in omne nefas detruat!

ἀρχῆς μισανθρώπου, τοῦ τοῖς καλοῖς ἀεὶ διαφθοροῦντος, τοῦ ἀνθρώπους ἀπάγειν!

Cum quotidie magnanimos sensus tuos audivissem, fili mi, tibi que nihil aliud esse curæ quam tuum imperium irreprehensibile et incontaminatum servare, non paucis jampridem præsentia narratibus, delirium æstimabam eorum sermones, inimicosque tuæ virtutis eos conjectabam ideoque talia disseminantes ut te reprehensibilem statuerent; atque ad plurimos dicebam nunquam esse istiusmodi adversus principem a Deo constitutum criminationi locum; dicebam siquidem virum pietatis studiosum, veritatis amantem, justitiæ cultorem, boni nominis famæque cupidum non posse tyrannidem affectare: non enim tyrannus ea cupiditate accenditur, nisi quia ab illis prorsus alienus, contrariis sauciata habet mentem: omnis scilicet tyrannus et infidelis, et perfidus, et perversus, et injustus, et, quod omnium caput est, Dei providentiam non agnoscit, neque humana ejus imperio et jussu regi aut distribui imperia et principatus æstimat, sed propriæ insanix et infidelitati et sordidiæ tantum confidit; dicebam autem eos qui te calumniabantur tyrannidem affectare: utinam unita fierent perfida labia vestra, adversus piissimum meum filium, adversus Deo dilectum, adversus fidelissimum, adversus justum perversa et injusta loquentium; neque illa tantum, sed hæc addens: « Malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala; bonus vero homo de bono thesauro cordis sui profert bona: » bonitati suæ confidit filius meus, veritatis enim amator est atque mendacium totis viribus e sua gente persecutus expellit. Fidelissimus quoque est, namque audio omnes ei subjectos omnimode in fide stare; justissimum etiam eum esse universi sic proclamant: nemo unquam injustus ejus deridere justitiam gloriabitur: quomodo ergo credendum esset virum veritatis amicissimum, fidelissimum, justissimum, quoque alios talia docentem ipsum verbis et actibus fieri mendacem, infidelem, injustissimum? nonne erubescet, subditos virtutem docens, ipse vero, Dei gratia princeps, in malitiam rueret, et sane pessimam: quid enim tyrannide pejus? talia respondebam: non est ita, absit, quin sol, nedum eos illuminet quibus lucet, obscurare potius calumniose dicatur.

¹ Matth. xii, 36.

τάτην; Τί γάρ μιαιώτερον τυραννίδος, ἀποκρίνων; Οὐκ ἔστι ταῦτα, μή γένηται· οὐ μᾶλλον ἢ ὁ ἥλιος ἀντὶ τοῦ φωτίζειν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ λαμπομένους σκοτίζειν διαλοιδουρούμενος.

Illa asseverabam, ita contra regem omnesque cæteros dicebam, filii mi, quotiescunque sermones de tua tyrannidiz cupiditate et de tua tyrannide sermonem faciebam, nunc autem quid dicam? omnia etenim quæ prius de te affirmabam, quæ laudabam, quæ ad commendandam tuam virtutem statuebam, cum modo in contrariam partem vertunt, os mihi obturant, erubescere faciunt, neque me jam sinunt in eos respicere quibus pro tua virtute prius contradicebam: quid hoc, filii mi? quis malus dæmon, tuæ gloriæ invidens, ad hoc te impulit ut tyranni nomen obtineres? quam melius regem a Deo constitutum, quam tyrannum dici! quis serpens ad mei filii aures sibilavit? nonne Dei justitiam reformidavimus? nonne timuimus latrocinium facere excogitantes quam in terris magnificavit Christus potentiam? videsne quo feramur, filii? quo prorumpere in mente habuimus? elevationes odit Deus, eos qui altas attollunt cogitationes dejicit; quod si ad tempus eos stantes videri sinit, brevi omnia demutat; nemo ex se ipso aliquid accipere potest; prudensque cum sis, absque nostris sermonibus optime nosti plurimos ineonsulte consilia ineuntes, pessime evasisse et poenitentia esse affectos, sibi que imprudentiam multum exprobrasse; et ut antedicta omittam, quis ita pervicax, quis propriis cupiditatibus ita exagitatus et ad audaciam propensus, cui exemplo non sit ille tyrannus qui heri et nudius tertius solio ipsi insedebat et qui brevi dignas dedit pœnas impietatis cordis sui, crudelitatis et audaciæ, neminem scilicet quidquam accipere, præcipue vero tam excellens donum, nisi desuper ei detur? ad hæc, nonne erubescimus quod aliis perjuriam exprobrantes, ipsi simus iniusti et impii? violationem autem formidandorum juramentorum quid esse dicemus? nonne fidei negationem? nonne pietatis evacuationem? nonne ipsius Christianorum plenitudinis eversio? qui enim formidanda Christianorum mysteria violaverit, quomodo Christianus jam vocabitur?

Sermonem protrahere cogit me nimius cordis mei dolor et erga te amor fervidus qui ab initio in me est accensus et nunc quoque ardet; at simul inopinatus ille casus et crudelis dæmonis malitia tuam volentis labefactare majestatem, me dicere vetat, cum incredibili consilio stupefactum; non tamen nisi veteri narrata quadam historia tacebo. Persarum imperium non ignoras quanta sit potestate, atque divitiis florens, neque te fugit eos ab initio non cessasse contra Romanos bellum gerere; sed qui sine intermissione adversus Romanos arma movebant, postquam Arcadius, Romanorum rex, vita functus, regnum Theodosio filio suo, trienni annorum infanti, reliquerat, injustum et inhumanum rati bellum gerere contra imperium cuius dominus, ob teneriorem ætatem, rerum humana-

Α Οὕτως ἐγὼ δισχυριζόμεν, οὕτω καὶ πρὸς βασιλέα καὶ πάντας ἀντέλεγον, ὁπότε, τέκνον, ἐμὸν περὶ σοῦ τυραννικὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τυραννίδος ὑπέβαλλον λόγους. Νῦν δὲ τί εἶπω; καὶ γὰρ ἐκεῖνα πάντα, ὅσα πρότερον ὑπὲρ σοῦ ἔλεγον, ὅσα ἐπήνουν, ὅσα πρὸς σύστασιν τῆς σῆς διεβεβαιούμεν ἀρετῆς, εἰς τὸ ἐναντίον με περιίστησιν, ἀποφράττει μοι τὸ στόμα, καταισχύνει, καὶ οὐδὲ βλέπειν μοι συγχωρεῖ πρὸς οὐς πρότερον ἀντέλεγον ὑπὲρ τῆς σῆς ἀρετῆς. Τί τοῦτο, τέκνον ἐμὸν; Ποῖος πονηρὸς δαίμων τῆ σῆ δόξῃ φθονήσας εἰς τοῦτο κατέστησεν, ἵνα τυραννίδος ὄνομα κληρονομήσῃς; Πόσῳ ἀμεινον ἐκ Θεοῦ ἄρχοντα κεκληῖσθαι ἢ τύραννον; Ποῖος ὄφις ἠρεύξατο εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ ἐμοῦ τέκνου; Οὐ πεφρίκαμεν τὴν θεῖαν δικαιοσύνην; Οὐ φοβερὸν ποιούμεθα τὸ ἄρπαγμα νομίζειν ποιῆσθαι, ἣν ὁ Χριστὸς ἐπὶ γῆς ἐμεγάλυνε βασιλείαν; Ὅρα, τέκνον ἐμὸν, ποῦ φερόμεθα; ποῦ ὁρμῆσαι διενεώθημεν; Μισεῖ τὰς ἐπάρσεις ὁ Θεός, καταβάλλει τοὺς ἐπαιρομένους τὰ ὑψηλὰ φρονήματα· εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον συγχωρεῖ δοκεῖν ἴσασθαι, ἀλλὰ πάλιν ἀνατρέπει αὐτά. Οὐδεὶς δυνατὸς παρ' ἑαυτοῦ τι λαβεῖν· καὶ φρόνιμος ὧν οἶδας καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων ὧς πολλοί, πεισθέντες ἀδούλως, κακῶς ἀπήλλαξαν καὶ μετέγνωσαν, καὶ πολλὰ τῆς ἀθουρίας ἑαυτοὺς κατεμέμψαντο. Καὶ ἵνα πάντα ἐάσω τὰ προλαβόντα, τίς οὕτως φιλόδεικος, καὶ ὑπὸ τῆς οικείας ἐπιθυμίας ἐξαγόμενος, καὶ πρὸς τόλμαν ἔτοιμος, ὃν οὐ διδάσκει ὁ χθὲς καὶ πρὸ τῆς ἐχθῆς ἐπιστάς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις τύραννος, καὶ σύντομον εἰσπραχθεὶς δίκην τῆς δυσσεβεστάτης αὐτοῦ καρδίας ἐπαξίαν καὶ τοῦ θράσους καὶ τοῦ τολμήματος; Ὅτι οὐδεὶς λαμβάνει, καὶ μάλιστα τοιοῦτον ὑπερμέγεθος δῶρημα, ἐὰν μὴ ἢ αὐτῷ ἀνωθεν· εἶτα οὐκ αἰσχυνόμεθα ἑαυτοῖς ἄλλους ὅτι ψεύδονται τιμωρούμενοι, αὐτοὶ δὲ ἀδικοῦντες καὶ παράνομα πράττοντες; Τὴν δὲ παράβασιν τῶν φρικτῶν ὄρκων ποῦ θήσομεν; οὐκ ἔστι πίστεως ἄρνησις; οὐκ ἔστιν εὐσεβείας ἀλλοτριώσεις; οὐκ ἔστιν αὐτοῦ τοῦ Χριστιανῶν πληρώματος ἀνατροπή; Ὅταν γὰρ τὰ φρικτὰ τῶν Χριστιανῶν τις ἐνουβρίση μυστήρια, πῶς ἔτι Χριστιανὸς ἐκεῖνος κεκλησεται;

Β Οὕτως ἐγὼ δισχυριζόμεν, οὕτω καὶ πρὸς βασιλέα καὶ πάντας ἀντέλεγον, ὁπότε, τέκνον, ἐμὸν περὶ σοῦ τυραννικὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τυραννίδος ὑπέβαλλον λόγους. Νῦν δὲ τί εἶπω; καὶ γὰρ ἐκεῖνα πάντα, ὅσα πρότερον ὑπὲρ σοῦ ἔλεγον, ὅσα ἐπήνουν, ὅσα πρὸς σύστασιν τῆς σῆς διεβεβαιούμεν ἀρετῆς, εἰς τὸ ἐναντίον με περιίστησιν, ἀποφράττει μοι τὸ στόμα, καταισχύνει, καὶ οὐδὲ βλέπειν μοι συγχωρεῖ πρὸς οὐς πρότερον ἀντέλεγον ὑπὲρ τῆς σῆς ἀρετῆς. Τί τοῦτο, τέκνον ἐμὸν; Ποῖος πονηρὸς δαίμων τῆ σῆ δόξῃ φθονήσας εἰς τοῦτο κατέστησεν, ἵνα τυραννίδος ὄνομα κληρονομήσῃς; Πόσῳ ἀμεινον ἐκ Θεοῦ ἄρχοντα κεκληῖσθαι ἢ τύραννον; Ποῖος ὄφις ἠρεύξατο εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ ἐμοῦ τέκνου; Οὐ πεφρίκαμεν τὴν θεῖαν δικαιοσύνην; Οὐ φοβερὸν ποιούμεθα τὸ ἄρπαγμα νομίζειν ποιῆσθαι, ἣν ὁ Χριστὸς ἐπὶ γῆς ἐμεγάλυνε βασιλείαν; Ὅρα, τέκνον ἐμὸν, ποῦ φερόμεθα; ποῦ ὁρμῆσαι διενεώθημεν; Μισεῖ τὰς ἐπάρσεις ὁ Θεός, καταβάλλει τοὺς ἐπαιρομένους τὰ ὑψηλὰ φρονήματα· εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον συγχωρεῖ δοκεῖν ἴσασθαι, ἀλλὰ πάλιν ἀνατρέπει αὐτά. Οὐδεὶς δυνατὸς παρ' ἑαυτοῦ τι λαβεῖν· καὶ φρόνιμος ὧν οἶδας καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων ὧς πολλοί, πεισθέντες ἀδούλως, κακῶς ἀπήλλαξαν καὶ μετέγνωσαν, καὶ πολλὰ τῆς ἀθουρίας ἑαυτοὺς κατεμέμψαντο. Καὶ ἵνα πάντα ἐάσω τὰ προλαβόντα, τίς οὕτως φιλόδεικος, καὶ ὑπὸ τῆς οικείας ἐπιθυμίας ἐξαγόμενος, καὶ πρὸς τόλμαν ἔτοιμος, ὃν οὐ διδάσκει ὁ χθὲς καὶ πρὸ τῆς ἐχθῆς ἐπιστάς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις τύραννος, καὶ σύντομον εἰσπραχθεὶς δίκην τῆς δυσσεβεστάτης αὐτοῦ καρδίας ἐπαξίαν καὶ τοῦ θράσους καὶ τοῦ τολμήματος; Ὅτι οὐδεὶς λαμβάνει, καὶ μάλιστα τοιοῦτον ὑπερμέγεθος δῶρημα, ἐὰν μὴ ἢ αὐτῷ ἀνωθεν· εἶτα οὐκ αἰσχυνόμεθα ἑαυτοῖς ἄλλους ὅτι ψεύδονται τιμωρούμενοι, αὐτοὶ δὲ ἀδικοῦντες καὶ παράνομα πράττοντες; Τὴν δὲ παράβασιν τῶν φρικτῶν ὄρκων ποῦ θήσομεν; οὐκ ἔστι πίστεως ἄρνησις; οὐκ ἔστιν εὐσεβείας ἀλλοτριώσεις; οὐκ ἔστιν αὐτοῦ τοῦ Χριστιανῶν πληρώματος ἀνατροπή; Ὅταν γὰρ τὰ φρικτὰ τῶν Χριστιανῶν τις ἐνουβρίση μυστήρια, πῶς ἔτι Χριστιανὸς ἐκεῖνος κεκλησεται;

Δ Ἄναγκάζομαι ὑπὸ τῆς σφοδρότατης τῆς ψυχῆς ὀδύνης καὶ τοῦ περὶ σὲ διαπύρου φίλτρου, ὃ ἐξ ἀρχῆς ἀνεφλέχθη ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ καὶ ἔτι δὲ ἀναφλέγεται, μακρύνειν τὸν λόγον· πάλιν δὲ ὑπὸ τῆς ἀπροσδοκίτου ταύτης συμφορᾶς καὶ τῆς ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ δαίμονος, ὃς τῆ σῆ βούλεται λυμῆνασθαι μεγαλειότητι, ἀνακόπτομαι τοῦ λέγειν, θαμβούμενος ἐπὶ τῷ παραλόγῳ τοῦ ἐγχειρήματος. Ὅμως ἔτι προσθεὶς παλαιάν τινα ἱστορίαν σιγήσομαι. Ἀκούεις τὴν Περσῶν βασιλείαν, ὃση μὲν τὴν δύναμιν, ὃση δὲ τὸν πλοῦτον, καὶ ὡς οὐ διέλιπον ἐξ ἀρχῆς Πέρσαι Ῥωμαίοις πολεμοῦντες· ἀλλ' οὗτοι οἱ διηνεκῶς τὰ ὄπλα πρὸς Ῥωμαίους ἐπάροντες, ἐπειδὴ Ἀρκάδιος ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς τὸν βίον καταλιπὼν τῷ παιδί Θεοδοσίῳ τριετείῃ ἦντι κατέλιπε τὴν βασιλείαν, ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον εἶνα νομίσαντες βασιλεῖς

πολεμῆν, ἣν ὁ κατέχων τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων καὶ διοικήσεων διὰ τὴν νηπιότητα ἦν ἀνεπαίσθητος, οὐ μόνον τὸν πόλεμον ἔπαυσαν, ἔν πρὸς Ἀρχάδιον ἐνήργουν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐνταῦθα τῆς συγκλήτου προέχοντας ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε τῶν Περσῶν. Χοσρόης δὲ ἦν ὁ πάντων Περσῶν ἐπὶ μισθονία διαβόητος· ἀλλὰ γὰρ οὗτος ἀπέστειλε πρὸς τοὺς τῆς συγκλήτου λογάδας, δηλῶν ὡς καὶ τὸν πόλεμον καταλύει, καὶ τοῦ νηπίου βασιλέως προσήσεται, καὶ εἰ τις ἀντάραι χεῖρας πολεμικὰς τολμήσει, πάση ἀμυνεῖται δυνάμει, καὶ χωρήσει καὶ κατ' αὐτῆς τῆς πόλεως σὺν τῷ οικίῳ στρατῷ, καὶ

rum moderandarum imperitus, non solum a bello cessarunt quod cum Arcadio habebant, sed etiam ad senatus præfectos misit Persarum rex legatos; Chosroes autem erat rex ille, omnium Persarum crudelissimus habitus: misit tamen ipse ad senatum legatos qui dicerent bellum intermittere et infantulo regi patrocinaturum esse, ac si quis arma movere audebit, totis viribus suis ulturum eumque proprio exercitu contra illam urbem iturum atque omnem curam conatumque in id impensurum ut ejus eversa fundamenta in mare dejiciat.

λι ταύτης ἀναστρέψας εἰς θάλασσαν ἐμβαλεῖν. Ἀκούεις βασιλέως βαρβάρου καὶ δυσσεβοῦς φιλανθρωπίαν; Ἀκούεις κρίσιν διανοίας κατὰ γε τοῦτο δικαιοσύνης; Καὶ γὰρ ὡσπερ ὁ ἐπιτρέχων ὄρφανῶν παιδῶν πράγμασι ληστής ἐστὶ καὶ ἄρπαξ, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἄδικος, οὕτω καὶ ὁ τυραννεῖν βουλευθεὶς ὄρφανὸν βασιλέα καὶ νηπίον οὐ μόνον ἔργον τυράννου ποιεῖ, ἀλλὰ ληστοῦ καὶ ἄρπαγος, καὶ πάντων ἀνθρώπων βιαιοτάτου· ὅπερ ἐκεῖνος ὁ βάρβαρος συνιδὼν βᾶσιλεὺς, ὁ μὴ τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν γινώσκων, ἠσχύνθη ἀντὶ τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ τιμῆς πρὸς ἄρπαγος καὶ ληστοῦ ἀτιμίαν ἑαυτὸν ἐμβαλεῖν, λέγων τοῖς πρὸς τοῦτο διερεθίζουσιν αὐτὸν (καὶ γὰρ ἦσαν καὶ τότε πολλοὶ μισοὶ καὶ λησταὶ ὄντως, πρὸς τοῦτο ὑποκινουῦντες, ὡσπερ καὶ νῦν εἰσιν οἱ τὴν σὴν συνέσει πρὸς τοῦτο ὑπάγειν σπουδάζοντα), ἀλλ' ἐκεῖνος ἔλεγεν οὔτε δίκαια οὔτε συμφέροντα συμβουλεύειν αὐτῷ· τὸ μὲν γὰρ προσλαθεῖν τυχὸν πλοῦτον ἢ δυναστείαν ἐστὶ καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, τὸ δὲ

πᾶσαν σπουδὴν θήσεται καὶ ἀγῶνα τοῦ καὶ τὰ θεμέ-

δνομα ἔνδοξον κτήσασθαι, ἢ κτηθὲν διαφυλάξαι καὶ μὴ ἀπολέσει, μόνων ἐστὶ φρονίμων καὶ ἀρετῆν τιμῶντων, καὶ μνήμην ἀγαθὴν καταλιπεῖν τῷ βίῳ σπουδαζόντων. Τί λέγεις; Ἄρα καλῶς ἔχει σοι, τέκνον ἐμὸν, δι' ἐπιθυμίαν τυραννίδος χεῖρω γενέσθαι Χριστιανὸν ὄντα καὶ τῆς ἐκείνου δόξης κληρονομίαν ἐλπίζοντα, ἀνδρὸς βαρβάρου καὶ ἀθέου καὶ πυρσολάτρου καὶ ἡλίον καὶ σελήνην θεοὺς νομίζοντος; Καὶ πῶς οὐκ ἔμεινον καταδύνασθαι εἰς γῆν τὴν οὕτω φρονουῦντα ἢ βλέπειν τὸν ἡλίον;

Ἐγὼ, τέκνον ἐμὸν, ὅπερ καὶ προλαβὼν εἶπον, ἐξ ὅλης σε φιλήσας ψυχῆς, φιλίαν τοῦ πνεύματος καθάραν, ὡς χριστιανικώτατον, ὡς δικαιοτάτον, ὡς συνετώτατον, ὡς κατὰ πάντα Θεοῦ θεράποντα, καὶ αὐτῷ

Videsne barbari et impii regis humanitatem? audisne mentis in hoc saltem justissimæ judicium? Sicut enim quis orphanum et infantulum opprimere proposuit, non solum tyranni more se gerit, sed et latronis et prædatoris atque omnium violentissimi; quod sentiens barbarus ille rex, Christum et Deum nostrum licet nesciens, erubuit seipsum in latronis et prædatoris infamiam, pro regio honore immittere, iis qui ad id eum excitabant (tunc enim erant etiam plurimi scelesti et vere latrones, ad id eum provocantes, sicut et modo sunt qui tuum animum ad hoc perpellunt) dicens eos sibi nec justa nec utilia suadere: namque divitias aut potestatem obtinere possunt et mali homines, nomen vero gloriosum sibi comparare, aut acquisitum servare nec abjicere virorum tantum est prudentium et virtutem colentium atque curantium ut suæ vitæ bonam famam relinquunt. Quid dicis? tibi ne pulchrum, filii mi, ob tyrannidis cupidinem, pejorem fieri, Christianus cum sis et Christianorum gloriæ possessionem speres, homine barbaro, sine Deo, ignis cultorem et solem atque lunam deos esse existimante? Nonne melius esset in terram descendere ita sentientem quam solem aspicere?

Ego, filii mi, te, ut jam prædixi, toto corde diligebam, sancta secundum Spiritum dilectione, tantam christianissimum, justissimum, sapientissimum, in omnibus Deo servientem eique placendi studiosum; præsertim vero a plurimis audiens te nocte ac die non cessantem ad Deum preces fundere propter priorem illam tuam adversus Christianos expeditionem et omni modo, vigiliis, lacrymis et cordis contritione teipsum illo peccato expurgare; quam sciens bonam voluntatem tuam atque cæteras virtutes quas enarrabant, te toto corde diligebam; nunc autem, cum eandem erga te dilectionem servarem, accepto infausto et malo illo nuntio, tacere non valui, sed flens et gemens hæc ad te scripsi: primo quidem a Deo postulans ut cor tuum tangat et convertat ad consilium sibi placens et salutare, quod te irreprehensibilem et indemnem efficiat; deinde ut tuas aures aperiat,

ac quietem tibi a tumultibus et turbis exterioribus præstet ad audienda verba mea suadeatque talem fieri qualem speramus, nos potius audientem quam malos istos homines qui nos dolore afficiunt, ac quantum in ipsis est, magnæ tuæ sanæ quod pulchrum et bonum est tollentes, sed nec tuam virtutem pudefacientem, neque in hoc sæculo neque in futuro te æternæ illi facientem obnoxium ignominie atque dedecori et ineluctabili pœnæ quæ magni nominis Christi et Dei contemptoribus debetur.

Minime autem negabis magni illius nominis contemptum esse pactorum et juramentorum contemptum et consilium rapiendi regni quod ad tuum genus nullo modo pertinet: ex omnibus dictis, tanquam spiritualis pater, minimus licet, tanquam sacerdos et sancti altaris minister, etsi indignus, tanquam a Spiritu sancto potestatem habens ligandi peccantes, quanquam peccatorum primus ego, te in Patre et Filio et Spiritu sancto ligamus, ut, si quid istiusmodi statueris et, ut advenit fama, tyrannidem in urbem affectes, tuum impetum refrenes et tua propria potestate sis contentus, pacem quoque præteritam serves, nec quidquam innovare audeas; sciens quippe te, si talia ageres, vinculis Spiritus sancti indissolubilibus per sæculum esse constringendum et sanctorum atque immaculatorum mysteriorum participatione arcendum; æterno quoque solio tecum astabo, testificans me, pro virili parte, non tacuisse, neque in talem prorumpentem insaniam te neglexisse, neque tuæ salutis curam abjecisse, sed omnes conatus impendisse in revocando te et a noxiis mentis tuæ impetu avertendo, ne obnoxius fieres vinculo et inexorabili damnationi; ante omnia tamen indignas manus meas ad cælum tendere jam non desinam, ad Deum preces fundens, donèc justum judicet iudicium inter tuam injuriam et injuste læsos.

οὐρανοῦ, δεόμενος τῆς θείας δυνάμεως, μέχρις ἂν καὶ τῶν ἀδίκως ἐπηραζομένων.

VI. Ad eundem

Quæ prius scripsi, fili mi, communis Romanorum Bulgarorumque utilitatis gratia sunt scripta: et quæ nunc scribo ad ejusdem consilii atque studii rationem pertinent; me siquidem non fugit utrique potestati populisque subditis noxium esse, dissidere et bellum gerere; quod me multum movet, non solum quia sancti altaris sum, etsi indignus, minister, sed quia longo miseræ vitæ meæ spatio non parce didici ex antiquorum historiis et iis quæ nostris temporibus facta sunt quot mala dissidiis oriantur; quoniam igitur scio quam infamia et lamentabilia generi humano ex contentionibus et discordiis incumbant, ideo nunc scribo; durum etenim unius ad alterum contentio, et nisi pax cito contentiones conciliet, vel hic vel ille damnatum patietur extremum; durius autem domus ad

καὶ ἀκατάγνωστον θέλημα· Ἐπειτα δὲ διανοῆσαι καὶ τὰ ὤτα, καὶ τρεμίαν τῷ λογισμῷ παρασχεῖν ἐκ τῶν ἐξωθεν θορύβων καὶ ταραχῶν διακουῖται τῶν ἡμετέρων λόγων, καὶ πείσαι ὅσον ἐλπίζομεν γενέσθαι, καὶ ἀκοῦσαι ἡμᾶς ἀντὶ τῶν νῦν πονηρῶν λόγων, καὶ ὀδύνην μὲν ἡμῖν ἐμποησάντων, σὲ δὲ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς δόξης μεγάλης ζημιωσάντων τὰ καλά καὶ συμφέροντα, καὶ μὴ ἀισχύνοντα τὴν σὴν ἀρετὴν, μήτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μήτε ἐν τῷ μέλλοντι ποιῶντα ὁ δίκον αἰωνίου ἀδοξίας καὶ ἀτιμίας, καὶ ἀπαρηγορήτου κολάσεως, ἣ τοῖς ἀθετοῦσι τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐποφείλεται.

Πάντως δὲ οὐκ ἀμφιβάλλεις ὡς ἀθέτησίς ἐστι τοῦ μεγάλου ὀνόματος ἡ τῶν συμφώνων καὶ τῶν ὄρκιων ἀθέτησις, καὶ τὸ βουλευθῆναι ἀρπάσαι βασιλείαν τὴν κατὰ μηδὲν τῷ σῶ γενεῖ προσήκουσαν. Ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις καὶ ὡς πατὴρ κατὰ πνεῦμα, εἰ καὶ ἐλάχιστος, καὶ ὡς ἱερεὺς καὶ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου παραστάτης, εἰ καὶ ἀνάξιος, καὶ λαβὼν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος δεσμῷ ὑποβαλεῖν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, εἰ καὶ πάντων ἀμαρτωλῶν ἐγὼ πρῶτος, δεσμῷ ὑποβάλλομέν σε ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, ἵνα, εἴ τι τοιοῦτον βεβούλησαι, καὶ ὡς ἡ φήμη προέδραμεν, ἐπὶ τυραννίδι πρὸς τὴν πόλιν διέγνωσ', καταργήσης τὸ ὄρημα, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐξουσίαν ὑποστρέψης, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς εἰρήνην στέρξης, καὶ μηδὲν καινοτομησαι τολμήσης· γινώσκων ὡς, εἰ τοῦτο πράξεις, ἀλύτοις δεσμοῖς τὸν πάντα αἰῶνα τοῦ παναγίου Πνεύματος ὑποβεβλημένος ἔσῃ, καὶ τῶν ἱερῶν καὶ ἀχράντων μυστηρίων ἀκοινωνήτος. Καὶ τῷ αἰωνίῳ βήματι μετὰ σοῦ παραστήσομαι, ἐξελέγχων σε, ὅτι ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ οὐκ εἰσέγησα, οὐδὲ πρὸς τοιαύτην φερόμενον ἀτοπίαν παρεῖδον, οὐδὲ τῆς σῆς ἡμέλησα σωτηρίας, ἀλλὰ σπουδῆν ἐθέμην καὶ ἀνενεγκεῖν σε καὶ ἀποστρέψαι τοῦ ἀσυμφόρου κινήματος τῆς ψυχῆς σου, καὶ τοῦ ὑπόδικον γενέσθαι καὶ τοῦ δεσμοῦ καὶ τοῦ ἀλύτου κατακρίματος. Πρὸ δὲ τούτων καὶ νῦν τὰς ἀναξίους μου χεῖρας οὐ κατασπάσω τοῦ δικάσει δικαίαν κρίσιν μεταξὺ τῆς τε σῆς ἐπιτελείας

Γ'. Τῷ αὐτῷ.

Καὶ πρότερον ἂ ἐγράφη, τέκνον ἐμὸν, ὑπὲρ τοῦ κοινῆ συμφέροντος Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐγράφη, καὶ νῦν δὲ τὰ γραφόμενα τῆς αὐτῆς ὑπάρχει προαιρέσεως καὶ σπουδῆς· εἰδότες γὰρ ἀσύμφωρον ὑπάρχειν ἑκατέρᾳ ἐξουσίᾳ καὶ ταῖς ὑπ' αὐτῆ λαοῖς τὸ διαστασιάζειν καὶ τὸ ἀνειρήνευτον, καὶ σφόδρα τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῦτο συναχόμενοι, οὐ μόνον ὅτι λειτουργοὶ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, εἰ καὶ τῆς τοιαύτης ἀνάξιοι λειτουργίας, ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ τῆς ταλαιπώρου ζωῆς ἡμῶν, οὐκ ὀλίγην συνελεξάμεθα ἐκ τε τῶν ιστορημένων τοῖς παλαιοῖς, καὶ τῶν κατὰ τοὺς ἡμετέρους καιροὺς γεγονότων μάθησιν τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ στάσει χαλεπῶν. Ἀλλὰ γὰρ εἰδότες τὰ καταλαμβάνοντα τὸ ἀνθρώπινον ἐκ φιλονεικίας καὶ ἐριδος λυπηρὰ καὶ ἐπιπύονα πράγματα, καὶ νῦν γράφομεν χαλεπὸν γὰρ καὶ ὄντος

ἀνδρὸς πρὸς ἕνα φιλονεικία. Καὶ γὰρ οὕτως ἐχόντων, εἰ μὴ φθάσασα εἰρήνη τὴν φιλονεικίαν διαλύσῃ, κίνδυνος περιστῆναι ἢ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον εἰς ἐσχάτην βλάβην· χαλεπώτερον δὲ καὶ οἶκον πρὸς οἶκον, καὶ πόλιν πρὸς πόλιν οὕτω διαχεισθαι· ἔθνος δὲ πρὸς ἔθνος φιλονεικίως ἔχειν, καὶ μὴ ἐθέλειν καταλλάττεσθαι, πόσῃ χαλεπώτερον οὐκ ἔστιν ἐμὲ διδάσκειν; Ἀλλὰ πᾶς τις συνίησι, μὴ ὅτι γε ἡ σὴ ἐμφρονε-τάτη καὶ τελεωτάτη σύνεσις. Οὐκ ἔχω τι πλέον εἰπεῖν, διότι καὶ πρότερον εἰρήται, καὶ ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ ἐμὲ λέγειν ἱκανὸς εἶ, τέκνον ἐμὸν, καὶ ἄλλους περὶ τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς εἰρήνης διδάσκειν, μὴ ὅτι γε σεαυτῷ ποιεῖσθαι παραινέσιν.

Ἄ δὲ εἰς βουλὴν προήχθη καὶ οἷς διακονοῦμενοι τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐστείλαντο πορεῖαν οἱ τὸ ἡμέτερον γράμμα κομίζοντες, διηγήσονται μὲν καὶ αὐτοὶ χεῖρα ἰδίῳις, ἀπαγγελεῖ δὲ σοὶ καὶ τὸ ἡμέτερον γράμμα, ὥστε, εἰ ἀμεταθέτως ἔχεις τοῦ τοῦ φρονή-ματος, καὶ μὴ ἐπανελεῖν ἐθέλῃς εἰς τὴν προτέραν τάξιν, ἐνορχον ἀσφάλειαν γενέσθαι τοῦ μὴ τοῦ Βουλγάρων ἀσύμφωρον τι πράττειν, καὶ τελείσθαι μὲν καθὼς ἐξ ἀρχῆς καὶ τὸ λεγόμενον κομθέντων, στέλλεσθαι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας ὡς ἔθος πρὸς σὲ στελλόμενα μέχρι τῆς Δεβελτοῦ, ἐκεῖθεν τε διὰ τῶν ὑμετέρων ἀνθρώπων κομίζεσθαι πρὸς τὴν σὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀρκεῖσθαι τούτων οὕτω γινομένων, καὶ μηδὲν πλέον ἐπιζητεῖν, μηδὲ τὴν τῶν βασιλικῶν ἀνθρώπων πρὸς σὲ ἀφιξίν τε καὶ προσκύνησιν. Τούτων οὕτω δοξάντων, ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς παρακαλοῦντες καὶ δυσωποῦντες φείσασθαι μὲν τῆς καταλαμβανούσης ἀμφοτέρω τὰ γένη, Ῥωμαίους τε φημι καὶ Βουλγάρους, συμφορᾶς, εἰ τὰ τῆς εἰρήνης, ὅπερ μὴ δοίη Θεὸς, ἐκποδῶν γένηται· φείσασθαι δὲ καὶ τῆς οἰκείας τιμῆς τε καὶ δόξης, καὶ μὴ τῷ βίῳ καταλιπεῖν ἀφορμὰς πρὸς διαβολὴν τε καὶ μέμψιν τοῦ σοῦ περιδόξου δνόματος, μηδὲ ἀνθρώπων μέλλουσιν ὑποστῆναι συμφορῶν τὰ ἀμφοτέρω ἔθνη, ἀρὰς ἐπαφίεσθαι κατὰ σοῦ ὑπὸ τῶν περιπιπτόντων ταῖς συμφοραῖς. Ταῦτα δυσωπῶ, ταῦτα παραινῶ, καὶ ὡς πατὴρ τέκνον, καὶ ὡς λειτουργὸς, εἰ καὶ ἀνάξιός τῆς θείας δόξης παρὰ Θεοῦ σε δεδοξασμένον, καὶ μέλλοντα λόγον ὑπέξειν αὐτῷ, εἰ τι ἀνάξιον καὶ παρὰ τὸ ἐκεῖνου ἁγίου θέλημα ὀφθείη διαπραξίμενος.

Ἐπεὶ δὲ οἱ πρὸς σὲ μετὰ τοῦ ἡμετέρου γράμματος πρότερον καταλαβόντες, ὑποστρέψαντες, ἀπήγγειλαν πρὸς ἡμᾶς ὡς, εἰπόντων ἡμῶν ἐν τῷ γράμματι ὅτι ἀδύνατον χωρὶς χύσεως αἱμάτων τὴν σὴν ὁρμὴν γεγενῆσθαι, αὐτὰς ἀνθυπέφερες ὡς τοῦτό φασιν, ὅτι μετὰ τῆς τῶν αἱμάτων χύσεως δυνήθησιν ἐπιτελέσει τὸ ἐπιχείρημα, μεγάλως μὲν ἐξεπλάγη-μεν, μεγάλως δὲ ἠνιάθημεν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ῥήμασι, καὶ ἐθαύμασα εἰ γε ἀληθῆ λέγουσιν, ἀλλὰ μὴ τὸ ὅλον ἐστὶ ψεῦδος καὶ ἀνάπλασμα τῆς τῶν εἰπόντων προαιρέσεως. Πῶς μὲν ἐνεθυμήθης τοιοῦτον; πῶς δὲ τὸ ῥῆμα προσήνεγκας; Ἡμεῖς γὰρ, πρὸς τὰς συμφορὰς ἀποσκοπήσαντες, ὅσαι καταλαμβάνουσι τοὺς μαχομένους καὶ στασιάζοντες, ἐφύμεν ὡς ἀδύνατον μὴ οὐχὶ αἵματα χυθῆναι τῆς σῆς ἐξορμήσεως γινομένης, καὶ τῆς φιλονεικίας κρατούσης. Οὗτοι δὲ οὐκ οἶδα, εἴτε ἀφ' ἑαυτῶν, εἴτε τῆς σῆς ἀκούσαντες γλώσσης, ἀπεφθέγγοντο λόγον, ὃν οὐκ ὅτι γε ἡμεῖς πρεσβύτεροι ἔντες καὶ ἀρχιερεῖς, εἰ καὶ ἀνάξιοι, ἀλλ' οὐδ' ἂν παῖς φθίγγεσθαι βουληθείη. Τίς γὰρ οὐκ

domum et civitatis ad civitatem; quod si gens ad versus gentem contentiose se habet, nec vult reconciliari, non meum est docere quanto funestius, sed quisque intelligit et a fortiori subtilissima atque perfectissima tua prudentia; non est quod dicam amplius, quia prius jam dictum est, et quia sufficiens es, quin dicam, fili mi, qui alios doceas et utilitatem et bonum et pacem, nedum teipsum admoneas.

In senatu quid sit factum et quo consilio ad te missi fuerint qui nostras litteras deferent, ipsi nar- rabunt proprio ore atque nostræ litteræ denuntia- bunt: si ergo immutabilis consilii es nec vis ad pristinum morem redire, juramento scilicet asserere nihil mali a Bulgaris esse agendum, sinere haberi ut a principio conventum, mittique usque ad de- veltum quæ ex more ab imperio Romano ad te mit- tuntur, atque inde ad tuam potentiam a tuis deferri rebus ita actis contentus esse nihilque am- plius exigere, viros scilicet regios ad te venire et ad tuos pedes provolvi: si ita est, scribimus exhor- tantes et suadentes ut avertas calamitates quæ utramque gentem, Romanorum dico atque Bulgaro- rum, afficient, si, quod Deus avertat, pax prohibe- atur, ut propriæ famæ parcas et gloriæ, ut nullum des locum calumniæ et vituperationi tui inclyti nomi- nis, ne, ob calamitates quæ utramque gentem sunt invasuræ, maledictiones in te congeras omnium in- fortuniam delapsorum; quæ suadeo et exhortor tanquam pater filium et tanquam Dei minister, licet indignus, virum a Deo glorificatum et illi rationem redditurum, si quid indignum et il- lius sanctæ voluntati contrarium egisse deprehen- daris.

Postquam illi qui prius ad te iverunt nostras de- ferentes litteras reversi, retulerint, cum dixerimus nos in nostris litteris impossibile esse sine sangui- nis effusione tuum impetum fuisse factum, te re- nuntiasse nos dixisse cum sanguinis effusione te posse tuum implere consilium, tunc multum obstupui, multaue mœstitia sum affectus ob illa verba, atque apud meipsum inquirebam utrum vera dicerent an omnia mendacia essent ac narrantium fictiones quomodo talia excogitasti? quomodo illa verba protulisti? nos siquidem consideratis calamitatibus quæ pugnautes et dis- sentientes apprehendunt, sumus ita locuti im- possibile esse sanguinem non fundi, te impetum faciente belloque vigente; illi autem, nescio quo- modo sive ex scriptis, sive quoniam te dicentem audierint, verba protulerunt quæ, nedum nos qui senes sumus et archipresbyteri, licet indigni, neque puer vellet emisisse: quis enim ignorat, rixæ inter quosdam exorta, vulneca sequi atque cædes? Noa

ταῦτα παραινῶ, καὶ ὡς πατὴρ τέκνον, καὶ ὡς λειτουργὸς, εἰ καὶ ἀνάξιός τῆς θείας δόξης παρὰ Θεοῦ σε δεδοξασμένον, καὶ μέλλοντα λόγον ὑπέξειν αὐτῷ, εἰ τι ἀνάξιον καὶ παρὰ τὸ ἐκεῖνου ἁγίου θέλημα ὀφθείη διαπραξίμενος.

Ἐπεὶ δὲ οἱ πρὸς σὲ μετὰ τοῦ ἡμετέρου γράμματος πρότερον καταλαβόντες, ὑποστρέψαντες, ἀπήγγειλαν πρὸς ἡμᾶς ὡς, εἰπόντων ἡμῶν ἐν τῷ γράμματι ὅτι ἀδύνατον χωρὶς χύσεως αἱμάτων τὴν σὴν ὁρμὴν γεγενῆσθαι, αὐτὰς ἀνθυπέφερες ὡς τοῦτό φασιν, ὅτι μετὰ τῆς τῶν αἱμάτων χύσεως δυνήθησιν ἐπιτελέσει τὸ ἐπιχείρημα, μεγάλως μὲν ἐξεπλάγη-μεν, μεγάλως δὲ ἠνιάθημεν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ῥήμασι, καὶ ἐθαύμασα εἰ γε ἀληθῆ λέγουσιν, ἀλλὰ μὴ τὸ ὅλον ἐστὶ ψεῦδος καὶ ἀνάπλασμα τῆς τῶν εἰπόντων προαιρέσεως. Πῶς μὲν ἐνεθυμήθης τοιοῦτον; πῶς δὲ τὸ ῥῆμα προσήνεγκας; Ἡμεῖς γὰρ, πρὸς τὰς συμφορὰς ἀποσκοπήσαντες, ὅσαι καταλαμβάνουσι τοὺς μαχομένους καὶ στασιάζοντες, ἐφύμεν ὡς ἀδύνατον μὴ οὐχὶ αἵματα χυθῆναι τῆς σῆς ἐξορμήσεως γινομένης, καὶ τῆς φιλονεικίας κρατούσης. Οὗτοι δὲ οὐκ οἶδα, εἴτε ἀφ' ἑαυτῶν, εἴτε τῆς σῆς ἀκούσαντες γλώσσης, ἀπεφθέγγοντο λόγον, ὃν οὐκ ὅτι γε ἡμεῖς πρεσβύτεροι ἔντες καὶ ἀρχιερεῖς, εἰ καὶ ἀνάξιοι, ἀλλ' οὐδ' ἂν παῖς φθίγγεσθαι βουληθείη. Τίς γὰρ οὐκ

autem omnino necesse est, scopum attingere propter quem sanguinis effusionis causa fuit aliquis; nonne vides bella quotidie gesta? isti quidem infesto exercitu exeant ut hostium res oblineant: illi vero adversus veniunt cum æquali cupiditate rerum hostium potiendi: mala autem quæ accidunt utrisque accidunt; utrisque autem non succedunt omnino res secundum spem, sed illi quidem falluntur et spe cadunt, isti vero plenam forsam ruinam et exitium incurrunt.

δὲ κατ' ἐλπίδας ἀμφοτέροις ἐκβαίνει τὰ πράγματα, τοῖς δὲ τυχὸν συνέπεσε παντελῆς θλῆρος καὶ ἀπώλεια.

Verba igitur nostræ ne tu, fili, adulteres; nec quisquam ad suos sensus ea detorquens existimet nos dicere quæ neque scimus, neque cogitavimus, neque diximus, quæ præsertim nemo diceret neque si miserrimo sensu laboraret; ut jam diximus, multo dolore percussus sum ob loquentium vaniloquentiam; et utinam vaniloquentia tantum esset dictum illud, non autem æterno iudicio obnoxium; si enim otiosum verbum ante Christi tribunal irreprehensibile non erit, quanto magis istiusmodi calumnia! Si vero qui dixerunt u suo corde talia protulerunt, non ita me affligunt, licet triste dictum; sensu siquidem imperfecto et obscuro, verisimile est errore plena et imperfecta cogitanda esse et dicenda; si vero tuæ sapientissimæ ac valde honorabilis majestatis est factus, nobis parcat Deus noster et a calumnia liberet, tibi autem sit benignus nunc et exinde, tibi dans ea cogitare, statuere et agere que te ab hominum reprehensionibus eximant et in æterno iudicio indemnatum servent.

VII. Ad eundem.

Plaga crudelissima in corde sauciati sumus, fili mi dilectissime, funesto illo nuntio, et simul tui gratia atque tuæ gloriæ, simul quoque nostri causa illa tibi scripsimus quæ scripta sunt, paterna dilectione moti, te modo exhortantes, modo exprobrantes eo ipso modo quo sciunt erga filios facere parentum audacia atque commota viscera: itaque si priores nostras vidisti litteras, nostrum in te nimirum amorem nosti et quanto in te et pro tuo in terris honore et gloria et pro cœlesti salute et felicitate studio flagramus; quæ dico de prius scriptis, nunc autem litteris quas ad regem a Christo dilectum misisti de tua agendi ratione certiores facti gravissimum dimisimus mœrorem, et ad te eo sine scribimus, fili mi, ut si paterna nostra reprehensione prius es affictus, dolorem excutias, probe videlicet sciens illam reprehensionem non ex odio natam sed potius ex nimia dilectione; non autem nimia tantum, sed vere paterna; et si præsens ipse fuisset, alio modo conatus essem tuum continere impetum: quomodo? arreptis manibus, capite circumplexo, oculis quoque et universis filii mei membris; quod si restitisses, pedes tuos suis-

Α οἶδεν ὅτι, στάσιως ἀναμεταξύ τινων γανομένης, ἀνάγκη καὶ πληγὰς ἀκολουθῆσαι καὶ φόνους; Οὐ πάντως δὲ ἀνάγκη καὶ τοῦ σκοποῦ τυχεῖν ἐκεῖνον, δι' ἃν κεκινημένος τις αἷτιος ὑπῆρξε τῆς τῶν αἱμάτων ἐκχύσεως. Ἡ οὐχ ὁρᾷ τοὺς καθ' ἐκάστην γινομένους πολέμους; Ἐκστρατεύονται μὲν γὰρ οὗτοι ἐπιθυμοῦντες τὰ τῶν πολεμίων προσκτήσασθαι· ἀντεπεξέρχονται δ' ἐκεῖνοι ὑπὸ τῆς ἰσῆς ἐπιθυμίας τοῦ τὰ τῶν πολεμίων λαβεῖν, καὶ συμβαίνουσι μὲν πάθη παρ' ἑκατέρω, οἷα συμβαίνουσιν, οὐ πάντως ἀλλ' οἱ μὲν ἐψεύσθησαν καὶ διέπεσον τῶν ἐλπίδων,

Μὴ οὖν τὸν ἡμέτερον λόγον μήτε σὺ, τέκνον ἡμῶν ἐπηρεάζῃς, μήτε τις ἄλλος, πρὸς τὸ οἰκεῖον αὐτὸν διαστρέφων βούλημα, ὑπολαμβάνετω λέγειν ἡμᾶς ὅ μήτε ἴσμεν, μήτε διανοήθημεν, μήτε εἰρήκαμεν· μᾶλλον δὲ ὁ μηδ' ἂν ἕτερός τις εἶποι, μὴ δυστυχῶν ἐσχάτην δυστυχίαν εἰς φρένας. Ὡς οὖν προέφημεν, σφόδρα τὴν ψυχὴν ἐπλήγημεν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῶν εἰπόντων ματαιολογίᾳ· καὶ εἶθε μόνον ἦν τὸ εἰρημένον ματαιολογία, ἀλλὰ καὶ ὑπόδικον κρίματος αἰωνίου! Εἰ γὰρ λόγος ἀργὸς οὐκ ἀνεύθυνος παρὰ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, πῶς μᾶλλον τοιαύτη συκοφαντία; Ἄλλ' εἰ μὲν οἱ πρὸς ἡμᾶς εἰπόντες ἐκ τῆς ἑαυτῶν καρδίας τοῦτο ἠρεούσαντο, οὐ τοσοῦτον λυποῦσιν, εἰ καὶ λυπηρὸν τὸ ῥηθὲν. Διότι, φρονήματος ἀτελοῦς καὶ ἐσφαλμένου τυγχάνοντος, εἰκὸς καὶ ἀτελεῖ καὶ ἐσφαλμένα καὶ διαγορεύσασθαι καὶ φθέγγεσθαι· εἰ δὲ τῆς σῆς ἐστὶ συνέσει φιλοῦσης καὶ μεγαλοτιμίου ἐξουσίας τὸ γέννημα, ἡμῶν μὲν ὁ Θεὸς ἡμῶν φείσασθαι καὶ ῥύσασθαι ἀπὸ συκοφαντίας, σοὶ δὲ γένοιτο εὐμενῆς νῦν τε καὶ μετέπειτα, καὶ διδοῦς ἐκεῖνα καὶ φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι καὶ πράττειν, ἃ καὶ ἀνθρωπίνης μέμφεως ἐκτὸς δείξει, καὶ τῷ αἰωνίῳ κριτῇ ἀκατάκριτον παραστήσει.

Z. Τῷ αὐτῷ.

Ἐπλήγημεν τὴν καρδίαν πληγὴν ὀξυτάτην, τέκνον μου πολυέραστον, ὑπὸ δεινῆς ἀγγελίας, καὶ τοῦτο μὲν ὑπὲρ σοῦ καὶ τῆς σῆς δόξης, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐγράψαμεν ἃ προεγράψαμεν κινούμενοι πατρικῶς, καὶ νῦν μὲν παρακαλοῦντες, νῦν δὲ ἐπιτιμῶντες οἷα τὰ πατρικὰ σπλάγγνα θαρρόντα καὶ συγκινούμενα οἶδε πρὸς τὰ τέκνα ποιεῖν. Ὡστε, εἰ ἐνέτυχες τοῖς προλαβοῦσι γράμμασι, τέκνον ἡμῶν, ἐγνώρισας πάντως νῦν ἐπὶ πλεον τὸ διάπυρον πρὸς σὲ φίλτρον ἡμῶν, καὶ ὅπως περικαίόμεθα σοῦ ἕνεκα καὶ τῆς ἐν γῆ τιμῆς τε καὶ δόξης, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς σωτηρίας καὶ ἀπολαύσεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῶν προγεγραμμένων, νῦν δὲ διὰ τοῦ πρυφθέντος γράμματος πρὸς τὸ τέκνον ἡμῶν τὸν φιλόχριστον βασιλέα τὰ διοικηθέντα μεμαθηκότες, τῆς προκίτασθούσης ἡμᾶς βαρυτάτης ἀνείθημεν θλίψεως, καὶ γράφομεν ἵνα καὶ σὺ, τέκνον ἡμῶν, εἰ τι ἐπὶ τῇ πατρικῇ ἐπιπλήξει λελύπησαι πρότερον, τὴν λύπην ἀποθρήψῃς· τοῦτο εἰδὼς ὅτι καὶ ἡ ἐπιπλήξις οὐκ ἦν μίσητος ἀλλὰ πολλῆς ἀγάπης, καὶ οὐ μόνον πολλῆς, ἀλλὰ καὶ πατρικῆς ἀληθῶς· καὶ εἰ μὲν παρήτην αὐτὸς ἐγώ, ἄλλως ἂν τὴν σὴν ἐπισηεῖν σπουδῆν ἐποιεῖσάμην ὁρμήν. Πῶς καὶ τίνα τρόπον;

Δαμβανόμενος τῶν χειρῶν, περιπτυσσόμενος κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα καὶ τὰ μέλη πάντα τοῦ ἐμοῦ υἱοῦ· φιλονεικοῦντος δέ σου, πάντως ἂν ἠψάμην καὶ τῶν ποδῶν. Ἐπεὶ δὲ παρῶν αὐτὸς ἐγὼ κωλύειν οὐκ ἐδυνάμην, ἀνάγκη δὲ ἀπόντι μοι σπουδῆν ποιῆσθαι ὑπὲρ τοῦ ἐπισχεθῆναι σε τῆς ὀρμῆς, ἐδέησεν ἡμῖν καὶ πρὸς ἐπιπλήξιν καταστῆναι ὅσα δὴ πατρὶ, καὶ τῷ θάρρειν ἔχοντι ἐπιπλήττειν σοι, τέκνον ἡμῶν, οὐ μόνον διότι τέκνον ὑπάρχεις, ἀλλὰ διότι καὶ λίαν φιλεῖς· πεφυκάσι γὰρ οἱ λίαν φιλοῦντες ἠδέως τὰς ἐπιπλήξεις τῶν φίλων φέρειν· πῶσῳ δὲ μᾶλλον τέκνα πατέρων, καὶ τότε τῆς πλήξεως ὑπὲρ τιμῆς καὶ σωτηρίας γινομένης τῶν ἐπιπληττομένων; ἔχει δὲ καὶ ἄλλως τῶν φρονίμων ἀνθρώπων οὕτως ἢ φύσις τὸ φέρειν ἠδέως τὰς ἐπιτιμήσεις τῶν φίλων· διὰ τί; Ὅτι τῶν μὲν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἐπιτιμήσει κακῶς τιμὴν πράττοντι, ἀλλὰ μᾶλλον, εἰ δύναίτο, καὶ πλῆστεως ἀξιοῖτο, αὐτὸς ὑποθήσει τὰ χεῖρω· λείπεται οὖν τοὺς φίλους ἐπιτιμᾶν· καὶ διὰ τοῦτο, καθὼς ἔφημεν, χαίρουσιν, οὐ λυποῦνται, ὅταν ἐπὶ τὰ χεῖρω φέρωνται οἱ παρὰ τῶν φίλων ἐπιτιμώμενοι. Εἴτε οὖν ὡς φιλοῦντος ἐπιτιμήσεις, εἴτε ὡς πατρὸς δεξάμενος, πάντως χαίρειν ὀφείλεις· πεποιθήμεν γὰρ ἐν Θεῷ τῷ πάντων Σωτῆρι καὶ ἀρχοντι καὶ Δεσπότῃ ὡς ὀνήσουσιν, οὐ βλάβουσι τὰ γραφέντα, καὶ τὴν ἐν γῆ εὐήμεριαν διωρούμενα, εἰ προσέξιν αὐτοῖς ἐθελήσεις, καὶ τὴν οὐράνιον δόξαν, ἥστινος χωρὶς τὰ ἐν γῆ δοκοῦντα καλὰ καὶ δόξα καὶ ἀρχὴ καὶ πᾶσα ἐξουσία, χαλεπὰ καὶ ἐπώδυνα τῷ κτησαμένῳ γίνεται, καθ' ὅτι διὰ τούτων ἢ ἐκεῖθεν ἀπομειοῦται ἀπόλαυσις· ἥς γένοιτό σε μὴ ἐκπεσεῖν, καὶ ἦν παράσχοι σοι Χριστὸς ὁ Θεός·

ἡμῶν πρεσβείαις τῆς παναγίας ἀχράντου Δεσποίνης καὶ πάντων τῶν ἁγίων.

Η'. Τῷ αὐτῷ.

Ἄ πολλάκις, τέκνον ἡμῶν, μετὰ συνοχῆς καρδίας, μετὰ δακρῶν ἐγράψαμεν, ταῦτα καὶ νῦν σοι πενθοῦντες καὶ δακρῶντες γράφομεν. Πῶς γὰρ οὐχὶ πενθήσω; Πῶς δὲ οὐ δακρῶσω καὶ κόψομαι ὁ ταπεινὸς ἐγὼ, καὶ ἀρχιερατεύειν Θεῷ δι' οὗς οἰκτιρμούς ἐκεῖνος οἶδε καταξιωθεὶς, ὅποτε καὶ ἄλλος ὅστισοῦν μὴ μόνον ἐν πόλει διατρέδων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων κεχωρισμένος, καὶ ἐν ὄρει διαίταν ἔχων καὶ ἐρημῆ, τοιαῦτα πράγματα διακούων, ὅσα ἐν τοῖς παροῦσι συμπέπτως καιροῖς, οὐ δύναται χωρὶς δακρῶν τὴν ἀκοὴν ὑποδέξασθαι; πῶς οὐ δακρῶσω, ὅταν λυπῆ μὲν τὰ πράγματα Θεὸν τὸν τῶν καλῶν αἴτιον, εὐφραίνῃ δὲ τὸν πατέρα τῆς κακίας, καὶ τὸν δημιουργὸν τῶν σκανδάλων διάβολον; Ἦ οὐκ ἔστι, τέκνον ἐμὸν, σκάνδαλον χαλεπιώτατον ἢ νῦν γεγεννημένη μετὰξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἀντὶ τῆς φιλίας, ἀντὶ τῆς εἰρήνης, ἀντὶ τῆς ἐνώσεως ἔχθρα καὶ διάστασις καὶ δυσμένεια; Ἦν ποτε καιρὸς ὅτε δίσταντο Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι, ὅτε πρὸς ἀλλήλους μεθ' ὀπλῶν ἐπήρσαν, διατειχίζοντος αὐτοῖς τοῦ μεσοτοιχοῦ τῆς ἔχθρας, ἧ ἢ κατέχουσα ὑμᾶς ἀσέβεια ὑπέβαλεν· Θεοῦ δὲ τοῦ τὸν κόσμον ἀγαπήσαντος, τοῦ τὸ οἰκεῖον πλάσμα διὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέ-

A sem amplexatus; sed quoniam non potuerim præsens te continere, necesse vero mihi fuerit absenti conari ad continendum tuum impetum, oportuit reprehensione uti qualis decet patrem et eum cui audere licet reprehendere, non solum quia filius meus es, sed etiam quia multum me amas: quicumque etenim multum amant, amicorum reprehensiones libenter ferunt, quanto magis parentum filii, cum præsertim reprehensio sit in gratiam honoris et salutis eorum qui reprehenduntur? natura prudentes viri amicorum reprehensiones libenter ferunt: quare? nisi quia nullus unquam inimicus reprehendet male agentem, sed potius, si possit et fidem obtineat, ipse ad pejora inducet; restat igitur ut amici tantum reprehendant; et propterea, ut diximus, gaudent, non autem contristantur, qui ad pejora decurrunt, cum ab amicis reprehenduntur; sive igitur tanquam ab amico, sive tanquam a patre nostras reprehensiones accipias, omnino gaudere debes; persuasum etenim habemus in Deo omnium Salvatore, Regi et Domino, non tibi esse nocitura, sed utilitati fore quæ scripsimus, siquidem felicitatem his in terris, si obtemperare velis, tibi præbebunt et cælestem gloriam, sine qua quæcunque hic bona videntur, gloria scilicet et potestas et imperium gravia et luctuosa fiunt, in quantum cælestem felicitatem minuunt: qua utinam non decidas, quam tibi Dei Christus Deus noster suffragiis sanctissimæ et intactæ Domine nostræ quæ Christianorum et omnium sanctorum spes est et salus.

ἡμῶν τῆς ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν καὶ σωτηρίας,

VIII. Ad eundem.

Quæ sæpius, fili mi, cum cordis afflictione, cum lacrymis scripsimus, illa hodie gementes et flentes denuo scribimus. Quomodo namque non lugebo? Quomodo non lacrymabor nec affligar, humilis ille ego qui Deo ministrare, per quot gemitus scit ille, dignus sum habitus, cum nullus alius, non solum in urbe commoratus, sed etiam ab hominum societate discretus et in monte aut in deserto degens, auditis quæ hisce temporibus acciderunt, non pollet sine lacrymis istiusmodi famam accipere? quomodo non flebo, cum quæ aguntur Deum bonorum omnium causam contristant, patrem autem malitiæ, scandalorumque artificem diabolum delectant? Nonne, quæso, fili, scandalorum pessimum est exorta inter Romanos et Bulgaros, loco amicitiae, loco pacis, loco unionis, inimicitia, discordia atque odium? Tempus olim fuit cum disjungerentur Romani ac Bulgari, cumque armis congredierentur, illos separante pariete inimicitiae quem interjecerat impietas qua detinebamini; postquam autem Deus mundum dilexerit, creaturamque suam cruce et morte Filii sui sibi reconciliaverit, atque vos illuminare lumine cognitionis suæ fuerit dignatus, solutoque inimicitiae pariete, vos ad gloriæ suæ

hunc vocaverit ac cum Romanis, sicut fide, ita et
charitate conjunxerit, amota est inimicitia, cessavit
armorum congressio et discordiæ successit dilectio,
unioque ac mutua necessitudo.

*Ρωμαίους ὡςπερ τῇ πίστει, οὕτως καὶ τῇ ἀγάπῃ,
κίνησις, καὶ τὴν διάστασιν ἢ ἀγάπῃ, καὶ ἡ ἔνωσις, καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους οἰκείωσις διεδέχτο.

Nunc autem quid? Eheu scelesti dæmonis ma-
lignitas! post tam longum temporis lapsum ex quo
tantam accepistis gratiam, post tam diuturnam
charitatem, post tam antiquam amicitiam, occa-
sionem nactus nefarius dæmon, discordias denuo
et inimicitiam pro amicitia et unione immisit
nec veritus est, in quantum in eo fuit, sceleratissi-
mus ille tantum Dei opus Romanorum scilicet
Bulgarorumque unionem evertere; neque temporis
diuturnitatem neque utriusque gentis ut ita dicam,
commistionem tam veterem erubuit, sed cupivit
cupitque ad nihilum deducere, et insuper ad illam
crudelitatem, qua delectatur, et cujus pater est
Romanos ac Bulgaros ciens, felicem illam ac divi-
nam dissolvere amicitiam: quæ omnia, fili mi,
doloris quotidie causa mihi est; lacrymas mihi
panem efficiunt; quapropter jam prius te hortabar,
te reprehendebam, suadebamque tibi ut ad te
ipsum revertereris et communes arceres calamitates
quas necesse est Romanos atque Bulgaros ex istis
inimiciis atque discordiis invadere; et nunc
eadem suadeo atque exhortor, fili mi; reminiscere
Dominicæ exhortationis: « Qui scandalizaverit
unum ex his pusillis, expedit ei ut mola asinaria
collo ejus suspendatur et in mare dejiciatur². »
Accurate considera: si scandalizanti unum ex
pusillis ita expedit, quid de tali ac tanto scandalo
dicemus, quod non est ad unum, neque ad quinque,
aut decem, aut centum, sed ad innumerabilem
multitudinem? neque ad aliquem pusillum sed ad
imperium omni terrestri potestate sublimiorem,
quam unicam universorum. Rex in terra stabilivit;
considera, fili mi, cujusnam sit sermo ille. Non
angelus dixit, non aliquis hominum illorum qui
Dei gratia locupletes sunt, non apostolus, non
propheta, sed ille ipse qui omnem creaturam ad
formidandum suum tribunal est coacturus; illam
mihi reputa horam, cum præmissis his dictis,
ingens illud scandalum in sua justitia examinabit;
quid tunc dicemus? quæ erit defensio nostra?
quam excusationem protendemus ad repellendam
terrificam sententiam? præterea, si præmiserit et
illud: « Quid prodest homini si universum mun-
dum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patia-
tur³? » Quid faciemus? quæ sors nostra? quam
deprecationem inveniemus? Ego, fili mi, ante illam
horam, hæc dicens, totus terrore plenus sum,
totus tremore concutior. Tu vero nescio cur non
paves aut non trepidas, cum prudens sit atque
sapiens; qui terrestrem gloriam hodie florentem,

ὄψαντος, καὶ ὑμᾶς ἐλλαμψθῆνα: τῷ φωτὶ τῆς ἐπιγνώ-
σεως αὐτοῦ εὐδοκῆσαντος, καὶ καταλύσαντος μὲν τὸ
μεσότοιγον τῆς ἐχθρας, προσκεκληκόςτος δὲ ὑμᾶς
εἰς τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ συνάψαντος
κατήργητο μὲν ἡ ἐχθρα, πέπαυτο δὲ τῶν ὀπλῶν ἡ
καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους οἰκείωσις διεδέχτο.

Nūn δὲ τί; Φεῦ τῆς τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐπη-
ρείας ἢ μετὰ τοσοῦτων χρόνων παρέλευσιν, ἀφ' οὗ
τῆς τοιαύτης ἡξιώθητε χάριτος, μετὰ μακρὰν οὕτως
ἀγάπην, μετὰ πολὴν οὕτως φιλίαν, χώραν εὐρηκίως
ὁ πονηρὸς δαίμων, πάλιν διάστασιν, πάλιν ἐχθραν
ἀντὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς ἐνότητος ἐπεισθήγαγε, καὶ
οὐκ ἔφριξεν ὁ παμμίαρος ὅσον ἐπ' αὐτῷ τοσοῦτον
ἔργον Θεοῦ τῆς Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐνώσεως
καταλύειν ἐπιχειρεῖν. Οὐδὲ τὸν χρόνον ἔδυσωπήθη,
οὐδὲ τὴν ὡςπερ ἀνάκρασιν ἐκ τοσοῦτου χρόνου ἀμ-
φοτέρων τῶν ἔθνῶν, ἀλλ' ἐφιλονείκησε καὶ φιλονει-
κεῖ ταῦτα μὲν παρ' οὐδὲν θέσθαι, πρὸς δὲ τὴν φίλην
αὐτῷ δυσμένειαν, καὶ ἧς αὐτὸς ἐχρημάτισε πατήρ,
Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους συγκρούων, τὴν μακα-
ρίαν καὶ θεοποιὸν διαλύειν ἀγάπην. Ταῦτά μοι,
τέκνον ἐμὸν, πένθους καθ' ἐκάστην ὑπόθεσις γίνε-
ται· ταῦτά μοι ἄρτον τὰ δάκρυα ποιεῖ. Διὰ τοῦτο
καὶ πρότερον παρῆνουν, ἔδυσώπουν, παρεκάλουν
σεαυτοῦ γενέσθαι, καὶ φείσασθαι δὲ καὶ τῶν κοινῶν
συμφορῶν, ὅσας ἀνάγκη Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους
ἐκ τῆς τοιαύτης ἐχθρας καὶ διαστάσεως συναντή-
σειν· καὶ νῦν δὲ τὰ ὁμοία καὶ πάραίνῳ καὶ δυσωπῳ,
τέκνον ἐμὸν· ἀναμνήσθητι τῆς τοῦ Κυρίου παραι-
νήσεως, ἣν ἐκεῖνός φησι, « Συμφέρει τῷ σκανδα-
λίζοντι ἓνα τῶν μικρῶν, μῦλον ὄνικον δεδέσθαι
περὶ τὸν τράχηλον, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἐρρίφθαι. »
Πρόσχευς νουνεχῶς· εἰ τῷ σκανδαλίζοντι ἓνα τῶν
μικρῶν τοῦτο συμφέρει, τί ἐροῦμεν περὶ τοσοῦτου
σκανδαλοῦ ὃ οὐ πρὸς ἓνα διαβαίνει, οὐδὲ πρὸς πέντε
καὶ δέκα καὶ ἑκατὸν, ἀλλὰ τίς ἀν ἀριθμήσει τὸ πλῆ-
θος; οὐδὲ πρὸς τινὰ τῶν μικρῶν, ἀλλὰ πρὸς βασι-
λείαν τὴν ἐπάνω πάσης ἐπιγείου ἀρχῆς, ἣν μόνην
ἐν γῆ ὁ τοῦ παντός ἐπηξὲς βασιλεύς. Ἐννοεῖ, τέκνον
ἡμῶν, τίνος ὁ λόγος· οὐκ ἄγγελος ταῦτα λέγει, οὐκ
ἄνθρωπος τις τῶν χάριν θεῖαν πλουτούντων, οὐκ
ἀπόστολος, οὐ προφήτης, ἀλλ' αὐτὸς ὁ μέλλων πᾶν
τὸ πλάσμα συναγαγεῖν, καὶ τῷ ἑαυτοῦ φρικτῷ
βήματι παραστήσεται. Ἐκείνην ἀναλογίζου μοι τὴν
ᾠραν, ὅτε τοὺς λόγους τούτους εἰς τὸ μέσον προ-
ενεγκῶν, τὸ μέγα τοῦτο σκάνδαλον τῇ ἑαυτοῦ δοκι-
μάσει δικαιοσύνη. Τί ἐροῦμεν τότε; Τί ἀπολογησά-
μεθα; Ποίαν ἀφορμὴν προβαλοῦμεθα εἰς ἀπολογία
τῆς φρικτῆς κατακρίσεως; Εἴτά ἐὰν καὶ τοῦτο
προενέγκῃ τὸ « Τί ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν τὸν κόσ-
μον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; »
τί ποιήσομεν; Τί γενόμεθα; Τίνα παράκλησιν
εὐρήσομεν; Ἐγὼ, τέκνον ἐμὸν, καὶ πρὸ τῆς ᾠρας
ἐκείνης ταῦτα νῦν λέγων, ὅλος πληροῦμαι φρίκης,
ὅλος ἐντρομός εἰμι. Σὺ δὲ οὐκ οἶδα εἰ μὴ φρίττεις καὶ
τρέμεις συνετὸς ὢν καὶ φρόνιμος· καὶ ὅσον τῆς ἐπι-

² Matth. xviii, 6. ³ Matth. xvi, 26.

γείου δόξης δρέγη τῆς νῦν μὲν ἀνθρώπου, αἰριον δὲ μαραιομένης, πολλῷ πλέον τῆς ἐπουρανίου καὶ ἀμαράντου.

Ἀναγκάζομαι, τέκνον ἐμὸν, καὶ ὑπὸ τῆς συ-
εχούσης με ἀθυμίας καὶ ὑπὸ τῆς περὶ σὲ φιλίας
ἐπιπλέον τὸν λόγον ἐκτείνειν· καὶ ἀνεπαχθῶς ἄκουε.
Ἔθετο ἐκάστη θῆναι ὁ θεὸς ὡσπερ ὄριον οὕτως καὶ
τιμὰς καὶ κλήσεις· καὶ ὅσοι μὲν ἐνέμειναν ταῖς
παρ' αὐτοῦ δεδομέναις τιμαῖς, οὗτοι καὶ διήρκεσαν·
ὅσοι δὲ τῶν μὲν θείων δωρεῶν καὶ τιμῶν ὡσπερ
ἠλόγησαν, ἐφιλονεικήσαν δὲ πλέον τι παρ' ἑαυτῶν
προσλαβεῖν, οὗτοι, κἄν ἐπὶ μικρὸν ἔδοξαν εἰς αὔξησιν
προελθεῖν, ἀλλ' οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πάντων
ἔξέπεσον. Καὶ, εἰ βούλει, ἔξεστιν ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν
οικείων συνορᾶν πραγμάτων· καὶ σκόπεε δὲ λέγω.
Εἰ τις τῶν ἡμετέρων ὑποχειρίων, τιμῆς τινος ἀξιο-
θεῖς παρ' ἡμῶν, μὴ ταύτην ἀγαπᾷ μηδὲ στέργει,
ἀλλὰ καὶ φιλονεικεῖ πλέον τι ἑαυτῷ περιθέσθαι, οὐκ
ἀγανακτήσομεν, οὐ μισήσομεν, οὐκ ὀργιούμεθα κατ'
αὐτοῦ; Εἴτα ἡμεῖς μὲν, ἄνθρωποι ὄντες θνητοὶ καὶ
ἐπίκληροι, ἢ ἂν τιμὴν δοίημεν ἀνθρώπῳ ἴσῳ τῆν
φύσιν, ἢ ἂν μὴ ταύτην ἀγάπησῃ, μηδὲ εὐχαρίστως
ἐμμεῖνῃ τῇ δωρεᾷ, ἀλλὰ παρ' ἑαυτοῦ προσφιλονει-
κήσῃ, καὶ περιεργάσῃται καινότερός τις εἶναι καὶ
δοκεῖν, ἀγανακτήσομεν παντελῶς τὴν δεδομένην
αὐτῷ παρ' ἡμῶν τιμὴν, καὶ ἀτιμον μᾶλλον ποιήσο-
μεν· ἀνθ' ὧν ἐνόμισεν οικεῖα περινοεῖ πλέον τοῦ
δέοντος ἑαυτὸν τιμᾶν· τὸν δὲ θεὸν οὐχ οὕτως ὑπο-
ληψόμεθα τοῖς μὴ βουλομένοις ἐμμενεῖν τῇ παρ'
αὐτοῦ δεδομένῃ τούτοις τιμῇ ἔξιν; οὐδ' ὀργιεῖσθαι
ἂν τοὺς ὄρους ὑπερβαίνειν βουλευθεῖεν τῆς δόξης καὶ
τῆς τιμῆς, οὐς αὐτὸς ἔδωρῆσατο; Μὴ ὑπολάβῃς
ταῦτα σοφιστικῶς γράφειν ἡμᾶς· οὔτε γὰρ σοφιστὴς
ἔγὼ οὔτε πιθανολόγος, ἀλλ' εἰ καὶ ἀνάξιός τοῦ
ἀγίου θυσιαστηρίου λειτουργός, καὶ τῆς πάντων σωτηρίας ὑπερευχόμενος· καὶ ὑπολαμβάνω ὡς, ἑμαυ-
τὸν πείθω ἀληθῶς, ὅτι μὴ τοῖς τοιούτοις ἐπιχειρήμασιν ἀρέσκεται ὁ θεός.

Χωρὶς δὲ τούτων κάκεινό σε δεῖ, τέκνον ἡμῶν,
διενθυμείσθαι, ὅτι πέρυσιν, εἰς ἑψὶν ἀλλήλων κατα-
στάντων ἡμῶν, ἐπηγγείλω πάντα εἰρηνικά, πάντα
φιλίας καθαρᾶς καὶ ὡς ἀπὸ γε τοῦ νῦν λυθῆσεται μὲν
πᾶσα ἔρις, πᾶσα πρόφασις σκανδάλων, παύσεται δὲ
πᾶσα στάσις, καὶ βραδευθήσεται σὺν θεῷ μεταξὺ
Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰρήνη ὄντως σταθιρὰ, καὶ
οἷα οὕτω πρότερον γέγονεν, οὐδ' ἐπειράθησαν οἱ
πρὸ ἡμῶν ἐν βίῳ γεγονότες. Ποῦ μοι, τέκνον ἐμὸν,
ἢ τότε γλυκεῖα διαθέσεις; Τί γέγονεν ἢ τῆς εἰρή-
νης ὑπόσχεσις; Ποῦ ἐκεῖνα τὰ ῥήματα οἷς ἔχαιρε
μὲν θεός, ἔχαιρον δὲ οἱ ἀκούοντες ἄνθρωποι; Ποῦ
ἐχώρησαν αἱ χρησταὶ ἐλπίδες ἃς εἰχομεν ἀδιστα-
κτως, ὡς οὐκέτι μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων
ἰσχύσει ὁ πονηρὸς δαίμων ὑποφαλεῖν σκάνδαλον,
οὐδὲ συνταράξει τὴν καθαρὰν αὐτῶν ἀγάπην; Σκό-
πεε φρόνιμος ὢν χάριτι θεοῦ, καὶ ὀξὺς συνιδεῖν τὸ
καλὸν, τὰς μεθοδεῖας τοῦ πονηροῦ· πολύτροπός ἐστι
καὶ πάσῃ μηχανῇ κατὰ τῆς σωτηρίας τοῦ θεοῦ
πλάσματος ἀγωνίζεται· φθονεῖ μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ,
πλέον δὲ τοῖς μειζόνως χάριν λαβοῦσι παρὰ θεοῦ.
Ἐδὲν οὖν καὶ σὲ, τέκνον ἐμὸν, φρονήσεις, συνέσεις,
χρησιτότητι, ἐπεικέεια, καὶ ἄλλοις πλείστοις καλοῖς

A cras autem marcescentem cupis, multo magis
caelestem et incorruptibilem.

Cogunt me, filii mi, qui urget me dolor atque
erga te dilectio sermonem longius protrahere;
placide audias quæso: unicuique genti attribuit
Deus sicut terminos, ita honores et officia; qui ergo
honoribus a Deo concessis sunt contenti perdurant;
qui autem caelestia dona honoresque aspernati
cupiditate majora sibi comparandi tenentur,
etiamsi aliquantisper videantur augeri, non multo
elapso tempore omnia amittunt; quod nobis, si vis,
licet propriis rebus perspicere; attende quid
dicam: Si quis nostrorum mancipiorum, concesso
a nobis honore non esset contentus, sed quidvis
amplius adipisci vellet, nonne indigne ferremus,
nonne odio nobis esset, nonne in eum irasceremur?
nos quidem, homines mortales, atque corruptibiles,
si quis a nobis dato honore, homo æqualis natura,
non sit contentus neque cum gratiarum actione
nostro dono insistit, sed ambitione correptus homo
novus et fieri et videri satagit illum honorem con-
cessisse dolemus illoque hominem nudamus, pro-
pterea quod proprio sensu seipsum voluerit plus
æquo honorare; Deum vero nonne supponemus ita
fore affectum in eos qui honore ab ipso concesso
contenti esse nolunt? nonne irascitur si quis velit
finis transire gloriæ et honoris quos ipse statuerit?
Ne censeas nos sophisticè ita scribere; non enim
ego sophistes, non verborum artifex persuasibilem,
sed, licet indignus, sancti altaris minister, pro
universorum salute intercessor; arbitror autem
me probe censere Deo non esse placentia istius
modi consilia.

Præterea illud te, filii mi, oportet considerare te
superiori anno, cum ambo convenissemus, nonnisi
pacifica et amicissima esse locutum, promissisque
deinceps sedandas esse omnes discordias, remou-
endas scandalorum occasiones, cessatura cuncta
dissidia, jurandam coram Deo vero firmam Roma-
nos inter et Bulgaros pacem, futuraque qualia non-
dum fuissent unquam, nec majores nostri cogno-
vissent: ubi nunc, filii mi, dulcis ille affectus? Quid
illa pacis promissio? ubi verba illa quibus Deus
gaudebat, quibus audientes homines gaudebant?
Quo fugit spes illa felicissima atque indubitata qua
sperabamus non jam amplius nefarium dæmonem
inter Romanos ac Bulgaros scandala esse provocatu-
rum neque purissimam eorum dilectionem perturba-
tulum? Considera, prudens cum Dei gratia sis
satque ad bonum perspicendum idoneus, maligni in-
sidias; versutus namque est et innumeris machina-
tionibus adversus Dei creaturarum salutem pugnat;
cuius homini invidet, magis autem iis qui majorem
a Deo gratiam acceperunt; scit igitur te, filii mi,
prudentia, bonitate, modestia plurimisque aliis do-
libus præclaris a Deo esse donatum. illoque ma-

jori erga te invidia accenditur, invidiamque suam omnibus artibus vult satiare; igitur in te lateant illius insidiæ, sed quo pluribus bonis ditescis, eo humilior sis, ut illius insidias devites; tibi a Deo his in terris data sunt honor et gloria, cura ut adjicias gloriam cœlestem: adjicias autem humilians teipsum, te in sublime non attollens, cordis elationem fugiens, supra modum te non elevans, fœdera et juramenta non violans, quæ inierunt olim et ante majores tui, quæ tu ipse heri et nudius tertius iniisti; si quis per tuum nomen jurasset atque postea juramentum violare esset ausus, irrevocabili morte pœnam lueret, qui autem universorum Deum, Creatorem Dominumque juramento attestatus, juramenti sit violator, nonne sexcentarum mortium reus erit? Sed quid? quoniam non extemplo pœnam infligit propter humanitatem et inenarrabilem longanimitatem, an ideo contemnemus? Sed duriores pœnam hoc ipsum in nos invehit, ut arbitror, et eo acerbiores quo magis dilata fuerit.

Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο, οἶμαι, χαλκωτέραν ἡμῖν τὴν ποινὴν ἐποιεῖ καὶ ὅσῳ πλέον μακροθυμεῖ, τοσοῦτον ἀλγεινότεραν.

Scriptum vero forsitan plus quo extendi: itaque hoc tantum addito tacebo: non ego propheta, neque unus illorum qui prœvidendorum futurorum gratiam acceperunt, sed tanquam immaculati altaris, etiamsi indignus, minister, et tanquam pater illi salutem curans, prænuntio atque prædico. Scandalorum causam rejice, tuum relinque consilium quo destruitur sancti Spiritus ordinatio, id est, pax et dilectio inter Romanos et Bulgaros tanto tempore existens; ad primos affectus redi quibus Dei gratia feliciter et sine lacrymis, sine calamitatibus gens utraque degebat: si etenim Dei non me latet resurrectio, in ultionem exsurget, nec erit qui de ejus manu eripiat.

IX. Ad eundem.

Quosnam lacrymarum fontes inveniam? quales gemitus doloribus meis haud impares usurpabo? Tot sunt namque dolores mei quot populi Christi et Dei mei, sanctæ illius hæreditatis pro qua crucem et mortem subiit: quomodo ergo illos plangam? aut quam mœstitiæ cruciatuumque consolationem reperiam? O malignitatem illius ab initio homicidæ, qui contra manuum Dei opera acerba ardet invidia, quique indesinenter in ruinam et perniciem homines impellit! ab initio quippe, adversus hominum genus insanens nefarius ille scelestissimusque, non cessat, usque hodie, imo vero donec in terris erunt homines, eos concutere et in invicem concitare; unde cum illi non liceat nobis aperti insidiari, nosmetipsi ad invicem insidias et machinationes instituimus: illo ab initio insanientis impulsu et fratres contra ejusdem seminis, ejusdemque ventris progeniem manus armans, et parentes natos interficiunt pro quibus et animam

φιλοτιμηθέντα παρὰ Θεοῦ, καὶ πρὸς φθόνον ἐξύτερον κατὰ σοῦ ἀναφλέγεται, καὶ βούλεται πάση μηχανῇ τὸν κατὰ σοῦ φθόνον πληροφῶσειν. Ἄλλὰ μὴ λανθανέτω σε ἡ ἐκείνου ἐπιβουλή, μᾶλλον δὲ ὁσῶ τοῖς καλοῖς πλουτεῖς, τοσοῦτῳ ταπεινότερος γίνου, ἵνα τὴν ἐκείνου ἐπιβουλήν διαφύγῃς. Ἐδόθη σοι ἐπὶ γῆς τιμὴ καὶ δόξα παρὰ Θεοῦ, σπούδασον ἐπὶ ταύτῃ καὶ τὴν οὐράνιον προσλαβεῖν· προσλήψῃ δὲ ταπεινοφρονῶν, μὴ μετεωριζόμενος, μὴ τὴν καρδίαν ὑψούμενος, μὴ ὑπὲρ ὃ προσῆκεν ἐπαιρόμενος, μὴ σπονδᾶς καὶ ὄρκια παραβαίνων. Ἄ εθεντο μὲν οἱ πατέρες σου πάλαι καὶ πρόπαλαι, ἔθου δὲ καὶ αὐτὸς χθὲς καὶ πρῶην. Εἰ τις ὄρκον τὸ ὄν ὄνομα ποιήσαιτο, εἶτα παραβῆναι τὸν ὄρκον τολμήσας, ἀπαραιτήτως θάνατον ὑπέχει τὴν δίκην· ὁ δὲ τὸν πάντων Θεὸν καὶ Δημιουργὸν καὶ Δεσπότην εἰς ὄρκον προθέμενος, εἶτα παραβάτης γινόμενος, οὐ μωρῶν θανάτων ἔνοχος; Ἄλλὰ τί; Διότι μὴ παραιτίκα ὑπὸ φιλανθρωπίας καὶ ἀφάτου μακροθυμίας ἐπάγει τὴν δίκην, διὰ τοῦτο καταφρονήσωμεν; ἐπάγει τὴν δίκην, διὰ τοῦτο καταφρονήσωμεν; ὅσῳ πλέον μακροθυμεῖ, τοσοῦτον

Ἄλλὰ γὰρ ἴσως τὸ γράμμα πλέον ἐξέτεινα· διὰ τοῦτο, ἐν εἰπὼν, σιωπήσομαι. Οὐκ εἰμι προφήτης οὐδὲ τῶν προορᾶν τὰ μέλλοντα χάριν λαβόντων, ὡς δὲ λειτουργὸς τοῦ ἀχράντου θυσιαστηρίου, εἰ καὶ ἀνάξιος, καὶ ὡς πατὴρ τέκνου τὴν σωτηρίαν κηδόμενος, προασφαλίζομαι καὶ προλέγω. Ἐὰ τὴν τῶν σκανδάλων αἰτίαν· ἀπόστηθι τοῦ φρονήματος, δι' οὗ ἡ κατάλυσις ἐνεργεῖται τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀναμεταξύ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον κατασχοῦσα εἰρήνη καὶ ἀγάπη· ἐπάνελθε πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς λογισμοὺς, μεθ' ὧν χάριτι Θεοῦ εὐδαιμόνως χωρὶς δακρύων καὶ συμφορῶν ἐκάτερον ἔθνος ἐπολιτεύετο· ἐπεὶ, εἰ τι ἐγὼ συνίημι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐγέρσεως, ἀναστήσεται εἰς ἐκδίκησιν, καὶ οὐδεὶς ἔσται ὁ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξαιρούμενος.

Θ'. Τῷ αὐτῷ.

Τίνας ποταμοὺς εὕρησω δακρύων; Ποίους ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς πάθεσιν ἀναλάβωμαι θρήνηος; Ἐμὰ γὰρ τὰ πάθη ὅσα τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου κατέλαβε, τὴν ἁγίαν αὐτοῦ περιπόθητον κληρονομίαν, δι' ἧς ὑπέμεινε τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον. Πῶς οὖν ἀποκλαύσωμαι ταῦτα; Ἡ τίνα εὕρω τῆς ἐμῆς οἰκτρῆς καὶ τῶν σπαραγμῶν τῆς καρδίας παράκλησιν; Ὁ τῆς κακίας τοῦ ἀπ' ἀρχῆς μισανθρώπου, τοῦ τὸν πικρὸν φθόνον κατὰ τοῦ τῆς θείας παλάμης πλάσματος ἐξοπλίσαντος, τοῦ ἀεὶ τὸν ἄνθρωπον πρὸς δλεθρον καὶ ἀπώλειαν ἄγοντος! Ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ὁ μιᾶρος, ὁ ἀρχέκακος, ἐκμανεῖς κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους οὐ παύεται μέχρι καὶ σήμερον, μᾶλλον δὲ μέχρις ἂν ἐπὶ γῆς πολιτεύηται ἄνθρωπος, ἀνασοδῶν καὶ κατ' ἀλλήλων ἀνεγείρων ἵνα, ἐπεὶ αὐτὸς μὴ συγκεχώρηται· προφανῶς ἐπιβουλεύειν ἡμῖν, αὐτοὶ δι' ἀλλήλων τὰς ἐπιβουλάς καὶ τὴν ἀνάρεσιν διαπράττωμεν· ἐκ ταύτης τῆς ἀπ' ἀρχῆς μανιώδους αὐτοῦ προαιρέσεως καὶ ἀδελφοὶ ὠπλίσαν

χαίρας κατὰ τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος καὶ τῆς αὐτῆς προελθόντων γαστρῶς· καὶ πατέρες ἀπέκτειναν παῖδας, ὑπὲρ ὧν ἠβξάντο πολλάκις τὰς ψυχὰς προαφείναι, καὶ φίλοι φίλους ἠγνόησαν· ἐκείνου τοῦ ἀλάστορος οἴμοι δαίμονος καὶ τὰ νῦν ἐμὲ καταλαβόντα πάθη καὶ οἱ θρῆνοι, καὶ τὰ δάκρυα· ἐκείνου τῆς κακομηχανίας ἢ διὰ βρῆξις τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγάπης τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου τέκνων, τῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς Βουλγαρικῆς ἐξουσίας.

Ἄφ' οὗ γὰρ ὁ βραβεῦσαι βουλευθεὶς εἰρήνην τῷ κόσμῳ διὰ τῆς ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων κενώσεως, τὸ τῶν Βουλγάρων γένος πρὸς ἑαυτὸν ὤκειώσατο, καὶ εἰς ἀδελφότητα τῷ Ῥωμαϊκῷ γένει συνῆψε, καὶ τὴν αὐτὴν παρέσχε τιμὴν τῷ καλεῖσθαι τούτους Χριστιανούς, ὡσπερ καὶ ἡμῖν, οὐ φέρων τὴν τοσαύτην γεγενημένην εἰς ὑμᾶς εὐεργεσίαν ὃ ἀεὶ φθονῶν τοῖς καλοῖς, ἀκατάπαυστον δὲ ἀγῶνα ποιούμενος τοῦ ὅσον ἐπ' αὐτῷ λυπηῖσθαι μὲν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν τὸν κοινὸν εὐεργέτην, ζημιῶσαι δὲ τὸ Βουλγάρων γένος τῆς παρ' αὐτοῦ δεδομένης τιμῆς, εἴρεν, ὡς εἰκεν, ὅψέ ποτε τὴν ἐκδασιν τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ εὐρῶν σκευή, κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, ἃ μὲν ἐκ τοῦ ὑμετέρου γένους, ἃ δὲ ἐξ ἡμῶν, ἐνήργησε τὸ ἐλβεῖνόν τοῦτο καὶ πολυδάκρυτον ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν ἔργον, καὶ τοσοῦτον φόνον καὶ δλεθρον τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐξετέλεσε κληρονομίας, χειρῶν ἐργασαμένων τὸν φόνον, οὐχὶ ἀκαθάρτων, οὐδὲ τῇ ἀσεβείᾳ δουλεύειν ἐπισταμένων, ἀλλὰ τῶν κεκαθαρμένων τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα ἐπαιρομένων, καὶ τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ ἑαυτοὺς κατασφαλιζομένων ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπιρσίας. Τίς γένωμαι πρὸς ταῦτα; τί διαπράξωμαι; τίνας ἀποκλαύσωμαι, τοὺς κατ' ἀλλήλων συγχινηθέντας, καὶ τῷ οἰκείῳ φόνῳ καὶ ταῖς σφαγαῖς μολύναντας μὲν τὴν γῆν, μολύναντας δὲ τὸν ἀέρα· σκυθρωπάσαι δὲ οὐ μόνον τοὺς ἀκούοντας ταῦτα Χριστιανούς ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ ποιήσαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν οὐρανῷ ἀγγέλους· σκυθρωπάζουσι καὶ αὐτοὶ πάντως, καὶ, εἰ παρῆχε δάκρυα ἢ φύσις, ἐθρήνησαν ἔν, τοῦ τῶν ὄλων Δεσπότου ἐπὶ τῷ γεγονότι ἀλγοῦντος. Εἰκάσεις γὰρ πάντως, τέκνον ἐμὲν, οἶον τὸ ἄλγημα τοῦ μὴ βουλομένου τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτὸν, ἐπὶ τοσοῦτοις θανάτοις, οὓς οὐδεὶς ἄλλος ἢ διάβολος ὁ τῆς ἀμαρτίας γεννήτωρ, καὶ οἱ ταύτην ἀγαπῶντες εἰργάσαντο.

Ἄλλὰ μέχρι ποῦ ταῦτα θρηνῶ καὶ ἀποκλαίωμαι; Δίον τὰ μὲν γεγονότα χαλεπὰ λιπτεῖν, ἐπεὶ περ ἀναβίωσις οὐκ ἔστι τῶν τεθνηκότων, πρὸς δὲ τὰ ἤδη ἀπό γε τοῦ νῦν πράγματα μεταφέρειν τὸν λόγον, τέκνον ἐμὸν, σπλάγγνον ἐμόν. Εἰ γὰρ καὶ τὴν καρδίαν ἐπληξας, εἰ καὶ ὀδύνης ἐνέπληξας, δι' ὧν ἐπραξας, τὰ πατρικὰ σπλάγγνα συστρέφεται ἐπὶ σοί. Ἀρκέσθητι τοῖς εἰργασμένοις, μέχρι τούτου στήτω ἡ τοῦ πονηροῦ δαίμονος κατὰ τῆς κοινῆς τῶν Χριστιανῶν μταιφονία; ἐνέργεια, μηδὲ τι πλέον ἰσχύση αὐτῆς μὲν ἐξορχεῖσθαι καὶ χαίρειν ἐπὶ τῇ κοινῇ συμφορᾷ, τῷ Χριστῷ δὲ καὶ Θεῷ ἡμῶν περιποιεῖν τὸ σκυθρωπάσειν, καὶ τοῖς φιλανθρώποις ἀγγέλοις, καὶ πᾶσιν ὅσοι τὸ εὐσεβεῖν ἐκλήρωσαντο·

A ponere exoptaverant, et amici amicos repudiant. Eheu mihi! ex illo execrando dæmone mei etiam oriuntur dolores, gemitusque et lacrymæ; illius perfidis artificiiis soluta sunt vincula dilectionis inter filios Christi et Dei mei, Romanæ scilicet atque Bulgaræ potestatis.

τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου τέκνων, τῆς τῆς

Ex quo etenim qui volebat pacem in mundo firmare per suum e paternò sinu exitum, Bulgárorum genus sibi vindicaverit Romanorumque generi amicitia copulaverit et eandem gloriam illis ac nobis Christiana appellatione dederit, indigne ferens tale vobis concessum beneficium, qui bonis semper invidet, indefessoque conatu tentans, quantum in se erat contristare Christum et Deum benefactorem nostrum, honoreque ab illo concesso Bulgaros exuere, suarum insidiarum exitum sero tandem, ut videtur, invenit, atque reperis perditionis, ut ait Apostolus⁴, vasis, tum e vestro genere, tum e nostro, illud miserandum atque et nobis et vobis tum lugendum suscitavit negotium, ac tantam stragem ruinamque in Christi hæreditate consummavit, manibus non infidelibus aut impietati servire consuetis, sed sancto baptismate sanctificatis et ad cœlestem Patrem attolli non ignaris, atque crucis signaculo contra maligni injurias capita munientibus. Quid agam? quid obtinebo? quos lugebo? qui in invicem concitati propinquoꝝum cædibus ac strage terram contaminant atque ærea, et non solum Christianos in orbe universo audientes contristari, sed etiam in cœlis angelos; ipsi enim contristantur, et si lacrymas præstaret eorum natura, flerent, universorum etiam Domino dolente; conjectare siquidem facile potes, filii mi, qualis sit dolor ejus qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat⁵, ob tot homicidia quæ nemo alius patravit quam diabolus peccati parens, et qui peccatum diligunt.

Usquequo vero illa flebo ac lugebo? quæ sunt peracta linquere oportet, cum non sit possibile mortuos suscitare, ad facienda deinceps convertendus sermo est, filii mi, viscera mea; si enim cor meum affligeris tristitiaque tuis factis impleveris, viscera tamen paterna in te moventur: peractis sis contentus, hic stat scelesti dæmonis ad communem Christianorum internecionem impetus, nec amplius lætetur aut gaudeat communi calamitate, nec Christum ac Deum nostrum contristare valeat, neque hominum amatores angelos, neque omnes quicumque pietate sunt donati; bonum siquidem non initium capere malum opus neque hominem a recta via declinare, cum autem quid tale

⁴ Rom. ix. 22. ⁵ Ezech. xviii, 32.

evenerit, ut accidere necesse est in hac peccatorum errorumque referta vita, oportet, quia Dei consortes efficiamur, delictum correctione emendare: miserandum jam et deplorandum inter Romanos et Bulgaros accidit dissidium: quod quæ temporis diuturnitas oblivione obruet, ac in sæcula commemoratum nobis perpetuo sit dedecori, cum pariter nos vosque deliquerimus? sed vestrum deliquium absque meis sermonibus agnoscitis: prudens enim quam maxime cum sis et propriam conscientiam judicem in te constituens culpam tuam ante mea verba agnosces.

Ἐμῶν λόγων αὐτοὶ ἐπιγινώσκετε· πάντως γὰρ φρόνιμος ὢν, καὶ τὴν οἰκείαν συνείδησιν κριτὴν κα-
Οιστάντων, ἐπιγνώσῃ τὴν αἰτίαν καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων.

Nostri autem populi deliquium (o miseram malorum hominum potentiam!) non possum exquisite dicere quomodo evenerit, quoniam accuratam non habeo deliberationum notitiam: quæ etenim constituta parataque fuerint (oportet enim reprehendentes juxta veritatem nos reprehendere et ab hic imperantibus incipere) non ego scivi, neque notum est quomodo illa tanta expeditio fuerit instituta; postquam autem quæ hic agerentur deprehenderim, res me non fugit; tanta siquidem collecta multitudine, si non a rerum ordinatoribus, ab aliis tamen cognovi causam cur congregaretur exercitus, scilicet adversus Bulgaros institui expeditionem, tunc in aulam regiam quæsito ingressu, obviam facti ducibus, ex eorum ore audire voluimus exercitus iter, atque, ut paraverat, exprobravimus et reprehendimus quod, cum essemus urbis episcopus, tanti negotii non fuerimus participes: quorum varia fuit apologia, sed eo tendebat ut quantum esset possibile se defenderent et reprehensionis causam removerent: dixerunt autem ad vos mitti exercitum, non belli causa, neque homicidiorum, neque sanguinis effusionis; sed quæ nota mihi fecerunt, tibi jam, fili mi, notum facio.

Ὑμᾶς ἐκστρατεύειν οὐ πολέμου χάριν, οὐδὲ φόνων ἕνεκα, ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, ἤδη γνωρίζομεν.

Nosti, pater ac domine, Macedoniae et Thraciae duces: illi igitur dixerunt, nec singulis diebus cessant scripulisque et suorum ore apocrisiariorum nos certos facere, affirmantes se vera dicere, neque ullam earum sermones comitatur ambiguitas, Bulgarorum scopum esse nostram regionem spoliandi atque deprædandi omnino; suis dictis fidem addebant, se non mentiri, sed vere Bulgaros ita esse paratos ut sædera rumperent, quia non jam vellent conventionibus stare; insuper addebant: notum tibi est Bogam Chersone imperare, qui non cessat dementiare omnem in eo curam ponere Bulgaros ut Patzenacitas et si qua in illis in locis est gens, concitent ad expeditionem et bellum adversus Romanos; nec modo dicit modo tacet, sed indesimenter singulisque diebus iisdem litteris atque verbis aures nostras mentesque obturbat; præterea dixerunt apocrisiarios sexdecim a Patzenacitarum gente eadem nuntiatum venisse, apocrisia-

ἀγαθὸν μὲν γὰρ μηδὲ μὴ λάβεῖν ἀρχὴν ἔργον πονη-
ρὸν, μηδὲ τοῦ πρέποντος ἀποσφαλῆσαι τὸν ἀνθρώ-
πον· ἐὰν δὲ ἄρα καὶ γένηται τι τοιοῦτον, οἷα συμβαίνει ἀνάγκη τῷ πολυαμαρτήτῳ καὶ πολυπλανεῖ βίῳ, ἀλλὰ πάλιν ὡς μοίρας Θεοῦ μίξιν ἔχουσιν, ὁφείλομεν ἔσθαι τῷ πταίσματι προσάγειν τὴν ἐπανόρθωσιν. Γέγονε τὸ ἤδη γεγονός ἐλεεινὸν καὶ πολυπενθὲς μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων πταῖσμα, ὃ τίς ἂν χρόνος δώσῃ λήθην, καὶ μὴ πάντα τὸν αἰῶνα εἰς κοινὴν στήλην καὶ θυσίῳ εἴη διαμνημονευόμενον, τὸ μὲν τι καὶ ἡμῶν πταισάντων, τὸ δὲ καὶ ὑμῶν; Ἀλλὰ τὸ μὲν ὑμέτερον καὶ χωρὶς τῶν

Τὸ δὲ τοῦ ἡμετέρου λαοῦ πταῖσμα, φεῦ τῆς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐσχόσετο οὐκ οἶδα εἰπεῖν ὀκρί-
βῶς, ὅπως ἀπήνησεν, ἐπεὶ οὐδ' ἔχω οὔτε τῶν βεβουλευμένων ἀκριβῆ τὴν εἶδησιν. Ἄ μὲν γὰρ προσμελετήθη καὶ προκατεσκευάσθη, δεῖ γὰρ κατηγορηῆσαι, τὴν ἀλήθειαν τιμῶντας ἡμᾶς, καὶ τῶν ἐνταῦθα λαχόντων ἄρχειν, οὔτε συνέγνωμεν, οὔτε εἰς μάθησιν ἐσχομεν οὐδ' ὅπως ἢ κίνησις τῆς τοσαύτης ὑπῆρξε στρατιᾶς, ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνταῦθα κατέλαθον ὡς εἰκὸς ἦν, οὐδ' ἡμᾶς τὸ πρᾶγμα διέλαθε, πῶς γὰρ τοσοῦτου πλήθους ἐνταῦθα συνειλεγμένου, ἀλλὰ τὸ τηλικαῦτα, εἰ καὶ μὴ παρὰ τῶν τὰ πράγματα διοικούντων, ἀλλὰ παρὰ γε τῶν ἄλλων τὴν αἰτίαν τῆς συλλογῆς τοῦ στρατοῦ ἐξεδιδασκόμεθα, ὡς ἔνεκε τῆς πρὸς Βουλγάρους ἐκστρατείας ἢ τοσαύτη γέγονε κίνησις, τότε δὴ, τότε, τὴν εἰς τὰ βασιλεία ζήτησαντες εἰσοδοῦν, ἐπέπερ τοῖς ἀρχουσιν ἐνετύχομεν, οἰκεία γλώσση μαθεῖν ἐζητοῦμεν τοῦ στρατοῦ τὴν συγκίνησιν, καὶ ὡς περ ἐχρῆν καὶ ἐμεμφάμεθα καὶ ὠνειδίσαμεν τοσοῦτου πράγματος ἐπισκόπους ἡμᾶς ὄντας τῆς πόλεως μὴ λαβόντας κοινῶν τῆς βουλῆς· τῶν δὲ ἢ μὲν ἄλλη ἀπολογία προήρχετο μὲν ὡς ἦν δυνατόν ἀπολογεῖσθαι αὐτοῖς, καὶ τὴν αἰτίαν διαλύειν τῆς μέμφεως· ἔλεγον δὲ πρὸς ἔνεκεν καὶ αἱμάτων ἐκχύσεως, ἀλλ' ἄπερ ἀπήγγελλ-

Ἐπίστασαι, πάτερ καὶ δέσποτα, τοὺς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης στρατηγούς. Οὗτοι δὲ οὖν ἔλεγον, οὐ διαλείπουσι καθ' ἑκάστην τὰ μὲν γράμμασι δηλοῦντες, τὰ δὲ καὶ γλώσση τῶν οἰκείων ἀποκρισιarίων, καὶ διαβεβαιούμενοι ὡς ἀληθῆ λέγοιεν, καὶ οὐδεμῶς τοῖς λόγοις πρόσεστιν ἀμφιβολία, ὅτι περὶ ὃ τῶν Βουλγάρων τοιοῦτος εἶη σκοπός, ὥστε τὴν ἡμετέραν χώραν σκυλεῦσαι παντελῶς καὶ λαφυραγωγῆσαι. Καὶ προσεπέφερον πίστιν τοῖς λόγοις αὐτῶν, ὅτι μὴ ψεύδονται, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς τοιαῦτα σκέπτονται Βούλγαροι ποιεῖν τὴν τῶν γεγενημένων συμφώνων ῥέψιν, ἣν ἔλεγον ποιήσασθαι Βουλγάρους, ὡς οὐκέτι βουλομένων ἐμμένειν τοῖς ἤδη συμπεφωνημένοις. Εἶτα καὶ τούτοις προσετίθεσαν λέγοντες ἡμῖν, ὡς οὐδὲ τὸν Βωγᾶν ἀγνοεῖς, ὅτι τῆς Χερσῶνος τέτακται στρατηγεῖν. Οὗτος δὲ ὁ τῆς Χερσῶνος στρατηγός οὐ διαλιμπάνει διηνεκῶς ἀναφέρων ὡς πᾶσαν σπουδὴν τίθενται Βούλγαροι, καὶ Πατριάρχης, καὶ εἰ τινα ἔτεσα ἐν ἐκείνοις

ἔστι τοῖς τόποις ἔθνη, προσλήψεσθαι εἰς τὴν κατὰ Ἀ
 Ῥωμαίων ἐφοδόν τε καὶ τὸν πόλεμον. Καὶ οὐχὶ
 ταῦτα νῦν μὲν λέγει, νῦν δὲ σιγᾶ, ἀλλὰ διηνεκῶς
 καὶ καθ' ἑκάστην τοιοῦτοις γράμμασι καὶ ῥήμασι
 τὰς ἀκοὰς ἡμῶν καὶ τὰς καρδίας παρενοχλεῖ· ἐπὶ
 τούτοις καὶ ἀποκρισιάρχους ἔλεγον μέχρι τῶν ἑξακεί-
 δεκα ἤκοντα τοῦ τῶν Πατζηνακίτων γένους τοιαῦ-
 τα προσαγγέλλειν, ὡς ἕξαπεστάλησαν πρὸς αὐ-
 τοὺς ἐκ Βουλγαρίας ἀποκρισιάρχιοι οὐχ ἄπαξ οὐδέ
 δις, ἀλλὰ καὶ πλείστακις προσκαλούμενοι τούτους
 εἰς τὴν πρὸς ἑαυτοὺς ἔνωσιν· καὶ τοσοῦτον τὸ
 πρᾶγμα σπουδάζεται Βουλγάρους, ὥστε καὶ γάμου
 κοινωνίᾳ τῶν οἰκείων παίδων σπουδάζειν ἔνωσαι
 καὶ συνδῆσαι τὴν πρὸς ἑαυτῶν συμμαχίαν Πατζη-
 νακίτων. Ὡς οὖν τοιοῦτοις λόγοις διαταρασσόμενοι,
 ἐπειδὴ περ προλαβόντες καὶ δηλώσεσιν ἐγγράφοις, καὶ
 νικῶν φρόνημα μεταξὺ τρόπων Βουλγάρων καὶ ἡμῶν
 ῥιζῶσαι, οὐκ ἠδυνήθημεν δὲ, ἤλθομεν καὶ ἄκοντες
 εἰς τοιαύτην περινοίαν, ὥστε στρατείαν κατ' αὐτῶν
 σχηματίσαι, καὶ πειραθῆναι τῷ τοιοῦτῳ Βουλγάρων
 ἔρμην ἐπισχεῖν, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς αἵματα καὶ σφαγὰς
 τὸν λαὸν χωρῆσαι, εἴ πως δοίη Θεὸς διὰ τῆς
 αὐτῆς περινοίας· ἐλύσαι ἡμᾶς πρὸς ἀγάπην αὐτοῦς,
 καὶ ἀσφαλῆ τὸν δεσμὸν ἐξεργάσασθαι τῆς φιλίας.

Ἔχεις τὴν ἀπολογία, ὦ Πάτερ καὶ δέσποτα, καὶ
 μὴ ὀργίζου μηδὲ ἀγανάκτει. Ἐγὼ δὲ ἀπιστεῖν οὐκ
 εἶχον, πλήν καὶ οὕτως ἐπέτιμων, ἐπέπληττον, ἐξω-
 νείδιζον, καὶ ὡς ἔδει ἔλεγον, καὶ ἐτι μνηῦσαι ταῦτα
 διὰ γραφῆς. Καὶ οἱ μὲν ἠέλουσαν ἐμὲ γράφειν, ἐγὼ δ'
 ὁ μάταιος, ὁμολογήσω γὰρ τὴν ἑμαυτοῦ ἀμαρτίαν,
 καὶ κατηγορήσω τῆς ἑμαυτοῦ ἀθλιότητος, οὐκ οἶδα
 πῶς ὀκνηρὸς ἐγενόμην πρὸς ταύτην τὴν διακονίαν,
 τὸ μὲν τι, ὡς ἔοικε, τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν τὸν ὄκνον
 ἐμποησαμένων, τὸ δὲ καὶ ὑπολαβόντων ἡμῶν, ὡς
 ἐπέπερ κατὰ τοὺς ἐκείνων λόγους εἰς σχῆμα μόνον
 καὶ φαντασίαν μάχης ἢ τοῦ λαοῦ συγκίνησις ἐπινε-
 νόηται, οὐ προκόψει πρὸς ἀληθῆ πόλεμον, οὐδὲ πρὸς
 σφαγὰς καὶ χύσεις αἱμάτων ἢ τοιαύτη ἔρμη, καὶ
 διὰ τοῦτο οὐδ' ἢ τοῦ ἡμετέρου γράμματος ἀπο-
 στολὴ ἔδοξε περισπούδαστος. Ταῦτα τὴν ἐμὴν ἀνέσ-
 τελε γνῶμην τοῦ πρὸς σέ, τέκνον ἡμῶν, γράφειν
 πρὸ τῆς πολυωδύνου τοῦ πολέμου συμβάσεως. Ἀλλ'
 εἰπέ μοι καὶ σὺ, τέκνον ἡμῶν δυσωπῶ, ἀπορροῖφας
 τὸν θυμὸν καὶ τῆς ψυχῆς τὴν πικρίαν, καὶ ὡς συνε-
 τὸς ὀρθῶ λογισμῶ κρίνον ταῦτα· ὅποτε εἴη τῆς Μα-
 κεδονίας καὶ τῆς Θράκης οἱ στρατηγούντες, καὶ
 Βωγᾶ, ἐτέρωθεν καὶ οἱ ἐκ Πατζηνακίας ἀποκρισιάρ-
 ριοι πάλιν διεβεβαίουντο, καὶ τοιοῦτοις ῥήμασι τὰς
 καρδίας αὐτῶν ἐσάλευον, τί φρονεῖν αὐτοὺς ἔδει καὶ
 ποιεῖν, τοιαῦται; π. νηραῖς ἀγγελίαις ἐκταρασσομέ-
 νους; Οἶδα δὲ ὅτι κρίνειν πράγματα συνετὸς ὢν,
 πάντως ὁμολογήσεις, ὡς ἐκεῖνα φρονεῖν ἔδει καὶ
 ποιεῖν, ἢ ὑπὲρ σωτηρίας εἰκόσ ἦν διανοεῖσθαι.

Τούτου ἕνεκεν, ὅσον ἐμὲ πεισθῆναι εἰκόσ ἦν ἐξ ὧν
 διαβεβαίουμενοι ἐπληροφόρησαν, ἢ τοῦ στρατοῦ γέ-
 γονεν συλλογὴ καὶ συγκίνησις, καὶ ἢ πρὸς Πατζη-
 νακίτας διάπεμφσις, οὐχ ἵνα πόλεμον συγκροτήσω-
 σιν, οὐδ' ἵνα τοῦ σοῦ λαοῦ σφαγὰς ἐνεργήσωσιν,
 ἀλλ' ὥστε τοῦτο μὲν ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι τὸ ἀσ-
 φαλές, τοῦτο δὲ ὥστε ὑμῶν ἀνακόψαι τὴν ὀρμὴν μόνον,
 ὡς φασί, καὶ συστεῖλαι πρὸς τὸ μὴ ἐπιδραμεῖν
 τὴν Ῥωμαϊκὴν χώραν, καθὼς ἢ τῶν ἀθλίων ἐκεῖ-
 νων ἀνθρώπων τοῦ τε Βωγᾶ καὶ τῶν ἐκ Πατζηνακίων

rius scilicet ad se a Bulgaris esse missos, non semel
 aut iterum, sed pluries ad foedus concitantes, ne-
 gotiumque tantum Bulgaris curæ esse ut matri-
 monio suorum liberorum firmaverint suam cum
 Patzenacitis societatem. Istis igitur sermonibus
 perturbati, primo quidem scriptis significationibus
 atque indiciis tentavimus pacem inter Romanos
 et Bulgaros stabilire; cum deinde non id po-
 tuissemus, venimus licet inviti ad id consilii ut
 expeditionem adversus eos præpararem, ad con-
 tinendum Bulgarorum impetum, si eo modo fieri
 posset, non autem ut populum ad cædes atque ho-
 micidia mitteremus, si forte donet Deus eo concilio
 eos ad amicitiam revocare et societatis vincu-
 lum solidare.

μηνύμασιν ἀγράφοις σπουδῆν ἐποιτσάμεθα τὸ εἰρη-
 νικὸν φρόνημα μεταξὺ τρόπων Βουλγάρων καὶ ἡμῶν
 ῥιζῶσαι, οὐκ ἠδυνήθημεν δὲ, ἤλθομεν καὶ ἄκοντες
 εἰς τοιαύτην περινοίαν, ὥστε στρατείαν κατ' αὐτῶν
 σχηματίσαι, καὶ πειραθῆναι τῷ τοιοῦτῳ Βουλγάρων
 ἔρμην ἐπισχεῖν, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς αἵματα καὶ σφαγὰς
 τὸν λαὸν χωρῆσαι, εἴ πως δοίη Θεὸς διὰ τῆς
 αὐτῆς περινοίας· ἐλύσαι ἡμᾶς πρὸς ἀγάπην αὐτοῦς,
 καὶ ἀσφαλῆ τὸν δεσμὸν ἐξεργάσασθαι τῆς φιλίας.

Nostram habes defensionem, Pater ac domine;
 ne irasaris ergo, neque indigne feras. Ego vero
 incredulus esse non poteram, vituperavi tamen,
 exprobravi, reprehendi atque dixi oportere illa de-
 nuo scripto indicare, atque illi me ut scriberem
 rogaverunt. Ego autem, vanus homo, peccatum
 namque meum confitebor, miseriamque meam
 criminabor, nescio quo modo tardior sum effectus
 ad id munus, peccatis meis, ut videtur, me
 gravantibus, et quia supponebam illum populi mo-
 tum in speciem tantum ac imaginem pugnae, juxta
 eorum sermones, factum, non in verum bellum esse
 cessurum, neque ad cædes aut sanguinis effusio-
 nem venturam esse expeditionem, unde litterarum
 mearum utilitatem non videbam. Hæc sunt,
 filii mi, quæ meum ad te scribendi, ante hujus
 lugendi belli initium, studium compescuerunt. Sed
 dic mihi tu quoque, quæso, filii mi, ira excussa
 cordisque amaritudine, omnia recta cogitatione,
 qui prudens es, judica: cum Macedoniæ et Thra-
 ciæ duces et ex altera parte Bogas et Patzenaciæ
 apocrisarii semel et rursus asseverarent et talibus
 verbis corda istorum commoverent, quid illos
 sentire oportebat, quidve facere, funestis illis
 nuntiis perturbatos? Scio, probe te in judicandis
 rebus sapientem, idcoque confiteberis sane illos ea
 oportuisse sentire et agere quæ pro salute essent
 excogitanda.

Itaque, ut mihi jure persuasi, ex his quæ assevera-
 bantur sine intermissione orta est illa exercitus collec-
 tio atque motus, necnon et ad Patzenacitas expe-
 ditio, non ad gerendum bellum, neque ad cædendos
 tuos populos, sed tum ut suæ securitati providerent,
 tum ut vestrum solummodo impetum cohiberent,
 ut aiunt, atque prohiberent ne in Romanas terras
 irrueretis, quemadmodum renuntiaverant miseri
 illi homines Bogasque et Patzenacitarum legati,
 quibus fidem conciliabant et sermones ducum

exterorum. Hunc nobis dixerunt fuisse scopum exercitus congregationis, hanc quoque esse causam expeditionis ad Patzenacitas missæ; quibus ipse credidi, id apud me reputans, nempe talia esse hominibus sentire consuetum, quod nec tu ipse ignoras, fili. Cum enim liberi adversus parentes insurgunt, parentesque per seipsos non valent liberorum propriis conatibus rebellionem comprimere, tunc coguntur suo erga illos amore quosdam alienos in auxilium accessere, per quos terrore incusso ad se etiam invitos liberos revocent; quæ ego erga vos arbitratus sum illos excogitasse. Orto siquidem per nefarium dæmonem inter Romanos et Bulgaros dissidio, quum non potuerint per seipsos ad se vos revocare qui parentes vestri facti fuerant, ideo excogitaverunt speciem tantum quamdam belli excitare, volentes vos, ut aiunt, conciliare et in ulnas excipere, minime vero bellum gerere verum, neque ad cædes et sanguinem devenire, uti affirmant: sed non senserunt se occasionem nefario dæmoni præbere tot mala, tot acerbos dolores omnibus Christianis inferendi; cum ille sæpius, nulla ab hominibus data occasione, ex seipso omnia mala elicit, sæpius quoque, vel minima accepta occasione, maxima propria malitia mala facit, ex quo magnum istud malum quo majus non est, inter Bulgaros et Romanos, proh meâ peccata! natum est, cujus perficiendi locum invenit.

ἐπινοῶν, μέγιστα κακὰ ἐκτελεῖ, οὗ καὶ νῦν τὸ μέγα τοῦτο κακὸν καὶ οὐκ ἔχον ὑπερβολὴν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, ὡ τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων!

Scio quid sis dicturus, et jure dices, nisi aliqua via occurramus: si tantum simularent bellum, inquires, neque alius eorum esset scopus, quare tandem in terram Bulgarorum irruerunt et ante bellum hostium more se gesserunt? Ea ipsa, fili mi, ad eos dixi, ante tuam objectionem, et exprobravi, et objurgavi; sed ad hæc etiam non defuit illis defensio: quæ utrum vera sit, tu videas. Dixerunt igitur, Bulgaris contra Romanorum in Dyrrachium et in Thessalonicam regionem more hostili ingressis, et sibi datam esse occasionem Romanos exercitus in Bulgarorum terram immittendi, se autem illas non fecisse incursiones in bello fieri solitas; quæ si ita gesta fuerint, ego nescio; illi asseverant, atque tuum est scire et tuæ prudentis conscientiæ non negare factum: qualescunque fuerint, fili mi, eorum apologiæ, eas bonas non censui, ideoque eos vituperationibus, objurgationibus reprehensionibusque oneravi, nec facere desistam; te autem ea quæ præsens et amplexo capite, nunc deprecor; hic stent mala; nosmetipsos noscamus, nos Christi hæredes esse reputemus: si genere diversi, per fidem tamen unum corpus sumus, unumque caput habemus, Christum, alter alterius sumus membra, sed membra in se invicem assurgere non assolent; sed, secundum beatum apostolum, « Si quod membrum patitur, cuncta compatiuntur; » Christiani

ἀποσταλέντων, προσέτι καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν οἱ λόγοι αὐτοῖς πίστιν παρεῖχοντο. Τοῦτον εἶπον ἡμῖν γενέσθαι σκοπὸν αὐτοῖς τῆς τοῦ στρατοῦ συν-αθροίσεως· ταύτην αἰτίαν εἶναι τῆς πρὸς τοὺς Πατζηνακίτας διαπέμφεως· καὶ ἐγὼ τούτοις ἐπει-θόμην, ἐκεῖνο ἐνθυμηθεῖς, ὅτι ἔστι τις καὶ τοιαύτη ἀνθρώποις ἐπίνοια· ἣν οὐδὲ αὐτὸς, τέκνον ἡμῶν, ἀγνοεῖς, ὡς ἐπειδὴν τέκνα πρὸς τοὺς γονεῖς διαστα-σιάζωσιν, εἴτα οἱ πατέρες πάντα δι' ἑαυτῶν πράττοντες, μὴ δύνανται ταῖς οἰκείαις σπουδαῖς καταλύ-σαι τὴν στάσιν τῶν τέκνων, ἀναγκάζονται τῷ πρὸς αὐτοὺς ἐγίστε πόθῳ, καὶ ἐξωθεν ἄλλους τινὰς προσ-λαμβάνεσθαι εἰς βοήθειαν, ὥστε δι' ἐκείνων φοβῆ-σαι, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι καὶ ἄκοντα τὰ τέκνα, ὅπερ καὶ γὰρ ὑπέλαβον καὶ τούτους πρὸς ὑμᾶς ἐπινοῆσαι.

Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ πονηροῦ δαίμονος διαστά-σεως γεγεννημένης Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων οὐκ ἠδύναντο πάλιν δι' ἑαυτῶν ἐλκύσαι πρὸς ἑαυτοὺς οἱ γεγονότες πατέρες, ἀλλ' οἱ μὲν οὕτως διενεθῆσαν σχῆμα πολέμου ὑμῖν μόνον ἐπισεῖσαι, βουλόμενοι, ὡς φασίν, ἐνεκεν τοῦ προσλαβέσθαι καὶ ἐναγκαλι-σασθαι, ἀλλ' οὐχὶ πόλεμον περιστῆσαι ἀληθῆ, οὐδὲ μέχρι σφαγῶν καὶ αἱμάτων χωρῆσαι, ὡς διατείνον-ται· ἐλαθον δὲ ἄρα τῷ πονηρῷ δαίμονι πρόφασιν πα-ρσχόντες τοιαῦτα πάθη καὶ τοιαύτας πικρὰς ὀδύ-νας πᾶσι χριστιανοῖς ἀπεργάσασθαι· ὅς πολλακίς μὲν, καὶ μηδεμιᾶς προφάσεως ἐξ ἀνθρώπων οὔσης, αὐτὸς παγχάλεπα κατεργάζεται· πολλακίς δὲ, καὶ μικρᾶς τινος δραξάμενος ἀφορμῆς τῇ παρ' ἑαυτοῦ τοῦτο κακὸν καὶ οὐκ ἔχον ὑπερβολὴν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, ὡ τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων!

Οἶδα ὅτι ἐρεῖς, καὶ δίκαια πάντως ἐρεῖς, εἰ μὴ ἄλλη τις καὶ παρ' ἡμῶν ἀφορμὴ τῷ δικαίῳ τούτῳ ἐνοστήσεται· φήσεις γὰρ πάντως, ὅτι περ, εἰ τὸν πό-λεμον ἐσχημάτιζον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐβλεπεν αὐτοῖς ὁ σκοπὸς, τί δήποτε εἰς τὴν Βουλγάρων εἰσῆλασαν γῆν, καὶ πρὸ τοῦ πολέμου τὰ τῶν πολεμίων διεπράτ-τοντα; Εἶπον αὐτοῖς καὶ ἐγὼ, τέκνον ἡμῶν, ταῦτα καὶ πρὸ τῆς τῶν σῶν λόγων ἀπαντήσεως, καὶ ἐμεμ-ψάμην καὶ ἐπέπληξα. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ταῦτα οὐκ ἠπόρησαν ἀπολογίας· εἰ δὲ ἀληθῆς ἡ ἀπολογία σὺ ἂν εἰδείης. Ἐφῆσαν γὰρ ὅτι τῶν Βουλγάρων πολέ-μου νόμου ἐξελασάντων κατὰ τῶν ἐν Δυρράχιῳ Ῥω-μαϊκῶν τόπων, καὶ κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, γέ-γονεν ἀφορμὴ τοῦ πρὸς τὴν γῆν τῶν Βουλγάρων τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα εἰσελθεῖν· καὶ οὐδ' οὕτως ἐπιδρομᾶς, οἷα οἶδεν ὁ πόλεμος, ἐγνωσαν διαπρά-ξασθαι· ταῦτα εἰ οὕτω γέγονεν, ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπί-σταμαι· οὗτοι δὲ δισχυρίζονται, σὸν δὲ ἔστιν εἰδέ-ναι καὶ τῆς σῆς ἐμφρονος συνειδήσεως τὸ μὴ ἀπαρ-νεῖσθαι τὸ γεγονός. Ἀλλὰ, τέκνον ἡμῶν, ὅποια ποτ' ἂν αἱ ἀπολογίαι τῶν ἐνταῦθα γεγονάσιν, οὐκ εὐλό-γους αὐτὰς ἠγησάμην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὀνειδι-σμοῖς, καὶ μέμφεσιν, καὶ ἐπιτιμήσεσιν ἡμυνάμην, καὶ ἔτι οὐ διαλείφομαι ἀμυνόμενος. Σὲ δὲ οἷα πα-ρῶν καὶ τῷ σῷ τραχίλῳ περιχυθεῖς, ταῦτα παρα-καλῶ· παυσάσθω ἕως τούτου τὰ χυλεπὰ· γνωρίσω-μεν ἑαυτοὺς, ἀναλογιζώμεθα ὅτι Χριστοῦ ἐσμεν κληρονόμοι· καὶ εἰ καὶ τοῖς γένεσι διηρήμεθα, ἀλλ'

ἐν σῶμα τῇ πίστει ἐσμέν, καὶ μίαν κεφαλὴν κεκτῆ-
μεθα τὸν Χριστὸν, καὶ ἀλλήλων ἐσμέν μέλη, καὶ οὐκ
οἶδε τὰ μέλη καθ' ἐαυτῶν στασιάζειν· ἀλλὰ κατὰ
τὸν μακάριον Ἀπόστολον, « Εἰ πάσχει ἐν μέλος,
πάντα τὰ μέλη συμπάσχει. » Χριστιανοί ἐσμεν, μὴ
ψευδόμεθα τὴν κλήσιν· οἴμοι τῶν ἀφρορῆτων κακῶν!
Τοὺς διδασκομένους εἰρήνην μετὰ πάντων διώκειν,
τὰς πράξεις εἶναι πρὸς πάντας ἀνθρώπους, κατ'
χηγός.

Πάλαι μὲν οἱ τὸν Χριστὸν ἐγνωκότες, οἱ τῷ ἐκεί-
νου ἀγίῳ ὀνόματι ἐπικεκλημένοι, τὴν γῆν τοῖς οἰ-
κείοις ἠγάσασαν αἵμασι, τὸν ἀέρα εὐωδίας ἐπλήρωσαν,
τὸν διάβολον σὺν τοῖς αὐτοῦ κατῆσχυναν δαίμοσι,
τοῖς ἀγγέλοις χορεύειν ἐδίδουσαν καὶ σκιρτᾶν, τὸν
Δεσπότην ταῖς οἰκείαις ἐδόξαζον σφαγαῖς· νῦν δὲ τί;
Οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐπώνυμοι ἐμίαναν τὴν γῆν τοῖς
οἰκείαις αἵμασι, δυσωδίας ἐπέπλησαν τὸν ἀέρα, χο-
ρεύειν τοῖς δαίμοσιν ἔδωκαν, ὑπόθεσιν τοῦ σκυθρῶ-
πάσειν τοῖς ἀγγέλοις παρέσχόν, τῷ Δεσπότη προεξέ-
νησαν ἄλλοις, οἷον οὐδ' οἱ ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦτον
σταυρώσαντες. Καὶ ὅτι ἀληθῆ λέγω, πρόσχες κατ'
μάνθανε. Ἐκαὶ μὲν γὰρ εἰ καὶ ἤλγει διὰ τὰς πληγὰς,
ἀλλ' ἔχαίρει διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ὑπὲρ ὧν αἱ πλη-
γαί· ἐνταῦθα δὲ τὸ μὲν ὀδυνασθαι πάρεστι, τὸ δὲ
χαίρειν οὐδαμοῦ. Ἄρ' οὐκ εἰκότως ἀπ' ἀρχῆς ὁ λό-
γος ποταμούς ἐζήτει δακρύων, τοιούτων συμφορῶν
τὴν ἐμὴν ἀθλίαν περισταμένων ζωὴν; Ὡς εἴθε
προσπολώλειν, καὶ μὴ τοιούτοις ἀλγεινοῖς πράγμα-
σιν ἢ ἐμὴ συνετετήρητο ζωὴ! Ἄλλ' εἴ τι σοι μέλει,
τέκνον ἡμῶν, τοῦ ἄλυπον εἶναι τὸν Χριστὸν καὶ
Θεὸν ἡμῶν τὸν δι' ἡμᾶς ἐκ τῶν πατρικῶν κευθθέντα
κόλπων, τὸν ὑπομείναντα πάθη ἵνα παθῶν ἡμᾶς
ἐλευθερώσῃ· εἴ τίς σοι φροντὶς τοῦ μὴ σκυθρῶπά-
ζειν τοὺς φιλανθρώπους ἀγγέλους, τοῦ μὴ χαίρειν
καὶ σκιρτᾶν τοὺς μισανθρώπους δαίμονας· προσ-
θήσω δὲ καὶ τὸ ἐμὸν· εἴ τι τῆς ἐμῆς τεταπεινωμέ-
νης εὐχῆς ὡς πατρὸς ἐν χρεῖα καθίστασαι, μηκέτι
διανοηθῆς ἐπηρεάσαι, μηδὲ πόλεμον ἀναλαβέσθαι
κατὰ τοῦ σοῦ πνευματικοῦ Πατρὸς, τοῦ Θεοῦ τε φροῦς
ἡμῶν βασιλέως· οὐ εἰ καὶ μὴ πείραν ἔλαβες τῆς
ἀγάπης διὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας, καὶ διὰ τὰ
φθάσαντα παρῆσειλθεῖν ἐκ τοῦ πονηροῦ σκάνδαλα,
ἀλλὰ λήψῃ πάντως βραβεύουσης σὺν Θεῷ τῆς εἰρή-
νης, καὶ μαθήσῃ πείρα, ὅτι ὡσπερ τῶν σκήπτρων
γέγονε κληρονόμος τοῦ μακαρίου πατρὸς αὐτοῦ,
πρὸς σὲ διαθέσεως.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ, τέκνον ἡμῶν, οἷς παρεκαλέσαμεν,
καὶ ὄρα μὴ καταφρονήσῃς· τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ
ἡμῶν φωνὴ ἐστίν, « Ὁ ἀθετῶν ὄμας, ἐμὲ ἀθετεῖ· »
οὐ, εἰ καὶ ἀμαρτωλὸς, τῷ θυσιαστηρίῳ παρέστη, καὶ
κατὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος λύειν καὶ δεσμεῖν
ἔλαβον ἐξουσίαν. Ὅρα οὖν, πάλιν φημί, καὶ μὴ κατα-
φρονήσῃς, δεσμῶ σε καθυποβάλλομεν ἀλύτῳ καὶ ἀρρή-
τῳ ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, τοῦ μὴ τῆς
σῆς εἶτι χώρας ἐξελεῖσθαι, μήτε σὲ, μήτε τὸν σὸν λαόν,
μηδὲ βλάβην τινὰ ἢ ἐπὶ τῆσαν καὶ αἰχμαλωσίαν ἐπ-
ενεγκεῖν ταῖς χώραις ἢ τοῖς λαοῖς ὧν ἡ ἀποκλήρωσις
καὶ ἐξουσία μέχρι τοῦ νῦν ὑπῆρχε τοῖς Χριστιανῶν
σκήπτροις, ἀφ' οὗ χρόνου τοῖς Βουλγάροις ἐξεγένετο

A sumus, appellationem nostram mentiri ne faciamus;
proh intolerabilia mala! eos, qui pacem ad om-
nes servare sunt iussi, in invicem concitavit dia-
bolus ut bellum gererent; qui mites in omnes
homines esse debent, in invicem furere fecit furis
magister.

ἔξεπολέμωσε καθ' ἐαυτοῦς ὁ διάβολος· τοὺς ὀφειλον-
τάς ἀλλήλων ἐκμαίνεσθαι πεποίηκεν ὁ τῆς ματίας ἀρ-
χηγός.

Quondam qui Christum cognoverant ejusque no-
mine sancto appellabantur, proprio sanguine ter-
ram sanctificaverunt, suavissimis odoribus aera
compleverunt, diabolum cum suis angelis confu-
sione affecerunt, angelis locum exultandi et glo-
riandi dederunt, suo interitu Dominum glorifica-
verunt; nunc autem quid? Christiani terram pro-
ximorum sanguine maculaverunt, teterrimo odore
aera infecerunt, exultare diabolum fecerunt, an-
gelos contristaverunt, Domino dolorem incusserunt,
qualem nec ipsi qui eum crucifixerunt. Et quia
vera dico, considera et agnosces. Si ibi etenim
propter plagas patiebatur, gaudebat tamen ob sa-
lutem eorum pro quibus fuerat plagatus: hic vero
pati est, non autem gaudere: nonne jure initio
sermo meus lacrymarum rivus petebat, inter tot et
tantas calamitates versante mea misera vita? Uti-
nam periissem, nec tantis doloribus fuisset mea
vita reservata! Sed si tibi curæ est, filii, non con-
tristari Christum et Deum, qui pro nobis a Patris
sinu prodiit, qui tanta passus est ut nos dolori-
bus liberaret; si qua tibi sollicitudo non contri-
standi benignos angelos, non exultare et gloriari
faciendi homicidas demones; addam quoque quod
ad me est: si humillimæ meæ supplicationis, tan-
quam patris, rationem habes, jam noli nocentia
cogitare, neque bellum resumere adversus Patrem
tuum spiritualem, imperatorem nostrum a Deo
coronatum. Si enim ejus amicitiam nondum ob-
tineris, et propter scandala maturius a maligno promotus;
experieris tamen postquam Deo auxiliante firmata fuerit pax,
atque propria experientia discas illum sicut pater-
ni sceptri heredem, sic patris in te charitatis,
dilectionis et benevolentiae.

οὕτω καὶ τῆς στοργῆς, καὶ ἀγάπης, καὶ τῆς γλυκειᾶς

D Vide, filii mi, ne omnia quibus te hortati sumus
despicias: Christi namque et Dei nostri illa vox est:
« Qui vos spernit, me spernit; » illius licet peccator,
altari assisto et a Spiritu sancto ligandi atque sol-
vendi potestatem accepi. Vide ergo, rursum dico,
ne asperneris: vinculo te ligamus indissolubili
atque ineffabili in Patre, et Filio et Spiritu sancto,
ne jam a tuo regno excas, neque tu neque popu-
lus tuus; neve damnatum aut detrimentum aut cap-
tivitatem inferas his regionibus vel populis quorum
imperium usque modo Christiani principes obti-
nuerunt, ex quo per immaculatam baptismata Bulgaris
contigit Christum et universum Deum agnosceris,

atque fœdera inter Romanos et Bulgaros inita utriusque potestatis fines determinaverunt. Misimus autem ad te, fili, non ut donum, sed ut mediatorum atque vindicem, nostram exhortationem; Christi et Dei nostri divina eloquia ad cor tuum misimus prudens et, ut arbitror, mansuetum, etiamsi diaboli scandala illud exacerbaverint; quibus tanquam ob oculos habens illius salutare passionem sanguinemque sacrum pro mundi pace effusum, non dedignabere meos sermones, sed recipies, tanquam filius patrem honorans, nostras cohortationes, atque sæculo exemplum relinques in gloriam magni Dei et Salvatoris nostri, in laudem quoque tui, et, si vis, dicam mei, ac in gloriationis materiam mihi, quoniam filium habuerim docilem præque senectutis veneratorem, qui scandalis funestis atque pessimis a diabolo forte evocatis accensoque inextinguibili incendio, nefario dæmoni non permisit incendio a se accenso diutius gloriari, sed senioris patris lacrymis gemitibusque et doloribus cedens, mansuetudini et moderationi de animi amaritudine victoriam concessit, atque cordis ignem exstinguens, belli et pugnae mala in pacem, dilectionem et amicitiam commutavit. Faxit Deus, si usque modo (prohi diaboli malignitas!) non sivit inviolatam fuisse eam pacem, amodo fore ab omni damno atque dissensione incolumem, dæmonisque invidiæ non obnoxiam, sed firmatam firmitate pacis illius quam reliquit Christus, Deus noster et Pater, iis qui ipsum Patrem confitentur et gloriam ejus atque hereditatem desiderant.

σίας, καὶ τοῦ φθόνου τοῦ δαίμονος κρείττονα διαμένουσαν, καὶ κατησφαλισμένην τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς εἰρήνης ἐκείνης, ἣν κατέλιπεν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καὶ Πατὴρ, τοῖς ὁμολογοῦσιν αὐτὸν Πατέρα, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιποθοῦσι δόξαν καὶ κληρονομίαν.

Litteras qui portabit, ille tua benevolentia fruatur, et quidem ob suam virtutem: unus enim est ex Olympi ascetis, fidei tamen verbum inter Alanos in virtute Spiritus sancti disseminavit, atque a Deo accepit divinis apostolis haud impar ministerium; quæ satis sunt ad conciliandum eum atque unendum venerandæ tuæ majestati; et si qua est nostri apud te ratio, esse autem non mihi dubium est, ob id quoque tua frui benevolentia dignus habeatur, atque citius ad nos revertatur. Bene valentem te servet Christus Deus noster et mente et corpore, tibi que det ea cogitare, curare et agere quæ te in futuro sæculo illius gloriæ hæredem faciant, beatissimæ gloriæ, suavisque voluptatis, cum Deus inter eos qui sibi placuerint, medius stans, illis tanquam diis incorruptibiles delicias distribuet.

τῆς ἐκείνου κληρονόμον καταστήσει δόξης, τῆς δυνατῆς μακαρίας δόξης καὶ τερπνῆς γλυκείας, ὅτε τῶν εὐαρεστησάντων αὐτῷ ἐν μέσῳ Θεὸς ὢν ὡς θεοῖς καθιστάμενος τὰς διανομὰς παρέξει τῶν ἀφθάρτων ἀπολαύσεων.

X. Ad eundem.

Dictum illud ipsum quod in capite tuæ præclaræ atque sapientis epistolæ posuisti, ego quoque hic in capite pono, fili mi, si tamen filium nominare oportet, qui patrem injuria afficit; pater tamen tibi

διὰ τοῦ παναγράντου βαπτίσματος τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν τῶν ὄλων ἐπιγνώσασθαι, καὶ τὰ γεγενημένα τότε σύμφωνα τῶν τε Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων τῆν ἐπικράτειαν διορίζοντα συμπεφώνηται. Ἀπεστειλάμεν δὲ οὐχ ὡς δῶρον, ἀλλ' ὡς μεσίτην καὶ οἰκειοῦντα τὴν ἡμῶν, τέκνον ἐμὸν, παραίνεσιν τῇ τῇ φρονίμῃ καὶ πρᾶξιν, ὡς ἐγὼ πείθομαι, καρδίᾳ, εἰ καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ σκάνδαλα ταύτην ἐξεστράχυνε, τὰ θεῖα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου λόγια· δι' ὧν ὡσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχων τὰ ἐκείνου σωτήρια τῶν ἀνθρώπων πάθη, τὸ ἐκείνου κενωθὲν ἄγιον αἷμα ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου, μὴ τοὺς ἐμὸς ἀτιμίας λόγους, ἀλλὰ δέξαι ὡς τέκνον τιμᾶν πατέρα, εἰδὼς τὰς ἡμετέρας παραίνεσεις, καὶ κατάλιπε τῷ βίῳ παράδειγμα εἰς δόξαν μὲν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, εἰς καύχημα δὲ σὸν, βούλει λέγω, καὶ τὸ ἐμὸν, καὶ εἰς σεμνολόγημα ἐμοί, ὅτι τοιοῦτον ἔσχον υἱὸν εὐπειθῆ καὶ τὴν ἐμὴν πολιὰν τιμῶντα, ὃς ποτε τοῦ πονηροῦ δαίμονος σκάνδαλα δεινὰ καὶ μέγιστα ἐμβαλόντος, καὶ τούτοις ὡσπερ πυρκαϊᾶν ἀναφλέξαντος ἀκατάσβεστον, οὐκ ἔδωκεν χώραν τῷ πονηρῷ δαίμονι ἐπὶ πολὺ ἐγκαυχᾶσθαι τῇ παρ' αὐτοῦ ἐξαφθείσῃ πυρκαϊᾷ· ἀλλὰ γέροντος πατρὸς τοῖς δάκρυσι προσχῶν καὶ τοῖς ῥοῦμοις καὶ τοῖς ἀλγήμασι, τῷ πρᾶξιν καὶ ἐπεικεῖ ἔδωκε νικῆσαι τῆς ψυχῆς τὴν πικρίαν, καὶ τὸ πῦρ ἀποσθέσας τοῦ θυμοῦ, τὰ τῆς μάχης χαλεπὰ καὶ τοῦ πολέμου, μετέβαλεν εἰς εἰρήνην καὶ ἀγάπην καὶ φιλίαν. Ἦν παράσχοι Θεὸς, εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν, φεῦ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπηρείας! οὐκ ἀφῆκεν ἀνεπηρέαστον, ἀλλ' ἀπὸ γε τοῦ παρόντος δια-

τελέσαι ἀνωτέραν αὐτὴν πάσης βλάβης καὶ διχοστα-

σίας, καὶ τοῦ φθόνου τοῦ δαίμονος κρείττονα διαμένουσαν, καὶ κατησφαλισμένην τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς εἰρήνης ἐκείνης, ἣν κατέλιπεν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καὶ Πατὴρ, τοῖς ὁμολογοῦσιν αὐτὸν Πατέρα, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιποθοῦσι δόξαν καὶ κληρονομίαν.

Ὁ δὲ τοῦ γράμματος ἀποκομιστὴς ἀπολαυσάτω τῆς σῆς ἐπεικειᾶς, τοῦτο μὲν διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν, καὶ γὰρ ὁ ἀνθρώπος ἐστὶ μὲν τῶν ἐν Ὀλύμπῳ ἀσκητῶν καθηγούμενος, οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον τῆς πίστεως ἐν Ἀλανοῖς οὗτος ἐν τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου ἔσπειρε Πνεύματος, καὶ ἴσα τοῖς θεοῖς ἀποστόλοις λειτουργῆσαι παρὰ Θεοῦ ἀποκεκλήρωται. Ἔστι μὲν οὖν ταῦτα μέγιστα πρὸς τὸ συστήσαι αὐτὸν καὶ οἰκειῶσαι, τέκνον ἡμῶν, τῇ σῇ θεοτιμῆτι ἐξουσίᾳ· εἰ δὲ τίς ἐστὶ, καὶ ἡμῶν παρὰ σοὶ λόγος, οὐκ ἀμφιδάλλω δὲ πάντως ὅτι ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἀξιοθῆτω τῆς σῆς ἐπεικειᾶς ἀπολαῦσαι, καὶ διὰ τάχους τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπανελευσιν ποιήσασθαι. Ἐρῶμένον σε φυλάξοι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, ἐκεῖνα καὶ φρονούντα καὶ μελετῶντα καὶ πράττοντα, ὅσα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι

μακαρίας δόξης καὶ τερπνῆς γλυκείας, ὅτε τῶν εὐαρεστησάντων αὐτῷ ἐν μέσῳ Θεὸς ὢν ὡς θεοῖς καθιστάμενος τὰς διανομὰς παρέξει τῶν ἀφθάρτων ἀπολαύσεων.

Γ'. Τῷ αὐτῷ.

Αὐτὸ τοῦτο τῆς καλῆς καὶ φρονίμης ἐπιστολῆς σου τὸ προηγούμενον ῥῆμα, καὶ γὰρ προηγούμενον τίθιμι, τέκνον ἡμῶν, εἰπερ δεῖ τέκνον καλεῖν τὸ ὑβρίζον πατέρα τέκνον, πατὴρ δὲ σὸς, ἂν τε βούλη

ἄν τε μή βούλη, ἐπίσκοπος εἰ καὶ ἐλάχιστος ὁ τὴν A
 εἰς Θεὸν μὴ ἀπηρημένος εὐσέβειαν. Καὶ γὰρ εἰ καὶ
 ἁμαρτωλοὶ, ἀλλ' οὐχ ὑμᾶς ἐπίσκοποι κριτὰς ἔχου-
 σιν· ὑμῶν δὲ κριτὰι τυγχάνουσιν οἱ ἐπίσκοποι, εἰ
 γε τῆς Χριστοῦ ἀγέλης ἐστὲ, καὶ μὴ τῆς ἐκείνου
 ποίμνης πλανώμενοι· ἀλλ' ἐμωράνθημεν, ὡς ἔφης
 ὁ φρόνιμος σύ· εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ· ἡμῶν τῷ
 χάριν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν εἰς τὸ ἔδαφος ἡμᾶς τῆς
 ὑβρεως ῥίψαντι. Ἄλλ' εἰπέ μοι, ὁ σοφὸς σύ καὶ φρο-
 νιμώτατος, εἰ ἐγὼ μωρὸς ὁ γηραιὸς πατήρ, καὶ δυσωπῶν
 παῖδα νεανίαν ὑπὲρ εἰρήνης, ὑπὲρ διαλλαγῆς, ὑπὲρ τοῦ
 λῆξι κενούμενα Χριστιανῶν αἷματα, τίς ἂν εἴη
 νεανίας υἱὸς ὁ τὸν πατέρα εἰρηνικὰ δυσωποῦντα
 μωρὸν ἀποκαλῶν; Πρόσχευ οἶα φρονεῖς, οἶα λέγεις,
 οἶα γράφεις. « Εἶδον, ἔλεγεν ὁ προφήτης, ὑπερυψού-
 μενον καὶ ἐπιρρόμενον (τὸ παραλειφθὲν ἡμῖν αἰδοῖ B
 τῇ πρὸς σὲ παραλέλειπται· σύ δὲ οὐκ ἠγνόηκας), καὶ
 παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ
 οὐκ εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. » Ἄλλὰ τοῦτο τὸ μέρος
 τοσοῦτον ἔχέτω τὸ γράμμα· τὰ δὲ ἐφεξῆς ἀκουε.
 Μὴ νόμιζε τὴν γεγεννημένην ἦταν τῶν σῶν ματαίων
 λογισμῶν ἐπὶ τελειώσει γεγενῆσθαι, μὴ τοῦτο ὑπο-
 λάμβανε· εἰ δ' ὑπολαμβάνεις, ὡς φλυαρίαν ἀποστρά-
 φθη τὴν ὑπόληψιν. Ἄλλὰ νενίκηται ὁ πρὸς σὲ λαὸς
 ἐκστρατεύσας, πρῶτον μὲν κρίμασιν ἀποβόητοις τοῦ
 ἐξ ἀποκρύφων ταμείων τὰς ἑαυτοῦ κρίσεις ὑπὸτε
 βούλοιο προάγοντος· δεύτερον δὲ, ὅσον ἔστι καὶ ἀν-
 θρώποις εἰδέναι, τῶν οἰκείων ἔνεκεν σφαλμάτων.
 Κακῶς ποιεῖς καὶ οὐ περιεσκεμμένως τὴν νίκην
 πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρπάζων ἐπιθυμίαν, καὶ ὑπολογιζό-
 μενος ὡς ἔνεκεν τοῦ σὲ τῶν Ῥωμαίων κατασχεῖν C
 ἐξουσίαν, τὸ γεγονός ἀμάρτημα τῷ Ῥωμαϊκῷ συνέβη λαῷ. Νέος εἶ· καὶ εἰ μὲν οὐκ ἤκουσας, μάν-
 θανε· εἰ δὲ ἀκούσας ἐπιλέλησται, ἀναμνήσθητι.

Πάλαι ποτὲ ἡ Περσικὴ στρατιὰ μέχρι τῶν ἐν-
 ταῦθα ἠύλισατο, καὶ ἄς ἀπειλεῖς πυρκαϊὰς καὶ οἰ-
 κοδομημάτων καταστροφὰς διεπράξατο. Ἄλλ' οἱ
 μὲν ἀπώλοντο, καὶ ὅσον εἰς μνήμην ὀνόματος περι-
 λείπονται· ἡ δὲ Ῥωμαϊκὴ βασιλεία ἐπὶ τῆς οἰκείας
 ἔστηκε κρηπίδος. Ἄλλὰ καὶ ἄνω τούτων τὰ τῶν Ἀ-
 θάρων γένη, ὧν ὑμεῖς ἀποσπάδες (καὶ μηδὲν σοι
 πρὸς βᾶρος ὁ λόγος), καὶ δοῦλοι καὶ δραπεταὶ γε-
 γόνατε, ἐπὶ πλεῖστον τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ὑπὸ
 τῇ πάντων δεσποίνῃ καὶ κυρίᾳ στρατηγουμένῃ πόλει,
 μέχρι καὶ τῶν τειχῶν ἐπέδραμον· ἀλλὰ καὶ οὗτοι
 ἀπώλοντο, καὶ οὐδὲ λείψανον τοῦ γένους ἐφίσταται, D
 αὕτη δὲ σὺν τῇ λαχούσῃ αὐτῇ ἐξ ἀρχῆς καὶ δόξῃ καὶ
 βασιλείᾳ φαδρύνεται. Βούλει σοι καὶ ἄλλην γράψωμεν
 τυραννικὴν ἐφοδὸν, καὶ οὐδ' ὅσον καὶ ἀξίαν συγκρί-
 νεσθαι τῇ ὑμετέρᾳ ἐφόδῳ; Τὸ Σαρακηνῶν γένος ναυ-
 σὶ μὲν μυριάσιν, ἰππότῃ δὲ καὶ πεζῷ λαῷ ὑπερ-
 βάλλοντι, τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ὡς ἀληθῶς τοῦ
 Θεοῦ πόλιν ἐπὶ χρόνοις ἐπὶ περιεκύκλωσαν, καὶ
 πάντας εἶδεν ἀπώλεια, καὶ παντελῶς ὀλίγοι πρὸς
 τὴν ἰδίαν πατρίδα ὑπέστρεψαν· αὕτη δὲ διαμένει
 καὶ διασώζεται τῆς ἐξ ἀρχῆς εὐδοκίᾳς φρουρουμένη
 ταῖς πτέρυξιν. Ἠγάπησα καὶ ἀγαπῶ σε, τέκνον
 ἡμῶν, ὁ μωρανθείς, ὡς σύ λέγεις, πατήρ, καὶ συμ-

est, velis nolis, episcopus, quanquam minimus, qui
 in Deum pietatem non negavit. Etiam si etenim pec-
 caverint, vos iudices non habent episcopi; iudices
 e contra vestri sunt episcopi, si tamen e Christi grege
 estis, non autem longe ab ejus ovili errantes; sed
 insanimus, ut dicis tu sapiens: Deo gratias agimus,
 qui propter peccata nostra, ad imam injuriam pro-
 stravit. Sed dic mihi, tu sapiens et prudentissimus,
 si ego insanus senior pater, juniorem filium pro
 pace obsecrans, pro induciis, pro cessatione Chri-
 stiani sanguinis effusionis, quid est junior filius pa-
 trem pro pace obsecraentem appellans insanum? At-
 tendisne quæ sentias, quæ dicas, quæ scribas? « Vidi,
 inquit propheta, superexaltatum et elevatum (quod
 omisimus, ob tui reverentiam est omissum, non au-
 tem tu ignoras), transivi, et ecce non erat; quæsi-
 vi eum, et non est inventus locus ejus⁶. » Sed hic stet
 hæc litterarum pars; quod sequitur audi. Ne exi-
 stimes eam quæ accidit cladem perficiendis vanis
 consiliis tuis esse profecturam, hoc noli supponere;
 et si supponis, tanquam nugas suppositionem tuam
 abijce. Vietus est populus qui tecum dimicavit,
 primo quidem investigabili consilio ejus qui, quando
 vult, e secreto promptuario sua judicia educit; se-
 cundo autem, in quantum hominibus scire datur, ob
 propria delicta. Erras inconsulteque sentis, victo-
 riam ad privatam tuam cupiditatem referens et pu-
 tans cæsum esse ideo populum Romanum ut impe-
 rio eorum potireris. Junior es; itaque, si jam non
 audiisti, disce; si, postquam audiveris, fuisti obli-
 tus, recordare.

Persicus olim exercitus huc usque pernoctavit, et
 quæ minaris incendia ædificiorumque eversiones per-
 egit; sed perierunt, et non nisi in nominis memo-
 ria supersunt; Romana vero potestas suis funda-
 mentis constitit. Sed ante illos Avarorum gens, quo-
 rum vos ramus estis avulsus et (ne gravis tibi sit
 sermo meus) servi et fugitivi contra istam magnam
 urbem, illi omnium dominæ ac reginæ urbi subje-
 ctam, numerosissimi adusque incenia irruerunt:
 at perierunt hi quoque, nec jam supersunt gentis re-
 liquiæ; hæc vero gloria atque potentia sibi a princi-
 pio datis splendet. Visne alium quoque tibi scribamus
 tyrannicum incursum non quod dignus sit qui eum
 vestro incursum comparetur? Saracenorum gens,
 cum innumerabilibus navibus, cum numerosiore
 equitatu ac peditatu per septem annos magnam il-
 lam et vere Dei urbem circumcinxit; omnesque pe-
 rierunt, et paucissimi tantum in patriam sunt reversi.
 Hæc vero subsistit et conservatur, antiquæ Dei be-
 nevolentia protectione custodita. Te dilexi atque di-
 ligo, fili mi, insanus, ut ais, pater, tibi que suadeo in-
 sana, ut arbitraris, vere autem non insana: errorem
 relinque eorum qui te decipiunt; vanam spem abijce,
 contentus sis ea potestate quam a tuis majoribus

⁶ Psal. xxxvi. 35.

accepisti, ne eos subdicere velis per quos didicisti universorum Dominum agnoscere; nemo, alterius servus, ab aliquo postea liberatus, si sana mente sit præditus, quærit dominari illi a quo e servitute liberatus fuit. Considera tu quoque, vos dæmoniorum servos fuisse atque eorum servitute liberatos ab his qui, Dei gratia, Romanum imperium regebant; nolite mente agitare eorum dominos fieri, a quibus libertate donati estis. Nolite usque eo ingrati esse, neque illam memoriam relinquas, fuisse quemdam Bulgarorum principem qui voluerit in servitutem redigere eos ipsos qui Bulgarorum gentem e diaboli servitute liberaverunt et liberatorum suorum fieri dominus. Hæc scripsi insanus ego, secundum tuam opinionem, ad te sapientem: sed non ignoras, utpote sapiens, si tamen sapiens istud: « Da occasio- nem sapienti, et sapientior erit ».

δουλώσαι, καὶ γενέσθαι τῶν ἐλευθερωσάντων δεσπότης. Ταῦτά σοι γέγραφα ὁ μωρὸς κατὰ τὴν σὴν δόξαν ὡς φρονίμω· σὺ δὲ οὐκ ἀγνοεῖς ὡς σοφὸς, εἴγε σοφὸς, τό-

A βουλεύσω σοι, σὺ μὲν ὡς νομίζεις, μωρὸν, πάντως δὲ οὐ μωρὰ· κατάλιπε τῶν σε πλανησάντων τὴν πλάνην· ρίψον τὰς ματαίας ἐλπίδας, ἀρκέσθητι τῆ ἐξουσίᾳ ἣν ἐκ τῶν σῶν πατέρων ἐκληρονόμησας, μὴ βούλου δεσποῦν ὑφ' ὧν ἐδιδάχθης ἐπιγινώσκειν τὸν τῶν ὄλων δεσπότην· οὐδεὶς δοῦλος ὑπάρχων τινός, εἴτα ὑφ' ἐτέρου τῆς δουλείας ἀπηλλάχμενος, καὶ σωφρονῶν, ἐπιζητεῖ γενέσθαι δεσπότης τοῦ τῆς δουλείας αὐτὸν ἀπαλλάξαντος. Ἐνθυμήθητι καὶ σὺ, ὅτι δοῦλοι δαιμονίων ἦτε, καὶ τῆς ἐκείνων ἀπηλλάγητε δουλείας ὑπὸ τῶν Θεοῦ χάριτι διεπόντων τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν· μὴ διανοήσθε τῶν ὑφ' ὧν τῆς ἐλευθερίας ἠξιώθητε, δεσπότης γενέσθαι· μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀγνωμονήσητε, μηδὲ καταλίπης μνήμην τοιαύτην, ὡς γέγονέ τις Βουλγάρων ἀρχηγός, ὅς ἐβουλήθη τοὺς ἐλευθερίσαντας τὸ Βουλγάρων γένος ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δουλείας, ὑφ' ἑαυτὸν

B « Δίδου σοφῶ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται. »

XI. Ad eundem.

IA'. Τῷ αὐτῷ.

Si possibile esset me ad te proficisci, fili mi, non illi facere renuissem, sed neque itineris longitudinem neque hicnis duritiam magni penderme, et ad tuam gloriosissimam majestatem adire non tardarem. Nunc autem senectus me opprimit et vix lecto exire sinit: unde, licet invitus, ab illa profec-tione prohibeor; quam si facere potuissem non certe meo desiderio fraudatus fuisset. Non enim cessassem, modo verbis supplicans, caput, oculos, dilectum vultum manusque deosculans, modo quoque genua amplexatus et forsitan pedes usquedum voti compos fuisset factus. Sed gravis me tenet senectus, valetudinisque inexorabilis tyrannis, unde scripto opus est. Sed primo considera, fili mi, cuius rei gratia scribam, et si forte propter mea peccata indignus sim qui et audiar, magnitudo tamen rei pro qua scribo tuum piium animum flectat; quod arbitror te quoque desiderare et quaerere, licet obstacula ab hominibus oriri solita illud bonum desiderium compescant. Cur autem non citius dico mentis meæ votum et rem ipsam? Meæ supplicationi accessum præparo et quasi viam præstruo: supplicamus et obsecramus, fili mi, illam ad te preceationem mittentes cuius apostolum et legatum Pater et Deus universorum Filium suum unigenitum in terras misit; misit siquidem e suo sinu immaculato æqualem sibi Filium, ut inimicitiarum parietem everteret pacemque inter eos qui bella gerebant firmaret. Supplicamus nos humiles qui sancto altari astamus, non propter aliquod meritum, sed propter incensabilem bonitatem ejus qui nos sancta gratia donavit: id ipsum piium tuum animum rogamus quod Deum altari astantes, id est, pacis restitutionem.

ἔχθρας, βραβεῦσαι· δὲ τὴν εἰρήνην τοῖς κατ' ἀλλήλων ἐκπεπολεμημένοις. Δυσωποῦμεν ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ παρίστασθαι τῷ ἁγίῳ Ὑψιστηρίῳ καταξιώθεντες, οὐδὲ δι' ἐν ἡμέτερον κατορθώμα, ἀλλὰ

Εἰ μὲν δυνατὸν ἦν αὐτὸν ἐμὲ πρὸς σέ, τέκνον ἡμῶν, παραγενέσθαι, οὐκ ἂν παρητησάμην τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλὰ καὶ τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος, καὶ τοῦ χειμῶνος τὴν πικρίαν ἐν δευτέρῳ ἂν ἐθέμην, καὶ τὴν πρὸς τὴν μεγαλόδοξόν σου ἀρχὴν οὐκ ὤκνησα πορείαν ποιήσασθαι. Νῦν δὲ ὅτι καὶ τὸ γῆρας ἐπίκειται, καὶ ἡ τούτου βαρύτης μικροῦ καὶ τοῦ ἐκ τῆς κλίνης ἡμᾶς ἀνίστασθαι ἀπόρως διατίθησι, καὶ ἄκοντες ἐπαχόμεθα τῆς τοιαύτης ὁρμῆς, ἣν οἶδα ὡς εἴπερ ἦν ἐνδείξασθαι, οὐκ ἂν ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ· οὐ γὰρ ἂν ἐπαυσάμην, τοῦτο μὲν ῥήμασι δυσωπῶν, τοῦτο δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα, καὶ τὸ φῶλον ἐμοὶ πρόσωπον, καὶ τὰς χεῖρας καταφιλῶν, τοῦτο δὲ καὶ γονάτων ἀπτόμενος, τυχὸν δὲ καὶ τῶν ποδῶν, ἕως ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατεπραξάμην. Ἄλλ' ἐπέχει με τῆς τοιαύτης ὁρμῆς τὸ χαλεπὸν γῆρας, καὶ ἡ ἀπαραίτητος τυραννὶς τῆς ἀσθενείας· διὰ ταῦτα προσδεόμενα γράμματος. Ἄλλὰ πρῶτον κατανόησον, τέκνον ἡμῶν, ὑπὲρ τίνος ἡ προσβολή, καὶ εἰ τυχὸν ἐγὼ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας ἀνάξιός εἰσακούεσθαι, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τοῦ πράγματος, ὑπὲρ οὗ προσβούμεν, τὴν σὴν φιλόχριστον δυσωπησάτω ψυχὴν, ὅπερ, οἶμαι, καὶ αὐτὸς ἐπιθυμεῖς καὶ ζητεῖς, καὶ οἶα τὰ ἐξ ἀνθρώπων ἐναντιώματα τὴν καλὴν ταύτην ἀνακρούει ἐπιθυμίαν. Ἄλλὰ τί μὴ τάχιον λέγω τὸ βούλημα τῆς ψυχῆς καὶ τὸ πρᾶγμα; Προπαρασκευάζομαι δὲ καὶ οἶον προσδοποιῶ τὴν προσαγωγὴν τῆ ἰκετηρίας· ἰκετεύομεν καὶ δεόμεθα, τέκνον ἡμῶν, ἐκείνην σοι τὴν δέησιν φέροντες, ἧς ὁ Πατὴρ καὶ Θεὸς τῶν ὄλων τὴν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἀπόστολον καὶ πρέσβυν εἰς τὸν κόσμον ἀπέστειλεν· ἀπέστειλε γὰρ ἐκ τῶν ἀχράντων καὶ θεῶν κόλπων τὸν ὁμότιμον αὐτοῦ καὶ ὁμόορον Υἱὸν ἐπὶ τὸ καταλύσαι μὲν τὸ μεσότοιχον τῆς

διὰ τὴν ἀφατον ἀγαθότητα τοῦ ταύτης ἡμᾶς τῆς χάριτος καταξιώσαντος· ἀλλὰ δυσωποῦμέν σου τῆν φιλόχριστον ψυχὴν, ὅπερ καὶ Θεὸν τῷ Ουσιαστῆρι παριστάμενοι δυσωποῦμεν, ὑπὲρ εἰρηνικῆς καταστάσεως.

Ἔως τίνος ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἐχθρὸς τοῦ πλάσματος τῆς A
θεϊκῆς παλάμης ἐπευφρανθήσεται ταῖς ἡμῶν συμφοραῖς; Ἔως τίνος ἡ γῆ Χριστιανῶν αἵμασι μιᾶνεται ὑπὸ Χριστιανῶν χειρῶν κενουμένοις; Ἔσφαξε Κάϊν Ἀβελ τὴν ἀδελφόν, καὶ ὁμοίως σφαγέντος ἑνὸς ἐβόα τὸ αἷμα πρὸς τὸν Θεόν. Τί λογίξῃ, τέκνον ἡμῶν; Τί διανοῆ τοσούτων αἱμάτων μέχρι τοῦ νῦν κενουμένων; Πόσῃν εἰκῆς τὴν βοήθην ἀναφέρεσθαι πρὸς τὸν Θεόν; Καὶ οὕτω λέγω περὶ τῶν ζώντων, τοὺς ὀρφανοὺς παῖδας, τὰς χηρευούσας γυναῖκας, τοὺς ἀδελφῶν ἐστερημένους, τοὺς τέκνων ἐρήμους, τὰ ἅγια Ουσιαστῆρια, τῶν μοναζόντων τὸν σκεδασμὸν, τῶν παρθένων τὴν διαφθοράν, ὧν οἱ διηνεκεῖς στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα ἐντυγχάνουσι διὰ παντὸς τῷ Θεῷ. Οἶδα ὅτι καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων φρόνιμος ὢν, καὶ εἴπερ B
τις ἀνθρώπων φρονιμώτατος, ἐνθυμῆ ταῦτα· ἀλλ' οἴμοι! δαίμονος ἐπήρεια καὶ ἀνθρώπων κακοβουλία τῇ σῇ πραεῖα ψυχῇ ἐμπροσθε πικρία, ἀνθρώπων ὄντα διερεθίζει καὶ φιλονεικεῖ, μὴ συγχωρῆσαι γενέσθαι τῆς ἑαυτοῦ ἡμερότητας. Ἀλλὰ, τέκνον ἀγαπητὸν, εἴτε δαίμονος τὸ ἔργον, μὴ ἐπὶ πλέον παρασχῶμεν αὐτῷ κατορχεῖσθαι καθ' ἡμῶν· εἴτε ἀνθρώπων κακοβουλίας ἀπήντησε τὰ ἐλεεινὰ ταῦτα καὶ δυσχερῆ πράγματα, ἀρκεσθῶμεν ταῖς κατ' ἀλλήλων ἐπιθέσεσιν· ἤρξαν τοῦ πονηροῦ ἐπιχειρήματος οἱ προκατάρξαντες, προελύπησαν τὴν σὴν ψυχὴν δι' ὧν κατὰ σοῦ προεκίνηται. Ἐχεις ἰκανὴν τὴν τιμωρίαν· ἀναλόγισαι τὰ συμβεβηκότα πάθη, κακῶς ποιήσειν ἐπιχειρήσαντες.

Ἔστιν ὁ νόμος οὗτος κρατῶν οὐ μόνον ἐν ἀνθρώ- C
ποις, ἀλλὰ καὶ ἐν θηρίοις. Ἔστι γὰρ πολλάκις ἰδεῖν θηρία ὑπὸ θυμοῦ κατ' ἀλλήλων ἐφορμήσαντα· εἴτα τοῦ ἑνὸς ἐλαττωθέντος, τὸ ἕτερον καταπραῦνεται. Μὴ βουληθῶμεν ἡμεῖς καὶ θηρίων φύσιν παρεξελθεῖν, μηδ' ἄσθεστον ἔχειν θυμὸν, μηδὲ τὴν πικρίαν ἀκατάληκτον. Ἀλλ' ἐπὶ λογισμοὺς ἐλθῶν ἀνθρωπίνους, καὶ μάλιστα τῇ σῇ πρόποντας φρονήσει, ἐάσας τοὺς πολέμους, τὰς σφαγὰς καὶ τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις, ἀπόβλεψον πρὸς τὸ μέγα πρᾶγμα τῆς εἰρήνης, τὴν ἀτίμητον κληρονομίαν, ἣν κατέλιπεν ἡμῖν ὁ ἀδελφός ἡμῶν γενέσθαι καταξιώσας, ἕνα εἰρηνοποιήσας υἱοθετήσῃ ἡμᾶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ἐκεῖνον, τέκνον, νόμισον ὄραν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐστῶτα, καὶ τὰ οἰκεία τραύματα ὑποδεικνύοντα, τὴν σφαγὴν τῆς πλεῦρας, τὰς D
τρήσεις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, τοιαῦτα λέγειν. Τί τοῦτο, τέκνα ἐμὰ, λαοὶ ἐμὰ, κληρὸς ἡγαπημένος, ὃν μοι ἔδωκεν ὁ Πατὴρ ἀντὶ τῆς ἐμῆς ὑπακοῆς, καὶ τῆς μέχρι σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου συγκαταβάσεως; Τί τοῦτο; Πῶς ἐπελάθεσθε τῆς ἐμῆς ἐντολῆς; Πῶς ἀμνημονεῖτε τῶν ἐμῶν παραίνεσεων; Πῶς μοι ἀπώλετο ἡ ἀγάπη ἣν κατέλιπον ὑμῖν; Τί γέγονεν ἡ εἰρήνη, ἣν ἐδίδαξα ὑμᾶς; Πῶς ἐμὲ κεφαλὴν ὁμολογοῦντες, καὶ μέλη ἐμὰ φιλοῦντες κατονομάζεσθαι, καὶ ἀλλήλων ὁπλι-

Quousque antiquus ille Dei creaturæ inimicus nostris gaudebit calamitatibus? Quousque terra sanguine Christianorum manibus Christianis effuso polluetur? Interfecit Caïn fratrem suum Abel, et, quamvis unus fuerit casus, ejus tamen ad Deum clamabat sanguis. Quid sentis, filii mi? quid putas, tanto usque modo sanguine effuso? Quantum clamorem ad Deum attolli necesse est! Nec jam viros memoro, orphanos infantes, viduas mulieres, fratribus orbatos aut liberis; sancta altaria, monachorum dispersionem, virginum stuprationes: quorum omnium gemitus et lacrymæ indesinenter ad Deum feruntur. Me non latet te prudentem, imo hominum prudentissimum, ante meas litteras, ea intelligere: sed, prohi dolor! diaboli malignitate hominumque malevolentia mansuetum tuum animum invasit amaritudo, quæ te, homo cum sis, excitat et ambitione movet nec sinit propriæ mansuetudini indulgere. Sed, dilecte filii, sive diaboli sit hoc opus, nec jam illi adversus nos debacchari permittamus; sive ex hominum malevolentia nata sint miserranda et tristia illa, metam ponamus nostris in invicem invasionibus. Nefarii illius consilii auctores fuerunt qui primi inceperunt tuum animum dolore afflicere suis contra te expeditionibus: sufficientes dederunt pœnas; mala quæ acciderunt computa unicuique tui iram exstingue malis quæ pertulerunt qui tibi nocere sunt aggressi, καὶ σβέσον τὸν θυμὸν τῆς ψυχῆς οἷς ἔπαθον οἱ σὲ

Lex est non solum inter homines, sed etiam inter feras vigen. Sæpe enim videre est feras furentes in invicem irruere, quarum una victa, altera ad mansuetudinem redit. Caveamus ne ferarum naturam superemus, ne inexstinguibili furori neque insuperabili iræ cedamus; sed ad humanos affectus præcipueque tuæ prudentiæ consonos rediens, bello, cædibus sanguinisque effusione dimissis, oculos converte ad magnum pacis bonum, ad inæstimabilem illam hæreditatem, quam nobis reliquit qui frater noster fieri dignatus est ut reconciliatos nos Patris et Dei filios efficeret; quem inter Romanos et Bulgarios medium stare puta atque sua ostendentem vulnera, latus perforatum, manuum et pedum foramina, ita dicere: Quid est hoc, filii mei, popule meus, hæreditas dilecta, quam mihi dedit Pater pro mea obedientia et usque ad crucem et mortem demissione? quid est hoc? quomodo præcepti mei estis obiti? quomodo meas suasiones non recordamini? quomodo periit illa dilectio quam vobis reliqui? ubi nunc pax illa quam vos docui? quomodo me caput continentem membraque mea diei satagentes, in invicem bellum geritis? Non est id membrorum idem caput habentium, sed necesse est dividi et aliud caput quæri. Illa censeas dicere Christum Deum nostrum majori dolore affectum quam cum

cruci fuit affixus; quem sincere audientes, ejus verba vereamur, vulnera colamus, timeamusque cum affligere, et quia tempus est, nostra in invicem deliquia sanemus, atque illum omni dolore et tristitia liberemus, benignamque nobis faciamus Dei sententiam, ad pacem redeuntes, pristinamque dilectionem renovantes, neque expectemus de nostris bellis, imo furoribus, tum judicari cum defensio non admittetur; cum omnis excusatio inutilis erit, et irrevocabilis sententia.

κριν, πάλιν πρὸς τὸ εἰρηγικὸν μεταθεβλημένοι, καὶ μείνωμεν ἐκείθεν ὑπὲρ ὧν εἰς ἀλλήλους ἐξεπολαμήθημεν, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἐξεμάνημεν, κριθῆναι ὅτι καὶ ἡ ἀπολογία ἀπρόδεκτος, καὶ πᾶσα πρόφασις ἀνερέγγητος, καὶ ἡ κατάκρισις ἀσυγχώρητος.

Ne nos loquacitatis insimula quod sermonem longius protraxerimus. Communes enim dolores cordisque nostri cruciatus nos coegerunt: et si mihi daretur, juxta antiquum sermonem, pluribus uti linguis, gauderem, quoniam ita forsitan satis lugerem et preces non tam malis impares ad Deum et ad generosam tuam majestatem dirigerem. Cum autem plurimum mihi non est linguarum copia, lingua mihi a natura concessa utar, et, ut dixi, cordis dolore coactus, sermonem protraham. Cogita, fili mi, ante futurum judicium, antequam metuendo astes tribunali, neque principes neque pauperes de mundana gloria judicandos, sed solummodo de spiritualibus meritis; mente concipe priusquam mundus cogatur universus ante inexorabilem judicem, hujus vitæ facta, post nostram mortem, his qui in illa vita tunc erunt in memoria fore. Quis ergo, posterorum, auditis tot Christianorum caedibus, non conviciabitur, non maledicet, non omnibus improbis nominibus eorum auctores obruet.

ἐσόμενα. Τίς γὰρ τῶν μετὰ ταῦτα τοσαύτην ἀκούσας Χριστιανῶν μαιφονίαν οὐ λοιδορήσεται, οὐκ ἐπαράσσεται, οὐ πᾶν εἴ τι πονηρὸν ὄνομα εἰς τοὺς τὰ

Fuerunt multoties ad invicem inimici, sed quicumque moderati, quicumque moribus humani finem inimicitias posuerunt, neque omni temporis malo servierunt, sed probe scientes ab hominum natura esse alienum inimicitias gerere, eas in pacem mutaverunt. Non autem dico liberos erga parentes, fratres erga fratres, discipulos erga magistros, sic egisse, sed etiam qui longe a talibus connexionibus atque habitudinibus erant alieni. Vos autem quid? Liberi cum parentibus implacabiles exercetis inimicitias, fratres cum fratribus, discipuli cum magistris, et qualis disciplina! ejus scilicet quæ vobis mentis aperuit oculos, quæ vos ad lucem perduxit et a diaboli servitute exemit, atque quod omnia incomparabiliter superat, vos Dei filios effecit. Quis igitur posterorum, his cognitis, non omnes injurias, non omnes blasphemias in eos congeret qui tam immortales exercent inimicitias? Deinde quæ utilitas decoretis, gloriæ auctoritatis atque potentiae, cum hac vita functi scelestum nomen relinquemus? cum jam contumeliis afficiamur, cum probis obruimur ab iis quibus odio est malitia? cum nobis maledicunt qui pacis bonum diligunt et caedes atque homicidia abominantur?

Α ζεσθε; Οὐκ ἔστι τοῦτο μελῶν τὴν αὐτὴν κεφαλὴν ἔχόντων, ἀλλ' ἀνάγκη χωρίζεσθαι καὶ ἐτέραν ζητεῖν κεφαλὴν. Ταῦτά μοι νόμιζε τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν πλεόν ὀδυνώμενον ἢ ὅτε τῷ σταυρῷ προσηλοῦτο λέγειν· οὐ ὡς ἀληθῶς ἀκούοντες δυσωπηθῶμεν τοὺς λόγους, αἰδεσθῶμεν τὰ τραύματα, φοβηθῶμεν τὴν λύπην αὐτῷ ἐμπαρέχειν, καὶ ὡς ἔστι καιρὸς θεραπεύσωμεν τὰ εἰς ἀλλήλους σφάλματα, ἀπαλλάξωμεν δὲ κάκεινον τῆς ἐφ' ἡμᾶς ὀδύνης καὶ τοῦ ἀλγήματος, καταστήσωμεν εὐμενῆ τὴν θεῖαν διτὴν ἀρχαίαν ἀγάπην ἀναλαβόμενοι, καὶ μὴ ἀνα-

Μὴ καταγινῶς ἡμῶν ὡς ἀδολεσχούντων, εἰ πλεόν τὸν λόγον ἐκτείνωμεν· τὰ γὰρ κοινὰ πάθη, καὶ εἰ σπαραγμοὶ τῆς καρδίας πρὸς τοῦτο βιάζονται. Καὶ εἶπερ ἦν μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, πλειόνων εὐπορησαι γλωσσῶν, τοῦτο ἠύξάμηναν, ἵνα ἴσως οὕτως ἱκανῶς ἀπεκλαυσάμην, καὶ τὰς δεήσεις μὴ πολὺ τῶν κακῶν λειπομένας καὶ πρὸς Θεὸν ἐποιτριάμην, καὶ πρὸς τὴν σὴν μεγαλοφυῆ ἐξουσίαν. Ἄλλ' εἶπερ μὴ πλειόνων ἔστι μοι γλωσσῶν εὐπορία, τῇ δεδομένη τέως παρὰ τῆς φύσεως ἀποχρήσομαι, καὶ, ὡς περ εἶπον, ὑπὸ τοῦ ἀλγους τῆς ψυχῆς βιαζόμενος, μακρότερον τὸν λόγον ποιήσομαι. Ἐνθυμήθητι, τέκνον ἐμὸν, πρὸ τοῦ μέλλοντος κριτηρίου, πρὸ τῆς φοβερᾶς ἐκεῖ παραστάσεως, ὅτι διάκρισις οὐκ ἔστιν ἀρχόντων καὶ πενήτων ἐκ τῆς κοσμικῆς ταύτης περιφανείας, ἀλλ' ἀπὸ μόνων τῶν ψυχικῶν κατορθωμάτων· λάβε μοι κατὰ νοῦν καὶ πρὸ τῆς παγκοσμίου ἐκείνης συναγωγῆς ἐπὶ τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ, τὰ ἐν τῷ παρόντι βίω μετὰ τὸν ἡμέτερον θάνατον ὑπὸ τῶν τότε στρεφόμενων ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, περὶ ἡμῶν εἰς μνήμην τοιαῦτα πεπραχότας ἀναθήσει;

Ἐγένοντο πολλοὶ πλειστάκις ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ὅσοι ἐκισχυέστεροι, ὅσοι τὸν τρόπον ἀνθρωπικώτεροι, ἔδωκαν ὄρον τῇ ἐχθρῇ, οὐκ ἐνέμειναν διαπαντὸς τῷ κακῷ, ἀλλὰ συνειδότες ὡς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀλλότριον τὸ ἐχθραίνειν, μετέβαλον εἰς εἰρήνην τὴν ἐχθραν. Καὶ οὐ λέγω τέκνα πρὸς πατέρας, ἀδελφοὺς πρὸς ἀδελφοὺς τοῦτο ποιήσαντας, μαθητὰς πρὸς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πόρρω τῆς τοιαύτης συναφείας καὶ σχέσεως. Τὸ δ' ὑμέτερον ποταπὸν; Τέκνα πρὸς πατέρας ἐχθραν ἀσπονδον ἔχετε, ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφοὺς, μαθηταὶ πρὸς διδασκάλους, καὶ τότε πηλίκης διδασκαλίας ἦτις ὑμῶν ἀνέψξε τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς, ὠδήγησε πρὸς τὸ φῶς, τῆς τοῦ διαβόλου δουλείας ἐρρύσατο· καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις ἀσύγκριτον, υἱοὺς Θεοῦ ἀπειργάσατο. Τίς οὖν τῶν μεταγενεστέρων ταῦτα μέλλων ἀναμνησθῆναι, οὐχὶ πάντα ὄνειδη, οὐχὶ πάσας βλασφημίας ἐπαφήσει κατὰ τῶν οὕτως ἀθάνατον ἐχθραν ἀραμένων. Εἶτα τί τὸ κέρδος τῆς ἐντεῦθεν περιφανείας, τῆς δόξης, τῆς ἀρχῆς, τῆς ἐξουσίας, ὅταν ἀπερχόμενοι τῆς ζωῆς ταύτης, ὄνομα πονηρὸν καταλείψωμεν, ὅταν ὑβρίζωμεθα, ὅταν ἐξονειδίζωμεθα παρὰ τῶν μισούντων τὴν πονηρίαν, ὅταν ἐπαρῶνται ἡμῖν εἰ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν ἀγαπῶντες, καὶ

τὰς σφαγὰς καὶ τὰς μαιφονίας βδελυσσόμενοι; A. melius est bonum nomen, fili mi, non solum
Κρείσσον ἀγαθὸν ὄνομα, τέκνον ἐμὸν, οὐ μόνον ὑπὲρ
πλοῦτον πολὺν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν δόξαν καὶ
βιωτικὴν περιφάνειαν.

Ἐννόει μοι ταῦτα καὶ ὅπερ ἐκ παιδὸς ὄνομα
καλὸν ἐπεπόθησας, μνήμην ἔντιμον καὶ λαμπρὰν.
Ταύτην μὴ ἀπολέσωμεν διὰ φιλονεικίαν καὶ πικρίαν
ψυχῆς· καλὸν ἐφόδιον πρὸς τὸν μέλλοντα βίον τὸ
συναπάραι μετὰ τῶν τῆς ἀρετῆς ἐγκωμίων· καλὸν
δὲ καὶ τὸ καταλιπεῖν τοῖς σοῖς χρηστοῦ πατρὸς τέκνα
καλεῖσθαι, ἐπεικούς, πρᾶου, ἡμέρου, φιλανθρώπου,
ἀλλὰ μὴ τὰ τούτων ἐναντία· μὴδὲ γένοιτο, τέκνον
ἐμὸν, οὕτω τοὺς σοὺς υἱοὺς, τὰ ἐμὰ γλυκύτατα
δυστυχῆσαι τέκνα, ὥστε ἀνθ' ὧν εἶπον καλῶν ὀνο-
μάτων, κληρονομησαὶ τῶν ἐναντίων. Ἐκεῖνος ὁ
κληρὸς τιμιώτερος τῆς μελλούσης αὐτοῖς παρὰ σοῦ B
καταλιμπάνεσθαι ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· ὧν σὺ φρον-
τίδα ποιούμενος, ὡς ὄντως παρὰ Θεοῦ τοῦ σοῦ ἔθνους
ἀρχεῖν κατασάς. Καὶ προσέτι τῆς ἐξ ἀρχῆς σου
ἐπεικειάς καὶ ἡμέρου ψυχῆς μὴ ἐξιστάμενος, ἀνοι-
ξὸν ἡμῖν τὰ ὦτα, καὶ πρὸ τῶν ὠτῶν τὴν καρδίαν,
καὶ πρόσχευς τοῖς λεγομένοις ὡς παρὰ φίλου λεγομένοις
καὶ [scilicet πατρὸς] πρὸς ἀγαπῶντος. Εἰ μὴ νομίζης
ἀνάξιον τὸ καλεῖν πατέρα, εἰ καὶ ἀμαρτωλὸν, ὁμῶς
δὲ πρεσβύτην, καὶ ἐπισκόπου τάξιν λαχόντα, οὗς ὁ
Χριστὸς ἡμῶν καὶ Θεὸς πνευματικούς ὑμῖν παρέσχε
πατέρας, πολλῶ τῶν κατὰ σάρκα γνησιωτέρους·
ἐπεὶ τὰ μὲν τῆς σαρκὸς λύεται, τὰ δὲ τοῦ πνεύματος
ἄλυτα. Ἄλλ' εἰς εὐχὴν ὁ λόγος ἡμῶν τελευτάτω·
καὶ τί ἕτερον ἢ τοῦτο φημέν; Ὡς εἶη Χριστὸς ὁ
ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἐκκα- C
θάσαι τὰ σκάνδαλα, ἐξομαλίζων τὴν σὴν εὐγενῆ
ψυχὴν, καὶ εἰ τι σκάνδαλον ἐν αὐτῇ παραπέπτωκεν
ἀνακαθαίρων, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς τῆς θειοτάτης φῶς
ἀγάπης, ὅπερ ἐσπούδασεν ὁ τοῦ σκότους πατὴρ
ἀποσβέσαι, πάλιν ἐν ὑμῖν ἀνάπτων καὶ ποιῶν ἀνα-
λάμπειν· ὁ τὴν ἔχθραν ἀποκτείνων ἐν τῇ σαρκὶ αὐ-
τοῦ, καὶ συνάψας τὰ διεστῶτα, ὁ εἰρηνοποιήσας τὰ
πάντα διὰ τοῦ ἀγίου καὶ παναχράντου αἵματος,
ἐν τῷ καιρῷ καὶ νῦν πᾶσαν διχόνοιαν, πᾶσαν διάστασιν,
πᾶσαν ἔχθραν ἐξορίσαι ἐκ τε Βουλγάρων καὶ Ῥω-
μαίων, καὶ πάλιν εἰς ἓν συνάψαι, καὶ ἐν ἀπολαύσει
δοίῃ γενέσθαι τῶν τῆς εἰρήνης καλῶν, συντριβέντος
ἐν τάχει τοῦ τῶν σκανδάλων σπαρέως καὶ τῆς κακίας γεννήτορος.

AB' Τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας.

Ἐπιστάμεθα τὴν ὑμῶν ἀρχιερατικὴν τελειότητα
περὶ τοῦ πράγματος οὗ γράφειν προήχθημεν, τὰ
αὐτὰ φρονεῖν ἃ καὶ ἡμεῖς φρονοῦμεν, τὴν ἴσιν
ὀδύνην φέρειν ἐν τῇ καρδίᾳ, τοῖς ὁμοίως διαξαινε-
σθαὶ σπαραγμοῖς. Καὶ διὰ τοῦτο γράφομεν οὐ παραί-
νεσιν οὐδὲ διδασκαλίαν, ἀλλ' ὅσον συνομιλίαν καὶ ὅσα
εἰ παρόντες ὁμοῦ καὶ συνδιατρίβοντες, κοινῶς ἀν-
διεσκεψάμεθα. Ταῦτα δὲ ἐστὶ περὶ τῶν καταλαβόν-
των κακῶν τὸν ἓνα μὲν Χριστοῦ λαόν, Ῥωμαίους
φημὶ καὶ Βουλγάρους, διαμερισθέντας δὲ ἐξ ἀλλήλων
ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ Θεοῦ διατεμόν-
τος καὶ διαμερίζοντος; τὸν λαόν. Ἵπὲρ ταύτης

^a Ephes. II, 11.

Melius est bonum nomen, fili mi, non solum
divitiis multis, sed et omni gloria et mundano
honore.

Mihi quoque tecum reputo quod ab infantia bo-
num nomen desiderasti, memoriamque honoratam
atque illustrem; quam ne perdamus ambitione et
animi acerbitate; bonum viaticum ad futuram vitam
cum virtutis laude migrare: bonum quoque tuis
liberis relinquere quo, nomenclatur patris filii op-
timum, moderati, mansueti, lenis, humani, non au-
tem, contraria; absit, fili mi, tuos liberos, dulcis-
simos meos filios, ita miseros fore, ut, pro bonis
nominibus quæ dixi, contraria obtineant; quæ hæ-
reditas multum præstat potentiam atque auctorida-
tem quas eis es relicturus; quas curans, tanquam
qui a Deo tuæ genti dominaris, atque prima mode-
ratione et cordis mansuetudine non decidens, no-
bis aures tuas aperi atque ante aures cor tuum,
et dictis attende tanquam ab amico et ex caritate
dictis; nisi indignum ducas me vocare patrem,
etiamsi peccatorem, senioem tamen et episcopalem
dignitatem sortitum; quos Christus-Deus noster
vobis spirituales dedit patres, multo carnalibus
parentibus amantiores; carnis enim vincula sol-
vuntur, spiritus autem indissolubilis; sed in ob-
secrationem desinat sermo noster; quid autem
aliud dicemus quam istud? Utinam Christus, verus
Deus noster, qui in mundum venit ad tollenda
scandala, generosum tuum animum demulceat, et
si quid in eum scandali incidit, tollat, ac divinæ
charitatis lumen, quod extinguere conatus est
pater tenebrarum, sursum in te accendat atque
illucescere faciat: qui inimicitias in sua carne
solvit^a, qui divisa copulavit, qui omnia sacro suo
et immaculato sanguine pacificavit, ipse nunc quo-
que omnem dissensionem, omnes discordias,
omnesque inimicitias a Romanis et Bulgaris aver-
tat, eosque rursus in unum jungat et frui præstet
bonis pacis, oppresso citius scandalorum dissemi-
natore malitiæque parenti.

D

XII. Ad Bulgariæ archiepiscopum.

Non ignoramus vestram archiepiscopalem per-
fectionem, de qua re scribere cogimur, de ea eadem
ac nos sentire, æqualem in corde ferre dolorem,
iisdem cruciatibus carminari; ideoque non exhor-
tationem præceptave scribimus, sed quasi collo-
quium et qualia, si simul essemus ac viveremus,
communiter investigaremus; hic porro agitur de
malis quæ Christi populum invaserunt, Romanos
et Bulgaros, ab invicem nunc separatos ab illo
qui in principio hominem a Deo separavit et popu-
lum in partes divisit; de illa scribimus sollicitu-
dine communi, quam nos indesinenter in corde

ferentes lugemus et gemimus et quam scio te similiter ferre et pro qua lacrymæ tuæ tibi sunt panes : ex nostris etenim vestra novimus : quorum namque opus et ministerium sunt eadem, eorum decet eosdem esse et dolores atque labores ; sed eandem vobis ac nobis esse anxietatem atque dolorem satis est ita memoravisse.

Reliquum igitur est jam ut quasi colloquium et investigationem communem incipiamus : alii aliud acceperunt in præsentī vita ministerium, dico reges et civitatum principes, quique aliis præficiuntur negotiis, aut administrationis dispensatores constituuntur, quorum quisque, muneri suo intentus, proprium opus, si prudens est, accurate perficere studet ; nos vero sacro altari astare jussi si aliis pluribus ministrare debemus, ante omnia tamen ad pacem promovendam atque ex medio tollenda scandala inimicitiasque assumpti sumus : tremenda siquidem sacrificii oblatio quam in illius memoriam facimus qui, ad solvendas æternas inimicitias et destruendum violentum hominum contra Deum furorem compescendum quem nulla spes erat in pacis studium esse convertendum, omnia quæ passus est pati voluit, sputa, alapas, sceleratorum mortem, nos admonet sine intermissione, omnibus viribus, omni mente, omnique sermone, pacis esse adjuutores studiosos, inimicitiarum hostes et toto corde viam scandalis intercludere ; siquidem tanquam ob oculos nobis magnum illud ministerii nostri mysterium ipsum ostendit Filium benignissimi Patris, qui sic dilexit mundum ut eum ad nos miserit : sed enim Unigenitum illum, dilectum Agnum Dei immolatum, propitiationem factum pro nostris in Deum et Patrem inimicitias, quasi visibilem ante oculos nostros statuit sacrum illud mysterium, qui divinæ gloriæ factus hæres confusionem tantam atque ignominiam ab hominibus sibi subjectis inustum contempsit, ut ab alienatos, inimicos, hostes, per suas passiones, per vulnera, per ignominiam liberaret, paci restitueret et Dei familiares efficeret : quid ergo, frater et coepiscope, nos facere oportet ? quale cor habere, quamnam sollicitudinem et anxietatem, cum videamus quosdam in invicem insanientes et pro pace inimicitiarum studiosos ? Et hæc dico de singulis et vicissim : quantam igitur adhibere debemus vigilantiam ad eos qui ita a diabolo sunt affecti conciliandos, revocandos ad pacem et persuadendos ut per charitatem ad unionem redeant ? Sed cum non unus aut duo, aut decem, aut multo plures, domus tota, aut civitas, sed et gens tota contra totam gentem, imo ejusdem fidei, prohemorum dolorum pondus ! diaboli efficacia in istud malum impingunt, quid faciemus ? quid excogitabimus ? quid sapiemus ? quæ dies aut quæ nox nos a tanta sollicitudine et anxietate requiescere faciet ?

γράφομεν τῆς κοινῆς φροντίδος, ἣν ὡσπερ ἡμεῖς ἀδιαλείπτως φέροντες στενάζομεν καὶ θρηνοῦμεν, οἶδα ὅτι καὶ αὐτὸς ὁμοίως φέρεις, καὶ ἄρτος σοι τὰ δάκρυα γίνεται· ἐκ τῶν ἡμετέρων γὰρ τὰ ὑμέτερη διδασκόμεθα· ὧν γὰρ τὸ ἔργον καὶ ἡ διακονία κοινῆ, τούτων εἰκὸς κοινὰ γίνεσθαι τὰ πάθη καὶ τοὺς καμάτων· ἀλλ' ὅτι μὲν ἡ αὐτὴ συνοχὴ καὶ τὰ ὅμοια κεντεῖ ἄλγη τὴν σὴν καρδίαν, οἷα καὶ ἡμᾶς, ἀρκεῖ τοσοῦτον ἐπιμνησθῆναι,

Λοιπὸν δὲ ἤδη τῆς οἷον συνομιλίας καὶ τῆς κοινῆς ἀπαρχόμεθα συνδιασκέψεως· ἄλλοι μὲν ἄλλαις ἀπετάγησαν διακονίαις ἐν τῇ παρουσίᾳ ταύτῃ ζωῆ, βασιλεῖς λέγω καὶ ἄρχοντας πόλεων, ἐπιστάτας πραγμάτων ἄλλων, οἰκονόμους τῆς διοικήσεως, ὧν ἕκαστος πρὸς ἣν ἔλαθε τάξιν ἀφορῶν, τὸ οἰκεῖον ὅστις ἐμφρῶν σπουδάζει ἀμέμπτως ἔργον ἐπιτελεῖν· ἡμεῖς δὲ οἱ περίστασθαι τῷ ἀγίῳ ἀποτεταγμένοι θυσιαστηρίῳ, εἰ καὶ πολλῶν ἄλλων χρεῶσται καθεστίχαμεν ἐπιτελεῖν τὴν διακονίαν, ἀλλὰ γε πρὸ παντὸς ἑτέρου τὸ τῆς εἰρήνης ἔργον καὶ τὸ διώκειν ἐκ μέσου τὰ σκάνδαλα καὶ τὴν ἐχθραν, εἰς ὑπουργίαν ἐλάβομεν. Ἡ γὰρ τῆς φρικτῆς ἱερουργίας θυσίας, ἣν εἰς ἀνάμνησιν ἐπιτελοῦμεν τοῦ ἵνα καταλύσῃ τὴν αἰώνιον ἐχθραν, τὴν βίασαν ἐκείνην πρὸς Θεὸν τῶν ἀνθρώπων μανίαν καὶ ἀνέλπιστον εἰς σπουδὰς εἰρήνης συμβῆναι ὑπομείναντος ἕσα ὑπέμεινε, τὰ ἐμπτύσματα, τὰ ραπίσματα, τὸν θάνατον τῶν κακουργῶν, τοῦτο ἡμῖν παρακλεῖνται διὰ παντὸς τὸ πάση δυνάμει, πάση περινοίᾳ, παντὶ λόγῳ τῆς εἰρήνης εἶναι σπουδαίους συμμάχους, τῆς ἐχθρας πολεμίους, καὶ πάση ψυχῇ ἀποκλείειν τὴν εἰσοδὸν τῶν σκανδάλων· ἐπεὶπερ οἷον ἐπ' ὄψιν ἡμῖν τοῦτο δὴ τὸ μέγα τῆς ἱερουργίας μυστήριον ὑποδείκνυσιν, αὐτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ φιλανθρώπου Πατρὸς, ὃς τοσοῦτον ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε τοῦτον ἐξοπιστεῖλαι πρὸς ἡμᾶς· ἀλλὰ γὰρ τὸν Μονογενῆ τοῦτον, τὸν ἀγαπητὸν, τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ θυόμενον καὶ ἐξίλασμα γινόμενον τῆς ἡμετέρας ἐχθρας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ὡσπερ ὀρώμενον τὸ πανάγιον τοῦτο μυστήριον περιστησιν, ὃς κληρονόμος ὧν τῆς θεϊκῆς δόξης, κατεφρόνησεν αἰσχύνῃς τοσαύτης καὶ ἀδοξίας ὑπ' ἀνθρώπων ὑπ' αὐτῷ τολμηθείσης ; Ἴνα τοὺς διεστῶτας, τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς πολεμίους διὰ τῶν οἰκείων παθῶν, διὰ τῶν τραυμάτων, διὰ τῆς αἰσχύνῃς ἀπαλλάξῃ καὶ συνάψῃ τῇ εἰρήνῃ, καὶ οἰκέλους ἀπεργάσῃται τῷ Θεῷ. Τί οὖν, ἀδελφεὲ καὶ συνιερεῦ, δεῖ πράττειν ἡμᾶς ; Ποταπὴν ἔχειν καρδίαν, ὁποίαν μέριμναν, ἠλικὴν ἀγωνίαν, ὅταν τινὰ ὀρώμεν κατ' ἀλλήλων ἐχμαινομένους, καὶ τὴν ἐχθραν ἀντὶ τῆς ἀγάπης ἀλλασσομένους ; Καὶ ταῦτά φημι περὶ τῶν κατ' ἕνα τέως καὶ ἀνὰ μέρος. Πόσῃ οὖν κεχρυστήχαμεν πρόνοιαν φέρειν, ὥστε τοὺς οὕτω διατεθειμένους τὰς ψυχὰς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ συμβιδάσαι, καὶ εἰρηνοποιῆσαι, καὶ πείσαι πάλιν διὰ τῆς ἀγάπης εἰς ἐνότητα συναλθεῖν ; Ὅταν δὲ οὐχ εἷς, οὐδὲ δύο, οὐδέκα, οὐδὲ πολλῶν τούτων πλείους ἑλόκληρος οἰκία καὶ πόλις, ἀλλ' ἔθνος ὅλον πρὸς ὅλον ἔθνος καὶ τότε ὁμόπιπτον, οἴμοι τῶν ἐμῶν παθῶν τὸ βαρύτατον.

ὑπὲρ τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας εἰς τὸ κακὸν τοῦτο περιηρέθησαν, τί ποιήσωμεν; τί διανοηθῶμεν; τί φρονήσωμεν; πῶς ἡμέρα ἢ νύξ ἀναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς τοιαύτης μερίμνης, ἢ τῆς συνοχῆς;

Προῆλθε μὲν ἄχρι τούτου ὁ λόγος, ὡς περ προῆλθεν· ἄρτι δὲ ὡς περ αὐτὰ τὰ πράγματα ἀναλαμβάνοντα φωνήν, τρανότερον φθέγγεται. Ἐκίνησεν ὁ τῆς κακίας πατήρ διάβολος, ὁ τῆς εἰρήνης πολέμιος, μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ὄπλα καὶ ἐξίψη· ἐξέμηνεν αὐτοῦς κατ' ἀλλήλων, ἐνήργησεν ὅσα ἐνήργησεν μέχρι τῆς σήμερον· φεῦ τοῦ πλήθους τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν! Τίς δυσωπήσει; τίς γενήσεται μεσίτης; τίς Θεοῦ συναντιλαμβανομένου στήσει τὴν τοσηῦτον ὄλεθρον τῶν ἀνθρώπων; τίς μαινομένην τὴν γῆν ἐξ αἰμάτων Χριστιανικῶν ἀποπαύσει; καὶ τίς ἕτερος; τοῦτο ἐμὸν καὶ σὸν τὸ χρεώστημα· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν αὐτῆς, ἣ παρίσταται πᾶσα καρδίας ἐνθύμησις, ἐξεπίσταται· ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπετρέψαμεν τὴν τοῦ πολέμου ἐγγείρησιν· καὶ τοῦ κακοῦ ἐκνικήσαντος παραινοῦντες οὐ διελέψαμεν, ὥστε ρίψαι μὲν τὰ ὄπλα, ἀντιλαθῆσθαι δὲ τῆς πρὸς Βουλγάρους εἰρήνης καὶ ἀγάπης, καὶ τῆς πατρικῆς πρὸς αὐτοὺς διαθέσεως· καὶ Θεοῦ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἀψαμένου, καὶ οἱς ἠπειθήσαν πρότερον μεταφρόνησαν, καὶ οἷς μετὰ ταῦτα παρηγέσαμεν, πρόθυμοι ποιεῖν τὰ παραινοθέντα γεγονῆσι, καὶ ἐξ ἐκείνου καιροῦ καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὰ τῆς εἰρήνης ἐπιζητοῦσι, καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, καὶ τὰ τοῦ πρὸς ὑμᾶς πολέμου μεμισήκασι πράγματα. Ἀλλὰ τί εἶπω; Ὁ ἐξ ἀρχῆς φθονήσας τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, δριμύν ἔσχε καὶ νῦν τὸν φθόνον κατὰ τῆς ἐνώσεως Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, καὶ ὅτι ἔφθασεν ἀνάψαι τὴν πυρκαϊάν τῆς ἐχθρας, χαίρει τῷ ψυχοφθόρῳ τούτῳ πυρὶ, καὶ πολὺν τὸν ἀγῶνα ποιεῖται τῆς τούτου ἀνάψεως, καὶ οὐ συγχωρεῖ τῷ καλῷ καὶ ἀγαπητῷ υἱῷ μου τῷ φρονιμωτάτῳ, τῷ δεσπύζειν Βουλγάρων λαχόντι, τῆς ἐαυτοῦ γενέσθαι καλοκαγαθίης, καὶ πρὸς τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης ἐπιστραφῆναι, καὶ τῆς ἀρχαίας γενέσθαι γλυκύτητος· ἀλλ' αἰεὶ τι ὁ φθονερὸς, ὁ τῶν καλῶν διώκτης ὑποβάλλων πικρὸν ἐνθύμημα ἐν τῇ γλυκεῖα τούτου ψυχῆ, σπουδάξει τὴν γλυκυτάτην διώκειν εἰρήνην.

Ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ πονηροῦ δαίμονος τοιαῦτα. Ἡμεῖς δὲ Θεῷ πεποιθότες, καὶ τῇ τοῦ ποθεινοῦ υἱοῦ μου ἡμερότητι ὡς οὐκ ἀποτευξόμεθα τοῦ σκοποῦ, γράμμα πρὸς αὐτὸν ἐξεπέμψαμεν, ἐκεῖνα παρακαλοῦντες, ἐκεῖνα δυσωποῦντες, ὅσα τῆς αὐτοῦ φιλαγάθου ἐστὶ ψυχῆς οἰκεία, ὅσα τῆς ἐκείνου καρδίας. Καὶ γὰρ εἰ καὶ βραχὺν χρόνον, ἀλλ' ὅμως καὶ ἡμεῖς, ὅτε εἰς ὄψιν αὐτῷ κατέστημεν, ἐλάβομεν πείραν τῆς αὐτοῦ φύσεως· καὶ ἐγνωμεν τὴν συνέσειν, τὴν πραότητα, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν χρηστότητα, καὶ ὡς πάσης ἀπηνείας καὶ ἰσαμύτητος ἄλλοτρία ἢ τούτου φύσις καθέστηκεν. Ἐγράψαμεν οὖν πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ εὐέλπιδες ἐσμεν, ὡς δυσωπήσει μὲν πρῶτον τοῦτον ὁ δοῦς αὐτὸν Βουλγάρων δεσπύζειν Θεός, δυσωπήσει δὲ καὶ τὸ οἰκεῖον ἡμέρον καὶ φιλάγαθον· δυσωπηθήσεται δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας παρακλήσεως. Τὸ μὲν ἡμέτερον τοιοῦτον, καὶ ἀποσαλεύομεν ἐν τοιαύταις ἐλπίσιν. Ἔστω δὲ καὶ τῆς ὑμῶν ἀρχιερωσύνης ἐπὶ τοῖς κοινοῖς πάθεσιν ἀλγυνομένης, ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς, τῇ τοσαύτῃ τῶν κακῶν περιλύσει, καὶ ὡς οἴκησεν κακότη-

Usque modo, ut potuit, processit sermo noster; nunc vero rei ipsæ, quasi vocem usurpantes, vehementius clamant: malitiæ parens, pacisque inimicus, bella inter Romanos et Bulgaros excitavit gladiosque stringi fecit; illos in invicem furore implevit, quæ usque modo facta sunt, fecit; prohi! delictorum meorum multitudo? quis erit populus? quis mediator existet? quis, adjuvante Deo, tantam hominum perniciem cessare faciet? quis terram prohibebit, ne ultra Christiano sanguine polluatur? Sed quis alius? meum ac tuum opus; nos vero, scit ipse cui cordis patent cogitationes, a principio belli susceptionem avertere conati sumus: et postquam fuerit exortum illud malum, non cessavi exhortari ad arma projicienda, resumendamque cum Bulgaris pacem atque dilectionem, majoremque mentis affectum; Deus autem cum eorum corda tetigisset quæ prius abnuerunt senserunt, et parati fuerunt ad facienda quæcumque postea suasi, atque ex eo tempore ad usque nunc pacem desiderant charitatisque conjunctionem atque bello odio habent; sed quid dicam? qui a principio hominum generi invidit, ille violenta hodie effertur invidia contra Romanorum atque Bulgarorum unionem, et accenso primum inimicitiarum incendio pernicioso illo igne nunc gaudet ac maximis conatibus illius flammam excitat, nec sinit optimum et dilectum ac prudentissimum filium nostrum, Bulgarorum principem sua uti probitate et ad pacis bonum se convertere, pristinamque bonitatem suam ostendere; sed semper invidus ille ac bonorum insecutor acerbos in lenem ejus mentem immittens, suavissimam pacem amovere molitur.

Illam nefarii dæmonis sunt opera; nos vero Deo confidentes et desiderabilis nostri filii mansuetudini nostrorum votorum composites fore, litteras ad eum misimus, modo exhortantes, modo obsecrantes, secundum mentis ejus cordisque dispositiones proprias: brevi quidem tempore, sed tamen ejus naturam, cum in ejus præsentia essemus, probe sumus experti; agnovimus quippe ejus prudentiam, mansuetudinem, moderationem, bonitatem, alienamque prorsus ab omni crudelitate et impudentia naturam: pro pace igitur intercedentes scripsimus, et bona nobis est spes, cum esse flectendum primo a Deo qui ei Bulgarorum dominationem concessit, deinde propria lenitate et benignitate: flectetur etiam nostris exhortationibus; talia fecimus et tali spe inimitur; vestri porro est archiepiscopatus, quia super communibus calamitatibus lugetis, communibusque doloribus, ac tanta malorum inundatione, et quia quasi proprium vobis est illud negotium, meam adjuvare legationem, placareque et suppliciter dilectum nostrum filium exorare.

μένης τὸ τοῦ πράγματός χρῆσθημα, συνεπλαθέσθαι τῇ ἡμετέρᾳ πρεσβείᾳ, ἐξευμενίσασθαι, καθικετεῦσαι τὸν ἡγαπημένον υἱὸν ἡμῶν.

Plurima sunt quæ unam obsecrationem juvare possunt : primo quidem quod prius diximus, id est Christi et Dei nostri inconsolabilis dolor quod qui præclarum ejus nomen portant, quod ut nobis donaret sicut ovis ad occisionem ductus est *, in invicem belluina feritate efferrantur, sancta quoque templa in quibus Deum implorat pro se ipso, pro conjuge, pro liberis et universa gente cuius constitutus est princeps, sacrum etiam et immaculatum corpus et sanguis, quæ manducans et bibens firmam spem habet sanctitatis fieri se participem ; tuis sermonibus ob illius oculos pone, quæ propriis oculis et ante tua dicta vidit nec ignorare potest, universam quam peragravit terram omnino desertam loco pristini ornatus, agrorum miserandam deformitatem ob segetes vineasque et arbores ; commemorata sacrarum Deo ædium eversionem, quas priorum manus in Dei gloriam tanto labore ædificaverunt ; adde etiam ruinam venerabilium monasteriorum, in quibus monachi, in quibus virgines hymnos Deo sine intermissione canebant, quæque nunc jacentia relinquuntur. Adde quoque diversas hominum cædes, prohi ! nimia dæmonis scelesti vis misera ! sanctorum monachorum, virginum mulierumque cadavera dispersa atque insepulta, canibusque et bestiis prædam objecta.

τῶν μοναζόντων ἀνδρῶν, γυναικῶν ἐβριμένα σώματα, καὶ μηδ' αὐτὸ τοῦτο ταφῆς ἡξιωμένα, ἀλλὰ κυσὶ καὶ θηρίοις εἰς βρῶσιν προτεθειμένα.

Quid autem ea dico ? Magnam habes et ineffabilem copiam in illa non audita tragœdia et potissimum in mansuetudine et perfectissima illius quem obsecrabis prudentia, unde adjuvetur intercessio : sed enim meis tuisque simul dolore et pro communi salute et pace permotus debita sollicitudine, ea etiam quæ ad eum pertinent demonstra : nostrum porro pro nobis officium eo modo imple quo nosmetipsi si aulessemus : manus illius complectere, genua prehende, et, si opus est, etiam pedes, uno verbo, nihil aut dicere, aut facere omittas, usquedum ad pacis bonum superna mansuetudine inclinetur dulcis filii nostri animus, virique ab eo mittantur per quos renoventur pacis fœdera, evanescant belli inimicitiarumque mala, pellatur diabolus qui communibus Romanorum Bulgarorumque malis gaudet, redcant libere venerabilis dilectio præclaraque illius bona per quæ lætitia honorumque copia utrique populo accedent ac crudelissimorum sensus malorum, vultus demissio atque mœstitia e medio tollentur.

καλῶν ἀπόλαυσις ἀμφοτέροις τοῖς λαοῖς προσγενήσεται, τῶν χυλεπωτάτων δὲ πραγμάτων ἡ πείρα καὶ ἡ κατῆφεια καὶ ἡ σκυθρωπότης τῶν προσώπων ἀφανισθήσεται.

XIII. Ad primum Simeonis hominem.

Maximarum potentiarum ministri maximis virtutibus et meritis ornantur, filii mi, eoque magis qui

Ἐχεις πολλὰς ἀφορμὰς συνεργούσας πρὸς τὴν ἐκείνου δυσώπησιν · πρῶτον μὲν, ὅσα ὁ λόγος προλαβὼν εἶπε, τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τὸ ἀπαρμύθητον ἄλγος, ἐφ' οἷς οἱ τὸ ἐκείνου τίμιον φέροντες ὄνομα ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀχθέντος, ἵνα τοῦτο ἡμῶν τὸ ὄνομα χάρισηται, κατ' ἀλλήλων ἐξεθηριώθησαν, τοὺς ἱεροὺς ναοὺς ἐν οἷς πρὸς ἔντευξιν εἰσέρχεται τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ὑπὲρ παιδῶν, καὶ ὄλου φημὶ τοῦ ἔθνους, οὗ δεσπόζειν κατέστη, τὸ ἅγιον καὶ πανάχραντον σῶμα καὶ αἷμα, ὧν ἐσθίων καὶ πίνων ἀδιστακτοὺς ἐλπίδας ἔχει ἀγιασμοῦ μέτοχος γίνεσθαι. Παράστησον αὐτῷ διὰ τῶν σῶν λόγων ἐν ὀφθαλμοῖς ὅσα ἐκείνος οἰκείαις ἔψει καὶ πρὸ τῶν σῶν λόγων θεαμένος οὐκ ἀγνοεῖ, τῆς γῆς ὄσσην διήλθε τὴν ἐρημίαν τὴν ἀντὶ τῆς ὀριωμένης ἄχρι τοῦ νῦν ὠραιότητος, τῶν χωρῶν ὄσση ἐκ τῶν σταχύων, ὄσση ἐξ ἀμπέλων, ὄσση ἐκ τῶν ἄλλων ἀκροδρύων ἐλεεινὴν ἀμορφίαν. Ἀνάμνησον αὐτὸν τῆς καταστροφῆς τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ οἰκῶν, οὓς εὐσεβῶν χεῖρες εἰς δόξαν Θεοῦ μετὰ πολλῶν καμάτων ἀνήγειραν. Πρόσθε τὴν ἀπώλειαν τῶν σεμνῶν διαιτημάτων, ἐν οἷς μονάζοντες, ἐν οἷς παρθένοι διὰ παντὸς ὕμνους ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ, καὶ νῦν ἐν ἐρεπίοις λέλειπται κατακείμενα · πρόσθε ἐπὶ τούτοις τὰς πολυτρόπους τῶν ἀνθρώπων σφαγὰς, οἷμοι τῆς τοσαύτης τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἰσχύος, τῶν ἱερέων,

Καὶ τί λέγω ταῦτα ; Ἐχεις πολλὴν καὶ ἀμύθητον ἐκ τῆς ἀνιστορήτου ταύτης τραγῳδίας τὴν εὐπορίαν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν τοῦ δυσωπημένου ἡμερότητα, καὶ τὴν τελειοτάτην φρόνησιν εἰς τὸ συγκαταπράξασθαι τὴν πρεσβείαν · ἀλλὰ γὰρ κινούμενος ταῖς κοινῶς ἐμέ τε καὶ σὲ ἀπαραιτήτως συνεχούσαις ὀδύναϊς καὶ ταῖς ἐχούσαις ἡμᾶς ὀφειλέτας μερίμναις ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ εἰρήνης, ἐπίδειξαι μὲν καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ · πλήρωσον δὲ καὶ ἀνθ' ἡμῶν τὰ ἡμέτερα ὅσα εἰ παρόντες ἂν αὐτοὶ διεπραξάμεθα · χεῖρας περὶ πτυξαι, λαβοῦ γονάτων, εἰ δεήσει καὶ τῶν ποδῶν, καὶ ἀπλῶς λόγοις καὶ πράγμασι μὴ ἀπόσχη πάντα ποιῶν, ἕως ἂν τῇ ἀνωθεν εὐμενεῖα πρὸς τὸ τῆς εἰρήνης καλὴν ἢ γλυκεῖα τοῦ ἡμετέρου τέκνου συνέλθῃ ψυχῇ, καὶ ἀνθρωποὶ παρ' αὐτοῦ ἐξίποσταλῶσι, δι' ὧν ἀνακαινισθῆσεται μὲν τὰ τῆς εἰρήνης, καταργηθῆσεται δὲ τὰ τῶν πολέμων καὶ τῆς ἐχθρας, ἀπελαθήσεται δὲ καὶ διάβολος ὁ ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἐπορχούμενος, παρβρυσιάσεται δὲ πάλιν ἡ τιμιωτάτη ἀγάπη, καὶ τὰ ἐκείνης τίμια πράγματα, ἐξ ὧν εὐφροσύνη καὶ τῶν

ΙΓ'. Τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ τοῦ Συμεῶν.

Τῶν μεγάλων ἐξουσιῶν εἰ ὑπηρέται μεγίσταις ὀρεταῖς, τίκνον ἡρώων, κοτμοῦνται καὶ κατορθώ-

* Isa. LIII, 7.

μασι, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσον καὶ οἰκειότεροι ὄν-
τες γνωρίζονται. Τοιοῦτόν σε ὄντα ἐπιστάμενοι, καὶ
τοῦτο συνεπιστάμεθα ὅτι καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων
λόγων ἐκεῖνα διανοῆ, ὅσα τῷ μεγέθει πρέπει τῆς
τῆς ἀρετῆς. Ἐπεὶ οὖν οὕτως ἔχομεν περὶ σοῦ, εἰς
τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν τοῦ γράμματος ἐκινήθημεν
μεγάλην τε οὔσαν, καὶ διὰ τῆς σῆς φρονήσεως κατ-
αρθωθῆναι ὀφείλουσαν. Ἔστι δὲ αὕτη περὶ τῆς
εἰρήνης, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν,
περὶ τοῦ παῦσαι τὰς σφαγὰς καὶ τὰς χύσεις τῶν
αἱμάτων καὶ τῆς ἄλλης κακώσεως, ὅση ἐκ τῶν πο-
λέμων γνωρίζεται· ὧν οὐδὲν μείζον, οὐδὲ φρονίμων
ἀνθρώπων καὶ μέγιστον κλέος ἐχόντων ἔργον ἐστὶν
ἰδεῖν οἰκειότερον. Περὶ τούτου ἐγράψαμεν καὶ τῷ
μεγαλοδόξῳ καὶ πεποθημένῳ ἡμῶν υἱῷ, καὶ οὐκ
ἀγνωστοῦμεν, ὡς ἡ ἐκείνου φιλάγαθος ψυχὴ ἡ πραεὶα
καὶ ἡμερος, εἰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν
ταύτη πικρίας ἐνέθηκε σπέρματα, προσέξει τοῖς
ἡμετέροις λόγοις εὐμενῶς. Ὅμως καὶ σὲ κινῶμεν
διὰ τοῦ γράμματος συνεπιλαβέσθαι καὶ ὡς εὖνον
αὐτοῦ καὶ οἰκεῖον θεράποντα τὴν ὄντως μεγάλῃς
δόξης αὐτῷ πρόξενον ὑπουργίαν ἐξυπηρετήσασθαι.
Ἐν πολλοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις, ὡς καθαρὸν σώζων τὴ
φίλτρον πρὸς αὐτόν, ὡς τῆς αὐτοῦ ἐγγιέμενος τιμῆς
τε καὶ δόξης ἐξυπηρετεῖσθαι τούτῳ σπουδάζεις,
ἀλλ' οὐδενὶ ἐπ' ἄλλῳ πράγματι, ὡς ἐν τούτῳ, γνωρισθῆση
ἐξυπηρετούμενος τὰ εἰς -τιμὴν καὶ δόξαν
αὐτῷ, οὐδὲ τὸ πρὸς αὐτόν φίλτρον ἐπιδεικνύων καὶ τὸ
τοῦ ἔρωτος διάπυρον πρὸς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην.

Ἐνθυμήθητι γάρ, τέκνον ἡμῶν, τὰ τοῦ πολέμου
κακὰ, τὰ ἐκεῖθεν τοῖς ἀνθρώποις καταλαβόντα
ἀλγεινὰ, καὶ πάλιν τὰ τῆς εἰρήνης καλὰ, καὶ τὴν
ἐξ αὐτῆς ἐγγινομένην τοῖς ἀνθρώποις ἀπόλαυσιν.
Καὶ ταῦτα συγκρίνων, σκέψαι πόσης αὐτῷ γενήσῃ
πρόξενος τιμῆς καὶ δόξης, εἰ Θεοῦ συνεπιλαμβάνον-
τος ἀντὶ τῶν πολέμων, ἀντὶ τῶν σφαγῶν, ἀντὶ τῶν
αἰχμαλωσιῶν, ἀπλῶς ἀντὶ τοῦ μεγάλου τῶν ἀνθρώ-
πων ὀλέθρου, ἐξυπηρετήσεις αὐτῷ ταύτην τὴν ἐν-
θεον ὑπηρεσίαν, τὸ ἐπαινέσθαι διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς
εἰρήνης, καὶ δοξάζεσθαι, ἀλλὰ μὴ τὰ ἐναντία πορί-
ζεσθαι· οἷα τὰ ἐκ τῶν πολέμων κακὰ. Οὐ μὴ δεηθῆς
λόγων πολλῶν, οὐδ' ἀποστραφήσεται σου τὴν δέησιν
ἡ καλὴ ἐκείνου καὶ φιλάρετος ψυχὴ, μόνον προθυ-
μήθητι, μόνον δυσωπῆσαι βουλήθητι· καὶ πέπεισμαι
ὡς ἔτοιμον ὄντα ὑψεῖ τὴν θεῖαν εἰρήνην ἐπιζητοῦντα.
Τοῦτο δὲ οὐκ ἀπλῶς λέγω, ἀλλὰ πεπεισμένος ἐξ ὧν
ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς εἰργάσατο· τοὺς γὰρ αἰτίους
τοῦ πολέμου, καὶ τῆς τοσαύτης μαιφονίας, κρίμα-
σιν οἷς αὐτὸς οἶδε δίκαιοις, ἐκ μέσου πεποίηκε, τὴν
ἀξίαν δίχτην καὶ ἀρμόζουσαν τῇ τοσαύτῃ αὐτῶν πο-
νηρίᾳ ἐπιθείς. Διὰ τοῦτο οὐδ' ἡμεῖς πλέον ἐγνώκα-
μεν ἐκτείνειν τὸν λόγον, οὐδ' ἐνοχλεῖν σε τῷ μήκει
τοῦ γράμματος, ἀλλὰ μόνην εὐχὴν προσεπιτιθέα-
μεν, ὡς εἴη Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν κάκεινον τιμῶν
καὶ δοξάζων καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
ἐκ τοῦ τὴν εἰρήνην ἐπιτελέσαι, καὶ σὲ, τέκνον
ἡμῶν, ἐπιπλέον οἰκεῖον δεικνύς τῷ οἰκεῖν δεσπότη καὶ
ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγαπώμενον, καὶ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης
προαιρέσεως καὶ σπουδῆς τῶν αἰωνίων καταξίων ἀγαθῶν.

ΙΔ'. Συμῶν Βουλγάρῳ.

Τέκνον ἡμῶν ποθεινότατον, καὶ φίλων ἀρχαίων
καὶ νέων ὁ γλυκύτατος φίλος, ἀκουσον ὡς τέκνον

A plus ad eas appropinquant : te ejusmodi esse scien-
tes, id quoque scimus, te videlicet ante nostras
litteras ea sentire quæ tuæ virtutis decent præstan-
tiam ; ea de te sentientes venimus ad præsens scri-
pti nostri objectum quod quidem maximum est et
tua prudentia indiget : de pace res est, quam nobis
donavit Christus Deus noster, de fine quoque cæ-
dium, sanguinis effusionis cæterarumque calamita-
tatum quas ex bello nasci notum est : quo majus non
est opus nec dignius consideratione virorum pru-
dentium et illustrissimorum : de quo scripsimus
jam ad gloriosum atque desiderabilem filium no-
strum, nec desperamus quin illius optima, lenis et
mansueta mens, licet peccatorum nostrorum mul-
tudo ei amaritudinis semina injecerit, nostris ser-
monibus benigne attendat : te tamen hisce exhor-
tamur litteris ad nos adjuvandum, et, tanquam
benevolum et familiarem ministrum, operam ei præ-
bendum quæ ei magnam sane gloriam conciliabit :
si nullis quippe aliis, ut qui integrum erga eum
amorem servat illiusque honorem et gloriam desi-
derat, illi ministrare studes, in re autem nulla alia
illius magis procurare honorem et gloriam videbe-
ris neque ostendere tuum erga eum amorem ar-
densque in Dominum studium.

Recogita siquidem, fili mi, belli mala doloresque
homines invadentes et rursum pacis bona delicias-
que ex eo hominibus natas ; quibus perpensis,
vide quanti honoris quantæque gloriæ illi auctor
eris, si Deo adjuvante, pro bellis, pro cædibus, pro
captivitatibus, uno verbo, pro maxima hominum
pernicie, divitiis ei operam naves ut ad pacis bona
redeat gloriamque sibi conciliet, non autem quæ ex
belli malis, infamiam : multis verbis non erit tibi
opus, tuam non rejiciet deprecationem illius optima
mens virtutisque amans ; confidas tantum ac sup-
plicare velis, et mihi persuasus sum illum fore pa-
ratum divinæque pacis cupidum ; id autem non in-
consulte dico, sed iis quæ fecit Deus clemens per-
suasus : auctores etenim belli et tam multorum
homicidiorum, judicio, ut ipse novit, justo, e medio
sustulit, æquam tantæque malitiæ consonam pœ-
nam repetens ; propterea sermonem non protrahere
duximus ne longiore epistola tibi tædium afferamus,
sed hanc solum addimus precationem : utinam
Christus Deus noster illum ipsum honore et gloria,
pro conciliata pace, in hac vita præsentis et in fu-
tura exornet, et te, fili mi, domino tuo chariorem
et familiariorum faciat, et pro isto tuo studio atque
diligentia, bonis donare dignetur sempiternis.

ΧΙV. Ad Simonem Bugarum.

Fili mi desideratissime, veterum atque novorum
amicorum suavissime, ut filius et ut amicus, audi ver-

Patris qui te a principio dilexit et etiamnum diligit et geminam erga te charitatem in Spiritu sancto servat, iis quæ scribinus, attende, fili; in Deo enim persuasum habemus oblectantia et jucunda nos scripturos, factis amicitia nomen corroborantes: audi, rursum dico, ut vir Dei, ne plura dicam, nuntia divinam tuam mentem sanatura: si enim pro temporali potestate, excitatis a diabolo scandalis per eos qui contra tuum mihi dilectum decertavere caput, ira commotus fuisti, atque non juxta mea vota sentis, scio tamen evidenter te de Ecclesiæ malis, id est, dilaceratione et filiorum ejus dissidentia, contristatum quoque esse et nostrarum acerbarum mœsticiarum fuisse participem, in his etiam Christum honorantem Deum nostrum a quo tibi regnare et incolumis esse datum est, et in futuro sæculo dabitur salus et sine sine gloria, ut speramus et speramus.

Nuntiamus, fili mi, nuntia quæ audire omnium tibi gratissimum, nobisque nuntiare convenientissimum ac maxime proprium; unita est Dei Ecclesia, cessavit illius qui a principio eam conturbare maligne conatus est, procella, unita est quodammodo et cessavit procella: qui quidem se a nobis separaverant et sua separatione rationi valedixerant, eos suæ ambitionis pœnituit et Dei gratia ad nostrum sensum sunt reversi; quod petebat Ecclesia, id confessi sunt; et, ne plura dicam, suum peccatum confitentes in Ecclesiæ ulnas benigne apertas venerunt; occludebat enim usque modo suas ulnas Ecclesia humano more, quia illi humano etiam more senserant et qua nescio de causa contradicere amaverant; postquam autem illa omnia removeri Deo placitum fuerit, divina interveniente pace, in unum coaluimus et recepti sunt tanquam germani filii qui hucusque a nobis discederant, illis quasi propriis membris adunati sumus et tandem Ecclesia Dei unum est caput, primo pontifice et Deo nostro et nobis indignis, archiepiscopo tamen, congruenter quoque coagmentata et secure gubernata: præter paucos, qui, cum possent bona agendi ratione innotescere, ne vitam sine nomine transigerent, suadente sua malitia, non sunt veriti, sua separatione cupientes, quantum in ipsis esset, clarescere, Ecclesiæ unitatem labefactare; cæterum non omnino illis satis erit caput habere magnum Deum et summum pontificem nostrum, sed sive nunc, sive postea suo capiti se adjungent; qui ni faciant, nihil inde: ipsi enim in loco quidem a se electo jacebunt; sancta vero Dei Ecclesia perturbationis suæ causa exempta, propria stabilitate gaudet Christo suo sponso gratias agens quod scandalis sit liberata suosque circum se liberos stantes conspiciat, quoscumque non potuit qui hominem a principio felici despoliavit amicitia, sacra nunc plenitudine abducere.

ἀπηλλαγμένη, ἔχει τὴν ἰδίαν τάξιν εὐσταθῆ, εὐχαριστοῦσα Χριστῷ τῷ νυμφίῳ αὐτῆς, ὑπὲρ ὧν τῶν σκανδάλων ἀπήλλακται, καὶ ὑπὲρ ὧν τὰ οἰκεία κύκλω αὐτῆς παριστάμενα καθορᾷ τέκνα, ὅσους μὴ

καὶ φίλος ῥήματα πατρὸς ἐξ ἀρχῆς σε φιλήσαντος καὶ φιλοῦντος καὶ σώζοντος στοργὴν γνησίαν πρὸς σὲ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, πρόσχες, τέκνον ἐμὸν, οἷς γράφομεν· πεποιθήσαμεν γὰρ ἐν Θεῷ ὅτι τὰ συνευφραίνοντα καὶ συνήδοντα γράφομεν, καὶ ἐπὶ τοῖς ἔργοις τὸ ὄνομα τῆς φιλίας βεβαιοῦντες. Ἄκουσον καὶ πάλιν φημι ὡς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος συντόμως εἰπεῖν, εὐαγγέλια ψυχῆν θεοφιλῆ θεραπεύοντα· εἰ γὰρ καὶ πρὸς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ τὰ σκάνδαλα κεκινηκότος δι' ὧν κατὰ τῆς σῆς ἡγωνίσαντο τιμίας ἐμοὶ κεφαλῆς ἐξετραχύνθης, καὶ ἄλλως ἢ ὡς ἔστιν εὐχὴ μοι διατίθεσαι, ἀλλ' ἐπίσταμαι ἀκριβῶς ὅτι ἐπὶ τῷ πάθει τῆς Ἐκκλησίας, λέγω δὴ τῷ σπαραγμῷ καὶ τῇ διαστάσει τῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ συνήλγεις, καὶ συνείχου μεθ' ἡμῶν πικραῖς ταῖς ἰδύναις, τιμῶν καὶ ἐν τούτῳ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, παρ' οὗ σοὶ καὶ τὸ ἄρχον καὶ τὸ σώζεσθαι, καὶ ἡ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀποκείσεται σωτηρία, καὶ τιμὴ ἀτελεύτητος, ὡς γε εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν.

Εὐαγγελίζομεθά σοι, τέκνον ἡμῶν, εὐαγγέλια, ὧν καὶ σοὶ τὸ ἀκοῦσαι πάντων ἡδύτατον, καὶ ἡμῖν τὸ εὐαγγελίσασθαι πρεπωδέστατον πάντων καὶ οἰκειότατον. Ἦνωται ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, ἐπαύθη τοῦ ἐξ ἀρχῆς πονηρευσαμένου ταύτην ἐκτραύσσειν ἡ καταγιγῆς, ἡνωται δὲ πᾶς καὶ ἡ καταγιγῆς πέπαυται. Οἱ μὲν ἐξ ἡμῶν κεχωρισμένοι καὶ τοῦ ἰδίου ἀντεχόμενοι χωρισμοῦ ἀπετάξαντο τῷ οἰκείῳ φρονήματι, μετέγνωσαν ἐφ' οἷς ἐφιλονείκουν, καὶ συνήλθεν χάριτι Θεοῦ τῷ ἡμετέρῳ φρονήματι· καὶ ὁ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐζητεῖτο, κοινῇ τούτοις συνωμολογήθη· καὶ συντόμως εἰπεῖν τὸ οἰκεῖον ὁμολογήσαντες πταῖσμα, ταῖς ἀγκάλαις προσῆλθον τῆς Ἐκκλησίας φιλανθρώπως ὑπανοιγέσαις αὐτοῖς. Ἀπέκλειε μὲν γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος ἡ Ἐκκλησία τὰς ἀγκάλας, οἷα τὰ ἀνθρώπινα κάκεινων ἀνθρωπίνως διακειμένων, καὶ οὐκ οἶδα ποταῖς αἰτίαις ἀγαπώντων τοῦ ἀντιλέγειν. Ἐπεὶ δὲ πάντα ἐκεῖνα Θεοῦ εὐδοκία γέγονεν ἐκποδῶν, τῆς θείας μεσιτευσάσης εἰρήνης, συνήλθομεν εἰς ἐνότητα, καὶ προσελάβομεν τοὺς τέως ἐξ ἡμῶν δισταμένους ὡς οἰκεία τέκνα, καὶ ὡς μέλεσιν ἰδίοις συνήφθημεν, καὶ λοιπὸν ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία μία κεφαλὴ τῷ πρώτῳ ἀρχιερεὶ καὶ Θεῷ ἡμῶν, καὶ ἡμῖν τοῖς ἀναξίτοις, ὅμως δ' οὖν ἀρχιερατεύειν ἡξιομένοις, καὶ συναρμολογουμένη, καὶ ἀταράχως διευθυνομένη. Πλὴν ὀλίγων τινῶν, οἳ τὸ γνωρίζεσθαι ἔχοντες ἐξ ἀγαθοῦ τρόπου, ἵνα μὴ τὸν βίον ἀνώγυμον διαπερῶσιν, ἐκ τῆς ἑαυτῶν περινοούμενοι κακίας τὸ δῆλοι τυγχάνειν ὅσον ἐπ' αὐταῖς τῷ οἰκείῳ μερισμῷ, λυπεῖν τὴν ἐνότητα οὐ διευλαθοῦνται τῆς Ἐκκλησίας· πλὴν καὶ οὗτοι πάντως εἰ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν εἰς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ ἀρχιερέως ἡμῶν, ἀγαπήσουσι τυχὸν μὲν νῦν, τυχὸν δὲ μετὰ τοῦτο συναρμολογήσονται τῇ ἑαυτῶν κεφαλῇ· εἰ δὲ μὴ, πρᾶγμα οὐδέν· οἱ μὲν γὰρ κείρονται εἰς ἡν ἡ τούτων ἀπόνοια ἐξελέξατο χώραν· ἡ δὲ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τῆς ταρattoύσης αὐτὴν αἰτίας

ὁ ἐξ ἀρχῆς ἀποσυλῆσας τὸν ἄνθρωπον τῆς μακαρίας οἰκειότητος καὶ νῦν ἀποσυλῆσαι τοῦ ἱερατικοῦ πληρώματος δεδύνηται.

Ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, τὰ εὐαγγέλια, οἷς πέπεισμαι τὴν σὴν εὐφρανθῆναι ψυχὴν ὅσον ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν ἐν ἀνθρώποις παρέχειν εὐφροσύνην εἰδόντων. Τὸ δ' ἀπὸ τούτου τίς μοι τῷ λόγῳ συνεπιλήφεται; Τίς συλλαλοῦντί μοι τῇ φιλάνθρωπῳ καὶ γλυκυτάτῃ ψυχῇ συμπάρεσται κοινωνῶν τῷ λόγῳ; Καὶ ἀναμνήσομέν σε Θεοῦ διδόντος οὐ μὲν οἷον ἐπιλελησμένον τῆς οἰκείας ἡμερότητας, ἀλλ' ὑπὸ ἀνθρώπων οὐκ οἶδα τί περὶ αὐτῶν εἶπω, πλὴν ὅτι κακῶς διαθέσθαι τὰ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων πράγματα διανοηθέντων, εἴτε οἰκοθεν, εἴτε ὑπὸ δαίμονος πονηροῦ πρὸς τοῦτο κεκινημένων, τέως παρεξελθεῖν βιασαμένων, καὶ εἰς πράγματα καταστῆσαι ἃ μηδέποτε οὔτε αὐτὸς ἤλπισας, υἱέ μου φιλάνθρωπότατε, οὔτε ἡμεῖς, οὔτε τις ἄλλος τῶν τὴν σὴν γινωσκόντων ἢ ἀκουόντων φιλάνθρωπον καὶ ἡμερωτάτην ψυχὴν. Τίς γὰρ τοῦτο ποτὲ πρὶν γενέσθαι προσεδόκησεν, ὅτι Συμεῶν ὁ διὰ φρόνησιν μεγάλην, ὁ διὰ τὸ θεοφιλῆς εἶναι εἰς μέγα δόξης τὸ Βουλγάρων ἔθνος ἀγαθόν, ὁ πονηρίαν εἰς τίς ποτε ἀνθρώπων μισῶν, ὁ δικαιοσύνην τιμῶν, ὁ βδελυσσόμενος ἀδικίαν, ὁ κρείττων ἡδονῶν, ὁ τὴν γαστέρα κατάγγων οὐδὲν ἤττον οἷς ἐν ὄρεσιν ἢ ζῶν, ὁ οἴνου ἀγευστος, ὁ κατ' οὐδὲν παραλλάσσων τῶν ἔξω τοῦ κόσμου ζῆν ἐπαγγελιομένων, ἢ ἐν μόνῃ τῇ κυβερνήσει τῆς παρὰ Θεοῦ δεδομένης αὐτῷ ἀρχῆς. Τίς ἂν οὖν προσδοκίαν ἔσχεν ὡς ὁ τοιοῦτος καὶ οὕτω θεοφιλῆς ἄνθρωπος εἰς τὰ νῦν καταλαβόντα χαλεπὰ Ῥωμαίους περιστήσει καὶ Βουλγάρους, καὶ τὴν ἀπειρον τῶν αἱμάτων χύσει καὶ τὴν τῶν αἰμάτων ἐρημίαν, οἷμοι ἐρημίαν ἐκκλησιῶν Θεοῦ, διαίτημάτων παρθένων, αἶ πολλάκις καὶ τὸ ἀναπνεῖν τὸν ἀέρα ἐφείδοντο, μοναστηρίων ἀνδρῶν, οὗ νύκτα καὶ ἡμέραν Θεὸς ὑμνολογεῖτο καὶ ἐδοξάζετο.

Τί με δεῖ λέγειν πόλεων, χώρας ἄλλης, οἰκῶν, ὅσα τοῖς ἀνθρώποις εἰς παραμυθίαν σπουδάζεται τῆς ζωῆς, τὴν ἄλλην συμφορὰν, ὅση τὸ ἀνθρώπινον συνέχει, χηρείαν φημί, ὄρφανίαν, ἀδελφῶν ἀποστέρησιν, αἰχμαλωσίαν, δουλείαν, καὶ ἀπλῶς ἀντὶ τῆς πρώτης Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων εὐζωίας, τὴν ἐλεεινὴν ταύτην μεταβολὴν, εἰς ἣν ἐκ τῶν τοῦ πολέμου κακῶν περιέστησεν; Οὐκ ἐχθρῶν τοῦτο διαπραξαμένων, οὐ τῶν ἔξω τῆς μάχης τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οὐ τῶν ἀλλοτρίων τῆς κληρονομίας τῆς πίστεως, ἀλλὰ τίνων; Αἶ, αἶ τῶν ἐμῶν βαρυτάτων παθῶν! φεῦ τοῦ ἐλσεινοῦ διηγῆματος! πρὸς τοὺς ἐν Χριστῷ πατέρας ἐξεβαρβάρωθη τὰ τέκνα, καὶ τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀλλήλων ἐξεθριώθησαν, οἱ κληρονόμοι τῆς πίστεως καὶ συγκληρονόμοι τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἑαυτοὺς ἐξεπολεμώθησαν. Τίς ἂν ποτε ἤλπισε καὶ πάλιν ἐρῶ τοιαῦτα πάθη, καὶ τοιοῦτων συμφορῶν πράγματα, πρὸ τοῦ ἐν ὄψει ταῦτα ἰδεῖν, Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους καταλαβεῖν; Ἀλλὰ γὰρ, τέκνον ἡμῶν, θεοφροῦρητόν, εἰ καὶ κατέλαβε τοιαῦτα, ὡς εἶθε μὴ ὠφελε, κατέλαβεν ἐξ ἐπιηρείας τοῦ πονηροῦ δαίμονος, κατέλαβεν ἐκ φθόνου τοῦ πᾶσι μὲν ἀνθρώποις

A Hæc sunt, filii mi, nuntia quibus mihi persuadeo magis oblectari tuam mentem quam quavis alia re quæ inter homines possit oblectationem afferre; sed exinde quis meo sermone adiutor erit? Quis mihi tuam humanissimam suavissimamque mentem alluquenti aderit se consocians? Et te, donante Deo, commouefaciam, non quidem oblitum tuæ mansuetudinis, sed exacerbatum ab hominibus de quibus quid dicam nescio nisi eos cogitasse res Bulgarorum atque Romanorum male componere, sive ex se ipsis, sive a scelesto dæmone ad illi motos, te usque progredi coegisse et ad facta impulsisse quæ tu nunquam, humanissime filii, sperasses, neque nos, nec quivis alius inter eos qui humanam et dulcissimam tuam mentem norunt, aut de ea audierunt: quis enim nunquam illa eventura esse existimasset? Si meonem, scilicet, illum, qui ob magnam suam prudentiam, ob pietatem, Bulgarorum gentem ad magnam gloriam evexit, qui malitiam, ut qui maxime, oderat, qui justitiam colebat, injustitiamque exsecrabatur, qui voluptates superabat, qui ventrem non minus coercebat quam qui in montibus degunt, qui vinum non gustabat, qui nihil differabat ab his qui extra mundum vivere prædicantur, nisi in administratione dignitatis tibi a Deo concessæ: quis ergo existimasset talem virum tam piæ in præsentia mala Romanos et Bulgaros esse dejecturum, in enarrabilem sanguinis effusionem, in tantam vastationem, proh dolor! Dei ecclesiarum, monasteriorumque virginum, quarum vitæ sæpissime partitum erat, monasteriorum quoque virorum, ubi die ac nocte ad Deum hymni et laudes decantabantur.

Quid me oportet dicere urbium, agrorum, domorum et omnium quæ homines ad vitæ consolationem curant, ruinam, viduitatem, scilicet, liberorum orbitatem, fratrum privationem, captivitatem, servitutem, uno verbo, pro pristina Bulgarorum et Romanorum felicitate, illam miserandam mutationem, ad quam belli malis devenerunt? Non autem ab hostibus ea facta sunt, nec ab iis qui extra ovile veri pastoris, Christi Dei nostri, sunt, aut ab hæreditate fidei extranei, sed a quibus? Eheu! Eheu! gravissimos meos dolores! proh! miserabile verbum! Contra suos in Christo parentes barbari facti sunt filii, Christique oves in invicem belluina feritate efferati sunt, fidei hæredes, Christique gloriæ cohæredes ad invicem pugnaverunt: quis unquam, rursum dico, tot mala sperasset, totque calamitates, antequam coram oculis viderit, Romanos et Bulgaros esse deprehensuras existimasset? Sed, filii, Dei præsidio fulti, si illa, quæ utinam non accidere oportuisset, nos mala deprehenderunt, non deprehenderunt, nisi malitia nefarii dæmonis, nisi ejus invidia qui omnibus hominibus invidet, maxime vero Christianis: contra Christianos namque invidia

magis accenditur quod eos contra se bellum gerere novit, quod per Christianos universo orbe exterminatus est, et Christiani usque modo illius potestatem humiliant et quam perverse instituit tyrannidem quotidie evertant; quæ propter in Christianos insanit et quantum in se est, omnibus modis studet eos contristare vicissim et malis obruere; ex diaboli quidem, ut dixi, malitia nata sunt mala ista, omne malum superantia: sed etiam ex hominibus sive illius malitiæ cooperantibus, sive mente captis, et sic bonos magis discerni facientibus; qui bellum contra suscitaverunt, sive nefario dæmoni cooperantes, sive mentis infortunio in id consilium acti, suavissimamque tuam mentem ad istam dispositionem redegerunt; ut sæpe etenim accidit minima scintilla accendi flammam inexstinguibilem, ita quoque ex istorum hominum stultitia decidens in cor tuum scintilla magnam illam flammam accendit usque modo inexstinguibilem.

οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ὁ ἐξ ἀφροσύνης ἐμπιστῶν σπινθήρ εἰς τὴν σὴν καρδίαν ἀνῆψε τὴν μεγάλην ταύτην φλόγην, καὶ τέως ἄχρι τοῦ νῦν ἀκατάσβεστον.

Sed, filii mi desideratissime, ne sic vincant mala; neque vir talis, qualis es, non habens prudentia æqualem inter cœtaneos et animi generositate incomparabilis, ab hominibus vulgaribus et vix unius oboli malitia vincaris, neque, eo quod istius modi homines te exacerbaverint, immortalē serves amaritudinem contra Romanum imperium a quo plurima et magna non nescis accepisse beneficia; quid enim ad Romanum imperium et ad ejus populos pertinet, si hic vel ille nullius pretii homuncio contra te audacter sit invectus? Quid ad regem nullius rei consciam, si quidam homines, res illius male gerentes, id consilii adversus te ceperint? Attamen contristatus es: sufficientem pœnam repetisti ab his qui te contristaverant, imo vero æquum multo superantem; quum quis enim illi qui sibi injuriam inferre studet, æquali dæmno affecit, nisi acerbior sit, satis habet; quum autem minio majori, quis jam locus indignandi et volendi magis contristare a quo contristatus est? Non dico de aliquo mansucto, ut tu ipse, et humano, sed quicumque inhumanus et ferox amaritudinem omnem relinquet, furoris ignem comprimet, fœdusque cum eo qui insulse cœperat manus inferre injustas inibit: tu quoque igitur, filii mi, iram dimitte, ad propriam redi lenitatem, facque cessare homicidia cæterasque calamitates quæ a Christianis usque modo Christianos invaserunt.

ἐπένευθε, καὶ ὁδὸς παύσιν ταῖς ἀνθρωποφονίαις, καὶ Χριστιανοὺς μέχρι τοῦ παρόντος γεγύνασι.

Hæc nunc, filii mi suavissime, per atramentum tibi dico; sed si Christus, Deus noster, pax exsuperans omnem sensum, sua exhortatione ita mentem tuam disponat ut nos coram te assistamus et proprio ore hæc et si quid aliud postulet res, loquamur, ad veniendum ad te prompti erimus, nec senectutem timebimus, sed neque infirmitatem neque itinueris labores, dum tantummodo velit ad pacem

Α φθονοῦντος, μάλιστα δὲ Χριστιανοῖς· κατὰ χριστιανῶν γὰρ μᾶλλον πρὸς φθόνον ἐξάπτεται ὁ διάβολος, εἶτι τούτους οἶδε πολεμιωτάτους αὐτῷ, διότι παρὰ Χριστιανῶν ἐκ πάσης ἀπηλάθη τῆς οἰκουμένης, καὶ Χριστιανοὶ μέχρι καὶ σήμερον τὴν δυναστείαν αὐτοῦ ταπεινοῦσι, καὶ ἦν κακῶς ὑποδόμησε τυραννίδα, ταύτην διὰ παντὸς καταλύουσι. Διὰ ταῦτα μάλινται κατὰ Χριστιανῶν, διὰ ταῦτα παντοῖος γίνεται εἰς τὸ κατ' ὅσον δύναται ἀντιλυπεῖν καὶ συμφοραῖς περιβάλλειν αὐτούς. Ἦχε μὲν οὖν, ὡς εἶπον, ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου κακίας τὰ δεινὰ ταῦτα καὶ πέρα δεινῶν· ἦχε δὲ καὶ ἐξ ἀνθρώπων, τοῦτο μὲν τῇ ἐκείνου κακίᾳ ὑπουργούντων, τοῦτο δὲ καὶ δυστυχούντων εἰς φρένας, καὶ τὴν ἐκλογὴν μᾶλλον τῶν καλῶν ποιουμένων· οἱ καὶ τὸν πρὸς σὲ ἀνήραντο πόλεμον, εἶτε τῷ πονηρῷ δαίμονι συνεργοῦντες, εἶτε διὰ φρενῶν δυστυχίαν τοῦτο βουληθέντες, καὶ τὴν σὴν γλυκεῖαν ψυχὴν οὕτω διατρεθεικότες. Ἐπεὶ καὶ πέφυκε πολυλάκις καὶ μικρὸς σπινθήρ ἀσβεστον φλόγα ἐξάπτειν,

ἐμπιστῶν σπινθήρ εἰς τὴν σὴν καρδίαν ἀνῆψε τὴν

Ἄλλὰ μὴν, τέκνον μου ποθεινόν, μὴ οὕτω νικήσωσι τὰ κακὰ· μηδὲ θεοφιλὴς ἀνθρώπος ὅποιος εἶ σὺ, καὶ μὴ ἔχων ἐν φρονήσει παρισούμενον τῇ καθ' ἑαυτῶν γενεᾷ, καὶ εἰς ψυχῆς εὐγένειαν ἀσύγκριτος, ἀνθρώπων χυδαίων, καὶ τί ἄλλο ἢ μηδὲ ὀβολοῦ ἀξίων, ἠττηθῆς τῆς κακίας, μηδ' ὅτι ἐπίκραναν ἀνθρώποι τοιοῦτοι, διὰ τοῦτο βουληθῶμεν ἀθάνατον ἔχειν πικρίαν κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας, ἥς ἐπίστασαι πολλῶν καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν ἐν ἀπολαύσει γενόμενος. Τί γὰρ πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ τὸν ὑποχείριον αὐτῆς λαόν, εἰ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα λόγου μηδενὸς ἀνθρωπάρια εἰς τὸ κατὰ σοῦ ἐξηγέθησαν θράσος; Τί ταῦτα πρὸς τὸν βασιλέα τὸν μηδὲν συνειδότα, εἰ ἀνθρώποι τὰ ἐκείνου πράγματα κακῶς διοικοῦντες, τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ σοῦ ἀνελάβοντο; Πλὴν ἐλυπήθης· ἔχεις ἱκανὴν τὴν δίκην κατὰ τῶν λυπησάντων, μᾶλλον δὲ πολὺ τοῦ ἱκανοῦ ὑπεραίρουσαν. Ὅταν γὰρ τις τὸν ἀδικῆσαι μελετήσαντα κατὰ τὸ ἴσον ὑποβάλλῃ τῆς ζημίας, μὴ λίαν πικρὸς ὢν, ἔχει τὸ ἱκανόν· ὅταν δὲ καὶ εἰς τὸ ἀπειροπλάσιον, πῶς ἔχει χώραν ἐτι χαλεπαίνειν καὶ πλεον λυπεῖν βούλεσθαι τὸν λυπήσαντα; Καὶ οὐ λέγω περὶ τίνος τοῦ κατὰ σὲ ἡμέρου καὶ φιλανθρώπου, ἀλλ' οἷός ἂν ἦ ἀφιλόφρων καὶ ἀνήμερος παύσεται πάντως τῆς πικρίας, καὶ κατασβέσει τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ, καὶ σπείσεται πρὸς τὸν ἀρξαι χειρῶν ἀδίκων ἀπνοηθέντα. Καὶ δὴ, τέκνον ἡμῶν, λῆξον καὶ αὐτὸς τῆς ἔργῆς, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἡμερον ταῖς ἄλλαις συμφοραῖς, ὅσαι παρὰ Χριστιανῶν εἰς

Λέγω σοι ταῦτα, τέκνον μου γλυκύτατον, νῦν μὲν διὰ μέλανος· εἰ δὲ Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ἢ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα εἰρήνη, διὰ τῆς αὐτοῦ παρακλήσεως τὴν σὴν ἐπὶ τούτῳ διαθήσει ψυχὴν, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κατὰ πρόσωπόν σοι ἐμφανισθῶμεν, καὶ οἰκεία γλώσση ταῦτά τε καὶ εἰ τι ἕτερον ἐπιζητήσῃ τὰ πράγματα εἴπωμεν, ἕτοιμοὶ ἔσμεν πρὸς σὲ ἦκειν, καὶ οὐ δειλιῶμεν τὸ γῆρας· οὕτε τὴν ἀσθέ-

λειαν, ὅτε τὴν ἐκ τῆς ὀδοιπορίας ταλαιπωρίαν, ἂν μόνον πρὸς εἰρήνην ἐπιναύσειν ἡ σὴ ἀγάπησει ἀρετῆ. Διὸ τοίνυν ἡμεῖν, εἰ τοῦτο θεὸς ἐπὶ νοῦν σοι τέθεικε τὸ μέγα καὶ σωτήριον πρᾶγμα Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάροις πρὸς τὸ αὐτὸν ἐμὲ παραγενέσθαι, καθ' ὃν ἂν δυνατόν ἐστι γενέσθαι τόπον, καὶ θεάσασθαι σε τὸ ἐμοὶ ποθεινότατον θέαμα, καὶ συλλαλήσαι τὰ πρόσφορα καὶ συμφέροντα περὶ τῆς ἐν Θεῷ ἀπό γε τοῦ νῦν εἰρήνης καὶ τῆς κοινῆς καταστάσεως· διὸ δὲ διὰ τοῦ ἀποστεῖλαι τοὺς κατασχεθέντας Ῥωμαίους ἀποκρισιάριους, καὶ τοῦ ἔχειν διὰ τῆς αὐτῶν γλώσσης σὺν τῷ γράμματί σου τὴν ἀπαγγελίαν τῆς φιλοθέου σου προαιρέσεως, ἵν' οὕτω μετὰ πληροφορίας ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότες προθύμως, εἰ καὶ ὑπὲρ δυνάμιν ἡμῶν τὸ πρᾶγμα πρὸς τοὺς πόρους τῆς πορείας, εἴτε πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ ἄλλοθι ὅν ἂν ἀρέσῃ καταλάβωμεν. Καὶ ὅσα συμφέρει Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάροις εἰπεῖν καὶ ἀκούσαι, ρηθήσεται, δι' ὧν λήξει μὲν τὰ τοῦ πολέμου, βραβευθήσεται δὲ εἰρήνη· ἐφ' ἧ δόξασθήσεται ὁ θεός, κατασχυνθήσεται δὲ διάβολος, καὶ οἱ τούτῳ ἐξυπηρητησάμενοι μεγαλυνθήσεται δὲ καὶ τὸ σὸν ἔνομα ἐν τε τῷ παρόντι αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ βιώσουσιν ἐν ἀναπαύσει καὶ ἀπαλλαγῇ τῶν κακῶν ὅ τε ὑπὸ τὴν σὴν χεῖρα δεδωμένος λαός, καὶ οἱ τελούντες ὑπὸ τὴν βασιλείαν· ἦτις σὺν Θεῷ καὶ διδάσκαλός σοι καὶ ὁδηγός καὶ πρὸς σωτηρίαν ἐγένετο, καὶ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν ἀναλαβόμενος, πρὸς τὰ πολλῶν κρείττονα καὶ ὑπερέχοντα μετέστησε, καὶ τοῦ δοξάζεσθαι καὶ στεφανύεσθαι, καὶ οὕτως τοῦ Χριστοῦ ἀρχικὴ μοῖρα γνωρίζεσθαι τὰς ἀφορμὰς ἐμπαρέσχεται.

ΙΕ'. Τῷ αὐτῷ.

Τὰ γράμματά σου, θεοτίμητε ἡμῶν υἱέ, δεξάμενοι χαρᾶς ἀληθοῦς καὶ πνευματικῆς ἐπλήσθημεν ἡλεότητος, καὶ ἐπηυξάμεθα, εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ, ἀνθ' ὧν οὕτω πρόθυμος ἐγένου εἰς πρόσωπον ἐλθεῖν τῆς ἐμῆς ταπεινότητος, ἀξιοθῆναι σε τοῦ προσώπου θεατῆν γενέσθαι μετ' εὐπαρβησιασίου συναιδήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἐρῇ τοῖς ἀξίοις τῆς μακαρίας ἐκείνης φωνῆς· « Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. » Τοῦτο μὲν ἠδὲξάμεθά σοι καὶ εὐχόμεθα, διδοὶ ἐμφανισθῆναι αὐτίκα τῇ δηλώσει τῷ ἡμετέρῳ προεθυμήθη προσώπῳ· παράσχοι δὲ ὁ αὐτὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη, ἡ ἀγάπη, ἡ ἀλήθεια, ἡ σωτηρία ἡμῶν, καὶ ἔτι μᾶλλον προτεύξασθαι ὑμῖν διὰ βίου παντὸς ὅσαι τῆς ταπεινῆς ζωῆς ἡμῶν αἱ βραχεῖαι ἡμέραι, ὑπὲρ ὧν καὶ ἔτι πρόθυμος καταναεῖν ὀφθήσῃ τοῖς ἡμετέροις λόγοις, ὅς ἤκοντες πρὸς σὲ φηγεξόμεθα σὺν Θεῷ τῷ διδόντι λόγον συνέσει· ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐζωίας καὶ ἀναπαύσεως τοῦ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων γένους. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡ ἀρχὴ τοῦ γράμματος, τέκνον ἡμῶν, ἐξ ἱερᾶς ἀπάρχεται ἡμῖν εὐχῆς· ὑπὲρ δὲ τῶν λοιπῶν, καὶ ἃ μεταξὺ τοῦ γράμματος ἐνεφέρετο, χάριν τοῦ μὴ ἐχληροῦ γενέσθαι τῷ μήκει τῶν λόγων, μάλιστα λαλῆσαι, περιττὸν ἡγησάμεθα γράψαι.

Ἐκεῖνο δὲ μόνον ὡς ἀναγκαῖον γράφομεν, ἡγα-
ΡΑΤΚΟΛ. ΓΗ. CXL.

A tua virtus inclinari; ostende ergo mihi, utrum tibi in mentem immiserit Deus magnam illud et Romanis Bulgarisque salutare, ita ut te adream, in quocunque loco possibile erit, atque desideratissimo conspectu fruar, et tecum de pace et de communi ejus institutione convenientia et utilia conferam; ostende autem retentos dimittendo Romanos apocrisiarios, ut eorum ore, una et manus tuæ litteris, illius tuæ piæ dispositionis veniat nuntium, et sic nosmetipsi, ex certiori fide, iter alacri animo suscipientes, etiamsi nostras vires excedat res ob itinervis labores, sive ad meridiem, sive quocunque tibi placuerit, descendamus; dicentur ergo quæ Romanorum et Bulgarorum refert dici et audiri ut cesset bellum firmeturque pax, qua glorificabitur Deus, confundetur diabolus et ejus ministri; magnificabitur quoque nomen tuum in sæculo præsentis et in futuro; nec non et in tranquillitate et omnium malorum exemptione degent populus tibi in manus traditus et qui sub imperio: quod cum Deo magister et dux ad salutem tibi fuit et te a pristinis moribus avertit atque ad multo meliores et præstantiores convertit, ac tibi occasionem dedit teipsum glorificandi et extollendi, unde Christi pars primaria nuncuperis.

C

XV. Ad eundem.

Tuæ litteræ, fili mi, venerandæ veri et spiritualis gaudii me repleverunt, et oro, licet peccator, quoniam tam promptus fuisti ad veniendum ad humilitatem meam, te conspecturum esse cum purissima conscientia Dominum nostrum Jesum Christum, cum ad electos beatum illud dicet verbum: « Venite, benedicti Patris mei, accipite hæreditate regnum quod vobis paratum est a constitutione mundi. » Hæc tibi precatus sum et precor, quoniam statim post manifestatum votum meum, ad me visendum promptus fueris; mihi præstet ipse Dominus noster Jesus Christus, qui est pax exsuperans omnem sensum, caritas, veritas et salus nostra, magis etiam, per omne tempus et quot sunt breves dies humilis vitæ meæ, pro te precari ut promptus adhuc videaris ad consentiendum sermonibus quos ad te venientes loquemur, adjuvante Deo qui dat verba prudentiæ, pro communi felicitate et tranquillitate Bulgarorum et Romanorum; id est litterarum nostrarum initium, fili mi, a sacra preceptione ortum: de cæteris autem, quæ in mediis tuis legebantur litteris, ne importuni essemus sermonum diuturnitate, præcipue cum, Deo volente, speramus te os ad os alloqui, scribere supervacaneum fore duximus.

ὅτι ἐλπίζομεν Θεοῦ βουλομένου στόμα πρὸς στόμα

Hoc tantum utpote necessarium scribimus, ut

lectissime et honoratissime filii; senectutem retro abigimus, naturæ infirmitatem dimittimus, itineris labores et molestias, omnemque miseriam pro nihilo ducimus, si tantum nos certiores facis venerandam tuam mentem esse inflexam ad non contumelia afflicendum laborem meum, ad non repellendum inauditam et despectam qua apud te longior legationem senior pater atque quassatus: legatione autem fungor, filii mi, tibi ipsi perutili et Romanis non omnino graviore aut intolerabili: si ergo, ut dixi, ita inflexus es, primum quidem a Deo, deinde tua ipsius prudentissima consideratione; postremo nostra, si qua tibi est humilitatis nostræ ratio, precatione: ad te veniam mente et corpore volans, omnium oblitus senescentem vitam meam gravatissimam.

Si vero, quod deprecamur, priora scandala, sed ne permittat Deus, in tua mente permanent, illæque voluntates ac consilia quæ miseros fecerunt Romanos et Bulgaros, si adhuc in Romanum imperium pristinas servas dispositiones, tibi prætendo ipsum mediatores, ipsum Dei et Patris voluntatis angelum, quam annuntiavit iis qui a principio ab homicida dæmone vexabantur, et qua cessare fecit sempiternum bellum inimicitiarumque evertit patriam et in unitatem et pacem coalescere fecit genus humanum: prætendo tibi ad suasionem Dominum dominorum, Regem regum et super omni dominatione dominantem, ut nobis manifestam facias tuam voluntatem per litteras quas remittes: ne laborem frustra habeam, ne præsens vanos proferam sermones, in pudorem quidem mihi, in risum eorum qui sæpe amant nostra verbis mordacibus insectari atque deridere: scis autem, prudens cum Dei gratia sis, multos homines, proli humana miseria! ita esse dispositos; in condemnationem forsitan quoque venerandæ tuæ animæ: nam frustra senem loco movere, debilitatum, archiepiscopum, licet indignum, in conspectum tuum adducere, et postea remittere vano exhaustum labore et fatigatione, risum quoque dantem his qui nostra ridere amant, vide, filii mi dilecte, ne sit tibi in iudicium: cæterum incolumem te servet Christus, Deus noster,

μή οὐκ ἔστιν ἀκατάκριτον τῇ σῇ φιλοθέῳ ψυχῇ. Τὰ δ' ἄλλα ἐρρώμενον σε διαφυλάξοι Χριστὸς ὁ Θεὸς τῶν, καὶ νῦν μὲν ἀπὸ πάσης κακίσεως ὄρωμένῳ τε καὶ ἀοράτῳ ὑψηλότερον συντηρῶν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς ἐκτετακτοῦ ἀναπαύσεως καὶ ζωῆς τὴν κοινωνίαν παρεχόμενος.

XVI. Ad eundem.

Ad rursus scribendum, filii mi venerande, motus sum, cum doloribus quotidie meam mentem pungentibus ob mala et calamitates Romanorum et Bulgarorum, tum propter formidandam illam perniciam quam incurreremus de tantis malis tacentes; custodes etenim constituti, licet indigni, hominum

Α πημένε μου υἱὲ καὶ οὐδὲξασμένε, ὡς καὶ τὸ γῆρας ὀπίσω ῥίπτομεν, καὶ τὸ ἀσθενὲς παρεῖμεν τῆς φύσεως, καὶ τὰ ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ, καὶ τὴν ὄλην ταλαιπωρίαν οὐχ ὑπολογιζόμεθα, ἐὰν μόνον πληροφορίαν παράσχῃς ἡμῖν, ὅτι παρὰ κέληται ἡ σὴ τιμὰ ψυχῆ μὴ ἀτιμάσαι τὸν κόπον ἡμῶν, μηδὲ τὴν πρεσβείαν ἣν ποιῆται πρὸς σέ, τέκνον ἡμῶν, γηραιὸς πατήρ καὶ συντετριμμένος, ἀνήκοον ἀποστρέψῃς καὶ παραλελογισμένην. Ποιήσομαι δὲ πάντως πρεσβείαν καὶ σοί, τέκνον ἡμῶν, ἐπιφελῆ, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις οὐ παντάπασιν ἐπιδαρῆ καὶ ἀφόρητον. Εἰ οὖν, ὡς εἶπον, πάντως οὕτως παρακέλησαι, πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δεύτερον δὲ ὑπὸ τῆς σῆς ἐμφρονεστάτης διασκέψεως, καὶ τρίτον, εἰ τίς σοὶ λόγος καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, ὑπὸ τῆς ἡμετέρας B δεήσεως· ἐλεύσομαι πρὸς σέ καὶ ψυχῇ πετρούμενος καὶ τῷ σώματι, τῶν βαρυνόντων πάντων τὴν ἐμὴν ζωὴν καὶ τὸ γῆρας ἐπιλελησμένον.

Εἰ δ' ὅπερ ἀπευχόμεθα, ἔτι κάκεινα τὰ προλαβόντα σκάνδαλα (ἀλλὰ μὴ συγχωρήσοι Θεός!) ἐν τῇ σῇ διαμένουσι ψυχῇ, καὶ αἱ βουλαὶ καὶ σκέψεις αἱ ἀθλίους εἰργάσαντο Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους, καὶ ἔτι περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τοὺς ἀρχαίους ἐν σεαυτῷ λογισμοῦς φέρεις, αὐτὸν σοὶ προβάλλομαι μεσίτην, αὐτὸν ἀγγελὸν τὸν τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἣν τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀνθρωποκτόνου δαίμονος ἐκπεπολεμημένοις ἀπ' ἀρχῆς ἡγγεῖλε, καὶ τῇ φιλανθρώπῳ ἀγγελίᾳ ἔπαυσε μὲν τὸν αἰώνιον πόλεμον, ἐξείλε δὲ τὸ τῆς ἐχθρας μεσότοιχον, καὶ εἰς ἐνότητα καὶ εἰρήνην C συνήγαγε τὸ ἀνθρώπινον. Ἀλλ' αὐτὸν σοὶ προβάλλομαι εἰς δυσώπησιν τὸν Κύριον τῶν κυρίων, τὸν Βασιλέα τῶν βασιλευόντων, καὶ ἐξουσιάζοντα πάσης ἐξουσίας, φανεράν ἡμῖν τὴν σὴν ποιῆσαι προαίρεσιν δι' ὧν ἀντιπέμφεις γρημμάτων· ὥστε με μῆτε κόπον ὑπομῖναι διακενής, μῆτε παραγεγονότα ματαίους φθέγγεσθαι λόγους εἰς αἰσχύνην μὲν τὴν ἐμὴν, εἰς γέλωτα δὲ τῶν πολλάκις φιλοῦντων κατακερτομῖν καὶ γέλωτ' ἡμέτερα. Οἶδας δὲ, φρόνιμος ὢν Θεοῦ χάριτι, ὡς πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁμοί τῆς ἀνθρωπίνης ἐλεεινότητος! τοιαύτης ὑπάρχουσι διαθέσεως· D τυχὸν δὲ καὶ εἰς κατάκριμα τῆς σῆς τιμιωτάτης ψυχῆς. Τὸ γὰρ μάτην κινήσαι ἀνθρώπον γέροντα, ἐξησθηνημένον, ἀρχιερέα, εἰ καὶ ἀνάξιον, καὶ μέχρι τοῦ σοῦ προσώπου τοῦτον ἀγαγεῖν, εἴτα διακενής ἀποστρέψαι μάταιον ὑπομεμενηκότα πόνον καὶ κάματον, γέλωτα δεδειγμένον τοῖς προαίρεσιν ἔχουσι καταγελάσῃ ἡμῶν, σκέψαι, τέκνον μου ἡγαπημένον,

ΙΓ'. Τῷ αὐτῷ.

Πάλιν ἐπὶ τῇ γράφειν, υἱὲ μου θεοφορῶρητε, ἀναγκαίως κεκλήθημι, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῶν ἀληθῶνων καθεκαστην νυττόμενος τὴν ψυχὴν, αἱ διὰ τὰ κοινὰ πάθη καὶ τὰς συμφορὰς Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων συνέχουσι ἡμᾶς, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν ἐκεῖθεν φοβερὰν τιμωρίαν, ἐὰν ἐπὶ τούτοις κακοὶ σιγῶντες

ειπελέσωμεν. Σκοποὶ γὰρ τσθέντες, εἰ καὶ ἀνάξιοι, τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, οὐ δυνάμεθα σιωπᾶν, ἵνα μὴ τὸ αἷμα τῆς σφαγῆς Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐξ ἡμῶν ἀπαιτήσῃ ὁ κρίμασιν οἷς οἶδε Θεὸς σκοπὸν καταστήσας ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο, εἰ καὶ πλείστακι γράψαντες παρελογίσθημεν, ὁμῶς καὶ νῦν γρόφομεν, δεόμενοι τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντων αἰτίου τῶν ἀγαθῶν, κἄν ἐν τῷ παρόντι προσχεῖν σοι δοῦναι τῷ λόγῳ ἡμῶν, ἀλλὰ μὴ βίβαι τοῦτον εἰς παραλογισμὸν, οἷα ἐπὶ τῶν προλαβόντων συμβέβηκε. Γράφω δὲ, τέκνον ἡμῶν, οὐχ οἷα πρότερον μόνον περὶ εἰρήνης σε δυσωπῶν, ἀλλ' ἕτερόν τινα τρόπον ἀγωνιῶν καὶ πενθῶν ὑπὲρ τῶν μελλόντων κινεῖσθαι κακῶν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων. Πάλιν γάρ, οἷμοι τῆς ἐπιφρείας τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἢ στρατευμάτων παρασκευῆ καὶ πανταχόθεν συλλογῆ καὶ κινήσεως μυριάθρωπος, οἷαν οὐ δύναμαι παραστήσαι τῷ λόγῳ. Καὶ διὰ τοῦτο στενάζω καὶ ὀδύρομαι προδύπων καὶ κατανοῶν ὅσα ἐκ τῆς τοιαύτης κινήσεως τῶν στρατοπέδων μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων συμβήσεται χαλεπὰ; ὧν πάντως ἡ σύμβασις κοινὴ Χριστιανοῖς συμφορὰ, καὶ πικρὸν ἄλγος Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ περιποιησαμένῳ ἑαυτῷ εἰς κληρονομίαν τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος διὰ τοῦ αἵματος τῆς ἀγίας πλευρᾶς αὐτοῦ. Εἴτε γὰρ τὸ Βουλγάρων ἔθνος ἀπολωλάναι γένοιτο, τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν περιγίνεται τὸ ἄλγειν· εἴτε ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς, οἷα τὰ τοῦ πολέμου πράγματα, εἰς βλεθρον περιστῆ, καὶ οὕτως ἡ πάντων κεφαλὴ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τούτοις ὀδυρόμενος ἔσται. Εἴτε οἱ τῶν τοσούτων αἰτίοι συμφορῶν τίνα ἔξουσι προσδοκίαν; Ποίαν καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ζῶν διανύσουσιν, εἰ γε τὸ ζῆν αὐτοῖς περιέσται; Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ πορευόμενοι, προσώπῳ τοῦ Θεοῦ παραστήσονται; Πῶς τὴν ἐκδεχομένην ὑπομενοῦσιν αὐτοὺς τιμωρίαν; Τίνα εὐρήσουσιν ἀπολογία; Τίνα πρόφασιν προβαλοῦνται τῆς

ταῦτά με συνέχει, τέκνον ἐμὸν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτί· διὰ ταῦτα σπαράσσομαι τὴν ψυχὴν, καὶ σιγᾶν μὴ δυνάμενος τὸ γράμμα σοι διαπέμπομαι. Ἀναλόγισαι, υἱέ μου, ἄξια ποιῶν τῆς σῆς μεγάλης συνέσεως, τὰς χύσεις τῶν αἱμάτων Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, αἱ τὴν γῆν ἐμόλυναν, ὅτε ὁ παγγάλεπος ἐκεῖνος συνέστη πόλεμος μεταξὺ τῶν γενῶν ἐκατέρων. Ἐνθυμήθητι ὅση τότε συμφορὰ Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους ἀπῆντησεν, καὶ μὴ βουληθῆς ἐτι τοιαύτην ἡμέραν ἀποτρόπαιον ἐπιθεῖν. Μὴ τοῦτό σε δόξῃ ἐπαίρειν· οἱ Βούλγαροι μὲν, εἰ καὶ πλείστοι μαχαίρας ἔργον γεγόνασιν, ὁμῶς περιεγένοντο, Ῥωμαῖοι δὲ τὴν ἤτταν καὶ τὸ ἑλάττω ἀπηνέγκυντο· οὐ γὰρ αἰεὶ τοῦ πολέμου τεταγμένα τὰ ἔργα, ἀλλ' ἔχουσιν ἄδηλον τὴν βροπὴν, καὶ πολλὰς τὰς ἐφ' ἑκάτερα μεταβολὰς. Μὴ πάλιν οἷου τὴν νίκην μετὰ σοῦ γενέσθαι. ἀλλ' ἀνθρώπος ὧν σκόπει καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Διότι πολλοὶ ἰστώτες, ὡς ἐνόμιζον, ἐπ' ἀσφαλείας, ἔπεσον πεῖσμα ἐξαίσιον· καὶ πολλοὶ κείμενοι ἀνωρθώθησαν· πολλοὶ, νενικηκότες καὶ δόξαντες εἶναι ἀκαταμάχητοι, αὐθωρῶν ἡττηθέντες ἀπώλοντο. Οἶδα ἔτι καὶ χωρὶς τῶν ἐμῶν λόγων, τέλειος ἐν φρονήσει τυγγάνων, ταῦτα γινώσκεις· πλὴν καὶ ἡμεῖς γράφο-

A salutis, tacere non possumus, ne a nobis requiratur sanguinem trucidatorum Romanorum atque Bulgarorum, ille Deus, qui iudiciis nescio quibus nos custodes constituit: itaque, etiamsi multoties scribentes despecti sumus, nunc tamen adhuc scribimus, a Deo, omnium bonorum auctore, postulantes ut tibi det hodie nostro sermoni attendere nec illum despiceret, quemadmodum de præteritis accidit; scribo autem, fili mi, non, ut antea, solummodo ad te pro pace supplicandum, sed alio quodam modo, certans et lugens ob mala quæ Romanis et Bulgaris sunt ventura: denuo siquidem, proh malitia scælesti dæmonis! parantur exercitus et undique colliguntur hominum millia quot sermone repræsentationi est mihi possibile; ideoque ingemisco et lugeo prævidens et recogitans quot infortunia a tanta armorum congerie Romanis et Bulgaris impendant. communis Christianis calamitas dolorque acerbus Christo Deo nostro, qui tibi in hæreditatem Christianum populum sacri sui lateris sanguine acquisivit: sive enim perire Bulgarorum gentem accidat, Christo Deo nostro dolor erit; sive Romanus populus in ruinam, ut sit in bello, delabatur, universorum caput, Christus Deus noster contristabitur; insuper, tot ac tantarum calamitatum auctores quid expectare oportebit? Qualem quoque in hoc sæculo vitam degebunt, si tamen eis vivere datur? Et cum ad futuram vitam transibunt, quam cum spæo devenient? Quomodo Dei vultui astabunt? Quomodo pœnam cui reservantur ferent? Quomodo defensionem invenient? Quam rationem prætendent tam crudelis Christianorum cædis?

μετὰ πείρας ἐλπίδος ἐκεῖ πορεύσονται; Πῶς τῷ τοσαύτης τῶν Χριστιανῶν ἀπωλείας;

Hæc me, fili, die ac nocte occupatum tenent; eapropter corde excrucior, nec tacere possum, unde litteras ad te mitto; considera, fili mi, pro magna tua prudentia, Romanorum atque Bulgarorum sanguinis effusionem qua polluta est terra, cum excitatum est miserrimum illud bellum inter utramque gentem; recogita quantæ calamitates Romanos et Bulgaros invaserint, nec velis tam lugendum diem denuo videre; ne te putes hoc posse superextolli quod Bulgari, etiamsi eorum plurimis gladio ceciderint, victores tamen fuerint; Romani autem victi et superati. Non semper etenim immutabiles belli eventus, sed incertum habent finem multasque hinc et inde vicissitudines; ne arbitreris tecum denuo fore victoriam, sed, homo cum sis, humana considera: namque plurimi securitate, ut erant rati, pollentes, turpi casu ceciderunt, jacentesque plurimi surrexerunt; plurimi qui vicerant et invincibiles videbantur, subito victi perierunt: scio sine nostris sermonibus te prudentia perfecta donatum illa novisse: scribimus tamen non immerito: præsta mihi, fili, intelligentes aures tuas, imo vero, præ auribus, mentem sapientem mihi que dilectam;

præstabis autem, meis verbis attendendo, patris sermones audiendo, quibus paterne et perutiliter tibi suadet, ut in Deo rati sumus, et pro tua gloria tum in præsentis vita tum in futura, in qua præcipue amabilis est gloria iis qui vere glorificari exoptant; militum collectionem istam coram te ad pugnam instrui videre ne cupias, neque infinitam Romanorum et Bulgarorum stragem fieri, neque quasi renovationem videre illius belli calamitatum, nequando ad poenitentiam deveniatur, cum forsani nihil ea proderit.

μαίων καὶ Βουλγάρων γενέσθαι, μηδ' ὡς περ ἀνακαινισμὸν ἰδεῖν ἐκείνου τοῦ πολέμου τῶν συμφορῶν, μὴ ποτε πρὸς μεταμέλειαν καταστῶμεν, ὅτε τυχὸν ἐξ αὐτῆς οὐδὲν ἀπαντήσεται ὕφους.

Prudentium virorum est, præcipue eorum qui tales sunt qualis tu, prævidere mala eventura ac se contra illa præmunire, non autem se in ea quasi clausis oculis immittere; gloriam aves, filii mi, ac splendidum præclarumque nomen? potes meis obsequendo sermonibus tua cupiditate non decidere. Iis quæ dicimus attende; decretis quæ novit ipse Deus, ut ego arbitror, plane pernoscens, super solium imperii collocavit Romanum dominum: conubii cum eo societatem iui, sive filiam filio eius jungens, sive filix filium: quo facto nulla tuarum cupiditatum frustraberis, sive quoad gloriam convenientem, sive quoad tranquillitatem tuam omnisque Bulgarorum gentis et populi tibi subditi. Cupiebas antea imperatori affinitate conjungi, tuæque cupiditas ab iis quibus facere placuit male cessit: nunc tibi licet illa affinitate decorari. Desiderabas matrimonio cum Romanorum imperatore conjungi; nunc se ultro offert tibi occasio. Nec illud tibi videatur adversari quod nuper ad solium sit evectus, sed res ipsas considera, quomodo, quasi manu ductus a Deo, facile et ut nemo fere alius, imperator fuerit constitutus; paratior has ad talem gentis utriusque societatem: multi exstiterunt imperatores, sed aliquid indigni secum ferebant, ille autem, ut dixi, quasi a Deo manu ductus, ad hanc dignitatem pervenit.

συνάφειαν· γέγονασι πᾶλλοι βασιλεῖς, ἀλλ' ἔσχον δὲ, καθὼς ἔφη, ὡς περ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χειραγωγηθεῖς

Quod si mecum velis Ecclesie bonum statum considerare, magis Dei erga hunc virum benevolentiam videbis; novit enim perfectio tua quantum laboris susceperit. Leo imperator ejusque successores cum sui studii effectum viderint, quia non erat, ut videtur, Dei voluntas: isto autem ad res communes regendas constituto, diuturna cessaverunt scandala, Ecclesieque magna procella atque perturbatio, quantum loco tranquillitasque et pax, ac sancti Spiritus gratia qui interpugnabant dissidentes ad unitatem sunt reversi; unde, nisi ex divina nobis succurrente Providentia, cui at his diebus fieri placuerit? Quæ adiecit quo ipse scias non sine humine divina imperii sceptrum fuisse sumptum et talia sciens quam a principio cupiditatem concepe-

μεν οὐκ ἔξω γράφοντες τοῦ εἰκότος. Δὲ μοι, τέχνον ἔμδν, τὴν σὴν εὐσύνετον ἀκοήν, μᾶλλον δὲ πρὸ τῆς ἀκοῆς τὴν σὴν φρονίμην καὶ φιλάτην ἐμοὶ ψυχὴν. Δώσεις δὲ πρόσέχων τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν, ἀκούων λόγους πατρὸς, καὶ πατρικῶς συμβουλεύοντος; καὶ συμφερόντως, ὡς γε πεποιθήμεν ἐν Θεῷ, καὶ πρὸς σὴν δόξαν καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ; ἐν ἣ μάλιστα ἡ δόξα ἐπέραστος τοῖς ὄντως ἐπιποθοῦσι τοῦ δοξάζεσθαι. Μὴ βουληθῆς τὴν συγκίνησιν τῶν νῦν στρατευμάτων εἰς παράταξίν σοι καθιστάμεν ἰδεῖν, μηδὲ πάλιν πολυάνθρωπον σφραγὴν Ῥωμαίων

Φρονίμων ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ μάλιστα ὅποιος αὐτὸς εἶ, προσορᾶν καὶ προασφαλιζέσθαι τῶν κακῶν τὴν ἐπέλευσιν, ἀλλὰ μὴ ἐπιρρίπτειν ἑαυτοῦς ὡς περ μύουσιν ὀφθαλμοῖς εἰς τὴν πείραν αὐτῶν. Δόξης ἐπιθυμεῖς, τέχνον ἔμδν, πλούτου καὶ λαμπροῦ ὀνόματος; ἔξεστὶ σοι πεπιθόμενῳ τοῖς ἡμετέροις λόγοις μὴ τῆς ἐπιθυμίας ἀποτυχεῖν. Καὶ πρόσχευ οἷς λέγομεν· κρίμασιν οἷς ἐξεπίσταται ὁ Θεός, εἰς τὴν θρόνον τῆς βασιλείας ἐνίδρυσεν, ὡς γε καὶ αὐτὸς, οἶμαι, διέγνωσ, τὴν κύριον Ῥωμαίων· συνάφθητι κατ' ἐπιγαμίαν αὐτῷ, εἴτε πρὸς ἄρσενά παῖδα ἐκείνου θυγατέρα προσαρμόζων, εἴτε πρὸς τὴν θυγατέρα ἐκείνου υἱὸν εἰς νυμφίον δεχόμενος. Καὶ τούτου γινομένου οὐδενὸς ἀποτεύξῃ τῶν καταθυμίων, ὅσα πρὸς δόξαν τὴν πρέπουσαν καὶ πρὸς τὴν σὴν ἀπόλαυσιν ἀφορᾷ, καὶ παντὶ τῷ Βουλγάρων γένει καὶ ὑπὸ σὲ τελούντι λαῷ. Ἐπεζήτησε πρὸς τούτου κηδεῦσαι βασιλεῖ, καὶ τὴν σὴν ἐξαίτησιν παρὰ φαῦλον ἐποιήσαντο οἷς ἔδοξε τοῦτο ποιεῖν· νῦν ἔξεστὶ σοι τῇ τοιαύτῃ κηδεῖα σεμνύνεσθαι. Ἐπιθύμεις συγκηδεστής γενέσθαι Ῥωμαίων βασιλέως, νῦν τούτῳ σοι φέρων χαρίζεται ὁ καιρὸς. Καὶ μηδὲν σοι δόξῃ ἐναντίον τὸ νεωστὶ τοῦτον πρὸς τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ἀναδραμεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνο κατανοῶν διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι, ὡς περ χειρὸς αγωγούμενος ὑπὸ Θεοῦ, εὐκόλως οὕτως καὶ ὡς οὐδὲν εἰς ἄλλος σχεδὸν εἰπεῖν ἐπὶ τὸ βασιλεύειν κατέστη. Προθυμότερος γενοῦ πρὸς τὴν τοιαύτην τοῦ γένους τινὰ παρακολουθοῦντα τῆς βασιλείας ἀνάξια· οὕτως ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἦλθεν ἀρχὴν.

Εἰ δὲ μοι καὶ τῇ Ἐκκλησίας τὴν κατάστασιν εἰς ἐνθύμησιν ἀναλαβεῖν βουληθῆς, πλέον γνώσῃ τὴν ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ τοῦ Θεοῦ εὐδοκίαν. Οἶδε γὰρ σου ἡ τελειότης ὅσον πόνον ὁ κύριος Λέων ὑπέστη ὁ βασιλεὺς, εἴτα καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου τὰ κοινὰ πράγματα διοικήσαντες, ἀλλ' οὐκ εἶδον τέλος τῆς ἑαυτῶν σπουδῆς, ὅτι μηδ' ἦν, ὡς εἶκε, βούλημα τοῦ Θεοῦ· τούτου δὲ καταστάτος ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων τῆς διοικήσεως, ἐλύθη μὲν ἐκεῖνα τὰ πολυχρόνια σκάνδαλα, καὶ ὁ τῆς Ἐκκλησίας πολὺς κλύδων καὶ ταραχος, καὶ ἀντιούτων ἐν γαλήνῃ καὶ εἰρήνῃ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ὁράται, καὶ οἱ μαχόμενοι διεστώτες τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι συνῆλθον πρὸς ἑνωσιν. Πόθεν ἐτέρωθεν ἢ πάντως τῆς θείας ἡμῖν συναραμένης Προνοίας, καὶ τοῦτο ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις εὐδοκίας κατα-

πραχθῆναι; Ταῦτα προστεθείκαμεν, ἵνα καὶ αὐτὸς εἰδῆς ὅτι μὴ ἀθεεὶ ἐγχεσχεῖρισται τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας, καὶ ἵνα τοῦτο εἰδῶς. ἦν ἐξ ἀρχῆς εἶχες ἐπὶ τὸ κηδεῦσαι τῷ βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων ἔφεσιν, νῦν, εἰ βούλοιο, τελειομένην ἔξῃς, καὶ καταστῆς ἀληθῶς εἰς ἔνεσιν τῆ Ῥωμαϊκῆ βασιλείᾳ. Καὶ διὰ τῆς τοιούτης ἐνώσεως πάντα μὲν τὰ χαλεπὰ, πάντα δὲ τὰ ὀδυνηρὰ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐκποδῶν γένηται· πᾶτα δὲ ἐνεσις καὶ ἀπόλαυσις, καὶ ὄση τὸν βίον τοῦτον ἡδονὴ φαῖερόναι, ἀμφοτέροις τοῖς γένεσιν ἐπιδαφιλευθήσεται. Καὶ γὰρ τῶν τέχνων ὑμῶν εἰς γάμον συναπτομένων, πεποιθήσιν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς πᾶν εἴτε καλὸν καὶ ἡδὺ καταλήψεται ὑμᾶς, εἴ τί δὲ ἐναντίον καὶ ἀνιαρὸν διαφύεσεται, μηκέτι χώραν ἔχοντος τοῦ πονηροῦ δαίμονος, ἢ τῶν μιμουμένων τὴν ἐκείνου πονηρίαν ἀνθρώπων, τὰ οἰκτιζά πράττειν καὶ ἐνεργεῖν.

IZ. Τῷ αὐτῷ.

Εἰ καὶ πολλάκις ἐγράψαμεν τὰς κοινὰς ἀποδυσμένοι συμφορὰς, ὅσαι Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους συνέχουσιν, οὐ μὲν ἡγαπημένε καὶ μεγαλόδοξε, εἰ καὶ πολλάκις ἐδυσωπήσαμεν, καὶ συχνὰς προσηνέγκαμεν παρακλήσεις, καὶ προσελθεῖν τῷ ὄτιψ σου οὐκ ἐξεγένετο τοῖς λόγοις ἡμῶν· ἀλλὰ χαμαὶ τούτους ἀπέρριψας, καὶ οὔτε ταπεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ πατρὸς ἐδυσώπησέ σε τὸ γῆρας, οὔτε ἀρχαία φιλία, οὔτε τὸ τῆς ἱερωσύνης αἰδέσιμον, ἦν, εἰ καὶ ἀνάξιοι, κατηξιώθημεν φέρειν, οὔτε τὸ πάντων ἀναγκαιότατον αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὑπὲρ οὗ πρεσβεύομεν, ὑπὲρ ἀγάπης, ὑπὲρ εἰρήνης, ὑπὲρ ἀνακοπῆς αἱμάτων Χριστιανικῶν λύσεως καὶ σφαγῆς· καίτοι, τέκνον ἡμῶν, μετὰ τῆς ἑλλης σου ἀρετῆς, καὶ τὰ θεῖα λόγια μελετῶν, οὐκ ἀγνοεῖς ἅ πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ,» ὃν ἡ διαβολὴ ἐξ ἐκείνου καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς ἡμᾶς κατέβη τοὺς ἀχρεῖους, οἷς κρίμασιν ἐπίσταται ὁ Θεός. Ἀλλὰ γὰρ, εἰ καὶ πλειστάκις ὑπὲρ οὕτω μεγάλου πράγματος καὶ σωτηριώδους Ῥωμαίοις τε καὶ Βουλγάρους εἰς κενὸν ἐδυσώπησα, τί ποιήσω; Πάλιν ἀναγκάζομαι δυσωπεῖν, ἐπεὶ ἐτέθην εἰς τοιαύτην τάξιν τοῦ μεσίτης εἰρήνης εἶναι, τοῦ πάση δυνάμει τοὺς διεστῶτας συνάπτειν, τοῦ σκοπεῖν τὰ σκάνδαλα τοῖς ἐπιβουλευομένοις τὴν ἐκ τούτων προσγινομένην βλάβην.

Οὐαὶ γὰρ μοί ἐστιν ἐὰν μὴ οὕτω φρονῶ, ἐὰν μὴ τοῦτο πράττω, ἐὰν μὴ φέρω ταύτην τὴν διηνεκῆ σπουδὴν. Φρίττω τὴν ἀπειλὴν ἣν ἠπειλήσεν ὁ Θεός καὶ πλάστης τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τεθειμένοις εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην σκοπιάν, καὶ τῷ ὕψει ἀνάλογον ἐχούσῃ τὸν κίνδυνον. Δοκῶ μοι, τέκνον εὐσεβέστατον, καὶ τῶν τέως τῷ ἐπικτήρῳ τούτῳ βίῳ συναναστρέφομαι, τῷ ἐκείθεν παρίστασθαι κριτηρίῳ, καὶ τοὺς λόγους ἐξαπαιτεῖσθαι τῆς διακονίας ἣν διακονεῖν προσητάχθημεν· καὶ τὴν φοδερὰν ἐκείνην καταδίκην τρέμω καὶ ἀπαραίτητον, ἥτις ἐκδέχεται τοὺς ῥιθυμώτερον πρὸς τὴν εἰρήνην συνάγοντας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τοὺς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος εἰς τὸ ἐχθραίνειν ἀπενεχθέντας. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐδυσρόμενος

A ras cum Romanorum imperatore matrimonii societatis ineundæ, eam nunc, si velis, impletam videas, et Romano cum imperio vere uniaris; qua unione omnia mala, omnia lugenda Romanorum ac Bulgarorum evanescent: omnis vero quies atque felicitas et si quid est voluptatis quod hanc vitam illustret, utrique genti copiose contingent; liberis siquidem vestris matrimonio conjunctis, confidentiam in Deo habemus quodcunque bonum aut felix vobis eventurum esse, quodcunque vero contrarium aut triste avolaturum, non jam potestatem habente nefario dæmone, sed neque hominibus illius malitiæ imitatoribus mala sua opera patrandi consiliave exsequendi.

B

XVII. Ad eundem.

Si jam multoties scribimus calamitates illas lucentes quæ Bulgaros et Romanos obruunt, si multoties etiam, fili mi dilectissime et gloriosissime, supplicationes et constantes fecimus exhortationes, nec ad tuas aures pervenerunt sermones nostri, sed humi jacent rejecti, nec te flectere potuit humilis et peccatoris patris senectus, neque vetus amicitia, neque sacerdotii, quod licet indigni sortiti sumus, majestas, neque ipsum maximum negotium de quo legatione fungimur, id est, de charitate, de pace, de cessatione Christiani sanguinis effusionis atque stragis; attamen, fili, cum, prætermisissis tuis cæteris virtutibus, divinorum studiosus es eloquiorum, non ignoras quæ ad suos discipulos dixerit Dominus: «Qui vos spernit, me spernit,» quæ ab ipso usque modo ad nos inutiles devenerunt, consilio quod novit Deus; sed enim, si multoties frustra supplicavi de re tanta et tam Romanis et Bulgaris salutari, quid faciam? Rursum supplicare cogor, quoniam ad hoc constitutus sum, ut pacis mediator existam, ut totis viribus dissentientes reconciliem, ut inimici scandala et insidias explorem et inde nascitura damna his quibus insidiatur deprimam. τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰς ἐπιβουλάς, καὶ ἀπαγγέλλειν

D

Væ mihi etenim, si ita non sentiam, si ea non agam, si continua sollicitudine illa non tenear; timeo minas quibus minatus est Deus et Creator his qui ab ipso in illa excelsa constituti sunt custodia quæ celsitudini suæ non impar habet periculum; mihi videor, piissime fili, etiamsi adhuc in hac corruptibili vita degam, illi tribunali astare et rationem reddere de ministracione quam ministrare constitutus sum: illamque reformido timendam ac inexorabilem sententiam illis imminentem qui ad pacem Christi et Dei nostri remissius eos revocant qui a nefario dæmone ad inimicitias sunt concitati; ideo et nunc fens scribo, precesque apud te iterum aggredior; namque, proh dolor! oculis

Fre video mala Christianis denuo impendentia, totusque illo confundor lamentabili spectaculo et tristibus rebus, quas antequam videam, ex hac vita migrare oro; namque unius tantum hominis eadem cernere, quisquis sit interfectus, miserandum est spectaculum; quomodo etenim non quid est miserandum homo trucidatus ab homine ejusdem Creatoris opere, ejusdem naturæ particeps, ex eodem limo ficto, eundem habente Creatorem et præsentis vitæ ducem qui, quando placuerit, sua pariter opera ad futuram vitam congregabit? Cum autem trucidantes et trucidati non ea solum quam diximus communitate colligantur, sed parentes sunt et liberi, fratresque et hereditas Christi Dei nostri, qui per sancti lateris sui sanguinem incomparabilem nobis donavit hunc honorem, ut nos emeret et sibi hereditatem afficeret, cum hujusmodi in invicem arma sumunt, cum terram propriasque manus cæcibus inquinant, quid quis diceret? Quis Jeremias tantos dolores planget? Quis tam duræ calamitati ploratus adequabit?

τα, όταν τὴν γῆν καὶ τὰς χεῖρας μιλῶσι ταῖς σφαγαῖς, τί ἂν τις εἶποι; Ποῖος Ἱερεμίας θρηνησεῖ τὰ τοιαῦτα πάθη; Ποῖα ἐξισωθήσεται δάκρυα τῆ οὐτω χαλεπῇ συμφορᾷ;

Hæc sunt quæ, rursum dico, me movent ad scribendum et supplicandum, quia cruciatur cor meum, futura mala cum mente vivo; nec tacere possum, nec quieti indulgere; rursum namque moventur exercitus, undique expeditiones, et innumera- biles populi congregantur; quos nescio quæ regio capiet aut quis locus in unum conveniet; præterea, non alius dux est, qui ad tantam regendam multitudinem non sit aptus, sed imperator ipse cum omni suo satellitio: ipse enim dux belli, ipse militibus præerit, ipse arma sumit, et simul commilito est, ac adiutor et prælii dux: tanta igitur inito apparatu, tanta commotione facta, tam innumera- bili exercitu proficiscente, quid nobis est cogitan- dum? qualem oportet esse mentem? Scio autem, filii mi, tuam non latere prudentiam incertum esse belli eventum, neque manifestum esse cuius erit victoria, sed in ambiguo manere finem; id autem non est obscurum nempe sive Romanorum gladio pereat Bulgarorum gens, sive a Bulgarorum ense Romani concidant, Christianum sanguinem a Christianis esse fundendum, terramque christiano cruore lædendam, atque Christum et Deum nostrum, cuius

populus peculiaris sumus nos et vos pariter, filii quoque et hereditas, cesorum interemptione contristandum; aut non arbitraris maximum Christo et Deo nostro fore dolorem sive Bulgari sive Romani ferro pereant? Quis nescit? quis non confitebitur Christianos in invicem insurgentes in media Salvatoris nostri viscera plagam infigere?

Θεῶ ἡμῶν, ἂν τε Βούλγαροι ἂν τε Ῥωμαῖοι ἔργον του καθίσταται; Τίς οὐχὶ συνομολογήσει τὴν κατ' τῶν φιλασθράπων σπλάγγων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν

γράφω, διὰ τοῦτο καὶ πάλιν τῆς πρὸς σὲ δεήσεως ἐπιλαμβάνομαι. Καὶ γάρ, οἴμοι! τὰ μέλλοντα πάλιν Χριστιανοῖς ἀπινυτῶν μικροῦ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεωρῶ, καὶ συγκέχυμαι ὅλος ὑπὸ τοῦ ἀπευκταίου ἐκείνου θεόματος καὶ τῶν σκυθρωπῶν τραγμάτων, ἃ εὐχομαι πρὶν ἰδεῖν, τῆς παρούσης ζωῆς ἐξελεθεῖν. Καὶ γὰρ καὶ τὸ ἐνὸς ἀνθρώπου μόνον σφαγὴν ἰδεῖν, ὅστις ἂν ἦ ὁ ὑποπίπτων τῇ σφαγῇ, ἐλεεινὸν θέαμα. Πῶς γὰρ οὐκ ἐλεεινὸν ἀνθρώπος ὑπ' ἀνθρώπου σφαζόμενος; τοῦ τῆς αὐτῆς μετέχοντος πλάσεως, τοῦ τελούντος ὑπὸ αὐτὴν φύσιν, τοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ γεγονότος, τοῦ τὸν αὐτὸν κεκτημένου πλάστην καὶ χορηγὸν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ συνάγοντα πάλιν, ὅταν ἐκείνῳ δοκῇ, ἐξ Ἰσοῦ τὸ πλάσμα πρὸς τὴν ἐκείθεν ζωὴν;

Ὅταν δὲ οἱ σφάζοντες καὶ σφαζόμενοι οὐ μόνον καθ' ἑν εἶπομεν λόγον ἔχουσι κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ πατέρας τυγχάνουσι καὶ τέκνα καὶ ἀδελφοί, καὶ δὴ καὶ κληρονομία τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ τὸ αἷμα τῆς ἀγίας αὐτοῦ πλευρᾶς τὸ ἀσύγκριτον τοῦτο τίμημα δεδωκότος, ἵνα ἡμᾶς ἐξωνήσεται καὶ κληρὸν οἰκεῖον ἀποδείξῃ, ὅταν οὗτοι κατ' ἀλλήλων ἐπλήζωνται;

ταῦτα καὶ, πάλιν φημί, κινεῖ με πρὸς τὸ γράφειν καὶ δυσωπεῖν, ὅτι σπαράσσομαι τὴν ψυχὴν, τῶν ἐσομένων πραγμάτων ἐνθυμούμενος τὴν ἀπάντησιν· καὶ οὐ δύναμαι σιωπᾶν, οὐδ' ἐν ἡρεμίᾳ διατελεῖν. Πάλιν γὰρ στρατοπέδων συγκινήσεις, καὶ πανταχόθεν ἐκστρατεία, καὶ λιτοῦ ἀναριθμήτου συνέλευσις· οὐδ' οὐκ οἶδα ποῖα ὑποδέξεται χώρα, ἢ τίς χωρήσει τόπος εἰς ἓν συνελθούσας. Εἶτα ἐπὶ πᾶσι τούτοις οὐδεὶς ἄλλος ὁ στρατηγῶν, οὐκ ἐξηγούμενος τοῦ τοσούτου πλήθους, ἀλλ' αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ πίστεως τῆς ἐαυτοῦ δορυφορίας. Αὐτὸς γὰρ στρατηγὸς τοῦ πολέμου, αὐτὸς ἐξηγεῖται τῶν στρατοπέδων, αὐτὸς ἀναλαμβάνει τὰ ἔπλα καὶ συστρατιώτης ἅμα καὶ συνάγωνιστής καὶ ἀγωνοθέτης καθίσταται. Τοιαύτης οὖν γιγνωμένης τῆς παρασκευῆς, τοιαύτης τῆς συγκινήσεως, οὕτω μυριολέκτου στρατιᾶς ἀφορμώσεως, τί δεῖ λογιζέσθαι ἡμᾶς; ποταπὴν ἔχειν τὴν ψυχὴν; Οἶδα μὲν οὖν, τέκνον ἡμῶν, ὡς καὶ ἡ σὴ ἐπίσταται σύνεσις, ὅτι οὐκ ἔστιν ὠρισμένος ὁ πόλεμος, οὐδ' ἐπίδραλόν ἐστι μεθ' ὧν ἡ νίκη γενήσεται, ἀλλ' ἐν ἀδήλοις κίρται τὸ τέλος. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἀδηλον, κἂν τε ὑπὸ

Ῥωμαϊκῆς μαχαίρας τὴ Βουλγαρικὴν ἀναλωθήσεται, κἂν τε ὑπὸ τῆς τῶν Βουλγάρων Ῥωμαῖοι κατατμηθῶσονται, Χριστιανικὰ αἵματα ὑπὸ Χριστιανῶν χέεται, καὶ γῆ τοῖς Χριστιανῶν αἵμασι μολύνεται, καὶ ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λαὸς ὑμεῖς τε καὶ οὗτοι περιούσιος καὶ τέκνα καὶ κληρονομία, ἐπὶ τῇ τῶν σφαζομένων ὀδυνήσεται ἀπωλεῖ. Ἡ οὐ τοῦτο νομίζεις ὅτι μεγίστη ὀδύνη τῷ Χριστῷ καὶ

μαχαίρας γενήσωνται; Καὶ τίς ὅλως εἰς ἀγνοίαν τοῦ ἀλλήλων ἐπανάστασιν τῶν Χριστιανῶν διὰ μέσου τὴν πληγὴν διπλαύουσιν;

εἶτα ἐξαίφνης τῆς κατ' ἀλλήλων τῶν παιδίων ἑπαστάσεως. Πῶς οὕτω διακείται, ὅταν, ἀντὶ τοῦ εἰρηνεύειν, ἀντὶ τοῦ ὁμονοεῖν τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, βλέπῃ ἔχθραν ἀλλαξαμένους, καὶ κατὰ τῆς ἀλλήλων σφαγῆς τὰ ἑαυτῶν ξίφη βάπτοντας; Οὐ μεταβαλεῖ τὴν χαρὰν εἰς θρήνον; οὐχὶ κοπητὸν μὴ δυνάμενον ῥηθῆναι λόγῳ ποιήσεται; οὐ χανεῖν ἑαυτῷ τὴν γῆν εὐξεται μᾶλλον ἢ βλέπειν τὸν ἥλιον; Εἶτα πατέρες μὲν, οἳ μηδένα κήπον εἰς τὴν ἡμῶν κατεβάλλοντο γένεσιν, ἃ εἶπον, ἐξ ἀνάγκης ὀφθήσονται πάσχοντες, ὅταν ὀρώσῃ τὰ τέκνα πόλεμον πρὸς ἀλλήλους ἀραμένους, ὁ δὲ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, ὁ, ἵνα κτήσῃται ἡμᾶς, ἵνα υἱοποιήσῃ, τῶν πατρικῶν ἑαυτὸν ἐκένοισε κόλπῳ, καὶ σπυρίδι μετέσχεν καὶ αἵματος παραπλησίως ἡμῖν, καὶ σταυρὸν ὑπέστη καὶ θάνατον, ἵνα υἱοὺς ἀπεργάσῃται, ὁρῶν τὰ οἰκεῖα τέκνα, Βουλγάρους φημί καὶ Ῥωμαίους, οὕτω κατ' ἀλλήλων ἐκμεμνησθέντας, καὶ ἐπιληλησμένους μὲν τοῦ τοιοῦτου Πατρὸς καὶ τῆς υἱότητος, ἀντὶ δὲ τῆς ἀδελφικῆς σχέσεως εἰς θηριώδη καὶ ἀνήμερον διάθεσιν καταστάντας, οὐ μᾶλλον ἀσυγκρίτους ἔσται φέρων τῆς ὀδύνης; οὐ πολλῶν κεντεῖται δορυμυτέρῳ ἀλγήματι; Ἐχει πολλὴν εὐπορίαν ὁ λόγος, υἱὸς μου ποθεινότερα καὶ φίλα, καὶ ἐφ' ἑτι ἄλλο οἰκειότερον ὄμμα καὶ γλυκύτερον, ἐν ἀνθρώποις ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων προσφέρεις σοὶ τὴν παραίνεσιν, εἰς τὸ συνιδεῖν ὡς τοιαῦτα πράττομεν, κατ' ἀλλήλων τὰ ὅπλα κινῶντας, ὅσα πᾶς ἄνθρωπος τίθησιν εἰς ἀρὰν, καὶ τοὺς τῶν κακῶν τούτων ἐργάτας ἀλάστορας ἡγῆνται. Τίς γὰρ φρονήσει κοσμούμενος, τίς ἐπιστάμενος τὴν φύσιν, τίς γνωρίζων τὸν Πλάστην, τίς ἀπλῶς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑπάρχων καὶ λογισμοὺς φέρων ἀνθρωπίνους, ὁρῶν τοὺς τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς πίστεως ὄντας, τὸν αὐτὸν Θεὸν σεβομένους, ὅπλα κατ' ἀλλήλων ἐπαίροντας, ἐῷ γὰρ νῦν λέγειν τέκνα πρὸς πατέρας, πατέρας πρὸς τέκνα, καὶ ἀδελφοὺς διάθεσιν, καὶ πάσας ἀρὰς ἀφίησι κατὰ τῶν οὕτως

ἔχει μὲν οὖν, ὡς εἶπον, ἐκ τῶν κάτω ἀνθρωπίνων πολλὴν ὁ λόγος παράκλησιν εἰς τὸ λῆξαι μὲν ὑμᾶς τῶν σφαγῶν καὶ τῶν πολέμων, ἐπιστραφῆναι δὲ πρὸς τὴν σωτήριον καὶ θεῖαν εἰρήνην. Ἀλλὰ σύ μοι, τέκνον ἐμὸν, κατάλειπε τὰ κάτω καὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τὰς ἐκ τούτων παραινέσεις καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὸ σὸν ὄμμα τῆς ὀπτικωτάτης ψυχῆς ἐπαρον πρὸς τὴν οὐρανὸν καὶ κατὰστηθι πρὸς ἀναθειώρησιν τῶν ἀγίων δυνάμεων, ὅσαι τῷ Χριστῷ παρετίθησαν, ὅτι καὶ αὐταὶ σκυθρωπάζουσι, καὶ εἰκότως ὀρώσῃ γὰρ τὸν Δεσπότην ὀδυνώμενον ἐπὶ τῇ ὀπωλείᾳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, λαὸς γὰρ ἐκείνου ὑμεῖς τε καὶ ἡμεῖς, ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν τέκνων καὶ ἀδελφῶν, καὶ ὡς πατὴρ τάξιν ἔθετο τέκνων, καὶ ὡς ἀδελφοὺς συγκληρονόμους παρέλαβεν, εἰς πείραν τοῦ τοιοῦτου πάθους καθίστανται. Τί λέγεις, οὕτω μέχρις οὐρανοῦ τῶν ἡμετέρων ἀναβαινόντων κακῶν, οἷς ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος διάβολος Ῥωμαίους ἐφίλονεῖλε καὶ Βουλγάρους περιδολοῖ; Οὐ λαμβάνομεν λογισμὸν τὸν πρέποντα Χριστιανοῖς; Οὐχ ἐπισπρεφόμεθα πρὸς ἑαυτούς; Οὐχ ἐννοοῦμεν τὴν τοῦ ποταμοῦ κακομηχανίαν, ὅτι τῆς λυμάνεταί ἡμῖν, καὶ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν αἰκείων κακῶν ἀναστήσομεν;

A habentis filios subito in invicem insurgentes; quomodo afficietur, cum liberos, loco pacis et unionis, viderit inimicitis discissos gladiosque suos in fraternum sanguinem immergentes? Nonne lætiam in fletum mutabit? nonne ineffabilem placentiam emittet? nonne terram sibi dehiscere exoptabit potius quam solem aspicere? Parentes igitur, qui in nobis gignendis nullum impenderunt laborem, ex necessitate quæ diximus, patiuntur cum natos in invicem bellum suscipientes viderint; Christus vero et Deus noster, qui, ut nos acquireret et sibi faceret filios, paterna reliquit viscera, carnique et sanguini nobiscum communicavit, atque crucem mortemque, ut nos filios efficeret, subiit, nonne suos videns filios, Romanos scilicet et Bulgaros, ita in invicem insipientes, - tantique Patris talisque filiationis immemores, ac, loco fraternæ dilectionis, belluino et feroci affectu captos, incomparabili dolore a fortiori cruciabitur? nonne multo acerbiori mœrore conficietur? Per quam facile mihi, fili desideratissime et si quid est aliud suavius inter homines nomen, exhortationem ex humanis rebus desumere, ut intelligas nos, cum arma in invicem sumimus, ea agere quæ homo quilibet maledictis insectatur, eorumque malorum auctores ut exsecrandos haberi? - Equis etenim prudentia ornatus, quis naturæ non ignarus, quis Creatorem agnoscens, quis simpliciter naturæ humanæ consors cogitationesque humanas concipiens, si viderit unius ejusdemque fidei discipulos, ejusdem Dei cultores, arma in invicem sumentes, dimitto enim hic dicere filios contra parentes, parentesque contra liberos, fratres contra fratres bellum gerere, tristitiam non concipiet maledictaque omnia non proferet adversus eos qui ad tantam inhumanitatem declinaverint.

ἀδελφοῖς πολεμοῦντας, οὐ σκυθρωπὴν ἀναλαμβάνει εἰς ἀπάνθρωπον προαίρεσιν ἐλασάντων

Ex humanis rebus magnam, ut dixi, copiam exhortationis sumere possum quo cædibus et bellis finem imponatis et ad salutarem atque divinam pacem vos convertatis; sed dimitte, fili mi, terrena et humana, exhortationesque et sermones inde desumpta, oculos vero acutissimæ mentis ad cælum tolle, potestatesque considera quæ Christo assistunt, quomodo contristantur et quam merito, cernentes etenim Dominum de ruina populi sui lugentem, populus enim ejus vos et nos, de ruina filiorum et fratrum, namque ut pater nos in filios assumpsit et ut frater sibi cohæredes nos fecit, tanti doloris participes fiunt; quid dicis nostris malis usque ad cælum ascendentibus quibus a principio homicida diabolus Romanos et Bulgaros percutere studuit? Nonne Christianis convenientem cogitatum sumimus? Nonne ad nos convertimur? Nonne malignitatem qua nobis nocet diabolus agnoscimus? Nonne ad nostrorum malorum curationem evigilamus?

Litteras longius protrahere in mente habebam; quia sermonum proceritate diuturniore cor mœrens ab opprimente pondere se sublevare et quasi recitare naturaliter amat; quoniam vero posuit sermo meus Romanorum Bulgarorumque calamitates ad cœlum usque pervenire, sermonis statui proceritatem inhibere: id solum dico, id suadeo, id oro, præbe mihi auditum quem ab initio præbere oportebat: non etenim accidissent tot ac tanta mala; si non autem prius, præbe nunc tandem, iterum dico, fili dilectissime, tuum auditum, patrisque humilis orationem et consilia suscipe: in Deo mihi persuadeo non fore ut te hoc facientem poeniteat; suscipe humilis archiepiscopi supplicationem pro communi utilitate, quippe qui de memoria et nomine quo his in terris et in cœlis glorificeris curam habet; ne velis tam innumerabilem illum exercitum ad Bulgarorum fines rursus accedere, parentes adversus filios stringere gladios filiosque adversus parentes quos sanctissimus Spiritus talibus vinculis contexit; ne velimus lamentabilem illam horam et diem videre in qua Christianorum sanguine terra denno pollueretur; velut enim supra diximus, si in incerto versatur quorum erit victoria, id tamen non est incertum, peruncto sanguine nempe contaminandam esse terram, lacrymarumque imbres ex oculis Romanorum et Bulgarorum defluxuras. Ne, fili mi, humilis senis consilio obtempera, qui tibi magis Romanorum quam Bulgarorum salutem exoptat, nec minori zelo sollicitus est de felicitate et tranquillitate Bulgarorum, quam populi cuius archiepiscopus sumus et pro quo continuis sollicitudinibus vigilamus.

Βουλγάρων εὐζωίας καὶ εὐπαθείας ἢ τοῦ λαοῦ ὧν ἀρχιερχτεύειν ἐλάχομεν, καὶ ὑπὲρ ὧν ταῖς φροντίσιν ἐλαλείπτως ἐπαγρυπνοῦμεν.

Hæc sunt a nobis dicta ad exhortandum et supplicandum tuam prudentissimam mentem ne arma moveas; confidimus autem in Deo a quo omnis potestas et omne imperium, a quo solvitur bellum æternum, a quo pax mundo data est, quod quæ desunt ad cor tibi loquetur et te per seipsum pacis bonum docebit suadebitque tibi ut ad pristinam redeas unionem, illamque vitam ames ad quam vos per sanctum baptismum et per regenerationem vocavit, Romanis tanquam filios patribus conjungens, scandala quoque maligni odoris et quæ ex illis scandalis oriuntur; vide quantum temporis Romanos ac Bulgaros perniciēs vastet; id etiam postquam addidero, cessabo: facta, auxiliante Deo, pace, quid a Romanis, pro armorum depositione, velis, sive tributa, sive quid aliud, manifeste notum sit nobis: dummodo tolerabile sit, non autem nimis grave viresque superans; omni que legatione Ungar, ad omnem deveniam supplicationem, omnia movebo machinamenta apud potestatem quæ Romanorum res gubernat, usquedum tuæ petitiones obtineant; Deus autem pacis qui suis laboribus inimicitie solvit parietem, qui ab æterno dissidentia

Ἰησοῦ λόγον ἐπὶ πλέον ἐκτείνειν τὸ γράμμα· καὶ γὰρ πέφυκέ πως ὀδυνωμένη καρδία τῇ μακροτέρᾳ διεξόδῳ τῶν λόγων ὡσπερ ἀναπνεῖν καὶ κουφίζεσθαι τοῦ πιέζοντος βάρους· ἀλλὰ τοῦ λόγου παραστήσαντος ὡς καὶ μέχρι τῶν οὐρανῶν αἱ μεταξύ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐφθασαν συμφοραὶ, ἔγνω τὸ τοῦ λόγου τὴ μῆκος ἐπισχεῖν. Τοῦτο μόνον φημί, τοῦτο παρακαλῶ, τοῦτο δυσωπῶ, δός μοι τῆ σὴν ἀκοήν, ἣν εἶδει καὶ ἀπ' ὀρχῆς ἡμῖν παρασχεῖν· οὐ γὰρ ἂν συνέβη τὰ τοιαῦτα χαλεπὰ· ἀλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλ' ἐν τε τῷ παρόντι θός μοι, καὶ πάλιν ἐρίῳ, τὴν σὴν, υἱέ μου ἐρασμιώτατε, ἀκοήν, καὶ δέξαι ταπεινοῦ πατρὸς βουλήν καὶ εἰσθήγησιν. Πεποιθαμεν ἐν Θεῷ ὡς οὐ μεταμεληθήσῃ τοῦτο πικρῶν· δέξαι ταπεινοῦ ἀρχιερέως δυσώπητην ὑπὲρ τοῦ κοινῶ δυσωπῶσαν συμφέροντος, καὶ περὶ μνήμης καὶ δόξατος τοῦ σὲ δοξάζειν ἐν γῆ καὶ ἐν οὐρανῷ μέλλοντος τὴν σπουδὴν ποιουμένου. Μὴ τὴν ἀναριθμητὸν ταύτην στρατιάν πάλιν προσπελάσσει τοῖς τῶν Βουλγάρων βουληθῆς ὀρίοις, μηδὲ γυμνώσει τὰ ὄπλα πατέρας πρὸς τέκνα, καὶ τέκνα πρὸς πατέρας, οὗς τὸ πανάγιον Πνεῦμα τῆ τοιαύτῃ συνῆψε σχέσει· μηδὲ τὴν στυγερὰν ἐκείνην ἡμέραν καὶ ὥραν θελήσωμεν ἰδεῖν, ἐν ἣ ταῖς Χριστιανῶν αἵμασι καὶ πάλιν ἡ γῆ μολυνθήσεται. Ὡς γὰρ ἀνωθεν εἶπομεν, εἰ γὰρ καὶ ἀμφιβάλλεται ἡ νίκη μεθ' ὧν στήσεται, ἀλλὰ τοῦτό γε οὐκ ἀμφίβολον, ὅτι αἵματι μωρῶν ἡ γῆ φουραθήσεται, καὶ δάκρυα δαδρῶν νικῶντα Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων κατακλύσει τὰ πρόσωπα. Ναί, τέκνον ἡμῶν, πείσθητι συμβουλῇ ταπεινοῦ γέροντος, οὐ μᾶλλον Ῥωμαίων ἢ Βουλγάρων τὴν σωτηρίαν ἐπιζητεῦντος, οὐδ' ἤττον φλεγομένου τὰ σπλάγχνα καὶ κηρομένου τῆς τῶν

Ἀλλὰ τὰ μὲν παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ μὴ ὄπλα κινηθῆναι εἰς παράκλησιν καὶ δυσώπησιν τῆς σὴς ἐμφορονεστάτης εἰρημένα ψυχῆς τοσαῦτα. Πεποιθαμεν δὲ τῷ πάντων Βασιλεῖ καὶ Θεῷ, παρ' οὗ πᾶσα ἐξουσία καὶ ἀρχή, δι' οὗ ὁ αἰώνιος καταδελυτοὶ πλήρωμα, καὶ εἰρήνη τῷ κόσμῳ θεδώρηται, ὡς ἐκεῖνος τὰ λείποντα ἐν τῇ σὴ λαλήσει καρδίᾳ, καὶ αὐτός σε δι' ἑαυτοῦ τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης ἀναδιδάξει, καὶ πείσσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν ἐπιτελεθῆναι, καὶ ἀγαπήσῃ: μὲν ἐκείνην τὴν ζωὴν ἐφ' ἧς ἡμᾶς κατέστησεν διὰ τῆς ἀγίας κολυμβήθρας, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἀναγεννήσεως, ἐνώσας ὡς υἱὸς πατράσι τῷ Ῥωμαίων γένει, μισῆσαι δὲ τὰ ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐπιεισθόντα σκίνδαλα, καὶ ὅσα ἐκ τῶν τοιοῦτων σκανδάλων. Ἰδοὺ χρόνος ὅσος ὀλεθροῦς Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους διέθιξε· τοσοῦτον δὲ καὶ ἐτι προσθεῖς, ἀποπύσομαι· ὡς, εἰρήνης σὺν Θεῷ γινομένης, ὃ ἂν βούλη Ῥωμαίους ἐπιζητεῖν ἀπὸ τῆς τῶν ὀπλων καταθέσεως, εἴτε φόρους εἴτε τι ἕτερον, εἴη ἡμῖν ποιήσον· μόνον φορητὸν ἔστω τὸ ζητούμενον, καὶ μὴ τῶν λίαν βαρυνόντων καὶ ὑπὲρ δύνάμιν· καὶ πᾶσαν ποιήσομαι πρεσβείαν, πᾶσαν ἰκεσίαν, πᾶσαν μηχανὴν συγκινήσω πρὸς τὴν σὺν Θεῷ κυβερνήσαν

τα Ῥωμαίων βασιλείαν τε καὶ ἐξουσίαν, μέχρις ἂν
τὸ ζητούμενον παρ' ὑμῶν εἰς τέλος προέλθοι. Ὁ δὲ
Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὃ τὸ μεσότοιχον τῆς ἐχθρας πό-
νοις καταλύσας οἰκείοις, ὃ τὰ διεστῶτα ἐξ αἰῶνος
συνάψας, αὐτῆς καὶ νῦν τοὺς ἐπηρεῖξ·δαίμονος ἐκπε-
πολεμημένου: εἰς εἰρήνην καταστήσοι, καὶ τὴν ἐν
Πνεύματι ἀγιῶ ἐνότητά· καὶ δοίη τῶν ἐκ ταύτης
λαύσειν, ἀπαλλαγὴν δὲ τῶν ἐκ τῆς ἐχθρας καὶ τῶν

sociavit, ipse hodie eos in quos dæmonis maligni-
tas insanivit, in pace et in unitate, quæ est in Spi-
ritu sancto, stabiliat; donet quoque bonis atque
gaudiis inde nascentibus frui, a malis autem ac cala-
mitatibus ex inimicitia et scandalis orientibus libe-
rati.
μὲν φυσμένων ἀγαθῶν τε καὶ ἡδυνόντων τὴν ἀπό-
σκανδάλων χαλεπῶν τε καὶ θλίψεων

III. Τῷ αὐτῷ.

Ἦκε πρὸς ἡμᾶς, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, ἦκεν,
εἰ καὶ βραδύτερον, ἢ πληροφορία τῆς σῆς πρὸς ἡμᾶς
ἀγάπης: οὕτως γὰρ ἐπληροφόρησας τὴν ἡμετέραν
ἐκπείνωσιν, ὅτι σὺ ζῆεις ἐτι διάθεσιν υἱοπρεπῆ πρὸς
ἀχρεῖον μὲν πατέρα, ποθήσαντα δὲ τὸν υἱὸν πόθῳ
ἀληθινῷ καὶ πνευματικῷ. Ἐγὼ μὲν γὰρ ὑπελάμ-
βανον ἐν τῷ βραδύνειν τὸν ἀποκρισιάριον ἡμῶν ὡς
ἔθου παρὰ φαῦλον ἡμᾶς, καὶ οὐκέτι σῶζονται παρὰ
σοὶ ἡ θερμὴ ἐκείνη ἀγάπη καὶ τοῦ πνεύματος ἡ
στοργή. Ἀλλ' ὡς εἴκεν, ἡμεῖς μὲν ἐπλανώμεθα, σὺ
δὲ, τέκνον μου γλυκύτατον, ἐφύλαττες παρὰ σεαυτῷ
ἔσβεστον τῆς ἀγάπης τὴν λαμπάδα, καὶ νῦν ἐδειξας
ἔτι αὐζεται διὰ τῆς τοῦ γράμματος καὶ τῆς τοῦ
ἀποκρισιάριου ἀποστολῆς, καὶ ἠλεγξας τὴν ἡμετέραν
ὑπόνοιαν. Καὶ χάριν ὁμολογῶ τῷ Θεῷ, τέκνον μου
ἡγαπημένον, ὅτι ἐγὼ μὲν ἠλέγχθην περὶ εἰς τοι-
αύτην ὑπόνοιαν, σὺ δὲ τὸ λαμπρὸν τῆς σῆς ἀγάπης,
ὅτι Θεὸς τὴν σὴν ἐκίνησε καρδίαν, ὡς περ πάντοτε,
καὶ νῦν διέδειξας. Ἀλλ' ἡ τοῦ σοῦ γράμματος ὑποδοχὴ οὕτω, τέκνον μου ἀγαπητὸν, διέθηκεν ἡμᾶς,
καὶ τοιαύτης γλυκύτητος κατέστησεν εἰς ἀπόλαυσιν.

Ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἀποκρούομεν πρὸς σέ, υἱέ μου
ἀγαπητὲ, ὅτι παρεμύγη καὶ λύπη τις τῆ τοῦ γράμ-
ματος ἠδονῆ, καὶ οὐκ ἀφῆκε τὴν ψυχὴν ἡμῶν χαί-
ρειν ἐπὶ τῷ γράμματι καθαρῶς. Διὰ τί; Ὅτι ἐγρά-
ψαμεν τὴν εἰρηναίαν σου παρακαλοῦντες καρδίαν,
πυθῆναι μὲν τὰ σκάνδαλα τοῦ πονηροῦ, ἀνακαι-
νισθῆναι δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς εἰρήνην Ῥωμαίων καὶ
Βουλγάρων. Καὶ οὐκ ἀπλῶς οὕτως, ἀλλὰ ὀφθῆναι
ἡμῖν παρὰ τῆς ὑμῶν θεοδωρήτου δόξης ἀπλῶς καὶ
καθαρῶς τὰ πράγματα, δι' ὧν προδύσεται ἡ εἰρήνη,
καὶ ὥστε μὴ ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον εἶναι τὴν αἰ-
τήσιν, ἀλλὰ τοιαύτην ἦτις καὶ Βουλγάρους ὠφελή-
σει, καὶ Ῥωμαίους οὐκ ἀπολέσει: σὺ δὲ, τέκνον
ἡμῶν, καταλείπων τὰ περὶ τούτου γράφεις, ἔγραψας,
τοῦ ἐμοῦ γήρους κατειρωνευόμενος, ὡς οὐκ ἀδύνατα
ἐπιζητεῖς: οὐδὲ γὰρ τῶν τεθνηκότων Βουλγάρων
τὴν ἀνάστασιν ἐπιζητεῖς, ἀλλὰ ζητεῖς πράγματα,
ἧν ἔστι δυνατόν τὴν τελείωσιν προελθεῖν. Καὶ ταῦτα
λέγων ἐκαίνο ὑπέφαινες, τὰ τὸν ἤδη παρὰ Θεοῦ εἰς
τὸν θρόνον ἀνηγμένον τῆς βασιλείας ἐκαίθην ἀνα-
χωρεῖν. Καὶ τί τούτου ἀδυνατώτερον, τέκνον ἡμῶν;
Ὡς ἔχει λόγον τὸν δικαιομασίαις οἷς οἶδεν ὁ Θεὸς τῆς
μεγάλης αὐτοῦ κληρονομίας τὴν κυβέρνησιν λα-
χίοντα, τούτον ἐχοσθῆναι τῆς κυβερνήσεως; Μὴ,
τέκνον ἐμὸν, μὴ κατειρωνεύου τῆς ἐμῆς παλαιᾶς·
ἐπίστασαι γὰρ καὶ χωρὶς τῶν ἐμῶν λόγων, ὅτι ἀδύ-
νατος αὕτη ἡ ἐπιζήτησις. Κατάλιπέ οὐκ ταύτην,

XVIII. Ad eundem.

Venit ad nos, fili mi dilectissime, venit, etiamsi
tardius, tuæ erga nos dilectionis certioratio; cer-
tiorum enim nostram humilitatem fecisti te affectum
adhuc servare qui filium decet erga patrem inutilem
quidem, filium tamen suum desiderantem desiderio
sincero et spirituali; supponebam siquidem ego ex
apocrisiarii mei moræ a te nos despici neque servari
servidam illam dilectionem spiritualemve charitatem;
sed, ut liquet, erravimus nos, tu vero, fili suavissi-
me, inexstinguibilem in te servabas dilectionis
flammam, et nunc servari ostendisse per litteras et
missum apocrisiarium, nostramque stultitiam con-
vicisti; gratias autem Deo ago quod sim con-
victus, in illam illapsus stultitiam, tu vero tuæ di-
lectionis splendorem, postquam commovit Deus cor
tuum, ut semper antea, ita et nunc ostenderis: sic
nos affecerunt receptæ tuæ litteræ, fili carissime, et
tanta suavitate nos perfuderunt.

Id autem te non celabo, fili mi dilectissime,
tristitia nempe quadam gaudium a tuis litteris ac-
ceptum permistum fuisse neque plene gaudere de
tuis litteris cordi nostro licuisse: quam ob rem?
Quoniam scripsimus ad exhortandum pacificum cor
tuum quo cessare faceres maligni scandala, renova-
resque antiquam inter Romanos et Bulgaros pacem;
neque ea duntaxat, sed quo plane et accurate nobis
manifestares quibus conditionibus institueretur pax,
ita tamen ut non esset quid impossibile aut diffi-
cilius petitio tua, sed quid Bulgaris utile, Romanis
autem non lethale; tu autem, fili, de his scribere
omittens, tuis litteris nostram senectutem cavillatus
es, te non impossibilia postulare dicens: mortuorum
nempe Bulgarorum resurrectionem non postulare,
sed res quas perfici possibile est; talia dicens,
subostendebas eum qui a Deo in trono imperii con-
stitutus est, unde descendere oportere; sed quid eo
impossibilius, fili mi? Quomodo fieri potest ut qui
consiliis quæ novit Deus, illius magnæ hæreditatis
gubernationem sortitus est, ille gubernatione deci-
dat? Ne, fili mi, ne canitiem meam ludibrio habeas:
nosti etenim, et absque meis sermonibus impossi-
bilem esse istam petitionem: omitte ergo eam, nec
arbitreris tanquam possibilem esse implendam; non
est enim possibile, non est certe, id fieri; ad alia te
veritas postulata quæ impleri possint: exempli gra-

tie, auri quantitatem, vestiumque, imo forsam
agri partem aliquam; ac si te verterit divinum pa-
cis Christi desiderium, quid velis notum fac nobis:
dico ego, fili mi, pro omni lucro, pro omni incre-
mento esse sanguinis effusionem cessare velle:
quid enim tanti apud hominem christianum et pi-
um, ac presertim talem qualis es tu, fili mi, quam id
obtinere, nempe eadium cessationem, belli finem,
Christiani sanguinis effusionis quietem? Dentur
tamen præter maximum illud et incomparabile lu-
crum, alia quædam superaddita lucra, ut jam dixi,
auri scilicet pondus, vestes, agri quoque [cujusdam
partis concessio, quæ vobis forte utilis erit, sed
nec Romanis quidquam intolerabilis damni offeret:
Ne, fili mi et vir Dei, ad hanc pacem verte oculos,
excitatum transverte, et illas linque cogitationes
quæ ad pacem minime prosunt, sed potius bella et
cæces excitant.

ὤφελειν, καὶ Ῥωμαίοις μὴ ζημίαν ἐπάγειν ἀφόρητον. Ναί, τέκνον μου καὶ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, πρὸς
τις αὐτὴν ἀπόβλεπον εἰρήνην, πρὸς τοιαύτην μετάθου γνώμην, καὶ ἄφες ἐκεῖνους τοὺς λογισμοὺς, εἰ
μηδὲν συμβάλλονται πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ μᾶλλον ἐρεθίζουσι τοὺς πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς.

Memorabant tuæ litteræ omnium causam esse
eunuchos: manifestum est et omnibus notum. Sed
quid nobis, fili, cum eunuchis? Illi quidem pessime
sentientes conturbaverunt et perdidērunt, ut Ro-
manorum res, ita et communem dilectionem con-
sensionemque Romanorum et Bulgarorum; nos
autem non fas est eorum malitiæ communicare,
sed potius quæ sua imprudentia perdidērunt, tuam
oportet prudentiam Romanorumque considerationem
restaurare. Insanierunt illi? absit ut eorum imite-
mur insaniam: injusta adversum te moliti sunt?
non te latet, fili mi, quomodo in capita eorum versa
sit illa malitia; Dei judicio sis contentus, et quam in
eos pœnam Deus portaverit, tu admittas, nec per-
severes in contristando ob eorum dementiam aut,
si vis, insaniam, eum qui te ultus est: aut non pu-
gas, fili mi, Christum Deum nostrum contristeri
tanta strage peculiaris ejus populi, hæreditatis ejus,
Christianorum gentis, dico, Romanorum scilicet et
Bulgarorum? aut non arbitraris lugere benignum
Deum super tanta hominum destructione, tot civi-
tatum, tot ecclesiarum, tot monasteriorum, [super
omnium istorum ruina? Certe scio, fili mi, nihil
istorum te latere; optime igitur ages, Christi et
Dei nostri imitationem, ut in tuis commemorasti
litteris, præ te ferens hic etiam a te in honore ha-
bitam, et oblivione opprimens quidquid ab eunu-
chis fueris contristatus. Ad teipsum redi, et ad
tuam mansuetudinem pacificamque dispositionem,
et in luctum nefario dæmoni veritas quam a Roma-
norum Bulgarorumque calamitatibus lætitiā et
exultationem sumpsit; cesset bellum adversus fra-
tres et parentes.

πένης τῶ πονηρῶ δαίμονι, ὅσα ταῖς νοιναῖς δυστυχίαις Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐπευφράνθη καὶ
ἐξωρχήσατο· πρυσάσθω τῶν ὀπλῶν ἢ κίνησις κατὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων.

Si qua tibi desuper et a Christo et Deo nostro
pacifico et invincibili voluntas et consilium pacis,

καὶ μὴ ὡς δυνατόν ἐπιτελεσθῆναι λογίζου· οὐδὲ
γὰρ δυνατόν οὐμενοῦν τοῦτο γενέσθαι· πρὸς ἄλλα
δὲ μετὰβηθι ἐξαιτήματα, ὅσα φύσιν ἔχει τὸ πέρας
λαμβάνειν· οἶδόν τι λέγω, χρυσοῦ ποσότητα, ἱμα-
τίων, τυχόν δὲ καὶ γῆς τι μέρος. Τούτων, εἰ τίς σοι
θεῖος λογισμὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ εἰρήνης ἐμπεριστρέ-
φεται, ὃ βούλει δῆλον κατὰστησον ἡμῖν. Ἐγὼ λέγω,
τέκνον ἐμόν, τοῦτο εἶναι ἀντὶ παντὸς κέρδους, τοῦτο
ἀντὶ πάσης προσκτήσεως, τὸ βουλευθῆναι τὰς τῶν
αἱμάτων ἀναστελλὰς χύσεις· τί γὰρ τοιοῦτον πρὸς
ἄνθρωπον Χριστιανὸν καὶ θεοφιλῆ, καὶ μάλιστα οἷος
σὺ τυγχάνεις, τέκνον ἐμόν; τὸ καταπράξασθαι τοῦτο,
καὶ κερῆσαι ἀνακοπὴν τῶν σφαγῶν, ἀπόπαυσιν
τῶν πολέμων, λῆξιν χύσεως αἱμάτων Χριστιανικῶν.
Πλὴν ἔστω μετὰ τοῦ μεγάλου τοῦτου κέρδους καὶ
ἀσυγκρίτου καὶ κέρδι ἕτερα προσγιγόμενα, ὃ φθά-
σας εἶπον, χρυσοῦ ποσότητα, ἱματίων, ἢ καὶ γῆς
τινος μέρος ἐπίδοσις, ὅση τυχόν δυνατόν καὶ ὑμῶν

Ναί, τέκνον μου καὶ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, πρὸς
τις αὐτὴν ἀπόβλεπον εἰρήνην, πρὸς τοιαύτην μετάθου γνώμην, καὶ ἄφες ἐκεῖνους τοὺς λογισμοὺς, εἰ
μηδὲν συμβάλλονται πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ μᾶλλον ἐρεθίζουσι τοὺς πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς.

Ἐμνημόνευε τὸ γράμμα καὶ περὶ τῶν εὐνούχων
ὡς ἐκείθεν ἡ τῶν κακῶν αἰτία· καὶ φανερόν τοῦτο;
καὶ πᾶσιν ἐγνωσμένον καθέστηκε. Καὶ τί, τέκνον
μου, πρὸς ἡμᾶς τὰ τῶν εὐνούχων; Ἐκεῖνοι μὲν κα-
κῶς πεφρονηκότες συνετάραξαν καὶ συνέχεαν, ὡσπερ
τὰ κοινὰ Ῥωμαίων πράγματα, οὕτω καὶ τὴν κοινὴν
ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων.
Ἄλλ' οὐ χρὴ κληρονόμους ἡμᾶς εἶναι τῆς ἐκείνων
κακίας, μᾶλλον δὲ ἂ κακῶς ἐξ ἀφροσύνης ἐκεῖνοι
διέθησαν, ταῦτα τὴν τε σὴν φρόνησιν, καὶ τὴν τῶν
Ῥωμαίων διάσπεψιν διορθώσασθαι. Ἐξεμάνησαν
ἐκεῖνοι; Μὴ γένοιτο τὴν ἐκείνων μανίαν μιμεῖσθαι
ἡμᾶς. Ἄδικα ἐκεῖνοι κατὰ σοῦ ἐμελέτησαν; Οὐκ
ἀγνοεῖς, τέκνον ἡμῶν, ὡς ἐστράφη εἰς κεφαλὴν αὐ-
τῶν ἡ ἀδικία αὐτῶν. Ἀρκέσθητι τῇ τοῦ Θεοῦ κρί-
σει, καὶ ἀπόδεξαι τὴν ἐκδίκησιν, ἣν ὁ Θεὸς ἐπ' αὐ-
τοὺς κατεπράξατο, καὶ μὴ ἐπιμένης διὰ τὴν ἐκείνων
ἀνοιαν ἢ μανίαν, εἰ βούλει, τὸν ἐκδικήσαντά σε πα-
ρλυτικῶν. Ἡ οὐ νομίζεις, τέκνον ἡμῶν, παραλυπεῖν
τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν τοσοῦτου φόνου ἐνεργηθέν-
τος τοῦ περιουσίου αὐτοῦ λαοῦ, τῆς κληρονομίας αὐ-
τοῦ, τοῦ Χριστιανῶν λέγω γένους; τοῦ τε Βουλγαρικῶν
καὶ Ῥωμαϊκοῦ; ἢ οὐ λογίζῃ ἀλγεῖν τὸν φιλόανθρωπον
ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ τῶν ἀνθρώπων ἐρημίᾳ, ἐπὶ τοσοῦτων
πόλεων, ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ πλή-
θει τῶν μοναστηρίων, ἐπὶ τῷ πάντων τοῦτων ἀφανι-
σμῷ; Ναί οἶδα, τέκνον ἐμόν, ὡς οὐδὲν σε διαλανθάνει
τούτων· καλῶς οὖν ποιῶν καὶ ὅπερ ἐν τῷ σῶν γράμ-
ματι ἀπεμνημόνευσας, τὴν μέμνησιν τοῦ Χριστοῦ
καὶ Θεοῦ ἡμῶν δεῖξον καὶ ἐνταῦθα παρὰ σοῦ τιμω-
μένην, καὶ βίβον εἰς λήθην ὅσα παρὰ τῶν εὐνούχων
λελύπησαι, καὶ γενοῦ σεαυτοῦ καὶ τῆς ἰδίας πραότη-
τος καὶ τῆς εἰρηρικῆς καταστάσεως, καὶ στρέψον εἰς

Εἰ τις οὖν ἔστι σοι λογισμὸς θεῶθεν καὶ φρόνημα
τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ εἰρηικοῦ καὶ ἀμεί-

γινε περί τοῦ τῆν εἰρήνην, ἣν διασπάρξεν ὁ τῆς
 ἐχθρῶν γεννητῶρ διάβολος, πάλιν ἀνακαινοθῆναι,
 γράψον ἡμῖν ἀπλᾶ καὶ σαφῆ τὰ πράγματα δι' ὧν ἡ
 εἰρήνη Θεοῦ βουλομένου εἰς ἐαυτὴν ἐπανήξει· καὶ
 μὴ γράψῃς οἷα γράφεις ἀμφίβουλα καὶ ἀδύνατα, λέγω
 δὴ τὴν ἐκ τοῦ ὕψους τῆς βασιλείας κατάβασιν τοῦ
 παρὰ Θεοῦ πρὸς ταύτην ἀναβεβηκότος. Καὶ ἔτι,
 τέκνον ἡμῶν, ἀνθρωπὸν ἀξιὸν τῆς σῆς δόξης, ἀγα-
 πῶντα εἰρήνην, ἀλήθειαν τιμῶντα, ἐξαπόστειλον·
 δῆλον ὅτι καὶ ἐντεῦθεν ἀποστελλομένου ὁμοίου καὶ
 ἰστίμου ἀνδρῶς, δι' ὧν οἱ λόγοι τῆς εἰρήνης τρανῶς
 τῆ τε σῆ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τοῖς τῶν Ῥωμαίων βα-
 σιλεῦσι παραστήσονται. Καὶ τότε Θεοῦ εὐμενοῦς γι-
 νομένου, ὧς γε, εἰ καὶ ἀμαρτωλοὶ, ἐλπίζομεν, ἡ εἰ-
 ρήνη προδῆσεται· ἐπεὶ, ὧς γε νῦν λόγοι ἀσαφεῖς καὶ
 ἀμφίβουλοι ἀλλήλους δέχονται, οὐδὲν σωτήριον οὐδὲ
 κοινωφελὲς γενήσεται. Ἄλλ' εἰ μὲν ὅλως ἐνθύμιον
 εἰρήνης ἐν τῇ σῇ καρδίᾳ στρέφεις, ἀγαπητέ μου
 υἱέ, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα· εἰ δ' ἄπαξ οὗτος ὁ λογισμὸς
 τὴν σὴν κατέχει καρδίαν, ὧς ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Ῥω-
 μαϊκῆς ἰδρυθήσῃ βασιλείας, καὶ τοιαύτην ἐδοξας
 οὐκ οἶδα ὅθεν τὴν πληροφορίαν λαβεῖν, ὅτι τοῦτο
 ἔδοξε τῷ Θεῷ, καθὼς ἐκεῖνος οἶδε καὶ βούλεται ἀγα-
 γεῖν εἰς πέρας, καὶ μὴ πολέμοις καὶ σφαγαῖς νόμιζε
 τυχεῖν τοῦ βουλήματος· ἃ γὰρ ὤρισται παρὰ Θεῷ,
 ἀμήχανον μὴ πρὸς πέρας ἐλθεῖν. Ἐκεῖνο οὖν προσδέ-
 χου ὅπερ νομίζεις παρ' αὐτοῦ ὤρισθαι τὸ ὠρισμένον
 σοι παρασχεῖν. Καὶ τί χραίνεις αἵμασι τὴν γῆν καὶ
 τότε Χριστιανικοῖς; Τί πορθεῖς ἐκκλησίας Θεοῦ;
 Τί τᾶλλα ἃ μηδὲ θέμις λέγειν ἡμᾶς, τέκνον ἡμῶν,
 ἐπιτελεῖσθαι ποιεῖς, δι' ὧν καὶ λύπην Θεῷ προσε-
 νεῖς, καὶ σεαυτὴν οὐκ ἐξω κρίματος καθιστᾷς; Τὸ
 ἐντεῦθεν προσκείσθω εὐχὴ τῶν διηνεκῶς ἡμῖν ἀνα-
 φερομένων Θεῷ· εἰς ἡμῖν ἐβρωμένος καὶ φρονῶν
 καὶ διανοούμενος, ὅσα πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπανάγει
 σε θείαν εἰρήνην, τὴν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος
 δεδομένην Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάροις· καὶ ὅσα πρὸς
 πολέμους καὶ σφαγὰς ἐρεθίζει, ταῦτα σὺν τῷ πονηρῷ
 δαίμονι καὶ τούτων ἐργάτῃ τῆς σῆς ἀπελαύ-
 νων τιμίας καὶ φρονίμης ψυχῆς.

18. Τῷ αὐτῷ.

Τοῦ ἀποκρισιάρου ἡμῶν, λέγομεν δὴ τοῦ ἀποστα-
 λέντος μοναχοῦ παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, ἐπ-
 αναστρέψαντος, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, μετὰ τῶν
 σῶν γραμμάτων, εἰπόντος δὲ καὶ οἰκείᾳ γλώσσει,
 ὅσα ἡμῖν ἀπήγγειλεν, ἀντεγράφη πάλιν ὅσα καὶ οἱ
 λόγοι ἀπήτουν, καὶ τὸ σὺν ἐπεζήτησε γράμμα, καὶ
 ἀπεστάλη πρὸς τὴν ὑμῶν θεοτίμητον ἐξουσίαν διὰ
 τοῦ αὐτοῦ μοναχοῦ. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν, ὧς νομίζομεν,
 τὴν Βουλγαρίαν κατέλαθε, καὶ ἔστι διάγων ἐκεῖ·
 σοῦ δὲ πρὸς τὰ μέρη ταῦτα ἐξεληλυθότος, οὐκ οἶδα-
 μεν πότε γενήσεται· ἀμφοτέροις ἐνωθῆναι καὶ μαθεῖν
 τὴν ὑμῶν θεοτίμητον ἐξουσίαν τὰ γραφέντα σοι παρ'
 ἡμῶν καὶ δι' αὐτοῦ κομιζόμενα. Διὰ τοῦτο ἐδεῖθῃ-
 μεν τοῦ παρόντος γράμματος, καὶ γράφομεν, τέκνον
 ἡμῶν, τὴν σὴν ὡσπερ καὶ πρότερον παρακαλοῦντες
 φρονίμην ψυχὴν παυθῆναι τὰ τῶν αἱμάτων χύσεις,
 εδυσθῆναι τῆς ἐχθρῶς τῆν πυρκαϊάν, ἣν ἀπ' ἀρχῆς

A quam inimicitiarum pater solvit diabolus, iterum
 instaurandæ, ad nos scribe sincere et manifeste
 quibus conditionibus pax, Deo adjuvante, renasce-
 tur; sed ne scribas, ut scripsisti dubia et impos-
 sibilia, nempe a throno descendere oportere qui
 Dei jussu illum conscendit: præterea, fili mi, virum
 tuæ existimationis dignum, pacis amatorem, veri-
 tatis cultorem mitte: hinc mittetur etiam vir ali-
 quis illi similis eademque existimatione dignus; per
 quos de pace sermones ad tuam majestatem et ad
 Romanorum imperatores deferentur perspicue; Deo-
 que tunc propitio, ut nos peccatores speramus,
 instituetur pax; quoniam usque modo verba obscura
 atque æquivoca sibi succedunt, nihil salutare, nihil
 communis utilitatis fiet: si autem pacis desiderium
 vere in tuo corde volvis, fili mi dilectissime, satis
 sunt dicta: si vero semel cor tuum occupat ista co-
 gitatio, te scilicet in solio Romani imperii esse col-
 locandum, et si, unde nescio, illam certitudinem,
 ut videris, sumpsisti, id nempe Deo placere, eo
 quo scit et vult modo, non autem bello et cædibus
 puta implendum esse tuum desiderium: quæ enim
 a Deo statuta sunt, non possunt ad finem non per-
 venire; quod ergo ab eo censes esse statutum, ex-
 specta donec ab eo tibi concedatur; quare autem
 terram sanguine perfundis, sanguine vero Christia-
 norum? Quare Dei ecclesias vastas? Quare cætera
 omnia, quæd cere non est las, fili mi, perfici facis?
 Quibus et Deum contristas et teipsum judicio obno-
 xium facis; quod superest, hic ponatur oratio
 quam sine intermissione ad Deum ferimus: in-
 columis esto, et ea cogita et senti quæ te ad pri-
 stinam pacem revocent, quæ per sacrum baptisma
 Romanis ac Bulgaris data est; et quæcunque ad
 bellum et cædes concitantia, cum nefario dampnone
 horum auctore ex tua veneranda et prudenti mente
 amoveas.

XIX. Ad eundem.

Reverso cum tuis litteris apocrisario nostro, id est
 monacho a nostra humilitate ad te misso, dictisque
 quorum erat nuntius rescripsimus, fili dilectissime,
 quæcunque sermone petieras et exposulabant tuæ
 litteræ, atque per eundem monachum ad tuam ma-
 jestatem sunt remissæ; ille vero, ut arbitramur, in
 Bulgaria sedem suam posuit ibique commoratur;
 te autem ad illas regiones profectio, nescimus quando
 utrique nostrum dabitur convenire, tibi que scripta
 a nobis delataque ab ipso novisse; itaque isto scri-
 pto opus fuit, ac scribimus, fili mi, tuam exhortan-
 tes, ut prius, prudentem animam, ad intermitten-
 dam sanguinis effusionem, extinguendaque inimi-
 citiarum incendia, quæ a principio accendit inimi-
 citiarum parens diabolus, ad confirmandam inter
 Romanos et Bulgaros beatam pacem, quæ heredi-
 tate reliquit Christianis Christus, Deus et Salvator

poster; et ad scribendum et sperandum nobis, si tamen ad pacis renovationem pia inclinata est mens tua. non quæ jam ostendimus impossibilia esse, sed possibilia et quæ succedere non sit nefas.

καὶ γραφῆναι καὶ δηλωθῆναι ἡμῖν, εἴ γε παρακέκληται σου ἡ θεοφιλῆς ψυχὴ πρὸς τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς εἰρήνης, μὴ πάλιν ἐκεῖνα ὅσα πρότερον ἐδύνατο ἀδύνατα εἶναι καὶ ἀτέλεστα, ἀλλ' ὅσα δυνατὰ καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐκτελεῖν οὐκ ἀνεμπόδιστα.

Quid est igitur quod dico? Ne dicas imperium relinquere eum oportere qui ad imperii solium est erectus, impossibile namque est; ne dicas te regem et dominum accipere oportere imperii Romani principes et populos, impossibile namque est, nec quisquam eum sermonem auribus accipere feret; sed scribe auri pondus, vestes, aut etiam agri partis cuiusdam concessionem, quæ Bulgaris quidem proderit, Romanis autem intolerabile damnum non afferet; næ, filii mi et vir Dei, ad hanc pacem oculos verte, ad istum cogitatum transfer mentem et cogitationes; omitte quæ ad pacem nihil inserviunt, sed potius ad bella et cædes concitant; cessent gemitus et lacrymæ quæ Romani et Bulgari usque modo emiserunt, prohi nostri dolores! et etiam nunc emittunt; næ, filii mi dilectissime et amicorum amicissime; erubescere supplicationem a nobis a tanto tempore factam, cordis nostri verere cruciatum qui, quarto abhinc anno, nocte ac die, imo vero singulis horis nos carpere non intermittit.

ωπύθητι τὸν σπαραγμὸν τῆς καρδίας ἡμῶν, ὃς ἰδὼν ἔβραυν, οὐκ ἀνίησι διαξάτων ἡμᾶς.

Ea scribo, testis sit Deus, non minus sollicitus de Bulgarorum salute et de tua gloria quam Romanorum et eorum imperatorum; si ergo de salutari pace cogitas, filii mi, scribe perspicua et non dubia; et certe, si opus fuerit, ego ipse ad te veniam, venientem scilicet Heracleam aut Silymbria, et de pace colloquar, et ut Dei pace dicam, quæcunque possibilia petieris præstabo; rursumque renovabitur pax, et parentes erga filios et filii erga parentes ut decet sentient, dilectionis bonis fruentes, vitamque durissimis immunem degeutes calamitatibus quos generavit inimicitiarum pater diabolus et perniciosissima illius scandalorum seminatio; quod superest, hic addatur a nobis oratio quam omni tempore, etiam te inscio, deferimus ad Deum: incolumis esto et supra maligni laqueos volitans, ut ostendas hæredem æterni regni et felicitatis et securus terribili Christi et Dei nostri tribunali astare possis.

εἴης ἡμῖν ἐρρωμένος, καὶ ὑπεράνω τῶν πηγίδων τοῦ πονηροῦ διπτάμενος, ὅσα κληρονόμον σε ἀναδειξεί τῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας καὶ ἀπολαύσεως, καὶ ἀκατάκριτον παριστήσῃ τῷ φρικτῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

XX. Ad eundem.

Sperabam, filii mi gloriosissime, tuis acceptis litteris, recreationem invenire a dolore quo crucior, consolationemque mœstitiæ quæ me nocte ac die

ἀντίφεν ὁ τῆς ἐχθρας γεννητὸς διάβολος, καὶ βουθεῖναι πάλιν μεταξύ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων τὴν μακαρίαν εἰρήνην, τὴν δοθεῖσαν κληρὸν Χριστιανῶς παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν.

Τί οὖν ἐστὶν ὃ φημι; Μὴ δειλώσης, καταλιπέτω τὴν βασιλείαν ὁ πρὸς τὸν θρόνον ἀναβεβηκὼς τῆς βασιλείας, τοῦτο γὰρ ἀμήχανον· μὴ γράφῃ τοῦ δεξασθαι σε βασιλέα καὶ κύριον τοὺς ἄρχοντας τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας καὶ τὸν λαόν, ἀμήχανον γὰρ τοῦτο γενέσθαι, καὶ οὐδεὶς τοῦτον τὸν λόγον ἀνέχεται ἀκοιῆς παραδέξασθαι· ἀλλὰ γράφον χρυσίου λαβεῖν ποσότητες, ἱματίων, ἢ καὶ γῆς ἐπίδοσιν μέρους, ὅση δυνατὴ καὶ Βουλγάρους ὠφελείν, καὶ Ῥωμαίοις μὴ ἐπάγειν ζημίαν ἀφόρητον. Ναὶ, τέκνον μου καὶ ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, πρὸς τοιαύτην ἀπόβλεψον εἰρήνην, πρὸς τοιαύτην μετάθου γνώμην· καὶ ἄφες τοὺς λογισμοὺς οἳ μηδὲν συμβάλλονται πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ μᾶλλον ἐραθίζουσι πρὸς τοὺς πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς. Στήτωσαν οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα, ὅσα Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων μέχρι τοῦ παρόντος ἐξεκένωθη, οἶμοι τῶν ἐμῶν παθῶν! καὶ εἴτι διαμένει κενούμενα. Ναὶ, υἱέ μου ἡγαπημένε, καὶ τῶν φίλων ὁ φίλτατος· αἰδέσθητι τὴν διὰ χρόνου τοσούτου πρὸς σὲ γινομένην δέησιν ἡμῶν, δυστέταρτον ἔτος νύκτα καὶ ἡμέραν, μᾶλλον δὲ πᾶσαν

Γράφω ταῦτα, λάβε Θεὸν αὐτὸν μάρτυρα τῶν λεγομένων οὐκ ἔλαττον φροντίζων τῆς τῶν Βουλγάρων σωτηρίας καὶ τῆς σῆς τιμῆς ἢ Ῥωμαίων καὶ τῶν βασιλεύσιν λαχόντων αὐτῶν. Εἴ τις οὖν ἐστι λογισμὸς τῆς σωτηρίου εἰρήνης, τέκνον ἡμῶν, γράφον ἡμῖν ἀπλᾶ καὶ ἀναμφίβολα· καὶ πάντως, εἰ τοῦτου δεήσει, αὐτὸς ἐγὼ ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, δηλώσει πρὸς Ἡράκλειαν ἐρχομένου σου, ἢ πρὸς Σιλυμβρίαν, καὶ περὶ τῆς εἰρήνης κοινολογήσομαι, καὶ σὺν Θεῷ εἰπεῖν, ὅσα δυνατὰ ἐστὶ ζητούντων ὑμῶν παρασχεθήσονται. Καὶ πάλιν ἀνακαινισθήσεται ἡ εἰρήνη, καὶ οἱ πατέρες πρὸς τὰ τέκνα, καὶ τὰ τέκνα πρὸς τοὺς πατέρας, ὡς περὶ ἐστὶν ἐφειλόμενον, διατεθήσονται, ἀπαλεύοντες τῶν τῆς ἀγάπης καλῶν, καὶ ζωὴν ἀπηλλαγμένην ἔχοντες τῶν χαλεπωτάτων συμφορῶν, ὃς ἐξεγέννησεν ὁ τῆς ἐχθρας πατὴρ διάβολος, καὶ ἡ τῶν ἐκείνου σκανδάλων ὀλεθριωτάτη ἐξέσπορά. Τὸ λοιπὸν εὐχὴ προσκείσθω ἡμῖν, ἣν προσφέρομεν διὰ παντός τῷ Θεῷ καὶ σοῦ ἀγνοούντος· τοῦ πονηροῦ διπτάμενος, ὅσα κληρονόμον σε ἀναδειξεί τῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας καὶ ἀπολαύσεως, καὶ ἀκατάκριτον παριστήσῃ τῷ φρικτῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

K'. Τῷ αὐτῷ.

Ἠλπίζον, υἱέ μου δεδξισμένε, τοῖς σοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνων παραψυχὴν εὐρεῖν τοῦ σπαρασσόντος ἀίλου· ἀνέμενον ἔχειν μοι· παραμύθιον τῆς

διαξαινούσης με νύκτα καὶ ἡμέραν ἐδύνης. Ἐνεθυ-
μούμην γὰρ ὅτι, καὶ εἰ μὴ πρότερον δι' ὧν ἐγράφα-
μεν πολλάκις παρεκλήθη σου ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ γε νῦν
δι' ὧν προεθυμήθην πρὸς σὲ παραγενέσθαι, καὶ
γῆρους καταφρονῶν, καὶ ἀσθενείας, καὶ πόνων τῶν
ἐκ τῆς ὁδοπορίας, ὅτι παρακλήθησιν καὶ προσδέξῃ
με δυσωποῦντα, καὶ οὐχ ὑπομενεῖς ἀποστρέψαι δ' α-
κενῆς τὴν πρὸς σὲ πεποιημένην πορείαν· γενήσεται
δὲ μᾶλλον ἢ πρὸς σὲ ἀφιξίς ἡμῶν, ἀπόπαυσις τῶν
τοῦ πονηροῦ δαίμονος σκανδάλων, ἃ ἐφιλονείκησε
Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων μεταξὺ ἐμβαλεῖν. Ταῦτα
δὲ ἠλπίζον οὐχ ἀπλῶς οὕτως, ἀλλὰ καὶ προηγουμέ-
νης αἰτίας εὐλόγου· ἐνεθυμούμην γὰρ κατ' ἐμαυτὸν
ὅτι ἀπελεύσομαι πρέσβυς καὶ τὴν ἰκεσίαν φέρων, οὐ
πρὸς ἄνθρωπον οἷοι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ
πρὸς ἄνθρωπον ἐκ Θεοῦ λαβόντα ἔθνος ἐξουσιάζειν,
καὶ διὰ τοῦτο πολὺν ἐν συνέσει, πολὺν ἐν διανοήσει,
καὶ εἰδότες κρίνειν καὶ τὴν ἡμετέραν πορουσίαν ὅση
τίς ἐστιν· ὅτι, καὶ εἰ ἁμαρτωλοὶ, ἀλλ' οὖν ἀρχιερεῖς
οἷου καὶ ὅσου λαοῦ, ὁποίας πόλειως, τῆς ἀρχιερα-
τεύεσθαι ὑφ' ἡμῖν λαχούσης, ἡλικίης ἐξουσίας πατήρ
εἰ καὶ ἀνάξιος, προέβλημαι, ἦν μόνην ἐπὶ γῆς ὁ
Χριστὸς ἀντ' αὐτοῦ τῶν ἐπὶ γῆς ἔθετο ἐξουσιάζειν.
Ἄλλ' ἐνενόουν ὅτι, πρὸς τοιοῦτον ἄνθρωπον μέλλων
προσθεύειν, τελέσω τὴν προσθεσίαν, διαπράξομαι τὸ
κοινῇ συμφέρον, καὶ ἀνασώσομαι τὴν εἰρήνην ἀπο-
λωλυτίαν πρῶτον μὲν δαίμονος συσκευῆ, ἔπειτα δὲ
καὶ ἀνθρώπων κακοθυλίᾳ, καὶ χαίρων ὑποστρέψω,
φέρων μὲν τὴν εὐχαριστίαν Θεῷ, ἐκδιηγούμενος δὲ
πᾶσι τὴν σὴν ἀρετὴν, καὶ μεγαλύνων τοῖς ἐπαίνοις
αὐτῆν, εἶπερ τίς ἐστι λόγος ταπεινοῦ γέροντος καὶ ἀρχιερέως τοῦ σου· διεξιόντος ἐπαίνους· φέρων δὲ
τι καὶ αὐτὸς ἐν μοίρᾳ κέρδους, ὃ πάντων κερδῶν ἐμοὶ τιμιώτατον, τὴν Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ὡς
τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐμύνοιαν καὶ εἰρήνην.

Νῦν δὲ οὐχὶ ταῦτά μοι τὸ ὄν ὑπισχνεῖται γράμμα,
ἀλλ' ὅσον ἐκ τῶν ῥημάτων ἄλλα διδάσκονται, ὅτι
ματαιοπονῆσω, ὅτι οὐδὲν ἐκτελέσω τῶν δι' ἃ κοπιᾶν
προαιρούμαι, οὐδ' ἀπαντήσῃ μοι παρὰ σου χάρις,
οὐδὲ δυσωπηθήσῃ ὁ ἀγαπητός μου ὁ υἱὸς τῆ τοῦ
πατρὸς γῆρας, οὐδὲ ταπεινοῦ ἀρχιερέως αἰδουμένη
πορουσίαν, ἀλλ' ἠγήσῃ με τῶν ἄλλων ὅσοι πρὸς σὲ
παραγεγόνασιν πρέσβεις μηδὲν διαφέρειν. Εἶτα βου-
λόμενος οὕτω με δεχέσθαι, οὕτω με τέκνον ἠγαπημέ-
νον, τὸν πατέρα, τὸν ἀρχιερέα, τὸν γέροντα τιμᾶν, προ-
τρέπεις ἡγεῖν, παραβαρῶνεις καταφρονῆσαι γῆρους
καὶ πόνων καὶ ταλαιπωρίας, ὅσα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἡμῖν
ἀπαντήσῃ; Τί πρὸς ταῦτα εἶπω; Τί διανοήσονται;
Τίς ποτε υἱὸς ὠφθη πρὸς πατέρα μηγύων ἠκε πρὸς
ἡμᾶς, ὦ πάτερ, ἵνα τοὺς σοὺς λόγους φαυλίσω;
Ἐλθέ, ἵνα μηδὲν ὧν ἐπιζητεῖς ἀνύσης, ἵνα πόνον
ἀκερδῆ ὀφθείης ἀναδεξάμενος; Οὐκ ἤκουσα μέχρι καὶ
σήμερον τοιοῦτους πέμποντα λόγους υἱόν. Καὶ πάντιν
φθμῖ, τέκνον ἡμῶν, ἄξια ταῦτα τῆς σῆς μεγαλονοίας,
τῆς σῆς θαυμαζομένης φρονήσεως, μηνύειν τῷ πατρὶ
ὅτι Ταλαιπωρίαν ματαίαν ἀναλαβοῦ, πάτερ, καὶ ἔχε
πρὸς τὸν υἱόν, ἵνα κενὸς ὑποστρέψων τῶν σῶν
ἐλπίδων, ἐνείδος εἴης ἅπασιν τοῖς ταῦτα μαυθάνουσι;
Ἀπίτμι γὰρ τέως τῆ ὄν, τέκνον ἡμῶν, ὅτι οἱ παν-
ταχοῦ γῆς ἄνθρωποι περὶ σοῦ ἐροῦσιν, ἕταν εἰς ἀκλήν

angit, arbitrabar siquidem, si prius non potui, tuum
animum iis quæ a me multoties scripta sunt, flectere
hodie tamen, eo quod te adire statuerim, contem-
pta senectute, infirmitateque et itineris laboribus,
te flectendum, suscepturumque meam supplicatio-
nem, nec passurum frustra initam esse a me ad te
peregrinationem, sed potius eam fore cessatio ne-
larii dæmonis scandalorumque Romanos inter et
Bulgaros suscitavit; ea sperabam non sine ratione,
sed iusta causa præmissa: apud me etenim cogi-
tabam me legatum et supplicem venturum, non ad
virum cæteris similem, sed ad virum qui a Deo
accepit genti suæ imperare, ideoque magna gaudet
prudencia, magna sapientia et optime novit quid
sit nostra præsentia, discernere: namque si peccator,
archiepiscopus tamen, et qualis quantique populi,
qualis civitatis, quantæ potestatis pater, etiamsi
indignus, quam Christus solam, suimetipsius loco,
in terris imperare voluit: existimabam igitur ad
talem virum veniens legationem esse impleturum,
commune bonum procuraturus, pacemque restita-
turus, dæmonis primum machinationibus, deinde
hominum malitia perditam; postea quoque cum
gaudio reversurus, Deo gratias agens, omnibusque
prædicans tuam virtutem, laudibusque efferens, si
quid valet sermo humilis senis et archiepiscopi
tuas laudes decantantis, referens etiam ipse, pro
mea parte, lucrum quod maximi pendo, Romanorum
ac Bulgarorum ut a principio consensionem
et pacem.

Nunc autem ea mihi non promittunt tuæ litteræ,
sed quantum ex dictis intelligo, vanus erit labor
meus, nihil obtinebo eorum pro quibus laborem sus-
cipere statui, non mihi occurret tua gratia, nec fle-
ctetur dilectus filius meus patris senectute, nec
verebitur humilis archiepiscopi conspectum, sed
me nihil a cæteris legatis circumstantibus differre
censebit: deinde me ita volens recipere, ita me,
fili dilectissime, patrem tuum, archiepiscopum se-
niorem, honorare, me tamen ad veniendum invitare
exhortarisque ad contemnendam senectutem, labo-
resque et difficultates quæ nobis ex itinere oriri
possint. Quid ad ea dicam? Quid cogitabo? Quis
unquam visus est filius patri denuntians: Veni ad
me, pater, ut tua verba despiciam? veni, ut nihil
eorum quæ postulas perficiatur, ut frustra labores
suscepisse videaris? Non audivi usque modo talia
verba denuntiantem filium; iterum dico, fili: Di-
gnissime tuo ingenti animo, tuâ admirabili pruden-
tia, patri denuntiare: Vanos suscipe labores, pater,
et ad filium veni, ut tua spe frustratus ludibrio sis
omnibus audientibus? Omitto namque hic quod
tuum erit, fili mi, quid scilicet sint dicturi universi
terrarum orbis incolæ, quando talia audierint; sed
quam admirabilis nimisque laudabilis sermo quo

nos advocas et ad suscipiendum iter excitas! dicis enim apostolos, quamvis pro incertis currerent eventusque ignari, tamen pro superna mercede cucurrissent et laborasse.

Illam exhortationem amo, filii mi dilectissime: iis enim quæ dicis, confiteris quod nos quoque, eorum instar, secundum Dei voluntatem laborare cupimus; quomodo namque aliter dabitur nobis merces, nisi secundum Dei voluntatem susceptus sit labor noster? quemadmodum enim eorum labor Deo placebat ideo quod secundum ejus voluntatem laborarent, mercedemque ab eo receperunt, ita omnino et noster labor, si propter illum a Deo mercedem accipiemus, uti sapienter fateris, secundum Dei voluntatem suscipitur: annon ergo nostrum vereris laborem quem Deus probat, qui secundum illius voluntatem suscipitur? Quomodo, nisi ita esset, mercedem pro eo redderet? non probas te, nec, ut decet, honoras, nec pro laboribus pacem concedis, sed frustra defatigatos nos dimittis; sed quomodo fas est Deum probare nostrum laborem et pro eo mercedem in sua charitate reddere, te autem, filii mi, qui pius es, Dei voluntati non concordare, sed contraria sentire? Et quem laborem, utpote pro se susceptum, sine mercede non relinquit te tanquam vilem despiciere et nullius pretii habere? Considera utrum piæ mentis sit dignum, utrum non aliunde veniens quam ex vere prudenti sensu tuo: dixisti namque, et optime dixisti, apostolis laborantibus a Deo redditam esse mercedem, licet eos persuadere quandoque non poterint ad quos ibant.

Quinam autem inobedientes fuerint, nobis etiam dic: omnes sane dices quicumque non sciebant secundum Dei voluntatem esse apostolorum labores, nec eos mercede dignos habebant, sed magis poena et supplicio; ideoque eos persequerentur et castigabant: qui autem fatetur mercedem nos esse accepturos, confitetur prius nostros a Deo probari labores eaque de causa reddi mercedem; et quidem Deus nostras probat fatigationes et justo judicio mercede coronat, tu vero, homo cum sis, non probares? Cæli et terræ Dominus nostros non dedignatur labores; si enim dedignaretur, quomodo mercedem redderet? Tu vero, si populo tanto imperas quantus est qui tibi subicitur, post breve tamen tempus ab omnibus hominibus segregatus coram universorum Domino astabis, nostras fatigationes parvipedes? Sed quomodo dignum istud tuo ingenio, tua pietate tuisque ubique prædicatis moribus? Quod non ad subvertendam tuam, filii mi, propositionem dicimus, sed ad commonefaciendum te et ad dandam tibi prudenti occasionem ut prudentior evadas; volo, filii mi dilectissime, sermoni adhuc attendas, et quemadmodum nobis præsentibus nostra dicta cordate audires, ita sermoni cor-

Α ταῦτα λάβωσιν· ὁλλὰ καὶ ὁ λόγος μεθ' οὗ ἡμᾶς προσκαλῆ, καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν παρορμᾶς, ὡς θαυμαστός καὶ λίαν ἐπαινετός! Λέγεις γὰρ ὡς οἱ ἀποστολοὶ, τρέχοντες ἐπ' ἀδήλοις, καὶ τὸ ἐκδοθόμενον οὐκ εἰδότες, ὁμως ἔτρεχον καὶ ἐκοπίων διὰ τὴν ἄνωθεν μισθαποδοσίαν.

Ἄγαπῶ τὴν παραίνεσιν, τέκνον μου ἀγαπητόν· καὶ γὰρ ἐξ ὧν λέγεις συνομολογεῖς, ὅτι καὶ ἡμεῖς κατὰ βούλησιν Θεοῦ, ὡσπερ ἐκεῖνοι, προθυμούμεθα κοπιᾶν. Πῶς γὰρ ἄλλως ἀποχεῖσται ἡμῖν ὁ μισθός, εἰ μὴ κατὰ Θεοῦ βούλησιν ὁ κόπος ἡμῶν; Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνοι ἦν ὁ κόπος ἀρέσκων Θεῷ, διότι κατὰ τὸ θέλημα τούτου ἐκοπίων, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανον τὸν μισθόν· οὕτω πάντως καὶ ὁ ἡμέτερος κόπος, εἰ μισθὸν ὑπὲρ αὐτοῦ λαμβάνομεν παρὰ Θεοῦ, καθὼς εὖ φρονῶν ὁμολογεῖς, κατὰ βούλησιν γίνεται Θεοῦ. Εἶτα οὐ φοβῆ τὸν κόπον ἡμῶν, ὃν ὁ Θεὸς ἀποδέχεται, ὡς κατὰ τὸ αὐτοῦ γινόμενον θέλημα; πῶς γὰρ ἂν, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐδίδοι μισθόν; μὴ ἀποδεχόμενος σὺ, μηδὲ τιμῶν, ὡσπερ ἐστὶ πρέπον, καὶ παρέχων συγκατάθεσιν εἰρήνης δι' ὧν κοπιῶμεν, ἀλλ' ἀποστρέφεις κοπιῶντας διακενηῆς. Καὶ πῶς ἔχει λόγον, Θεὸν μὲν ἀποδέχεσθαι τὴν ἐμὴν ταλαιπωρίαν, καὶ ἀντὶ ταύτης δίδουσιν τῆς ἑαυτοῦ ἀγαθότητος, σὲ δὲ φιλόθεον ὑπάρχοντα, τέκνον ἡμῶν, μὴ τῷ θεῷ βουλήματι συντρέχειν, ἀλλὰ φρονεῖν ἐναντία; καὶ ὅσπερ ἐκεῖνος πόνον ἡμῶν, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ γινόμενον, ἄμισθον οὐκ ἔδωκε, σὲ τοῦτον ὡς φαῦλον παρορᾶν, καὶ οὐδενὸς ἀξίον λόγου νομίζεις; Σκέψαι εἰ ἀξίον τοῦτο φιλοθέου ψυχῆς, καὶ οὐκ ἐτέρωθεν τοῦτο συνάγεται ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν οἶων ἀληθῶς φρονίμων λόγων. Ἐφης γὰρ, καὶ καλῶς ἔφης, ὡς τοῖς ἀποστόλοις ἐκ Θεοῦ ὁ μισθός ἐδίδοτο κοπιῶσι, κἂν πρὸς οὓς ἀπήεσαν ἐνίοτε μὴ πείθειν ἠδύναντο.

Ἄλλὰ τίνας οἱ μὴ πειθόμενοι, καὶ τοῦτο εἰπέ· πάντως εἶπες, ὅτι ὅσοι μὴ ἤθεισαν κατὰ Θεοῦ βούλησιν εἶναι τὸν κόπον τῶν ἀποστόλων, οὐδ' ἀξίους αὐτοῦς ἠγοῦντο μισθαποδοσίας, ἀλλὰ μᾶλλον κολάσεως καὶ τιμωρίας· διὰ τοῦτο ἐδίωκον καὶ ἐτιμωροῦντο αὐτούς· ὁ δὲ ὁμολογῶν λήψεσθαι μισθὸν πάντως πρότερον ὁμολογεῖ ὅτι ἀποδέχεται κοπιῶντας ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ τούτου χάριν δίδωσι τὸν μισθόν· καὶ Θεός μὲν ἀποδέχεται τὴν ἐμὴν ταλαιπωρίαν, καὶ ἀνταμείβεται τῆς δικαίας κρίσεως αὐτοῦ τῇ μισθαποδοσίᾳ, σὺ δὲ ἄνθρωπος ὧν οὐκ ἀποδέχῃ; Ὁ δεσπόζων οὐρανοῦ καὶ γῆς οὐκ ἀτιμάζει τὸν κόπον ἡμῶν· πῶς γὰρ, εἰ ἀτιμάζει, δίδωσι τὸν μισθόν; Σὺ δὲ, εἰ καὶ δεσπόζεις λαοῦ ὅσου ποτὲ καὶ δεσπόζεις, ἀλλὰ γε μετ' ὀλίγον γυμνός πάντων ἀνθρώπων παρίστασθαι μέλλων τῷ δεσπότῃ τῶν ὅλων, πρὸ οὐδὲν τίθης τὴν ἡμετέραν ταλαιπωρίαν; Καὶ ποῦ προσῆκον τοῦτό γε ἢ τῇ συνέσει σου, ἢ τῇ φιλοθεΐᾳ σου, ἢ τῇ ἄλλῃ βρωμένῃ τῶν τρόπων σου καταστάσει; Ταῦτά οὐκ ἀνατρέποντες λέγομεν τὸ σὸν πρόβλημα, τέκνον ἡμῶν, ἀλλ' ὑπομιμνήσκοντες καὶ δίδοντες ἀφορητὴν φρονίμῳ Θεοῦ χάριτι δυνεῖ, φρονιμωτέρῳ γενέσθαι. Βούλομαι σε, υἱέ μου ἀγαπητέ, καὶ εἰ τῷ λόγῳ προσαγγεῖν σεαυτὸν, καὶ ὡσπερ

εἰ παρόντων ἡμῶν ἤκουες ἐν νουνεχίῳ, τῶν λεγομένων, οὕτω φυλάξαι τὸ νουνεχὲς τῷ λόγῳ. Πλὴν οὐκ ἀγνοεῖν οἰόμεθά σε, ἃ μέλλομεν γράφειν, μᾶλλον δὲ φέρομεν ὑπόληψιν ὡς ἐπίστασαι ταῦτα καὶ χωρὶς τῶν ἐμῶν λόγων, διότι σπουδαῖον ὄντα ὑπολαμβάνω, καὶ εἰς τὸ τὰς ἱστορίας ἀναλέγειν τῶν παλαιῶν τὴν αὐτὴν διασώζειν σπουδὴν.

Ἄλλ' εἰ καὶ μὴ ἀγνοεῖς, ὁμῶς καὶ ταῦτα ὡς πρὸς εἰδῶτα ἐν ὑπομνήσεως τάξει προστίθημι. Ἐκράτει τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων Ἀρκάδιος, καὶ πολὺς ἦν Γαῖνᾶς ἐκείνος ἀπέλω πλῆθει ταύτην δὴ τὴν γῆν πυρπολῶν καὶ αἰχμαλωτίζων, ὡσπερ καὶ ὑμεῖς, πάντα τόπον οὗ ἂν ἐπίλοι καλύπτων τῷ πλῆθει, καὶ οὐκ ἦν χεῖρας πρὸς αὐτὸν ἀνταίρειν, οὐ μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς ἐξ οὐρανοῦ ἀφιεμένους σκηπτούς. Ὡς οὖν ἐν τοιούτοις πράγμασι ἀπήσσαν πρὸς αὐτὸν προσβῆναι τοῦ βασιλέως, ἐκεῖνος ἀπέφραττε τὰ ὦτα, καὶ πρὸς πάντα λόγον ἀνένευεν, ἀκαμπτός τις ὢν καὶ ἀμελίχτος. Ἀντέπραττε γὰρ ἡ ἐπιθυμία ὑφ' ἧς ἐκινεῖτο, καὶ ἦν ἀκατάσχετος ἐν ταῖς σφαγαῖς καὶ τοῖς φόνοις, ὡσπερ καὶ ὑμεῖς. Ἠλγει πρὸς ταῦτα ὁ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς, ἐσπράσσετο τὴν ψυχὴν, ὡσπερ καὶ ἡμεῖς οἱ ἀχρεῖοι καὶ ταπεινοί· οὗτος δὲ ἦν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τὸ ἐπώνυμον. Ἀλγῶν οὖν διανοήθη πρᾶγμα γελῶμενον τοῖς πολλοῖς· τὸ δὲ ἦν ἀντὶ πάντων ἑαυτὸν δοῦναι, καὶ πρὸς τὸν Γαῖνᾶν ἐπεθεῖν, καὶ τὴν ἀνήμερον ἐκείνου παρακαλέσαι ψυχὴν, καὶ τοῦ θυμοῦ τὸ ἀσβεστον πῦρ τῶν λόγων αὐτοῦ τῇ ὀρθῶς πειρᾶσθαι κατασβεννύειν. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀρχιερεὺς οὕτω διανοήθη· ἐγέλων δὲ, ὡσπερ ἔφην, πολλοί. Τίς γὰρ ἠλπίζεν ἐπισχεθῆναι τοῦ Γαῖνᾶ τὴν ὀρμὴν, τοῦ μυρίου ἐκείνου πλήθους τὴν κίνησιν, ὑπ' ἀνδρὸς γυμνοῦ, καὶ μηδὲν ἄλλο φέροντος πλὴν τὴν τῶν λόγων παραίνεσιν; Ὅμως παραγίνεται πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ μόνον περιπτύσσεται τοῦτον, ταῦτα λέγων· Ἀρκέσθητι, ἄνθρωπε, τοῖς μέχρι τοῦ παρόντος δεινοῖς, παῦσαι ἀνθρωπίνους αἵμασι ποτίζων τὴν γῆν, ἐνθυμήθητι ὅτι οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τοῖς οἰκείοις ὑποδέξεται σε κόλποις· ἄρχων λαοῦ κατέστης, οὐχ ἵνα πρὸς φόρους ἀγῆς, ἀλλ' ἵνα τῆς αὐτῶν προνοῆς σωτηρίας. Τί πρὸς ἄλλοτριαν ἐλαύνεις χώραν; Ἀρκέσθητι τῇ παρὰ Θεοῦ δεδομένῃ σοι. Τί πλεονεκτεῖν ἐπιζητεῖς ἢ μὴ ἀσφαλῶς ἴσως ἔξεις; Κατάλιπε τοὺς Ῥωμαίων τόπους, τῆς ἀξίας τυχῶν φιλοφρονήσεως, καὶ πρὸς τὰ αἰκοὶ ἐπάνελθε. Εἶδε τὸν ἀρχιερεῖα ὁ Γαῖνᾶς, ἤκουσε τῶν αὐτοῦ λόγων, καὶ αὐτίκα δυσωπεῖται, καὶ καταλείπει μὲν τὸ ἀγριὸν καὶ ἀπάνθρωπον, γίνεται δὲ τῆς ἀνθρωπίνης ἡμερότητος, παύει τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις τοῖς προλαβοῦσι κακοῖς ἀρκεσθεῖς, καὶ συμβαίνει πρὸς εἰρήνην τῷ βασιλεῖ, λαθόμενος μὲν τῶν ποδῶν τοῦ ἀρχιερέως, φιλοφρονηθεῖς δὲ ὅσον ἦν ἄξιον, καὶ πρὸς τὰ οἰκεία ἐπαναστραφεῖς.

Οἶδα ὅτι γινώσκεις ταῦτα, καὶ λυποῦμαι ὅτι πρὸς ἄνθρωπον εἰδῶτα, καὶ δύναμιν ἔχοντα διδάσκειν τὸ καλὸν ἑτέρους, ταῦτα φθέγγομαι. Πλὴν ἀναγκαῖον ἡγήσαμην τὸ γράφειν, ἵνα καὶ ἀφ' ἧς γνώσεως σὺ φέρεις, καὶ ἀφ' ὧν ἡμεῖς λέγομεν, αὐτὸς κατὰ σεσυτὸν γενόμενος, καὶ τὸν Γαῖνᾶν ἐκείνον κατὰ δεινότητα

A datam serves attentionem : te tamen non ignorare putamus quod scripturi sumus ; imo vero certe scimus te sine nostris sermonibus ea nosse, quia te studiosum scimus tuumque in legendas veterum historias studium ferre.

Licet ea non ignores, subjiciam tamen, tanquam ad scientem, commemorationis causa : Romanorum scriptum habebat Arcadius, Gaius vero ille innumerabili cum multitudine hanc ipsam terram, quam vos hodie, incendio vastabat et in servitutem redigebat, omnem regionem quocumque tenderet militum multitudine tegens, nec possibile magis erat et resistere quam delapsis a caelo fulguribus ; cum interea legationes a rege ad ipsum venissent, aures suas clauserat et ad omnia renuerat asper et inflexibilis ; obsistebat enim qua flagrabat cupiditas, nec a caedibus et homicidiis coerceri poterat, veluti nec vos : de quibus dolebat Dei archiepiscopus, corde cruciabatur, sicut et nos inutiles et humiles ; ille autem erat Joannes cognomine Chrysostomus ; dolore cum premeretur, rem excogitat pluribus ridendam : semetipsum nempe pro omnibus tradere, ad Gaium venire, asperum ejus animum flectere, furorisque ignem insuperabilem suorum sermonum rore extinguere ; ea excogitaverat archiepiscopus ; ridebant autem, ut dixi, eum plurimi ; quis enim sperare poterat reprimendum esse Gaii impetum, tantaeque multitudinis incursionem a viro nudo nec aliud secum portante quam sermonum suorum eloquentiam ? Virum tamen adit, nec aliud curat, nisi ut eum tantum complectatur, ita locutus : Contentus sis, homo, malis usque modo patris, cessa terram humano sanguine potare, recogita post breve tempus te in ejus sinum esse recondendum ; populi dux constitutus es, non ut ad homicidia eum perducas, sed ejus saluti consuleres ; quid ad alienam terram venisti ? Terra a Deo tibi data sis contentus ; quid iis augeri cupis quas secure forsitan non tenebis ? Linque Romanam regionem, justa animatus benevolentia, et ad propria revertere. Vidit archiepiscopi Gaius, ejus sermones audivit, cito flectitur ferocem et inhumanum sensum deponit, humanam mansuetudinem induit, sanguinis effusionem cessare facit, praeteritis malis contentus, ac pro pace cum imperatore convenit, archiepiscopi pedes amplexus, tam benevolus factus quam par erat, et ad propria conversus.

λαθόμενος μὲν τῶν ποδῶν τοῦ ἀρχιερέως, φιλοφρονηθεῖς δὲ ὅσον ἦν ἄξιον, καὶ πρὸς τὰ οἰκεία ἐπαναστραφεῖς.

Scio a te ista nosci, et affligor eo quod ad virum scientem et eum qui possit bonum alios docere, ita loqui debeam ; necessarium tamen duxi scribere, quo propria tua scientia et nostris dictis ad te ipsum redeas, Gaiumque illum ante oculos tibi ipse subjiciens videas utrum tuam gloriosam virtutem deceat

inferiorem te præbere; apud illum siquidem non fuit opus secunda legatione, sed statim alloquenti archiepiscopo obsecutus est, arma projecit, bellum omisit, non putans seipsum decere iræ indulgere aut bellæ instar proprio abripi impetu, sed potius perniciosum ardorem, quasi freno, archiepiscopi sermonibus compressit; nos vero te adituri, tot jam præcibus præmissis, denuntiationem accepimus non amplius quidquam adepturos præsentem quam cum e longinquo precaremur: quid dicis, illi mi honoratissime, hominum acutissime? Qui gloriam, utque maxime, appetis, ferensne a Gaïna moderatione et mansuetudine superari? patierisne eo inferioriorem esse convinci? Ego pro te erubesco atque confundor; nonne insuper hominum vituperationes recogitas, quando tua majestas in judicium venerit, sive in vita tua, sive post mortem apud eos qui historias noverint? Quis enim Romanorum aut Bulgarorum temporibus venturis, audiens, scandalis inter Romanos et Bulgáros, archiepiscopum senioreni statuisset legationem suscipere, ad imponendum bello finem, utramque gentem ad pristinam pacem revocandam, Bulgarorum vero dominum non dignatum esse legationem recipere, quis audiens non te accusabit, quis non dicet quæ ego non dicerem? Ne permittat Deus; illi autem illa et plura dicerent finito timore de te loquendi quo quisque sensit; quando quidem et hodie, non omnes dico, sed multi, ut ipsi audivimus, de tuo populo, de tuo genere, perpetuum bellum vituperant et de omnibus quæ facta sunt ingemiscant.

πάντως ἐροῦσι καὶ πλείονα λυθέντος τοῦ φόβου τοῦ λέγειν ἕκαστον περὶ σοῦ, ὅπως ἔχει φρονήσεως ὅπου γὰρ καὶ νῦν, ἵνα μὴ λέγω πάντες, ἀλλὰ πολλοὶ, ὡς γὰρ ἀκούομεν, τοῦ σοῦ λαοῦ, τοῦ σοῦ γένους, μέμφονται τοῦ ἀπαύστου πολέμου, καὶ τοῖς γινομένοις ἐπιστενάζουσιν.

Mihi conscius sum plus æquo dixisse; quid vero agam? Licet indignus, pacis mediator, pacis magister a Deo sum constitutus; et donec respirabo, mihi necesse est sine intermissione eadem loqui; præcipue autem nunc, quando quidem liberi in parentes, fratres in fratres insanientes se invicem mactant; quando unum corpus Christi et Dei nostri, quasi capitis quo adunatum est, oblitum in seipsum insurgit, insanosque imitatur qui sua membra devorant; hæc, tui gratia veteris et novi amici mei et filii, etiamsi non persuaderem, etiamsi abjiciar, sermonem protraham: exopto te ea in præsentī vita agere quæ te omni vituperatione eximant et cum sanctis in beata illa vita connumerari faciant. Mentionem faciunt tuæ litteræ de commutatione quem locum percurrens nimis Levi quod ita voluerit diabolus ut Christianos pro Christianis fecerit commutari: quasi hominis corpus unum, in se ipsum insurgens, priorum membrorum fieri commutationem postularet; quid dicis? quomodo arbitraris nostrum caput Christum Deum nostrum de his omnibus affici? Ego reor magis eum præsentibus quam cruce cruciari.

Ἀ παραστησάμενος, ἐννοήσης εἰ πρέπον τῆ σὴ μεγαλοδόξῳ ἀρετῇ ἐκείνου ὀφθῆναι λειπόμενον ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει. Ὁ μὲν γὰρ οὐκ ἐδεήθη πρεσβείας δευτέρας, ἀλλ' ἅπασι μόνον προσελθόντι ἐπέισθη τῷ ἀρχιερεὶ, καὶ τὰ ὄπλα ρίπτει, καὶ τοὺς πολέμους παύει, οὐχ ἠγησάμενος πρέπον αὐτῷ χαρίζεσθαι τῷ θυμῷ, οὐδ' ὡσπερ θηρίον μόνον ἀντέχεσθαι τῆς ἰδίας ὀρμῆς, ἀλλὰ μάλλον ἐπέσχεν ἐκεῖνο τὸ ψυχώλεθρον ὀρμημα οἶόν τινα χαλινῷ τοῖς εἰρηνικοῖς τοῦ ἀρχιερέως λόγοις· ἡμεῖς δὲ παραγενέσθαι πρὸς σὲ μέλλοντες μετὰ τοσαύτας προλαβούσας δεήσεις, ἀπόφασιν ἐδεξάμεθα μηδὲν πλέον ἔξεν παραγενόμενοι, ὧν καὶ ἀπόντες ὠφθημεν δεηθέντες. Τί λέγεις, υἱέ μου τετιμημένε, συνετώτατε ἀνθρώπων; Ὁ δόξης εἴπερ τις ἄλλος ἔφασιν κεκτημένος, ὑπομένεις ἠττάσθαι τῆς τοῦ Γαῖνᾶ ἐπιεικειῆς καὶ ἡμερότητος; Ὅλως ἀνέχῃ δεύτερος ἐκείνου ἀπελέγχεσθαι; Ἐγὼ ἀντὶ σοῦ ἐρυθριῶ καὶ αἰσχύνομαι. Εἶτα οὐκ ἐνθυμῆ τὰς ἐκ τῶν ἀνθρώπων μέμψεις, ὅταν εἰς σύγκρισιν ἢ σὴ τιμιότης εἶτα τῷ βίῳ παρόντος σου, εἶτε καὶ τεθνηκότος, παρὰ τῶν εἰδόντων τὰς ἱστορίας προάγησθε; Τίς γὰρ δὴ Ῥωμαίων ἢ Βουλγάρων ἐν τῷ μετέπειτα ἐσομένῳ καιρῷ, διηγήσεως τοιαύτης ἀκούων, ὅτι, σκανδαλίων μεταξύ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων γεγονότων, πρεσβύτης ἀρχιερέως ὠρμήθη πρεσβευτῆς γενέσθαι εἰς τὸ παῦσαι τοὺς κατ' ἀλλήλων πολέμους, συναγαγεῖν ἀμφοτέρω τὰ γένη πρὸς τὴν ἀρχαίαν εἰρήνην, ὃ δὲ τῶν Βουλγάρων δεσπίζων οὐκ ἠξίωσε δεξασθαι τὴν πρεσβείαν, οὐ κατηγορήσει καὶ εἶποι κατὰ σοῦ, ὅσα ἐγὼ μὲν οὐκ

ἂν φαίην; μηδὲ συγχωρήσοι Θεός· ἐκεῖνοι δὲ λέγειν ἕκαστον περὶ σοῦ, ὅπως ἔχει φρονήσεως ὅπου γὰρ καὶ νῦν, ἵνα μὴ λέγω πάντες, ἀλλὰ πολλοὶ, ὡς γὰρ ἀκούομεν, τοῦ σοῦ λαοῦ, τοῦ σοῦ γένους, μέμφονται τοῦ ἀπαύστου πολέμου, καὶ τοῖς γινομένοις ἐπιστενάζουσιν.

Ἀισθάνομαι πλέον τοῦ δέοντος εἰπὼν· ἀλλὰ τί πράξω; Εἰ; τοῦτο, εἰ καὶ ἀνάξιος, προχειρίσμαι ὑπὸ Θεοῦ μεσίτης εἰρήνης, διδάσκαλος εἰρήνης. Καὶ μέχρις ἂν ἡ πνοὴ ἐπαρκῆ, ταῦτά μοι φθέγγεσθαι ἀνάγκη διὰ παντός, καὶ μάλιστα νῦν ὅποτε τέκνα πρὸς πατέρας, ἀδελφοὶ ἀδελφοὺς κατ' ἀλλήλων ἐκμανέντες ἀποσφάττουσιν· ὅτε τὸ ἐν σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ὡσπερ τῆς ἰδίας ἐπιλαθόμενον κεφαλῆς ἐφ' ἧ συντηρολογήθη, καθ' ἑαυτὸ στασιάζει, καὶ τὰ τῶν μαινομένων, οἳ τὰ οἰκτεῖα κατεσθίουσι μέλη, ἐπιτελεῖ· ναὶ δὴ σοῦ χάριν τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου φίλου ἡμῶν καὶ υἱοῦ, κἂν μὴ πείθωμεν, κἂν εἰς τὸ μηδὲν ριπτώμεθα, τὸν λόγον ἐκτείνωμεν· ὃν εὐχομαι καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐκεῖνα πράττειν, ὅσα μέλλει πάσης ἐλευθερόν σε μέμψεως ἀνακηρύττειν, καὶ ἐν τῇ μακαρίᾳ τῶν ἀγίων ζωῇ συναριθμηθῆναι. Ἐλεγε δὲ τὸ γράμμα τῆς ὑμῶν τιμιότητος καὶ περὶ ἀλλαγίου, καὶ διερχόμενος τὸν τόπον τοῦ γράμματος ἐπιπλέως ἐδάκρυσα, ὅτι τοσοῦτον ἐσχυσεν ὁ διάβολος ὥστε Χριστιανοὺς ποιῆσαι Χριστιανῶν ἀνταλλάττεσθαι· ὡσπερ εἰ τὸ ἐν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸ καθ' ἑαυτοῦ κεκινημένον τῶν ἑαυτοῦ μελῶν ἐπιζητεῖ ποιεῖ-

σθαι ἀνταλλαγὴν· τί λέγεις; πῶς νομίζεις τὴν κεφαλὴν ἡμῶν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ-
τοις ἔχειν; Ἐγὼ νομίζω πλέον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἢ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑπομένειν τὰς δόνας.

Πλὴν ἐπεὶ τοιαῦτα ἐλκεῖν καὶ δυστυχῆ Ῥωμαίους **A**
καὶ Βουλγάρους κατέλαβε πρίγματα, καὶ τοσοῦτό ὁ
πονηρὸς κατέλαβε κράτος, καὶ ἔστιν ἄλλως εἰρήνης
μεσιτευούσης ἕκαστον Βούλγαρον καὶ Ῥωμαῖον φιλι-
κῶς καὶ ἀδελφοπρεπῶς εἰς τὰ οἰκεία ἐπανελθεῖν, εἰ
οὖν τοσοῦτο ὡσπερ εἶπον ἐκράτησε τὸ κακὸν καὶ
ἀμήχανον διὰ τῆς φιλίας καὶ γλυκυτάτης εἰρήνης
πάντας ὅσους ἡ τοῦ πονηροῦ ἐπήρεια τῶν οἰκείων
ἐποίησε ἀναστάτους, ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀδελφικῆ ἀπο-
λύσει. πρὸς τὰ οἰκεία πάλιν ἐπανατρέχειν. Ἀλλὰ
τοιαύτης δεῖσθε ἀνταλλαγῆς, ἣν ἡ τῶν πολυεμίων
ἐκίσταται ψῆφος· φρίττοντες μὲν καὶ Θεὸν, αἰδού-
μενοι δὲ καὶ τοὺς μετέπειτα ἐσομένους ἀνθρώπους,
ἡ Ῥωμαϊκὴ συγκαταβάσει πολιτεία. Προβήσεται
δὲ πάντως τὸ τοιοῦτον ἀλλάγιον, ὡσπερ ἔστι νόμος
τῆς τῶν ἀλλαγίων καταστάσεως· οὐκοῦν δεήσει καὶ **B**
ἐξ ὑμῶν τινὰς τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν, καὶ πάλιν
πρὸς ὑμᾶς παργενέσθαι Ῥωμαίους, ὥστε κοινῆς
γενομένης σκέψεως τοῦ πῶς δεῖ καταλλαγῆναι τοὺς
συμφέρον καὶ Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους οὕτω γενέσθαι καὶ τὸ ἀλλάγιον.

ΚΑ'. Τῷ αὐτῷ.

Πολλάκις ἐγράψαμεν, τέκνον ἡμῶν, καὶ πῶς εἶπω
διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, οὐκ ἐγένετο ἡμῖν ἀπο-
λαῦσαι τῆς ὠφελείας τῶν λόγων· πολλάκις ἐσπεί-
ραμεν εἰς τὴν γῆν τῆς καρδίας σου, υἱέ μου ποθει-
νότατε, καὶ πάλιν φημι διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν οὐκ
ἐθερίσαμεν οὐδὲ ἐποθοῦμεν καρπούς· πλὴν ἀλλ' οὐ
διὰ τοῦτο σιωπήσω ἀπελπίζων, ἀλλὰ γράφω καὶ **C**
τῆς χρηστοτέρως ἐλπίδος γενόμενος, καὶ φέρων ἐπὶ
Θεῷ τὴν πεποίθησιν ὡς καρπώσομαι τι τῶν σωτη-
ρίων καὶ ὠφελίμων. Καὶ εἶη ὁ πάντων αἴτιος τῶν
καλῶν, τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸ τέλος ἄγων, καὶ διδούς
καὶ ἡμῖν ἀφ' ὧν γράφομεν ὠφελήθηται, καὶ τῷ
πνευματικῷ μου υἱῷ ἐξ ὧν τοῖς τοῦ Πατρὸς γράμ-
μασι προσομιλεῖ. Ἐκινήθημεν δὲ πρὸς τὸ γράφειν
τῷ σῷ γράμματι ἐντυχόντας, καὶ εὐθὺς ἐκ προοιμίων
εὐρόντες ἐπαγγελίαν, Θεοῦ ταπεινώσιν μιμουμένην·
ἐξ ὧν ἔλεγες ὅτι, μιμούμενος Θεόν, ἀνδρα ταπεινὸν
καὶ εὐτελεῖ οὐκ ἀπεστράφης, ἀλλὰ κατὰ πρόσωπον
ἤγαγες, καὶ τῆς σῆς ἡξίωσας ὀμίλιας. Δι' οὗ καὶ
τὸ γράμμα πρὸς τὰ ἐνταῦθα ἐπέστειλας· αὕτη
γοῦν ἡ ἐπαγγελία τῆς ταπεινώσεως προετρέψατο
ἡμᾶς γράφειν, ἐκείνο ἐνθυμηθέντας ὅτι ψυχὴ ἀπαξ **D**
ταπεινὸν φρόνημα κτήσαμένη, καὶ πρὸς Θεοῦ μίμη-
σιν ἀποβλέπουσα, πᾶν ὃ τι καὶ προπέπονθε παρὰ
τινος λυπηρὸν, τοῦτο εἰάσει, καὶ τὸ πικρὸν τῆς καρδίας κενώσει, καὶ τὸ φιλόνηκον ἀποθήσει, καὶ κατα-
στήσεται μὲν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ πρὸς τοὺς πρόποντας λογισμοὺς, ἀκούσεται δὲ καὶ ἐτέρων εὐμενῶς
τὰ ὠφέλιμα καὶ σωτήρια ὑποτιθεμένων.

Ἰνὰ γὰρ ἡμεῖς οὖν διὰ ταῦτα ὅσα γράφομεν· καὶ εἰ
μὲν τις γένηται ὠφέλεια, εὐχαριστήσομεν τῷ τὴν
ὑμετέραν φρονίμην ψυχὴν οὕτω διαθέντι, καὶ τα-
πεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ ἀρχιερέως καὶ Πατρὸς πεί-

ΡΑΤΜΟΙ. GR. CXI.

Quoniam tamen tam miseranda et acerba Roma-
nos ac Bulgaros mala occupavere, quoniam tantum
valet diaboli potentia, nec fas est, alio modo,
instituta pace, quemque Bulgarum aut Romanum
amice fraterneque ad propria reverti, si tandem
tantum, ut dixi, invaluit malum et impossibile est,
per amicam et suavissimam pacem, omnes quos-
cunque diaboli nequitia domibus excitavit, sim-
pliciter et fraterna pacificatione, ad sua redire, sed
talem postulatis commutationem quam ferit lex
belli, Deum quidem timentes et posteros veriti, non
renuit Romanus imperator; secundum autem com-
mutationum leges fiet ista commutatio; unde necesse
erit quosdam ex vobis huc venire et Romanos quos-
dam ad vos se conferre, ut una spectato quo modo
commutari debeant qui sunt commutandi ad æqui-
normam et pro Romanorum ac Bulgarorum utilitate
talis fiat commutatio.

μέλλοντας ὑπαλλάττεσθαι, κατὰ τὸ καλῶς ἔχον καὶ

XXI. Eadem.

Sæpius ad te, o filii, scripsi, et, culpa mea dicam,
nullum mihi ex epistolis fructum percipere conti-
git; sæpius, o filii desideratissime, misso in terram
cordis tui semine, exoptatam messem, mea culpa
dicam, nequaquam collegi; non tamen ideo ex
desperatione silebo, sed iterum spe meliore scribo,
confidens me a Deo aliquid salutare et utile as-
sumpturum. Succurrat autem omnis boni Auctor,
spem ad finem ducens, utilitatem ex scriptis ferens,
mihi et spiritali filio, de iis rebus quas epistolæ
meæ paternæ contrectant. Epistola tua sum ad
scribendum submotus, cito ex exordio hoc nun-
tium intelligens, te fuisse indulgentiam divinam
imitatum; quippe qui dicis te, Dei ad exemplar,
virum humilem et parvum non repulisse, sed cum
illo coram admissio esse loqui dignatum, ideoque
epistolam ad me misisse. Quo igitur indulgentiæ
tuæ nuntio ad scribendum tibi conversus sum,
illud mente volvens, quod animus tuus humiles
cogitationes sumens, et ad Dei indulgentiam aspi-
ciens, quodcumque graviter ab aliquo passus fuerit,
remittet, omni que acerbitate et jurgio depositis,
admissaque, ut decet, ratione, benigne sit auditurus
utilia salutariaque proponentem.

Itaque propter talia scribo. Si qua evenerit utili-
tas, gratias agam illi qui mentem tuam prudentem
effecerit, induxeritque ut vilis peccatorisque ar-
chiepiscopi salutare hortationes acceperis; sin

minus, debito officio, quantum in me est, functus fuero. Quantum autem in te est, cave, ut vir prudens, ne ulla res tibi sit ante Deum damnata, et ante homines reprobata. Hoc in epistolæ exordio pulchrum video, quod, divinam imitans indulgentiam, vilem hominem in conspectum tuum admiseris, et, non celsio imperii gradu superbiens, dignatus fueris ore proprio colloqui cum illo quem tantum tua superat gloriosa celsitas. Quod sane laudabile. Congruenter quod in epistola sequitur eidem indulgentiæ assonat, Deique exemplo, ut dicis, adheret. Reliquum vero neque indulgentiam neque convenientiam, sed animos longe alios exprimit. O scelestum dæmonem, qui, ab origine bonos usus pravitate suam rectis mentibus ex invidia contendit miscere. Multas tua epistola, o fili, ambages continet, huc et illuc vertens se. Hoc enim diabolus propositum habet, ut rebus quæ a principio tibi fuerunt datæ non contentus maneat, alienasque moliaris invadere, scilicet proprias patrum qui genuerunt vos, neque satis sit istud regiæ potestatis privilegium, quo univrsus gentis tuæ populus pedibus tuis adjacet. Nulla tamen gens, ex quo Romanorum potentia innotuit, gloriari potuit non illius jugo collum submisisse.

τότε τίνων; Πατέρων τῶν γεννησάντων ὑμᾶς, καὶ καὶ οὐδὲν ἔθνος ἐξ οὗ Ῥωμαίων κράτος ἐγνωρίσθη,

Pacem exoptas. Pulchre equidem dictum; sed convenienter agere est. Pax enim neque aliena ambit, aut invadit, neque manus ad arma tollit, neque belli excusationes præterdit, neque sanguinis effusione gaudet, neque scit homines in captivitatem redigere. Si talem exoptes pacem, Christus, ille Deus qui sanguinem totum pro pace mundi effudit, voluntatem tuam, præsertim et communem Bulgarorum Romanorumque voluntatem adimpleat. Si vero ad hanc pacem non aspicias, quid verba proficiunt, cum omnia bellum spirent? Depone arma; cessent sanguinis effusiones, captivorumque calamitates; cessent orphanorum viduarumque lacrymæ, et ista plus habendi, dominandique in alios cupiditas. Ita sit, et tum vere pax Deo grata constituetur. Si vero dicas te patres, qui vos ex tenebrarum servitute post Deum redemerunt, in ditionem tuam velle redigere, quomodo erit pax? Nonne istud est infestissimi hostis, qui nunquam novit pacem?

Sed dicis, o fili, illud ex Dei voluntate esse. Usquequo mendaciis perfidorum tu prudens obsequeris? Quandiu illis favebis, qui ex inspiratione diaboli loqui amantes, in aures tuas nequitiam inducunt? Illud, o fili, non est verum quod vult non Deus, sed iste a principio homicida diabolus, dissensionibus, præliis, bellis, cædibus gaudens, et omni malo quod in vana hominum vita conspicitur. Ille est qui talia meditatur et perficit, a quo, prohi dolor! istæ calamitates Bulgaros inter et

σαντι δέξασθαι σωτηριώδη παραίνεσιν· εἰ δὲ μὴ ὠφελήσωμεν, καὶ οὕτως εἰργασται τὸ ἡμέτερον, καὶ ὁ χρεωστοῦμεν πληροῦμεν. Ἴδὲ δὲ σὸν, τέκνον ἡμῶν, ὡς φρόνιμος κατανοεῖ, εἰ ἔστι καὶ παρὰ Θεῷ ἀκατάκριτον καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἀνεπίμωμον· ἀλλὰ καλὴ τοῦ γράμματος ἡ ἀρχὴ, ταπεινώσειν μιμούμενος Θεοῦ, ἡγάγες κατὰ πρόσωπον ἀνθρώπου ταπεινόν, καὶ οὐκ ἐπῆρέ σε τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, οὐδὲ σεαυτοῦ ἡγήσω ἀνάξιον ὁμιλῆσαι οἰκείῳ στόματι τῷ ἀσυγκρίτως ἀπολείπομένῳ τοῦ σου μεγέθους τῆς δόξης. Τοῦτο ἐπαινέτην, καὶ ἦν ἀκόλουθον καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ γράμματος τῇ αὐτῇ συνυφανθῆναι ταπεινότητι, καὶ μὴ παρεξελθεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ ὡς ἔφης μιμήσεως. Νῦν δὲ ἄλλον ἔχει χαρακτῆρα τὰ μετὰ ταῦτα τοῦ γράμματος· οὐ ταπεινότητος, οὐκ ἐπιεικειᾶς, οὐ φιλανθρωπίας, ἀλλὰ τινος ἐτέρας διαθέσεως. Φεῦ τοῦ πονηροῦ δαίμονος τοῦ τοῖς ἀγαθοῖς ἐξ ἀρχῆς διαφθονομένου, καὶ ἀεὶ τὴν οἰκείαν κακίαν προσεπιμιγνύειν φιλονεικοῦντος τοῖς ἀγαθοῖς. Καὶ πολλάς μὲν τὸ γράμμα, τέκνον ἡμῶν, περιπλοκάς ἐδήλου ἡμῖν, καὶ νῦν μὲν ἐντεῦθεν στρέφεται, νῦν δὲ ἐκεῖθεν. Εἷς δὲ ὁ σκοπὸς αὐτῷ τὸ βούλεσθαι τὴν ὑμετέραν προχίρεσιν μὴ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις, μηδ' ἐμμένειν τοῖς ἐξ ἀρχῆς δεδομένοις ὑμῖν· ἀλλ' ἐπιπηδᾶν πράγμασιν ἀλλοτρίοις, καὶ προνομίῳ βασιλείας ἢ πᾶν ἔθνος ὑπὸ πόδας ἔθηκα· καυχῆσασθαι μὴ οὐχὶ τὸν ἀρχένα κλίνει αὐτῷ.

Εἰρήνην ἐπιζητεῖς· καλὸς ὁ λόγος, δεῖξον καὶ τῷ ἔργῳ τὸν λόγον ἀκόλουθον. Ἡ εἰρήνη οὐ τῶν ἀλλοτρίων ἐφέται, οὐ τοῖς μηδὲν προσήκουσιν ἐπιπηδᾷ, οὐ χεῖρας ἀίρει πρὸς ὄπλα, οὐ παρέχει προφάσεις πολέμων, οὐ χεῖρας χύσασιν αἱμάτων, οὐκ οἶδεν αἰχμαλώτους ἀνθρώπους ποιεῖν. Εἰ τοιαύτην εἰρήνην ποθεῖς, εἰη Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ τὸ οἰκείον αἷμα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου κενώσας τὸ σὸν θέλημα, μᾶλλον δὲ τὸ κοινὸν καὶ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἐκπληρῶν· εἰ δὲ πρὸς ταύτην οὐ βλέπεις τὴν εἰρήνην, τί τοῦ βήματος ὄφελος; ὅταν τὰ πράγματα τυγχάνη πολέμια; Κατάθες τὰ ὄπλα, παυέσθωσαν τῶν αἱμάτων αἱ χύσεις, τῶν αἰχμαλώτων αἱ συμφοραὶ, τῶν ὀρφανῶν, τῶν χηρῶν τὰ δάκρυα, ἡ ἐπιθυμία τοῦ πλεονεκτεῖν, τοῦ τῶν ἀλλοτρίων βούλεσθαι ἀρχειν. Ταῦτα γενέσθω, καὶ ὄντως εἰρήνη Θεῷ ἀρέσκουσα βραβευθήσεται. Ἴδὲ δὲ λέγειν τοὺς πατέρας τοὺς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ σκότους μετὰ γε Θεὸν ἐλευθέρωσαντας ὑμᾶς, τούτους ὑποχειρίους λαβεῖν, πῶς ἔστιν εἰρήνης; Ἄλλ' οὐχὶ τῶν πώποτε πολεμωτάτων, καὶ μηδέποτε εἰρήνην εἰδόντων;

Ἄλλὰ λέγεις, τέκνον ἡμῶν, οὕτω βούλεσθαι τὸν Θεόν. Μέχρι τίνος τῶν ἀπατεῶνων προσέξεις τοῖς λήροις φρόνιμος ὢν; Ἔως πότε παραχωρήσεις τοῖς ἀγαπῶσιν ἐκ τοῦ πονηροῦ φθέγγεσθαι πνεύματος, ταῖς σαῖς ἀκοαῖς τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἐπαντλεῖν; Οὐκ ἔστι τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, ἀληθές, οὐδὲ βούλεται τοῦτο Θεός, ἀλλ' ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος διάβολος, ὁ ἀεὶ χαίρων ταῖς στάσεσι, ταῖς μάχαις, τοῖς πολέμοις, ταῖς ἀνδροφονίαις, καὶ εἰ τι ἄλλο κακὸν ἐν τῷ ματαίῳ βίῳ τῶν ἀνθρώπων γνω-

ρίζεται. Οὗτός ἐστιν ὁ ταῦτα καὶ βουλόμενος καὶ διαπραττόμενος, ἐκεῖθεν ταῦτα, οἷμοι τῶν ἐμῶν παθῶν, ἐπεισῆλθε τὰ κακὰ μέσον Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, μεταξὺ τῶν πατέρων καὶ τῶν τέκνων, οὗς οὐχ αἷμα καὶ σὰρξ, ἀλλὰ τὸ πανάγιον Πνεῦμα υἱοῦς καὶ πατέρας ἀπέδειξε. Θάνατον γὰρ ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἀπάτη δαίμονος καὶ ἐπιθυμία παραλόγως τῇ ἀπάτῃ ἐξακολουθήσασα, ἐξ ἧς καὶ τὰ νῦν συμβαίνοντα χαλεπὰ προῆλθεν εἰς γένεσιν. Εἰ μὴ γὰρ ἄνθρωποι διεφθαρμένοι, καὶ πλάνοι τὴν σὴν φρονίμην ψυχὴν ἐξηπάτησαν, καὶ τῆς ἐκ τῶν πατέρων συνηθείας τοῦ βίου καὶ τῆς διαγωγῆς ἀπέστησαν, οὐκ ἂν οὐδὲ πολεμεῖν πρὸς Χριστιανοὺς ἠγάπησας Χριστιανὸς ὢν· οὐδὲ εὐσεβεῖν χάριτι Θεοῦ ὁμολογῶν, εὐσεβεῖς εἴληψεν σιχημαλώτους· καὶ ἐπὶ τῶν εἰπεῖν οὐκ ἂν εἶ, ἐρημίαν κατέστησας αἰῶνος πάλαι τότε, ἀλλ' ὅπερ ἔφηεν διαβόλου φθίνω, καὶ τῶν ἐκείνου μισθουμένων τὴν κακίαν ἀνθρώπων τοῖς χαλεποῖς τούτοις ἰδῶκαν προεβλήμην.

Ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦτο ἐνεφέρετο ἐν τῷ γράμματι, ὡς ὁ γὰρ πᾶν το ὁμόψυχον καὶ τὸ εἰρηνεύειν, πάντα πράττεις ὡς πρῶττοις. Καὶ τὸ μὲν ὁμόψυχον καὶ τὸ εἰρηνεύειν ἔργον τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ δὲ πράττειν ἃ πράττεις, ἔργον τοῦ πονηροῦ. Οὐδεὶς εἰρήνην ἐπιζητῶν ἐπιβουλεύει ἐκείνου μεθ' οὗ εἰρηνεύειν ἐπιζητεῖ· οὐδεὶς ὁμόψυχον ἔχειν βουλόμενός τινα, τῇ σφαγῇ τούτου μιαινέει τὰς χεῖρας, ἀλλὰ θεραπεύει, ἀλλ' ἀγαπᾷ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ τὰ τῆς ἐκείνου ἀνέσεως ἐπιτελεῖν ἀγωνίζεται. Τὰ δὲ ὑπέτερα οὐ τοιαῦτα, οὐχοῦν οὐδὲ ὁμοψυχεῖν, οὐδὲ εἰρηνεύειν ἐπιζητούντων, ἀλλὰ τὸναντίον μᾶλλον ἐχθροανόντων καὶ μαχομένων, καὶ μηδ' ὅτι τί ποτέ ἐστιν εἰρήνη συνιέντων. Καὶ ταῦτα γράφομεν, τέκνον ἡμῶν, οὐχὶ διδάσκοντες ὡς ἀγνοοῦντα, ἀλλ' ὅτι διὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων, οὐκ οἶδα τίνας δοκεῖ τὸ γράμμα παραλογίζεσθαι. Ἐρωτῶμέν σε, καὶ ἀποκρίθητι. Εἴ τις ἢ ἀδελφός ἢ τῶν τέκνων αὐτῶν παρελθὼν, πάντα πράττει ὥστε λαβεῖν τὴν σὴν κυριότητα καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔθνους, εἶτα λέγοι ὡς Πράττω ταῦτα καὶ ἀγωνίζομαι χάριν τοῦ εἶναι ὁμόψυχός σοι καὶ τοῦ εἰρηνεύειν, ἄρα τοῦτον ἀποδέξῃ τῆς τοιαύτης προαιρέσεως, ἢ ὡς ἐπίβουλον καὶ ἐχθρὸν παντὶ τρόπῳ καὶ τῆς ὅλης αὐτὸν ἐκδιώξεις χώρας; Καὶ τίς ἐστιν ὃς τοῦτο ἀγῆχοι; Μὴ τοίνυν μηδὲ σὺ ἐκ τοιούτου φρονήματος ὁμόψυχός εἶναι, μηδὲ ἐπιζητεῖν τοιαύτην εἰρήνην· τὸ γὰρ ἰδιοποιεῖσθαι τὰ ἀλλότρια, τὸ βούλεσθαι τῶν μὴ προσηκόντων ἐπιβαίνειν, τυραννίδος ἐστὶ καὶ μαχομένου τρόπος, ἀλλ' οὐχὶ ὁμοψυχίας, οὐδὲ εἰρηνικῆς καταστάσεως. Ἡ δὲ περὶ τῶν κοσμοφῶν καὶ τῶν πιθήκων καὶ τῶν κισσῶν χρεῖα οὐκ οἶδα εἰς τί σοι προβέβληται. Ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰκὼν ἐστὶ Θεοῦ, καὶ τὴν θεῖαν μιμούμενος ἀρετὴν, γίνεται κρείττων πάσης κακίας, καὶ ὅσον ἀνθρώπων δυνατὸν Θεός, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ Θεοῦ δεδημιούργηται· ἃ δ' ἔφης ζῶα, εἰ καὶ μιμητὸν τι πρὸς ἄνθρωπον ἐπιδεικνύεται, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· οὔτε γὰρ ἀνθρώπου ἀρετὴν ἀναλαβεῖν κανά, οὔτε ἀνθρώπος λέγεσθαι καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ὡς περὶ ἐκ προκοπῆς ὁ ἀνθρώπος παρὰ Θεοῦ λαμβάνει τὸ καλεῖσθαι Θεός.

Πλὴν καὶ τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, τὸ παράδειγμα εἰ

A Romanos suscitatae, scilicet patos inter et parentes, quos neque sanguis, neque caro, sed sanctissimus Spiritus ita conjunxerat. Mortis auctor non est Deus, sed diaboli dolus, doloque absurde inserviens humana cupiditas, unde orta quæcunque pessima irruunt. Si enim homines corrupti et fallaces mentem tuam prudentem non decepissent, et a paternæ vitæ consuetudine disciplinaque avertissent, non juvaret Christianum adversus Christianos bellare, neque, qui, Dei gratia, charitatem profliteris, pios homines in captivitatem abduceros, aut vastares urbes et campos, in quibus divinum Christi nomen glorificabatur. Sed ex ea, ut dixi, diaboli sequosiumque diabolicam malignitatem invidia istæ calamitates irrupere.

B Epistola autem in tua scripsisti te nihil nisi ex amore concordie et pacis facere. Opera boni Spiritus sunt concordia et pax; quæ vero agis mali spiritus sunt. Nemo pacem quærens insidiatur homini, quocum in pace manere exoptat. Nemo hominis quocum in concordia vult vivere, eadē manus suas cruentat, sed in eum officia, bona, amorem, gratiamque, quoquo modo conferre contendit. Non talia sunt quæ agitis, sed opera hominum qui, nedum concordiam et pacem quærant, odia et bella persequuntur, imo quid sit pax ignorant. Talia scribo, non ut ignorantem doceam, sed quia nescio quos epistola videatur decipere. C Mihi autem interroganti responde. Si quis, aut frater, aut filius, ita omni modo ageret, ut dominium tuum gentisque tuæ imperium subriperet, dicens se nihil aliud nisi pacem concordiamque tecum habendam velle, istiusne gratiam haberes agendi rationem? nonne potius istum quasi insidiatorem hostemque ex tua regione expelleres? Equis ita egit? Non tu sane ex tali proposito concordiam et pacem velis quærerere. Aliena enim occupare aut velle invadere tyrannidis est hostilisque rationis, non autem concordie pacificæque institutionis. Nescio cur merularum, simiarum, aut picarum mores affectaveris. Homo equidem imago Dei, divinamque imitans virtutem, supra omnem malitiam exsurgit, ipseque, quantum in homine est, fit Deus, ad idipsum creatus; animala vero de quibus loqueris, si quid ad hominem imitatione, actiones tamen humanas unquam referunt: quippe quæ humanæ virtuti imparia, homines vocari nulla ratione possunt, sicut homo, qui ab ipso Deo vocari Deus ex progressu accipit.

Itaque, o fili, exemplum, si ex prioribus dictis

colligere velis, similia suadet. Si in hoc Christiani noscuntur, quod apostolorum servant præcepta, pacemque amant, abjice arma, bellum cessa, manus sanguine Christiano sædas purifica, revertere ad priscum statum, agnosce patres fratresque, rursus capiens sensus, quos communis in spiritu origo præcipit, mentemque deponens quam diaboli invidia hominumque nequitia instruxere. Hæc est verissima pax, quam non valet error auferre, scilicet unem bellis imponere, sanguinis effusionem inhibere, opibus honoribusque contentum vivere, quæ, Deo providente, ex potentia et a patribus accepisti, fines servare a patribus constitutos, pacemque Bulgaros inter et Romanos ietam, cum ad Christi Dei que notionem venistis. Has si cogitationes acceperimus, non valebit diabolus cum toto exercitu pacem nostram diruere. Sed (inquies) Deus statuit nos Romanum imperium expugnatos. Fallax ratiocinium, indecora cogitatio, incertusque finis propositus. Multi parum contenti presentibus, amplioraque obtinentes, ea quæ prius possederant perdiderunt. Ita res humanæ, lubricæ, instabiles. Nisi Deus aliter voluerit, oportet hominem qui confidit se a Deo aliquid accepturum, Dei iudicium expectare. Ex eo solum sperata obtinebit, nedum in mactationes, cædes, sive alia quæ Deus oderit, prorumpat. Quosnam enim sic aggredere- ris? Non gentes Dei ignaras, a Christo alienas, vobis infestas, sed patres, fratres, homines qui vobis, quasi filiis suis, consulturi fuerunt positi. Tales adversus homines barbaro in modo bellum suscepistis, consilium arripientes standi in armis, et usurpandi imperium Christiani sanguinis effusione, impossibilia sic adorientes.

νοῦς πολεμῶς πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ πρὸς πατέρας, πρὸς ἀδελφοὺς, πρὸς τοιοῦτους ἀνθρώπους, οἱ ὡς τέκνων ὑμῶν ἐτίθεντο πρόνοιαν, πρὸς τοιοῦτους ἐξεδαρβαρώθητε, ἐξεπολεμώθητε, καὶ ἤγησασθε τὸ ἐν τοῖς ὑμετέροις ὅπλοις κεῖσθαι, καὶ τῇ ἐκχύσει τῶν Χριστιανικῶν αἱμάτων παρελθεῖν τὴν ἀρχὴν καὶ βασιλείαν, ἀδυνάτοις μὲν ἐπιχειροῦντες.

In animo habueram singula quæque epistolæ tuæ perpendere; sed postquam illius verborum intellexi ad unum et idem tendere, quod tibi a principio usque adhuc proposuisti, non opportunum duxi singulatim epistolæ respondere, ne in loco epistolæ librum scribere viderer, nimia te verborum copia sine utilitate defatigans. Itaque, prolixius scribere desistens, hæc solummodo dicam: Memento, o fili, istius elapsi temporis, quo, Spiritus sancti vincula astrictus, in amore patris et imperatoris, ut filius dilectus, vivebas; memento illius pacis sanctissimæ, quæ tanto cum honore Bulgaros inter et Romanos vigeat, cum sanctissimum Dei nomen ab utroque populo una mente glorificaretur, cum diabolus ejusque socii dæmones securitatem vestram, fraternam amorem, pios sanctosque mores gemerent et lamentarentur, cum Bulgaros, o fili, suam terram ingressos Romani cum gaudio et benignitate exciperent, vosque Romanis adveniens cum lætitia et exultatione oblectarentini.

Α βούλοιο συνορᾶν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένους, ὁμοῖα παραινεί· εἰ γὰρ ἐν τούτῳ γνωρίζονται Χριστιανῶν, ἐν τῷ φυλάττειν τῶν ἀποστόλων τὰς διατάξεις, ἐν τῷ ἀγαπᾶν εἰρήνην, ρίψον τὰ ὅπλα, κατάθου τὸν πόλεμον, κάθαρον τὰς χεῖρας ἐκ τῶν Χριστιανικῶν αἱμάτων, ἐπάνηκε εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν, ἐπίγνωθι τοὺς πατέρας καὶ ἀδελφοὺς, ἀναλαβὼν διάθεσιν ἣν ἡ ἐκ τοῦ πνεύματος συγγένεια βούλεται, καὶ κατάλιπε τὴν γνώμην πρὸς τὴν βασκανία δαιμονος καὶ ἀνθρώπων πονηρία κατεσχεύασεν. Αὕτη ἐστὶν ὡς ἀληθῶς εἰρήνη, ἣν οὐκ ἰσχύει πλάνη ἐξάραι, τὸ παυθῆναι τοὺς πολέμους, τὸ ἀνακοπῆναι τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις, τὸ ἀρκεῖσθαι σε τῇ παρὰ Θεοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ τῶν πατέρων δεδομένη σοι ἐξουσία καὶ τιμῇ, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἕρια ἃ ἐθεντο οἱ πατέρες σου, καὶ τὴν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, ὅτε τὸν Χριστὸν ἐπέγνωτε καὶ Θεὸν, συμπεφωνημένην εἰρήνην. Εἰ οὕτως φρανοῦμεν, ὅπως οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς κεινημένος παρατρέψαι τὴν πρὸς σὲ εἰρήνην ἡμῶν δυνησεται. Ναί, ἀλλὰ βούλημα Θεοῦ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐξουσίαν ὑμᾶς λαθεῖν· ἐπισφαλεῖς οἱ λογισμοί, οὐκ εὐπρεπῆς ἡ ἐνθύμησις, ἀδηλον τὸ τέλος εἰς ὃ καταντῆσεται. Πολλοὶ τοῖς τέως παραῦσι μὴ ἐπαρκούμενοι, ἀλλὰ πρὸς πλείονα ὑπερεκτείλοντες ἑαυτοῦς, καὶ ἃ τέως εἶχον, προσαπώλεσαν. Οὕτως ἐστὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, οὕτως ἐπισηπλή καὶ ἀδέβαια· πλὴν εἰ βούλημα Θεοῦ, δεῖ τὸν οὕτω πεποιθότα ὡς λήψεται τι παρὰ Θεοῦ, ἐκείνου περιμένειν τὴν κρίσιν, ἐκεῖθεν ἐκδέχεσθαι τὴν ἀπόληψιν τῶν ἐπιζομένων, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰς σφαγὰς, πρὸς τοὺς φόνους, πρὸς ἃ μεμίστηκεν ὁ Θεὸς, ἐφορμᾶν. Καὶ τότε πρὸς τίνας; Οὐ πρὸς ἔθνη τὰ μὴ εἰδῶτα Θεοῦ, οὐ πρὸς λαὸν ἀλλότριον τοῦ Χριστοῦ, οὐ πρὸς ἀνθρώπους διαχειμύ-

Εβουλόμεθα καθέκαστον ἐπεξεῖναι τῷ γράμματι, ἀλλ' ὅτι συνειδομεν τὴν τοῦ γράμματος ὑμῶν πολυλογίαν πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν συντείνουσαν, ὅνπερ ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀνεδέξασθε, οὐκ ἔδοξεν ἔχειν καλῶς πρὸς ἕκαστον ἀποκρίνεσθαι τῶν γεγραμμένων, ἵνα μὴ ἀντὶ γραμμάτων βίβλον φανώμεν γράφοντες, καὶ συγκόπτοντες μὲν σὲ τῇ πολυβήμοσύνῃ, μηδὲν δὲ ἰσως ὠφελούντες. Διὰ τοῦτο καταλιπόντες τὸ πλείονα γράφειν, τοῦτό σοι γράφομεν· Μνήσθητι, τέκνον ἡμῶν, ἡμερῶν ἀρχαίων ἐκείνων, ὅτε τῷ δεσμῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνδεδεμένος ἐτύγχανε; τῇ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ὡς υἱὸς ποθεινὸς ἀγάπῃ· μνήσθητι τῆς καλῆς ἐκείνης καὶ ἀγίας μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰρήνης, τῆς γλυκείας συναναστροφῆς, τῆς ἀταράχου ζωῆς, ὅτε Θεὸς ἐδοξάζετο μιᾷ καὶ ψυχῇ καὶ γνώμῃ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων τὸ πανάγιον ὄνομα δοξαζόντων, ὅτε διάβολος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δαίμονες ὄρωντες τὴν ὑμῶν σωτηρίαν, τὸ φιλάδελφον, τὸν εὐσεβῆ καὶ ἕσιον τρόπον, ἐθρήνον τε καὶ ὠδύροντο, ὅτε

Βουλγάρων πρὸς τὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων εἰσιόντων, ὡς τέκνα, ὡς ἀδελφοὶ ὑποδεχόμενοι τούτους Ῥωμαῖοι ἔχαιρον καὶ εὐφραίνοντο, ὅτε πάλιν Ῥωμαίων πρὸς Βουλγάρους παραγινόμενων ὑμεῖς τῆς ἰσῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἀπελαύετε.

Ταῦτα ἐνθυμηθῆτε, τέκνον ἡμῶν, τὴν κοινὴν εὐ- A φροσύνην, τὴν πνευματικὴν ἐκείνην καὶ μακαρίαν ἡδονὴν, ἧς ἀπῆλθον οἱ τότε Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι, δι' ἣν ὁ διάβολος ἐξεμάλνετο, δι' ἣν ἐσχυθρῶπαζε καὶ κατηφῆς καὶ ἀλύων ἐπορεύετο, καὶ πάντα τρόπον ἐμηχανᾶτο, πᾶσαν πορείαν ἠλαύνετο τοῦ συγχέαι καὶ συνταράξαι τὴν τριπλόθητον ἐκείνην διαγωγὴν, ὃ καὶ ἐξενίκησε, φεῦ τῆς ἀμάχου κακίας, ὡς ἐνόμισε καταπράξασθαι. Ἀλλὰ μὴ συγκεχωρησθῶ τῷ πονηρῷ ἐπὶ πλεόν ἐγκαυχᾶσθαι, μηδὲ ἐξορκεῖσθαι κατὰ τῆς Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων διαστάσεως· ἀλλ' ὡς νουεχῆς, ὡς φρόνιμος, ἀφείς τοὺς συνέχοντας λογισμοὺς, ἀποφράξας τὰ ὧτα τοῖς ὑποβάλλουσι τὰ πονηρὰ βουλευματα, γενοῦ σεαυτοῦ καὶ τῆς σοῦ προπούσης ἀρετῆς, ἐπέμβλεθε πρὸς τὴν ἀρχαίαν εἰρήνην, ἐπάνηκε πρὸς τὸ ἡμερον καὶ ἐπιεικὲς τῆς ἐμφρονός σου ψυχῆς· ἀντιστραφῆσαν οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, ἃ προσεξένησεν ὁ Σατανᾶς, ἐπ' ἐκείνον αὐτὸν τὸν εὐρετὴν τῆς κακίας, πορευέσθω πάλιν οἰμῶζων καὶ κόπτων ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ πρὸς τὴν εἰρήνην συμβάσει καὶ θεοφιλεῖ ὁμοψυχίᾳ τῶν οὖς ἐξ ἀλλήλων διαστήσαι κακομηχάνως δεδύνηται. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὸ ἐκεῖθεν κριτήριον, τέκνον ἡμῶν, καὶ τὸν φοβερὸν δικαστὴν ἀναλογίζώμεθα, καὶ τὴν κοινῶς μετὰ πάντων ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ βήματος παράστειν, ὅτε οὔτε βασιλεὺς οὐκ ἀρχὸν οὐκ ἰδιώτης διακρίνεται, ἀλλὰ πάντες γυμνοὶ καὶ τετραχτυλισμένοι παραστησόμεθα, οὐ μόνον τὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὸ συνειδὸς εἰς ἔλεγχον παριστάμενα ἔχοντες, ὅταν καὶ αὐτὰς τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις τρόμος καὶ φρίκη καταλήψεται.

Ταῦτα ἐνθυμηθῶμεν, καὶ λήξωμεν τῶν ἔργων τῶν C μέχρι τοῦ νῦν λυπούντων μὲν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, χαίρειν δὲ παρασκευαζόντων τοὺς φθονούντας τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν δαίμονας, καὶ εἰς ἐκανόρθωσιν καταστήσωμεν ἃ παρεσφάλημεν, μηδὲ βουληθῶμεν ἐπιμείναι, διότι συνῆρπάσθημεν ἐπὶ τοῖς ἐργασμένοις κακοῖς, μὴ ἀναμείνωμεν τὴν ἐσχάτην ἡμέραν, ὅτε καὶ βουλόμενοι χρηστὸν τι φρονεῖν ἴσως, οὐδὲν δυνησόμεθα, περισπωμένης τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς μόνην τὴν ἐκδημίαν ἀποβλεπούσης τοῦ σώματος, καὶ ἀγωνιώσης ἐφ' οἷς μέλλει ὁπλῶν τῶν τότε παρισταμένων. Ὡ τοῦ φρικτοῦ θεάματος θεῶν ἀγγέλων καὶ πονηρῶν δαιμόνων διερευνησθαι καὶ ἐξετάζεσθαι. Μὴ ἀπέλθωμεν οὕτως ἐκ τῆς παρουσίας ζωῆς, ὅτι φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος· μηδὲ γένοιτο ἡμᾶς ἀκοῦσαι τῆς ὀδυνηρᾶς ἐπὶ τοῖς ἀδιορθώτως ἐφ' οἷς ἐπλημμυλήσαμεν ἐκ τῆς παρουσίας ζωῆς ἀπιούσιν ἀποφάσεως, ὅτε οὐκέτι περιλείπεται προσδοκία μετανοίας, οὐκ ἐλέους τοῦ ἀπροσωποῦ κριτοῦ· οὐδ' ἔχει τέλος ἡ ἀπόφασις, ἀλλὰ ἰτέραντος διαμένει ἐλεεινῶς τὸν πάντα αἰῶνα τοὺς ὑπ'

Ita recogita, o filii, mutuam scilicet benevolentiam, spirituale laetumque gaudium, quo Bulgari et Romani fruebantur; unde diabolus furens, tristis, demisso vultu, amensque incedebat, omnia moliens, omnemque viam insectans istam ter desiderabilem miscendi turbandique vitæ rationem. In ipso prævaluit, o summa nequitia! sicut decreverat. Sed utinam non scelestus diutius gloriatur, neque Bulgarorum et Romanorum dissensionibus exsultat! Tu, ut animi compos, et prudens, illos repelle e: ab auribus amove, qui ratiociniis prava præbent consilia; in te iterum tibi que conveniente virtute ita, redux ad prisca pacem et ad honestam mentis mansuetudinem. Romanorum Bulgarorumque gemitus et lacrymæ, quæ suscitavit diabolus, in ipsum mali auctorem recidunt. Eat ille lamentans et turbatus ex concordia Deo jucunda, quæ ad pacem conciliat quos ipse malis artibus potuerat dividere. Judicium, quod cœlitus super ista omnia veniet, tremendumque judicem advertimus, et hanc cunctis communem ante horrendum tribunal sessionem, cum neque rex, neque magistratus, neque privatus discernitur, sed omnes nudi et in aperto stabimus, non modo de factis, sed etiam de cogitationibus conscientiaque judicandi, cum cœlestes ipsas potestates tremor et horror invadent.

Ista recogitemus, et opera cessemus, quibus usque ad hunc diem Christum Deumque nostrum contristantes demones lætificavimus salutis nostræ invisos, corrigamus quæ peccavimus; et, si ad malum ruerimus, nolimus perseverare. Ne exspectemus supremum diem, quo etiam volentes nihil boni cogitare poterimus, distracta anima, solumque corporis dissolutionem intente, anxique de futuro propter illos qui tunc eam obsident. O horrendum spectaculum cœlestium angelorum malorumque dæmonum inquisitiones scrutationesque ferre! Ne sic e præsentis vita exeamus, quia horrendum est in manus Dei viventis incidere. Utinam non audiamus illam hominum qui malefacta non reparaverunt reprobationem, cum non jam locus erit exspectandi seu poenitentiam seu judicis misericordiam nullam personarum rationem habentem. Ista enim reprobatio sine fine est, æternum stans, illosque misere castigans qui in eam inciderunt.

ὑπ' αὐτῇ πεισόντας κολάζουσα καὶ τιμωρομένη.

Ἐμνημόνευε δὲ τὸ γράμμα καὶ περὶ ἀποκρισιarίων ἀποστολῆς. Καὶ ἦν μὲν, τέκνον ἡμῶν, ἡγαπημένον, ἀπλοῦν καὶ ἀνυπονόητον τὸ τοὺς πρὸ ὑμῶν

Monebat autem epistola de apocrisiariorum missione. Simplex, o filii, quem dilexi, suspicioneque vacuum erat illos quos retines remittere, et per illos

quæ in animo habes manifestare, nisi duos, alterum saltem cum viro quodam extruis. Tum alii missi fuissent quos interrogare exoptas. Nunc vero illos retinere quos misimus non suadet alios mittere. Si vere pacis mediator Christus noster Deus tibi in mentem sancta de pace consilia induxit, remittantur quos retines, aut ex duobus unum cum aliquo ex potestate tua gloriosissima. Cum advenerint, rationesque sibi commissas protulerint, hinc mittentur, qui nostri a Deo coronati imperatoris, senatusque consilia nuntient.

γους ἀποκομιζόντων, οὓς ἂν ἐπιτρέψῃτε, ἐξαποσταλήσονται· οἱ τὰ παρὰ τοῦ θεοστέφους βασιλέως ἡμῶν καὶ τῆς συγκλήτου ἀπαγγελοῦντες.

XXII. *Eidem.*

Ex eo doluimus, desideratissime filii, quod a te nullam acceperimus epistolam; et, ut decet, reputavimus nos in contemptum tuum venisse, ideoque te nobis scribere noluisse. Quid enim aliud reputare potuissēmus? Non in accepto est filium, qui patrem pio amore prosequitur, epistolæ quam ab eo acceperit nihil rescribere. Attamen, o filii, quamvis ad me non sis dignatus respondere, ego iterum scribo, nequaquam ex deceptione paternum erga te amorem mutans, salvos contra servans sensus animosque patri erga filium convenientes. πατριχὴν στοργὴν ἀλλοιώσαντες, ἀλλ' ὄχι σίωζοντες τὴν σχέσιν ἡμῶν τὴν πρὸς σέ, καὶ τὴν πατρὶ ἐφ' οὐκ ἔπρεπυσαν διάθεσιν.

Litteras regi scriptas ex fortuna legimus, C bonnique intelleximus consilium quod, Deo probante, decrevit tua mens humana et mansueta, scilicet bellis cædibusque finem imponere, sanguini parcere, pacemque Romanos inter et Bulgaros renovare, quam a Christo Deoque nostro donatam diabolus ex invidia ruperat, ut ex ea hæreditate Bulgaros et Romanos eo præcipitaret, undè in præsentē vita magnæ orientur difficultates perniciesque, nunquam ad melius recessuræ. Gratias igitur agimus Deo, qui tale consilium egregiæ tuæ prudentiæ inspiravit, concessitque salutaribus pacis fructibus Romanos et Bulgaros congaudere, ad sui nominis gloriam, ad honorem tui, filii constante memoria dilectissime, et ad confusionem diaboli, qui sua malignitate per tot annos usque ad furorē concitavit Christianos adversus Christianos, amicos adversus amicos, uno verbo, fratres adversus fratres, filios adversus patres. Deum eximiamque tuam conscientiam rogamus, ista pacis consilia, ut nunc videntur exoriri, sic lumini cordis tui usque ad finem vim addere. Quoniam autem, o filii, tua significavit epistola missum fuisse hominem, per quem tibi notæ sint pacis conditiones, ut nihil in incerto nobis relinquatur, homo quem misimus unus est e nostris filiis, nobiscum a tenerima ætate versatus, a nobis educatus, dignusque angelico vestimento judicatus, qui e nostra vili manu archipresbyteratum

A κατεχομένους ἀποστῆλαι, καὶ δι' ἐκείνων δηλῶσαι τὰ δοκοῦντα· εἰ δὲ μὴ τοὺς δύο, τῶς τὸν ἕτερον μετὰ τινος ἀνθρώπου ὑμῶν, καὶ τότε ἕτεροι ἂν ἀπεστάλησαν οὓς ἐπιζητεῖν ἐγνώσκετε. Νῦν δὲ τὸ κατέχεσθαι παρ' ὑμῶν τοὺς προαποσταλέντας, οὐ δίδωσι χώραν τὸ ἐτέρους ἐξαποστέλλεσθαι. Εἰ οὖν ἀληθῶς ὁ τῆς εἰρήνης μεσίτης Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν λογισμοὺς ἀγίους περὶ τῆς εἰρήνης ὑπέβαλεν ἐν τῇ σῇ ψυχῇ, ἀποσταλήτωσαν οἱ κατεχόμενοι, ἢ τῶν δύο ὁ ἕτερος μετὰ ἀνθρώπου τῆς σῆς μεγαλοδόξου ἀρχῆς, καὶ καταλαμβανόντων αὐτῶν, καὶ τοὺς λό-

B

KB. *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐλυπήθημεν μὴ δεξάμενοι γράμμα τοῦ ἡμῖν πεποθημένου τέκνου, καὶ ὡς εἰκὸς ἐλογισάμεθα ὅτι ἐν καταπεφρονημένῃ μοίρᾳ κείμεθα παρὰ σοί, καὶ διὰ τοῦτο καὶ γράφειν πρὸς ἡμᾶς οὐκ ἠξίωσας. Τί γάρ με ἄλλο ἔδει λογιζέσθαι; Οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται υἱὸν ἀγαπῶντα πατέρα καὶ στοργὴν ἀποσιώζοντα τὴν ὀφειλομένην, γράμματα παρὰ τοῦ πατρὸς δεχόμενον, μὴ πάλιν ἀντιπέμπειν τὰ παρ' ἐαυτοῦ γράμματα. Ὅμως οὖν, τέκνον ἡμῶν, εἰ καὶ σὺ γράφαι πρὸς ἡμᾶς οὐκ ἠξίωσας, ἡμεῖς καὶ πάλιν γράφομεν, οὐδὲν τι διὰ τὸ παραλογισθῆναι τὴν πρὸς σέ τὴν σχέσιν ἡμῶν τὴν πρὸς σέ, καὶ τὴν πατρὶ ἐφ' οὐκ ἔπρεπυσαν διάθεσιν.

Ἐνετύχομεν τοῖς βασιλικοῖς γράμμασι, καὶ κατε- νοήσαμεν ἐν αὐτοῖς τὴν σὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, καὶ ὅτι Θεοῦ εὐδοκοῦντος φρόνημα κατέστη τοιοῦτο ἡ σὴ φιλάνθρωπος καὶ ἡμερωτάτη ψυχὴ· ὥστε παυθῆναι τοὺς πολέμους, λῆξει τὰς σφαγὰς, ἡρεμῆσαι τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις, καὶ ἀνακαινισθῆναι πάλιν τὴν σὴν εἰρήνην μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, ἣν ἔδωκεν μὲν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν ὁ κοινὸς Πατήρ, ὁ πάντων Δεσπότης, ἐφιλονείκησε δὲ ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος διάβολος λύσαι, καὶ ἀντὶ τῆς κληρονομίας ἐκείνης καταστῆσαι εἰς πράγματα Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους, δι' ὧν καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ πολλὴ ἀπήνησε χαλεπότης καὶ ἀπώλεια, μεταβολὴν εἰς τὸ κρεῖττον οὐκ ἔχουσα. Εὐχαριστοῦμεν οὖν τῷ Θεῷ τῷ λογισμῶν τοιοῦτον ἐν τῇ ἐμφρονίᾳ σου καὶ συνέτωτάτῃ καρδίᾳ θεμένῳ, καὶ εὐχόμεθα, εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ, ἔτι καὶ ἔτι τῷ εἰρηνικῷ πνεύματι τὴν σὴν τιμίαν ψυχὴν ἐμπνέεσθαι, καὶ δοῦναι τῶν σωτηρίων καρπῶν τῆς εἰρήνης κοινῶς ἀπολαῦσαι Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους, εἰς δόξαν μὲν τοῦ οὐκείου ὀνόματος, εἰς δόξαν δὲ σὴν, τέκνον μου ἡγαπημένον ἀείμνηστον, καὶ εἰς ἀισχύνην τοῦ δαίμονος ὃς τῇ ἐαυτοῦ κακοτροπίᾳ ἐπὶ τοσοῦτοις ἔτεσιν ἐξέμηνε κατ' ἀλλήλων, Χριστιανούς πρὸς Χριστιανούς, φίλους πρὸς φίλους, καὶ ἴσο συντόμως εἶπω, ἀδελφοὺς πρὸς ἀδελφοὺς, καὶ τέκνον πρὸς πατέρα. Ταῦτα εὐχόμεθα καὶ πεποιθήμεν καὶ Θεῷ καὶ τῇ σῇ ἀγαθῇ συνειδήσει, ὅτι οἱ τῆς εἰρήνης λογισμοὶ ἐν τῇ σῇ καρδίᾳ ὡσπερ νῦν φαίνονται;

ἀνατέλλοντες, οὕτω καὶ τὸ οἰκεῖον φῶς τέλειον διαυ- **A** accepit, quem sub oculis nostris gratia spirituali
γιάσουσιν. Ἐπειδὴ δὲ, τέκνον ἡμῶν, τὸ σὺν ἔλεγε **ornavimus.**
γράμμα καὶ ἄνθρωπον ἀποσταλῆναι, δι' οὗ ὁ τρόπος τῆς εἰρήνης τελείως σοι γνωρισθήσεται, πρὸς
τὸ μηδαμῶς εἶναι ἀμφισβολίαν τινὰ ὑπάρχειν ἡμῖν, ἀπεσταλαμεν ἄνθρωπον ὃς τέκνον ἡμῶν οἰκεῖον κα-
έστηκε· καὶ γὰρ καὶ ὀνόμων ἐξ ἀπαλῶν ἡμῖν συνεγένετο, καὶ παρ' ἡμῶν ἐκπεπαιδευται· καὶ τοῦ ἁγ.
γελικοῦ σχήματος ἠξιώται, καὶ τὸ εἶναι ἀρχιερεὺς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι παρὰ τῆς ἡμετέρας ταπεινῆς
χειρὸς ἐδέξατο, καὶ ἀπλῶς τοιοῦτό ἐστι τέκνον ἡμῶν οἷον ἐν νοκτε καὶ ἡμέρα πρὸ τῶν οἰκείων
ἔχοντες ὀφθαλμοῖν, τὴν ἐπ' αὐτῷ πνευματικὴν χαρὰν κεκτήμεθα.

Τοῦτον οὖν, ἐπειδὴ ἐπεζήτησας, ἄνθρωπον πιστὸν
καὶ μηδὲν ἔξω τῆς ἀληθείας φθέγγεσθαι· εἰδὼτα,
ἀπεσταλαμεν, ἵνα πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν ἀπλῶς καὶ
ἀπανουργεῦτως παρ' αὐτοῦ μάθῃς, ὅπως περὶ τῆς
σὺν Θεῷ μελλούσης ἔσεσθε εἰρήνης ὃς τε λαχόντες
τοῦ βασιλεύειν, καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος αὐτῶν, καὶ **B**
βουλήν ἔθεντο, καὶ τὴν βουλήν εἰς ἔργον μέλλουσιν
ἀγειν, εἰ μὴ τι αὐτὸς, τέκνον ἡμῶν, ἕσπερ μὴ εὐχὴ
Θεός, ἄλλο τι διάνοηθεῖν ἐμπόδιον τῇ εἰρήνῃ ἐσόμε-
νον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον. Αὐτὸν δὲ
τὸν πάντων Κύριον καὶ Θεὸν καὶ βασιλέα ἐνορκίζο-
μέν σε τοῦ μὴ κατασχεῖν αὐτὸν, μηδὲ λυπῆσαι τὴν
γῆρας ἡμῶν ἐπὶ τῇ κατασχέσει αὐτοῦ, ἀλλὰ μέχρι
πέντε καὶ δέκα ἡμερῶν ἂ βούλει περὶ τῆς εἰρήνης
ἀνακοινώσασθαι αὐτῷ, καὶ, τῆς πεντεκαίδεκάτης
ἡμέρας τὸ τέλος λαμβανούσης, ἀκωλύτως, ἀλύπως,
ἀβλαβῶς, ἀποστεῖλαι αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς. Ναί, τέκνον
μου, αὐτὸν δυσωπήθητι τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς Ποιη-
τὴν, τὴν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν πρὸς σὲ στοργήν.
Προσθήσομεν εἰ βούλει καὶ τὴν λειτουργίαν, ἣν λει-
τουργοῦμεν παριστάμενοι τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ·
καὶ ὁ καὶ τὸ ταπεινὸν ἡμῶν γῆρας, καὶ μὴ λυπή- **C**
σης ἡμᾶς· ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι·
τῇ τῶν ὀλων δημιουργῷ Τριάδι, δεσμὸν ἐπιβάλλομέν
σοι· μηδὲ ποιήσης ἡμᾶς στεναῖζειν διὰ παντὸς κατὰ σοῦ καὶ προσεντυγχάνειν Θεῷ, μέχρις ἂν ἐν τῇ
ζωῇ ταύτῃ ἀναστρεφώμεθα, καὶ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀναθεωροῦντες ὑπάρχωμεν.

ΚΓ. Τῷ αὐτῷ.

Ἐγὼ καὶ πρότερον ἔγραψον τῇ τιμιότητι σου,
τέκνον ἡμῶν, καὶ γράφων παρειχόμην πληροφορίαν
τῇ συνέσει σου, ὅτι οὐχ ἔνεκεν τῆς τῶν Ῥωμαίων
κακώσεως, ἀλλὰ χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας Βουλ-
γάρων καὶ Ῥωμαίων τοὺς λόγους ποιῶμαι· καὶ
τότε ἴσως ἐδόκουν ἀπιστὰ λέγειν ὑμῖν, καὶ νῦν δὲ
γράφω τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ὑπάρχων, καὶ τὴν **D**
αὐτὴν ἔχων κηδεμονίαν ὑπὲρ ἑκατέρου γένους,
Βουλγάρων φημί καὶ Ῥωμαίων· ἵνα, εἰ δυνατὸν,
ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔδει γενέσθαι, ἐπηρεσία δὲ τοῦ δαίμο-
νος οὐ γέγονε, καὶ νῦν δέξηται γένεσιν. Ποῶν δὲ
τοῦτο; Φημί τῆς εἰρήνης τὸ μέγα πρᾶγμα, τὸ
ἀγαπώμενον καὶ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, καὶ
πρὸς συμφέρον ἐσόμενον τοῖς μέχρι τοῦ παρόντος
ἐλεεινῶς καὶ ἀθλίως τὸν βίον διεξζυύσασιν, τὸ λῆξαι
τῶν αἱμάτων τὰς χύσεις ὅσαι παρὰ Χριστιανῶν εἰς
Χριστιανοὺς ἐνεργοῦνται. Καὶ ταῦτα ἔγραψον μὲν
πρότερον, ὡς εἶπον, μετ' ὀδύνης καρδίας, καὶ νῦν
ἐπιστέλλω μετὰ κέντρου τῆς ὀδύνης πληκτικωτέ-
ρου. Πόθεν δὲ τὸ αἴτιον τοῦ νῦν σφοδρωτέρῳ πληκ-
τεσθαι ἡμᾶς κέντρῳ, ἀκούε μου, ἡγαπημένε· συγ-
κίνησις δυνατωτάτη, ὅσον ἐστὶν ἐμὲ ὑπολαβεῖν, ἐκ

Hunc igitur, quoniam postulasti, hominem fidum,
nihilque nisi verum dicere scientem misimus, qui
in tota veritate, sine dolo et simpliciter doceat,
quomodo pacem cum Deo sitis habituri, et vos
regnum sortiti, et senatus vester qui consilium
acceptum ad perpetrationem estis ducturi, nisi
homo ipse, o filii, quod Deus avertat! aliud quid
reperiat futurum pacis impedimentum. Sed non
res eo periculi venit. Per ipsum omnium Dominum
Deum et regem deprecamur te, ne hunc retineas,
neque retinendo senectutem meam contristes, sed
ut per quindecim dies cum illo, ut placebit, de pace
colloquaris, et quindecimo die elapso, eum liberum,
injuriæque et detrimenti immunem ad nos remittas.
Sane, o filii, ipsum reverearis cœli et terræ Crea-
torem, neique vilis erga te amorem. Offeremus,
si volueris, (pro te) sacrum sacrificium quod ad altare
Dei (quotidie) celebramus. Neque vilem nostram
senectutem, neque nos contristes. In Patre et Filio
et sancto Spiritu, Trinitate omnium Creatore, vin-
culum tibi injicimus. Ne cogas nos continuo pro-
pter te dolere, et ad Deum recurrere, quandiu in
præsenti vita versabimur, vanitatem actionum
humanarum considerantes.

XXIII. Eidem.

Primum ego excellentiæ tuæ scripsi, o filii,
scribensque prudentiam tuam obtestabar, me non
Romanæ malitiæ inservientem, sed communi Bul-
garorum et Romanorum salutem verba facere. Tum
forte dubia videbar dicere; nunc in eodem mens
consilio est, eandem duarum gentium Bulgarorum
et Romanorum curam habens, ut, si quod a prin-
cipio esse debebat, malignitate autem dæmonis fieri
non potuit, illud saltem nunc exordium accipiat.
Quale est illud? Magnum pacis negotium dico,
Christo Deoque acceptissimum, et tantæ utilitati
futurum illis qui usque ad hanc diem infaustam
miseramque vitam degerunt: cessationes dico
effusionum sanguinis, quæ a Christianis in Chri-
stianos sæviunt. Ista quidem primum scribebam.
ut dixi, cum luctu cordis, et nunc rursus scribo
cum acriore doloris acumine. Unde nunc vehemen-
tiore acumine transfigar audi a me, o filii dilecti.
Validissima commotio, ex quâ meditati sunt im-
peratores contra tuam gentisque tuæ potestatem,
aut parata sunt, aut parabitur, Roxolanorum? Si-
mulque Patzinacitarum, et Alanorum, occidenta-

liumque Turcorum, qui, idem sentientes, bellum adversus te paraverunt.

σχευασθήσεται, τῶν τε Ῥῶς, καὶ σὺν ἐκείνοις τῶν Πατζηνακικῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἀλανῶν, καὶ τῶν ἐκ τῆς Δύσεως Τούρκων, πάντων ὁμοφρονησάντων, καὶ τῶν κατὰ σοῦ πόλεμον ἀραμένων.

Postquam ista ad aures meas pervenerunt, omnino conflictus sum, copiosas lacrymas effundens breves et malos vitæ meæ mihi dies exprobrans, quod usque ad talium rerum eventum, et ad dolorem ex iis cor invadentem vita mihi prolongata fuisset, priusque non mortuus fuisset, quam ista accidissent, et audissem quæ de iis dicta sunt. Interea Christianis nostris imperatoribus quæ mihi condolens suadebat dicere non dubitavi, et ad te quæ scribere ardebam scribo. Quæ autem ad illos qui Deo volente imperium sortiuntur dixi, quæ supplicavi, quot feci adhortationes ad id fuerunt, ne illi diutius istas gentes adversus vos convenire tolerarent, quanquam a vobis gravia tulissent, ne acerbitate et indignatione animi ex fortuna avertentur ab hoc justo Bulgarorum genti præstando auxilio, caventes ne ab impiis nationibus frangerentur populi ex Christo Deoque cognominati, licet sibi inimici infestique perniciosi diaboli consiliis facti.

φέρειν σπουδὴν τοῦ ἔθνη ἀθεῖα συζῶντα συγκόπτειν ἡμῶν ἐπιπεκλημένους, ἀδελφοὺς δὲ καὶ τέκνα εἰς ἔχθρους καὶ πολεμίους κατέστησαν.

Talia et alia, quæ in epistola conferre supervacuum, ad religiosos imperatores dixi, qui benigne et mansuete illico ad verba mea attenderunt, non mihi contradicentes de ferendo Bulgaris tantum Romanæ potestati adversantibus auxilio. At contra ad pacem imploratam omnino flecti visi sunt, et sic mihi responderunt: « O gregis Christiani pater et pastor, non mente excepit quam multa graviaque a Bulgarorum gente simus perpressi. Non tamen rationem habemus sanguinis nostri ab ea effusi, cæterarum cladum quantas ab ea incitante diabolo nostri accipere, aggressionum quibus a tanto tempore fuerimus lacessiti usque ad istarum quæ nunc illam oppugnant gentium motus, aut quæ per tot annos in posterum sint futuræ. Sed quoniam illius gratia nostram invocare imperatoriam potestatem in animo habuisti, ad regem, si velis, mitte, qui in loco belli et cædium pacem petant; nos autem precibus tuæ, si illum persuasum habueris, non habebis contradicentes. » Ista sunt quæ benigne pulchreque pacis desiderio capti ad nostras preces responderunt. Cæterum hortationes ad te meas, o fili, addo; et, sicut a principio, hoc et nunc cum gemitu et planctu scribo: attende ad pacis bonum et ad tuæ gentis salutem; ne in pessima mancas invidia; ne cædibus, effusioni sanguinis, et sponsorum filiorumque stragi aut vastatis terris postponas præclara jucundissimaque bona, quæ Romanis et Bulgaris ex pace venient.

γράφω μετὰ θρήνων καὶ ὀδυρμῶν· ἀπόβλεψον πρὸς τὸ τοῦ σοῦ γένους σωτηρίαν, μηδ' ἐπιμείνης ἐπὶ τῇ κακίστῃ φιλονεικίᾳ, μεδὲ προτιμήτης τῆς σφαγῆς καὶ

τῆς βασιλικῆς σπουδῆς κατὰ τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας καὶ τοῦ σοῦ γένους, ἢ παρεσκευάσται, ἢ παρασκευασθήσεται, τῶν Πατζηνακικῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἀλανῶν, καὶ τῶν ἐκ τῆς Δύσεως Τούρκων, πάντων ὁμοφρονησάντων, καὶ τῶν κατὰ σοῦ πόλεμον ἀραμένων.

Ταῦτα ἐπειδὴ ταῖς ἐμαῖς ἀκοαῖς προσῆλθον, ὄλω, συνεχύθην, καὶ πλήρης ἐγενόμην δακρύων, καὶ τὰς ὀλίγας καὶ πονηρὰς τῆς ἐμῆς ζωῆς ἐμεμφάμην ἡμέρας, ὅτι πρὸς σύμβασιν τοιούτων πραγμάτων, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀλγηδόνα τῆς ἐμῆς καρδίας παρέτεινεν ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐ προαπολώλυσεν οὐδ' ἀπῆλθον ἐκ τῆς παρούσης ζωῆς πρὶν ἢ ταῦτα γενέσθαι, καὶ ταῖς ἐμαῖς ἀκοαῖς τοὺς περὶ αὐτῶν προσελθεῖν λόγους· οὕτως οὖν διατεθειμένος καὶ τοῖς φιλοχρίστοις ἡμῶν βασιλεῦσιν, ἃ τὸ ἄλλο τῆς ἐμῆς ἐπέτρεπε καρδίας προτρεπεῖν οὐκ ἀπόκησα, καὶ πρὸς ὑμᾶς δὲ ἃ γράψω προεθυμήθην γράφω. Ἄ μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἐκ Θεοῦ λαχόντας τοῦ Ῥωμαίων βασιλεύειν γένους ἐφθεγξάμην, ἃ ἐδυσώπησα, ὅσην παραίνεσιν ἐποιήσάμην, ταῦτά ἐστιν· ἐπισχεῖν τῶν ἔθνων ἐκείνων τὴν καθ' ὑμῶν συγκλίνησιν μακροθυμήσαι, καὶ ἔτι ἐπὶ πᾶσιν οἷς ὑπέστησαν παρ' ὑμῶν ἀνισαρῆς· μηδὲ τοσοῦτον κινήθηναι πικρῆ ψυχῆς καὶ ἀγανακτήσει τυχὴν εὐλόγῳ τοῦ τοσαύτην ἀμυναν πρὸς τὸ Βουλγάρων ἐπιδειχῆσθαι γένος, ὥστε παντὶ τρόπῳ ἐπιτρέψαι τοὺς ὀνόματι μὲν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ὑπάρχοντας, εἰ καὶ διαβόλου ἐπινοήμασιν ὀλεθροῖς;

Τοιαῦτα καὶ ὅσα ἄλλα περιττὸν ἐστὶ τῷ γράμματι συντάττειν, πρὸς τοὺς φιλοθέους ἡμῶν ἐφθεγξάμην βασιλεῖς, καὶ τό γε φιλόανθρωπον αὐτῶν καὶ ἐπισκεπτικὸν αὐτίκα τῶν ἡμετέρων προσέσχε λόγων, καὶ οὐκ ἀντεῖπον οὐδ' ἐφιλονείκησαν πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἀμυναν γενέσθαι· πρὸς Βουλγάρους τοὺς οὕτω κακώσαντας τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτῶν ἐπιζητούμενην εἰρήνην ὅλην τὴν προαίρεσιν ὠφθησαν ἐπικλίναντες, καὶ εἶπον τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς· « Ὁ πάτερ καὶ ποιμὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιμνῆς, οὐκ ἐξέστημεν τῆς οἰκείας γνώμης, ὅποσα δ' ἂν τὸ Βουλγάρων γένος εἰργάσατο εἰς ἡμᾶς χαλεπὰ, οὐδὲ λογιζόμεθα τὰ κεχυμένα παρ' αὐτῶν αἵματα τοῦ ἡμετέρου λαοῦ καὶ τὴν ἄλλην πανωλεθρίαν, ὅσην τῷ πονηρῷ δαίμονι ἐνεργούμενοι κατὰ τῶν ἡμετέρων εἰργάσαντο ὑπηκόων, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὴν καινοτομίαν ὅσην ὑπέστημεν ὑπὸ χρόνοις τοσοῦτοις εἰς τὴν τῶν νῦν ἀποκεκινημένων ἔθνων ἀποκλίνησιν, οὐδ' ὅσα ἔτη μέλλομεν καινοτομεῖσθαι, εἰς ἀριθμοῦ λόγον ποιούμεθα. Ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα τὴν ἡμῶν διανοήθησιν παρακαλεῖν βασιλείαν, ἐκείνῳ εἰ βούλει ἐπίστελλον, ἀντὶ τοῦ πολέμου καὶ τῶν σφαγῶν τὴν εἰρήνην ἐπιζητῆσαι, καὶ εἴ γε λάβοις αὐτὸν τοῖς σοῖς πειθόμενον λόγοις, ἡμᾶς ἔχεις τῆ σῆ παρακλήσει μὴ ἀντιλέγοντας. » Ταῦτα μὲν ἃ ἡ ἐκείνων χρηστότης, καὶ ἡ τοῦ καλοῦ πράγματος τῆς εἰρήνης ἐφρασις πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπεφθέγγετο δέησιν. Τὸ λοιπὸν ἐπὶ σὲ τέκνον ἡμῶν προσβάλλομαι τὴν παράκλησιν, καὶ ὅπερ ἐξ ἀρχῆς, τοῦτο καὶ νῦν τὸ τοῦ εἰρήνης ἀγαθόν, ἀπόβλεψον πρὸς τὴν τοῦ σοῦ γένους σωτηρίαν, μηδ' ἐπιμείνης ἐπὶ τῇ κακίστῃ φιλονεικίᾳ, μεδὲ προτιμήτης τῆς σφαγῆς καὶ

τὰ αἵματα, τὰς χηρείας, τὰς ἀπαιδείας, ἀπλῶς τῆς γῆς τὴν ἐρημίαν, τῶν καλῶν πραγμάτων καὶ ἡδίστων ὅσα ἐκ τῆς εἰρήνης Ῥωμαίοις περιγίνεται καὶ Βουλγάρους.

Γίνωσκε γὰρ φημί καὶ πάλιν εἰ τι ἐγὼ τὰ τῆς A
 βασιλικῆς κινήσεως καθ' ὑμῶν κατενόησα πράγμα-
 τα, πᾶν γένος οὐ μὴ λήξωσιν εἰς τὸν καθ' ὑμῶν
 βλεθρον συγκινοῦντες, οὔτε Τούρκους, οὔτε Ἀλα-
 νούς, οὔτε Πατζηνακίτας, οὔτε Ῥῶς, οὔτε τὰ ἄλλα
 Σκυθικά γένη, μέχρις ἂν τὸ τῶν Βουλγάρων εἰς τέ-
 λος ἐξαπολέσωσι γένος. Καὶ οὐκ ἔχω πῶς ἐπὶ τοῦτο
 ἀμφίβολον ἀναλήψομαι γνώμην, ὅτι μὴ πρὸς ἔργον
 ἢ καθ' ἑκάστην αὐτοῖς σπουδαζομένη μελέτη οὐκ
 ἀποθήσεται. Εἰ μὲν γὰρ ἐώρων τὰ σὰ πράγματα
 μετὰ τοῦ δικαίου τυγχάνοντα, καὶ πρὸς Θεοῦ ἀρέ-
 σκειαν προβαίνοντα, τάχα ἂν περὶ τῆς τῶν βασιλείων
 καθ' ὑμῶν σπουδῆς καὶ τῆς ἐικρατείας ἔσχον λο-
 γισμοὺς ἀμφιδόλους παρέχοντας, ὡς τυχὸν οὔτε
 τῶν ἐθνῶν ἢ συγκινήσεις, οὔτε τὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς
 βασιλείας ἐπιμελὲς καὶ παφροντισμένον ἰσχύσει
 κατὰ Βουλγάρων, τῆς δικαιοσύνης συστρατευόμε-
 νης ὑμῖν, καὶ τῆς ἄλλης παρὰ Θεοῦ παρ' ὑμῶν
 θεραπευομένης ῥοπῆς. Ὅταν δὲ εἰς ἐνθύμησιν ἔλθω
 τῶν τοσαύτων ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῆς καταστρο-
 φῆς, τῶν ἐπισκοπιῶν, τῶν μοναστηρίων, τοῦ φόνου
 τῶν ἱερέων, τῆς φθορᾶς τῶν παρθένων, τῶν μονα-
 ζόντων τῆς ὑβρεως, τίς ἐστί λογισμὸς, ὅτι ταῦτα
 παρόψεται ὁ Θεός; καὶ οὐχὶ τὴν μικροθυμίαν ἣν
 ἐπεδείξατο μέχρι τοῦ παρόντος, ὡς φιλόφρων, ὡς
 ἀνεξέλικτος ζητῶν ἡμῶν τὴν ἐπιστροφήν, οὐχὶ
 πρὸς ὀργὴν καὶ θυμὸν τὸν κατὰ Βουλγάρων ἐπι-
 στρέψει, καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῆς τοσαύτης ἐπάξει
 μαιφρονίας; Ταῦτα, υἱέ μου ἀγαπητέ, ὁ Θεός γὰρ
 οἶδεν ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς, τὴν ταπεινὴν μου σπαράσ-
 σει ψυχὴν, καὶ ὅτι μανθάνω καὶ νῦν τὴν τοσαύτην
 συγκίνησιν τῶν καθ' ὑμῶν ἀποκεκινημένων ἐθνῶν
 ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, μὴ ποτε φιλονεικούντων
 θῆτε, οἷα πολλάκις συνέβη ἐν πολλοῖς ἔθνεσιν, ἀ-
 λέμῳ προαιρέσει τελείαν δεξαμένων ἀπώλειαν.

Τοιαῦτα μὲν πολλά καὶ πολλάκις κατὰ τοὺς ἰδίους
 συνέβη καιροῦς. Νῦν δὲ ἀπευχόμενος μὴ τοῦτο καὶ
 ἐφ' ὑμῖν συμβῆναι, μηδὲ Χριστιανοὺς ὑμᾶς ἦντας
 πρὸς τοιοῦτον καταντῆσαι τέλος, ἐπὶ πᾶσιν οἷς προ-
 λαβὼν τὴν σὴν φρονίμην καὶ ἡμερον ψυχὴν ἐδυσώ-
 πησα, καὶ νῦν δυσωπῶ, καὶ ὡς παρῶν περιπτύσσο-
 μαι, καὶ ὡς υἱὸς ἡγαπημένῳ τὰ συμφέροντα παραι-
 νῶ τέκνον ἡμῶν, ἀρκετὸς ὁ χρόνος, ὃν ἐξωρῆσατο
 κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Βουλγάρων ὁ κοινὸς
 ἐπίβουλος καὶ ἐχθρὸς, ἱκανὴ παρ' αὐτοῦ ἡ γενομένη
 ἐπήρεια, ἀρκεῖ τὰ μέχρι τοῦ παρόντος εἰς κοινὴν
 ἀπώλειαν γεγενημένα Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων,
 καὶ εἰς ἀλγηδόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν οὐ-
 τινος καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι σῶμα τυγχά-
 νουσιν ὡς μίαν κεφαλῆς. Οἶδα ὅτι καθ' ἑκάστην τοῖς
 ζωοποιοῖς νόμοις τῆς διδασκαλίας τῶν τοῦ μακαρίου
 Ἀποστόλου τὴν σὴν καλὴν καταρδεύῃ ψυχῇ· «Μὴ
 νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικά ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ
 κακόν, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδύετω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ
 ὑμῶν.» Τί τοῦτο; πῶς ταῦτα μελετῶν; πῶς ἐκ

Nosce, iterum enim dico, si quid ego ex impera-
 torum contra vos inceptis intellexi, nullam cessa-
 turam gentem a vestra pernicie paranda, neque
 Turcas, neque Alanos, neque Patzinacitas, neque
 Roxolanos? neque Scythicas alias tribus, donec
 Bulgarorum ruinam consummaverint. Nec mihi
 unde dubium sit illorum ardentius in dies incepti
 studium unquam mitios facturum. Siquidem te ex
 justitia et ad Dei voluntatem agentem proceden-
 temque viderem, suscepta adversus vos imperato-
 rum consilia viresque recogitans, in dubio habe-
 rem utrum futurum sit, nec ne, ut gentium con-
 ventus, meditataque imperatorum consilia contra
 Bulgaros valeant, justitia vobiscum pugnaute, alio-
 que Dei subveniente auxilio. Sed cum menti occur-
 runt tot templa Dei, tot episcoporum domus et
 monasteria destructa, sacerdotes cæsi, violentiam
 virgines passæ, monachi injuria affecti, quam
 sperarem ratione Deum ista obliturum, et non ex
 longanimitate, quam ex charitate patientique vestre
 conversionis desiderio usque ad hanc diem protulit,
 in iracundiam adversus vos venturum, neque pœnas
 tot cædium repetiturum? Ista, fili dilecte, Deus
 enim scit vos a me diligi, humilem animam meam
 lacerant, et quia tantam audio contra vos agi com-
 motionem gentium. Non solum propter Romanos,
 sed etiam propter Bulgaros crucior, ne, quæsitis
 bellis contentionibusque, pereatis, ut sæpe multis
 nationibus accidit, quæ ad tempus crescentes,
 ad ultimum bellico ductæ studio perniciem invenc-
 runt.

καὶ ἀλγῶ καθὼς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, οὕτω καὶ
 ὑμῶν καὶ ἐτι καὶ πολέμους ἐπιζητούντων ἀναλω-
 αῖξιν μὲν κατὰ χρόνους λαβόντων, τῇ δὲ φιλοπο-

Plurima quidem et sæpe in nostris temporibus
 sic evenerunt. Nunc autem precor ne illud vobis,
 ne Christiani, ut estis, talem finem incurrant. De
 omnibus illis rebus, propter quas præveniens
 prudentem mitemque mentem tuam rogavi, nunc
 et rogo; te quasi præsens amplector, et ut dile-
 ctum filium quæ sunt convenientia admoneo. (D
 Illi jam e longo satis tempore contra Romanos et
 Bulgaros exultat communis insidiator et hostis;
 sat diu inter eos discordiam injecit; satis actum
 usque adhuc in Bulgarorum Romanorumque per-
 niciem, et in contristationem Christi Dei nostri,
 ejus, ut unius capitis Romani et Bulgari corpus
 sunt. Scio te quotidie in vivificis doctrinæ beati
 Apostoli fontibus animam tuam lavare. «Noli vinci
 a malo; sed in bono vince malum¹, ne sol occidat
 super iram tuam².» Quid est istud? Quare talem
 doctrinam curas? quare illa a puero fuisti nutritus?
 Scio animam tuam, quasi plantam in rivulis flori-
 danam, illa doctrina nutritam fuisse. Unde tanta

¹ Rom. xii, 21. ² Ephes. iv, 26.

Invaluit animi tui acerbitas? Unde adeo perstititira, et soli tam diu miseranda dedimus spectacula, quibus accidit ut Romanorum Bulgarorumque infesta invicem arma videret?

νεν ἡ ὀργή, καὶ βλέπειν ἐδώκαμεν τῷ ἑλίῳ ἐπὶ τοσοῦτον μακρὸν χρόνον τὰ ἑλεεινὰ ταῦτα θεάματα, ὅσα τὰ κινούμενα ὄπλα μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων θεάσασθαι παρέσχεν αὐτῷ;

Sufficiunt quæ usque adhuc calamitosa tristiaque spectavit. Convertere, ut Christianum prudentemque virum deceat. Revertere ad planam pacis semitam, viam belli asperam deserens, plenam spinis et homicidiis horridam, quam indicaverat invidus diabolus, iste ab origine scelestus homicida. Nunc etiam imperator Christicola prompte se tibi veluti filio aut fratri, vinculo pacis colligabit et in omni et qualibet occasione convenienti ratione et gratia imperio tuo succurret. Ne jam perniciosus velimus instare consiliis; neque, dum tot tantæque nationes aut se ipsas perdere, aut gentem Bulgaram abolere meditentur, anteferamur inter nos conflictus et bella permanere. In obscuro belli exitus; sed potius nos in obscuro, quantum licet ex humano ratiocinio advertentem Dei vindictam conjicere. Certiora attendamus, neque adversus illas gentes in discrimina, prælia stragesque irruamus, ne forte, postquam devicerimus, in rerum pericula iucidas, unde vituperatio, ignominia et pœnitentia exoriantur. Nescio autem an etiamsi te pœnituerit, ab aliquo potente quamlibet malorum urgentium te consolationem sis obtenturus.

σιν, ἐξ ὧν ὕστερον ἀπαντήσεται μὲν βλάβη καὶ ἀσχύνη καὶ μεταμέλεια. Οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ μεταμελόμενος ἐπιτεύξῃ τινὸς τῶν δυναμένων παραμυθίαν τινὰ τῶν περιστοιχιζόντων χαλεπῶν περιποιήσασθαι ὅμιν.

Ista, o filii, scripsi flens et gemens, anxietateque ac metu perfusus, ne quoquo modo in ea mala gens Bulgara incurrat, in quæ tam multi, qui postquam ad tempus bona uti fortuna existimaverant, ad finem in pessimos casus inciderunt. Antiqua prætereo exempla quæ historiam legentes accepimus; sed recentia referam, quorum famam ad tuas aures pervenisse confido. Leo ille Tripolitanus, qui Thessalonicae excidio culpa nostra tantum sibi nomen fecit, et eo superbiæ, quo nescio an alter, ascenderat, exercitum movit talia jactans: « Ego usque ad imperatoriam urbem progrediar, illamque ex fortuna expugnabo. Sin contra, satis gloriæ meæ erit quod usque ad urbem imperii romani caput pervenerim, telaque in ejus mœnia jaculatus fuerim. » Ille tamen, qui tanta somniaverat, tantumque se extollebat, progressus quidem est adeo usque quoad illum voluntas Dei compressit. Locus est insularis Lemnos nomine. Ille eo adveniens, talia, ut dixi, somnians, justam Dei remunerationem invenit. Et videas quamdiu Deus exspectans longanimisque est, o filii dilecte. Transgredi enim potuit usque ad septimum aut octavum et decimum annum; sed, post tantam temporis dilationem, non effugit Dei judicium, neque licen-

Α παιδῶθεν τούτοις ἐντραφεῖς; Οἶδα γὰρ ὅτι ὡσπερ φυτὸν ἐν διεξόδῳ ὕδατων εὐθαλές, οὕτω καὶ ἡ σὴ ἐν τούτοις ἀνετράφη ψυχὴ. Διὰ τί τοσοῦτον ἐκράτησεν ἡ τῆς ψυχῆς πικρία; διὰ τί ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέτεινεν ἡ ὀργή;

Ἄρκεϊ οὖν ὅσα μέχρι τοῦ νῦν ἐθεάσατο πονηρὰ καὶ χαλεπὰ πράγματα. Δεῖξον μεταβολὴν τὴν πρέπουσαν Χριστιανισμῷ καὶ τῇ σὴ φρονήσει· ἐπιστρέψῃ πρὸς τὴν ὁμαλὴν τῆς εἰρήνης τρίβον· καταλίπε τὴν τραχεῖαν τοῦ πολέμου ὁδὸν καὶ ἀκαύθρονον, μᾶλλον δὲ ἀνθρωποφθόρον, ἣν ὁ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρώποκτόνου καὶ πονηροῦ δαίμονος ὑπέδειξε φθόνος. Ἔτι καὶ νῦν ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς ἑτοῖμος τῷ συνθέσμῳ τῆς εἰρήνης ὡς υἱῷ σοὶ καὶ ἀδελφῷ συνδεθῆσθαι, καὶ πάντα χαρίζεσθαι καὶ πράττειν ὅσα μετὰ τοῦ πρέποντος λόγου τὴν ὑμετέραν οἶδε θεραπεύειν ἐξουσίαν. Μὴ βουλγῶμεν ἐπιμένειν ταῖς ἐπιφλαβέσιν ἐπινοίαις· μηδὲ πρὸς τοσοῦτων πλῆθος ἔθνῶν ἐτοίμων ὄντων, ἢ τὰς ἐαυτῶν ἀφείναι ψυχὰς, ἢ παγγενῆ ἐξολέσαι Βουλγάρους, προαιρεῶμεν παρτάξις συνιστᾶν καὶ πολέμους. Ἄδηλος ἡ τοῦ πολέμου ἔκβασις· μᾶλλον δὲ οὐκ ἄδηλος, ὅσον ἐστὶ καὶ ἀνθρωπίνως λογίζεσθαι, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ δικαίαν νέμεσιν ἀφορῶντας ἐλπίζειν. Σχεψώμεθα τὸ ἀσφαλές, καὶ μὴ προπετῶς ἐμβῶμεν εἰς τὰς πρὸς ἐκείνους συμπλοκάς καὶ τὰς μάχας καὶ τὰς σφαγὰς, μὴ ποτε μετ' ἐκείνων τῆς νίκης γενομένης περιπέσης κινδύνους καὶ πράγμα-

Ταῦτα, τέκνον ἡμῶν, ἔγραψα δακρύων καὶ ὀδυρόμενος καὶ ἀγωνιῶν καὶ φόβῳ πολλῷ συνεχόμενος, μὴ πως καταλάβοι τὸ Βουλγάρων γένος τοιαῦτα πάθη οἷα πολλοὺς κατέλαβε, δόξαντας μὲν πρὸς καιρὸν εὐτυχίαν τινὰ περιβαλέσθαι, μετέπειτα δὲ τῇ ἐσχατῇ δυστυχίᾳ περιπεσόντας. Ἀφήμι τὰ παλαιὰ, καὶ ὧν ἐξ ἱστορίας καὶ ἀναγνώσεως τὴν γνῶσιν κεκτήμεθα, ἀλλ' ὅπερ νῦν γέγονε, πάντως δὲ νομίζω καὶ μέχρι τῶν σῶν ἀκοῶν φθάσαι τὸν λόγον. Λέων ἐκεῖνος ὁ Τριπολίτης ὁ ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Θεσσαλονίκης (1) διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὄνομα κτησάμενος μέγα, καὶ ἀναβεβηκῶς πρὸς ὄφρυς εἰς οἷαν οὐκ οἶδα εἰ τις ἄλλος ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξεστράτευσεν τοιαῦτα καυχησάμενος, ὡς « Μέχρι τῆς βασιλίδος ἀφίξομαι πόλεως, καὶ τυχὸν μὲν ἐλθὼ ταύτην· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἰκανόν μοι καυχῆσασθαι ὅτι πρὸς τὴν βασιλίδαν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας παρεγενόμενὴν πόλιν, καὶ βέλη κατ' αὐτῆς ἐξεκένωσα. » Ἀλλὰ γὰρ οὗτος ὁ τοιαύτην λαβῶν φαντασίαν, ὁ οὕτως ἐπηρμένος, ἤλασε μὲν μέχρις οὗ τοῦτον ἡ τοῦ Θεοῦ συνήλασε ψῆφος. Ἔστι δ' ὁ τόπος νῆσος ἢ λεγομένη Ἀἴμνος· ἐκεῖ τοίνυν καταλαβὼν, καὶ φανταζόμενος οἷα ἐφαντάζετο, ἔτυχε τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δικαίας ἀνταποδόσεως. Καὶ ἔρα μοι ὅσος ὁ χρόνος τῆς τοῦ Θεοῦ ἀνοχῆς καὶ μακροθυμίας,

(1) De hoc Thessalonicae excidio exstant Joh. Cameniatae et Demetrii Cydonii historiae lugubres.

τέκνον μου ἠγαπημένον· καὶ γὰρ ὑπερήλασεν ἔτος A
 που δέκατον καὶ ἐπὶ τοῦτο ἔβδομον ἢ ὄγδοον· ἀλλὰ
 γὰρ μετὰ τὴν ποσαύτην παρολκὴν τοῦ χρόνου, οὐκ
 ἐξέφυγε τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν, οὐδ' εἰς τέλος συνε-
 χωρήθη τοῖς ματαίοις λογισμοῖς ἐγκαυχᾶσθαι.
 Πλοῖμου γὰρ στόλου νῦν ἐπ' αὐτὸν ἐξαποσταλέντος,
 ἀπήνησεν αὐτῷ τοιαύτη ἀπροσδόκητος καταστροφὴ
 καὶ ἀπώλεια· καὶ γὰρ ὁ μὲν ἐν τῇ ῥηθείᾳ νῆσιν
 διέτριβε πορθῶν καὶ ληϊζόμενος ἀδεῶς τὰ κατὰ τὴν
 χώραν ἅπαντα ὡς ἐνόμιζε. Τοῦτου δὲ οὕτως διὰ τὰς
 ποῦντος τὰ τῶν οικείων λογισμῶν, καταλαμβάνει ὁ πλοῖμος τῶν Ῥωμαίων στόλος, καὶ πάντας ἐκείσε
 καὶ πλοῖα καὶ μαχητάς, καὶ ἀπλῶς τὴν ἀγαρηνὴν ἐκείνην δύναμιν μετὰ τῆς ἀνωθεν εὐμενείας καὶ ἱ-
 καίας τοῦ Θεοῦ ἐπιθέσει τῷ ἐλέθρῳ παρέδωκαν.

Ὅρα, υἱέ μου ἀγαπητέ, μετὰ πόσου χρόνου διά-
 βασιν τὸν ἀλαζόνα καὶ ὑπέροφρον ἐταπεινώσεν ὁ
 Θεός; Τοιαύτη γὰρ ἡ θεία χρηστότης, ἡ φιλαν-
 θροπία· οὐκ αὐτίκα τὴν αὐτοῦ ῥομφαίαν ἐπάγει B
 κατὰ τῶν ἐπαιρημένων καὶ ἀλαζόνων, ἀλλὰ στίλβει
 μὲν αὐτὴν, ἐπέχει δὲ τὴν ἐπιστροφὴν ἀναμένων καὶ
 τὴν ἐπὶ τὰ χρηστότερα μεταβολὴν τῶν τέως ἀγα-
 πῶντων τὰ πλημμελῆ πράττειν, καὶ τὰ ἐκείνον λυ-
 πῶντα. Μὴ γένοιτο δὲ, καὶ πρῶτερον ἠυχόμεν καὶ
 νῦν εὐχομαι, καὶ διὰ παντός τὴν εὐχὴν ταύτην ποιή-
 σομαι, τοιαῦτα ὑμᾶς καταλαβεῖν, ἀλλὰ παρασχεθῆ-
 ναι μὲν ὑμῖν ὑπὸ Θεοῦ ἐπὶ λογισμῶν ἐλθεῖν τῆς
 ἀγάπης καὶ τοῦ πόθου τῆς εἰρήνης, καὶ Χριστὲ Σῶ-
 τερ ἡμῶν καὶ Θεέ, καὶ σθεσθῆναι μὲν τὴν ἐχθρὰν,
 ἀπειθῆναι δὲ τὸν φιλοπόλεμον δαίμονα, καὶ διὰ
 τῆς ὑμετέρας ἐπιστροφῆς πρὸς τὰ καλὰ καὶ σωτή-
 ρια γενέσθαι ἀποστρέφους ἐκ τοῦ καθ' ὑμῶν πολέ-
 μου, τοῦ οὕτω συγκινηθέντος καὶ ἔτι συγκινεῖσθαι
 καθ' ὑμῶν μέλλοντος, καὶ ἀπειράτους συντηρηθῆ-
 ναι· ὑμᾶς πίσης βλάβης καὶ χαλεπότητος, ὅσην τοῦ
 ἐυστυχεστέρων διὰ τῶν ὀπλων κατακλινομένοις.

ΚΔ'. Τῷ αὐτῷ.

Πολλάκις ἔγραψα πρὸς υἱὸν ἀγαπώμενον, ὡς κα-
 τήρ· ἐβουλόμην εἰπεῖν ἀγαπώμενος, ἀλλ' οὐκ εἶδον
 μοι τοιαύτην ἀναλαβεῖν παρόρησιαν, καὶ τοῦτο φθέγγ-
 εσθαι, δι' ἄλλην οὐδεμίαν αἰτίαν ὡς εἶοικεν, ἢ διὰ
 τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας. Γράφω καὶ νῦν τὴν αὐτὴν σώ-
 ζων τῆς ἀγάπης πρὸς σέ, τέκνον ἡμῶν, διαθέσειν, καὶ
 τὴν αὐτὴν φροντίδα ἔχων ἐν τῇ ἐμῇ ταπεινῇ ψυχῇ
 περὶ τῆς σῆς δόξης καὶ τῆς σωτηρίας τῆς κοινῆς τοῦ
 γένους τῶν Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἀνέσεως, καὶ
 τῶν κακῶν ἀποπαύσεως. (Ὁ δύναμαι δὲ σωπᾶν ἐπὶ
 κοινῆς πάθου, δι' ὧν οὐ μόνον ἡ παροῦσα ζωὴ τοῦ
 κοινῆς γένους ἀφανίζεται Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων,
 ἀλλὰ καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ ἀλλοτρίους ἀποδείκνυσιν
 αὐτοῦς τῆς ἰδίας μετοχῆς, καὶ θάνατος καλύπτει οὐ-
 δέποτε λύσιν δεχόμενος· ἢ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βασι-
 λείας ἐκπτώσις καὶ τῆς γλυκειᾶς αὐτοῦ ἀπολαύσεως
 ἀποστέρησις, καὶ ἡ πρὸς κλάσιν αἰώνιον κατάκρισις·
 οἶδας, τέκνον μου ἀγαπητόν, ὅτι θάνατός ἐστιν ἀμαρ-
 τῶν πονηρός. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ τῇ γράφειν
 κεκίνημαι, δεόμενος καὶ προσπίπτων, καὶ τῶν σῶν
 γονάτων ἀπτόμενος ἀκοῦσαι καὶ ὄψε ποτε καὶ μὴ
 ἀτιμᾶσαι τὴν δέξιν ἡμῶν, ἀλλὰ παρασχεῖν Πατρὶ
 ταπεινῷ ἔτι παρόγι μοι ἐν τῇ βίᾳ ἰδεῖν μεταξὺ

nam vanis cogitationibus gloriandi habuit usque
 ad finem. Classe enim contra eum missa, hæc illi
 occurrit præter expectationem ruinosâ destru-
 ctio. Dictam insulam impune hic et illic vastabat
 ad libitum; sed dum culpa nostra triumpharet,
 vanisque mentis libidinibus indulgeret, ecce appul-
 sa Romanorum classis illius naves, copias, uno
 verbo, totam potentiam, procurante cœlesti beni-
 gnitate, iustaque Dei miseratione, destruxit.

ἡμετέρας ἐντροφῶντος ἀμαρτίας καὶ φαντασιοσκο-
 πῶντος τὰ τῶν οικείων λογισμῶν, καταλαμβάνει ὁ πλοῖμος τῶν Ῥωμαίων στόλος, καὶ πάντας ἐκείσε
 καὶ πλοῖα καὶ μαχητάς, καὶ ἀπλῶς τὴν ἀγαρηνὴν ἐκείνην δύναμιν μετὰ τῆς ἀνωθεν εὐμενείας καὶ ἱ-
 καίας τοῦ Θεοῦ ἐπιθέσει τῷ ἐλέθρῳ παρέδωκαν.

Videsne, o lili, quantam post temporis trajectio-
 nem Deus superbum et ovantem humiliaverit? Ea
 enim divina bonitas et benignitas. Non confestim
 superbis vanaque jaclantibus gladium incutit, sed
 suspendit vibrans, exspectansque conversionem et
 ad meliora mutationem illorum qui pertinaciter
 male ordinata ipsumque contristantia agere amant.
 Jam dudum deprecari sumus et hodie deprecamur
 et omnimodo deprecabimur Christum Deum et
 Salvatorem nostrum, ne talia vobis accidant, sed
 ut potius mentes vestras ad amandam exoptan-
 damque pacem inducat, odia extinguat, dæmo-
 nem bellorum auctorem expellat, et, vos ad bona
 salutariaque convertendo, a bellis vobiscum axon-
 dis avertat populos qui sic una moti sunt ac move-
 buntur; ut demum vos servet ab omnibus calami-
 tatibus, quas novit bellum incutere vi propria
 illis qui armorum fato in pejorem sortem in-
 cidunt.

πολέμου οἶδεν ἡ φύσις ἐπιφέρειν τοῖς ἐπὶ μοῖραν

C

XXIV. Eidem.

Sæpius ad filium dilectum scripsi, juretur di-
 cesse ut pater dilectus, sed tantam loquendi liber-
 tatem non arripui alia nisi culpæ meæ causa.
 Scribo hodie eundem servans amoris erga te affe-
 ctum, eundemque in humili animo curam habens
 gloriæ tuæ communisque Bulgarorum et Romano-
 rum salutis, malorumque remissionis ac cessatio-
 nis. Non possum de communibus calamitatibus
 silere, quibus Romani et Bulgari, gloria in præ-
 senti perdita, ab hæreditate sua in futuro exclusi
 videbuntur, et in morte æterna vanescent: quod
 scilicet est a regno Dei cecidisse, illius dulcem præ-
 sentiam perdidisse, et ad æternum damnari tormen-
 tum. Non enim te, o fili dilecte, fugit pessimam esse
 peccatorum mortem. Itaque ad scribendum tibi
 motus sum, provolutusque, ante te et genua am-
 plectens oro ut me, licet tardius, audias, neque
 meas despicias preces. Mihi concede patri humili
 pacem inter Romanos et Bulgaros videre et non
 deinceps Christianum sanguinem manu Christiana
 effundi. Ne velis, lili dilecte, me jam ad tumulum
 inclinatum e præsentis vita egredi dolente lacerato-
 que corde propter tantam communis Christi et

Dei nostri populi calamitatem, tantasque, nescio unde irrepserint, pestes, quas dæmon nobis sine intolerabilis malitiæ satietate impingit.

Θῆς, υἱέ μου ἀγαπητέ, ἀπελθεῖν ἡμᾶς ἐκ τῆς παρουσίας ζωῆς, ἤδη γάρ εἰς τὸν τάφον προκύπτομεν, μετὰ τοῦ ἀλγους, μετὰ τοῦ σπαραγμοῦ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν καρδίας, ὃν ἐπιφερόμεθα ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ κακώσει τοῦ κοινοῦ λαοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ οὐκ οἶδα πόθεν ποινηλασίᾳ ἦν ὁ πονηρὸς δαίμων ἐμβαλὼν εἰς τὸ μέσον οὐ δύναται χρόνον λαθεῖν τῆς ἀφορήτου κακώσεως.

Ne velis, iterum dico, nos humiles e præsentī vita exire graviter affectos, animaque dilacerata illis calamitatibus quæ, a quo tempore nosti, Romanos et Bulgaros dividunt. Hoc ad me spectat. Præterea autem fac ut de te sine tristitia sine, dolore loquar, et tu contra me loquentem non indigneris. Instabilis vita humana est, o filii, non modo cito morte corripiuntur qui, ut ego, sunt ætate proveci; sed etiam vigentissimi falce mortis ceciderunt, et in ipso flore ætatis quidquid florentissimum incisione perit. Quis novit quot et quales homani casus possint simul imperium tuum, a Deo antea honoratum, affligere. Imo spiritualem tuam salutem pacemque, quæ in futura vita manet reputans addam: « Quid prodest homini, si mundum totum lucratur, animam autem suam perdidit? » Quis dubitat, o filii, a Deo honorate, fratrem, qui fratrem occiderit, suimet ipsius animam occidisse? Reputa igitur fratres in Christo esse Bulgaros et Romanos, et quot fratres utriusque gentis fraterna manu fuerint trucidati.

Ἐνθυμήθητι οὖν τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, καὶ ὅσοι ἀδελφοὶ ἐξ ἑκατέρου γένους ὑπὸ ἀδελφικῆς ἐσφάγησαν δεξιᾶς.

Scio equidem quod te auctorem tot malorum esse negas, aliosque incusas. Vera loqueris, et fateor illorum imprudentiam hominum, quos interdum dæmon compulit, belli causam præbuisse. Sed illos divina justitia, cum voluit, iudicavit, factorum pœnis affectis, tibi autem tribuit ut ab illis majora quam quæ passus fueras, repeteres. Satis sint tibi quæ in commune detrimentum usque ad hoc tempus consummata sunt. Non contra impios arma tollis, aut cruci Christi adversantes, non contra populos Dei nomen ignorantes, sed contra patres, uno verbo, fratres, cognationemque quam neque caro neque sanguis, sed sanctus Spiritus Dei conjunxit. Usquequo diabolo illiusque angelis exultandi locum præbebimus? Non te fugit illum exultationem fundare in bellis quæ inter se invicem Christiani gerunt, et in mutua illorum sanguinis effusione. Cætera prætereo dispersas Ecclesias, fugatos monachos, affectas violentia virgines et in templis sacris hymnorum doxologiarumque cantus extinctos. Usquequo Christo Deo nostro, qui propter nostram salutem paupertatem, contemptum et crucem passus est, et illius misericordibus angelis præbebimus luctus et humiliationis causam? Num dubitas? sed te non dubitare scio, Christum Deum nostrum istis graviter, et ut ita dicam, gravius quam crucis clavis affici, angelicasque pote-

Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰρήνην, ἰδεῖν τὴν ἀνακοπήν τῶν χριστιανικῶν αἱμάτων τῆς ἐκχύσεως ὑπὸ χριστιανικῆς δεξιᾶς ἐνεργουμένην. Καὶ μὴ βουληθῆς, καὶ πάλιν φημί, τὸ ἀπελθεῖν ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἐκ τοῦ παρόντος βίου κεκαχωμένου, καὶ τὴν ψυχὴν ὅλην διεσπαραγμένους ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς, αἱ, χρόνος ἔρᾳς ὅσος, Ῥωμαίους καὶ Βουλγάρους διαμερίζονται. Ἄλλὰ τὸ μὲν ἐμὸν τοιοῦτον· ὅς δέ μοι καὶ περὶ σοῦ εἰπεῖν ἀλύπως καὶ ἀνεπαχθῶς, καὶ μηδὲν ἐφ' οἷς λέγομεν ἀγανακτήσης. Ἀστάθμητός ἐστιν ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ, τέκνον ἡμῶν· οὐ μόνον οἱ γεγηρακότες οἷο; ἐγὼ ὑπὸ τοῦ θανάτου ταχέως καταλαμβάνονται, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀκμαζόντων ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τοῦ θανάτου τῷ δρεπάνῳ ὑπέπεσον, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθει τῆς ἡλικίας διεδέξατο τὸ ἀνθηρὸν ἡ τομή. Τίς οἶδεν εἰ γε οἶα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἐπὶ τῆς ὁμῶν θεοτιμῆτου ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας συμπεσεῖται; Εἶτα προσθήσω γάρ καὶ τοῦτο τῆς σῆς ψυχικῆς φροντίζων καὶ σωτηρίας καὶ τῆς ἐν τῇ μελλούσῃ βιοτῇ ἀναπαύσεως· « Τί ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλως κερδήσῃ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; » Τίς δὲ ἀμφισβᾶλλει, θεοτίμητέ μου υἱέ, ὅτι ἀδελφός ἀδελφὸν ἀποκτεῖνας, οὐ ζημιούται τὴν οἰκείαν ψυχὴν;

Καὶ τοῦτιον οἶδμεν ὡς ἑαυτὸν ἔξω ποιεῖς αἰτίας, καὶ λέγεις ἄλλους ἄρξαι τῶν τοσούτων κακῶν· καὶ ἀληθῆ λέγεις καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, ὡς ἀνθρώπων ἀφροσύνη τῶν κατὰ καιροῦς εἰς τοῦτο συνελαθέντων ὑπὸ τοῦ δαίμονος παρέσχε τοῦ πολέμου τὴν αἰτίαν. Ἄλλ' ἐκείνους μὲν ἡ θεία δίκη δικάσασα ὡς ἐβούλετο, τῶν πεπραγμένων ἀπήτησε τὴν ποινήν, σοὶ δὲ παρέσχετο πολλαπλασίονα ὧν ἔπαθες ἀντιδράσαι αὐτούς. Ἀρκεσθῶμεν, τέκνον ἡμῶν, μέχρι τοῦ νῦν εἰς κοινὴν βλάβην διαπεπραγμένοις· οὐ κατὰ ἀσεβῶν ὀπλιζῆς, οὐ κατ' ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, οὐ κατ' ἐθνῶν μὴ εἰδόντων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ πατέρων, κατὰ ἀδελφῶν, ἀπλῶς, κατὰ συγγενείας, ἦν οὐ σὰρξ καὶ αἷμα, ἀλλὰ τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἤνωσε τοῦ Θεοῦ. Ἔως πότε χορεύειν τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ παρέξομεν δαίμοσιν; Οὐκ ἀγνοεῖς δὲ ὅτι χορείαν ἐκεῖνος συνίστησιν ἐπὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν πρὸς ἀλλήλους ἐκπολεμίσει καὶ τῇ τῶν αἱμάτων αὐτῶν ὑπ' ἀλλήλων γινομένην χύσει. Καὶ σιγῶ τὰ λοιπὰ, τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν ἀπώλειαν, τῶν μοναζόντων τὸν σχεδιασμὸν, τῶν παρθένων τὴν διαφθορὰν, τῶν γινομένων ὕμνων καὶ ὁσολογιῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τὴν ἀπόσβεσιν. Ἔως πότε τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν τῷ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν πτωχεύσαντι, τῷ ὑβρισθέντι, τῷ σταυρωθέντι, καὶ τοῖς φιλανθρώποις ἀγγέλοις αὐτοῦ ὑπόθεσιν λύπης καὶ κατηφείας διδοῦμεν; Ἢ ἀμφισβᾶλ-

Καὶ τοῦτιον οἶδμεν ὡς ἑαυτὸν ἔξω ποιεῖς αἰτίας, καὶ λέγεις ἄλλους ἄρξαι τῶν τοσούτων κακῶν· καὶ ἀληθῆ λέγεις καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, ὡς ἀνθρώπων ἀφροσύνη τῶν κατὰ καιροῦς εἰς τοῦτο συνελαθέντων ὑπὸ τοῦ δαίμονος παρέσχε τοῦ πολέμου τὴν αἰτίαν. Ἄλλ' ἐκείνους μὲν ἡ θεία δίκη δικάσασα ὡς ἐβούλετο, τῶν πεπραγμένων ἀπήτησε τὴν ποινήν, σοὶ δὲ παρέσχετο πολλαπλασίονα ὧν ἔπαθες ἀντιδράσαι αὐτούς. Ἀρκεσθῶμεν, τέκνον ἡμῶν, μέχρι τοῦ νῦν εἰς κοινὴν βλάβην διαπεπραγμένοις· οὐ κατὰ ἀσεβῶν ὀπλιζῆς, οὐ κατ' ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, οὐ κατ' ἐθνῶν μὴ εἰδόντων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ πατέρων, κατὰ ἀδελφῶν, ἀπλῶς, κατὰ συγγενείας, ἦν οὐ σὰρξ καὶ αἷμα, ἀλλὰ τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἤνωσε τοῦ Θεοῦ. Ἔως πότε χορεύειν τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ παρέξομεν δαίμοσιν; Οὐκ ἀγνοεῖς δὲ ὅτι χορείαν ἐκεῖνος συνίστησιν ἐπὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν πρὸς ἀλλήλους ἐκπολεμίσει καὶ τῇ τῶν αἱμάτων αὐτῶν ὑπ' ἀλλήλων γινομένην χύσει. Καὶ σιγῶ τὰ λοιπὰ, τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν ἀπώλειαν, τῶν μοναζόντων τὸν σχεδιασμὸν, τῶν παρθένων τὴν διαφθορὰν, τῶν γινομένων ὕμνων καὶ ὁσολογιῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τὴν ἀπόσβεσιν. Ἔως πότε τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν τῷ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν πτωχεύσαντι, τῷ ὑβρισθέντι, τῷ σταυρωθέντι, καὶ τοῖς φιλανθρώποις ἀγγέλοις αὐτοῦ ὑπόθεσιν λύπης καὶ κατηφείας διδοῦμεν; Ἢ ἀμφισβᾶλ-

³ Matth. xvi, 26.

λεις, υἱέ μου, ἀλλ' οἶδα ὅτι οὐκ ἀμφιβάλλεις, ὡς ἐπὶ τούτοις μεγάλην ὀδύνην, καὶ, ἵνα εἶπω, μείζονα τῶν ἐπὶ σταυροῦ ἤλων ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν ὑπομένει, καὶ σκυθρωπότητος ἀσύγκριτος τὰς ἀγγελικὰς περιτρέχει δυνάμεις; Εἰ καὶ κρίμασιν οἷς τὴν τιμωρίαν, καὶ τὴν ἐστιλδωμένην αὐτοῦ ῥομφαίαν

Τί με δεῖ πλέον πρὸς ἄνθρωπον χάριτι Θεοῦ πληρωμένον φρονήσεως γράφειν; Οὐκοῦν ἐνταῦθα πεπαύσομαι· καὶ γὰρ εἰ μόνον βουληθείης πρὸς τὸ σὸν ἡμέρον καὶ φιλόανθρωπον ἐπανελεῖν, οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ πολὺ ἀνθρωπινώτερα καὶ κρείττονα κατὰ σεαυτὸν καὶ ἀνασκέψῃ, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν ἀναθεωρήσεις. Διὰ τοῦτο προσκείσθω ἦν διὰ παντὸς ἀναφέρομεν εὐχὴν τῷ Θεῷ, καὶ πλέον οὐδέν· ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐξαποστείλας αὐτὸν ἵνα λύσῃ τὸ μισότοιχον τῆς ἐχθρας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ εἰρηνοποιήσῃ τὰ πάντα, αὐτὸς καὶ νῦν βραβεύων εἰρήνην ἐν τῇ σῆ καρδίᾳ συντρίψοι τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοῦς πόδας ὑμῶν, καὶ στρέψοι τὴν ἀπὸ τῶν σκανδάλων γενομένην κάκωσιν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰς τὴν ἐκείνου κεφαλὴν· καὶ δοίη πάλιν τῷ συνδέσμῳ τῆς γλυκείας εἰρήνης ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐνωθῆναι ὑμᾶς· καὶ ἀποκαθιστῶν εἰς τὴν πρέπουσαν πατρᾷσι καὶ τέκνοις καὶ ἀδελφοῖς ἀγάπην τε καὶ στοργήν, οὕτως ἡμᾶς μὲν τῆς ταλαιπώρου ταύτης ἐξάγων ζωῆς, ὑμῖν δὲ μετὰ τῆς εἰρήνης μακρότητα ἡμερῶν παρέχων, καὶ τῆς ἐκεῖθεν αἰωνίου ζωῆς τὴν ἀπόλαυσιν.

ΚΕ'. Τῷ αὐτῷ.

Ὅπερ ἐν ταῖς κοιναῖς συντυχίαις ὁρῶ συμβαῖνον, τέκνον μου θεοτίμητον, ὅταν πολλάκις θόρυβος προσπίπτων ταῖς ἀκοαῖς τὸν λόγον τοῦ προσομιλοῦντος οὐ συγχωρεῖ ἐξακουέσθαι, τοῦτο καὶ ἐφ' ἡμῶν γινόμενον κατανοῶ. Καὶ γὰρ καὶ νῦν ὡς εἶκεν ὁ θόρυβος τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν ἀποκωλύει τοὺς λόγους ἡμῶν ταῖς σαῖς προσελθεῖν ἀκοαῖς, καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὴν ἡμερὸν σου καὶ φιλόανθρωπον ψυχὴν διελθεῖν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, πῶς ἔχει λόγον τὰς τοσαύτας ἡμῶν δεήσεις ὑπὲρ τοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος Βουλγάρους καὶ Ῥωμαίους ἀνηνύτους μέχρι καὶ σήμερον διαμείναι; Πλὴν καὶ οὕτως ἔχοντος τοῦ πράγματος, ἐπειδὴ ἀνάγκη μοι ἐπίκειται μὴ σιωπᾶν, οὐαὶ γὰρ μοι ἐστὶν ἐὰν τὸ μεσιτεύειν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καταλείψω, καὶ πάλιν γράφω καὶ οὐ παύσομαι γράφειν, ὡςπερ οὐδέ τοῦ θέσθαι τοῦ Θεοῦ, μέχρις ἂν αἱ ἀλίπαρόντι βίῳ διδώσι.

Τέκνον ἐμὸν, σπλάγγνον ἐμὸν, υἱὲ ποθεινότατο, μετὰ τῆς ἄλλης ἦν ἔχεις τῶν σῶν πράξεων ἀναθεωρήσεως, καὶ τοῦτο ἐπίσκεψαι, ὅτι ἀφ' οὗ τοῦ Βουλγάρων γένος τὸν αὐχένα ὑπέκλινε τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, δεύτερος σὺ τυγχάνεις ὁ τούτων δεσποτεῖαν ἐγχεχειρισμένος. Καὶ δίκαιόν ἐστιν ὡςπερ κληρονόμος γέγονας τῆς ἀρχῆς τοῦ σοῦ μακαρίου πατρὸς, οὕτω καὶ τῆς ἐκείνου κληρονόμον εἶναι σε εἰρηνικῆς ψυχῆς, καὶ τῆς ἄλλης χριστιανικῆς καταστάσεως. Ἐκεῖνος ἐπέηξε σὺν Θεῷ τὸν θεμέλιον, σὲ πρέπον ἐστὶν οἰκοδομεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καταλύειν, οὐδὲ τὸν θεμέλιον ἐξορύσσειν· ἐκεῖνος συνέδησε τὸν δεσμὸν τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἀγάπης, σὺ ὀφείλεις σφίγγειν, ὅση δύναμις, ἀλλ' οὐχὶ διατέμνειν· ἐκεῖνος διὰ τῆς ἀνωθεν ἐπινοίας ἀπέστρεψε τὰ ὄπλα

A states incomparabili horrore agitari? Attamen iudicio, quod novit, se benignum et longanimum præbet, et adhuc pœnam retinet, suspensumque super ipsum contristantes gladium non demittit. εἶδε χρηστεύεται καὶ μακροθυμεῖ, καὶ τέως ἀνέχει κατὰ τῶν λυπούντων οὐκ ἐπαφίησι.

Quid plura viro dicam gratia Dei prudentissimo? Itaque hic tacuero. Si enim volueris ad tuam benignitatem mansuetudinemque reverti, non modo quæ dixi, sed humaniora melioraque per te ipsum perspicies, et quam utilis sint considerabis. Itaque solummodo precationem addiderim quam sine intermissione Deo offero. Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui illum misit in mundum ut odii murum destrueret, cunctaque pacificaret, ipsa, pacem cordi tuo imponens, Satanam sub pedibus tuis conterat, et in illius caput natam ex scandalis Romanos inter et Bulgaros pestem convertat; concedatque nos, ut in principio, dulcis vinculo pacis iterum colligari et in eo, qui patres nostros decet, amore restitui; nosque ab hac vita æruinosa revocans, vobis hic longis diebus et in cœlo æterna felicitate frui tribuat.

ut odii murum destrueret, cunctaque pacificaret, ipsa, pacem cordi tuo imponens, Satanam sub pedibus tuis conterat, et in illius caput natam ex scandalis Romanos inter et Bulgaros pestem convertat; concedatque nos, ut in principio, dulcis vinculo pacis iterum colligari et in eo, qui patres nostros decet, amore restitui; nosque ab hac vita æruinosa revocans, vobis hic longis diebus et in cœlo æterna felicitate frui tribuat.

XXV. Eidem.

Quod in communibus fortunæ casibus accidere video, fili charè Deo, illud mihi accidisse intelligo, scilicet tumultum sæpius obstare ne ad aures verba concionantis perveniant. Nunc enim, ut videtur, peccatorum meorum turba obstat quominus verba mea ad aures tuas, et per eas ad mentem mansuetam benignamque tuam pervenerint. Nisi quidem ita esset, qua ratione irritæ mansissent preces, quas de communi Bulgarorum et Romanorum utilitate protuli? Cum ita se res habeant, incumbatque loquendi necessitas, tæ mihi, si pro pace intercedere cessaverim. Iterum scribo indesinenterque scribam nec non Deum precari desinam dum paucissimi mei in præsentī vita perstabunt.

ὡςπερ οὐδέ τοῦ θέσθαι τοῦ Θεοῦ, μέχρις ἂν αἱ ἀλίπαρόντι βίῳ διδώσι.

O fili, mea viscera, fili desideratissime, illud etiam inter actiones tuas considera, quod tu ex quo gens Bulgara jugum Christi Dei nostri subiit, in secundo loco illius imperium tenueris. Æquum est te, ut patris illustris hæres factus es, ita illius mentis pacificæ virtutumque Christianarum esse hæredem. Ille favente Deo fundamentum posuit; te decet ædificium struere, non autem fundamentum diruere et dispergere. Ille cum Romanis amoris vinculum nexuit; oportet te illud stringere, non solvere. Ille, cœlo inspirante, arma a Christianorum strage dimovit; oportet te legitimum patris honorati filium, piorumque illius morum hæredem, illa omnino, quasi in tali opere inutilia, abjicere. Eadem te decet cogitare, omni externa considera.

tione amota, eademque agere, et non ista quæ nuper miserrima acta sunt. Te interrogo: fac responsum mansuetudine et benignitate tua dignum. Si in hac vita esset qui nunc cum sanctis in cælo vivit, teque strages et bella uti agis, persequentem videret, quid ad te diceret? Quas illi in mente putas cogitationes orituras? Nonne lacrymas copiose effunderet? Nonne illum mœstitia et rubor invaderent? Nonne illi intolerabilis vita esset? Nonne capillos barbamque duabus manibus evellens lamentando exclamaret: Quid agis, o filii? Cur gloriam meam inquinasti? Cur opus destruis, quod Deo adjuvante exsecutus sum, et de quo ego gensque mea gloriabamur? Cur luctationes, propter quas homines me et gentem meam beatificare debebant, vanas efficis, sicque damnum nobis et tibi infligis?

γωνος τῶν ἀλλων ἀμφοτέραις χερσὶ μετὰ θρήνου τοιαῦτα ἐκέκραγε· Τί ποιεῖς, τέκνον ἐμὸν; τί τὴν δόξαν ἡμῶν καθαιρεῖς; Τί τὸ ἔργον ὃ σὺν Θεῷ ἐργασάμην, καὶ ἐφ' ᾧ τὸ καύχημα ἦν ἐμοὶ καὶ σοὶ καὶ παντὶ τῷ ἡμετέρῳ γένοι καταλύεις; Τί τοὺς ἡμετέρους ἀγῶνας δι' ὧν ὁ σύμπας τῶν ἀνθρώπων βίος ἐμελλε μακαρίζειν ἐμέ τε καὶ τὴν ἐμὴν γενεάν κενούς ἀπεργάζῃ, καὶ ζημίαν οὕτως ἀσύγκριτον σεαυτῷ καὶ ἡμῖν ἐπάγεις;

Quid ergo? Si quidem hic esset, vivens cum hominibus, sic cogitaret, sic lamentando exclamaret. Nunc autem cum sanctis coram Deo stans, dignus copiosa remuneratione iudicatus propter ea quæ, Deo præcedente, Bulgarorum gratia operatus est, propter fundamentum fidei, et inde quidem venerationem nactus, nonne cum cuncta his contraria perspiciat sensu, non jam dubitas, o filii, quin sancti in cælo res quæ in terra sunt cognoscant, ille, superiore vita vivens, multo graviore dolore dolebit, et simul ineffabili mœstitia videbitur confectus, modo opus suum recogitans, pro quo vitam posuerat, quanquam Deo protegente interfectores superaverit, inodo sollicitus de te filio suo, Deumque precans ut tibi gloriam et virtutem concedat, donecque postea cœlestis gloriæ obtinere hæreditatem? Illum tibi ipsum adesse effinge, o filii, sic miseratione factum dignum, et non a me sed ab ipso dicta quæ tibi scribimus. Quis enim dubitet quin ille vir, qui ex Deo, ex rebus quæ nunc a te sunt factæ contristetur? Itaque, si fieri posset illum ex beata vita ad hanc miseram nostram vitam reverti, non solum ad te verba, qualia ego, sed multo plura dicens videretur, quippe qui magnopere valeat, vana mobilitate liberatus, suprema cum intelligentia conversans, lumineque plenus divino.

ταύτην καὶ ἡμετέραν παραγενέσθαι, ἤκειν ἂν οὐ πολὺ πλεῖω τούτων, ἅ τε καὶ πολλὴν ἔχων εὐπορίαν, φῆς, καὶ τῷ πρώτῳ νοτ̄ πλησιάζων, καὶ ὅπως τῆς

Tua, o filii, quem Deus honorat, magnum epistola Moysen allegabat, et quod scripsisti, illud ex ejus mentione scripsisti. Sed quid Moysi et nobis? quæ a Deo oracula accepisti? Ubi divinam contemplasti gloriam te ad talia agenda inducentem? Cujus

τῆς κατὰ Χριστιανῶν σφαγῆς, σὺ ὡς τιμῶν τὸν πατέρα, ὡς ἐκείνου ὑπάρχων γνήσιος υἱός καὶ κληρονόμος τοῦ φιλοθέου τρόπου, ὀφείλεις παντελῶς αὐτὰ βίπτειν ὡς ἀχρησίαν τῆς τοιαύτης ἐνεργείας. Τοῦτο προσῆχόν ἐστι φρονεῖν τῇ σῆ μεγαλοδόξῳ ἀρετῇ, τοῦτο ποιεῖν καὶ χωρὶς τῆς ἐτέρωθεν παρακλήσεως, ἀλλ' οὐχὶ τοιαῦτα οἶα περ νῦν ἐλεεινὰ πράγματα γίνεται. Ἐρωτῶ σε, τέκνον ἐμὸν, καὶ ἀποκρίθητι ἀξίως τῆς σῆς ἐπιεικειᾶς καὶ ἀγαθότητος· εἰ τῷ βίῳ ἐτι παρῆν ὁ νῦν μετὰ τῶν ἀγίων ἐν οὐρανοῖς συνδιαιτώμενος, καὶ ταῦτα ἑώρα σε διαπραττόμενον, καὶ τὰς σφαγὰς καὶ τοὺς πολέμους ἐνεργοῦντα, τίνας ἂν ἔφη πρὸς σέ λόγους; Πῶς οἶε τοῦτον διατεθεῖσθαι τὴν ψυχὴν; Ἄρ' οὐκ ἂν ἐπληροῦτο δακρύων; Οὐχὶ σκυθρωπότητος ἐγεγόνει πλήρης καὶ κατηφείας, καὶ ἀβίωτον εἶχε τὸν βίον; οὐχὶ τὰς τιμίας τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πύ-

Τί οὖν; Εἰ μὲν ἐνταῦθα παρῆν καὶ σὺν ἀνθρώποις εἶχε τὴν διαγωγὴν, οὕτως ἂν διετέθη, καὶ τοιαῦτα θρηνῶν ἐκέκραγε· νῦν δὲ τοῖς ἀγίοις συνὼν καὶ Θεῷ παριστάμενος, καὶ πολλῆς ἀποδοχῆς ἔξιωμένος ἔνεκον τοῦ ἔργου, ὃ μετὰ Θεοῦ Βουλγάρους εἰργάσατο, καὶ τοῦ θεμελίου τῆς πίστεως, καὶ εἰκότως ἐπ' αὐτῷ σεμνυνόμενος, καὶ τῶν νῦν ἐναντίων πραγμάτων λαμβάνων τὴν αἰσθησιν, πάντως δὲ οὐκ ἀμφισβάλλεις, τέκνον ἐμὸν, ὡς ἐστι τοῖς ἐκεῖθεν βιοῦσιν ἀγίοις ἢ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων αἰσθησις, οὐ πολλῷ πλέον καὶ τοῖς λύπης ἀπάσης, ἀνωτέρας τῆς ἐκεῖθεν ζωῆς τυγχανούσης, ὀδυνήσεται, καὶ μετὰ τῆς ἀνεκδιηγήτου ἐκείνης φαιδρότητος σκυθρωπάζων ἐφθῆσεται; Τοῦτο μὲν, καὶ τὸ οἰκεῖον ἔργον ὑπὲρ οὗ τὴν ψυχὴν αὐτὸς ἔσθηκεν, εἰ καὶ διὰ τῆς θείας δυνάμεως ὑπέρτερος γέγονε τῶν φονετῶν· τοῦτο δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ οἰκείου τέκνου, ὑπὲρ οὗ δυσωπεῖ τὸν Θεόν, πᾶν, εἴ τι καλὸν καὶ ἀρετῆς ἐνδειξὴν ἔχον, παρασχεθῆναι σοι, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τῆς ἀνω δόξης προσεπιχρῆσασθαι τὴν κληρονομίαν. Αὐτὸν παρεῖναι σοὶ νόμιζε, τέκνον ἐμὸν, οὕτως ἐλεεινῶς διατεθειμένον, καὶ ἅ γράφομεν μὴ λόγους ἡμετέρους εἶναι, ἀλλ' ἐκεῖνον ὡς ἀληθῶς ταῦτά σοι διαλέγεσθαι. Τίς γὰρ ὅπως ἀμφισβάλλει, ὡς ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ἐπὶ τοῖς σήμερον γινομένοις παρὰ σοῦ οὐ σφοδρῶς ἀνιάται; Καὶ εἰ γε δυνατόν ἦν ἐκ τῆς ἐκεῖθεν μακαρίας ζωῆς πρὸς τὴν ἀθλίαν μόνον τοιαῦτα πρὸς σέ, οἶα ἔφημεν λέγων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπηλλαγμένος τῆς ματαίας ταύτης περιστροφῆς ἐκεῖθεν πεπληρωμένος ἐλλάμψεως.

Προέφερον, υἱέ μου θεοτίμητε, τὸ σὸν γράμμα τὸν μέγαν Μωσῆν, καὶ τῇ ἐκείνου μνήμῃ ἔγραψας οἶα δὴ καὶ ἔγραψας. Καὶ τίνα πρὸς τὸν Μωσῆν ἔχει τὰ ἡμέτερα κοινωνίαν; Ποίους ἐδέξω παρὰ Θεοῦ χρησμούς; Ποῦ δὲ τὴν θεῖαν ἐθέλω δόξαν τοιαῦτα

ποιεῖν προτροπομένην οἷα πράττεις; Ποίας δουλείας, ποίας κακώσεως λυτρωτῆς ἀνεφάνης τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ; Ἐγὼ γὰρ λέγειν, ἐπεὶ πολλάκις αὐτὰς ἐστραγοῦσάμεν, ὅσαι κακώσεις παρ' ὑμῶν καὶ καταλαβόντων καὶ καταλαμβάνουσι καθ' ἑκάστην τὴν λαὸν τοῦ Θεοῦ· μὴ, τέκνον ἡμῶν, οὐκ ἔστι ταῦτα Θεοῦ προτροπῆς, οὐδ' ἀποστολῆς, ἀλλ' ἀνθρωπίνης οἴμοι πῶς εἴπω ἐπηρείας καὶ πράττειν ἀπεναντία τοῦ θεϊκοῦ θελήματος προαιρουμένης. Ἐλεγε δὲ καὶ τὸ γράμμα καὶ ὅτι τῶν προπατόρων καὶ πατέρων πεπονθηκότων, ἡμεῖς ἀπολαύομεν τῶν ἐκείνων πόνων· καλῶς· καὶ ἦν ἀρμόδιον, τέκνον ἡμῶν, τοῦ σοῦ ἀγίου Πατρὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πράγμασι τῆς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων πολλά καμόντος ἀπολαύειν ὑμᾶς ἀκολούθως τῶν ἐκείνου καμάτων, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς ἐναντίαν τρέπεσθαι γνώμην, οὐδ' ἐν ἐκείνοις στρέφασθαι καὶ νομίζειν ἀπόλαυσιν ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνος, ἵνα σὺν Θεῷ καταργηθῆ, μακροῦς ἐνεδείξατο πόνους.

Εἶπον ταῦτα ἐκ τοῦ τὸ σὺν ἀναλέγεσθαι γράμμα, διδοὺς τὴν ἀπόκρισιν· λέγομεν δὲ πάλιν, ἃ καὶ πρότερον πολλάκις εἰρήκαμεν, Ῥίψον τὰ ὄπλα, τέκνον ἐμόν· παῦσον τοὺς πολέμους καὶ τὰς τῶν αἱμάτων χύσεις, ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτὴν μετὰ τοῦ μακαρίου προφήτου, εἰ καὶ ἀνάξιος παραινῶ, καὶ ἀντὶ ταύτης τῆς προαιρέσεως ἐπιζήτησον ἅ ἴσως καὶ σὲ δίκαιον λαβεῖν, καὶ Ῥωμαῖοι δώσουσι προθύμως. Χρυσὸν εἰ βούλει καὶ ἀργυρον, γῆς τὴν ἐνδεχομένην ἀπόμειραν, ἄλλων τινῶν πραγμάτων δόσεις, ὅσα καὶ Βουλγάρους εὐφρανοῦσι, καὶ Ῥωμαίοις οὐκ ἔσται ἡ δόσις ἀφόρητος· γέγονασι πλειστάκις καὶ Πέρσαις πόλεμοι πρὸς Ῥωμαίους, καὶ Βουλγάρους τοῖς ὑμῶν προγόνοις, ὡσαύτως καὶ ἐπὶ χρόνοις νῦν μὲν πλείοσι νῦν δὲ ἐλάττωσιν· ἀλλὰ τέλος ἔλαβον, καὶ πρὸς σπονδὰς κατήντησαν εἰρηνικὰς, ὠρισμένων τελευτῶν χορηγουμένων, ποτὲ μὲν ἐξ ἐκείνων πρὸς Ῥωμαίους, ποτὲ δὲ Ῥωμαίων ὑποτελούντων ἐκείνοις. Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τοιαύτη ἐστὶ τῶν πολέμων ἡ φύσις. Τὸ δὲ φιλονεικεῖν παντελῶς ἀρχὴν λαβεῖν ἄλλοτριαν, καὶ Κύριον αὐτὸν καταστήσαι τοῦ ὄλου γένους καὶ τῆς ἐξουσίας, τοῦτο τῶν πάντων δυσχερεστάτων, πρὸς δὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν καὶ παντελῶς ἀδύνατον. Ταῦτα ἐπειδὴ πλειστάκις ἐγράφη, ἴσως καὶ νῦν οὐκ ἔδει γραφῆναι, ἀλλ' ὁμοῦ τὸ γράμμα διὰ βραχέων ἀπεμνημόνευσεν· ἐν δὲ προσθεῖς ἔτι τοῦ γράφειν πεπαύσομαι.

Οὐδὲν οὕτως ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἴδιον, ὡς τὸ ἀτάραχον καὶ γαληναῖον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ κοθάριον ἐν τε λόγοις καὶ πράξεσι. Διὰ τί οὖν, τέκνον ἡμῶν, ἀνάξια ποιῶν τῆς σῆς ἀρχῆς ὑβριστικῶς γράφεις πρὸς τοὺς ἐγκαχειρισμένους ὑπὸ τῆς ἀνωθεν ψήφου τὴν βασιλείαν, ἣν μόνην ὁ Θεὸς ἀκατάλυτον ἐπὶ γῆς ἐπέθεκε; Εἰ καὶ κρίμασιν οἷς οἶδε παραχωρεῖ τοῖς νομίζουσιν ἐπιτίθεσθαι, μέχρις ἂν ὁ παρ' αὐτοῦ διωρισμένος καιρὸς ἐπιστῇ· καθ' ὃν πάντες καὶ ἐχόντες καὶ ἀκόντες ὑποκλινοῦσι τὸν αὐχένα, καὶ τὴν αὐτῆς κυριότητα, καὶ ὁμολογήσουσι καὶ προσκυνήσουσι· γράφεις ὡς εἰχὸς; ἃς οἱ πολέμοιοι ἀντιλογίας προβάλλονται· γράφε ἀντιλέγων καὶ μὴ ὑβρίζων, ἀλλὰ φυλάττων τὴν ἐξ ἀρχῆς πρέπουσαν τοῖς ἀρχουσι μεγαλοπρέπειαν, καὶ μὴ καταβαίνης πρὸς τὸ εὐτελὲς καὶ ταπεινὸν τῆς σῆς ἐξουσίας ἀνάρμοστον. Εὐτελῶν γὰρ ἀνθρώπων ὑβρίζειν, καὶ ἴν' εἴπω

A servitutis aut calamitatis liberator populo Dei apparuisti? Omitto enim dicere, quoniam sæpius de illis tragice disseruerimus, quot calamitates populus Dei a te passus sit et patiatur: quæ non ex divina incitatione et missione, sed ex humana litigatione contra Dei voluntatem agere eligente. In epistola scripsisti nos avorum patrumque tuorum laboribus frui. Sane scriptum; itaque conveniens erat, cum pater tuus sanctus tantum ad pacem Romanos inter et Bulgaros constituendam laboraverit, nos illius laboribus frui, neque in contrarium animos nostros vertere, aut illas res renovare felicesque existimare, quas ille, Deo juvante, abolere aggrediens tam longos labores sustinuit.

οὐδ' ἐν ἐκείνοις στρέφασθαι καὶ νομίζειν ἀπόλαυσιν

B Ea sunt quæ, perfecta tua epistola, respondens dixi; sed rursus, quæ sæpius antea, dico: Abjice arma, o filii; bella et sanguinis effusionem cessa; pacem inquire, eamque cum sancto Propheeta persequere, licet indignæ sint hortationes meæ, infaustumque abnuens consilium, quæ jure tibi recipienda sunt pete: Romani alacri animo dabunt. Aurum si velis et argentum, convenientem terræ portionem, aut quæcumque in votis Bulgarorum esse possint, Romani libenter concedent. Sæpe bella Romani sustinuerant adversus Persas, aut Bulgaros proavos vestros, quæ, postquam pluribus aut paucioribus annis finem habuerunt, certoque tributo sive Romanis ab istis, sive istis a Romanis concessa, ad pacifica venerunt sœdera. C Ita enim est de bellis. Sed alienæ gentis imperium expugnare velle illiusque opum dominium occupare quid est nisi infestissimis hominis? Quod tamen nullo modo aliquis posset exsequi contra Romanos. Quanquam istæ ad te sæpius scripserim, non scribenda tamen denuo erant, sed brevius in litteris commemoranda. Unum tamen proferam, antequam scribendi faciam finem.

Nihil hominem principem potentemque magis decet, quam tranquillitas, serenitas sinceritasque animi, seu loquatur, seu agat. Unde igitur, dignitate tua indigna injuriose scripsisti illis qui voluntate divina solum in terra indissolubile occupant imperium? Quanquam ex judiciis ab eo volis quosdam sinat aggressionibus usque ad tempus statutum prævalere, qui omnes ultro aut iuviti collum submittent, Romanorumque dominium cum veneratione constebuntur. Quædam jure scribis quæ hostes opponere solent. Scribe contraria, sed noli opprobria addere, servaque dignitatem regibus convenientem, non descendens ad ista consilia auctoritate tua indigna. Abjecti enim est iugevii et, ut ita dicam, urbanitatem ignorantis esse contumeliosum, non autem eminentis viri, cæterosque scientis ad honestum adducere. Ignorasne, o filii,

omnes non modo imperium sortitos, sed quotquot aliorum venerationem affectant, contumelias quasi spurcitiâ repellere et abhorrere, curantes ne linguæ, verborum, imprimis mentis munditiâ per spurcitiâ irahant?

ὡσπερ τι βόνασμα ὑπάρχουνται καὶ ἀποστρέφονται, καὶ φεῖδονται: τὸ καθάριον τῆς γλώττης καὶ τῶν λόγων καὶ πρό γε τούτων τῆς γνώμης ἐν τῷ ῥυπάσματι περιεῦρειν τῶν ὕδρων;

Quid refert veteres et recentes allegare, Persas, Agarenos, aliosque, quibus antea magistratus commissi? Qui, quum bella inter se gererent, res bellicas agebant, contumeliis vero pulchre ac regie sapientes abstinebant. Ita usque ad nos. Agareni, quotiescunque rerum discrimen turbet, debitam tamen reverentiam, debitum regie majestati honorem servant. Tu quoque, o filii, convenientem magnificentiæ tuæ mentem servans abstine contumeliis, quum scribis, quum præsertim ad te missæ imperatoris epistolæ nihil contumeliosum afferunt, debitumque tibi honorem tribuunt. Non enim te fugit illos qui Romanum imperium regunt, si quid ad te gravius scripserint, non a se ipsis motos fuisse, sed a te, qui illis aspere scribebas, et sic asperis scriptis tuis suas epistolas accommodare fuisse coactos: ita ut eorum asperitas e tuis contumeliis eruperit. Imperatorum autem animus, sibimet constans, te fratrem ac amicum appellat, quidquid amoris veri ac dilectiōnis observans, et, ut omnia dicam, te benigne quasi pater filium amplectitur.

ὄνομαζει καὶ φίλον ἡγαπημένον, καὶ ὅσα σταργῆς καὶ ἀγαπῆς ἐστὶν ἀληθινῆς καὶ ἵνα τὸ πᾶν εἶπω, ἀγκαλιζομένη φιλοφρόνως οἷα πατὴρ οἰκεῖον υἱόν.

Tibi igitur idem animus exhibendus est. De bello ut dixi, quæ volueris scribe; sed contumeliis abstine, eundemque honorem in epistolis serva, quo te dignum ab imperatore judicandum prætendis. Hæc tibi, o filii, scribens, notum facio fore ut ego, quasi pater vere amans, tuæ gloriæ tuique honoris studiosus, tacere noluerim, si quid gloriæ tuæ contrarium inconveniensque audierim. Omni contra ratione, quantum in me erit, famam de te bonam firmare conabor. Deus autem gloriæ, vitæ præsentis auctor ac futuræ quodcunque ad dedecus rapit impedit, et ignominia afficiat dæmonem, qui ab origine usque adhuc non cessat honoratam Dei creaturam ad ignominiam trahere. Quin etiam concedat Deus nos e præsentē vita, cum sancto illius decreto dies instabit, sine reprehensione migrare, et cum omnibus quos ab æternitate glorificat in incorruptibili splendore habitare.

τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ βουλήματι παραστῆ, καὶ εἰς τὴν αἰῶνος ὑπ' αὐτοῦ δοξαζομένοις.

XXVI. *Eidem.*

Quonquam sæpissime, o filii, de communi pace ac salute filiorum Christi Dei nostri scripserim, filii enim ejus sunt Romani et Bulgari, pretio sanguinis e latere effusi redempti, uterque populus ejus salvatione consecratus; quanquam sæpissime de communi utriusque nationis utilitate scripserim,

μὴ γνωρίζοντων εὐσχημοσύνην, ἀλλ' οὐχὶ τῶν ἀναβεβηκότων καὶ εἰδότην ἐτέρως εὐσχημοναὶς ἀποτελεῖν. Ἡ ἀγνοεῖς, τέκνον ἡμῶν, ὅτι ὡς ἐπίπαν οὐ μόνων τῶν ἀρχεῖν λαχόντων, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων σεμνότητος ἀντιποιοῦνται, τὰς ὕδρεις καὶ φεῖδονται: τὸ καθάριον τῆς γλώττης καὶ τῶν λόγων καὶ πρό γε τούτων τῆς γνώμης ἐν τῷ ῥυπάσματι περιεῦρειν τῶν ὕδρων;

Τί με δεῖ λέγειν ἀρχαίους τε καὶ νέους, Πέρσας, Ἀγαρηνοὺς, ἄλλους πρὸ τούτων, ὅσοι ἀρχὰς ἐπιστεύθησαν; Ὡς πολλάκις πολέμων ἀναμεταξὺ κινουμένων, τὰ μὲν τοῦ πολέμου ἐνέργουν, ὕδρων δὲ καλῶς καὶ ἀρχικῶς φρονουῦντες ἀπέχοντο. Καὶ μέχρι τοῦ νῦν οὔτε ὁράται γινόμενον. Γράφουσιν Ἀγαρηνοὶ τὰ μὲν ἄλλα ὅσα ὑποβάλλουσι: τῶν πραγμάτων αἱ ὑποθέσεις, τὴν ὀφειλομένην δὲ καὶ προσηγορίαν καὶ τιμὴν ἀποσώζοντες τῇ βασιλείᾳ. Οὕτω καὶ σὺ, τέκνον ἡμῶν, τὸ πρέπον τῇ σῆ μεγαλοπρεπεῖα σώζων, ἀπέχου τῶν ὕδρων, ὅταν γράψῃς· μάλιστα γὰρ καὶ τοῦ πρὸς σὲ στελλομένου βασιλικοῦ γράμματος μὴδὲν ὕβριστικὸν ἔχοντος, ἀλλ' ἐπεικῶς προσδιαλεγόμενον, καὶ τὴν ὀφειλομένην σοὶ τιμὴν διαφυλάττοντος. Καὶ γὰρ οἶδας ὡς εἰ τι καὶ πολλάκις πρὸς σὲ τραχύτερον οἱ τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν διέποντες σὺν Θεῷ ἔγραψαν, οὐ παρ' ἑαυτῶν εἰς τοῦτο κεκίνηνται, ἀλλὰ σοῦ γράψαντος ἃ μὴ προσῆκον ὑπῆρχε, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ τραχύτερον διατυπῶσαι τὸ γράμμα ἐξεβιάσθησαν· ὥστε ἡ μὲν τραχύτης ἐκ τῶν σῶν ὕδρων λαμβάνει τὴν ἀφορμὴν. Ἡ δὲ βασιλικὴ διάθεσις διασώζουσα τὸ οἰκεῖον, ἀδελφὸν σε

καὶ ἀγαπῆς ἐστὶν ἀληθινῆς καὶ ἵνα τὸ πᾶν εἶπω,

Χρὴ οὖν καὶ σὲ τὴν ὁμοῖαν διάθεσιν ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ὡς εἶπον τὰ μὲν ἄλλα τοῦ πολέμου γράφειν οἷα βούλει, τὰς δὲ ὕδρεις ἀφιέναι, καὶ προσάγειν τοιαύτην τιμὴν ἐν τῷ σῷ γράμματι, ὅποιας καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξιούμενος διαδείκνυσται. Ταῦτά σοι γράφω, τέκνον ἐμὸν, ἵνα καὶ διὰ τοῦτο γνῶς, ὅτι ὡς πατὴρ ἀληθῶς φιλῶν, καὶ τῆς σῆς δόξης καὶ τιμῆς κηδόμενος, ἐν οἷς τι κατανοῶ τῇ σῇ δόξῃ ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρμοστον οὐ βούλομαι σιωπᾶν, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ ὅσον εἰς ἐμὴν ἦκεν δύναμιν πειρῶμαι τὴν ὑμετέραν συνιστᾶν εὐδοσίαν. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς δόξης ὁ τῆς παρουσίας καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς χορηγὸς, αὐτὸς πᾶσαν πρᾶξιν ὅση πρὸς ἀδοσίαν ἀπάγει ποιήσειεν ἐκποδῶν, καὶ κατασχύνει τὸν πονηρὸν δαίμονα, ὃς ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κατασχύνειν οὐκ ἐλλείπει διαγωνιζόμενος τὸ τετυγμένον τοῦ Θεοῦ πλάσμα· καὶ δούλη εὐδόξως ὑμᾶς καὶ τῆς παρουσίας μεταστῆναι ζωῆς καὶ δόξης ὅποτε ἀμάραντον δόξαν κατασκηνώσαι σὺν πᾶσι τοῖς ἀπ'

KΓ'. *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ καὶ πλειστάκις ἔγραψα, τέκνον ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ σωτηρίας τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τέκνων, τέκνα γὰρ ἐκεῖνου Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι, καὶ τῷ τιμίῳ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ αἵματι ἐξηγορασμένοι, καὶ λαὸς αὐτῷ περιούσιος ἀνατεθειμένος· ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ πλειστάκις ἔγραψα

περὶ τοῦ κοινῆ συμφέροντος ἑκατέρω γένοι, καὶ εἰς A
 οὐδὲν ἐλογίσθη τὰ παρ' ἡμῶν γεγραμμένα, οὐκ
 ἀφίσταμαι τοῦ γράφειν, οὐδ' ἀποστήσομαι τὸ ἐμὸν
 κεχρεωσθημένον πληρῶν, καὶ ὅσον ἐμοὶ δυνατὸν τῆς
 ἀπειλῆς ἐκείνης ἔξω καθιστῶν ἐμαυτὸν τῆς ἀπειλού-
 σης τῷ σκοπεῖν τεταγμένω, ὅταν μὴ τὴν ἐπερχομέ-
 νην ῥομφαίαν ἀναγγείλῃ κατὰ τοῦ ταύτην δεχομένου,
 ἐξ αὐτοῦ τὸ αἷμα ζητεῖσθαι τοῦ διὰ τῆς ῥομφαίας
 ἀπολωλότες. Οὗτος ὁ φόβος καὶ πρότερον καὶ νῦν
 ποιεῖ, τέκνον μου ἠγαπημένον, μὴ σιωπᾶν· ἅμα δὲ
 καὶ λογισμὸς τις ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰσηλθὲ με, ὅτι
 εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ γε νῦν ἡ σὴ καλὴ καὶ
 ἡμεροῦ ψυχῆ, ὅσα ἐγὼ τὴν σὴν φύσιν ἐνόησα τὴν
 ὀλίγην ἐκείνην ὥραν ἐν ἧ ἐνωθῆναι ὑπῆρξε, δέξεται
 πατρὸς τὸν υἱὸν ἀγαπῶντος παραίνεσιν, καὶ σθένει
 τὸ πῦρ καὶ τὴν φλόγα τὴν τέως ἀνάπτειν φιλονει-
 κοῦσαν καὶ διαλυμαινομένην Ῥωμαίους καὶ Βουλ-
 γάρους. Πάλιν οὖν δυσωπῶ, πάλιν οὖν παραινῶ,
 πάλιν αἵματι δακρῦν τὰ παρόντα γράμματα ἐπι-
 στέλλων. Καὶ γὰρ εἰ δάκρυσιν ἀντὶ μέλανος δυνα-
 τὸν ὑπῆρχε γράψαι τὰ γράμματα, ἰθεάσω ἂν τὴν
 τῶν ἐμῶν δακρῦν φύσιν ὡς οὐ παρὰ πολὺ αἵμα-
 τοῦ ἀποδέουσι. Καὶ πῶς γὰρ οὐ μέλλω τοιαῦτα δά-
 κρουα φέρειν, ὅταν ἐπὶ νοῦν ἀνανήψωμαι τὰ πάθη
 καὶ τὰς συμφορὰς, τὴν οὐκ ἔχουσαν παράδειγμα
 τῶν κακῶν τραγωδίας, ἣν ἐφιλονέκησεν ὁ Σατανᾶς
 ἐξ αἱμάτων Χριστιανικῶν, καὶ σφαγῶν, καὶ ὀλέθρου
 οἰκῶν, εἰς τὸν βίον εἰσαγαγεῖν, καὶ τῷ μετέπειτα

et quæ scripsi pro nihilo fuerint habita, neque
 scribere, scilicet debito fungi munere cessabo; et,
 quantum in me erit, comminationem effugiam illi
 qui vigilandi habet officium illatam, scilicet ipsum,
 cum gladium e manu tenentis crumpentem non
 indicaverit, sanguinis hominis qui perierit ratio-
 nem redditurum. Quod metuens primum clamavi,
 o fili dilecte, et nunc clamo; simulque hæc me
 consideratio invasit, mentem tuam honestam et
 mansuetam, ut ejus naturam per exiguum tempus
 quo iccum contigit versari cognovi; hortationes,
 etsi prius non acceperit, patris filium diligentis ac-
 cepturam esse, ignemque restincturam, qui Roma-
 nos ac Bulgaros misere aggreditur. Iterum sup-
 plico, iterum hortor, iterum sanguineas lacrymas
 effundo, presentes litteras mittens. Si enim lacry-
 mis loco atramenti scribendo uti possem, vides
 lacrymas meas haud multum atramenti natura
 dissimiles. Et quomodo tales lacrymas non effun-
 dam, cum in mentem revoco horrendos eventus,
 istam cujus non exemplum est calamitosam tragæ-
 diam, quam Satanas Christiano sanguine, et cæ-
 dibus, et tanta episcoporum domiciliorum, mona-
 steriorum, privatarumque domorum destructione
 in vitam introducere conatus est, tristem sic futuræ
 generationi parans historiam?

τοσοῦτου ἐπισκοπειῶν, μοναστηρίων, ἰδιωτικῶν
 γένοι τὴν τοιαύτην παραπέμπει δέησιν;

Διὰ τοῦτο, υἱέ' μου ἠγαπημένε, ἃ πρὸς τοὺς C
 θεοστεφεῖς ἡμῶν βασιλεῖς γλώσση προσφθέγγομαι,
 ταῦτα καὶ σοὶ τῷ γράμματι διαλέγομαι. Ἀποβλέψατε
 πρὸς τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθόν, ἀποβλέψατε πρὸς τὴν
 τῶν ὑπηκόων σωτηρίαν, μὴ ἐπιμείνητε τῇ κακίστη
 φιλονεικίᾳ, μηδὲ προτιμήσητε τὸς σφαγὰς καὶ τὰ
 κίματα, τὰς χηρείας, τὰς ἀπαιδείας· ἀναμνήσθητε
 τῶν καλῶν πραγμάτων καὶ ἡδίστων, ὅσα ἐκ τῆς
 εἰρήνης Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάρους περιεγίνετο.
 Ἄλλ' οἱ μὲν τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖς φασιν ἔτοιμοι
 πειθαρχεῖν τῇ παραινέσει, καὶ δέχονται τὴν παρά-
 κλησιν, καὶ οὐ μνησικαχοῦσιν οὐδ' ἐπιζητοῦσι τὸν
 πόλεμον εἶτε, κἂν δεινὰ παρὰ Βουλγάρων πεπόνθασι,
 κἂν ἐλπίδα φέρουσιν ἐξ ὧν ἀδίκως ὑπέστησαν παρ'
 ὑμῶν, καὶ ἐξ ὧν ἱκανοὶ μάλιστα μετὰ τῆς ἀνωθεν
 δικαιοσύνης, ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἑαυτῶν ὡς ὑμεῖς
 νομίζετε κάκωσιν. Σὲ δὲ πρὸς τὴν ὁμοίαν κατα-
 στῆσαι γνώμην δυσωπῶ, καὶ ἀναλαβεῖν ὁμοιον φρό-
 νημα, καὶ ἀρκεσθῆναι τοῖς φθάσει χαλεποῖς.
 Ἰκανὸς γὰρ ὁ παρεληλυθὺς χρόνος, μᾶλλον δὲ καὶ
 πέρα τοῦ ἱκανοῦ τοσαύτας δημιουργήσας συμφορὰς
 ἀνεπιλήστους μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων.
 Ἐνθυμήθητι, τέκνον μου, τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ
 τὴν ἀπώλειαν, ὅσαι εἰς τάξιν ἐπισκοπειῶν, ὅσαι
 μοναστηρίων, τὸν φόνον τῶν ἱερέων, τὴν φθορὰν
 τῶν παρθένων, τῶν μοναζόντων τὴν ὑβρίν. Μὴ ταῦτα
 παρόψεται ὁ Θεός; Οὐχὶ τὴν μακροθυμίαν ἣν ἐπε-
 δείξατο μέχρι τοῦ παρόντος ὡς φιλόανθρωπος,
 ὡς ἀνεξίκακος τὴν ἐπιστροφὴν ἀναμένων, πρὸς
 ὀργὴν ἐκκαύτη; καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῆς τοσαύτης

Itaque, fili dilecte, quæ cum imperatoribus no-
 stris a Deo coronatis loquens profero, eadem nunc
 tecum epistolis. Respécite ad pacis bonum, respi-
 cite ad subditorum salutem, neque cædes, sangui-
 nem, viduitates, orbitatesque anteponatis. Hon-
 estarum gratiarumque rerum mementote, quæ ex
 pace Romanis ac Bulgaris contingere. Romani profi-
 tentur imperatores se hortationibus obtemperaturos,
 verba nostra accepturos, injurias oblituros, neque
 bellum diutius quæsituros, quanquam a vobis gra-
 via passi sint, spemque habeant se ex iis rebus,
 quas a vobis injuste sunt experti, sufficientem, cœ-
 lesti imprimis justitia adjuvante, per illam ipsam
 quam pravam existimatis potentiam, vindictam
 sumpturos. Te autem supplico ut eadem mente stes,
 eandem induas prudentiam, præteritaque damna
 satis habeas. Satis enim et plus quam satis præte-
 ritum tempus est, quo tui ista sunt discrimina
 Romanos inter et Bulgaros, quæ nemo sane obli-
 viscetur. Reputa, o fili Ecclesiarum Dei, cum epi-
 scoporum, tum monasterialium eversionem, sacerdo-
 tum cædes, virginum stuprationes, illatasque mo-
 nachis injurias. Num Deus ista præternittet?
 Nonne, quam benignus patiensque, conversionem
 expectando, ostendit, longanimitatem in iram
 accendet? Nonne ultionem tam cruentarum conta-
 minationum persequetur? Quis de istis non con-
 sentiat, dummodo illi salvæ sint ratio et conscientia?
 Audi me, o Dei creatura, audi Patrem, qui te
 tuamque gentem diligit. Deus enim scit me vos

diligere, et, ut de Romanis, sic de Bulgaris do-

λερε.
 ὁρωπε τοῦ Θεοῦ, ἀκουσον Πατρὸς ἀγαπῶντός σε καὶ τὸ σὸν ἔθνος· ὁ Θεὸς γὰρ οἶδεν ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς, καὶ ἀλγῶ καθὼς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, οὕτως καὶ ὑπὲρ Βουλγάρων.

Attamen de Romanis bonam quamdam spem habeo, cum illos considero injusta patientes, sciens Deum injuste patientibus in auxilium venire, quando ex sapientissimo judicio placet, et quandoque diutius exspectare, ut revelentur patientium injuriæ. De Bulgaris vero nullam bonam, etsi consideratam, spem habeo. Undique enim vobis fortunam favere præsumitis. Quid autem res prosperæ sine justitiæ auxilio Asiæ fuere gentes, quæ prospere ad tempus res suas gerentes, dum incrementa nova sperarent, ipsis demum bellatoris consiliis in ruinam sunt prolapsæ, et ne ipsarum quidem nomen notum hominibus reliquere, nisi qui historias, colligunt earum memoriam quandoque revocant. Scio te, o fili dilecte scientiæ veterumque librorum studiosum ea quæ scribimus non ignorare. Igitur cum metu deprecor, ne, dum cædibus bellisque incubueritis, nihil vota vestra profecerit, maleque sit vobis. Non ita sit, neque vobis talem in finem eveniat incurrere, sed contra e medio tollantur inimici scandala, seminataque ab illo zizania. Bulgarorum gens rursus Christi pacem amplectens, a Christo Deo nostro capite unico, cujus Romani et Bulgari corpus sunt, in benignitate servata et aucta beate vitam degat.

ζιζάνια· καὶ τὸ Βουλγάρων ἔθνος πάλιν τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰρήνην ἐπανελομένους ἐν εὐπαθείᾳ, ἐν εὐζωίᾳ διατελεῖν τῇ μιᾷ κεφαλῇ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, οὕτινος καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι σῶμα τυγχάνουσι, καὶ φυλαττομένους καὶ αὐξανόμενους.

XXVII. Eidem.

Quoties ad te, fili honorate, scribere aggredior, spes melior cor invadit benignitatem et humanitatem tuam epistola mea omnino flectendam, ad pacem inclinandam, meque finem deprecationis assecuturum. Dulci quodam sensu allicior, levato animæ dolore, qui me de communibus Romanos inter et Bulgaros ab infesto diabolo suscitatis discrimibus occupat : sicque anxietas et afflictio quasi evanescere videntur. Quando autem epistolam gloriosissimæ tuæ majestatis perlego, multiplex mihi anxietas, et in profundioribus desperationis tenebris animus curvatus. Ita sane est. Ut enim chirurgus, applicato plagæ medicamento, inflammatione autem crescente, desperat ac turbatur, sic et nos humiles, quando, consiliis Deo notis, remedium malis animarum applicantes, curas, quantas possumus, nihil proficere videmus, sed vulnera, heu mihi misero ! quanta vulnera ! in pejus cadere, tunc afflictione, tristitia et turba, magis quam dici potest, implemur, eo magis quod tuam, o fili a Deo honorate, præclaram intelligentiam non fama sed nostra experientia noscimus; tempus enim quo simul conversati sumus, licet brevè, nobis tamen perfectum animum tuum notum fecit.

ἔστιν εἰπεῖν, ὅσον πληρούμεθα· μάλιστα μὲν τὴν

ἄ ἐπάξει μταιφονίας; Καὶ τίς ἂν λογικὴν σύνεσιν ἀποιώζων οὐ συνθήσεται; Ἐπάκουσον ἡμῶν, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἀκουσον Πατρὸς ἀγαπῶντός σε καὶ τὸ σὸν ἔθνος· ὁ Θεὸς γὰρ οἶδεν ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς, καὶ ἀλγῶ καθὼς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, οὕτως καὶ ὑπὲρ Βουλγάρων.

Ἄλλὰ περὶ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἔχω τινὰς ἐλπίδας χρηστοτέρας, ἀποβλέπων ὡς ἀδίκᾳ πάσχουσι, καὶ εἰδὼς ὅτι ἀεὶ τοῖς ἀδικουμένοις Θεὸς ὑπερέχει βοηθείας χεῖρα, ὑπὸτε παραστῆ τῇ τούτου ὑπερσόφῳ κρίσει. Καὶ ἐνίοτε ἀναβάλλεται τὴν ὑπομονὴν, ἐκκαλύπτειν βουλόμενος τῶν πασχόντων τὰ ἀδίκᾳ. Περὶ Βουλγάρων οὐκ ἔχω τινὰ χρηστοτέραν ἐλπίδα θεωρουμένην· ἐδόξατε γὰρ εὐτυχίαν τινὰ περιβαλέσθαι. Ἄλλὰ τί τὸ εὐτύχημα, ὅταν οὐκ ἔχει στρατηγούσαν τὴν δικαιοσύνην; Συνέθη καὶ ἄλλὰ ἔθνη κατὰ καιροῦς τινὰς εὐτυχῆσαι, καὶ ὡς ἐνόμισαν αὐξήσειν τινὰ προσλαβεῖν, ἀλλὰ τῇ φιλοπολέμῳ προαιρέσει κατέστησαν εἰς τελείαν ἀπώλειαν, καὶ οὐδ' ὄνομα περιλείπεται αὐτῶν τὰ νῦν ἐν ἀνθρώποις γινωσκόμενον, πλὴν ὅσα οἱ τὰς ἱστορίας ἀναλεγόμενοι τὴν μνήμην αὐτῶν περιφέρουσιν. Οἶδα ὅτι καὶ αὐτὸς, υἱέ μου ἡγαπημένε, φιλομαθὴς ὢν καὶ τῶν παλαιῶν διερχόμενος τὰς βίβλους ἐπιγινώσκεις ἃ γράφομεν. Ἀπεύχομαι τοίνυν, φοβοῦμαι δὲ μὴ, ἐπιμενόντων ὑμῶν ταῖς σφάγαῖς καὶ ταῖς πολέμοις, ἀπρακτοῦ ἢ εὐχῆ καταστῆ, τοῦτο καὶ ἐφ' ὑμῖν συμβήσεται. Ἄλλὰ μὴ εἴη τοῦτο, μηδὲ γένηται, μηδ' ἀπαντήσῃ Χριστιανοῖς οὕσιν ὑμῖν πρὸς τοιοῦτον καταστήσῃ τέλος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ μέσου γενέσθαι τὰ σκάνδαλα ἃ ὑπέβαλεν ὁ πονηρὸς, καὶ τῆς σποράς ἐκείνου τὰ Χριστοῦ εἰρήνην ἐπανελομένους ἐν εὐπαθείᾳ, ἐν εὐζωίᾳ διατελεῖν τῇ μιᾷ κεφαλῇ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, οὕτινος καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι σῶμα τυγχάνουσι, καὶ φυλαττομένους καὶ αὐξανόμενους.

C

KZ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐσάκις ἂν ὀρμήσω πρὸς σέ, υἱέ μου θεοτίμητε, γράφειν, ἐλπίδες χρηστοτέρας τὴν ἐμὴν περιλαμβάνουσι ψυχὴν, ὅτι πάντως τὴν σὴν ἡμερότητα καὶ φιλοανθρωπίαν τὸ γράμμα παρακαλέσει, καὶ πρὸς εἰρήνην ἐκκαλέσεται, καὶ τὸ πέρας τῆς αἰτήσεως ἔξομεν, ὥσπερ τινὸς γλυκείας αἰσθάνομαι διαθέσεως, καὶ τὴν ψυχὴν ἐλαφρύνομαι τῆς ὀδύνης ἣν ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων φέρω, ἃς ὁ μισάνθρωπος δαίμων εἰς μέσον αὐτῶν ἀπέριψε, καὶ τὸ σκυθρωπὸν καὶ ἡ κατῆφεια ἡ ἐπὶ τοῦτοις ὥσπερ δοκ. ἔ ἀναστέλλεσθαι. Ὅταν δὲ τὸ γράμμα τῆς σῆς μεγαλοδόξου ἀρχῆς ἀναγινώσκων διέρχωμαι, πολλαπλασιάζεται μοι τὸ ἄλγος, καὶ βαθύτερος ὁ γνόφος τῆς ἀθυμίας τὴν ἐμὴν ἐπικάμπει ψυχὴν. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Ἐπεὶ καὶ ἰατρὸς φάρμακον ἐπιτιθεῖς κατὰ τραύματος, καὶ βλέπων τὴν φλεγμονὴν ἐπὶ πλέον ἀγριανομένην, πληροῦται ἀθυμίας καὶ συγχύσεως· καὶ ἡμεῖς οὖνοι ταπεινοί, κρίμασιν οἷς ἐπίσταται ὁ Θεὸς, εἰς τὸ τὰ τῶν ψυχῶν πάθη θεραπεύειν κατασταθέντες, ἐπεὶπερ ὀρωμεν τὴν κατὰ δύναμιν προσαγομένην θεραπείαν ὠφελούσαν οὐδὲν, ἀλλὰ τὸ τραῦμα, οἱμοὶ τῷ ἀθλίῳ, καὶ ἡλίχον τραῦμα, ἐπὶ τὸ χειρὸν προκόπτον, ὅλω; κατῆφειας καὶ σκυθρωπότητος καὶ συγχύσεως, οὐμένου οὐκ σὴν, υἱέ μου θεοτίμητε, μεγάλην φρόνησιν, οὐ φή-

μας, ἀλλ' αὐτῇ πείρᾳ γινώσκοντες· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ὁ καιρὸς, καὶ ἐν ἀλλήλως πρὸς ἑμὴν συνήλοο-
μεν, εἰ καὶ ὀλίγος ἦν, ἀλλ' οὖν ἰκανὴν παρέσχεν ἡμῖν γινῶσιν τῆς σῆς τελειοτάτης φρονήσεως.

Καὶ λαμβάνει μὲν ἡμᾶς ἐκπληξίς, ὀριμυτάτη δὲ **A**
συνέχει ὀδύνη πῶς ἄνθρωπος τοσοῦτος καὶ τηλικού-
τος, οἷον ἐγὼ καταμαθεῖν ἔσχον, οὐ μόνον ὑπὸ τῆς
οἰκείας φρονήσεως τοῦ πονηροῦ δαίμονος κατανοεῖς
τὴν ἐπήρειαν, καὶ μετὰ τῆς ἐκωθεν δυνάμεως τὰ
ἐκείνου καταπατεῖς μηχανήματα, καὶ τὰ σκάνδαλα
εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀποβόλπτεις, καὶ γίνῃ τῆς
σοι περικοῦσης ἀρετῆς καὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀγίας εἰρή-
νης, ἣν διὰ τοῦ σου ἀγίου Πατρὸς ὁ πάντων Πατήρ
καὶ Θεὸς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων ἐφύτευ-
σεν. Ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν πολλάκις δυσω-
πησάντων, ἰκετευσάντων, ἢ καὶ, ἐν οὕτως εἶπω,
δακρυοῖς τὰ γράμματα γεγραφότων, εἰς τὸ μηδὲν
ἐλογίσθη ὅσα μέχρι τοῦ παρόντος δυσωποῦντες
ἐγράψαμεν. Καίτοι, τέκνον ἡμῶν, εἰ καὶ τινος τῶν
ἄλλων μὲν Θεῶ ὑπουργούντων, ἐν γωνίᾳ δὲ καθη-
μένων, τοσαύτη δυσώπησις ἐγεγόνει, οὐκ ἔστιν **B**
ἄξιον οὐδὲ πρέπον τῇ σῇ ἀρετῇ χριστιανικωτάτη
οὕτῃ τὴν δέησιν παρὰ φαῦλον ποιεῖσθαι. Εἰ δὲ
τοῦτο, σκέψαι τὸ ἡμέτερον, οὐς εἰ καὶ ἀχρεῖους
ἔθηκεν ὁ Θεὸς λειτουργεῖν μὲν τῷ ἀγίῳ θυσιαστη-
ρίῳ, χρεῖιν δὲ καὶ λειτουργοῦς τῆς αὐτοῦ ὑπηρεσίας καὶ καταστάσεως. Ὡς εἶπον, ἐκπληξίς ἡμᾶς
ἐπὶ τούτοις κατέχει καὶ ὀριμυτάτη ὀδύνη.

Ἄλλ', υἱέ μου ἡγαπημένε, φίλε πεποθημένε, στή-
σον τὴν ἐκπληξίαν, παῦσον τὴν ὀδύνην· δός μοι τὴν
σὴν εὐσύκτον ἀκοήν, δέξαι ῥήματα ταπεινοῦ τὰ
ἀρχιερέως καὶ γέροντος Πατρὸς, καὶ ὑποτιθεμένου
τὰ συμφέροντα, εἰσηγουμένου τὰ σωτήρια, καὶ ἃ
δοξάσει καὶ μεγαλυνεῖ τὸ σὸν ὄνομα, καὶ ἐν τῷ πα-
ρόντι αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι μετὰ τῶν παρὰ Θεοῦ δο-
ξαζομένων συναριθμήσει. Δός μοι τὴν σὴν ἡμερωτάτην
ψυχὴν· ἡμερωτάτη γὰρ ἔστιν, ὅσον ἐγὼ ταύτην κατενό-
ησα, καὶ εἰ πονηρὸς δαίμων ἐφιλονείκησεν ἀλλοιωῶσαι
ταύτης τὸ ἡμέρον· δός μοι οὖν τὴν σὴν φιλάνθρωπον
ψυχὴν, καὶ δέξαι τοὺς τῆς παρακλήσεως λόγους, οὓς
ὑπὲρ Χριστοῦ παρακαλοῦντες προσάγομεν. Ὑπὲρ
ἐκείνου δυσωποῦμεν, ὅτι ἐκεῖνου λαὸς καὶ κληρονομία
Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι, καὶ τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι
ἐσφραγισμένοι συγχάνουσι, ὡ τῶν ἐμῶν παθημά-
των· οἱ νῦν τῷ αἵματι τῆς κατ' ἀλλήλων σφαγῆς
μολύνοντες ἑαυτούς· στήσον τὸν δλεθρον ἐκατέρου
γένους ἐν τῷ τὴν εἰρήνην ἀνακαινίσαι, ἣν ὁ ἀπ' **C**
ὀρχῆς ἀνθρωποκοκόβος κατέλυσεν· ἀνακαινισθήσεται
τῶν βαρυτάτων ἃ; προβάλλεις πρὸς τὸ ἐπιεικῆ στα-
ρον μεταβαλλομένων.

Οἶδα; γὰρ φρόνιμος ὢν, ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν πρὸς **D**
μάχην καὶ φιλονεικίαν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ διαστασια-
σάντων οὐκ ἔστιν ἄλλως τὴν ἐχθρὰν καὶ τὴν ἔριν
καταπαυθῆναι, εἰ μὴ συγκαταβατικώτερον πρὸς
ἑαυτοῦς συνέλωσιν οἱ ὑπὸ τῆς ἐχθρας διαστασιά-
σαντες, ἐπεὶ τὸ γε ἀπὸ ἐξουσίας τὸ ἕτερον μέρος
τοὺς οἰκείους λόγους προτείνει καὶ τὰ αὐτῷ ἐπι-
κοῦντα ζητεῖν, οὐκ οἶδεν εἰρήνην οὐδὲ ἀγάπην βρα-
θεύειν. Φανερόν γάρ ὅτι ὁ ζητῶν ἀδύνατα οὐκ εἰρή-
νην ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ μάλλον τὸ ἀκατάλυτον τῆς ἐχθρας
προνοεῖται. Καὶ σὺ οὖν, υἱέ μου ἀγαπητέ, ὡς τῆς
εἰρήνης υἱός, υἱός γάρ εἰ τῆς εἰρήνης, ὅτι ἐν καιρῷ
τῆς εἰρήνης ἀπεγεννήθης τῷ ἀγίῳ σου Πατρὶ, ὡς

Equidem occupat nos stupor simulque dolor
acerbissimus ex eo quod talis et tantus vir, qua-
lem te novi, propria prudentia diaboli maligni-
tatem non perspicias, ejus, cœlesti potentia adju-
vante, machinationes non repellas, scandala non
rejicias, neque refugias in dignam temetipso virtu-
tem et in illam sanctam a principio pacem, quam
per sanctam Patrem tuum Deus et Pater omnium
inter Romanos et Bulgaros constituerat. Imo cum
nos humiles supplicavimus et deprecati sumus, aut
cum lacrymis, ut ita dicamus, ad te scripsimus,
pro nihilo habita sunt quæ usque ad hunc diem
supplices scripsimus. Certe quidem, se cujuslibet
ex iis qui Deo serviunt et in deserto sedent, talis
apud te supplicatio habita fuisset, neque dignum
fuisset, neque Christianæ virtuti congruens, ejus
preces despiciere. Cum res ita sint, respice ad nos,
quos, licet inutiles, Deus posuit non solum sacra
munera ad sanctum altare exercituros, sed etiam
qui exercent uncturos. Occupat nos, ut dicimus,
stupor ac dolor acerbissimus.

Verumenimvero, o filii dilecte, o amice deside-
rate, terrori et luctui finem impone : accipe verba
pontificis humilis senisque utilia proponentis, salu-
tariaque suadentis, et omnia quæ nomen tuum glo-
rificatum et auctum nominibus a Deo tempore
præsenti et futuro adjicient. Convertite in me tuam
quam mansuetissimam, quantum in me fui, animam
cognovi, etsi pravus angelus mansuetudinem eo-
natus fuerit adulterare. Convertite in me humanis-
simam animam tuam, et accipe quæ supplicia ad
te in nomine Christi verba proferimus, gementes
quod Romani Bulgarique ejus populus et hæredi-
tas, sanguinis ejus pretio sigillati, ipsi nunc stent
sanguine mutue stragis inquinati. Per te cesset
gentis utriusque pernicies, renovata pace quam
homicida antiquus dissolvit. Omnino autem ex
novo, o filii dilecte, ista pax fiet, mitigatis gra-
vibus conditionibus quas inclementer proponis.

Non enim te fugit, qui prudens es, nullam esse
odium et litigationes compescendi rationem inter
homines, bello et discordia, instigante diabolo,
adversantes, nisi inter se flexiore animo conve-
niant qui odio dissenserunt; altera enim ex duabus
partibus, quæ ex voluntate opinionem suam so-
lummmodo præterdit, et sibi soli convenientia ex-
petit, nescit pacem et amicitiam restituere. Qui
impossibilia expetit non pacem quærit, sed potius
incessabile odium mente præoccupat. Tu igitur,
o filii dilecte, ut pacis filius, qui tempore pacis
patri tuo natus, a Christo universæ pacis dona-
tore, initium tui generis quodam modo cepisti,

si pacem exoptes propone pacifica, et dauni quod a Romanis passus es compensationes repete, quales ego sane dixi, scilicet auri, argenti, aut aliarum rerum stipendium, aut fortasse fundi terrestris cessionem, at non impossibilia, ut protulisti. Neque enim concedetur urbis introitus, neque altera res quam petis. Totius occidentalis regionis dominium Romanorum est. Itaque ista mittens, quæ fieri possunt proponere, et tibi utilitati erunt quæ Dei voluntate obtigerunt, nulli antea qui te præcesserunt neque tibi ipsi usque adhuc unquam a Romanis concessa. Concedent tamen imperatores et senatus libenter consilio unanimi; et, Deo favente, Romani ac Bulgari denuo vinculo pacis constringentur. In fugam Satanas vertetur; gaudet Christus Deus noster et quotquot ejus partes tenent, priscaque fortuna ac felicitas Romanos inter et Bulgaros increset.

ἀγίας εἰρήνης τὰ θεσμά πάλιν συνάψουσι Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων, εὐφρανθήσεται δὲ ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὅσοι τῆς ἐκείνου μερίδος καὶ ἡ ἐξ ἀρχῆς εὐδαιμονία καὶ γλυκεῖα κατάστασις πάλιν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων πλατυνθήσεται.

In litteris nuper missis, et in illis quas prius scripsisti, petis quosdam mitti, qui tecum de pace consulant. Hoc proposito missus est, Dei gratia, vir quidam prudens valentique ingenio, custos suppellectillum templi de Blachernis, in honorem Matris Dei et Domini nostræ erecti. Ei benigne excepto quæ valis significa; et, postquam reversus fuerit, si humanus nitisque tuus animus totus ad bona pacis respexerit, mittentur viri in Ecclesia et republica præcipui, per quos verba ad aliquid firmi certique adducentur. Christus autem, Deus noster, cui ut scio, servire semper in animo habes, cælestis ejus gloriæ exoptans hæres fieri nihil enim terrena gloria nisi flos herbaceus, meditationibus tuis pacifica inspiret et inducet. Christus enim propter pacem purum suum sanguinem effudit, cæteraque tormenta passus est, ut diaboli, qui odii pater est, imperium aboleret.

XXVIII. Eidem.

Rursus ad filium dilectum scribimus, licet parum docilem. Amoris enim parentibus a natis debiti rationem habemus, tuæque erga nos despicientiæ ignoscimus. Scribimus autem tum proprio motu, tum et sanæssimi Papæ consilio, fratris et comministri nostri. Qui omnium in clamoribus propter miserum Bulgaros inter atque Romanos rerum statum sublatis, suis quidem oculis non vidit ingentes calamitates, captivitatem, incendiâ, ecclesiarum vastationem, virginum deflorationem, viduas, orphanos; sed vulnus acerbum in corde gerens, viros sanctos

(1) Erat hic Johannes X, papa. Exstat autem, non sine varietatibus, epistolæ hujus pars apud Baronium ad an. CMXVII, cui tradita fuit ex codice Lollii bellunensis episcopi, ubi hoc loco sequitur ὁ ἀπειθεὶν ἀθέμιτον κρίνομεν, cui πῆνιμε obtempe-

Ἀ παρὰ Χριστοῦ τοῦ τὴν εἰρήνην δωρησαμένου τῷ κόσμῳ τὴν ἀρχὴν τοῦ οἰκείου ἔθνους λαθῶν, τὰ τῆς εἰρήνης ἐπιζητῶν, εἰρηνικῶς προτείνου καὶ τὰς ὑπὲρ ὧν ἔπταισαν εἰς σὲ Ῥωμαῖοι ἀποτίσεις· λέγομεν δὲ οἷα καὶ πάλαι προεγράφη, χρυσίου συνεισφοράν, ἀργύρου, χρημάτων ἄλλων, τυχὸν καὶ μέρους τινὸς γῆς ἀποκλήρωσιν, καὶ μὴ τοιαῦτα οἷα προβάλλεις ἀδύνατα. Καὶ γὰρ οὔτε ἡ εἰς τὴν πόλιν εἰσοδος ἀνεκτὴ, οὔτε τὸ ἕτερον ὅπερ λέγεις· τῆς πάσης Δύσεως ἡ κυριότης τῇ Ῥωμαϊκῇ βασιλείᾳ τυγχάνει. Ὡστε ταῦτα καταλιπὼν, τὰ δυνατὰ προβαλοῦ, καὶ ἅ σὺν Θεῷ καὶ σὲ θεραπεύσει, πάντως γὰρ θεραπεύσει, ἐκεῖνά σοι προσγεγόμενα· ἅ μὴτε οἱ πρὸ σοῦ τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν ἔσχον ὑποτελοῦσαν, μὴτε ὑμεῖς μέχρι τοῦ παρόντος καιροῦ

Β τοιαῦτα κέρδη ἐγνωρίσατε. Παρέξουσι δὲ καὶ οἱ τὸ βασιλεύειν λαχόντες καὶ ἡ τούτων σύγκλητος χωρὶς βαρύτητος καὶ ὀλῆ προαιρέσει· καὶ σὺν Θεῷ τῆς καὶ Ῥωμαῖοι· καὶ γενήσεται ὁ Σατανᾶς μὲν ἐκπο-

Περιεῖχε δὲ καὶ τὸ νῦν ἀποσταλὲν γράμμα σου, τέκνον ἡμῶν, καὶ πρὸ τούτου ἕτερα γράμματα, ὧς ἀποσταλῆναί τινας οἱ περὶ τῆς εἰρήνης συνομιλήτουσιν ὑμῖν· καὶ ἀπεστάλη ἐπὶ τούτῳ ἄνθρωπος θεῖα χάριτι καὶ συζῶν εὐλαβεὶς καὶ ἀρετῇ, καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ Δεσποίνης ἡμῶν τοῦ ἐν Βλαχέρναις ναοῦ σκευοφύλαξ, ὃν ὑποδεχόμενος τὰ δοκοῦντά σοι γνώρισον· καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου ἐπαναστροφήν, εἴ γε ἡ σὴ ἀγαθὴ καὶ ἡμερος ψυχὴ πρὸς τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης ὅλη ψυχῇ ἀποβλέπει, ἀποσταλήσονται καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἄνθρωποι καὶ τῆς πολιτείας τῶν προκρίτων, δι' ὧν οἱ λόγοι τὸ βέβαιον καὶ πάγιον λήφονται. Εἴη δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃν οἶδα ὅτι θεραπεύειν γνώμην ἀδιάλειπτον ἔχεις, ὡς τῆς ἐκείνου δόξης ἐφιεμένος ἐκεῖθεν κληρονόμος γενέσθαι, ἡ γὰρ παροῦσα δόξα ἄνθος χόρτου, ἐκεῖνα ἐμπνέων, ἐκεῖνα εἰς λογισμοῦς σου φέρων, ὅσα τὴν εἰρήνην βραβεύσει· ὑπὲρ ἧς τὸ ἀχραντὸν αὐτοῦ αἷμα κάκεινος ἐξέχεε, καὶ τὰ λοιπὰ ὑπέστη πύθη, δι' ὧν τὸν πατέρα τῆς ἐχθρας κατήγγησε τὸν διάβολον.

ΚΗ'. Τῷ αὐτῷ.

Πάλιν γράφομεν πρὸς υἱὸν ἀγαπώμενον παρ' ἡμῶν, εἰ καὶ παραλογιζόμεθα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ γράφομεν πρὸς τὴν ἀγάπην μᾶλλον τὴν κεχρεωστημένην τοῖς πατράσι πρὸς τὰ τέκνα ἀποβλέποντες, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν σὺν παραλογισμόν, ὃν ποιῆ πρὸς ἡμᾶς· γράφομεν δὲ τὸ μὲν τι κινούμενοι ἐξ ἑαυτῶν, τὸ δὲ τι καὶ παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα (1) τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ. Οὗτος γὰρ, ἐπειδὴ πρὸς πᾶσαν ἐξηπλώθη τὴν γῆν καὶ πανταχοῦ λαλεῖται τὰ μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἐλεεινὰ πράγματα, καίτοι μὴ θεασάμενος τοῖς

rare nefas est: quæ verba cum recens codicis nostri scriptor schismaticus ferre non posset, substituit titulos fratris et comministri nostri; qua lide, nemo nou videt.

ὄφθαλμοῖς τὴν τοσαύτην συμφορὰν, τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν πυρκαϊάν, τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν διαφθορὰν τῶν παρθένων, τὴν χηρείαν, τὴν ὀρφανίαν, μὴ θεασάμενος ταῦτα, ἀλλ' ἀπὸ μόνης τῆς ἀκοῆς ὄξειαν φέρων ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν πληγὴν, καὶ μὴ δυνάμενος τὰς δριμύτητας ὑποφέρειν ὀδύνας, ἀπέστειλεν ἱεροὺς αὐτοῦ ἀνθρώπους ἀρχιερεῖς κατὰ πάντα Θεῷ εὐαρέστους, τὸν μὲν πρῶτον ὑπάρχοντα τῶν ἑαυτοῦ ἐπισκόπων. Θεοφύλακτος δὲ οὗτος καλεῖται. Ἔτερον δὲ καὶ αὐτὸν ἐπίσκοπον οὐ πολὺ τῆς ἐκείνου λειπόμενον τάξεως, Κάρος καὶ οὗτος καλεῖται. Ἀλλὰ γὰρ τούτους ἐπέστειλε πρὸς σέ γράμμα κομίζοντας, οὗ ὁ σκοπὸς καὶ ἡ σπουδὴ τὰ χαλεπὰ ταῦτα τὰ μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμαίων ἐκ μέσου γενέσθαι, καὶ τὸν πατέρα τῶν κακῶν διάβολον κατασχυνθῆναι, εἰρήνην δὲ βραβευθῆναι, ἣν ἐχαρίσατο τοῖς ἐπιπεκλημένοις τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἡμῶν, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη, ὁ τῆς ἐχθρᾶς καθαιρέτης καὶ τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης συνδεδεμένους εἶναι βουλόμενος, τοὺς ἐκεῖνον ὁμολογοῦντας Δεσπότην καὶ Κύριον. Ἀλλ' ὅπερ εἶπον οὕτως ἐκ μόνης τῆς ἀκοῆς πεπληγμένος τὴν καρδίαν, ὁ τῶν Ῥωμαίων ἀγιώτατος ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ τελοῦντες ὑπ' αὐτὸν ὑποχείριοι, ἀπέστειλαν πρὸς ἡμᾶς γράψαντες καὶ ἡμῖν τούτους παντὶ τρόπῳ δι' ἡμῶν ἐκπεμφθῆναι πρὸς Βουλγαρίαν, ἐλπίζοντες ὡς πάντως πεισθήσῃ ἢ τῇ ἐκείνων παρατρέσει, ἢ τῷ δεσμῷ. Παρεκελεύσατο γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς ἑαυτοῦ ἀποστόλοις ὁ ἀγιώτατος Πάπας, ἵνα ἐὰν περ πρὸς τὴν παραίνεσιν κλείσῃς τὰ ὦτα, δεσμῷ ἀλύτῳ σε τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνδεσμήσωσι. Τούτους οὖν ἐπὶ τούτῳ πρὸς σέ ἀπεσταλμένους, ἐβουλήθημεν καὶ ἡμεῖς πρὸς σέ ἀποστελεῖν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐνθυμηθέντες, ὡς οὐκ οἶδα πόθεν, τέκνον ἡγαπημένον, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο ποιεῖν διέγνωσ οὐ καλῶς, τὴ τούτους ἀποκρισάριους κατέχει, ὅπερ ἐν οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἔθνῶν οὐδ' ἐν τοῖς ἀπίστοις ὁρᾶται γινόμενον, ὑπεστάλημεν ὥστε μὴ τοὺς ἀνδρας μετὰ τῆς ἄλλης ταλαιπωρίας, ἣν ὑπέστρεσαν τοσοῦτον μῆκος ὁδοῦ ἐκπονήσαντες, καὶ εἰς τὴν πρὸς σου στενοχωρίαν καὶ κάκωσιν ἐμπίσειν. Διὰ τοῦτο τὸ μὲν γραφὴν πρὸς σέ γράμμα παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα ἐξεπέμφθη· τῶν δὲ ἀνθρώπων φεισάμενοι τῆς κακώσεως, ἵνα μὴ λέγω τοῦ θανάτου, τῆς πρὸς σέ ἀφίξεως ἐπέσχομεν αὐτούς. Τί οὖν φημι, τέκνον ἡμῶν; Σκόπει καὶ μὴ βουλευθῆς ὡς περ ἡμῶν καταφρονῆσαι, οὕτω καὶ τοῦ νῦν πρὸς σέ γράψαντος τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως. Ἀλλ' εἰ καὶ ἡμᾶς ἐν οὐδενὶ ἔθου καὶ τὰς ἡμετέρας παρατρέσεις, τίμησον ἐκεῖνον τὴν νοθεσίαν, μὴ ποτε ἀτιμαζομένου αὐτοῦ, οἰκείαν οἱ κορυφαῖοι ἀπόστολοι τὴν ἀτιμίαν ποιησάμενοι, ὡς ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ τούτοις ἐξυπηρετούμενου, δριμύ ἐπιβλέψωσιν ἐπὶ σέ· καὶ οὐκ οἶδα εἰ δυνήθησῃ τὴν δριμύτητα ὑποστῆναι. Ἀναλόγισαι Πέτρον, ὅπως Ἀνανίαν καὶ τὴν ἐκείνου σύζυγον τῷ θανάτῳ παρέδωκεν ἐκ μόνης ἀγανακτήσεως· ἐνθυμηθῆτι Παῦλον, ὅπως

A Deoque acceptos, inter quos episcoporum suorum principem, Theophylactum nomine, et Carum illi supparem quoad dignitatem, ad mala lenienda misit. Et delegavit quidem hos viros ad te cum litteris suavioribus ut dissidiis Bulgaros inter et Romanos finis imponeretur; omnium porro malorum pater, diabolus confunderetur; pax denique restitueretur, quam Christus ipse impertit uomen sibi dantibus; pacem, inquam, quæ omnem rationem superat. Christus namque inimicitias destruendo eos qui ipsum Dominum constantur amoris inter se vinculo usque adunari satagit. Sed, ut diximus, sanctissimus Romanorum episcopus et ei subditi presbyteri rebus hisce per solam famam perceptis, cum animi tristitia ad nos scripserunt monentes ut illi viri ad Bulgaros mitterentur, id sperantes, te tum ipsorum exhortationi, tum amicitiae intercedentis voci audientem fore. Id enim sanctissimus Papa legatis suis impertivit, ut te, ubi insinuationi aures non præbueris, Spiritus sancti indissolubili vinculo perstringerent. Hos eisdem itaque viros ad te quoque mittere nobis in animo fuit quavis metueremus ne, rebus perperam iudicatis, apocrisiarios minus bene tractes, id quod est plane contra jus gentium vel infidelium. Ægre enim prorsus ferremus, si dignis illis viris post iter difficulter effectum, rerum angustis pressis cruciatus subeundi forent. Hanc etiam ob causam epistola tibi ab ipso Papa missa fuit; viros ipsos apud nos retinimus metuentes ne injuriarum, imo mortis ipsius discrimen subirent. Quid plura? Id age, mi filii, ne Papam, ut nos, flocci facias. Quod si nos ipsos pro nihilo habes et exhortationes nostras tergiversaris, at illius saltem consiliis attende. Ubi enim Papæ auctoritas spernitur, metuendum est ne summi apostoli, Papæ nomine sese offensos arbitantes, iniquis te oculis aspiciant, tuque ipse turpiter occumbas. Ante oculosposito Petrum qui Ananiam ejusque uxorem, ira concitus, morte multavit. In mentem revoca Paulum qui Elymæ magi oculos occæcavit, quod Apostolo infensus esse videbatur. Hæc quidem animo considera, mi filii, neque id committas, ut Papæ æque ac nostras admonitiones ventis tradas; quod D eo minus facies, quia ut didicimus, magni facis principes sanctos Apostolorum; quos si reapse veneraris, eum utique veneraberis, qui istorum sedem occupat. Hæc autem scribimus, et Romæ mentionem facimus ob legatos ad te mittendos. Probe etiam scimus per Dei gratiam, quod si ob quartas duplias scandalum in Ecclesia surrexerit, viri sancti in omni humillitate anathemate id propulsarunt. Quodcumque enim sanatione opus habebat, sanatum fuit. Cæterum sacris operam damus mysteriis, et communionis eorum ac sanctificationis participamus, unde Romanæ quoque et Con

¹ Act. v. ² Act. xvii.

stantinopolitanæ Ecclesiæ unio speranda est. Hæc ad te scripsimus, ut et ipse, sicut nos, de statu ecclesiarum gaudeas. Persuasum enim habemus, te utpote Christi fidelem, de bono Ecclesiæ statu lætari, nulla habita ratione perturbationum quæ, diabolo operante, inter Bulgaros ac Romanos intercedunt.

νομεν περὶ πολλοῦ ποιῆ τοῦ τιμᾶν τοὺς ἁγίους καὶ κορυφαίους τῶν μαθητῶν, οὓς εἰ ἀληθῶς τιμᾶς, πάντως οὐκ ἀξιμάσεις τὸν ἐν τῷ θρόνῳ τούτων καθήμενον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν γράφομεν περὶ τῶν Ῥωμαίων ἕνεκα τῆς πρὸς σὲ ἀποστολῆς. Γνωρίζομεν δὲ σοὶ καὶ τοῦτο, ὅτι χάριτι Θεοῦ τὰ ἐνταῦθα καταλαβόντες, εἴ τι σκάνδαλον ἐκ τοῦ τετάρτου γάμου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συμβέβηκε, τοῦτο μετὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος τῷ ἀναθέματι παραδεδώκασι (1), καὶ πάντα ὅσα ἐδεῖτο θεραπείας, ἔτυχς τῆς ὀφειλομένης ἰάσεως, καὶ λοιπὸν κοινῇ τοῖς ἀχράντοις ὑπηρετήσαμεν μυστηρίοις, καὶ τῆς κοινωνίας αὐτῶν μετέσχομεν καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, καὶ γέγονε λοιπὸν ἡ Ῥωμαίων καὶ ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησία μιᾶς συμπνοίας καὶ ὁμονοίας. Ἐγράψαμεν οὖν καὶ περὶ τούτου, τοῦ μὲν ἵνα καὶ αὐτὸς χαίρειν ἔχης, ὡσπερ καὶ ἡμεῖς, ἐπὶ τῇ καταστάσει τῶν ἐκκλησιῶν. Οἶδὲ γὰρ ὅτι περ εἰ καὶ ὁ Σατανᾶς τὰ ἄλλα κακῶς διέβηκε μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, ἀλλ' ὅμως ὡς τοῦ Χριστοῦ λατρευτῆς, χαίρεις ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας (2).

Illud miror, o fili, quod tanta prudentia præstans rem tua prudentia indignam facias. Recepta ab illis qui Dei providentia imperium tenent epistola, eis non respondes, sed senatui, quod sane insuetum, audituque indecorum, in te vituperium ne suscitaret. Quis enim homo inter omnes epistolam ab imperante accipiens, eum negligit, scribitque ad illos qui sub ejus potestate sunt? Quis unquam regem negligens cui potestas approbandi aut improbandi quæ dicta sunt, cum ministris ejus communicat, et ab illis opinionem sciscitare non dedignatur? Ubinam gentium illud factum fuisse audisti? Illud rationi sane absouum nusquam usque adhuc evenit, neque est qui audiens sic cogitantem non condemnet. Abjice ergo, o fili, tale propositum, quod jocantis est, non viri serii. Si vero, Deo affluente, meditando ductus sis ad damnanda abhorrendaque ea quæ patrasti, scilicet cædes, urbium incendia, cæterasque vastationes, et ad bona pacis advertas, scribe ad eos qui a Deo tenent imperium populique curam; et, si videtur, locum indica in quem convenient qui de pace consulent.

φρονεῖς ἀληθῶς, γράφε πρὸς τοὺς λαβόντας παρὰ Θεοῦ καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· καὶ εἴ γε τοῦτο δοκεῖ, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ συναφθῆσονται οἱ τὰ τῆς εἰρήνης συνθησόμενοι.

Et si tu, ipse, convenire velis, declara. Et ego humilis, etsi senex, ac debilis, nihilominus ad te congregiar cum proceribus quos nostri amantes Christum imperatoris delegabunt. Sic age, si vere, bella et cædes oderis, si pacis desiderio teneari. Sin contra quæ scribis non viri vere solliciti sunt, neque pacem appetentis, sed vanæ allegationes et verba ad jocum expressa, potius est in silentio manere, nec talia scribere, neque nos ad vana vanis scriptis rescribenda provocare. Cæterum te validum Christus Deus noster custodiat, eoque

(1) Deerant verba a τοῦτο ad παραδεδώκασι in exemplari quo usus fuit Baronius. Num hæc item sunt addita a librario Græco ut damnatus a Ro-

Ἐλύμα τοῦ μάγου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἱμζύρωμεν, ἐπειδὴ μόνον ἔδοξεν ὁ ταλαίπωρος ἐκείνος πρὸς ἐναντιότητα φέρεσθαι τοῦ Ἀποστόλου. Ταῦτα οὖν ἐνθυμήθητι, τέκνον ἡμῶν, καὶ πάλιν φημί, καὶ φρίκην καὶ φόβον ἀναλαβοῦ εἰς τὸ καθὼς ἡμᾶς, οὕτω καὶ τοῦ Πάπα τὴν διδασκαλίαν παραλογίσασθαι· μάλιστα ὅτι καὶ αὐτὸς σὺ ὡς γε μανθά-

νομεν περὶ πολλοῦ ποιῆ τοῦ τιμᾶν τοὺς ἁγίους καὶ κορυφαίους τῶν μαθητῶν, οὓς εἰ ἀληθῶς τιμᾶς, πάντως οὐκ ἀξιμάσεις τὸν ἐν τῷ θρόνῳ τούτων καθήμενον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν γράφομεν περὶ τῶν Ῥωμαίων ἕνεκα τῆς πρὸς σὲ ἀποστολῆς. Γνωρίζομεν δὲ σοὶ καὶ τοῦτο, ὅτι χάριτι Θεοῦ τὰ ἐνταῦθα καταλαβόντες, εἴ τι σκάνδαλον ἐκ τοῦ τετάρτου γάμου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συμβέβηκε, τοῦτο μετὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος τῷ ἀναθέματι παραδεδώκασι (1), καὶ πάντα ὅσα ἐδεῖτο θεραπείας, ἔτυχς τῆς ὀφειλομένης ἰάσεως, καὶ λοιπὸν κοινῇ τοῖς ἀχράντοις ὑπηρετήσαμεν μυστηρίοις, καὶ τῆς κοινωνίας αὐτῶν μετέσχομεν καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, καὶ γέγονε λοιπὸν ἡ Ῥωμαίων καὶ ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησία μιᾶς συμπνοίας καὶ ὁμονοίας. Ἐγράψαμεν οὖν καὶ περὶ τούτου, τοῦ μὲν ἵνα καὶ αὐτὸς χαίρειν ἔχης, ὡσπερ καὶ ἡμεῖς, ἐπὶ τῇ καταστάσει τῶν ἐκκλησιῶν. Οἶδὲ γὰρ ὅτι περ εἰ καὶ ὁ Σατανᾶς τὰ ἄλλα κακῶς διέβηκε μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, ἀλλ' ὅμως ὡς τοῦ Χριστοῦ λατρευτῆς, χαίρεις ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας (2).

Ἐκεῖνο δὲ θαυμάζω, τέκνον ἡμῶν, πῶς, τοσαύτη συνέσει διαπρέπων, πρᾶγμα ποιεῖς ἀνάξιον τῆς σῆς συνέσεως. Δεχόμενος γὰρ γράμμα παρὰ τῶν λαχόντων ἐκ Θεοῦ βασιλεύειν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, ἀντιγράφεις οὐ πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ πρὸς τὴν σύγχλητον, ἧ καὶ παράδοξον ἀκούσαι καὶ ἀπρεπῆς, καὶ σὲ εἰς μέμψιν ἐμβάλλον. Τίς γὰρ ποτε τῶν πάντων ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ λαχόντος ἄρχειν γράμμα δεχόμενος, ἐκείνον μὲν καταλείπει, γράφει δὲ πρὸς τοὺς ὑπὸ χεῖρα τελοῦντας; Τίς ποτε, τὸν δεσπότην ἀφείς, ὃς κύριος ὑπάρχει περὶ τῶν λεγομένων καὶ κατανεύειν καὶ μὴ, τοῖς δούλοις διαλέγεται, καὶ παρ' ἐκείνων ἀξιοῖ γνώμην λαμβάνειν; Ποῦ τοῦτο γινόμενον ἤκουσας ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις; Οὐ γέγονε μέχρι καὶ νῦν οὐδαμοῦ τὸ παράλογον τοῦτο, οὐδ' ἔστιν ὃς, τοῦτο ἀκούσας, οὐχὶ πολλὴν κατάγνωσιν κατὰ τοῦ τοιαῦτα φρονοῦντος ποιήσεται. Κατάλιπε οὖν, τέκνον ἡμῶν, τὴν τοιαύτην ἐπίνοιαν· οὐ γὰρ ἐστὶ σπουδαζόντων, ἀλλὰ παιζόντων. Καὶ σὺ οὖν, εἴ γε λαβὼν θεόθεν διάνοιαν εἰς κατάγνωσιν ἤλθες καὶ μεταμέλειαν τῶν παρὰ σοῦ γενομένων, τῶν φόνων, τῶν πυρπολήσεων, τῆς ἄλλης ἐρημώσεως, καὶ τὰ τῆς εἰρήνης

Καὶ εἰ μὲν αὐτὸς βούλει διὰ σεαυτοῦ παραγενέσθαι, καὶ τοῦτο ποιήσον δῆλον· ὥστε καὶ ἐμὴν ταπεινότητα, εἰ καὶ γέρων καὶ ἀσθενῆς, ἀλλ' ὅμως ὑπεριδεῖν τούτων καὶ πρὸς σὲ παραγενέσθαι, μεθ' ὧν ἂν δοκιμάσωσι προκρίτων τῆς πολιτείας οἱ φιλόχριστοι βασιλεῖς ἡμῶν. Τοῦτο ποιήσον, εἰ ἀληθῶς μεμίσηκας πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς, καὶ τῆς εἰρήνης ἐν ἐπιθυμίᾳ κατέστης. Εἰ δ' ἄ γράφεις οὐκ ἐστὶ σπουδαζόντος, οὐδὲ τὴν εἰρήνην ἐπιζητοῦντος, ἀλλὰ προφάσεις καὶ λόγοι παιδιᾶ μεμιγμένοι, κρεῖττόν ἐστι σιωπῆν κτήσασθαι, καὶ μῆτε γράφειν

mana quoque Ecclesia quartas nuptias falso affirmaret?

(2) Hactenus apud Baronium.

τοιαῦτα, μήτε ἀντὶ ματαιολογίας παρ' ὑμῶν γρα-
φόμενης, ἀντιγράφεσθαι σοι ματαιολογίας ἐπιζητεῖν.
Τὰ δ' ἄλλα ἐρρωμένον σε διαφυλάξει Χριστὸς ὁ Θεὸς
ἡμῶν, πλέον ἐπεκτείνων τὴν χεῖρα εἰς βοήθειαν τοῦ
καλῶς τὸν βίον περάσαι καὶ ἀκατακρίτως, ὅσῳ
πλέον ὑμῖν τὸ φορτίον τῶν κοσμιῶν πραγμάτων
ἐπέθηκε, καὶ μὴ συγχωρήσει τῷ τούτων βάρει τοῦ νοῦ
πράγματα ἐξενεχθῆναι, ὅπερ ὡς τὰ πολλὰ συμβαίνει
τῶν καὶ ἐξουσίαν ἐγκεχειρισμένοις.

ΚΘ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐσιωπήσαμεν, τέκνον ἡμῶν πεποθημένον, χρόνον
ἱκανόν, καὶ συνεστάλημεν τοῦ πρὸς ὑμᾶς γράφειν,
τοῦτο μὲν βαρεῖα πιεζόμενοι θλίψει, ὅτι ἐκ τῶν
συχῶν γραμμάτων, ὧν προεγράψαμεν οὐδεμίαν
εἶδομεν ὠφέλειαν ἀπαντήσασαν, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς
τὴν τοῦ Θεοῦ τὸν τῆς εἰρήνης αἷτιον καὶ χορηγὸν τὰς
ταπεινὰς ἡμῶν δεήσεις ἀνατεθεικότες καὶ πρὸς
μόνην τὴν παρ' ἐκείνου ἀφορῶντες εὐμένειαν; καὶ
τὴν σωτηριώδη πρόνοιαν, ἥτις ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ, ὅσον
ἐπὶ τῇ τοῦ κόσμου θεραπεύεται εἰρήνῃ. Νῦν δὲ,
τέκνον ἡμῶν, ἐπειδὴ ὡσπερ τὸ πολὺ βᾶρος ἐκεῖνο
τῆς θλίψεως ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν ἀπογεγεννημένον
ἠσθόμεθα, καὶ πρὸς ἐλπίδας ἀγαθὰς κατέστημεν,
καὶ εἴη μὴ διαψευσθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀνωθεν εὐδοκίας
τοῦτο προμηθευμένης, πάλιν ἐπὶ τὸ γράφειν πρὸς
τὴν ὑμῶν μεγαλόδοξον ὠρμήσαμεν τιμιότητα, τέκνον
ἡμῶν, υἱέ μου ἀγαπητέ· ἀγαπῶμεν γὰρ σε, καὶ σὺ
τὸν πατέρα οὐκ ἀγαπᾷς· εἰ γὰρ ἠγάπας, ἤκουσας
ἂν παραινέσεως πατρικῆς. Ἀλλὰ, τέκνον μου ἡγα-
πημένον, μέχρι τίνος οὕτω διαχεισόμεθα, λυποῦντες
μὲν Θεόν, ἐφ' οἷς ὄλεθρον προξενούμεν τῇ ἀγίᾳ τοῦ-
του κληρονομίᾳ, εἰς δυνειδὸς δὲ ἑαυτῶν, ὅτι χρόνον
μολύνονται, οὐκ ἐννοήσαμεν τὸ φοβερὸν κριτήριον τοῦ Θεοῦ;

Οἶδα ἔτι, ἐὰν βούλη, οὐδενὸς τῶν ἐπὶ φρονήσει
διαβρωμένων τὸ τοῦ Χριστοῦ γινώσκεις κατάκριμα.
Ἔως πότε προστίθεμεν κακὰ τοῖς κακοῖς; Ἔως
τίνος παραχωρήσομεν κατορχεισθαι τῷ διαδόλῳ
ταῖς τῶν Χριστιανῶν κατ' ἀλλήλων σφαγαῖς; Ἐνθυ-
μήθητι, τέκνον ἡμῶν, ὅτι τάχα καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν
ὁ χρόνος παρήλασε, καὶ ἴσως οὐ μακρὰ προθεσμία
τοῦ διαλυθῆναι τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος. Εἴτα
μετὰ ποίας ἀπαίρομεν συνειδήσεως ἐκ τῆς παρού-
σης ζωῆς, ἐὰν τοῦτο συμβῇ οἷα τὰ ἀνθρώπινα; Κἂν
ἐλπίδες ἀπατῶσι πολλάκις μάταιαι, ὅτι προσμενοῦ-
μεν ἐπὶ πλεῖον τῇ παρούσῃ ζωῇ· τί ἐροῦμεν τότε;
Τί διανοηθῶμεν, ὅτε στενὸς ὁ καιρὸς, καὶ οἱ τὴν
ψυχὴν ἀπαιτοῦντες ἄγγελοι ἐφυστήκασιν, ὅτι οὐ
μόνον ζῶντες ἐπράξαμεν, οἷα ἐπράξαμεν; Οἶδας
δὲ πάντως οἷα ἐπράχθη, ὅση Βουλγάρων καὶ Ῥω-
μαίων ἀπώλεια, τῶν υλαθηθέντων Θεῷ διὰ τοῦ
βαπτίσματος· ἥση τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ ἐρημία,
καὶ τῆς ἐκείνου δόξολογίας καὶ τῶν τελουμένων μυ-
στηρίων εἰς ἀποκάθαρσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οἱμοί
τῶν ἐμῶν παθῶν τὸ βαρύτερον, ἀφανισμὸς καὶ ἀπό-
παυσις. Ἀναλογίζου μοι τῶν μοναστηρίων τὴν
ἀπώλειαν, τῶν ἐπισκοπείων τὴν ἐξολόθρευσιν, τῶν

A magis extendat; succurrendi causa, manu, quo
gravius mundanorum negotiorum onus imposuit,
neque permittat vim tui animi isto onere flecti,
sicque ad indecora deferri, quod sæpius accidit
illis qui imperiis præsent, et quibus in hoc mundo
potestas auctoritasque suere commissæ.

χλασθῆναι τὸ ἔντονον, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἀπρεπῆ
τοῖς τὰς ἀρχὰς διέπουσι, καὶ δυναστείαν κοσμι-

XXIX. Eidem.

Satis siluimus, o filii desiderate, et a scribendo
abstinuimus, gravius dolentes quod ex frequen-
tibus quas ad te scripsimus litteris nullam
procedere utilitatem videremus, simulque ad Fi-
lium Dei, pacis auctorem et magistrum humiliter
nostras preces extollentes respectu solo illius
benevolentiae, salutarisque providentiae, quæ ni-
hil æque ac pacem mundi curat. Nunc autem,
o filii, quoniam majorem gravis oneris partem
evanuisse sentimus, et ad spem bonam redimus,
utinam in errorem, cœlesti benignitate adjuvante,
non simus inducti! Denuo ad magnificentum tuum
honorem scribere suscipimus, o filii, filii mi dilecte.
Te enim diligimus, qui patrem non diligis. Si enim
diligeres, paternas adhortationes audivisses. Sed,
si mi dilecte, quousque tales erimus, Deum con-
tristantes malis, quibus perniciem, cum nostro de-
decore, sanctæ ejus hæreditati afferimus? Nos enim,
quanto ex tempore Christiani sese mutuis cædi-
bus sædant, ne judicium quidem Dei metuendum
recogitavimus.

ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς κατ' ἀλλήλων σφαγαῖς Χριστιανοὶ

Concedo, si velis, te ullum ex consiliis quæ circa
conscientiam tuam volutantur a supremo iudice
improbari ignoravisse. Sed quousque malis mala
congeremus? Quousque diabolo dabimus mutuis
Christianorum cædibus exsultare? Recogita, o filii,
tempus vitæ nostræ celeriter effluere, ac non mul-
tum abesse diem quo statutum est animam nostram
corpus relinquare. — Et tunc quali conscientia
ex hac vita cedemus, si res, ut solet, accidat,
quanquam vana spe illudamur, nos dies longos
vitæ habituros? Quid dicemus, quid mente volve-
mus, cum nos hora stringet, angelique animam
repositas (non modo quæ viventes fecerimus
exquirent, sed qualia)? Sed non te fugit qualia
facta fuerint, quanta Romanorum et Bulgarorum
interemptio, quos Deus per baptismum adoptaverat,
quæ ecclesiarum vastatio, hymni ipsum glori-
ficantes suppressi, mysteriaque jam non in pecca-
torum nostrorum remissionem celebrata. Supputa
mecum monasteria destructa, episcopales domos
eversas, desolatasque alias, quotquot in regione
stabant, ecclesias, atque extinctum cultum, qui
in illis ad gloriam Dei fuerat institutus. Alia præ-

termitto, scilicet virginum stuprationem, debitam monachis amotam reverentiam, sacrumque sacerdotum Dei ordinem captivitate, ut solet, humanæ institutionis instar, in contemptionem dejectum : Quæ omnia scandala quasi non satis fuissent ad contristandum Christum Deum nostrum, etiam, te mortuo, sine spe reparationis persistent. Juventus jam tua evasit : atqui ipsis juvenibus spes vendi incerta. Sed, cum, juventute elapsa, ad sexagesimum annum accedimus, tu enim accedis, aut saltem non multum ab eo distas, quid est reputandum? Ad septuagesimum rari perveniunt; nam sæpissime videmus humanum genus citra vitæ terminos finire.

πλησάζεις ἢ οὐ πολὺ πόρρω ἀφέστηκας, τί δεῖ λογίζεσθαι; Πρὸς γὰρ τὴν ἑβδομηχοστὸν σπάνιοι τῶν ἀνθρώπων ἀναβαίνουσιν, ὡς ἐπὶ πλείστον δὲ ὀρώμεν τὸ ἀνθρώπινον γένος κάτωθεν τούτου τὴν ζωὴν καταστρέφον.

Quid tibi prodest in istam descendere perniciem belli Romanos inter et Bulgaros perstantis? Quid aliud eveniet, nisi nos non modo propter ea quæ male, dum viveremus, fecerimus, apud supernum Dei judicium in causam simus venturi, sed etiam propter ea quæ alii post mortem nostram patraverint pœnas simus daturi. Itaque, filii mi, quasi præsens ante te, osculor os tuum, oculus et totum te; amplector genua, deprecans ut anima tua benignissima, quoniam rerum nequitia illam e peculiari natura excussit, ad pacem sese inclinet. Satis sint quæ jam funesta acciderunt; cessent Christianorum bella et cædes; neque relinquant miserandum execrandumque monumentum, quale Simeon ille, qui ex genere omni prudentiæ, judicii virtutisque laude perclarus, et quasi lux gentis Bulgaræ, pacem conculcavit, quæ ab ipsius patre icta fuerat, foederaque, juramenta, et quodcumque pactum cum Romanis violavit, sic crudelior hostis factus quam majores qui Christum Deum nostrum non noscebant. Non modo talis visus est, dum viveret, sed etiam post mortem bellum implacabile reliquit, strictis Romanorum et Bulgarorum gladiis stragisque cruorem stillantibus gavisus.

Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν οὐκ ἐγνώρισαν. Καὶ οὐ καὶ μετὰ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ἄσπονδον κατέλιπε καὶ Βουλγάρων τοῦ τῆς σφαγῆς αἵματος ἀποστάζειν ἠγάπησα.

Ista tibi scripsi, o filii, lamentans dolensque, et super me, quia longior senectus mea rerum tam miserandarum fuit testis, et super te ac Romanos, propter ea quæ invicem bellantes patimini, et propter æternitatem, in qua nunquam cessaturis pœnis afficiemini, quippe qui pro nihilo habueritis Christi Dei nostri sanguinem, per quem salvi, et ejus populus facti sumus. Attamen nostri imperatores a Deo coronati, ut sæpe, ita et nunc pacem invocant, omnique modo mala a majoribus illata levare strenue enituntur. Quamobrem et nunc homines miserunt, qui de pace vobiscum colloquantur. Tuum igitur est tuæque perfectis-

ἄλλων ὄσαι κατὰ χώρας ὑπῆρχον ἐκκλησίαι, καὶ τῆς ἐν αὐταῖς γινομένης εἰς ὀξὺν Θεοῦ λατρείας τὴν ἐξερήμωσιν. Ἐὼ τὰ ἄλλα, τὴν φθορὰν τῶν παρθένων, τῆς ὀφειλομένης μονάζουσιν εὐλαβείας τὴν ἐκπτώσιν, τῶν ἱερέων τοῦ Θεοῦ τὴν, ὡς εἰκὸς διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, οἷα τὰ ἀνθρώπινα, τῆς ἱερατικῆς τάξεως καταφρόνησιν· καὶ τούτων πάντων, ὡς περ οὐχ ἱκανῶν ὑπαρχόντων εἰς θλίψιν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, πάλιν μετὰ τὴν σὴν ἀπιστίωσιν ὑπὸ σοῦ καταλιμπανομένων σκανδάλων ἀνιάτων καὶ ἀθεραπεύτων. Ἴδὴ τὴν νεότητά ὑπερήλασας· ἀπιστος μὲν γὰρ νεότητι τὴν παραμένειν τῷ βίῳ ἢ ἐλπίς· ὀπίσθε δὲ τὴν νεότητά ὑπερβῶμεν, καὶ μάλιστα πρὸς ἐξ-

Β ἠχοστὸν καταστήσωμεν ἔτος, ὅτι καὶ σὺ τυχὸν ἢ λογίζεσθαι; Πρὸς γὰρ τὴν ἑβδομηχοστὸν σπάνιοι τῶν ἀνθρώπων ἀναβαίνουσιν, ὡς ἐπὶ πλείστον δὲ ὀρώμεν τὸ ἀνθρώπινον γένος κάτωθεν τούτου τὴν ζωὴν καταστρέφον.

Τίς οὖν ὠφέλεια ἐν τῷ σε καταβῆναι εἰς διαφθορὰν τοῦ κατ' ἀλλήλων πολέμου Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων τῆς παραμονῆς; Τί ἄλλο ἢ τὸ μὴ μόνον ἐν τῇ ζωῇ ἡμῶν τῶν κακῶς γεγενημένων ἐν τῷ ἐκεῖθεν τοῦ Θεοῦ κριτηρίῳ τὰς δίκας ὑποσχεῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν μετὰ θάνατον ἄλλοις πραττομένων ἡμᾶς ὑποστήναι τὴν κόλασιν; Διὰ τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, οἷα παρῶν προσηύεσσομαι, καταφιλῶ τὸ στέμα, τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πᾶν ἄλλο μέλος· ἐφάπτομαι τῶν γονάτων καὶ δυσωπῶ ἐπικαμφθῆναι τὴν σὴν ἡμερωτάτην ψυχῆν, εἰ καὶ πραγμάτων κακία ταύτην ἐξέστησε τοῦ οἰκείου αὐτῆς ἰδιώματος, πρὸς τὴν εἰρήνην· ἀρκεσθῆναι τοῖς ἤδη γεγενημένοις ὀλεθροῖς πράγμασιν, ἀπολήξαι τοὺς κατ' ἀλλήλων τῶν Χριστιανῶν πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς, μηδὲ καταλιπεῖν μνημόσυνον ἐλεεινὸν καὶ κατάρας ἄξιον, ὅτι Συμεῶν ἐκεῖνος ὁ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γενεάν ὄσα γε τὰ ἐκ φρονήσεως, τὰ ἐκ ὀρθῆς κρίσεως, τὰ ἐκ παντὸς εἶδους ἀρετῆς γενόμενος ὑπερθαύματος, καὶ οἶον φωστὴρ τοῦ Βουλγάρων γένους, οὕτως καταπάτησε τὴν εἰρήνην τὴν ὑπὸ τοῦ οἰκείου πατρὸς γενομένην, ἠθέτησεν οἰκεία σύμφωνα καὶ ὄρκους καὶ συμβάσεις πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ γέγονε πόλεμος ἀπηνέστερος τῶν προπατόρων αὐτοῦ, οἱ τὴν μόνον ἐν τοῖς ζῶσιν ὑπάρχων τοιοῦτος ὤφθη, ἀλλὰ πόλεμον, καὶ τὴν κατ' ἀλλήλων μάχαιραν Ῥωμαίων ἠγάπησα.

Δ Ταῦτά σοι ἔγραψα, τέκνον ἡμῶν, θρηγῶν καὶ ὀδυρόμενος πρῶτον μὲν ἑμαυτὸν, ὅτι μέχρι τοσούτου παρέτεινε τὸ ἐμὸν ἔθλιον γῆρας, καὶ τοιούτων ἐλεεινῶν πραγμάτων ἐγενόμην ἐν ἱστορίᾳ· θρηγῶν δὲ καὶ ὑμᾶς, καὶ δὴ καὶ τὸ Ῥωμαίων γένος, ὧν ἕνεκα καὶ νῦν κατ' ἀλλήλων κινούμενοι πάσχετε, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅτε τὰ πάθη οὐκ ἔχει ἀπόπausιν, πικραῖς ὑποβληθήσεσθε τιμωρίαις, ὡς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, δι' οὗ ἠγοράσθημεν, καὶ λαθὲ αὐτοῦ γεγενήμεθα, εἰς οὐδὲν λογίζόμενοι. Πλὴν οἱ θεοστεφεῖς ἡμῶν βασιλεῖς, καθὼς πολλάκις, οὕτω καὶ νῦν τὴν εἰρήνην ἐπιζητοῦσι, καὶ παντὶ τρόπῳ τὰ ἐκ τῶν προλαβόντων ἀνθρώπων

παρακολουθήσαντα σφάλματα θεραπευθῆναι σπουδάζουσι. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἀπέστειλαν ἀνθρώπους, οἱ περὶ τῆς εἰρήνης ὑμῖν συλλαλήσουσι· καὶ ἔστι σὸν καὶ τῆς σῆς τελειοτάτης συνέσεως εἰς τὰς προπύσας συμβάσεις καὶ Θεῷ εὐαρέστους, καὶ κοινῶς συμφερούσας Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάροις συνελθεῖν· ἵνα καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ τῶν σκανδάλων καὶ τῶν πολέμων αἷτιος καταισχυθῆ, καὶ ὡς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐδράβυσσε Θεὸς τὴν εἰρήνην μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων, πάλιν ἔχητε τὴν εἰρήνην. Καὶ ὑμεῖς μὲν ὡς τέκνα τοὺς πατέρας ἐπιγινώσκετε, παρ' ὧν ἐδέξασθε καὶ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος τὴν χάριν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὡς πατέρες τὰ οἰκεία ἐν Χριστῷ τέκνα τοὺς Βουλγάρους ἐπιγινώσκωσι, καὶ Θεὸς ἐπὶ τούτοις δοξάζεται, καὶ τὰ τοῦ κοινοῦ βίου καὶ τῆς ζωῆς πράγματα Ῥωμαίοις καὶ Βουλγάροις πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀποκαταστῆ εὐκληρίαν τε καὶ ἀπόλαυσιν.

Ἐπὶ τούτοις ἐκείνο προτιθέμεν, ὡς ἀνάξια ποιεῖς τῆς σῆς μεγαλοδόξου ἀρχῆς, ὕβρεις γράφων καὶ παραλογισμῶν ῥήματα ἀντὶ τῶν εἰς σὲ γραφομένων φιλικῶν γραμμάτων καὶ τιμώντων τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εἰς εἰρήνην προκαλουμένου σε βασιλέως. Οἴμαι γάρ, τέκνον ἡμῶν, ὡς οὐκ ἀγνοεῖς, ὅτι, εἰ καὶ ἄλλο φρόνημα τῶν ταπεινῶν καὶ χυδαίων ἀνθρώπων, αἱ ὕβρεις ἀνθρώπων εἰσὶν εὐτελῶν καὶ φρονήματος ἀπεβρίμμένων· ἀρχῆς δὲ οἱ λαβόντες παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀνάθασιν, ἐν συναισθάνωνται τῆς ἑαυτῶν δόξης, οὐδέποτε καταβαίνουσιν. Ὅρας, τέκνον ἡμῶν, τὴν ἡμετέραν πρὸς σὲ ἀγάπην, ὅτι καὶ ἐν τούτοις, τῆς σῆς φροντίζοντες δόξης, ὡς πατέρες ἐπανορθούμεθα τὰ, οὐκ οἶδα πῶς, ἐπακολουθοῦν σοι πταίσμα, καὶ τὴν σὴν κατευτελίζον μεγαλόδοξον ὑπεροχὴν. Γράψε καὶ περὶ τῶν προκειμένων πραγμάτων οἷα δεῖ γράφειν ἄνθρωπον δεδοξασμένον, ἐπιζητῶν τὴν κατάστασιν, ἐπιζητῶν τὸ συμφέρον, ἐπιζητῶν τὴν εἰρήνην, ὡς παρὰ Θεοῦ λαθὼν τὸ ἀρχειν, ὡς Χριστιανὸς, ὡς μέλλων τῷ φοδερῷ τοῦ Θεοῦ κριτηρίῳ παραστῆναι, καὶ λόγον ἀποδώσειν ὑπὲρ τῆς σῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς τῶν ὑποχειρίων διοικήσεως καὶ σωτηρίας. Καὶ μὴ γράφῃς εἰρωνείας, μηδὲ ὕβρεις καὶ ἀτιμίας, αἵτινες οὐκ ἀτιμάζουσιν ἐκείνους πρὸς οὓς γράφεις, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, οὐκ ἠθελὸν εἰπεῖν αἰδοῖ τῆς πρὸς σὲ ἀγάπης, ἀλλ' ὁμῶς ὑπὸ τῆς ἀληθείας κινούμενος λέγει, κατὰ γνώμην ἐπαναστρέφουσιν.

Α'. Τῷ αὐτῷ.

Μὴ δεξάμενοι γράμμα παρὰ σοῦ, τέκνον ἡμῶν, αὐτοὶ γράφομεν ὑπὸ τῆς πολλάκις κινήσεως αἰτίας ἡμᾶς πρότερον, καὶ νῦν γράφειν κεκινήμενοι· αὕτη δὲ ἔστι τῆς μακαρίας καὶ ποθεινῆς εἰρήνης ἡ ἐπιζητήσις, ἣν ἀποσυλήσας ὁ ἀρχαῖος τῶν ἀνθρώπων ἐχθρὸς ἡ διάβολος, μεγίστων μὲν ἀγαθῶν ἐζημίωσε τὸ Βουλγάρων γένος καὶ Ῥωμαίων, πολὺ δὲ ἀλγῆμα τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν ἐνεποίησε, τὰ δὲ ἐκείνου ποίμνια εἰς τὸν κατ' ἀλλήλιον βλεθρον ὀρμηθεῖν παρεσκευασάμενος. Ὑπὲρ τούτου πολλάκις ἐγράψαμεν, καὶ νῦν γράφομεν δυσωποῦντες· καὶ μάλιστα τοὺς σοὺς γλυκεῖς λόγους ἐν τοῖς ὧσιν ἡμῶν ἔχοντες, καὶ τούτους καθ' ἑκάστην μελετῶντες, ὅσους τε πρὸς ἡμᾶς ἡ σὴ φρονίμη ἐδέξατο γλῶσσα, καὶ ὅσους πρὸς τὸν φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα, ὃν οἶδα βεβαίως ὅτι

A simæ prudentiæ quæcumque sunt convenientia, Deo jucunda, utiliaque Romanis una et Bulgaris, inire: ita ut Satanam, scandalorum et bellorum auctorem, ignominia afficientes, istam quam ab origine Deus composuerat denuo habeatis, vosque Romanos, ut filii, patres agnoscat, a quibus gratiam baptismatis accepistis; Romani autem, ut patres, Bulgaros suos in Christo filios agnoscant; Deus in istis glorificetur; resque vitæ communis Romanis simul ac Bulgaris in prisca felicitate veterique jucunditate restituantur.

B Hoc unum addemus, scilicet te gloriosa dignitate tua indigna fecisse, cum verbis contumeliosis ac subdolis respondisti ad litteras amicitiam exprimentes, et dignitati tunc inservientes, quas tibi imperator Christo fidelis pacem precans scripsit. Existimo enim, o fili, te non ignorare, licet aliter miserandus vulgus sentiat, homines solummodo abjectos sensuque carentes ad contumelias se vertere; ad quas contra nunquam descendunt qui summum imperium tenent, si propriæ gloriæ sensum habeant. Vides, fili mi, meum erga te amorem, et quod ita in istis gloriæ tuæ curam habeo, ut quasi pater te jam cadentem quoquo modo erigam, ne, cadendo gloriosa tua dignitas in opprobrium veniat. De præsentibus rebus scribe, qualia honoribus decoratus, restaurationem rerum utilitatemque ac pacem exoptans, debet scribere, ut qui a Deo imperium acceperis, ut qui Christianus in formidandum Dei iudicium sis venturus, rationemque potestatis, ac subditorum gubernationis et salutis redditurus. Ne scribas cavillationes, neque contumeliosa aut probrosa, quæ non modo illorum ad quos scribis honorem male afficiunt, sed etiam, licet me dicere prohibeat respectus mei in te amoris, veritate tamen motus dicam, in tuam condemnationem vertuntur.

XXX. Eidem.

D Quoniam a te, o fili, non accepi litteras, ipse eadem, quæ moverat me, causa et nunc motus scribo scilicet felicis ac desiderabilis pacis studio, quam tollens antiquus hominum inimicus diabolus, magno honorum detrimento Bulgaros et Romanos, magno dolore Christum Deum nostrum affecit, omnibus ejus suadendo ut in mutuam perniciem contenderent. Qua de re sæpius scripsi et nunc supplex scribo, perceptis etiam nunc aure gratis tuis sermonibus, quos continuo meditor, quotquot lingua prudens tua non solum ad nos, sed ad imperatorem nostrum Deum amantem protulit, quem scio a te, ex quo illum vidisti illiusque benignitatem expertus es fuisse amatum et nunc amari. Etenim, fili mi, pacem ei promisisti et eadium finem

bellorumque, et quæcunque misera ex bellis oriuntur, atque iterum in priscam felicitatem Romanos et Bulgaros redintegrandos. Imo, priusquam cum nostro Christiano imperatore convenires, ad me indignum e Bulgaria scripseras te rebus presentibus incumbere, pacem fieri volens, cessareque, Deo adjuvante, bella et arma quæ Christiani alii in alios movebant.

Ἐφης ταπεινώσιν ἐκ Βουλγαρίας τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν, εἰρήνην γενέσθαι βουλόμενος, καὶ ἀποπαῦσαι σὺν Θεῷ τὴν κατ' ἀλλήλων τῶν Χριστιανῶν μάχην καὶ τῶν ὀπλῶν τὴν κίνησιν.

Harum rerum indelibilem memoriam in corde habentes, noscentesque tuam veritatis reverentiam, præsentibus scripsimus litteras, ut jam supplicavimus et nunc supplicantes. Præbe, o illi, linem verborum gloria tua dignum; promissa adimple, ut Deus glorificetur, nomen tuum immortalis apud posteros fiat; grexque Christi duplex, Bulgari scilicet ac Romani, perniciosam spiritualem et corporalem effugiens corporalem requiem cum spirituali salute obtineat. Minime enim te fugit Bulgaros et Romanos non modo corporalem vitam miserissimam habere, sed etiam, heu mihi infortunato! spirituali vita privari. Eam, fili mi, exstinguamus iræ flammam, quam sive scelestus diabolus, sive homines sensu carentes suscitaverunt. Ego et vidi animantia aliquando ira mota, alia in alia irruere et certare, quæ brevi iram furoribusque sedabant et ad pacem revertebantur. Cum autem animalia ratione carentia iram continere, eique finem imponere sciant, et ad pacem convertantur, num homines, quos ratio regit, qui unum Deum confitentur, uno Christi Dei nostri nomine appellantur, quoniam arma in invicem moverint, semper movebunt, mutuis cædibus sine fine gloriantes, nunquam ratione quid sit ipsis utile existimabunt, neque aliquando, licet tardius sanguini parcent! Istudne natura humana dignum, ad imaginem Dei formata, cui ratio peculiare decus? Sed quid longiorem epistolam facio? Satis sunt quæ scripta sunt. Ex Deo enim confido res ita futuras, ut dixisti loquens ad humilitatem meam et ad nostrum imperatorem Deo amatum, fratremque tibi dilectum et pro talibus meritis longos tibi a Deo exposcimus felicitatem in hac vita, et in futura illius hereditatem gloriæ, quæ cunctos homines Deo gratos manet.

Ἀφ' οὗ ἐθεάσω, καὶ πείρων τῆς ἐκείνου ἀγαθότητος ἔλαβες, ἐπόθησας καὶ ποθείς. Καὶ γὰρ καὶ πρὸς ἐκεῖνον, τέκνον ἡμῶν, ἐπαγγελίας παρέσχες εἰρήνης, καὶ ὅτι λήξουσιν αἱ σφαγαὶ, καὶ οἱ πόλεμοι, καὶ τὰ ἐκ τούτων δυστυχῆ πράγματα, καὶ πάλιν εἰς τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι καταστήσονται. Ἄλλὰ καὶ πρὸ τῆς συντυχίας τῆς πρὸς τὸν φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα, πρὸς τὴν ἡμῶν

Τούτων ἔχοντες τὴν μνήμην ἀνεπίληστον ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, καὶ γινώσκοντες τὴν παρὰ σοῦ τιμωμένην ἀλήθειαν, τὸ παρὸν ἐγράψαμεν γράμμα, οἷς πολλάκις ἰκετεύσαμεν, καὶ νῦν ἰκετεύοντες. Δεῖξον, τέκνον ἡμῶν, τῶν σῶν ῥημάτων τὸ τέλος ἐπάξιον τῆς προσηκούσης σοι δόξης· πλήρωσον τὰς ὑποσχέσεις, ἵνα καὶ Θεὸς δοξασθῆ, καὶ τὸ σὸν ὄνομα γεννηται ἀείμνηστον καὶ ἐν ταῖς ἑπειτα γενεαῖς, καὶ ἀμφοτέρω τὰ ποιμνία τοῦ Χριστοῦ, λέγω δὴ τὸ τε Βουλγάρων ἔθνος καὶ τὸ Ῥωμαίων γένος, ἀπαλλαγῶσι ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ ὀλέθρου, καὶ ἀπολαύσωσι καὶ σωματικῆς ἀνέσεως, καὶ ψυχικῆς σωτηρίας. Οἶδε γὰρ ἡ σὴ μεγάλη σύνεσις, ὅτι οὐ μόνον τὴν σωματικὴν ζωὴν ἐλεεινῶς ζημιοῦνται Ῥωμαῖοι καὶ Βούλγαροι ἀλλήλους ἀποσφάζοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς, οἷμοι τῷ ἀλλοίῳ, ἀποστερίαχονται. Ναί, τέκνον μου, σδέσωμεν τοῦ θυμοῦ τὴν φλόγα, ἣν εἴτε πονηρὸς δαίμων, εἴτε ἄνθρωποι ἀνέφλεξαν ἄφρονες. Ἐγὼ καὶ ἀλόγων γένη ἐθεασάμην ποτὲ ὑπὸ θυμοῦ κινήθοντα, καὶ κατ' ἀλλήλων ὀρμήσαντα καὶ μαχόμενα, ἀλλ' ἐπαύσαντο πάλιν τοῦ θυμοῦ καὶ τοῦ μάχεσθαι, καὶ κατέστησαν πρὸς τὸ ἡμερον. Εἶτα, τέκνον μου, τὰ μὲν ἄλογα μὴ κεκτημένα λόγον ἐπέχοντα τὸν θυμὸν, ἀλλ' ὑπὸ ἀλογίας ἀγόμενα ἐπίστανται τοῦ θυμοῦ ἀπόπαυσιν, καὶ τῆς κατ' ἀλλήλων ἀφίστανται μάχης, καὶ μεταβάλλονται πρὸς εἰρήνην· ἄνθρωποι δὲ λόγῳ κυβερνώμενοι, ἕνα Θεὸν ὁμολογοῦντες, ἐν ὀνόματι τῷ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐπιτεκνημένοι, διότι ἐφθασαν κατ' ἀλλήλων ὀπλα κινήσαι, τούτοις χρήσονται διὰ παντός, καὶ ταῖς κατ' ἀλλήλων σφαγαῖς ὡσπερ ἐντροφῶντες διατελέσουσιν, ἀλλ' οὐχὶ λογισμῶν κρινούσι· τὰ πρέποντα, καὶ ὅψε ποτε τῆς κατ' ἀλλήλων σφριγῆς ἀφέξονται.

Καὶ ποῦ τοῦτο ἄξιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ διαπλασθείσης, καὶ λόγῳ τιμημένης; Ἄλλὰ τί μακρύνω τὸ γράμμα; Ἀρκεσθῶμεν τοῖς εἰρημένοις· πέποιθα γὰρ ἐν Θεῷ, ὅτι ὡσπερ παρῶν ἐλάλησας πρὸς τὴν ἡμῶν ταπεινώσιν, καὶ πρὸς τὸν φιλόχριστον βασιλέα ἡμῶν τὸν σοὶ ποθούμενον ἀδελφόν, οὕτω καὶ γενήσεται· ἀνθ' ὧν ἐπευχόμεθά σοι μακρότητα ἡμερῶν, καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν εὐετηρίαν, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ κληρονομίᾳ δόξης τῆς ἀποκειμένης πᾶσι τοῖς τῷ Θεῷ εὐαρεστήσασιν.

XXXI. *Eidem.*

Sæpe tibi quæ existimabam et nunc existimo utilia et convenientia, scripsi. Hodie de rebus quas jam tractavi, ultimam scribo epistolam, dolore cor meum urgente propter communia mala quibus populus Dei, seu Bulgarus, seu Romanus exhauritur. Gens enim Bulgarorum vere populus Dei est, qui illos proprio sanguine redemit fratresque fecit per Spiritus sancti adoptionem, licet tu tibi populum atroxes, qui, hodie imperium habens cras da-

ΛΑ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐγραψα πολλάκις, ὡς μὲν ἐγὼ ἐνόμιζον, ἀλλὰ καὶ ἐτι νομίζω, καὶ ὠφέλιμα καὶ συμφέροντα. Γράφων νῦν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς προέγραψα, τοῦτο δὴ τὸ ἔσχατον γράμμα, ἅμα μὲν κινούμενος ὑπὸ τῆς ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ ἐγκειμένης διὰ παντός ὀδύνης χάριν τῶν κοινῶν παθῶν τῶν καταδαπανῶντων τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Βουλγάροις καὶ Ῥωμαίοις συναριθμούμενον. Ἐκείνου γὰρ ἐστὶ λαὸς ἀληθῶς καὶ τὸ Βουλγάρων γένος τοῦ ἐξαγοράσαντος αὐτοὺς ἀπὸ αἱμάτων τοῦ

ἀδελφούς ποιησαμένους διὰ τῆς υἰοθεσίας τοῦ Ἁνεύ-
ματος· εἰ καὶ τοῦτον σὸν εἶναι σὺ νομίζεις λαόν, ὁ
σήμερον ἀρχων, καὶ αὐριον ὑπὸ σκωλήκων δαπα-
νηθηζόμενος. Ἰπὲρ τούτων σὺν ὀδυνώμενος γράψω
καὶ ἔτι, ἐκ τῶν σῶν κινούμενος λόγων, οὓς ἐνταῦθα
παραγεγονότος σου ἀπὸ τῆς σῆς γλώττης αἱ ἡμέτεραι

τοιαῦτα, ὅτι κεκινήμεθα ἐκ τῆς ἰδίας χώρας ἕνεκεν τοῦ καλοῦ καὶ μεγάλου πράγματος τῆς εἰρήνης.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἰδιαζόντως ἔλεγεσ· πρὸς ἡμᾶς,
ὄτε τὸ πρῶτον ἰδίως σοι πρὸς ἑμίλιαν κατέστη-
μεν· Ἐπειτα δὲ ὄτε μετὰ τοῦ θεοστεφοῦς ἡμῶν βα-
σιλέως συνομιλήσαι γέγονε, καὶ τῶν ἐξ ἐκεῖνου φι-
λοτιμίων ἐδέχου τὴν χορηγίαν, μέμνημαι τοιαῦτά
τινα ῥήματα εἰπόντος σου, ὡς οὐκέτι τὰ τοῦ πολέμου
ἡμῖν ἐνεργηθήσεται, οὐδὲ τοῦ πρὸς ἡμεῖς ἐπιδο-
μένου ἐν τοῖς πολέμοις χιτῶνος ἡμῖν εἶσι δεήσει, καὶ
ἀλλὰ ὅσα πρὸς παντελῆ τοῦ πολέμου κατάλυσιν καὶ
τῆς εἰρήνης ἀποκατάστασιν. Ὡς ἐπὶ τοῦ συνειδότης
ἔχεις τὴν μνήμην, τότε προσεῖπες· ταῦτά με κινεῖ
πρὸς τὸ ἔσχατον τοῦτο γράμμα. Ποῦ τοίνυν, ὡς παρῶν
σοι προσφθέγγομαι, τῶν σῶν λόγων αἱ ὑποσχέσεις;
Τί γέγονεν ἡ μακαρία ἐκεῖνη ἐν ταῖς ῥήμασιν εἰρήνης,
ἧς καὶ μόνον ἡ φήμη καὶ ἐν τῇ τῶν Βουλγάρων
χώρα καὶ ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων διχθυθεῖσα, πᾶσαν
γλώσταν εἰς Θεοῦ εὐχαριστίαν ἐκίνησε; Παντὶ μὲν
ἀνθρώπῳ τρόπος ἀγαθὸς ἐν τούτῳ γνωρίζεται, ἐν
τῷ τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν· ἀρχῇ δὲ μάλιστα τῇ πρὸς
μεγαλοπρέπειαν ἐξηρημένη, οὐδὲν οὕτως ἄλλο εἰς
δόξαν συντελεῖ καὶ σεμνότητα τῆς ἀρχῆς, ὡς ἡ τῶν
λόγων ἀλήθεια, καὶ τῶν ἐπαγγελιομένων τὸ ἀδιάρητον.
Ὅρα οὖν εἰ δόξης ἀντιποιουμένῳ σοι καὶ μεγαλοπρεπείας
ἀρμόζει τὸ παλίντροπον καὶ μεταπη-
δᾶν ἐκ λόγων εἰς λόγους μῦθαμου τὸ βάσιμον καὶ ἑδραῖον
κακτημένους.

Ἐβουλόμην σοι πολλὰ τοιαῦτα γράφειν, ἀλλὰ πρὸς
μῆκος ἴσως ἐπεκτεινόμενος ὁ λόγος ὀχληρὸς δόξει,
καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνα καταλιμπάνομεν. Ἀπὸ δὲ τῶν
πρὸς ἡμᾶς ἐλέγχων καὶ ὀνειδισμῶν, οὓς κατενώ-
πιον τοῦ θεοστεφοῦς ἡμῶν βασιλέως ἐλέγχων καὶ
ὀνειδίζων καὶ τρόπον τινὰ φαυλιζων τὴν ἡμῶν
ὑπερφθέγγου ἀθλιότητα, ἐκεῖθ' ἐσοὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε
προσφθέγγομαι. Ἐλεγεσ γὰρ κατερωνευόμενος ἡμῶν,
ἐνεγκεῖν τὴν ἵππον, ὅς παρὰ τὸν πόλεμον ἀντὶ σοῦ
τὴν πληγὴν ἐδέξατο· καὶ τοῦτο προσδιατύρων ἡμᾶς
ἔλεγεσ τῆς ἡμετέρας εὐχῆς ἔργον γεγενῆσθαι· καὶ
ἡμῶν ἀπολογουμένων, ὡς οὐδὲν τοιοῦτον ἑαυτοῖς σύγ-
ισμεν, οὔτε προτροπὴν πολέμου ποιησάμενοι, οὔτε
τοιαύτην εὐξάμενοι· αὐτὸς ἀντέλεγεσ, ὡς ἡμῶν ἐπὶ
τὸν Ὀρόνον τὸν ἀρχιερατικὸν ἰδρυμένων, τὴν ἰσχυρὴν
κωλύσαι τὸν πόλεμον· εἰ δὲ μὴ, τέως τῆς ἐκκλη-
σίας ἀπελαύνειν τοὺς μὴ πειθομένους ταῖς παραι-
νήσεσι. Ταῦτα οἶδα ὅτι γνωρίσεις, καὶ βούλη, ὅτι
τῆς σῆς ἐστὶν εἰρωνεία; καὶ κατηγορίας τῆς· καθ'
ἡμῶν τὰ ῥήματα. Ἄκουε οὖν καὶ περὶ τούτων οἶα
σοι ταπεινώσαν, καὶ μετρίαις ἀκουαῖς ἀκουσον φίλου

Τί τοῦτο τὴ τῆς πληγῆς τοῦ ξίφους ἐνεχθῆναι
κατὰ τοῦ ἵππου, σὲ δὲ περισωθῆναι; Ἐγὼ ἀν-
θρώπος εἰμι, καὶ ἤδη τῷ γῆρι τὰς φρένας
ἐλαττωθεὶς, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος ὢν φρο-
νήσειωσ· κατὰ πολὺ, ἐνδεής, ὁμολογῶ γὰρ τὴν
οἰκίαν ἀσθένειαν· πλὴν τοῦτο νοῦ ἔκ τοῦ μὴ τὴν
πληγὴν εἰς σὲ ἐπενεχθῆναι, ἀλλὰ κατὰ τοῦ κτήνους.

A heris præda vermibus. De his igitur dolens denuo
scribo, rationibus istis incitatus quas a te ipso me-
cum loquente audivi; quales exposuisti, cum a
regione mea ad te exivi de tanto tamque glorioso
pacis negotio tractaturus.

ἀκουαῖ ἐνηνέχθησαν· ἦσαν γὰρ τὰ λεγόμενα παρ' ὁμῶν

Ista autem mihi, quando tecum ad privatum col-
loquium veni, et postea imperatori nostro a Deo
coronato, quando colloqui cum illo evenit, et ab
illo ludorum minus accepisti. Memini te tum dicere,
non jam nobis bellum inferendum neque nos deinceps
loricam in bellis ad defensionem induturos; aliaque
ad significandum ultimum belli finem pa-
cisque restanrationem. Verborum istorum tua con-
scientia meminit, quæ me ad hanc ultimam episto-
lam scribendam incitant. Ubi igitur, nam tibi velut
præsens loquor, verborum tuorum promissiones? Ubi
ista jactata sermonibus pax, cujus fama sola, cum
in Bulgarorum Romanorumque regiones diffusa esset,
tot gratiarum actiones sustulerat? Homo quilibet
honesti ingenii noscitur, qui veritatem reveretur;
in viro autem principe, qui magnanimitate excellere
debet, nihil aliud ad gloriam reverentiamque auctori-
tatis proficit, nisi sermonum veritas, fidesque in
promissis. Considera utrum, necne, te in gloria
magnanimitatemque affectantem deceat fidei defectus,
et ex sermone ad sermonem nihil stabile et certum
proferentem conversio.

Multa talia statueram tibi scribere; sed forte
importuna verba mea ex longioribus viderentur:
itaque illa omitto. De iis autem, quibus coram
imperatore meo probris, objurcationibus, et ut ita
dicam, contemptionibus infertunium meum incre-
pasti, de iis, inquam, respondeo. Dixisti enim
equum tuum plaga per bellum in tuo loco vulne-
ratum esse, idque jocans addidisti precibus meis
effectum; et, cum responderem me nihil istud
scire, neque unquam bellum aut provocando sus-
citavisse aut precando invocavisse instanter repo-
suisti me in throno episcopali sedentem potuisse
bellum componere, aut saltem ab ecclesia expellere
qui meis non obtemperavissent adhortationibus.
Intelliges sane haud dubito, sed, si volueris, verba
tua tantummodo ironicam exprobrationem signifi-
care. Audi igitur quæ tibi respondeo, et ante me
potentiæ tuæ superbiam inclina, aure modesta
accipiens.

σοι φθέγγομαι, καὶ μοι τέως τὸν ὄγκον τῆς ἀρχῆς,
παλαιοῦ καὶ ταπεινοῦ ἀρχιερέως λόγους κατανόησον.

Quid istud, equum tuum gladii ictu vulneratum
fuisse, te autem salvum? Ego homo sum et inæ-
minoris propter senectam animi cui non magna
prudencia (infirmitatem meam confiteor), sed satis
intelligens cur non te sed equum vulnus affecerit.
Quæ dicam audi: fortasse enim prudenter intelligo
et loquor. Ita sane fuit, quia te qui tunc temporis

imperabant contra rationem fuerant aggressi, Deus in te clemens fuit, et gladium iniqua et injusta aggressionem agitata a te in equum averti voluit, ut moneris non victoria immodice gloriari, sed humanarum rerum meminisse, modestosque sensus habere, neque rebus quæ videntur prosperæ omnino occupari, sed etiam adversis quæ subito homines corripiunt intendere. Cave ne in bello quod ex voluntate in ceperis; gladius te, quod de precor, non equum animal insipiens, incutiat. Accurate lege quæ scripsi, et ex epistola ad veterum historiis, quas scio te versare, retrocede; et reputa victoriam non semper tuam futuram, sed et cladem prope instare. Sic ad objurgationes respondeo.

Ὡς τὴν αἰτίαν λαμβάνειν; οὐκ ἐπὶ τὸν ἴππον, οὐκ ἐπὶ τὸ κτήνος, ἀλλ' ἐπὶ σὲ, ὅπερ ἀπεύχομαι, ἡ πληγὴ φθίσει. Ἀνάγνωτον ἐπιμελῶς ἃ γέγραφα, καὶ ἐκ τούτων πρὸς τὰς παλαιωτέρας ἱστορίας· οἶδα γὰρ ὅτι καὶ ταύτας ἐν μελέτῃ ποιῆ, ἀνάθηθι· καὶ μὴ νόμιζε πάντοτε μετὰ σοῦ τὴν νίκην εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἦσαν λογίζου κατὰ πόδας ἀκολουθεῖν· ἀλλὰ τοσοῦτον μὲν περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰρω- νείας.

Jamjam autem ad te scribimus talia, qualibus coram pio ac religioso imperatore nostro illiusque senatu ipsum imperatorem de cæde populi sui et gentes Bulgarorum hortamur deprecamurque, ut patientiæ et longanimitate, Deo adjuvante, indulgeat, neque suos omnes ad aggrediendum Bulgaros moveat. Prædico Deum, illorum procurante patientia, cor regis Bulgarorum tacturum, qui mentem ad bona pacis convertet, priscoque rerum statu reddito gaudebit. Noster autem humanus, mansuetus benignissimusque imperator (verbis meis credes, qui tuo experimento illius ingenium benignum, mansuetum mihi que novisti) hortationibus annuit; omnis vero senatus, omnisque civitas, sed quid dico, civitas? omnes imperii populi repugnant, negantes se diutius tantam Bulgarorum dementiam toleraturos, aut suorum propinquorumque ruinam, ac regionum suorum occupationem oblituros; dicuntque, quando quidem pereundum esset, se Bulgarorum superbiam attrituros. Cæterum pro certo habeas exercitus, omnesque quibus manus sat validæ, contra te, si tua in belli perniciem pergitur voluntas, cum justo Dei auxilio processuros. τῶν οἰκείων τόπων τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἄλλ' εἰ καὶ τὸ ὑπομένειν οὕτως τὴν τοῦ Βουλγάρου ἐπαρσιν. Καὶ λοιπὸν πεπεισμένος γενοῦ, ὡς ἅπαντα τὰ στρατεύματα, καὶ πάντες ὅσοι χεῖρα κινουμένην ἔχουσι μετὰ τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ συμμαχίας ἐπιστήσονται πρὸς ὑμᾶς, εἰ ἐπιμένοντος σοῦ καὶ ἀγαπῶντος τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακά.

Verumtamen vero quæ parantur tibi ad veritatem expressi, ut tu obsequaris homini seni, et nihil jam nisi sepulcrum spectant; imo et, licet indigno, sacri altaris ministro, si quid verba mea tibi gratum habuerint. Considera quam longo ab hinc tempore facti simus amici: accipe adhortationes quas accepturum se religiosus noster imperator pollicitus est, promissa servaturus, si eadem ac ille sentire velis. Pacem habeas in amore, bellum contra in odio. Pravi enim sunt qui adversus hostes externos geruntur. Sed quid dicam de illis, qui adversus patres, fratres, amicos, eandem fidem habentes, eundemque invocantes Deum, Dominum,

Ἄπρῶτος οἷς λέγομεν, ἴσως γὰρ ἐν τούτῳ φρονίμως καὶ στοχαζόμεθα καὶ φθειρόμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον τῶν πραγμάτων τὴν κυριότητα ἐγκρατεῖς παραλόγως τὴν κατὰ σοῦ ἐποίησαντο κίνησιν, εὐτυχὲς τῆς ἀνωθεν εὐμενείας, καὶ τὴν πληγὴν τοῦ ξίφους ἀπέστρεψεν ἀπὸ σοῦ ἡ τῶν κεινημένων τότε παράλογος ὄρμη καὶ παρὰ τὸ δίκαιον, ἠνέχθη δὲ κατὰ τοῦ κτήνου ἡ πληγὴ· ἵνα πάλιν παιδευθῆς μὴ ἀλογίστως ἐπάρσει ἐντροφῶν τῆ νίκῃ, ἀλλὰ μεμνηθῆαι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ μετριοφρονεῖν· καὶ μὴ ὅλως γίνεσθαι τοῦ δοκοῦντος εὐτυχήματος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀνθρώποις δυστυχήματα τὴν νοῦν ἐπιστρέφειν.

Β Σκέψαι δὴ μὴ ποτε τοῦ πολέμου νῦν μέλλοντος διὰ σὲ τὴν αἰτίαν λαμβάνειν; οὐκ ἐπὶ τὸν ἴππον, οὐκ ἐπὶ τὸ κτήνος, ἀλλ' ἐπὶ σὲ, ὅπερ ἀπεύχομαι, ἡ πληγὴ φθίσει. Ἀνάγνωτον ἐπιμελῶς ἃ γέγραφα, καὶ ἐκ τούτων πρὸς τὰς παλαιωτέρας ἱστορίας· οἶδα γὰρ ὅτι καὶ ταύτας ἐν μελέτῃ ποιῆ, ἀνάθηθι· καὶ μὴ νόμιζε πάντοτε μετὰ σοῦ τὴν νίκην εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἦσαν λογίζου κατὰ πόδας ἀκολουθεῖν· ἀλλὰ τοσοῦτον μὲν περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰρω- νείας.

Τὰ δὲ ἐντεῦθεν τοιαῦτα πρὸς σὲ γράφομεν, ὅσα καὶ πρὸς τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον αὐτοῦ καθ' ἑκάστην καὶ παραινόμεν καὶ ἱκετεύομεν τὴν φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα καὶ τῆς σφαγῆς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ τῆς σφαγῆς τοῦ Βουλγάρων γένους, καὶ εἶναι καὶ εἰ ἀνοχῆ καὶ μακροθυμίας σὺν τῇ ἀνωθεν προνοίᾳ τὸ φιλόανθρωπον αὐτοῦ φρόνημα, καὶ μὴ πάνδημον ἐκστρατεῖαν ποιῆσαι κατὰ τοῦ Βουλγάρων ἔθνους. Τάχα διὰ τῆς ὑμῶν μακροθυμίας ἀψεται Θεὸς τῆς καρδίας τοῦ τῶν Βουλγάρων ἐξουσιάζοντος, καὶ ἀποβλέψει πρὸς τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης, καὶ ἀγαπήσει τὴν ἀρχαίαν ταύτης κατάστασιν. Καὶ ὁ γε φιλόανθρωπος καὶ ἐπιεικὴς καὶ ἀγαθὸς ἡμῶν βασιλεὺς, πάντως δὲ οὐχ ὑποπτεύεις ἃ λέγομεν· ἔγνω γὰρ καὶ αὐτὸς πείρα ἴδια τὴν αὐτοῦ ἐπιεικίαν καὶ τὸ πρᾶον καὶ ἡμερον τῆς ψυχῆς, καὶ πείθεται καὶ ὑπαίχει τοῖς λόγοις ἡμῶν. Ἄλλ' ἡ σύγκλητος ἅπαντα, καὶ ὁμοῦ πᾶσα ἡ πόλις, καὶ εἰ λέγω τὴν πόλιν; ἅπαν τὸ ὑποχείριον τῆς αὐτοῦ βασιλείας κινούμενοι οὐκέτι λέγουσιν ὑπομένειν τὴν τοσούτην τῶν Βουλγάρων ἀπόνοιαν, οὐδὲ καταφρονεῖν τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν τὴν ἀπώλειαν, οὐδὲ δεήσει πάντως ἀποθανεῖν, μᾶλλον τοῦτο ἀγαπητὸν, ἢ ἅπαντα τὰ στρατεύματα, καὶ πάντες ὅσοι χεῖρα κινουμένην ἔχουσι μετὰ τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ συμμαχίας ἐπιστήσονται πρὸς ὑμᾶς, εἰ ἐπιμένοντος σοῦ καὶ ἀγαπῶντος τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακά.

Ἄλλὰ μετὰ πάσης ἀληθείας ἀνηγγεῖλά σοι τὰ ἐνταῦθα παρασκευαζόμενα· σὺ δὲ ὅτι πείθῃ πρῶτον μὲν ἀνθρώπων πρεσβύτη, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν τάφον ὀρῶντι, ἔπειτα δὲ, εἰ καὶ ἀναξίω μὲν, ὁμοίως δὲ λειτουργῶ τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου, καὶ εἰ τι ἐν λόγῳ σοι γεγένηται τὸ ἡμέτερον φίλτρον, καὶ ὄρα πόσος ὁ χρόνος ἐξ οὗ φίλοι γεγονάμεν· δέξαι παρανεσιν ἦν καὶ ὁ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς δέχεσθαι ὑπέσχετο, καὶ οὐ ψεύσεται τὴν ὑπόσχεσιν, ἐὰν καὶ σὺ βουλευθῆς τὰ ἴσα ἐκείνῳ φρονεῖν. Ἀγάπησον τὴν εἰρήνην, μίσσησον τοὺς πολέμους· κακοὶ γὰρ καὶ οἱ πρὸς τοὺς ἐξωθεν ἐχθροὺς πόλεμοι. Ὅσοι δὲ πρὸς πατέρας, πρὸς ἀδελφούς, πρὸς φίλους, πρὸς ὁμοπί-

στους, πρὸς τοὺς ἑναθεὶν ἐπιγραφόμενους, ἕνα Κύριον καὶ Δεσπότην καὶ Σωτῆρα, τί ἄν τις εἴποι; Οὐχ ἄρα θηρία πολλάκις πρὸς ἑαυτὰ μαχόμενα καὶ πάλιν εἰρηνεύοντα; ἀπόβλεπον εἰς ταῦτα, καὶ ζήτησον εἰρήνην. Οὐχ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος· καὶ διώξον αὐτήν, τουτέστι δράμε ὀπίσω ταύτης, κατάλαβε αὐτήν, καὶ στήσον τὰ κοινὰ πάθη, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τοὺς στεναγμοὺς, καὶ τὰς κατάρτας ὅσας ἐπὶ σὲ πάντες ἄνθρωποι, καὶ Βούλγαροι καὶ Ῥωμαῖοι, πλοῦσιοι καὶ πένητες, μονάζοντες, καὶ ἱερεῖς, καὶ λαϊκοὶ καταπέμπουσιν. Ἐπὶ γὰρ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα οὐδεὶς ἔχει ἀναφέρειν αἰτίαν, ἐξ οὗ ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας ἐκάθισε, τὴν εἰρήνην ἐπιζητοῦντος, καὶ παρακλοῦντος, καὶ ὑποκλινομένου δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ. Καὶ γὰρ καὶ νίκης γενομένης τῷ ἐνὶ μέρει, οὐκ ἀκινδύνως τῷ νικήσαντι τὸ νικᾶν περιγίνεται· ἀνάγκη γὰρ καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ οἰκείους τῷ νικήσαντι ἀπολέσαι· τριαῦτα γὰρ τὰ τοῦ πολέμου ἀδιάκριτα καὶ συγκαχυμένα. Οἶδας δὲ λέγομεν, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς πέπονθας· καὶ γὰρ, εἰ καὶ μετὰ σοῦ γέγονεν ἡ νίκη, ἀλλὰ πολλοὺς ἀπώλεσας τῶν φιλάτιων, ὧν ἔτι καὶ νῦν ἡ μνήμη διαβαίνει τὴν σὴν καρδίαν, καὶ οὐκ ἔως καθαρῶς ἀπολαύειν τῆς νίκης αἰ δι' ἐκείνους ἀλγηδόνες.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ γράμματος τὸ τέλος μεταστῶμεν. Ὁ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς, εἰ καὶ ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ ὑπὸ πάσης τῆς πολιτείας καὶ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων πρὸς τὴν καθ' ὑμῶν ἐκστρατείαν ἐκδιάζεται, ἀλλ' οὖν ὡς ἐπιεικῆς τῇ παραινέσει τῆς ἡμῶν ταπεινότητος μᾶλλον ἑαυτὸν ἐνδιδούς, εἰς τριούτους πρὸς ἡμᾶς κατέστη λόγους. Ὁ Πάτερ, εἶκα ἐν μέσῳ τιν' ἔστῶς καὶ διασπώμενος, τῆς μὲν πολιτείας ἐλκούσης ἐτέρωθεν, τῆς δὲ σῆς ἀρχιερωσύνης ἐλκούσης πρὸς ἑαυτήν. Τούτων οὕτως ἔχόντων, τοῦτό σοι ἀποκρίνομαι· Γράφον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ὡς κα' χρυσοῦ ποσότητα ἐπιδιδάμεν, ὅση δυνατὴ καὶ πρέπουσα, καὶ ἱματίων ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἕτερον, εἰς ἐκείνου διαβαίνων θεραπείαν, πρέπον ἐστὶν ἐμὲ παρασχεῖν· καὶ εἴ γε καὶ παρ' αὐτῷ ἀγαπητόν ἐστι τὸ εἰρηνεύειν, ἔχεις ἐτοίμους ἡμᾶς, καὶ οὐδὲν πρὸς τὴν σὴν παραίνεσιν ἀνανεύοντας.

Διὰ ταῦσα γράφομέν σοι, δεσμὸν ἐπιβάλλοντες ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, δηλώσαι ἡμῖν καὶ χρυσοῦ ποσότητα ὅσην ἐπιζητεῖς, καὶ ἱματίων ἀριθμὸν ὅσος σοι παρίσταται. Πάντως δὲ τὰ πρέποντα τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἀρχῆς σου καὶ τῇ συνέσει καὶ συνδιασκέψῃ καὶ ζητήσεσι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἕτερον, ὃ καὶ σὲ πρέπον ἐπιζητεῖν, καὶ τὸν βασιλέα παρέχειν ἄξιον, κακεῖνο πρόσθε ἐπὶ τῇ τοῦ χρυσοῦ, καὶ τῇ τῶν ἱματίων ὁδοῖ, καὶ τεύξῃ κακεῖνου τῆς ἀπολαύσεως. Καὶ τούτων σοι παρεχομένων, γενοῦ τῆς εἰρήνης, γενοῦ τῆς ἀρχαίας ἀγάπης· γενέσθωσαν πάλιν Βούλγαροι καὶ Ῥωμαῖοι πρὸς μίαν ἀδελφικὴν σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν, καὶ καταργηθῆτω μὲν ὁ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐχθρας· δημιουργός· δοξασθῆτω δὲ ὁ Χριστός· καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃ διὰ σταυροῦ αὐτοῦ καταλύσας τῆς ἐχθρας τὸ μεσότοιχον, καὶ εἰρηνεύσας τὸν κόσμον αὐτοῦ, ἀπολαμβανούσης μὲν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας καὶ τὴν ἰδίαν κατάσχεσι, ἐχούσης δὲ Βουλγαρικῆς ἐξουσίας ἀδεῶς τὰ οἰκεία καὶ ἀσφαλῆ, καὶ μηκέτι ἀφορμῆς ὑπολιμπα-

A Rectorem et Salvatorem? Nonne vides feras, postquam inter se decertaverunt, ad pacem reverti? Ad ea respice, et pacem quære. Verba hæc non sunt mea, sed Spiritus sancti. Pacem persequere, id est, pone illam curre; illam amplectere. Inhibe omnium mala, lacrymas, gemitus, et quæcunque omnes, Bulgari ac Romani, divites aut pauperes, monachi, sacerdotes aut laici in te imprecantur. Nulli enim ex illis in pium religiosumque imperatorem nostrum causa imprecandi est, ex quo in solio imperatorio sedet, qui pacem quærit et invocat, nihiloque nisi belli calamitatibus cedit. Illi qui victoriam retulerit, victoria non sine periculo est; necesse enim est illum cognatos amicosque suos perdidisse, ut in bello sine ullo discrimine præliantium sit. Ex eo quod ipse passus es novisti quæ dicimus. Quanquam tua fuerit victoria, multos clarissimos perdidisti, quorum memoria cor tuum (quasi) carminatur. Luctus sane ex eorum morte factus non te sinit sine angore frui victoria.

Sed ad epistolæ finem veniamus. Religiosus noster imperator, etsi senatus, magistratus, duces ac consules ut bellum vobis inferat inelament, hortationibus humilitatis nostræ mansuetam mentem remittit, et sic ad nos locutus est: O Pater, videor in quodam medio stare ac distingi, quem

illinc proceres, istinc tua episcopalis dignitas distrahit. Ad te, cum res ita fuit, respondeo: Scribe ad fratrem nostrum nos illi daturus quantum auri ac vestimentorum dari poterit aut decebit, imo quidquid alius ad illius utilitatem conferens decebit tribuere. Si illi pacem ferire libeat, nos in promptu habes, nihilque tibi hortanti negaturos. Itaque tibi scribo vinculum charitatis arripiens in Patre, et Filio, et Spiritu sancto, ut significes quantum auri postules quotque vestimenta tibi tribuenda videantur. Considera penitus quæ magnificentiam tuæ dignitatis prudentiamque tuam deceant, et postula; imo quidquid te deceat aliud postulare, et imperatore sit dignum concedere, adde auro et vestimentis: omnia tribuentur. His autem concessis ad pacem revertere, et ad priscam charitatem. Fiant denuo Bulgari et Romani unius fraternæ conspirationis consensionisque; et sternatur qui est ab origine inimicitiarum artifex. Glorificetur autem Christus Deus noster, qui per crucem murum inimicitiae destruxit, mundumque suum pacificavit. Sic Romanum imperium ditio- nes suas recuperabit, suasque Bulgari sine timore aut cura possidebunt, omni jam occasione scandalii sublata, pace firmata, et utraque gente beatam vitam obtinente. Quod tribuat Christus Deus noster, abolens dæmonis invidiam, illiusque alas

reducens; atque suam ab omni malo tuetur hereditatem, in cujus pretium sanctum vivificumque sanguinem purissimi lateris sui donavit.

τὴν τοῦ διαβόλου ἐπήρειαν, ἐφαπλῶν δὲ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ, καὶ σκέπων ἐν ἀπαθείᾳ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ἧς ἔδωκε τμήμα τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν αἷμα τῆς ἀχράντου πλευρᾶς αὐτοῦ.

XXXII. Sanctissimo omni respectu præ antiquæ Romæ, Nicolaus, Constantinopolitanus archiepiscopus, de quartis nuptiis perpetam acceptis apud Romanos.

Quid scribemus, fratres honoratissimi? Gemenusne de malis quæ nostra passa est Ecclesia, an Deo gratias agemus pro beneficiis quæ ab illius misericordia sumus experti? Scribemusne glorificationis cantum et laudes, an illas contra nos machinatas vexationes? Reprehensionemne fraternam in vos, an justam accusationem malorum quæ adversus nos intentat in reprehensionem vos adduxere? Ea enim varia discrimina, quorum causa in obscurum cessit, nobis adversata sunt. Sed gratiarum actiones, laudes glorificationisque cantus propter resolutas, quæ culpa nostra ecclesiam nostram corripuerant difficultates, proferemus. Res cæteræ causam habent malorum coagmentationem, quæ simul exorta gemitibus, doloribus, reprehensionibus et accusationibus, quasi vitiosis quibusdam surculis, oriendi locum dedere. Quorum singulorum expositio in necessitatem producendæ longius epistolæ nos adducet. Molestum istud scientes renuebamus; sed quoniam nos natura rerum cogit, ea quæ omittere non esset dignum scribo. Inde principium scribendi sumam unde nobis tot mala promanarunt.

Optimus et mihi charissimus imperator, vixdum tertix conjugis viduus factus, ad quartæ, præter jus experientiam venit. Quamvis, cum per trium uxorum mortem tristitia animi teneretur, ad tale consilium devenire haud debuerit; at vero cum malis fuit victoria, atque mala vicerunt; itaque totus illa insana cupiditate captus, quartam uxorem ducere in animum induxit, quod ante eum nemo, non dico regum, sed ne eorum quidem qui in summo in magistratu tenent locum aut simplicium palatinorum ullus fecit. Haud loquar nunc de divinorum canonum prohibitionem aut de cæteris pœnis quæ contra tale conjugium abominandum summo cum rigore statuuntur. Verum enim vero cupiditalis vis prævaluit, et quarta uxor regem, de cætero honestum, sed hac in re male subactum ad se pellexit, prætextu sane infantis quem ex illo pepererat. Atamen facile erat infantem assumere, siquidem, humani quid passus, pueri amore tenebatur, matrem autem, quam nec ab initio more licito cognoverat, repudiare, quamvis eam quocumque modo vellet, sustentare posset: neque enim partus subsecutus illegitimam conjunctionem ratam efficit. Si enim consanguinitate conjunctissimi, quæ est hominum pravitas, ad liberos procreandos

(1) Ab hoc loco exstat Latine hæc epistola apud Baronium ad an. CMXII, nonnullis tamen omissis particulis.

νομένη σκανδάλων, ἀλλὰ βεβκίας εἰρήνης, καὶ εὐζωίας ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι διαμενούσης· ὁ παράσχοι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καταργῶν μὲν αἷμα τῆς ἀχράντου πλευρᾶς αὐτοῦ.

ΑΒ'. Τῷ τὰ πάντα ἀγιωτάτῳ πάπῃ τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης Νικόλαος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῆς παραλόγως δεχθείσης τετραγαμίας παρὰ Ῥωμαίοις.

-Τί γράφομεν, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι; θρήνους ἐφ' οἷς πέπονθεν ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία, ἢ πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν οἷς ὑπ' αὐτοῦ ἠλεήθημεν; δοξολογίαν καὶ αἴνεσιν, ἢ τὴν καθ' ἡμῶν συσκευὴν καὶ ἐπήρειαν μέμψιν ἀδελφικὴν πρὸς ὑμᾶς, ἢ δικαίαν ἐγκλήσιν τῶν καθ' ἡμῶν πονηρευσαμένων, καὶ ὑμᾶς εἰς τὰς μέμψεις περιεστησάντων; Τοιαῦτα γὰρ ἐξ ἐναντίων μικτὰ πράγματα, χωρεῖ δὲ πρὸς τὸ ἀδηλον ἢ αἰτία, συνήντησεν ἡμῖν. Ἀλλὰ τὴν μὲν εὐχαριστίαν καὶ τὴν αἴνεσιν καὶ τὴν δοξολογίαν τῆς καταλαβούσης διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν τὴν Ἐκκλησίαν σκυθρωπότητος διαλελυμένης προσφέρομεν· τὰ δὲ λοιπὰ αἰτίαν ἔχει τὴν σύστασιν τῶν κακῶν, ἃ παραχωρηθέντα γένεσιν λαβεῖν, τοῖς θρήνοις καὶ τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς μέμψεις καὶ ταῖς ἐγκλήσεσι, ὡς περ τισὶ παραβλαστήμασι πονηροῖς, ἔδωκε τὸ παραναδιαστεινῶν, ἢ κατὰ μέρος, ἐξήγησις εἰς μῆκος προελθεῖν ἀναγκάσει τὸ γράμμα· ὅπερ ὀκλήρῳν εἰδότες ποιεῖν μὲν οὐκ ἐβουλόμεθα, τῆς δὲ φύσεως τῶν πραγμάτων ἀναγκαζούσης γράφομεν ἃ μὴ παριδεῖν ἀξιόν. Ἀρξεται δὲ ἡμῖν, ὅθεν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς τῶν κακῶν συστάσεως.

Ἄρτι δὴ τῷ καλῷ καὶ φιλιτάτῳ μοι βασιλεῖ τρίτης χηρεύσαντι γυναικὸς ἐπῆλθεν, ὡς μὴ ποτε ὤφειλε, καὶ τετάρτης πρὸς πείραν ἐλθεῖν. Καίτοι ἔδει αὐτὸν τριῶν γυναικῶν θανάτῳ τὴν ψυχὴν διεσπαραγμένον μηδὲως ἐπὶ τοιοῦτους ἐλθεῖν λογισμούς. Ἀλλ', ὡς εἰκεν, ἦν μετὰ χειρῶν ἡ νίκη, καὶ τὰ χεῖρω νενίκηκε· καὶ γεγονώς ὅλος τῆς ἀτόπου ταύτης ἐπιθυμία, ἐζήτηε καὶ τετάρτην ἀγαγέσθαι γυναῖκα, ὁ μηδὲς τῶν πρὸ αὐτοῦ μὴ ὅτι γε βασιλέων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν εἰς ἐσχάτην τελούντων ἀρχῆς τάξιν, ἢ ἀπλῶς τῶν εἰς παλάτιον κατελλεγμένων. Ἐὼ νῦν τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν θείων κανόνων, καὶ τὴν ἀλλήν κατάκρισιν ὅσην ἀπαραιτήτως κατὰ τῆς βδελυρᾶς ταύτης ὀρίζουσι συναφείας· ἀλλὰ γὰρ ἐκράτει τῆς ἐπιθυμίας ἡ τυραννίς, καὶ ἡ τετάρτη γυνὴ πρὸς ἑαυτὴν ἐφείλκετο τὸν πάντα μὲν καλόν, εἰς τοῦτο δὲ κακῶς ὑπαχθέντα βασιλέα. Καὶ πρόφασις ἔδωκε τὸ τεχθὲν παιδίον· καίτοι· ῥᾶδιον ἦν τὸ μὲν παιδίον ἀναλαβεῖν, ἐπεὶ περ ἀνθρώπινόν τι παθῶν, ἔρωτα παιδὸς εἶχε· τὴν δὲ μητέρα μηδὲ τὴν ἀρχὴν εὐαγῶς ἐγνωσμένην αὐτῷ ἀποπέμψασθαι· τῆς ἀλλῆς μὴ στερουμένην θεραπείας, ὅστιν ἂν παρέχειν ἐβούλετο· ἐπεὶ περ οὐκ οἶδεν ἢ τεκνογονία (2) τὴν ἀθεσμον μίξιν ποιεῖν θεμιτὴν· οὐδὲ γὰρ εἰ τινες τῶν ἐγγιστα συγγενῶν, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα προσ-

(2) Hinc vides scribendum esse partus apud Baronium ubi mendose est quartus.

ψοαρέντες ἀλλήλοις ἐτεκνοποίησαν, διὰ τοῦτο καὶ A
 συνεζεύχθαι συγχωρηθήσονται. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀφορ-
 μῆς δραξάμενος τῆς τεκνογονίας, ἀπέβριπτεν εἰ καὶ
 μὴ τρανοὺς λόγους καὶ περὶ τῆς γυναικὸς ὡς δὲ
 πρὸς τοῦτο ἔωρα πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνισταμένην
 Ἐκκλησίαν· ἐφαίνετο γὰρ τὸ πρᾶγμα παντελῶς ἀλλό-
 τριον τῆς Χριστιανῶν πίστεως, καὶ μάλιστα ὅτε πρὸς
 τὸ τοῦ προσώπου μέγεθος ἴδοιεν, μικρὸν ὑπεδίδου, καὶ
 ὡς περὶ ἐλπίδας ἐλαμβάνομεν τοῦ τὸ κακὸν μὴ νικήσειν.

Ἄλλὰ τοῦτο μὲν πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦ παιδός·
 ἤρθεσε γὰρ πᾶσιν ἀρχιερεῦσι καὶ ἱερεῦσι μὴδὲ βα-
 πτίζειν ἡμᾶς τὸ παιδίον, καὶ μάλιστα ὡς ὁ πατήρ
 ἐπεζητεῖ σὺν τιμῇ βασιλικῇ, μὴ πρότερον λαθόντας
 ὑπόσχασιν, ὡς ἀποστήσεται τῆς γυναικὸς. Καὶ τοῦ-
 του πολλάκις ὀρθέντος, κρύπτει τὸ βούλημα τῆς
 ψυχῆς, καὶ χεῖρας πληροφορίαν δοῦς ἑνορχον, ὡς
 ἀποδέβληκε τὴν γυναῖκα, τυγχάνει τῆς περὶ τὸν B
 παιδα ἐφέσεως, καὶ ὡς περ ἦν ἀγαπητὸν αὐτῷ ἐβα-
 πτίζετο. Ἄλλὰ τὸ ἀπὸ τούτου ἀκούοιτε. Οὔπω τρίτη
 ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἡμέρα διεληλύθει, καὶ ἡ-μήτηρ
 ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσῆγετο βασιλικῶς δορυφορου-
 μένη, καὶ ὡς εἰκὸς τὴν βασιλέως γαμετήν, τῶν ὑπο-
 σχέσεων ἐκείνων καὶ τῶν ὄρκων οὓς ἐπεποιήτο δια-
 θεσθαιούμενος ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, εἰς ἀέρα διαλυ-
 θέντων, μᾶλλον δὲ εἰς μέγα κακὸν κορυφωθέντων.
 Ἦδη γὰρ οὐκέτι λόγοις, ἀλλ' ἔργοις τὰ περὶ τὴν
 γυναῖκα ἐκράτει, τελουμένου τοῦ βασιλικῶ ὡς
 ἐνομιζέτο γάμου. Ἄλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ στέφους τῆς
 γυναικὶ παρατιθεμένου, μὴθ' ἡμῶν τὴν νενομισμέ-
 νην ἱερολογίαν ἐπιτελεσάντων, μὴτ' ἄλλου τινὸς ἀρ-
 χιερέως, ἀλλ' αὐτοῦ βασιλέως χρηματίζοντος αὐτῆς, C
 ὅσα ἐβούλετο καὶ νυμφίου καὶ ἀρχιερέως, καὶ τὴν
 ἐπὶ τῷ στέφει ποιοῦντος ἱερολογίαν καὶ στέφοντος.
 Καὶ ταῦτα ἐγένετο· καὶ πᾶσα ἡ πόλις, οὐ μόνον τὸ
 ἀρχιερατικὸν καὶ ἱερατικὸν πλῆθος, ὡς περ ὅλης
 ἀνατετραμμένης τῆς πίστεως, συντατάρακτο.

Τί οὖν ἔδει με ποιεῖν; Ἠρεμεῖν καὶ καθεύδειν;
 ἢ ὅσα ἦν εἰκὸς τὸν φίλον, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐκείνου
 τιμῆς, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως μερι-
 μνῶντα, φρονεῖν τε καὶ πράττειν; Τοῦτο ἦν ἡμῖν
 ὁ ἀγὼν σὺν Θεῷ. Καὶ τοὺς μὲν παρηνοῦμεν κυβερ-
 νήτας ὄντας μὴ τὰ τῶν ἀκυβερνήτων πάσχειν, ἀλλὰ
 μακροθύμως τὸ συνενεχθὲν φέρειν μετὰ τῆς ἀγαθῆς
 ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐλπίδος. Τοῦ δὲ τῶν γονά-
 των ἠπιόμην, ἀλλὰ καὶ τῶν ποδῶν, ἐδεόμην, πα-
 ρήνουν ὡς φίλον, ἐδυσώπουν ὡς βασιλέα, καὶ μὴ D
 πάντα τῇ ἐξουσίᾳ ἔλεγον χαρίζεσθαι, ἀλλ' ἐννοεῖν
 ὅτι ἐστὶν ὁ ὑπεράνω τῆς δυναστείας αὐτοῦ καθήμε-
 νος, ὁ κενώσας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἄχραντον
 αἷμα. Προσετίθουν καὶ ταῦτα. Ἔδει, τέκνον ἡμῶν,
 καὶ βασιλεῦ, φιλόθεόν σε ὄντα καὶ δεδοξασμένον ὑπὸ
 Θεοῦ μᾶλλον σοφία καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ τοῖς τρισὶν ἀρ-
 κεσθῆναι γάμοις· τάχα γὰρ καὶ ὁ τρίτος ἀνάξιος ἦν
 τῆς σῆς βασιλείας· ἀλλ' ἐκεῖνος ἔχει συγγνώμην,
 ἴσως τὰ πρὸς τὸν Φράγκον σύμφωνα, διότι συμπε-
 φωνημένον ἦν ὑπὸ σοῦ τὴν σὴν θυγατέρα ἦν μόνην
 ἐκέκτησο, νύμφην ἀποστέλλειν αὐτῷ. Ἦν δὲ ὁ τῆς
 Βέρτας ἀνεψιός, ᾧ συνέπετε δυστυχῆσαι ὅσα δεδυσ-
 τύχηκε. Καὶ ἐπειδὴ συμπεφώνηται τὴν σὴν θυγα-
 τέρα πρὸς τὴν Φραγκίαν ἀπιέναι, δεῖ δὲ γυναῖκα τῷ

coirent, non permitteretur eis hac de causa matri-
 monio copulari. At ille (imperator) ubi liberos
 procreare sibi proposuit sermones disertos de
 uxore contempsit; ubi vero totam quæ nobis subest
 Ecclesiam vidit a nostris partibus stare (res enim
 omnino a Christianorum fide abhorrere videbatur),
 et præsertim ubi personæ auctoritatem advertit,
 non multum absuit quin cederet, ita ut nos etiam
 speraremus fore ut malum non vincat.

Sed hæc quidem ante baptismum infantis con-
 tigare. Placuerat enim archiepiscopis et sacerdoti-
 bus denegare baptismum infantis, et præsertim,
 uti pater desiderabat, cum honore regio, nisi prius
 ipsis promissum foret ab illo, se uxorem dimissu-
 rum esse. Qua de re cum sæpius verba facta
 essent, is, animi consilio abscondito, jurejurando
 interposito affirmat, se repudiasset uxorem, et
 quod de infante desideraverat obtinet, ut nimirum
 ad ejus mentem voluntatemque baptizaretur. Quid
 vero deinde acciderit percipite. Nondum tertio
 elapso die a baptismo, mater regio agmine stipata
 in regiam recepta est, et quo regis uxorem induci
 fas est honore, omnibus promissionibus et juri-
 busjurandis, quibus illam se dimississe obfirmaverat,
 aeri traditis, vel potius magni mali instar elevatis.
 Jam enim hand amplius verbis, sed etiam factis
 quæ ad uxorem pertinebant rata fecit, siquidem
 regias nuptias opinabatur esse legitimas. Ipse
 enim conjugii coronam imposuit, neque nobis,
 neque ullo de sacerdotibus ad legitimam consecra-
 tionem adhibitis; nimirum qua rex omnia ex
 lubitu illi contulit, tanquam sponsus et sacerdos,
 et coronam consecravit atque imposuit. Quo facto,
 non solum ordo sacerdotum, sed etiam universa
 civitas, velut tota subversa fide, perturbata est.

Quid igitur facerem? Utrum quiescere et dor-
 mire, an amici instar et de illius honore, et ei
 Ecclesiæ statu sollicitum esse ac strenue agere?
 En pugnam Dei auxilio conficiendam. Itaque illos
 quidem qui gubernacula tenebant obsecravi, ne
 ipsi quæ sine remis navigantibus accidere solent
 paterentur, sed patienter calamitatem ferrent, si
 in Christo Domino nostro reposita. Hujus autem
 ad genua, imo ad pedes provolutus, tanquam
 amicum rogavi, tanquam regem obtestatus sum,
 ne potentibus omnia pro lubitu perpetrare licere
 putaret, sed cogitaret supra reges constitutum esse
 eum qui sanguinem suum immaculatum pro Ec-
 clesia effudisset. Tandem hæc ei dixit: Sane de-
 buisses, fili noster ac rex, cum Dei amore præcel-
 las et sapientia cæterisque virtutibus divinitus
 sis ornatus, tribus matrimoniis contentus esse,
 et quamvis vel tertium tuo imperio indignum es-
 set, tamen in conventionem cum Francorum rege
 inita excusationem habuit, siquidem filiam tuam
 unicam ei desponsare promiseras. Cæterum Ber-
 thæ avunculus fuit, cui mala quibus succubuit,
 acciderunt. Cum igitur tua filia, uti convenerat,
 in Franciam discederet, et mulier in palatio adesse

deberet et administrare res omnes quæ ministro-
rum tuorum conjugibus incumbunt, tertium po-
tuit concedi matrimonium, siquidem filia in eo
erat ut paternam domum relinqueret. Adde quod
vel sacri canones non omnino prohibent tertias
nuptias, sed indulgent, licet tanquam sordidum
quid et Ecclesia indignum eas considerantes. De
quarto autem matrimonio, quod etiam Agareni
norunt, licet non quoad divisionem uxorum, quæ-
nam erit excusatio? Ad quemnam prætextum re-
currere licebit, præsertim ubi scelus ad summam
dignitatem qua gaudes comparatum fuerit? Rex
dicitur esse lex non scripta, haud ut legem violet
et quodcumque lubuerit faciat, sed factis suis quæ
legis non scriptæ norma diriguntur, similis esse
debet legi scriptæ. Etenim rex si legibus adver-
satur, quisnam reverebitur illas? Nonne consequi-
tur necessario, quas leges princeps hostili modo
infregerit, easdem etiam a subjectis nibili habitum
iri, licet nemo ad id cogatur? Ubi vero necessitas
quædam et impetus, præsertim naturæ, accedit,
quomodo non ad eandem sentiendi agendique
rationem inclinabunt, cui principem summum in-
dulgere vident?

His dictis perrexi hoc modo : Considera, quæso,
solem ac stellas, quod ubi una ex his splendore
privatur, res est nullius fere momenti ; at ubi soli
tali quid acciderit, necessario totus mundus cali-
gine involvitur. Item, si corporis alia membra
sordibus polluuntur, seu lateant sordes seu non la-
teant, id nihil fere pudoris habet ; jam vero si
forte os immunditie horret, fieri non potest quin
summo pudore suffundamur. Noll igitur, cum
magnæ divinæ hæreditatis os, imo caput exsistas,
corpus Christi pudescere, aut apud infideles quo-
que adeo confundere, ut a tua dignitate mali vitu-
perii occasionem arripere queant. Præterea multa
dixi quæ commemorare non est hujus loci. Uno
verbo, peroravi, supplicavi, obsecravi. Cum au-
tem his sermonibus illius voluntatem nentiquam
flecti posse viderem, hoc modo eum adortus sum :
O rex et fili, postquam majestati tuæ visum est
quartam conjugem in matrimonium ducere, nulla
indecori ratione habita, accipe jam a patre atque
amico summo amoris affectu te diligente hocce
consilium : Conjux privatim degat neque cum tua
majestate commoretur, et advocentur veteris
Romæ aliarumque pontificalium sedium præsules
et alii qui episcopali dignitate eminent et muneri
sacerdotali decus honoremque afferunt, quorum
congregatorum judicio ac sententia, quoniam tibi
sic videtur, fortasse illud quod petis ratum habe-
bitur, si nimirum hac calamitate non inducatur
alia multo gravior, Ecclesiæ scilicet perturbatio,
quam hucusque summo cum vigore ac prudentia
compescuit Ecclesiæ prædicatio, ita ut spes sit
fore ut, post synodum habitam, interdictio illius
pravi illegitimique matrimonii accipiatur. Sed
omnia quæ dixi, irrita mansere, quia amoris im-

A παλατίῳ προσεῖναι τὴν διοικοῦσαν τὰ ἐπιβάλλοντα
τῶν σῶν ἀρχόντων ταῖς γυναῖξιν, ἔστι συγχώρησις
τῷ τρίτῳ, τῆς θυγατρὸς ἐκδίδοσθαι μελλούσης.
Πλὴν ὅτι καὶ ἱεροὶ κανόνες τὸν τρίτον οὐκ ἀποβάλ-
λουσι παντελῶς, ἀλλὰ συγχωροῦσιν, εἰ καὶ ὡς ῥύ-
πον παρορῶντες τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ δὲ τοῦ
τετάρτου καὶ ὁ τοῖς Ἀγαρηνοῖς γινώριμον, εἰ καὶ
μὴ κατὰ διαίρεσιν γυναικῶν, τίς ἀπολογία ; Ἐπι-
ποῖαν δὲ καταφρευξόμεθα πρόφασιν, μάλιστα πρὸς
τὸ μέγεθος τῆς σῆς δόξης τοῦ μιάσματος ἐξεταζο-
μένου ; Βασιλεὺς, φασίν, ἀγραφὸς νόμος, οὐχ ἵνα
παρανομῆ καὶ πράττη ἀπλῶς τὰ δοκοῦντα, ἀλλ'
ὥστε τοιοῦτον εἶναι διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν
ἀγράφων, οἷος ὁ νόμος ὁ ἐγγραφός. Εἰ γὰρ βασι-
λεὺς τῶν νόμων ἐχθρὸς καὶ πολέμιος, τίς τοὺς νό-
μους φοβήσεται ; ἢ οὐχὶ τοῦτο ἀκόλουθον τῷ πρὸς οὐδ'
ἂν ὁ ἀρχὼν ἐχθρῶς ἔχη καὶ πολεμίως, πρὸς τού-
τους καὶ τὸ ὑποχείριον τὴν ὁμοίαν φυλάσσειν διάθε-
σιν, καὶ μὴδεὶς ὁ βιαζόμενος ἦ ; Ὅτε δὲ καὶ βία,
καὶ μάλιστα φύσει, πῶς οὐχὶ πρὸς ἐκεῖνο τὸ φρό-
νημα ὑπενεχθήσονται, πρὸς ὃ καὶ ὁ ἀρχὼν τὴν
ρόπην ἔχει ;

Ἐλεγον καὶ ταῦτα Ἐννέει μοι τὸν ἥλιον καὶ
τοὺς ἀστέρας, καὶ ὅτι ἀστέρι μὲν ὑποδραμόντος τινὸς
σχιάσματος, οὐδὲν τὸ γινόμενον ἡλίου δὲ τοῦτο
παθόντος, σκυθρωπάξιν ἀνάγκη τὸν κόσμον. Προ-
ετίθουν καὶ ὅτι τῶν λαιπῶν τοῦ σώματος μελῶν
C ῥυπανθέντων, ἢ λανθάνει ὁ ῥύπος, ἢ καὶ μὴ λαν-
θάνη, οὐδὲν μέγα εἰς αἰσχύνην τοῦ ἐκ προσώπου
ἐβρυπωμένου τυγχάνοντος, οὐδὲν εὐρίσκειται τῆς
αἰσχύνης παραμύθιον. Ἐπρόσωπον εἴ τις μεγάλης τοῦ
θεοῦ κληρονομίας, μᾶλλον δὲ κορυφῆς μὴ τὸ σῶμα τοῦ
Χριστοῦ καταισχύνης, καὶ ποιήσης καὶ παρὰ τοῖς
ἀπίστοις αἰσχύνεσθαι, διὰ τοῦ κατὰ τῆς σῆς ἐδξης
καὶ σεμνότητος ἀφορμὴν αὐτοῖς παρασχεῖν πονηρᾶς
ἐπιλήψεως. Ἐλεγον ταῦτα καὶ πλεῖστα ἕτερα, ὧν ἡ
μνήμη καὶ πρόσθεσις περιττή· πλὴν ἔλεγον, ἐδυσ-
ώπου, ἐκέτευον. Καὶ ἐπεὶ περ ἐώρων τοὺς λόγους
τούτους ἠττωμένους τῆς ἐκεῖνου βουλήσεως, ἐστρε-
φόμεν ἔφ' ἕτερα τοιαῦτα λέγων· Ἐπεὶ περ, ὦ βα-
σιλεῦ καὶ τέκνον, ἀπαξ τῷ κράτει σου ἔδοξε καὶ
τετάρτη γυναικὶ συνῆφθαι, καὶ οὐκ ἀναλογίῃ τὸ
D ἀτόπον, δέξαι φίλου καὶ πατρὸς ὑπερφιλοῦντός σε
τέως τοῦν ταύτην τὴν συμβουλήν· ἔστω ἡ γυνὴ
ἰδίως διάγρουσα καὶ μὴ συνοικοῦσα τῷ κράτει σου,
καὶ προσκληθήτωσαν τῆς τε πρεσβυτέρας Ῥώμης,
καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερατικῶν θρόνων ἄνδρες, καὶ
ἀρχιερωσύνην τετιμημένοι, καὶ τοῖς ἄλλοις οἷς σε-
μνύνεται ἀρχιερωσύνη, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐνουμένων
κοινῇ ἐπικρίσει καὶ γνώμῃ, ἐπεὶ περ οὕτω σοι παρ-
ίσταται, ἴσως γίνεται τὸ ζητούμενον· εἰ τῷ κακῷ
τούτῳ μὴ συνδράμη καὶ χεῖρον ἄλλο τῆς Ἐκκλη-
σίας ὁ τάραχος. Ταῦτα δὲ τὸ σφοδρὸν τῆς κατὰ τῆς
Ἐκκλησίας ἡρμῆς ἀνακραύων ὁ λόγος, τέως διηκο-
νόμει, ἰελλίδος οὐσης ὡς πάντως τελουμένης συνόδου
αἰδεσθήσεται ταύτης τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀτόπου
καὶ ἀθέσμου συζεύξεως. Ἄλλ' ἦν πάντα κωφὰ τὰ

λαλούμενα, τὴν γὰρ ἀκοὴν ἀπέκλεισε πᾶσι, μᾶλλον ἢ πρὸς τῆς ἀκοῆς τὴν καρδίαν ἢ πρὸς τὴν γυναῖκα ῥοπή, καὶ ταύτης ἔλεγε μὴ ὅτι γε μέχρι συνελύσεως συνοδικῆς, ἀλλ' αὐδὲ μίᾳ διαχωρίζεσθαι ἡμέρα, ἀλλ' εἶναι σὺν αὐτῷ ταύτην οἷα δὴ γαμετὴν γνησίαν καὶ τιμωμένην ὡς βασιλῖδα, καὶ ἐπειδὴν ἡ σύνοδος τελεσθῆι κυρώσειν αὐτῷ τὰ δοκοῦντα.

Παρήσαν οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης μετὰ μῆνα ὄγδοον ἢ ἑννατον τῆς συναφείας τῆς γυναίκος, καὶ τὸ πρᾶγμα ὑπέρδεινον πάση τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Προπεφήμιστο γὰρ ὑπ' αὐτοῦ βασιλέως ὡς ἄγοι Ῥωμαίους ἐπιτρέφοντας αὐτῷ τὸν γάμον. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλε βαρέως φέρειν ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία τούτων ὑπ' αὐτοῦ ἀπερικαλύπτως λεγομένων, ὡς τὰ μὲν ἡμέτερα παρ' οὐδὲν τίθεται, τὴν δ' ἡμῖν ὀφειλομένην τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίας διοίκησιν κατὰ τὰς τεθειμένας ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἱερὰς διατάξεις ἑτέροις ἐπιτρέπει, καὶ τότε περὶ πράγματος ἀπηγορευμένου τοῖς κανόσιν ὑπάρχοντος καὶ κατακρίτου; Ποῦ γὰρ θεμιτὸν, ποῦ δὲ τῇ καταστάσει τῆς Ἐκκλησίας πρέπον, ἡμᾶς μὲν ἐξωθεῖσθαι τῆς παρὰ Θεοῦ δεδομένης ἐξουσίας, ἑτέρους δὲ διοικεῖν ἢ οὐδ' ἡμῖν δυνατὸν διὰ τὴν τῶν κανόνων ἀπαγόρευσιν ἐπιτελεῖν; Ἄλλ' ὁ μὲν ἔλεγεν ἔχειν ὑφ' ὧν δεήσει αὐτὸν λαβεῖν τὴν ἐπιθυμίαν, κἂν μετὰ μὲν ἢ πρὸς τοῦτο κανονικῇ ἐπιτροπῇ. Οὐκ ἀγνοοῦμεν ἐξ ὧς ἐλογοποιήθη καθ' ἡμῶν ὅτι μὴ βεβουλήμεθα ἐξ ὑπερηφάνου γνώμης πρὸς ὄψιν καταστῆναι, μηδ' εἰς λόγους συνελθεῖν τοῖς τότε παραγενομένοις Ῥωμαίοις· ἐγὼ δὲ ὑπὸ μάρτυρι φημί Θεῷ, παρ' ᾧ καὶ νῦν ὁ λογοποιήσας παρέστηκε, καὶ ἡμεῖς τυχὸν μὲν σήμερον, τυχὸν δὲ αὔριον παρευστήσομεν, ὡς ἔλεγον αὐτῷ δυσχεραίνειν τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀρχιερεῖς τὴν ἐν τῷ κοινῷ τῶν Ῥωμαίων προσομιλίαν, καὶ παντελῶς ἀποτρέπειν προτεθορυδημένους ὄντας τοῖς ὑπὸ σοῦ πολλάκις εἰρημένους, ὡς Ῥωμαῖοι δώσουσι τὸ ζητούμενόν σοι κἂν μηδεὶς ἄλλος ἐθέλοι διδόναι. Διὰ ταῦτα εἰσηγοῦμαι σοὶ τὴν ἐν τῷ παλατίῳ πρόσκλησιν ποιήσασθαι αὐτῶν τὰ καὶ ἡμῶν, ὥστε κατενώπιόν σου ἐνωθέντας ἡμᾶς καὶ ἰδεῖν καὶ περιπτύξασθαι καὶ ἀκοῦσαι τὰ παρ' αὐτῶν.

Ἄλλ' ἦν ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἓν μόνον ὄρων τὴν ἡμῶν ἐκδίωξιν, καὶ διὰ πάντων συνέλεγεν ἀφορμὰς ἐαυτῷ πρὸς τὸ τὴν καθ' ἡμῶν κενῶσαι πικρίαν. Ὑδαμῶς οὖν οὐδ' ἐπὶ τούτῳ κατένευσεν, οὐδ' ἐβούλετο εἰσελθόντας ἡμᾶς τε κἀκεῖνους ἐν τῷ παλατίῳ ἀλλήλοις συνομιλῆσαι· καὶ ἦν οὕτως ἐν μετῴρῳ ἡ καθ' ἡμῶν αὐτῷ μελετωμένη ἐπιβουλή, ἐπεὶ τέως ἐν ἦν τῆς Ἐκκλησίας τὸ φρόνημα, καὶ μηδεὶς μήτε ἀρχιερεὺς μήτε ἱερεὺς πρὸς αὐτὸν ὑπῆκτο, μηδὲ τῆς ἐκείνου γέγονει μοίρας. Ὡς δὲ κατ' ὀλίγον δώροις, ἐπαγγελίαις ἀξιώματι, ἐκείνων αὐτῶν τῶν ὑπαγομένων καὶ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων, ἡμῶν μὲν ἀπέσπασεν, ἑαυτῷ δὲ προσήνωσε τοὺς πεισθέντας, καὶ ὡσπερ δυνάμιν τινα ἰδίαν προσεκτίησατο, τότε καὶ τὸ κρυφῆ μελετώμενον εἰς φῶς προάγει. Προσκαλεῖται τοίνυν ἡμᾶς ἐν τοῖς βασιλείοις, ὡς δῆθεν συνεορτάζοντες καὶ συνεστια-

petus aures, vel potius animi illius obstruxerat, quare dixit sese non solum non usque ad synodum habendum, sed ne unum quidem diem ab illa velle separari, imo jubere ut ea velut legitima conjux et regis honoribus ornata cum ipso habitet: præterea synodo finita se confirmaturum que ipsi visa fue.int.

Octavo vel nono mense post initas illas nuptias quæ universam Ecclesiam nostram mœrore affectæ, veteris Romæ legati advenerunt. Rex autem publice divulgari jusserat se viros Romanos accessivisse qui ipsius matrimonium approbarent. Jam vero quomodo. haud ægre ferre debuit Ecclesia nostra, quod ista libere ab eo pronuntiarentur, nimirum se res nostras nihili facere, adeo ut etiam procurationem nobis ex antiquis et per Patres constitutis sanctionibus debitam aliis conferret, et hoc quidem in re canonice prohibita et condemnanda? Quomodo enim licitum, quomodo Ecclesiæ statui conveniens fuerit, ut nos a potestate divinitus concessa detrueremur, et alii id administrarent quod ne nobis quidem, ob canonum interdictionem, exsequi licuit? At ille venturos esse jactabat a quibus desiderii compos redderetur, etiamsi canones id vellent. Cæterum haud ignoramus, sparsum falso fuisse rumorem, quasi nos, superbia elati, neque in conspectum neque in colloquium legatorum Romanorum venire voluerimus. Ego autem affirmo per Deum, coram quo jam astat ille rumoris sparsor, nos autem fortassis hodie vel cras astabimus, affirmo, inquam, me illi dixisse: Nostri sacerdotes ægre ferunt convenire Romanos publice et omnino recusant, perterrefacti sermonibus tuis iterum iterumque repetitis, nimirum Romanos tibi quod quæris daturus esse, etsi nemo alius dare voluerit; propterea igitur suadeo tibi illos atque nos in palatio convenire jubeas, ut coram te congregati ei videre et salutare nos invicem possimus simulque quid illi velint audire.

Sed iste homo non nisi unam rem respiciebat, exsiliium nostrum dico, omnemque occasionem bilis contra nos effundendæ cupide arripuit. Quapropter propositioni meæ neutiquam assensit, nec nos illosque in palatio convenire permisit. Sic rebus in medio suspensis, cum adhuc consensus in Ecclesia valeret, neque episcopus neque sacerdos ullus illius copiam nactus est, neque cum illo convenire potuit. Cum autem, brevi post, muneribus et pollicitationibus ambitiosis illectos cognatos et amicos a nobis separasset et ad suas partes attractos quasi peculiare copias conscripsisset, tunc quod adhuc clam animo voverat, in lucem produxit. Invitat igitur nos ut in regia cum ipso, more consueto, celeberrimo festum convivio: erat nimirum magni martyris Tryphonis solemnitatis. Mediis autem in epulis, uti habebamus, in naveni nos impo-

nī omnique famulatio orbatum in exilium protrudit. Neque ullam vestem, aut stragulam, aut librum, aut hominem cujus solatio recrearet, mecum assumere permisit, exceptis duobus homuncionibus illiteratis et adeo incultis ut pene muti, imo sui ipsius haud conscii esse viderentur. Sic exilio me tradidit. Quomodo reliqua enarrabo? Hiemis rigorem, omnium rerum egestatem, custodum violentiam? Enses enim et arcus et clypei velut hostes, non velut miserum circumdederunt pontificem, cui nec cælum, nedum hominem intueri licebat, et qui super palea, omni stragula destitutus, somnum capere cogebatur. Nec vero nos soli, sed quicumque ex ordine sacerdotali saniora de Ecclesia sentiebant, vinculis, exilio, fame sitique vexati, omni cognatorum amiorumque solatio orhati detinebantur, neque eis concessum fuit prospicere e carceribus quibus velut scelesti misere includebantur.

Ἐσθημοὶ παραμυθίας συγγενῶν, φίλων, συνείχοντο ταλαιπωρούμενοι, ἐν ᾗ ταλαιπωρεῖσθαι ὡς ὑπεύθυνοι κατακέχριντο.

Interea qui ad rem componendam huc venerant Romani, non secus ac si Roma ad indicendum nobis bellum delegati essent, exilio nostro calculum adjecerunt, neque nostra durantes, neque audire aliquid a nobis volentes, quamvis, si quis alius, ipsi certe hoc facere debuissent, ut ecclesiasticæ dignitatis prærogativam defenderent, præsertim cum in eo versarentur et ad vos profecti res quomodo evenerint enarraturi essent. Eἰ si nos adire noluissem, saltem unum de iis qui nobiscum in eadem calamitate versabantur, interrogare ac scrupulose examinare debuissent, ut verum ad vos nuntium perferrent. Sed tantum absuit ut episcopum, qui talia patiebatur et persecutioni expositus erat, quia fornicationis scelere Ecclesiam imo universum Christianorum cœtum contaminari velabat, eoque jam devenerat ut vitæ mortem præferendam judicaret, defenderent eique assentientes a partibus justitiæ starent, ut iis qui tyrannice nos tractarant, astipularentur, et qui nobis vim intulerant consentirent, et, nescio qua de causa, crudelitatis contra nos exsertæ socii fierent. Nolo enim dicere, ipsos præpotenti auri tyrannide, imo ab hostibus oppressos mendaciorum fraudumque congeriem ad vos allaturos esse aut denuntiuros de rebus quas nunquam evenisse neque existisse norunt, sed quæ non nisi pravæ auroque corruptæ mentis sunt signenta. Jam vero concedamus, duos tresve viros in errorem induci, sive per malam fraudem, sive per linguam nulli legi subjectam quæque, ob potentiam vel ob aliam causam, omnia sibi licere opinatur: universam autem Ecclesiam sermonibus fallacibus nec nisi vanitati hujus mundi innixis decipi ac subigi, quis æquo animo ferret? Quis igitur unquam talem audivit sententiam, qualem Romana, ut aiunt, Ecclesia, nimirum illi qui Constantinopoli illam representare videntur, his diebus contra nos, vel potius ignominiose contra seipsam tulit? Neque ægre feratis ea quæ dico: quæcumque enim haud bona

Α σαμένους, ἦν γὰρ τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος ἑορτῆ Τρύφωνος, ἦτις αὐτῷ ἐπανηγυρίζετο. Καὶ κοινῶς μετασχόντας τραπέζης ὡς εἶχεν εἰς πλοῖον ἐμβαλῶν ἐρήμου; θεραπείας πάσης ὑπερορίου καθίστησι, μήτε χιτωνίσκον, μήτε στρωμνῆς τι μέρος, μή βιβλίον, μηδένα τῶν εἰς παραμύθιον ἐσομένων συχωρήσας ἀκολουθεῖσαι ἄνθρωπον, πλὴν σὺν δυσὶν ἀγραμμάτοις ἀγλώτοις, μικροῦ μὴ δὲ ἐαυτῶν ἐπαισθαυομένων, εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐκπέμψας. Πῶς ἂν τὰ λοιπὰ διεγῆσωμαι; Τὴν πῆξιν τοῦ κρυμοῦ, τὴν στενοχωρίαν, τὴν τῶν φυλάκων βίαν; Εἰς ἣν γὰρ καὶ τόξα καὶ θυρεοὶ ὡς πολεμίου, οὐχ ὡς ἄθλιον περιεστοιχίζον ἀρχιερέα, μὴ δ' ἀέρα συγχωρούμενον ὄρῃν, μὴ ὅτι γε ἄνθρωπον ἐν μέσοις ἀχύροις κατακεκλιμένον τῇ ἀπορίᾳ τῆς στρωμνῆς. Οὐ μόνον δὲ ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀρχιερατικὸν σύστημα τὰ βελτίω περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐφρόνου, καὶ οὕτως ἐν εἰρκταῖς, ἐν ὑπερορίαις, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, πάσης ταλαιπωρούμενοι, μηδὲ προκύψαι τῆς φρουρᾶς παρὰ κατακέχριντο.

Καὶ οἱ πρὸς κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἀπεσταλλόμενοι Ῥωμαῖοι παρόντες ἐνταῦθα, ὡς περ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἦγοντες ἐκ Ῥώμης τοῦ πόλεμον ἀρασθαι, καθ' ἡμῶν ἐκύρου ἐξορίαν, μηδὲν μήτε πολυπραγμονήσαντες, μήτε μαθεῖν βουλευθέντες παρ' ἡμῶν· καίτοι γε κἂν μηδεὶς ἄλλος, αὐτοὺς εἶδει τοῦτο ποιεῖν, ἀντεχομένους προνομίου, ἐκκλησιαστικῆς ὑπεροχῆς, καὶ μάλιστα μέλλοντας ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς ἀπαίρειν, καὶ τῶν πραγμάτων ἐσεσθαι ἀγγέλους, καὶ ὀφείλοντας διὰ τοῦτο καὶ ἰδεῖν εἰ καὶ μὴ ἡμᾶς ἐβούλοντο, ἀλλὰ τινὰ τῶν μεθ' ἡμῶν συγκινδυνεύοντων καὶ πυθέσθαι καὶ μαθεῖν ἀκριβῶς, ἐν ἔχοιεν ἀκριβῆ καὶ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀγγελίαν ποιείσθαι. Ἄλλ' ὁμῶς τοιαῦτα πάσχοντες ἀρχιερίως δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅτι βδέλυγμα κερνείας μὴ συνεχώρει τὴν Ἐκκλησίαν, μᾶλλον δὲ τὸ κοινὸν πλήρωμα τῶν Χριστιανῶν καθυβρίζειν ἐκδιωχθέντος, καὶ τοσοῦτον ζωῆς ἀπολαύοντος, ὡς εἶναι τὸν θάνατον αὐτῷ ἢ τὸ ζῆν αἰρετικώτερον, ἀντὶ τοῦ ἐκδικεῖν, ἀντὶ τοῦ προσθῆναι, ἀντὶ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἀντέχεσθαι, εἶλοντο συντυραννεῖν τοῖς τετυραννηκόσιν ἡμᾶς, καὶ μετὰ τῶν βιασασμένων συντετάχθαι. Καὶ συνεπιψέφίζονται τῇ καθ' ἡμῶν τυραννίδι, οὐκ οἶδα τί παθόντες· οὐ γὰρ βούλομαι εἰπεῖν ὅτι αὐτοὶ πρωτυραννηθέντες ὑπὸ τῆς κραταιᾶς τοῦ χρυσοῦ τυραννίδος, καὶ οὐ τοσοῦτον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συμφορήσαντες ψεύδους καὶ ἀπάτης ὄχλον πρὸς ὑμᾶς ἤκουσι κατήγοροι πραγμάτων ὄντες, ἃ ἤδεσαν ἀσφαλῶς μήτε γεγονότα, μηδ' ὄλως ὄντα, μόνον δὲ ἀναπλάσματα πονηρᾶς καρδίας, καὶ τῷ χρυσῷ ἐξηνδραποδισμένης. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως φορητὸν ἄνδρας δύο ἢ καὶ τρεῖς ἀπτηθῆναι, τυχόν μὲν ὑπὸ λογοποιίας πονηρᾶς, ὑπὸ γλώσσης αὐτονόμου καὶ μὴ δειλιώσης πράττειν, ἀπ' ἐξουσίας, ἢ ὑπὸ ἄλλης τινὸς αἰτίας. Τὸ δὲ ὅλην Ἐκκλησίαν ὑπαχθῆναι ψευδέσι λόγοις, μηδὲν ἕτερον εἰς σύστασιν κεκτημένοις, ἢ τὴν κοσμικὴν ματαιότητα, πῶς ἂν τις οὐχ ὑπερεκπλαγείη; Τίς σὺν ἀκοῇ τοιαύτην παρέλαθε κρίσιν, ὅποια ἢ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησία ὡς φασιν, εἰ

ἐν Κωνσταντινουπόλει πλήρωμα δοκούντες Ἐκκλη- A sunt, vituperari debent, siquidem quantumvis
σίας, ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξήνεγκε καθ' ἡμῶν, sermo taceant, facta ipsa vituperium gignunt.
μᾶλλον δὲ εἰς ἀφορμὴν μέμφεως καθ' ἑαυτῶν; Καὶ μὴ δόξη ἐπαχθὲς ὑμῖν τὸ εἰρημένον· μεμπτὰ γὰρ
τὰ μὴ καλὰ, καὶ κἂν ὁ λόγος σιγήσῃ, τὰ πράγματα φέρει τὸν ἔλεγχον ἐξ αὐτῶν.

Ἀλλὰ πρῶτον τὰς καθ' ἡμῶν ψευδολογίας, καὶ
οἷα ἐπ' αὐταῖς ἐκρίνατε, καλῶς ἔχει παραστῆσαι
ὑμῖν, εἴτε ὅσα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆ αὐθεντικῆ
ἵπουργήσατε οικονομίᾳ. Λίβελλοι καθ' ἡμῶν ἐκο-
μίσθησαν, καὶ εἴτε ἀληθεῖς ἦσαν εἴτε ψευδεῖς λόγος
οὐδεὶς· πῶς γὰρ λόγος, ὅτε ζήτησις ἀπολογίας τῶν
κατηγορουμένων οὐκ ἦν; Καί τοι νερόμισται καὶ
παρὰ βραβάρους καὶ ἀνόμοις μηδένα κατακρίνειν
τῶν κατηγορουμένων, εἰ μὴ πρότερον παραστάς ὁ
διωκόμενος τὴν ἀπολογίαν ὑφέξῃ τῶν κατηγορημέ-
των. Ἀλλὰ καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν φωνούντων
κατ' αὐτοῦ τῶν παρνόμων Ἰουδαίων τὴν ἀνομον B
ὑπέστη κατάκρισιν παραστάς τῷ συνεδρίῳ, καὶ ἀπαι-
τηθεὶς ἀποκρίνασθαι. Ἢ δὲ παρ' ὑμῶν, ἀδελφοί,
κρίσις καὶ ἐνταῦθα καὶ κατὰ τὴν ὑμετέραν ἀποφαίνε-
ται Ῥώμην, καὶ ἄλλα διαπράττεται ὅσα ἐγὼ μὲν
εἰπεῖν οὐ προαιρούμαι, ὁ μέλλων δὲ οὐ σιγήσει ἀπαγ-
γέλλων χρόνος, ἐπαίπερ δυνατώτερος πάσης ἀνθρω-
πίνης καὶ περινοίας καὶ δυνάμεως.

Ὅμως τὸ ἡμέτερον παρὰ φάυλον κείσθω. Τί γὰρ,
εἰ ἀνθρώπος ἐλεεινός, καὶ τυχὸν οὐδὲ ἀναπνεῖν ἀξίος;
τὸν ἀέρα, ἐκδιώκομαι θρόνου, καὶ ὑπερορίζ κατα-
δικάζομαι, ἵνα τοὺς καθ' ἡμέραν ἀπολείπω θανά-
τους; Ἀλλὰ τέως τὴν τιμὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν
σεμνότητα τῆς πίστεως, τῶν ἱερῶν κανόνων τὸ σε-
βάσιμον, τὴν ἀνωθεν ἱερὰν παράδοσιν, πῶς οὐκ ἐδυ- C
σωπήθητε; πῶς οὐκ ἐλογίσασθε; Ἀλλ' οὐκ οἶδα ποῖα
γνώμενοι ἐξουσίᾳ, ἢ πόθεν αὐτὴν λαβόντες, πορ-
νεῖαν εἰς τὰ τῶν Χριστιανῶν εἰσηγάγετε ἅγια, καὶ
οὐκ ἔβουλήθητε λαβεῖν ἐπὶ νοῦν, ὡς εὐθέως καὶ κατ'
ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος τοῦτο τοῖς θεοῖς παρηγγύη-
ται ἀποστόλοις, τὸ πορνείας ἀπέχεσθαι, ὅτε περὶ τοῦ
πνικτοῦ καὶ εἰδωλοθύτου ἀπέστελλον. Καὶ τοῦ σκεύους
ἐκ τῆς ἐκλογῆς ὅσας ἐστὶ παρακελεύσεις λαβεῖν περὶ
τοῦ μὴ πορνεῖα συμφύρεσθαι, τίς ἠγνόηκε, μὴ ὅτι
τῶν εἰς κλῆρον ἀριθμουμένων, ἀλλὰ καὶ τῆς λαϊκῆς
πληθῆος, εἰ μὴ ἕρα τι; παντάπασιν ἀλλότριος Ἐκ-
κλησίας, καὶ τῶν ἐκείνου λογίων ἀνήκοος; Διὰ τοῦτο
οὐδὲ παρατίθημι τὰ περὶ πορνείας αὐτῷ εἰρημένῃ,
ἵνα μὴ περιττὸς εἶναι δοξῶ, δηλῶν ἢ μηδ' ὄντινα D
λέληθε. Πῶς οὖν τοῦ τῆς πορνείας ἄγους κατακεκρι-
μένου παρὰ πάντων, Ῥωμαίοις ἐδοξε, διότι καὶ
ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τῇ κρίσει τῶν ἀποστόλων, τῇ
ψήφῳ τῶν ἁγίων Πατέρων, ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατάκρι-
σιν τὸ πρᾶγμα πεποιήμεθα, νομίζειν ἡμᾶς ὑπευθύ-
νους καὶ τοῦ ποιμνίου διώκεσθαι, καὶ πάσχειν τὰ
τῶν κακούργων;

Ναί, φησὶν· ἀλλὰ γάμος τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ πορ-
νεῖα. Γάμος, ὡς σεμνὸς νυμφαγωγὸς, καὶ τιμῶν τὸν
γάμον οὐχὶ κατὰ τὸν δεσθέντα θεσθὲν νόμον, ἀλλὰ
κατὰ τὴν σὸν οὐκ οἶδα ποῦ γεγραμμένον νόμον; Γά-
μος ἢ πρὸς τετάρτην γυναικα δι' ὑπερβάλλοντα
οἶστρον συνάφεια; Ποῦ τὸν γάμον τοῦτον εὐρῶν εἰσ-
άγεις εἰς τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον ἔθνος, τὸ βραβύ-

A sunt, vituperari debent, siquidem quantumvis
sermo taceant, facta ipsa vituperium gignunt.
μη δόξη ἐπαχθὲς ὑμῖν τὸ εἰρημένον· μεμπτὰ γὰρ
φέρει τὸν ἔλεγχον ἐξ αὐτῶν.

Jam vero primum falsas contra nos prolatas
accusationes et quomodo eas judicastis, recensere
consentaneum est, deinde quantum gubernatione
vestra feceritis contra Ecclesiam. Libelli contra
nos circumferebantur qui utrum verum quid fal-
sumve continerint nemo scit: quomodo enim
sciri potest, cum inquisitio ad defensionem accu-
satorum locum non habuerit? Attamen vel apud
barbaros et exleges consuetudo invaluit, ut nemo
accusatus condemnetur, nisi prius de his quæ ipsi
crimini dantur sese defenderit. Cæterum etiam
Christus Deus noster, cum improbi Judæi contra
cum vociferarentur, priusquam pravam subiret
sententiam, coram Sanhedrio constitutus, ut se
defenderet rogatus est. Vestrum autem judicium,
o fratres, quale hic et in veteri Roma apparet, alia
procedit via quam ego nunc quidem dicere nolo,
futurum autem tempus clara voce patefaciet, si-
quidem illud omnem humanam prudentiam ac
potentiam longe superat.

Porro quæ nos concernunt nauci habeantur.
Quid enim refert, ut ego, velut homunculus abje-
ctus et vix dignus qui aerem respiret, e se se
deturbatus in exilium propellar, et quotidie, ut
ita dicam, mortis supplicio afficiar? At vero quo-
modo sit, ut Ecclesiæ honorem, fidei dignitatem,
sacrorum canonum auctoritatem, concessam divi-
nistraditionem, neque consideretis neque reverea-
mini? Ignoro scilicet quæ usi potestate aut unde evan-
geli, fornicationem in Christianorum religionem
subintroducatis, non animadvertentes, statim inter
nascentis Evangelii primordia, cum de suffocatio,
et immolationis apostoli statuerent, fornicationem
omnino esse interdictam. Vas autem electionis
quoties edixerit ne quis fornicationis crimen incur-
rat, quis nescit non solum si sit ex ordine sa-
cerdotali, sed etiam e turba laica, modo ne extra
Ecclesiam versetur illiusque præcepta profus
nesciat? Propterea noli hic recensere quæ de
fornicatione scripsit, ne acta agere videar dum ea
profero quæ neminem latent. Quomodo igitur, cum
fornicationis scelus ab omnibus condemnatur,
Romanis placuit, sententiæ calculum addere qua
nos a grege separati, maleficorum instar tractamur,
propterea quod doctrinæ apostolorum et sententiæ
sanctorum Patrum obsecuti eidem condemnationi
fornicationem subjicimus?

Esto, aiunt; at non de fornicatione agitur jam,
sed de matrimonio. Matrimonium hocine dicis, o
bone vir? At tu non secundam legem divinitas
datam, sed secundum legem nescio ubi scriptam
matrimonium concipis. Ergone conjunctionem quæ
ob prægrandem amoris œstrum cum quarta sit
muliere, matrimonium vocas? Ubinam invenisti,

ejusmodi matrimonium, ut in sanctum Christianorum cœtum, in regiam hæreditatem inducas? Num in ullo Evangelio, aut Constitutione apostolica, aut traditione qualis ab initio christianæ religionis in Ecclesia auctoritatem obtinuit? Magnus Paulus ait: « Honorabile omnino connubium et torus impollutus¹. » Jam si tuum matrimonium tale est, cur sacri canones ab Ecclesia ejiciunt illum qui hujuscemodi culpæ succubuit? Si illud vere est matrimonium, nec prorsus aliud quid cur talem conjunctionem luxuriam brutalem et a natura humana alienam appellant? Alias enim illicitus concubitus mero fornicationis nomine designatur, hic autem affectus brutalis et fines humanos supergressus dicitur.

Sed Romanis non ita videtur: concessam esse apud eos traditur. Sunt enim qui dicant (laudine id vobis, an vitio vertentes, non sat scio) apud vos quartam et quintam et super hæc aliam permitti, imo mortua sexta muliere aliam atque post hæc etiam aliam duci posse, ita ut ad sepulcrî fauces inexhausta illa dispensatio, vel potius luxuria apud vos procedat. Cujus abominandæ luxuriæ causam ad magnum deducunt Apostolum qui dixit: « Satius est nubere quam uri². » O miram sapientiam illorum qui ita ista verba intelligunt! Quam belle mentem Paulinam perscrutari callent? Nimirum universæ terræ doctor omnino carnis cupiditati satisfaciendum esse docet, dum ait: « Transit habitus hujus mundi, ut qui uxores habent sint velut qui non habent, omnesque volo esse uti me. Quod autem ne ad secundas quidem nuptias convolare permittit viris, hæc ejus verba demonstrant: « Dico autem inuuptis et viduis, bonum esse illis sic permanere: quod si continere nequeunt, nubant³; » viduis quidem permittit secundum connubium ob sexus imbecillitatem, viris autem viduis nullo modo, et non nisi de iis qui matrimonii jugum nondum sunt experti, melius ait esse nubere quam uri.

Si igitur conjunctio cum quarta uxore est matrimonium, nec potius fornicatio, cum tamen pejus quid sit quam illa nimirum luxuria, uti divino Clementi videtur, permittite etiam concubitum: hoc autem permissio, ubi habebit locum illud: Melius est nubere quam uri? Jam vero audi quæ Clemens dicit, excellentissimi Petri discipulus et auditor, non inferior quis aut qui longo post illum intervallo inter homines conversatus sit: Monogamia nature ac legi consentanea est, siquidem divino nimitur mandato, digamia vero post promissionem illegitima, non ob conjunctionem, sed ob mendacium; trigamia intemperantiæ indicium; quæ autem trigamiam excedit, aperta fornicatio est et indubia incontinentiæ; tu vero eam matrimonii nomine honoras? Ecclesiæ lumina quorum lux et doctrina

λεϊον Ιεράτευμα; Ποίων Ευαγγελίων, ποίας ἀποστολικῆς διατάξεως, ποίας ἐξ ἀρχῆς ἀφ' οὗ τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος ἐγνώρισται παραδόσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοιαύτης φανείσης; Παῦλος ὁ μέγας φησὶ: « Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. » Εἰ γάμος οὗτος ὁ σὸς γάμος, τί τῆς Ἐκκλησίας ἀπελαύνουσιν ἱεροὶ θεσμοὶ τὸν εἰς τοιοῦτον παραπεπτωκότα παρανόμημα; Εἰ γάμος τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ πρόβρω τῆς τοιαύτης κλήσεως, τί κτηνώδες καὶ ἀλόγιστον φύσεως ἀνθρωπίνης τὴν τοιαύτην ὀνομάζουσι μίξιν; Καίτοι γε τῆς ἄλλης ἐνεργομένης πορνείας, τοῦτο αὐτὸ πορνείας ὀνομαζομένης, ἀλλ' οὐ κτηνώδους οὐδ' ἀνθρωπίνης φύσεως ἀλλοτρίου τοῦ πάθους δοκοῦντος.

Ἄλλὰ Ῥωμαίοις οὐχ οὕτω δοκεῖ συγκεχώρηται γὰρ, ὡς φησι, παρ' αὐτοῖς. Καὶ γὰρ τοῦτό εἰσιν οἱ λέγοντες (οὐκ οἶδα βουλόμενοι τιμᾶν ὑμᾶς ἢ ὑβρίζειν) ὡς οὐ μόνον τετάρτη ἀλλὰ καὶ πέμπτη καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἑτέρα· ναὶ δὴ καὶ τῆς ἕκτης τὸ βίον ἀπολιπούσης, πρὸς ἄλλον συμπλέκεσθαι γάμον τοιοῦτον, καὶ αὖθις ἐπ' ἄλλον, καὶ μέχρι τάφου πυλῶν ἡ ἀρθροῦς οἰκονομία, κρεῖττον δ' εἰπεῖν τῆς ἀτελείας ἡ φιλοτιμία, προέρχεται παρ' ὑμῖν. Καὶ τῆς βδελυρᾶς ταύτης φιλοτιμίας τὸ αἴτιον εἰς τὸν μέγαν Ἀπόστολον ἀναφέρουσιν εἰπόντες κρεῖσσον γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι. Καλὴ γε ἡ σοφία τῶν οὕτως ἐκλαμβανόμενων τὸ λόγιον, πάνυ εὐστόχως τῆς Παύλου ἐφικνοῦνται διανοίας. Τοῦτο νομοθετεῖ ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος τὸ διὰ παντὸς χαρίζεσθαι τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς σαρκός, ὃ λέγων, Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὣσιν ὡς μὴ ἔχοντες, καὶ θέλω πάντας εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτὸν. Καὶ μὴ δ' ἐπὶ δεύτερον γάμον συνελθεῖν ἀνδράσι συγχωρεῖ τῷ φάναι, « Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν ἐάν μείνωσιν οὕτως· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· » γυναιξὶ μὲν χηρευούσαις ἐπιτρέπων δευτέραν συνάφειαν διὰ τὸ ἀσθενές, ἀνδράσι δὲ οὐδαμοῦ χηρεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς οὕτω συναφείας ἀφιγμένοις πρὸς πείραν, κρεῖσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι.

Εἰ μὲν οὖν γάμος ἡ τετάρτη γυνή, ἀλλ' οὐχὶ πορνεία, μᾶλλον δὲ πορνείας πλεον καὶ ἀσέλγεια, καθὼς δοκεῖ τῷ θειοτάτῳ Κλήμεντι, ἐπίτρεπε καὶ τὴν σύζευξιν. Εἰ δὲ τοῦτο, ποῦ χώραν ἔχει ἐνταῦθα τὸ Κρεῖσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι; Καὶ ἀκουσον οἷά φησι Κλήμης ὁ τοῦ κορυφαίου Πέτρου μαθητῆς καὶ αὐτήκοος, ἀλλ' οὐχὶ τῶν κατωτέρω τις, καὶ μακρὰν τῆς ἐκείνου μετ' ἀνθρώπων βιοτῆς διεστῶτων· Μονογαμία μὲν κατὰ νόμον γινομένη δικαία, ὡς ἂν κατὰ γνώμην ὑπάρχουσα Θεοῦ· διγαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν παράνομος, οὐ διὰ τὴν συνάφειαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ψεῦδος· τριγαμία δὲ ἀκρασία· σημείον· τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν τριγαμίαν, προφανῆς πορνεία καὶ ἀσέλγεια ἀναμφίβολος· καὶ οὐ τῷ τοῦ γάμου τιμᾶς προσρήματι; Ἄλλ' οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες, ὄν τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν πράξεων εἰς

¹ Hebr. xiii, 4. ² Cor. vii, 9. ³ ibid.

πᾶσαν ἐξέταμψε τὴν οἰκουμένην, κτηνώδες αὐτὸ καὶ τῆς φύσεως ἀλλότριον· ναὶ δὲ καὶ βίον καλοῦσι χοιρώδη, καὶ σὺ ἀποχρῆσθαι ὡς γάμῳ τοῖς ἀνθρώποις κελεύεις τῷ τοσοῦτῳ βδελύγματι; Ὡς θαυμαστὸς εἰ τῆς προνοίας τοῦ διδάσκειν ἐν σεμνότητι καὶ ἀξίως τῆς Χριστοῦ κλήσεως τοὺς ὑπὸ σοῦ διδασκομένους πολιτεύεσθαι; Ἀνθρώπε, οὐδεὶς ἀγιασμοῦ χωρὶς τὸν Κύριον ἔψεται· ἀγιασμὸς δὲ πῶς ἂν τις προσγένοιτο τῷ ἀκαθάρτῳ πορνείᾳ συμπεφυρμένῳ. Καὶ ἄλλος ἔφη· Μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα· τοῦτο δὲ τί ἄλλο βούλεται, ἢ τὸ φεύγειν τὰς τῆς πορνείας κηλίδας;

Ἄλλὰ βασιλεὺς ὁ τὴν τετάρτην γυναῖκα ζητῶν, καὶ δεῖ παραχωρεῖν βασιλικῇ ἐπιθυμίᾳ. Καλῶς γε σὺ τιμᾶς τὸ στέφος τῆς βασιλείας, καλὴν αὐτῷ δόξαν χαρίζῃ. Ἢ δὲ οἱ τῶν ἄλλων ὑπερκάθηται, διὰ τοῦτο ἀσθήσειεν αὐτὸν ῥυπωδέστερον εἶναι καὶ ἀτιμότερον; Σὺ μοι δοκεῖς καὶ τῶν ποδῶν μᾶλλον ὥστε καθαρὸς εἶναι φροντίζεις, ἢ τοῦ προσώπου καὶ τοὺς μὲν μὴ προσεμβιδάζεις πηλῶ, τῆς δὲ κεφαλῆς μὴ φροντίζεις εἰ καταχέοιτο. Ἄλλ' ὑπολαμβάνω μὴ δόξῃς ταῦτα τοῖς ὀρίζεις εἰδῶσιν ὑψηλοτέρων πραγμάτων καὶ ταπεινοτέρων διαφορᾶν. Μέγα μὲν γὰρ τὸ τῆς βασιλείας πρᾶγμα, καὶ δέον πείθεσθαι βασιλεῦσι, μὴ δὲ τοῖς; προστάγμασιν αὐτῶν ἀντιτείνειν. Ἄλλ' ἐν ἐκείναις τοῖς; προστάγμασιν ἐν οἷς; διαφαίνεται τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα, προσητάσει δικαιοπραγεῖν· τοῦτο βασιλικὴ ἀληθῶς πρόσταγμα, καὶ δεῖ μὴ ἀντιλέγειν. Κελεύεις κατ' ἐχθρῶν ὀπλιζέσθαι; Ἐδοξεν αὐτῷ συνασφέρειν τι πρὸς τὴν τῶν κοινῶν λυσιτέλειαν; Τιμᾶν πάση σπουδῇ τὸ δόγμα. Εἶπεν ἄλλο τι πράττειν τῶν σύστασιν φερόντων καὶ τιμὴν τῇ ἀρχῇ, καὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα τελούσι, ποιεῖν ταχέως τὸ προσταττόμενον. Ταῦτα βασιλικὰ, καὶ ἀναγκαῖον, μᾶλλον δὲ ἀπαραίτητον, ἔτοιμον παρέχειν εἰς τὸ ἀκούειν τὸ οὐδ'. Κελεύεις πάλιν, οἶα τὰ τοῦ διαβόλου πονηρὰ ὑποβλήματα, εἰς Θεὸν ἀσεβεῖν; Τοῦτο αὐ βασιλικόν· οὐκοῦν οὐδὲ πιστέον αὐτῷ, ἀλλ' ὡς ἀσεβοῦς ἀνδρὸς ἀσεδὲς πρόσταγμα παρὰ φαῦλον ποιητέον. Κελεύεις συκοφαντεῖν, ἢ δόλῳ ἀναιρεῖν τινὰς, ἢ γάμους ὑρύσσειν ἀλλοτρίους, ἢ ἀδίκως ἀφαιλέσθαι τὰ ἀλλότρια πράγματα; Οὐδὲ τοῦτο βασιλικῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ λωποδύτου καὶ συκοφάντου καὶ μοιχοῦ καὶ ἄρπαγος. Καὶ εἰ τις θεοφιλῆς, καὶ τὸ θεῖον τιμῶν, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ παρασχεθεῖσαν ἐπὶ γῆς βασιλείαν, οὐκ ἂν πεισθεῖη τοιούτοις μισροῖς ἐπιτάγμασιν, ἀλλὰ πρότερον ἔλοιτο ἂν τὴν ψυχὴν ἀφείναι, ἢ τοῦ κελεύοντος τὰ τοιαῦτα γενέσθαι ὑπηρέτης.

Εἰ καὶ οἶμοι τῆς ἀνθρωπίνης ῥοπῆς ἐπὶ τὰ χεῖρα πλείστους ἢ κακία ἔχει τῆς θεραπείας αὐτῆς ἐραστὰς· ἀγνοεῖς ὅτι πέφυκε τὸ ἀρχόμενον οἶον πρὸς παράδειγμα τὸν ἄρχοντα βλέπειν; Καὶ τί τοῦτο λέγω; Ὅπου γε καὶ τοῦ ἄρχοντος πάση κοσμιότητι βιοῦντος, ὁμως τὸ ἀρχόμενον ἐπὶ τὰ ἐναντία κέχτηται τὴν ἐπιφορὰν, διὰ τὴν ἀεὶ τρέχουσαν πρὸς τὰ κάτω καὶ τὴν ὕλην προκίρουν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νόμοι τέθεινται, ὅτι μὴ δ' ἔστι τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγαθοῦ ἄρχοντος ἱκανὸν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἂν τῷ φόβῳ τῶν νόμων

A et factis universam terram collustravit, brutale hoc et ab humana natura alienum, imo vitam porcinam vocaverunt; tu autem hominibus illud piaculum tanquam matrimonium commendas? Quam mira est doctrina tua, quæ ita a te institutis et edoctis præcipit, ut in honestate et uti Christianos decet, vitam transigant? Vir bone, nemo sine sanctitate Dominum videbit: at sanctitas quomodo erit ejus qui fornicationem sectatur impuram. Alius porro dixit: Qui oderunt tunicam a carne contaminatam; et quid hoc vult aliud dicere quam quod fornicationes sordes fugere debeamus?

Sed imperator est qui quartam uxorem quærit, ejusque desiderio obtemperandum. Scilicet mire honoras coronam regiam, præclarum ei splendorem concedis. Ergo quia omnes dignitate supereminet, ideo etiam præ omnibus contaminatus et inhonoratus esse debet? Tu quidem id maxime curare mihi videris ut pedes puri sint, de capite autem polluto haud cogitare: Ego vero opinor illis qui magna atque parva probo inter se discernere norunt aliter videri. Præclarum sane quid dignitas regia. Necesse est regibus obediri neque mandatis eorum repugnari, mandatis dico quibus dignitas regia apparet rectumque facere jubet: hoc enim est mandatum vere regum neque licet refragari. Edicit contra hostes arma sumere? Videtur ei aliquid in reipublicæ commodum introducere? Summo studio quod ille præcipit exsequendum erit. Aliud quid fieri edicit quo imperium populorumque salus promoveatur ac stabiliatur, confestim morem geremus. Hæc regem decent, et necessario, imo irrecusabiliter aurem præbere oportebit. At contra edicit quod prave a diabolo suggeritur, ut impie adversus Deum agamus? Hoc vero non regium, ideoque ei fides deneganda, et jussum tanquam ab impio homine profectum pro irrito habendum. Jubet calumniari, aut dolose interficere alios, aut nuptias alienas suffurari, aut injuste diripere quæ sunt aliorum? Neque hoc est regis dignitatis, sed potius furis et calumniatoris et adulteri et avari. Si quis igitur Deum diligit ac reveretur, et regiam potestatem divinitus concessam esse persuasum sibi habet, hujusmodi sordidis mandatis non obtemperabit, ac potius vitam amittere, quam talia jubenti aurem præbere volet.

Et si, proh dolor! quæ est humanæ naturæ ad pejora inclinatio, pravitas multos habet servos et assecclas, ignorasne subjectos ad principem tanquam ad exemplar suspicere? Quid dico? Vel tum quando rex in summa pietate vitam agit, subjecto contrario impetu abreptos videmus, siquidem voluntas humana semper ad materiam et quæ infra sunt fertur. Quia igitur ne boni quidem principis exemplum sufficit ad homines meliores reddendos ideo leges sunt latæ, ut regum reverentia a pravis studiis prohibiti, vel inviti ad probitatem dirigantur.

tur. Provelit Deus aliquem ad magistratum, ad regnum, ad dignitatem qualemcunque, non ut, quia magis quam cæteri a Deo honoratus est, seipsum et cum qui honorem contulit, probro ne dedecore a liciat, aut divinum de ipso iudicium quasi falsum erroneumque ostendat, sed ut virtute sua appareat dignus sententia divina, et dum Dei gloriam promovendam curat, sibi quoque laudem acquirat. Si vero quis quoniam a Deo majorem adeptus est honorem, ideo magis sibi licere putat divinarum legum honorem contempnere, nescius ad brutorum per satietatem lascivientium similitudinem delabitur. Prævum igitur opinari, pravissimum vero dicere : Quia rex, ideo licentia gaudet peccandi, quamvis hoc subditorum nemini concedatur. Potentes potenter examinabuntur, sapientium aliquis dixit. Si hoc ita est, ubi locum habebit vestra indulgentia? Vel militi gregario ac duci qui in una eademque re defecerunt, non eadem erit pœna, sed dux quidem secundum illum quem obtinuit ordinem, miles autem inferiori statui convenienter multabitur. Eodem modo calo et gubernator, atque, si vis, servus ac dominus, quamvis in eodem deliquerit, non eidem accusationi et condemnationi obnoxii erunt; sed dignitatis ratio habebitur.

At dispensationem in hoc Romanus præsul sancivit, nec fas est tali dispensationi refragari, sed sancita revereri. Quid dicis? Num licet Romanis sancire, ut qui leges infringit, pœnam non solum aut impuris manibus sacra contrectet? Licetne Romanis eos qui ob piaculum e divina æde ejecti sunt antequam illud emundatum sit, reducere eo iure meritoque exsularunt? Magnam scilicet nactus esses potestatem, qualem ne ille quidem qui mundi peccata tulit sibi arrogavit, ne dum quisquam sanctorum ejus discipulorum, aut uibus e doctoribus ecclesiasticis. Venit enim ut peccata ferret nostra, sed tunc demum si peccare desineremus, neque iis insisteremus aut omni abjecto pudore ea perpetrare pergeremus quæ ille abtulit. Audio enim eum dicentem homini quem sanaverat: Ecce sanus effectus es, ne amplius pecces. Animadvertite quomodo interdicit, non autem permittit peccare eos qui ipsius misericordia digni sunt habiti. Eodem modo nec Petrus, nec Paulus, nec alius quis unquam peccato neglecto libertatem a responsabilitate promisit peccatori. Ubi tandem reperisti absurdam istam dispensationem quæ peccati gravitatem non imminuit, sed potius adauget? quæ non salutem parit, sed interitui tradit, quæ non depurgat, sed plus sordium adjicit? Quis usque ad hunc diem talem dispensationem novit? Dispensatio enim est salutaris condescensio, quæ peccatorem salvificat, manum auxiliatricem porrigit lapsumque a casu erigit, non autem quæ casu dejectum jacere sint vel potius in foveam misere detrudit. Dispensatio est imitatio divinæ charitatis quæ ex faucibus bestię contra nos rugientis eripit eum qui in eo versatur ut ab

ἀναστελλόμενοι τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως, καὶ ἄκοντες μετὰ τοῦ βελτίονος γέγονοντο. Ἀνάγει Θεὸς εἰς ἀρχὴν, εἰσὶν εἰς βασιλείαν ἢ ἑτέραν, οὐχ ἵνα διότι πλέον τῶν ἄλλων δεδόξασται παρὰ Θεοῦ, αὐτὸς ἀτιμάζοι ἑαυτὸν τε καὶ τὸν δοξάσαντα, οὐδ' ἵνα τὴν θείαν κρίσιν ὡς περ ἐσφαλμένην ἐφ' ἑαυτῷ δείξῃ, ἀλλ' ἵνα δι' οἰκείας ἀρετῆς ἄξιός ᾖ τῆς θεϊκῆς κρίσεως, καὶ δοξάζεσθαι μὲν Θεὸν παρασκευάσῃ, προσθήκην δὲ δόξης καὶ ἑαυτῷ περιποιήσῃται. Εἰ δέ τις διότι πλέον εἴληχε παρὰ Θεοῦ τιμῆς, διὰ τοῦτο μᾶλλον οἴεται τὸ ἐξείναι αὐτῷ τῆς τιμῆς τῶν θείων νόμων καταφρονεῖν, λήθηθεν ἑαυτὸν πικραπλήσιος ὧν τοῖς διὰ κόρον ὑβρίζουσι κτήνεσι. Κακὸν οὖν δόγμα καὶ πάγκακον τὸ λέγειν, διότι βασιλεὺς, συγκεχώρηται ἁμαρτάνειν, ὃ μὴ τοῖς ὑπὸ χεῖρά τις συγχωρήσειε. Δυνατοὶ δυνατῶς ἑτασθήσονται, λέγει που τῶν σωφρόνων ὁ λόγος· εἰ δὲ τοῦτο, ποῦ χῶραν ἔξει τῷ ὑμᾶτερον συγχώρημα; Ἐγὼ καὶ στρατιώτῃ καὶ στρατηγῷ τὸ αὐτὸ πταίσασιν, οὐκ οἶδα τὴν ἴσην ἐπαγομένην ποινήν, ἀλλ' ὃ μὲν στρατηγὸς ἀναλογοῦσαν ἔξει τῷ μεγέθει τῆς τιμῆς τὴν τιμωρίαν, ὃ δὲ στρατιώτης κατὰ τὸ μέτρον τῆς τάξεως. Ἀλλὰ καὶ ναύτῃ καὶ κυβερνήτῃ, εἰ βούλει δὲ καὶ δεσπότη καὶ οἰκέτῃ τῷ αὐτῷ σφάλματι περιπεπτωκόσιν οὐχ ἡ αὐτὴ ἀπαντήσῃ κατηγορία οὐδὲ κατάκρισις, ἀλλὰ τῇ διαφορᾷ τῶν προσώπων συνδιατιθεμένη.

Ἄλλ' οἰκονομίαν ἐπ' αὐτῷ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐξουσία πεποιήται, καὶ δεῖ πρὸς τὸ οἰκονομηθὲν μὴ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ τὰ ἡμῖν δεδογμένα τιμᾶν. Τί λέγεις; Καὶ ἔξεισι τοῦτο Ῥωμαῖος οἰκονομεῖν, ὥστε παρανομοῦντά τινα μὴ δίχην ὑπέχειν; καὶ ὥστε χερσὶν ἀκαθάρτοις τῶν ἁγίων ἐφάπτεσθαι, καὶ τοὺς θλαυνομένους τῶν θείων περιβόλων ἐπὶ μίσηματι, τούτους μὴ ἀποθεμένους τὰ μίσημα εἰσάγειν ὅθεν καλῶς καὶ ἐνδίκως ἀπελήλανται; Μεγάλῃς ἂν ἐξουσίας εἴης ἐπειλημμένος, καὶ ἤς οὐδ' αὐτὸς ὁ τὰς ἁμαρτίας αἴρων τοῦ κόσμου ἐπείληπται, μὴ ὅτι γε ἄλλος ἢ τῶν ἐκείνου ἱερῶν μαθητῶν, ἢ τῶν ἄλλων τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας διδασκάλων. Ἦκε μὲν γὰρ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας βαστάσαι, ἀλλὰ δῆλον ὅτι τοῦ ἁμαρτάνειν ἡμῶν παυσάμενων, οὐκ ἐπιμενόντων δὲ, οὐδὲ πρατεόντων ἄδεως ὧν ἕκτιστος τὴν ἄρσιν ποιῆται. Ἀκούω γὰρ τῷ τεθεραπευμένῳ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ θασθέντος παραγγέλματος, ἴδε ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε· πρόσχες, ὡς κωλύει, οὐκ ἐπιτρέπει τὸ ἁμαρτάνειν τοῖς τοῦ ἐλέους αὐτοῦ κατηξιωμένοις. Οὐ μόνον οὐδὲ Πέτρος, ἀλλ' οὐδὲ Παῦλος, οὐδέ τις ἄλλος ποτὲ ὠφθη παρορῶν μὲν τὸ ἁμάρτημα, τῷ δὲ ἁμαρτάνοντι τὸ ἀνεύθυνον ἐπαγγελόμενος. Ποῦ ταύτην τὴν ἀταπὸν οἰκονομίαν ἐξεῦρες τὴν οὐκ ἐλαφρόνουσαν τὸ βάρος τοῦ ἁμαρτήματος ἀλλὰ βαρύτερον αὐτὸ ποιούσαν; τὴν μὴ σώζουσαν, ἀλλὰ τῇ ἀπωλείᾳ παραδόδουσαν; τὴν μὴ καθαιρούσαν, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τὸν ῥύπον προστιθεῖσαν; Τίς ποτε τοιαύτην οἰκονομίαν ἄχρι τοῦ νῦν ἔγνω; Οἰκονομία μὲν γὰρ σωτηριώδης ἐστὶ συγκατάθεσις, σώζουσα τὸν ἡμαρτηκότα, χεῖρα βοηθείας ὀρέγουσα καὶ ἀνιστῶσα τοῦ πτώματος τὸν πεσόντα, οὐχὶ τῷ

πτύματι ἐπιτρέπουσα κείσθαι, μᾶλλον δὲ πρὸς ἄλλοις ἀπορροήσασθαι. Οἰκονομία ἐστὶ μίμησις τῆς θείας φιλανθρωπίας, ἀρπάζουσα ἐκ στόματος τοῦ καθ' ἡμῶν ὠρυομένου θηρός τὴν μέλλοντα τῷ ἐκείνου ὀλεθρῶ καταπνεύσασθαι στόματι. Ἀρπάζεται δὲ πάντως οὐχ ὁ πρότερον τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλ' ὁ ταύτης θείᾳ μεθόδῳ τῆς οἰκονομίας πόρῳ κατατῆται, καὶ τὴν δίωξιν αὐτῆς ἀποκλίνει.

Εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον μὴ ἐστὶν ἀμάρτημα, μηδὲ πορνεία ἢ τετραγαμία, μᾶλλον δὲ πλέον πορνείας, ἀλλὰ τὴν φύσιν ταύτης ἐνήλλαξας; Σὺν δ' ἂν εἴη καὶ τοῦτο τὸ τόλμημα, τὸ τὴν ἀμαρτίαν μὴ δοκεῖν ἀμαρτίαν νομίζειν· ἄλλος ἂν εἴη λόγος, ὅτι ἡμεῖς οὔτε γινώσκομεν, οὔτε γνωσόμεθα· μὴ δὲ γὰρ γένοιτο τοιοῦτον ἡμᾶς πονηρὸν μίσθημα γινῶναι, ὅτι τὴν ἀμαρτάνειν οὐκ ἐστὶν ἀμαρτάνειν. Εἰ δ' ὡς ἐστὶ φύσει, οὕτως καὶ διαμένει, καὶ οὐδεὶς αὐτὴ δύναται διαμεθεῖν τρόπος, οὐδὲ τὴν πορνείαν ποιεῖν μὴ εἶναι πορνείαν, καὶ τὴν ἀσέλγειαν, καὶ τὸν κτηνώδη καὶ τὸν χοιρώδη βίον, ἢ τοῦτο εἶναι ὅπερ ἐστὶ καὶ λέγεται, τίς ἢ παράδοξος, μᾶλλον δὲ ὀλέθριος οἰκονομία, ἣτις ὑπονομεῖται σοὶ ἐπὶ τῇ σῆ μὲν καταγνώσει, ἐπὶ βαρυτέρῳ δὲ κατάκρηματι τοῦ δοκοῦντος ἐπ' αὐτῷ διοικονομῆσαι σοὶ τὸ ἀσελαίνειν; Κακὴν μὲν καὶ ἄλλως ἀπώλεια, κἂν ὑπ' ἀγνοίας εἰς ταύτην περιπίπτωμεν· τὸ δὲ καὶ μετὰ τέχνης καὶ μετὰ σοφισμάτων πρὸς ταύτην ἑαυτὸν ὑπάγειν, πόσου ἂν τις κακοῦ ἀριθμήσεται; Ἐγὼ μὲν καὶ εἰ τις ἐμοὶ πείθοιτο, μᾶλλον δὲ τοῖς ἱεροῖς νόμοις, καὶ μετανοίαν ἀποδέχομαι τῶν ἀμαρτανόντων, καὶ οἰκονομίαν ἐπὶ τούτοις κυρῶ, ἀλλὰ τὴν ἀπρακτεῖν ποιῶσαν, οὐ τὴν ἐνεργεῖσθαι παρασκευάζουσαν τὴν ἀμαρτίαν. Ἀδύνατον γὰρ τῆς ἀμαρτίας ἐπιτελουμένης καὶ διηνεκῶς, οἰκονομεῖν τι πρὸς σωτηρίαν ὑπολαμβάνειν τὸν ἄδειαν αὐτῷ παρεχόμενον τῇ ἀμαρτίᾳ συζῆν· εἰρωνευομένου γὰρ τοῦτο μᾶλλον, οὐκ οἰκονομοῦντος, καὶ παλίζοντος τὴν τῆς οἰκονομίας βοήθειαν.

Τί ἐστι ἐπὶ προλαβόντα λοιπὸν καὶ ἀρχαῖά τινες καταφεύγουσι πράγματα, ὧν ἀτόπων ὑπαρχόντων οἱ τότε παρόντες ἐν βίῳ ἠνέσχοντο; Ἐγὼ δὲ πρῶτον φημι ὡς οὐκ ἀσφαλὲς αὐτοῖς ἐκεῖ καταφεύγειν, οὐ μήτε θείαν ψῆφον πολιτευομένην ὀρώσῃ, μήτε κρίσιν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαινουμένην· πῶς δ' ἂν εἴη θεοῦ ψῆφος, ἢ γνώμη ἀνθρώπων ἐπὶ πράγμασι προξενούσιν αἰσχύνῃ, μέμψεως δὲ τοὺς ἐργάτας ἐξαιρεῖσθαι μὴ δυναμένοις; Δεύτερον δὲ ὅτι μὴ δ' ἄξιον εἰ τι πόρῳ τοῦ πρότερον τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐπράχθη, τοῦτο παράδειγμα ποιεῖσθαι τοὺς νεωτέρους· λήσομεν γὰρ ἑαυτοὺς, πολλὰ τῶν κολάσεως ἀξίων εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γενεάν ἐλάττοντες· ἀλλ' οὐκ ἐστὶ τοῦτο φιλοθέων ἀνδρῶν, οὐδὲ ζωὴν ἀγαπώντων θεοφιλῆ. Κακῶς οὖν καὶ τοῦτο λέγεται, τὸ πρὸς τὰ πρόσβυτερα τῶν ἀμαρτημάτων ὀρώσας βούλεσθαι καὶ ἡμᾶς ἀμαρτάνειν· καὶ διότι μὴ εὐαγῶς ὁ δεῖνα, ἢ ὅτι ἀνθρώπος ὧν παρηνέχθη πρὸς φαῦλην πράξιν, διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς, εἰ τι φαῦλον ἀνακύπτει, τοῦτο καταδέχεσθαι. Ἦν δὲ ἀμεινον καὶ πολλῶν ἀμεινον τοῦτο καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν ὡς ἐπειδὴ ἐκεῖνο κακῶς ἐπράχθη, δεῖ ταῦτα κατὰ τὸν προσήκοντα λόγον διαπεπράχθαι· τοῦτο

A illis absorbeatur. Eripitur autem non qui peccato indulget, sed qui divinæ dispensationis beneficio procul aufugit et illius instantiam declinat.

Ἐκεῖνου ὀλεθρῶ καταπνεύσασθαι στόματι. Ἀρπάζεται δὲ πάντως οὐχ ὁ πρότερον τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλ' ὁ ταύτης θείᾳ μεθόδῳ τῆς οἰκονομίας πόρῳ κατατῆται, καὶ τὴν δίωξιν αὐτῆς ἀποκλίνει.

Si res ista non est peccatum, si quartum concubium non fornicatio, imo plus quam fornicatio: tu ergo ejus indolem immutasti? In tuum autem caput recidat ausum istud quo peccatum non pro peccato habendum definis: fortasse aliud existit præceptum, quod nos nescimus semperque nescimus: Deus enim avertat ut unquam doctrinam pravam addiscamus qua sancitur peccatum non esse peccatum. Si vero quæ est natura peccati, semper eadem erit neque ullo modo immutari potest, ita ut fornicationem non fornicationem esse nunquam dici queat, aut lasciviam, et vitam brutalem et suinam aliud quid quam quod vere est et vocatur: quænam paradoxa, imo pernicioza dispensatio est, quam facis in tuam damnationem, multo magis autem in condemnationem ejus qui dispensatione tua luxuriose vivere sibi jam putat licere? Perire semper mala res est, etiamsi per ignorantiam pereamus; sed adhibitis argutiis atque artificijs ad ruinam ferri, quantum esse malum reputabitur? Ego quoque, si quis mihi, vel potius sacris canonibus fidem adhibet, pœnitentiam peccatorum admitto, et dispensationem concedo, sed eam quæ a peccatis desistere jubet, non illis insistere permittit. Ubi enim peccatum perpetuo et sine intermissione locum habet, fieri nequit ut ille qui veniam in peccando pergendi concedit, aut salutem peccatoris aliquid conferat, si quidem potius illudere et deridere quam dispensare auxilium videtur.

Quomodo igitur ad antiqua quidam confugiant et præterita quibus qui tunc vivere, quamvis absurdis, indulserunt? Dico igitur primum nullam existere causam justam cur illuc confugiant, ubi neque divinam inveniunt approbationem, neque laudabilem hominum assensionem: quomodo enim Deus saveat aut homines assentiantur rebus ignominiosis quibus qui student vituperium evitare nequeunt? Deinde indignum mihi videtur, si posteri id quod majores inhoneste fecerunt, velut exemplum imitandum sibi proponant: sic enim vel inscii multa quæ vituperari ac puniri debent, apud nos introducerentur: hoc autem neutiquam est hominum qui Deum diligunt et vitæ probæ operam navant. Improbandum ergo erit, si nos respicientes ad ea quæ majores male egerunt, et ipsi peccare nobis licere putaverimus; aut quia nonnulli qua homines ad mala facinora sese abripi passi sunt, ideo etiam nos malum, ubicunque apparuerit, sequi voluerimus. Imo si quid male actum est olim, multo melius erit cogitare ac dicere, quod hoc bene et uti decet facere nos oporteat, siquidem apud omnes de hoc constat, pejora nullatenus

esse imitanda, imo nostrum esse, pejoribus cog-
nitis, ad hoc quantum in nobis est incumbere,
ne eodem abripiamur, sed potius ad meliora in-
clinemus.

Quid igitur tibi commemoras Valentianum aut
alium quemcunque? Si enim illius factum laude
est dignum, imitari debemus, ut eadem laude dig-
nos nos reddamus: si vero vituperandum est ac
reprobandum, quid jubes me facere quæ tibi ac
nobis simul in vituperium cedunt? At (inquis)
sanctissimus Damasus admisit. Quodsi hanc opinio-
nem toto animo suscipis eamque bene se habere
existimas, quidni eo usque progredieris ut sancias
licere duas uxores simul habere? Sed hoc dogma
declinas neque sic tibi videtur. Si igitur eo us-
que non procedis, te rem ipsam rejicere et admis-
sionem laud bonam esse opinari apparet. Aaron
olim vitulos effinxit, et Deus hoc fieri sivit, siqui-
dem ille poenas laud solvit. Jam vero Aaronis im-
punitas illis qui postea vitulos efformavere nihil
profuit quin hujus facinoris poenas darent. Videsne
eos quorum res male habent nil lucri inde capere
si ad majorum peccata confugiant? Cui bono et
civiles leges et divini canones ferrentur, si ea quæ
olim obtinuerunt, prorsus impune imitari debe-
rems? Feruntur sane ideo, ne homines qui vete-
ribus peccatis illabuntur, uti possint hac excusa-
tione: Quod peccavi, hoc mihi cum aliquo majo-
rum commune est.

Non absolvit igitur, o fratres, prætextus iste eos
qui ad illud confugiunt et inde quantum commu-
nium stabilire conantur, sed potius condemnat,
quia non recta, sed obliqua via res ecclesiasticas,
quæ semper rectissimæ esse debent, dispensare
student. Porro si quis servorum tuorum, quando
domum aut vestem polluit, ad alium qui idem prius
fecerit sese referens dixerit: Quoniam alius quis
conservorum meorum idem commisit, ideo etiam
mihi hoc facere licuit, hanc excusationem non
admittes, sed castigabis ac verberabis eo quod ad
talem licentiam processerit, cum potius post
conservi errorem a tali facinore sibi cavere de-
buerit. Quæ vero in Ecclesia male aguntur, majo-
rum exemplo confirmanda et excusanda putas? Et
aliter de rebus tuis ac domo tua judicas, et aliter
de iis quæ ad Ecclesiam pertinent, et quia olim
ejusmodi peccata condonata ac neglecta sunt,
etiamnum negligi jubes? Quis autem mentis suæ
compos te juste agere dixerit? Cæterum si qui
sunt qui gratiam (Evangēlii) cum antiquitate con-
ferre et beatum Davidem allegare præsumant,
laud video quid illis hoc professe possit, nisi etiam
Jacobum cum duabus uxoribus iisque sororibus
nobis adduxerint, aut, si lubet, etiam Samuelem,
qui in sanguinem Agag ense intinxit, et circum-
cisionem et victimas, et quæcunque apud antiquos

Α γὰρ κοινῶς παρὰ πᾶσι κρατεῖ, τὸ μὴ πρὸς τὰ χεῖρω
τὴν μίμησιν ποιῆσθαι, ἀλλ' ὅση δύναμις ἐκ τῆς
τῶν χειρόνων κατηγορίας ἀσφαλίζεσθαι ἡμᾶς αὐ-
τοῦς, μὴ τοῖς ἴσοις περιπσεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς
τὰ βελτίονα φέρεσθαι.

Τί οὖν μοι τὸν Οὐαλεντιανὸν παράγεις, ἢ τὸν
δαῖνα καὶ τὸν δεῖνα; Εἰ μὲν ἡ τοῦτου πράξις ἐπαι-
νετὴ, μιμησώμεθα καὶ ἡμεῖς, ἵνα τῶν ἴσων ἐπαί-
νων κληρονομήσωμεν· εἰ δὲ μῶμον ἔχει καὶ δια-
βέβληται, τί με ποιεῖν προτρέπεις, ἃ καὶ σοὶ τὴν
διαβολὴν καὶ ἡμῖν φέρει; Ἀλλ' ἐδέξατο Δάμασος ὁ
ἀγιώτατος. Εἰ τὴν παραδοχὴν ὅλη ψυχῇ ἀποδέχη
καὶ νομίζεις αὐτὴν καλῶς ἔχειν, τί καὶ σὺ μὴ θαρ-
βῆς δυὰς γυναίξει κατὰ τὸ αὐτὸ συνεῖναι δογματί-
ζειν; Ἀλλὰ φεύγεις τὸ δόγμα, καὶ οὐκ ἂν σοι τοῦτα
B δέξη. Οὐ μόνον οὐκ ἂν ἀρνηθεῖς προτρέπειν, δῆλος
εἶ καταγινώσκων τοῦ πράγματος, καὶ τὴν ἀποδοχὴν
μὴ καλὴν οὕσαν ὑπολαμβάνειν. Ἐμοσχοποίησέ ποτε
Ἀαρὼν, καὶ συνεχώρησε τοῦτο θεός· οὐ γὰρ
ὑπήχθη τῇ δίκῃ, ἀλλ' οὐκ ἤρκεσεν τοῖς μετὰ ταῦτα
μοσχοποιούσι τὸ τοῦ Ἀαρὼν ἀκατάγνωστον εἰς τὰ
μὴ δοῦναι δίκην τῆς μοσχοποιίας. Ὅρας πῶς οὐχ
ἱκανὸν τοῖς μὴ καλῶς τὰ οἰκεία διατιθεμένοις πρά-
γματα ἐπανατρέχειν εἰς προγενέστερα σφάλματα;
Τίνος δὲ χάριν καὶ πολιτικοὶ νόμοι καὶ θεοὶ κανόνες
ἐκτέθεινται, εἰ τὰ προλαβόντα εἶχε τὴν μίμησιν
ἀκχτάκριτον; Ἀλλὰ σκοπὸς, ἵνα μὴ τοῖς προλα-
δοῦσιν ἀμαρτήμασι περιπίπτοντες ἄνθρωποι, κα-
ταφεύγοιεν εἰς ἀπολογίαν, ὡς τὸ ἡμαρτημένον ἐμοί,
καὶ ἄλλῃ τινὶ προγενεστέρω ἐξείργασται.

C Οὐκ ἀπολύει οὖν, ἀδελφοί, οὐδ' ἡ πρόφασις αὕτη
τοῦς καταφεύγοντας ἐπ' αὐτὴν, καὶ διὰ τοῦτο σύ-
στασιν τῇ τετραγαμίᾳ παρεχομένους. Ἀλλὰ κατα-
κρίνει μᾶλλον, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ εὐθέος, ἀλλ' ἐκ τοῦ
δυστραμμένου τὰ πολλῆς εὐθύτητος χρῆζοντα
πράγματα τῆς Ἐκκλησίας ἐγνώκασιν διοικεῖν. Εἶτα
εἴ τις τῶν σῶν οἰκετῶν τὸν οἶκον ἢ τὸν χιτῶνα
μολύναι, ἐπὶ τι πρόσωπον ἕτερον αὐτὸ τοῦτο προ-
διαπεπραγμένον ἀναφέρων ἐρεῖ, ὡς ἐπειδὴ προλα-
βὼν ἕτερός τις τῶν συνθεραπόντων τοῦτο ἐξήμαρτε,
D διὰ τοῦτο κάμω πράττειν οὕτως ἐπήλθεν, οὐκ ἂν
δέξη τὴν ἀπολογίαν, ἀλλὰ στρεβλώσεις καὶ μαστι-
γώσεις ὡς εἰς τοιαύτην ἤκοντα καταφρόνησιν,
ὀφειλομένου ὄντος ἐκ τοῦ προημαρτημένου τῷ συν-
θεράποντι, τοῦτον τὴν πράξιν φυλάξασθαι. Καὶ τὰ
κακῶς τῇ Ἐκκλησίᾳ συμπίπτοντα, ἐκ τῶν προλα-
βόντων ἀξιοῖς παραδέχεσθαι; Καὶ τὴν ἴσῃν οὐ τη-
ρεῖς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας γνώμην τοῖς περὶ σὲ καὶ
τὴν σὴν οἰκίαν πραττομένοις, ἀλλὰ δικαιοῖς αὐτὰ
παρορᾶν διὰ τὴν τῶν προλαβόντων σφαλμάτων
παρόρασιν; Καὶ τίς ἂν εἶποι σε εἰκότα ποιεῖν, ὁρθῶς
φρονεῖν ἐπιστάμενος; Τὸ δὲ καὶ πρὸς τὴν παλαιό-
τητα συγκρίνει τὴν χάριν καὶ τὸν μακάριον Δαβὶδ
εἰς μέσον παράγειν, οὐκ αἶδα τί συναντιλαμβάνεται
τοῖς τοῦτο προφέρουσιν· εἰ μὴ ἄρα καὶ τὸν Ἰακώβ
σὺν ταῖς δυὰς γαμεταῖς αὐτοῦ ἀδελφαῖς οὕσαις ἡμῖν
προσσίσουσιν· εἰ βούλει δὲ καὶ τὸν Σχμουήλ κατὰ
τῆς σφαγῆς τοῦ Ἀγαθὸς ξίφος βάπτοντα, καὶ τὴν
πραττόμενα τῶς ἐγνωρίζετο.

περιτομῆν, καὶ τὰ σφάγια, καὶ ὅσα τῇ παλαιότητι

Ἄλλὰ γὰρ πολλῶν καὶ ἄλλων προσόντων, ἃ ῥηθῆ- **A**
 ναι ἢ ὑπόθεσις ἐπιζητεῖ, πλείστα οἶμαι καὶ ταῦτα
 διὰ τὸ μῆκος τοῦ γράμματος. Ἀφέντες οὖν τὸ πλεόν
 τι λέγειν περὶ τούτων, ἐκείνῳ φαμεν· Ἐπιστράφητε
 πρὸς ἑαυτοὺς, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι, καὶ τῶν πραχ-
 θέντων τὸ παράλογον κατανοήσαντες, καὶ τῆς πρὸς
 χάριν ἀνθρωπίνης οἰκονομίας ὑμῶν ὡς ἀσχήμονος
 καταγνόντες, τὸ πρέπον καὶ ὑμῖν αὐτοῖς φρονήσατε,
 καὶ τὸ πρὸς τιμὴν διαβαῖνον τῆς Ἐκκλησίας καὶ
 τῆς τῶν Χριστιανῶν σεμνότητος. Μὴ δὲ βουληθῆτε
 γενέσθαι διήγημα, ὡς Ῥωμαῖοι τετραγαμίαν προ-
 φάσει βασιλικῆς χάριτος εἰς τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον
 ἔθνος εἰσέγαγον· οἶδατε γὰρ ὡς ὄξεϊα τοῦ κακοῦ
 ἢ φορὰ, καὶ ἀρχὴν λαβοῦσα μάλιστα ἐκ δυνάμεως,
 καὶ τότε τοσαύτης οὐ βραδίως ἀνακόπτεσθαι. Οὕτω
 καὶ τριγαμία ἐν ἀνθρώποις ἀρχὴν ἔλαβε πολιτεύε- **B**
 σθαι, συνεχωρήθη πρὸς χάριν ἐνός, καὶ δεύτερος
 ἦλθε εἰς μίμησιν, καὶ πάλιν ἄλλος, καὶ οὕτως ἐπὶ
 πλείστους διελθὼν εἰς πονηρὰν κατέστη τῷ βίῳ συν-
 ἤθειαν. Μὴ οὖν ἀνάσχησθε, καίτοι γεγηρκύιας τῆς
 ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸν ξένον τοῦτον γάμον καὶ
 ἀλλότριον τοῦ γένους, διδάξαι αὐτήν· μὴ δὲ τοιοῦ-
 του μικροῦ πράγματος, ὡς γεγόνατε διδάσκαλοι,
 τῷ βίῳ καταλίποιτε ὄνομα· ἀλλ' αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐπα-
 νορθώσατε. Οὐ γὰρ φέρει αἰσχύνην ἢ τῶν παρὰ τὸ
 θεῖον γεγεννημένη ἐπανόρθωσις, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ
 σύνεσιν προσημαρτυρεῖ, καὶ ἀρετῆς ἔρωτα, καὶ τιμῆ
 οὐχ ὑβρίζει τοὺς οὕτω πεφρονηκότας. Ὅπερ καὶ
 ὑμᾶς ἄξιον φρονῆσαι μάλιστα τῶν πραγμάτων ἐξ
 ἀπάτης καὶ κακουργίας τὴν ὑπαρξίν λαβόντων, ἣν **C**
 ὑμᾶς ἀποκρουσάμενοι παρήνεγκαν ἐφ' ἃ μὴ ἔδει οἱ
 ταῦτα σκεψάμενοι. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ ἀνθρω-
 ποι ὄντες, δι' ἀπάτης ἐσφάλητε· ἀλλὰ τοῦτο θαυμα-
 στὸν μᾶλλον, εἰ ἄλλους ἐπαγγελλόμενοι διορθοῦσθαι,
 μὴ τὰ εὐαγῶς ὑμῖν πεπραγμένα τῆς τοιαύτης προ-
 νοίας καταξιώσητε. Τοῦτο δὲ πάντως προνοηθήσε-
 ται ὑμῖν ἀθετουμένων καὶ ἀκυρουμένων, καὶ ἀνα-
 θέματι παραπεμπομένων τῶν προγεγονότων καὶ τῶν
 εἰσαγαγόντων τὴν τῶν σκανδάλων αἰτίαν εἰς τὴν τοῦ
 Θεοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ ὑμᾶς πρὸς μέμψεις τηλικαύ-
 τας ἐλασάντων.

Τοῦτο δὲ φαμεν οὐ περὶ τοῦ καλοῦ βασιλέως, μὴ **D**
 γένοιτο! οὐδὲ περὶ τοῦ ὑμετέρου προέδρου Σεργίου,
 οὐδ' ἵνα ἐκεῖνοι τῷ ἀναθέματι παραπέμποιντο· ἤδη
 γὰρ χεῖρα ἐπορέξαντο Θεοῦ τῷ καλῷ βασιλεῖ, αὐτὸς
 πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς γεγονώς, καὶ τοῦ κατακρι-
 ματος καὶ τοῦ ἀναθέματος, πεποιθήμεν τῇ θεϊκῇ
 εὐμενείᾳ, τὴν φυγὴν ἑαυτῷ περιπεποίηται, τὸ μὲν
 οἰκεῖον ἀμόρτιμα ἐπιγνοὺς, συγγνώμην δὲ καὶ λύσιν
 τῆς καταδίκης ἐξαιτητάμενος, ἣ παρ' ἡμῶν ὑποθέ-
 σθητο, καὶ ἀποδοὺς καὶ ἡμῖν τὸ ποίμνιον ἐξ οὐπερ ἤλα-
 θημεν, καὶ πάντα διοικῆσαι ἡμῖν ἐπιτρέψας, καθὼς
 συνορῶμεν καὶ Θεῷ ἀρέσκον, καὶ τοῖς θεοῖς ἱεροῖς
 κανόσιν ἀρμόδιον. Καὶ τοῦ ὑμετέρου δὲ προέδρου
 ὄν βίον λιπόντος, καὶ τῷ πρώτῳ καὶ μεγάλῳ τῶν
 λόγων τῆς αὐτοῦ οἰκονομίας ὑπέχοντος ἀρχιερεῖ,
 ἀπόχρη τούτῳ καὶ χωρὶς τῆς ἐνταῦθα καὶ ἀνθρωπί-

Cum autem multa alia succurrant quæ ad rem
 faciunt, tamen ne scripsiuncula hæc justo longius
 extendatur, hic subsistendum videtur. Omissis
 igitur quæ adhuc dici possunt, non nisi hoc addo :
 Attendite ad vos ipsos, fratres reverendissimi, et
 eorum quæ evenerunt absurditatem intelligentes,
 et ea quæ in gratiam potestatis humanæ illicite ad-
 misistis reprobantes, atque curate sedulo quæ
 vobis honorifica sunt, et Ecclesiæ ac religionis
 christianæ gloriam promovent. Nolite permittere
 ut omnium traducamini ore, quasi Romani ad cap-
 tandum imperatoris favorem quartum connubium
 in sanctum Christianorum cœtum invexerint, si-
 quidem bene nostis quanto impetu ac rapiditate
 malum seratur, atque postquam a potentioribus
 originem duxit, non facile supprimi queat. Sic
 etiam tertium connubium inter homines invale-
 scere cœpit. Postquam in unius gratiam admis-
 sum fuerat, secundus primi exemplum imitatus
 est, et deinde alius, ita ut quasi per traducem pro-
 pagaretur et jam in pravam consuetudinem abierit.
 Cavete igitur ne, quamvis natura humana ad hoc
 extraordinarium humanitateque indignum matri-
 monium inclinēt, doctrina vestra illud commende-
 tis, neque talem rem turpem vobis magistris origi-
 nem debere a posteritate dici queat, sed ad meliora
 vos convertite. Hujusmodi enim conversio quæ ad
 justitiam fit, tantum atque ut nobis sit contume-
 liosa, ut etiam prudentes virtutisque amantes nos
 esse demonstrat, siquidem eos qui sic sentiunt,
 non pudore sed honore afficit. Est autem eo magis,
 ut vos sic sentiatis, optandum, quo certius con-
 stat totam hanc rem a fraude et malevolentia ori-
 ginem duxisse, quandoquidem illi quibus hæc
 cordi fuere, vos inscios ad nefas pertraxerunt. Nec
 mirum, quod — qua homines estis — per fallacias
 in errorem cecidistis; magis autem mirum foret,
 si, dum alios in rectam viam dirigere promittitis,
 erga vos ipsos hoc officium negligeretis. Sed om-
 nino laugemini hoc officio, si ea quæ acciderunt
 et hujusmodi scandali causam in Ecclesiam Dei
 injecerunt, vosque ad talia facta vituperanda perduxerunt, tanquam irrita aboleveritis et anathe-
 mate percusseritis.

Hoc autem non dicimus de probo imperatore —
 quod Deus avertat! — neque de vestro prædecessore
 Sergio, ut anathemate feriantur. Quod enim ad
 bonum imperatorem attinet, jam divinis ulnis re-
 ceptus ad finem vitæ pervenit, et condemnatione et
 anathemate secundum Dei benignitatem, uti cre-
 dere fas est, absolutus peccati sui sibi conscius
 factus est atque veniam solutionemque damnationis
 cui eum subjeceramus, precibus suis obtinuit. Et
 enim et cœtum a quo depulsi eramus, nobis reddidit,
 et omnia uti nos Deo placere et sacris canonibus
 convenire existimaremus, instituire atque admini-
 strare permisit. Vester autem prædecessor cum jam
 ex hac vita discesserit, primario ac summo ponti-
 fici administrationis suæ rationem redditurus,
 neutiquam opus est ut hæc multa humana ei iu-

figatur. Uterque igitur eximendus, a reliquis autem qui etiamnum supersunt pœnam quam incurrerunt, expetite. Etenim non solum nos volis scripsimus qua pravitate usi fuerunt, sed etiam summus Christique amans imperator ad vestram notitiam perferri jussit quæcunque dolose machinati sunt, ita ut nihil vos latere possit eorum quæ mendaci artificio peregerunt, cum illustris illius magister et quæ mala animo conceperunt, et quæ prœjora etiam scriptis evulgaverint, vobis per litteras indicaverit. Quibus omnibus veritas adeo clare enituit, ut jam mendacia reprobare, et facta quæ evenire nunquam debebant, condemnare, atque antiquam vestram gloriam opinionemque restituere debeatis. Omni illa igitur in sceleratorum caput rejicite, siquidem, quantum penes ipsos fuit, majorem Romane quam nostræ Ecclesiæ labem asperserunt.

XXXIII. Tryphoni monacho.

Pauli minor et nobis inest cupiditas tuæ sanctitati conversandi, præsentiaque et commercio fructu, quam quo tu ipse, o homo Dei, teneris desiderio. Sed quoniam rerum concursus id corpore fieri non sinit, meliori quodam congressu satisfaciamus nostræ cupiditati, mente conversantes, et mentis oculis contemplatione potiti, hoc enim tuæ quoque sanctitati gratum fieri existimo. Quod autem morbo laboras, inde, præter cætera quæ propter peccata nostra indelicentibus doloribus feriunt animam nostram, accepimus et nunc doloris incrementum. Attamen supplices facti, in Deo Salvatore nostro confidimus, non post multum temporis tui morbum curationem adepturum, dum modo tu velis, quemadmodum efflagitasti ut mitterentur adjumenta, quæ et misimus, ita utilitatis eorum experimentum facere sine mora. Patet enim omnis adversitatis in principio facile esse effugium; si quis autem illius vexationem neglexerit, viribus ex tempore acceptis, jam non pariter eos dimittere, qui, cum prius neglexerunt, posterius vexantis mali curationi incumbunt. Oportet igitur vestram sanctitatem, adjumentis a Deo susceptis minime segniter uti. Omnino enim in bona spe sumus, si eis accuratius usus fueris, redituram esse naturalem tuæ carnis restitutionem. Et hæc quidem hactenus.

Tu vero qui nosti quanta nobis patienda sint talibus rerum tempestatibus jaetatis quales haud scio utrum aliqua unquam excitaverit calamitas, in adjuvando me tuis sanctis precibus esto promptior et constantior.

XXXIV. Duci Græciæ.

Dilecte nobis fili, novimus, gratia Dei intellectu et prudentia ornatus cum sis, nec non et pietate, quanta ad honorem et bonum statum Ecclesiarum

(1) Hactenus Nicolai magnifica epistola, seu tractatus, quamquam de re minime æqua, ut alibi diximus. Illa autem quæ latine extat apud Baronium

νης ὑποτιμήσεως. Ὡστε τούτους μὲν ἐξαιρετέον· τοὺς δ' ἄλλους καὶ τῷ βίῳ περιόντας, τῇ ὀφειλομένη παράδοτε καταδίχη· καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων μαθόντες ὅσα ἐποντηρεύσαντο, καὶ οἷς φιλόχριστος καὶ μέγας ἡμῶν βασιλεὺς πρόνοιαν ἔθετο γινῶναι ὑμᾶς τὰ ἐκεῖνοις δραματοποιθέντα, καὶ μηδὲν λαθεῖν τῆς ψευδοῦς αὐτῶν συσκευῆς ἐν τῷ καταπράξασθαι, διὰ τοῦ περιβλέπτου αὐτοῦ μαγίστρου πρὸς ὑμᾶς κομισθέντα τὰ κακῶς μελετηθέντα, πολὺ δὲ χεῖρω καὶ γραφῆς ἀξιωθέντα. Δι' ὧν πάντων τῆς ἀληθείας ἐμφανιζομένης, ὑμέτερόν ἐστι καταγινῶναι τοῦ ψεύδους, καὶ ἂ μὴ ἔδει τὴν ἀρχὴν πραχθῆναι, ταῦτα εἰ καὶ διεπράχθη κατακρίναι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑμῶν δόξαν ἀνασώσασθαι. Πάντα ἐκεῖνα βίβαντας εἰς κεφαλὴν τῶν κακουργησάντων, καὶ ὅσον ἐπ' αὐτοὺς ἤκε, πλέον τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἢ τῇ ἐνταῦθα λυμνημένων (1).

ΛΓ'. Τρύφωνι μονάζοντι.

Οὐδὲν ἑλαττον καὶ ἡμῖν εἰς ἐπιθυμίαν καθέστηκε τῇ σῇ ὁσιότητι συγγενέσθαι, καὶ παρουσίας καὶ ὁμιλίας κοινωνῆσαι, ἢ ὅσον αὐτὸς, ὧ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπε, τῆς τοιαύτης ὑπάρχεις ἐφέσεως. Ἄλλ' ἐπεὶ τῶν πραγμάτων εἰ περιπτώσεις σωματικῶς γενέσθαι τοῦτο μὴ βούλονται, κρείττονι τινὲ κοινωνίᾳ θεραπεύωμεν τὴν ἐπιθυμίαν νοερῶς συγγινόμενοι, καὶ βλέμμασι τῆς ψυχῆς τὴν ἀπόλαυσιν ἔχοντες. Τοῦτο οἶδα καὶ τῇ σῇ ὁσιότητι τοῦ Ἰσοῦ πόθου παρεχόμενον ἀπολαύειν. Περὶ δὲ τῆς λυπούσης ἀσθενείας, ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀδιαλείπτους ἀληθῶς βλάπτει τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἐδεξάμεθα καὶ νῦν προσθήκην ἀληθῶς. Ὅμοις οὖν ἀναφέροντες, ἐπὶ τῷ Σωτῆρι Θεῷ ἡμῶν τὴν ἐλπίδα προσδοκῶμεν τῆς ἐπὶ σοὶ ἀληθῶς, οὐκ εἰς μακρὰν εὐρεῖν τὴν θεραπείαν, ἐὰν μόνον σὺ βουλευθῆς, ὡσπερ ἤτησω τὴν τῶν βοηθημάτων ἀποστολὴν, ἃ καὶ ἀπεστείλαμεν, οὕτω καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν πείραν λαθεῖν μὴ βραδέως. Διότι οὐκ ἄδηλον, ὅτι παντὸς ἐναντιώματος ἐν ἀρχῇ βλάβη ἢ ἀποφυγή, ἢ δὲ τούτου παρενόχλησις ἐν καταφρονήσει τιθεμένη, δύναμιν ἀπὸ τοῦ χρόνου λαμβάνουσα, οὐκέτι ὁμοίως ἐθέλει ἀνιέναι τοὺς πρότερον καταφρονητάς, ὕστερον δὲ πρὸς ἐπιμέλειαν καθισταμένους τῆς τοῦ παρενοχλοῦντος διώξεως. Δεῖ οὖν καὶ τὴν ὑμῶν τελειότητα τῶν βοηθημάτων καταλαμβάνοντων σὺν Θεῷ, μὴ βραθύμως αὐτῶν τὴν χρῆσιν ποιήσασθαι. Πάντως γὰρ εὐέλπιδές ἐσμεν, ὡς εἰ σπουδαιότερον χρῆσιν αὐτοῖς, ἐπανελεύσεται ἡ φυσικὴ τοῦ σαρκίου κατάστασις. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Σὺ δὲ εἰδῶς οἷα εἰκὸς πάσχειν ἡμᾶς ἐν τοιαύταις καταγίσει πραγμάτων στρεφόμενοι βραδύτης, ταῖς ὁσίαις ἐπιμύνειν εὐχαῖς

ΛΔ'. Στρατηγῷ Ἑλλάδος.

Τέχνον ἡμῶν ἡγαπημένον, οἶδαμεν ὅτι χάριτι Θεοῦ φρονήσει κοσμούμενος καὶ συνέσει, καὶ θεοφιλῆς ὑπάρχων, ὅσα εἰς τιμὴν καὶ κατάστασιν τῶν

epistola, nescio quo casu mutila atque informis est, neque græci exemplaris dignitatem satis retinet.

Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ταῦτα καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας παραινέσεως, καὶ διανοῆ καὶ πράττεις. Πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ ἡ ὄλη μέριμνα καὶ ἡ φροντίς ἡμῖν ἐπικαίται τῶν Ἐκκλησιῶν, γράφομέν σοι καὶ ἡμεῖς, & καὶ σοὶ μισθὸν οὐράνιον προξενεῖ, καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις εἰς συμφέρον ἐστίν· ἀλλὰ τέως μὲν περὶ τῶν ἄλλων σιγῶμεν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς τῶν Θεῶν ἀγίας ἀνεμάθομεν Ἐκκλησίας, ὡς οἱ κληρικοὶ κατ' ἀλλήλων στασιάζοντες, ἀντὶ τοῦ τύπος εἶναι καταστάσεως τοῖς κοσμικοῖς, αὐτοὶ ἀταραξίας καὶ μάχας συνιστῶσι, καὶ εὐθὺς ἐλεεινότατον καὶ πληγῶδες ἐπιφέρουσιν ἀλλήλοις, ὀρίζομεν ἵνα τούτους εἰς ἓν ἢ σὴ προσκαλέσῃται σύνεσις, καὶ λόγοις καὶ παραινέσεσι πείσῃ τῆς τοιαύτης ἀταξίας ἀποσχέσθαι· καὶ παραγγεῖλη τοῖς μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου συλλειτουργοῦντας, ἐκείνους τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν κατέχειν, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ ἐπιτελεῖν· τοῖς δὲ ἄλλοις, οἳ τέως τῷ ἀρχιεπισκόπῳ οὔτε συνειτούργησαν, οὔτε ἐκοινωνήσαν, ἐν ταῖς λοιπαῖς Ἐκκλησίαις συνάγεσθαι καθ' ἑαυτούς, ἵνα οὕτως ἀσύγχυτος ἡ ἱερατεία διαμείνῃ, μέχρις ἂν ὁ ἅγιος Θεὸς εὐδοκήσῃ τι οἰκοδομηθῆναι εἰς τὰ κατασχάντα πράγματα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν τὴν ἀγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν. Τούτου γὰρ γανομένου καὶ οἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ διατηρηθέντες ἄμεμπτοι ἐν τῇ ἱεραουργίᾳ αὐτῶν, οὐ μὴ προσκώψωσιν· καὶ οἱ ἀνθρώπων ἴτι παθόντες καὶ σφαλέντες, μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ἔσονται ἀκαμένοντες, τὴν περὶ αὐτοὺς γενησομένην οἰκονομίαν, ἅταν ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχιερεὺς καὶ Θεὸς τοῦτο εὐδοκήσῃ ἐπιτελεσθῆναι. Ἐβρῶμενον σε διαφυλάξει ὁ Κύριος, τέκνον ἡμῶν ποθεινόν, ἐν πάσι καλοῖς προκόπτοντα καὶ εὐδοκιμοῦντα, καὶ ὄντα παντοίας ἐπιρρεῖας ἀνώτερον.

ΛΕ'. Στρυτηγῶ Στρυμόνος.

Θίδα, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, ὅτι καὶ φρονήσῃ καὶ συνέσει κοσμούμενος, ἐκείνα φρονεῖς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ὅσα πρέπον ἐστὶν ἀνθρώπων θεοφιλῆ καὶ παρὰ Θεοῦ καὶ νῦν τιμηθέντα καὶ δοξασθέντα, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα δόξαν καὶ τιμὴν λαθεῖν παρ' αὐτοῦ ἐλπίζοντα· καὶ ἴσως περισσόν τι ποιῶμεν τὴν σὴν διανοηθέντες παραινεῖν θεοφιλῆ ψυχὴν περὶ τοῦ πρόστασθαι τῶν πραγμάτων τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐν ἧ καὶ ἐδοξάσθης παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ταπεινῶν ἡμῶν χειρῶν τὴν ἐπὶ τῇ πικριότητι εὐλογίαν δεξάμενος· ἐν ἧ πάντως καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχεις, τουτέστιν εἰς τὴν ἐν αὐτῇ διὰ παντὸς κατοικοῦσαν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ἄλλ' ὅμως ἐπειδὴ γράμμα ἐδεξάμεθα παρὰ τοῦ τῶν κτημάτων αὐτῆς προεστῶτος, λέγομεν δὲ τοῦ Στρογγυλίζοντος, ὑπόμνησιν ποιούμεθα τοῦ γράψαι πρὸς τὴν ὑμῶν μεγαλοπρέπειαν, ὥστε τῆς σῆς ἀντιληπτικῆς χειρὸς ἐν ἀπολαύσει αὐτόν τε τυγχάνειν, καὶ τοὺς καταπεπιστευμένους αὐτῷ τῆς Ἐκκλησίας τόπους, οἳ ἂν ἡ χρεῖα καλῆ, τὴν ἐκείνου πληροῦντες ὑπόμνησιν, ταῦτά σοι τὰ γράμματα διαπέμπομεν, καὶ ὡσπερ παρόντες δι' αὐτῶν προσομιλοῦμεν, καὶ παραινῶμεν τοῦ μὴ περιορᾶν τοὺς βου-

A Dei, hocque etiam absque nostra exhortatione, et cogites et agas. Attamen cum ad nos pertineat omnis cura et sollicitudo Ecclesiarum, scribimus tibi et nos, quæ et tibi mercedem cœlestem conciliabunt, et Ecclesiis utilia sint; sed ad præsens quidem de cæteris taceamus. Quoniam vero sanctæ Thebarum Ecclesiæ audivimus clericos inter se dissentientes, nedum sint his qui de mundo sunt, virtutum exemplar, tumultus et pugnas concitare quodque miserrimum est, plagas sibi invicem inferre, id statuimus ut eos tua prudentia ad unitatem revoces, eis que et verbis et exhortationibus persuadeas ut istiusmodi tumultibus abstineant; et his qui archiepiscopo comministrant denunties ut ipsi catholicam Ecclesiam protegant, et, quæ in ea est, Dei gloriam perficiant; cæteris autem qui hactenus archiepiscopo neque comministraverunt, neque communicaverunt, ut in reliquis Ecclesiis in unum coeant, ut ita sacerdotium inconfusum maneat, quoadusque Deo sancto visum fuerit quonam modo ædificetur sancta sua Ecclesia in his, quæ propter peccata nostra obtinuerunt, calamitatibus. Hoc enim facto, et hi, qui a Deo irreprehensibiles servati sunt in suo ministerio, non offendent, et hi qui humani aliquid passi sunt, et erraverunt, cum bona spe expectabunt ordinationem de seipsis futuram, quando illud summo nostro sacerdoti et Deo perficere visum fuerit. Incolumem te servet Dominus, desideratissime noster fili, in omnibus bonis proficientem et bene audientem et omni injuria superiorem.;

XXXV. Duci Strymonis.

Novi, dilecte nobis filii, te et prudentia et intellectu ornatum hoc sentire de Dei Ecclesia quod decet hominem Dei amantem et a Deo jam honestatum et glorificatum, et sperantem se in sæculo futuro gloria et honore ab eo donandum. Et forte supervacuum aliquid facimus, arbitrati tuam Dei amantem exhortandam esse animam, ut rebus præsis magnæ Ecclesiæ Dei in qua glorificatus es a Spiritu sancto per impositionem humilium manuum mearum, benedictione in patriciatu accepta, in qua omnino et spe fruereis, gratiæ scilicet sanctissimi Spiritus quæ in ea indeficienter inhabitat. Attamen quoniam litteras accepimus ab eo qui rebus ejus præest, a præfecto Strongylizonte quæ memoriam faciunt scribundi ad tuam amplitudinem, eo fine ut tua prompta manu fruatur, tum ipse, tum hi Ecclesiæ loci qui ei committuntur, ubi opus fuerit, hanc monitionem exsecuti, has tibi litteras mittimus, et per ipsas te quasi præsentem alloquimur, et exhortamur ne despicias eos qui inordinato sensu et impetu, invadere tendunt in loca sancti templi magni Dei et Salvatoris nostri, et ut avellas quidem eos ex ejus ditione, in tuam autem propriam ditionem redigas. Sunt autem, ut audimus, hujus

sectæ funestæ non pauci qui, ut dicunt, cupiditate tantum ducti. divini templi opes diripere et sibi arrogare non dubitant, sacrorum scilicet violatores, et propter hoc sacratissimæ Ecclesiæ contemptiores.

ὄλγοι τινές, οἳ, ὡς φασί, μόνη πλεονεξία κινούμενοι, οὐ τρέμουσι τὰ τοῦ θείου ναοῦ ἀποσπαράσσειν καὶ οἰκεία ποιῆσαι· ἱερότυλοι τινές ὄντες, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἱερωτάτης Ἐκκλησίας καταφρονοῦντες.

Ei tales quidam sunt isti. Tu autem, filii mi, pro tua prudentia reputans quantum periculum imminet his qui talia audent et his qui tales ausus dissimulant, et qui cum vindicare possent, id non agunt, neque eos sines per hoc Ecclesiæ damnum sibi metipsis salutis animæ jacturam comparare, neque tu indulgendo eorum cupiditati, imo sacrorum violationi teipsum quasi reum constitues Dei sententiæ. Qui enim malum prohibere potest, nec id facit, non multum abest quin eodemnationis reus sit. Et si qui Deo non offert de propriis, crimen incurrit et reprehensionem, quanto magis qui res Dei surripit! Quibus pro tua prudentia, filii mi, animadvertendis ostende qui decet tuam virtutem in Dei Ecclesiam zelum, et quam in ea habes fidem, ut et tibi gratiam non qualemcunque a Deo compares, et hi qui male invadunt res Ecclesiæ, a sua audacia cohibiti, non aliquid æquivalentis videantur, nec in his quæ non oportet, suam perversam mentem divagare sinant.

XXXVI. Curatoris Strongylizontis.

Ex indicio litterarum quas misisti ad sacratissimum Dei hominem et œconomum magnæ Dei Ecclesiæ comperimus turbari te et ægre habere, tum propter negotiorum implicationes, tum ex eo quod litteras ab eo aliquanto ante accepisti objurgatorias. Et objurgationibus quidem illius minime audivimus te gravatum, quippe cum patris in filios reprehensiones et objurgationes, quæcumque sint, lætitiæ potius dent locum iis qui mentem sanam habent, quam tristitiæ et afflictionis. Quare? Quia ad scopum et finem reprehensionis respicere debet qui illa feritur, sed non verbis tantum attendere. Sive igitur reprehensionem immeritus accepisti, gaudere debes quod quasi quædam non peccandi præcautio facta sit reprehensio: sive lapsum te reprehendit; et tunc quoque magis lætandum esset, quia correctio et curatio lapsus ex reprehensione prodit. Bonum autem utrumque. Et in bonis rebus non oportuit te sapientem illud pati quod in malis et adversis sequitur. His enim solis affligi solet qui sapienter sentit. Proinde quam ex litteris œconomi accepisti tristitiam deponere, et cogitationes mæstas dimitte, nec non et verba recusantia ministerium, propter quod te recte et toto corde ministrantem incomparabilis manet merces. Non enim ad præsentia tantum aspicias, vir prudens cum sis, et, ut suspicor, plus quam præsentis vitæ desiderium habens futuræ. Minime enim dubitas quin te

λομένους ἐπιπηδᾶν ἀτάκτῳ γνώμῃ καὶ ὀρμῇ ἐν τοῖς τόποις τοῦ ἁγίου ναοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ παρασπᾶν μὲν αὐτοὺς τῆς ἐκείνου δεσποτείας, ὑπὸ δὲ τὴν ἰδίαν δεσποτείαν ἄγειν. Εἰσὶ δὲ ὡς μανθάνομεν τοιαύτης προαιρέσεως μοχθηρὰς οὐ

λομένους ἐπιπηδᾶν ἀτάκτῳ γνώμῃ καὶ ὀρμῇ ἐν τοῖς τόποις τοῦ ἁγίου ναοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ παρασπᾶν μὲν αὐτοὺς τῆς ἐκείνου δεσποτείας, ὑπὸ δὲ τὴν ἰδίαν δεσποτείαν ἄγειν. Εἰσὶ δὲ ὡς μανθάνομεν τοιαύτης προαιρέσεως μοχθηρὰς οὐ

Ἄλλ' οἱ μὲν τοιοῦτοι. Σὺ δὲ, τέκνον ἐρὸν, ὡς φρόνιμος ἐννοῶν δσος ὁ κίνδυνος, καὶ τοὺς τολμῶσι ταῦτα, καὶ τοῖς παρορῶσι τὴν τόλμαν θυναμένοις διεκδικεῖν, τοῦτο μὴ πράττουσι, μήτε ἐκείνοις συγχωρεῖς διὰ τῆς τοιαύτης ζημίας τῆς Ἐκκλησίας ἐκυτοῦς ζημιῶν ψυχικῆς σωτηρίας, μήτε σὺ διὰ τοῦ παρορᾶν τὴν πλεονεξίαν αὐτῶν, μᾶλλον δὲ τὴν ἱεροσυλίαν, ὡσπερ ὑπόδικον σεαυτὸν καταστήσεις τῷ τοῦ Θεοῦ κατακρίματι. Ὁ γὰρ δυνάμενος κωλύειν τὴν πονηρίαν, εἴτα τοῦτο μὴ πράττων, οὐ πολὺ ἀπέχει τῆς κοινωνίας τῆς κατακρίσεως. Καὶ εἰ τὸ μὴ προσφέρειν Θεῷ ἐκ τῶν οἰκείων, μέμψιν ἔχει καὶ κατάγνωσιν, πόσω μᾶλλον τὸ ἀρπάζειν τὰ τοῦ Θεοῦ; Ἄπερ ὡς φρόνιμος, τέκνον μου, συνορᾶν, δεῖξον τὸν πρέποντα τῇ σῇ ἀρετῇ ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ζῆλον, καὶ ἦν ἐν αὐτῇ πεποιθῆσιν ἔχεις, ἵνα καὶ σεαυτῇ χάριν οὐ τὴν τυχοῦσαν παρὰ Θεοῦ περιποιήσῃ, καὶ οἱ κακῶς ἐπιπηδῶντες εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ θράσου ἐπισχεθέντες, μὴ ἐν οἷς οὐ δεῖ, μηδ' εὐλογόν τι φαίνωνται κεκτημένοι, τὴν πονηρίαν αὐτῶν προαιρέσιν ἐπεκτείνωσιν.

C. ΛΓ'. Τῷ κούρατορι τοῦ Στρογγυλλίζοντος.

Δι' ὑποδείξεω; γράμματος παρὰ σοῦ σταλέντος πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἱερώτατον ἄνθρωπον, καὶ οἰκονόμον τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐμάθαμεν ἀλύειν σε καὶ δυσφορεῖν, τοῦτο μὲν ἐπὶ ταῖς ὀχλήσεσι τῶν πραγμάτων, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι γράμματα παρ' αὐτοῦ πρὸ χρόνου τινὸς ἐδέξω μέμψεις σοι φέροντα. Καὶ ὑπὲρ μὲν τῶν ἐκείνου μέμψεων οὐκ ἀποδεχόμεθά σε λυπούμενον. Αἱ γὰρ πατρικαὶ πρὸς τὰ τέκνα ἐπιτιμήσεις καὶ μέμψεις, ὅποια ἂν ᾖσιν, εὐφροσύνης μᾶλλον εἰσι παρασκευαστικαὶ τοῖς νοῦν ἔχουσιν, ἀλλ' οὐχὶ λύπης καὶ θλίψεως. Διὰ τί; Ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μέμψεως καὶ τὸ τέλος ἀφορᾶν ὀφείλει ὁ ταύτη καθυποθεβλημένος, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς ῥήμασι μόνοις προσέχειν. Εἰ τε οὖν μὴ σφαλόμενος ἐδέξω τὴν μέμψιν, χαίρειν ὀφείλεις, ὅτι ὑπὲρ τοῦ μὴ σφαλῆναι ὡσπερ τις προασφάλεια γέγονεν ἡ μέμψις· εἴτε σφαλομένῳ σοι ἐπετίμησε, καὶ οὕτω πλέον ἔδει χαίρειν, ὅτι διόρθωσις καὶ θεραπεία τοῦ πταίσματος ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως ἀπαντᾷ. Καλὰ δὲ ἀμφοτέρω. Καὶ ἐπὶ τοῖς καλοῖς οὐκ ἔδει σε φρόνιμον ὄντα ἐκαίνο παθεῖν, ὅπερ ἐπὶ τοῖς κακοῖς καὶ ἀσυμφόροις ἀκολουθεῖ. Ταῦτα γὰρ μόνα λυπεῖν οἶδα τὸν λογίζομενον ἐμφρόνως. Ὅστε τὴν ἐπὶ τοῖς γράμμασι τοῦ οἰκονόμου λύπην ἀπόθου, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἄφες τῆς ἀκηδίας, καὶ τὰ παραιτούμενα ῥήματα τὴν διακονίαν, ἐξ ἧς σοι ὑρθῶς καὶ ὀλοψύχως διακονοῦντι ἀσύγκριτος ἀπόκειται ὁ μισθός. Μὴ γὰρ μόνον εἰς τὰ παρόντα βλέπεις ἄνθρωπος συνετὸς ὑπάρχων,

καὶ πλέον τῆς παρούσης ζωῆς ὡς γε ὑπολαμβάνω ἅ
ἐφιέμενος τῆς μελλούσης· πάντως δὲ οὐ διστάζεις
ὅτι ἀπόκειται σοι μισθὸς ἐκείθεν παρὰ Θεοῦ ὑπὲρ
ᾧ ἐν τοῖς πράγμασι τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας πονεῖς·
ἢ σὺ ἐάν τις ἐν τοῖς σοῖς πόνον καὶ σπουδὴν ἐπι-
δείκνυται πράγμασιν, ὥστε ὠφέλειαν τινὰ τούτοις
γενέσθαι τῆς ὀφειλομένης χάριτος οὐκ ἀποστερεῖς τὸν
σπουδάζοντα, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ τὴν ἀμοιβὴν τῶν
πόνων τούτου περισκοπεῖς; τὸν δὲ ἐπὶ πάντων Θεὸν
λείπεσθαι τῆς σῆς προαιρέσεως ὑπολαμβάνεις;
Ἄλλ' ἄτοπον τοῦτο, καὶ μὴ ποτε εἰς νοῦν ἀνθρώ-
πινον ἔλθοι. Ὡς εἶπον, κατάβαλε τὴν ἐπὶ τῷ γράμ-
ματι ἀθυμίαν. Περὶ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων περι-
στάσεως καὶ δυσκολίας ἐγράψαμεν τῷ στρατηγῷ,
καὶ λογιζόμεθα τοῦτον μὴ ἐν παραλογισμῷ θέσθαι
τὰ παρ' ἡμῶν γραζέμενα, ἀλλὰ τὴν ἐνδεχομένην ἐπι-
χορηγηθῆναί σοι παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν.
Ὡστε καὶ ἐν τούτοις εὐθυμότερος γενόμενος, σπου-
δαιότερον τῶν πραγμάτων ἀντέχου, καὶ συγγινόμε-
νος τῷ στρατηγῷ, καὶ τὴν ἐκείνου γνώμην ἀπὸ τοῦ
οὐκ ἐν δευτέρῳ ποιησόμεθα βοήθειας σε μὴ ἀποτυγχάνειν, μηδὲ τῆς ὀφειλομένης προνοίας τε καὶ προστασίας.

ΛΖ'. Στυλιανῷ διακόνῳ.

Προστάξεις καὶ διδασκαλίας πράξεων ἐκείνοις
ἀναγκαῖαι, ὅσοι μὴ τὸν οἰκεῖον νοῦν διδάσκαλον ἔχωσι.
Τοῦτο ἡμεῖς οὐ λογιζόμεθα περὶ σοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ
τοῦ γράφειν σοι ὅπως δεῖ σε τὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
σίας πράγματα διοικεῖν ἀπεσχόμεθα. Πείσαντες γὰρ
ἅπασι ἑαυτούς, ὅτι πρῶτον μὲν εἰς Θεὸν ὁρᾶς καὶ
τὸ ἐκείνου κατάκριμα φρίττεις, ἔπειτα δὲ ὅτι καὶ
τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν οἷς τὸ δέον γίνεται οὐχ
ὑστερεῖς, περιττὸν ἡγησάμεθα τοῦ προστιθέσθαι τι
παρ' ἑαυτῶν πρὸς τὴν δέουσαν τῶν τῆς Ἐκκλησίας
πραγμάτων διοίκησιν, ὅση τε ἐν τῇ καταστάσει τῶν
ιερέων, καὶ ὅση ἐν ἐπιμελείᾳ γεωργικῇ. Τοῦτο δὲ
μόνον γράφομεν, ὅπερ ἤτησας τοῦ ἀνοίξαι μὲν τὸ
σκευοφυλακεῖον, ἐξενεγκεῖν δὲ τὸ χαρτίον, ὃ πρὸς
τὸ ἀνεπηρέαστον τῶν ιερέων τῆς Ἐκκλησίας οἱ
κατὰ καιροῦς ἔδωκαν βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ ὥστε τὰ
ιερά πάντα ἐπισκέψασθαι τὰ τῇ μητροπόλει προσ-
όντα, καὶ τὴν τούτων παραγραφὴν ἀποστεῖλαι πρὸς
ἡμᾶς. Τοῦτο ἐπιτελεσάμενος, καὶ τὰς ἡμῶν ἐλπίδας
μὴ καταισχῦναι διὰ σπουδῆς ποιούμενος, ἔβρωσο.

ΛΗ'. Φιλητῷ μονάζοντι.

Ἐγὼ, τέκνον ἐμόν, τοῦτο εἰ καὶ ἀμαρτωλὸς εὐ-
χομαι πάντας ἐκείνην τὴν ὁδὸν βαδίζειν, ἥτις
ἀφίστησι τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ συγχύσεως, πρὸς δὲ
τὴν σωτήριον ἀπάγει καὶ κατασκήνωσιν καὶ ἀνά-
παυσιν. Καὶ εἰ γε δυνατόν, οὐ μόνον τὴν αἵτησιν
εἰς τέλος ἀγαγεῖν εἰμι πρόθυμος, ἀλλὰ καὶ εἰ τι
πλέον, μόνον εἰ ἐπηκολούθει τὸ σπουδαζόμενον τῇ
προαιρέσει, ποιεῖν ἐβουλόμην. Οὐκ ἀγνοεῖς δὲ,
τέκνον ἡμῶν, καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων τὴν
κατάστασιν τῶν πραγμάτων, καὶ ὡς οὐδὲν ἐσμεν
δυνατοὶ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν συμβαλεῖν, ἀλλ' ὅποσα
καὶ ἀγωνιεῖσθαι δόξομεν, ρυῖσεται διὰ κενῆς ὁ
ἀγών. Τί οὖν φημι, ὡς ἐν τοιαύτῳ καιρῷ, ἢ τὸ πᾶν
ἀνατιθέσθαι Θεῷ; καὶ ὁ μὲν τῷ πρόθῳ τοῦ Χριστοῦ
ἀναφλεχθεῖς, εἴγε ἀληθῶς ἐπεπλήθησεν αὐτὸν, πληρο-

A hinc maneat merces a Deo propter ea quæ in nego-
tiis Ecclesiæ ejus laboras. Num tu, si quis in tuis
laborem et studium exhibet, ita ut quædam
utilitas his inde contingat, laborantem debita gratia
destituis, aut non potius omni modo justam labo-
rum ejus retributionem circumspicis? Deum autem,
qui est super omnes, inferiorem tua bona volun-
tate arbitraris? At insanum istud, nec unquam in
mentem humanam intret. Quemadmodum jam
dixi, abjice hanc animi tristitiam de litteris. De re-
rum deinde iniquo statu scripsimus duci, et hunc
non arbitramur nihili facturum ea quæ a nobis
scripta sunt, sed, quam potuerit, ab ipso præstan-
dam fore opem et auxilium, ita ut in his fortior fa-
ctus, studiosius ad res incumbas. Cum autem ad-
B fueris duci, ejusque mentem ex hoc nunc cogno-
veris, ad nos scribe, et, pro nostra potestate, id
agamus ut non ope, nec debita providentia et
protectione destituaris.

νῦν ἀναμαρθάνων γράφε πρὸς ἡμᾶς, καὶ τῆς δυνατῆς
προνοίας τε καὶ προστασίας.

XXXVII. Styliano diacono.

Præcepta et instructiones iis necessariæ sunt,
qui propriam mentem magistram non habent. Illud
autem de te non sentimus. Ideo et tibi scribere
quomodo oporteat te Dei Ecclesiæ negotia admini-
strare supersedemus. Cum enim semel persuasum
habeamus primum quidem te in Deum aspicere, et
ejus judicium reformidare, deinde et humanæ pru-
C dentia, in quibus opus est, non esse expertem,
supervacuum duximus aliquid a nobis ipsis addi
ad bonam negotiorum Ecclesiæ administra-
tionem, sive quantum ad sacerdotum ordina-
tionem, sive quantum ad agrorum curam. Illud
autem solum scribimus, quod postulasti, nempe
ut aperiatur chartophylacium et producat charta
quam de non insultandis sacerdotibus Ecclesiæ
dederunt pro tempore imperatores: insuper et ut
examinentur metropoleos redditus, et eorum mittat-
ur nobis tabula. Quod cum perfeceris, et spes no-
stras imminime confundi per tuum studium passus
fueris. Valeas.

XXXVIII. Phileto monacho.

D Ego, fili mi, hoc, etsi peccator sum, precor, ut
omnes hanc viam ingrediantur quæ eos e mundana
exinat confusione, ad salutarem vero inducat et
habitationem et quietem. Et, si fieri potest, non
solum votum ad finem perducere in animo mihi
est, sed aliquid amplius, dummodo conatus re-
spondeat voluntati, id facere vellem. Non ignoras,
fili noster, etiam absque nostris sermonibus, rerum
statum, nosque nihil posse ad propositum conferre,
sed quantumvis contendere duxerimus, in vanum
desituram contentionem. Quid igitur dicam, in
istius modi rerum statu, nisi omnia Deo commit-
tere? Et qui desiderio Christi inflammatus est,
modo tamen illum veraciter desideret, compleat
acrensium desiderium, sequendo Christum Deum

nostrum, qui postulavit ut curam committat quis suæ administrationis alteri cuidam non solum libenti sed etiam tale munus recusanti, et ut illi ejusque indefessæ providentiæ relinquat impendentem sibi curam, tanquam idoneo, et ut suam cogitationem exsequatur utiliterque vitam degat et huic committat integrum negotium. Respicimus enim antiquas generationes, nec videmus depositam in Christo Deo nostro spem postea fuisse confusam. Hæc tibi, noster fili, quasi intelligenti et de divinis rebus occupato, et non quasi pro temporum difficultate aliquid humano modo tuis precibus concedentes scribimus. Tu autem, pro tua cœlesti benevolentia, eum qui ex hujus vitæ tempestate evadere gestit, exhortationibus et precibus inde deducas. Et confidimus in Christo Deo nostro, futurum esse ut ea quæ meditatur in bonum cedant. Quod super, est vale, nec pro nostra humilitate precari desine.

ὡς καὶ περὶ ὧν φροντίζει, τούτων πρὸς τὸ συμφέρον γένηται ἡ διεξαγωγή. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶσό μοι, καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος μὴ διαλιμπάνης ὑπερευχόμενος.

XXXIX. Gregorio Ephesi metropolitæ.

Fortè supervacuum est id quod agimus. Scribentes enim quod ex labiis nostris audivisti. Et scribimus non temere sed cum tanta intentione, quantum vidisti cum audires nos loquentes. Attamen et hisce litteris tibi absenti præferimus quæ et præsentis diximus. Nos distrahi non patiuntur negotia. Quæ sicut inter vos fama pervulgata, vos ipsis citis. Quæ autem nos sive audimus sive clare percipimus, magnam habent nos contristandi vim. Talibus igitur cum delineamur, id tibi scribimus, nempe ne tuum negotium præponas, ne si quidem hoc tuum sit aliquid quod e juvare possit; sed communem Ecclesiæ disturbancem, quam celerrime poteris, nostri causa suscipi as, nec idem tibi contingat ac Cysici episcopo qui visus est omnino immemor et communium rerum et nostræ mediocritatis. O filiorum erga patres studium, et curæ et sollicitudines, quo tandem abiistis! Nunc enim in vita non in colimini. Vale et precare pro nostra humilitate.

XL. Malacino patricio.

Non ægre tulimus exprobrationes quas in nos profert epistola; quia hoc ipsum magnam aliquid ducimus, nos omnino dignos fuisse existimatos memoria, cum sumus homines propter peccata ne digui quidem qui æra spirent. Illud autem molestum nobis visum est, quod mente præditus homo et res judicandi peritus, abductus fuerit a rebus naturæ, nec rationi attenderit, sed ad solam suam a-pexerit cupiditatem. Exprobrat quæ exprobrare non oportuit, et illud quidem cum compertam habeat ex præcedenti experientia nostram voluntatem, eo necipe tempore quo nulla erat producendi nostram sententiam difficultas. Si quid autem quia hic et ille aliquid obtinuerunt a nobis, illud mordet animum et ad reprehensiones stimulat, nec hoc

Α φορήσοι τὴν ἀναφθέντα πόσον διὰ τοῦ ἀκούουθῆσαι τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, τῷ αἰτησαμένῳ καὶ ἄλλῳ τινὶ ἐπιτροπήν λαβεῖν περὶ τῆς τῶν οἰκείων διοικήσεως, μὴ μόνον ἐπιτρέψαντι, ἀλλὰ καὶ τὴν τοιαύτην ἀπαγορεύσαντι μέριμναν, καὶ καταλιπεῖν ἐπ' ἐκείνῳ καὶ τῇ αὐτοῦ ἀκαμάτῳ προνοίᾳ τὴν ἐπι-κρεμαμένην αὐτῷ φροντίδα, ὡς ἐκείνου ἰκανοῦ ὄντος, καὶ ἃ φροντίζει ἀναδέξασθαι καὶ συμφερόντως διεξαγαγεῖν, καὶ τούτῳ προξενῆσαι τὸ ἀπερίσπαστον. Ἐπιθλέπομεν γὰρ εἰς ἀρχαίας γενεάς, καὶ οὐχ ἐρῶμεν ἀνατεθειμένην ἐλπίδα πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, εἴτα καταισχυθεῖσαν. Ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, καὶ ὡς συνετῷ, καὶ ὡς τὰ θεῖα μελετῶντι, καὶ ὡς ὑπὸ τῆς δυσκολίας τοῦ καιροῦ συμβαλέσθαι τι ἀνθρωπίνως τῇ σῇ ἐξαιτήσῃ μὴ

Β συγχωρούμενοι γράφομεν. Σὺ δὲ μετὰ τῆς ἀνωθεν εὐμενείας τὴν ἐκ τοῦ βιωτικοῦ κλύδωνος ἐξελάσαι ποθοῦντα, καὶ παραινέσεις καὶ εὐχαῖς ἐκείθεν ἐξάγαγε καὶ πιστεύομεν τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν, γένηται ἡ διεξαγωγή. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶσό μοι,

ΛΘ. Γρηγορίῳ μητροπολίτῃ Ἐφέσου.

Ἴσως περιττὴν ὃ ποιῶμεν. Γράφομεν γὰρ ἃ χειλέων ἡμῶν ἤχουσας· οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἀπὸ σπουδῆς, ὅσην ἐώρας ἐν τῷ ἀκούειν ἃ ἐλέγομεν. Πλὴν ἰδοὺ σοι καὶ γράμματι ἀπόντι προσφθεγγόμεθα ἕσα καὶ παρόντι ἐφημεν. Οὐ συγχωρεῖ τὰ πράγματα τὴν διάστασιν ἡμῶν· τίνα μὲν γὰρ ἐστὶ τὰ πρὸς ὑμᾶς διαβιβαζόμενα παρὰ τῆς φήμης, αὐτοὶ ἂν εἰδείητε. Ἄ δὲ ἡμεῖς, τοῦτο μὲν ἀκούομεν, τοῦτο δὲ καὶ μανθάνομεν ἐναργῶς, πολλὴν ἔχει δύναμιν τοῦ λυπεῖν ὑμᾶς. Ὡς οὖν τοιοῦτοις συνεχόμενοι, ἐκείνῳ σοι γράφομεν, μὴ τὸ σὸν ἐπίπροσθε ποιεῖν· εἴ γε καὶ ἐστὶ τοῦτο σὸν τι καὶ σοὶ χαρίζεσθαι δυνάμενον, ἀλλὰ τὴν κοινήν τῆς Ἐκκλησίας ἀνωμαλίαν, καὶ σὺν τῷ δυνατῷ τάχει καταλαβεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ μὴ ταύτην παθεῖν τῷ Κυζίκου, ὃς ἔοικε παντελῶς ἐκλειῆσθαι τῶν κοινῶν καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος. Ὡς τέκνων πρὸς πατέρας στοργὴ καὶ φροντίδες καὶ μέριμναι, ποῖ ποτε ἀπανέστητε! νῦν γὰρ ἐν βίῳ οὐ πολιτεύεσθε. Ἐρῶσό μοι, καὶ ὑπερυῦχον τῆς ἡμῶν μετριότητος.

Μ' Μαλυκίῳ πατρικίῳ

Π Οὐκ ἠγλήσαμεν ἐπὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς, οὓς καθ' ἡμῶν ἀπορρίπτει τὸ γράμμα, διότι καὶ τοῦτο μέγα νομίζομεν τὸ ἀξιούσθαι ὅλως μνήμης, ἀνθρωποὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, μηδὲ τὸν ἀέρα σπᾶν τυγχάνοντες. Ἄλλ' ἐκεῖνο ἡμῖν ἀλγεινὸν ἐφάνη, ὅτι νοῦν ἔχων ἀνθρώπος, καὶ πράγματα κρίνειν εἰδὼς ἀπήχθη τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως, καὶ οὐκ ἔδωκε σκέψιν τῷ λογισμῷ, ἀλλὰ πρὸς μόνην τὴν ἑαυτοῦ ἀπέβλεψεν ἐπιθυμίαν. Μέμφεται εἰς οὐκ ἔδει μέμφεσθαι, καὶ τοὶ γε εἰδὼς ἐκ προλαβούσης πείρας τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, ὅτι καιρὸς ἦν μὴ δυσκολίαν ἐπάγων τοῦ πρὸς ἔργον τὴν ἡμετέραν ἐξιέναι γνώμην. Εἰ δ' ὅτι οὗτος χἀκεῖνος ἔτυχον τινὸς παρ' ἡμῶν ἔδωκε τὴν καρδίαν τὸ πρᾶγμα, καὶ πρὸς τὰς μέμφεις ἠρέθητεν, οὐδὲ τοῦτο εὐλόγηται. Οὐκ ἄγνοε γὰρ

οὐδὲ τοῦτο φρόνιμος ἄνθρωπος, ὅτι μεγάλην ἔχει
 ῥοπὴν ὁ καιρὸς, πολλὰ τῶν διοικημάτων οὐ κατὰ τὴν
 βούλησιν τοῦ διοικοῦντος, ἀλλ' ἐνίστε καὶ ἀσχάλλον-
 τος ἐπ' αὐτοῖς εἰς ὑπόστασιν ἄγει. Ταῦτα γινώσκων
 ὡς νουεχῆς καὶ συνετὸς, ἀφες τὰς μέμφεις, καὶ τὰς
 μικρὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν εὐχου. χρευσταίς γάρ
 τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι φίλος ὑπὲρ φίλου τὴν εὐχὴν, εἰ
 μὴ παντάπασιν ἀπαρέσκη Θεῷ ἐκ τοῦ περιστασιζή-
 ζοντος βάρους τῶν θλίψεων ἀνέτους διζγαγεῖν.

MA'. Γρηγορίῳ μητροπολίτῃ Ἐφέσου.

Καὶ ἄλλως ἡμῖν λυπηρῶς καὶ ἀθύμως διαχειμέ-
 νοις, ἐφ' οἷς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐσμὲν συνεχό-
 μενοι, τὰ γράμματα τῆς ὑμῶν ἀρχιερατικῆς τελειό-
 τητος ἀναλεγόμενοις, ἐπὶ πλεόν προσέγευε τοῖς
 εἰρημέναις κατασχεθῆναι, δι' ὧν ἐκείθεν ἐμανθανο-
 μεν μετὰ τῆς ἄλλης τλαιπωρίας, καὶ νόσῳ περι-
 πεσεῖν ὑμᾶς· μάλιστα καὶ τὴν τοῦ καιροῦ ὑφορώ-
 μενος φλόγα, ἣν φασὶ τοῖς αὐτόθι ἐπιχωριάζειν.
 Τοῦτο ἡμᾶς ἠνίασε σφοδρότερον καὶ ἀνιά, εἰ καὶ τῆς
 Θείας εὐμενείας ἐλπίς τὰ χρηστότερα ὑποφαίνουσα
 δίδωσιν ἡμῖν ἐκ τοῦ βάρους ὡσπερ ἀναφέρειν τῆς
 λύπης. Περὶ δὲ τῆς ἐνταῦθα καταλήψεως, οὐ
 χρὴ δυσφορεῖν. Ἀναγκαῖα μὲν γάρ ἡ ὑμετέρα συνα-
 ναστροφή τῇ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγκεχει-
 ρισμένη σοι ἐκκλησίᾳ. Πλήν ἄλλ' ἐπεὶ τὰ ἐνταῦθα
 πράγματα μετὰ τὴν ὑμετέραν ἐξοδον, (οὓς οἶδα δὲ
 τὴν τρόπον, ὅπως εἰς τοιοῦτον καθέστηκε σχῆμα),
 τὴν σὴν ἐπιζητεῖ παρουσίαν, δεύτερα χρὴ λογίζεσθαι
 τῶς τὰ ἐν τοῖς αὐτόθι, καὶ μᾶλλον τῆς πρὸς ἡμᾶς
 γανέσθαι φοιτήσεως. Οἶδας γάρ ὡς κατὰ ῥοῦν φερο-
 μένων τῶν ἰώδε πραγμάτων, καὶ τὰ κατὰ πᾶσαν Ἐκ-
 κλησίαν ἀγαθὴν ἔχει τὴν κατάστασιν· τούτων δὲ
 ἀνωμάλως ἐχόντων, ἀνάγκη πολὺ χεῖρον τὰ ἐξω
 καθίστασθαι πράγματα. Μηδὲν οὖν σε τοῦτο ἀνιάτι,
 καθὼς εἴρηται, ἀλλὰ μᾶλλον Θεοῦ εὐμενῶς ἐπιθλέ-
 ποντος, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ὡς γε πεποιθαμεν τῆς
 νόσου δίδόντος, καὶ δέχα τῆς τῶν παρακελευομένων
 ἐπιτροπῆς μὴ βραδύνης καταλαβεῖν. Τὸ δὲ χαρτίον
 ὃ ὑπεσχόμεθα οὔτε ἀναβολῆς τινος ἢ μεταμελείας
 ἐγγενομένης μέχρι τοῦ νῦν τῶν σῶν ἀπελείφθη χει-
 ρῶν· καὶ γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως τοῦ
 μεγάλου γέγονεν Ἀποστόλου. Ἄλλ' ὅτι λόγοι τοῖς
 ὡσὶν ἡμῶν προσήσαν τὴν σὴν ἀπαγγέλλοντες μετὰ
 τὴν πανήγυριν διὰ τάχους πρὸς τὴν πόλιν ἀνακομιδὴν,
 γέγονεν ἡ ὑστέρησις. Νῦν δὲ σοι τοῦτο ἀπεσ-
 τεῖλαμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀπρεπούς ὑπονοίας ἐξω διατελώμεν.
 Ἐρῶσό μοι, τέκνον ἱερώτατον, μεμ-
 νημένος ἐν ταῖς ὁσίαις εὐχαῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος.

MB'. Τῷ αὐτῷ.

Ὅτε τὸ γράμμα τῆς ὑμῶν ἀρχιερατικῆς τελειό-
 τητος χερσὶν ἐδεξάμεθα, τῶν συνεχόντων ὑμᾶς λυ-
 πηρῶν βραχεῖά τις ἀνσσις προσῆλθεν ἡμῶν τῇ ψυχῇ,
 τὸ μὲν ὅτι ποθουμένου τέκνου καὶ ἀδελφοῦ λόγοις
 ἐμελλον ἐντυγχάνειν, τὸ δὲ ὅτι καὶ ἠλπίζομεν οὐ
 προσαγγέλλειν ἡμῖν τὸ γράμμα ἀ προσήγγειλε λυ-
 πηρά (λυπηρὸν γάρ ἡ τῶν τέκνων κάκωσις)· ἀλλὰ
 μᾶλλον τὰ ἡδύνοντα καὶ φέροντα ψυχιγωγίαν, ἣν ἐκ
 τοῦ διαχομίζειν τὸ μήνυμα τῆς ὑμετέρας ὑγείας καὶ
 τῶν πραγμάτων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἐν Χρισ-

A decet, Non enim ignorat homo sapiens multum
 ponderis inesse occasioni, eamque multas actiones
 non ad mentem administrantis, sed aliquando
 in ejus dolorem deducere. Quæ cum probe
 scias tanquam prudens et intelligens, dimitte re-
 prehensiones et pro paucis diebus vitæ nostræ pre-
 care. Debes enim et aliunde et tanquam amicus
 pro amico preces, si non omnino Deo placuerit
 incumbente tribulationum pondere nos expeditos
 vitam degere.

XLl. Gregorio Ephœsi metropolitæ.

Jam et aliunde dolentibus et afflictis, de his qui-
 bus propter peccata nostra premimur accessit et
 amplius dolore affligi, perlectis vestræ pontificiæ
 sanctitatis litteris, ex quibus didicimus præter ca-
 teras calamitates vos et in morbum incidisse : præ-
 sertim cum attendimus temporis incendio quod
 ibi versari ferunt. Illud nos vehementer afflixit et
 affligit, etsi divinæ clementiæ spes, meliora subji-
 cians, aliquid nos sinit ex doloris pondere auferre
 hæc autem apprehensio non est ægre ferenda. Ne-
 cessarius enim est tuus ad commissam tibi a Spi-
 ritu sancto Ecclesiam reditus. Attamen cum res
 post tuum discessum (haud scio quomodo ad hanc
 devenerunt formam) tuam requirant præsentiam,
 attendendum est secundo rebus hujus loci potius,
 quam ad nos deveniendum. Scis enim rebus hic
 bene fluentibus, totius quoque Ecclesiæ bonum esse
 statum : his autem male habentibus, necesse est
 multo pejus se habere res exteriores. Nullam igitur
 illud tibi molestiam afferat, ut dictum est ; sed po-
 tius, Deo clementer respiciente, et remissionem, ut
 saltem confidimus, morbi concedente, etiam absque
 hortantium permissione suscipere munus ne diffe-
 ras. Charta autem quam promiseramus, nulla fa-
 ctum est procrastinatione aut animi mutatione ut
 hucusque absit a tuis manibus : nam ante festum
 magni Apostoli perfecta est. Sed cum ad nostras
 aures sermones pervenerint annuntiantes tuum
 post festum in urbem celerem reditum, inde facta
 est dilatio. Nunc autem hanc misimus ut et nos
 citra indecoram suspicionem degamus. Vale ergo,
 filii sacratissime, memor in tuis sanctis precibus
 nostræ humilitatis.

XLII. Eadem.

Quando litteras vestræ pontificiæ sanctitatis in
 manus accepimus, molestiarum quæ nos tenent
 brevis quædam remissio animæ nostræ accessit,
 tum quia desideratissimi filii et fratris verbo eramus
 auditori, tum quia sperabamus non nobis afferre lit-
 teras illud quod attulerunt acerbum (triste enim
 quod filii male habeant) ; sed potius jucunda lætæque
 perferre, quippe quæ indicarent et vos valere, et res
 Ecclesiæ nostræ in Christo Deo nostro melius ha-
 bere. Nunc vero quidem revelaverunt morbo de-

uineri vos; tum autem nec remissionem attulerunt nec consolationem dolorum meorum quæ est semper in precibus meis; etsi propter peccata nostra irritæ fuerunt preces nostræ pro bono Ecclesiarum ordine, hæc tamen quæ nostrum cor humile dilaniant, sive libentes sive inviti sustinebimus, usque dum investigabilia Dei iudicia dignentur illa simul cum ærummosa et infelici vita nostra dirigere. Tu autem, sacratissime noster filii, etsi corpus infirmitatibus laboravit, et forte adhuc laborat, sed gratia Dei anima donatus firmissima, ne desistas commissum tibi a sancto Spiritu gregem et verbo et opere et exemplis et hortationibus tuis ita pascere et dirigere et ducere, ut et Deus per te contentus sit; u. nos humiles, audita vestræ administrationis salutari providentiæ, onere allevemur desperationis. Et tu ipse, ut lucerna in mundo, verbum vitæ habens, et in præsentī vita opera tua lucis ostendes iis qui diligunt virtutem, et in sæculo venturo cum lucis hæredibus, quod futurum confidimus, annumeratus spectaberis. Cæterum autem in tuis sanctis precibus ne humilitatis nostræ meminisse obliviscaris.

μετὰ τῶν τοῦ φωτὸς κληρονόμων, ὅπερ πεποίθαμεν ὡς εἶπαι, συντεταγμένως ὀφθελῆς. Τὰ δ' ἄλλα μὴ διαλίποις ἐν ταῖς ἀγλαῖς εὐχαῖς σου τῆς ἡμῶν μεμνημένος ταπεινότητος.

XLIII. *Andree Patrarum metropolitæ.*

Præsentem epistolam scribimus tibi, filii noster sacrate, non ignorantes, etiam absque nostris verbis, tuam intelligentiam apprime scire quid agere deceat. Attamen et nos secundum rationes quibus ducimur propriam sententiam notificamus, ut, si veritatem cum his quæ nobis nuntiata sunt congruentem deprehenderis, congruentem facias agendi rationem. Cum enim ille qui epistolam detulit, nobis annuntiavit mulierem quamdam viduam, mundanæ vitæ spiritualem disciplinam, quod est prudentis animi prætulisse, et sepulcro adhærescentem conjugis, cum aliis suis rebus propriam quoque vitam attulisse Christo Deo nostro, in monastica degentem disciplina; huic autem et hominum malitia, et invidia diaboli magnam fuscitatem fuisse procellam; te tuum illi præbebis subsidium, nec sines hunc episcopum, quicumque sit, ei nocere, sed potius ei complaudes ut in sua permaneat dispositione, sive gubernationis obtinet gradum, sive in monasterio mavult utcunque permanere. Iniquum enim et nimis inhumanum esset, mulierem ita in pietate viventem loco depellere in quo viri reliquias condidit, et ubi omnem substantiam suam in salutem animæ suæ et in loci conservationem collocavit. Igitur sicut dictum est, gravem et avidam episcopi manum inde averte et illi suade ne aliorum appetat opes; sed, si inter Dei ministros connumerari velit, et ex propriis rebus et ex sibi convenientibus, juxta Spiritus mandatum, egenis subveniat.

συναριθμεῖσθαι φιλεῖ, καὶ τῶν ἀκρίων καὶ αὐτῷ Πνεύματι ἐντολὴν ἐπαρκεῖν.

τῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν τὴν ἀμείνω κατάστασιν. Νῦν δὲ πρῶτον μὲν ἐδήλου κατέχεσθαι νόσῳ ὑμᾶς, ἔπειτα δὲ καὶ οὐδὲ εἰς ἀνεσιν φέραν καὶ παραμύθιον τῶν ἐμῶν ὀδυνῶν τῆς ἀεὶ δι' εὐχῆς ἡμῶν ὑπαρχούσης, εἰ καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀτέλεστος ἡ εὐχὴ ὑπὲρ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν εὐταξίας, ὅμως ταῦτα καὶ ἐκόντες καὶ ἄκοντες τὴν ἡμῶν ταπεινὴν διαξάλυντα καρδίαν καὶ καρτερέσομεν, μέχρις ἂν τὰ ἀνεξιχνίαστα κρίματα τοῦ Θεοῦ ταῦτα κρίνη τῇ ταλαιπώρῳ καὶ δυστήνῳ ἡμῶν ζωῇ συμπολιτεύεσθαι. Σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν ἱερώτατον, εἰ καὶ τὸ σαρκίον πεπόνθηκαταῖς ἀσθενείαις, τυχὸν δὲ καὶ ἔτι πονεῖ, ἀλλὰ τὴν γε ψυχὴν χάριτι Θεοῦ ὡς ἐρρωμένην κεκτημένος, μὴ διαλίποις τὸ ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐγκρατισμένον σοι ποιμνιον ταῖς σαῖς καὶ διὰ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων ὀδηγίαις καὶ παραινέσεσιν οὕτω καταρτίζων οὕτως ἰθύνων καὶ ὀδηγῶν, ἵνα καὶ Θεὸς διὰ σοῦ εὐαρεστηθῇ, καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ μανθάνοντες τὴν σωτηριώδη πρόνοιαν τῆς καθ' ὑμᾶς ἐπαρχίας, ἐκ τοῦ βάρους ἀναφέρωμεν τῆς ἀθυμίας· καὶ αὐτὸς ὡς φωστὴρ ἐν κόσμῳ λόγον ἐπέχων ζωῆς, καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ τὰ σὰ ἔργα, τοῦ φωτὸς ἐπιδείξεις τοῖς ἀγαπῶσιν ἀρετὴν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ὡς εἶπαι, συντεταγμένως ὀφθελῆς. Τὰ δ' ἄλλα

MI' *Andree metropolitæ Patrarum.*

Τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν γράφομέν σοι, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, εἰδότες ὡς καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων τὴν ἀρμόζουσαν πρᾶξιν ἡ σὴ ἐξεπίσταται σύνεσις. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς καθ' οὓς ἐνήχθημεν λόγους, τὴν οἰκίαν σοι γνώμην ἐμφανίζομεν, ἵνα εἰ συμβαίνουσαν τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἀπηγγελλμένοις ἡμῖν εὐροις, τοιοῦτήν τινὰ ποιήσῃ καὶ τὴν διοίκησιν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ τὸ γράμμα κομίζων ἀπήγγειλεν, ὡς γυνὴ τις ἀνδρὸς χηρωθεῖσα, ὅπερ ἐστὶ φρονίμης ψυχῆς, ἀντὶ τῆς κοσμικῆς ζωῆς τὴν πνευματικὴν προέκρινε πολιτείαν, καὶ τῷ τάφῳ προσκαρτεροῦσα τοῦ ὁμοζύγου, μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῆς πραγμάτων καὶ τὴν οἰκίαν ζωὴν προσήνεγκε τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν ἐν μοναδικῇ διεξάγουσα πολιτείᾳ. Ταύτῃ δὲ, οἷα τὰ ἐξ ἀνθρώπων πονηρεύματα, καὶ ὁ τοῦ διαβόλου φθόνος ἐπήγειρε τριχυμίας, τὴν σὴν ἐπιχορηγήσεις βοήθειαν καὶ μὴ ἐάσῃ τὸν ἐπίσκοπον ἐκείνον, ὃς τίς ποτὲ ἐστίν, ἐπηρέαζεν αὐτήν, ἀλλὰ μᾶλλον ταύτην συνεπικροτήσεις ἐν τῇ οἰκίᾳ διαμένειν τάξει, εἴτε ἡγουμενεῖα; ἐπέχει βαθμὸν, εἴτε ἄλλως ἐν τῷ μοναστηρίῳ βούλεται διαμένειν καὶ προσκαρτερεῖν. Ἄδικον γὰρ καὶ λίαν ἀπάνθρωπον, οὕτως εὐλαβεῖα τὴν γυναῖκα ζῶσαν ἐξελαύνειν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ τὸ λείψανον τοῦ ἀνδρὸς κατέθηκα, καὶ οὐ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῇ προσήνεγκεν εἰς τε σωτηρίαν τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ εἰς τὴν τοῦ τόπου διαμονὴν τε καὶ σύστασιν. Ὡς οὖν εἴρηται, τὴν βαρείαν καὶ πλεονεκτικὴν τοῦ ἐπισκόπου χεῖρα ἐκείθεν ἀποστρέψον, καὶ ὀίδαξον μὴ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν τὴν κτήσιν, ἀλλ' εἴπερ ὅλως ἐν λειτουργίᾳ Θεοῦ προσόντων τοῖς δεομένοις δι' ἀπορίαν κατὰ τὴν τοῦ

ΜΔ'. Πρὸς στρατηγέε.

A

XLIV. *Ad ducem.*

Καὶ νῦν, ὡς περ ἄει, χάριν ὁμολογοῦμεν τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ἐφ' οἷς, τέκνον ἡμῶν ἠγαπημένον, καὶ τὴν ὑμετέραν διαφυλάττει ζωὴν καὶ τὴν κατευδῶσιν τῶν πραγμάτων ἐχορήγησε· καὶ πεποιθᾶμεν ὅτι καὶ ἔτι χορηγήσει εὐχόμενοι διὰ παντός καὶ ἔτι μείζονσι κατορθώμασι λαμπρύνεσθαι τὴν σὴν στρατηγικὴν ἀρετὴν, ὥστε διὰ τῶν σῶν ἀνδραγαθημάτων τὸ θεῖον ὄνομα μεγαλύνεσθαι, καὶ τὸ κοινὸν τῶν ὁμοδόξων γένος κοινῆς ἀπολαύειν εὐεργεσίας καὶ εὐφροσύνης· καὶ σέ, τέκνον ἡμῶν, καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ καρπούς τῶν ἰδίων πόνων τὰς μείζονας τιμὰς καὶ τὴν ἐπὶ πλεοναυξήσιν τε καὶ προκοπὴν ἀπολαβεῖν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς κοινῆς καταξιωθῆναι τῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν καὶ τῆς ἐκείνου δόξης ἀγωνιζομένων ἀντιδόσεως. Τὰ δὲ ἀποσταλέντα ἡμῖν **B** ἀπεδεξάμεθα, καὶ ἀπεστείλαμέν σοι· εὐλογίας χάριν ἀλιπτὰ ἑκατὸν, ἐπευχόμενοι τὴν θεῖαν καὶ ἀμάραντον εὐωδίαν μηδέποτε τὴν σὴν ψυχὴν ἐπιλιπεῖν· ἀλλ' ἄει ὑπ' αὐτῆς εὐωδιάζεσθαι, καὶ εἶναι πάσης ἀκηδίας [ἀηδίας] ἀνωτίραν καὶ καθάραν.

ΜΕ'. Ἀρσενίῳ μονάζοντι.

XLV. *Arsenio monacho.*

Ἡμεῖς καὶ ἀπούσῃ τῇ σῇ ὁσιότητι, καὶ οὐπω ἡμῖν ἐγνωσμένῃ, μόνῃ φήμῃ τῇ ἀνακηρυττούσῃ τὴν σὴν ἀρετὴν, συνηπτόμεθα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τῷ δεσμῷ τῆς αὐτοῦ ἀγαπήσεως· καὶ ἰδόντες σε καὶ πείραν λαθόντες ὕσιν ἐλάθομεν, καὶ ἠγαπήσαμεν, καὶ τῇ πνευματικῇ ἐνώσει ἐπὶ πλεον συνήφθημεν. Εἰ δὲ μὴ παρέσχομεν ἀπόδειξιν τῆς τοιαύτης ἐνώσεως ἐκ πραγμάτων γνωριζομένην, οἶμαι τῆς μέμψεως ἡμᾶς· ἀπολύσει τὸ μηδὲν παρὰ τῆς ὑμῶν ὁσιότητος ἀναδιδαχθῆναι, ὧν ἡμεῖς μὲν ἐπιτελεῖν δύνατοί, σὺ δὲ ἐν χρεῖα καθέστηκας. Οἶδας γὰρ ὡς οὐδὲν εἰς αἵτησιν προεβάλου, ὧν παρασχεῖν ἡμᾶς ἱκανοὶ οὐτε προβαλλόμενος ἀπέτυχες τῆς πληρώσεως. Πλὴν **C** εἰ καὶ οὕτως ἔχει, ἀγαπῶ τὸ ἔγκλημα· φίλων γὰρ πνευματικῶν πρὸς ὁμοίους φίλους ἡδέα καὶ ὠφέλιμα τὰ ἐγκλήματα. Ταῦτα μὲν περὶ ὧν ἐδόξαμεν ὑπ' αἰτίαν πεσεῖν, ὅτι παρορῶντες ὠφθημεν τὴν σὴν ὁσιότητα.

Περὶ δὲ τῆς κινουμένης φιλονεικίας, καὶ εἴθε πᾶσα φιλονεικία διάθεσις ἀπώλετο ἐξ ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ τῶν τὴν πνευματικὴν πολιτείαν ἐπανηρημένων), ἐξαπεστάλη μετὰ ἐντάλματος, ὃς τῷ τὴν βασιλικὴν **D** δεχομένῳ κέλευσιν συνεπισκεπτόμενος τὰ πράγματα (παράσχοι δὲ ὁ ἅγιος Θεὸς τελείαν τὴν διάλυσιν δοῦναι) τῶν ἀμφιδόλων τὴν κρίσιν ποιήσεται. Τὰ δὲ ἄλλα τοῦ γράμματος ὧν τε ὁ κύριος Βάρδας ἐδίδου, καὶ ὧν εἰ παρὲς ἐνταῦθα τοῦ κυροῦ Ἀλεξάνδρου περιόντος, πεφιλοτίμησο ἂν ἐξ αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν παρεχομένων παρὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος, ἴσμεν καὶ χωρὶς τοῦ γράμματος, ὡς εἰ τῶν ἀγαπώντων ὑπῆρχες δεδῆσθαι κοσμικαῖς ὑλαῖς, οὐκ ἂν οὐδὲ νῦν ἀπορήσῃς τοιοῦτου πλοῦτου, ἀλλὰ πάντως ἦν ἐξ ἀρχῆς ἐτίμησας καὶ ἀντὶ παντός ἐξου ἀπόλαυσιν τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν κακοπάθειαν, ταύτην μακαριωτέραν ἢ γῆ κτήσιν τῶν πολλὰ πλεῖθρα κεκτημένων, καὶ πολυπλοῦτους περιουσίας, ὅτι

Et nunc, sicut semper, gratias dicimus Deo sancto, quod, dilecte noster fili, et vestram conservat vitam, et rerum statum bene direxit, et confidimus adhuc directurum, indesinenter precantes majoribus bonis adhuc ditari tuam imperatoriam virtutem, ita ut per tua præclare facta divinum nomen magnificetur, et commune idem credentium genus communi fruatur beneficentia et lætitia, et tu, fili, et in præsentī vita fructus tuorum laborum, majores nempe honores et amplius incrementum et augmentum accipias, et in sæculo futuro dignus judicaris communi eorum qui pro Christo et Deo nostro ejusque gloria decertaverunt retributione. Quæ dein ad nos misisti accepimus et remittimus tibi, benedictionis gratia, centum alipta, precantes ut divina et immarcescibilis fragrantia nunquam tuam animam deficiat, sed semper per eam bene oleat, sitque pura et omni acedia superior.

Nos absentī etiam tuæ sanctitati, necdum nobis cognitæ, solā virtutis tuæ moti fama, in Spiritu sancto, vinculo charitatis ejus, adhærebamus. Cum autem te vidimus et tui experimentum fecimus, dileximus et spiritali unione amplius adhæsimus. Quod si nondum demonstrationem hujusmodi unionis per facta perspectam fecimus, illud nos, reor, reprehensione absolvet, quod nihil vestra sanctitas indicaverit, quod nos quidem perficere possimus, cujus tu necessitatem constitueris. Scis enim te nullam nobis postulationem exhibuisse eorum quæ præstare nos possumus, nec, si exhibueris, voti compotem factum non fuisse. Si tamen ita se habet, reprehensio me juvat: amicorum enim spiritualium amicis ejusdem generis jucundæ et utiles reprehensiones. Et hæc quidem de his in quibus in crimen incidisse rati fuimus, quasi despexisse tuam sanctitatem videbamur.

De meto autem jurgio (et utinam omnis jurgii causa periret inter homines, inter illos præsertim quibus spiritalis administratio creata est!) cum mandato missus est qui, rebus una cum imperatoriam jurisdictionem obtinente perspectis (concedat autem Deus sanctus perfectam solutionem de his fieri), ambiguum decernat. De reliqua autem epistola, quod attinet tum ad ea quæ princeps Bardas dedit, tum ad ea quibus ab Alexandro principi, et adhuc vivo donatus es, sed et ad ea quæ tibi a Leone principe præstita sunt, novimus, etiam absque epistola, te, si tibi per amantes mundanis rebus alligari contigit, nullo modo tamen circa hæc divitias hærerere, sed omnino quam ab initio æstimasti et omnibus prætulisti jucunditatem, cum Christo videlicet Deo nostro compassionem, hanc ducere possessionem feliciorē multis agrorum possessionibus ditissimisque substantiis, per quam

scilicet, et nunc jam apud eos qui vere bona norunt felicissimus, eris et in regno cœlorum cum eis qui a Deo beatificentur ditatus et conglorificatus.

XLVI. *Incluyissimo et dilecto filio nostro, illustri Abasgiæ regionis principi.*

De excessu, fili noster, tui beatissimi patris doluimus, sicut decebat, et tui ipsius considerantes cordis plagam præ dolore, et cæterorum omnium quotquot diligere noverunt virum virtute ornatum, qualis utique erat tuus pater ab omnibus celebratus et laudatus. Doloris tamen allevamentum habuimus, quod te gerimen ejus genuinum et fructum seminis ejus divina Providentia judicavit potestatem principatus ejus suscipere, et quasi imaginem quamdam cerni ejus populo dedit pro eo qui e vana illa vita decessit. Hoc nostrum levavit dolorem et ad gratias Deo referendas impulit. Et gratias retulimus et referimus, divinamque bonitatem precamur ut in nullo te patriæ deficiant virtutes, sed potius superemineas, talisque fias in subditos pater et princeps ut divina in te electio operibus justificatur, patremque tuum adhuc feliciorum præbeas tuis moribus tuaque virtute tibi et in præsentis sæculo æternum decus compares et in futuro immortalis gloriam et honorem et jucunditatem. πατέρα ἔτι μακαριώτερον ἀποφῆναι διὰ τοῦ σου στον κλέος ἐν τε τῷ παρόντι αἰῶνι περιποιήσασθαι, καὶ ἀπόλαυσιν.

Benedictionis gratia misimus vestimentum. De archiepiscopo autem Alanix, fili, quod scribam non habeo. Ipse enim, utpote qui es intelligens et prudens, scisque opus ejus, nempe in salutem hominum et in magni nominis Dei laudem, omnino et absque nostris litteris, propter repositam hinc amicis Dei remunerationem, et illi opitulaberis et cum eo labores participabis. Et si quid ex necessariis et ad vitæ sustentationem utilibus in hac gente et in terra aliena ei deest, alacri animo supeditabis, Deo tibi facultatem tribuente; erisque et amplius per copiam hujus facultatis in auxilium laborantibus constitutus.

XLVII. *Constantino vicino consolatorix litteræ de sorore defuncta.*

Cum, fili mi benedice, inopinam quæ tibi accidit afflictionem, et amarum dolorem mecum reputo, contrabor et ego voce extincta, non habeo quod dicam, aut quam orationem inveniam quæ consolari possit neque animi mei ægritudinem, neque te, neque tuam piam matrem, neque cæteros consanguineos aut amicos, quorum amarus ille dolor pectus dilaniat. Fugit enim revera omnem exhortationem et consolationem illa quæ (heu! quomodo dicam?) nobis accidit calamitas. Quid enim prius quis lugebit? Num ejus quæ nos reliquit præmaturam et in ipso ætatis flore sortem, cui amara mors non pepercit! Num hujus eximii conjugis solitudinem, qui et ipse, in eodem flore, si non e vita decessit, amariorum

ἦν καὶ νῦν παρὰ τοῖς ἀληθῶς τὰ καλὰ εἰδῶσι μακαριστὸς ἔσῃ ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ τοῖς παρὰ Θεοῦ μακαριζομένοις συμπλουτῶν καὶ συνδοξαζόμενος.

MCΓ. *Τῷ ὑπερφυεστάτῳ καὶ ἡγαπημένῳ ἡμῶν υἱῷ τῷ περιδόξῳ ἐξουσιαστῇ Ἀβασγίας.*

Ἐπὶ τῷ χωρισμῷ, τέκνον ἡμῶν, τοῦ μακαριωτάτου πατρός σου ἐλυπήθημεν, ὡς περ ἦν ἀκόλουθον, τὴν τε σὴν ἐννοοῦντες ἐπὶ τῷ πάθει πληγὴν τῆς καρδίας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι φιλεῖν οἶδασιν ἀνθρώπων ἀρετῇ κεκοσμημένον, μάλιστα οἷος ἦν ὁ σὸς πατήρ παρὰ πάντων καὶ ἐπαινούμενος καὶ θαυμάζόμενος. Πλὴν εἶχομεν τῆς λύπης ἀπαλλαγίην, ὅτι σὲ βλαστὸν αὐτοῦ ὄντα γνήσιον, καὶ καρπὸν τῆς ἐκείνου σποράς, ἡ θεία εὐδόκησε Πρόνοια καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχῆς ἀναδέξασθαι, καὶ ὡς περ εἰκόνα τινὰ τῷ οἰκείῳ ἔθνεϊ ἀντὶ τοῦ χωρισθέντος ἐκ τῆς ματαίας ταύτης ζωῆς παρέσχεν ὁρᾶσθαι. Τοῦτο ἡμᾶς ἀπήλλαξε τῆς λύπης, καὶ μᾶλλον πρὸς θεῖαν εὐχαριστίαν μετήνεγκεν. Καὶ ἠύχαριστήσαμεν καὶ εὐχαριστοῦμεν, δεόμενοι τῆς θεϊκῆς ἀγαθότητος ἐν μηδενί σε τῶν πατρικῶν ἀπολειφθῆναι κατορθωμάτων, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπερβαλεῖν, καὶ γενέσθαι τοιοῦτον ἐν τοῖς ὑποχειρίοις πατέρα καὶ ἀρχόντα, οἷος καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ψῆφον ἐπ' ἔργοις μαρτυρῆσαι δικαίαν ἐπὶ σοὶ γενέσθαι, καὶ τὸν τρόπον καὶ τῆς καλοκάγαθίας, καὶ σεαυτῷ ἀείμνησθαι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν

Ἀπεστείλαμεν εὐλογίας χάριν ἱμάτιον· περὶ δὲ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλανίας, τέκνον ἡμῶν, γράφειν τι οὐκ ἔχω. Αὐτὸς γὰρ συνετὸς ὢν καὶ φρόνιμος, καὶ εἰδὼς τὸ ἐκείνου ἔργον, ὅτι πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων, ὅτι πρὸς δόξαν τοῦ μεγάλου ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, πάντως καὶ χωρὶς ἡμετέρας γραφῆς διὰ τὴν ἀποκειμένην ἐκείθεν μισθαποδοσίαν τοῖς φιλοθέαις, καὶ συνεπικουρήσεις αὐτῷ, καὶ συναντιλήψῃ τῶν πόνων· καὶ εἰ τις ἐν ἔθνει τοιοῦτῳ καὶ γῆ ξένη τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀνεσιν τῇ ζωῇ φερόντων ἐνδεής ἐστι, προθύμως ἐπιχορηγήσεις τοῦ Θεοῦ σοὶ δύναμιν παρασχόντος· καὶ εἴης καὶ ἔτι ἐπὶ πλέον εἰς εὐπορίαν τῆς τοιαύτης δυνάμεως καθιστάμενος βοηθεῖς τοῖς ἀπορουμένοις.

MCZ. *Κωνσταντίνῳ παρακοιμωμένῳ παραμυθητικῇ ἐπ' ἀδελφῇ κοιμηθείσῃ.*

Ὅταν, τέκνον μου εὐλογημένον [τίμιον.] τὴν ἀπροσδοκῆτως καταλαβοῦσαν θλίψιν, καὶ τὸ πικρὸν ἄλγος ἐννοήσω, πρὸς ἀφωνίαν συστέλλομαι καὶ αὐτὸς ἐγὼ, καὶ οὐκ ἔχω τί εἶπω ἢ τίνα λόγον εὐρω παραμυθεῖσθαι δυνάμενον οὔτε τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὸ ἄλγος, οὔτε σέ, οὔτε τὴν θεοφιλῆ μητέρα, οὔτε τοὺς ἄλλους συγγενεῖς καὶ φίλους, ὧν τὸ πικρὸν τοῦτο πάθος διασπαράσσει τὴν καρδίαν. Νικᾷ γὰρ ὡς ἀληθῶς πᾶσαν παρηγορίαν καὶ παράκλησιν λόγων τὸ, οἶμοι πῶς εἶπω, συμβεβηκὸς ἡμῖν αἰτύχημα. Τί γὰρ τις πρῶτον πενήσει; τῆς καταλιπούσης ἡμᾶς τὸ ἄωρον, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθεῖ τῆς ἡλικίας τομῆν, ἣν ὁ πικρὸς οὐκ ἐφέλατο θάνατος ἐπενεγκεῖν; ἢ τὴν τοῦ καλοῦ συζύγου ταύτης μόνωσιν, ὅς καὶ αὐτὸς ἐν ἴσῳ

τῷ ἄνθει, εἰ καὶ μὴ τὴν ἐκ τοῦ βίου τομὴν ὑπέστη, ἀλλὰ πικροτέραν ἐδέξατο τὴν πληγὴν; Τί δὲ εἵπομεν πρὸς τὴν διάστασιν σοῦ τοῦ ταύτης ἀδελφοῦ, ὃς διὰ τὸν συμπαθῆ τρόπον, οὐ μόνον πρὸς ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ξένους καὶ πόρρω συγγενείας ἔχεις τὸ συμπάσχειν καὶ συναλγεῖν; Τί δὲ πρὸς τὴν γηραλέαν μητέρα; ἢ τις εἶ καὶ τὸ χαίρειν εἶχεν ἐπὶ σοί, τέκνον ἐμὸν, ὡς ἐφ' ὑψὸς τοιοῦτον τυγχάνοντι, ἀλλ' οὖν ἐπ' ἐκείνην ὡς θυγατρὶ καὶ τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσῃ φύσει. Προσθήσω δὲ ὅτι καὶ ἔχονα τῆς ἐκείνης κοιλίας ποθοῦσα φέρειν ἐν ταῖς ἀγκάλας αὐτῆς, μείζονος ἀπῆλαυνεν ἡδονῆς τῷ βίῳ παρούσης καὶ συναναστρεφομένης αὐτῆς.

Ὅταν ταῦτα πάντα ὁμοῦ, τέκνον μου τιμιώτατον, ἀναλογίσωμαι, καὶ τοὶ καὶ ἐν ἑαυτῶν οὐκ ἔστιν εὐχερὲς δεξασθαι παραμυθίαν, ἐπίσταμαι ὡς οὐκ ἔστι λόγος οὐδὲ παράκλησις ἢ δυναμένη παρακαλέσαι, καὶ τῷ τραύματι δοῦναι τὴν θεραπείαν. Καὶ γὰρ εἰ τι, ἅπερ εἶπον, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ λογίζοιτο, βαρύτερά ἐστιν ἀληθῶς, ὅλον ὑπὸ τοῦ βάρους συγκαταφέροντα πρὸς ἀθυμίαν καὶ λύπην ἀπαράκλητον τὸν λογισμὸν· οἷον μικροῦ καὶ ἡμεῖς πεπόνθαμεν ἀπροσδοκῆτως τῆς πικρᾶς ἀγγελίας ταῖς ἡμετέραις ἀκοαῖς προσελθούσης. Καὶ γὰρ ὅτε τοῦτο ἐμάθομεν, οὕτως εὐθέως ἐκρατήθημεν ὑπὸ τῆς λύπης, καὶ τῆς ἀθυμίας, ὡς μικροῦ μῆτε φωνὴν δύνασθαι ἀφείναι, μῆτε ἄλλου πρὸς ἡμᾶς λέγοντος βούλεσθαι ἀκούειν οὕτως ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς ὀλιψῆως συνσκλάσθημεν τὴν καρδίαν. Ἄλλ' ὅψε καὶ μετὰ πολὺ τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν ἀναλαβόντες, καὶ πρῶτον μὲν κατανοήσαντες τὰ κοινὰ τῆς φύσεως πράγματα, καὶ ὅσα ἐξ ἀρχῆς καταλαμβάνει τοὺς ἀνθρώπους, εἰς ἐνθύμησιν καταστάντες ὡς οὐδὲν καινὸν οὐδὲ ξένον ὑπέστημεν, ἀλλ' ὅπερ ἔστι σύνθηες καὶ γινώριμον τῆ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸν τοῦ Πλάστου καὶ Δεσπότου οἰκονομίαν λογισάμενοι, καὶ εἰδότες ὅτι πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομαῖ, καὶ ὡς κρεῖττον ἐκεῖνος διευθετεῖ τὰ τοῦ οἰκείου πλάσματος, ἢ εἴπερ ἡμεῖς φρονοῦμεν καὶ διανοούμεθα περὶ ἑαυτῶν, ἀναψυχὴν τινα καὶ παραμύθιον εὑρομεν, καὶ τοῦ βαθέος ἐκείνου νέφους τῆς ἀθυμίας, ὡς περ ἀνακλύπτουσαν ἔσχομεν τὴν ψυχὴν, μάλιστα δὲ ὅτι καὶ διὰ τῆς θείας ἐλπίζομεν φιλανθρωπίας τὴν καταλιπούσαν ἡμᾶς καὶ τῆς μάταιας ταύτης ζωῆς ἐξελθοῦσαν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον καταστήσειν, οὐ πᾶσα μὲν χαρὰ, πᾶσα δὲ φαιδρότης, πᾶσα δὲ γλυκύτης καὶ ἀπάθεια καὶ ἀνεσις ἄλυτος.

Ταῦτα, τέκνον ἐμὸν, καὶ σὲ φρόνιμον ὄντα καὶ συνετὸν Θεοῦ χάριτι, κατ' παρακαλείτω καὶ παραμυθείσθω καὶ ἀνακουφίζέσθω τῆς ὀδυνηρᾶς διαστάσεως. Οὐκ ἦν ἡμᾶς χωρὶς πένθους καὶ κοπετῶν καὶ σπαραγμῶν ἐνεγκεῖν τὴν διάστασιν, οὐδὲ γὰρ ἦν. Ἐπενθήσαμεν, ἐκόψαμεν, ἐσπαράχθημεν. Μέχρι τούτου στήσωμεν τὸ πένθος, παύσωμεν σπαραττόμενοι. Διὰ τί; καιρὸν λύοντα. Τί οὖν; Ἐπὶ τούτων πάντων σωζομένην ὀρῶντες τὴν τάξιν τῆς φύσεως, οὐδὲν τι πάσχομεν, οὐδὲ καινοτομίαν τινὰ ἡγοῦμεθα τὸ γινόμενον. Εἰς ἡμᾶς δὲ μόνους ὀρῶντες, ὡς καινοτομούμενοι πενθοῦμεν, ὅτι κατὰ τοὺς καινοῦς νόμους οἰκονομούμεθα. Καὶ πῶς ἄξιον τοῦτο τῆς σῆς καὶ παιδεύσεως καὶ συνέσεως καὶ τῶν θείων ἐλπίδων, αἵς ἐλευτὸν ἐξανήρτησας; Ἄλλ' ἐάσωμεν τὸ πένθος, τὰ δὲ

tamen accepit plagam? Quid autem dicamus de separatione a te, illius nempe fratre, qui ob tuam compatiens indolem, non solum pro ipsa, sed etiam pro alienis et a cognatione remotis compati et condolere nosi? Quid de vetula matre, cui licet gaudendum sit de te, fili, tali nempe qualis es filio, lætandum etiam erat de illa qua filia ejusdem naturæ; sed et addam quod cum progeniem ex ejus ventre ferre desideraret suis brachiis, majori frueretur gaudio ex ejus præsentia et conversatione.

Cum hæc omnia simul, fili mi reverendissime, mecum repulo, nec unumquodque eorum ullius consolationis esse capax, non me fallit nullam esse orationem aut consolationem quæ solari possit, et vulneri sanando sit apta. Si quis enim singula quæ dixi examinat, gravissima sunt certe, omnemque cogitationem non ad consolationem sed ad animi dejectionem et ægritudinem præ onere deducunt: quod fere et nobis accidit cum inopinate triste nuntium ad nostras aures pervenit. Cum enim id audivimus, statim ita dolore victi sumus et stupore, ut pene nec vocem emittere nec quemquam nobis loquentem audire potuerimus, adeo sub doloris pondere cor confractum est. Tandem vero et post multum temporis nostram resumentes rationem, et primum quidem animadvertentes communia naturæ fata, et quæ ab initio hominibus competant, in animo statuentes nihil novum et inusitatum nobis accidisse, sed quod solet humanæ vitæ; insuper autem et Creatoris et Domini dispositioni attendentes, scientesque illum omnia ad utilitatem disponere, meliusque eum dirigere ea quæ sunt suæ creaturæ quam si nos ipsi nobis curam et operam impenderemus, refrigerium quoddam et levamen invenimus, et ex densa illa dejectionis nube quasi reflectam habuimus mentem; maxime autem quia pro divina charitate speramus eam quæ nos reliquit ei vana illa vita excessit, illuc deventuram ubi omne gaudium, omnis serenitas, omnis suavitas, omnis impassibilitas et requies infinita.

Hæc, fili mi, utpote qui es et ipse prudens et in-

telligens, Dei gratia, te consolentur et tibi animum relevent, et dolendam separationem leniant. Non ii fuimus qui absque luctu et dolore et animi lacerationibus separationem ferremus; non fieri erat luximus, dolumus, lacerati sumus: Hucusque sistamus luctum; doloribus finem faciamus. Quare? tempus lenivit. Quid igitur? In his omnibus servatum videntes ordinem naturæ, nihil patimur, nec novitatem quamdam reputamus id quod evenit. In nos autem solos respicientes, quasi novi aliquid patimur, lugemus, cum juxta leges communes gubernemur. Et quomodo istud dignum et tua educatione et intelligentia et cœlesti spe cui te ipsum addixisti? At dimittamus luctum, lacrymas,

tristitiam. Apud nosmetipsos simus; et cedamus Dei iudiciis, qui dedit et vitam, prout ipsi visum est, et convictum hujus suavissimæ sororis quantum conducere existimavit, illamque ad se recepit secundum suum profundum decretum et iudicium. Melius ille quam quod nos volumus aut precamur, vere beneficus Pater nostra dirigit et deducit ad nostram utilitatem. Nos sola ducimur cupiditate, et ad ipsam existimamus utile conferendum: et si quidem res congruunt cupiditati, bene nobis currere vitam censemus: sin autem, quasi in intoleranda vita angustiamur. Hic autem non item, sed per ea quæ acerbæ et molestæ videntur, plus comodi largitur quam quis crediderit ex jucundis utilitatem percipere. Transeamus igitur ad gratiarum actionem, ad laudem, ad benedictionem, gratias quidem agentes pro quanto tempore convictu illius usi sumus, gratias quoque nunc exhibentes quod de vana hac et molestâ vereque multiplici luctu referta vita sublata soror, ad beatam pervenit vitam et quietem omni dolore et tristitia exemptam, et proinde digna non quæ lugeatur, sed cui potius invideatur, et cujus beatitudo celebretur.

XLVIII. Gregorio Ephesi metropolitæ.

Præter mœrores multis doloribus laborantem animam nostram prementes, filii mi sacratissime, ita me affecerunt nuntiata per tuas litteras mala ut pene extra me positus sim, et præ multa angustia aliquid simile passus sim his qui, in vehementissima tempestate, hiscente mari deprehensi omnem dejiciunt spem salutis; nisi quia præbuit qui ubique adest auxiliator ad se redire, et fidem fecit iis quibus usque adhuc manum fortem porrigere non destitit, nec cessavit propter inenarrabilem bonitatem de innumeris et multiplicibus casibus Ecclesiam suam. Ita enim nobis animum recipientibus spes meliores conservare cœpit. Quæ vitam servantur, Christe Salvator meus, nec propter infinitam peccatorum meorum multitudinem mihi et sanctæ Ecclesiæ tuæ pereant! Hæc tibi, filii mi, habeo scribere. De cæteris, nempe quæ penes sunt hominem, auxiliis, scito nos in extrema angustia versari, neque ullam hic aut illic opem ferre posse. Potius igitur res exposcunt ut te cito ad nos recipias; illudque sine ulla mora faciendum est. Id enim, si quid aliud, rebus erit utilissimum, scilicet una esse, ut mente, ita et corpore: cætera autem prout magnæ et investigabili Christi Dei nostri sapientiæ disponere visum fuerit. Vale jam, filii mi sacratissime, ab omni calamitate tum visibili tum invisibili divinis alis obtectus.

κῆσαι βούληται σύνεσις. Ἐρῶσώ μοι, τέκνον ἡμῶν μένης τε καὶ ἀοράτου φυλαττόμενος.

XLIX. Episcopis extra communionem existentibus.

Sane ita est, ut cœlesti illo ore Paulus affirmat,

κρυα τὴν κατῆφειν. Γενώμεθα ἡμῶν αὐτῶν, καὶ παραχωρήσωμεν τοῖς κρίματι τοῦ Θεοῦ, ἧς παρέσχε καὶ τὴν γένεσιν καθὼς αὐτὸς ἐδοκίμασε, καὶ συμβιοτεῦσαι ἡμῖν τὴν γλυκυτάτην ἀδελφὴν ὅσον ἔκρινε συμφέρειν, καὶ προσελάβετο ταύτην κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀπόρρητον βουλήν καὶ κρίσιν. Πλείον ἐκεῖνος, ἢ ὅσον ἡμεῖς βουλόμεθα καὶ εὐχόμεθα, ὁ φιλόψυχος ὄντως Πατὴρ τὰ ἡμέτερα διευθετεῖ καὶ διεξάγει πρὸς τὸ συμφέρον. Ἡμεῖς μόνῃ τῇ ἐπιθυμίᾳ ἐλκόμεθα, καὶ πρὸς ταύτην νομίζομεν καὶ τὸ ὠφέλιμον συμβιβάζειν· κἂν μὲν συντρέχη τὰ πράγματα τῇ ἐπιθυμίᾳ, καλῶς ἡμῖν φέρεσθαι τὸν βίον ὑπολαμβάνομεν, εἰ δὲ μὴ, ὡς ἐπ' ἀσυμφόρῳ τῆς ζωῆς στενοχωρούμεθα. Ἐκεῖνος δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν λυπεῖν καὶ στύφειν δοκούντων, πλείον τὸ ὄφελος δίδωσιν, ἢ ὅσον ἂν τις ἠγήσαιτο διὰ τῶν ἡδυνόντων ὠφελείσθαι. ὥστε μεταβάλλομεν εἰς εὐχαριστίαν, εἰς αἶνον, εἰς δοξολογίαν χάριν μὲν εἰδότες ἐφ' ὅσον καιρὸν ἀπελαύσαμεν τῆς συμβιώσεως, χάριν δὲ νῦν ὁμολογούντες, ὅτι ἐκ τῆς ματαιότητος ταύτης καὶ τῆς ἐπωδύνου καὶ ὄντως πολυπενθοῦς ζωῆς ἀπάρασσα ἡ ἀδελφὴ πρὸς τὴν μακαρίαν κατήνησε καὶ ζωὴν καὶ ἀπολαυσιν, καὶ πάσης λύπης ἐλευθέραν καὶ κατηφείας· καὶ διὰ τοῦτο ἀξίας οὐσης οὐχὶ πενθεῖσθαι, ἀλλὰ ζηλοῦσθαι μᾶλλον καὶ μακαρίζεσθαι.

MH. Γρηγορίῳ μητροπολίτῃ Ἐφέσου.

Ἐπὶ τοῖς προκατειργασμένοις τὴν πολυώδυνον ἡμῶν ψυχὴν, τέκνον ἡμῶν ἱερώτατον, ἀλγήμασιν, οὕτω διέβηκε τὰ νῦν καταλαθόντα διὰ τῆς τῶν σῶν γραμμάτων ἀπαγγελίας ἀλγεινὰ, ὡς μικροῦ πρὸς ἔκστασιν ἑαυτῶν καταστήναι, καὶ τῇ πολλῇ ἀμηχανίᾳ ὁμοῖον τι παθεῖν τοῖς ἐν χειμῶνι σφοδροτάτῳ ἀχανεῖ ἑναπειλημμένοις πελάγει, καὶ διὰ τοῦτο ῥίπτουσι πάσας τῆς σωτηρίας ἐλπίδας. Πλὴν ὅτι παρέσχεν ὁ πάντοτε παριστάμενος βοηθός, καὶ ἀνενεγκεῖν ἔδωκεν ἐπιλογίσασθαι οἷς μέχρι καὶ νῦν οὐ διέλιπε τὴν μεγάλην ἐπορέγων χεῖρα, καὶ ῥυόμενος δι' ἄφατον ἀγαθότητα τῶν πολυτρόπων καὶ πολυμηχάνων τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ περιστάσεων. Εἰς τοῦτο γὰρ ἀνενεγκοῦσιν ἡμῖν τὰς χρηστοτέρας ὑπῆρξε διασώζειν ἐλπίδας. Καὶ εἶπεν διασωζόμεναι, Χριστέ μου καὶ Σῶτερ, καὶ μὴ τῷ ἀπέλω τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν πλήθει ἡμῖν τε καὶ τῇ σῆ ἀγία διαπίπτουσαι ἐκκλησία. Ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, γράφειν ἔχω. Περὶ δὲ τῆς ἄλλης, ὅσα γε τὰ ἀνθρώπινα, βοηθείας ἴσθι ἐν ἐσχάτῃ ὄντας ἀπορίᾳ καὶ οὐτε τοῖς αὐτόθι ἐπαμύναί τι, οὐτε τοῖς ἐνταῦθά ἐστιν ἰσχύς. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ σὲ τὰ πράγματα ἐπιζητεῖ διὰ τάχους καταλαθεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ τοῦτο δίχα πάσης ἀναβολῆς δεῖ γενέσθαι. Τοῦτο γὰρ εἶπερ τι ἄλλο τοῖς πράγμασιν ὠφελιμώτατον, ἠνωμένους εἶναι ὥσπερ τῷ πνεύματι, οὕτω καὶ τῷ σώματι, καὶ τὸ ἐξῆς ὡς ἂν ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν μεγάλη καὶ ἀνεξιχνίαστος διο-

ἱερώτατον, ταῖς θεαῖς πτέρυξι πάσης ἐπηρείας ὀρω-

MΘ. Πρὸς τοὺς μητροπολίτας ἔσω τῆς Ἐκκλησίας ὄντας.

Ἀνθρώπους πείθομεν, φησὶν ὁ θεός· Ἀπόστολος,

θεῶ δὲ πεφανερῶμεθα· καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως ἢ A κατὰ τὴν μακαρίαν ἐκείνην γλῶσσαν, τὴν ἐξ οὐρανοῦ λαλοῦσαν, καὶ οὐχὶ λογισμῶν θνητῶν καὶ ἀνθρώπων· ἔρα δὴ ὦν καὶ σὺ, μᾶλλον δὲ ὁρᾶτε, οὐς οὐκ οἶδα πῶς συμπαθέστερον εἶπω, δυστυχῶς; ἐμαυτῷ καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἀπεγέννησα Ἐκκλησία· πῶς γὰρ οὐχὶ δυστυχῶς; οἷ ἐγεννήθητέ μοι, οὐχ ἵνα κατὰ τὸν πρόποντα τέκνοις πρὸς γονέα νόμον προσπίσσητε, ὑπερμαχήσηθε, καὶ τυχόν ἐν κινδύνοις ἡμῶν ὄντων συναντιλάβησθε, καὶ τοῦ κινδύνου ῥύσησθε τὸν πατέρα, κἂν ἴσως παρὰ δίκην. ἐπεὶ περ ἔστι παρὰ Θεῶ, καὶ τοιαύτης συμπαθείας ἀντίδοσις τῷ τάξαντι τιμῆς ὄρους πατράσι καὶ τέκνοις· ἀλλ' οὐχὶ τὸ ἡμέτερον τοιοῦτον τοῦ γὰρ Κυρίου καὶ Θεοῦ μου οὐχ ὅτι πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ ἐξείργασται τι ποτὲ παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ δι' ἄφατον ἀγαθότητα τέως εὐμενοῦς ἡμῖν τυγχάνοντος, καὶ οὐδὲν παρακεχωρηκότος τοιοῦτόν τι πεπραγμένον ἡμῖν ὀφθῆναι.

N. Ἰγνατίῳ μητροπολίτῃ Κυζίκου.

Εὐφράνθημεν, εἰ καὶ μὴ τελείαν εὐφροσύνην, τὸ σὸν γράμμα, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, δεξάμενοι. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ διὰ τσοῦτον χρόνον, ἐξ οὗ ἀπ' ἀλλήλων διέστημεν, σαφῆ τινα λόγον μὴ μαθεῖν περὶ τῆς ὑμετέρας ζωῆς, νῦν διὰ τοῦ σου γράμματος δέποθυμεν μεμαθηκόσιν, ὑπόθεσις γέγονεν εὐφροσύνης. Δεόμεθα δὲ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν καὶ τελειώτερον ἐπὶ σοὶ εὐφρανθῆναι, διὰ τῆς τελείας ἀπαλλαγῆς τοῦ κοινῶς ἡμᾶς λελυπηκότος καὶ σφόδρα λυποῦντος πάθους. Καὶ γένοιτο πληρωτῆς ὁ ἀγάθης τῆς αἰτήσεως, διδοῦς καὶ ἄλλοις ὀφθῆναι καὶ δοξάσαι οἷς ἀπελαύσαμεν τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα.

NA. Τῷ περιδόξῳ ἐξουσιαστῇ Ἀβαστίας.

Τὸ φιλόθεόν σου καὶ τὸ χρηστὸν τοῦ τρόπου ἐκλή- C νησιν ἡμᾶς πρὸς τὴν σὴν ἀγάπην, ὡ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπε καὶ ἰδοὺ πρῶτοι διὰ τοῦ γράμματος προσ-αγορευόμεν σε, καὶ ὡς τέκνον ἡμῶν οἶα παρόντες ἐναγκαλιζόμεθα, καὶ πατρικοῖς φιλήμασι περιπτυσσόμεθα. Καὶ γὰρ τοῦ μὲν φιλοθέου ἀπόδειξις ἡ ἐνθεός σου σπουδή, ἣν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ καὶ τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας τοῦ ἔθνους τῶν Ἀλάνων ἐπεδείξω καὶ ἐπιδείκνυσαι. Ἀνεμάθομεν γὰρ ἐκ διαφόρων τῶν ἐπισταμένων τὰ σὰ κατορθώματα, ὡς μετὰ γε Θεὸν πολλὴν τὴν πρόνοιαν κατεβάλου εἰς τε τὸν φωτισμὸν τοῦ τῆς Ἀλάνιας ἀρχοντος, καὶ εἰς τοὺς ὅσοι σὺν αὐτῷ κατηξιώθησαν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Τῆς δὲ χρηστότητος τῶν τρόπων καὶ τῆς εὐποιίας τίς ἄλλη περιφανέστερα D ἔσται ἀπόδειξις; ἢ τίς ἂν ἄλλο ἐπιζητήσῃ μαρτύριον; ἀρχούσης τῆς ξενοδοχίας, τῆς θεραπείας, τῆς ἄλλης ἐν πᾶσι παραμυθίας, ὅση δυνατὴ χορηγεῖσθαι, ἣν εἰς τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον τὸ τέκνον ἡμῶν, ὅλη προαιρέσει καὶ ὅλη ψυχῇ ὠφθης ἐπιδειξάμενος. Διὰ τοῦτο δεόμεθα τοῦ ἱκανοῦ πολλαπλασίους ἀντιδοῦναι τὰς ἀμοιβὰς ἐν τε τῷ παρόντι βίῳ, καὶ τῷ μέλλοντι αὐτόν. κατὰ τὸν πλοῦτον τοῦ ἐλέους αὐτοῦ ἀνταναπληρῶσαι τὰς χάριτας, νῦν μὲν ἐκ πάσης διατηροῦντά σε σκυθρωπότητος, καὶ τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐναντιότητος, ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ ζωῇ συναριθμοῦντά σε τοῖς ἡγαπημένοις αὐτῷ, καὶ οὐς ἡ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ ἔχει συναριθμησῆς. Ἐξ τίνος δ' ἂν καὶ εἰ δυνατόν σου ὄντος ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος ἐπιτεύξεται παραμυθίας τῆς σῆς, τέκνον ἡμῶν, ἀρετῆς, πάντως καὶ

A hominibus imponi potest, Deo autem revelantur omnia nostra atque innotescunt. Hæc pauca vobis sit satis dixisse, quos ego, ut mitissime dicam, infelici satis Ecclesiæ, mihi que genui. Quidni enim vos sic appellem, qui me, quem etiam merito damnatum defendere debueratis, ut par erat filios parentem, nullius affinem culpæ, imo per summam injuriam solio ejectum, quasi parum fuisset deseruisse, prodidistis? Hæc animo revoluite, iram Domini scelerum ultricem exspectantes.

B

L. Ignatio Cyzici metropolitæ.

Gavisi sumus, etsi non perfecto gaudio, illi noster sacrate, acceptis abs te litteris. Id enim ipsum, cum ex longo tempore quo ab invicem distamus, nihil certi audierimus de vestra vita, nunc tandem audientibus quod optabamus, causa fuit gaudendi. Precamur autem beneficium Deum nostrum ut nos perfectius de te gaudeamus, ob perfectam illius quo nos simul laboravimus, et nunc vehementer laboramus, doloris liberationem. Bonus compleat nostram petitionem, detque suam bonitatem aliis conspici et celebrari quibus donati sumus.

LI. Illustri Abasgæ regionis principi.

Pietas tua et indolis bonitas ad amorem tui promovit, o homo Dei. Et ecce primum per litteras alloquimur te, et ut filium quasi præsentem amplectimur et paternis osculis salutamus. Etenim tuæ pietatis argumentum est divinus ille zelus quem pro salvanda et in veritate instituenda Alanorum gente ostendisti et ostendis. Audivimus enim ex multis quibus innotescunt tua præclare facta, te multam secundum Deum curam contulisse, et in illuminationem Alanorum principis et omnium qui cum eo sancto baptismo donati sunt. Bonæ autem indolis et beneficentiæ quodnam clarius erit indicium; et quodnam aliud quærendum est testimonium, cum sufficiat hospitalitas, et cura, et alia in omnibus sollicitudo, quanta præstari potest, quam in Dei dilectissimum archiepiscopum filium nostrum; tota voluntate et tota anima ostendisse visus es? Propterea precamur eum qui retribuere potens est remunerationes, tum in præsentem tum in futura vita, ut secundum divitiarum suarum misericordiæ gratias suppleat, nunc quidem te ab omni malitia et humanarum rerum adversitate custodiendo, in futura autem vita annumerando te cum dilectis tuis et cum eis quos continet servorum ejus cætus. Si quod autem adhuc, pro tuo posse amicissimus Deo archiepiscopus obtinuerit solatium tuæ virtutis, filii mi, omnino et illud habebis tuis præcedentibus bonis additum, centuplum retributionis a munifico Deo nostro obtinens.

τοῦτο ἔξει; τοῖς προλαβοῦσι σου καλοῖς συναριθμούμενον, καὶ τὴν ἀντίδοσιν παρὰ τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ ἡμῶν εἰς τὸ πολυπλάσιον ἀπεκδεχόμενος.

LII. *Petro Alaniæ archiepiscopo.*

Accepimus tuas litteras, jucundas quidem quod tuæ, cæterum molestissimas utpote quæ immemores nos paternæ in filios dilectionis appellabant; et quod gravissimum est adolescenti ministerium, etsi magnam in Deo requiem promittit, in præsentem saltem vita certamina et labores minatur duos, nisi in divina virtute spes nostra firmatur. Si ergo tales sumus erga filios, quinam erimus erga cæteros et qui non in ordine filiorum reponuntur? Sed tuam memoriam, fili mi sacratè, in pectore meo permanere bene novit qui illud finxit. Quia vero ex epistolis inferis nostram amorem, scito nec illud nos omisisse. Scripsimus enim non semel, sed bis et ter, quavis, ut videtur, usque ad te epistolæ non pervenerunt, cum neque in terra aliena peregrinationem, neque aliud quidpiam quasi oblivionis causam allegas. Attamen, fili mi, etiamsi ita esset, oportebat te conjicere ardorem nostræ humilis animæ, et ea quæ nos semper detinent propter delicta nostra in excusationem habere quod non acceperis epistolam, non autem illud crimini vertere. Novimus enim te quoque inter vicissitudines ambulare et tribulationum fornacem experiri; sed nostras res esse illis quæ te circumveniunt molestiores non negabis.

Sed de his quibus ego et tu afflicti sumus nihil amplius. Hæc autem scribo quæ præsens audisti et absens audis, dictante Spiritu sancto, nempe non esse condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Et tantum abest ut doleam de his quæ dicis regionis afflictionibus ut e contra desiderio teneam. Et utinam auris Dei nunc, si forte unquam, precibus meis humilibus attendat, et communicationem tuarum ærunarum inveniam. Quid enim in vitæ prosperitatibus his tribulationibus comparandum inveniretur? Quænam ex eis quæ beata consentur felicitas æquiparanda foret his quæ te, fili mi, affligere videntur? Magnam sortiti sumus gratiam a benigno Christo Deo nostro qui dilexit nos. Magnitudinem ejus consideremus, nec benefactori, si non plenam, saltem pro viribus, gratitudinem referre omittamus. Sed non quasi murmurantes simus, nec magnitudinem gratiæ nihili faciamus. Dic, fili mi, si quis ex terræ potentibus te in suis ordinibus constituisset, qualis fuisses? Quam dispositionem suscepisses? Nunc autem non attendis amantem nos Salvatorem, qui semetipsum exinanivit ex altitudine gloriæ suæ ut salvaret quod perierat, et eos qui in umbra impietatis errabant in lucem dirigeret pietatis, te in illud quod ipse suscepit ministerium produxisse, nec omne gaudium, omnem lætitiā quæ in mentem humanam cadere possit assumis, nec omnium

A NB. *Pέτρῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλανίας.*

Ἐδεξάμεθά σου τὴν ἐπιστολὴν, τὰ μὲν ἄλλα ἠδύνουσαν ἡμᾶς ὅτι σὴ ἐπιστολὴ, τὰ δὲ λοιπὰ λίαν ὀδυνῶσαν δι' ὧν ἐπιλήσμονας καὶ τὴν πρὸς τέκνα στοργὴν ἀποβρίψαντας ἔλεγε, καὶ τὸ βαρύτερον τέκνου πρὸς διακονίαν, εἰ καὶ πολλὴν ἐπαγγέλλεται τὴν θεῖαν ἀνάπαυσιν, ἀλλ' ἐν γὰρ τῇ παρούσῃ ζωῇ ἀγῶνας καὶ πόνους οὐ βραδίως ἐνεργεῖν, πλὴν ὅσον ἐπὶ τῇ θεῖᾳ δυνάμει τῆς ἐλπίδος ἡμῶν ἀποσπλεουόσης. Εἰσὼν περὶ τέκνα τοιοῦτοι, τίνας ἂν εἴημεν πρὸς ἑτέρους, καὶ οὐς ἢ τῶν τέκνων οὐκ οἶδε τάξεις; ἀλλ' ὅτι μὲν ἢ σὴ μνήμη, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ διὰ παντός, οἶδεν ὁ πλάσας αὐτὴν ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῶν γραμμάτων συμβάλλεις τὴν ἡμετέραν στοργὴν, ἴσθι μὴδὲ τούτου ἡμᾶς διημεληκότας. Ἐγράψαμεν γὰρ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις, καὶ τρις, εἰ καὶ, ὡς εἶπες, μέχρι σοῦ τὰ γραφέντα (μὴ) διήκετο ὥστε μῆτε τὴν ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆ ἀποδημίαν, μῆτε ἄλλο τι πρὸς αἰτίαν λήθης ἡμῖν ἀναφέρεις. Καὶ τοι, τέκνον ἡμῶν, εἰ καὶ τοῦτο ἦν, ἔδει σε ἀναλογιζόμενον τὴν φλόγα τῆς ἐμῆς ταπεινῆς ψυχῆς, καὶ τὰ συνέχοντα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, εἰς συγγνώμην δοῦναι τὸ μὴ δέξασθαι γράμμα, ἀλλὰ μὴ ἔγκλησιν τοῦτο ποιείσθαι. Οἶδαμεν οὖν ὅτι καὶ αὐτὸς τὴν τῶν περιστάσεων ἐλαύνεις πορείαν, καὶ τῆς καμίνου τῶν θλίψεων πείραν λαμβάνεις. Ἀλλὰ τό γὰρ ἡμέτερον οὐδ' αὐτὸς ἂν ἀντίποις, ὡς οὐχὶ τῶν σε περιστοιχιζόντων ἐπωδυνώτερον.

Ἀλλὰ περὶ ὧν ἐγὼ τε καὶ σὺ λελυπίμεθα, μὴ πλέον εἰρήσθω. Ἐκεῖνα δὲ σοι λοιπὸν γράφω ἃ καὶ παρῶν ἤκουσας, καὶ ἀπῶν ἀκούεις τοῦ παναγίου σοι Πνεύματος ἐνηχοῦντος, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν σοι δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι· καὶ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ ἀλγεῖν ἐφ' οἷς λέγεις θλιβεροῖς τῆς χώρας, ὥστε καὶ εὐχομαι. Καὶ εἴη γὰρ τὸ θεῖον οὐς εἴ ποτε τῇ ἐμῇ ταπεινωμένῃ εὐχῇ νῦν προσέχον, καὶ εὐροίμην τὴν κοινωνίαν τῶν σῶν θλίψεων. Τί γὰρ τῶν ἐν βίῳ εὐφραινόντων ἀντιτιμᾶσθαι ταῖς τοιαύταις θλίψεσιν εὐρεθείη; Ποία τῶν νομιζόντων εὐδαιμόνων ἀντάξιος ἠδονὴ γένοιτο τοῖς σέ, τέκνον ἡμῶν, ἀλγύνειν δοκοῦσι; Μεγάλῃς ἐλάχομεν παρὰ τοῦ πεφιληκότος ἡμᾶς φιλανθρώπου Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν χάριτος· τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς ἐννοῶμεν, καὶ τῷ εὐεργετῇ κατὰ δύναμιν τὴν εὐχαριστίαν, εἰ καὶ μὴ τὴν ὀφειλομένην, ἀποδιδόντες μὴ λήγωμεν. Ἀλλὰ μὴ ὡσπερ καταγογγύζοντες ὦμεν, καὶ τὸ μέγεθος τῆς χάριτος παρὰ φαῦλον ποιῶμεθα. Εἰπέ, τέκνον ἡμῶν, εἰ τίς σε τῶν ἐπὶ γῆς μέγα δυναμένων εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατέστησε τάξιν, τίς ἂν ἐγένου; καὶ πόσων ἂν διαθέσιν ἀνελάθῃ; Εἶτα οὐκ ἐννοεῖς, ὡς ὁ φιλόθεος ἡμῶν Σωτὴρ ὁ κενώσας ἑαυτὸν ἐξ ὕψους τῆς δόξης αὐτοῦ, ἵνα τὸ ἀπολωλὸς σώσῃ, ἵνα τοὺς ἐν σκότει πλανωμένους τῆς ἀσεβείας πρὸς τὸ φῶς ὁδηγήσῃ τῆς εὐσεβείας, εἰς ἣν αὐτὸς εἴλετο διακονίαν, εἰς ταύτην σε προῦβάλετο καὶ πᾶσαν χάριν, πᾶσιν

ἡδονὴν, ὅση πτεροῖ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἀναλαμβάνει, καὶ πάντων σεαυτὸν ἡγήτων ἐν βίῳ μακαριώτατον, ἀλλ' ὀδύρη καὶ θρηνεῖς ἐσχάτη περιπεσόντων συμφορᾶ; Καὶ ποῦ ταῦτα τῶν ὡς σὲ χάριτι Θεοῦ ἐκ παιδὸς ἀνηγμένον, καὶ ἀρστέην μεμελετηκῆτα, καὶ οὐδὲν ἐπὶ γῆς τοῦ μακαρίζεσθαι ἄξιον λογισαμένων προσήκοντα, ἐγὼ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ ἀθυμεῖν ἐφ' οἷς ἀθυμεῖς, ὥστε ὅταν τὰ σὰ πράγματα εἰς νοῦν ἀναλήψωμαι, διὰ τοῦ χαίρειν ἐπὶ τοῖς σοῖς, ἐπιλανθάνομαι τῶν οικείων κακῶν.

Ἡμεῖς μὲν γὰρ εἰ καὶ συνεχόμεθα τοῖς ἐνταῦθα λυπηροῖς, ἀλλὰ φεῦ τῶν ἐμῶν παθῶν, πάντων ὡς ἐπίσταται Ικανοὺς ἑαυτοὺς οἰομένων εἰδέναι τὴν σωτηρίαν μικροῦ δέω εἰπεῖν, ἀκερδῆ φέρομεν τὴν ὑπόμονήν. Σοὶ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀνωθεν δυνάμεως, εἰ καὶ μὴ πάντων, ἀλλ' ὅσον δὴ ποτε προσεχόντων τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἀντὶ τῆς ἀθείας τὴν θεϊκὴν ἐπίγνωσιν ἀλλασσομένων ἀσύγκριτον τῆς ὑπομονῆς τὸ κέρδος. Μὴ οὖν δυσφύρει, μηδὲ ἀνὴρ, μηδὲ τὸ πτερόν τῆς διανοίας διὰ τὰ προσπίπτοντα ὑποχαλάσης· δυσχερῆ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς ἐλπίδος, ἢ μὴ διαφεύδεται τοὺς θεράποντας τοῦ Θεοῦ, μετεωριζόμενος ὑπεράνω μοι γίνου τῶν ὀδυρμῶν καὶ τῶν θρήνων, νικῶσης τῆς αἰωνίου γλυκύτητος πάντα τὰ ἐφήμερα. Τί γὰρ ὁ ἀνθρώπινος βίος; εἴπερ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα λογίζεται, πικραίνειν δοκοῦντα τὴν αἰσθησιν; Χωρὶς δὲ τούτων ἀναλογίζου μοι τὰ τῶν μακαρίων ἀποστόλων πάθη· ἐγὼ γὰρ τὰ τοῦ Δεσπότη· καίτοι ποῖαν πικρότητα παθῶν οὐ διαλύει τῶν Δεσποτικῶν παθημάτων ἢ ἀνάμνησις.

Ἄλλ', εἰ βούλει, ἐγὼ μὲν ταῦτα, διότι κύριος ὢν τοῦ μὴ πάσχειν, ἐκὼν ἑαυτὸν εἰς τοῦτο παρεῖχε. Πλὴν σκοπῶμεν τοὺς μετ' ἐκείνων τὰ τούτου πάθη ἀναδεξαμένους, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὸν τοῦ Εὐαγγελίου παραγγείλαντας δρόμον, καὶ τοῖς ὁμοταγέσι τὰ οικεῖα συγκρίνοντες, μηδ' ὅτι φέρομεν ἂν κάκεινοις ὑπῆρξε, δυσφορῶμεν. Ἄλλ' εἴ τι ἐνδεῶς τὰ ἡμέτερα πάθη τῶν μακαρίων Πατέρων ἡμῶν ἔχει· ἐν τούτοις πρὸς τὸ ἀγωνιᾶν καθιστάμεθα διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐκείνων χαρᾶς, τῆς λαμπρότητος καὶ τῆς δόξης, ὅταν εἰς ἀμοιβὴν τῶν πόνων καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἀγωνιζομένων ὁ Δεσπότης προκαθίσῃ. Ἄρχει ταῦτα εἰς πικραμύθιον τῶν θλίψεων ἡμῶν, καὶ συνετῶ σοι ὄντι, καὶ τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ κινδύνους ἡγαπηχότι· πάντως δὲ οὐδεὶς με πείσει λόγος, ὅτι καὶ μὴ διὰ τέλους, ὁ αὐτὸς εἰ φίλων ἄπερ ἐξ ἀρχῆς προτίμησας.

Περὶ δὲ ὧν ἔγραψας τῶν τε κατὰ γάμον ἐναντιομένων πραγμάτων τῇ καταστάσει τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς τὸν ἐθνικώτερον τρόπον ὑπάγει τοὺς χρωμένους, οὐκ ἀγνοεῖ σου ἡ σύνεσις, ὅτι οὕτως ἀθρόον ἢ μετὰστασις τῆς ἐθνικῆς ζωῆς πρὸς τὴν ἀκρίθειαν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ ῥάδιον οὐ καταδέχεται. Διὰ τοῦτο χρῆ τὴν μὲν διδασκαλίαν καὶ τὴν πρὸς τὰ καλὰ ὁδηγοῦσαν παραίνεσιν ἀδιαλείπτως πατρικῶς καὶ μετ' ἐπιεικείας προσάγειν· καὶ οἷς μὲν πειθομένους ἔχεις, εὐχαριστεῖν τῷ διδόντι χάριν τῇ σῇ διδασκαλίᾳ· οἷς δὲ δυσχεραίνοντας ὀρθῶς, ἀνέ-

A qui sunt in vita te existimas beatissimum. Sed gemis et lamentaris quasi qui extrema lapsi sunt fortuna. Et quomodo ista apud hominem, ut te, in gratia Dei a puero educatum, et virtute exercitatum, et ratum nihil esse super terram quod beatum efficere possit. Ego quidem tantum abest ut animum despondeam in quibus tu despondes, ut, cum tuas res in mentem revoco, præ gaudio de tuis, priorum obliviscar malorum.

Nos enim, etsi his in terris calamitatibus premimur, attamen heu! mala nostra, omnibus, sicut nosti, aptos se existimantibus ad sciendum salutem, sine fructu, ut ita dicam, patimur. Tibi autem non ita est: sed cum superna virtute, si non omnium, at eorum saltem qui adhærent verbo doctrinæ et, pro Dei oblivione, divinæ subjacent scientiæ, eximius est patientiæ fructus. Ne igitur ægre feras, ne contristeris, ne alas mentis propter accidentia remittas mala; sed per veram spem quæ Dei servos nunquam fallit in altum sublatus supra gemitus et lamentationes suas, æterna dulcedine omnia temporalia superante. Quid enim vita humana, si mille anni tanquam unus dies computantur, qui videntur animam exasperare? Et insuper reputa beatorum, apostolorum mala, ut taceam de Magistri passionibus: et tamen quantam dolorum amaritudinem non delet passionum Magistri recordatio!

Sed, si placet, illa prætermittamus, quia cum penes eum esset non pati, sponte seipsum ad illud obtulit. At potius eos inspiciamus qui post ipsum ejus passiones susceperunt, et eos qui ab eorum temporibus usque nunc Evangelii cursum ingressi sunt; et commilitonibus nostra comparantes, ne ægre feramus quod ea patimur quæ ipsis evenerunt. Sed si quid minus habent passiones nostræ passionibus beatorum Patrum nostrorum, in his ad certamen constituimur propter eorum gaudii, claritatis, et gloriæ defectum, cum ad remunerandos labores et denuntiandos athletas Dominus sedebit. Sed ista sufficiunt ad nostrarum tribulationum solatium, cum intelligens sis et pro Christo pericula subire amaveris; nec ulla unquam mihi suadebit oratio te in finem non amare quæ a principio prætulisti.

Quod autem scripsisti, tum de iis quæ circa nuptias adversantur bono Ecclesiæ regimini, tum de iis quæ ad ethnicos mores magis inducunt eos qui talibus utuntur, non fallit tuam intelligentiam tam promptum ab ethnica vita transitum ad Evangelii severitatem non facile recipi. Propter quod documenta et quæ inducunt ad virtutem exhortationes siue intermissione cum paterna suavitate oportet adducere; et de iis quidem quos obediētes habes gratiam Deo referre qui dedit vini tuis documentis; eos autem quos rebelles invenis magnæ animo ferre,

et maxime si ita inobedientes de primoribus sint A populi, et non ex subjectis, sed ex imperium exercentibus. Nam in inferiores quidem forsân acrius et vehementius inveni tibi fas est. Qui autem multum potentes sunt adversus omnis populi salutem, necessario videndum est ne asperius nos in eos agentes, incauti eos denique exasperemus, cunctaque sursum deorsum vertamus.

πως τραχύτερον ἡμῶν πρὸς αὐτοὺς διατιθεμένων, λήσωμεν αὐτοὺς τέλεον ἐξαγριώσαντες, καὶ ἄνω καὶ κάτω τὸ πᾶν καταστήσαντες.

LIII. Joanni sanctissimo antiquæ Romæ Papæ.

Quæ nobis acciderint, beatissime frater, propter peccata nostra (ita enim mihi loquendum est; et quavis alia causa inferior est culpa nostra) tuam B sanctitatem fugere non arbitror, neque novissima quæ in nostra Ecclesia evenerunt scandala, parum abest quin dicam veteribus graviora, nec ullam fere solutionis spem, saltem quantum in homine est, præbentia. Igitur tanquam scienti satius duxi ea non scribere, quorum sine meis litteris non es nescius. Supervacuum enim, ne dicam vanum, cum docere qui non indiget ut doceatur. Hoc autem scribo tantum, scilicet tumultum Ecclesiæ nostræ jam quindecim abhinc annis, pax quæ exsuperat* omnem sensum Dominus noster et Deus Jesus Christus in quietem dissolvit, et horridam tempestatem, insperatam sedationem sortitam (quis Dei judicia potest scrutari?) in altam tranquillitatem subito convertit, nulla consequente ærumna, qualem sæpe res hu-

manæ cogunt præter opinionem supervenire alicui eventuri, neque ullo in experimentum posito tribulationis aut angustiae, extraneæ inquam, propriorum spoliationis, illius scilicet alius miseriæ quæ dominari solet in rationem, et præter conscientiam cogit quempiam necessitati cedere. Sed gratia Dei, quasi ex una conventionem (quid dico ex humana conventionem?), sed revera ex Dei nutu, in unam sententiam omnes convenerunt, et tenet apud nos sancta Ecclesia Dei in suo congregatos sinu.

Sed hæc quidem de nobis. Quoniam autem et vestram fraternam ab initio unitatem quærimus, D quam, quibusdam ex nobis ad vos transcuntibus, nunc tantum disciderunt quæ in Ecclesia nostra evenerunt scandala, hujus rei causa notum vobis facimus, beatissime frater, ut et vos paci nostræ condelectantes, primum quidem, quod et absque verbis nostris consentaneum est, glorificetis eum qui reliquit nobis pacis hæreditatem et eam singulis diebus, quanquam malignus eam surripere conatur, conservat tamen iis qui diligunt illum: deinde, ut, scandalorum soluta causa, mutua ad invicem transmissio et colloquium renovationem accipiat; nec non et sacri vestri nominis procla-

χρησθαι μακροθύμως, καὶ μάλιστα τῶν ἀπειθούντων τῆς ὑψηλοτέρας τάξεως τοῦ ἔθνους ὑπαρχόντων, καὶ οὐ τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῶν ἀρχαίων λαχόντων. Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς ὑποχειρίους τυχόν καὶ αὐστηρότερον καὶ ἐξουσιαστικώτερον δυνατόν σοι προσενεχθῆναι, καὶ τὸ ἀτόπημα μηδαμῶς καταδέξασθαι. Πρὸς δὲ τοὺς μέγα δυναμένους εἰς ἐναντίωσιν τῆς τοῦ παντὸς ἔθνους σωτηρίας ἀνάγκη λογιζέσθαι, μὴ

ΝΓ'. Ἰωάννη τῷ ἀγιοτάτῳ Πάπα τῆς πρεσβυτέρου Ρώμης (1).

Ὅσα ἡμῖν ἀπήντησε, μακαριώτατε ἡμῶν ἀδελφε, διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν (οὕτω γὰρ ἐμὲ δεῖ λέγειν, καὶ ὑποχωρεῖτω ἡ τῶν ἄλλων αἰτία τῆς καθ' ἡμῶν ἐπηρείας) τὴν σὴν ἀγιωσύνην ὑπολαμβάνω μὴ ἀγνοεῖν, οὐδὲ τὰ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ συμβεβηκότα νεώτερα μὲν σκάνδαλα, μικροῦ δὲ εἰπεῖν ἀποδέω τῶν παλαιῶν βιαιότερα, καὶ οὐκ ἂν ποτε λύσεως ἐλπίδα παρέχοντα, ὅσα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα. Ὡς οὖν πρὸς εἰδότα, παραλιπεῖν καλὸν ἡγησάμην τὸ γράφειν, ἃ καὶ τοῦ γράμματος χωρὶς οὐ λέλιθον ὑμᾶς. Περιττὸν γὰρ, ἵνα μὴ λέγω μάταιον, διδάσκειν τὸν δεῖται μανθάνειν τὸ δίδαγμα. Γράφομεν δὲ τοῦτο μόνον, ὡς τὸν τάρχον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἰδοῦ παντεκαιδέκατον ἔτος ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς, εἰς τὸ ἀτάραχον διελύσατο, καὶ τὴν δεινὴν καταιγίδα, καὶ πρὸς τὸ ἀνέλπιστον τὴν καταπτώρεσιν κακῆμένην. (Τίς ἂν ἐξερευνήσαι Θεοῦ κρίματα;) πρὸς βαθεῖαν γαλήνην ἀθρόον μετήνεγκε, μηδενὸς παρακολουθήσαντος δυσχεροῦς, οἷα πολλάκις τὸ ἀνθρώπινον ἐκδιάζεται παρὰ γνώμην συνέρχεσθαι τῷ γινομένῳ, οὐδέ τινος καταστάτος εἰς πείραν θλίψεως ἢ στενοχωρίας, ὑπερορίας φημί, τῶν οἰκείων ἀποστερήσεως, ταλαιπωρίας ἄλλης, ὅση τυραννεῖν ἐξεπίσταται τὸν λογισμὸν, καὶ παρὰ συνείδησιν ἀναγκάζει τῷ δοκοῦντι τῇ ἀνάγκῃ συνέρχεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ χάριτι Θεοῦ, ὡς περ ἐξ ἐνὸς συνήθηματος (τί λέγω ἀνθρωπίνου φρόνημα πάντες συνῆλθον, καὶ ἔχει ἅπαντας ἡ τοῦ αὐτῆς συνηγμένους κόλποις.

Ἀλλὰ τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν ὑμετέραν ἀδελφικὴν ἐξ ἀρχῆς ἐνωσιν ἐπιζητούμεν, καὶ τῶν ἐξ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς παραγινομένων, ἣν τέως τὰ συμπεσόντα σκάνδαλα τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ διέκοψεν. Τούτου δὲ χάριν γνωρίζομέν σοι, μακαριώτατε ἡμῶν ἀδελφε, ἵνα καὶ ὑμεῖς τῇ ἡμῶν εἰρήνῃ συνευφραίνόμενοι, πρῶτον μὲν ὃ καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων ἀκόλουθόν ἐστι, δοξάσητε τὸν καταλιπόντα τὸν τῆς εἰρήνης κληρὸν ἡμῖν, καὶ τοῦτον ὄσαι ἡμέραι, εἰ καὶ συλᾶν ὁ πονηρὸς ἀγωνίζεται, ὅμως ἐπανασώζοντα τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· ἐπειτα δὲ ἵνα καὶ τῆς τῶν σκανδάλων λελυμένης αἰτίας ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀποστολή καὶ συνομιλία τὴν ἀνακαίνισιν δέξηται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ

(1) Multo est hæc longior epistola, quam illa quæ Latine exstat breviuscula apud Baronium ad an. CMXVI.

τοῦ ἱεροῦ ὑμῶν ὀνόματος ἢ ἀνάβρῃσις μετὰ τῆς Ἀ
 ἡμῶν τεταπεινωμένης κλήσεως ἐν τοῖς ἱεροῖς συν-
 ἀπτεται διπτύχοις. Τοῦτο δὲ πάντως γενήσεται,
 τῶν ἕνεκα τοῦ τετάρτου γάμου προαχθέντων, εἰς
 ὁμολογίαν καθισταμένων ὡς ἐπράχθη παρὰ τὸ δέον,
 εἰ καὶ τῆς βασιλικῆς ἕνεκεν συμπαθείας τὸ γεγονός
 ἔλαβε τὴν κατάνευσιν. Οἶδε γὰρ ἡ σὴ τελειότης,
 ὅτι περὶ ὅλα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα καινοτομίας τινὸς
 γινομένης, καὶ μὴ τὴν ὑφειλομένην λαμβανούσης
 θεραπείαν, ἀφορμὴ τις καὶ εἰς τὸ ἔπειτα γίνεται
 τοῖς βουλομένοις τοῦ δέοντος παρατρέπεσθαι, φέρειν
 τὴν ὁρμὴν ἀνεπίσχετον, προτρεπομένης αὐτοὺς ἐπὶ
 τούτῳ τῆς προλαβούσης καταφρονήσεως. Διὰ τοῦτο
 καὶ νῦν δεῖ τὸ αἴτιον γεγονός τῶν σκανδάλων εἰς
 ὁμολογίαν προελθεῖν, ὅτι παρὰ τὸ δέον ἐπράχθη·
 ὥστε μηκέτι καθάπερ εἰς τι ἀρχέτυπον ὁρῶντας
 τοὺς ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁρμημένους. Οὐ πύσεται δὲ
 τὴ γένος λαμβάνει τὴν πρόοδον ἐπαλείφασθαι πρὸς
 τοῦτο μὲν οἶδον, ὡς καὶ μὴ γραφόντων ἡμῶν ἡ σὴ
 ἀμώμητος καὶ ἐμφρονεστάτη ψυχὴ καὶ ἐπίσταται,
 καὶ τῆς εἰρημένης προνοήσεται ἀσφαλείας, ὅμως δὲ
 οὐδὲν ἀπεικὸς καὶ ἡμᾶς περὶ τούτων ὑπόμνησιν
 φέρειν. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς
 Βασίλειον τὸν εὐκλεέστατον πρωτοσπαθάριον καὶ
 ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου μετὰ τοῦ οἰκελοῦ ἐξαπέστειλε
 γράμματος, καὶ ἡμεῖς Εὐλόγιον τὸν εὐλαδέστατον
 πρεσβύτερον καὶ κουβουκλείσιον, καὶ ἀνθρωπον
 ἡμῶν μετὰ τοῦ ἡμετέρου γράμματος συνεξαπεστεί-
 λαμεν, ἐκεῖνα, καὶ σὺν τοῖς γράμμασι καὶ πρὸ τῶν
 γραμμάτων οἰκεία γλώσση ἐπιτρέψαντες πρόσειπεν,
 ὥστε τὰ κατατυπωθέντα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ
 καὶ εἰρηνικὴν λαβόντα κατάστασιν, οὕτω καὶ τὰ ἐν
 ὑμῖν τυπωθῆναι καὶ εἰς τὴν μεθ' ἡμῶν ἔνωσιν διὰ
 τοῦ τοιούτου καταστῆναι τύπου. Ταῦτα δὲ ἐστὶν
 οὐ μόνον οὐδεμίαν τῶν πεπραχθέντων κατάκρισις,
 οὐδ' ἀπόρριψις δυσφήμου λόγου κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ
 μόνον τοῦ τὰ γεγενημένα ἐπὶ τῷ τετάρτῳ γάμῳ
 ὁμολογηθῆναι πρὸς τὸ συμπαθὲς ὁρῶντα τῆς β-
 σιλικῆς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀξιόσεως γεγενῆσθαι (1),
 ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ προσήκον, οὐδὲ κατὰ θεσμοὺς τῆς
 Ἐκκλησίας· ὁ καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων οἱ
 τότε τῷ βίῳ παρόντες, φημί δὲ Σέργιος (ὃν ἐν τοῖς
 μακαρίοις εὐχομαι συντετάχθαι ἀρχιερεῦσι), καὶ οἱ
 σὺν ἐκείνῳ, ἐν τοῖς οἰκείοις διωμολόγησαν γράμμασι. Καὶ ἵνα μὴ δόξωμεν τὰ μὴ ὄντα λέγειν, αὐτὰ
 ἐκεῖνά σοι τὰ διαπεμφθέντα παρ' αὐτῶν ἐξαπεστείλαμεν γράμματα (2).

Ἀξιῶς οὖν καὶ τῆς σῆς πράττων ἀρχιερατικῆς Δ
 σεμνότητος, καὶ τῆς τελειοτάτης φρονήσεως, οὕτω
 βουλήθητι διαθέσθαι τὰ πράγματα, ὥστε καὶ τὸν
 ἀθάνατον καὶ πρῶτον ἀρχιερέα ἡμῶν ἐπὶ πλέον
 εὐφρανθῆναι ἐπὶ τῇ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας κατα-
 στάσει. Εὐφρανθήσεται δὲ μηδεμιᾶς ὑπολειπομένης
 ἀφορμῆς τοῖς ἀφορμῆν ὅσα τὰ ἀνθρώπινα ζήτοῦσιν
 εἰς τὸ τὴν γαλήνην ἐκταράττειν τῆς Ἐκκλησίας,
 καὶ τὴν ἡμετέραν ἐν Κυρίῳ πρὸς ἡμᾶς ἔνωσιν, καὶ
 τοῦ ἱεροῦ ὑμῶν ὀνόματος τὴν ἐν τοῖς διπτύχοις ἀνα-

(1) En ut hic Nicolaus satis retractat sententiam suam, in epistola XXXI, tantopere inculcatam, de dispensatione quartis Leonis imp. nuptiis non indulgenda. En ut tandem Romane quoque ecclesie

matio cum nostra humili denominatione in sacris re-
 ponatur diptychis. Illud vero omnino fiet, dummodo
 de antea actis quartarum nuptiarum causa, inter nos
 conveniat illa contra jus facta fuisse, etsi, propter
 indulgentiam in imperatorem, quod factum est
 assensum accepit. Novit enim vestra sanctitas, per-
 sarpe in rebus humanis quadam innovatione inter-
 veniente nec debitam accipiente medelam, occasio-
 nem inde nasci his qui jus transgredi volunt, et
 impulsione fieri jam invictam, cum ad id inducat
 antea acta transgressio. Propterea oportet id quod
 factum est scandalorum origo, contra jus factum
 fuisse, ut non in id aspiciant quasi in exemplar, qui
 ad pejora tendunt. Non desinet autem quidquid
 humani habet hæc impulsio, donec accipit præ-
 vium ad imitationem incitamentum.

πάντως τὸ ἀνθρώπινον τῆς τοιαύτης ὁρμῆς, ἕως ἀν
 τὴν μίμησιν.

Hoc quidem novi, etiam non scribentibus nobis,
 tuam irreprehensibilem et prudentissimam animam
 et callere et providere dictæ securitati. Attamen
 non abs re est et nos de his memoriam ad te
 perferre. Ideo et pius noster imperator Basilium
 illustrissimum protospatharium et aurei cubiculi
 præfectum cum propriis litteris misit, et nos Eulo-
 gium religiosissimum presbyterum et cubicularium
 et hominem nostrum cum epistola nostra simul
 misimus, cui mandavimus hæc tum cum litteris
 tum proprio ore dicere, ut quæ in nostra Ecclesia
 impressa vigent et pacificum statum adepta sunt,
 ea quoque apud vos sanciantur, et in mutuam
 inter nos unitatem eadem forma statuuntur. Quæ
 quidem nullatenus sunt gestorum condemnatio,
 nec eorum repudiatio quæ de his infauste dicta
 sunt, sed tantum ut conveniat ea quæ circa quartas
 nuptias gesta sunt, respectu imperatoris dignitatis
 pro tempore cum indulgentia gesta fuisse, sed non
 rite aut secundum Ecclesie leges. Quod et absque
 nostris verbis ii qui tunc vita fruebantur, Sergius
 scilicet (quem beatis cupio annumerari pontificibus)
 et qui cum eo erant, in suis agnoverunt litteris. Et
 ne falsa dicere videamur, has ipsas ab illis datas
 ad te misimus litteras.

Digne igitur agens et tua pontificia gravitate et
 perfectissima sapientia, ita res statuere velis, ut
 et immortalis et summus Pontifex noster amplius
 gaudet de nostræ Ecclesie constitutione (gaudebit
 autem si nulla remaneat occasio iis qui humano
 more occasionem quærent tranquillitatis Ecclesie
 perturbanda) et vestra in Domino nobiscum unio
 et vestri sacri nominis in diptychis denuntiatio
 plane et sine controversia fiat. Nullus enim jam
 poterit, ut diximus, ita agente vestra sanctitate,

Sergioque pontifici, qui contra se steterat, debitum honoris testimonium dat.

(2) Quærendum superest de his Rom. Pontificum epistolis.

ex his pontificibus ansam arripere tempestates in Ecclesia postea excitandi, propter vestram unionem. Quoniam autem semper aliquos malorum natura ad se trahit (liceat et hoc litteris addere), et sunt qui perturbationem præferentes, et Ecclesie tranquillitatem ægre ferentes, a nobis seipsos absciderunt, mandandum censemus vestris legatis, ut, spectatis quæ Ecclesie conducant, illud circa hos nobiscum et cum Ecclesia peragant; quod peragere æquum est homines qui pro ecclesiasticæ constitutionis utilitate, et vota faciunt et ut sua vota cum cœlesti misericordia bonum accipiant finem student. Mittantur autem digni vestra sanctitate legati, per quos, cum Dei ope, bene et convenienter res Ecclesiarum dirigantur et dixerim quidem, si fieri posset, Jacobus, Dei amantissimus episcopus; cum enim jam ad nos venerit, nobis per omnia dignus legatus sanctæ Romanorum Ecclesie visus est; aut alter quidem huic virtute similis.

πρότερον πρὸς ἡμᾶς ἀνελθὼν κατὰ πάντα ἔδοξεν ἡμῖν ἄξια τῆς ἁγίας τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἀποστέλλων· καὶ ἕτερός τις ἐκείνῳ τὴν ἀρετὴν παραπλήσιος.

LIV. Incerto.

Etsi plena hominum vita molestiis est, habet tamen pro solatio amantium frequentem recordationem. Ubi autem istud abest, præsertim si jus consanguinitatis id postulat, tunc insuper dolores adduntur dolentibus. Porro tale quid nobis accidit. Cum enim multis circumveniamur singulis diebus quæ animum angunt, nullus (humano modo loquor); solatium ferens visus est. Et cæteros quidem omitto: consanguineos vero similem gerere animum, quomodo quis ignorare possit, nisi omnino rerum humanarum sensu careat? Hæc scribo non ut exprobrem, sed ut renovem, si libet, consanguinitatis illecebras et aliam amicitie rationem, quam haud scio quomodo nobis observare præsens tempus non siverit. Quantis enim angustiis comprehensi fuerimus non arbitror te, etiam nobis non scribentibus, ignorare. Te autem omnino decebat ut præsentem, cum nobis scribendi facultas non esset, Romam adire et sanctissimum Papam et fratrem nostrum certiores facere de his quæ nobis evenerant (non enim quid te latebat nostrarum tentationum et ærumnarum) et Ecclesie perturbationem, notam ipsi facere, et suadere illi ut apocrisiarios mitteret ad fratrem injuriam patientem, et ut collaboraret ad Ecclesiam nostram congruenter sacro statui restituendam, et ex quartis nuptiis nata scandala corrigeret, propter quam correctionem, ejus nomen in sacris nostris diptychis rescribendum et eum nostra denominatione esset denunciandum.

Sed quoniam hæc omnia jam præterierunt, et Christus Deus noster et magnus Pontifex investigabili sua sapientia multam hanc perturbationem

κῆρυξεν ὁμαλῶς καὶ ἀφιλονείκως γενέσθαι. Οὐδεὶς γὰρ ἐτι δυνήσεται, ὡσπερ ἔφημεν, τῆς ὑμῶν ἀγιότητος πραττούσης τῶν ἐνταῦθα ἀρχιερέων καὶ ἱερέων προφάσει λαθίσθαι τοῦ ζᾶλην ἀνακινεῖν μετὰ ταῦτα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνεκεν τῆς ὑμῶν ἐνώσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἀεὶ τινὰς ἢ τῶν χειρόνων φύσις ἔλκε, πρὸς ἑαυτὴν (δεῖ καὶ τοῦτο προσθεῖναι τῷ γράμματι) καὶ εἰσὶ τινες οἱ προτιμῶντες τὴν ταραχὴν, καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ γαλήνῃ δυσχεραίνοντες, ἀπέβροχον ἑαυτοὺς ἐξ ἡμῶν, ἐντειλασθαι ἄξιόν μιν τοῖς ὑμῶν ἀποστόλοις ὡς τὰ συμφέροντα τῇ Ἐκκλησίᾳ σχεψάμενοι, ἐκεῖνο καὶ περὶ αὐτῶν μεθ' ἡμῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας διαπράξονται, ὃ πράττειν εἰκὸς τοῖς ὑπὲρ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως, καὶ εὐχὴν ποιουμένων καὶ τὴν εὐχὴν σὺν τῇ Ἄνωθεν εὐμενείᾳ λαβεῖν πέρας λυσιτελεῖς διεσπουδαχότας. Ἀπόστολοι δὲ ἄξιοι τῆς ὑμῶν ἀγιότητος ἀποσταλείσθωσαν, δι' ὧν μέλλει σὺν Θεῷ καλῶς καὶ πρεπόντως τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν διευθετηθῆναι. Λέγωμεν δὲ εἰ δυνατόν Ἰάκωβος ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος· καὶ γὰρ καὶ

πρότερον πρὸς ἡμᾶς ἀνελθὼν κατὰ πάντα ἔδοξεν ἡμῖν ἄξια τῆς ἁγίας τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἀποστέλλων· καὶ ἕτερός τις ἐκείνῳ τὴν ἀρετὴν παραπλήσιος.

NΔ. Ἀδελφ.

Εἰ καὶ πλήρης ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος τῶν λυπούντων ἐστίν, ὁμῶς ἔχει παραμυθίαν τινὰ τὴν ἀπὸ τῶν φιλοῦντων πολλάκις μνήμην. Ὅταν δὲ τοῦτο μὴ παρῆ, καὶ μάλιστα τοῦ δικαίου τῆς συγγενείας ἀπαυτοῦντος, πλεον αὐξεται τοῖς λυπούμενοις τὰ λυπηρά. Τοιοῦτόν τι καὶ ἡμῖν ἀπήνησε. Πολλοῖς γὰρ καθ' ἐκάστην περιστοιχιζόμενοι τῶν ἀλγύνουσι τὴν ψυχὴν, ὅσα γε τὰ ἀνθρώπινα οὐδεὶς ἡμῖν ὠφθη φέρων παραψυχὴν. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐγὼ, τὸ δὲ καὶ συγγενεῖς τὴν ὁμοίαν φέρειν διάθεσιν, πῶς ἂν τις παρίδοι μὴ λίαν ὧν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀνεπαίσθητος; Γράφω ταῦτα οὐκ ἐξονειδίζων, ἀλλ' ἀνακαινίζων εἰ βούλει τὸ συγγενικὸν φίλτρον, καὶ τὴν ἄλλην σχέσιν τῆς φιλίας, ἣν οὐκ οἶδα πῶς ὅσον ἡμῖν κατανοεῖν ὁ παρῶν ἐκάλυψε χρόνος. Τὰ μὲν γὰρ ἡμέτερα οἷαις ἀνάγκαις συνειχόμεθα οὐχ ὑπολαμβάνω σε καὶ μὴ γραφόντων ἡμῶν ἀγνοεῖν. Σὲ δὲ πάντως ἔπρεπεν ἐν τοῖς αὐτόθι παρόντα, καὶ ἡμεῖς ἐκωλυόμεθα γράψαι, καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην παραγενέσθαι, καὶ τὸν ἀγώτατον Πάπαν καὶ ἀδελφὸν ἡμῶν ἀναιδιμάξαι τὰ εἰς ἡμᾶς συμβεβηκότα (οὐ γὰρ ἐλάνθανέ σε τι τῶν καθ' ἡμῶν ἐπιβουλῶν), καὶ τῆς ἐπηρείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ταραχὴν, ὅση τις ἦν γνωρίσαι αὐτῷ, καὶ πείσαι ἀποκρισιαρίους στείλαι πρὸς ἀδελφὸν ἠδικημένον, καὶ συναγωνίσασθαι πρὸς τε τὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν ἀποκαταστῆναι ἄξιως τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, καὶ τὰ ἐκ τοῦ τετάρτου γάμου ἀναφύοντα σκάνδαλα διορθώσασθαι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκείνου ὄνομα διὰ τῆς τοιαύτης διορθώσεως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν διπτύχοις ἐγγραφῆναι καὶ μετὰ τῆς ἡμετέρας ἀνακηρύττεσθαι κλήσεως.

Ἄλλ' ἐπεὶ ταῦτα παρῆλθεν ἤδη, καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς τῇ ἀνεξερευνητῇ αὐτοῦ σοφίᾳ τὴν πολλὴν ἐκείνην τα-

ραχὴν καὶ ζάλην ἰδοῦ πεντεκαίδεκατον ἔτος κατ-
 ἔπαυσε, καὶ πρὸς ἕν ἢ Ἐκκλησίᾳ συνῆλθε φρόνημα.
 Συνῆλθε γάρ τῶν ὑπουργησάντων μὲν ἐπὶ τῷ τε-
 τάρτῳ γάμῳ τὸ οἰκεῖον πταίσμα ἐξομολογησαμένων,
 ἡμῶν δὲ σὺν τῇ θεῖᾳ φιλανθρωπίᾳ τὴν συγχώρησιν
 αὐτοῖς παρασχόντων, καὶ μιᾷ γνώμῃ, καὶ μιᾷ
 γλώσσῃ ἐκείνων τε καὶ ἡμῶν τὸν τέταρτον ἀποκη-
 ρυξάντων γάμον, καὶ εἰς ἐνότητα καταστάντων μιᾶς
 Ἐκκλησίας, καὶ μιᾶς ποιμνῆς πάντων γενομένων,
 καὶ ὑφ' ἐνὶ ποιμένι τῇ ἐμῇ ταπεινότητι ποιμαινο-
 μένων. Ταῦτα μὲν Θεοῦ χάριτι οὕτως ἐνταῦθα
 ἐπράχθη. Ἐπιζητοῦμεν δὲ καθὼς ἀπ' ἀρχῆς καὶ
 τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα τοῦ ἀδελφοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς
 ἡμῶν διπτύχοις τοῦ ὀνόματος τὴν ἀναφορὰν, ἥ τις
 μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐκηρύσσεται διὰ τὸ ἐκ τῆς Ῥω-
 μαϊκῆς Ἐκκλησίας τοῦ τετάρτου γάμου γενέσθαι
 τὴν ὑπόστασιν. Νῦν οὖν ἐπειδὴ πάντα τὰ προλα-
 βόντα οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Θεοῦ παρεχω-
 ρήσαμεν, τοῦτο μόνον δέον ἐστὶ γενέσθαι τὸ καὶ τὴν
 Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς ἡ ἐνταῦθα ὁμολογήσαι,
 ὡς ὁ τέταρτος γάμος εἰ καὶ διὰ τὴν βασιλικὴν
 ἀνάγκην συγκεχώρηται, ἀλλ' ἐξω τοῦ ἐκκλησιαστι-
 κοῦ νόμου συγκεχώρηται, καὶ τῆς πρεπούσης γαμι-
 κῆς καταστάσεως· ὡς ἂν διὰ τῆς τοιαύτης ὁμολο-
 γίας ἀπὸ γε τοῦ παρόντος ὁ τοιοῦτος γάμος, καὶ τοῦ
 Χριστιανῶν γένους ἀλλότριος ἐξασφαλισθῇ, καὶ μὴ
 χώραν λάβῃ εἰς ὄνειδος τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ,
 μᾶλλον δὲ τοῦ Χριστιανικοῦ γένους πολιτεύεσθαι.
 Διζηταὶ ἀρχὴν ἐξ ἐνδόξου προσώπου καὶ περιφανοῦς,
 οὗτου εὐκόλως οἱ ταπεινότεροι τῶν ἀνθρώπων ὑπάγονται.

Διὰ ταῦτα καὶ Ἀδεοδάτῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ κλη-
 ρικῷ αὐτόθεν ἀναδραμόντι πάντῳ Θεοῦ βουλη-
 θέντος ἐνετύχομεν, καὶ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὴν
 αἰτίαν τῆς ἀναδρομῆς, καὶ ὡς πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα
 τὴν πορνίαν ποιεῖται, τῆς πορείας ἐπέσχομεν αὐ-
 τὸν, μάλιστα περὶ τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς ἀπαγγέ-
 λαντος ἡμῖν ὅσα ἀπήγγειλε, καὶ προστρέψαμεθα
 αὐτὸν ἀποστρέψαι καὶ διακονῆσαι ταύτῃ ἡμῶν τῇ
 χρείᾳ· ὃν καὶ διὰ τοῦ γράμματος καὶ ἔτι συνιστώ-
 μέν σοι, καὶ προτρέπομεθα μὴ ὀκνηῆσαι πρὸς τὴν
 Ῥώμην διαβῆναι, καὶ σπουδάσαι τέλος λαβεῖν, ἃ
 τῷ μακαριωτάτῳ Πάπᾳ καὶ ἀδελφῷ ἡμῶν ὁ τε
 φιλόχριστος βασιλεὺς ἡμῶν καὶ υἱός, καὶ ἡ ἡμετέρα
 ἔγραψε μετριότης.

ΝΕ'. Ἀδελφ.

Ἄ γράφομεν τῇ τιμιότητι σου, οἶδαμεν ὅτι συν-
 ἔσει κοσμούμενος ἐν σεαυτῷ περιστρέφεις. Οὐδὲν
 γὰρ οὕτω συνέσεως γνώρισμα, ὡς τὸ ἀεὶ μελετᾶν
 ὅσα ἐκάστοτε καὶ καθ' ὅλην ἡμῶν διαπράττομεν.
 Ἡ γὰρ τοιαύτη μελέτη ἀσφαλεστέρος ἡμᾶς παρα-
 σκευάζει· καὶ ὧν μὲν εἴ τι παρὰ τὸ εἰκὸς ἐπράχθη,
 ἐπαναχθῆ πρὸς ἐπανόρθωσιν· εἴ τι δὲ χρηστὸν,
 σπουδαιότερος πρὸς τὴν τούτου ἐργασίαν ποιοῖτο.
 Οἶδας ὁ λέγω, τέκνον ἐμόν, πλὴν καὶ ὁ ἡμέτερος
 λόγος ἀναπτύξει αὐτό. Ἐγένετό τις ἐν τοῖς προλα-
 βούσι καιροῖς ἐπήρεια καθ' ἡμῶν (αἰτιᾶσθαι μὲν
 οὐ βούλομαι τινὰς, ἀλλὰ καὶ παραιτοῦμαι τὸν δί-
 καιον χριστὸν, μηδ' οὕτως ὑπαιτιῆσαι τὰς εὐθύνας

A et procellam jam a quindecim annis vigentem
 placavit, et in unam convenit Ecclesia sententiam;
 convenit enim cum hi qui quartis nuptiis submi-
 nistraverant, suum errorem confessi sunt, et nos
 cum divina charitate veniam ipsis præstitimus, et
 una mente, una lingua et illi nos quartas nuptias
 detestati fuimus, et omnes steterunt in unitate
 unius Ecclesiæ; et fuerunt unius gregis, et ab uno
 pastore, humilitate mea, gubernati. Illa quidem
 Dei gratia peracta sunt: quærimus autem, quem-
 admodum ab initio, sanctissimi fratris papæ no-
 minis in sacris nostris diptychis relationem, quæ
 huc usque non fiebat propter quartas nuptias apud
 Ecclesiam Romanam. Nunc autem cum cuncta
 præcedentia Dei miseratione et charitate conces-
 simus, unum hoc stat, nempe Ecclesiam Romanam
 sicut et nostram confiteri quartas nuptias, etsi
 propter imperatoriam necessitatem permissæ fuerint
 extra tamen legem ecclesiasticam concessas fuisse,
 et extra rectam matrimonii constitutionem; ita ut
 per hanc confessionem ex hoc nunc tales nuptiæ
 a Christiano populo extraneæ affirmantur nec locum
 capiant in opprobrium Ecclesiarum Dei sive potius
 Christiani generis. Scis enim, illi noster, cum
 aliqua res initium sumit ab illustri et conspicua
 persona, nisi omni ratione prohibeatur, ad hujus
 imitationem facile humiliores homines deduci.

Ἐπίστασαι γάρ, τέκνον ἡμῶν, ὅτι ὅταν πρᾶγμα
 εἰ μὴ παντὶ τρόπῳ κωλυθῇ, πρὸς τὴν μίμησιν

C Propterea et Adeodato religiosissimo clerico
 inde redeunti Dei voluntate occurrimus; et cum
 ab eo didicerimus reditus causam et illum ad Jero-
 solymam pergere, ab itinere eum detinuimus, præ-
 sertim cum de vestra virtute annuntiavit quæ an-
 nuntiavit et hortati sumus a via deflectere, ad
 nobis inserviendum: eum adhuc per hanc epis-
 tolam tibi commendamus, et hortamur Romam
 sedulo adeas, et ad id incumbas ut finem acci-
 pias quæ beatissimo Papæ et fratri nostro tum
 Christianissimus imperator noster et filius, tunc
 nostra scripsit humilitas.

D

LV. Incerto.

Quæ tunc scribimus reverentiæ scimus te, pro tua
 qua ornaris intelligentia, in te ipso volvere. Nihil
 enim est majus intelligentiæ indicium, quam ad ea
 omnia quæ agimus singulatim et per omne tempus
 attendere. Hæc enim animi attentio tutiores nos
 facit, et si quid contra rectum egerimus, ad cor-
 rigendum nos inducit: si quid autem bonum,
 studiosiores ad illius operationem reddit.

Novisti quæ dico, fili mi, sed illud nostræ verba
 evolvent. Facta est quædam in præcedentibus
 temporibus adversum nos diffamatio (nec quem-
 quam insimulare intendo; sed etiam justum judi-
 cem deprecor ne rationes ipse exigat de diffamanti-

bus) facta est tamen tunc, et hinc accepta origine, tum et ex sancta Romanorum Ecclesia; et expulsi fuimus Ecclesia nostra, cum nihi' deliquissemus sive contra Romanorum Ecclesiam, sive contra eos qui hic sunt, licet coram Deo indesinenter peccamus. Et ex hac causa prodierunt scandala, quæ secundum humanas spes omnem medelam excederent. Sed qui mirabilia operatur Deus, et nunc statim, et eo quo nullus sperabat modo, attulit scandalis solutionem et in tranquillitatem convertit procellam quæ nos jam a quindecim annis vehementer exagitabat. Et gratiam referimus et debitam gloriam benefactori de nostræ Ecclesiæ restoratione.

Desideramus autem et antiquam vobiscum unionem, et propterea vobis scribimus, tum de nostra constitutione fausta nuntiantes, tum trahentes vos ad fraternam dilectionem et societatem. Hoc autem facile fiet, modo velitis. Dicendum enim solummodo ea quæ nobis evenerunt circa quartas nuptias, propter compassionem erga imperatorem facta fuisse, non autem secundum id quod decebat Ecclesiam et gravitatem Christiani regiminis. Nam enim istud dignum Romanorum Ecclesia viam scilicet aperire quartis nuptiis, et licentiam præbere his qui polygamia vitam pecuniam agere volunt. Igitur, ut dictum est, propter hanc causam, quartæ quidem nuptiæ damnantur; quod autem factum est, indulgentiæ imperatoris commendetur, et de cætero, Dei gratia jungamur sicut a principio, nec amplius locus erit ulli ab invicem divisioni. Sed et apocristarii, juxta veterem morem, inde ad nos et hinc ad vos perpetuo transeuntes erunt, et debita dilectione et familiaritate fruemur, et præter hæc omnia sacri nominis sanctissimi Papæ pronuntiatio cum nostra humili vocatione in sacris diptychis perficietur; et simpliciter, uno sensu, una mente, uno spiritu, quod gratissimum est Deo, vivemus. Et hæc quidem nos, illi mi, scribimus, desiderantes in Deo vestram dilectionem sed nihil eorum quibus afflicti sumus de sancta Romanorum Ecclesia.

LVI. Papæ antiquæ Romæ.

Sæpe non tam per litteras quam per viros huc a vestra Roma devenientes sive monachos, sive clericos, sive etiam laicos, vos admonuimus, sacratissime frater, ut a vobis legati hic adessent, qui nobiscum et cum tota nostra Ecclesia, quæ in ea evenerunt (nescio quomodo dicam; satius enim silentio uti) dolenda scandala, partim hinc originem habentia, partim et ex his qui primis Romanorum Ecclesiæ sedibus præsent, cum superno adjutorio de medio tollerent, et debitam stabilitatem et tranquillitatem ipsi providerent. Hæc autem sæpe notificata fuerunt. Ecce jam novus annus est

τῶν ἐπιρρασαντων· πλὴν ἐγένετο), τὸ μὲν τι ἐν-
τεῦθεν λαβοῦσα τὴν ἀφορμὴν, τὸ δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀγίας
τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, καὶ ἀπηλάθθημεν τῆς
Ἐκκλησίας ἡμῶν, οὐδὲν οὔτε τῆ Ῥωμαίων πταίσαν-
τες Ἐκκλησία, οὔτε τοῖς ἐνταῦθα, εἰ καὶ πρὸς τὸν
θεὸν διηνεκῶς ἀμαρτάνομεν. Καὶ συνέβη σκάνδαλα
ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης, ὅσον εἰς ἀνθρώπων ὑπήρχεν
ἐλπίδας, πᾶσαν νικῶντα θεραπείαν. Ἄλλ' ὁ παρά-
δοξα ποιῶν θεὸς ἐκεῖνος καὶ νῦν ἀθρόον, καὶ ὡς οὐκ
ἂν τις ἠλπίσειεν ἐπήνεγκε τῶν σκανδάλων τὴν λύσιν,
καὶ τὴν παραχῆν μετήνεγκεν εἰς γαλήνην, ἰδοὺ
πεντεκαιδέκατον ἔτος χαλεπῶς ἡμᾶς ἐκταράξασαν·
καὶ χάριν μὲν ἀναφέρομεν τῷ εὐεργέτῃ καὶ τὴν ὀφει-
λομένην δόξαν ἐπὶ τῆ καταστάσει τῆς καθ' ἡμᾶς
Ἐκκλησίας.

Ἐπιποθοῦμεν δὲ καὶ τὴν μεθ' ὑμῶν ἀρχαίαν
ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο γράφομεν ὑμῖν, ἅμα μὲν περὶ
τῆς ἡμῶν καταστάσεως εὐαγγέλια, ἅμα δὲ καὶ ὑμᾶς
ἔλκοντες πρὸς τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην τε καὶ συν-
ἀφειαν. Τοῦτο δὲ γενήσεται βραδίως βουλομένων
ὑμῶν. Ἐξαιρεῖν γὰρ δεῖ μόνον ὡς τὰ γεγενημένα
ἡμῖν περὶ τοῦ τετάρτου γάμου, ἔνεκεν τῆς βασιλι-
κῆς συμπαθείας ἐπράχθη, καὶ οὐ κατὰ τὸ προσήκον
τῆ Ἐκκλησία καὶ τῆ σεμνότητι τῆς Χριστιανικῆς
πολιτείας. Οὐδὲ γὰρ ἄξιον τοῦτο τῆς Ῥωμαίων Ἐκ-
κλησίας χώραν ὑπανοίγειν τῷ τετάρτῳ γάμῳ, καὶ
παρέχειν ἐπιτροπὴν τοῖς βουλομένοις πολυγαμία
πρὸς τὸν κτηνώδη βίον ὑπάγεσθαι. Ὡς οὖν εἴρηται,
διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ὁ μὲν τέταρτος ἀποκηρυχθήτω
γάμος, τὸ δὲ πραχθὲν πρὸς τὴν βασιλικὴν ἀναφε-
ρέσθω συμπάθειαν, καὶ τὸ λοιπὸν θεοῦ χάριτι συν-
απτώμεθα, καθὼς ἀπ' ἀρχῆς, καὶ οὐκέτι ἔξει χώραν
ἢ ἐξ ἀλλήλων διάστασις. Ἄλλὰ καὶ ἀποκρισιάριοι
κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος αὐτόθεν τε πρὸς ἡμᾶς, καὶ
πρὸς ὑμᾶς ἐκ τῶν ἐνταῦθα συνεχῶς διαβαίνοντες
ἔσονται, καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀγάπης καὶ ὀμιλίας
ἐσόμεθα ἀπολαύοντες. Καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσι τοῦ
ιεροῦ ὀνόματος ἢ ἀνακλήρουξίς τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα
μετὰ τῆς ἡμῶν τεταπεινωμένης κλήσεως ἐν τοῖς
ιεροῖς διπτύχοις ἐκτελεσθήσεται· καὶ ἀπλῶς ἐν
φρονήματι, καὶ μιᾷ γνώμῃ, καὶ ἐν πνεύματι, ὅπερ
ἐστὶ θεῶ εὐάρεστον διαβιώσωμεν. Ἡμεῖς μὲν,
τέχνον ἡμῶν, ταῦτα γράφομεν ἐν Κυρίῳ ὑμῶν ἐπι-
ζητοῦντες ἀγάπην, μηδέ τι ὧν ἐλυπήθημεν παρὰ τῆς
ἀγίας τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας.

ΝΓ'. Τῷ πάπῃ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης.

Πολλάκις, εἰ καὶ μὴ διὰ γραμμάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν
ἐκ τῆς ὑμετέρας Ῥώμης ἐνταῦθα καταλαβόντων
ἀνδρῶν, τοῦτο μὲν καὶ μοναζόντων, τοῦτο δὲ καὶ
ιερατικῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς λαϊκῆς τυγχανόντων
τάξεως, ἐδηλώσαμεν, ἀδελφεὲ ἡμῶν ἱερώτατε, ὥστε
ἀποστόλους ὑμῶν ἐνταῦθα πρᾶγεσθαι, καὶ σὺν
ἡμῖν καὶ τῆς ὅλης ἡμῶν Ἐκκλησίας, τὰ ἐν αὐτῇ (οὐκ
οἶδα πῶς εἶπω, καλὸν γὰρ σιωπῇ δοῦναι) λυπηρὰ
συμβεβηκότα σκάνδαλα, μέρος μὲν τι ἀφορμὴν ἐν
τεῦθεν ἐσχηκότα, μέρος δὲ τι καὶ ἐκ τῶν προηγη-
σαμένων τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας προέδρων, μετὰ
τῆς ἀνωθεν συναντιλήψεως ἐκποδῶν ποιῆσαι, καὶ τῆ

ἐφειλομένην εὐστάθειαν καὶ ἀταραξίαν αὐτῇ προμη-
 (εὐσταθεῖν. Ἄλλ' ἐδηλώθη μὲν ταῦτα πολλάκις. Ἴδὲ ἄ-
 χρόνος ἕνατος, ἐξ οὗ κρίμασιν οἷς οἶδε Θεὸς εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν ἐπανήλθομεν, ἐξ ἧς οὐκ ἐν δίκῃ ἀπηλά-
 θημεν, καὶ οὐδὲν ὄλωσ ἡμῖν περὶ ταύτης ἐδηλώθη
 τῆ; ὑποθέσεως. Πλὴν ἐῶμεν πάντα· τοῦτο δὲ τῆ σῆ
 μακαριότητι γνωρίζομεν, ὅτι ἐβράβευσε ὁ πρῶτος
 ἀρχιερεὺς ἡμῶν καὶ Θεὸς εἰρήνην τῇ καθ' ἡμᾶς
 Ἐκκλησίᾳ, τῶν πάλαι σφαλέντων τῶ οἰκεῖον ἐξομο-
 λογησαμένων ἀμάρτημα, καὶ τυχόντων συγγνώμης,
 καὶ ὡς μέλεσιν ἡμῖν συναφθέντων, πλὴν ὀλίγων τινῶν,
 οἱ τῆς εἰρήνης τὸ στασιάζειν προτιμῶντες ἔτι φιλονει-
 κοῦσι, τῷ ἰδίῳ χωρισμῷ τὴν ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς
 ἀγίας Ἐκκλησίας συνταράττειν γαλήνην. Διὰ τοῦτο
 γράφομεν ἀποσταλῆναι πρὸς ἡμᾶς τῆς ὑμῶν μακα-
 ριότητος ἀποστόλους, οἱ καὶ ἔτι τὸ τῆς τετραγα-
 μίας μῦθος σὺν ἡμῖν παντελῶς ἀποκηρύξουσιν, καὶ
 τῇ τῶν Χριστιανῶν πίστει κοινῷ δόγματι τὴ ἀσφα-
 λὲς περιποιήσονται, ὥστε μηδαμῶς ἔτι τοιοῦτον
 βδελυρώτατον γάμον ἐκ Χριστιανοῖς πολιτεύεσθαι·
 καὶ εἰ τι μεταξὺ ταύτης τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς
 αἰτίας τῶν Ῥωμαίων χάριν τοῦ τοιοῦτου γάμου ἐναν-
 τίων συμβέβηκε, καὶ τοῦτο διαλυθῆναι, καὶ εἰς τὸ
 ἐξ ἀρχῆς φρόνημα καὶ τὴν μίαν σύμπνοιαν καὶ ὁμό-
 νοιαν τὴν ἀποκατάστασιν ἐγγεγονέναι.

NZ'. Τῷ Συνάδων.

Καὶ αὐτὸ τὸ ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι τῆς ὑμῶν
 ἐσιώπης, ἐγένετο ἡμῖν εἰς παραμύθιον τῶν λυ-
 πούντων, καὶ ἡδονῆς ἔσχομεν πνευματικῆς ἀπόλαυ-
 σιν· καὶ ἡ διὰ τοῦ εὐλαβεστάτου υἱοῦ ἡμῶν Ἰωάννου
 ἀπαγγελία περὶ τοῦ χάριτι Θεοῦ ἐν ὑγείᾳ διατελεῖν
 ὑμᾶς, εἰς πλείονα κατέστησεν εὐφροσύνην. Ἀνεπέμ-
 ψαμεν οὖν τὴν συνήθη τῷ Θεῷ εὐχαριστίαν, καὶ εὐ-
 χόμεθα εἰ καὶ ἀμαρτωλοὶ ἀνώτερόν σε εἶναι πάσης
 πείρας ὄση καὶ σὲ λυπεῖ, καὶ τοὺς φιλοῦντας τῆς
 φήμης διαβαινούσης εἰς λύπην καθίστησιν. Ἄ δὲ περὶ
 τοῦ μοναστηρίου Ἐγγραφᾶς διοικηθῆναι, ταῦτα καὶ
 ἡμῖν ἔδοξε καλῶς ἔχειν, εἰ μὴ τινες ἄλλοι ἀνακῦ-
 φύουσι λόγοι πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς οὐπω ἐλθόντες,
 καὶ ἴσως τοὺς φιλονεικοῦντας ἔτι διεγείρουσι πρὸς
 τὸ φιλόνεικον. Ἐγράψαμεν δὲ καὶ πρότερον, γρά-
 φομεν δὲ καὶ νῦν. Ἦκε πρὸς ἡμᾶς, οὗς μετ' ἄλιγον
 ἴσως καὶ βουλόμενος ἰδεῖν οὐκ ὄψει, τοῦ πέρατος
 τῆς ζωῆς, ὅσον κατ' ἐμὴν αἰσθησιν, κατὰ πόδας
 παρόντος.

NH'. Τῷ Ἰκονίου.

Ἡ συνεισφορὰ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, ἡ ἐκ τῶν
 Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀλγεῖν σε πα-
 ρασκευάζει, καὶ καλῶς ἀλγεῖς· ἴσθι δὲ ὅτι καὶ τὸ
 ἡμέτερον ἄλγος ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αἰχμαλωσίᾳ τῶν
 Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ πολὺ πικρότερον καὶ ἀνιαρῶ-
 τερον. Ἀλλὰ τί ποιήσωμεν; τοιαύτης ἀνάγκης διὰ
 τῆς ἡμῶν ἀμαρτίας καταλαβούσης, ὥστε κἄν μὴ
 θέλωμεν, τὴν ὀδύνην ταύτην ὑποίσωμεν. Ἄ δὲ ὁ
 Καταφλώρων εἰς τὴν ὑμῶν ὀσιότητα ἐνεδείξατο,
 ταῦτα εἰ καὶ λυπηρὰ, σὲ μὲν ὠφελήσει πρῶτος καὶ
 μακροθύμως τὴν ἐπήρειαν φέροντα, ἐκείνον δὲ πάν-
 τως τὸ θεῖον καὶ ἀπροσωπίληπτον ἔμμα, εἰ καὶ μὴ
 νῦν, ἀλλ' ἔστιν ὅτι βλοσυρῶς ὑποβλέφεται. Ὅ μὴ
 γενέσθαι ὡς ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς μεμαθη-

A ex quo iudiciis quæ novit Deus, ad Ecclesiam redu-
 ces sumus, ex qua injuste expulsi fueramur, et nihil
 omnino nobis circa hoc propositum ostensum est.
 Sed prætermittamus omnia: Hoc autem tuæ beati-
 tudini notum facimus, quod concessit primus Pon-
 tificis noster et Deus pacem Ecclesiæ nostræ, cum ii
 qui quondam erraverant suum confessi fuerint erro-
 rem et veniam obtinuerint, et nobis tanquam membris
 adhæserint, paucis exceptis, qui paci seditionem
 præferentes, adhuc contendunt ut sanctæ Ecclesiæ
 tranquillitatem conturbent. Propterea scribimus
 ut mittantur ad nos vestræ beatitudinis legati qui et
 ipsi quararum nuptiarum abominationem nobis-
 cum omnino condemnent et Christianorum fidei
 communi suffragio firmitatem afferant, ita ut nun-
 quam illæ detestabiles nuptiæ apud Christianos vi-
 geant; et si quid inter hanc et sanctam Romano-
 rum Ecclesiam, harum nuptiarum causa, dissidii
 accidit, illud dirimatur, et prioris sententiæ con-
 cordia restauratio fiat.

B quam illæ detestabiles nuptiæ apud Christianos vi-
 geant; et si quid inter hanc et sanctam Romano-
 rum Ecclesiam, harum nuptiarum causa, dissidii
 accidit, illud dirimatur, et prioris sententiæ con-
 cordia restauratio fiat.

LVII. Episcopo Synudæ.

Istud ipsum, perlegisse sanctitatis vestræ lit-
 teras, nobis solatio fuit eorum quibus affligimus,
 et spiritualis gaudii compotes fuimus. Et quod
 nobis per religiosissimum filium nostrum Joannem
 allatum est nuntium, vos scilicet Dei gratia valere,
 nos in majori constituit lætitia. Extulimus igitur
 solitas ad Deum gratias, et precamur, quamvis pec-
 catores, te esse omni adversitate superiorem, que-
 cunque et te affligit, et amantes te in afflictionem,
 fama grassante, inducit. Quod autem scripsisti,
 monasterium bene ordinari, hoc nobis quoque
 bene habere visum est, nisi quod alii quidem revi-
 viscunt sermones qui ad vestras aures nondum
 pervenerunt, et iurgiorum amatores adhuc ad iur-
 gia excitant. Scripsimus autem jam antea, scribi-
 mus vero et nunc: Veni ad nos quos post modicum
 forsitan videre volens non videbis, cum vitæ
 terminus, quantum sentire possunt, jam instet.

LVIII. Iconii episcopo.

D Tributa, filii mi sacræ, quæ de Ecclesiis Dei
 fiunt, affligunt te et multum doles. Scito autem et
 nostrum dolorem de tali servitute Ecclesiarum Dei
 multo amariorum et tristiorum. Sed quid facia-
 mus? cum hæc angustia propter peccata nostra
 supervenerit, hanc afflictionem, etiamsi nolueri-
 mus, sustinebimus. Quæ autem Cataphloro contra
 vestram sanctitatem denunciavit, hæc, etsi dolenda,
 in vestram quidem utilitatem cedent, cum placide
 et magno animo injuriam pertuleritis. Hunc autem
 Dei oculus qui non est personarum acceptor, si
 non nunc, saltem aliquando iratus aspiciet. Quod
 ne fiat, tu tanquam Dei pontifex, et qui didicisti
 persecuentibus benedicere et pro tortoribus orare.

tuae congruenter agens virtuti, deprecare et exorta
eum qui res humanas æqua lance ponderat. Vale.

LIX. *Incerto.*

Mihi qui scio vestræ intelligentiæ zelum in omnibus, sili mi, illud mirandum venit, quomodo in præsentis proposito, de quo scribere libet, proprium non servaverit modum. Sed nescio an oblivione, nescio an alia aliqua impediens causa, usque ad præsens, saltem quod sciam, non contigit ut perficeretur. Quod maxime necessariam requirit executionem. Dato enim tibi ab imperatore mandato, ut aiunt saltem qui id sciunt, ut considerares locum ex quo inclytum Dei templum frumenta sibi comparare debet, tum ad confectionem panis divino Spiritu sanctificati et eos qui de eo participant sanctificantis, tum etiam ad sustentationem nostræ humilitatis, et reliquæ multitudinis eorum qui nocte ac die templo Dei ministrant, nescio quomodo dicam, non studiose mandatum exsequendum curavisti. Sed tu quidem causam scire possis. Nos autem scribimus, sili mi, ut alia qualibet citius re de hoc referas his qui mandatum dederunt. Nam Ecclesiamque Dei et nos, quantum saltem ad horum commodum non modice periclitamur. Cæterum autem valeas, superior constitutus omni malo.

LX. *Œconomio Magnæ ecclesiæ.*

Tenuit nos spes fore ut, in sancti prophetæ divino festo, tua sanctitas nobiscum versaretur, et, ut par est, in amicorum unione, suaviore quodam statu frueremur præsertim cum tui et tantæ sint calamitates quæ nobis incumbunt. Quoniam autem humanæ res mutabiles sunt et indefinitæ, proptereaque nos fefellit spes, et ex eventibus, adventu scilicet Saracenorum, prodiit impedimentum ne in præsentis tua sanctitas afforet, juxta vestram urgentem postulationem, ægre licet, concedimus tamen præsumptum tempus quod postulare tibi visum est. Tantum, Deo prævalente, valere perge, et quando tibi libuerit et Deus annuerit iter ad nos suscipere, tunc iter fiat. Logothetæ quidem commissa est epistola: quid autem homini actum sit nondum novimus. Tu valeas, nec in tuis sanctis precibus obliviscaris nostræ humilitatis.

LXI. *Incerto.*

Audivimus, sili noster, dolere te quasi nostra humilitas aliquam in te offensionem habeat. Hoc autem, sili mi, sive quis pertulit ad tuas aures, mendax est nec veritatem reveretur; sive tu ipse pro humana conditione sponte suspicatus es, noli jam in tuo circumferre pectore. Scit enim qui corda scrutatur Deus, ejusmodi rei nobis nos

κώς τοὺς διώκοντας εὐλογεῖν, καὶ τῶν ἐπιτρεσσάντων ὑπερέχουσαι, ἀξία τῆς οἰκείας ποιῶν ἀρετῆς, ὑπερέχου καὶ παραιτοῦ, τὸν ζυγοῖς ἀντιμετροῦντα τοῖς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Ἐρῶωτο.

NΘ'. Ἀδελφ.

Τὸ ἐν πάσι σπουδαῖον τῆς ὑμῶν συνέσεως εἰδότε μοι, τέκνον ἡμῶν, θαυμάζειν ἐπὶ τῆς παρούσης ὑποθέσεως, περὶ ἧς προαχόμεθα γράφειν, τὴν οἰκείαν οὐκ ἐφύλαξε τάξιν. Ἄλλ' οὐκ οἶδα λήθης, οὐκ οἶδα ἄλλης τινὸς αἰτίας κωλυούσης, μέχρι καὶ τοῦ παρόντος ὅσα γε ἡμᾶς εἰδέναι, οὐκ ἐξεγένετο διαπραχθῆναι, ὁ ἀναγκαιοτάτην ἐπιζητεῖ τὴν τελείωσιν. Βασιλικῆς γὰρ δεδομένης σοι προσταξέως, ὡς γε φασὶν οἱ τοῦτο εἰδότες, ἐπισκέψασθαι τὸ χωρίον, ἐξ οὗ ὁ περιώνυμος τοῦ Θεοῦ ναὸς σῖτον μέλλει πορίζεσθαι, τοῦτο μὲν εἰς χορηγίαν τοῦ ἀγιαζομένου τῷ θεῷ Πνεύματι καὶ τοὺς μεταλαμβάνοντας ἀγιαζόντος ἄρτου, τοῦτο δὲ καὶ εἰς διατροφήν τῆς ἡμῶν ταπεινότητος καὶ τοῦ λοιποῦ πλήθους, αἱ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐξυπηρετοῦνται τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, οὐκ οἶδα πῶς εἶπω, οὐκ ἔσχατος ἐν σπουδῇ τοῦ προσταξάματος τὴν ἐκπλήρωσιν· ἀλλὰ τὴν μὲν αἰτίαν αὐτὸς ἂν εἰδείης. Ἡμεῖς δὲ γράφομέν σοι, τέκνον ἡμῶν, ὥστε τάχιον τοῦ λοιποῦ ἀνενεγκεῖν περὶ τοῦτου τοῖς δεδοκόσι τὸ πρόσταγμα. Καὶ γὰρ καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμεῖς, ὅσα γε τὰ εἰς χρείαν τῶν αὐτῶν οὐ μικρῶς κινδυνεύομεν· τὰ δ' ἄλλα ἐρῶωμένος εἰς ὑπεράνω τηρούμενος πάσης κακότητος.

C

Ξ'. Τῷ οἰκονόμῳ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἐλπίδες εἶχον ἡμᾶς ἐν τῇ τοῦ ἀγίου προφήτου θεῖα ἑορτῇ τὴν σὴν ὁσιότητα συνέσεσθαι ἡμῖν, καὶ ὡς γε εἰκὸς ἐπὶ φίλων ἐνώσει γλυκυτέρας τινὸς διαθέσεως ἀπόλαυσιν, καὶ μάλιστα τοσοῦτων ὄντων ἀνιαρῶν τῶν ἐπιχειμένων ἡμῖν. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα τὸ ἀστάθμητον ἔχει καὶ τὸ ἀόριστον, καὶ διὰ τοῦτο ἐψεύσατο ἡμᾶς ἡ ἐλπίς, καὶ κώλυμα παρέστη ἐκ τῶν συμβεβηκότων, λέγομεν δὲ τῆς τῶν Σαρακηνῶν ἀφίξεως, τῷ νῦν τὴν ὑμῶν ὁσιότητα παραγενέσθαι, κατὰ τὴν ὑμῶν ἐξαιτήσιν ἀναγκαίαν οὔσαν, εἰ καὶ λυπούμενοι ὁμῶς παραχωροῦμεν τὴν τοῦ καιροῦ προθεσίαν, ἣν ἐξαιτήσαι διεγνώσμεν. Μόνον Θεοῦ ὑπερέχοντος ἐρῶωμένος διατέλει, καὶ ὅτε σοι φίλον καὶ Θεὸς ἐπινεύσοι, στείλασθαι τὴν πρὸς ἡμᾶς πορείαν, τότε ἡ πορεία γινέσθω. Τῷ ἔτι λογοθέτῃ τῶν ἀγγελῶν ἀπεστάλη γράμμα· τί δὲ πέπρακται τῷ ἀνθρώπῳ, οὕτω καὶ σήμερον ἐγνωμεν. Ἐρῶωμένος ἡμῖν εἴης, καὶ ἐν ταῖς ὁσάις εὐχαῖς μὴ λήθην ἔχων τῆς ἡμῶν μετριότητος.

D

ΞΑ'. Ἀδελφ.

Ἀκηκόαμεν, τέκνον ἡμῶν, λυπεῖσθαι σε ὡς τῆς ἡμῶν ταπεινότητος ἀγχνάκτησιν τινα κατὰ σοῦ φερούσης· καὶ τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, εἴτε τις πρὸς τὰς σὰς ἀπεκόμισεν ἀκοάς, ψεύστης ἐστὶ καὶ μὴ τιμῶν τὴν ἀλήθειαν· εἴτε αὐτὸς οἶα τὰ ἀνθρώπινα οἰκοθεν τοῦτο ὑπέλαβες, μηκέτι τοῦτο ἐν τῇ σῇ περιφέρειῃ καρδίᾳ. Αὐτὸς γὰρ ἐπίσταται ὁ Θεὸς ὁ τὰς καρδίας

ἐρευνῶν, οὐδὲν τοιοῦτον ἑαυτοῖς συγγινώσκωμεν. Ἐπιστάμεθα γὰρ χάριτι Θεοῦ καὶ τὸ τῆς φρονήσεως ὁμῶν τέλειον, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀνυπόκριτον ἀγάπην, καὶ τὴν πρὸς τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας εὐλάβειαν ἣν ἔχεις, ὡς ἄνθρωπος Θεὸν καὶ εἰδὼς καὶ τιμῶν, καὶ γινώσκων, ὅτι καὶ τὸ τιμᾶν τὸν Θεὸν ἔχει φρίκην τινά. Οὐ γὰρ οἶδαμεν, εἰ ἀξίως τιμῶμεν· τὸ δὲ προσκρούειν, πρὶν μᾶλλον φοβερώτερον ἔστι καὶ φρικωδέστερον! Ἐρρωμένον σε διαφυλάττοι ὁ Κύριος, πάσης κακώσεως καὶ ἔρωμένης καὶ ἀοράτου ἀνώτερον.

ΕΒ'. Πέτρῳ μονάζοντι.

Ἐσπούδασε μὲν ὁ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐν εἰρήνῃ καταστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς πολέμιος τὰ συνήθη ἑαυτῷ πονηρεύσασθαι, καὶ διαταράξαι τὴν ὁμῶν ἱερὰν κοίμνην· καὶ ἴσως οὐδὲ προαιρέσεως ἔντα τοιαύτης τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον, τὸν Ἰλαρίωνα φημι, ταῖς οἰκείαις μεθοδαῖς ἐκίνησε σκάνδαλον ὑμῖν γενέσθαι. Ὅμως δὲ ὁ τὴν εἰρήνην κληρὸν καταλιπὼν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, εἴτε ἀνθρωπίνης κουφότητος, εἴτε δαιμονικῆς ἐπηρείας τὸ γεγονός ὑπῆρξεν, ἐκεῖνα διέλυσεν, ὑμῖν δὲ παρέσχε τὸ εἰρηνεύειν. Καὶ ἐπὶ τοῦτο μὲν χάριν ὁμολογοῦμεν τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ὑμῖν δὲ καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων εἰδόσιν, οἷα δὲ Πνεύματι Θεοῦ κυβερνωμένοις, ὡς ἔστι δέον προσφέρεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ, γράφομεν ἃ γινώσκωμεν καὶ τῇ σῆ ὁσιότητι πρέποντα, κάκεινω σωτήρια ὄντα καὶ συμφέροντα τοῦ μὴ ὡς περ ἀπεξενωμένον αὐτὸν ἔχειν, μηδὲ τῆς σῆς ἀλλότριον πνευματικῆς σχέσεως. Ἀλλ' εἰ καὶ μὴ συνεχώρησεν αὐτὸν ἢ τοῦ τρόπου ἀνομαλότης, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, σωματικῶς συνεῖναι καὶ συνδιάγειν ὑμῖν, τέως τῆς πνευματικῆς ἐνότητος μὴ εἶναι κεχωρισμένον αὐτόν· ἀλλ' ὅπως ἂν ἦ, τὴν σὴν πατρικὴν κηδεμονίαν διαβαίνειν, καὶ τῶν σῶν προσευχῶν καὶ παραινέσεων, δι' ὧν πρὸς τὴν μακαρίαν καὶ εἰς ζωὴν ἄγουσαν ὁδὸν κατευθύνεται, μὴ ἀμοιρεῖν αὐτόν, μηδὲ ἀποκήρυκτον τοῦ μεγάλου τούτου κλήρου καθίστασθαι. Ἐρρωμένους ἡμῖν διαφυλάττει, ταπεινότητος.

ΕΓ'. Ἐπιφανίῳ μονάζοντι.

Ἐχει τι πρὸς ἡδονὴν καὶ ἡ σωματικὴ τῶν φίλων συνομιλία τῇ σωματικῇ συναφείᾳ δοχοῦσα τοὺς συναπτομένους ἡδύνει· ἀλλ' ἡ γε πνευματικὴ τέκνον ἡμῶν, κἂν ἡ τῶν σωμάτων ἀπόστασις, πλέον οἶδε τὸ ἡδὺ πηγάζειν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν κατ' αὐτὴν συναπτομένων. Ἐχομεν οὖν ἀνελλιπῆ τὴν ἀπόλαυσιν, ἐπεὶ χάριτι Θεοῦ καὶ πνεύματι ἐσμέν ἠνωμένοι, μηδὲν ἀπὸ τῆς σωματικῆς διαστάσεως ζημιούμενοι. Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος σχέσις, καὶ οὕτως οἶδε τῇ κατὰ τὸν νοῦν συναφείᾳ τοῖς καθαρῶς ἠνωμένοις χαρίζεσθαι, ὥστε εἰ καὶ πολέμιος ὁ καιρὸς τῇ σωματικῇ ἀπήνητησεν ὁμιλίᾳ, οὐδὲν ζημιῶσαι δεδύνηται· πάντως δὲ Θεοῦ βουλομένου συνεσόμεθα καὶ σωματικῶς ἀλλήλοις, ὅποτε τούτου τῆς θείας βουλῆς ἔστα· κρίτις. Περὶ δὲ ὧν ἡμῖν μὲν ἐδήλου τὸ γράμμα, ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένου γράμματος λαθὼν ὄνηγ-

A conscios non esse. Novimus enim Dei gratia magnam vestram sapientiam et vestram in nos sinceram dilectionem, et quantam in Dei Ecclesias habes religionem, tanquam homo qui Deum et cognoscit et reveretur, et scit Dei etiam honorem non esse sine aliqua metu; nescimus enim an illum debite honoremus. Illum autem offendere quanto magis pertimescendum et formidandum! Incolumem te servet Dominus, omni malo visibili et invisibili superiorem.

LXII. Petro solitario.

Conatus est quidem ille qui ab initio est pacifici status humanæ vitæ hostis solita mala peragere, vestrumque sacrum gregem perturbare; et hunc qui forte non erat istiusmodi voluntatis hominem, Hilarionem inquam, suis fraudibus impulit ut scandalum vobis seret. Attamen ille qui pacem reliquit hæreditatem diligentibus se, sive humanæ levitatis sive diabolicæ malitiæ opus superavit et dissolvit, vobisque dedit in pace degere. Et de hac re gratias Deo sancto confitemur; vobis autem qui etiam absque sermonibus nostris scitis, ut qui a Spiritu Dei ducimini; quomodo oporteat in hominem se gerere, scribimus quæ novimus et tuæ sanctitati congrua, et illi salutaria et utilia, nempe ut eum non ut extraneum habeas, neque tuæ spiritualis benevolentiae alienum; sed licet eum non permisit morum dissimilitudo, ut sæpe sit in humanis rebus, corpore conversari et convivere vobiscum, non tamen unione spiritali excludatur; sed quomodocunque sit, tuam ipsi paternam sollicitudinem transferas, et tuarum precum exhortationumque, per quas ad beatam et quæ ad vitam ducit viam dirigatur, ne exsortem illum facias, neque illius magnæ hæreditatis expertem constituas. Incolumis nobis serveris, memor in tuis sanctis precibus nostræ humilitatis.

μεμνημένος ἐν ταῖς ὁδαῖς εὐχαῖς σου τῆς ἡμῶν

LXIII. Epiphanio solitario.

Aliquid confert ad voluptatem corporalis amicorum conversatio, quippe quæ videatur conjunctos delectare. Sed spiritalis conversatio, sibi noster, licet corpora a se invicem distent, non minoris voluptatis fons est cordibus quæ per eam junguntur. Habemus igitur plenam voluptatem, cum Dei gratia etiam spiritu uniamur, nullum ex corporali separatione detrimentum passi. Ea est enim spiritus habitus et talem scit spiritali conjunctione sincere unitis jucunditatem præstare, ut etiamsi belli tempus conversationis facultatem adimit, nullum detrimentum afferre potuerit. Deo autem volente, alter cum altero etiam corporaliter conversabimur, quando hoc divinæ voluntati visum fuerit. De his autem quæ significabant litteræ, et quæ chartophylax ex datis sibi litteris nuntiavit, separatio necessario prolata est. Reliqua autem ita fient ut

a nobis scriptum est ad eos qui idonei sunt scriptis perficiendi. Cæterum vale, nostræ humilitatis in tuis sanctis precibus memor.

LXIV. Tryphoni monacho.

Gaudemus quod sanctitas vestra in tanta sollicitudine nos habeat; nam et hoc magnum est solacium obtritis, sicut et contrarium vehementer contristat eos qui talem invocant voluntatem. De quo et Scriptura dicit: « Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit; consolantes, et non inveni ». In omnibus enim communicatio levius facit onus quibus illud ferendi necessitas incumbit. Igitur, ut dixi, hujusmodi gaudio fruimur et gratias Deo sancto agimus qui vos ita movit. Attamen procella quæ ob peccata nostra ab initio nobis instat nihilominus adhuc sævit, cum peccatorum nostrorum nubes magnopere concreverit, necdum solutionem a divina benevolentia acceperit; quam tu sanctis precibus flectas. Forte sc̄ro tandem serenitatem dabit nobis bonus Deus, et respirare concedet suam Ecclesiam ab ea qua tenetur angustia.

LXV. Joanni episcopo Amisi.

Tuæ sanctitatis litteræ duplicem nobis injecerunt sensum, ex opposita causa procedentem. Hinc enim lætitiâ comparavit, quod vitæ vestræ notitiâ nobis manifestavit; hinc autem dolendi locum fecit, quod didicimus te præ violentis et ambitiosis inferiorem discessisse, dum malam illi funestanique victoriam retulissent. Illud autem reputantes, quod Dei gratia nullum bonæ voluntatis et studii detrimentum passa est tuâ virtus; nec certe laborum quos per difficillem viam subiisti mercedem a Deo tibi abriperunt qui victoriam retulisse sibi visi sunt, consolationem non modicam invenimus ne doleremus: quod et tuæ fiat virtuti quæ, Dei gratia, omnia materia libera est et ad sola in æternum reservata lucra intendit. Contumeliosos autem et derisores, quicumque sint, cum iisdem contumeliis et derisionibus ad nihilum reducamus, nullo modo curantes sive contumelias pluant, sive aliud quid excogitent contra nos. Cæterum valere te nobis concedat Deus sanctus, memorem nostræ humilitatis.

LXVI. Incerto.

Dilecte nobis fili; res evenit, ut quidam aiunt, minime digna ista urbe, in qua omnis ordo, disciplina Christiana et pietas regnat, et omne sapientiæ culmen et sacræ constitutionis sinceritas, neque Ecclesiam doloris aut reprehensionis immunem præstans. Talia enim dicuntur facta esse qualia

Α γαίλειν, ἡ δοκοῦσα πρέπειν ἐξηνέχθη διάσταις· καὶ λοιπὸν οὕτω γενήσεται καθὼς παρ' ἡμῶν ἐγγράφη τοῖς κατὰ χώραν ἱκανοῖς οὔσι διοικεῖν τὰ γραφόμενα. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶσό μοι τῆς ἡμῶν ταπεινότητος ἐν ταῖς ὑσίαις εὐχαῖς σου μεμνημένος.

ΞΔ. Τρύφωνι μοναχῷ.

Χαίρομεν ἐφ' οἷς ἡ ὑσιότης ὑμῶν οὕτω διὰ φροντίδος ἔχει πολλῆς τὰ ἡμέτερα· ἐπεὶ καὶ τοῦτο μέγα παραμύθιον τοῖς θλιβομένοις, ὡσπερ δὴ καὶ τὸ ἐναντίον σφοδρῶς ἀνιᾶ τοὺς εἰς παράκλησιν τοιαύτης προαιρέσεως· περὶ οὗ καὶ τὸ Λόγιον φησὶ, « Καὶ ὑπέμεινα συλλυπούμενον καὶ οὐχ ὑπῆρξε· καὶ παρακαλοῦντας, καὶ οὐχ εὔρον. » Ἐν παντὶ γὰρ κοινωνία κουφότερον ποιεῖ τὸ βάρος τῶν ἀνάγκη ἐχόντων φέρειν αὐτό. Ὡς οὖν ἔφην χαρᾶς ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἀπολαύομεν, καὶ εὐχαριστοῦμεν τῷ ἁγίῳ Θεῷ τῷ τούτῳ ὑμᾶς συγκινοῦντι. Πλὴν ἔ χειμῶν ὁ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν ἐπιταθειμένος, οὐδὲν ἔλαττον καὶ ἔτι χειμάζει, πάντως τοῦ νέφους τῶν ἡμετέρων σφαλμάτων πολλὴν τὴν πύκνωσιν κεκτημένου, καὶ οὐπω τῆς θεϊκῆς εὐμενείας λαθεῖν τὴν λύσιν ἐθέλοντος· ἦν ταῖς σαῖς ὑσίαις ἐξιλέου εὐχαῖς. Ἰσως ὄψε ποτε δώσει αἰθρῆν ἡμῖν ὁ Φιλάνθρωπος, καὶ ἀναπνεῦσαι παράσχοι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς συνεχούσης αὐτοῦ χαλεπότητος.

ΞΕ. Ἰωάννη ἐπισκόπῳ Ἀμισου.

Τὸ γράμμα τῆς ὑμῶν ὑσιότητος διπλὴν ἡμῖν ἐνεποίησε τὴν διάθεσιν ἐξ ἐναντίων προερχομένη τῶν ἀφορμῶν. Ἡ μὲν γὰρ παρεσκεύαζε χάρειν, τῆς ὑμετέρας ζωῆς τὴν γνῶσιν ἡμῖν ἐμφανίζουσα· ἡ δὲ τὸ λυπεῖσθαι προεξέγει· δι' ὧν ἐμανθάνομεν ὡς παρὰ τῶν βιαίων καὶ πρὸς μόνην τὴν πλεονεξίαν ὀρώντων, τὸ ἔλαττον αὐτὸς ἀπηνέγκω, κκκὴν δυτικῶς καὶ ὀλέθριον νίκην ἐκείνων νενικηκότων· πλὴν ἐκείνο ἐνθυμηθέντες, ὅτι χάριτι Θεοῦ οὐδὲν ἐζημιῶται ἡ σὴ ἀρετὴ, τῆς σῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ σπουδῆς. Ναὶ δὴ καὶ τοῦ πόνου καὶ τῶν καμάτων, οὐς διὰ τῆς χαλεπῆς ὑπέστης ὁδοιπορίας, οὐκ ἀπεστέρησαν τῆς παρὰ Θεοῦ μισθαποδοσίας εἰ δόξαντες ἀποφέρεσθαι τὴν νίκην, παραμύθιον οὐ μικρὸν εὔρομεν τοῦ μὴ λυπεῖσθαι, ὅπερ καὶ τῆ σὴ ἀρετῆ γενέσθω χάριτι Θεοῦ πάσης ὑλης ἐλευθέρῃ τυγχανούσῃ, καὶ πρὸς μόνον τὰ ἀποκείμενα αἰωνίως κέρδη ἀτεινίζούσῃ. Τοὺς δὲ ὑδριστάς καὶ εἴρωνας οἷ τινες ποτὲ εἰσι μετὰ τῆς αὐτῆς δυσφημίας καὶ εἰρωνίας, εἰς τὸ μηδὲν ἀπορῥέψωμεν, μηδεμίαν φροντίδον εἰς ἐπίνοιαν φέρουσι τοῦ καθ' ἡμῶν ἐπιδείκνυσθαι. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶσθαί σε ἡμῖν παράσχοι ὁ ἅγιος Θεός, μεμνημένον τῆς ἡμῶν μετριότητος.

ΞΖ. Ἀδελφῷ.

Τέχνον μου ἡγαπημένον· πρᾶγμα ἐγένετο ὡς λέγουσιν τινες μήτε τῆ δόξῃ πρέπον τῆς πόλεως ταύτης ἐν ἧ πᾶσα τάξις χριστιανικὴ καὶ πᾶσα εὐσέβεια πολιτεύεται, καὶ πᾶσα σοφίας ἀκρότης καὶ ἱερᾶς καταστάσεως ἀκρίβεια, μήτε τὸ ἄλυπον καὶ ἄμεμπτον τῆ Ἐκκλησίᾳ παρεχόμενον. Λέγουσι γὰρ

1 Psal. LXVIII, 21.

τοιαῦτα γενέσθαι, οἷα ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν τοῖς Ἕλλησι πολιτεύεται. Αἱ γὰρ διὰ πυρκαϊᾶς καὶ διὰ σφαγῆς τῶν ζώων γενόμεναι συνθήκαι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ θυσία ἔθνη τε καὶ Ἑλληνική. Μὴ γὰρ μόνον πρὸς τὴν σφαγὴν ἀπλῶς οὕτω καὶ ὡς ἔτυχεν ἀποβιέψης, ἀλλὰ κατανόει ὅτι μυστικωτέρου; τινὰς ἔχουσι λόγους κατὰ τὴν ἐκείνων ἀθεότητα. Ἐπεὶ διὰ τί μὴ ἀπλῶς τὰ τυχόντα ζῶα σφάζουσιν, ἀλλ' ἐκλέγονται βοῦς καὶ κύνες καὶ πρόβατα; Ὡς περ οὖν ἡ φρικτὴ τῶν Χριστιανῶν θυσία ἐκλέγεται ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ταῦτα προσφέρει μυστικῶς ἀγιάζουσα τοὺς τελούντας, οὕτω καὶ ἐκεῖνα τὰ ζῶα κατὰ τὴν ιδιότητα τῆς ἀσεβείας αὐτῶν ἐκλέγεται εἰς θυσίαν οικειοποιούντα τοὺς τελούντας τοῖς ὑπ' αὐτῶν λατρευομένοις δαίμοσι. Μὴ γὰρ ἀπατάτω ἡμᾶς τοῦτο τὸ παρ' αὐτῶν λεγόμενον, ὡς οὕτως χυθεῖ τὸ αἷμα· ὅτι φίλοι εἰσι λόγοι. Ἀλλὰ τοῦτο γινώσκεις ὀφειλομένον, ὅτι πρὸς μυστικὴν τινα κατ' αὐτοὺς τὰ γινόμενα αἰτίαν ἔχουσιν τὴν ἀναφορὰν· ἐπὶ τί ἐκύλιεν ἀπλῶς σχίσαι ξύλον καὶ εἰπεῖν, Οὕτω διατμηθεῖν; Τί ἐκύλιε στρουθίον θῦσαι καὶ εἰπεῖν, Οὕτω τὸ αἷμά μου χυθεῖ; Ἀλλὰ πυρκαϊᾶς ἄπτουσι, καὶ ἐκλογὴν ἰδίως ποιούνται κυνῶν, καὶ βοῶν, καὶ προβάτων.

Οὐκ ἔδει οὖν τοῦτο γενέσθαι· ἀπηγορευμένον γὰρ ἔστι καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ τῇ Χριστιανῶν καταστάσει. Ὡς οὖν εἶπον οὐκ ἔδει γενέσθαι· ἐπεὶ δὲ ἐγένετο, δευτέρον ἔστιν ἀκολουθεῖν τὴν θεραπείαν, καὶ ὑποβληθῆναι ἐπιτιμίοις τοὺς εἰς τὸ πρᾶγμα τοῦτο παρατυχόντας, ἵνα μήτε σκάνδαλον τῇ Ἐκκλησίᾳ προσγένηται, καὶ ταραχὴ καὶ ζάλη ἐπιπέσῃ αὐτὴν καταλάβῃ, μήτε μέμψις καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ γενεᾶ καὶ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἡμῖν τε τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ τῇ σῇ ἀρετῇ, τέκνον μου ἠγαπημένον, καὶ τοῖς λοιποῖς ἄρχουσι τῆς πολιτείας προστριβῇ. Ὁ γὰρ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς, διὰ τὸ ἀτελὲς τῆς ἡλικίας, καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις τὸ ἀμεμπτον ἔξει· ἡμεῖς δὲ, γίνωσκε, ὅταν δὲ λέγω ἡμεῖς, τὴν Ἐκκλησίαν λέγω, καὶ σὲ καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς πολιτείας ἄρχοντας, καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἐν μέμψει καὶ φθουρισμῷ γενησόμεθα. Σπούδασον οὖν, τέκνον μου, τῇ παρὰ Θεοῦ σοι δεδομένη φρονήσει οὕτω διεσθεῖναι τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ λάθωσιν ἀφορμὴν οἱ φιλόφογοι καὶ διασύρῃν ἐπιμέλειαν ἔχοντες μέμψεως ἀφορμὴν, ἀλλὰ πολλάκις καὶ τὰ κατὰ πράγματα εἰς τὸ λοιδορεῖσθαι καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ περιδόξῳ πολιτείᾳ, καὶ νῦν καὶ μετέπειτα· ἀλλὰ γινώσκεις ὅτι τὸ μὲν γεγονός δι' ἀνάγκην ἐγένετο, ἧς αἴτιοι οἱ τοὺς πολέμους ἀγαπῶντες καὶ τὰς σφαγὰς τῶν ἀνθρώπων, λέγω δὲ οἱ Θεομίσητοι Βούλγαροι· ἡ δὲ θεραπεία ἐπηκολούθησεν ἐκ τῆς ὑμῶν εὐσεβοῦς καὶ εὐδιακρίτου φρονήσεως. Τὰ γὰρ κατ' ἀνάγκην γινόμενα! συγγνώμης ἀξιοῦται καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς εἰδόσι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Καὶ γὰρ πολλάκις διὰ λιμοῦ ἀνάγκην ἀπεγεύσατό τις τῶν ἀπηγορευμένων, εἶτα μετὰ τοῦτο τὴν ὀφειλουσαν θεραπείαν δεχόμενος, οὐδεμίαν ἔχει μέμψιν, ὅτι δι' ἀνάγκην ἀκαθάρτου τινὸς ἀπεγεύσατο. Οὕτως οὖν καὶ τοῦτο ἐὰν δέξηται θεραπείαν,

inter gentiles et ethnicos sunt. Quæ enim per holocausta et animalium immolationes sunt fœdera, nihil aliud sunt nisi gentile et ethnicum sacrificium. Non enim tantum ad immolationem ita simpliciter et qualemcunque attendas, sed reputa eos mysticos quosdam sermones habere juxta suam impietatem. Quare enim non simpliciter qualiacunque animalia immolant, sed boves, et canes, et oves eligunt? Quemadmodum igitur tremendum Christianorum sacrificium eligit panem et vinum, et hæc quidem profert ad sanctificandos eos qui peragunt; ita illa animalia secundum ipsorum impietatem eliguntur ad immolandum, quæ offerentes asciscant dæmonibus qui ab ipsis coluntur. Ne enim nos decipiat dicentes quod ita fundatur sanguis. Nam verba mera sunt hæc. Sed sciendum nobis est oblationem eorum fieri ob mysticam quamdam causam. Quid enim impedit quin lignum scindant, et dicant: Sic discindar? Quid impedit quin passerem immolent et dicant: Ita meus effundatur sanguis? Sed rogos accendunt et cædem faciunt canum et boum et ovium.

Non ergo illud faciendum erat; prohibitum enim est sacris canonibus et Christianorum constitutione. Igitur, sicut dixi, non faciendum. Cum autem factum sit, consequens est ut sequatur medela et poenitentia subjiciantur qui istiusmodi rei adfuerunt, ne scandalum Ecclesiæ superveniat, nec illam perturbatio et tempestas amplius invadat, nec reprehensio et in præsentem generationem et in futuram, nobisque peccatoribus et tuæ virtuti, dilecte fili, et reliquis administrationis principibus imprimatur. Nam Christi amans imperator postea propter ætatis imperfectionem et coram Deo et coram hominibus crimine carebit. Nos autem, et quando nos dico, scito me Ecclesiam dicere et te et cæteros qui administrationi præsent, et coram Deo et coram hominibus in reprehensione et contemptu erimus. Cura igitur, fili mi, ut ea quæ tibi a Deo data est prudentia sic rem dirigas ut non reprehensionis occasionem accipiant criminatores et calumniatores sæpe convertentes etiam bene gesta in occasionem Ecclesiæ Dei præclaræque administrationi maledicendi et nunc et in posterum; sed sciant quod evenit per necessitatem evenisse, cujus causa sunt qui bella amant et cædes hominum, Deo invisit, inquam, Bulgari; remedium autem secutum fuisse per vestram piam prudentiam. Quæ enim per necessitatem sunt, venia digna sunt coram Deo et coram hominibus rerum humanarum peritis. Sæpe enim propter famis urgentiam gustavit quis res prohibitas; deinde debito remedio usus nullam incurrit reprehensionem quia propter necessitatem immundum quid gustavit. Sic igitur et hoc, si remedium accipiat, irreprehensibile est propter necessitatem, nec crimini obnoxium. Sin autem incuratum maneat, neque præsens generatio neque futura irreprehensibiles nos habebit et crimine carentes.

ἀδιάβλητον διὰ τὴν ἀνάγκην καὶ ἀκατάκριτον. Ἐάν δὲ μένη ἀθεράπευτον, οὔτε ἡ παροῦσα γενεὰ, οὔτε ἡ μετὰ ταῦτα ἐσομένη ἀδιαβλήτους ἡμᾶς καὶ ἀκατακρίτους ἐάσουσιν.

LVII. *Incerto.*

Dilecte fili, pro obsequio et reverentia quam erga Dei Ecclesiam habes et tu et cæteri illustres sacri palatii principes, precamur, licet peccatores, donari vobis æternam ejus gloriam et honorem, et misericordem Dominum nostrum Christum Deum esse omnibus vestris orationibus audientem, et implere salutare vestras postulationes. Et confide miserationibus ejus ita fore in vos ut et vos ipsi in sanctam ejus Ecclesiam dispositi fuistis. Qui enim dixit: « Quidquid uni ex istis minimis feceritis, mihi fecistis², » quomodo non vestram erga sanctam ejus Ecclesiam verecundiam et submissionem multo magis rependerit? Sed hæc quidem de vestra in Deum bona voluntate. Tres autem metropolitans, quia principum multitudo non sinit ut ad nos veniant, mitemus qui in sacro palatio, coram te, fili mi, et conspicuis principibus, quotquot inventi fuerint, definitam pœnam vobis significent. Illud autem et vos contristabit, non autem offendet, et iis qui contra Ecclesiam Dei insurgunt seditionum viam intercludet. Iterum autem dico: Deus qui propter salutem humani generis crucifigi se voluit, pro vestra benignitate et salutari illa humilitate exaltet et ad bonum exitum dirigat quidquid cogitatis, vultis, agitis.

μενος ἀντὶ τῆς ἐπιειχείας ὑμῶν, καὶ τῆς σωτηρίου τὰ φρονήματα ὑμῶν καὶ τὰ βουλευματα καὶ τὰ

LXVIII. *Incerto.*

Perlectis tuis litteris, fili noster, primum quidem de circumvenientibus vos angustiis vehementer animo doluimus. Quomodo enim non multum dolendum nobis fuisset audientibus in talibus molestiis te obrui, fili noster? Sed litterarum tuarum ultima verba nobis solamini fuerunt, cum nos certiores fecerint illa difficilia Dei gratia dirempta esse pericula, teque susceptum cum salute fuisse in Chersonitarum urbe. Et summe bonus Deus, quoniam nihil apud homines planum est nec vicissitudinis expers, sic tuam deducat vitam ut ultima tuarum litterarum verba nobis annuntiaverunt. Quod ad episcopum Chersonis attinet, meminit tua sapientia nos proprio ore dixisse, et per has litteras nunc etiam notum facimus, nos, cum huc a Chazarica devenerint episcopum petentes, qui ordinationem presbyterorum ibi perficeret, sed et de pura Christianorum fide susciperet ministerium, designatum Chersonis archiepiscopum misisse qui, Deo simul cooperante, Chazariam adiret et quæ ibi opus fuerint administraret, deinde ad sedem pro qua designatus erat reverteretur, id est, ad sedem Chersonis. Et tu omnino quasi Ecclesiæ filius toto animo incumbere ut concurras et ad opus Chazaricæ et ad constitutionem collocationemque

A

EZ'. *Ἀδελφ.*

Τέκνον μου ἡγαπημένον, ἀντὶ τῆς εὐπειθείας καὶ τῆς τιμῆς, ἣν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἔχεις, καὶ αὐτῆς καὶ οἱ λοιποὶ ἐνδοξοὶ τοῦ ἱεροῦ παλατίου ἄρχοντες, εὐχόμεθα εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ δοῦναι ὑμῖν τὴν αἰώνιον δόξαν αὐτοῦ καὶ τιμὴν, καὶ εἶναι τὸν φιλόανθρωπον Δεσπότην Χριστὸν ἡμῶν, καὶ Θεὸν ἐν πάσαις ταῖς αἰτήσεσιν ὑμῶν εὐπειθῆ καὶ ἐκπληρωτὴν τῶν σωτηρίων ὑμῶν αἰτημάτων· καὶ πιστεύω τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ, ὅτι οὕτως γενήσεται πρὸς ὑμᾶς. Ὡσπερ καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν διετέθητε. Ὁ γὰρ εἰπὼν, « Ἐφ' ὅσον ἐντὶ τῶν ἐλαχίστων τούτων ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε, » πῶς οὐχὶ τὴν πρὸς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν τιμὴν ὑμῶν καὶ ὑποταγὴν ἀμείψεται πολλαπλασίως; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῆς θεοφιλοῦς ὑμῶν προαιρέσεως· μητροπολίτας δὲ ἀποστελοῦμεν τρεῖς, ἐπεὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ πλῆθος τῶν ἀρχόντων ἀνελθεῖν οὐκ ἐγγωρεῖ, ἵνα ἐκεῖνοι ἐν τῷ ἱερῷ παλατίῳ κατενώπιόν σου, τέκνον ἡμῶν, καὶ τῶν περιβλέπτων ἀρχόντων, ἔσοι ἂν εὐρεθῶσι τὸ ὀρισθὲν ἐπιτίμιον γνωρίσωσιν ὑμῖν. Τοῦτο δὲ ἔσται καὶ ὑμᾶς λυποῦν, μηδὲ καὶ βαρύνον, καὶ τοῖς πολλὰς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐφεδρεύουσι καὶ κινουμένοις ἀποκλείον τὴν κίνησιν· καὶ πάλιν δὲ φημι· Εἴη ὁ Θεὸς ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων σταυρωθῆναι καταδεξάμενος τούτης ὑποκατακλίσεως ἀνυψῶν καὶ κατευοῶν καὶ πράγματα.

C

EH'. *Ἀδελφ.*

Τὰ γραμματὰ σου, τέκνον ἡμῶν, ἀναγινώσκοντες, πρῶτον μὲν ἐπὶ ταῖς καταλαβούσαις ὑμᾶς χαλεπότησιν ὠδυνήθημεν σφεδρῶς τὴν καρδίαν. Πῶς γὰρ οὐκ ἐμέλλομεν σφοδρὰν δέχεσθαι τὴν ὀδύνην τοιούτοις πάθεσι μανθάνοντες· ἐμπεπτωκέναι σε, τέκνον ἡμῶν; Ἀλλὰ τὰ τοῦ γράμματος ἔσχατα ἐδιόκεν ἀναπνεῦσαι ἡμῖν διδάσκοντα Θεοῦ χάριτι τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους διαλελύσθαι κινδύνους, καὶ τὴν ὑμῶν μετὰ σωτηρίας κατάληψιν ἐν τῇ τῶν Χερσωνιτῶν πόλει· καὶ εἴη ὁ ὑπεράγαθος Θεός, ἐπεὶ οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις ὀμάλδον οὐδὲ χωρὶς περιστάσεως, οὕτως τὴν σὴν διεξάγων ζωὴν, ὥσπερ τὰ ἔσχατα τοῦ γράμματος ἡμᾶς ἀνεδίδαξε. Περὶ δὲ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Χερσῶνος μέμνηται σου ἡ ἀγαθὴ σύνεσις, ὅτι καὶ στόματι οἰκείῳ προσωμίλησαμεν, καὶ νῦν δηλοῦμεν διὰ τοῦ γράμματος, ὅτι τῶν ἀπὸ Χαζαρίας πρὸς τὰ ἐνταῦθα καταλαβόντων ἐπίσκοπον ἐξαιτησαμένων, ὥστε χειροτονίας ἐκείσε πρεσβυτέρων ἐπιτελεῖσαι, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς καθαρᾶς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἀναδέξασθαι τὴν διακονίαν, τὸν ἐν τῇ Χερσῶνι προβληθέντα ἀρχιεπίσκοπον ἀπεστείλαμεν, ὥστε Θεοῦ συναπιλαμθανομένου ἀπελθεῖν μὲν πρὸς τὴν Χαζαρίαν, καὶ ὅσα ἐκεῖ δεῖσαι ἐξυπηρετήσασθαι, εἶτα πρὸς ὃν προσεβλήθη θρόνον ἐπανελθεῖν, τουτέστι πρὸς τὸν τῆς Χερσῶνος. Καὶ πάντως ὡς τῆς Ἐκ-

² Matth. i-xv, 40.

κλησίας υἱός, οὕτω προθυμήθητι, καὶ τῷ πρὸς τὴν Χαζαρίαν ἔργῳ συναγωνίσασθαι καὶ τῇ καταστάσει καὶ ἐνιδρύσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρὸς τὸν οἰχείον θρόνον, ἐπειδὴν πρὸς τὴν Χαζαρίαν Θεοῦ συνεργῶντος ἐκτελέσῃ. Εἴη δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ταῦθα χαριζόμενός σοι μετὰ σωτηρίας ἀνακομιδῆν.

ΞΘ. Δαβὶδ Καμουλιανῶ πρωτοσπαθαρῶ.

Ἄ ἔγραψας, τέκνον ἡμῶν ἠγαπημένον, περὶ τῶν, οὐκ οἶδα πῶς εἶπω, μανία ἢ μισανθρώπων δαίμονι πρὸς τὴν ἀπάνθρωπον πρᾶξιν συνελαθέντων, εἰς ὑπόμνησιν τοῦ βασιλικοῦ ἀνηνέχθη πράτους· πλὴν καὶ πρὸ τῆς ἡμετέρας ὑπομνήσεως δι' ἀναφορᾶς ὑμῶν ἢ τῶν πραχθέντων οὐ διελάνθανε τούτους γνῶσις. Παρεκελεύσαντο οὖν τῇ ἐντρεχεστάτῃ συνέσει σου, ὡς γε ἑπολαμθάω σὺν τῷ θεοφιλεστάτῳ τῆς Ἐφέσου ἀρχιεπισκόπῳ ποιήσασθαι τὴν τούτων ἐπίσκεψιν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων οὕτως. Ἡμεῖς δὲ καὶ πρῶτην ἰδόντες τὴν σὴν τελειοτάτην φρόνησιν, καὶ νῦν αὐξάνουσαν ἔχοντες διὰ τῶν πράξεων ὑμῶν τὴν περὶ σοῦ γνῶσιν, εὐχόμεθα εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ διὰ παντός σε τῇ τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖσθαι δεξιᾷ ἐν πᾶσιν οἷς πορεύῃ, καὶ ὑπὸ τῆς ἀνωθεν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιπνοίας κινούμενον, ἐκείνα καὶ φρονεῖν καὶ πράττειν, ὅσα καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ παντὸς μῶμου ἀνώτερον καθίστησι, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τὴν αἰωνίαν σοι εὐχλείαν χαριεῖται.

Ο'. Δαβὶδ Καμουλιανῶ πρωτοσπαθαρῶ.

Ἄ μὲν ἔδει πρὸς Θεὸν ἀνενεγκεῖν, ὅτι τέκνου ἠγαπημένου γράμμασι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἐπεβάλομεν, καὶ τῇ ἐπιβολῇ ταύτῃ ὡσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὸ τέκνον ἐνομίζομεν, ἀνηνέχθη. Ἄ δὲ τὸ γράμμα περὶ τῶν τὴν γλῶσσαν εὐκόλων εἰς μνήμην ἦγε, τί δεῖ, τέκνον μου, συνετὸν ὄντα σε Θεοῦ χάριτι πειρασθαι διὰ τῶν ἡμετέρων λόγων, τοῦ τοιούτου τῶν ἀνθρώπων πάθους ἄγειν εἰς κατανόησιν; Οἶσθε γὰρ ὅτι οὐδὲν οὕτως ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις οἶον τὸ διακρύβειν τὰ τῶν πλησίων πράγματα καὶ τοὺς λόγους, ὅποιά ποτε ἂν ᾖσι. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ καὶ ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τοῦ τοιούτου ἀνθρωπίνου πάθους κακολογεῖσθαι; Ὅστε τοὺς κακολογοῦντας ἕα χαίρειν, τέκνον ἐμὸν, σὺ δὲ τῆς σῆς ἀγαθῆς ἔχου συνειδήσεως, ἣν Θεῷ σπουδάξεις παραστῆσαι τῷ ἀπροσώποληπτῷ κριτῇ ἀδιάδλητον· ἐπεὶ τὰ γε πρὸς ἀνθρώπους οὐδεὶς οὕτω κατωχυρωμένος ἐστὶν ἐξ ὀρθῆς συνειδήσεως, ἢ μὴ πάντως ὁ μῶμος τὸν πικρὸν ὀφθαλμὸν ἐπιβάλλει. Οἶδαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι πρότερον πόνους ὑπέστης καὶ νῦν ὑπομένεις, οὐδὲν ἐξ ἀνθρώπων προξενήσαντας ὄφελος· καὶ Θεὸς αὐτὸς μάρτυς ὁ τὰς καρδίας ὑποπτεύων. Ἀλγυκόμεθα τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τί ἂν τις εἶποι περὶ τῶν πεφυρμένων τοῦ βίου πραγμάτων, πλὴν εἰ τι δεῖ πρὸς κρείττονας ὄρᾳ ἐλπίδας; Ἐκεῖνο ἐλπίζομεν, ὅτι καὶ ἡ σὴ ἀρετὴ τῆς ὀφειλομένης αὐτῇ μεθέξει τιμῆς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Ἄ δὲ ἀπέστειλας ἡμῖν περὶ τῶν εἰς ἐξέτασιν ὑποβληθέντων ἀνθρώπων, ἐφ' οἷς κακῶς διεπράξαντο, ταῦτα πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐπίσκεψιν προσῆλθε, καὶ καθὼς ἐπετχέψαντο τῇ σῇ τιμιότητι παρακλέυσιν ἐποίησαντο, ὅπως δεήσει καὶ ἐτι τὰ περὶ τῶν ἀφρόνων ἐκείνων μετιέναι

archiepiscopi in sua sede, rebus Chazarizæ cum Dei auxilio perfectis. Christus autem Deus noster et te ibi honorabilem reddat, et huc tibi concedat cum salute reditum.

αὐτόθι εὐδόχιμόν σε δεικνύς, καὶ τὴν πρὸς τὰ ἐν-

LXIX. Davidi Camuliano protospathario.

Quæ scripsisti, dilecte fili, ac ut is qui, nescio an insania dicam an malo dæmone ad actus inhumanos impulsus sunt, ad aures imperatorias venerunt; præterquam quod et ante nostram admonitionem per vestram expositionem non eos latuit factorum notitia. Mandaverunt igitur summæ tuæ sapientiæ cum Dei amantissimo Ephesi archiepiscopo fieri istorum examinationem. Sed ita de his. Nos autem et nuper conspecta tua eximia prudentia, et nunc aucta in nobis per tuas actiones tui notitia, precamur, licet peccatores, te Dei dextra deduci in omnibus viis tuis, et superna sancti Spiritus inspiratione motum ea cogitare et agere quæ et in præseuli vita omni reprehensione superiori constituent; et in futura æternam tibi gloriam comparent.

ἀνώτερον καθίστησι, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τὴν αἰωνίαν σοι εὐχλείαν χαριεῖται.

LXX. Davidi Camuliano protospathario.

Quæ ad Deum offerre oportuit, cum filii dilecti litteris oculos iniecimus, et hac injectione quasi ob oculos habere filium putabamus, oblata sunt. Quæ autem litteræ tuæ de loquacibus memorant, quid opus est ut meis sermonibus contendam te, qui Dei gratia intelligens es, ad notitiam perducere istiusmodi hominum indolis? Scis enim nihil tam hominibus suave quam proximi tum actus tum sermones, qualescunque sint, lacerare. Et quid mirum, si et nobis contingat juxta hunc humanum morem maledici? Omitte igitur maledicos, mi fili. Tu vero bonæ conscientiæ adhære, quam Deo, qui non est personarum acceptor iudex, irreprehensibilem præbere studes; quoniam, erga homines nemo est ita recta conscientia munitus ut in eum nulla omnino reprehensio objiciatur. Scimus autem et nos te labores subisse et nunc sustinere qui nullum tibi ab hominibus fructum comparaverunt: et Deus ipse testis qui corda inspicit. Animo de hoc dolemus: sed quid dici potest de turbatis vitæ rebus, nisi intendendum esse ad meliora? Illud speramus tuam virtutem debitæ ipsi gloriæ competentem fore. Sed hæc de istis rebus. Quæ autem nobis scripsisti de hominibus qui examini subiecti sunt, ob male facta, hæc ad imperatoriam inspectionem venerunt, et juxta hanc inspectionem, tuæ reverentiæ mandatum est quomodo et nunc oporteat quod ad hos insanos homines attinet remittere. Cæterum tuæ est summæ sapientiæ, quod adhuc deest justæ retributioni, his linem imponere qui mentis defectu, ne dicam insania, reos se istiusmodi constituerunt pœnæ. De cætero incolumen te

servet Deus, et superiorem omni visibili et invisibili calamitati et malo.

δόσεως ἐπανερχεῖν τέλος τοῖς δι' ἐρημίαν φρενῶν, τῆς πεποιηχόσι κολάσεως· τὰ δ' ἄλλα ἐβρόωμένον σε μένης καὶ ἀοράτου ἐπηρείας καὶ κακότητος.

LXXI. *Alexandro Nicæno.*

Cum reputemus superfluum ut de his te admonemus quæ ab Jacobo, cum aderit, edisces, omisitimus enarrare quomodo administrata sint ea de quibus scripsisti. Hoc autem tibi notum facimus, quod Petrus, nisi rursus mendacium veritati præferat, tertiam hanc, quam quærimus, personam confessus est se revelasse. Quod si confirmet suam confessionem, nihil amplius pro illo facias; si vero eam retractare vult, ut expellatur necesse est, et utique repellatur. Jacobus autem ad conspectum imperatoris introductus est, et, prout nobis mandavit, imperatorem ad vobros adversarios valde inclinantem vidit. Quid ergo oportet facere, fili, cum res ita se habeant? Quid nisi philosophice vivere, et tempori cedere, quoniam nobis ecclesiarum Dei proditores ostendit. Cæteris quæ tibi nuntiabit Jacobus, hoc quoque novum adjiciet. Valeas, et nostræ humilitatis in piis tuis precibus merxento.

LXXII. *Incerto.*

Fili dilectissime, præter cæteras tuas virtutes, ostende etiam tuam bonam voluntatem in consolandis Dei clericis, qui laudes Domini indesinenter celebrant, et pro imperatoris salute et vita, tuæque et omnium subditorum preces fundunt; his granulis, quæ ab Ecclesiæ constitutione usque modo accipiebant, Magni Constantini diebus ne defraudentur, neque posteris istiusmodi historiam relinquant. Si enim illi qui ante te res perperam administravere, hæc reciderunt, tu eorum peccatum corrige, ad imperatoris gloriam et ad bonam tui nominis memoriam, cum tuæ pietatis causa, non tantam calamitatem subierit Ecclesia, neque confirmata fuerit impostura, quam isti homines admiserunt sed contra in diebus tuis honori habitaverit Ecclesia. Libræ quidem illæ, mi fili, si non donatæ erunt, non augetur ærarium, neque si erunt donatæ, aliquid novi ærario eveniet. Quanta autem sit apud Deum remuneratio et quanta sit damnatio considera. Si enim eum qui erga unum aliquem misericors fuerit, merces apud Deum manet, et rursus injuste in unum quemdam agentem pœna atque vindicta, quanto magis tanti populi, tot mulierum, miserorum, indigentium opitulatione tibi infinitam retributionem a Deo acquirat. Macte, fili dilectissime, Ecclesiam honora, ut et tu post terrestrem honorem æterno, quem utique prosequeris, possis perfrui. Utinam semper ea cogites et facias quæ ad sanctissimi Dei gloriam, ad tui ipsius honorem et salutem conducant! Te

ἀνθρώπων. Λοιπὸν ἔστιν ἀκόλουθον τῆς σῆς τελειότητος συνέσεως τὸ λαῖπον ἐτι τῆς δικαίας ἀνταποδοτικῆς ἐνα μὴ λέγω μανίαν ὑποδίκους ἑαυτοῦς τῆς τοιαύτης διαφυλάττοι ὁ Κύριος, καὶ ἀνώτερον ἐκ πάσης ὀρω-

OA'. *Ἀλεξάνδρῳ Νικαίας.*

Περιττὸν ἡγούμενοι, τέκνον ἡμῶν, τοῦ διὰ γραμμῶν ἡμετέρων διδάσκειν, ἃ τοῦ Ἰακώβου παρόντος περ' αὐτοῦ μάθοις, παρειδομένον διεξιέναι τὴν τῶν παρὰ σοῦ γραφέντων διόλου διοίκησιν. Ἐκεῖνο δὲ γνωρίζομεν, ὡς ὁ Πέτρος, εἰ μὴ πάλιν προτιμήσῃ τὸ ψεῦδος τῆς ἀληθείας, τὸ ζητούμενον τρίτον πρόσωπον ὡμολόγησε παρασχεῖν· καὶ εἰ μὲν τιμήσῃ τὴν ἑαυτοῦ ὁμολογίαν, μηδὲν πλεον ἐπ' αὐτῷ πράξεις. Εἰ δὲ πρὸς ἀθέτησιν ταύτης ἴδοι, ἀνάγκη αὐτὸν ἐκεῖθεν ἀπελαύνεσθαι, καὶ πάντως ἀπελαθήσεται. Ὁ δὲ Ἰακώβος εἰσῆχθη κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλεύοντος, καὶ ὡς ἐξηγήσατο ἡμῖν, πᾶσαν εἶδε τὴν ἐκεῖνου βροπὴν μετὰ τῶν ἀντιδίκων. Τί οὖν δεῖ πράττειν, τέκνον ἡμῶν, τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων; ἢ φιλοσόφως διαγενέσθαι, καὶ τῷ καιρῷ παρασχεῖν, ὅσον μὴ παντελῶς δέικνυσι προδοτὰς τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ; Πλὴν μετὰ τῶν λοιπῶν ὅσα ὁ Ἰακώβος ἀπαγγελεῖ, καὶ ταύτην προσθήσει τὴν ἀπαγγελίαν. Ἐβρόωμένος ἡμῖν εἶης καὶ μεμνημένος ἐν ταῖς ὁσίαις εὐχαῖς τῆς ἡμῶν ταπεινότητος.

OB'. *Ἀδελφ.*

Τέκνον μου ἡγαπημένον, μετὰ πάντων σου τῶν καλῶν δεῖξον καὶ τὴν ἀγαθὴν σου προαίρεσιν ὑπὲρ τῆς παραμυθίας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ κλήρου τοῦ Θεοῦ, τῶν ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ κοπιώντων, καὶ προσευχομένων ὑπὲρ ζωῆς καὶ σωτηρίας τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς σῆς, καὶ πάντων τῶν ὑπερχόνων. Μὴ τὴν βῶγα, ἣν ἀφ' οὗ συνέστη ἡ Ἐκκλησία, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐλάμβανον ἀποστερηθῆ, ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ βασιλέως τοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου, μηδὲ καταλίπῃ τῷ χρόνῳ ἱστορίαν τοιαύτην. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀπέκοψαν αὐτὴν εἰ μὴ καλῶς πρὸ σοῦ διοικήσαντες τὰ κοινὰ πράγματα, σὺ διόρθωσαι τὴν ἐκεῖνων σφάλμα εἰς δόξαν μὲν τοῦ βασιλέως, εἰς μνημόσυνον δὲ ἀγαθὸν τοῦ ὀνόματός σου, ὅτι διὰ τῆς σῆς θεοσεβείας οὐχ ὑπέμεινεν Ἐκκλησία τὴν τεσσαύτην ζημίαν, οὐδὲ ὁ παραλογισμὸς ἐβεβαιώθη διὰ παρελογίσαντο αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, ἀλλὰ πάλιν ἐν ταῖς ἡμέραις σου τετίμηται ἡ Ἐκκλησία· ἐνεκεν μὲν λιτρῶν, τέκνον μου, οὐτε ἐὰν μὴ δοθῶσι τὸ ταμεῖον τοῦ βασιλέως αὐξήσεται, οὐτε ἐὰν δοθῶσι καινοτομία τις αὐτῷ προσγενήσεται. Τὸν δὲ μισθὸν σκόπει πόσος ἐστίν, ὡσαύτως καὶ κτάρημα. Ἐὰν δὲ ἐνδὸς ἐλευομένου μισθοῦ ἀπόκειται παρὰ τῷ Θεῷ, ἢ πάλιν ἐνδὸς ἀδικουμένου κόλασις μένει καὶ τιμωρία, πόσῳ μᾶλλον τοσοῦτου λαοῦ καὶ γυναικῶν ἀθλίων πτωχῶν ἡπορημένων ἢ ἐληημοσύνη προξενήσῃ σοι ἀπαιρον παρὰ Θεοῦ τὴν μισθοποδοσίαν; Ναί, τέκνον ἡγαπημένον, τίμησον τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα καὶ σὺ μετὰ τῆς ἐπιγείου τιμῆς καὶ τῆς αἰωνίου, ἣν πάντως εἶδαι οἱ ἐπιθυμοῦμεν,

ἀπολαύσης. Παράσχοι δὲ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ὅσα εἰς A liberet Deus ab omnibus malis et visibilibus et
 εἰς B invisibilibus
 εἰς C δόξαν αὐτοῦ, ὅσα εἰς τὴν σὴν τιμὴν καὶ σωτηρίαν,
 ταῦτα καὶ διανοεῖσθαι καὶ πράττειν, βυβόμενος σε ἀπὸ πάσης κακῶν περιστάσεως καὶ ὀρωμένης καὶ
 ἀοράτου.

ΟΓ'. Ἀδελφ.

Γένους ὑπάρχων ἐξ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου, τέκνον
 ἡμῶν, οἴκοθεν ἔχεις τὸ ἀγαθὸν καρποφορεῖν καὶ τὴν
 δίκαιον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ μόνην τὴν ὑπό-
 θεσιν γράφομεν. Ἐκεῖ γὰρ ἡ παραίνεσις χώραν
 ἔχει, οὗ ἔστιν ὑπόνοια μὴ παρ' ἑαυτοῦ κατηρη-
 σμένον εἶναι τὸν παραινόμενον· ἡμεῖς δὲ πρόβω
 ταύτης τῆς ὑπονοίας ἐσμὲν περὶ σοῦ. Διὰ τοῦτο
 μόνον τὸ πρᾶγμα παριστῶμεν τὸ βαρὺ τοῦτο
 καὶ χαλεπὸν φορτίον· ὁ λεγόμενος κόκκος, ὡς B
 φητιν ὁ τὸ γράμμα κομίζων, ἐξ ἀρχῆς μέχρι καὶ
 σήμερον οὐκ ἐπεφορτίσθη τῷ τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου
 κτήματι, νῦν δὲ ὅπως οὐκ οἶδα κινδυνεύει τῷ
 ἀχθεῖ τούτῳ καταβαρεῖσθαι. Σὴν οὖν ἐστι,
 τέκνον ἡμῶν, καὶ τῆς σῆς ἀρετῆς καὶ συνιδεῖν τὸ
 βάρος, καὶ τῷ μοναστηρίῳ, μᾶλλον δὲ τῷ μεγάλῳ
 μαθητῇ τοῦ Κυρίου, μὴ συγχωρῆσαι ἣν οὐκ ἔγνωκε
 μέχρι σοῦ βαρῦτητα νυνὶ γνωρίσαι. Εἴης ἡμῖν ἐβρω-
 μένος ἐν Κυρίῳ, καὶ πάσης ὀρωμένης τε καὶ
 ἀοράτου κακώσεως ὑπερκείμενος.

ΟΔ'. Ἀδελφ.

Καὶ οἰκεία γλώσση ἐνετειλάμεθα τῇ εὐλαβείᾳ σου
 τοὺς χορηγούντας τὸ ἐτήσιον τοῦ κηροῦ τέλος, μὴ
 πλεόν τῆς δυνάμεως, μηδὲ πρὸς ἀδικίαν τῆς ροπῆς C
 κλινούσης ἀπαιτεῖσθαι τὸ τέλος· ἀλλ' ὅσον ἢ σὴ
 εἰς δὲ σῶσεις μήτε ἐκείνους τῆς ὀφειλομένης τῇ Ἐκ-
 κλησίᾳ ζημιούν χορηγίας, μήτε τὴν Ἐκκλησίαν
 ἀδίκως τι παρ' ἐκείνων καρδαίνειν. Ἐξ ἰσοῦ γὰρ
 καὶ τὸ ἐκείνους τὴν Ἐκκλησίαν ἀποστερεῖν τῆς δι-
 κίας χορηγίας, καὶ τὸ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνους
 κλεονεκτεῖσθαι, ἀποβεβλημένον ἡμῖν· ὥστε ὡς ἄν-
 θρωπος φρόνιμος καὶ συνετὸς τὸ ἄλυτον ἑκατέρω
 μέρει περιποιῆσαι· τὸν δὲ ἐπίσκοπον, ὃς ἀτάκτως
 καὶ παρὰ κανόνα εἰς πράγματα ἑαυτὸν ἐπιθίδωσι,
 καὶ ἄλλους τὰ πράγματα κάκεινον ὑπόδικον ποιούντα,
 εἰ μὲν πλησίον ἐσὶν οἰκείοις λόγοις ἀδελφικῶς πα-
 ρακάλεισον, τὸ πρέπον συνιδεῖν καὶ ἐπισχεῖν ἑαυτὸν
 τῆς ἀτάκτου προαιρέσεως. Εἰ δὲ μὴ πλησιάζει, ὅσα D
 ἢ διὰ γλώσσης παρὰ κλησίαν ἐμελλε ποιεῖν, ταῦτα
 διὰ γράμματος ποιήσον· καὶ εἰ μὲν ἀκούσει, Θεῷ
 χάρις, καὶ τὰ πράγματα τὴν οἰκείαν ἔξει κατάστα-
 σιν· εἰ δὲ μὴ ἀκούσει, αὐτὸς εὐρήσει τὰ ἐκ τῆς
 ἀνηκούσας συναντήσοντα, καὶ σὺ ἔξεις τὸν ἐκ τῆς
 παρακλήσεως ἔπαινον. Καιροῦ δὲ τὴν ἰδὸν ἀνεμπό-
 διστον ποιούντος, τὴν ἀτάκτως τὴν τοῦ Χαλδίας μη-
 τρώπολιν ἐπίσκοπον μεταποιήσαντα πρὸς ἀρχιεπισκοπὴν, πρὸς τὰ ἐνταῦθα πάντως ἐξαπόπειλον, ἵνα
 καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐκείνου γλώσσης μαθόντες τὰ παρακλουθήσαντα, τὸ πρέπον τῇ Ἐκκλησίᾳ διορι-
 σώμεθα.

ΟΕ'. Ἀδελφ.

Τέκνον μου ἡγαπημένον· ἃ γράφομεν, τέκνον
 ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς σῆς τιμῆς καὶ σωτηρίας καὶ ἐν τῷ
 νυν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι γράφομεν, οὐχ ἵνα

LXXIII. *Incerto.*

Cum genere optimo et justo ortus sis, fili mi,
 natura sortitus es ut fructus bonos et justos facias.
 Quapropter nihil nisi hoc tibi scribimus. Tunc
 enim hortationi locus est, cum eum quemhorta-
 mur suspicio est non esse per se ad bona com-
 paratum. Hæc autem de te suspicio longe a mente
 nostra abest. Ideo rem ipsam solummodo tradi-
 mus grave et difficile onus. Qui dicitur κόκκος, ut
 ait qui hæc fert litteras, nunquam hucusque san-
 cti Apostoli possessione oneratus est; nunc vero
 jam in eo est ut hoc onere gravetur. Tuum igitur
 est, fili mi, et tuæ virtutis intelligere quantum sit
 onus, neque permittere ut monasterium imo vero
 magnus ille Domini discipulus gravamen incurrat
 quod usque modo non incurrit. Valeas in Domino,
 atque utinam omnia mala, sive visibilia sive invi-
 sibilia, effugere possis.

LXXIV. *Incerto.*

Et viva voce tuæ sollicitudini eos commendavi-
 mus qui annum ceræ tributum solvunt, ne supra
 vires a vergente ad injustitiam studio ab eis exi-
 gatur. Caveat autem tua prudentia ne et illi Eccle-
 siam debito tributo defraudent, neve Ecclesia
 injuste aliquid ex eis lucretur; ex æquo enim repro-
 lumus et eos Ecclesiam debito privare et ab eccle-
 sia male multari. Itaque ut vir prudens et sapiens
 ab omni molestia utramque partem vindica. Epi-
 scopum vero qui inordinate et contra canones
 negotiis se tradit quæ et alios et illum reum fa-
 ciunt; si adsit, aptis verbis fraterne admoncas ut
 quod decet intelligat et a temeritate caveat. Si
 autem absit, ea quæ voce commendare debebas,
 per litteras commenda. Si audierit, Deo gratias,
 atque ita res in bono statu compositæ erunt; si
 vero non audierit, ea quæ ex inobedientia orientur
 experietur, et tu ex tua hortatione laudem perci-
 pies. Cum autem tempus viam non impeditam
 præstiterit, eum episcopum qui Chaldia metropo-
 lim in archiepiscopalem Ecclesiam convertit, huc
 utique mittas, ut et nos ex ejus ore quæ secuta
 sint discentes, quod ad hanc attinet Ecclesiam
 ordinemus.

LXXV. *Incerto.*

Fili dilectissime, quæ tibi scribimus, ad tuam
 gloriam et salutem per præsentem et futuram
 vitam scribimus, non autem ut aliquid momenta-

nei lucri faciamus, cum jam ad sepulcrum intendamus oculos, et hujus vitæ finem exspectemus. Quicumque his in terris potentiam a Deo accipiunt, nihil habent antiquius, si in Deum pro beneficiis grati sint, quam Dei gloriæ inservire. Glorificatur autem Deus, quando illi recte cum subtilis agunt. Nihil terrestrium rerum, ne templorum quidem ædificatio, vel sacrificiorum oblatio, Deum ita glorificat et honorat, ut recta agendi ratio et vitæ puritas. Et tu igitur, fili, cum a Deo potentiam acceperis, et vir prudens sis et erga beneficium gratus, ea debes cogitare, per quæ homines digniorem et firmiorem et Deo placentem et naturæ humanæ non incongruam vitam agere possint. Quare hæc tibi scribo? Quia nobis heri dixisti Ecclesiæ inimicos dicere nos Ideo securitatem Ecclesiæ per epistolam flagitare, quia timemus ne rursus aliquod imperatorium decretum talia vel pejora faciat, et rursus iisdem gravemur. Et inde, fili, ea surgit apologia eorum manifestam habens damnationem: quomodo enim sacerdotes a populo differre oportet, nisi sacris legibus firmiter adherendo?

Ὑπαχθῶμεν τοῖς αὐτοῖς. Καὶ αὐτόθεν, τέκνον ἡμῶν, ἔχουσα· ἐν τίνι γὰρ ὑφείλουσιν οἱ ἱερεῖς διαφέρειν

Deinde, fili, in militari ordine in quo nutritus et educatus es, a minima dignitate usque ad maximam, nonne multi suum locum timidine deserunt, et ex acie fugiunt? Nonne, cum id singulis diebus accidat, legibus præpositos, instantèr dissuaderi debent, si desertores illos et ex acie fugientes in militarem ordinem velis restituere? Nonne eos admones et hortaris ut jam id facere non audeant, neque a quo loco fugiant priusquam eos recipias? Sic humanæ militiæ firmitatem postulabis, spiritualis autem et sanctæ despicias? Homo Dei, quicumque est, cui dedit Deus imperare, quod Deo placet et ad subditorum salutem pertinet, debet et cogitare et facere; subditi vero, si obedierint, suam salutem invenient: sin minus condemnabuntur; dux autem non damnatus erit, quia, quod præcæverit debuit, præcavit. Cur leges statuerunt, salutem hominum præmeditati. Qui autem leges transgrediuntur; miserabiles sunt. Neque ideo legum latores vel eorum opus vituperantur, quod leges statuerint quæ plerique hominum, ut bene nosti fili mi, conculcant et negligunt.

ταί τιμοὶ καὶ μακάριοι; Ὅτι νόμους ἔθεντο προνοούμενοι τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· οἱ δὲ παραβαίνοντες τοὺς νόμους, ἐλεεινοί· καὶ οὐ διὰ τοῦτο οἱ νομοθέται μεμπτοί, ἢ τὸ ἔργον αὐτῶν, ὅτι ἔθεναν νόμους, οὐδὲ οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ αὐτὸς γινώσκεις, τέκνον ἡμῶν, καταπατοῦσι καὶ παρορῶσιν.

Deiis autem qui dicunt res nostras male se habere quod Ecclesiæ non uniantur qui quartas nuptias acceperunt, eos affirmo nescire quid dicant, aut in quibus argumentis confidant. Primum quidem in omni re præcedit cura deinde exspectatur Dei

(1) Notabilis hic epistolæ tractus, de Græcorum adversus Romanos schismate, Nicolai patriarchæ

ἡμεῖς τι τῶν τοῦ βίου κερδήσωμεν· καὶ γὰρ ἤδη πρὸς τάφον ἑρῶμεν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ βίου τούτου ἀναχώρησιν. Ὅσοι τῶν ἀνθρώπων δυναστείαν ἐπὶ γῆς παρὰ Θεοῦ λαμβάνουσι, τοῦτο πρῶτον ἔχουσιν ἔργον, ὅταν εὐχάριστοι διαμένωσιν ἐπὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίαις, τοῦ σπουδάζειν δοξάζεσθαι τὴν Θεόν. Δοξάζεται δὲ ὁ Θεὸς διὰ πολιτείας ἐντρέτου αὐτῶν τε καὶ τῶν ὑποχειρίων· ἐν οὐδενὶ γὰρ οὕτω Θεὸς τῶν ἐπιγείων πραγμάτων οὔτε δοξάζεται, οὔτε τιμᾶται ἢ ἐπὶ νῶν οἰκοδομῇ, ἢ ἐπὶ προσενέξει τινῶν ἀναθημάτων, ὡς ἐπὶ πράξει ἀγαθῇ καὶ βίου καθαρότητι. Καὶ σὺ οὖν, τέκνον ἡμῶν, παρὰ Θεοῦ λαβὼν τὸ δύνασθαι, καὶ ἀνθρώπος φρόνιμος ὢν καὶ εὐχριστεῖν εἰδῶς τῷ εὐεργετήσαντί σε, ὀφείλεις ἐκεῖνα φρονεῖν καὶ σπουδάζειν, δι' ὧν οἱ ἀνθρώποι μέλλουσιν ἔσεσθαι βίου τιμιωτέρου καὶ ἀσφαλεστέρας ζωῆς, καὶ μήτε Θεὸν λυπούσης, μήτε τὸ ἀνθρώπινον ὑβρίζουσας. Διὰ τί γράφω ταῦτα; Ἐπειδὴ χθὲς εἶπες πρὸς ἡμᾶς, ὅτι λέγουσιν οἱ ἀνθιστάμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς διὰ τοῦτο παραιτούμεθα τὸ ἀσφαλὲς τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιῆσαι διὰ τῆς ἐγγράφου ἀπειθήσεως, ὅτι φοβούμεθα μήποτε πάλιν βασιλικὴ τις ἐξουσία ἢ τοιαῦτα ἢ καὶ χεῖρονα ποιήσει, καὶ πάλιν ἔστιν ἡ ἀπολογία αὐτῶν φανεράν τὴν κατάκρισιν τοῦ λαοῦ, ἐὰν μὴ τῶν ἱερῶν ἀντέχωνται νόμων;

Εἶτα, τέκνον ἡμῶν, ἐν παρατάξει πολεμικῇ ἐν ἧ καὶ ἀνετρόφης καὶ ἐπαιδευθῆς ἀπὸ μικρᾶς ἀρχῆς καὶ εἰς τῆς μεγίστης, οὐχὶ πολλοὶ καταλιμπάνουσι τὴν οἰκείαν τάξιν ὑπὸ δειλίας, καὶ φεύγουσιν ἐκ τῆς παρατάξεως; Μὴ οὖν ἐπειδὴ τοῦτο καθ' ἑκάστην συμβαίνει τοὺς κειμένους ἐπ' αὐτοῖς νόμοις καὶ ἀσφαλιζομένους πραιτησασθαι ἔχεις, ἐὰν βουλευθῆς τοὺς λειποτάκτας ἐκείνους καὶ φυγόντας τὴν παράταξιν πάλιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν δέξασθαι τάξιν; Ἄλλ' οὐχὶ πρῶτον σωφρονήσας αὐτούς, καὶ ἀσφαλίσάμενος εἰς τὸ μηκέτι τοιοῦτον τολμῆσαι, μηδὲ ἀποφυγεῖν τῆς οἰκείας τάξεως, οὕτως αὐτοὺς παραδέξει; εἶτα ἐπὶ μὲν τῆς ἀνθρωπίνης στρατείας οὕτως ἐπιζητήσεις ἀσφάλειαν, ἐπὶ δὲ τῆς πνευματικῆς καὶ ἀγίας τοῦτο παραθλέψεις; Ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος, ὅστις ἂν ᾖ, καὶ ἀρχεῖν ὑπὸ Θεοῦ καταπεπιστευμένος, τὸ ἀρέσκον Θεῷ καὶ εἰς σωτηρίαν τῶν ὑποχειρίων ὑπάρχον, ὀφείλει καὶ φρονεῖν καὶ ποιεῖν. Οἱ δὲ ὑποχειριοί, ἐὰν μὲν φυλάξωσιν, εὐρίσκουσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. Εἰ δὲ μὴ φυλάξωσιν, αὐτοὶ μὲν κατακεκριμένοι, ὁ δὲ ἀρχῶν ἀκατάκριτος, διότι ἔπερ ὤφειλεν ἐκεῖνος προενοήσατο. Διὰ τί καὶ οἱ νομοθέται

περὶ δὲ τῶν λεγόντων, ὅτι διὰ τοῦτο δυστυχοῦσι τὰ πράγματα τῆς πολιτείας ἡμῶν, ἐπειδὴ μὴ συνήνωνται οἱ τὴν τετραγαμίαν δεξάμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ (1), ἐκεῖνο λέγω, ὅτι οὐδὲ τὸ τί λέγουσιν οἶδασι, οὐδὲ περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται· διότι ἐν παντὶ πρά-

πῆτα, quod tamen Græci ipsi religiosiores improbant.

γματι πρῶτον μὲν προτηγήσασθαι τὴν σπουδὴν, εἶτα περιμένειν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Οὐδεὶς ἀμελῶς σπείρας, θέρους πολὺ ἐγεώργησεν· οὐδεὶς μὴ ἐπιμελῶς θεμέλιον καταβαλόμενος, οἶκον ἀσφαλῆ δύναται οἰκοδομεῖν· ἀλλ' οὐδὲ πελάγη τις πλεῦσαι δύναται καὶ διασωθῆναι βραθυμῶν καὶ κοιμώμενος, εἰ μὴ περιποιημένου τοῦ πλοίου τὰς ἐξαρτήσεις. Ὅμως, τέκνον ἡμῶν, ἐνθυμήθητι καὶ τοῦτο, ὅπερ καὶ οἰκεία εἴπομεν γλώσση, ὅτι κυροῦ Φωτίου τοῦ πατριάρχου καὶ πάστρς αὐτοῦ τῆς χειροτονίας ἀποδιωχθείσης διὰ σπουδῆς ἐπιμελοῦς καὶ συντόνου, ὁ πάππος τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου τὴν Τεφρικὴν ἐξηφάνισε, τὴν Βάριν ἐχειρώσατο, τὴν Λογγιβαρδίαν ὑποχείριον ἐποίησατο, τὴν Τερεντῶ καὶ ἄλλα κάστρα ἐκ τῆς ἐπικρατείας τῶν Σαρακηνῶν ἐξήρπασεν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ κυροῦ Ἰγνατίου καὶ τοῦ κυροῦ Φωτίου καὶ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ἐνωθέντων, ἡ Συράκουσα ἠφανίσθη καὶ ἡ Σικελία πάσα. Διὰ τί; Διὰ τὴν ἀμέλειαν τοῦ τότε δρογγαρίου τοῦ πλωτῆρος, λέγω δὴ τοῦ Ἀδριανοῦ. Πάλιν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ κυροῦ Λέοντος γινώσκεις ὅτι ὁ Πάππας συνῆλθε καὶ οὐ μετὰ τούτου ὄντες, καὶ ἠνώθησαν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ εἰρήνης βαθείας οὐσης ἀπῆλθεν ἡ Θεσσαλονικὴ καὶ τὸ Ταυρομένιον. Διὰ τί; Ὅτι ἐνταῦθα ἀμέλειαν προηγῆσαντο. Καὶ γὰρ ἐπιθεομένων βοηθείας τῶν Θεσσαλονικέων ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενοι πρὸς τὸ ἀπολυθῆναι ἐκεῖ πλωτῆρον, ἀπώλεσαν τὰ πράγματα. Τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, καὶ φρόνει καὶ διανοοῦ, καὶ μετ' ἐπιμελείας τοῦ Θεοῦ ἐνισχύοντός σε ἀντέχου τῶν πραγμάτων, καὶ αὐτῇ μαθήσῃ τῇ πείρᾳ τὸ αἴτιον τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δυστυχίας τῆς πολιτείας ἡμῶν.

Γράφω δὲ ταῦτα οὐκ ἀποβαλλόμενος οὐδὲ μισῶν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Μὴ οὕτω μανείην ποτὲ, μηδὲ συγχωρήσαι Θεὸς οὕτω με φρενῶν ἔξω γενέσθαι· ἀλλ' ἐπιζητῶ ἑνωσιν τὴν τιμῶσαν τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν χαριζομένην κατάστασιν τοῖς πράγμασι καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ ἕνα μὴ ἐκ τοῦ βίου ἀπερχομένων ἡμῶν ἡ ἐρχομένη γενεὰ καταγνώσῃ ἡμῶν ὡς ἀφρόνων, ὡς ἀλόγων, ὡς καταφρονητῶν τῶν θείων κανόνων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς τῷ ἀναθέματι παραπέμφωσιν· ὅπερ οἶδε συμβαίνειν, ὅταν οἱ τέως δυνατοὶ φρονήσῃ, καὶ εὐσεβεῖ, καὶ ἀρετῇ διαφέροντες.

Οἶ. Ἀδελφ.

Τὸ γνήσιον τῆς στοργῆς, ὃ πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα ἢ σὴ εὐλάβεια κέκμηται, πάλαι καὶ διελέχθη καὶ γινώσκεται, οὐ δεῖται νῦν ἀποδείξεως, οὐδὲ τῆς ἐκ λόγων συστάσεως, ἰκανῆς οὐσης τῆς ἐκ τῶν ἔργων πληροφορίας· διότι καὶ ἡμεῖς οὐ μικρὰν εὐρίσκομεν ἐν ταῖς θλίψεσιν ἡμῶν παρηγορίαν ἐκ τῆς σῆς πρὸς ἡμᾶς πνευματικῆς διαθέσεως. Καὶ οὐδὲν χάριτι Θεοῦ ζημιούμεθα τῆς ἐκ τῆς σῆς ἀγάπης περιχεομένης ἡμῶν ἱερᾶς ἰδρονῆς, ἕνεκεν τοῦ κωλύεσθαι ἄλλοις συνεῖναι, καὶ διὰ τῆς τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν θεωρίας, τοῦ βλέμματος τῆς διανοίας ἀκωλύτως καὶ ὀρῶντος καὶ νοερῶς ἡμᾶς συνάπτοντος. Οὕτω δὲ καὶ ἡ ὑμῶν ὀσιότης μηδὲν νομιζέτω διὰ τὴν σωματικὴν ἀπόστασιν τῆς κατὰ πνεῦμα συναφείας ἀποστερεῖσθαι. Ὅπου γὰρ ἀληθοῦς ἀγάπης ἑνωσις οὗ ἂν ὦσι διεστηκότες,

A auxilium. Qui negligenter seminat, non multam messem colligit; qui negligenter fundamentum jacet, non potest stabilem domum ædificare; sic nemo per maria potest navigare et salvari, si orietur et dormiat, nisi forte ipsa navis bonum statum curet. Quare, fili, hoc etiam considera, quod tibi et viva voce diximus: Postquam Photius, patriarcha noster cum iis omnibus, quos ordinaverat acri et perseveranti suffragio ejectus fuit, imperatoris nostri Constantini avus Tephricam delevit, Barim expugnavit, Longobardiam subjecit, Tarentum et alia castella e Saracenorum potestate eripuit. Mortuo autem Ignatio, atque Photio, simulque iis quos ordinaverat adunatis, Syracusæ et Sicilia omnis deleta est. Quare? Per incuriam drungarii Adriani. B Rursum diebus Augusti Leonis scis convenisse Papam et eos qui cum eo stabant adunatosque Ecclesiæ fuisse, et profunda pace vigente abiisse Thessalonicen et Tauromenium. Quare? Quia ibi otiosi malebant. Thessalonicensibus enim auxilio indigentibus, distulerunt de die in diem naves mittere, ac res perdidere. Hoc, fili mi, cogita et meditare, et, opitulante Deo, diligenter rebus publicis operam dabis et experientia edoctus dices qua de causa felices et infelices sint cives.

τὸ ἀπολυθῆναι ἐκεῖ πλωτῆρον, ἀπώλεσαν τὰ πράγματα. Τοῦτο, τέκνον ἡμῶν, καὶ φρόνει καὶ διανοοῦ, καὶ μετ' ἐπιμελείας τοῦ Θεοῦ ἐνισχύοντός σε ἀντέχου τῶν πραγμάτων, καὶ αὐτῇ μαθήσῃ τῇ πείρᾳ τὸ αἴτιον τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δυστυχίας τῆς πολιτείας ἡμῶν.

C Hæc tibi scribo non reprobens, neque odio habens pacem et unitatem Ecclesiæ. Ne adeo sim insanus, neque sciat Deus me adeo dementem fieri, sed eam unitatem quero quæ Deum honoret, eum statum qui rebus et nunc et postea faveat; absit ut vita defunctos ventura generatio nos ut amentes, irrationabiles, ut divinorum canonum contemptores damnet, nosque ideo et vos anathemati voveat; quod solet accidere cum iis qui per vitam potentes fuere, abeunt, et aliis nascuntur tum sapientia, tum pietate et virtute præstantes, κατὰ τὸν βίον ἀπέλωσι, καὶ ἄλλοι γεννηθῶσι καὶ

LXXVI. Incerto.

Sincerus amor, quem erga humilitatem nostram tua reverentia exhibet, jamdudum volutus est, nec demonstratione aut verborum copia eget, cum opera per se loquantur. Quapropter et nos non parvam in angustiis nostris consolationem ex tua in nos spirituali amicitia percipimus. Et, gratia Dei, nihil hujus voluptatis amisimus quæ de tua dilectione in nos redundat, licet una esse atque corporis oculis inter nos videre nequeamus. Sed mentis oculi, nemine obstante, et vident et spiritualiter nos invicem adunant. Ita et tua pietas minime putet se per corporalem separationem spirituali conjunctione privari; ubicunque enim est sinceri amoris unitas, quando ab invicem amici corporaliter separantur, ibi vere uniuntur; ita ut et nos illa divina conjunctione non hodie nec heri,

scil jamdudum adunati, locorum distantia minime disjungimur. Sed de his haecenus. De fratre autem tuo qui per ignorantiam lapsus est, illud quod ignoranter actum est, veniæ januam non claudere dicimus, siquidem hæ litteræ nobis annuntiaverunt eum corde contrito esse et acri dolore dilaceratum. Ideo tu, ipse præ oculis habens hominem et illius poenitentiam et considerans animi ejus dolorem ut judicaveris, moderata animadversione culpam cura, ut et in alios agere soles, divina gratia ad id dispositus et eorum qui tibi subditi sunt peccata corrigens, condonationemque unicuique secundum poenitentiae mensuram dimiciens.

Ἄλλοις οἰκονομεῖν εἰώθας· οὐαί χάριτι κατασταθεὶς σφάλματι διορθούμενος, καὶ ἐκάστῳ κατὰ τὸ μέτρον τῆς μετανοίας καὶ τὴν συγχώρησιν ἐπιμετρῶν.

LXXVII. Incerto.

Per alias jam epistolas, et per eas, o beatissime, quas tua fraternitas misit, didici quæ improbi daemonis insidiis in nostri temporis Ecclesiam supervenerunt mala, et mihi videtur parum necessarium, imo superfluum de his tibi rursus rescribere. Hoc tamen notum tibi facimus nos pridem tuæ beatitudini per clericos Adeodatum et Petrum scripsisse qui Romam patriam habet, noster vero factus est ex quo thronum recuperavimus prout rerum in Ecclesia nostra ordo voluit: sermo necessarius ut scias abolita esse omnino præcedentia scandala; scripsimus vero et protospathario, inter Romanam et Constantinopolitanam Ecclesias idem vinculum eandemque unitatem esse ac ab initio. Sed

Ἰμπερατορῶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστελλομένων ἐπιπέσειν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησιῶν, ἵνα ἐκ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀποστασίουσιν οἱ ἀποστάτοι, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀποστασίουσιν οἱ ἀποστάτοι, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀποστασίουσιν οἱ ἀποστάτοι.

Si igitur illi ad vos perveniant, adimplebuntur ea quæ a me scripta sunt per eorum cum tuis legatis reditum. Si minus, ut rebus humanis accidit, tibi adesse nequeant, ille certe qui hanc fert epistolam a nostra humilitate edoctus omnia tibi annuntiabit. Et cum, Deo volente, ad nos redibit, mediante etiam vestræ sanctitatis claritate, quam Christus et Deus noster nobis reliquit, cum eo accurrent legati, ut nihil jam eorum quæ correctione egent, incorrectum maneat atque Ecclesiam afficiat tristitia. Si enim non omnino, attamen gratia ejus qui æternum hominum dissidium in unitatem transmutavit, nostra Ecclesia jam unitatem recepit; nam necesse est ut si quid malitiosi daemonis adhuc

συνηνωμένοι τυγχάνωσιν· ὥστε καὶ ἡμεῖς ταύτῃ τῇ θεῖᾳ ἐνώσει οὐ νῦν οὐδὲ χθὲς, ἀλλ' ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου συνημμένοι, τῇ τοπικῇ διαστάσει οὐδαμῶς χωριζόμεθα. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχει. Περὶ δὲ τοῦ σφαλέντος ἀδελφοῦ δι' ἀγνοίαν, ἐκεῖνό φασιν, ὡς οὐκ ἀποκλείει αὐτὸν συγγνώμης τὸ πεπραγμένον ἐξ ἀγνοίας, καὶ μάλιστα ὡς τὸ γράμμα διήγγειλε συντριβομένου τὴν καρδίαν, καὶ δριμύτως ἀλγηδῶσι σπαρασσομένου. Διὰ τοῦτο αὐτὸς ἐπ' ὀφθαλμοῖς ἔχων τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ τούτου σπουδὴν, καθορῶν καὶ τὸ ἄλλο τῆς ψυχῆς ἐφ' ὅσον ἂν δοκιμάσῃ, ἐπιτιμῆσει μετρίᾳ ἰάτρευσον τὸ ἀμάρτημα, ὡσπερ καὶ ἐν τοῖς ἐπὶ τοῦτο καὶ τῶν ὑπὸ σοῦ κυβερνωμένων τὰ μέτρον τῆς μετανοίας καὶ τὴν συγχώρησιν ἐπιμετρῶν.

B

OZ'. Ἀδελφῶ.

Ἐδηλώθη καὶ δι' ἐτέρων γραμμάτων καὶ τοῖς πρὸ ὑμῶν, ὧ μακαριώτατε, καὶ τῇ σῇ ἀδελφότητι τὰ ἐξ ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ δαίμονος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν συναντήσαντα χαλεπὰ· καὶ δοκεῖ μοι τὸ γράψαι περὶ τῶν αὐτῶν πάλιν ἔξω τοῦ δέοντος εἶναι καὶ περιττόν. Πλὴν τοῦτο γνωρίζομεν, ὅτι πρὸ τοῦ παρόντος γράμματος ἐγράψαμεν πρὸς τὴν ὑμῶν μακαριότητα διὰ τοῦ κληρικοῦ τοῦ Ἀδεοδάτου καὶ Πέτρου τοῦ πατρίδα μὲν ἐσχηκότος τὴν Ῥώμην, ἡμετέρου δὲ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἡμῶν τὴν ἐν τῷ θρόνῳ χρηματίσαντος ἀνθρώπου, καθὼς ἡ τῶν πραγμάτων ἀκολουθία ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γέγονεν Ἐκκλησία· λόγος ἀναγκαῖος πρὸς τὸ καταργηθῆναι μὲν τέλος τὰ προλαβόντα σκάνδαλα· εἶναι δὲ ὡσπερ ἐξ ἀρχῆς οὕτω καὶ νῦν τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ἐνώσειν τῆς τε Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ Θεοῦ κυβερνωμένης, ἐγράψαμεν δὲ καὶ τῷ πρωτοσπαθαρίῳ. Ἄλλὰ καὶ τῶν θεοστεφῶν βασιλέων, καὶ τέκνων ἡμῶν, κέλευσις πρὸς αὐτὸν ἐξεπέμφθη, ὥστε καταλαβεῖν ἐκεῖνον πρὸς τὴν ὑμῶν ἀγιωσύνην καὶ ἀποδοῦναι εἴ τι ἐξεπέμφθη λόγον ἔχοντα ξενίων, καὶ ἀναλαβεῖν αὐτόθεν ἀποστόλους τῆς ὑμῶν ἀγιότητος, καὶ ἀνα-

Εἰ μὲν οὖν ἐκεῖνοι κατέλαβον πρὸς ὑμᾶς, πληρωθήσεται τὰ γεγραμμένα διὰ τῆς ἐκείνων ἀνάδου σὺν τοῖς ὑμέτεροις ἀποστόλοις. Εἰ δὲ, οἷα τὰ ἀνθρώπινα, ἐκείνοις οὐκ ἐξεγένετο παραστῆναι ὑμῖν, ἀλλ' οὗτος ὁ τὸ παρὸν γράμμα ἐπικομιζόμενος, καθὼς παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος ἐνηχῆθη, πάντως ἀπαρλείπτω; ἀπαγγελεῖ πάντα, καὶ, Θεοῦ βουλομένου, τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ποιούμενου πρὸς τὰ ἐνταῦθα, τῆς ἀγάπης μεσιτευούσης ἦν κατέλιπεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν τῆς ὑμετέρας ἀγιωσύνης, ἀναδραμῶνται σὺν αὐτῷ οἱ ἀπόστολοι, ἵνα μηδὲν ἔτι παραλυτῆ τὴν Ἐκκλησίαν ἀδιόρθωτον ἐν τῶν δεομένων ἐπανορθώσεως. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τὸ ὄλον, ἀλλὰ, χάριτι τοῦ τὴν αἰώνιον τῶν ἀνθρώπων διάστασιν εἰς ἐνώσειν μετασκευάσαντος, ἢ καθ' ἡμᾶς ἀπειλήσαν

Ἐκκλησίᾳ τὴν ἔνωσιν· καὶ δεόν ἐστὶν εἰ τι καὶ ἐστὶ
ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀεὶ στασιάζοντος δαίμονος ὑπολέ-
λειπται, καὶ τοῦτο ἐκποδῶν γενέσθαι, καὶ τελείαν
καὶ ἀπηρτισμένην ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ τὴν
ὁμόνοιαν διαπρέπειν. Πλειόνων λόγων οὐκ ἔστιν,
οἶμαι, χρεια. Διὰ τοῦτο οὐδ' ἐκτείνομεν τὴν ἐπιστο-
λὴν. Οἶδαμεν γάρ ἀναμφιδόλως, ὡς ἡ τελειοτάτη
Θεοῦ χάριτι σύνεσις ὑμῶν καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων
γραμμάτων πάντα διερευνώσα καὶ ἐξετάζουσα, οὐ-
δὲν ἔλαττον ἡμῶν ἐξεπίσταται τὰ συμπεσόντα ἡμῖν
καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐξ οὗ χρόνου, εἰ καὶ
ἀχρεῖοι καὶ ἀνάξιοι, εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν κατέστη-
μεν τάξιν, καὶ μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας, εἰς τὴν
ἐπώδυνος ἡμῶν ἐξέτεινε ζωὴ. Ἐβρωμένον σε

ἀδελφέ.

ΟΗ'. Τοῖς μονάζουσι.

Καὶ ἐκ τοῦ γράμματος καὶ ἐκ τοῦ κομιζοντος
αὐτὸ μοναχοῦ τὰ περὶ ὑμῶν, ὅσοι τοῦ Θεοῦ θερά-
ποντες, ἀναμεμαθηκότες τὴν ὀφειλομένην ἀνεπέμ-
ψαμεν εὐχαριστίαν τῷ ἐκλεξαμένῳ ὑμᾶς ἐκ τῆς τοῦ
βίου ματαιότητος, καὶ δυναμώσαντι ζωὴν ἐλάσσαι
τὴν τῶν ἀγγέλων, δι' ἧς καὶ τῆς ἐκείνου ἀξιωθή-
σεσθε ἰσοπαραστάσεως καὶ δόξης, ὅτε τὰ παρόντα
καὶ τοὺς ἀπατωμένους ἐφελκόμενα τὴν λύσιν λάβη,
καὶ φανερωθῇ τῶν ἁγίων ἡ μακαρία διαγωγή. Ὅν-
τως μακάριοί ἐστε, καὶ εἰ τις ἄλλος καθ' ὑμᾶς τοι-
οῦτον ἐκτίσαστο φρόνημα, καὶ κατέλιπε τὴν ἄστατον
ταύτην τοῦ βίου περιφορὰν, καὶ μόνην τὴν πρὸς
Θεὸν ἐζήτησεν, ὅσον ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἐκ τῆς σαρκὸς
ἐκδημίαν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν, εἰ καὶ τὸ
παχὺ τοῦτο νέφος τοῦ σώματος οὐ συγχωρεῖ καθα-
ρῶς ἐλωθῆναι τῷ πνοουμένῳ. Ἀλλὰ τὸ μὲν ὑμέτερον
τοιούτου· ἡμεῖς δὲ ἀντὶ παντὸς δώρου τὰς ὁσίας
ὑμῶν εὐχὰς ἐξαυτοῦμεθα, ἃς καὶ ὑμῖν εὐπρεπὲς
παρέχειν, καὶ ἡμῖν ἀναγκαῖον λαμβάνειν. Τί γάρ
τούτου δῶρον τερπνότερον ἢ ὠφελιμώτερον; Ταύτας
οὖν μὴ λήγοιτε διδόντες· καὶ φυλάττοιθε ἡμῖν
ἐβρωμένοι ἐν Κυρίῳ εὐδοκούμενοι τὴν ἀρετὴν, καὶ
ἀεὶ προστιθέντες αὐτῇ, μέχρις ἂν, τῶν σαρκικῶν

ΟΘ'. Ἀδελφοί.

Ἴσως καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων ὑμῖν
τοῖς πνευματικοῖς ἡμῶν τέκνοις ἡ φήμη διεκόμισε
τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς θεϊκῆς εὐμενείας
διωκημένα· πλὴν καὶ τὸ γράμμα ταῦτα εὐαγγελί-
ζεται, ὅτι τῆς θείας ἀγαθότητος τὰς ἡμῶν παρα-
κλησαμένης ἀμαρτίας ἡ Ἐκκλησία τὴν πολλὴν ἐκεί-
νην διέλαθεν ἐπήρειαν, καὶ τέως οἱ ταύτης ἐπιρρα-
σταὶ τῆς βίας ἰσχύος ἀφήρηται, καὶ τῆς τυραν-
νικῆς ἐπιθέσεως, ἡμῶν ἀπολαβόντων θεῖα χάριτι τὴν
ἰδίαν τάξιν, ἣν ὑπῆρχομεν, εἰ καὶ ἀχρεῖοι λαχόντες,
καὶ ἧς ἡ βία ἀπῆλασε χεῖρ· ἀλλὰ τὸ μὲν ἡμέτε-
ρον οὕτως εὐδοκίᾳ Θεοῦ τετέλεσται. Ὑμεῖς δὲ, ἀγα-
πητοὶ καὶ τῶν θείων ἀποστόλων συγκοινωνοὶ τῶν
καμάτων καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀνέσεως, οἱ δραμόντες
τὸν μακάριον δρόμον, ὧν οἱ πόδες ὠραῖοι ὡς εὐαγ-
γελιζομένων εἰρήνην, τὸ οἰκεῖον ἔργον ἐτι σπου-
δαιότερον διαγίναστε, ἐλαύνοντες τὴν σκότος τῆς δυσ-

A perfecta concordia inveniatur. Nihil amplius di-
cendum censeo. Ideo hanc epistolam brevem feci-
mus. Probe enim scimus perfectissimam esse Dei
gratia, tuam mentem, et absque nostris litteris,
omnia scrutantem et examinantem te non minus
quam nosmetipsos ea noscere quæ nobis Ecclesie-
que Dei acciderent ex quo, quamvis inutiles et in-
digni in archiepiscopatus solium ascendimus, et
usque ad præsentem diem ad quam, nescii quibus
Dei iudiciis, doloribus afflictam vitam nostram ex-
tendimus. Bene valentem te servet Dominus noster,
o frater beatissime.

οὐκ οἶδα ποῖοις κρίμασι τοῦ Θεοῦ, ὅμως δ' οὖν ἡ
διαφυλάττοι ὁ Κύριος ἡμῶν, μακαριώτατε ἡμῶν

B

LXXVIII. Monachis.

Ex litteris tuis et ex monacho qui eas nobis attu-
lit cum ea quæ ad vos spectant didicimus, fideles
Dei famuli, debitas illi diximus gratias qui vos
ex vitæ vanitate segregavit, vobisque addidit hujus
vires quibus angelorum vitam eligere possitis, cu-
jus beneficio illius conspecta et gloria digni eva-
suri estis quando præsentia errantesque decipien-
tia dissolventur, et beata sanctorum conversatio
manifestabitur. Vere beati estis, et quicumque ea-
dem, qua vos, sapientia potius est instabilemque
hujus vitæ arenam reliquit, et solum Deum, in
quantum fieri potest, et cum illo unionem quasivit,
etsi densa corporis nubes desiderato Deo uniri
non sinat. Et hoc quidem ad vos attinet: nos vero
pro omni dono pias vestras efflagitamus preces,
quod et præstare vos decet, et necesse est ut nos
accipiamus. Quod enim donum esse potest illo
gratius aut utilius? Has igitur preces offerre ne de-
sinatis. Nobis in Domino bene valet, prosperum
virtutis iter habentes, eique continuo addentes,
donec, solutis carnalibus vinculis, ad cœlestem pa-
radisum ascendatis.

λυθέντων δεσφῶν, ἀναπεῖτε πρὸς τὴν οὐράνιον

LXXIX. Incertis.

Forsitan et ante nostras litteras vobis spiritua-
libus filiis fama attulit quæ de Ecclesia, adjuvante
Dei providentia, acta sint. Hæc tamen epistola
vobis annuntiat Ecclesiam, remittente bonitate
divina nostras culpas, ex his multis injuriis effu-
gisse, atque interea illos qui injuriam faciebant
violenta vi sua et insidiis detrusos esse, nobis
divina gratia proprium ordinem recuperantibus
quem, etsi inutiles, sortiti eramus et unde nos
violenta manus expulerat. Et sic res nostræ Dei
favore peractæ sunt. Vos autem, dilecti et divinatorum
apostolorum laboris ut et quietis participes, qui
felicem cursum transigitis, quorum pedes pulchri,
utpote qui pacem evangelizetis, proprium opus
serventius prosequamini, impietatis tenebras ex
animis quos occupaverunt expellentes, et illis sa-
lutis lumen accendentes, ut, fide per vos roborata,

glorificetur Deus in illis, glorificemini et vos, presentis sæculo et futuro, divina et immortalis gloria.

μὲν ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς, δοξασθεῖητε δὲ καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ δόξῃ.

Vos multis detineri scio, multisque arctari sacram vestram vitam. Ego enim, ut justum est, loci solitudinem reputans, virorum quibuscum vivitis mores, et indolis diversitatem a vestro apocrisiario edoceor. Attamen ea quæ nunc sunt non sunt condignæ ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis; ad quam aspicientes laboremque et angustias secundo loco ponentes, beatificum vestrum opus perficite et omni conatu firmitatem recens compunctis addite, et eis relinquentes qui pro vobis ad securam viam eos doctrina dirigere debent eorumque salutem curare; tempore vos invitante simul ac inspiratione divina, ad nostram humilitatem accurrite, propriis verbis nostram adaugentes gratiam quam ex iis qui ad Christum per baptismum adducuntur possidemus, et Ecclesiæ lætitiæ participantis quam invocatur sibi ipsi sperantibus per se ipsum adhibuit qui est per seipsum Salvator noster et Deus.

τῆς Ἐκκλησίας, ἢ παρακληθεὶς ὑφ' ἑαυτοῦ ὁ ἀλλοτρίων.

LXXX. Incerto.

Litteras tuas, mi filii, accepimus et de castrorum vastatione, antequam inde exires, et te et alios audivimus; et scio te tunc vera dixisse et nunc dicere. Ea igitur scribere supersedens nobis scribe te, Deo adjuvante, rerum vastatarum restitutionem fecisse, omnia quæ priores duces negligentia sua perdididerant, te prudentia tua acquisivisse, et cura tua stabilisse. Ita enim major apparebit virtus tua, et magno nostro imperatori placebis dignamque ab eo mercede frueris. De impiis et atheis hostibus sciens non in populi multitudine esse robur, sed in justitia atque concordia, etiamsi paucos habeas milites, hoc eos doce, fortiter cum illis pugna, et Christo et Salvatore nostro innixi speramus te iis qui in populi magnitudine gloriantur felici successu regnaturum.

τοὺς ὑπὸ σέ, ταῦτα παιδεύων αὐτοὺς, μετ' ἐκείνων καὶ Σωτῆρι ἡμῶν, ὅτι ὑπὲρ τοὺς ἐν πλήθει λαοῦ

LXXXI. Incerto.

Apud homines multa dicuntur, eorumque plurima (o homines ad pejora semper propensos), mendacii hæreditas sunt; nonnulla tamen novit et veritas. Dicunt, optime vir, odium in nos (quod dicere erubesco) te fovere. Quid enim sumus, quamvis nobis datus sit optatus a multis thronus, propter eas rationes quas ille novit, qui ut mihi daretur voluit? Sedenim non nos odio prosequeris, sed immaculatam et puro sanguine ornatam, Filii Dei sponsam. Et ideo quæcunque vertis contra te ipsum vertis, exeat autem et alios ad certamen, ut quidem putas, adversus nos, sed revera contra

Α σεβείας ἐκ τῶν ὑπ' ἐκείνου κατεχομένων ψυχῶν, καὶ ἀνατέλλοντες αὐτοῖς τῆς σωτηρίας τὸ φέγγος· ἵνα, δι' ὑμῶν τῆς πίστεως αὐτόθι κρατυνθείσης, δοξάζηται τῷ παρόντι αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῇ θεῷ καὶ ἀλλοτρίων.

Οἶδα μὲν ὅτι πολλὰ τὰ συνέχοντα ὑμᾶς, καὶ τὴν ἱερὰν ὑμῶν στενοχωροῦντα ζωὴν· αὐτὸς τε ὡς εἰκὸς ἀναλογιζόμενος τοῦ τόπου τὴν ἔρημian, καὶ τῶν ἀνδρῶν οἷς συνδιάγετε τὸν τρόπον, καὶ τοῦ ἤθους τὸ ἀλλότριον καὶ παρὰ τοῦ ὑμῶν ἀποκρισιάρχου τοῦτο αὐτὸ διδαχθεῖς. Ὅμως οὐκ ἄξια τὰ παρὰ τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι ὑμῖν, πρὸς ἣν ἀφορῶντες καὶ τὴν πόνον καὶ τὴν στενοχωρίαν ἐν δευτέρῳ τιθέμενοι, τὸ μακάριον ἔργον ὑμῶν τελειώσατε, καὶ πάσῃ δυνάμει τὸν στριγμὸν τοῖς νεοπαγέσι περιποιήσαθε· καὶ καταλιμπάνοντες αὐτοῖς τοὺς ἀνθ' ὑμῶν μέλλοντας τῇ διδασκαλίᾳ πρὸς τὴν ἀπλανῆ ὁδὸν τούτους καθοδηγήσασθαι, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀντιλαμβάνεσθαι, καίρου καλοῦντος μετὰ τῆς ἀνωθεν συνεπινεύσεως πρὸς τὴν ἡμῶν ἀναδράμετε μετριότητα, οἰκείους τε λόγους αὐξοντες ἡμῶν τὴν χάριν, ἣν ἐπὶ τοῖς προσαγομένοις Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν κεκτήμεθα διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ συνησθησόμενοι ἐπὶ τῇ εὐφροσύνῃ Σωτῆρ ἡμῶν καὶ Θεὸς τοῖς ἐπ' αὐτῷ παρέσχευ

Π'. Ἀδελφῷ.

Τὰ γράμματά σου, τέκνον ἡμῶν, ἐδεξάμεθα, καὶ περὶ τῆς ἔρημώσεως τῶν κάστρων καὶ πρὸ τοῦ ἐξελεῖν σε τῶν ἐνταῦθα τοὺς λόγους ἠκούσαμεν καὶ παρὰ σοῦ, τέκνον ἡμῶν, καὶ παρ' ἐτέρων· καὶ οἶδα ὅτι καὶ τότε ἀληθῆ ἔλεγες, καὶ νῦν ἀληθῆ λέγεις. Καταλιπὼν οὖν ἐκεῖνα γράφειν, ἐκεῖνα, τοῦ Θεοῦ δυναμοῦντός σε, γράφε ἡμῖν, ὅτι τὴν διόρθωσιν ἐποίησω τῶν ἐρημωθέντων, ὅτι ὅσα οἱ πρὸ σοῦ στρατηγήσαντες τῇ ἑαυτῶν ἀπώλειαν ἀμελεία, ταῦτα ἡ σὴ φρόνησις ἀνεκτήτατο, καὶ τῇ σὴ ἐπιμελείᾳ συνεστήσω. Οὕτω γάρ καὶ ἡ ἀρετὴ σου ἐπὶ μᾶλλον διαφανήσεται, καὶ τὴν μέγαν ἡμῶν θεραπεύσεις βραχίλια, καὶ τῆς ἀξίας παρ' αὐτοῦ ἀντιδόσεις ἀπολαύσεις. Περὶ δὲ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀθέων ἐχθρῶν τοῦτο γινώσκων, ὅτι οὐκ ἐν πλήθει λαοῦ ἡ δύναμις, ἀλλ' ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁμοφυλίᾳ, καὶ ὀλίγους ἐχθρῶν ἀγωνίζου προθύμως, καὶ πεποίθαμεν Χριστῷ τῷ Θεῷ καυχωμένους εὐδοκιμήσεις.

IIA'. Ἀδελφῷ.

Λέγεται πολλὰ παρὰ ἀνθρώποις, καὶ τούτων τὰ μὲν πλείω (φεῦ τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρα νεύσεως τῶν ἀνθρώπων!) τοῦ ψεύδους ἐστὶ κληρονομία, ἐστὶ δὲ ἡ γινώσκει καὶ ἡ ἀλήθεια. Λέγεται περὶ σοῦ, ἀγαθὸς καὶ καλὸς ἄνθρωπε, ὡς ἐχθραίνεις, ἀισχύνομαι λέγειν, πρὸς ἡμᾶς. Τί γάρ ἐσμεν, εἰ καὶ τὸν πολὺφθονον ἐγχεχειρίσμεθα θρόνον, δι' ἃς οἶδεν αἰτίας ὅπως εἶπω τοῦτον ἐγχειρισθῆναι κεκρικίως; Ἀλλὰ γὰρ ἐχθραίνεις οὐ πρὸς ἡμᾶς, πρὸς δὲ τὴν ἀχραντον καὶ ἡρμοσμένην ἀῖματι ἀχράντῳ νόμφῃ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τοῦτο στρέφεις μὲν κατὰ σεαυτὸν ἡ στρέφεις, συνιπτάς δὲ καὶ ἄλλους, ὡς μὲν οἶει, τῷ

καθ' ἡμῶν συνασπισμῶ, τῷ δὲ ἀληθεῖ λόγῳ κατὰ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Ἡμεῖς γὰρ καὶ χωρὶς τῆς ὑμετέρας συσκευῆς πάντως ἢ νῦν ἢ μετ' ἄλλογον κεισόμεθα ἐν τάφῳ λυόμενοι, ὅπερ ὑμῖν ἐστὶ διὰ σπουδῆς. Αὐτοὶ δὲ καὶ ἡμῶν ἀποικορμένων πείρῃ μαθήσεσθε τοῦ συνασπισμοῦ τὸ κέρδος. Τοῦτο δὲ φημεν ὑπὸ μάρτυρι Θεῶ, καὶ μὴ ἀπιστήσης· ἀπαραλόγιστος γὰρ ὁ μάρτυς· οὔτε ἀνθρώπῳ ἐντευξόμεθα καθ' ὑμῶν οὔτε Θεῶ· ἐπέπερ οἶδα ὅτι μᾶλλον σιωπώντων ἡμῶν, ἢ ἀπροσωπώληπτος καὶ θεία ἐπόψεται δίκη τὴν ὑμετέραν προαίρεσιν.

ΠΒ'. Τῷ περιφανεστάτῳ, ἡγαπημένῳ, πνευματικῷ τέκνῳ Λανδούλφῳ, ἀνθυπάτῳ, Νικόλαος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ γεγονός εἰς τὸν πατρίκιον καὶ στρατηγὸν Οὐρσολέοντα, καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων σου, τέκνον ἡμῶν, προλαβοῦσα ἡ φήμη ἐγνώρισεν ἡμῖν, καὶ ἐδεξάμεθα λύπην αὐτῆς ἡμῶν τῆς ψυχῆς ἀπτομένην, τὸ μὲν διὰ τὸν θάνατον ἐκείνου τε καὶ τῶν ὁμοίων ἀποθανόντων, τὸ πλεον δὲ ὅτι περὶ σοῦ, τέκνον ἡμῶν, πονηροὶ λόγοι θεοστεφῶν βασιλέων ἡμῶν προσήρχοντο, πᾶσαν τὴν πρόφασιν τῶν κακῶς ἀποθανόντων ἐπὶ σὲ φέροντες, καὶ κατηγοροῦντες ἐκ τῆς ὑψηλῆς καὶ μεγάλης βασιλείας, ἧς καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἀπέλαυσας, καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης, ὅση παρ' αὐτῆς σοι δεδώρηται. Ἐλυπούμεθα οὖν διὰ ταῦτα, τέκνον ἡμῶν, ὡς εἶπον, λύπην οὐ δεχομένην παράκλησιν, μάλιστα ἐννοοῦντες καὶ παραβάσεις ὄρκων οὓς ἐποίησω πρὸς τὸν μακαριώτατον ἡμῶν βασιλέα τὸν κύριον Λέοντα· νῦν δὲ διὰ τῶν σῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐκ τῆς κοινότητος ἀναικεμφθέντων, ἕτερά τινα διδασκόμενοι, καὶ οὐχὶ τοιαῦτα ἀναίσχυντα οἶα προσηγγεῖλεν ἡ φήμη, ὡσπερ τινὰ μικρὰν παραμυθίαν τῶν λυπούμενων ἐσχῆκαμεν· εἰ καὶ μὴ ἐλεύθεροι καὶ οὕτω δικαίως ἀναφαίνεσθε μέμφεως τε καὶ κατακρίσεως. Ἔστω γὰρ ἀληθῆ πάντα ὅσα κατὰ τοῦ ἀποθανόντος πατρικίου καὶ στρατηγοῦ παρ' ὑμῶν ἐγράφη, ἀλλ' οὐκ ἔδει τοῦτον παρ' ὑμῶν τὴν τιμωρίαν δεξασθαι· ἀλλὰ παρὰ τίνος; Παρὰ τῆς κοινῆς δεσποτείας καὶ βασιλείας, παρ' ἧς καὶ σὺ ἐδοξάσθης, καὶ εἰς τὸ στρατηγεῖν τοῦ τόπου ἐκείνου προδέβληται. Ἐπρεπε μετὰ τὰς παρακλήσεις, μετὰ τὰς προαιρέσεις, μετὰ τὰς ἄλλας φιλοφρονήσεις τὰς παρὰ σοῦ πρὸς αὐτὸν γεγενημένας, ἐπεὶ ἀπαράκλητος ἦν καὶ ἀδυσώπητος, καὶ πρὸς μόνην ἐφέρετο τὴν πονηρίαν, ἀνενεγκεῖν τῷ θεοστεφεῖ κράτει τῶν βασιλέων ἡμῶν, καὶ παρ' αὐτῶν ἐξαιτεῖσθαι τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν κακῶν, ἀλλ' οὐχὶ γενέσθαι ὑμᾶς αὐτοὺς φονεῖς μὲν τῶν ἀδελφῶν καὶ συνδούλων, ἐκδικηταὶ δὲ, ὡς λέγετε, τῶν κακῶς γενομένων. Τοῦτο ἦν, τέκνον ἡμῶν, τῆ εὐγενείᾳ σου πρέπον, τῆ φρονήσει, τῆ ὀρθῇ πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῆ πρὸς τὴν βασιλείαν, τοῖς σοῖς ὄρκοις οὓς ἐποίησω πρὸς τὴν σὲ δοξάσασαν βασιλείαν. Νῦν δὲ οὐ μόνον μηδισμῶς πρὸς τὴν σὴν ἐξουσίαν ἀνήκοντα, καὶ ὑπὸ πρὸς τὴν σὴν οὐκ ἐγνώριζεν ἐπικράτειαν.

Ταῦτα, τέκνον ἡμῶν, εἰ ἀληθῶς διαπράξω, οὐκ

A ipsorum salutem. Nos enim, etiam absque vestro apparatu, omnino, sive statim, sive post breve tempus, in sepulcro jacebimus mortui, quod vos optatis. Vos vero, postquam abierimus, vestrae rebellionis lucrum experiemini. Hoc Deo teste affirmamus, neque dubites: est enim non mendax testis. Neque hominem, neque Deum contra vos compellimus, quoniam scio, divinam justitiam, quæ personarum acceptionem non facit, quo magis tacebimus, eo magis vestrum visuram esse studium.

LXXXII. Illustrissimo, dilecto, spiritali filio, Landulpho, proconsuli, Nicolaus, Dei misericordia, Constantinopolitanus archiepiscopus.

B

Quod patricio et duci Ursolenti contigit, etiam ante tuas litteras, fili, notum fecit nobis præpropera fama, et animo inæstiliam concepimus, primo quidem propter ejus et aliorum qui cum illo similiter perierunt mortem, præsertim vero quod de te, fili, malignæ a Deo coronatorum imperatorum voces nos adierint, omnem eorum mortis causam in te conficientes, teque hujus regis majestatis nomine accusantes, cujus beneficiis fructus es, et quæ te tanto honore et gloria circumdedit. Mæsti igitur sumus propterea, illiæ insolabili mæstitia, te juramenta violasse cogitantes quæ Augusto imperatori nostro Leoni præstiteras. Nunc autem cum per tuas litteras et alias e castris missas alia nonnulla neque tam fœda didicimus quam fama prænuntiaverat, parvam aliquam affligentium rerum solationem accepimus: quanquam ne sic quidem exemptus videris a vituperatione aut damnatione. Etsi enim vera sint quæ in mortuum patricium et ducem a te scripta sunt, non tamen oportebat a te ei pœnam infligi. Sed a quo? A communi dominatione et regia potestate, a qua et tu gloria circumdatus es et ille ad loci gubernationem missus est. Post hortationes, post consilia post alia benevolentis signa a te in eum collata, postquam neque hortationes admisit, sed impudens perstitit, et ad meram malitiam processit, decebat rem imperatorum nostrorum potestati deferre; et ab iis ut mala curarent flagitare, non autem temetipsam fratrum et conservorum homicidam, et, ut dicis, malarum actionum ultorem fieri. Hoc erat, fili, quod tuam nobilitatem, tuam sapientiam, tuam erga regiam potestatem bonam fidem et charitatem, hæc denique juramenta decebat, quæ eidem te honore circumdanti (præstiteras). Nunc vero non id tantummodo, imo, ut aiunt, castris vim intulisti quæ tuæ potestatis non erant, atque ea occupasti quæ usque adhuc non erant tuæ dominationi subjecta.

D

τοσοῦτον, ἀλλ', ὡς φασιν, ἐχειρώσω καὶ κάστρα τὰ τὴν σὴν ἐποίησω ἐπικράτειαν, ἃ μέχρι τοῦ παρόντος

Hæc, fili, si vere egeris, quænam inveniri poterit

defensio? Quæ ratio nobiscum stabit ut ostendamus te magnæ et excelsæ regiæ potestati debitam benevolentiam et obedientiam adhuc servare? Nos tamen allatam famam increduli accipientes, et recentibus litteris magis adherentes, coronatos a Deo imperatores cum lacrynis exoravimus, ne suam erga te gratiam deponant, neque credant aliam te idem et benevolentiam ac antea erga regiam potestatem alere; sed ut ante hæc mala tecum egerunt, ita nunc quoque tecum agant ea quæ temere facta sunt, despicientes; Ursoleontem quidem criminis auctorem, te vero contra voluntatem rerum considerando.

ἀφορμὴν μὲν ἀδωχότος τοῦ Οὐρσολέοντος, ὑμῶν δὲ ἴδει πραχθῆναι.

Ideo ut Longobardiæ prætor efficiaris apud imperatores preces adhibuimus, eorumque benevolentia præcedentia peccata remisit, neque omnino munus prætorii officii quod ambibas repulit; sed, ut æquum est, formæ tuæ et sinceræ et per totam vitam erga se submissivis et obsequii signa expectat: quæ satisfactio tibi per honorificum mandatum revelata est, et nos præsentibus litteris eam tibi notam facimus. Jubet porro ante omnia te castra relinquere quæ nullo jure post contumaciam tuam tenere non desiisti; deinde quod altera decreti pars est, ea facere quæ de uxore et de secessu in Peloponneso mandata sunt. Si verò hoc facere non poteris, saltem ex tuis filiis alterum mittas, ut cum filio tuo qui jam hic est conversans regio honore et munere fruatur. Hæc si feceris, ut diximus, quasi non accidissent, quæ acciderunt crimina remittentes, precibus tuis effectum dantes te totius Longobardiæ prætorem declarabunt. Hæc a nobis pro te apud magnos et excelsos imperatores nostros facta sunt et quam in te benevolentiam, ac munificentiam habeant, per hasce litteras discis. Tuum est igitur sive iram eorum tibi attrahere, sive eorum benevolentiam et bonitatem, ut spero et cupio, frui.

Ἔχουσι πέρας, καὶ στρατηγὸν σε τῆς ὅλης Λογγιβαρδίας ἀναδείξουσιν· ἃ μὲν ἐσπουδάσθη παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς μεγάλους καὶ ὑψηλοὺς ἡμῶν βασιλεῖς ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἦν ἔχουσι γνώμην πρὸς τὴν σὴν εἰς εὐεργεσίαν καὶ ἀντιλήψιν, ἰδοὺ διὰ τοῦ γράμματος μανθάνεις. Τὸ λοιπὸν σὸν ἐστὶν ἢ τὴν ὀργὴν αὐτῶν ἐπισπάσασθαι, ἢ τῆς εὐμενείας καὶ ἀγαθότητος, ὅπερ ἐλπίζω καὶ εὐχομαι, ἀπολαύσειν.

LXXXIII. Idrontis episcopo.

Quasquidem de divina et humana restituta in Ecclesia pace gratias agis, bene agis. Quando enim in re tam salutari nemo est, etiamsi non omni populo præsit qui de sacræ congregationis concordia Deo gratias non agat, quomodo non jussum sit nos, si fieri possit, non tantum lingua, sed et omnibus membris, gratias agere, quos, etsi indignos, sacri ministerii circulo præposuit Christus noster et Deus? Sed oportebat cum propria gratiarum actione te et huc omnia ad nos descendere, et communiter cum fratribus tum episcopis gratias agere auctori et arbitrio pacis et primo et magno Pontifici et Deo. Sed et nunc ne omittas facere, neque diutius ad nos transire differas. Hæc quidem de hac re. Quod

οἶδα τίς ἐδρεθῆσεται ἀπολογία, τίς λόγος ἡμῖν συναγωνιεῖται πρὸς τὸ συστήσασθαι, ὅτι σώσεις εἶτι τὴν ὀφειλομένην εὐνοίαν καὶ τὴν ὑποταγὴν πρὸς τὴν μεγάλην καὶ ὑψηλὴν βασιλείαν. Ὅμως ἡμεῖς ἀμφιβόλως διακείμενοι πρὸς τὴν προλαβοῦσαν φήμην, καὶ μᾶλλον τοῖς ἄρτι καταλαβοῦσι γράμμασι προστιθέμενοι, τοὺς θεοστεφεῖς ἡμῶν βασιλεῖς ἐδυσώπησαμεν μὴ ἐκτεῖναι τῆς πρὸς ὑμᾶς διαθέσεως, μηδὲ ἀλλοτρίους νομίζειν τὴν πίστιν καὶ εὐνοίαν διασωζόντων πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἶτι, καθὼς καὶ πρὸ τῶν συμβεβηκότων τούτων κακῶν διέκειντο πρὸς ὑμᾶς, οὕτως ἔχειν περὶ ὑμῶν, παραβλέψαντες τὰ τολμηθέντα, εἴ τι καὶ γέγονεν· ὡς τὴν ἀνθρωπίνως συναρπασθέντων καὶ πραξάντων, ἃ μὴ

Διὰ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ γενέσθαι σε στρατηγὸν Λογγιβαρδίας λόγους ἐποιήσαμεθα πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν, καὶ ἦ γε τούτων εὐμένεια καὶ τὰ γεγονότα παρεῖδε σφάλματα καὶ τὸ κατανεῦσαι πρὸς τὴν στρατηγικὴν ὑμῶν προβολὴν οὐ παντελῶς ἀπηγόρευσε, ἀλλὰ ζητεῖ, ὡς περ ἐστὶν ἀκόλουθον, πληροφορίαν δέξασθαι παρ' ὑμῶν τῆς ἀσφαλοῦς καὶ ἀνοθεύτου πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν ἀγάπης, καὶ μέχρι βίου παντὸς ὑποταγῆς καὶ δουλώσεως. Ἡ δὲ πληροφορία καὶ διὰ τιμίας αὐτῶν κελεύσεως ἐδηλώθη σοι, καὶ ἡμεῖς δὲ τῷ παρόντι γράμματι ταύτην ἐνσημαινόμεθα, πρὸ παντὸς ἄλλου καταλιπεῖν τὰ κάστρα, ἧν μήπω πρότερον ἐξουσιάζων, νῦν ἰδιοποιήσω τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὴν γενομένην ἀταξίαν. Δεύτερον δὲ πάντως καὶ παρέξει τὴν ἐντελῆ πληροφορίαν, ἃ περὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ διαγωγῆς ἐκελεύσθη σοι. Εἰ δὲ τοῦτό σοι μὴ δυνατόν, ἀλλὰ γε καὶ τὸν ἕτερον τῶν υἱῶν σου πρὸς τὰ ἐνταῦθα ἐξαποσταλῆναι, ἵνα μετὰ τοῦ ἐνταῦθα ὄντος παιδὸς σου συνῶν καὶ συνδιαγῶν τῆς βασιλικῆς τιμῆς καὶ ἀντιλήψεως ἀπολαύῃ. Τούτων παρὰ σοῦ γινομένων, ὡς περ ἐφημεν, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν γανόμενα ἅπερ ἐγένετο σφάλματα παρορῶντες οἱ θεοστεφεῖς ἡμῶν βασιλεῖς τῇ σὴ αἰτήσῃ

πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν ἀγάπης, καὶ μέχρι βίου παντὸς ὑποταγῆς καὶ δουλώσεως. Ἡ δὲ πληροφορία καὶ διὰ τιμίας αὐτῶν κελεύσεως ἐδηλώθη σοι, καὶ ἡμεῖς δὲ τῷ παρόντι γράμματι ταύτην ἐνσημαινόμεθα, πρὸ παντὸς ἄλλου καταλιπεῖν τὰ κάστρα, ἧν μήπω πρότερον ἐξουσιάζων, νῦν ἰδιοποιήσω τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὴν γενομένην ἀταξίαν. Δεύτερον δὲ πάντως καὶ παρέξει τὴν ἐντελῆ πληροφορίαν, ἃ περὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ διαγωγῆς ἐκελεύσθη σοι. Εἰ δὲ τοῦτό σοι μὴ δυνατόν, ἀλλὰ γε καὶ τὸν ἕτερον τῶν υἱῶν σου πρὸς τὰ ἐνταῦθα ἐξαποσταλῆναι, ἵνα μετὰ τοῦ ἐνταῦθα ὄντος παιδὸς σου συνῶν καὶ συνδιαγῶν τῆς βασιλικῆς τιμῆς καὶ ἀντιλήψεως ἀπολαύῃ. Τούτων παρὰ σοῦ γινομένων, ὡς περ ἐφημεν, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν γανόμενα ἅπερ ἐγένετο σφάλματα παρορῶντες οἱ θεοστεφεῖς ἡμῶν βασιλεῖς τῇ σὴ αἰτήσῃ

ΠΓ'. Τῷ τοῦ Ἰδροντος.

Ἐπεὶ μὲν περὶ τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης βραβεύσεως εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εὐχαριστεῖς, καλῶς εὐχαριστεῖς. Ὅπου γὰρ ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ σωτηρίῳ πράγματι οὐδεὶς οὐδὲ τοῦ πληρώματος τοῦ λαοῦ καθέστηκεν, ὃς οὐχὶ τὴν εὐχαριστίαν δίδωσιν ἐπὶ τῇ ὁμονοίᾳ τοῦ ἱερατικοῦ πληρώματος τῷ Θεῷ, πῶς οὐκ ἄξιον, εἰ δυνατόν, μὴ μόνον γλώσση, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις μέλεσιν ἡμᾶς ἐκπληροῦν τὴν εὐχαριστίαν, οὐδὲ, εἰ καὶ ἀναξίους, κύκλῳ τοῦ ἁγίου ἑσθιαστηρίου πρέσβησεν ὁ Χριστὸς ἡμῶν καὶ Θεός; Ἄλλ' ἴδει μετὰ τῆς ἰδίας εὐχαριστίας τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν σε, καὶ κοινῶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου καὶ συναρχιερέων εὐχαριστῆσαι τῷ αἰτίῳ καὶ βραβεύτῃ τῆς εἰρήνης τῷ πρώτῳ καὶ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ

καὶ θεῶ· πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο περιτάσεις πονη-
 ρῶν πραγμάτων ἐκώλυσαν, ἀλλ' ἀπὸ γε τοῦ νῦν μὴ
 ἐπιβάλλη ποιῆσαι, μηδ' εἰς ὑπέροισιν τὴν πρὸς τὰ
 ἐνταῦθα δώσεις πηρείαν. Ταῦτα μὲν περὶ τούτου.
 Ἄδὲ περὶ τοῦ πατρικίου Ὑρσολέοντος ἔγραψας,
 ταῦτα κοινῶς ἀνενεχθέντα καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν
 ἐνήχηνται οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ βασιλεῖς ἡμῶν, καὶ
 ἃς ἔδοξεν αὐτοῖς σωτηρίου· καὶ συμφερούσας παρ-
 ἔσχοντο ἀποκρίσεις· πλὴν οὐδὲν κωλύει καὶ ὑμᾶς
 ταῦτα εἰδέναι. Ἀμνηστίαν ἐπηγγέλαντο τῶν τετολ-
 μημένων, εἰ τοῦ λοιποῦ εὖνοι καὶ ὑπήκοοι διαμε-
 νοῦσιν οἱ τὰ πονηρὰ τετολμηκότες. Περὶ δὲ τῶν
 πρὸς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντων, τὴν μὲν σὴν εἰς
 αὐτοὺς προαίρεσιν ἀπεδεξάμεθα, τὴν δ' ἐκείνων
 βραδύτητα καὶ βῆθυσίαν ἐν οἷς ἔδει συντείνειν τὸν
 τοῦ παρόντος, εἰ τις σοὶ δύναμις συναντιλαβέσθαι
 πρόθυμος περὶ ταύτην γενοῦ· τὰ δ' ἄλλα...

ΠΔ'. Τῷ εὐκλεισεστάτῳ, ἡγαπημένῳ, πνευματικῷ
 τέκνῳ Γαίδωνι, βασιλέως πρωτοσπαθαρῶ,
 Νικόλαος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταν-
 τινουπόλεως.

Τῷ γράμματι σου, τέκνον ἡμῶν, ἐντυχόντες, οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις γράμμασιν ὅσα πρὸς ἡμᾶς
 ἐξεπέμφθη παρὰ τῶν οἰκητόρων τῆς αὐτόθι γῆς,
 ἀνεμάθομεν τὰ δυστυχῆ πράγματα, καὶ ὅσα ὁ πονη-
 ρὸς καὶ οἱ ἐκείνῳ συνεργοῦντες ἄνθρωποι κατεργά-
 σαντο. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἤδη πραχθέντων δυστυχῶς
 οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ βασιλεῖς ἡμῶν συγγνώμην
 πᾶρασχόντες τοῖς ὑπουργοῖς τῶν τοιούτων δυστυχη-
 μάτων ἐδήλωσαν διὰ κελεύσεως αὐτῶν οἷα ἐδήλωσαν.
 Δεῖ οὖν καὶ σὲ, τέκνον ἡμῶν, ὡς πιστὸν θεράποντα
 τῆς βασιλείας, ἐκεῖνα καὶ λέγειν καὶ ὑποτίθεσθαι,
 ὅσα πρὸς κατάστασιν καὶ ἀταραξίαν ἔρξῃ, οἷς ἂν
 δύνη προσεντυγχάνειν καὶ λέγειν, καὶ ὅσα πρὸς
 ὑποταγὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ κυριότητος.
 Ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ὑμῶν συμβεβηκό-
 των. Περὶ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οὐκ
 ἔχω πλέον τι γράφειν παρὰ τὰ ἤδη γραφέντα σοι.
 Εἰ οὖν ἐστὶ σοὶ δύναμις τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν
 καὶ κατὰ τὰ γραφέντα σοὶ διοικῆσαι, τοῦτο σπου-
 δαίως ἐπιτέλεσον, εἰδὼς ὅτι τοῦ σοῦ κημάτου καὶ
 τῶν πόνων καὶ τὸν μισθὸν ἀπολήψῃ παρὰ Θεοῦ καὶ
 παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ εἰ τίς ἐστὶ καὶ
 προσεπιχορηγηθήσεται. Τὰ δ' ἄλλα διατηρήσει ὑμᾶς
 αἰεὶ θελημα καὶ ζῶντας καὶ πράττοντας.

ΠΕ'. Πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἄρχον-
 τας, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τοῦ λαοῦ Λογγι-
 θυρίας, Νικόλαος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος.

Τὰ γραφέντα παρ' ὑμῶν, τέκνα μου ποθητά,
 ἐπιμελῶς ἀνέγνωμεν, καὶ τῇ διανοίᾳ ἐπιμελέστερον
 ἀνεσκεψάμεθα, καὶ ἃ μὲν συνέβη περὶ τῶν ἀνθρωπῶν
 ἐκεῖνον οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ βασιλεῖς ἡμῶν τῷ
 ἐκεῖθεν παραπέμφαντες κριτηρίῳ, ἐν ᾧ λαμβάνει
 οὐδὲν οὐχ ὅτι τῶν πραττομένων, ἀλλ' οὐδὰ τῶν εἰς
 ἐνθύμησιν ἵκόντων, ἀφῆκαν ἔξω τῆς ἐτάσεως τῆς
 οἰκείας αὐτῶν ἐπισκέψεως τε καὶ κρίσεως, ὥστε
 τούτου γε ἕνεκεν μηδέ α φόβον οἱ πράξιντες τοῦ τι
 κακὸν παθεῖν παρὰ τῆς βασιλείας ὑφοράσθωσαν.
 Αἴνον τοῦτο πάση σπουδῇ καὶ εὐγνωμοσύνῃ διατη-

A autem de patricio Ursoleonte scripsisti, hæc com-
 munitè afferuntur, et ab aliis accipiunt magni et
 excelsi imperatores nostri, et quas ipsis visum
 est, salutare et oportunas fecerunt responsiones.
 Nihil tamen impedit quin vos hæc sciatis. Admis-
 sorum facinorum oblivionem annuntiavere, si de
 cætero benevoli et obedientes permanent qui illa
 admiservunt. De iis autem qui Romam missi sunt,
 tuum in illos studium accepimus, eorum autem
 lentum et mollem cursum quem velocem esse
 oportebat, non extra vituperationem ponimus.
 Attamen et exinde, si iis potes succurrere, ubi
 commune est auxilium, id sedulo Tacies. Cætera...
 (Adde quæ sunt in clausula sequentis epistolæ.)

δρόμον, οὐκ ἔξω τίθεμεν μέμψεως· πλὴν καὶ ἐπὶ
 αὐτοῖς ὡς κοινωφελουῶς οὔσης τῆς συναντιλήψεως,
 πρόθυμος περὶ ταύτην γενοῦ· τὰ δ' ἄλλα...

B LXXXIV. *Gloriosissimo, dilecto spirituali filio
 Cedoni imperatoris protospathario, Nicolaus,
 Dei misericordia archiepiscopus Constantinopoli-
 tanus.*

Litteras tuas, fili, accepimus, sed et ex aliis quæ
 ad nos missæ sunt ab illa regione res calamitosas
 didicimus et quæcunque malus dæmon et istius con-
 sortes operati sunt. Porro excelsi imperatores no-
 stri, tantorum malorum auctoribus veniam dantes,
 per mandatum ostenderunt qualia ostendere volue-
 runt. Oportet igitur te, mi fili, ut imperatoriæ pote-
 statis fidelem ministrum, illa et dicere et revelare quæ
 ad rerum tranquillitatem pertinent; revelabis igitur
 quæ poteris, quæcunque spectant ad obedientiam
 erga imperatoriam potestatem et dominationem. Et
 hæc quidem de iis quæ apud vos acciderunt. De ec-
 clesiasticis autem rebus nihil habeo quod scribam
 ultra ea quæ a te scripta sunt. Si ergo in tua po-
 testate est Romam descendere, et juxta epistolam
 tuam res tuas componere, hoc diligenter perfice, me-
 mor laboris et ærumnarum mercedem te a Deo et regia
 potestate accepturum, et si qua est a nostra humi-
 litate remuneratio, hanc quoque esse adjiciendam.
 Cæterum servabit vos Deus in favore suo si secun-
 dum ejus voluntatem vivitis et facitis.

παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀνταμοιβῆ, καὶ αὐτῆς
 ὁ Θεὸς εὐαρεστοῦντας αὐτῷ καὶ κατὰ τὸ ἐκείνου

LXXXV. *Antistitibus et sacerdotibus et magistra-
 tibus et cæteræ Longobardorum plebi, Nicolaus,
 Dei misericordia archiepiscopus.*

Quæ a vobis scripta sunt, filii dilectissimi, dili-
 genter legimus, diligentiusque cogitatione revol-
 vimus; quæ vero de illo homine acciderunt magni
 et excelsi imperatores nostri ad hoc tribunal trans-
 mittentes, in quo nihil latet non modo eorum quæ
 facta sunt, sed etiam eorum quæ in cogitationem
 venerunt, hæc omnia extra propriam sui examinis
 et judicii tribunal dimiserunt, ita ut rei nihil ha-
 beant quod hujus causa ab regia potestate timeant.
 Unum hoc omni cura et sollicite observent, ut
 dominationi quam a Deo acceperunt debitum amo-

rem et fidem præstent ; vel potius studeant ut bonis operibus de facto homicidio accusationem repellant ; se eadem fecisse ostendentes, etsi non oportuerit, quod improbitatem odissent ; et malitiam persequerentur. Quod manifestum erit, si excelsorum et magnorum imperatorum nostrorum mandatis aurem docilem præbent et ad se corrigendum parati sint. De electione autem Landulphi proconsulis in exercitus ducem, magni et excelsi imperatores nostri secundum datam sibi a Deo prudentiam deliberarunt suamque proconsuli opinionem denuntiavere, et si mandato sibi misso obedire velit, commune vestri et illius votum perficiatur. Quid amplius oportet scribere ? Quicumque dono sive divino, sive humano judicatus est dignus, se illo dignum ostendit atque ita donante rursus accepit, quem donans dignum jam judicabat cum dono acciperet. Dei autem Christus Deus noster ut imperantes et subditi ea cogitent et faciant quæ ad salutem utilitatemque et ad nostram pacem bonamque vivendi rationem spectent.

Ἐκρινεν ἄξιον τὸν λαμβάνοντα τὰ δωρήματα. Εἶη δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους ἐκείνα διδοὺς καὶ λογιζέσθαι, καὶ αἰτεῖσθαι, καὶ πράττειν ὅσα εἰς σωτηρίαν, ὅσα πρὸς τὸ συμφέρον ἔρῃ καὶ τὴν ὑμῶν εἰρηνικὴν κατάστασιν καὶ εὐζωίαν.

LXXXVI. *Imperatori pro Ecclesiæ œconomō.*

Domine et fili a Deo glorificate, qui te ad imperii fastigium evexit, tuam etiam mentem et tuas cogitationes excelsas fecit ita ut ejus bonitate tibi datum sit quidquid tuam decet regiam potestatem, Et ideo, ut pater, te hortor filium meum et dominum, uti secundum regie bonitatis magnitudinem erga subditos sis dispositus, non autem secundum multoties insipientium insipientiam, tuæ regie potestati ea quæ non oportet dicentium, et pro insipientia sua garrantium. Sufficit hæc admonitio nec pluribus opus est verbis. Ō Economum autem accessivimus, et quæcunque oportebat eum monuimus ; quem arbitror honorandum tuum animum de cætero non contristaturum, ut prius contristavit, ea indecora dicens, atque, ut videbatur, tuam honorabilissimam majestatem probris persequens. Illum dimisimus ; tu illi vultum benevolum ostende, pro tua bonitate viva voce quæ Deus sanctæ tuæ menti inspirabit, dicens, rursusque ei œconomi claviculas committens. Pro quibus Deus sanctus nostras humiles preces audiens ipse tibi precanti semper aures benevolas præbebit, et quidquid voluerit adimplebit.

LXXXVII. — *Incerto.*

Fili noster sancte, non puto sanam tuam intelligentiam ignorare qua natura sim aut qua sim sententia humilis ego tuus pater ad ea quæ humano more tam frequenter occurrunt offendicula, aut me quidquam tale in meo animo recondere, non modo erga filium meum tanquam propria viscera

Ἀρεῖτωςαν, τὸ πρὸς τὴν οἰκείαν καὶ τὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ Θεοῦ δεσποτεῖαν τὴν ὀφειλομένην ἀγάπην καὶ πίστιν διαφυλάττειν ἀμετακίνητον· μᾶλλον δὲ σπουδάσαι διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὴν ἐπὶ τῷ γενομένῳ φόνῳ ἀποτρέψασθαι κατηγορίαν, καὶ δεῖξαι ὅτι κάκεινο ἐπραξάν, εἰ καὶ μὴ ἔδει, ἀλλ' οὖν διὰ τὸ μισοπύνηρον καὶ τὴν ἀποδίωξιν τῆς κακίας. Τοῦτο δὲ φανερόν ἐσται, ἐὰν τοῖς κελευομένοις παρὰ τῶν ὑψηλῶν καὶ μεγάλων ἡμῶν βασιλέων εὐπειθῆ παρέχῃσι τὴν ἀκοήν, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐκπλήρωσιν ἔτοιμοι γίνωνται. Περὶ δὲ τοῦ προχειρισθῆναι στρατηγὸν τὸν ἀνθύπατον Λανδοῦλφον οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ βασιλεῖς ἡμῶν κατὰ τὴν δεδομένην αὐτοῖς ἀνωθεν παρὰ Θεοῦ πρόνοιαν καὶ συνδιεσκέψαντο, καὶ τῷ ἀνθυπάτῳ τὴν οἰκείαν γνώμην ἐδήλωσαν,

καὶ πάντως εἰ βουλήσεται πεισθῆναι τῇ πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένῃ κελεύσει, τὸ κοινὸν αἴτημα ὑμῶν τε κάκεινου εἰς πέρας ἐκθίσεται. Τί δεῖ πλέον γράφειν ; Πᾶς ὁ δωρεὰς ἀξιούμενος, εἴτε θεϊκῆς εἴτε ἀνθρωπίνης, ταύτης ἀξίον ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι, καὶ οὕτως παρὰ τοῦ διδόντος τυγχάνει, ὅν ὁ διδοὺς

καὶ πάντως εἰ βουλήσεται πεισθῆναι τῇ πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένῃ κελεύσει, τὸ κοινὸν αἴτημα ὑμῶν τε κάκεινου εἰς πέρας ἐκθίσεται. Τί δεῖ πλέον γράφειν ; Πᾶς ὁ δωρεὰς ἀξιούμενος, εἴτε θεϊκῆς εἴτε ἀνθρωπίνης, ταύτης ἀξίον ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι, καὶ οὕτως παρὰ τοῦ διδόντος τυγχάνει, ὅν ὁ διδοὺς

ΠΖ'. *Τῷ βασιλεῖ ὑπὲρ τοῦ οἰκονόμου τῆς Ἐκκλησίας.*

Δέσποτα καὶ τέκνον δεδοξασμένα ὑπὸ Θεοῦ, ὁ ἀναγαγὼν σε εἰς τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ὕψωσε καὶ τὸν νοῦν σου καὶ τὰ φρονήματα, ὡς πιστευθῆναι μὲν τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι εἰς ὕψος τὸ ἀρμόζον τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ διὰ τοῦτο ὑπομιμνήσκω, ὡς πατήρ, τὸ δεδοξασμένον μου τέκνον καὶ δεσπότην, ἵνα κατὰ τὸ ὕψος τῆς βασιλικῆς ἀγαθότητος καὶ πρὸς τοὺς ὑποχείριους σου διειρήσῃ, καὶ μὴ κατὰ τὴν ἀφροσύνην τῶν πολλάκις παραφρονούντων καὶ λεγόντων ἃ μὲν οὐ δεῖ λέγειν πρὸς τὴν βασιλείαν σου, ὅμως δὲ νικωμένων παρὰ τῆς ἀφροσύνης καὶ φλυαρούντων. Ἄρκσι αὕτη ἡ ὑπόμνησις, καὶ πλειόνων οὐ δεόμεθα λόγων. Περὶ δὲ τοῦ οἰκονόμου ἡγάγομεν αὐτὸν, καὶ ὅσα ἔδει παρηγέσασμεν, καὶ νομίζω μηκέτι αὐτὸν τὴν σὴν τιμὴν λυπήσειν ψυχὴν, ὡς περ πρότερον ἐλύπει, τὰ μὴ πρέποντα λέγων, καὶ, ὡς ἐδόκει, ἐξονειδίζων τὴν σὴν τιμιωτάτην βασιλείαν. Ἀπεστείλαμεν οὖν αὐτὸν, καὶ δεῖξον αὐτῷ πρόσωπον εὐμενὲς ἄξια ποιῶν τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ οἰκεία γλώττῃ ἃ ὁ Θεὸς ἐμπνεύσει ἐν τῇ ἀγίᾳ σου ψυχῇ λέγων αὐτῷ, καὶ πάλιν ἐγχειρίζων τὰ κλειδιά τοῦ οἰκονόμου. Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ἀνθ' ὧν τῆς ἡμετέρας ταπεινωμένης ἡκουσας δεήσεως, αὐτὸς σοι παρέξει εὐήκοον τὸ ἄγιον αὐτοῦ ὠτίον ἐν πάσῃ δεήσει σου, καὶ πληρωτῆς ὀφθειῆ πάντων σου τῶν θελημάτων.

ΠΖ'. *Ἀδήλω*

Τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, οὐ λογίζομαι ἀγνοεῖν τὴν σὴν ἐμφρονα σύνεσιν, οὔτε τὴν ἐμὴν φύσιν, οὔτε ὅπως ἔχω γνώμης ὁ ταπεινός σου πατήρ πρὸς τὰ πολλάκις ἀνθρωπίνως γινόμενα προσκρούσματα, οὐδ' ὅτι οὐδὲν τῶν τοιούτων ἐν τῇ ἐμῇ ἀποθησαυρίσω ψυχῇ, οὐχ ὅτι πρὸς τέκνον ἐμὸν, καὶ σπλάγγνον οἰκείον,

καὶ μέλος ὡσπερ εἶ σὺ, χάριτι Θεοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ συγκοινωνὸν τῶν παθημάτων, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἕτερόν τινα. Μηδεὶς οὖν ὑποτρέχεται λογισμῶς, τέκνον ἠγαπημένον, τὴν σὴν ψυχὴν, ὡς ἔνεκεν τῶν προλαβόντων ἀτιδέες τι ἐν τῇ ἐμῇ ἀποκείσεται ψυχῇ, οὐδ' ἀποστροφῆ τις καὶ ἐναντίωσις. Μὴ γένοιτο, τέκνον μου, μὴ οὕτως ποτὲ νικήσῃ τις ὑπεναντίως κινούμενος λογισμῶς, ὥστε τοιοῦτον ἐνθύμημα ἐν τῇ σῇ ἐμφυτευθῆναι ψυχῇ. Ἄλλ' ἔψει μᾶλλον πλεόν ἢ πρόσθεν τὴν ἡμετέραν πρὸς σὲ καὶ διάθεσιν, καὶ γνώμην, καὶ στοργὴν ἐξηπλωμένην, καὶ τοσοῦτο πλεόν ὅσον νῦν εἰς μέσον εἰσέρχομαι τῶν ἰσως διὰ τὰς ἐμάς ἀμαρτίας μὴ καθαρῶς μηδὲ γνώμῃ ἀδυστρόφῳ μεθ' ἡμῶν μελλόντων συναναστραφήσεσθαι. Καὶ πάλιν φημί, εἴ τις παρενοχλεῖ λογισμῶς ἔνεκεν τῆς μικρᾶς ταύτης γεγεννημένης διαστάσεως, τοῦτον ὅλην ψυχῇ βίψον ἀφ' ἑαυτοῦ, λαμβάνων πληροφορίαν, ὡς οὐδ' ἴχνο· ὅλως τῶν γεγονότων μεταξὺ ἡμῶν τῇ ἐμῇ ψυχῇ, ἐν Θεῷ φαμεν, ἀποκείσεται.

ΠΙ'. Ἀδελφῷ.

Οἶδαμεν τὴν ἀγαθὴν σου προαίρεσιν, τέκνον ἡμῶν, μὴ δεομένην τῆς ἡμῶν παραινέσεως. Οἱ γὰρ οἴκοθεν ἔχοντες τὸ συμπᾶθος οὐ χηρίζουσιν ἐπὶ τοῦτο τῆς ἐκτὸς παρακλήσεως. Διὰ τοῦτο οἱ τὸ γράμμα ἡμῶν ἐπιφερόμενοι μέχρι τοῦ νῦν τοιοῦτο οὐκ ἐκόμισαν γράμμα περὶ τοῦ μηδὲν ἐπιβαρεῖσθαι αὐτοὺς ἔνεκεν τῆς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνωθεν ἐλαφρυνούσης αὐτοὺς συνεισφορᾶς ἐν τῇ πατριαρχικῇ διοικήσει. Ἐλογιζόμεθα γὰρ ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ ἡμετέρου γράμματος τούτου ἀφήσῃς τοῦ δημοσίου βάρους ἀνέτους· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν (ὡς καὶ ἡ σὴ ἐξεπίσταται σύνεσις) τὰ τε πατριαρχεῖα ἐξ ἀρχῆς διορισθέντα συνεισφέρειν, καὶ ταῖς δημοσίαις ὑπηρεσίαις καταβαρύνεσθαι. Διὰ ταῦτα γράφομέν σοι, τέκνον ἡμῶν, εἰ δυνατὸν ἐᾶσαι πένητας ἀνδρας διὰ τὴν αὐτῶν ἀπορίαν μικρὰν συνεισφέροντας χρεῖαν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μὴ βᾶρος αὐτοῖς ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἐπιθεῖναι, ὃ καὶ τοῖς δημοσίοις πράγμασι λειτουργεῖν αὐτοὺς οὐ συγχωρήσει, καὶ τῆς μικρᾶς προσενέξεως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἀποστερήσειν.

ΠΘ'. Γρηγορίῳ Ἐφέσου.

Ἐπειδὴ τὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἀρχιερεὺς ἡμῶν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς οἰκονομηθῆναι παρέσχεν, ὃν τρόπον τῇ αὐτοῦ ἔδοξεν ἀγαθότητι (τίς γὰρ ἐπὶ νῦν τολμήσει λαβεῖν ὡς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον μὴ γεγονέναι σὺν τῇ ἐκείνου εὐδοκίᾳ;) ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ τὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ συναγωγῆς διωκῆθη, ὀρίζομεν τοὺς μὲν ἀρχαίους λειτουργοὺς τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου προτετάχθαι τῶν παρὰ τῆς σῆς ἀρχιερωσύνης ἐν τῷ νῦν καιρῷ εἰς λειτουργίαν προχειρισμένους· μετ' ἐκείνους δὲ τοὺς παρὰ σοῦ τὴν χειροθεσίαν λαβόντας· ἐσχάτους δὲ εἶναι τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῶν οὐκ οἶδα ποίοις κρίμασι Θεοῦ συγχωρημένων ἐπεισελθεῖν σκανδάλων τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ Κωνσταντίνου καὶ Ἰωάννου χειροθετηθέντας. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ μέρος τοιοῦτον ἔχει τὸν διορισμόν. Ἐτερον δὲ ὀρίζομεν (καὶ τοῦτο μενέτω πάντως ἀπαρᾶπιτον), ὥστε τὸν

et membra, ut in ipse es, et gratia Dei ab initio dolorum meorum participem, sed neque erga alium. Nullo igitur, mi fili, mentem tuam suspicio subeat in mea mente ex præcedentibus non nihil molesti vel aversionem et oppositionem residere. Absit, fili, ut unquam talis cogitatio in tua mente radices agat. Sed majorem quam prius nostram erga te dispositionem et sententiam et effusam dilectionem videbis, eoque magis quod nunc in medium eorum introeo, qui forsitan ob mea peccata neque simpliciter, neque mente sincerâ cogitatione nobiscum debent conversari. Et rursum dico, si qua te impedit suspicio, parvi illius quod accidit, dissidii causa, hanc toto animo longe a te abjice, certam fidem accipiens ne vestigium quidem eorum quæ inter nos acciderunt, in Deo dicimus, nostra in mente permansurum.

LXXXVIII. Incerto.

Scimus, mi fili, tuum bonum animum nostra adhortatione non egere. Qui enim ex se misericordiam habent, non ad hoc aliena invitatione indigent. Ideo qui nostras litteras ferunt, hucusque eas non redidit, deprecantes ut nihil ultra onerentur ipsi qui ab initio et jamdudum per suas in patriarchali administratione contributiones sublevati fuerint. Reputabamus enim te etiam absque nostris litteris eos ab hoc publico onere liberos remissurum esse. Non enim fieri potest (ut tu bene intelligis) et ea quæ patriarchali sedi ab initio sunt definita contribuere, et publicis muneribus insuper onerari. Ideo tibi scribimus, fili, ut, si fieri potest, homines inopes per suam inopiam nonnullam utilitatem Dei Ecclesiæ tribuentes molestare desistas. Neque eis novum onus imponas, quod non iis permittet ut publica obeant munera, Deique Ecclesiam certis privabit facultatibus.

LXXXIX. Gregorio Ephesi episcopo.

Quoniam ea quæ sunt Ecclesiæ, magnus et primus sacerdotum princeps, Dominus et Deus noster Jesus Christus administranda præbuit, eo modo quo ipsius bonitati visum est, (quis enim mente auderet concipere magnum hoc opus cum illius beneplacito non fieri!) Sed quoniam ipsius sacri cœtus res nobis commisse sunt, definimus antiquos ministros sacris altaribus præfici debere ante eos qui nunc maxime a tuo summo sacerdotio ad ministerium designati sunt; deinde eos qui a te manuum impositionem receperunt; ultimos autem esse eos qui eo scandalorum tempore electi, (scandala) nescio quibus Dei judiciis, sub Constantino et Joanne Ecclesiam intrare potuerunt. Quæ quidem pars hanc habet explicationem. Alterum autem definimus, (et hoc certo certius erit) ut is qui a te in locum protopresbyteri et archidiaconi ordinatus

est, et eum qui in locum secundi, ut aiunt, suum ordinem et statum servet nunquam tentes in inferiorem ordinem deducere. Hæc tibi mandamus. Hæc nostra mandata servabis, nobis obediens, etsi peccatori, patri tamen tuo et summo sacerdoti.

γενοῦ φύλαξ τῆς ἡμετέρας ἐντολῆς, ὡς ἐπόμενος, εἰ καὶ ἁμαρτωλῶ, ὁμῶς δ' οὖν πατρὶ σου καὶ ἀρχιερεῖ.

XC. Incertis.

Fratres mei, addam vero, et filii, nisi vobis displicet filios vocari peccatoris quidem, sed tamen patris, quod ne vos quidem negaretis, etsi.... esse apud omnes digni habemur; sed enim filii et fratres... pessimi dæmonis Ecclesiæ schisma, illius providentia qui semper et ab initio separata in unitatem reducit, præsertim quidem per seipsum, cum exinaniverit semetipsum pro omnium unitate, et pati voluerit quæcunque passus est; deinde vero et per eos qui eam humanitatis curam susceperunt, apostolos scilicet eorumque successores, abstulit, ut putamus etsi peccatores, divinæ voluntati congruam inter Dei sacerdotes conjunctionem. Quod schisma si quis non animadvertit, meum non est illum convincere, cum, vel nobis tacentibus, res ad probandum sufficiant. Quæ vero accusationes sive a vobis sive ab aliis in meam humilitatem diriguntur, accusantium conatum non deprecor, quam longissime progrediendi. Etsi divina gratia illud discrimen non reformidemus, attamen, filii et fratres, si ego vobis oneri sum et displiceo, tali onere oneratos liberare paratus sum, et ea quæ ad me spectant juxta vestrum beneplacitum disponere, illi qui vobis placere poterit, ut vestrum caput fiat, concedens, dummodo ad corporis Ecclesiæ integritatem revertamini.

XCi. Dilecto spirituali filio, illustrissimo Coropo.

Scimus, fili, jam ante benevolentissimas tuas litteras rerum difficultatem prohibuisse quominus ad nos tua Excellentia mitteret. Hoc tamen te non lateat, nos etsi nulla a te admonitio facta fuisset, non negligere de tua felicitate et salute in nostris humilibus precibus memoriam facere. Suxæ autem est intelligentiæ humiles preces nostras efficaces reddere illisque facultatem dare omnipotenti Deo appropinquandi. Fortes enim sunt ferventes justorum preces. Si autem justorum oratio indiget vel eorum pro quibus sit auxilio, quanto magis peccatorum oratio, quales nos sumus! Omnino autem, fili, nostris humilibus precibus auxilium a te accedet, qui Deo digne vivis, ut debet quicumque humanæ naturæ est participes imprimis vero ii qui a Deo imperium acceperunt, et, Deo similes, erga sibi subditos connaturales et conservos sunt. Quid igitur dico? Nempe te paterno more neque rigide imperantem subditis ut propriis filiis providentem, justitiam colentem, salutarem sub-

παρὰ σοῦ εἰς τάξιν πρωτοπρεσβυτέρου τεταγμένον καὶ ἀρχιδιακόνου, καὶ δὴ κατ' τὴν τοῦ λεγομένου δευτερεύοντος, συντηρεῖσθαι τάξιν τε καὶ κατάστασιν, καὶ μηδαμῶς αὐτοὺς ἐν ὑποβεβηκυῖα τάξει δοκιμάσαι καταγαγεῖν. Ταῦτά σοι ἐντελλόμεθα, καὶ εἰ καὶ ἁμαρτωλῶ, ὁμῶς δ' οὖν πατρὶ σου καὶ ἀρχιερεῖ.

λ'. Ἀδελφοί.

Ἀδελφοί μου, προσθήσω δὲ καὶ τέκνα, εἰ μὴ λύπην ἢ προσθήκην ποιεῖ τοῦ τέκνα καλεῖσθαι ἁμαρτωλοῦ μὲν, ὁμῶς δ' οὖν πατρὸς, ὡς οὐδ' ἂν αὐτοὶ ἀρνηθεῖτε εἰ καὶ πλ... εἶναι παρὰ πᾶσιν ἀξιοκαθεστήκαμεν. Ἀλλὰ γὰρ τέκνα καὶ ἀδελφοί... πονηροῦ δαίμονος τῆς Ἐκκλησίας διαβρόχῆς, προμηθεῖα τοῦ ἀεὶ καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ διεστῶτα εἰς ἕνωσιν ἄγοντος, μάλιστα μὲν δι' ἑαυτοῦ οἷς ἐκένωσεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πάντων ἐνώσεως καὶ παθεῖν ἠνέσχετο οἷα πέπονθεν. Ἐπειτα δὲ καὶ διὰ τῶν εἰς τὴν ἐκείνου πρόνοιαν τῆς ἀνθρωπίνης εἰσεληλυθότων ἐνώσεως, ἀποστόλων φάμεν καὶ τῶν ἐφεξῆς διαδόχων, ἀπέλιψε τὴν, ὡς γε νομίζομεν, εἰ καὶ ἁμαρτωλοῖ, θεῶ νεύματι πρέπουσαν ἱερεῖσι Θεοῦ σύναψιν· καὶ εἴ τις ταύτην οὐκ ἐν ἀποδοχῇ τίθεται, οὐκ ἔστιν ἐμὸν ἐλέγχειν, τῶν πραγμάτων ἀρκούντων εἰς ἐλεγχον, κἂν ἡμεῖς σιωπήσωμεν. Ἄ δὲ πρὸς τὴν ἐμὴν ταπεινώσιν εἴτε παρ' ὑμῶν, εἴτ' ἐπ' ἄλλων αἰτιώματα βλέπει, οὐ παραιτούμαι τὴν τῶν αἰτιωμένων προαίρεσιν, εἰς ὃ προσελθεῖν ἀγαπῶσιν, κἂν θεῖα χάριτι μὴ δεϊλιώμεν τὴν τῶν αἰτιωμάτων διάλυσιν, ὁμῶς οὖν, τέκνα καὶ ἀδελφοί, εἰ βαρὺς ἐγὼ καὶ ἀπαρίσχω, ἐποιμὸς εἶμι καὶ τοῦ βάρους ἀπαλλάττειν τοὺς βαρυνομένους, καὶ πρὸς τὸ ἀρεστὸν ὑμῖν τὰ κατ' ἑμαυτὸν διατιθέναι, παραχωρῶν τῷ εἰς ἀρέσκειαν ἐσομένῳ τὸ εἶναι ὑμῶν κεφαλὴν, μόνον πρὸς τὴν ἁγιότητα τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιστρέφῃτε σώματος.

λΑ'. Τῷ ἠγαπημένῳ πνευματικῷ τέκνῳ, τῷ ἐνδοξοτάτῳ Κορόπῳ.

Οἶδαμεν, τέκνον ἡμῶν, καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων τῆς σῆς τελειστάτης συνέσεως, ὡς ἡ τῶν πραγμάτων δυσχέρεια τὴν ὑμετέραν ἀπεκώλυε τιμιότητα διαπέμπεσθαι πρὸς ἡμᾶς. Πλήν τοῦτό σε μὴ λανθανέτω, ὅτι, κἂν μὴ πρὸς ἡμᾶς ὄλως τις ἐγένετο παρ' ὑμῶν, οὐκ ἐτίθεμεν ἐν παροράσει τὸ ἐν ταῖς τεταπεινωμέναις ἡμῶν εὐχαῖς μεμνησθαι τῆς ὑμῶν εὐζωίας καὶ σωτηρίας. Τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος οὐ λήξομεν, εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ, ποιούντες. Ἔστι δὲ τῆς σῆς συνέσεως τὴν ταπεινὴν εὐχὴν ἡμῶν ἐνεργῆ ποιῆσαι καὶ ἀβρότητα λαβεῖν τοῦ προσιέναι τῷ πάντων Θεῷ. Ἰσχύει γὰρ δικαίου δέησις ἐνεργουμένη. Εἰ δὲ τῶν δικαίων εὐχὴ χρήζει καὶ τῆς ὑπὲρ ὧν εὐχεται βοηθεία, πόσῳ μᾶλλον ἢ τῶν ἁμαρτωλῶν ὅποιοι τυγχάνομεν ἡμεῖς; Πάντως δὲ, τέκνον ἡμῶν, γενήσεται ἡ παρὰ σοῦ βοήθεια τῇ ἡμῶν τεταπεινωμένῃ εὐχῇ, βιοῦντός σου θεοφιλῶς, ὅπερ ὀφείλει πᾶς μὲν ὁ ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τελῶν, μάλιστα δὲ οἱ παρὰ Θεοῦ λαβόντες τὸ ἀρχεῖν τὰ ἴσα καὶ ἴσῳ τοῖς ὁμο-

φύσει καὶ ὁμοδοῦλοις τοῖς ὑποταξαμένοις ὄντας. Τί οὖν φημι; Ὅτι πατρικῶς ἀρχῶν μᾶλλον οὐχὶ δεσποτικῶς, ὅτι προνοούμενος τῶν ὑπηκόων ὡς τέκνων οἰκείων, ὅτι δικαιοσύνην τιμῶν καὶ σωτηριώδη ποιούμενος πρόνοιαν τῶν ὑπὸ τῆ σὴ προνοία κειμένων, καὶ ἀπλῶς, ἵνα μὴ πλέον λέγω, ὅτι οὕτως ἀρχῶν τῶν ὑποκειμένων, ὡς παρὰ Θεοῦ τὸ ἀρχειν λαβῶν καὶ εἰκονίζων τὴν πάσης ἀρχῆς καὶ κυριότητος ἀρχοντα, τὴν ἡμετέραν ὑπὲρ σοῦ ἐμπροσθεν καταστήσεις εὐχὴν, καὶ οὕτω καθὼς εὐχόμεθα, καὶ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴν διανύσεις ἐνδόξως, καὶ τῆς μελλούσης οὐκ ἀποτεύξης, πρὸς ἣν πᾶς ἄνθρωπος ἔρωτα τῆς κληρονομίας τῶν ἀγαθῶν κεκτημένος καὶ εὐχεται καὶ σπουδάζει καταστῆναι. Εἴη δὲ Θεός ὁ καὶ προαγαγὼν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, καὶ εἰς ἀρχειν ἀφορίζων οἷς οἶδεν ἐκεῖνος, κρίματι τῶν ὁμοδοῦλων, ἐκ πάσης μὲν κακώσεως ὅση ὀρωμένη καὶ ἀόρατος διατηρῶν, πάτη δὲ ἀρετῆ σεμνύων, ὅση τὸν κατὰ Θεὸν ἀρχοντα οἶδεν ἐξωραΐζειν.

ΛΒ'. Ἀδελφ.

Αἰ κριναὶ περιστάσεις κοινὴν ἀπαιτοῦσι καὶ τὴν βοήθειαν· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τὰς κοινὰς συμπτώσεις λαβεῖν ἐπανόρθωσιν, εἰ μὴ πάντες κατὰ τὸ δυνατόν συνεπιλήψονται τῆς διορθώσεως. Διὰ τί ταῦτα λέγομεν; Πάντως καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων οὐκ ἠγνόησαν ἡ σὴ Θεοσέβεια, ὅμως ἀπαγγέλλομεν καὶ ἡμεῖς· ἡ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐκ τῆς βαρβάρου καὶ Βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως γεγεννημένη τῶν πραγμάτων κατάπτωσις πολλῆς ἐπιμελείας δεῖται καὶ σπουδῆς, χεῖρα Θεοῦ ὑπερέχοντος εἰς τὸ τὴν ὀφειλομένην λαβεῖν ἐπανόρθωσιν. Τὴν πολλὴν δὲ αὕτη σπουδὴ πῶς ἂν γένοιτο, ἢ δηλονότι πάντων κατὰ δύναμιν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ δύναμιν τὰ δέοντα συνεισφερόντων; Οὐκοῦν δεήσει τὴν σὴν τελειότητα, πράττουσαν μὲν ἑαυτῇ; ἀξία τῆς φρονήσεως, ἀναγκαῖα δὲ τῇ κοινῇ καταστάσει, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας ποσότητα χρυσοῦ ὅση μὴδὲ τὴν ὑμῶν καινοτομῆ καὶ καταδάρυνη καὶ τῷ κοινῷ προξενῆ τὴν ὠφέλειαν, προθύμῳ παρασχεῖν γνώμη, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ὑπὸ σὲ μοναστηρίων καὶ ἐπισκοπείων τελούντων τὸν ὅμοιον τρόπον καταπράξαι τὴν συνεισφορὰν. Εἰ γὰρ καὶ ἰδίᾳ στενοχωρουμένοις τισὶν ὀφείλομεν χορηγεῖν κατὰ δύναμιν πρὸς τὸ λύσαι τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀπορουμένων, πόσω μᾶλλον ἐν τῇ παγκοίνῳ ταύτῃ στενοχωριᾷ τοῦτο πράττειν ὀφείλομεν; ἐκεῖνο καλῶς εἰδότες, ὅτι, σωζομένης τῆς κοινότητος, πάντως σώζεται καὶ τὸ ἰδίον ἐκάστω, τῶν δὲ κοινῶν παραπολωλότων, τίς ἔτι σωτηρία τοῦ ἰδιάζοντος ἀπολείπεται; Ὡς οὖν ἐφημεν, τέκνον ἡμῶν, καὶ τῆς ὑπὸ σὲ χάριτι Θεοῦ διεπομένης Ἐκκλησίας, καὶ τῶν μοναστηρίων, καὶ τῶν ἐπισκόπων ποσότητα χρυσοῦ συναγαγὼν, ὅσην ἡ σὴ ἐμφρῶν οἰκονομία ὀρεῖ, μήτε ὑμᾶς εἰς ἀφόρητον ἀπάγουσαν στενοχωρίαν, καὶ τῇ κοινῇ βοηθοῦσαν ἀπορίᾳ, εἴτε διὰ σεαυτοῦ ἢ κε φέρων, εἴτε δι' ἀνθρώπου τοῦ σοι πιστοῦ τυγχάνοντος μέχρι τοῦ

Μαρτίου μηνὸς ἐξαπόστειλον.

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXL.

A ditorum providentiam gerentem, utpote qui a Deo imperium acceperis et eum iuniteris qui omni imperio et dominationi præest, nostram pro te efficacem orationem redditurum esse, atque, ita ut precamur, vitam in terra gloriose transacturum, futuram non amissurum, ad quam, quicumque bonorum suffragia habet pervenire cupit et conatur. Deus autem qui nos e nihilo ad existentiam produxit, et ad conservatorum imperium quibus scit judiciis destinavit, ab omni malo visibili et invisibili nos protegat, omni autem virtute ornet quæ secundum Deum imperantem ornare potest.

XCII. — Incerto.

B

Communes calamitates commune quoque exigunt auxilium; non enim aliter est possibile communes casus reparari, nisi omnes pro viribus una reparationi student. Cur hæc dicimus? Certe jam ante nostros sermones tua pietas non ignoravit; attamen annuntiamus. Qui per nostram culpam ex barbara et Bulgarica insurrectione factus est lapsus, multa cura eget et sollicitudine, Deo manum tendente, ut debitam restitutionem accipiat. Illa autem tanta cura quomodo fieri possit, nisi, ut manifestum est, omnes pro viribus, imo et supra vires quæ necessaria sunt una præsent? Oportebit igitur tuam perfectionem, digna sua mente, communi vero calamitati necessaria faciundo, primo quidem de propria Ecclesia tantum auri quantum privatam utilitatem non gravabit, communi vero inserviet, generoso animo præstare; deinde etiam iis, quæ tibi subjecta sunt, monasteriis et domibus simili modo solventibus, sic contributionem perficere. Si enim quibusdam privatis in angustia versantibus pro viribus subvenire debemus, ut indigentium tollantur angustiae, quanto magis in communibus illis angustis? hoc optime scientes fore omnino, ut, communitate salva, salvetur unusquisque; omnibus autem pereuntibus, quæ adhuc privato salus relinquitur? Ut igitur, dicebamus, tibi, et hujus Ecclesiae quæ Dei gratia tibi obedit et monasteriorum et episcoporum summam auri colligens quanta tuæ sapienti œconomiae videbitur, quæ impediēt quominus in extremas angustias feramur, et publicæ inopie opitulabitur. Veni ipse, illud aurum offerens, vel per hominem fidum mitte ante Martium mensem.

D

Modum excedere videmur sic tuæ perfectioni injicientes vincula; sed, cogente necessitate, in Patre et Filio et Spiritu sancto vinculum addimus, hortantes ut eam, sive sacrificium sive contributionem appellare oporteat, ita perficias ut neque minus quam necesse est publicis rebus

optuleris, neque plusquam decet tui ecclesie pondus sustineant. Quod autem scire debet tua perfectio, hoc adjungatur nempe, si mora fiat et summiis sordidi minus quam oportet in communem utilitatem conferatis, tum a rege missi vestram contumaciam perpendentes vel iavitis vobis illam collectionem extorquebunt. Quæ autem vobis ex hac re molestia redundatura sit, non necesse est ut vos doceam; ipse enim ante nostros sermones quod futuram sit apprime nosti.

ὅση τις γενήσεται βαρύτερς ὑμῖν ἐκ ταύτης τῆς καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων τὸ γενησόμενον ἐξεπίσταται.

XCIII. — *Theoctisto Claudiopolcos episcopo.*

Quæ scribimus, fili sancte, et libenter et inviti scribimus; libenter quidem quod is qui has litteras perfert, quacumque transibamus, sive in ecclesia, sive in palatiis, non cessavit nostras aures suis clamoribus percellere, donec nos permoverit ut litteras daremus. Clamat autem se multas ex justitia vires habentem e propriis a te expelli, quod neque credidimus, neque credimus. Nihilominus hæc clamitat, et ubicumque aerem suis vocibus implet, imprimis addens se, facto de his de quibus pascit examine, a diversis regis viris iustitiam suffragium accepisse; quod nos movit ut ad te ultro scriberemus. Inviti autem scribimus quod audivimus Basilium protospatharium in vestram provinciam deputatum, mandatum e palatio ferre istius contra te appellantis causam examinandi. Si igitur tua virtus intelligit, ut sæpe fit, hunc hominem contra justitiæ normam pati quæcumque se pati affirmat, tuum est et tue conscientie neque regia, neque alterius sententia egere, sed tui ipsius fieri iudicem, et æquitati subvenire. Si vero dementia et inhumanus ac sine conscientia sensus hunc hominem ad has contra te criminationes movet, justitiæ auxilio, quantum tibi opitulari potest, istic te protegens, ab omni contra te calumnia virum projice, huc accessitum et eos qui pro litigante pugnare volunt te irreprensibilem et nos ab omni negotio expeditos fac perficias.

στησον συκοφαντίας τὸν ἄνθρωπον, ἢ πρὸς τὰ ἐνταῦθα καταπραττόμενος ἤκειν αὐτόν τε καὶ τοὺς μέλλοντας ὑπὲρ τοῦ ἀντιδικούντος ἀγωνίζεσθαι, τὸ ἀμεμπτον σεαυτῷ καὶ ἡμῖν τὸ ἀνενόχλητον περιποιήσαι.

XCIV. — *Gregorio Ephesi episcopo.*

Quæ quidem, fili sancte, nobis auxiliante sanctissimi Spiritus superna efficacia, et ad tuam laudem et ad summi sacerdotis nostri et Dei gloriam et ad eorum salutem qui a nobis gubernantur et ad animi nostri doloribus oppressi consolationem facta sunt, hæc nos lætitia affecerunt. Et gratias egi Christo meo et Deo, et te perfectissimæ tuæ intelligentiæ causa et hujus quæ tuam decet virtutem sapientis curæ et studii, probavi tibi que optavi quæcumque solet optare pater filio dilectissimo, qui et vice sua patrem non minus diligere existimatur. Quæ autem in hinc epistolæ dicis lætitiæ animæ nostræ mutaverunt, præsertim cum per eas didi-

τὴν βοήθειαν γενέσθαι, μήτε πλίον ἢ προσήκε τὰς συνειπερούσας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τὸ βάρος ὑποστήναι τῆς ζημίας. Ὅπερ δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν εἶδέναι τὴν ὑμῶν τελειότητα, τοῦτο ἐπε προσκέσθω, ὅτιπερ, ἐάν τε ὑστέρησις γίνηται, ἐάν τε σμικρολογούμενοι ἔλαττον τοῦ δέοντος εἰς τὴν κοινὴν ταύτην χρῆσιν συνεισενέγκητε, τότε βασιλικοὶ ἐξαποσταλήσονται ἄνθρωποι, καὶ τὴν ὑμετέρων προαίρεσιν ἀκριβολογούμενοι, καὶ ἀκόντων ὑμῶν τὴν συλλογὴν ταύτην ἐπιτελέσοντες. Καὶ υποθέσεως, οὐκ ἐμὲ χρὴ διδάσκειν: αὐτὸς γὰρ

ΙΓ'. Θεοκτιστῷ Κλαυδίου πόλεως.

Ἄ γράφομεν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τῇ θεοσεβείᾳ σου καὶ ἐκόντες καὶ ἀκόντες γράφομεν, ἐκόντες μὲν ὅτι ὁ κομιζων τὸ γράμμα ἐν πάσῃ προόδῳ ἡμῶν, ὅση ἐν ἐκκλησίᾳ, ὅση ἐν βασιλείαις, οὐ διέλιπεν ἡμῶν κόπτων τὴν ἀκοήν ταῖς βοαῖς αὐτοῦ, εἰς ἃν ἐπεισε δύναι τὸ γράμμα. Αἱ δὲ καταβολήσεις, ὅτι πολλὴν παρὰ τοῦ δικαίου ἔχων τὴν δύναμιν, ἐξελαύνεται παρ' ὑμῶν τῶν ἰδίων· ὅπερ οὔτε ἐπιστεύσαμεν, οὔτε πιστεύομεν. Πλὴν ὁ ἄνθρωπος ταῦτα κράζει, καὶ οὐδ' ἂν ἐμφανεῖς αὐτῷ καταστῶμεν, πληροὶ τὸν ἀέρα τῶν οικείων φωνῶν, μάλιστα προστιθεὶς ὅτι, καὶ γενομένης ἐπισκέψεως περὶ τῆς ἐγκαλεῖ ὑποθέσεως ἐκ διαφόρων βασιλικῶν ἀνθρώπων τὴν δικαιοῦσαν ἔλαβε ψῆφον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκόντας ἡμᾶς ἐκίνησεν εἰς τὸ γράφειν. Ἄκοντες δὲ γράφομεν διὰ τὸ ἀκηκοέναι ὡς Βασίλειος ὁ πρωτοσπαθᾶριος ἐν τῷ καθ' ὑμᾶς θέματι ἐξαποσταλὴς, διάταξιν ἐκ τῶν βασιλείων φέρει τὴν τοῦ ἐγκαλούντος καθ' ὑμῶν ἐγκλήσιν ἐπισκέψασθαι. Εἰ μὲν οὖν συνορᾶ σου ἡ ἀρετὴ, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, παρὰ τὴν τοῦ δικαίου φύσιν πάτχειν τὸν ἄνθρωπον ἃ πάσχειν διατείνεται, σὸν ἐστὶ καὶ τῆς σῆς εὐλογοῦς συνειδήσεως μήτε βασιλικῆς δεηθῆναι κρίσεως μήτε ἄλλου τινός, ἀλλὰ σεαυτοῦ γενέσθαι κριτὴν, καὶ τῷ δικίῳ συστήναι. Εἰ δὲ τὸ ὅλον μανία καὶ γνώμη ἀπάνθρωπος καὶ ἀσυνειδήτος ἐστὶν ἡ κινουῦσα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς καθ' ὑμῶν ἐγκλήσεις, τὴν ἐκ τοῦ δικαίου βοήθειαν, ὅση ἐστὶ βοηθοῦσα ὑμῖν, ἢ αὐτόθι προβαλλόμενος τῆς κατὰ σοῦ ἀποσταθῆ καταπραττόμενος ἤκειν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἐνταῦθα καταπραττόμενος ἤκειν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀμεμπτον σεαυτῷ καὶ ἡμῖν τὸ ἀνενόχλητον περι-

D

ΙΔ'. Γρηγορίῳ Ἐφέσου.

Ἄ μὲν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τῆς ἀνωθεν συνεργίας τοῦ παναγίου Πνεύματος συναντιλαμβανομένης ὑμῖν, ἐπράχθη πρὸς τε ὑμῶν αὐτῶν ἔπαινον καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως ἡμῶν καὶ Θεοῦ δόξαν καὶ σωτηρίαν τῶν ὑφ' ὑμῶν κυβερνωμένων καὶ παραμύθιον τῆς ἡμῶν πολυδύνου ψυχῆς, ταῦτα εἰς εὐφροσύνην διέθηκε. Καὶ ἠύχαριστησα τῷ Χριστῷ μου καὶ Θεῷ καὶ σὲ τῆς τελειοτάτης συνέσεως καὶ πρεπούσης τῇ σῇ ἀρετῇ ἐμφρονος ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς ἀπεδαξάμην καὶ ἠύξάμην, οἷα εἰκὸς εὐξασθαι πατέρα ὑπὲρ τέκνου ποθουμένου, καὶ ἀντιποθεῖν τὸν πατέρα οὐκ ἔλαττον ὑπολαμβανομένου. Τὰ δ' ἐξῆς τοῦ γράμματος ἰλλοίωσε τὴν ἡδονὴν ἡμῶν

τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα ἐν οἷς διεξήρει τῆ τῶν μειζόνων προσλήψει τοὺς εὐτελείς ὑμᾶς καὶ μικροὺς παρὰ φαῦλον ἀπορρίψαι· καὶ καινόν τι πεπόνθαμεν, λύπη καὶ θαύματι συνεχόμενοι. Ἐθαυμάζομεν γὰρ πῶς τοῦτο εἰς νοῦν ἦλθε τῆς ὑμῶν τελειότητος· συνειχόμεθα δὲ τῇ λύπῃ τοιοῦτοι δόξαντες, οἷους ὑπαζωγράφει τὸ γράμμα. Ἀλλ' ὡς ἔοικεν, ἀνθρώπινα ταῦτα, καὶ δεῖ μὴ ἀκριβολογεῖν. Πλήν ἵνα γινῶς, ὅτι ἐπλήγημεν τὴν καρδίαν, ἐγράψαμεν οἷα ἐγράψαμεν.

Τὸ δὲ πεμφθὲν πρὸς σὲ γράμμα, ὃ καὶ τῆς λυπηρᾶς ταύτης ὑποθέσεως γέγονεν ἀφορμή, οὐχ ἀπλῶς οὕτω πρὸς τὴν ὑμῶν δοσιότητα προσετάγη πεμφθῆναι, ἀλλὰ φήμης ἀεὶ καταλαμβανούσης, ὡς ἀλογοῦσαι τῆς ἐν κοινῇ συνόδῳ γεγενημένης ἀσφαλείας οἱ προϊστάμεγοι τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ χειροτονίας ἐπιτελοῦσιν ὃν ἂν αὐτοῖς τρόπον δοκῆ, διωρισάμεθα πρὸς πάντας, ὡς περ ἀνάμνησίν τινα τῶν κοινῶς δεξάντων διὰ τοιοῦτου γενέσθαι τύπου τοῦ γράμματος, οὐ πρόσωπον σὸν ὀνομάσαντες, μὴ γένοιτο, ἀλλ' εἰπόντες πρὸς πάντας τοιαύτην ἐκπεμφθῆναι γραφὴν. Καὶ τοῦτο γέγονεν αἷτιον, ἀλλ' οὐ φαύλη τις ἐνθύμησις, οὐ γνώμης ἀλλοτριώσις, οὐδὲ τῆς ἀρχῆς στοργῆς καὶ τῆς ἡμῶν πρὸς σὲ τέκνον φιλίας ἀθέτησις. Ἀπολογοῦμεθα ταῦτα, καὶ τὴν σὴν ἅμα καὶ τὴν ἐμὴν θεραπεύοντες καρδίαν. Τὰ δ' ἀπὸ τούτου, ἵνα μὴ καὶ πάλιν πρόφασις θλίψεως, γράφομεν· ἔδοξε τοῖς ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καθημένοις συνεισφορὰν ποιήσασθαι ἀπὸ πάσης Ἐκκλησίας, ὅση δυνατὴ γενέσθαι· καὶ βασιλικὸν κατὰ πᾶσαν

A cerimus te majorum rerum presumptione simplices et parvas condiciones propemodum respicisse, quod nos singulari mœstitia affixit. Mirabamur enim quomodo hoc in tuæ perfectionis mentem venerit; tristitia autem implebamur cogitantes de litteris tuis. Sed, ut videtur, humana hæc sunt, neque ea perpendere nos oportet. Attamen ut nos corde afflictos scias, scripsimus quæ scripsimus.

Missæ autem ad te litteræ, hujus deplorandæ rei declarativæ, non simpliciter scriptæ sunt ut ad tuam pietatem mitterentur, sed crescente magis ac magis fama prælatos Ecclesiarum eam negligere quæ in communi synodo facta est, securitatem, et ordinationes, prout ipsis videtur, facere, decrevimus ad omnes memoriale quoddam eorum quæ communiter decreta sunt per has litteras quasi per typum mitti, non personam tuam nominantes, absit, sed dicentes tales litteras ad omnes missas fuisse. Et hæc fuit causa mittendi, non autem vilis quidam pretextus, neque sensus mutatio, aut prioris ab initio dilectionis et nostræ erga te, filii, amicitia cessatio. Hiis nos ipsos justificamus, tuum simul et nostrum animum respicientes. Ea autem quæ secuta sunt scribimus, ne forte dissidii prætextus sint. Visum est enim iis qui communibus rebus præsident ab omni Ecclesia contributionem fieri, quantum fieri potest. Hinc viri publici in omnem provinciam missi sunt. Nos autem cogitantes pro Ecclesia, curavimus ut viri regii non absque episcoporum suffragiis administrarent. Oportet igitur te, filii, res propriæ provinciae examinare, episcopales dico et monasticas, et quod videbis unamquamque ecclesiam contribuere posse, hoc colligere; et per teipsum, aut per hominem ad hocce ministerium fidelem usque ad Martium mensem curare ut collectum aurum ad nos mittatur.

LE. Ρωμανῷ Καίσαρι.

XCV. — Romano Cæsari.

Δέσποτα καὶ τέκνον μου εὐλογημένον· φήμην ἤκουσαμεν (παράσχοι δὲ Θεὸς ψευδῆ ταύτην εἶναι), ὅτι πρὸς τὴν Λάμψακον ἐπέρασαν Βούλγαροι, καὶ ἐποίησαν κακώσεις τινάς. Εἴτε οὖν ψευδὴς ἐστὶν ἡ φήμη, μὴ καταφρονήσωμεν τῶν λεγομένων, ἀλλὰ μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἀσφάλεια γενέσθω εἰς τὸν τρόπον· εἴτε ἀληθὴς ἐστὶ, καὶ ὡς οὕτω πλέον καὶ πλέον γενέσθω πρόνοια τοῦ μὴ συμβῆναι ἄλλο τι τοιοῦτον. Εἰ γὰρ ἐγένετο ἀρχὴ τοιαύτη, καὶ μικρόν τι ἀποθάρσῃσιν τοῦ περᾶν πρὸς τὰ μέρη τῆς Λαμψάκου, πολλῆς μετὰ ταῦτα δεησόμεθα σπουδῆς, ἵνα τὸ πρᾶγμα θεραπεύσωμεν. Νῦν οὖν γενέσθω ἡ πᾶσα φροντίς καὶ ἐπιμέλεια, ἵνα Θεοῦ συνεργοῦντας μὴ ἀρχὴν λάβῃ τὸ τοιοῦτον κακόν, εἴτε δι' ἐντοπίων χεικάνδιων, ἐὰν εἰσὶν, εἴτε μονηρέων ἐντεῦθεν καὶ ὄσο ἀποστελλομένων εἰς παρα-

D Domine et filii benedice, fama audivimus (faxit autem Deus ut sit fama mendax), ad Lampsacum penetravisse Bulgaros, et nonnulla damna fecisse. Quod si mendax est fama, ne quæ dicta sunt negligamus, sed cum Dei auxilio securitas loco huic addatur; sive est vera, major semper fiat cura ne quid simile accidat. Si enim fieret tale initium et paululum Lampsaci regionem invadere auderent, multo labore nobis opus erit ut res turbatas reconstituamus. Agitedum tota mente et cura incumbamus, ne, opitulante Deo, hoc malum initium capiat, sive chelandiis, si forte adsint, sive uniremibus duabus inde ad loci custodiam et salutem missis. Deus sanctus ipse quem admodum te dignitatis sublimitate glorificavit, ita et successus altitudine et rerum publicarum prospere

itate glorificabit celebremque faciet tum in præ-
senti generatione, tum in futura. Scio enim om-
nium tuorum successuum causam fore tuam erga
Deum justitiam; justitia enim gentem extollit; ex
hoc te moneo, ut contrascriptores, et præsertim
senes dignitatibus honorabiliores facias, omnibus
de suarum dignitatum progressu contentis... et eos
incites ut sint ad judicia attentiores, neque perso-
narum rationem habentes. Hoc etiam adjicies:
Postquam persuasum habui vos homines justos
esse, vestras dignitates ampliores feci, ut et vos
virtutem vestram augetis, et non per dignitatem
modo, sed etiam per virtutis augmentum, honora-
biliiores efficiamini.

προστιθείς καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐπειδὴ πλιτροφορίαν ἔλαβον περὶ ὑμῶν, ὡς ἄνθρωποι φιλοδίκαιοι ἔστε, διὰ
τοῦτο προανεβίβασα τὰς ἀξίας ὑμῶν, ἵνα ἐπιπλέον καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν ὑμῶν ἐπαυξήσητε, καὶ μὴ
μόνον διὰ τοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπαυξήσεως τῆς ἀρετῆς ὑμῶν τιμιώτεροι γένησθε.

XCVI. — *Ignatio Nicomediæ episcopo.*

De monasteriis rationem reddi curavimus ac de eo-
rum administratione Monomacho imperaverunt ut
nobis rationem redderet. Quæ autem illius narratio
referet, et ille qui cum monialibus ad te veniet cle-
ricus nuntiabit, et nos quoque tibi scribimus. Dixi
enim quod, si quosdam locos ex permutationibus
acquisierunt monasteria, vel quosdam in illis mi-
nistros insuper acceperunt, ii qui publicam servi-
tatem subierunt digni sunt ut pro illis ministerium
adimpleant. Quod si nulla talis causa sit, absurda
certe monasteriorum servitus est quæ delitam pro-
corum libertate constitutionem impedit. Hoc autem
aidemus: absque tua præsentia nihil amplius ad-
implebitur, neque si potentibus loquamur, neque
si alio modo conemur, exitum noster conatus ha-
bet; eo quod noster regius minister tuis laudi-
bus firmatus, nunc ex contrariis verbis non modo
firmatur, sed talis esse videtur qualem testificatus
es, ac nihil nisi reprehensiones accipimus cum ejus
administrationem obtrectamus. Quando igitur huc
adveneris, tunc ipse ejus laudator, scis quid dictu-
rus sis sive de laudatis, sive de vituperatis ejus
negotiiis. Vale.

XCVII. — *Eidem.*

Quod de domino Theostericto scripsisti, fili san-
cte, nempe a nobis factam esse declarationem datam
a vobis de illo sententiæ, non visum est habere
congruentiam. Non enim convenit nec decet ea quæ
ab aliis iudicata sunt aliorum confirmari declara-
tionibus; sed eam declarationem, sive quod dicitur
decretorium vos oportet facere, qui tractastis ea
quæ ab illo ad vestrum iudicium delata sunt. Et
hoc ita fiat, in vestra declaratione et decreto me-
morate res, postquam secundum nostram procura-
tionem, definite fuerunt, vestro examini et vestræ
sententiæ, subjectas fuisse: factum est hoc et illud,
prout rerum ordo et successio processit.

Ἀ φυλακὴν τοῦ τόπου καὶ σωτηρίαν ὁ θεὸς ὁ ἅγιος
αὐτὸς ὡσπερ τῷ ὕψει τοῦ ἀξιώματος ἐδόξασεν, οὕτω
καὶ τῷ ὕψει τῶν κατορθωμάτων καὶ τῆς εὐδοκίαιας
τῶν κοινῶν πραγμάτων δοξάσει, καὶ ὀνομαστὸν
ποιήσει καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ γενεᾶ, καὶ ἐν τῷ μετὰ
ταύτην ἀνθρώπων γένει. Ἐπειδὴ δὲ πάντων σου
τῶν κατορθωμάτων μετὰ θεὸν τὴν δικαιοσύνην οἶδα
αἰτίαν γενήσεσθαι, δικαιοσύνη γὰρ ἔθνος ἀνυψοῖ,
καὶ τοῦτο ὑπομιμνήσκω ἵνα τοὺς ἀντιγραφεῖς, καὶ
μάλιστα τοὺς γέροντας τιμιώτερος τοῖς ἀξιώμασι
ποιήσης, πάντως ἀρχουμένων αὐτῶν ἐν τῇ προκοπῇ
τῶν ἀξιομάτων, καὶ μὴ προσθήκην βίωτας ἐπιζη-
τούντων, καὶ παραινέσεις αὐτοὺς σπουδαιότερους
γενέσθαι εἰς τὰς κρίσεις, καὶ ἀπροσωπολήπτους.

καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν ὑμῶν ἐπαυξήσητε, καὶ μὴ
μόνον διὰ τοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπαυξήσεως τῆς ἀρετῆς ὑμῶν τιμιώτεροι γένησθε.

XCVI. — *Ignatio Nicomediæ.*

Τὴν περὶ τῶν μοναστηρίων ὑπόμνησιν ἐποίησά-
μεθα, καὶ περὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως τῷ Μονομάχῳ
ἐδήλωσαν ἡμῖν διατάξασθαι ἃ δὲ τούτου ἡ διάταξις
ἔξει, καὶ ὁ σὺν ταῖς μοναζούσαις καταλαβὼν κλη-
ρικὸς, πάντως ἀπαγγελεῖ, καὶ ἡμεῖς δὲ γράφομεν.
Ἐἶπον γὰρ ὡς εἴ τινας τόπους ἐκ τῶν ἀλλαγῶν ἐκτή-
σαντο τὰ μοναστήρια, ἢ τινας τοὺς ὑπουργοῦντας
ἐν αὐταῖς προσελάβοντο, τὴν ἀντ' ἐκείνων ὑπουρ-
γίαν ἀξιοὶ ποιεῖν τυγχάνουσιν οἱ καινοτομήσαντες τὴν
τοῦ δημοσίου δουλείαν. Εἰ δὲ μὴ ἔστιν αἰτία τοιαύτη,
παρὰ λόγους ἡ δουλεία τῶν μοναστηρίων, τὴν ἐφειλο-
μένην σύστασιν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν παρῆσθαι ἐλευθε-
ρίας ἃ δὲ λοιπὰ τοῦ γράμματος, καθὼς καὶ προσ-
γράψαμεν, χωρὶς τῆς ὑμῶν παρουσίας, οὔτε, καὶ
λέγωμεν τοῖς κρατοῦσιν, ἀνυψήσεται τι πλέον, οὔτε
καὶ ἄλλα σπουδάσωμεν, ἢ σπουδὴ τὸ πέρας ἔξει,
διότι ὁ κατὰ καιροὺς βασιλικὸς τοῖς σοῖς ἐπαίνοις
ὀχυρωθεὶς, νῦν ἐκ τῶν ἐναντίων λόγων οὐχ ἀπλῶς
ἀποχυροῦται, ἀλλὰ δοκεῖ τοιοῦτος εἶναι, ἐποῖος
ἐμαρτυρήθη παρ' ὑμῶν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ μέμψεις
δεχόμεθα τὰ ἐκείνου πράγματα διασύροντες. Ὅταν
οὖν τὰ ἐνταῦθα καταλάβῃς, τότε σὺ ὁ ἐπαινέτης οἶ-
δας ὁ ἐρεῖς, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπαινουμένων, καὶ ὑπὲρ
τῶν ψεγομένων αὐτοῦ πραγμάτων. Τὰ δ' ἄλλα
ἔρρωσο.

XCVII. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅ περὶ τοῦ κυροῦ Θεοστηρίκτου ἔγραφας, τέκνον
ἡμῶν ἱερὸν, λέγω δὴ τὸ παρ' ἡμῶν γενέσθαι ση-
μειώσιν τῆς γεγεννημένης ἐπ' αὐτῷ κρίσεως παρ'
ὑμῶν, οὐκ ἔδοξεν ἔχειν ἀκολουθίαν. Οὐδὲ γὰρ προσ-
ῆκον οὐδ' εὐπρεπὲς τὰ παρ' ἑτέρων κρινόμενα
σημειώσασιν ἑτέρων ἐξοχυροῦσθαι ἃ δὲ τὴν ση-
μειώσιν ταύτην, εἴτε καὶ τὸ λεγόμενον κρίσιμον
ὑμᾶς δεῖ ποιῆσαι τοὺς διοικήσαντας τὰ παρ' αὐτοῦ
εἰς τὴν ὑμετέραν κρίσιν ἀχθέντα. Καὶ τοῦτο οὕτως
γενέσθω, δηλονότι μνημονεύσης τῆς σημειώσεως
ὑμῶν ἢ καὶ τοῦ κρίσιμου, ὅτι κατ' ἐπιτροπὴν ἡμε-
τέραν τῶν πραγμάτων ὀρισθέντων τῆς ὑμετέρας
τυχεῖν σκέψεως τε καὶ κρίσεως ἔπραχθη τὸ καὶ
τὸ, καθὼς ἢ τῶν πραγμάτων προέβη τάξις, ἢ τοῖ
των ἀποπεράτωσι.

411. Τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ Ἀ
σὺλλογιζομένῳ.

XCVIII. — Sanctissimo et beatissimo fratri et
collegæ.

Ἵπὲρ μὲν ὧν τοῖς καθ' ἑκάστην ἐνταλαιπωρεῖ
κινδύνοις ἢ ἀγιότης ὑμῶν, εἰ καὶ μὴ τῶν κινδύνων
ἔσμεν κοινωνοί, ἀλλὰ γε τῶν θλίψεων καὶ τῶν σπα-
ρασπόντων ὀδυνῶν τὴν καρδίαν, οὐκ ἔσμεν ἀλλότρι-
οὖν τῆς κοινωνίας, καὶ πάντως οὐκ ἀπιστήσεις. Ἡ γὰρ
ἀγάπη τοῦ πνεύματος τοῦ Πνεύματος τοῦ αὐτῆ δεσμίου
καὶ ἠνωμένου, οἶδε καὶ τοῖς συμβαίνουσι πράγμασι
ἐνοποιεῖν, καὶ κοινὰ τούτων ποιεῖσθαι καὶ τὰ εὐχὰς
καὶ τὰ ὀλγύοντα. Ἔστι μὲν οὖν κοινὸν τὸ ἄλγος
ἡμῶν, καθὼς ἔφημεν. Οἶδε δὲ πολλάκις καὶ μεζονα
ποιεῖν τὴν ὀδύνην τῷ μὴ κοινωνοῦντι μέρει τῶν
παθημάτων ἢ ὄντως εὐκρινῆς ἀγάπη τοῦ Πνεύμα-
τος, διότι ἐν μὲν τῷ κοινωνεῖν τοῖς παθήμασι τοῦ
φιλουμένου νομίζει τι κέρδος ὁ φιλῶν ἔχειν αὐτὸ
τοῦτο τὴ μετασχεῖν τῶν ἰσῶν παθῶν. Ὅταν δὲ μὴ
τοῦτο παρῆ, ὡς περ ζῆμιαν ἡγούμενος τὸ μὴ τὰ ἴσα
παθεῖν, πλεον φέρει τὸ ἄλγος. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς
ὀδύνης τοιαῦτα. Ἐχομεν δὲ καὶ παράκλησιν τὴν
ἀποκειμένην ἐλπίδα, ὧν ἠτοίμασεν ἀγαθῶν τοῖς
ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχουσι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἐνθυ-
μούμενοι γὰρ τὴν ὑπὲρ τῶν ἐπικήρων τούτων πόνων
αἰωνίαν ἐτοιμαζομένην ἀνάπαυσιν τῆ σῆ ἀγιότητι,
μεγάλῃ ἀπολαύομεν παρακλήσεως καὶ χαρᾶς, ἥς
συνέχεται τῶν πειρασμῶν τῷ πυρὶ, καὶ ἀπολαύειν

Eorum periculorum quibus quotidie sanctitas
vestra premitur si minus participes sumus, tamen
pressuræ et lacerantium dolorum non sumus ex-
pertes, quod credere non recusabis. Sanctissimi
enim Spiritus charitas scitens qui hac ipsa chari-
tate ligantur et adunantur, in iis quæ accidunt esse
unanimes et communia facere sua sive læta, sive
tristia. At communis est noster dolor, ut diximus.
Solet autem majorem tristitiam facere ei qui dolo-
rum non est participes vere pura Spiritus sancti
charitas, quod amans in malorum amatæ communi-
tate nonnihil lucri inesse putat. Quando vero id
non adest, tanquam detrimentum existimans non
pati similia, majori dolore afficitur. Hæc de dolo-
ribus. Consolationem vero habemus spem sitam
ante nos bonorum quæ præparavit Christus Deus
noster iis qui pro ipsa patiuntur. Cogitantes enim
tuæ sanctitati pro his caducis æramis æternam
requiem præparatam, magna fruimur consolatione
et letitia; qua scis omnino vestrum sanctum ani-
mum, quantum tentationum igne uratur, frui et
majorem fieri purgatorio afflictionum.

Ἄλλὰ περὶ τούτων τέως, μηδὲν πλεον. Τὰ δὲ τῆς
καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐπέπερ καὶ
ταῦτα εἴπερ τι ἄλλο ἢ δὲ προξενήσειν ὑπολαμβάνω
τὸ ἡσθῆναι τῆ σῆ ἀγιότητι, εὐαγγελιζόμεθα σοι, ὡς
ταῖς ὑμετέροις εὐπροσδέκτοις εὐχαῖς ἀπῆλθεν ἐκ μέ-
σου τὰ πονηρὰ ἐκεῖνα σκάνδαλα τῆς διαστάσεως,
ὅσα ὁ ἀποτρόπαιος γάμος, ὃν εἶθε μὴ ἔγνωμεν ἐν τῇ
τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ εἰσῆγαγε, πάντων ὁμοῦ τῶν
πρώην οἷα τὰ ἀνθρώπινα συναρπασθέντων ὑπὸ τῆς
ἐξουσίας τῆ τούτου παραδοχῆ μετὰ τῆς ἡμῶν με-
τριότητος ἀποκηρυξάντων αὐτὸν καὶ ἀλλότριον ἀπο-
φνημαζόμενον τοῦ ἀνθρώπινου γένους, μάλιστα δὲ τῆς
τῶν Χριστιανῶν πολιτείας. Καὶ λοιπὸν ἔσμεν πάν-
τες μιᾷ ψυχῇ, ἐν πνεύματι καὶ φρονήματι τὸ ἱερὸν
κυκλοῦντες θυσιαστήριον, ἐκείνων μὲν συγγνώμην
ἐξαιτησαμένων, ἡμῶν δὲ ἀνωθεν εὐμενεῖς τεθαλί-
κωτων καὶ τῆ ἐξαιτήσεως τὸ πέρας ἀπονειμάντων καὶ
εὐχαριστούντων τῷ συνάψαντι τὰ διεστῶτα Χριστῷ
τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ τὸ αἷτιον τῆς ἐχθρας καταλελυ-
κότι μεσότοιχον. Ἐγράφη ταῦτα, ἵνα καὶ ἡ ὑμῶν
ἀγιότης ἐπὶ τούτῳ συνηδομένη τὰς χαριστηρίου
ὄναφέρῃ εὐχὰς, δεομένη καὶ εἴη συντηρηθῆναι τὴν
ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἐν εὐσταθείᾳ εἰρηνικῇ,
καὶ πάσης καταγίδος ἀπειράτῳ γαλήνῃ. Ταῦτα μὲν
ἡμῶν, ὡ πατέρων καὶ ἀδελφῶν, ἐγράφη, τιμιώτατε.
Σὺ δὲ ταῖς ὁσίαις ἡμᾶς ὁμείβου εὐχαῖς, ἐβρωμένος
μοι συντηρούμενος ἐν Θεῷ, καὶ τῶν πειρατηρίων,
ἐφ' ὅσον δυνατὸν, ὑπεράνω γινόμενος.

οἶδα πάντως καὶ τὴν ὑμῶν ἱερὴν ψυχὴν, εἰ καὶ
καὶ κρείττω γίνεσθαι τῆς ἐκ τῶν λυπούμενων πυρώ-
σεως.

412. Ἀδελφῷ.

Χαίρομεν οὐκ ἔλαττον ἢ σὺ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, ἐφ'
ὅς ἀπαγγέλλεις τοὺς σοὺς πόλεις καὶ τὸν εὐαγγῆ

Sed hæc hæc hactenus, nec quidquam amplius;
quod autem ad sanctam quæ apud nos est Ecce-
siam attinet, quoniam et hoc lætitiæ, si quid
aliud, tuæ sanctitati præbiturum suspicor, tibi
nuntiamus, tuis bene acceptis precibus de medio
abiisse prava illa discordiæ scandala, quæ hæc de-
testandæ nuptiæ (quas utinam nesciverimus!) in Dei
Ecclesiam introduxerunt, iis omnibus qui nuper,
ut inter homines solet accidere, ad earum accepta-
tionem licentia abrepti fuerant, eas cum nostra
humilitate proscribentibus et ut ab humano ge-
nere, præsertim vero a Christianorum vita alienas
notantibus. Et nunc omnes sumus spiritu et mente
unanimes, sacrum altare circumstantes, illi qui-
dem veniam implorantes, nos vero divinæ cle-
mentiæ confidentes, votorumque adimplerione preci-
bus accepta, gratias agentes Deo nostro qui
separata coadunavit et causam inimiciæ median
dissolvit. Hæc scripta sunt ut et vestra sanctitas
de hac re lætata eucharisticas preces ad Deum di-
rigat, orans ut sancta Dei Ecclesia in pacifici
statu permaneat et in tranquillitate ab omni tempe-
state secunda. Hæc quidem tibi scripsi, o patrum
et fratrum honoratissime. Tu autem piis tuis
precibus nos renumera, nobis in Deo valere non
desinens, et tentationibus, quantum fieri potest,
superior effectus.

XCIX. — Incerto.

Lætiamur non minus quam tu, fili sancte, quod
nobis annuntias tuos coeives sanctumque tuum

clerum summis Dei sacerdotibus et suo proprio Patri decentem venerationem et honorem distribuere. Debes et tu copiosius paterna ostendere viscera salutisque eorum curam, idque eo magis quod ipsi benevolentiam et obedientiam tibi præbent. Hæc autem tibi scribo, non ignorans te sine nostris verbis hoc facere, sed quia secundum nostram conscientiam esse visum est de hoc una tecum disputare. Deus autem et illos amplius ipsorum Patri et principio spiritualis charitatis vinculo coadunare velit, et te uberrimæ erga filios diligentia causa majori amore et honore dignum perficiat. Ne autem tuum ad nos adventum, postquam salutaris festivitatis dies adimpletus erit, in secundo loco ponas.

C. — *Ad metropolitam Nicææ.*

De omnibus quæ secundum tua vota Dei gratia successerunt, fili sancte, in Ecclesia debitas gratias dicimus Deo qui hunc rerum successum fecit. Quæ autem ad vestras aures de his quæ hic peraguntur, pervenerunt, scio, etiam sine tuis litteris, ea vaga esse: et quid revera aliud sunt nisi nugæ populares? Cum enim fieri non possit hic verbum sanum auribus attrahere, quod ipse non ignoras, quid cogitandum est de iis quæ inde usque ad vos pervolant verbis? Scripsimus nuper ut ad nos descendas; et singulis diebus tuum adventum avidè expectabamus; sed, ut videtur, litteræ date sunt homini ad id ministerium non apto; et ideo non ad te pervenerunt, ut a tabellario didicimus. Nunc igitur alteram de iisdem epistolam scribere nos oportet; optamus et nos tuum ad nos adventum; cupiunt et ii qui rerum potestate fruuntur, nobisque ut te ad id invitarem commendaverunt. Quod discens, fili noster, ne differas Nicæam relinquere et ad nos venire. ἔξουσίας τῶν πραγμάτων ἐπειλημμένοι, καὶ προσεῖπον ἡμῖν, ὥστε μετὰ κλητόν σε γενέσθαι. Τοῦτο μα-

CI. — *Nicææ.*

Amici benevoli et obsequiosi, si eodem modo benefactores suos colere velint ii qui beneficia obtinuerunt, diligenter curant eos remunerare. Quæ remuneratio in eo consistit quod se paratos præsentent benefactorum exsequi voluntatem. Sane intelligis, mi fili; ab imperatore, quem coronavit Deus, tibi præstitum est beneficium, cujus magnitudinem, ne nos eam dicamus, non ignorasti. Reliquum igitur tibi est in omnibus paratum videri in quibus illius imperium tuum officium inquirat, ut et beneficiorum dignus vere appareas, et nos pro tali viro intervenire studeamus. Magnus vero et excelsus imperator noster lætatur quod tanto honore dignum te ostendas iis quibus beneficium agnoscis. Agnoscas igitur te ejus mandata adimplentem in honore constitui. Cæterum te benevolentem servet Dominus. Salutationis loco tibi vestimentum nisi. Precibus vestris magnus et a Deo coronatus imperator docilem aurem præbens,

A κληρὸν τὴν πρέπουσαν ἀρχιερεῦσι Θεοῦ καὶ οἰκείῳ πατρὶ ἀπονέμοντας αἰδῶ καὶ τιμῇ. Ὀφειλόμενον δὲ καὶ ἡμῖν ἔστιν ἐπιπλέον τὰ πατρικὰ ἐπιδείκνυσθαι σπλάγγνα, καὶ τὴν πρόνοιαν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσον ἐκείνοι τὸ εὖνον καὶ εὐπεθεῖαν διαδείκνυνται παρεχόμενοι. Γράφω δὲ ταῦτα οὐκ ἀγνοῶν ὅτι καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων τοῦτο ποιεῖς, ἀλλ' ὅτι καθὼς συνειδόμεθα τόδε ἡμῖν ἐφάνη καὶ τὸ κοινῇ περὶ τούτου συνδιασκέπτεσθαι. Ἐἴη δὲ Θεὸς κάκεινους ἐπιπλέον τῷ δεσμῷ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης τῷ Πατρὶ καὶ ἀρχῇ αὐτῶν συνενῶν, καὶ σὲ πλουσιωτάτῃ στοργῇ τῇ πρὸς τὰ τέκνα καὶ ποθεινότερον καὶ τιμιώτερον ἀποτελῶν. Ἡ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἔφικε ἐπεὶ τὰ τῆς σωτηρίου ἑορτῆς ἐκτετέλεστα σοι, μὴ ἐν δευτέρῳ εἴη κειμένη.

B

P'. *Πρὸς τὸν Μητροπολίτην Νικαίας.*

Ἐπεὶ μὲν τῶν ἄλλων ὅσα κατὰ γνώμην τῆ τοῦ Θεοῦ χάριτι ἐπακολουθεῖ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν φέρομεν τῷ ποιουμένῳ Θεῷ τὴν διευθέτησιν τῶν πραγμάτων ἃ δὲ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς ἀφικνεῖται περὶ τῶν ἐνταῦθα, οἶδα καὶ χωρὶς τοῦ δέξασθαι τὸ σὺν γράμμα, ὡς ἀστάθμητα. Καὶ τί ἄλλο, ἢ δημῶδη φλυαρήματα; Ὅπως γὰρ μὴδ' ἐνταῦθα δυνατόν ἐστι λόγον ὑγιῆ ταῖς ἀκοαῖς ἐκλύσαι, ὅπερ οὐδ' αὐτὸς ἀγνοεῖς, τί δεῖ λογιζέσθαι περὶ τῶν ἐντεῦθεν μέχρις ὑμῶν διαπετωμένων ῥημάτων; Ἐξήραψαμεν καὶ πρὸ βραχείου τοῦ καταλαθεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ καθ' ἑκάστην ὡσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν σὴν ἐβλέπομεν παρουσίαν· ἀλλ' ὡς εἶκεν, οὐκ ἐδόθη ἀνθρώπῳ ἐπιτηδεῖω πρὸς τὴν διακονίαν τὸ γράμμα. Διὰ τοῦτο οὐδ' ἀφίχεται πρὸς σὲ καθὼς παρὰ τοῦ κομιστοῦ ἀνεγάρθομεν. Νῦν οὖν δευτέρου γράμματος περὶ τῶν αὐτῶν ἐν χρεῖᾳ κατέστημεν· ζητοῦμεν καὶ ἡμεῖς καθ' ἑαυτοῦς τὴν σὴν ἀφίξιν, ζητοῦσι δὲ καὶ οἱ τῆς ἐξουσίας τῶν πραγμάτων ἐπειλημμένοι, καὶ προσεῖπον ἡμῖν, ὥστε μετὰ κλητόν σε γενέσθαι. Τοῦτο μα-

C

PA'. *Ἀδελφῶ.*

Φίλοι εὐγνώμονες καὶ θεράποντες, ὅταν τὸν αὐτὸν τρόπον τιμῶσιν εὐεργεσίας τυγχάνοντες, σπουδῆν ποιῶνται τοὺς εὐεργέτας ἀμείβεσθαι. Ἡ δὲ ἀντὶ ἀμειψίς ἐν τῷ καθιστάναι αὐτοὺς εἰς ἐκπλήρωσιν ἐτοίμους τῆς τῶν εὐεργετῶν βουλήσεως. Συνορᾶς, τέκνον ἡμῶν, ἢ παρὰ τοῦ θεαστεφοῦς βασιλέως εὐεργεσία παρεσχέθη σοι, τὸ δὲ μέγεθος ταύτης, ἵνα μὴ λέγωμεν ἡμεῖς, πάντως οὐκ ἠγνόησας. Λοιπὸν οὖν σὸν ἔστιν ἐν πᾶσι πρόθυμον ὀφείναι οἷς ἂν ἡ αὐτοῦ βασιλεία τὴν σὴν ὑπηρεσίαν ἐπιζητῆι, ἵνα καὶ τῆς εὐεργεσίας ἀξίος ὄντως ἀναφανῆς, καὶ ἡμεῖς φιλοτιμώμεθα ὑπὲρ ἀνδρός τοιούτου τῆς μεσιτείας πεποιημένοι. Καὶ ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς ἡμῶν χαίρει βασιλεὺς, ἀξίόν σε τιμῆς ὄντα τηλικαύτης, δι' ὧν ἐπιγινώσκει τὸ εὐεργέτημα· ἐπιγινώσκων δὲ εἴης, ὅπερ ἔφη· τὰ τοῦτου ἐπιτάγματα ἐκπληρῶν ἐν τῇ τιμῇ καταστάς. Τὰ δ' ἄλλα ἐβρῶμένον σε διαφυλάξοι ὁ Κύριος. Εὐλογεῖς δὲ χάριν ἀπέστειλά σοι ἱματίον·

τοῖς αἰτήμασιν ὑμῶν ὁ μέγας καὶ θεοστεφής βα-
 σιλεύς εὐήκοον οὖς παρασχών, ἐπέθηκε τὴν τελειω-
 σιν καὶ τὴν τιμὴν, ἣν ὁ τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν πεπι-
 στευμένος, πολὺν εἶπε πόθον λαβεῖν, παρέσχεν αὐτῷ.
 Τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως τοιαῦτα γεγέννηται εἰς
 ὑμᾶς. Ἀναλογίζεσθαι δὲ ἄξιον τὴν ὑμετέραν τελει-
 ότητα τὸ εὐεργέτημα ὅσον, καὶ διὰ τοῦτο τὴν εὐ-
 εργέτην τιμᾶν. Τιμὴ δὲ τοῦ εὐεργέτου τίς ἂν ἄλλη,
 πλὴν τοῦ κατὰ πάντα εὐνοσίαν αὐτῷ διασώζεσθαι
 παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων, καὶ πάντα τρόπον σπουδῆν
 ποιῆσθαι τὰ τῆς ἐκείνου δόξης καὶ φρονεῖν καὶ ἐπι-
 τελεῖν; Πλειόνων οὐ δεόμεθα λόγων· ἀρκεῖ γὰρ ταῦτα
 καὶ τὴν ὑμετέραν τελειότητα, καὶ τοῦ ἀρχεῖν ὑμῶν
 λαχόντος τὴν σύνεσιν, ἐν οἷς προέφημεν καὶ βε-
 βαίους ἀποκαταστῆσαι φίλους, καὶ τὴν ὑμῶν εὐγνω-
 μοσύνην καὶ νῦν καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς ἐμφα-
 νῆ ποιῆσαι, καὶ ὑπόδειγμα πίστεως ἀληθοῦς κατα-
 στῆσαι ὑμᾶς τῆς πρὸς τοὺς εὐεργέτας διαθέσεως;
 τοὺς εὐεργετούμενους.

ΓΒ. Τῷ ὑπερφυστάτῳ, πανευγενεστάτῳ, μεγα-
 λοδόξῳ φίλῳ ἡμῶν ὀδηγῷ τῷ κατὰ θεὸν
 ψήφῳ τοῦ Σαρακηνῶν ἔθνους τὴν ἐπικρά-
 τειαν λαχόντι καὶ κυριότητι.

Ὅσον πάντων τῶν σῶν ὁμοφύλων, ὧ εὐγενεστάτη
 τῶν Σαρακηνῶν κορυφή, παρὰ θεοῦ ἔλαβες τὸ ὑπερ-
 ἔχειν, καὶ ὑπεράνω καθῆσθαι, τοσοῦτον καὶ τῇ
 ἄλλῃ ἀρετῇ πάντων ὀφείλεις τὸ ἐξαιρετόν ἔχειν.
 Καὶ λέγω ταῦτα, οὐχ ὅτι μὴ τοιοῦτόν σε ὑπάρχειν
 ὑπολαμβάνω· διδάσκει γὰρ ἡμᾶς ἡ ἀγαθὴ περὶ σοῦ
 φήμη ἃ γε διδάσκει, καὶ μανθάνομεν ἐκ ταύτης, C
 ὅτι ὡσπερ κατὰ τὴν ἀρχὴν, οὕτω καὶ φρονήσει καὶ
 δικαιοσύνῃ καὶ τῇ ἄλλῃ καλοκαγαθίᾳ τῶν τρόπων
 τῶν σῶν διαφέρει καὶ ὑποχειρίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ
 λόγος ἄτοπος καὶ παράδοξος ταῖς ἡμετέραις ἀκοαῖς
 προσῆλθεν ὡς κατὰ τῶν ὑποκειμένων ὑμῖν Χριστια-
 νῶν εἰς φοβερὰν ὀργὴν ἐξηνέχθη, ἀπ' οὐδεμιᾶς
 ἀληθοῦς αἰτίας, ἀπὸ δὲ ψιλῆς μόνης συκοφαντίας,
 διὰ τοῦτο προσιμαζόμεθα ταῦτα· ἀπήγγελλε γὰρ ὁ
 ἄτοπος ἐκεῖνος λόγος, ὡς τῆς ὑμῶν μεγαλοπρεπείας
 ἀκοὴν δεξαμένης οὐκ οἶδα πόθεν, ἐκ τοῦ διαβόλου
 τοῦ ἀπ' ἀρχῆς τὸ ψεῦδος τεκόντος, ὅτι τῶν Σαρα-
 κηνῶν εὐκτήριον, ὅπερ ἐνταῦθά ἐστι, παρὰ τῆς Ῥω-
 μαϊκῆς καταλέλυται βασιλείας, καὶ ὅτι καὶ Σαρακη-
 νοὶ βίᾳ καὶ ἀκοντες, ἐξαρνοῖ μὲν τῆς ἰδίας καθ-
 ἴστανται· πίστεως, πρὸς δὲ τὸ σέβει μεθίστανται τῶν D
 Χριστιανῶν, καὶ διὰ ταῦτα ἐξηνέχθη παρ' ὑμῶν
 τῶν Χριστιανῶν καταλύεσθαι.

Τοιαύτην ἀρχὴν τῷ γράμματι ἐπιτεθεῖκαμεν. Οὐτε
 γὰρ τὴν ἀρχὴν ἔδει τῇ πονηρᾷ ταύτῃ λογοποιίᾳ καὶ δια-
 βόλῳ τὴν σὴν ἀκοὴν ὑποκλίνας, οὐτε οἷα τὰ ἀνθρώ-
 πινα εἰ καὶ τὴν ἀκοὴν ὑπέσχει, πρόσταγμα τοιοῦτον
 ἐξενεγκεῖν· ἀλλ' ἐπιμελεῖ ἐξετάσει· παραδοῦναι τὸν
 λόγον, καὶ διὰ ταύτης εἴτε ὀρθῶς, εἴτε διεστραμ-
 μένως μαθεῖν, καὶ μὴ πρὸς κατάγνωσιν τοσαύτην
 ῥίψαι τὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας φιλανθρωπίαν
 καὶ ἐπιείκειαν ἐκ τοῦ παρατυχόντος ἀκούσματος·
 ἀλλ' ὅσον μέγας ὢν καὶ ὑψηλὸς τὴν ἀρχὴν περὶ με-
 γάλῃς ἤκουες καὶ ἀρχῆς ὑψηλῆς παράδοξον φήμην,
 τοσοῦτον ἐχρῆν ἀσφαλεστέρως ἔχειν τὰς ἀκοὰς, καὶ

A perfectionem addidit eamque dignitatem ei cui ve-
 strum imperium commissum est, ut valde optare se
 dicebat, præstitit. Hæc quidem erga vos ab impera-
 tore facta sunt. Dignum igitur est vestram perfeccio-
 nem quantum sit beneficium reputare, et propter
 hoc benefactorem honorare. Quid porro aliud est
 benefactoris honos, quam si in omnibus ei bene-
 volentia exhibeatur ab iis qui beneficia acceperunt,
 et omni modo diligentia adhibeatur in ejus gloria
 et cogitanda et perficienda? Pluribus opus non est
 verbis. Hæc enim sufficiunt ut et vestram perfe-
 ctionem et ejus qui in vos imperium sortitus est
 intellectum, in iis quæ ante diximus stabiles ami-
 cos efficiant et vestram bonam mentem et nunc et
 apud futuras generationes illustrem reddant, ac
 vos qui beneficia accepistis fidei erga benefactores
 sinceræ exemplum præsentent.

CII. *Inclyto nobilissimoque genere oriundo, glorio-
 sissimo amico nostro duci, qui, suffragante Deo,
 Saracenorum gentis principatum sortitus est et
 dominationem.*

Quantum super omnes contribulos tuos, o nobi-
 lissime Saracenorum vertex, a Deo accepisti ut
 præemineres et excelsè sederes, tantum cæteris
 virtutibus super omnes excellere debes. Hæc dico
 non quod an talis sis dubitem; novimus enim
 quidquid bona de te fama fert, ab eaque discrimus
 te, ut principatu, sic sapientia, justitia omnique
 probitate morum tuorum subditis tuis superiores
 esse. Sed quia rumor absurdus et incredibilis ad
 aures nostras pervenit, quod scilicet adversus
 Christianos in vestra ditione degentes terribiliter
 succenses absque ulla legitima causa, futili vero
 calumniæ prætextu, propterea tale quid præmit-
 timus. Etenim absurdus iste rumor annuntiavit,
 majestatem tuam, audientem nescio unde, ex dia-
 bolo sane, isto mendacii ab initio parente,
 Saracenorum oratorium hic existens imperatoris
 Romani jussu destructum fuisse, Saracenos per vim
 et invitos adactos ad propriam fidem abnegandam,
 et ad cultum Christianum amplexandum; edictum
 propterea emisisse de templis Christianorum sub
 vestra ditione degentium evertendis.

πρόσταγμα τοὺς ὑπὸ τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν ναοῦ;

Tale initium litteris præmisimus. Neque enim
 primum oportebat te perversæ huic versutiæ ex
 diabolo autem præbere; neque, si, quod humanum
 est, auditionem admitteres, tam immane jussum
 ferre: sed conveniebat te de hoc rumore inquirere,
 et an veri aliquid seu fictitii afferret certiorum
 fieri; nequaquam vero, ex quovis obvio auditu,
 Romani imperii clementiam et aequitatem ita con-
 demnare. Quanto immaniora tu, principatu magnus
 et excelsus, de magno et excelso principatu au-
 diebas, tanto major de auditis quaerenda erat certi-
 tudo, non autem vulgari fama seducendus eras.

Namque, cum multa sint quibus honoratur Romanum genus, hoc unum eximium argumentum est clementiæ et æquitatis eorum. Et hujus rei testis non meus sermo, sed ex quo stabilitatem habuit in terra Romana potentia et quocumque orbis extensa fuit ejus dominatio, omnes homines per universam terram et omnis historia hoc testimonium præbent. Quomodo igitur verisimile erat, quorum philanthropiæ testimonium commune præhibent omnis lingua omnisque historia, quod ipse affirmares utpote sapiens et rerum humanarum experientia præditus tantam decente dignitatem in quam ascendisti, hos tam barbara facinora fuisse operatos? Non oportebat igitur vestram celsitudinem, et in principio et in sapientia, fidei regiam dimittere prædam calumniatricibus linguis, quæ nunquam desunt, quod scilicet Romani tantam admisissent atrocitatem.

Attamen, quoniam hoc evenit, et plenam per inde missos et huc advenientes veritatem exquiris, quesito responsum accipies ab ipsis: quæ enim propriis oculis viderint et quorum veritatem propriis audierint auribus, ea vobis renuntiabunt. Quinimo vestræ tribus et fidei viri cum istis dimissi confessionem præbebunt rerum omnium quæ in hac regia civitate, a tempore captivitatis, evenerunt, quæ sibi obtigerunt quasque ipsi sunt experti. Et fortasse sufficiebat hoc fieri testimonium per os vestrorum contribulium, et vos de falso rumore qui sparsus est per eos edoceri quos nunc misistis: nihilominus scribimus et ipsi, cum simus, quamvis peccatores, quamvis indigni, populi Christiani Patres, et Christi Dei que nostri existamus discipuli, nec unquam ejus veritatem abnegaverimus, absit! neque adeo decidamus ab ejus ductione et providentia.

Audi igitur, vir magne, Saracenorum gentis præses. Qui Romanorum ab initio regnaverunt ita de captivis statuerunt, ut, scientes quod usque ad belli compositionem, contra malitiam hostium pugnandum est, postquam pugnantes manu comprehenderant, eos ut subditos curent, providentiam exerceant ne misera sit ipsis vita, nec alud quid ipsis eveniat triste, præter patriæ, proximorum, amicorum et parentum orbitatem. Itaque habitationes eis tribuunt spatiosas et aeris purissimi fruitionem, et alia quæcunque ad humanam vitam concurrunt, quale videlicet hominibus ejusdem cum vobis generis, et fidei, et ritus, distinctum oratorium. Denique, quod supra dixi, Romanis imperatoribus ab initio visum est ut captivi vestri non pejus in re quacumque haberentur, quam Saraceni in sua patria et regione degentes, nisi in sola a cognatis amotione. His propter philanthropiam ab initio præscriptis, qui in singulas generationes regiam tenere potestatem idem propositum usque nunc servantes permanserunt. Nemo dicere posset, illæsa veritate, aliquam in pejus mutationem

Α μή τοῖς φημιζομένοις ὑπάγεσθαι. Καὶ γὰρ πολλῶν ὑπαρχόντων οἷς τὴ Ῥωμαϊκὸν σεμνύνεται γένος, ἐν τούτῳ ὑπάρχει ἐξαίρετον τὸ τῆς φιλανθρωπίας αὐτῶν καὶ ἐπιεικείας. Καὶ τούτου μάρτυς οὐχ ὁ ἐμὸς λόγος, ἀλλ' ἀπ' οὗ πῆξιν ἔσχεν ἐπὶ γῆς ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐξουσία, καὶ πανταχοῦ γῆς ἐξετάθη ταύτης ἡ ἐπικράτεια, πάντας ἀνθρώποις κατὰ πᾶσαν γῆν, καὶ πᾶσα ἱστορία ταύτην παρέχονται τὴν μαρτυρίαν. Πῶς οὖν εἰκίς ἦν ὧν παρὰ πάσης γλώσσης καὶ πάσης ἱστορίας κοιναὶ τῆς φιλανθρωπίας αἱ μαρτυρίαι, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς φαίης φρόνιμος τυγχάνων, καὶ πείραν πρέπουσαν ἀρχῇ τοσαύτῃ ἐφ' ἣν ἐπιδέθηκας τῶν ἀνθρωπίνων ἔχων πραγμάτων τοιαύτα ἐνεργηθῆναι πράξεις ἀφιλανθρώπους; Οὐκ ἔδει οὖν τὸ ὑμέτερον ὑψηλὸν ἐν τε ἀρχῇ καὶ συνέσει ὣς ἀπονεῖμαι πίστεως χώραν ταῖς διαδόλοις γλώσσαις, αἰτινὲς ποτὲ εἰσιν, ὅτι Ῥωμαῖοι τοσαύτην ἐπέδειξαντο ἀπανθρωπίαν.

Β Πλὴν ἐπεὶ τοῦτο γέγονε, καὶ τὴν διὰ τῶν ἀποσταλέντων αὐτόθεν καὶ πρὸς ἡμᾶς ἡκόντων πληροφρίαν ἐπιζητεῖς, λήψη καὶ παρ' αὐτῶν τὸ ζητούμενον· ἃ γὰρ οἰκείους ὀφθαλμοῖς ἐθεάσαντο, καὶ ὧν τὴν ἀλήθειαν ἔχουσι ταῖς αὐτῶν ἀκοαῖς, ταῦτα προαναγγέλλουσιν ὑμῖν. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἀπεσταλμένοι τῆς ὑμετέρας φυλῆς καὶ πίστεως παρέξονται τὴν ὁμολογίαν, ὧν ἐν τῇ βασιλίῳ ταύτῃ πόλει, ἀπ' οὗ χρόνου τῆς αἰχμαλωσίας ἐγένοντο, ἐτυχόν τε καὶ ἐν πείρᾳ κατέστησαν. Καὶ ἰσως ἔρκει τοῦτο μόνον γενέσθαι τὸ διὰ γλώσσης τῶν ὑμετέρων ὁμοφύλων, καὶ τῶν νῦν παρ' ὑμῶν ἀποσταλέντων λαβεῖν τῆς γενομένης ψευδολογίας τὴν μάθησιν. Πλὴν ἀλλὰ γράφομεν καὶ ἡμεῖς, ἁμαρτωλοὶ μὲν ὄντες, τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ εἰ καὶ ἀνάξιοι Πατέρες ὄντες, καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τυγχάνοντες μαθηταί, καὶ τὴν ἐκείνου ἀλήθειαν οὐδέποτε, μὴ γένοιτο, μηδὲ τοσοῦτον καταληφθεῖημεν τῆς ἐκείνου ἰδηγίας καὶ προνοίας, ἐξαρκούμενοι.

Γ Ἄκουε οὖν, τοῦ Σαρακηνῶν γένους ὁ μέγας καὶ ὑπερκείμενος ἀνθρώπος. Ῥωμαίων οἱ ἐξ ἀρχῆς βασιλεύσαντες, οὕτω τὰ περὶ τῶν αἰχμαλώτων εἰτάξαν, ὡς εἰδότες ὅτι μέχρι μὲν τῆς τοῦ πολέμου συστάσεως δεῖ πρὸς χάκισιν τῶν πολεμίων ἀγωνίζεσθαι, ἐπειδὴν δὲ λάθωσιν ὑπὸ χεῖρα τοῦ πολεμοῦντος, ὡς ὑπεξουσίῳ κηδεσθαι, καὶ πρόνοιαν ἐπιδεικνύσθαι τῆς αὐτῶν ἀταλαιπώρου ζωῆς, καὶ ὥστε μηδὲν αὐτοῖς λυπηρὸν ἕτερον ἐπιτρέχειν, ἢ μόνην τὴν ἀποστέρησιν τῆς πατρίδος καὶ τῶν οἰκείων καὶ φίλων, καὶ συγγενῶν. Διὰ τοῦτο καὶ οἰκήσεις ἀπένευμαν ἀστενοχωρήτους, καὶ ἀέρος καθαρωτάτου ἀπόλαυσιν, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν συντελεῖ, οἷα τοῖς ὁμογενέσι καὶ ὁμοπίστοις, καὶ τοῖς τῆς ὑμετέρας θρησκείας ἀφωρισμένον εὐκτήριον. Καὶ ἀπλῶς ὑπερπροφθάσας εἶπον, ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ἔδοξε τοῖς ἐξ ἀρχῆς βασιλεύσει τῶν Ῥωμαίων ὑστερεῖσθαι τοὺς ὑμετέρους αἰχμαλώτους, τῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ πατρίδι καὶ χώρᾳ διαγόντων Σαρακηνῶν, ἢ μόνον τῇ ἀποξενώσει τῶν οἰκείων συγγενῶν. Ταῦτα τῆς φιλανθρωπίας οὕτως ἀπ' ἀρχῆς διατεταγμένης, οἱ καὶ ἐκαστὴν γενεὴν

τὸ τῆς βασιλείας διαδεχόμενοι κράτος, ἔμειναν A τὴν αὐτὴν προαίρεσιν μέχρι καὶ σήμερον διασώζοντες. Καὶ οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν τιμῶν, ὡς παραλλαγὴ τις ἐπὶ τὸ χειρὸν, ἢ τῆς οἰκίσεως, ἢ τῆς ἀλλοτρίας διαγωγῆς τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀπονενεμημένης τοῖς τῶν Σαρακηνῶν γέγονεν αἰχμαλώτοις. Καίτοι γε τῶν παρ' ἡμῖν αἰχμαλώτων Χριστιανῶν, ὡς ἔστι παρὰ πάντων ἀκούειν, ἐν τοιαύτῃ στενοχωρίᾳ κειμένων, καὶ τοιαύτην ἀθλίαν ζωὴν ἐκμετρούντων, ὡς πολὺ κρείττονα εἶναι καὶ ποθεινότερον αὐτοῖς μᾶλλον τὸν θάνατον, ἢ τὴν ζωὴν ἐναρθρομεῖσθαι.

Σκέψαι δὲ καὶ τοῦτο· διὰ τί ἔμειλλον οἱ σήμερον λαχόντες βασιλεύειν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γένους τοιαῦτα χαλεπὰ εἰς τοὺς ὁμοφύλους ὑμῶν διαπράξασθαι οἷα ἢ πονηρὰ λογοποιῶσαι ὑμετέρας ἀνήγγειλεν ἀκοαῖς; Οὐ γὰρ ἂν εἴποιτε, ὅτι τῶν πρώτων βεβασιλευκότων ἀπολείπονται τῆς φιλάνθρωπίας. Πῶς B γὰρ ὁ τοιοῦτος λόγος, κἄν τις προαιρεθείη τοῦτον ἐξεργασθῆναι, χώραν εὐρήσει πίστιως; Εἰ μὲν γὰρ βάσανοι τινες νῦν ἐκαινοτομήθησαν, ἢ θανάτου τρόπος ἐπὶ τοῖς ὑμέτεροις αἰχμαλώτοις, λεγέτω τις παρελθὼν ἐξ ὑμῶν, καὶ τότε καὶ ταύτην προφερέτω τὴν κατηγορίαν· καίτοι γε ὑμῶν πολλακίς θανάτους βιαίους καὶ ξένους τῆς ἀνθρωπίνης ἐπινοίας τοῖς τῶν Χριστιανῶν αἰχμαλώτοις ἐπαγόντων. Ὅποτε γὰρ ἀντὶ τοῦ ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτεμεῖν ὡς πρόσβατα σφάζειν οὐκ ἔλιγγιάτε, οὐδ' αὐτὴν εὐλαβεῖσθε τὴν κοινὴν φύσιν· ὅποτε κρεμαννύντες ἐπὶ ξύλου τόξοις καὶ λίθοις βιάωσι τὸν ἀνθρώπον τοῦ ζῆν ἀπελαύοντα (1), τί ἂν τις εἴποι; Ἄλλ' ὅμως καὶ ταῦτα πραττόντων ὑμῶν, τὸ φιλάνθρωπον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γένους οὐ μιμεῖται τὴν βιαιότητα, ἀλλ' C ὅποτε δεήσει τινὰ τῶν Σαρακηνῶν τῆς ζωῆς ἀποστερηθῆναι, ἀπλῶς τρόπῳ καὶ βίᾳ καὶ χαλεπότητος ἀπεστερημένης, μόνῃ τῇ ἀποτομῇ τῆς κεφαλῆς τὸν ἀνθρώπον ὑπεξάγουσι τῆς ζωῆς. Πῶς οὖν τοὺς οὕτως ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπισκευῆς ὄντας καὶ φιλάνθρωπους ἐπρεπεῖν ὑπολαμβάνειν νῦν βίαν τοσαύτην ἐπαγαγεῖν Σαρακηνοῖς, ὅσῃν οἱ λογοποιήσαντες εἰς πρόσταγμα τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας ἀνάξιον τὴν σὴν προήγαγον ἡμερότητα; Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν, ἵνα μηδὲν εἴπω περὶ αὐτῶν ἐπαχθέστερον, δοκοῦσι τοιαῦτα ταῖς σαῖς ὑποβαλεῖν ἀκοαῖς δυσμενεῖς τῇ πρὸς τοὺς Χριστιανούς, καὶ αἰτοῦντες τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιτεῖναι κάκωσιν, καὶ μίσει τῷ πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν, ὅσον οὔτε τῷ βίῳ παρῶν, D οὔτε πρὸς τὴν οἰκείαν δόξαν ἀναδραμῶν, ἀμυναν κατὰ τινος ἐπεδείξατο τῶν ἐπανισταμένων αὐτῶν, τάξας ἐκείνην τὴν φοδεράν ἡμέραν, ἐν ἣ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἄλλὰ περὶ μὲν τῶν πειρασθέντων τὴν ὑμετέραν ἐπιείκειαν εἰς ὄργην ἀνακαῦσαι τὴν κατὰ Χριστιανῶν, ἱκανὰ τὰ εἰρημμένα.

Ἡμεῖς δὲ ὡς ἂν εἰ παρόντες ἐτύχομεν, καὶ οἰκείᾳ γλώσσει προσεφθεγγόμεθα, ταῦτα διὰ τοῦ παρόντος προσομιλοῦμέν σοι γράμματος. Οὐκ ἔστιν, ὡ τῶν Σαρακηνῶν γένους ὁ παρὰ Θεοῦ τὴν ἐξουσίαν ἐνχεχερισμένος, ἀλλ' ἄλλοις τὸ νῦν εἰς ὑμᾶς δια-

seu habitationis seu instituti vitæ ab initio tributi fuisse Saracenorum captivis factam : et tamen captivi apud vos Christiani, ut audire est ab omnibus, in tantis angustiis et tam misere vivunt, ut multo potior sit ipsis mors et desiderabilior, quam inter vivos numerari.

Observa autem et istud. Quare qui hodie Romane gentis regnum sortiti sunt tam dure in vestros contribules egissent, quam vestris improba versutia nuntiavit auribus? Namque non diceretis eos ab illorum philanthropia qui prius regnarunt deficere : quomodo enim talis sermo, si quis illum auderet proferre, fidem inveniret? Nam si tormenta quædam præsentis tempore innovata sunt aut mortis genus erga vestros captivos, dicat aliquis transiens ex vobis, et tunc illam proferto accusationem : et vos tamen sæpe mortes violentas et a sensu humano alienas Christianorum captivis inducitis : quoties enim, non gladio caput absidentes, eos ut canes jugulatis, non vertigine laboratis, neque præ metu reveremini communem naturam ; quoties, arbori suspendentes, sagittis et lapidibus violenter hominem e vita expellitis, quid diceret aliquis? At quamvis talia patretis, philanthropia Romane gentis crudelitatem hanc non imitatur, sed quando necesse erit ex Saracenis quemdam morte multari, simplici modo, amota violentia et crudelitate, sola capitis abscissione homo ille e vita ad mortem transit. Quomodo igitur de his qui huc usque elementes et humanos se præstiterant decebat suspicionem admittere quasi tantam in Saracenos exercuissent violentiam, quantam calumniatores in edictum vestra potestate indignum tuam mansuetudinem ad inducendum provocarunt? At illi quidem, ne quid molestius de eis dicam, videntur talia tuis subjicere auribus ob suam adversus Christianos malevolentiam, et ob odium in Christum et Deum nostrum, quatenus neque in terra vivens, neque cum ad propriam gloriam reversus esset, ultionem excepit contra quemquam eorum qui ipsi insurrexerant, addixit autem tremiscendam diem illam in qua reddet unicuique secundum opera ejus. At hæc de iis qui tentaverunt vestram mansuetudinem in iram accendere contra Christianos, dicta sufficient.

Nos autem quasi præsentem essemus et propria lingua alloqueremur, hæc tibi per præsens scriptum communicamus. Non est verum, o qui Saracenorum gentis a Deo accepisti dominationem, illud ad vos perlatum nuntium ab hominibus, quicumque

(1) Si enim hunc Turcarum morem tradit adhuc sua ætate vigentem A. Gratianus apud nos T. VIII,

p. 201, nempe eos ligno suspensos seu aduxos sagittis conficiendi.

sunt, qui id effinxerunt, neque Deum timentes corda scrutantem, pro cuius oculis abscondita omni tegumento nudata adsunt, neque rationalem reverentes nobilitatem, neque veritatem, quæ magnam virtuti apud Deum et homines affert dignitatem, propositum sumentes, neque tuas aures, quibus nihil tam charum quam pura veritas (quid enim viro principi charius esset veritate, et præsertim principi tantæ gentis Saracenorum?), inquinare metuentes; sed simul contra omnia quæ memoravi processerunt, honorabilius habentes mendacium et calumniam in eos qui nullius omnino talis facti sibi conscius sunt; et talia falso dicere ausi sunt, quæ exemplo ut mendaciæ redarguenda erant.

οὐδὲν ὄλωσ' τοιοῦτον ἑαυτοῖς συνειδῶτων· καὶ ἐθάρρησαν τοιαῦτα πλαστολογεῖν, ἃ ἔμαλλον ἐκ τοῦ παρ-
αυτίκα ὧ; ἔστι ψευδῆ ἀπελέγχεσθαι.

Nihil igitur ab iis dictorum verum, neque factum est; sed prorsus inexistens et in mendacii regionem rejicienda. Neque enim oratorium vestræ religionis, aut nunc, aut antea, diversionem subit, neque prohibiti sunt illud invisere Saraceni hic degentes; imo tantæ curæ est quantum foret si in vesira ditione staret et oratorium et illud curare cupientes. Verum nullus ad negandam suam fidem coactus est Saracenus regio jussu, aut violentia magnatum et principum, quicumque regibus appropinquant et illorum familiaritate gaudent, et eorum eloquia audiunt, et visu vultus eorum fruuntur. Si quidam autem infimorum et ignobilium regibusque ignotorum, prudentia vacui, consiliorum imperii exsortes, hoc facere præsumpserunt, non mihi circa hæc fuso dicendum. Attamen oportet auctores facti hujus manifestari, et si regia potestas negotium hoc negligere neque juxta æquum necessei statueret, tunc forte vobis liceret et incusare et forsasse in eos sub manu vestra positos iram vertere: quamquam non solum hoc non audeat ratio justæ, sed nec tuum justæ studium, nec data ab initio per prophetam vestrum manui alienæ obnoxiiis et sub vestra ditione jaacentibus certitudo. Quid enim ego justus pati inique sub te persolverem, nihil contra tuam agens auctoritatem, quia alius minime tibi subditus, sed a tua liber dominatione, vellet tibi displicentia patrare?

τέραν ἐξουσίαν κειμένοις ἀσφάλεια. Τί γάρ ἐγὼ ἀπεναντίας τῆ σῆ πράττων ἐξουσία, ἂν ἄλλος ὁ κατὰ μηδὲν ὑποκείμενος, ἀλλὰ τῆς σῆς ἀπ' ἀλλαγμένους κυριότητος ἐθέλοι τὰ σοὶ μὴ δοκοῦντα πράττειν;

Quid ergo? propterea Christiani cum suis templis digni erunt qui male afficiantur, qui omni modo tuis obediunt mandatis, nec manum, ut aiunt, movere te nolente audent: quia imperator Romanorum, ut hoc etiam concedamus, statuit quosdam sub ipso catenatos Saracenos ærumnis subjicere? Et hæc dicimus non quod ita factum est (nec factum est: nec fiet, neque Romana clementia seipsam oblita est nec obliviscetur unquam), sed hæc dicimus ut videas te ne sic quidem æqua agere Christianos ærumnis subjiciendo. Præterea vestri prophetæ abrogantur scriptæ securitates ab ipso data, et

Α δεδρακός προσάγγιμα, τῶν ὁτινὲς ποτὲ εἶπεν εἰ τοῦτο διαπλάσσετε, μήτε θεῶν φοβηθέντες τὸν ἐρευνῶντα καρδίαις, οὐ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν το κρύφια παντὸς περικαλύμματος γεγυμνωμένα παρέστηκε, μήτε τὴν λογικὴν αἰδεσθέντες εὐγένειαν, μήτε τὴν ἐπ' ἀρετὴν μέγα φέρουσαν παρὰ θεῶ καὶ ἀνθρώποις ἀξίωμα τὴν ἀλήθειαν, ἐπιλογιστῶν λαθόντες, μήτε τὰς σὰς ἀκοὰς, αἷς οὐδὲν οὕτω φίλον ὡς τὸ καθαρὸν τῆς ἀληθείας· τί γὰρ ἂν γένοιτο φιλικιώτερον ἀνδρὶ ἀρχικῶ τῆς ἀληθείας; καὶ μάλιστα τῶ ἄρχειν λαχόντι τοσοῦτου ἔθνους τῶν Σαρακηνῶν, ρυπαίνειν ὑποδειλιάσαντες, ἀλλ' ὄμβρε κατὰ πάντων ὧν διεμνημονεύσαμεν ἐχώρησαν, προτιμότερον θέμενοι τὸ ψεῦδος καὶ τὴν συκοφαντίαν κατὰ τῶν

Β Οὐκ ἔστιν οὖν οὐδὲν τῶν εἰρημένων παρ' αὐτῶν ἀληθὲς οὐδὲ γεγονὸς, ἀλλὰ παντελῶς ἀγένητα, καὶ εἰς τὴν τοῦ ψεύδους χώραν ἀπορροπιζόμενα. Οὐτε γὰρ εὐκτῆριον τῶν δημοπίστων ὑμῶν, οὐτε νῦν, οὐτε πρότερον, κατάλυσιν ἔσχεν, οὐτε κεκωλυμένον ἔστιν ἐπισχευάζεσθαι αὐτὸ παρὰ τῶν ἐνταῦθα Σαρακηνῶν, ἀλλὰ καὶ τοσαύτης ἐπιμελείας τυγχάνει, ὅσης ἂν ἔτυχεν εἰ παρὰ τῆ ὑμῶν ἐξουσία ἐτύχχανεν τὸ τε εὐκτῆριον, καὶ οἱ τοῦτο θεραπεύειν βουλομένοι. Ἀλλ' οὐτε Σαρακηνὸς ἠναγκάσθη τὴν ἰδίαν ἐξαρνήσασθαι πίστιν ἐκ βασιλικῆς προσταξέως, ἢ ἐξ ἐπηρείας τῶν μεγιστάνων καὶ ἀρχόντων, ὅσοι τοῖς βασιλεῦσι πλησιάζουσι, καὶ τῆς ἐκείνων ἀπολαύουσιν οἰκειότητος, καὶ κατήκουσιν γίνονται τῶν λόγων, καὶ τῶν προσώπων ἔχουσι τὴν ἐπόψιν. Εἰ δὲ τινες τῶν κάτω κειμένων καὶ ἀφανῶν καὶ μὴ ἐγνωσμένων τοῖς βασιλεῦσιν, ἐνδεεῖς μὲν ὄντες φρενῶν, καταστάσεως δὲ ἀρχικῆς ἀμοιροῦντες, τοῦτο πράττειν ἀπεινοθήσαν, οὐκ ἔχω διατείνεσθαι περὶ τοῦτου. Πλὴν δεῖ τοὺς τοῦτο πράξαντας ἐπιδήλους γενέσθαι, καὶ εἶγε ὑπεριδεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ κατὰ λόγον ὑπεξελεθεῖν ἢ βασιλικὴ ἐξουσία διανοηθεῖη, τότε τάχα ἔξεστιν ὑμῶν καὶ μέμψεσθαι καὶ ἴσως καὶ κατὰ τῶν ὑποχειρίων ὑμῶν φέρειν τὴν ἀγανάκτησιν. Εἰ καὶ μηδὲ οὕτως ὁ τοῦ δικαίου λόγος ἐπιτρέπεται, ἀλλ' οὐτε ἡ σὴ περὶ τὸ δίκαιον ἐπιμέλεια, οὐτε ἡ ἐξ ἀρχῆς παρὰ τοῦ προφήτου ὑμῶν δεδομένη τοῖς γεγεννημένοις ὑποχειρίοις, καὶ ὑπὸ τὴν ὑμε

δικαίος πάσχειν κακῶς ὑπὸ σὲ τειλῶν, καὶ μηδὲν

Γ Τί οὖν; διὰ ταῦτα Χριστιανοὶ καὶ οἱ τούτων ναὶ ἀξιοὶ κακώσεως ὑπομένειν, οἱ κατὰ πάντα τρόπον τοῖς σοῖς ἐξυπηρετοῦνται προσταξέμασι, καὶ οὐδὲ χεῖρα τὸ δὴ λεγόμενον κινήσει· τολμῶσι μὴ σοῦ βουλομένου, ἐὰν βασιλεὺς ὁ Ῥωμαίων, ἵνα καὶ τοῦτο δῶμεν, προαιρεθῆ τὸς ὑπ' αὐτὸν δεσμῶν τῶν Σαρακηνῶν ταλαιπωρίας ὑποβάλλειν; Καὶ ταῦτα λέγομεν οὐχ ὅτι γέγονεν οὕτως (οὐδὲ γὰρ γέγονεν οὐδὲ γενήσεται, οὐδ' ἡ Ῥωμαϊκὴ φιλανθρωπία ἠγνόησεν ἑαυτήν, οὐδ' ἀγνοήσει ποτὲ), ἀλλὰ ταῦτά φημεν, ἵνα εἰδῆς, ὅτι οὐδὲ οὕτως δίκαια ποιεῖς τοῖς ὑπὸ σὲ Χριστιανῶν ὑποβάλλων ταλαιπωρίαις.

ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑμετέρου προφήτου ἔγγραφοι ἀθε-
 τούνται ὑπ' ἐκείνου δεδομένα ἀσφάλειαι, καὶ τῆς
 σοῦ ὀφειλομένης τιμᾶσθαι δικαιοσύνης μεγάλη γί-
 νεται ἡ ἀτιμία καὶ ἡ ἀθέτησις. Μὴ οὖν, ὡ τῶν Σα-
 ρακηνῶν δόξης καλλώπισμα, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος
 εἰς ἀδοξίαν περιστῆσαι βουλευθείης τὴν ὑμέτεραν
 δόξαν. Τίς γὰρ τοῦτο μανθάνων, ὅτι περὶ ὁ τῶν
 Σαρακηνῶν πρῶτος ἄνθρωπος καὶ τὴν κυβέρνησιν
 αὐτῶν πεπιστευμένος, τοὺς ὑποχειροὺς αὐτῷ Χρι-
 στιανοὺς εἰς θλίψεις ἐμβάλλει καὶ στενοχωρίας,
 μηδὲν ὄλως αὐτῷ πταίσαντας ἢ ἐναντιουμένους,
 οὐχὶ ἄδικα πράττειν ὑμᾶς λογιέται καὶ ἀνάξια τῆς
 ἐγκειρισμένης σοι παρὰ Θεοῦ ἐξουσίας; Ὅτι περ
 γὰρ ἄξιός ἐκαστος δι' οἰκείαν ἀρετὴν εὐεργετεί-
 σθαι, οὕτω καὶ τῶν ἰδίων σφαλμάτων ἕκαστος ὑπέ-
 χειν τὰς εὐθύνας ἐστὶ δίκαιος. Ἐπίσταται γὰρ
 πάντως ἡ σὴ μεγαλοπρεπεστάτη σύνεσις, ὅτι περ
 οὐδὲ υἱὸς πολλάκις πταίσαντος τοῦ πατρὸς κοινω-
 νὸς γίνεται τῆς τιμωρίας, ἐὰν μὴ καὶ τοῦ πταίσμα-
 τος· ἀλλ' οὐδὲ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ πονηρὸν τι πράξαν-
 τος σὺν αὐτῷ κατακρίνεται, εἰ μὴ καὶ τοῦ πονηροῦ
 ἔργου γέγονε συνεργάτης· καὶ ἀπλῶς οὐδὲ συγγενὴς
 ἐπὶ τινὶ πράγματι ἄξιῳ κολάσεως συγκολάζεται, εἰ

μηδὲν ὄλως αὐτῷ πταίσαντας ἢ ἐναντιουμένους,
 οὐχὶ ἄδικα πράττειν ὑμᾶς λογιέται καὶ ἀνάξια τῆς
 ἐγκειρισμένης σοι παρὰ Θεοῦ ἐξουσίας; Ὅτι περ
 γὰρ ἄξιός ἐκαστος δι' οἰκείαν ἀρετὴν εὐεργετεί-
 σθαι, οὕτω καὶ τῶν ἰδίων σφαλμάτων ἕκαστος ὑπέ-
 χειν τὰς εὐθύνας ἐστὶ δίκαιος. Ἐπίσταται γὰρ
 πάντως ἡ σὴ μεγαλοπρεπεστάτη σύνεσις, ὅτι περ
 οὐδὲ υἱὸς πολλάκις πταίσαντος τοῦ πατρὸς κοινω-
 νὸς γίνεται τῆς τιμωρίας, ἐὰν μὴ καὶ τοῦ πταίσμα-
 τος· ἀλλ' οὐδὲ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ πονηρὸν τι πράξαν-
 τος σὺν αὐτῷ κατακρίνεται, εἰ μὴ καὶ τοῦ πονηροῦ
 ἔργου γέγονε συνεργάτης· καὶ ἀπλῶς οὐδὲ συγγενὴς
 ἐπὶ τινὶ πράγματι ἄξιῳ κολάσεως συγκολάζεται, εἰ
 μηδὲν ὄλως αὐτῷ πταίσαντας ἢ ἐναντιουμένους,
 οὐχὶ ἄδικα πράττειν ὑμᾶς λογιέται καὶ ἀνάξια τῆς
 ἐγκειρισμένης σοι παρὰ Θεοῦ ἐξουσίας; Ὅτι περ
 γὰρ ἄξιός ἐκαστος δι' οἰκείαν ἀρετὴν εὐεργετεί-
 σθαι, οὕτω καὶ τῶν ἰδίων σφαλμάτων ἕκαστος ὑπέ-
 χειν τὰς εὐθύνας ἐστὶ δίκαιος. Ἐπίσταται γὰρ
 πάντως ἡ σὴ μεγαλοπρεπεστάτη σύνεσις, ὅτι περ
 οὐδὲ υἱὸς πολλάκις πταίσαντος τοῦ πατρὸς κοινω-
 νὸς γίνεται τῆς τιμωρίας, ἐὰν μὴ καὶ τοῦ πταίσμα-
 τος· ἀλλ' οὐδὲ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ πονηρὸν τι πράξαν-
 τος σὺν αὐτῷ κατακρίνεται, εἰ μὴ καὶ τοῦ πονηροῦ
 ἔργου γέγονε συνεργάτης· καὶ ἀπλῶς οὐδὲ συγγενὴς
 ἐπὶ τινὶ πράγματι ἄξιῳ κολάσεως συγκολάζεται, εἰ
 μηδὲν ὄλως αὐτῷ πταίσαντας ἢ ἐναντιουμένους,
 οὐχὶ ἄδικα πράττειν ὑμᾶς λογιέται καὶ ἀνάξια τῆς
 ἐγκειρισμένης σοι παρὰ Θεοῦ ἐξουσίας; Ὅτι περ
 γὰρ ἄξιός ἐκαστος δι' οἰκείαν ἀρετὴν εὐεργετεί-
 σθαι, οὕτω καὶ τῶν ἰδίων σφαλμάτων ἕκαστος ὑπέ-
 χειν τὰς εὐθύνας ἐστὶ δίκαιος. Ἐπίσταται γὰρ
 πάντως ἡ σὴ μεγαλοπρεπεστάτη σύνεσις, ὅτι περ
 οὐδὲ υἱὸς πολλάκις πταίσαντος τοῦ πατρὸς κοινω-
 νὸς γίνεται τῆς τιμωρίας, ἐὰν μὴ καὶ τοῦ πταίσμα-
 τος· ἀλλ' οὐδὲ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ πονηρὸν τι πράξαν-
 τος σὺν αὐτῷ κατακρίνεται, εἰ μὴ καὶ τοῦ πονηροῦ
 ἔργου γέγονε συνεργάτης· καὶ ἀπλῶς οὐδὲ συγγενὴς
 ἐπὶ τινὶ πράγματι ἄξιῳ κολάσεως συγκολάζεται, εἰ

huius honoris tibi iuste debiti magna sit despectio
 et abolitio. Noli igitur, o Saracenorum gloriæ orna-
 mentum, in hac parte ingloriam statuere gloriam
 vestram. Quis enim hoc audiens, quod primus vir
 Saracenorum, et eis gubernandis præpositus, sibi
 submissos Christianos in ærumnas injicit et an-
 gustias, quamvis minime eum offendissent nec
 restitissent, non iniqua agere vos concludet et
 indigna hac tibi a Deo credita potestate? Quemad-
 modum enim dignus quisque propter propriam
 virtutem qui beneficia accipiat, sic et propriorum
 delictorum quisque qui pœnas subeat dignus est.
 Novit namque tua magnificentissima conscientia
 quod nec filius sæpe labentis patris particeps sit
 pœnarum, nisi et lapsuum; nec frater fratris quid
 mali perpetrantis cum eo condemnatur, nisi mali
 operis fuerit cooperator: uno verbo nec alius
 consanguineus cum suo consanguineo, nec amicus
 cum privato amico ob negotium correctionis di-
 gnium corrigitur, nisi actionis particeps declaratus
 fuerit.

ἄλλος τῷ ἑαυτοῦ συγγενεῖ, οὐδὲ φίλος τῷ ἰδίῳ φίλῳ
 εἰ μὴ καὶ τῆς πράξεως μετέχων ἀποφανθεῖται.

Considera igitur exinde quanto magis rationi
 consentaneum sit Christianos tibi subditos nihil
 pati crudelitatis propter vim in Saracenos hic
 habitantes, ut hoc concedamus, sicut antea dixi-
 mus, cum minime prorsus et nullum quavis in
 modum voluntatis aut violentiæ participes fuerint
 horum hic vim inferendi potestatem habentium.
 At neque hoc evenit, nequa vis quæcumque, sive a
 rege sive ab his quos sua conversatione aut sua
 familiaritate et amicitia dignatur, Saracenis inflictæ
 est: nisi forsitan a quibusdam infimi ordinis, qui,
 re dijudicata, convenientem accipient reprehensionem.
 Et ne videamur per nostros sermones
 circa hæc fidem cogere vestram, et Saraceni hinc
 missi fuerunt, et litteræ horum qui hic captivi
 detinentur, per quas copiosius accipietis fidem
 certam, quod allata vestris auribus maledicentia
 hominum est a malo dæmone inspiratorum, et
 humano generi, ut ille fuit ab initio, invidorum,
 et cogitationem versantium Saracenos in ca-
 lumnias impellendi, potius vero iusto Dei iudicio,
 et Christianos in ærumnas et miserias injiciendi.
 At ne te, o maximum Saracenorum gentis caput,
 hæc lateant: neque te iactum patiaris exiliorum
 hominum abactum mendaciis; neque tuæ gloriæ
 magnoque nominis probrum imprimas; neque me-
 moriam vitæ tuæ relinquant, te regnante molestias
 Christianis auctas fuisse: at si quam mihi fidem
 des amanti tuam gloriam et fidem, sicut et omnium
 hominum, ea enim mea mens, et pro omnium,
 quamvis peccator, noctem diemque salute precor,
 relinque potius, quando ex hac vita transibis,
 memoriale philanthropiæ, memoriale clementiæ et
 equitatis, et quod in diebus tui regni clementiam
 tuam et justitiam plebs tua experta est, injustitiam
 vero nunquam passa est nec violentiam.

λανθραπία καὶ δικαιοσύνη τοῖς ὑπκόοις ἐμπολιτεύεται, ἀδικία δὲ πᾶσα καὶ βιαιότης ἀπελή-
λται.

CIII. — *Godino, imperatoris protospathario
et duci.*

Multorum hominum, ut decet, latentem virtutem tempus solet revelare, postquam rerum circumstantias illius motus humana vita adduxit. Aliquid tale tibi contigisse videmus. Si enim prius cogitationes et rerum peritia non plane occultæ fuere, tamen nunc manifestus factus es, et virtutem tuam ostendisti. Primo quidem maximum bonorum, charitatem servas incolumem; secundo benevolentiam et reverentiam erga benefactores. Præterea, ut bonus navis gubernator, in communi agitatione et tumultu, salutem omnibus una cum divino auxilio præstas. Ea enim quibus dissidentium malitiam impugnasti, quibusque valuisti, si minus eam de medio tollere, at tamen ejus augmentum inhibere, et prohibere quo minus ultra progredieretur, testimonium sunt tuæ perfectissimæ virtutis. Ideo et Christi fideles imperatores nostri benevolentiam et veram charitatem approbantes, magis familiarem te sibi faciunt et fidelem amicum, et tuis studiis debitam mercedem reddunt; et nunc quidem tuarum petitionum adimplerentem præstiterunt.

Omnino autem et in futurum tua intelligentia res dirigente et apostasiam una cum divina virtute, ut dignum est, impugnante regionemque ad pacem et tranquillitatem reducente, multo meliores ditioresque remunerationes concedent. Tuum igitur est, filii, sicut hucusque, ita et in futurum imperatoribus videri studiosum et fidum amicum, et ea quæ ad eorum obsequium pertinent majori studio perficere, et largioribus ab iis donis et amicitiae signis perfrui.

πιστὸν φίλον, καὶ τὰ εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἐπι-
πρ' αὐτῶν τῶν φιλοτιμιῶν καὶ δεξιότηων.

CIV. — *Constantino metropolitæ Laodiceæ.*

Accepi tuæ sanctitatis litteras, jam in ipsa mortis janua; nescio autem an nos inde evadendi copiam dabit ille qui nostram vitam dirigit et administrat nobisque utilia largitur, pro sua providentia. Ita quidem in mea infirmitate tuas litteras accepi; et tamen in tali constitutus desperatione, ut aliquam lætissimam sensi, gratias egi communi Domino et Deo et summo Sacerdoti. Scio te per totam vitam humiles funderes preces; at tamen et ego has ad Deum mitto flagitans ut absque animi et corporis mœstitia moriar. Quod ad aliam litterarum partem attinet, forte non necesse erat ut vos interrogarem. Habemus enim magistrum docentem quomodo oporteat orare eum qui nos a sui cognitionem adduxit et illuminavit, atque ea quæ orationis sunt, edocentem. Non igitur fieri potest ut is qui breve illud et salutare documentum orationis debita animi dispositione adimplet, promissa bona non obtineat. Habes autem et beatum Apostolum

PG. Γοδίνῳ βασιλῆως πρωτοσπαθάρῳ καὶ ἄρχοντι.

Πολλῶν ἀνθρώπων, ὡς εἰκὸς, λανθάνουσαν ἀρετὴν εἴθεθεν ὁ χρόνος ἀνακαλύπτειν, ἐπειδὴν περιστάσεις πραγμάτων ἢ ἐκείνου φορὰ ἐπαγάγη τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ. Τοιοῦτόν τι, τέκνον ἡμῶν, καὶ νῦν ὀρώμεν ἐπὶ σοὶ γεγενημένον. Εἰ γὰρ καὶ μὴ πρότερον παντελῶς ἐλάνθανεν οἷος εἰ τὴν φρόνησιν, καὶ οἷος ἐν τῇ μεταχειρήσει τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὁμως νῦν καταφανῆς ὑπῆρξας, καὶ τελείως τὴν σὴν διέδειξας ἀρετὴν. Πρῶτον μὲν τὸ μέγα τῶν κατορθωμάτων τὴν ἀγάπην ὡς φυλάττεις ἀπαρ-
ποίητον· δεῦτερον τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ τὸ μὴ ἐξυθρίξειν εἰς τοὺς εὐεργέτας· ἐπὶ τούτοις τὸ οἶόν
B τὶς ἀγαθὸς κυβερνήτης ἐν κλύδωνι καὶ ταραχῇ τῶν πραγμάτων, σωτηρίαν αὐτοῖς μετὰ γε τῆς ἀνωθεν βοηθείας πορίζειν. Ταῦτα γὰρ δι' ὧν ἐσπούδασας τὴν τῶν ἀποστησάντων κακίαν, εἰ καὶ μὴ τέλειον ἐκ μέσου πεποίησαι, ἀλλὰ τίως ἐπισχεῖν τὴν αὐξήσιν ταύτης, καὶ μὴ ἐπιπλέον εἶσαι προβῆναι μαρτύριον ὑπάρχει τῆς ὑμῶν τελειοτάτης ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ φιλόχριστοι βασιλεῖς ἡμῶν καὶ τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ὀρθῆς ἀγάπης ἀποδεχόμενοι, μᾶλλον οἰκείον σε ποιῶνται καὶ φίλον πιστὸν, καὶ τῆς σπουδῆς ἀποδώσουσι τὰς ὀφειλομένας ἀντιδόσεις. Καὶ νῦν μὲν τῶν σῶν αἰτήσεων παρέσχοντο τὰς πληρώσεις· πάντως δὲ καὶ εἰς τὸ ἔπειτα τῆς σῆς ἱκανότητος τὰ πράγματα διευθυνούσης, καὶ τὴν ἀποστασίαν σὺν τῇ θεῇ δυνάμει καθὼς ἄξιον μεταχειριζομένης, καὶ τὰ τῆς χώρας εἰς τὸ εἰρη-
C ναῖον ἀποκαθιστώσης, πολὺ κρείττονας καὶ πλουσιωτέρως παρέξονται τὰς ἀμοιβάς. Σὺν οὖν ἔσει, τέκνον ἡμῶν, ὡσπερ μέχρι τοῦ παρόντος, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ὀρθῆναι σπουδαῖον καὶ μᾶλλον διαπράξασθαι, καὶ ἀπουλαῦσαι δαφνιστέρων

PA'. Κωνσταντίνῳ μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Ἐδεξάμην τὸ γράμμα τῆς σῆς ὀσιότητος αὐταῖς ἤδη τοῦ θανάτου ταῖς πύλαις· οὐκ οἶδα δὲ εἰ ἀποστρόφους ἐκείθεν ποιήσεται ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν χορηγὸς καὶ ταμίης καὶ οἰκονομῶν τὰ συμφέροντα, ὡς ἢ ἐκείνου ἐξαρτῆται οἰκονομία. Ἀλλὰ γὰρ οὕτω διακείμενος ὑπὸ τῆς συνεχούσης ἀρρώστιας, ἐδεξάμην τὸ γράμμα, καὶ ὁμως ἐν τοιαύτῃ ἀπογνώσει τυγχάνων, ὡσπερ ἡρθόμην τινὰ ψυχασγωγὸν ἡδονῆν, καὶ ἠύχαρίστησα τῷ κοινῷ Δεσπότῃ καὶ Θεῷ καὶ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ. Καὶ τὴν μὲν σὴν πορείαν οἶδα ὅτι χαμαίζτηλος ἢ εὐχή· ὁμως οὖν ἀναπέμπω ταύτην, ἐξαιτούμενος ἀλύπτῳ διαθέσει ψυχῆς καὶ σώματος διανυσθῆναι. Τὸ δ' ἄλλο μέρος τοῦ γράμματος ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον ἦν παρ' ἡμῶν πυθέσθαι· ἔχομεν γὰρ διδάσκαλον ὅπως δεῖ προσεύχεσθαι τὸν ἀγαθόντα ἡμᾶς εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ καὶ φωτίσαντα, καὶ ὡσπερ τὰ λοιπὰ, τὸν καὶ τὰ τῆς προσευχῆς ἡμᾶς διδεδυμένον. Οὐκ ἔστιν οὖν, οὐκ ἔστιν, ὅς τὸ βραχὺ ἐκείνο καὶ σωτήριον παιδίον τῆς προσευχῆς ἐκ-

τελῶν μεθ' εἰας προσῆκε ψυχικῆς καταστάσεως. οὐκ ἐπιτεύξεσαι τῶν ἐπαγγελλομένων ἀγαθῶν. Ἐχεις δὲ καὶ τὴν μακάριον Ἀπόστολον διδάσκοντα τρόπον τῆς προσευχῆς ὡς παραινεῖ ἐπαίρειν ὀσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν, διαλογισμῶν δηλονότι τῶν περισπῶντων ἐπὶ τὴν τοῦ βίου ματαιότητα, καὶ τὰ ἐκείνης ἐπίπονα μὲν, ἀνόνητα δέ. Διὰ τοῦτο καὶ πληθυντικῆ λέξει τοῦτο ἐμνημόνευσεν. Ὁ γὰρ πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κακτημένος τὴν ἐφρασην, οὐ λογισμοῖς ἐνθεν κἀχεῖθεν περιστρέφεται, ἀλλ' ἓνα λογισμὸν ἀναλαμβάνει μνησθῆναι, καὶ τοῦτον διατηρῶν ἀπλανῆ, εὕρισκε τοῦ μακαρίου ἐκείνου λογισμοῦ τὴν ὄντως ἐπωφελεῖ κτήσιν, καὶ αἰδίως αὐτῷ τὴν ἀνεσιν περιποιουμένην. Ἀπεκρινάμεθα οὖν ὡς ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ τὸ ἡμέτερον φρόνημα. Σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τῷ χρίσαντί σε παναγίῳ Πνεύματι πεφωτισμένος ψυχὴν καὶ διάνοιαν ἀξίως τῆς τῆς ἀρετῆς ἐντυγχάνων, παρ' ἐκείνου μᾶλλον λήψῃ τοῦ ζητουμένου τὴν διδασκαλίαν. Τὰ δ' ἄλλα εἰς μὲν αὐτῆς ἐβρώμενος, ἀθορύβως καὶ ἀταράχως τὴν ἄλμην μὲν τοῦ βίου διαπερῶν, ἡμῶν δὲ μεμνημένος ἐν ταῖς ὁσίαις εὐχαῖς, τυχὸν μὲν ἐπὶ τῷ βίῳ στρεφομένων, ὑπερ ὑμφίβαλον, τυχὸν δὲ ἀπιόντων, ὃ καὶ μᾶλλον ἐναργέστερό μοι δοκεῖ παρίστασθαι τῆς τοῦ βίου ματαιότητος.

PE'. Ἀδελφω.

Οἶδα πικρόντος σου, τέκνον ἡμῶν, πρὸς ἡμᾶς τοιούτους πεπονημένου λόγους, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ μακαρίου πατρὸς σου βούλει προσμένειν καὶ τοῖς ἐκεῖ μονάζουσι συνδιαγείν, οὐδενὸς ἄλλου ἐν χρεῖᾳ σου ὄντος, ἢ μόνου οἰκίσκου ἐν ᾧ τὴν διαμονὴν μέλλεις εἶχειν, καὶ τῆς κατὰ θεὸν πολιτείας τὸ σπουδαῖον καὶ ἐπιμελὲς ἐκιδιδάσκεισθαι. Ταῦτα οὖν μνημαὶ παρὰ σοῦ ἀκηκῶς· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ μοναστηρίου πρὸς ἡμᾶς ἀφικουμένων μοναχῶν, αὐτοῖς τε προσείκομεν, καὶ σοὶ γράφομεν ἀπελθεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ καθὼς ἠτήσω τὴν ἐν αὐτῷ ποιεῖσθαι διαγωγὴν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ ἡγουμένου, καὶ παρὰ σοῦ φήμας οὐκ ἀγαθῆς, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀλλοτριῶν μοναδικῆς εὐλαθείας ἐνηχῆθημεν, καὶ παρὰ τῶν μοναχῶν τὰ παραπλήσια λεγόντων ἤκουσαμεν, ἐξαποσταλήσεται ἄνθρωπος ἐρευνᾶν τῶν φημιζομένων ποιούμενος. Καὶ εἰ γε τοὺς λόγους ἀμετόχους εὖροι τοῦ ψεύδους, ἐκεῖνος μὲν ὡς ἀχρηστος πρὸς ἡγουμενείαν ἀποπαυθήσεται. Ἄλλος δὲ ὅς ἂν ᾖ τῆ ἀδελφότητος συνίδοι ἀξίον τῆς ἐπιστολῆς αὐτῶν, καὶ ἡ ἡμῶν μετριότης ἐπὶ κρισὶν ποιουμένη τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀνδρὸς ἐπιγνῶ, οὗτος ἀναδέξεται τὴν τοῦ μοναστηρίου προστασίαν. Σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν, μὴ ἐπιλάβῃ τῆς ἐξ ἀρχῆς πραίρεσεως, μῆδ' κατασθέσης τὸ ζέον καὶ πρόθυμον τῆς σῆς καρδίας, ὅτε πρὸς τὸν μονήρη βίον κατέσπευδες. Ἀλλὰ μᾶλλον τῆς θείας δυναμούσης σε χάριτος προθυμότερος γίνου καὶ ἐντονώτερος, οἷον ἐπὶ κλίμακός τινος τὰς ἀναβάσεις ποιούμενος, καὶ αἰ ὅσον δυνατόν προβαίνων ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ μὴ πρὸς τὰ ὑπίσω στρεφόμενος.

PC'. Τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Χερσῶνος.

Ἦν μὲν ἀρμόδιον, μᾶλλον δὲ ὀφειλόμενον τῆς τελειότητι σου καὶ κόπων κατὰ φρονῆσαι καὶ φόβων τῶν ἐκ θαλάσσης, τῆ ἀνωθεν ἐπιπέδι θρασυνομένου πρὸς τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν, τοῦ καὶ ἡμῖν καὶ ἅλῃ τῷ πλῆρωματι τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας συν-

A modum orationis docentem; scis quomodo nos hortetur ut pias manus extollamus absque ira et ratiocinationibus, nos ad vitæ vanitatem et insanos labores pertrahentibus. Ideo plurali voce hoc commemoravit: qui enim ad regnum cælorum viam ingreditur non hinc et inde rationibus circumvolvitur, sed unam rationem et uniformem suscipit, et hanc servans immutabilem, invenit beatæ illius rationis vere utilem possessionem, et perpetuo illi adjunctam quietem. Exposuimus igitur in ista perplexitate nostram mentem. Tu autem, fili sancte, ab illo qui unxit te sanctissimo Spiritu illuminatus animam et mentem, ut tuam decet virtutem, possidens, ab illo potius accipies quasitæ rei doctrinam. Cæterum sic bene valeas, absque sollicitudine et agitatione hujus vitæ fluctus trajiciens, nostri autem in tuis piis precibus memor, qui cum vita adhuc luctamur, quod ambiguum est, forte abibimus, quod mihi certius imminere videtur quam hujus vitæ vanitas.

B

διαπερῶν, ἡμῶν δὲ μεμνημένος ἐν ταῖς ὁσίαις εὐ-

χαῖς, τυχὸν μὲν ἐπὶ τῷ βίῳ στρεφομένων, ὑπερ ὑμφίβαλον, τυχὸν δὲ ἀπιόντων, ὃ καὶ μᾶλλον ἐναργέστερό

μοι δοκεῖ παρίστασθαι τῆς τοῦ βίου ματαιότητος.

CV. — Incerto.

Scio, cum ipse, fili, id nobis dixeris, te in monasterio beati patris tui velle manere et cum his monachis vitam agere, nulla alia re indigens quam hoc cubiculo in quo mansionem debes habere et vitæ secundum Deum studium et curam ediscere. Horum meministi quia a te ipso audivi. Et ideo monachis, qui ex eo monasterio nos adierunt, diximus tibi que scribimus ut in monasterium abeas, ibique, ut postulasti, mansionem facias. Quoniam autem de illo qui præest et a te famam non bonam, sed quæ solitariam deceat vitam accepimus, et a monachis audivimus qui his similia dicerent, mittetur qui relata investiget. Et si quidem hos sermones veros invenerit, ille, ut pravus, a præfectura revocabitur; alius vero quem fratres superiore loco dignum judicabunt quemque nostra humilitas examinando solertem agnoverit, regimen accipiet monasterii. Tu autem, fili, ne obliviscaris tui ab initio propositi, neque tui cordis ardorem et studium exstinguas, quibus ad monasticam vitam festinasti; sed potius divina gratia adjuvante, studiosior et intentior esto, tanquam per scalam ascendens, et semper quantum poteris ad ea quæ ante sunt procedens, non autem ad ea quæ sunt retro regrediens.

D

festinasti; sed potius divina gratia adjuvante, studiosior et intentior esto, tanquam per scalam ascendens, et semper quantum poteris ad ea quæ ante sunt procedens, non autem ad ea quæ sunt retro regrediens.

Ἀλλὰ μᾶλλον τῆς θείας δυναμούσης σε χάριτος προθυμότερος γίνου καὶ ἐντονώτερος, οἷον ἐπὶ κλίμακός τινος τὰς ἀναβάσεις ποιούμενος, καὶ αἰ ὅσον δυνατόν προβαίνων ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ μὴ πρὸς τὰ ὑπίσω στρεφόμενος.

CVI. — Ekersonis episcopo.

Decebat, imo vero oportebat tuam perfectionem molestias contemnere et timores qui a mari oriuntur, in divina spe confidentem te usque ad nos perventurum ut nobiscum et cum universa Dei Ecclesiæ plenitudine congaudeas et læteris, ut

decel, quemadmodum lætatur omnis animus Dei amicus pro tanta unitate et prioris dissidii cessatione. Quoniam autem maris formido, et navigationis labor vierunt, ut sacra lætitia et tuo ad nos adventu careres; quod te de hoc detrimento solari potest, id facimus, et scribimus non reprehensionem eo quod formidasti, neque objurgationem de tua timiditate, sed veniam, et te certiore facimus nullam perturbationem nostram in mente factam esse quod non volueris usque ad nos iter facere. Imo ea quæ erga gentem deceptam ac sere e pietatis sinu a perverso dæmone ereptam tanto ardore exsecutus es cum magna admiratione accepimus et te hortamur ut pro viribus de eorum salute curam et studium suscipias; ut omnino servetur Christo et Deo nostro eorum societas exempta metu ac labore et omni alia molestia quæ tali in bæ: et ministerio pro nihilo ducta ob speratam pro tantis laboribus mercedem. Si enim vel unius animæ ad Christum adductio incomparabilem habet remunerationem (qui enim educit dignum de indigno, inquit, ut os meum erit), quid tali dono compar invenietur? Videre oportet quanta tuam animam pro tali multitudine hominum qui ex indignis Deo digni facti sunt, te merces maneat. De futuro autem eorum præsule curam tibi demandamus. Accurato ex animo ad tale opus idoneum virum invenias, et ad nos mittas qui in sanctissimo spiritu in episcopatu ordinem manuum nostrarum impositione accipiat, atque ovilis usque adhuc pastore carentis pastor constituatur. Hæc apud tuam intelligentiam sufficiunt, cum habeas de hac re sollicitudinem innatam; quod præcedentibus studiis quæ suscipisti, abunde declarasti.

τοῦ τέως ἀπεστερημένου τοῦ ποιμαίνοντος ποιμνίου οἰκοθεν ἔχόντων ὑμῶν τὸ περὶ τούτου ἐπιμελὲς, ἐξ ὧν ἐκ τῶν προλαβόντων ὑπεδείξατε σπουδασμάτων,

CVII. — In Cyzici episcopum.

Nescio utrum malitia dæmonis humanam societatem perpetuo conturbantis, an hominum perversa voluntas miscere contenderit ea quæ ex præcedenti sententia de disceptatione inter vos et Blacher-nenses decreta sunt. Sed rursum, filii sancte, ad suum statum redierunt suffragia; et in futurum res, ut definitæ sunt, permaneant, tuoque patre et filio nostro, archiepiscopo ad nos veniente, siquidem inter vivos adhuc numerabimur, quod nobis communiter examinantibus visum erit et majore pace et absque inæstitia adimplebitur.

CVIII. — Ad Pissenuntium episcopum.

Ecclesiarum Dei injurias quotidie et absque tuis litteris intuentes, animo dilaceramur. Nunc vero quod tuæ litteræ annuntiant in dies profundiorum dilacerationem facit; præsertim quia homo qui meditari deberet quamobrem suam despiciens salutem monasticam vitam pro militari commutavit, talia contra Ecclesiam agit, quam audacter et ini-

Α ἡσθῆναι, καὶ ἀπολαῦσαι, ὡς εἰκὸς, ὧν ἀπολαύει ψυχὴ θεοφιλῆς ἐπὶ τοσαύτῃ ἐνότῃ καὶ ἀπαλλαγῇ τῆς πρὶν διαστάσεως. Ἐπεὶ δὲ τῆς θαλάσσης ἡ δειλία, καὶ τῆς πορείας ὁ κάματος ἐξενίκητε, καὶ τὸ ζημιωθῆναι τῆς ἐκ τοῦ πρὸς ἡμᾶς παραγενέσθαι ἱερᾶς ἰδούης ἐποίησεν, ὁ λοιπὸν ἐστὶ παραμύθιον τῆς ζημίας, ἐκεῖνο ποιούμεν, καὶ γράφομεν οὐ μέμψιν ὑπὲρ ὧν ὠκνησας, οὐδ' ἐπιτίμῃσιν ὑπὲρ ὧν ἐδειλιάσας, ἀλλὰ συγγνώμην, καὶ τὸ εἰδέναι σε, ὅτι μηδεὶς θόρυβος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ ἐκ τοῦ μη βουλευθῆναι σε ἐπίδημον πρὸς ἡμᾶς γεγενῆσθαι. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἃ πρὸς τὸ ἐξηπατημένον ἔθνος καὶ μικροῦ συληθὲν ἐκ τῶν τῆς εὐσεβείας κόλπων ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος διετπουδάσθη σοι ἐν μεγάλῃ ἀποδοχῇ πεποιήμεθα, καὶ παραινόμεν καὶ ἄ- ὄση δύναμις τὴν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας μέριμναν καὶ σπουδῆν ἀναδέξασθαι· ἵνα τέλειον ἴνα σωθῇ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν ἡ τούτων οἰκείωτις καὶ σωτηρία παντὸς ὄκνου καὶ καμάτου καὶ πάσης ἄλλης δυσχερείας, ὅση τῇ τοιαύτῃ ἐπανίσταται ὑπηρεσίᾳ, παρὰ φῦλον τιθεμένης διὰ τὴν ἐλπιζομένην ὑπὲρ τῶν τοιούτων καμάτων ἀντίδοσιν καὶ ἀπόλαυσιν. Εἰ γὰρ καὶ μιᾶς ψυχῆς προσένεξις τῷ Χριστῷ ἀσύγκριτον ἔχει τὴν ἀντάμειψιν, ὁ ἐξάγων γὰρ ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου, φησὶν, ἔσται· τί δ' ἂν εὔρεθῆι τῆς τοιαύτης ὀμότημον δωρεᾶ; Σκοπεῖν χρὴ τὴν ὑμῶν σύνεσιν ὅση τις ὑπὲρ τοῦ τοσούτου πλήθους ἐξ ἀναξίων καθισταμένων ἀξίων Θεοῦ ἀποκείσεται σοι χάρις· καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος δὲ ἀρχιερέως συνεχῆναι αὐτοῖς, ὑμῖν ἀνατίθεμεν τὴν φροντίδα· ὥστε τῇ σῇ πεφροντισμένῃ διασκέψει τὸ ἱκανὸν πρὸς τὴ τοιούτου ἔργον εὔρεθῆναι, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐξαποσταλῆναι τοῦ ἐν τῷ παναγίῳ Πνεύματι εἰς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἄξιον προχειρισθῆναι, καὶ εἰς ποιμένα καταστῆναι. Ἄρχει ταῦτα πρὸς τὴν ὑμῶν σύνεσιν,

PZ'. Εἰς τὸν Κυζικίου.

Οὐκ οἶδα ἐπήρεια δαίμονος τοῦ ἀεὶ συνταράσσοντος τὸ ἀνθρώπινον, οὐκ οἶδα γνώμη κακούργου ἀνθρώπων φύσειν ἐφιλονεικήσῃ τὰ ἐκ τῆς προλαβούσης κρίσεως ὀρισθέντα περὶ τῆς ὑμῶν ἀναμεταξὺ καὶ τῶν Βλαχερνῶν συζητήσεως. Ἀλλὰ πάλιν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐπανήκεν ἡ ψῆφος κατάστασιν· καὶ λοιπὸν ἔστω διαμένοντα ὡς ὠρίσθη τὰ πράγματα, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ τέκνου ἡμῶν, τοῦ ἀρχιεπισκόπου, εἴ γε μέχρι τότε μετὰ τῶν ζώντων διατελέσομεν ἀριθμούμενοι, τὰ ἐνταῦθα καταλαμβάνοντος, τότε πάλιν εἴ τι κοινῶς συνδιασκεπτομένων ἡμῶν ἐδέξῃ καὶ εἰρηνικώτερον καὶ ἀλυπώτερον ἐκεῖνο γενήσεται.

PH'. Πρὸς τὸν Πισσηνούτων.

Τὴν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ ἐπήρειαν καθ' ἑκάστην ἀναμανθάνοντες, καὶ χωρὶς τῶν ὑμετέρων γραμμάτων, λίαν σπαρασσόμεθα τὴν ψυχὴν. Νῦν δὲ καὶ τοῦ γράμματος ἡ ἀπαγγελία καθ' ἑκάστην βαθύτερον τὸν σπαραγμὸν ἀπειργάσατο, καὶ μάλιστα ὅτι ἀνθρώπος ὑφείλων ἐν ἐτασμοῖς εἶναι, ὑπὲρ ὧν τῆς ἑαυτοῦ καταφρονήσεως σωτηρίας, τοῦ

μοναδικῷ βίῳ τὸν στρατιωτικὸν ἀντιλάξαστο, τοιαῦτα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας πράττει, καὶ οὕτω θρασέως καὶ ἀναιδῶς ἐπεμβάινει αὐτὴν ὁμοίως κατὰ τὴν ἐξαίτησιν ὑμῶν καὶ βασιλικῆ ἐξεπέμφθη κέλευσις, καὶ ἡμέτερον γράμμα πρὸς ὑν ἡτήσω καὶ πάντως εἰ μελέτην ἔχει τιμᾶν τὸ Θεῖον, καὶ οἷα τέκνον τῆς Ἐκκλησίας τὴν ταύτης τιμὴν ἐν λόγῳ τίθεται, πληρώσει τὰ προσταχθέντα, καὶ τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου ἀνθρώπου ἐπικόπτων τὴν πρὸς τὴν κακίαν ἐρμήν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦτο θλίψιν τῆς ὑμετέρας καρδίας, καὶ ἦν εὐλόγιος περιφέρεις ἀποδιώκων. Τὸ δ' ἀποσταλὲν κτήνος ἐκεῖ ἔδει παρῆναι, οὐ πλέον ἢ τοῦτου χρεῖα. Οὐκ ἄδηλον δὲ ὅτι μᾶλλον ὑμεῖς τῆς χρεῖας ἐπιδαεῖς· πλὴν ἐδεξάμεθα ὅπως Θεοῦ βυλομένου ὀφθείης ἡμῖν λόγον ἐξαπικιτήτοντες σε τῆς τούτου δαπάνης, ἵν' εἰδῆς μὴ πρὸς ἀπόρους καὶ πένητας τοιοῦτον παρμέγεθες κτήνος ἐκπέμπων, οὐ χορηγεῖν τὴν βρώσιν ἀμηχανοῦμεν· ἀπεστάλη δὲ σοι τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς καλυπτῆριον. Ἐβρώστω, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν.

. ΡΘ'. Ἀδελφω.

Ἦδη τῆς ἀβρωστίας προσομιλεῖν ἀρχομένης, ὃ τὸ γραμματεῖον ἐπιφερόμενος ἐπίσκοπος μέπω εἰς ὄψιν ἡμῶν καταστάς, δι' ἐτέρων τινῶν ἐδήλου ἑαυτὸν ὅστις εἶη, καὶ οἷα τὰ μέχρι τοῦ παρόντος αὐτῷ διεπραγματεύθη. Καὶ τῶν μὲν προλαβόντων κατεγίνωσκε, καὶ πολλὰ ἑαυτὸν ἠτιᾶτο τῆς ἀπάτης, ἣν ἀνθρώπος ὢν ὑπὸ τῶν πρὸς ταῦτα ἐπιτηδείων ὑπέστη. Νῦν δὲ ὅλη ψυχῇ ἐξομολογούμενος τὸ ἀμάρτημα καὶ ἀνακαλούμενος ἑαυτὸν ἐκ τοῦ σφάλματος, προσέδραμε τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, τὴν μὲν εἰρήνην καὶ τὸ ἕνα γνωρίζεσθαι τοῦτον τῆς ἱερᾶς τοῦ Θεοῦ ποιμνῆς πρόβατον εὐχῆς ἔργον πωλούμενος, συγγνώμην δὲ ἦν περ εἴωθεν ἡ Ἐκκλησία νέμειν τοῖς ἐπιστρέφουσιν ἐξαιτούμενος. Ταῦτα μὲν ὡς περ ἔφην ἀρχομένης ἤδη τῆς ἀβρωστίας, καὶ δια μέσου, ἐπεὶ, καθὼς καὶ πρώην ἐγράφη, ταῖς τοῦ θανάτου περιεστῆκειμεν πύλαις, πλέον οὐδέν. Νῦν δὲ ὅτι πάλιν κρίματιν οἷς οἶδεν ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν Κύριος ὡς περ ἐλπίδες ἀνέκυψαν. Τίς δὲ οἶδεν εἰ ἀληθεύουσιν ὡς πάλιν ἐσόμεθα μετὰ τῶν ἐν βίῳ ζώντων, τὰ αὐτὰ ὁ ἀνθρώπος κεκίνηκε ῥήματα, καὶ τὴν ἐξαίτησιν προκομίζεται· καὶ ἡμεῖς, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, μετὰ τῶν ἄλλων πάντων τὸ τῆς σκανδάλων ἐλευθερίαν· τούτου γὰρ καὶ ζῶσιν ἡμῖν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπίσταται, εἴπερ τινὸς ἄλλου ἐμέλησε. Τοῦτο καὶ ἀπιόντες ἐντεῦθεν, ἐγκάρδιον φέρομεν μέριμναν, καὶ οὐ βούλεται ἀπίστασθαι ἡμῶν οὐδὲ νῦν ὃ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοιοῦτος πόνος.

Τί οὖν φημι; Ἐπεὶ προσῆλθε τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων, ὡς οὐκ ἔστι δίκαιον ὑπεριδεῖν ἡμᾶς τὸν ἀνθρώπον, ἐπίσταται σου ἡ τελειότης. Ποῦ γὰρ δίκαιον περιδεῖν τὸν ἐπὶ τοσοῦτοις πλανώμενον ἔτεσι, νυνὶ δὲ τὴν ἐπιπροφῆν ἀγαπήσαντα; Μᾶλλον δὲ πῶς οὐχὶ τὸν πατέρα τὸν φιλόανθρωπον, τὸν εὐμενῆ μιμησόμεθα, ὃς οἶδας οἷα ἐπὶ τῇ τοῦ κεπλανημένου παιδὸς ἐπιπροφῆν ἐτέλεσε πράγματα; Οἶδα οὖν, ὅπερ ἔφην, ὅτι οὐ δεῖ σοι ῥημάτων ἐμῶν εἰς τὸ ἀνοῖξαι αὐτῷ τὰ σπλάγχνα, εἰς τὸ προσλαβεῖν, εἰς τὸ πάντα εἰς αὐτὸν ἐπιδειξασθαι ὅσα ὀφείλει ἐπιδεικνύειν ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ τῷ θυτι ἀρχιερεὺς καὶ κατὰ μίμησιν τοῦ πρώτου ἀρχιερεῖος τὴν οἰκείαν

A pudenter conculcat. Attamen juxta tuas preces regium mandatum missum est simul ac nostre littere ad eum ad quem mitti postulasti. Igitur si curam habet Deum honorandi, et ut Ecclesie filius hujus honoris rationem habet, quæ mandata sunt adimplebit et infelicis hujus hominis ad malum proclivitatem præcidens, et cordis tui afflictionem quam tu quidem ostentas abjiciens. Missum vero auxilium ibi debebat adesse ubi major ejus utilitas. Clarum autem est plus vobis hoc subsidio opus esse. Accepimus tamen illud, quando. Deo volente, ad nos adveneris rationem postulaturus impensarum factarum ut intelligas non mittendum fuisse tantum subsidii ad inopes et pauperes. Missum est autem ad te sacri capitis operculum. Vale, fili sancte.

B

CIX. — Incerto.

Cum infirmitas jam nos vexaret, tuas afferens litteras episcopus qui nondum ad nos venerat, per alios indicavit quisnam esset et quæ ab ipso usque ad hac facta fuissent. Et quidem præcedentium et sui ipsius fuit accusator errorum in quos humana parum cavet natura. Nunc vero toto animo suum peccatum confitens et pœnitens ad Dei Ecclesiam accurrit, pacem sollicitans, et precibus cllagitans ut sacri Dei gregis ovis agnoscatur, veniam quam Ecclesia animo contritis concedere solet, petens. Hæc quidem facta sunt, incipiente morbo, et cum jam mortis portis adessemus, nihil amplius. Nunc autem cum rursus, quibus judiciis scit vitæ nostræ Dominus, spes quasi emergerunt (quis autem scit num vere dicant nos rursus cum viventibus futuros?) eadem illic agitavit, et suam proponit supplicationem. Et nos, fili sancte, cum aliis omnibus Ecclesie integritatem requiremus et exemptionem a scandalis (hanc enim, ut probe scis si quam rem aliam et nos viventes curavimus), hanc et inde abeuntes intimam sollicitudinem ferimus, neque a nobis nunc recedet iste pro Ecclesia labor.

Ἐκκλησίᾳ; ἐπιζητοῦντες ὁλόκληρον, καὶ τὴν τῶν ἱερῶν ἐπίσταται, εἴπερ τινὸς ἄλλου ἐμέλησε. Τοῦτο καὶ ἀπιόντες ἐντεῦθεν, ἐγκάρδιον φέρομεν μέριμναν, καὶ οὐ βούλεται ἀπίστασθαι ἡμῶν οὐδὲ νῦν ὃ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοιοῦτος πόνος.

Quid igitur dico? Postquam ad Dei Ecclesiam accessit, et sine nostris verbis, non justum esse nos hunc hominem contemnere scit tua perfectio. Quomodo enim justum esset contemnere eum qui a tot annis errabat, nunc vero redire cupientem? Imo quidem misericordem, benevolam patrem imitaremur, qui, ut scis, tanta pro sui errantis filii reditu fecit. Scio igitur non meis tibi verbis opus esse, ut illi viscera misericordie pandas, ut illum excipias, illique ostendas quæcunque ostendere debet verus Dei sacerdos qui ad primi sacerdotis imitationem proprium sacerdotium adornare amulatur. Est autem hominis postulatio neque molesta neque onerosa, neque consuetudini opposita;

quippe quæ a principio quod postulatur, fieri solet. Quid igitur? Propriam recuperet ecclesiam quam perverse omisit requirere, et is qui illius loco ibi præest, ab ea vacet, donec idoneus locus inveniatur qui eum ut episcopum accipiat. Hæc est quam homo proponit postulatio, eamque tibi notam fecimus. Cætera curet tua pietas, ecclesiamque ut decet, administret, accipiatque paternis visceribus episcopum ex longo errore redeuntem, sicque velis erga illum agere ut Deo gratus tibi que suo summo sacerdoti homo ille appareat. De eo autem qui nunc præest in requisita ecclesia providentiam agas, donec, ut dictum est, convenientem locum inveniens, in episcopatum eum constituas. Nos igitur hæc tibi nota facere volumus. Totum autem illud tuæ adjudicationi subjicitur et tuæ

secundum Deum amborum episcoporum providentiæ, cum ambo sub tua manu officio suo fungantur.

CX. — Ad Pissenuntium episcopum.

Tuam sanitatem et ex tuis litteris et ex ore ejus qui eas nobis attulit discentes gratias egimus honorum auctori Christo Deo nostro. Qui utinam, fili sancte, et animam et corpus tuum sub alis bonitatis suæ procul ab omni malitiæ experimento conservet! Nos autem morbo comprehensi sumus propter peccata nos affligente quantum voluit peccatorum corrector nos tali flagello exercere. Nunc autem quia continuo exoratus est aliquantum relaxavit, quamvis me adhuc affligit, quod ex præcedenti malo remanet. Ad quemcunque terminum procedat humilis vita nostra, sit nomen magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, ut nunc est, benedictum. Cæterum ne cesses nostri in tuis precibus meminisse, sive tecum vivamus, sive ex hac scena recedamus.

CXI. Incerto.

Jucundæ fuerunt vestræ pietatis litteræ, quia ex dulci anima verba scaturiunt. Quid enim dulcius anima quæ spiritus charitate abundat, quam et vestra anima possidens tales eructat sermones? Attamen laudes omittentes pro nostra humilitate oretis; hoc enim nobis suavius, et hacce gratia si honorati simus contenti erimus. Ad alios enim laudibus dignos laudes pertinent; nos autem, cum nihil nobis laude dignum inesse conscii simus, sed magis precibus nobis opus sit, precibus sane pro nobis factis lætamur.

CXII. — Theoctisto Claudiopoleos episcopo.

Quanta decet lætitia et gaudio frui patrem cum filiorum sanitatem et salutem audit, hac ipsi frui sumus, cum Deo dilectissimus consacerdos noster advenit, proprio ore nobis annuntians te divina gratia extra omnem mortaliæ perseverare. Et

ἀγωνιζόμενος κοσμεῖν ἀρχιερωσύνην. Ἔστι δὲ τοῦ ἀνθρώπου τὸ αἶτημα οὐ βαρὺ οὐδὲ φορτικόν, οὐδὲ τῆς συνηθείας ἀλλότριον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς καὶ τοῦ μέγιστον εὐχόμενος γίνεσθαι. Τί τοῦτο; τὴν οἰκίαν ἀπολαβεῖν ἣν κακῶς κατέλιπεν ἐπιζητεῖν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ἐκεῖ ἀντὶ τούτου τυγχάνοντα πρόεδρον σχολάσαι. μέχρις ἂν ὁ ἐπιτήδειος εὐρισκόμενος τόπος, αὐτὸν εἰς ἐφορείαν προσλήψεται. Ἦν μὲν ὁ ἄνθρωπος προσήγαγεν ἐξαίτησιν αὐτὴ ἐστὶ, καὶ ἡμεῖς ἐμφανῆ σοὶ καθιστώμεν αὐτήν. Τὸ λοιπὸν ἐστὶ τῆς ὑμῶν ὁσιότητος, καὶ τὸ πρέπον τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομῆσαι, καὶ τὸν ἐπίσκοπον πατρικοῖς σπλάγγνοις ἐκ τῆς μακρᾶς ἐκείνης ὑποδέξασθαι πλάνης, καὶ οὕτως περὶ αὐτοῦ διοικῆσαι ἵνα καὶ Θεῷ εὐχαριστῶν, καὶ σοὶ τῷ ἐξουτοῦ ἀρχιερεὶ ὁ ἄνθρωπος διαφαίνεται, καὶ περὶ τοῦ νῦν προεδρεύοντος ἐν τῇ ἐπιζητούμενῃ Ἐκκλησίᾳ πρόνοιαν καταθεῖναι, μέχρις ἂν, ὡς εἴρηται, τόπου ἀναφανέντος τοῦ προσήκοντος, εἰς προεδρείαν πάλιν ἀποκαταστῆ. Ἡμεῖς μὲν οὖν ταῦτα ἐκρίναμεν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, γνωρίσαι σοὶ τὸ ἐκ πᾶν ἐν τῇ σῆ καίται καὶ διασκέψαι καὶ μετὰ Θεὸν συμφερούση προνοία ἀμφοτέρων τῶν ἐπισκόπων, ὡς καὶ ὑπὸ τῆν σῆν χεῖρα τελούντων.

PI'. Πρὸς τὸν Πισσηνούτων.

Ἐμῶν μὲν τὴν ῥώσιν ἐκ τε τοῦ γράμματος καὶ τῆς τοῦ κεκοιμήτου αὐτοῦ γλώσσης ἀναμαθόντες τυχαριστήταμεν τῶν ἀγαθῶν τῷ δοθηρι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὅς εἴη, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐν πτέρυξι τῆς ἑαυτοῦ ἀγαθότητος δικτηρῶν ἕξω πείρας ἀπάσης κακότητος. Ἡμεῖς δὲ συνεσχέθημεν νόσῳ μαστιζούση μὲν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐφόσον ἐδοκίμασεν ὁ ἐπανορθωτὴς τῶν σφαλμάτων ἡμῶν τῇ τοιαύτῃ ἐτάξασθαι μάστιγι. Νῦν δὲ ὅτι συνήθως παρακίχληται ὑπὸ τῶν ἰδίων οἰκτιρμῶν τέως ἀνῆκεν, εἰ καὶ παραλυπεῖ ἔτι τὰ ἐκ τῆς προλαβούσης ἐτάξεως· ἐφ' ὃ δ' ἂν ἀποδαῖη τέλος τὸ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν ζωῆς, εἴη τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡσπερ καὶ ἔστιν εὐλογημένον. Τὰ δ' ἄλλα μεμνήσθαι ἡμῶν ἐν ταῖς ἰσῖαι; εὐχαῖς, εἴτε συμβιοτεύομεν ὑμῖν, εἴτε τῆς ἐντεῦθεν σκηνῆς ἀναχωρήσωμεν, μὴ διαλείψης.

PIA'. Ἀδελφῶ.

Ἦδὺ τὸ γράμμα τῆς ὑμῶν ὁσιότητος, ὅτι ἐκ ψυχῆς γλυκαίας οἱ λόγοι πηγάζουσι. Τί γὰρ γλυκύτερον ψυχῆς πλουτούσης τὴν ἀγάπην τοῦ Πνεύματος, ἣν καὶ ἡ ὑμέτερα ψυχὴ κεκτημένη τοιοῦτους ἐξερεύγεται λόγους; Πλὴν τοὺς ἐπαίνους καταλιπὼν, μᾶλλον τῆς ἑμετέρας ὑπερέχου ταπεινότητος. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἐρασμιώτερον, καὶ ταύτῃ ἀγαπῶμεν δεξιούμενοι τῇ χάριτι. Ἄλλων γὰρ οἱ ἐπαῖνοι τῶν ἐπαινεῖσθαι ἀξίων, ἡμεῖς δὲ μηδὲν ἐπαῖνου ἀξίον ἑαυτοῖς συνειδότες, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχῶν ὄντες ἐπιδεεῖς, ταύταις καὶ δεξιούμενοι χαίρομεν.

PIB'. Θεοκτίστῳ Κλαυδιουπόλεως.

Ὅστις ἐστὶν εὐχόμενος ἐγγίνεσθαι χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἀπολαύσειν, πατρὶ ἀκουτιζομένῳ τέκνων ὑγείαν καὶ σωτηρίαν, ταύτης διὰ τοῦ θεοφιλεστάτου συμπρεσβυτέρου ἡμῶν ἤκοντος ἀπελαύσμεν, ἀναγαλλαντος ἡμῖν οἰκείᾳ γλώσσει τὸ σὲ θεῖα χάριτι

ἀνώτερον πάσης λύπης διατελεῖν ἐπιθέσει· καὶ τῷ ἁγίῳ Θεῷ ἢ ἐπὶ τοῦτο εὐχαριστία ἡμῖν ἀποδίδεται, καὶ εὐχόμεθα πάντοτε τοιαύτης περὶ ὑμῶν ἀγγελίας τυγχάνειν ἀγγέλου. Ἐπειδὴ δὲ τῶν πραγμάτων αἱ περιστάσεις οὐκ ἐῷσιν ἡμᾶς ἀναπνεῖν, καὶ ὡς ἐν τοιούταις περιστοιχιζόμενοι, δεόμεθα, ἄνθρωποι ταπεινοὶ ὄντες, καὶ τῆς ἐκ τῶν συνόντων παρηγορίας (οἶδας δὲ ὅτι οὐδὲν οὕτω παρηγορεῖ, ὡς ἡ τῶν τέκνων συνομιλία), ἐδουλόμεθα ἐν τοιούτῳ καιρῷ σὺν ἡμῖν εἶναι. Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἀναγκαιότερα τὰ ἐν τοῖς αὐτόθι πράγματα πρὸς τὴν σὴν ἐπίσχεσιν, παραγενοῦ πρὸς ἡμᾶς. Εἰ δ' ἔστι τις ἀνάγκη δυνατωτέρα, τέως ἡμῖν ταῖς ὁσίοις εὐχαῖς ὅση δύναμις συνίστασο, καὶ ἡ παρουσία, ἐπεὶ μὴ

A sanctissimo Deo de hoc gratias egimus, et oramus omnino ut talem de te nuntium semper accipiamus. Quoniam vero rerum angustia nos non sinunt respirare, et illis quasi cincti indigemus, homines infirmi, assistentium consolatione (scis autem nihil ita consolari ut filiorum conversationem), optabamus ut nobiscum esses. Si igitur non necessario te res istae retinent, veni ad nos. Si urget necessitas, saltem quantum poteris nobis tuis precibus adesto. Ac tua praesentia, quoniam non nunc permittitur, fiet omnino quando Deus voluerit. Ceterum pro tua sanitate vota fundimus, et cupimus ut nostrae humilitatis memineris.

νῦν συγχωρεῖται, πάντως ὅταν Θεὸς οὐδὲν γενήσεται. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶσθαί σε ἐπευχόμεθα, καὶ μεμνησθαι τῆς ἡμῶν μετριότητος.

PIΓ'. Νικήτα Ἀθηνῶν.

B

CXIII. Nicetae Atheniensi.

Καὶ κυβερνήτης ἄριστος τῶν βαπτίζοντων κυμάτων τὴν ἐκκλίσιν ποιεῖται διὰ προνοίας, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς ἐκεῖνα συνωθεῖται δι' ὧν μέλλει πλέον καταβαπτίζεσθαι. Καὶ ἰατρὸς ᾧ γὰρ δι' ἐπιμελείας ἔστιν ἡ σωτηρία τοῦ κάμνοντος, σπουδὴν ἀναδέχεται, εἰ μὴ δυνατὸν παντελῶς θεραπεῦσαι, ἀλλὰ γὰρ τέως ἐλαττώσαι τὸ διανοχλοῦν ἀρρώστημα φάρμακα συντιθέναι. Συνίεις, οἶμαι, τοῦ προοιμίου τὸ βούλημα· εἰ μὴ ἐκόντες ἑαυτοὺς τῇ ἀγνοίᾳ παρέσχομεν, τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ αὐτῷ ζῆλῳ καὶ τρικυμῆι καθέστηκε, καὶ τοσοῦτος καθ' ἡμῶν διὰ τῶν ἰσῶθεν, καὶ διὰ τῶν ἐξῶθεν ἐγείρεται κλύδων, ὡς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ὦραν, τὴν παντελῆ κατάδυσιν ἐλπίζειν· καὶ σὺ ἐπισκόπους τῶν Ἐκκλησιῶν ἐλαύνεις τοὺς ὑπ' ἐκείνων χειροτονηθέντας, ὡς οὐπω ὑπὸ καθάρσει προφανῆ πεποιήμεθα. Ἡ λείληθέ σου ὡς οὐτε Σάβας, ὁ πρὸ σου τὸν θρόνον διέπων τῶν Ἀθηνῶν, οὐτε τις ἕτερος τῶν ὁμοταγῶν ἐκείνῳ ὑπὸ καθάρσει γεγονός, πλὴν τῶν φθασάντων τεσσάρων καθηρῆσθαι, τοῦ τε Δημητρίου φημί, καὶ Γαβριὴλ, καὶ Γρηγορίου, καὶ Κοσμά, ὃς εἰ καὶ μὴ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τοῖς ἄλλοις τρισίν, ἀλλὰ γὰρ διὰ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ ψευδολογίας, τῇ καθαιρέσει ὑποδέδληται; Πάντα καιρῷ ἰδίῳ διευθύνεται· τὸ δὲ πρὸς τὸν προσήκοντα καιρὸν γινόμενον, ὡς περ ἀτελὲς ἔστι· τὸ δὲ ἀτελὲς ἀνάγκη ἀποστερεῖσθαι καὶ διαμονῆς. Ἐδοῖ οὖν σε τὸν καιρὸν κατανοήσαντα, καὶ τῶν πραγμάτων τὴν ἀνωμαλίαν, μηδὲν διαπράξασθαι οἶδόν σοι διαπέπρακται. Ἐπεὶ δὲ οὐκ οἶδα ὅπως εἰς τοῦτο προήχθης, πάντως εἰ τί σοι μέλει περὶ τοῦ μὴ ἐπὶ πλέον χεῖμάζεσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ περὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος τῆς καθόσον ἐγχωρεῖ ἀνέσεως, τὴν ἐπισκοπὴν ὁ ἄνθρωπος ἀπολαυέτω, καὶ διαμενέτω ἕως ἂν τὰ δοκοῦντα τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς πέρας ἔλθοι, καὶ ἡ περὶ τῶν πταισάντων ἀμφιβολία ἐναργῆ κατάκρισιν ἢ ἄλλην τινὰ δέξηται οἰκονομίαν. Ἐρῶσθαί σε καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ἐπευχόμεθα, καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερεύχεσθαι μετριότητος.

C

D

D

D

PIΔ'. Βασιλείῳ μητροπολίτῃ Χαλδίας.

Ἡ μὲν ὑπόθεσις τοῦ γράμματος ἀναγκαῖα μὲν τῷ κομίζοντι τὸ γράμμα. Διὰ τοῦτο καὶ πληροῦντες τὴν δέξιν αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τοῦ γράφειν ἐσχέκαμεν. Ἡμῖν δὲ οὐτε πρότερον οὐτε νῦν

Optimus quisque gubernator prudenter intumescens vitat fluctus, et ad illos navem non dirigit, quibus penitus obrueretur; sic medicus quoque, qui arte sua infirmorum curam suscipit, operam impendit, etsi aegrotantes plane reddere sanitati non possit, remedium adhibet, ut molestam minuat infirmitatem. Jam vides, uti puto, quo exordium tendat. Ni lubenter nosmetipsos ignorantiae tradamus, videre est Ecclesiam Dei in tanta tempestate positam, tantis undecunque furentibus fluctibus: tantas enim circa vos volvitur intra et extra excitata vorago, ut per singulos dies, imo quavis hora ne funditus demergamur sit metuendum. Tu autem ex ecclesiis episcopos ab illis ordinatos, quos nondum publice deposuimus, amoves. An fugit te, nec Sabam, qui ante te sedem occupaverat Atheniensium, nec alium quemquam e sociis depositum fuisse praeter quatuor anteriores, Demetrium dico, Gabrielem, Gregorium et Cosmam, qui quidem non ob eandem, ac tres alii causam, sed propter calumnias Romae propagatas a sede remotus est. Omnia et singula suo ordinantur tempore; quidquid autem convenienti tempore peractum non fuerit, erit imperfectum; imperfectum autem necessario non stabit. Quod si tempora ponderasses et rerum difficultates, nunquam fecisses quae abs te sunt peracta. Equidem nescius sum, quomodo ad illa incitatus fueris. Si qua tibi cura est ne amplius turbetur Ecclesia, neque nostra vexetur humilitas, episcopatu fungatur vir et permaneat, donec placita Ecclesiae manifestentur et malevolorum disceptatio cedat in damnationem, vel aliam conversionem habeat. Jubeo te valere anima et corpore, et humilitatem nostram precibus tuis commendamus.

CXIV. Basilio Chaldae metropolitae.

Hujus epistolae materia tabellario necessaria est; cujus quidem postulationi satisfacientes scribendi ausam habuimus. Materia ipsa autem nobis nec antea nec hodie videtur necessaria. Nobis enim

nulla disquisitio est an pietas tua alicui causa doloris, jure aut immerito, esse voluerit; attamen fieri potest ut talis adsit causa, qualis facillime et sæpissime inter homines dolorem excitat. His in rebus si quod doloris lenimen apparet, ægrotans non dolebit; at si malum insanabile evaserit, ne tunc quidem tu dolenti doloriscausa eris, sed mala ipsius rei natura. Sed rem exordiamur de qua scribere nobis proposuimus. Qui tibi epistolam defert, de vestra conqueritur reverentia, quod e monasterio fuerit expulsus, in quo plurimos degerat annos cum auctoritate aliqua, nullo facinore perpetrato ob quod jure relegari posset. Hac de re scito animam nostram multum afflictam fuisse. Quod si tibi cordi est dolore hoc me eripere, hominem redintegrabis in gradum pristinum, nihil reformidans eorum quæ suspicaris. Nemo enim monasterium e tua potestate eripiet, neque nos, neque alius quisquam, dum his in terris versamur.

ἄφριρήσεται τις τὸ μοναστήριον τοῦ ὑπὸ τὴν σὴν ἐνταῦθα διάγωμεν.

CXV. *Euthymio Antiochæ metropolitæ.*

Nuntium audivimus acerbum, quod ut verum sit Deus avertat! Te morbo laborantem audivimus, ideoque facultate privatam ad nos revertendi. His auditis et ad veritatem inquirendam et sanitatem tibi augurandam misimus; faxit Deus ut quod solamen e litteris nostris accipias, ego quoque e tua sanitate recipiam. Scio enim solamine tibi quod propter locorum distantiam jam difficile est, imprimis opus esse. Det nobis Deus, ut te omni morbo et dolore liberatum, quam citissime recipiam et oculis complectar!

CXVI. *Philippo Larissensi episcopo.*

E litteris tuis cordis tui afflictionem cognovi; simulque vidi te suspicione quadam circa humilitatem nostram agitari, quasi afflictionum tuarum causa essem. Nos quoque de cordis tui dolore valde affligimur: nobis non est animus ut tibi, filio dilectissimo, pontifici et familiarium optimo, simus dolori, cum nihil istius generis vel contra adversarios nostros moliamur. De suspicione tua dolemus et magis quod illam nullo modo provocavimus. Nihil enim magis pectus afficit nostrum, quam quod te in vanam suspensionem incidisse animadvertit. Neutiquam homini principatui tuo invidenti quid commisimus, nec unquam cogitatio istiusmodi nobis inerit, neque Thebanorum archiepiscopo Ecclesiam, ad te pertinentem, consecrandam commendavimus; patriarchalibus autem privilegiis instructi, definivimus ejus esse templum, qui illud consecraverit. Tuam non vilipendimus virtutem, sed cum locorum distantia nobis non fuerit apprimè nota, putavimus illi viam et mandati executionem magis quam tibi esse commodam et expeditam hocce modo res utique peracta est. Ve-

ἄ ἐδόκει ἀναγκαία ἡ ὑπόθεσις. Οὐ γὰρ κατέστημεν εἰς λογισμὸν, ὅτι περὶ ἡ σὴ εὐλάβεια ὄλω; τινὲ λύπης ἐθελήσει αἴτιος γενέσθαι, οὐχ ὅτι ἀναιτίω, ἀλλὰ καὶ καὶν τις ἢ εὐλογος αἴτια οἷα τὰ ἀνθρώπινα λύπης πρόξενος ἀναφαινομένη· ἐπειδὴ καὶ τότε τῆς μὲν αἰτίας τὸ ἰάσιμον ἐπιδεχομένης, πάντως θεραπευόμενος οὐ λυπηθήσεται ὁ ταύτην παρασχών. Εἰ δὲ πρὸς τὸ ἀνίατον ἤλασε τὸ κακόν, οὐδ' οὕτως ἔσται παρὰ σοῦ τῷ λυπουμένῳ ἡ λύπη, ἀλλὰ παρὰ τῆς κακίας τοῦ πράγματος. Ἄρχει ταῦτα. Λοιπὸν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα χωρῶμεν, περὶ οὗ γράψαι διειροθήμεν. Λελύπηται, ὡς φησι, παρὰ τῆς ὑμῶν ὁσιότητος ὁ κομίζων σοι τὴν ἐπιστολήν, ὅτι μονῆς ἐξηλάθη ἐν ἡ πλεῖστα ἔτη διατελέσας τὴν ἐπιστάσιαν ἐγκεχειρισται, μηδὲν ἐργασάμενος τοιοῦτον, μηδὲ ἀξιὸν τῆς ἐκεῖθεν ἐλάσεως. Τοῦτο ἡμῖν ἀπαγγελθὲν γινώθι, ὅτι λίαν ἤφατο τῆς ψυχῆς. Εἰ τι οὖν σοι μέλει περὶ τοῦ ἐμὲ μὴ λυπεῖσθαι, ἀπόδος τὴν ἰδίαν τάξιν τῷ ἀνθρώπῳ, μηδὲν δειλιῶν ὅπερ ὑποπτεύεις. Οὐ γὰρ τελείαν ἐξουσίαν, οὔτε ἡμεῖς, οὔτε ἄλλος, μέχρις ἂν

PIE'. *Eὐθυμῖω μητροπολίτῃ Ἀντιοχείας.*

Ὁδυνηράν ἀγγελίαν ἀκούσαντες, ἦν εἶη Θεὸς πόρρω τῆς ἀληθείας ποιῶν! Ἠκούσαμεν γὰρ βεβλήσθαι σε νόσῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπανόδου καθυστερεῖν. Ἀπεστείλαμεν ἅμα μὲν περὶ ὧν ἀκηκόαμεν ἐκμαθεῖν, ἅμα δὲ καὶ σοὶ καὶ ὑγιῶς διατελοῦντι, ὅπερ παράσχοι Θεὸς ἐγγενέσθαι, παρηγορίαν τινὰ τῇ τοῦ ἀποσταλέντος πρὸς σὲ καταλήψει. Οἶδα μὲν γὰρ ὡς καὶ εἰ μηδὲν ἕτερον διοχλοῦν ἦν, ἀλλὰ γε αὐτὸ τοῦτο, ἡ ἐξ ἡμῶν διαχώρησις ἐν χρεῖα σε παρηγορίας καθίστησι. Παράσχοι δὲ Θεὸς πάσης νόσου καὶ πάσης λύπης ἀπηλλαγμένον, θᾶττόν σε παραγενέσθαι καὶ ὀφθῆναι ἡμῖν.

PIG'. *Φιλίππῳ Λαρίσσης.*

Ἐγνωμεν ἐκ τοῦ γράμματος τῆς σὴς καρδίας τὸ ἀλγῆμα, ἔγνωμεν δὲ καὶ ὡς ὑπόνοιαν φέρεις περὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ὅτι ἐξ ἡμῶν σοι προσέγεγονε τὸ ἀλγεῖν. Καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ὀδύνη τῆς καρδίας σου σφοδρῶς ἠνιάθημεν καὶ ἡμεῖς. Οὐ γὰρ μὴ ὅτι γέ σοι, τέκνῳ τυγχάνοντι καὶ ἀρχιερεῖ καὶ τῶν μελῶν οἰκειοτάτῳ, ἀλλ' οὐδενὶ ἑτέρῳ τῶν ἐναντίως πρὸς ἡμᾶς ἐχόντων, τὸ διαχεῖσθαι ὀδυνηρῶς βούλησις ἔστιν ἡμῖν. Περὶ δὲ ὧν ὑπονοοῦμεθα, λελυπήμεθα μὲν ὅτι ὄλω; ὀδυρῶς ποτε τρόπῳ τοιαῦτά σοι παρέσχομεν ὑπονοεῖν· πλὴν οὐ τοσοῦτον ἄπτεται τῆς καρδίας τὸ ἀλγος διὰ τὸ συνειδέναι μηδὲν τοιοῦτον, ὅποιον εἰς αἰτίαν φέρεις, παρ' ἡμῶν προελθεῖν. Οὔτε γὰρ τῷ ἀτακτήσαντι περὶ τὴν σὴν ἐπαρχίαν τοῦτο ἐνετειλάμεθα, οὐδὲ ὄλω; ἀναφερόμεθα εἰς ἐννοιαν τοιαύτης αὐτῷ ἐγχειρήσεως, οὔτε τῷ ἄρχιεπισκόπῳ Θεῶν ὑπὸ σὲ τελοῦσαν Ἐκκλησίαν ἐπεστείλαμεν ἱερῶσαι, ἀλλὰ διδαχθέντες ὡς τοῖς πατριαρχικοῖς προνομίοις, εἰ τίς ποτέ ἐστιν ἐκείνος ὁ ἐγκεκαινισμένος ναὸς τελεῖ, τοῦτο διωρισάμεθα, οὐ τὴν σὴν ἀρετὴν ῥίπτοντες παρὰ φαῦλον, ἀλλὰ τὸ τῆς ὀδοῦ διάστημα μὴ μαθόντες ἀκριβῶς, λογισά-

μενοι ὅτι μᾶλλον ἐκείνῳ ἢ σοι βλάβος καὶ κουφοτέρα ἢ ὀδοπορία καὶ τοῦ προστάγματος ἢ ἐκπλήρωσις. Τοῦτο μὲν οὕτω παρηκολούθησε· καὶ γρή σε τὸ ἀληθὲς διδραχθέντα, τὴν λύπην ἀποθέσθαι. Διὰ τί; Ὅτι καὶ ἀπὸ γε τοῦ νῦν ἐκ τῆς σῆς ἐπαρχίας ἐστὶν ὀλερωθεὶς ναὸς, πάντως ὑπὸ σοὶ διατελέσει, καὶ οὐ μὴ κατὰ λόγον προσγεγονότος.

PIZ'. Λέοντι Συλαίου.

Ἄπ' ἀρχῆς τοῦ γράμματος τὴν διάθεσιν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς φανεράν σοι ποιοῦντες γράφομεν, ὅτι μετὰ σφοδρᾶς τῆς λύπης ἐπὶ τὸ γράφειν πρὸς σὲ κεκινήμεθα. Πῶς γὰρ οὐχὶ βαρεῖαν τὴν ἀλγυδύνα φέρομεν; ὅποτε λογισμοῖς ἀμείνοσι, καὶ πάντα λογιζομένοις δι' ὧν ἡμῖν ἐστὶ παραφυγή, δι' ὧν δοξασιήσεται μὲν Θεὸς, κλέος δὲ ἀείμνηστὸν σοι περιγενήσεται, καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἐφορείαν τῶν βαρυνόντων ἀνεσις καὶ παράκλησις, ἢ σὴ ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς αὐτόθι Ἐκκλησίας κτασθήσεται προβολή· νῦν δὲ τῶν λογισμῶν ἐκείνων, φεῦ τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας, ὡς οἱ καθ' ἐκάστην ἡμῖν προσιόντες ἀπαγγέλλουσι, κατανοοῦμεν ἑαυτοὺς ἐκπεπιτωκότες. Ὅρᾶς ἐξ οἴας συνοχῆς τῆς ἡμῶν ψυχῆς τὸ γράμμα σοι γράφεται. Οὐ γὰρ διαλείπουσι καθ' ἐκάστην νῦν μὲν μονάζοντες, νῦν δὲ τῆς λαϊκῆς τάξεως, νῦν δὲ καὶ τοῦ κλήρου, τὰς ἐγκλήσεις ποιούμενοι κατὰ σοῦ, ὡς τῶν οἰκείων ἀποδιωκόμενοι, καὶ ἀντὶ τοῦ ῥύεσθαι παρὰ τῆς σῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἄλλης στρεωτέρως, τῆς σῆς δεόμενοι παρὰ τῶν δυναμένων ἀντιλαβέσθαι ῥυσθῆναι.

Ἐὼ τὰ λοιπὰ· ἀλλὰ νῦν ὁ τοῦ βήματος καθηγούμενος τῆς μονῆς ἐπέστη πλήρης δακρύων, πλήρης ἀθυμίας καὶ συγχύσεως. Καὶ τὸ αἴτιον ὅτι σὺν αὐτοῖς μονάζουσι παρὰ τῆς ὑμῶν ἀπελαύνεται προαιρέσεως, οὐκ οἶδα πῶθεν ἐπὶ τοῦτο κινήθησθε σου, ἢ τί δίκαιον προῖσχομένου τῆς τοσαύτης βιαιᾶς ἐπιθέσεως. Καίτοι εἰ καὶ πᾶς δίκαιος λόγος παρῆν συναγωνιζόμενος, τοῦτο μόνον ἱκανὸν τέως ἦν ἐπισχεῖν τὸ τελεῖν ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ μηδὲν τοιοῦτον μὴ ὅτι πράττειν, ἀλλὰ μηδ' εἰς ἐνθύμιον φέρειν, ἕως ἂν πρὸς τὰ ἐνταῦθα παραγενομένου σου, καὶ τῆς ὑποθέσεως προβεβλημένης, τὸ δεῖον πραχθῆναι διέγνωστο. Μὴ, τέκνον ἡμῶν, εἴ τι σοι μέλει περὶ τῆς ἐμῆς πολυωδύνου ζωῆς· μὴ οὕτω καθίστασο τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἐπαρχίαν βαρῦς, μηδὲ ἀγαπῶμεν τὰς πάντων γλώσσας κινεῖν καθ' ἡμῶν, μηδὲ ἀντὶ τοῦ πρὸς εὐχαριστίαν Θεοῦ ἐφ' οἷς τῆς ἀπὸ σοῦ ἀπολαύουσιν ὠφελείας, διανίστασθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς λοιδορίας αὐτοὺς ἀνακινῶμεν, καὶ τὰς κατὰ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς ἀράς. Οἶδας γὰρ ὅτι ὡς ἐπὶ πολὺ οἱ κακῶς πάσχοντες τῶν ἀρχομένων μετὰ τὸ διαβάλλειν τοὺς κακῶς διατιθέντας αὐτοὺς, καὶ τὰς ἀρὰς ἀπορρίπτουσιν εἰς τὰς τῶν αἰτίων γινομένων κεφαλὰς. Ὅπερ, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, πάσῃ δυνάμει φυλαξώμεθα, μάλιστα τοῦ ἡμοδόξους, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἑλλησιν.

Οὐκ ἀγνοοῦμεν οὖν, ὅτι καὶ τῇ σῇ συνέσει πλεῖστοι ἐπιτίθενται παραλόγως, καὶ πονηρευόμενοι ἀγῶνα

rum audisti et propterea tibi abijciendus est dolor; quare? quia si templum consecratum a tuo pendet principatu, nunc omnino sub tua erit jurisdictione, et nullam in re litigiosa jacturam facies, etsi contra jus evenerit.

ζημιωθήσῃ τοῦ σοὶ διαφέροντος πράγματος ἐκ τοῦ

CXVII. *Leoni Sylæi episcopo.*

Litterarum nostrarum initio statum animæ nostræ manifestum tibi facimus; nam ad tibi scribendum non sine maximo dolore movemur. Quo enim modo non acerbissimis cruciemur ærumnis? Optimæ aderant causæ et nobis omnia considerantibus certæ consolationes exsurgebant, quia glorificandus erat Deus et sempiternus honos tibi colligendus; qui antea gravabantur dignitate tua erigendi erant et sublevari, quod ad Ecclesiæ fulcimentum in pontificis thronum sublevatus fuisses. Eheu! quo illæ abierunt rationes! Infestus illas devoravit dæmon, uti quotidie intelligimus ex iis qui ad nos confugiunt miseris. Jam vides qua mentis commotione has ad te litteras scribimus. Quotidie et sine fine adveniunt modo monachi, modo laici, modo clerici ut querelas de te deferant, a quo e suis se expulsos dicunt; et cum tui esset, pontificis, illos a manu potenti liberare, opera tua destituuntur, et ad potentes potius confugiunt ut liberentur.

Cætera omitto. Adest enim monasterii præses lacrymas fundens, fractus animo et rubore suffusus. Causa est quod te jubente ipse cum monachis suis sit expulsus. Unde ad hoc excitatus fueris nescio, nec quæ justæ species ad istud te facinus moverit. Attamen si justa quædam adfuisset facinoris perpetrandi ratio, deferri deluisset ad patriarchalem potestatem, priusquam peracta fuisset; non ab irato tibi res tractandæ erant, sed ad hanc sedem profectus subjicere litem debebas, ut quidquid peragendum esset deliberaretur. Si vitam meam, fili, mœrore jam confectam curas, non tanta duritia habere eos, qui sub potestate tua constituti sunt; cave omnium linguas contra nos commovere; hoc enim modo ii qui, beneficiorum tuorum memores, Deo gratias egissent, ad injurias conversi caput meum dira prosequuntur execratione. Qui sorte sua non sunt contenti, uti nosti, quam sæpissime suos insectantur præpositos quasi exinde malum haberent, eorumque capita diris devovent: id, dilecte fili, pro viribus vitemus, Apostolo jubente, ut sine offensione simus non solum erga fideles, sed etiam erga Judæos et gentiles².

Ἀποστόλου λέγοντος ἀπροσκόπους εἶναι· οὐ μόνον

Non me fugit plurimos tibi male velle et malignosam movere pugnam, ut Ecclesia tua detrimen-

² 1 Cor. x, 33.

tum capiat. Horum numerus utique magnus. Habendi cupidinem ubique regnantem conspicio; inter majores et minores difficile reperias, qui istam retraheret cupidinem. Verumtamen, si quid istiusmodi evenerit, tu eam, quæ sacerdoti summo convenit, intelligentiam et prudentiam adhibeas, ne forte injustitiam committas, aut jus tibi non debitum tibi vindices et legitimos possidentes spolies. Imo per teipsum vel per alium probum astabis legitimis locorum iudicibus, et curabis ut damnati obediunt sententiæ justi iudicii. Ita sit ut injuste possidentes, suo orbati sænore, adversus te latrare non possint, et nemo, quæ justitia fuerint decreta, tibi palam vitio vertat. Hæc jam pridem tibi commendata cum vehementissimo rescribo dolore; quod si de dolente tuo quid curas patre, non postea in duram nos necessitudinem talia tibi scribendi conjicias. Te valentem et sibi in omnibus obsequiosum custodiat Dominus. Humilitatis autem nostræ nunquam non in precibus tuis memora esto.

Ἐρρωμένον σε ὁ Κύριος διαφυλάξει ἐν πᾶσιν εὐαρέστως αὐτῷ διαδιδόντα, καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος ὑπερευχόμενον.

CXVIII. — *Petro Alanix archiepiscopo.*

Vinculo spiritus conjunctos ab invicem corporalis non separat distantia; et si quid paradoxum foret, adderemus corporum disjunctione majorem fieri spirituum unionem, cum omne eo tendat studium, ut arctissime copulet animos et corporum unitorum more separari non permittat. Quod igitur corporibus distemus, animum noli dejicere, imo tecum reputes quod antea dixi, nos spiritu magis esse conjunctos; ideo tibi ea tenenda est animi contentio qua rectæ cohibetur rationis usus. Pro viribus obsta, qui donum sancti recepisti Spiritus, et sacerdotali plenus exultatione ad pristinam mentem converte gaudium quod Christo et nobis humilibus ejus famulis et ad gloriam atque utilitatem factum est; animi deinde curas et mentis sollicitudines longe abjicies. Sæpe homines, terreno lucro permoti magna, itinera institunt, quique parentibus, uxoribus et liberis orbati, non solum animum non dimittunt, sed quandoque hilariter distantiam a suis perferunt, quia lucri spes tristitiam convertit in gaudium; quid eos cogitare decet, qui tantum adipiscuntur quæstum, quantum ipsi angeli desiderant? Quod si memet videndi cupidus sis et fervido visendi desiderio flagret animus, et imprimis si hoc utile nobis fuerit, concedat misericors Dominus; sin possessionis gaudium resecat, atque aliud tribuat melius, illius nos commendamus benignitati, quam nec tempus separat, nec locus, nec alia rerum conditio, imo immarcessibilis expectantibus reservatur lætitia. Adsit tibi, mi fili, Pater benignus et Deus noster perpetuo; te sustentet, qui evangelio ejus inservias; ipse liberet te tristitiæ tenebris et inextinguibili donet hilaritate.

Ὁ δὲ φιλόανθρωπος ἡμῶν Πατήρ καὶ Θεὸς αὐτὸς,

ποιοῦνται τοῦ τὴν σὴν Ἐκκλησίαν ζημίᾳ περιελαίειν. Ἐπίσταμαι ὡς πολλοὶ τοιοῦτοι· καὶ γὰρ διὰ πάντων ὁρῶ κεχυμένην τὴν νόσον τῆς πλεονεξίας, καὶ σπάνιον ἔστιν εὐρεῖν καὶ ἐν μείζοσι προσώποις καὶ ἐν ἐλάττοσι τὸν μὴ κεκρατημένον τῷ πάθει. Πλὴν, τέκνον ἡμῶν, ἐπειδὴν τι τοιοῦτον ἀνακύψῃ, τῇ προσηκούσῃ συνέτει καὶ εὐλαβεῖα τῇ σῇ ἀρχιερωσύνῃ προσφέρου τοῖς διατιθεμένοις, καὶ μὴ σεαυτὸν ἐκδικεῖν, μηδὲ ὡς ἐξ αὐτονόμου ἐξουσίας σεαυτῷ τι περιποιεῖσθαι, καὶ ἀποστερεῖν τοὺς κατέχοντας τὸ ζητούμενον· ἀλλ' εἰτε διὰ σεαυτοῦ, εἰτε δι' ἑτέρου τῶν ἐπιτηδείων προσιέναι τοῖς κατὰ τόπον δικάζειν λαχοῦσι, καὶ τῷ ψηφίζομένῳ παρὰ τῆς δικαίας κρίσεως ἀγαπητῶς ἐμμένειν, ἵνα τοῦ καὶ οἱ πλεονεκτικῶς τι κατέχοντες ὀφαιρούμενοι τοῦ πλεονεκτηματος μὴ ἔχοιεν κατὰ σοῦ γογγύζειν, καὶ σοὶ τὸ περιγινόμενον παρὰ τῆς δικαιοσύνης μηδεμίαν ἐπιφέρῃ μέμψιν, μηδ' ὑπὸ τινος καταδόχῃσιν. Ταῦτά σοι, καὶ πάλιν φημί, λίαν ἐγράψαμεν ὀδυνώμενοι· καὶ εἶτι περὶ πατρὸς ὀδυνωμένου φροντίζεις, μηκέτι πρὸς ἀνάγκην ἡμᾶς καταστήσης. τοιαῦτά σοι γράφω.

PIII'. *Πέτρῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλανίας.*

Οὐκ οἶδε τοὺς πνευματικῶς ἠνωμένους σωματικῇ ἀπόστασις ἀλλήλων διαχωρίζειν, ἀλλ' εἰς ἁπλὴν τι καὶ παράδοξον ἔρειν, ἢ τῶν σωμάτων διάζευξις πλέον τὴν ἔνωσιν ἀπεργάζεται, ὅλης, ὡς εἰπεῖν, τῆς σχέσεως εἰς τὴν τῶν ψυχῶν συνάφειαν καθαρῶς περισταμένης, καὶ μὴ ἐθελούσης μερίζεσθαι, οἷς ὑποβάλλει τῶν σωμάτων ἢ ἔνωσις. Οὐ τοίνυν ἀθυμεῖν ἄξιον, ὅτι τοῖς σώμασι διεστήκαμεν, ἀλλὰ μάλλον εἰδὼς, ὅπερ ἔφη, ὅτι πλέον τῷ πνεύματι συναπτόμεθα, ὑψηλότερος γενοῦ μοι τῆς ἐκεῖθεν περισπώσης τὸν λογισμὸν διοχλήσεως, καὶ τῆς ἐγκεχειρισμένης σοι παρὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος ὅλος ὢν ἱερωτάτης ἀγαλλιάσεως πλήρης, ἀντέχου· πρὸς ἐκείνην τὴν ψυχὴν περιστρέφων, καὶ τὴν ἐκεῖθεν φουομένην ἠδονὴν τῷ Σωτῆρι πάντων Χριστῷ καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, καὶ τὴν σοὶ προσγινομένην δόξαν τε καὶ ὠφέλειαν, ὅπως ῥίψας τὴν ἀθυμίαν, καὶ τὰ ἐκείνης ἀηδῆ ἐνοχλήματα. Εἰ γὰρ ἔνεκεν γῆτινου κέρδους μακρὰς ὁδοιπορίας στελλόμενοι τινές, καὶ γονέων, καὶ γυναικῶν, καὶ παιδῶν ἀποστερούμενοι, οὐ μόνον οὐκ ἀθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ χαίροντες ἐνίοτε ἀναδέχονται τὴν διάστασιν, τῆς ἐκ τοῦ κέρδους ἐλπίδος τὸ χαίρειν ἀντὶ τοῦ ἀθυμεῖν χαριζομένης, τί δεῖ φρονεῖν τοὺς ὄσον μέλλοντες κερδαίνειν ἃ καὶ ἀγγέλοις εἰς ἐπιθυμίαν, καὶ μόνης καθίσταται παρακύψεως; Ἄλλ' εἰκόσ ἐνθυμούμενον τὸ μὴ εἶτι πρὸς θεῶν καταστῆναι ἀλλήλοις, κεντεῖσθαι τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ πρὸς ἡμᾶς πόθου, μάλιστα μὲν εἰ καὶ τοῦτο συμφέροι, παρέξει ὁ ἀγαθός. Εἰ δὲ ὑποτεμεῖται τὴν τοιαύτην ἀπόλαυσιν, ἀλλ' ἀντὶ ταύτης χαριεῖται, πεποιθᾶμεν τῇ ἐκείνου χρηστότητι τῆς ἀμείνω, ἣν οὔτε χρόνος διατέμνει, οὐ τόπος, οὐκ ἄλλη τις περίστασις ἐξωθεν, ἀλλ' ἀεὶ παραμένειν τοῖς συνοῦσιν ἀμάραντον παρεχόμενῃ τὴν ἠδονὴν. τέκνον ἡμῶν, συγῶν ἀδιάστατος εἶη καὶ συναντι-

λαμβάνομενος οὐκ διακονεῖς τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, καὶ λύων πάσης ἀκρίβειας σκυθρωπότητα, καὶ τῆς ἀσθένειάς σου σε φαιδρότητας καταξιών.

PIΘ'. Ἀνδρέα Πατρῶν.

Ὅση στενοχωρία περιστοιχιζόμεθα, καὶ χωρὶς τοῦ ἡμᾶς διδάσκειν, οὐ λογιζόμεθα σε, τέκνον ἡμῶν, ἀγνοεῖν. Ἡ γὰρ τῶν πραγμάτων διάθεσις οὐκ ἔστιν οἷα· λανθάνειν μὴ ὅτι γε ὑμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλον τινὰ τὸν τυχόντα. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῖς ἐνταῦθα συνέχουσι κακοῖς, καὶ οἱ ἐξ ἑτέρων τόπων καθ' ἑκάστην ἀφικνούμενοι καὶ διοχλοῦντες, βαρυτέραν τὴν στενοχωρίαν ἡμῖν ἀπεργάζονται. Ἔδει οὖν, τέκνον ἐμὸν, ἐν παντὶ τρόπῳ προνοεῖσθαι τῶν αὐτόθεν ἀνερχομένων, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν σὴν χεῖρα τελούντων, μὴ ἐπιτίθεσθαι ἡμῖν τὰς διοχλήσεις, καὶ ἂν ποτε διὰ πταίσματα οἷα φιλεῖ τὰ ἀνθρώπινα ἀποκίνησιν τινὸς συμβαίη γενέσθαι τῆς ὑπ' αὐτῶν διοικουμένης διακονίας, ἄλλης τινὸς τυγχάνειν παραμυθίας, ἥτις τούτους ὡσπερ ἐξίλαρυνει, καὶ τὸ ἀτακτον πῆδημα τῆς καρδίας συστειλαὶ παρασκευάσει. Νῦν δὲ πῶς εἶπω ὡς μὴ δυνάμενοι ἄλλως τὴν ἐπάδυνον ταύτην ἔλκειν ζωὴν, οὕτω κατατεινόμενοι ταῖς ὀδύνας καὶ τὴν ψυχὴν σπαρασσόμενοι πρὸς τὰ ἐνταῦθα παραγίνονται οἱ ἐκ τῶν οἰκείων παρακινούμενοι λειτουργῶν. Τούτων ἔστι καὶ Γρηγόριος ὁ μοναχός, ὃς φησιν, ἀποδεδιωχθαι μοναστηρίου, ἐν ᾧ ἀπεκείρατο, καὶ οὐ προτιμότερος ἦν καταπεπιστεῦσθαι τὴν διοίκησιν, ὡς ἄλλοις τε τρόποις διαφέρουσαν αὐτῷ καὶ τῇ κατὰ συγγένειαν τοῦ τὸ μοναστήριον συστησαμένου κληρονομίᾳ. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ταῦτα προστιθεὶς, ὅτι ξένος τις καὶ ἀλλότριος καὶ μηδὲν δίκαιον εἰς τὸ ἀρχεῖν τοῦ μοναστηρίου κεκτημένος, μὴ τρόπον, μὴ βίον, μὴ συγγενῆ τινα πρόφασιν, παρὰ σοῦ προεκρίθη εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιστάσιν. Ἡμεῖς δὲ τοῦτο σοι γράφομεν, ὡς εἰ μὲν ὁτὸ γράμμα ἡμῶν ἐπικομιζόμενος ἀληθῆ ἐδίδαξες, καὶ οὐκ ἔστι τις αἰτία κωλύουσα τοῦ μοναστηρίου ἀρχεῖν αὐτὸν, μὴ ἀποστερεῖσθαι παρὰ τῆς ὑμῶν θεοφιλίας τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτῷ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον ἡγουμενείας. Εἰ δέ τι ἔστιν ἐναντίωμά, δι' οὗ ἀνάξιος ἀναδείκνυται τῆς τοιαύτης ἀρχῆς, τέως τῆς ὀφειλομένης παραμυθίας καὶ τῆς ὅσον ἐστὶ δυνατὸν ἀστενοχωρήτου ζωῆς, εἴ τι σοὶ μέλει, τέκνον ἡμῶν, τῶν ἡμετέρων θλίψεων καὶ ὀδυνῶν, παντὶ τρόπῳ ὡς ἀρχιερεὺς Θεοῦ, καὶ ἀπαραιτήτως ὀφείλων τὸ φιλόανθρωπον ἐπιδείκνυσθαι, καταβαλοῦ τὴν περὶ αὐτὸν πρόνοιαν.

PK'. Τρύφωνι μονάζοντι.

Καὶ τὸ δῶρον γλυκὺ, καὶ οἱ λόγοι οὐ μόνον γλυκαῖς, ἀλλὰ καὶ φέροντες οὐ μετρίαν ἀνεσιν ἀπὸ τῶν συνεχόντων κακῶν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν. Προεθυμήθη οὖν προτρέψασθαι τὴν σὴν, Πάτερ, ὁσιότητα πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν εὐχῶν παρηγορίαν καὶ διάλυσιν τῶν θλίψεων ἡμῶν. Ἄλλ' ἐκεῖνο ἐνθυμηθεῖς, ὡς οἱ λόγοι ἐκ τῆς γινόμενης πράξεως ἐπὶ τῶν θείων ἀνδρῶν λαμβάνουσι τὴν φωνὴν, ἐπέσχον τῆς τροπῆς ἑμαυτόν. Σὺ δέ μοι καὶ χωρὶς τοῦ προτρέπεσθαι ἡμᾶς, τὰ τῶν φιλοῦντων καὶ συνοδυρομένων τοῖς φίλοις καὶ πράττων καὶ γράφων πάντως διατελέσεις, καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερευχόμενος πῶς εἶπω πάντοθεν ἐπηρεαζομένης ἐκ τῶν ἐξωθεν, ἐκ τῶν ἐνδοθεν ἐπισταγμένων ταλαιπώρου ζωῆς.

Λ CXIX. — *Andreas Patrensi episcopo.*

Quanta circumdemur angustia, etsi tibi non mandemus, mi fili, tamen ignorare non poteris. Tales enim sunt rerum conjuncturæ, ut nec te nec quempiam alium effugiant. Siquidem ad ea quæ nos opprimunt mala, alia quotidie ex aliis locis homines confluunt et nos gravatos magis coarctant. Propterea qui diversis præsumt locis omnem adhibere debebant sollicitudinem et maxime, tu, mi fili, erga subditos tuos, ne majoribus premeremur perturbationibus, ubi quid in utramque partem, quod inter homines solet, arrisisset, in ipsis locis quodnam mali solamen vel remedium fuisset ministrare; semper enim ejacentes erigere et inordinatos, animum addendo ad rationem reducere nostrum est. Quid quod, cum vitam ærumnis perfractam trahere jam non possim, cum afflictionibus distendantur nervi et animus prosternitur, adventant ex vestris, qui majores in me excitent ærumnas. Inter hos fuit Gregorius monachus, qui se monasterio expulsum dicit, in suo vota fecerat, et ob virtutes suas principatum obtinuerat; quæ dignitas ei conveniebat præsertim juxta familiæ suæ tributam hæreditatem. Addit quoque hospitem quemquam et alienigenam, qui ad monasterium regendum nullum jus habet, nec meliorem vivendi rationem, nec aliud ejusmodi familiare offerre possit, a te in monasterii regimen substitutum fuisse. Hoc tibi scribimus, ut si litteras nostras deferens allegaverit verum, et nulla adsit causa, quæ illum a monasterio regendo removcat, charitas non privata sit regimine quod ad illum jure et merito pertinet. Attamen si quid obstaret quominus illo munere dignus videretur, in quantum fieri potest, habeatur indulgentius, et vitam calamitosiorem ne ducat. Si quam de doloribus et afflictionibus curam habes nostris, mi fili, te ipsum omnibus modis præbeas pontificem Dei, nec unquam benignitatem erga ipsum e corde tuo ejicias.

CXX. — *Tryphoni monacho.*

Munusculum quidem dulce, verba utem non solum dulcia fuere, sed magnopere animam refoverunt nostram tantis malis circumdatam. Ad tuam ergo, pater, confugimus sanctitatem, ut per sanctas deprecationes tuas afflictionum solamen et solutionem inveniamus. Id enim menterevolvens, quod ex operibus procedentia verba per sanctos homines vim habeant ingentem, nihil ultra mutare satēgi. Nam sine nostris precibus tu amicorum more dolores nostros et eorum qui una lugent amicorum mitigas; precibus autem tuis miserrimam intra extraque agitatam vitam sublevabis.

CXXI. *Leoni patricio et Anatolico duci.*

Quam ad nos, mi fili, misisti epistolam accepimus, et gratias egimus salvanti te Christo Domino nostro, qui, uti confidimus, insitam tibi virtutem contra omnia mala visibilia et invisibilia defendet. Hæc, mi fili, cum scias, cum sapiens et prudens sis, perpende, oculos Domini conversos esse in omnes homines, maxime autem in rectos corde; omnibus contende viribus ut per rectam incedas justitiæ viam, ita ut, ab oculo Dei assidue observatus, in omnibus cogitationibus, meditationibus, consiliis et actionibus ad majorem tendas utilitatem. Quam denique nobis notam fecisti petitionem, adimpleturi sumus, modo talis sit, qui virtutis tuæ testimonium recepit, et doctrina et vivendi ratione, ut neque confundamur ipsi, nec tu propter testimonium tuum coram Deo et hominibus exprobationem experiaris, nec qui testimonium recepit ad suam ipsius perniciem in tantum admittatur ministerium. Valeas et Dominus te custodiat; in hac prospere incedas vita et in futura, ubi bonis reservatis a Deo filiis suis et gloria usque fruaris.

κατάκριμα ἴδιον εἰς τὴν τοιαύτην προσληφθῆ διακονίαν. Ἐρρωμένον σε διαφυλάξοι ὁ Κύριος, καὶ ἐν τῷ παρόντι εὐδοούμενον βίῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῆς εὐαρεστοῦσιν αὐτῷ μὴ ἀποπίπτοντα.

CXXII. *Ambrosio episcopo.*

Ad communia quæ nos incommodant mala, privati accesserunt dolores ex litteris tuis, quibus didicimus te rursus in morbum incidisse, nec solum quia filiorum dolores nostri dolores sunt, sed ob alias quoque causas quæ temporum vicissitudinibus oriuntur. Tua quidem, quæ gratia Dei summa est, intelligentia, ut justitiam decet, ministerium Dei provehit et sic vitam nostram mœoribus confectam non leviter adjuvat; adde quod sæpe corporis moles a servitii officiis avocet; inde sit ut, quo prius fruebamur officio jam ipsi privemur. Nihilominus in his sicut in cæteris convertamur ad communem Salvatorem et adiutorem, auxilium exinde sperantes; nunquam enim abjicienda spes, cum viscera misericordiæ ejus peccata nostra superent. Quid autem scribam de communibus Ecclesiæ ærumnis? Intentius tibi, et si quis alius fidelis et fortis divinum munerum hæres est, instandum et petendum ut secundum magnam et perennem benignitatem suam nos suscipiat. Ex hominibus enim nec solamen nec solutionem invenire possumus in tantis ac tam ineffabilibus calamitatibus, quæ undique adversus Ecclesiam insurgunt, et propter peccata nostra magis magisque augentur et hodieum ne tantillum quidem decrescunt.

CXXIII. *Andreæ Patrensi episcopo.*

Quæ sanctis Dei Ecclesiis communia incubant mala, humilitatem nostram non laterent, etiamsi nullus de iis scriberet aut verbo mentionem face-

A PKA'. *Λέοντι πατρικίῳ καὶ στρατηγῷ τῶν Ἀνατολικῶν.*

Ἐδεξάμεθά σου, τέκνον ἡμῶν, τὸ διαπεμφθὲν πρὸς ἡμᾶς γράμμα, καὶ ἠὺχαριστήσαμεν τῷ διαφυλάττοντί σε Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὃς πεποιθασμεν ὅτι καὶ ἔτι διὰ τὴν προσοῦσάν σοι ἀρετὴν ἐπὶ πλέον διατηρήσει πάσης μὲν ὀρωμένης, πάσης δὲ ἀοράτου ἐναντιότητος ὑψηλότερον. Ἀλλὰ μοι, τέκνον ἡμῶν, τοῦτο εἰδῶς, οἷα δὴ φρόνιμος ὢν καὶ συνετὸς, ὅτι ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπιβλέπουσι μὲν ἐπὶ πάντας, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοὺς εὐθεῖς τὴν καρδίαν, πάσῃ δυνάμει ἀντέχου τῆς εὐθύτητος τῆς δικαιοσύνης· ἵνα διὰ παντὸς τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμοῦ πρὸς σὲ ἀτενίζοντος, καὶ μηδέ ποτέ σε καταλιμπάνοντος, ἐν παντὶ καὶ διανοήματι καὶ πάσῃ μελέτῃ καὶ βουλῇ καὶ πράξει πρὸς τὸ συμφέρον εἴης καθοδηγούμενος. Περὶ δὲ ὢν ἔγραψας ἡμῖν, πληρώσομεν τὴν ἐξαίτησιν· μόνον τοιοῦτος ἔστω ὁ παρὰ τῆς σῆς μαρτυρούμενος ἀρετῆς καὶ κατὰ παιδεύσειν, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην τοῦ βίου αὐτοῦ κατάστασιν, ἵνα μήτε ἡμεῖς αἰσχυνοῦμεν, μήτε αὐτὸς ἐπὶ τῇ σῇ μαρτυρίᾳ καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις μέμψιν εὐρεθῆς ἀποφερόμενος, μήτε ὁ μαρτυρούμενος εἰς τῆς ἐτοιμαζομένης τιμῆς καὶ ἀπολαύσεως τοῖς

PKB'. *Ἀμβροσίῳ ἐπισκόπῳ.*

Ἐπὶ τοῖς συνέχουσι κοινῶς ἡμᾶς ἀλγῆσι, καὶ νῦν ἰδίως ἀλγήματι τὸ σὸν δεξάμενοί συνεσχέθημεν γράμμα, μεμαθηκότες πάλιν ἐπιτιθεσθαι σοι τὰς νόσους, οὐ μόνον ὅτι τὰ πάθη τῶν τέκνων ἴδια γίνονται, ἀλλ' ὅτι καὶ ταῖς ἀνακυπτούσαις χρεῖαις ἡ σὴ χάριτι Θεοῦ ἐξυπηρευομένη σύνεσις, καθὼς ἔστι φίλον τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ πρέπον Θεοῦ λειτουργοῖς, καὶ διὰ τοῦτο θεραπεύουσα οὐ μικρῶς τὴν πολυώδυνον ἡμῶν ψυχὴν, ἐμπόδιον ἔξει τὴν ἐκ τῶν πόνων ὑγίαισιν πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν, ἐξ οὗ συμβαίνει καὶ ἡμᾶς ἀποστρεψέσθαι, ἧς ἀπελαύομεν θεραπείας· ὁμως καὶ νῦν, ὡσπερ ἐν πάσι, πρὸς τὸν κοινὸν Σωτῆρα καὶ βοηθὸν ἀναφέροντες, ἐλπίζομεν τυχεῖν τῆς ἐκεῖθεν ἐπικουρίας· καὶ μὴ τῆς ἐλπίδος εἶη διαπεσεῖν, ὁ σπλάγγχοις φιλοφρονίας τὰς ἡμῶν ὑπερβαίνων ἀμαρτίας. Περὶ δὲ τῶν κοινῶν τῆς Ἐκκλησίας παθῶν τί γράψω; Στῆναι πρὸς Θεὸν συντονώτερον καὶ σὲ καὶ εἰ τις ἕτερος θεϊκῆς ἐστὶ παρρησίας κληρονόμος, καὶ πείσαι αὐτὸν συναντιλαβέσθαι κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστον σύνεσιν. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξ ἀνθρώπων εὐρεῖν παραμύθιον οὐδὲ λύσιν τῆς τσαυτῆς καὶ ἀνιστορήτου κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπαναστάσεως ἐπιρρείας τε καὶ κακώσεως, καὶ αἰ μὲν ἀξιομένης διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, συστολὴν δὲ μέχρι καὶ σήμερον οὐδὲ τὸ βραχύτατον ἐπιδεικνυούσης.

PKΓ'. *Ἀνδρέᾳ Πατρῶν.*

Τὰ κοινῶς ἐπιτιθέμενα, τέκνον ἡμῶν, κατὰ ταῖς ἀγλαῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις, καὶ μὴδεὶς ὁ γράφων ἤ, μὴ δὲ τῷ λόγῳ δῆλα ταῦτα ποιῶν, οὐ

λανθάνει τὴν ἡμετέραν ταπεινωσιν ἔσμεν γὰρ ἕτι λίαν αἱ βαρεῖαι χεῖρες, νῦν ἐδράξαντο καιροῦ τοῦ τὴν οἰκίαν βαρύτητα ἐπιδείκνυσθαι. Ἄλλ' ὅσον ἐκεῖναι τὸ βάρος ἔχουσι, τοσοῦτον διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν πρὸς τὸ ἀμύνειν ἡμεῖς ἀποδέομεν, ὅσα γε τὰ ἀνθρώπινα. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; ἢ πρῶτον μὲν τὴν θεῖαν αἰτεῖσθαι βοήθειαν, καὶ τοῦ ἐκείνου ἀψασθαι τῆς καρδίας τῶν ἐπηρεαστῶν, ὡς ἂν οὕτω καὶ τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν ἡ βλάβη ἀποδιώκτο, καὶ τῆς ἐκείνων σωτηρίας γίνοιτο ἢ ἐπιτροφή. Ἐπειτα δὲ καὶ ἡμᾶς χρῆ, ἐφ' ὅσον ἔστι δυνατὸν, πραότητι καὶ ἐπεικείᾳ καὶ λόγοις παραινέσεως προσφέρεσθαι αὐτοῖς, καὶ ὅλον κατεπέδειν τὰς καρδίας αὐτῶν, πληροφορίαν διδόντας, ὡς οὐ φροντίζομεν ἐπικρατείας ἀπλῶς, ἀλλὰ σωτηρίας καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς αὐτῶν ἀπώλειας κηδόμεθα· οἷ ἐν τῷ πορθεῖν τὰς ἐκκλησίας ἀγνοοῦσιν ἑαυτοῦς αἰχμαλώτους ποιοῦντες, καὶ τοῦ πλοῦτου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δόξης ἀλλοτριούμενοι, πρὸς δὲ τὸν ἀλάστορα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἐξ ὀρχῆς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ὑπαγόμενοι, καὶ σὺν αὐτῷ τῇ αἰωνίῳ καταδίκῃ συναριθμούμενοι. Πλὴν καὶ πρὸς οὓς ἔφη τῶν μοναστηρίων ποιεῖσθαι τὴν κατάλυσιν, ὅσοι τοῖς αὐτόθι πάρεσιν, ἡμέτερα ἐξεπέμψθη γράμματα, τοῦτο μὲν παράκλησιν, τοῦτο δὲ καὶ ἐπιτίμησιν ἔχοντα, ἐὰν ἄρα ἀκούσωσι τῶν γεγραμμένων. Πρὸς δὲ τοὺς ἀναδραμόντας ἐνταῦθα, αὐτόν σε δεῖ παραγενέσθαι. Τάχα γὰρ οὕτως ἐν ἡμετέρα ὄψει παρ' ὑμῶν γινομένων τῶν λόγων πρὸς τοὺς ἐπηρεάζοντας, ὄφελός τι γενήσεται. Τὸ δὲ μοναστήριον, ὅπερ ἤτησας, οὕτω Θεοῦ πρόνοιαν σὺν Θεῷ φάναι εἰς ἐπίδοσιν καταστάσεως ἔλθειν, ὥστε μήτε ἡμᾶς μεταμεληθῆναι, μήτε σὲ πρὸς μέμφιν καταστῆναι ἐπὶ φαυλότερα τῶν τεχνῶν διοικήσει.

PKA'. Γρηγορίῳ Ἐφέσου.

Οὔτε φιλονείκως ἔχοντες, οὔτε ὡς ἂν τις ὑπὲρ ἰδίας ἀισχύνης ἀγωνιζόμενοι ἴσως ταῦτά σοι γράφομεν. Καὶ τὸ φιλονείκον γὰρ Θεοῦ χάριτι οὐ μεμελετήκαμεν, καὶ τῆς παρὰ ἀνθρώπων ἀισχύνης οὐ πεποιήμεθα λόγον· ἀλλὰ γράφομεν ταῦτα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ κινούμενοι τοῦ συνειδότος ἡμῶν, καὶ ὑπὸ τῶν δακρύων τοῦ χειροτονηθέντος ὑφ' ἡμῶν, ὡς ἢ τότε παρ' ὑμῶν γέγονε μαρτυρία μηδεμιᾶς προκειμένης ἀντιλογίας, καὶ ὑπὸ τοῦ νῦν πλήθους προσυπαντῶντος καὶ δισχυριζομένου, ἢ μὴν ἀληθῆ λέγειν, καὶ εἴ τι ψεῦδος ἀπελέγχοιτο, τοῦτο τιμωμένων θανάτου. Ταῦτα ἐκίνησεν ἡμᾶς γράψαι πρὸς τὴν ὑμῶν ἀρχιερατικὴν τελειότητα, οἷα γράφομεν καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, παρ' οὗ κατέστης ἀρχιερεὺς, ἀσφαλῆ ὄντα ἐπὶ μᾶλλον διασφαλιζόμεθα. Καὶ φάμεν μὴ τὴν περὶ τοῦ ἀνδρός μαρτυρίαν, εἴτε τῶν χειρῶν, εἴτε τῶν ἀμεινόνων ἐστὶ παρέργως ἀκοῦσαι, μηδὲ παρὰ ἀνθρώπων τῶν ἐξ ἐπὶ πολλῆς αὐτὸν γινωσκόντων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας, ἐν ἣ καὶ τὴν γένεσιν ἔσχε καὶ ἀνατέθραπται, καὶ τῶν ἀκρίδῶς εἰδῶτων τὴν ἐκείνου πολιτείαν καὶ βιοτήν. Οἷδας γὰρ οἷα τῶν θνητῶν ἔστι πραγμάτων ἢ φύσις, καὶ οὔτε μέγεθος ἀξιώματος, οὔτε σχῆμα νομιζόμενον

rel. Simus enim propriam temporis huic gravitatem per manus graves intolerabilem evasisse; ast quanta nobis incumbit gravitas, tanta, rebus humanis perspectis, indigemus ut peccata nostra expiemus. Quid igitur faciendum? Divinum primo imploremus auxilium et viscera misericordiae ejus commoveamus, ut a sanctis ipsius Ecclesiae damnum avertat. omnes autem convertat ad salutem. Deinde, in quantum fieri potest, illos suavitate, benignitate et persuasibilibus adaeamus verbis, quibus corda permulcere possimus. Danda etiam est satisfactio, quod non de regimine tantum, sed etiam de salute Ecclesiarum et de ipsorum perditione curemus. Devastando enim Ecclesias, ignorant ipsos captivos fieri, a divitiis autem et gloria Dei excidere, ab inimico generis humani reduci et cum illo ad aeternam damnationem praedestinari. Quoad monasteriorum solutionem, ut tu quidem dicis, ad eos qui ibidem sunt nostras misimus epistolas. modo hortatorias, modo invectivas si forte scripta meditentur. Ad illos vero qui huc confugerunt, tibi accedendum est; quae enim sub auribus nostris a vobis proferentur verba citissime quamdam habebunt utilitatem. Quae autem de monasterio requiris, in quem desideras statum perveniat et perfectionem, ita ut providentia Dei nobis non sit poenitentiae, neque tibi querelae locus, nec bonorum administratio, nec monachorum ibidem degentium existentia in deterius aheant.

C

CXXIV. Gregorio Ephesii episcopo.

Etsi minime ambitiosus famæve sim cupidus, has tamen litteras tibi scribo. De contentionibus enim, auspice Deo, nobis cura non est, et hominum existimationis nullam habemus rationem. Has autem scribimus litteras, qui a nostra incitatus sumus conscientia et lacrymis illius, cui manus imposuimus. Quod tempore illo dedisti testimonium, a nemine est impugnatum; veritatem enim astruit et corroborat, etsi quaedam minus exacta, argueret. A mendacio enim veluti a morte fugiendum! His permoti rebus ad vestram dignitatem scribimus; dein et gratia Spiritus sancti, qua constitutus es pontifex omnia esse tuta confirmamus. Dicimus autem testimonium de viro non temere admittendum, quod hominibus bonis aut malis exhibetur, qui virum a longo tempore cognitum habent; sed a contribulibus, quibus ejus familia atque studia vitaeque institutum nota sunt; quae enim rerum humanarum natura sit, tu probe nosti; re ipsa autem neque dignitatis amplitudo, neque pietatis species sufficit ad fidem verbis adhibendam, nisi facta concordent. Si enim nullo discrimine aures et iudicibus et injuriis aperimus, nosmetipsos fallimus, nisi propria accedat conscientia et nos ipsos haud novi

mus: modo enim ad angelorum ascendimus ordinem, modo ad impuram descendimus dæmoniorum ca-
terviam. Hæc mortalium sunt miseriæ, in quibus,
nunc inviti carnalibus inservimus cupiditatibus,
nunc volentes cordis stimulis agitamur. Tu autem,
o homo Dei, si iudicium, quod de viro enuntias,
cum conscientia tua congruit, periculum est ne te
et alios decipias; adde quod iudicium divinum te
manet.

τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος, εἰθ' ἐκουσίως καταδουλουμένων καὶ φρονήματος καὶ σπουδασματος.
Ἄλλὰ σύ γε, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, εἴπερ ἄλλοτε ποτε νῦν τῷ ἀκριβεῖ κριτηρίῳ τῆς σῆς συνέσεως
τὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀμφισβήτησιν διαίτησας, καὶ ἡμᾶς καὶ σεαυτὸν ἀπαλλάξαι τυχὸν μὲν ἀνθρωπίνου
μύμου, τυχὸν δὲ καὶ θεϊκοῦ κατακρίματος προνοήθητι.

CXXV. Incerto.

Quæ et quanta vestram piissimam animam affli-
gunt, haud ignoramus. Sed quid faciendum aliud
quam patienter ferre et prudenter tempori cedere?
Quando enim cum rebus difficilibus temporis quoque
difficultates junguntur, nulla ratione pacem com-
pones; quæ omnia a principio ad nostra usque
tempora videris in rerum administratione occurren-
tia. Ita et tu, mi fili, obediendo communi et sæcu-
lari ordini, eventura patienter perferas, ea scilicet
quæ astuta temporis malitia gignit. Itaque, favente
Deo, brevi tempore, quo fieri potest modo illa cor-
riges: præposteram vero haud suscipias correctionem,
propter conamina et machinationes illorum,
qui malitiam sectantur ne tibi molestias compares et
rebus in deterius abeundi ansam præbeas. De his
ad te scribimus materiis, experientia edocti, ut
quædam animo tuo consideranda ministremus. Dat
autem Deus rerum in melius conversionem, quæ
te a doloribus liberet et ipsis congruat consiliis.

λαμβάνομεν τὴν σὴν ὑπομιμητήσκοντες σύνοσιν.
καὶ ὡς ἂν ἦ σοὶ τε ἄλυτον καὶ τοῖς ἐκείνου

CXXVI. Ignatio, qui, magister factus, in Magno Agro monasticam vitam degit.

Et nunc et prius magnam semper percepimus
consolationem ex litteris, quas ad nos peccatorum
causa tribulatos reverentia vestra misit, et Deo ho-
norum omnium datori gratias referimus, quod ve-
ram, sinceram et spiritualem charitatem nobis
servaverit. Homines enim fere omnes promissis
suis non steterunt. Quod vero jam dixi, teipsum
conservavit nobis Deus, qui et perfectissimæ virtu-
tis exemplar proposuit, nobis autem magnum tri-
buit solatium in his rerum angustiis. Quæ porro
de Ecclesia Dei peramanter tribuit, sagaciter et
eleganter commemoras, hæc scito nobis jamdudum
in votis et in cœptis esse; verumtamen, hic quoque
contra me insurgunt semper peccata, et a propo-
sito aberramus. Qui enim in Ecclesiam Dei pecca-
verunt, nedum propriam desleant miseriam et ma-
lorum profunditatem sentiant ob Ecclesiam male
proditam, seipsos potius purgant diversa prætexen-
tes, et non solum humilitatis colles non adeunt,
sed in montes etiam superbiæ ascendunt. Illi autem,
qui propter bonum Ecclesiæ statum multa passi

εὐλαθείας ἱκανόν ἐστι: πίστιν ἐπιθεῖναι τοῖς λόγοις,
χωρὶς τῆς τῶν πραγμάτων συνομολογίας. Εἰ γὰρ
ἀπλῶς τὰ ὦτα τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς λοιδορίαις
διανοίξομεν, λήσομεν ἑαυτοὺς, εἰ μὴ τὸ οἰκτεῖον
προσίσταται συνειδῶς, μηδὲ ἑαυτοὺς γινώσκοντες.
Ἄλλὰ νῦν μὲν εἰς τὴν τῶν ἀγγέλων ἀνάγοντες
ἑαυτοὺς τάξιν, νῦν δὲ πρὸς τὴν μιᾶν δαιμονίων
καταβιβάζοντες. Τοιαῦτά ἐστι τὰ οἰκτρὰ τῶν ἀν-
θρώπων οἶμοι πῶς εἶπω εἴτε ἀκουσίως ἡμῶν ὑπὸ

τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος, εἰθ' ἐκουσίως καταδουλουμένων καὶ φρονήματος καὶ σπουδασματος.
Ἄλλὰ σύ γε, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, εἴπερ ἄλλοτε ποτε νῦν τῷ ἀκριβεῖ κριτηρίῳ τῆς σῆς συνέσεως
τὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀμφισβήτησιν διαίτησας, καὶ ἡμᾶς καὶ σεαυτὸν ἀπαλλάξαι τυχὸν μὲν ἀνθρωπίνου
μύμου, τυχὸν δὲ καὶ θεϊκοῦ κατακρίματος προνοήθητι.

PKC. Ἀδελφ.

Ὄχι ἀγνοοῦμεν ὅσα τὴν ὑμῶν θεοφιλή συνέχοντα
θλίβει ψυχὴν. Ἄλλὰ τί δεῖ ποιεῖν, ἢ πράως φέ-
ρειν, καὶ ὅσον δυνατὸν φρονίμως τοῖς πράγμασι συν-
αρμολῆσθαι; Ὅσον γὰρ πράγματα χαλεπὰ ὄντα
καὶ τὴν τοῦ καιροῦ προσλάβηται χαλεπότητα, ἀρή-
χανον ἐξ ἐτοίμου κατάστασιν αὐτὰ προσλαβεῖν. Καὶ
τοῦτα ἴδοις ἂν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ
νῦν ὁδοῦ καταβαίνον ἐν ταῖς διοικήσεσι νῦν πρα-
γμάτων γινόμενον. Ὡστε καὶ σὺ, τέκνον ἡμῶν, πει-
θόμενος τῇ κοινῇ καὶ κοσμικῇ τάξει, πράως καὶ
μακροθύμως καρτέρει τὰ συμπίπτοντα, μᾶλλον δὲ
ὅσα ἢ προλαβοῦσα τοῦ χρόνου κακία κακῶς διέθηκε·
καὶ σὺν Θεῷ κατὰ βραχὺ τὸν δυνατὸν ἐπανόρθου
τρόπον αὐτὰ, καὶ μὴ ἀθρόον βουλόμενος τὴν ἐπαν-
όρθωσιν δοῦναι, ὑπὸ τῆς ἀντικειμένης τῶν τὴν
C πονηρίαν φιλοῦντων σπουδῆς τε καὶ μηχανῆς, καὶ
σεαυτῷ λύπας προξενῆς, καὶ τοῖς πράγμασι ἀντὶ
ὠφελείας ἀφορμὴν παρέχης ἐπὶ τὰ χεῖρα προΐεναι.
Ἄλλὰ ταῦτα γράφομεν ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς πείραν
Δοίη δὲ Θεὸς ἐπὶ τὸ ἀμεινον πάντα μετασκευασθῆ-
εὐάρεστον κρίμασιν.

PKC. Ἰγνατίῳ μαγίστρω γεγονόσι, μονάσαντι δὲ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἀγρῷ.

Καὶ νῦν καὶ πρότερον μεγάλην εὐρηκότες παρά-
κλησιν ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς ὑμῶν ἐσιότητος τῶν
διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν συνεχόντων ἡμᾶς, εὐχαρι-
στίαν τῷ δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν Θεῷ ἀνεπέμψαμεν, ὅς
τὴν ἀληθῶς εἰλικρινῆ καὶ πνευματικὴν ἀγάπην δια-
τετήρηκεν ἡμῖν, σχεδὸν πάντων ὅσοι ταύτην ἐπηγ-
D γέλλοντο πρὸς ἡμᾶς κεκτῆσθαι τῆς αὐτῶν ἐπιλαν-
θανομένων ἐπαγγελίας. Ἄλλ' ὅπερ ἔφη, σὲ διεφύ-
λαξεν ἡμῖν ὁ ἀγαθός, ἅμα μὲν τὴν τελειοτάτην
ἀρετὴν τοῖς μιμεῖσθαι τὰ καλὰ βουλομένοις παρά-
δειγμα προτιθεῖς, ἅμα δὲ καὶ ἡμῖν ἐν τοιοῦτῳ
καιρῷ μέγα παραμύθιον χαρισμένης τῶν περι-
στοιχισάντων ὀδυνηρῶν. Ἄ δὲ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ
Ἐκκλησίας κελῶς καὶ φρονίμως καὶ ἀξίως τῆς
σῆς εὐλαθείας ὑπέμνησας, γίνωσκε ταῦτα ἡμῖν
διὰ πολλῆς ἐφέσεως ἐξ ἀρχῆς καὶ σπουδῆς ὑπάρ-
χειν. Ἄλλ' ὡς ἔοικεν καὶ ἐνταῦθα κατὰ πρόσωπον
ἀνθισταμένων μοι τῶν ἀμαρτιῶν, διαμαρτάνω τῆς
ἐπιθυμίας. Τῶν μὲν γὰρ ἡμαρτηκότων εἰς τὴν
τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῷ πταίσματι
κατανύξεως, καὶ τῆς τῶν κακῶν συνασθήσεως, ὅσα

την Ἐκκλησίαν κατέλαβε διὰ τοῦ προδοῦναι τοῦ-
τους τὴν τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, μᾶλλον δι-
κίως νομίζουσι προτεινόντων, καὶ οὐ μόνον οὐ τα-
πεινουμένων, ἀλλὰ καὶ ὄφρυν ἐπαιρόντων. Τῶν δὲ
ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας δεινὰ πεπονθό-
των, καὶ ἄλλως μὲν σκληρυνομένων, μάλιστα δὲ
δι' ἣν ἔφην αἰτίαν εὐλόγως ἀποκλειόντων αὐτοῖς τὰ
σπλάγγνα τῆς συμπαθείας, εἰς ἀπορίαν ἐσχάτην
καθέστηκα, καὶ μεταξύ ἐκείνων τε καὶ τούτων ὡς-
περ ἐν ἀδιεξοδεύτῳ πελάγει χειμάζομαι, πρὸς μό-
νην ἀφορῶν τὴν θεῖαν πρόνοιάν τε καὶ κυδέρνησιν,
καὶ τὴν ἐκείθεν ἀναμένων βοήθειαν, ἕτε πάσης
ἀνθρωπίνης περινοίας εἰς τὸ ἀπορον καθισταμένης.
Τὸ γὰρ καταλιπεῖν τοὺς οἰκίους, καὶ μετὰ τῶν
τέως ἐναντίων γενέσθαι, ἀμηχανοῦ καὶ μετὰ τοῦ
ἀμηχάνου, παντελῶς ἔτοπον. Τὸ δὲ μὴ βούλεσθαι
πάλιν τούτους ἐπ' ἡμετέρῳ κείσθαι λόγῳ, τῆς πρὸς
τοῦ. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; Ἡ ἐκτενέστερον διὰ τῶν ὁσίων ὑμῶν εὐχῶν
αἵματι τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν θεμελιώσαντα συμβιδάσαι
πάντας τῇ ἀνεξιχνιάστῳ αὐτοῦ καὶ ὑπερσφόφῳ
συνέσει, καὶ ὡς αὐτὸς ἐπίσταται τοῦ τοσοῦτου κακοῦ
τὴν λύσιν παρασχεῖν, ὡς τὰ γε ἀνθρώπινα
πάντα ὁρῶ ἠττώμενα τῆς αὐτῶν φιλονεικίας καὶ
προαιρέσεως.

PKZ. *Λέοντι σπαθαρίῳ καὶ κριτῇ Παφλαγο-
ρίας.*

Οὐδὲν οὕτω δῶρον ἤδὺ τοῖς ἠνωμένοις τῇ κατὰ
θεὸν ἀγάπῃ, ὅποσον τὸ τοὺς ἀγαπῶντας ἀναμαθεῖν
τῶν ἀγαπωμένων τὴν εὐετηρίαν. Τούτῳ δὴ τῷ
καλλίστῳ δώρῳ καὶ ἡδυτάτῳ, καὶ ἡδυνόθημεν καὶ
ἡδυνόμεθα, καὶ δεόμεθα τοῦ Θεοῦ μηδέποτε τὴν
τοιαύτην ἡδονὴν ἐπιλείψειν ἡμᾶς. Ἡδέα δὲ ἡμῖν
καὶ ἡ πλεονεξιῶν τὰ προβάτια δῶρα ἀπέστειλας,
καὶ ταῦτα κριτῆς ὢν καὶ τὴν πλανεξίαν ὀφελῶν
δύωκεν. Ἡ οὐ δοκεῖ σοι πλεονεκτεῖν τὸ τοὺς ἄρνας
τροφῆς ἀποστερεῖν, ἵνα μὴ μόνον σὺ τρυφᾷς, ἀλλὰ
καὶ τοῖς φίλοις παρέχῃς συντρυφᾶν; Πλὴν ἀλλὰ
σοῦ γε ἕνεκεν ἡδέως ἐδειξάμεθα· σὺ δὲ ὄρα ὅπως καὶ
τὴν ἐκείνων πλεονεξίαν παραμυθήσῃ, καὶ τοὺς φί-
λους τοῖς τοιούτοις δώροις μὴ διαλείπῃς φιλοτιμού-
μενος.

PKH. *Βασίλειῳ Χαλδίας.*

Καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς συμπαθείας, ἦν ὥστε μηδὲ
θλίβουσιν ἀπαγγελίαν εἰς ἀκοὰς ἡμῶν ἐλθεῖν ἔθου
διὰ πρόνοιαν, ἐν μεγάλῳ μέρει ἀποδοχῆς πεποιθ-
μέθα, καὶ τὰς ὑμετέρας δὲ ἀλγηδόνας, ἕς οὗτος ὁ
πικρὸς κριτῆς καὶ πλήρης ὄλωσ τῶν θλίψεων
ἡμῖν ἐπεγείρει, ἐν ὀδύνη καρδίας μεμαθηκότες
ὑπέστημεν. Καὶ πολλῇ συσχεθέντες ἀμηχανίᾳ, ὡς
ἐν ἀπόροις, πρῶτον μὲν ἐπ' κηδεμόνι καὶ Σωτήρι
τὴν κοινὴν ἀνηνέγκαμεν συνοχὴν, καὶ αὐτὸν ἐζητη-
σάμεθα, ἢ δοῦναι τῶν συνεχόντων τὴν λύσιν, ἢ εἰ
μὴ τοῦτο βούλοιο, οἷς ἐπίσταται δικαίωμασι, παρα-
σχεῖν ὑπομονὴν φέρειν εὐχαρίστως, ὥστε μὴ μετὰ
τοῦ πάσχειν οἷα πάσχομεν, καὶ τῶν τῆς ὑπομονῆς
ἐκπεσεῖν ἀντιδόσεων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς τὸν
φιλόανθρωπον Δεσπότην· ἔπειτα δὲ καὶ ὅσον ἡμῖν
δυνατὸν ἐκ τῆς ἐν κόσμῳ βοηθείας ἀνεσιν ἐπινοή-
σασθαι ὑμῖν, οὐδὲ αὕτη ἐν ὀλιγωρίᾳ ἀπέρριπται,
ἀλλ' ἠτησάμεθα τῷ στρατηγῷ γραφῆναι τοὺς ἐπιτι-
θεμένους ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις ἀναστέλλειν
ἐξ ἐπιθέσεως, αἱ δὲ τῶν, ὡς ἔφης, αἰρετικῶν γλωσ-

A sunt, et patiuntur dietæ rationis causâ ad miseri-
cordiam moveri; non possunt; sic ingentibus premor
angustiis, hos inter et illos veluti in procelloso jactor
mari, ad solam divinam intentus Providentiam et
gubernationem supernamque humani consili plane
inops exspecto auxilium. Proprios enim derelin-
quere et ad adversarios transire non possumus;
etsi res fieri posset, omnino tamen absurdum foret;
illi enim nostris non adherent verbis, et cum aliis
societatem inire recusarent. Quid igitur faciendum?
Sanctis precibus vestris ferventius intentius illum
adeamus, qui Ecclesiam suo sanguine fundavit, ut
investigabili scientiæ et sapientiæ via omnes in
unum compellat. Idem dare potest tantis e malis
liberationem, contra quæ propter certamina et
B rixas omnia hominum remedia vana video.

πρὸς ἐκείνους ἀπέργει καὶ μὴ βουλομένους ἐνότη-
τος. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; Ἡ ἐκτενέστερον διὰ τῶν ὁσίων ὑμῶν εὐχῶν
αἵματι τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν θεμελιώσαντα συμβιδάσαι
πάντας τῇ ἀνεξιχνιάστῳ αὐτοῦ καὶ ὑπερσφόφῳ
συνέσει, καὶ ὡς αὐτὸς ἐπίσταται τοῦ τοσοῦτου κακοῦ
τὴν λύσιν παρασχεῖν, ὡς τὰ γε ἀνθρώπινα
πάντα ὁρῶ ἠττώμενα τῆς αὐτῶν φιλονεικίας καὶ
προαιρέσεως.

CXXVII. *Leoni spathario et Paphlagoniæ judici.*

Dulcissimum id videtur munus illis qui divino
charitatis vinculo junguntur, cujus venia amantes
amatorum felicitatem experti sunt: hoc enim lo-
cupletati munere jucundamur invicem et Deum
deprecamur, ne unquam illa a nobis recedat ju-
cunditas. Quæ porro munificentia nobis misit mu-
nera ovilla, fuerunt æque dulcia. Annon nimia tibi
videtur benignitas oves setu orbari, ut non tu
solus deliciis affluas, sed et amicorum deliciis in-
servias? quod tamen non obstitit quin tui causa
cum maxima voluptate acceperimus; tibi autem in-
quirendus est modus, quo avaritiam contegas
et amicos similibus donis nunquam percolere de-
sinas.

CXXVIII. *Basilio Chaldiensi.*

Quod benigne nobis, et priusquam infausta
nuntia ad aures nostras pervenerant, manifestasti
amicitiæ indicia perquam gratum nobis fuit. Cum
autem tuos adversitates didicimus, quos acerbum
hoc et omnis generis tribulationibus refertum tem-
pus producit, in cordis mœstitiam incidimus. Uti vero
solemus facere in angustiis, communem ærumnam
primo retulimus ad protectorem et Salvatorem
omnium, ipsum deprecantes ut nos a malis libe-
ret, vel, si nollet, juxta beneplacita et judicia sua,
patientiam, ad mala cum gratiarum actione per-
ferenda, nobis tribueret; ne forsan dum patimur,
patientiæ remunerationem amitteremus. Deinde
prout potuimus remissionem quamdam ex sæcula-
ribus auxiliis comparare intendimus, haud sper-
nendam, sed militum ducem rogavimus ut suis
scriberet subjectis et superposita Dei Ecclesiis
auferret. De perversis autem hæreticorum Linguis
uti mandas, non est dolendum, quia homo Dei es
et ab initio legibus ipsius sedulo obediisti. Quare

doleas? Perversæ illorum linguæ nullum nobis malum inferunt; contra, magnam exinde, si volumus percipiemus utilitatem; etenim cum ille insultat, nos benedicimus; dum injurias evomit, nos preces fundimus. Itaque si patienter et philosophice maledicentium injurias ferimus, jam videmus quodnam exinde reportaturi sumus lucrum. Quomodo igitur inestitia afficiamur ex quibus lucrum evidens apparet?

Ne igitur, mi filii, ob hæc sollicitus sis, aut doloribus afficiaris! Isti suo gloriantur dedecore, tu autem ad honorem respice quem communicas cum Christo, qui contumeliis, sputis et verberibus affectus est; ut taceam de ipsius ignominiosa morte. Magnas igitur age gratiarum actiones, quod pro parva verborum jactatione tanta te maneat gloriæ divinæ fruitio! Perculsi episcopi et sacerdotes in quantum et tempus patitur hominum auxilia desiderant indicantibus nobis qui adjumento esse poteramus. De cætero vero ad sanctitatem tuam pertinet, ut non te solum, sed et illos consoleris et ad patientiam conducas, quia propter peccata nostra huc delapsi sumus. Sed et imperantium duritiam demulceamus nostra benignitate et morum sanctitate, Deo ipso auspice; etenim si obdurescimus, pervicaciora illorum evadent incepta. In omnibus sanctorum et beatorum Patrum nostrorum tormenta semper revocemus in memoriam: leviora vide-

buntur mala, dum nostras ad similia fratrum infortunia comparemus et ad Deum referamus. Ne unquam animum abjiciamus, memores quod sicut mundi sectatores se ad gaudia et delicias convertunt, sic Dei filii vitam suam in miseria et infortuniis transigunt. Quis volet ut de molestiis loquor, quibuscum diu noctuque luctor, ita ut præsentia non pro futurarum pœnarum initio habeant.

CXXIX. *Leoni Sylæi episcopo.*

Quæ prius mandavimus virtuti tuæ, fando perceperamus; eaque nostra mandavit epistola. Modo tuæ supervenerunt litteræ ex quibus cognita ipsius viri miseria, humanam dollemus fragilitatem, immensamque perniciem hujus miseri animæ illatam, siquidem in periculum se commisit. Te autem hortamur ut non indigneris; namque si tua a quibusdam falso accusata fuerit virtus, nobisque incubuerit necessitas acerbiora scribendi, tibi adfuit causa lætandi potius quam mœrendi: sic enim ad repellendam calumniam nactus es occasionem et cum aliis personis perniciosum casum illum sedulius investigasti. Nos quidem conscii sumus hominem istum novos moliturum esse motus dicendo se minus amice a te haberi; propterea recusabit quidquid ipse petieris, hujus nec gratia aliis viris

Α σαλγίαι ἀνθρωπὸν σε ὄντα Θεοῦ καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐσπουδακότα τοῖς ἐκείνου ἀγεσθαι νόμοις, μηδὲν ἀλγυνέτωσαν. Διὰ τί; Ὅτι γλωσσαλγεῖν ἐκείνους οὐδὲν ἡμᾶς ζημιοῖ, ἀλλὰ τὸ ὑναντίον μᾶλλον, εἰ βουλοίμεθα, καὶ μεγάλης ὠφελείας ἐν ἀπολαύσει γινόμεθα. Ὅταν γὰρ ὁ μὲν λοιδορῆ, ἡμεῖς δὲ εὐλογῶμεν, ὅταν ὁ μὲν ὑβρίζῃ, ἡμεῖς δὲ ὑπερευχόμεθα, πρῶως καὶ φιλοσόφως ἀνεχόμενοι τῶν κακογλώσσων τῆς ὑβρεως, οὐ δεόμεθα μαθεῖν ὅσον ἡμῖν ἐκ τούτου περιγίνεται κερδαίνειν. Πῶς οὖν ἄξιον δυσχεραίνειν ἡμᾶς ὑπὲρ ὧν κερδαίνομεν;

Μὴ οὖν ἀθύμει διὰ ταῦτα, τέκνον ἱερὸν, μηδὲ λύπαις συνέχου' ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἕα ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἀσχημοσύνῃ ἐγκαλλωπίζεσθαι, σὺ δὲ πρὸς τὴν κοινωνίαν τῆς τιμῆς ἀποθλέπων τοῦ λοιδορηθέντος, τοῦ ἐμπυσθέντος, τοῦ βραπισθέντος, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἵνα σιγήσω τὸν ἐπονείδιστον θάνατον, χάριν ἔχε καὶ εὐχαρίσται, ὅτι σοι ἐτοιμάζεται διὰ τῆς μικρᾶς τῶν λόγων φλυαρίας ἡ μεγάλη τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἀπόλαυσις. Οἱ δὲ τυφθέντες ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς, ὅσον μὲν δυνατὸν καὶ συνέρχεται ὁ καιρὸς, πάντως ἐπιτεύξονται καὶ τῆς ἐξ ἀνθρώπων βοηθείας, ὑπόμνησιν ἡμῶν ποιουμένων οἷς δέδοται τὸ βοηθεῖν· τὰ δὲ ἄλλα τῆς σῆς ἐστὶν ἱερᾶς συνέσεως μὴ μόνον σεαυτὸν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους παρακαλεῖν καὶ μακροθύμως ἐπιφέρειν, ἐπεὶ περ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν εἰς τοῦτο παραδεδομέθα. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀρχόντων χαλεπότητα διὰ τῆς ἐπισεικείας καὶ τῆς τῶν τρόπων ἀγαθότητος, Θεοῦ πρὸς τοῦτο συναίροντος, ἐξομαλίζειν πειραῖσθαι, καὶ μὴ διὰ τοῦ τραχύνεσθαι ἡμᾶς τραχυτέραν τὴν ἐκείνων παρασκευάζειν προαίρεσιν. Ἐπὶ πάνσι δὲ τὰ πάθη τῶν ἀγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ἡμῶν ἀεὶ φέροντες ἐπὶ μνήμῃς, αὐτοὶ τε τῆς βαρύτητος ἀνακουφιζόμεθα τῶν δεινῶν, καὶ τοὺς τοῖς ὁμοίαις συμφοραῖς ἐξεταζομένους ἀδελφοὺς ἡμῶν σὺν Θεῷ ἀναφέρομεν· καὶ μὴ τῇ ἀθυμίᾳ καταθαπτιζώμεθα, ἐκεῖνο γινώσκοντες ὅτι καθὼς περ τοῖς φιλοκόσμοις τὸ διαχει-

PKΘ'. *Λέοντι: Συλλάλου.*

Ἄ μὲν πρότερον ἐγράφῃ τῇ ἀρετῇ σου, ἐγράφῃ μαθόντων ἡμῶν ὅποιά σοι τὸ γράμμα ἀπήγγειλε. Νυνὶ δὲ τὸ σὸν ἐπελθόντες γράμμα καὶ δι' αὐτοῦ γνόντες τὰ περὶ τοῦ τάλαιπώρου ἐκείνου, κατεστενάζαμεν μὲν καὶ τῆς ἀνθρωπίνης περιπτώσεως, κατεστενάξαμεν δὲ καὶ τῆς ἐκείνου ψυχοφθόρου βλάβης, εἰ γε οὕτως ἀθλίως διέσθηκεν ἑαυτὸν. Σε δὲ παραινῶμεν μὴ ἀσχάλλειν, ἐπειδὴν τινῶν καταψευδομένων τῆς σῆς ἀρετῆς, ἀνάγκην ἔχομεν εἰ ἐκείνους λυπηρότερα γράφειν, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς ψευδολογίας ἀφορμὴ σοι ἐπιτρέψαι ὥστε πάλιν ἀκριθέστερον μετὰ τινῶν ἐτέρων προσώπων ἐξερευνηθῆσαι τὸ ὄλεθρον ἐκεῖνο πταῖσμα. Ἄλλ' ἐπειδὴ συνείδομεν, ὡς δόξει πάλιν ἀντιλαμβάνεσθαι συστάσεώς τινος, τῷ λέγειν ἀπεχθῶς πρὸς αὐτὸν ἔχειν σε, καὶ διὰ τοῦτο παρ-

αιτῆσθαι, ἅπερ ἂν αὐτῆς διαίτησιν, τούτου χάριν ἑτέροις προσώποις τὴν τοιαύτην ἐπίσκεψιν παρεπέψαμεν, ἵνα μηδ' ὄλωσ αὐτῷ ὑπολίποιο πρόφασιν ἀντιλογίας καὶ δικαιώσεως. Σὺ δὲ, τέκνον ἡμῶν, ἂν τε γράφωμεν, ἂν τε μὴ γράφωμεν, εἰδὼς ὅτι ἐν τῇ μυστικῇ παστάδι φωστὴρ ἐναπετέχθης ἐπέχων λόγον ζωῆς, οὕτω καὶ φρόνει καὶ πράττει, ὅπως τῶν ἔργων σου τῷ φωτὶ ὅσοις περιγίνηται βλέπαι, δοξάζωσι τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα ἡμῶν, καὶ σὲ διὰ τῶν ὀφειλομένων δικαίων φέρωσιν ἐπαίνων, εὐχαριστοῦντες ἐφ' οἷς τοιοῦτου ἀπολαύουσιν ἀρχιερέως.

ΡΑ'. Ἰγνατίῳ Κυρικοῦ.

Εἰ καὶ ὀψὲ καὶ μόλις, ὅμως τὰ σὰ δεξάμενοι γράμματα, δι' αὐτῶν τὰ περὶ σοῦ μαθόντες, ἀνεσίν τινα τῶν συνεχόντων περὶ τοῦ φροντίδων ἐσχῆκαμεν. Χρόνου γὰρ τοσοῦτου παρωχηκότος, καὶ μηδεμιᾶς μὴ διὰ λόγου, μὴ διὰ γράμματος, μὴ διὰ ψιλλῆς φήμης ἀγγελίας τινὸς καταλαμβανούσης ἐν πολλῇ συνοχῇ ἐπὶ πᾶσιν οἷς συνεχόμεθα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν διετελοῦμεν· μάλιστα ὑπόσχασιν ἡμῖν παρασχομένης τῆς σῆς ὁσιότητος, ὡς μετὰ τὴν τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ ὑψωσιν αὐτίκα τὰ ἐνταῦθα καταλείψειν. Πλὴν τῷ ἀγίῳ Θεῷ χάρις τῷ τέως ἐν τῷ παρόντι δεδοκῆκε τὰ περὶ τῆς ὑμῶν ἀρχιερωσύνης ἀναμαθεῖν. Τί με δεῖ πλέον γράφειν; Ἐκεῖνο μόνον ἐπισημαινόμεθα, ταχέως ἦκε, τὰς ἀναβολὰς καὶ ὑπερθέσεις καταλιπών. Οὐ γάρ ἐστι τοιαῦτα τὰ πράγματα οἷα τῆς ἔξω ὑμῶν παρόντων ὑμῶν ὁμαλότητός τινος ἐπιτεύξεται.

ΡΑΑ'. Τρυφῶνι· μονάζοντι.

Μεγάλην παράκλησιν ἐπὶ τῷ γράμματι τῆς ὑμῶν ὁσιότητος εὐρηκότες, χάριν ἀνηνέγκαμεν τῷ Θεῷ τῷ κηδεμόνι τῆς πολυδύνου ζωῆς ἡμῶν, ὃς ἐκίνησεν ὑμᾶς ἐπὶ τὸ γράψαι καὶ παρακαλέσαι τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν. Ἄλλ' ὡσπερ τοῖς λόγοις, οὕτω καὶ τῇ σῇ παρουσίᾳ μὴ βραδύνης καὶ συγγενέσθαι ἡμῖν καὶ κοινωνήσιν, τοῦτο μὲν τῶν συνεχόντων, τοῦτο δὲ καὶ λόγον ὁμιλίας τοῦ Θεοῦ διδόντος οἰκεία γλώσση τὴν παράκλησιν προσφέρων ἡμῖν. Περὶ δὲ ὧν ἡξίου, ὅσον ἢ τῶν πραγμάτων συνεχώρει διοικήσεις, ἐσόμεθα γὰρ, καὶ βουλώμεθα καὶ μὴ βουλώμεθα, τῇ τῶν πραγμάτων ἀνάγκῃ, τοσοῦτον καὶ διψησάμεθα. Τὰ ἄλλα ἐβρῶσθαι σε ἐπευχόμεθα, καὶ τῆς ἡμῶν μεμνησθαι μετριότητος.

ΡΑΒ' Γρηγορίῳ Ἐφέσου καὶ Φωτίῳ Ἡρακλείας οὖσιν ἐν ὑπερορίᾳ.

Οὔτε ὑμᾶς, τέκνα ἐμὰ, τὸ πικρὸν ἄλγημα τῆς ἐμῆς ταπεινῆς διαλανθάνει καρδίας, οὔτε τῶν ὑμετέρων σπαραγμάτων καὶ ὀδυνῶν ἐν ἀγνοίᾳ ἡμεῖς καθεστήκαμεν. Ἡ γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνόησεν ἢ πρὸς ἐν φρόνημα καὶ μιᾶς κίνημα καρδίας ἡμᾶς διαθεμένη, αὐτὴ ὡσπερ εἰς τὸ συμπάσχειν συνῆψεν, οὕτω καὶ τὸ ἀκριβῶς εἰδέναί τὰ ἀλλήλων πιθὴ παρασκευάζει. Τί οὖν; Ἡ κοινῇ τὴν εὐχαριστίαν φέρειν δεῖ τῷ Θεῷ, ἐφ' οἷς διωκόμεθα μὲν, οὐ καταβαλλόμεθα δὲ Θεοῦ χάριτι, καὶ οἷς ὅσον ἐπὶ τοῖς ἐπηρεασταῖς ἀποθνήσκωμεν, ζῶμεν δὲ ὑπὸ τοῦ ζωοποιούτου Θεοῦ συντηρούμενοι. Ἀληθῶς ἐστι καὶ νῦν ἰδεῖν Θεῶν καὶ παραδόχων γένεσιν πραγμάτων,

A disquisitionem commisimus, ut nullus quidem homini relinquatur ceu contradictionis ceu justificationis pretextus. Tu autem, mi fili, utrum scribamus, necne, teipsum resciveris in mystico porticu luminis instar positum esse ad verbum vite annuntiandum. Sic igitur cogites et agas ut quicumque in lumine tuo tua opera viderint, Patrem nostrum in caelis glorificent, debitas tibi tribuant laudes, et gratias rependant quod tam eximio sacerdote frui ipsis contigit.

CXXX. Ignatio Cyrici episcopo.

B Tarde quidem et non sine difficultate tuas recepimus litteras quæ de te rebusque tuis nos edocent et anxietatem ob te conceptam dirimunt. Longum enim elapsum est tempus ex quo nihil nec voce neque scripto communicatum aut fama vulgatum de te audivimus, qui in tantis propter peccata nostra constituti sumus rerum angustiis! Tua autem nobis pollicita fuerat sanctitas post sanctæ Crucis Exaltationem te statim reversurum; attamen gratias nunc maxime Deo refero quod nuntium de vestro sacerdotio accepi quid amplius scribam. Unum adjiciam: quantocius et sine mora venias! Rerum enim is est status ut diutius conversatione tua carere nolim, sed æquis tecum conditionibus vivere cupiam

διατριβῆς ἐθέλειν ἀνέχεσθαι, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ

C XXXI. Tryphoni monacho.

C Magno ex litteris sanctatis vestræ solatio percepto, Deo, qui vitam nostram ærumnis afflictam protegit, gratias egimus quod humilitas nostra et scriptis vestris est refecta; tu porro epistolas mittendo nobis satisfacias; Deo auspice viva voce solatium nobis afferas. Quæ autem tibi videntur, tantum prosequemur quantum rerum conditio permiserit: nam, sive velimus sive nolimus, rerum necessitati subjicimur. De cæteris te bene valere precamur et humilitatis nostræ non oblivisci.

CXXXII. Gregorio Ephesi episcopo et Photio Hæraclæoti peregrinantibus.

D Nec vos, filii charissimi, later acerbus cordis mei dolor neque ipsi in ignorantia versamur circa mœores et cruciatus vestros. Spiritus enim sancti unio quæ nos ad easdem cogitationes et animi affectus ducit ad mutuam conjunxit amicitiam, et ad mutuos cognoscendos dolores opprime comparavit. Quid igitur? Agite cuncti Deo gratias agamus quod persecutionibus, Deo favente, non succumbimus et quod minis opprobriisque mortificati, vivificante tamen Deo, salvi et incolumes vivimus. Prefecto et hisce temporibus divina videre est et mirabilia opera: a ferarum enim faucibus liberat Deus servos suos et amanter incolumes servat per medium

ignem incendentes. Hæc dum mentem subeunt, magno mihi sunt solatio et animum reddunt. Hæc vos quoque, filii mei, vobiscum reputate : si graves forte inciderint tentationes, ad spem meliorem corda erigite, sicuti sacerdotali conditioni vestræ convenit; ita fortiter illas superabitis. Multas enim ex Deo habemus reprimissiones, qui oculos suos, uti confido, avertet a peccatis meis, ad finem usque se benignum servatorem præstabit, nec unquam auxiliari cessabit. Sin peccatis meis contristatus paulisper castigat, nihilominus summa recipiet benignitate; eos autem qui malitia sua elati sunt, multo majore plectet dolore et tristitia, quam hodiecum gloriantur lætitia. Saluto vos in Domino et quasi præsens completor spiritu, nostramque precibus vestris com-

πολλῶ πλέον ἢ ὅσον ἐπὶ ταύτῃ ἔδοξαν ἡσθῆναι, καὶ λυπούμενους καὶ σκυθρωπάζοντας. Ἀσπίζομαι ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ, καὶ ὡς παρῶν ἤδη τῷ πνεύματι περιφύομαι, καὶ τῆς ἡμῶν δυσωπῶ ὑπερεύχεσθαι ταπεινότη-

CXXXIII. Petro Alanorum archiepiscopo.

Miserias quas ex litteris tuis didicimus et rerum status qui nunc est dolore animum nostrum affecerunt, non autem solatio omnino rejecto; etenim afflictionibus et tribulationibus spes intercedit, ad intimam animam penetrat et verbis suavibus acerbilitatem adimit. Rerum nos quidem conditionem ad quam a Spiritu sancto proventus es, ex longo tempore notam habentes, nec facilem judicamus nec laboribus liberam. Ex litteris vidimus tuis quæ tibi acciderunt, ibique nihil perspeximus improvisum, etsi tristes sint res; malum tamen nobis videtur tolerandum, quia habiturus es retributionem. Hoc autem dicimus non ad præsentem molestias denegandas. Illud vero nobis videtur haudquaquam tolerandum et lethalem plagam inflixit, quod suspicaris, ut per litteras tuas compertum habemus, te quasi ex corde nostro ejectum esse. Illud nunquam ne ab inimicis quidem nos audituros esse confidebamus nedom a filiis aut amicis! Quomodo enim nisi prius Dei et populi salutis oblitus, cujus tu constitutus es dux et salvator, secundus tamen a primo nostro Salvatore

τοῦτο παθεῖν εἰκὸς τὸν ὑπονοοῦντα, ὅς τις δ' ἂν ἦ ὁ ὑπολαμβάνων; Πῶς ἡμᾶς οὐκ εἰς ἐσχάτην ἀπάγει κατηγορίαν, καὶ ἧς οὐκ ἂν τις εὐροὶ βαρυτέραν; Τί γὰρ βαρύτερον τοῦ ἀμνημονεῖν Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρώπων ἐπιστροφῆς πρὸς αὐτὸν, καὶ τῆς

Vides, mi fili, quanto mœrore tuæ litteræ afficiant præ omnibus malis quibus, peccatorum nostrorum causa, circumdamur? Attamen si tempus recordaris quod nobiscum ante iter tuum transegisti, te oblivioni datum esse nunquam invenies, relictis humano more infernis et eis qui ibi pejorem conditionem habent. Ab his recesserunt invidia, bellum et insidie quibus nos inde-

καὶ στομάτων θηρίων Θεοῦ βυομένου θεράποντας, καὶ καμίνου πυρὸς ἀδλαβεῖς τηρουμένου τοὺς τῆς ἑαυτῶν σωτηρίαν τῇ ὑψίστῳ ἀναθεμένουσ προνοία. Ταῦτά μοι ἐπιόντα εἰς νοῦν, μεγάλη παράκλησις, καὶ τῆς ἀθυμίας ἀνάκτησις γίνεται. Ταῦτα καὶ ὑμεῖς, τέκνα ἐμὰ, καθ' ἑαυτοὺς λογιζόμενοι, εἰ καὶ βαρεῖς οἱ ἐπικείμενοι πειρασμοὶ μετὰ τῆς ἀμείνονος ἐλπίδος ὑψηλότερον τὸ φρόνημα καὶ πρέπον τῇ ὑμῶν ἀρχιερατικῇ τελειότητι πάσης στενοχωρίας φέροντες διατελεῖτε· πλείστας ἔχομεν πληροφορίας τῆς θεϊκῆς ἀντιλήψεως, καὶ πέποιθα ὡς παρόψεται μὲν τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας, διαρκέσει δὲ μέχρι τέλους ὁ ἀγαθὸς ἀντιλαμβανόμενος, καὶ οὐ διατεμεῖ τὴν βοήθειαν. Εἰ δ' ἄρα δυσχεράνας ταῖς ἐμαῖς ἀμαρτίαις μικρὸν ὑπενδύσει, τυχὸν ἐμοὶ τὸ ἐκποδῶν οικονομῆσει γενέσθαι, ὑμῶν δὲ πάντως ἀντιλήφεται συνήθως, καὶ δείξει τοὺς ἐπὶ κακουργίᾳ ὠφρωμένους;

καὶ λυπούμενους καὶ σκυθρωπάζοντας. Ἀσπίζομαι ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ, καὶ ὡς παρῶν ἤδη τῷ πνεύματι περιφύομαι, καὶ τῆς ἡμῶν δυσωπῶ ὑπερεύχεσθαι ταπεινότη-

ΡΑΓ' Πέτρῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλμανίας.

Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ γράμματος, δι' ὧν τοὺς σοὺς ἀνεμάνθανομεν πόνους καὶ τῆν τῶν πραγμάτων περιστάσιν, λύπην μὲν τοῖς ὡπὶν ἡμῶν ἐνεποίει προσπίπτοντα, πλὴν οὐχ οὕτω δριμεῖαν οὐδὲ παρακλήσει; ἀποροῦσαν, διότι πάσης καὶ δυσχερείας καὶ θλίψεως ἐλπίς προλαβοῦσα, καὶ οἷον ἐγγυμνάσασα τὴν ψυχὴν τῇ ἑαυτῆς ὁμιλίᾳ προαφαιρεῖται τὸ πολὺ τῆς βαρύτητος, ἐπειδὴν καταλάβῃ τὰ δυσχερῆ. Καὶ ἡμεῖς οὖν προειδότες τὴν τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἐφ' ἣν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος προεχειρίσθη, ὡς οὐκ εὐλογος, οὐδὲ πόνων ἀπηλλαγμένη, νῦν τοῦ σοῦ γράμματος ἀναγγέλλοντος τὰ ὁμῖν συναντῶντα, ἐξ ὧν οὐδὲ πρὶν ἠγνοοῦμεν, εἰ καὶ ἀνώμεθα, πλὴν τὸ πάθος φρονητὸν μάλιστα καὶ πρὸς τὰς ἀντιδόσεις, τῷ λογισμῷ ὑπερχύπτοντες καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀπίλαυσιν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν τοὺς παρόντας ἀποκρυπτούσας πόνους. Ἐκεῖνο δὲ ἀφόρητον ἐδόκει, καὶ τὴν πληγὴν καιρίαν ἔδωκε τὸ τοιαῦτα ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ μόνον ὑπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ φανεράν τὴν ὑπόληψιν καταστήσαι, δι' ὧν ἔγραψας, ὡς ἐκδέθλησαι τῆς ἡμῶν καρδίας, καὶ ἡ σὴ ἀπόλωλε μνήμη. Τοῦτο οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν λεγόντων ἀκοῦσαι ἠλπίσαμεν, μὴ ὅτι γε τῶν τέκνων ἢ τῶν ἄλλως φιλοῦντων. Πῶς γὰρ εἰ μὴ πρότερον Θεοῦ μνήμης ἔρημοι, καὶ τῆς τοῦ λαοῦ σωτηρίας, οὐ σὺ ὁδηγὸς ἀπεστάλης καὶ σωτῆρ, μετὰ γε τὸν πρῶτον ἡμῶν Σωτῆρα καὶ Θεόν,

Ὅρᾶς, τέκνον, οἷα κεκακωμένους ἡμᾶς ἐπὶ πᾶσι τοῖς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν συνέχουσι τὸ ὄν διεθῆκε γράμμα; Καὶ τοι πρὸς τὴν πορείαν στελλόμενος, ἐν οἷς κατέλιπες ἡμᾶς οὐκ ἔστι διανοηθῆναι ὡς ἐπιτέλησαι. Ἐῖτα καταλιπὼν ὅσα γε τὰ ἀνθρώπινα παροικούντας ἐν τῷ ἄδῃ, μάλλον δὲ καὶ τῶν ἐκεῖ παροικούντων χαλεπώτερον διακειμένους οὐ γὰρ ἔστι κατ' αὐτῶν ὁ φθόνος, οὐ πόλεμος, οὐ ἐπι-

βουλή τις συνίσταται, ἡμᾶς δὲ μέχρι τοῦ νῦν ἀδικα-
λείπτως ταῦτα περιστοιχίζει· οὕτως οὖν ἔχοντας
αἰτιάσθαι ὡς τῆς ψυχῆς ἀπολείψαντας. Καὶ πῶς οὐκ ἂν
τις σὲ μᾶλλον αἰτιάσεται· δικαιότερον καὶ τοιαῦτα
ἐγκαλέσει, ἢ τὸ οὖς ὑποσχεῖν ἀξιώσειεν ἐγκα-
λοῦντι; Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὑπολαμ-
βάνειν ἐχρῆν, ἢ καταστάντα εἰς ὑπόληψιν ἐπιστῆσαι
ὀρθῶς διανοίας κριτηρίῳ καὶ ὡς ψευδομένην ἀπελάσαι
τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ μὴ μέχρις ἡμῶν διὰ τῶν
γραμμάτων δοῦναι καταλαβεῖν, καὶ ἀνθ' ἧς ἐμέλλο-
μεν ἀπολαύειν ἡδονῆς ἐντυγχάνοντας αὐτοῖς οὐ
μόνον ἀπαστερεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀνε' ἐκείνης ἀνι-
σθῆναι. Ὅπερ γὰρ εἶπον ἐν τῷ σῶ προσώπῳ συνεισ-
ερχομένης καὶ ἄλλης βαρυτέρας κατηγορίας, ἀμή-
χανον μὴ οὐχὶ λίαν ἡμᾶς ἀνίσθαι· ἀλλὰ τοῦτο
μηκέτι μήθ' ὑπολάμβανε, μήτε γράφε. Τὴν γάρ
περὶ σοῦ μνήμην εἶπερ τινὸς οὐκ ἔστιν ὅπως τῆς
ψυχῆς ἐξωθήσομεν, καὶ εἰ μὴ δι' ἕτερον, διὰ γε
τὴν τοῦ νοσολήτου πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἔθρους, καὶ
τὴν περὶ τοῦτου συνέχουσαν μέριμναν, καὶ τὴν εἰς
τελείωσιν ἐξείναι τὸ σὸν ἔργον ἐπιθυμίαν ἰδεῖν τῆς
θεικῆς συναπιλαμβανομένης εὐδοκίας καὶ συμπρά-
ξέως. Εἰ δ' ὅτι μὴ γράμματα ἔχει πρὸς σὲ παρ'
ἡμῶν, τοιοῦτος λογισμὸς ἐπεισέρχεται, πρῶτον ἐκεί-
νὸ σε διανοεῖσθαι δεόν, ὅτι τῶν κομιζόντων οὐκ
εὐποροῦμεν. Ἐν τοιαύτῃ γὰρ ἔσμεν καταστάσει,

ὥστε τοὺς πλείστους καὶ δεδιέναι ἡμῖν συναντᾶν.
Ἐπειτα προσενθυμοῦ, καὶ ὅτι οὐδ' ἡμῖν ἀδέες τὸ
ἀγωνιζόμενοι προσλήψονται, ὡς οὐκ ἂν ἡμεῖς οληθῶμεν
κάντεῦθεν εἰς τό τι κατεργάσασθαι βροχήν.
Ἄρκει ταῦτα· τοῦτο δὲ μόνον προστίθημι· τὸν
καλὸν ἀγῶνα καὶ θείαν ὑπηρεσίαν εἰς ἣν καὶ ἐκλή-
θης ὑπὸ τῆς χάριτος ταύτης δυναμούμενος ὑπὸ Θεοῦ,
τέκνον μου ἱερὸν, ἀγωνίζου πηροφορῆσαι, καὶ
περὶ ἡμῶν ἂν τε ἔχει γράμματα, ἂν τε καὶ μὴ,
μηδὲν ὑποπτέυσῃς· ἀλλ' ἔσο τοῦ φρονεῖν οὕτως
ἀμετάπτωτος, ὅτι πλέον τῶν ὀρωμένων ἐν ὀφθαλ-
μοῖς ἡμῶν καὶ μεριμνῶμεν περὶ σοῦ καὶ εὐχόμεθα
μὴ ἐπιλείπειν σε τὴν ἀγαθοδότην εὐμένειαν, μηδὲ
τὴν σὴν βιοτήν καὶ τὰ πράγματα. Περὶ δὲ τοῦ ἀθέ-
σμου γάμου, εἰ μὲν οἶόν τε, παραινέσει καὶ διδα-
σκαλίᾳ λύσαι τὴν συζυγίαν, πάντα Θεῷ χάρις. Εἰ δ'
ἀντιβαίνει τοῦ πράγματος ἡ δύναμις, τέως μηκέτι
προκόπτειν τὸ κακὸν, μηδ' ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπιτρέψειν
τοιοῦτοις γάμοις καταμολύνεσθαι τὸ γένος. Τοῦτο
δὲ πράξεις συνήθως τῷ τε ἡγεμόνι τοῦ ἔθνους ὑπο-
τιθέμενος καὶ τῷ ἀνδρὶ, ᾧ συγχωρεῖται τὸ συνοικεῖν
διὰ τὴν ἤδη φθάσαντα σύναψιν. Ἐρῶ σοι ἐν Κυρίῳ,

ΡΑΔ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἢ σωματικὴ διάστασις τῶν ἡνωμένων κατὰ τὸ
πνεῦμα οὐδὲν ὑποτέμνεται τὴν ἐγγύτητα. Ἐπεὶ οὖν
οὕτως ἔχει, τέκνον ἡμῶν, μηδὲν ἀνιῶ, δίδιτι μὴ τοῖς
σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν Πατέρα ὁρᾷς· ἀλλ' εἰδῶς
μηδὲν μέσῳ διατειχιζομένην τὴν ἔνωσιν τῶν ἡνω-
μένων τῷ κατὰ Χριστὸν φρονήματι, τὸ μὲν ἀθυμεῖν,
τῆς δὲ σῆς εὐθυμότερον μετὰ τῆς παναγίου Πνεύ-
ματος συνεργίας ἀντέχου διακονίας, δι' ἧς καὶ
σεαυτῷ καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς μεγάλῃν ἐμποιήσεις
τὴν ἡδονήν, καὶ οὐ μόνον τῶν συμπρόσόντων ἑλαττον
ἔργων ἀναφανήσῃ, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλέον ψυχαγωγῶν

A sinenter affligimur. Tales tu tanquam vita de-
functos accusas. Sed tu potius accusandus et
non audientius es hominibus qui te minime pro-
babunt. Principatus tibi non erat suscipiendus,
aut suscipiendus cum recto iudicio, debebas
falsas mentis suspiciones et sophismata repel-
lere; profecto scribenda talia nobis non erant:
quasdam ex te percipiendas fore delectationes putavi-
mus et non solum delectationes defecerunt, sed et ex-
dium supervenit. Hac contra te accusatione audita,
qua gravior nulla esse potest, nosmetipsos a lædio
cohibere non potuimus. Sed hæc dixisse sufficiat.
Si cujus enim memoriam, haudquaquam tuam, ex
anima expellere valemus, quia ad novam in pietate
instituendam gentem missus es et in cujus gratiam
B confectus es sollicitudinibus; nos autem in votis
habemus ut opus tuum perficiatur, divinoque per-
fruaturs favore et auxilio. Si porro nullæ a nobis
ad te mittentur litteræ, scito primum nos tabella-
riis non abundare. In his enim vivimus rerum
angustiis, ut plurimi inter homines metuant ne
nos obvios habeant. Deinde et illud considera,
quod si scribimus id non est sine periculo, ne forsitan
allos ad pugnam incitantes nostræ eos culpa-
participes reddamus.

ὥστε τοὺς πλείστους καὶ δεδιέναι ἡμῖν συναντᾶν.
Ἐπειτα προσενθυμοῦ, καὶ ὅτι οὐδ' ἡμῖν ἀδέες τὸ
ἀγωνιζόμενοι προσλήψονται, ὡς οὐκ ἂν ἡμεῖς οληθῶμεν
κάντεῦθεν εἰς τό τι κατεργάσασθαι βροχήν.

Hæc sufficiunt. Id solum addam: quod pul-
chrum suscepisti certamen et divinum servi-
lium perficias, mi fili, gratia Dei qua vocatus et
confortandus es; de nobis autem aut mittentibus lit-
teras aut non mittentibus nihil cures; sed per-
suasum habes te cogitationibus meis præsentem
esse. Magnam sane de te sollicitudinem habemus
et precamur ne unquam a Numine beneficentissimo
destituaris, in vitæ negotiis. Quod ad illegitima
connubia pertinet, si hortationibus et præceptis
cohabitatio solvi potest, Deo referendæ gratiæ; si
difficultas obstiterit, hoc saltem efficias ne malum
progrediatur et in posterum ejusmodi conjugii
homines procedere ne concedas. Ita assentieris
duci gentis et viro cui licet initum continuari:
commercium non contrahis. Vale in Domino, et
nostræ humilitatis memento.

τῆς ἡμῶν μεμνημένος μετριότητος.

D

CXXXIV. Eidem.

Quos conjungit spiritus, non separat corporum
distantia. Hæc cum ita sint, ne ægre feras, fili
mi, quod corporalibus oculis non videas Patrem;
sed scito nullis intermediis mœnibus unitatem il-
lorum disjunctum iri quos secundum Christum
affectio unit. Nec tamen animum despondeas, imo
serventius, Spiritus sancti gratia cooperante, tuum
adimpleas ministerium. Ita tibi metipsi et nobis
humilibus magnum comparabis gaudium, nec vi-
deberis minorem tenere partem quam astantes,
immo multo majorem, quippe qui nostram erectius

es animam, et beneficiis cumulaturus. Profecto magis nobis conjunctus eris quam qui nobiscum conversantur.

CXXXV. *Eidem.*

Circa res ærumnosas et molestas quæ undecunque tibi affluunt, mi fili, non litteris consolandus es, sed si fieri posset, invisendus esses et viva voce tibi prælibanda foret consolatio, quam nobis Christus Deus noster suggerit. Id cum fieri nequeat, ad alterum convertimur, et per litteras confabulamur. Multæ sunt, uti scribis, tribulationes, magnum malorum pondus, et quæ omnia qui non peregre imus sæpe ignoramus; hæc enim dicis, etsi litteræ de contrario convincant. Nos quidem, mi fili, si judiciis, quibus Deus sapientissimus vitam nostram dirigit, non voluit ut, peregrinantes ad externos, ipsorum infortunia propriis oculis videremus, attamen non in angulo stertimus, sed in certo constituti sumus loco, etsi natura quam minime ad pernoscendas res exterorum idonei simus: sed iste locus copiam præbet externos cognoscendi per mille peregrinantes, qui singulis diebus nobiscum conversantur. Hujus rei mentionem fecimus, ne putes tribulationes tuas nobis ignotas esse.

Hocce tibi secundo mandamus, quod principatum tuum haud ignoravimus et quod intelligentia tua non ad luxum, non ad delicias, non ad mundanam gloriam, neque ad vanos honores intendit, verum ad labores, ad sudores, ad ipsas angustias. Hæc autem, non quasi oblitus esses, tibi ante impositionem manus nostræ humilis prædiximus: tu autem professus es, divino cum auxilio, omne obstaculum, omne periculum a te ceu pro nihilo reputatum iri; et sic tibi peccatricem manum nostram imposuimus, et, Spiritus sancti virtute, te posuimus illuminatorem in mystico porticu verbi que vitæ sospitorem. Hæc autem commemoramus non quasi condemnantes neque tibi dolenti non condolentes, sed scientes principatum libenter a te susceptum fuisse propter pietatis et Evangelii pericula; sed in præsentī quoque tum prosequeris propositum, licet carnis fragilitas deprehendatur. Nec mirum: Dominus enim noster, virtus Dei et Patris, quam finxit naturam novit et suis discipulis dixit: « Spiritus quidem promptus, caro autem infirma¹. » Quæ profecto non ad damnationem dicta sunt sed ut ipse resciveris nos nec propositi nostri neque tui oblitus fuisse. Qui semina sua, mi fili, agro committunt, laborant et vomere sæpe sæpius solum discindunt; labores autem et vomeris ictus sustentat messis et fructuum expectatio; morti quandoque ditissimæ objiciuntur, qui freta transnatant; ast spe lucri omnia maris pericula e memoria et post tergum abjiciunt.

ἡμᾶς καὶ χαριζόμενος, καὶ μᾶλλον ἡμῖν ἢ οἱ συνομιλοῦντες ἐνούμενος.

ΡΑΕ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐπὶ τοῖς περισταμένοις σε λυπηροῖς καὶ τῇ συνοχῇ τῶν ἀνιαρῶν, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, οὐχὶ γράμμασιν ἔδει παρακαλεῖν, ἀλλ' ἢ πῶς οἶόν τε ἦν ἡμᾶς αὐτοῦ παρεῖναι, καὶ τὴν ἐξ οικείας γλώσσης ὅσον παρεῖχε Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν προσάγειν παράκλησιν. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο ἀμήχανον, ἐπὶ τὸ δεῦτερον ἤκομεν, καὶ τῷ γράμματι σοι προσομιλοῦμεν. Πολλὰ, γράφεις, αἱ θλίψεις, καὶ τῶν κακῶν ἡ συνοχή, καὶ ἐπεὶ ἄπειροι ξενιτείας ἡμεῖς, λανθάνει τὴν ἡμετέραν εἰδήσιν. Τοῦτο γὰρ ἔφης, εἰ καὶ τὸ γράμμα τρανῶς ὑπεστελλάτο. Ἡμεῖς δὲ, τέκνον ἡμῶν, εἰ καὶ κριμασιν, οἷς οἶδεν ὁ πάνσοφος τῆς ζωῆς ἡμῶν Οἰκονόμος, τὰ τῶν ξενιτευόντων ἰδίᾳ οὐκ ἐδιδάχθημεν ξενιτεία, ὅμως οὐκ ἐσμέν ἐν γωνίᾳ καθεύδοντες, ἀλλὰ ταχθέντες οἷς ἐτάχθημεν, εἰ καὶ πάντων ἡμεν τυχὸν ἀφυστάτοι πρὸς τὸ μαθεῖν τὰ τῶν ξενιτευόντων· ἀλλ' ἡ τάξις ἦν ἐλάττωμεν παρέσχε τὴν γνώσιν τῆς ξενιτείας μυρίων καθ' ἑκάστην προσομιλοῦντων, ὅσους ἡ ἐκ ταύτης συνέχει ταλαίπωρία. Τοῦτου πρότερον ἐμνήσθημεν ἵνα τοὺς λόγους ἀποβρίψης, ὡς ἀγνοοῦμεν τὰς περιστοιχιζούσας σε θλίψεις.

Δεῦτερον δὲ τοῦτό σοι γράφομεν, ὅτι περ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἠγγύουν, ὡς οὐκ εἰς ἀνεσιν, οὐδ' εἰς τρυφήν καὶ κοσμικὴν τινα δόξαν τε καὶ τιμὴν ἡ σὴ στέλλεται σύνεσις, ἀλλ' εἰς πόνους καὶ καμάτους καὶ στενοχωρίας. Καὶ ταῦτά σοι πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῆς ταπεινῆς ἡμῶν χειρὸς οὐ μνημονοῦν οὐκ ἐπιλέησαι, ὡς προέφημεν, οὐδ' ὅτι σοῦ πάσαν σὺν τῇ ἀνωθεν εὐμενείᾳ σαρκικὴν ἐναντίωσιν καὶ πάντα κίνδυνον παρ' οὐδὲν τίθεσθαι ἀνομολογοῦντος, οὕτω τὴν ἀμαρτωλῶν ἐπιτεθείκαμεν χεῖρα, καὶ φωστῆρα λόγον ἐπέχοντα ζωῆς ἐν τῇ μυστικῇ παστάδι τῇ τοῦ παναγίου Πνεύματος προδεβλήμεθα συνεργίᾳ. Καὶ ταῦτα φάμεν οὐ καταγινώσκοντες, οὐδ' ὡς μὴ συναλοῦντες ἐφ' οἷς ἀλγεῖς, ἀλλ' εἰδότες ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν πρόθυμος ἐγένου εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ εὐαγγελίου κινδύνους, καὶ νῦν οὐδὲν ἔλαττον σώσεις τὸ πρόθυμον, εἰ καὶ τῆς σαρκὸς ἐλέγχεται ἡ ἀσθένεια. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν· αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δύναμις, εἰδὼς ἦν ἐπλασε φύσιν, ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς· Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Οὐκ εἴρηται οὖν τὰ προειρημένα, μὴ γένοιτο, εἰς κατάγνωσιν, ἀλλ' ἐν ἔχθῃ εἰδέναι ὡς οὔτε τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ, οὔτε τῆς σῆς ἐπιλελήσμεθα προαιρέσεως. Πονοῦσι, τέκνον ἡμῶν, καὶ πῆγνυνται πολλάκις τῷ κρυμῷ οἱ τὰ σπέρματα τῇ γῆ καταβάλλοντες, ἀλλὰ καὶ τὸν πόνον καὶ τὴν ἐκ τοῦ κρυμοῦ πῆξιν ἡ προσδοκία τῆς συγκομιδῆς ὑπανίστησι τῶν καρπῶν. Παραβάλλονται πρὸς θανάτους καὶ τότε χαλεπωτάτους οἱ διαπλέοντες τὰ πελάγη, ἀλλὰ τῇ ἐλπίδι τοῦ κέρδους ὑπίσω ρίπτουσι μνήμης τοὺς ἐκ τῆς θαλάσσης κινδύους.

¹ Matth. xxiv, 41.

Οὐκ ἦν εἰκὸς ταῦτα γράψειν ἡμᾶς· θεῖα γὰρ χάριτι διδάσκειν κατασταθεὶς ἐτέρους, καὶ μάλιστα παιδῶθεν τοιούτοις διδάγμασιν ἐντεθραμμένος, οὐκ ἐν χρείᾳ τούτων καθέστηκες ἐτέρωθεν ἐπακούειν. Ἄλλ' ἵνα μὴ δόξωμεν ὡσπερ ἀκίνητοι πρὸς τὰ γραφέντα, καὶ ταῦτα γέγραπται, καὶ ὀλίγα ἔτι προστεθήσεται. Ἀπόβλεπον πρὸς τοὺς μακαρίους τοῦ Εὐαγγελίου κήρυκας, ὧν σὺ κατηξιώθης τῷ καταλόγῳ συναριθμηθῆναι, καὶ τὰ ἐκείνων πάθη καὶ τοὺς καθ' ἡμέραν θανάτους καὶ τὴν χαρὰν ἣν ἐπὶ τούτοις ἔχαιρον, καὶ κατάλιπε τὸ θρηνεῖν καὶ τὸ ἀθυμεῖν, διότι μὴ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κατὰ ῥοῦν ἡμῖν φέρεται. Ἐνθυμήθητι, μᾶλλον δὲ ἀεὶ τοῦτο φέρον ἐνθύμιον, ὡς χάρις ἐστὶ καὶ φίλο τιμίᾳ ἀνωθεν τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ. Σεμνόνου μετὰ τοῦ εἰπόντος θεοῦ ἀποστόλου, καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐχαρίσθη ἀπὸ Θεοῦ τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχειν. Πολλοὶ τῶν σῶν παθῶν πόθον ἔχουσι κοινωνοὶ γενέσθαι καὶ τῆς κακώσεως καὶ τῆς στενοχωρίας, ἀλλὰ σοὶ τοῦτο ἐχαρίσθη εὐδοκίᾳ τοῦ πάντα καὶ πρὸ γνώσεως ἀφορίσαντος. Πρὸς τὴν χάριν ἀφόρα, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐπήρειαν τῶν τῆ χάριτι διαφθονομένων. εἴτε δαίμονες εἴεν, εἴτε ἀνθρωποὶ δαιμόνων πρόσωπον ἐνδύμενοι καὶ τῆς ἐκείνων κακίας τυγχάνοντες μιμηταί. Τί γὰρ εἰ τις παρὰ βασιλέως στρατηγὸς προβεβλημένος, εἴτα διαφθονομένοι τινες αὐτῷ ἐπανίστανται καὶ λύπας αὐτῷ προσάγειν διάνενόηται, διὰ τοῦτο τῆς τιμῆς ὡσπερ ἐπιλήσεται, ἥς ἠξιώθη, καὶ πρὸς μόνους τοὺς ἐπηρειασμένους ἀποβλέπων, ἀθυμῶν ἔσται καὶ ὀδυνώμενος, ἢ μᾶλλον φρόνημα φέρων εὐγενές, τῶν μὲν ἀντ' οὐδενὸς ἠγῆσεται τὴν ἐπήρειαν, τὴν δὲ τάξιν ἐννοούμενος, εἰς ἣν ἀνηνέχθη παρὰ τοῦ τάξαντος, παντὶ τρόπῳ σπουδὴν ἐπιδείξεται τῆς τῶν ἀντικειμένων ὀρθῶσαι ὑψηλότερος ἐπηρείας; Ἄλλὰ τῶν μὲν τοιούτων παραδειγμάτων ἄλις. Ὅρα; οἶα καὶ πρὸ τῶν ἐκεῖθεν στεφάνων καὶ τῆς θεϊκῆς ἀντιδόσεως τὰ ἐνταῦθά σοι ἀπαντᾷ, ὁ παρὰ τῶν γνωρίμων ἔπαινος, ἢ παρὰ τῶν οὐκ εἰδόντων, ἀλλὰ μόνῃ ἀκοῇ τὴν σὴν ἀρετὴν θαυμαζόντων εὐφημία, καὶ συνελόντως εἰπεῖν, ὁ παρὰ πάντων μακαρισμὸς ἔνεκεν τοῦ ἀποστολικοῦ νομοῦ λήξεως.

Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοιαῦτα. Λογίζου δέ μοι καὶ τὰ ἐκεῖθεν, ὅποτε ἀγαλλίασις ἀδιάλυτος ἀντὶ τῶν νῦν σε περιστήσεται θλίψεων, ἀντὶ τῆς γυμνότητος, ἀντὶ τῆς ἄλλης ἀπορίας πλοῦτος οὐ προσιέμενος λόγον εἰς ἔκφρασιν. Καὶ τί ταῦτα λέγω; Ὁ μετὰ τῶν φωστήρων τοῦ κόσμου τοῦ θεοῦ φωτὸς ἐπιπλωμένος σταίης, καὶ ἄτε δὴ τοῖς ἐκείνων συμμεμορφωμένος παθήμασι τῆς θεῖας δόξης ἀπαστράπτων ὀφθείης. Τί λέγεις; Πενθήσωμεν ἔτι καὶ τὰ τῶν ἀθυμούντων πεισόμεθα; ἢ ῥίψωμεν πᾶσαν ἀθυμίαν, καὶ σὺν τῇ ἀνωθεν ἐξμενείᾳ πάντων ὑπεράνω τῶν λυπούντων καταστησώμεθα; Καὶ πῶς ἄλλως ἐμὲ δεῖον ἐλπίζειν; Εἰ μὴ λῆρον ἠγῆση, ὅπερ ἀνάξιον τῆς σῆς συνέσεως τὰ μικρῶ πρόσθεν ἡμῖν εἰρημέναι.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἤδη παύομαι τοῦ πλέον τι λέγειν τοῦ σὲ τῆς κατεχούσης ἀκηδίας ἀναλαβεῖν. Ἐπ' ἄλλην δὲ τρέπομεν τὸν λόγον ὑπόθεσιν, καὶ παραινοῦντες προτραπέμενοι τῆς προσοῦσης σοὶ πραότη-

A Non decebat nos hæc scribere, quod gratia Deo positus sis ad alios edocendos, et quod ab incubilis nutritus sis ejusmodi doctrinis, opus tibi non fuit alienis documentis. Veruntamen ne tardi videamur ad scribendum præsentia scripsimus modicum quid addituri. Ad beatissimos Evangelii præcones respicias, quorum catalogo adnumerari tu dignatus es: illorum martyria et mortes quotidianas consideres et gaudium quo inter dolores elati sunt; deinde a lamentationibus et ab animo desperante assurgas, si forte humana negotia non secundo flumine procedant. Tecum reputes, seu potius in corde tuo semper revolvas gratiam esse et supernum favorem si quis pro Christo patiat. Illud divi Apostoli præ oculis habeas: hoc quoque nobis a Deo concessum est ut pro Christo patiamur. Multi cupiunt pati quod tu patris, et contumeliarum et angustiarum fieri participes: hoc autem tibi datum fuit beneplacito illius, qui omnia ante notionem decrevit. Ad gratiam respicias et non ad detrimentum quod gratiarum adversarii inferunt, sive demones sive homines sint qui speciem demoniorum induentes malitiam quoque imitantur. Quid? si quis a rege præficeretur copiis, et quidam forte invidiosi obstarent et molestias crearent numquid propter unum illud obliturus erit honoris tributi, et ad solos respiciens importunos, animum dejiciet et mærore conficietur? Nonne potius generosos evocabit sensus, molestias despiciet, ad quam evectus est dignitatem considerabit et omnem impendet sollicitudinem ut altius emineat quam qui obstant inimici? Sed jam sat multa hujusmodi exempla. Vides quæ futuram coronam et divinam retributionem præcedunt, vide quanta te hic maneat: Laus ab ore omnium qui te noverint, bona fama apud omnes qui te non viderint et tuam bona fide aurium mirati sint virtutem; ut uno verbo dicam, ab omnibus magni æstimatoris propter apostolicos cursus, præconia, et tandem apostolicam sortem. δρόμου καὶ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς ἰσοτίμου ἐκεῖ-

Hæc ad præteritam vitam spectant; futuram vero nunc reputa ubi indesinens erit exultatio: pro tribulationibus, pro nuditate et miseriis, immensas possidebis divitias. Quid hæc dico? Cum mundi luminibus stabis divina luce replētus: his enim transformatus passionibus, divina refulgebis gloria. Quid respondes? Num lugebimus adhuc et sortem illorum habebimus qui desponderunt animum? Nonne potius omnem animi desperationem abjiciemus, et divina juvante constantia, omnes superabimus dolores? Quid aliud mihi sperandum foret? An ea quæ diximus flocci facies et minime studio et ingenio tuo digna censebis?

Sed jam dicendi finem facimus de his, et animum tuum recreaturi ad aliam materiam transimus. Innatam tibi hortamur ut dulcedinem et benignitatem et per Christum humilitatem nunc

maxime exseras ita ut inter virtutem vestram et pietatem filii nostri, Patrisque tui domini Euthymii zizania inserantur qualia vaferrimus ille consuevit. Ab initio enim Deum inter et creaturas inlicitiam interseminavit atque intulit inimicitias, et secreto fermenta, quibus et unitas in Deo et nostra perturbatur charitas. Tu autem cum sis homo Dei et omnium animos demulcere didicisti, in eo imprimis labores ut Euthymium-lucris facias et omnes qui sunt cum illo, neque concedas unquam ut minimus distantiae et separationis praetextus valeat. De caetero vir iste Deum amans est atque virtutum opifex: propterea omni reverentia et honore habendus, imprimis quod ante vos pietatis praeco in gente ista surrexit et doctrinae semina dispersit atque in praesenti ceu cooperatore missus est qui auspice Deo et pondus Spiritus gratia laborum vestrorum operibus suis sublevavit. Gaudendum igitur et de his grates Deo agendae, nedum crucieris neque patiaris quid charitate, praesertim Spiritus, indignum.

χάριν ὁμολογεῖν δεόν Θεῷ, οὐχὶ δὲ ἀνιαθῆναι, οὐδὲ

Hæc scribo non sperans tamen res tibi tales eventuras esse, sed versutam, maligni simultatem perhorrescens; etenim bonis favere non potest, sed perpetuum cum iis bellum gerit idque nunc maxime cum tantum ad hominum salutem fieri videt: ab initio enim nullam habuit satietatem hominum genus in perditionem projiciendi; studio nunquam satisfactum esse putavit, nec unquam huic inimicitiae finem imponet. Hujus artificiiis cognitis, mi fili, et per quæ scripsimus atque tua ipsius experientia edoctus, illius machinationes videbis, teipsum autem honorem apud Deum tibi reservatum gustabis, apud homines autem æquos judices virtutis et studii indefessi, justos remuneratores jure et merito invenies.

τῶν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις κατορθώμασιν ὀφειλομένων εἰδότες τὴν ἀρετὴν καὶ ἀνακηρύττειν τὴν ταύτης

CXXXVI. *Stephano, Michaeli et Constantino, fratribus.*

Homini conscientiam, maxime divinam reverenti, facillime adhibetur fides vel sine jurejurando; multos enim docet experientia datis juramentis, parum stetisse, atque decepta fiducia aliorum fidem penitus delerunt. Nos quidem, mi fili, te veracem judicamus a quo nunquam decepti. Novimus enim mores tuos et tuis verbis magis confidimus quam plerorumque assertionibus, quamvis cum jurejurando in medium prolatis. Itaque si non fallimur, gratias referimus Deo: si res aliter se habeat, omnia longe projiciantur nec nisi in peccata mea transferatur culpa. Quod deinde pacis mentionem facis, hoc dico, non ad tibi suadendum nec cuilibet alii qui pacem amplecti visus fuerit, sed apertius ad illum loquar, cui omnia cordis secreta patent; tantum enim mihi inest desiderium Ecclesiam Dei pace fruente[m] videndi, ut si desiderio

Α το; καὶ ἐπεικειας καὶ τῆς διὰ Χριστοῦ ὄν ταπεινώσειος νῦν ἐπὶ πλέον ἀντιποιεῖσθαι, ὥστε μηδὲν μεταξὺ τῆς ὁμῶν ἀρετῆς καὶ τοῦ εὐλαβεστάτου υἱοῦ ἡμῶν, καὶ ἀδελφοῦ σου τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου δυνηθῆναι τὸν πονηρὸν ἐπισπεῖραι ζιζάνια, μηδὲ οἷα φιλεῖ πολυμήχανος ὢν εἰς κακίαν καὶ ἀπ' ἀρχῆς μεταξὺ Θεοῦ καὶ τοῦ πλάσματος τὴν ἐχθρὰν ἐκβεβληκῶς λάθη τι παρῆσενεγκῶν τῆς ἐν Κυρίῳ ἐνότητος καὶ ἀγάπης ὁμῶν ἐναντιώμα· ἀλλ' οἷα Θεοῦ ἄνθρωπος ἀληθῶς καὶ εἰδῶς πάντας κερδαίνειν, οὕτω περὶ πλείστην γνῶμην ἀναλαβοῦ, ὥστε κάκεινον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κερδάναι, καὶ μηδεμίαν ἐν μηδενὶ πρόφασιν παρεμπεισεῖν διαφορᾶς καὶ διαστάσεως· καὶ ἄλλως μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ θεοφιλῆς καὶ ἀρετῆς ἐργάτης. Καὶ δεῖ καὶ διὰ τοῦτο ἐν πάσῃ αἰδοῖ καὶ τιμῇ ἀγεῖν αὐτόν·

Β μάλιστα δὲ ὅτι καὶ πρὸ ὁμῶν κήρυξ τῆς εὐσεβείας τῷ ἔθνει γέγονε, καὶ αὐτὸς τὸν σπόρον κατεβάλετο τῆς διδασκαλίας, καὶ νῦν ἐπὶ τοῦτο ἐστὲίλατο πρὸς ὁμᾶς τοῦ συνεργάτης γενέσθαι καὶ σὺν Θεῷ φάναι τῇ κοινωσίᾳ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἐπελαφρῦναί σοι τὸ βᾶρος τῶν πόνων. Χαίρειν οὖν ἐπὶ τοῦτο, παθεῖν τι ἀνάξιον ἀγάπης μάλιστα τῆς τοῦ Πνεύ-

Γ γράφω ταῦτα οὐχ οὕτως ἐλπίζων συμβῆσεσθαι τὰ περὶ σέ, ἀλλὰ τὴν πολύτροπον ὑφορώμενος τοῦ πονηροῦ δυσμένειαν, καὶ οἷος ἐκεῖνος οὐκ ἔχων ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἡρεμεῖν, ἀλλὰ διὰ παντὸς ἀγῶνα ποιούμενος τοῦ λυμῆνασθαι αὐτοῖς· μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅποτε τοσοῦτον κατορθῶμα γινόμενον καθορᾶ καὶ σωτηρίαν τοῦ πλάσματος, ὅπερ ἐκεῖνος εἰς ἀπώλειαν ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἔσχε κόρον ἀνωθῶν, οὐδὲ πάσαις τέχναις καὶ περινοαῖς τὸν μισάνθρωπον τοῦτον δρόμον τιθέμενος. Τοῦτου, τέχνον ἡμῶν, τὰ τεχνάσματα ἐπιστάμενος, καὶ δι' ὧν ἐγράψαμεν ὡσπερ ὑπομιμνήσκοντες, καὶ δι' ὧν αὐτὸς ἐπιγινώσκεις τῇ θεϊκῇ συναντιλήψει δυναμούμενος, τὸν μὲν ὀφλήσαι γέλωτα παρασκευάσων, σεαυτὸν δὲ τιμῆς ἀξιὸν καὶ δόξης παρὰ Θεοῦ καὶ ἐπαίνων καὶ τῆς ἀνακηρύξεως παρὰ τῶν ἐπαινεῖν λαμπρότητα.

ΡΑΓ'. *Στεφάνῳ, Μιχαήλ καὶ Κωνσταντίνῳ, ἀδελφοῖς.*

Δ Ἀνθρώπων σύνεσιν τιμῶντι καὶ μάλιστα θέλαν, εὐσταθῆς τρόπος δίδωσι τὸ πιστεύεσθαι, οὐχ ἡ τῶν ὀρκῶν παράληψις. Πολλοὺς γὰρ ἠλεγξεν ἡ πείρα μετὰ τῶν ὀρκῶν χεῖρους ὀφθέντας, δι' ὧν ἔσχον κατὰ τῶν πιστευσάντων πλέον εἰς κακίαν ἐπιδειξασθαι, ἢ εἰ μὴ πεπιστευκότες ὤφθησαν. Ἡμεῖς οὖν, τέχνον ἡμῶν, εἰ μὴ ἐξηπατήμεθα οὐκ ἂν δὴ φαίην τῶν εὐσταθεῖα τρόπου σεμνυνομένων εἰδότες ὁμᾶς, ὅτε τὰ ὁμέτερα ἐγινώσκομεν, ἐκείνη μᾶλλον τιθέμεθα τῇ περὶ ὁμῶν ὑπολήψει, ἢ τῇ ἐκ τῶν ὀρκῶν προβαλλομένῃ πληροφορίᾳ· καὶ εἰ μὲν οὐκ ἀπατώμεν τῷ Θεῷ χάρις. Εἰ δ' ἄλλως ἔχει, ἀλλ' ἐβρίφθω τοῦτο εἰς τρίτους ἀθάτους, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἄλλος τὴν αἰτίαν ἔξει, ἀλλ' εἰς τὰς ἐμὰς ἀνυσθήσεται ἀμαρτίας. Ἐπεὶ δὲ εἰρήνης ἐμνήσθης, ἐκεῖνὸ φημι, οὐ σὲ πεῖθων, οὐδ' ἄλλον τὸν εἰ τις δοκσεῖ ὀνομάζειν εἰρήνην, ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνον φανερὰ λέγω, ὅτι πάντα

τὰ τῆς καρδίας ἡμῶν πεφανέρωται, ὡς τοσαύτη μοι ἔφεσις τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν εἰρηνεῦσαι ἰδεῖν τοῦ Θεοῦ, ὡς εἰ τοῦτο ἠκολούθει, μηδὲ τὴν εἰς γέενναν τοῦ πυρὸς παραιτήσασθαι ρίψιν. Νῦν δὲ ἦν οἱ ἀπερισκέπτως ἐπιζητοῦσιν εἰρήνην, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ πρόβληψις τῶν μὴ συνόντων, καὶ ἀποβολὴ τῶν συνόντων. Τοῦτο δ' ἂν τις εἴποι ἔνωσιν καὶ εὐφροσύνην τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὐ ῥῆξιν πολλῶ ἀλγεινότεραν καὶ σκυθρωπότητα, οὐκ οἶδα ποίας ἐσχαιῆς οὐκ οὔσαν ἐσχατωτέραν; Χρὴ δὲ φρονίμους μένον, ἀλλὰ καὶ ὅσα τοῖς φαινομένοις ἐξακολουθεῖ.

ΡΑΖ'. Ἰγνατίῳ μητροπολίτῃ Κυζίκου.

Ἐπιστάμεθα τὴν ὑμετέραν τελειοτάτην σύνεσιν, καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας προτροπῆς, οἴκοθεν κινουμένην συμπαθῶς ἔχειν πρὸς τὸν κατατχόντα τὴν ἐν Κυζίκῳ Ἐκκλησίαν πρὸ τῆς σῆς ὀσιότητος. Ὅμως δὲ ὅτι καὶ ἡμᾶς ἀξιῶσαι ὁ ἄνθρωπος διενοήθη ἔνεκεν τοῦ γράψαι πρὸς σὲ ὥστε ἀνεπηρέαστον αὐτῷ τὴν ζωὴν εἶναι ἐκ τῶν φιλοῦντων ἐπεμβαίνειν ταῖς ἀλλοτρίαις θλίψεσι, φεῦ τῆς καταδυναστευσάσης ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει κακίας! τὸ παρὸν σοι διεπέμψαμεν γράμμα, ἐκεῖνα δι' αὐτοῦ προτρεπόμενοι δὲ προλαβόντες εἴπομεν καὶ φρονεῖς καὶ ποιεῖς, τῇ σῇ φιλανθρώπῳ κινούμενος διαθέσει. Ἔστι δὲ ἡ ἀξίωσις ἦν ἤξιώμεθα τοῦ καθίσαι αὐτὸν ἐν τῷ μοναστηρίῳ οὗ ἦν ὅτε τῆς μητροπόλεως ἀπεκεκίνητο καθεζόμενος· καὶ εἶναι αὐτῷ καὶ τοῦς ἐκεῖ προσεδρεύοντας τῇ ἐκεῖνου ἀνακειμένους θεραπείᾳ, καὶ κατὰ μηδεμίαν αἰτίαν αὐτῷ θλίψεως, ἢ στενοχωρίας ἀφορμὴν παρεχομένους, μάλιστα ἐπαγγελλομένου αὐτοῦ, ὅπερ καὶ πεπείσμεθα, τὸ ἐπιεικὲς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιγινώσκοντες, ὡς οὐδὲν οὔτε ὑμῖν ἐπαχθὲς παρ' αὐτοῦ ἀπαντήσῃ, οὔτε τοῖς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὸ διάγειν ἢ ὅσον νῦν ἀπολαύουσι ψυχικῆς καὶ σωματικῆς

ΡΑΗ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἀνηνέχθη τῷ ἀγίῳ Θεῷ εὐχαριστία ἡμῖν, ὡσπερ ἔθος, ἐπὶ τῇ ὑμῶν σωτηρίᾳ καὶ συντηρήσει, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, καὶ εὐχόμεθα καὶ ἔτι σε διατηρεῖσθαι ὑπὸ ταῖς θεαῖς πτέρυξι φυλαττόμενον κακοῦ παντὸς ἀπαθῆ. Τὰ δὲ ἡμέτερα τί ἂν εἴπω; Πλὴν τοῦτό σοι γνωρίζω πρὸς μόνην τὴν ἄνω ἀποσαλεύομεν ἀγαθότητα, κρύπτειν δυναμένην τὰ πλήθη τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ἐξ ὧν καὶ ἡμῖν καὶ παντὶ τῷ κοινῷ ἐπεχύθη ὁ τσοῦτος ζόφος τῶν θλίψεων· πρὸς δὲ ἀπαγορευσαντες ζῶμεν οὐ ζῶντες, καὶ βαρυνόμεθα τὰς τοῦ ἡλίου ὀρῶντες ἀκτίνας, καὶ μετὰ τῶν ἐν τάφοις ἀγαπῶμεν μᾶλλον συντάττεσθαι, ἢ τῶν ὑπὸ τῷ ἡλίῳ διαγόντων. Τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα. Σε δὲ, ὁ καὶ φθίσας εἶπον, εἴη πάσης κακώσεως τῇ θεῷ φρουρούμενον εὐμενείᾳ ὑπεράνω διατελεῖν.

ΡΑΘ'. Τῷ ἀρχοντι τῶν ἀρχόντων.

Οὐδὲν εὐσεβείας περισπουδαστότερον, οὐδὲ τῷ παντὶ βίῳ τῶν ἀνθρώπων σωτηριωδέστερον· ταύτης γὰρ ἐμπολιτευομένης, οὐκ ἄδηλον ὡς θεραπεύεται Θεός. Θεοῦ δὲ θεραπεία πάντα μὲν χρηγεῖ τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα, πάντων δὲ τῶν ἀσυμφόρων ἀπελάσκει τὴν παρουσίαν. Οὕτως καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος μα-

A meo satisfaceret, ultimis me exponerem malis. Quam autem illi pacem inconsiderate perquirunt, nihil aliud est quam assumptio absentium et rejectio presentium. Quis vero istiusmodi rem vocaturus sit unionem et prosperitatem Ecclesie Dei? Equidem nullam video rupturam illa perniciosiorem, nullam cujus finis sit miserabilior. Vobis prudentibus non solum apparentia, uti sit, consideranda sunt, sed et illa quæ ex apparentibus emanant.

ὄντας ὑμᾶς μὴ μόνον τὸ ἐξ ἐπιπολῆς ὄραν φανού-

CXXXVII. Ignatio Cyzicenorum metropolitæ.

Summam vestram intelligentiam novimus quæ ex ipsamet, nobis non hortantibus, bene vultei qui ante, vos Cyzicenorum Ecclesiam rexit; nihilominus id homo precatus est ut litteras ad te daremus ut vitam sibi vivere possit securam ab iis qui, propter congenitam hominum malitiam, in alienis offendendis delectantur. Præsentes igitur damus litteras licet, ut supra diximus, proprio voluntatis motu eum jam humanitate tua amplectaris. Precatur quoque ut per me ipsi copia fiat in monasterium redeundi quo vivebat, cum a metropoli amoveretur; petit ut qui monasterio et servitio præsunt, in nulla re ipsum laessant aut offendiculorum occasionem susceant; promittit (et confidimus qui benignam hominis naturam novimus), nec vobis, nec in monasterio degentibus incommodi quid sua culpa evenituri; imo majores animæ et corporis commoditates, quam quibus in præsenti fruuntur, accessuras esse.

λαχοῦσιν· ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοῖς περιγενήσεται πλέον, ὠφελείας ἢ περιποίησις.

CXXXVIII. Eidem.

Pro salute et conservatione vestra, mi fili, uti solemus, Deo sancto gratias egimus et ipsum adprecamur ut sub divinis alis protectum te custodiat ab omni malo incolumem. Quid de nostris dicam? Hoc unum tibi notum volo, nos in superna bonitate confidere, quæ sola multitudinem peccatorum nostrorum possit obtegere, unde nobis et toti societati tanta tribulationum proccila immissa est, in qua vivimus vitam non vitalem; gravati videmus radios solis et satius ducimus in sepulcris degentibus annumerari quam sub sole viventibus. En nostra sicuti sunt; te autem ab omni malitia liberatum, quemadmodum jam dixi, divina Providentia custodiat et protegat!

CXXXIX. Principi principum.

Nil pietate sedulius exquirendum, nil humanæ vitæ salutaris. Ea in republica versante, manifestum sit quod Deus colitur: atqui Dei cultus omnia adducit bona commodaque, omnes autem amovel calamitates: hinc feliciter vivet et quisque privatim, et domus, et civitas, utique et gens quoque felici

vita et constitutione fruatur. Quæ cum ita sint, propriam plerique, tanquam vere priam, propugnant opinionem, præsertim cum his præsumptio dominatur: terribilis enim præsumptio est, velle dogma in anima depositum cohibere, quamvis inter absurda et ad perditionem ducentia videretur. Etenim, quemadmodum videre est in pannis quibuscunque ad recipiendum colorem idoneis, ut e coloribus quibus prorsus imbuti sunt elui nequeant, et prius dilacerarentur quam tincturam deponerent: sic in humana natura videre est, ut multi, cum perversam primitus in mente receperunt opinionem, nolint eam dimittere, at cum ea potius vitam dissolvere malint. Hoc autem est hominum sapientiæ divinæ exsortium, qui nolunt boni delectum experiri, sed in sua præsumptione permanere contendunt, aut qui omnino ignorant quæ opinanda existimarunt. Quicumque autem magni faciunt rectam de Deo opinionem habere, hi, quamvis primum decepti fuerint, non adhærent veteri suæ falsæ opinionem, nec in errore propugnando delectantur, recte vero, quasi luminis fulgore, verbo pietatis illuminati animas, viam amplexati sunt inde monstratam, et nebula eos nunc usque obscurantur exsilierunt.

ἀλλ' εὐθέως καθάπερ φωτὸς αὐγῆ τῷ λόγῳ τῆς εὐσεβείας καταυγασθέντες τὰς ψυχὰς, ἠγάπησαν τὴν ἐκείθεν ὁδηγίαν, καὶ τῆς τέως ἐπισκοπιζούσης αὐτοῦ ἀπεπήδησαν ἀχλύος.

Hæc tibi, fili noster, pro exordio dicit hoc scriptum propter tuorum apocrisiariorum narrationem. Hi enim dicunt quod, apud vos catholico e vita decesso, cogitatis, utpote magni nostri et a Deo coronati imperatoris fideles unanimesque amici, et idem cum eo in omnibus sentire studiosi, pontificem constituere vestrum aliquem ex hac nostra ecclesia, qui festinationem capere debet, et ex numero deligi sacrum cum nobis altare circumstantium. Quoniam igitur hæc tibi, cum cætero a Deo dato studio, gratia tributa est (novisti enim atque intelligis quantis divinis gavissus es beneficiis, quorum unum quoque est istud, te talem sententiam admittere, scilicet cum nostro a Deo custodito imperatore per omnia uniri); hoc reliquum est, ut huc mittatis virum qui Deo annuente, pontifex vester institui debet, ut dogma pietatis exactius accipiat, ac per quantum oportebit nobiscum commorationem, et quæ ad pietatem pertinent, et quæ ad ecclesiasticam constitutionem edocentur, sicque, manuum impositione unctus, ad vestram splendidissimam nobilitatem plenitudinemque, vestræ potestatis revertatur. Quemadmodum enim professione amicitiae similitimus es nostro Christum amanti imperatori, et sanctissimæ apud nos Dei Ecclesie, sic necesse est te similitimum esse et fidei confessione et sensu orthodoxorum dogmatum: at non juxta quod usque nunc existit, tanto malo nescio quomodo superveniente, amicitia quidem nos videri conjunctos, fidei autem communionem separatos. De quibus nostro, Photio inquam, sanctissimo patriarchæ non

Α καρίως βιάσεται, καὶ οἶκος καὶ πόλις, καὶ ὅη καὶ ἔθνος μακαρίαν ἔξει τὴν δ.αγωγὴν καὶ τὴν κατάστασιν. Τοῦτου δὲ οὕτως ἔχοντος, ἀντιποιοῦνται μὲν πλεῖστοι τῆς οἰκείας δόξης ὡς εὐσεβοῦς, καὶ μάλιστα ὅταν ὡς προλήψει κεκρατημένοι· δεινὸν γὰρ ἡ πρόληψις κατέχειν τὸ παρατεθὲν ἐν τῇ ψυχῇ δόγμα, καὶ ἢ τῶν ἀτοπωτάτων καὶ τῶν εἰς ἀπίστευσιν ἀπαγόντων. Ὡς περὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔστιν ἰδεῖν, ὅσα βραχέως ἔστι δεκτικὰ, ὅτι πολλὰ τῶν εἰς βάθος διαδύντων χρωμάτων ἀνέκπλυτα διαδείκνυνται, καὶ πρότερον διαρρήγνυνται μᾶλλον ἢ τὴν βαφὴν ἀποτιθενται, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἔστιν ἰδεῖν φύσεως, ὡς πολλοὶ δόξαν πονηρὰν ἐν τῇ ψυχῇ παραδεξάμενοι φθάσαντες, οὐκ ἐθέλουσι ταύτην ἀποβαλεῖν, οὐδὲ τοῦ ἀμείνονος γενέσθαι φρονήματος, ἀλλὰ μᾶλλον προαιροῦνται σὺν ἐκείνῃ τὴν ζωὴν καταλύειν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῶν θείας ἀμειρούτων συνέσεως, καὶ μὴ βουλομένων δοκιμάζειν τὴν τοῦ καλοῦ ἐκλογὴν, ἀλλὰ φιλονεικούντων τῇ ἰδίᾳ προλήψει ἐμμένειν, ἢ παντελῶς μὴ γνωσκόντων ἀδοξάζειν ἐγκώκασιν. Ὅσοι δὲ περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν ὀρθὴν περὶ Θεοῦ δόξαν ἔχειν, οὗτοι καὶ ὡς προκατεληγμένοι οὐ πρόσκεινται τῇ ἀρχαίᾳ κακοδοσίᾳ, οὐδ' ἀγαπῶσιν ὑπερμάχεσθαι τῆς ἀπάτης.

Ταῦτά σοι, τέκνον ἡμῶν, προοιμιαζόμενον λέγει τὸ γράμμα διὰ τὴν τῶν σὼν ἀποκρισιῶν ἀπαγγελίαν· φασὶ γὰρ ὡς τοῦ καθ' ὑμᾶς ἐκδημήσαντος, καθολικοῦ τῆς ζωῆς διανοεῖσθε, οἷα δὲ τοῦ μεγάλου καὶ θεοσταφούς ἡμῶν βασιλέως γνήσιοι καὶ ὁμόψυχοι φίλοι, καὶ ὁμοφρονεῖν αὐτῷ ἐν πᾶσι σπουδάζοντες, ἐκ τῆς ἐνταῦθα ἐκκλησίας τὸν εἰς ἀρχιερεῖα ὑμῶν καταστήσεσθαι μέλλοντα λαβεῖν τὴν προχρησισίαν, καὶ Θεοῦ εὐδοκίᾳ ἕνα τοῦτον γινώσκεισθε τῶν σὺν ἡμῖν τὸ ἅγιον κυκλούντων θυσιαστήριον. Ἐπεὶ οὖν τοῦτό σοι μετὰ τῆς ἄλλης δεδομένης παρὰ Θεοῦ φιλοτιμίας, καὶ χάριτος παρεσχέθη (οἶδας γὰρ συνετὸς ὢν ὁσῆς ἀπήλαυσας τῆς παρὰ Θεοῦ εὐεργεσίας, ἥς καὶ τοῦτο τυγχάνει τὸ λογισμὸν τοιοῦτον ἀναλαβεῖν, ὥστε κατὰ πάντα ἠνωμένον γενέσθαι τῷ θεοφρουρήτῳ ἡμῶν β.ασιλεῖ) ἐκεῖνό ἐστιν ὑπόλοιπον τῆς σταίλαι πρὸς τὰ ἐνταῦθα τὸν Θεοῦ κατανεύσει μέλλοντα εἰς ἀρχιερεῖα ὑμῶν καταστῆναι, ὥστε καὶ τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας παραλαβεῖν ἀκριβέστερον, καὶ διὰ τῆς σὺν ἡμῖν ὁσῆς δεήσει διατριβῆς τὰ τε πρὸς εὐσέβειαν συντεινόντα, καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐκπαιδευθῆναι κατὰστασιν, καὶ οὕτω τῆς χειροθεσίας τυχόντα πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐπανελθεῖν λαμπροτάτην εὐγένειαν καὶ τὸ πλήρωμα τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας (1). Ὡς περὶ γὰρ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς φιλίας προσωκλειωμένος ὑπάρχεις τῷ τε φιλοχρίστῳ ἡμῶν β.ασιλεῖ, καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, οὕτω δέον ἐστὶ συνοικειούμενον εἶναι καὶ τῇ τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ, καὶ τῷ φρονήματι τῶν ὀρθῶν δογμάτων. Ἀλλὰ μὴ καθάπερ μέχρι τοῦ νῦν οὐκ οἶδα ὅπως τοῦ τοιοῦτου κακοῦ παρεμπεσόντος τῇ

(1) Scriptum ἐκκλησίας, sed in margine emendatum ἐξουσίας.

μεν φιλία δοκεῖν συνάπτεσθαι, τῇ δὲ κατὰ τὴν πίστιν Α κοινωνία δέισσασθαι. Περὶ οὗ καὶ τῷ ἡμετέρῳ, φάμεν δὴ Φωτίῳ, τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ οὐ μικρὸς ἀγὼν καταβέβληται, τοῦτο μὲν λόγοις, τοῦτο δὲ καὶ ἀποστολῇ ἀνδρῶν, εἰ καὶ τῶν πραγμάτων αἰ περιπέττειαι ἐπὶ τὸ τέλος ἐλθεῖν τὴν σπουδὴν ἀπεχώλυσαν ἢ τάχα, ὅπερ καὶ προλαβὼν ἀνωθεν εἶπον, τοῦτου κρίμασιν οἷς οἶδεν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς σαῖς ἡμέραις τστηρημένου, ἵνα δειχθῆς καὶ ταύτῃ τῇ δωρεᾷ θεόθεν φιλοτιμούμενος.

Διὰ ταῦτα καθὼς πρὸ βραχέος εἴρηται, τέκνον ἡμῶν ποθεινότατον, εἰς τριαύτην ἔννοιαν ὑπὸ Θεοῦ καταστάς, μὴ ἀναβάλῃ τὸν ὑπὸ τῆς σῆς τιμιότητος, καὶ τῶν τῆς καθ' ὑμᾶς Ἐκκλησίας προκρίτων εἰς τὴν τριαύτην ἀρχιερωσύνην μαρτυρούμενον προθεβλήσθαι τοῦ ἀποστεῖλαι, ἵνα καὶ αὐτῷ ὑπάρξῃ προσλαβείν ὧν οὐ θέμις ἐνδεῆ γινώσκεισθαι· καὶ ὑμῖν σὺν Θεῷ φάναι διὰ τῆς ἐκείνου ἀρχιερατικῆς ἐπιστάσεως καὶ ἢ πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ἐγγένηται, οὐδὲν γὰρ εὐσεΐας πρὸς τὸ Θεῖον ἐγγύτερον, καὶ ἢ πρὸς τὸν ὑψηλὸν, καὶ μέγαν ἡμῶν βασιλέα κατὰ πάντα ἐνότητος καὶ συνάδεια ἀσφαλιζομένη, ὡπερ τῇ ὑποταγῇ καὶ τῇ σχέσει, οὕτω καὶ τῇ τῶν εὐσεβῶν δογματῶν συμφωνίᾳ. Πάντως δὲ οὐκ ἀμφισβῆσαι, ὡς ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων περὶ τῆς πίστεως διαφωνία πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ὀλλοτρία καθέστηκε τοῦ ὀρθοδόξου κηρύγματος, καὶ τῆς ἀποστολικῆς καὶ θείας διδασκαλίας. Εἴ τι οὖν μέλει τῇ σῇ συνέσει καὶ περὶ σεαυτοῦ καὶ περὶ τοῦ οἰκείου λαοῦ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐνώσεως, καὶ κατὰ πάντα συμφωνίας, μὴ ἄλλως ποιήσης, μηδὲ βραδύνης πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ μέλλοντος χρηματίσειν ὑμῶν ἀρχιερέως, ψήφῳ τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ τὴν καθ' ὑμᾶς ἀγίαν Ἐκκλησίαν κατακοσμήσειν. Ἐρῶσθαι σε ἐν Κυρίῳ ἐπευχόμεθα, φρουρούμενον καὶ ὑπερκείμενον πάσης ἐπηρείας καὶ ἐναντιότητος, τίθεται.

PM. Μιχαήλ πατρικίῳ, καὶ στρατηγῷ Θεσσαλονίκης.

Περὶ τῆς ὑποθέσεως, ἣτις γράφειν ἡμᾶς πρὸς σέ, τέκνον ἡμῶν ἡγαπημένον, προστρέψατο, πεπεσμεθα ἐκεῖνα παρὰ τῆς σῆς μαθεῖν φιλοθέου ψυχῆς, ὅσα μήτε Θεοῦ ἀγανάκτησιν κινεῖ, μήτε τὴν ἡμῶν λυπεῖ μετριότητα, μήτε τὸν ἀνδρα, ὑπὲρ οὗ γράφομεν, ἀδίκως ὑπὸ κατάκριμα τίθησι. Γινώσκομεν γὰρ σου χάριτι Θεοῦ τελειοτάτην ἐν πᾶσιν οὖσαν τὴν σύνεσιν, ὅτι ἦν ἐν τῷ παρόντι περιδοξὸς ὡφθης βίῳ, καὶ σὺν ταύτῃ τῇ τιμῇ ἐπιτεύξῃ, ὅπερ εὐχόμεθα, καὶ τῆς οὐ μόνον προσκαίρως ἐπιμεριδιώσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰωνίως εὐφρανούσεως σε δόξης. Μάνθανε οὖν τὴν ὑπόθεσιν καὶ δόλου ἡμῖν, δεσμὸν ἔχων ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος, ὅσα συνεπιμαρτυροῦσαν τὴν σὴν ἀληθῆ γνῶσιν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐξεπίστασαι, καὶ μηδὲν μήτε πρὸς χάριν μήτε πρὸς ἐναντίωσιν ἔχοντα. Διαθρυλλοῦσίν τινες περὶ Παύλου τοῦ θεοφιλεστάτου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου, ὡς παρὰ τῆς σῆς ἰκηχόασι γλώσσης, ὅτι περ μετὰ τὸ ἐπανελθεῖσθαι τὴν μοναδικὴν πολιτείαν τῇ ποτὶς γενομένη συμδίῳ πεφώρταται συνενοούμενος, καὶ μὴ φυλάξας τὴν ἐξ αὐτῆς γινόμενὴν διάστασιν καθο-

parvum incubuit certamen, nunc per sermones, nunc per hominum missionem, quamvis negotiorum peripetia quominus ad finem perveniret ejus diligentia impediverint. Vel forte, quod supra dixi præveniens, hoc judicis quæ novit in suis diebus Deus reservatum est, ut hoc quoque dono divinitus honoratus monstreris.

τστηρημένου, ἵνα δειχθῆς καὶ ταύτῃ τῇ δωρεᾷ θεό-

Propterea, sicut paulo ante dictum est, desideratissime fili noster, in tali sententia a Deo confirmatus, ne rejicias, quem tua excellentia et vestræ Ecclesiæ præpositi dignum testificati sunt qui in talem promoveretur pontificatum, eum mittere, ut et ipsi contingat ea recipere quorum expertem eum sciri non æquum est, et vobis, Deo juvante, per ejus pontificialem præstantiam ad Deumque propinquitatem attingere (nihil enim magis Divinitati proximum quam pietas), necnon et firmatam cum excelso magnoque imperatore nostro unitatem et concordantiam, ut jam submissione statuque, sic et piorum dogmatum concentu. At propterea non dubitas quin circa fidem dissonantia Ecclesiæ Armeniorum, usque ad diem hodiernam, cum sancta nostra Dei Ecclesia, aliena stet ab orthodoxa prædicatione apostolicaque et divina doctrina. Si ergo tuæ sapientiæ cura est de tua ipsius et populi tui cum nobis unitate et in omnibus concordia, ne aliter agas, neque moram afferas ad eum mittendum qui vestri pontificis titulum sumere suffragio sanctissimi Spiritus et sanctæ vestræ Ecclesiæ decus esse debet. Te bene valere in Domino precamur, et omnis injuriæ et aggressionis, tam e visibilibus quam invisibilibus hostibus, servatum et superiorem evadere.

ὅση τε ὀρωμένων, καὶ ὕση ἐξ ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπι-

CXL. Michaeli patricio et Thessalonice duci.

Confidimus, fili dilectissime, ea in materia, quæ ad scribendum incitavit, nos ab anima tua id mutatos esse, quod nec indignationem Dei moveat, neque nostram contristet humilitatem, neque hominem, de quo scribimus, ad injustam condemnationem perducatur. Quantam enim in omnibus habeamus integritatem novimus, qua hoc in sæculo honoratam degis vitam et cum magno honore, uti precamur, non solum præsentem et subsequentem obtinges gloriam, sed et permansuram in futuro. Materiam igitur discas, et qui nobis vinculo conjunctus es in Patre et Filio et sancto Spiritu, notum facias in quantum dare possis et resciveris verum de homine testimonium, nihilque neque ira neque studio proferas. Quidam de Paulo maximo pio monacho et presbytero te dicentem se audisse asserunt, quod ille, post susceptam monasticam vitam, deprehensus fuerit in prius note mulieris commercio, quod factam cum ea separationem non sincere servaverit, neque promissis Deo datæ fidei her steterit. Hæc dicta ubi ad aures nostras

pervenerunt, eo magis contristati et perturbati sumus, quod homo, testium fide, ad sacerdotium evectus et inter sanctuarii ministros admissus majori etiam inhiat dignitati. En quoad hominem nostrum. Tu igitur illa nobis rescribas, quæ ante terribile Christi tribunal, quo denudati omnes adstant, responsurus sis coram angelorum ordinibus et hominum concursu. De cætero valeas et custodiat te Dominus ab omni malo visibili et invisibili exemptum.

υπε πάντες αὐτῷ γυμνοῖ παραστητόμεθα, μέλλεις αὐθροπίνης πρρισταύτω; ἀποκρίνασθαι. Τὰ δ' ἄλλα ἀσράτου τε καὶ ὀρωμένης ἀνώτερον.

CXII. *Solis arcæ præposito.*

Etiamsi fama, chare fili, jamdiu de malitia mali adversus te demonis, per litteras divulgata, animam nostram haud leviter perculerit, attamen spe meliore inducti famam in regiones mendacii rejecimus et doloris solatium habuimus, de die in diem exspectantes, donec valetudo tua nobis confirmata sit. Quid autem in presenti? Litteræ dolorem augentes supervenerunt et luculenter ostendunt, nos ea sperasse ac cupisse quæ longe a vero distabant; quo animo litteras legerimus, quod visceribus mediis acceperimus vulnus verbis haud possumus exprimere. Qui autem corda creavit et novit, ille cordis nostri vulnus et dolorem inspicit, quibus malis aliud invenire nequimus solatium nisi ut mali demonis insidias tibi structas patienter feramus; sic enim pro laboribus præsentibus et cruciatibus magna nos in futuro manet tranquillitas.

μονος ἐπιβουλῆς τῆς ὑμῶν εὐχαρίστως τὸ συνενεχθὲν φεροῦσης, πολλῆ ἀντὶ τῶν παρόντων πόνων καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀνίας ἢ ἐκεῖθεν ἀποκείσεται

Malus demon ab initio novis semper insidiis prosequitur servos Dei: modo per cooperatores, malitiæ suæ consortes, suscitatur persecutiones et per malitiam infert pugnam contra Deum amantes quos a vita beata cæloque repellit; modo absque hominibus a malo perpetrandum conspirantibus et proprio Marte nunc occulte nunc apertius bellum infert, quemadmodum in præsentiarum virtutem tuam aggressus est. Interea vulnus intulit, quod, volente Deo, aut ad cicatricem aliquando abibit aut dehinc in judiciis in commodum percussoris mutabitur usque dum, non multum post, corruptibile hoc corpus in resurrectione justorum induat divinam incorruptionem. Maleficus autem patientia tua qua omnes Deum glorificant, vulnerabitur in æternum, suos solus portabit doloris, nec ullum dolorum solamen inveniet. Respice, mi fili, ad illos qui his in terris militant, quot et quantis ex hostibus plagas in membris recipiant; viri autem fortes animam necdum abjiciant quinimo extollunt et omnibus vincta ex hostibus inflata ostendunt. Tu in cælestem militiam cooptatus, si ab adversario percussus fueris, ex arumnis æstimationem tibi comparabis. Ideo animo esto forti, neque ob vulnus

Ἀράν, μηδὲ τὴν ἐπαγγελίαν ἀσασάμενος πρὸς, θεῶν ἀψευδῆ καὶ ἀνθροπτον. Ταῦτα, ὡς εἴρηται, πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς ἐλθόντα οἷα εἰκὸς ἐλύπησέ τε καὶ συνετάραξεν, ὅτι τε ὁ ἄνθρωπος παρ' ἐτέρων προσώπων τὴν μαρτυρίαν παρασχόμενος πρῆσβυτερίου ἡξιώθη, καὶ τῶν λειτουργούντων τῷ ἁγίῳ Οὐσιασθηρίῳ εἰς χριματίζει, καὶ πρὸς μείζονα ἔτι ἀφορᾷ λειτουργίαν. Ἐχεις μὲν παρ' ἡμῶν δεδηλωμένην τὴν περὶ τοῦ ἀνθρώπου φήμην. Σὺ δ' ἐκεῖνα γράψον ἡμῖν ἃ καὶ τῷ φρικτῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, κατενώπιον πάσης τῆς ἀγγελικῆς τάξεως καὶ τῆς ἐρβωμένου σε φυλάξοι ὁ Κύριος πάτης ἐπιρρείας

PMA'. *Τῷ ἡγουμένῳ τῶν ἡλίου βωμῶν.*

Εἰ καὶ προλαβοῦσα ἡ πονηρὰ φήμη τῆς περὶ σε, τέκνον ἡμῶν ὄσιον, τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐπηρείας τὴν τῶν γραμμάτων ἀπαγγελίαν, ἐπλήξε τὴν ψυχὴν ἡμῶν οὐ μετρίως, ἀλλ' ὅμως ἐλπίσι χρηστοτέραις ὡπερ ἀποπεμπόμενοι τὴν φήμην πρὸς τὴν χώραν τοῦ ψεύδους, εἶχομεν παραμύθιον τῆς ἐδύνης, αἰεὶ προσδοκῶντες τὴν ὑμῶν ὑγείαν ἐνωτισθῆναι. Νῦν δὲ τί; Ἦκε τὰ γράμματα τὸ ἄλγος ἐπαύξοντα, ἐκεῖνα φανερῶς ἀναδιδάσκοντα ὅσα τέως καὶ δι' ἐλπίδος, καὶ δι' εὐχῆς εἶχομεν τῆς ἀληθείας μακρύνεσθαι. Ὅπως μὲν οὖν διετέθημεν ἀναλεξάμενοι τὸ γράμμα, καὶ οἶον βέλος διὰ μέσων ἐδεξάμεθα τῶν σπλάγγνων, παραστῆσαι μὲν οὐκ ἔστιν ἱκανὸς ὁ λόγος· ὁ δὲ τὰς καρδίας καὶ πλάσας καὶ γινώσκων, ἐκεῖνος ὁρᾷ καὶ τὸ τραῦμα καὶ τὸ ἄλγημα τῆς καρδίας, ἐφ' ᾧ παραμύθιον οὐδὲν ἕτερον ἐξευρίσχομεν, πλὴν ἐκείνου μόνου ὡς ἀντὶ τῆς τοσαύτης τοῦ δαίμονος ἀνεσις καὶ ἀνάπαυσις.

Ἀεὶ μὲν γὰρ ὁ τοῦ γένους ἐξ ἀρχῆς ἐπηρεαστὴς ταῖς κατὰ τῶν θεραπόντων τοῦ Θεοῦ ἐπιβουλαῖς ἐνσκευάζεται, καὶ καθ' ὧν μὲν συνεργοὺς προσλαμβάνεται, οὓς ἂν εὖροι τῇ αὐτοῦ κακίᾳ συντρέχοντας. Καὶ διὰ τούτων νῦν μὲν διωγμοὺς, νῦν δὲ κακώτερος ἄλλας ἐπιφέρων τοῖς εὐαρέστως Θεῷ διαθιοῦσιν ἀγῶνα ποιεῖται τῇ μακαρίᾳ ζωῇ τούτων ἐμποδίζειν. Νῦν δὲ καὶ χωρὶς προσλήψεως ἀνθρώπων συγκακουροῦντων αὐτῷ, διὰ τῆς οικείας ἐπιθέσεως, τοῦτο μὲν ἀφανῶς, τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ προφανεῖ τὸν πόλεμον ἐπιδείκνυται, ὃ καὶ νῦν πρὸς τὴν ὑμῶν ἀρετὴν κατειργάσατο. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἐπήνεγκε τραῦμα, ὃ πάντως ἢ βουλομένου Θεοῦ τέλεον ἀποθεραπευθήσεται, ἢ κρίμασιν οἷς ἐπίσταται ἐπὶ κέρδει καὶ ὠφελείᾳ τοῦ τὸ τραῦμα φέροντος διαμείνη, ἀλλὰ πάντως μετ' οὐ πολὺ ἀπαλλαγῆσεται τοῦ φθαρτοῦ σώματος ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων τὴν ἰσοειδῆ ἀφθαρσίαν ἀπολαμβάνοντος. Ἐκεῖνος δὲ διὰ τῆς ὑμῶν ὑπομονῆς, ἐν ἣ πάντες τὸν Κύριον ἐλαμπρύνθησαν, τραυματισθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, πάντα φέρων τῆς ἐπ' αὐτῷ ἀλγηδόνος, καὶ μηδεμίαν εὐρεῖν δυνάμενος θεραπείαν τοῦ ἄλγους. Ἀποθιέσωμεν, τέκνον ἡμῶν, πρὸς τοὺς ἐν γῆ στρατευομένους ὡς ἐκ τῶν πολεμίων πληγὰς ἐν τῷ σώματι φέροντες, καὶ τῶν μελῶν πρῶτοις, οἷ γε ἀνδρείοι καὶ

εὐγενεῖς, οὐ μόνον οὐκ ἀθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σεμνύ-
νονται, καὶ τοῖς πολλοῖς ἐπιδείκνυνται, ὡς ταῦτα
παρὰ τῶν πολεμίων ὑπέστησαν. Σὺ δὲ εἰς τὴν οὐ-
ράνιον στρατείαν στρατευόμενος, εἴτα πληγὴς ὑπὸ
τοῦ ἀντιπάλου, πόνῳ μᾶλλον ὀφείλεις σεμνύνεσθαι.
Ἄλλὰ μὴ καταπίπτειν τὸ φρόνημα, μηδὲ ἀκηδιᾶν
ἐπὶ τῇ πληγῇ. Γράφομεν ταῦτα οὐχ ἵνα σε ἄθυ-
ροῦντα διεγείρωμεν, ἀλλ' εἰδότες σε θεῖα χάριτι
γενναίως τὸ συνενεχθὲν φέροντα, καὶ ὡς περ μετὰ σοῦ τὴν
παράτχοι δὲ ὁ ἅγιος θεὸς καὶ νῦν μὲν τὴν πονηρὰν
τῇ θεῖα δυνάμει κατασχυμμένον καὶ θρηνοῦντα τὴν
εἶναι ζωῆς.

ΡΜΒ'. Ἀντωνίῳ μητροπολίτῃ Σάρδεων.

Ἄλγοῦντες οὐ μικρῶς καὶ σπαρασσόμενοι τὴν
ψυχὴν ἐπὶ ταῖς καταλαμβανούσαις ὡς ἡμᾶς φήμαις
περὶ τῆς ὑμῶν ἀγιωσύνης (κατελάμβανον γὰρ
ἀλλεπάλληλοι μνηύουσαι χαλεπῶς ὑπὸ ἀβρώστιας
συνέχεσθαι) ἄλγοῦντες οὖν ἐπὶ τοῦτοις λίαν, ἠύ-
χαριστήσαμεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κοινοῦ ἡμῶν τέκνου
τοῦ Σάβα, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς νόσου ἀναμαθόν-
τες, καὶ τὸ χάριτι θεοῦ ἐν ὑγείᾳ σε τελειοτάτῃ
διατελεῖν ἦν καὶ εἶτι παράτχοι ὁ ἀγαθὸς ἀμιγῆ
πάσης λυπηρᾶς διαθέσεως προσεῖναι τῇ σῇ ἀρχιε-
ρωσύνῃ, εἰς ὄφελος μὲν τῶν ὑπὸ σοὶ ποιμαίνεσθαι
λαχόντων, εἰς εὐφροσύνην δὲ ἡμετέραν, καὶ εἰς
θλίαν δόξαν, οἷς διὰ τῶν εὐσεβῶς καὶ θεοφιλῶς
πολιτεύεσθαι παιδευομένων διὰ τῆς ὑμῶν δαιότητος
δοξάζεται ὁ θεός. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐν δὲ
λοιπὸν εἶτι προσθήσω. Μὴ βραδύνῃς, εἰ δυνατόν,
πρὸς τὴν ἐπανέλευσιν, ὥστε ὀφθῆναι ἡμᾶς ἀλλή-
λοις, καὶ ἀπολαῦσαι καὶ συνουσίας καὶ ὀμιλίας πρὸ
τοῦ τὴν ἡμῶν ταλαίπωρον ζωὴν ὑπὸ τῶν συνεχου-
σῶν θλίψεων τε καὶ κακώσεων ἀπαγορεῦσαι.

**ΡΜΓ'. Ἰγνατίῳ μαγίστρῳ μονάσαντι ἐν τῷ με-
γάλῳ ἀγρῷ.**

Ὁρῶμεν τὴν ὑμῶν ἐνθεὸν ἀρετὴν καὶ τὰ θεῖα
φρονούσαν, καὶ ἀνθρώπων κακουργίαν βδελυσσομέ-
νην· καὶ διὰ τοῦτο οἷς ἔγραψας περὶ τῆς τοῦ ἐξάρ-
χου πλημμελείας, χάριν τὴν μεγίστην ὁμολογοῦμεν.
Πλὴν κατὰ πρόσωπον αὐτὸν ἐνεγκόντες, καὶ ὡς περ
ἀναιδεύομενον ἰδόντες (μεγάλῃ γὰρ συνειδήσεως
τοῦ οἰκείου πταίσματος τὴν ὁμολογίαν δοῦναι),
ἐκρίναμεν καὶ εἶτι βεβαιωτέροις ἀποδείξεσι τὴν
ἑαυτοῦ ἐνστασιν, ὅτι μηδὲν σύνοιδα τῶν περὶ αὐτοῦ
λεγομένων, κατασχυνθῆναι. Διὰ τοῦτο εἰ καὶ τοῖς
σοῖς πεπληροφορημέθα λόγοις, πῶς γὰρ οὐκ ἂν
πληροφορηθῆμεν ἀνδρὸς θεοῦ χάριτι καὶ ἐν τῇ κο-
σμικῇ διαγωγῇ διαπρέψαντος ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τιμῇ,
καὶ ἐν τῇ τῶν μοναχῶν πολιτείᾳ μαρτύριον ἀποφε-
ρομένου τῆς εὐλαβείας, ὅποιον προσῆκε θεοῦ θε-
ράποντας ἀποφέρεισθαι; Πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ δόξη
ὡς περ ἔφημεν ἀντιλογίας εἶτι κεκτῆσθαι χώραν,
τανῦν ἀναβαλώμεθα τὴν περὶ αὐτοῦ καταδίκην ἐρευ-
νῶντες· (πάντως δὲ οὐκ ἂν λάθῃ πονηρία) καὶ ἐξετά-
ζοντες ἐπιμελέστερον, ἵνα πανταχόθεν κατὰ πρόσω-
πον αὐτῷ τῆς οἰκείας παρισταμένης ἀμαρτίας ἐξῆρται τὴν
κατάκριτον· πρὸς ἃν κἂν βούληται, κἂν μὴ
βούληται, καὶ αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ συμψήφισόμενος.

A cum alijcias. Hæc scribimus non ut dejectum te
erigamus; scimus enim a te generose perferri
quæcumque evenerint; sed ut gratia Dei et tua
voluntate apparens inimici maleficium depella-
mus. Concedat nobis omnipotens Deus ut in præ-
senti malam diaboli artem confundamus, ipse
vero in futuro divina virtute confusus suam de-
ploret turpitudinem et a nobis viventibus recedat!
σοῦ τὴν τοῦ ἐχθροῦ δοκούσαν ἐπήρειαν διασύροντες.
αὐτοῦ ἐνέργειαν κατασχυνθῆναι, καὶ εἰς τὸ ἔπειτα
ἰδίαν κατήφειάν, ἀπὸ πάσης τῆς ἡμῶν ἀπεληλαμί-
νον εἶναι ζωῆς.

CXLII. Antonio Sardinum metropolitæ.

Haud leviter doluimus et anima contriti sumus;
rumoribus de valetudine vestra auditis; alii enim
super alios significabant te gravi morbo detineri.
et nos summo dolore afficiebant. Gratias igitur
Deo retulimus per filium nostrum Sabam, cum te
morbo liberatum esse comperuimus et sanitati
divina clementia restitutum; addat, quæsumus,
summa benignitas ut vitæ tuæ sanctæ hujus tempo-
ris tribulationes non admisceantur: id enim con-
ducit ad utilitatem eorum quos pascis, ad gaudium
nostrum et ad gloriam Dei; cum enim pie et
sancte vivendi regulas docentur homines, sane per
reverentiam vestram glorificabitur Deus. Unum
adjiciam: si fieri potest, in invisendis nobis ne
tardes; ita nos invicem videbimus, præsentia et
conversacione gavisuri et miseram vitam consu-
laturi in malis et tribulationibus quæ nobis undique
obstrepunt.

**CXLIII. Ignatio magistro in magno agro vitam
monasticam obeunti.**

Insitam nobis novimus virtutem eximiam quæ di-
vina cogitat et humanam malitiam abominatur; id-
circo quas de præsidis erroribus scripsisti litteras,
eæ magnæ apud nos gratitudinis causa fuerunt. Quum
igitur in faciem ejus pervenissemus et ipsum imper-
turbatum conspexissemus (fortis enim conscientie
est proprium confiteri peccatum, decrevimus animum
ejus firmioribus confundendum esse argumentis,
quod nulla ipsi objectorum conscientia remordebatur.
Hanc ob causam tuis convicti sumus rationibus; quis
enim fidem non habiturus sit homini qui gratia Dei
et suis virtutibus ad supernos ascendit honores, et
inter monachos illud pietatis testimonium obtinet,
quo servos Dei gaudere convenit? Verumtamen,
uti jam diximus, ne ad contradictionis regiones effu-
giat, rem procrastinantes delictum ejus denuo in-
quiremus (malitia non semper latebit), et diligen-
tius scrutabimur ut propria culpa omni ex
parte in medium prolata, damnationem subeat,
et, velit nolit, ipse sententiæ videatur assentiri.

CXLIV. Nicolao Longobardiæ duci.

Gratias Deo egimus, mi fili, quod super hostes gloriandi tibi potestas sit attributa, eoque magis referimus, quod nostra humilis spes non irrita evaserit. Ante præsentia enim opera quam egregia futura essent tua facinora prævidimus et te invitum atque reluctantem ad illam tunc miseram nunc autem gratia Dei felicem regionem abire coegimus illud intendentes, alia edere facinora; hac in re nunquam ancipites hæsimus, sed firmiter speravimus honores et munera, quæ sciebat Deus, et cogitabat anima mea humilis. Quum autem inscrutabilibus judiciis res secus peractæ sint, quid aliud conferemus quam nostras humillimas preces? Adprecamur igitur ut divinum auxilium nunquam a te discedat, ut illa nunquam deficiat claritas, quæ totam illustrat hominum vitam, nomen et genus tuum extollat et cum illa æternam quoque et inextinguibilem obtineas claritatem.

CXLV. Dilecto, spectatissimo spiritali filio illustri principi Amalphiæ.

Amorem in nos tuum singularem, effusissimum in Ecclesiam, quæ nobis credita est, studium, et antea quidem fama ipsa tuas litteras prævertens nuntiarat, et nunc eæ ipsæ amantissime ad nos perscriptæ retulerunt. Plurimum igitur tibi hoc nomine debemus, soluturi nunquam nisi votis, quibus fausta tibi omnia precamur a Deo. Nam quidquid nostræ evigilare curæ, aut enili vires unquam poterunt, et perexiguum sane est, tibi antea ob præclara tua in nos beneficia obstrictum. Negotium tuum de redemptione captivorum explicuimus aliqua ex parte: totum confici, quæ regum ac temporum difficultas est, haud sane potuit. Aderit, ut speramus, brevi manus Domini, egregios istos conatus tuos promotura: quam neque Agarena immanitas, nec ulla omnino vis contra niti potest. Tu modo, quod facis, sedulo incumbere operi, et in id libram auri expende, quam tibi mitimus. Divinatione quadam præsentis animus brevi fore ut Deus nobis præbeat occasionem, liberatis fratribus, summas ei gratias agendi, Incolumem te Christus, tuosque omnes servet, illæsumque a

visibili et invisibili hoste. τῶν ταῖς ἡμετέραις βουλαῖς τε καὶ εἰσηγήσεσιν εἰς ἀνάβρυσιν τῶν αἰχμαλώτων χρυσοῦ λύτραν μίαν, δυναμένης θείας χειρὸς, ἣν οἶδα καὶ πίπεισμαι ὅτι συνεπικουρήσει, καὶ τῆς ἀθέου τῶν Ἀγαρηνῶν τυραννίδος τοὺς δεσμίου; ἀπολυτρώσεται, καὶ κοινῆς εὐχαριστίας ὑπόθεσιν παρέξει σοὶ τε καὶ ἡμῖν ἐπὶ τῆ τῶν αἰχμαλώτων ἀποκαταστάσει πρὸς τὰ οἰκεία, εὐχαριστούντων καὶ δοξαζόντων ἡμῶν τὸν Σωτῆρα καὶ ἐλευθερωτὴν, καὶ οὐκ ἔσσει ἐπὶ πολὺ τῆ τῶν ἀσεβῶν τυραννίδι κακουχεῖσθαι καὶ ταλαιπωρεῖσθαι τοὺς τῷ παναγίῳ αἵματι σεσημειωμένους, οὐδὲ τῆς μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων ζωῆς τε καὶ συνδιαγωγῆς μακρύνεσθαι. Ἐβρωμένον σε διαφυλάξει ὁ Κύριος ἐν πάσιν εὐδοῦν, πάντα τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα συγκαταερθῶν καὶ διατηρῶν, σέ τε καὶ τὸν ὑπὸ χεῖρα λαὸν σου γῆς.

CXLVI. Constantino protasecretis.

Ad hominem, qui in verborum simplicitate acer-

A PMΔ'. Νικολίῳ στρατηγῷ Λογγεβαρδίας.

Εὐχαριστήσαντες τῷ Θεῷ, τέκνον ἡμῶν, ἐπὶ τῆ δεδομένη σοὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει, πλέον εὐχαριστοῦμεν ὅτι οὐ κατησχύνθησαν αἱ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἐλπίδες. Καὶ γὰρ καὶ πρὸ τῶν νῦν ἔργων ὡσπερ τὰ σὲ προεθεωροῦμεν ἀνδραγαθήματα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐξεβιασάμεθα καὶ ἔχοντά σε καὶ ἀνανεύοντα πρὸς τὴν ἄθλιον πρώην μὲν αὐτῶν χώραν, νῦν δὲ χάριτι Θεοῦ εὐδαίμονα ἀπεστείλαμεν, ἐνθυμούμενοι καὶ αὐτοὶ ἀνταμείψασθαι τὰ σὲ ἀνδραγαθήματα, ἃ οὐχὶ διστάζοντες, ἀλλὰ μετὰ βεβαιώσεως εἰχομεν, καὶ τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ἕσαις ὁ Θεὸς οἶδε καὶ ἡ ἐμὴ ταπεινὴ ψυχὴ διανοεῖτο. Ἐπεὶ δὲ κρίμασιν ἀδήλοισ ἀπήντησεν ἄλλως τὰ πράγματα, τίνι ἄλλῳ ἢ τῆ τεταπεινωμένη δεξιούμεθα ἡμῶν εὐχῇ; καὶ ἐπευχόμεθα σοὶ μήτε τὴν τοῦ Θεοῦ συμμαχίαν ἐπιλιπεῖν, μήτε πᾶσαν φαιδρότητα, ὅση τὸν ἀνθρώπινον βίον οἶδε φαιδρύνειν, τὸ σὸν ὄνομα καὶ τὸ σὸν γένος καταλιπεῖν, καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ τῆς αἰωνίου φαιδρότητος καὶ ἀορέστου τυχεῖν.

B PME'. Τῷ ἡγαπημένῳ περιβλέπτῳ πνευματικῷ τέκνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἄρχοντι Ἀμάλφης.

Τὸν πρὸς ἡμᾶς ἐνθρον ἔρωτα τῆς σῆς εὐγενείας, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς καταπιστευθείσης ἡμῖν εἰ καὶ ἀναξίοις ὑπὸ Θεοῦ Ἐκκλησίας σπουδαίαν προαίρεσιν, καὶ πρὶν μὲν προανήγγειλεν ἡ φήμη προφθάσασα, νῦν δὲ τελειώτερον ἀνεδιδάχθημεν. Καὶ πρώτον μὲν ἐπηυξάμεθα ὑμῖν παρὰ τοῦ κενώσαντος τὸ πανάχραντον αἷμα ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀντιδοθῆναι ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς σου προαιρέσεως τὴν παρὰ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ κατευόδωσιν ἐν τοῖς ὑμετέροις πράγμασι, καὶ μὴ ἐπιλιπεῖν ὑμᾶς τὴν ἄνωθεν χάριν συγκατορθοῦσαν τὰ συμφέροντα καὶ σπουδαζόμενα. Δεύτερον δὲ καὶ ἡμεῖς εἰ τι δυνατόν παρ' ἑαυτῶν συμπράττειν ἐν ταῖς χρεῖαις τῶν ὑμετέρων πραγμάτων, ὡς ἐστὶν ὀφειλόμενον ὑπὲρ τέκνων εὐνοούντων πατράσι συναγωνίζεσθαι οὐ διαλείψομεν, τὸν ἀγῶνα δεικνύοντες. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ παρόντι, εἰ καὶ μὴ ὀλόκληρον πέρασ ἡ αἰτησις ὑμῶν ἔλαβε περὶ τῶν αἰχμαλώτων, ἀλλ' ὅμως ἐφ' ὅσον ἐπέιθετο τὰ πράγματα, σπουδῆν ἐπρησάμεθα περὶ τῆς ὑμῶν ἐξαιτήσεως καὶ θεραπείας· καὶ γέγονεν, εἰ καὶ μὴ τὸ πᾶν μηδ' ὅσον ἠδουλόμεθα, ἀλλ' ὅσον τέως τῆ φύσει τῶν πραγμάτων ἐξεγένετο πεισθῆναι. Ἀπεστείλαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐπευχόμενοι τὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν παρὰ τῆς πάντα ἐκ πάσης ὀρωμένης τε καὶ ἀοράτου τῶν κακῶν

C PMΓ'. Κωνσταντίνῳ πρωτῆσσηκρήτῃ.

Ἀπλῶ γράφω πρὸς ἄνθρωπον συνιδεῖν καὶ ἐν

ιδιωτέζ λόγων ψυχῆς ἀλγῆμα σφοδρόν. Ἄκοθῆν A
 ἠκούσαμεν μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐξ ἡμῶν ἀναχώ-
 ρησιν, ὡς ἀρχιεπίσκοπον παρὰ τῆς ἡμῶν χειροτο-
 νηθέντα ταπεινότητος (οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Νεαπόλεως),
 ἐκδιώκετε, καὶ πέμπετε ἄλλον ὃν ἐσφράγισε καὶ
 ἐξαπέστειλεν ἐκεῖ, ὃ καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν τῶν τα-
 πεινῶν, καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀμαρτωλοτέρων,
 ὅμως δὲ οἷοις οἶδε κρίμασιν ὃ συναρμόσας ἡμᾶς
 ταύτη Χριστός μου, καθὼς αὐτοὶ ἐπίστασθε, εἰσπη-
 δήσας. Βλέπετε τί ποιεῖτε. Ὁρᾶς πῶς ἀπλᾶ γράφω·
 ἀθῶός εἰμι τῆς αἰωνίου καταδίκης ὑμῶν· αἰωνίω
 γὰρ κατακρίματι τὸν τοῦτο ποιῶντα ὑποβαλῶ, εἰ
 καὶ ἀμαρτωλός εἰμι, ἀρχιερεὺς ὢν τῆς τοῦ Χριστοῦ
 Ἐκκλησίας καὶ συναρμολογῶν αὐτῇ οὐ βία, οὐ
 περιδρομαίς ἐμαῖς, οὐ σπουδῇ ἀνθρωπίνῃ, ἀλλὰ B
 λόγοις οἷς οἶδεν ὃ τὸ ἅγιον αἶμα ὑπὲρ αὐτῆς κενώ-
 σας· καὶ τῷ ἀλύτῳ ἐκείνῳ δεσμῷ ᾧ ἂν ὑποβαλοῦμεν
 τοὺς τοῦτο ἐπιχειροῦντας, παραστήσονται τῷ φο-
 βερῷ βήματι, καὶ ἐγὼ σὺν αὐτοῖς, καὶ τότε γνωσό-
 μεθα ἐνώπιον πάσης σαρκὸς καὶ τὸν ἴδιον ζῆλον,
 καὶ τὸ φρόνημα, καὶ τὴν ἐντρέχειαν καὶ τὴν φιλίαν
 καὶ τὰς πολλὰς περιουσίας, ὅταν πᾶν στόμα ἐμφράσ-
 σῆται, καὶ ἕκαστος κατὰ τὰ ὀκτεῖα ἔργα λήψεται·
 τὴν ἀνταπόδοσιν.

PMZ'. Ἀδελφ.

Καὶ χωρὶς τῆς προσπεσούσης ὑποθέσεως ἡ περὶ
 τῆς ὑμῶν ὁσιότητος φήμη ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν φθά-
 σασα, οἷα εἰκόσ ἐπιθυμητὴν ἐποίει τὴν σὴν ὀμίλιαν,
 ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ τῆς παρουσίας
 ὑποθέσεως συνῆλθεν, καὶ διὰ ταύτην ὡς ἀναγκαίαν C
 οὖσαν, καὶ τὸ μέρος χαριζόμενοι τῇ ἐπιθυμίᾳ· ὅτι
 μὴ ἔξεστιν ἑτέρως, ἰδοὺ σοὶ προσομιλοῦμεν διὰ τοῦ
 γράμματος. Καλὸν μὲν καὶ Θεῷ ἀρέσκον ἔργον καὶ
 διανοήθη καὶ διεπράξατο ὁ θεοφιλῆς οὗτος ἀνθρώπος,
 ὃς ἦκει φέρων σοὶ τὸ γράμμα, τὸν σταυρὸν τοῦ
 Χριστοῦ ἀράμενος, καὶ πάντα λιπὼν τὰ ἐν κόσμῳ
 καὶ ἀξίον ὡς ἀληθῶς τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς. Καλὸς δὲ
 καὶ αὐτὸς ὁδηγὸς αὐτῷ γέγονας καὶ τῆς πρὸς σω-
 τηρίαν ὁδοῦ ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ὡς καὶ
 αὐτὸς εὐχαριστεῖ καθηγούμενος καὶ δεικνύς διὰ τοῦ
 ὄλω· ἐξηρηθῆσθαι τῆς σῆς ὁσιότητος, καὶ μηδὲν
 ἀνέχεσθαι πράττειν σοῦ μὴ κελεύοντος, ὡς τοιοῦτω
 περιέτυχεν ἀλείπτῃ πρὸς τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας
 οἷω πάντως ἐντυχεῖν ἠδύχετο. Καὶ ἦν μὲν σωτήριον
 μηδὲν ἀπαντῆσαι παρὰ τοῦ φθόνου ἀεὶ κατὰ τῆς D
 σωτηρίας ἡμῶν μαινομένου δαίμονος· ἐναντίον, μηδὲ
 τραχὺ, μηδὲ προκόπτειν τὰ ἐκείνου διαδήματα πρὸς
 τὸν τῆς ἀσκήσεως δρόμον ἐμποιοῦν. Οὕτω γὰρ καὶ
 αὐτὸς εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ἡμῶν καὶ Σωτῆρι καρ-
 τερῶν διετέλει, ἐν ᾧ τὴν ἀρχὴν κατήντησε τόπω,
 καὶ αὐτὸς ἔχων ἐγγύθεν τὸν μαθητὴν, ἀεὶ τὰ ἐπι-
 βάλλοντα ἐξεπαίδευες. Ἐπεὶ δὲ, ὡς γε ἡμῖν ἐγνω-
 σθη, ἀντὶ γαλήνης, ἀντὶ λιμένος· εὐδίου, τριχυμίας
 καὶ κλύδωνος αὐτῷ ἐπανίστανται, καὶ ἀνθρώποι εἴτε
 παρ' ἐαυτῶν ἡρεμεῖν οὐκ εἰδότες, εἴτε παρὰ τοῦ
 δαίμονος κεννημένοι, καὶ ἑαυτοῖς καὶ τούτῳ βλάβης
 πρόξενοι γίνονται, τί δεῖ ποιεῖν, ἢ πάντως αὐτόθεν

¹ Matth. x. 23.

bum animi dolorem perspicit, simpliciter scribo.
 Fando audiui, post regis a nobis discessum, archie-
 piscopum ab humilitate nostra ordinatum (Neapo-
 litanum dico) a vobis expulsus fuisse et alium ab
 ipso signatum et eodem missum aequè excidisse.
 Idem ad nos humiles confugit omnium maximos
 peccatores : attamen, quibus ipse resciverit Chri-
 stus iudiciis et a vobis haud ignotis cum Ecclesia
 illa nos conjunxit et gubernacula tribuit. Videte
 quid faciatis ! Me simpliciter scribentem perspicis :
 æternæ damnationis vestræ sum innocens ;
 æterno tamen iudicio illum subjicio tanquam
 reum. Licet enim peccator sim, nihilominus pon-
 tifex Ecclesiæ Christi incedo, et cum illa non vi,
 non circuitibus meis, non hominum studiis con-
 junctus sum, sed iis rationibus, quas noverit qui
 sanctum super illam effudit sanguinem. Hoc indis-
 solubili vinculo vinciemus reos ; stabunt ante tribu-
 nal horribile et cum illis ego : tunc coram omni
 creatura cognoscentur et mens et cogitationes et
 amicitia, et similitates, cum omnium ora clau-
 dentur et unusquisque operum suorum retribu-
 tionem accipiet.

CXLVII. Incerto.

Etsi præsens data non fuisset occasio, de reve-
 rentia tamen vestra ad aures nostras ea jam perve-
 nerat fama, ut conversationis vestræ desiderium,
 o homo Dei, mentem subierit ; cum autem præ-
 sens supervenerit occasio, et quidem necessaria,
 desiderio nostro indulgemus : aliter enim conver-
 sari tecum non licet nisi per epistolas. Bonum et
 Deo pergratum opus intendit homo et perfecit, qui
 hanc ad te epistolam defert : crucem Christi susce-
 pit et mundum dereliquit virtuti soli addictus. Bo-
 nus tu ipse sis illi conductor in via salutis, qualis
 ab initio et ad nunc usque diem exististi ; ille e con-
 tra sic adjunctus, reverentiæ vestræ prorsus adhærebit,
 nihil suscipiet nisi tu jusseris felicem se æstimans
 quod talem ad pugnas spirituales adeptus sit
 præceptorem qualem desiderabat. Nam salutem
 consequi non potest propter invidiam diaboli, qui
 contra salutem nostram furit, difficultates suscitât
 et profectus in virtutum semita impedit. In quo
 autem fuit loco et principatum obtinuerat, cum
 gratiarum actione et perseverantia erga Salva-
 torem Deum perseveravit : hunc discipulum cum
 penes te habueris, convenientia docebas. Nobis
 enim notum est illi pro tranquillitate et portu toto
 tempestates et turbines exurgere, sive tollantur ab
 hominibus qui pacifice vivere nesciunt, sive a malo
 demone ; profecto et sibimet ipsis et illi damnum
 inferre tentant. Quid faciendum ? Num obstinate
 reluctandum ? Ast non meum, sed Domini præcep-
 tum est : « Si vos in hac urbe persequuntur, fugite
 in aliam »¹. Ille autem, uti dicit, persecutionem
 ex illis experitur, qui pacem non amant, et persecu-

tionis causa, invitus, ad alium locum transmigrare cogitur. Cum votis tuis impertire digneris ei viaticum et cum benedictione tua copiam abundi facias; ita enim quietus, Deo gratam vitamaget; postea forsitan inveniet locum, ubi oblata perfruiturus sit pace et inimici ab odio desistent, cum nullum pretextum habeant hominem suspicandi, ejusque inter ipsos vitam gravandi.

Ἐπειδὴ γὰρ εὐρίται τόπος, οὗ τὴν ἐπιζητούμενην αὐτῷ εἰρήνην ἔξει, καὶ οἱ διώκοντες αὐτὸν ἀπαλλάχοντες τοῦ δοκοῦντος ἐπαχθοῦς, μηκέτι πρόφασιν ἔχωσι τῆς ἐαυτῶν ἀταξίας τὴν τοῦ ἀνδρός ἐπιβιβῆ ὡς νομίζουσι σὺν αὐτοῖς διειρηθῆν καὶ κατοικησιν.

CXLVIII. *Euthymio monacho.*

Quæ in Spiritu est charitas nullam distantiam novit, sed qui isto vinculo uniti sunt, etsi spatium intercedat, juncti permanent et beatifica fruuntur unitate. Nos ipsi a quo tempore in Spiritu sancto uniti sumus cum reverentia vestra, eo magis connectimur quo major interest personarum distantia: corporum enim relationes suam ex visibilibus characteribus subsistentiam habent, quibus solutis, ipsa relatio cito solvitur; spiritus autem nedum ob absentiam, amicorum desperans magis magisque connectitur: nos porro Deum precamur una vivendi copia detur et oculis atque ore invicem conversandi. Ita enim et separatis nobis et unitis glorificabitur Deus, qui nos vinculo Spiritus conjunxit. Vale. Nos quidem de rebus terrestribus nunquam non supplicamus; tu autem pro humilitate nostra preces fundes.

CXLIX. *Thraciorum duci.*

Quæ tibi hisce litteris suademus, mi fili, ea te absque nostra admonitione scimus facturum fuisse; non enim contumeliis neque manu gravi humiliore inter subditos affigi permittit charitas tua, non ignara te a Deo constitutum et ad principatum evectum esse ut injustos reprimas et pauperes ad servitutem redactos contra dominos crudeles defendas. Hæc te curantem et operibus demonstrantem scimus, nemine aut litteris aut verbo exhortante, attamen quia hasce litteras deferens unus e notis est et multum efflagitavit ut litteras a me commendatitias excellentiæ tuæ exhiberet, petitione ejus audita litteras dedimus. Hunc igitur litteris nostris commendamus et te rogamus ut curam ipsi impendas, qua omnes fruuntur quos tu protegis; vivunt enim ab omni injuria liberi inter homines qui miseros offendere et lædere gaudent. Valeas, et sub custodia Domini negotia feliciter peragas; viam vitam planam et illæsam ab invidiæ stimulis habeas.

παρὰ τῶν πειρουμένων ἀπολαύσιν καὶ τροφὴν ἰδίαν ἔχον σε διαφυλάξοι ὁ Κύριος εὐδοούμενον ἐν τοῖς καὶ τοῦ φθόνου τῶν κέντρων ἄτρωτον διαμένοντα.

CL. *Philotheo patricio.*

Vni clerici Ecclesiæ metropolitanae Nicænæ ad nostram humilitatem confugerunt; nullis, mi fili,

ἀπαναστῆναι; Οὐκ ἐμός ἐστιν ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ Κυρίου· Ἐάν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Διώκεται καὶ οὗτος παρὰ τῶν μὴ ἀγαπώντων εἰρήνην, ὡς φησι, καὶ διωκόμενος ἀνάγκην ἔχει κἂν μὴ βούληται πρὸς ἄλλον τόπον μεθίστασθαι. Δὺς οὖν αὐτῷ ἐφόδιον τὰς σὰς εὐχὰς, καὶ εὐλογήσας ἀπόστειλον· ἵνα καὶ αὐτὸς ἐν ἡσυχίᾳ διατελῶν ἐνταῦθα, εὐαρέστως τῷ Θεῷ δια-

PMH. *Euthymio monacho.*

Ἡ τοῦ Πνεύματος ἀγάπη οὐκ οἶδε διάστασιν, ἀλλ' οἱ τῇ ἐνώσει ταύτης συναφθέντες, εἰ καὶ ἔσποσ ἀυτοῦς διίστησι, μένουσιν ἠνωμένοι καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐνώσεως ἀπολαύοντες. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν τῇ οὐσιότητι σου ἀφ' οὐπερ τῇ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι συνήφθημεν, μᾶλλον δὲ τοσοῦτον συναπτόμεθα πλέον, ὅσον ἡ σωματικὴ μεριτεῦει διάστασις. Ἡ μὲν γὰρ σωματικὴ σχέσις ἐκ τῶν ὀρωμένων χαρακτήρων ἔχει τὴν συνοχὴν. Τούτων δὲ μὴ παρόντων, κατὰ βραχὺ λανθάνει διαλυομένη· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος, ἕτερον τρόπον τῇ τῶν σωματικῶν ὑπομνήσεων ἀναχωρήσει ἐπὶ πλέον συσφίγγεται· πλήν εὐχόμεθα τῷ ἀγίῳ Θεῷ καὶ συγγενέσθαι ἀλλήλοις, καὶ θέος καὶ ὁμιλίας κοινῆς ἀπολαῦσαι· ἵνα μὴ μόνον διισταμένων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ συνόντων δοξάζηται παρ' ἡμῶν ὁ συνάψας ἡμᾶς Θεὸς τῷ συνδέσμῳ τοῦ Πνεύματος. Εἴ τις ἡμῖν ἐβρωμένος· ἡ δ' εὐχὴ περὶ τοῦ σαρκίου, καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερευχόμενος μετριότητος.

PMΘ. *Στρατηγῷ τῶν Θρακησιῶν.*

Ἄ γράφομεν, τέκνον ἡμῶν, οἶδαμεν ὅτι καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας ποιεῖς ὑπομνήσεως· οὐδὲ γὰρ ἐπήρειαν οὐδὲ χεῖρα βαρείαν τῶν ἐπιτιθεμένων τοῖς ταπεινότεροις ἡ σὴ φιλοθελία συγχωρεῖ, γινώσκουσα ὡς εἰς τοῦτο παρὰ Θεοῦ προήχθης, καὶ ἄρχειν ἄλλων ἐτάχθης, ἵνα καὶ τοὺς ἀδικεῖν βουλομένους ἀναστέλλης, καὶ τοὺς εἰς τὸ καταπονεῖσθαι διὰ πενίαν ἐτοιμοὺς, διὰ τῆς σῆς βοηθείας τῆς ἐκείνων βιαιότητος λελυτρωμένους ἀποφαίνης. Ταῦτα οἶδαμεν ὅτι καὶ μελετᾶς καὶ τὴν μελέτην εἰς ἔργον προάγεις, κἂν μηδεὶς ἐστιν ὁ γράφων ἢ παρζίνεσιν ποιούμενος· ὁμῶς ἐπεὶ ὁ τὸ γράμμα κομίζων εἰς ὧν τῶν ἡμῖν γνωριζομένων πολλαῖς ἐξεβιάσατο παρακλήσεις πρὸς τὸ γράμμασιν ἡμετέροις ὡσπερ συστῆναι αὐτὸν πρὸς τὴν σὴν μεγαλόδοξον ὑπεροχὴν, πληροῦντες τὴν ἐξείτησιν αὐτοῦ, τὸ γράμμα παρέσχομεν· ὁμοῦτε διὰ τοῦ γράμματος τοῦτον συνιστῶντες, καὶ δεῖξει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σὴν κηδεμονίαν παρακαλοῦντες, ἧς ἀπολαύουσι πάντες οἱ ταῖς σαῖς περιθιπόμενοι πτέρυξι, καὶ ἀνεπηρέαστοι διασωζόμενοι τὰς τῶν ἐπηρεαζομένων ταλαιπωρίας. Ἐβρωμένον πράγματι, καὶ ὁμαλῶς τὸν βίον διαπορευόμενον,

PN. *Φιλοθέῳ πατρικίῳ.*

Κληρικὸς τῆς ἐν Νικαίᾳ μητροπόλεως κατέλαβον πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ χωρὶς τῶν λόγων

ἀπ' αὐτῆς ὄψεως, τέκνον ἡμῶν, τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἄδύνην τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐμφανίζοντες. Ἐπεὶ δὲ λέγειν ἀπήρξαντο, τοσοῦτον καὶ ἡ τῶν λόγων διάβασις ἐτύγχανε παθητικῆ, ὅτι καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν πρὸς τὴν αὐτὴν σύγχυσιν, καὶ τὴν ἄδύνην κατέστησεν, ἵνα μὴ τὸ πλεον λέγω, τῆς συνοχῆς. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλόν, τέκνον ἐμὸν, τοιαῦτα πάσχειν, ὅτε λειτουργοὶ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου πρεσβύτεροι, φημί, καὶ διάκονοι, ὅποιοι δ' ἂν καὶ ὤμεν, καὶ οἷαις ἀμαρτίαις ἐνεχόμεθα, πρὸς στρατεῖαν κοσμικὴν καταλέγονται; Φεῖσαι, Κύριε, τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου σου, καὶ μὴ οὕτω διὰ τῆς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐξουδενώσης ἡμᾶς. Ἐγὼ, τέκνον ἐμὸν, ὅτε τοῖς ἐμοῖς ὡσεὶ προῦλθον οἱ λόγοι, οὕτως ὑπὸ τοῦ πάθους ἐπάγην, καὶ οὕτως ὅλος ἐγενόμην τῆς ἐκπλήξεως, ὥστε εἰς ἀμηχανίαν μὲν καταστῆναι τοῦ γράφειν, μηδὲν δὲ ἄλλο ποιεῖν ἢ ταλανίζειν μὲν τὴν οἰκείαν ζωὴν, θρηνεῖν δὲ καὶ ὀδύρεσθαι τὸν παρόντα καιρὸν, ὃς τοιαύτην περιπέτειαν ἔνεγκε τῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ἐπεὶ τῶν κληρικῶν αἱ ὀλοφύρσεις ἀνακοπὴν οὐκ ἐδέχοντο, ὅψε καὶ μόλις ὡς περ ἑμαυτοῦ ἐγενόμην, καὶ πρέπον ἡγησάμην γράμμα πρὸς τὴν σὴν μεγαλόνοισαν διαχαράσαι, δι' οὗ παρεγγυῶμαι, εἰ δυνατόν, φείσασθαι τοῦ Ιερατείου, μᾶλλον δὲ τῆς θείας δοξολογίας, ἣν εἰ καὶ διηνεχῶς ἔχει προσφερομένην ἐν οὐρανοῖς ὁ Θεὸς, ἔμως βούλεται καὶ ἐπὶ γῆς ταύτην αὐτῷ ὑπὲρ ἀνθρώπων προσφέρεισθαι. Εἰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλοι τινὲς, καὶ μὴ τῶν τὸ ἅγιον κυκλούντων θυσιαστήριων ὑπῆρχον, οὐδ' οὕτως ἦν ἀνεκτόν τὸ γὰρ ὅλως ἀφιέρωμα ἤδη τι γεγενημένον εἰς κοινὴν χρῆσιν μεταφέρειν, οὐκ ἔστιν ἀκατάκριτον. Ὅταν δὲ οἱ τὰ ἅγια φέρειν καταξιοθέντες, ἐκεῖνοι πρὸς στρατιωτικῆς λειτουργίας ἀπάγωνται, τί ἂν τις ἐρεῖ; Σκόπει, τέκνον ἡμῶν, ὅτι οὔτε ὑφασμα, οὔτε ἀργυρον, οὔτε χαλκόν, ἀλλ' οὔτε λίθον εἰς, ναδὸν ἀφωρισμένον Θεοῦ, ἔξεστι κοινοποιεῖν, οὐδ' εἰ τις τολμᾷ ταῦτα, καταδέχης ἀνώτερος. Εἰ δὲ οὖν οὕτως ἔστιν, ὡς περ καὶ ἔστι, σοὶ κατὰ κληρωθεῖς χάριτι τελειοτάτῃ τὴν σύνεσιν ὄντι, τὸ νῦν γινόμενον κρίνειν.

Ἐβουλόμην τὸ γράμμα ἐκτείνειν καὶ διὰ πλειόνων τὴν ἀτοπίαν τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἡμέτερον ἄλλως ἐμφανίζειν. Ἄλλ' ἱκανὰ τὰ εἰρημένα πρὸς τὴν σὴν ἀρετὴν, ἥτις καὶ μὴδεις ἕτερος λέγει, δυνατὴ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ συνιέναι καὶ ἄλλους περὶ τούτου διδάσκειν. Τοσοῦτον δὲ μόνον φημί, ὅτι ἐξ ἀρχῆς προνόμιον δέδοται παρὰ τῶν κοσμησάντων εὐσεβείᾳ τὸ στέφος μητροπόλει, χάριν τῶν ἐν αὐτῇ κεκροτημένων ἱερῶν συνόδων. Καὶ ὅρα ὅσος ἔχρονος ἀφ' οὗ γὰρ Χριστῷ ὑπετάγη τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡ τῶν σκήπτρων ἐξουσία τοῦτο παρεσχέθη, μὴ νῦν ὀφθῆ περιουριζόμενον μηδὲ καταπεφρονημένον. Οὐ γὰρ ἄξιον οὔτε πρὸς τιμὴν διαβαλόνον ἢ τῶν προστατόνων ἢ τῶν πληροῦντων τὸ πρόσταγμα. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶ μὲν σε διαφυλάξοι ὁ Κύριος ἐν πάσιν εὐαρεστοῦντα, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀποδοχῆς ἀξιούμενον.

PNA'. Γρηγορίῳ Ἐφέσου.

Οὐκ οἶδα τί ἐρῶ ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐθέλουσιν ἀνεῖναι σπαργμοῖς τὴν ἐπώδυνον καρδίαν ἡμῶν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἰδίῳ ἡμέραν, ἐν ᾗ μὴ διαξαινόμεθα ταῖς ἐπι-

vocibus editis, solo aspectu confusionem et dolorem suum manifestantes : cum autem dicendi initium fecissent, rem adeo flebiliter pronuntiarunt ut animam nostram ad eandem confusionem et dolorem et angorem moverint. Et quo modo, mi fili, commotus non fuerim, cum sanctuarii ministri, sacerdotes, dico, et diaconi, et qualescumque simus et quibuscumque detineamur peccatis, sæculari exercitui annumerentur? Parce, Domine, sanctuario tuo, et ne nos, propter peccata nostra, ad nihilum redigas. Istis rebus auditis, mi fili, adeo commotus et consternatus fui, ut manus scribendi officium recusaret et nihil aliud fecerim, quam miserrimam meam deplorare vitam, lacrymas et gemitus edere de tempore præsentis, turbarum pleno. Quia autem clericorum lamentationes non cessabant, sero et difficulter mei compos factus sum; tum opportunum esse duxi litteras ad excellentiam tuam scribere, parciturus, si fieri possit, clericis seu potius divinæ gloriæ. Deus enim licet honorem hymnis oblatum indesinenter in cælis audiat, nihilominus vult ut homines in terris parem ipsi deferant. Quod si alii quam altaribus inservientes in causa essent, minus gravis res foret : quidquid enim consecratum fuerit, ad usum profanum transferri non licet. Cum autem qui ad sacra pertractanda ordinati sunt, ad militum ministeria coguntur, quid dicendum? Perpende, mi fili, quod nec vestem, nec argentum æsve, ne lapidem quidem profanare licet, quæ templo Dei addicta sunt, et si quis contrarium facere ausus fuerit, damnationem non aufugiet. Quod si res ita se habet, quomodo revera se habet, prudentiæ tuæ, quæ gratia Dei maxima est, factorum iudicium relinquo.

In votis erat litteras hasce longiores reddere et fusius inopportunitatem hujus rei demonstrando nostrum ostendere dolorem; sed dicta hæc sufficiunt virtuti tuæ, quæ a semetipsa, etsi nullus indicaverit, rem intelligere et aliis explanare valet. Hoc unum additum volo quod qui ab initio cum pietate regnarunt privilegio clerum metropolitanæ Ecclesiæ ornare, in conciliorum quoque ibidem habitorum gratiam. Nunc autem perpende tempora : quæ Christo regi ac Deo potestas sæcularis attributa est ea nunc in contemptum ne abeat quod nec imperantibus nec obedientibus honori esset. De cætero te valentem custodiat Dominus; in omnibus ipsi complaceas, et ab eo recipi merearis.

CLI. Gregorio Ephesi episcopo.

Quid dicam de perpetuis cordis nostri cruciatibus? nulla est dies quæ non novos afferat dolores et denuo nos affligat, ita ut credam in me adimple-

tam iri dictum : Semper mala cumulantur malis. Undique insiliantur vitæ meæ : malum nondum abiit et jam aliud pejus astat ; nescio quomodo dicam, si quidem assuetis et humanis locutionibus utendum ; illud autem scio, peccata nostra hujus intumescentis mali causam esse. Quod enim nemo alius eventurum prædicere auderet, hoc nobis evenit ; unde ? nonne defluit ex fonte modo indicato ? Conturbatur animus, mi filii, tuus, et dolori tuo noster additur. Rem planius discas. Qui huc advenit Dyrrachii metropolita, nescio qua causa a sinu Ecclesiæ recedere decrevit ; sæpe sæpius illum hortationibus, quæ de labiis meis humilibus prodire possunt, a pessimo incepto ad meliora reducere expertus sum ; sed verba mea irrita fuerunt. Propterea nobis visum est ut illum ad te mitteremus, consiliis ita pervicaciam ejus in obsequium abituram esse. Illud vero quoque præ oculis fuit, quod ibi moraturus, quotidie, uti conjicere licet, eos videbit qui ab Ecclesia defecerunt, et ob id difficiliter redibit in sinum Ecclesiæ. Ad vos autem missus si quam novam ab Ecclesia secedendi causam habuerit, eo facilius ab ea recedet, quando pontificatus vestri virtutes cognoscens, initam dudum familiaritatem et beneficia quæ in eum contuleris reminiscetur ; aliter enim ad Judæ laqueum abiit et pessimo exemplo a consortibus dato Ecclesiam deseruisse male jactabit.

Ἔσχε τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστατεῖν, ῥαδίως ἀποθήσει τὴν τε ἄλλην ἀρετὴν τῆς σῆς ἀρχιερωσύνης ἐξευλαδούμενος, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς συνήθειαν, καὶ ὄσης εὐεργεσίας αὐτῷ πρόξενος ἐγένου ἀναλογιζόμενος, εἰ μὴ ἄρα πρὸς τὸν τοῦ Ἰούδα βρόχον, καὶ εἰ τις ἐκείνων παρόμοιος κατένευσε, καὶ διὰ τοῦτα φιλονεικήσει τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτὸν ἀποτεμεῖν σώματος.

CLII. *Incerto.*

Nihil aliud, mi filii, ad te scribo qui proprio ingenio ad omne bonum et Deo gratum ducaris, nisi ut epistolæ hujus latores commendemus. ac notum faciamus illos ab Ecclesia Dei propter servitutem, id est cymarum tributa amatos esse. Intelligentiæ tuæ negotium est re audita, illos ab omni publica servitute et vexatione liberatos tueri ; impossibile est, uti ipse nosti, vectigalia publica solvere et tributa conferre, ab Ecclesia imperata. De cætero, valeas, mi filii, et custodiat te Dominus sub umbra alarum suarum, ut asperam et duram vitæ viam perficere possis.

ἀποταχθεῖσαν αὐτοῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιτελεῖν συνεισφορὰν. Τὰ δ' ἄλλα ἐρῶ μένον σε διαφυλάξοι ὁ Κύριος, τέκνον ἡμῶν, ὑπὸ τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων αὐτοῦ, τὴν ἀνώμαλον καὶ πολύπονον τοῦ βίου ἰδὼν ἐξυγνόντα.

CLIII. *Theodosio monacho et cubiculario.*

Alia de monachis speraveramus, ac quæ nobis per litteras manifestata sunt : nempe eos non parvo fruente beneficio per reverentiam vestram collato nunquam tuæ liberalitatis memoriam esse amissuros, sed per totam vitam merita meritis repensaturos et benefactorem pro viribus in honore habituros. Nunc autem quid dicam ? Dolo oppressus cum Propheta clamabo : « Salva me, Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam veritates imminuat

τιθεμέναις ἀληθείαις, καὶ πληροῦται ὡς εἶκε τὸ εἰρημένον, ᾧ τινι καὶ ἐρρήθη ἀεὶ τὰ κακὰ τοῖς κακοῖς ἐπισυναπτόμενα τὸν ἐμὸν περιστοιχίζει βίον καὶ παρήλθεν οὕτω τὸ χεῖρον, καὶ παρέστηκεν ἕτερον χεῖρον, οὐκ οἶδα τί πρὸς ταῦτα ἐρῶ, ἀλλ' εἰ καὶ τοῖς συνήθεσι καὶ ἀνθρωπίνοις ἐχρησάμην λόγοις· πλὴν εἶδα τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν εἶναι τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης τῶν χαλεπῶν ἐπιθέσεως. Τὸ γὰρ ἄ μὴδ' ἄλλου τινὸς προλέγοντος ἐλπίζει γενέσθαι, ταῦτα ἡμῖν ἀπαντᾶν, πόθεν ἄλλοθεν, ἢ ἐξ ἧς εἶπον αἰτίας ἔχει τὴν γένεσιν ; Θορυβῆ τὴν ψυχὴν ἰσως, τέκνον ἡμῶν ἱερώτατον, ὡσπερ ἐπιχεκαλυμμένης προσιοῦσης σοὶ τῆς ἡμετέρας ἀληθείας. Οὐκοῦν τὸ πρᾶγμα ἐκδηλότερον μάθανε. Ὁ τοῦ Δυρραχίου μητροπολίτης τὰ ἐνταῦθα καταλαθὼν, οὐκ οἶδα τί πρᾶγμάτων τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτὸν ἀπομερίζειν ἠγάπησα· τοῦτον πλειστάκις παραινέσεις, ὅσαι τῶν ταπεινῶν χειλέων ἡμῶν ἰσχὺν ἔχουσι προῖναι, τῆς ἀτόπου γνώμης μετενεχθεῖν ἐπειράθημεν, ἀλλ' εἰς κενὸν ὠφθημεν ῥαψωδῆσαντες. Διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ὑμῶν σύνεσιν ἐκπεμφθῆναι αὐτὸν καλὸν εἶναι κεκρίκαμεν, ἐλπίζοντες τὸ ἀπειθεῖς αὐτοῦ εἰς εὐπίθειαν οὕτω μετενεχθῆναι· ἅμα δὲ καὶ τοῦτο ἐνθυμηθέντες, ὅτι ἐνταῦθα διατρίβων ὑπὸ τῶν ἀποστατησάντων τῆς Ἐκκλησίας οἷα εἰκὸς καθ' ἐκάστην εἰσηγήσεις λαμβάνων, ὕπερον ὀφθήσεται πρὸς τὸ τῇ Ἐκκλησίᾳ συναφθῆναι δυσπειθέστερος. Πρὸς ὑμᾶς δὲ στελλόμενος, καὶ εἰ τινα πρόσληψω.

C

PNB'. *Ἀδελφ.*

Οὐδὲν ἄλλο πρὸς τὴν ὑμῶν σύνεσιν, τέκνον ἡμῶν, αὐτοπαράκλητον οὖσαν πρὸς τὸ καλὸν καὶ θεάρεστον γράφομεν, ἢ μόνον ἔσον εἰς τὸ παραστήσαι τοὺς ἐπικομιζομένους τὸ γράμμα, καὶ γνωρίσαι ὑμῖν ὅτι τῇ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ πρὸς τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀποταχθεῖσαν ὑπηρεσίαν, λέγομεν δὴ τὴν τῆς κράμβης συντέλειαν, ἀφωρισμένοι τυγχάνουσι. Σὺν οὖν ἐστὶ καὶ τῆς σῆς ἔμφρονος γνώμης τοῦτο μαθόντι διατηρῆσαι αὐτοὺς ἀθαρτεῖς τῆς ἄλλης τοῦ δημοσίου περιαγωγῆς καὶ περιστάσεως. Ἀδύνατον γὰρ, ὡς καὶ αὐτὸς ἐξεπίστασαι, ταῖς τε λειτουργίαις τοῦ δημοσίου ὑπάγεσθαι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς

D PNI'. *Θεοδοσίῳ μοναχῷ καὶ κουβουκλεισίῳ.*

Ἄλλας ἐτρέφομεν ἐλπίδας ἐπὶ τοῖς μονάζουσιν, ἢ ὅποιας νῦν διὰ τοῦ γράμματος ἐγνωμεν. Ὡς εἰκότως γὰρ ἠελπίζομεν οὐκ ὀλίγης εὐεργεσίας ἀπολαύσαντας αὐτοὺς παρὰ τῆς ὑμῶν ἐσιότητος οὐ μόνον οὕτως ἐν βραχεῖ καιρῷ ἐπιλεληθῆσαι τῆς σῆς ἀγαθῆς προαιρέτεις, ἀλλὰ καὶ τὸν πάντα βίον διατελέσειν εὐγνωμονοῦντας, καὶ τὸν εὐεργέτην ὄση δύναμις ἀντιδεξέσθαι ταῖς θεραπείαις σπουδάζειν. Νῦν δὲ τί εἶπω, Ἐξάγομαι γὰρ ὑπὸ τῆς λύπης.

καὶ φθέγγομαι σὺν τῷ Προφῆτῃ· Σωζόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος, ὅτι ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι, ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τῆς ἀχαριστίας, ἴσως καὶ νῦν τοῦ κέρδους αἰσθήσονται· πάντως δὲ εἰ καὶ μὴ νῦν, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι συντετάξονται τοῖς ἀγνωμονοῦσι. Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, μὴ ἀκηδία, μηδὲ τὸ ὑψηλὸν τῆς διανοίας τῷ πάθει καταβαπτίσης, ἀφορῶν πρὸς τὴν θείαν ἀντίληψιν, ἥτις οὐδέποτε καταλείπει τοὺς πρὸς αὐτὴν ἀφορῶντας. Ἀλλὰ τῶν μὲν ἀγνωμονησάντων ὑπερεύχου, οἰκτείρων τῆς κακίας αὐτοῦς ὡς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ δὲ τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδων πεποιοῦθι ἀνάδηθι λογισμῶ· πάντως γὰρ σὺν τῇ θεῇ εὐμενείᾳ τῶν τέως λυπούντων τὴν ζωὴν ἔσται διάλυσις παρὰ τοῦ μηδέποτε καταιοχύνοντος Θεοῦ τοὺς οἰκτελοῦντας. Περὶ δὲ τῆς ὑμῶν εἰσόδου ὅτι καὶ μέχρι τοῦ πικρόντος οὐ γέγονεν, ἴσθι λελυπημένους ἡμᾶς ἐπὶ σοί. Οἶμαι γὰρ μὴ ἐπιλελησθαι σε, ὅτι προσεῖπωμεν ἐξιδόντι σοι, τὴν Γέννησιν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, μὴ χωρὶς τῆς μεθ' ἡμῶν συνουσίας τελέσειν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο μὴ γέγονε, τέως ἦν νῦν ἐν τῷ γράμματι προθεσμίαν παρέθου μὴ διαψεύσῃ· ἀλλ' εἰ γε τῷ παρόντι βίῳ Θεῷ κεκριμένον ἔστι περιφέρεισθαι ἡμᾶς, τὴν τῶν Βασιῶν ἑορτὴν ἔχε σὺν ἡμῖν ἑορτάσω. Ἄ δὲ περὶ τῆς δίκης τῶν μοναχῶν ὑπεσήμεαινε τὸ γράμμα, δεῖ ἐκείνους παρεῖναι μεθ' ὧν ἔχουσι λόγων δικαίων· καὶ εἴτε ἡμῖν ἐντυχεῖν, εἴτε προσφωνῆσαι ταῖς βασιλικαῖς ἀκοαῖς τὰ τῆς ὑποθέσεως. Οὔτω γὰρ μᾶλλον ῥάδιος ἔσται ἡ τῶν πραγμάτων διοίκησις.

PND'. Γρηγορίῳ Ἐφέσου.

Καὶ πρότερον περὶ τῆς μελετηθείσης ὑπὸ τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν σύσκευτῆς (τί γὰρ με δεῖ ἄλλους αἰτιάσθαι, προφανοῦς ἡμῖν τῆς αἰτίας οὐσης;) ἐγράψαμεν, τέκνον ἡμῶν ἱερώτατον, ὡς μέχρι τῆς ὀρμῆς καὶ μόνης τὸ κακὸν ἔσται, οὕτω τῆς ἀνωθεν ἀγαθότητος· διοικονομησαμένης, καὶ πειρὰ τις οὐ προσέγγισε κακότητος. Νῦν δὲ εἰ γέ τι ἐν ἀνθρώπινῳ βίῳ ἀμεινον δεῖ λέγειν, τέως ἀποσαλεύομεν ἐν τοῖς ἀμείνοσι, περὶ δὲ τῶν ἐσομένων ἀπὸ τοῦδε πρὸς τὸ ἀστάθμητον ἀφορῶντι τῶν ματαίων τοῦ βίου πραγμάτων, οὐκ ἔστι λόγος. Πλὴν εὐχόμεθα εἰ καὶ ἀχρεῖοι τοῦ συνοίσοντος διὰ τῶν ἱερῶν ὑμῶν εὐχῶν τῇ ψυχῇ μὴ διαμαρτεῖν. Καὶ ἔτιωσαν ὁποῖά ποτ' ἂν ἦ, ὡς οὐδὲν ἡμῖν σὺν Θεῷ μελήσει· Ἐρρωμένον σε διαφυλάξοι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν μεμνημένον, ἐν ταῖς ὁσiais εὐχαῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος.

PNE'. Ἀδήλω.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τὸ νέφος τῆς ἐπὶ σοὶ λύπης ἡμῶν διασχεδάσας, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Καὶ γὰρ καὶ πρὸ τοῦ γράμματός ἡ σκυθρωπὴ ἀγγελία τῆς σῆς ἄρρωστίας προσῆλθε ταῖς ἡμῶν ἀκοαῖς, δι' ἣν καὶ τῷ νέφει τῆς ἀθυμίας συνείχετο ἡμῶν ἡ ψυχὴ. Ἀλλὰ χάρις τῷ ἁγίῳ τῷ Θεῷ τῷ νῦν διὰ τῆς παρουσίας τῶν γραμμάτων τὰ χρηστότερα δύνει μαθεῖν, καὶ τῆς ἐπὶ σοὶ ἀπαλλάξαντι λύπης· ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κατασχόντος νοσήματος. Περὶ δὲ τοῦ κορυβακλεισίου μηδεμίαν ἢ σὴν ὁσιότητος φερέτω θλίψιν. Εἰ γὰρ καὶ γέγονε βασιλικὴ πρόσταξις τοῦ ἐξουσιοῦ-

A sunt a filiis hominum, et non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Illi autem et ingratitude et forsitan lucrum præsens sentient; utique, si non in præsentem, profecto in futuro sæculo ingratis annumerabuntur. Tu vero, o homo Dei, nec acedia nec moestitia animum tuum deprimas, ad divinam autem aspicias remunerationem, quæ expectantibus illam nunquam deficiet. Pro ingratis effundas preces et cum sis homo Dei, illorum malitiæ te misereat; confidenter ad spem meliorem cum fiducia refugias: divina enim benignitate sit ut qui hac in vita affliguntur, a malo liberentur a Deo qui servos suos confundi non sinit. Quod autem hucusque nos non inviseris, scito nos tibi subiratos esse; puto te haud oblitum esse, quod Nativitatem Christi Dei abeundi tibi dixi, non nisi te præsentem celebratum iri. Quod cum factum non sit, cave ne quod de novo promittis falsum sit! Quod si Deo beneplacitum, fuerit ut in præsentem vitam nos invicem amplexuri simus, Palmarum festivitatem nobiscum celebratum venias. Quod deinceps de monachorum litigio dicit epistola, illos convenire oportet quibuscum rem habent; tum enim aut ipsi rem tractabimus aut ad aures regias portabimus. Ita sane facilius componentur omnia.

CLIV. Gregorio Ephesi episcopo.

C Quæ prius de peccatis meis scripsimus (ut quid enim alios accusem, cum vera causa nobis pateat?) malum usque ad hanc diem, mi fili, longius non processit, divina sic disponente bonitate, et effectum nullum habuit. Nunc si quid melius de humana vita dicendum est, circa meliora quidem fluctuamus; in futuris autem nihil nisi incertum et vanum videmus. Unum rogamus etsi in vanum: ut per sanctas preces vestras anima mea dampnum non capiat. Res sunt aliæ utcumque sunt; Deo permittente de iis non curamus. Valetudinem tibi conservet Christus Deus noster; tu in sanctis precibus tuis nostræ humilitatis memineris.

περὶ τῆς αὐτῶν διαθέσεως. Ἐρρωμένον σε διαφυλάξοι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν μεμνημένον, ἐν ταῖς ὁσiais εὐχαῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος.

D

CLV. Incerto.

Benedictus Deus qui nubem doloris nostri ob te dissipavit; ante epistolam tuam, o homo Dei, triste nuntium morbi tui ad aures nostras pervenerat; quapropter anima nostra in moestitiam incidit. Sed gratias Deo sancto, qui nobis meliora annuntiari et te ipsum sanitati restitutum voluit. Hæc quidem de valetudine. De cubiculario autem reverentia vestra ne sit sollicita; ut enim mandatum regium jusserit quosdam cubiculariorum pellendos, nihil istiusmodi in nostrum decretum est aut decernetur: in sua enim dignitate et munere perman-

¹ Psal. x. 2.

nebit. Si hujus rei gratia affigeretur animus, noli sollicitus esse; imo, concedente Deo, te ab omni infirmitate liberatum esse nobis nuntiabis.

μένων ἀξιώματι, καὶ τῆς κατὰ πρόσωπον ἡμῶν τούτου παρηνώχλει τῆ σῆ ψυχῇ λυπηρὲν, τοῦτο ἀπόθου, καὶ Θεοῦ κατανεύοντος τῆς τελείας ἀπαλλαγῆς τῆς ἀβρωστίας ἡκέτω τὰ εὐαγγέλια.

CLVI. Romano imperatori.

Domine et filii, glorificate in Deo. Sicut plaga magna et acerbum afferens dolorem fuit tua a nobis separatio. Attamen consideremus, quod et hic sicut in cæteris omnibus se benefactorem præbuerit Deus. Etenim si, quod dixi, necessitate contigit, cui potius separationis dolor ferendus erat: tibi, qui fortior in tolerandis miseriis, an illi quæ muliebri fragilitate omnino cadebat, et doloris gravitate imposita (quem utinam avertisset Deus!) de se ipsa desperans et præ dolore in contumelias contra Deum et blasphemias prorupit? Hanc tibi Deus creator et connubii auctor conjunxerat: gratias agamus pro beneficiis quibus perfruimur juxta beneplacitum ipsius; curam habet vitæ nostræ et vitæ omnium erudentium in ipsum, quorum tu etiam es, domine; ad utilitatem dirigit negotia. Abjiciamus ergo pravas cupiditates et tristitiam ne pro querelis nostris contra judicium divinum condemnemur. Quæ beatus propheta David de filio suo dixit, probe nosti, et de hoc scribere superfluum videtur; sed exterorum virorum magnanimitatem ob similitudinem citabo.

In Romanorum imperio, antequam Christus Deus suæ potestati subjecisset, quidam vixit Æmilius. Si hominis nomen et virtutem cognoscere vis, hic duobus filiis eodem die mortuis, animam dolore perfrangi non sivit, nec quid simile passus est quod experiuntur ii qui sese propter mortuos dilacerant. Quid igitur egit? «Gratias ago, dixit, quod per omne tempus quo Deus voluit ut viverent, de eo gavisus sim quod ex semine meo geniti essent. Sed ne nunc quidem ingratum me præbebo, quod illos mori decreverit.» Fuit et alius vir inter Græcos illustris cujus filius, in alia degens regione, mortis falce, sicuti flos, succisus est; venerunt quidam, cum tristi, ut putabant, nuntio; quum audisset pater magnanimus, nihil se indignum fecit, pectus non percussit, lacrymas non effudit, sed ad nuntios dixit: «Sciebam, amici, mortalem a me genitum fuisse.»

Ita tu quoque, domine, ea quam dedit Deus intelligentia stabis, nec quid indigni virtute tua committes; sciebas enim, quum conjungereris illi cum mortali te conjungi; ita enim ejus amore erga te summo gaudebas. Ne igitur nunc te geris, ut homo a Deo injustitiam passus, mæstum et tri-

ναί τινας τῶν κουβουκλεισίων, ἀλλ' εἰς τὴν σὸν καὶ ἡμέτερον οὐδὲν τοιοῦτον οὔτε γέγονεν, οὔτε γενήσεται. Ἔσται δὲ ὡσπερ πρὸς τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ μὴ ἀποστερούμενος παραστάσεως· ὥστε εἰ τι χάριν ἀπόθου, καὶ Θεοῦ κατανεύοντος τῆς τελείας ἀπα-

PNΓ'. Ρωμαίων βασιλεῖ.

δέσποτα καὶ τέκνον δεδοξασμένον ὑπὸ Θεοῦ, ὡς μὲν ἡ πληγὴ μεγάλη καὶ πικρὰν φέρουσα τὴν ὀδύνην ἢ ἐκείνην, ὅπερ καὶ γέγονεν ἐξ ἡμῶν χωρισθῆναι· σκεψόμεθα οὖν, ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ὡσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις εὐεργέτησεν ἡμᾶς ὁ Θεός. Εἰ γὰρ ὅπερ εἶπον ἀνάγκη συμβῆναι, τίνα μᾶλλον ἔδει τὴν ἐκ τοῦ διαχωρισμοῦ ὑπομεῖναι ὀδύνην, σὲ τὸν δυνάμενον μᾶλλον ὑποφέρειν τὸ ἄλγος, ἢ ἐκείνην τὴν διὰ τὴν γυναικίαν ἀσθένειαν μέλλουσαν παντελῶς ὀκλάζειν, καὶ πρὸς τὸ βάρος τῆς ὀδύνης εἴπερ συνέβη, ὃ μὴ βούληται ὁ Θεός συμβῆναι, παντελῶς ἑαυτῆς ἀπογινώσκειν, καὶ τυχὸν καὶ εἰς βλασφήμους λογισμοὺς, καὶ λόγους ὑπὲρ τοῦ πάθους ἐξάγεσθαι; Συνέζευξεν αὐτὴν ὁ Θεός ὁ πλάστης καὶ νυμφαγωγός. Εὐχαριστήσωμεν ὑπὲρ ὧν ἀπηλαύσαμεν τῆ ἐκείνου κρίσει· αὐτῷ μέλει περὶ τῆς ἡμῶν καὶ τῶν ἐπ' αὐτῷ πεποιθῶτων, ὧν, δέσποτα, καὶ αὐτὸς τυγχάνεις· πρὸς τὸ συμφέρον διεξάγει τὰ πράγματα. Ῥιψώμεν τὸ πάθος, ἀποβαλώμεθα τὴν κατῆφειαν, ἵνα μὴ ὡσπερ γογγύζοντες κατακριθῶμεν κατὰ τῆς θείας κρίσεως. Τὰ μὲν τοῦ μακαρίου προφήτου Δαβὶδ ἐπὶ τῷ παιδί αὐτοῦ, οἶδα ὅτι ἐπίστασαι, καὶ περιττόν ἐστι περὶ τούτου γράφειν ἡμᾶς. Ἄλλ' ἐτέρων τινῶν μεγαλοφύχων ἀνδρῶν ἐφ' ὁμοίοις πάθεσι μεγαλοφύχων διγγήσομαι.

Ἐγένετό τις ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ πολιτείᾳ οὐκ ἄνω τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν τὰ Ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα τῆ ἑαυτοῦ ὑποτάξαντος ἐξουσία, ἀλλ' ἐγένετό τις Αἰμίλιος, ὄνομα τῷ ἀνθρώπῳ, εἰ γε μαθεῖν καὶ τὴν κλησιν ἐπιθυμῆς· καὶ δύο παιδῶν ἀβρένων κατὰ τὸ αὐτὸ τεθνηκότων, οὐκ ἐκλάσθη τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ πάθους, οὐκ ἔπαθέ τι τοιοῦτον ὅσον πάσχουσιν οἱ κοπτόμενοι ἐπὶ τοῖς νεκροῖς· ἀλλὰ τί; Εὐχαριστῶ, ἔφη, ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον εὐδόκησεν ὁ Θεός ἐπ' αὐτοῖς εὐφρανθῆναι, τὴν εὐφροσύνην ἔσχον ἐφ' οἷς ἐκ τοῦ σπέρματός μου ἐβλάστησαν· καὶ νῦν ὅτε ἔκρινα τούτους λαβεῖν, οὐκ ἔσομαι ἀχάριστος. Ἄλλος ἀνὴρ ἐπίσημος ἐν τοῖς Ἑλλησι. Τούτου παῖς ἄλλοθι πού διατρίβων τῆ τοῦ θανάτου δρεπάνῃ ὡσπερ τις ἐκόπη βλαστός. Καὶ ἤκόν τινες ὡς ἐνόμιζον ὀδυνηρὰν ἀπαγγελίαν κομίζοντες. Ἄλλ' ἀκούσας ὁ μεγαλόφρων πατήρ, οὐδὲν ἔπαθεν ἀνάξιον τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς· οὐκ ἐκόψατο, οὐκ ἐθρήνησεν, ἀλλ' ἔφη πρὸς τοὺς ἀπαγγελλαντας· Ἠπιστάμην, ὦ οὔτοι, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα.

Οὕτω καὶ σὺ, δέσποτα, τῆ παρὰ Θεοῦ δεδομένη σοι φρονήσει συνδιατιθέμενος, μηδὲν ἀνάξιον τῆς σῆς μεγαλοφροσύνης πάσχειν ὑπομείνης, ἀλλ' εἰδῶς ὅτι ὅτε συνεζεύχθης αὐτῇ, θνητῇ συνεζεύχθης, μᾶλλον ὑπὲρ ὧν αὐτῇ συνέζησας χρόνων, καὶ ὧν ἀπηλαύσας τῆς ἐκείνης φιλανδρίας καὶ μὴ νῦν ὥτιερ

ἀδικίαν παρὰ Θεοῦ ὑποστᾶς, οὕτω φαίνου κατηφῆς καὶ σκυθρωπάζων. Καὶ γὰρ οἱ κατηφῆς καὶ σκυθρωπότητι συγκατεχόμενοι, πάντως διὰ ζήτησιν τινὰς καὶ βλάβας τὰ τοιαῦτα πάσχουσιν. Οὐκ ἔστιν οὖν φοβερὸν, δέσποτα καὶ τέκνον μου ἡγαπημένον, τὸ νομίζεσθαι ἐζημιῶσθαι ἡμᾶς ὑπὸ Θεοῦ καὶ βλάβην τινὰ παρ' αὐτοῦ ὑπομῆναι, τοῦ δοξάσαντός σε καὶ πρὸς τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ἀναγαγόντος καὶ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ τῆς ἀγίας δεσπότην καὶ κύριον καταστήσαντος; Μὴ, παρακαλῶ, μηκέτι θρηνώμεν, μὴ ὀδυρώμεθα, μὴ τὴν κατήφειαν περιφέρωμεν· ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστῶμεν καὶ δοξάζωμεν ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι, καὶ ἐν τούτῳ τὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ παρόντος, τὸν σὺν φαιδρύναντα βίον καὶ εὐεργετήσαντα· καὶ ἔτι πεποιθήμεν τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι τὰς εὐεργεσίας ἐπαυξήσοντα, ἐὰν ἡμεῖς εὐαρεστεῖν αὐτῷ, καὶ κατὰ δύναμιν τὰ εἰς θεραπείαν πράττειν σπουδάσωμεν. Ἐγὼ δὲ Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ταύτης ὑπεράνω τῆς λύπης τιθεὶς καὶ πάντων λυπηρῶν, ὅσα τῇ ὀδυνηρᾷ ταύτῃ παρακολουθεῖν οἶδε ζωῆ, καὶ τῆς αἰωνίου χαρᾶς καὶ φαιδρότητος παρεχόμενος τὴν κληρονομίαν.

PNZ. Δημητρίῳ Κυζικεῦ.

Ὡς περ ἦν προσῆκον τέκνου ἡμῖν ποθουμένου ἀναμαθοῦσιν εὐετηρίαν, ἡ ὀφειλομένη τῷ Θεῷ ἀντηχθῆ εὐχαριστία. Εὐχόμεθα δὲ καὶ ἔτι παντὸς λυπεῖν εἰδότες ἐναντιώματος ἀνώτερον διατηρεῖσθαι, καὶ κατὰ μηδὲν τὴν ὑμῶν ἀρετὴν εἰς τὸ τὰ οικεῖα πράττειν ἀπείργεσθαι, ἀλλ' ὑπάρχειν ἀεὶ πρὸς τὴν θέαν εὐαρέστησιν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ποιμνίου κατάρτισιν ἀνεμπόδιστον. Ἄ δὲ περὶ τῶν κληρικῶν ἔγραψας, τῶν οὐκ οἶδα πῶς εἶπω ἐξ ἀσυνεσίας ἢ κακουργίας μὴ βουλευθέντων ἀπαντῆσαι ἐν τῇ ὠρισμένῃ κρίσει, διὰ τὸ μὴ δόξαι ἡμᾶς οἶον πικρῶς τινὶ ἀντιφέρεσθαι πρὸς τὴν τούτων πλημμέλειαν, καλῶς ἔχει βραχὺ τι προσυπομῆναι καὶ προτρέψασθαι αὐτούς, καθὼς ἀπ' ἀρχῆς ὠρισταί, ἐπὶ τοῦ τόπου παραγενέσθαι, καὶ τῷ δικαίῳ λόγῳ καταθέσθαι. Εἰ δὲ μὴ βούλοιντο, ἀλλ' ἔτι τῆς οικείας ἀντέχοντα κακοτροπίας, τότε ὅπερ ἤξιώσας, ἔσται, καὶ γράμμα παρ' ἡμῶν ἐκπεμφθήσεται, ὥστε καὶ ἀπόντων αὐτῶν πέρας ἐπιτεθῆναι τοῖς κεκριμένοις. Καὶ ἡμῖν, ἀδελφε καὶ τέκνον τὸ μάλιστα ἡγαπημένον καὶ ἀγαπῶν, τὰ μὲν ἐκ τοῦ γήρωσ καὶ τῆς ἀσθενείας, ὀδυνηρὰ ἐπέστη, ὡς οὐδὲν ἑλαττον, ἵνα μὴ λέγω μᾶλλον ἐπίκειται. Ἡ δὲ τῶν ἄλλων ὅσα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν προστιθέμενα τὴν ἀθλίον ζωὴν δαπανᾷ, πῶς ἄλλως εἶπω ἢ θεόθεν κάκωσις, οὐκ οἶδα εἰ μὴ προστασίας οἷς οἶδε κρίμασι λαχούσης ὁ τάσας εἰς τοῦτο Θεός, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν ζωῇ συναναστροφῆς προτρέπεται φέρειν ἡμᾶς. Οὐκ ἐβουλόμην οὖν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον πορθώτερω καὶ πρὸς τὴν νῆσον ἀπιέναι. Τῆς δὲ ὀρμῆς ἐπεσχέθη, οὐ δυναθεὶς ἀξίωσιν ἀδελφοῦ καὶ τέκνου μοι ποθουμένου εἰς κρίσιν τῆς ἐμῆς ἀποβρίψαι δευτέραν βουλήσεως. Εἰσελευσόμεθα οὖν ὡς ἐπέστελλας, ἀμα καὶ ὀψόμενοι καὶ Θεοῦ διδόντος, παράκλησιν ἐπὶ τοῖς συνέχουσι τῇ κοινῇ συνομιλίᾳ εὐρήσοντες, καὶ εἴ τι δεῖ περὶ τῆς τῶν πραγμάτων χλιεπότητος σοὶ τῷ χάριτι Θεοῦ μηδὲν προτιμῶντι τοῦ φρονεῖν ὀρθῶς συνδιασκεψόμενοι.

PNII. Κωνσταντίνῳ μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Ἐλυπήσαμεν τὴν ὑμῶν ὀσιότητα οὐχὶ τοῦτο θέμενοι σκοπῶν, μὴ γένοιτο, οὐδ' ἄλλοθεν ποθεν παρακεκλινημένοι, μὴ τοῦτο λογίζου, τέκνον ἡμῶν,

A stem : etenim qui tristitia et animi dejectione premuntur, semper detrimentum et damna patiuntur. Nonne res formidanda, o domine et filii dilectissime, si putares te damnum quoddam ex Deo habere qui te glorificavit, ad fastigium regni evesit et in hæreditate sancta sua dominum et herum constituit? Ne, quaeso amplius ingemiscamus, nec de sorte queramur, neque tristitiam circumferamus; imo gratias et gloriam retribuamus in his sicut et in aliis Deo, qui ab initio usque ad hunc diem vitam tuam illustravit et beneficiis ornavit; confidamus adhuc beneficia bonitate ipsius in nos collatum iri, si complacuerimus ipsi et pro viribus coluerimus. Utinam Christus Deus noster, qui supereminet huic dolori omnibusque luctibus tristi huic vitæ inhærentibus, hæreditatem gaudii et hilaritatis æternæ concedat! I

B

CLVII. Demetrio Cyziceno.

Uti decebat, audita filii dilectissimi conservatione, debitas Deo retulimus gratias, et insuper precamur ut ab omni afflictione seruetur salvus et incolumis, neque unquam virtus vestra avertatur ad propria negotia, sed tota et semper ad servitium Dei atque ad gregis salutem intendatur. Quæ de clericis mandas, nescio utrum ignorantia resistant an malitia iudicio indicato; ne videamur autem nimis acerbè eorum insequi errores, bonum est ut modicum adhuc expectemus, et sicut a principio definitum est, illos adhortemur ut loco se teneant et justo iudicio se submittant. Si noluerint et propriis perstiterint agendi rationibus, tunc fiet quod requiris: mittentur litteræ a nobis ita ut absentibus illis iudicium finem suum habeat. Nobis autem, frater et filii perquam dilecte et diligens, senectutis et infirmitatis molestiæ non mediocriter incumbunt; quæ deinde veniunt a peccatis nostris, vexationibus vitam nostram replet; forsitan munus, quod sibi notis iudiciis tribuit Deus et inter homines conversatio ad vitam protrahendam conducunt. Igitur redire nolumus, sed multo magis procedere et ad insulam navigare in animo est: et nobis jam obijcere non poteris me circa fratrem et filium charissimum decisionem mutasse. Veniemus igitur, quemadmodum mandasti; Deo volente nos invicem videbimus et in communi colloquio consolationem in ærumis inveniemus; et si de rerum difficultate deliberandum est, tecum deliberabo, qui nihil majoris existimas quam, auspice Deo, de rebus honestis cogitare.

D

CLVIII. Constantino Laodicensi metropolitæ.

Reverentiam vestram contristavimus, minime volentes, absit a nobis! nec ab alio quoriam incitati, crede mihi, fili, inno te ipsum et nos do-

lore liberatos volebamus, quod quidam hinc et inde circumvagantes contra reverentiam vestram argutiabantur et multorum aures offendebant. De hisce noli offendi et dolere. Quid mali? Gratia Dei illorum cavillatio virtuti tuæ nullam turpitudinis notam intulit, imo ipsi malam sibi notam inusserunt et quid simile perpassi sunt ei accidit, quod sæpissime in canibus, qui projectilia mittentem consecrare non valentes, immissos morderent lapides; ita et illi suam ad alios causam deferentes non frustra perfectionem vestram latratu suo insecti sunt. Si quid igitur hucusque perpassus es in anima tua, quod contra fas est, homo cum sis, projicias pravas cupiditates, si qua tibi refert ut animam nostram non contristes; iterum enim dico, ne istiusmodi suspicionem habeas: non a nobismet ipsis nec ab alio excitati sumus ad rem istam, verum salius duximus imprudentium illorum clericorum clamoribus sinem imponere, ne hinc et inde circumeuntes et virtutis tuæ nescios forsitan ad falsas opiniones de tua abrepturi essent reverentia. De cætero valeas, et quatenus homo Dei atque pontifex, major sis vulgi pulsillanimitate.

CLIX. *Eidem.*

Quoad iudicium vestrum de sacerdote, qui propria motus stultitia contra pontificem suum contumeliosum se gessit, cum nulla de facto adsit contradictio (canonum enim vi confirmatur), hoc unum additum volumus, ut nobis licitum sit benigniorem quamdam fovere cogitationem et commiserationem quamdam exhibere erga imprudentem, illumque rursus in locum suum restituere. Etenim peccata illa irremissibilia sunt, quæ sanctuatio impietatis notam incurrunt. Si autem ea quæ propter errantium pusillanimitatem ad nos spectant seipsæ condonare voluerimus, divinam benignitatem puto nobis non iratam fore: nonne ipse est qui omni sacrificio misericordiam præfecit, dicendo: «Misericordiam volo et non sacrificium? Præceptum hoc mihi videtur egregie inordinato illi adaptari et misericordiam ex animo vestro proveniunturam. His ego assentior; non enim erit, nisi viscera sua omnino claudens misericordiæ, qui proximo inopi auxilium recuset.

CLX. *Gregorio Ephesi episc.*

Afflictiones, mi filii, quibus Ecclesia Dei premitur, non sine animi dolore noveramus prius quam e litteris tuis cognovimus; casum et sæpe rem deplorantibus nobis unica obvenit causa probabilis, rerum publicarum fragilitas. Reliqua autem, quæ rumoribus circumlata animum tuum perturbant, aliquid in se veri habent et aliquid falsi, ut in rebus humanis evenire solet. Attamen in his mi-

A ἀλλὰ μᾶλλον ὑπολαμβάνοντές σε τε καὶ ἡμᾶς ἀπαλλάξουσιν λύπης, ἐφ' οἷς ἐνθεν κάκειθεν περιτρέχοντες· εἰ κατὰ τῆς σῆς ὁσιότητος φλυαροῦντες, πολλῶν ἀκοᾶς παρηνώχλου. Οὐ χρῆσθαι τὴν σὴν ἐπὶ τούτῳ ἀρετὴν λυπεῖσθαι. Τί γάρ καὶ ἀπήνηται χαλεπὸν; οὐδὲ γὰρ χάριτι Θεοῦ ἡ ἐκείνων φλυαρία μῶμόν τινα τῇ σῇ ἀρετῇ προσετρίψατο, ἀλλ' αὐτοὶ μᾶλλον ὠφθησαν κατεγνωσμένοι, καὶ ὁμοίον τι πάσχοντες, ὅσον πολλάκις ἐν τοῖς κυσὶν ἔστιν ἰδεῖν, οἳ τῷ βάλλοντι προσφαῦσαι μὴ δυνάμενοι, τοὺς ἐπ' αὐτοὺς βαλλομένους δάκνουσι λίθους. Οὕτως οὖν κάκεινοι πρὸς ἄλλους φέροντες τὴν αἰτίαν, οὐ κατὰ τῆς ὑμῶν τελειότητος; εἰκὴ καὶ μάτην ὑλακτοῦντες ἠλέγχθησαν· ὥστε εἴ τι καὶ νῦν μέχρι τοῦ νῦν ἄνθρωπος ὢν ἐπαθὲς τὴν ψυχὴν, ὡς οὐκ ἔδει, ῥίψον τὸ πάθος, εἴ τί σοι πρόσσεστι φίλτρον ἡμέτερον καὶ λόγος, περὶ τοῦ μὴ ἀλγεῖν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν. Καὶ πάλιν γάρ, φημί, μὴ τοῦτο εἰς ὑπόληψιν ἔχε· οὔτε οἰκοθεν, οὔτε παρ' ἄλλου τινὸς πρὸς τοῦτο ὑπέχθημεν, ἀλλὰ μᾶλλον βουλόμενοι τὰς τῶν ἀσυνέτων ἐκείνων κληρικῶν ἀποπαῦσαι κραυγὰς, ἵνα μὴ ἐνταῦθα κάκει περιόντες, τοὺς οὐκ εἰδότας ἴσως τὴν σὴν ἀρετὴν πρὸς ὑπολήψεις ἀναξίους καὶ ἀπρεπεῖς τῆς ὑμῶν ὁσιότητος συναρπάζωσι. Τὰ δ' ἄλλα ἐβρωμένος ἡμῖν εἴης, καὶ οἷα τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος καὶ ἀρχιερεὺς, τῆς τῶν πολλῶν μικροψυχίας ἀνώτερος.

PNO'. *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐπὶ τοῖς κεκριμένοις ὑμῖν περὶ τοῦ ἱερέως, ὃν ἀφροσύνη διερεθίζουσα τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως, ὕβριστὴν ἀπειργάσατο, οὐδεμιᾶς ἀπαντώσης τῇ κρίσει ἀντιλογίας (κανὸνος γὰρ ἰσχυρῶς διασφαλίζεται), τοῦτο μόνον φαμέν, ὡς ἔξεστι βουλομένοις ἡμῖν ἐπιεικῆστεραν τινὰ γνώμην συμπαθῶς κινουμένοις πρὸς τὴν ἀφρονευσάμενον ἐπιδείξασθαι, καὶ πάλιν ἐν τῷ οἰκείῳ ἀποκαταστῆσαι βαθμῶ, διότι τῶν ἀμαρτημάτων ἐκείνα παντελῶς ἀτύγνωστα, ὅσα μῶμον τῷ ἁγίῳ θυσιαστρίῳ προστρίβεται· ἃ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας τῶν πλημμελούντων μόνους ὄρα, ταῦτα εἰ συγχωρεῖν βουλοίμεθα, οἴμαι τὴν τοῦ Θεοῦ εὐμένειαν μὴ νεμεσήσειν ἡμῖν. Ἠὼς γὰρ ὃς γε πάσης τῆς αὐτῷ προσηρομένης θυσίας ἐπιπροσθεν ποιεῖται τὸν ἔλεον· «Ἐλεον γάρ, φησὶ, θέλω καὶ οὐ θυσίαν;» Ἐμοὶ οὖν δεκεῖ καὶ τὴν παιδείαν καλῶς ἐπὶ τῷ ἀτακτῆσαντι προελθεῖν, καὶ τὸ συμπόθῃς εἶναι κρεῖσσον ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς ἐπιδειχθῆναι, ὥστε καὶ ἡμῖν τοῦτο συνδοκεῖ, οὐκ ἔσται τις παρὰ τῶν μὴ παντάπασι τὰ σπλάγχνα κλειόντων μέμφεις τοῖς δεομένοις ἀνθρώποις καὶ αὐτοῖς ὑπάρχουσι φιλανθρωπίαις.

PΞ'. *Γρηγορίῳ Ἐφέσου.*

Τὰ μὲν ἄλλα πάθη ὅσα, τέκνον ἡμῶν ἱερὸν, τὰς τοῦ Θεοῦ συνέχει Ἐκκλησίας, οὐδὲ πρὶν ἠγνοοῦμεν· ἀλλ' εἶχεν ἡμᾶς ἡ πικρὰ τούτων γνῶσις, καὶ χωρὶς τῆς τοῦ γράμματος ἀπαγγελίας· καὶ πολλάκις ταῦτα ἐκτραγυδούντων ἡμῶν μία τις ἀπαντᾷ, ὡς δοκεῖ, τοῖς ἀποκρινομένοις εὐπρόσωπος αἰτία ἡ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἀσθένεια· τὰ δ' ἄλλα, ὅσα ἡ ψῆμη φέρουσα θόρυβον ὑμῖν ἐνεποίησεν, ἵτως ἔχει μὲν

τι καὶ ἀληθές, ἔχει δὲ τι καὶ οἷα τὰ ἀνθρώπινα τὴν πρὸς τὸ ψεῦδος ἀναχώρησιν. Πλὴν οὐδὲν λυπηροτέρου ἐν τῷ τέως τῆ ταλαιπωρία ἡμῶν προσήγγισε τῆς ἐκ τοῦ πονηροῦ δαίμονος μεθόδου διαλυθείσης, δι' ἧς ἐμηχανάτο καὶ τὰ τῆς βασιλείας καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας συνεκταράξαι, φανερωθείσης τῆς αὐτοῦ κακούργου μηχανῆς καὶ διαλελυμένης ὑπὸ τῆς θεϊκῆς ἀντιλήψεως. Ταῦτά σοι ὡς ἐν γράμματι δῆλα ποιούμεν· καὶ εἴης ἡμῖν ἐβρωμένος καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερευχόμενος ταπεινότητος.

ΡΕΑ'. Τῷ στρατηγῷ Πελοποννήσου.

Ἴσως δόξομεν περιττόν τι ποιεῖν ἐπ' ἐκείνο παρακαλοῦντες τὴν ὑμῶν σύνεσιν, ὃ πράττεις αὐτὸς ἐμφύτῳ χρηστότητι καὶ χωρὶς τῆς ἐξωθεν παρακλήσεως. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Τὸ ἔλεον φημί, καὶ συμπαθές· τοῦτο γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν προσεῖναι σοι παρὰ πάντων σχεδόν, ὅσοι τὸν σὸν οὐκ ἀγνοοῦσι τρόπον, ἐκδιδασκόμεθα. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἡγαπημένος ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συναρχιερεὺς ὁ τῆς Καισαρέων πρόεδρος ἐβουλήθη συμπρεσβευτὰς ἡμᾶς παραλαβεῖν, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς ἔγραψεν ἐκδηλότερον ὑποθέσεως, οὐκ ἔχοντες ὅπως τὴν ἐκείνου παρὰ φανερὸν ἀξίωσιν θείημεν, πρὸς ταύτην ἤλθομεν τὴν παράκλησιν. Πλήρου, τέκνον ἡμῶν, καὶ τὰ σεαυτῷ συνήθη ποιῶν, καὶ τὸν παλαιὸν φίλον καὶ συμπαιδιώτην τιμῶν· εἰ βούλει δὲ καὶ τὸ ἡμέτερον μέρος ἐν λόγῳ τιθεῖς, τὴν κοινὴν πρεσβείαν ὑπὲρ ἀνθρώπου, ᾧ διὰ τὴν ἐσχάτην ἐκδημίαν, πάντως οὐκ ἄλλη τις ὑπολείπεται χάρις· καὶ παράσχου τὴν ἐπάνοδον τῷ τέκνῳ πρὸς τὸν οἰκεῖον πατέρα, παραμύθιον τοῦτο κοινὸν αὐτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ χαριζόμενος, τὸ προσιδεῖν ἀλλήλους καὶ τὰ τελευταῖα προσομιλήσαι καὶ ἐπιτάφια. Ὅρθως ὡς τῆ σῆ πεποιθότες εὐμενεῖ ψυχῇ τὸ αὐτὸ παράκλητον ἐχούση, πλείονων οὐκ ἐδεσθόμεν λόγων, ἢ ὅσον τὴν γνώμην ἐνδείξασθαι, ἢν κεκτήμεθα περὶ τοῦ πράγματος· ἀνθ' οὗ ὡς ἤδη πέρας λαβόντες ἐξαίτουμέθα σοι τὴν τῆς ἀνωθεν εὐμενείας ἀντίδοσιν, παρ' ἧς ἀμήχανον εἶπεῖν ὅσος τοῖς ἐλεημόνως πρὸς τοὺς πλησίον διατεθεῖσιν ὁ ἔλεος ἀντιδίδεται.

ΡΕΒ'. Γρηγορίῳ ἐξουσιαστῇ Ἀβασγίας.

Τοῖς εὐγενέσι ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα ὅσοις τὸ ἄρχειν ἐδώρησατο ὁ Θεὸς, ὡσπερ τῶν ἄλλων ἔχουσι τὸ διαφέρειν, οὕτως ὀφειλόμενόν ἐστι καὶ τὸ ἐν ἀρετῇ διαπρέπειν, καὶ μὴ μόνον τῇ σαρκικῇ εὐγενείᾳ σεμνύνεσθαι, ἀλλὰ πολλῶν πλέον καὶ τῇ ψυχικῇ λαμπρότητι ἐξωραϊζεσθαι. Τοιοῦτον καὶ σὲ ἀκούομεν εἶναι, τέκνον ἡμῶν, καὶ ἀκούοντες χαίρομεν, καὶ ἐξαίτουμέθα παρὰ τοῦ πάντων αἰτίου τῶν καλῶν Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ πλέον σε τοῖς εὐγενέσι τοῦτοις τρόποις καλλωπίζεσθαι· καὶ καλὸν ἀρχικῆς ἐξουσίας παράδειγμα καὶ νῦν διαφαίνεσθαι τῷ βίῳ παρόντι, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ματαίας ταύτης ζωῆς ἀναχώρησιν δοῦναι τοῖς σοῖς τέως ἐπὶ τῆς σῆς ἀρχῆς καθισταμένοις πρὸς τὴν ὑμῶν ἀφορῶσι κατάστασιν ὀφθῆναι κατὰ μηδὲν λειπομένοις τῆς πατρικῆς ἀρετῆς καὶ μακαριότητος. Ἄ δὲ περὶ τῶν Βουλγάρων ἔγραψας, οὐκ οἶδα ποίοις κρίμασι τοῦ Θεοῦ, μένει τὸ κακὸν ἔτι τῆς ἐχθρας, καὶ τὸ καλὸν οὐκ ἐμεσίτευσε τῆς εἰρήνης. Σὺ οὖν, τέκνον ἡμῶν, κατὰ τὴν βασιλικὴν ἀξίωσίν τε καὶ δῆλωσιν, τὸ καθαρὸν

A seriis nihil est infelicius quam diaboli artificium, quo et regni et Ecclesiæ res confundere molitus est: quod artificium divina intercessione irritum evasit. Hæc tibi nunc scribimus; vale et pro nostra humilitate precare.

CLXI. Duci Peloponnesi.

Forsan aliquid superflui videmur agere, intelligentiam vestram ad illud peragendum hortantes, quod ipse congenita benignitate et nemine hortante facis: quidnam hoc est? Misericordia, et compassio: has enim, cum cæteris bonis, tibi inesse fere ab omnibus edocemur, qui tuam vivendi rationem noverunt. Cum dilectissimus frater in pontificatu, Cæsariensis archiepiscopus in compresbyteri partes nos assumere vellet, idque litteris nobis notum fecisset, preces ipsius pro nihilo putare nolentes ei hortanti morem gessimus. Ideo, mi fili, pro more tuo agas, antiquum honorans amicum et popularem, et si aliquam nostræ rationem habere volueris, nostræ tuam adde supplicationem pro homine, cui propter exsilium nulla omnino superest gratia; reditum ad patrem filio concedas, mutuam hanc illi consolationem tribuas et patri ut se invicem conspiciant et postremo commune sepulcrum occupent. Vides jam quanta fiducia tuum adimus animum, idem quod nos desiderantem. Pluribus enim nobis opus non est verbis qui cogitationem nostram hac in re tibi ostendere volumus. Pro petitione tua, quasi jam exaudita sit, rogamus ut supernæ bonitatis retributionem accipias; quanta autem sit misericordia illa ad humanam in proximos comparata, verbis nunquam satis exprimi poterit.

CLXII. Georgio Abasgiæ despota.

Viri nobiles, imprimis ii quibus Deus imperium in alios concessit, ut differunt potentia, ita et virtute inter cæteros excellere debent. Non enim sola generis nobilitate debent præstare, sed multo magis, spirituali illustratione decorare eos decet. Talem te esse, mi fili, cum summo gaudio audivimus, et a Deo, qui bonorum omnium auctor est, petimus ut te nobilibus illis moribus magis ac magis cohonestet, ut te pulcherrimum regum exemplar in vita præsentis exhibeat, detque ut post exitum e vita hac vaniſsima, cives tui oculos suos ad regias tuas virtutes attollant, nec unquam a paterna virtute et felicitate deficiant. Quæ de Bulgaribus scripsisti nescio quibus ex causis malum inimicis perseveret, nec bonum pacis intercedat. Tu autem, mi fili, qua rex constitutus sinceram conservam amicitiam, in teipso animum beneficium custodiendo, et ubi opus fuerit, generosus amicus officium perficias tuum, ita ut in his quoque tua virtus appareat et amicitia sincera.

τῆς φιλίας σώζων, φύλασσε παρὰ σεαυτῷ καὶ τὸ πρόθυμον τῆς συμμαχίας, καὶ εἴ γε χρεία κλιέσαι, πάντως οἶα φίλος εὐγνώμων τὸ ζητούμενον ἐπιτελέσεις, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ ἡ σὴ διαφαίνοιτο ἀρετὴ καὶ τὸ τῆς φιλίας ἀνόθευτον.

CLXIII. *Antiocho monacho.*

Nihil aliud de cubiculario litteras ad pietatem vestram deferente scribo, nisi quod ipsi facultatem de accusationibus recusandi, id quod tuæ quoque virtuti convenit et justitiæ ordo postulat. Non igitur injuriam neque turpiorem actum in eum committas; id enim nec virtute vestra dignum foret nec conditione hominis: monachus et cubicularius non hesternus est, sed ab antiquo, et alia jam exercuit ministeria, ad quæ virtutibus insignes deputari solent. Si igitur humani quid admisit, et justa animadverterit sententia, pœnam iudicio irrogatam luet, et si quid abstulit reddet profecto; ultionem vero et alias pœnas quas sæpius ad quorundam confusionem ostendit pietas vestra, noli in eum projicere: superflue enim forent, intelligentia tua indignæ et homini nullo modo adaptatæ. Si qua tibi cura est de honore tuo et de homine qui absque injuria præsentibus defert litteras et de nostra exhortatione, te litteris nostris accommodabis.

Εἴ τι οὖν σοὶ μέλει καὶ περὶ τῆς σῆς εὐκοσμίας, καὶ περὶ τῆς ἀνυθρίστου πρὸς σὲ παραστάσεως τοῦ τὸ γράμμα κομίζοντος, προσθήσω δὲ καὶ τῆς ἡμῶν παραινέσεως, τοῖς γεγραμμένοις βρῦητι ἐπακολουθῶν.

A

PEΓ'. *Ἀντιόχῳ μονάζοντι.*

Οὐδὲν ἕτερον γράφομεν περὶ τοῦ κομίζοντος κουβουκλείου πρὸς τὴν ὑμῶν εὐλάβειαν τὸ γράμμα, ἢ μόνον τὸ δοῦναι λόγους αὐτῷ ἂν τοῦτο δεήσῃ πρὸς τοὺς τὰς ἐγκλήσεις ἐπιφέροντας, καθὼς ἐστὶ καὶ τῆ σῆ ἀρετῇ πρέπον, καὶ ἡ τοῦ δικαίου τάξις ἐπιζητεῖ. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ μηδὲν εἰς ὕβριν μηδ' εἰς ἀτιμωτέραν πρᾶξιν καθιστάμενον, ἐπαχθῆναι αὐτῷ παρ' ὑμῶν. Τοῦτο γὰρ οὐδὲ τῆς σῆς ἀξίον εὐλαθείας, ἴσως οὐδὲ τῆς τοῦ ἀνθρώπου καταστάσεως. Μονάζων γὰρ καὶ κουβουκλείσιος οὐ χθὲς αὐδὲ σήμερον, ἀλλὰ πάλαι καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ διακονίας ἐτέρας ἐγκειρισμένος, αἶ τούτους κατὰ τὸν βίον διεφέροντας πρὸς ἑαυτοὺς ἐκκαλοῦνται. Εἴ τι οὖν οἶα τὰ ἀνθρώπινα παρεσφάλῃ, καὶ ἡ καταδικάζουσα ψῆφος τοῦτον ὀρθῶς τὴν μὲν ἀπὸ τῆς ψῆφου ζημίαν ὑποστήτω, καὶ εἴ τινός τι ἀφείλετο, πάντως ἀποδιδότω. Τιμωρίαν δὲ ἄλλην καὶ ὕβριν, οἶα πολλάκις πρὸς αἰσχύνην τινῶν ἐπεδείξατο ὑμῶν ἡ εὐλάβεια, τούτῳ μὴ προστριψάτω. Περισσὸν γὰρ καὶ οὐδὲ τῆς σῆς ἀξίον συνέσεως, οὔτε τὸν ἀνθρώπον τοιαῦτα πάσχειν ὀφειλόμενος.

B

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΠΟΙΗΜΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ, ΩΣ ΤΥΡΙΚΟΝ ΔΙΑ ΣΤΟΙΧΟΥ.

NICOLAI

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI

OPUS

AD PRÆPOSITUM SACRI MONTIS, UT TYPUM IN ORDINE VITÆ.

(Mss Script. vet. tom. IX, p. 611.)

1. Sæpe me compulisti adegistique, fili, vel potius multum adhortatus et deprecatus es, ut tibi breves facilesque litteras scriberem, quibus ediscere posses quid tibi sit agendum quomodoque vita tua usque in finem recte degenda sit, ut ad dexteram stare consequaris. Rem vero reputans supra vires esse, non solum mihi sermonis ignarum omnisque actionis et theorizæ experti, sed et illis qui

α'. Πολλάκις με ἐβίασας καὶ ἐξέθλιψας, τέκνον, μάλλον δὲ παρεκάλεσας καὶ τήξωσας πλείστα, εὐσύνοπτον καὶ σύντομον δέλτον μικρὰν σοὶ γράψαι, δι' ἧς ὀνησῇ τοῦ μαθεῖν τι ποιῆσαι ὀφείλεις, καὶ πῶς τὸν βίον σου καλῶς δεῖξεις ἕως τέλους, ἵνα καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν στάσεως ἐπιτύχῃς. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἐννοῶν ὑπὲρ δύνάμιν εἶναι, οὐ μόνον δὲ τὸ κατ' ἐμὲ ἰδιότητι τῷ λόγῳ καὶ ἀμετόχῳ πρόξωως καὶ θεωρίας

πάσης, ἀλλὰ καὶ τοῖς γραμματικῆν καὶ πολλὴν πει-
ραν σχοῦσιν, ἐμπράκτοις οὖσι τῶν καλῶν καὶ πάσης
θεωρίας, καὶ ἔργον ἀδιάπαυστον σχοῦσι τοιαῦτα γρά-
φειν· καὶ διὰ τοῦτο ἔσπευδον τὸ βάρος ἀπορρίψαι
ἀπ' ἑαυτοῦ, ὡς εἴρηται, μὴ δυνάμενος τοῦτο. Ἐν-
τεῦθεν λοιπὸν ἀρξομαι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀρωγὸν
προβαλλόμενος τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἰδιωτείας, μάλ-
λον δὲ καὶ πολλῆς ἀγροικίας, τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ
Πατρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν μου, ὡσαύτως καὶ
τὴν θεοτόκον δέσποιναν Μαρίαν, καὶ τοὺς ἁγίους
ἅπαντας προσκαλούμενος πρέσβεις, ἀρχὴν ἔνθεν
ποιούμενος, ὅθεν ἀρχεσθαι θέμις.

β'. Ὁφείλει πᾶς Χριστιανὸς τὸν θεμέλιον ἔχειν
τὴν πίστιν τὴν ἀνόθευτον ἐκ καθαρᾶς καρδίας, ἀγά-
πην τε πρὸς τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, ἐξ ὅλης
διανοίας τε καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς· ὡσαύτως καὶ πλη-
σίον ὡς ἑαυτὸν οὕτως ἔχειν· « Ἐν ταύταις οὖν
ταῖς ἐντολαῖς, ὡς ἔφη ὁ Δεσπότης, ὅλος ὁ νόμος
κρέμαται καὶ οἱ προφηταὶ πάντες· » — « Οὐ φο-
νεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, ἀλλ'
οὐδὲ ἐπιορκήσεις, ἀληθῶς δὲ ὁμόσεις, ἀποδιδούς τοὺς
ὄρκους σου Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· ἀλλ' οὐδὲ κλέψεις
ὅλως γε ἢ καὶ ἀπλῶς πορνεύσεις. » Ταῦτα ὁ πα-
λαιὸς νόμος ἐντέλλεται καὶ γράφει.

γ'. Ὁ δὲ Χριστὸς καὶ Δεσπότης τῶν ὅλων, ὁ Πα-
λαιὸς καὶ τῆς Καινῆς Κύριος Διαθήκης, κλείον τὴν
ἀκρίθειαν ἔχειν ἡμᾶς διδάσκει τὸ μὴ ὁμνύναι ἀλη-
θῶς ἢ τινα ὄρκον λέγειν. Ἔσται δὲ μόνον ἐν ἡμῖν τὸ
Ναί, ναί, καὶ τὸ Οὐ, οὐ· τὸ δὲ γε τούτων περισσὸν
ἔστι τοῦ διαδόλου. Ὁ γὰρ νόμος ἐκόλασε τῶν πρά-
ξεων τὸ τέλος, ἀλλ' ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστὸς τὰς
ἀρχὰς μᾶλλον πλέον. « Ὁ γὰρ ἐμβλέψας γυναικὶ
πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσε αὐτὴν ἐν
τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ. » Ὅλως δὲ μὴ ἀντιστῆναι τῷ
πονηρῷ διδάσκει· ἀλλ' ἀγγαρευόμενόν τινα μίλιον
ἐν, δύο ὑπάγειν μετ' αὐτοῦ· μὴ ἀντιλέγειν ὅλως·
τῷ πλήσσουντι τὴν δεξιάν σιαγόνα ὀργίλως, ἡμέρωσ
τε καὶ προσηνώσ καὶ τὴν ἄλλην παρέχειν· καὶ
ἀπλῶς, εἴ τι οὖν ἕκαστος πάσχοιεν ἐκ τοῦ πένου,
ὑβρεῖς ὁμοῦ καὶ μάστιγας ὑπομένειν γενναίως· τῷ
θέλοντι κριθῆναι δὲ καὶ λαβεῖν τὸν χιτῶνα, δοῦναι
καὶ τὸ ἱμάτιον ὁ Δεσπότης κελεύει· καὶ εἴ τι πάθοι
ἕτερος κακὸν ἐκ τοῦ πλησίον, εἴτα καὶ ὀργισθῆ αὐτῷ,
εἰκῆ ὠργίσθη τούτῳ. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδόναι προσ-
τάττει ἀπραγμόνως· τὸν θέλοντα δανείσασθαι κενὸν
μὴ ἀποστρέφειν. Ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἐν-
τέλλεται ὡς φίλους, καὶ ὑπερεῦχεσθαι πάντων τῶν
ἐπηρεαζόντων· καταρωμένους εὐλογεῖν, καλῶς
ποιεῖν μισοῦντας. Καὶ πάλιν περὶ προσευχῆς οὕτως
ἡμᾶς διδάσκει, ἵνα μὴ προσευχώμεθα, ὡσπερ οἱ
ὑποκριταί, μηδὲ μεθ' ὑποκρίσεως τὴν νηστείαν ποι-
οῦντες, καὶ σκυθρωποὶ γινόμενοι τὰ πρόσωπα μει-
οῦντες, τοῦ μὴ ἐπὶ τῆς γῆς ἡμῖν θησαυροὺς θη-
σαυρίζειν. Τῆς δὲ δεκάτης ἐντολῆς οὕτως ἔχει· Τινὰ
μὴ κρίνειν, ἔφησεν, ἵνα μὴ κριθῶμεν. Εἴτα καὶ
πρὸς τὸν θέλοντα εἰς τελειότητα φθάσαι πωλεῖν

A litterarum magnam habent experientiam, habiles-
que sunt ad omne bonum omnemque theoriam, ac
indesinenter talia scribere solent, ideo onus, quod,
ut dixi, portare nequibam, a me repellere nitabar.
Cæterum jam nunc propositum aggrediar, in au-
xilium meæ debilitatis vel potius ignorantia mul-
tæque rusticitatis Verbum Dei Patris Christum
Dominum meum accersiens, pariterque Dominam
deiparam Mariam et omnes sanctos advocans ad-
juutores initio unde justum erat incipi desumpto.

2. Debet quivis Christianus habere pro funda-
mento fidem de corde puro sinceram, charitatem-
que erga Deum ex totis viribus, ex tota mente, ex
B tota anima, et proximum tanquam seipsum habere :
« In his enim mandatis, ut ait Dominus, tota lex
pendet et omnes prophetæ ¹ : » — « Non occides ;
Non mœchaberis ; Non falsum dices testimonium ;
Non perjurabis, sed jurabis juxta veritatem, red-
dens Domino Deo tuo juramenta tua ; Non furtum,
neque ullam omnino fornicationem facies ². » Hæc
lex antiqua jubet et præscribit.

3. Christus autem, omnium Dominus, cui paret
Vetus Novumque Testamentum, majorem justitiam
nobis exercendam, nec jurandum nec ullum jura-
mentum faciendum docet. Erit tantum in nobis,
Est, est, et, Non, non ; quod autem his amplius est,
C a diabolo est. Etenim Lex actionum finem corrigit,
Christus autem Salvator noster multo magis exor-
dia. — Nam « qui vidit mulierem ad concupiscen-
dum eam jam mœchatus est cum ea in corde suo ³. »
Prorsus non resistendum malo docet ⁴, imo cum
eo qui mille passus angariavit, alia duo subeun-
da ⁵, omnino non contradicendum ; præ ira ma-
xillam dextram percutiente, submisce et mansuete
præbendam et alteram ⁶ ; et si quis aliud quid a
propinquo patitur, injurias ac verbera patienter
toleranda volenti contendere judicio et tunicam
tollere, dare et pallium Dominus jubet ⁷ ; etsi quid
mali a proximo alter pertulerit, deindeque contra
illum æstuaverit ira, frustra contra illum sit iratus ;
a te petenti, libenter dare statuit ; et a te mutuari
D volentem, non remittere vacuum ⁸. Diligere nostros
inimicos sicut amicos jubet et orare pro cunctis
nos persequentibus ; benedicere maledicentibus et
iis qui nos oderunt benefacere ⁹. Rursum et de
oratione sic nos edocet, ut non oremus sicut hy-
pocritæ, neque cum hypocrisi jejunemus, tristes
facti, nostram contrahentes faciem ¹⁰ ; neque super
terram thesauros nobis thesaurizemus ¹¹. Decimum
vero præceptum, neminem judicare nos monet,
ut non judicemus ¹². Deinde volentem perfectionem
attingere, omnia quæ possidet vendere docet, et
cum omni zelo dare pauperibus ; exindeque habi-

¹ Matth. xii, 40. ² Exod. xx, 13-16 ; Deut. v, 1
39. ³ ibid. 41. ⁴ ibid. 39. ⁵ ibid. 40. ⁶ ibid. 42.
21. ⁷ Matth. vii, 1, 2.

seqq. ; Matth. v, 33 seqq. ⁸ ibid. v, 28. ⁹ ibid.
¹⁰ ibid. 14 seqq. ¹¹ Matth. vi, 5, 14. ¹² ibid. 19-

turum in cœlis thesaurum et gloriam¹³; sicque suscipere crucem ejus sectatores. Hæc eundem Dominus in Evangeliiis.

4. Divus Apostolus et magnus præco Paulus verum Christianum et fidelem in omnibus, qui possidet inhabitantem in se Spiritum sanctum, docuit sic vere prædicans: Fructus Spiritus est primo charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, mansuetudo, vera fides et in omnibus moderatio¹⁴. Et alibi rursum ait: « Nolite errare, fratres, neque adulteri, neque fornicatores, neque masculorum concubitores, neque raptores, neque maledici, neque molles, neque fures, neque ebrii, neque injusti, neque avari regnum Dei possidebunt¹⁵. »

5. Sed super his aliisque omnibus, hæc veneranda divini baptismatis confessio, de qua parvi et magni in sæculo futuro rationem sumus reddituri; omnes enim diabolo, cunctisque operibus ejus, et omni servitio omnique pompæ ejus, trina confessione, abrenuntiamus. Et spiritualia quidem vitia sic numerantur: primo superbia, invidia, odium, iracundia, irrationalis ira, livor, inordinata desideria, inconvenientes ratiocinationes, injustitia, calumnia, zelus, avaritia, furtum, ebrietas, rapina, omnisque pigritia. Hæc sunt opera diaboli spiritualia. Carnalia autem pariter sic numerantur: molli-
ties, fornicatio, adulterium, masculorum puerorumque vesana concupiscentia, triplex bestialitas ac volucritas, et cujuslibet impuritatis studia. Cultus vero Satanz, ut ita dicam, est: Credere divinationes, recurrere ad magos, astrologos et necromanticos invocare, amuleta et phylacteria suscipere, vates, et hordeomantas, dæmonia habentes, augures, omniaque paganorum et infidelium studia admittere. Hæc omnia cultum diaboli constituent. Dicendum ergo superest quæ sit pompa Satanz: tragædiæ et omne aliud organum luxuriæ, taurorum servorumque certamina, atque hippodromi. Hæc in divino lavaero abominati sumus unaque Satanam velut illorum magistrum, et Christo sumus obligati ad recte ipsi credendum, custodiendumque præcepta Dei et Salvatoris, quæ cum suis apostolis conversando docuit, abhorrendum quidem a malis velut operibus diaboli, atque insuadendum bonis ut Domini mandatis. Quid multa? Hinc vitæ divinitus statutz conditioni addicti parvi et magni, episcopi et reges, monachi et plebei, magnates et pauperes, omnisque fidelium multitudo rationem reddere debemus. Hæc autem quæ scripsi non sunt propria monachorum, sed omnium fidelium Christi que gregis.

καὶ κένητες, καὶ πᾶς πιστῶν ὁ ἔθνος. Ταῦτα δὲ τῶν πιστῶν καὶ Χριστοῦ τῆς μερίδος.

Ἀ διδάσκει ἅπαντα τὰ ὑπάρχοντα τούτου, καὶ ἐπιδύ-
ναι τοῖς πτωχοῖς σὺν προθυμίᾳ πάσῃ· ἕξειν δ' ἐκ
τούτου θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς καὶ ὄξιν, καὶ οὕτως
αἴρειν τὴν σταυρὸν αὐτῷ ἀκολουθοῦντας. Καὶ ταῦτα
μὲν ὁ Κύριος ἐν ταῖς Εὐαγγελίαις.

δ'. Ὁ δὲ θεὸς Ἀπόστολος καὶ μέγας κήρυξ Παῦ-
λος τὸν ἀληθῆ Χριστιανὸν καὶ πιστὸν κατὰ πάντα,
τὴν ἐνοικοῦντα ἔχοντα τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐδίδαξεν
ὡς ἀληθῶς φθειγξάμενος τοιάδε· Ὁ καρπὸς τοῦ
Πνεύματος πρώτη ἀγάπη πέλει, χαρὰ, εἰρήνη σὺν
αὐτοῖς καὶ ἡ μακροθυμία, ὡσαύτως ἡ χρηστότης
καὶ ἡ ἀγαθωσύνη, πραότης, πίστις ἀληθῆς καὶ
ἐγκράτεια ἀπάντων. Καὶ ἀλλαγῶ πάλιν φησὶν·
« Ἀδελφοί, μὴ πλανᾶσθε· οὔτε μοιχοί, οὔτε πόρνοι,
οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὐχ ἄρπαγες, οὐ λοιδόροι, ἡ μα-
λακοί, ἡ κλέπται· οὐ μέθυσοι, οὐκ ἄδικοι, ἀλλ' οὐδὲ
πλεονέκται, βασιλείαν τὴν τοῦ θεοῦ οὐ μὴ κληρο-
νομήσουσι. »

ε'. Ἀλλὰ πρὸς τούτων πάντων δὲ καὶ τῶν ἄλλων
ἀπάντων τὴν τοῦ θείου βαπτίσματος φρικτὴν ὁμο-
λογίαν, ἣν ἀπαιτεῖσθαι μέλλομεν μικροί τε καὶ μεγά-
λοι ἐν μέλλοντι αἰῶνι. Καὶ γὰρ ἀποτασσόμεθα τῷ
διαβόλῳ πάντες, καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ πᾶσι, καὶ πάσῃ
λατρείᾳ καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ αὐτοῦ τρισσῶς ὁμολο-
γοῦντες. Καὶ τὰ μὲν ψυχικὰ πάθη ἀπαριθμοῦνται
οὕτως· πρῶτον ὑπερηφανεία, φθόνος ὁμοῦ καὶ μέτος,
παράλογος, καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ φθόνος, ἐπιθυμία ἀτο-
πος, θυμὸς, ὀργῆ ἀπρεπεῖς λογισμοί τε, λοιδωρία, κα-
τάκρισις, ζῆλος, πλεονεξία, κλεψία, μέθη, ἀρπαγή,
καὶ ἀκηδία πᾶσα· ταῦτά εἰσι τὰ ψυχικὰ ἔργα τοῦ
διαβόλου. Ὁσαύτως τὰ σωματικὰ ἀπαριθμοῦνται οὕ-
τως· μαλακία, πορνεία τε καὶ μοιχεία σὺν τούτοις, ἡ
ἀρβηνομανία τε καὶ ἡ παιδοφθορία, κτηνοδαμία τε
τριπλῆ καὶ ἡ πτηνοδαμία, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα πά-
σης ἀκαθαρσίας. Ἡ δὲ λατρεία τοῦ Σατανᾶ, ὡς εἰπεῖν,
ἔστιν αὕτη· τὸ πιστεύειν μαντεύματα καὶ τοῖς μά-
γοις προστρέχειν, τοὺς ἀστρονόμους προσκαλεῖν καὶ
τοὺς νεφοδιώκτας· τὸ φυλακτὰ προσδέχεσθαι καὶ
τὰ περιλάπτα τε, γοητείας παραδέχεσθαι καὶ τοὺς
κριθαρομάντις, τοὺς ἔχοντας τοὺς δαίμονας, καὶ
τοὺς ὀρνεοσκόπους, καὶ ἅπαν ἐπιτηδεύματα ἐθνικῶν
καὶ ἀπίστων· ταῦτα λατρεία πέφυκε τοῦ διαβόλου
πάντα. Λεῖπεται οὖν λοιπὸν εἰπεῖν τίς ἡ πομπὴ
Σατανᾶ ὑπάρχει. Μάτζεφε τραγυθῆματα καὶ πᾶν
ὄργανον ἄλλο, ταυλία καὶ ζατρίκια καὶ αἱ ἱπποδρο-
μίαι· ταῦτα ἀπευξάμεθα ἐν τῷ λουτρῷ τῷ θείῳ,
καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν Σατανᾶν ὡς διδάσκαλον τούτων,
καὶ συνετάγημεν Χριστῷ, ὀρθῶς αὐτῷ πιστεύειν,
φυλάττειν τε πρόσταγμα τοῦ θεοῦ καὶ Σωτῆρος,
ἅπερ ἐδίδασκε συνὼν τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις, τῶν
μὲν κακῶν ἀπέχεσθαι ὡς ἔργων διαβόλου, τῶν δὲ
καλῶν ἀντέχεσθαι ὡς ἐντολῶν Κυρίου. Ταύτην λοι-
πὸν, ὡς εἴρηται, τὴν συνταγὴν τὴν θεῖαν προσπα-
αιτεῖσθαι μέλλομεν μικροί τε καὶ μεγάλοι, ἐπίσκο-
ποι καὶ βασιλεῖς, μοναχοὶ καὶ μιγάδες, ἄρχοντες τε
ἅπερ ἔγραψα, οὐκ εἰς μοναζόντων, ἀλλὰ πάντων

¹³ Matth. xix, 21. ¹⁴ Galat. v, 22. ¹⁵ I Cor. vi, 9.

ζ'. Τῶν μοναχῶν δὲ, ὡς ἔφη, ἄλλος ὑπάρχει **A** βίος, διότι ἀπηρνήσαντο τὸν πάντα κόσμον οὗτοι, καὶ ἔχουσιν ἀκρίθειαν φοβερὰν καὶ μεγάλην. Καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἀνωθεν γραφέντων ἐνταλμάτων πλείονα τὴν ἀκρίθειαν προσαπαιτοῦνται οὗτοι, ἀκτημοσύνην παντελῆ, παρθενίαν εἰς ἄκρον, ἐγκράτειάν τε τῶν παθῶν ὁμοῦ καὶ τῶν βρωμάτων, αἰσθήσεις χαλιναγωγεῖν, τῶν κακῶν τι μὴ πράττειν, ὄρασιν, βουφρησιν, ἀφήν, ἀκοήν, καὶ τὴν γεῦσιν· τὴν ψαλμοδίαν ἀπαυστον καὶ πολλὴν ἀγρυπνίαν, χαμευεῖν καὶ ξηροσιτεῖν καὶ ἀλουσίαν ἔχειν. Συνδιαϊτάσθαι γυναιξίν ἢ ὄλωσ· σχεῖν φιλίαν ἀπαγορεύει ὁ κανὼν τοῖς μοναχοῖς τελείως, μᾶλλον δὲ καὶ προσομιλεῖν ἢ ὄλωσ συνοδεύειν, παιδία τε μὴ προσέσθαι ἢ ὄλωσ συνδύαζειν, καταλαλεῖν ἢ λοιδορεῖν, ἢ ὄλωσ κατακρίνειν, πᾶσι πιστοῖς κεχώλυται· πόσω γε μᾶλλον **B** τούτοις; Ὁμνῶναι ἢ περιορκεῖν ἀπηγόρευται πάντη. Φιλάργυρον ἢ φίλαυτον οὐ δεῖ μοναχὸν εἶναι· καὶ ἵνα τί φιλολογῶν τὸν καιρὸν ἀναλίσκω; Εἰ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν ἐθέλοις, ἀπόσχου πάντων τῶν κακῶν, καὶ τῶν καλῶν ἀντέχου· ἀδύνατον γὰρ πέφυκε καὶ δυσχερὲς εἰς ἅπαν φιλήδονον ὑπάρχοντα ἢ κενόδοξον ὄλωσ ἐπιτυχεῖν τῆς ἀληθοῦς ζωῆς τῆς αἰωνίου.

ζ'. Καὶ ταῦτα μὲν σοι ἔγραψα ἐκ τῶν πολλῶν **C** ὀλίγα. Σὺ γὰρ ἐπίστασαι καλῶς τὴν ἐμὴν ἀγροικίαν. Καὶ γὰρ πάλιν ἐπέιγομαι εἰς ὑπόθεσιν ἄλλην, δηλοποιῆσαι ἀμυδρῶς πῶς ὀφείλεις διάγειν, εἰς εὐχήν, εἰς ἐγκράτειαν καὶ ἀληθῆ νηστείαν, ἔτι δὲ δίδαιταν, φημί, ἀπλῶς τοῦ ὄλου χρόνου, ἀρχὴν τοῦ λόγου θέμενος εἰς ἀρχὴν τῆς Ἰνδείκτου· ὅθεν καὶ δεῖ σε φυλακὴν ἔχειν ἐν τῇ νηστείᾳ. Μὴ νηστείαν δὲ ποῖαν φημί τῶν ἡμερῶν τῶν δύο, τετράδα καὶ παρασκευὴν, ὡς οἱ Πατέρες ἐφασκον, ἰχθύων τε ἀπέχεσθαι, ἐλαίου τε καὶ οἴνου, ξηροφαγίαν λύοντες ἀπαξ ἐν τῇ ἐνάτῃ· ἀλλὰ γε σὺ ὡς ἀσθενὴς οἴνω ὀλίγῃ χρήσῃ. Εἰ δὲ καὶ τούτου δυνηθῆς ἀπέχεσθαι τὴν χρῆσιν, πλείονα σχῆς ὠφέλειαν τὴν ἐντολὴν πληρώσας. Οἱ θεοὶ γὰρ ἀπόστολοι ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, ἀλλὰ γε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ θεοφόροι Πατέρες ἀκρίθειαν ὀρίζουσι φοβερὰν καὶ μεγάλην, ἄρτω καὶ μόνῳ τρέφεσθαι, ἀλλ' ἔτι καὶ λαχάνοις, καὶ τὸ πόμα γε ὡσαύτως ὕδωρ καὶ μόνον ἔσται, εἰ μὴ που δι' ἀσθενείαν τις ἀδυνάτως ἔχει, οἴνω ὀλίγῃ χρώμενος διὰ τὴν ἀρρώστιαν. Τῶν δὲ λοιπῶν, ὡς γέγραφα, ἀπόσχου πάμπαν ὄλωσ, **D** εἰ μὴ πού τις ἀσθενεία ἢ ἀφορμὴ ἐπέλθοι, ἀλλ' οὐν ἢ οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἀναγκαῖα πάνυ. Καὶ ταῦτα γέγραφα ἀπλῶς περὶ παντὸς τοῦ χρόνου. Αὕτη δὲ ἡ ἀκρίθεια τῶν νηστειῶν ἣν γράφω, οὐ πρὸς ἡμᾶς τοὺς μοναχοὺς ἐγράφησαν καὶ μόνον, ἀλλὰ πρὸς πάντας τοὺς πιστοὺς καὶ Χριστοῦ τῆς μερίδος. Πρὸς ἡμᾶς δὲ τοὺς μοναχοὺς οἱ ἅγιοι Πατέρες μονοσιτίαν γράφουσιν ἔχειν τὸ καθ' ἡμέραν, Σάββατα καὶ Κυριακῇ τοῦ μὴ νηστεύειν ὄλωσ. Νῦν οὖν λοιπὸν ἀπάρχομαι τοῦ γράφειν ὧδε πάλιν.

η'. Τὰς ἑορτὰς ἃς λέγομεν Δεσποτικὰς οἱ πάντες καὶ λῦομεν ἐν ἅπασιν εἰς βρωσίῃν τε καὶ πόσιν. Καὶ προτιθέσθω πρότερον γέννησις τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου ἀληθῶς τῆς πανάγνου Δεσποίνης· ὡσαύτως

6. Monachorum vero sicut dixi, alius est vivendi **B** modus, siquidem totum hi mundum repudiaverunt, et reverendam ac magnam austeritatem exercent. Præter enim mandata desuper scripta, major ab ipsis perfectio requiretur, unanimes paupertas, virginitas integra, passionum alimentorumque moderatio, sensuum refrenatio, visus, olfactus, tactus, auditus et gustus, a malis custodia; incessabilis psalmodia, vigiliæ multæ, humi cubatio, xerophagia, corpus illotum, cum mulieribus convivari vel omnino tenere amicitiam regula monachis prorsus interdicit, nedum frequentare, vel iter cum eis agere, puerosque apud se introducere aut omnino singulis cum singulis sociari, contradicere, conviciari vel censuris lacessere quibuslibet fidelibus **B** vetatur: quanto magis illis? Jurare vel pejerare plane prohibetur. Argenti vel sui amantem esse monachum non licet. Sed utquid discurrendo tempus consumam? Si regnum cœlorum obtinere cupis, ab omnibus malis abstine, et cunctis inhære bonis. Prorsus enim est difficile vel impossibile voluptatis aut gloriæ cupidum veram æternamque vitam adipisci.

7. Hæc quidem ex multis pauca tibi scripsi: **C** scis enim meam simplicitatem. Præterea ad aliud impellor propositum, aliquantisper demonstrare quomodo vitam instituere debeas, quoad orationem, temperantiam, verumque jejunium, atque etiam quolibet tempore observantiam, initium sermonis orsus de principio obligationis: unde te curam in jejuniis ponere oportet, non de hoc jejuniis loquor **D** duarum dierum, quarta et parasceve, ut Patres dicebant, piscibus abstinendum esse oleoque ac vino, xerophagiam permittentes semel ad nonam. Tu tamen, ut debilis, paucis vino uteris. Si vero istius usui potes renuntiare, majorem utilitatem, servato præcepto, percipies. Divi enim apostoli in istis diebus, et post ipsos sanctissimi Patres, in hoc magnam venerandamque perfectionem sistunt, solo pane cum sale leguminibusque vesci, similiter pro potu solam aquam habere, nisi quis propter debilitatem non valeat; hic enim paucis vino propter infirmitatem utatur. Cæteris autem, ut scripsi, prorsus abstineas, nisi qua debilitas aut alia causa, non autem qualiscunque, sed omnino necessaria, superveniat. Hæc autem plane de quolibet tempore scripsi. Ista vero jejuniorum perfectio de qua loquor, non ad nos tantum monachos directa, est sed ad omnes Christi fideles. Nos autem monachos sancti Patres scribunt unam habere cœnam quotidie, non Sautem abbatis et Dominica jejuna. Cætera nunc incipiam memoriæ tradere.

8. Festivitates quas vocamus Dominicas, semper ad esum et potum habemus solutas. Præponatur primo Nativitas Virginis et vere Deiparæ, sanctissimæ Dominiæ; similiter illius ad templum Domini

præsentatio; postea Domini mei Nativitas secundum carnem; rursus illius propter nos perditos baptismus, ad renovandum nos in Jordanis fluentis; ejusdem in sanctum templum præsentatio, quam omnes Occursum Domini vocamus. Adde super Thabor vultus illuminationem: sic enim Christi divinam transfigurationem dicimus. Immaculatæ Dei Matris secundum carnem Dormitio, illustris mirabilisque migratio, ante quam jejunium canonicè consecratur. Principium et finem venerandæ divinæque Deiparæ Matrisque Domini festivitates sumpserunt: initium habet Nativitas, finem Dormitio. His adjungantur duo Præcursoris festa, ejus honorabilis illustrisque nativitas, atque iniquâ capitis obtruncatio. Quibus adjicies festa divinorum apostolorum, Pauli præconis et coryphæi Petri: in his igitur festis, quibus occurrit quarta vel sexta dies, si relaxare libet, pulmentum oleumque solum adhibe. Si vis et caseum, me judice, quatuor tantum comedes festivitibus, Nativitate Christi, Epiphania, Præsentatione, et Transfiguratione. In cæteris, piscibus et vino contentus esto. Non autem regulam aut legem statuimus, aut juxta tenorem Patrum loquor, sed secundum debilitatem nostram scribo. ταμορφώσει· καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀρχέσθητι εἰς ἰχθῦας καὶ οἶνον. Ἄλλ' ὡς οὐ κανονίζοντες, οὐδὲ νομοθετοῦντες, οὐδὲ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τὴν τῶν Πατέρων λέγω, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀσθενείαν τὴν ἡμετέραν γράφω.

9. Cæteras autem festivitates in quibus otium est, horarum et operis, et quæ sint istæ, mihi jam est computandum: apostolorum augustorum et Christi consortium, admirabilis, honoranda divinaque duodecas, et fortium martyrum, quorum præcipua est memoria, unaque pontificum sacrorumque martyrum monachorum qui cæteris præcellunt, caterva: in his igitur festis solve jejunium; ad esum solum oleum, et vinum ad potum adhibe, sed nihil aliud in his diebus deliba, nisi sola Annuntiationis festivitate: venerandam autem honorandamque magnam hebdomadam, quæ Domini salutiferam passionem habet, velut nullam aliam, sic te oportet observare, semelque tantum in hac hebdomada relaxare, si in una dierum festivitate occurrit; festivitatem autem illam dico quæ caput omnium, in qua Virginis Deiparæ celebratur Annuntiatio; non tamen pisces, ut quidam, adhibendo, sed oleum et vinum. Cæteras autem dies supervacaneum est designare; vel potius, si potes, duabus simul adjunctis, parasceve et Sabbato absque cibo permanes, usque dum sacra liturgia finem habeat et tunc vescere gratias agens Domino. Ecce supervenit dies adoranda, Christi resurrectio, fidelium lætitia: proculcans enim mortem ut Deus et Dominus, surrexit tertia die sicut olim prædixerat. Exue igitur et ipso lugubrem vestem et jejunium cessa: non est enim jejunium, sed exultatio gaudiumque quod nunc monachis convenit.

10. Hoc in loco aliquid ex sapientissimis aureisque Chrysostomi sermonibus excerpere volo: etsi

Α εἰσοδος αὐτῆς εἰς ναὸν τοῦ Κυρίου· λοιπὸν ἢ τοῦ Δεσπότου μου γέννησις κατὰ σάρκα· ἢ τοῦτου πάλιν βάπτισις δι' ἡμᾶς τοὺς φθαρέντας, ἀνακαινίσα· θέλοντος ἐν βεῖθοις Ἰορδάνου· ἢ τοῦτου εἰσένεξις εἰς ναὸν τς τὸν θεῖον, ἦν πάντε, ὀνομάζομεν Ὑπαπαντὴν Κυρίου· σὺν ταύταις ἢ ἐν τῷ Θαβῶρ Ἐλλαμψις τοῦ προσώπου· Χριστοῦ γὰρ οὕτως λέγομεν μεταμόρφωσιν Θεῶν. Τῆς παναμώμου καὶ Μητρὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ σάρκα ἢ κοιμήσις· ἢ ἐνδοξος καὶ ξένη ἐκδημία, ἐν ἣ νηστεία πρὸ αὐτῆς κανονικῶς τελεῖται, ἀρχὴν καὶ τέλος ἐληφασιν αἱ πάντιμοι καὶ θεῖαι τῆς Θεοτόκου ἑορταὶ καὶ Μητρὸς τοῦ Κυρίου· ἀρχὴν ἔσχεν ἢ γέννησις, ἢ κοιμήσις τὸ τέλος. Προσκεῖσθωσαν αὐταῖς λοιπὸν αἱ δύο τοῦ Προδρόμου, ἢ γέννησις ἢ πάντιμος καὶ παράδοξος ὄντως, τῆς κεφαλῆς ἢ ἐκτομὴ ἦν ὑπέστη ἀδίκως. Ἐπισυνάψεις σὺν αὐταῖς τῶν θείων ἀποστόλων, Πύλου φημι τοῦ κήρυκος, καὶ τοῦ χορυφαίου Πέτρου. Ἐν ταύταις οὖν ταῖς ἑορταῖς εἰ μέλλεις καταλύειν, ἐν αἷς ὑπάρχει ἢ τετρὰς τῶν ἡμερῶν ἢ ἕκτη, ὠψάριον καὶ ἔλαιον κατάλυε καὶ μόνον. Εἰ δὲ γε θέλεις καὶ τυρὸν, οὐδὲν μοι διαφέρειν ἐν μόναις καὶ ταῖς τέσσαρσιν οὕτως ἐστιαθήσῃ· ἐν τε γεννήσει τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Θεοφανῶν· καὶ μὴν καὶ τῆ Ὑπαπαντῆ σὺν τῇ μεταμορφώσει· καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀρχέσθητι εἰς ἰχθῦας καὶ οἶνον. Ἄλλ' ὡς οὐ κανονίζοντες, οὐδὲ νομοθετοῦντες, οὐδὲ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τὴν τῶν Πατέρων λέγω, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀσθενείαν τὴν ἡμετέραν γράφω.

θ'. Τὰς δὲ λοιπὰς τῶν ἑορτῶν αἷς· ἐστὶν ἀργία, ἀργίαν δὲ ποῖαν φημι τῶν ὥρῶν καὶ τοῦ ἔργου· καὶ τίνες δὲ ὑπάρχουσιν, ἀπαριθμῶμαι ἤδη. Τῶν ἀποστόλων τῶν σεπτῶν καὶ μυστῶν τοῦ Κυρίου, ἢ δωδεκάς ἢ θαυμαστὴ καὶ πάντιμος καὶ θεῖα, καὶ τῶν μαρτύρων τῶν στερῶν, ὧν ἐξόχως αἱ μνημαί, σὺν τοῦτοις τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱερομαρτύρων ἀσκητῶν ἢ ὁμηγυρις προεχόντων τῶν ἄλλων. Ἐν ταύταις οὖν ταῖς ἑορταῖς ἔκλυε τὴν νηστείαν· εἰς βρωσὶν μόνον ἔλαιον καὶ εἰς τὴν πόσιν οἶνον, ἄλλο δὲ τι μὴ ἔσθαι ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, εἰ μὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὴν ἑορτὴν καὶ μόνην. Τὴν δὲ σεπτὴν καὶ πάντιμον μεγάλην ἑβδομάδα, ὡς τοῦ Κυρίου ἔχουσιν τὸ σωτήριον πάθος, οὕτως σε δεῖ φυλάξασθαι ὡς οὐδεμίαν ἄλλην· ἅπαξ καὶ μόνον λῦσαι δεῖ τῇ ἑβδομάδι ταύτῃ, εἰ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἑορτῇ ἀπαντήσῃ. Ἐορτὴν δὲ ποῖαν φημι, τὴν κεφαλὴν ἀπάντων, ἐν ἣ ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου Κόρης· ἀλλ' οὐκ ἰχθῦας ὡς τίνες, ἀλλ' ἔλαιον καὶ οἶνον. Τὰς δὲ λοιπὰς τῶν ἡμερῶν παρέλκον ἐστὶ γράψαι. Μᾶλλον μὲν οὖν, εἰ δύνασαι, τὰς δύο μοι συνάψας, παρασκευὴν καὶ Σάββατον ἀσιτος διαμείνης, ἕως τέλος δέξεται ἢ θεῖα λειτουργία, καὶ οὕτως ἐστιαθήσῃ εὐχαριστῶν Κυρίου. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐφέστηκεν ἡμέρα λατροφόρος, ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἀνάστασις, πιστῶν ἢ εὐφροσύνη· πατήσας γὰρ τὸν θάνατον ὡς Θεὸς καὶ Δεσπότης, ἐξενέστη τριήμερος, ὡσπερ πάλαι προεῖπεν. Ἀπόθου τοίνυν καὶ αὐτὸς τὸν πενθήρη χιτῶνα, καὶ τὴν νηστείαν σχόλασον. Οὐκ ἐστὶ γὰρ νηστεία, ἀλλ' εὐφροσύνη καὶ χαρὰ ὡς μοναχοῖς ἀρμόζει.

ι'. Ἐνταῦθα δὲ γενόμενος βούλομαι τι προσθεῖναι ἐκ τῶν πανσόφων καὶ γροσίων λόγων τοῦ Χουτοστί-

μου. Ἐκεῖνος γὰρ ἐφθέγγετο εἰς ἓνα τούτων οὕτως· Ἐἰ καὶ παρῆλθεν ὁ καιρὸς τῆς παντίμου νηστείας, ἀλλ' ἡ αὐτῆς ὠφέλεια ἐν ἡμῖν αἰεὶ ἔστω· ὅθεν καὶ γὰρ σοὶ παραινῶν ὧδέ πως γράφω· Ἐἰ τάχα καὶ παρῆλθεν ὁ τῆς νηστείας χρόνος, ἀλλὰ τῆς ἐγκρατείας γε παρέδραμεν οὐδ' ὄλωσ', καὶ δεῖ σε ταύτην ἀσφαλῶς ὡς τιθηνὸν κατέχειν· καὶ οὐδέ ληθῆ ἡ ἑβδομάς τῆς δι' ἀκινήσιμου, μονοπροσώπως φύλαττε τετράδα καὶ τὴν ἕκτην. Τυροῦ ἀπέχου καὶ ὠοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν μηκέτι, ἀλλ' ἔσο νῦν ἐλεύθερος ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις· νηστεία γὰρ οὐ γέγραπται οὐδὲ γονυκλισία· ταύτας γὰρ τὰς πεντήκοντα οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀνακυκλοῦντες ἔφησαν ἡμέραν εἶναι μίαν. Περὶ τούτων δὲ λοιπῶν ἀρκέσθητι ἐνταῦθα. Ἄγων γὰρ μοι ἐπίκειται πάλιν ἐντεῦθεν ἄλλος, αἱ δὲ δύο Τεσσαρακοσταὶ κατελείφθησαν οὕτως· μᾶλλον καὶ ἡ τὸν αὐγουστον τελουμένη νηστεία, ἣν πολλοὶ ἀβροδίατοι διαβάλλουσι πάμπαν· καὶ περὶ τούτων δεῖ εἰπεῖν ὡς δυνατὸν ὑπάρχει· καὶ πρότερον δηλώσωμεν περὶ τῶν Χριστοῦ γεννῶν. Παράδοσιν ἐλάβομεν ἐκ τῶν ἑκπαλαί χρόνων ἐν ταύτῃ τῇ τεσσαρακοστῇ μονοσιτίην ἔχειν, ἀλλ' οὐδ' ἰχθύων ἀπτεσθαι ἐν ταῖς τρισὶν ἡμέραις, δευτέραν, τρίτην. Λέγω δὲ σὺν αὐταῖς καὶ τὴν ε', τετράδα καὶ παρασκευὴν, οὐκ ἔλαιον οὐκ οἶνον Σαββάτω καὶ Κυριακῇ λαμβάνειν πάντως. Καὶ ἄλλοι μὲν περὶ αὐτῆς· οὐ γὰρ δεῖ πλέον γράφειν.

ια'. Ἀνάγκη τοίνυν διελθεῖν περὶ τῶν τελευταίων. Συνήθεια κεκράτηκεν ἐν ταῖς νηστείαις ταύταις δις τῆς ἡμέρας ἐσθίειν, οὐκ οἶδ' ὅθεν λαμβάνοντες, οἵμαι δὲ διὰ τὸν καιρὸν ὄντα καυσώδη τότε. Ἄλλ' οὐ τῇ συνηθείᾳ δεῖ προσέχειν ἡμᾶς ὄλωσ', οὐδὲ τὸ πῶς καὶ εἰς τί πράττεται τόδε λέγειν, ἀλλ' ἐρευνᾶν καὶ ἀκριβοῦν τοῦς λόγους τῶν Πατέρων καὶ τοῦς κανόνας τῶν σοφῶν καὶ θείων ἀποστόλων, εἰ ὧν καὶ τὸν ἡμέτερον οὕτως βίον ρυθμίζειν. Ὅμως εἰ τὴν ἀκριβείαν καὶ τούτων ἔχειν θέλεις, ζήτησον ἠπισθεν μικρὸν ἐν τῇ τῶν Χριστοῦ γεννῶν, κάκει εὐρήσεις ὁ ζητεῖς, καὶ ὅπερ βούλει, πράττε.

ιβ'. Ἐνταῦθα ἐβουλόμην νῦν καταπαῦσαι τὴν λόγον, ἀλλὰ βία μοι πρόσεστι μικρὰ τινα προσθεῖναι. Δίδοικα δὲ μὴ φορτικῶς φανῶμαι σοὶ ἐν τούτοις· γονυκλισίας δεῖ ποιεῖν πάντα τὸν χρόνον ὅλον, εἰ μὴ που τύχοι ἑορτὴ νηστείας μὴ παρούσης ἐν ἣ ἀργία γίνεται τῶν ὥρων καὶ τοῦ ἔργου. Μὴ φοβηθῆς τὸν ἀριθμὸν, ὀλιγοστὸς ὑπάρχει. Δώδεκα μέλλεις ἀριθμεῖν ἐν ταῖς λιταῖς ἡμέραις· τὰς δὲ γε τεσσαρακοστάς ψηφίζεις δεκαπέντε ἐν τῇ τῶν Χριστοῦ γεννῶν καὶ τῶν δύο λοιπῶν σοὶ. Τὴν δ' ἄλλην τεσσαρακοστὴν ἧς ἡ κλήσις μεγάλη διπλασιάζειν ταύτας γε, εἴπερ καὶ οὐκ ὀκλάσεις. Εἰ δὲ βαρὺ σοὶ φαίνεται τοῦ ἐκμετρεῖν, καὶ τὰς εἰκοσι τέσσαρας πλῆρωσον διχα λόγου. Οὐ μὴν ἀπαξ ἢ δευτέρον τῆς ἡμέρας τελέσεις· ἀλλ' ὡς ἐδίδαξεν ἡμᾶς Δαβὶδ ὁ θεοπάτωρ Θεὸν αἰνεῖν προτρέπεται ἐπτάκις τῆς ἡμέρας. Ψηφίσας σὺν ὡς νουνεχῆς εὐρήσεις ὅπερ λέγοι. Ἀπὸ φωτὸς ἀπάρξομαι, καὶ λήξω εἰς τὸ σκότος· ὕρθρος καὶ πρώτη τρίτη τε ἕκτη καὶ ἑνάτη, ἑσπερινὸν ἀπόδειπνον σὺν τῇ μεσονυκτίῳ.

A ad istorum unum clamabat : Venerandi jejunii tempus etsi præteriit, illius utilitas in nobis semper maneat. Unde et ego similiter adhortans tibi scribo : si forte præteriit jejunii tempus, attamen non omnino temperantiæ transiit : hanc te semper ut nutricem oportet conservare. Etsi abiit hebdomada jejunii in absoluto otio nihilominus quartam et sextam diem custodi : a caseo et ovo abstine, nec tamen a cæteris ; nam in his diebus liber esto. Non enim jejunium nec genuflexio præscribitur : illas enim quinquaginta dies, in orbem reducetes, sancti Patres unam dixerunt esse diem : cæterum super his satis jam diximus. Aliud enim propositum me manet, duæ Quadragesimæ quæ sic mihi superfuere, præsertim autem consecratum in augusto jejunium, quod multi delicate viventes prorsus rejiciunt. De his etiam facultas attribuenda erit. Primum de Christi Natalibus argumentabimur. Ex priscis temporibus traditionem accepimus in hac Quadragesima unam habere cœnam, piscibus non vesci his tribus diebus, secunda, tertia et quinta ; quibus adjungo quartam, sextamque diem ; oleum et vinum Sabato et Dominica prorsus non sumere. De hac autem satis : nihil enim jam scribendum restat.

11. Necessè igitur est ad extremam devenire Quadragesimam. In his jejuniis mos invaluit bis in die vescendi, quem unde sumpserint nescio, puto quia tunc tempus fervidum est. Sed nobis prorsus non est consuetudini attendendum, nec quomodo aut cur istud agatur dicendum, bene vero scrutandum ac disquirendum documenta Patrum, necnon sapientum divorumque apostolorum canones, quibus vita nostra instituenda est. Attamen si vis illorum habere accuratam notionem, require paulo superius in jejuniis Christi natalium, ibique quod quæris invenies, et quod vis age.

12. Hic volebam finire sermonem, sed necessitas me cogit pauca superadjicere. Timeo vero ne tibi videar in istis onerosus. Omni tempore genuflexiones oportet facere, nisi superveniat festivitas, semoto jejuniis, qua illi horarum operisque cessatio. Numerum ne formides, paucissimus est : in diebus simplicibus duodecim numerare debes, quindecim autem in Quadragesimis, in jejuniis Christi natalium et duorum quæ tibi supersunt. In hac autem alia Quadragesima, cujus est magna destinatio, illas duplicare debes, etsi non genibus flexis mancas. Et si tibi videatur gravis computatio, eas viginti quatuor adimple sine hæsitacione ; non tamen semel aut bis in die complebis ; sed juxta quod nos docuit Deipater David qui Deum laudare septies in diem hortatur. Judicans ut prudens, invenies quod dico : A luce incipiam, et prosequar usque ad tenebras. aurora, prima, tertia, sexta, nona, vespera post cœnam et medianoctem.

13. Unum porro tandem adjiciam necessarium, A et hoc posterius elucidasse me ne crimineris. Istam intendo hebdomadam ante carnem tollendam quam cognominamus Arteiborii hebdomadam: plerique morem jucunde epulandi contraxerunt, male putantes quod mundani carnem sumere, sicut monachi caseum, possunt, et ita facientes. Si de tribu quidem Armeniorum descenderent hæresimque Arteiborii tenerent, bene facerent omnem solventes suspicionem; qui autem ab avis sunt fideles orthodoxi, frustra quid prætexunt solventes jejunium. Illi enim tota hebdomada jejulant, solo pane cum aqua saleque vescentes: nos autem ab ipsa secunda die solvimus. Hoc ipso cæterum nos cum istis non communicare ostendimus; et frustra prætendunt hi Arteiborium.

14. Cum autem nos quædam parvula quæstio latuit, ad eam dilucidandam hic venio. Casei hebdomada soluta manet, cum quarta necnon sexta die. Et unde hoc, forsitan dicet aliquis, factum est manifestum? Jacobitæ, sicut dicunt, hanc hebdomadam ut sacrosanctam ac purissimam celebrant, solo pane et aqua utentes: et ideo vere honorabilis Nicephorus, Constantinopoleos magnus pontifex, his diebus solvendi canonice tradidit usum, ad evertenda dogmata duarum hæreseon, Jacobi, inquam, et Quadritarum. Exinde venit monasteriorum consuetudo, finita nona hymnoque vespere dicto, tunc demum ad communem mensam ad esum casei, piscium et potum vini conveniendi; nos vero quod quidem scriptum invenimus, scripsimus: si quis autem non recipit nec credit ista, sicut vult et sicut illi placet, abeat. Adjiciam tamen aliud circa alteram hebdomadam, quam omnium Sanctorum cognominamus quam quidam mala conjectura plana que ignorantia, non esse solutam existimant. Divi enim apostoli et legislatores omnium eam esse solutam scripserunt. Sed forte Gnosticorum aliquis contradicet, ubi hoc memoraverint discipuli verbi, deposcens; sedulo scrutetur et hoc certe inveniet: non possum enim cuncta specialim explicare. Qui vero Scripturam impigre scrutantur, perfectam ex ea convictionem acquirunt.

15. Hæc igitur inter multa tibi pauca scripsi. Testificor autem et certiozem te volo, quod, si talium videaris custos, cautionem interpono, stare ad dexteram Salvatoris, et cum ipso unaque cum omnibus sanctis, hæreditare regnum cælorum æternamque vitam obtinere. Ecce ergo, fili, petitionem tuam pro viribus et facultate mea complevi: tu scis enim me prorsus illiteratum et ad talia scribenda plane rudem. Si quod juxta vires sit, Deo gratum est, accipe et tu tanquam bonum solam intentionem. Hic tandem proposito sermonique finem imponimus. Si tibi sint hæc

ιγ'. Ἐπι προσθήσω οὖν λοιπὸν σὺν τούτοις ἀναγκαῖον, καὶ μὴ μεμφθῶ ὡς ὑστερον τοῦτο διασαφήσας. Ἦν ἑβδομάδα λέγω σὺν τὴν πρὸ τῆς ἀποκρέου, τὴν καὶ ἐπονομάζομεν τὴν τοῦ Ἀρτζιβουρίου οἱ πλείστοι ἔθος ἔλαβον ἀδεῶς καταλύειν· τετράδα καὶ παρασκευὴν οἱ κοσμικοὶ τὸ κρέας, ὡσαύτως καὶ οἱ μοναχοὶ τυροῦ μεταλαμβάνειν, κακῶς νοοῦντες ἀληθῶς καὶ πράττοντες ὁμοίως. Εἰ μὲν φυλῆς καταγονται ἐκ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ εἶχον καὶ τὴν αἵρεσιν τὴν τοῦ Ἀρτζιβουρίου, καλῶς ποιούσι λύοντες ἅπασαν ὑποψίαν· εἰ δὲ πιστοὶ ὀρθόδοξοὶ εἰσι καὶ ἐκ προγόνων, εἰς μάτην προφασίζονται λύοντες τὴν νηστείαν. Ἐκεῖνοι γὰρ νηστεύουσιν ὅλην τὴν ἑβδομάδα, ἄρτι μόνῳ τρεφόμενοι, ὕδατι ἁλατί τε· ἡμεῖς δὲ καταλύομεν ἀπ' αὐτῆς τῆς δευτέρας. Λοιπὸν ἐκ τούτου δείκνυμεν μὴ κοινωνοῦντες τοιούτοις· καὶ μάτην προφασίζονται οὗτοι τὸν Ἀρτζιβούριον.

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ ἔλαθεν ἡμᾶς ὑπόθεσις μικρά τις, διασαφήσαι ἐρχομαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως. Τῆς τυρινῆς ἡ ἑβδομάς λελυμένη ὑπάρχει, καὶ ἡ τετράς τῶν ἡμερῶν, ὡσαύτως καὶ ἡ ἕκτη. Καὶ πόθεν δῆλον πέφυκεν τοῦτο, εἴπη τις Ἰωσῆς; Ἰακωβίται, ὡς φασί, τὴν ἑβδομάδα ταύτην ὀλοαγνον φυλάσσοι καὶ καθαρὰν τελείως, ἄρτου μόνου γευόμενοι καὶ ὕδατος ὁμοίως· καὶ διὰ τοῦτο ὁ καλὸς τῶ ὄντι Νικηφόρος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ὁ μέγας ἱεράρχης κανονικῶς παρέδωκε τοῦ καταλύειν ταύταις, ἀνατρέπων τὰ δόγματα αἱρέσεων τῶν δύο, τοῦ Ἰακώβου τε φημί σὺν καὶ τοῖς Τετραδίταις. Ὅθεν τὰ μοναστήρια οὕτως ἔχουσι ἔθος, τὴν ἑνάτην πληρώσαντες καὶ ὕμνον τῆς ἑσπέρας, οὕτως εἰσέρχονται λοιπὸν ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ, τυροῦ μεταλαμβάνοντες ἰχθύων τε καὶ οἴνου. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐγράψαμεν ὡς εὐρομεν ἐγγράφως· εἰ δὲ τις οὐ προσίεται οὐδὲ πιστεύει ταῦτα, ὡς θέλει καὶ ὡς βούλεται, οὕτως καὶ πορευέσθω. Προσθήσω τοίνυν ἕτερον δι' ἄλλην ἑβδομάδα, ἣν καὶ ἐπονομάζομεν τὴν τῶν Ἀγίων πάντων· τινὲς ὑπολαμβάνοντες μὴ εἶναι λελυμένην, κακῶς ὑποτοπάζοντες καὶ ὅλως ἀγνοοῦντες. Οἱ θεοὶ γὰρ ἀπόστολοι καὶ νομοθέται πάντων καὶ περὶ ταύτης ἐγράψαν τοῦ εἶναι λελυμένην. Ἄλλ' Ἰωσῆς ἀντιφθέγγοιτό τις τῶν γνωστικωτέρων, καὶ Ποῦ ταύτης ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Λόγου; Ἐρευνησάτω ἀκριδῶς καὶ πάντως εὐρη τοῦτο· ἀδυνατῶ γὰρ ἐλεπτῶ πάντα ἀναδιδάσκειν. Οἱ δὲ φιλοπονώτερον τὴν Γραφὴν ἐρευνῶντες πληροφορίαν λαβοῦσιν ἐξ αὐτῆς τὴν τελείαν.

ιε'. Ταῦτά σοι τοίνυν ἐγράψα ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα Ἄλλ' οὖν διαμαρτύρομαι καὶ βεβαιῶ σοι τοῦτο, εἰ τούτων φύλαξ τε φανῆς, ἐγγυῶμαί σοι ταῦτα, στάσεως τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Σωτῆρος τυχεῖν σε, καὶ σὺν αὐτῷ κληρονομεῖν καὶ πᾶσι τοῖς ἁγίοις βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ζωὴν τὴν ἀγήρω. Ἰδοὺ τοίνυν πεπλήρωκα τὴν αἰτησίαν σου, τέκνον, ὡς ἐφικτὸν ὑπῆρχέ μοι καὶ δυνάμει εἶχον. Σὺ γὰρ καλῶς ἐπίστασαι τὸ πᾶμπαν ἄμουσόν μου καὶ ὅλως ἰδιωτικὸν πρὸς τὸ τοιαῦτα γράφειν. Εἰ δὲ τὸ κατὰ δύναμιν φίλον Θεῷ ὑπάρχει, δέξαι καὶ σὺ ὡς ἀγαθὸν τὴν προαίρεσιν μόνην. Ἐνταῦθα στατήμεν λοιπὸν τοῦ

σκοποῦ καὶ τοῦ λόγου. Εἰ μὲν ἀποδεκτέα σοι, Θεῶν χάρις ἐν τούτῳ· εἰ δὲ πολλάκις φορτικὰ, ὡς βούλει λοιπὸν πράττε. Ὁ δὲ τῶν πάντων Κύριος καὶ Θεὸς καὶ Δεσπότης ὁ θέλων πάντας σώζεσθαι διὰ φιλοφροσύνην, αὐτὸς καὶ σὲ στηρίξει ἐν ἀγαθοεργίᾳ τοῦ πληρωτῆν γενέσθαι σε τῶν αὐτοῦ ἐνταλαμάτων, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ὑφθῆναι κληρονόμον ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ μου, ᾧ ἡ δόξα καὶ κράτος εἰς αἰῶνας αἰώνων τε καὶ ἐπὶ αἰώνων. Ἀμήν.

Ex codice Collegii Græcorum in alma urbe desumptum a me fuit præcedens opusculum. In alio autem ejusdem Collegii codice nonnulla analogæ deprehendebam. Postquam enim de tribus jejuniis solemnibus actum fuit, ante Pascha, ante Deiparæ transitum, et ante Natalia Domini, sic pergit auctor anonymus :

Τὰ ὅμοια τούτου καὶ Ἰωάννης ὁ Νικαίας μητροπολίτης φησὶν ἐν τῇ πρὸς τὸν καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων γραφείῃ ἐπιστολῇ. Ὁ δὲ ἀγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κύριος Νικόλαος ἠρωτήθη, ἐπὶ συνόδου προκαθήμενος παρὰ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ἱεροῦ, εἰ χρὴ νηστεύειν νηστείαν πρὸ τῆς κοιμήσεως τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου· καὶ ἐξέδωκεν οὕτως ἐγγράφως. Αὕτη ἡ νηστεία πρότερον ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ τοῦ Αὐγούστου, μετατέθη δὲ διὰ τὸ παραπίπτειν ταῖς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον γινόμεναις ἐθνικαῖς νηστείαις. Πλὴν καὶ ἐτι τὴν νηστείαν ταύτην φυλάσσομεν καὶ νηστεύομεν· ὥστε ἐκ τούτου δῆλόν ἐστι, καθὼς ἔφημεν, ὅτι μίᾳ ἦν ἡ πᾶσα νηστεία ἡ μετὰ τὴν μίαν τῆς ν' ἑβδομάδα ἀχρι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου· ὑπὸ δὲ τῶν ἁγίων Πατέρων διὰ οικονομίαν ἐξεκόπη. Ἐτυπώθη δὲ ἀχρι τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων νηστεύειν ἐπιλύειν· ἔπειτα ἀπ' ἀρχῆς Αὐγούστου νηστεύειν ἀχρι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου· καὶ πάλιν διαλύειν. Τί οὖν ἐμέλλομεν ποιεῖν, εἰ ἀδιακόπως ταύτην ἐνηστεύομεν; Ἐχεις οὖν ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τῶν τοιούτων νηστειῶν τὴν μαρτυρίαν ἐκ τῶν ἀποστολικῶν καὶ πατριαρχικῶν παραδόσεων· καὶ λοιπὸν μὴ ἀμφίβαλε, ἵνα μὴ κατακριθῆς ὡς παραβάτης τῶν Θεῶν διατάξεων (1).

acceptabilia, in hoc Deo gratias : si vero sæpius onerosa, de cætero sicut vis age. Cunctorum autem Dominus et Deus omnipotens qui pro charitate sua vult omnes ad salutem venire, ipse te confirmabit in operatione boni ad exsequendum ipsius præcepta, ut fias regni cælorum hæres in Christo Domino meo, cui gloria et potestas in sæcula sæculorum et ultra. Amen.

Huic similia Joannes quoque Nicæus metropolita dixit in epistola ad concilium Armeniorum scripta. Sanctissimus autem patriarcha Constantinopoleos dominus Nicolaus, synodo præsidens, interrogatus est a monachis Sacri montis num ante Dormitionem venerabilis Deiparæ sit jejunandum. Et sic tradidit scriptum : Hoc jejunium primum erat hoc Augusti tempore, sed propter gentilium jejunia hoc tempore occurrentia translatum est. Attamen hoc jejunium observamus adhuc et jejunamus ; unde manifestum apparet quod, ut diximus, unum erat prorsus jejunium post unam Pentecostes hebdomadam usque ad Dormitionem Deiparæ ; sed a sanctis Patribus per œconomiam resectum fuit : statutum tamen est usque ad festum Sanctorum Apostolorum jejunium ; deinde cessandum ; posthac jejunandum ab initio Augusti usque ad Deiparæ Dormitionem, et denuo esse solvendum. Quid igitur facere debebamus si hoc non resecantes jejunabamus ? Ex apostolorum et patriarcharum traditionibus circa talia jejunia testimonium ponderare potes : cæterum non hæsitæ, ne sicut transgressor divinarum præscriptionum condemneris.

(1) Confer ea quæ habentur apud Cotelerium, *M. E. G.*, t. II, p. 495, et t. III, p. 431.

ANNO DOMINI CMXXIX.

ANONYMUS.

MONITUM.

(Ang. Mai in Spicil. Rom. tom. V, p. 598.)

In duobus bombycinis bibliothecæ Vaticanæ codicibus, Ottob. 77, f. 22, et Vat. 1455, f. item 25 (cujus recens apographum est in Vat. 7143, f. 330.) deprehendi Græcum pontificiæ historiæ fragmentum, cum coperebrevis, quem scripsi, titulo Περὶ τῶν Πάπων ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ De Papis ex chronico. Papis quidem, et interdum antipapas, hoc fragmento comprehenduntur tredecim, a Formoso ad obtrusum Joannem decimi successorem. (Videsis Bernardum Guidonis, p. 215-222.) Quodnam vero fuerit illud Græcum chronicon, unde hoc ἀποσπασμάτιον sumptum est, neuter codex demonstrat, quia nimirum in utroque miscella congeries est diversarum rerum, quæ ad dictum chronicon nullo modo pertinent. Reliquum igitur mihi erat, ut hoc fragmentum, bonum sane atque pretiosum, quia in obscura seu certe turbulenta pontificiæ historiæ parte versatur, hic lectoribus exhiberem.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΧΡΟΝΙΚΟΥ.

DE PAPIIS EX CHRONICO.

Formosus episcopus primum fuit Portuensis, A deinde factus est Papa, et occupavit thronum annos quinque, menses sex. Illo mortuo, vacavit Ecclesia diebus satis multis. Iste pictura renovavit totam ecclesiam beati Petri apostolorum principis. Iste olim per metum papæ Joannis fugiens episcopatum Portuensem dereliquit; et quando jussus redire noluit, anathematizatus est. Sed deinde in Galliam ad Papam cum ivisset, ad laicorum ordinem ab ejus tribunali dejectus est. Præterea juravit nunquam Romam intrare, neque ad suum episcopatum reverti. Deinde vero a Mariano Joannis successore prioris juramenti contraria adeptus, non solum Romam reversus est, sed Romæ ipsius summum pontificatum accepit: ideo illo mortuo magnus tumultus factus est, ut in sequentibus ostendetur.

Bonifacius papa regnavit dies 15; erat ille natione Tuscanus.

Hunc excipit Stephanus; summum pontificatum tenuit annum unum et menses tres. Illo mortuo vacavit Ecclesia diebus tribus; erat autem Romanus genere. Idem a Formoso papa episcopus ordinatus fuerat urbis Ananiæ, et Formosum papam persecutus est, et omnes ab eo institutas dignitates amoveri judicavit. Fertur etiam scriptum, illum corpus Formosi in concilio jacens pontificali stola exuisse, et laicali veste C induisse, ac postquam manus ejus dexteræ duos digitos amputasset, in fluvium conjici jussisse.

Theodorus papa gente Romanus; ille contraria papæ Stephano sentiens, restituit omnes dignitates a Formoso creatas.

Joannes papa thronum obtinuit annos duos, dies quinque. Ille contra Romanos bellavit; et ad validiorem faciendam restaurationem dignitatum Formosi, synodum 74 episcoporum in urbe Ravenna congregavit, ubi synodum quam Stephanus papa contra Formosum fecerat, reprobavit.

(1) En ut Græcus chronographus, ex successore Stephani Romano (apud nos p. 214) patriam Stephani efficit, omisso Romano pontifice, qui est manifestus error. Cæteroqui in cæteris valde mireque

Φόρμοςος επίσκοπος ἦν τὸ πρότερον Πορτουένης, ὕστερον γέγονε πάπας, καὶ ἦν ἐγκρατὴς τοῦ θρόνου χρόνους ε', μῆνας ς'. Τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐχήμεν ἡ Ἐκκλησία ἡμέρας ἰκανάς. Οὗτος διὰ ζωγραφίας ἀνεκαίνισε τὴν ὄλην ἐκκλησίαν τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων. Οὗτός ποτε διὰ τὸν φόβον τοῦ πάπα Ἰωάννου φεύγων τὴν ἐπισκοπὴν Πορτουένην κατέλιπε· καὶ ἐπεὶ ἀνακαλούμενος ἀνελθεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀνεθεματίσθη· Ἄλλ' ὕστερον εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸς τὸν πάπαν ἐλθὼν ἕως εἰς λαϊκὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ κατεβιδάσθη. Ἐπὶ τούτοις ὤμωσε μῆτε τὴν Ῥώμην εἰσελθεῖν, μῆτε εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν ἐπαναδραμεῖν. Ὑστερον δὲ ἀπὸ Μαρίνου τοῦ διαδεξαμένου τὸν Ἰωάννην ἐναντία τοῦ προτέρου ὄρκου διαπραξάμενος οὐ μόνον τῆς Ῥώμης ἐπέβη, ἀλλὰ καὶ Ῥώμης αὐτῆς τὴν ἀρχιερωσύνην ἐδέξατο. Αἰὶο τεθνεῶτος αὐτοῦ μεγάλη δόχλησις γέγονεν, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις δηλωθήσεται.

Βονιφάτιος πάπας ἤρξεν ἡμέρας ιε'· ἦν οὗτος τῷ γένει μὲν Τουσκάνος.

Διαδέχεται αὐτὸν Στέφανος· ἀρχιεράτευσε δὲ οὗτος χρόνον α καὶ μῆνας γ'. Αὐτοῦ δὲ τελευτήσαντος ἐχήμεν ἡ Ἐκκλησία ἡμέρας γ'· ἦν δὲ τῷ γένει Ῥωμαῖος (1). Οὗτος ἀπὸ Φορμόσου πάπα ἐπίσκοπος προχειρίσθη πόλεως Ἀναγείας, καὶ τὸν Φόρμωσον παπᾶν ἐδίωξε, καὶ πάσας τὰς παρ' αὐτοῦ προβιβαθείσας τάξεις διωχθῆναι διέκρινε. Φέρεται δὲ καὶ γεγραμμένον ὅτι αὐτὸς καὶ τὸ σῶμα Φορμόσου ἐν τῷ συμβουλίῳ κείμενον τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν ἐξέδυσσε, καὶ λαϊκὴν ἐνέδυσσε, καὶ τοὺς β' δακτύλους τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ χειρὸς ἀποκόψας, ἐν τῷ ποταμῷ ῥιψῆναι προσέταξε.

Θεόδωρος πάπας τῷ γένει Ῥωμαῖος· οὗτος ἐναντία τῷ πάπα Στεφάνῳ φρονῶν ἀποκατήλλαξε πάσας τὰς τάξεις τὰς ἀπὸ Φορμόσου.

Ἰωάννης πάπας κατέσχε τὸν θρόνον χρόνους β', ἡμέρας ε' (2). Οὗτος ἐμαχέτατο Ῥωμαῖοις· καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι βεβαιότεραν τὴν καταλλαγὴν τῶν ἀπὸ Φορμόσου τάξεων, σύνοδον οὐκ ἐπισκόπων ἐν τῇ πόλει Ῥαβέννη συνήθροισεν, ὅπου τὴν σύνοδον, ἣν ὁ Στέφανος πάπας κατὰ Φορμόσου πεποιήκεν, ἀπέδωκεν.

congruit cum Latina Bernardi historia Græcus hic anonymus.

(2) Bernardus scribit XV, non V.

Βενέδικτος πάπας τῷ γενεῖ Ῥωμαῖος ἐπισκοπεύει ἅ
χρόνους γ', μῆνας β'· καὶ μετὰ τὴν τελευταίην αὐτοῦ
χηρεύει ἡ Ἐκκλησία Ῥωμαίων ἡμέρας ς'.

Λέων ἡμέρας μ'· τοῦτον δὲ μετὰ τὰς εἰρημένας
ἡμέρας ἀπὸ τῆς τάξεως αὐτοῦ Χριστοφόρος ὁ πρε-
σβύτερος αὐτοῦ ἀπωσάμενος εἰς φυλακὴν ἔβαλε,
καὶ οὕτως ἤρπασε τὴν προεδρίαν. Ἄλλὰ καὶ οὗτος
μετὰ ς' μῆνας τῆς ἀρχῆς ὑπὸ Σεργίου ἐξώσθη τοῦ
θρόνου, καὶ εἰς φυλακὴν παραδίδεται.

Χριστοφόρος μῆνας ς'· οὗτος δὲ τοῦ θρόνου, ὡς
εἴρηται, ἀπωσθεὶς γέγονε μοναχὸς (5).

Σέργιος ὁ καθελὼν Χριστοφόρον ἀρχει τῆς Ἐκ-
κλησίας (χρόνους ς') μῆνας γ', ἡμέρας κς'· ἐσχό-
λισε δὲ καὶ ὁ θρόνος ἡμέρας κς'. Τοῦτου τῷ καιρῷ
ἡ ἐκκλησία τοῦ Λατεράνου διεφθάρη, ἣν πᾶσαν
ἀπὸ θεμελίων ὁ εἰρημένος ἀνανεοῖ πάπας. Οὗτος ὁ
Σέργιος διάκονος ὦν πάλαι καὶ ἐπίδοξος, ἐπὶ τὸ
ἀρχιερατεῦσαι Ῥώμης, ὑπὸ Φορμόσου ἐκκρούεται,
ἀντεισαχθέντος ἐκείνου. Μετὰ τὴν τελευταίην ἐκείνου,
τοῦ Χριστοφόρου τὸν θρόνον λαβόντος, οὗτος ἀπέ-
δραμεν εἰς τοὺς Φράγγους, καὶ τῇ βοήθειᾳ ἐκείνων
ὀχυρωθεὶς, καὶ τοῦ θρόνου ἐπειλημμένος, τὸν μὲν
Χριστοφόρον ζῶντα τοῦ θρόνου καταγαγὼν φυλακῇ
παραδίδωσιν· ἀμυνόμενος δὲ καὶ Φόρμωσον ἤδη
τετελευτηκότα τῆς πάλαι διαφθορᾶς, καὶ ἐκδικῶν
ἑαυτὸν τῆς ἐκπτώσεως, ἐξάγει τοῦ τάφου Φόρμωσον,
καὶ ἐν θρόνῳ ἱερατικῷ ἱερατικῶς ἐνδεδυμένον ἀπο-
κεφαλίσθηναι προσέταξε, καὶ εἰς τὸν Τίβεριν ἀποβ-
ρῖναι, καὶ πάσας τὰς ὑπ' αὐτοῦ καθεσταμένας
τάξεις ἀποβλήθηναι. Λέγεται δὲ μετ' οὐ πολὺ παρὰ
ἀλιέων εὐρημένον Φόρμωσον, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
τοῦ μακαρίου Πέτρου τεθέντα, ὀφθῆναι εἰκόνας τι-
νῶν ἁγίων προσκυνοῦσας καὶ ἐντίμως ὑπαγορευού-
σας αὐτὸν, καὶ τοῦτο δῆλον πολλοῖς γέγονε.

Μετὰ Σέργιον Ἀναστάσιος ἀρχιερατεύει, γένος
μὲν Ῥωμαῖος, κρατεῖ δὲ τῆς Ἐκκλησίας χρόνους
δύο καὶ μῆνας δύο, εἶτα τελευταῖ· χηρεύει δὲ καὶ ὁ
θρόνος ἡμέρας ξξ.

Μετὰ Ἀναστάσιον Λουῖδος γένει Ῥωμαῖος καὶ
αὐτὸς πάπας γίνεται μῆνας ξξ· σχολάζει δὲ καὶ ἡ
Ἐκκλησία ἡμέρας κς'.

Μετὰ τοῦτον ἀρχιερατεύει Ἰωάννης χρόνους ιγ',
μῆνας β', ἡμέρας γ'. Οὗτος υἱὸς Σεργίου πάπα καὶ
ἐπίσκοπος Ῥαβέννης ὡς μὲν τοῖς ἐπιθήτωρ τῆς Ἐκ-
κλησίας ἐκείθεν καὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ ἐν
Ῥαβέννῃ ἐκβάλλεται. Τοῦτου τῇ βουλῇ καὶ τῇ βοή-
θειᾳ οἱ Σαρακηνοὶ οἱ κυριεύοντες Ἰταλίας ἐγγὺς
Ῥώμης ἤττηνται. Εἶτα αὐτὸς ὁ πάπας Ἰωάννης
μετὰ Μαρκίωτος Ἀλβερίκου εἰσελθόντες εἰς τὴν
Ἀπουλίαν κατὰ Σαρακηνῶν παρὰ Γαριλιανόν, καὶ
συμβάλλοντες τοῖς Σαρακηνοῖς ἐνίκησαν καὶ πάλιν
αὐτοὺς κατὰ κράτος. Εἶτα εἰσελθόντες ἐν τῇ Ῥώμῃ
παρὰ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐν χαρᾷ καὶ τιμῇ προσεδέ-
χθησαν· ἀλλ' ὕστερον διαφωνίας ἐπισυμβάσης ἐν
ἀμφοτέροις, ὁ Μαρκίων ἐξωθεῖται τῆς πόλεως, καὶ
καστέλλιόν τι ἔνομα Ὀρτα κρατήσας, ἐκεῖ ἐζυτὸν

Benedictus papa genere Romanus pontificatum
exercuit annos tres menses, duos; et post ejus
mortem vacavit Romanorum Ecclesia diebus sex.

Leo dies quadraginta regnavit; et post dictos
dies illum a dignitate Christophorus ejus presbyter
amovens in custodiam injecit, et ita praesidentiam
rapuit. Sed iste post menses septem regni a
Sergio throno depulsus est et in carcerem in-
clusus.

Christophorus mensibus septem; ille autem
throno, ut dictum est, depulsus monachus fa-
ctus est.

Sergius Christophoro succedens gubernat Ec-
clesiam (annos septem) menses tres, dies sex et
viginti. Vacavit autem sedes diebus quinque et
viginti. Illius tempore ecclesia Laterani destructa
est, quam totam a fundamentis dictus Papa reno-
vavit. Iste Sergius diaconus cum esset olim et
illustris, ad obtinendum Romanum pontificatum, a
Formoso removetur, ipso locum ejus subeunte.
Post mortem Formosi, Christophoro thronum oc-
cupante, iste secessit ad Francos, et auxilio
eorum adjutus et throno potitus, Christophorum
quidem vivum e throno dejiciens in carcerem
includit; Formosum autem jam mortuum de clade
quam olim subierat puniens, et ipsum ob suam
expulsionem condemnans, e sepulcro Formosum
extrahit et in throno pontificali vestitum pontifi-
caliter capite truncari jussit et in Tiberim projici,
omnesque ab eo constitutas dignitates amoveri.
Dicitur vero non multo post a piscatoribus inven-
tum Formosum et in ecclesia beati Petri depositum
esse, tunc visas esse imagines aliquorum sancto-
rum adorantes illum et cum honore alloquentes,
et hoc coram multis evenisse.

Post Sergium Anastasius summum pontificium
adeptus est, genere Romanus, regitque Ecclesiam
annos duos, et menses duos; deinde moritur,
vacat autem thronus diebus sex.

Post Anastasium Lundus genere Romanus papa
fit mensibus sex, vacat vero Ecclesia diebus sex et
viginti.

Post eum pontificatum exercet Joannes annos
tredecim, menses duos et dies tres. Iste filius
Sergii papae et episcopus Ravennae, ut Ecclesiae
hujus usurpator ab omni Ravennensi plebe ejeci-
tur. Ejus consilio et ope Saraceni qui Italiam
obtinebant circa Romam devicti sunt. Deinde
ipse papa Joannes et marchio Albericus intrantes
in Apuliam contra Saracenos juxta Carilianum, et
cum eis manus committentes iterum eos totis cum
viribus fuderunt. Postea Romam redeuntes ab
omni populo in gaudio et honore excepti sunt;
sed deinde discordia inter illos surgente, marchio
ab urbe expellitur, et castello Orta nomine potitus,
illic se detinet, mittit autem legatos ad Hungros,
ut veniant et possideant Romanorum terras; qui

(5) Utamque narrationem de carcere et de monachatu Christophori refert etiam Bernardus.

venientes omnem Tusciam perlustrarunt, et pue-
ros ac mulieres, et quidquid auferre poterant,
capientes in Hungariam abduxerunt. Ideo Romani
his permoti dictum marchionem occiderunt. Hun-
gari igitur postea anno quoque per longum tempus
latrociniis Romanos male tractabant. Joannes au-
tem dictus papa a militibus comprehensus, et in
custodiam injectus, ibi tandem mactatur.

κακῶς διέθεντο· Ἰωάννης δὲ ὁ εἰρημένος πάπας,
καθὼς ἐκεῖ ἕστερον διαφθείρεται.

Substituitur in ejus locum alter Joannes; cum
vero male principatum obtinuit, mox dejectus
est; ob eam rem in catalogo pontificum non appo-
nitur.

διανέπαυε· πέμπει δὲ καὶ πρέσβεις πρὸς Οὐγγρους,
ἵνα ἔλθοιεν καὶ κτήσωνται τὴν γῆν Ῥωμαίων· ὡς
ἔλθόντες πᾶσαν τὴν Τουσκίαν κατέδραμον, καὶ παῖ-
δας καὶ γυναῖκας, καὶ εἴ τι ἕτερον φέρειν ἴδύναντο,
λαβόντες εἰς Οὐγγρίαν ἀπήγαγον. Διὸ οἱ Ῥωμαῖοι
ταραχθέντες ἐπὶ τούτῳ τὸν εἰρημένον Μαρκίωνα
διεχρήσαντο. Οἱ μὲν τοὶ Οὐγγροὶ ἕστερον ἐκάστῳ
ἔτει κατὰ πολλοὺς δὲ χρόνους ληστεύοντες Ῥωμαίους
ὑπὸ στρατιωτῶν συλληφθεὶς, καὶ εἰς φυλακὴν βλη-

ἄντεισάγεται δὲ εἰς τὸν τοῦτου τόπον ἕτερος
Ἰωάννης· ἐπεὶ δὲ κακῶς τὴν ἀρχὴν εἰσῆλθεν, αὐ-
τίκα δὲ καὶ ἐξεβλήθη· διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ
τῶν ἀρχιερέων οὐ τίθεται.

ANNO DOMINI CMXXX.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΕΩΝ ΠΑΤΡΩΝ (1)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΙΒ' ΠΡΟΦΗΤΩΝ (2).

BEATISSIMI BASILII

METROPOLITÆ NEOPATRENSIS

PROLOGUS INTERPRETATIONIS SANCTORUM XII PROPHETARUM.

(Maj Nova Bibl. Patr. tom. VII, p. 540.)

1. Quæ quidem divina gratia superne per divi-
num Spiritum effundens in hisce inspiratis a Deo et
beatissimis prophetis præmanifestavit, ipsa autem
rursus vere divina Dei in sancto Spiritu gratia no-
bis humilibus, illucens aperuit divina mysteria,
non cessandum videtur clara interpretatione expli-
care. Quod enim simplici quantum in nobis est
sermone, vel ut verius loquamur, quod operatione
Christi Dei et boni Salvatoris nostri datum est nobis,
cum gratitudine excipientes, hæc interpretati sumus
et exposuimus, ad abundantio rem scientiam et co-
gnitionem eorum qui circa nos legerint. Nam ob-
scura cum sint et operta, velut cernentium male ex-
planatæ cogitationes, et multis inintelligibilia simul
et incomprehensibilia tanquam a divina potestate
orta, ut verum omnino est quod dictum est, ita

Β α'. Ἐὰν μὲν ἡ θεῖα χάρις ἀνωθεν φρουκτωροῦσθαι
θεῖω Πνεύματι τοιοῦδε ἐν τοῖς θεολήπτοις καὶ
μακαριωτάτοις προύφηγε προφήταις, αὐτὴ δὲ ἡ
δύναμις καὶ αὐτὴ θεῖα Θεοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι χάρις
ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἐπιλάμψασα διεσάφησε θεῖα
μυστήρια, οὐκ ὀκνητέον γέγονεν εἰς τοῦμφανὲς
ἐνημηνασθαι. Ὅσον γὰρ τὸ καθ' ἡμᾶς μετρίῳ
λόγῳ, μᾶλλον δὲ τάληθὲς εἰπεῖν, ὅσον ἰσῆ συνεργεῖς
Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγαθοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐδόθη
ἡμῖν, ἐν ἐπιγνώσει λαβόντες, ταῦτα καὶ ἡρμηνεύ-
σαμεν καὶ τεθείκαμεν, εἰς περισσοτέραν εἰδῆσιν καὶ
γνώσιν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐντευξομένων. Ἄσυνφανῆ
γὰρ ὄντα καὶ ἀσαφῆ, ὡς λίαν δὲ δυστέκμαρτα τῶν
βλεπόντων τὰ νοήματα, καὶ τοῖς πολλοῖς δύσληπτα
ὄτε καὶ ἀκίχητα, ὡσπερ ὑπὸ θείας δυνάμεως, ὡς
ἀτρεκέες τὸ λεγόμενον, οὕτως ἐνηχηθέντες ἀνωθεν,

(1) Ante hunc prologum scribitur anonymi hoc
Basili Neopatrensis opus commendantis admonitio
prævia, quæ incipit: Ὁ ὑπερούσιος καὶ ἀνευδέης.

(2) De hoc sanctissimo episcopo nondum nos
quidquam liquide comperimus. Etenim neque a Le-
quino Or. ch. T. II, p. 177, 178, in episcopis no-

varum Patrarum (Thessalicarum) ponitur; neque a
Labbeo in primo apparatu Conciliorum inter Basi-
lios episcopus recensetur. Verumtamen Lequini
Labbeique catalogi, quam sint imperfecti, quotidie
cognoscimus, dum ex novis monumentis nova no-
mina passim elucet.

καὶ τῷ ὄντι εἰπεῖν νοερώς ἐπιτραπέντες, καὶ ὀρι-
σθέντες πρὸς Θεοῦ, ταῦτα εἰς προῦπτον λευκότερον
ἐσαφηνίσασμεν. Οἱ γὰρ πρὸ ἡμῶν θεϊότατοι καὶ θεο-
φόροι Πατέρες, ἐν καταλήψει ταῦτ' ἔχοντες, οὐχ
ἅπαντα διηρμήνευσαν, ἔστιν εἰπεῖν, ἢ ὅτι διὰ τὸ
πολυπληθὲς τῶν νοημάτων τὰ πολλὰ παρεάσαντες,
ἢ ὅτι θεία τις καὶ πρὸς τὸ τέλος τοῦδε τοῦ κόσμου
ταμιεύσασα τετήρηκε θεία χάρις, διὰ τὸ καὶ τὰ
καθ' ἡμᾶς ἤδη πέρας ἔχειν, καὶ πρὸς αἰῶνα νεύειν
τὸν ἐπερχόμενον. Οὐδὲ γὰρ εἰκῆ τὸν τυχόντα πόνον
καὶ ἰδρωτὰ τόνδε τὸν ὀνησιφόρον κατεβαλόμεθα, εἰς
ἀέρα μόνον τὸν νοῦν δέροντες.

β'. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐρωῶμεν τοὺς ἀλιτηρίους Ἑβραίους
μετὰ τὸσαύτας παιδείας καὶ ἐξωκελλαντίας τοῦ ἀγα-
θοῦ, καὶ ἐτι τληπαθοῦντας, καὶ πάνυ γε κερτομοῦν-
τας, ἀθυροστόμους τε βρενθυομένους, καὶ εἰ που
τύχοιεν τοὺς ἀφελεστέρους φενακίζοντας, καὶ δει-
νῶς διατεινομένους, καὶ ἀντιλέγοντας, ὡς οὐπω
κατ' αὐτοῦς ὁ Χριστὸς ἦκε, προσδεχομένους τε καὶ
καταδοκοῦντας εἰς μάταια τὸν Ἀντίχριστον αὐτοῖς
ἔσεσθαι τὸ δοκοῦν τὸν δυσσεβῆ καὶ πλάνον· πολλὰ
δὲ καὶ ἄλλα δεινότερα κατὰ τῆς ἀνωμότητος ἡμῶν
τῶν Χριστιανῶν πίστει βλασφημῶς ἐρεσχελοῦντας,
καὶ εἰς κενὰς ἐλπίδας κεχηγνότες τοὺς ἀφρόνας,
ἀλλὰ καὶ τῶν κατ' αὐτοῦς ἀσεβῶν αἰρετικῶν τὰ
βλάσφημα στόματα μετ' αὐτῶν τῶν ὁμοίων τῆ Θεοῦ
συνεργεῖα ἐμφράξαι βουλόμενοι, καὶ δεῖξαι, καὶ πεί-
σαι, ὡς ἦκε Χριστὸς καὶ ἔπαθε σαρκόφορος γενό-
μενος, καὶ τέθηκε καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη πρὸς
τὸν Πατέρα εἰς οὐρανὸς μετὰ σώματος, καὶ ἦξει
πάλιν ὁ αὐτὸς ὡς θεάνθρωπος ὢν μετὰ τῆς ἀφθάρ-
του σαρκὸς αὐτοῦ· καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ὁ
ἀίδιος. Ταῦτα δεῖξαι βουλόμενοι εἰς κατάλυσιν
τῶν ἀσεβῶν, καὶ εἰς ἀνακαίνισιν τῶν εὐσεβῶν,
ὡς ἐν προφήταις ὁμοφώνως δηλούμενα, ταῦτα
ὀραξήθημεν, πᾶν νόημα τῆς ἁγίας Γραφῆς κατὰ
Παῦλον τὸν μέγαν ἀπόστολον ἐπ' ὑφέλεια τῶν
ἀκουόντων εἰρημένον εἰς Χριστὸν αἰχμαλωτίζοντες.

γ'. Καὶ μοι τὸν νοῦν εὐσεβῶς ἐπιστήσατε ὅσοι τῆς
μάκαρίας ζωῆς ἐν μεθέξει γενέσθαι ἐφίεσθε, ἵν'
ῥητε πῶς οἶδεν ἐν ὀργάνῳ πενιχρῷ ταπεινῷ καὶ
σμικρῷ ὁ Θεὸς λαλεῖν τὰ αὐτοῦ· μηδεὶς ἀντιλογος
ἔστω, φιλόχριστοι· οὐχ ἡμέτερον τὸ δρᾶμα, τοῦ
Θεοῦ γὰρ ἡ χάρις, ἵνα δεῖξῃ ὅτι τὰ ἐξουθενημένα
καὶ τὰ ταπεινὰ ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα κατασχύνῃ
τὰ ἰσχυρά. Τίς γὰρ ἐγὼ ὁ μικρὸς καὶ πτωχὸς καὶ
ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, ἵνα τὰ αὐτὰ εἰς νοῦν λαβῶν
τοῖς ἐμοῦ ἐξείποιμι κρείττοσιν; ὅθεν εἰσεσθε καὶ
αὐθίς, οὐκ ἐξ ἐμοῦ, ἀλλὰ Θεοῦ τὸ δῶρον. Μὴ οὖν
διὰ τὸ ἐλλειπὲς καὶ οὐ πάντῃ καταληπτὸν τὴν ἀγα-
θὴν ταύτην εἰδῆσίν τις ἐκμυκτηρίει Θεοῦ γὰρ ἐστὶ
μόνου τὸ πᾶν ἀπαιστωσ καταλαμβάνεσθαι. Διὸ
δυσωπῶ, σκοπητέον ἔστω τοῖς φιλοθέοις, μὴ τοῖς
ἐναντίοις τι τῶν καλῶν προέσθαι, ἀλλὰ νουεχῶς τε
καὶ ἐπιστημονικῶς ἐν ἀκριθείᾳ ταῦτα διαλέγεσθαι,
μὴ παροδευτικῶς μηδὲ φιλονεικῶς, ἀφ' οὗ οὐδὲ
λυσιτελῆς ἢ ὑφέλεια, ἀλλὰ φιλοθέως καὶ πνευματι-

superne edocti et reipsa sapienter loqui confiden-
tes, et ex Deo desinentes, hæc in limpidiorem cla-
ritatem proposuimus. Qui enim ante nos sanctis-
simi et divini Patres horum intelligentiam habue-
runt, non omnia interpretati sunt, id est, vel quia
sententiarum multitudinem plerumque prætermi-
serunt, vel quia divina quædam in mundi ejus
terminum seponens gratia reservavit, rebus quæ
circa nos sunt finem mox habentibus, et ad futu-
rum sæculum tendentibus. Non enim temere præ-
sentem laborem et sudores istos salutare susce-
pimus, in aerem tantum mentem dissipantes.

2. Sed quoniam vidimus nefarios Hebræos post
tam multas castigationes aversos a bono, et in ipsa
adhuc pœna multum insultantes, linguaque effre-
nata superbientes, et si qui occurrerint modestio-
res pertinaciter obstinatos, contradicentes, quasi
nondum Christus apud illos venerit, sperantes et
expectantes in vanum Antichristum illis futurum
esse, quo videbitur impius et mendax; multa quo-
que alia truciora in nostram Christianorum incor-
ruptam fidem cum blasphemis cavillantes, et in
spem inanem ut stultos hiantes, volumus impiorum
inter illos et hæreticorum blasphemantia ora ipsis-
met similibus rationibus Deo adjuvante occludere,
ostendere et persuadere, Christum jam venisse et
passum esse in carne factum, mortuum esse, re-
surrexisse, ascendisse ad Patrem in cœlos cum
corpore suo, et venturum esse iterum eundem
Deum simul et hominem cum sua incorruptibili
carne, et hunc Deum esse æternum: hæc osten-
dere volentes in destructionem impiorum et reno-
vationem piorum, ut apud prophetas unanimi con-
sensu manifestata. Hæc exposuimus, omnem san-
ctæ Scripturæ sententiam juxta Paulum magnum
Apostolum¹, ad utilitatem audientium prolatam
in Christum captivantes.

3. Mihi igitur mentem pie adhibete, quotquot beate
vitæ consortes fieri cupitis, ut videatis quomodo in
organo debili, humili et parvo sciverit Deus sua elo-
qui; nullus contradicat, Christi amatores: non
nostrum est opus; Dei enim gratia est, ut osten-
datur contemptibilia et humilia a Deo electa esse ad
confundendum fortia². Qui enim ego sum, parvus
et mendicus et peccator homo, ut eadem in mente
perspiciens melioribus me enarrem? Quare sciatis
iterum, id non ex me esse, sed Dei donum. Ne
igitur propter defectum aut insufficientiam, bonam
hanc doctrinam aliquis irrideat: Dei enim solius
est totum infallibiliter comprehendere. Ideo rogo
ut talis sit Dei amicis scopus, ne velut adversarii
aliquid boni prætermittant, sed ut prudenter et
sapienter cum diligentia hæc tractent; non prope-
rando neque æmulando, unde nulla salutaris
utilitas oritur, sed cum Dei amore et in Spiritu
cum modestia hæc accipite, et explore, ut vos ma-

¹ 1 Tim. iii, 16. ² 1 Cor. i, 27.

ius lucrum efficiatis, et qui docentur meliorem A utilitatem percipiant. Certe multam imprimis curam eximiam adhibentes, et quæ ex eo interpretabilia sunt apud prophetas a Deo inspiratos, et quæ occasione rerum quarumlibet intellectu facili dicta verba in fundamento esse, ut decet, sinamus: quæ vero sunt difficilis intelligentiæ, multisque obscura et parum explanata, etiam autem et mysteria quæ tendunt ad divinam Christi Incarnationem, ut eorum obscuriorum intelligentiam illustraremus, multipliciter et multis modis in illa explananda solum incubuimus, multarum sententiarum vim congerentes, et in confirmationem dictorum propter invidentes et invidia contradicentes, testimonia e multis assumpta adducimus, stabilitas et pie obfirmatas interpretationes colligentes, et ex antiquo B Moyse, filio Nave, Job, David et Salomone, et ex apostolicis et evangelicis oraculis concordia testimonia proferentes.

καὶ Σολομῶντος, ἀποστολικῶν τε καὶ εὐαγγελικῶν θεοπισματῶν τὰς συμφώνους ὁμολογίας παρατιθέμενοι·

4. Hanc igitur aciem habentes, et, ut verius dicam, hanc defensionem, ne timeamus, dilectissimi. auribus impiorum intonare, eorum stultitiam confundamus, et nitamur eos monendo magis alloqui et ad Christum adducere. Ita enim qui innumeras gentes in servitutem redigunt strenui milites, instrumentis bellicis et gladiis usi, eos quidem capiunt, et spolia sumentes præmiis exornantur, subjectosque sibi servantes ad regem ducunt et laudibus C honorantur; adversarios autem, vel sæve et pertinaciter pugnantes cito destruant. Idem et nos jam faciemus, bellum spirituale in adversarios geremus. Habemus arma ære divino fabricata, sexdecim sancta instrumenta bellica præter mille clypeos, scuta, gladios, lanceas, sagittas et tela, et contra illos pluribus aliis utemur, imprimis ter fulgentem et unicum lucem in auxilium habentes, illos captivos agemus: quos quidem mihi animo subjicientis se viderimus, his pareamus, neque per arrogantiam proculcemus, o fortissime Dei exercitus; sed capiamus vitam animæ dantibus verbis, et ad Christi universorum Regis pedes submittamus, ut ab eo honorificemur, et in eo salvemur. Quos autem repugnantem viderimus, neque bene obedientes, destruiamus, cedamus eos, ut Madianitas divino Spiritus gladio. Nitamur ergo quantum in nobis est, dilectissimi, capere pie prædam Deo jucundam et gratam animas eorum qui salvantur. Sin autem id ab aliis ut infructuosum despicitur, et non possibile est capere aliquid ex his qui nolunt in Deo salvari, attamen nos ipsos conservemus in fide divina loquendo, et pie et utiliter vivamus, ut æterna bona adipiscamur in Christo Jesu Domino nostro. Habet autem sic expositio. Textura omnis cum interpretatione 41: « Et dixit Dominus ad Osee: Dume tibi mulierem³, » etc.

Κυρίῳ ἡμῶν. Ἐχει δὲ οὕτως ἡ δὴλωσις. Τὸ ὕψος ἄπαν μετὰ ἑρμηνείας μα'. « Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἄστὴν· Λάβε σεαυτῆ γυναικα, » κ. τ. λ.

³ Osee 1, 2.

κῶς ἐν ἐπιεικείᾳ ταῦτα διαλαμβάνετε, καὶ διεξέρχεσθε, εἰς τὸ καὶ ὑμᾶς τι πλεον κερδανεῖν, καὶ τοὺς μαθητευομένους καλῶς ὠφελεῖσθαι. Ἀμέλει περὶ πολλοῦ μάλιστα σπουδὴν ἀγαθὴν τιθέμενοι, ὅσα μὲν αὐθερμήνευτα τοῖς θεοσόφοις προφήταις· ὅσα δὲ εἰς τινων ἀπλῶς πραγμάτων ὄντα εὐληπτον πρόφασιν ῥήματα τῷ θεμελίῳ εἶναι ὡς προσῆκεν, ἐάσαμεν· ὅσα δὲ εἰς ἀσυμφανῆ τὴν διάγνωσιν, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀταφῆ, καὶ δυστέκμαρτα ὄντα, ἐτι δὲ καὶ εἰς τὴν κατὰ σάρκα θείαν οἰκονομίαν Χριστοῦ συντείνοντα μυστήρια, ἅτε δὴ ἅτε τῶν λαφυροτέρων τὴν ἐννοίαν ἐμφανίζοντες, πολυμερῶς τε καὶ πολυτρόπως ἐν τῇδε διασαφῆσαι μόνον ἐθέμεθα, πολλῶν νοημάτων ἀθροίσαντες δύναμιν, καὶ εἰς βεβαίωσιν τῶν λαλουμένων διὰ πολλοὺς τοὺς βασκαίνοντας καὶ ἀντιλέγοντας φθόνῳ, τὰς ἐκ πολλῶν μαρτυρίας χρησάμενοι προτεθείκαμεν, ἐρηρειαμένας καὶ εὐσεβῶς ἠδρασμένας τὰς ἑρμηνείας συντάξαντες, ἐκ τε τοῦ παλαιοῦ Μωϋσείως τε καὶ τοῦ Ναυῆ γόνου, Ἰωῆ τε, Δαβὶδ τε

δ. Τοσοῦτον οὖν ἔχοντες συνασπισμὸν, μᾶλλον δὲ τάληθὲς εἰπεῖν ὑπερασπισμὸν, μὴ ὀκνήσωμεν, ἀγαπητοί, τῶν ἀσεβῶν καταβροντῆσαι τὰ ὦτα· πάσης εὐηθείας αὐτῶν καταγνῶμεν, καὶ σπεύσωμεν νοθετικώτερον αὐτοὺς διαλαβεῖν, καὶ εἰς Χριστὸν ἐπιστάσασθαι. Οὕτω γὰρ οἱ αἰχμαλωτίζοντες ἔθνη ἀλόγιστα ἀνδρεῖοι στρατηγοὶ ὄντες, ὄργανοις ἀμυντηρίοις καὶ ξίφεσι χρώμενοι, καὶ οὓς μὲν λαφυραγωγῶντες, σκύλα τε λαμβάνοντες τοὺς δούλους ἐπικτιῶνται, τοὺς ὑποκύπτοντας ἐφ' ἑαυτοὺς λαμβάνοντες, ἄγουσι τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπαινετοὶ καθεστήκασι· τοὺς ἀντιστατοῦντας δὲ, ἢ καὶ κακῶς καὶ δεινῶς μαχομένους θάπτον ἀναιροῦντες. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἤδη ποιήσομεν, πόλεμον πνευματικὸν τοῖς ἀντιδίοις ἐπιδειξόμεθα. Ἐχομεν τὰ ὄπλα τὰ θεογάλκευτα, ἕξ καὶ δέκα ἅγια ἀμυντήρια ὑπὲρ μυριάδας ἀσπίδας, καὶ θυρεοὺς φάσγανά τε καὶ δόρατα καὶ τόξα καὶ βέλη· καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἄλλοις πλείοσι χρησόμεθα· μᾶλλον δὲ τὸ τριλαμπὲς καὶ ἐνιαῖον φῶς εἰς συμμαχίαν ἔχοντες, αὐτοὺς προνομεύσομεν· οὓς μὲν ἠπιογνώμως ὑποκύψαντας ἴδοιμεν, φεισώμεθα, μὴ ἀνελῶμεν ἀκρασία, ὡ ἀνδρειότατον θεῖον στρατεύμα· λάθωμεν δὲ ζωοψυχοσώμως, καὶ Χριστῷ τῷ παμβασιλεῖ ἄξωμεν ὑπὸ πίδας, ἵνα καὶ δοξασθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ σωθῶμεθα. Οὓς δὲ ἀντιμαχοῦντας ἴδοιμεν, καὶ μὴ ὑπέικοντας καλῶς, ἀνέλωμεν, πατάξωμεν αὐτοὺς, ὡς καὶ τοὺς Μαδιαναλοῦς τῇ θεῖᾳ παραξίφιδι τοῦ Πνεύματος. Σπουδάσωμεν οὖν τὸ μᾶλλον, ἀγαπητοί, τοῦ θηρῆσαι θήραν εὐσεβῶς τῷ Θεῷ εὐάρεστον καὶ ἐράσμιον τὰς τῶν σωζομένων ψυχάς. Εἰ δὲ γε τοῦτο ἀλυσιτελὲς ἄλλοις παροφθῆ, καὶ οὐχ οἶόν τέ ἐστι λαβεῖν τι τῶν μὴ βουλομένων σώζεσθαι ἐπὶ Θεῷ· κἂν ἑαυτοὺς γοῦν συντηρήσωμεν τῇ θεῖᾳ πίστει φραζάμενοι, καὶ εὐσεβῶς καὶ χρηστῶς πολιτευσώμεθα, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἄπαν μετὰ ἑρμηνείας μα'. « Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς

ANNO DOMINI CMXXXI.

BASILIVS

CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ EPISCOPVS.

(De hoc Basilio, qui, ne cum S. Basilio Magno confunderetur, ἐλάχιστος, *minimus*, pro modestia sua nominari voluit, vide tomum nostrum XXXVI, col. 1075.)

BASILII MINIMI

COMMENTARIA

AD S. GREGORII NAZIANZENI ORATIONES STELITEUTICAS CONTRA JULIANUM IMP.,
AD EJUSDEM ENCOMIUM HERONIS PHILOSOPHI, ET AD ORATIONEM FUNEBREM
IN CÆSARIUM FRATREM

QUIBUS PRÆMITTITUR

EPISTOLA NUNCUPATORIA AD CONSTANTINUM IMP.

(Vide jam dictum tomum nostrum XXXVI.)

ANNO DOMINI CMXL.

GREGORIUS PRESBYTER CÆSARIENSIS.

VITA

SANCTI GREGORII EPISCOPI NAZIANZENI

A Gregorio presbytero Græce conscripta.

(Vide tomum XXXV, col. 243 et col. 244, ubi de hoc Gregorio presbytero ab editore Benedictino Inquiritur)

OCR ABK/FR

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΘΣΙΟΥΣ ΤΗΣ ΘΕΟΦΟΡΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΕ-
ΣΤΑΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ.

GREGORII

PRESBYTERI CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ

ORATIO

IN SANCTOS TRECENTIOS DECEM ET OCTO DEIFEROS PATRES. ET IN CON-
STANTINUM PISSIMUM IMPERATOREM (1).

(Combesis. Auctar. nov. tom. II, p. 517.)

Præpositis obedire jussus monente Apostolo ¹, A
o Theophile, ac meæ velut oblitus imbecillitatis,
neglectaque dicendi elegantia, parvi venerando
Patri, proponenti, ut breviter de trecentorum
decem et octo sanctorum Patrum apud Nicæam
conventu scriberem, ejusque huic sanctæ Nicænæ
Ecclesiæ, traderem: ut quorum meruit frui cor-
porali præsentia, eorum quoque decertationis
scriptas habeat narrationes. Ac a me quidem, pro
meis viribus dicta, ut eorum magnitudinis ratio
habeatur, quæ a Patribus recte et ex virtute gesta
sunt, tenui ego rori cum marinis conserto fluctibus
dicam similia. Fuerit autem illius perfectionis, ut
non verborum qualitatem attendat, sed promptæ ac
alacri ad obsequendum voluntati, ambitiosam
compassionem rependat.

Cum Maximianus, Liciniusque, et Maxentius, qui
Romæ impie imperarunt, et multos, qui erant
Christianæ fidei, dæmonibus sacrificare recusantes,
supplicis et morte affecerunt, insano simulacrorum
cultu dignum invenissent exitium, mirabiliter, ac
spem vincente eventu, ab Occidente instar Luciferi

¹ Hebr. xiii 17.

Fr. Combesisii notæ.

(1) Videtur Gregorius hic mediæ ævi scriptor,
qui longe abfuerit a concilio Nicæno, rogatuque
episcopi Nicæni, historicam hanc narrationem ex
antiquis monumentis, circa forte Heraclii tempora,
et ubi Persæ, quos videtur vocare Assyrios imperii
Comani plerasque provincias devastassent, concin-
naverit, eidemque Nicænæ Ecclesiæ, quam Patres
præsentia illustrassent, cimelium præclarum tradi-
derit. Opus egrægium Latine tantum hactenus edi-

Πείθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις ἐκ τῆς ἀποστολικῆς
ἐπιτραπῆς παραινέσεως, ὡς θεόφιλε, καὶ ὡς περ τῆς
οἰκείας ἑμαυτὸν ἐπιλαθόμενος ἀσθενείας, τό τε τοῦ
λόγου ὑπεριδὼν ἀκαλλῆς, ὑπετάγην τιμίῳ Πατρὶ,
προβαλλομένῳ μοι συγγράψαι διὰ βραχείων περὶ τῆς
τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ Πατέρων
κατὰ Νίκαιαν συνελεύσεως, ἐκδοῦναι τε τῇ κατ'
αὐτὸν ἐν Νικαίᾳ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ· ἵνα ὧν τῆς
ἐν σώματι ἀπήλαυσε παρουσίας, τούτων καὶ τῆς
πνευματικῆς ἀγωνίας ἀνάγραπτα φέροι τὰ διηγή-
ματα. Καὶ τὰ μὲν ἐμοὶ κατὰ τὴν ἐμὴν εἰρημένα
δύναμιν πρὸς τὸ τῆς ἐναρέτου τῶν Πατέρων πολι-
τείας ὑπέρογκον ὀρθοῦς λεπτότητι φαίην ἂν εἰσκέ-
ναι πελαγίοις ἀμιλλωμένη κύματι· τῆς ἐκείνου δ'
ἂν εἴη τελειότητος μὴ πηλικότητι τῶν ὀνομάτων
προσανέχειν τὸν νοῦν, τῇ δὲ προθύμῳ τῆς ὑπα-
κοῆς τὸ τῆς συμπαθείας ἀντιμετῆσαι φιλότιμον.

Μαξιμιανοῦ καὶ Λικιννίου καὶ Μαξεντίου τῶν ἐν
Ῥώμῃ δυσσεβῶς βεβασιλευχότων, καὶ πολλοὺς τῆς
τῶν Χριστιανῶν πίστεως θύειν ἀρνησαμένους τοῖς
δαίμοσιν, αἰκισμοῖς καὶ θανάτῳ ὑποβαλόντων,
ἀξίαν τε τῆς εἰδωλομανίας τὴν καταστροφὴν τοῦ
βίου εὐραμένων, παραδόξως ἐκ τῶν Ἑσπερίων ἀνέ-

tum; libuit ad justam aliquam quantitatem nostri
in vi synodi acta voluminis, utraque submittere,
cum aliis synodi Nicænæ actis anonymis, quibus
gesta in primo illo œcumenico conventu, non nihil
et ipsa illustrari possint. Latina componimus Græcis,
in paucis secuti interpretem Lipomani, non satis
in multis accuratum, cujus aliqua hisce notis per-
stringimus.

τειλε, δίκην Ἐωσφόρου, Κωνσταντῖνος ὁ φιλοχριστιότατος, ὁ τῆς ὀρθοδόξου πολιτείας ἀρχηγός, καὶ τῆς ἀμώμου πίστεως πρόβολος· ὃς ἅμα τῷ τὰ σκῆπτρα ἐκ τῶν Ἑσπερίων ἐπὶ τὴν Ἐω μεταποιῆσαι, τῷ θεῷ φωτὶ τὴν ψυχὴν καταυγάζεται· καὶ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν διάνοιαν ἀλειψάμενος πρῶτον ἀγῶνα πρὸς τὸν διάβολον ἀποδύεται· καὶ τίθησι κατὰ τόπον Χριστιανῶν ἐλευθερίας προγράμματα· λύει τὴν ἐκ τῶν ἀνόμων τοῖς πιστοῖς ἐνσχέψασαν κατήφειαν· καταβάλλει τῶν εἰδώλων τὰ σεβάσματα· θριαμβεύει τοῦ ψεύδους τὸ ἀνύπαρκτον· φανεροὶ τῆς ἀληθείας τὸ κήρυγμα· μεταδίδωσι τιμῆς καὶ παρρησίας τοῖς τετιμηκόσι τὸν Κύριον· ἀναρρώνονται σώματα πιστῶν κεκακωμένα ταῖς μάστιξι· στρεβλώσει καὶ ἐξορίαις ὑποβάλλονται οἱ προσκαίμενοι δαίμοσι. Καὶ ἦν ἰδεῖν τῶν τε πιστῶν ἐκ τοῦ διωγμοῦ τὴν ἀνάκλησιν, καὶ τῶν ἐκ τῆς δαιμονικῆς πλάνης τὴν ἀνάνηψιν, ὁμοίαν ἀγγελικῇ χοροστασίᾳ, πάντων ἐν παρρησίᾳ δοξολογούντων τὸν Κύριον.

Ἐχαιρεν οὖν ὁ πιστότατος βασιλεὺς ἐπὶ τῇ καθημέραν προσθήκῃ τῶν Χριστιανῶν, συμβαλὼν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ θείας εἶναι τὸ πᾶν ἐνεργείας, τῆς ἐν ὀλίγῳ τὸ ὑπήκοον αὐτῷ πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλκυσσαμένης ἐπίγνωσιν. Οἷον γὰρ κάκεινο τοῖς φθάσαι συνέδραμε; Τῶν γὰρ παρακειμένων ἐθνῶν, ἅτε τὰ σπονδῶν [γρ. ἀσπόνδων, *vel ex Lip.* τὰ σπονδῶν μὴ ἐχόντων] τοῖς πρὸ αὐτοῦ βασιλεῦσι ἐπανισταμένων, καὶ τῶν ἐμφυλίων στάσεων ταῖς ἀλληλοφονίαις μὴ παρεχομένων αὐτοῖς τὴν ἀνάπαυσιν, ἠνίκα Κωνσταντῖνος διὰ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ τὸ τῆς βασιλείας ἀνεδέξατο κράτος, εὐθύς ὡς ἐκ προτάγματος, καὶ τὰ τῶν ἐθνῶν δεινὰ κατελώφησε, καὶ τὸ ὑπήκοον τὴν εἰρήνην ἠσπάσατο. Ὁ δὲ μισόκαλος ἐχθρὸς οὐδὲ ταύτην ἤνεγκε τὴν ἐπὶ τὰ κρεῖττονα τῶν ἀνθρώπων ἐπίγνωσιν· ἀλλ' ὡσπερ πάλαι τῷ πρωτοπλάστῳ τῆς ἀπόνου ζωῆς διεφθόνησε, καὶ διὰ τοῦ ὄψεως τῆς ἀκοῆς τὴν παρικοὴν τῆς ἐντολῆς ἐνέσπειρεν, οὕτω καὶ τότε σπαραχθεὶς ἐπὶ τῇ τῶν ἐξ εἰδωλολατρίας πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῇ, ἐγείρει πνεῦμα Πύθωνος. Ἄρειος δὲ ἦν οὗτος· Χριστιανὸς μὲν τὴν προσηγορίαν, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐκκλησίας καταλεγόμενος· τὴν τε τῶν θείων Γραφῶν, ὡς οὐκ ὄφελον, πεπιστευμένος ὑφήγησιν· κενόδοξία τε καὶ φιλαργυρία, τοῖς ὕλοις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ διαδόχου, κατεχόμενος· ὃς θεασάμενος ὡς μετὰ Πέτρον τὸν ἐν μάρτυσι νικηφόρον, καὶ ἐν

A exortus est Christi amantissimus Constantinus imperator, orthodoxæ reipublicæ auctor ac princeps (2), et inculpatæ fidei propugnator : is simul atque sceptrā ex Occidente in Orientem transtulit, divina luce animo perfunditur; instructusque pietate, primum adversus diabolum certamen instituit, atque publica pro Christianorum libertate, edicta proponit. Quam impii molestiam ingerebant fidelibus, depellit; destruit idolorum cultum; inanem falsi consistentiam (3) traducit; veritatis prædicationem in palam facit; eos qui Domino honorem impendissent, honore ac libertate afficit. Instaurantur, ac vires recipiunt male verberibus affectorum fidelium corpora tormentis (4) et exsiliis subjiciuntur, qui dæmonibus devoti adherent : ac videre erat, cum fideles a persecutione liberos effici, tum eos, qui errore dæmonum implicati fuissent, ad frugem meliorem reverti : quæ res angelicæ choreæ speciem quamdam præferre videbatur, cum Deum omnes libere glorificarent.

Itaque lætabatur fidelissimus imperator quotidiano Christianorum augmento, secum animo reputans, id totum divinæ operationis esse, quæ sic exiguo tempore, subjectos ad Domini Jesu Christi agnitionem traxisset. Etenim quid ejusmodi iis convenit, qui præcesserunt? Cum enim finitimæ gentes, velut perfidæ, adversus priores imperatores crebro rebellarent, nec seditionum civilium tumultus, alternis cadibus, requiem ullam præberent, ubi mox Constantinus per Salvatoris nostri Jesu Christi gratiam imperium suscepit, ceu jussione divina, tum mala cessarunt, si qua erant a gentibus, subditique populi pacem amplexi sunt. Cæterum boni osor hostis, neque eam hominum provectionem ad meliorem cognitionem ferre potuit; quin² imo, velut olim primum condito homini vitam laborum vacuitate felicem invidit, ejusque per serpentem, ut ne præcepto obediret, auribus insevit³; sic quoque per id tempus, idololatrarum ad Deum conversione exulceratus, suscitavit spiritum Pythouis. Fuit is Arius : Christianus quidem nomine, ac Ecclesiæ Alexandrinæ presbyteris allectus; cui Scripturarum divinarum interpretatio fuisset mandata, atque utinam non fuisset, inani homo gloria, ac avaritia, patris sui diaboli armis, possessus. Cum porro post Petrum inter martyres victoria illustrem, ac inter pontifices consortum apostolis, Achillamque ejus suc-

¹ Gen. iii, 3.

Fr. Combefisii notæ.

(2) *Orthodoxæ reipublicæ auctor ac princeps.* Velut qui primus res Christianorum ac orthodoxorum, provexerit, ut jam respublica Christiana ac orthodoxa, libera religione, ac compressis erroribus, posset dici. Interpr. Lipom. *Orthodoxæ vitæ instituti princeps*, quod non placuit.

(3) *Inanem falsi consistentiam.* Quippe mendacium inconsistens est. Absone Lipomani inter. τὸ ἀνύπαρκτον ad sequens κήρυγμα refert : *Quæ consistere non poterat, efficit manifestam veritatis præ-*

dicationem. Plane consistebat, ante Constantini felicia tempora, nec majori unquam vigore quam sub decessoribus tyrannis, prædicatione Christianæ veritatis, ac κήρυγμα nunquam ἀνύπαρκτον.

(4) *Tormentis.* Exaggeratione dictum, nec ad Constantini referendum tempora, siquidem est sermo de ethnicis, quibus interim multum erat, ut nefandis sacris prohiberentur, clauderentur templa, sive etiam, cum res ferebat, destruerentur.

cessorem, Alexandrum vidisset inter præsules castissimum, strenuamque apostolicorum dogmatum defensorem, Ecclesiae Alexandrinae praepositum, tanquam venenatus serpens, quod in cordis ejus penetralibus latebat virus evomuit. Enimvero non poterat adversus Alexandrum ipsum importuna se insolentia efferre. Etenim Alexander vita ac moribus irreprehensibilis erat, atque ab omni abstinens malo, juxta Domini de Jobo testimonium¹. Quidnam ergo machinatur scelestus? Arma parat adversus viri sancti doctrinam, seu qua invadendi pateret aditus: sicque, «ponit os suum in caelum, et loquitur iniquitatem adversus Altissimum².» Nam cum sanctus Alexander Filium confiteretur, honore Patri æqualem, ac ejusdem essentiae, ex adverso mente captus Arius, Filium creaturam ac facturam nugari coepit: ac fuisse quando non erat, et quæ sunt his magis impleta, digna profecto quæ oblivioni mandentur et æterno silentio.

Videns ergo divinus Alexander, malum hoc instar morbi sacri depascere (siquidem vicinas Ægyptum, Thebaidemque, et Libyam invaserat), veritus ne universum corripere fidelium corpus, post multas coram monitiones efferato paterne adhibitas, post varias ex Scripturis divinis probationes, quibus Vetus pariter ac Novum Testamentum abundat, sciens impium erroris caligine adhuc implicatum, ad Dominum Jesum Christum, quem ille afficiebat contumelia, confugit, quo is Christianæ rei adversus impiam molitionem auxilio esset: jejuniis, vigiliis, ac lacrymis eum invocat adjutorem, qui inspector est veritatis. Verum cum impius magis efferaretur et effervesceret, evocat Alexander plures futuros periculi socios, dirigitque litteras ad episcopos per ea constitutos loca, ac prodigiosos cordis Arij fetus adversus orthodoxam fidem, denuntiat. Quamobrem, prævinit quidem eorum aures, ut ne qui ab hiatus sensus Arij sinistre arriperentur; incitat vero, ut communi consilio citra moram de his optimum dominum certiore facerent. Ubi porro victor ille inclutus hæc rescivisset, tanquam stimulo, profana obscurorum, molestaque inopinatum auditione, animo percussus, divinas protinus mittit litteras, per quas et magistratus (5), et eos qui possent, episcopos, Nicænam metropolim, ad ea examinanda, quæ ad eos spectarent, venire suadet, atque ad declarandam veram et inculpatam, fidem penitusque excindendam ac abolendam male sentientium dæmoniacam hæresim.

θούς καὶ ἀμέμπτου πίστεως, ἐκτομήν δὲ καὶ παντελῆ ἀφανισμόν τῆς δαιμονιώδους τῶν κακοδόξων αἰρέσεως.

¹ Job 1, 1. ² Psal. LXXVII, 2.

Fr. Combefisii notæ.

(5) *Et magistratus.* Potuit Constantinus etiam primiores laicos, qui præcipui essent inter Christianos, ac majori quadam auctoritate, ad concilium vocare, quibuscum ipse tantæ tractationi

ἀρχιερεῦσιν ἰσαπόστολον, καὶ Ἀχιλλῶν τὸν τοῦτου διάδοχον, Ἀλέξανδρος ὁ ἐν προέδροις πάναγνος, καὶ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ὑπέρομαχος, τῆς Ἀλεξανδρέων προέστη Ἐκκλησίας, ὡς περ τις ἰοδόλος δράκων τὸν ἐνδομυχοῦντα τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῆς βασιλευσίας ἐξέμεσε. Καὶ κατὰ Ἀλεξάνδρου μὲν, οὐχ οἶός τε ἦν αὐθαδιάσαι· ἀνάλωτος γὰρ κατὰ τὸν βίον ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ πάσης κακίας ἀμέτοχος, κατὰ τὴν τοῦ Ἰωβ ὑπὸ τοῦ Κυρίου μαρτυρίαν. Τί οὖν ὁ ἀληθῆριος μηχανᾶται; Κατὰ τῶν δογμάτων τοῦ θεοῦ ὀπλίζεται, ὡς διὰ τούτων αὐτοῦ καθαρῶς· καὶ οὕτω ἐτίθῃσιν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ στέμα αὐτοῦ, καὶ λαλεῖ κατὰ τοῦ Ὑψίστου ἀδικίαν. Τοῦ γὰρ θεοῦ Ἀλεξάνδρου ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ καθομολογοῦντος, ἀντικρυς ὁ φρενοβλαβῆς Ἄρειος κτίσμα καὶ ποίημα τὸν Υἱὸν ἐληρώδησε· καὶ ὅτι ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ τὰ τούτων ἀσεβέστερα, ἅπερ σιωπῆς ὄντως καὶ λήθης βυθῶν εἰσὶν ἄξια.

Ἰδὼν οὖν Ἀλέξανδρος ὁ θεσπέσιος ὡς δίκην ἱερᾶς νόσου ἐπινέμεται τὸ κακόν· ἤφατο γὰρ Αἰγύπτου καὶ Θηβαίδος καὶ Αἰθιοπίας τῶν ἑναγχοῦ· καὶ δεδοικῶς μὴ τοῦ παντὸς τῶν πιστῶν περιδράξῃται σώματος, μετὰ πολλὰς τὰς κατὰ πρόσωπον παραινέσεις, ἃς τῷ ἀτιθάσῳ πατριῶς προσηγάγε, μετὰ ποικίλους τοὺς διὰ τῶν θείων Γραφῶν ἐλέγχους οἷς ἢ τε Παλαιὰ ἢ τε Καινὴ ἐναδρύνεται· γνοὺς τὸν ἀσεβῆ ἐτι τῷ τῆς πλάνης ζόφῳ κατεχόμενον, ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν παρὰ ἐκεῖνου ὑβριζόμενον καταφεύγει, βοηθὸν αὐτὸν τῷ κοινῷ γενέσθαι κατὰ τῆς θεομάχου ἐγχειρήσεως· νηστεία τε καὶ ἀγρυπνία καὶ δάκρυσι τὸν τῆς ἀληθείας ἐπόπτην ἐπικαλεῖται σύμμαχον. Τοῦ δὲ δυσσεβοῦς μᾶλλον ἀγριωμένου καὶ παφλάζοντος, κοινωνοῦς ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ κινδύνου προτκαλεῖται πλείονας, καὶ γράμμασι πρὸς τοὺς κατὰ τόπον ἐπισκόπους κέχρηται, καὶ μνηύει τὰ τερατώδη τῆς Ἀρείου καρδίας κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας κυήματα. Διὸ προσασφαλίζεται μὲν αὐτῶν τὰς ἀκοὰς πρὸς τὸ μὴ παρασυρῆναι τινὰς ἀπὸ τῆς χαράδρας τῆς Ἀρείου φρονήσεως· παροτρύνει δὲ τῷ κοινῷ [ἰσ. κοινῶς] ἀμελλητὶ ταῦτα τῷ κρατίστῳ γνωρίσαι δεσπότη. Τούτων οὖν ὁ καλλίνικος ἐν γνώσει γενόμενος, ὡς περ κέντρῳ τῇ βεβήλῳ τῶν ἀδήλων, τῇ τε ἀνιάρᾳ τῶν ἀδοκῆτων ἀκοῇ πληγῆς τὴν διάνοιαν, παραχρῆμα θείαις κέχρηται κεραίαις, δι' ὧν τοὺς τε ἐν τέλει καὶ τοὺς δυνατῶς ἔχοντας τῶν ἐπισκόπων τὴν Νίκαιαν τῶν Βιθυνῶν μητρόπολιν καταλαμβάνειν [λεῖπ. προτρέπεται] πρὸς ἐξέτασιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἠκόντων, καὶ φανέρωσιν μὲν τῆς ἀληθείας.

interesset, ut reipsa cum paucis quibusdam spectatoribus interfuit, non tanquam iudex, sed velut præsides defensorque, atque ut docendus ipse veritatem fidei, doctrinamque piis legibus sanciturus.

Τούτων οὖν οὕτω προδεδηκότων, τίνες εὐρέθησαν ἅ οἱ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τῇ προγνώσει τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος τηρηθέντες ἐπίσκοποι, καὶ ἐκ ποίας ἑκαστος τῶν συνελθόντων παραικίας ὥρμητο, ὁ παρ' αὐτῶν ἐκτεθεὶς τόμος συνοδικῶς παραστήσει, τοῖς φιλοπόνως ἐντυγχάνουσιν. Οἱ μὲν οὖν ἄγιοι Πατέρες, ὅτε μέλισσαι τίνες ἐργάτιδες, ὡσπερ ἐκ πολυάνθων λειμώνων, τῶν οἰκείων ἑκαστος ἐκκλησιῶν ἀπαναστάνας Νίκαιαν τὸ συμβολοποιῶν τῆς ὀρθοδοξίας κατελήφασιν χωρίον. Ὁ δὲ θεῖος Κωνσταντῖνος, τὴν ἱερὰν καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμον τῶν ἁγίων Πατέρων ἦκειν ἀκούσας παρουσίαν, εὐθύς ἐκ προφυλαίων, ταῖς πρεπούσαις ἐπιθαυμάζει τιμαῖς, καὶ τινὰς τῆς ἱερᾶς συγκλήτου προαποστείλας, διὰ τῆς ἐπιτηδεύσεως, καὶ τῇ καταλλήλῳ τῆς χρείας ἐπίδυσαι, περιποιεῖται αὐτοῖς [γρ. αὐτοῖς· ἢ, αὐτῶν] τὸ ἀπερίσπαστον. Ἐπειδὴ δὲ ἔγνω καλῶς ἔχειν αὐτῷ τὰ τῆς εἰς τοὺς Πατέρας προνοίας, τὴν καὶ τὴν οἰκείαν τῇ Νικαίᾳ παρουσίαν δίδωσι, λογισμῶν νηφάλεω τῶν ἐξωθεν ἑαυτὸν ἀπαγαγῶν θορύβων, οἷα περὶ θείου πράγματος, καὶ τῆς εἰς ψυχὴν ὁρώσης σωτηρίας, τῷ πρακτικῷ [ἴσ. πνευματικῷ] τῶν ἁγίων Πατέρων ἐντευξάμενος συστήματι. Καὶ γὰρ ἦσαν τινες μὲν αὐτῶν ἀποστολικῶς διαπρέποντες χαρίσμασιν, ἄλλοι δὲ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματι αὐτῶν περιφέροντες, ἐξ ὧν ὀλίγα παραθήσω πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων περὶ τοῦ ἁγίου, πληροφορίαν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν. Ὁ μὲν οὖν ὄσιος Ἰάκωβος ὁ τῆς Νισσιβηνῶν πρόεδρος πολλοῖς μὲν ἠλευθέρωσε νοσημάτων· μαρτυρεῖται δὲ καὶ νεκροῖς ἀναστήσαι· ὁ τε Νεοκαισαρείας τῆς Εὐφρατησίας ἐπίσκοπος ὄσιος Παῦλος τὰ γεννητικὰ τῶν μορίων διὰ πυρὸς ἀπεβάλετο, τῆς Λικινίου μανίας γενόμενος παλινῶν· Παφνούτιος τε ὁ Αἰγύπτιος, ἀνὴρ σημειοφόρος, καὶ ἕτεροι πλείονες τῶν ἁγίων τούτων, οἱ μὲν ὀφθαλμοὺς ἐκκέντηντο, ἄλλοι ἀγκύλας διετέμνηντο· ἕτεροι χεῖρας καὶ πόδας· ὑπὲρ δεσμών τῶν ἐξ ὠμῶν ἱμάντων ἐβλάθησαν. Ὁ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἀντίπαλος τὴν οὐράνιον ταύτην τῶν ἁγίων ἐπὶ γῆς θεασάμενος χορείαν, οὐ συνεχώρησε πάντῃ τῶν οἰκείων κέντρων μένειν ἀπερίσπαστον· ἀλλ' ὡσπερ τὴν Ἰουδαίαν ἐν τοῖς ἀποστόλοις προδότην τοῦ Δεσπότου κατέστησεν, οὕτω καὶ τῷ

His ita proactis, quinam illo tempore inventi sicut vivifici Spiritus præscientia conservati episcopi, nec non ex quanam quisque patetia profectus sit, ostendet quem ediderunt tomus synodicus (6), ut quis studiosè legere velit. Sancti ergo Patres, haud secus ac argumentosæ quædam apes, ex sua quisque Ecclesia, velut ex pratis floridis surgentes, Nicænam seu alvearium quoddam, rectæ fidei condendis favis, venerunt. Divinus vero Constantinus, ut sacram ac reverendam angelis audisset adesse sanctorum Patrum præsentiam, statim a primo vestibulo congruis eos honoribus prosequitur; ac præmissis quibusdam e sacro senatu, opportunitate ac rerum necessariarum convenienti suppeditatione, quietem eis procurat, ac ne habeant necesse sollicitudine distrahi. Cæterum, ubi cognovit, ea ejus opera recte fuisse Patribus provisum, tum ipse suam Nicææ offert præsentiam, sobria se mente ac prudenti consilio ab externis ac rerum secularium tumultibus abducens, utpote de divino negotio, ipsaque spiritali ac animi salute, gravum rebus ejusmodi SS. Patrum allocuturus conventum. Quippe erant quidam ex ipsis, qui apostolicis gratiis ornatè essent, alii qui Christi stigmata in corporibus suis circumferrent, ex quibus pauca repræsentabo, quo et lectoribus majorem de sanctis faciam fidem, conferamque aliquid ad animorum salutem. Sanctus itaque Jacobus Nisibeorum præsul, multos quidem a morbis liberavit; testantur vero, etiam mortuos suscitasse. Neucæsareæ item Euphratesiæ episcopus sanctus Paulus, genitalia membra igni amisit, Licinii insanix factus ludibrium: Paphnutius quoque Ægyptius vir signifer (7), ac Domini stigmata inustus, nec non alii plures ex iis sanctis, quorum alii quidem fuerant suffossi oculis, aliis excisi poplites, ac alii denique diris loreis vinculis vitiatæ manus ac pedes. Verum, qui bonis adversatur, celestem hanc choream in terra videns haud omnino aculeorum suorum permisit esse inexpertem: quemadmodum vero in apostolis Judam fecit Domini proditorem, sic etiam sanctorum illi sacro choro lupos Arabes (8), ovium pellibus lectis invexit;

Fr. Combefisii notæ.

(6) *Tomus synodicus*. Interpres Lip. *Decisio synodica*. Quo etiam modo in sequentibus: Est tomus proprie libellus dogmaticus, qualis passim vocatur Leonis Epistola ad Flavianum. Myle idem reddit quod statim sequitur, καὶ τινὰς τῆς ἱερᾶς συγκλήτου προαποστείλας· *Quibusdam præmissis ex sacro conventu, pro, ex sacro senatu*. Illud item περιποιεῖται αὐτοῖς τὸ ἀπερίσπαστον· *Procurat, ne habeant necesse recedere, pro distrahi sollicitudine*.

(7) *Vir signifer*. Clara allusione ad illud Pauli Gal. *Ego enim stigmata Domini Jesu*, etc., quod sequentibus verbis magis expressit. Illa stigmata ac notas Christi confessorum in tribus ponit noster Gregorius, in effossione oculorum, nervorum succisione, qua manus ac pedes inutilia fierent, ac præcipue alter pedum ejus exciso poplite, quo adhuc vegeti pede altero ac manibus ad opera marmorum, aliaque hujusmodi, manerent, ac de-

nique eorumdem membrorum luxatione, ex nimia distensione ac contorsione immanibus illis loris, quod ultimum male expressit interpres Lipom. *Aliis vero mutilati sunt pedes*, etc. forte ἐβλάθησαν· quod tamen ex subjecta materia fuisset exponendum eodem sensu ac nostrum ἐβλάθησαν. Plane distentio ejusmodi ac ditorsio, manus deformat aut pedes, læditque, ut non possint exsequi consueta munia, non vero discerpit ac amputat, ita ut sic discerptus possit vivere, ac Domini Jesu stigmata illa circumferre. Vident. Galon.

(8) *Lupos Arabes*. Nihil creari apud Patres, de quo jam ad Amphil. ac auctorem Vitæ ejus, nobis hactenus Metaphrastem, sed Allatio anonymum longe illo antiquiorem, ex quo Metaphrastes pleraque mutuatus est, antiquissimo apud eum e codice, ex quo nobis charissimus συνόμιλος R. P. Jacobus Coar exscripta illa Acta Roma detulit, ubi jam

nempe, Menophantem Ephesium, et Patrophilum Sythopolitanum, ac Theonam Marmaricanum, cum aliis paucis insanie Arii discipulis, de quibus dicturi sumus in sequentibus. Quoniam autem quod veritatem ferebat, eaque velut setum erat, inquisitione egebat, aptusque locus dispiciebatur, quo fieret Patrum conventus, abscindens optimus imperator a palatio quod illic erat, domum maximam, imperialium cubiculorum [ut ita loquar] oculum quemdam, cujus decus ac magnificentia ad nostram usque ætatem Patrum tegumento conservata est, eandem, seu illius primitias regie, sacro addixit concilio. Eo loco æquales numero Patrum sedes parari jussit, una rationem habens quietis sacrum, ac sacerdotium honore prosequens. Cum jam itaque ii appulsi essent, ipse quoque imperator ingreditur: neque vero arroganti et elato, regioque intuens vultu, sed contracto supercilio, et modesto incessu accedit, ac sanctos obviam factos amplectitur, blandeque et gratiose alloquitur; ac leni quodam risu, comitatis florem proferens, lætam animi constitutionem pro sanctorum statu cœtuque ostendit. Suam autem in Deum prodidit humilitatem, summamque in Patres submissionem, quod inter sedes episcopales suum submisserit subsellium.

Cum sancti ergo piusque imperator consedisent, Eustathius Antiochenus (ei enim annuit sancta synodus, ut verba faceret ad imperatorem): « Deo inquit, gratias agimus, optime imperator, qui terrenum tibi imperium dirigit: qui simulatorum errorem per te abolevit, ac æquos fidelium animos in libertate collocavit. Cessavit dæmonum nidor: multiplici Dei cultu eversa est gentilium superstitio. Expelluntur tenebræ impietatis; illustratur orbis terrarum luce divinæ scientiæ. Pater glorificatur; Filius simul adoratur; annuntiatur Spiritus sanctus, Trinitas consubstantialis, una Divinitas in tribus personis et hypostasibus prædicatur. Per eam, imperator, munitur tuæ pietatis imperium; eam nobis serva inviolatam. Nullus hæreticus in Ecclesiam subintrans unum aliquid a Trinitate auferat, sine honore, affectumque ignominia relinquens, quod est reliquum. Arius nobis, qui a furore nomen accepit, orationis causa est et conventus, qui nescio quomodo, in Ecclesiæ Alexandrinæ presbyterium allectus, nescientibus nobis, alienus a doctrina beatissimorum prophetarum et apostolorum inventus fuit. Unigenitum enim Filium et Verbum Patris non veretur ejusdem cum Patre substantiæ consortio privare, et Creatorem, creaturæ cultor, contendit creatis accensere. Eum autem persuaseris, imperator, mutata sententia non repugnare apostolicis doctrinis; aut si

Α θιάσφ τῶν ἀγίων συνεισήνεγκε λύκους Ἄραβας ὀραῖς προβάτων ἐγκεκρυμμένους· Μηνόφαντά φημι τὸν Ἐφέσιον, καὶ Πατρόφιλον τὸν ἀπὸ Συθοπόλεως, καὶ Θεωνᾶν τὸν ἐκ τῆς Μαρμαρικῆς σὺν ἑτέροις ὀλίγοις μαθηταῖς τῆς Ἀρείου ἀφροσύνης, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς ρηθήσεται. Ἐπεὶ δὲ τὸ κοῦσαν τὴν ἀλήθειαν εἶδειτο ζητήσεως, καὶ τόπος ἐσκοπεῖτο πρὸς συνέλευσιν ἐπιτήδειος, ἀποτεμῶν ὁ κράτιστος βασιλεὺς τοῦ ἐκεῖσε παλατίου οἶκον παμμεγέθη, τὸν ὀφθαλμὸν ὡς εἰπεῖν τῶν βασιλικῶν κοιτώνων, οὗ τὸ περικαλῆς καὶ κόσμειν μέχρις ἡμῶν τῆ σκέπη τῶν ὁσίων Πατέρων τετήρηται, τοῦτον ὡςπερ ἀπαρχὴν τῶν βασιλείων τῆ ἀγία ἀπέθετο συνόδῳ, ἐνθα ὠόκου; ἰσχυρίθμους προτεθῆναι τοῖς Πατράσιν ἐκέλευσε· τοῦ τε γήρω; τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ τῆς ἱερωσύνης στέργων τὸ τίμιον. Προβαλοῦσι γοῦν αὐτοῖς ὁ κράτιστος ἐπεισέρχεται βασιλεὺς· οὗ σοβαρῶ τινι καὶ ὑπερκειμένῳ καὶ βασιλικῶ βλέπων νεύματι, ἀλλ' ὀφρῶϊ συνεσταλμένη, καὶ πρῶφ τῶ βήματι πρῶσει· καὶ τοὺς ἀγίους ὑπαντῶντας ἀσπάζεται, καὶ χαριέντως προσομιλεῖ· καὶ ἡμεῖσφ τινὶ μειδιάματι τὸ τῆς ἐπεικειᾶς ἀνθος προβαλλόμενος, παιδρῶν ἐπὶ τῆ τῶν ἀγίων συστάσει δείκνυσι τῆς ψυχῆς τὴν κατάστασιν. Δηλώνει δὲ τὸ τε πρὸς τοὺς Πατέρας τῆς συγκαταβάσεως ὑψηλῶ, τὸ μεταξὺ τῶν ἐπισκοπικῶν διφρῶν ὑποθετικῆς ἐντεῦθεν αὐτῶ σκιμπόδιον.

Τῶν οὖν ὁσίων καὶ τοῦ θεοσεβοῦ; βασιλέω; ἰδρυμένων, Εὐστάθιος ὁ τῆς Ἀντιοχείων· τούτῳ γὰρ τοὺς πρὸ; τὸν βασιλέα λόγους ποιῆσθαι ἡ ἀγία ἐπένευσε σύνοδος· « Εὐχαριστοῦμεν, ἔφη, Θεῶ, κράτιστε βασιλεῦ, τῷ τὴν ἐπίγειον συνιθύνοντί σοι βασιλεῖαν· τῷ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων διὰ σοῦ καταργήσαντι, καὶ τῶν πιστῶν καταστήσαντι ἐν παρρησίᾳ τὸ εὐθυμον. Πέπαυται κνίσσα δαιμόνων· καταλέλυται πολυθεῖας Ἑλληνικῆς τὰ σεβάσματα. Τὸ τῆς ἀγνωσίας ἀπελαύνεται σκότος· τῷ τῆς θεογνωσίας φωτὶ ἡ οἰκουμένη καταυγάζεται. Πατὴρ δοξολογεῖται· Υἱὸς συμπροσκυνεῖται· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταγγέλλεται. Τριάς ὁμοούσιος, μία θεότης ἐν τρισὶ προσώποις καὶ ὑποστάσεσι κηρύττεται. Ταύτη τειχίζεται, βασιλεῦ, τὸ τῆς εὐσεβείας σου κρῖτος· ταύτην ἡμῖν ἀτυλον διαφύλαττε. Μηδεὶς αἰρετικῶς ὑποδῦς τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ Τριάδι; ἀφαιρείτω, καταλιμπάνων τὸ λειπόμενον ἄτιμον. Ἄρειος ἡμῖν ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος, τοῦ λόγου καὶ τῆς συνελεύσεω; αἷτιος· ὅς, ὡς οὐκ ἴσμεν ὅπως τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐγκαταλεγείας Ἐκκλησίας, ἐλάνθανεν ἡμᾶς, τῆς τῶν τρισμακαρίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων διδασκαλίης ὑπάρχων ἀλλότριος. Τὸν γὰρ μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς ἀποστερεῖν τῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Πατρὸς οὐκ ἐντρέπεται, καὶ τῆ κτίσει τὸν Κτίστην ὁ κτιστολάτρης, συναριθμεῖν ἐπιέγεται. Τοῦτον ἂν πείσειας, αὐτοκράτορ, μεταφρονοῦντα, τοῖς ἀποστο-

Fr. Combefisii notæ.

ca ten. ex Regio, et ipso antiquo, edidissimus. Forto allusio est ad illud Habacuc 1: Velociores

lupis vespertinis, LXX.: Lupis Arabiæ, sola nimirum in Hebræo punctorum mutatione.

λοικοῖς μὴ ἀντιτείνειν διδαγμασιν, ἢ τοῖς ἐν οἷς A
 ἔλλω κακοδοξίας ἐγκείμενον ἀσεβήμασιν, ἄρδην
 τῆς Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἀφανίσαις ἐπαύλεως, ὡς
 ἂν μὴ τῆς θολερᾶς αὐτοῦ λογοθωπείας, τὰς τῶν
 ἀπλοустέρων ψυχὰς ἐργάσῃται θήραμα. »

Ὁ δὲ γαληνότατος Κωνσταντῖνος, τῷ τάχει τῆς
 συνελεύσεως αὐτῶν τὴν περὶ τὴν πίστιν θερμό-
 τητα συμβαλὼν, καὶ τοὺς τῆς ὁμονοίας λόγους, οἷα
 Πατράσιν οὐδὲ φιλοπάτωρ προσαγαγῶν· « Ἅγιοι
 [ἡρ. ἄγετε,] Πατέρες, ἔφη, ὅπως πάση σπουδῇ τε καὶ
 συντόνῃ τὴν τῆς ἀληθείας ἐξίσωσίν τε καὶ κατὰ-
 ληψίν, διὰ τῶν προφητικῶν προρρήσεων καὶ ἀπο-
 στολικῶν ποιησώμεθα παραδόσεων, πάσης ἀπρε-
 ποῦς μισαδελφίας καὶ κενοδοξίας ἐκτός. Δεινὸν γάρ
 εἰ τῆς πολυθέου καταλυθείσης ἀσεβείας, καὶ τῶν B
 πολεμίων ἡμῖν ὑποταγόντων, πεπαυμένων δὲ τῶν
 ἐμφυλίων πολέμων, οὐ ξίφεσιν ἀλλήλους οἱ πιστοὶ,
 ἀλλὰ δόγμασι βᾶλλον, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν δι-
 δασκαλίαν ἀπλήν οὕταν καὶ ἀτεχνον, καὶ οὐκ ἐν
 λόγοις, ἔργοις δὲ τὴν δύναμιν ἔχουσαν, παιδευμά-
 των ἀδολεσχίᾳ, καὶ ποικιλίᾳ ῥημάτων παρατρέπειν
 πειρώμεθα. Τοίνυν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ μο-
 νογενεῖ Υἱῷ τοῦ Πατρὸς, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι,
 τῶν νῦν ἡμῖν ἐταζομένων τὴν ἀποκάλυψιν ἐπιτρέ-
 ποντες, ἐχώμεθα τῆς ζητήσεως. Καὶ γὰρ ἡμᾶς
 αὐτοὺς συμπαρεῖναι καὶ συμμετασχεῖν ὑμῖν τῶν
 ἀγώνων, μέχρις τῆς εἰς τέλος τῶν ἀληθῶν ἀποκα-
 λύψεως, προθύμως παρέξομεν. Πιστεύομεν γάρ,
 καὶ τὴν τοῦ ζωοποιῷ Πνεύματος εὐτυχεῖν ἐπι-
 φοίτησιν, δι' ἧς ἡ σωτήριος ἡμῶν πίστις ἐξεῖ τὸ C
 βέβαιον, πάσης αἰρετικῆς ὑπολήψεως ἀληπτος, καὶ
 πονηρᾶς πρὸς τὸ Θεῖον ἐννοίας ἀμέτοχος. »

Ἐντεῦθεν ἡ τῶν ἀοιδίμων Πατέρων πληθὺς, τῷ
 συνόντι ζωοποιῷ κρατυνομένῃ Πνεύματι, ὁμονοιῶς
 ἐπὶ τὴν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως χωροῦσι ζήτησίν τε
 καὶ σφηνειαν· καὶ πολλαὶ τὸν Ἄρειον διὰ τῆς
 ἐν τῇ Παλαιᾷ τε καὶ Νέᾳ Διαθήκῃ, περὶ τοῦ ὁμοού-
 σιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ μαρτυρίας, ἄκους
 ἐξύττητι βαλόντες, ἐξω τῆς ὑγιούς πίστεως, καὶ τῆς
 ἀγίας αὐτῶν ὀρίξουσιν Ἐκκλησίας, ἀναθέματι τοῦ-
 τον ὑποβαλόντες, σὺν τοῖς πονήμασιν αὐτοῦ καὶ
 τοῖς ῥήμασιν. Οὕτω τε τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν συμβό-
 λου, πάση αἰρετικῇ κακονοίᾳ τὴν παρείδουσιν ἀπο-
 κλείοντες, συνυφαίνουσιν ἐκθεσιν, δι' ἐκάστου ῥητοῦ C
 τὸ πρὸ ἐκάστης αἰρέσεως ἀντικείμενον καταργή-
 σαντες φρόνημα· ὡς πᾶσιν εὐδηλον, ἐκ τῆς ἐν
 τῷ παλατίῳ τῶν πραχθέντων τῇ συνόδῳ ἐξηγή-
 σεως.

Fr. Combefisii notæ.

9) *Vivifico Spiritu.* Imperite Surius, sive quis-
 quis adjecit notas marg. τὸ eorum : ad priora re-
 fert, velut dicatur Patris et Filii, et Spiritus, cum
 palam sit, eorum quæ, etc., τῶν νῦν ἡμῖν ἐταζομέ-
 νων· eorum revelationem quæ nunc nobis in iqua-
 estione versantur, ubi etiam male edita, vobis : se
 quippe imperator arcebat Patribus, ac una cum
 eis collaturum se spondet operam inquirendæ veri-
 tati, socius ipse laborum futurus, quod solum
 dictum sit pro presentia exhibita, consilio, ac

in sinistra opinionis, cujus est convictus, impietate
 perstiterit, a Christi et nostro cœlu prorsus exter-
 minaveris, ne simpliciorum animos, turbidis ver-
 borum suorum lenociniis deprædari contingat. »

Serenissimus autem Constantinus, ex eo, quod
 tam cito convenissent, eorum in fide ardorem
 conjiciens, ac tanquam Patribus filius Patrum
 amicus, de concordia ac conspiranti consensu verba
 adducens : « Agite, inquit, Patres, ut studio omni
 ac animorum contentione, per propheticas præ-
 dictiones ac traditiones apostolicas, veritatem
 unam æqualibus muneribus eruamus ac assequa-
 mur, citra indecorum omne fraternum odium ac
 inanem gloriam. Grave enim fuerit, ut multorum
 deorum cultus impietate convulsa, ac hostibus no-
 bis subjectis, sedatisque bellis civilibus, ipsi
 fideles, non nos ensibus, sed dogmatis mutuum
 seriamus; doctrinamque evangelicam, quæ simplex
 ac nullo artis fuce consistit, nec in verbis, sed
 in operibus vim habet, doctrinæ disceptatione et
 verborum varietate conemur evertere. Deo itaque
 et Patri, unigenitoque Patris Filio, ac vivifico Spi-
 ritui (9) eorum, quæ nunc exquirimus, revelatio-
 nem committentes, quæstionis examini insi-
 stamus. Præstebimus enim, ut nos quoque prompto et
 alacri animo adsimus, ac vestri certaminis ac
 laboris simus participes, donec tandem revelata
 veritas declaretur. Credimus enim fore, ut nobis
 non desit Spiritus sancti adventus dives, per quem
 confirmanda sit nostra fides, nihil hæreticæ opi-
 nionis criminis habens, sinistraeque de Deo intel-
 ligentiæ expertus. »

Hinc præclarus ille Patrum cœtus, vivifici Spi-
 ritus præsentia roboratus, concordibus animis ad
 inquirendam ac declarandam orthodoxæ fidei verita-
 tem, procedunt, multisque e Veteri et Novo Testa-
 mento testimoniis, assèrenda Filii cum Patre con-
 substantialitate, ceu penetrabili jaculo (10) Arium
 ferientes, extra rectam fidem ac sanctam Ecclesiam
 eum esse decernunt, unaque cum elucubratis di-
 ctisque ab ipso, anathemati subjiciunt. Ita vero,
 caventes ne ad divinum illud vere symbolum ullus
 unquam hæreticæ pravitati pateret aditus, illius
 expositionem ea arte contexunt, ut dictis singulis
 singularum hærescon aboleant sensum contrarium,
 quod utique ex actorum synodi expositione quæ
 servatur in palatio (11), palam omnibus fuerit.

favore, non velut ipse partes sibi iudicis inter Pa-
 tres usurpaverit.

(10) *Ceu penetrabili jaculo.* Pulchra metaphora,
 ut ea testimonia teli acutissimi vice fuerint fe-
 riendo Ario ac prosternendo.

(11) *Quæ servatur in palatio.* Ut significetur liber
 aliquis in palatio servatus ad quem remittat.
 Erant siquidem ii libri velut publico usui, quod
 indicat auctor Præfationis ad Indicem librorum pa-
 latii, ac quales habet egregios plurimos Christia-

Quoniam autem videbatur superesse quæstio de diebus dominæ, celeberrimo, inquam, Paschalis die, cum a multis in illud usque tempus celebraretur, nullo certo præstituto tempore: adeoque, alii quidem essent in vestibulis sanctæ jejuniorum Quadragesimæ, alii medios abstinentiæ agones absolverent; alii denique, ipsa jam salutaris resurrectionis celebrarent symbola: ac alii quidem in tristitia et lacrymarum profusione, ac abstinentia a cibis contabescerent, alii vero Dominicis triumphis exsultarent, quibus fractus est infernus, et deleta mors; quibus Adam surrexit, Satanque alligatus est: de hoc quoque vivifici Spiritus instinctu iustructi deiſeri Patres, una cum optimo principe Constantino, ut gens universa Christianorum uno eodemque die sacrum Resurrectionis diem Christi Dei nostri celebrarent, sanxerunt; quo, orationis et abstinentiæ, lætitiæque ac choreæ communem domum, sibi ipsi universalem ubique Ecclesiam servarent. Aliarum item quæstionum ecclesiasticarum ac divinorum canonum editionem facientes, recte fidei tomum confecerunt. Cæterum ubi hoc gestum esset, censuit optimus imperator, ut unius-ejusque Patrum subscriptione sacer ejusmodi tomus confirmaretur. Post itaque illum expositum ac lectum publice, cum jam fere omnes subscripsissent, mirabile quiddam accidit, dignum quod memoriæ commendetur, ad fidelium quidem gloriam, infidelium autem pudorem. Quippe contigit sanctos duos episcopos, Chrysanthum et Musonium, cum necdum suas decisioni synodiciæ adjecissent subscriptiones, Dei providentia vivis excedere. Patres itaque deiſeri, cum ad communem requietionis eorum locum accessissent, tanquam conviventes ac audientes quæ dicerentur, ita affantur: *O Patres et fratres, bonum certamen nobiscum certastis, cursum consummavistis, fidem servastis. Si ergo quod factum est, Deo gratum esse iudicastis (nunc enim purius cernitis), quid vetat ut ne vos quoque vestris nobiscum subscriptionibus decisionem munialis?* Hæc simul dixerunt, ac decisionem obsignatam sanctorum loculo imposuerunt, totam eam noctem insomni oratione ducunt. Die autem sequenti cum venissent ad loculum, salvæque exstarent quæ imposita erant, signacula, ubi sacrum revolvissent tomum sanctorum episcoporum injectas ei subscriptiones invenerunt: adeo ut, citra omnem quisque dubitationem, qui etiam erant a Christiana alieni religione, confessum haberent, sacrum illum sanctorum Patrum chorum, sanctæ consubstantialis Trinitatis præsentia ac auxilio constare, ac benigne foveri.

* II Tim. iv, 7.

Fr. Combefisii notæ.

nissini regis Bibliotheca, longeque plures Christiano orbe celebratissima Romæ Vaticanæ. Servari adhuc magna religione eos palatii libros a Turcatorum regibus, ac quales invenerunt capta Constantinopoli, fideli relatione accepi a charissimo fratre, rerumque Græcarum eum studiosissimo tum doctissimo R. P. Goar, qui audierit ex ore sacerdotis Græci, qui ipse instaurandis præfatorum librorum

Ἐπεὶ δὲ λειπόμενον αὐτοῖς τὸ τῆς κυρίας τῶν ἡμερῶν ἐφαίνετο ζήτημα, πολλοῖς μέχρις ἐκείνων τελουμένης ἀόριστα, ὡς ἐνεῦθεν τοὺς μὲν ἐν προθύροις εἶναι τῆς ἀγίας τῶν νηστειῶν τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας· τοὺς δὲ τὰ μετὰ τῶν ἀγίωνων τῆς ἐγκρατείας ἀνύειν· ἑτέρους δὲ αὐτὰ πού τὰ τῆς σωτηριώδους ἀναστάσεως ἐπιτελεῖν σύμβολα· καὶ τοὺς μὲν ἐν κατηφείᾳ καὶ δακρύων ἐκχύσει, καὶ βρωμάτων ἀποχῇ κατεσκληκέναι, τοὺς δὲ ταῖς Δεσποτικαῖς ἐναεθύνεσθαι νίκαις, δι' ὧν κατὰλέλυται ἄδης, καὶ κατήργηται θάνατος, Ἄδὴμ ἀνέστη, καὶ ὁ Σατανᾶς ἐδεσμεύθη· καὶ περὶ τούτου τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι καταρτισθέντες οἱ θεοφόροι Πατέρες, κοινὴν ἄγειν ἅπαντας τὴν ἀγίαν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, σὺν τῷ κρατίστῳ Κωνσταντίνῳ, τὸ τῶν Χριστιανῶν ἐθέσπισαν φύλον· ἐφ' ᾧ, τῆς τε προσευχῆς καὶ ἐγκρατείας, τῆς τε φαιδρότητος, καὶ χορείας τὴν κοινὸν οἶκον τὴν ἀπανταχῇ καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἐαυτῇ περισώσαιεν. Ἐτέρων τε ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ θεῶν κανόνων ἐκδοσιν ποιησάμενοι, τὸν τῆς ὀρθοδοξίας συνεστήσαντο τόμον. Τούτου τάλινον γέγονός, συνεῖδεν ὁ κράτιστος βασιλεὺς, ταῖς ἐκάστου τῶν Πατέρων ὑπογραφαῖς, τὸν ἅγιον κρατύνεσθαι τόμον. Μετὰ γοῦν τὴν ἐκθεσιν καὶ δημοσίαν ἀνάγνωσιν τοῦ τόμου, ἔδη πάντων σχεδὸν ὑπογραψάντων, θαυματοποιεῖται τι μνήμης ἄξιον, εἰς καύχημα μὲν τῶν πιστεύσαντων, πρὸς ἐντροπὴν δὲ τῶν ἀπιστούντων. Δύο γὰρ τῶν ὁσίων ἐπισκόπων, Χρυσάνθου καὶ Νουσωνίου, μήπω τῷ τόμῳ τὰς οἰκίας ὑπογραφὰς ἐνθεμένων, συνέθη προνοία Θεοῦ, τῶν ἀνθρωπίνων μετισταῖναι. Οἱ οὖν θεοφόροι Πατέρες, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς κοιμήσεως αὐτῶν χωρίον, ὡσπερ συνοῦσιν αὐτοῖς, καὶ τοῖς λεγομένοις ὑπακούουσιν, εἰς ᾧ Πατέρες, εἶπον, καὶ ἀδελφοί, τὸν καλὸν ἀγῶνα σὺν ἡμῖν ἠγωνίσασθε· τὸν δρόμον τετελεύκατε· τὴν πίστιν τετηρήκατε. Εἰ τοίνυν κεκρίκατε φίλον Θεῷ τὸ γενόμενον· νῦν γὰρ καθαρώτερον ἐποπτεύετε· μή τι κώλυμα γέγονε, τοῦ μὴ καὶ ὑμᾶς τῷ νόμῳ συνυποσημείνασθαι; Ταῦτα ὁμοῦ τε ἔφασαν, καὶ τὸν τόμον ἐσφραγισμένον τῇ σφραγῆ τῶν ὁσίων παραθέμενοι, πᾶσαν ἐκείνην ἐν ἀγρόπνῳ προσευχῇ διατελοῦσι τὴν νύκτα· καὶ τῇ ἐξῆς μέχρι τῆς σφραγῆς γενόμενοι, καὶ τῶν σφραγίδων ἐπικειμένων σώων ἀνελλέξαντο τὸν ἅγιον τόμον, καὶ εὔρον τῶν ὁσίων ἐπισκόπων ἐνταγείσας αὐτῷ τὰς ὑπογραφὰς· ὡς ἀδικάστως ὁμολογεῖσθαι παρ' ἐκάστῳ, καὶ τῶν ἔξωθεν, παρουσίᾳ καὶ συνεργίᾳ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος, τὸν ἅγιον ἐκείνον τῶν ὁσίων Πατέρων συνεστάναι χορὸν.

scriniis, iisdemque movendis e veteribus in nova æreria, operarii specie, fabri indulgentia adfuisset. Faxit Deus, ut soluta tandem tyrannide in Christianorum redeant usus. Interpretes Lipom.: Ex expositione eorum, quæ in concilio gesta sunt in palatio, velut citet acta synodi in palatio: quod et ambiguum esset, nec Græca habent.

Ἄλλ' ὅπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παρελείπομεν, τῆς Ἀρείου τοῦ θεομάχου βλασφημίας παρὰ τῆ ἀγία συνόδῳ θριαμβευομένης ἐπέβαλε τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας, φιλόσοφος ἀντιποιοῦμενος δῆθεν φιλονείκως καὶ οὐ φιλαλήθως, τῆς Ἀρείου κακονοίας ὅτε καὶ Μηνόφαντος, Πατρόφιλος τε καὶ Θεωνᾶς, καὶ ἕτεροι περὶ τῶν ἀνωτέρω εἴρηται, τοῖς συλλογισμοῖς τοῦ φιλοσόφου ἀναπτερωθέντες, ἀνεκάλυψαν τὸ δυσῶδες τραῦμα τῆς Ἀρείου βδελυρίας, καὶ τῷ φιλοσόφῳ προστίθενται κατὰ τῆς ἀληθείας θρασυνομένοι. Ἄλλ' ὁ τῶν ἀλιέων ἀλιεύς, καὶ τοῦ διώκτου Σωτῆρ, καινοποιεῖ τι κἀνταῦθα τῶν ἰδίων τεραστίων ἄξιον. Τοῦ γὰρ φιλοσόφου τῶν προτάσεων τὸ δεύτερον τῆ τοῦ λόγου σιωπῆ καταλυθῆναι θαυματουργεῖ· καὶ τινα τῶν ἁγίων, οὐ τῆ τοῦ κόσμου σοφία, ἀλλὰ τῆ ἀγγελικῆ πολιτεία κεκοσμημένον, χειροτονεῖ, τῷ τῆς Ἑλληνικῆς ἀθείας καὶ εἰρετικῆς βλασφημίας συνηγόρῳ, ἀντίπαλον. Οὗτος, τὴν δεσποτικὴν ἀπειλὴν μιμησάμενος, ἢ κατὰ τῶν δαιμόνων καὶ τῆς θαλάσσης ὁ Κύριος φαίνεται· χρησάμενος, ὁμοῦ τε προσάδει τῷ φιλοσόφῳ προσειπὼν, « Σιώπα, περίμωσο, » καὶ τῷ λόγῳ τὴν πολύλογον ἀπέδειξεν ἄλογον· ὡς παραυτίκα τὴν ἀφωνίαν αὐτὸν ὑπελθόντα, τρόμῳ καὶ δέει προσελθεῖν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων, αἰτεῖν τε τοῦ δεσμοῦ τὴν λύσιν, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος δωρεάν. Οὕτως ὁ τῶν σημείων Κύριος πανοικί τὸν φιλόσοφον ἐπὶ τὴν σωτηρίαν ἐκάλεσε· καὶ τὸν χθὲς τῆς ὀρθοδοξίας κατήγορον, συνήγορον τῆς ἀληθείας ἀπέδειξε. Τούτῳ καὶ τοῖς περὶ Μηνόφραντα ἐκπλαγέντας τῷ θαύματι, λόγους ἔχοντι ὁδοῖαι συναινεῖν τῇ ἀγία συνόδῳ, ἐπὶ τῷ ἀναθεματισμῷ τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρείου, καὶ τῶν ἐκείνου δογμάτων· μετὰ δὲ ταῦτα, κατὰ τοὺς λυττωντας τῶν κυνῶν, ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον ἀνακάμψαι.

Τῆς οὖν ἀγίας συνόδου τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων Πατέρων, πέρας ἐφ' ᾧ συνήθροιστο δεξαμένης, καὶ τοῦ χρόνου πρὸς τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦς ἐπέλγοντος, ὁ εὐσεβῆς Κωνσταντῖνος ὁμοτραπέζου ἀμειψαδὸν αὐτοῦς ποιησάμενος, καὶ λόγους παραιγετικοῖς χρησάμενος, τότε τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἐνδοεὲς θεραπεύσας, νοσοκομείων τε καὶ πτωχοτροφείων σιτηρέσεις ἐκασταχοῦ δωρησάμενος, τοῖς ἐξιτηρίοις τὸ κοινὸν αὐτῶν λόγους ἐδεξιώσατο· « Ὁρᾶτε εἰπὼν, τὴν ἐμὴν περὶ τὸ θεῖον ταῖς ὑμετέροις κατηχήσεις· λατρείαν, καὶ ὅπως ἐκθύμως τὴν μὲν τῶν εἰδώλων κατάλυσιν εἰργασμαί, τὴν δὲ τῶν Χριστιανῶν πίστιν πανταχοῦ καταγγέλλεσθαι διεσπούδακα, ὡς μηδεμίαν ἑτερόδοξον θρησκείαν ἰδέαν ἡμῖν ἀπολείπεσθαι, ἢ μόνους Χριστιανούς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα προσκυνεῖν τε καὶ ἀσπάζεσθαι. Ταύτην ὑμῖν σήμερον εὐκρινῆ παραδίδομι. Τῆς δὲ ὑμετέρας εὐχῆς εἰς καὶ μελέτης, πρὸς τὴν καθ' ἡμέραν τοῦ Κυρίου συνεργουῦντος ἀναγωγὴν [ἰσ. ἀναγαγεῖν] καὶ ἐπαύξησιν. » Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις λαικῶτα προσειπὼν, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ὀφθαλμοκόπους ἰδὼν, τινὰς δὲ χειρῶν ἀπογυρῶσαις ὑπομείναντας, ἄλλους σπασμῷ τῶν νεύ-

Enimvero (quod omnissimus in superioribus) cum sic Gellii hostis Arii blasphemiam sancta synodus triumpho ageret, appetiit gentilis philosophus, qui nimirum, contentions studio, non veritatis, perversam sententiam Arii defenderet, quando et Menophantes, Patrophilusque, Theonas, et alii, quorum antea meminimus, philosophi rationibus erecti, facti dum vulnus abominationis Arii delegunt, seque eidem philosopho petulanter audaces adversus veritatem adjungunt. Verum qui piscatores piscatus est, ac Salvator est persecutoris, hic quoque novum aliquid molitur suis prodigiis dignum. Quippe nodos difficiles propositionum philosophi, sermonis silentio miraculose dissolvit, unumque aliquem e sanctis non mundana sapientia, sed angelica vita ornatum, gentilitiae impietatis ac haereticæ blasphemiae patrono adversarium praeficit. Hic minas, Dominicas imitatus, quibus Dominus adversus daemones ac mare cernitur usus, ut mox quodam velut carmine philosophum alloquens, ait: « *Tace, compescere* », verbosum hominem verbo mutum effecit: adeo ut, cum ei statim vox defecisset, cum tremore ac metu ad sanctorum chorum accesserit, petieritque, cum vinculo absolvi, tum sacro baptismate donari. Sic signorum Dominus philosophum cum tota familia vocavit ad salutem; et eum, cui heri accusator erat orthodoxæ sententiæ, defensorem veritatis fecit. Hoc miraculo aiunt Menophantem cum suis obstupefactum, visum esse sua sponte sanctæ synodo consentire, feriendo anathemate impio Ario, ac ejus dogmatis; postea autem, haud secus ac canes rabidos, ad suum vomitum rediisse.

Cum itaque sancta synodus trecentorum decem et octo Patrum, finem cujus gratia congregata erat accepisset, jamque tempus ad reditum urgeret, ubi eos pius Constantinus vicissim mensa excepisset, verbisque adhortatoriis ad eos usus esset, ac providisset ecclesiarum inopiæ, amentisque ægrotis ac pauperibus ubique com meatum donasset, verbis ejusmodi abeuntem eorum cœtum prosecutus est: « Videtis, inquit, vobis instruentibus, meam in Deum religionem, quamque ex animo evertema idola curaverim, ac dederim operam ut Christianorum fides ubique annuntiaretur, adeo ut nulla nobis alienæ religionis species reliqua sit, nisi ut soli nos Christiani sanctum ac consubstantialem Trinitatem adoremus ac amplectamur. Hanc vobis hodie puram ac sinceram trado. Vestrarum autem fuerit precum et diligentiae curare, ut Deo adjuvante, majoribus in dies incrementis promoveat. » Porro dum hæc atque iis consentanea dixisset, vidensque, aliis quidem effossos oculos, aliis autem gravi cruciatu obtorpuisse manus, aliis vero nervorum distentione incurvum corpus, aliis demum excisas agone partes gentiles, sciensque, cum strenue pro

* Marc. iv, 39.

Christo in persecutionibus egissent, periculo confessionis illatarum sibi pœnarum reliquias quasi in oculis conspicua hęc conservare dedecora, adorans reverebatur triumphatorum cicatrices, amplexabatur membrorum torpores, affectis membris quandoque sui corporis membra, quandoque vero imperatoriam purpuram applicans, iis se sanctificari credebatur. Quin etiam effossis oculis suorum pupillas oculorum adhibebat, eo contractu animo illuminari exspectans. Sic porro amplexatus sanctos, novam Romam reversus est, rectę fidei prædicatione exsultans.

μόν· οὕτω τοὺς ἀγίους ἀσπασάμενος, ἐπὶ τὴν νέαν ἐπανέστρεψε [γρ. ἐπαγγελόμενος] κηρύγματι.

Cæterum sanctissimi Patres, cum iis quibus par erat, grati animi significationibus ac benedictionibus optimo imperatori rependissent, quibus peterent pacis augmentum, imperii confirmationem, episcoporum concordiam (12), hostium subjectionem, solventes et ipsi Nicæa urbe, hospitalitatis munificentiam precibus sustentarunt ac roborarunt. Testatur vero, quod statim ea de causa contigit signum. Nam cum postridie Salvatorem universorum essent precaturi, pro suo domum reditu, et pro ea, quæ illos excepit, civitate, accidit ut, ea parte quæ μεσόμφαλος, id est, medius umbilicus dicitur, ingressus Orientalis, scaturirent fontes olei circa medium apsidis, circa quam constiterat sanctorum chorus. Quæ quidem, in hodiernum usque diem apparens, ostendit orationum, quæ tunc fusæ sunt, fructuosos effectus. Nunc vero apud eos omnes celebri nomine habetur Nicæa, apud quos trecentorum decem et octo Patrum honorata est synodus. Quantum autem ii pro ea laboraverint, ac quantam ejus curam gerant, conijcere licet ex eo quod nostra ætate, in ea mirabile factum est. Nam cum Assyrii, ingrata mente ac moribus homines, Romanum ipsum imperium, per quod eis salus parata fuerat, populati essent; nec alia quam plane barbarica insolentia consumerent omnia, permansit ipsa ab omni Babyloniorum immunis injuria, nullis in ea vel igni (13) aut gladio absumptis, virorum, aut mulierum, vel etiam infantium, tametsi eam sæpe clanculum ac aperte fuissent adorti. Ferunt autem eorum exercitus superbum tribunum, impudenti conatu violare aggressum eorundem sanctorum templum, ac in eo execranda magicæ exercere piacula; verum nocturnæ visionis specie, ac soli

Α ρων συγκεκαμμένους, ἐτέρους τῶν γεννητικῶν μορίων ἀποτομαῖς ἐναθλήσαντας, καὶ μαθῶν ὡς ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμοῖς ἐγκαρτερήσαντες, τῷ κινδύνῳ τῆς ὁμολογίας· λείψανα τῶν ἐπαχθέντων αὐτοῖς αἰκισμῶν τὰ δρώμενα σώζουσι, προσεκύνει τῶν ἀθλοφόρων τὰς ὠτειλάς· ἠσπάζετο τῶν μελῶν τὰς ἀποναρκώσεις· τοῖς πεπονθόσι μέλεσι, ποτὲ μὲν τὰ μέλη τοῦ οἰκείου σώματος, ποτὲ δὲ τὴν βασιλικὴν προσῆπτεν ἀλουργίδα, πιστεύων τούτοις αὐτὸν ἀγιάζεσθαι. Ὅς καὶ τοῖς ἐκκομμένοις ὀφθαλμοῖς τὰς κόρας τῶν ἰδίων ὕψεων παρετίθετο, ἐπέχων ἐκεῖθεν τὸν τῆς διανοίας αὐτοῦ φωτίζεσθαι ὀφθαλμὸν ἐπανέστρεψε Ῥώμην, τῷ ὀρθῷ τῆς πίστεως ἐπαγγε-

Β Οἱ δὲ πανάγιοι Πατέρες, ὡς ἔδει, τὴν κράτιστον εὐχαριστίαις καὶ ταῖς εὐλογίαις ἀμειψάμενοι, δι' ὧν εἰρήνης αἰτεῖται πλατυμῆς, καὶ βασιλείας κραταίωσης, τῶν ἐπισκόπων ἡ σύστασις, καὶ πολεμίων ὑπόπτωσις, ἀπάραντες καὶ αὐτοὶ τῆς Νικαίας, τὸ τῆς ξενίας φιλότιμον ταῖς προσευχαῖς ὑπήρξιάν τε καὶ ἐκραταίωσαν. Καὶ μαρτυρεῖ τὸ παραυτίκα γεγονός ἐπὶ τούτῳ σημεῖον. Μελλόντων γὰρ αὐτῶν τῆ ὕστερατα, τῷ Σωτῆρι τῶν ὅλων, ὑπὲρ τε τῆς ἐπὶ τὰ οἴκοι πορείας, σωτηρίας τε τῆς ὑποδεξιμένης πόλεως ἀναπέμπειν εὐχάς, συνέβη κατὰ τὸν λεγόμενον μεσόμφαλον τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου, ἐλαίου πηγὰς ἀναδύσασθαι περὶ τὸ τῆς ἀψίδος μεσαίτατον. περὶ δὲ καὶ ὁ τῶν ἁγίων συνειστέθεικε χορὸς· ἥτις μέχρις ἡμῶν φαινομένη, δείκνυσι τῶν τότε προσευχῶν ἔγκαρτα τὰ ἀποτελέσματα. Καὶ νῦν παρὰ τοσοῦτοις ἔδεται καὶ ὀνομάζεται Νικαία, παρ' ὅσοις ἡ τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ Πατέρων τετέμηται σύνοδος. Τεκμηριώσει δὲ τὴν ἐκείνων ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνίαν τε καὶ πρόνοιαν, καὶ τὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν γενεάν ἐπ' αὐτῆς γενόμενον παράδοξον. Τῶν γὰρ Ἀσσυρίων τρόπῳ χρησαμένων ἀγνώμονι, καὶ δι' ἧς ἐσώθησαν τῶν Ῥωμαίων βασιλείας, ταύτην λυμνησμένων, καὶ πάντα, τί γὰρ ἄλλο ἢ βιβλικῶν δαπανώντων φρυγῆματι, αὕτη πάσης τετήρηται Βαβυλωνικῆς ἐπηρείας ἀπέλαστος· οὐ διὰ πυρὸς ἢ μαχαίρης, ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν, ἢ νηπιῶν δεξαμένη ἄλωσιν, πολλάκις ἐφεστώτων αὐτῇ λάθρα καὶ κατὰ φανερόν. Λέγεται δὲ, καὶ τὸν ἀλαζόνα τοῦ στρατοῦ αὐτῶν ταξίαρχον ἀναισχύντῳ φρονήματι κατατολμήσαι τοῦ ναοῦ τῶν αὐτῶν ἁγίων· ἐρμῆσαι δὲ καὶ τῆς μαγείας ἐκεῖ τελέσαι τὰ βδελυκτὰ μιάσματα, καὶ ἀπεικείσθαι πικρῶς, διὰ τε νυκτερινῆς ὕψεως, καὶ τῶν μεθ' ἡμέραν αὐτῷ καὶ

Fr. Combesisii notæ.

(12) *Episcoporum concordiam.* Usuum est ex votis Patrum, nec minoribus deputandum. Male interpretes, *Episcoporum cætus petit*, tota serie repugnante. Paulo inferius addidimus ex Ms. olei. Ut non qualescunque fontes scaturierint, sed illius potissimum liquoris, qui misericordiæ ac benedictiæ symbolum est.

(13) *Nullis in ea vel igni, etc.* Significat auctor, venisse quidem urbem Nicæam in potestatem hostium, sed nulla ejus direptione, aut strage civium. Valde mihi suspectum, ut legendum sit ἄστρον,

non magis Ἀσσυρίων, vel Σαρδαικηνῶν, quibus hic narrata facile aptari possunt: quorum etiam moribus congruit illa in sanctos ac loca sancta pietas, necdum in modernis Turcis omnino extincta, quibus etiam nostrorum heroum ac virorum apostolicorum sepulera sacra sunt, ac ossa, velut Smirnae quod sancti Polycarpi sepulcrum existimant. Non itaque placet illa nota marg. *Nicæam expugnare non possunt Assyrii; melius, non depopulantur aut diripiunt, vel ullam civium stragem faciunt, quam unam auctor videtur amoliri.*

μόνον δεικνυμένων δειμάτων ὡς μεταβαλόντα τὸν ἀληθῆρον, τὸν μὲν ναὸν, μᾶλλον δὲ τὴν οἰκίαν τοῦ ναοῦ Χριστὸν τὴν ἀληθινὴν Θεὸν ἡμῶν τιμᾶν, καὶ λυχνικαῖαι ἐξιλεώσισθαι· ἐξ ἐκείνου δὲ ἀποκλείεται τὴν εἰσοδὸν πιντὶ τῷ Βαβυλωνίῳ στρατῷ, τοῦ ἀγίου τεμένου· ξίνην τε ἡμερότητα καὶ βαρβαρικῇ μὴ συναίνουσαν θρασύτητι τοῖς ἐν αὐτῇ διαιτωμένοις ἐπιδειξαι· ἢ τοῖς πολλοῖς καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν σωτηρίας ἐγένετο πρόξενος. Εἰ γὰρ τις ἐδάτω παρ' αὐτῶν, μόνον ἐν προσποιήσει Νικαίας εἶναι αὐχῆσας, τὸν ἐπωσοῦν ἡρτημένον αὐτῷ παρ' αὐτῶν ἀπερρίψατο κίνδυνον.

Ταῦτα τῶν Πατέρων τῆς ξείνης τὰ χαρίσματα, καὶ τοῖς ἐσομένοις αἰῶσι τὴν ὑπὲρ Νικαίας αὐτῶν προμήθειαν παρσοτῆσαι δυνάμενα. Οὗτοι καθάπερ ποταμοὶ διαυγεῖς ἐκ μιᾶς κρήνης τῆς Νικαίας διαίρεθέντες, τὸ οἰκεῖον κατειλήφασιν πολίμιον· καρπὸν τῆς μακαρίας ἀποδημίας τὸ τοῦ κόσμου σωτήριον ἐπιφερόμενοι σύμβολον. Ἐν γῆρει τε λιπαρῷ, καὶ τῇ προκοπῇ τῆς κατ' ἀρετὴν πολιτείας τὸν τῆς παροικίας καταλαμπρύναντες δόλιχον, τῆς μακαρίας ἡξιώθησαν λήξεως. Ὁ δὲ φιλόθρωπος Θεὸς καὶ φιλόδουλος εὐεργέτης, εἰς ὃ δοξάζων τοὺς δοξάζοντες αὐτὸν, εἰ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένων τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀξιόσας ἀπολαύσεων, οὐκ ἀφῆκεν αὐτῶν ἀγέραστα καὶ τὰ πάναγνα σώματα· ἀλλὰ παραδόξῃ θαύματι, καὶ διὰ τούτων, ὡς οἰκεῖους ἐτίμησε λειτουργοῦς. Τὸν γὰρ κοινὸν θάνατον, ὡς φυσικὸν αὐτοῖς ὕπνον ἐπήγαγεν· ὅθεν μεμενήκασι μέχρι τοῦδε τὰ θεοδόχα τῶν Πατέρων τούτων σώματα, κατὰ τὴν ἐκάστου παροικίαν ἀδιάλυτα. Μάρτυρες δὲ τούτων, ἄλλοι πολλοὶ τυχόν, κατὰ τόπους αὐτόπται τοῦ λεγομένου γενόμενοι, καὶ τῶν ἀγίων [Ἰσ. τοὺς ἀγίους] οἷον ὕπνῳ κατὰ τινα καιρὸν ἀνοιγομένων αὐτῶν σορῶν, αὐτοὺς ἐν αὐταῖς ἀσπασάμενοι. Καὶ ἡμεῖς δὲ, τοῦ τοιοῦτου θεάματος μάρτυρες ἀψευδεῖς. Τοῦ γὰρ ἰσαγγέλου Λεοντίου τοῦ τῆς Καισαρέων Ἐκκλησίας ἀγιωτάτου προέδρου, οὗ πολλοὶ μὲν καὶ πρὸ τῆς ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν συνόδῳ παρουσίας ἰδρῶτες τῆς πίστεως ἕνεκα κατατέβληνται· πολλοὶ δὲ δι' αὐτοῦ μάρτυρες τε καὶ ἀθλιοφόροι, τὸν ἀντίπαλον κατεπάλαισαν· πολλοὶ τε τῷ τούτου βίῳ διδασκαλίῳ χρησάμενοι, οὐρανοπολίται γεγόνασι. Τούτων γὰρ εἰς ἐστὶ καὶ Γρηγόριος ὁ μέγας ἐν ἀθλοφόροις, ὃ τῶν λειψάνων τῶν ἀγίων μαρτύρων Τρι-

illi interdum occurrentibus terribiliter gravius a cœpto deterritum esse : ita sane, ut mutatis scelestus consiliis, templum quidem, seu potius templi habitatorem Christum verum Deum nostrum, honore prosequeretur, ac lucernis accensis placaret; deincepsque, sacri loci ingressu universum Babylonicum exercitum prohiberet, novamque mansuetudinem ac ferociæ barbari minime respondentem, degentibus in urbe Nicæa ostenderet: quæ ipsa, non paucis alienigenis salutis fuit; si quis enim ab eis captus fuisset, modo tantum nuda simulatione Nicænum se jactasset, omne mox ab eis impendens periculum depulit.

Hæ sunt gratiæ hospitalitatis in Patres, quæ etiam futuris temporibus, eorum pro Nicæa curam possint ostendere. Hi porro haud secus ac limpidi fluvii ex uno Nicææ fonte divisi, ad suum quisque gregem venerunt, beatæ peregrinationis fructum reportantes, mundo salutare fidei symbolum. Cumque in veneranda senectute, ac vitæ e virtutis ratione institutæ profectu incolatus sui illustrassent curriculum (14), beatam sortem consecuti sunt. Benignus autem et clemens Deus, servorumque suorum amator beneficus et qui eos glorificat, qui ipsum glorificant, et cum animæ felicitate in cœlis reposita donasset, nec ipsa eorum castissima corpora dimisit sine præmio sed novo ac insolito miraculo, per hæc quoque suos honoravit ministros. Communem enim mortem, somni instar naturalis, eis induxit : eoque factum, ut ad hæc usque tempora, horum Patrum, quæ Dei vasa fuissent (15), corpora, in uniuscujusque paræcia minime dissoluta permanserint. Horum autem fortasse sunt multi quoque alii testes, qui suis ipsi oculis per loca alia aliaque, rem ejusmodi spectaverint, ac sanctos ipsos, velut somno tenerentur, in eorum oculis cum aliqua quandoque occasione aperirentur, amplexi sint. Quin etiam sumus nos quoque ejusmodi spectaculi nihil falsi testes. Nam Leontii Cæsariensium Ecclesiæ sanctissimi præsulis, viri angelis paris (cujus multi quidem, priusquam etiam veniret ad synodum Nicænam, emanarunt sudores propter fidem; per quem vero multi martyres ac victores athletæ adversarium prostraverunt), cujus item vitæ magisterio non pauci cœlestes cives evaserunt : (ex iis enim unus

¹ 1 Reg. II, 50.

Fr. Combefisii notæ.

(14) *Incolatus sui curriculum*. Interpres Lipom. *Sua paræciæ curriculum*; sed videtur minus appositum, tametsi eo sensu postmodum usurpatur vox παροικία, cum dicuntur mansisse incorrupta Patrum corpora, κατὰ τὴν ἐκάστου παροικίαν· in sua quæque paræcia. Quanquam nihil refert ut τὸ παροικίας, referat vel diæcesim quæ fuerit cuique Patrum loco stadii, vel mortalem vitam, quam decurrimus ceu stadium : ac si quidem consummati in senectute bona δόλιχον habuerunt, longius protractis metis, siquidem δόλιχος· cursus erat plenus, et major diavlo, ac curriculum continens 12 stadia,

vel juxta quosdam 24 : quod congruit ut παροικία, pro diæcesi propria uniuscujusque episcopi sumitur.

(15) *Quæ Dei vasa fuissent*. Male interpr. *Quæ hos Patres suscepere corpora*. Quanquam enim potest nonnihil Platonicè admitti ea propositio, velut explicat sanctus Methodius I. *De resurr.*, Nos. 1 animæ, nihil hæc tamen ad mentem auctoris et propositum. Porro sunt nostra ipsa corpora θεοδόχα. *Suscipiunt Deum* ratione animæ, in qua per cognitionem et amorem peculiarissime inhabitat.

quoque est Gregorius, magnus inter victores A
athletas, qui invenit reliquias sanctarum marty-
rum Rhipsimes et Gaiane, et impudicum Tirida-
tem prius quidem prostravit, tumque ad fidem
deduxit [16]) hujus, inquam, præclari Leontii,
pretiosas reliquias una nobiscum plures viderunt,
quæ nec pilos abjecerant, nec ungues amiserant,
sed omni unguentorum fragrantia plenæ erant. Ne
cui vero hæc fidem superare videantur : quippe
ejusmodi sunt, ac his majora dona gratiæ, ad
fidelium exultationem, ad laudem Ecclesiarum,
ad Christi gloriam Dei nostri, cum quo Patri
gloria, et vivifico Spiritui, nunc et semper et in
sæcula sæculorum. Amen.

Fr. Combefisii notæ.

16) *Ad fidem deduxit.* Ubi nihil æquivocum. Vitiose edita, ad finem. Sic refert fontes adire, quod toties inculcat magnus Hieronymus Porro grande hoc miraculum incorruptionis, qualem auctor describit Leontii, haud putem commune toti illi Patrum cœtui, quamvis possit fuisse non omnino propria solius Leontii. Baronius, ann. 525, ubi enarrat quæ spectant ad Nicænam synodum, ea retextens quæ de Leontio auctores constanter asserunt, nimirum interfuisse illum eidem synodo cum ageret Cæsareæ episcopus, lapsum memoria arbitratur magnum Basilium, qui dicat Hermogenem ejus successorem sedisse inter Patres in eo concilio. *Illud vero, inquit, monendum putamus : cum omnes affirmant citati auctores, Leontium Cæsareæ in Cappadocia episcopum interfuisse Nicæno concilio, cui et subscriptus inter alios reperitur in calce, ut nulla de his possit suboriri dubitatio ; putatur sanctus Basilus (quod humanum est) memoria lapsus esse cum Leontii successorem Hermogenem sedisse ait cum Patribus in Nicæno concilio, sic dicens : Hermogenes ex diametro hostis erat Arii improbatæ opinionis, quemadmodum manifestum est ex fide, quæ primum ab illo viro Nicææ pronuntiata est. Alio loco idem Basilus nominat eundem Hermogenem episcopum Cæsareæ Cappadociae civitatis. Primum epist. 82, alterum 74. Putatur itaque, sed puto male putantibus. Plane in aliis, ac tempore vel consuetudine remotioribus possit humanus ille lapsus irrepere, vel Basilio ; ut autem in Leontio cujus ipse discipulus fuerit ac successor, quanquam Hermogene et Eusebio intermediis, nemo sane probabili satis ratione, et ut velit sensate locutum Basilium, dixerit. Deinde esset illa probatio levior, ut ideo esset Hermogenes ex diametro oppositus errori Arii, quia sedisset inter Patres in concilio Nicæno, ac una cum aliis fidem pronuntiasset, siquidem non deerant inter illos fautores Arii ac veri Ariani, qui et ipsi inveniantur synodo subscripti. Aliud ergo peculiare voluit Ba-*

φίμης καὶ Γαϊίνης εὐρετής, καὶ τοῦ ἀκολάστου
Τηριδάτου καθαιρέτης μὲν τὸ πρότερον, ἀγωγεὺς
δὲ πρὸς τὴν πίστιν τὸ δεύτερον. Τοῦτου τὸ τίμιον
λείψανον πλείονες σὺν ἡμῖν ἐωράκασι, μήτε τὰς
τρίχας ἀπορριψάμενον, μήτε τοὺς δρυχας ἀποβαλό-
μενον· πάσης μὲν οὖν μύρων εὐωδίας ἀνάπλεων.
Καὶ μή τινα ταῦτα τὴν ἀπιστίαν ἐμποιήσῃ. Τοιαῦτα
γὰρ καὶ μείζονα τούτων, τῆς χάριτος τὰ διωρή-
ματα, εἰς καύχημα τῶν πιστῶν, εἰς ἔπαινον τῶ
Ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν,
μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, καὶ τῷ ζῶσσοιῷ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων
Ἀμήν.

Basilium in decessore suo Hermogene integerrimæ
ejus fidei ac omnino adversæ Ariano dogmati, cer-
tum revera indicium, quod nimirum de eo tradit
epist. 319 ad Innocentium, dum ei successorem a
Basilio petenti ceu a primale, in hunc modum
satisfacit : Περιθλαψάμενος ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ
πρεσβυτερίου τοῦ κατὰ τὴν πόλιν, ἐξελεξάμην, τὸ
τιμιώτατον σκεῦος, τὸν ἔγγονον τοῦ μακαρίου Ἑρ-
μογένους, τοῦ τὴν μεγάλην καὶ ἀρρήκτον πίστιν
γράψαντος ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ· *Diligenter perspi-
ciens in cœtu presbyterorum urbis, elegi vas pretio-
sissimum, nepotem scilicet B. Hermogenis, qui ma-
gnam illam ac firmissimam fidem in magna illa
synodo conscripsit.* Hoc, inquam, voluit Hermogeni
singulare, ut ei a synodo fuerint commissæ partes
condendi symboli, quod ipsa, ab eo conditum, ac
ipse in ea et per eam ἐξερωνήτετε, claro præconio
edidit : vel si adhuc in minoribus constitutus,
haudquaquam inter Patres sedens, suamet illud
voce extulit. Qua ergo ratione Alexander senex
Athanasium diaconum jam dum strenuissimum fidei
athletam, et certaminibus in ipsa synodo glorio-
sum comitem habuerit præclarissimus Leontius
mirabilem Hermogenem tunc forte presbyterum,
ac tantæ jam fama doctrinæ, sique probata fide,
ut id ei muneris a sancta illa synodo potuerit
concedi, meruitque brevi post tanti Patris dignus
successor ejus thronum suscipere, atque ad ma-
gnum ipsum Basilium, cui ceu ex oraculo post
Leontinum ac Leontii successione, ut narrat Am-
philochius, repositus esset, mediante Eusebio et
ipso orthodoxo, transmittere : a qua tanta suc-
cessionem nec Helladius Basilii successor ac disci-
pulus quidquam fuit alienus, vir ipse egregius, ac
fidei strenuus defensor, cum eodem Amphilochio,
Gregorio Nysseno, etc. Sic multa peccat Baronius
exponendis auctoribus, quos deslorat, atque utinam
sic deslorantem, aut etiam eorum integros exscri-
bentem locos ac tractatus, Spondanus continuator
imitatus esset.

ANNO DOMINI CXL.

JOSEPHI GENESII CHRONOGRAPHIA

Exstat inter Scriptores Byzantinos qui post Theophanem scripserunt. Vide tomum CIX,
col. 989

OCR ABK / FR

CIRCA MEDIUM SÆCULUM X.

ANONYMI

VITA SANCTI LUCÆ JUNIORIS.

(Compendis. Auctar. noviss. II.

MONITUM.

Sunt certe ea Acta valde illustria, nec ecclesiasticæ historiæ eorum temporum inutilia, tametsi Baronius ipsum quoque nomen viri tanti ac Lucæ Junioris ignoraret. Sunt illa proluxiora, quam ut commodum videatur integra exscribere et dare. Operæ ergo pretium facturum putavi, ut præcipua ac selecta quæque illorum darem, ac quibus maxime vel historia ecclesiastica illustrari videatur, vel mores institui ac formari, omissis nonnullis miraculis, accisoque nonnunquam longo illo verborum fluxu, quo auctor res exaggerat exornatque : ut nulla non ejus, vel verbo tenus daturus sim ; sed non omnia ejus : etsi illa ipsa non pauca futura sunt, ac quibus, ipsi quoque avido lectori, non satis videatur factum.

ΒΙΟΣ ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ

ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ

ΤΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΕΙΜΕΝΟΥ.

EXCERPTA VITÆ

S. P. N. AC MIRACULORUM PATRATORIS

LUCÆ JUNIORIS

IN HELLADE SEPULTI.

Ὁ καλὸς τὰ πάντα καὶ μέγας Λουκᾶς, αὐτὸς μὲν ἂν τῆς Ἑλλάδος ἐστὶ βλάστημα, κόσμημα δὲ μᾶλλον εἰπεῖν καὶ κομιδῇ ποθεινὸν ἐντρύφημα προσθήσω δὲ ὅτι καὶ στέφανος δόξης. Οὐ γὰρ ὤφθη περὶ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀχάριστος· ἀλλὰ καὶ λίαν καλοῖς αὐτὴν ἠμεψατο καὶ περιδλέπτοις ἀυχήμασιν.

Οἱ δὲ γε τούτου πρόγονοι, ἐξ Αἰγίνης ὤρμηται τῆς νήσου Αἰγίνης, ἥτις περὶ τὴν Αἰγαῖον περικείται κόλπον. Οὗ τὰς συνεχεῖς ἐφόδους τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος οὐ φορητὰς εἶναι νομίζαντες, αὐτοὶ τε καὶ

Bonus per omnia ac magnus Lucas, Helladis provinciæ germen est, seu potius ornamentum, admodumque desiderabiles deliciae ; addam vero, etiam corona gloriæ. Neque enim visus est ingratus in patriam ; quin præclaris illi ac illustribus cumulibus vicem rependit.

Ejus porro majores Ægina insula erant oriundi : Ægina, inquam, quæ est sita ad Ægæum sinum. Ii, continuas Agarenorum invasiones intolerandas rati, una ipsi ac reliqui omnes incolæ, charum

patriæ solum vis redimendæ causa relinquentes, A transmigrant, ac per diversas singuli disperguntur urbes, matris loco adhibentes novercas : atque alii quidem Cecropis, alii Pelopis, Cadmi alii, aliasque alii regiones ac loca occupantes, in eis sedes ligere cogebantur.

Divini itaque Lucæ avi, ad Phocidis, sive Chrysi provinciam commigrantes, ad maritimum quemdam montem, Joannis appellatum, sui incolatus tabernacula fixerunt. Quia tamen per id tempus, quibus is judiciis novit, ejus sunt iudicia abyssus multa¹, Ismaelitæ mare infestantes, omnique sinu, portu, ac ora latrocinantibus, jam quoque, prohi dolor! eam partem incursabant; B rursus loco cedere necesse habuerunt. Quemdam itaque portum Bathyn nomine auris commodum (1) ac tranquillum petentes, domicilium ponunt : ubi tempus non modicum commorati, admirabilis Lucæ patrem gignere promerentur : eumque, martyrum primi nomine honestantes, congrue utique nomini educandum curarunt. Verum hinc quoque, ad oppidum quoddam, Castorium nomine (2) commigrantes, illic habitaverunt. Hic porro nonnullum errandi finem facientes, solatii aliquid pro eo exsilio, quo extra patriam vagati essent, percipere visi sunt. Utque id non tunc statim, haud tamen longiori temporis interposita mora evenit... Qui enim peregrinanti Jacob comes ac auxiliator fuit², C atque divitem ex paupere fecit : quique eum, qui prius in baculo Jordanis fluentia transmisisset, boum armentis ac gregibus ovium locupletem reduxit : ipse plane horum quoque pecora ac substantiam reliquam palam benedicens, eo augmento donavit, ut nedum nulli substantiis deteriores viderentur, verum etiam iis indigenas non parum superarent.

Puer autem Stephanus puerili decursa ætate, ac juvenile adeptus robur, cum jam nuptiis opportunum accessisset tempus, ab iis mulieri Euphrosinæ nomine matrimonio locatur : eadem quidem oriundæ patria, eademque natalium ingenuitate. Ex ea septem Stephano oriuntur proles : prima Theodorus : ei proxima, Maria fuit ; quarta porro D Cale appellatur, manetque ista narrans, hactenusque monasticæ vitæ exercitia colit : quinta Epiphanus, qui et ipse monachi vitam agens, vitæque rationem professioni consentaneam instituens, ad eum migravit, quem dilexisset. Duæ reliquæ

¹ Psal. xxxv, 7. ² Gen. xxxii, 10.

Fr. Combefisii notæ.

(1) *Auris commodum*. Velut propitio Marte utentem, nec ullis ventis sævioribus agitatum. Vox est nihil dura aut incommoda, etsi lexicographis nostris ignorata. Hinc forte nomen *Bathys*, seu *profundum* accessit : quo tuta a ventis statio, protegente monte aliquo aut colle, ut in ejusmodi accidit, significaretur. Non est idem locus, quem

οικήτορες πάντες, τὸ φίλον τῆς πατρίδος ἑδαφος πρὸς βίαν ἀπολιπόντες, μετανάσται γίνονται καὶ πρὸς διαφόρους ἕκαστοι διασπείρονται πόλεις, καθάπερ ἀντὶ μητρὸς ἐκεῖνοι ταῖς μητρυαῖς χρησάμενοι· καὶ οἱ μὲν τὴν Κέκροπος, οἱ δὲ τὴν τοῦ Πέλοπος, ἕτεροι τὴν τοῦ Κάδμου, καὶ ἄλλας ἄλλοι καταλαβόντες, ἐν αὐταῖς ἔχειν ἴναγκάζοντο τὰς οἰκήσεις.

Οἱ μὲντοι τοῦ θεοῦ Λουκᾶ πρόγονοι κατὰ τὴν τῆς Φωκίδος, εἴτουν τοῦ Χρυσοῦ μεταβάντες ἐπαρχίαν, πρὸς τι παράλιον ὄρος, Ἰωάννου καλούμενον, τὰς τῆς παροικίας σκηνάς ἐπήξαντο. Ἄλλ' ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κρίμασιν οἷς οἶδεν, τοῦ ἄδυστος τὰ κρίματα πολλῆ, θαλασσοκρατοῦντες οἱ τοῦ Ἰσμαῆλ, καὶ πᾶσι κόλποις, αἰγιαλοῖς τε καὶ ἄκταις πειρατεύοντες, ἤδη καὶ κατὰ τοῦτο, φεῦ! τὸ μέρος προσέβαλλον· ἀνάγκην εἶχον πάλιν ἀποχωρεῖν. Λιμένα γοῦν τινα Βαθὺν οὕτω καλούμενον, εὐαρῆ δὲ καὶ γαληνὸν ὄντα προσελθόντες οἰκοῦσιν. Ὁ καὶ χρόνον διετρέψαντες οὐ βραχὺν, τὸν τοῦ θεοῦ Λουκᾶ πατέρα τεκεῖν ἀξιοῦνται· καὶ τοῦτον ὀνόματι τοῦ πρώτου τιμήσαντες τῶν μαρτύρων, ἐξίαν δηλαδὴ τοῦ ὀνόματος καὶ τὴν τοῦ παιδὸς ἀγωγὴν ἐποιοῦντο. Ἄλλὰ πάλιν ἐκεῖθεν μεταβάντες, ἐπὶ τινα κώμην Καστόριον οὕτω καλουμένην, τὰς οἰκήσεις ἔθεντο· τῆς ἄλλης ἐνταῦθα μικρὸν παυσάμενοι, καὶ τοῦ ξενισμοῦ παραψυχὴν γοῦν τινα λαβεῖν οἰόμενοι. Ὅπερ εἰ καὶ μὴ τότε, ἀλλ' οὖν οὐ μετὰ πολλὴν ἀπέβη τὸν χρόνον. Ὅ γὰρ τῷ Ἰακώβ συγγενεῦσας θεός, καὶ πλούσιον ἀντὶ πένητος ἐργασάμενος· καὶ τὴν ἐν βάρδιον πρότερον τὸ Ἰορδάνου βεῖθρον περαιωθέντα, πλήθει βοῶν καὶ ποιμνίων ὑποστρέψαι παρασκευάσας, αὐτὸς ἄρα καὶ τὰ θρέμματα τούτων καὶ τὴν ἄλλην εὐσίαν ἀτεχνῶς εὐλογήσας, οὕτως ἐπιδοῦναι πεποίηκεν, ὡς οὐ μόνον αὐτοῦς οὐδενὸς ὀρθῶσαι καταδεεστέρους τὴν ὑπαρξίν· ἀλλὰ καὶ παρὰ πολὺ τοὺς αὐτόχθονας ὑπερβάλλειν.

Ὁ δὲ παῖς Στέφανος τὴν παιδικὴν ὑπερβὰς ἡλικίαν, καὶ πρὸς ἀκμὴν ἤδη ἑλλητικῶς, ἐπεὶ καὶ πρὸς γάμου ὥραν ἀφίκετο, ζεύγνυται παρ' αὐτῶν γυναικί, τοῦνομα Εὐφροσύνη, τῆς αὐτῆς μὲν πατρίδος ὀρωμένη, εὐ δὲ καὶ γένους ὁμοίως ἐχούσῃ· ἐξ ἧς τῷ Στεφάνῳ παῖδες ἑπτὰ γίνονται· ὧν ὁ μὲν πρῶτος Θεόδωρος· ἡ δὲ μετ' ἐκεῖνον, Μαρία· Καλὴ δὲ καὶ ἡ τετάρτη καλεῖται, ἡ καὶ ταῦτα μένει διηγουμένη, καὶ μοναχικῶν εἰς ἔτι ἐπιμελεῖται σχαμμάτων· Ἐπιφάνιος δὲ ὁ πέμπτος, ὃς καὶ αὐτὸς τὸν μονήρη βίον ὑπελθὼν, καὶ συνάδουσαν τῷ ἐπαγγέλματι μετελθὼν πολιτείαν, μετέβη πρὸς ὃν ἠγάπησε. Τὰ

Ortelius vel ex Niceta ponit, vel ex aliis.

(2) *Castorium nomine*. Videtur, quod Castaldus ponit in tabula Græciæ. Habet auctor, hunc modum auctos substantia Lucæ avos, ab indigenis passos invidiam, ac coactos adire imperatorem, a quo impetratis litteris, deinceps in pace egerint.

μέγιστοι ἕτερα δύο τῶν τέκνων, οὕτω τὴν ἄωρον παρ-
αλλάξαντα ἡλικίαν, τὸν τῆδε βίον μετέλλαξαν. Ὁ
δὲ τρίτος ἐκεῖνος, οὗτός ἐστιν ὁ θεϊστάτος τὰ πάντα
Λουκάς.

Τὸ δὲ λοιπὸν, ἔρωσ αὐτὸν ὁ Θεοῦ καὶ τῆς ἡσυχίας
αὔθις ἐλῶν, παρεσκεύασε πάντων ἐπιλαθόμενον,
αὐτοῦ μόνου γενέσθαι· καὶ τῆς μητρὸς ἄρτι πρὸς
τοῦτο μὴ ἀντειπεύσης, καταλαμβάνει τὸ προῤῥηθὲν
δρας ἐκεῖνο, ὃ παρὰ τῶν ἐγγχωρίων ἀγροίκως, οὕ-
τως, Ἰωάννιτσα καλούμενον· οὗ τὸ πρὸς θάλασσαν
μέρος περιελθὼν, ἐνθα καὶ σηκὸς τῶν θαυμαστῶν
αὐταδέλφων Κωσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ· ἐν τούτῳ τὴν
ἀσκητικὴν αὐτὸς σκητὴν καταπήγνυσιν. Οἷους δὲ
τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς πόνους ἐκεῖ, καὶ τὴν πρὸς
γαστέρα καὶ ὕπνον διαμάχην, μᾶλλον δὲ πρὸς τοὺς
δι' αὐτῶν πολεμοῦντας ἡμᾶς σκαιούς δαίμονας ἐπε-
δεδίξατο, οὔτε λέγειν ἀκριβῶς δυνατὸν, οὔτε λεγόντων
ἀμφίλογος [Ἰσ. ἀναμφίβολος] ἀκολουθήσει πίστις,
διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πράγματος.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλου σχή-
ματος τελειωτικῆς χάριτος οὕτως τετυχηκῶς ἦν,
καὶ πολλὴν ὠδινὰν αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν· ἀξιοῦται,
καὶ τούτου κατὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόνοιαν. Ἀξιοῦ-
ται δὲ οὕτως. Μοναχοὶ δύο πολιᾶ κοσμούμενοι γή-
ρωσ, ἀρετῇ δὲ μᾶλλον κοσμοῦντες καὶ τὴν πολιάν, τὴν
πρὸς τὴν πρεσβυτέρην Ῥώμην πρελίαν ποιούμενοι,
ὡς περ ἐξ ἀποστολῆς τινος, καλῶς τε καὶ φιλοφρόνως
ξενίσας, εἶτα καὶ τὰ τῆς γνώμης κοινοῦται, καὶ
λίαν περὶ τοῦ πράγματος θερμῶς ἀξιοῖ. Οἱ δὲ, καὶ
γὰρ ἀξίον τῆς τούτου ὑποδοχῆς τὸ σκεῦος ἐώρων,
οὐδὲν ἐμελλον, ἀλλὰ τὰ νενομισμένα κατὰ σπουδὴν
ἐπ' αὐτῷ δράσαντες, τὸ ἀποστολικὸν αὐτὸν καὶ
μακάριον ἐνδύουσι σχῆμα· καὶ τῆς στενῆς τε καὶ
τεθλιμμένης ὁδοῦ, εἴτουν τῆς πρὸς ζωὴν φερού-
σης, τὰ σύμβολα περιβάλλουσι· μᾶλλον δὲ, ὃ τοῖς
ἔργοις ἐκεῖνος πρότερον ἦν, τοῦτο δὴ καὶ διὰ τοῦ
σχήματος δεικνύουσιν ἕστερον.

Ἄλλ' ὃ καὶ περὶ τοὺς τοῦ εὐαγοῦς τούτου πράγ-
ματος τελεσιουργούς, τοὺς μοναχοὺς λέγω, θαυμα-
τουργεῖται, λέξω. Ἐστρεφον μὲν γὰρ ἐκεῖνοι· ἀλλὰ

^a Matth. vii, 14.

Fr. Combefisii notæ:

(3) *Nec jam mater rei contradiceret.* Omnia illa
omnia, quæ ad Lucæ primordia spectant, in quibus
auctor, jejuniis iv ac vi feriæ, Nicolaum exhibet;
pietate in pauperes, nudos, peregrinos, Abrahamum,
Martinum, Franciscum: Ut item primum
fugiens in Thessaliam animo induendi monachum,
tanquam servus ac fugitivus a militibus præsidi-
ariis captus, ac verberibus cæsus, agnitus tandem
ad suos remissus sit. Ut etiam, duobus se mona-
chis Roma redeuntibus, ac petentibus Hierosolymam,
comitem dederit mentitus sui omnino juris esse,
qua etiam fraude, ac tacens habere matrem viduam,
monastico habitu Athenis donatus sit, cum eum
comites, cuidam illic præposito commendantes
reliquissent, iter cœptum prosecuturi. Ut denique,
matre apud Deum interpellante, ac per visum sæ-
pius a præposito filium repetente, monasterio
ejectus sit, et ad eam remissus: eodem nihilominus
concedente, ut in vicino aliquo monte, ac loco
concomodo seorsim ipse asceticam colere posset.
Erant hæc plures impletura paginas, maluique ita

A proles, cum necilum immaturam ætatem maturiori
mutassent, hancce commutantes vitam, humanis
excesserunt. Tertia denique, hic ille per omnia
divinissimus Lucas est.

Cum tandem vero Dei ac quietis repetito cupiens
amor, omnibus oblivioni traditis, ejus unius totum
fieri, effecisset, nec jam mater, rei contradice-
ret (3), ad montem præfatum, quem loci incolæ sic
rusticana voce Joannitza vocitant, sese conficit;
ejusque partem, qua respicit mare, lustrans, ubi
etiam germani fratres Cosmas et Damianus delu-
brum habent, in eo monasticæ exercitationis taber-
naculum sinit. Qualia vero ac quanta illic certa-
mina, laboresque nec non pugnam adversus
ventrem ac somnum, seu magis adversus sævos
B daemones per ea nos impugnant, exhibuerit, ne-
que quis dicendo assequi possit, nec dicentibus
indubitata fides ob rei exsuperantiam secu-
tura sit.

Quia vero necdum divini ac majoris habitus
consummantem gratiam consecutus erat, pluri-
mumque ejus desiderium parturiebat, Dei tandem
providentia, quæ ejus bonitas est, obtinet. Hunc
autem res modum habuit. Monachi duo senii canis
ornati, quin potius ornantes et ipsi virtute canos,
seniorem Romam quadam velut legatione petebant.
Is ubi bene ac humaniter hospitio excepisset,
communicato postmodum consilio, voti compos
fieri enixius postulat. Illi vero, quippe qui nossent
dignum esse vas quod susciperet, nihil morantur;
sed legitima omnia circa ipsum proptere exse-
quentes, apostolicum ac beatum habitum induunt;
arctæque ac angustæ viæ, ejus nimirum quæ ducit
ad vitam, symbola imponunt, seu potius, quod
ille jam prius reipsa erat, hoc eum illi ex habitu
quoque postmodum ostendunt.

Enimvero nec quod is miraculo circa sacræ
hujus rei consummatore monachos efficit, silebo.
Revertebantur illi; exceptis autem necessariis,

perstringere. Sic ergo reversus, nec, ut videtur,
D habitu monastico exutus, ubi tempus aliquod matri
obsecutus fuisset, priora tandem exercitia, an-
nuente, repetit, ac serio monachum agere instituit.
Donavit ille Athenis præpositus, inquit auctor,
τέως γούν, τὸ τῶν εἰσαγομένων, ὃ καὶ μικρὸν οἶδε
καλεῖν ἢ συνήθεια: *hactenus quidem, eorum habitu
qui introducuntur, ac ceu tyronum ac novitiorum,
quem consuetudo est appellare parvum habitum:*
majorem diu postea accepit, a duobus senioribus
monachis Romam item ad certa quædam negotia
proficiscentibus. Reprobat magnum habitum, San-
ctus Theodorus Studita in suo testamento, ut Pa-
trum regulis adversum, ac uno omnes communi
habitu in cœnobio suo contentos esse statuit in
regulis, quas illic successori præposito tradit. Ve-
rum obtinet etiamnum ea magni habitus traditio,
induuntque, non passim omnes, sed qui vitam
austeriorem, ac mundo magis mortuam, profiten-
tur, ac peculiariis ascete sunt ac dicuntur.

nihil erat apud beatum Lucam, ejus dignum splendido animo ac voluntate, idque maxime in tantis convivis, ac eos qui boni tanti auctores fuissent. Quid ergo is qui locupletem dexteram aperit, et implet omne animal benedictione⁴? Sedent illi in litore, cum jam sol puros radios extendisset, atque oculis in marinos fluctus lenioribus auris excitatos intenti erant: cum magnus piscis, multum in aerem pennarum remigio sublatus, ante eorum pedes jacet, suavissime palpitans atque saliens, ac velut ad sui apparatus praesentes provocans ac ciens. Ii porro gratias agentes curatori ac annonae praebitori Deo, providentiam ejus admirabantur.

Ait vir magnus, universis audientibus: « Venit ad nos quispiam, magnum onus ac grave in humeros portans, multumque laborans. » Ait; brevique post caetu relicto surgens, ingreditur montem, ac tenebras ponit latibulum suum⁵. Illis porro admirantibus, ac quænam vis sermonis foret considerantibus; qualisve esset hic onere pressus, ac quodnam onus ferret: putabant enim loqui de corporæ molis pondere. En ipse tandem in universorum aspectum venit, solus, levis, expeditus, ne minimum quid oneris ferens; sanctum tamen ex nomine vocans, ejusque dicens habere necessariam opem. Sancti autem soror, ac comites, expectare jubebant: « Abiit enim, inquit, et vides, nec est modo nobiscum: ac siquidem ipsum visurus es, expectare incumbit. » Cumque ille, non prius se discessurum affirmaret, quam alloqui liceret, præterit dies septima, cum vix tandem, cum ex quadam caligine, ex quietis ac solitudinis, Moses alter, prodit adytis. Mox autem ut hominem aspexit, oculos ad terrorem componens, vocem gravem, atque a solita lenitate abhorrentem, edit: « Quid tibi, inquit, cum hac inaccessa eremo? Ut quid relictis urbibus, ad montes concessisti? Ut quid pastores ac pastorum principes (4), quos Ecclesiæ habent, dimittens, ad rusticos homines ac litterarum rudes te contulisti? Quomodo autem in conspectum quoque venire præsumpsisti, nec horruisti divinam ultionem, immanium adeo scelerum reus existens? » At hæc illo terrore correpto, rivosque lacrymarum e genis profundente, ac præ metu præpedita

A ταῖς ἀναγκαίαις παρὰ τῷ μεγάλῳ Λουκᾷ· οὐδὲν δὲ ὑπὲρ ἀξίον τῆς αὐτοῦ φιλοτίμου γνώμης καὶ προαιρέσεως· καὶ μάλιστα πρὸς δαιτυμόνας τοιοῦτους, καὶ ἀγαθῷ τοιοῦτου προσέξουσιν. Τί οὖν ὁ τὴν δεξιὰν ἀνοίγων πλουσίαν, καὶ πᾶν ζῶον πληρῶν εὐδοκίας; Κάθηνται μὲν οὗτοι πρὸς τῷ αἰγιαλῷ, τοῦ ἡλίου ἤδη τὴν ἀκτίνα καθαρὰν διατείναντος, καὶ ταῖς πραιαῖς τῶν κυμάτων αὖραις ἠτένιζον· ἰχθὺς δὲ μέγας ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ἀρθείς, πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἔκειτο, σπαίρων ἡδιστα καὶ ἀλλόμενος, καὶ ὡσπερ εἰς τοὺς παρόντας εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρασκευτὴν ἐκκαλούμενος. Οἱ μὲν οὖν ἠὺχαρίστου τῷ κηδεμόνι, καὶ τῆς τροφῆς χορηγῷ, καὶ τῆς προνοίας αὐτὸν ἐθαύμαζον.

B Εἰς ἐπήκοον πάντων ὁ μέγας· « Ἐρχεται, φησὶν, ἄνθρωπος ὡς ἡμεῖς, μέγα καὶ βαρὺ φορτίον ἠρμένος, καὶ πολὺν τὸν κάματον ὑπομένων. » Ἐφη· καὶ μετ' ὀλίγον ἀπ' αὐτῶν διαναστάς, εἰσεῖται εἰς τὸ ὄρος, καὶ σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ τίθεται. Ἐκείνων δὲ θαυμαζόντων, καὶ διασκοπούμενων τίς ἡ τοῦ λόγου δύναμις, καὶ ποῖος οὗτος ὁ ἀχθοφορῶν ἄνθρωπος, καὶ τί τὸ φορτίον· ἔδοξε γὰρ ἐκείνοις περὶ τοῦ σωματικοῦ βάρους εἰπεῖν· ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν ἔρχεται πάντων μόνος, λιτὸς, εὐζωνος· ἀχθος μὲν οὐδ' ὅτι οὖν ἐπαγόμενος, πρὸς ὄνομα δὲ τὸν ἅγιον ἐκκαλούμενος, καὶ τῆς αὐτοῦ λέγων ἀναγκαίας χρῆζειν ἐπικουρίας. Οἱ δὲ περὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἁγίου, προσμένειν ἐκέλευον· « Ἐρχετο γὰρ, φησὶν, ὡς ὄρας, καὶ οὐκ ἔστι νῦν μεθ' ἡμῶν· καὶ εἰ σοι μέλλοι τοῦ ἐκείνου ἰδεῖν, περιμένειν δεῖ. » Καὶ ὡς διεθεβαίου μὴ πρότερον ἀποστῆναι, ἢ αὐτῷ ἐντυχεῖν· ἐβδόμη παρῆλθεν ἡμέρα, καὶ μόλις ποτὲ πρόσειεν ὡς ἔκ τινος γνόφου τῶν ἀδύτων τῆς ἡσυχίας, Μωσῆς ἕτερος. « Ἄμα δὲ καὶ ἰδοὺ τὸν ἄνθρωπον, τὸ ὄμμα τε βλοσυρὸν ἐποίησε, καὶ τὴν φωνὴν ἀπηχῆ, καὶ τῆς συνήθους ἀπάδουσαν, καὶ « Τί σοι, καὶ τῇ ἀβάτῳ ταύτῃ ἔρημῳ; φησὶ. Τί τὰς πόλεις ἀφεις, ταῖς ὄρεσιν ἐπεδήμησας; Τί, ποιμένας καὶ ἀρχιποιμένας τοὺς ἐν Ἐκκλησίαις ἀπολιπῶν, ἀγροίκους ἄνδρας καὶ ἀμαθεῖς ἐπιζητῶν ἐλήλυθας; Πῶς δὲ καὶ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἐθάρσησας, καὶ τὴν θείαν οὐκ ἐφριξας δίκην, ἀτοπήματι τοιοῦτοις ἔνοχος ὢν; » Πρὸς ταῦτα ἐκείνου φρίκη ληφθέντος, καὶ δάκρυα τῶν πᾶρειῶν καταχέοντος, φόβου τε δεσμοῖς τὴν γλῶτταν ὑποβλήθέντος; προσθεὶς ὁ ἅγιος· « Ἀχρι τίνος σιωπῆς, ἔφη, καὶ οὐ θριαμβεύεις ἐπὶ πάντων τὴν ἀμαρτίαν,

⁴ Psal. cxliv, 19. ⁵ Psal. xvii, 12.

Fr. Combefisii notæ.

(4) *Ut quid pastores, ac pastorum principes, ποιμένας καὶ ἀρχιποιμένας.* Minores ac majores sacerdotes, presbyteros et episcopos, quibus concessa a Christo potestate competit audire pœnitentium peccata, ac pro eis mulctam imponere, tandemque absolvere. Hæc autem confessio homini laico facta, tametsi sancto, ad consilium tantum fuit ac suffragium, uti et quam sancto Ephræm jubente Basilio fecit, quam Amphilocheus phœniam refert in ejus vita, siquidem Ephræm solum diaconus fuit, ut multi tenent: nec non quam fecit dux Aquitanicæ Guillelmus cuidam eremitæ, a quo et

ipse sua ἐπιτίμια accepit, longe iis graviora, quæ noster Lucas virohomicidæ imposuit. Utque eremita ille Guillelmum remissit ad Romanum pontificem, principum illum eximie pastorem, a quo is, absolutionis beneficium obtineret, ita ut Nicolaus haud dubie fecerit, tantumque hominem pœnitentiæ velut aptarit, quod quisque Dei donum habens, zelansque animas, etiam femina, præstare possit: præstititque egregia, cujus hodie, octava a natali die μετεόρτιον colimus, sancta Catharina Senensis, cujus monitis, tanta pœnitentium misse augebatur Ecclesia.

καὶ τὸν ἄδικον ἐκκαλύπτεις φόνον, ἵνα καὶ τὸ Θεῖον
φύσει μισοπύνηρον ὄν, μικρὸν οὕτως ἐξιλεώσῃ,
κατήγορος σεαυτοῦ γενόμενος; Ὁ δὲ μόλις ἑαυτὸν
ἀποβιασάμενος, συνεχεῖ καὶ διακεκομμένῳ τῷ ἄσθ-
ματι· «Τί παρ' ἡμῶν, λέγει, τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε, μα-
θεῖν ἀπαιτεῖς, ἃ καὶ πρὸς ἡμῶν αὐτὸς ὑπὸ τῆς ἐνοι-
κούσης σοι χάριτος ἐδιδάχθης. Οὐκ ἐκρύβη γὰρ ἀπὸ
σοῦ ὃ πεποίηκα ἐν κρυφῇ. Πλὴν ἀλλὰ τῷ σῷ κε-
λεύσματι εἶκω καὶ λέγω, καὶ θριαμβεύω τὸ κακῶς
ἐργασθέν.» Οὕτως εἰπὼν, φανερώς τὴν ἁμαρτίαν
ἐξαγορεύει, διελθὼν ἕκαστα, πῶς τε καὶ ποῦ, καὶ
δι' ἣν αἰτίαν τὸν ἑαυτοῦ συνέκδημον ἀποκτείνετε.
Εἶτα προσπίπτει τοῖς τοῦ ἁγίου ποσὶ, μὴ παροφθῆ-
ναι δεόμενος. Ὁ δὲ καὶ οἶκτον αὐτοῦ λαμβάνει,
καὶ τὸ τάχος ἀνίστησι, νοθετεῖ τε καὶ παρακαλεῖ,
καὶ κανόσιν ἀσφαλίζεται τοῖς αὐτῷ φορητοῖς, τοῦτο
κατ' ἐξαίρετον ἐπισκήψας· εἰς τὸν τάφον οἴχεσθαι τοῦ
πεφονευμένου· δάκρυά τε αὐτοῦ πολλὰ κατασπείρει,
καὶ τρίτα καὶ ἑννατά καὶ τεσσαρακοστὰ τούτου
πολυτελῶς ἐκτελέσαι· γονάτων κλίσεις ἐκεῖ ποιη-
σάμενον, εἰ δυνατόν οὐκ ἐλάττους τῶν τρισχιλίων·
μᾶλλον δὲ διὰ βίου τὴν ἁμαρτίαν θρηνεῖν, καὶ ἐνώ-
πιον αὐτὴν ἔχειν, τοῖς πίναξι τῆς ψυχῆς ἐγγραφά-
μενον. Οὕτω παρὰγγείλας, ἀφῆσιν οἶκαδε, καθαρὰν
ἐπίγνωσιν αὐτῷ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας· κα-
τάγνωσιν ἐμβαλὼν, καὶ πολλὴν εἰσενεχεῖν ἐπαγ-
γεϊλάμενον τὴν μετάνοιαν.

nem, ac peccati damnationem animo injecisset, teget.

Ἐβδομον ἔτος ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἰωαννίτζην ἐρή-
μῳ πληρώσα;, ἄκων καὶ αὐτὸς μετανάστης γίνεται
μετὰ πάντων. Συμεῶν γὰρ ὁ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους
ἄρχων (Βουλγάρους αὐτοὺς οἰδομεν συνήθως κα-
λεῖν), τὰς πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς ἀθετήσας, ἐχώ-
ρει, κατὰ πάσης ἡπείρου, τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας
αξιδμαχὸν ὡσπερ χεῖρα περιζωσάμενος· ἐξανδρα-
ποδίζόμενός τε καὶ ληϊζόμενος, καὶ τοὺς μὲν ζωῆς,
τοὺς δ' ἐλευθερίας ἀποστερῶν, καὶ ὑποφόρους ποι-
οῦμενος. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν ὡς ἐν εἰρηταῖς ἢ φρου-
ραῖς ταῖς πόλεσι κατεκλείοντο· οἱ δὲ πρὸς τὴν Εὐ-
βοϊάν τε καὶ τὴν τοῦ Πέλοπος ἀπεσώζοντο.

Τότε γοῦν καὶ οἱ περὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον
χωρητικοὶ πρὸς τὰς ἐκ γειτόνων διεπορθμεύοντο
νήτους· εἰ καὶ φθάσας ὁ φθόνος, ἀνέλπιστον αὐτοῖς
ἐπάγει τὸν κίνδυνον. Αὐτῶν γὰρ σὺν τῷ δικαίῳ
ἀσφαλῶς διάγειν οἰομένων, οἱ Βούλγαροι πρὸς αὐ-
τοὺς διὰ πλοίου ὃ ἔτυχον ὑποκλέψαντες, αἰφνίδιον
ἐπελθόντες, ὀλίγου δεῖν, πάντας ἀπώλεσαν, ὀλίγων
τινῶν ἐκκολυμθησάντων, μεθ' ὧν καὶ ὁ μέγας ἦν,
καὶ οὕτω τὰς χεῖρας αὐτῶν διαφυγεῖν δυνηθέντων.
Εἶθ' οὕτως ἐπανελθόντων, πλοίου ἐπιτυχῶν ἐκεῖνος,
σὺν ὄλῳ γένει καὶ τοῖς γνωστοῖς περαιούται εἰς Κό-

Fr. Combefisii notæ.

(5) Pro tertia, nona, quadragesima. Etiam Da-
masceus, seu quisquis auctor est sermonis illius
inscripti *De iis qui in fide dormierunt*, τρίτα illa,
ἑννατά, et τεσσαρακοστὰ commendat, seu Ecclesie
universalis constanti usu probata. Sanctus item
Nicon libello *De erroribus Armeniorum*, tom. III

lingua, hiscente; subdens sanctus: «Quandiu,
inquit, siles, nec palam omnibus peccatum tra-
his, ac iniquam revelas cædem, quo te ipse accen-
sans, divinum nomen, cui a natura mali odium
est, modicum aliquantum propitium facias ac
places?» At ille, vix tandem vim faciens, conti-
nuo ac interciso anhelitu: «Quid, inquit, Dei
homo, a nobis petis discere, quæ ipse, divina in te
habitante gratia edocente, ante didicisti? Nec enim
a te fuit occultatum, quod feci in occulto. Enim-
vero jubenti tibi morem gero, ac dico, quodque
male gestum fuit, palam traduco.» His dictis,
palam peccatum confitetur, edisserens singula,
quomodo, ac ubi, quamobremque, itineris socium
occidisset. Tum sancti pedibus advolvitur, ro-
gans ut nolit despiciere. Is autem, cum ejus mise-
retur, tum statim erigit, admonetque ac exhorta-
tur, regulisque, pro eo ut ferendo videbatur,
munit; id præcipue mandans, ut ad occisi sepul-
crum vadens, lacrymarum illic copiam libaret.
ejusque pro tertia, nona, ac quadragesima (5)
splendide sacra celebraret; genuumque flexiones,
haud tribus millibus pauciores, si res ferret,
faceret; quin potius, reliquam vitam, peccatum
dellere, atque animi tabulis inscriptum obver-
sans perpetuo haberet. His ad eum datis mandatis,
domum remittit, eum peræpiciam boni agnitio-
is que multam se pœnitentiam illaturum promit-

Cum septem jam annos in Joannitzis illa eremo
implisset, quamquam invitus, una ipse ac reliqui
coguntur migrare. Symeon enim Scytharum gentis
princeps, Bulgaros appellare consuevimus, anti-
quato cura Romanis fœdere, totam continentem,
ceu pugnae idonea manu peccatis nostris accinctus,
pervadebat, servituti mancipans ac deprædans, ac
alios quidem vita, libertate alios privans, ac vecti-
gales reddens. Quapropter alii quidem velut in
carcere ac præsiidiis, urbium ambitu contineban-
tur; alii fuga in Eubœam et Peloponnesum, salutem
consulebant.

Tunc ergo ejusdem quoque loci incolæ una
cum viro Dei, in vicinas insulas transmisere:
quamquam occupans invidia, inexpectatum illis
periculum invexit. Cum enim ii tuto se cum justo
agere existimarent, irruentes repente in eos
Bulgari, navigio quod furati essent, omnes fere
perdiderunt, paucis quibusdam enatantibus, in
quibus vir quoque magnus, atque in eum modum
manus eorum evadentibus. Tum vero, illis rece-
dentibus, navigii facta copia, cum toto genere ac
notis, Corinthum transmittit; cum jam barba

Bibl. PP. eorum meminit. Gregor. Nazian. orat.
in Satyrum fratrem τὰς δι' ἔτους μνήμας· *annuas*
pro defunctis memorias, memorat. Perseverantique
illa etiamnum in Ecclesia, apostolica ac sanctorum
traditione iusta.

genas replet. virtutisque speciem, flore juventutis recreantem haberet : quanquam a item nihil minus provecta aetate esset, agebat nihilominus disciplinarum amor, quo sibi ad Scripturarum lectionem alitum muniret.

Quamobrem ludum petens, sese studio dedit : verum modicum quid commodi inde percepturus erat. Videns enim pueros inhoneste agentes, quique disciplinas quidem caperent optime, nec probos tamen iis suscipiendis animos aptarent, haudquaquam rem ferens, citius recessit.

Exit itaque in oppidula rusticana, quodque apud Patras Achaiae, sublimius vitae genus sectans quis monachus Stylites audiretur, cogitavit se illuc conferre, ejusque se ministerio addicere. Cum autem haec animo volveret, legatio ab Stylite Zemenensi ad eum destinatur, rogans ad ipsum venire, ac contubernium inire : utque non grave videatur, sub ipso agere, ac ministri curam suscipere. Is porro libens legationem admittit, quippe cui subesse, quam imperare acceptius esset, renique juveni magis conducere sciret. Alioqui vero, qui sublimis humilitatis praestantiam perspectam haberet, libens accedit, seque tota hilaritate ministerio subjicit : deincepsque nullum erat ministerii genus, quod non ipse per seipsum diligenter obiret, maximam perspicue jacturam, seu etiam ignominiam ratus, ut ullus obsequio addictior foret.

Cum ei quandoque quidam incontinenti lingua convitiaretur, ac probris exciperet, idcirco quia praesens erat, adeo graviter tulit, tantoque zelo, animo exarsit, ut silentii ac decoris, multaque illius verecundiae ac tranquillitatis oblitus, cogere-
tur verba asperiora in impudentem illum ac conviciandi avidum usurpare; castigata lingua, ac quae opportune moveretur, petulantem ac maledicam linguam castigans. Verum ille valde effrims, nec leviter aut facili ad medellam morbo laborans, sed fortiori egens castigatione, confestim ostensus est. Non enim ferens reprehensionem, profana manu virum sanctum in genas caedit. At enim affuit momento vindicta, Deusque « de caelo auditum fecit judicium, » ac latens virtus in lucem profertur, virique improbitas praclare punitur. Vix enim per injuriam percusserat, cum ipse poena longe graviore daemoniaca percussus est : humique prostratus jactabatur, ac se discerpebat, ea visere patientis quae solent obsessi a daemone. Quidni autem dico quod horribilius est, ac pluribus deslendum lacrymis, potensque iis metum incutere, qui impotentiores linguae non parcunt. Perseveravit in eum modum adusque finem « traditus Satanæ in interitum carnis, » quod ait Paulus¹, ut spiritus salvus fieret. Quid ita vero? Quia nimirum, quem magis decebat alios castigare insipienter habentes, quippe qui sacerdos esset, verboque ac vita ad-

Α ρινθον, ἀρτι τὰς σιαγόνας γενείου πληρῶν, καὶ ἀνθει νεότητος, ἀρετῆς ὤραν ἐπιτρέπουσαν [leg. ἐπιτερπ.] ἔχων, καὶ τοι δὲ ἡλικίας ἐν τῷδε γενόμενον, ὁμῶς ἦγεν αὐτὸν μαθημάτων ἔρωσ, δ.ὰ τὴν τῶν ἱερῶν λογίων ἀνάγνωσιν.

Ταύτη τοι καὶ διδασκαλίῳ φέρων ἑαυτὸν δίδωσιν· ἀλλ' ὀλίγα τῆς ἐκεῖθεν ὠφελείας ἔμελλε κοινωνεῖν. Τοὺς γὰρ παῖδας ἀκοσμοῦντας ἰδὼν, καὶ μαθήματα μὲν κάλλιστα παραδεχομένους, οὐ καλὰς δὲ τὰς ἐκυτῶν ψυχὰς εἰς τὴν τῶν τοιούτων ὑποδοχὴν εὐτρεπίζοντας, οὐδαμῶς ἠνεγχεν, ἀλλ' εὐθύς ἀπέστη.

Ἐξεῖσι τοιγαροῦν πρὸς τὰς κωμοπόλεις, καὶ ἐπεὶ ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαίας Στυλίτης ἠκούετο βλου μεταποιούμενος ὑψηλοτέρου, λογισμὸς εἶχεν αὐτὸν ἐκεῖσε γενέσθαι, καὶ τούτῳ διακονεῖν. Ταῦτα δὲ στρέφοντα διαπέμπεται πρὸς αὐτὸν πρεσβεία παρὰ τοῦ ἐν Ζημένῃ στυλίτου, φοιτῆσαι παρ' αὐτὸν ἀξιούσα, σύνοικόν τε γενέσθαι· καὶ εἰ μὴ φορτικόν, ὑπ' αὐτῷ τετάχθαι, καὶ τὸ διακονεῖν καταδέξασθαι. Ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν ἠέως δεξάμενος, ἐπεὶ καὶ ἀρχεσθαι μᾶλλον ἢ ἀρχειν ἐφίλει, ἅτε καὶ νέῳ τοῦτο λυσιτελέστερον εἶναι εἰδὼς, ἄλλως τε καὶ τὸ ἐκ τῆς ὑψηλῆς ταπεινώσεως ὁποῖον οὐκ ἀγνωῶν, ἀσμένως ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν λειτουργίαν κομιδῇ προθύμως ὑπέρχεται· καὶ τὸ ἐντεῦθεν, οὐδὲν ἦν ὑπουργίας εἶδος, ὃ μὴ αὐτὸς ἐκεῖνος δι' ἑαυτοῦ πλειεῖν ἔσπευδε, ζημίαν ἀτεχνῶς μεγίστην, ἢ καὶ ἀτιμίαν ἠγούμενος τὸ ἐκστῆναί τι, δουλείας.

Καί ποτε διαλαϊδορουμένου τινὸς αὐτὸν ἀκολάστῳ γλώσση καὶ κωμῳδοῦντος, ἐπεὶ παρῶν ἔτυχεν, οὕτως ἠνεγχε βαρέως, καὶ τοσοῦτῳ ζήλῳ τὴν ψυχὴν διεκαύθη, ὡς τοῦ σιωπηλοῦ καὶ κοσμίου, καὶ τῆς πολλῆς ἐκεῖνης αἰδοῦς καὶ γαλήνης ἐπιλαθόμενον, ἀναγκασθῆναι, καὶ τραχυτέροις πρὸς τὸν ἀναίδῃ ἐκεῖνον καὶ φιλολοῖδορον χρήσασθαι λόγοις· εὐπαιδεύτῳ γλώττῃ καὶ κατὰ καιρὸν κινουμένῃ, τὴν προπετῆ καὶ διάβολον σωφρονίζοντα. Ἄλλ' ἐκεῖνος λίαν ἱταμὸς ὢν, καὶ οὐ μικρὰ νοσῶν καὶ λάσιμα, ἀλλὰ παιδείας ἰσχυροτέρας δέόμενος, ἐδείκνυτο παραχρῆμα. Μὴ ἐνεγκίων γὰρ τοὺς ἐλέγχους, παθεῖ κατὰ τῆς σιαγόνης μίαντ' χειρὶ τὸν ἡγιασμένον. Ἀλλὰ κατὰ πόδας ἢ ἐκδικία, καὶ ὁ Θεὸς « ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούτιζε κρίσιν, » καὶ τὸ λανθάνον τῆς ἀρετῆς εἰς φῶς ἦγετο, καὶ ἡ μοχθηρία καλῶς ἐκολάζετο. Ἄμα γὰρ ἐπλήξεν ὁ ὑβριστῆς, καὶ αὐτὸς ἐπλήγη πολλῷ βαρύτερον πληγῆ δαιμονία· καὶ εἰς γῆν ἔκειτο κλονούμενός τε καὶ σπαρασσόμενος, καὶ τὰ τῶν δαιμονίωντων πάσχων ἀθλίως. Τί μὴ λέγω τὸ φρικωδέστερον, καὶ ὁ πολλῶν δακρύων ἄξιον, καὶ φοβῆσαι δυνατόν τοὺς φειδῶ γλώττης μὴ ποιουμένους. Διέμεινεν οὕτως ἄχρι τέλους « τῷ Σατανᾷ παραδεδωμένος εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, » ὃ φησι Παῦλος, « ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ. Καὶ ἡ αἰτία· ὅτι ὄν ἔδει μᾶλλον, καὶ ἄλλων ἀσυνέτως διαχειμένων εἶναι σωφρονιστῆν· ἱερεὺς γὰρ ἦν· καὶ λόγῳ καὶ βίῳ τὰς παραίνεσις ποιούμενον· ὃ δὲ ἀσύνετος ἦν· ὡς καὶ

¹ Psal. LXXV, 7. ² I Cor. v, 52.

ἑτέροις εἰς βλάβην κείσθαι καὶ φανεράν ἀσχύνην Α
τοῦ ἀξιωματος.

Πάντως δὲ ἀλλότριον ἦν τοῦτο καὶ παντελῶς ἀπαῖον τῆς τοῦ ἐχθροῦ βασκανίας, τὸ εἰς τέλος εἶσαι τὸν θεῖον Λουκᾶν ὑπὸ τῷ Στυλίτῃ διακονεῖν· καὶ οὐχὶ μᾶλλον πάντα λίθον κινῆσαι, ὥστε τὴν καλὴν ἀεὶ ῥέξει ταύτην αὐτῷ πραγματεῖαν. Οὐκοῦν οὐδὲ ἀπέσχετο πάντα ποιῶν, ἕως ἤνυσε, καὶ ἀλλήλων αὐτοῦς διέττησεν, ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀντικείμενος. Τίς δὲ καὶ ἡ τοῦ χωρισμοῦ πρόφασις καὶ τῆς διαστάσεως; Ὁ τὴν τῶν λιμένων ἐπιμέλειαν ἐπιτετραμμένος, καὶ τὰ πλοῖα μὴ εἶναι ἐπὶ τὰ τῆς Ἑλλάδος διαπερᾶν ὄρια, διὰ τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιθέσεις, καταλαθῶν αὐτὸν ἐν πλοίῳ περαιουῖσθαι βουλόμενον, ἀφορήτοις συγκόπτει πληγαῖς. Ἐντεῦθεν τοιγαροῦν Β
ἐκρινεν ἰδιάζειν· καὶ τὸ λοιπὸν, τὸ τοῦ θεοῦ μάρτυρος Προκοπίου εὐκτῆριον εἶχεν αὐτὸν ὑπὸ θεῶ ζῶντα, καὶ τῆς αἰεὶ φίλης περιοχόμενον ἡσυχίας. Ἀλλὰ κάκειθεν ὑετὸς λάθρος καταβράχεις, καὶ τὸν οἰκίσκον ἐν ᾧ περ ἦν καταστρέψας, ἀποστῆναι πάλιν ἐπολεῖ καὶ μὴ βουλόμενον· τοῦ Θεοῦ ταῦτα λυσιτελῶς ἴσως οἰκονομοῦντος, ἵνα μὴ παρὰ πολὺ τῆ τοῦ Πέλοπος ἐμφιλοχωρῶν, ἀδικῆ τὴν πατριδα, φυτοῦ τοιοῦδε ἀποστερῶν αὐτὴν καὶ βίασθήματος.

Οὐ γὰρ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ μὲν ἀλιτήριος Συμεὼν, καὶ πολλῶν αἱμάτων Χριστιανικῶν ἐκχύσεως αἴτιος, ἐξ ἀνθρώπων γίνεται· ἐκδέχεται δὲ τὴν τούτου ἀρχὴν Πέτρος, ὁ αὐτοῦ μὲν υἱός, οὐχ ὅπως C
δὲ τῆς δόξης καὶ τῆς οὐσίας, οὕτω δὲ καὶ τῆς ἰσότητος καὶ μισανθρωπίας φανεῖς κληρονόμος· ἀλλὰ πολλῷ ταύτης ἀλλότριος· καὶ τό γε εἰς αὐτὸν ἦχον οὐδὲν ἔχων ἐκείνου τοῦ αἵματος καὶ τῆς συγγενείας. Ὁς εὐθύς χαίρειν εἰπὼν αἵμασι καὶ πολέμοις, εἰρήνην τὴν μεθ' ἡμῶν ἡσπάσατο· ὅτε ῥομφαία καὶ δόρυ καὶ πᾶν ὄπλον σιδήρου πεποιημένον, εἰς δρέπανα καὶ σκέπαρνον προφητικῶς φάναι κατεσκευάζοντο· ἦνίκα καὶ πάντων ἐπὶ τὰς οἰκείας πόλεις τε καὶ κώμας, καὶ τὰς ἐστίας αὐτὰς ἀνασωζομένων, καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἰωαννίτζην περιπόθητον ἡσυχίαν ποθεινῶς ἐπανήει· πόνων μὲν ἐκείνος τῶν αὐτῶν ἢ καὶ μειζρόνων τῆς ἀρετῆς ἐχόμενος· λύσειν δὲ τοὺς ἑτέρων πόνους, καὶ μᾶλλον γε τοὺς ἐξ ὁδοιπορίας διὰ τῆς φιλανθρώπου φιλοξενίας ἐπιμελούμενος.

Ταύτην τε καὶ ἀκούσας τὸν τῆς Κορίνθου πρόεδρον εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀνιόντα, ἐκεῖ που πλησίον τοῦ τε πόνου λῆξαι, καὶ βραχὺ τι διαναπαύεσθαι, προσῆει· οὐ κεναις χερσίν, ἀλλὰ δῶρα φέρων· σμικρὰ μὲν, μεγάλη δὲ καὶ φιλοτίμῳ τῆ προαιρέσει, καθὼς τὰ μάλιστα ἦν εἶχε, προσῆγε, καὶ ἦν οὐδὲν κρείττον παρ' ἑαυτῷ ἀπελιμπάνει· λάχανα τοῦ πονηθέντος αὐτῷ παραδείσου πολυειδῆ· αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ κληρικοῖς ἅμα καὶ ἄρχουσιν· ὑφ' ἧν καὶ διδαχθεὶς ὅστις εἶη, ποῦ τε διάγει, καὶ ὅποιαν ἄρα τὴν ἀγωγὴν μέτεισιν· ἀνδρὸς φιλαρέτου

monere ; ipse contra insipiens erat, ut et aliis in prœnecium ac probrum ordinis manifestum positus esset.

Plane vero alienum hoc, omninoque ab hostis invidia abhorrens erat ut admirabilem Lucam in finem usque sub Stylita ministrare permetteret : nec potius omnem moveret lapidem, quo bona hac eum negotiatione prohiberet. Haud itaque destitit omnia moliens, donec perfecit, ambosque bonis ille adversarius ab invicem sejunxit. Quenam porro separationis ac sejunctionis occasio ? Nimirum is cui littorum cura commissa erat, cum propter hostium incursiones, navigiis ad Helladis fines transmittere vetaret, in navigio transmittere paratum inveniens, plagis dirissimis concidit. Idcirco igitur sibi privatim vivere decrevit : deincepsque sub Deo viventem, ac amicam semper amplectentem quietem, præclari martyris Procopii oratorium habebat. Sed et inde irruens copiosior imber, ac domunculam, qua debebat, everrens, vel invitum rursus abegit : Deo forte hæc utiliter dispensante, ut ne diutius in Peloponneso habitans, patriæ injuriam faceret, tali eam planta ac germine privans.

Haud enim longiori interjecto tempore, miser ille Symeon, qui que fusi multi Christiani sanguinis auctor exstitisset, ab humanis migrat, ejusque imperium capessit Petrus : sic quidem filius, ut tamen nequaquam, ut gloriæ ac substantiæ, ita quoque crudelitatis ac inhumanitatis hæres visus sit ; sed plane, longe ab ea alienus ; quippe, quod ad ipsum spectat, nihil illius sanguinis habens ac affinitatis. Is statim sanguines ac bella valere jubens, pacem cum Romanis inivit : quando, ut verbis prophetæ utar⁸, gladius ac lancea, armaque omnia ferro confecta, in falcem ac ligonem confabantur : quando item universis, in proprias urbes ac oppida, ipsosque lares cum salute remeantibus, divinus quoque Lucas, ad impensius desideratam Joannatzis solitudinem desideranter rediit : eos tamen quidem ipse aut etiam majores consecrans virtutis labores : ut tamen labores aliorum, ac comprimis D
ex itinere susceptos, benigna hospitalitate recreare studeret.

Quapropter etiam ubi Corinthi episcopum ad urbem regiam ascendentem, haud procul laboris inducias facere, ac paululum quiescere audisset, eum adiit, haud vacuis manibus, verum munera afferens, illa quidem exigua, magna tamen ac larga voluntate : siquidem ea maxime obtulit, quæ suppetebant, ac quibus nihil melius repositum haberet : nempe diversi generis olera, ex horto quem colebat, cum episcopo, tum comitibus clericis pariter ac viris nobilibus. A quibus etiam doctus ille, quisnam is esset, ac ubi ageret, quam-

⁸ Isa. II, 4.

que vite rationem teneret, rem fecit viri studiosi, atque in divina amanter affecti. Fastum quippe ac dignitatis modum parvifaciens, plurimi aestimabat, ut viri pauperis, quanquam spiritualium ratione non erat pauper, iugurium viseret.

Veniens itaque, ejusque omnia lustrans, admirationi habebat, quæ reipsa admiratione digna erant: non divitias ac superbiam, sed voluntariam paupertatem ac ultro assumptam. Quapropter etiam alacris statuit, auro prosequi virum. Sic quippe minor est, ut nedum egentibus, sed et iis qui sublimiores sunt quam ut egeant, alacrius ac propensius largiamur. Jussit ergo unum aliquem erogare inter domesticos præcipuum. Verum ille accipere renuit: « Haudquaquam, inquit, domine, auri indigens accessi; sed pecuniam ac doctrinam. Quid enim ad me aurum, qui sic elegerim vivere? Da ergo id quo egeo, ac cujus acris me sitis habet, rudem me ac rusticum docens, qua oporteat ratione salutem comparare. »

Porro tristatus est valde pontifex pro domi repudiatione: non dati, sed sui potius spretionem ratus, quod ita gestum esset: ac tanquam is quidem haberet necessarium aurum, eo tamen datum repulisset, quod ejus dona displicerent. Idecirco gravi cordis dolore tactus: « Quorsum, inquit, ad eum modum, una cum dono, nos quoque repulisti? Nam et ego fidelis sum, quanquam peccator; episcopus, tametsi indignus. Qua ergo ratione qui in omnibus Christum imitari velis, ejus in hoc imitationem non admittis? Nam et ille, ultro a piis voluntibus oblata recipiebat, ejusque rei testes loculos habes. Omnino enim, tametsi ipse, datum munus necessarium non habeas; ac porriges indigentibus aliis. Nunc autem, quod ad te spectat, stultum quid ac irrationale sit beneficentiae præceptum, sicque animi omnis religiosi, ac benignitate in proximos habentis, ingenuitatem lædis. Atque, ut verbo dicam, rem tollis, qua simul gravanti paupertati solatium adhiberi possit, nullaque via patet salutis. »

His auditis, haud ultra Dei homo muneris acceptionem repudiandam putavit, ut ne sibi ipse ostentationem, ac antistiti tristitiæ immoderationem crearet. Accipit ergo unicum dumtaxat nummum, ac pecuniam divitias rependit.

Tum quæsit ab archiepiscopo, sensu admodum contrito ac humili: « Amabo, inquit, o domine: qua nos ratione, qui propter multa peccata nostra montes colimus ac solitudines, qua, inquam, ratione, horrenda mysteria possimus percipere? Vides enim ut nedum collecta, sed neque sacerdos superpetat. » Ille autem grate admodum percontationem accipiens: « Bene, inquit, Pater, deque bona re ac maxima interrogasti. Nam bonum quoque, ut aiunt, non bonum est, ut non bene fieri contingat. Primo igitur ac principaliter, sacerdotem adesse decet. Quod si ille necessaria omnino ratione absit, imponendum sacre mensæ, præsanctificatorum

καὶ πρὸς τὰ θεῖα ἐρωτικῶς ἔχοντος ἔργον ἐποίησι. Κόμπον καὶ ἀξιώματος μέτρον φαῦλον εἶναι νομίσας, ἐν μεγάλῳ ἐτίθει, πένητος ἀνδρὸς, εἰ καὶ μὴ πένης ἦν τὰ πνευματικὰ, καλύβην ἰδεῖν.

Ἐλθὼν οὖν, καὶ εἶπει τὰ ἐκείνου περιλαβὼν, ἐθαύμαζεν ἃ θαυμάζειν ἀληθῶς ἀξίον· οὐ πλοῦτον καὶ περιφάνειαν, ἀλλὰ πενίαν ἐθελοῦσιον καὶ αὐθαίρετον· διὸ καὶ πρόθυμος κατέστη, χρυσῷ δεξιῶσθαι τὸν ἄνδρα. Καὶ γὰρ εἰώθαμεν, οὐ τοῖς δεομένοις μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς τοῦ δεῖσθαι ὑψηλοτέροις χαρίζεσθαι προθυμότερον. Ὁ μὲν οὖν ἐπέτρπε δοῦναι τῷ οἰκειοτέρῳ τῶν ἀκολουθῶν. Ὁ δὲ τοῦτο λαθεῖν ἀνένευεν, ἢ οὐ χρυσίον λέγων, ὧ δέσποτα, ἐεόμενος προσῆλθον· ἀλλ' εὐχῶν καὶ διδασκαλίας. Β Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς ὁ χρυσὸς, ὃς οὕτως εἰλόμην βιοῦν; Δὲς τοιγαροῦν οὐ δέομαι καὶ σφόδρα διψῶ, διδάξας τὸν ἀμαθῆ ἐμὲ καὶ ἄγροικον πῶς δεῖ με σωθῆναι. »

Ἐλυπήθη λίαν ἐπὶ τῷ ἀπαραδέκτῳ τῆς δωρεᾶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος, οὐ τοῦ δεδομένου, ἀλλ' ἑαυτοῦ μᾶλλον ὑπεροψίαν τὸ πραχθὲν ἠγησάμενος· καὶ ὡς χρήζων αὐτός· ἀλλ' ὡς τοῖς ἐκείνου μᾶλλον μὴ εὐδοχῶν, ἀπώσασθαι. Καὶ διὰ τοῦτο πάνυ τὴν καρδίαν περιαλγῆς ὢν, « Ἰνα τί, ἔφη, οὕτως ἀπώσω μετὰ τῆς δωρεᾶς καὶ ἡμᾶς; Πιστὸς γὰρ καὶ αὐτός, καὶ ἄμαρτωλός· ἐπίσκοπός τε, εἰ καὶ ἀνάξιος. Πῶς οὖν ἐν πᾶσι μιμητῆς ἐθέλων εἶναι Χριστοῦ, τὴν ἐν τούτῳ μίμησιν οὐ προσίη; Ἐδέχτο καὶ αὐτός τῶν εὐσεβῶν βουλομένων τὰς προαιρέσεις, καὶ τούτου μαρτύριον ἀψευδές, τὸ γλωσσόκρονον. Πάντως γὰρ, εἰ καὶ σὺ μηδενὶ [γρ. μὴ δέη] τοῦ δεδομένου, ἀλλ' ἑτέροις τοῦτο δεομένοις ὀρέξεις. Νῦν δὲ τό γε σὸν, μάταιόν τι καὶ ἀλόγιστον τῆς εὐποιίας ἢ ἐντολῆ· καὶ πηροῖς οὕτως εὐγένειαν γνώμης, μετὰ τοῦ φιλοθέου καὶ τὸ φιλόανθρωπον ἔχουσαν. Καὶ συνελόντα φάναι, ὑπόθεσιν ἀναιρεῖς, ὁμοῦ τε παρακαλεῖν δυνάμενην πενίας βαρύτητα, καὶ ὁδὸν πολλοῖς εἰς τὸ σωζέσθαι γινομένην. »

Τούτων ὡς ἤκουσεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὐκ ἔγνω δεῖν ἐπὶ πλέον ἀπωθεῖσθαι τὴν λήψιν, ἵνα μὴ οἴησιν ἑαυτῷ, καὶ τῷ προέδρῳ, λύπης ἀμετρίαν ποιήσῃ. Λαμβάνει τοιγαροῦν οὐδὲν πλέον, ἢ νόμισμα, καὶ εὐχῶν ἀντιδίδωσι πλοῦτον.

Ἐῖτα ἤρστο τὸν ἀρχιεπίσκοπον· μεθ' ὅσης ἂν εἰποις τῆς συντριβῆς τοῦ φρονήματος· « Εἰπέ μοι, λέγων, ὧ δέσποτα, πῶς οἱ τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς ἐρημίαις ἠμεῖς; διὰ πλῆθος ἀμαρτιῶν προσεδρεύοντες, πῶς ἂν τῶν θεῶν φρικτῶν μετέχοιμεν μυστηρίων; Ὅρξας γὰρ ὅτι μὴ συνάξωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱερέως ἀπίστωσιν ἔχομεν. » Ὁ δὲ τῆς ζητήσεως αὐτὸν καὶ λίαν σπευδόμενος· « Καλῶς, ἔφη, Πάτερ, καὶ περὶ καλοῦ καὶ μεγίστου πράγματος συζητεῖς. Τὸ γὰρ καλὸν, οὐ καλὸν, φασὶν, ὅταν μὴ καλῶς γένοιτο. Δεῖ τοιγαροῦν προηγουμένως μὲν παρῆναι τὸν ἱερέα· ἐκείνου δὲ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἀπόντος, ἐπὶ τῆς ὁρίας τραπέζης τιθέναι τῶν προηγουμένων τῶν

σκεῦος, ἐν εὐκτήριον ἢ εἰ δὲ κελλίον, ἐπὶ σκάμ-
νου τοῦ καθαρωτάτου. Ἔτα καλυμματίον ἐφαπλώ-
σας, ἐν αὐτῷ προθήσεις τὰς ἁγίας μερίδας· καὶ
θυμίαμα καύσας, τοὺς τῶν τυπικῶν ψαλμοὺς, ἢ τὸ
τρισάγιον ἐπάσεις, μετὰ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως·
καὶ τρεῖς τὸ γόνυ κλίνας, τὰς μὲν χεῖρας συστελεῖς,
μεθέξεις δὲ στόματι, τοῦ τιμίου σώματος Χριστοῦ
τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, λέγων τὸ Ἄμην. Ἄντὶ δὲ νάματος,
ποτήριον οἴνου πιῆ. Τὸ μόντοι ποτήριον εἰς χρεῖαν
ἐτέρου τὸ μετὰ ταῦτα, οὐ κοινωθήσεται. Αὐθις δὲ τῷ
καλυμματίῳ τὰς ἐπιλοίπους συστελεῖς μερίδας ἐν
τῷ σκεύει, πᾶσαν εἰσφέρων ἀσφάλειαν, ὥστε μὴ
ἐκπεσεῖν μαργαρίτην, καὶ καταπατηθῆναι. Ἦκου-
σεν ὁ μέγας, καὶ χάριν ἐπὶ τούτοις διωμολόγησεν·
ὁ μὲν οὖν τῆς προκειμένης ὁδοῦ ὁ ἀρχιεπίσκοπος
ὁ δὲ τῶν εὐχῶν εἶχετο, καὶ τῆς ἡσυχίας.

Σύνηθες τῷ μεγάλῳ, κατὰ τὴν τῶν Βαβυλωνίων ἐορτὴν
ἄμα φωτὶ, πρὸς τὴν ἀκρίβειαν ἀνιέναι τοῦ ὄρους,
τὸ θεῖον τοῦ σταυροῦ ὄπλον μετὰ χεῖρας ἔχοντα, καὶ
Κύριε, ἐλέησον ἐπιδοῶντα. Ποτὲ γοῦν ἀνιόντι, φθο-
νήσας ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀεὶ ποτε βασκαίνων ἐχθρὸς,
καὶ τρόπον τινὰ βουληθεὶς ἐμποδίσαι τοῦτο τῆς φι-
λοθέου προθέσεως, ἔχιν παρασκευάζει τοῦ χηρα-
μοῦ ἐξελθόντα, τοῦ ποδὸς αὐτοῦ τῷ δακτύλῳ ἐνάψαι.
Καὶ ὁ μὲν πονηρὸς οὕτως· ὡς ὄργανῳ τῷ ἐρπετῷ
χρησάμενος. Ὁ δ' ἀγαθὸς πῶς; καὶ οἷα διὰ τῆς
ἀγαθῆς ἐνέργει ψυχῆς, ἀγαθῶ καὶ θεοφιλεῖ προσή-
κοιτα; προσκλιθεὶς γὰρ ὁ μέγας εὐθύς, καὶ τοῦ
ποδὸς ἄμα καὶ τοῦ θηρὸς ἀψάμενος· «Μήτε πῦ ἐμὲ
ἀδικήσης, φησὶ, μήτ' ἐγὼ σέ. Πορευθῶμεν δὲ τὴν
οἰκείαν ὁδὸν ἑκάτερος· ἐπεὶ καὶ ἐνὸς ἀμφοτέρω δη-
μιουργοῦ ποιήματα, οὐ κωλύοντο; καὶ μὴ βουλομέ-
νου, οὐδὲν ὄλω; ἡμεῖς ἐνεργεῖν δυνάμεθα.» Οὕτως

A vasculum, siquidem est oratorium : sin autem cella,
scamno mundissimo. Tum explicans velum minus,
propones in eo sacras particulas ; accensoque thy-
miamate, typicorum psalmos, aut hymnum ter
Sanctus cantabis cum Symbolo fidei : trinaque ge-
nuum flexione adorans, manus quidem contra
hes (6), ore autem, sacrum pretiosi Christi ac Dei
nostri corpus sumes : dicendo Amen. Loco autem
sacri laticis, vini poculum bibes. Nec vero ultra
calicem, in alium usum communem assumes. Rur-
sum vero reliquas particulas in vase linteolo colliges,
omnem diligentiam adhibens, ut ne margarita de-
cidat, ac couculcetur. » Audivit magus ille, ac pro
documento gratias habuit : ac archiepiscopus qui
dem propositum iter, sanctus vero preces ac soli-
tudinis quieta repetiuit.

In more, magnus ille positum habebat, ut so-
lemni Palmarum die, prima statim luce, in montis
cacumen crucis arma in manus ferens, atque
illud : Domine, miserere, inclamans, ascenderet.
Quadam ergo die ascendenti invidens, qui bonis
semper hostis invidet, volensque religiosæ mentis
propositum ratione quadam prohibere, viperam e
suo foramine egressam, ab ejus pedis digito suspen-
dit. At quidem ita nequam ille, utens reptili tan-
quam instrumento. Bonus autem quomodo, ac
qualia bono mentis proposito egit, bono ac religioso
homini congrua? Statim enim se Magnus inclinaus,
simulque pedem ac feram præhendens : « Nec tu
me, inquit, læseris, nec ego te : pergamus quisque
viam suam : quando etiam unius ambō opificis crea-
turæ sumus : quo prohibente ac nolente, nihil pos-
sumus operari. » His dictis, statim quidem vipera a

Fr. Combefisii notæ.

(6) *Manus quidem contrahes*, etc. Ritus hic, ut
ore ipso, non manu ori admovens quis Eucharis-
tiam sumat, Latinorum, quam Græcorum magis
videri possit. Græci enim antiqua ac constanti tra-
ditione, Eucharistiam in manus plebi communicanti
dant, confirmante synodo in Trullo. Num Corinthio-
rum ille episcopus docuit, quod esset e ritu suæ
Ecclesiæ; quæ quia Romanæ diœcesis, in hoc
quoque Ecclesiam Romanam ut matrem sequeretur?
Haud certe Corinthiorum episcopus, aut ullus alius
Romanæ tunc diœcesis in Oriente Trullano conventui
interfuit, aut subscripsit, uti nec patriarchæ alii,
quorum diœcesibus manserunt Trullani canones
obscuri· τὸ νάμα, ac sacer latex, cujus loco vivi
haustum adhibendum decernit, est Dominicus sanguis
cujus loco, ceu quadam pia fictione, et ad quamdam
integri epuli, quale Dominus instituit, representa-
tionem, vini ille haustus succedit. Sic ipsi adhibe-
mus vi feria in Parasceve, qua una solemni ritu
utimur præsanctificatis, infuso de more vino calici,
haustoque : sicque ad nostra fere tempora, a sumpto
Dominico corpore propinatum est vini aliquid ceu
ἕν μνημόριον Dominici sanguinis, ac subtracti
laticis ἁγία consuetudine mystici calicis; nec
eccliam ad eius velut ablutioem, quomodo etiam
num, nonnullos vini sorbitunculam a sacra com-
munionem accipere video. Sic nostro codice ms. in
membranis, ubi post ritum unguendi infirmum, sacra
communio congruentissimo ordine, præmissa item
confessione, si necesse fuerit, exhibenda præscribitur,
porrecto jam Dominico corpore sub illis verbis :

*Corpus Domini nostri Jesu Christi, proficiat tibi ad
salutem, et non ad judicium, sed ad remedium animæ
tuæ, et perducât te in vitam æternam. Amen.* Statim
sequitur : « Accepta communionem dans ei vinum
dicat : « Sanguis Domini nostri Jesu Christi, ad
salutem sit tibi, et non ad judicium animæ tuæ, et
perducât te in vitam æternam. Amen. Id plane de
ipso vino in typum, ac ἀντὶ νάματος, ut auctor lo-
quitur, propinato : ut et Rubricæ verba indicant, ac
tempus suadet quo codex scriptus est. Nec enim
adeo antiquus est, ut necdum tunc utriusque speciei
ritus in laicorum communionem abolitus esset; adde
quod ille pro infirmis nunquam obtinuit, ac nec
modo obtinet apud Græcos, qui solas particulas vi
feria in Cæna Domini consecratas infirmis reser-
vant, levi tantum aspersione seu infusione calicis,
tunc quando consecrantur, pro inuito more intin-
gendi ac perfundendi mysticum panem, intinctas
ac infusas, postmodumque siccitas : quæ siccitas,
necessarium alium usum seu vini, seu aquæ indu-
cit, ut nimirum liquore ejusmodi emollitæ, ab infirmo
commode absorberi possunt. Illud καλυμματίον linte-
olum est, veluti quod Latino ritu, corporale dicimus,
in quod explicatum, vel in altari, vel in scamno
mundissimo, docet episcopus effundenda e præ-
sanctificatorum vase seu pyxide particulas, exque
eodem sumpta pro communionem hostia, iterum in
idem refundendas, nullo interim præterquam oris
immediato contactu, pro sacramenti reverentia,
quam Latinus ritus majorem præfert.

abcessit, iterque versus foramen suum institit : admirabilis autem vir, nihil omnino mali a morsu passus, incolumis perstitit.

Mittitur regius quidam (7) ad partes Africae, ab imperii Romani sceptrum moderante. Ubi igitur jam Corinthum venisset, furatur aliquis, quam ille regalium ministeriorum causa, auri summam vehebat. Quod autem profunda nocte patrato furto, iniqua molitio obscura esset, uti plane in ejusmodi solet, exquirebantur bivia, exquirebantur plateae, suspecti omnes in quaestionem vocabantur. Tandem autem ubi omnibus frustra tentatis, nulla spes inveniendae pecuniae reliqua videretur, gravis moeror hominem angebat. *Post alia sat multa.* Ubi jam ergo abunde satis epulati essent, Deique memoria, supra quam escis deliciari pararent, apertis subito magnus ille oculis, inque unum aliquem astantium intendens, ex nomine ad se accersivit. Tum quia haud procul erat : « Utquid, inquit ad eum videns, cum tibi mortem, tum periculum domino, in regales temere pecunias involans, asciturus fuisti? Nunc autem statim abiens, ad nos aurum defer quod terrae infodisti, siquidem misericordiam atque veniam consequi cupis. » Audivit ille, ac tanquam compede revinctus linguam, nec omnino valens contradicere, ut cui conscientia crimen contestaretur, tenebrarum opus poenitentiae luce emendare contendit, moxque procidens, sanctos contingebat pedes, velut furto foedatas manus contrectatione mundaret : quodque male commissum erat, confitebatur, ac veniam fervide deposcebat ; eamque consecutus, id enim illius animi erat, ut pedum vulnus ostenderet, sed et quam cito medelam adhiberet : abijt statim, ac sub omnium oculis, sospitem auri summam reportat.

Cum autem eo loco multas, ab iis qui plures quotidie ventitabant, gratamque quietem ac tranquillitatem turbabant, molestias ferret, volebat quidem inde recedere, atque ad loca magis solitaria migrare, haud tamen iis se cogitationibus obsequentiorem praebat, qui propriae voluntati contradicere sciret, ac nunquam temere consentire. Operae pretium ergo duxit, ut ministrantem monachum Germanum nomine, Corinthum mitteret, ad virum virtutis laude celeberrimum ; sapientem, inquam, Theophylactum, qui profanae sapientiae doctor, nihilominus virtutem amantibus honesti, ab operibus traderet. Ad eum itaque mittens, quaerebat doceri quid facto opus haberet? hic manere, inque eum modum, plurimum molestias ferre ; an loca multis in via, atque paucis hominum frequentia anteferre? At ille : « Tenendum, inquit, quod optime haberet, Arsenii consilium. » Is enim « Fugere, ait

Fr. Combefisii notæ.

(7) *Mittitur regius quidam.* Πέμπεται τις βασιλικός. Vox est generalior, nec minus aut officium viri peculiare declarat. Ut quis viri proprium velit, haud multum refragabor. Fusius narrantur detec-

είπόντος, ὁ μὲν ἔχισ αὐτίκα τοῦ ποδός τε ἀφίστατο καὶ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν ἐκείνου χηραμὸν εἶχετο· ὁ δὲ θεῖος ἀνὴρ διέμεινεν ἀσινῆς, οὐδὲν ὄλωσ' ὑπὸ τοῦ δῆγματος παθὼν πονηρῶν.

Πέμπεται τις βασιλικός πρὸς γε τὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς, παρὰ τοῦ τὰ βασιλεία διέποντος σκῆπτρα. Ἐπεὶ οὖν ἤδη τὴν Κόρινθον εἶλε, τὸ χρυσίον δ' ἐπήγετο βασιλικῶν χάριν λειτουργιῶν κλέπτεται. Παρὰ τοῦ κατὰ πολλὴν νύκτα καὶ ἀδηλίαν τοῦ κακιουργήματος, ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς τοιοῦτοις φέρον, ἠρέωνωντο ἀμφοδοὶ ἠρευνῶντο πλατεῖαι· οἱ ἐν ὑποψίᾳ πάντες ἐτασμοῖς [Ἰσ. λείπ. ἐπεβάλλοντο· ἢ ἐν ἐτασμ.]. Ὡς δὲ ἀνήνυτα ἠλέγχετο πάντα, καὶ ἡ εὕρεσις ἀνέλπιστος ἦν, ἀθυμία τὸν ἀνθρώπον εἶχε βαρεῖα· Μετ' ἄλλα ἱκανά. Ὡς γὰρ ἤδη καὶ τροφῆς ἱκανῶς μετεῖχον, καὶ μνήμη Θεοῦ, ἣ τοῖς βρώμασιν ἐντροφῆν ἐσπευδον· διάρας ὁ μέγας ἀφνω τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ προσχῶν τινα τῶν περισταμένων, ἐκάλει τε αὐτὸν ἐξ ὀφθαλμοῦ, καὶ μετεκαλεῖτο πρὸς ἐαυτόν. Τὸν δ' ἐπεὶ παρέστη πλησίον· « ἵνα τί, φησὶ, πρὸς αὐτὸν ὁ βλέπων, σεαυτῷ θάνατον, καὶ τῷ σῷ κυρίῳ κίνδυνον ἐμελλες προξενεῖν, χρημάτων κατατολήσας βασιλικῶν; ἀλλὰ σὺ γε πρὸς τάχος ἀπελθὼν, ὃ κατώρυξας χρυσίον ὡς ἡμᾶς ἐνεγκε, εἰ σοι μέλει καὶ οἴκτου καὶ συγγνώμης τυχεῖν. » Ἦκουσεν ἐκείνος, καὶ οἶα πέδη τὴν γλῶτταν δεθεῖς, καὶ μὴ ἀντειπεῖν ὄλωσ' ἔσθληθεις, ἅτε καὶ τὸ συνειδὸς αὐτῷ συμμαρτυροῦν ἔχων καὶ συμφθεγγόμενον, τὸ τοῦ σκότους ἔργον φωτὶ μετανοίας διορθοῦν ἐσπευδε· καὶ πεσὼν εὐθύς, ποδῶν ἤπτετο τῶν ἁγίων, χεῖρας οἶονεὶ καθάρων κλοπῇ μολυνθείσας· καὶ τὸ κακῶς πραχθὲν ἐξωμολογεῖτο, καὶ συγγνώμην θερμῶς ἤτειτο· ἥς καὶ τυχῶν τοῦτο γὰρ τῆς ἐκείνου ψυχῆς, ἵνα μὴ τὴν πληγὴν δεῖξῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν θεραπείαν ὡς τάχος ὀρέξῃ· ἀπεισιν εὐθέως καὶ τὸ χρυσίον ὑπὸ πᾶσιν ὀφθαλμοῖς ἔρωσι, σῶον μετακομίζει.

Πολλὰς δὲ τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ φέρων ὀχλήσεις, διὰ τὴ καὶ πολλοὺς εἶναι τοὺς ὁσημέραι φοιτῶντας, καὶ τὸ φιλήσυχον αὐτῷ καὶ γαληνὸν ὑποφθείροντας· ἐβούλετο μὲν ἐκεῖθεν ἀναχωρεῖν, καὶ πρὸς ἐρημικωτέρους μεταβῆναι τόπους· οὐ μὴν πειθόμενον ἐαυτὸν παρέιχε τοῖς λογισμοῖς, ἅτε τῷ οἰκείῳ θελήματι ἀντιπίπτειν εἰδὼς, καὶ συμβαίνειν ἀπλῶς οὐδέποτε. Ταύτη τοι καὶ τὸν διακονοῦμενον αὐτῷ μοναχὸν Γερμανὸν ὄνομα, εἰς Κόρινθον ἔγνω πέμπειν πρὸς τὸν τότε τὴν ἀρετὴν περιδόητον· Θεοφύλακτος οὗτος ἦν ὁ σοφός, ὃς τῆς θύραθεν σοφίας διδάσκαλος ὢν, οὐδὲν ἦιτον ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ τοῖς ἐρασταῖς τῶν καλῶν τὴν ἀρετὴν παρείδου. Πρὸς τοῦτον τοιγαροῦν ἐκπέμφας, τί ποιητέον ἐζήτηε μαθεῖν· πότερον ἐνταῦθα μένειν καὶ οὕτω φέρειν ὑπὸ πολλῶν ὀχλούμενον· ἢ πρὸς ἀβάτους τοῖς πολλοῖς, καὶ ἀνθρώπων σπανίζοντας ἀνθελέσθαι τόπους. Ἴδὲ δὲ, « Τὸ τοῦ θεοῦ, ἔλεγεν, Ἀρσενίου, ἀριστα ἔχον,

tionī pecuniæ prævia, ac viri sancti vocatio, quæ malui brevitatis studio, haud ita necessaria, amputare.

κρατεῖν δεῖ· ἢ φεύγειν γὰρ ἐκεῖνος τοὺς ἀνθρώ-
πους ἔφη, καὶ σώζεσθαι· καὶ αὐθις, ἢ Φεῦγε, σιώπα,
ἢ σούχαζε. »

Τούτων ὁ θαυμάσιος ἀκούσας Λουκᾶς, τῶν τοῦ
Ἰωαννίτζου μερῶν ἀφίσταται, καὶ πρὸς τι χωρίον
Καλάβιον οὕτως ἐπιχωρίως καλούμενον, μετα-
βαίνει· ὃ μὴ μόνον εὖ ἔχον ἡσυχίας, ἀλλὰ καὶ
ἀέρος ἐν καλῷ κείμενον, σφόδρα ἐκεῖσε ἡσπάσατο·
ἐν αὐτῷ τε διάγων ἠγάλλετο τὴν ψυχὴν.

Ἐπίτον ἔτος ἐνταῦθα διαγενέσθαι τῷ μακαρῶν
φασίν· εἶτα τοῦ ἔθνους τῶν Τούρκων τὴν Ἑλλάδα
κατατρεχόντων, εἰς τὴ πλησιάζον νησίον σὺν ἅμα
τοῖς κύκλιω χωρίοις καὶ αὐτὸς εἰσέρχεται, ὅπερ
Ἀμπελίων μὲν λέγεται· ἔστι δὲ ἐσχάτως αὐχμηρόν
τε καὶ ἀνυδρον. Γίνεται οὖν τοῦτο γυμνάσιον ἀρε-
τῆς τῷ γενναίῳ, καὶ πρόξενον καρπῶν ἀγαθῶν. **B**
Ἀπιῶν γὰρ ἐκάστης, καὶ ὕδωρ μετακομίζων, ἐδίδου
τοῖς ὄχλοις. Οὐχ ὕδατος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἴνου
καὶ σιτων ὅτε παρῆν αὐτοῖς· ἐκοινωνεῖ· ἔστι δ' ὅτε
καὶ ἀλιεύων, ἰχθῦς πρῶτα παρεῖχε. Τοῦ μέντοι
λαοῦ περαιωθῆναι βουλομένου πρὸς τὴν Πέλοπος, ὡς
οὐκέτι τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερίαν τὴν ἀπὸ τῶν ἔθνῶν
ἔχουσαι προσδοκώμενης αὐτοῖς, ἀπειργεν ἐκεῖνος·
« Ἐαρινὸν τὸ νέφος, ἀδελφοί, λέγων, καὶ ὅσον οὐπω
διαλυθήσεται, καὶ ἡ αἰθρία φαιδρότερον ἡμῖν ἐπι-
λάμψει. Εἴ γε δὴ καὶ μὴ τέλειον ἀνεθῆ τὰ Ἑσπέρια
βαθεῖα· ἀπώνασθαι τῆς γαλήνης, ἀλλὰ ταῦτόν περ-
σετε τοῖς Ἰσραηλίταις· ὧν τὸ πρὸς κακίαν εὐχε-
ρὲς καὶ δυσκόλως ἰάσιμον, ἵνα μὴ λέγω καὶ
παντελῶς ἀνίατον, ὃ πάντα εἰδὼς ἐπιστάμενος, οὐκ **C**
ἀφῆκε τὸν τοῦ Ναυῆ τὰ παρακείμενα τῇ Σιών
Ἰθνη παντάπασιν ἀπολέσαι, ἐν' ἔχονεν ἀμαρτάνοντες
ἐπὶ θύραις αὐτοῖς τοὺς σὺφρονιστάς· οὐχ ὡς ἀπο-
ροῦντο· ἀλλῆς τοῦ θεοῦ παιδείας· ἀλλ' ὡς ἂν
ἐπιηρημένην αἰετὴν μάστιγα θεωροῦντες, ἀσφαλέ-
στερον διαζῶσιν. »

Ὁ μέντοι τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ἐπὶ τρισὶ πάλιν
χρόνοις ἐν τῷ νησίῳ τούτῳ διαζῶν ἦν, οὐ τροφῆς
παλλάκις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος στέργειν
ὑπομένων. Εἰ ποτε γὰρ ἀνέμων ἀγρίων ἐπιπνευσάν-
των, ἀπλωτος ἡ θάλασσα ἦν, μὴ ἐφείσσει διελθεῖν
αὐτῷ κατὰ ὕδρευσασθαι, διέμενεν οὕτως ἐπὶ πολὺ
τῷ δίψει διατηχόμενος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀλλήν ὃ
ἐχθρὸς αὐτῷ πληγὴν ἐξευρίσκει· ἐν γὰρ τοῖς παιδο-
γόνοις αὐτοῦ μορίοις κνισμὸν ἐπιβάλλει, οὕτω **D**
χαλεπὸν τε καὶ ἀγριον, ὡς ὀλίγου δεῖν ἐκκοπῆναι
ταῦτα παρασκευάσαι. Τίς οὖν ἤ ἐκέχρητο πρὸς τὸ

Fr. Combetisii notæ.

(8) *Tum vero Turcorum gente.* Narrat perinde
Curopalates, Romano imperio infestos Turcos,
quem Baronius refert ann. 958, ac imperante
Constant. viii, ac forte quam Lucas redituram brevi
serenitatem præannuntiat, ipsa sit, quam idem Cu-
ropal. Bolesode eorum duce converso ac baptizato,
subindeque Gyla, factam narrat. Videntur hi Turcæ
alii ab iis qui postmodum parvis initiis immensum
crescentes. imperium Romanum in Oriente penitus
extinxerunt, eidemque in Occidente horrendas
intulerunt elades, toparcharum præsertim ac regum
dissidiis, majoresque, quas avertat Deus, nihil iis
concordioribus, minantur. Est velut commune no-

A homines, et salvari. » Ac iterum : « Fuge, tace,
quiesce. »

Hæc porro ubi admirabilis Lucas audisset, absec-
dit ab Joannitzis partibus, atque ad locum ab in-
colis appellatum Calabium transit, quem ille, nedum
quieti commodum, sed et aeris temperie humanis
aptum usibus, plurimum illic amplectebatur, inque
eo agens, animo exultabat.

Ferunt beatum virum tres illic annos egisse : tum,
vero Turcorum gente (8) incursante Atticam, in
vicinam se recepit exiguam insulam dictam Ampe-
lum, una cum iis qui locum circumfusi colebant.
Porro ea insula extreme squalens est, ac aquis de-
stituta. Fit ergo illa viro strenuo gymnasium vir-
tutis, ac fructuum bonorum occasio. Quotidie nam-
que abiens, ac hauriens aquam, turbis dabat. Nec
aqua solum, sed et vino, et cibis, si quando aderant,
impertiebat : quandoque etiam piscatus, gratis pis-
ces præbebat. Cum autem populus in Peloponnesum
vellet trajicere, ut qui Atticam a gentibus liberam
visuros se nunquam sperarent, prohibuit ille :
« Verni, inquit, fratres, temporis nubes est, brevi-
que dissipabitur, ac nobis serenitas clarius illucescet.
Quod si vero Hesperia partes (9), haud permittantur
profunda frui pace, id ipsum nihilominus atque
Israelitis vobis accidet. Qui enim omnia novit Deus,
eorum in malum pronitatem difficilisque curatu,
ut ne omnino quoque insanabilem dicam, morosita-
tem perspectam habens, non sivit, ut filius Nave
Sioni vicinas gentes funditus deleret, quo ii pec-
cantes, in foribus haberent qui castigarent : non
quasi alia puniendi ratio minus Deo suppeteret, sed
ut imminens semper flagellum contemplantes, cau-
tius viverent. »

Dei itaque homo ad tres rursus circiter annos
in eo insulæ vivens angulo, nedum sæpius cibo,
sed et aqua ad potum egebat. Si quando enim foris
flantibus ventis exasperatum mare, innavigabile
reddebatur, trajectum negans ac adaquationem, ad
multum tempus ita manebat siti contabescens. Quin
aliam quoque plagam in eum hostis machinatur ;
nimirum, in membris genitalibus, gravem adeo ac
dirum pruritum immittit, ut parum abest quin ad
excisandam impulerit. Quod ergo remedium tanto
malo curando adhibuit ? Utique continuas ad Deum

men, iis quos nomades, ac armentarios vocant,
quos præcipue modo agunt Tartari, atque in iis
quos Polonia vicinos jugiter infestantes habet.

(9) *Hesperia partes.* Quanquam Ἑσπέρια, vel Italiz
videantur partes, vel Hispaniz, quæ est ulterior
Hesperia, ac respectu Italiz, uti Italia respectu Græ-
ciæ : hic nihilominus auctor eo nomine Græciam
ipsam intelligit, ut et Peloponnesum, ut satis ex-
ponit in sequentibus ubi de Crinito dato in præ-
fectum illi provincie, quem, inquit, *Deus vellet
adhuc τῶν ἑσπερίων.* Nimirum comparatione ad
Asiam, ac Thema in ea Orientale.

preces, ac sanctum, ejus illic erat corpus sepultum. Is illi in somnis apparens, herbam ostendit, ac ita affatur: « Per hanc quidem, medelam invenies ejus quod affligit. Cæterum perspicue noveris, fore ut patientiæ præmio, ejus certaminis gratia debito, priveris. » Tum ille a somno excitatus, haud malum se arbitrum, ejus quod conducibile esset, electione ostendit; nec ejus quod molestiam faceret, ad modicum tempus remissionem, æternæ retributioni præposuit: quin elegit sic pati, donec is qui scientiarum Dominus, destinatæ soli voluntati actionis consummationem ascribit, cum plagam, quæ novit ipse ratione, curavit, tum perfecta athletæ præmia in futurum reposuit.

Tempus vero est ut de ejus inde migratione in præsentiarum dicamus; atque ut is, relicta ea insula in locum transierit, qui et morientem vidit, ejusque mo:io reliquias possidet. Qui sancto viro fugæ socii fuerant, ac multam ab eo in ea insula curationem officiaque perceperant, il utique probe gnari, quam viri spectata virtus esset, ac propinquum habere volentes, ad eum accedunt. Quid autem vel non dicentes, vel præstare negligentes, eorum quibus animus assuetis delectari solitus ac moleste omnino locorum mutationes ferens, inlecti posse videretur, ad locum adducunt, hactenus quidem ejus tantum spectatorem futurum: ac nisi ex animo videretur, ad prioris iterum loci secreta reversurum. Tum virum circumstantes: « Quandiu, aiebant, habitabis in locis maritimis, multam a navibus multamque a prætereuntibus molestiam habiturus? Vides qualis locus sit in quo stas? Quali aeris temperie? Quam delectabilis, atque ab omni turba liber, vixque non hominibus invius? Accedit aquæ limpidissimæ copia quæ satis habeat, cum ad sitis usum, tum ad irriganda olera ac plantas. Nihil tuo desiderio vel non sufficiens, vel minus dignum invenies: sed et nos ad omne ministerii obsequium promptos ac alacres habiturus es. »

Libens itaque beatus Lucas cum eorum voluntatem habuit, tum loci situm tanquam ostensum a Deo, adamavit pariter, atque in eo deinceps habitare statuit. Adhæc, aquam obnubente silva nudans limpidiorem simul ac copiosioremanare fecit. Per singulas autem horas locum colens ac mundans, omnique arborum genere conserens, tanquam hortum pulcherrimum, nedum gustui, sed et oculis egregie placentem, ostendit. Cellulam autem, non prope hortum ac fontem, sed magis longe procul, ac inter dumeta, ut ne facile multis cognita foret, crexit. Quippe animo constitutum erat, ut inanis semper gloriæ occasiones amputaret, utque mortuus potius quam vivus, iis quibuscum versaretur, esset pariter ac putaretur.

Pothus, quem norunt omnes, qui et Atticæ præfecturam, utpote prætor concreditam habuit; is Thebis habitans, conjugis et ipse factio, magni

Α το:όνδα κακὴν θεραπεία; εὐχὴ συνεχῆς, πρὸς Θεὸν τε καὶ τὸν ἐκεῖσε σαρκικῶς ἅγιον κείμενον· ὁ; δυναρ αὐτῷ ἐπιφανεί, βοτάνην ὑποδεικνύει· « Διὰ ταύτης, λέγων, τοῦ μὲν λυποῦντος εὐρήσεις ἴασιν· πλὴν ἀλλ' ἴσθι σαφῶς ὅτι τοῦ ἐντεῦθεν ὀφειλομένου μισθοῦ τῆς ὑπομονῆς ἀποτεύξῃ. » Εἶτα διεγερθεὶς ἐκεῖνος, οὐ κακὸς; ἐφάνη περὶ τὴν αἵρεσιν τοῦ λυσιτελοῦντος διαιτητῆς· οὐδ' ἄνεσιν τοῦ πρὸς μικρὴν αὐτῷ διοχλήσοντος, αἰωνίας προέκρινεν ἀντιδόσεως· ἀλλ' ἐλετο πάσχειν οὕτως, ἕως ὃ τῶν γνώσεων Κύριος, καὶ προθέσει μόνῃ πράξεως συντέλειαν ἐπιγράφων, καὶ τὴν πληγὴν, ὡς οἶδεν, ἴασατο, καὶ τελείους τῷ ἀθλητῇ τοὺς μισθοὺς εἰς τὸ μέλλον ἐταμιεύσατο.

Β Ὅρα δὲ καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ μεταβάσεως νῦν εἰπεῖν· καὶ ὅπως τίδε τὸ νησίον ἀπολιπῶν, εἰς τὸν τόπον, ὁ; καὶ θανόντα τοῦτον ἐώρακε, καὶ νῦν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ πλουτεῖ λείψανον, μεταβάλλει. Οἱ τῷ ἀγίῳ τῆς φυγῆς κοινωνήσαντες, πολλῆς τε τῆς παρ' αὐτοῦ θεραπείας ἐν γὰρ τῇ νήσῳ ταύτῃ μετεσχηκότες, οὗτοι δηλαδὴ μαθόντες οἷος ἐκεῖνος τὴν ἀρετὴν, καὶ βουλόμενοι τοῦτον ἐγγίζοντα ἔχειν, προσελθόντες, καὶ τί μὲν οὐκ εἰπόντες, τί δὲ οὐ ὄρασαντες τῶν πείσαι δυναμένων φιλοσυνήθη ψυχῆν, καὶ τὰς μεταβάσει; ἐπεικῶς δυσχεραίνουσαν, ἀπάγουσι πρὸς τὸν τόπον, ὡς τό γὰρ νῦν ἔχον, θεατὴν μόνον αὐτοῦ ἐσόμενον· καὶ εἰ μὴ κατὰ γνώμην δοκεῖ, πάλιν εἰς τὴν προτέραν ἐπανήξοντα παροικίαν. Εἶτα περιστάντες· « Μέχρι τίνος, ἔλεγον, ἐμφιλοχωρήσεις ταῖς παραλλοῖς, πολλοῖς μὲν τοῖς ἐκ τῶν πλοῖων· πολλοῖς δὲ καὶ τῶν παραπορευομένων ὀχλούμενος τοῖς θορύβοις; Ὅρα οἷος ὁδε χῶρος ἐφ' ὅν ἔστηκας; ὡς εὐκρατῆς, ὡς ἐπιτερπῆς, θορύβου τε παντὸς ἐλεύθερος, καὶ ἀνθρώποι; σχεδὸν ἄδατος; Ἄλλως τε δὲ καὶ ὕδατος εὐπορῶν τοῦ καθαρωτάτου ὁμοῦ πρὸς τε χρῆσιν διψῆς, καὶ πρὸς ἀρδείαν λαχάνων καὶ φυτῶν ἱκανῶς ἔχοντος. Οὐδέν τῆς σῆς ἐπιθυμίας ἐλλιπές εὐρήσεις ἢ ἀνάξιον· ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἔξει; εὐπρόθυμόν σοι πᾶσαν ὑπηρετήσοντας λειτουργίαν.

Γ Ἀποδεξάμενος γοῦν αὐτοῦς τε καὶ τῆς προθέσεως ὁ Λουκᾶς, καὶ τὸν χῶρον τῆς θέσεως ὑπὸ Θεοῦ δειχθέντα, ἠγάπησέ τε καὶ ἐν αὐτῷ παροικεῖν τὸ λοιπὸν ἠρετίσατο. Ἐπειτα τὸ ὕδωρ τῆς παρακειμένης ὑλῆς ἀπογυμνώσας, διαυγέστερον ὁμοῦ νάειν καὶ ἀφθονώτερον παρεκτύπειν. Ὅσαι δὲ ὥραι φιλοκαλῶν καὶ καθαίρων, καὶ παντοῖα φυτεύω, φυτὰ, παράδεισον οἶον ἀπέδειξεν ὡραιότατον, οὐ γεύσει μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀφθαλμοῖς χαριζόμενα [ἴσ. χαριζόμενον]. Τὸ μέντοι κελλίον, οὐ πλησίον τούτου καὶ τῆς τηγῆς· ὡς πορρωτάτω δὲ μᾶλλον καὶ μεταξὺ τῶν θαμνωδῶν φυτῶν ἔστησεν· ὥστε μὴ βεβήως τοῖς πολλοῖς ἐπίδηλον εἶναι. Σκοπὸς γὰρ αὐτῷ τὰς τῆς κενῆς δόξης ἀφορμὰς ἀεὶ περικίπτειν, καὶ ὡς τεθνηκῶς; μᾶλλον τοῖς παροῦσιν, ἢ ζῶν εἶναί τε καὶ νομίζεσθαι.

Δ Πόθος, ὃν ἴτασι πάντες, ὁ; καὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴν οἷα στρατηγὸς ἔτυχε πιστευθεὶς· οὗτος ἐν ἠθήσιν τὰς διατριβὰς ἔχον, ἔργῳ καὶ αὐτῶς τῆς

συνείχου τῷ μεγάλῳ [ἢ τοῦ μεγάλου] χάριτος ἔπειράθη. Ζάλης γὰρ οὐ μικρὰς τὸ Βυζάντιον ἐχρῶσης, ἄτε δὴ τυραννίδος ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος· Κωνσταντίνος οὗτος ἦν ὁ χρηστὸς, μελετηθεὶς· ἅπαντας τοὺς ὑπόνοιαν καὶ μικρὰν ὑποσχόντας ἐκεῖ συνήθριζον.

Μετὰ κλητὸς οὖν ὁ καὶ δηλωθεὶς Πόθος ὑπὸ τῶν τῆς συζύγου γραμμάτιον γίνεται· « Τὸ μηδὲν πάντα τὰ ἐν χερσὶν ἡγησάμενον, τὴν βασιλεύουσαν ὡς τάχος καταλαβεῖν. Τῷ τε γὰρ βασιλεῖ, φησὶ, περισπούδατος ἢ σὴ παρουσία, καὶ ὁ τοῦ φιλτάτου σου παιδὸς θάνατος. » Τὴν ἀνοδὸν ἐπισπεύδει· [Ἰσ. κἂν ταῦτα] κατασκυθρωπὸν ἐκείνον ποιῶσι, καὶ πολλὴν αὐτῷ διαμάχην τοῖς λογισμοῖς ἐμβάλλουσιν. Ἐἶχε μὲν αὐτὸν ὁ τοῦ παιδὸς θάνατος, καὶ ἀνελθεῖν ἠπειγεν· ἐδεδίει δὲ τὸν καιρὸν, καὶ ὑπώπτευε μήποτε κινδύνοις ἀνελθῶν περιπέσοι· καὶ μάλιστα ὅτι πρὸς βασιλέως μὲν οὐδαμῶς, παρὰ δὲ τῆς γυναικὸς μόνῃς ἀνελθεῖν ἐπιτέτραπτο. Οὕτως οὖν ἐπαμφοτερίζοντι, καὶ ὑπὸ δύο παθῶν, πόθῳ τε καὶ φόβῳ μεριζομένῳ, προσελθῶν τις τῶν ἐν τέλει, καὶ μνήμην περὶ τοῦ θελοῦ μὲν Λουκᾶ ποιησάμενος· « Ἄλλ' εἰ τούτῳ, φησὶν, ἔλθοις εἰς ἐμίλιαν, καὶ περὶ τῶν προκειμένων ἀνακοινωνήσῃ, οὐδὲν σοι ἐδ' λοιπὸν ἀμφίδοξον ἔσται περὶ τοῦ τί δεῖ ποιεῖν, ἀλλὰ σαφῶς περὶ τοῦ λυσιτελοῦντος εἴσῃ. »

Τοῦτο ἀκούσας ὁ στρατηγός, οὐ χρόνῳ καὶ ἀναβολαῖς τὸ πρᾶγμα ἐδίδου, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τῷ ἀγίῳ πρὸς ὄψιν ἔλθειν· καὶ τυχῶν ἤκουσεν οὐ λοξὰ καὶ ἀμφήριστα κατὰ τοὺς πυθλοὺς χρησμούς, ἀλλὰ τὸ συνοῖσον, ἐπιδήλως καὶ καθαρῶς. Ἔλεγε γὰρ μετὰ τοῦ προσήκοντος ἤθους καὶ παραστήματος, οὐτε πρὸς ἐπίδειξιν ἀφορῶν, οὐτ' αὐθις τὴν ἐκείνου ἀρχὴν ὡς τι μέγα καὶ θεσπέσιον ἐκπλητόμενος· « Ἀνέλθῃς κύριος στρατηγός εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀλύπως καὶ ἀδεῶς, καὶ πάντα σοι τὰ σχολιά, Κύριος εἰς εὐθέα μεταποιήσῃ· ὁ τε γὰρ βασιλεὺς εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὄψεται σε· πρὸς δὲ καὶ τιμῆς ἀξιῶσει σε· τὸ τε παιδίον ἐβρωμένον αὐτὸς ὄψαι, καὶ πάθους παντὸς ἐλευθερῶν. » Ταῦτα ὁ στρατηγὸς ὡς ἐκ προφητικῆς καὶ θεοπνεύστου γλώττης ἀκούσας, καὶ μηδὲν ἐφ' οἷς ἀκήκοεν ὄλως ἐνδοιάσας, ὁδοῦ εἶχετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ κατέλαθε, πάντα ἐκβεθηκότα ἰδὼν, οὐ σιωπῇ κρύπτει τὸ θαῦμα, ἀλλὰ καλὸν διήγημα πολλῶν ἀκραῖς παραδίδωσι.

Τὸ δὲ κατὰ τὴν ἐπιφανῆ καὶ περιβλεπτοῦ Κρινίτην, πῶς ἂν τις μὴ γραφῇ καὶ μνήμη παραδοῖς, ἢ φθόνου καὶ κακίας, ἢ ῥαθυμίας ἐκφύγη γραφῆν. Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁμοίως τὴν τῆς Ἑλλάδος ὄρχην πιστευθεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀπιῶν, ἐπεὶ τῇ Λαρίσση προσήγγισα, τῶν περὶ τοῦ ἀγίου διηγημάτων, ἢ

Fr. Combefisii notæ.

(10) *Tyrannidis aggressionem.* Ea videtur, qua Romanus senior in consortium imperii a Constantino affectus, ac appellatus Augustus, jamque annos plures cum eo imperium moderatus, eidem præhaberi voluit, solusque tandem imperator fieri: qui tamen improbus conatus Deo vindice, male superbo

illius beneficium persensit. Cum enim tempestas non modica Byzantium haberet, velut nimirum tyrannidis aggressionem (10) adversus imperatorem tentata, erat is Constantinus ille bonus, omnes vel minima suspicione laborantes, illuc congregabant.

Revocatus itaque præfatus quoque Pothus litteris conjugis: « Ut quidquid in manibus negotiorum habeat, nihili faciens, quam celeriter ad urbem regiam veniat: Est enim, inquit, adventus tuus, filiique tui charissimi mors, magno studio ac curæ imperatori. » Reditum maturat; quanquam illi tristem facerent, multamque ei cogitationum pugnam ingererent. Tenebat quidem audita mors filii, obque eam reverti festinabat; timebat vero importunum tempus, ac suspicio erat, ne in pericula redeundo incideret; atque id maxime, quod non ab imperatore, sed ab uxore sola redire jussus esset. Cum sic ergo anceps animo, duplici affectione, desiderii ac timoris, dissecaretur, accedens nobilis quispiam, ac admirabilis Lucæ mentionem faciens: « At, inquit, modo tantum cum illo congressus fueris, eique proposita exposueris, nihil amplius dubitans, quid sit factu opus, scies liquido quod expedit. »

His prætor auditis, nihil tempori ac cunctationibus concedens, omni studio in sancti conspectum venire satagebat. Idque consecutus, audivit, non qualia ludebant oracula Pythia, lubrica quadam ac dubia, sed liquido ac clare, quod conducens erat. At enim congrua morum honestate, ac audacia, neque ad ostentationem respiciens, neque rursus præfecturam qua ille pollebat, ut magnum aliqui ac divinum suspiciens: « Ascende, domine prætor, tristitia omni ac metu solutus, Constantinopolim, Dominusque omnia tibi lubrica, in recta convertet. Cum enim imperator oculis te placidis aspecturus est, tum ipse sanum filium es aspecturus, atque ab omni morbo liberum. » Hæc prætor, tanquam ex propheta atque a Deo afflata lingua audiens, nihilque prorsus super iis addubitans, sese itineri committit. Ubi autem veniens, omnia evenisse vidit, laud silentio occultat miraculum, sed pulchram narrationem multorum auribus tradit.

Quod autem in viri clarissimi ac illustris Criniti persona contingit, quis non scripturæ ac memoriæ consignans, vel invidiæ ac improbiæ mentis, vel pigritiæ notam effugerit? Nam et ille pariter Atticæ præfectura credita, adeundi causa iter faciens, ubi Larissæ proximasset, cum eorum narrationibus,

ac ingrato homini cessit: qua de re videndus Curopal. et alii. Ubi autem talia geruntur in regia, haud tutus præfectis provinciarum ad eam accessus: quos minima tunc suspicio, vel innoxios in periculum sapius vocet capitis.

quæ de sancti rebus gestis, seu miris miraculis, fama ferebantur, aures plenas haberet, subito amor illius videndi, ac sermonem cum eo miscendi. Ubi itaque jam circa Thebas esset, statim mittens, illum accersivit. Ille porro sine mora missum famulum secutus, hominem mensæ discumbentem invenit. Nam erat prandii tempus. Tum illo audiente ac iubente, ipse quoque ingreditur, ac unus sit convivarum, surgitque cum aliis, ac reverti incipit, cum ita casu ferente, ne minimum quid collocutus esset, qui tanto ardore vocasset. Ea res sanctum moleste habuit, non propter ipsum; quis enim eo amplius ingloriæ amans? sed propter illum, ac venerabilem monachorum habitum ac nomen, sic in eo contemptum. Egressus ergo ad unum quemdam prætoris famulum: « Ha, inquit, vita juvet ac salus; nihil penitus subtrahens ac celans hæcæc annuntia prætori: Ut quid relicta mea cellula, huc me venire fecisti? Ut quid frustra tot mihi laborum auctor exstitisti? Cur vero solitudinis amantem, urbem ingredi coegisti? Non es dignatus me alloqui; non osculum dedisti; nihil prorsus eorum præstitisti quæ viro studioso, ac tantillum pietatem colenti, præstanda videbantur.»

Hæc magnus ille dicens, iubensque iterum cuncta prætori explicari, exit ad monasterium quod in suburbio erat ad Antonium monachum. Ubi itaque universa hæc annuntiata essent, quod revera vir modestus ac humilis esset, sequæ male officio defunctum intelligeret, multa se negligentia in iis usum agnoscit, quæ studio curanda habuisset. Festinat ergo celeri pœnitentiâ sanare quod per incuriam peccatum fuisset, moxque conscenso equo, ad sanctum se confert. Ac primum quidem, fervore ac diligenter excusans, cito quoque veniam obtinet. Tum vero iubens astantes recedere, solus cum solo colloquebantur, protracto ad usque vesperam sermone.

Quid porro inde efficitur? Tanto dilectionis fervore, sancto jungitur, ut ejus anima post eum conglutinata esset, ut illud David usurpem⁹, nec omnino ad modicum quoque tempus ejus libens absentiam ferret. Denique, ad ejus omnes necessarios usus ac obsequia promptissime inserviebat, ac conferebat sumptus, uti plane potissima contulit, excitando insignis victoria martyris Barbaræ sacro delubro.

Quia vero etiam Byzantium redire oportebat, utpote jam fere provincia defunctum, sanctum adiens, ejus preces viæ comites accipere rogabat, ac ne is post recessum oblivioni traderet, obsecralat. Ad quem ille: « Enimvero, inquit, haudquaquam modo urbem regiam videbis. Adhuc enim te Deus Hesperiorum cupit. » Ita fatus est. Ille autem arrepto itinere, cum jam Larissam venisset, reflectens iter, fidem dictis haud dubiam fecit. Statim enim veniens imperiale scitum, militiæ

Α θαυμάτων εἰπεῖν, τὰ ὧτα ὑποπλησθεῖς, εἰς ἔρωτα ἤλθε τῆς ἐκεῖνου θέας καὶ ὀμιλίας. Ὡς οὖν ἤδη περὶ τὰς Θήβας ἦν, αὐτίκα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψας, μετακαλεῖται· καὶ ὡς οὐδὲν ὑπερθέμενος, τῷ πεμφθέντι συνηκολούθει. Εὐρίσκει τοιγαροῦν ἐπὶ τραπέζῃς αὐτὸν ἀνακεκλιμένον· ἐπεὶ καὶ ἀρίστου καιρὸς ἦν. Εἶτα μαθόντος ἐκεῖνου καὶ ἐπιτρέψαντος, εἴσεισι καὶ αὐτὸς, καὶ εἰς τῶν ἐστιωμένων γίνεται, καὶ ἀναστᾶσιν συνανίσταται, καὶ ὑποστροφῆς ἄπτεται· μηδὲ λόγου βραχέως, οὕτω συμβῆν, παρὰ τοῦ θερμῶς λίαν καλέσαντος καταξιωθεῖς. Λύπη τὸν ἅγιον ἐν τούτῳ συνέσχεν· οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ· τίς γὰρ τούτου μᾶλλον ἐραστῆς ἀδοξίας; ἀλλ' ὑπὲρ ἐκεῖνου, καὶ τοῦ σεβασμίου τῶν μοναχῶν σχήματος καὶ ὀνόματος, οὕτως ἐπ' αὐτῷ περιφρονουμένου. Β Ἐξιῶν τοίνυν πρὸς τινα τῶν τῷ στρατηγῷ διακονουμένων· « Οὕτως ὦναιε, φησὶ, ζωῆς τε καὶ σωτηρίας, μηδὲν ὅλως ὑποσταλεῖς ἀπάγγελον τάδε τῷ στρατηγῷ· τί δήποτε τὴ κελλίον ἀπολιπόντα με τὸ ἐμὲν παρεσκευάσας ἐνταῦθα καταλαθεῖν; τί δέ μοι κόπων τοσούτων πρόξενος ἐπὶ ματαίῳ κατέστης, τί δέ τὴν πόλιν ἐλθεῖν τὸν φιλέρημον κατηνάγκασας; Οὐ λόγου με κατηξίωσας οὐκ ἀσπασμοῦ μετέδωκας, οὐκ ἄλλο τι ἐδράσας, ὧν ἔδει φιλόρετον ἄνδρα, καὶ πρῶτως εὐλαθείας μεταποιούμενον δρᾶν. »

Ταῦτα ὁ μέγας εἰπὼν, ἐπισκήψας τε αὐθις διασαφῆσαι πάντα τῷ στρατηγῷ, εἰς τὸ τοῦ προάστεως ἔξεισι σεμνεῖον πρὸς τὸν μοναχὸν Ἀντώνιον. Ἐκεῖνων τοιγαροῦν πάντων ἀπαγγελλέντων, ἐπεὶ C ταῖς ἀληθείαις ἐπισιχῆς καὶ μέτριος ὁ ἀνὴρ, καὶ συνῆκε μὴ τὸ δέον πεποιηκῶς, πολλὴν ἑαυτῷ κατεγίνωσκε περὶ τὰ σπουδῆς ἀξία βραθυμίαν. Σπεύδει γοῦν ὀξύτητι μετανοίας, τὸ εἰ ἀπροσεξίαν ἀμαρτηθὲν ἰάσασθαι· καὶ ἵππου εὐθύς ἐπιβάς, ἐπὶ τὸν ἅγιον ἔρχεται· καὶ πρῶτα μὲν τοῦ σφάλματος, θερμὴν καὶ πεπονημένην δούς τὴν ἀπολογίαν, ταχείας ἀξιούται καὶ τῆς συγγνώμης. Ἐπειτα τοὺς παρεστῶτας ἐκχωρεῖν ἐπιτρέψας, μόνος πρὸς μόνον διελέγετο, παρατείνας ἄχρις ἑσπέρας.

Τί οὖν ἐντεῦθεν γίνεται; Συνάπτεται τῷ ἁγίῳ πρὸς ἀγάπην οὕτω θερμὴν, ὡς κεκολληθῆαι ὀπίσω αὐτῷ τὴν ψυχὴν, ἵνα τὸ τοῦ Δαβὶδ εἴποιμι, καὶ μηδὲ βραχὺ τι καιροῦ χωρὶς αὐτοῦ τὸ παράπαν εἶναι βούλεσθαι. Ἀμφὶ καὶ πρὸς πᾶσαν ἐκεῖνου D χρείαν δηλαδὴ, καὶ ὑπηρεσίαν προθυμότερα διακονῶν ὑπῆρχε καὶ δαπανῶν· ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τοῦ ναοῦ τῆς καλλινίκου μάρτυρος Βαρβάρας, τὰ καιριώτατα συνεβάλετο.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνατρέχειν ἔδει πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἅτε καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ἤδη πρὸς πέρας ἰούσης, προσελθὼν τῷ ἁγίῳ, εὐχὰς τε ἤτειτο τὰς ἐκεῖνου συνοδοιπέρους λαθεῖν, καὶ πρὸς τοῦ μὴ λήθη δοθῆναι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡξίου. Ὁ δέ, « Ἀλλὰ σὺ γε, φησὶ, τὴν βασιλεύουσαν νῦν οὐκ ἔφει· ἐπεὶ γὰρ σε τῶν Ἑσπερίων ὁ θεὸς βούλεται. » Ὁ μὲν εἶρηκεν· ὁ δὲ τῆς ὁδοῦ ἀρξάμενος, καὶ ἴδη περὶ τὴν Λάρισσαν ὧν, ἐπίστου τὰ εἰρημένα πάλιν ἱπανίων. Γράμμα γὰρ βασιλικὸν εὐθέως

⁹ III R. g xviii, 1.

καταλαβὴν, στρατηγεῖν αὐτὸν τὴν τοῦ Πέλοπος, καὶ ἄρχειν ἐχειροτόνει· ἄξια μὲν καὶ ταῦτα θαυμάζειν.

Ἡ δὲ γε περὶ τῆς Κρήτης αὐτοῦ προαγόρευσις, οὐδὲ μακρὰν ἔστιν ἀπιστίας, καίτοι πολλὴν ἔχουσα τὴν μαρτυροῦσαν ἀλήθειαν. Σχεδὸν γὰρ εἰκοσι πρότερον χρόνοις προλέγει περὶ αὐτῆς, ὅτι τε ἀλώσεται, καὶ ἐπὶ τίνος ἢ ἄλωσις ἔσται, οὕτω καθαρῶς εἰπὼν· « Ῥωμανὸς Κρήτην χειροῦται. » Ἐπεὶ δὲ Ῥωμανὸς ἦν ὁ πρεσβύτερος τότε τὴν βασιλείαν διέπων, ὅτε ταῦτα παρ' αὐτοῦ προηγόρευτο, πυθομένου τινὸς τῶν παρόντων· « Εἰ οὗτός ἐστιν ὁ νῦν βασιλεύων; Οὐχ οὗτος, εἶπεν, ἀλλ' ἕτερος. »

Εἰρηκὲ μοι Παγκράτιος μοναχὸς ὅτι συνήθως τῷ Πατρὶ φωνῆς ἀνωθεν γινομένης ἐφύδου χάριν ἐθνῶν, ὡς τε πρῶτον αὐτὸν πάντων ὑποχωροῦντα κρύπτεσθαι φειδοῖ τῆς τῶν πλησιοχώρων ἀλώσεως, καθὼς αὐτὸς ἐκεῖνος· εἶπεν ἐρωτηθεὶς. Καὶ γὰρ ὡς προφήτη προσείχον ἄπαντες· καὶ εἰ μὴ πρῶτον αὐτὸν εἶδον εἰς φυγὴν κλίναντα, οὐδεὶς ὄλωσ' ἔργων, ἢ τῆς οἰκίας ἀφίστατο· ἀλλὰ περιεφρόνουν ὡς ψευδῆ τὴν ἀγγελίαν, καὶ ὑγιᾶς οὐδὲν ἔχουσαν.

Τῆς φωνῆς οὕτω γενομένης, καὶ φυγῆ ποτε χρησμένων ἡμῶν, ἐμοῦ τε τῷ Πατρὶ συνόντος, καὶ σπήλαιόν τι ἀμφοτέρων ὑπελθόντων ὁμοῦ, γυναῖκες ἀλώμεναι δύο, πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται, ἡλίου ἤδη κλίναντος πρὸς δυσμᾶς· ὡς ὁ Πατὴρ οἰκτείρας, ἐπεὶ πρὸς τῇ φυγῇ καὶ χειμῶν ἦν, οὐκ ἔγνω δεῖν ἀπωθεῖσθαι· ἀλλὰ μεθ' ἡμῶν εἰσεδέχθησαν, καὶ προνοίας κατὰ τὸ ἐγχιουρὸν ἤξιώθησαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὕπνου κειρὸς ἦν, ἡμᾶς τῷ ἐνὶ μέρει δοῦς, ἑαυτὸν δὲ πρὸς θάτερον ἀνακλίνας, μέσον ἀπολειφθῆναι ταύτας διὰ τὸ ψύχος ἐπέτρεψε· καὶ διηλθεν οὕτως ὡς μητρὶ παῖς ἐγγίζων, ἢ ὡς λίθων τινῶν ἢ ξύλων παρακειμένων, μηδὲ λογισμοῦ τινὸς αὐτὸν σαρκινοῦ μηδὲλως ὑποδραμόντος· παρὰ τοσοῦτον ἀπλότης τε καὶ ἀπάθειας, τὸν ἐπὶ γῆς ἄγγελον οἶα μῆτηρ ἐνεκυλιπώσατο.

Φίλιππος ἦν αὐτάδελφος τῷ μοναχῷ Θεοδοσίῳ, ὃς καὶ τῶν τῷ ἁγίῳ συνόντων μοναχῶν ἦν. Οὗτος τοιγαροῦν ὁ Φίλιππος, κοσμικὸς ὢν, καὶ κοσμικῶ ἀξιώματι τιμώμενος· Σποθαρίους αὐτοῦς συνήθως καλοῦμεν· εἰώθει τῷ μεγάλῳ κυκνότερον παραδίλλειν διὰ τὴν περὶ τὸν ἀδελφὸν γνησιότητα.

Ποτὲ γοῦν αὐτοῦ κατὰ τὸ σῦνηθες ἐρχομένου, βλέψας αὐτὸν ὁ μέγας, οἷς ἐκεῖνον ἔβλεψεν ὀφθαλμοῖς· « Ἐτοίμασον πρὸς τὸν Θεοδόσιον, φησὶν χαριέντως, ὅσα δὴ πρὸς ὑποδοχὴν· ὁ γὰρ ἀδελφὸς ὁ σὸς μεθ' ἡμῶν ἔρχεται δειπνήσων. » Οὕτω τοῦ Πατρὸς εἰπόντος, τὸν Θεοδόσιον εὐφροσύνη τε ὁμοῦ καὶ ἐκπληξίς εἶχε· καὶ παραχρῆμα λεωφόροι καὶ ἀγυιαί καὶ ἀμφοδοὶ αὐτῷ ἱσχοποῦντο τῇ προσδοκίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ. Ἦδη δὲ οὔσης ἐπέρας, ἐφίσταται.

Fr. Combefisii notæ.

(11) *Non hic, sed alius.* Cretæ recuperationem sub Romano Juniore ac Phoca Cæsare perinde

A duccem agere ac prætorem Peloponnesi decernit. Sunt plane hæc quoque digna admiratione.

Quod autem de Creta prædixit, parum abest ut quanquam veritatem multam contestantem habeat, ne amittat fidem. Fere enim viginti ante annis, tum capiendam prædicit, tum sub quo principe sit capienda, sic clare dicens : *Romanus Cretam subacturus est.* Quia vero Romanus senior interim, cum hæc ille prædixit, imperium administrabat, quodam astantium percontante : « Num hic ipse est, qui nunc imperat? » respondit ille : « Non hic, sed alius (11). »

Huc retulit Pancratius monachus, consuevisse voce de cælo lapsa moneri Patrem, ubi jam in procinctu gentium irruptio foret, quo primus ipse omnium recedens, ac sese occultans, vicinorum accolarum captioni caveret, uti ille ipse interrogatus confessus est. Omnes siquidem in eum ut prophetam intenti erant : ac nisi eum primum in fugam conversum vidissent, nullus omnino ab operibus aut domo absistebat, sed nuntium ut falsum spernebant, ac nihil sani habens.

Cum sic aliquando facta voce fugam arripuissemus, simulque ambo fugæ socii, ego et Pater, in speluncam quamdam clanculum ingressi fuissimus, errantes duæ feminæ ad nos penetrant, sole jam ad occasum vergente. Eas Pater miseratus, quod ad fugam, hiems quoque accederet, laud putavit repellendas fore. Nobiscum ergo intra speluncam recepimus, eisque quam licuit curam impendimus. Ubi autem etiam somni tempus fuit, in una nos parte locans, ipseque se in altera recubans, medias illas propter frigus relinqui præcepit : sicque transit ac si filius matrem proprius adeat, aut tanquam lapides quidam aut stipites adjacerent, ne minima quidem subingressa carnali cogitatione : adeo nimirum simplicitas, ac summa quædam affectionum vacuitas, matris instar terrenum angelum insinuarat.

Philippus, Theodosii monachi frater erat, qui et ipse unus e monachis erat alumnis sancti. Ille itaque Philippus, cum sæcularis esset, ac sæculari polleret dignitate, spatharios moris est appellare, laud raro magnum illum adire solebat, pro ea qua ad fratrem necessitudine habebat.

Quadam igitur die, cum is pro more veniret, videns eum, magnus ille, quibus illum oculis vidisset : « Præpara, » inquit urbane ad Theodosium, « si qua sunt ad convivium necessaria ; venit enim frater tuus nobiscum cœnaturus. » Cum sic Pater dixisset, tenebant Theodosium lætitia pariter ac stupor ; actutumque, vias publicas, compita, bivia, fratris expectatione cœpit observare. Jam itaque facta vespere, venit et ille quam magnum secum necessariorum

ponunt scriptores : sed ut ita clare Lucas prædixerit, argumento est spiritus in eo prophetici.

apparatum ferens. Paratur itaque mensa, omnesque pariter cum sancto discumbunt. Tum vero, nihil erat mensæ appositum, quod non simili omnes ratione, ob excellens dilectionis bonum, manducandum sibi indulgerent. Ubi autem sic comedissent, eoque epulo secum invicem recreati essent : ad hanc quoque consuetum a cœna canonicam absolvisent, cubitum abierunt. Ubi autem brevem degustassent somnum, statim Pater surgit. Ac alii quidem collectæ intererant : Philippum autem, frater ejus, ut qui stationis ejusmodi, laborisque, ac vigiliarum insuetum nosset, rursum se somno, ad usque absoluta cantica proœmiaca, ac versibus modulatam laudationem, quam vocant, dare jubet. Enimvero, ubi is iterum cubile repetisset, multis cogitationibus conflictari cœpit, atque ut Davidicum illud dicam : « Laborem parturire, ac parere iniquitatem¹⁰, » edacem ac vini potatorem virum admirabilem arbitratus, qui que simularet religionem. Atque id prima ratione ejus erat, qui clanculum mala semina nostris animis insevit, sed et illius modici ac ignobilis animi, qui absolute ab iis quæ parent, omnia dijudicaret, nec quidquam magnum ac sublimius cogitare posset ; nec perspiceret, eorum sumpcionem quæ apposita essent, non gulositatis fuisse, sed impensioris dispensationis : partim quidem ob abundantio rem dilectionem, uti jam superius declaratum est, contempto nimirum quod deterius esset, majoris boni lucro. Quid enim ciborum abstinentia ad excellentem adeo charitatem ? Partim vero, ut ab exsuperanti modestia talis videri posset, qualis illi re ipsa ex multa ejus ruditate ac stultitia visus est. Quod enim hæc sic haberent, ac male Philippus conjectaret, plurimumque a veritate aberraret coram oblata visione ostendit, « testis in cœlo fidelis¹¹. » Cum enim eas ille cogitationes versaret, iisque immoraretur, corripit eum somnus : atque in somnis, duos quosdam adolescentes videt. Tantus horum erat decor, ac qui ex facie splendor emicabat, qualem nec sermo explicare, nec oculi portare possint. Qui porro astabant, infenso ad eum vultu, ac amari animi indice : « Quid te ipse, inquirunt, cogitationibus conturbas ? Quid in crimen insontem trahis ? Tolle oculos, qui terram spectas, ac vide quantum hic promeruit honorem, qui tuo judicio seductor est, ac hypocrita, sacerumque monachorum habitum mentitur.

Tunc ille, ad eum oculos intendens, quem is ostendebat, magnum quid ac admirabile videt. Purpura quædam pretiosissima humi strata erat. Super eam autem stans magnus ille, mirabile quid ac ineffabile, cum ex forma tum ex habitu velut effulgebat, totusque re ipsa lumen videbatur. Postquam autem Philippus somno solutus esset, tremore accedit ac vultu immutato, quo loco Patres collectam habebant : atque omnia explicans, tum quæ in vigilia lecto desidens animo ipse versasset, tum

A καὶ αὐτὸς χρειῶν ὄσσην παρσκευὴν συγκακομισμένον. Τράπεζα οὖν ἐτοιμάζεται, καὶ ὁμοῦ τῷ μεγάλῳ πάντες συνανακλίνονται. Εἶτα οὐδὲν ἦν τῶν παρακειμένων ἐκεῖ, ὃ μὴ πᾶσιν ὁμοίως βρώσιμον ἦν, διὰ τὸ τῆς ἀγάπης ἐξόχως καλόν. Φαγόντες δὲ οὕτω καὶ συμπαρακληθέντες ἀλλήλοις, πρὸς δὲ καὶ τὸν μετὰ δεῖπνον συνήθη κανόνα διατελέσαντες, πρὸς ὕπνον ἐχώρουν. Ὅπερ ὀλίγα μεταλαχόντας, ἀνίστησιν εὐθὺς ὁ Πατήρ, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους, ἢ σὺν αἷσι εἶχε · τῷ δὲ γε Φιλίππῳ ὁ ἀδελφός, ἅτε δὴ γινώσκων ἀσυνήθη στάσεως τοιαύτης καὶ πόνου καὶ ἀγρυπνίας, κατακλιθῆναι αὐθις ἐπέτρεπεν, ἄχρι γούν καὶ τέλους τῶν προοιμιακῶν ὕμνων, καὶ τῆς οὕτω καλουμένης στιχολογίας. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτον ἡ στρωμνὴ πάλιν λαβοῦσα, πολλοὺς ἐποίησε λογισμοὺς παλαισιν · « Ὀλίγειν τε πόνον καὶ τίκτειν, τὸ τοῦ Δαβὶδ, ἀνομίαν · » φάγον εἶναι καὶ οἰνοπότην τὸν θεῖον ἄνδρα ὑπολαμβάνονται, καὶ τὸν εὐλαβῆ ὑποκρινόμενον · καὶ ἦν μὲν τοῦτο προηγουμένως, τοῦ λαθραίως καὶ πονηρὰ σπέρματα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν διασπείραντος · ἦν δὲ καὶ σμικρὰς ἐκείνου καὶ ἀγεννοῦς διανοίας, ὑπὸ τῶν φαινομένων ἀπλῶς πάντα διακρινούσης, καὶ μηδὲν μέγα μηδὲ ὑψηλότερον λογίσασθαι δυναμένης · μηδ' ὅτι μὴ γαστριμαργίας ἦν μηδ' ὀψοφαγίας, ἀλλ' οἰκονομίας μείζονος ἢ τῶν παρατεθέντων αὐτῷ μετέληψις · τὸ μὲν δι' ἀγάπης παρουσίαν ὡς ἤδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν · ἐν τῷ κέρδει τοῦ μείζονος, τοῦ ἐλάττονος περιφρονουμένου. Τί γὰρ ἀποχὴ βρωμάτων πρὸς ἀγάπης τοιούτην ὑπεροχὴν ; Τὸ δὲ ἵνα δόξῃ μᾶλλον τοιοῦτος διὰ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴν, οἷον αὐτὸν ἐκεῖνος ἐκ πολλῆς ἐδοξε παχύτητος καὶ φρενοβλαβείας. Καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως εἶχε, καὶ κακῶς ἦν ὄνειροπολῶν ὁ Φίλιππος σφόδρα τῆς ἀληθείας ὑποπλανώμενος, αὐτοφασίην ἐδειξε, καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός. Ὅυτω γὰρ στρέφοντα καὶ ἀδολεσχοῦντα τοῖς λογισμοῖς, ὕπνος ἐκείνον αἶρει · καὶ θναρ, δύο τινὰς ὁρᾷ νεανίας. Τὸ κάλλος ἐκείνων, καὶ ἡ ἐκπίπτουσα τοῦ προσώπου μαρμαρυγὴ, οὔτε λόγῳ βῆτη, οὔτε ὀφθαλμοῖς φορητὴ οἷγε παραστάντες αὐτῷ μορφῇ δυσμενεῖ καὶ ψυχῆς πικρίαν ἀπαγγελλούση, « Τί σεαυτὸν, εἶπον, ἐκταράττεις τοῖς λογισμοῖς ; Τί τὸν ἀνάιτιον ὑποβάλλεις αἰτίαις ; Ἄρῃν ὁ κάτω βλέπων τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἴδε ποίας οὗτος ἡξίωται τῆς τιμῆς, ὃ παρὰ σοί γε χριστῇ, πλάνος ὢν καὶ ὑποκριτής, καὶ τοῦ τῶν μοναχῶν ὄσιου καταψευδόμενος σχήματος. »

Εἶτα τὸν ὀφθαλμὸν διάρας ἐκεῖνος, πρὸς ὃν αὐτὸς ὑπεδείκνυ, μέγα τι καὶ θαυμάσιον καθορᾷ. Πορφύρα τις ὑπέριμος ὑπὸ γῆς ἤπλωτο. Ὑπεράνω δὲ ταύτης ὁ μέγας εἰστήκει, θαυμαστὸν οἷον καὶ ἀρρήτον ἐκ τῆς μορφῆς ἅμα καὶ περιβολῆς ἀπολάμπων, καὶ ὅλος αὐτόχρημα φῶς ὀρώμενος. Ἐπεὶ δὲ τὸν Φίλιππον ὕπνος ἀνῆκε, σύντρομος πρότεισι καὶ ἡλλοιωμένος, ἐνθα τὴν σύναξιν οἱ Πατέρες εἶχον · καὶ πάντα διασαφίσας ὅσα τε ὕπαρ αὐτὸς ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ἐστράφη · καὶ ὅσα θναρ ὑπερφουῶς

¹⁰ Psal vii, 15. ¹¹ Psal. lxxxviii, 28.

ἐθεάσατο, καὶ συγγνώμης τυχῶν, μένει τὸ θαῦμα A
κηρύττων εἰσέτι· ἑαυτοῦ τε καταγινώσκων κα-
λῶς, ἐφ' οἷς τοῦ δικαίου λίαν κακῶς κατεγίνω-
σκειν.

Ἦνίκα ταῖς παραλίαις χάλρειν εἰπὼν ὁ Θεσπέσιος,
εἰς τὸν τοῦ Σωτηρίου κατέβαλε χῶρον, καὶ τὴν
ἀσκητικὴν ἐν τούτῳ καλύβην ἐπήξατο, ἔβδομον ἐν
αὐτῷ διανύσας ἔτος, προέγνω μὲν τὴν μακαρίαν
αὐτοῦ τελευτὴν ἐπὶ θύραις οὔσαν· γνώριμον δὲ ταύ-
την κατέστησεν οὐδενί· ἀλλὰ προσελθὼν κέλλης ὡς
ἐπὶ τι τῶν ἀναγκαίων, καὶ πᾶσι φίλοις, γέλοσι καὶ
γνωστοῖς παραβάλλων, συντασσόμενός τε καὶ ἀσπα-
ζόμενος ἐκάστου χεῖλη, ἔμματα, πρόσωπον, « Εὐ-
χεσθε, ἀδελφοί, ἔφασκε, ὑπὲρ ἐμοῦ, εὐχεσθε· ἄδηλον
γὰρ τὸ λοπὼν, εἰ καὶ βλέψοιμεν ἀλλήλους. » Εἶτα
πᾶντας οὕτω περιελθόντα, καὶ εἰς τὸ ἑαυτοῦ κελλίον B
ἐπικνελθόντα τὸν ὄσιον, τρεῖς ἐπιζήσαντα μῆνας,
πρῶτα μὲν νόσος τις ὑπέδραμε μαλακῆ· σφοδρο-
τέρου δὲ ἤδη τοῦ πυρετοῦ προσβάλλοντος, ἐπεὶ
ὀγδόη παρήλθεν ἡμέρα, δῆλος κατέστη πᾶσι τοῦ
σώματος χωριζόμενος, καὶ πρὸς θεὸν, ὅν ἠγάπητε,
πορευόμενος. Ὑπερ-μαθόντας τοὺς τὰς κύκλι κώ-
μας οἰκοῦντας, καίτοι σφοδροῦ τοῦ χειμῶνος ὄντος,
καὶ χιόνος ἀμυθήτου καταπεσοῦσης, ὡς σχεδὸν καὶ
ὁδοὺς ἀβάτους, καὶ οἰκίας ἀνεπιβάτους γενέσθαι·
ὁμῶς οὐδὲν ἐκείνους τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπέσχε πορείας·
ἀλλὰ πρὸνδῆμει πάντες συνέβρεον, καὶ παρ' αὐτῷ
μέχρι καὶ ἐνάτης ὥρας παρέμενον· οὔτε τροφῆς,
οὔθ' ὑποτροφῆς ὄλωσ μνήμην ποιούμενοι· ἀλλ'
ἴσταντο πάντες αὐτῷ προσχόντες, καὶ ὄψιν ἐκείνου C
τὴν ἰλαρὰν βλέποντες, καὶ φωνῆς φιλιότητος ἀκούειν,
καὶ λόγων ἐσχάτων, καὶ εὐχῆς μεταλαχεῖν ἐπιθυ-
μοῦντες· καὶ ὑποστῆναι τὸν χωρισμὸν οὐ φέροντες·
τοῦτον τέως φημι τὸν ἀπὸ τῆς κλίνης, ὥστε τοῦ
ὄραν αὐτὸν ἀφεμένους, ἐπανελθεῖν οἴκαδε· ἐπεὶ τοί-
γε τοῦ ἐσχάτου γε καὶ μετὰ θάνατον χωρισμοῦ,
λίαν ἐκείνοι τὴν πληγὴν ἐδέχοντο· ὅπως αὐτοῦ χά-
ριν ἐπασχον τὰς ψυχὰς, ἐκ τῶν δακρύων ἄπερ
ἀστακτὶ κατέρβρεον, ὑπεσήμενον· ἕως ἀσπασάμενος
πάντας, ἐπευξάμενός τε τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἄκοντας
μένους.

Τοῦ πρεσβυτέρου μέντοι Γρηγορίου προσμένοντος,
πυθάνεται παρ' αὐτοῦ τὸν καιρὸν ὁ μέγας. Τοῦ δὲ
πρὸς δυσμᾶς εἰπόντος εἶναι τὸν ἥλιον, γνοὺς ἐκείνος
καὶ ἑαυτὸν ἤδη τὸν καλὸν ἀστέρα καταδύμενον·
« Ἀπελθὼν, λέγει, τὰς ἐσπερίους ὡς τάχος ἀπόδος
εὐχάς· » Ὁ δὲ πληρώσας τὸ κελευσθέν· ἔπειτα δο-
κῶν περὶ τοῦ τῶν ἀναγκαίων πυθάνεσθαι, ποῦ μετὰ
θάνατον αὐτῷ ἤριστα φίλον αὐτῷ κατατεθῆναι. Ἴδὼν δὲ
δυσχερῶς πρὸς τούτο διατεθέντα, « Τί δέ; οὐκ αἰσχύνῃ
φάναι σαφῆς, ἀγνοοῦντα φαίνεσθαι περὶ τούτου, ὅτι
δεῖ σχοινίων ἐκδήσαντα τῶν ποδῶν, εἰς τινὰ με τῶν
φάραγγων καταβαλεῖν; εἰ πρὸς μηδὲν ἄλλο χρήσι-
μον, ἀλλ' οὖν βρῶμα τοῖς θηρίοις ἐσόμενον. » Τοῦ
πρεσβυτέρου δὲ πρὸς ταῦτα μηδὲν ὑπεδεδοικότος,
ἀλλὰ περὶ τῆς ταφῆς καὶ αὐθις μαθεῖν ἀξιούτος
μάλα θερμῶς, ὡς καὶ δάκρυα τοῖς λόγοις συμποῖε-
ναι· ἤθελε γὰρ μηδὲ μετὰ θάνατον παρὰ τὴν ἐκεί-
νου γνώμην ποιεῖν ἐκείνος· « Τὸν τόπον ἐν ᾧ κατά-

quæ in somnis mirabiliter aspectasset, ac veniam
consecutus, hactenus manet miraculum prædicans,
seque ipse merito damnans, pro eo atque inmerito
justum condemnasset.

A quo tempore vir mirabilis valedicens locis ma-
ritimis ad Soterii devenit locum, atque in eo mo-
nasticæ exercitationis iugurium sumpsit, septimo jam
decursu anno, beatam suam mortem in jannis pro-
ximam prænovit; nulli tamen eam indicavit, sed
cella progrediens, seu necessaria quadam ratione,
amicos omnes vicinosque ac notos conveniens:
valedicens, ac cujusque exosculans labia, oculos
faciem: « Orate, fratres, pro me, aiebat, orate; jam
quippe deinceps incertum est, an nos mutuo visuri
simus. » Cum sic ergo omnes circumquaque adii-
set, atque in cellulam reversus esset, tresque
postea menses vixisset, primum quidem lentus morbus
invasit. Jam vero febri vehementius incessente, cum
octava jam transisset dies, liquido noverunt omnes
separari a corpore, atque ad Deum proficisci, quem
dilexissent. Id ubi intellexissent qui oppida circum-
quaque posita incolabant, quanquam erat sæva
hiems, nixque immensa deciderat, ut viæ pene in-
viæ ac domus inaccessæ factæ essent, nihil tamen
ut ne ad eum pergerent potuit prohibere: quin
universim omnes confluentes, ad usque nonam apud
eum manebant, nihil prorsus aut cibi memores,
aut ut ad sua redirent; sed stabant omnes in eum
intenti, ejusque hilarem aspectantes vultum, claris-
simam audire vocem, supremaque verba ac preces
excipere cupiebant: nec separari serebant, hacte-
nus, inquam, a lecto jacentis, et ut ejus relicto as-
pectu quisque domum revertentur. Nam suprema
illa ac a morte separatio, quantum illis vulnus in-
ferret, quanquam ejus gratia animis efficerentur,
juges illæ lacrymæ ab oculis profluentes monstra-
bant: donec tandem amplexatus omnes, ac bona
adprecatas, etiam invitos dimisit lugubriter gemen-
tes, ac diro dolore affectos.

ἄφηκε γοερὸν στένοντας, καὶ βαρέως παθαίνο-

Cum autem Gregorius presbyter mansisset, per-
contabatur ex eo magnus ille, tempus. Cum autem
dixisset, solem ad occasum vergere, sciens ille, se
jam quoque pulchrum sidus occidere: « Abiens,
inquit, quam cito vespertinas persolve preces. »
Facto quod jussus erat, postmodum putans necessa-
rium aliquid quærere, interrogabat quoniam loco
post mortem sepeliri juberet. Is autem rem ægre
ferens: « Quid vero, inquit? Nonne palam pudet,
videri hoc nescire: ut nimirum ligatis e pedibus
funibus, in voraginem aliquam projicere deceat?
ut siquidem ad quodvis aliud sum inutilis, ac certe
in escam bestiis cedam. » Verum cum presbyter,
nihil ea responsione territus adhuc quoque de se-
pultura desiderio multo scire rogaret, ut simul cum
verbis profluerent lacrymæ. Volebat enim ne quidem
a morte, secus ac ille voluisset facere: « Locum,
inquit, in quo jaceo, fodiens, invenies coctos late-

res, quos tollens, ad locum honeste aliquantulum componens, cura pulverem pulveri reddere: tum vero laeres in terræ extrema facie appone. Quippe, ait, Deo cordi est, ut quibus ipse arcanis novit rationibus, ad mundi usque consummationem, locum clarificet, confluentibus huc fidelium populis, ac ejus divinum nomen glorificantibus.

His ita dictis, eumque osculatus, ac qui simul aderant, ac tandem tollens in cœlum oculos, eaque verba abunde pronuntians: « In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum¹³, » beatam emisit animam.

Mane autem accersens presbyter vicinos accolas, locum fodit, ac pro facultate, honeste componit; absolutoque consueto canone, sacrum ejus corpus, eon thesaurum quemdam in eo deponit: non avare aut sordide, ut ei soli reconditus esset, sed ut Christi amantibus ad fruendum communis cederet. Tum denique locum desuper lateribus sternens, juxta quod jussus erat, discedit.

Ubi autem, menses sex a Patris dormitione fluxissent, monachus quidam eunuchus, Paphlagonum regione oriundus, Cosmas nomine, in Italiam proficiscens (12), cum jam ad Chrysi partes venisset, aliquantula quiete recreandum corpus putavit. Dum autem dormiret, divinum quoddam ei insomnium exhibitum est. Quod ille loci incolis narrans, audivit ab eis, esse illic sistendum iter: nimirum: Deo visum est, inquit, ut admirabili ac juniore Lucæ inservias, eamque ob causam fecit ut hoc iter susciperes.

Is vero nihil penitus dubitans, ceu divina quadam manu trahente, ad viri sancti cellulam dirigitur; atque ubi præsens venisset, ad locum delectabilem adeo, et ad quietem compositum agnovisset, grandi perfusus gaudio, illic deinceps habitaturum se promisit Deo. Statim ergo, invenuste ac incuriose sacri pignoris thecam habere videns, mediocrem interim componendæ curam impendit; elevat enim, ac sublimem a terra tollit: tum tabulis loci exornat, cancellisque per orbem positis, ac coronis, inaccessible, ac intrectabilem facit, exceptis duntaxat, ut qui fide, ac multa veneratione eam propius adire vellent.

Post alterum deinceps annum, ejus discipuli quidam cum sanitates, haud secus ac fontanos latices illic scaturire perspicierent, boni se Patris

¹³ Luc. II, 46.

Fr. Combefisii notæ.

(12) *In Italiam proficiscens.* Videatur Lucas hic totus Italus, ac Italis, seu Romanæ peculiarius sedit addictus fuisse, qui Italicorum peregrinorum, seu ab Italia, atque ut videtur, Roma redeuntium, consilio ac operâ, monachum primo induerit, subindeque angelicum illum ac magnum habitum a senioribus in Italiam, ac Romam utique legatis,

κειμαι, φησιν, ἐρύξας, πλίνθους ὀπτὰς εὐρήσεις ἃς διάρσας, καὶ τὴν χῶρον μετρίως φιλοκαλήσας, ἀποδοῦναι τὸν χοῦν τῷ χοῦ φρόντισον· εἶτα τὰς πλίνθους τῇ ἐπιφανείᾳ παράθες τῆς γῆς· μέλει γὰρ τῷ Θεῷ, φησὶ, λόγοις οἷς αὐτὸς οἶδεν ἀρρήτοις, δοξάζσαι τὸν τόπον, ἄχρι γοῦν καὶ τῆς συντελείας, πλίνθους τῶν πιστῶν ἐνταῦθα συνερχομένων, καὶ τὸ ἐκείνου θεῖον ὄνομα δοξαζόντων.

Οὕτως εἰπὼν, καὶ ἀσπασόμενος αὐτὸν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ· καὶ τελευταῖον ὕψου τοὺς ὀφθαλμοὺς δεύρας, καὶ « Εἰς χεῖράς σου, Κύριε, τὸ πνεῦμά μου παρατίθημι » ἐπαιπῶν, τὴν μακαρίαν ἀφῆκε ψυχὴν.

Ἐωθεν δὲ τοὺς ἐν γειτόνων χωρίτας μετακαλεσάμενος ὁ πρεσβύτερος, τὸν τόπον τε διορύττει, καὶ ὡς οἶδόν τε κοσμεῖ· τὸν τε συνήθη κανόνα ἐπιτελέσας, τὸ ἱερὸν ἐν αὐτῷ κατατίθῃσι σῶμα, οἶδόν τινα πλοῦταν· οὐ φειδωλῶς οὐδὲ μικρολόγως, ὡς ἑαυτῷ μόνῳ κείσθαι τὸν θησαυρόν· ἀλλ' ὥστε κοινὸν εἶναι τοῖς φιλοχρίστοις ἀπόλαυσιν. Ἐἶτα τοὺς πλίνθους [ἢ τοῖς πλίνθοις] ἀνωθεν ἢ προτετάγῃ καταστρωσάμενος τὸ ἔδαφος, καταλείπει.

Ἐπεὶ δὲ μῆνες παρῆλθον ἕξ μετὰ τὴν τοῦ Πατρὸς κοίμησιν, μοναχὸς τις εὐνοῦχος, τῆς μὲν τῶν Παφλαγονίων ὀρμώμενος χώρας, Κοσμᾶς δὲ καλούμενος, καὶ πρὸς Ἰταλίαν τὴν πορείαν ποιούμενος, ὡς ἤδη τὰ τοῦ Χρυσῶ καταλίθησε μέρη, ἔγνω μικρὸν ἐκεῖ που τὸ σῶμα διαναπαῦσαι. Τούτῳ κοιμωμένῳ, θεὸς τις ἐφίσταται ὄνειρος, ὃς καὶ ἀπαγγέλλας τοῖς ἐγχωρίοις, ἤκουσε παρ' αὐτῶν. Ἐνταῦθα χρῆναί σε τὴν πορείαν στήσαι, λεγόντων τῷ Θεῷ βούλημα, καὶ φησὶ, τῷ θεῷ σε καὶ νέῳ διαλειτουργῆσαι Λουκᾶ· πρὸς τοῦτό σε τὴν ὁδὸν ταύτην στεῖλασθαι παρασκεύασεν.

Ὁ δὲ μηδὲν ἄλλως ἐπιδοιάσας, ὥσπερ ὑπὸ τινος θείας χειρὸς ἐλκόμενος, πρὸς τὸ τοῦ ἀγίου ποδηγεῖται κελλίον, ἐνθα παραστάς, καὶ τὸ ἐπιτερπὲς οἶν τοῦ τόπου, καὶ πρὸς ἡσυχίαν ἡρμωσμένον καταμαθὼν, καὶ λίαν ἡσθεὶς, τὸ λοιπὸν οἰκεῖν ἐκεῖσε τῷ Θεῷ ὑπέσχετο. Αὐτίκα γοῦν ἀκαλλῆ, καὶ ἀνεπιμέλητα τὸ περὶ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ θήκην ἰδὼν, μετρίως τέως ἀξιοῖ τῆς φρονείδος. Ὑψοὶ τε γὰρ αὐτὴν, καὶ τῆς γῆς ὑπερανέχειν παρασκευάζει· πλαξί τε ταῖς ἐγχωρίοις κοσμεῖ, καὶ κικλίδας κύκλῳ περιστήσας καὶ στεφανώσας, ἄβατον οὕτως αὐτὴν καὶ ἀψαυστον εἶναι ποιεῖ, ὅτι μὴ μόνοις τοῖς πιστῶς ἐγγίξειν αὐτῇ βουλομένοις μετὰ πολλοῦ τοῦ σεβάσματος.

Δυσὶ δ' ὕστερον χρόνοις, ἐνιοὶ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν, τὰς ἐκεῖ βλυζούσας ἰάσεις, ἴσα καὶ πηγαίοις νίμασι καθορῶντες, ἀγαθοῦ Πατρὸς οὐκ ἀγαθὰ τέχνα

impetraverit, tandemque itanam petentem monachum, tanquam Deo destinante, primum ædium ac mystam a morte, acceperit, ut vel eo titulo, Græco vel Itali sancti vita, sic excerpta, haud injucunda, Latinis nobis, ac quorum in Italia Ecclesie vertex residet, debet videri.

κρίναντες ἑαυτοὺς, εἰ μὴ καθάπερ τροφεῖα καὶ μετὰ τέλος ὀφθεῖν ἀποδιδόντες αὐτῷ τὰ μετὰ τέλος προσήκοντα, παραχρῆμα πρὸς οἰκοδομὴν κελίων, καὶ ναοῦ διανίστανται. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν τῆς θείας μάρτυρος Βαρβάρας ναὸν ἀτέχνως ἔχοντα, σπουδῆ τελειοῦσι, κόσμον αὐτῷ περιθέοντες τὴν κατὰ δύναμιν. Ἔτα καὶ οἰκίσκους ἱκανοὺς τε καὶ τὸ σχῆμα διαφόρους οἰκοδομοῦσι, πρὸς τε κοινὴν χρείαν, καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ὑποδοχὴν. Ἐπειτα καὶ αὐτὸ δὴ τὸ κελλίον, ἐν ᾧ περὶ τοῦ μεγάλου τάφος, τῆς προτέρας μεταβάλλουσιν ὄψεως, καὶ εἰς ἱερὸν εὐκτήριον ἐν σταυρικῷ τῷ σχήματι παγκάλως μεταποιοῦσιν ὥστε πέρας λαβεῖν, τὸ ὑπὸ μακαρίου λεχθέν, καὶ περὶ τοῦ τόπου δηλαδὴ τούτου, καὶ περὶ τῶν εἰς αὐτὸν εἰς πλῆθος συνερχομένων.

Γυνὴ τις ἀκινήτους εἶχε τὰς χεῖρας σὺν τοῖς ποσίν· ἄτινα τοῦ μὲν ὅλου σώματος ἀπηρτῆσθαι, καὶ τὴν οἰκείαν σώζειν ἐβλέπετο πῆξιν· ὄσον δὲ πρὸς ἐνέργειαν, ἀλλότρια ἦν, καὶ τὴν ἰδίαν ἕκαστον ἐξηρνεῖτο λειτουργίαν· ὥστε τὸ αὐτὰ ἦκον, θανεῖν ἐκείνην νομίζεσθαι καὶ μὴ ζῆν· καὶ τό γε εἰς προσθήκην τοῦ τοσοῦδε κακοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ λεχθέντος ἤδη βαρύτερον, ὅτι τὸν υἱὸν, ὃν εἰς ἀναψυχὴν ἔμελλεν ἔχειν καὶ τοῦ ἐνδέοντος ἀναπλήρωσιν, αὐτὸς οὗτος δαιμονῶν ὑπῆρχε, καὶ συνεχῶς εἰς γῆν κείμενός τε καὶ σπαραττόμενος.

Ταύτην οἱ προσήκοντες κατὰ γένος τῆς συμφορᾶς ἐλεήσαντες, καὶ οἰονεὶ φόρτον ἄψυχον ὄντι ἐπιβιάσαντες καὶ περικρατοῦντες, πρὸς τὸν νέον Σιλωὰμ τὸν τοῦ μακαρίου Λουκᾶ φέρουσι τάφον, συνεπομένου δηλαδὴ ταύτῃ καὶ τοῦ υἱοῦ· ἐνθα καὶ καταλιπόντες αὐτοὺς, ἐπνῆσαν. Οἶα δὲ τὰ τοῦ θεοῦ κρίματα! Ὑπερεῖδεν αὐτὴν ὁ ἅγιος, καὶ χρόνον ἤδη συχὸν, τὴν ἰασίν ἀνεβάλλετο. Ἀμέλει καὶ ἡ γυνὴ καμουσα τῷ χρόνῳ, καὶ τὴν θεραπείαν ἀπαγορεύσασα, ὑποστρέφειν διανοεῖτο. Ἄλλ' ὦ τῆς ἀπορρήτου σου, Χριστέ, χρηστότητος, καὶ τῆς περὶ αὐτὴν ἀρρήτου θαυματουργίας! Ὀλίγω πρότερον τῆς τοῦ ἁγίου θήκης πηγῆ παραπλησίως μύρον εὐώδες ἀποβλυσάσης, ὃ νεωκὸρος ἐπιμελὲς θέμενος, καὶ τοῦτο λαθῶν, εἰς μίαν τε τῶν φωταγωγῶν ἐμβαλὼν, τοῦ ἱεροῦ ταύτην ἀπήρτητε τάφου.

Τούτῳ σὺν προσηκουσῆς τῆς γυναικὸς, μεσοῦσης ἡμέρας, καὶ μηδενὸς ἄλλου, ὅτι μὴ τοῦ παιδὸς αὐτῆ συμπαρόντος· ἡρέμα πρὸς αὐτὴν ἐκείνος. Ἄλλ' ἐγὼ, φησὶν, ἀναστάς, τὸ ἐν τῇ φωταγωγῷ ταύτῃ πιοῦμαι. Ἢ δὲ γε μήτηρ ἀπεῖργε τοῦ ἐγχειρήματος, « Μὴ, τέκνον, εἴξῃς ὁ νεωκὸρος, λέγουσα, καὶ μήποτε καὶ μαστίξας ἡμᾶς ἀπώσεται. » Οὐ, φησὶν, ἀλλὰ τὸ ἐνθύμημα περανῶ· καὶ ἅμα διανίστατο, καὶ τῆς φωταγωγῆς δραξάμενος, ἐγγέει τῷ στόματι παραχρῆμα, καὶ τὸ λοιπὸν οὐδὲν ἕτερον ἦν· ἀλλ' ὁ παῖς εὐθύς ἐκυλίετό τε καὶ ἐσπαράσσετο.

Fr. Combefisii notæ.

(13) *Suavecolens unguentum.* Miraculum hoc, vice plurimum sit. Nec enim ita unguentum manare solet, nisi monstrante Deo, esse ejusmodi sanctorum corpora, ceu fontes quosdam curationum, uti

non bonas arbitrati proles, nisi tanquam alumni, post mortem quoque, congrua a morte obsequia præstare viderentur, statim ad exstruendas cellulas ac templum excitantur. Ac primum quidem, divæ martyris Barbaræ templum minus elaboratum, cito consummant, ornatum adhibentes quam licuit maximum. Tum vero ædiculas sat multas, aliaque ac alia forma ædificant, cum ad fratrum communem usum, tum quibus hospites suscipere. Adhæc cellulam, quæ magni illius sepulcrum positum erat, priori mutata specie, in sacrum oratorium in crucis efformant tum figuram pulcherrime commutant : quo finem acciperet, dictum illud a beato viro, de loco pariter, deque iis qui frequenti multitudine eo conventuri essent.

Quædam femina manibus pariter ac pedibus immobilis erat, ut plane pendere illa a reliquo corpore, ac compagem propriam servare viderentur : quod tamen spectat ad actionem, aliena essent, suamque quodque eorum obsequium negaret : ut quod illorum erat, non vivens putaretur, sed mortua. Accedebat mali tanti cumulo, quin et illo malum gravius, ut quem illa indigentia supplementum ac refectionem filium habitura erat, is ipse dæmoniacus esset, ac continue allisus terræ discerperetur.

Ejus calamitatis miserti, qui genere contingebant, ac velut onus inanissime imponentes asino, ac manibus tenentes, ad novum Silve beati Lucæ sepulcrum adducunt, sequente quoque eam filio : quos illic relinquentes, reversi sunt. Quanta vero Dei judicia ? Despexit eam sanctus, atque ad longum satis tempus sanationem differbat. Denique mulier ipsa, mora fatiscens, ac spe curationis abjecta, reverti cogitabat. Enimvero, o arcanam tuam, Christe, bonitatem, ac miraculi in ea parati ineffabilem præstantiam ! Haud diu ante, viri sancti oculus fontis instar suavecolens unguentum (13) scaturierat : quod ædituus sollicite habens, ac accipiens, mittensque in unum quoddam lucernarium vasculum, sacro sepulcro appenderat.

Cum ergo mulier, ipso meridie, nemine præterquam filio præsentem, eidem assisteret, ait illi ad eam submissa voce : At ego surgens, bibulam quod in hoc lucernario existit. Mater vero deterrebat, ne id ille attentaret : « Ne, inquit, filii, iracundus est ædituus, ac ne nos forte plagis impositis amandaverit. » Haudquaquam, inquit, sed animi desiderium implebo ; moxque surgens, ac lucernarium capiens, statim ori infundit ; nec hactenus aliud quidquam fuit. Confestim autem cœpit volutari puer ac discerpi. Mater autem. Ac

in Nicolao ac aliis μυροβλύτοις facile quisque perspexerit. Erant alia plura subnexa miracula, sed omitto causa brevitatis.

ne rogo miraculum levius aures afficiat, sed animo attenti simus, dicetur enim quod gratissimum est.

Mater itaque ceu valde dolens, ac charissimo filio opem ferre desiderio cupiens, O rem novam! O arcanum miraculum! nihil jam manus non habens, aut pedes, uti prius, sed utrisque valde efficax ac valens exhibetur. Nam saliebat pedibus, ac manibus filium fulciebat, erigebatque, jam et ipsum sobrium, atque a demonii dira vexatione liberum. Sic mulier duplex beneficium unius horæ momento mirabiliter consecuta, voluptate ac miraculo superantibus, haudquaquam quidnam sciret, quamve pro tanto beneficio gratiam rependeret, habebat. Quapropter alia se præstaturam desperans, ipsa a se domum se recepit.

Ἡ δὲ μήτηρ καὶ μὴ δράμῃ τὸ θαῦμα τὰς ἀκοῆς, ἀλλὰ προσεχτέον, εἰρήσεται γὰρ ἤδη τὸ χαριέστατον.

Ἡ γοῦν μήτηρ οἶα πάντως ἀλγήσασα, καὶ τῷ φιλάτῳ βοηθήσα: προθυμουμένη· ὦ καινοῦ πράγματος, ὦ θαύματος ἀπορρήτου· οὐκέτι ἀχειρ, οὐδὲ ἄπους ἦν ὡς τὸ πρότερον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνεργὸς ἐδείκνυτο πρὸς ἀμφοτέρα· τοῖς τε γὰρ ποσὶ ἤλατο, καὶ ταῖς χερσὶν ὑπερεῖδα, καὶ διανίστη τὸν παῖδα· σώφρονα καὶ αὐτὸν ἤδη, καὶ τοῦ δεινῶς θλίβοντοῦ ἐλεύθερον δαιμονίου. Οὕτω μεγάλης καὶ διπλῆς χάριτος ἡ γυνή, μίᾳ ὥρᾳ ἀπολαύσασα παραδόξως, οὐκ εἶχεν ὅτι καὶ γένοιτο, εὐδονῆ καὶ θαύματι νικωμένη, οὐδέ τινα προσαγαγεῖν εἶχε τοιαύτης χάριτος ἀμοιβήν. Διὸ τῶν ἄλλων ἀπογνωῖσα, οἴχοθεν καὶ παρ' ἐαυτῆς ἀπεβίβου.

ANNO DOMINI CXXLIX.

LEONIS GRAMMATICI ANNALES.

(Vide tomum CIX, col. 989, inter scriptores post Theophanem.)

ANNO DOMINI CMLI.

ANONYMI VITA S. CLEMENTIS BULGARORUM EPISCOPI.

Exstat in Appendice ad Theophylactum, tom. CXXVI.

CIRCA MEDIUM SÆCULUM X.

MOSES BAR-CEPHA SYRUS

EPISCOPUS IN BETH-RAMAM ET BETH-CENO, AC CURATOR RERUM SACRARUM IN MOZAL
HOC EST SELEUCIA PARTHORUM.

NOTITIA.

(Ex Eusebio Renaudotio in adnotatione ad Liturgiam Mosis Bar-Cepha.)

Mosis Bar-Cepha nomine Liturgia exstat in omnibus prope codicibus Syrorum Jacobitarum, inter quos celeberrima est illius memoria, tanquam insignis ex illorum Ecclesiu theologi. Is est cujus opus de Paradiso

Latine interpretatus est vir doctissimus Andreas Masius, quæ versio primum typis Plantinianis edita, in Bibliothecam Patrum translata est. Sed quis fuerit aut quando vixerit Moses, neque docuit nos Masius, neque aliunde certo scire potuimus. Vixisse illum diu ante Dionysium Barsalibi perspicuum est cum is in Commentario suo ad quatuor Evangelia et alibi, illius testimoniu frequenter referat: ut etiam juniorem fuisse Jacobo Edesseno, et altero Serugensi ex eo probatur, quod illorum sententias referat eodem in opere. Valde autem hallucinatus est Masius, dum illum non longe post Joannem Chrysostomum vixisse existimavit, cum Severum citet, Antiochenum scilicet Monophysitarum præcipuum. Sed gravius adhuc erravit Margarinus Binius, qui ad tempora Julii II et Pauli III illum reduxit, immani anachronismo, cum Moses ille alter Meredinensis fuerit, Mardenus a Masio ejus in Syriacis discipulo perperam appellatus. Nec meliora Possevinus. Sane eum Monophysitam fuisse constat, quales erant, quos honoris et testimoni causa appellat, Severus, Jacobus Edessenus, et alter Serugensis. Illum episcopum fuisse verisimile est, ex Liturgia quæ ipsi tribuitur: neque enim ab aliis quam ab episcopis aut patriarchis compositas aut saltem illis ascriptas liturgias Syri agnoscunt, ut ex Elencho illarum quas interpretati sumus manifestum est. Eum decimo sæculo vixisse scribit Naironus, sed nullam hujus conjecturæ suæ probationem offert.

LECTORI ANDREAS MASIUS.

Mosis hujus historiam plane me nescire fateor, nec de illo quidquam expiscari potuisse in ecclesiasticis, conciliorum, vel sanctorum narrationibus; quibus ex fontibus, multa chronologis et historiarum scriptoribus non vulgaria haurire sæpe mihi usuvenit. Ac ne ex his quidem illius Commentariis, potui deprehendere vestigium ullum ætatis qua vixerit, nisi quod ut magnum Athanasium et Cyrillum Alexandrinum, ita et D. Chrysostomum, sine splendida ulla honoris Præfatione citat, nominatque Joan. Monachum, I lib. c. 1 et c. 10. Dominum Joannem, ejusdem libri, cap 7, et libri seu partis III, cap. 5, quibus locis meminit ejus orationum sive sermonum *de occasu mundi, de novo mundo, cur arbor vocata sit scientiæ boni et mali, et ad Sitigrium seu Stagiriam*: et *contra eos qui putant mundum gubernari a dæmonibus*, I lib. cap. 22. Ac proinde his non multo posterior mihi videtur, forte non prorsum inani conjectura cum sæpius divum Mosen dicat, I part., cap. 28. Hos præterea citat scriptores ecclesiasticos et probatos auctores, ut appellat, ejusdem part., cap. 22.

D. Severi orat. 22, de Epithronio, I libri, cap. 7 et 11, et alteram ejusdem argumenti, I libr., 33. Ejusdem auctoris orat. contra Felicissimum, parte II.

D. Ephraim, sive Ephrem Syri, librum Geneseos sive de rerum ortu, sive Comment. in Genes. I lib., c. 1 et c. 9, quem opinor eum esse quo dominum Ephrem paradisi conditionem exsequi ait, I lib., cap. 7, et quem etiam quendam illius commentarium appellat, I lib., c. 27.

D. Jacobum Orrohaitam, partis I cap. 14, et partis II c. 2.

D. Jacobi Sarugensis orationem de Adamo ejecto e paradiso, part. I, cap. 20, quam etiam Commentarium appellat, ejusdem partis c. 27. Ejusdem orationes de Christi passione et ascensu, non ita multum ante finem, I libri.

D. Jacobi Botnacensis orationem de Adamo ejecto extra paradiskm, I lib., c. 22.

D. Julii commentarium in Evangelium Joannis.

Philoxeni Mabugæ episcopi sermonem de contemplatione arboris vitæ, I partis c. 8, 19, 22, etc. Ejusdem capitula contra Diodorum, parte III.

MOSIS BAR-CEPHA

EPISCOPI SYRI

COMMENTARIA DE PARADISO

AD IGNATIUM FRATREM.

(Interprete Andrea Masio. — *Critici sacri*, tom. II, p. 387 ed. Amstelodami.)

PROŒMIUM.

Posteaquam, sancte frater Ignati, absolvimus, non sine ope divina, Commentarium de sex diebus conditi orbis, minime perfectum quidem illum, ne ve omni ex parte absolutum, orationibus quinque:

accalimus ad tractandum de paradiso, tuæ pietatis voluntate persuasioneque inducti. In qua quidem tractatione ita quoque versabimur, ut et accurata et clara sit oratio : et singula capita inter se distincta particulatimque divisa habeantur, quo facilius lectores omnia intelligant, neque per oblivionem aliquid de sua memoria amittant : quatenus certe Deus verus qui *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*¹, conatus nostros adjuvaturus, nobisque præiturus est, et directurus dictionem nostram. Verba igitur quibus Moses propheta de paradiso dicere ortus est, hæc sunt : *Et plantaverat Dominus Deus paradisum in Eden ab initio : ibique posuit Adamum quem finxerat*². Sed priusquam beati Mosis verba explicemus, pertractanda nobis sunt in hac prima Commentarii nostri parte, viginti septem argumentorum capita in quorum primo agetur : Sitne paradisus res corporata, an vero spiritualis. Secundo, ostendetur quis sit corporatus paradisus, et quis spiritualis. Tertio, probabitur consentaneum esse, ut libri Veteris Testamenti interpretentur non solum rebus ipsis, verum etiam mystice et figurate. Quarto, declarabitur, num de re ipsa corporata, an vero mystico modo paradisus primum sit explicandus. Quinto, dicetur, quod die inter illos sex dies quibus condidit Deus hanc machinam corporatam atque aspectabilem, sit conditus paradisus corporeus. Sexto, aperietur causa ob quam condidit Deus istum corporatum paradisum. Septimo, pervestigabitur, sitne paradisus in cælo, an in terris. Octavo, expendetur, utrum paradisus sit in hoc terrarum tractu quem nos habemus, an in alio. Nono, probabitur eam terræ regionem in qua paradisus exstat, altiorem eminentioremque esse hac nostra. Decimo, agetur de regno cælorum, in terrane sit an in cælo. Undecimo, disseretur, qui differat regnum cælorum a paradiso. Duodecimo, tractabitur utrum paradisus existat intra orbem terrarum habitabilem, an extra eum. Decimo tertio, in qua tandem regione sit paradisus.

A Decimo quarto disceptabitur, quomodo homines transmiserint mare Oceanum, venerintque ex ea regione in qua paradisus est, ad hanc quam nos incolimus ; et utrum Adam habitat apud Hierosolyma, an vero minime. Decimo quinto, disputabitur, quanta pateat paradisi amplitudo. Decimo sexto, quid sit Eden, et cur paradisus sit paradisi vocabulo appellatus. Decimo septimo, investigabitur num arbores et fructus paradisi similes fuerint iis qui in hoc nostro solo proveniunt, an vero ab his diversi. Decimo octavo, ostendetur quis sit modo paradisi usus vel quis etiam post resurrectionem mortuorum futurus. Decimo nono, declarabitur quæ fuerit arbor scientiæ et boni et mali, qua Adamo Deus interfecerat : et quamobrem appellata sit scientiæ boni et mali arbor. Vicesimo, disputabitur quæ fuerit arbor vitæ, et cur sit vitæ dicta. Vicesimo primo, agetur de illo fluvio qui paradisum irrigabat, et de quatuor fluminibus in quæ ille scindebatur. Vicesimo secundo, dicetur quid futurum fuisset Adamo, si observasset mandatum. Vicesimo tertio, explicabitur quandiu mansissent in paradiso Adamus et Eva, priusquam illinc in regnum cæleste emigraturi fuissent, si obedivissent mandato. Vicesimo quarto, probabitur numero augendos fuisse in paradiso homines, si Adam et Eva obtemperassent legi, neque eos duos solos fuisse inibi mansuros. Vicesimo quinto, disceptabitur, an per venerem commistis corporibus prolem procreaturi fuissent tum Adam Evaque, tum istorum posterii : an vero sine amplexibus. Vicesimo sexto, declarabitur quomodo voluptatem cepissent in paradiso Adam et Eva, ac reliqui ex ipsis nascituri. Vicesimo septimo agetur de serpente qui Evam adortus decepit. Vicesimo octavo denique, interpretabuntur ea verba, quæ beatus Moses scripta reliquit de paradiso et de iis quæ in paradiso acta sunt non quidem mystice, sed ita ut res ipsæ explicentur.

PARS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Utrum sit paradisus res corporata, an vero ad intelligentiam mentis pertinens. — De paradiso, de quo B. Moses scripsit his verbis : *Plantaverat Dominus Deus paradisum in Eden ab initio*, scire laborant homines rerum cognitionis cupidi, sitne corporata res, an vero incorporea, atque spiritualis duntaxat, et sola intelligentia spectabilis. Et alii quidem ita ex corporibus constare aiunt, ut nihil habeat quod ad mentem spectet ; alii vero ita ad solam mentem pertinere putant, ut omnino incorporea res sit. Sunt etiam qui duos esse dicant paradisos, alterum corporatum, incorporeum alterum. Sed nos

D adversum illos qui plane corporatum faciunt paradisum, tribus utendum rationibus putamus, quarum prima est : Si omnino corporeus est paradisus, corpus solum Adæ in ipso oblectabatur : anima vero non item. Nam corporata res non potest animum, qui spiritus est, afficere voluptate, quo licet ut fraudis reus videri Deus possit, quippe qui quasi oblectandi Adæ gratia paradisum condiderit, et tamen non totum Adamum, sed alteram duntaxat ejus partem quæ corpore constabat, voluptate imbuerit ; alteram vero, animum scilicet voluptatis expertem reliquerit. Secunda ratio hæc est, si plane corporatus est paradisus, consequens est

¹ Joan. 1, 9. ² Gen. 2, 8

ut sacra Veteris Testamenti scripta vacua sint y mysticis sensis, id quod falsum esse capite tertio, volente Deo, commonstrabimus. Tertia ratio est, si paradisi nihil est nisi res corporea, conficitur eos sacrarum rerum doctores mentitos esse, qui incorporeæ ipsum etiam naturæ esse prodiderunt. Conficitur igitur ex iis quæ jam dicta sunt, paradisi haud ita corporatum esse, ut incorporei nihil habeat. Rursus eos qui ad mentis intelligentiam duntaxat pertinere aiunt paradisi, atque omnino incorporeum esse, sex istis oppugnamus argumentis. Primo, prorsus nullo affecisset voluptatis sensu Adæ corpus, sed solum animam, atque hac ratione nuper quoque usi sumus. Deinde falsa essent quæ de paradiso exstant Mosis dicta, rem corporatam notantia : cujusmodi sunt, quod plantaverat Dominus Deus paradisi in Eden ab initio ; quod posuit illic Adamum quem finxerat, quod procreavit e terra omnem arborem visu expetibilem, atque in cibum idoneam, et arborem scientiæ boni et mali ; quod sumpserint Adam et Eva folia ficulnea, fecerintque sibi subligacula ; quod sese occultarint inter paradisi arbores, et quæ sunt alia hujus generis a Mose prodita de paradiso. Tertio, nisi habuisset paradisi res etiam corporatas in se, qui potuissent ex ipso affluere aquæ ad irrigandas terras, et ad usus humanos accommodæ? Quarto, ex iis quæ Moses Spiritu sancto afflatus scripta reliquit, certum est Adamum corpus habuisse ex luto compactum, idque collocatum fuisse a Deo in paradiso ; erat ergo et locus ille in quo id corpus insistebat, corporeus. Quinto, necessum est corporatum esse paradisi, quod Enoch et Elias in eo manent, ut affirmat dominus Ephrem in eo opere, quod librum Geneseos, hoc est, de rerum ortu interpretatur, et in iis etiam sermonibus quos de paradiso conscripsit. Illi enim viri, cum corporati sint (ut qui vitæ hujus vinculis adhuc sunt colligati), consentaneum est ut in corporalibus quoque locis maneat. Sexto denique, exstat doctorum virorum auctoritas, fide dignissimorum, qua corporatum esse paradisi affirmatur. Recte igitur colligimus falsum esse illud, paradisi sub solam mentis intelligentiam cadere, atque plane ex earum rerum esse numero quæ incorporeæ sunt. Denique iis qui duos censent esse paradisos, alterum corporatum, incorporeum alterum, objicimus Mosen qui non in duobus paradisis, sed in uno collocatum Adamum ; neque rursus e duobus, sed in uno ejectum a Deo scripsit. Ad hoc, Dominus noster Christus non duos paradisos, sed unicum promittebat latroni inquit : *Hodie mecum eris in paradiso* ¹. Neque sane consentaneum est, ut ejusemodi dictis, scriptisque oraculis fidem abrogemus ; iis vero quæ neque dicta neque scripta exstant in sacris Libris, abhibeamus. Non igitur duo, sed unicus est para-

disus. Atque hæc hæctenus a nobis sunt contra tres illas hominum de paradiso diversas opiniones ; nostra vero sententia est unum esse paradisi, non duos ; eumque unum paradisi duplicis esse conditionis : corporeæ et incorporeæ, sive et ejus quæ sensu, et ejus quæ ratione intelligentiaque mentis percipitur ; quæ quidem nostra sententia his argumentis potest demonstrari : Adam ex anima et corpore compositus erat, ergo et paradisi, qui pro illo oblectando conditus fuerat, duplicis item conditionis esse oportebat, ut qua esset corporeus, corpus : qua vero incorporeus, animum Adæ recrearet. Deinde beatus Ephrem duplici interpretatione exposuit librum Mosis prophete ; quarum altera mystica est, atque arcana eruit sensa ; altera res ipsas pertractat a Mose descriptas. Sed et divus Cyrillus, legales etiam ceremonias, etsi re ipsa celebrabantur, mysticum tamen quid atque arcanum continuisse testatus est. Præterea venerandi sacrarum rerum doctores partim de corporeo, alii de incorporeo paradiso sunt locuti ; nec sane abs re alterutri, cum ille utriusque fuerit conditionis. Mystice enim de paradiso agit Gregorius Theologus in ea oratione quam de Christi Natalibus composuit, ubi Adamum ait colonum fuisse in paradiso, plantarum immortalium, nempe ipsarum divinarum notionum et simpliciorum et perfectiorum ; item arborem, fuisse meditationem animi, quantum ipse certe meditetur. Mystice item Gregorius Nyssenus in Commentario de homine, cap. 20 et 21. Similiter Philoxenus Mabugensis in sermone de meditatione quæ circa arborem vitæ versatur ; ait enim arcana censa menti que meditationes de paradiso haberi. Denique Dominus Jacobus Orrohaita eo sermone quem de Theologia edidit, ait Mosen figurate locutum esse de paradiso. Rursus de corporeo paradiso scripsit dominus Jeannes in oratione cui titulum fecit : *Cur arbor illa appellata sit arbor scientiæ boni et mali, et quid sibi velit illud Christi* : « Hodie mecum eris in paradiso, » multis enim illud astruit argumentis corporeum existisse paradisi : inter alia inquit, Adami oculis aspectum, auribus auditum, animo denique observatum esse paradisi, et hujusmodi alia. Similiter dominus Severus oratione 22, de Epithronio, conficit corporeum fuisse paradisi, dum etiam ipse affirmat Adamum oculis illum intuitum esse, auribusque audivisse. Nam audivit, inquit, illa Dei ad se verba : *De omni arbore quæ in paradiso exstat, vesceris, præter arborem cognitionis boni et mali* ² ; et intueri igitur hæc potuit, vesci vero prohibebatur. Gregorius rursus Theologus, in oratione de patientia, ad hunc modum de paradiso corporeo loquitur : « Lignum adversus lignum ; crucis, adversus lignum scientiæ boni et mali. » Est igitur consentaneum ut utrumque aut corporatum lignum fuerit, aut utrumque corporis expers, atque sub intelligentiam

¹ Luc. xii 45. ² Gen. ii, 16, 17.

solam cadens; quam pari modo ligni vocabulo, A ambo ab illo subjiciantur. Sed objiciat fortasse aliquis hunc ipsum Gregorium, qui in oratione de Christi Natali eam arborem cognitionis boni et mali mystice interpretatur, meditationemque esse dicit. Atqui ille duplicis conditionis paradisum esse non ignoravit; et proinde arborem illam interdum pro re ipsa, interdum mystico sensu interpretatus est, quod præsertim in eo sermone quo Natales Christi celebrabat, sibi putabat faciendum. Nam cum eum sibi illic scopum proposuisset, ut populum doceret, non corporum sed animorum rationem in sacris concionibus atque pompis habendam esse, nec valvas sertis ciungendas, plateasque exornandas, et quæ præterea illic commemorat, cæteraque mystice esset interpretatus, B ipsa orationis serie inductus est ut arborem quoque illam figurate contemplandam exponeret. Ita et dominus Ephrem in suo Commentario quo librum Geneseos de rebus ipsis interpretatur, paradisum etiam re ipsa existisse affirmat. Quin et divus Cyrillus in eo Commentario quod in Isaiam prophetam condidit, censet Adamum, postquam paradiso esset egressus, in Judæa primum habitasse. Sed dices de mystico exitu Adæ Cyrillum illic loqui: atqui quæ subjicit, hoc non permittunt: ait enim, postquam varia pervasisset loca, tandem Hierosolymis obiisse mortem. Ille igitur ipsa, huc illuc vagatus fuerat, ac proinde, re quoque ipsa paradisum egressus. Iusuper Joannes monachus (1) in sermone suo de occasu mundi hujus, et de venturo mundo novo, multis ostendit, ea quæ de paradiso scripta sunt, consentaneum esse ut de rebus ipsis intelligantur; utiturque inter alia his verbis: Quænam fuere Adami opes in paradiso? annon arbores fructiferae, feraces foliorum quibus se primi parentes comerent, et flumen aquis profluentibus illorum sitim restinguens; quarum alia super hancce terram, alia subter diffundebantur, teste Mose? Nam si quis est qui putet arbores in paradiso non fuisse corporatas, ejus animo intelligenti æque divinum Eloquium, lumen suppeditare debebat, quod per Moysen de paradiso diserte affirmat, Evam generis humani matrem sumpsisse fructus, eosque edisse. Qui potuisset enim illa decerpere id quod sub tactum non cadebat, aut de illo capere quod incorporeum erat, cum id quod corporaturæ expers est, dividi non possit, eo quod sit incorporeæ naturæ? Hæc Joannes ille, et alia complura eo loci scripta reliquit, quibus edocet corporeum fuisse paradisum: quod ipsum satis clare etiam Mosis verba testantur dum in Genesi sic scribit: *Et sustulit Lot oculos suos, et vidit omnem terram Jordanis, quod universa esset irrigua, priusquam subvertisset Deus Sodomam et Gomorram, quasi paradisi Dei*⁶. Non enim eum paradi-

sum qui in sola mente versetur, hoc est, incorporeum, contulisse cum regione Jordanis, sed eum qui re ipsa existeret incorporatusque esset, existimandus est. Tum alius quoque propheta de paradiso vaticinatus est ad hunc modum: « Ante illum paradisi Dei, post illum vero veluti campus devastatus. » Igitur ex iis omnibus quæ adhuc diximus, constat unicum quidem esse paradisum, sed eum duplicis conditionis; corporeæ, inquam et incorporeæ; hoc est, et ad sensus ipsos, et ad mentis intelligentiam pertinere: falsumque proinde esse quod aut sub solum sensum cadat, aut sub solam intelligentiam, aut denique quod omnino duo exstent paradisi.

CAPUT II.

Quis incorporatus, et quis spiritalis paradisi sit. Paradisi corporeus. — Jam vero posteaquam demonstravimus unicum esse paradisum, non duos, sed eum duplicis esse conditionis, corporeæ et incorporeæ, consequens est ut doceamus, quis corporeus, et quis incorporeus sit paradisi. Corporeum igitur paradisum esse statuimus, arbores omnis generis plurimas, varietate pulchritudineque admirandas, atque foliorum et fructuum, quæ sui cupiditatem excitent maximam, feraces, æquabilique atque amenissimo positas loco: flumen præterea ingens et amplum quo illæ rigantur, locum denique ipsum spatiosum, gratum, atque accommodum ad usum habitationemque hominum. C Rursus paradisum qui ad mentis intelligentiam spectat, quemque incorporeum nominamus, vitam esse definimus quæ plane secundum mentem, per temperantiam sanctitatemque excellenter agitur, plenam meditationis rerum tum divinarum tum conditarum; a qua procul absint curæ, mœrores, gemitus, concomitanter vero gaudium, lætitia, exultatio. Nam qui in hoc paradiso versantur, vitam plane beatam atque angelicam vivunt, radiisque divinæ notionis illustrantur, ut angeli. Duplex igitur ille paradisi quatenus quidem corporeus erat, Adami, Evæque corpus oblectabat: quatenus vero incorporeus atque ad mentem spectans, ipsorum recreabat animos. Quippe ut cibus incorporatus alit corpus: ita cogitatio tum de Deo ipso tum de iis rebus quas Deus condidit, pascit animum ratione præditum. Perinde enim scientia et cognitio animi, atque pacis, corporis est alimentum.

CAPUT III.

Consentaneum est Veteris Testamenti Scripturam mystice interpretari. — Sunt inter hæreticos qui contendunt minime convenire, ut Veteris Testamenti scripta mystice, atque aliter quam de ipsis rebus, interpretentur: graviterque accusant eos qui contra faciunt. Atqui si ita statuas, multa ut conse-

⁶ Gen. xiii, 10.

(1) Chrysostomum dicit.

quantur absurda necessum est. Primo enim Vetus Testamentum nihil nisi meras nudasque continebit historias : carebitque prorsus mysticis sancti Spiritus sensis, deinde obfirmabitur Manetis et Marcionis sententia, qui dicebant Vetus Testamentum nequaquam ab auctore Dei Christi Patre esse. Præterea nisi in illo recondita fuerint arcana sensa, unde potuere prisci patres, prophetæ, alique sancti viri intelligere Christum olim venturum; ex eaque re tanto affici gaudio? Denique si ita cum illis hæreticis sentimus, profecto in Judaismum incidimus; quippe Judæi, ut qui Spiritus sancti expertes sunt, alia quam corporalia crassaque sensa nulla amplectuntur. Verum enimvero arcanis etiam modis atque mysticis explicandos esse sacros Libros, ex iis conficitur que modo subjicimus. Si enim quod capiendi Judæi, inque exsilium ducendi, quodque rursus liberandi reducendique in patriam essent; quæ re ipsa contingentes figuræ fuerunt: jussi sunt divini vates figuris atque typis quibusdam prædicere, quo videlicet Dei providentia jam tum agnosceretur: sicut apud Ezechielem de sumendo latere, de dividendis barbæ et capitis pilis et cubando in lateribus, videre est⁶; item apud Isaiam de amictu sacci, deque nudando corpore⁷; præterea apud Jeremiam de jugo et vinculis⁸; denique apud Oseam de ducenda uxore adultera et meretrice⁹; atque ita de aliis plurimis quæ nunc non est operæ pretium percensere: quanto magis consentaneum putabimus, in lege atque prophetis mystice figurateque illa admiranda atque præcellentissima neque unquam satis laudanda opera quæ Verbum Dei Christus, dum in carne versatur, patravit, quæque nobis in mundo illo sempiterno, cujus spectatissima fruimur, eventura promisit, esse prænuntiata! Ad hoc, tabernaculum illud exiguo duraturum tempore, quo ornatu corporeo esset extruendum a Mose, non ante in ipso monte mysticis modis ipsi ostenderat Deus! Sane eo spectant verba illa quæ, postquam ille descendisset de monte, ad ipsum hic faciebat, inquit: *Videto ac facito omnia ad id exemplar quod tibi in monte ostendi*¹⁰. Quid Gedeonis vellus¹¹? Quid Elisæi hydria¹²? annon præter ipsas res quæ agebantur, alia etiam seclusa in ipsis erant sensa? quid triticum, palea, ventilabrum, quæ commemorat Joannes Baptista¹³? num pro ipsis rebus sunt accipienda, ac non potius arcanum quid per ea significare ille volebat? quin ipse etiam Dominus noster ait Abrahamum optavisse ut videret diem ipsius, ac vidisse gavisumque esse¹⁴; quem tamen aliter prospicere non potuit ille, quam per typum ac mysteria, quale illud fuit quod filium suum immolare jubebatur¹⁵, ea enim victima Christi diem figurate ostendebat.

Præterea Mosis serpentem æneum quem in deserto suspendit ob oculos populi¹⁶, idem Christus interpretatur mystice de sua cruce, dum ait: *Quemadmodum in altum sustulit Moses serpentem in solitudine, ita exaltabitur Filius hominis*¹⁷. Rursum aquæ illæ de quibus cum Samaritana muliere colloquens ait: *Aquæ quas ego do ei, fient in ipso fontes scaturientes in vitam æternam*¹⁸, nequaquam profecto corporatæ aquæ, sed mysticæ fuerunt. Denique Paulus quoque apostolus arcano sensu interpretatur duas Abrahæ uxores, Saram et Agarrem, duorum inquit testamentorum illas esse figuras¹⁹. Similiter petram illam quæ comitabatur Israelitas, profundeque illis aquas in potum, figurate explicat quando ait²⁰, eam petram fuisse Christum. Ex his igitur omnibus colligere est. Veteris Testamenti libros non modo de rebus ipsis, verum etiam mystice ac figurate atque reconditioribus modis interpretari debere.

CAPUT IV.

Utra expositione mystica ne an historica sit primum interpretandus paradisos. — Igitur cum duplicis sit conditionis paradisos, consentaneum etiam est ut duplici modo interpretetur, mystice et corporate: hoc est, ut tum res ipsæ pertractentur, tum ex rebus notiones aliæ quasi per figuram intelligantur; cæterum illa interpretatio cum fundamento et parietibus recte conferatur. Cum igitur tunc demum muri immobiles consistant ubi fundamenta sunt firma, ac proinde hæc prius jacta esse quam illi extruantur oporteat, tametsi parietes, eaque quæ paratus ædium forma, prius in animo atque cogitatione a nobis versentur quam fundamenta; congruum quoque est, ut de rebus ipsis interpretatio prior constitatur; quo, hac deinde ceu fundamento, mystica illa sustentetur nitaturque.

CAPUT V.

Quotidie inter illos sex dies quibus condidit Deus hanc aspectabilem machinam sit conditus atque consitus paradisos. — Cæterum Moses scribit, sex diebus creavisse Deum hanc machinam aspectabilem. Primo enim condidisse coelum, terram, lucem; secundo, æthera sive firmamentum; tertio, arbores, herbas, semina; quarto, solem, lunam, stellasque cæteras; quinto, aves aera peragrantes, et pisces per mare natantes, ac humi quoque reptes animantes; sexto, feras, mansuetasque bestias, necnon Adamum et Evam. At paradisos esse quidem a Deo consitum commemorat, sed non quoto die: nos tamen tertio et conditum, et consitum esse ex iis verbis quæ de ipso apud Mosem habentur, intelligimus: ait enim dixisse Deum die tertio: *Producat terra herbas germinantes, seminisque feraces in suo genere*²¹. Nec non arbores

⁶ Ezech. iv, 3. ⁷ Isa. xx, 2. ⁸ Jerem. xxvii, 2. ⁹ Osee i, 1. ¹⁰ Exod. xxv, 40. ¹¹ Judic. vi, 37. ¹² IV Reg. iv, 1 scqq. ¹³ Matth. iii, 12. ¹⁴ Joan. viii, 56. ¹⁵ Gen. xxii, 2. ¹⁶ Num. xxi, 9. ¹⁷ Joan. i, 14. ¹⁸ Joan. iv, 14. ¹⁹ Galat. iv, 24. ²⁰ I Cor. x, 4. ²¹ Gen. i, 11.

fructiferas sui quasque generis, etc. Paradisus itaque ante Adamum conditus est et veluti sponso thalamus a Deo præparatus atque instructus. Nam quod Moses paradisi conditi mentionem post creatum Adamum facit, ideo fit, quod ad nondum satis explicatam de paradiso consito narrationem sibi revertendum, eamque absolvendam putavit, non autem quasi ille post conditum Adamum factus sit.

CAPUT VI.

Quam ob causam condiderit Deus paradisum corporeum. — Neque vero dubium est quin et cohonestandi et voluptate afflictiendi Adami gratia Deus paradisum condiderit, ut qui illum sibi majore cura studioque prosequendum duxit, quam ullam rerum cæterarum quæ super terram essent. Igitur quemadmodum impensiore ipsum honore quam alias res a se creatas affecerat, sic suis ipse manibus, atque ad suam imaginem illum condere, et paradiso veluti domicilio præ cæteris honorare voluit. Itaque locum ei destinavit et consuevit ornatissimum, magnificentissimum, voluptuosissimum, et ob summam elegantiam pulchritudinemque maxime expetibilem, in quo ille versaretur habitaretque: neque permisit ut cæterorum more animantium, quæ ratione vacant, terram depasceret.

CAPUT VII.

De paradiso, super terram, an in cælo existat.

— Sunt qui in cælo paradisum esse putent, eo quod divus Paulus apostolus de seipso dicat, raptum se fuisse in tertium cælum, et in paradisum²¹; neque enim hoc adjecturum fuisse, nisi in cælo esset paradisus. Verum nos ad ea respondemus, duo fuisse visa illa in quæ Paulus raptus erat; non unicum, cum ipse dicat: *Veniam ad visa atque ad patefactiones Domini*²²; non autem ad visum et ad patefactionem. Neque vero desunt etiam nobis Scripture loci quibus convincamus diversas fuisse duas illas patefactiones; et priore quidem in cælum, altera vero in paradisum fuisse sublatum Paulum. Nos igitur super terram esse paradisum statuimus, idque his argumentis: *Conserveat, inquit, Dominus Deus paradisum in Eden ab initio*²³; sive pridem: Eden vero locum vocasse videtur, non qui supra cælum esset, sed in terris. Præterea idem Moses affirmat quatuor flumina e paradiso profluxisse, Tigridem, Euphratem, Gihoneum, et Phisonem: quæ si e cælo delapsa essent, excavassent utique atque vasto halitu ipsam terram aperuissent, quippe quæ sustinere nequivisset molem tantam, quanta aquæ ex loco tam sublimi præcipites (et quidem dies noctesque continuato cursu) absque ulla intermissione ipsam pressissent, quare e terra promanasse illa flumina necesse est, et proinde paradisum quoque terrestrem fuisse. Ad hæc Dominus noster ait ad latronem:

A *Profecto dico tibi, Hodie eris mecum in paradiso*²⁴. Non autem dixit in cælo, quia neque ipsa Domini anima (simul atque a corpore dissociata est) cælum conscendit, sed die tertio rursus corpus subiit neque latro quoque eo die in cælum potuit evadere, cum dicat Christus neminem conscendisse in cælum præter eum qui descendisset de cælo, Filium hominis, qui esset in cælo²⁵. Fuit igitur paradisus, non in cælo, sed in terris. Insuper corporatæ arbores, quales revera in paradiso exstant ex ligno concretæ, e terra satæ pullulant, non autem supra cælum nascuntur. Denique Patrum auctoritate, cui fides negari non potest, satis comprobatur terrestrem fuisse paradisum. Nam dominus Joannes in ea oratione qua disserit cur arbor illa sit vocata scientiæ boni et mali, scribit in hanc sententiam: Si regnum cæli promisit nobis Dominus noster, latronem vero in paradisum modo subvexit, sane conficitur non satisfacisse ipsum latroni. Item dominus Severus, oratione 22, de Epitronio sic scribit: Ea quæ nobis promissa sunt, ipsum sunt cæli regnum; non autem quæ in paradiso percipiatur voluptas. Aliud igitur paradisum, aliud regnum cæleste esse, palam faciunt hi Patres. Postremo Ephrem, in eo libro, quo paradisi conditionem exsequitur, diserte asserit terrestrem esse. Igitur perspicuum est in terris esse paradisum, non in cælo.

CAPUT VIII.

C *Utrum paradisus in hoc terrarum tractu quem nos incolimus existeret, an in alio quopiam.* — Jam vero posteaquam ostendimus in terris fuisse paradisum, indagandum nobis superest, an in his terrarum regionibus quas nos mortales habemus, an in aliis quibusdam existerit. Cæterum statuimus terram unam omnino esse, atque unius universam ejusdemque naturæ; eamque terram in qua paradisus existerat, diversam quidem esse ab hac nostra, verum non natura ipsaque sui materia, sed raritate et densitudine. Dividamus igitur terram in duas maximas partes, quarum altera paradisi terra, altera extra paradisum vocetur: illa subtilis, sincera, pura, hæc quæ a nobis colitur, crassa, materiata, impura, confusa sit. Jam vero concepito animo tuo hæc quatuor res: cælum superius illud spiritibus angelisque frequentatum; deinde quod illo inferius est, firmamentumque a nobis vocari solet; postea eam terram quæ paradisi est; demum eam terram quæ est extra paradisum: deinde ita existimata, quemadmodum id quod firmamentum vocari diximus, præcellentia quadam subtilitatis cælo illi sublimiori spiritibusque dicato cedit; ac rursus eadem paradisum superat et crassiorem et magis materiatur: ita et paradisum dignitate puritateque inferiorem quidem esse firmamento; sed terra, quæ extra ipsum est, præstantiorem. Fit itaque ut cælum

²¹ II Cor. xii, 2. ²² ibid. 1. ²³ Gen. ii, 8. ²⁴ Luc. xxiii, 43. ²⁵ Joan. iii, 13.

illud beatorum spirituum domicilium præcellentius sit firmamento; firmamentum, paradiso; paradiscus ea terra quam nos habitamus. Est igitur alia paradisi terra, alia hæc nostra; sed ita, ut non natura, verum materiæ subtilitate excellentiaque differant. Sed potest id etiam hoc argumento a rerum natura petito demonstrari. Conditus enim Adamus non in hoc crasso densaque pleno materiæ loco qui extra paradiscum est, collocatus a Deo est, nondum enim deliquerat atque peccarat; neque rursus positus est in illis præcellentibus locis, cælo vel firmamento, nihil enim adhuc boni patrarat: sed quod consentaneum erat, collocavit ipsum Deus in eo loco qui inter utrosque illos medio se habebat modo; hoc est, paradiso: hic enim ut non tam purus putusque est quam firmamentum, ita rursus non tam crassa coactaque materie constat, atque hæc nostra quæ extra paradiscum est, terra. Et vero, eo consilio videtur ejusmodi medio loco ab opifice Deo ille positus esse, ut si morigerus observaret jussa, subveheretur in firmamentum locum præcellentiore purioreque paradiso: sin autem mandatis non pareret, sed delinqueret, atque ab ea quam sibi suus effector imperavisset, lege deflecteret, conjiceretur in hanc execrabilem, crassam ac densam terram quam nos extra paradiscum nunc habitamus. Quin paradiscum fuisse medio loco testatur etiam Philoxenus Mabugæ episcopus in eo sermone quem de contemplatione arboris vitæ conscripsit his verbis: Sic consitus a Deo paradiscus est, ut medium occupet locum; quidquid enim superius est, aut cælum est aut cælo consentaneum: rursus quidquid inferius, vel terra est vel ad terram pertinet. Quippe qualis erat conditio compositioque hominis, talem oportebat esse et locum in quo erat ille ponendus; illa vero ejus erat modi, ut in hominis esset posita arbitrio et boni et mali electio: jam vero qui sic se habet, is inter utrumque medius est, nec ex bono totus, nec rursus totus ex malo conflatus, sed pro suo arbitrio ad utrumvis juxta se habens. At ea quidem erat Adæ conditio, eademque cognitio arboris boni et mali: quare et ejusmodi erat quoque paradisi ratio in medio scilicet collocati, ut supra ipsum essent corporaturæ materiæque expertes spiritus qui sola ratione intelliguntur, et quidquid extra omnem compositionem est: infra vero illum bestię et pecudes, cæteraque ratione carentia. Ipse vero paradiscus inter hæc et illa medius maneret atque hac ratione cum hominis constitutione congrueret, qui et ipse ex anima simul et corpore constabat. Hactenus ille. Animadvertis igitur doctorem istum perspicua ratione ostendisse paradiscum in medio esse positum; neque tam subtili tenuitate dotatum quam ea quæ supra ipsum existunt, neque rursus ea crassitudine materiæ qua illa composita sunt quæ infra ipsum habentur. Non ergo in hac quam nos habitamus terra paradiscus exstitit, sed in alia; non quidem ipsa sua natura differente, sed tenui-

tate genuinaque puritate. Ait enim: Objiciat nobis hic aliquis fieri non posse (cum terra omnis unius ejusdemque naturæ sit atque essentiæ) ut altera ejus pars subtilis, pura, sincera; altera vero crassa, impura, mista, confusaque esse queat. Sed nos respondemus, fieri omnino id posse: quippe in aquis quæ sunt ejusdem essentiæ omnes, alias tamen limpidas, alias turbidas; quasdam dulces potuque suaves; alias amaras, atque in potum ineptas: item in aere, alium crassum densumque, alium liquidum, naturalique temperatum puritate; rursus alium salubri atque amœna temperie, alium noxia intemperie ingratoque odore experimur: denique ipsa etiam corporis nostri membra omnia quidem, unius atque ejusdem naturæ esse nemo negaverit: et tamen oculus lucidus est atque liquidus, manus vero crassa et materiata compage constat; itaque et in terræ partibus idem usu venit, ut scilicet altera esset pura pura et omnis excrementi vacua, ac tenuis subtilisque, qualis erat illa paradisi; altera vero crassa, mista, excrementosa, ejusmodi est hæc quæ extra paradiscum a nobis habetur. Nam et in oleo hoc ipsum deprehendis et in vino: etsi enim unis etiam hæc constant essentiis, tamen partium aliæ liquidiores defecatioresque ac veluti magis percolatæ, quales sunt a fundo remotiores, aliæ rursus turbidiores, feculentioresque atque omnino impuriore esse cernuntur; cæ nempe quæ a fundo propius absunt.

CAPUT IX.

Eam terra in qua est paradiscus hac nostra sublimiorem esse. — Illud insuper asserimus, eam terram in qua est paradiscus altiore multo sublimioremque existere hac quam nos colimus; id enim ita se habere, indicio sunt quatuor illa grandia flumina quæ, orta, in paradisi terra per hanc nostram ab illa diversam feruntur. Nisi enim illa terra altior exstaret, fieri non posset, ut ea flumina illinc præcipiti cursu sub mare magnum delata, tandem per hanc a nobis cultam regionem erumpentia spargerentur. Certum igitur est, ea flumina, quia e sublimi loco promanant, ipsa sua præcipiti fluxione coacta strictaque, et proinde cum impetu delata sub terram et magnum mare rapi, atque ob ipsum eum impetum, quo sunt delapsa, rursus prosilire in hac nostra terra, per eamque fluere. Nam quatuor illa flumina (Tigrim, inquam, Euphratem, Gihonem, et Phisonem) sub mare ferri, atque in hac denum quam nos habitamus terra prodire, testatur etiam dominus Ephraem Commentariis in Genesim; et cum eo alii. Clarum igitur ex his est, eam terram in qua situs est paradiscus multo eminentiorem sublimioremque esse hac quam nos occupamus.

CAPUT X.

De regno cælesti in quo justii voluptato afficientur, sitne in terris an supra cælum. — Regnum porro cæleste illud quod justorum deliciis destinatum est

posteaquam revixerint mortales, ut ait Dominus A noster, non esse in terris, sed supra cœlum (hoc est, supra firmamentum), quod proxime supra nos est, multis argumentis comprobatur. Primo enim ipsum vocabulum hoc arguit, quo cœleste regnum, non terrestre a Domino appellatum est : deinde idem ille Dominus dixit : *Vado parare vobis locum* ¹⁷. Et : *Ubi ego sum, illic et minister meus erit*. Jam vero dubium nullum est, quin Christus vere in cœlum conscenderit. Præterea divus Paulus scribit in hæc verba : *Vos autem accessistis ad montem Sion, et ad civitatem Dei vivi, ad Jerusalem quæ est in cœlo, et ad cœlus myriadum angelorum atque ad Ecclesiam primogenitorum qui scripti sunt in cœlo* ¹⁸. Et alibi : *Scimus enim quod quamvis domus hæc nostra quæ in terris est, corpus nempe, B dissolvatur, structuram tamen habeamus quæ a Deo est, domum non constructam manibus in cœlo sempiternam* ¹⁹. Ad hoc Joannes monachus, sermone priore quem de mundo novo scripsit, sic ait : Enimvero regnum illud cœleste Christi, non erat sub firmamento, sed supra cœlum, ubi potestatum ordines existunt. Liquet igitur cœleste regnum in quo beati voluptate fruuntur postquam revixerint, supra cœlum (hoc est firmamentum) id quod supra nos apparet, positum esse.

CAPUT XI.

Aliud esse regnum cœleste, aliud paradisum. — Est vero inter cœleste regnum et paradisum magna admodum differentia atque diversitas. Nam regnum cœleste supra cœli firmamentum est, at C paradisi sub firmamento in terris : ad hoc, regnum cœleste spiritale est ; paradisi vero et ad corpus et ad spiritum spectat, ut superius comprobavimus. Deinde cœlestis regni voluptas ea est quæ ex Deo cum beatis angelis capitur ; paradisi vero deliciæ ex arboribus amœnis atque desiderabilibus, nec non ex ingenti illo flumine habentur. Præterea regnum cœleste *nec oculus vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis ascendit*, ut apostolorum princeps Paulus ait ²⁰ ; sed paradisi et Adæ et Evæ oculis aspectus est, auribusque auditus, et subiit in ipsorum animos. Insuper cum in lege, tum in Evangelio distinguuntur : in lege enim beatus Moses in eo libro quem Genesim (hoc est, de re- D rum ortu) vocamus, de paradiso locutus est, eumque suis notis descripsit ; de cœli autem regno non verbum quidem fecit. Rursus in Evangelio Dominus noster, ejusque discipuli et Joannes Baptista concionantes, adhortati sunt mortales ad poenitentiam, quia in propinquo esset regnum cœleste ²¹ ; sed paradisum esse vicinum non dixerunt. Denique hoc quoque inter illa discrimen est, quod post resurrectionem conscensuri sint justi ad cœleste regnum, atque illic in summa voluptate

acturi, juxta verax Domini promissum ; in paradisi vero post resurrectionem nemo ingredietur, sed mansurus est ille cultoribus vacuus. Postremo diversa inter se esse regnum cœli et paradisum, affirmant etiam doctores, quos honoris causa nominamus : dominus Joannes quidem in ea oratione, cui titulus est, *Cur arbor illa scientiæ boni et mali appellata sit ; et quid sibi velit illud Crisi ad latronem, Hodie mecum eris in paradiso* ²² : Severus vero, oratione ²² Epithronii, ut superius (2) ostendimus.

CAPUT XII.

Utrum in hoc terrarum orbe quem mortales habitant an extra eum sit paradisus. — Philosophorum profanorum, imo nonnullorum etiam ecclesiasticorum doctorum sententia est, elementa ipsa alterum in altero esse, atque alterum ab altero circumdari : terram enim ab ipsa aqua, aquam ab aere, aërem ab igne contineri (de qua re nos quoque dilucide egimus in eo libro quem de sex diebus conscripsimus), et proinde existimant mare Oceanum totam ambire terram, non secus atque coronam caput, aut cingulum lumbos ; ita ut ab extrema Oceani parte nulla prorsus terra sit, sed aer ei oræ ex omni regione circumfusus. At alii opinantur, amplecti quidem mare Oceanum hunc habitabilem orbem, quantus est, ut corona caput, vel zona corpus cingit ; et tamen ultra extremam illam Oceani oram superesse eam terram, in qua consitus fuit paradisus. Itaque putant hi paradisum extra hunc a mortalibus frequentatum orbem existitisse ; quod sane suis argumentis posse comprobari videtur. Nemo enim unquam regulorum eo profectus paradisum conspexit : qui si intra eam mundi partem quæ ab hominibus habitatur positus esset, procul dubio reges qui id facere potuissent visum eum ivissent : a qua re tamen omnes adhuc, ob eam ut videtur quam modo dixi causam, abstinere. Ait enim, qui in hac sunt sententia, aiunt mare illud quod inter hanc nostram et illam terram interfluit, innavigabile esse, ideoque neminem regum illuc trajecisse. Alii vero illi qui elementa ambiri alterum ab altero, atque Oceani aquas universam omnino circumdare terram putant, ut nullum supersit solum ultra mare, paradisum intra mare quidem positum esse aiunt, verum ob montes difficillimos et penitus invios qui inter illum et nos existunt, neminem mortalium illuc accessisse. Conficitur itaque ex his, paradisum extra eum terræ orbem quem homines colimus, situm esse.

CAPUT XIII.

In qua mundi regione positus sit paradisus. — Sed quærat aliquis, in quam mundi regione positus sit paradisus : versus Orientem, an Occidentem, ad Meridem, an Septentrionem ? Hæc

¹⁷ Joan. xiv, 2. ¹⁸ Hebr. xii, 22, 23. ¹⁹ II Cor. v, 1. ²⁰ I Cor. ii, 9. ²¹ Matth. iii, 1. ²² Luc. xxiii, 43.

(2) Supra cap. 7 sub finem.

respondemus, Basilium quidem et ejus fratrem Gregorium Nyssenum, atque præter hos dominum Severum, compluresque alios opinari paradikum ad Orientalem terræ regionem exstare. Basilus enim sermone super illud Pauli ²², *In omni re gratias agite*, ad hunc modum scribit : « Ideo ad Orientem versi inter orandum stetimus, ut oculos nostros ad contemplandum paradikum assuefaceremus, eoque locum nostrum pristinum requireremus. Gregorius vero Nyssenus, sermone quem in Orationem Dominicam composuit, sic ait : Convertimus nos ad Orientem, non Ideo modo quod illic Deus sit aspectabilis, qui ubique est, neque ullo particulari loco omnino continetur cum omnem ex æquo occupet, sed quia locus noster pristinus in Oriente est : de ea vita loquor quam in paradiso agitabamus, ex quo deinde excidimus ; conservat enim Deus paradikum in Eden, in Oriente. Cum igitur ad Orientem dirigimus oculorum nostrorum aciem, atque casum (3) nostrum quo ex beatissimis illis locis excidimus, revocamus in animos nostros, merito hanc tuam precationem tibi offerimus, etc. Denique dominus Severus, oratione qua disserit cur versi ad Orientem adoremus, hæc protulit : Quia paradikus in Orientè est, et illinc sumus egressi, atque ad locum nostrum antiquum reverti speramus, etc. Sunt etiam qui hinc constare existiment, paradikum in Oriente esse, quia qui templa aut ædes construere volunt ad Orientem spectantia, ita describunt, ut ad solem in mense Nisan Orientem obversa sit fabrica, nimirum quia illo mense sol supra paradisi locum oriatur. Et horum alii quidem diem decimum quintum mensis Nisan observant, quasi eo solis radii recte ex orientalibus fenestris prosiliant; alii vero quartum, eoque id fieri putant, quod sol eo sit die creatus, et cursum suum coeperit. Verum Ephraem dicit paradikum universam ambire terram, atque ultra Oceanum ita positum esse ut totum terrarum orbem ab omni circumdet regione, non aliter atque lunæ orbis lunam cingit. Sunt autem hæc ejus fere verba, quibus in ea sua disputatione utitur : Quia procul extra conspectum dissitus est paradikus, neque tam acuta inest oculis nostris acies, ut illum assequi possimus ; si de ipso periculum facere velis, facile contuleris cum circulo lunam ambiente, atque ita intellectum comprehenderis : nam ita ille et mare et terram intra se completitur.

CAPUT XIV.

Quomodo trajecerint primi parentes ex paradisi terra in hanc terram. Et habitavitne Adamus in regione Hierosolymorum, annon. — Quidam eorum doctorum, qui censent paradikum ultra Oceanum esse positum, dixere primos homines ex illa para-

diso affini terra in hanc nostram per vadum mare pedibus comisse, cum essent staturæ procerissimæ ; atque hoc tum ex Athanasio tum e Cyrillo comprobare nituntur, qui inter alia scribunt, habitationem primam post paradikum fuisse Adamo in Judæa : præterea ipsum, postquam per plurimas regiones vagatus in aliis atque aliis habitasset locis, tandem sub vitæ finem venisse in montem Jebus, ibique sepultum esse ; certum est autem Jebus esse Jerusalem. Et vero dominus Jacobus Orrohaita tradit etiam Noam illic habitasse, atque in regione Sodomorum plantasse illas cedros ex quibus arcam construxit : quam arcam cum esset una cum liberis suis conscensurus impendente diluvio, secum in eam intulisse ossa Adami, eaque deinde post diluvium arca egressum, suis filiis distribuisset, prout orbem terrarum inter illos habitandum partebatur. Verbi gratia : Calvariam Adami dedisse primogenito suo Sem, et terram assignasse ei Judæam, atque ita posteritatem Sem, cum ei Judæam cum suam hereditatem venisset, illam Adæ Calvariam quæ sibi illius ossibus ex paterna distributione obvenerat, in Adæ sepulcro quod alioqui jam tum illic exstabat, reposuisse. Sed alii existimant, inde ex quo deliquerat Adamus, eque paradiso fuerat eliminatus : usque ad diluvium, mortales omnes mansisse in ea terra quæ trans Oceanum circum paradikum exstabat : hanc vero quam nos jam habemus terram ad id usque tempus vacuum prorsus hominum fuisse desertamque ; illosque omnes diluvio obrutos propter vitæ impuritatem periisse, uno Noa viro justo cum tribus liberis atque conjugibus superstite, ut reliqui tum fuerint soli octo mortales. Cæterum Noam cedros in illa quæ ultra Oceanum est terra sevisse, atque ex illis arcam illic struxisse ; eaque vectos octo illos homines, cum a diluvio servati essent, ex illa paradisi regione in hanc nostram pervenisse : non autem pedibus maris vadum transivisse. Qui hanc sententiam tumentur, Ephraem auctorem laudant, qui in suis Commentariis sic scriptum reliquit : « Et ejecit eum ex eo (paradikum intellige) assignavitque ipsi non procul ab eo. Benignitas atque gratia scopus est perpetuus Deo ; ejus etiam rei apud inferos vestigia exstant. Habitationem dederat ipsi in paradiso, sed pravariatus est : rursus ergo extrusit paradiso, sed in propinquo collocavit. Sed et hic perditissimi homines deliquerunt, et qui juxta paradikum habitarent, indigni evaserunt : arcæ igitur imperavit, ea in Armeniam illos portavit. » Hactenus Ephraem. Quæ si sic se habent, verumque est, Adæ Calvariam in Jebus (hoc est, Jerusalem) sepultam, et Christi crucem in eam dextram fuisse : certum quoque erit, Noam asportasse ossa Adami ex altera illa terra, eum-

²² I Thess. v, 18.

(3) Alias exitum.

que, ubi in hanc nostram trajecisset, filio suo primogenito Sem caput dedisse: hujusque posteritatem illud in Jebus (utpote sua ipsorum possessione) sepelivisse. Hæc igitur ab illis dicuntur qui opinantur paradysum ultra mare Oceanum existere; at illorum qui putant paradysum intra Oceanum esse positum, neque nos mari sed inviis et haud penetrabilibus montibus ab illo prohiberi, partim dicunt Adæ nepotes pedibus ex illa regione in hanc nostram commeasse, partim vero oberante arca illinc esse huc delatos.

CAPUT XV.

Quam sit amplum paradysi spatium. — Sive autem paradysus in regione modo Orientali positus est, ut dixere Basilius, Gregorius, Severus et complures alii, necessum est spatiosum admodum atque amplum fuisse; ei enim rei fidem facit ingens illud flumen quo rigabatur. Nam si hoc, ubi paradysum satis abluit, in quatuor grandes fluvios dissecatur, qui magnam orbis hujus quem nos colimus partem suo cursu alluunt, maximum profecto, amplissimum atque profundissimum, ut sit consentaneum est, antequam in quatuor illos diductum atque dispersum sit grandes fluvios. Jam vero ex fluminis magnitudine conficitur, paradysum qui illo rigatur amplissimum quoque esse. Sin vero (quæ Ebræmi sententia est) omnem undique terram nostram cum Oceano ambit paradysus, profecto nihil prorsus dubitationis reliquum est, quin sit amplissimus patentissimusque.

CAPUT XVI.

Quid sit Eden, et cur paradysus vocetur paradysus. — Eden Hebræis voluptatis significationem habet, et credibile est Græcos suum εδων inde formasse. — Cæterum Eden locus est amplus ac spatiosus, sic dictus, quod delicatus, ac multis variisque arboribus exornatus sit. Paradysus vero appellatur paradysus quod locus sit cultus plurimis pulcherrimisque plantis, cum odoratu tum gustatu jucundis, planeque congruus, appositus, accommodatus, ut sit domicilium sedesque et amœnitas hominum; nam hujusmodi locum consueverunt mortales appellare paradysum. Quare beatus Moyses quoque Jordanis etiam regionem, quia amœna atque spectabilis esset id temporis, paradysum nominavit. Porro ut regio Eden cunctas reliquas præcellit terras; ita et ea ejus pars, in qua situs est paradysus, cætera omnia quæ Eden complectitur loca superat: neque enim in Eden ullum est solum præstantius eo in quo paradysus est consitus.

CAPUT XVII.

An fuerint arbores fructusque paradysi quales hæc nostra terra fert, an his dissimiles. — Illud porro affirmamus quoque, neque arbores, neque

fructus paradysi (etsi arbores fructusque appellentur) tales omnino fuisse, quales hic apud nos progignuntur; sed longe his præcellentiores, elegantiores, majores. Nam ut ita statuamus, hisce inducimur rationibus. Primum illi fructus non fuere execrationi divinæ obnoxii neque damnati, ut hi nostri; deinde si in hac nostra detestabili terra atque infelice, alia loca, aliis, præstantiores arbores et fructus meliores fuerunt; quanto magis existimandum fuerit, arbores fructusque paradysi his nostris multo præcellentiores melioresque fuisse! Et vero hanc nostram sententiam approbat etiam Philoxenus, ea oratione quam de arbore vitæ scriptam reliquit; nam de paradiso, ejusque plantis verba faciens ait: Nequaquam subjectæ sunt execrationi atque damnationi; hæc enim in eam modo terram pronuntiatæ sunt, quæ extra paradysum est, post violatam ab Adamo legem, ita ut ab ipsis paradysus maneret immunis, sicut in hanc usque diem quoque immunis liberque est, eoque et delicatissimæ et speciosissimæ arbores in ipso etiam exstant.

CAPUT XVIII.

Cui vel nunc, vel post resurrectionem usui serviat paradysus. — Sed solent quidam disciplinarum studiosi quærere, quis sit vel jam nunc paradysi usus, vel quis olim futurus, postquam mortales cum corporibus revixerint (4). His nos respondemus, eo fuisse creatum primo consitumque ab opifice Deo paradysum, ut Adam cum suis in ipso habitaret. Qui ubi contra Conditoris sui imperium peccassent, eliminati inde pulsique sunt. Ex illo porro tempore usque ad Christi adventum versati sunt in paradiso Enoch atque Elias; at vero post Christi regis adventum, huic præterea rei servit ut in ipso habitent animæ hominum justorum piorumque, atque eorum qui per corporis sui cruciatu Christi fidem comprobarunt quique fideles Deum amarunt, exutæ corporibus usque ad resurrectionis diem: quod in eo sermone ostendimus, quem de anima fecimus. Nam latronis animam eo subvexit Dominus, dicebat enim ad ipsum: *Profecto dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Porro post diem resurrectionis, nullus prorsus ejus futurus est usus, sed supervacaneus manebit et vacuus. Jam vero ne quis per conjecturam hæc a nobis dicta putet, libet nonnullis id affirmare rationibus. Primo constat alia etiam spiritus dicata loca, cujusmodi sunt ea ex quibus diabolus cum suis copiis excidit, vacua adhuc manere atque supervacanea: ad hoc pars cœli dimidia ea quam justi post resurrectionem incolent, adhuc vacua est; præterea ipse terrarum orbis universum tantisper dum linguæ dividerentur, desolatus per hominum infrequentiam manebat, præter unam Babyloniam

(4) Cave auctorem istum errore Græcorum quorundam implicitum, sanctorum animas ante iudicii diem in terrestri paradiso detineri. Vide librum

fratris Thomæ Mabiendæ, theologi, ordinis Prædicatorum, de paradiso, c. 9.

regionem in quam multi convenerant mortales : A insuper hæc etiam tempestate plurima sunt in orbe loca quæ neque ab hominibus neque ab angelis incoluntur, plurima item maria innavigabilia. Denique post resurrectionem nihil erit opus aut sole, aut luna, aut stellis cæteris, vel ullis omnino animantibus, serpentibus, avibus. Postremo post resurrectionem nullus justorum mansurus est in terris, quippe qui supra firmamentum conscendent, sed soli illic relinquentur et moraturi sunt impii. Ut ergo in his omnibus cum ita sese habeant, nihil absurdum aut dissentaneum; nihil mutilum aut hians esse dicimus : ita neque in eo, quod paradisos post resurrectionem nullis usibus serviet, quidquam deforme aut hiulcum inesse statueris. Insuper reges sæpe maximis sumptibus magna extruunt ædificia, quæ postquam ipsorum usui fecere satis, vacua deinde relinquuntur, et tamen minime temere, aut inconsiderate illa structa existimantur : quis igitur Deum prudentissimum rerum dispensatorem inconsiderantiæ arguat, qui cum paradisos condidisset Adami gratia, eumque in illo collocasset, ut cum voluptate haberet, peccantem inde eiecit, vacuumque illum reliquit?

CAPUT XIX.

Cujusmodi fuerit arbor scientiæ boni et mali, quam interdixerat Adamo Deus, et quæ sit ratio ejus nominis. — Beatus Moses primo libro scripsit in hanc sententiam : *Et præcepit Dominus Deus C Adæ, dixitque ei : De omnibus arboribus paradisi edendo edes : at de arbore scientiæ boni et mali ne edas : nam quo die de hac edes, mortem oppetes* ²⁵. Et paulo post : *Et accepit mulier de fructibus arboris, editque, ac dedit etiam viro suo, qui et ipse edit* ²⁶. Hic tria se offerunt disquirenda, quorum primum est, cur arbor illa appellata sit scientiæ boni et mali; alterum, quid sit bonum, et quid malum; tertium, cujus generis fuerit illa arbor. Igitur quod ad primum attinet, hoc est, vocabuli rationem, dicius minime appellatam esse arborem scientiæ boni et mali, quod ipsa esset prædita cognitione qua inter bonum et malum posset dijudicare, neque etiam quod ipsa ejus rei scientiam in Adamum contulerit. Nam illiusmodi cog-
D gnitionis expertem penitus fuisse arborem vel hinc intelligas, quod ne bruta quidem (nequidum rationali) anima fuerit prædita : nam si bruta, mactanda primum fuisset ut cætera animantia, antequam de ea potuissent edere primi parentes; rationali vero omnino caruisse certissimum est, cum nulla facultate rebus pro arbitrio utendi dotata fuerit, neque aliquam a Conditorum legem acceperit, qualem iis ille imposuit quæ ratione donavit. Quare si per neutram dictarum animarum vivebat arbor illa, colligitur neque scientiam in se ullam habuisse qua bonum posset a malo discer-

neret. Quod porro nullam ipsa cognitionem Adamo dederit, certum est, quandoquidem ille alioqui jam ante fuerat scientia boni malique ornatus : compositus enim erat ex anima rationali quæ boni malique judicio pollet. Ad hoc, lex imperabatur Adamo, qualis non nisi iis qui inter bonum et malum norunt discrimen, recte imponitur : nam alioqui (quod absit!) habuisset ille quod de Deo quereretur, qui legem sibi omnis prorsus judicii experti præscripsisset. Insuper nisi illiusmodi scientia jam tum fuisset imbutus Adam, qui potuisset nomina animantibus indere? qui agnoscere Evam uxorem suam, atque de ea dicere : *Hoc jam os ex ossibus meis, et caro de carne mea* ²⁷, etc. Denique divinitatis desiderio tangebatur Adam, atque ejus adipiscendæ causa de arbore illa gustabat : quare necessum est boni malique cognitionem in ipso fuisse, qui divinitatis præstantiam dignitatemque intelligebat, eamque affectabat. Insuper considerat ipsum Deus ad imaginem similitudinemque suam, et omnium quæ viverent, absolutissimum fecerat. Eum vero qui talis a Deo fuerat conditus, quis neget, judicio (hoc est, boni malique cognitione) dotatum fuisse? Nam quod cæcædæmonis fuit fraude seductus, non boni malique ignoratione evenit; sed quia suæ ipsæ cupiditati, pellectus, indulgit. Nam etiam nunc qui peccant, nequaquam ut omnis cognitionis vacui peccant, cur enim tales condemnarentur? sed a suo ipsorum affectu seducuntur. Postremo fieri non potuit ut arbor eo Adamum imbueret, quo ipsa carebat. Perficitur ergo ex iis quæ alluc dicta sunt, non ideo arborem scientiæ boni et mali vocatam esse, quod vel ullam ipsa boni a malo distinguendi peritiam habuerit; vel Adamo de se edenti scientiam ejusmodi accommodaverit. Sed cur demum id nominis sortita sit prius quam expediamus, dicendum est; quid boni, quidque mali vocabulis sit intelligendum. Bonum igitur, est ipsa obedientia; malum vero, contrarium obedientiæ vitium, rebellio. Nam obedientiam bonum esse ostendunt illa legis verba : *Dilige Dominum Deum tuum* ²⁸; ex amore enim atque caritate obedientia nascitur. Est igitur bonum obedientia. Rursus malum esse rebellionem probant illa Dei verba : *Duo mala fecit populus meus; me dereliquerunt, fontem aquæ vivæ, et profecti foderunt sibi fossas effractas quæ non possunt continere in se aquas* ²⁹. Jam vero dicimus, arborem scientiæ boni et mali illam esse appellatam, quia per eam, re ipsa facto periculo, Adamus agnovit bonum et malum. At enim dices, hinc colligi Adamum fuisse cariturum boni et mali cognitione, nisi de illa arbore gustasset. Sed respondemus, scivisse quidem Adamum obedientiam bonum esse, et rebellionem malum, ut qui esset ad Dei similitudinem conditus, et ratione

²⁵ Gen. ii, 16, 17. ²⁶ Gen. iii, 6. ²⁷ Gen. ii, 2, 25.

²⁸ Deut. vi, 5.

²⁹ Jerem. ii, 13.

pollens, facultateque rerum quas animo concepis-
set dijudicandarum : verumtamen id ipsum post,
per experientiam quoque rei didicisse, ubi conti-
gisset atque gustasset vetitos fructus. Sicut et
Cain non ignorabat quidem rem malam esse
homicidium, priusquam id perpetrasset; verum
deinde clarius hoc ipsum per experientiam rei
didicit homicidio admissio, cum fugaci mobilitate
esset multatus. Quin et nos quoque novimus ea
quæ mala sunt, antequam mala designemus :
verum ubi jam ipsa patravimus, tum reipsa intel-
ligimus mala esse; et quidem multo certius, tum
cum meritam ob illa pœnam pendimus. Denique
quemadmodum malum esse morbum non nescimus
longe antequam ægotamus, et tamen facti periculo
hoc ipsum propius penitusque agnoscimus cum
morbo vexamur; et ut sanitatem omnes norunt
bonam esse etiam quando ea carent, cæterum
ubi fruuntur sanitate, jam cujusmodi et quantum
bonum sit, per experientiam certius intelligunt :
ita et Adamus sciebat quidem, antequam de vetita
arbore gustasset, bonam esse obedientiam, ma-
lamque rebellionem; verum cum rebellasset, hoc
ipsum experientia magistra rectius agnovit. Qua
enim sententia de paradisi bonis dejectus, atque
in hanc damnatam terram relegatus est, eandem
per periculum didicit quantum bonum esset obe-
dientia, et quantum contra malum rebellio. Igitur
vocata est arbor scientiæ boni et mali, quia
Adamus per ipsam expertus est quid esset bonum
et quid malum, atque reipsa agnovit obedientiam
esse bonum, malum vero rebellionem. Sed enim,
dicet aliquis, demus Adamum per illam arborem
esse expertum quid bonum et quid malum esset,
non proinde justa ratio ea videtur, ob quam arbor
ipsa scientiæ boni et mali vocaretur, quæ scien-
tiam in se nullam haberet. Respondemus eum esse
morem sacrarum Litterarum, ut et locis et tempo-
ribus earum rerum accommodent nomina, quæ
rebus ipsis in locis et temporibus illis eventibus
debentur. Sic puteum quemdam *jurgii* appellarunt,
cum puteus non jurgasset sed de puteo ipso inter
se contendissent pastores³⁹. Et rursus alium
puteum juramenti, non quasi ipse juratus esset,
sed quia de ipso facta fuerant juramenta⁴⁰.
Similiter cumulum quemdam lapidum vocarunt
*cumulum testimonii*⁴¹, qui nullum potuit dicere
testimonium, sed quia apud ipsum peracta fuerat
contestatio inter Jacob et Laban. Denique Jacob
Bethel nominavit *exercitum Dei*⁴², cum locus ipse
haud esset exercitus Dei, verum quia in eo loco
exercitus Dei ille vidisset. Ad eundem igitur
modum arbor illa cognominata est scientiæ boni
et mali, non quod ipsa vel in se talem scientiam
habuerit aut eam in Adamo effecerit, qua hic jam
ante pollebat, sed quia per eam arborem est ille
reipsa expertus, atque (ut ita dicam) efficienter

A edoctus quid esset bonum et quid malum, quippe
in ea arbore positum erat periculum et obedientiæ
et rebellionis Adami, atque per eam clare agnovit
ille boni malique rationem ipso rei effectu, didi-
citque quantum esset boni in observando Dei
mandato positum, et quantum contra mali in
prævaricando. Parere enim præcepto bonum; non
parere, malum appellavit Scriptura. Hæc igitur de
nominis ratione dicta satis sunt; jam reliquum
est ut expendamus cujus illa generis arbor fuerit.
Sunt quidam qui existiment non fuisse arborem id
de quo gustavit Adam, sed venereum amplexum
quo cum uxore ille corpus miscuit; eamque ob
rem aiunt partum mulieris esse per Dei sententiam
doloribus factum obnoxium; neque aliud voluisse
illud præceptum, Ne edatis de illa arbore, quam,
Non coeatis, sed sancte et absque omni Venere-
vivatis; et : Quo die de illa edetis, mortem morie-
mini, id esse quo die corpora miscebitis. Verum
hanc sententiam minime veram esse vel id satis
arguit quod integra virginitate pulsati sint illi
paradiso. Censent ergo alii frumentum fuisse hanc
arborem, atque ideo Christum quoque suum
corpus in pane dedisse : ut qua re contractum
esset debitum, eadem et exsolveretur. Rursus alii
vitem fuisse contendunt, et idcirco sanguinem
suum dedisse Christum in vino pro expianda pri-
morum parentum noxa. Sed nos hæc vera non esse
putamus; frumentum enim seges, non arbor dicitur,
ut neque vitis. Igitur Philoxenus Mabugensis, ora-
tione de arbore vitæ, et multi alii existimant ficum
fuisse eam arborem, qua, cum esset Adamo inter-
dictum, non abstinuit. Huic sententiæ nos quoque
ut vero similiori subscribimus. Credibile enim est,
simul atque de ea arbore edissent, pudore correptos,
ex eo quod proxime ad manum erat, subliga-
cula sibi comparavisse quibus sua obvelarent pu-
denda, ea vero ex ficulneis foliis fuisse facta te-
statur ipsa Scriptura⁴³. Neque enim simile veri
potest existimari, ipsos prætermissa ea arbore quæ
proxima erat, ad aliam longiuscule dissitam festi-
nasse; ex cujus follis concinnatis subligaculis suam
contegerent nuditatem. Et ergo ficus arbor illa
scientiæ boni et mali; qua non vesci cum essent
jussi, non paruerunt edicto. Sunt tamen qui velint
haudquaquam ficum fuisse, sed potius arborem
quampiam novi generis atque inusitati, longe re-
liquis præstantiorem; cujus fructibus interdictum
fuerit Adamo : idque hac colligunt ratione, quia
peccavit Adam edendo et multatus sit. Nam vul-
gari (inquiunt) fructu vescendo, neque peccavisset
ille, neque pœnam commeruisse. Verum ad hæc
respondemus : Cum res aliqua lege prohibita est,
non rei vel præstantiam dignitatemque vel utilita-
tem atque indignitatem, dum aut editur aut omit-
titur quidquam, referre aut ad peccatum aut ad
justitiam vel ad ocnam præmiunve, sed ipsam

³⁹ Gen. xiii, 7. ⁴⁰ Gen. xxi, 29-32. ⁴¹ Gen. xxxi, 47. ⁴² Gen. xxxii, 30. ⁴³ Gen. iii, 7.

solam hic spectari obedientiam et rebellionem. Verbi causa : Divi Machabæi cum a porcina carne sese abstinere, eamque ob rem plurima tolerarent mala, non ipsam spectabant suillam carnem, eaque ceu vili et contemptibili cibo abstinebant : sed divinum versabant animo præceptum, quod modis omnibus sibi observandum, neque ullo pacto transiliendum statuebant ⁴⁵. Et martyres tormenta plurima sunt perpessi quia de hostiis deorum gustare recusabant; non quod cibi illius rationem haberent qui ex victimis parabatur, sed ne sua ipsorum adversus Deum conscientia polluerentur. Sic divus Paulus permittit nobis ut cibus nullo cum discrimine vescamur, tantisper dum quales sint ignoramus; verum conscios jubet abstinere, nimirum quia non in ipsis cibus, sed in eorum qui his vescuntur conscientia, res sita est ⁴⁶. Itaque Adam non ex arboris de qua gustavit pretio dignitate agnovit delictum suum, sed ex ipsa sua rebellionem; punitusque est plane non pro gustati cibi natura, sed propter violatam legem. Quippe in observanda aut violanda lege, omnis justitia consistit atque injustitia; non autem in ea re de qua lex ipsa lata est. Fuit igitur ficus arbor illa scientiæ boni et mali, de qua vescebatur Adamus. Illic rursus objicit aliquis : Si mortem attulit Adæ gustata arbor, merito pro homicida habenda Deique hoste est; cum hic Adamum condiderit vitæque donarit, illa perdiderit et vitam eripuerit. Sed ad hoc facile respondetur, non arborem sed rebellionem attulisse mortem Adamo. Nam et in lege scribitur : *Qui maledictis usus fuerit in patrem aut matrem moriatur* ⁴⁷. Nemo tamen dixerit ipsa maledicta, ei qui ipsis parentem insectatur, mortem infligere, animamque ejus a corpore divellere : sed impietatem, illi esse mortis causam. Ad hoc, in Horeb, mors præstituebatur populo, quisquis oram montis Sinai contingeret ⁴⁸ : laudquaquam tamen existimandum est, a monte Sinai quemquam occisum esse, sed potius a præcepto violato. Denique si rex aliquis, civitate hac aut illa, alicui sub supplicio capitali interdixerit, accidat porro ut is ea civitate non abstineat, ac proinde capite puniatur a rege : quis illum dixerit a civitate interfectum esse, ac non potius sua ipsum rebellionem periisse? Neque vero manna Israelitarum, quod Sabbati nocte servatum non putrescebat, reliquis vero noctibus corruptebatur; vel ipsa Sabbati nox servabat, vel cæteræ perdebant : sed ex observato violatoque præcepto res tota pendebat ⁴⁹. Non igitur Adamo vel arbor, vel gustatus fructus mortem peperit, sed ipsa rebellio.

Cæterum Philoxenus Mabugensis in ea est sententia, ut putet neque arborem illam fructumve gustatum attulisse mortem primis parentibus : si enim, inquit, esca sic illos enecasset, ut herbæ le-

thales solent interimere eos a quibus vorantur : soli illi, vel tum cum vescebantur, vel post appetivissent mortem. Neque rursus ob solam rebellionem illos mortem incurrisse : quandoquidem David tribus modis prævaricatus, per adulterium, per iram, per homicidium, non tamen punitus est, sed delictorum gratiam a Deo consecutus : verum divinitatis affectationem fuisse illis causam mortis. Simul atque enim (inquit) ad Evam dixisset serpens : *Eritis sicut dii, scientes boni et mali* ⁵⁰, si de illa arbore gustaveritis, evestigio illa, maxima cum aviditate, accepto fructu vescebatur : quare existimandum non est, cibi illius sapore illectam Evam violasse imperium Dei, sed quod speraret se deam fore, divinitatemque affectaret, et ipsam edisse et viro porrexisset. Sed neque Adamum aut fructu ciboque illo inescatum transilivisse præceptum, cum essent in paradiso plurimæ arbores aliæ quibus sibi libidinem (si ea ipsum tanta tenuisset) exsatiare potuisset, aut omnino ullius esca gratia, spreto atque neglecto Deo conditore suo, obtemperavisse insidioso dæmoni : sed perculsum etiam ipsum divinitatis ambitione prævaricatum esse, deque vetita arbore edisse. Nisi enim illa affectione perturbatum animum habuisset, inquit, facile hæc atque hujusmodi alia opposuisset uxori argumenta : Cur non serpens qui nobis divinitatem ex arbore gustata promittit, ipse prior edit, deusque evasit? Jam vero neque te, ut edisti, deam factam video : qui possim ergo ipse divinitatem sperare si edam? Et, qui valeat arbor, quæ etiam spiritu caret, deos efficere qui se vescantur? quasi vero suum ipsa superet effectorem! Verum nihil tale respondit ille uxori, neque cum ipsa est ea de re argumentatus : nimirum qui etiam ipse divinitatis cupidine victus per recordiam tenebatur. Ellicitur itaque, neque arborem arborisve fructum vel escam, neque rebellionem attulisse primis nostris parentibus exitium, sed ipsam eorum animum quo prævaricabantur, hoc est, ipsam divinitatis ambitionem. Nam eadem ambitione diabolus quoque cum suis copiis deliquit : dicebat enim : *Ponam sedem meam supra stellas Dei, et ero similis Altissimo* ⁵¹; atque ob hoc ipsum peccatum cælo deturbati præcipitæque sunt illi.

D Hactenus Philoxenus. Sed nos dicimus, ipsam prævaricationem fuisse causam mortis Adamo, idque duabus rationibus comprobamus, quarum ex Dei verbo sumpta hæc est. Dicebat enim Deus Adamo : *Quo die comederis tu de arbore, mortem o; petes* ⁵². Altera hæc est : Si divinitatis spe oblata, dæmon non quivisset Adamum atque Evam seducere, procul dubio immortalitate promissa impulsisset ad prævaricandum; atque ita quovis tandem modo illi incidissent in mortem violato Dei imperio, quam ipse fuerat eis comminatus; fregisse ergo præceptum Dei, fuit ipsis exitii causa. Sed cur,

⁴⁵ II Mach. vi et vii; Levit. xi; Deut. xiv. ⁴⁶ I Cor. x, 25 seqq. ⁴⁷ Exod. xvi, 17. ⁴⁸ Exod. xix, 12. ⁴⁹ Exod. xvi, 14 seqq.; Num. xi, 7; Deut. viii, 16. ⁵⁰ Gen. iii, 5. ⁵¹ Isa. xiv, 14. ⁵² Gen. ii, 17.

inquiunt, imposuit Deus Adamo legem, quam præsciebat ipsum non esse observaturum? Profecto nisi lex illi fuisset data, in multo majus malum incidisset, quam incidit Satan: præsertim cum in tam regali versaretur palatio, ipso paradiso omnibus deliciis affluente, imperata est ergo illi lex cui non erat obsecundaturus, ne in majus malum prolaberetur, quam data lege ruit. Sunt vero aliæ complures rationes præscribendæ illius legis: quas, volente Deo, post sumus explicaturi.

Verum enimvero quærat aliquis, cur Adami peccatum quod quidem non videbatur gravissimum durissima sit pœna consecuta, ipsa mors. Huic primo respondemus, magis illum admisisse flagitium, quam pependisse pœnam: multiplici enim nozarum genere rebellio illa constabat, inscientia, errore, superbia, incredulitate, calumnia, contemptu denique. Inscentia quidem, quia jumentis, bestisque similis evasit, qui alioqui sapientia atque ratione pollebat. Errore vero, quippe insidiosi impostoris sui verbis seductus est. Superbia quoque, nam divinitatem affectabat. Insuper incredulitate, non credebat enim eventura ea quæ sibi suus conditor Deus erat interminatus. Calumniis denique, ut quibus ille suum est insectatus parentem. Postremo etiam contemptu; nam imperatam sibi legem vilipendit, sprevit, neglexit. Neque enim sceleris illius existimatione spectandus est cibus quem sumpsit, sed quod spreto suo effectore Deo, hujus jussa violavit: contra vero insidiosi hostis sui verba magni fecerit; id vero in rationem vocandum est, inde flagitium. Illud magnum fuit et gravissima pœna piandum non in Adæ caput solum, sed in omnem prorsus posteritatem propagata. Sicut et Esau, qui (ut ait Apostolus ⁸⁹) non invenit locum pœnitentiæ; non sane, quia rem quamquam inusitatam comedisset (lentes enim modo ederat), sed quod esset suæ obsecundatus cupiditati, auctoremque suum Deum contempsisset.

CAPUT XX.

Quæ fuerit arbor illa vitæ in medio paradiso et cur vitæ arbor sit vocata. Scriptum est in libro Geneseos: *Et procreaverat Dominus Deus e terra omnem arborem visu appetibilem, et in cibum pulchram; ipsam etiam arborem vitæ in medio paradiso, et arborem scientiæ boni et mali* ⁹⁰, etc. De arbore scientiæ boni et mali satis a nobis jam dictum est, superest igitur ut de arbore vitæ nunc disseramus, de qua duo hæc veniunt disquirenda: cur vitæ arbor vocetur, et ejusmodi arbor ipsa sit. Sunt autem qui ideo vitæ arborem appellatam putent quod ea esset ipsius conditio atque natura ut vitam immortalem iis conciliaret qui se vescerentur; enim vero in arborem scientiæ boni et mali, pari quoque ratione dictam volunt, quia cognitionem boni malique iis pareret qui ipsam ederent, cibumque ex ea caperent; nam Deum, per eum cibum qui ex

A illa arbore esset, in animas eorum qui illo alerentur, vim quamdam efficaciamque indere divinam, a creteris animæ viribus diversam; sicut carnis ac vini alia est in humano corpore efficientia, alia leguminum: quævis divina efficaciaque bonum a malo secernat. Eadem igitur etiam ratione arborem vitæ vocatam, quia vitam immortalem suppeditaret iis qui ex ipsa cibum nutrimentumque caperent; idque divina quapiam efficientia. Hanc sententiam firmat Numysius philosophus Christianus sic scribens: *En Adam evasit qualis unus e nobis ad cognoscendum bonum et malum; ne igitur extendat manum suam et sumat de arbore vitæ, rescaturque, et vivat perpetuo* ⁹¹. Non hæc dicebat Deus per odium atque invidiam, sed quia indignus esset Adamus qui vitam sempiternam consequeretur, quippe contra quem jam ante lata fuerat sententia: *In pulverem reverteris* ⁹². Semovit itaque illum ab arbore vitæ, ne de illa cibum bumperet: qui cibus divino decreto illi esset adversus. Hæc ille philosophus, quibus satis innuit existimare se, ejusmodi fuisse eam arborem ut vitam daret iis qui ipsam gustarent. Dominus vero Jacobus Sarugensis, oratione sua de ejecto Adamo ex paradiso, dicit fieri posse ut arbor illa vitam allatura fuerit immortalem Adamo si de ea edisset, propterea quod mysterium Christi in illa lateret, ac proinde occulta quadam efficientia ipsius fructus ramique pollerent, cum Christus ipse suapte natura vita sit, ac ubicunque ille adest in propinquo, illinc longe absit mors. Et vero hanc sententiam ait Philoxenus Mabugensis se nullo oppugnare, cum credat Deo omnia esse factu facilia. Cæterum alii doctores, quos nos libentius sequimur, aiunt, baud ideo quod vitam ipsa conciliaret vescentibus, vocatam esse vitæ arborem (perinde enim rudis ac stulti ingenii esse, existimare arborem ullam boni malique cognitionem largiri posse iis a quibus ederetur: et esse arborem, quasi vescere, evadas immortalis), sed ob id, hoc illi nomen a Deo datum esse, quo Adamus ad parendum præscriptæ sibi legi animaretur. Nam cum soleat quævis lex duabus fere muniri rebus, pœnæ scilicet denuntiatione, et præmii pollicitatione, quarum illa prævaricationem, hæc observationem comitetur (neque enim minus deberi videtur præmium iis qui obtemperant, quam multa iis qui rebellant) lataque a Deo lex esset, ne Adam de ea arbore quæ scientiæ boni et mali dicebatur, gustaret, et prævaricanti pœna prostituta ipsa mors: *Qua enim die, inquit, de illa ederis, mortem obibis*; reliquum erat, ut præmium etiam promitteretur observanti legem. Itaque Deus commonstrata alia arbore quæ in meditullio paradisi sata, magno exstabat insignis decore, vitæ eam appellavit, quasi diceret: Si ab illa arbore scientiæ boni et mali te continueris, legique meæ obtemperaveris, erit tibi arborem vitæ de qua edes, vivesque in perpe-

⁸⁹ Hebr. xii, 17. ⁹⁰ Gen. ii, 9. ⁹¹ Gen. iii, 22.

⁹² ibid. 19.

tuum. Pro cohortando igitur Adamo ad obsequen- A dum legi, vocata est arbor illa vitæ arbor, ut quantum mortis nomine a rebellando deterreretur, tantum vitæ vocabulo ad parendum impelleretur; eaque gratia præmium quoque plane ex adverso pænæ responderet, et vita morti. Hanc sententiam probat etiam divus Severus, oratione 33, de epithronio, ubi de cruce Christi loquens ait: Altera vero illa (vitæ arborem dico) gloriam Adæ paritura erat, nisi ille intempestivi cupidine cibi victus, non paruisset edicto. etc. At enim querret aliquis, cur non potius regnum, aut incorrupta immutabilisque conditio vitæ promissa sit Adæ, si foret morigerus. Sed respondemus capacem illum perfectæ disciplinæ, simul atque conditus erat, esse non potuisse (4*). Si enim post universam illam legis et B prophetarum doctrinam, Judæorum quidam in Sadducæorum, ut vocant, sectam prolapsi sunt, mortuorumque resurrectionem et alia sana dogmata negarunt: quanto magis existimandum fuerit Adamum, in ipso statim creationis suæ rudimento, incapacem fuisse absolutæ illius doctrinæ qua persuaderi quivisset, manere aliquod sublime præmiu eos qui Deum amarent, præceptorumque ejus observantes essent; ipsum nempe cœleste regnum? Profecto ut filios nostros quos tenellos ad ludum litterarium mittimus erudiendos, quia ingenio adhuc rudi sunt, et nondum absoluto, non hujuscemodi verbis prosequimur: I, da operam litteris, ut in virum prudentem atque doctum, et C popularium tuorum primatem evadas: sed meris blanditiis ad frequentandum ludum discendasque litteras cohortamur, et inducimus: ita Adamo quoque Deus, recens a se conditio legem præscribebat, per quam se revereri disceret, eamque legem si transiliret, mortem denuntiabat: sin observaret, concessurum se ipsi promittebat arborem vitæ, de qua ubi gustasset, adeptus immortalitatem victurus esset vitam sempiternam. Non ergo rudi adhuc et indocili homini dicebat? Daturus sum tibi jussibus meis parenti cœleste regnum; sed arborem veluti digito ostendebat ancœva specie appetibilem, fructuque comptam suo, quam vitæ arborem vocabat, morigeroque illi promittebat fore ut ea vesceretur et evaderet immortalis. Neque est D quod quis hæc miretur in Adamo, quando ipsis etiam Judæis post omnifaria legis præcepta atque instituta, non cœleste regnum a Deo promissum est, si dictis ejus obsecundarent, sed terra lacte melleque affluens, et arborum fructuumque ferax, quales sunt mali punicæ, oleæ, palmæ, etc. Quid igitur mirum si Adamo, cui nuper adeo legem imposuerat, edulem arborem ostendit, quam vitæ appellavit, ea promissione adjecta, ut si in obsequio

duraret, hac gustata evaderet immortalis? Igitur ex iis quæ jam dicta sunt, clarum est, ideo vitæ nomen a Deo arbori illi esse inditum, ut eo non minus Adamum ad observandam jam tum præscriptam a se legem animaret atque propensum redderet, quam paulo ante mortis nomine a rebellando deterruerat. Sed hæc de nominis ratione satis sunt. Quod porro restat, cujus ea arbor generis fuerit, neminem adhuc doctorum omnium legimus qui qualis reipsa atque adeo corporis habitu fuerit, explicarit; nam qui mystice interpretarentur invenimus complures, et nos quoque Deo freti, quando in operis hujus progressu paradisu figurare explicabimus, ea quæ ad arcana hujus arboris sensa spectant, exponemus. Ingenue igitur fatemur nondum didicisse nos qualisnam arbor fuerit quæ vitæ vocabatur, interim corporatam revera existisse certo persuasi sumus, ipsumque vocabulum ex creationis libro didicimus, quod pro incitando Adamo ad obedientiam datum illi esse jam demonstravimus: verum speciem ipsam, et fructus quales fuerint, quibusque compta fuerit frondibus, nondum discendo sumus assecuti.

CAPUT XXI.

De fluvio qui paradisu rigabat, et de quatuor fluviiis qui ex illo diducebantur. — Porro de flumine quod paradisu irrigat, hæc scripta nobis reliquit divus Moses: *Et flumen egrediebatur ex Eden ad irrigandum paradisu, atque inde divisum evasit in quatuor capita*¹⁶. Est autem a nobis jam dictum capite 16. Eden esse regionem spatiosam, amplam, ancœnam, variam. Paradisu vero locum esse, pulchris, fructuosis, præstantibus, laudabilibusque arboribus, præ quibusvis aliis in tota Eden locis ornatum: Paradisu enim ejus regionis quæ Eden dicitur, partem esse inter alias omnes præstantissimam, laudabilissimam, atque cultoribus suis commodissimam. Igitur illud flumen revera ingens, amplum, copiosum, insigne, ex terra Eden scaturiens atque promanans, in medium penetrat paradisu, eumque universum irrigat; quo perluto, finditur in quatuor deinde fluvios, et ipsos grandes, qui ab illo diducti, simul atque paradisu reliquere, sub ipsa maris Oceani vada defluntur; atque inde rursus in hac a nobis habitata emergunt terra. Neque vero hæc nobis ipsi fingimus sed tanquam Mosis prophetæ verbis consentanea pronuntiamus, quæ sancto Spiritu auctore scripta sunt. Nam flumen illud ex terra Eden originem ducere, atque profluere his verbis affirmat: *Flumen egrediebatur ex Eden*. Rursus quod paradisu perluat atque irriget, his: *Ad irrigandum paradisu*. Præterea derivationem illam quam ingentes fluvios fieri diximus, irrigato jam tum paradiso;

¹⁶ Gen. ii, 10.

(4*) Fallitur Bar-Cepha. Nam vera theologia docet Adamum conditum a Deo in statu perfectarum scientiarum et cognitionum, tam naturalium quam

supernaturalium, quæ principem et caput humani generis dicebat S. Thom. i p. q. 94 art. 3.

hæc verba significant : *Et illinc fluitur, et evadit in 4 capita* : denique cum addit Moses unius fluvii nomen esse Phison, eumque circumire universam terram Hevila; alterius vero Gehon, qui pervadat totam regionem Æthiopiæ; tertium porro Dielat appellari, eumque contra Attur ire; denique quartum vocari Euphratem : satis indicat quatuor eos fluvios, posteaquam paradisum reliquerunt, sub terram delapsos, tandem in hoc a nobis culto orbe prorumpere, scaturireque. Ea igitur quæ tum de uno illo flumine, tum de quatuor aliis ab illo derivatis diximus cum Mosis divini hominis sententia congruunt. Sed urgebit aliquis : Qui possit fieri ut quatuor illi fluvii paradiso egressi præcipitentur sub Oceani vada, atque inde tandem in hæc nostra terra erumpant? Huic primo respondemus, ea quæ a nobis fieri non posse existimantur, facilia esse Deo : illum vero quem diximus quatuor fluviorum cursum, atque ejus generis alia, divinum esse opus, non humanum. Deinde hoc quoque responsum volumus, paradisum multo sublimiore positum esse regione, atque hæc nostra exstet terra; eoque fieri ut illinc per præcipitium delabantur fluvii tanto cum impetu, quantum verbis exprimere non possis, eoque impetu impulsis, pressisque sub oceani vada rapiantur, unde rursus prosiliant ebulliantque in hoc a nobis culto orbe. Nam qui aquas in sublime ducere, atque ex altis erectisque canalibus veluti siphonibus profundere laborant, si ex longo intervallo cataractam sive præcipitium ipsis quoddam alta devertitate abruptum atque difficile comparant, per quod turbatae magno cum impetu sub terram condantur : sub qua postquam coactæ, atque suo ipsarum impetu pressæ aliquousque fluxere, tandem per canales illos magna vi qua ex præcipiti illo casu urgentur, sursum emicant. Hæc ita se habere dominus etiam Ephraem, et cum eo doctores alii affirmant : quare nos quoque libenter assentimur. Cæterum quod ad saporem spectat, idemne illis aquis maneat apud nos, qui fuerat in paradiso, an minime : nos pronuntiare non dubitamus, in paradiso esse gustatu gratissimas suavissimasque, inde autem progressas, plurimum suavitatis amittere, ac redinis vero contrahere, cum illud paradisi solum læta Dei precatone beatum et felix sit; at hoc nostrum contra, execratione infelix et triste. Quantum igitur interest inter eum fontem cui benedicunt omnes, et eum quem nemo non detestatur; tantum differt suavitate atque amœnitate, illorum fluviorum sapor quem in paradiso, ab eo quem apud nos obtinent. Nam si nostrates aquæ, unius ejusdemque naturæ cum sint, pro soli indole

(5) Unde hoc nomen habeat nescire me fateor, infra autem habet *Dijabis*, cap. 28.

(6) Sichor vox est hebraica significans *migrum* ac *tubidum*. Quod autem Nilus etiam a veteribus *πέλαγος* dictus sit testatur Plutarchus libello *De fluminibus*.

(7) Melius, in Mediterraneum, cap. 28.

A per quod fluunt, dulciores, amariores, insulsiores, salsiores evadunt, cur non existimabimus illos quoque fluvios tantisper dum per beatissimum ac felicissimum locum paradisum fluunt; jucundissimo atque suavissimo sapore esse; in hoc vero execrabilis nostræ tractu terræ de illa suavitate plurimum remittere? Porro beatus Moses et nomina illorum quatuor fluviorum, et loca per quæ feruntur, aliaque eodem spectantia discrete explicavit, ut quæ illa ætate non ignota essent: ait enim: *Nomen unius Phison, qui perlabitur universam terram Havilæ, illic est aurum, et ejus regionis aurum præstans est; illic Bedolach, gemmæque Berilli*; quasi dicat: Unus illorum quatuor fluviorum Phison (5) vocatur, qui ubi ab ingenti illo flumine medium perluente paradisum derivatus est, atque in terram sub Oceani vade se recepit, rursus prosilit, emicat, scaturitque in Occidua mundi regione, unde Septentrionalem petens, totam Indorum dittonem alluit (hæc enim Havilæ nomen significatur), ac tandem in mare desinit. Græce Phison Diobis vocatur. Ferunt autem plerumque ripæ hujus fluvii arenam atque etiam alvei præstante auro abundare, et gemmis pretiosis; nam vox hebræa, *Bedolah*, margaritas significat. Secundi fluvii nomen est Gehon. Is peragrat universam terram Chus, id est, Æthiopiæ; hic a nonnullis etiam Sichor (6) appellatur. Græci Nilum vocant: qui a magno flumine digressus, atque sub maris fundum delapsus, prosilit tandem ebullitque in plagâ meridionali, atque universam Æthiopum regionem peragrans, demum in Adriam exoneratur (7); quod mare Ægypti fines alluit. Tertius fluvius Dielat, hoc est, Tigris, contra Attur (8) fluit. Quartus est Perath, id est, Euphrates. Et hi quoque duo, ab illo grandiore diducti, et sub mare mersi prodeunt tandem in medio hoc nostro orbe vicinis inter se fontibus perluitque Dielat orientalem Mesopotamiæ regionem; quem, ut Perath tractu vicino aliquandiu comitatus est, labuntur ambo in magnum mare australæ Bosræ (9).

CAPUT XXII.

Tria loca pro Adamo condita a Deo — Solent quidam percontari, quid Adamo Evæque futurum fuisset, si impositam sibi a Deo legem in paradiso non fregissent. His respondemus, subvehendos fuisse ex paradiso supra hoc cœli firmamentum quod supra nos positum intuemur, atque in cœlesti regno voluptate incredibili et immortalitate prorsus beandos; hoc enim præmii atque pretii pro observata lege dandum illis fuisse. Tria enim loca condiderat pro Adamo Deus: cœlum, paradi-

(8) Ascur, infra. Tigrio etiam hodie Syri *Dielat* vulgo vocant; et Plinius affine vocabulo *Digitum* appellatum memorat, quæ lenior fluit, lib. vi, cap. 27.

(9) Bosram aiunt Syri urbem esse ad sinum Persicum, alioqui Amos ii, in Idumæa recensetur; et apud Jeremiam, c. 48, in Moabitide.

sum, et hanc quæ extra paradisiim est terram : A idque hæc justissima ratione scilicet ut illum a se effectum oblectaret in paradiso, simul et periculum faceret, morigerusne foret in observanda lege, au rebellis : et morigero quidem præmium culti præcepti daretur regnum cœleste, in quo ex paradiso sustolleretur, ut ibi omnis expers mortalitatis in summa voluptate vitam agitare; rebellis vero atque prævaricator e paradiso in hanc maledictam terram detruderetur. Nam et angeli jussa peragunt, divinæque voluntati obsequentes sunt, non absque spe præmii quod ipsis dabitur post generalem mortalium resurrectionem (10) : igitur si angeli ea cum spe Dei cultum exsequuntur, Adam quoque atque Eva cum omni sua posteritate legi divinæ in paradiso hæc spe paruisent, virtutemque excoluissent, quod inde ad cœli regnum essent evehendi. Efficitur ergo ut quemadmodum abjecti sunt in hanc detestabilem terram propter suum peccatum legemque Dei violatam, ita si legis observantes mansissent, futurum fuisse, ut cœleste regnum conscenderent, atque inibi in deliciis perpetuum degerent ævum. Hæc ita esse testatur Gregorius Theologus ea oratione quam scripsit in Dominicam novam, his verbis : Si mansissemus id quod eramus, legemque Dei observassemus, id facti essemus quod non fueramus, per accessum nimirum ad lignum vitæ post lignum scientiæ. Sed quid facti ? facti immortales, atque ad Deum propius admissi. Philoxenus præterea oratione de contemplatione ligni vitæ sic scribit : Deus non solum per naturæ instinctum et Scripturæ auctoritatem ducit nos in agnitionem mysteriorum crucis, sed per ipsum etiam quem conseruit paradisiim, quæ prima fuit generis nostri habitatio. Nam ut angelorum sedes est cœlum, dæmonum vero post ipsorum casum aer (nimirum medio positus loco) ; insuper animantium brutorum et hominum post violatam legem, hæc terra in qua nunc versamur ; denique piscium et natatilium omnium aquæ ; postremo animæ corpus in quod primum est inspirata : sic quoque destinatus fuerat paradisiim ut esset hominum, priusquam peccassent, domicilium. Cum porro in eo leve atque observatu facile mandatum accepisset Adamus, si cui paruisset, in cœlum illinc evehendus erat : illo spreto, Deique neglecto verbo, non modo caruit cœlo, quod sibi alioqui cum incorporeis illis copiis commune futurum fuisset ; verum etiam paradiso, qui medius erat locus, per ignominiam dejectus est in hanc terram peccato obnoxiam, ut in ea cum brutis pecudibus versaretur. Præterea dominus Joannes oratione contra eos qui mundum gubernari a dæmonibus putant, scriptum reliquit in hanc sententiam : Si ejiciendus erat Adam de paradiso, cur ab initio donatus est a Deo paradiso ? nostra certe causa hæc ita evenire oportebat. Nam si primi illi

parentes nostri cavissent sibi atque Dominum suum agnovissent, ejusque paruisent jussis, et animi modestiam humilitatemque retinuissent, nequaquam amisissent id quo præditi fuerant decus atque ornamentum. Denique dominus Jacobus Botnanensis, oratione de ejecto Adamo extra paradisiim, hæc scripta reliquit : Condiderat Deus Adamum, non quod paradiso pelleret, sed ut paradisiim veluti jure hæreditario possideret, in eoque dominaretur, eo hominem finxerat, quippe cujus gratia etiam mundum ipsum creaverat : quamobrem simul atque conditus est, incolere paradisiim cœpit, quando adhuc nulla nuptiarum mentio erat. Tum mox subjicit : Et ut in paradiso, ita in cœlo quoque victuri erant in suavissima cum Deo consuetudine, atque familiaritate, etc. Colligitur itaque ex his sanctorum Patrum atque probatorum auctororum dictis, Adamum et Evam, si mandati divini observantes mansissent neque deliquissent sustollendos fuisse in cœleste regnum supra armamentum, ubi prorsus immortalitate donati, in sempiterna vixissent voluptate. Quin hoc ipsum rationi æque certe consentaneum est ; ut enim propter violatæ legis peccatum paradiso eliminati sunt, atque in hanc maledictam delrudi terram, ita si divinis jussis obtemperavissent, eoquo justii effecti fuissent, hoc erant præmio afficiendi ; scilicet ut ex paradiso in cœleste regnum emigrarent, quo inde ab orbe condito ipsis fuerat paratum, ut ait Dominus, ad Adæ et Evæ posteritatem.

CAPUT XXIII.

Quandiu in paradiso mansissent priusquam ad cœleste regnum traducendi fuissent, si non deliquissent primi parentes. — Sed jam quæstio oritur de temporis spatio quantisper scilicet in paradiso fuissent commoraturi primi nostri parentes, antequam ad cœleste regnum emigrassent, si paruisent divinæ legi. Tantisper sane dum pro divina benedictione : *Crescite et multiplicamini*, aucti prole atque multiplicati homines numerum æquassent Satanæ et earum copiarum quæ cum ipso exciderant cœlo. Eo enim numero expleto, qui numerus in Dei cognitione fuit definitus, elapsoque jam tum justo tempore ; traducturus erat ipsos Deus in regnum cœleste. Ejus enim rei gratia tam spatiosum, amplum, capacem condiderat paradisiim, ut universæ posteritati Adæ satis in ipso esset loci ad morandum. In hac etiam sententiâ est Gregorius Theologus dum ait mundum superiorem, expleri debere ; vocat enim mundum superiorem, ipsas cœlestes copias, quarum numerum, diaboli et ejus sociorum casu diminutum, censet instaurandum esse atque supplendum, ascitis totidem in illorum qui excidere locum ; hoc est, traductis in cœleste regnum hominibus. Gregorius quoque Nyssænus Commentario de compositione hominis, capit. 18, ad hunc modum scribit : Sed modus ille multipli-

(10) Caute lege : nihil enim præmii essentialis angelis obvenit aut accrescet post generalem ho-

minum resurrectionem, nisi tantum accidentale. Vide Sixtum lib. v, *Biblioth.*, annot. 126.

candi qui in angelorum natura est, in iis etiam qui paulum diminuti sunt ab angelis (hoc est, in hominibus) viam suam exercuisset ad multiplicandum genus humanum usque ad definitum Opificis consilio numerum.

CAPUT XXIV.

Adamum et Evam non solos in paradiso mansuros fuisse, sed sobole multa augendos, si mandatum Dei non violassent.—Solent porro hoc etiam quærere (11), qui rerum cognoscendarum desiderio tenentur; fuissent ne primi parentes soli in paradiso moraturi, si legem observassent; an vero sobole procreata nihilominus crevissent numero homines. Quibus responsum volumus generaturos, maximoque numero multiplicandos fuisse: idque vel ex ipsa benedictione qua ipsos prosecutus fuerat Deus constare, cum diceret: *Crescite et multiplicamini, terramque replete et eam subigite.* Ea enim verba cum simul, cum fausta precatone mandatum contineant; quis ambigat, quin Dei et apprecatio et mandatum prorsus præstanda fuerint? Conficitur itaque, Adamum et Evam sobolem numerosam propagaturos fuisse; neque solos illos paradisi habitaturos, si obediens mansissent.

CAPUT XXV.

Cæterum, quod quæri solet, per Venereumne complexum operam liberis gignendis daturi fuissent homines in paradiso, an absque nuptiis: dicimus, ut ipsa nostra natura arcano conditoris sui Dei consilio scite secundatur, augetur, multiplicatur; ita universum quoque humanum genus secundandum, augendum, multiplicandum fuisse, et quidem absque concubitu. Nam et angeli multi evaserunt quidem, sed absque nuptiis, et Adam atque Eva sine Venere nati fuerant; ad hoc, etiam nunc videre est multa animalium genera absque coitu propagari, quale est vermium genus, et culicum, aliaque complura. Hanc sententiam approbat quoque Gregorius Nyssæus, Commentariis de hominis compositione, capit. 18, inquit: *Aiunt quidam, si nullus fuisset in paradiso complexus, humanas animas in magno numero futuras non fuisse. Nos vero dicimus hominem ante peccatum admissum quasi angelum fuisse, sed per peccatum ruisse; ipsa enim resurrectio reditus est ad pristinam conditionem. Ergo si post resurrectionem erimus veluti angeli, consequitur tales quoque fuisse ante peccatum. Atqui angeli non junguntur amplexu; ergo neque homines juncti fuissent nisi peccassent: sed sicut angeli absque nuptiis millies mille sunt, et myriades myriadam numero superant, ita nos quoque, nisi angelicus ille status in nobis mutatus fuisset connubio ad nostri multiplicationem minime opus habuissemus,*

¹¹ Psal. viii, 5; Hebr. ii, 7.

(11) Caute lege hoc caput, nam dissonat a communi sensu theologorum docentium in statu innocentie futuram fuisse hominum generationem per commistionem maris et femin. Vide S. Thom. 1, p.

sed idem ille modus quo angelorum natura multiplicata est in humano genere quod *Paululum ab angelis minutum est*¹⁷, efficax fuisset, ut ad eum augesceret numerum qui Dei consilio definitus erat. Quod si quis vero quærat procreandarum animarum absque nuptiis rationem modumque, is vicissim nobis dicat, quo subsistant modo angeli, sic enim homines sine complexu fuissent multiplicati ut angeli. Idem Nyssæus, cap. 14. ejus operis, sic habet: *Si me interrogaveris, qui potuissent tot hominum millia procreari, si concubitus nullus fuisset, ego mutuum ex te petam, qui sit prognatus Adam, qui Eva, quando nullæ intervenerat nuptiæ! Quid ergo? ad eumne modum, quo illi sunt effecti, nascituri erant deinceps omnes mortales? Sane genitura: modus talisne an alius fuerit futurus, id jam mihi non est explicandum: hoc enim modo quæritur, connubione opus fuisset Deo ad humanum genus multiplicandum in terris, an minime. Hactenus ex Nyssæo. Sed et dominus Jacobus de Botnam: Ex quibus (inquit) quæso nuptiis editus est Adam? quos passus ipse dolores ut Evam pareret? Millies angelorum millia stant coram Deo, nec tamen eorum ullus utero gestatus, aut gravida alvo cum doloribus in lucem editus est: multo ergo magis existimandum est opificem Deum homines absque nuptiis procreaturum fuisse, sicut primos quoque illos parentes, e quibus universa hæc generis humani posteritas nata est, procreavit. Et paulo inferius: Quid ergo, dicito mihi, Abrahamo profuit ne concubitus ad procreandam sobolem? Minime sane: quippe qui tot annis operam frustra huc dedisset, hisce apud Deum verbis etiam tum usus est: *Domine, quid mihi daturus es qui liberis careo?* Igitur ut tunc ex mortuo effecti senis illius corpore edidit Deus tam multa hominum millia: ita si inde ab initio Dei præceptis acquievissent Adamus uxorque Eva, atque ab arbore appetenda se abstinuissent; non defuisset Deo secundandi generis humani ratio. Conficitur ergo ex iis quæ adhuc dicta sunt, homines in paradiso absque nullo nuptiali complexu reipsa fetificaturos fuisse, sed e modo quem solus opifex Deus novit.*

CAPUT XXVI.

Sicut autem absque concubitu fuissent prognati, auctique numero homines in paradiso, ita in vera voluptate, atque infinitis partibus majore quam est ea qua hodie mortales fruuntur maxima, illic atatem agitassent, utpote omnis laboris, perturbationis, molestiæ, doloris, morbi denique atque ægritudinis expertes. Edissent enim de paradisi arboribus, et suavissimum ex maximo illo duleissimoque paradisi flumine potum bibissent absque omni inter se dissidio rixave; qualem angeli ipsi, et qualem

q. 98, art. 2, ejusque interpretes Baines, Cumel, Valentiam, Molinam, et Sixtum Senen. Jem. lib. v., *Bibl. annot.* 20.

Adamus cum Eva ante factam legem, vitam viventes in perfecta pace, charitate, concordia. Quippe his quibus jam mortales fruimur voluptatibus, sua cuique molestia coheret, veluti cibo largiori crudelitatis malum, potui copiosiori nausea, bonæ valetudini adversa, robori imbecillitas, bonæ formæ deformitas; atque in aliis quoque. At in paradiso nulla fuisset ejuscemodi rerum vicissitudo; mera enim illic voluptas fuisset, molestiæ vero prorsus nullæ, ut quæ post violatum Dei mandatum tandem enatæ sint. Majoribus ergo deliciis ex cibo potuque illic affecti fuissent, quam quibus hodie mortales demulcentur.

CAPUT XXVII.

De serpente qui Evam adortus decepit. — Porro de serpente sic locutus est divus Moses: *Et serpens callidior erat omnibus animantibus agri, quæ condiderat Dominus Deus; dixitque serpens mulieri: Vere dixit Deus, ne vesceremini de omnibus paradisi⁶⁸.* Hic decem nobis expendendæ atque examinandæ quæstiones occurrunt, quarum prima est fueritne corporatus serpens ita ut oculis esset aspectabilis qui cum muliere colloquebatur, an vero Satan corporati serpentis speciem præ se ferens, illam sit affatus; an denique Satan intra serpentem latens, verba illa ad mulierem fecerit. Sane dominus Ephræm quodam suo commentario ait corporatum serpentem fuisse, qui mulierem allocutus est: Satanam enim a Deo petivisse, ut serpenti sermonis facultatem concederet ad tentandum Adamum; sicut opes Jobi quoque sibi permitti postulavit, quo de ejus patientia faceret periculum. Ex quo consequitur, ita illi corporeo serpenti sermonis usum fuisse datum, ut asinæ Balaam; imo vero non solam elocutionem, verum etiam intellectum illi serpenti inditum fuisse affirmat Ephræm, cum Deus ipsum ut intelligentem sit affatus his maledictis perstringens: *Pulverem edes, et super ventrem tuum ambulabis⁶⁹.* Cyrillus vero, oratione tertia adversus Julianum perfugam, ait ipsum Satanam se in serpente transformasse, atque ita cum muliere collocutum esse; ac proinde ipsum quoque sub serpentis persona divinis maledictis esse percussum. Existimat enim Cyrillus, dæmonem posse pro arbitrio aut serpentis aut alius animalis speciem quam voluerit sumere. At dominus Jacobus Satagensis, commentario suo de pulso Adamo extra paradysum, dicit, Satanam se incorporatum atque aspectabilem anguem insinuasse, et inde cum muliere esse collocutum: quam opinionem nos etiam approbamus atque amplectimur. Hanc enim veram esse vel id arguit, quod paradysus duplex erat; corporeus et spiritalis, ut magnis rationibus est a nobis demonstratum: Adam item Evæque duplicis et compositæ fuere naturæ, quippe qui ex corpore constarent et anima; quare serpentem quoque duplicem fuisse existimandum est:

A corporeum quidem, si ipsum aspectabilem anguem; spiritalem vero, si sensum omnem effugientem Satanam qui intra illum latebat atque inde verba faciebat consideres. Altera quæstio est. Ex genere reptilium, an vero cæterorum animantium fuerit ille serpens, in quem se Satanam insinuasse, atque ita cum muliere collocutum diximus? Existimamus vero ex bestiarum non reptilium numero fuisse, idque his ducti argumentis. Primo Moses ait serpentem fuisse astutiorum omnibus bestiis; non autem dixit, omnibus reptilibus. Et paulo post ipse Deus ad serpentem verba rursus faciens: *Maledictus (inquit) præ omni bestia agri, et præ omni animali, et præ omnibus reptilibus*, dictum non est. Ad hoc, Adamus in ipso initio nomina bestiis avibusque indiderat, ut testatur Scriptura, non etiam reptilibus: ac proinde Eva a viro edocta bestiarum nomine serpentem, quod ex bestiarum genere esset, *Hevio*; hoc est, bestię nomine appellavit; quod nomen ab Adamo didicerat scilicet. Erat igitur serpens ex bestiarum genere, non autem eorum animantium quæ reptilia dicuntur. Quæstio tertia est: An pedes habuerit serpens; et, si habuit pedes; bipesne, an vero quadrupes fuerit? Ad hanc quæstionem respondemus, quadrupedem fuisse, cum ex bestiarum genere (Mose teste) fuerit; easque animantes, quas bestias solemus vocare, quadrupedes esse videamus. Et vero dominus Ephræm dum hæc in suis Commentariis explicat, inter alia ait: Itane volebas, ut Adam amitteret gloriam suam; serpens vero ne pedibus quidem multaretur? Erat ergo quadrupes anguis: sed quia fuit Satanæ organum, et inhæsit ipsi divina execratio, ex bestia factus est reptile animal, et cum ante pedibus gradiretur, deinceps prono ventre prorepsit: sicut et Satan, quia prævaricatus fuerat, ex angelo evaserat dæmonium; et ut uxor Lot, quia respexit, ex muliere quæ ante erat, transformata est in statuam salis. Quarta quæstio est, si Satanus in anguem se insinuavit, atque ex eo ipse ad Evam verba fecit; cur id a Mose scriptum non sit, sed solius anguis facta mentio. Hic respondemus: Moscm rei gestæ scriptorem, non interpretem egisse: ac proinde qualis quæque res visa est, talem ab ipso esse descriptam, non item explicatum qui se revera haberet. Eva autem serpentem videbat, serpentem secum loquentem audiebat: hoc igitur ipsum Moses suo scripto prodidit, quemadmodum alibi tres illos quos videbat Abrahamus, viros appellavit, cum viri non essent. Ad hoc, si divus Paulus, qui tanto temporis intervallo Moscm secutus est, cum res jam tum explicatæ essent, serpenti non Satanæ imposturam attribuit, inquiens: *Verq̄or sicut serpens decepit Evam⁶⁰, etc.*, cur non merito Moses, qui tam multis ætatibus Paulum præcessit, fraudem serpenti ascripsisse videatur? Scriptoris enim est, res gestas narrare; at interpretis munus, a scriptore

⁶⁸ Gen. iii, 1. ⁶⁹ Gen. iii, 14. ⁶⁰ II Cor. ii, 3.

prodita explicare : ac proinde Moses, qui scriptor non interpres esse voluit, recte narravit serpentem cum Eva collocutum esse, non autem dixit Satanam intra serpentem fuisse occultatum. Quæstio quinta est, quamobrem Satanus Adamum cum uxore seduxerit. Nos existimamus causam Satanæ fuisse invidiam qua illos prosequabatur ; nam cum ille sublimi sua dignitate gloriaque excidisset, videretque porro Adamum ex luto conformatum, ad imaginem tamen similitudinemque Dei factum esse, atque omnium rerum quæ in terris essent imperio positum ; præterea paradisi deliciis omnibus plenum incolentem, atque angelicarum copiarum fruentem societate, se vero contra deturbatum atque dejectum, maxima permotus adversus Adamum et Evam invidia, ipsos seduxit. Nimirum hujusmodi cogitationibus exagitatus est : Ego qui spiritalis sum, exsulo ; at Adam qui corporeus est, intro est receptus : ego profligatus omnique gloria exutus ; ille gloria indutus vestitusque : ego in imo, ille in summo : ego apud bestias, ille apud angelos : ego in vasta solitudine, ille inter amœnissimas paradisi arbores versatur. Hujusmodi, inquam, cogitationes ad prosequendos illos invidia fallendosque ipsum impulerunt : quippe intelligebat ex eo quod sibi acciderat, si peccaret Adam, futurum ut rueret sicut ipse prior ceciderat : atque ex peccato, horum plane alterum Adamo eventurum esse, ut vel moreretur, pro lata jam ante sententia, *Quo die comederis de illa, mortem oppetes* ; vel paradiso expelleretur, atque deinde sobole procreata multiplicaretur secundum faustam illam appellationem qua Deus ad illos usus dixerat : *Crescite et multiplicamini* ; hoc vero si illi contingeret, tum fore ut ipse et in illum ipsum, et in illius omnem posteritatem imperium exerceret. Igitur ad illum fallendum percitus est mera invidia. Sexta quæstio est, cur non apparuerit Satan primis parentibus humana specie, vel divina (quali Dominus noster in monte), aut figura majorum bestiarum, quales sunt cameli, elephantes, et ejusce generis aliæ : aut denique cur non suo ipsius proprio atque nativo habitu, sed organo opus habuerit. Sane humana specie non apparuit, quod sciret Evam non ignorare alium, præter se suumque maritum hominem nullum esse ; neque vero Deus ipsi permittebat ut hominem simularet, ne justam haberet Eva erroris sui excusationem, conspicata hominem sibi similem a quo falleretur. Porro divina, vel majorum bestiarum figura non apparuit, quod hæc species nimio metu concussissent perturbassentque mulierem, nedum ad auscultandum verbis suis induxissent. Sua denique ipsius naturali specie non est illam adortus, quia magis etiam consternata ipsa fuisset si ejus qui videndi sensum falleret verba audisset ; eoque mi-

anus obsecuta fuisset dictis. Igitur, ut suæ fraudi locus esset verbisque fides, induit corporatum illud organum, serpentem, eoque habitu visendum se exhibuit. Septima quæstio est, cur præ cæteris bestiis anguem sibi Satanus in organum delegerit. Hujus rei causas multas esse dicimus. Primo enim nullum erat angue animal ad fallendum astutius ; id quod divus Moses quoque his verbis significat : *Et serpens erat callidior omni bestia agri*. Nam et animantium alia vafricie excellunt, ut vulpes ; alia, rudi simplicitate sunt, ut oves. Deinde cum anguis lethali veneno plenum animal, consentaneum erat, ut vel propter naturæ congruentiam, mortiferum suum toxicum commisceret Satanus cum serpentis veneno. Tertio, ut idem usuveniret Satanæ quod illi illi prodigo : is enim postquam summo honore excidisset, in eas redactus est vitæ miserias ut porcos pascere cozeretur⁶¹ : sic scilicet Satan ex sua delapsus gloria, in anguem se insinuavit. Quarto, ut cum esset aliquando anguis super ventrem suum prorepturus ; id ipsum, humi serpere, diaboli qui in angue latuerat, nobis casum ob oculos poneret. Denique ita natura comparatum est serpentum genus, ut occulta quædam veluti fraterna indolis conjunctio ipsi cum dæmonibus intercedat (12), etsi ea nos lateat. Octava quæstio est, cur permiserit Deus Satanæ et serpenti in paradisi introire : imo vero Satanæ, Adamum cum uxore fallere. Ad hanc quæstionem respondemus, varias ob res permissa illa esse. Permisit enim, dum Satanæ libertatem non impedivit quominus suoque arbitrio uteretur, sicut neque Oziam prohibuit a sanctissimis adytis, ne pro voluptate in ea penetraret. Præterea sicut Deus illa evenire, quo ostenderet, quemadmodum fieri potuit ut Adamum sui imaginem similitudinemque de terra aboleret ; ita rursus se huic ipsi permisisse ut posset per superbiam atque fastum affectare divinam majestatem. Insuper ut ne nihil esset cum quo Adami libertas arbitrii posset decertare : denique ut periculum fieret de Adamo observansne mandati divini esset, an minime. Erant igitur cum arbor ipsa, tum Satanus atque serpens ad explorandam Adæ arbitrii libertatem accommodata instrumenta. Nona quæstio hujusmodi est : Cur angui maledixerit Deus, qui nullum scelus patrarat, Satanæ vero flagitii reo noxioque nihil mali imprecatus sit ? neque enim libero utebatur anguis arbitrio, ut posset se Satanæ pro instrumento non præstare. Ad hæc dicimus detestatum esse anguem ut hoc ipsum Satanæ molestum accideret, qui illo utebatur instrumento ; veluti si quis musicum instrumentum confringat, quo eum qui illo canebat excruciet : equum nimirum graviter prostravit, ut sessorem simul consterneret ; navemque subvertit, ut nau-

⁶¹ Luc. xv, 11 seqq.

(12) Cautè lege ; nam similitudo quædam indolis, non fraterna conjunctio inest colubro cum dia-

tam multaret. Serpentem ergo maledictis feriit Deus, ut Satanam dolore angeret qui in serpente loquebatur; sicut et legionem affixit perdendo porcos⁶⁰: simul atque enim Satanus conspexit anguem amissis pedibus humi volutari, acerbo angore excruciatu est. Præterea ideo quoque maledixit serpenti, quod Adamo atque Evæ peccandi causa exstitisset; sicut jumentum lapidibus obruebatur cum quo corpus miscuerat homo⁶¹, eo quod causa mali fuisset; scriptum est enim: *En malum venit, sed vix illi per quem venit*⁶². Ad hæc ita maledixit serpenti propter Satanam, ut terræ propter Adamum. Insuper hac etiam de causa maledixit serpenti, quo Adam Evaque (ubi viderent quantam sustineret serpens ex divina maledictione multam, pedibus orbis atque super ventrem proreptans) animadverterent atque intelligerent in quam gravem incidissent errorem, quantumque flagitium admisissent serpenti obtemperantes: ac proinde in posterum magno metu continerentur. Sed juvet apud eos qui hanc movent quæstionem hac mutuum quæstione uti: Itane vos, serpentis vindicandi gratia quæritis cur execratione perstrictus sit qui arbitrio libero minime donatus mali nil patrarat? dicite, quæso, vicissim mihi, cur feræ, jumenta, volucres diluvio perire, quæ non deliquerunt? aut quid meruere oves, bovesque et aves quæ quotidie insontes ad sacrificia debebantur? Quid commiserant pecora Job, quæ innoxia cum essent, igni sunt tradita devoranda? Cur Christus legioni permisit porcos in mari suffocandos, qui non peccarant? Cur sacrificabantur, offerebanturque columbæ ac turtures pro expiandis peccatis quorum ipsæ expertes erant? Cur ovis pro populi redemptione immolabatur, aut hœdus mactabatur pro ecclesiæ impietate, vel bos pro sacerdote improbo, cum neque ovis, neque hœdus, neque bos deliquissent? Cur contumeliis, imo etiam morte affecti sunt pro populo prophete innocentissimi? Quid Christus? nonne supplicium crucis sustinuit pro nostris peccatis? Cur ergo serpentis multam suggillatis? Numquid æquius esse duceretis si Adamum Deus maledictione multasset, serpentem vero interim ab omni noxa liberum atque impunem habuisset? Destituendusne tibi videbatur Adamus tanta gloria, tantoque honore, anguis vero ne pedibus quidem mutilandus? Sed jam dicent: Cur saltem non etiam Satanam simul est execratus cum serpente? verum respondemus Deum idcirco non maledixisse Satanæ (15), ne Adamus Evaque animadverterent spiritum aliquem non aspectabilem esse, eoque in multo majores raperentur errores: neque enim adhuc sciebant aliquid esse præter Deum, quod oculis cerni posset: ad

hæc propter Hebræorum quoque imbecillitatem noluit Moses spiritum intra anguem latentem prodere; ne scilicet illi adversariam Deo potestatem esse ullam opinarentur, quæ majoribus freta viribus posset aliquid invito agere Deo. Nam ideo etiam angelorum nulla est a Mose facta mentio ad Agarim usque ætatem, ne Judæi suspicarentur plures esse deos. Insuper quamvis non aperte maledixit Satanæ Deus, tamen occulte atque abscondite id ab illo maxime actum esse affirmamus. Dum enim expresse anguem execrabatur, tacite Satanam maledictis perstringebat; quod post probabimus, Deo juvante. Hanc enim Satanæ maledictionem clare arguunt illa Christi verba in Evangelio: *Quia princeps mundi hujus jam judicatus est*⁶³. Et alibi: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus*. Decima quæstio est, cur Moses serpentem scripserit astutiorum fuisse bestiis agri, non autem prudentiorum. Ad hanc respondemus prudentiam virtuti affinem esse; astum vero, vitium. Et sunt inter bestias aliæ hebetiores, aliæ callidiores; neque hic Moyses anguem, hominum comparatione, callidissimum pronuntiavit, sed cum cæteris collatum bestiis, hominibus vero propria sapientia prudentiaque tribui solet, qui alioqui non solum cæteras animantes, sed ipsos etiam angues astu atque solertia longe anteeunt.

CAPUT XXVIII.

(13*) Scripsit autem beatus Moses de paradiso ad hunc modum: *Et plantaverat Dominus Deus paradysum in Eden ab initio*⁶⁴. Et si paradysus ante Adamum conditus esset tamen Moses creato jam Adamo agit de consito paradiso, nimirum quia revertitur ad superiorem historiam. Nam cum ab iis de quibus in sex diebus loquebatur, nondum perfecta narratione digressus fuerit, redit nunc ad absolvendam illam narrationem, eaque ratione agit hic, post creatum Adamum, de paradiso qui alioqui ante illum fuerat conditus. Jam vero quid sit paradysus, et cur a Deo consitus, quo item die, et ubi locorum, in terrane an in cælo, et in qua tandem mundi regione positus, tum quæ huc spectant alia supra sunt a nobis suis disceptata rationibus. Cæterum Eden locus est amœnus atque omnis generis arboribus varius, in quo loco Deus paradysum consuevit atque disposuit. Hæc enim verba: *Et plantaverat Dominus Deus paradysum*, aperte ostendunt, nequaquam ab homine illum esse consitum dispositumque, perinde ac Noe vineam plantavit, aut ut jam conserunt mortales paradysos, hortosque; sed Deum ipsum, suo ipsius studio et mandato illum plantasse sicut ait Psalter David de Deo verba faciens: *Et cedri Libani quas planta-*

⁶⁰ Matth. xiii, 31, 32. ⁶¹ Levit. xi, 15. ⁶² Matth. xviii, 6. ⁶³ Joan. xvi, 11. ⁶⁴ Gen. ii, 8.

(15) Temere ista astruit Bar-Cepha cum certum sit Adamum in paradiso excellenti quadam cognitione novisse substantias spirituales, id est Angelos S. Thom. 1 part. q. 94, art. 2 ad finem cor-
PATROL. GR. CXI.

poris art.

(13*) Hoc capite verba Mosis de paradiso, rebusque eo spectantibus: non mystico sensu, sed ipsis accommodata rebus explicantur.

vi⁶⁶. Et vero hinc etiam constat, paradysum ab ipso Deo esse plantatum, quod Scriptura dicat, *ab initio*. Sequitur apud Mosen: *Et posuit illic Adamum quem finxerat*. Quod ait: *Et posuit illic Adamum*, argumentum est gloriæ quam Deus Adamo attribuit, dum ipsum collocaret in paradiso variis arboribus amœno, ut se inibi ipse oblectaret, neque sicut in terris, more cæterorum animantium quæ ratione carent, pabulum carpere. Quod porro additur: *Quem finxerat* (14), in hæc nos sensa ducit primo ex sola terra Deum non condidisse Adami corpus, sed ex quatuor elementis finxisse atque composuisse (certe figlina absque aqua non fit) deinde non ita solo verbo progenuisse Adami corpus ex terra, sicut ex hac solo suo jussu herbas produxerat, animaliaque cætera, atque ex aquis varia piscium genera; sed suis illud manibus finxisse atque conformasse, quæ res amplissima sane, hominem præ reliquis rebus, gloria a Deo ornatum ostendit. Præterea Adamum non utero conceptum partuque deinde editum esse, ut hodie homines procreari videmus; Dei manibus conditum existisse. Insuper ut jumentorum et ferarum, eorumque quæ volatu et quæ natatu utuntur animantium corpora simul et animas ex terra et aquis condiderat, quæ omnia ratione carent; non sic Adamum etiam effecisse, sed hujus corpus quidem ex humo composuisse, cæterum animam ex nihilo creavisse. Denique non eam fuisse ab initio hominum, populorum, nationum turbam in terra quam hodie videtis; sed Deum primo finxisse personam unam (ipsum dico Adamum) deinde ex illa formasse mulierem; atque ita deinceps per virum et feminam procreatum esse genus humanum: atque hæc omnia intelligimus ex verbo illo: *Finxerat*, quo usus est Moses.

Quo habitu Deus apparuerit Adamo et Evæ. — Sed enim operæ pretium fuerit cognoscere quo habitu apparuerit Deus Adamo, sive dum ipsius corpusingeret, sive dum legem ipsi imponeret, sive quando ex ipsius costa ablata conderet Evam, sive denique ubi in paradiso obambulans suam illis vocem ingereret, inclinante die. Philoxeni Mahugensis sententia est, priusquam deliquisset Adam adversus Dei mandatum, Deum neque per angelum neque per rem aliquam corporatam illi apparuisse, sed ipsum sese illi representasse; non quod corporis sui sensibus, Adam, apparentem Deum percipere posset, sed mentis intelligentia. Nam etsi habitabat quidem intra corpus Adami anima, tamen non secus atque incorporei angeli, ea cernere illam quivisse, quæ supra omne corpus materiemque corporatam feruntur: itaque cum integri etiam tum essent animæ Adami sensus, neque abs peccato contaminati, Deum se mentis illius oculis

ingessisse, suamque vocem ipsius intelligentiæ representasse, quando, ut dictum est, fieri non potuit, ut in corporis sensum aliquem, apparens Deus incurreret. Sed aliorum opinio est, Deum se corporis Adami sensibus corporaliter (ut sic dicam) obtulisse, eo quod, hac modo ratione, neque præterea alia ulla assequi ille mente posset divinas apparitiones easque intelligere: ipsum enim illius conditorem Deum, sese ad ejus humilitatem demisisse, ipsique ita apparuisse, cæteroquin immensum; unde consequens est, hi ut ulterius dicant, Deum humana eaque regia et prorsus augustissima specie se Adamo exhibuisse aspectabilem et quanquam neque manus habeat, neque pedes, aut vultum, vel os, tamen demittentem se quasi his omnibus esset præditus, ab Adamo visum esse, atque ita manibus suis illum formasse, quod (ut diximus) ad ejus qui formabatur gloriam dignitatemque spectat. Sed expendat suo judicio lector has duas opiniones; ac utram malit, altera ommissa, retineat. Porro fuere ex hæreticis qui dicerent duos Adamos a Deo creatos fuisse; idque ex eo colligi, quod Moses duorum meminisset, dicens alterum die sexto conditum esse, alterum hic post diem sextum: ad illum enim spectare ea verba: *Et finxit Dominus Deus Adamum pulverem e terra*. At hunc, neque ex pulvere dicere Mosen, sed simpliciter, Adamum illic posuisse quem finxerat. Sed nos illis respondemus: Ex eo quod ante dixerat Moses Adamum die sexto esse creatum, deinde, ommissa illa narratione, etiam tum imperfecta, transivit ad mentionem diei septimæ, unde rursus, ad absolvendam illam ante cœptam historiam, revertitur haudquaquam consentaneum esse ut existimemus duos a Deo effectos fuisse Adamos, sed unicum. Nam idem quoque de bestiis, de arboribus, de paradiso, et flumine hunc rigante fecit. Cum enim historiam illarum rerum nondum perfectam reliquisset, hic jam redit ad eam absolvendam. Præterea hoc quoque illis respondemus, neque Mosen, neque quemquam prophetarum, aut apostolorum, vel evangelistarum unquam memorasse, duos a Deo creatos effectosque fuisse Adamos, sed unum solum. Porro sciendum est, Vetus Testamentum pluribus translationibus ex Hebræa in Græcam linguam esse transpositum: Syrice vero redditum esse una quidem interpretatione ex ipso Hebræo, altera vero ex Græco. Cæterum quæ fuerit tam multarum translationum causa, et quæ inter ipsas cæteris probior existimari debeat, cum aliis ejus generis argumentis disseruimus in eo libro quem *De sex diebus* præmisimus. Igitur in ea Græca traductione quæ est Septuaginta interpretum, sic scripta exstant illa Mosis verba: *Et plantaverat Dominus Deus paradysum in Eden ab oriente, et posuit illic hominem*

⁶⁶ Psal. ciii, 16.

(14) Quod verti *finxerat*, est verbum *Gabal*, quod plane respondet Græco. *πλατεις*.

finxerat. Orientem igitur appellant illi interpretes, A eam terrarum regionem ex qua sol oboritur; nam in illo tractu orientalis plantaverat collocaveratque paradisum, ut Basilius, et ejus frater Gregorius attestantur, et Dominus Severus quoque. Quod vero ad ipsum nomen attinet, quo illi LXX interpretes hic Adam vocant (vocant enim Bar-Noso [15]), tria sunt vocabula quibus fere Scriptura et hoc loco et superius utitur pro Adami appellatione; Noso, Bar-Noso, Adam. Et Noso quidem vocat, dum ait: *Faciamus Noso* (id est hominem) *ad imaginem nostram secundum similitudinem nostram*; Adam vero dum dicit: *Et creavit Deus Adam ad imaginem suam: Et posuit illic Adam quem formaverat.* Denique Bar-Noso, hic (sequamur LXX interpretum translationem). *Posuit illic Bar-Noso* (id est, illum hominis) *quem finxerat.* Atque hæc tria nomina inter se ita differunt, ut Noso proprie universum genus hominum ostendat; Bar-Noso vero eum qui ex homine prognatus sit, hoc est, filium hominis significet: et Noso quidem pluraliter, Bar-Noso vero singulariter (ut sic dicam) accipiantur, spectentque; Noso fere ad ipsam speciem, Bar-Noso vero ad individua. Porro de voce Adam dicunt apud nos Syros plerique appellationem esse particularem hominis, personamque unam repræsentare: verum alii existimant, apud Hebræos nomen esse specificum, et totum genus humanum sua notione amplecti, sicut antebac diximus in Commentario nostro de sex diebus. Rursus alii sunt, qui putant nomen Adam sumptum esse ex ipso hominis corpore, et ei proprie impositum esse eo quod ex terra quæ Adamotho dicitur confirmatum sit: Noso vero ad animam peculiariter spectare. Cæterum quid sibi velit illud terræ vocabulum, Adamotho, illic quoque a nobis est explicatum.

Dei 14 beneficia in Adamum. — Verum enimvero operæ pretium est ut expendas hic accurate apud animum tuum, quam multis modis cohonestaverit Deus Adamum. Primo enim cum in rerum natura prorsus non esset, procreavit, efficitque ipsum ex nihilo ut aliquid esset. Deinde ad suam ipsius imaginem et similitudinem condidit. Tertio, cum ipsius longe præstantior esset natura D quam cui manus vocisque usus attribui deberet, tamen illum et manibus suis finxisse, et voce affatus esse dici voluit. Quarto, conditum ratione ornavit, qua cæteris animantibus illa carentibus præstaret. Quinto, sui cognitione ipsum dignatus est. Sexto, admisit ipsum veluti in suam familiaritatem, ut ea sese pro arbitrio oblectaret, meditationibus contemplationibusque divinis vacans atque indulgens. Septimo, immortalitatem promisit. Octavo, maxima ipsum sapientia inbuit. Nono,

prophetiæ dona in ipsum contulit, prophetam enim fuisse Adam vel hinc constat quod per vaticinium dixerit: *Hæc jam caro de carne mea et os de os e meo, hæc vocabitur mulier,* etc. Decimo, auxit ipsum sacerdotii munere; nam fuisse sacerdotem, ex Davidis psalmistæ verbis cognoscitur, dum veluti loquentem Adamum cum Deo inducens ait: *Finxisti me et posuisti super manum tuam* ⁶⁶; sacerdotium enim manuum impositione confertur, sicut et baptismus. Undecimo, regia atque principali ipsum donatione amplificavit; ait enim: *Et dominamini piscibus maris, et volucribus cæli.* Duodecimo, ita ipsum comparavit, ut animo atque intelligentia sua angelis esset familiaris. Decimo tertio, condidit ipsum corpore levi atque expedito, non autem gravi quale demum evasit post violatam legem. Decimo quarto denique, posuit ipsum in paradiso, ut inibi oblectaretur neque cum cæteris animalibus mentis expertibus in terra nascendo reliquit: *Et enasci fecerat Dominus Deus e terra omnem arborem ipso aspectu exvretendam, et pulchram ad vescendum*; die scilicet tertio produxerat Dominus eas arbores ex terra, cum diceret: *Producat terra herbam viridem semen facificans, et arborem fructiferam,* etc. Verum hic ad priorem illam narrationem regreditur, ipsam absoluturus quin ipse etiam paradisi die illo tertio consitus fuerat. Cæterum Deo attribuit Moses illa verba: *Et enasci fecerat arbores,* ut intelligeremus non ab homine satis fuisse, ut Noe vitem sevit, aut alias arbores, alii; sed ipsius Dei cura ac nutu præceptoque exstitisse, juxta illud Psalmistæ: *Et cedri Libani quas plantavit* ⁶⁷. Sed videri possunt verba potius ad hunc modum esse legenda: *Omnem arborem pulchram ad spectandum, et exspectandam ad vescendum,* pulchritudo enim ad videndi sensum pertinet, appetitus vero ad cibum spectat. Verum consuevit Scriptura appetentiam referre ad oculos, quale est illud Joannis evangelistæ in Epistola: *Omne quod est in mundo, concupiscentia corporis est, et concupiscentia oculorum* ⁶⁸. *Et arborem vitæ in medio paradiso, et arborem scientiæ boni et mali.* Duas ait Dominum enasci fecisse arbores in medio paradiso, alteram vitæ, alteram scientiæ. Videndum igitur qui fieri potuerit, ut duæ arbores in ipso exstarent paradisi medietullo: unam enim solam posse medium obtinere locum nemo negaverit, at duæ ut simul medio quopiam loco existant, non fas est. Sunt igitur qui dicant unicam fuisse in ipso medio consitam, eam quæ vitæ vocatur, alteram vero quæ appellatur scientiæ juxta illam vitæ exstitisse satam. Sed his objicimus ipsam Scripturam; quæ verba illa: *In medio paradiso,* ad utramque arborem accommodat, non autem ad eam quæ vitæ est, solam. Hoc enim inde

⁶⁶ Psal. cxxxviii, 16. ⁶⁷ Psal. ciii, 16. ⁶⁸ I Joan. ii, 16.

(15) Apud LXX in Græco est. ἀνορωπου quod Sirus interpres, quem auctor sequitur, reddidit illic *Barnoso*.

cognoscitur, quod Eva ad serpentem diceret: *De fructu arboris quæ est in medio paradiso, nolite comedere, ait Deus.* Erat enim arbor scientiæ, ea qua illis fuerat interdictum, non arbor vitæ. Conficitur ergo ad utramque arborem pertinere quod dicitur: *In medio paradiso.* Igitur Gregorius Nysenus dicit duas hasce arbores spirituales fuisse, solaque ratione potuisse intelligi, quales non duas modo, sed plurimas uno eodemque loco medio esse posse, nemo dubitaverit. Nam animi nostri vis facile ea conjungit quæ alioqui vel a plurimis simul comprehendere nequeant. At nos dicimus arbores illas corporatas existisse; idque nuper ostendimus, atque utrasque in paradisi medio quidem fuisse positas sed non ut in uno eodemque particulari loco, qui locus fuerit paradisi medullium. Nam id haud fieri potuit, et si in eo altera exstabat, alteram extra eum locum fuisse necessarium est, cum profani etiam philosophi affirmant impossibile esse ut duo corpora contineantur uno particulari loco simul: sed ita ambas fuisse in medio paradiso, ut quis utramvis dicere recta posset, respectu extremarum paradisi partium fuisse in medio paradiso. Medium igitur in contextu ita accipiendum est, non ut particularem aliquem locum significet, sed quasi dicat, cum paradisi frequentissimus esset variis arboribus atque plantis, hasce duas arbores non in ejus angulo quopiam satas fuisse, sed in medio paradiso inter alias arbores existisse. Sed et hoc scire operæ pretium fuerit, num duæ istæ arbores, altera juxta alteram positæ exstiterint, an scorsim: de hac re nos pronuntiamus, juxta positas fuisse. Neque enim dixit Scriptura de Adamo: *Ne forte adeat arborem vitæ, capiatque de ea, ac vescatur, et vivat perpetuo; sed habet ad hunc modum: Ne forte extendat manum suam, et capiat.* Is vero qui manum suam ad rem quampiam protendit, necessarium est ut ei rei proximus astet. Præterea hinc credibile est, ei loco, in quo Adamo certamen et lucta erat adversus arborem scientiæ, proximam existisse arborem vitæ, cum victoriæ præmium: ut si vicisset per continentiam neque edisset de hac, mox permissa fuisset ipsi illa altera gustanda, quippe solet victori palma in promptu esse. Insuper illud quoque quæri potest, cur Deus produxerit duas illas arbores in medio paradiso, ac non potius in quopiam ejus angulo. Hic respondemus, ideo id factum esse quia in medio paradiso habitaturus erat Adam, accepto Dei imperio de edendis fructibus arboris scientiæ boni et mali. Cæterum qualisnam fuerit arbor vitæ, et cur sic sit dicta, deinde qualis arbor scientiæ boni et mali, et quamobrem eo nomine appellata, una cum aliis ejus generis rationibus supra a nobis satis explicatum: *Et fluvius egrediebatur ex Eden ut rigaret paradysum. Et*

A locus erat magnus atque amplus, cui id nomen dabatur, propterea quod amœnus et multarum arborum varietate spectabilis esset: hujus pars ea quæ cæteras omnes pulchritudine atque decore anteibat, paradysus dicebatur accommodatissimus ad habitationem oblectationemque hominum. Sed quanta fuerit hujus amplitudo, satis arguit fluvius ille magnus, qui ex ipso affluebat, et postquam clapsus esset dividebatur in quatuor flumina: si enim fluvius ipse magnus erat, manifestum est paradysum quem rigabat, magnum spatiosumque fuisse: *Et illinc dividebatur, et evasit in quatuor capita.* Postquam is fluvius rigasset paradysum, diductus divisusque est in quatuor fluvios quos Moses (quia ipsius sæculo noti erant) suis et nominibus, et locis describit, inquit: *Nomen unius Phison, is est qui circuit universam terram Havilæ.* Nomen igitur unius horum quatuor fluviorum est Phison; sive, ut Græcus vocat, Dijabis: qui fluvius postquam avulsus ab illo majore et primario paradysum pellente, in terramque demersus est, sub ipsis etiam Oceani vadis fluit, donec ebulliens prorumpat in occidentem, unde versus septentrionem regyrans delabitur per universam regionem Indorum (quam vocat Moses terram Havilæ), ac tandem desinit in mare Indicum. Sunt autem qui putent Phison appellatum esse a verbo *Phas* (16), propterea quod cesset a fluctu aspectabili, quippe qui sub multis pelagis majorem cursum sui partem peragat. *Et ibi est aurum, et aurum ejus terræ præstans est; ibi Bedolath, et lapides Berilli.* Ferunt in pleraque hujus fluminis arena atque in ipsa ripa, aurum probum admirandasque margaritas ubertim reperiri. Hebræum enim, *Bedolath*, gemmas vocat; *Berillos* vero, lapides pretiosos. Alii, *Bedolath*, candidas unioyes significare existimant; *Berillos* vero, sardos, topazios, et cæteras id genus gemmas. *Et nomen fluvii secundi Gihon; is est qui circuit omnem terram Chus.* Secundus fluvius nomen habet Gihon. Græcus Nilum appellat: alii *Sichor* vocant. Et hic quoque fluvius, ut separatus est ab illo majore, sub Oceanum descendit, donec scaturigine evomitur in plaga Australi, atque gyrans perluit terram Chussiorum (Ethiops vocamus) et Ægyptiorum, tandemque desinit in mare Adriaticum, quod est apud Ægyptum. Cæterum nomen Gihonis obtinuit a fluendo cum inundatione; hac enim, ripa sua supergrediens, irrigat terras sibi circumjacentes. *Et nomen fluvii tertii Diklat, qui it adversus Assur. Quartus denique fluvius est Perath.* *Diklat* appellatus est tertius fluvius, quod impetuosus ac rapidus sursum deorsum feratur quasi homo violentus ac fervidus qui ad perrumpendas angustias aliquas nunc se subrigit, nunc demittit. Quartus denique fluvius dicitur *Perath*, quia secundissimus est. Et hi quoque duo

(16) Phison, superius cap. 21, dixit Græce vocari *Dijabis* per quartam vocalem in secunda syllaba. *Phas*, cessare significat Syris.

fluvii simul atque derivati sunt ab illo principaliore A flumine : absorpti sub Oceanum, tandem prosiliunt in medio terrarum orbe, fontibus non procul inter se dissipatis ac prolapsi desinunt in mare Australe ipsius Bosræ. Porro Assur vocat regionem Attur et Ninevitarum ac Bethgarne, aliaque circumquaque his adjacentia loca. Sed enim quærent hic homines, qui possit fieri ut hi quatuor fluvii veniant e paradiso, et absorpti sub Oceanum intra terræ viscera meent, ac tandem emergant, effundanturque in hac nostra terra! Verum hanc quæstionem, et ejus generis alias jam satis dissolvimus. Porro Moses, explicata narratione earum rerum quæ ad paradisi laudem magnificentiamque : item earum quæ ad flumen ingens quo ille rigatur : denique ad sedulitatem Dei conditoris illius atque satoris spectant : B transit ad dicendum de inducto Adamo in paradysum his verbis : *Et accepit Dominus Deus Adamum, et posuit ipsum in paradiso Eden.* Quo habitu apparuerit Deus Adamo, diximus nuper. Jam vero hoc videndum est, unde, et quo sustulerit ipsum quando Scriptura ait : *Et accepit Dominus Deus Adamum.* Igitur quidam putant ex Jerusalem sublatum transtulisse in paradysum : nam in Jerusalem formatum esse, ubi et mortem etiam obierit. Alii vero existimant, ex loco humiliore atque viliori sustulisse in locum sublimem magnificentemque, et veluti creatum a se regem iuduxisse in regalem sedem. Sed quonam illum modo sustulit? Respondent nonnulli, id quod Scriptura ait : *Et accepit*, nihil aliud sibi velle quam Deum dixisse ad illum : Abi, ipsumque C continuo profectum esse. Sed his objiciunt alii, incertum fuisse Adamo, unde, et quo abire deberet. Quibus illi respondent, ipsi in mentem venisse unde et quo abeundum sibi, atque ubi habitandum esset, sicuti visa prophetis solent evenire. Verum alii malunt existimare, Deum Adamo humana specie apparuisse, ipsumque apprehensum transportasse in paradysum. Sed dices : sive per mentis visionem, sive per humanam figuram illi apparuerit; atque ita transtulerit, magno fuisse opus temporis spatio ad iter hoc conficiendum. Igitur nostra sententia est, Deum formasse Adamum extra paradysum, atque illinc arreptum sustulisse in paradysum, ibique dimisisse; cæterum eo accepisse modo, quo et D Enoch, et Philippum. Nam ut de Enoch scriptum exstat : *Et tulit ipsum Deus*⁶⁹; itemque Philippo : *Et Spiritus Domini rapuit ipsum*⁷⁰ : sic et dicimus Adamum esse a Deo raptum ex eo loco quo fuerat formatus, atque in paradysum transpositum. *Dimisitque ipsum in paradiso Eden, ut eum coleret et custodiret.* Eo quod dicit : *Et dimisit ipsum in paradiso*, declarat Deum sublato Adamo non ostendisse modo paradisi pulchritudinem magnificentiamque, et mox inde abripuisse, sed inibi relicto, facultatem manendi seque oblectandi permisisse ut in loco illius ipsius gratia condito concinnatoque : nam quod

illuc haud diu mansit, sua, non Effectoris sui culpa evenit. Quod porro sequitur : *Ut eum coleret et custodiret*, quam sententia erit accipiendum? Nunquid paradysus cultore egebat, in quo silvosa sentiosaque materies non succrescebat? hæc enim postea per execrationem cepit in ea terra, quæ extra paradysum erat, enasci. Præterea qui potuit cultore opus habere paradysus, omnis generis arboribus abundans? denique quomodo coluisset, quando neque sarcula, neque scopæ, aut alterius generis instrumenta culturæ facta erant. Similiter quorum habebat custodia opus paradysus, cum nulli usquam existerent egeni homines? Quid ergo sibi volunt illa verba : *Ut coleret et custodiret*? Respondemus non id significare fodiendas illi fuisse scrobes in quibus plantas consereret, ut Noë vineam, aut laboriosis ipsum instrumentis operando molestiam ullam subire debuisse, sed in eo positum fuisse cultum illum ut inibi locum sibi pro habitatione aptaret, viasque ac semitas quibus comode posset obambulare, complanaret, ne scilicet otiosus esset : quando ex otio plurima enascantur mala, juxta illud Sapientis cujusdam : *Otium malum est, et fraudem parit pigritia.* Et divus Paulus dicit : *Nisi aliud quam otium agentes*⁷¹. Et alibi ait, quasdam feminas non solum otiosas esse, verum etiam quarundam malarum rerum occasionem dare⁷². Cæterum, quod de custodiendo paradiso dictum est, id ad arcendas inde bestias spectat; paradisi enim vineæ hortique alii quando ab hominibus deserti manent, conculcantur, opprimunturque a feris. Igitur et colere et custodire, ad curam habitationis Adamo spectat; neque enim ad exiguum duntaxat tempus datum fuerat ei illud domicilium in quo maneret, sed ad diuturnum longumque. Insuper huc quoque cultus ille et custodia pertinent, ut esset Adamo vigil et cautus; agnosceretque parentem suum ex ipsis plantis fructibusque paradisi, ceu colonus plantarum immortalium : hoc est divinarum cogitationum, ut ait Gregorius Theologus. Denique illis colendi custodiendique verbis ostenditur etiam, longe aliter homines vitam suam instituere debere quam pecudes rationis expertes degant : hæc enim ad colendum custodiendumque paradysum minime sunt destinatae; sed homo est illius cultor et custos designatus, eaque re plurimum iste ab illis differt, quod ipsum quoque dum hominem propriis manibus formaret Deus, ostendere voluit. Porro postquam de inducto in paradysum Adamo disseruit, et cur eum Deus illuc intulisset, explicavit, digreditur ad dicendum de lege illi imposita his verbis : *Et præcepit Dominus Deus Adamo, dixitque ipsi : De omnibus arboribus quæ sunt in paradiso, edendo edes; at de arbore scientiæ boni et mali non edes de ipsa.* Hoc igitur est præceptum, hæc lex quam Deus Adamo imposuit, ne ederet de arbore scientiæ. Sed jam in disquisitionem venit, quot modis dicatur

⁶⁹ Gen. v, 24. ⁷⁰ Act. viii, 59. ⁷¹ II Thess. iii, 11. ⁷² I Tim. v, 15.

legis vocabulum, et cujusnam generis lex imperata fuerit Adamo, denique cur ullam illi Deus legem statuerit. Dicimus igitur legem duobus dici modis, universaliter, et particulariter: verbi gratia, universalis lex est cognitio illa naturalis quæ nobis insita est, et vis ingenii qua judicamus bonum a malo: eam enim iudicat Deus omnium hominum animis, laudans ipsos, si quod bonum est id operentur, et vicissim culpans damnansque si malum patrent, quantumvis occulte ea peragantur. Nam et in gentium, ut ait Paulus, *cordibus scripta lex est, et est ipsis sua conscientia testis*⁷³, etc. Ejus generis est illud Domini dictum: *Sicut vultis vos ut faciant vobis homines, sic facite etiam vos ipsis*⁷⁴. Particularis lex autem est, qualis ea quam Deus præscribat ipsis Noachitis, ne vescerentur sanguine⁷⁵; item qualis imposita erat Judæorum Nazaræis, de non bibendo vino, aut sicera, neque admovenda capiti novacula⁷⁶, quales denique Judæorum statuta fuere sacerdotibus, de rebus, aliis omittendis, aliis agendis. Cum igitur legis vocabulo duobus utamur modis, et particulariter, et universaliter, respondemus ad alteram quæstionem, non fuisse legem universalem sed particularem illam; ne gustaret de arbore scientiæ; soli enim Adamo ejusque conjugii eam imperaverat Deus non etiam universo generi humano. Jam superest ut et hoc disquiramus, qua de causa dederit Deus Adamo legem. Censemus autem ob bene multas causas id factum a Deo esse. Primo enim, ut sciret se Dominum conditoremque habere qui sibi eam legem imperavisset, nam dominorum est leges sancire, deinde ut se creatum effectumque agnosceret: quippe lex creaturis atque effectis statui solet, ut ait David: *Statue ipsis legislatorem, ut sciant gentes se homines esse*⁷⁷. Ad hoc, ut intelligeret libertatem sibi facultatemque arbitrii a Deo datam esse cum ab illo conderetur; neque enim legem ipsi imposuisset particularem et quæ ex voluntate penderet, ne de arbore ederet scientiæ, nisi ante libertate potestateque arbitrii proprii ipsum donasset, qua si vellet observaret legem, sin nollet, non observaret. Præterea legem ideo posuit Adamo Deus, ut libero ipsius arbitrio esset materies et veluti elibanus quo probaretur, sicut ait Gregorius Theologus (17): *Dedit (inquiens) legem, materiem libero arbitrio. Sicut enim per ligna periculum sit de arte fabri lignarii, an probe atque exacte eam teneat, an minime, item per aurum argentumque de aurifabri arte: ita per legem Adamo constitutam probatum est ipsius liberum arbitrium, compertumque libertatem ipsius remissam solutamque esse ac magis propendere ad prævaricandum peccandumque. Nam valuisse quidem observare legem, et tamen non observavit, qualis sane facultas brutis animantibus*

A quæ ratione vacant, haudquaquam est concessa. Postremo ob hoc quoque lata est Adamo lex a Deo, ut ille sciret atque intelligeret, alterum Deo superesse sæculum in quo dignum pretium solvet utrisque et iis qui observant et iis qui violant leges. Sed pergunt quærere nonnulli ulterius, cur legem tulerit Deus Adamo quam præsciret ipsum non esse observaturum. Ad hoc primo respondemus non ideo conditorem Deum legem Adamo imperavisse, ut eam observaret, neque rursus, ut violaret (quo vestra hæc quæstio spectat cum dicitis: Cur, quam præsciret illum legem non præstituro, præceperit), sed eas ob causas quas nuper commemoravimus. Quippe aliud est observare, aliud non observare legem, et aliud scire se habere creatorem, sequi esse creatum et præditum arbitrii libertate, hujusque generis cætera cognoscere. Præterea dicimus: Sicut præscivit illum non observaturum legem, ita præscivit quoque futurum ut postquam legem ille transilivisset et per peccatum cecidisset, ipse veniret, redimeret, sublevaret illum a casu peccati. Insuper legem ideo tulit (etsi violatam iri non ignoraret) quo intelligeretur, ipsum esse Dominum, qui condendarum legum haberet potestatem, Adamum vero creaturam, et cum qui merito legibus parere deberet. Præterea quo constaret liberum arbitrium eis peculiariter concessum esse rebus creatis quæ ratione pollent, ut penes ipsas esset vel servare vel frangere leges. Ad hæc sancivit legem Deus jam tum præsciens futurum ut violaretur, quo ea obsequiosi a rebellibus secernerentur, amicumque ab hostibus, et legum cultores a prævaricatoribus, atque cum illorum virtus, tum horum vitiositas manifestaria fieret, cognoscereturque: sublata enim lege, nullam inter utrosque discrimen fuerit. Et vero hæc etiam ob rem lata a Deo lex est, quam tamen non nesciebat transilivendam, ne ut nesciremus ipsum merito jure iis qui legi parerent retribuere delicias mundi, contraque rebellibus ærumnas mundi. Præterea ut ii qui ratione utuntur, intelligerent quod alium ille habeat mundum in quo merita in quemque conferet præmia. Denique non alia ratione præscripsit illam Adamo legem, quam sciebat ipsum transgressurum, atque post aliis mortalibus fidei leges, non nescius plurimos fore incredulos.

Cur lex particularis præter naturalem Adamo posita sit. — Ulterius quærunt, cum esset Adamus naturali lege informatus quæ in conscientia judicio posita est bonum, a malo distinguente, cur hæc alteram particularem etiam Deus ipsi imperaverit, ne ederet de arbore scientiæ? Hic respondemus, id factum esse quo illustrior esset bonitas Creatoris Adami, ut qui non sivit ipsum rebus majoribus animum suum occupare: deinde ne per errorem

⁷³ Rom. ii, 15. ⁷⁴ Matth. vii, 12. ⁷⁵ Gen. ix, 4. ⁷⁶ Num. vi, 2. ⁷⁷ Psal. ix, 21.

ille existimaret, se rerum conditarum esse domi-
 num, neque supra se dominum alium esse. Nam,
 verbi gratia, cum animadvertisset omnia illa quæ
 sub aspectum cadunt sua causa esse effecta a Deo,
 sive naturali præditum ab illo cognitione, atque
 omne genus delicias sibi absque ullo molesto la-
 bore in promptu esse, denique res aspectabiles sibi
 servientes quasi ancillas, et, ut semel dicam, cum
 vidisset omnia illa bona quibus absque molestia
 aut cura oblectabatur : facile ipsius animus ex his
 rebus per arrogantiam confidentiamque mutatus
 sibi persuasisset, res omnes quæ conditæ essent,
 ad se spectare, neque alius dominationi esse
 subjectas : nisi hanc alteram a Deo legem accepis-
 set, de non gustanda arbore, quæ perpetuo ipsis
 observata oculis in memoriam mentemque ipsi
 revocaret servilem humilemque suam conditionem,
 seque habere Dominum a quo ejusmodi lex de ar-
 bore sibi esset imposita, atque eas ipsas creaturas
 quæ sibi serviunt, ad illum suum spectare Domi-
 num. Nam si cum legem haberet naturalem, et
 insuper hanc de arbore, quæ veluti adjutrix illius
 esset, tamen deliquit suapte voluntate, atque sedu-
 ctus est : quanto magis peccasset lapsusque esset,
 si hæc de arbore lex posita ipsi non fuisset? Rur-
 sus, si præter illam naturalem legem non etiam
 hanc interdictæ arboris accepisset, misissent
 morosi homines, cur non dedisset illi Deus legem
 aliam, eaque subsidium attulisset priusquam labe-
 retur per peccatum? Recte igitur Deus Adamo,
 antequam peccaret, hanc legem de arbore scientiæ
 imposuit, licet præterea naturali lege informatus
 esset. Quin hoc insuper scire convenit, non jam
 tum inquinato Adamo positam esse a Deo legem,
 sed adhuc puro proboque et veluti ab omni vitio-
 sitate percolato; sic enim ipsum condiderat. Ad
 hæc illud etiam quæritur, cur Deus Adamo legem
 de arbore illa imperaverit, et non de alia re quavis.
 Respondemus autem : Quo cognosceretur illius amor
 erga suum parentem Deum. Omnis enim lex vel
 ad amorem in Deum, vel ad amorem adversus
 proximum spectat : jam vero nulli adhuc homines
 usquam erant, ut mandare Adamo posset ne occi-
 deret, aut ne committeret adulterium, vel ne furtum
 faceret, et quæ sunt hujus generis alia. Illiusmodi
 enim præceptis nullus tunc locus esse potuit, quando
 nulli erant alii homines, ideoque legem de arbore
 ferebat, qua observanda pietas Adamo adversus
 suum Conditorum agnosceretur.

*Cur de cibi concupiscentia lex Adamo posita
 sit.* — Denique et illud solet quæri, cur Deus legem
 Adamo imperaverit, quæ ad cibi concupiscentiam
 spectaret, non ad aliam rem quampiam. Potuisset
 enim illi lata lege mandare ut quosdam nominatim
 præscriptos dies jejunos aut precibus vacans trans-
 igeret, vel se uno eodemque loco per eos immo-
 tus contineret, aut hujusmodi aliud quidpiam

agendum omittendumve: Ad eam questionem
 respondemus, cum concupiscentiam quæ circa
 cibum versatur primum esse animi nostri af-
 fectum, eoque recte primam primo homini
 Adamo legem de illa esse impositam. Sed ut
 clarius evadat quod dicimus, multi et varii sunt
 affectus quibus nostra libertas impellitur, quorum
 omnium præcipua, et veluti radix est concupiscen-
 tia. Hæc porro trifariam dividitur : nam aut ad
 ventris ingluviem pertinet, aut ad opum pecunia-
 rumque avaritiam, aut ad gloriæ ambitionem. His
 enim tribus affectionum generibus comprehensæ
 tenentur omnes pravæ cupiditates : et his adortus
 est quidem Satanas Dominum nostrum in deserto
 et in urbe; verum, succubuit. Cæterum ventris cu-
 piditas, reliquis duabus violentior difficiliorque
 mortalibus incumbit : quod vel hinc constat, quia
 absque pecunia et gloria vivere homines possunt :
 at sine cibo non possunt sicut apud Jeremiam pro-
 phetam scriptum exstat : *Dederunt res suas pre-
 tiosas pro cibo, ut instaurarent animam suam*¹⁷.
 Neque enim adversum nos facit illud Domini nostri
 dictum : *Non in solo pane vivit homo*¹⁸. Igitur
 quoniam gula, prima est in nobis perturbatio animi,
 consentaneum erat, ut primæ legis Adamo primo
 homini ferendæ esset occasio. Et vero quia per
 ventris ingluviem, cibi que appetentiam Satanas
 Adamum vicerat, ideo et Christus inde victoriam
 suam adversus illum in deserto est auspiciatus cum
 illi diceret, ut est apud divum Matthæum : *Si Filius
 Dei es, dicito, ut lapides isti panes fiant*¹⁹. Porro
 sunt qui Deum culpent, quod Adamum condiderit
 cibi avidum ac voracem : et interim, lege lata, a
 cibo cohibuerit. Sed nos ad hæc dicimus, nullam
 hic in Deum creatorem posse culpam conferri, sed
 in ipsum Adamum justissime, cujus rationem audi :
 Cupidine quæ est in nobis, est quatenus libere uti
 permittitur, est etiam ubi coercenda cohibendaque
 est. Ea igitur pars illius quæ nostro usui permissa
 est, culpa vacat, neque lege inhibetur : qualis est,
 ut edamus, ut bibamus, ut dormiamus, atque hujus
 generis alia faciamus. Refrenanda vero coercenda-
 que illa est, quam lex velat exerceri; veluti si quis
 gulosus sit, aut ebriosus, vel scortator et hujusmodi
 aliis vitiis deditus. Conficitur ergo, Deum Adamo
 legem illam perscripsisse, non ut prorsus nihil ede-
 ret, sed ut de una illa arbore non ederet. Nam si
 nulla illi per eam legem re vesci licuisset, culpandus
 revera fuisset Deus legislator, qui illam ita
 condiderat ut edendo vitam sustinere deberet. At
 quando ab unica ipsum duntaxat arbore prohibuit,
 neque id vel per invidiam vel per odium; sed ut ex
 ejus legis observatione causam haberet permittendi
 deinde ipsi gustare vitæ arborem, quo vita deinceps
 frui sempiterna posset : hæud insons sane videri
 ille debet qui non satiaverit suam cupiditatem ab
 reliquis arboribus; neque unicam illam vitavit, qua

¹⁷ Thren. 1, 11. ¹⁸ Matth. iv, 4. ¹⁹ ibid. 3.

luerat sibi interdictum. Nam ut cæteræ omnes vetitæ fuissent, solaque una concessa, nulla tamen ipsum subegisset necessitas de reliquarum una quam gustare, quanto minus cum omnes præter solam unam permissæ essent, ulla ipsum compulit vis eam unam arborem vetitam attingere. Certum igitur ex his evadit, culpam in Adamo inherere, non in ipsius effectore Deo. Sed et illud disquirendum est : soline Adamo legem imperaverit Deus, an vero etiam cæteris rebus dum ipsas conderet, suas cuique leges dederit? Dicimus autem, omnibus rebus esse positas leges : ratione præditis, et rationis expertibus, mortalibus, et immortalibus; animatis, et inanimatis; quæ sensu percipiuntur, et quæ sensum omnem effugiunt. Nam, (verbi gratia), angelis primam legem dabat cum ipsos crearet, adversus quam prævaricatur Satan, cum suis copiis lapsus est; deinde alteram illis rursum dabat legem, ut res natura corporatas administrarent, atque hæc inferiora et cognoscerent et gubernarent; ipsa scilicet naturæ elementa et quæ ex elementis composita sunt corpora, ut ait Philoxenus sermone de arbore vitæ. Similiter et cælo et terræ legem posuit, ut in rerum natura perdurarent, ut ait David : *Stabilivit terram supra fulcra sua*⁸⁰. Rursus soli et lunæ cæterisque stellis suas præscripsit leges, quibus motus ipsorum æqualitas regitur, dum nunc accedunt propius, nunc recedunt; juxta illud ejusdem Davidis : *Statuit ipsam in sæculum sæculi, legem dedit, et non præteribit*⁸¹. Denique et mare suam a Deo legem accepit, ipsam arenam; ad quam dum inundans atque procurrens pertingit, sistitur neque ipsam præterit. Quin et herbis, seminibus, arboribus lex data est, ut pullulent, aucescantque. Postremo animantia omnia quæ ratione carent, generali hac lege informavit, ut res sensu suo percipere et motu sese agitare queant. Cæterum leonibus particulariter audaciam pro lege dedit; leporibus, timiditatem; pantheris, unguenti amorem; vulpibus, fraudulentiam atque asturiam; agnis, puram simplicitatem; aquilis, sævam rapacitatem; columbis, innocentiam; atque ita de cæteris legibus particularibus quæ a Deo bestiarum, avium, reptilium denique naturis sunt impositæ, sicut prolixè antehac in eo libro quem de sex diebus fecimus, a nobis est ostensum. Denique interrogari solet, quibus in rebus differant eæ leges quas Deus imposuit animantibus rationis expertibus, rebusque aliis corporatis, quæ et anima et sensu carent, ab illis legibus quas hominibus præscripsit et aliis creaturis ratione præditis. Ad hoc respondemus, plurimis eas inter se modis differre. Nam legum quæ hominibus latæ sunt, in ipsa voluntate posita est observatio; earum vero legum custodia quæ nec anima nec sensu præditis rebus impositæ sunt, in ipsa earum natura est sita. Tum homines doctrina formantur ad præstandas leges quas debent; at ea quæ ra-

lione et quæ anima carent, naturæ impetu atque efficientia ducuntur ut legibus suis obsequantur. Ad hæc : homines, si volunt, servant; si nolunt non servant suas leges : pendent enim ex libero hominum arbitrio. At aliter se habent earum rerum leges, quæ ratione et quæ sensu vacant; neque enim leo, et audax et timidus esse potest; neque lepus, pavidus et impavidus, sed una audacia leonum est, pavor vero solus leporum. Neque ut leo non sit audax, vel lepus non fugax fieri potest. Consentaneum igitur est, hæc si suis legibus parcant, non ideo digna esse præmio, quando nulla arbitrii libertate pollent, sed naturæ vinculis constricta tenentur : nos vero vel observare, vel violare leges nobis imperatas quimus. Postremo hoc etiam addendum huic duximus, nobis insuper esse inditas etiam leges, illis legibus creaturarum ratione et sensu carentium similes. Verbi gratia; oculis nostris insita est a Deo lex videndi, auribus, audiendi; palato, gustandi; naribus, odorandi; ventriculo, concoquendi; atque ita cæteris membris suas indidit rerum Opifex efficacitates pro legibus. *Quia quo die comedes de ea, morte morieris.* Hæc oratio minas terroremque continet, ut qua Deus Adamo, si prævaricaretur et de arbore illa ederet, obnuntiavit periculum. Sed quæritur, qua de causa illi sit interminans. Facilis est responsio, ut a violanda lege, illiusmodi minis, et pœnæ periculo cohiberetur, quam sibi delinquenti præsto adfuturam præsciret. Leges enim per tres causas fere observantur : aut per amorem quo legislatorem prosequimur, aut per præmii spem quod parentibus nobis propositum est, aut denique per metum pœnæ quæ peccantibus est præstituta. Huc igitur spectat illa comminatio qua usus Deus ait : *Quo die comedes de ea, morte morieris*; ut si ille prioribus duabus causis haud induceretur ad parendum, postrema saltem hæc (supplicii metu dico) in officio ipsum contineret. Nam et illud quoque intelligimus, ut pœnam minatus est peccanti Deus, ita et præmium esse pollicitum obsequenti, quamvis hoc neque dixerit neque scripserit divus Moses, sed contentus pœnæ meminisse, de præmio tacuerit. Promiserat enim, si positæ legi pareret, permissurum se illi ut de arbore vitæ ederet, atque ita vitam viveret sempiternam, immortalisque evaderet, idque hinc constat, quod ubi edisset Adamus de arbore scientiæ, dixerit Deus : *Ne forte extendat manum suam, etumat de arbore vitæ, edatque ac vivat in perpetuo*; præterea, quod morte ut pœnæ opposita si ex adverso vita æterna quasi præmium, et mortali conditioni quam minabatur Deus immortalis, quam promittebat. Porro, ubi de lege quam Adamo imperaverat Deus locutus est Moses, progreditur ad dicendum de concinnata formataque Eva, deque bestiarum et pecudum procreatione, et de nominibus quibus has appellavit Adam, inquit : *Et ait Dominus Deus : Non est bonum Adamum esse solum,*

⁸⁰ Psal. ciii, 5. ⁸¹ Psal. cxlviii, 6.

Cur Adamo creato non dixerit Deus bonum esse quod fecisset. — Sunt ex interpretibus qui dicant eā verba a Deo pronuntiata esse voce quæ in audiendi sensum caderet, ad erudiendum Adamum docendumque quod Deus creator sit, ipse vero cum uxore rebusque aliis quæ usquam essent, creaturæ. Cæterum cur cum finxisset Deus Adamum non dixerit, videre se id quod condidisset esse bonum, sicut de reliquis rebus a se effectis dixisse memoratur; duplicem existimamus esse causam: alteram, quia hic dicturus erat non esse bonum, parum enim illa duo inter se consentanea fuissent; alteram, quia in libertate arbitrii Adæ positum erat, ut aut bonus aut non bonus esset: *Non est, inquit, bonum, Adamum esse solum.* Quid igitur facto opus est ut faciat ei adiutorium? Nam si id quod non est bonum rejiciendum est, illud sane quod bonum est, plane ut constituatur convenit; negatio enim si falsa sit, affirmationem esse veram necessum est; sunt enim illa sibi inter se ex diametro opposita: *Faciam ipsi adiutorium qualis ipse est.* Nuper dicebat Deus: *Faciamus hominem;* hic vero dicit: *Faciam.* Nimirum illud nobis oraculum numero plurali prodit tres sacrosanctas personas, hoc vero, singulari, unam essentiam: ut ex his duobus oraculis intelligamus, Deum esse unam essentiam, et tres personas. Ad hoc, supra de formatione Adami agens dicebat: *Faciamus hominem ad imaginem nostram,* quo significaret per verbum numeri pluralis, consultationem quamdam deliberationemque, idque ad eum, qui formandus erat, dignitatem spectabat, ut qui non conderetur absque verbo et consilio deliberationeque Dei, contra atque bestię rationis expertes quæ solo jussu exstiterunt: hic vero, uti de formanda Eva tractatur, ait: *Faciam.* Et hæc variantia, complures habet rationes. Primo enim ostendit, unam esse viri femineque naturam; deinde Dei studium adversus Adamum et Evam explicat clarius; ad hoc, prodit Evæ conditionem minime supervacaneam esse. Insuper docet Deo non tandem aliquando in mentem venisse de conformanda Eva, sed in ipso statim initio simul atque Adamum conderet. Et hæc quidem sensa ex verbo, *Faciam,* commentando elicere possumus. Porro cum adiutorii vocabulum variis usurpetur modis, illud quæritur, qua in re adjuvare debuerit Eva Adamum; hoc est femina virum. Statuimus autem in plurimis. Primo in procreandis liberis, hoc est, utero gestandis. Præterea in educanda prole procreata. Insuper ut ad virum spectat ea quibus opus est colligere comportareque aliunde domum, ita femine est, domi omnia ordinare, atque ut in promptu sint disponere administrareque. Adhæc, femina ut in lætis ita et in adversis ferendis sociam se viro præstare, unaque onera omnia subire debet. Denique et in reverendo, colendoque

A Numine, et in aliarum virtutum exercitio virum ipsa adjuvat: nam ut Paulus ait: *Christi salutis, et viris et feminis ex æquo est communis*⁸². Quod porro addit: *Qualis ipse est,* perinde est ac si dicat, quæ eadem naturæ conditione cum viro prædita sit, non autem quæ ut bestia vel jumentum, operam illi præstet, quæ humana carent indole. Præterea paritatem quoque naturæ, illa verba, et consimilitudinem in utroque sexu ostendunt, ita ut neutrius, vel præstantior vel desertior existimari debeat. Denique cum tribus fere modis, eos qui alios adjuvant distinguere soleamus (aut enim major opem fert minori, aut minor majorem juvat, aut æqualis æquali operam commodat; verbi gratia, interdum rex opitulatur humilis conditionis viro, et etiam ubi pauper subsidio est diviti, sæpe quoque vir princeps principi viro, aut plebeius plebeio suppetias venit) possunt addita videri verba illa: *Qualis ipse est,* ut æqualem æquali auxilio esse intelligamus, dum Eva Adamum adjuvat. Quod si vero quis objiciat, Evam Adamo plus angustiari quam opis attulisse: ei respondebimus, culpam ejus rei non in Evæ conditorem Deum, sed in ipsam Evam esse conferendam. Sicut hodie videmus multas feminas triste viris suis connubium reddere; sed id illarum ipsarum vitio fieri, non autem ipsarum opifici Deo hoc crimini posse verti. Nam et manus nostræ eo effectæ sunt, ut quæ proba sunt ea agant, jam si ipsis ad patranda mala utamur, erit sane nostra ea culpa, non conditoris illarum Dei: et oculos nostros formavit Deus ut viderent quæ recta sunt teste Davide, si tamen ad ea quæ impura sunt ipsos intendamus, quis id effectori Deo ac non potius nostræ vitiositati ascribat? *Et formaverat Dominus Deus e terra omnem volucrem cæli.* Non jam formasse Deum alios animantes, aliasque volucres post superiores affirmat, sed de illis ipsis prorsus hic agitur, atque ad eadem effecta, recit oratio, quod ideo sit, ut intelligamus Adamum solum et absque ullo adiutorio quod consimilis esset cum ipso naturæ, formatum primo fuisse, cum bestię, jumenta, aves gemino sexu simul condita essent. Cæterum formandi verbum hic non ita accipiendum est quasi ex terra sint coagmentata animantia, feræ, aves; hæc enim ipsa produxit natura, sicut et reptilia progenere aquæ, ut ante est a Mose dictum: sed ideo formandi sive tingendi verbo utitur Scriptura, ut sciamus non solam terram illa procreavisse, quod Mosis verba: *Producat terra animam viventem, jumenta, et reptilia,* etc., videbantur sonare; sed ex terræ simul et aquarum coagulo cnata esse, aut ex quatuor potius elementis. Nam ex his, ut Adami, ita cæterorum quoque animantium, ferarum, avium, reptilium corpora sunt composita; sed illius corpus, Dei ipsius est manibus informatum, horum

⁸² Galat. iii, 28.

vero corpora non manibus, sed solo jussu Dei A coaluerunt. *Et duxit ea ad Adamum.* Unde adduxit feras, jumenta, aves, ad Adamum? nimirum e montibus, solitudinibus, aliisque locis passim collecta, solo nutu suo ad Adamum egit, sicut ad Noe quoque diluvii tempore. Nam ut hic, ita volente Deo, nihil sibi ab illorum feritate metuebat, ita neque Adamus, eo quod adhuc non deliquisset adversus Dei mandatum: imo vero ipsa Adamum reverebantur, pavebantque ac tremebant ad ipsius conspectum. Sed et hoc animadvertendum est, hic prorsus atque omnino effectum dari quod ante dixerat Deus ad homines: *Dominamini piscibus maris et volucribus cæli, omnique animali terræ.* Et rursus: *Dominamini piscibus maris, etc.* Quod autem illa ad Adamum, non Adamus ad illa ducitur, amplificandæ dignitatis causa sit; quasi res possessæ transferantur ad possessorem, aut mancipia ducantur ad Dominum: ostenditur enim, illa obsequium debere Adamo, ejusque causa esse condita. *Ut videret quibus illa appellaret nominibus.* Non hæc eo dicuntur, quasi Deus illorum nomina ex Adamo discere opus habuerit, sed vulgari hominum more loquitur Moses; quippe solemus quæ alioqui nobis etiam perspectissima sunt, ea tamen proponere aliis ut ipsorum sententiam quoque de illis audiamus: Deus enim ab omni æternitate cuncta novit priusquam existant. *Et quocumque appellaverit Adamus animam viventem, id erit ipsi nomen.* Cum dicit, *appellaverit,* ostendit nomina illis esse ab Adamo indita. Cum porro addit *Animam viventem,* arguit ea modo id temporis ad Adamum producta esse, quæ animali anima (ut sic dicam) fuere prædita. Denique cum dicit: *Id erit ipsi nomen,* demonstrat, ea singulorum esse nomina quæ ipsis sunt ab Adamo posita. Conficitur itaque, pisces, reptilia, arbores, semina, virgulta, herbas, cæteraque ex terra nascentia, et res præterea alias inanimas, non hoc loco neque hac vice nomina sua ab Adamo accepisse, sed alio post tempore, neque enim illa omnia potuere una cum feras, jumentis, volucribus ad Adamum adduci, atque hæc prima est de illis verbis doctorum sententia. Cæterum alii sic existimant, dicta illa Mosis non eo spectare quasi Adamus nomina jumentis, feras, volucribus posuerit, sed ad imperium Adami, quod ei ea simul universo generi humano in illa datum est, pertinere. Nam penes quos est rerum quarundam dominium, ii quibus volunt nominibus res eas censeant, sicut possesor ea quæ possidet. Quid enim alioqui profuisset, inquirunt, hanc aut illam bestiam volucremve hoc vel illo nomine nuncupasse, quod nomen neque ipsæ agnoscere quivissent, neque eo sæculo ullus mortalium ab Adamo discere? Ad hoc videmus singulas gentes sua quaque lingua sermoneque ac vocabulis propriis, animantes avesque nominare;

non Adami autem lingua, nominibusque ab ipso datis uti: unde conficitur, illa Mosis verba ad imperium quod Adæ ejusque posteritati in feras, jumenta, volucres a Deo concessum fuerat, spectare; ut pro illo, quibus collibitum esset nominibus, ea appellare posset. Est et tertia sententia eorum, qui verba illa referunt ad ipsam rationem qua Deus humanum genus ornavit; ea enim dum homo utitur appositis, et feras, et volucres cæterasque res creatas, nominibus appellare potest: *Et imposuit Adam nomina omni animali, et omni volucri cæli, et omni bestię agræ.* Quidam putant Adamum, voce quæ sensu percipi audiri que posset pronuntiata, singulis animantium speciebus volucremque nomina indidisse, cum editiore colliculo terræ pro paradiso insidentem angustaque amictum majestate et splendore quem habitu præ se ferebat, et solis radios superantem; illa submissis capitibus prona, neque præ nimio decore quo ille splendebat, intueri ipsam audientia singulatum præterirent, suisque ab illo appellarentur ex ordine nominibus (nam neque Israelitæ quiverunt Mosis vultum inspicere ob fulgorem quo colucebat²² neque nos valemus oculorum aciem intendere in solem propter resplendens jubar quo circumdatus est) veluti verbi gratia, cum taurum ille nomine ciceret, audito nomine suo taurus transibat coram illo, capite demisso, neque obtueri ipsum potens: similiter nominatim citatus equus agnoscebat nomen, præteribatque dejecta cervice, neque Adami conspectum sustinens: atque ita de nuncupato asino, aliisque singulis animalium et bestiarum volucremque speciebus. Sed dicet aliquis: Unde didicerat Adamus, quo genus quodque nomine esset vocandum. Ad hoc respondent, quibus hæc interpretatio placet Spiritus sancti fretum gratia, instinctu, atque efficientia; illum propriis appellasse quæque vocabulis: quippe sicut apostoli impulsus sunt ad loquendum aliis linguis, pro eo ac Spiritus sanctus suggerebat ipsis ut loquerentur²³, ita etiam Adamum ab ejusdem sancti Spiritus benignitate efficacitateque accepisse et scientiam et vocem et orationem, atque ita singulis animalium generibus sua attribuisse nomina. Porro iisdem illis ab Adamo positus nominibus usam esse universam hominum posteritatem usque ad illud tempus quo sunt confusæ linguæ: et sicut ille feminam vocabat mulierem, et Evam, ita omnes illius sæculi feminas ad confusas linguas usque appellatas esse mulieres, et Evas; quando etiam hodie multi mortalium iis utuntur vocabulis, quæ sunt ab Adamo primum prodita. At alii interpretum, ut nuper ostensum a nobis est, dicere malunt, Mosem significare illis verbis, imperium Adamo ejusque posteritati concessum, pro quo nomina animantibus cunctis rebusque aliis imponere possint. Alii vero existimant, hæc ad ipsam rationem spectare, qua donati ab opifice Deo homines, suis res quasque

²² Exod. xxxiv, 29. ²³ Act. ii, 1.

vocabulis queunt appellare : *Et Adamo non inveniatur adjutorium qualis ipsius erat.* Haudquam existimanda sunt hæc verba pro responso data esse cuiquam : quis enim interrogare potuisset num Adamus haberet subsidium sibi simile, quando præter illum etiam tum nemo erat hominum ? Verum spectant ad cognoscendum discrimen inter Adæ conditionem et cæterorum animantium ratione carentium in eo positum quod in his mas et femina pari ortu simul exstiterint ; in genere vero humano Adam solus conditus sit, et deinde ex ipso femina.

Qualis fuerit Adami somnus. — Et immisit Dominus Deus in Adamum quietem, et obdormivit. Notandum est, pro quiete in Græco ἔκστασις : hoc est, mentis stuporem, esse scriptum ; in Hebræo vero somnum. Cæterum eo quod ait, Deum misisse in Adamum, quietem sive mentis stuporem, arguitur, non naturæ necessitudine somnum illum Adamo accessisse, sed Deo conciliante. Qualis vero fuerit illa quies, aut ἔκστασις, si quis quærat, respondeamus haud similem consuetis illis fuisse quibus ut solemus, naturæ indulgentes. Primum enim eo sopore immisso, obduxit Deus Adami mentem a rebus omnibus quæ visu vel alio quovis sensu percipi possint, atque ita somno eo affecit ut illarum rerum prorsus nullam sentiret : nimirum ipsius cogitationes penitus ab occupationibus rerum mundanarum omnibus ita collegit ut alio mentem suam ille, quam in seipsum ac circa sese, non intenderet aut verteret : deinde revelationem ipsi indidit, qua veluti divina quapiam efficientia, sic ille comparabatur, ut per animæ suæ motus viresque, videret atque audiret cuncta quæ seipso ac circa se agebantur. Permisit enim ipsi ut non aliter apud animum suum versaret reputaretque ac certus redderetur quod costa sibi eximebatur atque in mulierem conciuabatur, quam si oculis auribusque corporeis usus rem ipsam vidisset et audivisset. Nam eo captu animi, qui videndi audiendique sensibus responderet, ideo ipsum infirmavit Deus quo penitus cordi ipsius fixa hæreret mentique certa constaret res illa quæ agebatur ; intelligeretque ille se non fantasia quapiam atque vana imaginatione seductum a vero esse, sed rem ipsam percepisse : non aliter atque nobis accidit, qui dum oculis aliquid cernimus auribusque audimus, vere nos quod res est didicisse scimus : sunt enim duo illi sensus (visum dico, auditumque) in omni re certissimi veritatis testes. Et vero ut hic cum Adamo, ita alias cum sanctis prophetis agebat quoque Deus quando ipsorum pectora divinis suis revelationibus illustrabat : ante omnia enim abducebat ipsorum mentes cogitationesque ab omnibus rebus spectabilibus aut in quemvis alium sensum cadentibus atque materiatis, et plane ab omni mundanarum rerum occupatione : quo, mentis agitationibus animique cogitationibus intente contemplantur ea quæ apud se

gerebantur : eaque non aliter intelligerent quam quæ oculis auribusque corporeis coram fieri viderent atque audirent, deinde radiis divinarum revelationum pectora ipsorum collustrabat : revelationum (inquam) earum rerum quæ aut eventuræ erant, aut jam tum acciderant. Verum illiusmodi revelationes divinæ et Spiritus sancti efficaciæ actiones, prophetis vigilantibus contingebant ; at Adamo dormienti obvenit sacra illa revelatiorei quæ circa illum agebatur in condenda ex ipso Eva. Fuit igitur ea sive quies sive ἔκστασις, qua Deus Adamum devinciebat quando ipsius detractam corpori conformabat Evam, illi similis sacræ visioni qua Abraham cernebat lampadem ignis incedentem inter frusta⁴⁴, qua Ezechiel invectos Cherubinos⁴⁵, qua Isaias Deum sedentem in sede sublimi Seraphinosque stantes circum ipsum⁴⁶ ; denique qua Petrus descendens e celo velum contuebatur⁴⁷. Atque hæc hactenus de quiete sive exstasi, quam Deus Adamo injiciebat, dicta a nobis sunt. Illud porro quod scribitur, *dormivisse Adamum*, ostendit ipsum adhuc ignarum quid rei esset somnus, se nudum humi abjecisse, atque stertuisse, sed indutum interim gloria, splendentemque solis in morem. Porro in disquisitionem autem hic venit, num per insomnium viderit costam quæ sibi subtrahebatur, atque conformabatur in feminam, an vero re ipsa eam costam intuitus sit ? Respondeamus vero, eum minime costam ipsam revera aspexisse, cum dormierit : neque etiam per insomnium (quanquam non negandum sit esse quædam insomnia vera, cujusmodi fuere illa quæ Josepho evenerunt et Pharaoni, item Danieli et Nabuchodonosori, atque etiam Josepho Mariæ sponso, denique uxori Pilati, compluraque alia hujus generis) sed per divinam revelationem, cum somno tamen interim esset ipse occupatus. Cæterum divinæ revelationes non uno omnes modo hominibus offerri solent : sed partim representatis rebus ipsis, aliæ per insomnia : denique nonnullæ etiam neque per res ipsas neque per insomnia, sed per animæ sensus, oclusis scilicet sensibus corporis : sicut nobis usuenit, dum clausis oculis obturatisque auribus cogitationem nostram ita intendimus in rem quampiam remotam, ut neque audiamus illos qui nos ex propinquo alloquuntur, neque videamus. Sunt autem revelationes, quæ per res fiunt, cujusmodi fuit illud Mosis visum, quo ignem rubrumque ipsum, et cætera videbat⁴⁸ ; ex vero quæ per somnia, quales fuere, Josephi et Pharaonis⁴⁹, atque Danielis et Nabuchodonosoris⁵⁰. Quæ neque re ipsa, neque per insomnium accidunt, illius sunt generis cujus erant quas videbat Abraham, Isaac, Petrus, et hoc loco Adam.

Cur Adamo dormienti potius quam vigilantem erepta costa. — Solet et illud quæri, cur non vigilantem Adamo, sed dormienti costam Deus subtraxerit ? Atqui si vigilantem exemisset, horum ipsi evenisset

⁴⁴ Gen. xv, 17. ⁴⁵ Ezech x, 1. ⁴⁶ Isa. vi, 2. ⁴⁷ Act. i, 11. ⁴⁸ Exod. iii, 2. ⁴⁹ Gen. xxxvii, et Dan. ii, 1.

alterutrum, ut aut doloris sensu aliquo afficeretur in auferenda costa; aut nullo. Jam vero si doluisset, odium adversus conjugem suam Evam concepisset: sin nullo tactus fuisset dolore, existimasset falsam duntaxat imaginationem fuisse eam quæ de Evæ conditione suo animo observabatur, neque reipsa et vere accessisse. Imbuit igitur illum somno Deus ne quid doloris sentiret dum costam amitteret: rursusque effecit ut intellectus sui motu, costam sibi adimi, inque Evam concinnari viderit: quo ea res ipsius animo impressa fixaque penitus mente hæreret, neque falsa rei imago existimaretur; hæc vero animi intelligentia atque notio ex divina est orta revelatione, et instinctu. Igitur non naturalem somnum et usitatum illum immisit Adamo Deus, quo effectum est ne sentiret dolorem, ægreque haberet dum sibi costa, demeretur: ex quo dolore subinde in memoriam sibi recurrente, hostis adversus eam mulierem fieri potuisset, quæ ab ipso Deo erat conformata, sed ea ipsum quiete, sive extasii devinxit, in qua scire posset atque intelligere, illud rem ipsam esse, quod in se, et circum se agebatur a Deo, nullo tamen interim doloris sensu factus. Ad hæc sciendum est, quod prophetis, cum imbuerentur divinis revelationibus dabatur simul mentis contemplativa vis quædam, qua sacras illas revelationes penitus intuerentur atque expenderent: qua contemplationis vi alioqui non semper sed solo illiusmodi revelationum tempore mens ipsorum illustrata manebat, auferebatur vero ea ab ipsis post revelationes sed remanente interim fixa in ipsorum mente, vera contemplativæ illius virtutis memoria, etiam posteaquam evanuissent ipsæ revelationes simul cum vi illa contemplativa. Ita enim accidit Abraham, extasi correpto ¹¹, Elisæo visum videnti ¹², item Isaiæ cum cerneret Deum sedentem super solium ¹³; præterea Ezechieli intuenti Cherubinos invectos ¹⁴, denique Petro contemplanti velum ¹⁵. Igitur sic Adamus quoque affectus erat cum quietem sive extasim ipsi immisisset Deus: apparuit enim ei Deus, dataque est ipsi simul vis ea mentis contemplativa qua cernebat eximi e suo corpore costam et feminam formari: sed postquam abscissit ab ipso revelatio, atque ablata simul est mentis illa vis contemplativa, mansit tamen nihilominus firma in ipsius animo, rei de se gestæ vera recordatio.

Cur Eva non etiam ut Adamus ex pulvere formata sit. — Et accepit unam e costis ipsius, clausitque carne ejus locum. Cur ex ipso Adamo formaverit Deus Evam, et non ex terræ pulvere formaverit sicut ipsum Adamum variæ sunt causæ. Prima, ut una eademque radix, et nascendi principium esset omnibus hominibus ipse Adam. Altera ne dicerent contentiosi homines, alium fuisse Adam, alium Evæ conditorem, sed fateri cogerentur, ab uno eodemque Deo ambos esse formatos.

A Tertia, ut arctiore constringeret amore virum et feminam, eo quod hæc ex illo esset orta. Quarta, ut effectum redderetur quod Moses de Adamo dicit: *Masculum et feminam creavit ipsos*. Quinta denique ne femina principatum affectaret, qui viri est. Quæri porro potest, cur Deus Evam non sumpserit ex parte corporis Adam anteriori, aut infima, aut posteriore, aut denique suprema, sed ex medio corpore. Dicimus vero ex anteriore parte acceptam non esse, ne vellet potior haberi virumque imperio premere; neque rursus ex posteriore, ne viro esset contemptui: ex capite vero ablatam non esse, ne primas quæ viro debentur femina sibi vindicaret; et vero neque ex ultima parte corporis formatam esse, ne vir feminam multo se inferiori humilioremque æstimaret; sed ex medio corpore, ut mediocri apud virum dignatione haberetur. Solet ulterius hoc etiam quæri, cur e sinistra potius corporis parte, quam dextra sit ablata; possumusque respondere, ideo e dextra parte sumptam non esse ne cum viro conferri æquarique se vellet; duas vero esse rationes, cur e sinistro latere sit formata: alteram, ut sit viro obsequiosa ejusque imperio obtemperans; alteram, ut sciatur inferioris eam naturæ esse. Nam sinistrum latus dextro imbecillius est; neque enim sese potest absque dextri auxilio subrigere, ut neque femina se absque viro sustentare valet. Et vero sinistrum arguere imbecillitatem, vel ipsa animalium natura monstrat quorum omnium sinistra pars imbecillior est quam dextra. Est itaque in feminis temperamentum corporis frigidius, imbecillius, crudius, ut in parte animalium sinistra. Quin inter ipsos viros reperias cujus dextrum latus sit calidum, vegetumque sinistrum vero, frigidum ac flaccidum. Ad hæc masculus in dextro latere concipitur, femella in sinistro. At enim ex ipsa imbecillitate quam in sexu feminino palam cernimus, satis arguere liceat, Evam e sinistro Adam latere, ut minus valido, esse acceptam. Porro cur costam et non aliam corporis partem Adamo detraxerit Deus, quam concinnaret in feminam, plurimas habemus rationes; nam cum in costa et carnem et ossa, et nervos, et sanguinem invenire sit; ex ipsa, ut perfecto absolutoque membro, perfectam numerisque omnibus absolutam esse formatam feminam recte colligitur. Præterea eo etiam significatum est, ita feminam protectore viro opus habere sub cujus umbra tuta lateat, ut costæ brachiiis contactæ proteguntur. Denique eodem spectat quoque mysterium perfossi lateris Domini nostri in cruce, ex quo profluxit sanguis et aqua, ut hæc renascerentur fideles per baptismum, illo vero expiarentur. Ideo enim lanca Domini nostri latus pertusum est, ut lueret expiaretque feminæ illius scelus, quæ ex latere viri per costam fuerat enata. Porro ideo explevit carne locum exemptæ costæ, ne dolore afficeretur experrectus Adam, eo quod parte

¹¹ Gen. iv, 1 seqq. ¹² IV Reg. vi, 17. ¹³ Isa. vi, 1 seqq. ¹⁴ Ezech. x, 4. ¹⁵ Act. x, 11.

ea corporis esset mitius; simultatemque adversus A detractam sibi partem conciperet. Et vero duo sunt, quæ expedite Deus peregit in Adami corpore: alterum quod costam absque dolore exemit, alterum quod pro costa carnem suffecit; et quidem neutrum horum sentiente Adamo, rem tamen ipsam intelligente atque cognoscente per divinam revelationem, quam mentis contemplatione intuebatur. *Et concinnavit Dominus Deus e costa quam sumpserat ex Adamo feminam.* Hæc non sunt a Deo tribus diversis peracta vicibus; neque id dicit Moses, sumpsisse Deum primo costam, post explevisse locum ejus carne, ac tunc demum concinnasse feminam: verum subito, et oculi brevissima nictatione exempta est costa, suffecta que caro, et conformata femina. Nam si intra oculi momentum resurget universum genus humanum, ut divus Paulus ait, ⁹⁶, multo facilius intelligere possumus, simul illa tria apud Adamum a Deo peracta esse: verum quando non potuit Moses simul omnia hæc verbo uno complecti atque enuntiare et describere, coactus est ex ordine dicere Deum cepisse costam, et costæ loco carnem supposuisse, ac feminam concinnasse. Rursus quaeritur, cur Moses de Adamo usurpet, *Gebal*, hoc est, fingendi sive subigendi verbum; at de Eva, *Tacan*, hoc est, concinnandi. Respondemus, fingendi subigendive vocabulum luto convenire, ex quo Adam formatus est; subigi enim lutum debet, ut quidpiam ex ipso fiat; at costa cum jam tum subacto ex luto formata existeret, sola concinnitudine opus habe- C bat, ut in feminam evaderet.

Cur non dixerit Moses, inspiratam in faciem Evæ, animam, ut de Adamo dixit — Jam vero, hoc quoque interrogari potest, cur non sit dictum de Eva, quod insufflaverit Deus in ipsam animam, sicut de Adamo scriptum est: *Et insufflavit in faciem ipsius animam vitalem.* Respondemus nequaquam eo istud factum esse quod Eva non fuerit prædita rationali anima perinde ac Adamus aut non composita ex corpore et anima, ut ille, neque vero etiam quasi anima ex corpore nascatur, sicut os ex osse et caro ex carne: sed duabus de causis illud prætermissum in historia esse, quarum altera est, cum ante esset de Adamo explicatum, humanam naturam ex corpore et anima in ipsius faciem insufflata constare, D minime erat necessarium idem de Eva hic repetere; altera, quia cum costam temperasset Deus rebus omnibus quibus opus erat conformassetque in feminam, dubium esse non potuit quin simul animam in ipsius faciem inspirasset, idque vel hinc intelligitur quod et si alio modo Adam alio Eva orti sunt (Adam enim ex luto factus est, Eva vero ex Adamo concinnata, atque Adam, non generatus existit; Eva vero ex Adamo est producta) tamen consimilis prorsus ambo sunt naturæ parique compositione naturali constant,

⁹⁶ I Cor. xv, 52.

(18) Errat plane Bar Cephæ, nam plenissima rerum humanarum supernaturaliumque cognitione

quæ est corporis et animæ commistio. *Et adduxit ipsam ad Adamum.* Unde, et quo duxit illam? Sane non ex uno loco ad alterum: sed cum ante in rerum natura non fuisset, produxit in rerum naturam. Cæterum ideo dicitur ad Adamum ducta esse, quia ejus gratia ipsam condiderat, concinnaratque Deus; ait enim Scriptura: *Faciam ipsam adminiculum qualis ipse est.* Sed non est, ut ab ipso ablata fuerat rudis atque informis costa, ita et restituta; verum jam concinnata effectaque femina. *Et ait Adam: Hac vice os de ossibus meis, et caro de carne mea.* Hic vaticinantis Adami verba nobis prodit divus Moses; nam qui sopore atque quiete obrutus jacebat, animæ vero suæ interim agitationibus mentisque contemplatione rem ipsam quæ in B eximenda costa concinnandaque Eva agebatur, considerabat; subito expectatus, cum eam ipsam mulierem quam per somnium conformari animadvertenterat, coram se stantem vigil inveniret; divina sancti Spiritus gratia impulsus vaticinabatur, inquiens: *Hac vice os de ossibus meis, et caro de carne mea.* Quod ait: *Hac vice*, ad illius temporis spectat discrimen, quo Deus bestias ac jumenta volucresque ad illum egerat, imponendorum nominum causa. Perinde ac si Deo dicat Adamus: *Quam nunc ad me adduxisti mulierem, longe alia est atque fuere animantia illa quibus ad me actis nomina indidi; neque enim illa ex me sumpta, aut meæ fuerant naturæ; at hæc os est ex ossibus meis, et caro ex carne mea, hoc est, ex meipso accepta est, meæque est penitus naturæ particeps: una quippe eademque natura constamus ego illaque.* Cæterum duabus id orationibus sciebat Adamus quod hic pronuntiabat, et mentis suæ contemplatione quæ dormiens cernebat, et Spiritus sancti benigna efficientia qua intus, illustrabatur. Sed animadvertendum est Adamum quoque ex Evæ compositura suam ipsius intellexisse agnovisseque: cum enim per animi sui contemplationem intueretur Creatorem eum qui Evam condebat efficiebatque, agnoscebat simul et suam ipse conditionem et eum qui se creavisset (18): sicut etiam angeli cum viderent animas Adami et Evæ a Deo creari præditas ratione et intelligentia, et immortales, hoc est, D sibi similes, tunc demum intelligebant, qua ipsi essent conditione naturæ creati, et a quo opifice. Possumus etiam aliter verba illa: *Hac vice os*, etc., in sententiam interpretari: *Hac duntaxat vice mulier ita formatur, ut sit os ex ossibus meis, et caro ex carne mea; in posterum vero non sic formabuntur mulieres, sed per maris cum femina conubium procreabuntur. Hæc vocabitur mulier, quia e viro accepta est.* Videtur quidem hæc oratio hunc præ se ferre sensum, quod ideo dicta sit mulier quia ex viro sumpta est, cum tamen propter legi-

qua imbutus fuit Adami recte originem suæ novit. S. Thomas, 1 part. q. 99, art. 5.

Utrum cum viro conjugium mulier appelletur. Nam si inde quod sumpta sit ex viro, hoc nominis sortiatum plane aut cæteras mulieres omnes ex suis maritis acceptas fateri oportebit, aut earum nullam mulieris nomine dignam esse. Quod autem vocabulo feminas nuncupemus ob legitimas cum maribus nuptias, ipse nos usus docet quo eas consuevimus solas sic appellare quibus legitimum intercessit cum viris matrimonium. Quin divus Paulus quoque ubi virginem secernit a muliere, ostendit eam quæ non est secundum legem nupta viro mulierem vocari non oportere ⁸⁷, sed eam quæ legitimis nuptiis cum viro sociata sit. Insuper, hanc esse illorum verborum sententiam, ipsius Adami quæ subsequuntur verba arguunt: *Propterea relinquet vir patrem suum et matrem, et adhærebit mulieri suæ.* Nam nisi legitimo nuptiarum vinculo conjuncta fulset sibi sua femina, plane non vocasset eam suam mulierem sive uxorem. Denique sunt quidam interpretum, qui, *Itto*, hoc est, mulierem sive uxorem vocatam tradant illam hoc etymo; quasi ipsa ad maritum suum dixerit: *Atta Ta Zaedi*, hoc est, *tu accede ad me*, nimirum si velis mihi rite sociari, paterque liberorum fieri conservandi generis humani gratia. Conficitur itaque his omnibus, ideo *Eram* dictam esse *Itto*, hoc est, mulierem sive uxorem, quia lege viro conjuncta erat, omnesque ac solas feminas rite nuptas illo nomine dignas esse, atque in eam sententiam Adami verba illa esse explicanda, quantumvis aliam præ se ferant. Verum enimvero sunt qui dicant, duo ista nomina, viri et mulieris, inter se convenire in lingua Hebræa, quam Syra, aut Græca, aut Armeniaca, aut denique alia quavis. In illa enim virum, *Is*; mulierem, *Isa* enuntiari, quod perinde est ac si Syrus, ut virum, *Gabro*, ita mulierem *Gabirto* vocet (19), de qua re nos, volente Deo, dicturi sumus in eo Commentario, quem scribere constituimus in reliqua libri Genesios capita, si vita superet, erit enim ejus tractandæ congruus locus ubi ad illa verba perventum fuerit: *Et erat omnis terra linguæ unius et sermonis ejusdem. Ideo relinquet vir patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori (sive mulieri) suæ.* Jam diximus, ex his verbis facile intelligi, mulieris nomen a legitima conjunctione qua viro sociatur, dictum esse. Nam eo spectat quod hic dicit, virum ita mulieri mutuum cohærere debere, ut patrem matremque sibi præ illa deserendos statuat. *Et erunt ambo caro una.* Multis modis vir et uxor una caro censentur: per conjugii necessitudinem, per sobolem ambobus communem; denique eo etiam, quod parentis filiique ratio ex ipsa muliere pendeat atque ex ea constitutatur, quantum ad ipsa corpora quæ progignuntur, pertinet. Ex connubio enim viri mulierisque fit ut concipiat pariatque mulier: jam vero per conceptum partumque parentes et filii efficiuntur. Porro certum est, Adamum hæc verba per vaticinium ex

divinis revelationibus pronuntiasse. Nam illa ipsa Christus in Evangelio quasi ex Dei Patris persona dicta profert ⁸⁸: quandoquidem prophetarum verba, etsi ex ipsorum oribus emanarint, tamen ut ab ipso Deo pronuntiata accipimus; Dei enim ipsius organa, prophetæ habendi sunt. Cæterum quæri potest, cur de viro dicat Scriptura, quod relinquere debeat patrem matremque, et adhærere uxori: quando ipsæ potius mulieres, patre, ac matre, familiaque, ac rebus suis omnibus relictis, ad viros accedunt ipsisque adhærere. Ad hoc respondendum est, multis id rationibus fieri: et quia vir mulieris caput est, et quia ille per conjugium liber primum evadit solviturque patria potestate in qua tantisper erat dum uxorem duceret: ea enim ducta ipse fit paterfamilias. Et quia non parentem esse sed corpora miscere, tempore prius est; neque enim quia parentes sunt, venere utuntur, sed quia hac usi sunt parentes sunt. Nam Adam et Eva priusquam mutuis amplexibus consociali essent, haudquaquam parentes dicebantur, verum ubi connubio cohæsissent filiosque procreassent, tum demum parentes sunt merito cognominati. Porro posteaquam de condita Eva locutus est Moses, procedit ad explicandum quomodo vitam agerint suam primi parentes his verbis; *Et erant ambo nudi, Adami et uxor ipsius, neque pudebat ipsos.* Sed cur non pudebat? Non profecto quia pueruli essent, aut quia rustica simplicitate atque imprudentia; fuere enim a Deo effecti ætate juvenili, non puerili, et prudentes, non stolidi aut inurbani; sed ideo pudore non afficiebantur de sua nuditate, quia adhuc non peccarant neque deliquerant, eoque nulla animi cogitatio subibat esse aliquam in nuditate culpam. Præterea amici erant gloria, atque idcirco non verecundabantur: sicut enim Mosis faciem gloria contactam intueri non potuerunt Israelitæ ⁸⁹, et ut in solem stola gloriæ vestitum mortales oculorum aciem intendere nequeunt; præterea ut corpus Domini coopertum gloria, solem ipsum fulgore candoreque superabat cum in montem se recepisset ⁹⁰, denique ut ipsius divinitatis vestimentum spectabile non est: ita Adam Evæque quia vestiti erant gloria, nihil verecundabantur. Nam nuditas ea de qua hic Moses agit, ad vestem spectat non item ad gloriam qua etiam tum contacti erant. Insuper est ubi nuditas pudoris sensum generet; est etiam ubi nulla verecundiæ cogitatio animum ob nuditatem subeat. Illius exemplum habemus in Adamo atque Eva, qui posteaquam deliquissent, existimabant suam sibi nuditatem pudori esse debere; hujus vero in puerulis, quos nihil pudet esse nudos; idem accidit, cum res ipsa pudorem in se nullum habet, veluti cum quis secreto, et absque testibus, se vestibus exiit; ut hoc etiam longa consuetudine magistra, sicut iis evenit qui assidue in balneis nudi versantur. Denique ubi rei

⁸⁷ I Cor. vii, 1 seqq. ⁸⁸ Matth. xix, 4, 5. ⁸⁹ Exod. xxxiv, 29. ⁹⁰ Matth. xvii, 1 seqq.

(19) Vel si Latinus virum dicat hominem; mulierem vero, hominem.

necessitas quædam incumbit, veluti si quis ulcere labore in ea corporis parte quam alioqui absque pudore non relegat; ipsa tamen necessitate adactus, eam exuto pudore, medico aperit. Quas igitur ob res non verecundabantur Adam et Eva cum essent nudi; et quia amici erant gloria, et quia adhuc non deliquerant. Nam et in futuro mundo sublatus erit omnis pudor ex hominibus, qui ex nuditate possit gigni; tum quia vestiti erunt gloria quali erat indutus Adamus atque ipsius uxor Eva inter arbores antequam violassent mandatum; tum quia ipsa pudoris causa, peccatum dissolutum erit irritumque. Cæterum divus Moses dum perseverat, Adamum Evamque nihil puduisse suæ nuditatis (20): confert illi sæculum quo ea scribebat, cum eo quo illi fuere procreati a Deo, quasi dicat: Non ut jam videtis homines ob nuditatem pudore affici, ita Adamo Evæque accidit; neque enim illos puduit ob duas quæ dictæ jam sunt rationes. Porro absoluto sermone de creato Adamo Evæque, et de vitæ ipsorum instituto, pergit divus Moses commemorare fraudem quæ seducti sunt a recto, nimirum ut nos doceat ex quanta libertate in quam gravem delapsi servitute per peccatum, inquit: *Et serpens astutior erat omni bestia agri, quam effecerat Dominus Deus.* Num de corporato serpente hic agat divus Mosca, an vero de Satana qui serpenti similis apparuit; et, si Satanas in serpentis corpus se insinuerat, cujus generis fuerit is serpens; præterea pedesne habuerit an minime ille serpens; et quæ huc spectant alia, pridem sunt a nobis diligenter pertractata. Commemoravimus etiam cur serpentem astutiores dixerit, non prudentiores cunctis bestiis agri. De his enim omnibus egimus, cap. 27, quæstionibus decem in medium propositis.

An Satanas audiverit Deum Adamo præcipientem ne comederet. — *Et ait serpens ad mulierem: Vere dixit Deus, ne comederetis de omnibus arboribus paradisi.* Dubitari potest, an audiverit diabolus mandatum legemque, quæ Deus Adamo imperaverat: cumque minime ignoraret quod res erat, dixerit ad feminam: *Vere ait Deus, ne comederetis, etc.*, an vero suspicans modo legem illi a Deo positam fuisse, mulierisque animum tentans, illa ad ipsam verba fecerit Dominus. Ephrem, alique interpretes complures censent Satanam audivisse mandatum quod Adamo dabatur: ejusque conscium accessisse interrogasseque feminam illis verbis: *Verene ait Deus, etc.*, quo per eam interrogationem sibi captaret colloquendi ansam. Philoxenus vero et Theodorus Nestorianus multique cum his alii dicere maluit, Satanam non audivisse legem dum Adamo imponebatur, sed conjectura atque suspitione præscriptæ cujuscumque legis ductum, mulierem adortum esse ut ex ea interrogata discret qualisnam lata

²¹ Psal. 1, 1.

(20) Caute lege, nam Adam non habuit corpus gloriosum ut beati in patria sed forsitan intelligito æonum illud splendidum status innocentiae, quo ex

lex esset, atque inde captato fallendi argumento adversus ipsam abuteretur. Nos porro putamus, cujusque harum duarum sectarum sententiam versari in tribus hisce quæstionibus: utrum condita sit Eva simul cum Adamo, an post; deinde, acceperitne una cum Adamo mandatum illud ab ipso Deo, an vero post ab Adamo: denique sitne per vocem quæ in sensum caderet, data lex ea a Deo, an vero absque voce menti impressa, cognoscibilisque reddita: ac proinde censemur has quæstiones accurate expendendas esse priusquam de illis sententiis recte possis existimare.

Historiæ Adami ordo. — Igitur Dominus Ephrem et qui cum ipso sentiunt interpretes alii ipso freti Scripturæ tenore serieque ducti, dicunt primo Adamum esse conditum extra paradysum, et deinde in paradysum introductum accepisse a Deo mandatum ne vesceretur arbore cognitionis, post indidisse nomina animantibus, ac tunc demum conformatam esse Evam ex ipsius corpore, atque de præcepto edoctam ab ipso Adamo voce ejusmodi quæ audiri posset, eamque vocem exaudisse Satanam cum ad uxorem loqueretur Adamus; itaque Satanam mandati minime ignarum, sed bene conscium aggressum esse Evam, eamque pacate interrogasse: *Verene dixit Deus; Ne comederetis de arboribus paradisi?* nimirum ut ea sibi interrogatione aditum ad colloquium pararet. Theodorus vero et ejus sectatores aiunt, simul Adamum esse conditum et Evam ipsi detractam eodem quo creatus erat loco, atque hanc una inde in paradysum cum illo esse subductam, unaque legem accepisse ab ipso Deo; non quidem voce quæ audiendi sensum moveret, latam, sed menti ipsorum impressam consignatamque quodam cognoscendi modo. Nam simul utrique legem hanc imperavisse Deum, vel inde se comprobare satis posse putant, quod scriptum sit: *Masculum et feminam creavit eos; item: Dominamini piscibus maris, et volucris cæli,* quæ plurali numero dicta sunt. Præterea, quia Eva ob fractam legem magis etiam culpabatur quam Adam. Neque vero absurdum est, si hæc aut illa quæ ad Adamum modo locutus videri potest Deus, ea sub Adæ persona ad utrumque ipsorum dicta putemus. Nam quod scriptum est in Psalmo: *Beatus vir qui non ambulavit in via impiorum*²¹; profecto ad utrumque sexum sub solius viri nomine spectat. Et quæ in ecclesiasticis consiliis cælibusque, de viris disceptamus constitimusque, sane ad feminas ex æquo pertinent. Cæterum quod non voce exaudiri posset, latam esse legem aiunt; sed quodam revelationis modo immisam in ipsorum animos, simile esse dicunt illis visis quæ prophetis apparent. Nam simul inditam fuisse illorum mentibus vim quamdam intelligendi ac veluti intuendi atque ita certo cognoscendi id

nuditate corporum nullus oriebatur rubor, quale quoque erit in patria.

quod jubebantur, nulla intercedente voce qua audiendi sensum moveret; cum serpens, quando de lege lata interrogabat, perperam ipsa legis verba retulerit, nimirum quia non legem ipsam auditam, cum ferretur, tenebat, sed suspiciens conjectabat modo, ut qui cum videret animantia passim capere pabulum, Adamum vero Evamque etsi corpore constarent, nondum tamen vesci, facile venerit in suspitionem, imperatam bis esse legem quamquam qua vescendi modus aliquis esset præscriptus. His ergo inducuntur isti rationibus, ut putent dæmonem ignarum mandati, mulierem illa interrogatione esse adortum, quod ex ipsa legem disceret, eaque cognita, et iis quibus imperata erat et ipsi legislatori insultaret. Esto autem iudicium penes lectorem, utram harum duarum opinionem approbet; potest enim in utraque acquiescere. Cæterum Satanæ verba illa in ipso statim exordio, Dei veris adversantur; mandat enim Deus Adæ atque uxori ut de omnibus arboribus paradisi vescerentur (21), sed de sola arbore scientiæ boni et mali non vescerentur. At ille contra: Vere (inquit) dixit Deus: Ne de arboribus paradisi vesceremini, quæ oratio prorsus cum Dei oratione pugnat. Videtur vero in ipso sermonis initio dæmon ideo verba sua ad multas arbores extendisse, ut occasionem sibi compararet in progressu unam illam vetitam arborem calumniandi. Nam cuius studia in univsum omnia improba sunt, atque perversa, haud mirum est si ab improbitate auspicietur: Et ait mulier ad serpentem: De fructibus arborum paradisi omnium comedimus, de fructibus arboris quæ est in medietate paradisi dixit Deus: Ne edatis de ea, neque tangatis eam, ne moriamini. Non, inquit, o serpens, jussi sumus ab omnibus abstinere arboribus, ut tu dixisti, sed ab una sola quæ in paradisi medio exstat; interminatusque est nobis Deus futurum ut moriamur, si de hac ederimus. Cæterum existimandum est, mulierem non modo arborem in medio sitam paradiso apud serpentem nominasse, sed addidisse etiam, scientiæ boni et mali, tametsi hoc Moses præterierit; credibile enim est, ipsam mandati verba omnia recitasse, inter quæ etiam illa sunt: Et ait serpens ad mulierem: Non mortem moriemini, sed novit Deus quod quo die ederitis de ea, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii scientes boni et mali. Cum ait serpens: Non morte moriemini, audet Dei verbum contemnere, falsique arguere: dixerat enim ille morituros nisi ab illa arbore abstinerent, et simul submoveret metum mortis quo ab ea gustanda illi abstinerebant. Cætera verba eo spectant, ut persuadeat Deum per invidiam ea illis arbore interdixisse; nempe ut dii fierent, qualis ipse esset.

²¹ Job 1, 11, 11.

(21) Superius auctor citat: Ne de omnibus arboribus paradisi, etc., cum signo universalis, ut est in Hebræo.

(22) Verbum, *Sot* Syris et Chaldæis significat,

A Nimirum ut princeps solet non facile atque amice ferre æquales suos principes, ita neque Deum deos pati alios posse; præterea ut incitet ad vescendum vetito fructu, quasi dicat: Non modo non moriemini, verum etiam plurimum crescetis, quippe in deos evasuri qualis ille conditor vester est. Nam in ipso fructu, interque ramos illius arboris latet divinitatis vis, ita ut quisquis vescatur, ille pro deo fiat, bonique ac mali gnarus. Per oculos autem aperiendos, cognitionis acumen, perspicacitatem, atque boni malique experientiam pollicetur. Denique quod deos fore, numero multitudinis, promittit; huc facit, ut ipsorum animis inserat opinionem, non maximum numen esse eum Deum qui ne de arbore illa ederent, interminatus fuerat, sed esse etiam deos alios illi pares. Præterea ut improbam illam existimationem, quam esset aliquando gentibus persuasurus, complures deos esse in orbe; ab ipso statim initio, primorum parentum auribus instillaret, atque ita ad omne malum genus humanum averteret. Quapropter recte admodum Satanæ ille etiam diabolus (22) est appellatus. Satanæ quidem, et quia ipse a Deo recessit, et quia mortales a Deo abducit ut sectentur eos qui iram pariant; diabolus vero, hoc est, calumniator, quia Deum per calumniam culpabat apud Adamum et Evam, quasi per causam invidiæ interminatum ne de arbore illa gustarent; et quia vicissim homines traducit apud Deum, ut de Job scriptum exstat. De hoc enim sic apud Deum verba faciebat: *Extende manum tuam, et tange carnem ipsius, num in faciem tuam maledicat tibi* ²³? Denique quia persuadere mortalibus laborat Deo ipsos curæ non esse. Cum lex omnis aut ad prohibendum peccatum, aut ad promovendam justitiam pertineat; atque vel formidine pœnæ quæ rebellantibus, vel spe præmii quod parentibus præstitutum est, observetur. Serpens iste, hoc est diabolus, eo quod ait: *Non moriemini etiam si ederitis*, pœnæ metum submovere conatur, quo illi prohibebantur a transgrediendo legem Dei. Rursus dum addit: *Eritis sicut dii*, maximæ etiam mercedis spe lactat, si vescantur fructibus a Deo vetitis. Est vero existimandum Evam neque ita accepisse verba serpentis sive diaboli, tanquam quæ disputari possent; alioqui enim multis illi modis, aut uno saltem quopiam respondissent; neque rursus ceu dubia et ambigua, nam ita quoque non desuisset ipsi quod contra diceret; potuisset enim respondere: Unde tu nosti hoc mysterium? Sano qui arborem consevit, major te est. Præterea, quid sibi vult quod meos oculos apertum iri ais gustato fructu, quando etiam nunc neque lippunt, neque clausi sunt? Nam visi aperti

recedere, deflectere, unde hic deducit Satanæ nomen, quod verius ab Hebræo *Satan* venit. Sano Syri, *Ochalcarzo*, eodem etymo vocant quo Græci, *δίαβολος*.

essent, qui possem ego te aspicere, serpentemque te agnoscere : tum illud, quod boni malique peritos fore nos asseveras, nisi ego jam nunc quid bonum et quid malum sit intelligam, qui possim scire consilium tuum esse probum, aut divinitatem bonam, mortem vero malam? Ad hæc, illud etiam objicere quivisset : Si vera narras, abi tu, et prior aufer de arbore illa ac vescere, ut aperiantur tibi oculi hasque deus sciens boni et mali, tum deinde ego quoque accedens vescar. At cum horum nihil illi responderit, satis colligere est, neque ut disputabilia neque ut incerta serpentis verba ab Eva esse accepta : neque enim præ imprudentia aut infantia, hæc tacuit; quippe quæ ratione prudentiaque in ipso suo ortu prædita fuerat, et si parumper adversus illum argumentata fuisset, victrix evasisset : sed ita illius verba accepisse, tanquam quæ procul dubio vera essent. Nam per dæmonis nequitiam simul cum illis verbis : *Et eritis sicut dii*, injectum est ipsi desiderium arboris gustanda, incensaque est cupidine divinitatis. Solet enim peccatum, mentem eorum qui ejus sunt studiosi, captivam sibi mancipare.

D. Mariæ et Evæ comparatio. — Tu vero, lector, hic mihi Mariam apud tuum animum contendito paulisper cum Eva; atque illius quidem fortitudinem, hujus vero socordiam ac ignaviam animadvertito. Maria enim quæ sæpissime audierat promissum esse a Deo patribus, nasciturum Christum, neque ignorabat quæ de ea re essent vaticinati prophetæ, cum ejus nuntii gratia ad ipsam venisset angelus specie humanâ, dixissetque : *Concipies et paries*⁵²; nequaquam subito fidem illius verbis adhibuit, eo quod inauditum antea esset, virginem peperisse; sed cum ipso, disceptando rem expendere occæpit, dicens : *Quomodo fieri potest ut hoc eveniat, quando vir mihi notus non est? sive, virum non cognosco*⁵³? ut alia habent exemplaria. Ad hoc, abiit visum etiam illud signum quod angelus dederat, quo de ipsius verbis inde certior fieret; gravidam scilicet Elisabetham, sterilem alioqui anum. At Eva quæ nunquam audierat, Deum invidia laborare, aut se diis pares futuros si de vetita arbore gustarent, simul atque loquebatur cum ipsa, non jam humana aliquis specie apprensus sed serpens, nihil disputat de arbore, sed divinitatis ambitione incenditur, vilipenditque Dei mandatum, quare consentaneè de ea dictum est a divo Mose : *Et vidit mulier quod pulchra esset arbor ad vescendum, et expetibilis oculis, atque desiderabilis spectatu.* Viderat quidem femina arborem illam etiam prius quam illam serpens adiisset, neque enim poterat lege inhiberi ipsi arbor non visa. Quod vero Moses jam ait, *vidisse mulierem quod pulchra esset arbor ad vescendum*, et quæ sequuntur alla, ostendit alio modo ante dæmonis accessum visam ab illa fuisse arborem, alio post. Ante enim

A simplicitate intuita ipsam fuerat; at posteaquam a serpente decepta est, atque ad fidem hujus verbis habendam inducta, tum demum vidit arborem esse pulchram ad vescendum, et spectatu expetibilem, quippe immoderato dissolatoque appetitu tunc arborem aspexerat; solet enim hujuscemodi cupidinis immoderatio, si quando animum invasit, ea in quæ intenditur, omnium pulcherrima gravissimæque ducere; sicuti evenire videmus iis qui improbo feminæ alicujus amore delinuntur; ea enim, etiam si sæpe sit fœdissima deformissimæque, tamen bene pulchra ac venusta in illorum oculis habetur, adeo ut illorum cæcitas iis sit ostentiva qui ab ea permotione animi adversus illam feminam vacui sunt. Igitur quia mulieri, cupido illius arboris per serpentis fraudem jam injecta erat, ait Moses, *ipsam vidisse arborem quod pulchra esset ad vescendum*, etc. Sed ut res magis illustretur, dicimus, tribus omnino vicibus alio atque alio modo Evam vidisse illam arborem. Prima quidem, quando lege eam velabat Deus; iterum a Satana in fraudem illiciebatur ipsa; tertio postquam de illa edisset. Et primo quidem simpliciter intuitam esse ut cæterarum arborum unam quamlibet. Secundo vero non simpliciter aspexisse, sed cum cupidinè qua jam tum tenebatur, quaque censebat omnium pulcherrimam esse; sicut Thamar formosissima videbatur in oculis Ammonis amore ejus impediti. Tertio denique, simul atque gustasset, tum vero demum pro valde fœda diraque habuisse : sicuti etiam Ammon sororem suam Thamar, ut violaverat, invisam habebat; quamvis enim una eademque manebat ipsius Thamar forma ante et post admissum stuprum, tamen quam prius frater ob venustatem adamarat, postquam per peccatum esset abusus, odio prosequabatur⁵⁴. Itaque arbor illa quæ pari pulchritudine fuit cum de ipsa ferretur lex et cum esset dæmoni fraudis materia, ac denique post decerptum gustatumque a muliere fructum; tamen primo neque pulchra neque fœda visa primis nostris parentibus est, mox vero pulcherrima, sed postremo plane detestabilis est habita postquam peccatum per ipsam admisere. Vidit igitur quod pulchra commodaque esset ad vescendum præ cæteris paradisi quibuslibet arboribus, eoque acriore in ipsam appetitu rapta est quam in cæterarum aliquam; non quod arbor ipsa, sed quia feminæ animus esset mutatus per serpentis fraudem, qui muliebri crudelitate atque effreni libidine ipsam agebat præcipitem ad eam arborem. Cæterum aptior videri possit verborum structura, si sic legatur : *Et vidit mulier quod pulchra esset arbor oculis, et expetibilis ad vescendum*; pulchritudo enim ad spectandi sensum pertinet, ut appetitus ad cibum. Sed hoc alibi jam a nobis est tractatum. Est vero et hoc animadvertendum ex illis verbis : *Et vidit mulier*, etc., colligi ipsam non

⁵² Luc. 1, 31. ⁵³ Ibid. 34. ⁵⁴ II Reg. xiii, 1 seqq.

subito ac prope de arbore gustasse, sed multa prius secum meditatam : atque cum illam, juxta insistens ob oculos haberet : aspectantem, alia atque alia animo voluisse : *Et accepit de fructibus ipsius et edit.*

Cur Eva ante vocatum Adamum gustaverit de arbore scientiæ. — Quærat aliquis, cur non vocarit Adamum, ut is prior ederet nimirum transformari ipsa prior cupiebat in deum, virumque suum divinitate antevenire qui se humanitate præcesserat, quo hac ratione administrationem rerum præ illo atque imperium obtineret : existimabat enim simul atque gustaret, evestigio in deam se transformatum iri pro fallacis serpentis consilio. Rursum quæri potest, quamobrem non sunt aperti mulieris oculi, agnoveritque suam ipsa nuditatem mox ubi edisset eum fructum, sicut accidit utriusque postquam edissent ambo. Hujus rei hæc reddenda est ratio : si illa simul atque prior edisset, verecundiæ sensu fuisset perculsa, metuisset Adamus atque abstinuisset, neque tamen ea sibi abstinentia justitiæ laudem ullam meruisset, ut qui non divinæ legis reverentia et respectu sed per uxoris pudorem fuisset cohibitus. Igitur quando certamen ex æquo ad utrumque spectabat, facientiumque erat periculum de utriusque simul indole ac voluntate; distulit Deus Evæ verecundiam, effecitque ne ipsam simul cum gustato fructu puderet nuditatis. *Et dedit etiam viro suo secum, et comedit.* Existimandumne est hic mulierem simpliciter viro porrexisset, virum vero edisse, cum neque illa verbum ullum ad ipsum faceret, neque ipse rursus apud illam de eo cibo disquireret? Sane nos censemus et virum de cibo disquisivisse, et mulierem ipsi tum ea verba retulisse quod serpens dæmon sibi dixerat, tum alia præterea ex suo ingenio adjecisse quæ ad persuadendum Adamum facere putaret : idque his rationibus demonstrari posse existimamus. Primo enim cum antè violatam legem, magnæ curæ fuerit utrique ne quid adversus Dei jussa committerent, non potuit profecto Eva porrigendo modo cibum vetitum neque verbum ullum addendo inducere Adamum ad vescendum, nihil prorsus de eo quod porrigebatur, disquisitionem : deinde si simpliciter acceptum cibum edisset, ignarus cæteroqui quamobrem ederet, a quo ante jussus fuerat abstinere, nulla meruisset culpa notari ob id quod simpliciter atque inscienter inconsiderateque fecisset : cum vero culpatum constet propterea quod edisset, facile intelligimus rem ipsam ante ab ipso atque uxore fuisse accurate expensam. Postremo si Eva mulier usa est verbis adversus serpentem, dixitque : *Lege Dei interdictum nobis est ea arbore,* quanto magis existimandum est Adamum curiose prius de cibo quem uxor porrigebat inquisivisse, quam gustaret : uxorem vero et eò respondiisse quæ a serpente

A accepit, futurum ut non solum non morerentur, verum etiam deorum similes evaderent, et alia insuper affinxisset quibus maritum ad vescendum pelliceret, atque ita utrumque edisse, facinusque pessimum admisisset. Quin dominus Ephrem scribit, Evam multa pollicitatione sollicitasse virum, atque ad vescendum induxisse, cæterum Mosen, quibus usa ipsa sit verbis, prætermisisset, cum esset contentus docuisse nos feminam viro causam violandæ legis fuisse, eo quod vetitos fructus ipsi edendos subministravit, et simul animos edendi addiderit : serpentis vero verba litteris prodidisse, ut eum intelligeremus ipsum esse generis nostri communem hostem, eoque insidias improbitatemque ipsius, evitandi, major nobis cautio esset. Porro quæ fuerit arbor de qua ederunt Adam et Eva, et quemnam fructum gustarint, supra est a nobis pertractatum. Ad hæc illud etiam opere pretium fuerit animadvertisse : cum quisquis re aliqua vescitur, aut famis necessitate impelli, aut rei ejus libidine effrenataque cupiditate; Adamum nulla fame cogente, sed libidine suadente, de illa arbore edisse, ac proinde ei concupiscentiæ coheruisse peccatum. Nam ut apostolorum quidam ait : *Concupiscentia concipit et parit peccatum*²⁴. Si enim non per libidinem, sed ut qui nutrimento opus haberet, edisset, de cæteris edisset arboribus sibi in pastum permissis, non de ea autem quæ sola sibi fuerat vetita : itaque famis extra noxam futura erat, cum concupiscentia cum peccato conjuncta sit; quippe hanc ciborum luxuries comitatur, qui vero ingluviæ indulgent, ad venerem prou liunt, utpote gulosi, ventri mancipati, projecti denique ad ebriositatem, quæ vitia atque maxima sunt. Veneris porro comites sunt scortari, adulterari, cum maribus corpus commiscere : quæ et ipsa flagitia sunt. *Et aperti sunt oculi amborum.*

Mosis et serpentis dicta de aperiendis primorum parentum oculis. — Sunt qui temere atque etiam impudenter dicant, jam nunc illud evenire quod serpens (hoc est Satan) fore prædixerat; nempe si Adam Evæque ederent de illa arbore, apertum iri ipsorum oculos : id enim hic narrat Moses post gustatum cibum vetitum ipsis accidisse. Verum nos respondemus, aliter Mosen, aliter serpentem de aperiendis oculis esse locutos. Serpens enim volebat oculorum apertura significare futurum ut acri atque perspicaci essent ingenio, bonumque ac malum perinde ac dii possent dignoscere; at Moses apertis oculis nihil aliud vult, quam suæ ipsos nuditatis sibi conscios esse factos : hoc est, pudore verecundiæque affectos. *Et cognoverunt quod nudi essent* : hoc est, puduit ipsos suæ nuditatis. Cum enim peccatum detraxisset ipsis vestem gloriæ qua adhuc fuerant amicti, denudati sunt, puduitque illos violatæ legis, atque amissa omni fiducia qua ante pollebant peccatoque jam corpus ipsorum

²⁴ Jac. 1, 15.

occupante, cœperunt erubescere ob nuditatem, A metuque concuti ac pavere. Nam ante admissum scelus, gustatamque arborem, nulla verecundia tenebantur ob nuditatem, idque duabus de causis: et quia amicti erant gloria, et quia nulla pudoris cogitatio animos ipsorum subibat priusquam peccassent. At postquam facinus commisere, Deus ipsos gloria illa exuit, et simul pudoris sensum indidit ut eo perstringeretur peccatum, ejusque impetus ac fervor restringeretur. Igitur quod ait: *Cognoverunt*, perinde est ac si dicat: *Pudore affecti sunt*. Porro si quærat aliquis, ad quænam corporis membra potissimum spectaverit iste pudor, dicimus ad genitalia membra; idque hanc ob rem, quia cum acrior vehementiorque sit iste cæteris omnibus affectibus (quippe qui in animantibus rationis exper- B tibus quoque dominetur) voluit rerum opifex Deus primum pudore effrenem illum atque indomitum fervorem cohibere. Insuper id quoque observatu dignum est, primos parentes antequam deliquissent, et animum ingenio et corpus gloria excultum com- ptumque habuisse, postea vero quam peccaverant, exutos quidem esse corporis gloria, cæterum animi intelligentiam retinuisse: nimirum ut per hanc agnoscerent suum peccatum, atque poenitentia ducerentur; hinc enim evenit, ut simul atque facinus fecissent, agnoverint suam nuditatem, erubuerintque, ac horrore tremoreque correpti mortem expaverint, ante sibi per minas denuntia- tam. Unde et Jacobus Sarugensis ad hunc modum scribit: Peccatum initio supra modum placet; at in fine luctum parit patranti. Cum enim primi parentes cupiditate ferrentur in illam arborem, de ipsa edendi; et Deum ipsum et legem, præ illa parvi pendebant: ubi edissent, nudatque erubuis- sent, odio ipsam sunt persecuti; memoresque illius præcepti: *Quo die ederitis morte moriemini*, pavore expalluerunt. *Ei conglutinauerunt folia ficulnea, feceruntque sibi subligacula*. Nimirum folia foliis consociantes, cincti formam quamdam concinna- bant; vestis genus parum decens atque instrum- entum etiam, utpote quod solis vi arefactum facile emarceret dilabereturque, et quo neque satis pro voluntate et commode neque diu multumque uti possent. Credibile est autem Evam ejusmodi D subligaculum priorem fecisse, suaque eo pudenda velasse, utpote quæ prior legem violaverat, Adamo- que nuditatis causa fuerat; tum etiam illius con- silio factum esse ut iste folia indueret, quia marito suo vestem olim ipsa contextura esset. Sed cur non aptarunt suis oculis velamen ex illis foliis, aut manicas manibus, vel caligas pedibus tegendis? aut denique cur non alio modo alia corporis membra affecerunt, sed solis genitalibus contegendis subligacula compararunt? Ad hoc facilis est responsio. Quia verecundiam primum his partibus indidit Deus, ideo consentaneum erat ut prima cinctis obducta contegerentur. Sed cur verecundia his partibus a Deo est insita, ac non

potius auri, quæ serpentis consilium auscultavit; aut oculo, qui arboris pulchritudine, victus est; aut manibus, quæ fructus decerpere; aut ori quod voravit, aut denique ventri, qui excepit? Hic respondemus; cum is affectus qui circa membra genitalia versatur, pertinacior difficiliorque sit cæteris omnibus animi perturbationibus quæ in nobis sunt, opus erat verecundia tanquam freno injecto quo peccatum ea in parte cohiberetur: et simul ut nos ipsi ad habendum odio peccatum induceremur, ut ex quo illiusmodi verecundia in nobis nata sit. Et vero cum arbitrii nostri libertas non satis valeret sola hunc affectum domare, atque ad se referendum adigere; adjunxit ei Deus verecundiam, quo saltem communi utriusque opera cohiberetur, excindereturque: arbitrii qui- dem liberi iudicio, in anima; verecundiæ vero frenis, in corpore. Quippe multos mortales pudor atque verecundia magis deterret prohibetque a patrando eo quod improbum est, quam legis aut iudicii subeundi metus; estque ejus rei argumen- tum, quod bruta animantia quæ omni pudore vacant, prorsus non refrenant libidinis suæ impe- tum quo in feminas rapiuntur victa ab ingenita suæ ipsorum naturæ, cupiditate. At homines etiam si non minore atque illa libidinis vi urgeantur, tamen ab ea explenda, pudore quo apud alios homines verecundantur, revocari videmus, adeo ut ne legitimo quidem connubio propalam utantur sicut aliis rebus, sed latentes tectique. Conscitur itaque, verecundiæ affectum ideo ab rerum opifice Deo inditum esse genitalibus hominum potius quam aliis membris, ut peccatum in illis partibus moderetur; simulque id nobis invisum faciat, nosque ab ipso admittendo deterreat; ut ex quo ipsa verecundia in nostris animis orta.

Cur Deus siverit Adamum peccare. Arbitrii li- bertas. — Sunt qui hic interrogent, cur Deus Adamum a peccando non absterruerit? Nos re- spondemus id nequaquam eo factum esse quod ejus faciendi facultas Deo defuerit, sed ne vim afferret libertati arbitrii Adæ, eamve opprimeret. Deinde frustra legem illi præscripsisset si insuper a pec- cando coercuisset, veluti manu injecta. Præterea ideo etiam noluit illum a flagitio admittendo D arcere, ut gratiam præmiumque demereri posset tanquam qui sua ipse voluntate a scelere patrando esset retentus, non autem per vim impeditus. Ad hæc quo imbecillitatem suam agnoscerent primi nostri parentes, neque per vanam gloriam elati præcipites ruerent, sicut Satanas. Nam quod scientes peccassent, conscios reddidit suæ ipsos infirmitatis, atque ut humiliter de se ipsi senti- rent, effecit. Denique ut cum sapte sponte deli- quissent, atque e paradiso excidissent in hunc mundum rebus adversis molestisque refertissi- mum, facta utriusque mundi inter se collatione, illum omnibus bonis et gaudio plenum apud men- tem suam semper versarent: nam nisi experientia

cognitum hunc alterum habuissent, nunquam ille quantum huic præstet, exacte intellexissent. Postremo, ut dum subinde a peccato interpellaretur Adami Evæque voluntas, erudirentur ipsi ad peccati odium atque fugam, tanquam ejus a quo ingentes accepissent calamitates; atque ea doctrina ab illis ad nos usque propagaretur, quasi manu tradita. Enimvero quoties peccandi occasio sese nobis offert, præsto adsunt nobis leges quas Deus nobis imperavit ut ipsis coerceamur a patrandi peccato. Quin legibus ipsis etiam subsidium addidit eam quæ doctorum verbis fit redargutionem, ut si quando flagitium admiserimus, tum latis legibus, tum ea etiam increpatione qua peccata verbis perstringuntur, indicamur ad poenitentiam, dignique reddamur quibus fiat admissorum gratia. Sicut Paulus suum Timotheum scripto hortatur ut simul cum legibus jam tum positis redarguat etiam atque reprehendat peccatores, quo sua peccata agnoscant et poenitudine ducantur⁸⁷. Ad hunc etiam modum cum primis parentibus actum est. Cum enim ipsis obrepsisset peccatum, ipse Deus eos verbis reprehendit; cumque poenitere se admissi flagitii ostenderent, quadantenus ignovit; quando non quo die ederunt de vetita arbore, eodem et vita defuncti sunt, sicut per minas ipsis obnuntiatum fuerat. Sed jam alia oboritur quaestio; cur non sit mortuus Adam quo die edit fructum vetitum sicut interminatus ipsi fuerat Deus? Sed priusquam ad hanc respondeamus, operæ pretium fuerit illorum hominum argutias dissolvere qui hoc loco aiunt serpentis (hoc est, Satanæ) verba rata fieri, quibus prædixerat non morituros etiamsi vescerentur prohibitis fructibus: Dei vero irrita falsaque qui eodem cum patrato facinore die morituros minatus fuerat. Atqui handquaquam mentitus est Deus, sed præstitutam poenam misericordia mitigavit. Solet enim ille maxima gravissimaque supplicia minari, ut sibi caveant mortales, verum deinde illa per suam misericordiam moderari, lenioraque sumere. Nam et Ninivitis cum interminatus esset exitium, illi vero ab inceptis revocati poeniterent, nulla ipsos multa affecit⁸⁸. Ezechiae quoque cum moriturum neque victurum pronuntiasset, eumque peccati sui poenitisset, impendenti poenæ jam addicto gratiam fecit⁸⁹; et tamen nemo, ob hæc mendacii Deum accusaverit. Sic igitur etiam cum Adamo et Eva egit. Præmonuit enim ne de illa arbore ederent, simulque minas addidit fore ut nisi parerent, eodem die mortem oppeterent: cum porro jam præceptum violassent atque peccassent, miseratus ipsos est culpamque remisit, et supplicium ita est moderatus ut eo ipso die mortem non obierint quo impositam sibi legem fregerant. Imo vero adversus Ninivitas totum omnino supplicium reddidit irritum; at primos hucce nostros parentes parte

A duntaxat poenæ absolvit, hoc est, ne eo ipso die morerentur; cæteroqui non sustulit prorsus mortem. Non est itaque falsi insimulandus Deus qui per illam misericordiam venia dignatus est nostros primos parentes, meritamque poenam partim remisit, neque eo ipso quo dixerat die peremit. Sunt quidem qui Dei verba sic tutentur ut obiisse mortem illos contendant quo die deliquerunt: non quidem corporis mortem sed animi, quæ ex peccato nascatur. Verum frustra est hæc excusatio, quando non mortem animæ sed corporis, hoc est, quæ ipsam animam a corpore dissociaret, interminatus illis fuerat Deus. Jam vero illud restat dicere, cur non obierit Adam quo die edit fructum lege prohibitum, ut minæ futurum denuntiarunt, sed extenderit postea vitam suam ad novies centesimum et tricesimum annum. Hujus rei variæ sunt causæ. Potuit enim Deus illius misereri, commertamque poenam, si non omnem, at partim saltem remittere; qui magna quidem duraque minari, at minora mollioraque infligere solet ut nobis Ninivite exemplo fuere. Deinde si illi mox cum admissio peccato vita defuncti fuissent, nulla relinqueretur propagandi generis humani origo. Præterea illa Dei benedictio: *Crescite et multiplicamini*, præcesserat diras istas minas: *Quo die ederitis, mortem moriemini*. Insuper dilata est mors peccantis Adæ, ne si justo initio mors imperium suum auspiciata esset in genus humanum, prorsus hoc indissolubile deinceps obtinisset. Justum autem fuisset mortis imperii principium, si Adam, qui violata lege deliquerat, primus morte concidisset; at enim posteaquam ille primus est morte extinctus qui præ cæteris mortalibus Deo placebat et omnino morte indignus erat, atque ita improbo principio mors suam coepit tyrannidem; merito ea tyrannis olim dissolvenda fuit per Christum qui suo illam adventu viribus cassam reddidit. Hinc dominus Ephrem in illud Dei dictum: *Sanguis Abel clamat ad me ex terra*⁹⁰, sicut scriptum reliquit: *Ululat mors in suo initio ostendens quem sit habitura finem*. Præterea etiam si non illico peccantem Adamum morte multaverit Deus, tamen mortalem esse, et a se olim perimendum jam tum ostendit his verbis: *Pulvis es, et in pulverem reverteris*. Denique cum ille gustata arbore vetita, poena obnoxius factus esset, habuit ipsum Deus pro mortuo, etiamsi vivus esse videretur. Si enim divus Paulus apostolus eos qui mortui sunt, recte vocat dormientes propter certissimam resurrectionis spem, cur non Adamus posteaquam peccato mancipatus atque noxæ deditus esset, perinde atque ob noxam mortuus vocari debuit?

Adam quomodo mortuus eo die quo de arbore scientiæ gustavit. — Hinc est quod dominus Julius Commentario suo in Evangelium Joannis, ait:

⁸⁷ 1 Tim. 1, 5 seqq. ⁸⁸ Jonæ iii, 2 seqq. ⁸⁹ IV Reg. xx, 1 seqq. ⁹⁰ Gen. iv, 10.

Adam itaque eo die mortem obiit, quo die de arbore prohibita edit, eo quo sic haberet sententia: *Quo die comederis de arbore, morieris.* Atqui vivebat etiam tum. Qui ergo potuit mortuus esse, sane per sententiam ipsam atque per patratum facinus, jam tum mortuus erat. Nam simul atque se quis subjectum culpæ fecit, supplicia quodammodo patitur, tametsi adhuc non re ipsa ductus, sed per solam pronuntiatam sententiam iudicatus est. Et dominus Ephrem ubi iterum tractat locum illum de Adamo vescente fructus vetitos, morienteque eo ipso die, scriptum reliquit in hanc sententiam: Sicut qui sanus est, priusquam incidat in morbum, bona fruitur valetudine quæ morbo potior est: verum ubi lethalis eum inivit ægritudo, jam in mortis potestate esse censetur etiamsi complures dies ægrotus transigat priusquam moriatur: ita et Adam felicem atque incolumem vitam agitabat in paradiso priusquam peccaret, at ubi admisisset peccatum, sententiæ obnoxius factus est, et proinde pro eo æstimatus qui mortis execrationi imperioque subjectus esset. Itaque multis pressus miseris, tanquam perpetuo lethalem sustinens morbum, ad ipsam usque mortem perrexit. Rursus sicuti si quis alium mortifero vulnere sauciet, quantumvis ille post acceptam plagam multos superstes maneat dies, tamen perinde ac si mox ubi percussus fuerat obisset, sic vindicant iudices eam eadem: ita quo die vulnus excepit Adam, ab eo die censetur iudicatus obisse, ut qui inde usque dum moreretur, lethali morbo et ægritudine fuerit implicitus. Igitur etsi re ipsa non oppetiverit mortem Adamus simul ut fructum edit, tamen pro mortuo habitus est eo quod capitali culpa se obstrinxisset, atque jam tum per sententiam noxæ deditus esset. Sed dices: Cur non prorsus abolevit Deus mortem quam pro maxima sua misericordia non intulerat eo die quo peccaverat Adamus? Atqui ejus rei nullæ possunt reddi causæ. Abolita enim prorsus morte, hujus quoque mundi compositio frustra fuisset, imo sæculum etiam quod futurum vocamus. Ad hoc, sublata mors simul sustulisset adventum Filii Dei. Præterea peccatum Adami et Evæ atque omnis posteritatis, immortale futurum fuisset, ut est peccatum diaboli. Denique ideo reliqua mors fuit, ut primi parentes animum adverterent ad suum ipsorum facinus, et animi poenitudine afficerentur: neque mortis securi et suis seducti erroribus peccata levia ducerent, atque ita omnibus flagitiis advescerent. Hanc enim ob rem Deus non simpliciter ad Adamum Evamque accedebat in paradiso, sed maximo cum terrore, ut ait Moses: *Et audiverunt vocem Domini Dei gradientis in paradiso, inclinante die.* Sæpe quidem alias apparuerat Deus Adæ et Evæ: primo cum Adamum conderet, conformaret, componeret, erigeret; secundo, cum lege imperata velaret ne de arbore cognitionis ederet; tertio cum Evam illi

detraheret, secundum sententiam quam dominum Ephrem et qui hunc sequuntur, pro Scripturæ tenore amplexos esse supra demonstravimus. Porro sive per contemplationem quamdam apparuerit tunc illis, ut Philoxenum existimare diximus, sive ita ut ipsos eorum sensus forma corporea moveret, ut illi volunt; sane cujuscunque hæc modi res fuerit, pacate ac blande illis vicibus apparuerat ipsis; at jam ita plane se repræsentat, ut suis illi sensibus percipiant. nimirum humana specie formidabilis, turbidus, difficilis, et quasi peregre adveniens, iraque tumens, furensque, et suo incessu concutiens terram, atque adeo ipsas paradisi arbores pressis vestigiis tremefaciens: hujusmodi, inquam, habitu hic nunc videtur ab illis; nimirum ut pavidi consteantur sua delicta, atque illius misericordiam veniamque implorent: eo enim spectat quod ambulantis vocem audisse dicuntur. Quippe voluit audiri ab ipsis suum incessum, et ipse eum incorporatus spectari humana forma, ut præ motu festinarent ad ejus gratiam ignoscentiamque. Cæterum diei inclinationem vocat Scriptura tempus illud diei quod circiter hora nona est post meridiem, sole ad occasum spectante. Sed enim Hebræos aiunt, pro inclinatione diei dicere spiritum sive ventum diei. Cæterum quod ad inclinatum usque diem distulit se exhibere, id eo fecit ut spatium haberent interea, quantum patrassent facinus animo secum agitandi. Sed et hoc discipulandum est, de quo hic die agat Moses.

Quo die Deus primos parentes paradiso eliminaverit. — Sunt autem qui dicant, die eo quo conditi fuere primi parentes; illo die enim et peccasse ipsos lege violata, qui dies erat sextus. Secundum hos, uno eodemque die creatus est Adam et conformata Eva, lataque lex et violata, atque primi parentes ob hoc tantum facinus obijrgati et paradiso eliminati. Sed aliorum sententia est, alio die creatos illos esse, alio peccasse, hic vero, de eo loqui Moysen, quo peccarunt. Præter hos alii putant, hunc diem neque cum fuisse in quo fuerant formati Adam et Eva, neque eum in quo peccaverunt, sed post illos, alium; neque enim satis consentaneam esse ut hæc tanta uno accidisse die existimentur. Sed nos hæc inferius, Deo volente, explicabimus dilucidius. *Et occultabatur Adam et uxor ipsius a conspectu Domini Dei inter arbores paradisi.* Fugiebant igitur tum a Deo qui vocem incessus sui, ipsorum auribus ingesserat; tum ab arbore de qua improbe ederant, atque in locis densis frequentibusque multa variaque arbore abscondebant se, nimirum quia et peccati sibi conscii erant et nudi, hoc est, quia horrebant conspectum Dei, et quia verecundabantur. *Et vocabat Dominus Deus Adamum et dicebat ei: Ubi es Adam?* Jam diximus corporata atque humana figura Deum hic apparuisse primis parentibus, ipsosque voce quæ audiendi sensum movebat, compellasse. Solet autem dictum illud: *Ubi es*

multis usurpari modis; nam est, quando qui nescit ubi is sit quem vocat dicit, *Ubi es?* Est etiam cum qui alterum interrogat: *Ubi es?* Non nescit ubi locorum sit; veluti cum aliquem procul a nobis agentem, cujus opera indigemus, sic interpellamus: *Ubi es?* Denique utimur quoque ea interrogatione cum culpam suam errorem in memoriam adducere volumus; nam illud: *Ubi es?* perinde tunc valet ac si dicamus: Vide quo impietatis recideris! Postremo animos addere cupiam, atque manum ad audendum porrigere volentes, dicimus: *Ubi es?* Ad hæc de re amissa quam quaerimus, usurpamus quoque hoc dictum. Igitur dum Deus Adamum interrogaret, ubinam esset, non quidem id ignorabat; ut neque cum ex Cain quaereret: *Ubi est frater tuus*⁶¹? Neque cum ex Mose: *Quid hoc est quod manu tenes*⁶²? Aut ex Jeremia: *Quid vides*⁶³? aut denique ex Satana: *Unda venis*⁶⁴? sed habent illiusmodi interrogationes suas causas, sicut et illæ Filii in Novo Testamento, dum ait ad discipulos suos: *Quot panes habetis*⁶⁵? et rursus: *Quem dicunt homines esse Filium hominis*⁶⁶? et: *Simon, reges terræ a qua capiunt tributum et censum*⁶⁷? et ad Legionem: *Quid est nomen tuum*⁶⁸? denique ad Judæos: *Ubi posuisti illum*⁶⁹? Lazarum scilicet. Hæc enim et hujus generis alia quæ interrogavit Christus, non ignarus sed probe conscius interrogavit, utpote Deus qui omnia videt, novitque: verum justis de causis, hisce et aliis interrogatibus usus est: Pater quidem, in Veteri; Filius vero in Novo Testamento. Quamvis enim Geminus Severus, et Philoxenus multis in locis affirmant Filium fuisse quæ, et in Veteri et Novo Testamento mortalibus apparuit seque exhibuit conspiciendum (Severus enim, in eo sermone quem de Geuitrice Dei composuit, ait: Verbum enim Dei Patris erat quod super sublimem montem Sinai descendebat, ut ferret legem mundo, etc.; alii tamen probatæ doctrinæ magistri existimare malunt, Deum Patrem in Veteri (23), Filium vero in Novo apparuisse. Sed tua esto, lector, existimatio, utrum horum verius sit quodque magis probaveris, id amplectitor retinetoque quando utrumvis probabile est credibile: una est enim eademque Patris, et Filii et Spiritus

A sis, an sub imperio es quod ille tibi minime prædixit? Ubi es? magnæ fiducia pollens, apertam frontem sustollis, an pudore confusum vultum dejicis? Ubi es? cur me non, ut soles, aperte intueris, sed in latebras te a me subducis? Deinde ut ipsa interrogatione animum illi redderet ad colloquendum, atque ad pœnitentiam invitaret; ad hoc ut ostenderet se ita Adamum quaerere, ut pater amissum filium, sollicitè investigat. Atque hæc posteriora duo inde comprobantur, quod non quasi supplicium de illis sumpturus se jam ipsis exhibuerit in primo hoc congressu, alioqui enim non tam blande suo illum nomine nuncupasset. Est enim hæc illi Paulinæ similis interpellatio: *Saule, cur me persequeris*⁷⁰? cur non perdendi ipsius causa se illi offerret Jesus, nomineque compellaret, sed ut ad sermonem excusationemque provocaret. Tum etiam si per causam perdendi illis apparuisset, utique perdidisset; vel aquis, ut prisca Noë sæcula⁷¹, vel igne, ut Sodomitæ⁷², vel terra dehiscente, ut Sathanam et Abirónem⁷³; erant enim ejusmodi exitio primi parentes quoque jam, tum digni, quippe qui salu- tari doctrina rejecta, perniciosam fuerant amplexi, et eam quæ cum, Dei verbo prorsum pugnabat. Dixerat enim Deus: *Morte moriemini qua die ed- eritis de arbore*; ille vero alter: *Non moriemini.*

Del exostulationes cum primis parentibus. — Neque vero multa Deo defuissent quæ adversus illos potuisset dicere, si exostulare tanquam cum hostibus libuisset, quale est illud: An non ego, improbe Adame, te condidi ex terra ad meam imaginem et similitudinem, meisque te manibus conformavi, et uxorem dedi vitæ tuæ subsidium? an- non in paradiso te collocavi omnibus deliciis re- fertis? annon caput imperatoremque te rerum om- nium quæ in terris sunt, constitui? quid est ergo cur me criminaberis, columniatorique aures præ- beres? Verum prorsus non infremuit, sed suaviter ac blande appellans: *Adame, inquit, ubi es?* ni- mirum ut colloquendi fiduciam ipsi faceret: osten- deretque se illum non jam insolito aspectu vocare. Quapropter ipsa etiam voce animatus Adamus re- spondit dicens: *Vocem tuam audivi in paradiso, et vidi quod nudus essem, atque occultavi me.* Duas reddit Adamus se occultandi rationes: alteram, quia timuerit: hoc enim sibi vult *vocem tuam*, id est, strepitum incessus tui, audivi in paradiso; alteram, quia puduerit illum nuditatis. Sed hæc Adæ apo- logia excusatione plane improbata est, cum et me- tus ille et ipsa nuditas ob violatam a se legem eve- nerint. Et ait ad illum Dominus: *Quis ostendit tibi quod nudus sis?* Neque hoc interrogat ut ignarus, sed ut per culpæ confessionem illum inducat ad re- prehensionem libenter suaviterque admittendam. Quasi dicat: Fuisti quidem semper nudus, neque

⁶¹ Gen. iv, 9. ⁶² Exod. iv, 2. ⁶³ Jerem. i, 13. ⁶⁴ Matth. xvii, 24. ⁶⁵ Marc. v, 9. ⁶⁶ Joan. xi, 54. ⁶⁷ 24-25. ⁶⁸ Num. xvi, 1 seqq.

(23) Christum Abrahamæ visum et collocatum, Gen. xii disputat Justinus martyr in colloquio cum

⁶⁹ Job i, 7. ⁷⁰ Matth. xv, 54. ⁷¹ Matth. xvi, 13. ⁷² Act. ix, 4. ⁷³ Gen. 7, 1 seqq. ⁷⁴ Gen. xix.

Tryphone; Euseb. *Eccles. Hist.*, xi, lib. ii de Vita Constantini; lib. vii, 50 et 51, et plerique alii.

tamen te ejus puduit ante hæc, quid est ergo quod A nunc adeo erubescas, atque timeas? Num de arbore de qua jusseram ne ederes, edisti? Etiam nunc pergit pacate cum illo colloqui, quasi conjectura quapiam modo fretus illud dicat: Num de arbore, etc. Est autem hic animadvertendum ex ascriptis, aut duobus punctulis, aut uno solo, ad illud: Ne ederes, orationem hanc vel affirmative, per interrogationem efferri posse. Cæterum dominus Ephrem et qui cum ipso sentiunt, ex his et similibus verbis singulariter ad Adamum factis confici putant, soli Adamo imperatam a Deo legem esse, eamque ipsum deinde Evæ uxori retulisse; verum alii respondent, Deum sub Adæ persona cum Eva quoque colloqui, pro Scripturæ mōre: *Beatus vir* (inquit David) *qui non ambulavit per viam impro-* B *horum*⁷⁴. Quis vero non hinc eam beatitudinem æque ad mulieres spectare dicat? nimirum ideo viri persona libentius utitur Scriptura, quod vir mulieris caput sit: *Et ait Adam: Mulier quam attribuisti mihi ipsa dedit mihi de arbore, et comedi.* Prorsus vana est et inanis etiam hæc Adami defensio; quippe qua minime præ se fert demissum humiliatumque animum, sed in ipsum quodammodo Deum culpam avertit, quasi dicat: Mulier quam tu apud me esse voluisti, ea mihi causa fuit transiliendi legem, illaque arbore vescendi. Sed adversus hæc, multa a Deo ad illum arguendum dici potuissent; verbi gratia: Non quia mulierem ego tibi adjunxi, justa tibi ratio erat ut ei auscultans, mea jussa violares. C Tum si me accusas quia uxorem tibi dedi, cur non etiam, quia te condidi? nisi enim te creassem non peccasses, quia tibi oculos indidi sine quibus non eras arborem visurus? quia manus tibi apposui, sine quibus non decerpisses vitos fructus? quia os tibi dedi, sine quo non edisses? frustra igitur illa excusas, cum eam mulierem quam tibi sociam dedi, ita comparaverim ut tibi esset in manu, atque subjecta; non autem ut te tuasque actiones regeret, gubernaretque. His, inquam, atque hujusmodi aliis verbis expostulare cum illo potuisset jure Deus: verum omnibus abstinuit, quia non accusationibus perterrere hominem, sed patrati facinoris pœnitentia revocare cupiebat; quare mox quæstionem ad mulierem convertit; sic enim sequitur: *Et ait Do-* D *minus ad mulierem: Quid hoc est quod fecisti?* Rursus cum muliere quoque non acerbe atque iracunde, sed salate et blande loquitur Deus, ac quasi nescius interrogat ob easdem rationes quas nuper de Adamo interrogato protulimus: *Et ait mulier: Serpens de-* *cepit me, et comedi.* Mulier enim omnia serpenti ascribit, non Satanæ, eo quod serpentem quidem qui se interpellaverat, nosceret, at Satanam intra serpentem occultatum, a quo omnis impostura processerat, ignoraret, *Et ait Dominus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es præ omni animante, et præ omni bestia agri.*

Cur Deus serpentem non interrogaverit.—Nulla igitur apud serpentem, hoc est, Satanam, utitur interrogatione, qua ad se excusandum ille provocetur, ac ita tandem judicetur condemneturque, sicuti apud Adamum et Evam usus fuerat. Cujus hanc putamus reddi posse rationem; quia Adamo uxorique locus erat pœnitentiæ, ac in serpentis dæmonisque arbitrio non erat ut pœnitere posset. Porro multa hic quæri solent, cujusmodi sunt: Præditusne fandi facultate a Deo, serpens locutus sit, an Satanam intra serpentem latens, cum ille hunc suopte arbitrio subterfugere nequiret, ut non ipsi pro instrumento esset. Ad hoc, cur non execratus sit Deus Satanam, ut serpentem. Præterea, cūr Moses, cum hunc librum multis post sæculis conscripserit, quando jam tum satis cognitus erat mortalibus Satanam, non clare dixerit Satanam fuisse qui intra serpentem loquebatur? sed non has et hujus generis alias quæstiones alius investigatas dissolvimus (cap. 27). Verum quando sunt qui illam: Cur non execratus sit Deus Satanam sicuti serpentem, iterum atque iterum urgent, nos præterea quæ ante respondimus hoc etiam addere hic voluimus, Deum non minus maledixisse Satanæ non aspectabili quam serpenti qui oculis cernebatur, atque perinde inhæsisse execrationem mystico arcanoque modo, illi ut huic aperte et in ipso corpore; quod cujusmodi sit velim te apud tuum animum pensitare. Habebat enim Deus serpentem veluti medium inter Satanam primosque parentes intervenientem; nam sicuti hi per serpentem seducti sunt, ita ille per serpentem execratione perstrictus est; et ut serpens fuit Satanæ instrumentum illiciendi primos parentes ad peccandum, ita personam quoque gessit sub qua Deus Satanam est detestatus. Utrique igitur, et Satanam et serpens divinam execrationem sunt passi. Nam ut ad serpentem dictum est: *Maledictus es præ omni bestia et animante, ex quorum numero tu es,* ita adversus Satanam pronuntiatum esse existimandum est: *Maledictus es præ omnibus copiis spiritualibus atque angelicis ex quarum genere tu es.* Animalium enim nomine vocari in Scriptura sacra copias angelicas, aperte arguunt ea animalia quæ vidit Ezechiel⁷⁵ et sæpe alibi Satanam animal appellatum esse in sacris Litteris notum est. Sed cur auspiciatus est execrationem Deus a Satana? nimirum quia ille primus admisit peccatum prima est merito detestatione percussus. Cæterum serpentem ex animarum genere fuisse, non autem reptilium (quod quidem autumavere, cum dicat: *Maledictus præ omni animante* memoravimus etiam cap. xxii. *Et super ventrem tuum gradieris.* Quasi dicat: Amissurus es pedes tuos quibus ad pravitatem cucurristi, ambulabisque ac repes super ventrem tuum, quia ventrem primorum parentum inescasti. Pedibus igitur serpens ante execrationem incedebat, ut cætera animantium genera, post reo,

⁷⁴ Psal. i, 1. ⁷⁵ Ezech. ii, 13.

illis amissis, proserpere cepit ac ventre promoveri. Et hæc quidem aperte ad ipsum spectant serpentem, cæterum Satanae sic accommodetur eadem ista execratio: Quoniam spirituale munus tuum, quoungebaris in cælo una cum reliquis copiis angelicis quæ in sublimi versantur, deseruisti atque amisisti, adhuc primos parentes seduxisti, non erit tibi in cælo ut ante habitatio sed humi incedes, prorepesque, malis studiis additus: *Et pulverem comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* Nempe, in pulverem rede-gisti primos parentes, pulvere igitur vesceris tota vita. Obijciunt quidam, qui possit illud consistere, quod ait: *Pulverem comedes;* quando videmus serpentes vermicalis in aqua degentibus pasei, atque passerules quoque, columbasque, et hujus generis alia vorare. Sed etiam si hæc quoque devorant, interim absque pulvere vitam sustentare nequeunt. Et vero licet Adamo dictum sit: *In sudore faciei tuæ comedes panem tuum,* tamen carne vescitur etiam, et terræ frugibus, fructibusque aliis. Sed hæc ad ipsum serpentem pertinent, eademque vero possunt ad Satanam in hanc sententiam dicta videri: Priusquam delabereris, divinis oblectabare meditationibus, atque cælestibus, sed postquam te præcipitem dedisti atque descendisti, totus terrenis humilibusque studiis deditus eris, atque ad perficiendam nequitiam tuam cogitationes tuas omnes exercebis, *Et inimicitias ponam inter te et mulierem, et inter semen tuum et semen ejus.* Quoniam, inquit, adversus mulierem fuisti amicus fraudulentus, atque inimicitias sevisti ei cum Deo, ego inter te et ipsam, interque tuum semen et ipsius semen, inimicitie quoque ut constant efficiam.

Serpentum inimicitie cum hominibus mystice quid. — Certe factos a Deo nobis inimicos serpentes, res ipsa docet; neque enim anguem ullum aspicere sustinemus, ut nobis non caveamus ab ipso, seu hoste nostro; nosque non comparemus ad pugnam ut illum perimamus, tanquam eum qui nos lædere cupiat. Hæc eadem ad Satanam sic transferantur: Te, Satana, adhuc ea cura studiumque exercuit, ut primos parentes una cum ipsorum posteritate amicos facere tu tibi posses: ego vero jam efficio, ut perpetuo hostilia omnia sint inter te atque illos. *Et ipsum conteret caput tuum.* Quia per superbiam elatum fuit caput tuum, et improba locutum est, semen feminæ (hoc est, qui ex ea nascetur) conculcabit caput tuum, teque perdet. Præterea quia tu Adamum atque Evam de gradu dignitatis quem quasi principes obtinebant, dejecisti: semen posteritasque ipsorum, tuum caput vicissim conculcabit, et te interficiet. Sed cur caput illius præ reliquis membris attritum iri dicit? Nimirum quia contrito mortuoque capite in anguim genere, totum corpus extinctum est. *Et tu illud series in calce ipsius.* Quia calcibus suis properarunt primi parentes ad arborem prohibitam, tu seminis ipsorum calces series. Sed et ideo dicit angues percussuros calces hominum, quia cum pedibus rareant, et

A ventrem serpant, neque se subrigere dum cæduntur, aliasque superiores corporis partes invadere possunt, ipsa calcanea lancinant. Sed de Satana interpretari possunt verba ad hunc modum: Homines dum per virtutes vitam agant, facile discutunt irritosque reddunt vafros tuos conatus, quos tu primarios atque insuperabiles esse putabas. Observabis tu quidem illorum calces, ut ipsos subvertere atque in peccata præcipitare possis: verum nihil efficies, nisi sua ipsi sponte atque suapte voluntate se tibi prodant. Sed et hoc sensu recte accipiantur ea verba: Tu, daemon, observas calcanea hominum, hoc est, ipsorum dicta factaque, ut in peccata dejicere, atque a Deo procul ipsos abducere queas; verum Christus ubi advenit, nobis exemit hunc tui metum, secundum illa ipsius verba: *Dedi vobis potestatem calcandi serpentes, et scorpiones, omneque robur adversarium*⁷⁶. Cæterum ex his verbis intelligere est, non ad solum corporatum serpentem, verum etiam ad Satanam pertinuisse divinam execrationem; quando non sola capita serpentum ferimus, dum perimere ipsos volumus, sed reliquum etiam corpus; neque rursus anguis solos calces hominum percutit, sed alias etiam quas potest corporis partes.

Deus Satanae simul et serpenti maledixit. — Si vero quis denique quærat, cur Deus serpenti simul et Satanae maledixerit, respondebimus: quia uterque execratione dignus erat, pro maximo, quod patrarant ambo, maleficio; deinde ut primi parentes, audita ea tam dura detestatione divina, ad pœnitentiam revocarentur; nam si pœnituisent veniamque implorassent, licet ea re neque mortem effugissent neque paradysum retinuisent, tamen diras illas Dei evitassent quas memorat Moscs: *Per dolores atque angores parietis, per dolores et sudores faciei panes comedetis.* Postquam vero jam serpentem et Satanam maledictio perstrinxit, Deus convertit sermonem ad mulierem his verbis: *Et ad mulierem ait: Multiplicando multiplicabo dolores tuos, et conceptus tuos, et in angoribus paries filios.* Non jam dicit, eos fetus quos aut concipiet aut edet mulier, fore maledictos. Nam pridem bene precatus illis fuerat, dixeratque: *Crescite et multiplicamini:* Sed seres, inquit, uterum non sine dolore, producesque ipsos tuos fetus per ærumnas. Videre est enim feminas variis doloribus affici quando uterum gerunt, et rursus duris torqueri angoribus dum pariunt; id quod etiam memorat Dominus noster, dicens: *Mulier cum parit, dolorem habet*⁷⁷. Neque enim quisquam mortalium satis existimare potest, quam difficiles durosque sustineat mulier dolores atque ærumnas in partu, præter ipsas feminas. Et quidem audiivi mulierem cum diceret, earum quæ pariunt, pupillas oculorum præ nimio doloris sensu adeo obfusari, ut nihil cernant. Et hæc quidem de ea anxietudine quam dum uterum gerunt, dumque pariunt, tolerant feminæ, dicta sunt: quod si vero universum illud tempus reputes

⁷⁶ Luc. x, 19. ⁷⁷ Joan. xvi, 21.

quod a conceptu fetu ad morientem usque hominem extenditur; tum sane intelligas, mulierem multis difficultatibus, doloribus, ærumnis subjectam esse pro ipsa Dei execratione; nam editum infantem laboriosissima cura exipit, deinde per summam molestiam atque angorem educat, ad postremum anxio ululatu morientem deslet. Igitur quia nolisti, inquit, o mulier, in paradiso liberos parere immortales absque omni dolore, jam ipsos paritura es per maximos cruciatus atque miseras, posteaquam peccatum admisisti. Et quia divino quodam modo deos edere cupivisti absque ullo doloris sensu, serpentis auscultans verbis; jam humano more homines procreabis per acerbissimum dolorem. *Et ad virum tuum respicies.*

Respectus mulieris ad virum — Quasi dicat: Quia cupivisti ut vir tuus te observaret atque ex te penderet perinde ac si in tua manu posita essent quibus ille ad vitæ usum opus haberet, eoque illum in fructu gustando antevenisti, ideo tu viri tui observans eris, ut tuis ipse necessitudinibus faciat satis. *Et ipse dominabitur tui*: Optavisti quidem caput esse viri tui, imperioque in illum potiri, atque ideo de arbore pro serpentis consilio edisti; at ille contra in te imperium exercebit, tibi pro capite erit. *Et ad Adam dixit*: Quia auscultasti voci uxoris tuæ et edisti de arbore de qua jussi tibi dixique ne ederes; maledicta terra propter te. Dominus Ephrem cum suis vult idcirco legem Adamo revocari hic in memoriam, quia ei uni a Deo fuerat præscripta; ab ipso vero deinde, uxori exposita. Verum, ut jam aliquoties memoravimus, alii existimare malunt sub Adæ persona ad Evam quoque legis verba fieri. Igitur quia, inquit, non meæ voci sed feminæ auscultasti; maledicta terra propter te.

Cur Deus terram, non autem Adamum sit execratus. — Nimirum non est execratus Deus Adamum ipsum, quo suæ ipse imagini honorem conservaret; tum etiam quia ex Adamo nascituri erant multi mortales probi justique, ut prophetæ atque apostoli, ne per illum hi quoque execrabiles atque detestabiles haberentur: sed maledixit terræ propter illum, quippe ex qua ipse esset procreatus. Itaque conservata est humano generi illibata ex ea benedictio quæ ante peccatum facta fuerat, quamvis dolores atque calamitates plurimæ accesserint. *Per dolores comedes eam omnibus diebus vitæ tuæ.* Quia existimasti te deorum more in terra mansurum, perque quietem et otium vitam agitaturum: tu contra, per dolores, labores et ærumnas, perque culturam difficilem vesceris frugibus terræ. Nam ne reges quidem absque molestia et cultura, terræ muneribus frui possunt: atque hoc ipsum est quod Ecclesiastes ait: *Rex agrum colit* (24): quippe si non suis, at aliorum certe manibus agros subigunt reges. Observandum porro est terræ vocabulum

(24) Eccl. v, vers. 8, est ad verbum: *Rex agro servit, sive, agro servus est factus*: Vulgata tamen editio longe alio sensu legit: *insuper universæ terræ rex imperat servienti*, quod nisi de divina provi-

A hic pro iis quæ ex terra nascuntur, acceptum esse: *Spinas et carduos proferet tibi*: quos, nisi tu peccasses, illa productura non fuerat. Conficitur ergo hæc post detestationem orta esse, vel fortasse spinas et carduos vocat laboriosum terræ cultum, quem ipsa flagitat; quasi dicat: Magnis durisque laboribus constabunt tibi terræ fructus. Vel hoc dicit, sæpe eventurum ut non ea quæ excepit semina, reddat, sed pro illis sentes tribulosque. *Et comedes herbas agri.* Pro gratissimis arborum paradisi fructibus quos tibi edendos concesseram, vesceris herbis pecudum more, eo quod adversus legem meam feceris: *Et cum sudore faciei tuæ comedes panem.* Tu qui deus esse voluisti, serpentis consilio auscultans, cum sudore faciei tuæ, hoc

B est, aspero et difficili labore duraque cultura quaeres victum. Etsi enim quis rex sit aut alioqui opibus magnis pollens, dum alios in cultura exercet, ipse quoque non sine sudore faciei suæ vescitur pane. *Donec revertare in terram ex qua acceptus es, quia pulvis es, et in pulverem redibis.* Quasi dicat: Postquam ærumnosam laboriosamque toleraveris vitam, sicut prædixi, moriturus deinde es, atque in id dissolveris quod ante fueras. Animadvertendum hic est Adamum ante hoc oraculum: *Quia pulvis es, nescivisse, ex pulvere se esse conformatum, genusque suum unde esset, ignorasse.* Igitur hisce verbis multarum rerum commonefacit Adamum Deus. Primo enim docet ipsius corpus ex pulvere fictum esse; et simul redarguit etiam quasi dicat: Qui potuisti affectare divinitatem, ut plueres, ut fontes dispensares, ut pelagis imperares, totius ex pulvere compositus cum sis? Rursus sicut conditionem Adamum viriliter extulerat dum ipsum crearet, ut quem se ad suam ipsius imaginem similitudinemque fingere diceret: ita, ut affectavit divinitatem pro fallacis serpentis consilio, illam eandem ad terram usque deprimit, demonstrans ex pulvere constare. Præterea ostendit, quæ cum quibus ille commutarit. Insuper docet, quantis ipsum malis implicaverit peccatum, atque ideo hoc prosequendum odio esse fugiendumque merito. Denique monet si imperatam ille observasset legem, non obrunpendam fuisse ipsius vitam sed immortalitate donandam ex Dei liberalitate, sicut ait Gregorius Theologus (25): Si perdurassemus, id quod non fueramus, facti fuissetimus; nunc vero postquam legem transivimus, morti obnoxium esse factum dissolvendumque in terram unde traxit originem. *Et vocavit Adam, nomen uxoris suæ Evam, eo quod ipsa esset mater omnis viventis.* Observavit quidem divus Moses adhuc in rerum gestarum narratione, ordinem seriemque temporum quibus quæque actæ sunt; at quod hic jam narrat, num ordine suo narret dubitari potest. Quippe est, ubi res sui quasque

dentia dictum meo iudicio, intelligi non potest.

(25) Hoc Gregorii dictum supra explicatius habes.

locis describat; est etiam ubi hoc illi modo curæ A est ut id quod gestum est, commemoret neque per silentium transmittat, cætero qui in tempore quo actum est, observando nihil sollicitus. Enimvero, aut quando costa sibi subtrahebatur atque in mulierem concinnabatur, appellabat Adamus uxorem per vaticinium duobus nominibus: *Itto*, scilicet (hoc est, mulierem, sive uxorem et *Evam*). *Itto*, quia viro cohæreret per legitimum connubium, ut ante est a nobis explicatum: hoc, quia mater esset futura omnis viventis. Aut hoc loco nomen *Evæ* ipsi eam ob causam indidit postquam a Deo prolapsa damnataque per sententiam esset dolorum in partu ferendorum, aut denique postquam ejecti sunt ambo e paradiso, *Evam* appellare cœpit quia viventium matrem videret. Jam vero si vel primo B vel postremo tempore hoc nomen ab Adamo datum est uxori, neglecta est a Mose temporis ratio; sin medio, accurate observata est. Cæterum, viventium vocabulo hic soli homines non etiam bruta animalia significantur, sicuti illic quoque: *Effundam spiritum meum super omnem carnem*⁷³; de hominibus solis, non de pecudibus loquitur Scriptura. Sed enim sciendum est, vi quadam fœdica atque divino instinctu Adamum appellasse uxorem suam *Evam*, sed ea verba quæ subjiciuntur: *Eo quod ipsa esset mater omnis viventis*, non Adami sed Mosis esse, *Evæ* vocabulum ea interpretatione explicantis. Sed dices: Cur non perinde Adamum scripsit Moses esse patrem omnis viventis, sicut *Evam* prodidit esse matrem? Respondemus, quia C vir, dum rem cum muliere habet, semen injicit neque vita neque forma præditum, at femina, exceptum illud, postquam in suo utero infantis formam induit atque in humanam figuram conformatum est, tum demum non quale vir injecerat, sed vivens partu edit. Merito ergo mater omnis viventis *Eva* appellatur a Mose. Ad hoc: Adam sumptus fuit, cum esset pulvis vitæ expers ac deinde divino statu vitam, animamque accepit; *Eva* quoque jam tum inanimis costa, detracta fuit Adamo; post vero dum a Deo concinnaretur, vitam est adepta atque animam: at mortales reliqui alio modo nascituri erant, nempe ex femina, et absoluti viventes. Recte igitur etiam ob hanc rem vocata est *Eva* mater omnis viventis. Sed et hoc quæri potest: Adamus, D quando morte damnatum se a Deo esse moriturumque intelligebat, cur Augusto et felici illo nomine uxorem vocavit, quo mater omnis viventis futura significabatur, quod plane divinæ illi sententiæ adversum esse videri poterat? Ad hæc dicimus, Adamum illam adversum se prolatam mortis sententiam accepisse quidem per nota accusatoria sibi inusta, sed interea Deum pro sua misericordia in illis mentem eam indidisse opinionem ut jam tum existimaret genus humanum in vita permansurum esse super terram, proerca-

taque ex concubitu viri ac mulieris sobole auctum iri, et per hanc causam specioso illo nomine uxorem vocasse *Evam*, hoc est, omnis viventis matrem. Supra memoravimus tria esse nomina, quibus Adam in hoc libro appelletur *Noso*, hoc est vir, et *Bar-noso*, filius viri: ac denique *Adam*, quasi dicas, homo: ubi quantum ipsa inter se distent, etiam explicavimus. Jam vero *Evam* quoque duobus vocatam nominibus intelligimus; nempe *Itto* (hoc est, mulierem sive uxorem) et *Evam*: quorum illud, ad universam seminarum speciem accommodatur; hoc, unius personæ propria est appellatio. *Et fecit Dominus Deus Adamo atque uxori ipsius tunicas pelliceas, et vestivit ipsos.* Quinque sunt quæ se hic nobis explicanda offerunt: nempe cur induerit Deus Adamum et *Evam*, tunicas, deinde quales fuerint hæ tunicæ; tertium, unde comparatæ; quartum, cur sint appellatæ *Chutinitæ*; quod idem est ac si dicas, gossipinas sive xylinas vestes; quintum, cur opus habuerint veste, mortales.

Cur Deus vestierit primos parentes. — Cur igitur illos tunicis vestiret, dicimus summam Dei erga ipsos misericordiam in causa fuisse. Quippe cum Deus colloquium cum primis parentibus longius haberet, atque ad Adamum inter alia diceret: *Quis significavit tibi quod nudus esses?* similiter alia atque alia ad feminam et serpentem verba faceret, interea arefacta ea quibus se illi contexerant, folia ficulnea defluere cœperunt. Cum itaque nudati jam tum illi pudore afficerentur, non erat consentaneum divinæ misericordiæ, nudos prorsus eliminare paradiso. Miseratus ergo ipsorum conditionem, pro sua clementia ipsis opem tulit, factisque tunicis nuditatem velavit. Præterea voluit ipsos vestibus indutos, a cæteris animantibus brutia segregare; denique nuditatem seu libidinis illecebriam putavit legendam.

Quales fuerint primorum parentum vestes. — Quod vero ad ipsas tunicas attinet, cujusnam modi res fuerint, Gregorius Theologus quodam loco fuisse ait cortices arborum, quo ipsis Deus in mentem miserit seu idoneos ex quibus sibi vestis quamdam formam aptarent, eque ea amicrent, sicut ante ex foliis ficulneis fecerant subligacula. At idem, oratione quam scripsit de Natalibus Christi, dicit eas tunicas fuisse carnem crassiorem, ignavioremque qua sumus contacti. Gregorius vero Nyssænus scribit, tunicas eas fuisse libidinem; coitum, conceptum, partum, educationem qua minutatim au-gescimus, alimentum, morbum, iracundiam, mortem denique; his enim omnibus malis illos indutos esse simul atque donis Spiritus sancti sunt exspoliati. Huic Philoxenus Mabugensis fere subscribit, dum ait eas tunicas fuisse curas, corruptionem, morbos, dolores, anxietates, metum; et in summa, quæcunque primis parentibus post violatam legem acciderunt, cum ante iis non fuissent obnoxii, et a

⁷³ Joel II, 28.

quibus nos quoque post resurrectionem erimus A
 immunes : quippe per has tunicas significari maxi-
 mam illam mutationem quæ illorum evenit corpo-
 ribus post admissum peccatum. At Athanasius,
 oratione de cruce, et dominus Ephrem ubi hunc
 locum interpretatur, aiunt has tunicas ex animan-
 tium pellibus confectas fuisse. Denique dominus
 Jacobus Sarugensis dicit vestis quoddam genus
 fuisse, quod quia tactu crassum densumque erat,
 tunicæ pellicæ fuerit appellatum.

Unde sumpserit Deus primorum parentum vestes.
 — De tertio, unde fuerint tunicæ illæ comparatæ,
 Gregorius Theologus, et cum eo alii qui arborum
 cortices fuisse volunt ; arbores deglubiisse Ada-
 num et Evam dicunt : cæterum Mosem ideo factas
 esse a Deo dicere, quia hic illis in mentem immisit
 ut arborum corticibus se vestirent. At Gregorius
 Nyssænus et Philoxenus, quorum sententiam nu-
 per recitavimus, aiunt ea mala primos parentes
 (quia peccati, a Deo damnati essent) invasisse ;
 idque esse quod Moses scribit, Deum induisse
 illos eas tunicas. Denique Athanasius et dominus
 Ephrem, qui animalium pelles fuisse autumant,
 dicunt, mactatis eas pecudibus detraxisse primos
 parentes atque concinnasse in vestem Dei nutu.
 Postremo dominus Jacobus Sarugensis dicit, Deum
 ea indumenta ex nihilo creavisse. Scribit enim in
 hæc verba : Contextuit tunicas ex nihilo, et vestivit
 ipsos. Et rursus : Quia, inquit, tactu rudes et crassæ
 erant, appellavit pelles ; attexuit autem ipsas pau-
 latim corporibus ipsorum, suo nutu atque ita dum
 non sentiunt induuntur tunicis, sed eas jam ve-
 stiti vident tandem. Porro nos cum Athanasio,
 atque domino Ephrem censemus animalium pelles
 fuisse. Si vero id redarguere quis conetur, quia
 nullum animal jugulari adhuc potuerit, quando e
 singulis generibus par unicum conditum fuerat,
 eoque sine generis unius interitu nullum animal
 mactatum fuisset ; negamus unicum duntaxat par
 in animalium generibus singulis fuisse effectum,
 neque enim hoc sacris Litteris proditum est. Enim-
 vero Deus qui permisit Adami arbitrio ut peccare
 posset, opusque haberet indumento, creaverat
 complura animalia ; cumque ille violata lege pec-
 casset humana se specie primis parentibus ostendens,
 induit ipsos pelles, solo ejus nutu pecudibus
 detractas ; atque verbo, in tunicas conformatas. Et
 vero dominus Ephrem ait fortasse coram illis
 jugulatas esse pecudes, ut earum carnes ipsi vesce-
 rentur, coriisque nuditatem suam cooperirent,
 denique ex ipsarum morte se quoque mortalia ha-
 bere corpora intelligerent. Est porro et hoc notan-
 dum, esse ex interpretum numero qui dicat, inde ab
 Adamo et Eva cunctos mortales pellibus animan-
 tium vestitos fuisse ad inventam usque ab homini-

bus texendi artem. De quarto dicimus, eas vestes
 appellatas esse a Mose, *chutinitas* (26), quia ipsius
 ætate, hoc vocabulo hominum amictula significa-
 bantur, ut videre est de veste Job, Joseph, Tha-
 mar, denique Domini nostri Jesu Christi ; usus est
 igitur sui sæculi vocabulo Moses. Quintum ac po-
 stremum erat, cur opus fuerit mortalibus veste,
 hic dicimus, ut augustiore atque elegantiore cultu
 essent, eoque a brutis animantibus differrent ; tum
 etiam ut armati essent adversus frigora, et æstum ;
 adhuc, ut laterent libidinis irritamenta. *Et ait*
Dominus Deus : E. Adam factus est ut unus e nobis
in cognoscendo bono et malo. Contemptum et ironice
 hæc a Deo dicuntur de Adamo qui dæmonis fallaci-
 bus verbis auscultans captus fuerat ; sicut David
 inducit Deum despicientem gentes quæ adversum
 se insurrexerant : *Qui sedet, inquit, in cælis*
deridebit, et Dominus illudet ipsis 79. Nam per illu-
 sionem, atque deridens, ait accidisse Adamo
 quidquid Satanas ipsi promiserat : ut qui jam si-
 milis deorum cuipiam factus sit ; scilicet qui quæ
 bona malaque sunt, cognita habeat. Cæterum usur-
 pat pluralem numerum, *ut unus e nobis*, inquit,
 sive propter Trinitatis sacrosanctum mysterium,
 sive quia diabolus itidem plurali numero dixerat :
Eritis sicut dii, scientes boni et mali. Possunt etiam
 hæc verba pro ea consuetudine dicta accipi, qua
 solent homines domini servos suos acerbè alloqui,
 si quando contumaces conferre se per temeritatem
 cum ipsis audent. Dicunt enim : En jam mihi par
 evasisti. Adversum enim jussa effectoris sui Dei
 Adamus fecerat, cupiveratque illi æqualis evadere.
 Tale etiam illud Christi est ad Judam proditorem :
Cujus rei causa venisti, socie mi 80 ? Possunt præter-
 ea in hanc quoque interpretari sententiam : Adam
 postquam edit de arbore vetita, ipsa rei experientia
 didicit quid bonum esset et quid malum, sicut et
 Deus illa cognita habet ; non quidem hic per ex-
 perientiam, sed ut is qui omnia novit, præterita,
 præsentia, futura. Adamus enim priusquam fru-
 etum quo sibi interdictum erat, gustasset, per so-
 lam cogitationem intelligenbat quid bonum esset,
 quidque malum, post vero per ipsam etiam expe-
 rientiam : sed Deus exactissime atque intimè om-
 nia cognoscit cum sit conditor effectorque om-
 nium. Denique ita possumus intelligere dicta ista,
 ac si Deus ipse accuset voluntatem arbitriumque
 Adami qui affectaverit Deus esse, quod fieri prorsus
 nequiret ; nam mortalium nemo per tantas virtutes
 vitam agere potest, ut Dei naturam assequatur.
 Erit itaque hic verborum sensus : En Adam cupi-
 vit quidem esse qualis unus nostrum, verum neque
 factus est, ac neque etiam ut fiat fas est. Itaque
 illud : *En factus est*, perinde erit ac si negative
 dicas : Non est factus ut unus nostrum. Jam vero,

79 Psal. II, 40. 80 Matth. XXVI, 50.

(26) Syri vocant tunicam, *Cuthnitho*, ab Hebræo
 cum $\chi\tau\omega\nu$ natum est, ut ego certe conjicio.

vocabulo, *Cetoneth*, sive *Cuttoneth*, a quo et Græ-

fortassis extendat manum suam et sumat de arbore vitæ et edat ne vivat in æternum. Illic causa proferatur, cur non sit relictus Adamus in paradiso postquam adversum legem Dei fecisset, deliquissetque; estque hic collatio arboris vitæ cum arbore scientiæ; quasi dicat Deus: Sicut protendit manum, sumpsitque de arbore scientiæ et comedit, qua interdixeram ei, protensurus est manum, sumpturusque etiam de arbore vitæ atque esurus, ac proinde victurus sit perpetuum si in paradiso relinquatur. Nam si vetitam arborem tangere, vescique ausus est, quanto magis non vetitam contingere, edereque audebit? Porro illud: *Ne fortassis*, non accipiendum est quasi dubie dictum a Deo quem nihil omnium latet, sive præteritum, sive præsens, sive futurum: quippe enim ut rem certissimam affirmat sumpturum illum de arbore vitæ, comesturumque, atque perpetuo victurum nisi paradiso ejiciatur. Cæterum quænam fuerit illa vitæ arbor, et cur eo nomine appellata, ante commemoravimus; ubi illud quoque diximus qua de causa interdixit Deus Adamo, arbore vitæ. *Et immisit ipsum Dominus Deus extra paradisum Eden, ut coleret terram ex qua sumptus fuerat.*

Adam ejectus e paradiso — Supra memoratum est, Dominum accepisse Adamum, atque in paradiso misisse, hic vero emisisse narratur extra paradisum: quasi dicat, eum quodam impetu abs se propulisse atque eliminasse, neque comitatum esse abeuntem, quippe ex jucundissima quiete, qualis intra paradisum fuerat amandabat ipsum ad colendam terram, asperam sane ac difficilem operam, ut quæ prorsus omni otio ac requie careat. Addit porro: *Ex qua sumptus fuerat*, quia de ea terra ad quam exorandum remittitur acceptus fuerat pulvis fingendo conformandoque Adæ corpori, ut ante est memoratum his verbis: *Et finxit Dominus Deus Adamum pulverem de terra. Ac rursus: Donec revertare in terram de qua sumptus es. Et eliminavit ipsum Dominus Deus: nimirum extra paradisum, quem alioqui illius oblectandi gratia condiderat.* Existimant nonnulli, Deum, quod Adamum prohibuit a gustanda vitæ arbore et paradiso eiecit, denique quod morti addixit, iratum fecisse: verum nos contra per Dei misericordiam atque curam illa facta esse dicimus; quamvis enim contraria inter se videantur, inducere in paradisum et ejicere, tamen utrumque juxta divinæ clementiæ opus et curam quam erga genus humanum gerebat fuisse, ex his cognoscas licet; idcirco enim prohibitus est ab arbore vitæ ne quid inde quod cum divina sententia pugnaret, accideret, verbumque Dei falsum haberetur. Comminatus enim fuerat Deus moriturum illum quo degustaret de arbore scientiæ, igitur si post hanc gustatam, etiam de arbore vitæ edisset, aut falso nomine ista vitæ arbor appellata a Deo fuisset, aut mendaces fuissent illæ ejus minæ. Ad hoc,

A si ad arborem vitæ fuisset admissus, ut nec vitæ ita neque dolorum ærumnarumque quibus hæc fuisset plena, unquam finem assecutus fuisset; jam enim pronuntiaverat Deus, cum doloribus anxietatibusque illum victurum: quare si æterna fuisset ea vita, fuissent et miseræ immortales. Præterea ideo etiam ab arbore vitæ illum coercuit ne immortalitatem adeptus, per confidentiam agitaret omnem vitam, sed animum ad poenitentiam induceret, hancque curam haberet donec tandem de vitæ arbore posset edere, ipso Christo qui vitæ arbor est mystico sensu. Denique ipsius pravitas perpetua esset, cujusmodi est diaboli.

Cur e paradiso ejectus Adam. — De hisce igitur causis prohibitus est Adam ab arbore vitæ. Cæterum aliæ sunt, cur paradiso sit eliminatus. Nempe æquum non erat ut locum obtineret sacrum, postquam illum lege violata, per peccatum profanasset, et erat illud tantum delictum, hoc exilio dignum. Præterea erudiendus erat, perperam se, contemptis Dei jussis, obsecutum esse consilio fraudulentis hostis, atque edisse de vetita arbore. Insuper dum ille ejicitur, verbum Dei ratum sit, quo prædixerat ipsum eâ die moriturum qua ederet de arbore scientiæ; contra vero mendacii arguitur dæmon qui spem illi atque fiduciam fecerat fore ut Deus evaderet si vesceretur; quippe non modo non evasit in Deum, sed ipso etiam paradiso extorris factus est. Adhæc, si in paradiso mansisset suspectum fortassis invidiæ Deum habuisset, qui sibi vitæ arboris esca interdixisset. Denique dum solum vertit, intelligit tandem in quanta felicitate versatus sit priusquam peccaret; et rursus in quam multas miseras præcipitatus sit, eo quod adversum Dei legem fecerit. Postremo idcirco est paradiso ejectus, ut peccatum suum agnosceret, sedulamque operam poenitentiae daret, et supplex a Deo contenderet, ut se in pristinum restitueret locum. Conficitur itaque ex his quæ jam commemoravimus, nequaquam per iram prohibitum illum a Deo esse ab arbore vitæ neque paradiso ejectum, vel morti etiam addictum; sed ex mera Dei misericordia, et sollicita ejus cura. Sed enim sint hæc, dicet aliquis, ita cum Adamo acta ab ipso Deo, ut illi prodescent; at labores, dolores, sudor faciei, in quæ mala illum conjecit paradiso pulsum, quas tandem commoditates, utilitatesve afferre illi potuerunt? Respondemus, Deum non frustra quietem illi nullam concessisse, ut est humanum ingenium; nam si tantis condemnati malis non desinimus peccare, quid non patrassemus in otio delictisque vitam agitare permissi? Certe hujus rei, exempla nobis suppeditant homines, qui otiosi ac desidiosi atque a labore et molestiis vacui molliter ac delicate agunt. Otium porro, desidiam, delicias mala esse, certissimis Scripturæ testimoniis comprobatur. Nam libro secundo (27) scriptum est: *Consedit populus ad eden-*

(27) Syri libros Mosis ex ordine numeris notant sæpius quam nominibus.

dum, et ad bibendum, surrexitque ad ludendum⁸¹. Et libro quinto : *Pinguis factus est Israel, et calcitravit*⁸². Et quidam ex sapientibus scriptum reliquit : *Malum est otium, utque pigritia fraudem parit*⁸³. Contra vero, labores, turbulentaque exercitia bona esse, attestatur David, cum de Israelitis loquens ait : *Cum occideret ipsos, quærebant eum, et convertebantur, atque maturabant ad ipsum*⁸⁴. Et alibi : *Bene, inquit, mihi est, quod sim humiliatus, ut discam mandata tua*⁸⁵. Et Deus per Jeremiam ad civitatem Jerusalem : *Per plagas, inquit, erudita es, o Jerusalem*⁸⁶. Rursum Paulus : *Datus est, ait, mihi stimulus in carnem meam, angelus Satana, ne efferrer*⁸⁷. Conficitur itaque, homini ex usu fuisse quod doloribus, laboribusque, et sudoribus obnoxius est redditus a Deo, postquam eliminatus esset, paradiso? *Et versari fecit ad orientem paradisi ipsius Eden, Cherub, et aciem gladii versatilis, ad custodiendum iter arboris vitæ.* In Hebræo est : *Et manere fecit ab oriente paradisi Cherubim.* Græcum vero habet : *Et collocavit Cherub, et gladium flammæum ad custodiendum iter arboris vitæ.* Significatur autem his verbis, custodiam Cherub et aciem gladii collocatam fuisse a Deo ad latus orientale duntaxat paradisi, quasi ex ea parte solum prohibere Adamum voluerit non item ab aliis lateribus. Quippe existimandum est, ab ortu solis portam fuisse aditumque patuisse in paradysum; atque illac introductum, illacque rursus exactum Adamum esse; inde etiam semitam fuisse ductam in medium paradysum ubi sita erat vitæ arbor, atque ideo ne rursus aliquando Adam, illac se intro reciperet, custodiam ibi esse collatam. Cæterum cur custodiendam vitæ arborem, arcendumque ab ea Adamum voluerit Deus, ante est a nobis dictum; quo hoc etiam addendum putamus, eo quoque spectasse custodiam ut intelligeret Adamus prorsus præclusum sibi aditum esse per peccatum, eoque pertinaciore, hoc odio prosequeretur, majoreque cura vitandum sibi in posterum putaret quasi fontem tantorum malorum, in quæ mala ex vitæ ante peccatum actæ, cum ea in qua nunc versetur, comparatione facile intelligeret. Præterea magnifica illa custodia (Cherub dico, et aciem gladii versatilis) ob oculos nobis ponit præcellentem arboris vitæ dignitatem. Quod vero versatilem gladium dicit, perpetua cum agitatione huc illud vibratum esse significat, corusco fulgore inde emicante quo obtuentium oculi non sine horrore perstringeretur. Superest ut de Cherub et gladio videamus, cujusmodi res fuerint. Dominus Jacob Sarugensis ea oratione quam de Passione, et rursus ea quam de Ascensu scripsit; et cum eo alii dicunt custodem paradisi Cherub fuisse unum quemquam, ex cœle-

A stilus angelis incorporeum; aciem vero gladii versatilis fuisse figuram quandam igneæ lanceæ quam Cherub manu tenens atque coruscans, proterrebat primos parentes a paradiso, arcobatque ab arbore vitæ. Cæterum lanceæ formam inde arguunt, quod eo mystice spectasse videatur lancea illa quam Christus suo latere excepit : quasi jam tum eripio esset de manu Cherub, illa lancea, patefactaque ad arborem vitæ via. Alii dicunt aciem gladii vocatam esse, non ferrum neque ignem, sed figuram quandam ensis, quæ ignea specie collucere atque fulgere videbatur; Cherub vero non cœlestem aliquem spiritum atque incorporeum angelorum fuisse, sed spectrum quoddam vehemens; idque Cherub nomine vocatum esse, quia soleat Scriptura quæ magnis viribus magnaue vehementia pollent, ea hoc nomine vocitare quale est illud : *Qui equitavit super Cherubas, et volavit*⁸⁸, significat enim Deum magna vi advenisse, et veluti insidentem Cherubis apparuisse, hoc est, potenter exercuisse imperium. Secundum hos habent ista Mosis verba hunc sensum, quod Deus constituerit spectrum quoddam vehemens ac terribile pro foribus inque ipso aditu paradisi specie animantis, cujuspian, deterrendi coercendique Adami causa. Afferunt autem hi suæ sententiæ hanc rationem : Nomen, inquit, Cherub ad juvenile quoddam robur proprie spectat, ac proinde Cherubini spiritus Deo viciniore assistunt, nec ad terras demittuntur; neque enim Scriptura iis procuracionem aliquam in terris assignat, sed angeli sunt qui ad terram ablegantur, resque in ea administrant et dispensant. Verum priores illi, inter quos dominum Jacobum Sarugensem esse diximus, negant hanc esse nominis Cherub notionem; imo ordinem quemdam cœlestium spirituum non aspectabilium significare hoc vocabulum aiunt; quales apparuerunt Ezechieli⁸⁹, et quorum simulacra quædam erant in adytis tabernaculi posita, itaque geniorum cœlestium aliquem potius fuisse autumant ipsum Cherub, qui genii cœlestes dolent si quando peccant mortales (28), ac rursus gaudio afficiuntur cum illos delictorum pœnitet, ut ait Dominus. Erat igitur Cherub custos paradisi, cœlestium spirituum unus aliquis tenens lanceam igneam, eamque vibrans atque coruscans, et primos parentes deterrens ab excessu, ut sensit dominus Jacobus Sarugensis, et plerique cum eo ejusdem sectæ viri.

Sed jam et locus, et tempus postulant, ut disputando investigemus, unone eodemque die an pluribus hæc omnia gesta sint : creatus Adam, immisus in paradysum, lata lex, indita nomina bestiis et volucris, condita Eva, decepti per serpentem primi parentes, violata lex, vindicatum in noxios

⁸¹ Exod. xxxii, 6. ⁸² Deut. xxxii, 15. ⁸³ Prov. xii, 11; xxviii, 19. ⁸⁴ Psal. lxxvii, 34. ⁸⁵ Psal. cxviii, 71. ⁸⁶ Jer. vi, 8. ⁸⁷ II Cor. xii, 7. ⁸⁸ Psal. xvii, 11. ⁸⁹ Ezech. i, 13 seqq.

(28) Cante lege; nam angeli proprie non dolent aut tristantur de peccatis hominum, S. Thom.

i part. quæst. 113, art. 7, sed tantum metaphorice cum universe salutem nostram cupiant.

ejectique denique illi extra paradysum. De hac re A ita sentit Philoxenus, oratione quam scripsit de arbore vitæ, et dominus Ephrem Commentariis in Genesim, atque etiam dominus Jacobus Sarugensis, oratione de Passione, et cum his alii, omnia hæc eodem uno die qui sextus erat a condito cælo terraque, acta atque confecta esse: ejusque rei, duo faciunt argumenta: alterum, quod adhuc nihil edissent Adam uxorque; nam si vescentes ante vidisset serpens, minime dixisset ad Evam: *Verene jussit Deus, ne ederetis de omni arbore paradisi?* Jam vero si multo ante conditi fuissent, nequivissent adhuc absque fame et cibo vitam tolerare. Alterum petitum est ex iis quæ passus est Dominus noster Christus; ea enim emendando Adami delicto, exacto tenore respondere aiunt. Verbi gratia: Sexto, B inquit, die creatus est Adam, eodem excruciatu est Dominus noster, in ejus diei initio ille est ex luto compositus, hic item ad tribunal raptus; hora illius diei tertia inductus est in paradysum, et Servator noster tertia hora extractus est ex urbe Jerusalem, humeris crucem suam bajulans; et quo tempore Adam manus protendit ad decerpandos fructus negatos, eodem Christus suas distendit super lignum. Rursus a sexta ad nonam horam exutus est Adam sua gloria, noxaque deditus, itaque et ob crucem Christi. Sol a sexta ad nonam, amisso splendore obscuratus est, atque universa creatura luctu cooperata, quasi refricata pristini Adæ casus memoria. Elapsa deinde nona hora, dissipatae atque abactæ C sunt tenebræ; qua re significabatur soluta jam tum esse ea mala quæ genus humanum circumderant, atque occupant propter legem Dei ab Adamo violatam. Insuper quo tempore confossus Dominus noster lancea, eodem a Cherub custode paradisi et arboris vitæ ablata est lancea. Denique qua hora pulsus est paradiso Adamus a Deo, eadem prorsus a Christo immissa est in paradysum anima latronis (29): ac proinde quo tempore dæmon videns ejectum paradiso Adamum gavisus est, eodem et doluit cum cerneret latronis animam in paradysum reductam. Quippe cum Christi anima in cruce esset a corpore separata, ipsa divinitas simpliciter, neque corpus neque animam deseruit, sed et una cum corpore sepulcrum subiit; et simul D cum anima inferos correxit, atque ad eas animas quæ inibi tenebantur concionem habuit sicut ait Petrus apostolus in sua epistola⁹³. Itaque anima Christi eas animas quæ in se credebant, ab inferis sustulit, subvectaque induxit cum latronis anima in paradysum unde expulsus fuerat Adamus.

Adamum eodem die creatum et e paradiso ejectum non fuisse. — Verum sententia aliorum doctorum est, nequaquam uno die omnia illa esse peracta: non quia non potuerit Deus tam brevi ea spatio confi-

cere, cujus potentia prorsus voluntati respondet, sed quia non satis consentaneum videtur ea sic acta esse. Et vero si Adam etiam tum nullum paradisi fructum gustasset præter vetitum illum, neque satis adhuc aut locum ipsum, aut ejus delicias expertus, solum vertisset: qui potuisset per comparisonem ex ejus terræ unde exciderat felicitate, eam, in quam detrudebatur, duram, horridam, atque infelicem existimare? Sed dices: Audivere vocem Dei gradientis per paradysum die jam tum inclinato, pulsus ergo sunt eo die. Atqui Scriptura non dicit, eum fuisse diem quo conditus fuerat Adamus. Pari ergo confeceris ratione, eodem die et Joannem Baptistam et Christum venisse, quandoquidem historiæ series, eis diebus quibus apparuit ille, hujus diem subjungit. Sed neque illud satis firmum est argumentum, cur præpropere festinatione conturbemus rerum gestarum seriem, atque unius ejusdemque diei spatium tam multa concludamus, quod de Christi cruciatibus allatum est. Nam ut libentes fatemur, Christum die sexto emendasse atque expiasset quæ ab Adamo admissa fuerant, ita fieri potuisse contendimus ut Adamus, cum die conditi orbis sexto esset creatus atque eodem etiam deliquisset, alio die sexto, pro ea dierum serie qua recurrentes recensentur, sui flagitii condemnatus a Deo sit atque eliminatus paradiso. Enimvero quis credat (cum amplissimum esset paradisi spatium) uno die Adamum esse egressum ad imponenda animantibus nomina, eodemque revertisse in medium paradysum, hoc est, multorum dierum iter confecisse? Eodem etiam exemptam ipsi costam esse, et in mulierem transformata, eodem de vetita arbore ambos edisse paradisoque esse extrusos? Sane, et exire, et reverti, et præterea tantis aliis interesse rebus, haud est pro unius diei spatio; et quidem non integri sed a diluculo ad nonam duntaxat horam usque, ut illi aiunt. Denique dicimus, haud verisimile videri, eodem die et conditum esse Adamum et animantibus sua eum indidisse nomina. Nam si quo tempore sunt procreata animalia, eodem simul et nomina Adamus dedisset: profecto non memoraret Scriptura, Deum illa ad Adamum adduxisse. Neque enim ante eum diem quo creatus est Adam illa fuere orta, sed eo ipso quo Adamus, etiam illa sunt procreata; quare parum congruenter ipsa dicantur eodem uno cum Adamo die in dissitis regionibus orta, et simul ad Adamum acta esse; quamvis id in volucres quadrare possit, quippe quæ jam ante fuerant enata. Quod enim memorantur animalia ad Adamum a Deo esse adducta, significat variis alioqui locis illa procreata dispersaque agitasse. Verumenimvero liberum esto lectori, utram velit harum duarum inter se adversariarum opinionum amplecti atque retinere.

⁹³ 1 Petr. iii, 19.

(29) Non in terrestrem paradysum immissa est latronis anima, sed in gloriam.

Nam certa eorum rerum cognitio in futuro demum sæculo iis absolute continget, qui antea virtutis exercitiis se ipsi hic a peccati tenebris perpurgaverint.

Quanto tempore Adam vixerit in paradiso. — Jam vero hoc quoque expediamus : quanto tempore manserit Adam in paradiso. Hic quidam existimant triginta annos inibi fuisse, nempe quot Dominus noster in mundo egit pro expiando illius scelere : ut quandiu primi homines magnificentia paradisi sunt potiti, tandiu iste mundi hujus humilitatem toleraverit. Alii putant, quadraginta diebus Adamum illic hæsisse; eoquo Christum dies totidem jejunium duravisse, nimirum ut hujus jejunium remedio esset illorum ingluviei per quam admisere peccatum in paradiso. Sed dominus Ephrem, Philoxenus, et D. Jacobus Sarugensis aiunt, Adamum

A in paradiso commoratum esse horas non amplius sex; a tertia scilicet, ad nonam usque diei sexti; idque tribus rationibus demonstrare nituntur: quarum prima est, quia multo facilius decipi potuit Adamus in ipso statim initio quam si longiore tempore paradiso incoluisset; altera, quoniam si diutius apud animum suum meditando expendisset imperatam sibi legem, cautior factus fuisset; verum quando exiguum ille temporis spatium egit, simul ut mandatum a Deo acceperat, fraudem etiam sibi facile fieri passus est. Tertia, credibile est, Deum, quem paradiso pulsurus erat, cum haud longo tempore tanta felicitate frui sivisse ne nimirum excrucietur; sed mollius minusque ægre ferret, se tantis deliciis spoliari; solet enim Deus clementer castigationem exercere. Atque hic finis esto primi commentarii.

PARS POSTERIOR.

PROOEMIUM.

Col. Superioris Commentarii, pie Ignati, primo capite, disserendo ostendimus, paradiso duplicis esse conditionis, corporeæ et spiritalis; atque ad id comprobandum adduximus argumenta firmissima: tum ab ipsa rerum natura petita, tum eorum viro-
rum auctoritate nixa qui fidem in iis rebus merentur. Prosecuti porro illic sumus corporatum paradiso, quæque eo cum spectarent, memoratu digna esse videbantur: explicantes, non modo res ipsas sed nomina etiam rerum, pro tenore eorum verborum quibus divus Moses in describendo paradiso usus est. Jam vero in hoc secundo Commentario constituimus, adjuvante operam nostram Spiritu sancto qui omnia perscrutatur etiam arcana atque intima Dei, de eodem paradiso disserere mystice, et, ut sic dicam, spiritualiter: ut quemadmodum ipse paradiso duplex est, ita a nobis duplici modo tractetur. Consentaneum porro est, ut in hujus quoque secundi sermonis principio, ipsa septem
capita quibus totum opus a nobis absolvetur, summam proponamus. Primo igitur capite ostenditur, qua ratione inducti sint doctores Ecclesiæ, ut de paradiso mystice loquerentur; et quibus vocabulis appellaverint mysticum paradiso. Secundo capite explicabitur, quid sit paradiso mysticus. Tertio, quænam sit terra mystica. Quarto, quales fuerint arbores atque plantæ in hoc mystico paradiso. Quinto quæ fuerit arbor scientiæ boni et mali in hoc paradiso mystico sata. Sexto, quæ fuerit arbor vitæ in hoc paradiso mystico. Septimo, exponentur mystice verba Mosis quæ de paradiso scripta ille reliquit.

CAPUT PRIMUM.

Varia sententiæ Doctorum Ecclesiasticorum de paradiso mystico. — Doctores Ecclesiæ sacræ, qui præcipui, certissimæque fidei habentur, alias atque alias opiniones habuere de paradiso mystico. Quidam enim ipsorum sacrosanctam Ecclesiam existimaverunt mysticum paradiso esse: atque hujus figuram mysticam fuisse olim corporatum illum paradiso in quo erat Adamus. Alii paradiso mysticum fecerunt eam Christi doctrinam quam baptizatus divulgabat, ejusmodi sunt illa: Ne irascaris tuo fratri gratuito: Ne intueare feminam per cupidinem: Si quis percusserit maxillam tuam, dexteram obverte ei alteram quoque: Vade, vende quidquid habes, et dato pauperibus⁹¹, et hujus generis alia. Rursum alii putant, mysticum paradiso esse animæ typum, arboresque in illo satas, animæ facinora per virtutem facta significare; hi, quatuor paradisi flumina ad quatuor animæ virtutes naturaliter accommodant: nempe ad eam quæ rationalis partis animæ propria est, et prudentia vocatur, et ad temperantiam: item ad eam quæ animosam sive irascibilem partem animæ spectat, atque nunc fortitudo, nunc lenitas mansuetudine appellatur, denique ad justitiam: hæc enim quatuor, cæteras animæ virtutes omnes veluti rigant, fovent, augent. Sunt præterea qui arbitrentur, mysticum paradiso esse sensus quosdam figuratos sive parabolicos (ut vocamus) aut anagogicos: ea enim quæ a Mose de paradiso dicta sunt, partim de rebus ipsis quæ vocabulis subjectæ sunt, accipienda esse: partim vero per similitudinem alio accommodanda. Verbi gratia, quod ait Dominum

⁹¹ Matth. v, 12, 27, 59; xix, 21.

Deum formasse Adamum, et quæ sunt hujus generis, de rebus ipsis esse intelligenda dicunt : illud vero, quod Dominus Deus conseruit paradysum in Eden ab initio, alio sensu esse accipiendum quam verba ipsa ostendunt ; nempe Deum comparuisse spiritualem quandam atque felicem vivendi rationem, etc. Præter hos sunt qui velint, mysticum paradysum esse ipsum corporatum paradysum, dum cum animo contemplamur spirituali ratione. Postremo sunt alii doctores quorum sententiæ nos quoque subscribimus, qui ipsum paradysum duplicis conditionis esse aiunt, partim enim ex rebus corporatis, partim ex spiritualibus constare ; sicut et ipse Adam cujus gratia ille conditus erat, ex corpore et anima sive spiritu fuerat compositus, corporatasque paradysi partes esse arbores, plantas, et ejusmodi res alias, partes vero spirituales, vitam beatam atque secundum virtutem actam, etc., sicut prioris Commentarii secundo capite explicavimus.

CAPUT II.

Quæ res sit paradysus mysticus. — Paradysus spiritualis sive mysticus, vita est spiritualis quæ animo agitatur, plena summæ temperantiæ atque sanctitatis, et perpetuis meditationibus rerum divinarum earumque quæ sunt a Deo conditæ, addicta, atque omnino vita beata et angelica, procul ab omnibus animi perturbationibus, anxietatibus, suspiriis, luctu remota, atque cum gaudio, lætitia, exultatione conjuncta, itaque pollens potensque ut radios atque splendorem divinarum notionum concipere queat, quippe qui in hoc paradiso versantur, in summa vivunt beatitudine, atque creatorem Deum ejusque creaturas, mente contemplantes oblectantur. Nam et supernæ copię angelicæ illic habitant, et Adam Evaque, antequam adversum Dei mandatum fecissent, ibidem morabantur.

CAPUT III.

Qualis fuerit terra mystici paradysi. — Terra mystici paradysi fuit animus et mens Adam, hoc est, hominis inibi agentis. Nam inde pullulant atque oriuntur meditationes non modo rerum spectabilium, sed et earum quoque quæ nullo sensu percipi queunt.

CAPUT IV.

Quales arbores et plantæ in paradiso. — Igitur hujusmodi cogitationes meditationesque ex animis et hominum et angelorum, quasi arbores e terra, procreatæ, arbores et plantæ paradysi mystici haud absurde dicuntur.

CAPUT V.

De arbore scientiæ boni et mali in paradiso mystico. — Quidam e numero doctorum Ecclesiæ dicunt, arborem scientiæ boni et mali mysticam et in mystico paradiso consitam, esse animi motum quemdam quo homo ceu peculiari mentis suæ indole inclinatur, eo enim sentiri, quæ inter malum bonumque

est differentia : quantisper enim hæc Adæ animi vis sibi constabat, tota in unum suum Creatorem inventa, jugique contemplatione ei alligata, tantisper in solo bono ille versabatur, idque unum sentiebat, verum postquam illa inde mota est, seseque demisit, sensit etiam alterum illud, id est, ipsum malum. Alii autem scientiæ boni et mali arborem fuisse typum legis Mosaicæ, ut et reliquas paradysi arbores, singulorum ejus legis præceptorum figuras, eo quod lex Mosaica inter bonum malumque dijudicet ; eosque qui bene agunt, bonis, et qui male, malis afficiat ; atque ideo hanc arborem juxta vitæ arborem sitam fuisse, ut nisi quis ipsam prius legem coluisset, hoc est, legis mandata observasset, ad vitæ arborem pertingere nequiret, id est ad eam libertatem quæ apud Christum est, quando ipse etiam Redemptor noster tantisper dum legem observabat, libertatem suæ vitæ genere minime præ se ferebat. At nos definimus arborem scientiæ boni et mali mysticam esse cognitionem et meditationem quæ circa Deum rerum omnium conditorem versatur ; scientiamque boni, esse eam cognitionem quæ unum solum Deum agnoscit atque proficitur ; mali vero quæ multos esse deos putat, atque hæc Adamum Evamque per demonis consilium fuisse distentos. Insuper hoc quoque dicimus, eam commentationem pro iis qui polent atque exercitati sunt meditatione rerum divinarum, scientiam boni et vocari et esse, pro iis vero qui neque satis firmi sunt neque exercitati, et tamen audent de Deo altius commentari, appellandam esse scientiam mali.

CAPUT VI.

De arbore vitæ mystica. — Sunt inter doctores Ecclesiæ, qui arborem vitæ mystice dicant esse humanæ mentis proprietatem, quæ cum iis cogitationibus quæ circa unum suum effectorem versantur, alligata est, neque huc illuc circumagitur aut in alias res requirit, præterquam in solum Conditorem suum, sicut etiam sancti angeli solius Creatoris sui meditationibus distinentur. Horum sententiæ est, Adamum, simul atque creatus esset statimque Conditoris sui excepisset, ad Deum rapi cœpisse a quo effectus fuerat, atque in hac uoa contemplatione totum fuisse mansisseque horas non amplius tres, tantisper scilicet dum legem imperatam transiliret, ita ut interea nullam de rebus aliis cogitationem cum illa miscerit. Igitur hi meditationem eam mentis quæ de uno suo Parente Deo agitatur, proprietatem mentis vocant. Est itaque his arbor vitæ mystica, sacer ille gradus in quo per baptismum collocamur, matrem mysticam qua iterum gignimur ad vitam. Alii dicunt hanc arborem vitæ spiritualem, esse novum vitæ genus quod repræsentavit Dominus noster inde ex quo baptizatus fuit usque dum cruci esset affixus ; de quo genere vitæ dictum est : *Convertimini per pœnitentiam, propinquat regnum cœli* ¹².

¹² Matth. iii, 2.

Atque hanc vitam, inquiunt, agimus postquam per baptismum, veterem exuimus hominem : estque ea ceu quædam figura ejus novæ vitæ quæ in regno cœli nobis est promissa. Alii porro vitæ arborem mysticam definiunt, immunitatem libertatemque quam dedit nobis Christus a constitutionibus et pœnis legis. Lex enim delinquentibus pœnam præstituerat, a qua nōs asseruit Christus qui de hac libertate his verbis est concionatus : *Redite per pœnitentiam, propinquat regnum cœli*. Rursum alii aiunt, arborem vitæ esse hominem novum qui per baptismum natus est. Alii, hominem novum qui, observatis Dei jussis, exiit vitia quæ vocantur vetus homo, iuditque virtutes quæ novus homo appellantur. Alii, mortem esse volunt spiritualem quæ nascitur ex securitate, observandis Dei mandatis comparata. Alii meditationem quæ Christi personam contemplatur, quia per ea conditæ sunt omnes naturæ participes vitæ atque rationis. Alii crucem Christi putant arborem vitæ dici quia ex ea promanant omnia bona spiritualia, abolito peccato atque execratione. Alii sacram aram in qua administrantur divina sacramenta. Alii denique, corpus et sanguinem Christi Dei nostri arborem vitæ vocari putant. Sed enim non post has et inter has sententias, nostram quoque proferentes, statuimus arborem vitæ mysticam esse meditationem atque cognitionem qua profitemur sacrosanc- tam Trinitatem, hoc est, unum esse Deum, et tres personas sanctas, sive unitatem in Trinitate, et Trinitatem in unitate. De hac porro arbore non comederunt Adam et Eva, neque ad eam accedere sive de ea cogitare quiverunt, ut qui adhuc non satis pollebant, potentesque ad id non erant : at nos Christiani, non quidem ipsi satis pollentes, sed per Christum, illustratum hoc arcanum et amplectimur et profitemur. Cæterum existimandum est multitudinem dissimilitudinemque harum inter se interpretationum quas de arbore vitæ adduximus, argumento esse quam sit res ipsa explicatu difficilis : alioqui enim tam multis variisque verbis ad eam enucleandam minime opus fuisset.

CAPUT VII.

Complectitur interpretationem mysticam verborum Moysis de paradiso. — Scripsit divus Moses de paradiso in hæc verba : *Et plantavit Dominus Deus paradysum in Eden, ab initio*. In his verbis, paradiso vocabulo, vita significatur spiritualis, hoc est, quæ secundum animam agitur, et beata. Plantare vero idem est quod facere, sive instituere. Hoc itaque dicit Moses, Dominum Deum comparavisse vivendi modum secundum spiritum, ita ut ea vita esset plena sanctitatis et meditationis rerum divinarum et earum quæ a Deo conditæ sunt, felix et ab omnibus animi perturbationibus anxietatibusque remota, quam comitentur gaudium et exsultatio, quæque capax sit radiorum divinæ

notionis. Illud vero quod ait : *Ab initio*, est, ac si dicat eam vitam spiritualem atque beatam ab ipso Deo institutam fuisse ante conditum hunc corporatum mundum, hoc est, ante eam machinam quæ ex cœlo terraque et iis quæ inter hæc media sunt, constat; atque in ea vita versatos oblectatosque fuisse angelos ante hanc mundi aspectabilem et corporatam molem creatos fuisse, etsi Syri hoc negent (30). Cæterum in translatione LXXII Interpretum habentur illa verba ad hunc modum : *Et plantaverat Dominus Deus paradysum in Eden ab oriente; ubi, per orientem, lucem eam accipias licet quæ ratione sola intelligitur, proculque a rebus corporatis semota est. Hæ enim in cecidite, hoc est, caligine versantur. Est igitur eorum verborum hæc sententia : Deum vitam felicem atque angelicam parasse in luce agendam, quæ lux sola mente cernitur. Et posuit illic Adamum quem finxerat. Postquam, inquit, finxisset Adamum, induxit ipsum in eam spiritualem ac felicem vitam, lætum et mirifica affectum voluptate, per meditationes cogitationesque nulli perturbationi aut anxietati obnoxias, in morem angelorum et spirituallium copiarum, recipientemque radios divinarum notionum non aliter atque angeli capiunt. Et fecit Dominus Deus e terra omnem arborem pulchram ad spectandum, et expetendam ad vescendum. Hoc est : Ita comparavit Deus Adæ mentis sensum, ut procrearet atque expullulare faceret omnis generis probas cogitationes meditationesque tam de rebus quæ videndi sensu possunt percipi quam his quæ eum sensum effugiunt. Et arborem vitæ in medio paradiso, et arborem scientiæ boni et mali. Hæ duæ arbores quando spirituali modo spectantur, ambæ in medio paradiso consistere queunt; hoc est, in medio animi sive mentis, ut altera alteram non angat aut trudat, sicut ait Gregorius Nyssenus. Sed supra a nobis, dum mystice accipiuntur, ubi multorum sententias in medium adduximus. Et fluvius egrediebatur ex Eden ut rigaret paradysum, et illinc dividebatur, et evadebat in quatuor capita. Priusquam violasset Adamus legem, promanabat fluvius, hoc est, deliciæ ex meditatione rerum spectabilium et non aspectabilium natæ : rigabatque, hoc est, oblectabat universum corporis temperamentum, quod ex quatuor constat humoribus, ex sanguine, pituita atque utraque bile. Nam et ex illius modi meditationibus, non minus quam de corporatis paradisi arboribus recreabatur Adamus animo. Sunt qui hoc quoque modo interpretentur ea verba : *Promanabat fluvius*, hoc est, deliciæ ex rebus conditis, iis quæ spectari queunt et iis quæ videri nequeunt, *et rigabat*, id est, oblectabat quatuor animæ virtutes, eam quæ rationi proprie attribuitur, hoc est, prudentiam, tum temperantiam, fortitudinemque et justitiam; ac proinde virtutes*

(30) Cautè lege, et vide notam ad 1 lib. in *Hexaemer.*, S. Anastasii Sinaita.

animæ cæterâs quoque fovebat augebatque. Sunt præterea, qui sic, ut per fluvium intelligatur Christus qui sua doctrina Ecclesiam rigabat; collegium dico apostolicum quod erat veluti paradus, deinde evadebat sectus in quatuor capita, hoc est, ipsos quatuor evangelistas, Matthæum, Marcum, Lucam, Joannem, atque hi deinde universum orbem habitabilem prolebant. *Nomen unius Phison, is est qui circuit universam terram Havitæ: et ibi est aurum; et aurum ejus terræ bonum est; ibi bdellia, et lapides berylli.*

Phison mystice quid. — Per Phisonem fluvium intelligi potest flava bilis qui humor in corporis humani constitutione laudabilis est. Nam qui eo largius præditi sunt, ingenio pollent acri atque arcanorum Dei mysticorum cognitione, et rerum conditarum scientia; hoc est, divinarum et humanarum rerum capace; quod profecto multo auro et margaritis, lapidibusque pretiosis anteferendum est, sicut ait Psaltes David: *Propterea amavi mandata tua multum supra aurum, et multum supra lapides pretiosos*⁹³. Potest etiam per Phisonem accipi ea virtus animi quæ rationis propria est; prudentiam dico. Potest quoque Marcus evangelista Phisonis nomine signatus intelligi, ut in quo robur fortitudoque enituit res superas explicandi. *Et nomen fluvii secundi, Gihon, is est qui circuit omnem terram Chus: et nomen fluvii tertii, Diklat, qui it adversus Assur: et fluvius quartus est, Perath.* Gihonem vocat, humorem eum quem sanguinem dicimus; Diklat, eum quem pituitam vocamus; denique Perath, illum quem appellamus bilem atram, ut ait D. Jacobus Orrohaita. Possumus quoque per Gihonem intelligere eam animæ virtutem quæ temperantia dicitur; per Diklat, eam quæ ad partem animæ irascibilem sive animosam pertinet; hoc est, fortitudinem, et lenitatem; per Perath denique, justitiam. Rursus Gihon potest Matthæum significare evangelistam; Diklat, Lucam; Perath Joannem. *Et accepit Dominus Deus Adamum, et posuit ipsum in paradiso Eden.* Postquam condidisset Deus Adamum, sustulit ipsum illinc ubi creatus fuerat, et traduxit in paradysum spiritualem, hoc est, in vitam felicem, ut voluptatem caperet ex meditatione rerum conditarum, atque ex divinæ notionis radiis quibus ipsius mens illustrabatur angelorum more, quemadmodum in ipso quoque corporato paradiso oblectabatur. Cum enim duplicis esset conditionis paradysus; quatenus spiritualis erat, delectabat Adæ animum contemplationibus; quatenus vero corporatus, arboribus fructibusque, illius corpus recreabat. *Ut eum coleret et custodiret.* Idecirco (inquit) traduxit illum in eum spiritualem et beatum vivendi modum, ut in ipso sese exerceret per probas cogitationes et rectas meditationes quæ circa res conditas versentur, ipsumque observaret omni proposito animi

A sui, seque eo uno oblectaret. *Et mandavit Dominus Deus Adamo, dixitque ipsi: De omnibus arboribus, quæ sunt in paradiso, edendo edes: at de ipsa arbore scientiæ boni et mali, ne edas, hoc est, exerce te cogitationibus de rebus omnibus tum aspectabilibus, tum quæ sola mentis intelligentia percipiuntur; apudque tuum animum meditare quisnam sit illarum effector et parens, et quomodo sint conditæ; totusque esto in meditando ea quæ sibi illis mystice latent; cumque ex rerum illarum pulchritudine raptus fueris in admirationem, tunc ipsarum Conditori gratias agita, eumque laudibus efferto. Quod porro sequitur, ab arbore scientiæ boni et mali abstinendum esse, significat illum curiosius inquirere non debuisset in Deum ipsum, quid esset et quomodo existeret, et unicuse an plures essent dii; huc enim penitus procedendum illi non fuisse, propterea quod adhuc ad illius modi res capiendas non satis polleret illius mens. *Quia quo die comedes de ea, morte morieris;* ac si dicat: Quo die tecum ambigere creperis unusne Deus sit an plures, atque in opinionem plurium incideris, mortem oppetes, et peccando et te, a me, subducendo alienandoque, qui sum verus Deus. Quippe id illi evenit, una cum uxore Eva diaboli fraude seducto: qui non modo escæ illecebris ipsos fefellit, sed persuasit etiam plures esse deos, dum diceret: *Si comederitis de ea arbore, eritis sicut dii.* Hic illud etiam observandum est: Adæ atque uxori, arbore tantum scientiæ interdictum esse ne ad eam accederent, nempe quia nondum ejus capaces erant; at de arbore vitæ nihil esse præceptum quidem lege, sed pro custodia ejus positum Cherub et aciem gladii, nimirum ut ea re significetur, eos mortales (sive pristini illius sive hujus temporis, qui non satis firmi sunt ad commentanda ea quæ ad sacrosancctam Trinitatem spectant; unum scilicet esse Deum, personas vero tres, atque ita Trinitatem esse in unitate, et rursus unitatem in Trinitate (hanc enim esse arborem vitæ, supra memoravimus): si conentur per temeritatem illo penetrare, deque arcanis illis et cogitare et loqui: eos, inquam, coerceri repellique quasi a custode Cherub et lancea quadam ignea fulgoribus micante ipsosque deterrente atque accessu prohibente. *Et formavit Dominus Deus e terra omnem bestiam agri, et omnem volucrum cæli.* Hæc verba, atque hæc oratio de rebus ipsis duntaxat interpretari possunt, non etiam ad spiritum accommodari. Igitur quæ commentario superiore de ipsis sunt a nobis dicta, sufficiant. *Et misit Dominus Deus quietem* (aut, ut habet Hebræum, *sonnum*) *in Adamum, et dormivit: et sustulit unam e costis ipsius, clausitque carne ejus locum, et concinnavit Dominus Deus ex costa quam sumpserat ex Adamo, feminam.* Quod ex Adamo sopore obruto sumpta est costa, atque ex hac facta Eva, sacramentum est sanguinis et aquæ ex Christi latere*

⁹³ Psal. cxviii, 72.

profluentium, postquam in cruce obdormivisset; A quibus constituta est sacrosancta Ecclesia : tum, quod ex latere Adami excipiebatur Eva, typus fuit fodiendi olim lateris Christi, ex quo essent effluxuræ aquæ vitæ et vitales salutareque; aquæ, inquam, sacri baptismi qui est mater mystica, ex qua una procreantur filii novi ad vitam spiritualem atque sempiternam : sicut Eva quoque quæ ex Adami latere prodiit, mater omnis viventis est appellata. *Et serpens astutior erat omnibus animalibus agri, quæ fecerat Dominus Deus.* Serpentem vocat diabolum; illum Deo rebellem, mendacii patrem, humanæ naturæ impostorem; nam etiam alibi in sacris Litteris, ille serpens appellatur : *Feci, inquit Dominus, vobis potestatem calcandi serpentes et scorpiones.* ^B Et alibi scriptum est : *Occidit manus ipsius serpentem transfugam, sive fugitivum* ¹⁵. Angelicæ vero virtutes appellantur animalia, quo nomine illas Scripturas apud Ezechielem ¹⁶ quoque vocat in ostento illo. Dicitur autem serpens astutior omnibus animalibus, quia angelicæ virtutes prorsus ab omni malitia atque astu vacuæ sunt; at diabolum vaser est et improbus prorsus : *Et ait serpens ad mulierem : Vere dixit Deus, ne comederetis de omnibus arboribus paradisi, hoc est, plane dixit vobis Deus : Nolite meditando expendere rerum conditionem, sive aspectabilem, sive earum quæ in sensus non cadunt. Et ait mulier ad serpentem : De fructibus arborum paradisi omnium comedemus; de fructibus arboris, quæ est in medio paradisi dixit Deus, ne edatis de ea neque tangatis eam, ne moriamini.* Jussit quidem Deus ut rerum omnium tam quæ cerni non possunt quam quæ possunt contemplatione nos exerceamus, atque ea nosmet oblectemus; at in se (est enim ipse, arbor illa spiritualis) noluit nos altius curiosiusque inquirere unicusne sit Deus an plures, ne dum ad ejusmodi indagacionem mens nostra parum pollens potensque est, per peccatum occidamus. *Et ait serpens ad mulierem : Non morte morituri estis.* En ut nihil pudet dæmonem plane Deo contradicere : ille mortem obnuntiat si quis altius in ipsum inquirat; hic prorsus mortis securos facit eos qui arcana Dei audeant scrutari. *Et vidit mulier quod pulchra esset arbor ad vescendum, et expetibilis oculis, atque desiderabilis arbor spectatu.* ^D Quod mulierem dicit vidisse arborem, non ita accipiendum est quasi Deum illa viderit quem mystice per eam arborem significatum esse diximus; sed ipsam auscultasse consilio dæmonis, ejusque verbis persuasam curiosius in Deum inquirere conatam esse significat. *Et accepit de fructibus ipsius et edit, deditque etiam simul viro suo, et comedit.* Ipsa cum animo suo reputare atque disquirere cœpit de Deo unusne esset an plures, et quam ob causam sibi maritoque suo interdixisset escam arboris scientiæ atque simul Adamum maritum suum ut idem face-

ret hortata est, is vero uxoris dictis est assensus, atque in easdem cogitationes incubuit : *Aperti sunt oculi amborum et cognoverunt quod nudi essent.* Evestigio violata lege Dei, patefacti sunt ipsorum oculi : non quod in deos jam tum evasisent, in quam spem ipsos adduxerat dæmon, sed ita, ut animadvertent suam nuditatem; hoc est, adempta est ipsis prior illa cernendi facultas spiritualis atque angelica qua fuerant præditi, intellexeruntque, se jam felici illa Dei gratia esse spoliatos qua antequam adversus legem fecissent, sua ipsorum corpora veluti velata fuerant. *Et conglutinaverunt folia ficulnea, feceruntque sibi subligacula.* Folia ficulnea vocat ipsorum manus; referunt enim manus eorum foliorum figuram. Quasi dicat, cum se nudos esse animadvertent, manibus sua contexere pudenda; atque ita etiam nunc se mores mortalium habent. Neque enim aut amictum aut tunicas, sibi ipsos fecisse dicit, sed perizomata, hoc est, quæ sola genitalia membra tegerent. *Et audierunt vocem Domini Dei gradientis in paradiso, ad inclinationem diei.* Inclinatione diei moram temporis significat; quasi dicat, non simul atque mandatum transilivissent deliquissentque apparuisse ipsis Deum : sed interjecto temporis spatio, nimirum quo ipso apud animum suum sibi conscios puderet interitum, poeniteretque admissi flagitii. Porro descensus et adventus Dei in paradysum, figura erat quæ descensurum atque venturum olim in mundum Dei Verbum significabat. Diei inclinatione vero mystice ostendebatur fore ut hoc Dei Verbum in fine temporum carne indueret, sicut ait Paulus : *Cum renisset finis temporis, misit Deus Filium suum, et factus est ex muliere* ¹⁷. Deinde gradientis Dei audita per paradysum vox portendebat Verbum Dei aliquando apud nos in carne versaturum ambulaturumque, quemadmodum de ipso prædixit vates : *Et super terram visus est, et apud homines versatus est* ¹⁸. *Et abdebant se Adam et uxor ipsius a conspectu Domini Dei, inter arbores paradisi.* Abdebant quidem inter arbores paradisi sua corpora; verum conscientiam admissi facinoris tegere a conspectu Domini atque dissimulare, ipse prohibebat pudor. *Vocem tuam audivi in paradiso, et vidi quod nudus essem, et abdidit me.* Et quia, inquit, vocem tuam gradientis per paradysum audivi, et quia nudum me esse animadverti; ab ea maxima atque saluberrima gratia qua ante fueram indutus, ob has ego duas causas metu percussus me occultavi, hoc est rem ipsam commissam, apud animum meum expendens timui : *Et ait ad illum Dominus : Quis significavit tibi quod nudus esses? num de arbore de qua jussi ne ederes, edisti? Ac si dicat : En mei cogitationibus te occupasti, qualibus abstinere te jusseram. Et ait Adam : Mulier quam attribuisti mihi, ipsa dedit mihi, et comedi.* Mulier, inquit, quam mihi sociam fecisti, ea mihi medita-

¹⁵ Luc. x, 19. ¹⁶ Apoc. xx, 2. ¹⁷ Ezech. i, 3.

¹⁸ Galat. iv, 4. ¹⁹ Baruch. iii, 38.

timis de te instituendæ causa fuit. Nimirum facit Adam quod mortales omnes solent : si quando enim errant atque peccant homines, causas quasvis arripiunt quibus a culpa se et pœna vindicent. *Et ait Dominus ad serpentem : Quia fecisti hoc, maledictus es præ omni animali, et bestia agri.* Hoc dicit ad Satanam Dominus : quia Adamum et uxorem ipsius seduxisti; jumenta quidem bestiasque cæteras dignabor mea cura, id est, sulliciam ipsis cibum in tempore : at tu mea cura indignus habebis. *Et super ventrem tuum gradieris. Extorris enim a cœlesti republica, repes humi atque in terrenis rebus volutaberis. Et pulverem comedes omnibus diebus vitæ tuæ :* homines perire (quod est veluti in pulverem reverti) tu tibi pro esca et cibo duces, propter summum tuum adversus illos odium. *Et inimicitias ponam inter te, et mulierem, et inter semen tuum et semen illius.* Id odium, inquit, quo tu gaudes, ponam ego inter te et illos, et inter semen humanum atque rebelles dæmonas tuos socios. *Et ipsa conteret caput tuum,* hoc est, irritum faciet tuarum astutiarum initium. *Et tu illud feries in calce ipsius,* hoc est, tu peccati vulnus ipsi infliges, ut perdere possis in extremo ejus vitæ actu. *Et ad mulierem ait : Multiplicando multiplicabo dolores tuos et conceptus tuos.* Hæc mysticum sensum non admittunt; cæterum rem ipsam supra pertractavimus. *Et fecit Dominus Deus Adamo, et uxori ipsius tunicas pelliceas, et vestivit ipsos.* Cum inquit, adempta illis esset vita illa spiritualis : beata, gaudique plena, propter sua ipsorum errata inducti sunt in vitam hanc corpoream; ærumnosam atque anxiiis rebus refertam. Cæterum tunicis pelliceis, maxima vitæ commutatio quæ ipsis violata lege accidit, significatur. Propter sua ipsorum igitur peccata eas pœnas dederunt, ut spiritualementum corporea, hoc est, felicissimam cum infelicissima vita mutarent. *Et ait Dominus : En Adam factus est qualis unus nostrum in cognoscendo bono et malo.* Hæc supra abunde explicavimus. *Jam ne fortassis extendat manum suam, et sumat de arbore vitæ, et edat, ac vivat in æternum.* Posteaquam admissio flagitio excidisset genus humanum illo secundum animum vivendi modo illaque vita beata et angelica, indignum jam evaserat atque etiam invalidum ut cogitatione assequeretur agnosceretque unum Deum et tres personas, atque unitatem

A in Trinitate, et Trinitatem in unitate; et ut Verbum Dei, olim carnem esse assumpturum nostra salutis et redemptionis gratia, prospiceret : non satis, inquam, pollebat deinde genus humanum ad hujusmodi sublimes meditationes exercendas, tantisper dum flagitium illud et pravitas per Satanam sub serpentis specie (quo utebatur ceu instrumento) injecta delerentur atque abolerentur penitus. *Et misit ipsum Dominus Deus extra paradisum Eden, ut coleret terram, ex qua sumptus fuerat. Et eliminavit ipsum Dominus Deus.* Propter violatam legem multavit Adamum Deus felicissima illa vita in qua mentem suam ille omnem perpetua contemplatione rerum et quæ videndi sensui subjeci et quæ non subjeci possunt, ante pertractabat. Atque insuper a vitæ etiam arbore prohibuit; ait enim Moses : *Et versari fecit ad orientem paradisi Eden, ipsum Cherub et aciem gladii versatilis, ad custodiendum iter arboris vitæ.* Ad orientalem partem paradisi solam, non etiam ad reliquas collocata est custodia, quia Orientis regio præstituta erat ut esset olim locus adorandi Dei. Porro Cherub et gladius igneus terrificusque, custodiæ causa positi sunt inter Adæ ingenii captum et ipsam sacrosanctam Trinitatem : ne scilicet mens humana alius curiosiusque inquireret in tres personas Divinitatis quæ prorsus est incomprehensibilis. Sunt autem quæ hic a Mose scribuntur, pro nostris moribus dicta. Nos enim, si quam rem salvam cupimus, ei custodem sollicitum, sedulum, prudentem præficimus terribili aliqua lancea munitum, qui procul arceat accedentes. Huc animum attendant quoque aut non satis firmi cum sint, aut non satis exercitati atque eruditi, aut denique nullum virtutis cum habeant usum : audent tamen per temeritatem subito prosilire in medium atque loqui, disceptareque de sacrosanctæ Trinitatis personis : et his Mosis dictis tantam suam audaciam refrenare discant, atque ita se in hac vita expurgent observandis Dei jussis ut in altera illa futuri sæculi donentur cognitione meditationeque rerum a Deo conditarum atque ipsius etiam summæ Trinitatis, quatenus certe hanc res create atque externæ per virtutem omnipotentis Dei comprehendere poterunt. Et hic finis esto sermonis secundi.

PARS TERTIA.

PROOEMIUM.

Superiore proxima oratione, o pie et venerande frater noster, domine Ignati, egimus de paradiso et arboribus mysticis, pro serie atque tenore Scripturæ : at præsentis sermone dissolvemus, Deo manum nobis porrigente, hæreticorum calumnias quas adversum nostra dicta proferunt;

ac simul nonnullas quæstiones a quibusdam aliis viris quæsitæ explicabimus.

CAPUT I.

Contra calumnias Simonis Magi, de primi parentis peccato.

Objicit Simon Magnus, inquit : Deus ille qui Adamum condidit, impotens erat atque imbecillis :

neque enim efficere potuit ut maneret Adamus, A qualem esse volebat. Ad hæc respondemus, mansisse Adamum qualem ipsum et esse et manere volebat Deus conditor effectorque ipsius; volebat enim Deus ipsum pollere suo arbitrio, atque liberum esse, non autem naturam habere vinculam et obnoxiam, qualem habent bruta animalia et æres quæ animæ expertes sunt. Atqui profecto si voluisset Deus Adamo liberum esse suum arbitrium, hic vero non obtinisset arbitrium liberum, neque is fuisset quem esse volebat ejus parens Deus, sed prorsus alius, ac tum demum isti calumniæ locus fuisset. Sed iustat Simon: Deus volebat ne ederet Adamus de illa arbore; at is edit, non ergo mansit qualem manere volebat Deus; conficitur ergo parum potentem fuisse Adæ Creatorem. Imo vero id ipsum quod edit de arbore, argumento est mansisse qualem volebat Deus manere: ea enim erat Dei voluntas, ut constaret, Adamum esse liberum atque cum libero arbitrio conditum; idque certo ita se habere inde potissimum sciri potuit quod appareret in ipsius esse positum facultate et edere et non edere de illa arbore; legemque vel observare vel violare. Postquam igitur jussus abstinere non abstinuit, libero prorsus arbitrio se ostendit præditum esse, qualem ipsius effector Deus et esse et manere voluerat. Neque vero Adamus vescebatur ea arbore, vieta superataque Conditoris Dei voluntate; sed Creatore ipsi permittente, ut quod arbitrii ejus libertas dictaret id porro ageret, faceret, patraret. Præterea, nisi liberi arbitrii Adæ facultatem rebellio illa prodidisset, quare tandem perspici potuisset maxima præstantia obsequii quod postea ille amplexus erat, et per id rediturus ad pristinum suum ordinem, gradumque? quippe cum esset bonum quod ipse patraret, non solum Creatoris sui munus, verum etiam ipsius proprium opus. Porro amplius etiam urget Simon, aitque: Volebat Deus Adamum manere in paradiso; at ipse per suum flagitium inde excidit; erat ergo impotens Adæ effector Deus ut qui pro sua voluntate illum in paradiso retinere nequiverit. Sed respondemus Deum, ubi Adamum condidisset atque in paradiso posuisset, prorsus liberum ipsi fecisse ut vel observata lege inibi maneret, vel fracta inde exiret. Igitur cum ea illi voluntas fuisset ut imperatam legem transiliret, merito extrusus est paradiso et morte etiam damnatus, propter admissum peccatum scilicet; et simul ne ipsius pravitas foret immortalis, qualis est diaboli. Accedit huc, ut metu mortis cujus per sententiam reus erat, causam mortis peccatum vitaret, et huic contrariæ justitiæ operam daret: denique cum olim ex ipsius posteritate futuri essent martyres, lata est adversus illum mortis sententia, ut hi per mortem pro sua in Deum pietate atque reverentia obitam, coronas adipisci possent justitiæ. Sed revertamur unde paululum digressi sumus.

Si propterea, Simon Mage, Deum invalidum vocas quia Adamum cum libero arbitrio creavit, quo ille præditus, adversus edicta Creatoris sui facere posset, ut etiam hodie imbecillum Deum esse dicas, necesse fuerit; jussit enim ne homicidia, adulteriave committerent mortales, et tamen hæc atque alia adversum legem Dei patrant. Sed enim utare ut libet eo tuo argumento, Simon; at interim nobis respondeo: volentene Deo faciunt homines adversum legem ipsius, an nolente? Sane si nolente, consequens est, imbecillis eum etiam nunc viribus esse; quippe quo nolente, quæ præscripsit violantur. Sin volente, erit ipse sibi adversus ut qui ea verbis jusserit quæ reipsa fieri noluerit, et mortales voluntati illius paruisse dicentur qui contra mandata fecerint, quod profecto absurdum est. Rursus, libentene an invito Deo patrant homines quæ improba sunt? Si libente, erit ipse quoque improbus qui vitis delectetur; sin invito, cur non impedit? At si coercere illos ab eo quod pravum est, designando non potest, conficitur certe, viribus ipsum etiam nunc non pollere: vel si non vult, rursus pravus ut ipsius sit consequitur, qui prava dissimulet. Est porro etiam aliud Simonis Magi argumentum quo Deum Adami conditorem, improbitatis atque invidiæ accessere nititur. Nam interdixit, inquit, Adamo, arbore scientiæ boni et mali, qua gustata potuisset ille inter bonum malumque dijudicare, atque hoc fugere, illud persequi. Sed respondemus, Deum haud ideo vetuisse Adamum vesci fructu arboris scientiæ ne bonum amplecteretur, malumque violaret, ut calumniatur Simon; ipsa enim res Simonis verba redarguit mendacii, nam edit quidem de arbore scientiæ Adamus: et quid bonum, quid malum esset, facto periculo didicit: et tamen non modo nullo inde commodo utilitateve auctus est, sed etiam magno damno multatus, quippe qui acerba pœna est condemnatus. Sed pergit impius ille Magus: At nisi, inquit, Creator ille Adæ edixisset ne ille ederet de ea arbore, haudquaquam judiciū hoc pœnamque subivisset; inde enim hoc malum quod contra Dei edictum ille fecerat; Deus enim jusserat ne ederet, ipse vero edit. Sed respondemus Deum neque voluisse ut ille ederet de ea arbore. Nam si voluisset ut ederet, duo hæc absurda conficerentur: alterum, Deum verbotenus mandasse quod reipsa fieri voluisset, alterum, eum qui adversus Conditoris sui jussa propalam agebat, voluntati ipsius fecisse satis, quantumvis nescium atque imprudentem. Sin voluisset ne ederet, videri poterat imbecillus: ut cujus voluntati Adamus repugnare potuerit: sed huc spectasse Deum dum legem Adamo præscriberet, observaretne an violaret ille eam, non autem ederet an non ederet de illa arbore, atque ideo quoque de duabus illi habitationibus providisse, ut alteram si legi paruisset, alteram si non paruisset haberet. Idque ita esse vel hinc ostendatur quod duo hæc inter se

parla sunt : Deum jussisse ut ederet, illum vero non edisse ; et Deum vetuisse ne ederet, sed tamen illum edisse ; par enim violatæ legis culpa in utrovis futura erat. Igitur non eo spectabat Deus dum legem conderet, ederetne ille annon ederet quem arbitrii libertate donarat, sed observaret, annon observaret legem quam liberi ejus arbitrii materiem esse voluerat. Simulque eo etiam pertinebat legis constitutio, ut intelligeret Adamus se ab alio conditum, eique suo Conditori, ut Domino, subjectum se esse. Sed supra a nobis, hæc atque aliæ ferendæ legis causæ satis tractatæ explicatæque sunt. Ad hoc, qui potest verosimile videri, Deum Adamo esca illa interdixisse ne inde boni malique sciens fieret : alterumque amplecti, fugere alterum nosset, quando nulla ei arbori vis inerat quæ boni malique dijudicandi scientia edentes informaret : imo vero jam tum ejus judicii expers Adam minime esset (quippe lex his non præscribitur qui malum a bono discernere non queunt, sed qui ante prohi. improbique, discernendi judicio præditi sunt) sicut oculus, quamvis non usu atque functione, re tamen ipsa, tum visione, tum rebus aspectabilibus prior est : quæ supra quoque a nobis sunt tractata. At vero ideo illum jussit ab arbore abstinere ut evaderet immortalis, ageretque vitam perpetuam : hoc enim donum a divina gratia retulisset. At enim Deum non improbum pro Simonis calumniis, sed bonum benignumque natura esse, his colligitur argumentis ; condidit enim Adamum, cum ante neque ille existeret, neque alius quispian, qui ipsum ad illum condendum, vel hortatu vel precibus moveret ; ad hoc contulit illi imperium in pisces maris et volucres cœli ; insuper bene precatus est ipsi, ut cresceret numeroque augeteretur. Præterea dedit illi omnem herbam proferentem semen, et omnem arborem fructiferam, pro cibo. Denique nos ipsos etiam nunc et si peccemus atque adversum ipsius mandata faciamus, tamen non modo sustinet neque nostri obliviscitur, sed etiam conservat, pascit, gubernat, et omnino nostri curam gerit. Sunt porro alia plurima quæ testentur Deum natura bonum esse, atque ex mera gratia Adamum cæterasque res effecisse. Pugnat porro Simon Magus adversus Deum, etiam hac via : Per invidiam, inquit, prohibuit Adamum ab arbore vitæ gustanda, nempe ne immortalis fieret. Atqui si ea invidia laborasset Deus prorsus ab initio, non creavisset Adamum. Neque enim ulla eum vis ad creandum illum impulit, sed sua voluntate, gratuito illum condidit ; ad hoc, paradisu illius causa, hoc est, ut in eo ille et habitaret et voluptate frueretur, non fecisset si invidisset, aut saltem ipsam vitæ arborem quam illi invidisset, non procreasset in paradiso ; neque tanto etiam imperio in pisces, volucres, jumenta, feras illum amplificasset ; denique non condidisset illum ad suam imaginem et similitudinem : sed ea de causa ab arbore vitæ coercuit, ne perpetuo viveret in peccato, essetque

A ipsius malitia una cum ipso immortalis, cujusmodi est diaboli pravitas. Atque hoc ita se habere vel inde certum est, quod olim concessurus est nobis vitam perpetuam in futuro sæculo, nullis peccatis aut delictis obnoxiam, sed sempiternis atque immortalibus deliciis plenam. Rursus sic arguit Deum idem Simon Magus. Qua tandem ratione, inquit, exsecratus est Deus serpentem ? Nam si ut eum qui damnum dederat, cur non coercuit ne daret, hoc est, ne seduceret Adamum ? Si vero cen eum qui utilitatem attulerat, quippe qui Adamo auctor fuerat ut de bona illa arbore ederet, sane improbum atque invidum fuisse illum necesse est ; denique cum neutram harum causarum haberet, illum est detestatus, ac proinde sane imperitiæ atque vercordiæ merito accusetur ! Ad hæc respondemus, Deum exsecratum esse serpentem ut rei malæ auctorem, et tamen non coercuisse machinantem, qui se alioqui qui non latebat, eadem ratione qua neque hodie eos cohibet qui improbis rebus intenti sunt, ne eas patrent ; tum etiam, ne ea re diaboli libertatem impediret, qui per serpentem verba faciebat ; denique ut periculum fieret de Adamo ipsiusque libero arbitrio, ea pugna atque certamine in quo illic versabatur. Postremo si serpentis conatum impedivisset Deus, data fuisset mortalibus quærendi ausa ; dixissent enim Deum per invidiam abstinuisse Adamum a brevis tentationis periculique momento, ne eo superato vitam adspiceretur sempiternam ; neque enim ipsum serpentis verbis, si fallendi causam illum adortus esset, concessurum fuisse. Porro de Simone Mago illud scire operæ pretium est, esse qui dicant, ipsum in speciem quidem assensisse Mosis legi, sed plures interim deos posuisse, quorum unus sit imbecillus atque impotens, is qui Adamum finxit fecitque ; alter vero hoc superior, major, potentior. Alios autem putare Simonis Magi sententiam fuisse, mundum a mala causa ortum esse ; atque adeo illum hujusmodi absurda turpiaque dictu collegisse, quibus apud eos qui in vera fide durarent, mundi auctorem Deum suggillaret. Propterea corporum quoque resurrectionem perfide illum negasse. Verum hæc omnia ex eo libro cognosci possunt, quem de multitudine differentiaque sectarum conscripsimus.

CAPUT II.

Objectiones impii Manetis, et ejus sectæ hominum.

Manes homo improbissimus, et qui eum sectantur, dicunt legem Adamo imperatam plurimis rebus absurdis plenam esse, atque inde multa suppeditari argumenta quibus merito accusetur ipse legislator. Verbi gratia, jussit Adamum abstinere ab arbore scientiæ boni et mali, minatus mortem quo die illius fructu vesceretur ; quod edictum, harum rerum omnium arguit Deum : inscientiæ, fracundiæ, poenitentia, mendacil denique. Inscentiæ quidem, quod legem imperaverit quam putarit observandam, ea vero observata non sit.

Iracundiæ, quod eum qui contra suam legem fecisset, per iram condemnaverit. Pœnitentiæ, quia latam sententiam, per misericordiam (ut vos dicitis, inquit, Manes) irritam habuerit. Denique mendacii, quia mortem non oppetiverit Adamus quo die edit de illa arbore. Adversum hæc respondemus, Deum inscientiæ culpari non posse, qui ab æterno omnia novit prius quam fiant; ac proinde illud etiam clare præscivit, Adamum, quæ ipse imperaturus esset, ea non facturum. Nec tamen ideo non imperavit, quia illum pariturum non esse præscivit; consentaneum enim erat, ut nihilominus illi præscriberet legem, et quidem ob multas causas. Primum ut constaret esse qui dominatione potestateque rerum potiretur (est enim dominorum, leges statuere) sciretque Adamus et cæteræ res conditæ, se creaturas esse et servos, quibus solent leges dari. Ad hoc, data lege certiore reddidit Deus Adamum et reliquos mortales ratione præditos, se arbitrii libertate ipsos donasse dum conderet, qua freti possent vel observare vel transilire legem præscriptam. Nam si legem tollas, nihil erit unde eam libertatem, summum profecto Dei donum, cognoscas. Insuper lex, et si ab Adamo violanda erat, tamen utilis fuit ad probandos segregandosque morigeros a rebellibus, bonos a malis, amicos ab hostibus, aliorumque virtutem ab aliorum pravitate: quorum nihil sublata lege, cognosci dijudicarique a nobis posset. Jam vero qui constaret juste aliis præmium a Deo dari ipsum cœleste regnum, qui obsequiosi servanda lege officium colunt, aliis calamitates merito infligi qui latæ legi non parent, nisi lex esset lata? Quod si vero ideo ferri non debuit quia eam fracturus erat Adamus cum uxore, haud sane recte præscripta jam fuerit mortalibus fidei norma, quando maxima pars hominum eam non colit. Postremo, præscripta lege monemur alterum esse sæculum in quo sua præmia, et iis qui obtemperant, et iis qui rebellant sint præstituta: alteris perpetuæ deliciæ, alteris cruciatus sempiterni. Lex enim omnis, et promissa et minas secum affert: ut illa, si servetur, hæc, si frangatur, præsto sint. Quod porro ad iracundiam spectat, respondemus Deum non per iram pronuntiasse adversus Adamum illam talem sententiam, sed per meram misericordiam; quod hinc cognoscitur, quia haudquaquam illo die obiit mortem quo facinus fecit, pro sententiæ verbis: nimirum verba eo fecerat Deus rigidiora, quo posteritatem venturosque nepotes, per metum, a frangendis legibus rebellandoque contineret. Rursus de pœnitentia, cujus accusat Deum Manes, dicimus illorum esse dolore atque pœnitere qui nescii rerum eventus, ea faciunt quorum exitus parum respondeat ipsorum commodis; at Deum, cum præsciat omnia quem sint quæque habitura finem, prorsus pœnitere ullius non posse, aut pigere.

A Non igitur latam a se sententiam adversus Adamum, quasi ejus pœnituerit, dissolvit, sed per suam misericordiam atque clementiam, quæ ipsius virtutes, ea re sunt luculenter patefactæ. Nam alioqui etiam quoties relicta impietate redit, cum excipit; atque quæ adversus illum decreverat, mutat, ait propheta Jeremias⁹⁹. Et Ninivitas exilio damnatos, post quam commutarunt vitam, supplicio exsolvit¹. Neque Ezecuiam de admissio peccato dolentem, morte, ut comminatus fuerat, multavit. Imo vero quotidie videre est, illum non perditum ire eos qui suis mandatis non parent, sed exspectare ut resipiscant. Postremo ad mendacii calumniam respondemus, plane Deum mentitum non esse, cum Adam, quo die de vetita arbore edit, eo mortem quoque (si animum spectes) obierit; quippe qui ab alienatus sit a Deo, qui unus vita vera, certa que est; rata igitur fuit Dei, eo die, adversus illum lata sententia. Et vero ipso etiam corpore, illo die mortuus est quadam affectione turbulenta quæ mortis esset efficiens: ut a quo simul prorsus auferebatur immortalitatis gratia, ac proinde morti jam tum fiebat obnoxius, et omnino mortalis. Ex his ergo omnibus conleitur, Manetem et reliquos ejus factionis homines improbe Deum sugillare eorum criminum, quæ jam vidimus.

B
C
D Rursus aiunt iidem Manetis assensores: Quanam prohibitus est Adamus causa ab arbore scientiæ gustanda? an quia mala ea esset, an quia bona? Si quia mala; an mala arbor sata erat in paradiso? Sin quia bona; per invidiam prohibitus est! Contra hæc dicimus, eam arborem suapte natura neque bonam neque malam fuisse, sed perinde atque ipsa quis uteretur abutereturve. Usus autem atque abusus, in libero primorum parentum fuisse arbitrio positum, ut jam non ex ipsa arbore malum, sed ex arboris abusu provenisse existimandum sit. Idem de bono dicendum fuisset, si Adam mandatis quæ de ea arbore acceperat paruisset: quemadmodum cibus qua cibus est, nihil ullus ab alio differt, sed pro ætate atque viribus vescentium maxime. Nam qui vescentis viribus respondet atque congruo tempore sumitur, bonus; qui vero vires superat aut non in tempore capitur, malus habetur: sic usus Adæ atque uxoris in permessa quidem arbore, bonus; at in vetita, malus erat. Neque enim in ipsa arbore boni malive efficientia inerat, sed ipsum violare Dei legem; id vero erat quod Adamum occidebat, non arbor. Veluti contumeliosum in parentes, non ipsa contumelia multat morte, sed fracta lex; neque mons Sinaï eos interficiebat qui se contingebant quo tempore certi fines præscripti fuere ultra quos nemo accederet, sed lex violata. Non igitur illa arbor Adamo malum dedit, sed amissa per fractam legem noxa; enimvero per invidiam non esse prohibitum Adamum ab una ea arbore satis arguit, quod cæteræ omnes ipsi usui permissæ fuere. Sed

⁹⁹ Jerem. i et xviii. ¹ Joan. iii, 1 seqq.

eo spectabat mandatum, ut de Adæ obsequio periculum in una arbore fieret; coque si obtemperasset, summum pretium referret, nempe ut posset vesci arbore vitæ, atque immortalis fieri. Sed aliis præterea rationibus supra ostendimus, nihil horum per invidiam a Deo gestum esse.

Iterum instat Manetis secta, inquiens: Aut præsciebat Deus Adamum non obtemperaturum, aut non præsciebat cum legem ferret. Si hoc dederis; absurdum est: sin illud, recordiæ est arguendus Deus. Nos vero respondemus quod nuper: præscivisse quidem Deum, non observatum iri mandatum ab Adamo, id tamen cur minus mandaret, nihil obstitisse. Quis enim stultum vocet Deum, quia legibus vetuit peccare, cum sciret plurimos fore qui essent peccaturi? Sane si nullas leges condidisset, aut nihil imperavisset, neque penes illum dominationem, neque penes nos arbitrii libertatem esse, rescitum esset. Verumenimvero ille cum præsciret cuncta quæ eventura essent, leges nobis dedit ceu liberis et libero arbitrio præditis, ut quod liberet id ageremus. Nos vero pro sua quisque voluntate et arbitrii libertate, erga leges, aut observando eas aut frangendo, nosmet gerimus. Neque aliter quoque cum Adamo actum est; penes illum enim erat et edere et non edere de arbore vetita; atque si non edisset, ex gratia immortalis evasisset; posteaquam vero edit, mortuus est. His itaque argumentis colligere est, neque male satam fuisse arborem scientiæ ab initio, neque Adamo invidiose illa interdictum esse: ne illo mittant linguas suas Manetis asseclæ, Dei hostes, dum pro duabus rerum causis astruendis contendentes (quarum altera bona, mala altera sit) istiusmodi argumentis nos lacesunt, qui unum Deum profiteamur: si, inquietes, mala erat arbor, cur eam sevit Deus in paradiso, quæ Adamo ruinam esset illatura? Sin bona, prorsus per invidiam prohibuerit illum necesse est.

CAPUT III.

Contra Juliani Apostatæ, de arbore vitæ, calumnias.

Satius fuisset, ait Julianus, arborem illam vetitam, aut in angulo paradisi aut loco aliquo obscuriore exstare; ne dum perpetuo ob oculos esset, nimium sui desiderium in animis parentum nostrorum excitaret. Huic respondet D. Cyrillus, oratione tertia quam adversus eum conscripsit, in hanc sententiam: Studio Creatoris factum est, ne arbor illa in occulto haberetur; consentaneum enim fuit ut spectatores, ipsa arboris aspectione, mandatum Dei atque legem in memoriam revocarent, et simul Domini sui qui legem tulerat, recordarentur: quorum rerum oblivio ipsis facile potuisset obrepere si in angulo quopiam paradisi illa sata fuisset.

CAPUT IV.

Sequuntur quæstiones, quæ a multis quæri solent: ac primum, cur Deus creaverit Adamum, quem peccatorum præsciebat.

Quærent nonnulli, cur creaverit Adamum Deus,

² Matth. v, 45.

quem præsciebat peccaturum. Respondemus, minime conditum a Deo esse Adamum ut peccaret vel ut non peccaret, sive ut justus esset, aut ut injustus, sed neque ut legem observaret vel ut non observaret, nam si horum alicujus gratia illum condidisset, magna sane causa hoc ab illis quæreretur, sed pro sua bonitate, gratiaque mera illum effecit, hæcque prima Deo illius creandi causa fuit: cætera porro illa, secundaria existimanda sunt, ut quæ ex ipsius Adæ arbitrio pependissent, cum hoc penes solum Creatorem esset. Quapropter potius sic illi quæere debuerunt, cur creaverit Adamum Deus, ita enim responsum tulissent: propter suam ipsius probitatem. Nam reliqua illa peccare aut non peccare, et quæ addebantur cætera; ex Adæ libera pendebant voluntate. Huic addimus etiam illud: Deum, ut præscivit peccaturum Adamum lapsurumque prius quam conderet; ita præscivisse quoque se olim venturum, redempturumque illum a peccato in quod incidisset, ipsiusque vetustatem instauraturum, atque collapsum sublevaturum; ut eo minus mirum videri debeat, si creavit quem paulo post peccaturum præsciret. Adhæc nisi creasset quod non nesciebat peccaturos, frustra creandi operam sumpsisset; quippe qui nec blasphemum in ventre matris suæ finxisset, neque hypocritæ permisisset ut aspiceret lumen. Denique eo luculentissime Dei probitas et gratia apparet, quod quos sibi non obtemperaturos novit, eos progignere non dedignatur. Nam solos morigeros, sua causa, hoc est, ut suæ voluntati imperioque obsecundarent, et sibi gratum facerent, genuisse videri poterat: at quando jam pro sua bonitate, et bonos creat et malos, non ignarus, alteros per virtutem, per improbitatem, alteros ætatem acturos (quemadmodum etiam solis sui lumen, juxta bonis et malis impertit, et pluviam justis injustisque ²) clarissima profecto evadit ipsius probitas atque benignitas quæ profuse defluens, universa amplectitur. Verum hanc quæstionem dissolvimus quoque in nostra interpretatione quam in divi Matthæi Evangelium fecimus.

CAPUT V.

Mortalis an immortalis creatus sit Adam.

Quærent alii, mortalemne natura, an immortalem genuerit Deus Adamum. Sed principio expendendum hic est, quid sibi illud velit, Adamum natura mortalem esse ortum; spectetne ad universam ipsius compositionem: quasi dicas, naturæ Adæ inditum fuisse ut anima dissocietur a corpore, quæ disjunctio mors sit: an vero mortalitas ad corpus solum referatur, ut huic naturale fuisse statuatur, interire atque occidere. Respondemus igitur, nos corpus solum spectare, cum dicimus, Adamum natura mortalem fuisse creatum: hoc enim ita compositum fuit, ut suapte natura, passioni, corruptioni, morti denique esset subjectum atque opportunum. Interim a corpore ad totum hoc transfertur, dicimusque hominem natura mortalem

esse natum; nam in rebus compositis ita fieri A
 assolet ut quod partis est unius, toti attribuitur.
 Sunt tamen qui negent, Adamum natura mortalem
 esse procreatum; sunt etiam qui mortalem et im-
 mortalem natura effectum esse velint; sunt denique
 qui neque mortalem neque immortalem natura
 conditum affirmant. Qui negant mortalem natura
 creatum a Deo esse, dicunt, morti obnoxium esse
 factum per divinam sententiam qua ob peccatum
 est morte damnatus: atque id peccatum illi mortis
 causam fuisse secundum illa Dei verba: *Quo die*
ederis de illa arbore, morte morieris. Alteri, quos
 diximus mortalem atque immortalem natura illum
 facere: hoc ad animum, istud ad corpus referunt.
 Tertii denique qui utraque, et mortalitatem et im-
 mortalitatem, natura, illi ingenta fuisse negant, B
 arbitrantur media conditione ortum fuisse, ut si
 corpori deditus vitam agitaret, mortalis: sin ani-
 mæ suæ præclara studia sectaretur coleretque, im-
 mortalis evaderet. Nos vero statuimus, Adamum
 natura mortalem esse progenitum, idque his colli-
 gimus argumentis. Primo, compositus est ex pul-
 vere ut materia; id vero quod ex pulvere confor-
 matum sicutumque est mortale esse suapte natura,
 certum est. Secundo, quia cum virilis ac muliebris
 sexus discrimine conditus est: quod mortalibus
 congruit, immortalibus nequaquam. Tertio, quia
 procreatus est cum oculis qui escam appeterent, et
 manibus quas illius sumendi gratia protenderet,
 denique cum vasis quæ alimentum exciperent conti-
 nerentque: hæc enim iis modò quibus mortalis C
 natura obligit, usui esse possunt, immortalibus
 frustra dentur. Quarto, cæteræ res quas Adami
 gratia condidit Deus, satis arguunt illum natura
 mortalem esse factum. Quorsum enim terra opus erat?
 quorsum firmamento (ut vocant)? quorsum lucenti-
 bus in hoc stellis? quorsum piscibus volucribusque
 quæ mactantur? quorsum jumentis, aliisque animan-
 tibus quæ partim serviunt, alia eduntur? Sane hisce
 omnibus non utuntur qui vitam fruuntur immortalis:
 sed illi soli qui fluxam atque caducam sustinent.
 Quinto, ex lege quæ Adamo est a genitore Deo præ-
 scripta, conficitur illum mortali conditione ortum
 esse: vesci enim ac non vesci hæc aut illa re,
 mortales jubentur, non immortales. Sexto, idem D
 colligitur ex verbis Dei quæ ante mandatum ad Ada-
 mum faciebat inquiens: *Crescite et multiplicamini,*
et dominamini piscibus maris et volucribus cæli, et:
Dedi vobis omne semen quod seminatur, et omnis
arbor erit vobis pro cibo. Septimo, nisi mortali statu
 effectus fuisset etiam ut legem fregisset non ob-
 ivisset mortem, ut obiit; neque enim diabolus, quam-
 vis peccavit, immortalitatem amisit quam in suo ortu
 acceperat. Octavo, compositus est Adam ex rebus
 diversis; id vero compositis omnibus peculiare est,
 ut in ea dissolubilia sint ex quibus colligata exsi-

(31) Exstat locus hic apud Chrysostomum, lib. II, *De Prov. id.*

(32) *Dei ad Stagirium Forte ibi servus liber a Do-*

stant. Nono, a nobis stant doctores classici, pro-
 batæque fidei. Nam dominus Joannes, ea oratione
 quam ad Stagirium monachum scripsit (31), sic
 habet: Nondum certam habebat Adamus immorta-
 litatis spem. Et rursus oratione quam de arbore
 scientiæ boni et mali composuit: Anima, inquit,
 natura immortalis est, at mortale natura corpus.
 Ad ubi tria verba explicat qui in libro Job scripta
 exstant: *Qui servus est non fidelis* (32), sic ait: Si
 homo cum immortalitatem suapte natura non habe-
 ret, cervicem jactavit, quid non fecisset, si illam
 habuisset? Athanasius quoque, oratione de ortu
 corporali, scribit fuisse hominem natura mortalem,
 ut qui ex rebus fluxis esset colligatus. Denique
 Cyrillus, oratione octava adversus impium Julia-
 num, in hunc modum loquitur: Cum Adam contra
 Dei legem fecisset, morte est damnatus, qua re
 quod natura mortalis esset, arguebatur. Cæterum,
 dominus Jacobus Sarugensis, ea oratione qua dis-
 serit, fueritne Adam mortalis conditus an immor-
 talis, scribit, Adamum mortalem et immortalem
 fuisse conditum, cum ipsius libero arbitrio per-
 mitteretur a Deo ut vel observata lege immortalis
 esset, vel fracta moreretur. At Philohenus, Capi-
 tulis quæ adversus Diodorum composuit: Teme-
 raria, inquit, audacia est, Adamum immortalem
 dicere suapte natura, sive tum cum gignebatur,
 sive postquam resurrexerit. Qui potest enim ea
 natura immortalis haberi quæ ex nihilo creatur,
 perficiturque alterius jussu? Nam etiam si gratuito
 ipsi concessum fuisset, ut vitam sempiternam ag-
 ret, non ideo immortalis natura dicendus erat:
 quippe cujus vita in alterius esset potestate. Igi-
 tur et si in æternum non fuisset moriturus, mor-
 talis tamen erat; nempe immortalitas ad solum
 Deum spectat; et si ulla sit natura quæ non dissol-
 vitur nec ullo mortis fato perimitur, id ex gratia
 donatum sibi ab illo habet; quod autem alteri ac-
 ceptum fertur, id rursus pro illius arbitrio adimi
 potest. Cæterum de Adamo clarum est, si mandato
 obtemperavisset, futurum fuisse ut non obiret mor-
 tem; non quod tali conditione esset genitus, sed
 pro Effectoris sui mera benignitate, rursus post-
 quam resurrexit, deinceps quoque non moriturum,
 sed et id quoque per gratiam opificis Dei. Neque
 enim absque periculo, aut tum cum gigneret, aut
 cum suscitabit a mortuis, fecerit natura immorta-
 lem. Ex his omnibus conficitur, Adamum mortali
 conditione procreatum esse. Interim fatemur, im-
 mortalitate donandam a suo Genitore fuisse, non
 quidem naturali, sed gratuita si legi paruisset.

CAPUT VI.

Objectio Juliani Halicarnassei (33), et ejus assectationis hominum.

Julianus Halicarnasseus, et qui ejus sectæ sunt,
 mino suo (Job III, 19.)

(33) De Juliano Halicarnasseo vide Suidam pro
 lixe.

dicunt Adam natura conditum esse immortalem : sicut anima cum naturali immortalitate creata est, non autem gratuita ; et nisi peccasset , mansurum fuisse , passionis , corruptionis , mortis exsortem : et quidem hæc omnia ex suapte natura , quippe qui in ea rursus dissolubilis non fuerit ex quibus erat coagmentatus. Porro quia adversus legem Dei fecit atque deliquit , ideo multatum esse tum animæ morte quæ est abalienatio a Deo per peccatum : tum corporis , quæ est dissociatio ab hac vita quæ ipsis corporeis sensibus percipitur. His nos respondemus : Si naturam Adamus cum procrearetur , accepisset immortalem ut vos dicitis : ea sane haud mutata esset in mortalem per peccatum , ut neque Satanæ immortalitas naturalis , cum mortalitate est commutata postquam adversus Deum deliquit. Rursum : si ut anima (quod vos affirmatis) , ita et corpus natura immortale procreatum fuit , atque ipsum violare legem , non modo corpori , sed magis animæ cujus imperio illud regebatur imputandum fuit : cur patrato flagitio , corpus quidem mortalem naturam induit , anima vero suam sibi natura insitam immortalitatem retinuit ? Sed dicetis etiam animam per peccatum obiisse mortem ! Sed quid corpus ? annon ipsum quoque per peccatum obiit ? Si negatis , falsi estis ; sin fatemini , cur cum pariter ambo natura essent immortalia pariterque peccarint , corpus duplici morte affectum est : animam vero ea sola quæ peccati mors dicitur , invasit ? Profecto nihil hic illis reliqui est quod respondeant : verum enim vero conficite , aut ab ipsa natura , aut a ratione petitis argumentis , aut denique sanctorum Patrum testimoniis , nisi corpus sua natura factum esse immortale juxta ac animam , neque in ea dissolubile esse ex quibus colligatum est , et subscribemus libentes vestræ sententiæ neque contendemus amplius gratuita immortalitate donandum fuisse a suo Genitore , si præcepto paruisset.

Audent idem lanistæ lacessere eos qui carnem corruptibilem natura dicunt , quasi hi et ipsam carnem malam et carnis simul Opificem malum faciant. Nos vero adversus ista producimus doctores Ecclesiæ priscos gloria et laude dignos : qui et si carnem esse natura corruptibilem dixerent , non tamen idcirco malam esse professi sunt. Gregorius enim , oratione quam de virtute scripsit , ad hunc loquitur modum : Corpus omni ex parte compositum est , quod autem compositum est , id nemo indissolubile esse dixerit ; at quod dissolvi potest , corrumpi potest ; est igitur caro corruptioni subjecta. Rursus Cyrillus , tomo tertio Commentarii in Epistolam ad Corinthios. Est quidem , ait , caro natura sua corruptioni obnoxia : sed tamen per virtutem Dei cui plane nihil est difficile , ipsam superasset naturam , atque in vita sempiterna fuisset conservatus Adamus , si legem impie non violasset. Dominus Severus item , oratione quam adversus Felicissimum scripsit , hæc summam habet : Suapte quidem natura mortale et corruptibile erat corpus , atque in

ea dissolubile ex quibus fuerat conjunctum ; verum nulla erat mortis in ipso efficientia ; neque enim ut mortis laqueis subigeretur , conditus fuerat homo ab initio , sed neque rursus ut naturæ sortem superaret essetque immortalis , sed per gratiam atque benignitatem voluntatis divinæ servabatur ad vitam sempiternam et immortalem , voluntati autem divinæ , natura rerum obsistere nequit. Igitur et si natura ipsa quod coagmentatum est , rursus dissolvere cupiat , tamen in homine , hoc malum minime quivisset efficere , impedita per divinam voluntatem atque gratiam ; ipsa enim mortalitas absorpta fuisset a vita , et naturam refrenasset divina gratia. At vero mortalitatis corruptricis corporis , quæ efficienter est consecuta , fons et origo fuit peccatum atque adversus legem admissum facinus. Tunc enim accepit mors ea , quæ quod compositum est dissolvit , viam suam atque efficacitatem in homine re ipsa exercere , quando anima per fractam legem necessario est a Deo abalienata atque perturbationibus variis affecta implicataque : ex quibus naturæ perturbationibus , ipsum etiam corpus (nam et in illo enatæ atque effectæ sunt) corruptibile esse intelligimus , et pronuntiamus. Concludimus ergo , mortis corruptionisque debitum ex violata lege natum atque contractum esse ; non autem inde , quod corpus Adæ esset compositum , atque in ea ex quibus constabat , dissolubile. Neque enim difficile erat omnium rerum parenti Deo , ejus qui corruptioni subjectus fuit pro naturæ suæ conditione , vitam corruptionis fato eximere , atque in vita sempiterna tueri conservareque. Ad hunc igitur modum doctores carnem quidem suapte natura dissolubilem fuisse dicunt , nec tamen proinde aut ipsam aut corpus a malo effectore procreatum esse.

CAPUT VII.

Alia objectio Juliani impii.

Ridebat quidem impius Julianus quod Mosem , Ecclesiæ doctores dicerent hominem corruptibili natura progenitum fuisse , et tamen non fuisse mortuum , ita volente Deo. Sed ei respondet Cyrillus : Platoni , inquit , tuo licet dicere quasi ex Dei persona , ad solem , lunam cæterasque stellas : Quoniam orti estis , immortales vos quidem esse et indissolubiles non potestis , neutiquam tamen dissolvemini , nec vos ulla mortis fata periment , propter consilium nostrum quod majus est vinculum quam vis ulla quæ vobis accidat. Tu Platonem vis vera dicere , et nos Mosi non credemus , qui ait hominem non fuisse dissolvendum , ita volente Deo ? Profecto haudquaquam difficile Deo fuisset , eum qui a corruptione occupabatur , quantum ad ipsam ejus naturam spectabat , prorsus a corruptione vindicare atque asserere in vitam sempiternam. Igitur nisi de arbore edisset , mortem non obivisset Adamus ; et quia edidit , obiit. Cæterum Plato haud recte ait , solem , lunam , stellas

cæteras immortales esse, quippe quæ anima vita-
que careant.

CAPUT VIII.

*Obiectio Theodori et Nestorii, atque ejus factionis
aliorum.*

Aiunt Theodorus et Nestorius alique qui hos sequuntur, mortem non ob peccatum legemve Dei violatam, invasisse genus humanum, sed mortali nos conditione a Deo genitos esse; neque quemquam ulla ratione mortis terminum quem ille nostro generi naturæque præstituerat, vivendo transgressurum fuisse, etiam si Adamus non deliquisset: multa enim absurda consequi, nisi id ita esse statuamus. Qui enim, inquit, conveniet dicere, Deum, cujus consilium erat nos efficere immortales, propter peccatum fecisse mortales? deinde si propter Adæ peccatum nos occidit Deus, conficitur, et justos eum occidisse propter peccatores, et patrum supplicia ad filios extendisse, quorum utrumque improbum est; ait enim neque patres morituros pro filiis, neque filios pro patribus. Tum ut demus Adamum obiisse, quia de arbore gustavit, quam dicemus, Noe, Melchisedeco, Abrahamo mortis fuisse causam, profecto hodie nullum est scelus, aut grande aut leve, quod a patribus admissum in filiis vindicat: quis igitur existimet ob leve illud Adæ peccatum, quia de fructu vetito gustavisset, universam posteritatem morte multari? Et vero is Deo mos est ut malis ignoscat bonorum gratia, non autem ut probos improborum causa perdat, atque ut pro sua misericordia, grandium flagitiorum gratiam hominibus faciat, tantum abest, ut leve piaculum gravissima pœna vindicet. Adhæc, si propter peccatum amandati sumus in hunc mundum dissolubilem, magnæ profecto gratiæ debeantur peccato, ut quod creandæ hujus mortalis machinæ causa fuerit. Præterea si Adamus occidit, qui peccavit, cur non occiderunt dæmones longe majoris flagitii rei? Si dicat quis, hos animo occidisse: atqui cur Adamus etiam corpore? Et his confecisse putant, Adamum, sive abstinuisset ab arbore qua sibi fuerat interdictum, sive non abstinuisset prorsus moriturum fuisse, cum esset natura mortali conditus. Cæterum in ejus Scripturæ verbis tropum esse, quæ ita loquitur ac si Adam propter peccatum obivisset mortem, nimirum ut cum ille audiret peccatum sibi mortis causam fuisse, odio haberet, vitaretque peccatum: quemadmodum multis aliis locis tropo usa est Scriptura, ut cum habet: *Et tentavit Dominus Abrahamum*²; neque enim Deum facto periculo opus habere. Rursus ubi ait, Deum voluisse interficere Mosem, uxoris tamen opera placatum dimisisse illum impunem³. Et cum narrat, Christum Jesum inde a mane jejunum atque famelicum accessisse ad ficum arborem, alieno a ficis nascendis tempore⁴. Hæc enim,

atque hujus generis alia, diversum quid ab eo significare quod verba audita præ se ferunt. Itaque per tropum similiter accipienda esse ea verba quæ nobis Adamum a Deo mortalem natura procreatum memorant, ac deinde legem ipsi impositam fuisse, ut si ederet de arbore illa, moreretur: nempe ut cum audiret Adamus se ob violatam legem atque rebellionem paradiso pulsum mortique deditum esse, odio haberet fugeretque peccatum rebellionemque. Sed nos ad hæc respondemus: Non ita profecto, viri, sacra Scriptura loquitur ut vos existimatis, quippe quam omnibus locis diserte pronuntiantem offendimus, peccatum Adami causam fuisse mortis, cum illi ipsi, tum universæ posteritati, secundum illud: *Quo die comedèris de arbore, mortem oppètes*. Et rursus: *Quia auscultasti voci uxoris tuæ atque edisti de arbore, quæ tibi interdixeram, maledicta esto terra propter te*. Et apud divum Paulum legimus: *Sicut per unum hominem peccatum introivit in mundum, et per peccatum mors*⁵, etc. Et alibi: *Nam absque lege peccatum erat mortuum; ego vero vivebam quondam absque lege* (hoc est, cum nihil mortale cogitarem); *porro cum venisset mandatum* (ipso scilicet violato) *revixit peccatum, ego vero mortuus sum, et inventum est mandatum quod ut vlla esset, datum fuerat* (ei qui ipsi parceret) *michi* (qui fregi) *mortem afferre*⁶. Alia præterea plurima sacre Scripturæ loca facile invenias, quæ cum his congruant, atque diserte mortem per peccatum nos invasisse testentur. At si hæc non recipitis, proferte nobis unum aliquem locum in quo Scriptura dicat, nos non mori propter peccatum, verum quando illiusmodi locus nusquam est, alterum illud verum sit necesse est. Neque enim consentaneum est ut eo repudiato quod sacris Litteris proditum invenimus, id amplectamur quod nusquam scriptum exstat. Nam ad ea duo quæ vos ceu absurda ex nostra illa sententia colligebatis, nempe Deum occidere justos propter injustos, et patrum scelera punire in filiis, dicimus ea hand inde consequi: neque enim Deum propter Adæ impietatem occidere ipsius posteros sive probos sive improbos, ut neque filios ob ea quæ patres patravere flagitia: sed fuerat Adamus natura quidem mortalis genitus, conservabatur tamen in immortalitate per Effectoris sui benignitatem et gratiam; sed ubi legem violasset atque deliquisset, removit ab ipso Deus suam immortalitatis gratiam, atque tum ille talis mansit qualis aliqui natura fuerat; hoc est, mortalis. Sed enim si ante amissam immortalitatis gratiam ille filios procreasset, tum vero dici potuisset, eos illius filios qui nihil peccassent, immortalitatis gratia merito destituendos non fuisse. Verum quando post adeptam sibi deum immortalitatis gratiam prolem gignere cœpit, id quod ipsius natura habe-

² Gen. xii, 1. ³ Exod. iv, 24. ⁴ Marc. xi, 13. ⁵ Rom. v, 12. ⁶ Rom. vii, 8, 9.

bat, transmittabat in filios : id vero quod ante amiserat neque jam tum habebat, conferre in hos non potuit. Mortalis itaque mortales procreavit; atque hinc omnium nepotum mors consecuta est, non autem ex illius delicto. Imo vero si accurate sacras Litteras perlustretis, erit, ubi et quando Deum peremisse filios per patrum causam inveniat. Nam apud Samuelem scriptum est : *Quia recordor ejus quod Amalec fecit Israeli exeunti Aegypto, rade tu, Saul, et pugnato adversus Agag populumque ipsius*⁹, etc. Et alibi scriptum exstat, propter Davidis peccatum uxores ipsius constuprandas esse¹⁰. Et rursus in Gabaonitarum gratiarum pereemptos esse suspendio a Davide filios Replæ, filia Aizæ¹¹; porro quod ceu absurdum colligitis, peccatum, creandi hujus mundi causam fuisse respondemus, id prorsus falsum esse atque abominandum. Interim hoc libenter fatemur, mundum esse hominis peccatoris causa conditum; idque hac ratione : nam Adam simulatque formatus erat, traductus est in paradysum, ceu locum medium, ut si pareret legi in cœleste regnum subveberetur, sin minus pareret detruderetur in hunc mundum, id quod alibi est a nobis explicatum. Est igitur hominis peccatoris gratia, non autem peccati, effectus iste mundus; vallis nempe lacrymarum et locus dolorum umbræque mortis

A non deliciarum, ut vos existimatis. Denique quod a dæmonibus collegistis argumentum, qui etsi deliquerunt etiam gravius, non tamen sunt morte multati, sic dissolvimus : dæmonas, quia sese extulissent atque per superbiam jactassent, ideo deturbatos esse : non autem ob peccatum mortuos, quia a rerum Parente Deo, natura immortalis fuerant præditi tum cum gignebantur, prius nempe quam peccassent : Adamum vero mortuum esse, quia adempta ipsi erat immortalitatis gratia ob admissum peccatum. Neque vero iisdem omnibus rebus præditi sumus nos, dæmonesque; nos enim sua Deus gratia dignatur, illos vero minime, tametsi plurima ratione polleant. Igitur ex his omnibus dilucide conficitur, nos ob peccatum mori. B Verumenimvero si propterea regnavit in nostra natura peccatum, quia Adam prævaricatus est contra legem Dei, quanto magis justificabimur et servabimur per vitam Christi, qui et mortem superavit et naturam nostram vicit, viamque nobis aperuit salutis cum de cœlo ad nos descenderet, qua pergentes perveniremus in beatas habitationes domus Patris illius : qui cum Patre et Spiritu sancto laudetur, gloriose prædicetur et adoretur pro tantis beneficiis quæ in humanum genus contulit, hinc usque in generationes generationum. Amen.

⁹ I Reg. xv, 2. ¹⁰ II Reg. xii, 11. ¹¹ II Reg. xxi, 8, 9.

ANNO DOMINI CMLVI

THEODORUS DAPHNOPATA

NOTITIA.

(Oudin De script. eccles., tom. II, p. 448.)

Theodorus Daphnopata, primus a secretis atque patricius apud Constantinopolim, claruit anno 956; cujus mentionem faciunt Joannes Scylitzes ac Georgius Cedrenus, uterque in Historiarum suarum præmiis, atque inter eos qui Historiam Byzantinam sive Constantinopolitanam scripserunt, præcipuum ibi locum obtinet. Ætatem qua vixit indicat oratio ipsius in manum S. Præcursoris Baptistæ, quæ diu magna cura, inquit Cavus tomo II, seu parte II *Historiæ litterariæ*, ad annum 956, Antiochiæ in templo D. Petri custodita fuerat, quam tandem clam surripuit Jobus quidam diaconus Antiochenus, et urbem noctu egressus, Chalcedonem detulit, ubi imperatoris triremi ad hoc ipsum emissæ impositam illustriores senatores procedentes obviam, cum Polyucto patriarcha et universo clero et populo, cum cereis, facibus et suffitibus, eam in palatium deduxerunt, anno circiter 956, referente hæc Cedreno *Historiæ Græco-Latinæ* pag. 640. Mox institutum hujus Translationis festum, et hac occasione anno sequenti, cum anniversaria istius festi rediret solemnitas, hanc orationem Theodorus habuit, uti numeris XVI, XVII, XVIII et XIX, ipse proluxe narrat. Hinc ejus ætas alioquin satis obscura clare deprehenditur. Hæc ex Laurentio Surio Cavus loco allegato. Scripsit quoque *Historiam* sive *Chronicon Byzantinum*, quod posteris invidit lapsus temporis omnium edacis. At alia nobis supersunt ejus opera, quæ famam Theodori posteris utcumque servant. Exstant ejusdem *Apanthismata* sive *Flosculi ex variis sancti Joannis Chrysostomi operibus excerpti* inter mss. codices bibliothecæ Bodleianæ cod. 2544 et 2545, in mss. Thomæ Bodleii cod. 254 et 255, quorum primus continet ejusmodi Eclogarum sermones 32, secundus

codex sermones 14 ex Chrysostomo excerptos per Theodorum magistrum Græce. Item et in Augustana bibliotheca codice 68 in sermones 36 distribuuntur, etc. Et in 33 capita divisi, mss. quidem in bibliotheca Cæsarea Vindobonensi, codicibus mss. theologicis Græcis CLIII et CLIV, ut habet Lambecius tomo IV. Commentariorum hujus bibliothecæ, pag. 137 et 159, ad dictos codices his verbis : « *Theodori Daphnopatæ Apantismata sive flosculi, ex variis sancti Joannis Chrysostomi operibus decerpti, et in capita 33 divisi, ipsa tituli Græci verba sunt, Ἀπανθίσματα τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀναθροισθέντα παρὰ κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Δαφνοπάτου.* Exstant quidem hæc Apantismata in operum sancti Joannis Chrysostomi editione Græca Saviliana tomo VII, pag. 665, et in editione Græco-Latina Frontoniana tomo VI, pag. 663; sed ordo et numerus utrobique discrepat ab hoc codice Cæsareo, ut conferenti mihi patuit. Insignitur auctor titulo *protosecretarii ac patricii*, et sine dubio ille ipse est, ὁ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, qui a Joanne Scylitza et Georgio Cedreno in suarum Historiarum *Proæmiis* citatur, et inter eos qui Historiam Byzantinam sive CP. particulatim scripserunt, præcipuum ibi locum obtinet. Exstat quoque in eadem bibliotheca Cæsarea, ut testatur idem Lambecius tomo IV ejusdem Bibliothecæ, pag. 60, in codice ms. Theologico Græco CXI, num. 5, et quidem a fol. 87, pag. 1, usque ad fol. 98, pag. 2, *Theodori primi u secretis et Patricii, cognomento Daphnopatæ, oratio de manu S. Joannis Baptistæ, Antiochia Constantinopolim translata, cujus titulus et principium, Θεοδώρου πρωτοσηκρήτου καὶ πατρικίου, τοῦ Δαφνοπάτου, λόγος εἰς τὴν ἐξ Ἀντιοχείας ἀναχομιδὴν τῆς σεμνῆς καὶ τιμίας χειρὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ.* Incipit : Ἴδού καὶ πάλιν ἡμῖν ὁ ἱερὸς τοῦ Χριστοῦ ἐπεδήμησε Πρόδρομος, τῶν αὐτοῦ χαρίτων ἀναδιδοὺς ἀφθόνως τὰ νάματα. Exstat quidem hæc oratio apud Laurentium Surium tomo IV *De probatis SS. Historiis* die 29 Augusti, sed Latine tantum et absque nomine auctoris sui *Theodori Daphnopatæ*, incipitque ab his verbis : *Ecce ad nos rursus venit sacrosanctus Christi Præcursor, abunde fluentia emittens suarum gratiarum.* Ejusdem orationis de translatione manus S. Joannis Baptistæ, meminit etiam Leo Allatius in Diatriba *De Symeonum scriptis*, pag. 96, ibidemque ea itidem ut in hoc codice ms. Cæsareo, attribuitur *Theodoro Daphnopatæ*. Idem Allatius ibidem pag. 87 aliam orationem Theodori Daphnopatæ profert *In Nativitatem Præcursoris*, εἰς τὸ γενέσιον τοῦ τιμίου Προδρόμου, quæ incipit *Εἰ μὲν ὁ τοῦ Λόγου κήρυξ καὶ πρόδρομος*, atque in codice 1074 Vaticano tribuitur Theodoro Cyri episcopo, Θεοδορίτου ἐπισκόπου Κύρου, cujus inter Opera impressa Græce et Latine invenitur. Ad eundem Theodorum Daphnopatam pertinet, *Encomium sancti Pauli apostoli ex diversis collectum*, cujus meminit Leo Allatius in Diatriba *De Symeonibus* pag. III. Ἐγκώμιον ἀπὸ διαφόρων λόγων τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον sub nomine *Theodori magistri*, et incipit, *Τῆς μὲν ἐπιγραφῆς τῶν ἀποστολικῶν πράξεων.* Nam ut notat Savilius ad *Apantismata* citata, illorum auctor in mss. codicibus Vaticano et Palatino, fertur *Theodorus magister*, qui in Cæsareo diserte *Daphnopata* appellatur. Atque etiam hoc *Encomium* reperitur inter *Apantismata* varia hujus Theodori in editione Saviliana, Operum divi Chrysostomi. In Dissertatione *De Operibus sancti Joannis Chrysostomi editis*, cap. 9, Savilius refert *Florigeria XXXI ex Homiliis sancti Joannis Chrysostomi decerpta per Theodorum magistrum* de quo loquimur, quæ habet dictus Savilius tomo VII, pag. 665 editionis Græcæ Etionensis usque ad *Florilegia XLVIII*, additis nempe 5, 9, 11, 22, 28, 32, 33, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47 et 48. Verum ex his quam plurima excerpuntur ex illis homiliis quæ supersunt, atque adeo alibi habentur. De his autem ita Savilius in notis ad tomum VII, col. 919 editionis suæ Græcæ : *Apantismatum numerus in manuscriptis fere 32, 53 vel 34, quibus si demas 9, 11, et 28, supersunt tantum capita 31, Eclogarum nomine jure censenda.* Plura de his in Dissertatione *De Operibus Chrysostomiis*, cap. 9, ad quod lectorem mittimus, omnibus ex Savilio acceptis. Ille Theodorus noster Daphnopata, postmodum aula imperatoris derelicta, pro more Græcorum multorum, elegisse monasticam vitam videtur, atque scripsisse *Encomium in sanctum Gregorium Nazianzenum et Constantinopoleos archiepiscopum*, uti habet Petrus Lambecius libro VI Commentariorum Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, parte 1, ad codicem ms. juridicum Græcum num. 10, pag. 36 his verbis :

« Decimo et quidem a folio 221, pag. 1, usque ad folium 292, pag. 2, *Theodori Magistri oratio encomiastica in sanctum Gregorium Nazianzenum*, cujus titulus et principium : Λόγος ἐγκωμιαστικὸς πρὸς τὴν ἐν ἀγίοις Πατέρα ἡμῶν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικὸν διδάσκαλον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, συγγραφεὶς παρὰ τοῦ τιμιωτάτου ἐν μοναχοῖς, σεφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Θεοδώρου τοῦ μαγίστρου. Οὐχ ὅπως οὐδ' ἂν εἶς οἶμαι τῶν πάντων, οὐδ' ὅπως τι οὖν ἐμοὶ νεμεσήσαι, οὐδ' ἀπονοίας ἦστινος οὖν ἔλοι, καὶ θράσους, εἰ μὴδὲν μήτε τὸ μέγεθος ὑπολογισάμενος τοῦ παρόντος ἀγῶνος, οὐδ' ὡς etc. Idem autem Lambecius libro V Commentariorum dictæ Bibliothecæ codice 266, num. 13, ascripserat ex conjecturis idem *Encomium* cuidam Symeoni Setho, pag. 201, his verbis. Decimo tertio et quidem a folio 167, pag. 1, usque ad folium 252, pag. 2. *Anonymi cujusdam Magistri* qui Symeon Sethus esse videtur (solet enim illi etiam in aliis nonnullis mss. codicibus Græcis, titulus Μαγίστρου καὶ Ῥήτορος ἀνονομαστικῆ ἀττρεῖ) *Oratio encomiastica in sanctum Gregorium Nazianzenum Patriarcham Constantinopolitanum*, cujus titulus et principium : Τοῦ σεφωτάτου καὶ ῤητορικωτάτου Μαγίστρου λόγος ἐγκωμιαστικὸς πρὸς τὴν ἐν ἀγίοις Πατέρα ἡμῶν, καὶ οἰκουμενικὸν διδάσκαλον, ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον. Οὐχ ὅπως οὐδ' ἂν εἶς οἶμαι τῶν πάντων, οὐδ' ὅπως τι οὖν ἐμοὶ νεμεσήσαι, οὐδ' ἀπονοίας, » etc. Denique in bibliotheca Lugduno-Batava nostra in mss. codicibus Græcis

Isaaci Vossii, codice Græco 144, *Vita sancti Theodori Studitæ*, τοῦ τῶν Στουδίων ἡγουμένου, a *Theodoro magistro*, qui vulgo Δαφνοπάτης dicitur, conscripta. Et in Augustana bibliotheca codice 68, sub finem codicis, ut ex Catalogo constat. Petrus Lambecius libro iv *Commentariorum bibliothecæ Vindobonensis* codice 165, pag. 160, recenset hoc codice contineri *Expositionem Theodori Antiocheni in duodecim prophetas minores*, quem Petrus Lambecius fuisse Mopsuestiæ in Cilicia episcopum putat, qui anno 430 vel paulo ante obierit. Hujus titulus et principium, Θεοδώρου Ἀντιοχέως ἑρμηνεῖα εἰς τοὺς προφήτας. Ἑρμηνεῖα Ὠσῆ τοῦ Προφήτου, εἰς ἐλεγχὸν τῶν ἀβασανίστως ἐπιβάλλειν ταῖς προφητικαῖς ἐπιχειρούντων φωναῖς. Putat autem Lambecius ex Photii *Bibliotheca*, codice 38, ubi memoratur Θεοδώρου Ἀντιοχέως τοῦ Μοψουεστίας ἑρμηνεῖα τῆς χτίσεως, hoc opus ad eum spectare: ego autem longe recentioris ætatis, ex ipso illius initio hunc commentarium esse arbitror atque pertinere ad Theodorum Daphnopatam Antiochenum, qui ex divi Chrysostomi Antiocheni operibus *Apanthismata* excerpit. Sententiam Lambecii secutus est Bernardus de Montfaucon, monachus Benedictinus congregationes S. Mauri in Gallia in *Diario Italico*, edito Parisiis in 4, anno 1702, apud Joannem Anisson, ubi de duobus aliis Commentarii hujus in Italia mss. codicibus loquitur his verbis cap. 3, ubi de mss. codicibus musæi Grimani agit pag. 39: « *Theodori Antiocheni in duodecim prophetas*, cujus operis initium Et; ἐλεγχὸν τῶν ἀβασανίστως, etc. Liber nondum editus videtur, exstat quoque in bibliotheca Cæsarea Vindobonensi et in Vaticana. Nescio cujus Theodori sit, an Antiocheni, an Heracleotæ, an alterius ejusdem nominis, qui bene multi fuerunt. Hæc Commentaria bonæ notæ sunt, codex recens. » Et pag. 46, ubi de bibliotheca Meletii Typaldi; archiepiscopi Philadelphiæ, Græcorum antistitis. » In alio codice *Theodori Antiocheni in duodecim prophetas*, idem opus, de quo supra in ædibus Grimani agit. In monito ad Commentarium Osee, hic Theodorus citat suum librum in *Psalms*. Litteram vulgo explicat. Commentarius bonæ notæ. Non memini an vox Ἀντιοχέως *Antiocheni* in codice legatur, an a me ex opinione adjecta sit. « Hæc ego habui dicenda de *Theodoro Daphnopata*, quæ supeditarunt Gerardus Joannes Vossius lib. iii. *De historicis Græcis*, pag. aiii 418; Leo Allatius in *Diatriba De Simeonibus*, pag. 96, 97 et 111, Petrus Lambecius, libro iv. *Commentariorum Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis*, pag. 60, 137 et 139; Guillelmus Cayus tomo II, seu parte II *Historiæ litterariæ*, ad annum 956, quo illum affixit.

THEODORI DAPHNOPATÆ

ENCOMIUM

SANCTI JOANNIS BAPTISTÆ.

Exstat inter opera Theodoretii. Vide tom. LXXXIV, col. 33.

THEODORI DAPHNOPATÆ

ORATIO

IN TRANSLATIONEM MANUS S. PRÆCURSORIS ANTIOCHIA CONSTANTINOPOLIN:

(Apud Surium ad diem 29 Augusti.)

I. Ecce ad nos rursus venit sacrosanctus Christi Præcursor, abunde fluentia emittens suarum gratiarum: et rursus dies alius celebris redditur, qui majora et potentiora alia ostendit argumenta, quam quæ sunt in aliis ejus festis; et eos, qui festis delectantur, evehit ad excelsiorem miraculorum considerationem. Ecce Solis justitiæ clarus et omni ex parte lucidus lucifer resplenduit, suis radiis illustrans totam Ecclesiæ plenitudinem, et

A suum festum lætificans. Venit autem non ut prius per suam nativitatem, neque ut deinde, ab Herode factam ipsius capitis amputationem, neque ut postea, per arcanam ejusdem mirifici capitis revelationem, sed per manum, quæ fuit vel ipsis angelis venerabilis, quæ cœlesti lumine illustratur, et sancti Spiritus gratia adunbratur; quæ quidquid erat quidem grave et terrenum, in terra deposuit, et ad incorruptionem traducta est per vitam continentem.

quæ erat supra hominem; quæ prius quidem ingratis A sibi non liceret, propterea quod Philippus ex illa Judæis ostendit Agnum Dei, et securem ad arborum liberos susceperat, duxisset in matrimonium: et radicem positam et excisionem minabatur peccatoribus.

II. Nunc autem cum illa ipsa apparuerit, et præstantiori quodam modo manus evaserit barbaricas, a quibus videbatur teneri, tanquam captiva, æquum est, ut in festi lætitiâ pie et reverenter afficiatur cœtus eorum qui festum libenter celebrant; et nubes quidem, quæ interjectæ animam impediunt, ejus illa, quæ intelligentia percipitur, illuminatione discutiat et dissolvat; alacri autem pede et exultante spiritu, ad ea quæ sunt vel ipsis angelis desiderabilia, mysteria sesinet. Hoc est enim festum celebrare, paratos esse in prompto et alacri animo occurrendum iis, quæ sunt venerabilia, et extrinsecus figuris et motibus fidei et affectionis internum ardorem ostendere. Hic ergo mihi adsit omnis ordo eorum qui sunt honorifice in excelsis remoti a materia, et eorum qui sunt adhuc hoc circumdati pulvere: et communi contexta chœrea, luminosum et perquam clarum constituamus theatrum, eo duce utentes, qui inter natos mulierum est maximus. Nam etsi humanæ naturæ superavit terminos per vitam a carne et corpore alienam, ut qui tamen nostrarum naturalium particeps fuit proprietatum, lætatur nostris de se laudibus et celebrationibus, et bonam accipiens voluntatem, copiosam remetitur remunerationem.

III. Cæterum ejus quidem conceptum et ortum, C et vitam, quam egit in solitudine, et ejus ad Israellem ostensionem, et veridicum testimonium, per quod Dei agnum ostendit, et ipsum primum et postea venientem per divinam auctoritatem, et humanæ naturæ pronuntiavit susceptionem; et quemadmodum ex alto vocatus venit ad Jordanem, et cum purum, et ab omni labe alienum, et quavis purgatione superiorem baptizasset, illo contactu ostendit, fontem sanctificationis, et quæ de ipso Judæus is qui fuit ab ipso baptizatus, per arundinis et mollium vestium amictus similitudinem, ad ejus dixit commendationem; ejus vitæ a rerum superfluarum cura abhorrentem simplicitatem, et in virtute firmitatem et constantiam, et eum veteri Eliæ æqualem, et moribus similem tacite significans; et quæcunque D sunt his consequentia, Evangeliorum quaternio ostendet apertius iis, qui hæc scrutantur diligentius.

IV. Quæ autem præsentem conveniunt celebritati, ea sunt enuntianda et docenda, ut cum argumento festi hic scopus congruat, nostrumque in hoc recte studium conferatur. Ille in Mosaicis educatus documentis, et assidue meditans in lege Domini, ejus custodiæ et observationi omnia postponebat: solum autem, ut in ejus perseveraret justificationibus, plurimum ponebat studii. Cum vero Herodes vir libidinosissimus, qui erat Galilææ tetrarcha, decreta legis transgrediens, fratris Philippi uxorem, cum

liberos susceperat, duxisset in matrimonium: et esset illud quidem seclus legis eversio, Dei autem contemptio, hominum vero ad deteriora adhortatio et inductio; tunc, tanquam fortis athleta Joannes, recte institutus, et in laboribus prius exercitatus, veritatis armis, et telis munitus, aciem quidem struit adversus tyrannum. Quænam vero ea erant: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui* (1). O libertatem, quæ non potest everti, O os divinum, et linguam, quæ a Deo movetur, quæ in ipsum cor reprehensionum infgens aculeos, fecit, ut ille superbus et insolens clypeum abjiceret et fugeret. O manum venerandam et sanctam, quæ ad sermonum mota elocutionem, reprehensionum quoque augebat asperitatem, et fiduciam ostendebat et audaciam. Mos est enim iis qui verbis contendunt, manum simul cum ore movere, et sermoni ejus quoque motum adhibere, et per utrumque ostendere, quam sit confidens et interritus is, qui loquitur. Hinc factum est, ut in carcerem, et in vincula conjiceretur, cum vesana mulier nefarium amatorem suum ad id compulisset.

V. Deinde dies festus natalis, potusque copiosus et immoderatus, cum nimium vinum eum, qui celebrabat convivium, devolvisset ad delirium. Petus autem quænam est delectatio? Saltatio filiæ, quæ erat instar meretricis, et petitio mercedis; et merces, prophetæ interfectio. Ex qua regis ficta tristitia propter cæstrum, quod eum obsidebat intrinsecus; obtemperatio tamen, et submissio, et adversus justum prophetam prolatio sententiæ et paulo post caput in disco allatum, et libidinosæ et adulteræ mulieri traditum. Quid hac inhumana actione inhumanius, et magis nefarium? Quid hoc belluino facinore magis insanum et belluinum, hominem ex ipso matris utero sanctitate circumdatum, qui temperantiam erat amplexus, castitatem asciverat, inedia se exercuerat, ab omni congressione hominum se separaverat, solitudinem tanquam civitatem habitaverat, qui simul cum agri bestiis versabatur, cameli pilis tegebatur, pellicea zona cingebatur, sicut aves id, quod sua sponte nascebatur, habebat alimentum, carebat nutrimento, carebat utensilibus, et plane carnis erat expers: qui totus quoque cernebatur remotus a materia, quod hæc materialis coagmentatio esset inedia attenuata et emortua, et ad materiæ vacuitatem traducta propter insignem continentiam; eum, inquam, pro justitia, pro veritate et ne lex in aliquo violaretur laborantem, dari mercedem mulieri adulteræ.

VI. Sed quoniam modo hæc quidem permissa sunt ab eo qui omnia sapienter administrat, sciunt ii quibus datus est spiritus ad hæc aliqua ex parte cognoscenda. Hujus autem discipuli, cum corpus a capite divisum abstulissent, honoratæ mandarunt sepulturæ, ne si hoc quoque post decessum vide-

¹ Marc. vi, 18.

retur a libidinosiis et voluptuariis, esset major fomes A
invidiæ, et majoris sceleris materia intemperantibus. Sic ergo corpus quidem sepultum occultabatur, cum neque quisquam illud tunc perscrutari studisset, neque ipse manifestasset. Sed quando quidem ad hunc locum perveni, volo de hoc prophetico tabernaculo, et de manu, quæ ei coaluerat, quiddam, quod e veteri pendet narratione, huic sacro theatro explanare, et quæ de his audivimus et cognovimus, et quæ veteres tradunt historiæ, explicare fusius, et undenam divina hæc gratia translata est Antiochiam, et ubinam fuit repositum translatum propheticum illud tabernaculum, et quisnam fuerit quidem modus hujus translationis, et quis rursus ablationis et exportationis.

VII. Herodes qui infantes occiderat, cum Judai- B
cum multorum principatum traduxisset ad regnum, parebat quidem Romanis. Cum multis autem modis quæreret, ut eis videretur benevolus et fidelis, effecit quidem, ut Romani eum benignis aspicerent oculis, et nec fore, ut ab eis desceret, ullam haberent suspicionem. Is, ut clarior esset sua in eos benevolentia, inter alia condidit etiam civitatem, sitam non procul ab Hierosolymis, sed distantem tantum itinere unius diei, eam vocans Sebasten, Latine Augustam, ut Augusti Cæsaris appellatione significaret suam in eum benevolentiam et servitutum. In ea, qui post illum obtinuit principatum, tetrarcha Herodes fixit regiam, in qua etiam fuit illud convivium, quo propheta fuit occisus, et juxta C
quam fuerat in vinculis hic sacer propheta in quodam tenebroso reorum domicilia. Cujus ex transverso referunt sepultum fuisse corpus præconis veritatis. Quo etiam in loco dicunt prius fuisse alterum sepulcrum prophetæ Elisæi, adeo ut duo loculi viderentur simul jacentes in uno et eodem loco. Ibi quoque; templum maximum olim exstructum fuerat, quod propter ea quæ in ipso fiebant, miracula et pulchritudinem, fuerat incomparabile. Cum ejus autem tectum tempore defluxisset, sub dio relicta sunt ejus ædificia, adeo ut una sola illæsa remanserit domuncula, quæ vocabatur sacrorum vasorum custodia in qua etiam inclusi loculi prophetarum conservabantur absque ullo, detrimento.

VIII. Cum autem Lucas evangelista circuminquaue D
omnes obiret regiones, ubi etiam obeundo venit Sebasten, Antiochiæ tactus desiderio; ut qui in ea esset natus, magno quidem tenebatur studio sacrum illud Præcursoris corpus tollendi integrum. Cum autem non posset, quoniam diligenter servabatur, ablata manu dextera, eam portavit in suam civitatem, loco alicujus alterius beneficii, et aliarum divitiarum ei, quæ ipsum aluerat, hanc reddens mercedem educationis. Ab illo ergo tempore sita erat manus illa apud Antiochenos, in magno honore habita, et jugis, quæ in ea habitat, gratiæ fidem faciens miraculis.

IX. Cum autem Julianus tyrannice clavum arripisset imperii, quoniam eos, qui ipsum præcesse-

perare sceleribus, et eorum, qui pro Christo decer-
tarunt, quæcunque erant reliquiæ, aut integrum
tabernaculum, aut aliquid aliud ex iis, quæ sunt
puræ nostræ fidei signa, ea omnia igni mandabat
et cineri; magno deinceps studio venit Antiochiam,
simul quidem immunda peracturus mysteria in ara
simulacrorum, quæ sita est ad Daphnen, et simul etiam
perscrutaturus, et si sanctorum aliquid in ea inve-
nisset repositum, id igni mandaturus. Cum hoc
ergo sævum renuntiatum esset ejus decretum, qui
erant Christianarum partium, sacram manum Præ-
cursoris clam in quadam turre civitatis, quæ voca-
tur gonia, id est, angulus, studuerunt includere, ne
capi posset ab idololatra. Qui autem pontificalem
sedem tenebat Hierosolymis, cum auditione acce-
pisset execrandum decretum, nec tyrannum om-
nino moraturum, quin ad sacra loca ascenderet, et
quæ in eis erant pretiosissima corpora, igni consu-
menda mandaret, hoc diligenter curat, et magnum
adhibet studium, ut e loculo sublato Præcursoris
tabernaculum, transmitteret servandum in civitate
Alexandrina, alio quodam communi corpore pro ea
repleta depositione.

X. Postquam autem Antiochiæ omnia perscru-
tatus ille impius, ea est aggressus, quæ fieri non
poterant, cum absconsa manus nusquam compa-
reret, eo ille sceleratus desiderio frustratus, et in
reliquum propheticum corpus furore percitus, qui
id scrutarentur, statim misit usque ad Hierosolyma,
ut Præcursoris igni mandarent tabernaculum. Quod
cum ad finem esset deductum, et commune, quod
pro illo sepultum fuerat, corpus ab his qui missi
fuerant in cinerem esset redactum, illinc solvens
duxit exercitum ad obsidendam Edessam, utpote quod
qui in ea habitabant, planum esset eos stare a parti-
bus Christianorum. Aiunt autem quemdam ex suis
famulis, qui libere cum eo loquebatur, et erat ei valde
conjunctus, ex animo vero res Christianorum cole-
bat et honorabat, eum a cœpto prohibuisse, et ad
bellum adversus Persas gerendum incitasse, civi-
tatem cum vellet, in potestatem ejus venturam pol-
licens. Et sic consilio obtemperans, profectus est
ad bellum contra Persas gerendum. In quo plaga
divinitus immissa percussus, vitam finit miserabi-
liter.

XI. Postquam autem ad fideles imperatores redie-
runt sceptrum Romanorum, et reddita fuit libertas Chri-
stianis, nesciebatur quidem, ubinam esset pretiosa
manus, ab iis qui Antiochenam habitabant civitatem.
Sed haud ita diu post per diviniorem revelatum fuit
visionem ubinam esset absconsa. Quam cum fide-
liter ex eo loco sustulissent, in ea honoranda erant
insatiabiles. Cum autem non parum effluxisset
temporis, imperator Justinianus inter alia, quæ pie
gessit, fecit etiam tale quid. Hanc enim miraculo-
rum electricam Præcursoris dexteram, ex Antio-
chia, et Domini et Dei nostri tunicam, quæ erat, in
civitate Maratsemere, et maxime venerandum caput,
ex Emesa transtulit ad regiam civitatem; quæ qui-

dom ostendebantur obsignata signaculo sancti imperatoris Constantini, ad hoc, ut non amplius ex eis avelleretur ab iis qui amplecterentur. Ablatis ergo signaculis, cum templum Præcursoris, quod in Hebdomo est ab eo ædificatum, per Domini tunicam et ejusmodi sacras sanctificasset reliquias, rursus remisit suis obsignatas signaculis eo, unde venerant, solam dexteram propheticam relinquens non signatam, ut quæ ungeretur unguentis, et sustolleretur in festo Exaltationis.

XII. Et sic quidem de his relatum est a veteribus, aliis alia de manu narrantibus, conclusa tamen in unam et eandem fidei notionem, et expellentia omnem incredulitatem, aberrante nemini procul a veritate. Quod si oportet etiam alicujus meminisse miraculi, Antiochia nobiscum ei, quod dicemus, ^B feret testimonium : quod quidem auditione a nobis acceptum est ex quibusdam, qui illic sunt versati. In caverna delitescibat quidam draco in ejus finibus, quem, qui habitabant civitatem, in deos referentes, anniversario honorabant sacrificio. Id autem erat puella virgo, quæ paulo ante pervenerat ad pubertatem, et propter non pollutam virginitatem, conservabatur draconi sacrificio. Quis erat autem modus sacrificii

XIII. In eo ipso loco, in quo erat caverna draconis, Antiocheni publice confluentes, et frequens effecti theatrum, cum puellam circumduxissent, præbebant devorandam draconi. Is vero proserpens e caverna, et insperatum et incredibile apprensus ^C miraculum, serpens et repens suis pedibus, et naturali, qui est intus, spiritu incurvatus, et instar undæ tum factus, hianti ore et dilatato thorace accipiebat sacrificium, et lacerabat dentibus. Pro more autem sors obtigerat cuidam Christiano, ut suam daret filiam draconi sacrificandam, qui stimulis sauciatus naturalibus, ex corde suspirabat ad maximum Præcursores. Et ut lilia a morte servari possit, tale quid excogitat : Cum magnam vim auri apud se abscondisset, petit ut sibi permitteretur adorare manum sanctam ab eo, qui illam servabat. Is autem concessit postulatum. Cum vero is in his esset, et quod afferebat aurum latenter, tanquam sub prætextu adorandi, humi effudisset, ^D recta processit ad adorandum. Aditus autem, ut qui avidis oculis ad aurum aspiceret, cucurrit ad illud colligendum. Ille autem, qui petierat, ut sibi liceret adorare, cum se incurvasset, et totum se in loculum inclinasset, divino sauciatus desiderio, cum venerandæ dexteræ pollicem osculando, et labra admovendo mordicus dentibus abscidisset, et occultasset, a templo quam primum recessit. Cum autem jam dies adventasset sacrificii, et civium eorumque, qui circumhabitabant, collectum ^E esset theatrum, accedit pater puellam adducens ad sacrificium. Et cum fuisset prope draconem, et eum vidisset vasto ore hiantem, et horrendis sibilis eos, qui audiebant, terrentem, et sacrificium desiderantem, sacrum illum et venerandum digitum

^A in mediam gulam jaculatus. ejus jactu statim quoque mortem ei attulit.

XIV. His sic gestis, pater quidem vivam filiam domum reducit, et lacrymis simul et gaudio plenus, et admirabilem, et quæ præter opinionem acciderat, filix narrans redemptionem. Qui autem circumstibat ^B populus, insigni miraculo obstupefactus, ingentes Deo agebat gratias. Quo factum est, ut Præcursori templum illic construerent, ubi factum fuerat miraculum, quod nominarunt *χρημαστόν*, id est, suspensum, sive propterea, quod supra terram sit solum templi elevatum, sive quod ad tantam ædificiorum sublimitatem ejus sit extensa latitudo, ut conspicientibus prope videatur pendere in ære. In quo cum hunc sacrum et mirificum ^B digitum deposuissent, cum festis honorant anniversariis, miraculum, quod factum fuerat, per commemorationem transmittentes ad posteros. Dicitur etiam aliud quoque mirum tale fieri signum. Hujus scilicet sanctæ manus aliquando quidem extendi digitos, aliquando vero contrahi, quorum extensione quidem significari fertilitatem fructuum, contractione autem inopiam et peuriam.

XV. Cum autem multi, qui ante nos fuerunt, imperatores hanc manum desiderassent quovis modo possidere, nec sinere, ut tantum bonum maneret apud barbaras gentes, quæ partes illas occuparant, captivum; agebatur quidem; ac vivebat ejus rei desiderium, sed modus, quo id considerent, nullo modo inveniri poterat. Et cum eis ^C aliquando visum esset, dando pecuniam, talem comparare thesaurum, aerem, ut est in proverbio, pugnis cædebant. Desiderabatur ergo ab omnibus, a quibus nomen Christi est invocatum : et quicumque in ejus rei versabatur cogitatione, Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, ut benignis oculis suum aspiceret populum, et ejus eum efficeret possessorem et spectatorem. Quoniam autem divinæ Providentiæ sunt omnia præfinita, et qui omnia præscivit ante mundum conditum, despicienti tempora nostræ inscientiæ, placuit per multas suas miserationes, ut in hac quoque generatione revelaretur hoc magnum et insigne miraculum, in qua ^D Constantinus et Romanus, qui digni sunt magnis laudibus, ab ipso ortu purpureis fasciis involuti, regebant habenas imperii. Id autem est veneranda Præcursoris manus exportatio, et revocatio.

XVI. Modus autem revocationis, est valde mirabilis et præter opinionem. Nam vir quidam, quærat relatus in sortem diaconorum Antiochiæ civitatis, Job nomine, superne inspiratus, et divino zelo repletus, apud se cogitabat, possetne Præcursoris suffuratus dexteram, eam donum desideratum largiri Christianis; atque adeo ad talem processit experientiam. Pulchrum templum et excelsum sub nomine Petri apostolorum principis positum est in ea civitate. In hujus vestibulo cum suam is fecisset habitationem, cum sacrorum, quæ illic erant, vasorum custode infuit amicitiam, ut ea de

causa tentaret cum ipso tota nocte venerandæ manus assidere loculo. Postquam autem petitioni non annuitis, cui credita fuerat custodia, inopinatum quid cogitans, ad aliam transit machinationem. Cum sumptuosa et lauta mensa eum exhilarasset, et amice eum ad bibendum invitando, ad profundum et morti similem somnum deduxisset; et per quamdam fenestram intempesta nocte se in templum demisisset, sensim et sine strepitu, sacro aperto loculo (o rem et factu et auditu terribilem!) accepit pretiosam, quæ desiderabatur, dexteram et summo silentio reversus, diligenter quidem apud se servat, quod furatus fuerat, ne cognosceretur ab aliquo barbarorum.

XVII. Hinc egreditur Antiochia, et iter iniiit magno metu affectus, ne res fieret manifesta inimicis, ad exsequendum propositum multis sæpe utens precibus. Locum autem loco, et civitatem civitate commutans, festinabat ad exitum. Cumque lethiferas illas vias sic pervasisset, pervenit ad fines Romanos, magnum quidem illum metum excutiens, audacius autem et confidentius festinans ad regiam civitatem. Postquam vero fidelis imperator ejus rescivit adventum, et re admirabili fuit obstupefactus, Christo quidem non poterat agere gratias pro dignitate, ut quem insperatum impediret gaudium: eos autem, qui hoc sanctum cum hymnis, lampadibus et unguentis essent suscepturi, et ad ipsum allaturi, emisit: ut sicut ipse vox clamantis in deserto parare vias Domini, et semitas rectas facere, jussus erat; ita etiam ipsi Christianam ingredienti civitatem, et a qua ejus gratia non longe aberat, pararentur honesti et decori ingressus. Cum ergo appropinquaret Chalcedonem, navis quidem emissa est imperatoria, et pontifex cum sacerdotibus, et quicumque ex senatu erant clari et illustres simul, ut sacrum illum thesaurum inferrent in regiam, cum quibus fidelium quoque multitudo urbe egressa, mari ei navigarunt obviam, ut eum deducerent.

XVIII. Postquam autem fuit susceptus in manus pontificis, et ejus ferebatur ulnis, et in mare ascendit, licebat videre ipsam quoque aquæ naturam placidam et tranquillam, mollibus fluctibus ante navem exsurgentem, et ad imperatores ejus cursum

A dirigentem. Porro autem aliquid quoque accidit aliis magis admirabile, et dignum manu veneranda Præcursoris. Aderat enim dies festus sanctorum Luminum, in quo vera illa Lux, Jordanis fluenta complectens, humanæ naturæ contritionem reformavit. Et quoniam præcedente die jejuniis præpurgamur, accidit ut in ipsa hora vespertina, in qua mos est Christianis peragere sanctificationem, divina manus advenerit: quam cum Christi amatissimus imperator, tanquam cœleste donum et ab interitu alienum suscepisset, et amplexus esset, desiderii,que et fidei lacrymas effudisset, reponit in medio templorum regalium, adeo ut omnes crederent illum ipsum adesse Baptistam, etsi sub aspectum non caderet, et propositas aquas sua sanctificare dextera. Hinc canebantur hymnodiæ spiritus, illata lumina templum illuminabant, omnium oculi ad sacram capsam erant aperti, et aspectu hauriebant sanctificationem.

XIX. Sic quidem cum festum sanctorum Theophaniorum, et sic etiam sequens, in quo sacri Præcursoris memoria est altius nobis tradita, quippe qui divini baptismatis mysterio inservierit, peregrissemus et celebravissimus, judicavimus par esse manus quoque honorare depositionem festis annis, hac quoque connumerata aliis ejus festis, ut ex rebus illius nihil sit non gloriosum et admirabile. Et nunc ecce adest hoc festum clarum et insigne post circularem anni ambitum, distillans nobis imbres miraculorum, et ea afferens, quæ sunt futura animis nostris conducibilia. Est ergo nobis proposita omni ex parte gloriosa et veneranda manus Baptistæ et Præcursoris, incorporeis circumdata virtutibus, quæ admirantur sancti Spiritus virtutem quæ in ea habitat. Quodnam ergo est hoc templum hodie pulchrius? Quænam ædes divina venerabilior et magnificentior hac, in qua hic sacer et divinus thesaurus repositus, innumera bilium luminum splendore cum cœlestibus contendit spectaculis? Sub quibus quæ superne descendunt gratiæ sancti Spiritus, dispensantur pro modo uniuscujusque fidei, eorum, qui laudant et celebrant, animabus: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

NICEPHORI PRESBYTERI CP.

VITA S. ANDREÆ SALL.

COMMENTARIUS PRÆVIUS CONR. JANNINGHI

S. J.

(Acta SS. Bolland., Marti die 28, t. VI.)

De S. Andreæ familiatibus, Epiphanio, postea patriarcha, et Nicephoro, scriptore Actorum, horumque stylo, et ætate ac cultu Sancti.

1. Sapientis profecto stultitiæ actorem in scenam producimur sanctum Andream, cui ab ea quam egit persona, vivendique inter homines ratione, adhæsit cognomentum *Salus* seu *Stultus*. Theatrum habuit amplissimum Constantinopolim universam, spectaculum factus Deo, angelis et hominibus, sed alio atque alio modo: Deo quidem et angelis sapientissimi, hominibus vero stolidissimi personam sustinere visus. Neque tamen omnibus omnino hominibus ita visus est: fuere unus et alter præcipue, quibus institutum ipsius innotuerat; videlicet ille ipse, qui Vitam conscripsit Nicephorus, Ecclesiæ S. Sophiæ presbyter; et nobilis juvenis Epiphanius, postea monachus, ἀλλαγέντος καὶ τοῦ ὀνόματος ἐν σχήματι, ut dicitur num. 24, mutato cum veste nomine, et ex monacho patriarcha Constantinopolitanus; uterque Andreæ arcto necessitudinis vinculo conjunctus. Et Nicephorus quidem auctor fuit Andreæ istiusmodi vitæ rationem amplectendi, ejusque in omnibus consiliarius et moderator; qui proinde arcanorum conscius, nil mirum est, quod tam mirabiles ejus visiones et extases rescire potuerit ac litteris mandare. Epiphanius vero, adolescens præclarus in primis, notitiam Andreæ divinitus assecutus, primo statim congressu ex ipso didicit, cathedram sibi Constantinopolitanam manere; in eaque sententiâ deinde a morituro propediem confirmatus est. Qui et totum eidem animæ suæ statum detegens, in dubiis consiliarium, in periculis adiutorem habuit. Colloquia, inter utrumque habita, occurrunt frequenter admodum; aliæque eximie virtutis exempla, ad Epiphanium præcipue spectantia, leguntur tam multa, ut, si ascriptus sanctis foret, et certo constaret quo nomine dictus patriarcha fuerit, non modica illius vita inde colligi posset.

2. Verum quando is assumptus au patriarcha-

tum fuerit, difficile est divinare: eo quod monachus, uti dictum est, factus, dimisso Epiphanii nomine, assumpserit aliud, juxta sancti prædictionem; quale autem assumpserit nusquam hic exprimat. Videamus tamen, num qua via possimus eo pertingere, ipsum quo Andreas vixit tempus indagando. Dicitur hic a Theognosto quodam, Orientalis militiæ duce, in servitutem emptus servus, et imperium moderante Christi amantissimo imperatore Leone, et additur τοῦ Μεγάλου, ut prima fronte videri possit ejus nominis primus, appellatus, passim a scriptoribus, Magnus, qui regnavit ab anno 457 ad 74: annis autem 43 post Leonis istius obitum, factus est patriarcha sanctus Epiphanius, 25 Augusti recolendus, et sedem tenuit annis 16. Itaque hæc non male convenire judicans scriptor alterius, cum quo Vitam contulimus, cœdicis, inter alia quæ abbreviando omisit, etiam de mutatione nominis tacuit. Sed præterquam quod Vitæ auctor Nicephorus eo utatur stylo, qui longe posteriorem ætatem sapiat; dicitur Andreas, num. 15, illuisse mundo, et quemadmodum Ille olim admirabilis Symeon, et utique et ipse et propter Christum stulti sapiens imitator, et qui colitur et Julii: hic autem stultitiam simulare cepit imperante Mauritio: annis ut minimum quinquaginta post Epiphanius patriarchæ mortem.

3. Quærendus ergo nobis est alius Leo, idemque Amantissimus Christi, atque ob res præclare gestas Magnus cognominari dignus. Talis autem istius nominis nullus fuit ante eum, quem alii Sapientem, alii Philosophum appellare solent, Basilii Macedonis filium. Nam Leo Isauricus, ejusque nepos Copronymi filius Leo, Chazarus a materuo genere dictus, ac denique Leo Armenus, Iconomachi omnes, non merentur hic commemorari. Regnavit autem Leo Philosophus ab anno 886 ad

911. Demus igitur natum Andream sub annum 880, emptum in servitum fuisse an. circiter 898, coepisse stultitiam simulare anno fere 910, amicitiam autem inivisse cum Epiphanio annos necdum viginti nato sub annum 930; obierit ipse, sextum supra sexagesimum ætatis annum agens, an. Christi circiter 946, sedem Constantinopolitanam tenente Theophylacto, Romani imperatoris filio; cui sub an. 962 vita functo, successerit hic noster Epiphanius, novo, quem cum habitu assumpserat nomine, dictus Polyuctus: de quo Cedreni Epitome sic habet: « Exstincto Theophylacto... sufficitur Polyuctus monachus, Constantinopolitanus, longoque tempore monastica vita cum laude functus: » Hæc omnia nostro ante monachatum Epiphanio quadrant; uti etiam quod idem Polyuctus variis occasionibus imperatorum indignationem incurrerit, pro publico bono vel legibus ecclesiasticis decertans; quod etiam convenit jam dicto antea Epiphanio, quem S. Andreas prænuntiavit, num. 251, non solum patriarcham, sed et confessorem pro Christi nomine futurum. Nec obstat quod Polyuctum Cedrenus dicat fuisse a parentibus castratum, noster vero Epiphanius legatur graves carnis tentationes passus: ab his enim liberos non esse eunuchos (quorum etiam inter principum illos ab olim Constantinopoli nimis quam multi fuerunt) docere nos poterit sanctus Joannes Chrysostomus hom. 63 in Matthæum asserens, eos qui castrati non sunt « haud ita ingentibus concupiscentiæ fluctibus jactari, » quam qui « aut a natura eunuchus est, aut ab hominibus eam injuriam passus. » Sedit autem Polyuctus, inter multas quas fortiter sustinuit procellas Romanæ Ecclesiæ firmiter inherens, æque ac sui eodem sæculo decessores successoresque, usque ad annum ab Incarnatione Domini 980 et ultra.

4. Porro completam fuisse sancti de futuro ejus patriarchatu prophetiam, quando scribebatur Vita, videtur indicare auctor, sic scribens: « Conscripsi mirabilem hanc et celebri fama vulgandam Vitam religiosissimi sanctissimique Patris Andree, ea in præsentem commentarium referens, quæ partim oculis meis vidi, partim didici ex Epiphanio, facto hic deinde reverendissimo archiepiscopo, secundum ipsius Sancti prædictionem. » At cujus ætatis tunc fuerit auctor, quem jam inde a principio simulante stultitiæ Andreas habuit arbitrum conscientiæ suæ, atque adeo haud multo minore quadragenario reperit? Fuisset is profecto jam fere centenarius, quando is de quo agitur patriarcha, quocunque appelles nomine, sedem conscendit. Quomocunque enim chronologiam ordines, manebit, quod Nicephorus scriptor (qui sacerdos erat, quando Andreas adhuc juvenis stultum agere cepit; eidemque defuncto post annos ætatis 66 supervixit) admodum grandævus esse debuerit, qui Epiphanium, moriente Andrea, non valde annosum, post

A plures in monasterio annos traductos, factum viderit patriarcham. Quapropter vereor ne, ut alia quædam, sic etiam locus iste, qui videtur meminisse prophetiæ impletæ, sit interpolatus. Ut autem hoc verear, facit primo, quod nulla ratione sit verosimile, dilatam fuisse tam mirabilis vitæ scripturam annis tam multis, et non potius exarata esse recenti adhuc utriusque tam Nicephori quam Epiphanii memoria. Secundo quod vix credibile sit, adeo jejunam mentionem faciendam fuisse suscepti ab Epiphanio ex Sancti prædictione monachatus, ac deinde patriarchatus; et illud quod is tunc gessit nomen silentio prætereundum, si priusquam ista fierent, Vita non fuisset conscripta. Quoniam autem utrumque ms. in eandem consentit phrasim, dicendum esset, quod in ipso originali primo facta interpolatio sit, cum Vita illa esset in lucem efferenda diu post mortem auctoris.

5. Hoc tamen posito minus certum manet, quod dictus in illa Vita Epiphanius, fuerit in ordine patriarcharum nuncupatus Polyuctus, potius quam Antonius; qui post Polyuctum et Basilium (monachum quidem et ipsum, sed Scamandria in Asia Minori oriundum) ex Constantinopolitano Studii monasterio assumptus, circa an. 980, deinde post sextum sui patriarchatus annum, suo munere abdicavit, Sero Barda, duce exercitus, insurgente contra imperatores Basilium et Constantinum, et paulo post obiit. Tali vero casu solum opus esset, sub extremos Leonis Sapientis annos emptum Andream, coepisse stultitiam simulare circa annum 920, obiisse vero circa 956; cum Nicephorus quidem jam esset septuagenarius aut eo major; Epiphanius vero, tunc necdum tricenarius annis postea ut minimum 20 in monasterio vixerit, antequam fieret patriarcha; in quo, si ipse Polyuctus esset, solum vixisse potuisset annis 12 vel 14.

6. Cæterum ex tempore hoc vel illo, quo diximus obiisse Sanctum, facile est rationem reddere, cur in Græcorum Menæis ac Synaxariis, adeo ille ignotus sit, ut in unico dumtaxat, eoque recentiori Divionensi, hactenus repertus fuerit a magistris meis Heuschenio et Papebrochio. Et enim quæcumque illi viderunt in membranis exarata, antiquiora fere sunt, aut saltem ex antiquioribus descripta, nec illos habent illius ævi sanctos: si tamen, præter hunc occultum mundo, insignes aliquos sanctos habuit Græcia, Photiano schismate diu abuncta ab unione catholica, et tunc quidem ad illam regressa pro tempore, non tamen ad pristinum religionis fervorem; unde eam de novo in idem schisma relabi contigit, multo quam ante deterius, auctore Sergio, sub annum millesimum facto patriarcha, ex genere impiissimi Photii. Illud autem in charta linea scriptum Synaxarium, quod Chiffletianum sæpe nominamus, ad hanc 28 Maii sic habet: 'Ο ἅγιος Ἀνδρέας, ὁ διὰ Χριστὸν πάλης, ἐν εὐρήνῃ τελειοῦται. S. Andreas, qui propter Christi-

stultus fuit, in pace vitam finit. Tum more A
tore suo hoc subicit distichon :

Παύλου τὸ βῆμα, καὶ μεταστῆς Ἀνδρέας,
ἡμεῖς διὰ Χριστὸν γε μωροί, κραυγάζει.

Quod Paulus olim cecinit; hinc Sanctus migrans,
Nos stulti amore Christi, et Andreas canit.

7. Prædictæ porro obscuritatis apud posteros
potest etiam alia duplex causa assignari : tum quod
ipso vivente paucissimis, ut dictum est, ejus agendi
modus et occulta sanctitas innotuerit, a plerisque
pro stulto et dæmoniaco habiti : tum quod post
mortem, ablato divinitus corpore, nullæ ejus reli-
quæ superfuerint. Ex priore factum est, ut ne-
mini, præterquam familiaribus suis in æstimatione
esset ; adeoque soli Nicephoro, spirituali ejus Pa-
tri, curæ fuerit ejus adnotare gesta quæ noverat,
cum infinita eum laterent, nec raro talia, ut in ad-
mirationem raperent spectatores ; sed quod ab
homine dæmoniaco proficisci putabantur, dæmonis
potius quam divinæ ascribebantur virtuti. Ex po-
steriore patet, nullum sacrosanctis ejus reliquiis
deferri cultum ac venerationem, nulla ad eas pa-
trari miracula, nec admodum diu earum memoriam
in animis hominum residere potuisse : si quidem
quæ procul a conspectu nostro, etiam plerumque
procul ab animo remota sunt. Relictus quidem post
raptum corporis sancti divinus odor, primum pau-
perculæ cuidam mulieri, tum aliis plurimis eo
accurrentibus, testimonium præbebat eatenus igno-
ratæ hominis sanctitati. Vitam tamen, licet statim
a morte scriptam, crediderim de industria sup-
pressam fuisse, et ab Epiphanio asservatam ; quo-
ndu-que hic factus patriarcha prædicationem Sancti
de se factam implevit. Tum vero, mortuo verosi-
militer jam pridem auctore, data in lucem sit ;
patriarcha ipso affirmante vera, sibi que certo co-
gnita fuisse, quæcunque Nicephorus scripserat ;
itaque initium aliquod datum cultui, per nominis
inscriptionem in Synaxariis quibusdam ; quod ta-
men plerosque Synaxariorum transcriptores su-
gerit.

8. Ad Vitam ipsam quod attinet, duplex illius
nacti sumus exemplar, quorum alterum descri-
ptum nobis e bibliotheca Vaticana sub nota nu-
meri 1574 cum hoc titulo, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ
μακαρίου Ἀνδρέου τοῦ Σαλοῦ, τοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον
τῆς θεοφυλάκτου πόλεως ποιήσαντος ἑαυτὸν παρα-
πίοντα. Vita et conversatio B. Andrew Sali qui
Byzanzii, urbe divino præsidio tuta, seipse stultum
simulavit. Alterum e Bibliotheca eminentissimi car-
dinalis Mazarini commodavit nobis, tantisper cum
ms. nostro conferendum et alterum ex altero cor-
rigendum supplendumque, R. P. Jacobus Quetif,
sub hoc titulo Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου
Ἀνδρέα, τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, συγγραφεὶς παρ'
Νικηφόρου, ἱερέως τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγιωσιάτης μεγά-
λης Ἐκκλησίας. Vita et conversatio B. Andrew,
qui propter Christum stultus fuit conscripta a Nice-

phoro, magnæ sanctissimæque Dei Eccles.æ sacerdote.
Exstat eadem Vita ms. in bibliotheca Viennensi,
ut legere est in Bibliotheca Gesneri aucta impressa
Tiguri anno 1585, his verbis : « Nicephorus, de
Vita Andreæ, liber vetus in quarto ms. bib. Imp.
Viennæ. »

9. Ego, Patribus Henschenio et Papebrochio ad
tempus aliquod datus adjutor, quemadmodum
Vitam sancti Symeonis Stylitæ in monte Mirabili
ejusque matris sanctæ Marthæ primus Latinitate
donavi ; ita et hanc sancti Andreæ Latinam feci :
sed non eadem cum facilitate. Illa enim Symeonis
Vita Græca, uti liquida usitatisque passim vocibus
et constructionibus conscripta erat sæculo vi
exeunte, ita suaviter ad exitum deducta versio est.
Hæc vero Andreæ, deficiente jam fere cum maje-
state imperii etiam linguæ cultura, barbaris ut
moribus, sic vocabulis turmatim Constantinopolim
se inferentibus, sæculo decimo exarata (ea præ-
sertim quæ e bibliotheca Vaticana descripta est),
non modo peregrinis et a veterum Græcorum usu
remotis vocibus quam plurimis scatet ; verum
etiam per socordiam, vel librarii nostri, vel illius
qui Vaticanum exemplar curavit, frequentissimis
obsita est scriptio mendis, iisque sæpe tam
absonis, ut sensum difficulter possem conjectando
assequi, unde interpretari cupienti non levis sane
molestia et mora diutina injecta est. Ut autem eo
tempore multum a veteri Græcismo defecerat Ro-
mana, quam vocabant, id est Constantinopolitani
populi lingua ; ita et grammaticæ ratio valde ap-
paret alterata in ms. Vaticano, in quo constanter
legere est, Δευσχῆμων et Δευσχημονέω pro Δευχσί-
μων et Δευχειμονέω, Δαιμονιοῦντα pro Δαιμονῶντα,
Ἀχρσοῦμενος pro Ἀχροῦμενος, contrahendo αο in
ου, quod et alias sæpe ; cum deberent vocales istæ
contrahi in ω. Simili modo in tertia persona tem-
poris imperfecti εε contrahitur fere semper in η
pro ει .v. g. Ἐποίη, Ἀπήχη, Ἠδολέσχη, Ἀπευ-
χαρίσθη, pro Ἐποiei, Ἀπήχει, Ἠδολέσχει, Ἀπευ-
χαρίστει, sic et εο subinde contrahitur ibidem in
η pro ου ; uti Ἠγνόην pro Ἠγνόουν. Frequent-
issime vero secunda persona præsentis passivi vel
medii terminatur in εσα loco η : qualia hæc ἀναγ-
κάξεσαι, ἀντιτάσσεσαι et alia, pro ἀναγκάζη, ἀντι-
τάση. Non minus frequentes ω in ο vertitur, dum
constanter legitur Γονία et Ἐνωτίζομαι pro Γωνία
et Ἐνωτίζομαι. Similiter Ἐμπέκτης, Ἐξέσιος,
Ἐσδητήριον, pro Ἐμπαίκτης, Ἐξάσιος, Αἰσθη-
τήριον, et alia ejusmodi mutata τε in ε. Similes
passim aliarum litterarum mutationes, additiones,
transpositiones videre erant.

10. Horum pleraque ne perpetuo fere offendiculo
essent Lectori, ad communis grammaticæ Græ-
cæque orthographiæ formam reduxi, raro alias
usitata in hoc opere licentia. Neque hoc tantum,
sed facta utriusque ms. ad invicem collatione,
multa in ms. Vaticano obscura ex Mazariniano il-
lustravi, nec paucos in illo omissorum verborum

animadvertens defectus ex eodem supplevi. Quid-
quid tamen ex secundo illo contextu sumpsi, vel
ad integrandum sensum, vel ad reddendam cla-
riorem periodum, his notis inclusum a contextu
Vaticano Græco distinxī, et hujus genuina verba
retuli ad adnotationes; æque ac illa quæ subinde
exemi contextui, nullis aliis substitutis, quod in
Mazariniano deessent, in Vaticano autem nihil ma-
gnopere viderentur conferre ad historiam, sed
potius eam obscurare. E contrario, quoties in La-
tino contextu hæc signa videbis [], scito iis inclusa
verba Græce haberi in solo Vaticano, in Mazariniano
deesse. Est autem Mazarinianus contextus (quan-
tum dijudicare possum) recentior quidem, sed a
manu laud paulo observantiore grammaticæ vete-
ris, et quæ prolixitatis lædio integras periodos
quandoque omisit; phrasim autem sæpe mutavit
eodem servato sensu: estque scriptus liber an.
Christi 1286: sic enim ad calcem notatum in-
venitur: Ἐπληρώθη ὁ πρώτων βίος μηνὶ Μαρτίῳ
τῷ ἔτει ςψλδ: *Completa est præsens Vita mense
Martio die xiv, anno 6794, nempe mundi; qui
ære Christianæ vulgaris an. 1286 respondet. Com-
pleta autem seu ad finem deducta dicitur descriptio;*

A non compositio prima: hanc enim sæculo x ab-
solutam esse supra ostensum est.

11. Cæterum lecturos hanc Vitam, quamvis ju-
cundam atque utilem, monitos velim, ut ne tam
imitandi institutum viri hujus, quam Deum, vere
mirabilem in sanctis suis, laudandi causa id faciant.
Certe Andreas ipse famulum quemdam Epiphanii,
aut potius parentis ejus, qui multa divinitus de
viro sancto ejusque instituto cognoverat, deterruit
ab imitatione sui; significans istiusmodi vitam, non
nisi peculiari Dei instinctu, amplectendam esse.
Quamvis autem id verum sit, poterunt tamen pe-
culiaria quædam virtutes cuique imitandæ decerpi,
ac præcipue humilitas atque contemptus sui:
cætera fere cum episcopo Montis-Pessulani admiri-
rare potius, quam imitare: de quo episcopo in
eadem epistola prædictus Combellis sic loquitur:
« Illustriss. ac reverendiss. Montis-Pessulani epi-
scopus, vir singularis cum pietate eruditionis ac
scriptis notus, Francisus Boschelus, et ipse cum
aliis sanctorum Vitæ affectus, tanta vitæ Andree
prodigia resque adeo singulares, cum ejus ei co-
piam fecissem, vehementius admiratus est.
Legi, et similia senties.

S. ANDREÆ SALI

VITA

AUCTORE NICEPHORO, SANCTI DIRECTORE ET CONFESSARIO.

Ex ms. Vaticano et Mazariniano, interprete Conrado Jamingo Societatis Jesu.

PROLOGUS

Cum Sylabo titulorum in solo ms. Vaticano reperitorum.

Narraturo mihi vitam viri, multa virtute con-
spicui, adeste, quæso, charissimi, et arrectis au-
ribus narrationem excipite; talis enim est, ut
inelleam quamdam fragrantiam et suavitatem volu-
ptatis admodum mirabilem aspiret. Quamobrem
et atque obsecro vos, o filii, ut sedulo auscul-
tantes tantæ voluptatis ac gaudii participes fiat; quo
et ego quoque ipse majori cum alacritate nar-
rationem aggrediar, proponamque vobis præclara
viri in vita spirituali facinora. [Habet itaque hunc
in modum se principium orationis, de viro mira-
bili instituendæ.]

*Hactenus Prologus in Vatic. qui ex Mazariniano ideo hic etiam exprimitur, ut styli utriusque diversitatem
notans peritus lector, possit judicium formare de reliquo contextu.*

Βίον θεάρσεται καὶ κλιτεῖαν ἀμεμπτον ἀνδρὸς ἐναρέτου, ὦ φίτατοι μοι, βουλόμενος ὑμῖν διηγήσασθαι,
οὖν συντελεῖτε εὐχέων παρακαλῶ πρὸς τὴν τοῦτου ἀχρίαν. Ἔστι γὰρ μελλέβρυτον εὐωδῖαν ἀποστάζον

(1) Deest vox γεγῆθησι ms. Mazariniano: hic
autem deinde nino. 82 denuo recurrit. Quid illa

σ'. Βίον τινὸς ἐναρέτου ἀνδρὸς, ὦ φίτατοι, μελλέ-
βρυτον εὐωδῖαν ἀποστάζον καὶ γλυκύτητα ἡδονῆς πο-
λυθαύμαστον. Ὅθεν, ὦ τέχνα, ἐτοιμάσθητε μεγαλο-
ψύχως πρὸς τὴν τριαύτην ἀπόλαυσιν τε καὶ γεγῆ-
θησιν (1), δυσωπῶ, ἵνα πλεόνως καὶ αὐτὸς ἔγωγε
ἐξαναστῶ πρὸς τὴν ἐγγίρησιν τοῦ πράγματος, καὶ
παρατιθῶ ὑμῖν τὰ πνευματικὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀριστεύ-
ματα. Ἐχει δὲ εἴπω πῶς ἂν λόγος τὴν διήγησιν
τῆς ἐναρέτου τοῦ θαυμαστοῦ ἀνδρὸς.

facias? Si tollas redublicationem, explicari possit
gaudium a verbo γεγῆθω, laetor, gaudium.

πνευματικῆς ἡδονῆς. Ὅθεν ετοιμάσθητε μεγαλοφύχως πρὸς τὴν τούτου ἀπόλαυσιν· καὶ οὕτως ἐπὶ πλείον βιασθῶ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν, καὶ παραδῶ ὑμῖν τὰ πνευματικὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀριστεύματα.

Ne quid porro ex antiquitate depercat, placet huic brevi Prologo subtexere eos titulos, quibus ms. Vaticanum distinguitur, indicato numero paragraphi, ad cuius initium illi notantur

Περὶ τῆς ὀπτασίας.	A	De visione.	4
Περὶ τῆς τῶν νεωτεριστῶν ὑβρείου.		De juvenum insolentia.	16
Περὶ τῶν μιμᾶδων.		De meretricibus.	20
Περὶ τοῦ κνιποῦ.		De avaro.	23
Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ παιδός.		De prævia notitia adolescentis.	23
Περὶ τῆς βίας τοῦ χειμῶνος.		De violenta tempestate.	27
Περὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀρπαγῆς.		De raptu in coelos.	37
Περὶ τῆς μεταβλήσεως τοῦ διαβόλου.		De transformatione diaboli.	43
Περὶ Ἐπιφανίου καὶ τῶν φιλοσόφων.		De Epiphanio et philosophis.	46
Περὶ Ἐπιφανίου, καὶ τῆς συναντήσεως τοῦ διαβόλου.		De Epiphanio, et diaboli occurso.	48
Περὶ τοῦ ἐψήματος.		De edulio.	51
Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ εὐνούχου.		De prævia notitia eunuchi.	57
Περὶ τῶν οικετῶν Ἐπιφανίου.		De famulis Epiphanii.	65
Περὶ τῆς ἀμάξης.		De plastro.	69
Περὶ τοῦ φλέγεσθαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ καύσωνος.	B	Quomodo adustus calore fuerit.	70
Περὶ τῆς ἀνοίξεως τῶν πυλῶν.		Quomodo fores apertæ sint.	71
Περὶ τῆς συναντήσεως τοῦ διαβόλου.		De occurso diaboli.	78
Περὶ τοῦ νεανίου τοῦ κλέπτου.		De adolescente fure.	80
Περὶ τῆς θεᾶς τοῦ πλουσίου.		De visione divitis.	82
Περὶ τῆς Ἐκκλησίας.		De Ecclesia.	90
Περὶ τῆς πραγνώσεως τῶν ἁγίων.		De prævia sanctorum scientia.	96
Περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ἀναστῆλαι τὴν θνήσιν.		De petitione ut mortalitas cessaret.	98
Περὶ τοῦ λωποδύτου.		De fure.	100
Περὶ τοῦ μοναχοῦ.		De monacho.	106
Περὶ τοῦ νεανίσκου.		De adolescente.	114
Περὶ τῆς γυναικός.		De muliere.	129
Περὶ τοῦ πειρασμοῦ.		De incendio.	136
Περὶ τῆς ὁράσεως τοῦ ἁγίου Δαβὶδ.		De visione sancti David.	141
Περὶ τοῦ φειδωλοῦ.	C	De avaro.	147
Περὶ τοῦ νεανίσκου Ῥαφαήλ.		De adolescente Raphael.	149
Περὶ τοῦ ἀμαρτήσαντος τὴν ἁγίαν Κυριακὴν.		De peccante in sanctam Dominicam.	153
Περὶ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.		De peccatore.	187
Περὶ τῆς θεᾶς τοῦ ἁγίου Ἀνακίου.		De visione sancti Acacii.	200
Περὶ τῆς θεᾶς Παναγίας ἐν Βλαχέρναις.		De visione Sanctissimæ in Blachernis.	203
Περὶ τοῦ παγκραχίστου πλουσίου.		De pessimo divite.	205
Ἐνταῦθα ἀρχὴ ὀδυνῶν.		Hic de principio dolorum.	212
Ἐρώτησις περὶ τῆς ἁγίας Σοφίας.		Interrogatio de sancta Sophia.	221
Περὶ τῆς ἐσχάτης ὁμιλίας τοῦ ἁγίου πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον.		De supremo colloquio Sancti cum Epiphanio.	225

CAPUT I.

Andreæ servitus et docilitas. Occasio vitæ sanctioris. Visio.

β'. Ἄνθρωπος ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως τοῦ Μεγάλου. Ὄνομα αὐτῷ Θεόγνωστος. Οὗτος ἦν τιμημένος τῇ τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἀξίᾳ παρὰ τοῦ εὐσε-

(1) Jam dixi Leonem Philosophum intelligi qui vel Magnus etiam sæculo ix dictus sit, vel interpolante textum librario hic pro illo suppositus, ut inveniretur aliquis Epiphanii patriarchatu anterior.

(2) Erat ea dignitas magni nominis apud Græ-

D 2. Imperium moderante amantissimo Christi imperatore Leone Magno (1), erat Constantinopoli vir quidam, Theognostus nomine, protospatharii (2) dignitate a pio imperatore honoratus, qui deinde

eos, eoque præditi illustres et gloriosi appellabantur. Protospatharius porro, primus seu princeps est spathariorum, id est, custodum corporis imperatoris, ut loquitur Cedrenus: a spatka, quod fere spatiosus atque amplius gladius interpretatum legitur.

in Oriente (3) copis præesse jussus est. Quamvis autem plurima viro famulorum turba esset, alios nihilominus atque alios quotidie sibi pretio comparabat; quos inter is quoque numerabatur, cujus modo gesta tenuitati nostræ illustranda veniunt. Erat is natione Scythia; præstabat omnibus, quos dominus eoemerat, docilitate ac ingenio; excellebat dignitate corporis tam eximia, ut domino suo placeret admodum, eique in oculis esset, atque ad usus necessarios minister adhiberetur. Posita igitur mora omni, mox traditur sacrarum Litterarum scientia imbuendus; etiam tum idiomatis Græci ignarus. At vero ut singulari pollebat ingenii perspicacitate, quascunque propositas a magistro rerum sacrarum disciplinas pervasit subito ac penetravit. Didicit quoque usitatum istic loci idioma, Græcum aīo, ad stuporem magistri, tantam in dicendo celeritatem admirantis. Hinc primus inter notarios evasit: translatus quippe e studiorum palestra ad notarii (4) munus, operam domino suo non inutilem præstitit: cui exinde omni qua poterat cura ac sedulitate serviens, conciliavit sibi animum amoremque illius, uti et dominæ, ac omnium domesticorum.

επουδῆς, ὥστε ἀγαπηθῆναι αὐτὸν παρὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, καὶ τῆς δεσποίνης αὐτοῦ, οὐαίως καὶ παρὰ πάντων τῶν ἐν οἴκῳ τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἀναστρεφόμενων.

3. At vero plura etiam benevolentiae signa ipsi exhibuit Theognostus, peculiarem ejus curam benivole gerendo, eique largiendo proprias quas deponerat vestes; ut subinde qui conspiciantur Andream, dicere, elegantius famulum amicitri quam dominum. Frequentabat ecclesiam quoque, ut vere dicam, insatiabili cum desiderio ac assiduitate: delectabatur virum in modum lectione certaminum quae sancti martyres subierunt, ac præcipue Vitarum, quas viri Deum semper in oculis atque animo gerentes vixerunt; adeo ut toto corde inflammaretur, viso illorum ardenti amore ac desiderio; et necessario excitaretur ad imitandum. Statuens enim per se ipse sanctius vitae institutum aggredi, tali modo famulatum Deo præstare exorsus est. Proripuerat se aliquando, sanctos imitatus, e lecto nocte intempesta, ac orationi vacabat; eum fraudulentus demon, livido intuitus oculo tam præclara adolescentis exordia, accessit propius; cepitque obtensas domui, in qua morabatur, fores fragore vehementissimo pulsare: unde

(3) Oriens respectu Constantinopolis fere intelligitur Asia Minor, vulgo Natolia, per apocopen initialis littere A nuncupata.

(4) Notariorum, inquit Meursius in Gloss. hic, duo erant genera: hi ipsam artem factitabant; dii profitebantur et adolescentes docebant.... Eorum vero, qui artem factitabant, tria rursus erant genera: hi palatio inserviebant, isti militiae, dii ecclesiae. Plura de his varii, quos vide in Glossario du Cange. Hic nostrum, si non fuerit παιδοποιεῖσθαι Theognosto, convenientius dicetur fuisse servuli generis, seu inservisse militiae; et sic non inutilem operam præstitisse domino, utpote repis in Oriente præfecto

Α βοῦς βασιλέως· ὃς γε καὶ στρατηλάτης ἔχρατον ἐγένετο ἐν τοῖς ἀνατολικῶς μέρειν. Οὗτος ὁ ἀνὴρ πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους οὐκέτις ἐκέκτητο· ὠνήσατο δὲ καὶ ἑτέρους, ἐξ ὧν εἰς ὑπῆρχεν οὗτος, ὁ νυνὶ εὐφημίζεσθαι παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἐπειγόμενος. Ἦν δὲ τῷ γένει Σκύθης. Ὅπηνίκα οὖν αὐτὸν ὠνήσατο ὁ κύριος αὐτοῦ σὺν τοῖς λοιποῖς, ὑπὲρ πάντας οὗτος παιδιώτερος ἐχρημάτιζεν. Ἦν δὲ καὶ περιδέξιος τῇ σωματικῇ δράτει σφόδρα, ὥστε ἀρεστῆναι ἐν αὐτῷ πάντοτε τὸν κύριον αὐτοῦ, καὶ εἰς τῶν αὐτοῦ εἶναι αὐτὸν, καὶ εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας ἐξυπηρετεῖν αὐτῷ. Παραχρῆμα οὖν μὴ μελλήσας, δίδωσιν αὐτὸν παιδεύεσθαι τὰ ἱερὰ Γράμματα [ὡς πω Ἑλληνιστὶ ὁμιλεῖν εἰδότα]. Νηφάλιος δὲ ὧν τῇ διανοίᾳ ἑαυτοῦ ὁ παῖς, ἐν τάχει ἐξέμαθεν ἅπαντα τὰ παρατιθέμενα αὐτῷ παρὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ θεῖα μαθήματα. Ἐμαθεν δὲ καὶ τὴν αὐτόθεν γλῶσσαν, λέγω δὴ τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ξενίζεσθαι αὐτοῦ τὸν διδάσκαλον τὴν ταχέϊαν τῆς μαθήσεως ἐπιστήμην. Καὶ ὅτι καὶ νοτόριος πρῶτιστος ἐγένετο· λοιπὸν γὰρ ἐκεῖθεν ἀρθεὶς, φημὶ ταῦ διδασκαλείου αὐτοῦ, ἦν εἰς Νοτάριον χρησιμεύων τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. Διηκόνει οὖν ποῖῳ τρόπῳ ἔκτοτε ὁ παῖς τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ αὐτοῦ, καὶ τῆς δεσποίνης αὐτοῦ, οὐαίως καὶ παρὰ

γ'. Πλείονας δὲ φιλοτιμίας ἐδίδου αὐτῷ ὁ Θεοδωστος ὡς εὐνοϊκῶς τὰ περὶ αὐτοῦ διακείμενος, καὶ τὰ ἀποφορέματα (5) αὐτοῦ προσέχεν αὐτῷ, ὥστε τοὺς βλέποντας αὐτὸν λέγειν, ὅτι Ὁ οὐκέτις ὑπὲρ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην σεμνοτέροις χράται τοῖς χιτῶσιν ἑαυτοῦ. Ἐτύχναζε δὲ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, ἀκόρυστος, καὶ ἰγάπα τοῦ ἀναγιγνώσκαι τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρια· μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς βίους τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν τοσοῦτον, ὥστε καλεῖσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς τὴν τούτων φαιδρὰν ἀγάπην τε καὶ ἐπιπόθησιν, ἐξ ἀνάγκης καὶ εἰς μίμησιν αὐτῶν διεγείρεσθαι. Ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ βαλὼν ἑαυτῷ ἀρχὴν τῆς ἀγαθῆς πολιτείας, τοιῶδε τρόπῳ τῷ Θεῷ δουλεύειν ἀπήρξατο. Ἐν μιᾷ γὰρ νυκτὶ ἀναστὰς τῆς κλίνης αὐτοῦ, κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων, ἐν τῷ μεσονυκτίῳ προσεύξασθαι· φθονήσας ὁ δόλιος δαίμων τὴν καλὴν τοῦ νέου ἀρχὴν, προσελθὼν ἤρξατο προσκρούειν δεινотάτω πατάγῳ τὰς προσούσας θύρας τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ αὐτὸς κατέμενεν. Σπασθεὶς οὖν τῷ φόβῳ ὁ νέος, ἔατας τὴν εὐχὴν, καὶ ταχέως τῇ κλίνῃ ἐπιβὰς, τοῖς αἰγιομάλοις (6) αὐτοῦ κτεκρού-

(5) Ἀποφορέματα vestes expono: idque suadet, tum mox sequentia de elegantioribus famuli quam domini vestimentis; tum etiam clarissime, quae hoc loco habet ms. aliud ἄμφιον σχῆμα.

(6) Αἰγιομάλοις. Eadem quoque vox in ms. Mazaria. est. Videtur ab αἰξ capra et μαλὴ vel μάλιον, quod Græco-barbare pro lana et crinibus usurpator compositum: et 20 Januarii in Vita S. Euthymii num. 159, Μολὴς lana invenitur dicta. Atque hinc intelligi possit stragulam aut vestis e lana caprina. Verum ne de istiusmodi lana contentio sit, vocem magis universalem reperere malui.

πετατο ὁ δὲ Σατανᾶς τοῦτο ἰδὼν ἐχάρη, ὁ μὴδέποτε χάριν ἰδὼν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· καὶ φησιν ὡς πρὸς τινα ἁμοιοτρόπον αὐτοῦ· Ἴδε ὁ τὰ σέλη (7) ἐσθίων, καὶ αὐτὸς ἦδη καθ' ἡμῶν ἀνδρεύεται! Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἀνεχώρησεν.

etiam, qui fabis vescitur, quam præclare adversum nos rem gerit! Cumque hæc dixisset, inde abiit.

8. Ἀπὸ τοῦ φόβου δὲ ὑπὸ βαθυτάτῳ συσχεθεὶς ὁ μακάριος, ὁρᾷ καὶ ἰδοῦσθαι ὦν ἐν θεάτρῳ, καὶ ἦν ἐν τῷ ἐνὶ μέρσι τοῦ θεάτρου πλῆθος Αἰθίοπων πολλῶν, συναγωγὴ τις ἀφόρητος (8), καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ πλῆθος λευσχημονούντων καὶ ἑτέρων ἀνδρῶν ἱεροπρεπεστάτων. Εἶχον δὲ τὰ ἑκάτερα μέρη συζήτησιν τινα πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους περὶ δρόμου καὶ πάλης· οἱ γὰρ Αἰθίοπες, Μαῦρόν τινα μέγιστον κεκτημένοι, ἐζήτησαν τῆ συναγωγῆ τῶν λευσχημόνων, Ὅποῖός ἐστιν ὁ μέλλων τρέχειν καὶ παλαίειν μετὰ τοῦ Μαύρου ἐκείνου; οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ ἀντέστη ἔλεγον πώποτε, κἂν τάχα μετὰ πολλῶν αὐτοῦ προσπλάσσαντος ἀπ' αἰῶνος ὡς ἔφασκον· ἦν γὰρ χιλιάρχος τῆς πολλῆς ἐκείνης λεγεῶνος τοῦ Σατανᾶ. Ἐν ὧσιν οὖν ἐκεῖνοι ταῦτα ἐκαυχῶντο, καὶ αὐτοῦ ἐπὶ τῶτος καὶ ἀκρωμένου, καὶ τῶν λευσχημόνων ἐπαπορούτων, εἰς τις νεανίας ἐκ τῶν ἀνωθενκαταβάς πάνυ ὠραῖος, κατεῖχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τρεῖς στεφάνους· ὧν ὁ μὲν εἰς πάνυ ἐξηνθισμένος, χρυσεῖον καθαρῶν καὶ βασιλικῶν ἐχρημάτιζεν· ὁ δὲ ἕτερος, ὡσπερ ἀστέρων τοὺς ἀτιμήτους λίθους τε καὶ μαργαρίτας κύκλωθεν καὶ ἐκατέρωθεν περιεῖχεν ἀστράπτοντας· ὁ δὲ τρίτος ἦν μεγεθέστερος ὑπὲρ τοὺς δύο, ἀπὸ πάσης ἀνθήσεως ῥόδων, καὶ κρίνων, καὶ φυτῶν, καὶ τανῶν τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ συμπεπλεγμένος, ὥστε εἶναι αὐτὸν καὶ ἀμαράντινον, καὶ τσοσύτην ἔχειν εὐοσμίαν, ὅταν νοῦς ἀνθρώπου παραστῆσαι οὐ δύναται.

9. Ἰδὼν οὖν ταῦτα ὁ Ἀνδρέας ἠνίατο καὶ ἐγλίχετο, πῶς, ἢ ποίῳ τρόπῳ δύνησεται κἂν ἓνα λαβεῖν, ἀπὸ τῶν στεφάνων ἐκείνων. Καὶ προσελθὼν λέγει τῷ εὐεῖδει νεωτέρῳ ἐκείνῳ. Οὕτως ἔχεις τὸν Χριστὸν (9), εἰπέ μοι, πιπράσκεις ταῦτα; τάχα γὰρ οὐκ ἀπορῶ αὐτὰ ἀγοράσαι· ἀλλ' εἰ μικρὸν συμπάθης μοι, πορευθεὶς μηνύσω τῷ κυρίῳ μου, καὶ αὐτὸς δίδωσίν σοι ὅσον βούλη χρυσεῖον, καὶ λαμβάνει αὐτά. Ἐρη αὐτῷ ὁ νεανίας μειδιῶν τῷ προσώπῳ· Πίστευσέν μοι, ἀγαπητέ, ὅτι τοῦ κόσμου τὸ χρυσεῖον εἶ μοι ἐνέγκης ἐν τῶν ἀνθῶν τρόπῳ τοιοῦτον οὐ παρέχου ὅτε σοι, ὅτε τινὶ ἑτέρῳ, ἀλλ' οὖν ὅτε τῷ νομιζομένῳ κυρίῳ σου. Οὐ γὰρ εἰσι ταῦτα τοῦ μεταίου

(7) Ὁ τὰ σέλη ἐσθίων. Eadem recurrunt num. 78, sed nihilo clarior sensus cernitur. Cibi genus innotuit manifestum est: at ejus difficilis conjectura est, uti et alias sæpe erit. Ego, qui fabis vescitur, interpretor, non quod sic potem explicari recte, sed ne nihil ponendo morer Lectorem. Credibile tamen est, viliores quosdam cibos e leguminibus herbisque designari; quibus innotuit ad sabigendam gulam vesci solebant illi, qui ad serviendum Deo adjiciebant animum: quorum vestigiis insistentem Andreæm dæmon hic irridere videatur. Si autem velis το σέλος cupedias significare, exprobrantis id

juvenis, metu perterritus, relicta oratione, confosum in cubile se recepit, ac stragulis involutum abdidit. Quo viso, Satanas, cujus nunquam oculos quod rectum est recte afficit, summopere gavisus dicit cuidam ejusdem secum farinae: Ecce illo

4. Beatus vero Andreas, remittente se metu, somno altissimo correptus, deprehendit se per visionem in teatro, cujus in altera parte plurimorum Æthiopum numerosa turba, in altera multitudo virorum, candidis indutorum vestibus, ac decore, et sanctimonia conspicuorum. Questionem de cursu et lucta movebant inter se utrobique Æthiopes, quos inter Maurus quidam versabatur mole corporis insigni: sciscitabantur e candidato-rum turba, quisnam congredi cum illo seu cursu seu lucta auderet: nullus quippe unquam, dicebant, ipsi resistendo par fuit, tametsi cum pluribus a multo jam tempore congressus: erat enim chiliarcha numerosæ istius satanicæ legionis. Inter has illorum jactationes, quas in medio consistens audiebat Andreas, turba candidatorum animis pendente; descendit e loco superiore juvenis admodum formosus, tres manu coronas tenens: quarum una, nimiam quantum radiabat auro purissimo et præstantissimo; altera circumquaque per ambitum distinguebatur gemmis inæstimabilibus ac margaritis, non aliter quam stellis cæli rutilantibus; tertia demum, prioribus duabus amplior, ex omni florum genere, rosis, liliis, sureulis, herbisque variis paradisi cælestis plexa, immarcescibilis erat, tantamque diffundeat odoris suavitatem, quantam sibi mens hominis imaginari difficile potest.

5. Conspicatus hæc Andreas discrucia' atur animo, ardebatque scire, quo pacto vel unam istarum coronarum nancisci posset. Et propius accedens ad illum formæ eximie juvenem: Ita, inquit, propitius tibi Christus sit; dic' age, utrum hæc venalia proponas: illico namque emere non dubitarem: verum si vel tantilla mei te tangat miseratio, abiens, quæso, indicabo domino meo, persoluturo tibi quantum exegeris pretii, ut illa auferat. Placido ad hæc vultu subridens ille, Credeas mihi velim, ait, charissime, si quidquid in mundo divitiarum est comportaris obtulerisque, non tibi, non alteri cuivis, non tuo, quem memoras, domino vel unam ex hisce

fuerit quasi dicentis: Ecce hic etiam, qui delicatis e mensa domini sui cibus faretur, nobiscum congredi non veretur.

(8) Ἀφόρητος intolerabilis quidem vertitur; verum hæc vocem non semper in propria significatione sumi, sed etiam pro multis, ingens, singularis, tum hoc loco, tum clarius etiam mox num. 6 constat, ubi ἐπὶ ἀφορήτως ὄρας et εὐὸδια ἀφόρητος dicitur: pro quorum primo Maz. habet expresse ἐπὶ πολλῆν ὄραν.

(9) Ita Maz, aliquanto clarius quam habebat nostrum, Ὅ, τὸς τὸ ἔχεις Χριστὸν.

osculis addixero: neque enim vani hujusce mundi isthæc ornamenta sunt, ut suspicaris; verum thesauri caelestes et coronæ Christi, quibus coronantur illi qui Mauros istos profligant. Si vero, non unam solummodo, sed omnes res reportare desideras; veni et accingere pugnæ, cum Æthiopo isthoc nigra fuligine asperso committendæ: quod si superior fueris, non his modo tribus, sed quotquot volueris, et quidem longe speciosioribus, a me donaberis. Cum hæc audisset Andreas, posita in verbis illius fiducia: Crede mihi, inquit, exsequar quæcumque dixisti: solummodo id rogo, ut insidias et machinamenta Æthiopsis me edoceas. Adhæc juvenis: Tunc igitur hæc ignoras? audi. Neulquam generosi sunt Æthiopes; sunt autem meticulosi, sunt imbelles, sunt viribus destituti. Neque te terreat ingens ipsius, quæ apparet statura: tam debilis quippe et fragilis est, quam caules et olera. His aliisque dictis, tironem suam quasi ugens et animans formosus ille juvenis, apprehendit ipsum et quodammodo colluctans, docuit, quo pacto Æthiopi resistendum esset: ac tandem dixit ei in aurem: Cum te sublatus [in gyrum] egerit (ita enim fore, mihi certum est) cave consterneris, sed conilige cum ipso in signo sanctæ crucis et videbis gloriam Dei.

6. Tunc igitur B. Andreas in medium processit cum Æthiopo pugnæ aleam subiturus: exclamavitque voce magna: Prodi tandem, prodi teterrime, abjecte, commodorum nostrorum invide: age sis, nos duo simul in arenam descendamus. Postquam talia percepisset Æthiops; cuncta flatu dejiciens ac horrendum fremens, celerrime et ipse in medium procurrit, arreptumque Andream in gyrum vertit ad longum tempus: ita ut plauderent præ gaudio Æthiopes; candidati vero præ dolore ingemiscerent: videbatur namque tam valide a Mauro allidi solo, ut oculi ejus excuterentur. At vero dum Andreas in gyrum agitur, muniens sese sacrosancta cruce tanto impulsu dæmonem in terram dat, ut capite ad petram alliso defectus statim disparuerit. Cum ecce candidatorum ingens plausus, et suavissimæ exsultantium voces insonuere, ac B. Andream supinis manibus suis in sublime extulerunt; osculatique ad unum omnes, unguentis quibusdam spiritualibus ipsum inunxerunt. Tum vero dissipatis subito, quotquot aderant, non sine confusione Mauris, ipsi quoque evanescerunt. Juvenis porro iste, dignitate eximius, immarcescibiles coronas Andream dono dedit; quas portans multa persuadebatur voluptate, quia fragrantia inde manabat singularis. Denique amplexatus ipsum, Mathe animo, inquit, ex hac hora nobis eris et ami-

(10) Ἡσθολοῦμένον. Quod modo dixi, hic quoque intelligi debet, eandem ob causam relinqui a nobis hanc vocem, ut in ms. nostro hic et seq. num. constanter habetur. Cum alioqui recta scribendi ratio postularet Ἡσθολημένον; ab ἀσθολάω, fuligine inficere, molliuo, quod recte convenit nigro Mauro.

A κόσμου τούτου, ὡς ὑπενώσας· ἀλλὰ ταῦτά εἰσιν θησαυροὶ ἐπουράνιοι, καὶ στέμματα τοῦ Χριστοῦ, οἷσπερ καταστέφονται οἱ τοῦ Μαύρου ἐκείνου πατάσσοντες. Ἐάν θέλῃς μὴ μόνον τὸν ἕνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς τρεῖς λαβεῖν, προσελθὼν πάλαισον τὸν Αἰθίοπα ἐκείνον τὸν ἡσθολωμένον (10), καὶ ἐάν ἤττησῃς αὐτὸν, οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ὄσους ἀνβουληθῆς καὶ μέλα εὐειδεστέρους κομίση παρ' ἐμοί. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀνδρέας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἐθάρσησεν, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν· Πίστευσόν μοι, ποιῶ τὰ λεγόμενα· μόνον διδάξόν με τὰ μηχανήματα αὐτοῦ. Ἔφη ὁ νεανίας· ὦ, ὦν; οὐκ ἐπίστασαι ταῦτα; οὐχὶ γὰρ οἱ Αἰθίοπες θρασεῖς εἰσιν καὶ δειλοὶ, καὶ σεσαθρωμένοι καὶ ἀνίσχυροί. [καὶ μὴ σε θροήσῃ τὸ τῆς ὀράσεως αὐτοῦ μέγεθος· ὡς γὰρ λάχανον, οὕτως ὑπάρχει σαθρὸς καὶ ἀνίσχυρος.] Ταῦτα οὖν εἰπὼν καὶ ἄλλα τινὰ πλείονα πρὸς ἀλεψὴν τοῦ νεοῦ, κρατήσας αὐτὸν ὁ εὐειδῆς ἐκείνος νεανίας, ὡς δῆθεν παλαίων μετ' αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτὸν τὸ πῶς ἀντιστῆ τῷ Αἰθίοπι. Καὶ ἐπὶ τέλους λέγει αὐτῷ εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ, Ἦνίκα σε ἄρῃ εἰς γύρον, ἐγὼ γὰρ οἶδα ταῦτο, σὺ μὴ θροηθῆς, ἀλλὰ [συμπλάκηθι αὐτῷ (11) σταυροειδῶς, καὶ εἶη τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

ς'. Ἐξῆλθεν οὖν μακάριος τότε πρὸς τὴν πάλιν εἰς τὸ μέσον ἕναντι τοῦ Αἰθίοπος, καὶ λέγει μεγάλη τῇ φωνῇ· Δεῦρο λοιπὸν, ἡσθουλομένε, ταπεινέ, ἀνωφέλῃτε, ἵνα ἅμα οἱ δύο παλαίσωμεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Αἰθίοψ, τὸ τέχος ἔδραμεν, ἀποφυσῶν καὶ μεγάλα φρυαττόμενος, καὶ ἀρπάζει τὸν Ἀνδρέαν γύροις ἐπὶ ὀφρομήτους ὄρας, ὥστε κροτεῖν τοὺς Αἰθίοπας χαρὰν, καὶ στεγνάζειν τοὺς λευσχήμενας· ἐδόκουν γὰρ ὅτι δίδωσιν αὐτὸν ὁ Μαῦρος εἰς τὴν γῆν, ὥστε ἐξωθεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Γυροβολουόμενος δὲ ὁ Ἀνδρέας, καὶ (12) [συμπλακεῖς αὐτῷ σταυροειδῶς, πατάσσει αὐτὸν εἰς τὴν γῆν], καὶ ὁ τοιοῦτος δαίμων ἔτυχον αὐτοῦ τὸ κράνιον εἰς πέτραν, καὶ κατενεχθεῖς παραυτὰ διεφάνησε. Κρότος δὲ μέγας τῶν λευσχημόνων, καὶ χαρὰ γλυκυτάτη τότε ἐγένετο, καὶ ἤρπασαν τὸν μακάριον ἐκ' ὀφηλοῦ ταῖς παλάμαις αὐτῶν ὑπτίαις, καὶ κατεψύλου αὐτὸν ἅπαντες, χρίοντες μύροις πνευματικοῖς. Τότε οὖν τῶν Μαύρων ἐκείνων πάντων σκορπισθέντων, μετὰ μεγάλης αἰσχύνης ἀνεχώρησαν· καὶ ἐδωρήσατο αὐτῷ ὁ εὐειδῆς ἐκείνος νεανίας τοὺς ἀχράντους στεφάνους, καὶ ἐτέρπετο μεγάλως φορῶν αὐτοὺς, ὅτι εὐωδία ἀφόρητος ἀπ' αὐτῶν ἐξεφέρετο. Τέλος ἀσπασάμενος αὐτὸν λέγει· Ὑπάγε καλῶς, ἀπὸ τῆς ἀρτι ἔση ἡμέτερος καὶ φίλος καὶ ἀδελφὸς γλυκυτάτος. Τρέχε οὖν τὸν καλὸν ἀγῶνα γυμνός, καὶ γενοῦ σαλὸς δι' ἐμέ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δετ-

(11) Quod hujus loco ponebatur in ms. Vatic. κόνδυσσον αὐτὸν, et infra δίδωσιν κόνδυσον, peregriniam prorsus olet. Multo clarius et in Mazariniano, quod hic utrobique suppositi.

(12) Pro his legebantur παραχθεῖς, δίδωσιν τῶν δαίμονα κόνδυσον.

ποτη; καθίσεις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας μου (13). *cus et frater suavissimus; decerta igitur generose nudatus omnibus, atque adeo sine stultus has propter me; et multorum honorum dominus in die regni mei considerabis.*

CAPUT II.

Stultitiam simulans vincitur, revelationibus illustratur, oppugnatur a dæmoniis et liberatur, ad serviendum Deo vocatur.

Ζ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μακάριος, ἀπὸ τοῦ βαθυτάτου Ἀ
 ὕπνου ἐκείνου ἐξύπνος ἐγένετο, καὶ ἦν θαυμάζων
 τὸ γεγονός αὐτῷ τῆς εὐωδίας θέαμα· ἐμύριζεν γὰρ
 τὴν ὄψιν αὐτοῦ εὐωδία τις φρικτὴ, ἀόρατός τε καὶ
 ἀκατανόητος. Ἔρχεται οὖν πρὸς με πρῶτας τὸν
 ἀνάξιον, καὶ θαρραλεῖ μοι τὸ πρᾶγμα ὡς ἦν. Καὶ
 ἐξέστην ἐγωγε τοῦ μακαρίου τὴν ἔκστασιν ἀκού-
 σας, μάλιστα δὲ καὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ ὁρῶν ἀγλήν
 ἐκπέμπουσαν καὶ εὐωδίαν θεϊκὴν, φρικτὴν καὶ
 ἀσύγκριτον (15). Ἐσχεψάμεθα οὖν οἱ ἀμφοτέρω τὸ
 πρᾶγμα, καὶ ἐκρίναμεν τοῦ σχηματίσαι ἑαυτὸν εἰς
 τοξὴν δαιμονῶντος καὶ μαινομένου (16) διὰ τὸν εἰ-
 πόντα αὐτῷ, ὅτι Γενοῦ σαλῆς δι' ἐμέ, καὶ πολλῶν
 ἀγαθῶν δεσπότης καθίσεις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς βασι-
 λείας μου. Ἄλλως γὰρ διαδρᾶσαι τοῦ σωματικοῦ
 δεσπότητος οὐκ ἠδύνατο· διότι δυσκόλως τις τὸν ἑαυ-
 τοῦ οἰκέτην ζῶν ἀπολύσῃ (17) ἐλευθέρων, καὶ μάλιστα
 εἰς ἐργασίαν θεϊκὴν τοῦ διαδόλου ταῦτα ἀπὸ
 τοῦ φθόνου κωλύοντος.

præsertim si pietatis operibus se addicere meditatur, diabolo istiusmodi consilium nræ invidia inter-
 turbante.

ἦ. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ, ὥρας οὐσῆς μεσονυκτίου,
 ἀναστὰς προσηύξατο· καὶ μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτὸν
 τὴν εὐχὴν αὐτοῦ, λαβὼν μάχαιραν, ἐπορεύθη εἰς
 τὸ φρέαρ τὸ πλησίον τοῦ κοιτύωνος τοῦ κυρίου αὐ-
 τοῦ. Καὶ ἐκδυσάμενος ἄπερ ἐφόρει ἱμάτια, ἤρξτετο
 λεπτοκοπῆν ταῦτα τῇ προσιούσῃ αὐτῷ μαχαίρᾳ, καὶ
 ὡσπερ σεληνιαζόμενος, ῥήματά τινα τοῦ φερμαῦ
 προεβάλλετο λέγειν, ὃν τρόπον οἱ σεληνιαζόμενοι
 πράττουσιν. Ἐξύπνου δὲ γενομένου τοῦ κυρίου
 αὐτοῦ (18), ἤκουεν τὰς αὐτοῦ ὁμιλίας, καὶ ἐξενίζετο
 τὸ τί ἂν εἴη ταῦτα καὶ μάλιστα ἐν τῷ αὐτῷ ὥρᾳ.
 Ἰπέλαθεν οὖν, Ἀηλονότι πνεῦμα κνηρὸν ἐστὶ τοῦ
 φρέατος, καὶ αὐτομαλεῖ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ παρακροῦσθαι
 τινα τὸν πρόχειρα εὐρίσκεισθαι, βουλόμενον. Ἠσύ-
 χαζεν οὖν τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μέχρι πρῶτας, καὶ τῇ
 αὐγῇ ἀπῆλθεν ὁ μάγειρος αὐτοῦ τοῦ γεμῆσαι ὕδωρ,
 καὶ ἑτασάμενος τὸ γεγονός τῷ Ἀνδρῆζ ἐξέστη.
 Ἐάσας οὖν τὴν ὕδριαν αὐτοῦ, ἀνήγγειλεν ταῦτα τῷ
 κυρίῳ αὐτοῦ ἔτι ψάλλοντι τὰ ἑωθινά. Ἐξέστη οὖν ὁ
 κύριος αὐτοῦ ἀκούσας ταῦτα, καὶ ὅτι ὁ Ἀνδρέας
 φησὶν παρατραπεῖς, ἐν τῷ στομίῳ τοῦ φρέατος
 κάθηται. Κατῆλθεν οὖν εὐθέως ἐκείνος αὐτὸς τοῦ

7. Cum hæc insonuissent auribus B. Andræ,
 e somno profundissimo experrectus est; ac mira-
 batur secum, quod oblatum senserat, plenum fra-
 grantiæ spectaculum: delibuta quippe erat facies
 illius suavitate quadam odoris, sacra, invisibilis,
 et quam assequi mens ulla hominis nequit. Venit
 igitur bene mane ad me indignum, et confu-
 leuter quod acciderat exponit. Obstupui ego, tali audita
 exstasi; idque vel maxime, cum faciem illius
 rutilare pulchro lumine viderem, et fragrantiam
 sentirem, divinam prorsus et singularem. Tum
 ambo rem maturius expendentes, iudicavimus
 e re fore, si ipse in ordinem dæmoniacorum
 atque insanientium se transferret illius causa, qui
 dixerat, Fac stultus has propter me, et multorum
 honorum dominus in die regni mei considerabis.
 Neque enim aliter effugere potuit, cui quoad cor-
 pus serviebat, dominum: propterea quod difficillime
 subducere se possit quispiam heri sui potestati.

8. Sequenti porro nocte, Jani intempesta, con-
 surgens e strato, precationi se dedit; qua persoluta,
 accepit gladium et abiit ad puteum, qui proxime
 a domini sui cubiculo aberat: ubi exutus suis ve-
 stibus, minutatim coepit illas concidere gladio,
 quem comportarat; ac jacere in medium voces
 quasdam absouas absurdasque, ad eum prorsus mo-
 dum quod lunatici consueverunt. Quas cum exper-
 rectus dominus ejus percepisset, miratus est quid
 sibi illæ vellent, præsertim tali hora ac tempore:
 et suspicatus tandem, malum ipsius putei genium
 esse, qui tali hora discurreret circumventurus quem
 primum occupasset, quieti se reddidit ad usque di-
 luvium: quo illucescente exiit loquens aquæ har-
 riendæ gratia, conspicatusque cum stupore, quod
 acciderat Andræ; relicta hydria, domino suo,
 etiam tum matutinas preces persolventi, cuncta re-
 nuntiaturus, accedit. Obstupuit ille similiter audito
 coquo; Andream a statu mentis dejectum, consi-
 dere ad os putei, referente; descenditque confestim,
 comitante familia tota, rem inspecturus. Et illor-
 um quidem pars maior lugebant plurimum Andræ

(13) Magis mihi placet quod in Mazar. legitur, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν μέτοχόν σε ποιήσω ἐν τῇ βασι-
 λείᾳ τῶν οὐρανῶν, « Et multorum te honorum par-
 ticipem faciam in regno cælorum. »

(14) Erat constructio hæc admodum mirabilis, solis casibus rectis cum verbis junctis: quare quod
 ponebatur ἢ ὄψιν αὐτοῦ, mutavi τὴν ὄψιν
 αὐτοῦ, aliquanto clariorem faciens sensum.

(15) Illa ex Maz. hic interjecta, videntur in ve-
 stio ms. paulo autē, aliquibus mutatis, relata:

quia tamen hæc illis belle respondent, interserenda
 duxi.

(16) Ms. Vatic. παρῆλθε μὴ αὐτῷ παραδειγματί-
 σαι· τῶς δὲ ἐκείνον ἑαυτὸν εἰς τὰξιν δαιμονίωντως
 μεταστῆσαι.

(17) Vitiosissime legebat Vaticanum, Δεσποτὴν
 ἐξαποστέλλῃ, pro οἰκέτην.

(18) Quæ hic aliquot versibus continuis de da-
 mino dicuntur, desunt alteri ms.

causa, rati, ita vere miserum in modum a demonibus affectum esse : dominus vero ipse, admodum tristis ob famuli sui casum infelicem, nullo penes se suosque reperto mali remedio, jussit ipsum in venerandum sanctæ martyris Anastasiæ templum, quod est in Macelæ tractu, deportari, Sanctæque catenis vinciri; data ecclesiæ custodi pecunia, quo accuratior ipsius cura gereretur.

ἐν τῇ ἀλύσει τῆς ἁγίας βληθῆναι δεδήλωκεν, δοὺς ἀργύρια τῷ παραμονίτῃ (20) τῆς ἁγίας ἐκκλησίας πρὸς περισσοτέραν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ.

9. Toto itaque die B. Andreas, peregrina quædam verba in medium jaciens, videlicet uti stolidus, perstrepebat; noctu vero lacrymis precibusque vacans, inclamabat sanctam Christi martyrem Anastasiam, ut conspicuam sese offerens, ipsum consolaretur, significando an gratum Deo esset, quod acceptat vitæ institutum. Cumque moram lamentis precibusque aliquantam interponeret, ecce astiterunt conspicuæ mulieres quinque, et senex unus; qui multa gloria insignis, ac pedibus admodum formosis obambulabat in conspectu Andree. Porro circumueuntes singulos, qui istie detinebantur, infirmos visitabant; cumque obiissent omnes, ad Andream quoque deveniunt, constititque propius senex, et post ipsum comites ejus sanctæ mulieres. Post hæc intuitus ipsum senex oculo irretorto, leniter arridebat, videbaturque animo quiddam volvere utilitatis non modicæ. Conversus itaque ad matronam cæteris splendidiorem, facete admodum : Domina, inquit, Anastasia, non huic medicaris tandem aliquando? Cui illa : Domine magister, jam adfuit ipsi presentior medicus, non indigenti posthac rei cuiusvis : is enim qui dixit : Fac stultus fias propter me, et multorum bonorum dominus in die regni mei considere; idem tam præsto ipsi futurus est, ut altero deinceps medico non sit opus; novit namque artem quam didicit, eamque non dimittet quoad spiritum duxerit : fiet autem Deo nostro vas electum, sanctificatum, dilectumque in Spiritu. Excepit senex : Noveram ego quoque isthæc, domina mea; sed ex magno erga hunc affectu istum sermonem intuli.

10. Talia inter se vidente Andree locuti, pa-

(19) Idem pluribus explicat ms. Mazar. ὄν (ναόν) ἐδεύματο ὁ εὐσεβῆς Λέων ὁ Μαχέλλης. Fuit autem Constantinopoli duplex ecclesia S. Anastasiæ; quarum altera ad Pelagum, varias vicissitudines passa, imuitur Novatianorum fuisse a Soerate lib. vii, cap. 39. Altera, primum in formam oratorii non magni accommodata a S. Gregorio Nazanzeno, deinde a variis aucta et instaurata est; in quam et reliquias S. Anastasiæ postea Sirmio translatas esse testatur Nicephorus Callisti, lib. xiv, cap. 10. Estque hæc Anastasia, quam φαρμακωτρίαν, veneficiorum solutricem appellant, unde etiam maniaci eidem curandi sistuntur et energumeni, sicut hinc discimus : agemus de ea 25 Decembris. Prædictus Nicephorus, uti et Menæa, templum illud in Portibus Domini collocant; cum hic eis τὸ Μαχέλλου, uti habebat ms. pro Μαχέλου, in Macelæ tractu fuisse dicatur. Sed non reperio tractum ipsius nominis apud Du Cange : habet tamen lib. iv, cap. 7, num. 3, ex Codino et Originibus CP. in e. utis sequentia : « Admirandum templum San-

A ἰδεῖν αὐτόν, καὶ πᾶς ὁ οἶκος αὐτοῦ ἄμα αὐτῷ συνέστη αὐτῷ. Καὶ οἱ πλείονες ἐθρήνουν ἐπ' αὐτῷ, εὐχόμενοι ὅτι ἐπ' ἀληθείας οὕτως ἀπὸ δαιμόνων παρεκρούσθη · ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ πάνυ λυπηθεὶς ἐπὶ τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ, καὶ μὴθ' ἐν εἰς τοῦτο ἰσχύων αὐτῷ ὀφελῆσαι, εἰς τὸν σεβάσιμον ναὸν τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας (19), εἰς τὰ δὴ Μαχέλλου φημὶ ἐκεῖσε αὐτὸν ἀπενεχθῆναι προσέταξε, καὶ ἀργύρια τῷ παραμονίτῃ (20) τῆς ἁγίας ἐκκλησίας

θ'. Δι' ὅλης οὖν τῆς ἡμέρας ὁ μακάριος τὰ νόθα αὐτοῦ, ὡς δῆθεν παραφρονῶν, βήματα δμίλει · τῇ δὲ νυκτὶ ἐθρήνει καὶ προσηύχετο παρακαλῶν τῇ μάρτυρι τοῦ Χριστοῦ ὀφθῆναι αὐτῷ, καὶ παραμυθῆσθαι αὐτόν, εἰ ἀρεστόν ἐστι Θεῷ τὸ ἐγγεῖρημα, ὃ ἤρξατο (21). Μικρὸν οὖν αὐτοῦ θρήνους καὶ τῆς εὐχῆς παυσάμενου, ἰδοὺ ὀφθαλμοφανῶς πέντε γυναῖκες τοῖς ἐκεῖσε ἐπέστησαν, καὶ εἰς τις γέρων, δόξη πολλῇ κλειζόμενος ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὤρατοῖς ποσὶν περιπατῶν περιώδευεν. Περιήρχοντο δὲ, καὶ τοὺς ἐκεῖσε ἀσθενεῖς ἐπεσκέπτοντο ἕνα καθ' ἕνα· καὶ διαβάντες τοὺς λοιποὺς ἔρχονται καὶ ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐν πρώτοις ἔστη ὁ γηραιὸς, καὶ ἀπ' αὐτοῦ αἱ ἄγαι ἐκείναι γυναῖκες. Εἶτα θεωρῶν αὐτόν ὁ γέρων ἐκεῖνος ἀνενδότην ὄμματι, γλυκὺ τι ὑπερμεδία πρὸς αὐτόν, τὶ ἀγαθὸν πάντως ἐν ἑαυτῷ στοχαζόμενος. Λέγει οὖν καὶ τῇ λαμπροτέρῃ γυναικὶ ὡς περ χαριεντιζόμενος· Κυρία Ἀναστασία, οὐκ ἰατρεύεις τίποτε; Λέγει ἐκείνη αὐτῷ, Κύριε, ὁ Μαχίστοισι ἄλλος ἤρτυσεν, καὶ οὐκέτι δέεται τις· ὁ γὰρ εἰπὼν ταῦτα, "Ὅτι γενοῦ σαλῆς δι' ἐμὲ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δεσπότης καθίσεις ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, ἐκεῖνος αὐτόν ἰατρεύσεν, καὶ λοιπὸν ἰατροῦ γρείας οὐ δέεται. Εἶδε γὰρ τὴν τέχνην, ἣν ἔμαθεν, οὐκ ἔασει αὐτὴν μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ ἀναπνοῆς, ἀλλὰ γενήσεται τῷ Θεῷ ἡμῶν σκευὸς ἐκλεκτὴν, ἅγιον, καὶ ἡγαπημένον ἐν Πνεύματι. "Εἶπὲν ὁ γέρων· Εἶδεν κἀγὼ, κυρία μου, ταῦτα, ἀλλὰ μετροπαθῶν πρὸς τοῦτο τὸν λόγον λελάληκα.

ι'. Ταῦτα εἰρηκότες, βλέποντος τοῦ Ἀνδρέα, καὶ ἐκτε Resurrectionis (idem illud est cum S. Anastasiæ, de quo agimus) in Mauriani tractu ædificavit propriis sumptibus S. Martianus. « Addunt Originibus CP. inedite : « Ex divitiis Asparis, qui a Leone interfectus fuerat. » Unde et factum dicit Baronius, sub finem anni 470 ut Leo ipse *Macetes*, nempe *interfector*, fuerit cognominatus. Pappas quoque vocem *Macelare* interpretatur *Occidere*, verosimiliter eadem ratione, qua locus cædendorum animalium dicitur *Macellum*, et sic etiam hic scribitur per duplex λ.

(20) Παραμονίτης, alias παραμονάριος et προμονάριος uti paulo inferius; *Mansionarium* Latini appellant : estque arditus seu custos et conservator ecclesiæ, reliquiarium, clavium etc. Omnium notio inaudit, non procul a templo, sed conjunctum ei domiciliū seu mansionem fuisse; uti etiam convenit.

(21) Nescio quid hoc loco sibi velit quod in nostro erat ms. ὡς γε πῶς.

δόντες αὐτῷ τὴν εἰρήνην. Ἐνδον τοῦ ναοῦ εἰσῆλθον χάριν τοῦ προσεύξασθαι· οὐκ ἔτι δὲ τὸ λοιπὸν τὸ οἶονεῖ ἀπ' αὐτῶν ἢ ἐξελθόντα ἢ εἰσελθόντα καθιστοράκει μέχρις ἂν ὁ ὄρθρος ἐπέστη, καὶ τὸ ξύλον ἐκρούτεν ὁ προσμονάριος. Ξενισθεὶς οὖν ὁ μακάριος τῷ πνεύματι ἐδόξασε τὸν Θεόν, καὶ τῇ μεγαλομάρτυρι ἀπηυχαρίστηεν, τῇ ταχυτάτῃ ἐπὶ τὴν δέησιν αὐτοῦ. Καθισθεὶς οὖν ἐν ὄλῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐν ταῖς δεσμοῖς, οὐδενὸς ἐγεύσατο, ἀλλὰ τὰ νόθα αὐτοῦ ῥήματα ἐπεφθέγγετο. Καὶ δὴ τῆς νυκτὸς πάλιν κατὰ τὸ σὺνηθές καταλαβούσας, καὶ ἀγρυπνοῦντος αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ μεσονύκτιον πάλιν κατὰ τὸ σὺνηθές δεήσεις καὶ ἰκασίας λαμβανόντως, ἐν τῷ κρυπτῷ ταμείῳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, τῷ Θεῷ καὶ τῇ μάρτυρι προσφέροντος, ἄφνω ἔρχεται πρὸς αὐτὸν ὁ διάβολος μετὰ πλῆθος δαιμόνων, κατέχων ὀξίνην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· κάκεινοι δὲ, ἦγουν οἱ δαίμονες, οἱ μὲν μαχαίρας, οἱ δὲ ῥόπαλα, ἄλλοι σπάθας καὶ ῥομφαίας, ἕτεροι δὲ καὶ σχοινία· χιλιάρχος γάρ ἦν ὁ ὄρακιον ἐκεῖνος, διὰ τοῦτο πολλὰ δαιμόνια ἐληλύθει πρὸς αὐτὸν, τοῦ ἀνελεῖν τὸν μακάριον. Ἐρῶσα οὖν μακρόθεν ὁ λυσσόγερος, τοιοῦτῳ γὰρ σχήματι ἐφαίνετο, ὡσπερ γέρων Αἰθίοψ, ὤρμησεν κατὰ τοῦ ἁγίου τῷ πατάξει αὐτὸν τῇ ἀξίνῃ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ συνδαίμονες οὗτοῦ μετ' αὐτοῦ

ἰα'. Καὶ τοῦ Μακαρίου τὰς χεῖρας πρὸς Κύριον μετὰ δακρύων πολλῶν ἀναπετάσαντος, καὶ τοῦτο μόνον εἰρηκότος, Ἄγιε Ἰωάννη Θεολόγε, βοήθει μου, εὐθέως βροντῇ γέγονεν ἀφ' ὕψους, καὶ ἤχος τις, ὡς ἀπὸ βήλου· καὶ ἰδοὺ τις γέρων μέγας, μεγαλόφθαλμος, ὡς ἀναφάλια (22) μικρὸν, ἔχων τὸ πρόσωπον λαμπρὸν ὑπὲρ τὸν ἥλιον, καὶ πλῆθος πολὺ μετ' αὐτοῦ, λέγει ταῖς σὺν αὐτῷ μετὰ θυμοῦ· Ἀσφαλήσατε τὰς πύλας, καὶ μηδεὶς ἐξηγήσει τῶν χειρῶν ἡμῶν. Οἱ δὲ πύλους ἐκείνων ὄντες, τοῦτο διὰ τοῦ τάχους ἐποίησαν. Ὡς οὖν συνελήφθησαν ἅπαντες, λέγει εἰς Μαῦρος τῷ ἐταίρῳ αὐτοῦ ἐν μυστηρίῳ· Οὐαὶ ἡμῖν (23), ὅτι Ἰωάννης πικρὸς ἐστίν, καὶ δεινῶς ἔχει ἡμᾶς βασανίσει. Καλεῖται οὖν ὁ τίμιος γέρων ἐκεῖνος ταῖς σὺν αὐτῷ, καὶ ἐκβάλλουσιν τὴν ἄλυσιν τοῦ αὐχένος τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου· ἦν καὶ λαβῶν καὶ πορευθεὶς πλησίον τῆς ἔξω πύλης, ἔστη καὶ λέγει ταῖς σὺν αὐτῷ· Ἐνα καθ' ἕνα μοι φέρετε. Ἦνευχαν οὖν τὸν πρῶτον. Καὶ λέγει· Ἀπλώσατε αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ λαβῶν αὐτὸς ἰδίαις χερσὶν τὴν τοῦ Μακαρίου ἄλυσιν, ἐτρέπλωσεν αὐτήν, καὶ οὕτως δέδωκεν αὐτῷ ὡσαύτως ἑκατὸν μάστιγας· ἔλεγεν δὲ ὡσπερ ἄνθρωπος, τὸ Ἐλέησον, ἐλέησον, ἐλέησον. Μετὰ τοῦτο πάλιν ἠπλώσεν ἕτερον, καὶ ἔλαβεν καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά· Ἀκούων ὁ μακάριος Ἀνδρέας τὸ Ἐλέησον, θέλων καὶ μὴ θέλων τῷ γελόῳ συνέχετο· ἐφαίνετο μὲν τῷ ὀφθαλμῷ, ὅτι ὡσπερ ἄνθρωποι, οἱ Αἰθίοπες συνεσχέθησαν, καὶ εὐπτόνται, καὶ ταῦτα αἰσθητῶς· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπ' ἀληθείας τούτους ἔτυψεν τοιοῦτῳ δαρ-

(22) Ms. Mazariniani vero ἀνάφαλος, recalcaster: sic in *Chronico Alexandrino* Justinianus describitur Ἀναφαλάς, quæ omnia eodem recidunt, sed puriori lingua Ἀναφάλαντος dicitur.

cemque ei impertiti, ad interiora templi precationis causa se intulero: nec deprehensus est illorum aliquis aut egredi aut ingredi amplius, quoad illucesceret, lignumque pulsaret ecclesiæ custos. Miratus itaque B. Andreas in spiritu laudavit Deum, et gratias egit magnæ martyri Anastasiæ, quod tam celeriter ad preces suas adfuisset. Consedit porro die illo toto vinculis constrictus, nihil quidquam cibi gustans; solummodo peregrinas simulatasque voces suas efficiens. At vero recurrentibus, ut solent, tenebris, cum vigilans, circiter noctis medii, consuetas iterum Andreas preces atque vota Deo ac beatæ martyri, in penetranti cordis sui, clam offerret; aggreditur illum repente diabolus, dæmonibus pluribus stipatus, manum armatus ascia: dæmonum autem illorum alii machæris, alii fustibus, quidam gladiis et rump hæis; reliqui funibus instructi, omnes draconi seu diabolo isti militabant qui chiliarcha erat, et ad quem frequentissimi confluerant in perniciem B. Andreæ. Cum hisco itaque comitibus suis, sublato eminus ingenti fremitu, infestissimus ille, senem Æthiopem (ita namque apparebat) indutus, magno eum impetu in Sanctum irruit, percussurus ascia, quam manu tenebat.

11. Verum beato juvene manus cum multis lacrynis ad Dominum extollente, atque illud dicitur precato, Sancte Joannes Theologe, opitulare mihi; illico e sublimi insonat tonitruum, et voces quædam veluti a turba emissæ. Atque ecce adest senex, magnitudine corporis et oculorum conspicuus, calvitio exiguo, facie supra solem rutilante, stipatus multitudine ingenti; quibus et dixit cum iracundia: Obfirmate portas, et nemo ullus evasurus est manibus nostras. Illi vero, cum numero præstarent alii, æque repente jussa capessiverunt. Atque hoc modo conclusis comprehensisque Mauris omnibus, illorum unus socio suo in aurem secreto insusurrat: Væ nobis, quia Joannes ille, ut vehementis imprimis est, gravissima nobis tormenta infliget. Et venerabilis ille senex cum ipso jubente surri e collo B. Andreæ tulissent catenam eique dedissent, procedens ad extimam portam consistit, ac dixit iisdem comitibus suis: Singulos Mauros afferite huc. Allatorumque primum jussit extendi solo, et arreptam propriis manibus Beati catenam triplicavit, sicque misero quasi centum verbera impexit; exalantis instar hominis: Miserere, miserere, miserere. His peractis alterum extendi mandavit, qui et eodem prorsus modo exceptus est. Interea B. Andreas, audito illorum lamentabili, Miserere; vellet nollet, risu correptus est: videntur autem ipsi dicti Æthiopes, more hominum constricti, sensibilem in modum flagra subire:

(23) Pro isto ἡμῖν, ex Maz. hinc translato habebat nostrum, τὴν ὥραν ταύτην καὶ ὡς ἡμεῖς ἐπλανήθημεν.

sed revera Deus verbera ista infligebat ; cum natura illorum, quæ corporis experta est, vere non cruciaretur. Extensus deinde tertius quoque est, cui eadem omnia incubere : sicque ordine ad omnes processum est. Cum vero ita laniati dimitterentur, acclamantes candidi senis socii, dicebant singulis : Age ago, enarra isthæc, si placeat Satanæ patri tuo.

12. Posteaquam cuncti abivissent Mauri, candidati quidem illi similiter evanuerunt ex oculis, formosus vero senex propius B. Andream adit, circumpositaque rursum catena, blande et facete dicit : Cernis, quam præsentibus tibi suppeliis tulerim ? ut scias quantæ mihi curæ sint res tuæ : constitutus namque sum, jubente Domino, ut ad utilia sanctorumque consilia te animem, et crebro propositis præmiis excitem. Sustine igitur, ut in omnibus probatus inveniaris ; non multum enim temporis intercedet, cum dominus te tuus ultro missum faciet, abiturum quocumque animo collubitum tuo fuerit. Excipit Andreas : Domine mi, æquis tu, quoniam non novi te ? Et ille : Is ego sum, qui super immaculatum et vivificum Domini nostri Jesu Christi pectus quievi. Quibus dictis, quasi transformatus in fulgur, ablit e conspectu. Et miratus Andreas ineffabilem Dei bonitatem, glorificavit ipsam maximo opere, quod ita in omni verbo ac opere adjutor sibi factus, tam subito ex instantium atrorum dæmonum potestate eripuisse sese, dixitque submissa voce : Domine Jesu Christe, magna et incomparabilis est potentia tua : super omnem naturam glorificata est misericordia tua, quia mei humilis miseratus es, et curam geris : id ego rem novam et multa admiratione dignam existimo. Custodi me igitur porro amplius et amplius, Domine, in veritate tua ; et dignum me fac, qui inveniam gratiam coram te, o altissime, o potentissime, o terribilis, o incomprehensibilis.

13. Talia precatæ Andrea, ingruit nox : cumque aliquantum somni caperet, deprehendit se per visionem in regali palatio ; vocatusque a rege, palatii domino, præsto advolat. Cui rex : Visne servire mihi ex toto corde ? si annuas, asciscam te in numerum procerum palatii mei. Et Andreas : Ecquis autem fortunam bonam repudiet ? ego enim vero id desidero plurimum. Ait rex : Experire igitur, qualis servitatus meus sit : simulque tradit quidpiam non absimile nivis. Acceptum ille in os immisit, sensitque tantam dulcedinem, quantam mens humana imaginari sibi nulla potest. Erat autem per exigua portio, quam comedens, orabat in corde suo, aliud atque aliud sibi ut concederetur : dicebat quippe, inter manducandum visum se sibi fuisse in divinum quoddam unguentum præ dulcedinis suavitate transformatum. Rursum porrigit illi

A μῶ, ἐπὶ ἀληθείας οὐχ (24) ἢ φύσις αὐτῶν κατοδυνάται ἢ ἀσώματος. Ἠπλώσαν οὖν καὶ τὸν τρίτον, καὶ αὐτῆς τὰ αὐτὰ ὑπέμεινεν· πρὸς ἕσον οὖν ἐνοσδίνως ἔτυπτον αὐτοῦς, ἕτεροι ἀνεφώνουν τοῖς δαρείσιν καὶ ἀπολυομένοις, ἔλεγον ἐνὶ καθενὶ, Ὑπαγε, δίδαξον ταῦτα τῷ πατρὶ σου τῷ Σατινᾷ, εἰ ἀρῆσεται.

ιβ'. Ὅτε οὖν πάντες ὑπεξῆλθον, οἱ μὲν λευσχήμενος ἐκεῖνοι ἀφανεῖς τῶν ἐκεῖ ἐγένοντο, ὁ δὲ ὠραῖος ἐκεῖνος γέρων ἔρχεται πρὸς τὸν μακάριον, καὶ τὴν μὲν ἄλυσιν τὸ αὐτὸ πάλιν ἐφόρησεν, λέγει δὲ ὡς χαριεντιζόμενος· Βλέπεις πῶς ἐτάχυνα εἰς τὸ βοηθῆσαι σοι ; ἵνα γὰρ εἰδέναι ἔχῃς ὅτι καὶ πάνυ μοι μέλει περὶ σου· ἐμοὶ γὰρ ὤρισεν καλεῦσας ὁ Δεσπότης, ἵνα σου τῆς σωτηρίας πρὸς τὰ ὄντα πρόσφορα καὶ εὐθειώτατα μεριμνῶν ἐκάστοτε, ἐπιβραβεύσω σοι. Ὑπόμεινον οὖν, ἵνα δόκιμος εἰς πάντα γενῆσῃ· οὐ μακρὰν γὰρ καὶ ἀπολυθήσῃ τοῦ Κυρίου σου τῷ ἰδίῳ θελήματι, πορεύεσθαι ὅπου δ' ἂν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου ἐστὶν εὐάρεστον. Λέγει οὖν ὁ Ἀνδρέας· Κύριέ μου, τίς γὰρ εἶ σύ, ὅτι ἄγνοῶ ; Ὁ δὲ φησὶν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἀναψῶν ἐν τῷ ἀχράντῳ καὶ ζωοποιῶ στήθει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ὡσπερ εἰς ἀστραπὴν μεταποιηθεὶς, ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐπορεύετο. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἐθαύμαζεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀνεκδήγτητον ἀγαθότητα, καὶ ἐδόξαζεν αὐτὸν μεγάλως, ὅτι οὕτως ἐν παντὶ ῥήματι καὶ πράγματι βοηθὸς αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων αὐτῷ ζοφερῶν πνευμάτων ἐν τάχει ἐλυτρώσατο, καὶ ἔλεγε λανθανόντως· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μεγάλη σου ἐστὶν καὶ ἀνεκαστος ἡ δύναμις, ὑπὲρ φύσιν εἰσὶν δεδοξασμένα τὰ σπλάγγνα σου, καθ' ὅτι ἐμὲ τὸν ταπεινὸν ἔλαϊς, καὶ ὅτι μέλει σοι περὶ ἐμοῦ· ἐγένεν τοῦτο ἡγοῦμαι καὶ πολυθαύμαστον· φύλαξόν με οὖν, Κύριε, ἔτι καὶ ἔτι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, καὶ ἐξίωσόν με εὐρεῖν χάριν παρὰ σοι, ᾧ ὑψίστε, πολυδύναμε, φοβερὰ, καὶ ἀκατάληπτα.

ιγ'. Ταῦτα αὐτοῦ προσευχομένου, ἐπέστη ἡ νύξ, καὶ μικρὸν αὐτοῦ τι ὑπνῆσαντος, βλέπει ἐν ὄραματι, ὅτι ἦν εἰς παλάτια βασιλικά, καὶ κέκληκεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τῶν παλατίων ἐκείνων, καὶ ἐν ὄσῳ παρέστη αὐτῷ, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος· Θέλεις μοι δουλεῦσαι ὁλοφύχως, καὶ ποιήσω σε ἵνα τῶν ἐνδόξων τοῦ παλατίου μου ; Ἐφη ὁ Ἀνδρέας· Καὶ τίς ἐκεῖνος, ὁ τὸ ἀγαθῶν παραιτούμενος, ἐγὼ δὲ πάνυ τούτου τοῦ πράγματος ὀρέγομαι. Ἐφη ὁ βασιλεὺς· Οὐκοῦν εἰ ὀρέγεις δέξαι τῆς δουλείας τῆς ἐμῆς τὴν ἀσθησιν. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ διδῶσιν αὐτῷ τι ὡσεὶ χιόνα· καὶ λαθὼν, ἐφωμίσατο τοῦτο· ἦν δὲ γλυκὺ οἶον νοῦς ἀνθρώπου ἀπεικάζει οὐ δύναται. Ὅλιγον δὲ ἦν, καὶ φαγὼν αὐτὸ, ἐδόκουν ὅτι εἰς μύρον θεῖκόν τῇ ἡδονῇ μετατρέπεται. Πάλιν οὖν διδῶσιν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὀλίγον τι ὡς εἶδος κρυωνιάτου (25), καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν, Λάβε καὶ

(24) Δαρμῆς, uti et παραδαρμῆς, ictus inflictus, verbera, supplicium, a δάρω, terbero, caedo : voces in

historia Byzantina frequentes.

25) Ita ex Meursii Glossario colligo, licet ms.

φάγε. Καὶ λαβῶν ἔφαγεν· ἦν δὲ δοιμὸν καὶ πικρὸν σφόδρα ὑπὲρ τὴν ἄψινθον, καὶ ὡσπερ ἀποδυσπέτρεσα τοῦτο ἐπῆλθεν τῆς ἄλλης ἡδύτατος ἐπιθυμίας τε καὶ γευσσεως. Ἰδὼν οὖν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς οὕτως σιανθέντα, λέγει πρὸς αὐτόν· Ὅρα πῶς οὐχ ὑποφέρεις τὴν πικρίαν τοῦ γεύματος; Καὶ γὰρ τῆς τελείας μου ὑπηρεσίας τὴν ἀσθησὶν σοὶ κατανοήσασθαι δέδωκα· αὐτὴ γὰρ ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς ἐστίν, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν (27).

15. Ἐφη ὁ μακάριος· Πικρὸν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, δέσποτα, καὶ τίς ταῦτα ἐσθίων δουλεύσει σοὶ; Ἐφη ὁ βασιλεὺς· Τὸ πικρὸν ἔγνω, καὶ τὸ γλυκὺ οὐκ ἔγνω; οὐκ ἔδωκά σοι πρῶτον τὸ γλυκὺ, καὶ τότε τὸ πικρὸν; Ἐφη ἐκεῖνος· Ναί, δέσποτα, ἀλλ' ἐν τῷ πικρῷ μόνῃ εἴρηκας τῷ οἰκέτῃ σου ὑπάρχειν τῆς τεθλιμμένης ὁδοῦ τὸ εἰκόνημα. Λέγει ὁ βασιλεὺς, Οὐχί, ἀλλ' ἐν τῷ γλυκὺ καὶ ἐν τῷ πικρῷ μεσολαβεῖται ἡ ὁδός· ἐν τῷ πικρῷ μὲν τῶν ἀγώνων καὶ τῶν πόνων σοὶ τῶν δι' ἐμὲ ὑποδέδεικται ἡ ἀσθησις· ἐν τῷ ἡδέει δὲ καὶ γλυκεῖ ἡ ἐκ τῆς ἀγαθότητός μου δόξος καὶ ἀνάψυξις ἐγγινομένη τοῖς πειραζομένοις δι' ἐμὲ· οὐκ ἐστὶν οὖν τὸ πικρὸν μονόλογον, οὔτε τὸ γλυκὺ μονότροπον, ἀλλὰ ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο, ἕτερον τῷ ἑτέρῳ διαδοχόμενον· εἰ οὖν βούλει, σύνθου μοι, ἵνα ἐπίσταμαι. Ἐφη ὁ Ἀνδρέας· Ὑπόμισόν μοι πάλιν τὰ αὐτὰ, καὶ βλέπω, καὶ λέγω σοι. Ὁ δὲ πάλιν τὸ πικρὸν αὐτῷ ἐπιδέδωκεν, καὶ τότε τὸ γλυκὺ. Σιανθεὶς οὖν μειζρόνως πάλιν τῷ πικρῷ γεύματι, ἔφη· Οὐ δύναμαί σοι ταῦτα ἐσθίων δουλεύειν, πικρὸν γὰρ τὸ πρᾶγμα ὑπάρχει καὶ βαρύ. Ὁ δὲ βασιλεὺς μειδιάσας ἐκβάλλει ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ τι εἶδος ἕτερον· ὃ ἦν τῆ θῆρα πύρινον, καὶ τῆ φύσει σφόδρα εὐωδέστατον, καὶ ἀνθεοφόρον τῷ χρώματι, καὶ λέγει αὐτῷ, Λάβε καὶ φάγε, ἵνα ἐπιλάβῃ πάντα ὅσα εἶδες καὶ ἤκουσας. Ὁ δὲ λαβῶν ἔφαγεν, καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀπὸ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἀπείρου χαρᾶς ὡσπερ ἐν ἑαυτῷ οὐκ ἐχρημάτιζεν, ἀλλ' ἦν ὡσπερ εἰς πολλὴν τινα εὐωδίαν καὶ δόξαν καὶ τερπνότητα. Εἰς ἑαυτὸν οὖν γεγονώς, πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐκείνου, καὶ παρεκάλει αὐτόν, λέγων· Ἐλέησόν με, δέσποτά μου ἀγαθέ, καὶ μὴ ἀποβάλῃς με τῆς δουλείας σου ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅτι ἔγνω ὡς ἀληθῶς πάνυ γλυκύτατον εἶναι τὴν ὁδὸν τῆς ὑπηρεσίας σου, καὶ πλὴν αὐτῆς οὐχ ὑποκύψω τὸν αὐχένα μου τινι. Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Εἰς τοῦτη τὸ φαιδρὸν γεῦμα ἐξεπλάγης; πιστεύσον ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς προσοῦσίν μοι, τοῦτό ἐστὶ τὸ πάντων εὐτελέστερον· ἀλλ' ἐάν με ἀναπαύσῃς, πάντα τὰ ἐμὰ, σά εἰσιν, καὶ ποιήσω σε συγκληρονόμον τῆς βασιλείας μου. Ταῦτα εἰρηκῶς αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἀπέλυσεν. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος

nositum खुδομάτου, Mazar. खुदωμάτου habeat : significatur autem confectio ex malis Cydoneis, gustu insuavis nisi saccharo condiantur.

(26) Σιανθέντα, ita constanter, etiam num. seq. et in ms. Maz. legitur. Vox eadem occurrit in *Prælo Spirituali*, cap. 203, et ab interprete vertitur com-

A rex pauxillum quid, cydoniati formam referens : dixitque : Accipe et manduca : et ille acceptum manducavit, sentitque absinbio longe acrius esse acerbiusque gustatu, quod uti amarissima potio succedebat priori suavissimo ac desideratissimo saporis. Rex itaque animadvertens sic commotum, rursum inquit : Vide, quam non sustineas amaritudinem hanc gustare ? Etenim his in rebus perfecti famulatus mei notitiam te assequi feci ; hæc namque angusta et tribulis obsita via est, quæ ducit ad vitam.

14. Ad hæc infert beatus : Acerbissimum hoc genus cibi est, domine mi ; quis illud manducans, servierit tibi ? Rex autem : Sensisti amaritudinem, inquit ; et dulcedinem non sensisti ? nonne hanc prius, deinde illam gustandam dedi ? Dediti, domine, reponit ille ; verum in amaritudine sola famulo tuo dixisti imaginem proponi viæ, tribulis spinisque obsitæ. Tum rex : Non ita se habet, sed media inter utrumque via est, partim dulcedine, partim amaritie aspersa : in eo, quod gustatu amarum fuit, certaminum ac laborum, mea causa subeundorum, propositum tibi specimen est ; in altero vero, quod jucunde ac suaviter palatum affecit, adumbratur unctio ac refrigeratio bonitatis meæ, parata illis qui mea causa tentationes patiuntur. Non igitur amaritudo sola, non sola dulcedo hic invenitur ; sed modo hæc, modo illa, altera alteri succedente, occurrit. Si vis itaque famulari mihi, fac sciam. Respondit Andreas : Inserere ori nico rursus eadem ; et considerabo, et dicam tibi quid acturus sim. Et præhente rursus illo primum quidem quod ægre, deinde quod suaviter manducantem afficiebat ; nauseam etiam graviolem pertulit quam prius, gustata amaritie, et dixit : Nequeo famulari tibi, si talibus vescendum sit : id enim nimis durum acerbumque est. Tum rex subridens, protulit e sinu suo aliud cibi genus ; si consideres speciem, triticeum ; si naturam, fragrantissimum ; si colorem, florigerum ; et dixit illi : Cape et manduca, ut obliviscaris omnium, quæ oculis auribusque sensisti. Accipit ille et comedit : mentisque compos præ suavitatis gaudii que inusitati sensu per plures horas non fuit, mersus quodammodo immenso fragrantia, gloriæ, voluptatisque admirabilis pelago. Cum vero sibi redditus esset, accidit ad pedes magni istius regis, atque ita precatus est : Miserere mei, domine benigne ; et noli repellere me ex momento hoc a famulatu tuo : quoniam vere nunc cognoscens, longe jucundissimam esse viam quam famuli tui terunt, non recedam inde, nec collum meum alterius cujusvis domini jugo subdam. Et rex iterum : Itane ad modicæ dulcedinis gustum obstupui-

motus, deduciturque a σιάνειν, *contrahere*.

(27) Amplificaverat hæc noster longiore phrasî, sed me iudice, hoc loco minus congrua, videlicet hæc. τοὺς βουλομένους ἐπὶ τὰς πύλας τῆς βασιλείας μου : abunde sufficit εἰς τὴν ζωὴν, quod habet Mazar.

stī ? crede affirmanti, illarum, quæ penes me sunt, voluptatum illa omnium longe minima est. Quod si dictis meis acquiescis, quæcunque possideo ego tua sunt, et faciam te regni mei coheredem. Atque hæc locutus abiit rex. Beatus vero Andreas e somno experrectus, conservabat omnia in corde suo, et mirabatur, quid tandem isthæc vellent.

15. Jamque transacto quadrimestri, a quo in ecclesia S. Anastasiæ perduraverat, mirati ecclesiæ curatores, nihilo lenius, imo deterius etiam se Andream habere, totius rei dominum ejus commoneserunt. Qui illis auditis, famulum suum in numerum insanorum ac dæmoniacoꝝ jam referens, jussit vinculis eximi ac dimitti abiturum quo vellet. Ex illo autem tempore discurrens per urbis vicos ac plateas mundum illudit, seniores illum Simeonem mirabilem (28) probe æmolatus. Cum vero deinde advesperasceret, ad me venit, homuncionem indignum, solum domi meæ decumbentem, cœpitque ridere et faciē suam venerandam lacrymis humectare, et mutuo amplexu in longum tempus innecti, salutavimus inter nos, et cubitum concessimus. Percontanti vero mihi de rerum ipsius statu, quomodo e vinculis, quibus tandiu detentus fuerat, evasisset, enarravit omnia summa cum modestia et mansuetudine: necum namque solo, fratres et amici mei fidelissimi, sincere ac sine fūco agebat, cum aliis vero aut agebat ut motæ perturbatæque mentis homo, aut non agebat omnino.

CAPUT III.

Pro illusoribus suis orat: secreta et futura enuntiat: in lupanari a scortis ad libidinem frustra sollicitatur; abstinentia et raptivus in oratione excellit.

16. Postera die illucescente, impertitus mihi salutem Andreas exiit, brevi pallio amictus ad lucrum spirituale faciendum. Cumque venisset in locum ubi panes prostant, conspicati ita delirantem insolentes aliquot novarumque rerum studiosi adolescentes comprehensum trahunt secum in cauponam considentesque allato vino ventrem suum, Andree vero cervicem verberibus onerabant; ac verba illius, tanquam stulti, percipientes, missum facere ipsum noluerunt, nihil interea quidquam epularum, quas ipsi avide vorabant, porrigentes. Animadvertens autem vir sanctus, nihil minus ipsos velle quam sibi aliquid largiri, meditabatur animo, quid læceret belluonibus ingratis; cumque unus aliquis posuisset forte scyphum in mensa generosissimo plenum vino, arreptum exhausit Andreas, et comminuto in caput illius scypho, fugam capessivit. Verum illi curriculo fugientem assecuti, retraxerunt adduxeruntque in cauponam, multis verberibus pulsatum: et considentes, ut prius, biberunt, nulla

(28) Non illum, qui in monte Mirabili vitam transegit, atque vulgo mirabilis Simeon audit; cujus Acta, sane mirabilia, protulimus ad 24 hujus mensis: sed alterum quemdam oportet intelligere Simeonem, qui similiter propter Christum stultitiam simulans, mirabili modo mundum illudit, *Martyrologio Rom.* ad 1 Julii ascriptus.

(29) Φουσχάριον pro caupona seu loco ipso, ubi potus venalis proponitur, sumi hic debet, nam φου-

ισ'. Μετά οὖν τὸ διαρχέσαι αὐτὸν ἐν τῷ ναῶ τῆς μάρτυρος ὡσεὶ χρόνου τετραμηνιαίου, θεασάμενοι οἱ τῆς ἐκκλησίας ὅτι οὐκ ἰάται, ἀλλὰ χεῖρονα τρέπεται, δὴλὰ τὰ κατ' αὐτὸν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ πεποιήχασιν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ θεόγνωστος, ἀπογραφάμενος αὐτὴν, ὡς ἤδη ἐξῆχον καὶ διιμονῶντα, ἐκέλευσε ἅμα λυθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἀφεθῆναι πορεύεσθαι. Τρέχων δὲ ἔκτοτε ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως, ἦν παίζων κατὰ τὸν πάλαι Συμεὼν ἐκεῖνον τὴν θαυμαστόν. Ἐσπέρας δὲ γενομένης, ἔρχεται πρὸς με τὴν ἀνάξιον, ἐμοῦ μόνου ἔνδον τοῦ οἴκτου καθεύδοντος, καὶ μειδιάσας ἤρξατο δάκρυσιν τὸ τίμιον αὐτοῦ πρόσωπον καταβρῆλαιν· προσπλαχέντες δὲ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐκαθευδήσαμεν. Ἐπηρώτων οὖν αὐτὴν τὰ περὶ αὐτοῦ, πῶς τὰς τοσαύτας ἡμέρας ἐν δεσμοῖς ὦν, ἀπελύθη· ὁ δὲ διηγήσατό μοι πάντα μετὰ πάσης ἐπεικειᾶς καὶ πραότητος· ἐμοὶ γὰρ μόνῳ, ἀδελφοί μου καὶ φίλοι πιστώτατοι, οὐμίλει ὀρθῶς καὶ ἀδύλῳ, τοῖς δὲ λοιποῖς φρενήρει διαθέτει, ἢ οὐδ' ὄλω; προσωμίλει τινί.

17. Πρωίας δὲ γενομένης, ἀσπασάμενός με, ἐξῆκει ἐπὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν· ἀνεδέδοτο δὲ μικρὸν περιθώριον. Καὶ δὴ γεγονότος αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀρτοπωλείοις, θεασάμενοι αὐτὸν τινες νεωτεριστὰ οὕτως παραφρονοῦντα, λαβόμενοι αὐτὸν, εἰσέεισαν ἐν φουσχάρῳ (29), καὶ καθεσθέντες οἶνον περιήμενοι ἐπίνον, παίοντες τὸν αὐχένα αὐτοῦ· καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ ὡς παράφρονος λογιζόμενοι (30) ἀπολύσαι οὐκ ἠνέσχοντο, μηδὲ παρεχόμενοι ὦν εἰς ἐστίασιν ἐθεδρώχασιν. Ὁ δὲ δίκαιος, ὄρων αὐτοὺς ἀπροαιρέτους, διελογίζατο εἰ αὐτοὺς ἐργάσεται· εἰς δὲ εἰς αὐτῶν θείας τὸ ποτήριον ἐπὶ τῆς τραπέζης μεστὸν οἴνου καλλίστου, ἀρπάσας αὐτῷ ἐπιε, καὶ τὸ ποτήριον ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ συντρίψας, ἔλαβεν φυγὰς ἔξω. Δραμόντες δὲ, ἐκράτησαν αὐτὸν, καὶ σύρανες εἰσέεισαν ἐν τῷ φουσχάρῳ, τύπτοντες αὐτὸν, καὶ πάλιν καθεσθέντες ἐπίνον, μηδὲν τῷ δικαίῳ διδόντες, ἀλλὰ μᾶλλον χόσσοις κατὰ τοῦ αὐχένου μιμολογούμενοι ἔτυπτον. Ὅτε οὖν ἀπλείστωσιν οἱ μωροὶ ἐκεῖνοι ἔπαιξαν, ἐσπέρας, καταλαβούσης, ἡδουλήθησαν τοῦ

σχάρος infra semel atque iterum occurret pro caupone ipso. Est autem φουσχα, Suetonio *pisca*, proprie potus ex vino et aqua mixtus, ad refocillandum: de qua voce multa erudite Cangijs in Glossario.

(30) Obscurius hic nis. nostrum: Ὅσπερ μετέωρον τὰ παράφρονα αὐτοῦ ῥήματα κακῆμένον.

ἐξελθεῖν τοῦ φουσαρίου καὶ ἔδσαι αὐτόν· ἔφη αὐ- A
τοῖς· ὁ Μακάριος· Μωροί, μωροί, τί ἔχω ποιῆσαι,
ὅτι μέλλει ἡ βίγλα (31) συναντᾶν μοι, καὶ μάστιγας
ἔχω λαβεῖν; Τοῦτο δὲ περὶ ἐκείνων ἔλεγεν· αὐτοὶ δὲ
οὐκ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐπάπαντες αὐτόν, ἀνεχώρησαν·
ἦδει γὰρ ὁ Δίκαιος ὁ ἡμελλεν αὐτοῖς συμβαίνειν.
quid faciam, quia circuitores (29) mihi occursuri sunt, ac male multaturi? Atque hæc dicta de suis
ipsius illusoribus volebat Sanctus intelligi; gnarus quid ipsis eventurum esset; illi vero non intelli-
gentes, relicto eo, abiverunt.

17. Καὶ δὴ βουλευσάμενοι, ἀπέρχονται εἰς τὰ μιμά-
ρια τῶν ἀσίμων (32) γυναικῶν, τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς
καταχράναντες μέχρι δευτέρας φυλακῆς τῆς νυκτός·
ἔδὲ Μακάριος ἐκείθεν ἐξελθὼν, ἐβρίψεν ἑαυτὸν ἐν
μιά γωνίᾳ ὡς εἰς τῶν πενήτων. Μετὰ δὲ ταῦτα
ἐξίόντες, ἐβάδιζον πρὸς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας, καὶ συν- B
αντᾶ αὐτοῖς τὸ κέρκετον, καὶ συλλαβόμενοι αὐτοῦς
ἔδησαν· καὶ ἐλθόντες ὅπου ἦν ὁ Μακάριος κείμενος,
καὶ ἀποδύσαντες αὐτοῦς, ἐμυστίγωσαν σφόδρα. Ὁ
δὲ Μακάριος θεασάμενος αὐτοῦς οὕτως πάσχοντας
ἐλυπήθη μεγάλως καὶ συνεσχέθη τοῖς δάκρυσιν, καὶ
τὸν Θεὸν ἰκέτευεν ὑπὲρ αὐτῶν, τοῦ μὴ ἐγκλεισθῆναι
αὐτοῦς εἰς φυλακὴν· παρακλήσει δὲ συγγενῶν καὶ
δι' εὐχῆς τοῦ Μακαρίου ἀπολυθέντες, ἀπίσαν εἰς
τοὺς οἴκους αὐτῶν. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν λέγει· Καταρ-
γηθῆ ὁ σατανᾶς (33), ἀδελφοί, πῶς ταῦτα ὁ δαιμο-
νῶν ἡμῖν ἐκείνος προσεφθέγγετο συμβαίνειν εἰς αὐ-
τόν, ἀπερ εἰς ἡμᾶς ἐτελέσθησαν! Λέγει ὁ ἕτερος·
Οὐκ οἶδας, ὅτι ὁ βούλεται ὁ δαίμων ποιῆσαι τι τι-
πονηρὸν, γινώσκει αὐτό; τάχα γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἐπράξα-
μεν μετ' αὐτοῦ, ὁ δαίμων αὐτοῦ ἐποίησεν ἡμῖν ταῦτα. C
ἔφη ὁ ἕτερος· Οὐχί, ἀλλ' ὡς εἰκάζω, ὑπὲρ ὁ
ἐτύπτομεν αὐτὸν ἰσχυρῶς, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς
ἀνταπέδωκεν ἡμῖν. Λέγει ὁ ἕτερος· Ναί, ἔσηχε,
μέλει τῷ Θεῷ περὶ σιλοῦ· ἐκεῖνος γὰρ δαίμονα αὐτῷ
δέδωκεν, καὶ ἡμεῖς αὐτὸν παιγνίως ἐτύψαμεν· οὐδὲν
θαυμαστόν. Εἰ γὰρ ἄγιος, ἐπειθεὶς ἂν με, ὅτι ἡ
ἁμαρτία, ἣν ἐποιήσαμεν εἰς αὐτόν, ἀνταπέδωκεν
ἡμῖν ὁ Θεός· ἐπειδὴ δὲ ἔσηχος ἐστίν, τοῦτο οὐ μέλει
τῷ Θεῷ.

peccatum, quod in ipsum commisiimus, tale nobis a Deo accersisse supplicium: hunc autem, quo
niam mente captus est, nullam ipsius curam gerit Deus.

18. Ταῦτα αὐτῶν ὁμιλοῦντων καὶ ἄλλα τινὰ, ἃ συ-
νηθές ἐστιν τοῦ ὁμιλεῖν τὴν νεότητα· ὁ δὲ Μακάριος
ἀναστὰς πρῶτ' ἄλλιν τὸν δρόμον ἔφυε, μέσον τοῦ
θυρόδου ἀσχολούμενος, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν μηδα-
μοῦ καθεζόμενος, νήστευε αὐτὴν ὑπεξήρχετο. Ἐσπέ-
ρας δὲ γενομένης, ἦν πεζεύων τοῦς ἐμβόλους τῆς
πόλεως, ἐπετήρει δὲ τόπον ποῦ ἄρα οἱ κύνας τὰς
κοίτας ἔχουσιν, κάκει πορευόμενος ἕνα ἐκδιώκων ἐξ
αὐτῶν ἀνέκειτο, ὡς ἐπὶ σιβάδος ἀναπαυόμενος,

(31) Gr. βίγλα, quod *excubias*, *circuitores* seu
circuitores, qui noctu obite civitatem consueverunt,
significare ex num. seq. confirmatur; ubi dicitur
iisdem juvenibus occurrisse τὸ κέρκετον, quod
Græco-barbare idem sonat.

(32) Μιμάρια *prostibula*, *lupanaria* significare
tum hoc loco, tum num. 20, 21 et 22 palam fit.
Ac num. 20 quidem simul innotescit, καταγωγὸν et
μιμάριον pro eodem sumi: et illius quidem deri-
vatio a καταγωγή *diversorium* obscura est, est vero

re cum Sancto communicata; imo etiam crebros
ictus ac verbera dorso ipsius infligebant eum sannis
et illusionibus. Ubi igitur sanniones illi, irrisio-
nibus saturari nescii, Andreæm illusissent; ingruente
vespera, voluerunt se subducere e caupona, relicto
illo. Qui vociferans: Sanniones, Sanniones, ait,
quid ipsis eventurum esset; illi vero non intelli-
gentes, relicto eo, abiverunt.

17. Etenim consilio inito concesserunt ad turpium
mulierularum prostibula, et animarum suarum pul-
chritudinem adusque vigiliam noctis secundam pol-
luerunt: beatas vero Andreas inde similiter digres-
sus, abiecit se, instar mendici, in angulum plateæ
quempiam. Post hæc prodeuntes illi tendunt quisque
domos suas, atque incidunt in urbis circuitores; a
quibus comprehensi ligatique venerunt tandem ad
locum, ubi Andreas jacebat; et exulis vestibus.
virgis flagisque insigniter excepti sunt. Spectator
hujusce actionis vir sanctus, indoluit vehementer,
et a lacrymis se non temperavit; oravitque Deum,
ut ne in carcerem compingerentur: tandemque et
intercessione propinquorum, et precibus sancti
Andrææ missione impetrata, ad ædes suas reversi
sunt. Dicit autem unus eorum: Male pereat dæ-
monium, sodales, quomodo quæ prædixit nobis
dæmoniacus ille eventura sibi, in nobis completa
sunt! Excipit alter: An putas, si quod malum in-
ferre cuiquam parat dæmon, id innotescere dæmo-
niaco? Fortassis quod tam inique tractatus ho-
minem, ita vicissim a dæmone tractati nos sumus.
Subjicit tertius: Nequaquam; verum, ut ego sus-
picor, quia tam duriter atque immisericorditer
verberibus in ipsum sævimus, ista nobis retribuit
æquus Dominus. Cui denique alter: Ut insanis!
Deo nempe cura est de stulto. Ab ipso traditus
est malo dæmoni torquendus, a nobis animi ac
lusus causa pugnis pulsatus est: quid tum? At
verò si sanctus esset, persuaderes mihi forte,

18. Hæc illis et alia, quæ insolens Juventus effu-
tire consuevit, inter se loquentibus; surrexit bene-
mane Andreas, institutoque ut solebat cursu, me-
dlis in turbis versatus, solidum istum diem nusquam
sedendo, nihil manducando exegit. Ingruente au-
tem vespera percursabat porticus civitatis, notabat-
que locum ubi sua canes latibula habebant; eoque
concedens, expulso illorum uno aliquo, procumbit-
bat, ac veluti in frondibus virgultisque somno se

hujus. Innotescit porro μιμάς, de quo num. 21,
meretricem notare, sicut hanc vocem etiam usu-
pat Theophanes. Nec difficile erit ex his colligere,
quam notionem habeat μιμάριον, quod est num.
22; cum ab eodem derivetur principio, et quidem
per diminutionem.

(33) Ms. Μαζ. καταργηθῆ, quod æque ac καταρ-
γηθῆ ἢ καταργέομαι est, et hoc inter alia etiam
tollor, aboleor, significat apud Scapulam.

dabat, et quidem nudus rerumque omnium indigus, non exiguae stercis, non sacculi, non parvi cuiusdam straguli dominus; solummodo coopertus, de quo diximus, brevisculo pallio, quod plerumque gestabat. Postero die illucescente, rursum surgens e strato illo, ita sese allocutus est: *Eccum, nullius numeri et stolide Andrea, velut canis cum canibus pernoctasti; age, rursus manum operi admoveamus, quoniam appropinquat mors: ne quis te seducat; quoniam nemo est qui opem tibi ferat in illa hora: omnis quippe homo laborum suorum fructus carpit, cum excedet e corpore suo; de cetero igitur curre alacriter, pro nihilo reputatus a seculi hujusce hominibus expelli, ut a caelesti rege laudem atque gloriam reportes.*

19. Atque hæc dicens, conabatur B. Andreas, ut *Apostolus Paulus loquitur, oblivisci quæ retro sunt; ad ea vero, quæ sunt priora, extendere seipsum. Homines vero, ipsum intuentes dicebant, alii quidem: Ab aolescentia demoniacus est; et commiseratione ejus tangebantur; alii vero: Apage, nullus hic stulto locus; et scapulas ipsius alapis onerabant, conspuentesque execrabantur hominem, patienter ferentem omnia, etiam fame ac siti laborantem, adustumque frigore ac aestu. Interea ex intimo cordis penetranti sic promebat orationes, ut murmur laborum ejus longe personaret: et quemadmodam olla, vehementer bulliens, deorsus vapores eructat, ita ex pectore Andreae Spiritus sancti halitus erumpibat, adeo ut intuentes eum dicerent: Coarctatur cor ipsius a malo demone, hinc isti vapores. Sed plurimum fallebantur; non enim inde, sed a continua ac divina oratione excitabantur. Quare ut olim mutationem linguarum ebrietati tribuebant homines nullius experientiae, ita hic quoque ratiocinabantur.*

20. Cum die quodam Andreas prope Iupanas, seu turpium mulierularum receptaculum, lucum summa luderet; earum una quæpiam ipsum intuita, apprehenso vili quod gestabat palliolo, intro ipsum atraxit. Ille autem, vere adamas et verus Sathanæ derisor, secutus trahentem in diversorium introiit: accurrente mox reliqua meretricium turba, et circulo inclusum interrogante risus causa, qui id passus esset. Cumque vir beatus, leniter subidens, nihil responsi daret, colaphis ipsum verberabant, ac adigere conabantur virum continentem ad execrandum libidinis scelus committendum, aliis quæ regi convenit membra ipsius leniter demulcentibus, aliis oscula figentibus, aliis: *Scortare, inquitibus, stulte, et exple libidinem tuam. Ingens pro-*

A γυμνός, άπυρος, μηδὲ ψιαθίνον έχων, μήτε κώλυκου ἢ κήμιμα μικρόν τι (54) σαγλου, ἀλλὰ τοῦτο μόνον τῆ προλήθην (55) μαλοτίσκον, ᾧ ἐφόρει Πρωτῶς πάλιν ἀνιστάμενος, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγεν Ἰσοῦ, ταπεινὸ ἐξήχε Ἄνδρέα, ὡσεὶ κύων μετὰ κύων διετέλεσας ὑπνον· ἀγώμεν, πάλιν κάμώμεν, ὅτι ἐγγίζει ὁ θάνατος· μηδεὶς γὰρ πλανήσεν σε, ὅτι ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκαίνη βοθηθῆσαι τίς ἔχει σοι; πᾶς γὰρ ἄνθρωπος τοὺς πόνους τῶν καρπῶν αὐτοῦ φάγεται εἰς τὴν καιρὸν τῆς ἐκδημίας τοῦ σώματος αὐτοῦ· λοιπὸν οὖν δράμι μετὰ κόπου, ἐξουθανώμενος παρὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἐπαινον καὶ δόξαν κομιτώμεθα παρὰ τοῦ ἐπουρανίου Ἰησοῦ λέως.

B 10. Ταῦτα λέγων, ἐσπευδεν ὁ Μακάριος κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον τὸν λέγοντα, τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι, τοῖς δὲ ὀπίσθεν ἐπιλανθάνεσθαι. Οἱ δὲ ἄνθρωποι θεωροῦντες αὐτὸν, ἔλεγον· Ἰὴν νέας δαιμονιάρης. Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτος ὁ τόπος παρὰ σαλὸν οὐκ ἔστιν. Καὶ οἱ μὲν συνεπάθουν αὐτῷ, οἱ δὲ κήσους κατ' αὐχένιας ἰδίδοσαν αὐτῷ, καὶ τῷ σιάλῳ πτύοντες ἐβδελύττοντο. Ὑπέμεινεν δὲ ταῦτα, πεινῶν, διψῶν, θιγῶν, καὶ καυστούμενος· εὐχὴν δὲ τῆς αὐτῆς ἀνελάθετο ἐν τῷ κρυπτῷ ταμίῳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὥστε ὁ ψιθυρισμὸς τῶν χειλέων αὐτοῦ μακρόθεν ἀπήχει· καθάπερ λέξης βρασμῷ ἀπίρω ἀτμὴν εὐαυτερον προβάλλεται, οὕτως ἀπὸ τῶν ἐνδον αὐτοῦ ὁ ἀτμὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξεπορεύετο, ὥστε οἱ στοχαζόμενοι αὐτὸν ἔλεγον· Ἀγανακτοῦσα ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τὸν ἀτμὸν ποιεῖ. Οὐκ ἦν δὲ οὕτως εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ εὐχὴ ἦν ἀκατάπτυστος καὶ θεάρεστος ἡ ταῦτα δεικνύουσα. Ὅθεν οἱ ἄπειροι ὡσπερ πάλαι τὴν ἐναλλαγὴν τῶν γλωσσῶν μέθην ἐφαντάσθησαν εἶναι, οὕτω καὶ ταῦτα διελογίζοντο.

C κ'. Ἐν μίᾳ δὲ τῶν ἡμερῶν πλησίον τῶν μιμαρίων, ἦτο: τῶν πορνικῶν καταγωγῶν, ὡς ἐν παρῶν παίζοντος, μία τις τῶν πορνῶν αὐτὸν θεασαμένη, δραχμὴν τοῦ εὐτελοῦς αὐτοῦ μαλοτίσκου, ὃ περιβέβηκετο, ἔσυρεν αὐτὸν ἐνδον. Ὁ δὲ ὄντως ἀδάμας καὶ ἀληθῆς ἐμπαίκτης τοῦ σατανᾶ, ἠκολούθησεν αὐτῇ. Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ καταγωγῷ, ἐπιτυνάγονται αὐτῷ καὶ αἱ λοιπαὶ πόρναι, καὶ γελοιωδῶς ἠρώτουν αὐτὸν, πῶς τοῦτο ἔπαθεν. Ὁ δὲ δίκαιος μειδίων, οὐδὲν ἀπακρίνατο· κοσούζουσαι δὲ αὐτὸν καὶ βιάζουσαι πρὸς τὸ ἐμμουσον ἔργον τῆς πορνείας, καὶ τὰ κρυπτὰ αὐτοῦ μέλη καταμαλάσσουσαι, ἕτεραι δὲ καταφιλοῦσαι, ἐδοκίμασαν πρὸς ἀναίδειαν τὸν σὺφρονα· αἱ δὲ ἔλεγον, Πόρνευσον, σαλὲ, καὶ κόρρουν τῆς ψυχῆς σου τὸ ἐπιθύμημα. Θαῦμα γὰρ, ὅτε ἰ-

¹ Philipp. iii, 13.

(54) Σαγλου crediderim diminui a σάγος, *sagum*, sumique pro tegmine vel stragulo quovis; assentiente mihi Phænone in Cynosophio, cap. 48, μετὰ σαγλου σκεπάτας, ἄχρι οὐ ἰδρώσει: *Stragulo textit, donec sudaret*. Hinc vero infra num. 22 diminutive dicitur Σάγιστρον.

(55) Μιμαρίων. Quid si diminutivum esse voc s

μῆλιότη voluerit auctor, librariorum socordia vocalibus mutatis ita scribentium, pro μιμοτίσκου? Sed jam vidimus quod μάλος *lanam* significet. Et ut est, et hic et num. 20, pro pallio, aut pelle, aut stragulo, quo se tegebat Sanctus, accipiendum constat. Ms. Maz. hic scribit μαλοταριον αὐ τοῦ τειμαρῆτινῳ, et quidem proprius.

φοι, φοβερὸν τὸ ἐπ' αὐτὸν τότε γινόμενον· ἐν Α τοσοῦτοις γὰρ γαλισμοῖς οἷς ἐποίησαν ἐπ' αὐτὸν, οὐδαμῶς κινῆσαι ἢ ὀρέξαι αὐτὸν ἰσχυσαν πρὸς τὸ δυσῶδες πάθος. Ὅθεν μεταβαλλόμενοι, τὰ τοιαῦτα ἔλεγον· Οὗτος νεκρὸς ἐστίν, ἢ ξύλον ἀνασθητόν, ἢ λίθος ἀκίνητος. Δέγει δὲ μία ἐξ αὐτῶν· Θαυμάζω τὴν ἀναισθησίαν ὑμῶν, ὅτι ταῦτα λέγετε· σαλὸς γὰρ καὶ δαιμονιάρης, πεινῶν, διψῶν, ριγῶν, μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, αὐτὸς ἐπιθυμεῖ ταῦτα; ἄψτε αὐτὸν πορεύεσθαι τὴν ἐξηλίαν αὐτοῦ.

κα'. Ἐώρα δὲ ὁ Αἰχμαῖος τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ἐστῶτα μέσον τῶν ἑταιρίδων· ἦν δὲ τῆ εἰδέα Αἰθίοψ, χειλᾶς, ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας μὴ ἔχων, εἰ μὴ κόπρον κατὰ τέφρας μεμιγμένον, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἦν ὡς ἀλώπεκος, καὶ οἰκτρὸν κόμμα βάρους ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ ἐπέκειτο· ἀποφορὰ δὲ καὶ δυσωδία ἐξήρχετο τρίλογοι, σηπώδης, βορβορώδης, καὶ ὡς πτύελον ἀφυῶδες (36), ὥστε ἐκ τῆς δυσωδίας αὐτοῦ τῆς πικρᾶς ἀρδίζεσθαι τὸν Μακάριον, καὶ συγχῶς πτύειν, καὶ τῷ περιθλέμματι ἀποφράττειν τὴν ἕσφρησιν αὐτοῦ. Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ δαίμων τῆς ἀσωτίας ἀηδίζόμενος, φωνὴν ἀφίησιν τοιαύτην· Ἐμὲ οἱ ἄνθρωποι ὡσπερ μέλι γλυκὺ ἔχουσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ οὗτος ὁ τὸν κόσμον ἐμπαίζων μυσαιτόμενος, ἐμπτύει μοι· οὐκ οὐκ σὺ περὶ ἀγαθοῦ σε αὐτὸν σαλὸν ἐποίησας, ἀλλὰ ἢ πάντως ἀποδράσαι σε τῆς σωματικῆς δουλείας. Ὁ δὲ Μακάριος αἰσθητῶς αὐτὸν ἔβλεπεν· αἱ δὲ πύλαι τῆς μὲν φωνῆς ἦκουον, οὐδένα δὲ ἔβλεπον. Κατεγέλα δὲ ὁ Μακάριος τῆς ἀσχημοσύνης, καὶ τῆς δυσωδίας αὐτοῦ, ὥστε λέγειν τὰς μιμάδας· Ἴδε πῶς συμμειδιᾷ τῷ δαίμονι αὐτοῦ.

κβ'. Μία δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφη· Καλὸν ἐστὶ τὸ περιθλάσαιον αὐτοῦ, θεῦτε ἄρωμεν αὐτὸ, καὶ πιπράσωμεν· τοῦτο γὰρ ἔχρωμεν πειρῆν ἡμέρον. Παραχρῆμα δὲ ἀνισταῖσαι ἀπέδυσαν αὐτὸν, καὶ ἰστώσι γυμνόν· τὸν δὲ χιτῶνα πιπράσασαι εἰς μελισσίον ἓν, ἐνείμχοντο δὲ ἀνὰ δύο λεπτῶν. Ἀέγει ἢ πρώτη ταῖς ἑτέραις· Μὴ ἀπολύσωμεν αὐτὸν γυμνόν, ἀλλὰ χάν ψιάθειον πεπαλαιωμένον χαρισώμεθα αὐτῷ. Πνευξαν οὖν ψιάθειον, καὶ σχίσασαι αὐτὸν μέσον, περιέβαλον αὐτὸν· καὶ οὕτως καταγωγίου ἐξεβλήθη. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὴν πλατεῖαν ἐφόρει αὐτὸ καὶ ἔτρεχεν παίζων. Οἱ δὲ ὀρῶντες αὐτὸν ἔλεγον, Καλὸν σάγιτρον φορεῖ ὁ

facto miraculum tunc configit, fratres; quippe in tanta mollitie, qua virum aggrediebantur, nequaquam aut movere ipsum, aut concupiscentiam injicere turpis flagitii potuerunt. Hinc et ipsæ mulieres mutatae, dicentabant: Hic certe aut mortuus est, aut lignum sensu destitutum, aut saxum immobile. Sed una e numero: Admiror, inquit, ego stuporem vestrum, cum sic loquimini: quid enim? mente captus, insessusque a dæmone, fame ac siti pene enectus, frigore rigidus, qui que ubi caput reponat quieturus non habet, talia concupiscat? dimittite hominem ut insaniat insaniam suam.

21. Interea Beatus conspiciebat stantem in medio meretricium impudicitiae genium, specie Æthiopem, grandibus labiis conspicuum, cui caput depile opertumque stercore cineribus misto, oculi vero persimiles vulpi; pendebat ex humero sordidum panni laceri fragmen, absistebatque exhalatio ac foetor triplex, quasi ex sanie cænoque et sputis spumantibus, isque adeo gravis, ut ferre illum nequiens Andreas necessum haberet perpetuo excreare, atque nares lacerna sibi obturare. Quem cum notaret dictus genius tantopere aversari sese, istiusmodi emittit vocem: Me homines pro melle dulcissimo hauriunt ac sinu suo condunt, et hic mundi illusor me despuit ac detestatur! tu vero non tam quod bonum est ut consequaris, quam ut corporis servitutum omnino subterfugeris, stultum induisti. Et Andreas quidem hæc loquentem videbat sensibiliter, non videbant vero scorta, præter vocem nil percipientia; cumque ille derideret impudicum ac graveolentem dæmonem, dicebant ista: Ecce quam blando risu dæmonem suum excipiat.

22. Tunc una mulierularum: Non contempnendus, ait, hic amictus ejus est: vende, ablatum vendamus; id vobis agendum est hodie. Atque illico consurgentes, exitum vestibulis, nudum destituunt, quas venum portantes unum abstulere miliarisium (37), indeque distributæ sunt singulis (38) oboli duo. Deinde præcipua omnium dicit cæteris: Ne dimittamus ipsum nudum, sed vel tegeticulum saltem vetustate attritam ei demus. Quam ubi attulerunt, mediam scindentes injecerunt illi: atque ita domo expulerunt. Prodit igitur Andreas in publicum cum illo gestamine, ludensque ludum suum

(36) Πτύον quidem scriptum erat, sed hoc significat ventilabrum, quo frumentum acerbis purgatur: ideoque substitui viciniam πτύελον: fortassis autem dicitur etiam πτύον, sicut πτύσι; et πτύσμα.

(37) Miliarisium. Lubet hic e Scholiaste Basilicorum adscribere locum, nummulos istos, quorum hic mentio fit, insigniter illustraturum. Egiog. 23 sic ait: « Nosse oportet, ceratium unum tollibus valere duodecim sive miliarisio dimidio. Valent itaque ceratia duodecim nominis medio: nam integrum nominis continet miliarisia duodecim sive ceratia 24. » Colligo igitur, ex nominatis istis monetae speciebus, minimi valoris esse follem; folles autem 12 constituere ceratium; ceratia vero

lina seu folles 24 efficere miliarisium unum.

(38) Minutum, Gr. λεπτόν, quod Lucæ xxi exponitur *as minutum*, est infra ex mente auctoris nostri ejusdem cum folle et obolo valoris, quamquam aliquibus dimidia tantum parte valeat. Erat autem ferrea et minutissima apud Græcos moneta, teste Hesychio sic loquente: « Quemadmodum (dii isti) etiamnum Byzantii sunt in λεπτῷ nominis, quos Byzantini terreo et vilissimo utuntur. » Nunc quod ad illustrationem textus nostri attinet, patescit 1. vilissimum istum Andree amictum fuisse, tantillo venditum; 2. miliarisio uno contineri λεπτά seu minuta 24; 3. fuisse in prostibulo illo scorta 12. Porro quæ Græce hic λεπτά mox φολερὰ et etiam oboli dicuntur.

percurrabat plateas; ac dicentibus sibi spectatoribus: Perpulchrum sane stragulum portas humeris tuis, stulte, respondebat: Imo vero, stulti, perpulchrum porto; patricium (39) namque me fecit Dominus. Nonnulli etiam e Christi fidelibus benevole porrigebant nihil petenti obolos, Christo ejus curam gerente: et quantumcumque aliqui darent, admittebat sic ut toto illo die viginti, imo triginta et amplius obolos auferret. Noverat autem locum secretiorem, ubi pauperes conveniebant, contulitque se eo, nummos manu tenens, veluti ludibundus, ne videlicet suus agendi modus innotesceret, ac medius inter mendicos considens illis ludebat; quod si quis inde vi rapere tentasset aliquid, hunc verberibus male multabat. Cumque socii sui injuriam reliqui statim mendicij vindicaturi concurrerent, ac fustes in Andream expedirent; hic fugæ se committens cunctos obolos suos dispergebat, unde quilibet in rem suam rapiebat aliquid ac retinebat.

23. Quodam die cum in antihoro (40) partes suas ageret, ingressus forte est œnopolium (41), ubi vinum myrrhatum (42) bibebatur. Cumque ingrederetur alius quoque bibendi causa, fixis in eum oculis attentius considerabat hominem Andreas. Quo animadverso intendens ille similiter in Andream, torto aspectu dicit: Quid me tam fixo contemplaris obtutu, stulte? apage hinc foras. Cui Sanctus: Humerum tuum, inquit, dexterum insidet avarus dæmon, simiam referens non magnam, vinculumque te tenet, infelix; uti ursum nullo: da mihi obolum. Reponit ille, ad insaniam tenax: Nullus mihi superat. Et Sanctus: Imo etiam, stulte et oblite tui; nummos septem extulisti domo, quorum unum impendisti oleribus, altero calida tibi comparasti, quinque reliquos habes in sinu tuo, adiguntque te dæmones ut illos in vinum absumas. Quibus dictis celeriter se inde proripuit: et obstupefactus homo ille tali sermone, ita rem se habere palam enarravit assidentibus sibi computatoribus. Audiens hæc œnupo: Quantum video, inquit, et vos insano isto nihilo saniores estis: non enim ille, sed quod circumfert dæmonium loquitur. Quid igitur admiramini? an dæmon ignoret, quis fornicetur, quis adulteretur, quis furetur, quis avaritia labore, quot quis nummos domo efferat? cum nequam ille sequatur pone hominem, et ob-

(39) Ita Mazariniam; in ms. Vaticano est, πατέρα κόων, vitiose. Quid si Πατέρα κωνών legatur, patrem canum? Esset hoc Sancti aliquid ridiculæ dignitatis sibi ex humilitate adscribentis, cui talis conveniat purpura.

(40) Alterutro alteri oppositum forum ita appellatum fuit, an aliud vult? Φόρος certe recentioribus forum significat.

(41) Gr. καθαροπότιον: quod, si etymologiam spectes, designabit locum ubi merum potatur; œnopolium vertere malui, quia notius.

(42) Quanquam myrrha perquam amara sit, non continuo existimare oportet, vinum quoque myrrhatum amaritudinem sapuisse: imo contrarium plane docet Plinius, *Natur. hist.* lib. xiv, cap.

ἠμός σου, ἔφη. Ὁ δὲ ἔλεγεν· Ναί, σαλοί, καλὸν σαγὴν φορῶ, πατρίκιον γὰρ ὁ Δεσπότης με ἐποίησεν. Τινὲς δὲ φιλόχριστοι παρεῖχον αὐτῷ κατὰ προαίρεσιν λεπτά, οὐ ζητῶν ταῦτα αὐτός, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐμερίμνα αὐτῷ· ὅσα δὲ τινες ἐδίδουν αὐτῷ, ἐδέχετο· δι' ἄλης δὲ τῆς ἡμέρας εἰκοσι λεπτά καὶ τριάκοντα καὶ πλεονα ἐκρίτει. Ἀπειθήρει δὲ τόπον κρυπτόν, ἐν ᾧ γίνεται συναγωγὴ πενήτων, καὶ ἀπήρχετο ἐκεῖ, ἐν τῇ χειρὶ κατέχων τὰ φολερὰ, ὡς δῆθεν παίζων, πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ. Καθεζόμενος δὲ μέσον τῶν πενήτιων, τοῖς ὀβολοῖς ἐπαίγνιαζεν· ὅτε δὲ εἰχὲν τις τῶν πτωχῶν τοῦ ἀρπάσαι, ἐδίδου αὐτῷ κόσσον· οἱ δὲ λοιποὶ πένητες διεκδικοῦντες τὸν συμπένητα, τοῖς ῥάβδοις αὐτὸν τύπτοντες ὑπεισέβαινον· αἰτίαν δὲ φυγῆς χρώμενος πάντα τὰ φολερὰ ἐσχόρπιζεν, καὶ λοιπὸν ἕκαστος εἰς ἴδιον κέρδος ἤρπαζεν καὶ ἐκέκτητο.

κγ'. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἦν παίζων ὁ ὄσιος· ἐν τῷ ἀντιφώρῳ· συνέβη δὲ αὐτὸν εἰσελθεῖν τῶν καθαροποτίων, ἐνθα ἐσυρμισμένον οἶνον ἐπινον. Εἰσελθὼν δὲ ἄνθρωπος τοῦ πειεῖν, ἰδὼν αὐτὸν ὁ ὄσιος, ἀπεσχόπει εἰς αὐτόν· ἰδὼν δὲ ὁ ἄνθρωπος ὀξέως εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντα, βλοσυρῶ τῷ ὄμματι ἀπιδῶν λέγει· Τί μοι ἀτενίζεις, σκλέ; ὕπαγε ἔξω. Ἐφη ὁ ὄσιος· Κνιπὸς δαίμων ὡς μικρὸν πιθήκιον ἐπὶ τὸν ἠμὸν σου κάθηται τὸν δεξιόν, καὶ ὡσπερ (43) ἄρχον τῷ κορκόμῳ ἔχει σε δεδεμένον, ἀθλίε· δός μοι ὀβολόν. Ὁ δὲ μανείας λέγει· Οὐχ ὑπάρχει μοι. Ἐφη ὁ ὄσιος· Ναί, πάρετε τῇ ψυχῇ, ἑπτὰ φύλλεις ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔφερες, τὴν μίαν ἠγόρασας λάχανα, τὴν δὲ ἑτέραν θέρμια, καὶ τὰς πέντε φέρεις ἐν τῷ κόλπῳ σου, καὶ βιάσουσί σε οἱ δαίμονες τοῦ πειεῖν αὐτάς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν δραμαίως ἐξῆλθεν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐπὶ τῷ ῥήματι ξενισθεὶς, ὅτι ἀληθὲς ἔστιν ταῖς σύνεγγυς καθημένοις καὶ πίνουσι διεσάφτησεν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φουσχάριος, λέγει πρὸς αὐτούς· Ὡς ὄρῳ, καὶ ὑμεῖς ἐξηχότεροι αὐτοῦ τυγχάνετε· οὐ γὰρ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ λαλῶν, ἀλλ' ὁ συμπεριφερόμενος αὐτῷ δαίμων. Τί οὖν ξενίζεσθε; ἢ οὐκ ᾔδει· ὁ δαίμων τίς πορνεύει, ἢ τίς κλέπτει, ἢ τίς ἐστιν κνιπὸς, ἢ τίς πόσα φύλλεις ἐκ τῶν ἐνδόν βαστάζει; ἐπεὶ ἀκολουθεῖ ὁ σατανᾶς ὀπισθεν τοῦ ἀνθρώπου, δηλονότι κατοπτεῖται τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, καὶ τὰς εἰσόδους, καὶ τὰς ἐξόδους· καὶ εἰ μὲν ἢ

43: « Lautissima, inquit apud prisceos vicia erant myrrhæ odore condita; » quo ex auctoribus deum probato, subjungit: « Quibus apparet, non inter vina modo myrrhinum, sed inter dulcia quoque nominatum. » Luculente etiam disserit in nostram sententiam hæc super re Barovius ad annum 34, num. 95, ubi non modo non amarum fuisse vinum myrrhatum, sed suave, pretiosum, et præservasse ab ebrietate, pluribus ostendit. Ipsum adi.

(43) Ἄρχος pro Ἄρχος usurpant paulo etiam vetustiores, recentiores fere semper: quod autem hic Κόρχομον dicitur capistrum, Achmeti, Zachariæ Παπα, in versione *Dialogorum* S. Gregorii, Κούρχομον scribitur.

φίλος αὐτοῦ, πάντα σοι ἀναγγελεῖ, ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλοτριῶν. Ταῦτα τοῦ φουσκάρου φήσαντας, ἔπεισεν αὐτοὺς οὕτως ἔχειν.

κδ'. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν διερχόμενος, Μακάριος ἐν τοῖς ἀρτοποιαῖς, συναργᾷ τρισὶ νεανίσκοις ξανθοκόμοις, ὠραίοις καὶ ψυχῇ καὶ σώματι · εἶχον γὰρ ἀγαθὴν ἐργασίαν οἱ μείρακες, τοῦ πρεσβυτέρου ὀδηγοῦντος αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέστησιν. Ὡς δὲ συνήντησαν τῷ Ὀσίῳ, ἔγνω ὁ πρῶτος τῶν σεμνῶν παίδων ἐκείνων τὰ περὶ τοῦ Μακαρίου, καὶ λέγει τοῖς ἑτέροις · Πιστεύσατέ μοι, ἀγαπητοί, ὑπονοῶ τὸν σαλὸν ἐκείνον δοῦλον τοῦ Θεοῦ ὑπάρχειν. Ἐφη ὁ ἕτερος · Παρακαλῶ σοι ἐν τινι τόπῳ μετ' αὐτοῦ συγκαθῆσαι ἡμᾶς. Λέγει ὁ πρῶτος · Εἰ θέλεις, τοῦτο ἐν τάχει ποιῶ. Καὶ λέγει αὐτῷ · Ἀδελφὲ, ἀγαπᾷς με, δεῦρο συγκαθῆσον μεθ' ἡμῶν, ὅτι ἐγὼ ἀγαπῶ σε, καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ λίαν ποθοῦσίν σε. Ἴδὼν δὲ αὐτὸ ἐμειδίασεν, καὶ λέγει αὐτῷ ἐξ ὀνόματος · Σὺ εἶ Ἐπιφάνιος ὁ φίλος μου, καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἤσπασατο αὐτὸν, προβλεπτικῶς ὁματι τὸ μέλλον προσημάνας γίνεσθαι ἐπ' αὐτόν· τῆς γὰρ βασιλείδος τῶν πόλεων ἐπίσκοπον γεγονέναι. Χειροκρατοῦντες δὲ ἀμφοτέρωθεν χεῖρα πρὸς χεῖρα, ἤλθον πρὸς τοὺς δύο παῖδας, καὶ διηχῆσατο αὐτὸς ὁ Ἐπιφάνιος, πῶς ἐξ ὀνόματος ἐκάλεσεν αὐτὸν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα, πλείονα τὸν πόθον καὶ τὴν πίστιν εἰς αὐτὸν ἀνάτεθεικαν. Εἰσελθόντες οὖν ἐν ἐνὶ τῶν καθαρῶν, ὠνήσαντο ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ἰχθύν, καὶ παρέθηκαν εἰς ἐστίασιν. Ἴδὼν δὲ ὁ Ὀσιος τὴν πίστιν αὐτῶν, ἐχάρη χαρὰν μεγάλην, καὶ ἦν ὑποψιθυρίζων τῷ στόματι δι' εὐχῆς πρὸς τὸν Θεὸν τὴν προσαγωγὴν αὐτῶν ἀναθεῖς · εἶθ' οὕτως τῶν προτεθειμένων μετέσχεν, δεύς καὶ τοῖς νέοις οἰκειαῖς χερσίν.

κε'. Ἀληθινὸν τὸ ῥῆμα, ἀγαπητοί, καὶ πιστὸν, ὅτι τὸ ἡμῖσι τοῦ παξαματίου ἡσθιεν ὅλην τὴν ἡμέραν, ὅπερ καὶ τοῦτο πεποίηκεν βραχὺ τι μετασχῶν ἐξ αὐτῶν, ἕσας τὰ πλείονα ἐν τῇ τραπέζῃ · οἶνου δὲ ἦν ἡλίκα τις ἐδίδου αὐτῷ, πειεῖν οὐκ ἐφείδετο · ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ οὐκ ἔπεινε πώποτε, ἐὰν μὴ τις αὐτὸν τούτῳ ἐπότισεν. Δι' ὅλης δὲ τῆς ἑβδομάδος πολλάκις, ἢ διὰ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν, τινὸς οὐκ ἐγεύετο · ἐπειδὴ ὁ σατανᾶς τοὺς πλείονας ἐσκήρυνε τοῦ μηκέτι παρεῖχειν τι αὐτῷ, αὐτὸς δὲ οὐκ ἦντι, καὶ οὐδὲν ἐχομίζετο. Πολλάκις γὰρ ὑπὸ δίψης ἐφλέγετο, καὶ μὴ ἔχων τί εἰσπράξασθαι, εὐρίσκιων πηλὸν, ὑδῶσταν ἐπὶ τῆς λεωφόρου ὡς ἀπὸ ὑετοῦ γεγονότα, κλίνων τὸ γόνυ, ἐνεφύσα αὐτῷ σταυροειδῶς τρίς, καὶ οὕτως αὐτὸ ἔπεινε, ὥστε θεωροῦντας τοὺς παρ-

44) Aliis *paximatium*, *paxamidium*, et *paximas*; de quo Suidas. Bis coctus panis, qui apud Romanos, nempe Byzantinos, ut vult Lipsius dicitur *paximas*. Plura de hac voce congescit Rosweidus in Onomastico ad Vitas Patrum. Arduam vero abstinentiam fuisse illam Andreæ, medio quotidie, non plus, *paxamatio* vescentis, patebit ex Rullini

A *servet opera ejus, ingressum et egressum* ? quod si amicus ejus es, omnia tibi revelabit, etiam aliorum gesta. Atque hac oratione persuasit audientibus caupo, ita se rem habere.

24. Transiens quodam die Andreas per forum, ubi panes veneunt, obvius habuit tres adolescentes, capillis flavis insignes, tam anima quam corpore decoros : bonis quippe operibus assueverant sub instituto unius, qui erat provectoris ætatis, ad omne Dei bene placitum alios informantis. Ubi vero hi inter se occurrerunt, cognovit præcipuus ille, aliorum institutor, quæ circa B. Andream agebantur, dixitque sociis : Credite mihi, dilectissimi, suspicor stultum isthunc Dei famulum esse. Et alter : Quæso, inquit, concedamus aliquo sessuri cum ipso. Tum primus : Si libet, quam mox id effectum dederò ; conversusque ad sanctum : Frater, ait, si me amas, adesto huc et conside nobiscum, quia ego te diligo, et hi sodales mei tenentur desiderio tui. Intuitus invitantem Andreas, risit ; ac nominatim ipsum compellens ; Tu, inquit, Epiphanius es, amicus meus. Quo dicto amplexatus juvenem, id quod futurum erat prævidens, significavit fore, ut urbis, quæ inter alias uti regina eminet, episcopus crearetur. Et tenentes alter alterius manum accesserunt ad alios duos adolescentes, narravitque Epiphanius, quomodo ipsum suo nomine compellasset : quo audito illi, ardentiore inflammati desiderio hominis, majorem in ipso fiduciam collocarunt. Ingredientes itaque œnopolium coemptis pane, vino ac piscibus, convivium pararunt, cumque fidem eorum cognosceret Andreas, ingenti persusus gaudio, leni oris susurro susis ad Deum precibus, profectum in virtute juvenum ei commendavit ; deinde cibos appositos sumpsit, ac eis etiam porrexit propriis manibus.

25. Vera loquor et fide digna, dilectissimi ; toto die non manducabat Andreas medium (44) *paximatium* ; idque faciebat, pauxillum aliquid ex appositis decerpens, plerisque in mensa relictis. Cum quis ei vinum porrigebat, bibere non dubitabat : si nullus præberet, non bibebat unquam. Non raro binis ternisque diebus, nonnumquam hebdomada tota omni cibo abstinebat : cumque Satanas plurimorum animis, ut ne quid erogarent illi amplius, obstinationem induxisset, ac ipse omnem petendi curam abjiceret ; nihil quidquam ad sustentationem accipiebat. Hinc sæpissime siti æstiuans, et quid consilii caperet ignorans, reperto forte in platea luto aqua pluvia subacto, curvabat genua ; ac ternum crucis signum instando formans, inde

lib. iii, num. 31, ubi singularem Pioris abstinentiam insinuans. « Tantum unum, inquit, *paximatium* et quinque olivas in cibo accipiebat, » quotidie, ut reor. Hic autem Noster dimidio contentus erat : imo, uti mox subditur, biduum triduumque et hebdomadam aliquando totam jejuniis transibat.

bibebat, ac spectatorum illac transeuntium indignationem, aliis quidem fustibus cum aggredientibus, aliis vero non sine comminatione dicentibus. Non decet, stulte, ita sordes haurire. Ille autem non respondens ulli verbo, confestim se inde propiciebat. Atque hæc, carissimi, victandi vivendique ratio, sane arcana, viro sancto fuit.

26. Accumbente igitur Andrea, quemadmodum supra meminimus, in œnopolio cum venerabilibus illis adolescentibus mensæ, forte auribus meis præterentis illac, hominum infimi, allapsa vox ejus est; et declinans tantisper a via, contuli me ad vestibulum, clam, quid ageretur, speculaturus. Igitur cum adolecentes salutato Andrea viam suam prosequerentur, accidit etiam cauponem, qui Christianus erat, cujusdam rei causa officinam egredi, et Andream intus manere solum: qui huc atque illic circumspiciens, ubi neminem deprehendit, extensis in cœlum manibus precari pro tribus memoratis adolescentibus cœpit; et (testis mihi Deus est, qui perdit loquentes mendacia) levatus e terra in aerem sublimis pependit, non sine admiratione ac horrore meo hominis impuri, talia videntis. Sed statim restitutus sibi exivit, in turbis more suo labulam acturus. Atque illud nunc apertam charitatis vestræ.

Α οδύτας ἀγανακτεῖν ἐπ' αὐτὸν, καὶ τοὺς μὲν δαίρειν αὐτὸν, τοὺς δὲ μετὰ ἀπειλῆς λέγειν αὐτῷ· Οὕτως οὐ πρέπει, σαλὲ, τῶν κατανίσκων ἀπογεύεσθαι. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίνατό τιμι λόγον, ἀλλ' εὐθέως τῶν ἐκεῖ ἀνεχώρει. Αὕτη, ἀγαπητοί, τοῦ Μακαρίου ἡ διαίτα καὶ ἡ ἀπόκρυφος πολιτεία.

κς'. Ὡς οὖν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἴρηται, ὅτι ἐν τῷ καθαρῳποιῳ μετὰ τῶν τιμῶν ἐκείνων παίδων καθεζόμενος ἤσθιεν, ἔτυχεν ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ διερχομένῳ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσαι· ἐξένευσά ἐκ, καὶ στάς ἐν τῷ προθύρῳ ἐν κρυφῇ κατώπτευον τί πράττει; Ἐν δὲ τῷ ἀσπάσασθαι αὐτὸν τοὺς νέους καὶ ἀπαλθεῖν τὴν ὁδὸν αὐτῶν, ἔτυχεν καὶ τὸν φύσκαριον, Χριστιανὸν ὄντα, ἐνικὰ τινος ἐξελθεῖν τοῦ ἐργαστηρίου, αὐτὸν δὲ μόνον μείναι ἐνδον. Βλέπει δὲ ὁ Ὅσιος ὡς κακίσει, καὶ ὡς τινα οὐχ ἐώρακεν, ἐκτείνει εἰς ὕψος τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ποιῶν δέησιν ὑπὲρ τῶν τριῶν παίδων ἐκείνων, καὶ, ὡς ἐπὶ Θεοῦ τοῦ ἀπολλύοντος τοὺς καλοῦντας τὸ ψεῦδος, ἤρθη ἀπὸ γῆς εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐκρέματο· ὡς φρικτὰ ἐμοὶ καὶ παράδοξα τῷ ἀσώτῳ ἐφάνη. φρίκη γὰρ με χιτὰ ἔσχεν, βλέποντα ταῦτα, καὶ ἐξέστη μου ἡ διάνοια. Εὐθέως οὖν καταστάς εἰς ἑαυτὸν ἐξῆλθεν ἐξω, μετὰ τοῦ πλήθους ἐργαζόμενος τὰ συνήθη· τοῦτο δὲ τῇ ὑμετέρῃ ἀγάπῃ ἐκδηλον ποιήσομαι.

CAPUT IV.

Strepente gravi tempestate, diutinam exortasim patitur, in cœlum raptus et varia conspiciatus.

27. Tempestas aliquando sævissima invaluerat, acerrimo frigore tanta cum violentia aerem constringente, ut omne animalium genus obrigesceret. Opplebantur cuncta domicilia nivibus, quia valide sæviens Boreas; tegulas, ex humillimis etiam, non modo e sublimibus domibus, everterat. Ubique pauperes, miserandum in modum lamentantes gementesque, triste Væ! ingeminabant, ac præ inedia et frigoris asperitate contabescentes, ad mortis discrimen ultimum adducebantur: alii, mole nivis obruti similiter vitam finiebant; rumpebantur dœlia; evellebantur radicitus arbores; volucres cœli interibant defectu alimenti. Ego vero excruciar animo vehementer, famuli Dei Andreæ causa, veste omni ac domicilio destituti; non enim tunicam, non breve palliolum, non stoream, non vestem ciclicinam, quæ indueret; non tuguriolum, quo se reciperet, habebat. Versabar igitur in luctu ac mœrore magno, anxie cogitans, quid factum ipso esset, aut qua in urbis parte lateret; suspicabar etiam subinde; jam vitam omnino cum morte commutasse. Tenberat violenta hæc tempestas dies plures, cum elapsis septimanis duabus; cessantibus tandem ponentibusque ventis, progressa multum vespera, ad me intrat præclarus hic divinitusque pugil. Obstupui, hominem intuitus; et illico surgens, cum osculo sancto et amplexu ipsum salutavi. Posteaquam vero multum temporis mutuo amori dedimus, dicit mihi ille: Consideremus, dilecte mi,

κς'. Χειμῶνος δὲ σφοδρότετου γεγονότος, κρύου; δριμυτάτου τὸν ἀέρα πιέζοντος, πᾶσα φύσις σωμάτων ἀπὸ τῆς βίας ἐπήγνυτο· τὰ καταγώγια πάντα μεστὰ χιόνος ὑπῆρχεν, διὰ τὸ πνέειν σφόδρα τὸν βορρῆαν διαστρέφοντα τοὺς κεράμους καὶ αὐτῶν τῶν χαμαιγαίων, μὴ ὅτι γε τῶν ὑψηλῶν καὶ μετεώρων δομημάτων. Πάντες δὲ οἱ πένητες, τὸ οὐαὶ θρηνοῦντες, ὀλοφυρόμενοι καὶ στένοντες ἐβδων, καὶ τῇ ἐνδείᾳ καὶ τῇ βίᾳ τοῦ κρύους τηρόμενοι τῷ θανάτῳ περιπέμποντο· Ἄλλοι δὲ ὑπὸ τῆς χιόνος καταχωννύμενοι, τὰ ὄμματα ἐπάσχοι· πίθοι διεβρόχησαν, δένδρα ἀπὸ ριζῶν ἀνεσπάρθησαν, καὶ τὰ πέτεϊνά τοῦ οὐρανοῦ διεφθάρησαν τῇ ἐνδείᾳ τῆς τροφῆς. Ἦν δὲ μοι λύπη μεγάλη διὰ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ, διότι γυμνὸς ἦν τῷ σώματι παντέλως καὶ ἀνέστιος, οὐ χιτῶνα ἔχων, οὐ μαλοτίσκον, οὐ ψιάθιον, οὐ κιλίχιον, οὐ καλύθην· καὶ ὑπῆρχον ἐν θλίψει καὶ ὀδύνη μεγάλη, εἰ ἄρα εἰς αὐτὸν γέγονεν, ἢ ἐν ποίῳ ὑπάρχει τῆς πόλεως· εἰς αὐτὸν γὰρ ὅτι ἐκ παντὸς τετελεύτηκεν. Ἐκράτησεν οὖν ἡ βία τοῦ χειμῶνος ἐπὶ ἡμέρας πολλάς· μετὰ δὲ ἐβδομάδας δύο, τοῦ μεγίστου ἀνέμου παυσάμενου καὶ λοφῆσαντος, ἑσπέρας οὐσης βαθείας, ἔρχεται πρὸς με ὁ ἀσίδιμος οὗτος καὶ τοῦ Θεοῦ θεράπων. Ἐγὼ δὲ ἰδὼν αὐτὸν ἐξέστην τῷ πνεύματι· ἀναστάς οὖν περιεπλάκην αὐτῷ, ἀσπασάμενος τῷ ἀγίῳ φιλῆματι. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλὰς ὥρας τῇ ἀγάπῃ ἐνεκείμεθα, εἶπε μοι· Ἄφες, καθεσθῶμεν, ἀγαπητέ μου, παυσάμενος τῶν διακρύων, καὶ ἔχω σοὶ τι διηγήσασθαι. Καθεστῆντες δὲ, λέγει· χαριεντιζόμενος· Θεός

τράπεζαν, ὅπως εὐφρανθῶμεν. Ἐγὼ δὲ τὸ ῥῆμα ἀκούσας, προσέταξα τούτο γενέσθαι.

κη'. Ἀσχολουμένου δὲ τοῦ παιδὸς περὶ τῆς διαταγῆς, λέγει μοι ὁ Δίκαιος· Ὅντως, κύριε ἀδελφέ μου γλυκύτατε, διατίθουτως ἐπ' ἐμοὶ ἡγωνίας, νομίσας ἀπὸ τοῦ κρύους τεθνάναι με, ὡς ἔπικντας τοὺς ἀδελφούς μου καὶ συμπένητας, οὐκ οἶσθα ὅτι φυλάττει Κύριος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ ὅτι ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώζει; Οὐκ οἶσθα, ὅτι ὁ εἰπὼν τῇ ἐμῇ ἐλσεινότητι, Ὅτι ἐὰν ἐλοφύχως ἀγαπήτης με, γνώσει τὰς δωρεάς μου, καὶ τὴν πολλὴν παραμυθίαν τὴν ἐξ ἐμοῦ σοι γινομένην; Μὴ οὖν, φίλε μου, ἀπὸ τοῦ νῦν τι τοιοῦτον περὶ ἐμοῦ ὑπολάμβανε τὸ σύνολον· μεγάλη γὰρ χαρὰ τοῖς ἐλοφύχως καὶ ἐλοτρόπως εἰς Θεὸν ἐλπίζουσιν, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ταῦτα ἐμοῦ ἀκούσαντος, ὑπέλαβον ἐν τῇ διανοίᾳ τι θαυματούργημα γεγονέναι εἰς αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγκην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ταῦτά μοι εἶρηκεν. Ἡρξάμην δὲ γλυκυτάτοις λόγοις ὁμαλίζειν καταφιλῶν, καὶ γνησίως ἐπεριωτᾶν, λέγων πρὸς αὐτόν· Σὺ, κύριέ μου, πῶς διήγεις ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀνάγκης; ὅρκῳ τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, μὴ ἀποκρύψῃς με τὰ παράδοξα τὰ εἰς σέ γεγονότα ἐκ Θεοῦ.

κθ'. Ὁ δὲ Μακάριος λέγει· Φίλε μου ἐν Κυρίῳ, ποῦ εἶχεν σαλῆς καὶ ἐξηχος διατρίβειν, ἢ μὴ ἐν τῇ ἐξηχίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐμπαιζοσύναις αὐτοῦ, καθὼς καὶ πάντοτε; Πλὴν, Ἀδελφέ μου, φλέγει με ἡ ἀγάπη σου, καὶ πολὺ πάθος ἔλκει με τοῦ ἐξομολογήσασθαι σοι· ὅρκῳ σοι δὲ τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα ἐπὶ λόγῳ τὰ πάντα σὺν τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, μέχρις ἂν εἶμι ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, ἃ μέλλω λέγειν σοι μὴ ἀναγγεῖλαις τινὲ τὸ σύνολον, καὶ δι' ἀγάπῃ (45) διαπύρω πρὸς σε ἀνακείμενος θαρρήσω σοι. Ὁρκῶσα δὲ αὐτὸν ἐγὼ φρίκωδεδυτάτοις ὅρκῳ τοῦ φυλάττειν αὐτοῦ τὰ θεῖα παραγγέλματα. Τότε ἀνοίξας τὸ τρίμιον αὐτοῦ στόμα, ἔφη μοι· Ὡς οἶδας, ἀγαπητὲ, τὴν σφοδροτάτην ἀνάγκην τοῦ κρύους, καὶ τοῦ μεγίστου ἀνέμου, πάνυ ἠπόρου μὴ ἔχων τί διαπράξασθαι, γύμνου μου ὄντος, ἀσκεπάστου καὶ ἀνυποδέτου, μήτε κάλυμμα ἔχων, ἢ ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει· ἀπηρχόμην οὖν πρὸς τοὺς ὁμοίους μου πένητας σωθῆναι, καὶ οὐκ ἐδέχοντό με, ἀλλ' ὡς κύνα βλάβοις με ἐξεδίωκον βδελυσσόμενοι καὶ λέγοντες· Αἶρε ἐντεῦθεν, κίων, καὶ ὑποχώρει. Μὴ εὐρίσκων δὲ που σωθῆναι (46) λοπόν περιηγείτό μοι πᾶσα ζωῆς ἐλπίς. Ἐλεγον δὲ, Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς πάντως εἰ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἀποθάνω, ξένον οὐδέν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς οὐκ ἐστὶν ἀδίκος, ὅς ποιήσει σὺν τῷ κρυμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν, ὑπεμονὴν παρασχὼν μοι.

(45) Nota præpositionem διὰ cum dandi casu præter morem antiquorum.

(46) Ms. nostrum ἀπορήσας τὴν ζωὴν ἀπετραυλά-

cessent lacrymæ, est quod tibi narrem. Ubi consedimus, blando vultu resumens : Juro, ait, offensam parari, ut exhilaremur; jussique ego ita fieri.

28. Porro dum jussa sedulus exsequitur puer, ita rursus mihi Sanctus : Domine mi, frater vere suavissime, quamobrem tantopere te afflixisti mea causa, ratus me quoque præ frigore obriguisset, quemadmodum cunctis fratribus meis pauperibus evenit? Utrum ignoras, custodire Dominum diligentes se, et prope abesse a contritis corde, et salvos facere humiles spiritu? Utrum ignoras illum dixisse misero mihi : Si toto corde dilexeris me, experieris dona mea, et multiplicem consolationem, quæ obveniet tibi tribuente me? Quæso itaque, dilecte mi, ne te istiusmodi posthac cura ulla mei angat : sperantibus quippe ex toto animo viriliterque in Deo multiplex manet gaudium, tam in præsentis sæculo quam in futuro. Talibus auditis subit animum cogitatio, grande quid ac admirabile evenisse viro, tempestate illa sævientem; ac propterea talem in modum loqui. Cœpi ergo blandis verbis, admiscendoque oscula, quasi viam sternere, ac ingenue percunctari : Domine mi, quo pacto tempus illud tempestuosum transegisti? per Deum cœli ac terræ Dominum, noli celare me miracula, quæ operatus est in te Deus.

29. Respondit vir beatus : Dilecte mihi in Domino, ubi versatus fuisset stultus atque amens nisi in stultitia et illusionibus suis, quemadmodum consuevit semper? Verum tamen, mi frater, iustam amor tui, teneorque desiderio vehementi aperiendi tibi, quæ petisti, sed adjuro te per Deum, qui cum unigenito Filio suo Domino nostro Jesu Christo, cumque sancto et vivifico Spiritu, suo universa condidit verbo unico, ut ne quandiu hac ego fruar vita, reveles ulli omnino quæ dicturus sum; et ex singulari amore, quo in te feror, fidenter aperiā. Cumque ego sancte jurejurando me obstrinxissem, habiturum secreta, quæ revelaret, Dei opera, aperto rursus venerando ore sic loqui perrexit : Quanta cum frigoris, nivis ventorumque violentia incubuerit tempestas, non te fugit, charissime; pendente me animi, ac quid consilii caperem ignaro; cum veste, calceis, tecto destitutus, ubi caput reclinarem, non haberem. Ad pauperes igitur mei similes abivi, salutem quæsiturus; sed tantum absuit, ut admitterer, ut fustibus quoque, non secus atque canem, me abigerent, adjectisque execrationibus dicerent : Abi hinc, canis, in malam rem. Cum igitur ubi servarer, non reperirem, omni tandem vivendi diutius spe sublata : Benedictus, inquebam, Dominus Deus cujus amore si mortem oppeto, nihil novi. Verum Deus non est injustus, qui frigori quoque huic terminum ponet, ac patientiam largietur mihi.

μην· Εὐλογητὸς δὲ Κύριος πάντως διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, εἰ καὶ ἀποθάνω, ἀποθάνω, καὶ τί ἐμοί.

30. Concessi tandem ad quendam porticus angulum, inventoque inde non procul castello, me illi admovi, spe percipiendi quidpiam caloris: at ille me jam prope absentem intuitus, surrexit ac fugam capessivit. Quamobrem ad me conversus sic ait: Viden', miser, quantus sis peccator? ipsi etiam canes societatem tuam refugiunt, nec te, tametsi sui similem, in suum recipiunt numerum. Homines te non secus atque cacodæmona aversantur, abominantur canes, exterminant pauperes; quid tandem agas? moreris, insane, moretis, nulla namque hic salutis tibi spes affulget. Quibus cum mœrore prolatis, tanta me invasit angustia, tanta constrinxit frigoris acerbitas, tantus occupavit tremor, ut lacrymis non temperarem, mentisque tantummodo aciem ad Deum levans, rigentibus membris omnibus, existimarem spiritum jamjam me redditurum: cum subito incalescere cœpi, aperitisque oculis intueor adolescentem perquam decorum ejus facies non cedebat solis splendori; præferebat manu ramum aureum, rosis liliisque roscidis, non quales hic mundus profert (minime vero), sed alterius plane tum naturæ tum formæ, circumplexum. Tenens itaque speciosissimum illum ramum, et intuitus me: Quo, inquit, in loco es, Andrea? Respondeo ego: In tenebris et umbra mortis. Rursus ille: Qui sic? simulque florigero ramo faciem meam percutit, his verbis additis: Vitam recipiat insuperabile posthac corpus tuum. Et repente fragrantia istorum florum ad cor meum penetravit, ac per modum fulguris vitam mihi restituit. Post hæc audio vocem ita loquentis: Abducite illum in locum refrigerii, dum transeant hebdomades duæ, iisdem elapsis unde venit rediturum; volo namque ut certando amplius se mihi probet. Vix desierat audiri vox ista, dum alto coque suavissimo somno correptus sum, nec quid deinceps factum sit, satis scio. Illo enim, quo Deo placitum fuit loco, transegi septimanas duas, non aliter quam si noctem integram suaviter dormivissem.

31. Deprehendens autem me ipse jucundo mirabilique in horto, obstupui spiritu: et cogitavi mecum, quid id rei foret: Novi, inquiens, domicilium mihi meum Constantinopoli esse; hic autem quid agam, plane nescio. Cum vero admirarer vehementer, quo pacto, id mihi evenisset, pendens animi, hunc in modum locutus sum: Næ ego revera mente captus sum; Deus enim bene mihi consuluit, ei que propterea me gratias agere laudesque canere, par foret: interim hic segnis sedens, tota mente inusitato hoc rerum prodigio intentus et me non aliter quam carnis expertem considero: non enim putabam carne me vestitum. Porro inducbar tunicam fulgentem, niveam, gemmisque obsitam, pulchritudine sua oculos animumque mecum mirum in modum oblectantem: hinc orna-

λ'. Πορευθείς οὖν ἐν μιᾷ γωνίᾳ τοῦ ἐμβόλου, καὶ εὐρῶν κυνᾶριον, πλησίον αὐτοῦ ἑμαυτὴν ἀνέκλινα, προσδοκῶν θερμῆς τινὸς ἀπολαῦσαι ἐξ αὐτοῦ· ἐκείνο δὲ ἰδὼν με πλησίον αὐτοῦ ἀναστὰς ὑπεχώρει. Λέγων οὖν ἑμαυτῷ· Ταλαίπωρε, ὄρθας πόσον εἰ ἀμαρτωλὸς, ὅτι καὶ οἱ κύνες δραπέτεῦουσιν, καὶ οὔτε κἂν ὡς ὁμοιον αὐτῶν κύνα σου δέχονται; οἱ ἄνθρωποι ὡς πονηρὸν δαίμονα ἀποστρέφονται, οἱ κύνες μυσάττονται, οἱ συμπένητες ἐλαύνουσιν· λοιπὸν τί ἔχεις εἰσπράξασθαι; ἀποθνήσκεις, ἴσως, ἀποθνήσκεις, ὡς γὰρ σωτηρία σοι οὐκ ἔστιν. Ὡς δὲ ταῦτα ἐν ὀδύνῃ ἔλεγον ἤλθέ μοι κατάνυξις, καὶ σφιγγόμενος ὑπὸ τοῦ κρύου, καὶ τοῦ μεγίστου τρόμου ἐκείνου ἐκλαιον, τοῖς νοεροῖς μόνον εἰς Θεὸν ἀποσκοπῶν δμμασι· ψυχρανθέντων δὲ πάντων μου τῶν μελῶν, ἐνόμιζον παραυτίκα ἐκπνέειν με. Ἀφνης οὖν ἤσθόμην θερμῆς τινὸς, καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοῦς μου, ἠρῶ νεανίαν τινὰ ὠραῖον σφόδρα, ἀστράπτων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος· κατεῖχε δὲ ἐν τῇ χειρὶ κλάδον χρυσοῦν, πεπλεγμένον ῥόδοις καὶ κρίνοις ἐνδρόσοις, οὐχ ὡς τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ποικίλα τινὰ ἑτεροφυῆ καὶ ἑτερόθεα. Ὡς οὖν τὸν ὠραῖον ἐκείνον κλάδον ἐκράτει βλέψας με, λέγει μοι· Ἄνδρα, ποῦ ἦσθα; Λέγω αὐτῷ, Ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ θανάτου. Ὁ δὲ λέγει μοι· Πῶς; καὶ δίδωσίν μοι οὖν τῷ λόγῳ μετὰ (47) τοῦ ἀνθεοφόρου κλάδου ἐκείνου εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ λέγει μοι· Λαβέτω ζωὴν ἀκυρίευτον τὸ σῶμά σου. Παραχρῆμα δὲ ἡ εὐωδία τῶν ἀνθέων ἐκείνων εἰς τὴν καρδίαν μου εἰσέλθουσα, καὶ ὡσπερ ἀστραπῆς εἶδος τὴν ζωὴν μοι ἐπέθηκεν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀκούω φωνῆς τᾶδε λεγούσης· Ἀπαγάγετε αὐτὸν εἰς πρυμνασίαν ἕως ἐβδομαδῶν δύο, καὶ πάλιν ὑποστραφήσεται· ἔτι γὰρ αὐτὸν λέγω ἀγωνίζεσθαι. Καὶ οὖν τῷ λόγῳ ἦρθην εἰς βαθὺ καὶ ἡδύτατον ὕπνον, καὶ τί μοι γέγονεν οὐκ ἔβδιν. Ὡσπερ γὰρ δι' ὄλης νυκτὸς ἡδέως ὑπνώσας, οὕτως ταῖς δυσὶν ἐβδομάδαις ὑπῆρχον, ἔνθα ἡ τοῦ Θεοῦ βούλησις ἐκέλευσεν.

λα'. Βλέπων δὲ ἑμαυτὸν εἰς Παράδεισον τερπνὴν καὶ θαυμαστὴν λίαν, ἐξέστην τῷ πνεύματι· διελογισάμην δὲ τί ἄρα τοῦτό ἐστιν, ἠδὲν ὅτι ἡ κατοικησὶς μου ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπάρχει τί δὲ ἐνταῦθα ποιῶ οὐκ ἐπίσταμαι. Θαυμάζοντος δὲ μου μεγάλως τὸ πρᾶγμα, πῶς ἄρα τοῦτο γέγονεν εἰς ἐμὲ, ἀπορίᾳ λήρθεις εἶπον· Ἴδε πῶς εἰμι μετὰ ἀληθείας ἔξηχος, ἀγαθὸν γὰρ μοι ἐγένετο παρὰ Θεοῦ, καὶ ὠφελὸν δοξάζειν αὐτὸν καὶ εὐχαριστεῖν· νυνὶ δὲ καθεζόμενος πολυπραγμονῶ τὸ ἐξαισιον τοῦτο τεράστιον, καὶ κατανοῶ ἑμαυτὸν ὡσπερ ἄσαρκον· οὐ γὰρ ἐνόμιζον σάρκα φορεῖν. Χιτῶν δὲ μοι προτῆν ἀστραποφαντος ὡς χιονοειδῆς, διάλιθος· σφόδρα δὲ ἑτερόπληθον ἐπὶ τῷ κάλλει αὐτοῦ· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς μου κατενόουν, κἂν ἦν ἐκ παντοίων ἀνθέων πεπλεγμένος μοι στέφανος· ἀλλὰ καὶ ὑποδήματα ἐπὶ τῶν ποδῶν

(47) Ms. nostrum hic præpositionem μετὰ cum accusativo jungebat, minus recte.

μου ἐμοὶ ἐνομιζέτο· ζώνην δὲ ἡμῶν διεζωτμένοσ ὡς κόκκινον, φοβερόβαφον τὸ χρώμα ἔχουσαν. *Ἐστίλθε δὲ ὁ ἀήρ τοῦ Παραδείσου ἐκείνου ἀρρήτου φωτὸς ἰδέα, ὑπορόβιζων ἀνθήμασι ποικίλοις, ἀκτινοβολοῦσι τοῖς χρώμασιν· εὐωδία δὲ ποικίλη διτνεκῶς παραλασσομένη, ξενοπρεπῶς τοῖς αἰσθητηρίοις καὶ τῇ ὀσφρῆσει μου ὑπὴντα καθηδύνουσα. Πίστευσόν μοι, φρίττω καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν, ταῦτα λέγων σοι (18). Ὅσπερ δὲ βασιλεὺς κεκτημένος διάθεσιν οὕτως ἡμῶν διακινῶν ἐν τῷ κήπῳ ἐκείνῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἑτερπόμην μεγάλως ἐν ἑαυτῷ, στοχαζόμενος τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων.

maximam capiente voluptatem ex consideratione rerum, virtute plusquam humana istic provenientium.

λβ'. Φυτὰ δὲ ἐκεῖ πολλά, ἃ ὁ Θεὸς ἐξανέτειλεν, οὐχ ὡς τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ἀειθαλῆ καὶ ἑτεροφυῆ, εὐώδη, δασέα, μελισταγῆ, ὑψίκομα, τερπνά, κεκυφῶτα τοῖς κλάδοις καὶ κυμαινόμενα ἀλλήλα πρὸς ἀλλήλα, θέαν ἔχοντα ὡς τὸ κρῦος τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡδονὴν αἰσθησιν ὑπερβαίνουσαν. Ἦς ἡδονῆς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ὁρσοισμοῦ μακάριοι οἱ μετέχοντες, θεᾶς τε καὶ εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν ἐμπιπλάμενοι (49). Ξένον δὲ τοῦτο, ὅτι τοῖς μὲν ἦν ἑτέρα ἡ θεᾶ, τοῖς δὲ παραφέρουσα ἡ εὐπρέπεια, καὶ τοῖς μὲν ἀνθὴ δειδῶρηται ἀκατάπαυστα καὶ ἀμάραντα, τοῖς δὲ φύλλοις καὶ καρπῷ ποικίλῳ προσέαξε καλλωπιζέσθαι, τοῖς δὲ ἦν ἀνθος, καὶ φύλλα, καὶ τέρψις, καὶ θεᾶ ξένη, καὶ καρπὸς τίμιος, περιλλεπτος καὶ ἀνείκαστος. Θαῦμα δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις μέγιστον, πετεινὰ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς καὶ στρουθία καὶ τέτιγες, καὶ ἕτερα κατ' ὄνομα ὠραῖα, χρυσόπτερα καὶ χιονόπτερα, ποικίλα κατὰ ἐν φύλλον καθεζόμενα, τῦλον τε καὶ ἐξελάλουν, καὶ ἑτερποφώνουν, ὥστε τὸν κελαισμὸν τῆς φωνῆς αὐτῶν τῆς ὠραίας καὶ ἐντῆδου, ὡς γε νομίζω ἀκούειν εἰς ὕψος ἕως ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ· τὰ δὲ στρουθία ἐκεῖνα ὄμην τοῦ στοχάζεσθαι, καὶ ἠρπαζε τὸν νοῦν μου ὡς εἰς ἕκστασιν ἢ θεωρία τῆς ποικιλίας αὐτῶν ἢ παράδουξος. Ὅσπερ γὰρ ῥόδα, ἢ κρίνα, ἢ ἕτερόν τι οὐκ ἔχω εἰπεῖν, εἶδος ἀνθέων πολυποικίλων, οὕτως ἦν τὰ κάλλη τῶν στρουθίων ἐκείνων, ὡς παράδοξα καὶ μετέωρα.

simum illarum concentum, sublime elatum, cælum adusque supremum penetrasse. Cuique ego propius considerare volucres avebam, abalienavit animum meum a sensibus, raptum in extasim, admirabilis tantæ varietatis illorum aspectus. Quemadmodum enim dictum est, rosas, lilia, aliaque florum genera, quæ enarrare non possum, multiformia fuisse, ita volucrum quoque illarum pulchritudo admirabilis plane ac singularis erat.

λγ'. Πάλιν οὖν τοῦ πρώτου στρουθίου τὴν ὠραότητα ἐκθαμβούμενος τῇ διανοίᾳ, καὶ τὸν λογισμὸν εἰς ἐν συνόγων, ἐστοχαζόμεν ἄλλης δόξης καὶ θεᾶς τὴν βραχὴν καὶ τὴν χροῖαν κεκτημένον. Πάλιν οὖν ἐώρων ἑτερόν τι καὶ ἐξείρετον, ὅπερ ἦν ἐμοὶ θυμηδία μεγίστη· ἡ μελωδία αὐτῶν ἢ ἀκατάπαυστος καὶ ἐντῆδου· καὶ τίς διηγῆσεται τὰ ξένα καὶ φρικτὰ κάλλη τῶν ὠρωμένων ἐκείσε; Πάντα δὲ τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα

(18) Idem solummodo hæc habebat : φρίττω οὖν καὶ διάνοιαν, admodum vitiose.

(19) Ibidem legitur, ἡδονὴν καὶ θεᾶν ὡς τὸ κρῦος τοῦ

A tum capitis mei considerabam, quod erat sertum ex floribus omnis generis plexum : sed et pedes mei mihi contegi calceis videbantur : cingebarque zona coloris intensi, velut purpurei. Coruscabat ær illius horti inexplicabili luce, suaviter perfusus diversis floribus, solares radios colore imitantibus : varius autem odor, qui identidem permutabatur, olfactus mei organum insolita quadam jucunditate afficiebat. Crede mihi, exhorresco tota mente animoque, cum hæc refero. Quemadmodum igitur cum rege aliquo, cui quidquid desiderat in promptu est, ita mecum in divino isto horto agebatur,

maximam capiente voluptatem ex consideratione rerum, virtute plusquam humana istic provenientium.

B 32. Abundabat enim locus pluribus, quas Deus enasci fecerat, plantis ; non qualibus hic mundus gaudet (absit, absit) ; sed erant alterius omnino naturæ. Vernabant perpetuo ; odorem exhalabant gratissimum ; stillabant liquore melleo ; erant densitate frondium, proceritate cacuminum, venusto quodam ramorum flexu conspicuæ, nutabant aliæ versus alias cum mira intuentium voluptate : denique speciem habebant, firmamento cœli non absimilem ; tantamque afferebant delectationem, quanta sensibus capi non potest. Beati, qui voluptate illa et jucunditate perfruuntur, beata illa visione et lætitia saturi ! Illud vero admirandum imprimis, quod quædam aliis atque aliis modis se conspicienda offerrent, quædam vero non uno delectarent ornatus genere. Aliis siquidem florere tantum perpetuo, floribus nunquam languescentibus aut marcescentibus, datum est ; aliæ, foliis fructibusque diversi generis exornari jussæ sunt ; aliis denique erant simul et flores, et folia, et amœnitas sua, et species peregrina, et fructus pretiosi, conspicui, nullisque aliis comparandi. Nec illud stupendum minus, quod in memoratis arboribus volucres, passeres, cicadæ, aliæque nominatim aves diversæ, multa venustate insignes, aliæ fulgorem auri, aliæ candorem nivis referentibus alis decoræ, singulis foliis insidebant ; canentes modulantesque tantacum suavitate, ut putem pulcherrimum ac amœnissimum illarum concentum, sublime elatum, cælum adusque supremum penetrasse. Cuique ego propius considerare volucres avebam, abalienavit animum meum a sensibus, raptum in extasim, admirabilis tantæ varietatis illorum aspectus. Quemadmodum enim dictum est, rosas, lilia, aliaque florum genera, quæ enarrare non possum, multiformia fuisse, ita volucrum quoque illarum pulchritudo admirabilis plane ac singularis erat.

C 33. Rursum igitur conversus ad primam aviculam, venustatem ejus admiratus sum : collectisque in unum sensibus, ad aliam, multa coloris gratia et elegantia insignem, considerandam me contuli ; et deprehendi rursus aliud atque aliud eximie venustatis, quod me mirum in modum recreabat. Cantus denique eorum sine intermissione continuatus suavissime resonabat. Verum quis explicet

D 33. Rursum igitur conversus ad primam aviculam, venustatem ejus admiratus sum : collectisque in unum sensibus, ad aliam, multa coloris gratia et elegantia insignem, considerandam me contuli ; et deprehendi rursus aliud atque aliud eximie venustatis, quod me mirum in modum recreabat. Cantus denique eorum sine intermissione continuatus suavissime resonabat. Verum quis explicet

οὐρανοῦ, ὃ τοῖς μάκαρσιν ἐχρηται, ἥσπερ ἡδονῆς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ὁρσοισμῷ θεᾶς καὶ εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν. Quid hinc recte exponas ?

insolitam atque admirabilem pulchritudinem illarum rerum, quæ istis loci viscebantur? Plantæ illæ formosæ, ordine quæque suo consitæ, oppositas inter se dextereque instructas acies referbant. O felicem manum, cujus hæc opera plantata sunt! Ubi vero in hortis interiora penetravi, arbitratus sum, non amplius in tenebris hujus mundi me versari: si enim quæ hic sunt cum bonis regionis istius compares, tenebræ videbuntur. Post hæc in planitiem descendenti mihi aperit selluvius ingens, hortum medium permeans, et plantis omnibus, leni tractu alluendo radices, humorem sufficiens. Advolabant eo speriosæ, quas dixi, perpetuoque cantu gaudentes, volucres: circum explicabat se vitis, referentibus fulgorem auri foliis, palmitibus vero luminis instar rutilantibus decorâ, quam ego primo lapidi assimilabam, propter illum qui dixit: «Ego sum vitis vera¹,» et summus angularis lapis². Explicabat se porro vitis illa per universum hortum, maximis pulcherrimisque racemis onerata; et molium coronæ ambiens, decori eis erat.

54. Horum contemplatione detentus, perfundebar gaudio singulari, et ex gaudio in admirationem, ex admiratione in exstatim transferebar. Cumque stare multo tempore non satis mei compos, percipio venti sonum, ex parte orientali aspirantis; qui in arbores impingens leniter eas crispabat, et inexplicabilem odoris fragrantiam emittere faciebat: ego autem mirifice captus et obstupefactus rei novitate, putabam odorem illum ex thymiamate, quod angeli in conspectu Dei incidunt, adesse. Ventus ille desierat, cum a parte mundi occidua alterius venti sonum inaudio, prorsus investigabilem jucunde admodum me afficientem. videbanturque mihi, qui inde absistebant vapores, nive candidiores esse. Jam vero concinnitas arborum earumque admirabilis fragrantia, omnia omnino, quæ terra hæc nostra producit, aromata longe superabat: ea autem eminens adventantibus aspirabatur tam placide, suaviter ac delectabiliter, ut me prope omniam, tum pretio tum novitate mirabilium, per quæ transiens voluptate perfundebar singulari, oblivio caperet. Quando autem inflammata sua letitiæ cantica modulabantur ac dulci voce personabant aviculæ, præ stupore non eram apud me: utrum tamen aviculæ, an angeli fuerint, Deus novit. Deinde alius rursum aliunde ventus ex septentrione aderat, isque satis vehemens, specie igneus, cujus radii erant, quemadmodum iris occidente sole consuevit: qui summa cum lenitate hortum perfans, herbas plantasque illas rutilantes placide molitabat, et suavissimum e rosis odorem agitatione ediciebat,

Α φυτὰ συμμέτρως ἴσταντο ὡς παράταξις πρὸς παράταξιν. Ὡς μακαρία ἡ χεὶρ, ἡ ταῦτα φυτεύουσα! Πάλιν οὖν ἐπὶ τὰ ἔνδον τοῦ Παραδείσου χωροῦντός μου (ἐνόμιζον γὰρ ὅτι οὐκέτι ἴδω τὸ σκότος τοῦ κόσμου τούτου· πρὸς γὰρ τὰ ἐκεῖ σκότος μοι τὰ ἐνταῦθα)· ὡς δὲ ἐπορευόμεν ἔν πλατυσμῷ βλέπω, καὶ ἰδοὺ ποταμὸς μέγας μέσον τοῦ Παραδείσου διώδευε, καὶ ἐπότιζε πάντα τὰ φυτὰ ἐκεῖνα ἐν γαληνότητι ταῖς ρίζαις αὐτῶν προσκλυζόμενος· ἐπ' αὐτῷ δὲ τὰ ὠραῖα στρουθία ἐκεῖνα τὰ ἀκατάπαυστα κελαδοῦντα κατήρχοντο. Ἄμπελος δὲ ἐν κύκλῳ τοῦ ποταμοῦ ἐξάπλουμένη, χρυσοφαῖσι μὲν τοῖς φύλλοις, εὐπρεπῆς δὲ εἰς τὰ κλήματα, ἃ λύχνῳ τινὶ ἑοικότα τῷ πρώτῳ λίθῳ εἰκαζόν, διὰ τὸν εἰρηκότα· «Ἐγὼ εἰμι· ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή,» καὶ ὁ ἀκρογωνιαίος (50) λίθος καὶ ἀκρότομος. Ἐφήπλωτο δὲ ἐν ὄλῳ τῷ παραδείσῳ βριθοῦσα μεγίστοις βότρυσιν εὐπρεπεστάτους, ὥστε στεφάνων δίκην κατακοσμεῖσθαι τῇ περιπλοκῇ τῶν κλημάτων τὰ ἐκεῖσε φυτὰ.

palmitum suorum complexu plantas reliquas in

λδ'. Ταῦτα θεασάμενος, ἐτέρπετο ἡ καρδία μου, ἐκ φρίκης εἰς θαῦμα, καὶ ἐκ θαύματος εἰς ἔκστασιν τὴν ψυχὴν μεταφερόμενος. Ἐπὶ πολλὴν δὲ ὥραν ἐστῶς ἐννεός, ἀκούων ἤχου τινὸς ἐξ ἀνατολῶν ἀνέμου πνεύσαντος καὶ τοῖς δένδροις ἐπιπεσόντος, κυμαίνεσθαι ταῦτα ἐποίησι, ἀποπέμποντά πνοὴν εὐωδίας ἀρρήτον· ἐν οἷς ἠδέως ἔχων καὶ ἐκπληττόμενος, ἐνόμιζον ἀπὸ τοῦ θυμιάματος τοῦ Θεοῦ ταύτην εἶναι τὴν εὐωδίαν, ὅπερ (51) ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ θυμιῶσιν Ἄγγελοι. Παύσαμένου οὖν τοῦ ἀνέμου ἐκεῖνου, ἀκούω ἀπὸ δυσμῶν ἑτέρου τινὸς πνεύματος ἤχον, ἀνεξιχνίαστον τὴν ἡδύτητα ἐμποιοῦν μοι. ἦς ἡ ἐπίπνοια ἐν τῷ ἀτμίσει ὡς χιόνος ὄρασις ἐχημάτιζεν. Ἦν δὲ τῶν ἐκεῖσε δένδρων ἡ εὐπρέπεια ἐμπτεπλησμένη εὐωδίας θαυμαστῆς ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα τῶν ἐπιγείων, πόρρωθεν ταύτην ἐκπέμποντα τὴν δσφρησιν, ὡς φοβερὴν καταθύμιον, ἐνιστάμενον, ὥστε ἐπιλαθέσθαι με ἐκεῖνα τὰ τίμια θαυμάσια, ἃ περὶ ὀπίσθεν δ. ο. δ. εὐστ. ἀπήλαυσα μελίρρυτά τινα πέλοντα. Τὰ δὲ στρουθία ἐκεῖνα ἐν τῇ ἄδειν αὐτὰ καὶ κελαδεῖν καὶ στρουθίζειν τὰ διάπυρα ἄσματα τῆς ἀγαλλιᾶσεως, ἐξιστάμην τῇ διανοίᾳ μου· εἴτε στρουθία, εἴτε ἄγγελοι ὑπῆρχόν, Κύριος ἐπίσταται. Ἀναδίδεται πάλιν ἀπὸ βορρᾶ ἕτερος ἀνεμος ὑπερφυστάτος, πυρρᾶκης τῷ εἶδει, ὡς ἄτε Ἴρις ἡλίου δύναντος αἱ ἀκτῖνες περὺχισι· πνεύσαντος δὲ τούτου ἐν ἀπέριτῳ γαληνότητι, γαληνομόρφως ἐκυμαίνατο τὰ λαμπρότατά ἐκεῖνα φυτὰ, ἔπνεε δὲ ταρασσῶν τὴν ἐν τοῖς ῥόδοις εὐοσμίαν, ὥστε ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐννοῦν με γενόμενον τῷ φιλιτάτῳ γλυκασμῷ τε καὶ ἔρωτι κατατέρπεσθαι,

¹ Joan. xv, 1. ² Ephes. ii, 20.

(50) Desunt hæc in ms. Mazar. neque vero multum ad rem faciunt.

(51) Pauca hic et obscura habet ms. Vatican.

Ἡδέως ἔχων τοῦ ἀνέμου ἐκεῖνου τὴν ἐπίπνοιαν τῆς εὐωδίας, ὥστε νομίζειν με ἀπὸ τοῦ θυμιάματος, ὥπερ.

φοβερά τε χαρᾶ συνεχόμενος ὑπῆρχον ἐκ τῆς ἡδύ-
τάτης εὐωδίας ἐκείνης τοῦ πνεύματος.

A adeo ut ego, a sensibus fere alienus, longo tempore
gratissima ejus dulcedine mirifice delectatus, gau-
dioque vehementi, præ jucunditate fragrantia e vento
illo provenientis, correptus sim.

CAPUT V.

Ejusdem exstasis et visorum continuata narratio.

λα'. Ἐν φρίκει καὶ δέει ἐξεστηκώς τὸ παράδοξον τοῦ
πράγματος, πῶς ἐπ' ἐμοὶ τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν συμ-
βέβηκεν διενουόμεν· ὑπεστάλη δὲ τὸ πνεῦμα τὸ τρί-
τον ἐκεῖνο, καὶ σιγῇ μεγίστη παρευθὺς ἐγένετο.
Ὁδεύσας οὖν ὀλίγον τοῦ περάσαι με τὸν ποταμὸν
ἐκεῖνον, πρὸς τὸ πλάτος ἐχώρουν τοῦ κήπου τοῦ
Θεοῦ, ἀναθεωρῶν τὸ ἀφραστον πλάτος ἐκεῖνου τοῦ
παντοκράτορος Θεοῦ, τὸ πολυπλασίως τεθησαυρι-
σμένον ἐκεῖσε. Οὐ γὰρ ἔχω πῶς αὐτὰ τὰ πλούτη
τοῦ Δεσπότη, ἀνθρωπίνῳ στόματι διηγήσασθαι, ὃ
σοι διηγήσομαι, φίλε καὶ ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ. Ὡς
οὖν εἰρηκα πρὸς τὸ πλάτος χωρεῖν με τοῦ κήπου
ἐκεῖνου, καὶ ἀναθεωρεῖν μετὰ τῶν ἀγίων Ἄγια,
Ἰδοὺ πάλιν ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀρχαίου μέρους πνεῦμα
ἐπνευσεν εὐωδιστάτην ἔχον ἡδύτητα, ὡς τὰ ρόδα
καὶ τὰ κρίνα, χρώμα δὲ ἔχον πορφυροῦν ὡσεὶ Ἴον
εἰκαστέον· ἐκυμαίνετο δὲ τὰ φυτὰ ἐκεῖνα, ὑπὲρ
μύρον καὶ μόσχον τὴν εὐωδίαν ἐκπέμποντα, ἧ τις
ἔδω εἰς τὴν καρδίαν μου· ὀφθαλμοὺς δὲ οἷους τε
ἐκεκτῆμην τῷ τότε, εἴτε σωματικῶς, εἴτε πνευ-
ματικῶς, ὃ Δεσπότης ἐπίσταται· ἐμοὶ δὲ παρε-
φαίνεται ὅτι μετὰ σώματος ἐκεῖ παρέδρευον. Ἐπειτὰ
ἐν τῷ μὴ εἶναι βάρος ἐν τῷ σώματί μου, ἀ ἐπιθυ-
μίαν τοῦ ιδέσθαι τι, ἢ ἕτερον τὸ πρὸς ἡθὺς λαμ-
βάνει τὸ τῆδε σκῆνωμα, ἀνατρέπει με ὁ λογισμὸς
ὡς ἐκ τοῦ σώματος τοῖς ἐκεῖ προσπεφυκέναι· εἰ μὴ
γὰρ ὁ καρδιογνώτης καὶ Θεὸς ἐπίσταται. Ὡς οὖν
τὰ πλήθη τῶν φυτῶν ἐκεῖνων τῇ ἐπιπνοίᾳ τοῦ τε-
τάρτου ἀνέμου παραδόξως ἐκυμαίνετο, καὶ ἀπήχει,
καὶ μέλος τερπνὸν προεβάλλοντο, πάλιν με ἡ εὐσμία
κατέπληττεν, καὶ ἡ ἡδύτης διὰ τῆς ὀσφρησεῶς μου
εἰσπίπτουσα ἐξίσασθαι με ἐποίησε· ἰστάμην οὖν
ἐννεὸς ἐν ἀπορρήτῳ αἰγλή ἔχων τὸν νοῦν εἰσδυό-
μενον.

λα'. Ταῦτα τοίνυν ὄρων, εὐφραϊνόμεν·μεγάλως, καὶ
ἠλάλαζεν ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάτο τὸ πνεῦμά
μου. Ἦσυχάζοντο δὲ καὶ τοῦ τετάρτου πνεύματος,
θυμὰ φοβερὸν καὶ παράδοξον ἑώρων (52)· ἐπὶ
τοσοῦτον γὰρ χρόνον ἐκεῖ μου διατρίβοντος, νύξ
οὐδαμῶς κατεφάνη μοι, ἀλλ' ἦν ἀδιάδοχον φῶς, καὶ
χαρὰ καὶ ζωὴ, λαμπρότης καὶ πολλὴ ἀγαλλίασις,
ἃ τίνα ἔβλεπον ἐκεῖσε. Μετὰ ταῦτα ἔκστασις μοι
ἐπέπεσε, καὶ ἐννεοῦ μου γεγονότος ὕμνην ἐστάναι
τῇ θεωρίᾳ ἐπάνω τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ τις (53) χλαινηφόρος νεανίας προῆγέν μου, οὗ
τὸ πρόσωπον ὡς ἥλιος ἔλαμπεν· ἐνόμιζον δὲ τοῦτον

(52) Ms. Vaticanum ἔτι νύξ ἐπὶ τοσοῦτον ὑπάρ-
χοντος, οὐδαμῶς κατεφάνη μοι. ἀλλὰ ἦν μοι χαρὰ
καὶ ζωὴ.

35. Interea dum, sacro cum horrore novitatem
rei admirans, considero, quo pacto tanta mihi fe-
licitas evenisset, cessavit is quoque tertius ven-
tus, et summa repente tranquillitas exstitit. Pau-
lum igitur progressus, ut fluvium transirem, ubi
ad planitiem late diffusam divini istius horti perve-
ni, amplitudinem ejus inexplicabilem, quam qui
potest omnia Deus multiplici amœnitate ditaverat,
consideravi. Et sane cupienti mihi divitias Domini
enarrare charitati vestræ, in mentem non venit, quo
id pacto humana lingua executioni mandem. De-
veniente me igitur, uti dictum est, ad planam
aream illam, et Sancta sanctorum contemplante,
ecce alius rursus ventus e plaga boreali aspiravit
cum jucundissima fragrantia, qualem rosæ liliaque
solent spargere, ac purpureo colore, qualis solet
inesse violis. Hinc plantæ rursus crispari cœptæ,
odorem exhalarent, unguento muscoque præstan-
tiorum, qui ad intima mea viscera penetrabat. Qua-
lium autem oculorum beneficio isthæc assecutus
sum, corporaliumne an vero spiritualium, Deus
scit: mihi certe ipse videbar corporaliter istis
versari. At postea cum in corpore meo non sensi
pondus solitum, aut concupiscentiam videndi quid-
piam, aut aliud quod solet in præsentis vita taber-
naculum nostrum comprimere, alia mihi cogitatio in
mentem venit, scilicet extra corpus me delictis illis
fruitum fuisse: quod an ita sit, novit Deus, qui
perspicit interiora cordis. Cum igitur frequentes
illæ plantæ allapsu quarti venti modo mirabili
motarentur, sonumque ederent ac melos jucundis-
simum promerent; iterum odoris præstantia singu-
laris me percudit, suavitasque mirabilis per ol-
factus mei organa illapsa animo stuporem induxit.
Stabam itaque a sensibus alienus, intus autem ar-
cana quadam luce perfusus.

36. Hisce fruitus lætitia replebar magna, gestie-
bam animo, et exultabam spiritu. Cessante autem
et quarto vento, prodigium maximum et admirabile
observavi: toto enim quo istis versatus sum tem-
pore, nullo incubuit nox, sed perpetua luxit sine
vicissitudine dies, eratque quidquid videbam,
gaudium et vita et splendor et exultatio plurima.
Post hæc a sensibus in exstatim abreptus, visus mihi
sum supra firmamentum cœli consistere, putavi-
que juvenem, delicata indutum penula, ac faciē
instar solis radiantem (quem ego quidem non alium
opinabar esse, quam qui faciem meam ramo flu-

(53) Χλαινηφόρος. Penulatus, a χλαῖνα penula,
forsitan autem a χλαῖνα dicitur latinum lœna,
abjecta priori littera.

rigero percussit, quando præ frigore deficiebam) **A** ducatum mihi præstare, et præcipere famulis suis, ut me alio transferrent. Ducatum igitur præstante mihi illò, ecce occurrit magnitudinis immensæ crux, instar iridis in nubibus apparentis, aspectu formosa, quatuor velis nubem lucidam referentibus circum obtensa: quorum bina ignei coloris non secus ac fulgur coruscabant, alia bina nivi nihil candore cedebant. Crucem cingebant musici formosi, statura proceri, splendidi quasi lux, fulgentissimos radios ex oculis evibrantes, promebantque concentum suavissimum in gratiam Crucifixi. Cumque penulatus dux meus illac transfret, exhibita reverentia salutavit crucem, mihi que idem ut facerem nutu indicavit: fecique ita, secutus exemplum ducis, et continuo mellea quadam dulcedine **B** impleri me sensi, talique odorum fragrantia recreari, qualem neque in ipso fragrantissimo horto olfeceram. Deinde oculos deflectens, deprehendi infra nos quasi maris abyssum, cœpique totis artibus contremiscere, ac vereri ne forte illuc præceps ruerem. Quamobrem inclamans ducem meum, dixi: Domine mi ductor, ecce veluti supra nubes ambulo, et metu correptus sum gravi: vereor sane tametsi leniter incedam, ne me portare non possint illæ, et casu præcipiti hinc in aquas subjectas ferat. κλύφος πορευόμενος, μήποτε οὐ βαστάσῃ με,

37. Ad hæc tale mihi responsum dedit dux meus: Ne quid timeas, quin altius adhuc nobis ascendendum est: simulque porrexit mihi manum, et supra alterum cœlum sublatis sumus, cujus species erat **C** nivea; et conspexi hic quoque cruces binas, illi, quam in cœlo inferiori veneratus fueram, persimiles: cingebantur etiam, uti prior illa, sacra suaviter modulantium corona: et aer istie in modum ignis splendebat, quique illum incolebant locum formosi genii, quiete summa perfruebantur. Venerati sumus itaque et hasce cruces, uti priorem, singulari cum desiderio ac amore: quæ vero absistebat inde fragrantia, plane divina erat, et explicari verbis nequit; unde longe majori voluptate ac delectatione, quam ex altera cruce, perfundebar. Prospexi alio, et vidi universa inflammari ab igne: et incessit me tremor, opem ducis mei denuo implorantem; qui porrecta ut ante manu: Adhuc **D** altius, inquit, emittendum est. Et continuo inde sublatis, supra tertium nos cœlum deprehendimus. Cœlum hoc non eo, quo quod nobis hic apparet, modo se habet; sed firmum solidumque est, ac planum habet late expansum, lamina putares aurea insterni. Reperimus hic iterum, primo statim in vestibulo, cruces ternas, lumen quale fulgur solet spargentes, omnibus, quas ante vidimus, tum magnitudine tum specie augustiores. Et dux quidem meus in medium ignem se ausus inferre, adoravit cruces: quod cum ego non valerem, eminus adoravi transivique.

38. Postquam multum processissemus, perventum est ad velum alterum more fulminis late per

εἶναι τὸν τύφαντά μου τὸ πρόσωπον τῷ ἀνθεοφόρῳ κλάδῳ ἐκείνῳ, ἤνικα ἀπὸ τοῦ ψύχους ἐτελεύτων· καὶ αὐτὸς ἐκέλευσεν τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ τοῦ μεταῖραι με. Ὡς οὖν οὗτός με προῆγε βλέπω, καὶ ἰδοὺ σταυρὸς μέγας, φοβερὸς καὶ ὠραῖος· τῇ θέσῃ καθάπερ τόξον ὅταν ᾗ ἐν τῇ νεφέλῃ ἐχρημάτιζεν, καὶ τέσσαρα καταπετάσματα κύκλῳ αὐτοῦ νεφέλῃ φωτεινῇ ἰοικότα, τὰ μὲν δύο πυρρᾶκη ὡς ἀστραπῆς εἶδος ἀστράπτοντα, τὰ δὲ ἄλλα λευκὰ ὡς χιῶν· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ εἰστήκεισαν μελωδισταὶ, ὠραῖοι, εὐμεγέθεις, καὶ λευκοὶ ὡς φῶς χρηματίζοντες, πυραυγεστάτοις ἀκτίσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπαστράπτοντες. Ὡς οὖν οὗτοι μέλος τι ἡδὺ ἔνεκεν τοῦ σταυρωθέντος ὑπέψαλλον, ὁ ὁδηγῶν με χλαϊνηφόρος διερχόμενος τὴν σταυρὸν, κατησπάσατο, ἔνευσεν δὲ κάμολ τοῦτο ποιῆσαι· καὶ δὴ ἀκολουθῶν αὐτῷ, ἤσπασάμην αὐτόν. Ὡς οὖν ἤσπασάμην τὸ πυρρῆζον ἐκεῖνο τίμιον ξύλον, πνεῦμά τι μέλιτος ἀνάπλευσ γέγονα, καὶ εὐωδίας πλησθεὶς, οἶαν οὐδὲ ἐν τῷ Παραδείσῳ ὠσφράνθην. Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἑύρων, καὶ ἰδοὺ ὑποκάτω ἡμῶν ὡσεὶ ἄβυσσος θαλάσσης, καὶ τρόμος ἀπελάβετό μου, καὶ ἐφοβήθην μή ποτ' ἐκεῖ ὀλισθήσωμαι· ἐκέκραξα οὖν πρὸς τὴν ὁδηγοῦντά με, καὶ εἶπον, Κύριέ μοι ὁδηγέ μου, ἰδοὺ ὡς ἐπὶ νεφέλης πορεύομαι, καὶ δεξιὰ συνεσχέθην, πτοούμενος τὴν ἐντεῦθεν ἔκπτωσιν καὶ ὑποσκελισθήσωμαι εἰ; τὰ ὑποκάτω ἡμῶν ὕδχτα.

λζ'. Ὁ δὲ λέγει μοι· Μὴ φοβοῦ, ἐτι ἀνωτέρω ὀφείλομεν ἀνελθεῖν ὑπεράνω. Καὶ δίδωσίν μοι χεῖρα, καὶ εὐρέθημεν ἐπάνω τοῦ δευτέρου στερεώματος, τὸ δὲ **C** εἶδος αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιῶν ὑπῆρχεν. Θεωρῶ οὖν κάκει δύο σταυροὺς ὡς ὁμοίους τῷ ὑποκάτω, καὶ ἦν ἐπ' αὐτοῖς ἡ φορικτὴ ἐκείνη ἀκολουθία, οἷα καὶ ἐν τῷ κατωτέρῳ σταυρῷ ἐχρημάτιζεν· ἦν δὲ ἀτρωτῶν ἐκεῖ πύρινος, καὶ ἀνάπαυσις μεγάλη τοῖς εὐμόρφοις νεανίσκοις. Ἠσπασάμεθα οὖν κάκεινους τοὺς τιμίους σταυροὺς ἔρωτι καὶ πόθῳ θεϊκῷ, καθὼς καὶ τὸ πρότερον· ἦν δὲ ἡ εὐωδία αὐτῶν, ὡς εὐωδία Θεοῦ ἀνερμήνευτος ὑπὲρ τὴν κατωτέρω θυμηδῖαν καὶ τερπνότητα. Ὁρῶ οὖν καὶ ἰδοὺ πῦρ φλέγον τὰ ἐκεῖσε ἅπαντα· καὶ τρόμῳ συσχεθεὶς, πάλιν τὸν ὁδηγὸν ἐκάλουν εἰς βοήθειαν. Ὁ δὲ δούς μοι χεῖρα, λέγει μοι· Ἐτι ἀνωτέρω πορευθῆναι ὀφείλομεν. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἤρθημεν τῶν ἐκεῖ, καὶ εὐρέθημεν ἐπάνω τοῦ τρίτου οὐρανοῦ. Οὗτος δὲ ὁ τρίτος οὐρανὸς, οὐχ ὡς φαινόμενος ἡμῖν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ περίεστιν, ἀλλ' ἀντὶ παγίου στερεώματος, τὴν δὲ δέξῃ ἐφαπλουμένην ὡς χρυσοῦν πέταλον κέχτηται. Εὐρομεν οὖν πάλιν ἐν τοῖς προθύροις σταυροὺς τρεῖς, ὡς ἀστραπὴν αὐγάζοντας, μεγίστους καὶ φοβεροὺς· λίαν ὑπὲρ τοὺς δύο, καὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα· καὶ ὁ μὲν ὁδηγῶν με ἐθάρτησεν, καὶ εἰσῆλθεν ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς, καὶ προσεκύνησεν αὐτούς· ἐγὼ δὲ, μηδὲν τοιοῦτον ἰσχύσας, μήκοθεν προσκυνήσας διῆλθον.

λη'. Ὡς οὖν ἰκανὸν ἐπεζεύσαμεν, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ δεῦτερον καταπέτασμα, ὡς ἀστραπὴν ἵνα ἐν τῷ

ἀερίερα πλουμένην· ἤρθημεν οὖν καὶ διέβημεν, καὶ ἐνδον τοῦ καταπετάσματος πλήθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων καὶ δοξολογούντων τὸν Θεόν· διέβημεν δὲ καὶ τὰ ἐκεῖ, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἕτερον καταπέτασμα διὰ βύσσου καὶ πορφύρας ἀπόρρητον· καὶ κατηντήσαμεν ἐπὶ ἐνδοξοτάτῳ τύπῳ, καὶ ἦν ἐκεῖσε φοβερὸν καταπέτασμα ὡς ἤλεκτρος, ὑπέριλαμπρον, καὶ σφόδρα καθαρώτατον, ὅπερ ἀναποδίσασα χεὶρ πύρινο, διελθεῖν ἡμᾶς δι' αὐτῆς παρεσκεύασεν. Ἦν δὲ ἐνδον αὐτοῦ πλήθος ἀναριθμητῶν νεωτέρων, ὠραίων, πυρίνων, τὰς ὄψεις κλαυγεῖς ὑπὲρ τὸν ἥλιον· εἰσθήκειταν οὖν τάξει· τινὲς καὶ κοσμιότητι ἐπὶ φοβεροῦ ὕψους ταῖς ἀύλαις ἡλικίαις μετέωροι, σκήπτρα φοβερὰ ἐν ταῖς χερσὶ κατέχοντες· λεγεῶνες ἐντεῦθεν, καὶ λεγεῶνες ἐκείθεν ἕτεραι, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Λέγει μοι ὁ ὁδηγῶν με, Ἰδοὺ, τούτου τοῦ καταπετάσματος ἐπιρουμένου, θεάσει τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθεζόμενον· περὶ οὖν προσκύνησον αὐτόν, τὴν δὲ ἅπασαν θεωρίαν τῆς διανοίας σου πρὸς αὐτόν ἀνάτεινον, καὶ ἀκουσον τί σοι λαληθήσεται παρ' αὐτοῦ. Ὡς οὖν ταῦτα ὁ ὁδηγῶν με ὑπετίθετο, βλέψας εἰς τὴν εὐπρέπειαν τοῦ καταπετάσματος ἐρῶ, καὶ ἰδοὺ περιστέρα παμμεγέθης, ἀνωθεν καταπίπασα ἐπὶ τῷ καταπετάσματι· ἦν δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς καθάπερ χρυσεόν, τὸ στήθος πορφυροῦν, αἱ πτέρυγες τηλαυγεῖς ὡσεὶ φλόξ, οἱ πόδες ἀληθινοί, ἐκ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ὡς ἀκτῖνες φωτὸς ἐξεπορεύοντο· ἐμοῦ δὲ στοχαζομένου τὴν ταύτης εὐπρέπειαν, εὐθέως ἀναστᾶσα ἔρχετο εἰς ὕψος.

λθ'. Ἀρθέντος δὲ τοῦ καταπετάσματος, ἀναβλέψας εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ὕψος τὸ καταπλήττον πᾶσαν ἐγνοίαν, ἰδὼν θρόνον φοβερὸν καὶ ἐπηρμένον, ὑπὸ τοῦ ἀέρος κρεμάμενον μηδενὸς αὐτὸ κατέχοντος· φλόξ δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτοῦ, οὐχ ὡς τοῦ πυρὸς, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς χύνης ὑπεραιρομένη τῇ λευκότητι· ἐκάθητο δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκεῖνου ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστός, πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδαδύμενος· ἅπαξ διὰ τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν συνσταλμένης αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος, ἐθεασάμην αὐτοῦ τὴν θεάνθρωπον εὐπρέπειάν τε καὶ ὠραιότητα, ὃν τρόπον τὸν ἥλιόν τις βλέπει, ἠνίκα ἐξ Ἀνατολῶν ταῖς ἀκτῖσιν αὐτοῦ φαιδρῶς ἐπιφαίνεται· μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι ἠδυνήθη αὐτόν καθαρῶς θεάσασθαι. Ἀρθέντος οὖν τοῦ καταπετάσματος, περὶ ἐπὶ τοῦ θαυμαστοῦ ἀέρος, προσεκύνησα αὐτόν τρίς· ἐπειρώμην δὲ ἐστάναι καὶ βλέπειν αὐτοῦ τὴν ὠραιότητα, ἀλλὰ καθάπερ προείπον, φρίκη ἀφάτω καὶ δέει ἀνεικάστῳ ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ φωτὸς τρόμῳ, καὶ χαρᾶ συνεχόμενος, οὐκέτι ἠδυνήθη ἀποσκυπῆσαι τι, ἢ ἐντρανίσαι τῇ πυρροφαγγεῖ ἀγλή τῆς ἀπειροδυνάμου θεότητος αὐτοῦ. Ἐλήλυθεν δὲ ἡ φωνὴ ἐκ τοῦ φωτὸς πρὸς με κεκτημένη μέγιστον ἦχον, ὥστε συντρέψασθαι τὸν θαυμαστόν ἐκεῖνον ἀέρα ἀπ' αὐτῆς. Ἦ δὲ φωνὴ αὐτοῦ ἦν μελισταγῆς, πρᾶτα δὲ καὶ ἡδύλαλος· ἡ καὶ λελάληκε τρία ῥήματα θεῖα, καὶ συνειὶς ἔγνων, καὶ εἰδύθη τῇ ψυχῇ ὡς οὐκ ἄλλοτέ ποτε. Ἐπειτα μετ' ὀλίγον εἶρηκέν μοι ἕτερα ῥήματα τρία, καὶ ταῦτα ἡδυστάτως προεξασμένου μου, ἐπλήσθη χαρᾶς θεῖ-

A aera diffusi suspensum; quo aucti ingressique, reperimus ibi ingentem caelestium genitorum caetum, laudantium et glorificantium Deum. Transivimus etiam porro; et aperuit se rursus aliud velum, ex bysso et purpura inexplicabilis venustatis. Hinc devenimus ad locum gloriae plenissimum, ubi velum mirabile, quasi electricum, quam fulgentissimum ac nitidissimum; quod reducens manus ignea, introitum nobis praeparat. Ibi videre erat multitudinem innumerabilem juvenum, quos dignitas corporis, color igneus, faciei splendor solari praestans, plurimum commendabat: stabant autem in loco admodum sublimi, concinne ordine, aetatis incorporeae vigore, insigne sceptrum manibus praeferentes; hinc et inde legiones, quarum computari non poterat numerus. Tunc me allocutus dux meus: Ecce, inquit, remoto hoc velamine, spectabis Filium hominis, sedentem ad dexteram Patris; quare procidens adorabis ipsum, totaque mente ad ipsum conversus, excipies arrectis auribus, quae dicturus tibi est. Talibus a ductore meo praecipis instructus, intendi oculorum aciem in istud decorum velamen, et vidi columbam admodum grandem superne ad velum devolantem. Erat huic capitis color aureus, pectoris purpureus, alarum lucidus ut flammæ, pedum genuinus ac naturalis, procedebantque ex oculis radii luminis: cum autem decoram ejus formam contemplerer attentius, subito sublimis abiit.

C 39. Sublato ergo velamine, suspexi in imensam illam altitudinem cuilibet spectanti formidabilem; vidique thronum eximium ac sublimem, nemine sustinente suspensum in aere: a quo absistebat flamma, non qualis ab igne solet, sed quae nivem longe praestabat candore. Sedebat in throno Dominus meus Jesus Christus, purpura byssoque indutus: qui cum exiguitatis et imbecillitatis meae causa eximium splendorem suum semel contraxisset, intuitus sum divinae humanitatis illius decus ac dignitatem eximiam; quemadmodum intueri quispiam solem consuevit, radios in primo ortu jucundissime spargentem: neque deinceps mihi licuit claro ipsius aspectu frui. Sublato itaque velo, procidens in mirabilem illum aera, ter Dominum adoravi; tentavique persistere loco, ac intueri de novo dignitatem ejus: verum, ut supra meminī, praee inexplicabili horrore ac metu incomparabili, quem lux illa, thronum ambiens immensa incutiebat, tremore ego pariter et gaudio correptus, non potui quidquam intueri ultra oculosque intendere in igneum potentissimae Illius divinitatis fulgorem. Vox deinde ex lumine tanto cum sonitu emissa, ut mirabilis illa regio aeris trepidaret, ad aures meas allapsa est: erat nihilominus suaviloquens, mitis, et melle dulcior; protulitque tria verba divina quae et cognovi bellissime, et delectatus sum spiritu magis quam unquam alias. Non multo post alia similiter tria verba emissa sunt,

quæ suavissime in animum meum illalencia, lætitia illum plusquam humana repleverunt. Interjecto tempore exiguo, personaverunt rursus alia tria verba : et continuo magna voce laudes ecci-nerunt Deo venerandi illi sanctorum angelorum exercitus : qui quamvis nunquam se temporent a laudibus Deo offerendis, cognovi tamen, re considerata, exquisitum illum gratumque concentum, propter me et singularem Domini Jesu Christi erga me providentiam, modulatos esse.

40. Auditis hisce inexplicabilibus verbis, confestim eodem quo ascenderam modo, etiam descendi ; meque, mihi omni ex parte redditum, illo loco, unde sublatus ante fueram, stare deprehendi, agitantem animo, quæ evenerunt mihi, ubi nunc essem, et ubi modo fuisset. Cumque mirarer plurimum, quo pacto ad planitiem divini istius horti rediissem, contemplatus quæ istie erant universa, cogitavi quævisque ex me ipse, utrum alius quoque hominum hoc in loco, an ego solus versarer. Vidi interea locum campensem in medio, plantis nullis consitam ; nihilominus pervenustum, graminosum, violis, liliis, rosis, aliisque floribus numero infinitis refertum : nec fontium illi decrat amœnitas, modicis intervallis scatulentium lacte ac melle, et exsiliendum ad altitudinem cubiti unius ; tanta inde fragrantia odoris ac dulcedine egrediente, ut quid mel illud et lac fuisse dicam aut cui comparem, plane nesciam. Consideranti hujusce loci voluptatem viroremque aptum quieti, nec non stupenti mirabilia Dei opera, et ab alia ad aliam pulchritudinem animum transferenti mihi, obtulit se videndum vir quidam, fulgido circumdatus amictu, rutilans ut nubes lucida, crucem gestans : qui cum propius ad me accessisset : Crucifixus, inquit, Dominus noster Jesus Christus tecum sit. Beati stulti propter Christum, quoniam præcipua quadam sapientia excellunt. Etenim Deus quidem hic te constituit : verumtamen revertere ad mundum, ubi tribuli, echidnæ, serpentes et dracones sunt, tentationes et stimulos passurus. Sed et hoc insolitum miraculum educere tibi debeo, neminem unquam hominem hic versatum fuisse, nisi illum (54) qui plus ceteris laboravit in Evangelio, et te, qui ad altissimum perfectionis apicem enisus es, pervenisti propter summam paupertatem tuam ; propter illud, ingestum tibi a mendicis : Abi hinc, canis, in malam rem ; propter humilitatem tuam ; denique propterea quod nudus, adolescens, stultus in arenam descenderis cum principe mundi congressurus ; eumque singulari prælio superatum e summo deorsum dederis, throno ejus cum confusione multa confrecto.

41. Contigit igitur tibi hic spectare mirabilia loci hujus, cognoscere veras delicias atque remunerationem justorum, lustrare paradisum Christi, hunc

(54) Nihil hic sensus formari poterat ex ms. Vaticano, sic habente : Ἐγὼ δὲ τοῦτο στοχασάμενος διὰ τὸ παρεῖναι κεκραγῆναι αὐτὰ μέλος νοερὸν καὶ ἐξαισιῶν.

A κῆς ἡ καρδία μου. Μετὰ τοῦτο τρισεύς εἰρηκὲ μοι ἕτερα φρικτὰ βήματα τρία, καὶ ἐξίφνης φωνὴν μεγάλην δοξολογίας ἀνέπεμφαν αὐτῷ τὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων θεῖα στρατεύματα. Ἐγνων (54) γὰρ τοῦτο στοχασάμενος, ὡς δι' ἐμὲ ταῦτα, καὶ διὰ τὴν πρὸς με τοσαύτην οἰκονομίαν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, τὸ μέλος ἐκεῖνο τὸ νοερὸν καὶ ἐξαισιῶν ἐκεκράχισαν, καίπερ ἀκατάπτυστον ἀεὶ τὴν δοξολογίαν προσφέροντα.

μ'. Ταῦτα ἄρρητα καὶ θεῖα βήματα ἀκούσαντός μου, εὐθέως οἷω τρόπῳ ἀνῆλθον, τοιούτῳ καὶ κατῆλθον, εὐθυφορούμενος· καὶ ἤμην πάλιν ὅπως ἐν ἐμαυτῷ ἐστὶ κίως ἐπὶ τοῦ τόπου, οὗ ἤρπάγην τὸ πρότερον. Μεγάλως οὖν τὰ συμβάντα μοι λογιζόμενος, τοῦ β' ἤμην καὶ ποῦ εὐρέθην· ἐξισταμένου μου δὲ τὸ πῶς ἀπῆειν εἰς τὸ πλάτος τοῦ θεοῦ κήπου ἐκείνου, ἀναθεωρῶν τὰ ὑπάρχοντα ἐκεῖ, διελογιζόμεν καὶ ἔλεγον· Ἄρα ἐστὶν καὶ ἕτερος ὧδε, ἢ ἐγὼ μόνος ὑπάρχω ; Ὡς οὖν ἐνόουν ταῦτα, βλέπω καὶ ἰδοὺ πεδιάς μέσον, καὶ ἐν τῇ πεδιάδι μέσον φυτὰ οὐχ ὑπῆρχον, ἀλλ' ἦν ὅλον τὸ πεδίον ὠραῖον σφόδρα, χλορηφορίζον ἴα καὶ κρίνα καὶ βόδα, καὶ ἄνθη ποικίλα ἐν αὐτῇ ἐξήνθει ἐν ἀπειρῷ πυκνότητι· πηγὰ δὲ ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ αὐταὶ μικρὸν πρὸς μικρὸν βρῦνσαι γάλα καὶ μέλι, ἐχχυνόμενα εἰς ὕψος ὡς μίαν πῆχυν, καὶ εὐὐδία μεγίστη ἐξήρχετο ἀπ' αὐτῶν καὶ γλυκύτης, ἵνα τί εἶπω ἢ τί τι προσαρμόσω τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα ἐκεῖνο, οὐχ ἐπίσταμαι. Ὡς οὖν εἶδον τὴν τερπνότητα ἐκείνου τοῦ τόπου, καὶ τὴν γλῶσσην τῆς ἀναπαύσεως, ἠπόρουσιν ἐξισταμένου ; τὸ τοῦ Κυρίου θαυμάσια, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεθιστάμενος. Θεωρῶ οὖν ἄνδρα ἀπαστράπτοντα, ἐνδεδυμένον ἐξαλλὰ ὡς περ νεφέλη φωτεινῆ, κρατοῦντα σταυρὸν· καὶ πλησίον μου γενόμενος λέγει μοι· Ἡ σταύρωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ σοῦ, πλὴν μακάριοι οἱ σαλοὶ, οἱ πολλοὶ εἰσιν ἐν φρονήσει· καὶ γὰρ ὁ θεὸς σε κατέταξεν ἐνθάδε, ἀλλ' ὑπάγε τέως εἰς τὰ τοῦ κόσμου πειρατήρια, καὶ εἰς τὰ κέντρα ὅπου οἱ τρίβολοὶ καὶ ἐχιδναὶ, καὶ οἱ ὄφεις, καὶ οἱ δράκοντες. Πλὴν καὶ τοῦτό σοι λεγὼ ξένον θαῦμα· οὐδεὶς γὰρ παρὼν ἐνταῦθα ἐπεδήμισεν, εἰ μὴ ὁ πλείον πάντων κοπιᾶταις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ σὺ αὐτός, ὁ τοῦ κέρατος τῆς ἀκρας τεινοφροσύνης δραξάμενος· ἀλλ' εὖρες πόθεν τοῦτο διὰ τὴν ἀπειρον πτωχίαν, διὰ τὴν Αἴρε ἐντεῦθεν, κῶων, διὰ τὴν ταπεινωσιν, καὶ ὅτι γυμνός, νέος, σαλός εἰς τὸ στάδιον τοῦ κοσμοκράτορος εἰσελθὼν, αὐτὸν ἐκεῖνον μονομαχῆσας διέστρεψας ἀνωθεν κάτω, εἰς αἰσχύνην τὸν θρόνον αὐτοῦ καταβράξάμενος.

μα'. Εἶδες οὖν ταῦτα ὧδε φρικτὰ, κατενόησας τὴν ἀληθινὴν τροφήν καὶ ἀνταπόδοσιν τῶν δικαίων, ἔγνωσ τοῦ Χριστοῦ τὸν Παράδεισον, εἶδες πῶς οὗτος περι-

(55) S. Paulum intelligit, raptum scilicet in tertium cœlum, dicentemque de seipso I Cor. xii : Abundantius omnibus laboravi.

εστιν. Ὥσα γὰρ ὅτι εἶδες, καὶ ἔφραξας. Ἄρα πῶς σοι ὁ μάταιος κόσμος πρὸς ταῦτα λογίζεται; τί λέγει; θεωρεῖς δόξαν; καὶ. Ὁρᾷς εὐπρέπειαν; καὶ. Ἴδε ταπεινὴ ποίαν χαρᾶς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἑαυτοὺς ἐκουσίως ἀποστεροῦσι. Τίς αὐτῶν ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ὑπέδειξεν; Ταῦτά μοι ὁμιλῶν ἐκείνος ὁ λαμπροφύρος ἀνὴρ ἐγέθησεν ὄρων με, καὶ τὺφραίνετο. Ἐφη οὖν μοι πάλιν τάδε· Τί ὅτι ἡ τιμία καὶ ὑπέρολαμπρος τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων Βασίλισσα οὐ περίεστιν; ἐν γὰρ τῷ ματαίῳ κόσμῳ περίεστιν εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, ἀκούσασα (56) τῶν ἀποδεχομένων τὴν μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ· ἤρμωζεν οὖν μοι τοῦ ὑποδείξαι σοι τὸ οἰκητήριον τὸ ὑπέρολαμπρον, καὶ ἀνέφραστον, ἀλλ' οὐκ ἄγει, φίλε, κενός· μεταναστεῦσαι γὰρ ὀφείλεις ἐκεῖσε, ὅθεν ἐλήλυθας, ὁ Δεσπότης ἐκέλευσεν. Ταῦτά μοι ὁμιλοῦντος ὡσπερ εἰς ὑπνον ἰδὼν ἐτρέπην, καὶ καθάπερ νύκτα δλόκληρον ὑπνώσας, ἀπὸ ἐσπέρας ἤδη ἕως πρωῆ, ἐνθάδε εὐρέθην ὡς ὄρᾳς. Νῦν οὖν, φίλε μου ἡγαπημένε, ὑπὸ Κυρίου εὐφράνθητι, καὶ ἀγωνιζόμεθα, σπουδάζοντες σωθῆναι καὶ εὐρεθῆναι ἐκεῖ εἰς κατάσχεσιν αἰωνίων. Ταῦτα πάντα πρὸς με τοῦ Μακαρίου διηγησαμένου, εἰς ἕκστασιν φρενῶν ἤγεν τὴν ψυχὴν μου. Ὡς δὲ ταῦτά μοι ἔλεγεν, ἦν ἰδοῖν θαῦμα φοβερὸν καὶ παράδοξον· καθάπερ γὰρ ἀνθη κρήνων καὶ βόδων εὐωδιάζοντα κύκλῳ ἡμῶν, οὕτως ἀτμίς τις ἀνεδίδοτο· ὡς γε νομίζω, πάρεστιν ἅγιοι Ἄγγελοι, ἐπὶ τῇ θεϊκῇ ὁμιλίᾳ ἀοράτως θυμιώντων. Πολλὰ οὖν καθικέτευσεν αὐτὸν, ἐν βῆμα ἐκ τῶν λαληθέντων αὐτῷ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ ἀπαγγεῖλαι μοι, καὶ οὐκ ἔπεισα αὐτὸν, μελήσει τῷ Θεῷ, καὶ τῇ μακαρίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ, τὸ ποίῳ τρόπῳ, ἢ δὲ ποίαν αἰτίαν οὐκ ἤδεν.

unicum verbum, quod ex Domino Jesu inaudierat, quomodo autem vel qua ex causa, equidem nescio, et Deo atque beate illius menti curandum reliquo.

CAPUT VI.

Dæmonis sub specie humana calumniæ illudit, absentia cognoscit. Epiphaniï cum philosophis de SS. Trinitate sapiens disputatio.

μῆ. Οὕτως οὖν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς νυκτὸς πνευματικῶς εὐφρανθέντες, πρωίας πάλιν ἐξῆλθεν ὁ Μακάριος, καὶ ἐν τοῖς ἐμβόλοις προδεύων, τὰ συνήθη ἐπραττεν ἀγωνιζόμενος, μᾶλλον δὲ τῶν πονηρῶν πνευμάτων καταπαλζων, καὶ κατασοφιζόμενος αὐτῶν. Ἐκτοτε οὖν αὐπνος διατέλει πάσας τὰς νύκτας, τὴν ἀκατάπαυστον δοξολογίαν προσφέρων Θεῷ· δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας ἦν ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου ἀσχολούμενος, μᾶλλον δὲ μέσον τοῦ πυρὸς δικαζόμενος, καὶ μὴ χωνευόμενος. Ἐποίει τε ἑαυτὸν μέσον τοῦ ὄχλου ὡς τὸν μεθύοντα, ὠθῶν καὶ ἀντωθούμενος, μᾶλλον δὲ ἐμπόδιον τοῖς παρερχομένοις γενόμενος· παρὰ τινῶν μὲν τυπτόμενος, παρ' ἐτέρων δὲ λακτιζόμενος· οἱ μὲν βιάδῳ τὴν χάριν συνέτριβον, ἄλλοι δὲ ἐκ τριχῶν σύροντες, κατὰ τοῦ αὐχένος ἐτυπτον, ἕτεροι δὲ πρὸς τὴν γῆν

(56) Utrumque ms. legebat ἤκουσας in adiunctisque nonnihil variabat. Utrobique sensus intellectu difficilis. Maius clariorem facere, reponendo ἀκού

ipsum presentem intueri. Constat enim mihi, te vidisse ac miratum esse. Nunc igitur quid ad hæc stultus dicit mundus? Quid eis? Vides gloriam? Imo vero. Contemplaris decorum? Etiam. Videsis itaque, abjecte homuncio, quantis se sua sponte gaudiis privent peccatores. At quis hæc eis bona monstravit unquam? Talia dicens meque intuens vir ille fulgentissimus, gestiebat lætitia non vulgari et cœptam orationem sic prosecutus est: Quid quod veneranda cunctisque cœlestibus splendidior Regina cœli non adest? versatur namque modo in miserabili mundo, opitulandi causa mortalibus, exauditis illorum precibus, qui receperunt unigenitum Filium et Verbum Dei, Quare non incongruum mihi videtur, si habitationem illius fulgentiorem quam ut verbis explicari possit, tibi demonstrem: verum non patitur tempus, dilectissime, migrandum namque eo tibi est, unde advenisti: ita Dominus præcepit. Talia illo dicente, quasi somno suavi correptus ego, cum noctem integram, ut putabam, a vespertino ad matutinum usque tempus dormiendo transegissem, hic tandem me, uti vides, deprehendi. Quamobrem, amice, Deo dilecte, lætari te modo velim, et sedulo conari mecum, ut salutem consecuti, requiem illic æternam reperiamus. Ad talia Sancti verba, mea mihi mens in exstatim raptâ est, vidique spectaculum insolitum atque admirabile: nam uti circum nos fragrantia singularis liliorum et rosarum diffundebatur, ita et vapores quidam surgebant: aderantque, ut ego quidem existimo, sancti angelî, qui colloquentibus nobis invisibiliter thymiana incendebant. Multis dein Sanctum rogavi supplex, ut vel

mecum participaret. Sed nihil persuadere potui: Hinc aliorum in se manus experiebatur, aliorum calces: hi caput ejus baculis comminuebant, isti prehensis capillis ipsum trahebant, ac onerabant, ut cum præcedenti Βασίλισσα concordaret.

verberibus : erant qui in terram datum, constrictis fune pedibus, per plateas raptarent, nullo timore Dei a scelere repressi ; nulla, quæ Christianum decet, erga proximum commiseratione tacti ; idque vel maxime diebus festis. Sanctus vero hæc omnia tolerabat summa cum patientia, propter spem iustis propositam.

43. Hinc malus dæmon, invidia majore flagrans, cum aliud non valeret, in vetulam annosam se transformavit ; considensque propter viam, plangebatur, lamentabatur, ingeminabat identidem : Hei mihi, ad hoc usque senium vivendo progressæ ! hei mihi, uendicæ ac inveteratæ ! quanta mihi damna vesanus ille dedit ! quam gravia mihi mala intulit ! quam acriter ipsum contra me exstimulavit cacodæmon ! crebro namque mihi gravis, respirandi otium nullum concedit. Quid agam peregrina, inops, vidua, ærumnosa ; quoniam me vesanus ille captivam tenet ? Quidam vero mulierem, cum ploratu ac lamentatione valida canos sibi evellentem, intuentes, sciscitabantur, non sine aliqua miserationis commonstratione, quamobrem adeo indulgeret lamentis. Quibus illa : Misereamini mei, viri boni, urbis hujusce incolæ ; ego hic advena et peregrina sum, quæ cum mihi lis intentaretur, relicta patria domoque huc adveni ; et cum reculis, quas attuleram, uti moris est, in theatro obambulans, ibidem pernoctata sum. Jamque vespera multum progressa erat, cum dæmoniacus aliquis et mente captus transiit ac rerum mearum parte surrepta, confestim in fugam se dedit. Similiter nocte sequenti accessit, parteque altera sublata, illico se proripuit. Tertio denique idem tentans, ubi a me comprehensus esset, relicta tantisper præda, huc et illuc me infelicem raptavit, canos evulsit ; ventrem calce impetens, intolerabiles mihi dolores intulit, dentes, ætate labefactatos, impacto pugno penitus excussit fregitque. Nunc igitur, boni cives, indicate mihi, quid facto opus sit : ubi locorum scelus illud reperiam, saltem quæ furto mihi abstulit repetitura ?

44. Talia flebiliter lamentata anus, alii quidem, cum audissent, dæmoniaci pariter ac vesani mentionem factam esse, recesserunt inde continuo, alii vero : Da, inquebant, nobis aliquid, nosque comitare, commonstraturos tibi quem quæris hominem. Cum vero multis multa interrogantibus operose purgaret sese anus, accidit in proximo versari Andream, negotiis suis Dei causa susceptis intentum. Hic cognita nequissimi dæmonis versutia, consurgens e vestigio illuc accessit, reperitque fornica levis animum sedentem solam, sciscitatoribus illis jam digressis omnibus : ac torvo in ipsam vultu, quasi per transennam, intuitus : Luge sane, inquit, et ingemisce rabiosa, execrabilis, tenebricosa, putida anus, pondere delictorum tuorum jam pridem

(57) Παρατετραμμένος, id est vesanus, mente captus, stultus, uti deinde manifestius immo-tescit : sic dicimus inverso cerebro esse qui stulti

Α ἀπίθροπτον, καὶ σχεινίω τοὺς πόδας δεσμοῦντες ἐπὶ τὴν λεωφόρον ἑσυρον, μήτε θεὸν φοβούμενοι, μήτε ὡς Χριστιανοὶ πρὸς τὸ ἄμοφυλον συμπάθειαν ἔχοντες, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις. Ὁ δὲ Ὅσιος ταῦτα πάντα ὑπέμεινεν διὰ τὴν ἀποκειμένην τοῖς δικαίοις ἐλπίδα.

μγ. Ὁ δὲ πονηρὸς διάβολος, τῷ φθόνῳ προσιμενος, μηδὲν ἰσχύων τι ἐρᾶσαι, μεταβιβλὼν ἑαυτὸν εἰς γραῖδα πεπαλαιωμένην, ἐκαθέζετο ἐν τῇ ὁδῷ θρηνοῦσα, καὶ κοπτομένη, καὶ λέγουσα· Οἱμοὶ τὴν γεγηρακυῖαν, οἱμοὶ τὴν πτωχὴν καὶ πεπαλαιωμένην ! ὅσα δεινὰ μοι, ὁ (57) παρατετραμμένος εἰργάσατο ! Ὅσα χαλεπὰ μοι ὁ πάρετος ἐνεδείξατο ! πόσος δαίμων πονηρὸς κατ' ἐμοῦ αὐτὸν ὑπαριώτρυνε ! δεινὰ γάρ μοι πολλὰ πεποίηκεν, καὶ ἀνεῖς τῇ ζωῇ μου οὐκ ἔστιν. Τί ἔρα γε εἰσπράξομαι ἡ ξένη, ἡ πτωχὴ, ἡ χήρα, ἡ παραπολυμένη, ἐπεὶ ὁ παρατετραμμένος με ἠχμαλώτευσεν ; Τινὲς δὲ βλέποντες τὰς πολιὰς αὐτῆς κατατίλλουσιν μετὰ δακρύων καὶ μεγίστων οἰμωγῶν βοῶσης εἰσυνθάνοντο, συμπάθειαν δεικνύντες παρ' αὐτῆς, δι' ἣν αἰτίαν καθεζομένη ὀλοφύρεται. Ἡ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο· Ἐλεήσατέ με, ἄνδρες, οἰκήτορες τῆσδε τῆς πόλεως, ἐγὼ ξένη εἰμι τῶν ἐντεῦθεν, δίκης δὲ προσούσης μοι ἀπάραστα τῶν οἰκείων, ἐνταῦθα παραγενόμενην, καὶ ὡς ἔθος μετὰ τῶν ἐπιφερομένων μοι ἐν τῷ θεάτρῳ περιπατοῦσα ἠπλήχευσα. Ἐσπέρας δὲ ἤδη βαθείας οὔσης, δαιμονῶν τις καὶ παρατετραμμένος διαθαίνων, μέρος τι ἀπὸ τῶν ἐμοὶ διαφερόντων συλήσας, φυγὰς ἔψχετο· πάλιν οὖν τῇ ἑξῆς νυκτὶ παραγενόμενος, ἕτερον μέρος ἀφελῶν μου, ἀπέδρα· τρισσεύσας δὲ καὶ κατασχεθεῖς ὑπ' ἐμοῦ, ἔασας τὴν τῶν κλεμμάτων ἐπάχθειαν, σύρας με ἐνθεν κάκειθεν, τὰς πολιὰς μου κατέτιλλον, καὶ τὰ ἔγκατά μου λακτίσας (58), δυσυπολιστοὺς μοι ἰδύνας ἐποίησε, ἐν οἷς καὶ τοὺς παλαιούς μου δόντας τῷ γρόνθῳ ἐκρίζωσας κατέκλασεν. Τί οὖν ποιήσω, πολῖται, εἴπατέ μοι· ποῦ δὲ εὗρω αὐτὸν, καὶ τὰ ἐμὰ ἀποσπάρω ἀπ' αὐτοῦ ;

μδ. Ταῦτα τῆς γραῖδος μετὰ διακρύων λεγούσης, οἱ μὲν περὶ δαιμονῶντος ἀκούοντες καὶ παρατετραμμένου, ταχέως τῶν ἐκεῖ ὑπεχώρουν· οἱ δὲ ἔλεγον, Δὸς ἡμῖν τι, καὶ δεῦρο μεθ' ἡμῶν, καὶ ὑποδείξομέν σοι αὐτόν. Πάντων δὲ ἀνερωτώντων αὐτὴν περὶ τοῦ πράγματος, καὶ αὐτῆς ἀπολογουμένης, ἦν ὁ Μακάριος ἐκείσε πλησίον, τὸν κατὰ θεὸν σκοπὸν αὐτοῦ διανύων· ἔγνω τοῦ παμπονήρου δαίμονος τὸν τρόπον, καὶ εὐθέως ἀποστὰς τοῦ τόπου, δρομαίως τοῖς ἐκεῖ παραγένετο, καὶ εὗρεν καθεζομένην μόνην τὴν δοκοῦσαν εἶναι γραφὴν· οἱ γὰρ ἐπερωτώντες αὐτὴν, ἀνακεχωρηκότες ἦσαν. Ὁ δὲ Δίκαιος, ὡς ἐν παρόδῳ βλοσυρῷ τῷ ὄμματι ἀπιδῶν εἰς αὐτὴν, ἔφη· Θρήνησον, οἰμωξόν, λύσσα ἐθδελυγμένη, ἐσκοτισμένη κοπρία γραῦ, κεκυφία ἀπὸ πλήθους τῶν ἀπ' αἰῶνος sunt.

(58) Solummodo habebat ms. Vaticanus ἐβέδλαχεν.

πλημμελημάτων σου χρῆσαι ταῖς μαγγαναίαις σου, ψυχοανασπάστρια (59), καὶ ταῖς φαρμακείαις σου, ἀπηλλοτριωμένη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων. Καὶ ταῦτα εἰπόντος, ἀπιδὼν εἰς τὴν γῆν δράσεται πηλοῦ, καὶ ποιήσας ὡς λίθον, προσέβριψεν τῇ ἀναιδεῖ αὐτῆς ὄψει, ἐμφυσήσας τε εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς σταυροειδῶς, παρευθὺς ἀπέβαλεν τοῦ ἀνθρωπίνου σχήματος τὴν θέαν. Ὅφεις δὲ παμμεγέθης γενομένη, ἐν τινι οἰκῆματι γυναικὸς εἰσῆλθεν συρομένη. Βλέψας δὲ ἡ γυνὴ τὸ θηρίον, τρόμφυ συσχεθεῖσα, ἔξω τοῦ οἰκήματος ἔφυγεν, φωνήσασα τοὺς γείτονας τοῦ ἀνελεῖν τὴν ὄφιν· ἱκανοὶ δὲ ἐσεπήδησαν, καὶ ἀνιχνεύσαντες τὸ οἰκημα, οὐδὲν εὗρεν ἠδυνήθησαν· ὁ γὰρ παμπόνηρος δαίμων ἐκεῖνος, ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ὄφρος, ἀλλοιωθεὶς εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν ἔρχετο.

με'. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας πάλιν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο· ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν αὐτὸν μετροῖς παιγνίοις χρώμενος, συναντᾷ τῷ καλλίστῳ νεανίᾳ ἐκεῖνῳ τῷ Ἐπιφανίῳ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἡ διήγησις γέγονεν· ἦν δὲ ὁ παῖς τεταραγμένος ἐξ ἐπηρείας τοῦ διαδόλου· ὄν ἀσπασάμενος ὁ Ὅσιος, φησὶ· Μὴ φοβοῦ. Χειροκρατοῦντες δὲ ἐβάδιζον, ζητοῦντες τόπον ἡσυχον τοῦ καθεσθῆναι. Ὀδουόντων δὲ αὐτῶν, ἰ, ὁ Δίκατος τῷ Ἐπιφανίῳ· Ἴδου τὸ διεφθαρμένον δαιμόνιον, ὅταν θέλῃ ποιεῖ αὐτὸν γραῦν, καὶ ὅταν θέλῃ ποιεῖ αὐτὸν Ἀγαρηνὸν, σχῆμα ἔχων ἐνδεδυμένος μέλαν ἱμάτιον, καὶ συναντᾷ τῷ φιλιτάτῳ μου τέχνῳ, ἐπιπλήσων καὶ ἀπειλούμενος αὐτῷ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος ἐξέστη· πρὸ μικροῦ γὰρ ἦν ὁ πονηρὸς διάβολος, ὁ ἀεὶ πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐν σχήματι Ἰσραηλῆτου ἐμπορίου συναντήσας αὐτῷ καὶ τὰ ἔσχατα ἀπειλησάμενος. Ὅρῶν γὰρ τὴν ἐνάρετον τοῦ παιδὸς πολιτείαν καὶ τὴν κατὰ δύναμιν πάλιν τὴν ἐν ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις οὐπω διανύοντος αὐτοῦ ὀκτωδεκαεταστῆ χρόνον, ἐν τῷ μᾶλλον βράζει νεότης, οὕτω θεαρέστως ἀναστρεφόμενος, ἔβρυξε κατ' αὐτοῦ. Ἦν γὰρ ὁ παῖς, ὡς ἀληθῶς (60), ὠραῖος τῷ εἶδει, γλυκὺς τὴν αἰδῶ, εὐφυῆς καὶ προσηγής, καὶ πραότατος, μελίρρυτος τῇ ὀμίλῳ, μειδιῶσαν ἔχων τὴν ὄρασιν, καὶ πολὺς ἐν ταῖς θέλαις Γραφαῖς (61). Ἐξίσταντο γὰρ πάντες οἱ ἐν σοφίᾳ καὶ γγῶσει διάγοντες, ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ περὶ τε θεολογίας (62), καὶ ἀναγωγικῶν ῥημάτων, καὶ παροιμιακῶν ζητημάτων, περὶ τε δογμάτων καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, περὶ τε μελέτης θανάτου καὶ ἀχρας ταπεινώσεως.

(59) Neque Ψυχοανασπάστρια, neque quod Mazar. legit ψυχουπατήτρια legere memini; videtur tamen utrumque ad originem certam revocari posse, alterum ad ἀνασπάζω perturbō, alterum ad ἀπατάω decipio, seduco: sic ut illud significet aliquam quæ turbat animas, hoc est, quæ seducit.

(60) Ms. vatic. multo obscurius et minus recte, sic legi: ἐπιπερόμενος, καὶ ἦν οὐ μικρῶς αὐτὸν ἀπειλούμενος, ὁρῶν τὴν ἐνάρετον αὐτοῦ πολιτείαν, ὡς αὐτῷ ἀντιστάμενος ἐν ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις τὸ κατὰ δύναμιν ἀγωνιζόμενος· οὐπω διανύων ὀκτῶ καὶ δεκαετῆ χρόνον τῆς ὀρωμένης ἡλικίας θεο-

A commissorum incurva. Utere imposturis tuis, animarum turbatrix; utere maleficiis, procul a Deo sanctisque abalienata. Vix illa fuerat locutus, cum oculos humi deflectens, prehendit lutum: compactumque in modum lapidis jacit in faciem iuvenecundam vetulæ; in eamque insufflans in formam crucis, mox corporis humani speciem dissipavit, transformati in anguem inusitatae magnitudinis, moxque in domum cuiusdam mulieris sese inferentis. Mulier vero anguem conspicata, præ tremore se extra domum fuga proripit, implorans opem vicinorum, serpentis e medio tollendi causa; qui cum frequentes convenissent, ingressi domum, nihil minus quam serpentem reperire potuerunt. Nequissimus namque dæmon, exuta B colubri specie, suamque in naturam mutatus, inde abiverat.

45. Interim Andreas via currebat incepta: cumque reverteretur, illusionibus suis operam dans, obviam venit pulcherrimo illi adolescenti Epiphanio, de quo supra mentio incidit, consternato ob violentam dæmonis impressionem. Illum amplexatus Andreas, Noli timere, inquit: et prehensa manu, deduxit ad locum a turbis remotum, ut una considerent. Inter eundem vero ait illi: Ecce nequissimus dæmon, modo in anum, modo in Agarenum, pro ut libuerit, se transfigurat; indutusque amictum nigrum, occurrit filio meo dilectissimo, eumque percellit ac minis territat. Audiens Epiphanius sermonem illum, obstupuit: nam paulo ante nequam diabolus, nunquam non insensus humano generi, assumpta Ismaelitæ mercatoris forma, obtulerat sese juveni, et extrema quæque intentaverat. Quia enim videbat præclaram adolescentis conversationem, omnibus, quæ objiciebantur, carnis illecebris et concupiscentiis viriliter resistentis; cum tamen duodevicesimum ætatis annum, quo tempore juventus æstare et lascivire præsertim consuevit, nondum attingisset, contra ipsum tam religiose viventem multum fremebat. Erat enim revera adolescens aspectu formosus, moribus verecundus, generosus, blandus, mansuetus, in conversatione melleus, toto vultu hilaritatem præferens, denique in sacris Litteris apprime D versatus. Rapiebantur etiam in admirationem ii qui sapientiæ studio seipsos rerumque cognitioni totos addixerant, perspecta Epiphanii scientia, auditisque sapientibus responsis de theologia,

πρεπῶς καὶ θεαρέστως ἀναστρεφόμενος· ἦν δὲ ὁ παῖς.

(61) Ms. vatic. prolixius hæc: ὀμιλοῦντων δὲ αὐτῶν τῶν θέλων λόγων ὡς κηρίον μέλιτος αἰσθόμενοι, οἱ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ ἀκούοντες· « Qui autem de divinis rebus loquebantur eo, tanquam degustato mellis favo delectabantur, audiendo verba illius. »

(62) Istihæc Πολλάκις γὰρ συνήρουν ὄρους σοφίας μετ' αὐτῶν in Ms. Mazar. desiderata, cum admodum obscura et vix intelligibilia sint, e nostro quoque textu exemi.

de vocibus anagogicis, de quæstionibus proverbialibus, de fidei dogmatibus, de incomprehensibili, de meditatione mortis, de humilitate perfecta: respondebat vero ad interrogata eorum summa cum modestia et humilitate. De hoc autem adolescente paucis agendum mihi modo est; deinde terriculamenta, quæ Satanas ei minatus est, descripturo.

46. Quodam die cum parentibus accumulabat mensæ Epiphanius, aderantque eodem vocati, philosophi aliquot, parentibus illius perquam familiares; haud ignari, quanta Epiphanius sapientia et disputandi copia præstaret: quamobrem avebant in primis disserere cum ipso, sed inhibebantur, quod probe novissent, quantopere ad disputandum præcipites ipse detestaretur, eosque aversans nullo dignaretur responso. Unus igitur illorum ad socios conversus, Quomodo, inquit, gignens Pater, et Filius genitus ejusdem naturæ et substantiæ sunt, idemque et intelligunt et volunt? Eo, ait alter, modo, quo mens et intellectus idem sunt, qui mutua conjunctione consentiunt, ut corporis membra omnia recte gubernentur. Tum philosophus: Quæstionem, homine grandævo dignam assumpsisti, eamque disertis verbis explicatam; verumtamen, quomodo medius inter illos est Spiritus? Respondit alter: Nimirum, uti cognitio intellectus, et apprehensio fantasie in unum concurrere sciunt, ut inspirent voluntatem. Quo laudato: Manifesta, inquit Philosophus, propositarum quæstionum ista solutio est. Attamen, Domine Epiphani, dicito nobis tu quoque, quales tibi istæ sententiæ videantur: age, melliflue, profer in medium, quod verum putas. Respondet Epiphanius: Mea causa iste sermo institutus est, videmini namque experiri velle, quid ego canis vilissimus sciam. Nihilominus loquatur servus vester verbis paucis. Reponunt illi: Id ipsum nobis gratum, charissime, profer quædam ad instructionem nostram ex fonte sapientiæ tuæ. Tunc Epiphanius: Pater, ait, ac Filius, quoad illuminationem, judicium, voluntatem et essentiam unum sunt, quemadmodum binii oculi quoad eadem. Ad hæc unus e philosophis: Quo pacto horum medius et Spiritus? Cui Epiphanius: Quo res, quæ consideranda venit, in ambobus oculis per visionem. His auditis mirati sunt universi, uno etiam exclamante: Sancti Athanasii nobis ille sententiam explicavit.

47. Rursum Epiphanius: Quoniam ita placitum vobis, corporali etiam modo explicabo. Quemadmodum dentes, labia et lingua, cum loquimur, inter se conjuncta sunt, ut vox formetur: ita et cum Patre et Filio et sancto Spiritu comparatum est. Mens Pater, Verbum Filius, Spiritus vero utrisque communis cogitatio, intellectio et contemplatio, ipsius plenitudinis summum ac subtilissimum. Sed aliud quoque proferamus: sol Patrem notat, radius Filium, fulgor lucidus consolatorem Spiritum. Con-

A Ὁ δὲ γενόμενος ἐννεὸς πρὸς τὰς ἐπερωτήσεις αὐτῶν ταπεινοφρόνως ἀπεκρίνατο. Ἐρῶ δὲ περὶ αὐτοῦ ἕνα λόγον, καὶ εἶθ' οὕτως τὴν ἀπειλήν, ἣν ὁ Σατανᾶς ἐπέλησεν, ἀπογράφωμαι.

μς'. Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ τραπέζῃ τῶν γονέων αὐτοῦ καθεζόμενος, ἦσαν καὶ (63) τινες τῶν φιλοσόφων ἐκεῖσε κεκλήμενοι, φίλοι ὑπάρχοντες τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ γινώσκοντες τὸν Ἐπιφάνιον, περιφανῆ εἶναι ἐν σοφίᾳ καὶ ταῖς συζητήσεσιν. Ἐγλίχοντο δὲ συνᾶραι λόγον μετ' αὐτοῦ (64), ἀλλ' ἀσυνεστέλλοντο, εἰδότες ὡς τοὺς προπετεῖς ἐβδελύσσετο καὶ ἀπεστρέφετο, μὴ ἀπαξιῶν ἀποκρίσεως. Β Λέγει οὖν εἰς ἐξ αὐτῶν πρῶς τοὺς ἐταίρους· Πηλίκος ὁ γεννήτωρ Πατὴρ καὶ ὁ γεννητὸς Υἱὸς, διὰ ὁμοφυεῖς καὶ κατ' ἄμφω ὁμοούσιοι πεφύκασι ἐν τε τελεύσμασιν καὶ νεύμασιν; Ἐφη ὁ ἕτερος· Ὅν τρόπον τὸ νοερὸν τῇ διανοίᾳ, ἑκατέρω κοινωνία συνδιακελευόμενα, τῆς τῶν μελῶν διοικήσεως ἔνεκα. Ἐφη ὁ φιλόσοφος· Γέροντος ἐρώτημα καὶ ἀπήχημα, ἅτε δὴ καὶ ὁ λόγος τρανὸς, μέσον δὲ αὐτῶν πῶς τὸ Πνεῦμα; Ἐφη αὐτῷ· Καθὼς ἡ γνῶσις τοῦ νῆος καὶ τῆς διανοίας ὄρασιν συστυχὴν ἴσασιν εἰς ἓν, ἐὰν ἐπέπνοιαν. Ὁ δὲ ἐπαιέσας αὐτὸν, ἀντέφησε· Σαφῆς ἡ ἐπίλυσις τῶν ζητημάτων. Ὅμως, Κύριε Ἐπιφάνιε, λέξον ἡμῖν καὶ αὐτὸς, πηλίκα σοι τὰ τῆδε ἐφάνησαν φθέγματα, καὶ μελίρρυτε, φθέγγετο ἡ γλῶσσά σου τὸ ἐπαληθεῖς. Ἐφη ὁ Ἐπιφάνιος· Ἐνεκεν ἐμοῦ ἡ ῥῆσις παρατηρεῖ, πείραν γὰρ (65), ὡς ἔοικε, κυναρίου εὐτελεστάτου λαθεῖν ὑπειλήφατε· πλὴν ἂν καὶ ὁ οἰκέτης ὑμῶν ἐν σεμνολόγημα. Οἱ δὲ εἶπον· Ταυτὸ καὶ ἡμῖν ἐράσμιον, φίλτατε, φράσον τινα ἡμῖν νεμηθῆναι ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς σοφίας σου. Ἐπιφάνιος λέγει· Ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν φωτὶ, καὶ νεύσει, καὶ θελήμασι, καὶ οὐσίᾳ· ὡσπερ ἑκάτεροι ὀφθαλμοὶ τοῖς νεύσει, καὶ φωτίσμασι, καὶ θελήμασιν. Εἰς ἐκ τούτων ἔφη· Πῶς μεταξὺ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα; Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καθάπερ ἐν τῷ κατανοητέῳ ἐπ' ἀμφοτέροις δι' ὀράσεως. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦτο, ἐξέστησαν· εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφη· Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἁγίοις ἠνοίξατο ἡμῖν τὸ ῥῆμα.

exclamante: Sancti Athanasii nobis ille sententiam

μς'. Ἐπιφάνιος λέγει· Πλὴν εἰ ἀρεστὸν ὑμῖν, σαρκικῶς φήσω. Ὅσπερ ὀδόντες, χεῖλη καὶ γλῶσσά, ἐν τῷ ὀμιλεῖν, ἀλλήλοις ληπτὰ καὶ σύνδεσμα περὶ τὴν φωνὴν· οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νοῦς ὁ Πατὴρ λόγος ὁ Υἱὸς, τὸ δὲ Πνεῦμα αἰεὶ ἐν ἑκατέρω ἐπιθέουσα ἐννοιά τε καὶ διαυγία καὶ θεωρία, τὸ ἐπ' ἄκρον τοῦ πληρώματος καὶ λεπτότατον. Εἰπωμεν δὲ καὶ ἑτέρως. Ἦλιος μὲν ὁ Πατὴρ, ἀκτὶς ὁ Υἱὸς, ἀγλή τηλαυγῆς τὸ παράκλητον Πνεῦμα. Βλέψατε τρισυπόστατον μίαν οὐσίαν ἐπὶ τῷ στοιχείῳ

cario. Habebat autem post duas has voculas ms. Mazar. ὡς ἔοικε. Recte, ideoque hoc ipsum hic transtuli.

(63) Ἦσαν καὶ, pro quo habebatur in ms. Vat. πρὸς ἑῶς ἐκέκτητο, ἵνα εἰσέλῃ.

(64) Ms. Vat. vitiose: καὶ ἐδεδόκει, καθ' ὅτι.

(65) Inscriptum hic erat ὡς ἔοικώς ἀλέετο. Non

καὶ θαυμάσατε· εἰκὼν Πατρὸς ἥλιος, ἀκτὶς ἡλίου
 Υἱὸς, θέρμη τῆς ἀκτίνος τὸ πανάγιον Πνεῦμα· καὶ
 ὁ μὲν ἥλιος οὐδέπω καταλείπει τὸν οὐρανὸν, ὡς
 οὐδὲν δὲ τὰς ἀκτῖνας τοῖς ἐπὶ γῆς ἀποστέλλει, θέρ-
 μην ταῖς ἀκτῖσι τὸ πανάγιον Πνεῦμα εὐεργετεῖν
 καὶ θάλπειν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Τοιοῦτον
 τρόπον καὶ ὁ Πατήρ, παντοκράτωρ πεφυκῶς, ἐπὶ
 γῆς οὐ κατήλθεν, ἀπέσταλεν δὲ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ
 τὴν ἐν τῷ ἀπαύγασματι θέρμην τοῦ παρακλήτου
 Πνεύματος, καὶ σέσωκεν τὴν τετραπέρατον. Ἄγε
 δὴ μοι ἐν τῷ μέσῳ, καὶ αὐτὸν ἄρτον, ὃν καθ' ἡμέ-
 ραν ἐσθίομεν, ἀπὸ γὰρ σίτου, καὶ ὕδατος, καὶ πυρὸς
 τὴν ταυτότητα κέκτηται, εἰς καὶ αὐτὸς ἐκ τριῶν
 ὑποστάσεων γνωριζόμενος· τοιοῦτον τρόπον ὑπολη-
 πτέον περὶ τῆς τρισυποστάτου ἐνιαίας θεότητος.
 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ φιλόσοφοι, καὶ ἀντοφθαλ-
 μῆσαι τῷ μείρακι μὴ ἰσχύοντες, καταπλαγέντες τὴν
 αὐτοῦ σοφίαν καὶ σύνεσιν, οὐκέτι περὶ τίνος συζη-
 τήσιν ἐποίησαντο, τὴν παρ' αὐτοῦ δεδιότες ἀντεπε-
 ρώτησιν, μὴ καταισχυθῶσι καθάπερ τινὰ σοφιστὴν
 ἐνώπιον δήμου κατήσχυνεν, φήσας πρὸς αὐτόν·
 Θρούλιον (66) πτερῶδες ἠρῆται διὰ θέτιν, ἢ οὐκ
 ἠρῆται; Τοῦδε γὰρ ὁ πολυμαθὴς ἐκεῖνος εὐήκοος γε-
 νόμενος, γελοῖον πάντων ἀπεδείκνυτο· τῶν γὰρ Ἀρείου
 λυκοέρκων μυστῶν εἰς ἐχρημάτιζεν. Ἀναστάν-
 τες οὖν σιωπῆ τῆς τραπέζης, πρὸς τὰ οἰκεία ἐχώρουν.
 Arianorum sacerdotibus unus. Quare philosophi,

siderate hic trium personarum. essentiam unam in
 principio suo, et admiramini. Imago Patris sol est,
 radius solis Filius, calor radii Spiritus sanctus : et
 sol quidem nunquam deserit cœlum ; radios vero
 suos, tanquam filios, incolentibus terram demittit,
 calore suo, humanum genus recreaturos futurosque.
 Similiter etiam Pater, qui omnipotens est, non de-
 scendit in terram, misit autem splendorem suum,
 in eoque calorem Spiritus consolatoris, et salvos
 fecit quatuor fines orbis terræ. Age porro, proferte
 in medium illum ipsum panem quo quotidie ve-
 scimur ; nonne ex frumento, ex aqua, et igne,
 substantiis tribus diversis, unus idemque panis co-
 gnoscitur in talem formam coaluisse. Neque aliter
 opinandum est de unius Deitatis triplicitate perso-
 narum. Postquam talia audissent philosophi, nihil
 quidquam reperientes quod adolescentis prudentibus
 effatis opponerent, admirati sunt vehementer præ-
 claram illius sapientiam atque eruditionem, nullam
 ausi deinceps movere quæstionem præ timore, ne
 forte ipse vicissim quidpiam solvendum proponeret,
 unde confunderentur ; quemadmodum nuper sophi-
 stam quempiam spectante populo insigniter confu-
 derat, sic percunctatus : Trulla sitne ex proposito
 ansata, an non ? Quæ verba cum sciolus iste audi-
 ret, omnium risui est expositus : erat namque ex
 tacite relicta mensa surgentes, domum se suam

CAPUT VII.

Epiphanius, Andreæ familiaris, obvium habet dæmonem, et tentatur : cui ab Andrea hujus artes averiuntur et remedia suggeruntur.

μη'. Ὡς δὲ εἴρηται ἔμπροσθεν ὅτι χεῖρα πρὸς χεῖρα
 κρατῶν τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν ὁ Ἐπιφάνιος, ζητοῦντες
 εὐκαιρὸν τόπον τοῦ ἀμιλῆσαι, οἱ συναντῶντες τῷ
 Ἐπιφάνιῳ δικαζόμενοι ἔλεγον· Οὐκ ἔλεεις τὴν
 σεαυτοῦ νεότητα ; μὴ τοῖνον, γλυκύτατε νεανία, τῷ
 δαιμονιαρίῳ τούτῳ καὶ σαλῷ συμπαρεδρεύων καὶ
 συνοδοιπορῶν αὐτῷ, μὴ ποτε ὁ πονηρὸς αὐτοῦ δαι-
 μων ζηλώσῃ σου τὸ κάλλος, τὴν ὠραιότητα, καὶ
 ἔρωτά σοι θέμενο ; παρακρούσῃ σου· ἱκαναὶ γὰρ εἰσιν
 αἱ προφάσεις τοῦ δεινοῦ πολεμήτορος. Ὁ δὲ θεοφιλὴς
 νεανίας ἀνταπεκρίνατο αὐτοῖς ; ἢ Ἀδελφοὶ καὶ Πατέ-
 ρες, πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν ἄθετον τοῦτον ἐπ' αὐ-
 τὸν, προσφιλεῖς μοι ὑπῆρχε λίαν, καὶ ἡ ἀγάπη, ἣν
 πρὸς ἀλλήλους εἶχομεν, ἀσύγκριτος ἦν· νῦν οὖν
 ὑπὲρ ὅσον ἔπαθεν, εὐχάριστόν ἐστιν μὴ προσέχειν
 με τοῦτον καὶ ἔλεειν· γέγραπται γὰρ ἐπὶ συνδέσμῳ
 φιλίας, Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις
 θῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ταῦτα
 ἀνταπεκρίνατο τοῖς τὰ τοιαῦτα λέγουσιν· παραγ-
 γελίαν γὰρ εἶχεν ἐν νόμῳ ἀπὸ τοῦ δικαίου ἀνδρός,
 ἐκτὸς τοῖς νεανίσκοις τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, μὴ ἀπο-
 γυμνῶσαι τὴν πολιτείαν αὐτοῦ τινι.
 pro amicis suis ⁴. » Atque hæc responsio erat Epiphanii, qua suam cum Andrea familiaritatem in-

48. Ambulantibus itaque, junctis inter se mani-
 bus, quemadmodum supra mentionem facere me-
 mini, sanctis Andrea et Epiphanio, quærentibus-
 que opportunum conferendi inter se locum ; qui
 obviam stebant, arguebant Epiphanium, dicentes :
 Nullane juventutis niseratio te tuæ capit, adole-
 scens suavissime ? Noli, quæso, cum homine illo,
 tum a dæmone incesso, tum a statu mentis dejecto,
 aut consuetudinem aut societatem inire : ne forte
 nequam illius dæmonium, pulchritudinis dignitatis-
 que tuæ invidum, amoris simulati specie circumve-
 niat supplantetque te ; plurimæ enim sunt gravissi-
 mi illius adversarii machinationes. Quibus ita Epi-
 phanius respondit : Fratres Patresque, priusquam
 iste occuparetur a cacodæmone, perquam mihi fa-
 miliaris exstitit ; charitasque, qua inter nos dili-
 gebamus, tanta fuit, ut nihil supra : nunc igitur
 cum in calamitatem hanc incidit, nunc æquum
 putatis, nullam me misero operam navare, nisi re-
 ricordiam exhibere nullam ? Scriptum est enim
 de amicorum conjunctione : « Majorem hæc dile-
 ctionem nemo habet, ut animam suam ponat quis
 Epiphanii, qua suam cum Andrea familiaritatem in-

⁴ Joan. xv, 13.

(66) Quid hic Τρούλλιον ? infra in Mazar. scribitur τρούλλιον, in Vaticano Ἐγγερίον. Utique vas manuale et rotundum, quale est trulla, quæ pro-

pter aptatas ei ansas πτερῶδες, quasi alata, fieri dicitur. Non tamen satis capio quid hic elenchi lateat adversus Arianos.

cusantibus, se purgabat. Præceptum namque viri sancti pro lege sibi inviolabili reputabat, scilicet ut nec qui ejus vivendi institutum, præterquam adolescentibus nonnullis, eundem amantibus manifestaret.

49. Invento tandem loco opportuno, condescerunt; A
cœpitque Epiphanius de occursum dæmonis, in via sibi facto, narrationem instituere. Simulabat, in-
quiens, aspersum canitie senem, præferebat habitum mercatoris Agareni, oculos habebat torvos ac feroces, quales fere (67) taurorum esse solent: induebatur vestimentum nigrum, et calceos purpurei coloris. Is ambulanti mihi obviam factus: Nonne tu, inquit, filius Joannis, quem homines aiunt pro nihilo habere diabolium? Hypocritam agis ratione mei: tendam ego tibi casses, et lacu effosso illaqueabo te, tuamque tibi ollam condiam, quod consiliis meis obnitaris. Talia blatterante malo dæmone, et minas injuriasque ingerente, pene exanimatus sum: admirans unde is mihi occurreret, quocum nihil unquam sermonis contuli; aut quis ille intentator litis, ille terrificus, ille minitator fuerit, cum nec viderim ante, nec cognoverim unquam, plane me fugit. Atque illa cogitanti mihi animoque pendenti, tremor et consternatio incessit intolerabilis: donec huc accedens, obviam sanctitati tuæ factus sum, cuncta mihi, ut evenerunt, narranti. Tum orsus Andreas: Agarene, inquit, dilectissime, quem memoras, centum dæmoniorum cohorti præest; industrius admodum ac strenuus, ut homines, in stadio amoris Dei alacriter progredientes, expugnet; eorumque animas leniter demulcendo, ad pravas cupiditates, ad titillationes carnis, ad lasciviam denique adducat. Quapropter, fili charissime, te obsecro, rerum tuarum ut satagas, operamque des, ne te lateant machinationes inimici. Circumspectus itaque et vigil et sobrius esto in omnibus, quoniam tenellus, et delicatulus, et suavissimus es: ideoque furore agitur adversum te superbus hostis, quia te sacratum Deo dicatumque voluisti, oblata ipsi pretiosissima corporis tui margarita. Invidet porro idem maledictus hostis tuum tibi ingenium, mansuetudinem, sapientiam erroribus non aspersam, et castimoniam: furisque agitato in tuam incumbit perniciem, propterea quod ex toto corde Deum diligis, ejusque sanctos honoras, qui Dei et vitæ æternæ ac interminabilis beatitudinis causa sanguinem suum profuderunt.

50. Discē igitur quam diligenter perscrutanda sit ci, qui in timore Dei et veritate ambulat, malevolentia pessimi dæmonis. Subige jejuniis corpus, et carnem lascivientem doma: indue humilitatem pro vestimento; prolixis gaude precibus; sensus corporis omnes puros et incontaminatos custodi.

67) Ecgraphum nostrum habebat, κατὰ τὸ τοῦ βοῦς τύπον. Notus ex Codino, *Locus bovis* nuncupatus ubi fornax ædificata erat capacissima, præferens caput bovis. Sed quid hoc ad oculos? Ergo pro τῶπον, scripsi τύπον, ut sensus sit, ad modum bovis.

(68) Ms. Vatic. ἀρτιῶ: Maz. ἀρτύω. Malui ἀρτύω (id est condiam, unde et ἀρτυμα condimentum) ut cum præcedentibus concordaret. Κύθραν

μύ. Εὐρόντες τόπον, ἐκαθέσθησαν, καὶ διηγήσατο ὁ Ἐπιφάνιος, ὅπως αὐτῷ συνήντησεν ἐν τῇ ὁδῷ ὁ Σατανᾶς, ὡς γέροντα πεπολιωμένος, Ἀγαρηνοῦ ἐμπόρου σχῆμα ἔχων, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡγριωμένος κατὰ τὸν τοῦ βοῦς (67) τύπον, περιβεβλημένος ἱμάτιον μέλαν, ἐν ἀστρακίνοις ὑποδήμασιν τῆς χροιᾶς. Μεταξὺ οὖν τῶν διοδευόντων συναντήσας ἔφη μοι· Οὐχὶ σὺ ὁ υἱὸς Ἰωάννου, περὶ οὗ φασιν οἱ ἄνθρωποι, καταπεπατηκέναι σοι τὸν διάβολον; Ὑποκριτικῶς ἔχεις πρὸς με, ἐγὼ σε πλέξω ἀμφίβληστρον, καὶ λάκκον ὀρύξας συμποδίσω σε, ἐγὼ σοι ἀρτύσω κύθραν (68), ἐναντία ἐμοὶ διαπραττομένῳ. Ταῦτα τοῦ πονηροῦ φλυαροῦντος, ἐγὼ πρὸς τὰς αὐτοῦ ἀπειλὰς καὶ τὰς ὕβρεις ἐξιστάμην· τίθεν ἄρα μοι συνήντησεν, μή ποτε συνάραντός μου λόγον μετ' αὐτοῦ, τίς δὲ καὶ ὑπάρχει οὐκ ἐπίσταμαι, ὁ δίκαιος μοι εἰσπραττόμενος ἐκφοδῶν με καὶ ἀπειλούμενος, ὁ ἐμοὶ ἀγνώριστος καὶ ἀθέατος. Ταῦτα διαλογιζομένου μου καὶ ἀπορουμένου, κλόνος με περιέσχεν, καὶ τάραχος ἀφόρητος· καὶ ὡς ἐνθάδε περιερχόμενος συνήντησα τῇ ἀγιωσύνῃ, τὸ πᾶν μοι ἀψευδῶς ἡ σὴ μακαριότης ἀπεγίμνωσεν. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὁσίος· Ὁ Ἀγαρηνὸς ἐκεῖνος, φίλτατέ μοι, ἐκατόνταρχος δαιμόνων χρηματίζει, ἐστὶν δὲ δραξῆς (69), εἰς τὸ πολεμεῖν τοὺς ἀγωνιζομένους πρὸς θεὸν, καὶ ὠθεῖν πρὸς ἀσελείας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, θέλων αὐτὰς εἰς ἐπιθυμίας αἰσχροῦ καὶ γαργυλισμοῦ. Σὲ οὖν, τέκνον ἀγαπητὸν, παρακαλῶ, πρόσεχε σεαυτὸν, καὶ μὴ ἀγνόει αὐτοῦ τὰ μηχανήματα. Ὅρα δὲ, ἐγρηγορήθητι καὶ νῆφε ἐν πᾶσιν, ἐπειδὴ ἀπαλὸς καὶ τρυφερὸς εἶ, καὶ λίαν ἡδύτατος· καὶ ἐνεκεν τούτου μέμνηνεν κατὰ σοῦ ὁ ὑπερήφανος, ἀνθ' ὧν τῷ θεῷ σεαυτὸν ἀνέθηκας, προσαρμόσας αὐτοῦ τὸ μαργαρωδὸς τοῦ σοῦ σώματος· καὶ φθονήσας σου τὴν σύνεσιν, τὴν πραότητα, τὴν καθαρωτάτην σοφίαν, τὴν ἀγείαν, καὶ διαπρίεται μεμηνῶς κατὰ σοῦ ὁ κατάρατος, δι' ὃν ἐξ ὅλης καρδίας σου ἀγαπᾶς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους, τοὺς δι' αὐτὸν τὸ αἷμα ἐκχέοντας, διὰ ζωῆς τὴν αἰώνιον καὶ τὴν ἀπειρον μακαριότητα.

ν'. Ὅρα πῶς ἀκριβολογεῖ τὴν τοῦ πονηροῦ κακόνοϊαν μετὰ φόβου θεοῦ καὶ ἀληθείας πορευόμενος· Ὑποπιάζει σοὺ τὸ σῶμα νηστείας, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς σκιρτήματα· περιβαλοῦ τὴν ταπεινοφροσύνην ὡς ἱμάτιον· ἐν ταῖς εὐχαῖς παιδρῶν εὐφραϊνόμενος· φύλασσε πάσας τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματός σου κα-

autem pro κύθραν ollam usurpari hic, manifestum fiet ex num. 51, ubi diminutive dicitur κύθριδιον. Est ergo locutio proverbialis, qua quis diceret *offam tibi inferam*, vel quid simile, id est *pœnas mihi dabis*, vel, *rependam tibi vicem*.

(69) Δραξῆς, num. δραστής; idem sonans quod δραστήρ, strenuus, expeditus? Ita sane videtur. Ms. Maz. legit ταχῶς, celer. Recte.

εχρῆς καὶ ἀρυπώτους· ἐπιθυμεῖ γὰρ ὁ παμπόνηρος ἄιδ id enim studiosissime agit inimicus sceleratissimus, ut anima tua foede conspurcata, incontinentiæ peccato subjectum te in terribilis gehennæ ignem quantocius præcipitet. Qui enim peccatum committit, servus est peccati: et quemadmodum duo sunt operum genera, sic et duo eorum principia; justitiæ quidem, supremus cœli terræque Dominus; iniquitatis vero, diabolus. Tu itaque, fili mi, fac in justitia Christi Domini ardentem et studiose te exerceas; et proteget te vicissim Dominus, et conservabit Altissimus; circumdabit te auxilio suo, et mandabit angelis suis de te, ut custodiant te in omnibus vils tuis. Macte igitur virtute esto, timor omnis a corde exsulet, ac invoca Dominum. Isthæc Andreæ monita cum exciperet auribus illustris adolescens, profluxere oculis uberes lacrymarum imbres unionum instar venerandam ejus faciem irrigantes; corripiebat namque ipsam exstasis, excipientem animo pulcherrimam illam Andreæ adhortationem, suavissimaque et ad Deum ducentia documenta. Quæcunque vero Sanctus cum adolescente locutus est, in loco a turbis remoto assidenti sibi, insusurrando in aurem locutus est. Ubi autem, quæ e re erant, contulissent, salutantes inter se in osculo sancto, se quisque alio receperunt: Andreas quidem, ad illudendum more suo vanitatem mundi suam.

να'. Βούλομαι τοιγαροῦν καὶ ἕτερον μέγιστον τερᾶστιον τῆ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ διηγήσασθαι, ὅπερ εἰς τὸν θεοφιλῆ Ἐπιφάνιον γέγονε· μαρτυροῦντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ παρ' αὐτοῦ εὐεργετούμενων, καὶ εἰς τὸ ὑμῶν παραστῆσαι τὰ εἰς αὐτὸν πραχθέντα. Οὗτος τοίνυν ὁ θεοφιλῆς νεανίας [ἐν ἐγκρατεῖα καὶ προσευχῇ διανύων τὸν βίον αὐτοῦ (70)] ἔχων πρὸς ἴθου τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἄσιτος καὶ ἄποτος διαμένειν, καὶ μετὰ ταῦτα μεταλαμβάνων τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, καὶ εἰθ' οὕτως ἄρτου καὶ ὕδατος καὶ τινῶν ὀσπρίων τὴν ἀνάκτησιν ἐποιεῖτο τοῦ σώματος. Ἐν μιᾷ τοίνυν Τεσσαρακοστῇ μετὰ νηστείας ἐπιτελέσαντος τὴν προβλεθῆσαν ἑβδομάδα, πρὸ τοῦ φθάσαι τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας, ἐνδον τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, αὐτὸς ἐκείνος ἐψῆκεν ὀσπρίον τὸ λεγόμενον Ὀροφάσουλον, μὴ ἔων τινα ἐκεῖσε θερμῆς χάριν, διὰ τὴν ψύξιν τὴν τότε ὑπάρχουσαν, εἰσελθεῖν. Ὁ δὲ καθεζόμενος τῆς θερμῆς ἐπηρείδετο, τοῦτο ἐψῶν ἐν μικρῷ κυθριδίῳ· καὶ δὴ τοῦ ξύλου κρούσαντος ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῆς ἐνάτης, ἀναστὰς ἐπορεύθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἐντειλάμενός τινι περὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἐψήματος. Ὡς οὖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰστέκει, ὁ πάντοτε λογισμοῖς ἀθεμίτοις πολεμῶν τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων ὁ ἐπικατάρατος δαίμων, ἐνέσκηψε τῷ νέῳ λογισμοῖς ἀποστασίας, προφάσει τῆς τοῦ ἐψήματος ἐπιμελείας, τοῦ ἐξῶσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸ τῆς ἀπολύσεως· ἄρχεται δὲ ὑποφέρειν κατὰ διάνοιαν τάδε· Ἰδοὺ δεῖ ἕλης τῆς

id enim studiosissime agit inimicus sceleratissimus, ut anima tua foede conspurcata, incontinentiæ peccato subjectum te in terribilis gehennæ ignem quantocius præcipitet. Qui enim peccatum committit, servus est peccati: et quemadmodum duo sunt operum genera, sic et duo eorum principia; justitiæ quidem, supremus cœli terræque Dominus; iniquitatis vero, diabolus. Tu itaque, fili mi, fac in justitia Christi Domini ardentem et studiose te exerceas; et proteget te vicissim Dominus, et conservabit Altissimus; circumdabit te auxilio suo, et mandabit angelis suis de te, ut custodiant te in omnibus vils tuis. Macte igitur virtute esto, timor omnis a corde exsulet, ac invoca Dominum. Isthæc Andreæ monita cum exciperet auribus illustris adolescens, profluxere oculis uberes lacrymarum imbres unionum instar venerandam ejus faciem irrigantes; corripiebat namque ipsam exstasis, excipientem animo pulcherrimam illam Andreæ adhortationem, suavissimaque et ad Deum ducentia documenta. Quæcunque vero Sanctus cum adolescente locutus est, in loco a turbis remoto assidenti sibi, insusurrando in aurem locutus est. Ubi autem, quæ e re erant, contulissent, salutantes inter se in osculo sancto, se quisque alio receperunt: Andreas quidem, ad illudendum more suo vanitatem mundi suam.

51. Sed et aliud summopere admirandum prodigium libido est enarrare vobis, fratres charissimi, in Epiphanio nostro, ardenti Deum amore prosequente, patratum, approbante Domino nostro Jesu Christo præclara ipsius opera, eaque publicam in lucem producente. Charus itaque Deo Epiphanius, ex beneplacito illius temperans erat, habebatque in more positum traducere primam sanctæ Quadragesimæ hebdomadam, cibi potusque expertem, dein suscipere immaculata Christi mysteria, tum denique pane, aqua et leguminibus nonnullis corpusculum recreare. Quadam vero Quadragesima, cum primam, quam diximus, septimanam jejunos transigisset, præveniens sacrosancti Missæ sacrificii tempus, paravit ipse intra cubiculi sui parietes edulium e leguminibus, Orophasulum vulgo appellatum, caloribus causa non permittens quemquam, propter frigus quod tum temporis invalescebat, eo intrare. Assidens igitur foco, edulium suum coquere in lebetæ exiguo nitebatur; cum dato signo ad Nonam, propere surgens ad ecclesiam se contulit, nulli cura obsonii demandata. Ubi eo perventum est, maledictus daemon, qui indecentibus, ubique cogitatis hominum animos oppugnare non cessat, infestare juvenem cœpit variis de abitu e templo cogitationibus, prætexens pulmenti curam habendam esse, non alio fine, quam ut ipsam, finitis nondum precibus, ab ecclesia eliceret. Cogitationes autem injectæ, erant hujus modi: Ecce

per septimanam solidam miserandum in modum te affligens, cibo potuque abstinuisti, prostratus humi, duro solo decumbens, omni solatio destitutus; in iisque tam violenter perdurasti, ut prope abfuersis a morte præ ardore nimio, a siti excitato: cum vero curæ tibi esse deberet paucillum alimenti parare et sumere, illo ipso relicto abivisti incurius nulli cuiquam mandato curandi obsonii imposito: vade igitur, et inspice, num forte, adustum calore nimio, gravi domum nidore compleat; periculum enim nullum est, ne coactus hic fidelium cœtus dilabatur, priusquam omnia tu, quæ consuesti, orationum pensa persolveris.

52. Hæc atque alia, etiam efficaciora, utque videbantur æquæ, suggerente superbo dæmone: machinationes ejus perspicue cognoscens Epiphanius, hunc in modum insidianti respondit: Deo curæ erit edulium meum, nutrienti quidquid vivit, ipse protector vitæ meæ. Talia impuro hosti, precantis animum in diversa trahere conato, mente objiciens, et crucis signo se muniens, ad finem usque Officii isthic perstitit. Tum ad se remeans, invenit cunctos in admirationem raptos ob suavissimam odoris fragrantiam, qua domus perfundeabatur: auditque pendentes animis atque ignorantes, unde tandem suavitas illa aspiraret, tanquam de re inusitata interpellare sese, dicentes: Huc adsis, here noster dilecte, incomparabilem hanc fragrantiam olface, quæ unde prodeat rescire nullus potest. Cumque accessisset Epiphanius sensit et ipse suavitatem odoris mirabilem, et rei novitate percussus est. Ingressus vero cubiculum, ubi locus erat carbonibus plenus, et circumspectans, conspiciit juvenem dignitatis eximiae, proceritatis admirandæ, prorsus decenter compositum: coruscabat facies ejus clarius sole, et amiciebatur stola, quæ ipsam non dedeceret majestatem divinam, a collo quidem pectoré tenus candida, auro intertexta, hinc vero per lumbos adusque genua, instar herbæ, viridis et citrini coloris nitente: caput rutilabat flavente coma, capillis aurum fulgore suo imitantibus. Timore percussus ad hoc spectaculum Epiphanius, cernit faciem juvenis transformari diversimode, modo instar nivis candidam, modo instar ignis fulgurantem. Nudum protendebat brachium dextrum, quo apprehensa ansa lebetem sustinebat, non

53. Inter hæc ergo obstupefacto, ut dixi, Epiphanio, et in pulchrum illud spectaculum non sine horrore quodam intento, gratiosus ille coquus, obsonio degustato, illius quasi experimentum captu-

(71) Ms. Vatic. solummodo: ἐπικλύζοντο.

(72) Ἄρουλα. Ms. Maz. ἀρουλλα. *Foculum* interpretor. Ita disco ex Scholiaste Aristophanis ad Acharnens. Ἐσχάραν, τὴν νῦν καλουμένην ἀρουλλαν, focum, quem nunc arulam nuncupant.

(73) Ms. Maz. τένοντος, *torquis*. Significat autem τενῶν colli tendones seu nervos solidissimos, sine

ἑβδομάδος ἐταλαιπωρήθης, βρώματος καὶ πόσιως ὑστερούμενος, χαμεύνης, ξηροκοιτῶν, ἀπὸ πάντων ἀπαραμύθητος, καὶ ταῦτα βία ἐξυπηρετήσας, ὥστε ἀποφυγῆναι τῷ κοίσῳ τῷ ἀπὸ δίψης ἐπιγεγονότι σοι. ὅτε οὖν ἠφειλες τὴν εὐτελῆ σου τροφὴν ἐπιμελήσασθαι τοῦ μετασχεῖν, ταύτην παρεάσας ἀνεχώρησας, τινὲ περὶ αὐτῆς μὴ ἐντειλάμενος. Ἐξελθε οὖν καὶ θέασαι, μὴ πῶς καύσων πεποίηκεν δυσωδίαν ἐπισπασάμενον· οὐ γὰρ μὴ ἀποδράσῃ ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν ὕδα, μέχρις ἂν ἀποπληρώσῃς τὰ ἐξ ἔθους σοι.

νβ'. Ταῦτα τοῦ ἀλαζόνο (71), ὡς εὐλογοφανῆ δῆθεν ὑποπιθεμένου καὶ ἄλλα τινὰ δραστικώτερα, ὁ θεοφιλῆς, νεανίας οὐκ ἠγνόησε τὰ τοῦ πονηροῦ μηχανήματα, πρὸς δὲ τὴν τούτου ὑποβολὴν ἀπεκρίνατο· Ἔστιν Θεός, ᾧ τινὲ τὰ περὶ τῆς ἐμῆς τροφῆς μεριμνήσει· καὶ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ τρέφων πᾶσαν πνοήν, καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου. Ταῦτα κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν τῷ μιαιφῶ συμμεριστῇ ἀντιπῶν, καὶ κατασφραγισάμενος, ἴστατο μέχρις τῆς ἀπολύσεως. Ἐπανελθὼν οὖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εἶρε πάντας ξενιζομένους ἐπὶ τῇ ἰδυτάτῃ εὐοσμίᾳ τῇ ἐκεῖσε οἴσῃ, ἠπόρουν τε ἅπαντες περὶ αὐτῆς, μὴ ἐπιστάμενα τὸ πόθεν ἀναδίδεται, καὶ καθὰ περὶ παραδόξου τινὸς πράγματος τῷ Ἐπιφανίῳ ἔλεγον· Δεῦρο, φίλτατε ἡμῶν δέσποτα, καὶ ὀσφράνθητι εὐωδίας ἀσυγκρίτου, πόθεν ἐκφερομένης, τινὸς μὴ ἐπισταμένου. Ὡς οὖν πλησιέστερον ἐγένετο ὁ Ἐπιφάνιος, ὠσφράνθη καὶ αὐτὸς τῆς ἰδυτάτης ἐκεῖνης εὐωδίας, καὶ κατεπλάγη τῷ θαύματι· εἰσελθόντος δὲ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἐνθα ἦν (72) ἡ ἀρουλα πεπληρωμένη ἀνθράκων, καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὄρξ νεανίαν εὐειδῆ, μήκει θαυμαστὸν, εὐπρεπέϊα περιστοιχειούμενον, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ αὐγάζον ὑπὲρ ἡλίον, ἡμφιεσμένον στολὴν θεοπρεπῆ, ἀπὸ μὲν (73) τοῦ τένοντος μέχρι τοῦ στήθους αὐτοῦ, λευκὴν χρυσίῳ ἀναμεμιγμένην, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους ἕως τῆς ὀσφύος καὶ μέχρι τῶν γονάτων ὡς βοτάνη, χλοερᾶς καὶ κήτρου (74) ἀπαστράπτουσαν· ξανθόκομος τὴν κεφαλὴν ἔχων τὰς τρίχας ὡς εἶδος χρυσοῦ. Θαμβηθεὶς οὖν ὁ νέος ἐπὶ τὸ ὀρώμενον, βλέπει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μεταφέρον· καὶ ποτὲ μὲν ὑπῆρχεν ὡς χιῶν, ποτὲ δὲ ὡς πῦρ ἀπαστράπτον· εἶχεν δὲ ἀποκεκαλυμμένον τὸν βραχίονα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν, ἐν τῷ κατέχειν αὐτὸν τὴν λαβὴν καὶ τῷ κυθριδίῳ ἐπερείδασθαι· ἴστατο δὲ ἐν τῇ ἀρουλλῇ ἀσχολούμενος.

νγ'. Ἐν τῷ οὖν ἐννεῶν ἐστάναι τὸν Ἐπιφάνιον, καὶ τὴν θεάν αὐτοῦ ἐκθαμβεῖσθαι, ὁ ἡδὺς ἐκεῖνος μάγειρος, γευσάμενος τοῦ ζυμοῦ ὡσανεὶ πείραν λαβεῖν πειρώμενος τοῦ ἐφήματος, ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ κόλπου

suorum opera cervicis vertebræ collum nequirent sustinere: sed et τένας *collum* invenitur in Actis S. Theodori Ducis, unde τενάντιον, torques, apud Nicetam.

(74) Κήτρου. Ms. Maz. κίτρου quod malim. Latine citrus.

αὐτοῦ ἐγχείριον (75) μικρὸν, καὶ ἄρας τοῖς τρισὶ δακτύλοις αὐτοῦ ἄρτυμά τι ἀπ' ἐκείνου, σταυροειδῶς τῷ κυθριδίῳ ἐνέβαλεν, καὶ τῷ παλλίῳ τὸν ἀποκεκαλυμμένον βραχίονα αὐτοῦ κατεκάλυψεν· ἐντρανίσας τε τῷ Ἐπιφανίῳ μειδιῶν τῷ προσώπῳ, κτησάμενος πτέρυγας πυρράκεις, ἄρας ἑαυτὴν ἀπὸ γῆς, εἰς οὐρανοὺς ὤχετο. Ἰλιγγιάσας δὲ τοῖς ὀρωμένοις ὁ νέος καὶ καταπλαγείς, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ στραφεὶς κατὰ Ἀνατολὰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ πετάσας πρὸς Κύριον, καὶ δάκρυσι συνεχόμενος ἔλεγεν·

Θεοῦ μοι, Κύριε μου, τίς εἰμι ἐγὼ ὁ κύνων ὁ συντετριμμένος, ὅτι ἐξέστειλας τὸν φίλτατόν σου Ἄγγελον τοῦ ἐξυπηρετῆσαι μοι; Εὐχαριστῶ τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ, Κύριε, καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐσπλαγχνίας σου ἐκθειάζω, καθ' ὅτι καμὲ ἐπ' ἀνακρίσει κέκτησαι, ἐν τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει περιφέρεις, καὶ εἰς ἐνός τόπον τῶν ἀγοπώντων σε ἔχεις καμὲ. Εὐχαριστῶ σοι τῷ ἀγαθῷ καὶ ζωόποιῳ κηδεμόνι, καὶ προνοητῇ τῆς σωτηρίας μου.

76. Ταῦτα μετὰ συντετριμμένης καρδίας προσανθρομολογούμενος, ἀπῆει θεάσασθαι ὅποιον αὐτῷ ὁ φανεὶς κατεσκεύασε τὸ ἔφημα· εὔρεν δὲ τοῦτο τοιαύτην ἔχον εὐωδίαν, ὅταν τις ἀριθμῆσαι, ἢ ἀπεικᾶσαι τῶν ἐπὶ γῆς οὐ δύναται. Θαυμάσας ὅδ' τὸ πρᾶγμα, καὶ μεγάλως εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἐφθέγγετο·

Δόξα σοι, δεδοξασμένε Κύριε, ὁ ἐν Τριάδι ὑμνούμενος καὶ προσκυνούμενος, ὅτι τὰ τῆς ἐμῆς εὐτελοῦς νεότητος ἀτυχέστατα ἔργα· εἰς μέτρον ἔχεις, καὶ ταῖς ἀνεκᾶστοις εὐεργεσίαις σου τὴν ἐμὴν ἀνεκᾶστικότητα παραμυθεῖς, καὶ κατηξίωσάς με τοῦ μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ μέλιτος τῆς σῆς ἀγαθότητος. [Τί οὖν ἀνταποδώσω σοι τῷ Κυρίῳ μου;] Εὐχαριστῶ σοι τῷ παντοκράτορι, καὶ δοξολογῶ σοι τῷ φιλοικτεῖρμονι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ οὐ μὴ ἀποστῶ ἀπὸ τοῦ νῦν μέχρι τῆς ἐμῆς ἀποθνήσκουσας. Ταῦτα αὐτοῦ προσευξαμένου, καὶ λαβῶν ἀπὸ τοῦ ὀσπρίου ἐκείνου μετέσχεν, καὶ ἀπέφρω ἡδύτητι συσχεθείς, μετετρέπη εὐθέως πάντα τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ εἰς διάθεσιν ἐνθεον, ὥστε ἐκπλήττεσθαι τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν, καὶ τὴν φιλτάτην ἐναλλαγὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπὶ πλεον δὲ διὰ τὸ τεράστιον αὐτοῦ ἀνήφθη εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, καὶ οὖν εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Δεσπότου διὰ παντός πορευόμενος προθυμώτερον.

77. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀναστὰς, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ὤχετο τοῦ προσευχῆν ποιῆσαι, ὡς πρὸς σύνηθες ἔχων· καὶ δὲ τῆς ἀκολουθίας τελειωθείσης, ἐνδον ἐληλυθὼς ἐκαθέζετο πρὸ τοῦ πυλῶνος τῶν γεννητόρων, παρατυχόντος ἐκεῖσε καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐν παρόδῳ τῆς δημοσίας ἀδοῦ παράγων ἦν καὶ ὁ μακάριος Ἀνδρέας, τὰ νόθα αὐτοῦ ἔργα εἰσπραττόμενος, γυμνός, ἄπορος, εὐτελεῖ βακίσκῳ τὴν ὄσφυν αὐτοῦ κεκαλυμμένος. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ οἰκτιρμοῖς κινήθεις φιλανθρωπίοις, ἡθουλήθη εἰσάξαι αὐτὸν ἐνδον τοῦ οἴκου αὐτοῦ· καὶ μὴ ἔχων πῶς εἰς τὸ φανερὸν ποιῆσαι γνῶριμον τοῦτον διὰ τὸ ἐκεῖσε ἔντα τὸν πατέρα αὐ-

rus, protulit e sinu suo vasculum quoddam, tribusque inde digitis aliquid condimenti excipiens, formato crucis signo, in ollam injecit, nudumque brachium intra pallium abdidit: ac tum denique in Epiphanium ridente vultu intuitus, explicatis, quas habebat, rutilis alis elevans se a terra, sublimis in cœlos abiit. Ex qua visione caligans oculis Epiphanius, et stupefactus spiritu, conversus ad Orientem, protensis ad Dominum manibus lacrymisque genas rigantibus: Hei mihi, exclamat, Domine Deus meus, quis ego sum, canis contritus, quod angelum tibi dilectum miseris famulaturum mihi? Gratias ago benignitati tuæ, Domine, et magnitudinem misericordiæ tuæ religiose veneror, quod mei quoque in judiciis tuis reminisci, quod in potentia tuæ divinæ tutelam suscipere, quod aliquo inter amantes te loco numerare dignatus es. Gratias tibi ago, qui cuncta recte moderaris, et ad salutem meam vitamque æternam disponis.

54. Hoc modo gratis contrito corde persolutis, abiit exploraturus, quale sibi, qui apparuerat angelus, edulium parasset, reperitque talem inde odoris fragrantiam absistere, ut quod ei assimilari possit, terra hæc contineat nihil. Quam rem miratus, in hæc gratiarum actiones iterum prorupit: Gloria tibi, glorificate Domine, quem in Trinitate laudamus et adoramus, quoniam mea vilissimi adolescentis opera, vere indignissima, aliquo loco habes, meamque insufficientiam singularibus prærogativis prævenire, et participem mellitæ bonitatis tuæ reddere non dedignaris. Quid retribuam tibi, Domine mi? Debitas tibi omnipotenti Deo, gratias persolvo, et amantissimo misericordiarum Patri gloriam tribuo, neutiquam cessaturus a momento hoc, cunctis diebus quoad vita superfuerit. Ita precatus, accipiens pauillum obsonii, degustavit: et infinita dulcedine delibutus, tam subito in divinam affectionem conversos deprehendit sensus suos, ut cum stupore miraretur adeo repentinam mutationem et suavissimam animæ suæ alterationem, insuper et flagrare cœpit ardentiore in Deum sanctosque omnes charitate, et promptioribus animis in via mandatorum Domini ambulare.

55. Die quodam ad sacram ædem precandi causa abierat more suo, finitoque Officio regressus domum, sedebat pro foribus parentum suorum, adstante ipso etiam patre; cumque B. Andreas illac via publica iter haberet, artes suas exercens, nudus rerum omnium indigus, pannosa solum et vili veste circa lumbos tectus, vidit eum Epiphanius, motusque commiseratione magna, cupiebat ipsum introducere in domum suam. Ubi vero modus occurreret nullus, quo id homini publice noto beneficium propter præsentiam patris præstaret, nescio quid causæ prætexens, ita hunc alloquitur: Domine mi ac pater, hominem illum conspicias, nudo

(75) Ms. Maz. τρούλλιον, a Latino *trulla*, diversa vasorum genera significante.

corpore plateas oberrantem? Suspicio ego, insaniam ipsi ab humani generis hoste injectam esse. Nunc autem, Domine mi ac pater dilectissime, ita filii tui dilectissimi Epiphanii mortem immaturam, ita passeruli tui mœrentem vultum nunquam aspicias, introducamus illum in domum nostram, et propter munificentiam Domini Dei nostri, honore ac divitiis ex bonitatis suæ thesauro te cumulantis, liceat mihi instruere illi mensam et fundere vinum ut mercedem animabus nostris recipiamus: illud namque solum in regno cœlorum inventuri sumus.

56. Ad hæc verba, pater divino quodam numine afflatus, benigno blandissimoque oculo filium intuitus, et faciem ejus suavissimam deosculatus: Unguentum, inquit, animæ, et lumen oculorum meorum, fili, illa super re meam exquirere voluntatem nil opus erat: vade, et quo animo collibitum tuo est, fac; mea quippe omnia, tua sunt. Cui Epiphanius: Omnino, pater dilectissime, ita opus fuit; quædam enim petenda mihi sunt: nam scriptum est: Filius, qui patri leges præscribit, morte morietur; et patre alicui rei intento, omne consilium filii dissipabitur. Quibus auditis, exsultavit gaudio pater, propter sapientiam et prudentes responsiones filii sui: qui propere accelerato gradu Andream insequens, domum usque progressum tandem assecutus est, prehensaque manu ejus, domum suam illum reduxit. Cumque simul eo pervenissent, non invento illic patre Epiphanii, intrare ostium recusavit Andreas, forisque consedit: quem vicini viatoresque conspicati, nudatum vestibus et insanientem, confluxere magno numero: aliis ingemiscensibus et incusantibus Satanam, quod tali modo hominem rebus omnibus spoliatum confunderet, aliis elargientibus obolum, aliis vinum propinantibus. At ille instituti sui tenax, a nemine quidpiam recipiebat, sed cunctos a se repellens, pro foribus ædium considerabat humi.

CAPUT VIII.

Arcana cordium Andree revelata coram Epiphanio ejusque famulis, ei uni horum indicata illius sanctitas.

57. Interea adest adolescens quidam, natura eunuchus, magnatis alicujus cubicularius. Vultus ei rubebat colore roseo, candebat corpus niveo, erat species decora, capilli flavi, mollities non vulgaris; multum eminus quoque muscum olebat, mollibus indutus vestimentis. Quia vero par erat Epiphanio ætate, et domicilio vicinus, mutuo inter sese amore prosequabantur. Habebat porro eunuchus ille penes se dactylos, instar ficuum aridarum, circiter triginta numero: et oculis in sanctum vestitu destitutum conversis, horrore percussus

(76) Ita consonat utrumque ms. Ubi vero id legerit auctor, ipse viderit: non putem in sacris litteris.

Α τοῦ, σχηματισάμενος λέγει τῷ πατρὶ αὐτοῦ· Κύριέ μου πάτερ, βλέπεις τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον πῶς περιέρχεται γεγυμνωμένος τῷ σώματι; ὡς εἰκάζω, ὅτι καὶ παρατετραμμένον εἶναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐναντίου. Ἄλλὰ, κύριέ μου καὶ φίλτατε πάτερ, μὴ θεάσῃ τοῦ γλυκυτάτου σου τέχνου Ἐπιφανίου τὸν θάνατον, μὴ ἴδῃ τι λυπηρὸν ἐπὶ τὸ στρουθίον σου, εἰσαγάγωμεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον, καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ σε τιμήσαντος καὶ πεπλουτηκότος Δεσπότου ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἡμῖν ἐδωρήσατο Κύριος, παραθῶ αὐτῷ τράπεζον, καὶ ποτιῶ αὐτὸν οἶνον, εἰς μισθὸν ἡμετέρων ψυχῶν· καὶ γὰρ τοῦτο μόνον εὐρεῖν ἔχομεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Β γς'. Ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ ἐνθους γενόμενος, εὐμενεῖ αἰδοῖ καὶ γλυκυτάτῳ βλέμματι ἀπιδῶν, καταφιλήσας αὐτοῦ τὰ γλυκύτατα ὄμματα, ἔφη· Μύρον τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐρωτᾶν μὴ ὑφείλης, ἀπέλθε καὶ ὡς κελεύεις ποίησον, τὰ γὰρ ἐμὰ, σά εἰσιν. Ἐπιφάνιος· εἶπεν· Ναὶ πάτερ μου παμφίλτατε, ἀλλὰ τίνα ἔγω ἐρωτῆσαι· γέγραπται γὰρ (76), Υἱὸς πατρὶ δίκαια λέγων, θανάτῳ θανατωθήσεται, καὶ πατὴρ παρατυχόντος τινὶ πράγματι, πᾶσα Υἱοῦ πρόβλησις βραχίσειται. Τοῦτο ἀκούσας ὁ πατήρ αὐτοῦ, εὐφραίνεται ἐπὶ τῇ συνέσει, καὶ ταῖς ἀποκρισεσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος ταχίνοῖς ποσὶ καταδιώξας τὸν Ὅσιον, πέφθακεν αὐτὸν ἐνδον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἦλθε χειροκρατῶν, καὶ πρὸς τὰ ἴδια προτρεπόμενος· καὶ δὴ τῷ πυλῶνι ἐγγισάντων, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκεῖσε μὴ εὐρεθέντος, ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐν τῷ πυλῶνι οὐκ εἰσῆλθεν, ἔξωθεν δὲ καθίσας· οἱ οὖν γειτνιῶντες τῷ Ἐπιφανίῳ καὶ οἱ παροδίται, βλέποντες ἄνθρωπον γεγυμνωμένον, καὶ παρατετραμμένον, συνήθροίζοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ οἱ μὲν στεναγμοῖς ἕμωζον, τῷ διαβόλῳ καὶ τῷ Σατανᾷ καταρώμενοι, ὅτι τηλικούτον ἄνδρα πορθήσας (77) κατήσχυνεν· οἱ δὲ ὀδολοὺς αὐτῷ ἐδίδουν, οἱ δὲ οἶνον. Αὐτὸς δὲ τῷ ἰδίῳ ἔθει κρατούμενος, πικρὸ οὐδενὸς τι ἐκομιζέτο, πάντας ἀποκρουόμενος, πρὸ τοῦ πυλῶνος καθεζόμενος χαμαί.

Β γς'. Ἐρχέται τις νεανίσκος, τῇ φύσει εὐνοῦχος, μεγιστάνου τινὸς τυγχάνων κουδικουλάριος· ἦν δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς τὸ ῥόδον, καὶ λευκὸς τῷ σώματι ὡς χιῶν, εὐεῖδης, ἐπίξανθος, βλακείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κεκτημένος, μόσχου μήκοθεν ἀπόζων, μαλακοὺς περιθεδλημένος χιτῶνας· διὰ δὲ τὸ εἶναι τὴν Ἐπιφάνιον συνομήλικα αὐτοῦ καὶ γειτνιάζειν, μεταξὺ ἀλλήλων ἦν ἀγάπη πολλή. Κατεῖχεν οὖν ὁ εὐνοῦχος ἐκεῖνος φοίνικας καθάπερ ἰσχάδας ὡς τριάκοντα· θεασάμενος οὖν τὸν Ὅσιον γεγυμνωμένον τῷ σώματι, καὶ τῷ δέει βληθεὶς, τὸ πρᾶγμα ἐξενίζετο, καὶ ἐπι-

(77) Ms. Vatic. peregrinam hic habebat vocem πανερέφυνεν.

ρώτα τὸν Ἐπιφάνιον λέγων· Φίλτατέ μου καὶ πε-
 πηθημένε Ἐπιφάνιε, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; τίνος
 χάριν παράγει γυμνός, κρύους ἀφορήτου καὶ χει-
 μῶνος ὑπάρχοντος, καὶ ὡσπερ οἱ ἐν θαλάσῃ κιν-
 δυνεύοντες, οὕτως καθέστηκεν; Ἐπιφάνιος εἶπεν·
 Γλυκύτατέ μου ἀδελφὲ, τί σοι ἔχω εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ
 φαινομένου, οὐκ ἐπίσταμαι· ἐπειδὴ ἤχημαλώτεται ἡ
 διάνοια αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πνεύματος, καὶ περιάγει
 παρατραπεῖς ταῖς φρεσὶν ὡσπερ πασχικῶς πεφυρ-
 μένος· πάντες δὲ οἱ τοιοῦτοι διαβόησουσιν τὰς ἐαυ-
 τῶν χιτῶνας, καὶ ἀναισθητοῦντες τρέχουσιν. Λελά-
 ληκεν δὲ τοῦτο, μὴ βουλόμενος ἐκκαλύψαι τὴν ἀρε-
 τὴν τοῦ Ὁσίου. Ταῦτα ἀκούσας ἐκείνος ἠσύχαζεν,
 καὶ ὡσπερ πένητα οἰκτεῖρας ἄς κατεῖχεν φοίνικας
 ἐδίδου τῷ Μακαρίῳ λέγων· Δέξαι τέως ταῦτα, ἐπει-
 δὴ ἐνταῦθα οὐδὲν ἕτερον ἔχομεν. Ὁ δὲ Ὁσίος νοε-
 ροῦς ὀφθαλμοῦς κεκτημένος, ἔγνω τὰ ἔργα τῆς ψυ-
 χῆς αὐτοῦ, καὶ βλοσυρῶ τῷ ὄμματι ἀπιδὼν εἰς αὐτὸν
 ἔφη· Δῶρον κωλοφονίας οἱ σαλαὶ οὐκ ἐσθίουσιν.
 Ἄγνοήσας οὖν ἐκεῖνος τὸ λεχθὲν αὐτῷ, ἔφη· Παρα-
 τετραμμένε ἐπ' ἀληθείας, φοίνικας βλέπων, κωλο-
 φονίας δοκεῖ σοι ταῦτα εἶναι.

νη'. Λέγει αὐτῷ ὁ Μακάριος· Δόλιε, ἀπελθε ἐν τῷ
 κοιτῶνι τοῦ κυρίου, καὶ ἐργάζου μετ' αὐτοῦ τὴν ἀσθέ-
 νειαν τῶν Σοδομιτῶν, καὶ ἐπιδώσει σοι καὶ ἑτέρας
 φοίνικας· ταλαίπωρε, ὃ μὴ βλέπων τὰς ἀκτίνας τῆς
 τῶν οὐρανῶν βασιλείας, ὃ μὴ ἰδὼν τῆς γεέννης τὴν
 ἀγριότητα τὴν δριμυτάτην, οὔτε κἂν τὸν ἄγγελον
 αἰσχύνῃ τὸν καθάπερ Χριστιανῶ ἀκλουθοῦντά σοι.
 Τί σοι δέει γενέσθαι, ἀκάθαρτε, ἐν ταῖς γωνίαις πα-
 ρεδρεύων τὰ μὴ δέοντα ἐργαζόμενος, ἅπερ οὐδὲ οἱ
 κύνες, ἅπερ τὰ ἔρπετά καὶ ὄφεις, ἅπερ οἱ δὲ οἱ χοῖ-
 ροὶ πράττειν οὐκ ἴσασιν· πόθεν κατάρατε μεμαθη-
 κῶς ταῦτα κατεργάζεαι; Οὐαὶ τῇ σῇ νεότητι, ἣν ὁ
 Σατανᾶς παρατρώσας εἰς φοβερὸν πυθμένα ἄδου
 σφοδροτάτην καὶ ἀπίρῳ ἰταμότητι κατεκρήμνι-
 σεν. Ὅρα καὶ μὴ πορρωτέρω πρόβαινε (79), [μὴ
 ποτε δικαίως θεηλάτῳ πυρὶ καταναλωθεὶς πρόωρον
 ἀφαρπάζων σου τὴν νεότητα, καὶ ἐνταῦθα μὲν τοι-
 οῦτῳ πρηστῆρι], ἐκεῖθεν δὲ γεέννης πυρὶ λυγρῶς
 ἔλοκαυτώσει σε. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος ἐφριξεν, ὡς
 πῦρ γεγονῶς πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἠσχύνθη μέγας·
 Λέγει οὖν Ἐπιφάνιος πρὸς αὐτόν· Τί σοι ἐγένετο,
 κύριέ μου γνήσιε φίλε, τίνος χάριν διетράπης, ὡς
 πῦρ γεγονῶς τὸ πρόσωπόν σου; Οὐκοῦν εἰρηκά σοι
 ταῦτα; ἐπειδὴ εἴ τι φθάσει, λαλεῖ ὁ παρατετραμ-
 μένος; Πλὴν, ἀγαπητέ μου ἐν Κυρίῳ, εἴπερ σύνοι-
 δάς τι ἀπὸ τῶν ἤδη ὑπ' αὐτοῦ ρηθέντων, πορευθεὶς
 ὑπαγε, καὶ σεαυτὸν εἰς διόρθωσιν ἄγε, καὶ μὴ ἀηδιά-
 ζου ἐπὶ τοῖς λόγοις· νέος γὰρ εἶ καὶ τρυφερὸς, καὶ

(78) Nota est, neque hic fusius explicanda, licet
 salis ad rem pertinens, ambiguitas significationis,
 in voce Latina *ficus*, uti et in Græca *συκῆ*. Eam-
 dem esse in voce *κολοφωνία* sive (ut hic argute
 scribitur) *κωλοφονία*, non habeo auctores quibus
 probem: sed quoniam *ficus* albas nigrasque no-
 vivus, vix dubito quin similis apud Græcos dif-
 ferentia fuerit; et sic *Κολοφωνία*, dicantur *εἶ*, quæ

A et insolentis rei novitatem miratus, percunctabatur
 Epiphanium hoc modo: Dilectissime desideratissi-
 meque Epiphani, quid isthoc tandem est hominis?
 quamobrem nudus procedit, frigore præsertim in-
 tolerabili et tempestate sævientibus? Nullum inter
 ipsum et periclitantes in mari discrimen intercedit.
 Cui Epiphanius: Jucundissime frater, quid tibi
 super his, quæ oculis patent, dicam, equidem igno-
 ro: exagitante mentem illius spiritu, eamque a sede
 sua dejiciente, vagatur non aliter quam insessus
 a dæmone: homines autem istiusmodi lacerare
 vestimenta sua, et absque pudore aut verecundia
 cursitare solent. Ita Epiphanius, ut ne virtutem
 viri sancti in lucem proferret; quibus acquievit
 eunuchus, miserusque Andreæ, uti pauperis,
 B porrexit quos habebat dactylos, his additis verbis:
 Cum aliud mihi modo in promptu non sit, accipe
 hæc. At Sanctus, mentis oculis interiora cordis
 illius pervadens, torvoque in hominem vultu intui-
 tus: Ficos, inquit, non comedunt insani. Cujus
 dicti energiam non assecutus alter (78): Revera,
 inquit, insanus es, qui cum dactylos vides, videro
 te ficos arbitraris.

58. Tum B. Andreas: Versipellis, apage hinc ad
 conclave domini tui, cum ipso scelere Sodomitico
 operam daturus, et alios etiam tibi dactylos suppe-
 ditabit. O te miserum! qui ad fulgentissimam cœ-
 lestis regni lucem cæcutis; qui crudelissima ge-
 hennæ tormenta non cogitas, qui angeli te, utpote
 C Christianum, comitantis reverentia non compesce-
 ris. Quid metuendum tibi est, sceleste, cum in
 angulos latebrasque te abdis, illa commissurus
 flagitia, quæ etiam canes, quæ serpentes et angues,
 quæ ipsi et porci patrare exhorrescunt? Quo isthæc
 præceptore didicisti? Væ adolescentiæ tuæ, quam
 Satanas misere vulneribus concisam in terribile
 inferni baratrum, vehementissimo cum impetu ac
 violentia, præcipitem dedit. Quamobrem consule
 rebus tuis, nec porro perge, ne forte divinitus
 superveniente igne consumptus, in juventutis flore
 auferaris, sicque hic igneo turbine, istic vero vio-
 lentia inferni flamma misere comburaris. Audita
 hac salutari admonitione, totus inhorruit Eunu-
 chus, et, excandescendo in modum ignis facie,
 D maximopere confusus est. Quare ad ipsum Epipha-
 nius: Quid tibi, domine et amice fidelis, evenit
 rei? Cur mutata facies tua inflammatur ut ignis?
 Nonne ita prædixi tibi, quod si quid assecutus sit
 mente captus insessusque a dæmone, id in medium
 proferat? Nunc igitur, carissime in Domino, si
 cujuspiam illorum, quæ ipse locutus est, conscius

colorem habent Colophonizæ resinæ seu picis, ci-
 tharædis notæ. Dixi autem commutatas vocales, ad
 ipsum quod arguitur vitium, et ficos seu mariscas
 illud consequentes exprimendum, scienti quod *κῶ-
 λος podex*, *φόνιος lethifer*, *mortalis* sit.

(79) Ms. Vatic. μήποτε δικαίως σε τῷ θεῷ χρεῖ-
 σθητε θεηλάτῳ τινὶ ποινηῇ ἐξέλκουσα τῇ σῇ νεότητι καὶ
 εἰδὲν μὲν παριστῆρῳ.

tibi sis, vade, et ad frugem redi meliorem, nec ad ea quæ vere tibi objecta sunt, erubescere; juvenis quippe es, molliter educatus, diabolus contra infestus, nos circumveniens ad peccandum inducit, non aliam ob causam, quam ut ex nostra gehennæ ignibus ustulorum societate qualemqualem abiit eunuchus.

59. Venerandus autem juvenis Epiphanius alleatum Andream in conclave suum introduxit, ubi instructam reperientes mensam, discubuerunt, et Salvatoris nostri liberalibus donis delectati sunt: quorum ubi esu refererant vires, his dictis aggreditur B. Andream Epiphanius: Quamobrem, domine et amicorum maxime, tam acerbis incessisti dictis Eunuchum illum mihi intimum? Cui Sanctus: Vel ideo, inquit, quod intimus tibi es ac plurimum dilectus, scelera ipsi sua ob oculos ponere visum est: quod si minus tibi fuisset amicus, istiusmodi vox nulla prorsus elicita ex ore meo fuisset, neque enim illum mihi proposui scopum, ut arguam et castigem peccatores, sed ne ipse ea, quæ recta ad perfectionem ducit, decurrat non via. Tum Epiphanius: Id equidem novi, famule Dei, ait. Verum hic adolescens, servus est, cogiturque a domino suo: quid faciat? Reponit Sanctus: Nec me latet, servum esse illum, ne id putes: verum servus frugi ad obsequia ususque necessarios tantum præsto esse debet domino suo, qui se emit, non itidem ad opera diabolica et nequitias, nedum ad abominandum atque execrabile, quod dixi, flagitium. Quis enim homo non putet, sceleris illius sceditatem sibi aversandam esse, quod ipsa jumenta, ratione destituta, nunquam admiserint? Rursus Epiphanius: Si dominus ipsum suus ad se jusserit, sive ad obsequium corporale sive peccaminosum, seu spirituale præstandum: nec tamen illi morem gesserit, ut servum decet, ignorare non potes, quot misero illi maneant perferendæ injuriæ, intentæ minæ, sustinenda verbera, alia innumera subcunda. Hoc quidem, inquit Sanctus, martyrismum est quod testificatur Christus Jesus, dicens: « Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum ». Si qui itaque servi dominis suis, ad scelus abominabile Sodomiticæ immanitatis sollicitantibus, non succumbant, ii vere beati et beatissimi sunt, quia per supplicia, quæ memorabas modo, id consequentur, ut sanctis martyribus adnumerentur.

60. Dum talibus inter se colloquiis vacant, quidam e domesticis Epiphanii, paternæ mensæ cibusque parandis inserviens, ubi suspicatus Sanctum ejusque (sed quomodo, solus Deus noverit) assecutus est mentis oculis vivendi rationem, procidit ad pedes illius, multis cum lacrymis supplicans, pro se ut intercederet apud Deum, impetraretque ut sibi quoque istiusmodi institutum sectari liceret. Sanctus autem, quid alter supplicibus obtinere precibus niteretur cognoscens, cupiensque

ὁ Σατανᾶς, ἀγαπητέ μου, χαλεπὸς ἐστὶν καὶ ἀποπλαγῆ ἡμᾶς πρᾶττειν τὴν ἁμαρτίαν, δι' οὐδ' ἕτερον, εἰ μὴ ἵνα κέκτηται ἡμᾶς εἰς παραμυθίαν ἑαυτοῦ, ἐν φλογὶ γέννητος κατακαυομένους αὐτῷ. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος ἀνεχώρησεν.

ipse consolationem pronuncietur. Quibus auditis,

νθ'. Ὁ δὲ τίμιος Ἐπιφάνιος διεγείρας τὸν Ὅσιον, ἐπορεύθησαν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, καὶ εὐρόντες τρέπεζαν, καθεσθέντες εὐφράνθησαν ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς τοῦ Σωτῆρος· καὶ μετὰ τὸ μεταλαβεῖν αὐτοῦ, λέγει Ἐπιφάνιος πρὸς τὸν Μακάριον· Τίνοι ἐρόσῃ, κύριε ὁ μέγας, οὕτως ἀποτόμοις ἐχρήσῃ ἐλεγκμοῖς τῷ προσφιλεῖ μοι χρηματίζοντι; Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ἐπειδὴ προσφιλεῖ σοι καθίστησθαι καὶ ἀγαπητός, τούτου χάριν ἐποίησα πρὸς αὐτὸν τὸν κατάλογον· ἐπεὶ οὐκ ἦν φίλος σου, τὸ αἰονοῦν ῥῆμα ἐξ ἐμοῦ οὐκ ἠκηκόει τὸ σύνολον· σὺ γὰρ ἐμοὶ σκοπῆς ὥστε ἐλέγχειν καὶ ἐπιτιμᾶν τοῖς ἡμαρτωλοῖς, ἀλλὰ τρέχειν με τὴν εὐθείαν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰ ἀμείνω ἀπάγουσαν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Οἶδα, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, κάγω, ὁλλ' οὕτως ὁ κενύτης οἰκέτης ἐστίν, καὶ βιαζόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ· τί ἔξει ποιῆσαι; λέγει ὁ Ὅσιος· Οἶδα ὅτι οἰκέτης ὑπάρχει, οὐκ ἐγνοῶ τούτο, πλὴν εἰς τὰς σωματικὰς χρεῖας ὀφείλει ἐξυπηρετεῖν ὁ οἰκέτης τὸν ὀνησάμενον, οὐχὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀτιμίας, μάλιστα εἰς τὸ ἐπικατέρατον τούτο καὶ βδελυρὸν ἀτόπημα, ὅπερ οὐδὲ τὰ ἀναίσθητα κτήνη τούτο πρᾶττειν οὐκ ἴσασιν. Ἄνθρωπος γὰρ τίς ἐστίν, ὃς οὐκ αἰσθηται τῆς κόπρου ταύτης τὴν δυσωδίαν ἀποδιδράσκειν; Ἐπιφάνιος λέγει· Ἐάν ὁ κύριος αὐτοῦ προσκαλέσθαι αὐτὸν, εἰ τε εἰς σωματικὴν δουλείαν, εἰ τε εἰς ἐφάμαρτον, εἴτε εἰς πνευματικὴν, ἐάν μὴ ὑπακούσῃ ὡς δοῦλος, πάντως οἶδα; πόσα πάσχει, ὑβριζόμενος, τυπτόμενος, ἀπειλούμενος, καὶ τὰ λοιπὰ κακὰ ἐκδεχόμενος. Ἐφη ὁ Ὅσιος· Τούτο ἐστὶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μαρτύριον, ὅπερ αἰνιτόμενος ἔλεγεν· « Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Ἐάν τοίνυν οἰκέται τοῖς δεσπόταις εἰς τὴν τῶν Σοδόμων μυσάρην καὶ βδελυκτὴν ἐπιθυμίαν οὐχ ὑποκύπτουσιν, οὗτοι εἰσὶν μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, ὅτι διὰ τῶν βασάνων ὧν λέγεις, σὺν τοῖς μάρτυσι λογισθήσονται.

ξ'. Ταῦτα αὐτῶν ὁμιλούντων εἰς τῶν οἰκετῶν Ἐπιφανίου, ὁ ἀφωρισμένος εἰς τὸ ὄψωνιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, [πνευματικοῖς ὄμμασιν] ἐπιγνοῦς τὴν τοῦ Ὁσίου ἐργασίαν (πῶς δὲ ταῦτα ἐπέγνω Θεῷ μόνῃ γνωστόν) καθίσας πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, δάκρυσι καθικέτευε τὸν Ὅσιον, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν τοιαύτης ἐργασίας. Ἐγὼ δὲ τῷ πνεύματι ὁ Δίκαιος τί ἐστὶν ὅπερ ὁ παῖς ἐξελιπάρεῖ κομισασθαι, καὶ βουλόμενος κατ' ἰδίαν ὁμιλήσῃ αὐτῷ, τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύ-

* Matth. v, 10.

ματος μετέστρεψεν καὶ τὴν ὁμιλίαν τοῦ παιδὸς εἰς τὴν τῶν διαλέκτων (80), καὶ καθεζόμενος ὁ Ὅσιος, ὠμίλει αὐτῷ Συριστὶ ὅσα ἐβούλετο. Ὁ δὲ παῖς ἔλεγεν, Ἐάν οὐκ ἡδυνήμην, οὐκ ἂν παρεκάλουν σοι τοιοῦτος γενέσθαι ὁποῖος εἰς καὶ αὐτός. Ὁ δὲ Ὅσιος λέγει πρὸς αὐτόν· Οὐ δύνασαι ὑποφέρειν τοὺς ἰδρωτάς καὶ τὰ σκάμματα τῆς ἀρετῆς ταύτης, ἐπειδὴ βίασθή ἐστιν ἡ ὁδὸς, καὶ ἀπέριου πόνου καὶ μόχθου· μένε οὖν μᾶλλον καθὰ εἰ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου σου Ἐπιφανίου τὰ κρείττονα σοι καὶ σωτηρίας ἐχόμενα, φεύγων πορνείαν, μνησικακίαν, καὶ τῶν λοιπῶν παθῶν τὴν κατάλογον· καὶ τί σοι χρεῖα ἀνάγκαις τοιαύταις σεαυτὸν καθυποβαλεῖν; Ὁ δὲ παῖς εἶπεν αὐτῷ· Εἰ οὖν βούλει τῆς ἐμῆς ἐλεεινότητος ὑπακοῦσαι, λέξαι μοι ὅτι οὐ δύνασαι τοῦτο ποιῆσαι. Ταῦτα ἐξ ἀκούσας ὁ

Ὅσιος ἠσύχαζεν.

miserrimæ mee vilitati obsequi, dic, quod non

Andreas.

ἔα'. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος βλέπων τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τῆς γλώττης τοῦ παιδὸς, ὅτι ἂ μὴ μεμάθηκεν ἀπεφθέγγετο, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ταῦτα συνέβαλεν καὶ λέγει· Βαβαῖ τοῦ θαύματος, πόσα οἱ Ἅγιοι δύναται! Ὁ δὲ Μακάριος ἐδεήθη τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ παιδὸς, χάριν τῆς ἐκείνου αἰτήσεως, τί ἄρα δεῖ γενέσθαι· καὶ ἦλθεν φωνὴ αὐτῷ λέγουσα· Οὐκ ἐστὶν τοῦτο συμφέρον, ἀπαγε τοῦ ἐγχειρήματος· δεῖξον αὐτῷ πρᾶγμα ὁποῖόν ἐστιν, μὴ ὡς ἀδυνάτου σου, τοιαῦτα καταψηφίσεται. Ὁ οὖν Μακάριος ἔφησε τῷ Ἄγγέλῳ τῷ ἐφεστῶτι· Πλήσον τὸ ποτήριον τῆς θυμῆς, ἀφ' ἧς ἡ χάρις τοῦ κατ' ἐμὲ χαρίσματος ἐπήνησεν. Ἐποίησέν τε ὁ Ἄγγελος Κυρίου· καὶ λέγει πρὸς αὐτόν ὁ Μακάριος· Ποτιεῖς ἐκείνων τὸν ἐπὶ τῶν ποδῶν μου καθήμενον. Ὁ δὲ εὐθέως ἀοράτως ἐπότισεν αὐτόν, καὶ ἤρξατο ὁ παῖς παραπλήσια σχήματα πράττειν ἕοικόντα τῷ θεοφόρῳ πατρὶ, ὅστις ὁρῶν αὐτὸν ἐμειδίᾳ εὐφραινόμενος. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ὁρῶν τὸ γεγονός· ἐταράχθη, φοβηθεὶς μὴ ποτε ἐπαναδράμῃ πᾶσα ἀγανάκτησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ λέγει πρὸς τὸν Μακάριον· Δέομαι σου, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, μὴ ποιήσης τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῷ οἰκέτῳ τοῦ πατρὸς μου, μὴ ποτε καὶ αὐτὸς ἐξουδενωθείσῃ, καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ ἀγασθοῦ βλασφημηθήσεται, καὶ ἐμὲ μεμισημένον καὶ ἐπάρατον δείξης τῷ γεννήτορι, καὶ οὐχ ἔξω τοῦ ἐντεῦθεν εἰσαγαγέσθαι σε. Παρακαλῶ οὖν καὶ δέομαι· μὴ κενὴν ἀποπέμψης τὴν δέησίν μου, μέμνησο μιᾶς ἡμέρας ἀγάπην ἐμοῦ τοῦ οἰκέτου σου.

ἔβ'. Ὁ δὲ Μακάριος μὴ θέλων τὸν Ἐπιφάνιον κενὸν ἀποπέμψαι, ὑπήκουσεν αὐτοῦ τῆς δεήσεως, καὶ προσέταξεν πάλιν τῷ ἄγγέλῳ τοῦ ἄραι ἀπ' αὐτοῦ τὸ καταχθὲν αὐτῷ δῶρημα· καὶ πάλιν ἦλθεν ὁ παῖς εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, καθὼς πρώην ἐχρημάτιζεν. Ἐν λύπῃ δὲ μεγίστῃ γενόμενος ὁ οἰκέτης, παρεκάλει τὸν Ὅσιον δοθῆναι αὐτῷ πάλιν τὸ δῶρον ἐκεῖνο. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν ἀπεφθέγγετο· Λελάληκάς

A seorsim cum solo colloqui, mutavit sancti Spiritus virtute vernaculam servi linguam in Syriacam; locutusque Syriace cum illo est, quæcunque vellet. Cum vero Andream compellans, famulus non se precari, diceret, ut in societatem vitæ illius admitteretur, si parces sibi vires non essent; negavit Andreas, posse ipsum sudores laboresque, ad tam sublime virtutis culmen enitentibus subeundos, superare: quoniam via, inquit, prærupta et acclivis, laboriosa et difficilis admodum est. Quare auctor tibi sum, ut in præsentī statu constanter pietati religionique operam des, et a Domino tuo Epiphānio diligenter discas, quæ ad virtutem salutemque tuam maxime conducunt: fornicationem fuge, injuriarum obliviscere, alias affectiones uivē versas tempera: quæ enim talibus te subjiciendi necessitas urget? Ad hæc famulus: Si vis, inquit, potes illi effectum dare. Quibus auditis obtulit

61. Interea vero Epiphānius, animadvertens, subita linguæ mutatione famulum suum, quæ nunquam didicerat, in medium proloqui, impensius rem animo perpendit exclamavitque: Papæ! quantum miraculum! quid Sancti non efficiant! Beato autem Andrea Dominum precibus pro famulo, qui eas enixe flagitarat, interrogante, quid tandem de illo futurum esset, allapsa vox est, ita inquit: Neutiquam illud expedit, apage, cum isthoc consilio: ostende ipsi quanta res sit, impares ei vires esse ad talia aggrediendum. Andreas igitur ait Angelo adstanti sibi: Imple calicem hunc liquidæ voluptatis n'ero, cujus olim gustu divinæ gratiæ donis cumulatus sum. Parentique mox angelo: Da, inquit, illi ad pedes meos prostrato potandum. Quod factum continuo est modo invisibili; cœpitque famulus similēs plane gestus exprimere deiferi patris Andreæ, qui illum conspiciens non se temperavit a risu. At Epiphānius rei novitate turbatus, veritusque, ne patri hinc suo commoveretur bilis, talibus Sanctum precibus adorsus est: Amabo te, famule Dei, ne tali modo patris mei famulum affici patiaris; ne forte et tu ipse malum tibi accersas, et Deus pro bonis blasphemias recipiat, et me patri meo odiosum atque execrandum reddas, neque audebo deinceps te huc introducere. Oro igitur atque obsecro, ut irritas ne velis esse preces meas, memor amoris et beneficii a me servo tuo tibi aliquando præstiti.

62. Andreas hasce preces in ventum abire non ferens, Epiphānio morem gessit præcepitque rursus angelo, ut quod famulo allatum erat donum, protinus tolleret: et restitutus est ei pristinus oris corporisque habitus. Quamobrem non levi mœrore affectus, ad preces iterum confugit, Sanctumque ablatum donum repoposcit. Cui Sanctus: Dixisti modo mihi, non posse me rem tantam in te pertulisse, et mox dicitur dono linguarum præditus, ut sua quemque lingua alloqui posset.

(80) Mirum quod non potius in Scythicam, quæ Sancto materna erat. Sed et Syriacam didicisse aliqua occasione potuit, ut erat perquam docilis:

core : nunc igitur vide, quo pro libitu meo in nomine Domini majora etiam in te possim : verum herus tuus Epiphanius porro perficiendæ rei obicem interposuit, nefas enim ducunt sacri canones, contra domini tui voluntatem quidquam agere. Cæterum alius e famulorum turba, ab Epiphanii patre ad id missus, hunc ad ministerium suum accivit. Jamque die in noctem vergente, compulit Epiphanius Andream, pernoctare secum : et his compellenti morem gessit. Ecce autem sub tertiam noctis vigiliam famuli omnes, servitiis suis præstitis otium nacti, ad Epiphanium, qui cunctis in amore ac veneratione erat, ex more conveniunt, stantesque conjunctis manibus considerare jussi sunt.

63. Considerantibus itaque illis et Epiphanium corona cingentibus, vidit Andreas perspicaci mentis oculo, quid quisque operatus esset, quos errores delictave commisisset : cumque omnibus recte consultum vellet, exordio dicendi facto, parabolam quamdam in medium protulit. Illi vero ejus verba sensumque assequentes, pudore suffusi sunt, non secus quam si flamma ignis abstisset a facie eorum, alii rigeabant horrore, a sensibus fere abibant, alii metuebant ac trepidabant, nonnulli præ verecundia se subducebant : simplex enim et incompta viri sancti oratio universa eorum peccata præcise redarguebat, pandebatque quo modo et sine commissa essent. Qua in re illud in primis mirandum venit, quod cuilibet suum in sua lingua manifestaret peccatum, pensitantibus dicentibusque apud se : Hunc mea homo ille causa sermonem instituit.

64. Illis autem non minus timore quam tremore consternatis, dum minutim eorum delicta recensebat Sanctus, scelestissimus dæmon, animadvertens Epiphanii famulos edoceri peccata sua dedocerique, cum aliis ejusdem farinae sociis suis ad vestibulum domus accessit, considensque elatum sustulit risum. Quo cognito, pari risu respondit Sanctus. Quod Epiphanius, qui que aderant ipsi, videntes, rem insolitam arbitrabantur, et quæ risus causa esset discere in primis cupiebant : non enim perceperant malorum spirituum cachinnos, utpote tali visione non dignati. Qui desiderio illorum cognito, dixit a dexteris astanti sibi angelo, ut tolleret inde aliquod impedimentum : et continuo adaperiæ sunt aures cordium illorum, perceperuntque quælibet dæmoniorum dicta et risus. Tum ad Epiphanium e inversi famuli, sciscitabantur, quænam essent mulieres istæ, quæ foris astabant, libidinosæ, intemperantes, in risum effusæ? Quibus hæc Epiphanius : Dæmones, sunt, qui nos coram in os derident, quia animas nostras peccando commaculavimus. Quo audito, se suaque opera incusantes surrexere, et venerabili Epiphanio honore exhibito,

μοι, οὐ δύνασθαι με τοιοῦτον ἐπιδειξασθαι ἐν σοὶ ὕεσσαι τοίνυν καὶ ἴδε ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου καὶ μείζονα, εἰ βούλομαι, ἐν σοὶ ἐπιδείκνυμι ἢ πλὴν ὁ κύριός σου Ἐπιφάνιος κώλυμά σοι καθέστηκεν, πᾶρά γνώμην γὰρ τοῦ κυρίου σου οἱ θεῖοι κανόνες πράττειν οὐκ ἐπιτρέπονται. Εἰς δὲ τῶν συνδούλων τοῦ παιδός, προτάξει τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, κέκληκεν αὐτὸν εἰς διακονίαν. Ἐσπέρας δὲ ἤδη γενομένης, ἐδ' ἄστατο ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον τοῦ μέναι ἐκείσε, καὶ ὅς ὑπήκουσε. Περὶ δὲ τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτός εὐκαίρησαντων πάντων τῶν οἰκετῶν, συνήχθησαν κατ' ἔθος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀγάπη δὲ διαπύρρῳ κρατούμενοι πρὸς αὐτὸν, ἦν γὰρ τοῖς πᾶσιν αἰδέσιμος καὶ ἐράσιμος ἢ ἰσταμένων οὖν αὐτῶν χερσὶν ἐσφιγμέναις, προσέταξεν αὐτοὺς καθέσθηναι.

ξγ'. Ὡς οὖν ἐκαθέσθησαν κύκλῳ αὐτοῦ, ὁ μακάριος Ἀνδρέας τῷ νοερῷ τῆς διανοίας ὄμματι ἑώρα ἐνὸς ἐκάστου τὰ ἔργα, καὶ πολὺ σφάλματι ἕκαστος αὐτῶν προκατελήπτο ἢ καὶ θέλων αὐτοὺς ὠφελεῖσθαι, τροπευσάμενος ὀμιλίαν ἤρξατο λέγειν, παραβολὴν τινα ἐρευγόμενος. Αὐτοὶ δὲ ἐνωτιζόμενοι τοῦ Ὁσίου τὰ ῥήματα καὶ αἰσχυρόμενοι, ὡσεὶ φλόγα τῆ αἰδοῦ μετεφέροντο, οἱ δὲ φρίκη συνεσφίγγοντο, ἄλλοι ἰλιγγίον καὶ ἐτρόματτον, ἕτεροι αἰσχυρόμενοι ἀνεχώρουν ἢ ἡγὰρ ἀπλή τοῦ Δικαίου ὀμιλία, πάντων τὰ ἁμαρτήματα ἀποτόμως ἤλεγχεν, πολὺ τρόπῳ καὶ πῶς ταῦτα ἐξείργασαντο. Καὶ δὴ τοῦτο θαυμαστότερον, ὅτι ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἐκάστῳ αὐτῶν ἤλεγχεν τὸ ἁμάρτημα ἢ ἔλεγον δὲ ὑπολαμβάνοντες ἢ Δι' ἐμὲ ταῦτα ὀμιλεῖ οὗτος ὁ ἄνθρωπος.

ξδ'. Φόβῳ δὲ βαλλομένων καὶ τρόμῳ ἐν τῷ αὐτὸν ἐφαυλίζειν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, ὄρων ὁ παμμίαιρος δαίμων τοὺς οἰκέτας. Ἐπιφάνιου ἐλεγχομένους τὰ παραπτώματα αὐτῶν, συνεγείρει μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλους ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, καὶ ἐν τῷ προαυλίῳ καθεζόμενοι ἐγελοίαζον ἢ γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ Μακάριος ἐμειδία, ἀκούων ταῦτα. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐνωτιζόμενοι τὸ τοῦ Δικαίου γέλοισιν, ξένον τοῦτο ἠγοῦντο, καὶ δι' ἦν αἰτίαν τοῦτο εἰσπράττει μαθεῖν ἐβούλοντο ἢ οὐ γὰρ ἤκουον ἐκεῖνοι τῶν πονηρῶν πνευμάτων τὸ γέλοισιν, οὐκ ὄντες τῆς τοιαύτης διαβλήσεως ἄξιοι. Συνεῖς δὲ τοῦτο ὁ Δικαίος (81) [λέγει τῷ τοῖς δεξιῶς αὐτοῦ ἐφεστῶτι Ἀγγέλῳ], Ἄρον τὸ τῆδε κάλυμμα ἢ καὶ ἅμα τῷ ὄμματι ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀκοαὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ ἤκουον τὰ παρὰ τῶν δαιμόνων λεγόμενά τε καὶ γελοιαζόμενα. Ἐπηρώτων ἐξ τῶν Ἐπιφάνιον οἱ αὐτοῦ, λέγοντες ἢ Κύριε, τίνας εἰσὶν αἱ ἄσωτοι αὐταὶ γυναῖκες, αἱ ἐξῶ ἐστῶσαι, καὶ τῷ γελῳῳ κοπτόμεναι, καὶ ταῖς ἀναιδέαις ἐπιφερόμεναι; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς ἢ Ὅτι ἁμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων, γελῶσιν εἰς τὰ πρόσωπα ἡμῶν οἱ δαίμονες. Ταῦτα ἀκούσαντες, ἐαυτοῖς κατεμέμφοντο, καὶ εὐθὺς ἐξαναστάντες, καὶ τῷ τι-

(81) M. Vatic. τοῖς δεξιῶς αὐτοῦ, ἔφη μετὰ τινος ἐξουσίας, ἢ Stanti sibi a dextris inquit cum quadam auctoritate.

μίῳ Ἐπιφάνιῳ προσκυνήσαντες, ἐπορεύθησαν ἕκαστος ἐπὶ ταῖς κοιταῖς αὐτῶν. Ἀναχωρούντων δὲ αὐτῶν, ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἔλεγον· Ἐθεάσω πρᾶγμα παράδοξον, πῶς μοι ὁ πένης οὗτος λελάληκεν τὰ ἐμὰ πλημμελήματα; λέγει ἕτερος· Ναί ἀδελφέ, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα διηγήσατο. Ἀπεκρίθη δὲ καὶ ἕτερος· Πιστεύσατέ μοι, ἀδελφοί, καὶ ἐμοὶ τὰ τῆς καρδίας μου κρυπτὰ ἀπεκάλυψεν. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἅγιός ἐστιν· οἱ δὲ ἔλεγον, Οὐχί, ἀλλὰ μάντις ἐστὶ, καὶ ἀπὸ τοῦ τῶν ζώων στοχασμοῦ (82) ἀναγγέλλει ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἀπὸ δαιμονικῆς ἐνεργείας ταῦτα ἡμῖν ἀπεκάλυψεν.

ξδ'. Ὑπνωσάντων οὖν πάντων τῶν οικητῶν αὐτοῦ, τότε ὁ Ἐπιφάνιος, ὡς ἐξ ἔθους αὐτῷ ἦν, καταλιμπάνων τὴν κλίνην αὐτοῦ, τάπητα (83) τιθεὶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τοῦ ὕπνου μετελάμβανεν. Ὁ δὲ Ὅσιος σχηματισάμενος ἐν τῇ κλίνῃ ἦν τοῦ Ἐπιφάνιου τοῦ ὕπνωσαι· ὅτε δὲ ὕπνωσεν ὁ Ἐπιφάνιος, καταλιπὼν τὴν στρωμνὴν Ἐπιφάνιου, κατελθὼν ἐν τῇ αὐλῇ, εὔρεν κοπρώδη τόπον, κάκεισε διέμεινεν τῆς νυκτὸς τὸ ὑπόλοιπον. Πρωίας δὲ γενομένης προπεμπόμενος ὑπὸ Ἐπιφάνιου, ἐξῆλθεν εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα αὐτοῦ. Τότε προσκαλεσάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν παῖδα, ὃν λελάληκεν ὁ Ἅγιος τῇ Σύρῳ διαλέκτῳ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ, Ποίῳ τρόπῳ τὰ μυστήρια ἔκεινα ἐν σοὶ διεπράχθησιν; Ὁ δὲ φίλτατος ὦν αὐτῷ, ἀπαντὰ τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα ἀνελλιπῶς διηγήσατο.

ξε'. Ὅτε ἦλθεν, Κύριέ μου, ὁ Ὅσιος ἐν τῷ κοιτῶνί σου, ἐγενόμην εὐθέως ἐννεός, καὶ ἐώρων τὸ πρόσωπον τοῦ Ἁγίου ἐκείνου τὸν ἥλιον ἀπαστρέπτον· ἐξισταμένου μου δὲ, ἐνωτίζομαι φωνῆς πόθεν οὐκ οἶδα, λεγοῦσης μοι· Ἠρόσχεσ καὶ ἴδε, ἠλίχον αὐτὸν ἢ διὰ τὸν Κύριον σαλλία πεπούνηκεν (84). Ἐώρων οὖν καὶ ἰδοῦ ἀπὸ τῆς ἀκτίνος τῆς οὗτης ἐπὶ τὸν Διχαιον, μικρὰ τις ἀκτὶς μερικῶς χωρισθεῖσα προσεπιλαμψε τῇ ὄψει μου· καὶ εὐθέως ἠρξάμην ποιεῖν τὰ σχήματα αὐτοῦ ὅσπιν πρόθεσμίαν ἐτεθέασο· ἔπειτα ἀφείλασιν ταῦτα ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὑπῆρχον καθὰ καὶ πρώην εἰς τὰ τοῦ κόσμου ὑπεριδόμενος ἦθεσιν. Ἰδοῦ, Κύριέ μου, ἀπὸ τοῦ νῦν αὐτὸς γενοῦ προνοητῆς τῆς σωτηρίας μου, ὁδηγῶν με ἐν τρίβῳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν. Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ὁ θαυμάσιος Ἐπιφάνιος καὶ ἰλιγγιάσας, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ περιπλακείσ αὐτῷ δάκρυσιν, ἠσπάσατο τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὡς θεατὰς γενέσθαι τῶν τοιούτων μυστηρίων, καὶ ἔλεγεν· Ὁ παντοκράτωρ Κύριος, ὁ δείξας τὰ θαυμαστά μυστήρια ταῦτα, δυνατός ἐστιν σώσασθαι καὶ τὴν καλὴν σου ψυχὴν, ἡγαπημένε ἀδελφέ μου· καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς σήμερον ὡς φίλῳ μου γνησίῳ καὶ συναίμονι πνευματικῷ οὕτω τὰ περὶ σοῦ διαθήσομαι. Ἠγάπα τοίνυν ἔκτοτε τὸν παῖδα ὁ

ad sua se cubilia quisque contulere. Inter eundem vero alter alterum sic compellabant: Vidistin rem admirabilem, quomodo mendicus ille omnia mihi mea adversus Deum aperuerit commissa? Cui alius: Imo vero, frater; sed et mea non celavit. Et illis rursum tertius: Credite, inquit, mihi fratres, etiam occultissima quæque cordis mei in lucem protulit. Denique alii aiebant sanctum esse, negabant alii, haruspicinæ et conjecturæ e signis cœlestibus petitæ illam peccatorum declarationem attribuentes, quanquam alii diabolicis operationibus mallent.

65. Postquam soluti somno jacebant domestici omnes, proripuit se more suo Epiphanius e lecto, positoque humi stragulo, somno illic se dedit. Andreas vero, qui interea in Epiphaniæ lecto somnum simulabat, ubi sopori ipsum succubuisse animadvertit, relicto strato, descendit in curtem, inventoque sterquilinio, quod reliquum erat noctis in eo exegit. Illucescente autem die, dimissus ab Epiphanio, ad spirituale suum certamen exivit. Tum Epiphanius, accersito ad se famulo, quem pridie Sanctus lingua Syriaca fuerat allocutus, inquirebat, quo pacto mysteria illa in ipso peracta essent. Qui, ut erat Epiphanio in primis charus, nihil quidquam eorum, quæ sibi evenerant, ipsum celavit sic narrationem exordiens:

66. Simul atque in conclave tuum inferius ille pedem intulit, mi Domine, me stupor invasit, conspicantem illius faciem solaribus radiis fulgidam: voxque, nescio unde, auribus meis insonuit, dicens: Adverte animum et vide, quantum stultitia, quam Domini causa simulat, ipsum extulerit. Intendens igitur animum oculosque, vidi, ex multis qui Sanctum ambiabant radiis, parvum aliquem seorsim egredi et vultum meum illuminare, cœpique statim imitari gestus modumque agendi ipsius, quandiu radius ille mihi visus est, quo tandem sublato ad priorem rerum mundi hujus consuetudinem reductus sum. Ecce autem, Domine mi, ex momento hoc salutis meæ adjutor eris et dux, qui curreptem in via mandatorum Dei dirigas. Talia inaudiens Epiphanius admirabilis adolescens, sensibus pene et spiritu deficientibus præ stupore, famulum manantibus ubertim lacrymis amplexus et oculos talium arcanorum testes spectatoresque exosculatus est, dicens: Dominus omnipotens, qui mirabilia hæc tibi mysteria revelare dignatus est, potest itidem, frater dilectissime, animam tibi tuam salvare: ego autem ab hodierna die res tuas, non secus ac amici fidelis et spirituali consanguinitate

(82) Στοχασμοῦ ex ms. Mazar. est: habebat Vatic. συνθέσεως· non male.

(83) Ms. Vat. erat ἐπεύχιον, significatque id quod substernitur alicui ad orandum, et in Euchologio Goar. pag. 832 invenies, τάπητα ἡγούον

ἐπεύχιον, etiam pro stragulo sacræ mensæ usurpari.

(84) Vatic. ὅτι διὰ τὸν Κύριον ποιεῖ δὲ πεπούνηκεν, Quod propter Dominum facit, quæ fecit.

me contingenti, cordi habeo. Stetitque sua A Ἐπιφάνιος, συνεργὸς αὐτῷ [γενόμενος εἰς τα
dicti, fides : Epiphanius siquidem famulum illum ψυχικὰ καὶ σωματικὰ (85).]
omni deinceps tempore persecutus est amore singulari, eique in omnibus præsto fuit, tum
quæ ad animæ, tum quæ ad corporis necessitatem spectarent.

CAPUT IX.

*Post acceptq verbera in sineto obdormiscens, sub pertranseunte curru illæsus manet Sanctus, noctu autem
deprehensus in ecclesia uliro reserata orare, miraculo efficit, ne revelari id posset.*

67. Postquam Andreas, relictis Epiphaniæ ædibus, luci solique se reddidit, palæstram sibi deligens ignobiliora urbis loca vicosque, ubi nulli mortalium innotuerat, patiebatur frigus intolerabile, rigebat gelu, deficiebat inedia jejuniisque : tanto autem erat omnibus odio, ut pueri quoque ipsum verberandi raptandique modum non ponerent : cædebant colaphis, injecto in collum fune per vias publicas trahebant, stramentum ex carbonibus facientes, eoque vultum ipsius denigrantes. Ita habitus, inde transiit ad ætopolium, seu forum ubi panes veneunt, vires corporis, præ nimia jejunii assiduitate exhausti, aliquantulum reparaturus. Eo loco quidam Christi fideles, videntes ipsum ærumnis fatiscentem, obolo impertiebantur, quodque longo tempore sibi conspectus non fuisset, interrogabant : Ubi terram latuisti in hunc usque diem, stulte ? ubi elapsum tempus transegisti ? Quibus Andreas : O vos insani, num ignoratis, stultorum me turbis immistum, cum stultis stultum dimicasse ? vos ipsi, video, soli insani estis. Hinc illi, non assecuti dictorum sensum, in effusum prorupere risum : nomine stultorum quippe veniebant Andree nequissimi dæmones, quibuscum congregiebatur quotidie, pro regni cælestis præmio decertans. Interea tamen largiebantur viro, alii unum obolum, duos alii, hi panem, illi caseum, nonnulli piscem, nec deerant qui valida, quique poma porrigerent, prout quisque hæc aut illa venalia habebant : quibus ille onustus, digrediens in ænopolium, pauperibus aliis distribuabat universa. Fiebat non raro, quosdam miseros magis clementes, Andree misertos, vestem illi aliquam gestandam dare : verum illam alii quidam mendici harpagones, utpote fures impudentes, noctu clam accedentes, auferabant, ipsoque nudo relicto, ut natus erat, fugiebant. Illi autem erant, qui a vulgo civium, sacerdotis (86) summi filii, indigitari consueverunt.

68. Alio rursus die, cum post ænopolium exonerandæ alvi causa secedens, in transeuntium conspectu, pudoris et verecundiæ quasi oblitus sederet, nonnemo rem ad cauponeiu detulit : qui foras prodiens, vidensque quod nuntiatum erat, arrepto suste tandiu verberibus in Sanctum sæviit, quoad vires ipsum defluerent sævientem. Sed et alius, insigniter impudens moribusque admodum agrestis, illac forte

ξζ'. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας, μετὰ τὸ ἀναχωρῆσαι τὸν οἶκον Ἐπιφανίου, ἠγωνίζετο ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τόποις καὶ ῥύμαις τῆς πόλεως, ὅπου οὐδεὶς αὐτὸν ἐγίνωσκεν, ἀφορήτῳ παγετῷ ψυχούμενος, καὶ τῷ κρύει πηγνύμενος, νηστείαις ταλαιπωρούμενος, ὑπὸ πάντων μισούμενος, ὥστε καὶ οἱ παῖδες τῆς πόλεως, τύπτοντες, σύροντες, καὶ ῥαπίζοντες σφοδρῶς, καὶ τῷ αὐχένι αὐτοῦ σχοινίον βάλλοντες, ἤλκον δημοσίως, μέλαν ἐξ ἀνθράκων ποιῶντες, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χρίοντες. Οὗτος κακουχούμενος μετανάστης ἐν τοῖς ἀρτοπωλείοις ἐγένετο, πρὸς τὸ ἀνακτῆσασθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀγαν νηστείας ταπεινωθέν. Ἐκεῖσε τάλινον ὑπάρχοντας, τινὲς τῶν φιλοχρίστων ἐδίδωσαν αὐτῷ ὄβολους, ὀρῶντες αὐτὸν καταπεπονημένον, καὶ ὡς ἱκανὸν χρόνον μὴ θεασάμενοι, ἔλεγον αὐτῷ· Ποῦ ὑπῆρχες ἕως τοῦ νῦν, ἔξηχε ; ποῦ διῆγες τὰς τσσαύτας ἡμέρας ; Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπεκρίνατο· Ἐξηχοι, οὐκ οἶδατε ὅτι μωροῖς συμφυρόμενος, μωροῖς ὡς μωρὸς διαπάλαιον ; καὶ αὐτοὶ ἔξηχοι μόνοι χρηματίζετε. Οἱ δὲ τῷ γελοίῳ ἐπαιρόμενοι οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα· μωροὶς γὰρ ἐκάλει τοὺς ἐλεθρίους δαίμονα, μεθ' ὧν τὴν πάλην ἐκάσποτε ἐποιεῖτο, διὰ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἀγωνιζόμενος. Καὶ οἱ μὲν ἐδίδοσαν αὐτῷ ὄβολον, οἱ δὲ καὶ δύο· οἱ μὲν ἄρτον, οἱ δὲ τυρὸν, ἄλλοι δὲ ἰχθύν, οἱ δὲ θέρμια, καὶ ὀπώρας, ἐξ ὧν ἐπέπρασκεν ἕκαστος· εἰσερχόμενος δὲ ἐν καθαροποιίῳ, τοῖς ὁμοίοις πένησιν διένειμε ταῦτα. Καὶ πολλάκις τινὲς τῶν ἐλατμόνων, ἐλευῶντες καὶ [οἰκτεῖροντες] παρεῖχον αὐτῷ τοῦ φορέσαι ἱμάτιον· καὶ τινες δὲ πένητες ἄρπαγες, ὡς οἶα λησταὶ ἀναιδεῖς χρηματίζοντες, νυκτὸς αὐτῷ ἐπεμβαίνοντες, ἀφέντες αὐτὸν [ὡ ; ἐγενέθη] γυμνόν, ἔφυγον. Οὗτοι δὲ εἰσιν οὕσπερ οἱ τῆς πόλεως εἰώθασιν καλεῖν, τὰ τοῦ ἀρχιερέως παῖδια.

ξη'. Πάλιν μιᾶ τῶν ἡμερῶν τὴν σωματικὴν χρεῖαν δπισθεν καθαροποιίου ποιούμενος ἐνώπιον τῶν διερχομένων, θεασάμενός τις αὐτὸν οὕτως ἀδειῶς καὶ ἀνευρυθριάστως καθήμενον, ἀνήγγειλε τῷ καθαροπότῃ· ὁ δὲ ἐξελθὼν, καὶ ἰδὼν τὸν Ὅσιον οὕτως, σπασάμενος ῥάβδον, τοσοῦτον ἔτυψεν αὐτὸν, ἕως ὅτε ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἤλάττωσεν· διερχόμενος δὲ καὶ ἔσπερος ἀναιδής, ἀπηγγιωμένον ἔχων ἦθος, χειριζόμενος

(85) Idem minus congrue : ἐν πᾶσι τοῖς τῷ κτίστῃ εὐαρεστοῦσιν γενόμενος, καὶ ταῖς σωματικαῖς χρεῖαις.

(86) Notat Cangius in Glossario, ad vocem *Kalendæ*, petulantiam laicorum quorundam Græcorum, qui (sicut in Latina versione synodi 6, cap.

16, legitur) e per quædam indusia et vestimenta sacerdotalia videbantur gradum quasi sacerdotalem sumere, proprium etiam sibi patriarcham ascribentes, et quibusque divinis ihudentes, et tales scurræ fortassis hic intelliguntur.

βόσκειν βράβδον, καὶ ὡς ἐθεάσατο τὸν Ὅσιον τυπτό-
μενον, τρωθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, δίδωσιν αὐτῷ μεθ'
ἧς ἐκράτει βράβδου, ὡς ἡδύνατο, ὥστε ἀκουσθῆναι
τὴν κτύπον πόρρωθεν. Ἀπιδῶν δὲ ὁ Ὅσιος πρὸς τὴν
τύψαντα, πικρῶς ἀνεστέναξεν τῷ πόνῳ· ἀναστάς δὲ
ἐπορεύθη πλησίον, καὶ πεσὼν κατησπάζετο τοὺς
πόδας αὐτοῦ, διαλείχων τῇ γλώττῃ, καὶ προσευχό-
μενος. Τινὲς δὲ ἰρῶντες αὐτὸν ἔλεγον· Θεάσασθε,
φησὶν, πῶς ὁ δαιμονίων οὔτος καὶ παρατετραμμέ-
νος, καθάπερ κύων κατ' αὐτοῦ σταλέντι οὔτω τοὺς
πόδας τοῦ τύψαντος αὐτὸν κατασπάζεται ἀναισθήτως,
καθότι ὁ δαίμων αὐτοῦ ἐνδὸν ἐπιμαίνεται. Ὁ δὲ
μακάριος· Ἀνδρέας τὰς ἀνυποπίστους δεχόμενος πλη-
γὰς τῶν ἐκεῖ ὑπανεχώρησεν, καὶ εὐρῶν κοπρώδη
τόπον ἐκεῖσε ἐκάθευδεν, ὑπνίου βραχυτάτου ἐφαπτό-
μενος. Οἱ οὖν ἐκεῖ διερχόμενοι ἰρῶντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς
κοπρίας ἡσυχάζοντα, ἐκ βάθου στενόζοντες ἔλεγον·
Πῦρ καὶ θεῖον ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς εἰς σε ταῦτα
ἐργασιμένη· Ἐφασκον γάρ, ὅτι ἀπὸ γυναικὸς περιερ-
γασίᾳ σατανικῇ ἐπαρέτραπτο. Οἱ δὲ, Ἀπὸ ἐπιλήψεως
συνέβη αὐτῷ τοῦτο τὸ πάθος. Θεὸς δὲ ἡτῶν χρυπτῶν
γνώστης, ὁ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκων, καὶ
τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐφορῶν, εἶδη τοῦ
δούλου αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν, καὶ οἷς τρόποις ἔπραττεν
ταῦτα.

ξθ'. Κειμένου οὖν τοῦ Ὁσίου, καθὰ προεῖρηται, ἐν
τῷ κοπριῶδῃ τόπῳ, συνέβη ἄμαξαν διέρχεσθαι ἐκεῖσε·
ὁ δὲ βοηλάτης, πλείονι οἴνῳ συμπεφυρμένος, τραγω-
δῶν ἐπορεύετο, οὐ μέντοι συνείδει τὰ κατὰ τὸν
Ἅγιον. Παριόντες τοίνυν οἱ βόες, κατεπάτησαν τὸν
Ὅσιον, ἐλκόμενοι δὲ καὶ οἱ τριχοὶ μέσον τῆς κοιτίας
αὐτοῦ διήλθον (87). Θεασάμενοι δὲ οἱ τὴν ὁδὸν πε-
ρευόμενοι, κατεκραύγασαν τοῦ βοηλάτου θυμούμε-
νοι, καὶ τινες τύψαντες αὐτὸν σφοδρῶς ἔλεγον·
Ἔστω ὅτι οὐκ αἰσθάνη, κἂν οὐκ ἔβλεπες πόθεν πο-
ρεύεται ἡ ἄμαξι; Ὁ δὲ τῷ πολλῷ οἴνῳ κεκαρωμέ-
νος, μόλις ἀπεκρίνατο· Τίς ἠνάγκαζεν αὐτὸν μέσον
τῆς ὁδοῦ καθεσθῆναι, καὶ σκηνώσεις ποιῆσαι; Οἱ δὲ
πρὸς αὐτόν· Δῆψοι ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ φρόνησιν
καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπερ αὐτὸν εἰς τηλικαύτην ἀπίει
ἀναισθησίαν ἤλασεν. Ὁ δὲ Δίκαιος χάριτι τοῦ Χρι-
στοῦ διέμεινεν ἀβλαβής. Καὶ τινες θαυμάζοντες,
ἔλεγον· Τί εἰπωμεν, ἢ τί φθεγξώμεθα περὶ τοῦ
πεφυρμένου τούτου; Ἐπαποροῦμεν, ἄρα ὑπὸ Θεοῦ
ἐσκεπάσθη οὔτος, ἢ ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων,
ἐν οἷς κατατριβόμενος ὠλυται. Οἱ δὲ ἔλεγον· Εἰκά-
ζομεν, ὅτι ὁ συμπεριφερόμενος αὐτῷ δαίμων, ἐπι-
ποθῶν τοῦ συνεῖναι αὐτῷ, ὀξέως τῆς ἀμάξης τὸ
βάρος ἐκούφισε, καὶ ἀβλαβής διέμεινεν. Ἄλλοι δὲ
ἔλεγον· Οὐκ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐλεήμων ὑπάρχων, οἰκτει-
ρήσας τὴν αὐτοῦ ἄτυχίαν, ἐσκέπασεν αὐτόν. Ταῦτα
πάντα ἐκουσίως ἔπραττεν ὁ Μακάριος, μισήσας
τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν.

quens mundum et ea quæ in mundo sunt, ut potiretur aliquando regni cœlestis.

(87) Ita ms. Mazar. pro quo Vatican. hæc omnia habebat: Ἀωθήσαντες, σπασθέντες δὲ διέδησαν
ἐπάνω αὐτοῦ.

A transiens, ubi vltit Sanctum verberibus exceptum,
impulsus a dæmone, eundem pastorali pedo, quod
manu gestabat, collectis viribus pulsabat tanto cum
impetu, ut emibus verbera exaudirentur. Andreas
vero oculos in verberantem intendens, amarus præ
doloris gemitus ducebat, surgensque propius acces-
sit homini, et ad genua procidens, amplexu con-
stringebat pedes lingebatque lingua, durum pectus
precibus mollire conatus. Quod conspicati nonnulli:
Eccc, inquebant, dæmoniacum illum, mente læsum,
quomodo advolutus sævientis in se pedibus, tan-
quam canis præbenti sibi quidpiam, blandiatur in-
sensibilis ad verbera. Nempe dæmon in visceribus
ejus fuerit. Andreas autem, gravibus æmictus vul-
neribus, astantium oculis se subduxit, inventoque
sterquilinio, brevissimo illic somno indulsit. Viato-
res autem illac iter habentes, conspecto supra
simum viro sancto, ex imo corde ingemiscences,
dicebant: Ignis et sulphur capiti illius, quæ isthac
operata est in te, nam fuma erat, a muliere
quamvis ope dæmonis illum ad insaniam suis e-
adauctum: quamvis alii in epilepsiam originem
mali referendam sustinerent. At Deus qui ar-
cana cordium perspicit, et alta a longe co-
gnoscit, et cogitationes hominum considerat, non
ignorabat, quæ famulus suus, et cur operaretur.

69. Jacente igitur Andrea in spurco sordidoque,
ut dictum est, loco, contigit plaustrum illac tran-
sire, cujus agitator, multo vino madens, tragædo-
rum more ferebatur, ignarus dormientis in platea
Andrææ: qui agitatorum boum unguis calcatus,
raptatarumque rotarum impetum medio ventre
excipiens, transeuntis super se currus pondere
pressus fuit. Hoc qui eadem iter habebant conspi-
cati, cum indignatione inrepuerunt aurigam, non-
nulli etiam ad verbera progressi, dicebant: Nihil
sentias tu ipse licet, ac saltem qua currus trans-
eat prospiciendum tibi fuit. At ille, vino plurimo
obrutus, vix id responsi dabat: Quis hominem in
media coegit via quietem sibi dare et habitationis
locum deligere? Cui rursus illi: Utinam in te
transferat Deus passionem illius et spiritum, unde
ad res tam insolitas et a ratione alienas impellitur!
Sanctus interim, quæ gratia Christi fuit, mansit
illæsus. Quamobrem mirantes aliqui dicebant:
De insano isthoc quid sentiemus loquemurve? Du-
bium sane est, utrum a Deo, an a malis spiritibus,
a quibus ad perniciem usque exagitatur, fuerit
conservatus. Alii existimabant, incolam hominis
tetrum dæmona, quod perditæ desideraret eum
porro incolere, confestim plaustri pondus alleviasse
hincque sine læsione transivisse. Alii vero id ne-
gantes, attribuere Deo malebant, qui calamitatis
Andrææ misertus, ipsum protexisset. Atque hæc
omnia faciebat Sanctus animo lubenti, odio prose-

70. Aliud quoque memoratu dignum, benignissimo Domino nostro vires sufficiente, operatus est. Illud ætatis tempus agebatur, quo æstus solis intolerabilis terram quodammodo ut clibanum succendit; cum Beatus ebrium se simulavit, ebriorum exprimendo gestus gresusque imitando, procedensque in locum maxime apricum, procubuit media via, nullo tibi potusve admissio solatio, et æstuantem illic solem diu toleravit. Prætereuntes vero, quod offendiculo sibi esset, a diabolo ad iracundiam instigati, pars baculis cædebant jacentem, pars impacto in ipsum calce transibant, alii blasphemantes conculcabant pedibus, nonnulli per pedes tractum in præceps rapiebant: unde ingruente nocte resurgens, conferebat se ad ecclesiarum vestibula, vacabatque, quanta quanta nox esset, orationi.

71. Cum sic aliquando circumiens suis vacaret exercitiis, contigit miraculum quoddam perlici in famulo Dei. Vestibula namque ecclesiarum, intempestæ noctis tempore, quo minus opera sua hominibus innotescerent, more suo visitabat orationis causa, cum forte ad ædem quoque gloriosissimæ Dei Genitricis, e sinistra fori (88) Constantiniani parte sitam, delatus est, acciditque sub idem tempus famulum quemdam a domino suo responsi cuiuspiam petendi causa missum, illac transire. Hic igitur, ut contentiore incedebat gradu, conferentem se precaudi ergo ad memoratum oratorium Andream assecutus est, ipso id non observante. Cum igitur ventum est propius ad templi vestibulum, volente Deo commonstrare, quantus famulus suus esset, ad signum venerandæ crucis, quod Sanctus extensa manu dextera formabat, continuo valvæ sua sponte patuerunt: qui ingressus, orationi secure vacabat, nullius magis nescius, quam quod ab aliquo pone secuto deprehensus esset. Deprehensor autem ille probe noverat Andream, sciebatque e numero insanorum esse unum: cui quando portas adaperiri conspicatus est, inhorruit, totisque artibus contremiscens, ita secum pensitabat: Ecce qualem quantumque Dei famulum ii qui vere insani sunt, vesanum appelliant! o quot Deo eximie sanctitatis cultores occulti sunt, quorum nulla nobis gesta aut indicia innotescunt!

72. Ubi talia, consistens pro foribus, volvisset animo, accessit propius, speculaturus quid rerum intus ageret: viditque ante ambonem in aere pendulum orare, flamma ignis circum emicante, et sentiebatur egredi ab ipso singularis odorum fragrantia, quæ ad portam usque pertingebat ecclesiæ ubi famulus spectandi causa stabat: qui tam insolito miraculo obstupefactus, inde pedem retulit mandata domini sui exsecuturus. Sanctus vero,

(88) Est hæc apud Cangium, lib. iv *Constantinopolis Christianæ*, cap. 2, inter ædes, quas enumerat quinquaginta Deiparæ sacras, viceima secunda, quam docet a Basilio Macedone

ο'. Ἐτερον δὲ πρᾶγμα ὁ Δίκαιος ἐπραττεν, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἐνδυναμοῦντος αὐτόν. Ἐν γὰρ ταῖς τοῦ θέρους ἡμέραις, ἠνίκα ὁ ἀφόρητος καύσων τοῦ ἡλίου ὑπῆρχεν, ὁ καὶ τὴν γῆν ὡς κάμινον ἐργαζόμενος· τότε ὁ Μακάριος σχηματιζόμενος ἐποίησεν αὐτὸν ὡς μεθύοντα, ἀφικόμενος ἐν τῷ καυσώδει τόπῳ, ἐκεῖσε ὑπέμενευ τὴν φλογερὸν καύσωνα, ἄβρωτος καὶ ἄποτος μέσον τῆς ὁδοῦ ἀνακείμενος. Οἱ οὖν διερχόμενοι συμποδιζόμενοι εἰς αὐτόν, ἐκ διαβολικῆς ἐργασίας θυμούμενοι, οἱ μὲν ῥάβδοις ἐτυπτον, οἱ δὲ λακτίζοντες διέβαινον, ἕτεροι δὲ βλασφημῶντες καὶ τοὺς ποσὶ καταπατοῦντες, ἄλλοι δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ λαβόμενοι εἰς τὸ κάταντες ἔσυρον. Ἠνίκα δὲ ἡ νύξ κατέλαθεν, ἀνιστάμενος ἐκείθεν, ἤρχετο ἐν τοῖς προθύροις τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ δι' ὅλης νυκτὸς ὑπῆρχεν ἀσχολούμενος ἐν προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν.

σα'. Ἐν μιᾷ οὖν περιόδῳ τῆς αὐτοῦ ἐργασίας, συνέδη τι ἐπιτελεσθῆναι εἰς τὸν τοῦ Κυρίου θεράποντα. Κατὰ γὰρ τὸ εἰωθὸς πορευομένου αὐτοῦ ἐν ἀωρίᾳ, πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι τινὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, ἐν τοῖς προθύροις τῶν ἐκκλησιῶν χάριν εὐχῆς, συνέδη παραγενέσθαι αὐτόν, καὶ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τῆς παναμνήτου Θεοτόκου, τῷ ὄντι ἐν τῷ εὐωνύμῳ ἐμβόλῳ τοῦ φόρου Κωνσταντίνου. Ἐτύχεν δὲ τινὰ παῖδα δι' ἐπιταγῆς τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἐν τῇ λεωφόρῳ ἐπ' ἀποκρίσει διέρχεσθαι. Τοῦ οὖν Ὀσίου διερχομένου πρὸς τὸν εὐκτήριον οἶκον τοῦ προσεύξασθαι, ἐπιφθάκει αὐτόν ὁ παῖς ὀξυτέροις βαδίζων ποσίν· ὁ δὲ Ὀσιον ἠγνόει τὸν βαδίζοντα ὀπισθεν. Ὡς δὲ πλησίον τῶν προθύρων ἐγένετο τοῦ ναοῦ, τοῦ Θεοῦ θέλοντος δειχθῆναι ὀπίσθ' ἐστίν, ἐκτείνας ὁ Ὀσιος τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα, καὶ σφραγίσας τὰς πύλας τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, εὐθέως αὐτοματὶ ἠνεψύχθησαν· εἰσελθὼν δὲ ἔνδον, ἀδεῶς τὴν προσευχὴν ἐποίησεν, μὴ ἐπιστάμενος ὅτι ὀπισθεν ὑπὸ τινος κατοπτεύεται. Ὁ οὖν παῖς, ὃς ὀπισθεν ἠκολούθει, εἶδ' αὐτόν, καὶ ἐγίνωσκεν ἕνα τῶν παρατετραμμένων ὑπάρχειν, καὶ θεασάμενος τὰς πύλας ἀνεψύχθεις, ἐφριξεν ἰλιγγίως, καὶ τρόμῳ συσχεθεὶς ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Ἴδε ποῖον δούλον τοῦ Θεοῦ οἱ κατὰ ἀλήθειαν παρατετραμμένοι ἠπιώτερον ὀνομάζουσιν! ὁποῖος Ἅγιος καθέστηκεν, καὶ ἠγνοοῦμεν ἡμεῖς! ὦ πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ οὐδεὶς ὁ συνίων ἢ γινώσκων τὰ κατ' αὐτοῦ!

οβ'. Ὡς δὲ ταῦτα διελογίζετο, ἐστὼς πρὸ τῶν πυλῶν, πορευθεὶς ἐγγύτερον, ἐσχάπευσεν τί ἔνδον ἐργάζεται, καὶ βλέπει αὐτόν πρὸ τοῦ ἄμβωνος ἐπὶ τὸν ἀέρα κρεμάμενον καὶ προσευχόμενον· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ φλόξ πυρὸς ἐξεπορεύετο, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐξήρχετο εὐωδία ἀσύγκριτος, μέχρι γε τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, ὅπου γε ὁ παῖς θεωρίας ἕνεκα ἵστατο. Καταπλαγεὶς οὖν ὁ παῖς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τούτῳ θαύματι, ἐκείθεν ἀνακχώρηκεν τὴν πρόσταξιν ἐκτελέσαι τοῦ κυρίου

vel exstructam primum vel restauratam fuisse, et a nonnullis simpliciter Εὐκτήριον φόρου appellari.

αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ὁσῖος τὴν προσευχὴν πληρώσας ἐξέλει· ἐν δὲ τῷ ἐξέλθει αὐτὸν, ἠσφαλίσατο αὐθις τὰς πόδας τῷ σημεῖω τοῦ τιμίου σταυροῦ. Ὡς δὲ ἐξέει τῆς ἐκκλησίας, ἐπέγνω τοῦ παρατηρησαμένου αὐτὸν παιδὸς, καὶ ἤσχαλλε λυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ· ἐπέγνω γὰρ τῷ πνεύματι ὅτι οὐκ ἔστι τῶν πραχθέντων θεατῆς γέγονεν, καὶ παρατήρει τὴν ταῦτου ἐπιστροφὴν ἵνα παραγγεῖλῃ αὐτῷ, τοῦ μὴ τιμὰ τὰ κατ' αὐτὸν δοῦναι ποιῆσαι. Ἀνθυποστρέψαντος δὲ τοῦ παιδὸς, συνήντησεν αὐτῷ ὁ Δίκαιος καὶ λέγει αὐτῷ· Φύλαξον, τέκνον, τοῦ ἀναγγεῖλαι τιμὰ τὰ ὁραθέντα σοι ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ ἔσται σοι ἔλεος παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ καὶ ῥῆμα ἐν δωαμάσει ἀπὸ τῶν θεαθέντων σοι ἀπαγγεῖλαι τιμὰ, ἐντελοῦμαι πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ αὐθωρὸν (89) θρίαμβόν σε τῇ πόλει καταστήσει· ὁμῶς, μὰ τὸν Ἰησοῦν, ἐ φυλάσω σε ἄγγελος, οὐκ ἔσσει σε φθέγγασθαι· ἐντελοῦμαι γὰρ αὐτῷ περὶ τούτου, καὶ ἀφρόντιστος ἔσομαι.

ογ'. Ὁ δὲ μὴ βλέπων τὸν ὁμιλοῦντα αὐτῷ τῆς ἰστίης, φόβῳ συσχεθεὶς ἔφη· Οὐχί, Κύριε. Πορευόμενος δὲ ἐξίστατο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Βλέπε θαύματι πλέον θαῦμα· [οὐ γὰρ διέλαθεν αὐτὸν ἀ εἶδον·] Ἰδοὺ ποταπὸς ἄγιός ἐστιν, καὶ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν οἱ παραπεφυρμένοι ἐπ' ἀληθείας. Βαβαὶ τοῦ μυστηρίου! πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ ἀγαθῆς πολιτείας καὶ συνειδήσεως! καὶ ἄπερ ἐν τοῖς τῶν Ἁγίων βίοις ἠκούομεν, ταῦτα οἰκειοῖς ὀφθαλμοῖς ἑώρακαμεν. Πορευθεὶς οὖν πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ, [ἐβουλεύσατο καθ' ἑαυτὸν τοῦ ἀναγγεῖλαι] πάντα τὰ ὁραθέντα αὐτῷ, ὕψως κάκεινος μεταλάβῃ τοῦ θαύματος. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν διαρῆαι τὸ στόμα αὐτοῦ, ὠράθη αὐτῷ νεανίας τις ἐστὼς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἀστραπῆς εἶδος ἔχων, καὶ ἐκφοθήσας αὐτὸν, εἶπεν· Παῦσον, ταπεινέ, μὴ ληφθῆς πονηρῷ πνεύματι, καὶ δαυμόνων γενήσῃ παίγιον. Ἰδὼν οὖν τὸν ὁραθέντα, ἐννεὸς ἐγένετο, καὶ τρόμος ἐπελάβετο αὐτόν. Κουλόμενος οὖν ἀνακράξαι ἀπὸ τοῦ φόβου, ἐκυρινθὸς ἐκεῖνος τῇ δεξιᾷ παλάμῃ τὸ στόμα αὐτοῦ ἵναπέφραξε, λέγων· Παῦσον. Καὶ εὐθέως σὺν τῷ λόγῳ ἄφαντος ἐγένετο. Φρίξας οὖν ὁ νεὸς εἰς τὰ ὁραθέντα αὐτῷ ἀπορῶν ἰλιγγία, καὶ τῷ θαύματι ἐκίστατο ἐπ' ἀναμνήσει· ἐκέκτετο· ἄκων γὰρ καὶ μὴ βουλόμενος διετήρει τὸ στόμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀναγγεῖλαι τιμὰ τὰ τοῦ δικαίου τεράστια.

A completa oratione templum egrediens, facto crucis signo valvas iterum obseravit : egressus autem cognovit spiritu, a famulo se observatum esse, omnium quæ gesta erant spectatore facto ; quamobrem ei doluit admodum et ingemuit, præstolatusque est dum reverteretur, præcepturus moniturusque, ut ne cui res suas manifestaret. Tandem igitur viam relegenti processit obviam Sanctus, hisque eum verbis compellavit : Cave sis, fili, quæ tibi hic videre contigit, cuiquam reveles, et miserebitur tui Dominus ; si vero contra faxis, verbo vel unico indicato, præcipiam immundo spiritui, ut in triumphum te toti urbi spectaculifera ducat. Sed et angelus tui custos, Dominum Jesum testor, neutiquam patietur mentionem te facere hujusce rei, præcepto, quod ipsi ego imponam, obsecutus : sicque mihi cura libero hac super re licebit esse.

73. Famulus autem istharc quidem audiens, nihil vero qui loqueretur videns, summo opere territus : Domine, inquit, neutiquam revelabo. Transiens autem stupore plenus, ita secum loquitur : Ecce autem grandius priore miraculum ; non enim latent ipsum quæ ego vidi ; ecce quantus ille sanctus ! et nos, vere insensati, id ignoramus ! Papæ ! quantum mysterium ! quot occulti Deo servi sunt ! quam perfectæ conversationis, quam puræ conscientiæ ! Vitis, quæ e sanctorum vitis sæpe audivimus, eadem ipsa nunc oculis nostris usurpavimus. Atque ita abiit : abiens vero decernebat enarrare omnia domino suo, quæ per noctem illam conspexerat, quo et ipse miraculorum istorum certior fieret. Jamque os aperturus erat ad loquendum, cum se coram videndum obtulit quidam juvenis, fulguris in modum rutilans, ingentemque homini terrorem incutiens : Siste, inquit, infelix, ne a malo spiritu correptus, dæmoniis ludibrio fias. Quo conspecto, vox sensusque deficere, et tremor invadere servum : cumque tandem metus clamorem ei expressurus videretur, fulgidus ille juvenis manu dextera os obturavit dicens : Conticesce ; simulque disparuit. Famulus autem ostentis hisce inhorrescens, anxio fluctuabat animo, visuque prius miraculum quotidie in memor audiverat ; non nisi invitum admodum et præter voluntatem suam sibi uni scientiam prodigiorum Andreæ reservans.

CAPUT X.

Immaniter cæditur : occulta peccata aperit : pœnam secuturam prædicit : cum diabolo varie conqreditur.

οδ'. Ἐν μιᾷ τοίνυν τῶν ἡμερῶν, τρύγης χρηματισμοῦ (ἔθο; ἐστὶν τῆς τῶν ὑπὸ πλάσσει τὰς καλλίστας ἐνὶ δελίνοις σκεύεσι τιθέναι καὶ πωλεῖν), ἐν ἐνὶ τῶν ἐργαστηρίων προῦκειτο ἄγγος ὑέλινον, σύκων ἐπιλεκτῶν ὑπάρχον ἀνάπλεον. Ὁ οὖν Δίκαιος ἦν διατρέθων ἐκεῖσε, τινῶν δὲ γελοιαστῶν ἐκεῖσε ἐστῶτων. Τοῦ οὖν πιπράσκοντος ὑπνώσαντο; ὑπὸ τῶν γυνάτων αὐτοῦ, εἰς τῶν παρεστῶτων γελοιαστῶν

74. Aliquando tempore autumnali (cum fructus maturi, uti usus passim obtinet, exponuntur ab eorum propolis ; et selectiores quidem in vasis vitreis, quo distrahantur facilius), præstabat in taberna quadam vas ejusmodi, selectis sicibus plenum, altum dormiente tabernario, capite in genua reclinato. Aderat ibidem vir sanctus, aderant et surræ quidam otiosi ; quorum unus tradendo Au-

(89) Ita etiam idem Mazar. pro αὐθωρῶν, uti legbat Vaticanum.

dream propius ad poma admovit, ficuumque congerie digito monstrata: Estio, inquit, stulte, ac ventrem imple; copia tibi fortassis imposterum nulla erit. Ille autem, dicto audiens, ut prope astabat, manducare cepit quam potuit avidissime: quod securæ isti videntes, signis indicium faciebant ac hortabantur, ut porro pergeret seposito timore. Jamque exhaustum prope vas erat, cum evigilans propola intemperanter vorantem conspicit: prosiliensque e sede sua, raptō ex pluribus, qui ad manum erant, fuste uno, tandiu occidit hominem, quam per vires licetui: sicque trusum, verberatum, calcibus impetum procul inde abegit.

75. Ecce autem idem ille famulus, qui suspensum in aere Sanctum aliaque ejus miracula coram viderat, obviam sit: statimque ruenis in amplexum, manus et os deosculatus est: conspicatus vero totum corpus ejus flagris lividum, interrogavit, a quonam adeo inclementer exceptus esset. Cui Sanctus: Comparavit illa mihi, o fili, illex hæc voracissima (90), voluptate ficuum inescata et delusa misere: quod si paucularum ego ficuum voluptate fruius, tam gravia fustium verbera perpeti necessum habuerim, qualem putas pœnam irrogabit Deus iis qui operibus summæ nequitiae indulgentes, nulla pœnitendi cura tanguntur? Tum alio vertens sermonem: Itane, inquit, oblitus eras servare præcepta mea? nisi enim ignea cornuscantis juvenis manus os tibi obstruendo edicere prohibuisset, jam numerum dæmoniorum ipse adauxisses. Quibus auditis totus inhorruit, propter Sancti prædicationem, prodigium illud maximopere stupendum in memoriam revocans. Nihilominus junctis inter se manibus porro ire perrexerunt.

76. At vero sceleratus dæmon, visa Andreae benignitate ac amore erga famulum, quodque illi jam alias, quæ diximus, miracula exhibuisset, incitatus invidia, assumpto secum impurissimo Satana, obviam præcedit Andrea, cum eodem famulo in porticu quadam perquam obscura incedenti; iraque incensus præxima: Aule, inquit, insanis, illusor mundi fraudulentæ, qui subiectos mihi per peccata extorques e manibus meis? Non sufficiebat, Epi-
 thani atque aliorum familias, itidem potestati meæ per peccatum subditas, sceleribus purgasse, nisi et
 hunc eripias mihi, et per pœnitentiam emundes? Simulque famuli peccata enumerare instituit. Verum Sanctus, torva minacique fronte in adversarium intendens: Hæc omnia, inquit, meæ divinæque prudentiæ committuntur; quid tua illorum refert, scelestissime? Ego pro delictis hujusce pœnas tuo; ego animam meam pro ipso oppignero, nullaque tibi pars cedet animæ illius. Quibus Andrea dictis diabolos, et qui comitabatur impurissimus Satanas, in furorem acti, injiciebant manus in famulum, eo consilio ut ipsum violenter Sancto

Α ὠθήσας τὸν Ὅσιον πλησίον τῶν ὀπωρῶν ἀπήνεγκεν, δακτυλοδεικτῆσας αὐτῷ τὴν τῶν σύκων παλάθην, καὶ λέγει αὐτῷ· Φάγε, ἐξήχε, καὶ ἐμπλήσον ψυχὴν σου, μὴ πως εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον οὐ γενήσωνται. Ὁ δὲ ὑπακούσας, καθεσθεις πλησίον, ἤρξατο ἐσθίειν ὡς ἠδύνατο· βλέποντες δὲ αὐτὸν ἀναιδῶς ἐσθίοντα, διένευον αὐτῷ ἀφόβως ἐμπλήσασθαι. Ἐλαττωθέντος δὲ τοῦ ἀγγου, διύπεισεν ὁ πιπράσκων, καὶ ὡς ἴδεν αὐτὸν ἀναιδῶς ἐσθίοντα, ἀναπηδήσας ἐκ τοῦ καθισθῆναι καὶ ράβδου τινὸς τῶν παρισταμένων δραξίμενος, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἐτυψεν, ἕως οὐκ ἦν ἰσχυρὸς ἐν ἑαυτῷ· οὕτως αὖν ὠθῶν, τύπτων, λακτιζῶν, πόρρω ἀπέδιώξεν.

Β ος'. Συναντῆσθ οὖν αὐτῷ ὁ παῖς, ὁ ἰδὼν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους κρεμάμενον, ὁ καὶ βλέψας αὐτοῦ τὰ θαυμάσια, καὶ περιλαβὼν αὐτὸν, κατεφίλει αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον. Θεασάμενος δὲ αὐτοῦ ἅπαν τὸ σῶμα μεμελανομένον ἐπυθάνετο, τίς ἄρα τὸ τοιοῦτον αὐτῷ κατηργάσατο. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ταῦτά μοι πραξίσθησεν, ὦ τέκνον, ὁ πανλαίμαργος ἀγιογῆς οὗτος, ἡδονῇ σύκων δελεασθεὶς, ὁ τολαίπωρος· εἰ τοίνυν ἐμὲ δι' εὐτελῶν σύκων ἡδονὴν τηλικαύτοις ράβδοις ἐχρήσαντο, τίνα ἐνδείξιται ὁ θεὸς τοῖς ἐν ταῖς ἐσχάταις πράξεσιν ἡδονομένοις, καὶ μὴ ἐπιδεικνυμένοις μετάνοιαν; Ἐἶτα λέγει ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν παῖδα· Οὕτως ἐπιλαθόμενος, ἐτήρησας τὰς ἐπαγγελίας μου; ἐὰν μὴ ἡ πυρίνη χεῖρ τοῦ πυρφόρου νεανίου, ἡ τὸ σὸν στόμα ἐναπαφράξασα, ἐκώλυσέ σε, ἐμελλῆς ἄρα εἰς τῶν δαιμονιζομένων χρηματίζεσθαι. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἐφριξεν ἐπὶ τὴν πρόφρησιν τοῦ Δικαίου, ἀνρμνησθεὶς τοῦ φρικωδεστάτου τέρατος. Ὅμοις χειροκρατοῦντες ἐπὶ τὰ πρόσω παρεπορεύοντο.

Γ ος'. Ὁ δὲ κατάρατος δαίμων, ἰδὼν τὸν Δίκαιον φιληκλήθεντα τὸν παῖδα, καὶ δι' ὧν δεδειχεν αὐτῷ τὰ προρηθέντα θαυμάσια ὁ Δίκαιος, φθόνῳ συσχεθεὶς, συμπαραλαμβάνει μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν παμβέθηνον Σατάν, καὶ συναντῶσι τὸν Δίκαιον μετὰ τοῦ παιδὸς ὀδύοντα ἐν τινὶ ἐμβόλῳ σκοτεινῷ, καὶ ἐξαφθεὶς μεγίστῳ θυμῷ, ἐφη· Μέμηνας, κόσμῳ ἐμπαίκτη δόλιε, τοὺς ὑπευθύνους μοι τῇ ἀμαρτίᾳ ἀπ' ἐμοῦ ἀφαρπάζων; οὐκ ἔρκει σοι Ἐπιφανίου ὁ οἶκος, καὶ τῶν λοιπῶν, οὗσπερ ὑπευθύνους μοι ὄντας τῇ ἀμαρτίᾳ ἐκάθηρας, καὶ τῷ θεῷ σου προσήγαγες, ἀλλὰ βούλει καὶ τοῦτον ἄσαι ἀπ' ἐμοῦ, καὶ καθάραι διὰ μετανοίας; καὶ εὐθέως ἤρξατο ἐξαγγέλλειν τοῦ παιδὸς τὰ ἀμαρτήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος ἐμβριμώμενος, λέγει πρὸς αὐτὸν· Ταῦτα πάντα οὐχ ἐσθῶσαν τῆς ἐμῆς σὺν θεῷ ἐπιμελείας, καὶ τί ἕξει σοι πρὸς ταῦτα, παμμίαιε; ἐγὼ ὑπὲρ τῶν τούτου πλημμελημάτων τίνω τὰς δίκας· ἐγὼ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τούτου, καὶ σὺ αὐτὸς ἐν τῷ τέως οὐκ ἔξεις μερίδα ἐπὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ὅσιος, ἐμμανῆς γενόμενος ὁ διάβολος καὶ Σατάν ὁ παμβέθηνος [ἐπέβαλον χεῖρας τῷ παιδί, ἐκσπάται τοῦτον

(90) Intellige, gula. Cum enim hæc diceret, videtur de alio esse sermo non potest.

aut gulam aut guttur suum monstrasse: quia

τοῦ Ὁσίου σπεύδοντες (91) |. Ὁ δὲ Ὁσ.ος μεγά-
λως θυμωθεὶς, ἄρας λίθον ἐκ τοῦ ἐδάφους, κατὰ
τῶν πονηρῶν ἐκείνων ἔβαλεν· καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα,
χοίρων δίκην ἐπὶ τοῦ ἀέρος; θρηνοῦντες ἤφραντώ-
θησαν.

οζ'. Ὁ δὲ μακάριος ἔρχεται μετὰ τοῦ παιδὸς ἐν τινι
καθαροποσίῳ, καὶ ὀνησάμενος ὁ παῖς ἄρτον καὶ οἶνον
καθεσθέντες ἤσθιον. Παραγίνεται δὲ τις νεανίας
(ἄρτι: ἐπανθοῦντα τὴν βουλήν ἔχων (92)) μεθ' ἐτέρου
νεανίου ὁμοίου, καὶ καθεσθέντες πλῆσιον τοῦ θεοφό-
ρου ἀνδρὸς τοῖς ὁμοίοις ἐχρήσαντο. Ὁ δὲ Ὁσ.ιος
ἐπιγνοὺς τὰ αὐτῶν πλημμελήματα, ἀπεσχόπει εἰς
αὐτοὺς, καὶ βουλόμενος εἰς ὑπόμνησιν τῶν ἡμαρτη-
μένων αὐτοῦ ἀγαγεῖν, ἤρξατο τὰς παιγνίους κε-
χρησθαι. Πάντες οὖν οἱ ἐκεῖσε καθεζόμενοι, βλέπον-
τες τὴν τούτου προσηκόντων παροιμίαν, τῷ γελοίῳ
τύφραινόντο· ἐκτείναν δὲ τὴν χεῖρα ὁ Ὁσ.ιος, τὸ
ἐξ ἐνὸς αὐτῶν κρατούμενον παξιμάτιον τοῦ ἐσθίειν
ἤρπαζε. Ὁ δὲ ἀγανακτήσας, ἔφη τῷ Δικαίῳ· Οὐ
καθεύδεις σιωπῶν, δαιμονιάριε καὶ παρατετραμμένε,
ἀλλὰ ἀναιδῶς τὰ ἀλλότρια ἀρπάζεις. Λέγει πρὸς
αὐτὸν ὁ Μακάριος· Κατὰ ἀλήθειαν, ἔξηχε, οὐχ ἡσυ-
χάζεις ἐρημῶν, ἀλλὰ γε τοῦ Συμεῶν τὰ πρῶτα
σεύληκας· καὶ ἐχόμενος τοῦ ῥήματος, δίδωσιν αὐτῷ
ῥάπισμα ὡς ἦν δυνάμει πολλῇ, ὥστε ἡμῶριον ἤχειν
τὴν ἀκρὴν αὐτοῦ. Συνεῖς δὲ ὁ κλῶψ τὸ ἴδιον πταίσμα,
οὐκ ἐτόλμησεν τι ἀποκριθῆναι ἢ ἀνταμύνασθαι
αὐτῷ· ἐξενίζετο δὲ τὸ πρῶτα ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ
λέγων· Πόθεν οὗτος ἐπίσταται ταῦτα; Δίδωσιν οὖν
καὶ τῷ ἐτέρῳ, καὶ φησιν· Καὶ σὺ, ἔξηχε, κλεψιμαῖα
ἐσθίων οὐκ αἰδέῃ; Ὁ δὲ φοβηθεὶς, ἤρνησατο μὴ οὕ-
τως εἶναι. Ὁ δὲ Μακάριος λέγει· Πίστευσον, ἐὰν
προσθήσῃς ἐτι τοῦ κλέψαι, ἐξετασθήσῃ τῷ δαίμονι·
καὶ ἐπιστραφεὶς, λέγει ὡς πρὸς τινά· Εἰ ἐτι ἀπαξ
προσθήσῃ τοῦ κλέψαι, χρῆσαι αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν.
Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀνεχώρησεν.

οη'. Ὁδεύοντος δὲ τοῦ Μακαρίου μετὰ τοῦ παιδὸς,
συνήντησεν αὐτῷ ὁ διάβολος μετὰ ὄχλου πολλοῦ δαι-
μόνων, καὶ ἐθορύβει μεγάλως τὸν Ὁσίον, ὑπὲρ γε
τοῦ παιδὸς, καὶ ὧν ἤλεγξεν κλεπτῶν τὰ παραπτώ-
ματα. Ὁ δὲ Ὁσ.ιος, ἰδὼν τὸν δαίμονα θορυβοῦμενον,
ἐμβριμησάμενος λέγει· Καὶ πάλιν τὴν ὀργὴν σου
ἤκας (93) ἐπάραι κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον,
δόλιε; μὴ τὸν Ἰησοῦν! κακὴ σου ὥρα ἐγένετο, αἴρε
ἐντεῦθεν, ταλαίπωρε (94), οὐδὲν ἡμῖν ἀπάρτι ὑπο-
λέλειπται· ἀπὸ τῆς σῆς ματαιότητος. Ταῦτα τοῦ Δι-
καίου εἰπόντος, ἀνταπεκρίθη αὐτῷ ὁ διάβολος·
Ἄδικεῖς με, Ἀνδρέα, μὴ τὸν ἀσάλευτον Θρόνον, καὶ
τὴν τούτου εὐπρέπειαν! πάντα κατὰ τυραννίδα τε-

(91) Pro illis paucis, inclusis, plura habet Ms.
Vatic. turbam majorem dæmonum isue apparentium
indicantia: quæ cum obscura sint, et ad rem non
multum pertineant, huc rejicere malui. Sunt autem
hæc: Τάρχοι πέλοντες δεινοὶ καὶ ἐπόλεμοι, τῶν
ἐν τῇ μεγίστῃ ταύτῃ καὶ βασιλίῳ πόλει παμπονήρως
ἐνεδρεύοντες, καὶ πολεμοῦντες τοὺς υἱοὺς τῶν ανθ-
ρώπων, ἐπὶ τὸ πράττειν ταύτης ἀσχύνης ἔργα,
ὡθιων καὶ ἀντωθιόντες ἐκραταιοῦντο τοῦ ἀποσπᾶ-

extorquerent. Quamobrem magna ille commotus
iracundia, sublatum humo saxum in nequam
dæmonia jecit. Ecce autem, spectaculum lepidum!
dæmones, porcorum more per aerem grunnientes,
ab oculis evanescere.

77. Venit posthæc Andreas, comitante famulo,
in cenopolium; cumque hic panem ac vinum emis-
set, considerentque simul et manducarent, ingressi
eodem sunt adolescentes bini, quibus nuper pttima
barbæ lanugo excreverat, et prope a divino Andrea
assidentes, similiter cibo reficiebant corpora. Ille
vero, cognitis utriusque peccatis, in ipsos intuitus,
cupiensque obliuissos in illorum cognitionem dedu-
cere, consueta sibi ludificatione uti instituit: unde
quotquot aderant, solertiam fictamque debarchatio-
nem conspicati, in risum continuo solati sunt uni-
versi. Etenim Sanctus extensa manu alterius paxi-
matium, quod jamjam orī ingerendum tenebat,
rapuit. Quare indignatus ille: Neutiquam dormis,
insane energumene, inquit, etsi taces: sed aliena
impudenter rapis. Cui ita occurrit Sanctos: Revers,
stulte, tu non dormis cum solitarius es, sed Simco-
ni suffragis quæ sua sunt. Vix dicta hæc protule-
rat, cum colapham eidem vi tanta infringit, ut indo-
per mediam horam ipsi aures tinnirent. Ille autem,
objecti furti sibi conscius, nec vindictam sumere
nec responsum dare ausus fuit; solummodo miratus
secum, unde hæc innotuissent Andrea. Deinde ad
alterum conversus, itidem inflictio ei colapho, Et
tu, inquit, insane, quæ abstulisti furto, liguriendi
consumere non vereris? At ille perterritus, factum
negavit. Cui Sanctus: Credito, inquit, si dein-
ceps furtum commiseris, extorquendus dæmonio
traderis; et conversus, ac si quempiam alloqueretur:
Si adhuc semel, ait, ad aliena manum extende-
rit, rape illum in quæstionem. Quibus dictis,
abiit.

78. Incedentibus itaque pariter Andrea et famulo,
objicit se iterum in via diabolus, multa dæmonum
caterva comitatus; et magno cum tumultu in San-
ctum irruit, tum quod famulum ad meliorem frugem
adduxisset, tum quod dictos fures suorum scele-
rum coarguisset. Quem ubi Andreas tanto cum
strepitu se inferentem conspexit, miratundus sic
illum aggreditur: Iterumne tuam in timentes Do-
minum effundere paras bilem, fraudulentè? Jesum
testor, inauspicato ades: facesse hinc, infelix. Ta-
libus illius dictis ita respondit diabolus: Injuriam
mibi facis, Andrea, per inconcussam thronum
ejusque decorem et majestatem! in rebus omnibus,

ασθι τὸν παῖδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Ὁσ.ου.

(92) Ms. Vatic. sic legit, ἐπανθοῦσαν τὴν οὐλήν
τῆς γενειάδος κεκτημένος.

(93) Isthæc e ms. Maz. correctæ, sic legebantur
in Vatic. Ἰκας, ἐπάρατε· τί τοίνυν ὧδε γέγονας,
μάταιε καὶ δόλιε; πάλιν κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν
Κύριον ἤκας.

(94) Adjicit ms. Vatic. isthæc: Οὐδὲν ἡμῖν ἀπάρ-
τι ὑπολέλειπται ἀπὸ τῆς σῆς ματαιότητος.

quas agis, tyrannidem exerceas. Nam cur opera tam multis sua manifestas, quibus cognitis ad compunctionem et poenitentiam adducuntur? Apage, procul a me abscede; in primis vero caveto, ne, qui per scelorum suorum nequitiam obstricti mihi sunt, hortatione tua ab iniquitate, qua nihil mihi charius est, declinent. An nescis, quod Moysen habeant et prophetas? illis audiant. An nescis quod Evangelia, Paulum, Vitasque sanctorum conscriptas habeant? hisce auscultent. Nonne illi ad vitam honestius agendam sufficientes hortatores, nisi et tu te intromittas? Quid mihi tecum rei est, irrisor mundi stolidissime? proripe te e conspectu meo, comestor fabarum: ni feceris, uti quondam Jobum, ita te modo ad poenas deposcam.

79. Respondit insultanti B. Andreas: O nimis maledicte, quantis flammis ustulatur modo cor tuum! qua quaeso ratione effectum dabis, ut ego ab instituto desistam? quo modo tu mihi poenas accerses a Deo? Pudeat te nugacitatis tuae, nequissime; quo enim modo aut praetextu rem istiusmodi adversum me exsequeris? Non ratione auri, quod non possides: non argenti, quod mihi nullum suppetit. An causa praediorum? an famulorum? an quia mollibus induor? Age, si quid illorum penes me repereris, ne te ulla rerum uicium capiat misericordia; everte domuum substructiones; fac, si possis, ut blasphemus Deo fiam. Nunquid mutanda crebro vestimenta mihi sunt, quae invidiam tibi moveant? nunquid splendidi calcei? nunquid domicilium aliud quam plerisque pauperibus? Quenam illa, cedo, quibus me paras aggredi, impure, profane, mendax, canis nefande? Attendesis et vide num sordidum hoc lacerumque panni frustum, quo tegor, tibi arrideat: ecce tubens e. Neque vero citius haec loqui desistit, quam pauperculum exutum palliolum in adversarii os impudens objecerit; sicque nudus inde abiit. Famulus vero, Andreae comes, quod factum erat intuitus, sublato ipse pallio sese induit: quem et Sanctus mox amplexus, et multis ut a nocivis abstineret hortatus, domum dimisit. Ipse vero in mediis turbis consueto sibi modo agere pergens, cum progressu in rebus spiritualibus arduisque singulari, pessimas versuti demonis artes illudebat; crebrisque jejuniis et vigiliis se macerans, quotidianoque per urbem cursu, fatigatione, sudore se exhaustiens; injurias, sputa, verbera patiens, in instituta palaestra perseverabat.

80. Interim ille juvenis, quem obtestatus fuerat Andreas, ut ne furto deinceps sese astringeret, salutarium oblitus monitorum, ad ingenium redierat et consuetudinem furandi; quin imo in deteriora quotidie prolabebatur. Quare animadvertens Andreas, nihil agi longanimitate, delatus spiritu, adstitit in domicilio hominis illius; malorumque uni angelorum imperavit, ut pertinaciter adhaerentem consuetudini pravae invadens exercebaret, peccataque ejus omnia, suis insuis verbis enuntiata, uni-

λι; ἄπερ πράττων καθέστηκας· διατί γὰρ φανεροῖς τοῖς πολλοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ βλέποντες ταῦτα ἔρχονται εἰς κατάνυξιν καὶ μετάνοιαν; ὑπαγε ἀπ' ἐμοῦ, ἀναχώρησον, φύλαττε δὲ ἐκ τῶν δι' ἁμαρτίας φαυλότητα ὑποκειμένων μοι, καὶ μὴ παραίνε: αὐτοῖς τῆς ἐμοῦ φιλιότητος ἀνομίας ἀποδιόρασκειν· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσιν Μωσέα, καὶ τοὺς Προφῆτας; τούτων ἀκουσάτωσαν· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσι τὰ Εὐαγγέλια, Παῦλον, τοὺς βίους τῶν Ἁγίων ἀναγράφτους; καὶ αὐτῶν ἀκουσάτωσαν· οὐκ ἀρκυῖσιν πρὸς νοουθεσίαν, ἀλλὰ καὶ σὺ μοι παρεμβέβληκας; τί δὲ ἐμοὶ καὶ σοὶ, παρατετραμμένε καὶ κοσμομπαίκτη; Ἀπόστρεθι ἀπ' ἐμοῦ, ὃ τὰ σέλη ἐσθίων· εἰ δὲ μή, ὦ; τὸν Ἰώβ σε ἐξαιτήσομαι.

80. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Μακάριος λέγει· Ὁ; ἐπικατάρτα, οἷοις πρηστῆραι τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τιτρώσκειται ἡ καρδίᾳ σου! τίς δὲ ὁ τρόπος, δι' οὗ δυνήσῃ με ἀποστήσαι τῆς προθέσεως, καὶ με παρὰ Κυρίου ἐξιτήσασθαι; Φεῦ τῆς σῆς ληρωθείας, παγκάκιστε, διὰ ποίαν πρόφασιν τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐπ' ἐμοὶ βούλει ποιῆσαι; μὴ γὰρ διὰ τὸ χρυσίον, ὅπερ οὐ κέκτημαι· μὴ γὰρ διὰ τὸ ἀργύριον, ὅπερ οὐχ ὑπάρχει μοι· διὰ τὰ πρᾶστα; διὰ τοὺς οἰκέτας; διότι εἰμι εἰς τῶν μαλακῶν ἡμφισμένων; [Εἰ ταῦτα ἐν ἐμοί,] μὴ ἐλεήσῃς τι τῆς ἐμῆς ὑποστάσεως, τῆς οἰκίας τὰ οἰκοδομήματα κατὰστρεψόν, ποιῆσαι μοι βλασφημῆσαι πρὸς Κύριον· μὴ τὰ ἀλλασσόμενά μοι σκεπάσματα ἐπὶ φθόνῳ σοὶ καθέστηκας; μὴ τὰ στίλβοντα ὑποδήματα; μὴ ἡ καλύβη, ἣν κέκτημαι ὡς πάντες οἱ πένητες; τίνα εἰσὶν ἃ ἔχεις κατ' ἐμοῦ ἐργάσασθαι, βέβηλε, μάταιε, καὶ ψευδῆ, κύνων μιαιφόν; πρόσσχεσ καὶ θέασαι μὴ τὸ ἐβρύτωμένον καὶ διεβρωγός σοι [ἀρέσκει] τοῦτο βράχιον ὃ περιεβέβηκα· ἰσοῦ εἶδωμί σοι καὶ αὐτό· καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἀποδυσάμενος τὸ πενιχρὸν ἐκεῖνο χιτῶνιον, εἰς τὴν ἀπρόσωπον αὐτοῦ βψιν ἐβρίψεν, καὶ γυμνὸς ἀπεχώρησεν. Ὁ δὲ παῖς θεασάμενος τοῦτο αὐτὸν ἐργασάμενον, ἤρην καὶ ἐνέδυσεν ἑαυτόν. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἀσπασάμενος τὸν παῖδα, καὶ πολλὰ παρεγγυήσας τῶν βλαβερῶν ἀπέχεσθαι, ἀπέλυσεν οἴκαδε· αὐτὸς δὲ μέσον τοῦ θαροῦ ἐσχόλαζεν, ἐν τοῖς πνευματικαῖς ἔργοις τε καὶ καμάταις προκόπτων τε καὶ ὑπεραιρόμενος [τῶν τοῦ πονηροῦ τεχνασμάτων], νηστεύων, ἀγρυπνῶν, κοπούμενος ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμέραν πόνου καὶ δρόμου καὶ ἰδρώτος, ὑβριζόμενος, τυπτόμενος, ἐμπυόμενος, ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀγῶσι διημερεύων.

81. Ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος, ἐν παρήγγειλεν ὁ Δίκαιος τοῦ μηκέτι κλέπτειν, ἐπιλαύμενος τῶν βημάτων τοῦ Ἁγίου, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐπορεύετο ἡθεσιν, καὶ μάλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐληλάκει. Βλέψας δὲ ὁ Δίκαιος ὡς οὐδὲν ὠφελεῖ ἐπ' αὐτῷ ἡ μακροθυμία, ἐπιστάς ἐκεῖσε τῷ πνεύματι, ὅπου ἐποίησε τὴν οἴκησιν, ἐκέλευσεν ἐν τῶν πονηρῶν ἀγγέλων ἐξετάσαι αὐτόν, καὶ διὰ τῶν ἰδίων βημάτων πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ θείχηθον τοῖς ἁπασιν καταστήσαι. Ὁ; οὖν συναίφθη τῷ πονηρῷ πνεύματι, συνήκεν εὐθείας

τῆ ἐπαναμνήσει τοῦ χύσου τοῦ ἀπὸ τοῦ Δικαίου, καὶ ὅπως ὡς αὐτῷ προειρήκει, ἐγένετο. Ἐν ἀδημονίᾳ οὖν ἐγένετο, καὶ καταφεύγει πρὸς εὐκτήριον οἶκον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὸν ἐκονομαζόμενον Μυρέλαιον (95), διὰ τὸ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτῆρα βλύζειν τὸ μύρον ὡς ἔλαιον· ὡς δὲ ἐκεῖσε κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ἐκείνην τὴν θαυματουργὸν, ἤρξατο δάκρυσιν εὐκατανύκτοις ἐκλιπαρεῖν τὴν βοηθὴν πάντων τῶν θλιδομένων γινομένην, καὶ μᾶλλον τοῖς πρὸς αὐτὴν θερμότερῳ καὶ ἀδιστακτικῷ πίστει προστρέχουσιν· λαβόμενος τοῦ θεοπαρόχου ἔλαιου, καὶ ἀλειψάμενος ἅπαν τὸ σῶμα, ἴστατο τὴν δέησιν ποιούμενος πρὸς τὴν προστάτιν τοῦ ἡμετέρου γένους.

πα'. Εὐχομένου δὲ αὐτοῦ, ἐκστασις ἐπέπνευσεν αὐτῷ, καὶ θεωρεῖ γυναῖκα ἐστῶσαν πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, βύσσου καὶ πορφύρας ἡμφιασμένην· ἀπηύραζεν δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῆς καθάπερ ἥλιος· ἰταμῶ δὲ θυμῷ καὶ λοξῷ τῷ βλέμματι ἐπαπιδούσα τῷ δαίμονι, ἔφη· Μένεις ἀκμήν, ῥαδιουργε καὶ μεμελανωμένε; ἔξελθε ἐκ τοῦ πλάσματος τοῦ Υἱοῦ μου [κατάρατε, ἐπεὶ πρὸς με πέφυγεν (97)]. Ὁ δὲ διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ νέου ἀπεκρίνατο· Ὁ εἶπὸν τὸν σὺν Υἱὸν τὰ παίγνια ἀπαναλαβόμενος Ἀνδρέας, αὐτὸς μοι τὴν τούτου ἐξέτασιν ἐνεχείρισεν. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγετο· Ἐξελθε, καὶ μὴ φλυᾶρει, ἐπεὶ [κάκεινός σοι τὴν ἀπόφασιν ἀπέστειλε] ἀπενέγκαι ποιήσομαι πρὸς τὸν λόγον τοῦτον (98). Πτήξας οὖν ὁ δαίμων, ἐξῆλθεν· αὐτῆς δὲ τῆς φανεύσεως ἔνδον τοῦ βήματος εἰσδυσάτης, εἰς ἑαυτὸν ὁ νέος ἐγένετο εὐθέως, καὶ ἐπέγνω ὅτι ἀπηλλάγη τοῦ πονηροῦ πνεύματος. Καὶ τὸν μὲν φιλόανθρωπον Κύριον ἐδόξασεν, μεγάλως δὲ τῇ παναγίᾳ Θεοτόκῳ ἐπευχαριστήσας, δίδωκεν ὄρκῳ μηκέτι κλέψαι, μήτε πορνεῦσαι, μήτε τοῖς μωροῖς καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσιν τὸ λοιπὸν συγγυμνάσαι, ἢ συναναφύρεσθαι. Ταῦτα ἐνώπιον τοῦ σεπτοῦ χαρακτῆρος τῆς Θεοτόκου συνθέμενος, καὶ ταῖς πρεσβείαις τῆς ἐγγυησαμένης αὐτὸν πεποιθῶς, εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἤλασεν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι πάντας τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Ὅποτε δὲ εἶχεν ἐν τῇ πλατείᾳ πορευόμενος, καὶ συνήντησεν τὸν Μακάριον παίζοντα, ἀπὸ τῆς δημοσίας ἐξέκλινεν, εἰς τὴν ῥύμην ἀχθησόμενος.

(95) De Myrelæo, sed monasterio, multa habet *Constantinopolis Christiana* viri eruditissimi D. du Cange lib. iv. Præter istud constat ex Codino, uti ibidem etiam notatur, alium fuisse ejusdem nominis locum. Codini verba hæc sunt: Εἰς τὰ δύο Μυρέλαια μύρα ἔρδεε, καὶ ἰάματα πολλὰ ἐγένετο ὑπὸ τῆς Θεοτόκου. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθησαν. « In duobus Myrelæis unguenta fluebant, liebantque sanationes multæ, unde et nomen eis inditum. » Paulo accuratius hic noster originem nominis indicat, quod nempe unguentum profluens, oleo simile esset, sicque ex utraque voce μύρον et ἔλαιον componit Μυρέλαιον.

(96) Græce quidem non πρεσβυτερίου, sed θυσιαστηρίου θύραι dicuntur: sed cum primo obvia hujus vocis significatio sit *altare*, idque hic intel-

A verso mundo perspicua et manifesta revideret. Vix insidebatur a malo genio, cum repente colaphi, ab Andrea inflicti, memoria ipsi recurrit comperenti, ut ille prædixerat, evenire omnia. Hinc animi anxius confugit ad sacrum sanctissimæ Dei Parentis oratorium, quod, quia ibidem sacrosancta illius effigies unguento, velut oleo, manat, Myrelæum cognominatur. Ubi igitur ad imaginem thaumaturgæ venit, manantibus ubertim lacrynis contriti cordis indicibus, afflictorum omnium auxiliatricem; singulariter tamen propitiâ iis qui cum ferventiore ac indubitata fide accurrunt, cœpit obsecrare, et oleo, quod divino munere istie affluebat, totum corpus inungens, perrexit benignam generis nostri patronam precibus interpellare.

81. Inter orandum vero raptus in exstasim, spectavit mulierem, pro sacri presbyterii (96) foribus consistentem, bysso et purpura vestitam, splendore faciei solis radios offuscantem: quæ vultu severo et oculis obliquis in dæmonem intuita, dicebat: Moraris etiamnum, vaferrime ac sordidissime? Exi ocus e creatura Filii mei, impurissime, quoniam ad me confugit. Cui diabolus, organo juvenis usus, ita respondit: Ille, qui Filii tui causa mundum ludere aggressus est, Andreas, hominem istum mihi excrucians commisit. At illa: Exi, præcis nugis omnibus, quoniam et ipse sententiæ meæ subscribens te hinc amandat. Quibus dæmon terrefactus, inde abiit: ac muliere, quæ appa-
C ruerat, se intra bema recipiente, rediit adolescens ad se, cognovitque nequam spiritum corpore suo excessisse. Quapropter gloria benignissimo Domino tributa, gratisque sanctissimæ Dei Genitrici persolutis, jurejurando se abstrinxit fure, ut nunquam furto quid auferret, ut abstinere libidinis peccato, ut cum impiis et peccatoribus deinceps commercium haberet nullum. Istæ coram veneratæ Deiparæ imagine sancte pollicitus, ejusdemque precibus pro ipso intercedentis confisus, ad tam sublimem subito virtutis apicem evasit, ut repentinam adeo vitæ mutationem omnes cum stupore admirarentur. Idem ille, si quando obambulans plateam in sanctum Andream more suo ludentem incideret, e publica via in angiportum declinabat, cum gemitu

ligi nequeat: alteram substitui quadamtenus synonymam. Constat enim ex auctoribus, et ex paulo post hic dicendis, θυσιαστήριον non raro idem esse quod βῆμα, hoc autem ita interpretari solent auctores Latini, frequentique in usu est Anastasio Bibl., Ordini Romano aliisque. Ut autem capiatu facilius, quæ pars templi βῆμα seu θυσιαστήριον sit, putem reflecti oculos ad Choros nostrates posse, a reliquo templo parietibus cancellisque separatos, quo nulli olim laicorum etiam apud Latinos patebat aditus.

(97) Ms. Vatic. Ἐφ' ἦν ἐμαῖς ἀγκάλαις προσπέφηνεν.

(98) Ms. Vatic. Κακείνω σοι μὴν ἀπόφασιν ἀπενέγκαι ποιήσομαι πρὸς τὸν λόγον τοῦτον.

se nosse dicens : Domine Jesu Christe, verissime
admodum justus hic est : et frequentissime ei gra-
tias, quasi principio et causæ salutis suæ, age-
bat.

Λ μενος, καὶ λέγων· Μὴ τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ἔριμος
Δίκαιος ! καὶ ἀπτηχαρίσται ἐκάστοτε, ὡς αἰτίῳ γε-
γονότι τῆς σωτηρίας αὐτοῦ.

CAPUT XI.

Mortui damnatio cognita, et prædictus Eriphanio patriarchatæ.

82. Aliquando ad palæstram spiritualem egres-
sus, ut obviam funeri, eminens venienti, primatis
cujusdam admodum opulenti ; multitudine innume-
rabili comitante, perstreptibus elata voce can-
toribus, lucentibus magno numero cereis, cælum
obnubilante plurimi incensæ fumo, gemitu planctu-
que propinquorum late personante. Videns igitur
Dei famulus, quæ procedentem exsequiarum ponti-
pam comitabantur, substitit : raptusque extra se
per longum tempus conspicit ante candelabra
ingentem procedere atrorum demonum catervam,
qui multo contentiori voce quam cantores nisi,
lamentabile Væ ingeminabant. Omnis qui incendeba-
tur sufflatus, stercora redolebat ; et tanquam ex
utribus quos manibus tenebant, fuliginem ac cine-
res spargebant ; effundebanturque in risum intem-
perantem, more turpium muliercularum et me-
reticium profligatæ inverecundiæ : et modo quidem
latrabant ut canes, modo ut porci grunniebant ;
voluptatemque ex funebri hac pompa capiebant
ac gestiendo indicabant singularem. Alii quoque
circum feretrum cursitantes, lutulentam et sentina
foletentiorum aquam in demortui vultum effuse
immittebant : ex ipso demum feretro eique impo-
sito peccatoris cadavere tanta prodibat graveolentia,
quanta cum exhauritur sentina consuevit. Nonnulli
in faciem ejus caninas pelles aliasque ejusmodi
odoris gravissimi sordes projiciebant : quidam
et ingenti strepitu manibus pedibusque, nec non
risu tumultuque intemperanti excitato, psallenti-
bus officiebant, dicentes : Ne quis vestrum lucem
aspiciat, stolidi Christiani, qui canem illum psal-
mis prosequimini, ejusque animæ sanctorum
veneratis, qui mera iniquitas est.

83. Terribili illa visione a beato viro conspecta,
ecce tibi, malorum dæmonum princeps adest, vultu
tam efferrato ac terribili, ut horrorem incuteret
intuenti. Ferebat manibus ignem, sulphur, picem ;
contendebatque velociter ad infelicis illius monu-
mentum, cadaver, postquam sepulturæ traditum
esset, in cineres redacturus. Cum vero transisset
fusus, ecce tibi, juvenis illud pone sequebatur,
pulchritudine insignis, dejecto humi vultu mæstus,
planctuque magno præ calamitatis alienius doloris-
que sensu misere plangens. Accessit ad hunc
propius Andreas, et ratus aliquem esse e familiari-

πρ'. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τὸν πνευματικὸν
ἀγῶνα μολοῦντος αὐτοῦ, συνήντησεν ἐξόδιον ἠεροειδὲς
πορευόμενον· ἦν δὲ μεγιστάνου τινὸς τῶν πάντων
εὐπόρων· πλῆθος δὲ ἀναρίθμητον περιεῖη αὐτῷ, βοή-
τε τῶν ψαλλόντων μεγίστη ἤκούετο, πλήθη δὲ κηρῶν
καὶ θυμιαμάτων, θρηνηδὸς τε καὶ κοπετὸς τῶν σω-
γεῶν ἐξήρχετο. Θεασάμενός τε ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων
τὸ ἐξόδιον [συνεπόμενα, ἔστη (99)], καὶ ἐννεὸς γενό-
μενος ἐπὶ πολλὴν ὥραν βλέπει· καὶ ἰδοὺ ἐμπρο-
σθεν τῶν μανουαλίων (1) πλῆθος Αἰθιοπῶν δαιμόνων
ἐπορεύετο, σφοδρότερον τῶν ψαλλόντων κράζοντες
τὸ Οὐαί· πάντα δὲ τὰ ἐκεῖ θυμιάματα ὡσεὶ πίπρος
ἐδυσώδουν, καὶ ὡσεὶ ἀσκαὺς ἐν ταῖς χερσὶν κατέ-
χοντες ἀφοῦραν καὶ σποδὸν ἐβράκνον· ἐκπῶντο (2)
δὲ τῷ γελοίῳ ἀναιδῶς, ἐν τρόπῳ ἀσεμναῖ γυναιχεῖς,
πίρσαι καὶ ἀδιάτροποι· καὶ ποτὲ μὲν ὡς κύνες ἐδά-
διζον, ποτὲ δὲ ὡς χοῖροι ἐγρύλλιζον, καὶ ἦν αὐτοῖς
τὸ ἐξόδιον εὐφροσύνη τις καὶ γεγήθησις· καὶ οἱ μὲν
τῆς κλίτης ἐπορεύοντο κύκλῳ, βόρβορον καὶ καλα-
νώδες ὕδωρ τῷ προσώπῳ τοῦ τεθνεώτος περιπέ-
ταντο, ἐξήρχετο δὲ πολλὴ δυσωδία ἐκ τῆς κλίτης καὶ
τοῦ σώματος ἐκείνου τοῦ ἐφαμάρτου, ἐν τρόπῳ οἱ
ἐξαντλοῦντες κάλανον· καὶ οἱ μὲν κυνέαν μετὰ
ἄλλων εἰδῶν δυσισθεστάτων ἐναπέβριπτον εἰς τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ· ἕτεροι δὲ ἠκολούθουν ὀπισθεν
ἀσμῶς ὀρχοῦμενοι, κράτον καὶ ψόφον ταῖς χερσὶ
καὶ τοῖς ποσὶ ἀπετέλουν, γελοῦντες καὶ χυδιάζοντες
ἀσώτως τοῖς ψάλλουσι καὶ φάσκοντες· Μὴ ἴδοι εἴως
εἰς ἐξ ὑμῶν, μάταιοι Χριστιανοί, ψάλλοντες τῷ
κύνα, Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν αὐ-
τοῦ, ἀλλὰ γε καὶ εὐλοῦν Κυρίου τοῦτον ὀνομάζοντες,
τὸν πάσης ἀλαγίας ἀνάμεστον.

requiem precamini ; quin etiam famulum Dei illum

πγ'. Τοῦτο τὸ φοβερὸν ὄραμα τοῦ Δικαίου βλέποντος,
καὶ ἰδοὺ ἄρχων τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἀπηγγεωμέ-
νους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τρόμον ἐξ ἀτίδίας τῷ
θεωροῦντι ἐμποῶν· κατεῖχεν δὲ πῦρ εἰς τὴν χεῖρα
αὐτοῦ μετὰ θεάφου καὶ πίσεως, καὶ ἐσπευδεν ἐπὶ τὸ
μνημεῖον τοῦ εὐστρήνου νεκροῦ, ὥστε (3) πυρίκαυ-
στον αὐτὸν ἀπεργάσασθαι μετὰ τὴν ταφὴν. Μετὰ δὲ
τὸ παρελθεῖν τὸ ἐξόδιον, ἰδοὺ ὀπισθεν ἠκολούθει νεαν-
νία τις ὄρατος, κατηφής, ἐκόπτετο δὲ κοπετῷ μεγά-
λῳ, ἀθημανίῃ καὶ λύπῃ τινὶ συνεχόμενος· παράγον-
τος δὲ τοῦ Δικαίου, πλῆσιον ἐγένετο. Ναμίσας δὲ ὅτι
ἔστιν ἀπὸ τῶν ἰδίων τοῦ τεθνεώτος, καὶ ταῦτα

(99) Desunt hæc ms. Mazar.

(1) Μανουαλίων, candelabrorum exprobo, nixus
ἰνὸ Pentecostarii loco, ubi dicitur, Προπορευομένου
ἕως τῶν κληρικῶν μετὰ λαμπάδων καὶ μανουαλίων
ἐμπροσθεν τοῦ ἱερέως. Quod sic expliro : « Pre-
cedente sacerdotem uno clericorum cum cande-
labris et candelabris. »

(2) Quæ hic amplius habet ms. Vatic. quamquam
ad rem facere possint, cum tamen obscuriora sint,
malui extra textum hic apponere, nempe hæc : εἰς
καθεῖς ἐξερχόμενοι τοῦ χοροῦ μετ' ὀρχήσεως.

(3) Ms. Vatic. hæc præterea habet ὀρίανθον
καταστῆσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ.

χάριν ὀλοφύρεται, ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς κατὰ Θεὸν ἐργασίας, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, καὶ κατασχὼν τὸ θρηνηδοῦντα νεανίαν παρακλήσει, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὀρκίζω σε τί σοι ἡ αἰτία, δι' ἣν τοσαῦτα δάκρυα προβάλλῃ ὀλοφυρόμενος; οὐδὲ γὰρ πώποτε τεθέαμαι τηλικούτον θρήνον ἐπὶ νεκρῷ· σαφήνισόν μοι, παρακαλῶ, διὰ τί οὕτω. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Ἡ αἰτία τοῦ θρήνου μου αὕτη ἐστίν, ἐπεὶ κεκληρονόμηκεν αὐτὸν ὁ διάβολος, οὗ τινος τὸ ἐξόσιον ἐώρακας· αὐτὸς ἐστὶν ἡ αἰτία τῆς θλίψεώς μου, καὶ τοῦ ὀλοφυρμοῦ, ὡς ἄτε ἀπώλεσας αὐτὸν οὕτως ἐποδύρομαι. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· Ἀνάγγειλον δὴ μοι, φίλιτατε, ἔγνω γὰρ τίς εἶ, τί ἄρα ἦσαν αὐτοῦ τὰ παραπτώματα; Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Ἐπειδὴ αὐτὸς εἶ Ἀνδρέας ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός, καὶ αὐτὸς συνῆκα, καὶ ἐπειδὴ ἐξεστὶν σοι μαθεῖν, πρόσχε, καὶ ἀκίυσον· νυνὶ γὰρ σου τὸ κάλλος τῆς ὠραιομόρφου ψυχῆς καθάρην καὶ στίλβον καὶ ὡσπερ χρυσίον θεασάμενος, ὀλίγον ἀνέθην τῆς λύπης μου.

πδ'. Οὗτος οὖν, ὃ σεβασμιώτατε, μεγιστάνος ὑπῆρχεν τοῦ βασιλέως, ἦν δὲ ἐφάμαρτος ἄνθρωπος, καὶ χαλεπὸς λίαν ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ· ὑπῆρχεν οὖν πόρνος καὶ μοιχός, ἀλαζών καὶ ὑπερήφανος, ἀρσενοκοίτης, φειδωλός, ἀσπλαγχνός, φιλάργυρος, ψεύστης, μνησίκακος, μισάνθρωπος, δωρολήπτης, ἐπισημικός, τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ κατὰγων τῇ πείνῃ, καὶ τῇ δίψῃ, καὶ ταῖς μάστιξιν, καὶ τῇ γυμνότητι, ἀχίτωνας καὶ ἀνυπεδέχτους ἐπαφίων ταῖς τοῦ χειμῶνος ἡμέραις, ἱκανούς τε καὶ τοῖς βοπάλοις ἀνεῖλεν, καὶ τοῖς σπονδύλοις τῶν ἀλόγων συνέχων· τισῶτος δὲ ἦν εἰς τὴν μουσαρὴν καὶ πυρίχαιστον ἀρσενοκοίτην, εἰς τε τῶν παιδῶν καὶ τῶν εὐνούχων ἀσελγῆ καὶ θεομίσητον ἐπιθυμίαν, ὡς μιᾶναι αὐτῶν ὡσεὶ τριακοσίας ψυχὰς τὸν ἀριθμὸν αἰμοδόρῳ ἐπιμιξά τῆς βδελυρᾶς ταύτης καὶ αἰσχρᾶς ἁμαρτίας· λοιπὸν, φιλούμενε ὑπὸ Κυρίου, ἐφθασεν εἰς αὐτὸν ὁ θερισμὸς, καὶ παρτενοόμενος ὁ θάνατος, εὗρεν αὐτὸν ἀμετανόητον, ἐν ἀφάτοις ἁμαρτημάτων πλήθει συνεχόμενον· τὸ δὲ βέβηλον καὶ μιαρὸν αὐτοῦ σῶμα αὐτὸς καθεώρακας ὀποῖας ἀτιμίας ὑπέστη, ὡς ἦν ἀξίον· καὶ νῦν ἀπάγεται κατακαῆναι. Ἐνεχεν δὲ τούτου, ὃ ἅγια καὶ θεοφιλῆς ψυχῆ, καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἀσχάλλων ἀλοιοῦμαι (sic), διότι γέγονεν δαιμόνων παίγιον, καὶ δυσωδίας μουσαρὸν καταγώγιον.

πε'. Ταῦτα τῷ θειοτάτῳ ἄγγέλῳ λέγοντος, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· Ἰκετεύω σε, φίλιτατε, δέξασθαι ἀγαθὴν παρρησίαν [καὶ μὴ οὕτω πενοεῖν, ἐπεὶ οὗτος βίου τὴν πέρας ἐδέξατο (4)]. Αὐτὸς ἐξ. πυρίμορφε, μέγιστε, θυμηδίας ἀνάπλεε, ἐν ὀνόματι Κυρίου σαβασθῶ Θεοῦ παντοκράτορος, ἔση ἐν ἀγαθοῖς κραταιούμενος ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐν τῇ τοιαύτῃ σὺν ὀμιλίᾳ ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο ὁ ἄγγελος ἄρατος· οἱ δὲ τὴν ὁδὸν πορευόμενοι, ἐν ἧ' μετὰ τοῦ ἄγγελου ὠμλῆει ὁ Δίκαιος, βλέποντες μόνον ἐστῶτα καὶ φθεγγόμενον, τὴν γὰρ ἄγγελον οὐχ ἐώρασαν ὡς

A bus defuncti (utpote quem latebat divini operis istud esse), protensa manu definet lugentem: sed et eum consolaturus, inquit: Per Deum cœli terræque Dominum, adjuro te; dic age, quamobrem tantopere cum lacrymis gemituque lamenteris? non enim meminî unquam me videre tantum excitari luctum alicujus defuncti ergo: indica mihi, quæso te, mœstitiæ causam. Cui angelus: Ille, cujus hic funus efferrî vidisti, quod potestati dæmonum traditus sit, dolendi lamentandique mihi causa est: sic enim illum deploro, quasi perdissem. Rursum Andreas: Narra, charissime, jam enim novi quis sis, quænam deliquerit homo ille. Respondet angelus: Quoniam Andreas tu es, a Deo electus mihi que non ignotus, cui liceat hæc addiscere, aures arrige et ausculta: pars quippe doloris mei levata est, cum primum pulchritudinem speciosissimæ animæ tuæ mundissimam, fulgentem, aureo colore rutilantem conspexi.

84. Homo igitur ille, religiosissime Andrea, quam fuit magnis auctoritate apud imperatorem, tam fuit semper flagitiosæ atque intractabilis vitæ. Fuit enim scortator et mœchus, jactator superbus, masculorum concubitu infamis, tenax et inimicioris, avarus, mendax, injuriarum vindex, osor aliorum, susceptor munerum, et perjurus: affligebat servos suos fame, siti, flagris, nuditate; dimittebat illos brumali tempore vestimento pariter et calceis destitutos; plures fustibus male mulctatos e medio sustulit, cumque aridis brutorum ossibus contumulavit. Tanta autem ferebatur insania in execrabilem ignibusque castigatum masculorum concubitum, ut puerorum atque eunuchorum odiosa Deo cupidine succensus, trecentas facile animas abominabili turpique illo scelere commaculavit. Tandem, dilecte Deo Andrea, matura ætate veniente, venit et mors; invenitque hominem, quam implicatum multis gravibusque sceleribus, tam parum penitentem. Quanta vero eum ignominia, ut moruit, sceleratum scelerumque cadaver elatum sit, ipse vidisti: jamque id ipsam flammis tradendum aufertur. Quapropter ego quoque ipse, quodque dæmoniorum ludibrium et detestandum omnia sceleris receptaculum factus sit infelix ille, mirum quanto dolore excrucior.

85. Ita disserente sancto angelo, excipiens Andreas: Amabo te, inquit, dilectissime, spem bonam concipe, et consolationem aliquam admitte, neque tantopere dolori, istius defuncti causa, indulge: tu enim, seraphice et liquida voluptate plenissime spiritus, in nomine Domini Sabaoth omnipotentis Dei, in bonis cœlestibus confirmatus eris deinceps in sempiternum. Talia loquente illo, disparuit angelus. Qui vero illac, angelo Sanctoque colloquentibus, transibant, et hunc solum videbant loquentem (illum enim cernere indigni erant), ita

(4) Sic illa legit ms. Vatic. ἐφ' ἦν τὸ ποικίρον πέρας ἐδέξατο καὶ οὖν ἔπευσεν.

ad se versi loquebantur : Ecce delirum caput, quomodo ad parietem nihil sentientem verba faciendo stulte occupatur ! Et trudentes abigentesque ipsum, Quenam illa, inquiebant, stolidæ, de quibus cum puerile sermonem iustitius ? Ad quæ verba nugaciter effutita B. Andreas tacite subridens, irridensque eorum ignorantiam, inde discessit : et secretam urbis porticum adiens, quieti se dedit. Verum miserabilis istius, cuius modo pompam funebrem spectarat, recordatus, Non vit amare, tantam lacrymarum copiam profundens, ut oculi multum intumescerent : talique demum prece divinam bonitatem pro mortuo interpellare aggressus est :

86. Deus qui nullis circumscriptus terminis terribilisque es : Pater, mundi Opifex idemque Dominus : tuque perfectior sæculorum infinitorum et sapientiæ omnis ac scientiæ inventor, progenies incomparabilis, et gloriæ sanctitate promanantis decus maximum, qui ejusdem omnino naturæ es cum Patre dilectissimoque et omnipotente Spiritu, pari cum utroque gloria ac veneratione colendus ; qui jam inde a principio e summi Patris mente genitus gignentis in sinu æternum permanens ; eripe miserimum infelicis illius corpus e picis sulphurisque tormento, moveantur sanctissima viscera tua ad preces inutilis servi tui : quia immunæ demortui animæ nihil reliquum est, cum quæ illius fuerit omnia, vindicaverit sibi mors. Supplex igitur oro atque obsecro, ut corpus illius ab ignominia tali conservatum velis, quo infernalis ille et impurus draco non omni saltem ex parte perfectam capiat voluptatem, quod animam simul cum corpore deglutierit. Ita precatus Andreas, luce cœlitus allapsa circumfusus est, raptusque in exstasim, conspexit angelum Domini fulguris instar descendere, ac virga, quam manu tenebat, ignea expellere impuros inde spiritus, qui subito ex oculis evanuerunt, cessaruntque corpus pice ac sulphure in cineres redigere. Talia cum vidisset Beatus, gratias ei persolvit, qui tam faciles precanti aures præbisset, redditusque sibi post visionem, jam vespera tenebris involvente omnia, communivit se sacrosancto crucis signo : et abiens inde, obambulavit urbem tota nocte, nunquam orationem intermittens.

87. Ubi vera illuxit, contulit se mane ad ecclesiam sanctissimæ Dei Genitricis, in qua solitus erat preces fundere divinus Epiphanius : cumque in vestibulum intulisset pedem, aperti sunt huic interiores animæ oculi, convertenti se illico et conspicanti virum sanctum, modo lucidæ instar flammæ coruscantem, modo instar nivis candidum, vultu vero colore roseo rubicundum. Ex quo spectaculo stupor non mediocris invasit charissimum adolescentem : qui cum circumlatis oculis

(5) Ms. Vatic. pluribus sic : ὥστε ἀπὸ τῆς πλεμύρας τῶν δακρῶν ὄγκωθέντων αὐτοῦ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς δὴ θέν παρὰ γὰρ ἐστὶν.

ἀνάξιοι, πρὸς εἰαυτοῦς ἐφθέγγοντο · Θεάσασθε τὸν πάρετον, πῶς ἀσχολεῖ τῷ τοίχῳ προσομιλῶν ἀναίσθητως. Ὡθήσαντες οὖν αὐτὸν καὶ ἀποδιώκοντες ἔλεγον · Τίνα εἶσιν, παρατετραμμένε, ἢ παρεστῶς τῷ τοίχῳ προσομιλεῖς ; Ὁ δὲ μακάριος τούτων τῶν βημάτων ἀκούσας, παρ' αὐτοῖς φληναφουμένων μωκησάμενος, καὶ σιωπῇ προσμειδιάσας τὴν ἀχνοίαν τούτων, ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν, πορευθεὶς ἐν ἀποκρύφῳ ἐμβόλῳ τῆς πόλεως, κακεῖσε ἡσύχαζεν · καὶ ἐπιμνησθεὶς τοῦ ἐλασίου ἐκείνου, οὗ τινος τὸ ἐξόδιον ἐθεάσατο, ἐκλαύσεν πικρῶς, [ὥστε ἐκ πολλῶν δακρῶν (5) ὄγκωθῆναι αὐτοῦ τὰ ὄμματα], εἶτα καὶ δέξαι ὑπὲρ αὐτοῦ προσήγαγε Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῆνδε ·

πς'. Ὁ Θεός, ὁ ἀπερίγραφτος καὶ φοβερός · ὁ Πατὴρ δημιουργός καὶ Κύριος · ὁ τελετῆς τῶν ἀπεράντων αἰώνων καὶ ἐφευρετῆς τῆς σοφίας καὶ ἐπιστήμης, ἀσύγκριτον γέννημα, ἡ μαγαλοπρέπεια τῆς δόξης τῆς ἀγιοσύνης, ὁ ὀλοφυῆς καὶ συμφυῆς καὶ ὁμότιμος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ φιλότατῳ σου καὶ παντοκράτορι Πνεύματι, ὁ ἐκ νοῦ τοῦ μεγάλου τὸ καταρχὰς γεννηθεὶς, ἀεὶ πέντων ἐν τοῖς τοῦδε τοῦ φύσαντος κόλποις, βύσαι ἐκείνου τοῦ τάλανος τὸ πανάθλιον σῶμα ἀπὸ τοῦ παραδειγματισθῆναι ἐν τῇ πίσσῃ καὶ τῇ θεάφῳ, κάμφθητι τὰ σπλάγγνα τὰ ἅγια πρὸς τὴν τοῦ εὐτελοῦς οἰκέτου σου δέξαι · ἐφ' ἣν γὰρ ἡ παμδέδηλος αὐτοῦ ψυχὴ οὐ κέκεται, συνέκλεισεν γὰρ ὁ θάνατος τὰ κατ' αὐτόν. Ἰκστεύω δεόμενος καὶ ἀντιδοκῶ, κἄν τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ διατηρηθεῖ ἀπὸ τῆς τοιαύτης αἰσχύνης, ὅπως μὴ ὀλοτελῶς εὐφρανθήσεται ἐπ' αὐτὸν ὁ βύθιος δράκων ὁ κατάρατος, καταπιὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σὺν τῷ σώματι. Ταῦτα τοῦ Δικαίου (6) προσευξαμένου, θεῖα τις Ἐλλαμψίς γέγονεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἐν ἐκστάσει γενόμενος, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατέβη ὡσεὶ τόχος ἀστραπῆς, κρατῶν ῥάβδον πυρίνην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐνδοίωνων τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα τὰ ὄντα ἐκεῖσε, καὶ ἤρπηνσεν αὐτὰ, καὶ ἐπαύθη τοῦ κατακαίεσθαι τὸ σῶμα τῇ πίσσῃ καὶ τῇ θεάφῳ. Ταῦτα θεασάμενος ὁ Δίκαιος, εὐχαρίστησεν τῷ ταχύναντι εἰς τὴν δέξαι αὐτοῦ. Ἐφ' ἐαυτοῦ δὲ γενόμενος ἀπὸ τῆς θεωρίας, ἐσπέρας ἤδη ὕψης, κατασφραγισάμενος τῷ σημείῳ τοῦ τριῶν σταυροῦ, ἀνεχώρησεν τῶν ἐκεῖσε, καὶ περιῆει διὰ πάσης τῆς νυκτὸς προσευχόμενος.

πς'. Ὡς δὲ ἄρθρος ἐγένετο, ἐπορεύθη ἐν τῷ ναῶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν ᾧ πρὸς ἡθῶς εἶχεν τοῦ προσεύχεσθαι ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος. Ἐν τούτοις τοῖς προπύλοις τοῦ τεμένους γενόμενος ὁ Ὅσιος, διανοιχθέντες αἱ ἐνδον ὀφθαλμοὶ Ἐπιφανίου, καὶ ἐπιστραφεὶς, βλέπει τὸν οἰκαῖον ἄνδρα ποτὲ μὲν ὡς φλόγα πυρὸς φαίνόμενον, ποτὲ δὲ ὡσεὶ χίονα, τὸ δὲ πρόσωπον ῥοδινόπυρον ἔχοντα · καὶ τὴν ἐκστασις τῷ φιλότατῳ παιδί ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὁράσει. Ὡς δὲ οὐδένα τεθέακεν, πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων · Εὐ-

(6) Omitto hic illa : καὶ λυπηθῆσεται τὸ ἔνομα σου τὸ ἅγιον, in ms. nostro posita.

λόγησον, πάτερ ἅγιε, τὸ πνευματικόν σου τέκνον. Ὁ δὲ Μακάριος θεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἐν ἀπορρήτῳ ταπεινώσει, ἔπεσεν αὐτῆς εἰς τοὺς πόδας Ἐπιφανίου, λέγων· Εὐξαι ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ αὐτῶς, ὡς δέσποτα, καὶ εὐλόγησον με μᾶλλον σὺ, ἐπεὶ δὴ τοῦτο σοι ἀρμόδιον. Θεέσμαι γάρ σοι (7) πρὸ ταύτης τῆς ἰσχύος χαριέντως τὸ πρόσωπον ἔχοντα, ὡς ἴστασο ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ στολὴν ἱεραρχίας, καὶ τὸ ὠμοφόριον οὐρανῶθεν κομιζόμενον ἐκ χειρὸς Κυρίου παντοκράτορος· ἰθεασάμην δύο φωστῆρας ὠραίους καὶ εὐμεγέθεις ἐν εὐπρεπείᾳ, καὶ αὐτοὶ λαβόμενοι τῆς στολῆς ταύτης, ἐκόσμου ἐνδύσαντες τὴν σὴν ὠραιότητα· μειδιῶντες δὲ τῷ προσώπῳ, καὶ χαριεντιζόμενοι, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· Μὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν, εὐπρεπῆ αὐτὸν ἐποίησεν τοῦτο τὸ ὠμοφόριον! ἢ γὰρ σύνεσις αὐτοῦ καὶ μελιόβρυτος [γλώσσα τελεῖως (8) αὐτὸν σεσοφίκασι]. Καὶ ὁ μὲν εἶς, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸ σὺν μέτωπον ποιήσας, καὶ ἀσπασάμενός σου, ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ ἕτερος πάντα σου τὰ μέλη σφραγίσας, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου ἀσπασάμενος, ἔφυγε. Ταῦτα, γλυκύτατε Ἐπιφάνιε, εἰς σὲ διαπράχθησαν, καὶ αὐτὸς οὐχ ἑώρακας· καὶ πέπεισμαι ἔτι ἐμπιστεύσει σοι ἐνθάδε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ ποιμανεῖς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν περιποιήσατο ἰδίῳ αἵματι· καὶ ἔνεκεν τούτου εὐλόγησον δὴ καὶ αὐτὸς ἐμὲ, καὶ εὐξαι ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ σου Ἀνδρέου.

πῆ. Ταῦτα εἰρηκότος τοῦ θεοφόρου ἀνδρός, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους τῷ ἁγίῳ φιλήματι, ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ τοῦ νάρθηκος ἐκαθέσθησαν· καὶ ἤρξατο ὁ Μακάριος παραινέειν τὸν Ἐπιφάνιον περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, λέγων· Ἐπίσταμαι, ὡς γλυκύτατε καὶ φίλτατε φίλε, καθ' ὅτι εὐπρεπῶς εἶ καὶ εὐθὺς ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου, ἐπασχολούμενος καὶ ἀγωνιζόμενος τοῦ σώζεσθαι· πλὴν ἰκετεύω ἵνα δέχη καὶ τὴν ἡμετέραν παραίνεσιν, καὶ ἐνωτίση τὰ ῥήματά μου. Πρόσθε, περισσότερα δάκρυα πρὸς καθαρισμόν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς καρδίας σου, ἵνα γένη ἐν δικαιοσύνῃ ἰδύτατος, ἐν ἐλεημοσύνῃ φιλάγαθος. Πρόσθε, ἐπὶ τῇ πραότητι, ἵνα γένη καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ἵνα χρηματίσης Ὅσιος καὶ ἄκακος, καθὼς τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ἐντέλλεται, ὡς τὸ ἐμὸν φῶς, ἢ ἐμὴ χαρὰ, ἢ ἐμὴ εὐπρέπεια καὶ ἡδύτης, καὶ ἀγαλλίας· πρόσθε, ἐν τῷ βίῳ σου κατάστασιν πλεόνα, σεμνότητα, ἀγαθότητα, θαυμαστοτέραν σύνεσιν, προσευχὴν ἀδιάλειπτον, ἀγάπην ἀνυπόκριτον, σωφροσύνης κοσμιότητα, Πενουῦ συμπαθῆς, φιλόπτωχος, φιλομόναχος, φιλόθεος, καὶ φιλάρετος. Κατόρθωσον σιγὴν, καρτερίαν, ὑπομονὴν ἐν θλίψει, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὸ μὴ κρίνειν, τὸ μὴ λοιδορεῖν. Κεῖναι τὸ ἀόργητον, τὸ ἀκελεύδοξον, τὸ ἄτυφον, τὸ ἀνυπερήφανον, ἵνα μεγαλύνῃ σε ὁ μεγαλόδωρος, ἐνώπιον πάντων τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀκείρων ἐκείνων δυνάμεων. Ὁξυ-

(7) Rursum hic ista ms. Vatic. ὡς ἐμοὶ θεθέαται, ἐγένετο χάριτι τοῦ δοξασμένου ἐν ταῖς ἐλπίζουσιν ἐπ' αὐτόν.

A arbitrum deprehendisset nullum, accidit ad pedes Andreæ, Pater sancte, inquiring, benedictione imperti filium tuum spiritualem. Andreas vero, conspecta Epiphaniï demissione animi tam singulari, similiter et se ad illius pedes demisit. hisce additis verbis : Tu quoque, domine mi, precare pro me ; tu me tua potius benedictione communi, quoniam illi tibi convenit. Vidi quippe te paulo antecum in ecclesia Dei consistebas, insigni spectabilem vultu, vidique patriarchatus stolam et humerale, e manibus omnipotentis Domini cœlitus allatum : vidi præterea duos genios, eximia venustate ac decore conspicuos, qui accepta stola te induentes pulchritudinem tuam non paulo magis commendabilem fecerunt, ac vultu subridenti facete admodum inter se loquentes : Per Dominum, inquebant, Jesum, egregium illi decus addidit humerale isthoc ! scientia namque et eloquentia Domini mellisua perfecte ipsum erudivit. Et alter quidem signo crucis fronti tuæ impresso, amplexuque dato discessit : alter vero partes corporis tui omnes simili modo signavit, atque osculo ori impresso etiam abivit. Isthæc, suavissime Epiphani, circa te, nihil quidem illorum videntem, peracta sunt : et dubitare non potui, quin hic tibi Deus Ecclesiæ suæ gubernacula commissurus sit, ut populum, quem sanguine suo sibi acquisivit, regas ac gubernes. Quamobrem imperti tu me benedictione, et ora pro me dilecto tibi Andrea.

88. His dictis, amplexati inter se cum osculo sancto, in occulto narthecis loco consederunt : cepitque B. Andreas Epiphanium monere multa quoad ecclesiasticum statum hoc modo : Non me fugit, suavissime dilectissimeque adolescens, quam decorum putes, viam mandatorum Domini recto tramite decurrere ; toto conatu incumbens laboransque, ut beatam immortalitatem attingas aliquando. Quapropter obsecro te, hortationem nostram attentis auribus ut excipias. Uberioribus manent oculi tui lacrymis, quo munditiam in animam, corpus, conscientiam inducas majorem, et in justitia exercenda suavissime, atque in eleemosyna eroganda benignissime occuperis. Sumat incrementum mansuetudo tua, ut cor mundum creetur in te, utque sanctus sis et expertus sceleris, quemadmodum vas præcipit electionis Paulus : ita sane fiat, o lumen, o gaudium, o decor, dulcedo et exsultatio mea. Capesse in hac vita statum perfectiorem, sectare majorem morum gravitatem, bonitati tuæ cumulum adde, eluceat prudentia tua mirabilior, oratio continuetur proluxior, charitas simulare nesciat, temperantia splendidius ornatur. His accedat commiseratio erga afflictos, amor in egenos, monachos, Deum, virtutem ; accedat silentium, tolerantia, patientia in adversis, sint tibi viscera misericordiæ, ne judices alios, ne conviciaris : compara tibi,

(8) Ms. Vatic. paulo obscurius, γνώσις γεγράμμευαν αὐτόν, ὁρμήσαντες αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

quas iracundiæ, vanæ gloriæ, insolentiæ superbiæ-
que oppositas nosti virtutes : ut coram omnibus
sanctis cœtisque spirituum innumerabili, donorum
omnium dator conspicuum te faciat ac illustrem.
Quantocius virtutum omnis generis exercitia aggre-
dere, quo Deus majori te affectu amoreque com-
plexus exaltatum majori etiam honore ac gloria
prosequatur. Ad eminentiorem dignitatem, statum,
et perfectionem te excita, ut summi sacerdotii
est, reperiaris dignus, et nulla ex parte confundaris. Hæc si servaveris secretaque habueris, Domi-
nus tibi nusquam defuturus est.

CAPUT XII.

Dæmones ab ecclesia pellit Andreas : hujus magnam perfectionem et destinatum in cælo gloriam per visionem docetur Epiphanius.

89. Ubi finem sermonis fecit Andreas, surgen-
tes in ecclesiæ interiora sese receperunt, cumque
lectioni sacræ factum jam exordium esset, Epi-
phanus scammum quoddam sessurus occupavit,
leatus vero Andreas, non secus quam unus pauperum,
vili panno involutus, nuda se extendebat
humo. Quem sic sedentem conspicati, qui aderant,
dicebant intra se : Ecquid acciderit demoniaco huic,
quod templum ingressus sit? Et alii : Fortassis
vacationem aliquam nactus est a vexatione spiritus
pessimi. Nonnulli etiam : Cum hæc forte transiret,
arbitratus ædem profanam esse, huc se intulerit ;
quoniam vero ecclesia esset, quod et ipse cognovit,
concesserit illi Dominus, ut tali se istic modo
gereret.

90. Sanctus itaque Andreas, in templo, uti di-
ctum est, sedens, conspicuum habuit acediæ dae-
monem, insidiis machinisque tentantem variis, ut
quem expelleret e templo, sacro nondum persoluto
officio : quem in finem varias variis curas atque
occupationes suggerebat : Vade, inquit, et ad
opus tuum te accinge : cum enim necessario illud
faciendum sit, nulli tibi vitio vertetur. Et vero his
aliisque suggestionibus pietatis inimicus et pertur-
bator diabolus plurimos inducebat, ut relicta, prius-
quam finiretur sacra cœna, egrederentur : etsi
inclamet Dominus : « Ne solliciti sitis animæ ve-
stræ, quid manducetis aut quid induamini, sed
quærite primum regnum Dei », et quæ sequuntur.
Spectabat ibidem oscitantæ ac somnolentiæ dae-
monem, nihilo segnius insidias struentem : quem
et alius comitabatur spiritus, minister suus, sor-
didos humeris pannos gestans : quibus illos, qui
sacræ lectioni intererant, et auribus arrectis ora-
cula divina excipiebant, percutiens, inducere in
somnum conabatur. Quæ pessimi dæmonis ma-
chinamenta conspicatus Andreas, indignatusque et
zelo divino correptus, ita secum ipse loqui instituit :
Malignissime ac perniciose spiritus, quomodo vani-
tatis tuæ tenebris latitans, animos nostros ab audi-

τέρως ἐπιβῆθε τῆ πρακτικῇ τῶν ἀρετῶν ἐργασίῳ·
ὼς ὁ θεὸς πλειότερως σε ἐπιποθήσας, ὑψώσῃ, καὶ
τιμήσῃ, καὶ δοξάσῃ σε. Ἀπάγαγε σαυτὸν εἰς περισ-
σοτέραν τιμὴν καὶ κατάστασιν καὶ ἀκρίθειαν, ὥπως
ἀξίως εὐρεθῆς τῆς ἀρχιερωσύνης, ἧς μέλλεις ἐπιβα-
νεῖν θεοῦ χάριτι, μηδαμῶθεν καταισχυνόμενος.
Φύλαττε οὖν ταῦτα, μηδενὶ ἀναγγέλλων, καὶ ἔσται ὁ
Κύριος μετὰ σοῦ.

gradu, quo per gratiam Dei conscendendum tibi

est, reperiaris dignus, et nulla ex parte confundaris. Hæc si servaveris secretaque habueris, Domi-

nus tibi nusquam defuturus est.

πῶς. Ὡς οὖν ταῦτα εἰρήκει ὁ Δίκαιος, ἀναστάντες·
εἰσηλθὼν ἐνδὸν τῆς ἐκκλησίας· καὶ δὴ τῆς ἀναγκῆ-
σεως προτεθείσης, ὁ μὲν Ἐπιφάνιος ἐν ἑνὶ τῶν
σκάμων καθέσθη, ὁ δὲ Μακάριος ὡς εἰς τῶν πε-
νήτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἔχων τὸ σῶμα βράκει ἐδί-
λει ἐνελιγμένον. Ὡς οὖν χαμαὶ καθέσθη, βλέπον-
τες αὐτὸν οἱ ἄλλοι, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· Ὅτι ἄρα
γέγονεν τῷ διαιμονώδει τούτῳ, ὅτι ἐνταῦθα εἰσελή-
λυθεν ; Καὶ τινες ἔλεγον· Ἰσως ἀνέθη βραχὺ ἀπὸ
τοῦ ἐπηρεάζοντος αὐτὸν πονηροτάτου πνεύματος.
Ἄλλοι ἔλεγον· Πάροδος αὐτοῦ ἐγεγόνει, καὶ ὡς αὖτε
εἰς οἰκίαν σκοπήσας εἰσελήλυθεν· ἐπεὶ τοῦ ἤδει αὐ-
τὸς ὅτι ἐκκλησία ἐστὶ, δὴν Κύριος ταῦτα αὐτῷ ἐρ-
γασσάμενος.

ἢ. Ἐοσιώρει δὲ ὁ Δίκαιος τὸν τῆς ἀπηθείας δαίμονα
ἐνεδρεύοντα, καὶ πειρώμενον μηχαναῖς τὴν ἐξώσῃ
τῆς ἐκκλησίας, ὑποβάλλων αὐτοῦς φροντιστὴν καὶ
δουλείαις πρὸ τῆς ἀπολύσεως, λέγων· Ἐξέλθε καὶ
παίησον τὸ ἔργον σου, ὅτι ἂν γὰρ δουλεία σοὶ πρό-
κειται, ἁμαρτία οὐκ ἔστιν σοὶ. Ταῦτα ὑποβάλλων δὲ
ἐμποδιστῆς τῆς δικαιοσύνης διάβολος, ἰκανῶς πρὸ
τῆς ἀπολύσεως ἐποίησε ἐξιέναι τῆς θείας συνάξεως·
καίτοι Κύριος βόη, « Μὴ μεριμνήσητε τὴ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε, ἢ τί περιβάλεσθε, ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, » καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐβλέπε δὲ καὶ τὸν
τῆς χασμωδίας δαίμονα καὶ τοῦ νυσταγμοῦ ἐκεῖ
παρδρεύοντα· ἐπορεύετο δὲ σὺν αὐτῷ καὶ ἕτερον
πνεῦμα ἐξυπηρετὸν τῷ χαλεπῷ ἐκείνῳ δαίμονι,
πεφορτωμένον βυβλώδη παντὶ (9) ἐπὶ τῶν ὤμων
αὐτοῦ, καὶ τοῦ καθεζομένου ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ
ἀκρωμένους τῶν θείων λόγων κρούοντα μετ' αὐτῶν
καὶ ὑπνιώττειν παρασκευάζοντα. Ὅρων δὲ ὁ Δι-
καιος τὸ μηχανικὸν τοῦ παμπονήρου δαίμονος, ἐμ-
μανῆς κατ' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔλεγεν·
Παμπόνηρος καὶ δλέθριε δαίμων, πῶς τῆ σκοτομήνῃ
τῆς ματαιότητος κεκορημένος, ἀλλοτρίους ἡμᾶς κα-
θιστᾷς τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λόγων, καταδα-
πιζῶν τῷ ὑπνῷ τῆς βῆθυμίας ; ἀλλὰ, Κύριε Ἰησοῦ
Χριστέ τῶν δυνάμεων, ἔκχεε ἐπ' αὐτοῦ τὴν ὀργὴν

Matth. vi, 31-33.

(9) Παντὸν diminutivum a Latino pannus, vox
passim in recentioribus obvia. Ms. Maz. βάζη
106 l.

passim in recentioribus obvia. Ms. Maz. βάζη

σου, καὶ κατέλαθε τούτους. Καὶ ταῦτα εἰπόντος, ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θουσιζοτηρίου ἐν φλογὶ πυρὸς καιομένου, καὶ κατέκαυσε τούτους· οἱ δὲ τῷ ὕπνῳ κατασχεθέντες ἀπὸ τῆς αὐτῶν ἐνεργίας, εὐθέως ἀνήτησαν ἀκρωόμενοι τῆς ἀναγνώσεως.

ignis, ab altari prosiliens, cacodæmonas incendio continuo exstrecti, ad sacram lectionem animium

ἡα'. Ὅτε δὲ ὁ ἑωθινὸς ὕμνος κατέπαυσεν, ἀσπασάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον, εἰς τὴν οἶκον αὐτοῦ ἀνεχώρησεν· μεμνημένος, δὲ τὴν νοθεσίαν τοῦ Δικαίου, διὰ πάσης ἡμέρας τὸ θαῦμα κατεπλήττετο, καὶ κατὰ μόνας ἡσυχάζεν ἐν τῷ κλιτῶνι αὐτοῦ, καὶ στεναγμοῦς βαθυτάτους ἐγκαρδίας (sic) κεχρημένος ἔλεγεν· Βαββα! ἡ γλῆκον φωστῆρα ἡ βασιλεύουσα κέκτηται, καὶ οὐκ αἰσθάνεται! ἐπ' ἀληθείας γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τῶν τοῖς γῆνοις ἐπτοημένων, « Ὅτι βλέποντες βλέψητε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. » Καὶ γὰρ ὅσα ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διατρέχοντος ἐπὶ τῆς γῆς γέγοναν σημεῖα καὶ τέρατα, παραπλήσια καὶ ἐπὶ τῷ θαράποντι αὐτοῦ ὁρῶμεν ἐπιτελούμενα. Τῇ νυκτὶ οὖν ἐκείνῃ ἰκέτευεν ὁ Ἐπιφάνιος τὴν Θεὸν φανερωῦσαι αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ Δικαίου, ὑπόψαν αὐτοῦ λογιζεται τὴν ἀρετὴν ὁ Κύριος (10), καὶ οἶός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ δὴ ὀλίγον ὑπνώσας, βλέπει καθ' ὕπνον τινὰ πεδιάδα, ἔχουσαν φυτὰ ἀνέξ·χνίαστα· τὰ μὲν ξηρὰ πέλοντα, τὰ δὲ κεκαυμένα ὑπάρχοντα, τινὰ δὲ αὐτῶν ἀντι καρπῶν ἀκάνθας ἔφερον, τὰ δὲ εὐκαρπι γλυκῶν καρπὸν φέροντα, τὰ δὲ πικρὸν καὶ δυσώδη· καὶ τὰ μὲν φύλλοις μόνον ἐκόμων, τὰ δὲ σπρὰ φύλλα ἔφερον. Ἦν δὲ μεταξύ αὐτῶν φυτὸν ὄραλον, εὐκαρπιν, ὑψηλὸν λίαν, καὶ ἡδὺν εἰς τὸ βλέπεσθαι· οἱ δὲ κλάδοι αὐτοῦ ποικίλοι λίαν· ἕαν γὰρ ὀπίωραν τις ἐπιζῆται ἐξ αὐτοῦ λαβεῖ, ἐφεύρισκον ἀδιάλειπτον καὶ ἡδύτατον λίαν. Τοιγαροῦν τῷ φυτῷ ἐκείνῳ γλιχόμενα, ἐπερείδετο ὁ πάντεπτος νεανίας, ἐφροσεν καὶ ἰλιγγία, τὸ τί ἂν εἴη στοιχαζόμενος. Ἐγγίσσας οὖν πλησίον αὐτοῦ, ὄρα χελιδὸνα σεμνοτάτην καθεζομένην ἐν τοῖς κλάδοις τοῦ φυτοῦ· οὐ μόντοι πλήρης (11) χελιδῶν· ἀπὸ γὰρ κεφαλῆς μέχρι τοῦ στήθους χελιδόνος εἶδος ἐκέκτετο, ἐπὶ δὲ τὰ πρόσω ἀηδόνος θέαν εἶχεν· ξένον τὸ θαῦμα! ποτὲ μὲν ὡς χελιδῶν ἐμελέτα λυρίζουσα, ποτὲ δὲ ὡς ἀηδῶν φθεγγομένη παράδοξα.

ἡβ'. Ὁ δὲ θαυμασιωτάτη ἐκείνη χελιδῶν μεταξύ τοῦ φθόρου ἐκείνου φυτοῦ ἐκαθέζετο, μελωδοῦσα ἡδυφύως, παρείτιν] πετεινὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὲρ τοὺς ἀστέρας πλέον τὰ ἐκείσε ἀπτόμενα, καὶ ταῖς ἰδίαις φθογαῖς ἐπιτέρποντα. Ἐξεπλήσαστο δὲ ὁ Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὸ ὄραλον φυτὸν, καὶ ἐπὶ τοῦ εὐπρεπεστάτου στρουθίου τὸν ἀπαυστον κελαδισμόν, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀνεκλαλήτου ἡδονῆς δακρυῶν σταλαγμοῖς καταβρέ-

A lionis sermonis divini avertis, eos em alto desidero sopore demergens! Verum tu, Jesu, virtutum Domine, effunde super dæmones hosce iracundiam tuam, et populum tuum protege. Quibus dictis, quædam fulguris species, in flamma comburentis suo involvit: qui vero illorum opera sopiti sedebant, appulerunt.

91. Finitis precibus hymnisque matutinis, postquam salvere jussisset virum sanctum, domum se suam recepit Epiphanius: et recurrente identidem monitorum Andreæ memoria, quotidie miraculum illud obstupescibat, noctu vero in cubili suo quiescens, eductis ex imo corde suspiriis, Papæ in quiebat, quam illustre sidus hæc habet regia civitas, et ignoratur! Verissime enim dixit Dominus de illis, qui res terrenas attoniti admirantur: « Quia videntes videbitis, et non cognoscetis! » Etenim quæcumque Christus, cum versaretur in terris, fecit signa et prodigia, eadem sere in famulo quoque ejus completa videmus. Nocte igitur illa non cessavit Epiphanius supplicare Deo, statim omnem sibi rerum ad Andream spectantium ut aperiret, quanti nempe faceret Dominus virtutem illius, et quo loco in regni cœlestis gloria foret. Et leviter inlormiscens, conspiciet quemdam campum, fructibus investigabilis naturæ obsitum, quorum alii aridi, adusti alii, nonnulli pro fructibus ferebant spinas, frugiferorum quidam sapidis fructibus, quidam insipidis et male olentibus onerabantur, illis virentes solum frondes decori, dedecori istis marcescentes erant. Inter cæteros fructes eminebat arbor una, valde speciosa, frugifera, procera, visu jucunda: e cujus ramis, admodum diversis, quod cuius arridebat maxime, odororum genus legere erat, saporis suavissimi, aliis post lecta illa non deficientibus. Inflammatus itaque desiderio istius arboris venerabilis adolescens Epiphanius, contendere conabatur, cum horrore ac trepidatione quadam perpendens, quid isthor rei foret. Cumque alisset propius, cernit hirundinem insignem ramis illius insidentem, nec tamen omni ex parte hirundinem: a capite quippe ad usque pectus hirundinis, reliquo deinde corpore lusciniæ speciem præferebat. Inusitatum vero miraculum! aliquando instar hirundinis trinsabat, aliquando philomelæ cantum mirabiliter æmulabatur.

92. Sedente igitur hirundine illa admirabili, frondibus arboris admirabilis tecta, et suavi modulatione omnia circum complente, advolant eodem aliæ quoque volucres e cœlo delapsæ, stellis numero frequentiores, quæ et suo pariter concentu voluptatem afferbant liquidiorum. Considerans interim Epiphanius in arbore pulchritudinem, in avicula cantum perpetuum, tanta captus est admiratione,

¹ Matth. xiii, 14.

(10) Ms. Vatic. hic etiam illa habebat: καὶ ὑπόψαν αὐτοῦ κέκτηται: ἐν τῷδε τῷ αἰῶνι.

(11) In ms. Mazar. clarius aliquanto sic: τὸ σχῆμα ὄρον χελιδόνος ἔφερον.

ut præ inexplicabili gaudio manantibus ubertim lacrymis vultus irrigaretur. Dum vero ita miratur arborem et aviculam, accedit eo vir grandævus, gravis, amictum candidum indutus, qui oculos in Epiphanium reflectens: Heus, inquit, adolescens, quis huc te introduxit, me non iubente? Et ille: Heoignas, venerande Pater, servo tuo aures præbe: incedens via, quæ prorsum ducebat, huc tandem evasi, et tum arboris pulcherrimæ, contra nos stantis, cujus decus ex concinnitate ramorum et fructuum diversitate perspicue relucet, consideratione, tum suavissimo aviculæ cantu, quem tu quoque ipse percipis, detentus fui. Verum da veniam misero mihi: et scrutatoris vestimenta mea accede, si qua forte suspicio tibi suborta sit, me huc advenientem fructus tuos surripuisse. Cui senex: Ecce ingratum caput, quam audacter neget illa, quæ mihi probe nota sunt! Nonne ego te vili avulsos inde fructus manducate, et quidem ad satietatem usque? Tum Epiphanius cœpit detestari et jurejurando affirmare, ne mihi am quidem illorum se tetigisse. Et rursus senex: Desine mentiri, adolescens, inquit; non enim, quod poma carpseris ederisque, te reprehendo: quin magis etiam lætor, quod videam esse, qui inde manducet, ut et ipsi lætitia affluat. Comitare me igitur, est aliud longe mirabilius quod tibi ostendam.

93. Secutus itaque ducem hunc Epiphanius præeuntem, vidit in dextera ejus sacrosanctum Evangelium, in sinistra vero volumen charitæ: cumque aliquot obiissent plateas, devenerunt ad septum quoddam repletum luce, in quo et palatia, e lumine solari excitata, nullius non voluptatis genere affluentia, visebantur: eoque, neminem poscentes veniam, introverunt. Hic Epiphanius, tremore pariter ac horrore commotus, obstupuit propter pulchritudinem et majestatem sedentium isthuc regum: ingressique sunt in unum istorum conclavium, ubi tanta relucebat elegantia, quantam assequi cogitatione non licet; et multa spectabantur arcana, nusquam alibi visa. Inter alia elevati pendebant throni admirabiles, ignem circumquaque ejaculantes; illorum vero unum, in summam altitudinem elatum, occupabat rex quidam tam admirandus, ut dici non possit: coruscabat uti sol, globus igneus procedebat ex facie illius, qui multa gloria sua, splendore, atque claritate ipsum æthera illuminabat: circum thronum astabant millia millium et decem millia millium ordinum et exercituum Cherubinorum, Seraphinorum, et Virtutum; qui, ut sic loquar, uti montes confertissimi, multum in sublime elati, apparebant. Huc igitur ingressi ceciderunt in terram et adorarunt. Epiphanius vero, præ timore ac tremore pronus jacens, oculos suos ad contemplandam visionem levare non sustinebat: donec

(12) Στρουθίου. Ita correxi congruenter adjunctis et præcedentibus, pro σταυρωθέντος uti habebat ras. nostrum: in Ms. hæc desiderantur.

χειν τὴ πρόσωπον. Ὡς δὲ Ἰστατο ἐντρανίζων παῖς τῷ φυτῷ καὶ τῷ στρουθίῳ, παραγίνεται πρὸς αὐτὸν πρεσβύτης τις ἐν εὐπρεπείᾳ λευκοῖς ἀμφίοις ἐστολισμένος· θεασάμενος δὲ τὸν Ἐπιφάνιον, εἶπεν· Σὸ λέγω, νεανία, τίς σε παρέστησεν ἐνθάδε ἀνευ τῆς ἐμῆς κελεύσεως; Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτὸν· Ἄνεκτῶς ἀκουσον τοῦ σοῦ οἰκέτου, ὦ τίμια Πάτερ· παροδύων γὰρ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ἀνάγουσαν, ἐν ἔσῳ τοῖς ὡδε ἀπήντησα, καὶ ἐθεασάμην τὴ ὠραῖον τοῦτο φυτὸν, τὴ κατέναντι ἡμῶν Ἰστάμενον, οὗ τὸ εὐπρεπὲς ταῖς ἀρμονίαις τῶν κλάδων καὶ τῆ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ποικιλίᾳ εὐόπτως ἐνοπτριζόμενον, καὶ ἦν περὶ καὶ αὐτὸς ἐνωτίζη ἡδυτάτην τοῦ στρουθίου (12) φωνήν. Ἀλλὰ συγχώρησόν μοι τῷ ἐλεεινῷ, καὶ δεῦρα ψηλάφησόν με, εἰ ἄρα τινὰ ὑπὸ ληψίν ἔχεις, καθ' ὃ τι σεσύληκα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ πρεσβύτης· Ἠλέψον τὸν ἀχάριστον πῶς ἀπαρνείται, ἃ ἀκριβῶς ἐπίσταμαι (13). Οὐκ ἐγὼ σε ἴδον, ὅτι ἦρες ἐκ τοῦ καρποῦ, καὶ ἔφαγες, ἀλλὰ καὶ εἰς κόρην τούτου ἀπήλαυσας; Ὁ δὲ καταναθεματίζων, ὡμνυε διίσχυριζόμενος, μήτε εἰς ψήγματος ἀψασθαι αὐτοῦ. Εἶτα ἔφρασεν ὁ πρεσβύτης· Παῦσον τοῦ ψεύδεσθαι, νεανία, οὐ γὰρ ἐγκαίῳ σοι περὶ τούτου, δι' ὧν ἦρες καὶ ἔφαγες· καὶ γὰρ καγὼ ἐν εὐφροσύνῃ εἶμι, ἀφαρῶν ἵνα τις φάγη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ εὐφρανθήσεται· δεῦρα οὖν μετ' ἐμοῦ, καὶ ἔχω σοί τι καινότερον δεῖξαι.

14. Ἀπφει τοίνυν ὁ Ἐπιφάνιος ἐπισθεν βίβλων δι' αὐτὸν ἔμπροσθεν βηματίζοντα, καὶ εὐαγγέλιον τῆ χειρὶ αὐτοῦ κατέχοντα τῇ δεξιᾷ, καὶ τόμον χάρτου ἐν τῇ εὐωνύμῳ αὐτοῦ. Ὡς οὖν διώδευον ἐν περιβάλοις τισί, καταλαμβάνουσι περιβαυλον πλήρη φωτός, ἐν ᾧ δὲ καὶ παλάτια ἐξ αὐρας ἡλιακῆς ψυχοδομημένα, πάσης θυμηδίας ἀνάπλευ πέλοντα, καὶ ἀνερωτήτως εἰσηλθοσαν ἐν αὐτοῖς. Θάμβῳ δὲ καὶ φρίκη βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος, κατεπλήττετο ἐπὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ εὐπρεπείᾳ τῶν ἀνακτόρων· καὶ εἰσεληλύθασιν ἐν ἐνὶ τῶν παραδόξων θαλάμων· ξένα τε μυστήρια ἐν αὐτοῖς ἐχρημάτιζεν καὶ ἀκατανόητα κάλλι. Ὑπῆρχον δὲ ἐκεῖ θρόνοι φοβεροὶ πῦρ ἀπαστρέπτοντες· ἐκαθέζετο δὲ ἐν τῷ ἐνὶ αὐτῶν εἰς ἀρόρητον ὕψος φοβερός τις Βασιλεὺς καὶ ἀπόρρητος, ἀπαστρέπτω ὡς ἥλιος, σφαῖρα δὲ πυρὸς ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐξεπορεύετο, ὥστε ἀπὸ πολλῆς δόξης καὶ λαμπρότητος, καὶ ἀγλης, καὶ αὐτὸν τὸν αἰθέρα καταλάμπεσθαι· κύκλιον δὲ αὐτοῦ περιεστήκεισαν μύριαι μυριάδες καὶ χίλια χιλιάδες ταγμάτων καὶ στρατευμάτων Χερουβίμ τε καὶ Σεραφίμ, καὶ αἱ δυνάμεις ἔγ' οὕτως εἶπω, καθάπερ τινὰ δάση ὀρέων εἰς ὕψος ἴσαν ἐγηγεργμένα. Ὡς οὖν ἐνῶον ὑπεληλύθασιν, [πεσόντες εἰς γῆν προσεκύνησαν· φόβῳ δὲ καὶ τρόμῳ βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος πρηγῆς ἐκαίτο, μὴ δυνάμενος αὐτοφθαλμῶν τοῖς θεάμασιν· ὃν καὶ ἐξαναστήσας ὁ γηραιὸς, ἐπὶ πύδας Ἰστησιν ἐντρομον θαρρῆσθαι αὐτὸν διακελευσάμενος. Πρὸς δὲ ἔφη Βασιλεὺς ἐκεῖνος (14)·] Οὗτός ἐστιν ὁ παῖς, ὃ

(13) Ms. Vatic. ἃ μὴ εἰδῶ; ἀποφθέγγεται ἀρνούμενος.

(14) Ms. Vatic. minus concinne: φόβος καὶ τρόμος.

σιφέςτερον ἑμὴν παρεχάλεσεν ὀποκαλυφθῆναι αὐτῷ
περὶ τοῦ αἰοῦμένου καὶ προσφιλοῦς ἡμῶν Ἀνδρέου ;
Καὶ ὁ πρεσβύτερος, ἀποκριθεὶς εἶπεν · Οὗτός ἐστι,
ὦ Δέσποτα (15).

revelaretur sibi, quo in statu sint res celeberrimi
Domine.

14. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς · Ἴδου πᾶν τὸ φυ-
τὸν, ὃ θεάεται, ἐν ᾧ παντὸς εἶδους καρπὸς ἐπιφέ-
ρεται ; ἡ εἰκὼν τοῦ σώματος τοῦ θεράποντός μου
κεχρημάτικεν · καὶ γὰρ οὕτως [ἐμὲ ἠδύνηι ἡ τοῖς
πολλοῖς ἀγνωστοῦ Ἀνδρέου διαγωγῆ (16)], καθά-
περ αὐτῷ εἰς ἡδύτητα κατεφάνη τοῦ φωτὸς τὸ ὠρά-
ισμα · τὸ δὲ στρουθίον, ὃ ἐώρακεν ὡς χελιδόνα καὶ
ἀηδόνα, ἡ ψυχὴ τούτου τοῦ παιδὸς μου καθέστηκεν,
καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ μου τὸ πνεῦμα τὸ εὐθετον, ἕπερ
ταῖς ἀκαταπαύστοις δοξολογίαις χρώμενον τὰ ἐμοὶ
πρέποντα ἄσματα ἐπανατίθῃσιν, ὥστε πάντα τῶν
σωμάτων ἀγγέλων μου θεῖα στρατεύματα ἐπ'
κῆρ ἀνακείσθαι τε καὶ ἐπαναπαύεσθαι. Λελάληκεν
δὲ οὕτως, ὅτι οὐκ ἔφαγεν ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ,
μᾶλλον μὲν οὖν ὑπὲρ περισσοῦ ἐνεπλήσθη ἐξ αὐτοῦ,
ἕρ' ἧς ἡμέρας προσέειπεν αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ ἠτήσατο
ακριδέστερον γινῶναι, ὁποῖός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν, ἄρον αὐτὸν καὶ ἀπαγε ἐν τῇ λαμπρό-
τητι τῶν ἁγίων, καὶ δεῖξον αὐτῷ ἅπαντα (17).

Ἦρην οὖν αὐτὸν ὁ γέρων ἐκείνος, καὶ ἀποφέρει εἰς
θάλαμον, ὡς ἀστραπὴν χρηματίζοντα · καὶ ἰδοὺ ὡς
ἐν εἰκόνι ὁ αἰοῦμος Ἀνδρέας ἐξῆλθεν τῶν ἐκεῖ,
σύμμορφον δόξαν κεκτημένος τοῦ βασιλικοῦ καὶ φρι-
κτοῦ ὁμοιώματος, ὑπέρλαμπρον ἔχων τὸ πρόσωπον
ὡς ὁ ἥλιος, αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὡς εἶδος ἤλεκτρον, οἱ
πόδες αὐτοῦ ἀτραπομόρφοις ὑποδήμασιν διαχρύσοις
κόροις ἀναδεδεμένοι, τὰ ἱμάτια ποικίλα, ὡς ἀπὸ
ἡλιακῆς ἀκτίνος, ἢ ὡς ἀπὸ ἀστραπομόρφου ἀστρα-
πῆς κατασκευασμένα. Ἦν δὲ (18) ὑποκάτω πάντων
τῆ θείᾳ ὡς χιῶν τῇ λευκότητι, ὡσπερ ἄνθος ἀρπάζειν
ἐν ὀφθαλμῶν εἰς ἡδύτητα · τὸ δὲ ἀπ' αὐτοῦ ὡς
ἰδίου, ὡς μέντοι ὡσεὶ πορφύραν ἀλλ' ἀπαγλαΐζον τῷ
χρῶματι · τὸ δὲ τρίτον ἐπάνω τι ὡς εἶδος χλαίνης
ὑψιστάτης, καὶ δόξα Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐξεφέρετο,
καὶ ἦν στέφανος ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, καὶ λίθοι
καὶ μαργαρίται ὡς ἀστέρες οὐράνιοι, σταυρὸς δὲ ὁ
τοῦ στέμματος τοῦ βασιλικοῦ ἐπάνω τοῦ μετώπου
αὐτοῦ · κατεῖχεν δὲ σκήπτρον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ
ὠμωνύμῳ, καὶ γέγραπτο ἀληθινὰ γράμματα, Ἅγιος,
Ἅγιος, ἅγιος · καὶ σταυρὸς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ.

14. Ὅτε οὖν εἶδεν ὁ Ἐπιφάνιος, ἐξενίζετο ἐπὶ τοῖς
κυμασίαις τοῖς δειχθεῖσιν αὐτῷ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ
πρεσβύτερος ἐκείνος, ταῦτα ὑποδείξαι · Τί θαυμάζεις
ναρ ἰδῶν ; ὅταν δὲ ἰδῆς τὸ ἀληθές, τί ποιήσεις ; Ἴδου
οὖν ἐν ἀληθείᾳ δέδεικται σοι ἡ λαμπρότης τῶν δού-
λων Κυρίου, καὶ ὡς ἦτησας, τὸ καταθύμιόν σου πε-

15. Ἐλαβεν τὸν Ἐπιφάνιον · πεσόντες οὖν, προσε-
ύνησαν, εὐλαβούμενοι τῷ Βασιλεῖ ἐκείνῳ, ἐπὶ
κατὰ τὴν ὠρὰν κείμενοι. Ἐξαναστάντες οὖν, ἔφησεν ὁ
βασιλεὺς τῷ σεβασμίῳ ἐκείνῳ πρεσβύτῃ.

(15) Ms. Vatic. δέξει κεχρημένος, ἀπελογήσατο,
κέλευσεν ὁ Δεσπότης μου, οὗτός ἐστιν.

(16) Ms. Vatic. ἐμοὶ προσανάκειται, nec veidum
u. r. h. s.

A tandem ipsum senex erigens, pedibus suis adhuc
trepidum consistere, et bono animo esse jussit :
ad quem et conversus rex ille, Riccine, ait,
iste adolescens, qui precibus supplex institit ut
nostrique amicissimi Andreæ ? Cui senex : Ipse est,

94. Tum iterum rex : Ecce, tota arbor, quam
vidit, omnis generis fructum proferens, imago est
corporis famuli mei. Etiam tam me delectat igno-
tum plerisque institutum Andreæ, quam suaviter
sibi, juvenis ille affici visus est, conspecta arboris
venustate. Avicula vero, quam partim bitundinem,
partim lusciniam referre vidit, ejusdem famuli
mei dilectissimi animam ac spiritum representat
eximium, quo sine intermissione glorificans me,
dignos meo nomine hymnos concinit, adeo ut
cuncti angelorum meorum divini exercitus ad
ipsum advolent et requiescant. Illic vero dixit non
manducasse se ex fructu illo, cum tamen abunde
illo repletus sit, ex quo tempore Andream cepit
audire. Quoniam vero summa contentione oravit,
ut sibi revelaretur, quantus sit Andreas in regno
cælorum, age, sublatus hinc deduc in sanctorum
gloriam, et duc per omnia, quæcunque illic sunt
lustraturum. Sublatum igitur Epiphanium senex
adducit in conclave, fulguris in modum lucens.
Ecce autem proilit inde, velut in imagine, ce-
lebris Andreas, gloria relucens, illi simillima
qua Rex ipse coruscabat : rutilabat caput, ut
sol, manus electri speciem præferebant, pedes
induebantur calceos, nibilo minorem claritatem
quam fulgur emittentes, corrigiis inauratis
constrictos ; vestimenta, quæ multifaria erant,
dixisses e radiis solaribus aut vibrationibus ful-
minis consarcinata. Inferior vestimenti totius pars
apparebat nive candidior, afficiebatque suavissime
oculos, ut amœni osculi solent : ei proxima quasi
vino tincta, non quidem purpureo, sed fulgenti
decora erat colore : tertia pars, quæ et suprema,
speciem habebat togæ venustissimæ, unde gloria
Domini proveniebat : comam illius adornabat co-
rona, gemmis margaritisque quasi stellis curli
distincta ; frontem insigniebat crux coronæ regiae :
sinistra manus sceptrum, his vocibus, Sanctus,
Sanctus, Sanctus, inscriptum, dextera vero crucem
tenebat.

95. Tam mirabilia conspicatus ostenta Epipha-
nius, præ admiratione vix fuit apud se. Cui senex,
visorum exhibitor : Quid, inquit, somnium admi-
raris ? Quid ergo facies, ubi rem ipsam conspex-
ris ? Ecce igitur jam vere exhibitus tibi est splen-
dor et gloria famulorum Domini, et expletum

(17) Præter alia quæ hinc inde mutata sunt,
inserebantur hoc loco pro istis αὐτῷ ἅπαντα, quæ
sequuntur, ὁμοίωσχημον εἰκόνα κατὰ τὴν τάξιν τῶν
ἁγίων, ὅτι οὕτω ἐκεῖνα ἐγένοντο.

(18) Hinc usque ad num. 95, uti alias sæpe in
descriptionibus, maxime ubi quædam obscuriora
occurrunt, in ms. Maz. desiderantur.

est, uti petisti, desiderium tuum: quapropter A
salage tu quoque, ut ne excidas spe regni cœlorum
consequendi. Et his a sene commemoratis exper-
rectus est Epiphanius, eodem tempore quo ecclesie
conventus ad canonis medium iam pervenerat.
Et recolens animo universa, quæ viderat, non
sine horrore ac admiratione, in hæc verba prorupit:
O me miserum! qui in peccatis enutritus et e
sordibus eductus, æterni conspicuum oculis habere
Dominum Jesum omnipotentem, quemadmodum
et pulchritudinem famuli ejus gloriosi. Quibus
dictis, surrexit abiitque in ecclesiam, canonem
absoluturus, et adveniente die, ab hora prima ad
usque tertiam, in conclavi suo multis cum lacrymis
orationi vacans, gratias persolvit Deo, quod ipsi
incerta et occulta sapientiæ suæ manifestasset. B
Tum surgens ad mediocritatem meam accessit,
renuntiavitque summo cum timore ac humilitate
omnia, quæ jam narraui. Quare percussus ego
exclamavi subito: Quis magnus est uti Deus voster?
tu facis mirabilia, Deus!

πλήρωκεν · σπεύσον οὖν καὶ αὐτὸς ἔπιως μὴ στερη-
θῆς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο εἰρηκῶς ὁ
προσδύτης, ἔξυπνος γέγονεν ὁ Ἐπιφάνιος· ἦν δὲ ἡ
ἐκκλησία τὸν κανόνα μεσάσασα (19). Ἐν ἐξουτῷ δὲ
ταῦτα ἀναμνησάμενος, εἰς φρίκην φοδερὰν μετηνέ-
χθη, καὶ ἀπιθαυμάζων τὴν ὄρασιν, ἔλεγεν· Ὁ τά-
λας ἐγὼ ἰδοὶ ἄνθρωπος ἐν ἀμαρτίας ἐθραμμένος,
καὶ λυγρῶς ταῖς ἀκαθαρσίαις ἀντλούμενος, τὸν παν-
τοκράτορα Κύριον Ἰησοῦν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἠξιώθη
θεάσασθαι, ἅτε δὴ καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ θεράπον-
τος αὐτοῦ. Ταῦτα εἰρηκῶς, ἀναστὰς ἐπορεύθη ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ τὸν κανόνα τελέσαι· πρῶτος δὲ γενομένης,
ἀπὸ πρώτης ὥρας μέχρι τρίτης, ἐν τῷ κοιτῶνι αὐ-
τοῦ μετὰ δακρύων πολλῶν προσευξάμενος, ἀπευχα-
ρίστησεν τῷ Θεῷ, τῷ ἀποκαλύψαντι αὐτῷ τὰ ἄδῳτλα
καὶ κρύφια τῆς ἀπορρήτου σοφίας αὐτοῦ· καὶ ἀνα-
στὰς πρὸς τὴν μετριότητα παρεγένετο πρὸς με, τὰ
προρρηθέντα μοι ἅπαντα ἀναγγέλλων ἐν ἀσάτῃ δέει
καὶ ταπεινότητι. Καὶ καταπλαγεὶς εὐθέως ἀνέβη· ξα·
Τίς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν
θαυμάσια.

CAPUT XIII.

Propheticus Andreæ spiritus in futuris occultisque rebus; pestis depulsa, peccata correpta.

96. Beatus interim Andreas, cum pro sua con-
suetudine solitis sese laboribus exerceans a tempore
vespertino in multam noctem urbem obiret solus,
delatus forte est ad oratorium quoddam, sanctis
apostolorum principibus Petro atque Paulo conse-
cratum, quod natu grandiores incolæ a S. Constan-
tino imperatore exædificatum memorant. Illac ita-
que, tenebricosa sine luna nocte, nebulis stellas
cœli obnubilantibus, iter habenti Andreæ occurrit
via media puteus, sive ut receptaculum foret
aquarum, sive alia de causa, quam Deus noverit,
effossus; in quem Satanas, Æthiopsis specie appa-
rens, transeuntem prope virum sanctum, permit-
tente benignissimo Deo, trudendo præcipitavit.
Hic, luto pene obrutus uliginoso, confestim excla-
mavit: O qui quatuor orbis partes salutari doctrina
vestra illuminastis, apostoli, vos luminaria mea lu-
cidissima, suppetias ferre vilissimo servulo vestro,
eripite me ex puteo hoc profundissimo! Cum illico
emicans ex oratorio crux, in aere suspendi visa
est, emittens fulgorem uti ignis immensum adversus
Sanctum in puteo: quam ut conspexit exclamavit
denuo: Signetur super me lumen vultus tui, Do-
mine. Et continuo apparuerunt viri duo pulchritu-
dinis eximie per aerem delati, unus ab una, alter
ab altera parte crucis, in aere pendentis et late
omnia illuminantis: illorum vero alter dextera
Sancti prehensa, alter sinistra, e lutoso puteo illum
eduxerunt, in rectaque via restituerunt, genibus
tenus cœno immersum; et statim ex oculis eva-
nuerunt.

15'. Ὁ δὲ Μακάριος ἀφ' ἐσπέρας, ὡς ἦθος εἶχεν τοῦ
ἐγὼνίζεσθαι ἐν τοῖς ξέροις, μόνου περιπαιτῶντος
ταῖς νυκτεριναῖς περιόδοις, συνέθη αὐτὸν πορευθῆναι
πλησίον εὐκτηρίου τινὸς τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων
Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἔπερ ἔφασκον οἱ
παλαιοὶ τῆς πόλεως τὴν ἐν ἁγίοις Κωνσταντίνου τὸν
βασίλευσιν οἰκοδομῆσαι. Παράγοντι οὖν ἐκείσε, ἀσελῆ-
νου οὐσης τῆς νυκτὸς, καὶ τῶν νεφελῶν ἀποκρυψάν-
των τοὺς ἐν τῷ στερεώματι ἀστέρας, ἔτυχεν εἶναι
κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ βόθρον τινὰ ὀρύγματος,
εἴτε διὰ νομῆν ὑδάτων, εἴτε δι' ἄλλον τινὰ τρόπον
ἀνώρυξαν, ὁ Κύριος ἐπίσταται. Ὡς οὖν πλησίον ὁ
μακάριος διώδευεν, παραχωρήσαντος τοῦ φιλανθρώ-
που Θεοῦ, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ὡς Αἰθίοψ τις παραφανεὶς,
συμποδίσαι αὐτὸν εἰς τὸν βόθρον παρενέπειρεν.
Ἐκεῖτε τὸν οὖν τῷ ὑλώδει πλητῶ συγχωσθεὶς, παρευ-
θὺς ἐξεδότῃσεν· Οἱ τὴν τετραπέρατον φωταγωγῆ-
σαντες πυρίναις διδαχαῖς ἀπόστολοι, φωστῆρες μου
φαινότατοι, βοήθησατε τῷ εὐτελεῖ οἰκίστῃ, βυόμενοι με
ἐκ τοῦ βυθοτάτου (sic) ὀρύγματος! Καὶ εὐθέως ἐφάνη
σταυρὸς ἀπὸ τοῦ εὐκτηρίου ἐπὶ τοῦ ἀέρος κρεμά-
μενος, καὶ ἦν ὡσπερ πῦρ φλέγον μαρμαρυγᾶς λαμ-
πηδόνων ἐπὶ τοῦ λάκκου ἐκπέμπων πρὸς τὸν Μα-
κάριον. Ὅσπερ θεασάμενος ἐδότῃσεν· Σημειωθήτω
ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. Παρα-
χρημα δὲ ἐφάνησαν δύο ἄνδρες ὠραῖοι σφόδρα ἐπὶ
τοῦ αἰθέρος φερόμενοι, εἰς ἐντεῦθεν, καὶ εἰς ἐντεῦ-
θεν ἐγένοντο τοῦ φωτοφόρου ἐκείνου σταυροῦ, ἐπὶ
τοῦ ἀέρος ἐστῶτος καὶ φωτίζοντος· ὁ μὲν εἰς τῆς
δεξιᾶς χειρὸς κρατήσας, ὁ δὲ ἕτερος τῆς εὐωνύμου,
ἀπὸ τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ βόθρου ἀνήγαγον, καὶ ἐπὶ
τῆς εὐθείας ὁδοῦ παρέστησαν· ἦν γὰρ κεχωσμένος
ἔως τῶν γονάτων· καὶ εὐθέως ἄραντοι ἐγένοντο.

(19) Hic item, quæ de Canone ecclesiastico in
duobus locis, quæ de tempore, quæ de congressu

Epiphanii cum scriptore Vitæ dicuntur, non in-
veniuntur in Ms. Mazur.

47. Ὁ (20) δὲ θαυμάσιος ἐκεῖνος σταυρὸς, πρυάγων Ἀ
 ἔμπροσθεν τοῦ Ὁσίου ἐπὶ τοῦ ὄρους, προπορευόμε-
 νος οὐ διέλιπεν, φωτίζων αὐτοῦ τὴν παράλον ἕως οὗ
 εἰσὶν εἰς τὴν ἔμβολον. Ἐπιστραφεὶς οὖν ἰδεῖν ἐκεῖ-
 νον τὸν θεῖον σταυρὸν ποῦ μετὰ ταῦτα ἀπελεύσεται,
 ἰδὲν, καὶ ἰδοῦ καθάπερ πτέρυξιν διαχρύσοις εἰς ὕψος
 ἤρθη κατὰ τὸ μέσον τῆς πόλεως, καὶ τῆ ἀνάδωψ αὐ-
 τοῦ πυροειδεῖς ἀκτίνος διὰ τοῦ ἀέρος ἀπέστειλεν.
 Καὶ ὅτε ὁ σταυρὸς ἀφανῆς ἐγένετο, σταθεὶς ἐν μέσῳ
 τοῦ ἔμβολου ὁ Ὁσιος κατὰ τὴν ἑδὸν ἐκείνην ἰδὲν, καὶ
 ἰδοῦ τὸ εὐκτῆριον ἐκεῖνο τῶν κορυφαίων ἀποστό-
 λων νεύσει Θεοῦ μετασκευασθὲν, πεντακέρυφος ναὸς
 σταυρωειδῶς ἐγεγόνει, καὶ περικαλῆς τῷ μεγέθει
 καὶ τῷ εἶδει ἀμίμητος. Ἰδὲν οὖν τὸν Κύριον ἐν μέ-
 σῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ θρόνου καθήμενον, καὶ Χερουδὶμ
 καὶ Σεραφὶμ κύκλῳ αὐτοῦ σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ τῶν
 οὐρανίων δυνάμεων φόδῳ καὶ τρόμῳ παριστάμενα
 Ὁ δὲ Ὁσιος ἐκτείνας τὰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν,
 ἐβόησεν· Μνήσθητέ μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ
 σου. Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐν ἐκστάσει γενόμενος,
 προεῖπεν περὶ τοῦ ναοῦ· Καιρῶν, φησὶν, προβαίνοντι
 ἀναστήσει αὐτὴν εὐσεβῆς βασιλεὺς, καθ' ὃν τρό-
 πον ἐθεασάμην αὐτὸν, εὐσθενῆ καὶ περικαλλῆ τῷ
 μεγέθει, ὡς δὴ καὶ σχήματι ἐθεασάμην αὐτόν.

48. Τῷ δὲ καιρῷ τούτῳ γέγονεν θανατικὸν πολὺ ἐν
 ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων· καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν
 μακάριον μέσον τῆς πλατείας, καὶ ἐν ῥύμαις καὶ
 τοῖς ἔμβολοις κθεζόμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ
 θρῆνον μετὰ ὄδυρμου μέγαν ποιούμενον· καθικέτευσεν
 γὰρ τὸν φιλόφρονον Κύριον τοῦ φεῖσθαι τὰς
 ἡμῶν ἁμαρτίας, καὶ πρῶτος ἐνέγκαι, σπλαγχνισθῆ-
 ναι, καὶ παῦσαι τὸ δεινὸν θανατικόν. Οἱ οὖν διοδεύ-
 οντες, βλέποντες αὐτὸν οὕτω πράττοντα, ἔλεγον·
 Τὰ τῶν λήρων ἦθη ποιεῖ φληναφῶν, θεάσαθε πῶς
 θρηνῶν ἀποδύρεται τὴν ἑαυτοῦ μάμμην τεθνηκυῖαν
 ἄρτιον. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ
 ὡς παρατετραμμένος ὀδύρεται, ἴσθι γὰρ καὶ ἀπὸ
 δαιμόνων ἐξάξαι ὄχετους δακρῶν, καθὼς φησὶν ἡ
 Γραφή. Ἄλλ' εἶθε ἵνα τις Χριστιανῶν ἔσχῃ τοιαῦτα
 δάκρυα, καὶ κατεπότιζεν τῶν ἑαυτοῦ πλημμελημά-
 των τὴν ἄβυσσον. Ἄλλοι ἔλεγον· Τίς οἶδεν εἰ ἄρα
 αἰς ὑψὶν γενόμενος, τὴν ἑαυτοῦ ἀποδύρεται τύχην;

(20) Hinc usque ad medium hunc num. ubi στα-
 θεὶς ἐν μέσῳ, et rursus ab illis κατὰ τὴν
 ὥραν, usque ad num. 98 absunt omnia a ms.
 Mazar.

(21) *Constantinopolis Christiana* Cangii, lib. iv,
 c. 5, inter Apostolica n. 25 recenset quinem ec-
 clesiam SS. Petri et Pauli in palatio Hormisdæ,
 Justiniani domo, antequam imperium obtineret ab
 eodem extractam, juxta palatium majus ipsius
 Constantini, inter Hippodromum et Propontidem:
 sed ea structura ætatem Andreæ quatuor fere sæ-
 culis præcessit: Oratorium vero, de quo hic agitur,
 attribuebatur Constantino Magno. Intelligenda est
 ergo aliqua, obscurioris apud scriptores nominis,
 Cangioque ignoti situs ædicula, ac perquam vetusta:
 quæ (si Andreæ ætatem recte ordinavimus) futuris
 adhuc temporibus debeat in prædictam ab illo am-
 plitudinem converti, cum Turcis Constantinopoli
 pulsus, ea ad Christianos imperatores redierit, quod

97. *Cruce vero mirabilis, in aere sublimis, San-*
cium præcedens, nusquam enim destituit, sed viam
illuminavit tandem, quoad ille porticum aliquam
subiret. Hic vero conversus ad crucem, ut obser-
varet quo deinde perrectura esset, vidit quasi alis
inauratis per medium civitatis in altum efferrî,
qua ascendebat via, radios igneos per aerem spar-
gentem. Erepta autem a conspectu cruce, consi-
stens in media porticu Andreas, reflectebat oculos
in viam illam, viditque oratorium principum
apostolorum divino nutu converti in templum,
crucis figuram exhibens, fastigiis quique deco-
rum, tantæ capacitatis ac pulchritudinis, ut imitari
nullus possit: vidit quoque Dominum in throno
templi medio consistentem, circum astantibus
eum metu ac tremore Cherubinis, Seraphinis,
toloque militiæ cœlestis exercitu: et extensis
eo manibus exclamavit: Memento mei, Domine,
in regno tuo: eademque hora ecstasim adeptus,
multa de templo illo vaticinatus est his verbis:
Futuris temporibus excitabit illud pius ac re-
ligiosus imperator (21) ea qua oculis meis obla-
tum est forma, firmitate, magnitudine, venu-
stateque visendum, tale omnino, quale modo con-
specti

98 *Sub illud tempus cum in hac regina ur-*
bium grassari cœpisset mortalitas magna, specta-
batur passim Andreas in plateis, in vicis, in
porticibus humi stratus, luctum ingentem cum
lamenti excitans: precabatur interea et obsecra-
bat benignissimum Dominum, ut peccata nobis
nostra condonare, ut clementer tolerare defectus,
ut misereri, ut sistere grassantem immaniter
pestem dignaretur. Quem talia agentem cum
observarent illac prætereuntes, alii quidem: Videte,
inquiunt, quomodo ille delirio suo delirans,
lamentetur aviam suam pridem defunctam. Alii
vero: Peccata sua, ut dæmoniacus et insanus, loget;
nam et a dæmoniis effici, ut lacrymarum rivus
quispiam profundat, sacræ paginæ testantur (22):
venit utnam Christianus quilibet istiusmodi
lacrymarum flumen produceret, quo infinita sua
crimina demergeret! Alii denique: Quis noverit,

cito futurum Cæsarei contra Mahometanos pro-
 gressus sperare faciunt. Cæterum non dissimulor ex
 hoc et mox sequenti loco de S. Daniele Stylita,
 haud modice suspecta mihi hæc Acta reddi, ne
 vel interpolata licentius sint, vel ab auctore non
 tam fido ac certo quam præfertur edita: eoque
 magis probo consilium sumptum, de illis extra or-
 dinem aliorum dandis. Non enim de Justiniani
 ædificio prophetasse potuit Andreas (si voluit au-
 ctor ipsum de eo prophetasse), nisi is sub Leone
 Magno, uno sæculo ante Justinianum, vixisse con-
 cipiat, quo etiam tempore vivebat Daniel. Id
 tamen prohibent omnia, quæ pro longe minori
 ætate sancti in Comm. prævio deduximus: et
 his addas licet omnium veterum de Andrea pro-
 fundum silentium.

(22) Nullum Scripturæ locum novi qui hæc re-
 ferri possit.

siebant, utrum mentis sanitali redditus fortunam suam non lamentetur? Quibus temere prolatis, quisque inde recedebat: famulo Dei modum nullum faciente lacrymas precesque fundendi, quoad exauditus a Domino, voti compos fieret ac plaga cessaret.

99. Contigit vero aliud quoque miraculum, quo Dominum ad misericordiam flexit Sanctus. Abreptus quippe aliquando per exstasini a corporis sensibus, delatum sese deprehendit ad famulum Dei Danielelem (24) in Anaplo. Steterat is ibi aliquando super columnam sublimis in aere, et crebra admodum ad gloriam Dei patrans miracula, quem et imperator pius Leo cum Augusta adibat frequenter, preces illius pro se flagitandi causa. Illic igitur per visionem delatum Andream aspiciens Daniel, visus est ei blando vultu dicere, Huc adsis, cursor et pugil egregie, qui in medio mundi hujus tumultu splendidior ipso sole resulges, supplices una deprecemur Dominum, quoniam misericors, longanimis, et multæ miserationis est, ut reginam hanc urbium pernicioso quo pessumit malo, liberatam velit. Cum suas igitur Domino preces obtulissent, visus est continuo descendere ignis e cælo, inque caput Æthiopsis, cujus multo sanguine inobutæ manus perniciem urbi afferbant, per aerem deferri, quo ambustus, et violenter ex regia civitate ejusque finibus exterminatus Æthiops est, statimque pestis grassari desiit.

100. Post dies aliquot obire contigit primicerii cujusdam filiam, virginitate ac totius vitæ innocentia in paucis insignem: quæ patrem suum jurjurando interposito astrinxerat, ut in sacello, in vinea ipsius sito, se terræ mandaret: quod et factum est. Grassabatur vero per id temporis fur quidam, mortuis sua, queis involvebantur, lintea surripere assuetus, qui postquam observatis sedulo libitinaris, quo funus condidissent loco didicisset, reversis omnibus domum amoliebatur terram, et mortuaria vestimenta auferebat. Is

(23) Hæc duo vicina loca, manifesta librarii socordia prætermissa supplentur ex Mazar.

(24) S. Daniel Stylita colitur 11 Decembris, ex cujus Vita proluxe descripta, quam Lipomanus et Surtus Latinam dederunt, constat eum tempore Leonis Magni et Anatolii patriarchæ venisse ex Mesopotamia, victurum in columna, quomodo viderat vivere juxta Antiochiam Simeonem illum, cujus Acta illustravimus 24 Maii. Hinc Theophanes ad annum Leonis 8, qui est Christi 465: « His temporibus Daniel Stylita, vir plane mirandus, columnam in Anaplo positam conscendit; » distinctius autem Menæa: « Ex divina revelatione contulit se ad partes Thraciæ juxta Byzantium in Anaplo. » Stetit autem ibi usque ad tempora Euphemii patriarchæ; atque adeo usque ad annum 490 et ultra. Sed longe hæc absunt ab ea quam definitivimus Andreæ ætate. Præinde, sicut hic in visione raptus in Anaplum fuit, ita non potuit Danielelem, illic sepultum a quatuor seculis, nisi in spiritu loquentem audivisse. Græcum ergo contextum (catenus obscurum, quatenus τῷ τηρικαῦτα præ-

Α Ταῦτα λέγοντες, ἀπ' αὐτοῦ ἀνεχώρουν. Ὁ δὲ δοῦλος τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐπαύσατο μετὰ δακρύων ποιεῖσθαι τὴν αἴτησιν, μέχρις ἂν [ὁ Κύριος τῆς δεξιῆς αὐτοῦ ἐπακούσας (23)] τὴν θραῦσιν ἐπαίσειεν.

Λθ'. [Συμβάν δὲ καὶ ἄλλο θαυμάσιον εἰς φιλανθρωπίαν τὸν Κύριον ἐκλίενεν.] Ἴδε γὰρ ἑαυτὸν ἐν μιᾷ ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενον, ὅτι εὐρέθη πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Δανιὴλ ἐν τῷ Ἀνάπλω. Καὶ γὰρ ἦν καὶ αὐτὸς τῷ τηρικαῦτα αἰθριος, ἰστώς ἐπὶ τοῦ στύλου τηγωνίζετο, ἅπειρα θαύματα εἰς δόξαν Κυρίου ἐργαζόμενος· ἐν οἷς καὶ Λέων ὁ εὐσεβῆς βασιλεὺς σὺν τῇ Αὐγούστη ἀπίεσαν συχνῶς πρὸς αὐτὸν εὐχῆς χάριν. Ὡς οὖν ἐκεῖσε τῇ θεωρίᾳ ὁ Δίκαιος γέγονεν, βλέπων αὐτὸν ὁ ὄσιος Δανιὴλ, ὡς ἄτι χαριεντιζόμενος ἔλεγεν· Δεῦρο ὁ καλὸς δρομεὺς, καὶ σεμνὸς σταδιάρχης, ὁ ἐν μέσῳ θορόθου ἀστράπτων ὑπὲρ τὸν ἥλιον, δετηθῶμεν ἀμφοτέρω τοῦ Κυρίου, καθ' ὃ τι οἰκτιρῶμων ἔσθι καὶ μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, ὅπως ῥύσῃται τὴν βασιλίδα ταύτην τῶν πόλεων ἀπὸ τοῦ ἡλοθρεύοντος. Εἶδεν οὖν καθ' ὃ τι ἐδεήθησεν τῷ Κυρίου, καὶ εὐθέως κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπιβάλλεται τινος Αἰθίοπος, οὐτινος αἱ χεῖρες πλήρεις αἵματος μεμελανωμέναι ἀπέσταζον δάκρυον. Κατεσθίων οὖν αὐτὸν τὸ πῦρ ἐκείνο ἔθη διὰ τοῦ ἀέρος, καὶ βιάζων ἐξεδίωκεν ἐκ τῆς βασιλευούσης πόλεως, καὶ τῶν ὀρίων αὐτῆς, καὶ παραυτίκα ἐπαύθη ὁ ὄλεθρος.

Κ ρ'. Μεθ' ἡμέρας οὖν τινὰς ἐτελεύτησε θυγάτηρ τινὸς πριμικηρίου, [σεμνῶς δεξελοῦσα τὸν ἑαυτῆς βίον· ὀρκίσασα τὸν αὐτῆς πατέρα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, ἐκεῖσε αὐτὴν θάψαι. Ὁ δὲ ἐποίησε (25)]. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἦν τις λωποδύτης, σολῶν τὰ ἐντάφια τῶν τεθνεώτων· ἰστάμενος δὲ παρατήρει τοὺς ἀποιχομένους, τοῦ μέλλουσιν θάψαι· καὶ μετὰ τὸ ἀναχωρῆσαι ἅπαντας, ἀνορύττων ἦρεν τὰ τούτων ἐνδύματα. Ὡς οὖν καὶ τῆς κόρης ταύτης τὸ ἐξόδιον ἀθεάσατο, ἐν ποίῳ τόπῳ κατετέθη τῆς τεθνεώσης τὸ λείψανον, ἡδουλήθη καὶ

sens ut plurimum tempus significat ab eoque non recedit præteritum quod vocant imperfectum; ut videatur dici quod « tunc temporis stabat in columna » Daniel, cum ad eum raptus Andreas est) flexi ad præteritum plusquam perfectum, et verti « aliquando ibi steterat in columna, » quem sensum etiam vox τηρικαῦτα recipit; reliqua autem sic retexui, ut istis ubi corpus jacebat S. Danielis, ibi is apparens Andreæ, locutus ipsi seu loqui visus intelligatur. His positus nihil miraberis quod, in Vita Danielis, tanto prius scripta quam Andreæ nasceretur, nulla fiat mentio pestilentiæ, ab urbe Constantinopolitana ejus simul et Andreæ precibus depulsæ. Est autem Anaplus, suburbium Constantinopolitanum ad 4 p. m. versus os Ponti.

(25) Ms. Vatic. sic legit: Ἦν δὲ ἡ κόρη παρθενοῦσα σεμνῶς διάγουσα τὸν ἑαυτῆς βίον· κατεκρίεν δὲ τὸν πατέρα αὐτῆς, πρὸ τοῦ ἀστειῶς κτήματος αὐτῆς ὑπάρχοντος, ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ ἐκεῖσε, αὐτὴν ἐνταφιασθῆναι. Ὡς ἐτελεύτησεν, ἄρπυγας ἀπίεσαν εἰς ὃν κατέκρινεν τόπον.

ἐπ' αὐτῷ τὰ ὁμοία κατεισπράξασθαι. Ἐτυχεν δὲ διαβαίνειν ἐκεῖσε Μακάριον, τὰ διὰ Χριστὸν ἔθῃ αὐτὸν ποιῶντα· καὶ ὡς ἄτε βλέπων τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς, ἐγὼ τῷ πνεύματι τὸν μοχθηρὸν ἐκαίνοῦ τοῦ δολίου σκοπὸν, καὶ βουλόμενος ἀναστεῖλαι τὴν τούτου ἐγχείρησιν (ἐώρα γὰρ οἷος ἠλεθρος μέλλει αὐτῷ συναντῆσαι) καὶ βλοσυρὸς ἀπιδὼν εἰς τὴν αὐτοῦ ὄψιν, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, σὺ τῷ ἐσθίοντι τὰ ἀμφία τῶν ἐν μνημείοις κατατιθεμένων, οὐκ ἔτι ἔδῃς τὸν ἥλιον, οὐκέτι θεάσῃ ἡμέραν, οὐκέτι θεάσῃ μορφήν ἀνθρώπου· κλεισθήσονται γὰρ οἱ πυλῶνες τοῦ οἴκου σου, καὶ οὐκέτι διανοιγήσονται, καὶ σκοτιάσει ἡ ἡμέρα, καὶ οὐ μὴ διαφύσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

ρα'. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, οὐ συνῆκε τὰ παρὰ τοῦ Δικαίου ρηθέντα, καὶ μηδὲν μελλήσας ἐπορεύετο. Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπιδὼν πρὸς αὐτόν, ἀπεφθέγγετο· Ἄπιθι κλέψαι, μάταιε. Μὰ τὸν Ἰησοῦν οὐ μὴ θεάσῃ τὸν ἥλιον. Ὁ δὲ συνεῖς τελείως τὰ ρηθέντα αὐτῷ, διεχλεύασε τὸν Ὅσιον, εἰπὼν· Ναί, παρατετραμμένε, ἄδῃ, φήσεις, καὶ τοῦ φερμοῦ τῶν δαιμόνων ἐφάμιλλα· ἐγὼ ἐκεῖ ἀπέρχομαι, καὶ βλέψω εἰ ἐνεργήσῃ σου τὰ ῥήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος μετριοπαθῶν διέδῃ τὸν τόπον. Ἐσπέρας δὲ ἤδη γενομένης, ἄδειαν εὐρῶν ὁ ἀτυχεστάτος, ἀπελθὼν καὶ ἀποκυλίσας τὸν λίθον τοῦ μνήματος, εἰσῆει ἐν αὐτῷ· καὶ πρῶτον μὲν ἤρε τὸ σάβανον, καὶ τὸ μαφόριον κάλλιστα ὄντα (26). Ὅτε οὖν ταῦτα ἤρεν, ἐβουλεύεσθαι ἀναχωρῆσαι· ὁ δὲ μισάνθρωπος δαίμων ὑπέβιπεν αὐτὸν ἄραι καὶ τὴν ὀσθῶν, καὶ γυμνὸν τὸ σῶμα καταλιπεῖν· ὁ καὶ πεποίηκεν. Ὅτε οὖν ταύτην ἤρε, νεύσει Θεοῦ, ὡς ἀπὸ ῥήτων ἔστι τὸ διήγημα ἰ τὴν δεξιάν αὐτῆς χεῖρα κούφισα, δίδωσιν αὐτῷ ῥάπισμα, καὶ παρ' αὐτὰ ἐτυγλώθησαν αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοί· συνέσχε δὲ αὐτὸν τρόμος φοβερός καὶ φόβος ἀσύγκριτος, ὥστε ἀπὸ τοῦ γενομένου αὐτῷ κλονοῦ τὰς σιαγόνας αὐτοῦ σὺν τοῖς ὀδοῦσι συντοίθεσθαι, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ γόνατα.

ρβ'. Ἀνοίξασα δὲ ἡ νεκρὰ κόρη τὸ στόμα αὐτῆς, τάδε πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγετο· Ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, ἔπω, οὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεόν, οὔτε τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, κἂν ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων ἀπιδέσθης τοῦ θεάσασθαι θηλείας σῶμα γεγυμνωμένον; Οὐκ ἤρξῃσθης ἄπερ πρότερον ἔλαβες, κἂν τὴν εὐτελεῖ ὀσθῶν οὐκ ἐχαρίσω τῷ σώματι; Ἄλλ' ἐπεὶ ἀνηλεῆς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ὠμὸς κατ' ἐμὲ ἀπεφάνθης, καὶ ἐβουλεύθης γέλοιόν με ὀφθῆναι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐλεύσει πάσαις ταῖς ἁγίαις παρθέναις· ἰδοὺ ἐγὼ σοὶ δεῖξω μηκέτι κλέπτειν· Ἐπειτα ἵνα γινώσκῃς Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ ὅτι κρίσις ἔστι· καὶ ἀνταπόδοσις, καὶ μετὰ θάνατον ζῶσι

igitur hujusce quoque puellæ cadaver ubi terræ mandatum esset speculatus, pari modo et illud spoliare induxerat animum : cum forte illac transire contigit B. Andream, solita opera sua Christi causa ætillantem. Qui oculos mentis interiores intendens in hominem fraudulentum, cognovit nefarium ejus consilium, quod ut impense cupiebat mutatum (videbat enim quanta misero calamitas impenderet), torvo in illum intuitus vultu, ita loqui cœpit : Hæc dicit Spiritus sanctus tibi, qui vestes mortuis et terræ mandatis detractas abliguris, non amplius aspectu solis, non diei, non formæ humanæ fruiturus es, claudentur enim portæ domus tuæ, deinceps non aperiendæ; tenebris involvetur dies, et non illuminabitur in æternum.

101. Audiit quidem ille hæc Sancti effata, sed non intelligens, sine cunctatione digressus est. Quem oculis prosequens Andreas : Abi, inquit, abi, furare, sceleste. Jesum Christum testor, non amplius visurum te solem. Quæ tandem, quid sibi vellent, ille capiens, vaticinanti Sancto isthæc cum ludibrio ingessit : Næ tu, energumene, obscura loqueris; qualia dæmoniacci effutire consueverunt : ego vero illuc abeo, periculum facturus, num quod dictis tuis pondus insit. Posteaquam vero Sanctus, modice dolens, iter suum porro prosecutus esset, infelicissimus ille jam ingruente vespera, luta omnia circumspiciens, ad monumentum accessit, revolutoque lapide introivit. Ac primo quidem sabanum et maphorium, vestes pulcherrimas, abstulit; quibuscum abire paranti aliud consilium suggessit cacodæmon, acerrimus humani generis hostis, videlicet interulam quoque ut tolleret, nudato cadavere relicto : quemadmodum et re ipsa facere aggressus est. Verum nefario in conatu, volente Deo, defuncta puella (quam inexplicabilis hæc res est!) sublata in altum dextera insignem violatori colaphum impegit; quo statim oculorum usu destitutus est, correptusque metu ac tremore tam vehementi, ut maxillæ ut dentes, ut genua inter se colliderentur.

102. Ad hæc et os suum aperiens defuncta, talibus illum dictis incessit : Miser ac miserande, esto sane, nec Deum nec angelos ejus reformides : at saltem, cum ipse homo sis, quo pacto reveritus non es femellæ corpus, vestibis suis spoliatum, intueri? Num explere avaritiam tuam non potuissent quæ primum surripueras, si hujus vilis interulæ gratiam corpori meo fecisses? Sed quoniam immisericordem et inhumanum et crudelium te mihi exhibuisti, qui me omnibus sanctis virginibus, in secundo Domini nostri adventu, risui ludibrioque exponere tentasti (27), omnem ego tibi deinceps furandi facultatem adimam, ut cognoscas,

(26) Ms. Maz. ὠμοφόριον, humerale : est autem Maphorium, muliebri p. lina.

(27) Quantum scilicet erat in ipso fure : neque

Christum verum esse ac viventem Deum, iudicium et renumerationem instare, diligentes Deum, ubi ex hac vita excesserint, aliam ordiri multo lætiores. Isthæc locuta, levavit se puella, receptamque intorulam, nec non sabanum et maphorium induit, et Deum his verbis laudare instituit: Quoniam tu, Domine, singulariter in spe habitare fecisti me: et reclinata, in pace in idipsum dormivit.

103. Interea for infelix, ægre famlem reperto exitu e vinea, ubi monumentum erat, in viam publicam invasit, palpansque parietes, ad urbis portas denique devenit. Percunctantibus autem cæcitatatis causam, et quomodo id illi evenisset scire cupientibus, tunc quidem sese purgabat multis in defensionem adductis, deinde vero facti pœnitens, quod res erat, palam omnibus enarravit. Cum igitur ex isto tempore quotidianum sibi mendicando victum compararet, accidit non raro, considentem alicubi, rem agere gulam suam et sic affari: Male perens, insatiabilis gula, quoniam tui et ventris deliciis implendi causa in hanc cæcitatatis incidi calamitatem. Alias autem: Si quis, inquietabat, ventris sui fartor, farto se addixerit, parem mæe palinam expectet. Hinc multi sub id tempus similibus farinae homines, severam illius pœnitentiam docti, Satanæ nuntium remiserunt, tam moribus quam operibus veros sese Christianos profiteutes. Ille autem, qui pœnam subierat, memor vaticinii Andréæ, quomodo scilicet quæ propter flagitia sua sibi eventura erant, prænuntiasset, ingenti admiratione ac stupore completus fuit.

104. Die quodam sanctæ Quadragesimæ, ad medium jam progressæ, iudebat more suo Sanctus in fori planitie, modo saltui, modo cursui operam impendens: cumque ad portam Curia majoris pervenisset, speculabatur istic existentes loripedes. Quem transeuntium quispiam tam lixo obtutu intentum cernens, gravi ictu percussit, hac addita increpatione: Quid hic contemplabundus consistis, stulte? Cui Sanctus: Ut idolorum opera contemper, hic consisto, stulte; etenim tu quoque loripedes inter versans, et serpens et genus viperatum mihi visus es, nam et cardines animæ tuæ, et pedes tui spiritus inversi divaricatique sunt, atque ecce prope abes ab orco, ut te in dies isthæc operantem absorbeat, immaniter hiante. Ad quem sermonem homo ille non leviter terrefactus, intra se tacite dicebat: Deone isthæc, an dæmonio revelante cognoscit? certe viro insanienti unde talis notitia?

105. Transiens deinde Sanctus portam senatoriam, ad eum devenit locum, ubi mulieres, quæ

(28) Alias Σενάτον dicitur, curiam Latine appellaremus, in quam convenit senatus: duo autem senata CP. crexit Constantinus, de quibus Canguis lib. II, cap. 9.

(29) Μάζαρ. Δωρόποδα; videntur non homines iudicari, sed statuæ, quales, Caryatidum instar et loco columnarum aliquid fulcientium, ad portas ellunguntur, varia deformitate subinde spectabiles, aut, ut h.c., crucibus decussatis.

καὶ εὐφραίνονται οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεόν. Ταῦτα εἰπούσα ἡ κόρη, ἀνέστη, καὶ λαβοῦσα τὴν ὀθόνην ἐνεδύσατο, ὁμοίως καὶ τὸ σάβανον καὶ τὸ μαφόριον ἐνεύλισατο εἰπούσα· Ὅτι σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώπισάς με· καὶ ἀναπεσοῦσα ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη.

fecisti me: et reclinata, in pace in idipsum dor-

μή. Ὁ δὲ μάταιος ἐκεῖνος μάλισ εὐρῶν δυνηθεὶς τροχῶν τῶν ἀμπελώων, ἐξῆλθεν· καὶ πλησίον οὐσης τῆς δημοσίας ἐδοῦ, ψηλαφῶν τείχον πρὸς τείχον ἐν τῇ πρώτῃ ἐγένετο· καὶ τοῖς μανθάνουσι τὴν αἰτίαν τῆς τυφλώσεως αὐτοῦ, τὸ πῶς αὐτῷ ἐπῆλθε τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἄλλους ἀπελογεῖτο τότε· Ἐσχάτον δὲ κατανοεῖς, τὸ πᾶν τῆς ἀληθείας διηγήσατο· Ἀπὸ τότε οὖν ἐπῆται καὶ οὕτω τὴν καθημερινὴν τροφήν ἐπορίζετο· πολλάκις δὲ καθεζόμενος πρὸς τὴν γύλαν αὐτοῦ διακάζόμενος ἔλεγεν· Κατάθεμά σοι, ἀχόρεστε λαιμὲ, ὅτι διὰ σέ καὶ τὴν τῆς γαστρὸς μου ἀπόλαυσιν ταύτην τὴν τύφλωσιν ἔχω. Καὶ πάλιν ἔλεγεν· Εἴ τίς ἐστι γαστρὸς τρυφητῆς καὶ κλέπτῆς, οὕτω καὶ κορπεύει. Πολλοὶ οὖν τοιοῦτοι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπετάξαντο τῷ Σατανᾷ πληροφορηθέντες τῷ πράγματι, καὶ γεγόνασι χρηστοὶ καὶ τοῖς ἡθεσι καὶ τοῖς πράγμασι. Μεμνημένος δὲ καὶ ταῖς τοῦ Ὁσίου προρρήσεσιν, ὅπως προείπε τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβάλειν διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ, καὶ ἀποθαυμάζων ἐξεπλήσσετο.

ρδ'. Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν μεσοῦσης τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς ἦν ὁ Ὁσιος παίζων ἐν τῷ τοῦ φόρου πλακώματι, ὡς ἔθος εἶχε, ποτὲ μὲν σάσειν, ποτὲ δὲ τρέχειν· καὶ γενόμενος κατέναντι τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Σενάτου (28), κατεσκόπει τοὺς ἐκεῖσε ὄντας λουρόποδας (29). Εἰς δὲ τις τῶν διερχομένων ἰδὼν τὸν Ὁσιον τοῦτοις ἐνατενίζοντα, δίδωσιν αὐτῷ κατὰ τοῦ αὐχένος, λέγων· Τί αὐτὸ, σαιλὲ, ἵστασαι βλέπων; Ὁ δὲ Μακάριος ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἐξήχη τῷ νοί, τῶν εἰδώλων τοῖς αἰσθητοῖς ἐντρανίζων ἔστηκας· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς συνὼν τοῖς λωρόποσι πέφηνας καὶ ὄφις καὶ γέννημα ἐχιδῶν· οἱ γὰρ ἄξονες τῆς ψυχῆς σου, καὶ οἱ πόδες τοῦ πνεύματος διεστραμμένοι εἰσι, καὶ ἰδοὺ ἐγγίζει πρὸς τὸν χαίνοντα ἄδην τοῦ καταπίειν σε, τὰδε εἰσπράτταντα καθεκάστην ἡμέραν. Ὡς δὲ ἤκουσε ταῦτα ὁ ἄνθρωπος, φρίκη συσχεθεὶς ἐν αὐτῷ διελογίζετο λέγων· Ἄρα ἀπὸ Θεοῦ ταῦτα εἶδεν, ἢ ἀπὸ δαιμόνων; Ἀλλ' αὐτὸς πόθεν ἐπίσταται ἄνθρωπος ἐξήχος;

ρε'. Ὁ δὲ Ὁσιος, μεταβάς τῆς πύλης, ἔρχεται ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ καθέζονται αἱ λεγόμεναι πάτρια (30),

(30) An forte sicut a masculino ποιητῆς, poeta, femininum ποιήτρια, sic a πράτης, venditor, πράτρια, et euphoniae causa πάτρια? Consultus de hac voce Canguis censei legendum πάστρια vel παστρικά· quod sane placet: πάστρα enim concinnitas et cultus, παστρεύειν polire exornare, παστρικάς mundus, politus: ut illis a mercibus suis, appellatio fuerit.

πιπράσκουσαι τὸν πολυτελεῆ κόσμον ἐκεῖνον· καὶ στὰς ἐκεῖσε ἔκραξεν· Βαβα! ἄχυρα καὶ κονιορτός! Ἦκουον δὲ αὐτοῦ οἱ ἐκεῖσε, καὶ ἀγνοοῦντες ἐγέλων· οἱ δὲ ἐκωμόδουν, ἕτεροι δὲ ἐκόσιζον αὐτοῦ τὸν τένοντα. Ὡς οὖν εἰστήκει ὁ Δίκαιος, καὶ ἅπαν τὸ τοῦ φόρου ἐσχόπευε, τίς γέρων διερχόμενος λέγει πρὸς αὐτόν· Εἰ, τί ἀποβλέπων, σαλὲ, κράζεις ἄχυρα; ἐπεὶ γὰρ ἄχυρα πωλεῖς, πορεύου ἐν τῷ Ἀνεμοδουλείῳ (31). Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὅσιος· Ὑπαγε καὶ ἐσχόπησον, ποῖος τόπος σε ὑποδέξεται. Ἐφη πρὸς αὐτόν νεώτερός τις· Τὸν Θεὸν τί ὀρᾷς; Ὁ δὲ λέγει· Ὀνειρον θεωρῶ, τέκνον, Σχιά γὰρ καὶ καπνός καὶ ὄναρ περιεστὶν ὁ μάτα. ος βίος οὗτος· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς εἶπεν· Ὀναρ βλέπω· δίκην ἀχύρου καὶ σκυθάλωγ τῆν ἐν τῷ φόρῳ ἅπασαν περιουσίαν, τὴν ἀποκειμένην ταῖς ἁπασιν.

injuria, unquam quippe et somnus et somnium est vita hæc vana : ideoque id ille responsi dedit, Somnium specto. Noluit paleas et stercorea nempe reputabat illa, quæ tanta copia in foro prostant et unicuique in votis sunt.

A vulgo patriæ appellantur, considentes, merces suas ad mundum muliebrem spectantes vœnum exponunt, cœpitque alium exclamare : Papæ! quantum palearum ac cineris! Quæ cum audirentur ab omnibus, quid autem vellent, non caperetur, sublatus illico risus est, aliis ipsum ludibrio habentibus, plagis onerantibus aliis. Perstitit nihilominus in foro Andreas, cuncta quæ istuc gerebantur curiose considerans, cum qui illac forte iter instituebat senex : Quorsum, inquit, circumspiciens omnia, vociferaris paleas, insane? ei enim paleæ tibi venales sunt, vade ad Anemodolium. Respondit Sanctus : Abi sis tu, et quis te locus excepturus sit, amico recolo, Tum e junioribus quoque nonnemo Andreæ : Per Deum, ait, quid spectas? Cui Andreas : Somnium specto, fili. Nec

injuris, unquam quippe et somnus et somnium est vita hæc vana : ideoque id ille responsi dedit, Somnium specto. Noluit paleas et stercorea nempe reputabat illa, quæ tanta copia in foro prostant et unicuique in votis sunt.

CAPUT XIV.

Revelatur Andreæ status monachi, probi alias, sed avari; hic autem ab eo monitus sese corrigi.

ρς'. Μετὰ ταῦτα ἀπάρας ἐκείθεν, ἔρχεται ἁρομαίως ἐν τῷ Σταυρίῳ, καὶ εὕρισκει μοναχόν τινα, ὡς ἐπὶ εὐλαθείᾳ διασημιζόμενον, μεθ' ἑτέρου τινός, ὡς δῆθεν περὶ ὠφελείας ψυχῆς λόγον κινοῦντα· ἐπ' ἀληθείας δὲ ἐν τῇ βίῳ αὐτοῦ εὐλαθῆς ὑπῆρχε καὶ εὐσεβῆς, πάντα ἐργαζόμενος τὰ τοῖς μοναχοῖς εὐάρμοστα· ἐπὶ τούτοις δὲ ἐσφαλεν, ὦν φειδωλὸς καὶ φιλάργυρος. Τινὲς δὲ τῶν τῆς πόλεως ἐξαγορευόντες τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, παρεῖχον αὐτῷ ἱκανὴν χρυσίου ποσότητα, τ.ὺ διανέμειν αὐτὸν χάριν τῆς ἐξαγορεύσεως τοῖς πένησιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτῶν, Ὁ δὲ ἠττηθεὶς τῷ πάθει τῆς φιλαργυρίας, οὐδενὶ ἐξ αὐτῶν τι παρεῖχεν, ἀλλὰ πάντα εἰς τὸν κορβονᾶν ἐταμιεύετο· καὶ ὡς ἄτε τῷ βίῳ ζῶν, οὐ τῷ Χριστῷ, οὕτω τῇ φιλαργυρίᾳ μαινόμενος, βλέπων ἑαυτὸν πληθυνόμενον, ἰγάλλετο. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσε διερχόμενος, τῷ διορατικῷ χαρίσματι κοσμούμενος, ἐθεάσατο δράκοντα φοβερὸν εἰλιγμένον περικυβερτῶν τράχηλον αὐτοῦ, τρεῖς ἔχοντα κεφαλὰς, οὓς ἡ οὐρὰ ἐκρέματο μέχρι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, αἱ δὲ κεφαλὰι ὑπῆρχον μία μὲν τῆς φιλαργυρίας, ἡ δὲ ἑτέρα τῆς μανίας, καὶ ἡ τρίτη τῆς ἀσπλαγχνίας. Ὡς οὖν ταῦτα ἑώρα ὁ Ὅσιος ξενιζόμενος, πλησίον τοῦ μοναχοῦ ἐγγίσας, κατενόει τὰ συνθήματα τοῦ δράκοντος, καὶ τὰ τούτου μορφώματα· δοκῶν δὲ ἐκεῖνος ὅτι εἰς τῶν πενήτων ὑπάρχει, καὶ ἐνεχέν τι λαθεῖν παρ' αὐτοῦ ἐκδεχόμενος, λέγει αὐτῷ· Ὁ Θεὸς ἐλεήσει σε. Ὁ δὲ Μακάριος ὀλίγον μακρυνθεὶς ἀπ' αὐτοῦ, εἶδε γραφὴν κύκλῳ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀέρος

106. Posteaquam sese inde proripuit Andreas, celeri cursu in Staurium deveniens (32) reperit monachum quemdam, religiosæ pietatis fama celeberrimum, qui cum altero quodam de animæ profectu colloquia miscerat : et sane religio pietasque eximia relucebat in omni ejus vita, nihil eorum quæ monachis facienda incumbunt, unquam prætermittentis, interea tamen avaritia ac tenacitate turpiter delinquebat. Huic igitur nonnulli cives peccatis suis per exomologesin expiatis, magnam sæpe vim auri deferebant ratione confessionis, distribuendam ab ipso pauperibus in salutem animarum suarum. At ille, auri cupiditate captus, nulli quidquam erogans, in corbonam recondebat universa : tantoque furebat amore divitiarum, ut conspicatus cumulum illis addi quotidie, exultaret tripudiarique præ gaudio, quasi non Christo Domino, sed sæculo vitam duceret. Beatus itaque Andreas illac præteriens, ut erat occulta perspicendi facultate præditus, deprehendit draconem terribilem, collo monachi circumvolutum, ejus tria erigebantur capita, cauda ad pedes usque dependente : capita porro erant hujusmodi : alterum avaritiæ, alterum insanitiæ, tertium immisericordiæ. Quibus conspectis, admirandus Andreas, propius ad hominem contendit, draconis compositionem et formam considerans. At ille Andream e pauperum turba esse unum, et stipis auferendæ causa exspectare, ratus :

(31) Ἀνεμοδουλείν in Mazar. Ἀνεμοδουρίον, aliis Ἀνεμοδουλίον, explicatur a Gaugio in CP. Christiana, lib. II, sect. 16, num. 13 : « Quadrilaterum æneum sublime, cui insistebant duodecim ventorum statue : » de quo ipsum vide pluribus disserentem, deque adjuncto lupanari, ad quod forte hic misit Sanctus ab illusore.

(32) Staurium videatur fuisse locus seu forum,

in ejus medio erecta stabat ad venerationem crucis lapidea æneave, ut hic Antverpiæ ad Meram et Falcontinas spatiosiori loco. Gaugius, lib. II, cap. 16, num. 65 agens de Philadelphia, urbis CP. tractu, describit crucem ibidem a Constantino M. erectam, aliasque alibi duas : sed necdum locum reperi, qui ab ipsa Cruce nomen ibidem habuerit

Deus, inquit, miserabitur tui, bone vir. Et paululum retrocedens Andreas, circum ipsum in aere obscuris exarata characteribus hanc sententiam legit:

107. Post hæc alio reflectens oculos, videt pone monachum duos in speciem eunuchos, acriter inter se illius causa contendentes, quorum alter corpore oculisque niger, alter vero eximii candoris sicut cælestis crystallus. Niger autem sic orsus: Mihi, inquit, primas in ipsum vindico, quia meo ex nutu et voluntate cuncta peragit; immisericors enim et avarus cum Deo partem non habet. Cui alter: Non ita, sed mihi potius primæ debent cedere, quia jejuniis, precibus, probitati, mansuetudini, humilitati, silentio addictus in primis est. Cum talibus ultro citroque prolatis, nullus contendendi modus, pax nulla esset, hæc tandem pro se adhibuit eunuchus niger: Agedum audiamus quid de his iudex; num is dicit: Venite, avari, tenaces, immisericordes, aliorum voluntati non parentes? an misericordes, mites, miserantes calamitatem aliorum, et his similes ad se invitat? Ad hæc angelus: Age audiamus quid pronuntiet Dominus: « Super quem respiciam, nisi super humilem, et quietum, et tremementem sermones meos? » Et alibi: « Beati pauperes spiritu, beati mites, beati mundo corde, » et alia his similia *. Tum niger: O spectaculum! tremat ille scilicet ad hæc verba: « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. » Et rursus: « Estote misericordes, sicut et Pater vester cælestis misericors est ¹⁰. » Et alibi: « Misericordiam volo et non sacrificium ¹¹. » Atque illud: « Frange esurienti panem tuum ¹². » Et alia plura divini Numinis mandata, quæ quod adversentur mihi, preferre non sustineo et inter abominaciones repono. Quo igitur pacto primitias operum illius tibi vindicas? Respondit angelus lucis: Difficilis hodie nos inter his orta est: neque decisionem obtinuerimus.

108. Auditis hisce, indignatus est niger eunuchus, dixitque candido: Quoniam a benignitate orditur benignus hominum amator Deus, et in benignitatem desinit, hinc astute satis ipsum appellas, a quò probe novi ablaturum te, cum damno meo, quod expetis: quapropter hanc ego conditionem non accepto. Cui angelus Domini cum stomacho ita occurrit: Dolose machinator fraudis; qui legem constituit filiis hominum, quo jubentur recta ferre iudicia, nil miserantes fortunam pauperis, nil respicientes personam divitis; ille idem, sapientiæ justitiæque terminus, tua sceleratissimi causa a iudicii rectitudine modo deflectat? Adesdum igitur huc una mecum: et in iudicio divino, aut persuadendo

γεγραμμένην σκοτεινοῖς γράμματιν. Δράκιον, φησὶ, τῆς φιλαργυρίας ἡ ρίζα πασῶν τῶν ανομιῶν.

legit: Avaritiæ δαμον, omniū malῶν radix.

ρῶν. Ἀπιδὼν δὲ ἐπισθεν αὐτοῦ, βλέπει δύο τινὰς τῆ φύσει εὐνούχους δι' αὐτὸν δικαζομένους: ἦν ἐξ ὁ μὲν εἶς μέλας, ἐσκοτισμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ δὲ ἕτερος ἦν λευκός, ὡς τὸ κρῦος τοῦ οὐρανοῦ. Ἔλεγε δὲ ὁ μέλας, Ἐμὰ εἰσι τὰ προτέλεια αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἐμὸν θέλημα εἰσπράττεται· ἀνελεῆμων γὰρ καὶ φιλάργυρος μετὰ Θεοῦ μερίδα οὐ κέκτηται· Πάλιν ὁ ἕτερος ἔλεγεν· Οὐχί, ἀλλὰ ἐμὰ εἰσιν αὐτοῦ τὰ προτέλεια, ἐπεὶ καὶ νηστεύει, καὶ εὐχεταί, καὶ ἔστιν ἀκακος, πρῶτος, ταπεινός, καὶ ἡσύχιος. Ἐδικάζοντο οὖν οἱ δύο, καὶ οὐκ ἦν εἰρήνη μεταξὺ τῶν ἀμφοτέρων. Ἐφη ἔσχατον ὁ μέλας τάδε· Τί λέγει ὁ κριτής; Δεῦτε, τίνες οἱ φιλάργυροι, οἱ κνιποὶ, οἱ ἀσπλαγχοὶ, οἱ ἀπροαίρετοι; ἢ τοὺς ἐλεήμονας προσκαλεῖται καὶ τοὺς συμπαθεῖς, καὶ τοὺς οἰκτιρμῶνας, καὶ τοὺς τούτων ὁμοίους; Ἐφη ὁ ἄγγελος· Καὶ τί λέγει ὁ Κύριος; « Ἐπὶ τίνα ἴδω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον καὶ ἡσυχον, καὶ τρέμόντά μου τοὺς λόγους; » Καὶ ὅτι « Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, » καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Ἐφη ὁ μέλας· Θέλημα! τρέμει οὗτος ἐπὶ τῷ λόγῳ· ὅτι « Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. » Καὶ πάλιν· « Γίνεσθε οἰκτιρμῶνες, καθὼς καὶ ὁ Πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτιρμῶν ἐστί. » Καὶ πάλιν· « Ἐλεῶν θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. » Καὶ « Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. » Καὶ ἄλλα πλείονα παραγγέλματα τοῦ Θεοῦ, ἃ οὐ φέρω λέγειν βδέλυγμά μου ὑπάρχοντα, ὅτι ἐν νῦντία μού εἰσιν. Πῶς οὖν τὰ προτέλεια ἐπέχειν βούλει; Ἀποκριθεὶς οὖν ὁ τοῦ φωτός ἐκεῖνος ὑπηρέτης, ἔφη· Δίκη μεγάλη σήμερον μεταξὺ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀφίσταμαι μέχρις ἂν τὸν κριτὴν τῆς ἀληθείας ἐρωτήσωμεν.

acquiescavi ego, quoad iudicis veram super illa

ρη'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέλας, ἐδυσχεραίνε, καὶ φησὶ πρὸς τὸν λευχείμωνα· Ἐπειδὴ ἀπὸ φιλανθρωπίας ἀρχεται ὁ φιλόανθρωπος, καὶ λήγει εἰς ἀγαθήτητα, τῆς αἰτίας ἕνεκεν πανούργως πρὸς τὸν Θεὸν κατέφυγες, καὶ οἶδα ὅτι κατ' ἐμοῦ ἔχεις ἐξενέγκαι τὴν ἀπόφασιν. [Ἰδὲ καὶ ἀπαναίνομαι τὸν τοιοῦτον σκοπόν (34)]. Ὁ δὲ ἄγγελος Κυρίου ἔφη πρὸς αὐτόν· Δόλιε καὶ ἀπατεῶν, ὁ νομοθετῶν τοὺς νόμους τῶν ἀνθρώπων κρίνειν δίκαια, καὶ μὴ ἐλεεῖν πτωχὸν ἐν κρίσει, καὶ μὴ λαμβάνειν πρόσωπον δυνάστου, αὐτὸς ὢν ὄρος σοφίας καὶ δικαιοσύνης, ἕνεκεν σοῦ τοῦ μιαιρωτάτου ἀρτίως ἔχει παροιστρῆσαι ἐν κρίσει; Δεῦρο τοίνυν ἄρα ἐμοί, καὶ διὰ κρίματος Θεοῦ ἢ πείσου ἢ πείσθητε ταχέως. Τούτοις τοῖς ῥήμασι

* Isa. LXVI, 2. ¹⁰ Matth. v, 2-8. ¹¹ Luc. vi, 36. ¹² Osee vi, 12; Matth. ix, 13. ¹³ Isa. LVIII, 7.

(33) Ms. Vatic. hic: Ἀλλὰ γὰρ ὡς δευτέρῳ εἰδωλολατρεία σεμνονόμενος ἐμοί ἐπὶ ἔρχεται καὶ ἐμοί ὀδυλεύει, καὶ ὀφείλουσιν εἶναι καὶ τὰ προτέλεια ἐμὰ.

(34) Ibidem, καὶ ἀπονέμομαι τῷ τοιοῦτῳ σκοπῷ μὴ ἀρεσκόμενος.

θαρήσας ὁ μέλας, ἐπένευσε (35) παρὰ Κυρίου τὸ κρέμα αὐτοῦ; ἔστειλαι. Καὶ στραφέντων κατὰ ἀνατολὰς ἠρώτησε τὸν Κύριον ὁ λαμπρὸς νεανίας ἐκεῖνος περὶ τῆς ὑποθέσεως· ὁ γὰρ μέλας, εἰ καὶ σὺν αὐτῷ ἐπέδωκε κατὰ ἀνατολὰς, ἀλλ' εὐθέως ἀπέστρεψεν τὴ βδελυρὴν αὐτοῦ πρόσωπον ἐπὶ δυσμάς. Ὡς οὖν ἠρώτησεν ὁ ἄγγελος Κυρίου, εὐθέως φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· Ἐγὼ ἐνετείλαμην τοῖς ἀποστόλοις μου, λέγων· Ἐλάβετε Πνεῦμα ἅγιον, καὶ ὧντινων ἀφετε τὰς ἁμαρτίας, ἀφεθήσεται αὐτοῖς. Ἐπεὶ οὐκ εἴρηκα τοῖς φίλοις μου λέγων, Ἐλάβετε χρυσίον ἀντὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τότε συγχωρήσατε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα· οὐκοῦν οὐκ ἔστι σοι μέρος ἐν αὐτῷ· ἐπεὶ τῶν ἐλεημόνων ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις καὶ οἰκητήριον ἡ ἐμὴ βασιλεία. Ταύτης τῆς φωνῆς γεγονυίας, περιεχώρησεν ὁ ἄγγελος Κυρίου τῷ ἐξοφωμένῳ ἐκεῖνῳ πνεύματι τὰ προτέλεια, καὶ αὐτὸς προσκυνήσας τῷ Κυρίῳ, ἀποθεν τοῦ μοναχοῦ ἐπορεύετο,

ρθ'. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Μακάριος, ἐξέστη τῷ πνεύματι καὶ λίγγιασεν, ὅτι ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος ἀπογραφῆς τὸν τοῦ φωτὸς ἄγγελον ἐπίσειε, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀπεφθέγγετο· Ὡς τῆς τοῦ μιαινοῦ κακοβουλία! τοῖς ἡμετέροις ὄπλοις βαλλόμεθα· καὶ γὰρ οὐδὲν ὁ λυμεὼν καὶ ληστὴς καὶ γραφεὺς ἔμπειρός ἐστιν. Τοῦτο εἰπὼν, προέλαβεν ἐν τινὶ ρυμίδι, δεξιῆς ἡμελλεν ὁ μοναχὸς διέρχεσθαι, καὶ καθεσθεις ἐκείσε αὐτὸν ἐξεδέχετο. Ὅτε οὖν ἐθεάσατο αὐτὸν μονώτατον διερχόμενον, ἐχάρη· τοῦτο γὰρ προστύξατο· καὶ ἀναστὰς, ἤρξατο ὡς εἰς συνάντησιν αὐτοῦ πορεύεσθαι. Ἐγὼ οὖν ὁ διάβολος, δεξιῆς τοῦ μοναχοῦ τὰ προτέλεια, καθότι ἐπὶ τῇ διορθώσει αὐτοῦ ἀφίκετο ὁ Δίκαιος, καὶ θροηθεὶς ἤρξατο κράζειν· Ἠάλιν, Ἄνδρέα, κατ' ἐμοῦ ἦλθες; ἀρά, γε ἐγὼ ἐξενιζόμεν ὁρῶν σε αὐτῷ ἐντρανίζοντα (36)]; Ἄδηλός μοι ἐστὼς, παρηκρόου τῆς δίκης μου, ἢ πάντως τι δεινὸν μοι βουλόμενος ἐργάσασθαι· ἀπιθὶ ἀπὸ τῶν ὧδε, καὶ μὴ τυραννίσῃς ἀδίκως ἐνταῦθα· τί γὰρ σοὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ τούτῳ; οὐ γὰρ προσφιλέης σοὶ ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας αὐτὸν ἐθεάσω, συγγενῆ σου οὐκ ἔστι, διδασκαλίαν καὶ οὐ δέεται· ἀπιθὶ τοίνυν ἀπὸ τῶν ἐνθάδε, καὶ μὴ ἀδικῶν με καθέστηκας. Ταῦτα τοῦ ἀλαζόνος φλυσοῦντος, ὁ Μακάριος ἐσιώπη, μηδὲν ἀποκρινόμενος. Ὡς δὲ πλησίον αὐτοῦ ὁ μοναχὸς ἐγένετο, ἐκτελέσας εὐχὴν ὁ Ὁσίος μετὰ δακρύων, καὶ περιβλεψάμενος ὧδε κάκεισε, καὶ τινα μὴ ὁρῶν, κατέσχευεν τὸν μοναχὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔφη πρὸς αὐτόν·

ρι'. Δέσμαί σου, ἀνεκτὸς ἀκουσόν μου τοῦ οἰκέτου σου, καὶ ἴλεψ προθέσει σου δέξαι τὰ εὐτελῆ μου ῥήμα-

¹³ Joan. x, 23, 23.

(35) Item adjicit, ἐπεὶ οὐ δυνατόν οἴσης ἅμα ἐμοὶ ὦ; ἐπὶ τινι.

(36) Ms. Vatic. καθότι πρὸ τῆς νενομισμένης

A causam obtine, aut victus confestim caele. Quibus dictis confirmatus niger, annuit, ad Dominum, tanquam iudicii arbitrum, causam deferri: simulque ambobus ad orientalem plagam conversis, cœpit fulgidus ille juvenis, seu angelus, Dominum proposita super re sollicitare (niger enim, tametsi prius una cum angelo respiceret orientem, averterat statim abominabilem vultum suum ad occidentem), et confestim insonuit de cœlo vox hæc: Ego apostolis meis ita præcepi: « Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis¹³; » iisdem vero amicis meis non sic præcepi: Accipite aurum pro sancto Spiritu, et tunc dimitte hominibus peccata sua: nihil igitur tibi juris in monachum illum est. Illis quippe solis, qui miserentur aliorum, requies et habitatio parata est in regno meo. Ubi hæc vox insonare desiit, desiit et angelus Domini comendare cum nigro spiritu, primasque in monachum ei cessit; et exhibita cum adoratione reverentia Domino, procul ab eo abiit.

109. Intererat huic spectaculo Andreas, cum animi sui stupore ingenti, quod malus ille dæmon adversus angelum lucis causam obtinuisset; seseque ita alloquebatur: O scelerati dæmonis perversitatem! armis ab ipso nostris expugnatur; ipse enim generis nostri pernicies, ipse latro et vaffer scriba est. Hæc locutus, prævertit ad angiportum, qua monacho transeundum erat, considensque præstolatus est: ubi vero solum sine arbitris venientem conspexit, ubi optaverat, præ gaudio vix se continuit; et consurgens, in occursum ejus tendere cœpit. Verum diabolus, qui in monachum modo primas acquisierat, cognoscens occurrere virum sanctum, ut aberrantem in rectam viam reduceret, ita cœpit consternatus exclamare: Iterum, Andrea, adversum me prodis? an non merito indignor, cum te hominem hunc attentius contemplentem cerno? Suspectus mihi es, ne sententiam pro me latam intervertas, aut omnino aliquid mihi grave moliaris. Abscede quantocius hinc: quid enim tibi cum isthoc monacho? non amicus tibi, non oculis tuis visus est in hunc usque diem, nullò te sanguine contingit, nulla indiget instructione: quamobrem abscede hinc, et injuriosius mihi cave sis. Effluente talia superbo ostentatore, conticuit Andreas, nullo ipsum responsu dignatus: adveniente autem propius monacho, orationem ad Deum fudit cum lacrymis, atque huc illuc circumspectans ac neminem deprehendens, arripuit monachi dexteram, et sic loqui exorsus est:

110. Quæso te, benignas mihi servo tuo aures præbe; animoque propitio verba mea, tametsi non

ὧρας ἀδηλός σοι ἐστὼς, παρηκρόου τῆς δίκης μου, ἢ πάντως τι δεινὸν μοι βουλόμενος; ἐργάσασθαι.

deris exigui sint, excipe : quia ingens tui causa me dolor occupavit, et præ animi ægritudine non me capio. Cur tandem, amicus Deo cum esses, turpiter transfugens, amore auri, eucodæmonis te servitio mancipasti? Quomodo, cum instar Seraphim alis te in sublime sustolleret, eas quodammodo excisas radicibus dono Satanæ dedisti? Quo pacto, fulgure lucidius cum niteres, tenebrosa orci caligine te involvisti? Hei mihi! quod cum plenus oculorum esses, ut coelestes illi in Scriptura spiritus, a nefando dracone exæceatus sis! quodque cum solem æmulareris tuo fulgore, in malignam obscuræ noctis locum desieris! Cur animæ tuæ mortem intulisti? cum amicum tibi avaritiæ spiritum adoptasti? Nonne scis, qualis debeat esse monachus? Quid tibi, mi frater, cum auro? cur illud adeo accumulasti? cur illud comparasti tibi, et interitum accersisti? Quid tibi cum auro, quod ubi e vivis excedes, aut quibus minime volueris, aut inimicis etiam hæreditate possidendum relictuus es? Dic mihi, amabo te, nunquid illud, labore tuo comparatum, æsservas, ut tecum sepulturæ mandetur? Nunquid ligonibus e terra illud erastis, quo liberis tuos alas? Nunquid operam tuam alicui forte locans, illam inde mercedem abstulisti? An illi fame, siti, frigore extinguuntur; et tu pecuniam tuam consideranda lætitia exultas? Hæcine indicia poenitentiae? hæc monachorum regula? hæc paupertas? hæc fuga secularis vitæ? Ita Christum Dominum imitans? ita renuntias sæculo? ita mundo sacrificus es et concupiscentiis ejus? ita abduxisti animum a fratribus cunctisque vanis sæculi hujus rebus, nihilo pluris quam palea æstimandis? Hæc faciens verba Domini dicentis : neque peram, neque baculum, neque duas tunicas

111. Attribulus hæreo, qui isthæc divina præcepta oblivioni tradideris. Ecce hodie crastinusve dies nobis supremas illucescet; et quæ parasti, cujus erant? Numne vides diabolum, qui nimium quærat propinquus tibi astans, animam sibi tuam obstruunt; angelo, cui cura te custodiendi mandata est, eminens cum summi doloris iustificatione respectante? Ecce draco, nefarius avaritiæ inventor collo tuo, quamvis ignores, circumvolutus, inolliter in te quiescit: ecce (ut rebus tuis consulam, loquor, humilis servus tuus) cum hac transireni, audivi vocem Domini Dei, reprobantis te ac dicentis: Misericordes regnum meum consequentur: illum autem et illi similes odit anima mea. Quapropter, audi me, obsecro; et indigentibus, viduis, orphanis, peregrinis, non habentibus ubi caput reclinent, distribue divitias

112. Matth. x, 10.

(37) Inferebatur itidem hæc: Διὰ ποιῶν ἔργων ἀχτείνω τοῦτο ἀνάπαυσιν; Ἄρα γε ἐπίστασαι τίνων εἰκόνα τὸ σχῆμά σου πρόσσεστιν;

(38) Ita posui pro illo ἀποστράσας αὐτῷ ἐσώρισθας, uti ms. Vatic. et illo ἀποστράσας; αὐτὸ ἐπὶ

Α τὰ ἐπειθὲ θλίψις μοι διὰ οὐκ μεγάλη καθέστηκε, καὶ οὐχ ὑποφέρω ἀπὸ τῆς ὀδύνης. Τίνος χάριν, φίλος ὢν τοῦ Θεοῦ, [ἀπέδρασας τοῦτον διὰ τὰ χρήματα], καὶ ἐχρημάτισας ὑπηρέτης τοῦ διαβόλου; Ποῖω δὲ τρόπῳ, πτέρυγας ἔχων ὡς τὰ Σεραφίμ, τῷ Σατανᾷ ταύτας βίβροτον ἔχων, συνεχώρησας; Πῶς, ἀστραπόμορφος ὢν, γέγονας σκότεινόμορφος; Οἶμι! ὅτι ὀφθαλμοῦς ἔχων ὡς τὰ πολυόμματα, ἐτυφλώθη; ὑπὸ τοῦ δράκοντος, καὶ ὡς ἥλιος ὑπάρχων ἔδυσ ὡς νύκτα καχέσπερος! Τίνος χάριν, ἀδελφε, τὴν σὴν ψυχὴν ἐθανάτωσας; διατί ἐκτίσω φίλον τὸν τῆς φιλαργυρίας δρᾶκοντα (37); Ἄρα οὐ συνειδὲς ποῖος ὄφελος εἶναι ὁ μοναχός; Τί σοι θέλεις τὸ χρυσίον, ἀδελφε; τίνος χάριν αὐτὸ ἐσώρευσας (38); ποῖω τρόπῳ αὐτὸ ἐκτίσω, καὶ σεαυτῷ ἐπορίσω ἀπώλειαν; Τί θέλεις τὸ χρυσίον, ὅπερ μετὰ θάνατόν σου, καὶ οἷς οὐ θέλεις ἢ καὶ ἐχθροῖς σου τούτοις, κληρονόμου; ποιήσης; Εἰπέ μοι; παρακαλῶ, μὴ ἀπὸ κόπου σοῦ ἔστι, καὶ φυλάττεις τοῦ συντάφηναί σοι; Μὴ τῇ διχέλλῃ σκάψας, τοῦτο ἐσώρευσας, ἵνα θρέψῃς τὰ τέκνα σου; Μὴ ἐργασίας ποιησάμενος τοῦτο ἐδέξω εἰς μίσθωμα; Ἄλλοι κενῶσι, καὶ διψῶσι, καὶ βιγῶσι τελευτῶντες, καὶ αὐτὸς βλέπων τὴν τοῦ χρυσίου ποσότητα εὐφραίνει; Ταῦτά εἶσι τὰ ἴχνη τῆς μετανοίας; ταῦτα περισσὴν ἢ τάξιν τῶν μοναζόντων, καὶ ἡ ἀπῆμῶσύνη, καὶ ἡ τοῦ ματαίου βίου ἀναχώρησις; Οὕτω ἐμιμήσω τὸν Κύριον; οὕτω ἠρνήσω τὸν κόσμον; οὕτως ἐαυτὸν ἐσταθρῶσας τῷ κόσμῳ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις; οὕτως ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθης τοῖς ἀδελφοῖς σου καὶ πᾶσι τοῖς ματαίοις καὶ ἀχυρώδεσι πράγμασι τοῦ βίου; οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου λέγοντος· Μὴ κτήσασθε χρυσὸν ἢ ἀργυρον, μὴ πῆραν, μὴ ράβδον, μὴ δύο χιτῶνας ἔχειν; Nolite possidere aurum, neque argentum, neque

113. ῥιά. Ἐκπλήττομαι ποῖω τρόπῳ τὰς πραγματείας ταύτας λήθη παραδέδωκας. Ἴδου σήμερον ἡ αὔριον τίλει τοῦ βίου χρησόμεθα, καὶ ἂ ἡτοίμισας, τίνοι εἰσονται; Οὐ βλέπεις τὸν διάβολον ποῦ ἵσταται, κατέχων σου τῆς ψυχῆς τὰ προτέλεια; καὶ ὁ φυλάσσων σε ἄγγελος μακρόθεν ἵσταται ὀλοφυρόμενος. Ἴδου δὲ, ὡ φίλε μου, ὁ πονηρὸς δράκων ὁ τῆς φιλαργυρίας τῷ σὶ τραχήλῳ ἐνελέχεται, καὶ οὐκ ὄρας, καὶ μεγάλην ἔχει ἐν σοὶ τὴν ἀνάπαυσιν· Ἴδου δὲ ἵνα συντελῶν εἶπω σοὶ, ὁ ταπεινὸς οἰκίτης σου παράγων, ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἀθετούσης σε, καὶ τάδε λεγούσης· Τῶν ἐλεημόνων ἐστὶν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, ἐπειδὴ καὶ τοῦτον καὶ τοὺς τοιούτους ἡ ψυχὴ μου μεμίσηκεν· ἀλλὰ παρακαλῶ, ἀκουσόν μου, καὶ σκόρπισον τὰ χρήματά σου τοῖς ἱναγκασιμένοις, χήραις, ὀρφανοῖς, καὶ ξένοις, τοῖς μὴ ἔχουσι ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν, καὶ ἀγωνίζου φίλος Θεοῦ

ρησας, uti Maz. legēbant, Neutrum satis capio. Tunc vero, quæ deinde sequuntur ad finem usque orationis hujus, imo et sub finem capitis, pene omnia per amplificationem extensa in ms. Vaticano, in Mazariniano paucis omnino perstringuntur.

γενέσθαι, ὡς διὰ πάντων καὶ διὰ τῆς ἀκτημοσύνης· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ μηδὲν ἔχειν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τὸ σύνολον. Μὴ φησοῦ δὲ ὅτι λείπει σοι ἄρτος ἢ τι τοῖς εἰς χρεῖαν Κυρίου δουλεύουσιν· ἀπιστοὶ γὰρ παρ' αὐτοῦ ἠροσίζονται, καὶ πόρνοι, καὶ μοιχοὶ, καὶ ἀχάριστοι, καὶ πάντες τοιαῦτα ἐχθροὶ, διακεῖμενοι διὰ τῆς ἀμαρτίας, πᾶσι μᾶλλον οἱ δουλεύοντες αὐτῷ τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν ἐμπλησθήσονται; Ὅρα, καὶ μὴ παρακούσης μου τῶν ῥημάτων· ἐγὼ γὰρ ἐν πρώτοις παρεκάλεσά σε, ἵνα μηκέτι ἀφορμὴν κέκτησαι· ἐπεὶ ἐὰν παρακούσης μου, μὴ τὸν Ἰησοῦν, μὴ τὸν βασιλέα Χριστὸν, ὄρα τὸν διάβολον; Ἴδε ἐκεῖνον κατὰ σοῦ ἀποστελῶ.

ριβ'. Τοῦ δὲ μοναχοῦ διανοιγέντων τῶν ἐνδον ὀφθαλμῶν, ἴδε τὸν διάβολον αἰθίοπα, μαῦρον, βλοσυρὸν, μηρόθεν ἰστάμενον φέρον τοῦ Ἁγίου, καὶ λέγει πρὸς τὸν Μακάριον· θεωρῶ αὐτόν, λέγε· δοῦλε τοῦ Θεοῦ, τὰ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς ἀρμόζοντα. Ἐφη πάλιν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος· Πίστευσον, ἐὰν παρακούσης μου, τοῦτον κατὰ σοῦ ἀποστελῶ ἐκταράξαι σε, ἵνα ἡ ἀισχύνη τοῦ προσώπου σου ἀκουσθῇ οὐ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης. Ὅρα οὖν μὴ ἐπιλάβῃ, ἀλλὰ ποιήσον καθῶς σοι ἐνετείλαμην. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μοναχὸς ἔφριξε, καὶ ἐξέζη τῷ πνεύματι· τοὺς δὲ ἐξεληθόντας λόγους ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Μακαρίου συνέθετο, ποιῆσαι ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ. Ὁ δὲ συνέθετο, ὄρα ἰδὲ δίκαιος ὅτι ἦλθεν ἐξ ἀνατολῶν πνεῦμα κραταῖον ὡς ἀστραπή, καὶ ἤψαι τοῦ δράκοντος, δαπανῶσα αὐτοῦ τὴν ἰσχύνη· ὁ δὲ μὴ φέρων, μετασχηματισθεὶς εἰς κόραρα, ἀφαντοῦ ἐγένετο τῶν ἐκεῖ· ἰδὼν δὲ ὁ ἕτερος μαῦρος τοῦ ἑτέρου τὴν καῦσιν, καὶ αὐτὸς ἀφανῆς ἐγένετο· εὐθέως δὲ ἀποκατεστάθη τῷ ἀγγέλῳ τοῦ Θεοῦ τὰ προτέλεια τῆς συστάσεως τοῦ ἀνδρός. Αὐτοῦ δὲ μέλλοντος ἀναχωρεῖν ἐξ αὐτοῦ, παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ Ὅσιος λέγων· Ὅρα, μηδὲν ποιήσης κατάδηλα τὰ περὶ ἐμοῦ ἢ τί σοι λελάληκα· καὶ εἰ ταῦτα φυλάξεις, πιστεύσον ὅτι καὶ ἐγὼ, εἰ καὶ ἀμαρτωλὸς καὶ ἐλεεινὸς ὑπάρχω, μεμνησθαί σου ἔχων ἐν ταῖς βεήσεσί μου ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὅπως ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εὐοδώσῃ τὴν ὁδὸν σου εἰς ἀγαθόν. peccator sim, inter precandum memorem fore tui die noctuque, ut Dominus Jesus Christus curricu-

lum vite tue fortunet. ριγ'. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, συνέθετο τοῦ φυλάσσειν ἐπιμελῶς· καὶ ἀσπασάμενος τὸν δίκαιον, ἀνεχώρησε, καὶ ἔπειν τὸ χρυσίον, ὃ ἐκέκτητο, θαυμαστῶς δένειμε τοῖς πενομένοις. Μετὰ ταῦτα πλεονος δόξης κατηξιώθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ πολλοὶ χρυσίον προσέφερον αὐτῷ γέμειν τοῖς πένησιν· ἐξ αὐτῶν δύο νομίσματα κρατῶν εἰς ἰδίαν χρεῖαν, τὰ λοιπὰ τοῖς δεομένοις ἐσκόρπιζε διὰ τῶν χειρῶν τῶν προσφερόντων, μεμνημένος τοῦ Μακαρίου τῶν παρανεύσεων· Τί μοι τὸ ὄφελος ἀλλοτρῶν ἀκανθῶν οἰκονόμον γίνεσθαι; οὐ γὰρ οὐ χρήζω λαμβάνω, καὶ τοῖς πένησι ταῦτα παρέχω· ἀλλὰ καὶ οἴησις μοι ἐπέρχεται ἐμὸν εἶναι τὸν μισθὸν καὶ οὐ ἕτερον· ὅθεν

A teas, et elabora ut amicys Dei, æque ac per alias virtutes, etiam per religiosam paupertatem, evadas : in eo namque professio monastica consistit, ut nihil omnino proprii possideatur in hac vita. Neque continuo timendum est, ne aut panis aut quid aliud, quo indigent famuli Dei, te deficiat. Cum enim infideles, scorfatores, adulteros, ingratos, omnesque turpitudini et peccatis addictos, benignissime aspergat rore suo nutrietque Dominus ; quanto potiori jure fideliter sibi servientes donis suis replebit ? Cave sis igitur dictis meis aures ocludas : jam enim a principio illi mea spectat oratio, ut a possessione divitiarum te deterreat : quoniam, si me minus audieris, testor Jesum Christum Regem nostrum (viden' diabolum ?), illum ego adversum te immittam.

112. Ille tandem apertis animi oculis, vidit monachus diabolum, Æthiopia forma, nigrum, torvumque, eminus tamen, quod proprium Andreae congressum non ferret, consistentem ; exclamavitque : Ipsum video, quem dicis ; age, famule Dei, quid congruenter saluti animæ meæ faciendum sit, expone. Tum ille rursus excipiens : Credas velim, inquit, si non audieris me, dæmonem hunc, ut te exagitet, me immisurum, quo, cum vultus tui confusione, enormitas sceleris non modo in hac urbe regia innotescat, verum ad extremas quoque orbis plagas deferatur. Vide igitur, ne, quæ mandavi, obliviscaris, sed executioni diligenter manda. His iterum auditis, inhæruit monachus et mente excidit : constituitque firmiter opere præstare, quæcunque Sanctus oratione sua imperaverat. Vix ita constituerat ille, cum Andreas spiritum, nihilo minus violentum quam fulgur, ab oriente advolantem cernit, qui ambusto dracone, totas ejus vires infregit : quod ille non ferens, transformatus in corvum, ex oculis evanuit : vidensque niger dæmon alterius ambustionem, ipse similiter se inde subduxit : et continuo restitutus est angelo Dei in monachum principatus. Cui etiam Sanctus jam abiturienti præcepit, ut ne cui rerum dictorumve suorum revelaret aliquid ; et : Si mandata mea, inquit, servaveris, certus esto, me quoque, tametsi misellus die noctuque, ut Dominus Jesus Christus curricu-

113. Monachus auditis talibus, accurrate omnia servare decrevit ; ac salute viro sancto dicta recedens, quidquid corraserat auri, mirabiliter mutatus, distribuit in egenos : hinc et cumulationibus continuo beneficiis a Deo auctus est, pluribus pecuniam suam, pauperum usibus impendendam, ad ipsam deferentibus ; ex qua non nisi duos nummos propriæ necessitati retinens, jubebat reliqua omnia per manus offerentium in pauperes erogari, nunquam non memor monitorum beati Andreae. Quid enim, inquit, mihi profuerit aliorum spinas tractare, ac divitiarum fieri dispensatorum ? Illa namque, quorum usus mihi nullus est, accipio

et in egressus dispertior : sed et hoc incidit cogitare, mihi, utpote distributori, mercedem, non autem aliis distribuenda conferentibus manere : unde et consultius fuerit hos ipsos sua suis manibus erogare. Ita recte ac pie, nec secus quam religiosum decet viventi, adest per quietem visibili videntique specie famulus Dei Andreas, indicans quodam in campo arborem perpulchram, floridam, fructibus onustam sapidissimis, et dicit : Multas equidem, magne Pater, gratias mihi debes, quod animam tuam arborem florigeram effeci ; fac igitur pro viribus operam des, ut hi flores in suavissimos fructus, quod potes, convertantur. Hæc enim, quam cum voluptate spectas arbor, animæ tue statum, ab illo tempore, quo me primum vidisti et pecuniam erogasti, magis magisque flo-

rentem repræsentat. Experrectus hinc monachus, plurimum confirmatus in bene cœptis, quotidie in spiritu proficiebat, gratiasque persolvebat Deo ejusque famulo.

CAPUT XV.

Duo sodales Epiphani, alter ob hypocrisis castigatus ab Andrea, alter ob animam libidinosam ab ipso Epiphano correptus.

114. Adhærebat familiariter Epiphano, cujus jampridem meminimus, adolescens quidam, fama virtutum ejus excitatus : quem ille, uti multos alios, sacrarum Litterarum scientia imbutum, in salutari timore Dei confirmare nitebatur : quamvis ille non se adjunxisset Epiphano, ut virtutum evaderet emulatur, sed ut inanem hominum captaret laudem, dicturorum de se, qualia de Epiphano solebant, encomia. Qui autem de Epiphano hominum sermones ? Audi : explicabo. Transeunte illo per mediam sæpe urbem, quotquot famam virtutum ejus acceperant, indice in ipsum intento monstrantes : Ecce, inquiebant, quam præclare illi traducitur adolescentia, deliciis mundi moveri nescia, in mediis ignibus illæsa, voluptatum illecebris non corrupta. Atque etiam communi omnium ore de ipso dicebatur : Commertium cum femina nunquam habuit, sed castam atque inculpam vitam perpetuo transegit ; jejuniis, vigiliis precibusque vacando ; omni virtutum genere animam exornando, corpus a quavis nequitia corporali abstinendo. Talibus itaque hominum encomiis captus, quem dixi, adolescens, quod paria sibi ardentem concupisceret, in Epiphani familiaritatem sese insinuaverat.

115. Accidit ergo aliquando, Epiphanium dileculo se proripere e strato, ut laudes Deo persolveret : proripuitque se etiam adolescens prædictus, et una precibus matutinis vacabat : cum, Deo ita disponente eodem quoque advenit beatus Andreas, energumenum agens. Quem ubi conspexit Epiphanius, ob frequentiam populi veritus, ne ipsius agendi modus eum innotesceret, nullum sensibile iudicium fecit, sed solo spiritu advenientem salutavit. Ingressus autem Andreas, Epiphano se adjunxit ; stetitque longo tempore, verbum profereus nullum, obtutu duntaxat, eoque torvo ac

καὶ τοῖς προσάγουσιν ἔπρεπεν ἰδιοχείρως ταῦτα νέμειν. Οὕτω καλῶς καὶ εὐσεβῶς, καθὼς πρέπον μοναχοῖς πολιτεύεσθαι, πολιτευομένου αὐτοῦ, φαίνεται αὐτῷ καθ' ἑπαινοὺς ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, μειδιῶν τῷ προσώπῳ, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ δένδρον φαιδρὸν ἐν πεδιάδι τινὶ ἀνοσφόρον, πλήρες γλυκυτάτων καρπῶν καὶ ἔφη· Πολλὰς μοι χάριτας ὀφείλεις, Κύριε ὁ μέγας, ὅτι πεποίηκα τὴν ψυχὴν σου ἀνοσφόρον φυτὸν· σπούδασον οὖν τὰ ἄνθη ταῦτα εἰς καρπὸν γλυκυτάτον μετατραπῆναι ὡς δύνασαι· τὸ γὰρ φυτὸν, ὃ ὄρας ἐν τερπνότητι, ἡ τῆς ψυχῆς σου ὑπάρχει κατάστασις, ἀφ' ἧς ἡμέρα· εἶδες με, καὶ τὸ χρυσίον διένειμας. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος, ἐπὶ πλεῖον ἐστηρίχθη, ἐπὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν προκόπτων, καὶ τὴν εὐχαριστίαν καθεκάστην προσέφερε τῷ Θεῷ καὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ.

114. Νεανίας τις προσεκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ, οὗ πρῶτον ἐμνήσθημεν, ἀκούων τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ· ὃ δὲ Ἐπιφάνιος ἐνουθέτει αὐτὸν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὡς καὶ ἄλλους πολλοὺς, βουλόμενος αὐτὸν στρεφῆναι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνος δὲ οὐ διὰ τὸ ζηλωσάτω τοῦ τιμίου παιδὸς ἐκείνου τὴν ἀρετὴν τούτῳ προσεκολλήθη, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἕνεκεν ἐπαίνου, ἵνα λέγωσι καὶ περὶ αὐτοῦ, ὅπερ διὰ Ἐπιφάνιου ὁρῶντες ἐγκωμιάζοντες ἔλεγον. Τί δὲ ἔλεγον ; ἔρω. Πολλάκις διερχομένου αὐτοῦ ἀπιμέσως ἀκούοντες ἅπαντες τὰς αὐτοῦ ἀρετὰς, δακτυλοδεικτοῦντες ἔλεγον· Ἴδε ποῖα νεότης ὡραία καὶ κατὰ τερπνοσ, μέσον τοῦ πυρὸς διερχομένη, καὶ μὴ καιομένη, μηδὲ βλαπτομένη τῶν ἡδονῶν τοῖς ὑπεκαύμασιν· φησὶ γὰρ ἅπαντες δι' αὐτὸν, Καθὼς τι γὰρ γυναικί οὐχ ὠμίλησέ ποτε, ἀλλ' ἀγνὸς καὶ ἀμεμπτος τὸν βίον αὐτοῦ διεπαρεύετο, νηστεύων, ἀγρυπνίας, προσευχαί, καὶ δεήσεσι σχολάζων, καὶ ἀρεταῖς ἀπάσαις καθαίρων ἑαυτὸν, καὶ ἀποσμήτων ἀπὸ πάσης ὑλικῆς μοχθηρίας. Ταῦτα τῶν ἀνθρώπων λεγόντων, τούτων ἕνεκεν τοῦ προρόρηθέντος νεανίσκου τὸν παρὰ ἀνθρώπων ἐπαινον θηράσαι ὀφειλόμενος, προσεκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ.

115. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ὀρθρὸς αὐτοῦ τοῦ Ἐπιφάνιου εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν, συνηγέρθη αὐτῷ καὶ ὁ ῥηθεὶς νεανίας, καὶ σὺν αὐτῷ ἴστατο ψάλλον· νεύσει δὲ Θεοῦ ἔρχεται ἐκεῖσε ὁ μακάριος Ἀνδρέας ὡς εἰς τῶν παρατετραμμένων. Ἐωρακῶς δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως μὴ γνωσθῆναι τοῦ Ὁσίου τὴν ἐργασίαν, οὐδὲν αἰσθητὴν πρὸς αὐτὸν ἐπεδείξατο, ἀλλὰ πνεύματι αὐτὸν ἠσπίασατο. Ὡς οὖν ἔνδον ἐγένετο, ἐλθὼν πλησίον αὐτοῦ, ἔστη ἐπὶ πολλὴν ὥραν σιωπῶν· ἀπειθῶν δὲ εἰς τὴν ὄψιν τοῦ νεανίσκου ἐκείνου βλοσυρῷ τῷ ὄμματι, εἶδωσιν αὐτῷ κόσμον, ὡς ἰδύναιτο, καὶ φησὶ πρὸς

αὐτόν· Ἀπόστρεφθε τοῦ παιδός· οὐ γὰρ εἶ δίκαιος ἐστίν·
 ναὶ πλησίον αὐτοῦ· διότι κακῶς κέχρηται τῇ ψαλ-
 μῳδία, ἐξουθενημένον σε κερτημένος ὁ Κύριος. Ὡς
 οὖν ἐβράβισεν αὐτὸν ὁ Δίκαιος, ἐκεῖνος εὐθέως ἐμ-
 μανῆς ἐγένετο, καὶ ὤρμησε τοῦ δράσασθαι αὐτὸν
 ἀπὸ τῶν τριχῶν· δραμῶν δὲ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐκώλυ-
 σεν αὐτὸν τοῦ ἐγχειρήματος, ὀνειδιστικῶς ἐπιπλήξας
 αὐτὸν καὶ λέγων·

ρις· Οὕτως, ἐξηχε ἐπ' ἀληθείας, μεταξὺ τοῦ θεοῦ
 χοροῦ ἰστάμενος, τοιαῦτα ἐπεχείρησας διαπράξασθαι·
 Οὕτω, ἀναγιώσκεις, ὅτι «Κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ ἀντα-
 ποδώτης;» Οὕτω λέγει Κύριος, «Ἐάν τις σε βαπίση
 εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλ- B
 λην;» Αἰσχυροθήτω ὁ κατάρατος δαίμων, ὁ ταῦτα
 ὑποβάλλων. Τί λέγειν ἔχουσιν οἱ ἐνθάδε παρόντες;
 Οὐχὶ σκάνδαλον ὀφθῶμεν αὐτοῖς; Οὐχὶ ὁ Κύριος κα-
 τηγορεῖ ἡμῶν λέγων· «Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ, δι' οὗ τὸ
 σκάνδαλον γίνεται!» Εἰ οὖν βούλει μετ' ἐμοῦ συνδυά-
 ζειν, ἐγὼ τοιοῦτόν σε εἶναι οὐ βούλομαι· ἐάν γάρ
 ὀφείλῃ; εἶναι σὺν ἐμοί, μακρὰν σεαυτὸν ποιήσον
 ἐριδος, ὀργῆς, φθόνου, καὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ
 σπεύδης ἀποδοῦναι τινι· ἀλλὰ μᾶλλον γίνου πτωχὸς
 τῷ πνεύματι, καὶ συντετριμμένος τῇ καρδίᾳ, πεν-
 θῶν καὶ σκυθρωπάζων τὰ σεαυτοῦ πλημμελήματα,
 τρῶος καὶ φιλήσυχο; καθεσταμένος πάντοθεν, καὶ μὴ
 κλεπτόμενος ὑπὸ τῶν βλαβερῶν καὶ πονηρῶν κινή-
 μάτων τῆς ἀμαρτίας, ἐν οἰκτιρμοῖς διαπρέπων καὶ C
 χρηστότησι, καὶ καλλωπισμένος τῇ γνώμῃ καὶ τῷ
 ἔθει, καὶ ταῖς σεμναῖς τῆς πνευματικῆς ἀρετῆς δια-
 θέσεσιν· φεύγων βλακείαν, οἰσην, ὑπερηφάνειαν,
 ὑψηλοφροσύνην· ἀπεχόμενος φειδωλίας, κνηπίας
 πορνείας, μοιχίας, ἀνδρομανίας, μαλακίας, γαστρι-
 μαργίας, καὶ τῆς βεβουλισμένης μέθης· διὰ ταῦτα
 γὰρ ἐπέρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς
 ἀπειθείας (59). Εἰ τοίνυν βούλει συνεῖναι μοι, ταῦτα
 πάντα φύλαττε. Διότι τὸ παριστάμενον λέγω σοι,
 πρόσεχε σεαυτῷ, ἵνα μὴ μολύνης σου τὴν νεότητα
 πορνείαις καὶ ταῖς γαργαλισμοῖς τῆς ἀσωτίας, [ἐν
 οὐδεμιᾷ γὰρ ἄλλῃ τοσοῦτον χαίρει ὁ Σατανᾶ, ἀμαρ-
 τία, ὅσον ἐν ταύτῃ καὶ ταῖς ὁμοίαις αὐτῆς (40)].
 Ἰδοὺ τοίνυν νεὸς εἶ, φίλε, καὶ μέγας σοι ἀγὼν κα-
 θέστηκε πρὸς τοὺς τέσσαρας δράκοντας τῆς ἀμαρ- D
 τίας· καὶ εἰ βούλει ὀξέως τούτων περιγενέσθαι,
 σίντριψον τὸν βραχίονα τοῦ χαλεποῦ σου φρονήμα-
 τος καὶ τῆς φιλυπαυχένου νεότητος, καὶ ταπεινώθητι
 ὑποκάτω τῶν τοῦ Σωτῆρος ἰχνῶν· ὅπως αὐτὸς ἀν-
 ταγωνισάμενος ὑπὲρ σοῦ, νικήσῃ τὸν φιλόσαρκον
 καὶ φιλοπόλεμον δαίμονα, καὶ σοι τὴν νίκην ἐπιγρά-
 ζῆται. Κύριος γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, τα-
 πεινῶν; δὲ δίδωσιν χάριν.

A severo, in comitem illius desixo, cui et cola-
 phum, quanta potuit violentia, impingens : Re-
 cede, inquit, ab isthoc adolescente, utpote indi-
 gnus societate illius; quod enim abusus sis lau-
 dum divinarum hymnis, Dominus te pro reprobo
 habet. At ille, ob inflictum colaphum in furorem
 versus, irruit in virum sanctum, manus capillis
 injecturus : sed curriculo interveniens Epiphanius,
 facinus præpedivit; acribusque adolescentem verbis
 increpans :

116. Itane, inquit, mentis inops ac verissime
 stultis annumerande, in divino hoc cœtu tale faci-
 nus audere præsumas? Itane legis : « Noli malum
 pro malo reddere ¹⁶? » Itane loquitur Dominus :
 « Si quis te percusserit in dexteram maxillam,
 præbe illi et alteram ¹⁷? » Age, confundatur im-
 pudens et maledictus dæmon, qui tibi talia sugge-
 rit. Qualiter, quæso, loquentur quotquot hic adsunt?
 Nonne scandalo ipsis erimus? Nonne arguit nos
 Dominus, cum ait : « Væ homini per quem scan-
 dalum venit ¹⁸! » Si mea igitur frui cupis familia-
 ritate, talibus te esse moribus per me non licet :
 verum danda opéra est, ut a contentione, ab ira-
 cundia, ab invidia quam alienissimus sis, ut pro
 malo non coneris malum retribuere cuiquam. Qui
 etiam fac pauper spiritu fias et corde contritus;
 desse peccata tua; mansuetudinem et quietem ubi-
 que ama, nullis vitiorum pravis nocivisque affe-
 ctionibus motus; præsta benignitate ac misericordia;
 contende ut scientia pariter et egregiis moribus
 necnon spirituali erga virtutem affectu excellas;
 mollitiem ac animi elationem superbiamque fuge;
 supra alios ne sapias; parcus nimium avarusque
 noli esse; fornicationes, adulteria, insanum ma-
 sculorum amorem, gulam, quæque hominem in
 vitiorum omnium voraginem præcipitat, ebrietatem
 evita, propterea enim venit ira Dei super filios
 dissidentia. Hæc omnia, si me tibi familiarem cu-
 pis, sedulo cavenda sunt. Quapropter quod e re tua
 est, monco, tibi ut consulas, nec fornicationibus
 aut cupiditatum titillationibus, adolescentiam tuam
 commacules, nullo namque alio ex peccato tan-
 tam Satanas voluptatem capit, quantum ex hoc et
 hujus similibus. Ecce in primo ætatis flore versa-
 ris, o amice, et periculosum tibi adversus qua-
 tuor dracones, peccatorum incentores, certamen
 paratum est, quibus si superior evadere expetis,
 ferocitas illa ingenii tui tibi refrenanda, et robur
 iudomitæ juventutis conterendum est, necnon
 vestigiis Salvatoris nostri cum humilitate insisten-
 dum : ut pro te ipse decertans, spiritu libidinis
 bellique amante profligato, tibi victoriam reportet.
 Dominus quippe superbis resistit, humilibus autem
 dat gratiam ¹⁹.

¹⁶ I Petr. iii, 9. ¹⁷ Matth. v, 39. ¹⁸ Luc. xviii, 7. ¹⁹ Jac. iv, 6.

(39) Ms. Vatic. τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.

(40) Hæc ita legebantur in ms. Vatic. depravata :

ὡς οὐδὲν χαίρει ὁ Σατανᾶς ἀμαρτίαν, ὅσον ταύτῃ καὶ
 ταῖς ὁμοίαις αὐτῆς.

117. Talia monente illustri Epiphonio, indurata est a malo dæmone cor adolescentis, usque adeo ut ægerrime hortantem tulerit, prostratusque quodammodo et mæstus abierit, ita loquens: Quando igitur licet, mundi me deliciis dabo, deinde tibi visum fuerit, illi nuntium remissurus. Neque deinceps in animum induxit convenire Epiphanium ut in spiritu erudiretur, et totum se voluptatibus addicens, nullumque scortandi ac adulterandi modum faciens, pulcherrimam animam suam miserabiliter conspurcavit. Verumtamen aliquanto post in tentationes et calamitates gravissimas incidit, quibus ad incitas redactus, quotidie panem suum mendicare necessum habuit. Hinc mæstus turbatusque Epiphanius, famulum Dei Andream adit oratque, ut miselli adolescentis misereatur. Cui Sanctus: Absit, fili mi, sed animæ illius capiat te potius miseratio quam corporis; ita porro se habeat, uti modo, id namque expedit. Veniet autem tempus, quo miseriam illius et humilitatem respiciente Domino, in pristinum statum restituetur. Tum Epiphanius: Obsecro te, inquit, famule Dei, ut exponas mihi, quamobrem adolescens ille tam subito dæmonum tentationi traditus sit. Nulla, reponit Andreas, alia de causa succensuit illi Dominus, nisi quod perjurus, mendax, præsidens ac tumidus esset, quamvis et alia forte, etiam graviora, in se scelera admiserit: sed non tantam propter hæc, quantam propter illa indignationem incurrit. Ita enim se res habet: Nisi olla igni inposita multum ferbuerit, nihil suavitatis habebit cibus, qui continetur: ita et nobiscum agitur misellis abjectisque peccatoribus, nisi multis calamitatibus pressi ac tentationibus exercitati fuerimus, aditus non patebit in regnum cælorum. Tum Epiphanius: Si ita conducit ad salutem animæ illius, verbum non adjiciam deprecandi causa: modo videatur, generose sustinentem adversa, ad spem bonis propositam, et aulam Domini cælestem pervenire.

118. Alius quoque adolescens, cui nomen Joannes, familiariter utebatur Epiphonio, eunisque ut condiscipulum, quod simul sacrarum Litterarum studio vacassent, amabat: sed amabat tantum, non etiam amulabatur virtutem. Contigit aliquando consistentibus utroque in loco publico et colloquentibus, meretricem illac iter habere: quæ ubi adolescentes conspexit, primum gesticulari impura, deinde corpus modis indecoris movere, eo sua dirigens conamina, ut alterum saltem illorum in sui concupiscentiam pertraheret perniciose. Interea faciem suam averterat Epiphanius, socioque subridens dicebat: Ecce vulpiculam inverecundam, quam blande aviculam tentet intercipere, juvenis, inquam, alienius animam prædari. At vero Joannes, ut erat perditissimus, furtivo in illam obtutu conversus erat, clam, ut putabat, Epiphonio: qui perniciosam animæ illius, revera libidinosi, et insano erga feminas amore succensi, uberibus prosequeretur lacrymis, et minaciter in meretricem in-

ρις. Ταῦτα τοῦ φωστῆρος Ἐπιφανίου τῆ νεωτέρῳ ἐκείνῳ νοθετοῦντος, ὑπὸ τοῦ πονηροῦ σκληρωθείσης αὐτοῦ τῆς καρδίας, βαρέως τὰ ῥήματα ἤνεγκε, καὶ δκλάσας πρὸς τὰ λεγόμενα, λυπηθεὶς, ἀνεχώρησεν εἰπὼν· Ὅπηνίκα ὀφείλω, ἀπολαύσω τὸν κόσμον, τότε αὐτοῦ ἀπόσχομαι. Οὐκέτι οὖν προσέθετο συνελθεῖν τῷ Ἐπιφανίῳ εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἐμφιλοχωρῶν ταῖς ἡδυπαθείαις, πορνείαις καὶ μοιχείαις, τῆς ἐλευνῆς αὐτοῦ ψυχῆς τὸ κάλλος κατεμίανεν. Μετὰ ταῦτα περιέπεσε πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι σφοδροτάταις, ὥστε καὶ εἰς μεγίστην πέναν ἐλθεῖν, καὶ τὸν ἄρτον ζητεῖν καθημέραν. Ἐλυπήθη οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ παρεκάλει τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ ἔλεος. Ὁ δὲ Ὅσιος ἔφη· Οὐχί, τέκνον, ἀλλὰ συμπάθησον αὐτοῦ μᾶλλον τῆ ψυχῆ, κάμνοντος τοῦ σώματος· ἔασον τὸν αὐτὸν οὕτως· ἀρμόδιον γὰρ τοῦτο αὐτῷ περὶ εἶναι. Ἐλεύσεται δὲ καιρὸς, ὁπηνίκα ὁ Κύριος θεασάμενος τῆς ταλαιπωρίας τὴν ταπεινωσιν, μετέπειτα ἐπὶ τὴν πρῶτην αὐτοῦ κατάστασιν ἀνακαλέσεται αὐτόν. Ἐπιφάνιος ἔφη· Παρακαλῶ σε, δούλε Κυρίου, γνῶρισόν μοι διὰ ποίαν αἰτίαν οὕτως ὀξέως τοῖς πειρασμοῖς παρεδόθη. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐκ ὠργίσθη αὐτῷ ὁ Κύριος δι' οὐδὲν ἕτερον, εἰ μὴ ὅτι ἦν ἐπίορκος, καὶ ψεύστης, καὶ θρασὺς, καὶ ὑπερήφανος· κἂν τάχα γὰρ καὶ ἄλλα χεῖρονα διεπράξατο σωματικὰ πλημμελήματα· ἀλλ' οὖν οὐ τοσοῦτον διὰ ταῦτα, ὅσον δι' ἐκεῖνα. Οὕτω γὰρ ἐστίν, ἐάν γάρ μὴ βράση ἢ κύθρα ὑφουμένη ἰσχυρῶς, ἡδύτητα βρῶσις οὐκ ἔχει· οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ταπεινοὶ, ἐάν μὴ ἐψηθῶμεν διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, οὐ μὴ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Εἰ οὕτως ἐστὶ τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ σωτηρίας, οὐκέτι περὶ αὐτοῦ φθέγγομαι· μόνον ἴδω αὐτὸν ἐν ὑπομονῇ ἀνδρειούμενον, καὶ εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας καὶ ἐπαύλεις παρὰ Κυρίου βαδίζοντα.

ρις. Ἐτερος δέ τις νεανίας, ὀνόματι Ἰωάννης, ἐχρημάτιζε προσφιλεῖς Ἐπιφανίῳ, καθότι καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀμφοτέρω τὰ μαθήματα ἐπαιδεύθησαν· ἠγάπα οὖν τὸν Ἐπιφάνιον συμφοιτητὴν, τὴν δὲ ἀρετὴν αὐτοῦ οὐκ ἐμίμειτο τὸ σύνολον. Μιᾶ οὖν τῶν ἡμερῶν, συγκαθεζομένων τῶν ἀμφοτέρων παίδων ἐν τῷ δημοσίῳ, καὶ τὰ ῥήματα ὁμιλούντων, γυνή τις μιμᾶς διερχομένη ἐν τοῖς ἐκεῖ, ὡς τοὺς ἀμφοτέρους παῖδας ἐθεάσατο, ἤρξατο ἢ ἀκάθαρτος σχήματα πράττειν, ἐξῆς καὶ κινήματα καὶ βλακεύματα, πειρωμένη ἢ γάγγραινα κἂν ἕνα συλῆσαι εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς. Ὡς δὲ ταῦτα διεπράττετο, ἀπέστρεψε τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἰδὼν Ἐπιφάνιος ὑπομειδιάσας, καὶ φησιν· Βλέπε τὴν ἀλώπεκα τὴν ἀναίσχυτον, πῶς ὑποκονεύεται ὄρνιθι πειρωμένη λαθεῖν, φημὶ νεωτέρου τινὸς ψυχὴν τοῦ θηρεῦσαι. Ὁ δὲ Ἰωάννης, ὡς ὢν ἐξωλέστατος, κατεσκάπει κρυφίως, ὡς ὑπολανθάνων τῷ Ἐπιφανίῳ. Πορευθεὶς δὲ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ ἀπυλείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπ' ἀληθείας γὰρ ἕσχατος ὢν, ἐμαίνετο εἰς τὰ σκυλη-

κόδρατα πάχη τῶν γυναικῶν ὁ ταλαίπωρος. Ἐνε-
δριμήσατο οὖν ὁ Ἐπιφάνιος τῇ γυναικὶ ἐκείνῃ, καὶ
εὐθέως ἀνεχώρησεν. Ἐφη δὲ Ἰωάννης πρὸς τὸν
Ἐπιφάνιον· Ἐπιτιμήσεται αὐτὸν ὁ Θεὸς, ὅτι ἐσά-
λευσεν ἡ τάλαινα τὴν καρδίαν μου. Ἐπιφάνιος εἶ-
πεν· Μακάριόν ἐστιν ἵνα ἐσάλευσε καὶ μὴ ἤρπασεν·
ὁ ἐμβλέψας γάρ γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη
ἐμοίχευσε αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Νῦν οὖν ὡς
οὐκ ἐπιθυμεῖς, πῶς ἐντρανίζεις ἑδῆως τῇ πόρῃ;
Διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι μακάριόν ἐστιν, ἵνα σε παρα-
σάλυσε καὶ μὴ ἤρπασεν.

ριθ'. Ἐφη Ἰωάννης πρὸς αὐτόν· Καὶ μὴ ὀδιδόλους
τὴν γυναῖκα ἐποίησεν; Πάντως ὁ Θεὸς, κακείνος
ἔργε τοιαῦτα γενέσθαι. Ἐὰν οὐκ ἤθελε ταῦτα
γενέσθαι, ἵνα τί αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον παρήγαγεν;
Αἰτιὸν ἐστιν ὁ Θεὸς τοῦ τοιοῦτου πράγματος. Ἐπι-
φάνιος λέγει· Μὴ ἐπεριοκέπτως τι φθέγγου, ἀδελ-
φέ· στοχάζεσθαι γάρ ὅτι οὐκ οἶδας τί φθέγγεσαι·
εἰπέ δέ μοι πρὸς τοῦτο· Εἰσῆγαγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν
κόσμον τοῦτον, καὶ εἰς τὸν βίον τὸν ἡμέτερον μά-
χαιραν, διὰ ποίαν αἰτίαν; Πάντως, ἵνα τέμνωμέν τι
τῶν προσδεομένων τῆς τομῆς αὐτῆς, οὐκ ἵνα σφά-
ζωμεν ἀλλήλους. Ἐποίησεν ὁ Θεὸς σχοινίον, οὐκ ἵνα
πνίγωμεν ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἵνα ἐν αὐτῷ στηριζώμεθα.
Καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παραέσω, καὶ τοῦ ζητουμένου
ἐπιμνησθῶ· ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ τὴν γυναῖκα, ἵνα
αὕξη ὁ κόσμος, καὶ ἵνα πᾶς ἀνθρώπος ὁ βουλόμενος
ἔχειν γυναῖκα ἔχη αὐτὴν μετὰ συνειδήσεως Θεοῦ,
μετὰ βουλῆς αὐτοῦ· τοῦτέστι κατὰ τὸν νόμον, τὸν
πρὸς τοῦτου ἐκδοθέντα ὑπ' αὐτοῦ [καὶ ἐν τοῖς θεοῖς
Εὐαγγελίοις παραγγελλόμενον, « Ἔσονται οἱ δύο εἰς
σάρκα μίαν »]· ἵνα σκέψη ἐν τῇ νεότητί σου, καὶ
Γῶης εἰ· Δρα δύνῃ παρθενεύειν χάριτι Κυρίου· εἰ δὲ
οὐδὲ δύνῃ, ἵνα εὐρήσῃς γυναῖον σεμνόν, ἀγαθόν, καὶ
ἐνάρετον, καὶ βούλη τῶν γονέων ἵνα ἄρῃς αὐτὴν. Καὶ
λοιπὸν οὔτε ἐκείνη, οὔτε σὺ ἐξετε ἐξουσίαν τοῦ ἐτέ-
ρωθεν βεμβεύεσθαι, καὶ θφείλετε εἶναι ὡσπερ ζεύ-
γος τρυγόνων, ἢ σεμνὰ καὶ τερπνὰ ἀδελφία. Εἴ τις
οὖν φυλάξει οὕτω τὴν μονογαμίαν, ὡσπερ εἶπεν ὁ
Κύριος, ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει ἐπιγνώσονται οὗτοι
ἀλλήλους ἐν χάριτι, οὐ μέντοι πάλαι ὡσπερ ἐξεύ-
χθησαν, ἀλλ' ἔσονται ὡς ἄγγελοι Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, ὁ
Ἐπιφάνιος εἶπεν, ἡ γυνὴ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου
ζεύγνυται ἀνδρὶ, καὶ συνάπτεται χάριν παιδοποιίας
οὐχὶ δὲ χάριν δαιμονολαγνείας. Ὅσοι οὖν πορνεύου-
σιν, ἢ μοιχεύουσιν, ἢ τὴν Σοδομικὴν ἐργασίαν ἐρ-
γάζονται, [οὗτοι γινώσκονται ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου
τί αὐτοῖς ἠτοιμάσται (41)·] ἐπεὶ ἀρτίως παίζουσιν
ὡσπερ τετυφλωμένα κτήνη καὶ ἀναισθητα. Ὅσον γάρ
τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ, ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὁ
κλαυθμὸς ὁ ἀπαρακλήτος, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον,
εἰ ἡμεῖοι ἐκεῖνοι ἄγγελοι, οἱ τὰς πυρίνους ράβδους
κατέχοντες, καὶ τύπτοντες τοὺς ἐμοὶ ὁμοίους ἀμαρ-
τωλοὺς, τοὺς μέλλοντας εἰς τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἀσθε-
τον ἐμβιδάζεσθαι; Νῦν οὖν καὶ σὺ, εἰ οὐ δύνῃ

A surgens e vestigio se subduxit. Cui Joannes : Ca-
stigabit illam Deus, inquit, quod animum meum
suis illecebris commovit misera. Et Epiphanius :
Salva res est, inquit, si commovit tantum, non
etiam rapuit; nam et qui viderit mulierem ad
concupiscendum, jam mœchatus est eam in corde
suo. Nunc igitur, si non concupiscis, cur oculos
tam blande in scortum intendis? Ac propterea
dixi : Salva res est, si commovit tantum, non etiam
rapuit.

419. Excipiens rursus sermonem Joannes : Et-
enim, ait, numquid diabolus feminam effinxit?
Minime vero, sed Deus, qui et constituit talia
fieri : si enim fieri noluisset, cur ipsam produxis-
set in mundum? Deus igitur istiusmodi operum
causa dicendus est. Noli, mi frater, subsumit
Epiphanius, de Deo quidquam temere proloqui :
reor hæc tibi minus animadvertenti excidisse. Re-
sponde, quæso, mihi ad hæc : Quam ob causam
introduci voluit Deus cultros in mundum hunc?
Utique ut illis scindamus, quæ ad usum nostrum
scindi debent ; non vero ut alteri necem inferamus.
Funes quoque ferit Deus, non sane ut nos ipsi
strangulemus, sed ut iis manus prehensis gressum
firmemus. - Atque ut plurima silentio præteriens,
ad quæstionem propositam demum revertar, condi-
dit quoque feminam Deus, ut accrescat humanum
genus et multiplicetur, ut vir omnis, qui animum
ad conjugium appulit, feminam sibi jungat
ex consensu ac voluntate divina, id est congruen-
ter convenienterque legi, quam Deus jam pri-
dem tulit, inque sacris Evangeliiis posteritati re-
liquit, dicens : « Erunt duo in carne una ¹⁸, » ut
consideres in juventute tua et circumspicias, an
virginitatem colere illibatam possis per gratiam
Dei, si vero non possis, pudicam, bonam, virtuti
deditam virginem quæras, quam e consensu paren-
tum uxorem tibi ducas. Denique nec illi, nec tibi
fas erit ab altero separari, sed vivere debetis, uti
par turturum, aut casti jucundique fratres. Quod
si qui conjugium ita ex præcepto Domini servave-
rint, in resurrectione mortuorum cognoscent invi-
cem in gratia, non quidem uti pridem conjugati,
sed erunt sicut angeli Dei. Ac propterea dicebat
Epiphanius, viro conjungi atque adherere debere
mulierem congruenter convenienterque legi divinae,
liberos procreandi, non immodicæ ac diabolicæ
libidinis causa. Quicumque igitur scortantur, adul-
terantur, aut Sodomitico scelere indulgent, co-
gnoscent aliquando, cum mors supervenerit, quid
sibi paratum sit, quia modo hanc vitam, uti oc-
cæcata sensuque destituta jumenta, ludendo transi-
gunt. Qualis enim futurus est terribilis iste
ignis? quis dentium stridor? quis ploratus, nulla

¹⁸ Matth. xix, 5.

(41) Ms. Vatic., -κλονται· ὁ γὰρ θάνατος, ὅταν ἔλθῃ ἐπ' αὐτοῖς, γινώσκονται.

unquam consolatione lenivendus? quales tenebræ istæ exteriores? quales angeli isti tortores, torribus armati, peccatoresque mei similes, in ignem illum inexstinguibilem præcipitandos, cædentes? Nunc igitur et tu, si nequeas castimoniam servare, ex ratione status hic caste vivens, in sæculo futuro

α καρτερεῖν ἐν ἀγνείᾳ, χρῆσον κατὰ τὴν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ ἐνταῦθα σεμνῶς βιώσῃς, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πολλῆς ἀπολαύσῃς τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθινῆς.

divinæ legis præscripto matrimonium ini: ut pro amplam a munifica Dei manū mercedem conse-

120. Ad hæc Joannes: Beatum, inquit, os, et labia tua, domine Epiphani, qui talia loqueris: verum ne putes, omnes tanta instructos a Deo sapientia, tali donatos sanctitate, tam certo ad salutem præelectos, quemadmodum te. Opto enim ego similis esso tui, sed fieri nequeo: cupio jejuniis macerare corpus, et totis diebus ac noctibus orationem continuare, sed nequeo: cupio elemosynas erogare pauperibus, sed facultas non est, auro, argento, rebusque aliis deficientibus. Si in potestate mea foret, nollem succensere cupiam, aut detrahere aut noxam inferre; nunc vero vel invitus cogor, tum a depravata natura, tum a dæmone, tum a pessima consuetudine, talia patrare.

ρχ'. λέγει Ἰωάννης· Μακάριόν ἐστι τὸ στόμα σου καὶ τὰ χεῖλη σου, κύριε Ἐπιφάνιε, ὅτι ταῦτα φθέγγασαι· πλὴν μὴ νομίσῃς ὅτι πάντας ὁ Θεὸς οὕτως ἐσόφισε, καὶ ἡγίασε, καὶ ἐξελέξατο ὡς περ σὺ· προαιρούμαι γὰρ εἶναι ὡς σὺ, ἀλλ' οὐ δύναμαι γενέσθαι· ἤθελον νηστεύειν, καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς προσεύχεσθαι, ἀλλ' οὐ δύναμαι· ἤθελον δίδόναι τοῖς πτωχοῖς, ἀλλ' οὐκ ἔχω χρυσίον, ἢ ἀργύριον, οὔτε τι ἕτερον εἰς πλησμονὴν ἀποκειμένον. Εἰ ἦν τὸ κατ' ἐμὲ, οὐκ ἐβουλόμην τινὶ ὀργίζεσθαι, ἢ τινα καταλαβεῖν, ἢ τι τῶν βλαβερῶν ποιεῖν· νῦν δὲ καὶ ἀκων ἀναγκάζομαι, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ἀλλὰ δὲ ὑπὸ κακῆς συνηθείας πράττειν.

121. Hisce ita rursum occurrit Epiphanius: Næ tu, inquiens, speciose admoxum illa nosti prætere-
xere. Dixeras, te moræ similem sectari vitam percipere, sed non posse. Age igitur modo: quid oximum et inimitabile, uti dicis, in me deprehendis? Num quiete extra turbas agere non potes, uti ego? num sacram volvere Scripturam, templa frequentare sanctorum, omnes amore prosequi, corpus castigare jejuniis non potes? At illa inter necessaria ad salutem non reponit Dominus, nihil requirens aliud, quam ut ne gula ac ebrietati immoderatae serviatur: neque enim manducare aut bibere, sed ventrem cibo potuque ad ebrietatem farcire aut aliter peccare vetat. Dixeras, te precibus vacare volentem non posse. At, quæso, cur non possis, adolescens cum sis et integris viribus? Istiusmodi defensionem si attuleris pro te in extremo iudicii die, muliercula una aut anicula, virtutis studiosa, quamvis viribus destituta, convincet te ac condemnabit. Dicetur namque tibi: Ecce illam, nullarum virium afflictaeque valetudinis feminam, ecce quomodo conatu toto in palæstra virtutis decertavit: et tu, cum robusta juventute præstes, ausis afferre talia? Ecce quomodo illa, propter amorem Dei, noctes diebus conjunxerit orationi vacans: et tu adolescens, parem aniculæ pietatis gradum attingere nequivi ti? Utque supersedeam pluribus, hoc unum tibi modo inculcatum velim: videlicet ut probe intelligas, nihil quidquam in hoc mundo esse, quod tum temporis profuturum sit, nullum prætextum aut excusationem, defensionem nullam, cum liberum in nobis arbitrium insit. Quod si me sincere ames audiasque, fuge fornicationem, luxuriam, ebrietatem; cave qualibet diei hora in publicum procedas, flagitiosarum feminarum pul-

ρχα'. λέγει πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Προφάσεις ταῦτα· εἶπας οὖν ὅτι ἠθέλον εἶναι ὡς περ καὶ σὺ, ἀλλ' οὐ δύναμαι. Καὶ νῦν τί ἄρα ἐν ἐμοὶ στοχάζῃ, ὡς ἐφύσας; Μὴ οὐ δύνη ἡσυχάζειν ὡς ἐγώ; μὴ οὐ δύνη τὰς θείας Γραφὰς ἀναγινώσκειν; μὴ οὐ δύνη σχολάζειν τοῖς ναοῖς τῶν ἁγίων; μὴ οὐκ ἰσχύεις ἔχειν ἀγάπην μετὰ πάντων; οὐ δύνασαι νηστεύειν; Καὶ μὴ ὁ Κύριος ἐπ' ἀνάγκαις τοῦτο ἔχει, οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητεῖ, εἰ μὴ τοῦ μὴ γαστριμαργίζεσθαι, καὶ τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι. Μὴ εἶπεν· Μὴ φάγης, μὴ πίης· ἀλλ' εἶπεν· Μὴ γαστριμαργεῖν, μὴ μεθύειν καὶ ποιεῖν τὴν ἀμαρτίαν. Εἶρηκας, ὅτι θέλω προσεύχεσθαι, καὶ οὐ δύναμαι· διατί οὐ δύνη, νεώτερος ὢν, καὶ βῶσιν ἔχων σώματος; Εἰ ταύτην τὴν ἀπολογίαν δώσῃς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἐν γυναικάριον, γραῖδιον, ἐνάρετον, ἀδύνατον, ἔχει ἐκβαλεῖν, καὶ καταδικάσαι σε· ἐροῦσι γὰρ πρὸς σε· Θεάσαι τὴν ἀδύνατον καὶ ταλαίπωρον τῷ σκηνώματι πῶς ἐσφύχως ἠγωνίστα· καὶ σὺ νέος ὢν τολμᾷς φθέγγεσθαι τοιαῦτα; Πῶς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν ἐσχόλαζεν; καὶ σὺ νέος ὢν, οὐδὲ κἂν ἴσῃν τῆς γραῖδος ἐπεδείξω εὐλάβειαν; Καὶ ἵνα παρεάσω τὰ πολλὰ, ἐν μόνον σοὶ λέγω· γίνωσκε ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐ πρόφασις, οὐκ ἀπολογία, ὄντος ἐν ἡμῖν τοῦ αὐτεξουσίου. Καὶ εἰ ὄλω; ἀγαπᾷς με, καὶ ἐμοὶ πείθῃ, φεῦγε, ταπεινὲ, τὴν πορνείαν, καὶ τὴν βλαχείαν, καὶ τὴν μέθην, καὶ τὸ ἐκάστη ὥρᾳ ἐπιμέσως προσέρχεσθαι, καὶ βλέπειν τὰς θυρίδας τοῦ καθοπτεῦσαι κάλλος μοχθηρὸν· καὶ ἀγώνισαι σωθῆναι, καὶ εὐρεῖν ἔλεος καὶ χάριν παρὰ Κυρίου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ὠφελήσει, ὡς προείρηκα, εἰ μὴ μόνῃ ἢ εὐσπλαγχνίᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν.

salvare animam tuam, et misericordia gratiaque

Domini potiri in iudicii die : nihil quippe nobis, uti jam monui, solatio istic aut subsidio erit, præterquam sola benigni Domini misericordia, et bona quæ fecerimus opera.

CAPUT XVI

Præfati juvenis damnatio ab Andrea præostensa Epiphanio, moxque secuta.

ρκβ'. Ὡς δὲ ταῦτα ὠμίλει ὁ Ἐπιφάνιος τῷ Ἰωάννῃ, αἰφνιδίως εὐρέθη ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσὲ διερχόμενος· καὶ ὡς ἐθεάσατο αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, ἀναστάς ταχέως, καὶ ἀφελὺς τὸν Ἰωάννην, ἀπίει πρὸς τὸν Μακάριον· καὶ γενόμενοι ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ, ἤρξαντό τινα θεόπνευστα ῥήματα ὀμιλεῖν τῶν Γραφῶν. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Μακάριος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη· Οἶμαι, ὦ φίλτατέ μου καὶ μελιρρότε, οἷους λόγους καὶ μυρίπνοα ῥήματα τῷ νέῳ ἐκείνῳ τῷ σὺν σοι πρὸ τῆς ὥρας καθεσθέντι, εἰς μάτην κεκένωκας. Λέγει Ἐπιφάνιος· Εἰς μάτην; κατὰ τίνα τρόπον; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Οὐκ εἰσακούσεται σου εἰς τὸν αἰῶνα, ἐπεὶ σφόδρα ἐστὶν ἐξωλέστατος· ἐγὼ γὰρ ἤμην πρὸς ὑμᾶς τῷ πνεύματι, ὀπηνίκα πρὸς αὐτοὺς διεσχέπτεσθε. Πρόσεχε δὲ, τίνα εἰσὶν ἀπερσυνθήσεται αὐτῷ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ἀπὸ τῆς προκειμένης ὥρας, δι' ὧν ἐστὶ πόρνος καὶ μοιχὸς καὶ ἀρσενοκοφίτης τὸ βδελυρώτατον. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔμελλεν ὁ Κύριος ἐξολοθρεῦσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς, δι' ὧν θλίβει αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ταῖς ἀσωτίαις αὐτοῦ πορευόμενος. Ἡτήσατο δὲ τὸν Κύριον ὁ ἀγγέλος, ὁ φυλάσσων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, δοθῆναι αὐτῷ ὄρον μετανοίας καὶ ἕνα καιρὸν, καὶ ἐπήκουσε Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἑνιαυτὸς ἡμερῶν, καθάπερ ἠτήσατο ὁ ἀγγέλος. Ἐνετείλατο δὲ ὁ δίκαιος κριτὴς τῷ τῆς λύμης ὀλοθρευόντι ἀγίῳ ἀγγέλῳ, Ἐὰν ἐνδοθεν τῆς ὀρισθείσης περιοπῆς μεταγνῶ, οὐ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μήγε, χρῆσαι αὐτῷ τῇ ἰδίᾳ τῆς σήψεως ἀνάγκῃ, ἥτις καὶ διαλύσει τὰς ἀρμονίας αὐτοῦ, καὶ καταβρέῦσαι ποιήσει τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ οὕτω τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς τὸν ἕδην παραπέμψει. Ἄλλ' οὗτος εἰς ἀνονήτους φληναφίας καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν κατεδαπάνησέ, καὶ οὐδὲν ὠφελήσας τὴν ὀργὴν ἐπεσπάσατο. Καὶ οὐαὶ τῷ φιλοπόρνῳ, τῷ ἐλεεινῷ καὶ βεβήλῳ καὶ τάλαιπώρῳ! ἱκανὰ γὰρ μεταμεληθήσεται ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ θανάτου καθεζόμενος, καὶ τῶν λόγων σου τῶν θεοπνεύστων μεμνημένος.

ρκγ'. Λέγει πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Κύριέ μου, εἰ κελεύεις, ἀναγγελῶ αὐτῷ ταῦτα, ἀπερ μοι λελάληκας· ἔσως εἰςελεύσεται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ φόβος Κυρίου, καὶ μεταμεληθεὶς ἀποστρέψει ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς. Ἔφη ὁ Μακάριος· Εἰ ταῦτα ἔρεις αὐτῷ, γελᾶσεται· ὅλος γὰρ ἐστὶ πεπωρωμένος τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ Κύριος τὰ τοιαῦτα λέγει τινὶ τοῦ ἐπιστρέφειν· οὐκ ἐστὶ γὰρ τοῦτο συμφέρον αὐτῷ· εἰ γὰρ ἦν συμφέρον, ὁ Θεὸς ἂν τοῖς ἀπασὶ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἡμέραν δι' ἀγγέλων ἐμήνυσεν. Σὺ δὲ, ἀγαπητὸν τέκνον μου, ἀγωνίζου, εἰ τι δύναται, ἵνα, ὅτ' ἀνέλθῃ ὁ Κύριος μεταστῆσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ὧδε, κληρονομήσωμεν

122. Ita inter se colloquentibus Epiphanio et Joanne, subito illac præterivit beatus Andreas; quem ut vidit Epiphanius, dimisso Joanne, statim convenit: ac secedentes simul in locum a turbis remotum, cœperunt sermones de sacra Scriptura divinitus inspiratos miscere; sic primum compellente Epiphanium Andrea: Assequi me puto, dilectissime suavissimeque adolescens, qualem modo orationem, quam stravia ad juvenem, lateri tuo assidentem, verba feceris; sed in vanum. Quid, ait Epiphanius, in vanum? quæ obrem? Quia, respondet Sanctus, insigniter lascivus est, non te audiet in æternum; ego namque vobis colloquentibus in spiritu adfui. Accipe vero, quæ misero isti obventura sunt non multo post, propterea quod scortator, adulter, masculorum concubitor sit nefandissimus. Paucis abhinc diebus sublaturus illum ac disperditurus erat a terra Dominus, quod persistans in turpitudine sua contristaret Spiritum sanctum: cum angelus, cui cura animæ illius servandæ demandata est, intercedens pro ipso apud Dominum, spatium pœnitendi annum saltem unicum petiit obtinuitque; exaudiente Domino et concedente, ut ex voto angeli annus unus adolescenti daretur. Præcepit quoque idem Dominus, judex justus, parato in perniciem nostram malo genio, ut si ante præscripti temporis decursum ad pœnitentiam adjiceret animum, salvus esset; sin autem, ut sibi illum vindicaret perniciæ destinatum, ut membrorum compaginem dissolveret, carnem putrefaciam dissuere faceret, sicque animam miserabilem ad orcum deduceret. Sed illud quoque tempus nugis inutilibus impendit perdiditque infelix, ac nihil omnino ad animæ suæ salutem proficiens, iram in caput suum divinam provocavit. Væ homini luxurioso, miserabili, impuro, miserantio; quam crebro, cum in tenebris et umbra mortis sedebit, pœnitentiam nequidquam ducetur, nunquam non memor admonitionum tuarum divinitus inspiratarum!

123. Tum vero Epiphanius: Domine mi, ait, si ita jubes, renuntiabo homini isti hæc dicta tua; quis scit an timor Domini occupaturus sit cor illius, pœnitentiam acturi et declinaturi a via in qua graditur pessima? Ad hæc beatus Andreas: Si talia ei renuntiaveris, ridebit te: totus quippe induruit per libidinis dæmonem. Verum neque Dominus ipse talia renuntiat cupiam, ut se convertat; neque vero expedit: si enim expelliret, cunctis hominibus aperiret per angelos diem ac horam mortis suæ. Tu vero, filii dilectissime, quantum potes, contende, ut cum venerit Dominus, hinc nos alio translaturus, honorum illorum, quæ

oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, hæreditatem adeptus.

124. Exspiraverat jam tempus a Domino concessum Joanni, quo pœniteret atque ad frugem rediret meliorem : cum per visionem beatus Andreas Dei famulus apparuit Epiphanio, apprehensumque manu deduxit ad loca admodum profunda, visu horrida, densisque tenebris perfusa; quas lumine manu prælato discutiebat, Videbantur autem hæc Epiphanio intra terræ sinum geri : ubi et custodia, et claustra, et carceres deformes ac tenebrosi visebantur, quorum alii muribus, æluris, vulpeculis scatebant; in aliis serpentes, asini, echidnæ, aspides, cornices, corvi, et cæteræ volucres immundæ ac fetidæ, necnon feræ, canes, aliæque plurimæ animantes stabulabantur tanto numero, ut stellas cœli æquarent, His visis, ventum est tandem ad humile fetensque tugurium, ubi nihil quidquam videre erat præter hominum canumque excrementa. Tum Epiphanius Andræ; Amabo te, cur huc venimus? Idue laboribus nostris obtinuimus, ut huc delati tam iuamœna et miserabilia oculis nostris usurparemus? Et beatus Andreas; Nequaquam, fili mi, sed ut coram inspiceres locum, quem familiaris tibi Joannes sceleribus sibi suis paravit; quæ autem vides stercorea, sunt nefanda illius crimina laboresque inutiles. Sed et scripturam istam respice. Respicienti autem oblata est tabula tenebrosa, medio in aere, cum hac inscriptione; Commoratio sempiterna et gravis pœna Joannis, filii Celestionii; ita enim pater illius nuncupabatur,

125. Exclamavit ad hæc Epiphanius : Hei misero mihi peccatori! ne quis, oro, vel pessime de me meritis, huc deveniat mansurus. Verum quid hæc sibi volunt excrementa? Et respondens Andreas; Ecce, inquit, illi tam viri quam feminæ, qui paria cum Joanne patrant scelera, hic sentinam et stercorea congerunt, ut cum e vivis excesserint, animas suas, catenis constrictas, sordibus illis exsatient, post resurrectionem corporum toti in ignem infernalem conjiciendi. Tum rursus interroganti Epiphanio de muribus, de canibus, de feris, de asinis, de mulis, de serpentibus, quos isto jam ante viderant loco ðegere; respondet Andreas, esse injustorum, luxuriosorum, aliter peccantium animas. Ad hæc rursus exclamanti Epiphanio : Heu me, domine, tam abjectas formas indutæ sint nobilissimæ hominum animæ! rursus occurrit Andreas : Minime vero, inquit, dilectissime fili, sed nostra causa Deus tali sub schemate spectandas proposuit, ut per cujusque speciem commonstraret, cui similes fiant, qui in hoc mundo versantur, per quamlibet turpem actionem. Aliæ siquidem homicidarum, adulterorum aliæ; illæ scortatorum, istæ Sodomitarum, reliquæ furum, euclionum, hæreticorum, vanæ gloriæ studiosorum, et si quæ propter alia scelera damnantur, sunt animæ : suntque illorum omnes, qui comparati sunt jumentis insi-

τὰ ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμοῖς οὐκ οἶδε, καὶ οὐκ ἔκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη.

ρχὸ'. Πληρωθέντος δὲ τοῦ ὅρου τοῦ διθέντος παρὰ Κυρίου τῷ Ἰωάννῃ λόγῳ μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, εἶδεν ἐν ὄραματι ὁ Ἐπιφάνιος τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, ὅτι παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἔγαγεν εἰς δυσβάτους τόπους, δυσαιεεῖς καὶ λίαν ζοφώδεις, καὶ κατεῖχε λαμπάδα, καὶ δι' αὐτῆς ἐφώτιζε τὸν σκοτεινὸν ἐκεῖνον. Εἶκαζε δὲ ὅτι ὑποκάτω τῆς γῆς ἦν ταῦτα τὰ φαινόμενα. Ἐώρων οὖν ἐκεῖ φυλακὰς, καὶ κελύθρα, καὶ δεσμοτήρια ἀειδῆ καὶ ζοφερά, καὶ ἐν οὐτοῖς μῦες πολλοὶ καὶ σκουροὶ, καὶ ἀλώπεκες ἕνα πέλκιστο. Ἐν δὲ τοῖς ἐτέροις ὄψεσι, καὶ ἕνοι, καὶ ἐχιδναί, καὶ ἀσπίδες, καὶ κηρῶναι, καὶ κόρακες, καὶ πετσίγαι ἄλλα ἀκάθαρτα καὶ δυσώδη, καὶ θηρία, καὶ κύνες, καὶ ἄλλα πλείονα ἐφαίνετο ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Ὅτε οὖν πάντα ἐθεάσαντο, ἔσχατον ἦλθεν ἐν τινὶ δυσώδει οἰκίσκῳ, ἐν ᾧ οὐδὲν ἦν, εἰ μὴ κόπρια ἀνθρώπων καὶ κυνῶν. Ἔφη Ἐπιφάνιος τῷ Μακαρίῳ· Δέομαί σου, τί ὧδε ἦλθομεν; Εἰς τοῦτο ἦν ὁ ἀγὼν ἡμῶν, ἵνα ὧδε γενόμενοι τὰ ἐλκεῖνά ταῦτα ἴδωμεν; Λέγει ὁ Μακάριος· Οὐχί, τέκνον, ἀλλ' ἵνα ἴδῃς τὸν τόπον, ἐν ᾧ φίλος σου ὁ Ἰωάννης ἐαυτῷ ἐπέκτισε τὰ δὲ κόπρια, ἃ ὄρα εἰσὶν αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ, καὶ ὁ κόπος, καὶ ὁ κάματος. Ἀλλὰ βλέψον τοῖς ὧδε, τί εἰσι τὰ γεγραμμένα. Βλέπει οὖν ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ ἰδοὺ πύλας σκοτώδης ἐπὶ τοῦ ἀέρος, καὶ ἐν αὐτῷ ἦν γεγραμμένον· Μογή αἰωνία, καὶ τιμωρία βίαιος Ἰωάννου υἱοῦ Κελευστίνου· τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πατρὶ αὐτοῦ.

ρχὸ'. Ἔφη Ἐπιφάνιος· Οὐαί μοι ἐμάρτωλῶ! ἐνταῦθα μηδὲ οἱ ἰχθυώδως πρὸς με διακείμενοι. Τί δὲ εἰσι ταῦτα τὰ κόπρια; Ὁ Μακάριος ἔφη· Ἰδοὺ οὖν καὶ οἱ τούτῳ ὁμοίως ἐργαζόμενοι εἴτε ἄνδρες, εἴτε γυναῖκες, οὗτοι ὧδε στοιβάξουσιν κάλαμον καὶ κόπρον, ἵνα, ὅταν τελευτήσωσι, χορτασθῶσιν τούτων αἱ ψυχαὶ δεδεμέναι ἀλύσει, μετὰ δὲ τὴν ἐξανάστασιν τῶν σωμάτων, τότε πυρὶ ἄλοκλήρω παραδοθήσονται. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἠρώτησε τὸν Μακάριον περὶ τῶν προθεθέντων μῶν, καὶ κυνῶν, καὶ κελύθρων, καὶ ὄνων καὶ ἡμιόνων, καὶ ἐρπετῶν τῶν ἐκεῖσε ἡσφαλισμένων, Λέγει ὁ Δίκαιος· Ταῦτα πάντα εἰσὶ τῶν ἀνόμων καὶ ἀμαρτωλῶν καὶ ἀσώτων αἱ ψυχαί. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Οἴμοι, κύριέ μου, καὶ τοιαύτας ἰδέας αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων πεψήνασιν! Ἔφη ὁ Ὁσίος· Οὐχί, τέκνον μου φίλτατον, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς οὕτως αὐτῆς θεαθῆναι παρεσκεύασε, δείξας, ὅτι ἐκάστη ἀφομιύνηται ἐν τῷ κόσμῳ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς αἰσχίστασι πράξεσιν· εἰ μὲν γὰρ εἰσι φονέων, αἱ δὲ μοιχῶν, αἱ δὲ πορνῶν, αἱ δὲ σοδομιτῶν, αἱ δὲ κλεπτῶν καὶ φιλαργύρων, καὶ αἰρετικῶν, καὶ κενωδῶν, καὶ τῶν τοῖς ὑπολοίποις πλημμελήμασι καταδικασμένων. Αὗται εἰσιν αἱ ψυχαί, αἱ παρασυνεβλήθησαν ταῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὁμοιώθησαν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος τοιαύτη ὄρασε θεαθῆναι αὐτοὺς παρεσκεύασε, καὶ ὅπως ἡγεῖται αὐτούς.

pienibus et similes facti sunt illis. Et hæc est ratio, cur Dominus talibus sub speciebus nobis illas obtulerit videndas, simul ostendens quo easdem ipse loco habeat.

ρκς'. Τους γὰρ φονεῖς ἡγεῖται ὡς σκορπίους, τοὺς εἰδωλολάτρας ὡς κίβδηλα, τοὺς μοιχοὺς ὡσπερ τοὺς τὸν νοῦν ἀπολέσαντας, τοὺς μάγους καὶ τοὺς φαρμακοὺς ὡς τοὺς θφεις, τοὺς κτηνοδάτας καὶ ἀρσενοκοίτας ὡς τὸν μῦν καὶ ὡς τὸν σκωληκίδρωτον κύνα τὸν ἐπὶ τῆς κόπρου ἐβρίμμενον, τοὺς πόρνους ὡς τοὺς χοίρους, τοὺς κλέπτας ὡς τοὺς λύκους, τοὺς δολεροὺς ὡς τὰς ἀλώπεκας, τοὺς φιλαργύρους ὡς τοὺς αἰλούρους, τοὺς ὀργίλους ὡς τὰ θηρία, τοὺς μνησικάκους ὡς ἐχίδνας, τοὺς ψεύστας ὡς τὸν θφιν, τοὺς λαιμάργους ὡς τὰ ἀλογα, τοὺς μεθύοντας ὡς τοὺς δαιμονῶντας, τοὺς αἰρετικούς ὡς τὴν κόπρον, τοὺς πορνοκαπήλους ὡς ὄνους, τοὺς προξενητάς τῆς πορνείας, οἷτινες ὄρκους καὶ ψεύσασιν ἀνδρας εἰς γυναῖκας καὶ γυναῖκας εἰς ἀνδρας ἐπιμιξίᾳ βοθρίζουσι, καὶ κατεργάζονται αὐτοὺς ναὺν τοῦ διαβόλου, καὶ τῆς κοπρίας καταχώγια, ἡγεῖται ὡς τὸν ἐρχόμενον Ἀντίχριστον· τοὺς λοιδοροὺς ὡς κορώνην, τοὺς καταλάλους ὡς κόρακας, τοὺς κρίνοντας τὰ ἀλλότρια πταίσματα ἀναισθητῶς ὡς μεμηνότα κυνάρια καὶ τὰς ἀνθρωπίνας σάρκας ἐσθίοντα, τοὺς τραγωδοῦντας ὡς βατράχους, τοὺς κιθαρωδοὺς ὡς τοῦ διαβόλου ὄργανα, τὰς ὀρχουμένας γυναῖκας ὡς τοὺς ἐρωδίους, τὰς πόρναις ὡς τὰς αἴγας· καὶ τὰ παιδάρια ὡς τοῖς παιγνίοις, καὶ τοῖς γελοίοις, καὶ ταῖς μιμολογίαις, καὶ τῇ μέθῃ, καὶ τῇ παιδοφθορίᾳ συγκυλινοῦμενα, ἡγεῖται ὡς ἀκάθαρτα ἐρπετὰ τῆς γῆς, καὶ ὡς τὰ κνώδαλα, καὶ ὡς τὰ τῶν ἐχιδνῶν γεννήματα.

ρκς'. Ὡς δὲ ταῦτα ὠμίλει ὁ Ὅσιος τῷ Ἐπιφάνει, εὐθέως ἐξυπνος ἐγένετο ὁ Ἐπιφάνιος, ἐκπληττάμενος τοῖς δειχθεῖσιν αὐτῷ. Πρωτῶς δὲ γενομένης, φάσις ἦλθε πρὸς αὐτοὺς ὅτι Ἰωάννης ὁ φίλος σου τῷ τῆς λύμης κατεσχέθη νοσήματι, καὶ οὐκ ἀπέρχει τοῦ αὐτὸν ἐπισκέψασθαι; Ὁ δὲ ἀκούσας, σύνδακρυς γενόμενος, ἔφη· Ἀθάλε τῇ ἐμῇ ἀνικανότητι! Ἴδε καὶ τὰ ὀραθέντα μοι. Ἀπάρας οὖν ἐπορεύθη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀσθενοῦντος, καὶ ὡς αὐτὸν τῇ λυμικῇ νόσῳ τεθέακε ἄλλύμενον, ἔφη· Βαβαλ τοῦ φρικωδέστατου θαύματος! Ἴδε τοῦ μακαριωτάτου Ἀνδρέου τὴν πρόβρῃσιν. Θεασόμενος δὲ αὐτὸν ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ βᾶθους στενάξας, ἔφη· Εὐχαὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ὅπως φείσηται μου ὁ Θεός, καὶ συμπαθήσῃ μοι πρὸς τὸ παρὸν, καὶ μὴ χρῆσωμαι τέλει τοῦ τῆδε βίου· στοχάζομαι γὰρ ταύτης τῆς κλίνης μὴ ἀνίστασθαι. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ Κύριος, ἀδελφε, τὸ θεόν ποιήσει, αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ συμφέροντα· ἐπεὶ αὐτὸς τί σε ὠφελῆσαι οὐκ ἔχω. Ἰκέτευσον οὖν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς τὰ δόξαντα τῇ αὐτοῦ ποιήσει ἀγαθότητι. Ἡμέρα δὲ καὶ ἡμέρα διελύθη ὁ ταλαίπωρος· καὶ ἐβρέυσαν αἱ σάρκες αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ὡς ὕδωρ, καὶ ἠφανίσθη ἡ ὄψις αὐτοῦ ἅπασα· διεφθάρη δὲ καὶ ἐβδελύχθη τὰς ἀρμονίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε φοβηθῆναι πάντας τοὺς ἐρῶντας αὐτὸν, καὶ ἀναβοᾶν τὸ Κύριε ἐλέησον. Οὕτω τὸν βίον αὐτοῦ κατέστρεψε πολυωδύνης ὁ ταλαίπωρος, καὶ διεσκοπίθη τὰ ὅσα αὐτοῦ παρὰ τὸν ἄδην.

126. Habet vero homicidas, loco scorpionum; idolorum cultores, inter ambiguae speciei hybridas; adulteros, inter mente captos, magos veneficosque inter serpentes, bestiarum incursores et masculorum concubitores, inter mures canesque putidos in sterquilinum abjectos reponit: scortatores porcis, feres lupis, fraudulentos vulpibus, avaros felibus, iracundos feris, injuriarum memores echidnis, mendaces anguibus, belluones brutis animantibus; ebriosos daemoniacis, hæreticos stercori, leones asinis assimilat. Stupri arbitros et conciliatores qui viros in mulieres, et has in illos, commistionis causa, juramentis et mendaciis impellentes, ipsos delubra quædam diaboli omnisque læditatis receptacula efficiunt, non secus quam venturum Antichristum considerat. Jam vero qui facile conviciantur, cornices qui detrahunt alienæ famæ, corvos, qui gesta proximorum temere judicant, canes rabidos, humanis carnibus sese implentes, qui tragædorum more se jactant, ranas, qui citiaris vacantes, organa diaboli, quæ choreis indulgent mulieres, herodios, quæ libidini se dant, capias referre putandi sunt. Denique adolescentes, qui lusibus, risui, scurrilitati, temulentie, corruptioni puerorum se vatos addicunt, in numero immundorum terra serpentium, silvestrium ferarum, et genuinum viperinorum collocantur.

127. Ubi talia loquentem sibi Andream audivit Epiphanius, subito experrectus est, rerum sibi ostensarum novitatem cum stupore admirans. Afulgente vero posteræ diei luce, fama advolat, sic Epiphanium increpans: Joannes, intus tuus pernicioso correptus morbo, periclitatur vita, et nondum abis ipsum invisurus? Quo audito, cum lacrymis: Heu me impotentem! exclamat. Hæc scilicet mihi modo visa portendebant. Et abiens ad visitandum infirmum, reperit illum extiali morbo ad desperationem laborare, dixitque: Pæpæ, quam horrendum illud prodigium! ecce beatissimi Andree completum vaticinium. Ut venientem conspexit Joannes, ex timore corde ingemuit, dicens: Ora pro me, sancte, cui salutaris Deum, ut mihi parcens miseransque modo, non incidat vitæ meæ filum, pæto enim ex hoc lectulo non surrecturum me amplius. Cui Epiphanius: Dominus, mi feater, ager quod agendum est, ipse quide re tua sit, optime novit; quia nihil mihi suppetit, quo te juvem. Quare ad Deum supplex confuge, facturum quæcunque bonitati suæ visa sunt expedire. Sed in dies miselli hominis membra nervique dissolvi, caro in modum aquæ per terram diffluere, fugere totius faciei decur, tota denique corporis compages soluta contabescere, atque adeo horrenda videri, ut quotquot spectarent hominem, exhorrescerent illico, exclamarent

marcentque : Domine, miserere. Atque ita in summis animi corporisque doloribus vitam terminavit infelix : et dissipata sunt ossa ejus secus infernum.

128. Post dies aliquot Epiphania in publica pla- A tea factus obviam Andreas, ei cuncta quæ per visionem oblata ei fuerant in memoriam revocat, non sine horrore quodam, ac stupore, sic inquit : Nostine, fili, quomodo superiore nocte per caliginosas inferni plagas ambulaverimus uterque? Memorne es, qualia in subterraneo illo specu claustra carceresque sint? recordaris, quam caliginosa et tenebrosa sedes amicum-tuum Joannem maneat? legistine ferilis istius tabulæ inscriptionem? oculisne obversantur adhuc animæ, pridem ob peccata damnatæ, quomodo in tenebris et umbra mortis sedeant? Procul ab eorum societate remotus vivere nos jubeat Dominus Deus noster. Admirabilis adolescens Epiphanius, dum sic loquentem Andream audit, totis pene artibus trenore concussus : Vidi, ait, venerande Pater, et videndo ichorruui : quapropter intercede pro filio tuo, ut ne ad illorum consortium pœnasque condemnetur : irrui namque timor super me, et tenebræ operuerunt me, et vereor ne princeps tenebrarum, illecebris peccatorum expugnatum, eo me detrahat. Ad hæc Beatus : Delectat me tuus iste timor; quare quotidie te adhortor, ut strenue decertes, quominus regni cœlestis hæreditate excidas; quia etiam oro atque obsecro te, benedice fili, alacriter decurre pulcherrimum continentiae stadium, ut ego quoque, profectum tuum spiritua- lem videns, in spiritu exsultem. Ubi talia collo- cuti essent, quibusdam forte eminus eo appropinquantibus, Andreas, occultandæ virtutis suæ studio priusquam proptus adventarent, salvare jusso Epiphania inde se subduxit.

ρχή. Μετὰ οὖν ἡμέρας τινὰς συναντᾷ ὁ θεσπέσιος Ἀνδρέας τῷ Ἐπιφανίῳ κατὰ τὴν πλατείαν τῆς λεωφόρου, καὶ τὰ ὄραθέντα αὐτοῦ ἐν δράματι τῆς νυκτὸς ἀναμνήσας αὐτὸν, εἰς φρίκην καὶ τρόμον ἐνέειπεν λέγων· Οἶδας, τέκνον, τῆ προτέρᾳ νυκτὶ τοῦ εἰ ἀμφότεροι ἐπορεύθημεν ἐν τοῖς ζοφεροῖς ταμίσι τοῦ ᾄδου; κατενόησας τὰ ἐκεῖ κλισίθρα καὶ φυλακὰς τὰς ἐν τοῖς καταχθονίοις; οἶδας τοῦ φίλου σου τὴν καχέσπερον καὶ ζοφερὰν κατάπαυσιν; ἀνέγνως τὸν χαλεπὸν ἐκείνον πίνακα, καὶ ἄπερ ἐν αὐτῷ γέγραπτο; κατενόησας τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀμαρτωλῶν τὰ πνεύματα, ὅπως ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ τοῦ θανάτου καθεύδουσιν; Ἀφαιρεῖται ἡμᾶς τῶν ἐκεῖσε Κύριος ὁ Θεός. Ὁ δὲ θαυμάσιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ἀκηκόειναι αὐτὸν ταῦτα παρὰ τοῦ Δικαίου, ἰλιγγιάσας ἐφρίξε, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Τεθέαμαι, τίμια Πάτερ, καὶ θεασάμενος τρόμῳ συνεσχέθην· δεήθητι οὖν ὑπὲρ τοῦ τέκνου σου, τοῦ μὴ κατακριθῆναι με ἐν τοῖς ἐκεῖσε· δέος γὰρ ἐγεγόνει ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐκάλυψέ με σκότος, καὶ φοβοῦμαι μὴ ποτε ὁ τοῦ σκότους ἄρχων κατασπάσῃ με, ταῖς τῶν πλημμελημάτων ἡδυπαθείαις κρατούμενον. Ἐφη ὁ Μακάριος· Καὶ ἐμοὶ οὕτως ἐστὶν ἐράσμιον τοῦ φοβηθῆναι σε· διὰ τοῦτο ἐκάστοτε παραινῶ σε τοῦ ἀγωνίζεσθαι, ἵνα κληρονόμος γενῆσῃ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας· διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω, τέκνον εὐλογημένον, σπούδαζον ἐκάστοτε τρέχειν τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἐγκρατείας, ὅπως ὀρώσῃ σε ἡ ψυχὴ μου ἐν τοῖς πνευματικοῖς προκόπτοντα, ἀγαλλιάσῃται σὺν τῷ πνεύματι. Ὡς δὲ ταῦτα ὠμίλουν, τινῶν τῷ τόπῳ προσεγγιζόντων, σκέπων τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν ὁ Δίκαιος, πρὸ τοῦ ἐκείνους πλησιάσαι, ἀσπασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον, ἀνεχώρησεν.

CAPUT XVII.

Mulier a mago decepta, et diabolicis illusionibus subjecta, succurrit Epiphanius.

129. Mulier quædam ad Portum (42) habitans, admodum religiosa, et timore Domini eximta, virum nacta erat dyscolum atque insigniter voluptarium, qui quidquid erat rei familiaris dilapidabat in lupanaribus infelix. Uxor itaque, ut erat piissima, mœrens lugensque pendebat animi, quid facto foret opus, ut a pessimo vitæ instituto ad saniora consilia adduceret maritum : ac talia sæpe animo D versans, statuit tandem quærere hæc super re virum quempiam, qui eam sibi effectum dare posset; qualem opportune statim suggerit mulier alia, videlicet Bigrinum quemdam, pollicentem omnia se mulieris vota expleturum. Quamobrem illico consurgens, hominem adivit, reperitque frequen- tem in domo ejus turbam, consulendi causa præstolantium. Hi cum votorum compotes ad se qui- que rediissent, tandem et hæc propius congregitur, ac sede prope virum occupata, cœpit ei doloris

ρχή. Γυνὴ τις ἐν τῷ Νεωρίῳ οἰκοῦσα, εὐλαθὴς καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον, ἐκέκτητο ἄνδρα χαλεπὸν καὶ φιλήδονον σφόδρα, διασκορπίζων πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ, ἐν τοῖς πορνοκαπηλίοις ἀσκούμενος ὁ ταλαίπωρος. Ἡ δὲ γυνὴ οὖσα εὐλαβεστάτη ἐλυπεῖτο λίαν, ἐπαπορούσα τὸ τί δέοι γενέσθαι καὶ καταργῆσαι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τὸν πονηρότατον σκοπόν. Ὡς δὲ ταῦτα εἶχεν ἐν διανοίᾳ, ἀνίχναυε μαθεῖν περὶ ἀνδρὸς τοῦ τηλικαύτην δύναμιν κεκτημένου· ὑποβάλλει οὖν αὐτῇ γυνὴ τις Βιγρίνον ἄνδρα τινὰ, ὃς ἔφασκε, δύνασθαι ποιεῖν πάντα αὐτῆς τὰ καταθύμια. Ἀναστᾶσα οὖν εὐθέως ἐπορεύθη πρὸς αὐτόν· εὔρε δὲ ἐκεῖ πλῆθος ἱκανόν. Ὡς δὲ πάντων ἐποίησε τὰ καταθύμια καὶ ἀνεχώρουν, ἐπὶ τέλους ἦλθε καὶ αὐτῇ, καὶ ὡς ἐκαθέσθησαν, ἤρξατο ἡ γυνὴ τὸ κατώδυνον αὐτῆς ἐμλεῖν αὐτῷ· ὡς ὅτι· Ὁ ἀνὴρ μου ἐξέδοτο ἑαυτὸν ταῖς τοῦ μοχθηροῦ βίου ἀπάταις, καὶ ἐκ καταγωγίου εἰς καταγώγιον τῶν μιμᾶδων ἀφικό-

(42) Cangius lib. i Constantinop. Christ. cap. 17, Portus sea Navalia quatuor numerat, quorum

præcipui Vetus ac Novus. De veteri ego hic agi censeo.

μενο; πᾶσαν τὴν περιουσίαν μου κατηνάλωσε· νυνὶ δὲ ἀεμνόν τινα κόρην ἐπελάβετο, καὶ καθεκάτην πρὸς αὐτὴν εἰσπορεύεται, ἀποφέρων πᾶσάν μου τὴν οὐσίαν. Νῦν οὖν ἤκουσαί μοι τὰ κατὰ σέ, ὅτι εἰς εἰ τῶν ἐναρέτων τῷ Κυρίῳ, καθότι πολλοὺς τῶν κινδύνων ἐξήρπασας, καὶ ἐν τούτῳ παρεγενόμενῃ πρὸς σέ· εἰ τι δύνασαι, βοήθησόν μοι, καὶ παρέξω σοι ὅπερ μοι κατὰ δύναμιν πρόσσεστιν.

qui magna coram Deo virtute polleas, et plurimos periculis suis eripueris, ideo et ego ad te venio ut si quomodo possis, auxilieris mihi, relaturus mercedem, quam reliquæ facultates meæ permitteat.

ρλ'. Ταῦτα εἰπούσα, ἔφη ἐκεῖνος πρὸς αὐτὴν· Πάντα ὅσα θέλεις καὶ φιλεῖς, παρ' ἐμοὶ λήψη· ἐάν γάρ κελεύης, μαρᾶν τὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν πρὸς τὸ μὴ χρᾶσθαι γυναικὸς συνουσίαν· εἰ δὲ βούλει ἐπιτρέψω, καὶ παραλίψεται αὐτὸν θάνατος· ἐάν δὲ θέλῃς, παραδίδωμι αὐτὸν πνεύματι πονηρίας, καὶ ἔσται περιάγων καὶ δαιμονιζόμενος· σκέψαι οὖν, καὶ τὰ δοκοῦντά σοι δῆλα ποιήσον. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Οὐδὲν ἕτερον βούλομαι, κύριέ μου, ἢ τοῦ κατηργηθῆναι ἀπὸ τῶν τοιούτων τὸν ἐμὸν σῶζυγον, καὶ ἐμὲ μόνην ἀγαπᾶν καὶ φιλεῖν. Ὁ δὲ εἶπεν· Καθὰ ἠτήσω, ποιήσω σοι. Ὡς δὲ ἐκαθέζοντο, ἐξέειπεν αὐτῇ ὅσα ἂν ἐπραξεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας· ἐξέστη δὲ ἡ γυνή ἀκούουσα, καὶ θαμβουμένη ἡσυχος ἐκάθητο. Ἐκεῖνος δὲ λέγει πρὸς αὐτὴν· Ἀναστᾶσα πορεύθητι εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ἐτοίμασόν μοι κανδήλην καὶ ἔλαιον, καὶ ἀπρότουσον, καὶ ζώνην, καὶ πῦρ· καὶ τῇ τετράδι ἐκείσε παραγενόμενος, τὸ ποθοῦμένόν σοι ποιήσομαι. Ὁ δὲ παραγενόμενος τῇ τετράδι, ἔλαβε τὸ ἔλαιον, ὑποψιθυρίζων δὲ καὶ ἐπικαλούμενος ἐν τῇ κανδήλῃ ἔβαλεν· καὶ ἀπάρας τὸ ἀπρότουσον (43), ἤψεν αὐτὴν, καὶ τέθεικεν αὐτὴν ὅπου ὑπῆρχον αἱ εἰκόνες τῆς γυναικὸς· εἶτα λαβὼν καὶ τὴν ζώνην, καὶ τινὰ ῥήματα τῆς αὐτοῦ κακουργίας ὑποψιθυσίας, καὶ δῆσας τέσσαρας κίμβους, δέδωκεν αὐτῇ εἰπὼν· Περιζῶσαι αὐτὴν ἐν τοῖς ὑποκάτω ἱματίοις· ὅς δέ μοι ἐν τριμήσιον (45) τοῦ διανεῖμαι τοῖς πένησιν ὑπὲρ ψυχικῆς σου σωτηρίας. Ἡ δὲ δέδωκεν αὐτῷ, ὑποσχομένη δοῦναι καὶ ἕτερα, ἐάν εἰς πέρας γένηται ὃ θέλει. Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς ἐμίσησε καὶ ὑπέσχετο ὅσα διεπράττετο, καὶ μόνην τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἠγάπα, καὶ ἠγωνίζετο εἰς τὰ τῆς οἰκίας αὐτοῦ

cupide operabatur, solamque uxorem suam amore prosequens, in curanda re familiari totus versabatur.

ρλ'. Μετὰ οὖν ἕξ ἡμέρας θεωρεῖ ἡ γυνὴ κατὰ τοὺς

(43) Ἀπρότουσον hoc ipso capite tertio scribitur : quanquam ei ἀπρότουσον et αὐτότουσον semel reperiat. Ms. Mazar. constanter habet ἀπρότουσον. Goar in Euchologio fol. 428, in officio sacri Olei, tam ἀπριον, quam τοῦδιν, *ellyphnium* verit, quare ex utroque compositam vocem idem significare censeo, idonee autem ab ἀπρω accendo dicitur ἀπριον, a τωβο autem lampadis, cui inseritur ut promineat, τοῦδιν. Cangius quoque suggerit, idem significantes voces hoc modo sæpe a Græcis jungi.

(44) Has imagines infra patebit fuisse eorum auctorum, quos mulier specialiter patronos cole-

PATROL. GR. CXI.

sui causam aperire, sic orsa : Tradidit sese maritus meus flagitiosæ vitæ, fallaciis atque illudentibus deliciis, et ex alio in aliud lupanar se transferens, rei familiaris meæ dispendium fecit non leve; nunc vero deperit infamem nescio quam puellam, quam nullo non die conveniens, collatis quæ nobis reliqua sunt bonis locupletat. Nunc igitur cum innotuerit mihi, virum esse te ex iis unum periculis suis eripueris, ideo et ego ad te venio ut si quomodo possis, auxilieris mihi, relaturus mercedem, quam reliquæ facultates meæ per-

130. Abrumpente hic sermonem muliere : Quæcunque vis ac desideras, inquit alter, per me auferes. Quod si ita vis, concupiscentiam in illo omnem sic exstinguam, ut mulieris cujusvis concubitum deinceps appetiturus non sit. Si vis, mandabo, ut hinc eum mors tollat. Si vis, tradam eum spiritui nequam cruciandum, et efficietur vagus ac dæmoniacus. Considera igitur, et quod probatam tibi maxime fuerit, mihi significa. Respondet mulier : Aliud nihil in votis mihi est, mi domine, quam ut conjux meus, a prava aliarum consuetudine aversus, in me solam omnem amorem suum transferat. Cui alter : Ut petisti, effectum dabo. Inter sedendum autem enuntiavit illi, quidquid a teneris annis fecerat, obstupescenti ad audita, trementi, et verbum non profertenti; tum ita pergit : Vade donum tuam et para mihi ellyphnium, et oleum, et lampadem, et zonam, et ignem; quarto post die namque noviam, quæ desideras tibi præstiturus. Et vero adfuit die quarto : acceptoque oleo, nescio quid immurmurans atque invocans, in lampadem illud infudit, sursumque aucto ellyphnio acceptam lampadem accendit, et collocavit eodem quo mulieris imagines (44) servabantur loco : deinde accepit quoque zonam, et nefariæ artis suæ arcana quædam verba profereus, in eaque nodos quatuor iunctens, mulieri tradidit dicens : Intra vestes corpori tuo illam astringe, et mihi tremissem porrige pauperibus distribuendum pro salute animæ tuæ. Porrexitque illa, pollicitans daturam se plura, si quod optabat consequeretur. Ecce autem maritus ejus odisse ac detestari cœpit, quæ prius

131. Verum diebus non amplius sex elapsis,

bat : atque ad hunc locum illustrandum præclare faciunt, quæ ante tomum I Maii post Ephemerides Græco-Moscâs deducta leguntur, de Diptychis Triptychisque, qualia unusquisque fidelium apud Græcos habuisse videtur ad privatæ devotionis familiaris exercitium.

(45) Τριμήσιον Theophani et Leoni Grammatico, quod Latinis *tremisiss*, tertia pars aurei, cujus inventorem Alexandrum Severum facit Lamprius. Vide Dissertationem Cangii post Glossarium de inferioris ævi numismatibus, num. 85, pag. 57.

objicitur mulieri per quietem talis visio. Putabat, soli sibi in plantis quadam consistenti accedere senem Æthiopem, qui per modum ludentis in amplexum ruere ac deosculari cœpit: Opportune, inquit, in te incidi, domina mea, veni, amica mea, dormiamus simul ambo, quoniam nuper conjugati sumus: magno tui ego tenebar desiderio, modumque exquirebam quo te adducerem ad me. Nunc igitur, pulcherrima vitæ meæ socia, cubemus hic simul, quo et me tu fruaris, et ego venustatis tuæ admiratione gustuque exsatiar. Talibus blandientem sibi loquentemque ad gratiam Æthiopem, execrari mulier, quamvis trepida et metu correpta, fugam circumspicere, dolore vehementi affici, abitum per quidquid sacrum est imperare infami, ita inquit: **F**acesset hincocius; meus enim mihi conjux est, nunquam solitæ alieno cuilibet viro operam dare. Atque hoc modo per somnium vim sibi intentatam repellens, expectata et magno veluti labore perfuncta, vix sibi reddita tandem est: cœpitque animo volvere, quid isthæc sibi ostenta vellent, ac unde diabolo, quem sub se liceret.

132. Tali occupata consideratione, rursus in somnum incidit, viditque inusitatæ magnitudinis canem, colore nigrum, summa cum impudentia sese amplexum, conjunctoque inter se ore instar hominis exosculantem. Spectaculo terrefacta, excusso somno, ita secum loqui incipit: Me miseram et peccatricem! cujus amore nequam spiritus exarsit, quamque infestare non desinit impurus! Quid consilii capiam, ignoro: qua de causa istiusmodi mihi spectra offerantur, rescire equidem non possum. Rursum alia nocte conspicit se ipsam in theatro hippodromi, amplexantem positas istis statuas stimulari a libidinosa concupiscentia, ut cum illis rem haberet: alias sese a cane celeriter fugiente auferri contemplata est: non raro videbatur sibi ranis, serpentibus, viperis, et his deterioribus vesci animalibus. Talibus itaque spectris excruciatam misere, oculisque suis somnum rarissime videns, variis fremebatur ærumnis, cumque inter homines nihil reperiret opis, ad orationem et jejunium se convertens, suppliciter Deum percunctata est, quid causæ demum foret miseriarum suarum, quidque liberaretur.

133. Talibus operam dabat, cum in somnis videt imagines suas ad occidentem conversas, uti et seipsam, nec aliter quam deliram menteque captam orationi insistere: supervenitque adolescens quidam, hunc ipsam in modum alloquens: Propterea quod jejuniis demeruisti me, ecce adsum, postulata toties causam, cur talia tibi evenerint, explicaturus, simulque icones commonstrans: Videsis, ait, quid maledictus iste magnis tibi contulerit. Et intendens illuc oculos mulier, videt humano stercore turpiter illitas, idque a summo vertice ad plantam pedum, ac sentit incomparabilem inde factorem absistere. Obstupuit animo a tale spe-

υπνους αὐτῆς ἐστάναι αὐτὴν ἐν πεδιάδι μόνῃν, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὴν Αἰθίοψ γέρων, καὶ ἤρξατο ὡς ὑποπαιγνιάζων περιπλέκεσθαι καὶ καταφιλεῖν αὐτὴν, καὶ λέγειν· Καλῶς σε εὖρον, κυρία μου, δεῦρο φίλια μου, κοιμηθῶμεν ὁμοῦ οἱ δύο, καθότι νεωστὶ συνεξεύχθημεν· πολλὰ σου ἐγὼ ἐπεθύμουν, καὶ πρόφρασιν ἐζήτηουν ὅπως πρὸς ἑαυτὸν συναγάγω σε· νῦν οὖν δεῦρο, ὡραία μου σύμβριε, κοιμηθῶμεν οἱ ἀμφότεροι, ὅπως καὶ σὺ ἐμοῦ ἀπολαύσης, καὶ γὰρ τῷ κάλλους σου κορροσθήσομαι. Ὡς δὲ ταῦτα ἐκεῖνος ἐφθέγγετο αὐτῇ, εἰς τρόμον ἐρπεσοῦσα ἡ γυνὴ, ἤρξατο ἀναθεματίζειν αὐτὸν καὶ φεύγειν, καὶ ἀνιδεοῦσθαι, καὶ ἐξορκίζειν αὐτὸν τοῦ ἀποστῆναι ἐξ αὐτῆς, λέγουσα· Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, καθότι ἄνδρα κέκτημαι ἰδίον, καὶ ἐτέρῳ οὐ συνάπτομαι. Οὕτω δὲ ἡ γυνὴ βιαζομένη κατ' ὄναρ καὶ πολεμουμένη, ἐξυπνος ἐγένετο· καὶ ὡς ἀπὸ κόπου ρυσθείσα, μόλις εἰς ἑαυτὴν ἐπανῆλθεν. Διελογίζετο δὲ τὰ ὀραθέντα αὐτῇ, τὸ τί ἂν εἴη ταῦτα, καὶ πόθεν ὁ διάβολος εὖρε τοσαύτην παρρησίαν κατ' ἐμοῦ· ἐγὼ γὰρ εἶμι ὁ Αἰθίοψ ἐκεῖνος δαίμων ἦν πονηρός.

Æthiopsis specie latere jam cognoverat, tantum in

ρλδ'. Ὡς οὖν ταῦτα διελογίζετο, πάλιν εἰς ὕπνον ἐτρέπη, καὶ ἰδοὺ κύων μέλας, μέγας, καὶ ἀρωμος, περιπλεκόμενος αὐτῇ στόμα πρὸς στόμα κατέφιλει αὐτὴν ὡς περ ἄνθρωπος. Σύντρομος δὲ γενομένη ἀφυπνίσθη, καὶ ἐν φόβῳ καθ' ἑαυτὴν ἔλεγεν· Οἱμοὶ τῇ ταλαίνῃ καὶ ἀμαρτωλῇ, ὅτι ἔριστα τέθεικε κατ' ἐμοῦ ὁ πονηρός, καὶ οὐδ' ἔλιως μοι ἀπαλλάσσεται! Τί ποιήσω οὐκ οἶδα· πόθεν μοι συνέβη οὐκ ἐπίσταμαι. Πάλιν οὖν ἐτέρῃ νυκτὶ ὄρα ἑαυτὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ ἵπποδρομίου ἐστῶσα καὶ ἀσπυζομένη τὰ ἐκεῖσε ἰνδάλματα, νυττομένη ὑπὸ πορνικῆς ἐπιθυμίας τοῦ συγγενέσθαι αὐτοῖς· πάλιν δὲ ὄρα κύνα αἶροντα αὐτὴν καὶ φεύγοντα· καὶ πάλιν ὄρα ἑαυτὴν ἐσθίουσαν βάτραχον, ποτὲ δὲ ὄρα, ἢ ἔρπετά, καὶ τὰ τούτων χείρονα. Τούτοις ἡ ἐλεεινὴ ἐδασανίζετο, ἀγαθὸν ὕπνον μὴ ὑπνώσασά ποτε. Στενοχωρηθεῖσα οὖν καὶ μὴ ἔχουσα τί εἰσπράξασθαι, ἤρξατο προσευχαῖς καὶ νηστείαις σχολάζειν καὶ τὸν θεὸν ἐξιλεοῦσθαι, πόθεν αὐτῇ συμβέβηκε ταῦτα, καὶ τί δέη ποιῆσαι, καὶ ἀπαλλαγῆναι τῶν τοιοῦτων ἀτοπιμάτων.

facto opus esset ut affectionibus tam inordinatis

ρλγ'. Ὡς δὲ οὕτως ἐσχόλαζεν, ὄρα κατ' ὄναρ ὅτι ἴσταντο αἱ εἰκόνες αὐτῆς ἐπὶ δωμάς, καὶ αὐτὴ ὁμοίως, καὶ οὕτω προσευχομένη ὡς περ τις πασχική νομιζομένη καὶ πάρετος. Ὡς δὲ οὕτως ἰδοὺ ἰδοὺ σχει, ἔρχεται τις νεώτερος πρὸς αὐτὴν καὶ λέγει· Ἐπειδὴ ἐθεράπευσάς νηστεύουσα, ἰδοὺ ἐγὼ παρεγενόμενῃ τὴν αἰτίαν διδάσκων σε, δι' ἣν ταῦτα συμβέβηκεν· καὶ σὺν τῷ λόγῳ δείκνυσιν αὐτῇ τὰς εἰκόνας, καὶ φησιν· Ἴδε τί σοι ἐποίησεν ὁ μάγος ἐκεῖνος ὁ κατάρατος. Ἡ δὲ προσέσχεν καὶ ἔρα, καὶ ἦσαν κεχρισμένοι ἀνθρωπίνῳ κόπρῳ ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ δυσωδίαν ἀνείκαστον φέρουσαι. Ὡς οὖν ταῦτα εἰσέτατο ἡ γυνὴ, ἐξέστη, καὶ στραφεῖσα,

λέγει πρὸς τὸν νεώτερον. Δέομαι σου, τίς ταῦτα ἐτόλμησε ποιῆσαι, ἀνάγγειλόν μοι. Ὁ δὲ εἶπεν· Βιγρίνος ὁ φαρμακὸς καὶ μάγος καὶ τοῦ Θεοῦ ἀλλότριος, σοῦ παρασχούσης αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν· νῦν οὖν οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς εἰκόσι σου εἰ μὴ χρῶμα, καὶ ξύλον, καὶ κίπρος, καὶ δαιμόνων φαντάσματα· ἢ γὰρ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρησεν, μὴ φέρουσα τὴν τῶν δαιμόνων δυσωδίαν καὶ μείωσιν. Ὡς δὲ ταῦτα ἔλεγεν, ὄρᾳ τὴν κανδῆλαν γέμουσαν οὖρου κυναίου, καὶ ἐν τῷ ἀπτροτούδῳ ἐγγεγραμμένον τοῦ Ἀντιχρίστου τὸ ὄνομα· ὑπεράνω δὲ ἐν τῷ ἀέρι ἐγγέγραπτο, Θυσία δαιμόνων.

ρλδ'. Τούτων τῆ γυναικὶ φανερουμένων, ὁ νεώτερος ἰκτείνος ἀφανῆς, καὶ αὐτὴ ἐξυπνος ἐγένετο. Διανοηθεῖσα οὖν τὰ ὁραθέντα αὐτῇ ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐξέστη καὶ ἔφριξε, καὶ ἑαυτὴν ἐμέμφετο λέγουσα· Οἴμοι τῆ ἀμαρτωλῶ! τί ἄρα πέπονθα! δοκοῦσα γὰρ εἰς ποιμένα ὑπάγειν, [λύκῳ ἢ ἀθλίῳ ἐνέτυχον (46)]· δοκοῦσα σωτηρίαν εὐρίσκειν, εἰς χάος τῆς ἀπωλείας ἐμπεπτωκα. Τούτοις οὕτως ἀποκλαιομένη ἡ γυνὴ, ἐβουλεύετο τί δέη γενέσθαι, ἔχειν τὰς εἰκόνας, ἢ μὴ ἔχειν; ἢ τί αὐτὰς εἰσπράξῃται, ἐπεὶ μεμιασμένα ἐτύγχανον; Ἀποροῦσα δὲ περὶ τούτου, ἀνέρχεται ἐν τῷ λογισμῷ αὐτῆς τοῦ θαρρῆσαι τῷ Ἐπιφανίῳ τὸ γεγονός· καταμένουσα δὲ ἦν πλησίον τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἠπίετατο δὲ καὶ τὸν παῖδα ἐνάρετον ὄντα. Ἀποτηρήσασα δὲ τακτὴν ὥραν, κατερχομένου αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἀπήντησεν αὐτῷ πρὸ τοῦ πυλῶνος, καὶ πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀπαγγέλλουσα αὐτῷ ἅπαντα τὰ γεγονότα. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μέγα στενάξας, καὶ δακρύσας ἔφη· Κατάθεμά σοι, διάβολε, ὅτι οὐ παύῃ ἐπιβουλεύων τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Εἶτα βουλεύσάμενος καθ' ἑαυτὸν περὶ τούτου, εἶπεν τῆ γυναικὶ· Ὑπαγε καὶ τὴν ζώνην ἐκείνην περὶ κατάκαυσον, τὴν δὲ κανδῆλαν καὶ τὸν ἀπτροτούσον σύντριψον, καὶ τὰς εἰκόνας ἐνεγκέ μοι· καὶ εἴ τι κελεύει ὁ Θεός, οἶδα ὅτι ἐπ' ἐμοὶ γενήσονται αἱ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἀπειλαὶ καὶ φαντασίαι· ἀλλ' ἔχω τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν βοηθόν, καὶ τὴν τιμίαν εὐχὴν καὶ ἀντίληψιν τοῦ φωστῆρός μου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι αὐτὸς πάντοτε μετ' ἐμοῦ ἔστιν.

ρλε'. Ἡ δὲ γυνὴ ὅσα διατάξαστο αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐποίησε, καὶ τὰς εἰκόνας δέδωκεν αὐτῷ· τῆ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ ὄρᾳ καθ' ὄναρ ἡ γυνὴ, ὅτι ἦλθεν Αἰθίοψ γυμνὸς πρὸς τὴν θύραν αὐτῆς κατακεκαυμένος, μὴ τελευτῶν ἐνδοθεν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἰστάμενος ἔξω, καὶ ὀλοφυρόμενος. Ἐτερος δὲ Αἰθίοψ ἐρχόμενος ἐπέστη, ὡς εἶδεν αὐτὸν κεκαυμένον, ἠρώτησεν αὐτὸν, Ποῦ αἱ καύστραι αὗται ἐν σοὶ ἐγενήθησαν; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐπιφάνιος ὁ πονηρὸς διεσάφησε τὴν τάλαιναν τοῦ καυσαί με δεινῶς, καὶ οὐχ ὑποφέρω τὰ ἄλλα· τέσσαρασι γὰρ κόμβοις ἤμην δεδεμένος εἰς τὴν ζώνην

(46) Ms. Vatic. εἰς βόθρον ἐνέχθητι τὴ τάλαινα.

(47) Videtur Andream intelligere, potius quam

A claculum, et conversa ad juvenem : Oro te, inquit, ut edicas mihi, quistalia committere ausus sit. Et ille : Bigrinus iste venificus et magus, a veri Dei cultu alienissimus, te facultatem id agendi faciente : nunc igitur icones tuæ præter colorem, lignum, stercus, dæmonumque illusiones, nihil sunt; gratia namque et virtus divina, qua præditæ erant, inde excessit, ferre nequiens graveolentem dæmonum foetorem et injuriosam iconum tractationem. Dixerat hæc adolescens, cum cernit lampadem lotio canino plenam esse, et lampadi nomen Antichristi; supra vero in aere, Sacrificium dæmoniorum, iuscriptum.

134. Postquam hæc mulieri ostensa forent, evanuit adolescens, ipsa vero expergescens : consideransque singula sibi per quietem oblata, stupore ac pavore incessente, in has querelas erupit : Hei mihi peccatrici ! quæ quantaque modo passa sum ! Putabam enim ad pastorem confugere me, et ecce in lupum incidi infelix ; putabam rectam me salutis viam tenere, et in abyssum perditionis præcipitata jaceo. Taliter lamentans mulier, consultare instituit quid agendum foret, an retentura imagines, an non retentura, tum quid iis, utpote pollutis, factura esset. Ancipiti ergo dubitantique hac super re, venit in mentem, quidquid acciderat lidenter aperire Epiphanio, non procul inde in domo paterna commoranti, quem præclara instructum virtute non ignorabat. Quare constitutam observans horam, qua e sanctissima Sophie divinæ ecclesie consueverat redire, obviam procedens, ante ipsas templi valvas ad pedes ei accidit atque universa, uti facta erant, manifestavit. Quibus auditis, altum ingemiscens lacrymasque ubertim profundens : Maledictus sis, exclamabat, nequam diabole, qui non cessas filios hominum insidiis impetere. Deinde consilio secum inito, ad mulierem, Vade, inquit, ac zonam illam flammis trade, ellychnium vero et lampadem contere et imagines ad me affer, et si quidem permittat Deus, scio quod in me pesimi dæmones minas et spectra sua conversuri sint : verum auxiliante mihi Domino nostro Jesu Christo, et oratione ac divina virtute illuminatoris (47) mei protegente, non timebo mala, quoniam ipse mecum est ubique.

135. Exsecuta mulier quæcumque jusserat Epiphanius, traditis etiam ipsi imaginibus, visionem habuit nocte postera per quietem, in qua Æthiops nudus veniebat ad ostium domus, totus ambustus, pedemque intro inferre non ausus, foris consistebat iolum lamentans. Adveniebat vero et alter Æthiops, qui priorem conspicatus, percunctabatur, quomodo stigmata ista omni ex parte adustus gereret. Cui ille : Epiphanius, inquit, adolescens pessimus, docuit miseram, quæ domum hanc incolit mulierem modum, quo me gravissimo incendio angelum suum custodem : nomine autem ex composito abstinere.

conqueret, sumque modo doloribus impar : quatuor enim nodis zonæ ejus muliebri innexus eram, diris a mysta nostro exsecrationibus adjuratus, qui cum igne dissoluti essent, præceps inde fugi. At vero quid faciam Epiphaniô, qui hanc mihi inferre injuriam et calamitatem ausus, a conjuge me mea separavit? Ecce, Epiphani., adversum te impostejum amarum imi pectoris mei furorem effundam, adversum te bellum implacabile suscipiam. Illucescente die postera, statim hæc visa renuntiavit Epiphaniô invidier, qui istam blando ac ridenti vultu excipiens : Abeat sane, inquit, abeat in vineam Domini uvas furaturus, sed quandoquidem fugitivus (49) iste illius villicus est, quid fiet? Omnino vel tituli causa ipsam custodiet : novi

δι' ἐξορκισμοῦ τοῦ μύστου ἡμῶν· καυθεῖσθαι δὲ αὐτῆς ἀπελύθην διαδράς τῶν ἐκείθεν. Τίνα δὲ κατεργάσομαι τῷ Ἐπιφανίῳ, ἐπειδὴ αὐτὸς με ἠδίκησε, καὶ ταῦτά μοι προεξένησεν, ἀποχωρίζας με τῆς συμβίου μου; Βλέπε, Ἐπιφάνιε, κατὰ σοῦ ἔχω ἐκχέαι τὴν ἀλμυρὰν μανίαν τῆς φιάλεως (48) μου, καὶ μετὰ σοῦ τὴν μάχην ποιήσομαι. Ἡ δὲ γυνὴ, πρῶτα γενομένης, τὰ ἐραθέντα αὐτῇ ἅπαντα ἀνήγγειλεν τῷ Ἐπιφανίῳ· ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐμεδίασε, καὶ φησιν· Ναὶ, ναί, ἀπελθεῖν ἔχει εἰς τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου τοῦ κλέψαι σταφυλὴν, ἀλλ' ὡς ὑπάρχει ὁ δραγάτης χωρικός, τί ἔχει γενέσθαι; Ἐν τῷ τίτλῳ πάντως αὐτὸν ἀσφαλίζεται αὐτόν· ἐπίσταμαι γὰρ καὶ τοῦ φυλάσσοντός με τὴν δύναμιν.

CAPUT XVIII.

Quæ circa mulierem et Epiphanium acta ab Andrea sciuntur et apte explicantur : alia quædam ejus obscura, sed sapientia responsa.

136. Nocte quadam, ita permittente Domino, B assumpsit diabolus plurimam secum dæmonum rutilantium ab igne turmam, ac repente intempesta noctis hora adest Epiphaniô dormienti : qui, aperiente ei aures Domino, percepit statim tumultuantem advenientium catervam, nihil tamen in se timoris motionisve persensit, utpote firma in Deum fiducia suffultus. Inceperunt itaque ignei, quos dixi, dæmones lascivos Epiphaniô cogitationes injicere, et carni inhonestas libidinis faces admovere : quæ quanta cum patientia perferebat pudicissimus adolescens, tanta cum fiducia divinam opem præstolabatur. Apparebant autem ferocium belluarum formis dæmones, quidam in feras transformati terrorem incutere nitebantur, quidam assumpta draconis, lupi, scorpionis specie, magno cum impetu irruebant, quasi devoraturi, utque summatim dicam, nihil non agebant, quæ perturbarent adolescentem. Qui conspecta malorum dæmonum insolentia : Quoniam, inquit, video vos in vanum laborare, affligite me, per me licet, ecce enim capio gladium quem Dominus mihi elargitus est, eumque in vos converto. Simul hæc dixit, simul ad Deum manus eum lacrymis tollens, Psalmum nonum exorsus est; cumque illuc : Increpasti gentes, et periit impius, nomen ejus delesti, et : Inimici defecerunt framex in sinem, et : Periit memoria ejus cum sonitu : et cum, inquam, illuc pervenisset, repente sonitus de cælo auditus est, demissaque non segnius fulmine sagitta dissipavit universos, familiare suum, Væ, lamentabiliter repetentes. Atque ita machinamentis illorum liberatus Epiphanius, gloriam retribuit Deo, ad quem confugerat, et non est confusus.

137. Diluculo statim ad B. Andream contendit D Epiphanius, hæc super re illius sensum exquisiturus, at in mulierem prædictam prius incidit, sic eum appellantem : Nunc vere scio, contrivisse Do-

ρῶς. Καὶ τῇ νυκτὶ, παραχωρῶντος τοῦ Κυρίου, παραλαμβάνει ὁ διάβολος μετ' αὐτοῦ πλῆθος τῶν φλεγομένων πυρρῶν δαιμόνων, καὶ ἐπιπίπτει τῷ Ἐπιφανίῳ καθέδουσι ὡρᾶ μεσονυκτίου· διηνοιξε δὲ ὁ Θεὸς τὰς ἀκοὰς τοῦ παιδός, καὶ ἤκουσε τῆς ὀχλαγωγίας αὐτῶν, καὶ οὐδ' ὄλωσεν παρεταλεύθη· στερῆδς γὰρ ἦν τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει. Ἡρξαντο οὖν οἱ πύρρακες δαίμονες εἰς αἰσχρὰς ἐννοίας καὶ τῆς σαρκὸς πύρρασιν καταρλέγειν αὐτόν. Ὁ δὲ σεμνότητος ἦν ὑπομένων, καὶ τὸν Θεὸν προσδεχόμενος. Ἐθεωροῦντο οὖν οἱ ἀλιτήριοι· οἱ μὲν ὡς θηρία μετασχηματισθέντες ἐφόβουν αὐτόν· ἄλλοι δὲ ὡς δράκοντες, καὶ λύκοι, καὶ σκορπίοι ὡρῶν ἐπὶ τὸ καταφαγεῖν αὐτόν· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἕσοι δυνάμει ἐκέχρητο ἐξεφόβουν αὐτόν. Ἰδὼν δὲ τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν, ἔφη· Ἐπειδὴ ὄρω ὑμᾶς ὅτι ματαιοκοπούμενοι θλίθετέ με, ἰδοὺ ἀρπάξω τὸ ξίφος, ὅπερ μοι ὁ Κύριος ἔδωρῆσατο, καὶ κινῶμαι καθ' ὑμῶν· καὶ σὺν τῷ λόγῳ αἶρει τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ δακρυῶν, καὶ ἤρξατο τὸν ἐννατον ψαλμὸν· καὶ οὕτως ἦλθεν εἰς τὸ, « Ἐπετίμησας ἐθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβῆς, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας· » καὶ, « Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος· » καὶ, « Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ' ἤχου· » γίνεται ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος, καὶ ἰδοὺ σαγίτα (50) ὡς ἀστραπή, καὶ διεσχόρπισεν ἅπαντας κρᾶζοντας τὸ οὐκί. Καὶ οὕτως ἀπαλλαγείας αὐτῶν Ἐπιφάνιος, ἐδόξασε τὸν Θεὸν, εἰς ὃν κατέφυγε, καὶ οὐ κατησχύνθη.

est, demissaque non segnius fulmine sagitta dissipavit universos, familiare suum, Væ, lamentabiliter repetentes. Atque ita machinamentis illorum liberatus Epiphanius, gloriam retribuit Deo, ad quem confugerat, et non est confusus.

ρῶς. Πρῶτα δὲ γενομένης, ἐπορεύετο ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς τὸ ἀναζητῆσαι τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, καὶ συναντᾷ αὐτῷ ἐκεῖθεν τὸ γύναιον καὶ φησιν· Νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι διὰ σοῦ τοὺς ἐχθροὺς μου πάντα ὁ

(48) Φιάλω; recurrit num. 157. Ms. Mazar. φιάλης phiala, poculi : hic autem pro ira accipitur : quemadmodum sæpe in Apocalypsi cap. xv et deinceps nominantur septem phialæ iræ Dei.

(49) Fugitivus intelligitur ipse Andreas, qui

mox infra eadem verba repetit, tanquam de se dicta ab Epiphaniô.

(50) Σαγίτα posui ego, ut congruentius, pro σαγίτη, uti ms. Vatic., et σαγήνη, uti Maz. legunt : hæc enim est navigii genus.

Θεός ἐθανάτωσεν· καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ δραθέντα αὐτῇ διὰ τῆς νυκτός. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος· Ἡ πίστις σου ἡ ἀγαθὴ ταῦτα πάντα σοι ἐπορίσατο· ἐπεὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι ἁμαρτωλοὶ ἐσμεν, δεόμενοι τοῦ ἐλέους Κυρίου. Τοῦτο εἰρηκῶς ἀνεχώρησε, καὶ συναντᾷ τὸν μακάριον Ἀνδρέαν ἔμπροσθεν τῶν Χαλκοπρατείων (51) παίζοντα καὶ σάσοντα (52). Καὶ ὡς ἐθεάσατο τὸν Ἐπιφάνιον, ἤλθε πρὸς αὐτὸν μειδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ εὐφραινόμενος. Ἐγγὺς δὲ γενόμενος, εἶπεν, Εἶδες τὸν δραγάτην πῶς φυλάσσει τὸν ἀμπέλωνα Κυρίου, καὶ πῶς ἐκδιώκει τὰς κορώννας καὶ τοὺς κόρακας; Λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· Ἐθαμβήθη, Πάτερ, λίαν· ἀλλ' οἶδας πυρρῶν δαιμόνων τὸν καύσωνα, καὶ ὅσα δεινὰ μοι τα θηρία καὶ τὰ ἔρπετά σὺν τοῖς λοιποῖς ἐνεδείξαντο; Ὁ μακάριος εἶφη· Τὰ πλείω τούτων ὁ Κύριος ἠλάττωσεν· καίτοι εἰ μὴ ταῦτα συνέβη γενέσθαι, πῶς ἂν ἡ γυνὴ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς ἀπηλλάσσεται; πῶς ἂν αἱ κορώναι καὶ τὰ πετεινὰ ἀπενεκρῶθησιν; πῶς ἂν ὁ Αἰθίοψ ἐκαίνος ἀπεστρεβλοῦτο; καὶ ἵνα γινώσκῃς ποῖόν ἐστι τὸ ἀλλήλων τὰ βάρη βασταάζειν.

que illa evenerunt, ut tu experientia disceres, quanti onera portare.

ρλή. Ταῦτα εἰρηκότος τοῦ μακαρίου, λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· Δέομαι σου, ἐπεὶ πάντα ἐπίστασαι, ἀνάγγειλόμ μοι τί ἦν ἡ ζώνη, καὶ τί ἡ κανδήλα, καὶ οἱ τέσσαρες κόμβοι τῆς ζώνης, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸ ἀπτρότουθον, καὶ διατί διὰ τῶν τοιούτων ὁ μάταιος τοιαῦτα ἐνήργησεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ὁ μακάριος εἶπεν· Εἰ θέλεις μαθεῖν, ἀκουσον· καὶ γὰρ ὡς οὐδ' ὄλως σοι ἀπέκρυψά τι, οὐδὲ νῦν ἀποκρύψω. Ἔθος τῷ διαβόλῳ ἐστὶ πρῶτον διώκειν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε εἰσέρχεται ἀνεμπόδιστως ἐν αὐτῷ· οὐχ ὅτι αὐτὸν φοβούμενη ἡ χάρις ἀποδιδράσκει, ἀλλὰ μισουμένη καὶ βδελυσσομένη τὴν δυσωδίαν τῆς ἁμαρτίας· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τύραννίδα ἀποφέρει εἰς ἁμαρτίαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀπὸ προαιρέσεως· κολάζει γὰρ καὶ γαργαλίζει· καὶ οὕτω μὴ φέρων ἐκείνος τὴν ὀχλήσιν, ἀπερχόμενος ἁμαρτάνει (53), καὶ ἔχει εὐλογον ὁ διάβολος ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰτίας, ὅτι ἰδιοπροαιρέτως ἁμαρτάνει ὁ ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο ἀφίστάται ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἀπ' αὐτοῦ.

mittit : atque hæc ex pleno consensu peccantem occupat hominem, diabolus, gratia per peccatum effugata.

ρλθ'. Οὕτως οὖν ἐποίησεν ὁ ἄλλότριος καὶ τῆ περι τῆς γυναικός· Ἐβλεπε γὰρ ἀεὶ αὐτὴν ἀγαπῶσαν ὀλοφύχως τὸν Θεόν, καὶ πῶς αὐτὴν καταβαλεῖν οὐ δυνάμενος, διὰ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς εἰς ταῦτα ἐνέπειρεν, ἰδιοπροαιρέτως ἀπελθοῦσαν εἰς τὸν πλάνον ἐκαίνον. Αἰτούσης γὰρ αὐτῆς τὸ καταθύμιον γενέσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἀποβαλεῖσθαι, ὅρα τί ποιεῖ πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν ἀπίθειαν τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ τοῦ κατοικεῖν ἐν αὐτῇ ὡς ἰδίᾳ προαιρέσει.

(51) De Chalcopratiis lege Cangium, lib. II, cap. 16, num. 22, et discite Judæorum illas officinas fuisse haud procul ab ecclesia S. Sophiæ.

(52) Ita lego quod aliis per nominativum scribatur, παίζων καὶ σάτων : ex numero autem 144

A minum per te omnes inimicos meos : simulque aperuit, quæ nocte illa per visionem cognoverat. Cui Epiphanius : Præclara fides tua hæc tibi bona apportavit, nos enim miselli peccatores sumus, divinæ miserationis semper indigi. Nec plura addens, viam suam prosecutus est : moxque obvium habet B. Andream, ad ærarias officinas more suo ludentem et calcitrantem : qui ut venientem Epiphanium conspexit, leniter ridens gestiensque lætitia, propere accurrit, ac prope astans : Vidistine, inquit, fugitivum illum, quomodo custodiat vineam Domini, quomodo cornices atque corvos arceat? Respondet Epiphanius : Contremui vehementer, mi Pater : verum nostine igneorum dæmonum contra me conatum et gravissimas ferarum, serpentium, aliorumque in perniciem meam molitiones? Ad hæc sanctus : Plura his Dominus elisit ; etenim nisi isthæc evenissent, quo pacto mulier discrimini, in quo versabatur, crepta? quo pacto cornices cæteræque volucres occisæ? quo pacto Æthiops ille tortus terræque allisus fuisset? denique momenti res sit, alterum alterius calamitates atque

138. Sermonem Andreas audiverat, cum ordiens Epiphanius : Oro te, inquit, quoniam cuncta tibi innoluerunt, dic mihi, quid zona, quid ellychium, quid nodi in zona quaterni, quid aqua, oleum, lampas sibi voluit, tum etiam, cur tantos propter istiusmodi res adversus mulierem istam tumultus excitavit dæmonium. Cui sic respondit Andreas : Si ista penitus penetrare cupis, aures arrige ; quemadmodum enim nihil quidquam rerum mearum te celavi unquam, ita neque committam modo ut hæc ignores. Iste diabolo mos est, ut primum quidem e cordibus hominum divinam expellat gratiam, quo deinde liberius illa ipse occupet : neque tamen fugam inde capessit gratia, quod ullo dæmonis timore expellatur, sed quod odio capitali prosequatur atque abominetur turpitudinem peccati. Neque tamen violenter in peccatum precipitatur homo, sed sponte sua et annuente voluntate inducitur, dæmonis quippe blandientis carnisque titillantis tentationem non ferens, scelus admittit : atque hæc ex pleno consensu peccantem occupat hominem, diabolus, gratia per peccatum effugata.

139. Et hoc modo cum muliere quoque prædicta egit inimicus dæmon. Animadvertens enim ex toto illam corde avantem colentemque Dei, aliter non posse ad peccandum adduci, specioso marito sibi amorem conciliandi titulo illam tentare aggressus est, mox sua sponte venefico isti accedentem : a quo dum votis suis satisfieri postulat, projecta fere omni curâ animæ, attendens, quid fecerit dæmon ut animæ illius afferret interitum, in ea-

suspicioσ σάσειν poni pro calcitrare.

(53) Omitto hic illa, καὶ φέρειν τῆς ὑπομονῆς γενναίως ὑπομονήν, quæ in ms. Maz. sic leguntur : ἀνοπομόνητος ὢν.

que, consentiente et necessaria ad venificium conferente, ultro admissus commemoraretur. Jussit enim parari lampadem, oleum, ellychnium, zonam, et ignem, quo sacri baptismi gratia mulierem exueret; lampas quippe, pro sacra baptismali concilia; aqua, pro aqua illius sancta; oleum, pro sacro oleo; ellychnium et ignis, pro cercis accensis; zona, pro illa qua in baptismo (54) cincta fuerat, deposcebantur. Hisce a muliere, per impiam hypocrisim acceptis, gratiam ex ea baptismalim expulit: eademque de causa dicebat Æthiops: Mea es mulier; id est, juris mei es, non Christi: imo et in imaginibus ejus similia operatus, gratiam ab iis fugavit, clam illas oblinendo arefacto stercore, et in lampadem conjiciendo: atque ita opus suum, uti oblationem in sacrificium offerens, pessimo dæmoni consecravit. Ad quaternos quod attinet zonæ nodos, vinctus iis astringebatur Sathanas, nec poterat abire, nisi combusta zona; præceperat enim mulieri magus, illam intra vestes gestaudam, quo scilicet ad lumbos circumferret dæmonem.

140. Post hæc Epiphanius: Mirabilis, inquit, in te Deus est, Andrea, qui nihil te ignorare patitur. At vero unde cognoscere magus et enarrare mulieri potuit, quæcumque a teneris annis eatenus gesserat? Cui B. Andreas: An ignoras, spiritus quosdam adesse Christianis, qui ab eorum lateribus non recedentes, quælibet eorum opera cognoscunt? Quando igitur ad magum procedit aliquis, solet hic comitem illius dæmonem percunctari, quid homo iste a pueritia ad illud usque tempus egerit: et dæmon, invidus hominis comes, opera ejus perspecta habens omnia, mago, non aliter quam socio dæmoni aut contubernali suo, totius vite seriem pandit. Quemadmodum enim multarum rerum nuntii ad nos a Deo destinantur angeli boni; ita et ad magos suos deferunt mali, quæcumque norunt. Postquam Epiphanius e viro sancto didicisset vulgo tam ignota, magna defixus admiratione, et benignissimum in genus mortale Dominum laudibus prosecutus, salutato Andrea, ad alium se locum contulit.

141. Ad finem aliquando vergebat dierum quadraginta junium, et urbis Constantinopolitanæ habitatores ramis palmarum sacrisque hymnis Dominum Jesum Christum venerabantur; cum virum, multa canitie et formæ dignitate insignem, conspicit B. Andreas in sacro divinæ Sophiæ templo; comitante virum turba innumerabili, palmarum ramos et cruces, fulguris in modum coruscantes, tenente, et jucundissimum, suavissimum ac salutare melos promente: horum alii alios modeste ad progrediendum excitabant, donec ad ambonem perventum est: omnes autem pulchritudine faciei conspicui erant quam qui maxime. Senex vero ille, quam tenebat, cittharam,

(54) Hujus zonæ mentionem invenio in Euchologio Coar., pag. 37, ubi dicitur de recens baptizato: Post dies septem iterum puerum deferunt in

Α τῷ λυμαῶνι τὰ ἐπιτίθεια εἰς μαγεῖαν παράξασα. Εἶπε γὰρ αὐτῇ ἐτιμῆσαι κανδήλαν, καὶ ἔλαιον, καὶ ἀπτερότουθον, καὶ ζώνην, καὶ πῦρ, ἀφανίσαι βουλόμενος τοῦ τιμίου βαπτίσματος τὴν χάριν ἀπ' αὐτῆς· ἡ μὲν γὰρ κανδήλα ἀντὶ τῆς ἁγίας κολουμήθρας ἐξητήθη· τὸ δὲ ὕδωρ ἀντὶ τοῦ ἁγίου ὕδατος ἐκείνου· τὸ δὲ ἔλαιον ἀντὶ τοῦ ἁγίου ἔλαιου· τὸ δὲ ἀπτερότουθον καὶ τὸ πῦρ ἀντὶ τῶν λαμπάδων τῶν ἀναφθέντων· τὴν δὲ ζώνην ἀντὶ τῆς ζώνης, ἣν ἐν τῷ βαπτίσματι διεζώσθη. Ταῦτα πάντα λαβὼν ἀπ' αὐτῆς ὁ μάτατος ἐν ὑποκρίσει, τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος αὐτὴν ἀπέδυσσε· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν αὐτῇ ὁ Αἰθίοψ, ὅτι Ἐμὴ τυγχάνεις γυνῆ, τουτέστιν, ἐμὴ ὑπάρχεις, καὶ οὐχὶ τοῦ Χριστοῦ. Ναὶ μὴν καὶ εἰς τὰς εἰκόνας αὐτῆς ἐνεδείξατο ταῦτα, καὶ ἀπ' αὐτῶν τὴν χάριν ἐδίωξε, χρίσας λαθραίως κόπρον ξηρὸν καὶ ἐν τῇ κανδήλῃ βαλὼν· καὶ οὕτω τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀφιέρωσεν, ὡς ἰδίαν προσαγωγὴν εἰς θυσίαν, τῷ ὀλεθρίῳ δράκοντι. Περὶ δὲ τῶν τεσσάρων κόμβων τῆς ζώνης, ἐκεῖ ἦν δεδεμένος ὁ Σατανᾶς, καὶ μέχρις ὅτε ἐκείνη οὐκ ἠδύνατο ἀναχωρῆσαι· ὥρισε γὰρ αὐτὴν ὑποκάτω φορεῖν αὐτὴν, ἵνα ἔχη τὸν Σατανᾶν εἰλημένον περὶ τὴν ὀσφύν αὐτῆς.

ρμ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Θαυμαστός ἐστὶν ὁ Θεὸς ἐπὶ σε, ὅτι οὐδὲν σοι ἀπέκρυψεν. Πόθεν δὲ ἐγίνωσκεν ὁ μάγος, καὶ εἶπεν αὐτῇ, ὅσα ἐκ νεότητος ἔπραξεν; Ὁ μακάριος εἶπεν· Οὐκ οἶδας ὅτι τῶν Χριστιανῶν ἀχώριστοι εἰσὶν οἱ δαίμονες; διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν γινώσκουσιν; Ὅταν γὰρ τις ὑπάγῃ εἰς μάγον, ἐρωτᾷ ὁ μάγος τὸν διάβολον τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ ἐληλυθότι λέγων· Εἰπέ μοι, τί ἐποίησεν ἐκ νεότητος μέχρι τῆς δεῦρο. Ὁ δὲ ἀχώριστος αὐτοῦ ὦν καὶ πάντα θεασάμενος, ὡς ἰδίῳ αὐτοῦ συνδαίμονι καὶ συκοινωνῷ ἅπαντα καταγγέλλει αὐτῷ. Ὅσπερ γὰρ οἱ ἄγγελοι ἡμῖν τοῦ Θεοῦ πολλά ἀπαγγέλλουσιν, οὕτω καὶ οὗτοι οἱ δαίμονες ὅσα ἐπίστανται λέγουσιν. Ταῦτα τοῦ μακαρίου λαλήσαντος, θαμάσας ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ τὸν φιλόανθρωπον Θεὸν ὑπερῶξίσας, ἀσπασάμενος τὸν ὄσιον, ἀνεχώρησεν.

ρμα'. Ἐν μιᾷ τοίνυν τῶν ἡμερῶν πληρωθείσης τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, καὶ τοῦ πλήθους τῆς βασιλευούσης πόλεως, βῆσις καὶ ὕμνοις τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἀνευφημοῦντων, ἑώρα ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἄνδρα πολὺν, καὶ πάνυ ὡραῖον ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ Σοφίᾳ, μετὰ πλήθους παραγεγονότα ἀναριθμήτου, κρατοῦντος βᾶϊα καὶ σταυρία, ἀστραπῆς διαύγειαν ἐκπέμποντα, καὶ ἐμελώδουν μέλος τερπνὸν καὶ ἡδὺ καὶ ἠρωτήριον· ἕτερος δὲ τῷ ἑτέρῳ ὑποκελεύμενοι προέβαινον, ὡς ἐπὶ τὸν ἄμβωνα πορευόμενοι, ὡραῖα τὰ πρόσωπα ἔχοντες. Ὁ δὲ πολὺς ἐκεῖνος κατεῖχε κιννύραν καὶ ἔκρουε τὰς χορδὰς ὑποφωνῶν τοῖς ψάλλουσιν, ὥστε ἐνηχηθέντα τὸν μακάριον μεγάλως καὶ τερφθέντα τῇ θεωρίᾳ, σκιρτήσαι τε καὶ ecclesiam ut abluatur, linteisque cum solvit sacerdos, et zonam discingit.

εἰπεῖν· Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ. Ἰδοὺ ἠκούσαμεν τὴν Κυρίαν· τὴν Κυριοπρεσβεύτριαν, καὶ εὐρομεν αὐτὴν, καὶ παρόμοιον τὴν Σοφίαν τὴν τερπνὴν.

ejus : » ecce audivimus Dominam quæ intercedit apud Dominum, invenimusque ei illam et pariter delectabilem, Sophiam ¹⁹.

ρμθ'. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντο·, τινὲς τῶν σοφῶν ἐκεῖσε παρόντες, ἔλεγον αὐτῷ· Πῶς, ἐξηγε; ἰδοὺ οὐδὲ αὐτὰ ὠρθωσας. Ἄρα ἔχει τὸ ψαλτήριον ἐν τῇ τοῦ στίχου περιοχῇ τὴν Κυρίαν πρεσβεύουσαν, διὰ σὲ ασημειωμένην; Τί οὖν εἰσιν ἃ λαλεῖς; Ἔφη πρὸς αὐτοῦ; ὁ ὁσιος· Οἶκος καὶ οἶκος Θεοῦ ἀνάπαυσις. Οἱ δὲ τοῦτο ἀκούσαντες ἐξ ἀγνοίας ἐμώκισαν, καὶ γελοιάζοντες ἀνεχώρησαν. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ὁ μακάριος, θεωρήσας τὸν Δαυὶδ μετὰ τῶν προφητῶν ἐκεῖσε παραγεγονότα· Ἰδε, φησὶν, κύριε ὁ Δαυὶδ, ἐν ἐξ ἀρχαίων γενεῶν ἔλεγε;· « Ἔως οὗ εὐρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ, » ἀνάπαυσιν καὶ κατοίκησιν, ἐν πρώτοις τὴν πρεσβεύουσαν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν μεγάλην [Δέσποιναν, ἔπειτα ταύτην τὴν μεγάλην] τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν· οἶκος γὰρ ἐκείνη Θεοῦ, καὶ οἶκος αὐτοῦ αὕτη. Ὅποια δὲ μελωδεῖ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὰ νοητὰ κινυρίσματα, ἵνα ἐμβλέπητε. Τούτων δὲ θαυμάσιων καὶ λεχθέντων παρὰ τοῦ δικαίου, ἀφελὲς εὐθέως τὴν ἐκκλησίαν, ἐξῆει ἔξω, καὶ περιῆει εἰς τὰς πλατείας, ψάλλον καὶ ὑποψιθυρίζων τοῖς χεῖλεσιν.

ρμγ'. Καὶ συναντῶ πλουσίῳ τινὶ διερχομένῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Δός μοι τί ποτε. Ὁ δὲ ἔφη· Ἐξηγε, οὐκ ἔχω. Ἔφη ὁ δίκαιος· Καλῶς εἶπεν ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος, ὅτι τρυμαλιὰ οὐ χωρεῖ σε. Λέγει ἐκεῖνος· Σαλὲ ἐπ' ἀληθείας, καὶ ἐστὶ τρυμαλιὰς, πάρετε, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν βασιλείαν. Καὶ αὐτός· Παχὺς εἶ καὶ λιπαρός· καὶ οἱ πόνες τῆς γῆς δι' αὐτῆς οὐ μὴ εἰσελεύσονται· ὄνος γὰρ λακτίζων ἐπ' εὐθείας διὰ στενῆς ῥύμης οὐκέτι διελεύσεται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ φειδωλὸς, ἐγέλασε, καὶ φησὶν· Πίστευσον, κἂν ἐξηχος εἶ, καλῶς ἡμᾶς ὑβρίζας. Λέγει αὐτῷ ὁ δίκαιος· Εἰς πλησμονὴν μὲν εἰσὶν αἱ μέλισσαι· ἀλλ' ἄλλαι μὲν εἰσὶν εἰς ἴσιν, ἄλλαι δὲ εἰς ἐξίσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ μύρμηκες· ἀλλ' ὡσπερ ἡ θάλασσα, καὶ ὁ δράκων, καὶ ὁ φῶς ἀκόρεστοι καὶ ἀπληστοὶ τυγχάνουσιν, οὕτω καὶ οἱ πλούσιοι εἰσιν. [Ὁ δὲ θυνηθεὶς δὲ κερδάναι αὐτὸν, ἀποδυσπετήσας ἀνεχώρησε, λέγων πρὸς ἑαυτὸν·] Ὁ τύφλωσις (55) ψυχῆς καὶ πώρωσις! πῶς ἰσχύσωμεν ἰδεῖν ἡμεῖς οἱ ἀνελεήμονες Κυρίου τὸ πρόσωπον; Ὁ τῆς μιαρᾶς προαιρέσεως, καὶ ψυχρᾶς συνειδήσεως! Πῶς καθάπερ λίθοι ἀψυχοὶ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν διακείμεθα, καὶ οὐ φροντίζομεν οἱ ἐλεεινοὶ, ὅτι ὧδε γινόμεθα, καὶ ἀλλαχοῦ ὑπάγομεν; Καὶ ποταπὴν ἀπολογίαν θέλομεν δοῦναι τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ καὶ ἀπροσωπολήπτῳ Δικαστῇ; Ἄλλ' ἐπειχθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ψυχὴ μου, πρὸς τὸ προκείμενον, καὶ πάλιν τῷ μύλωνι ἀλήθωμεν· οὐ

apte congruenterque psallentium concentui pulsabat, ut auditione illius summopere delectatus Andreas, exsultaret præ gaudio diceretque : « Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis apud Dominum, invenimusque ei illam et pariter

142. Talibus ab Andrea prolatis, nonnulli e sapientibus mundi hujus, qui forte aderant, dicebant illi : Quid hoc, stulte? neque isthæc recte nosti? Numquid Psalterium, in periodo versus, illud, Dominam intercedentem, uti tu vis, continet? Quid igitur loqueris? Quibus Andreas : Domus, inquit, et domus Dei requies. Quo illi audito, sed non intellecto, illudentes ipsum ac ridentes abierunt. Dicebat autem hæc B. Andreas, cum videret illic Davidem cum prophetis : Ecce, domine David, de quo ab antiquis generationibus dicebas : « Donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob ²⁰, » requiem scilicet et habitationem; ac primum quidem, intercedentem pro nobis magnam Dominam, deinde vero magnam hanc Ecclesiam Dei; illa namque Dei domus, sed et hæc est. Quam suaviter autem personat hac ipsa hora cantus citharæ, ut videatis. Atque his tum visis tum pronuntiatis, exiit vir sanctus confestim e templo, obivitque plateas psallens et labiis subsusurrans.

143. Contigit autem, ut diviti cuidam obviam fieret, cui et dixit : Porrige mihi tandem aliquid stipis. At ille : Nihil mihi superat, stulte. Rursum Andreas : Recte pronuntiavit summus angularis lapis, quod foramen acus te non capit. Et aliter : Tu vere stultus; et via, quæ ad cælum ducit, foramen est. Tum sanctus : Tu vero crassus et obesus es; pingues autem terræ per dictum foramen non introibunt; asinus namque calcitrans in via plana per angiporium nequit transire. Cum hæc audisset dives, effuso cum risu : Profecto, inquit, licet insanus sis, probe convitiatus es nobis. Porro sanctus : Apes quidem admodum frequentes sunt, aliæ tamen ingrediuntur, exeunt aliæ, et simili modo cum formicis agitur. Verum uti mare, draco, et infernus insatiabiles atque inexplebiles sunt, ita et divites. Verum cum lucrari eum non posset, indoluit abiitque, ita secum loquens : O cæcitatem ac duritiem cordis! quo pacto nos immites et immisericordes faciem Domini videbimus? O consilium scelestum! o animæ frigus! Quo pacto non aliter quam lapides inanitati prosequimur quæ sancta ac divina sunt? Quomodo non melius rebus nostris consulimus miseri, cum modo hic existentes sciamus non alio tendere? Quid quæso causabimur coram terribili illo Iudice, qui citra respectum personarum sententiam laturus

¹⁹ Psal. cxlxi, 1. ²⁰ ibid. 5.

(55) Ms. Vatic. hæc latius, sed et obscurius, ita : Πρὸς ταῦτα ἀργυράτα, μηδὲν δὲ κερδάναι ἰσχύσας,

ὡς εἰς τῶν παρατρετραμμένων ἀναχυδᾶσας αὐτὸν ἀνεχώρησε, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν.

est? Verum accingamur et nos, anima mea, ad illa quæ insistant, et manum operi admoveamus iterum: non enim multum superest temporis, cum illuc abeundum erit, ubi cibus gratissimus et potus melle dulcior invenitur: agatur stolidus corporis nostri asellus, quemadmodum pullus asini, qui Dominum portavit; eligamus operum sanctarum exercitium, ut cum aliud dimittendum, aliud recipiendum erit, conspiciamur a sanctis angelis in occursum Domini propetare.

144. Finito hoc sermone instituit cursitare et calcitrare: quod qui pro foribus suis opificio intenti sedebant, quique illæ transibant, conspicati, clamabant: Liga asinum, liga asinum; et sanctus similiter clamabat: Sepelite asinos, sepelite, quandoquidem emortui sunt; et ad clamantes conversus: Meus, inquebat, asinus, tametsi calcitret, sic vivit; at vester jam nunc per peccatum mortuus et pulrefactus, sepulcro condendus est, ne foetore suo homines inficiat.

CAPUT XIX.

Epiphanius tentationes carnis superat: et diaconi impuri horrendum intuitus exitum, ejus peccata ab Andrea audit.

145. Contigit per illud tempus, impudicitie dæmonem erigere cornua contra Epiphanium, et magno furore actum, libidinis ei faces subieere. Quamobrem castissimus adolescens dolore angî, animo consternari, ac metuere ne forte adolescentia sua foedissimo sordidi peccati luto contaminaretur: hinc et jejuniis vigiliisque crebro se dabat, divinamque cum lacrymis invocabat opem, ut ne istiusmodi animæ suæ ruinam incurreret. Non tamen continuo minus infestus dæmon institit, ingerendo per carnis stimulos cogitata prava, quibus ipsum conabatur in libidinis cœnum miserabiliter immergere, et præclaram animæ pulchritudinem extinguere; hinc et phantasmata ei varia objiciebat per quietem, videlicet cum mulieribus putidis ipsum reinhabere et peccato consentire. At Epiphanius, quoties talibus imaginibus inflammabatur ad libidinem, uncias tres salis masticabat, gustus sensum excrucians, et salsedinem ægerrime ferens: cogitabatque interea cum timore, ne forte in isto bello inferior foret.

146. Tum vero in somnis conspicuum habuit dæmonem luxuriæ dæmonem, simillimum lutosæ sui, excrementis humanis oblitum; stabat autem, et graviter spirabat; illi vero ex opposito stabat et juvenis candidatus, qui, quod manu tenebat acerbissimum poculum, verberibus adigebat dæmonem ipsum evacuare. Dæmon vero, impos sui præ furore, interrogabat candidatum adolescentem, cur se ad hauriendum scyphum illum adigeret. Cui ita respondit ille: Quoniam tu famulum Domini Epiphanium salsedinis acrimonia coegisti excruciare viscera sua, examinato æqua justitiæ divinæ trutina

μακράν γὰρ καὶ ἀπίομεν ἐκεῖθεν; ὅπου ἡ ταγὴ ἡ φιλιότη, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ μελίβρυτον· ἀγωμεν ταπεινὸν παραπεφυρμένον δνάριον, ὡς τὸν Κύριον ὁ πῶλος· τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν ἐλώμεθα, ἐν ὅταν τὸ μὲν ἀφίεται, τὸ δὲ παραλαμβάνεται, κατοφθῶμεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῶν ἀγίων ἀγγέλων.

ρμδ'. Ταῦτα εἰρηκῶς, ἔβαλε σάσειν καὶ τρέχειν· οἱ δὲ καθεζόμενοι ἐν ταῖς ἐργασίαις πρὸ τῶν θυρῶν αὐτῶν, καὶ οἱ διοδεύοντες, βλέποντες σάσοντα αὐτὸν, ἔλεγον· Δῆσαι τὸν δνον, δῆσαι τὸν δνον. Ὁ δὲ μακάριος ἔλεγεν· Θάψατε τοὺς δνους, θάψατε, ἐπειδὴ τετελευτήκασιν. Ἐλεγε δὲ ὁ ὄσιος πρὸς αὐτοὺς, ὅτι περ' Ὁ ἐμὸς δνος, καὶ λακτίζη, εὐσεβῶς ζῆ· ὁ δὲ ὑμέτερος ἤδη τέθνηκεν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀέσηπται, καὶ πρὸς τὸ μὴ πνεῖν (56) τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιδέεται ταφῆς.

ρμε'. Συνέβη δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐπὶ ἄρτι θράσος ὁ διάβολος κατὰ Ἐπιφανίου, καὶ ἐξέκαιεν αὐτὸν ὁ τῆς πορνείας δαίμων χαλεπῶς, μεγίστη μανίᾳ προσφερόμενος. Ἠνίατο οὖν ὁ τερπνὸς νεανίας, καὶ ἤτχαλλε πτοούμενος μὴ μινανθῆ ἢ φιλιότη νεότης αὐτοῦ τῷ βορβόρῳ τῆς κοπρώδους δυσωδίας· πολλὰ μὲν καὶ ἐνήστευε, καὶ ἠγρύπνει, καὶ δάκρυσιν ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεόν, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν. Καὶ οὐκ ἀπηλλάσσετο αὐτῷ ὁ κατάρατος, καὶ τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς διὰ τῆς πυρώσεως τῆς σαρκὸς ὑπαναγκάζων, εἴλκεν οἰκτρῶς ἐν τῷ τῆς λαγνείας (57) βορβόρῳ, καὶ τὸ τούτου ψυχικὸν κάλλος σβέσαι, ὥστε καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐφάνταζεν αὐτὸν ἀναμίγνυσθαι γυναῖκα δυσώδη, καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ συγγίνεσθαι. Ὅσακις δὲ ἐφάνταζετο ἀνιστάμενος (58), τρεῖς ὀγκίας ἅλατος ἤραθια, πικραίνων τὴν ἀλσθησιν, καὶ δεινῶς ἔφερεν ὑπὸ τῆς ἀλμυρῆς· καὶ ἐν τούτῳ κατενόει τοῦ πολέμου ἐλαττούμενον.

ρμς'. Ἴδε δὲ κατὰ τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ὡς ὁμοῖον χοίρῳ βεβορβορωμένῳ, κεχρισμένῳ ἀνθρωπιᾶς κόπρου, ἐστῶτα καὶ ἀποπνέοντα· νεανίας δὲ τις λευχείμων ἠνάγκαζε πιεῖν· ὁ δὲ οὐδὲ τὸν θυμὸν ἠδύνατο φέρειν. Ἠρώτα δὲ ὁ μέλας τὸν λευχείμονα λέγων· Λέξον μοι δι' ἣν αἰτίαν βιάζεσαι με πιεῖν τὸ ποτήριον; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Ἐπειδὴ σὺ ἐποίησας τὸν παῖδα Κυρίου Ἐπιφάνιον ἀλμυρὸν δριμύτατον· τὰ ἐντὸς αὐτοῦ, τῇ δικαιοκρίσει τοῦ Θεοῦ ἐτζόμενος περὶ τούτου, δίκας νῦν ἀφαιεῖς εἰσπραχθῆναι. Εἶπε δὲ ὁ μέλας· Οὐαί μοι, Πάτερ καὶ προστατά, ὅτι θέλων θεραπεῦσαι σε τούτοις τοῖς δεινοῖς

(56) Ms. Mazar. ὄζειν.

(57) Inserebatur hic ἐνσθῆνα.

(58) Insertum erat, βράζων τὴν φύσιν. Quod au-

tem continuo sequitur τρεῖς ὀγκίας, in Mazar. legitur τρεῖς οὐγγίαις.

περιπέπτωκα ! Ὁ βία, ὦ βία, ἀπὸ τοῦ, Ναζαρηνῆ, καθότι τὰ ἐντός μου διέπρησας ! Ταῦτα εἰρηκῶς, δεξάμενος τὸ ποτήριον, βία ἔπιεν · καὶ πλησθεὶς θυμοῦ καὶ ἀσυγκρίτου πικρίας, ὀδυνώμενος ἀνεχώρησεν. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ Ἐπιφάνιος ἀπὸ τῆς ὀράσεως, καὶ θαυμάσας εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ ταχεῖαν ἀντίληψιν, ἐγέλασε τὸ πρόσωπον τοῦ παμπροῦρου δαίμονος.

Epiphanius, Dei benignitatem promptumque auxilium admiratus, nequam dæmonem derisit.

ρμζ'. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας συναντᾷ αὐτῷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐν τινὶ ἐμβόλῳ ἀπὸ τῆς συνάξεως ὑποστρέφων · καὶ θεασάμενος αὐτὸν, ὑπομειδιάσας, ἔφη · Πρόβατόν εἰμι τῆς λογικῆς σου ποιμνῆς, καὶ ἄλμην ἀγαπῶ καὶ ἐσθίω τὸ ἄλμα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος,· μεγάλως ἐθαύμασεν ἐπὶ τῷ ῥήματι, καὶ φησιν · Οὐδὲ ταῦτά σε ἔλαθε, κύριε ὁ μέγας ; Ἀλλὰ τί ὅτι οὕτω με κατέλιπες ; καὶ [παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθη τὰ διαθήματά μου (59)]. Ἐφη ὁ ὄσιος · Καὶ πῶς φανῆ ἢ κληθῆ τις στρατιώτης, ἐὰν μὴ τοῖς πολεμίοις ἐφεδρεῦει γενναίως, καὶ συγκρούει, καὶ νικᾷ, καὶ δοκιμάζεται ; Πῶς δὲ καὶ [γνώσεται ὁ ἀντικείμενός ποίας ἰσχύος εἶ, ἐὰν μὴ συνάρη πόλεμον μετὰ σοῦ (60)], ἐὰν μὴ σε ἴδῃ συμβαλλόντα ; Καὶ πῶς λήψῃ μισθὸν, μὴ ὑπομείνας πειρασμὸν, καὶ τὰς ἐπιβουλάς τῶν ματαίων ; Ἅντες οἱ ζῶντες ἀγωνίζονται ἕως ἐστὶν ὦρα, καὶ ἕως ἐστὶ καιρὸς, θλίβονται, πειράζονται, ἵνα σήμερον ἢ αὔριον τὸν σωματικὸν τοῦτον ἀποθανόντες θάνατον, συγκλείσωσι τι ἀγαθὸν, ἵνα ἔχωσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ὅσοι δὲ εἰσι νεκροί, τυφλοί, ἀνωφέλητοι, ἐσκοτισμένοι κατὰ τὸν ἰσὼ ἀνθρώπων, οὗτοι ἠδέως ὑπνοῦσιν, τρώγοντες, πίνοντες, τὴν ἀνεσίαν καταδιώκουσιν, πορνέουσι, γαστριμαργοῦσι, τραγυδοῦσι, κιθαρίζουσι, καὶ τὰ ἐπιθυμήματα τῆς σαρκὸς εὐκόλως εἰσπράττουσι, Θεοῦ μὴ μεμνημένοι, μηδὲ κρίσεως, μηδὲ ἀνταποδόσεως, μήτε βασιλείας οὐρανῶν · οὗτοι πάντοτε τῷ διαβόλῳ συνέρχονται εἰς τὰ θελήματα αὐτοῦ · κάκεινός ὄρων ματαίαν χαρὰν κατὰ τὸνδε τὸν κέχμον παρέχει ὡς ἰδίοις φίλοις καὶ ὑπηρέταις. Ἀλλ' οὐαὶ τῇ θλίψει τῇ μενούσῃ αὐτοῖς !

ρμη'. Σὺ οὖν, τέκνον, αἱ βίαι, ἃς λέγεις, γλυκεῖαι ἡμῖν γενήσονται, ἐὰν ὑπομένωμεν · καὶ ὡς ἀναγκάζουσαι εἰς τὴν κίνησιν καὶ πύρωσιν τῆς σαρκὸς, καὶ τῷ πονηρῷ ἀντιτάσσεσαι, καὶ γενναίως φέρεις, τοσοῦτοί σοι πλέκονται στέφανοι, καὶ ὁ μισθός σου αὖξει. Μὴ οὖν ὀλιγώρει, τέκνον, πρὸς ταῦτα, ἀλλὰ καρτέρει, ἵνα ἔχῃς μισθὸν καὶ γένη κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Σήμερον, αὔριον ὁ κόσμος οὗτος παρέρχεται ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεχειρομένου, ὡς καπνὸς ἀφανίζεται, καὶ πάντα παρέρχονται, καὶ μόνον πλανιάμεθα, ὑπομόνην ἐν τοῖς πειρασμοῖς μετ' ὅλως ἔχοντες. Ακούεις, ὅτι Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος. » Οὐ συνεχῶς ψάλλεις, » θλίψεις καὶ ὀδύνας εὐροσάν με,

(59) Ms. Vatic. ἰδοὺ βιάσας με ὁ πονηρὸς δαίμων προσήγαγεν.

A facto tuo, pœnas pendere meritas te oportet. Tum diabolus : Heu me, pater princepsque Satana, quia famulari tibi volui, in hasce calamitates incidi ! o vim, o violentiam tuam, Nazarene ! quia viscera mea flammis combussisti. Quæ cum dixisset, arreptum poculum violenter exhausit, repletusque furore et incomparabili amaritudine, lamentabundus se inde proripuit. Post hanc visionem evigilans

147. Post dies aliquot occurrit Epiphanio B. Andreas in porticu quadam, a sacro officio rediens ; eumque illum vidisset : Ego, inquit, gregis tui ovnis sum, salsedinem amo, et sale vescor. Audiit hæc Epiphanius, et audita miratus vehementer : Neque illa, inquit, te latuerunt, magne domine ! Verum quid causæ fuit, quod me ita deseruisti ? propemodum commoti fuerunt gressus mei. Ad hæc ita suaviter sanctus : Etenim quo pacto appareat aut nominetur aliquis generosus miles, nisi et hostibus insidiari, et eosdem propulsare ac vincere, seque demum bello probare noverit ? Quo pacto exploratum habebit adversarius, quanta polleas virtute, nisi tecum fuerit congressus ? Quo denique pacto mercedem obtinere poteris, si tentationes non sustinueris, neque insidias dæmonum expertus fueris ? Quotquot in mundo vivunt, dum tempus patitur certant, affliguntur, tentantur, ut si hodierna crastina luce humanitas quiddam forte acciderit, conclusa secum bona opera exportent, ne nihil inveniant in tremendo iudicii die. Quicumque autem mortui, cæci, inutiles, tenebris involuti sunt quoad hominem internum, illi suaviter somnum capiunt, deliciis in cibo potuque fruuntur, sectantur otium ; impudiciæ, gulæ, comediis, musicæ operam dant ; desideria carnis prompte exsequuntur, immemores Dei, iudicii, retributionis, regni cælorum. Ili sunt, qui diabolo adherentes, ubique voluntati ejus obsequuntur : ille vero id probe cognoscens, vicissim favore suo vano atque inani illos, tanquam amicos famulosque suos, prævenit in hoc mundo. Verum vae, vae ! propter calamitatem, quæ miseros illos manet.

148. Tu itaque macte animo, filii ; violentia, de qua loqueris, jucunda nobis erit, si patienter sustinuerimus ; cum vero ad pravas motiones impelleris paterisque stimulos carnis, si restiteris fortiter inimico ac generose toleraveris insultus, totidem tibi pleciuntur coronæ, et mercedi tuæ cumulus accedet immensus. Noli igitur, cum talibus impeteris, oscitari, sed perfer longanimis, ut reposita tibi præmia consequaris aliquando, hæres regni cælestis factus. Serius ocus transit hic mundus, ut somnium expergiscentis, evanescit uti fumus, et cuncta quæ sunt, prætereunt : nos autem una solum te decipimur, cum in tentationibus atque adversis patientiam abjicimus. Audivisti sæpe istud Psalmi,

(60) Ms. Vatic. γνώσει, ἐὰν μὴ σε ἴδῃ συμβαλλόντα πόλεμον μετὰ τοῦ διαβόλου.

« Multæ tribulationes justorum, et ex omnibus A eripuit eos Dominus²¹. » Nonne psallis identidem: « Tribulatio et angustiae invenerunt me, in mandatis tuis meditabor²²? » Nonne scis luctatores a Deo constitutos nos esse in diebus nostris, ut diu noctuque vigilantes, prælium cum dæmoniis committamus? Oremus igitur certemusque præcepta Domini adimplere; neque erubescendum tibi est, fili mi, quod te impugnat diabolus, sed gaudendum potius et exultandum, utpote probe scienti non posse nos gratum Deo panem fieri, nisi per tentationem belle subactos, atque coctos: patientia enim nobis necessaria est, ut voluntatem Dei perficientes, immarcescibilem gloriæ coronam auficiamus. Talia ubi Epiphanius a sancto dicta exceperat, gratiis Deo ipsique persolutis, viam suam relegit.

149. Jamque domum suam ingressus fuerat, cum B ecce tibi adulescens aliquis prope accurrens, ita ipsum alloquitur: Domine mi Epiphani, perditectus tibi Raphael in ægritudinem incidit, jubetque renuntiari tibi, ut se invisas: prope igitur, quia uti mihi persuado, superstitem vix reperturus es. Audito nuntio, confestim perfusus lacrymis, comitem se nuntianti adjunxit, domumque amici ingressus, prope lectum consedit. Animadverso autem, proxime ipsum a morte abesse, amoris, quo sodalem suum prosequeretur, jaculo saucius, diu multumque decumbentem lamentatus est, quoniam diligebat multum. Ubi vero paululum se remisit Epiphanii dolor, cepit æger animam agere atque ejulare tam horrendum in modum, ut ingens domesticos omnes, non modo Epiphanium, terror occuparet. Interrogante autem hoc, cur tantopere turbaretur; respirans aliquantulum atque intuens interrogantem: Heu me! inquit, jucundissime amice, cuncta opera mea bona dæmones diripuerunt. Nam cum febri prostratus jacebam, vidi tum angelos Dei bonos, tum malos inferni, omnia seu recte seu perperam a me gesta bilance appendere, iniquis operibus subsidentibus et leviores recte factorum lancem in altum extollentibus. Atque hinc in animum cogor inducere, nullam in sanctis justorum tabernaculis mihi sedem vacare, abituro in flammæ exteriores. Vidi etenim, vidi angelos sanctos moesto flebilique vultu hinc recedere, dicente mihi intercedendum uno: Væ tibi, miser adulescens, quia dato ad vivendum spatio abusus es. Ubi finem dictis suis imposuerat æger, furentis adversum se dæmonis impetum sensit, animam ipsius vehementer turbantis ac consternantis; jacuitque deinceps vellicans ac lacerans vultum, et insolentes quosdam sermones educiens.

150. Interea Epiphanius, summa commiseratione animæ illius tactus, in secreto cordis conclavi cum

Psal. xxiii, 20. ²² Psal. cxviii, 143.

καὶ αἱ ἐντολαὶ σου μελέτη μου εἰσιν; Ὁὐκ ἴδης ὅτι παλαιστὰς ἔθετο ὁ Θεὸς τὰς ἡμέρας ἡμῶν, ἵνα παλαιώμεν μετὰ τῶν δαιμόνων, ἵνα ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ γρηγορῶμεν; Προσευχώμεθα, ἀγωνιζώμεθα πληρῶσαι τοῦ Θεοῦ τὰ προσταγμάτα· εἰς τοῦτο οὖν, τέκνον μου, μὴ ἐρυθρία ὅτι πολέμει σε ὁ διάβολος· χαίρου δὲ μᾶλλον καὶ ἀγάλλου, εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ ἐφθῶμεν διὰ τῶν πειρασμῶν, Θεῷ ἡδύτατος ἄρτος γενέσθαι οὐ δυνάμεθα· ὑπομονῆς γὰρ ἔχομεν χρεῖαν [ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομισώμεθα τὸν ἀμαρτανόν τῆς δόξης στέφανον]. Ταῦτα εἰρηκῶς ὁ ὁσιος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, εὐχαριστήσας τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ ἀσπί, εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν.

ρμθ'. Ὡς δὲ ἐνδὸν αὐτοῦ ἐγένετο, ἰδοὺ τις νεανίσκος προσῆλθεν αὐτῷ λέγων· Κύριέ μου Ἐπιφάνιε, ὁ ἀγαπητός σου Ῥαφαὴλ ἐν ἀσθενείᾳ περιέπεσε, καὶ δηλοῖ σοι ὅπως πειραζόμενος ἐπισκέψῃ αὐτόν· σπούδασόν οὖν, ὅτι, ὡς δοκῶ, οὐκέτι θεάσῃ αὐτόν. Ἡ δὲ ἀκούσας ταῦτα, εὐθέως σύνδακρυς ἐγένετο, καὶ τῷ δηλάτωρι ἐπακολουθήσας, σὺν αὐτῷ ἐπορεύθη· καὶ ἐλθὼν πλησίον αὐτοῦ ἐκαθέσθη, καὶ ἔγνω αὐτὸν πλησιάζειν τὸ τέλος, καὶ τῷ βέλει τρωθεῖ; (61) τῆς ἀγάπης, ἧς πρὸς αὐτόν ἐκέκτητο, ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐθρῆνει αὐτόν, ἐπειδὴ πάνυ ἐφίλει αὐτόν. Ὡς δὲ μικρὸν ἀνέθη τοῦ ὄδυρμοῦ, ἤρξατο ἐκείνος κείμενος δεινῶς ἀγωνιᾶν καὶ ὀλοφύρεσθαι, ὥστε φοβηθῆναι οὐ μόνον τὸν Ἐπιφάνιον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ διαφέροντας. Ἐπηρώτα δὲ αὐτόν ὁ Ἐπιφάνιος, τί παθὼν, τοῦτο διεταράχθη. Μικρὸν δ' ἔτι ἐν αὐτῷ γενόμενος, καὶ θεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη· Οἶμοι! γλυκύτατέ μου ἀδελφε, ὅτι πάντα τὰ ἔργα τὰ πνευματικὰ καθήρπασαν οἱ δαίμονες· καθὼς γὰρ καταχθονίζομαι τῷ πύρετι βλαβόμενος, ἐθεασάμην τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ποταμούς δαίμονας, καθ' ὅτι ἐζυγοστάτησαν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα (62), καὶ ὑπερηκόντισαν τῶν ἀγαθῶν τὰ φαῦλα. Καὶ πέπεισμαι ὅτι οὐ μὴ κατασκηνώσω εἰς τὰς μακαρίας σκηνὰς τῶν δικαίων, ἀλλὰ ἀπελεύσομαι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον· εἶδον γὰρ ἐγὼ ὅτι λυπηθέντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἀπ' ἐμοῦ ἀνεχώρησαν, ἐν δὲ τῷ αὐτοῦ ἐξέρχεσθαι, εἰς ἐξ αὐτῶν εἰρηκέ μοι· Οὐαὶ σοι! ταπεινὲ, ὅτι κακῶς ἐχρῆσω τῷ βίῳ σου. Ὡς δὲ ταῦτα εἶρηκε, ἐμμανῆς γενόμενος κατ' αὐτοῦ ὁ διάβολος, ἐνεποίησεν ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ θόρυβον πολὺν καὶ ταραχὴν· καὶ ἦν κείμενος λωδῶν καὶ σπαραττόμενος, καὶ ἀπρεπῆ τινα ληρωδούμενος.

ρν'. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος συμπαθήσας ἄγαν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, καθεζόμενος, εὐχὴν μετὰ δακρύων ἐν τῷ

(61) In ms. Vatic. vitiosissime scriptura erat ὁσὲ κατὰ θεῖς.

(62) Hinc incipiendo magna lacuna est in ms.

Mazarin. quæ producitur usque ad hæc verba numeri 151, Ἐπίσταμαι γάρ.

κρυπτῶ ταμείῳ ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ προσφερόμενος, ὅπως κἄν τοῦ παραδειγματισθῆναι αὐτῷ μὴ γένηται ἔφοδος. Ὁ δὲ Σατανᾶς μετὰ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ ἐκεῖσε ἐφεδρεύων, συνῆκε τὸν Ἐπιφάνιον προσευχόμενον· ὁράσος φοβερὸν ὁ καχομήχανος κεκτημένος, διὰ τὸ ἤδη τὸν ἀσθενοῦντα ὑπάτιον αὐτὸν περηνέναι· καὶ ἐδοῦλεύσατο κατακρημνίσαι τὸν Ἐπιφάνιον ἐν ᾧ ἐκαθέζετο θρόνῳ, ἐν τῷ σύνεγγυς ὄντι καταβράκτι τοῦ οἰκίματος. Γνοὺς δὲ τῷ πνεύματι ὁ παῖς, ταχέως ἀναστὰς ἀπρονόητον τὴν βουλήν αὐτοῦ ἐποίησεν. Ἀποτυχῶν δὲ ὁ παμμύρις τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἤρξατο πάλιν τοῦ παραδειγματίζειν τὸν ἐλεινὸν ἐκείνον· καὶ εὐθέως κείμενος, ἤρξατο τίλλειν τὴν ἑαυτοῦ πύγωνα, καὶ μετέπειτα ὡσπερ αἰγίδιον φωνάζων, καὶ πάλιν τὴν γλῶσσαν ἐξω ἐκβίλλων ἐσεληνίζεν ἀσέμνως, καὶ πάλιν ὡσπερ κύων ποιμνίου βαρέως βαυζῶν εἰς τοὺς παρεστῶτας, ὥστε φοβηθῆναι φόβον μέγαν πάντας τοὺς ὄρωντας τὸν ἑαυτοῦ βαυζῶντα θαύματα. Οἱ δὲ ἐκεῖσε εὐρεθέντες ἠρώτων τὸν Ἐπιφάνιον, πόθεν εἰς αὐτὸν τοιαύτην ἐξουσίαν ἔλαβεν ὁ διάβολος, ἵνα τοιαῦτα πράττει. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἀδελφοί μου, ἐγὼ εἰς τοῦτο οὐδὲν ἐπίσταμαι φθέγγεσθαι· πλὴν στοχάζομαι, ὅτι μεγάλῃ παραπτώματι ἦν συμπεποδισμένος, καὶ οὐδ' ὅλως ἀπέστη ἐξ αὐτοῦ μέχρι τῆς δεῦρο, ἢ οὐκ ἐξήγειλεν, ἢ οὐ μετενόησε· διὰ τοῦτο τοὺς ἀμετανοήτους κληρονομεῖ ὁ διάβολος. Ἐν τῇ τοιαύτῃ οὖν ἐξετάσει ἐκείνος τὸν βίον κατέλυσεν.

ρνα'. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ εὐρηκῶς ὁ Ἐπιφάνιος τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, διηγήσατο αὐτῷ ἅπαντα, καὶ παρεκάλει μαθεῖν, δι' ἣν αἰτίαν οὗτος ὁ ταπεινὸς καθάπερ κύων ὑλακτῶν τετελεύτηκεν. Ἀπεκρίθη ὁ ὄσιος πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· Ἐκείνος ὁ φίλος σου μοιχὸς ἦν καὶ μνησίκακος ἄνθρωπος· ἔων γὰρ τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον, τῇ θεραπαινίδι αὐτοῦ ἀδεῶς συνεμίγνυτο· διάκονός τε χρηματίζων, οὐκ ἔφριττε τὴν φοβερὰν δύναμιν τῆς ἀπροσίτου θεότητος ὁ ταλαίπωρος· καὶ εἰδὼς αὐτὸν ἀμαρτωλὸν οὐχ ἠσούχαζεν, ἀλλὰ μοιχεύων, φορῶν τὸ φελώγειν αὐτοῦ ἱεράτευεν, καταφρονῶν τῶν ζωοποιῶν ἐκείνων καὶ ἀθανάτων μυστηρίων· καὶ εἶχαζεν ὅτι λαθεῖν ἔχει Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἱερεὺς γὰρ πόρνος, καὶ διάκονος μοιχὸς τε πόρνος, ἐπικατάρτοι ἔσονται Κυρίῳ τῷ Θεῷ· πολὺ γὰρ ὀφείλει καθαρὸς εἶναι ὁ τῷ ἁγίῳ θυσιαστήριῳ παριστάμενος. Σὺ γὰρ οἶδας, τέκνον, ὅτι ὁ Θεὸς ῥυπαροὺς ὑπηρέτας οὐ χρῆζει· μισεῖ γὰρ γενεὰν μοιχαλίδα καὶ ἀμαρτωλὸν. Εἰκάζουσι τινες τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μῦθος ἔστι τὰ τῶν Χριστιανῶν διαγγέλματα· ὅθεν τινὲς καὶ ἀηδῆσαν φαντάζονται, λίθοις βυθοῖς ἀμαυρούμενοι, καὶ ἐντεῦθεν ἀδεῶς ποιοῦσι τὰ καταθύμια· καὶ οὐκ οἶδασιν ποῖός ἐστιν ὁ δράκων ἄγριος καὶ πικρὸς, ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, φημί, ὁ ἀπρωτελλόμενος εἰς ἐνὸς ἐκάστου θάνατον τοῦ ἐρευνᾶν τὰ ποιητὰ ἔργα, καὶ δίκην λαμβάνειν μετὰ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ περὶ τῶν ἀμαρτησάντων ψυχῶν, πῶς ἢ πῶς εὐρη τὴν ψυχὴν τὴν τὸ σκότος ἀγαπήτασαν, ὅπως κληρονομίῃ αὐτῶν.

A lacrymis offerebat preces suas Domino, supplicans pro amico, ut ne incessetur castigareturque tam immaniter a dæmonio. At vero ubi Satanas, cum reliqua dæmonum turba, in omnia sedulo intentus, apprehendit orantem Epiphanium (erat enim mali machinator insolentior audaciorque, quod illi jam nunc adjudicatus videretur æger) consilium iniiit præcipitandi piuni adolescentem cum sede sua in propinquam domui cataractam. Verum Epiphanius, præcognito machinatoris consilio, confestim surgendo irritum atque inane illud fecit. Dejectus itaque spe sua et intento nequissimus dæmon, rursum se ad ægrum divexandum convertit: qui mox evellere sibi barbam, tum clamore suo vocem caprarum imitari, alias exserta turpiter ex ore lingua lunaticum agere, alias denique instar pastoritii canis tam terribili in astantes latratu furere, ut magno omnes corripenterent metu, videntes dæmonem per os adolescentis latrare: pereunctabantur autem ex Epiphanio, unde tantum liceret diabolo, tam terribilia patranti. Quibus Epiphanius: Nescio equidem, fratres mei, quid ad hæc responsi dem; nisi quod existimem, gravis cujusdam sceleris ipsum conscientia teneri, quod in hunc usque diem identidem admissum nec confitendo nec pœnitendo delevit; ac propterea, uti impœnitentes solent, in dæmonis transit potestatem. Æger autem tales inter cruciatus ac tormenta vivendi finem fecit.

C 151. Epiphanius aliquanto post obviam factus B. Andreæ, narravit ei seriem totius rei, cupidus ex illo discere quamobrem infelix iste adolescens latrando in modum canis e vivis abiisset. Cui ita sanctus: Tuus iste sodalis, mœchus et injuriarum imprimis memor fuit. Sua namque conjuge repudiata, cum ancillula sua per summum scelus rem habuit; cumque diaconi fungeretur munere, non exhorruit tremendam inaccessibleis Deitatis potentiam infelix, sed peccatis quibus se immersum penitus non ignorabat, peccata addere non cessans atque adulteriis crebris se polluens, induto sacro pallio divinum munus obibat, nulla vivificorum atque immortalium mysteriorum reverentia: quin etiam opinabatur, clam Deo ac Domino nostro sua crimina esse. Sacerdos quippe scortator, et diaconus adulter atque fornicarius, maledicti erunt Domino Deo; oportet enim vitæ integrum purumque esse, qui sacris altaribus astant. Nosti quippe, filii, coinquinatos peccati sordibus ministros rejici a Deo, utpote progeniem adulteram et peccatricem odio capitali prosequente. Sunt tamen, qui opinantur sacra Christianorum Evangelia fabularum loco habenda; unde et morosis cogitationibus intenti, quasi subterraneo ædificio latitent, posita verecundia ac timore, genio suo indulgent; ignari profecto, quantus sit quamque ferus et infestus draco, princeps, inquam, mundi hujus, qui militatur ad unumquemque moribundum, ut discutiat iniqua opera et lite contendat cum sanctis

Dei angelis quoad animas peccatrices: adducturus utique in medium ubi et quomodo invenerit animam tenebras studiose sectatam, quo eam suæ vindicet potestati.

152. Plurimi igitur cum gaudio scortantur, plurimi donis muneribusque copiam adulterandi sibi comparant, animæ suæ substantiam exhaurientes: et nunquam serio recolunt, quale sibi post mortem incendium, quanta tribulatio, quantus dolor, amaritudo, horror, contritio maneat. Denique, propitius esto, Domine. Quis enim illa queat narratione prosequi, ad quorum memoriam angeli quoque ipsi præ horrore contremiscunt? Talis quippe ignis illius in comburendo vis est, ut ipsam quoque corporis expertem naturam, angelicam dico, qua spiritus cælo deturbati constant, terribiliter et rigide pervadat exerucietque. Porro sodali isti tuo infelici nequiquam sufficiebat uxor suæ, sed et ancillæ turpi captus amore, scelus diabolicum admisit, et animæ suæ debita ad mortem usque magis et magis cumulavit. Venit tandem supremus vitæ dies, adfuit draeco infernalis, adfuere sancil e cælo angeli; universa hominis acta iudicio acriter discussissent; comperientes verò animam ejus omni ex parte pollutam, putidam, foetentem, stercore et sulphure oblitam, inde abierunt; rapiente miscellam diabolo, et pro libitu suo divexante. Sacerdos enim studiose admodum invigilare debet, ne peccato commaculatus in ecclesiam ingrediatur: nam tantum abest ut sic prodesse possit alicui, ut contra peccatum suum adaugeat: ipse enim

Α ρνδ'. Πολλοὶ οὖν μετὰ χαρᾶς πορνεύουσι, καὶ μετὰ δώρων καὶ ξενίων μοιχεύουσι, καὶ κατασῆ-
πασιν τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν, καὶ οὐκ οἶδασιν ποῖος ἐμπρησμός τοῦ θανάτου καὶ θλίψις καὶ ὀδύνη αὐτοῖς περιμένει, καὶ πικρία, καὶ φρίκη, καὶ συντριμμός. Μετὰ δὲ ταῦτα, Κύριε, φείσαι. Τίς γὰρ ἐκεῖνα δύ-
νεται διηγήσασθαι ἄπερ καὶ οἱ ἄγγελοι ἐννοοῦντες, φρίξουσιν καὶ τρέμουν; Τοιοῦτον γὰρ ἐστὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο, καθ' ὃ τι καὶ αὐτῆς τῆς ἀσωμάτου φύσεως ἄπτεται φοβερῶς καὶ ἀπατόμως. τῆς ἀγγελικῆς, λέγω, ἢ παραπέση, ἐξ ἧς καὶ οἱ δαίμονες. Οὐκ ἤρκει γὰρ αὐτῷ ἡ σύμβιος αὐτοῦ, ἣν εἶχεν ὁ πανάθλιος ἄλλὰ καὶ τῆς δούλης ἐγλίχετο. τὴν αἰσχύνην τοῦ δια-
βόλου ἐργαζόμενος, ἀπεστοίβασε τὰ χρέη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μέχρι τέλους. Ἦλθε τὸ τέλος, ἦλθεν ὁ δρά-
κων, ἦλθον καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ἐψηλάφησαν τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ εὐρόντες τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν μεμιασμένην καὶ σήπυσαν (63) καὶ ἀπόζουσαν καὶ ἠλειμμένην κόπρον καὶ θειάφιον, καὶ ἀπεστράφησαν, καὶ ἐπεσπάσατο αὐτὴν ὁ διάβολος, καὶ ὡς ἠγάπησεν παρεδειγμάτισεν αὐτόν. Ἱερεὺς γὰρ πολλὴν ἔχειν ἀκρίθειαν ὀφείλει, ὅπως μὴ ἐφάρματος εἰσέρχεται οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ τὸναντίον καὶ ἁμαρτίας προσθήκην δέχεται. δι' αὐτὸν γὰρ ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ κατέρχεται, καὶ ὑστεροῦνται οἱ ἐκεῖσε συνηγμένοι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτος.

In causa erit, quominus istis gratia sancti Spiritus descendat, quique congregati sunt illa privabuntur.

CAPUT XX.

De anima et de mundi creatione rebusque divinis Epiphanium sublimiter docet Andreas.

153. Cum, quæ jam narrata sunt, edocebat Epiphanium Andreas, erat matutinum Dominicæ diei tempus; transiitque princeps quidam palatium versus, qui libidinis flamma succensus, cupiditatem suam cum muliere, quam deperibat, expleverat. Tendentem itaque illum ad palatium, jamque non procul a se distantem intuitus B. Andreas, cognovit quæ ab ipso die ista patreta essent dixitque: En hominem insanum, qui sanotam modo Domini diem profanare non veritus, adit palatium, ipsum quoque inquinaturus. Ut hæc audiit princeps ille, vehementer obstupuit; subridens tamen via sua perrexit. Deinde vero isthæc amicis suis enarrans, aliis admirationem peperit, apud alios fidem non invenit, ab aliis denique id responsi tulit, instinctu dæmonum Andream talia enuntiasse. Porro cum miraretur Epiphanius, unde aut quomodo ista cognovisset vir sanctus, sic loquentem audire meruit: Hac ipsa nocte mulierem conspexi, regio cultu coronaque, margaritis ac gemmis distincta insignem, quæ, quem modo prætereuntem vidimus, magnatam veluti in jus protrahens: Qua fronte, inquiebat, Dominicam conspurcare ausus es, infelix? num hebdomas integrâ explendæ

Α ρνγ'. Ταῦτα τοῦ δικαίου λέγοντος μετὰ Ἐπιφανίου, Κυριακῆ ἦν πρωτὴ, καὶ τις ἄρχων διὰβαινὸς πρὸς παλάτιον. Οὗτος παρενοχληθεὶς εἰς τὴν τῆς σαρκὸς πύρωσιν, εἰς ἐπιθυμίαν τῆς γυναικὸς, ὄθιν καὶ συνεγένετο μετ' αὐτῆς. Ὡς δὲ προήρχετο εἰς τὸ παλάτιον, καὶ πλησίον τοῦ δικαίου ἐγένετο, βλέψας εἰς αὐτόν ὁ μακάριος, ἔγνω τὸ κατ' αὐτόν τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ διαπραξάμενον, καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν. Ἴδε ὁ ἐξηχος, ὃς ἐμίανε τὴν ἁγίαν Κυριακὴν, καὶ ἀπέρχεται μιᾶναι καὶ τὸ παλάτιον. Ἐκεῖνος δὲ ὡς ἤκουσεν, κατεπλάγη μεγάλως, καὶ ὑπομειδιάσας παρῆλθεν. Διηγῆσατο δὲ τοῦτο τοῖς φίλοις αὐτοῦ, καὶ οἱ μὲν ἐθαύμαζον, οἱ δὲ ἠπίστουν, οἱ δὲ ἔλεγον ἀπὸ διαιμόνων λέγειν αὐτόν ταῦτα. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐθαύμασεν ἐπὶ τῇ προγνώσει τοῦ δικαίου ἀνδρός. Ὁ δὲ μακάριος λέγει πρὸς αὐτόν. Ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἶδον γυναῖκα βασιλίссαν, φοροῦσαν στέμμα βασιλικὸν μαργαρωδὲς καὶ διὰ λίθων, καὶ δικαζομένην τῷ παρελθόντι ἄρχοντι. Πῶς, φησὶν, ἐτόλμησας μιᾶναι τὴν Κυριακὴν, ἄθλιε; οὐ κορεῖ δι' ἕλης ἐβδομάδος ἀχορέστως ὑλακτεῖν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν μου τὴν ἁγίαν ἀπροσκέπτως εἰσπράττεις; Μὴ τὸν νυμφῖόν μου Χριστόν, εἰ δευτερώσεις, οὐ τρίτῶσεις! Τοῦτο εἰπούσα ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ.

(63) Ita correxi, pro σήπυσαν, uti habebatur.

Ἐγὼ δὲ τοῦτο θεασάμενος, τέκνον μου, ὠδυνήθη τὴν καρδίαν μου, καὶ ὠνείδισα αὐτὸν, ἴσως σωφρονισθῆ.· Εἰ δὲ δευτερώσεις, οὐ τριτώσεις, τουτέστιν, ἐξαιτήσομαι δρέπανον κατὰ σοῦ, καὶ θερίσω σε. Ἄφ' ἧς γὰρ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐκέτι λοιπὸν ἀμαρτάνει, οὔτε δικαίως πράττει· λυθείσης γὰρ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος, καὶ κατάπαυσιν δεξάμενος.

non adjicias tertium, tantumdem est ac si dixisset: Exposcam contra te falcem, demetamque te. Posteaquam enim vitam cum morte commutavit homo, nihil est quod peccet deinceps, uti nec quod bene operetur: utpote qui ab omni cessat actione, simul atque anima corporis vinculis soluta fuerit.

ρβ'. Ἐφη πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Δέομαί σου, εἰ εὖρον χάριν ἐναντίον σου, ἀπάγγειλόν μοι τὸ, ποταπή ἐστὶ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸς ἔγωγε μικρὸν τὰ περὶ αὐτῆς, ἀλλ' οὐ πληροφοροῦμαι ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς στοχασμοῖς, ὅσον ἔχω πληροφορηθῆναι ἐπὶ τοῖς παρὰ σοῦ μοι λεγομένοις θεοῖς ῥήμασιν. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· Τέκνον, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ πᾶν ἐκείνη περιέσσι· τῆς γὰρ σαρκὸς ταύτης τοῦ σώματος ἡμῶν τοῦ πηλίνου αἰσθη ἐστίν, εἴτε ζωῆ, εἴτε καὶ θεοῦ, ἵνα οὕτως εἴπω, καὶ ἄλλο τι. Ταύτη γὰρ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν ζωοποιεῖν αὐτὸ καὶ κυβερνᾶν, καὶ θάλπειν αὐτὴ, καὶ ἀναψύχειν διὰ τῆς θερμῆς· ἄνευ γὰρ ταύτης τὰ σώματα ἡμῶν πηλὸς, καὶ κόνις, καὶ τέφρα καθέστηκεν.

ργ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἐπίσταμαι τὰ τοιαῦτα καὶ αὐτὸς· ἀλλ' ἐρωτῶ τίς ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία, ποταπή δὲ ἡ ταύτης θεωρία ἀπὸ τοῦ ἐξελεῖν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος [ποταπὸν τε τὸ γνῶρισμα τῆς τε δικαίας τῆς τε ἀμαρτωλοῦ (64)]. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· Ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς νοερὸν ἐστὶ πνεῦμα, ἐλαφρόν τε καὶ σοφώτατον σφόδρα, γαλήνῳ τε καὶ ἡδῶ, ἥσυχον καὶ πραότατον, τετορνευμένον εἰς ἀόρατά τινα μέλη, ὑπὲρ διήγησιν ὥρατα καὶ ἡδίστα, πανευπρεπῆ καὶ καταθύμια λίαν Θεῷ καὶ ταῖς χορείαις τῶν ἀγίων ἀγγέλων χρηματίζοντα. Κατ' ἀρχὴν δὲ πάντες ἄνθρωποι ὑπὲρ τὸν ἥλιον τρανότερον ἀπαστράπτουσιν· αὐξανόμενοι δὲ, καὶ τῆς ἡλικίας προβαλόντες, οἷαις αὐταῖς χρῆσόμεθα. Οὐκ εἰσὶ δὲ πάντων τῶν ἐν ἀρετῇ βιούντων αἱ ψυχαὶ ἴσαι τῇ λαμπρότητι· ἀλλὰ καθὼς ἕκαστος ἐσπευσε λαμπρῶναι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, δι' ἀγώνων θεῶν καὶ ἐναρέτων. Τέως δὲ, καθὼς εἴρηκα, πρὸς ὃ τις ἀγωνίζεται, φαιδρύνεται· καὶ ὅσον ἐγγίζει Θεῷ, ἀπαστράπτει· ὅσον τις ὑπομένει θλίψεις καὶ πόνους διὰ Κύριον, ἀνάγεται πλησιάζειν Θεῷ, φωτίζεται, λαμπρύνεται, γίνεται τῇ μεθέξει θεοῦ κατὰ χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

quis, tanto cumulat gaudio; quantum Deo appropinquat, tanto splendet lumine; quanto denique gravioribus laboribus ac tribulationibus propter Dominum sustinet, tanto propius a Deo abest, tanto copiosiori lumine illustratur, et sit participatione gratiæ sancti Spiritus quodammodo ipse deus.

ργ'. Ὡσπερ δὲ ἐστὶν ὁ σίδηρος μέλας καὶ ψυχρὸς, κελίμενος δὲ ἐνδον τοῦ πυρὸς καὶ χρονίζων λαμπρύνεται πλείον· οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι. Πῦρ ἐστὶν τὸ

libidini tuæ insatiabili non sufficit, ut sacram quoque mihi diem temere et inconsiderate violes? Per sponsum meum Christum tibi juro, si iterato id ausus fueris, faxo non adjicias tertium. Atque hæc locuta discessit. Ego autem, qui gestæ rei intereram, filii mi, gravem animo dolorem cepi, eaque modo ingessi homini, si forte resipisceret. Quod vero dicebat: Si iterare id ausus fueris, faxo

154. Ad hæc: Obsecro te, inquit Epiphanius, edissere, si qua valeam apud te gratia, qualis sit hominis anima: cujus quamvis mihi natura non omnino incognita sit, est tamen cur meus ipse cogitatis atque considerationibus minus acquiescam, certitudinem acquisiturus majorem si accedat pondus verborum tuorum. Cui sic Andreas: Talis omnino est hominis anima, filii, ut corporis nostri carnalis et e luto compacti seu vita, sive (ut ita loquar) deus, seu aliud quidpiam non absimile, appellanda sit: illi certe talem Deus contulit virtutem, ut corpori vitam suppeditet, ut illud ratione gubernet, calore ut foveat, fovendo ut recreet atque conservet. Absque anima quippe foret, ut jam corpora nostra in lutum, in cineres, in sordes relaberentur.

155. Resumens Epiphanius: Neque hæc ipsa me fugiunt, inquit; illud autem quærebam, quæ potissimum animæ substantia sit; quævis beatificata visio ejus, cum excesserit e corpore; quod denique discrimen, unde anima peccatrix, unde justa cognosci possit. Quæstionibus hæc sic occurrit Andreas: Substantia animæ, spiritus est rationalis, moveri perfacilis, sapientia præditus singulari, quiete et tranquillitate gaudet, blandus et mitis est, et formatus quibusdam veluti e partibus, sub aspectum nostrum non cadentibus, attamen tam pulchris, jucundis, decentibus atque delectabilibus ut verbis explicare nemo possit, rapientibus etiam in admirationem sui Deum ipsum angelosque. Omnium autem hominum animæ principio fulgentiores longe sunt ipso sole; procedente vero ætate tales evadunt, quales ipsi operibus nostris fecerimus. Neque enim putandum est, omnium in virtutis stadio decurrentium animas pulchritudine parinitere; nequaquam: sed prout quisque minori eam majorive studio excoluerit et exercuerit in operibus sanctis, ita et pulchritudinem illam auxerit minueritve. Quantum enim, ut modo dixi, laboravit ali-

156. Etenim sicuti ferrum, nigrum frigidumque, si in ignem conjiciatur et aliquamdiu maneat, magis magisque ignescit ac rutilat: ita et cudi ho-

nunc agitur. Ignis Spiritum sanctum, ferrum nigrum nos homunciones adumbrat; quantum jejuniis, statione pervigili, oratione, temperantia, legum a Spiritu sancto latorum observantia proficimus, tantum accrescit gaudium, intenditur lumen, augescit gloria nostra. Eodem modo ratiocinari te velim, de animabus peccatorum: illæ namque initio, cum primum infundantur in corpora materno adhuc utero clausorum infantium, Deus bone, quam venustæ, et ab omni macula remotæ sunt! Cum vero jam in vitam mortalem intraverint cœperintque peccare, subito dissimiles sui, tenebrosæ evadunt animæ: cum autem profundius se immergunt ac volutant in cœno peccatorum, tanta inficiuntur nigredine, ut fuligo ad illam candida queat dici. Memori isthæc repone animo, profutura.

157. Post hæc Epiphanius, assumpto secum Andrea, ad S. Agathonicum (65) concessit, electaque prope phialam (66) sede, quod illa strepitu populi careret, sic socium alloquitur: Dic age, quodnam primum operum omnium fecit Deus? cupio id ex te, tanquam mellifluo lactifluoque fonte, modo discere. Cujus desiderio satisfacturus Andreas: Deus, inquit, cum Verbo suo sanctoque Spiritu perpetuo fuit; et priusquam aliquid illorum quæ modo conspiciuntur, existeret; silentio et placida tranquillitate gaudens in id ipsum Altissimus (non enim erat quocum colloqueretur) producebat sine tempore Verbum Deum, cum sancto Spiritu, ex mente sua atque ore ignifero. At tu quidem, fili mi, probe prudenterque hæc intellige, ut et aliis vicissim prodesse possis. Deinde statuit Altissimus et mundum producere, dixitque: Fiant sæcula, et continuo facta sunt. Primum itaque suum locutus est Verbum, et hoc genitum perficit opus intentum a Patre. Atque hoc illud Verbum est, quod ante omnia sæcula citra corruptionem aut immutationem sui Pater progeniit: id quod generatio Dei Verbi appellatur. Cum igitur genitum esset ex Deo Patre Verbum, constitutum est primum rerum cæterarum principium, quod in seipso fundans sæcula nunquam terminanda, totum creationis opus ad finem perduxit. Est itaque fundamentum in Verbo, et Verbum apud Patrem; quod in fine tandem sæculorum salutis nostræ causa ex Maria Virgine humanam assumpsit naturam.

158. Rursum Epiphanius: Nunc velim, inquit, rud: saltem modo, edisseras quæ sæculorum substantia sit. Et Andreas: Est, inquit, nunquam terminanda extensio; puta perpetuitas temporum atque amorum infinita. Essentia vero illorum est spiritus unus, multiformis atque admirabilis, per septem signa decurrens; quæ mente intelligere datum est tam angelis quam hominibus. Et hi qui-

Α Πνεῦμα τὸ ἅγιον • μέλας σίδηρος ἡμεῖς χρηματίζομεν • ὅσον ἐπιμείνομεν τῇ νηστείᾳ, τῇ παννύχῳ στάσει, τῇ προσευχῇ, τῇ δεήσει, τῇ ἐγκρατεῖα, τοῖς νενομοθετημένοις ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοσοῦτον φαιδρυνόμεθα, φωτιζόμενοι, λαμπρυνόμενοι. Τὸ αὐτὸ δὲ μοι νόσι καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀμαρτίαις ψυχῶν • τὸ κατ' ἀρχᾶς οἶον ὤραν δεδῶσιν ἐν τοῖς σκηνώμασι τῶν βασταζομένων βρεφῶν ἐν τῇ γαστρὶ τῶν ἰδίων μητέρων, ἄσπιλοι χρηματίζουσιν • ὅταν δὲ εἰς τὸν βίον ἀπολυθῶσι, καὶ ἀρξωνται ἀμαρτάνειν, σκοτίζονται • καὶ ὅσον εἰς τὸ βάθος κακῶν εἰσέρχονται ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ἀμαρτίας κυλινδούμενοι, μέλανες ὡσεὶ ἀσβόλη γίνονται. Νοητῶς ταῦτα ὑπολάβανε, ὦ τέκνον, εἰς νοουθεσίαν τῆς ψυχῆς σου, ἀνδ' ὧν εἶ φίλτατόν μου στρουθίον.

fili, passercule mihi dilectissime, ad salutem tibi

Β ρνη'. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος παραλαβὼν τὸν μακάριον, ἔρχεται εἰς τὸν ἅγιον Ἀγαθόνικον, καὶ πλησίον τῆς αὐτοῦ φιάλεως καθισθέντες διὰ τὸ ἡσυχον τοῦ τόπου, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος • Εἰπέ μοι, ποῖον δημιούργημα πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Θεὸς ἐποίησεν; ἐπεὶ ποθῶ ἀκούειν ἀπὸ σοῦ, ὡς ἀπὸ πηγῆς τῆς βρουύσης μέλι καὶ γάλα. Ἐφη, ὁ ὁσιος • Ὁ μὲν Θεὸς ἀεὶ ἐχρημάτιζε σὺν τῷ Λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ τὸ οἶοναὶ πώποτε οὐκ ἐχρημάτιζε τῶν ἀρτίως χρηματίζόντων, ἦν τε ἐν σιγῇ καὶ γαλήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὁ Ὑψιστος • οὐ γὰρ ἦν ἕτερός τις πρὸς ἐν ὁμιλήσει, ἐξαγαγὼν τὸν Λόγον καὶ Θεὸν [σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἀχρόνως ἀπὸ] τοῦ νοῦ καὶ πυρφόρου στόματος αὐτοῦ. Συνετῶς, τέκνον, ἀκουε, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐτέρους ὠφελῆσαι δυνήσῃ. Εἶτα ἐνενόησεν ὁ Ὑψιστος τοῦ συστήσασθαι τὸν κόσμον, καὶ ἐλάττησεν • Γενηθήτωσαν αἰῶνες • καὶ παραχρῆμα παρέστησαν. Πρῶτον εἶπε τὸν Λόγον, καὶ γεννηθεὶς, τὸ ἔργον ἐτελείωσεν • οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Λόγος, ὁ πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς ὁμοούσιως • τοῦτο δὲ λέγεται ἡ γέννησις τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὅταν γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πρῶτον ἐτίθη θεμέλιον, καὶ τὸ τῆνικαῦτα ἐφ' ἑαυτῷ τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας ἐδράσας, ἐτελειούργησεν. Κεῖται οὖν καὶ θεμέλιος, ἐν ᾧ καὶ πρὸς τὸν Πατέρα ὁ Λόγος οὗτος, ὁ ἐπ' ἐσχάτων δι' ἡμᾶς ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας γενόμενος ἄνθρωπος.

Δ ρνη'. Ἐπιφάνιος εἶπεν • Παχύτερόν μοι λέξον, τίς ἡ τῶν αἰώνων ὑπόστασις. Καὶ ὁ δίκαιος ἔφη • Τὸ μὴ ἐκλείπειν τοῦ εἶναι αὐτῶν τὴν παρέκτασιν • οἶον τὸ διηνεχὲς τῶν καιρῶν καὶ τῶν χρόνων τὸ ἄπειρον. Ἡ δὲ οὐσία αὐτῶν πνεῦμα ἓν, πολύμορφον καὶ θαυμαστότερον, ἐπτά σημείοις σταδιοδρομούμεον • ἐπὶ τοῦτοις ἔλαβον νοεὶ οἱ τε ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι • καὶ οἱ μὲν τοῦ βιδίξιν τὴν ἀρχὴν ἔλαβον • ὁ γὰρ

(65) Agathonici ecclesia, Palatio vicina, eidem denique circa annum 580 inclusa fuit a Tiberio imperatore, de qua porro videri potest Cangius, lib. iv, cap. 6, n. 5.

(66) Quotannis semel, in die Epiphaniarum,

Græci aquam benedictam conficiunt, in magno ad id præparato vase, instar fontis baptismalis; quod vas hic φιάλις, in Euchologio veteri Coar, pag. 419 φιάλα nuncupatur.

Potestates, Virtutes, Angelos, Archangelosque. Illorum vero numero infinitorum spirituum primas tenent Michael, Gabriel, Uriel, Raphael, nec non Samael, qui mox e cœlis dejectus, Satanas factus est; non quia adorare Adamum renuit, uti quidam fabulatores suspicati sunt, necdum enim formatus erat homo: sed quod induxerit in animum, collocare in nubibus thronum suum, volueritque similis esse Altissimo, gloriam ei suam invidens; hinc Deus illum, cum toto ejusdem consilii exercitu, e summo in imum præcipitem dedit. Constituit igitur Deus ordines angelorum permagnos, quorum humano computandi modo numerus inveniri non potest, quemadmodum unigenitus Dei Filius passionis suæ tempore B. Petro dixit, posse se plusquam duodecim legiones angelorum exhibere. Nunc vero unde spiritus illi superbi exciderunt, eo homines, qui salvantur, numerosi ascendunt, ut itaque est, secundo loco productos esse spiritus caelestes.

160. Quærenti iterum Epiphaniô, quid porro Deus condidisset loco tertio: Erebum, respondit Andreas, et chaos, tenebras et aquam, ignem et nebulas, et cæcam inferorum regionem. Tunc aqua non stabat immota, sed fluctuabat et agitabatur: spiritus quippe Domini, ut loquitur Scriptura, ferebatur super aquas, rectoque procedens tramite illas undique fovebat. Neque tamen putes illum, de quo hic agimus, Spiritum fuisse sanctum, uti quorundam fert sententia, sed et ipsum creatum ab eodem artifice, a quo venti producti sunt. Denuo interroganti Epiphaniô, quo pacto Pater, genitor, et Filius, genitus, et Spiritus sanctus esset: Id, inquit Andreas, ex compositione hominis bellissime datur intelligi. Mens siquidem nostra Patrem, ratio Filium, spirandi attrahendique aerem facultas Spiritum adumbrat; quemadmodum enim sua cuique mens, menti vero sua ratio et spiritualitas inest, ita unum cum corpore constituunt hominem. Anima quippe intellectualis, rationalis, et spiritualis est: et alia quidem animæ, alia mentis, alia rationis hypostasis, uti puto: at vero substantia, natura, operandi vis, atque voluntas, in iis una eademque deprehenditur extra corpus. Atque hæc ipsa cum divinis velim sedulo comparas, reperturus utique spiritum pro Spiritu Dei sancto, mentem vero pro Patre, rationem pro Filio ejus unigenito esse: per tres enim hypostases hasce unus et cognoscitur et prædicatur, ut par est, Deus.

161. Dictis hisce Andreæ ita subjicit Epiphanius: An itaque Deus humanam habet formam? Cui Andreas: Nequaquam, fili mi, non enim humanam, quam ais, speciem, nec similitudinem creaturæ cujusvis habet; imo neque vidit illum quispiam

(161) Quanquam locus hic satis intelligi possit, libet tamen ex ms. Mazar. eundem paulo variantem adferre, ut eligas, qui magis placet; habet autem sic: Δηλον οὖν ὅτι δευτέρου ποιήμα αἱ ἀν-

ὑπάρχει ὁ Σατάν, ὁ ριφείς ἐκ τῶν οὐρανῶν· οὐκ ἐπειδὴ οὐ προσεκύνησε τὸν Ἄδὰμ, καθὼς τινες μυθολογοῦντες ὑπειλήφασιν (καὶ δὴ οὐκ ἦν ἀνθρώπος ἐτι πλασθεὶς), ἀλλὰ ὅτι ἐνενόησε στήσαι τὸν θρόνον ἐν νεφέλαις, καὶ ἐσεσθαι ὁμοῖος τῷ Ὑψίστῳ, ὥστε τὴν δόξαν Κυρίου περιεφθόνησε, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν Θεὸς κατεκρήμνισεν ἀνωθεν κάτω σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ, μεθ' ἧν ταῦτα ἐβουλεύσατο. Τάξεις οὖν μεγάλας ὁ Θεὸς ὑπεστήσατο, μέτρω ἀνθρωπίνῳ μὴ ἀριθμουμένας, καθὼς εἶπεν ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους αὐτοῦ, ὅτι Ἡδυνάμην πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνος παραστήσαι ἀγγέλων. Ὅθεν οὗτοι ἐξέπεσον, ἐκεῖθεν ὁ χορὸς τῶν σωζομένων ἀνάγεται, ὅπως ἀναπληρωθῆ τὸ δέκατον τάγμα τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. Δηλον οὖν ὅτι δευτέρα φορά αἱ ἀνω στρατηγίαι ἐτελειουργήθησαν (67).

decimus angelorum chorus supplicatur. Manifestum

ῥῆς. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τρίτον ὁ Θεὸς τὴν ἐποίησεν; Ἐφη ὁ ὁσιος· Ἐποίησεν. Ἐρεβος καὶ χάος, σκότος καὶ ὕδωρ, πῦρ καὶ ὀμίχλην, καὶ τὰ ἀφεγγῆ χωρία τῶν καταχθονίων. Τότε ὕδωρ οὐκ ἦν ἐστῶς, ἀλλὰ κλυζόμενον καὶ κινούμενον· πνεῦμα γὰρ Θεοῦ ἐπεφέρετο, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, ἐπάνω τοῦ ὕδατος, καὶ εὐθυπόρως ἐπήγαγεν αὐτῷ εὐθέτως, καὶ περιέβαλλε τὸ πνεῦμα τοῦτο. Οὐχὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν, μὴ γένοιτο, ὡς τινες ὑπειλήφασιν· πνεῦμα δὲ ἦν καὶ αὐτὸ διμιουργηθὲν, ἀφ' οὗ οἱ ἀνεμοὶ ἐτελειουργήθησαν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πῶς ἐστὶν ὁ γεννητὴρ Πατήρ, καὶ ὁ γεννηθεὶς Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ὁ ὁσιος εἶπεν· Ἐκ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συγθέσεως ἐστὶ τὸ πᾶν κατοπτεῦσαι· νοῦς γὰρ ὁ Πατήρ, λόγος ὁ Υἱὸς, Πνεῦμα ἐκείνη ἢ εὐπνῖα, δι' ἧς τὸν αἰθέρα ἀναπνέομεν· καθάπερ γὰρ νοῦν τις ἰδίον κέκτηται, ὁ δὲ νοῦς λόγον καὶ πνεῦμα, συστοιχοῦσι δὲ εἰς ἓνα σὺν τῷ σώματι ἀνθρώπου· νοερά γὰρ ἡ ψυχὴ, καὶ λογικὴ, καὶ πνευματικὴ χρηματίζει· ἄλλη τε ἡ τῆς ψυχῆς ὑπόστασις, ἄλλη τε ἡ τοῦ νοῦς, ἑτέρα τε ἡ τοῦ λόγου, ὡς οἶμαι· ἀλλὰ μία τῶν ἐκατέρων ἡ οὐσία, ὡς πρόδηλον, καὶ μία ἡ φύσις, καὶ αὐτὴ καὶ ἐνέργεια, καὶ ἐν αὐτῶν τὸ θέλημα παρὰ τοῦ σώματος. Καὶ ταῦτα ἐρεῦσα καὶ τὰ περὶ τῆς Θεότητος, καὶ εὐρήσεις Πνεῦμα Θεοῦ, νοῦν Πατέρα, καὶ Λόγον τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν· διὰ γὰρ τῶν τριῶν τούτων ὑποστάσεων εἰς Θεὸς καὶ ὁρᾶται καὶ κηρύσσεται Θεοπρεπῶς.

ῥῆα'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἀρά γε τὸ Θεῖον ἀνθρωπόμορον ἐστὶν (68); Ὁ μακάριος ἔφη· Μὴ γένοιτο τέκνον· οὐ γὰρ ἐστὶν, ὡς ἔφης, ἀνθρωπόμορον, ὅτι ὁμοιοῖ τιμι κτίσματι· ἀλλ' οὔτε ἑώρακεν αὐτόν τις ὡς ἐστὶ, ἵνα τὴν αὐτοῦ μορφήν διηγήσῃται. Ὁρᾶται

θρόπων στρατηγίαι εἰσίν.

(68) Tota hæc quæstio cum responsione sua desideratur in ms. Mazar.

δὲ θεὸς πολλάκις τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ, σχηματίζων A
 ἐαυτὸν, ὡς ἡ δύναμις ἀπαιτεῖ τῶν βουλομένων ἰδεῖν
 κύτῳ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πῶς ἐστὶν ὁ Χριστὸς
 θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν τε θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι
 κεκτημένος ὑπόστασιν; εἰς δὲ πάλιν Υἱὸς διπλαῖς
 ταῖς φύσεσι προσαγορεύεται; Ὁ Ὅσιος ἔφη· « Ὁ
 Λόγος τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἔφη Ἰωάννης ὁ Θεολόγος,
 σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, » οὐκ ἄλλοιω-
 θεὸς τοῦ εἶναι Θεός, ἀπαγε· ἀλλ' ὦν Θεός οὗτος
 Λόγος καὶ ἄνθρωπος ἐν ἀληθείᾳ ἐγένετο, βροτείαν
 ἔχων φύσιν καὶ θέλησιν, μία τε ἦν ἡ τῶν ἐκατέρων
 ὑπόστασις, δύο τε οὐσίαι, ἐν τε πρόσωπον τῆς θεό-
 τητος· ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ θεϊκοῦ Λόγου ἐπάγει τὸ τῆς
 ἀνθρωπότητος αὐτοῦ σεβάσμιον πρόσωπον. Εἰς δὲ
 Υἱὸς ὀνομάζεται, καθότι ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως ἡ
 ἀνθρωπότης αὐτοῦ καὶ ἡ θεότης χρηματίζουσιν. B
 Καθάπερ πολλάκις καὶ ἡ ἀπαλή φύσις τοῦ ὕδατος
 πεπηγυῖα δύο προσηγορίας [δέχεται (69)]. Καὶ γὰρ
 ὅτε ἐστὶν ὕδωρ ἰδιάζον, μίαν ἔχει προσηγορίαν· ὅταν
 δὲ εἰς πάγος κατενεχθῆ, ἐπ' ἀνάγκαις καὶ ἄλλην
 προσηγορίαν προσλαμβάνει τοῦ καλεῖσθαι πάγος.
 Λοιπὸν τοιοῦτῳ τρόπῳ καὶ ὁ Θεός Λόγος· ἕως ὅτε
 οὐκ ἐσαρκώθη, ἦκουε Θεός μόνον· μετὰ δὲ τὸ σαρ-
 κωθῆναι, καὶ Θεός ὁ Λόγος, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου
 ὀνομαζόμενος [εἰς Υἱὸς ἐκ δύο φύσεων (70)].

non fuit, audivit solummodo Deus : postquam
 hominis appellari cœpit : unus Filius ex duabus

naturis.

ρξβ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ οὐρανὸς ὁ ὀρώμενος
 ἐπάνω αὐτοῦ τί ἔχει ἐπιστεγάζον; Ὁ Ὅσιος εἶ-
 πεν· Ὅσπερ ὑποκάτω τὰ νέφη τοῦτον καλύπτουσιν, C
 οὕτω καὶ ἐπάνω τῆ φορᾶ τῶν ὑδάτων ἐστέγασται.
 Λέγει γὰρ ὁ Δαυὶδ· « Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι ἐξ ὑπερ-
 ῥῆα αὐτοῦ (71). » Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄρα πόσοι οὐ-
 ρανοὶ δοκοῦσιν εἶναι· εἰς κατὰ τὸν Μωϋσῆν, ἡ καὶ
 ἄλλοι; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ὁ μὲν Μωϋσῆς τοῖς ἐν
 σκιᾷ καὶ τῷ λύχνῳ προσηλωμένοις Ἰουδαίοις ταῦτα
 εἶπεν, ὅτι· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν
 φαινόμενον καὶ τὴν γῆν, » ἕνα οὐρανὸν σημάτων. Ὁ
 δὲ μακάριος Παῦλος, καὶ αὐτὸς νομοθέτης ὢν τῆς
 νέας χάριτος, ἐκέκραγε λέγων· Ὁ Θεός οἶδεν ἀρπα-
 γέντα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ἕως τρίτου οὐρανοῦ.
 Ἐκεῖνος λέγει ἕνα τὸν οὐρανὸν τὸν ὀρώμενον· ὁ δὲ
 Ἀπόστολος καὶ τὸν ὀρώμενον καὶ τοὺς μὴ βλεπομέ-
 νους. Χρὴ οὖν πιστεύειν τῷ νέῳ νομοθέτῃ· τὰ γὰρ
 τῆς νέας χάριτος πληροφορίας ἀνάμυστα καὶ πάσης D
 ἀληθείας καὶ σεμνότητος.

idem habeamus recentiori potius legislatori :
 eadem subnixæ sint, quæ lege nova comprehenduntur.

ρξγ'. Ἐπιφάνιος ἔφη· Ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσι τὰ
 νοερά θεῖα στρατεύματα, καὶ ἐπάνω τούτων ὁ Θεός
 ἐστὶν· ὑπεράνω δὲ τοῦ Θεοῦ τί ἐστὶν; ἀπάγγειλόν
 μοι, παρακαλῶ. Ὁ Ὅσιος λέγει· Μὰ τὸν Ἰησοῦν,
 ἕψηλά καὶ ἕνομα λέγεις ἐρωτῶν ἢ πλὴν ἐρῶ σοι καὶ

162. Dic porro, ait Epiphanius, cœlum istud,
 quod oculis intuemur nostris, quid tandem habet
 quo superne legatur? Et sanctus Andreas : Quem-
 admodum partem cœli inferiorem sæpe conspectui
 nostro eripiunt nubes, ita et pars ejus superior
 multa aquarum vi oblecta est; testante propheta
 David : « Qui legis aquis superiora ejus »²⁵. » Epi-
 phanius rursus : Quot cœlos esse putas, unumne
 cum Moyse, an et plures? Ad quæ Sanctus : Moyses
 quidem Judæis, in ignorantie caligine versantibus
 minimamque ad lucem cæcutientibus, isthæc
 cecinit : « In principio creavit Deus cœlum visibile
 et terram, » cœlum unum significans. Beatus vero
 Paulus, qui et ipse in lege nova gratiæ legislator
 fuit, elata voce ita exclamavit : Deus novit ho-
 minem ejusmodi raptum usque ad tertium cœlum »²⁶.
 Ille de cœlo uno quod oculis patet, loquitur ;
 Apostolus autem, et illud et alios insuper cœlos,
 qui non videntur, asserit esse. Par itaque est,
 cum certitudine, veritate, auctoritate majori

163. Hic Epiphanius : In cœlo, inquit, sunt
 rationabilium spirituum exercitus, quos super Deus
 ipse eminet : id capio. Verum supra Deum quis
 tandem reperitur? id, amabo te, nunc declara. Et
 Andreas : Per Jesum, ait, sublimes tu quidem et

²⁵ Joan. 1, 14. ²⁶ Psal. ciii, 3. ²⁷ II Cor. xii, 2.

(69) Addit ms. Vatic. ἢ λογισθήσεται.

(70) Ibidem legitur : πλουτούσα ὡς ἡ ἐνδειξις.

(71) Pluribus hæc dictum ms., sed obscurius : εἰς

Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ μοναδικὸν ταῖς ἐπαλλήλοις
 οὐσίαις ἐν ἐνυπόστατον.

portentosas ponis quæstiones ! Verumtamen et illas tibi explicatas dabo. Sublimiori cunctis virtutibus intelligentia præditis loco residet Deus, cujus ad dexteram Christi Dominus admirabilem thronum, instar fulguris rutilantem, occupat : ex ipso autem tam vehementes procedunt luminis radii ut caelestes spirituum ordines perstringantur. Supra Deum copiosus aer, electrum specie sua, candore nivem referens, in sublime extenditur ; sed illo sublimior Deus : et rursus in altitudinem immensam, et latitudinem, pelago vastissimo parem, aer ille diffunditur ; sed et hic ubique Deus. Cæterum, si mihi, quamcunque in partem altitudinis istius conjeceris oculos, nullum usquam aeris terminum assequeris, uti nec ipsius Divinitatis. Abyssus enim abyssum invocat, videlicet admirabilis essentiae ac fulgoris Deitatem, nulla oratione explicandam. Talia loquentem miratus Epiphanius : Unde tibi, inquit, rerum istarum tam prompta notitia et explicatio, quasi semper in iis cognoscendis versatus esses ? Reponit vir sanctus : Cum oculos mentis interiores aperuerit atque illuminaverit cuiusdam Deus, plurima ille et videt et cognoscit, et cognoscendo obstupescit.

CAPUT XXI.

Varias Scripturas naturæque phaenomena explicat Epiphanio Andreas.

164. Hinc ad alia deflectens Epiphanius : Qui, ait, istud explicandum est, quod dicit Dominus : « Orate, ut non fiat fuga vestra in hieme vel Sabbato » ? Quoniam, inquit Andreas, perspicacissimus Dei oculus, qui tam sub aspectum cadentia, quam non cadentia, dudum ante cognoscit ac prospicit, illud quoque providebat, fore ut Jerusalem traderetur in manus Romanorum, ob incredulitatem suam funditus evertenda ; hinc istud vaticinium protulit. Nam si fuga in Sabbatum aut hiemem incidisset, more suo jacentes per Sabbatum in grabatis Judæi, unde nec surgere ipsis nec fugam capessere fas est, hostium manus nequiquam evadere potuissent : ne autem in hiemem fuga incidat, ideo, pulem, orare jubet, quod frigore tunc omnia rigeant et montes invii sint : quod si etiam fugerint, nullum ubi lateant recessum inventuri sint, prohibente id hieme in montibus inclementer saviente. Exitus autem prædictionem Christi veram fuisse cumulate satis comprobavit ; quod enim dixerat, lapidem super lapidem istuc non reperien-

165. Aliud iterum Epiphanius : Quid sibi vult illud Prophetæ : « Dies diei eructat verbum, et nox nocti annuntiat scientiam » ? Respondet Andreas : Adi Jordanem, reperturus utique quæsitum tui solutionem. Dies enim Pater est, testimonium perhibens Filio ; quemadmodum et Filius

¹⁶⁴ Matth. xxiv, 20. ¹⁶⁵ Psal. xviii, 3.

(72) Ibidem additur : Ἀποκρισὶν δὲ πάλιν διὰ τὴν ἐπίβασιν διδοῦς.

(73) Ms. Vatic. interjicit οὐδούλη : non capio.

(74) Ms. Vatic. per turpissimam, socordiam vocem,

αὐτό. Ἐπάνω πάντων τῶν νοερῶν δυνάμεων ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ κάθηται ὁ Χριστὸς ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ, ὡς ἀστραπὴ χρηματίζοντος : ἀποφορὰ δὲ φοβερὰ φοβεροῦ φωτὸς ἀπ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται διαστρέφων τὰ οὐράνια τάγματα. Ὑπεράνω δὲ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἄηρ ὡσπερ ἤλεκτρος, λευκὸς ὡσεὶ χιῶν, καὶ αὐτὸς ὑπάγει εἰς ὕψος ἀπλήρωτον, καὶ ἐκ αὐτῷ ἡ Θεότης, καὶ πάλιν ὑπάγει εἰς ὕψος φοβερόν καὶ ἀχανὲς πέλαγος ὁ ἄηρ ἐκείνος, καὶ ἐν αὐτῷ ἡ Θεότης. Λοιπὸν, τέκνον, πλήρωμα οὐκ ἐστὶν τοῦ ὕψους ἐκείνου, καὶ ἐνθεν ἴδης ἢ ἐκείθεν τὸ αὐτό. Ἄκραν γὰρ ποτε οὐχ εὐρήσεις τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ἀοράτου θεότητος : ἀβυσσον (72) ἐπικαλεῖται τὴν τῆς Θεότητος φοβερὰν οὐσίαν τε καὶ ἀστραπὴν καὶ ἐπαπόρρητον θεότητα. Ἐπιφάνιος λέγει : Πόθεν ταῦτα ἐπ' εὐθύτητι οὕτω γινώσκεις καὶ λέγεις, ὡς πάντοτε αὐτὰ ἐπιστάμενος ; Ὁ Ὅσιος ἀπεκρίθη : Ὅτινι ὁ Θεὸς τοὺς νοεροὺς αὐτοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποκαλύψει καὶ φωτίσει, πολλὰ βλέπει καὶ ὄρα, ἅπερ καὶ βλέπων ἐξίσταται (73).

aperuerit atque illuminaverit cuiusdam Deus, plurima

ρξδ'. Ἐπιφάνιος λέγει : Τίνα λύσιν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον : « Εὐχεσθε, ἵνα μὴ ἡ φυγὴ ὑμῶν γένηται χειμῶνος, μηδὲ Σαββάτω ; » Ὁ Ἅγιος εἶπεν : Ἐπειδὴ εἶδον ὁ μέγας ὀφθαλμὸς ὁ προῖδων τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα ὡς προγνώστης, ὅτι μέλλει Ἱερουσαλήμ παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων εἰς ἀπειρον ἐξάλειψιν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, προεῖρηκεν αὐτοῖς ταῦτα : ὅτι ἐὰν γένηται ἡ φυγὴ αὐτῶν ἐν Σαββάτῳ, κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν ἐν τοῖς Σάββασιν ἐπὶ κράδατον κείμενοι, καὶ ἀνυστῆναι πως μὴ ἔχοντες καὶ φυγεῖν, ἀρόδην ἐμπισσοῦνται εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν : ἐν τῷ δὲ χειμῶνι, οἶμαι, διὰ τὸ κρύος καὶ διὰ τὸ ἀδατον τῶν ὁρέων, ὅτι εἰ καὶ φύγωσι, ποῦ ἔχουσι κρυθῆναι, βίας οὐσης πολλῆς τοῦ χειμῶνος ἐν τοῖς ὄρεσιν ; Τὸ δὲ ἀληθὲς ἠγνόησατο, καθὼς αὐτοῖς προφητεύσας ἀπεφίνατο : εἶπε γὰρ, ὅτι Λίθος ἐπὶ λίθον ἐρθάδε οὐχ εὐρεθήσεται, καὶ ἐγένετο οὕτως. Μιστὰ τινος γὰρ καιροῦς ἐλθὼν ἀπὸ Ῥώμης [Ούεσπασειανὸς καὶ Τίτος ὁ τούτου υἱὸς (74)], κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου πάντα αὐτοῖς τὰ δεινὰ ἐπετέ-

λεσεν, ὅσα αὐτοῖς ὁ Δημιουργὸς προεκηρύξατο. aliquot, adveniens Roma Vespasianus cum filio mala super eos induxit.

ρξε'. Ἐπιφάνιος εἶπεν : Τί εἶπεν ὁ Προφήτης, « Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ κρευγεται ῥῆμα, καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν ; » Ὁ Μακάριος ἐφη : Ἐγγισσον τῷ Ἰερδάνῃ, καὶ εὐρήσεις τὸ ζητούμενον. [Ἡμέρα γὰρ ὁ Πατὴρ μαρτυρῶν τῷ Υἱῷ (75)] καθὼς φῶς ἐ Υἱὸς ὁ βαπτιζόμενος : ῥῆμα τὸ ἐν μέσῳ, τὸ ἅγιον

an exerrationem ? habebat Ἀντίλοχος. Rectius ms. Μάζατ.

(75) Idem : Εἰ μὲν γὰρ καθὼς φῶς ὁ Πατὴρ ἡμέρα.

Πνεῦμα, καθότι ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐκείσε κατέβη. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἀπόστολος λέγει περὶ τοῦ Πνεύματος, « Καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα Θεοῦ. » Νῦξ δὲ ὁ Πρόδρομος πρὸς τὴν θεότητα συγκρινόμενος, νῦξ δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Γνωσὶς δὲ, ἡ ἀναγγελλομένη παρὰ Ἰωάννου τοῖς Ἰουδαίοις, πῆστις.

ρξζ'. Ἐπιφάνιος λέγει · Ἄρα τὸ ὕδωρ, τὸ ἐκ τῶν νεφελῶν βροχητημόνως (76) ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατερχόμενον ἀπορρέει, εἴπερ ἄλλοθεν ἐν ταῖς νεφέλαις ἀνάγεται; Ὁ Ἅγιος εἶπεν · « Τὸ τόξον μου τίθημι, φησὶν ὁ Θεός, ἐν ταῖς νεφέλαις. » Τοῦτο οὖν τὸ τόξον προστάξει Θεοῦ συνάγει ὕδατα θαλάσσης ὡς εἰς ἀσχόν, καὶ τίθησιν ἐν τοῖς λαγόσι τῶν νεφελῶν · καὶ ἔτι νεύσει ὁ Θεός ὑετὸν δεοῖναι τῇ γῆ, ἀναδίδοται πνεύματος ἤχο; σφοδρὸς ἐκ τῆς γαστρὸς τοῦ τόξου, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο θρόνῳ ἐστι καὶ ταρακτικόν. Ὅτε οὖν τοῦτο προσέλη (77), καὶ παγιώσῃ τὰ νέφη, καὶ διυγρῆναι αὐτὰ, τότε πάλιν ἀναδίδοται ἕτερον πνεῦμα ὑδατοῦ βρύτου, βρύχον καὶ αὐτὸ βροντῶν, καὶ ἐμπίπλησι τὰς νεφέλας τοῦ ὕδατος · ὥσπερ γὰρ σπόγγον πληροῦν αὐτάς. Καὶ μετὰ τοῦτο ἀνοίγεται ἕτερος θησαυρὸς ἐκ τῶν τὸ ὕδωρ κατεχόντων, καὶ προσέρχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἐξ αὐτοῦ μετὰ βροντῆς, ὕδον ποιοῦν τῷ ἐρχομένῳ ὕδατι ἐπὶ τὰς νεφέλας. Οὕτως οὖν ὁσάκις ἀνοίγεται θησαυρὸς ὑδατοῦ βρύτου, καὶ βρονταὶ ἀκούονται · βροντὴ γὰρ προπορεύεται τοῦ ὕδατος · πολλάκις δὲ καὶ δίχα βροντῆς βρέχει. Οὐκ αὐτὰ δὲ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ἀφ' ἑαυτῶν γίνονται, ἀλλ' ὁ Δεσπότης Θεὸς τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ διευθύνοντας κατεστήσατο, καθὼς καὶ ἐπὶ πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ οὐρανοῦ.

ρξζ'. Ἐπιφάνιος λέγει · Ὑπὲρ τί ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς τὸν Θεολόγον βροντῆς υἱόν; Ὁ Ἅγιος εἶπεν · Οἶμαι διὰ τὸ ἀρύσασθαι αὐτὸν τὰ ἀπόρρητα ῥήματα τοῦ Εὐαγγελίου ἐκ τῆς ἀθανάτου πηγῆς · Κύριος γὰρ ἐστὶν ἡ ἀπόρρητος βροντὴ. Αὐτὸς γὰρ ἀνέβη τῷ πνεύματι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὡς ὁ Ἀπόστολος. Νοητοὶ γὰρ Κυρίου οὐρανοὶ εἰ ἀπόστολοι, καὶ ἐβρόντησε δι' αὐτῶν τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Κύριος γὰρ ἐστὶν ἡ βροντὴ, υἱὸς δὲ βροντῆς ὁ Θεολόγος · φοβερώτερα γὰρ αὐτοῦ ἄλλος βροντῆσαι οὐκ ἴσχυσεν · Υἱὸς Θεοῦ κατ' ἐξαιρετικώτεραν χάριν ἄλλος τις οὐκ ἐστὶν. Βροντὴ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗ υἱὸς κατὰ χάριν ὁ Ἰωάννης. Καὶ τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἔλεγε κρημάμενος · « Γύναι, ἴδε ὁ υἱὸς σου. » Καὶ ἀνέβη πάλιν εἰς οὐρανοὺς ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἐξανάστασιν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τότε ἐβρόντησεν ἐν ἡχῷ σφοδρῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐξεποστείλας αὐτὸ ἐν εἴδει πυρί-

baptizatus, lux est : verbum, quod ibi inter utrumque mediat, Spiritus sanctus, qui in specie columbæ illuc descendit; quique ab apostolo Paulo appellatur : « Gladius spiritus, quod est verbum Dei »¹⁶. Noctis porro nomine venit Prodromus, nox utique, si cum Divinitate comparetur; nox item et Judæi. Scientia denique, annuntiata Judæis a Joanne, fidem designat.

166. Tum Epiphanius : Num illa, quam e nubibus depluere aquam videmus, e cælo descendens huc allabitur, an aliunde in nubibus coacta? Quæ in hunc modum solvit Andréas : « Pono arcum meum in nube, dicit Dominus »¹⁷. Hic arcus, ita statuente Deo, cogit aquam maris veluti in utrem, reconditque in sinus et receptacula nubium; cumque ex nutu Dei pluvia terris immitenda est, ingentem sonum emitit spiritus ex arcu medio, violentus turbulentusque. Quando igitur prodiit ille, nubesque coegit ac madefecit : tunc rursum alius prodit spiritus, aqua pene diffluens, qui et ipse tonitru excitat, et nubes, non aliter quam spongiam, aqua replet. Post hæc aliud panditur aquarum receptaculum, proditque spiritus cum tonitru, viam faciens venientibus ad nubes aquis. Quoties autem aperitur hoc receptaculum, toties subsequitur pluvia et tonitru auditur : illud enim pluviam præcedit; quamvis tamen non negaverim, sæpe terram irrigari pluvia, illo non progresso. Neque vero elementa ista per se ipsa pluunt; sed Dominus Deus constituit angelos suos, qui uti cætera omnia cæli signa, sic et isthæc dirigunt atque gubernant.

167. Porro sciscitanti Epiphanio, cur Christus Dominus sanctum Joannem Theologum cognominaverit Tonitruum filium : Quia, respondet Andreas, ut mea quidem fert sententia, ex inexhausto fonte Domini, qui arcanum et ineffabile Tonitruum est, arcana Evangelii sui verba hausit. Ipse enim, æque ac apostolus Paulus, in cælos raptus est. Apostoli namque, animati divinæ majestatis cæli sunt, per quos Evangelium intonuit auribus omnium creaturarum. Dominus [certe Tonitruum, Theologus autem Tonitruum filius merito appellantur : siquidem nemo aliquis repertus sit, qui altius illo intonuerit; nemo, qui Filii Dei nomen propter gratiam eminentiorem meruerit justius. Adde quod sanctus quoque Spiritus tonitruum sit, cujus per gratiam filius Joannes. Sed et illud accedat, dixisse Dominum e cruce pendulum sanctissimæ Matri suæ : « Mulier, ecce filius tuus »¹⁸. Nec omitendum, quod Dominus post suam a mortuis re-

¹⁶ Ephes. vi, 17. ¹⁷ Gen. ix, 15. ¹⁸ Joan. xii, 26.

(76) Ita ms. Mazar., pro quo Vatic. βροχῆς τιμόνος.

(77) Καὶ ὅσον ἔνδον διατρήσει τὰ νέφη ποιοῦν ἐτοιμασίαν τοῦ ὕδατος, καὶ διαχέει τοῦτο εἰς τὸ πλάτος τῆς νεφέλης, τῆς δεδομένης, φησὶ, τὴν τρῆσιν

ἐκείνην · διότι βρύσει τὰ νέφη εἰς ἐτοιμασίαν τοῦ ὑποδέξασθαι τὰ ὕδατα. Cum hæc obscuriora desiderentur in ms. Mazar., etiam ex textu nostro exempla huc transferre malui.

surrectionem conscensis cœlis ad dexteram Patris collocatus, cum tonitru et sono vehementi sanctum Spiritum in specie linguarum ignearum miserit super apostolos : caput autem evangelistarum Filius tonitruui appellatur.

168. Fulgura deinde unde promicent, et quæ illorum substantia, cum quæreret Epiphanius, ita respondit B. Andreas : Siphones attrahunt tum marinam, tum fluuiatilem, tum palustrem aquam ; repletique ascendunt ad capacissima receptacula, se ipsos illic evacuaturi : posteaquam vero impleverunt omnia, discedunt alio, ibique constanter permanent. Postea fulgur, quod receptaculis istis quodammodo præstet et securitatem præstat, complectens in se omnem aquam, consumit quidquid illi forte ex mari salsuginis sordiumve permistum est. Tum angelus Domini descendens, sacrosanctæ crucis ostendit lignum, et dulcedinem in aquas illas inducit. Denique fulgur, quod dixi, præcedens tonitrua, desinit in conflictum nubium, illasque expurgat et præparat, et sicubi forte rariores reperit, in statum suum illas componit : creberrime vero etiam egreditur in aera, terrasque lumine suo ac splendore illustrat : non raro etiam, ubi accesserit vehementior impetus, fulmen ipsum ad terram pertingit, et quidquid obviam nactum fuerit, violentia ignis sui adustum, penitus consumit : vis enim illius comburendi multo acrior est quam ignis nostratis, fortassis et inextinguibilis inferni. Nunc vero quod Deus istiusmodi fulmen, cum aquæ penuria laboratur, inducit, non ex meo cerebro promanat, filii mi, sed ex Prophetæ sensu dicentis : « Fulgura in pluviam fecit Deus ³⁰, » et alterius, qui ait : « Fulminibus aquas dirigit, et tonitribus pluvias nubibusque imbres spargit ³¹. » Cæterum substantia fulminis ex igne cœlesti constat : quemadmodum enim radios suos sol habet, quibus splendet, ita fulgur ignis æterni, qui super firmamentum existit, splendor est. Denique velim cogites ignem illum cœlestem, quem Elias precibus suis super ligna parata, super holocaustum, super sacerdotes confusionis, et delatores Jezabel cœlitus accersit : istiusmodi enim ignis fulgor, materialis et vere existens, fulmen esse consuevit.

169. Facta mentione Eliæ : Num., inquit Epiphanius, vera narrant, qui Eliam in nubibus dicunt curru suo tonitrua et fulmina excitare, et prosequi draconem? Nequaquam, filii mi, reponit Andreas, quin imo extremæ dementiæ est istiusmodi narratiunculis aures præbere ; homines namque mente capti talia cerebri sui deliria conscripserunt. Quale et illud, quod fabulantur nonnulli, Christum Dominum, inspectante Judæorum turba, e luto infixisse aviculas, easque, postquam vita inspirata esset, in aerem projectas avolasse ; atque istud, nivem pro farina habitam fuisse. Quem-

νων γλωσσῶν ἐπὶ τοῖς ἀποστόλοις. Κεφάλαιον δὲ ἐστὶ τῶν εὐαγγελιστῶν ὁ Θεολόγος, καὶ λευκὸς Ἴππος ὀνομάζεται, καὶ Υἱὸς βροντῆς.

reliquorum Joannes est, qui et Equus albus, et

ρῆς. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πόθεν ἡ ἀστραπή ἐξέρχεται ; καὶ τίς ἡ ταύτης οὐσία ; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Οἱ σίφωνες ἀνάγουσι καὶ θαλάσσης, καὶ ποταμῶν, καὶ λιμνῶν ὕδατα, καὶ γεμίζοντες ἑαυτοὺς ἀνέρχονται, καὶ κενῶσιν ἑαυτοὺς εἰς τὰς τῶν θησαυρῶν ἀθύσσους· καὶ ὅταν γεμίσωσι πάντα, δίστανται εἰς τὰς συστάσεις αὐτῶν, καὶ διαμένουσι πάγιοι. Ἐπειτα ἡ ἀστραπή ἀσφάλειά ἐστὶ τῶν θησαυρῶν ἐκείνων, καὶ συνέχει ἐν ἑαυτῇ ὅλον τὸ ὕδωρ, καὶ κατεσθίει αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἄλμην καὶ τὸν ῥῦπον, εἰ ἄρα ἐστὶ ἀπὸ θαλάσσης· καὶ κατέρχεται ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἐμφαίνει τὸ ξύλον τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ καταγλυκαίνει τὰ ὕδατα ἐκεῖνα· καὶ λοιπὸν ἡ ἀστραπή ἐκείνη προπορεύεται τῆς βροντῆς, τελοῦσα εἰς ὄρμην τῶν ἐν νεφέλαις ἀγωγῶν, καὶ προκαθαίρει καὶ προετοιμάζει· καὶ εἰ λάχνη ἀραιώμα νεφελῶν, συντίθεται εἰς εὐθύτητα. Πλειστάκις δὲ καὶ ἔρχεται εἰς τὴν ἀέρα, ἐπὶ τῆς γῆς αὐγάζουσα καὶ φέγγουσα· πολλὰκις δὲ εἰ ἐστὶν πλούσιος ἡ ὄρμη αὐτῆς, φαίνουσα φθάνει καὶ μέχρι τῆς γῆς ἀστράπτουσα, καὶ πᾶν ὅ τι ἐπιλάβηται, δαπανᾷ καὶ ἐμπιπρᾷ. Καύσεως γὰρ δύναμιν ἔχει ἐν ἑαυτῇ ὑπερτέραν τοῦ ἐπιγείου πυρός· ἴσως φημί καὶ τῆς ἀσθέστου κολίσεως. Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς καὶ ταύτην τὴν ἀστραπὴν διὰ χρεῖαν βροχῆς παρήγαγεν, οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, τέκνον, ἀλλὰ τοῦ Προφήτου· « Ἀστραπὴς γάρ, » φησὶν, « ὁ Θεὸς εἰς ὑετὴν ἐποίησεν. » Καὶ ἕτερος προφήτης λέγει· « Ταῖς ἀστραπαῖς ὁ κατευθύνων τὰ ὕδατα, καὶ ταῖς ἐπιβροντήσασιν ὁ κατασπειρων εἰς βρόχους, καὶ ταῖς νεφέλαις τὸ δμδρισμα. » Ἔστι δὲ τῆς ἀστραπῆς οὐσία ἐκ τοῦ οὐρανόθεν πυρός. Ὡσπερ δὲ ὁ ἥλιος ἔχει τὰς ἀκτῖνας ἀπαύγασμα αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἀστραπή ἀπαύγασμά ἐστὶ τοῦ αἰωνίου πυρός, ἦτοι τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος χρηματίζοντος. Οὐράνιον δὲ πῦρ ἐκεῖνό μοι νόει, ὅπερ Ἡλίας προσευχῇ κατήγαγεν ἐπὶ τὰς σχίδακας καὶ τὸ ὀλοκαύτωμα, καὶ τοὺς Ἰσραεῖς τῆς αἰσχύνης, καὶ τοὺς μηνυτάς τῆς Ἰεζάβελ· τούτου τοῦ πυρός ἀπαύγασμα πέφυκεν ἡ ἀστραπή, ἐνυλόν τε καὶ ἐνυπόστατον.

ρῆς. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄρα ἀληθεύουσιν οἱ λέγοντες, ὅτι ὁ προφήτης Ἡλίας ἐστὶν, ὁ τῶν ἄρματι βροντῶν καὶ ἀστράπτων ἐν ταῖς νεφέλαις, καὶ ὅτι δράκοντα διώκει ; Ὁ Ὅσιος λέγει· Μὴ γένοιτο, τέκνον μου· ἐσχάτης γὰρ ἀνοίας τοῦτό ἐστι καὶ ἀκοῆ παραδέξασθαι· ἀνθρώποι γὰρ φρενοβλαβῶς ἐξ οἰκείας διανοίας ταῦτα συνεγράψαντο· ὡσπερ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ στρουθία ὁ Χριστὸς ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων ἐκ πηλοῦ διαπλάττων, εἰς τὴν ἀέρα ἀπέρριπταν, ἐμφυσῶν, καὶ ἐπέταντο· καὶ πάλιν ἡ χιών ἄλευρος ἐχρημάτισεν. Ὡσπερ δὲ ταῦτά ἐστι ψεῦδος, οὕτω καὶ αὐτὰ ψεῦδος καθεστῆκασιν, οὐπόσα οἱ

³⁰ Psal. cxxiv, 7. ³¹ Job. xxxvi, 27.

αιρετικοὶ νοθεύσαντες ἰδογμάτισαν· ἀλλόκοτα [καὶ ἄχρη ταῦτα πάντα Χριστιανὸν μὴ παραδέχεσθαι (78)]. Ἰλίας οὖν εἰς οὐρανοὺς οὐκ ἀνέβη, μὴ γένοιτο, οὔτε ἐπὶ ἄρματος καθέζεται· χάριν δὲ ἔχει ἐπὶ τὸν ὑέτων τοῦ παρακαλεῖν τὸν Θεόν, ὅπως ἐν καιρῷ ἀνύδρω ἰδῶσι τῇ γῆ ὑέτον· ἐπεὶ «Ὑδεις ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ.» Οὗτος δὲ ζῆ ἐν σαρκὶ καὶ ἔστιν ἐπὶ γῆς, κἂν οὐδεὶς ἔστιν ὁ γνωρίζων αὐτόν. Ζῆ δὲ Ἐνώχ, καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν ἀναστρέφεται, καὶ οὐδεὶς ἔστιν ὁ γινώσκων αὐτόν. Ζῆ δὲ καὶ ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, καὶ ἔστιν εἰς τὸν κόσμον, ὡς περ μαργαρίτης ἐν μέσῳ βορβοῦρου ἀφειθείς, τοῦ εἶναι ἐν σαρκὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀντιπρόσωπος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐξιλάσσεσθαι ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας, καὶ τοῦ ἀποστρέφειν τὴν δικαίαν ὀργὴν αὐτοῦ ἐπὶ ἡμῶν, ὅπηνίκα πληθυνθῆ τὰ ἡμῶν πλημμελήματα τοῦ ἀπαλείψαι ἡμᾶς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν. Πολλοὶ οὖν τῶν δικαίων ἐθεάσαντο αὐτόν, ἀλλ' οὐκ ἐφανέρωσαν αὐτόν διὰ τὸ ἄπιστον καὶ περίεργον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας. Ὅθεν οἱ τρεῖς οὗτοι ζῶσι μέχρι τῆς συντελείας, καὶ τότε μετὰ τοῦ Ἀντιχρίστου παλαίσαντες, νικήσουσιν αὐτόν, καὶ οὕτω τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδήσουσι παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ

A admodum hæc autem splendide mentita, sic et ista a veritate alienissima sunt, et ab hæreticis prodigiose adulterata atque conficta, adeoque Christiano cuilibet neutiquam admittenda. Absit igitur, aut in cælos invectum, aut in curru etiamnum sedere Eliam, dicamus: id verius, isthac apud Deum gaudere prærogativa, ut tempore siccitatis terram aridam pluvia impertiatur: «Nemo quippe in cælum ascendit, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo»²². Elias vero, indutus carnem, vivit in terra; nemo est, qui ipsum cognoscit: vivit et Enoch, et multorum versatur in medio, quanquam omnibus ignotus: vivit denique etiam Joannes evangelista in mundo, sicuti margarita in medio luto, sic ut non appareat, B latitans, ut in carne ante faciem Jesu Christi deprecetur pro peccatis nostris, justamque ejus adversus nos iracundiam avertat; quando delictorum nostrorum completo numero deleturus nos in terram veniet. Multi quidem sanctorum intueri illum meruerunt, sed aliis propter infirmitatis humanæ incredulitatem curiositatemque non manifestarunt. Atque hi tres ad consummationem sæculi vivendo pertingent, quando prælium eum Antichristo committentes, victoria potituri, ac gloriosa martyrii corona a Christo Domino donandi sunt.

ρσ'. Ταῦτα μὲν οὕτως. Περὶ δὲ τοῦ καίειν δράκοντα ἢ ἀστραπῆ, οὐκ ἀμφισβῆλλω, ἀληθὲς γάρ ἐστιν· ἀλλ' οὐχ ὁ ἅγιος Ἰλίας ἀστράπτων ἐστίν, ἀλλ' ὁ ἄγγελος Κυρίου, ὁ εἰς τοῦτο τεταγμένος. Δράκων δὲ ἐκείθεν γίνεται· θεωρεῖ ὁ δαίμων τοὺς ὄφεις, καὶ [εἰς ὄϊον ἀρέσθη (79)], ὅπου ἐστίν, εἰσέρχεται, καὶ γίνεται σύμφυτος αὐτοῦ καὶ συνανάτροφος καὶ συγκακοῦργος· καὶ προβαίνοντος τοῦ καιροῦ, ἀπεργάζεται ὁ δαίμων τὸν ὄφιν φαντασμὸν μέγαν καὶ φοβερόν καὶ θρασύν, καὶ κακὸν σφόδρα, καὶ οὐ χωρίζεται αὐτοῦ τὸ σύνολον, ἀλλὰ μένει ἐν αὐτῷ βλάπτων μέγਾਲως. Ἐντεῦθεν ὁ ὄφις γίνεται δράκων, θηρίον πικρὸν καὶ ἐξωλέστατον [καὶ ἔστι μὲν καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ κακὸν (80)], ἀλλ' ἐνδύεται καὶ τὸν διάβολον, καὶ γίνεται διπλοῦν τὸ κακὸν κατὰ τὸν λέγοντα· Εὗρεν ὁ Σατανᾶς τὸν διάβολον. Ὅταν οὖν διανοηθῆ ὁ διάβολος, ὁ ἐν τῷ ὄφει, ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ φωλεοῦ αὐτοῦ τοῦ βλάψαι, ἢ ἀπολέσαι ἀνθρώπους, D Reperit Satanas diabolum. Quando igitur visum est dæmoni, serpentem incolenti, prodire e latebris suis, hominibus nocendi ac interitum inferendi causa; id speculatus desuper Deus, non patiens ad exitum perducī nefaria machinatoris consilia, angelo fulmini præfecto, ea statim divino nutu indicat: is autem continuo contra draconem ciera tonitrua, emittere fulminis siphonem, et omni ex parte flammis ipsum infestare. Tum vero diabolus, serpentis incola, imminentem calamitatem propul-

170. Atque illa quidem ita se habent, uti hactenus diximus: quoad draconem vero, quod fulmine ictus dare pœnas cogatur, nullus dubito; est enim veritati consonum: attamen non Elia moderante et jaculante fulmina, sed angelo Domini ad hoc designato. Audi vero draconis originem. Conspectis dæmon serpentibus, quemcunque vult ingreditur, cum illoque unius quodammodo naturæ sit, cum illo malitiam suam communicat: procedente autem tempore, spectrum inde format immensum, terribile, audax atque vaserrimum, a quo nec ad latum unguem discedens constans incola, late vastitatem ac damnum circumfert. Hinc tandem serpens ille fit draco, fera inimitis et maxime perniciosissima, quæ quidem ex insita sibi natura satis noxia, per inhabitantem dæmonem duplo malitiosior fit, ex mente illius, qui dicit: D Reperit Satanas diabolum. Quando igitur visum est dæmoni, serpentem incolenti, prodire e latebris suis, hominibus nocendi ac interitum inferendi causa; id speculatus desuper Deus, non patiens ad exitum perducī nefaria machinatoris consilia, angelo fulmini præfecto, ea statim divino nutu indicat: is autem continuo contra draconem ciera tonitrua, emittere fulminis siphonem, et omni ex parte flammis ipsum infestare. Tum vero diabolus, serpentis incola, imminentem calamitatem propul-

²² Joan. iii, 13.

(78) Ms. Vatic. ἵνα ἐπίσταται, καὶ χρῆ πᾶς Χριστιανὸς τῶν τοιοῦτων ἀποστρέφεσθαι.

(79) Ibidem, ὅπου ἐστίν.

(80) Ibidem, οὐκ ἐν τῷ ὑπάρχον αὐτῷ κακόν.

saturus, in sublime se tollit; ac per aerem fugiens, A
terribile ac violentum fulgur declinat: inter fu-
giendum vero, id studiose agit, ut alicubi ex
homine suspensus maneat, quo, parcere cupiente
Deo homini, ipsi quoque parcat. Verum qui
occulissima quæque perspicit Deus, cognito ne-
fandissimi spiritus consilio, dat signum angelo
prædicto, dicens: Tolle et amicum pariter et ini-
micum; Id est, quandoquidem apud hominem
justum sibi asylum quæsieris nequissimus, utrum-
que crema: famulum ego meum dein consolatione
dignabor copiosiore. Denique ubicunque depre-
henderit draconem angelus, seu in arbore, sive in
ipsum percutit, in cineres redigit, et naturam penitus disperdit; Satanam vero catenis solvi ne-
scis constrictum, ad extremum usque iudicii diem igne fulmineo torquet.

171. Interloquens iterum Epiphanius: Nix, ait, B
quam subinde e cœlo delabi conspiciamus, unde
albescit, aut unde concrevit in floccos? Respondet
Andreas: In comperto est, aqua in nubibus resi-
dente, jussu Dei e firmamento prodire spiritum,
laneum candorem præ se ferentem; eumque in
nubes aqua refertas delapsam, albedinem suam
cum illa communicare: eo fere modo, quo ros
ceram dealbat. Jam vero aqua illa per aerem de-
labens, non tenuis et minutæ guttulæ, qualis post
suum ex immensa cœli altitudine descensum in
terra conspicitur, sed copiosa conjunctaque massa
est; quæ inter cadendum multas in particulas
divisa, tandem ad nos pervenit. Considera hic
autem admirandam Dei potentiam; quomodo, cum
ipsi libuerit, faciat pluviam in rotunda densatam
grana, quæ grandinem appellare consuevimus, de-
cidere: quomodo, cum ipsi libuerit, eandem
pluviam formet in mollem nivem, quam lanæ si-
milem descendere in terram conspiciamus: quo-
modo denique, cum libuerit, jubeat aquam transire
in glaciem, et hanc iterum in aquam. Mirabilis
namque in his omnibus est Dominus.

172. Et Epiphanius, mox aliam subjiciens quæ-
stionem: Quomodo, inquit, interpretandum putas
quod dicit Propheta: « Quia calix in manu Do-
mini vini meri plenus misto. Et inclinavit ex hoc
in hoc: verumtamen sœx ejus non est exinanita:
bibent omnes peccatores terræ²³? » Solutionem
vero ita statim subdit Andreas: Dominus noster D
dixit: « Si quis sitit, veniat ad me, et bibat²⁴. »
Calix igitur est Jesus Christus, verus Deus et
homo. Calix humanitatem illius, vinum merum,
simplex Deitatis Verbum adumbrat. Nam sicut
vinum non tenetur nisi in vase; sic absque carne
non posset Dei sapientia invisibilis cum hominibus
visibiliter conversari. In manu itaque Patris est

²³ Psal. LXXIV, 9. ²⁴ Joan. VII, 37.

(81) Ita mutavi, licet ms. Vatic. καιρὸν, Maz. σιτηρῶν habeat.

(82) Prolixius hic ms. Vatic. Νοητὸν γὰρ ἐστὶ τὴ νόημα· ποτήριον ἐστὶν, Ἰησοῦς ὁ Κύριος ὁ τέλειος ἄνθρωπος, οἶνος ἀκρατος ὁ λόγος τῆς θεότητος.

ἀλλ' εἰδὼς ὁ τὰ ἀπόρρητα ἐπιστάμενος Θεὸς τὸν
σκοπὴν τοῦ ματαίου, ἔδωκε σημεῖον τῷ ἀγγέλῳ τῆς
ἀστραπῆς φήσας· Ἄρον φίλον σὺν ἐχθρῷ· τοῦτ-
ἐστὶν, ὅτι κἂν εἰς ἅγιον προσφύγῃ, καῦσον αὐτὸν
σὺν αὐτῷ, καὶ ἐγὼ τὸν δοῦλόν μου πλείονος παραμυ-
θίας ἀξιώσομαι. Λοιπὸν ἔπου καταλάβῃ αὐτὸν, κἂν
ἐπὶ δένδρον, κἂν ἐπὶ κάμπου, κἂν ἐν οἰκίᾳ, κἂν ἐν
πλοίῳ, κἂν ἐπὶ ἀνθρώπῳ προσφεύγῃ, ἐκεῖ αὐτὸν
πατάσσει καὶ τεφρόνει, καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ δια-
φθείρει· τὸν δὲ Σατανᾶν δεσμοῖς ἀλύτοις ὑποβάλλων,
τῇ ἀστραπῇ κατακαλεῖ μέχρι τῆς συντελείας τῆς
πληρεστάτης ἀνταπεδόσεως.

campo, in domo, in navigio, in homine; istic
ipsum percutit, in cineres redigit, et naturam penitus disperdit; Satanam vero catenis solvi ne-
scis constrictum, ad extremum usque iudicii diem igne fulmineo torquet.

ροῦ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ χιὼν ὁ φερόμενος ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ πόθεν λευκαίνεται, ἢ πόθεν πήσεται
εἰς χιόνα μεταπεμπόμενος; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Πρό-
δηλόν ἐστὶν, ὅτι ἔτι τοῦ ὕδατος ἐν ταῖς νεφέλαις
χρηματίζοντος, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στερεώματος τὸ
πνεῦμα λευκὸν ὡσεὶ ἔριον, προστάξει Θεοῦ, καὶ αὐτὸ
ἐπιπίπτει ταῖς νεφέλαις τοῦ ὕδατος ἀναμέστοις χρη-
ματιζούσαις, καὶ λευκαίνει τὸ ὕδωρ ἄγαν, ὃν τρίπον
καὶ τὸν κηρὸν (81) ἢ δρόσος. Κατερχόμενον ἐκ τοῦ
ὕδατος διὰ τοῦ ἀέρος, οὐχ οἶον ἐπὶ τῆς γῆς θραύει
λεπτότατον, τοιοῦτον ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου τοῦ φο-
βεροῦ ἐκ τοῦ ἀέρος κατέρχεται, ἀλλὰ μεγεθέστερον·
κατερχόμενον δὲ εἰς πολλὰ τμήματα μερίζεται δια-
χεόμενον. Ὅρα δὲ Θεοῦ φρικτὴν δύναμιν, πῶς ὅταν
δόξῃ αὐτῷ, ποιεῖ τὴν βροχὴν ὡσπερ κόκκον στρογ-
γυλοειδῆ ἐπὶ τῆς γῆς κατέρχεσθαι, ὃ χάλαν κα-
λεῖν εἰώθαμεν· ὅτε δὲ δόξῃ αὐτῷ, ποιεῖ αὐτὴν φύ-
σιν ἀπαλὴν χιόνα ὡσπερ ἔριον, καὶ οὕτως αὐτὸ
καταφέρει ἐπὶ τῆς γῆς. Πάλιν κελεύει, καὶ μετατρέ-
πεται τὸ ὕδωρ εἰς πάγος, καὶ πάλιν τὸ πάγος εἰς
ὕδωρ. Θαυμαστὸς γάρ ἐστιν εἰς ταῦτα ὁ Κύριος.

ροῦ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνεύεις; Ὅτι ποτή-
ριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἶνου ἀκρατοῦ πλήρες κερά-
σματος· καὶ ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τούτο, πλὴν ὁ τρυ-
γίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκένωθη· πίνονται πάντες· οἱ
ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ὁ Κύριος
ἡμῶν εἶρηκεν· Ὁ δὲ ὕψων ἐρχέσθω πρὸς με, καὶ
πινέτω. [Ποτήριον σὺν ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς Θεὸς
τέλειος καὶ ἄνθρωπος. Ποτήριον ἡ ἀνθρωπότης αὐ-
τοῦ· οἶνος ἀκρατος ὁ λόγος τῆς θεότητος ἄδο-
λος (82).] Ἄνευ γὰρ ἀγγελοῦ ὁ οἶνος οὐ κατέχεται·
οὕτως καὶ ἄνευ σαρκὸς ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἀνθρώποις
προσομιλῆσαι ὁρατῶς (83) οὐκ ἔνεσχετο. Ἐν χειρὶ
σὺν Πατρὸς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ εἶπεν·
« Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὴν πνεῦμά μου. »

διπλοῦς γὰρ ἦν ὁ λόγος τῆς θεότητος, καὶ Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος καὶ Κύριος Ἰησοῦς· ποτήριον τὴν ἡ ἀν-
θρωπότης αὐτοῦ, οἶνος ἀκρατος ἄδολος ἡ θεότης
αὐτοῦ.

(83) Ms. sensu contrario habet ἀοράτως.

Τὸ δὲ, « Πλήρες κέρασματος, » ἄλη ἡ Θεότης, τὸ γλυκὺ κέρασμα, τὸ εὐφραῖνον τὰς καρδίας ἡμῶν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν· πλήρης γὰρ Θεότητος ἀκράτου, ἦγουν ἀδόλου ἢ ἀνθρωπότης αὐτοῦ.

ργ'. Τὸ δὲ, « Ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, » ἦλθε σαρκωθεὶς εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, ἵνα διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ γνωρίσῃ τὴν ἔνδοξον ἀκρατον Θεότητα [δι' ἧς ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα ἔμπροσθεν αὐτῶν· ἐκεῖνοι δὲ φθόνῳ βαλλόμενοι, ἔλεγον· Ἐκ μαγείας ποιεῖ αὐτὰ (84)]. Ἐἶτα ἰδὼν ὁ Πατὴρ ὅτι ἀπιστοῦσι τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, καὶ ὅτι ἐθανάτωσαν αὐτόν· αὐτὸς ὁ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ποτήριον κρατῶν, ἦγουν τὴν χάριν αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων ἦρε, καὶ Ῥωμαίοις παρέδωκεν. « Πλὴν ὁ τρυγίας [ἦγουν τὸ ἔσχατον τῆς ὀργῆς] αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη. » Ἐκλινε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὰ θεοφόρητα ἔθνη, ὁμοίως τοὺς ἀποστόλους καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· καὶ ἄπασαν τὴν χάριν καὶ γνῶσιν τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν ἐκένωσεν εἰς ἡμᾶς. Πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη· ὡσπερ ἡ τρυγία τοῦ οἴνου ἐν πίθῳ οὐκ ἐκκενοῦται, οὕτω τὸ γράμμα τὸ νομικὸν ἀνεργητόν ἐστι καὶ ἀνωφέλητον. Τρυγία γὰρ ἡ ἐλπὶς τῶν Ἰουδαίων ἐστίν· ἔτι γὰρ πίστη τῇ γῆ σκορπισθέντες, πίνουσιν ἐν τῇ τρυγίᾳ τὴν πλάνην, προσδοκῶντες τὸν Ἀντίχριστον.

ροδ'. Ἐπιφάνιος λέγει· Εἰπέ μοι, παρακαλῶ, ποταπὴν ἐρμηνείαν βεβαίαν ἔχει καὶ τοῦτο, « Κτηνώδης ἐγενήθη παρὰ σοι, κάγω διὰ παντός μετὰ σου; » Ὁ Μακάριος εἶπεν· Ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγει ὁ Προφήτης, διὰ τὸ γενέσθαι ἀνθρωπῶν τὸν σὺν Πατρὶ ὄντι ἀίδιον Λόγον καὶ Θεόν· ἀνθρωπῶς γὰρ ὀνομάζεται κτηνὸς Θεοῦ λογικόν. Ἐπεὶ οὖν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἀνθρωπῶς τέλειος, λέγει πρὸς τὸν Πατέρα, Εἰ καὶ ἀνθρωπῶς, φησὶν, ἐγενήθη παρὰ σοι ἐκ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἀλλὰ τῇ Θεότητί εἰμι διαπαντός μετὰ σοῦ. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα ἐρμηνείαν ἔχει τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, « Μὴ βαττολογήσητε ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, ἀλλ' ὡς ἐδιδάχθητε, οὕτω προσεύχεσθε; » Ὁ Μακάριος λέγει· Βαττολογία ἐστίν, ὅταν τις ἐστῶς ἐν τῇ προσευχῇ οὐ λέγει· Κύριε, ἡμαρτον, συγχώρησόν μοι, καὶ ἐλέησόν με, καὶ τὰ τούτοις ὁμοί· ἀλλ' ἀντὶ τούτων λέγει τῷ Θεῷ· Κύριε, μερίμνησόν μοι φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ πλουτεῖν, ἵνα χαίρωμαι εἰς τόνδε τὸν κόσμον, σωματικῶς ἀπολαύων τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς. Τοῦτό ἐστι βαττολογία, καὶ τὰ τούτοις ὁμοία. Ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἀγαπᾷ οὕτως ἡμᾶς προσεύχεσθαι, ἀλλὰ ζητεῖν πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεῖται ἡμῖν.

⁸⁴ Luc. xiii, 46. ⁸⁵ Psal. lxxii, 23. ⁸⁷ Matth. vi, 7.

(84) Hieronim ms. Vatic., ἐκεῖνοι ἐπίστησαν, ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα ἔμπροσθεν αὐτῶν· ἐκεῖνοι ὑπέλαβον ἐκ μαγείας αὐτὸν ταῦτα πεποιηκέναι.

A Filius hominis; ipso dicente: « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum »⁸⁴. Quod autem dicitur: « Calix plenus misto, » intellige totam Deitatem, quæ suave mistum est, quod exhilarat corda-hominum in Deum credentium: plena namque meræ ac simplicis Deitatis humanitas ejus est.

173. Quod deinde subjungitur: « Inclinavit ex hoc in hoc, » ita sonat: Venit per incarnationem ad gentem Judaicam, ut sic latentem intus meram divinitatem; per quam patrabat signa ac prodigia, coram ipsis notam faceret. At illi, invidia stimulati, arti magicæ hæc attribuenda dicebant. Postea cum animadverteret Pater, in infidelitate illos persistere, nolentes ullo modo fidem adhibere unigenito Filio suo, imo et mortem ei machinatos esse; quem manu tenebat calicem, gratiam, inquam, suam, a gente Judaica ablatam, transtulit ad Romanos. « Verumtamen sæx, » sive extremum iræ illius, « non est exinanita: » Evangelium quidem suum, uti et apostolos et Spiritum sanctum a Judæis ad gentes, illa accipere paratas, deferri voluit; omnemque gratiam et inspiratarum divinitus Scripturarum intelligentiam in nos effudit: verumtamen sæx ejus non est exinanita. Quemadmodum enim sæx quæ in cado est non exhauritur, sic legale verbum inutile ipsis et inefficax manet. Sæx quippe spes est Judæorum: nam in præsentia quoque per orbem universum dispersi, ex sæce illa errorem hauriunt crassissimum, quo adventum Antichristi anxie expectant.

174. Quis autem, quærit porro Epiphanius, istius loci genuinus sensus est: « Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum »⁸⁵? Personæ Christi, ait sanctus Andreas, istie loci mentionem facit Propheta: quia nempe ille, qui sempiternus cum Patre Deus divinumque Verbum est, humanam induit naturam: homo siquidem jumentum Dei, ratione præditum, appellatur. Cum igitur Filius Dei perfectus homo factus sit, ita quodammodo Patrem alloquitur: Tametsi extremis hisce temporibus homo factus sum coram te, nihilominus ratione divinitatis semper tecum sum. Iterum Epiphanius: Qui explicas, inquit, istam Domini sententiam: « Orantes autem nolite multum loqui; sed uti docti estis, ita orate »⁸⁷? Multiloquium est, reponit Andreas, cum quis ad orandum paratus, non dicit: Domine, peccavi; dimitte delicta mea, et miserere mei, atque alia his similia; sed contra sic Deum alloquitur: Domine, curam gere mei, ut cibo, potu, divitiis abundem, ut vitam in hoc mundo læte transigam, ut carnis voluptatibus affluam. Ista et istorum similia multiloquium sunt. Deus sane non isto modo instituere orationem vult, sed primum quæri regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjiciuntur nobis.

CAPUT XXII.

Cæteræ quæstiones ab Epiphanio propositæ, et ab Andrea apte solutæ.

175. Epiphanio rursus interroganti, plusne aliquid, ad naturam quod attinet, habeant dæmones, quam angeli beati, hunc in modum respondit beatus Andreas: Eadem quæ angelis, dæmonibus quoque est natura, hoc solo duntaxat discrimine intercedente, quod angeli, incontaminati purissimique, dæmones vero, luridi, atrii, tenebricosi, peccatis sordidi ac maledicti sint: quod angeli multo lumine coruscent, dæmones autem tenebris circumfundantur: quod illi ipsum lumen, hi ipsæ tenebræ videantur. Quantum denique inter hominem justum et peccatorem, tantum inter angelum et dæmonem interest. Porro autem percunctanti Epiphanio, ubinam sanctorum animæ inodo sint, respondit Andreas in paradiso esse, contemplantes bona illa, quæ post terribilem illam corporum resurrectionem hæreditario jure possessuræ sunt: si enim non excitentur veneranda illorum corpora, animæ solæ non poterunt præparatis istis gaudiis integre frui.

176. Epiphanius post hæc: Quæ notio subest, inquit, illi Salomonis effato: « Dominus condidit me initium viarum suarum in opera sua⁸⁵? » Certe hic perit Arius, sustinens Filium Dei creaturam esse. Andreas respondit: Humana Filii Dei natura ita loquitur per os sapientissimi Salomonis, Dominum ac Deum vocans Patrem, qui ante initium rerum exstitit. Dicit namque: Dominus condidit me hominem in extremis temporibus, principium viarum novæ gratiæ et legislatorum. Christus enim per se principium est salutis, principium misericordiæ, principium charitatis, principium signorum novæ legis, principium doctrinarum, præceptorum, mansuetudinis et pacis. Ipse Dominus, vere Deus et homo existens, principium est continentiæ, virtutis omnis et honestatis. Nam quælibet virtus, quæ homines ad paradysum cœlestem adducit, via appellatur a sacra Scriptura: et Christus, quoad humanam naturam, omnis viæ, quæ per virtutem teritur, veluti caput est et summa; futurus etiam, quæ alibi est, caput Ecclesiæ: propterea quod ipse in primis viam omnem, quæ ad vitam ducit æternam, secuit paravitque, uti suavissimus ac pulcherrimus « Dominus condidit me initium viarum suarum. »

177. Nunc vero illud, quod in eadem Scriptura mox subjicitur: « Ante sæcula fundavit me, » attentis auribus excipe. Æternam et ante sæcula fuisse generationem, istis significatur, cujus fundamentum Patris æterni Verbum est; primum quidem quia genitus est ex Patre suo Filius unigenitus Verbum divinum: eoque positum fundamento, im-

proe'. Ἐπιφάνιος λέγει· Τί περισσὸν κέκτηνται οἱ δαίμονες ἐν τῇ φύσει αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ; Ὁ Ὅσιος λέγει· Τοιαύτη καὶ τοῖς δαίμοσιν ὑπάρχει· ἐν δὲ μόνον χωρίζει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὅτι οἱ ἀγγελοὶ τοῦ Θεοῦ εἰσὶν ἀσπίλοι καὶ καθαροί, οἱ δὲ δαίμονες ἄγριοι, μαῦροι, ζοφώδεις, ἀμαρτωλοὶ, καὶ ἐπικατάρτοι· οἱ ἀγγελοὶ ἀστράπτουσιν, οἱ δαίμονες ζοφώζουσιν· ἐκεῖνοι φῶς, οὗτοι σκότος· εἴ τι δὲ διαφέρει ἀμαρτωλῶς δικαίου, τοῦτο διαφέρει καὶ δαίμων ἀγγέλου. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Αἱ ψυχὰς τῶν ἁγίων ποῦ εἰσὶν ἀρτίως; Ἐφη ὁ Ἅγιος· Αἱ ψυχὰς τῶν ἁγίων ἐν τῷ Παραδείσῳ εἰσὶν, καὶ βλέπουσιν ἃ μέλλουσιν ἀγαθὰ κληρονομεῖν μετὰ τῆν φρικτὴν ἐκείνην τῶν σωμάτων ἐξανάστασιν. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐγερεθῆ τὰ τίμια αὐτῶν σώματα, αἱ ψυχὰς μόναι ἀπολαῦσαι οὐ δύνανται τῶν ἐκεῖ ἡτοιμασμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν.

ρος'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἐρμηνείαν ἔχει, « Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ; » Ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ῥήσει ἀπώλετο Ἄρειος, κτίσμα εἶναι ὑπολαβὼν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἅγιος ἔφη· Ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦτο λέγει « σοφία τοῦ Σολομῶντος [Κύριον καὶ Θεὸν αὕτη καλεῖ τὸν προάναρχον Πατέρα (85)]· Κύριος γὰρ, φησὶν, ἔκτισέ με εἰς ἀνθρώπον ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, ἀρχὴν ὁδῶν τῆς νέας χάριτος καὶ νομοθέτην. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀρχὴ σωτηρίας ὑπάρχει, ἀρχὴ ἐλεημοσύνης, ἀρχὴ ἀγάπης, ἀρχὴ σημείων τῶν ἐν τῇ νέᾳ χάριτι, ἀρχὴ τε διδαγμάτων, νομοθετημάτων, πραότητος καὶ εἰρήνης. Αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἀνθρώπος, ἀρχὴ ἐγκρατείας, καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ σεμνότητος· πᾶσα γὰρ ἀρετὴ (86), ὅση εἰσάγει εἰς τὸν παράδεισον τοὺς ἀνθρώπους, ὁδὸς ὀνομάζεται παρὰ τῆς θείας Γραφῆς· πάσης ὁδοῦ νοητῆς ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα πέφυκεν ὡσπερ κεφαλὴ, καὶ τῆς ἀλλαχοῦ Ἐκκλησίας ἐτοιμάζεται, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐν πρώτοις πᾶσαν ὁδὸν ἔτεμεν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸν παράδεισον, ὡς νομοθέτης ἡδὺς καὶ πανωραλός. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ, « Ὁ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ. » legislator. Atque illa quidem quoad effatum:

ρος'. Τὸ δὲ, « Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, » πρότερον ἔχε. Ἐνθάδε τὴν ἀχρονον γέννησιν ὑποσημαίνειν ἠνοήξατο, καὶ ὅτι πρὸ πάντων αἰώνων ἐκτίσθη. Ἐχει δὲ θεμέλιον τοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον· πρῶτον μὲν ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ὁ μονογενὴς καὶ Λόγος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐτέθη θεμέλιος, καὶ τότε αἶων ἐπὶ τῷ θεμελίῳ ἐκτίσθη. Πρόδηλον ἦν, ὅτι

⁸⁵ Prov. viii, 22.

(85) Hæc ita reddit ms. Vatic. Κύριον δὲ καλεῖ τὸν προάναρχον Πατέρα καὶ Θεὸν φησι δι' ἑαυτοῦ καὶ μάλιστ.

(86) Hinc usque ad ultimum versum hujus numeri καὶ τοῦτο μὲν, desiderantur in ms. Mazar.

ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τοὺς αἰῶνας συνέχει· εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἐτέθη θεμέλιος, οὐδαμοῦ εἶχον σύστασιν τὰ κτίσματα πάντα. Λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι « Ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἐκτίσθη, καὶ δι' αὐτοῦ. » Τὸ μὲν, « ἐν αὐτῷ, » λέγει αὐτὸν θεμέλιον· τὸ δὲ, « δι' αὐτοῦ, » σημαίνει ὅτι ὁ Λόγος ὢν τοῦ Πατρὸς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἐξήρχετο ἀρρεούτως, καὶ τῶν κτισμάτων τὴν ποίησιν εἰργάζετο· ὥστε αὐτὸς ἦν καὶ θεμέλιος, καὶ κτίζων ἐπὶ ἑαυτοῦ τὰ σύμπαντα· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ σύστασις τῶν ἐρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων· διὰ τοῦτό φησι, « Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με· » καὶ ὁ Ἀπόστολος φησιν· « Ἐκαστος δὲ βλέπετω πῶς ἐποικοδομεῖ, θεμέλιον γὰρ παρὰ τὸν κείμενον ἕτερον κτισθῆναι οὐ δύναται, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. »

tem videat, ait, quomodo superædificet : fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, Jesus Christus ¹⁰. »

ρη'. Ἐπιφάνιος λέγει· Πῶς καὶ ἐν τούτῳ Ἄρειος Β καταστράφη; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ἀκούων ὁ ἄθλιος τὸ, « Ὁ Κύριος ἐκτίσέ με, » οὐκ ἐνόησεν ὅτι περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέγει, ἀλλ' ἐνόησεν ὅτι περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ τοῦτο ἐλέχθη· καὶ οἱ μὲν συναπαχθεῖς τῇ φρενοβλαβείᾳ τῶν δαιμόνων, εἰς ἀνοιαν ἐξέπεσαν· οὐ γὰρ ἐφρόνει τὸν Χριστὸν διπλοῦν εἶναι, Θεὸν καὶ ἀνθρώπον, ἀλλ' ἐμοναπλοῦν τοῦτον στοιχειώσας καὶ δεινὰ φαντασθεῖς, εἰς κτίσμα καὶ ποίημα τὸ θεῖον κατήγαγεν.

ροθ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί λέγει, « Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με; » Ὁ μακάριος ἔφη· Ἡ κρίσις αὕτη καθολική ἐστὶ πάσης ἀνθρωπότητος, μᾶλλον δὲ τῆς Ἐκκλησίας· ὑπάρχει πρὸς τὸν Θεὸν ἡ παράκλησις· βροτὶ γὰρ αὕτη διὰ στόματος τοῦ Προφήτου πρὸς τὸν Ὑψίστον, λέγουσα· Ὁ Θεός, δίκην ἔχω μετὰ τοῦ διαδόλου καὶ τῶν εἰδώλων αὐτοῦ· καταπονεῖ γὰρ τυραννῶν με τῇ πονηρίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐλθέ σερκωθεῖς, ὀνομάσθητι Ἰησοῦς Χριστός, καὶ πιστεύσω· ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με, πληρώσον σου πᾶσαν οἰκονομίαν, θανατώθητι δι' ἐμέ, ἐγέρθητι, ἀναλήφθητι, κάθισον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, πέμψον μοι τὸν Παράκλητον διὰ τῶν ἀποστόλων σου, καὶ λύσεις τὴν δίκην μου, καταβάλεις τὰ εἰδῶλα, συντρίψεις τοὺς βωμοὺς, κωλύσεις τὰς αἰσχρὰς θυσίας, ἀποδώσεις μοι τὰ ἔθνη τὰ ὑπουράνια, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με, διακρινεῖς μοι ἀγαθὰ ἐν τῇ διακρίσει γινώσκεις σε, καὶ τὰς ἐντολάς σου τηρεῖν, καὶ φυλάσσειν μετὰ σοῦ ζωγρά (87) προστάγματα. tuo mihi bona tribues, ut in iudicio tuo cognoscam te, ut servem salutaria mandata tua, et exsequar omnes voluntates.

ροπ'. Ὄνομα οὖν Ἰησοῦς ὁ Χριστός· δύναμις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ζητεῖ οὖν Ἐκκλησία πρὸς τὸν Πατέρα, λέγουσα· Ὁ Θεός, ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ

A positum deinde sæculum est. Manifestum est igitur, Verbum divinum omnia omnino sæcula complecti. Quod si ipsum rationem fundamenti non haberet, jam nec haberent creaturæ universæ, ubi consisterent. Dicit quippe apostolus Paulus : « In ipso et per ipsum creata sunt omnia ¹⁰. » Ubi quod dicitur : « in ipso, » Verbum esse fundamentum, indicat ; illud autem : « per ipsum, » commonstrat quod, cum Verbum Patris sit, ex ipso Patre citra corruptionem exiverit, rerumque omnium creationem perfecit ; adeo ut ipsum sit et fundamentum et conditor universorum : cum ipsum tam quæ videntur, quam quæ non videntur sustentet omnia. Hinc dicitur : « Ante sæcula fundavit me. » Et Apostolus : « Unusquisque autem

178. Moxque Epiphanius : Quomodo autem per locum prædictum subversus est Arius? Et Andreas : Miser ille, cum audisset : « Dominus condidit me, » non animadvertens, de humana Filii Dei natura id intelligendum esse, deitati applicare voluit. Atque ego quidem mihi persuadeo, hominem diabolico furore correptum, in hanc demenciam incidisse, quia duplicem in Christo naturam, humanam scilicet ac divinam, admittere recusans, unam simplicemque duntaxat statuendam per gravem illusionem docuit, referendo Deitatem in ordinem creaturarum.

179. Et Epiphanius : Quid sibi vult illud : « Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua judica me ¹¹? » Andreas ait : Judicium hic generale, quod omnibus impendet hominibus, intelligas licet : nisi malis mecum dicere, precationem illam Ecclesiæ esse, ad Deum altissimum clamantis per os prophetæ : Viden', o Deus, quam anceps mihi cum diabolo, me oppressam tyrannide male multaturo, cumque idolis ejus certamen sit? Tu vero age, carnem indutus humanam huc adsis : dulcissimum Jesu Christi nomen, in quo fidem et fiduciam omnem reponam, assume. In nomine tuo salva me ; quidquid in carne obiturus es, adimple ocus ; pro me mortem obi, a mortuis resurge, ascende in cœlos, ad dexteram Patris conside, unde et Spiritu paraclito per apostolos tuos me imperti : ita tandem prælium nostrum dirimes, idola dejicies, aras comminues, turpia et profana sacrificia impedies, subdes mihi gentes quæ sub cœlo sunt, et in virtute tua judicabis me : iudicio

180. Nomen itaque est Jesus Christus ; virtus vero, Spiritus sanctus. Sic appellat igitur Patrem æternum Ecclesia, dicens : O Deus, in Christo

¹⁰ Rom. xi, 36. ¹¹ I Cor. iii, 10. ¹² Psal. liii, 5.

(87) Ζωγρά *salutaria* verti, quamvis vocem hanc alibi nusquam invenerim : nec enim aptiorem sensum dare ei potui : deest tamen in Mazar.

Jesu salvum me fac, et in sancto Spiritu tuo largire mihi discretionem. Discretio namque demonstrat homini omnem viam bonam, nec patitur ipsum a recto viæ tramite aberrare. Illa principem inter cæteras virtutes locum obtinet; utpote ex qua charitas, ex charitate vero misericordia nascitur. Illa denique omne opus bonum producit, ac in primis quidem benignitatem erga alios, tum aversionem ac detestationem scelerum, humilitatem quoque suos exaltantem, pacem denique et mansuetudinem. Illa ipsa discretio Spiritus sancti quasi mens est; quæ cum semel in animo hominis recepta, istic sibi sedem delegit, suavissime afficit facultates illius spirituales. Quid porro est discretio illa? attendesis. Expendit æqua lance cogitatum omne: quodque salubre comperit, et residere in animo et executioni mandari, permittit: quod vero noxium putidumque est, expellit ex animo, et tanquam funda jactum procul excutit.

181. Epiphanius autem interrogare pergens: Quid, inquit, sanctus Paulus assertum vult per illud: « Omne peccatum extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat⁴⁸? » Et respondens Andreas: Omne aliud peccatum, ait, in anima versatur, excepta fornicatione, quæ ad corpus attinet: ex latere enim Adami formata est mulier, ut duo unum corpus forent. Omne igitur peccatum extra corpus est: seu, uti jam meminimus, non corpore, sed anima, sed mente, sed spiritu committitur. Etenim et mendax, et perjurus, et famæ alienæ qui detrahit, aut aliud quidpiam patrat sceleris, ex verbis suis aliquam capit voluptatem: solus fornicator corpore suo peccatum perficit. Quemadmodum autem sus, qui volutatur in cæno, non coiungit interius carnem suam, sed exterius duntaxat pellem sordibus ac fœtore inficit: ita et fornicator, qui in cubilibus atque impudicitis perpetuo versatur, corpus pariter et animam fœde commaculat: sicque dæmonibus invisibilibus ludibrium ac risus fit. Cæterum quando in corpus suum peccat, non suum tantummodo corpus, sed mulieris etiam quacum peccat, turpiter conspurcat. Viro qui uxorem, et mulieri quæ maritum habent, proprium corpus non est: viri quippe corpus arbitrio uxoris subest; et similiter mulieris corpus in potestate mariti est, ut non amplius duo sint, sed una caro. Si mulier itaque fornicatur, in corpus mariti peccat: si vero maritus, peccat in corpus suum, quod est uxor; sic et alter in alterius peccant corpora, quando non se ipsos, sed alienos adamant; utpote qui ambo maritalem torum turpi flagitio debonestant. Hac igitur de causa, « Omne peccatum extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat; » ac sordescit corpus ejus, instar suis in stercore volutati, et anima instar dæmonis fœtere incipit: cumque cætera peccata tenebris quibusdam involvant animam, fornicatio insuper turpe

αῶσόν με, καὶ τῷ Πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ διάκρισιν μοι δώρησαι. Ἡ γὰρ διάκρισις δεικνύει τῷ ἀνθρώπῳ πᾶσαν ὁδὸν ἀγαθὴν, καὶ οὐκ ἐξ αὐτὸν ἐν ὁδῷ ὑποσχελίζεσθαι· πρωτεύει γὰρ πάντων τῶν ἀρετῶν αὕτη· ἐκ ταύτης γὰρ γεννᾶται ἡ ἀγάπη, ἐκ δὲ τῆς ἀγάπης ἡ ἐλεημοσύνη· ὥστε ἡ διάκρισις φυτεύει πᾶσαν ἀγαθοεργίαν, προχέουσα πρῶτον καρπὸν τὴν εὐποιαν, ἔπειτα τὴν ἀκακίαν, καὶ τὴν ὑποποιὸν ταπεινώσιν, τὴν εἰρήνην, τὴν πραότητα. Ἡ διάκρισις γὰρ νοῦς ἐστὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὅταν χωρηθῆ εἰς διάνοιαν ἀνθρώπου τοῦ μένειν, ἡδυτέρως αὐτοῦ ποιεῖ τοῖς αἰσθητηρίοις τοῖς νοητοῖς διαχειρισθαι. Τί δὲ ἐστὶ διάκρισις; [ἔκχυσον· Διάκρισις ἐστίν] ἡ ἅπαν νόημα ζυγοστατοῦσα, καὶ ὅσον ὑγιὲς εὖρη, δίδωσιν κατέχειν τὴν διάνοιαν καὶ ποιεῖν· ὅσον δὲ σαθρὸν, ἐκτρέπει τῆς διανοίας καὶ σφενδόνης δίκην μακρὰν ἀπορρίπτει.

et tanquam funda jactum procul excutit.

ρπα'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί λέγει ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅτι « Πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστίν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει; » Ἐφη ὁ Ὅσιος· Πᾶσα ἄλλη ἁμαρτία ψυχικὴ ἐστίν· ἡ δὲ πορνεία σωματικὴ ἐστίν· ἐκ γὰρ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ὠκοδομήθη ἡ γυνή, ὥστε οἱ δύο ἐν σῶμα εἰσιν. Πᾶσα οὖν ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστίν, οὐτέστιν οὐ τῷ σώματι πράττει, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νοῖ, καὶ τῷ πνεύματι, ὡς προσέφη. Καὶ γὰρ ἐκ στόματος τὴν ἡδονὴν καρποῦται ὁ ψεύστης, ἢ ὁ ἐπίορκος, ἢ ὁ κατάλαλος, ἢ ὁ ἑτέραν τινὰ ἀνομίαν ἐργαζόμενος· μόνον δὲ ὁ πορνεύων τῷ ἰδίῳ σώματι συντελεῖ τὴν ἁμαρτίαν. Ὡς περὶ ὁ χοῖρος, ὅταν κυλισθῆ ἐν βορβόρῳ, οὐ τὰ ἔνδον αὐτοῦ μολύνει, ἀλλὰ τὴν ἐξω αὐτοῦ πᾶσαν δορὰν σικχαντὴν καὶ βρωμώδη ἀπεργάζεται· οὕτω καὶ ὁ πορνεύων, κοίταις καὶ ἀσελγείαις ἐαυτὸν ἀναμιγνύων, σικχαντὸν αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀπεργαζόμενος, οὗτος πορεύεται γέλοιον τοῖς ἀοράτοις δαίμοσιν ἀναφαινόμενος. Λοιπὸν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, μαινων αὐτό· οὐκ αὐτὸ δὲ μόνον, ἀλλὰ γε καὶ τὸ τῆς γυναικὸς εἰς ὃ περιπλέκεται. Ἄνθρωπος γυναῖκα ἔχων, καὶ γυνὴ νόμιμον ἄνδρα ἔχουσα, οὐκ ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν σῶματα ἴδια· τοῦ ἀνδρὸς γὰρ τὸ σῶμα ἐστὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς γυναικὸς ἐστὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ἐάν οὖν ἡ γυνὴ πορνεύσῃ, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς ἁμαρτάνει· ἐάν δὲ ὁ ἀνὴρ ἁμαρτήσῃ, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα τῆς γυναικὸς ἁμαρτάνει· οὕτως οὖν εἰς τὰ ἑαυτῶν σῶματα ἁμαρτάνουσιν, ἑπηνίκα οὐκ ἑαυτῶν ἐρῶνται, ἀλλὰ τῶν ἀλλοτρίων, ὡς ἀμφότεροι τὴν ἴδιαν κοίτην μαινωντες. Διὰ τοῦτο γὰρ πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστίν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, ὡς περὶ χοῖρος ἐν κόπρῳ κυλινδούμενος, καὶ γίνεται αὐτοῦ τὸ σῶμα σικχαντὸν, καὶ ὄσμὴν ψυχῆ αὐτοῦ, ὡς περὶ δαίμονος· καὶ πᾶσα μὲν ἁμαρτία δεινῶς τὴν ψυχὴν ζοφώδη, ἡ δὲ πορνεία δυσώδης καὶ αἰσχρὸν τὸ σῶμα ἀπεργάζεται.

fœtidumque efficit corpus.

⁴⁸ 1 Cor. vi, 18.

ρπβ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα λέγει τὸ Εὐαγγέλιον Ἀμαμωνᾶν; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Μαμωνᾶς ἐστὶν ὁ ὢν τελώνης, καὶ ἄρπαξ, καὶ πλεονέκτης, ὁ κατεσθίων τῆς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν ἀδίκως, κατὰ δυναστείαν τοῦτοις ἐπεμβαίνων· καὶ μαμωνᾶς λέγεται ὁ τῆς πλεονεξίας δαιμόνιον, ὁ εἰς τὸ πάθος τοῦτο ὠθῶν. Ὁ Ἐπιφάνιος λέγει· Τί λέγει τὸ εἰρημένον· « Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλω τῆς τραπέζης σου; » Ὁ Μακάριος εἶπεν· Βλέψον, ἀγαπητέ μου, εἰς τὰ ἅγια θυσιαστήρια ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς φρικτῆς λειτουργίας, καὶ θέασαι κύκλω τῆς τραπέζης τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ μετὰ λαμπάδων ἐστῶτας, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν ἐν ἀμπελῶνι· τοὺς νεοφωτιστοὺς λέγω ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς λειτουργίας, ὡσπερ ὠραία φυτὰ μεταφυτευθέντα ἀπὸ σκότους εἰς φῶς. Τοῦτους γὰρ ἔχων ὁ Προφήτης κατὰ νοῦν, ταῦτα εἶρηκεν.

ρηπγ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα ἑρμηνείαν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Ἠσαίου εἰρημένον· « Οἱ δὲ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσιν, οὐδὲ ἰατροὶ οὐ μὴ ἀναστήσωσιν; » Ἰσχυρῶς γὰρ ἡμῖν πείθουσιν αἰρετικῶν παῖδες, λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν νεκρῶν. Ὁ Μακάριος λέγει· Ὁ Ζεὺς καὶ Ἄπόλλων, καὶ ὁ Ἑρμῆς, καὶ ὁ Κρόνος, ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἄρτεμις, καὶ πᾶς ὁ κατάλογος τῶν εἰδώλων, νεκροὶ ὀνομάζονται καὶ τυφλοὶ· τοίτους γὰρ νεκροὺς ἀποκαλεῖ ὁ Προφήτης· λίθοι γὰρ καὶ χρυσοὶ καὶ ἄργυρος οὐτε ἔζησαν, οὐτε ζήσονται τὸ σύνολον· ἄψυχα γὰρ ταῦτα καὶ νεκρὰ πεφύκασιν· διὸ καὶ οἱ Ἕλληγες ὡς ἰατροὶ οὔσι τὸ δοκεῖν, πλανώμενοι, τοῦτοις προσέρχοντο, θυσίας αὐτοῖς σπένδοντες. Αὐτῶν οὖν βλέπων ὁ Προφήτης τὸ ἀψυχόν φημι καὶ ἀναίσθητον τῶν εἰδώλων, ὡς ἰατροὶς προσεπέλαζον τὰ πλανώμενα ἔθνη, οὕτω πῶς περὶ αὐτῶν τροπωτάμενος ἔφη ὁ Προφήτης· Οἱ δὲ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσιν, τουτέστιν, οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήκων, οἱ λίθινοι καὶ ξύλινοι, ἄργυροὶ καὶ χρυσοὶ, καὶ ὀστράκινοι καὶ χαλκοὶ, ὕλη νεκρὰ ὄντες· οὔτε ἰατροὶ, οἱ αὐτῶν ζώδοντες (88), ὑπὸ Χριστοῦ συντριβέντες, οὐκέτι ἀναστήσονται.

ρπδ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἑρμηνεύει, « Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; » Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ὁ λίθος οὗτος ὁ Χριστὸς ἐστὶν· ἀπεδοκίμασθη δὲ ὑπὸ γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐγένετο κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐθνῶν, ἧτις λέγεται γωνία· γωνία δὲ λέγεται, ὅτι οὐ τὸ πᾶν τοῦ κόσμου εἰς τὸν Χριστὸν πεπίστευκεν, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐπίσημα γωνία ἀπεικασμένα τῶν Ἑλλήκων ἐθνῶν, οἵτινες ἔσμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἑρμηνεύει, « Ἐκεῖ ἐξανταλῶ κέρασ τῷ Δαυὶδ, ἡτοιμασα λόχρον τῷ Χριστῷ μου; » Ὁ Μακάριος λέ-

182. Epiphonio, post hæc interroganti, quis in Evangelio dicatur per mammona, respondet Andreas, eo nomine venire publicanos, rapaces, avaros, eosque omnes, qui viduarum ac orphanorum facultates injuste auferunt et absument, iisque sibi dignitates atque imperia comparant. Venit etiam eodem nomine demon avaritiæ, qui sordida divitiarum cupiditate homines inflammat. Rursum quærenti Epiphonio, qui esset intelligendum istud Psalmistæ oraculum: « Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ⁸⁸, » rursum tale responsum dedit beatus Andreas: Flecte oculos, charissime, cum sacrosanctum missæ sacrificium peragitur, ad sacrum altare; et respice in circuitu mensæ filios Dei, lampadibus instructos, uti novellas olivarum in vinea consistentes; eos, in sacrificii divini, instar plantarum pulcherrimarum sunt, quos animo versabat Propheta, cum oraculum istud protulit.

183. Iterum quærit Epiphonius: Quid tandem illud est, quod Isaias pronuntiavit: « Mortui autem vitam non videbunt, neque medici suscitabuntur⁸⁹? » Vehementer enim conantur persuadere nobis hæreticorum sectatores non fore mortuorum resurrectionem. Atque iterum respondit quærenti beatus Andreas: Jupiter, Apollo, Mercurius, Saturnus, Juno, Diana, cæteraque falsorum deorum turba, mortui cæci que, uti sunt, sic et appellantur a propheta; lapides quippe et aurum et argentum, neque vixerunt unquam neque victura sunt omnino, cum et inanimata et vita prorsus destituta sint. Hinc et gentiles, quibus dii isti medicorum loco erant, turpiter decepti sunt, cum illos veneraturi et sacrificiis honoraturi accesserunt. Ad hosce igitur vita sensuque carentes deos seu idola, quos deceptæ ac delusæ gentes cum veneratione adibant, respiciens propheta, ita pronuntiavit: Mortui autem, id est, dii gentium, lapidei, lignei, argentei, aurei, testacci atque ænei, cum materia spiritus expertes sint, vitam non videbunt: nec medici, dii scilicet iidem, quos ut vitæ datores colunt, a Christo contriti, ullo unquam tempore resuscitabuntur.

184. Porro cum diceret Epiphonius, Istum mihi locum interpretare: « Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli⁹⁰, » illam dedit interpretationem beatus Andreas: Lapis iste Christus est, qui reprobatus a Scribis et senioribus populi Judaici, factus fuit caput Ecclesiæ gentium: quæ angulus appellatur, propterea quod non universus, quæ patet, orbis, sed vix notabilis, si cum tota gentilitate comparetur, pars, quæ ex nobis Christianis constituitur, in Christum crediderit. Tum istius quoque loci Psalmiorum: « Ibi suscitabo cornu David, paravi lucer-

⁸⁸ Psal. cxviii, 5. ⁸⁹ Isa. lxxvi, 14. ⁹⁰ Psal. cxviii, 23.

(88) Similiter ζώδοντες, vitæ datores, dici conjecto.

nam Christo meo⁴⁶, & explicationem flagitante Epiphanio, hanc subjunxit beatus Andreas: Cornu quidem suscitavit Deus Davidi, nempe, ut perspicuum est, Christum ex beatissima Virgine. Lucernam vero paravit Pater misericordiarum Christo Filio suo, videlicet beatum Prodigium Joannem.

185. Denique rogat Epiphanius istius solutionem sententiæ: « Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis⁴⁷. » Illamque in hunc modum dedit Andreas: Spiritus sanctus de Domino Jesu Christo testimonium perhibet, ita asseverante ipso Domino discipulis suis: « Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, ille testimonium perhibebit de me⁴⁸. » Unde perspicue patet, quod dixi, testimonium Domini Spiritum sanctum esse. Idem bellissime indicat, quod in Jordane peractum est mysterium: istic enim, uti et in monte Thaboro, idem sanctus Spiritus testimonium de Filio dixit. Quoniam itaque testimonium Domini vocatur Spiritus sanctus, licebit parvulorum nomine apostolos intelligere: qui prius quam sancti Spiritus gratia corroborati essent, mente ac virtute parvuli erant, utpote admodum imperfecti. At vero cum post gloriosum Domini ascensum in cenaculo considerent apostoli, descendens Paracletus Spiritus reddidit homines, pridem illiteratos ac piscatores, omnibus rhetoricæ atque aliarum artium scientia quam excellentissimis longe sapientiores, nulla pro dato munere mercede recepta, præter sincerissimam fidem atque gloriæ divinæ desiderium. Potest quoque dicta sententia referri ad parvulos istos, qui ramis palmarum instructi occurrentes Domino, multis illum præconiis laudaverunt atque extulerunt: nec enim sapientibus populi ac scribis illud agendi facultas fuit, sancto edocti, gloriose operati sunt.

186. Tam prolixo in multam noctem detenti colloquio Andreas atque Epiphanius, tandem alter ab altero discesserunt: et Epiphanius quidem domum se suam contulit, admirans cum stupore animi sapientiam atque intelligentiam, quæ processerat ex ore beati viri; atque ita reputabat secum ac loquebatur, fieri nullo modo posse, ut quis tam dextere ac congruenter veræ fidei, tam abstrusa in medium proferat, nisi præsentis ope Dei adjutus. Beatus vero Andreas consuetum sibi morem obtinens, exercitationibus, quas tempore nocturno obire solebat, sese accinxit.

CAPUT XXIII.

Impurissimi peccatoris mors infelix præmonstrata Andree; et hujus eximia erga inimicos charitas pie mulieri manifestata.

187. Beatissimus itaque Andreas, ludens aliquando more hominis non satis sui compositis, in ambulatione porticus publicæ, quæ appellatur Mau-

ρσι· Κέρας μὲν ὁ Θεὸς ἐξανέτειλε τῷ Δαυὶδ, πρόδρομον ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου τὸν Χριστόν· λύχνον δὲ ἤτολμασεν ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν τῷ Χριστῷ καὶ Υἱῷ αὐτοῦ, τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον Filio suo, videlicet beatum Prodigium Joannem.

ρσι'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα λύσιν ἔχει, « Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστή, σοφίζουσα νήπια; » Ὁ Ἅγιος ἔφη· Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστι τὸ μαρτυροῦν περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· « Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. » Δηλονότι ἡ μαρτυρία Κυρίου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν. Τὸ αὐτὸ ἐνόησε καὶ τὸ ἐν Ἰορδάνῃ μυστήριον· ἐκεῖ γὰρ ὁ Παράκλητος τὸν Υἱὸν ἐμαρτύρησεν, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ Θαβωρῷ. Ἐπεὶ οὖν μαρτυρία Κυρίου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀνομάζεται, ἔξεστι νοῆσαι νήπια τοὺς ἀποστόλους, οἵτινες πρὸ τοῦ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον νήπιοι τὰς φρεσὶν ἐτύχχανον, διὰ τὸ ἀτελεῖς τούτους ὑπάρχειν. Ὅτε οὖν ἐν τῷ ὑπερήκῳ μετὰ τὴν σωτήριον ἀνάληψιν ἐκαθέζοντο οἱ ἀπόστολοι, καὶ χετελθὼν ὁ Παράκλητος, τοὺς πρώην ἀγραμμάτους καὶ ἀλιεῖς ὑπάρχοντας σοφωτέρους ῥητόρων καὶ ἀπάντων τῶν ἐν φρονήσει θαυματομένων ἀπέδειξεν, οὐδὲν παρ' αὐτῶν εἰς ἀντιμισθίαν δεξάμενος, ἢ πίστιν εὐκρινεστάτην καὶ πόθον. Δύναται δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ νήπια ἐκεῖνα ἀναφέρεσθαι, ἅπερ μετὰ βῆτων ὑπαντῶντα τὸν Κύριον εὐφήμεον καὶ ἐδόξαζον· καὶ γὰρ οἱ σοφοὶ καὶ οἱ γραμματεῖς οὐ συνῆκαν ποιῆσαι τοῦτα τῶν ἐλαχιστοτάτων νηπίων ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σοφισθέντων.

quod isti nullius æstimationis parvuli, Spiritu

ρσι'. Ταῦτα τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου μετὰ Ἐπιφανίου ὁμιλήσαντος, ἐσπέρας ἤδη βαθείας οἰσεως ἀφ' ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν· καὶ ὁ μὲν Ἐπιφάνιος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπορεύθη, φρίττων καὶ ξενιζόμενος τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν τὴν ἐξεληθοῦσαν ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Μακαρίου· ἔλεγε γὰρ ὅτι Ἐπ' ἀληθείας οὐδεὶς δύναται ταῦτα οὕτως ἐν εὐθύτητι λαλεῖν, εἰ μὴ ἢ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ· ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας πάλιν κατὰ τὸ σύνηδες ἐν τοῖς τῆς νυκτὸς ἀγῶσι ἐπησχολεῖτο, τὰ ἐξ ἔθους ἐργαζόμενος.

ρσι'. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν τοῦ Μακαριωτάτου παίζοντος ἐν τῷ περιπάτῳ τοῦ δημοσίου ἐμβόλου τοῦ λεγομένου Μαυριανοῦ, ἔτυχε τοῦ γενέσθαι αὐτὸν

⁴⁶ Psal. cxxxi, 17. ⁴⁷ Psal. xviii, 8. ⁴⁸ Joan. xv, 26; xiv, 17.

ἐπὶ τὴν λιθίνην πύρταν, ἐκνεύσαντα τῆς δημοσίας. Ἦν δὲ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν τοῦ μεγάλου μάρτυρος Θύρσου ἡ δικά Κύριον ἐπετελεῖτο ἄθλησις. Ὡς οὖν εἴρηται, πλησίον τῆς λιθίνης πύρτας γενέσθαι αὐτὸν, ὁρᾷ, καὶ ἰδοὺ ἀνθρωπός τις ἐκ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου ὑποστρέφων, ἀπῆει εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· ἦν δὲ ὄλος μέλας καὶ ζοφώδης· πλήθος τε δαιμόνων ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ὀπισθεν πορευομένων, καὶ κατεγέλων τραγῳδίαν τινὰ περὶ αὐτοῦ· ὄρχούμενοι δὲ ἔλεγον· Οὗτος τέως ἡμῶν ἐστίν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀνταποκρινόμενοι πρὸς τὴν κατάληξιν, ἔλεγον· Ἴδοὺ κερδάνομεν αὐτὸν ὁμόσωμον καὶ ὁμότροπον, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντίβροσις περὶ αὐτοῦ οὐδενός· ὄλος γὰρ ἡμῶν ἐστίν. Ταῦτα μὲν ἔλεγον περὶ αὐτοῦ, καὶ ἄλλα πολλὰ, ἃ οὐκ ἐξὸν γράφειν, καὶ εἶλκον τὸν ἐλεεινὸν εὐφραινόμενοι· γνώσαντες γὰρ ἦσαν τῆ

αὐρίου ἐκδημεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ διὰ τοῦτο ἠὺφραίνοντο εἰς τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ.

banique misellum hominem exultabundi, quia noverant luce postera e corpore migraturum; sicque interitus hujus illorum gaudium fuit.

ρη. Ὁ δὲ Μακάριος ἐστῶς, ὡς εἶδε ταῦτα, ἐν λύπῃ ἐγένετο· ἤδει γὰρ ὅτι ἅπαξ κερδάνωσιν αὐτὸν, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς νέας ἡλικίας πορνοκάπηλος ἦν, αἰμομιξίαις καὶ ἀσελγείαις σχολάζων· τὸ δὲ πάντων χειρὸν, ὅτι καὶ εἰς τὴν βδελυρὰν τῶν Σοδομιτῶν ἀφῆρεσιν ὁ ἄθλιος ἐπεμαίνετο, ἀλλὰ μήτε ἐκκλησίαν γνῶρίζων, εἴτε κοινωνίαν, εἴτε εὐχὴν πώποτε δεξάμενος, ἀλλ' οὔτε τι τῶν πνευματικῶν ἠπίστατο, ἀλλὰ πάντα σαρκικά, πάντα δαιμονικά· πάντα γὰρ τὰ αὐτοῦ ἄσωτα, καὶ δεινὰ, καὶ σατανικά ἐχρημάτιζεν, πάντα τὸν βίον αὐτοῦ μετὰ πορνῶν, καὶ μεθύσεων, καὶ κιθαριδῶν ἀνήλισκεν, τούτους τερπόμενος. Ὡς δὲ ἐπορεύετο ὁ ἐλεεινὸς ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἠκολούθησεν ὁ Δίκαιος ὀπισθεν, θέλων ἰδεῖν ποῦ μένει· καὶ ὡς ἔμαθε, τῆ ἐπαύριον ἦλθεν ἐν τῇ οἰκίᾳ, πύρρωθεν ἐστῶς, βουλόμενος ἰδεῖν τὰ συμβάντα αὐτῷ. Ἐύρε δὲ αὐτὸν ἐν τῇ παγίδι τοῦ θανάτου ζωγρηθέντα καὶ κείμενον, καὶ τινὰ ἄσχημα ἔβη εἰσπράττοντα. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ πλείστοι τῶν ἰδίων, χάριν ἐπισχέψεως ἐληλυθότες, καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἰστάμενοι, ἐθρήνον αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ τινὰ δεινὰ ἐκεκράγει καὶ αἰσχρὰ, οὐκ αὐτός, ἀλλ' ὁ κερδήσας αὐτὸν διάβολος. Ἐθεώρει δὲ ὁ Δίκαιος τὸν Σατανᾶν ὡσπερ μῦς, ποτὲ δὲ ὡς ὄφις, ἢ ὡς ἐχιδνα ἐκχέειν, καὶ ἐξῆει ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ κράζων διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ ἐλεεινοῦ, ποτὲ μὲν ὡς γάττι, ποτὲ δὲ ὡς κύων, ἢ ὡς χοῖρος. Ἀφίει δὲ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀφεδρώνι αὐτοῦ, τῆς κόπρου αὐτοῦ ἀπογευόμενος· ἀπὸ γὰρ τοῦ πολλοῦ κλόνου ἤρέμει ἐν τῇ τοῦ θανάτου προσεγγιζόνῃ τομῇ. Οὕτως οὖν ὁ ταλαίπωρος παραδειγματιζόμενος, καὶ αἰσχύνη τοῖς πᾶσι φανεῖς, πικρὸν τὸ τέλος ἀπηνέγκαστο· καὶ γὰρ οὔτε ἐξέκλινεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πώποτε, ἀλλ' ὀρθοῦσα-

A riani (89), atque inde deflectens, forte devenit ad portam Lapidream. Agebatur autem dies, quo magnus Christi martyr Thyrsus (90) consummaverat certamen martyrii. Illo igitur die ad portam, ut dictum est, Lapidream accedens Andreas, conspicit hominem quemdam, e memorati martyris templo egredientem, domum sese conferre, omni ex parte nigrum ac tenebricosum: ingens hominem turba dæmonum præcedebat, sequebatur ingens; eaque deridendo et saltitando non lætam sane tragœdiam agens exclamabat: Hic nostræ modo potestati subditus est. Quibus alii statim succinentes respondebant: Ecce illum, moribus ac sceditate nobis simillimum lucrifecimus: nec est qui uobiscum de ulla ipsius parte contendere ausit: totus quippe, quantus quantus est, noster est. Atque hæc quidem, præter alia plurima, quæ hic describere nihil attinet, jactabant dæmones, raptab-

188. Stans itaque Andreas et contemplatus triste spectaculum, magnam animo mœstiliam concepit: novcrat enim, jam pridem potestati dæmonum traditum fuisse, quod jam inde a juvenili ætate in lupanari versans, fornicationibus atque incestuosis libidinibus finem nullum imposuisset; quodque detestandum magis, in nefandam Sodomitarum hæresim ac rabiem furore tam insano ferebatur miser, ut neque ecclesiam nec sacros cœtus preceationis causa unquam adiret, nec ullam rerum spiritualium, carnalium vero et diabolicarum omnium maximam haberet notitiam: omnia enim, quæ actitabat, libidinem, nequitiam, peccatum olebant; totam vitam cum scortis, cum temulentis, cum citharœdis, quorum consuetudine delectabatur, consumebat. Abeuntem igitur miserum hunc domum suam pone secutus est Andreas, observaturus quo in loco domicilium suum haberet: quod ubi didicisset, rediit eodem sequenti die; atque eminus consistens, quid obventurum esset contemplabatur. Reperit autem in primis ipsum, laqueo jam mortis constrictum, turpia quædam quibus assueverat exprimentem: reperit et frequentem tam propinquorum, qui visendi causa confluerant, quam aliorum turbam, omnes moribundum lamentis et planctibus prosequentes: reperit denique et Satanam, qui per ægroti organa terribilem atque absurdum clamorem ciebat, quique modo muris, modo anguis, modo viperæ specie per os exhibat, ac multum vociferans, nunc felis, nunc canis, nunc porci vocem æmulabatur. Nonnunquam manum suam in secretas corporis partes immittens, extracta inde stercora ore degustabat:

(89) Ms. Vatic., τὰ Μαριανοῦ: male. Scribendum erat Μαυριανοῦ. Agit autem de hoc urbis tractu seu palatio Cangius, lib. II, cap. 16, de Domibus insignibus, n. 52.

(90) S. Thyrsus martyr colitur 14 vel 24 Decemb.

a Græcis, a Latinis vero 28 Januarii, quando de eo egimus: ejus autem Martyrium Menæa collocant in Helenianis, quas ædes, vico toti nomen dantes, in foro Theodosii sitas fuisse docet Cangius, lib. II, cap. 5, n. 5.

jam enim præ vehementia concussionis tantæ conticu- A
erant, angustiis vicinæ mortis oppressus. Atque τῷ αἰωνίῳ σκότει ἐκεῖσε δεσμευθεῖσα δξύτατα.
hoc modo miser ille, presentibus omnibus exemplum confusionis propositus, acerbo tandem sine
vitam terminavit, anima nusquam ad diverticula deflectente, sed recta properante ad barathrum inferni, ubi in sempiternis tenebris et vinculis indissolubilibus perennatura erat.

189. Sepulto dein cadavere, convenerunt frequentes ad uxorem demortui, consolandi causa; cumque incideret sermo de perditis illius vita moribusque, aliis quidem dictitantibus iam effusæ ipsum petulantia fuisse, ut si quam forte mulierem, sive innuptam, seu prostitutam, seu matrimonio junctam conspicatus esset, non effugeret manus hominis libidinosi, quoad intemperantiam suam diabolicam explesset; aliis vero, nugatorem, loquacem et adulterum insignem fuisse contendentibus; tandem uxor ipsa narrare instituit, quomodo a matrimonii sui primordio nunquam pedem in ecclesiam intulisset, nunquam orationem fulisset, nunquam frontem cruce signasset, communicasset nunquam: quomodo denique apud scorta pernoctare consuevisset: Si quando autem inde reverentem ego, inquebat, vel verbulo interpellarem, confestim expedito in caput meum infelix baculo, verberibus sævire non desinens, quidquid poterat molestiæ ac doloris inferbat. Cum interim sera actorum poenitentia illum subiisset nudius tertius, venissetque ad me cubitum, jamque una dormituri decumberemus, solito mansuetiorem hæc, variis cœpi monitionibus urgere: tum interroganti, quid sibi faciendum mandarem, respondi: Ut luce crastina concedamus una ad sancti Thyrsi, cujus memoria sollemnis agitur, ut istic sacrosancto missæ sacrificio intersimus, ut salutifera Christi mysteria communicemus, et gratia divina illustrati sanctius reliquam vitam transigamus, ut denique tandem aliquando vel unico die Christianum agas: fortassis benignus Dominus salutarem sui timorem præteritæ delicta expiare, insuper et justitiæ opera æternam mereamur. Hæc ille mea monita se opere

190. Ut ergo illuxit, sancti martyris Thyrsi templum adivimus, ingressique, ego mox orare institui, ille omnia irridere; non inclinatione capitis, quasi oraturus, sanctum martyrem dignari; non imaginem sancti salutare; sed remissis consistere D
manibus, atque irridere, uti dictum est, alios, preces suas Deo offerentes. At ego, finita precatione mea, ad ipsum conversa: Quid hic astas, inquam, infelix, non aliter quam brutum animal? cur saltem Dominicæ crucis signum fronti tuæ non imprimis? Quid ita vanus ac profanus Judæorum te more in loco sacro geris? Si minus Deum times, homines saltem reverere; accede igitur, et, ut te monui, adora. Tum ille: Ostende, ait, quid adorem. Et ostendi ego venerandam sancti martyris iconem, cicens: Hanc adora. Quibus ille

(91) Ms. Vatic. interponit: Τῷ δικαίῳ αὐτοῦ καὶ νοερῷ ὀφθαλμῷ φανόμενος: quæ in ms. Maz. desiderantur: ubi tamen mox ingens hiatus occurrit

ρῆ'. Ταφέντος οὖν τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ τινῶν παραγενομένων πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χάριν παραμυθίας, καθεζόμενοι ἐκίνουν λόγον περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, ὁποῖος ἦν χαλεπός· καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ὅπου γυναῖκα ἐθεάσατο, εἴτε ἀγαμόν, εἴτε παλλακίδα, εἴτε ὑπανδρον, εὐθέως οὐ δέδρα ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, μέχρις ἂν τοῦ διαβόλου τὴν ἐπιθυμίαν εἰργάσατο· ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι φλύαρος ἦν, καὶ γλωσσώδης, καὶ μοιχὸς σφόδρα. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ διεηγήσατο περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀφ' οὗ συνεζεύχθη αὐτῷ οὐδέποτε ἐκκλησίαν ἐγνώρισεν, οὔτε προσηύξατο, οὔτε σταυρὸν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐποίησεν, οὔτε κοινώησεν, ἀλλ' ἀεὶ διανυκτερεύων εἰς τὰ πορνεία· εἰ δὲ ἐνθάδε γέγονετο, ἢ ἅπαξ τι ἐλάλησα, τὴν ῥάβδον ἐκ τοῦ ἀτυχεστάτου μου σώματος οὐδόλως κατέφερον, ἀλλὰ πάντα δεινὰ μοι κατειργάζετο. Ἐν οἷς τῇ πρὸς χθὲς κατανογέντος αὐτοῦ (91), καὶ ἐν τῇ κλίνῃ μου γεγονότος πρὸς με, ἡμερωθείσης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὡς ἐκαθεύδομεν, ἠρξάμην νοουεῖν αὐτόν. Κάκεινος ἔφη μοι, Καὶ τί θέλεις ποιήσω, εἰπέ μοι. Λέγω αὐτῷ· Θέλω ἵνα τῇ αὐριον ἀπέλιθωμιν εἰς τὸν ἅγιον Θύρσον, καθότι ἐστὶν ἡ μνήμη αὐτοῦ, καὶ ἵνα μείνωμεν ἐκεῖτε τῇ ἀγίᾳ λειτουργίᾳ, ὅπως κοινωνήσαντες τῶν ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, καὶ φωτισθέντες ἁγιασθῶμεν, ταπεινὲ, καὶ γένη Χριστιανὸς καὶ μίαν ἡμέραν· καὶ ἴσω; Κύριος ὁ Θεὸς ἐμβαλεῖ εἰς σὲ τὸν φόβον αὐτοῦ, καὶ σπουδᾶσης ἀπαλλαγῆναι τῶν προημαρτημένων σου, ἐπικτίσης δὲ καὶ ἔργα δικαιοσύνης, καὶ οὕτω δυνασώμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν. Ὁ δὲ συνέθετό μοι οὕτω ποιῆσαι.

animo tuo immissurus est, quo stimulatus, vitæ exercere studeas; ut sic anibo ad vitam ingredi completurum recepit.

ρῆ'. Πρωτῆς δὲ γενομένης, ἐπορεύθημεν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θύρσου, καὶ ὡς εἰσῆλθομεν ἔνδον, ἐμοῦ προσευχομένης, ἴστατο μωκίζων, καὶ οὔτε τὴν κεφαλὴν ἐκλινεν εἰς τὸ γόνυ τοῦ προσκυνῆσαι τῷ ἁγίῳ μάρτυρι, ἀλλ' οὔτε τὴν σφραγίδα τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῶν σταυροῦ ἐν τῷ προσώπῳ ἐποίησεν, ἢ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου ἀσπασθῆναι, ἀλλ' ἴστατο κεχαλασμένας ἔχων τὰς χεῖρας, καὶ μωκίζων τοὺς προσευχομένους Θεῷ. Ὡς δὲ ἐτέλεσα τὴν εὐχὴν, στραφεῖσα λέγω πρὸς αὐτόν· Τί ἴστασαι ὡσπερ ζώδιον ἄψυχον, ταλαίπωρε, καὶ οὐ ποιεῖς καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Δεσπότου Θεοῦ ἐν τῷ προσώπῳ σου, ἀλλὰ παντελῶς ἐματαιώθης, ἐλεεινὲ, καὶ ἴστασο ὡσπερ Ἰουδαῖος; οὐ φοβεῖ σὺ τὸν Θεόν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀισχύνηται, καὶ πορευθεῖς προσευξαι ὡς εἰπόν σοι. Λεγεί ἐκεῖνος· Τίτι προσεύξο-

post has voces, καὶ ὑπισθεν περευομένων, usque ad medium num. 191 et hæc verba: Ἐν οἷς τῇ πρὸς χθὲς κατανογέντος αὐτοῦ.

μαι, δεῖξόν μοι. Ἐγὼ δὲ εἶδεξαι αὐτῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος τὴν τιμὴν εἰκόνα, φήσασα, Ἐνθάδε πρόσευσαι. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσεν, ἐδδελύξατο τὴν εἰκόνα, καὶ φησιν· Καὶ τίς ἡ ταύτης δύναμις περιέστιν, ἀψύχῳ οὐσίῃ, καὶ ἀναισθητίῳ, ματαία πλάνη τῶν ἀναισθητῶν; Τί γὰρ ὠφελεῖ αὐτὴ, Σοὶ λέγω, τοίχε, βοήθησόν μοι; Τοῦτο εἰρηκῶς ὁ πανάθλιος καὶ

ρηα'. Ἐγὼ δὲ φοβηθεῖσα τὴν εἰς τὸν Ἅγιον βλασφημίαν, ἠρξάμην παρακαλεῖν τὸν Ἅγιον φείσασθαι τοῦ μιαρωτάτου τὴν ἀναισθησίαν, καὶ μὴ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ· καὶ αἰφνης ἀρπαγέντος τοῦ νοῦς μου ὡς πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ μάρτυρος, ἀκούω λεγούσης πρὸς με· Ἐγὼ μὲν συμπαθῶ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ὠργίσθη αὐτῷ, καὶ οὐκ ἀνέχεται· ἀβριον γὰρ ἐκέλευσε ριζοτομηθῆναι αὐτόν, ἵνα ἐξολοθρευθῆ ἔκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ γινώσεται ἐν τῷ ἀσθέστῳ πυρὶ, ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ δόξα τῶν τοῦ Θεοῦ γνησίων φίλων τε καὶ μαρτύρων. Μετὰ δὲ τὴν τῆς θείας λειτουργίας ἀπόλυσιν ἔνδον γενομένης μου, εὔρον αὐτὸν λάβρῳ πυρετῷ συνεχόμενον, καὶ ἐν τῇ κλίνῃ κείμενον, ὡς ἐωράκατε. Τοῦτο τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰρηκυίας, τρόμος ἔλαβε πάντας τοὺς ἐκεῖσε εὐρεθέντας, καὶ ἔλεγον· Ὅντως Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· καὶ γὰρ ἀδιάψυστά εἰσιν αὐτοῦ τὰ δικαίωματα, καὶ τὰ κρίματα, καὶ αὐτὸς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ταῦτα μὲν, ἀγαπητοί, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ μακαρίου ἐκείνου στόματος τοῦ Διακίου ἤκουσα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου. Καὶ γὰρ ὠφελείας χάριν, καὶ τοῦ ἔνεκεν τοῦ φοβείσθαι τὸν Κύριον, καὶ φεύγειν αὐτὴ τὴν πορνείαν, καὶ τὴν μοιχείαν, καὶ τὴν μάθην, καὶ ζητεῖν ἐν νυκτὶ τε καὶ ἡμέρᾳ τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, καὶ μὴ καταφρονεῖν τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ τῶν τιμῶν λειψάνων αὐτῶν, καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων.

ρηβ'. Ποτὲ δὲ περιπατοῦντος τοῦ Ὁσίου ἐν τῷ δημοσίῳ φόρῳ πλησίον τοῦ κίονος, ὃν ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ Κωνσταντῖνος ὁ ἐν ἁγίοις βασιλεὺς ἐστησεν, ἐν ᾧ φασὶ καὶ τοὺς τιμίους ἤλους, τοὺς ἐν τῷ ζωοποιῷ Χριστοῦ σώματι ἐμπαρέντας, ἐν τῷ ἐπάνω τούτου ἱσταμένῳ ἀνδριάντι ἐψαιδρύνετο, πρὸς δόξαν μὲν Θεοῦ, σκέπην τε καὶ φυλακτήριον τῆς βασιλευσύσης πόλεως, καὶ ἰδοὺ γυνή τις, τιμῶ Πνεύματι Θεοῦ φαιδρυνόμενη, ἐν ἐκστάσει γενομένη, διανοιγέντων τῶν ψυχικῶν αὐτῆς ὀμμάτων, ὄρα τὸν Μακάριον περιπατοῦντα μέσον τοῦ πλήθους, ὡς στῦλον πυρὸς ἐξαστράπτοντα, καὶ ὡς βολίδα πυρὸς εἰς τὸν ἀέρα ἐπαφιέντα καὶ ἀυγάζοντα. Τινὲς δὲ μωροὶ ἐδίδουσαν αὐτῷ κόσσοις, ἄλλοι δὲ κατὰ τοῦ αὐχένος ἔτυπτον· καὶ πολλοὶ βλέποντες αὐτὸν ἀηδίζόμενοι, ἔλεγον· Κύριε, μηδὲ ἐχθρὸν ἐὰν ἔχωμεν, ἵνα οὕτως αὐτῷ συμβέβηκεν. Τινὲς ζοφώδεις καὶ μελανεὶς δαίμονες ἐπακροώμενοι, ὀπισθεν περιπατοῦντες, ἔλεγον· Ναὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεται τῆς εὐχῆς ὑμῶν, καὶ μὴ

(92) Cangius, lib. 1, cap. 21, agens de majori ad palatium foro, quod ab Augusta matre Augustæum voluit Constantinus appellari, meminuit erectæ ibidem columnæ porphyreticæ, et desuper

A auditis, execratus imaginem : Quæ, inquit, in illa virtus inest? quæ ipsa cum vita sensuque destituta sit, nihilo saniores vos turpiter decipit? Quid enim profuerit ipsi istud : Tibi dico, paries, adjuva me? Atque his dictis, consternatus animo confestim e templo se cursim recepit.

θηρηθῆι, δρομαίῳ; τῆς ἐκκλησίας ἐξῆς.

191. Ego vero, propter illam in sanctum martyrem blasphemiam exterrita, precibus ipsum placare institui, supplicans, ut parvitum insanix mariti vellet, et meritas pro blasphemia poenas irrogare supersederet, cum subito, abrepta mente ad imaginem martyris, sic mecum loquentem audivi : Ego quidem commiseratione viri tui tangor, sed qui ipsi vehementer succensuit Deus, tantum scelus non sinet impunitum : cras enim radicitus excidi jussit hominem impium, ut ne memoria quidem ejus superet in terris, tandemque in flamma inexstinguibili cognoscat, veris Dei amicis ac martyribus veram manere gloriam in caelis. Post hæc finito sacrificio divino, domum regressa inveni maritum, febribus acerrimis correptum, in lecto; uti vos quoque eum vidistis. Talia narrante viri uxore, tremor invasit omnes, qui aderant, dicentes : Vere Deus non irridetur, ejus infallibiles sunt justificationes et judicia, reddituri unicuique secundum opera ejus. Atque isthæc, dilectissimi, non tantum ex beato sancti Andreæ ore, sed ex ipsa quoque hominis defuncti conjuge coram mihi audita vobis enarravi, ut inde fructum aliquem capientes, in timore Dei vivere pergatis; ut fornicationem, adulterium, temulentiam ubivis locorum semper fugiatis, ut diu noctuque auxilium imploretis divinum, denique ut sanctos martyres eorumque venerandas reliquias et imagines non despiciatis.

192. Obambulabat aliquando Andreas in foro publico propter columnam, quam beatæ memoriæ Constantinus, imperator sanctissimus, sublimem erexit, impositamque columnæ statuam (92) venerandis clavis, quibus vivificum Christi corpus pertusum fuit, dicitur exornavisse, ad gloriam Dei defensionemque et conservationem regni civitatis. Ecce autem mulier quædam, a Spiritu divino in exstasim rapta, apertis animæ oculis conspicit virum beatum per medias deambulare turbas, non aliter quam columnam igne coruscantem, et jacula ignita per aerem late emittentem. At insani quidam caput collumque ejus colaphis egregie onerabant; quod alii, tristes et indignantes, conspicati : Domine, inquebant, non, si quem inimicum habemus, tam indignis cum ipso agatur modis. Quæ verba dæmones, qui pone ambulabant tenebrosi nigrique, audientes : Ita sane, inquebant, exaudiet preces vestras Deus, non suscitatus

impositæ statuæ ipsius Helenæ : cui crediderim inclusos clavos Dominicos fuisse, saltem ex vulg. traditione, quoad statua illa stetit.

alterum huic similem super terram in æternum : nemo unquam fuit , qui tanto adussit dolore corda nostra , quanto hic otiosus ; qui domini sui se servituti subducens , stultam simulando , mundum ludit.

193. Atque hæc illi quidem. Mulier vero in illos , qui cædebant Andream , intuita , animadvertibat simul , istud eorum scelus a tenebrosos illis adnotari , dicentibus : Saltem isthoc solari nos potest iudicium , quoniam contra jus fasque in illum verberibus sæviunt , sævientes vero non levi se scelere obstringunt : ex hoc enim capite accusandi omnino a nobis sunt in hora mortis , quod injuste electum Dei percusserunt ; nec est quod salutem sperent. Audiens autem hæc divinitus Andreas , verbo unico omnem eorum fraudulentiam elusit , atque ita cum ipsis expostulavit : Non est vestrum isthoc cædentium me factum adnotare ; ego enim rogavi Dominum meum admirabilem , ut ne statuat illis peccatum quod me verberant ; et ignorantia eorum , in quem sæviant non cognoscendum , locum veniæ reliquit.

194. Hos viri sancti ad tenebrosos dæmonia institutos sermones cum percepisset prædicta mulier , sublatis in altum oculis , ærnis portam cæli adaperiri , turbamque illac pulcherrimarum hirundinum effundi , quarum medium tenebat locum per magna et nive candidior columba : quæ cum hirundinibus ad beatum Andream delabens , olivæ ramum , aureis insignem floribus , portabat ore ; et alloquens ipsum more hominum : Accipe , dicebat , hunc olivæ ramum , quem tibi omnipotens Pater et Dominus Sabaoth specimen paradisi sui mittit , non alia de causa , quam quod misericors et benignus sis , quemadmodum et ipse est : ecce igitur magis magisque in dies te glorificabit Dominus , et exaltabitur nomen ejus sanctum in te , quia judicasti , nulli illos peccato obnoxios esse , qui verberando quotidie de te pessime merentur. His dictis Andream capiti insedit columba , tota colore argenteo nitida , excepto dorso , quod auri fulgore coruscabat ; oculi vero ut gemmæ pretiosæ rutilabant ; pedes colore purpureo tincti erant ; caput cruce florea insigniebatur ; in circuito denique hirundines modulabantur concentu vario.

195. Hic enimvero obstupuit vehementer devota illa mulier , tandemque a spectaculo sibi reddita , nihil eorum quæ viderat potuit enarrare aliis , secumque ita solummodo loquebatur : Deus immortalis , quot bonitas tua in terris luminaria , homines , inquam , sanctitate conspicuos , habet , quamvis passim ignoti lateant ! Et conata sæpius visa sua communicare cum aliis , exponere nequivit , virtute quadam occulta prohibente , et trepidationem injiciente : unde deinceps , volens nolens , rem admiratione dignissimam involvere silentio com-

(93) Ms. Vatic. , ἔλυνεν αὐτῶν τὰ σημειώματα δυνάμει Θεοῦ κραταιῶ φερόμενος.

ἄγειρην εἰς τὸν αἰῶνα ἄλλον τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς ὁδεὶς γὰρ κατέκαυσεν ἡμῶν τὰς καρδίας , ὡς ἀκαμάτης οὗτος ὁ μὴ βουλόμενος γὰρ κάμνειν τὰ ἔργα τοῦ κυρίου αὐτοῦ , μωρὸν ἑαυτὸν προφασισάμενος , παίζει τὸν κόσμον.

ῤπγ'. Ταῦτα μὲν οὕτως ἔλεγον ὥρα δὲ ἤγγυνη τοὺς τύπτοντας τὸν Δίκαιον , ὅτι ἐσημειοῦντο οἱ ζῳφώδεις ἐκεῖνοι , καὶ ἔλεγον ὁ Κῆν τοῦτο τὸ κρίμα ἔχωμεν εἰς παραμυθίαν , ὅτι ἀδίκως αὐτὸν οὗτοι τύπτοντες ἔχουσιν ἁμαρτίαν πάντως γὰρ αὐτοὺς τῆς τοσαύτης προφάσεως καταδικάζομεν αὐτοὺς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτῶν , ὅτι ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ ἔτυπτον ἀδίκως , καὶ οὐκ ἔστι σωτηρία ἐν τούτοις. Ἀκούων δὲ ταῦτα ὁ Μακάριος πνεύματι θείῳ , [ἐνὶ λόγῳ τὰς πανουργίας αὐτῶν ἔλυε (93)] καὶ ἐδικάζετο αὐτοῖς λέγων Ὁὐκ ἔστιν ὑμῖν σημειοῦσθαι ταῦτα ἔγὼ γὰρ παρεκάλεσα τῷ φοβερῷ Δεσπότη μου μὴ ἡγέσθαι αὐτοῖς εἰς ἁμαρτίαν τούτου ἕνεκα ὑπὲρ ὅσον με τύπτουσιν , καὶ ἡ ἄγνοια τόπον αὐτοῖς ἀπολογίας δίδωσιν.

ῤδδ'. Ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ἡ γυνὴ ὁμιλοῦντα μετὰ τοῖς σκοτεινοῖς ἐκαίνοις , ὁρᾷ εἰς ὕψος , καὶ ἰδοὺ ὡσπερ πύλῃ ἀνεωγυῖα τοῦ οὐρανοῦ , καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξιῶν πλῆθος χελιδόνων τερπνῶν , μέσον δὲ αὐτῶν περιστερὰ ὡς χιών , μεγάλη σφόδρα , καὶ κατῆει ἅμα ταῖς χελιδόσιν ἐπὶ τὸν Μακάριον , κάρφος ἐλαίας χρυσαίου στίλβον βαστάζουσα ἐν τῷ στόματι αὐτῆς , καὶ ἀνθρωπίνως διαλεγομένη τῷ Μακαρίῳ καὶ λέγουσα Ἀδέξαι τοῦτο τὸ κάρφος , ὅτι ὁ παντοκράτωρ Πατὴρ καὶ Κύριος Σαβαώθ σοι ἐκ τοῦ παραδείσου ἀπέστειλε γνῶρισμα , διὰ τὸ εἶναί σε οἰκτίρμονα καὶ φιλόανθρωπον , ὃν τρόπον οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ἐκεῖνος καθέστηκεν ἰδοὺ γὰρ δοξάζει σε ὁ Κύριος ἔτι καὶ ἔτι , καὶ ὑψωθήσεται τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐπὶ σοί , ἀνθ' ὧν σὺ ἔκρινες τοῦ μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν τοὺς καθεκάστην σε τύπτοντας. Ταῦτα εἰρηκυῖα ἐκαθέσθη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ , καὶ ἦν ὅλη περιηργυρωμένη , καὶ τὰ μετὰφρενα αὐτῆς ἐν χλωρότητι χρυσαίου ὁ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ὡς μαργαρίται τιμιοὶ ὁ δὲ πόδες αὐτῆς ὑπῆρχον βαφῆ βασιλικῆ βεβαμμένοι , καὶ σταυρὸν ἀπὸ ἀνθέων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς καὶ ἦν κύκλω αὐτῆς πολὺς τῶν χελιδόνων κελαισμός.

ῤεε'. Ταῦτα ὁρῶσα ἡ γυνὴ ἐκείνη ἡ θεοσεβής , ὄξεπλήσσετο σφόδρα ἔν ἑαυτῇ δὲ γενομένη ἀπὸ τῆς θέας ἐκείνης , οὐκέτι ἠδυνήθη εἰπεῖν τι , μόνον ἐκ καθ' ἑαυτὴν ἔλεγε (94) Ὁ Βαβαί , τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος , οἶους φωστῆρας ἔχει ἐπὶ γῆς , καὶ οὐδεὶς αὐτοὺς ἐπίσταται ! Πολλάκις οὖν ἠβουλήθη τὰ ὁραθέντα αὐτῇ τισὶ διηγήσασθαι , καὶ παραχρῆμά τῃς δυνάμεις ἐκώλυεν αὐτὴν , εἰς τρόμον ἄγουσα , καὶ λοιπὸν ἐκοῦσα καὶ ἄκουσα τὴ θαῦμα ἀπέκρυβεν. Ὅθεν ἐν μιᾷ συναντῆ αὐτῇ ὁ Δίκαιος καὶ λέγει αὐτῇ Φύλαττέ μου τὸ μυστήριον ἐν τῷ τέως , Βαρβάρη ,

(94) Ibidem sic legitur : καὶ ἐκπληττομένη ἔλεγε.

τοῦτο γὰρ ἕνομα αὐτῆ, καὶ μηδενὶ αὐτὸ ἐξείπης, ἄ
 ἕως οὗ διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς ἕως
 τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Κα-
 κῶς οὐ θέλω· εἰ δὲ καὶ θελήσω τινὶ διηγήσασθαι,
 οὐ δύναμαι, τίμιε φωστῆρ καὶ ἐκλεκτὲ Κυρίου παν-
 θαύμαστε· κωλύομαι γὰρ ἀοράτου δυνάμει, καὶ εἰσ-
 ἔρχεται τρόμος εἰς τὰ ὀστέα μου, καὶ ἐν ἐμοὶ ἡ
 ἰσχὺς μου ταράττεται.

facultas non adest; prohibeor enim vi quadam invisibili, tremore quodam intima ossa mea subeunte, viribusque corporis deficientibus.

CAPUT XXIV.

Epiphanius a tentatione carnis liberatus: visa Deipara protegens populum: impuri hominis hypocrisis relecta.

ρῆς'. Τούτοις τοῖς τεραστίοις τοῦ θαυμασίου Ἄν- B
 δρέου διαπρέποντος, συνέβη Ἐπιφανίῳ πόλεμος
 χαλεπὸς τῆς πορνείας· φθονήσας γὰρ αὐτῷ ὁ ἐπι-
 κατάρτος Σατανᾶς, ἑκατόνταρχον δαίμονα ἀπέ-
 στειλεν αὐτῷ, ὅπως τῆ λύπη ἀφανίσῃ, καὶ ἐξάρῃ
 ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος
 ἄγαν διδοχθεὶς, ἀγέως εἶχε, πικρῶς συνεχόμενος,
 καὶ τί δοῦσαι μὴ ἔχων, διὰ τὸ λίαν ἐπειθεῖν αὐτῷ
 καὶ συνταράσσειν, ἀναζητήσας, εὔρε τὸν μακάριον
 Ἄνδρέαν· καὶ ἅπαντα αὐτῷ ἀναθέμενος, παρεκά-
 λει ἀπαλλαγῆναι τῆς πικρᾶς τυραννίδος τοῦ διαβό-
 λου, καὶ μὴ παντελῶς παροραθῆναι τοῦ μὴ εἰσελ-
 θεῖν εἰς πειρασμόν· δεινῶς γὰρ ἔλεγε πάσχειν
 ἀπὸ τῆς τοῦ δαίμονος προσβολῆς.

beratus, non succumberet tentationi; neve despiceret se precantem, et gravissimos diaboli insultus sustinentem.

ρῆς'. Ὁ δὲ Μακάριος, ὄντως ἐν ἀληθείᾳ ἡδύς τε C
 καὶ συμπαθέστατος, οἰκτεῖρας αὐτὸν, ὡς ἄτε γνή-
 σιον τέκνον, λέγει πρὸς αὐτόν· Τέκνον γλυκύτατον,
 Ἐπαροῖς ἡμῖν ἐγένετο, καὶ διὰ τοῦτο ἀπελύθη καθ'
 ἡμῶν ὁ δράκων, ὅπως γνωσόμεθα τὴν ἑαυτῶν εὐτέ-
 λειαν· καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἡ ἰσχὺς ἡμῶν πρὸς τὴν
 πονηρίαν τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ τὸ πᾶν τοῦ φοβεροῦ Θεοῦ
 ἐστὶν, εἴτε νίκη, εἴτε ἀνδρία, εἴτε προσευχὴ, εἴτε
 νηστεία, εἴτε ἕτερον εὐρεθῆ ἐν ἡμῖν, πάντα δωρεὰ
 πεφύκασι [τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῖν· αὐτὸς γὰρ εἶπεν,
 ὅτι « Ἄνευ ἐμοῦ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν· » καὶ ὅτι « Πᾶσα
 δικαιοσύνη ἀνθρώπου ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης ἐνώ-
 πιον Κυρίου (95) »]. Νῦν οὖν, τέκνον μου, ἐγὼ διατάτ-
 τομαί σοι, καὶ ἡ ὑπακοή μου ἔργον ἀνύσει· αὐριον
 γὰρ πορευθῶμεν ἐν τῷ ναῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀκα-
 κίου ἐν τῷ Ἐπτασχάλῳ (96), ἐκεῖσε γὰρ ἐλεύσομαι D
 καὶ γὼ πνεύματι πρὸς αὐτόν, καὶ λοιπὸν ἀμφότεροι
 δεηθησόμεθα μετὰ πικρῶν δακρύων, ὅπως συντύχη
 περὶ τούτου τῷ φιλανθρώπῳ καὶ ἀγαθῷ Δεσπότῃ.
 Καὶ οἶδα ὅτι οὐκ ἀποτύχει ὁ μεγαλομάρτυρος πρὸς τὸν
 Κύριον διὰ τὴν γενναίαν ἀθλήσιν καὶ διὰ τὸ τίμιον
 αἷμα, ὃ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ προθύμως ἐξέχεε,
 καὶ γίνεται ἡμῶν τὸ καταθύμιον παρ' αὐτοῦ καὶ ἀνα-

196. Dum talibus aliisque prodigiis admirabilis
 Andreæ virtus magis in dies splendescit, grave
 bellum Epiphanio motum fuit ab intemperanti li-
 bidine. Maledictus namque Satanas, invidiæ sti-
 mulis actus, quendam e dæmonibus suis centu-
 rionem adversus adolescentem immittit, ut immo-
 dica ejus animum tristitia lædat memoriæque e
 terris auferat. Hujus igitur expertus impetum Epi-
 phanius, mœstitia et animi amaritudine conficie-
 batur; cumque nihil contra validas inimici aggres-
 siones et terriculamenta haberet præsidii, reperit
 tandem, postquam diu quæsisset, B. Andream;
 quem et, aperto prius animæ totius statu, opem
 flagitat; videlicet ut acerba dæmonis tyrannide li-

197. Andreas autem, vere beatus, vere suavis
 et misericors, Epiphanium, non secus quam pro-
 prium filium miseratus, ita alloquitur: Charissime
 fili, propterea quod animo elati fuimus, erupit
 contra nos draco infernalis ut cognita exiguitate
 nostra, confiteamur, nullas esse vires nostras,
 si cum nequissimo Satana depugnandum sit, sed
 omnia admirabili Deo nostro accepta referri de-
 bere; sive enim vincamus hostem, seu resistamus
 viriliter, seu orationibus, jejuniis, aliisque piis ope-
 ribus vacemus, omnia benignissimi Dei nostri mu-
 nus sunt. Ipse enim dicit: « Sine me nihil pote-
 stis facere »⁹⁹; » et, « Omnis justitia hominis ut pan-
 nus menstruatæ coram Domino est »¹⁰⁰. Nunc igitur,
 fili mi, præcipio tibi, et obedientia tua effectum
 dabit, ut luce crastina ad sacram sancti Acacii
 martyris ædem in Heptascalo pergas, quo et ego in
 spiritu veniam, supplicabimusque ambo cum lacry-
 mis sancto martyri, ut quod a me petis benefi-
 cium, ipse tibi ab optimo nostrique amantissimo
 Domino consequatur. Constat vero mihi, magnum
 hunc martyrem repulsam non ferre a Domino,
 quia generoso certamine pretiosum sanguinem suum

⁹⁹ Joan. xv, 5. ¹⁰⁰ Isa. Lxiv, 6.

(95) Ms. Vatic., καὶ ἡ προθυμία ἡμῶν.

(96) Colitur sanctus Acacius 7 Maii a Græcis,
 a Latinis 8 Maii: de cujus in ista ecclesia corpore
 vide quæ ad hunc diem diximus, et Cangium,

lib. iv, cap. 6, n. 2. Heptascalon vero, alias voce
 corrupta Paschalon, erat in x urbis Regione, juxta
 Navale, uti habes lib. i, c. 17, num. 2.

amore illius profundere prompto animo non dubitavit: et evenient nobis quæ desideramus; et optatam quietem recuperabimus. Quando autem ad sanctum perveneris, noli multum verbis orare, sed spiritu contrito et corde humiliato, cum lacrymis productisque ex imo pectore suspiriis, et verbis afflictionem animi testantibus, instanter supplicabis; et statim, scio, videbis gloriam Dei. Sic prædixi omnia.

198. His auditis, abjicit se Epiphanius ad venerandos Andreæ pedes, et salutatum in osculo sancto abiens reliquit. Postera autem die illucescente, contulit se ad sancti Joannis Baptistæ (97), ibique sacrificio interfuit divino; tempore vero pomeridiano sub horam septimam abiit ad sancti Acacii, B reperiensque obseratas fores, tantisper conseedit in narthece (98), orans cum lacrymis afflictionis indicibus sanctissimum martyrem, ut ne votis eum suis frustratum redire donum pateretur. Dato autem ad hymnos vespertinos signo, apertisque templi valvis, primus ipse intravit, gemens ploransque et lacrymas precibus commiscens. Ubi vero propius ad arcam sancti martyris accessisset, sic ipsum alloqui exorsus est: Sanctum Dei luminare, vir Domino dilectissime, sanctitatis fragrantissimo unguento delibute, martyr plurimum admirande, miserere mei, hominis infirmi sane ac miseri, qui propter delictorum suorum multitudinem male habet, et dæmoni rapina cessit: medicare ulcera, emunda vulnera, cura plagas, et verberum electricas. Aspice canem istum, intueri serpentem, attendesis lupum, et leonem illum contra me miserum frementem, festinantemque ut in profundum limidinis me demergat: ne differas auxilium tuum, dulcissime; ne me rejicias, suavissime; ne lacrymas meas amarissimas asperneris, melliflue: repelle a me terribili intercessionis tuæ falce omnes inimicos meos; potes enim, admirabilis Christi miles, potentibus cuncta quæ desiderant a Deo impetrare.

199. Hanc ubi sudisset cum lacrymis orationem Epiphanius, Acacii pro veritate martyrio coronati opem implorans, conspicit repente ex ipsa sancti lipsanoteca speciem promicare fulguris seque circumdare: fulguri autem calor inerat summus, D quasi beneficentiæ quæ mox secutura erat prænuntius. Rursum eodem reflectit oculos, sentitque inde egredi fragrantiam liliorum ac rosarum et pretiosissimi unguenti; et insonuit auribus vox, Audivi, inquit, orationem tuam, sed et priusquam tu me appelles, supplicavit mihi pro te vir ille, qui Dei causa stultum induit. Vade igitur, et ego rem tibi tuam a Domino Deo exorabo: preces enim meas, ad pedes ejus venerandos accidentis, fieri non potest ut rejiciat. Sicque vox illa audiri

(97) Quatuordecim omnino ecclesias CP. S. Joannis Baptistæ Cangius enumerat, lib. iv, cap. 4, ut difficile sit divinare quænam hic designetur.

(98) Narthex, atrium ecclesiæ præhminare, de

A πούμαθα. "Όταν δὲ γένη πρὸς αὐτὸν, μὴ χρῆσθαι τι βλατολογία, ἀλλὰ πνεύματι συντετριμμένῳ καὶ τεταπεινωμένῳ καρδίᾳ, καὶ δάκρυσι, καὶ βαθύσι στεναγμοῖς καὶ λόγοις θλιβεραῖς αὐτὸν ἐξιλέωσαι· καὶ εὖ οἶδα ὅτι εὐθέως ἔψη τὴν δίξαν τοῦ Θεοῦ. Ναὶ τέκνον μου, οὕτω ποιήσεις, καὶ ἔσται σοι ὅν τρόπον εἶρηκα ἡ ἔκθασις.

igitur faciendum tibi est, fili mi; et evenient quæ

ρηή. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, περὶ εἰς τοὺς τιμίους αὐτοῦ πόδας, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν τῷ ἁγίῳ φιλήματι ἀνεχώρησεν. Πρωίας δὲ γενομένης, ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ναῷ τοῦ τιμίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ κεισὶς τὴν λειτουργίαν B ἐσχόλασεν· περὶ δὲ τὸ δειλινὸν ἀπῆει ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀκακίου· ἦν δὲ ὥρα ἐβδόμη, καὶ αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον ἐσφαλιμέναι, ἐν δὲ τῷ νάρθηκι προσεδρεύων δάκρυσι θλιβεραῖς ἔντιθόλει τὸν μάρτυρα μὴ κενὸν ἀποστραφῆναι. Τοῦ δὲ ξύλου κρούσαντος τοῦ ἐσπερινοῦ ὕμνου, καὶ τοῦ ναοῦ ἀνεψυχθέντος, πρῶτος εἰσήει αὐτὸς στένων καὶ ὀδυρόμενος, καὶ τῇ δεήσει συγκιρνῶν τὰ δάκρυα. Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ θήκῃ τοῦ μάρτυρος, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν τῷ πνεύματι ἀπεφθέγγετο· Φωστὴρ ἅγιε, ἀγαπητὲ τοῦ Κυρίου, ἔχρισμένε, μεμυρισμένε, μάρτυς Κυρίου πανθαύμαστε· ἐλέησόν με τὸν ἀσθενῆ καὶ ταλαίπωρον, κακῶς ἔχοντα ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πταισμάτων, δράγματος Σατάν διαβόλου· θεράπευσον τὰ ἔλκη, ἀπόσμηξον τὰ τραύματα, ἴασαι τοὺς μύλωπας, καὶ τῶν πόνων τὰ στίγματα· Ἴδε τὸν κύνα, θέασαι τὸν ὄφιν, πρόσσχεε τῷ λύκῳ, τῷ λέοντι τῷ κατ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ φρουαττομένῳ [καὶ εἰς βυθὸν ἀσωτίας καταστῆσαι με ἀπεύδοντι (99)]. Μὴ βραδύνη, ὁ γλυκὺς, μὴ ἀναβάλης, ὁ ἡδύς, μὴ παραβλέψῃς μου τὰ αἰσχροτάτα δάκρυα, ὁ μελίβρυτος, ἀπ' ἐμοῦ ἀπέλασον τῇ φρεσὶ τῆς πρεσβείας σου δρεπάνη· δύνασαι γὰρ, ὅτι θαυμαστὸς στρατιώτης τοῦ Ἰησοῦ, τοῖς αἰτούσι παρέχειν τὰ καταθύμια.

ρηή. Ταῦτα εἰρηκῶς ὁ Ἐπιφάνιος μετὰ δακρύων πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας μάρτυρα, εὐθέως ὄρᾳ ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐξεληοῦσαν ἀπὸ τῆς θήκης τοῦ Ἁγίου, καὶ αὐτὸν περικυκλώσασαν· ἦν δὲ τὸ εἶδος λίαν θερμότατον, ἡ γὰρ θερμὴ τοῦ ἀθλοφόρου ἡ πρὸς εὐεργεσίαν ἐπιφοιτήσασα. Ὅρᾳ οὖν πάλιν, καὶ ἰδοὺ ἐκ τῆς θήκης ἐξῆει εὐωδία, ὡσπερ κρίνων καὶ ῥόδων, καὶ ὡς μύρου πολυτίμου παραπλησία, καὶ φωνὴ γέγονεν αὐτῷ λέγουσα· Ἦκουσα τῆς δεήσεώς σου· καὶ γὰρ καὶ πρὸ τοῦ ὁ διὰ Κύριον πρίζων διὰ σοῦ μοι ἐνέτυχεν. Ἀπιθε οὖν, καὶ γὼ περὶ τούτου τῷ Δεσπότη καὶ Θεῷ δευθῆσομαι· ἄψομαι γὰρ τῶν τιμίων ἰχνῶν αὐτοῦ, καὶ ἴδω εἰ παραβλέψῃται μοι τὴν δέησιν. Καὶ εὐθέως ἀπέστη ἡ φωνή. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος θαυμάσας τὴν τοῦ Ἁγίου ἐνέργειαν, ἐκέτευεν αὐθις

quo eruditum Commentarium scripsit Leo Allatius. De Narthece etiam agit Cangius, lib. iii, cap. 18.

(99) Ms. Vatic., ἐξαλείφειν ἅπαν τῆ βία τῆς φύσεως εἰς παράφουσιν ἐκτρέποντι.

αὐτὸν τοῦ ἐπιταχῦναι τὴν δέησιν. Θέλω γάρ, μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ ἡγαπημένε, ἵνα τὸ πᾶν μέχρι μεσονυκτίου κατεργάσῃ τῷ δούλῳ σου, καὶ εἰδῶ σου τὸ γλυκύτερον πρόσωπον, καὶ ἐν δράσει τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀντίληψιν κομίζων μοι. Ταῦτα εἰρηκῶς καὶ ἀσπασάμενος τὴν θήκην τοῦ μάρτυρος, ἀνεχώρησεν. videndam exhibeas, mihi saltem per visionem martyris capsam veneratus, e templo discessit.

σ'. Ὡς δὲ εἰσῆει ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἐτέλεσε τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς νυκτός, καὶ μικρὸν ἀφυπνώσαντος, ὁρᾷ εὐθέως ὄχλον τινὰ ἐπιστάντα αὐτῷ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ λευκοφόρους, καὶ ἕτεροι ἀληθινὰ (1) φοροῦντες, μέσον δὲ αὐτῶν ὁ μάρτυς Ἀκίκιος, ὡς περ μαργαρίτης ἀστράπτων, νέου φαιδρότητα ἔχοντα ἡλίκων, καὶ τὴν μὲν γενειάδα ἀρτίως καταστέφουσαν τὴν τρίμιον πώγωνα, καὶ φησι πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον· Ἦκουσα τῆς φωνῆς σου, καὶ εἶπον τῷ Δεσπότῃ περὶ οὗ ἐδεήθης μοι, καὶ εἰρηκῶς μοι ποιῆσαι μετὰ σοῦ ὅσα ἂν βούλωμαι· καὶ δι' ἐμοῦ ὁ Κύριος βοηθῆσαι παρέχει σοι, καὶ πτήξει ὁ θλίβων σε δράκων. Ὁ δὲ φησιν· Ναί, κύριέ μου. Καὶ εὐθέως ὁρᾷ σκεῦος χρυσοῦν προσενεχθὲν αὐτῷ, ἔχον εἰκόνας [τέσσαρας, μίαν μὲν] τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἄλλην τῆς Θεοτόκου, ἐκτείνων δὲ Χερουδὶμ καὶ Σεραφίμ· ἔνδον ἐν τῷ σκευεῖ εἶδος τι ὡς πυρρὰκίζον (2) εὐώδες σφύδρα. Καὶ ὡς περ ἐν ἀγιασμάτῃ τοῦτο μίξας καὶ κλάσας, δέδωκε τῷ Ἐπιφάνιῳ εἰρηκῶς αὐτῷ· Εἰρήνη σοι, καὶ ἀνεχώρησε σὺν πάσῃ τῇ συνωδίᾳ αὐτοῦ. Σπασθεὶς οὖν, ἔξυπνος ἐγένετο, καὶ κατανήσας τὰ ὀραθέντα αὐτῷ, εὗρε τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς μέλι γλυκὺ, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, ἀπευχαρίσται τῷ Θεῷ τῷ οἰκτιρμονί καὶ τῷ ἀγίῳ μάρτυρι

cum perpenderet animo ostenta, comperit os suum manibus, gratias in misericordiam Deo et sancto martyri

σα'. Οὕτω (3) δὲ ἀπαλλαγείς τοῦ πονηροῦ ἐκείνου πολέμου, τῇ ἐπαύριον ἀναστὰς, αἶρει μεθ' ἑαυτοῦ ἕνα τῶν παίδων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη ἐν τῷ σεβασμῷ οἴκῳ τοῦ μάρτυρος. Καὶ εἶς ὡς εἰσῆει ἔνδον μετὰ ἐξομολογήσεως καὶ χύσεως δακρῶν, αὐθις δὲ θεωρεῖ ὀφθαλμοφανῶς τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀλλοφύρον, ἡμφιεσμένον χλαῖναν ἀληθινήν καὶ καθυπαντῶντα, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ προσαγόμενα δεχόμενον μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ προθυμίας λέγοντα αὐτῷ· Ἠάλιν ἐπεθύμουν σε βλέπειν ὡς ἐρχόμενον, ὡς Ἐπιφάνια, καθότι γλυκὺς ὁ πόθος τῶν θεοφόρων ἡμῶν τῶν φίλων Χριστοῦ ἄγαν καταφαίνεται· οὐ τοσοῦτον γάρ τερπόμεθα προσευχῇ καὶ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ τῆς ὑμῶν διαθέσεως, ὅσον ἡ ἄγαν προαίρεσις. Διὸ θέλω ἵνα ἐπισυχνάζων ἐνθάδε ἔρχῃ, τῆς ἐμῆς μεμνημένος φιλίας· ἔσομαι σοι γὰρ βοηθός, καὶ συμπορεύσομαι σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἐν πνεύματι, καὶ

A desiit : et Epiphanius singularem sancti martyris apud Deum potentiam admiratus, supplicabat ei denuo, ut votorum suorum compos fieret, dicens : Magne martyr et multum Christo dilecte, rogo te, ut pollicitationes tuas ante noctis medium solvas mihi famulo tuo, et dulcissimam faciem tuam suppetias ferens. Atque hæc precatus, et sacram

200. Ubi vero post hæc domum regressus, in cubili se composuisset, et nona persoluta, leniter indormisceret, conspexit illico astare lecto suo turbam geminam, aliam candidi, aliam flavi coloris vestes indutam : quorum medium sanctus Acacius obtinebat locum, instar unionis fulgentissimi, juvenili admodum florentique ætate conspicuus, quanquam genæ jam barba decora vestirentur. Et conversus ad Epiphanium : Audivi, aiebat, vocem tuam, et exposui Domino qualis esset postulatio tua : isque copiam mihi fecit præstandi quæcunque voluero beneficia tibi. Auxilium itaque Domini per me præsto tibi erit, et contremiscet ad memoriam tui draco ille infernalis, qui te hactenus consternavit. Cui Epiphanius : Ita, quæso, domine, ita fiat. Moxque videt vas aureum ad se deferri, quatuor imaginibus insignitum, una quidem Christum Dominum, altera ejus Matrem, aliis vero utrinque Cherubinum ac Seraphinum referentibus. In ipso vase nescio quid rufi coloris videbatur, odorem sane admirandum exhalans : quod sanctus Acacius comminuens et commiscens sanctificavit, deditque Epiphanio, et dixit. Pax tibi; et statim cum omni comitatu suo evanuit. Hinc excitatus e somno Epiphanius, mellea dulcedine infectum; et sublatis in caelum persolvit.

201. Hoc modo gravissima hostis pessimi tentatione liberatus, bene mane e lecto se proripiens, comitante uno e paternis famulis, ad augustam sancti martyris ædem abiit : quam in confessione laudis ubertim lacrymans ingressus, rursus conspicit oculari intuitu eundem Christi martyrem, circumdata flavi coloris chlamyde : qui in occursum properans Epiphanii, et quæcunque is attulerat munera benigne acceptans, multo cum gaudio et animi alacritate in hæc verba prorupit : Impense cupiebam rursus te huc ingredientem videre, o Epiphani; quænam desideria timentium Deum perquam jucunda accidunt nobis Christi amicis : neque enim tanta nobis voluptas ex oratione et cordis animique vestri explicatione, quanta ex ardenti desiderio et recta intentione promanat. Quamobrem volo, ut amicitie meæ nunquam immemor,

(1) Ἀληθινός verus quidem ac genuinus passim redditur; inter colores tamen, ut hic accipitur, videtur idem esse quod flavus. Certe apud Dioscoridem, lib. 1, cap. 161, de Cydoneis seu Coloneis agentem, ἀληθινὰ μῆλα specialia quædam ejus generis roma dicuntur. non aliunde (ut arbitror) quam ab intensa plenaque flavedine, tanquam

magis genuino eorum colore, quod hinc ad talis coloris vestes traduci per metaphoram potuit.

(2) Πυρρὰκίζον per conjecturam verto rufum, cum ea vox alibi necdum inventa sit.

(3) Hinc incipiendo tota sequens narratio desideratur inus. Mazar., usque ad num. 203.

hoc templum studiose frequentes; et ero adjutor tibi, et comitabor te in spiritu, quocumque ieris, omnibus diebus vite tue; meus quippe eris tu semper, quia ego amavi te, et in numerum intimorum meorum te ascivi: hinc et nomen tuum hic ad sinistram sub ambone manu propria descripsi: Dominus enim curam mihi tui demandavit. Ades dum frequenter huc, ut deinceps porro amore dignum te prestes.

202. Tali audito sermone, astabat Epiphanius, quodammodo percussus, fixo in sanctum martyrem obtutu intuens: quem considerans quispiam e ministris ecclesiae, ante ambonem perstare immotum, in eundemque locum irretortis oculis aspicere, motae mentis hominem se videre arbitrabatur, dicebatque non sine doloris sensu: Ecce quam formosus juvenis, quam immature a mentis sede dejectus est! Postquam vero e conspectu eripuit sese beatus martyr, coepit Epiphanius obire templum, preces ad bonitatem divinam fundere non cessans: tum divino sacrificio celebrato divinisque mysteriis perceptis, multo repletus gaudio recessit inde, repente oblatum sancti martyris aspectum et praesens subsidium admirans. Sic igitur hostis pessimi machinationibus liberatus, intercedente efficaci mediatore, beato Andrea (is enim Epiphanium familiariter commendaverat sancto martyri), primum gratias persolvit Deo, tum sancto Acacio, denique fidei salvatoris famulo Andreae: et continuavit ex illo tempore crebro invisere venerandum martyris templum, desiderio affectuque magno intercessionem illius continenter implorans et obtineus.

203. Matutinis aliquando finitis hymnis, ad sacram capsam (4) in Blachernis, contulit sese illuc beatus Andreas, per viam more suo ludens; aderat vero ibidem etiam Epiphanius, uno duntaxat famulo suo comitatus; et e consuetudine sua persistebat illuc, prout alacritas animi vires suppeditabat, modo ad mediam noctem, modo ad sequentis diei diluculum. Jamque hora noctis quarta labe- batur, cum perspicue intuetur oculis suis Andreas matronam, staturae admodum procerae, femineo in habitu a regia porta adventare, multo circumstrepente comitatu; quos inter venerabilis Prodronius et Tonitruum filius utrinque latus stipantes, manum tenebant: sanctorum albis indutorum vestibus alii viam praebant, alii hymnos et cantica spiritualia modulantes subsequerantur. Cum autem pervenisset hac pompa usque ad ambonem, abiens ad Epiphanium Andreas: Viden', inquiebat, mundi Dominam et Reginam? Qui et respondebat: Video, Pater mi spiritualis.

204. Tum vero utroque vidente inclinavit poplites suos Domina, et prolixam sane orationem pertexuit, manantibus ubertim lacrymis per divinas et incontaminatas illius genas: oratione autem hac finita ad sacrosanctum accessit altare, pro populo, qui circumstabat, preces denuo fusura. Quibus rursus finitis, pulcherrimum pulcherrimi capitis sui

ἄση ἐμὸς, ὅτι ἐγὼ πεφιλήκα σε, καὶ ἐθέμην σε εἶναι ἴδιον ἐμοὶ πεφιλημένον· ὕθεν καὶ τὸ ὄνομά σου ἰδο- χείρως ἔγραψα ἐνθάδε ἐξ ἀριστερῶν ὑποκάτω τοῦ ἄμβωνος· ὁ γὰρ Κύριος παρέθετό σε ἐμοὶ τοῦ ἐπιμε- λισθῆναι σου. Ἦκε οὖν συχνότερως, ὅπως ἀγαπηθῆς ἄλλεπάλληλα.

Ades dum frequenter huc, ut deinceps porro

σβ'. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουεν ὁρῶν ὁ Ἐπιφάνιος, ἴστατο ἐννεὸς, τρανῶ τῷ βλέμματι βλέπων, τὸν μάρτυρα. Καὶ τις τῶν τῆς ἐκκλησίας ὁρῶν αὐτὸν ὀξέως ἐνα- ποσοκοποῦντα πρὸ τοῦ ἄμβωνος, ἔδοξεν ἐξίχον βλέ- πειν, καὶ ἐλυπεῖτο λέγων· Ἴδε ποῖα νεότης τοῦ ὠραίου, καὶ παρατρέπεται! Ὅτε οὖν ὁ μάρτυς ἀπέ- στη, αὐτὸς δὲ περιήει κύκλῳ τοῦ ναοῦ προσευχόμε- νος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος δεόμενος. Λειτουργ- γηθεὶς οὖν ἐκεῖσε, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν ἀπο- λαύσας, μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀνεχώρησε, θαυμάζων τὴν ταχεῖαν σχέσιν καὶ ἀντίληψιν τοῦ μάρτυρος. Οὕτως οὖν ἀπαλλαγὴς τοῦ πονηροῦ ἐκείνου πολέ- μου διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ καλοῦ μεσίτου τοῦ μα- καρίου Ἀνδρέου (καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν αὐτῷ οικειωτά- μενος παραθεσῆναι τῷ μάρτυρι), πρῶτον ἠύχαριται Θεῷ, ἔπειτα τῷ ἁγίῳ Ἀκακίῳ, καὶ οὕτω τῷ τοῦ Σωτῆρος θεράποντι Ἀνδρέῳ. Ἐκτοτε οὖν ἐσύχναζεν ὁ Ἐπιφάνιος τῷ σεβασμῷ τεμένει τοῦ μάρτυρος, σχέσει καὶ πόθῳ πολλῷ ἀπολαύων διηνεκῶς τῶν τιμῶν αὐτοῦ πρεσβειῶν.

desiderio affectuque ma-

σγ'. Ἀὔπνου δοξολογίας ποτὲ ἐπιτελουμένης ἐν τῇ ἀγίᾳ σορῶ τῇ οὔσῃ ἐν Βλαχέρναις, ἀπήει ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσε τὰ ἐξ ἔθους ποιῶν· παρῆν δὲ Ἐπι- φάνιος, καὶ εἰς τῶν παίδων αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἔχων ἦθος, ἴστατο, ὡς ἡ προθυμία τόνον ἐδίδου, ποτὲ μὲν μέχρι μεσονυκτίου, ποτὲ δὲ ἕως πρωῆ. Τετάρτης οὖν ὥρας ἤδη οὔσης τῆς νυκτὸς, ὁρᾷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ὀφθαλμοφινῶς μεγεθεστάτην σφόδρα, παραγενομένην ἐν γυναικειῷ τῷ σχήματι ἀπὸ τῶν βασιλικῶν μετὰ φοβεροῦ ὄψιχου, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ τίμιος Πρόδρομος, καὶ ὁ τῆς βροντῆς υἱός, ἑκατέρωθεν χειροκρατοῦντες αὐτῆς, καὶ ἄγιοι πολ- λοὶ λευκοφόροι προεπορεύοντο αὐτῆς· οἱ δὲ ἐπηκο- λούθουν μετὰ ὑμνωδίας καὶ ᾠμάτων πνευματικῶν. Ὡς οὖν ἤλθε πλησίον τοῦ ἄμβωνος, ἀπήει ὁ ὄσιος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον λέγων· Ὁρᾷς τὴν Κυρίαν καὶ Δέσποιναν τοῦ κόσμου; Ὁ δὲ φησιν· Ναί, Πάτερ μου πνευματικέ.

σδ'. Καὶ τούτων ὁρῶντων, κλίνας τὰ γόνατα αὐ- τῆς, ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσήυχετο, ἐάκρυσι βαι- νουσα τὸ θεοειδὲς αὐτῆς καὶ ἀχραντον πρόσωπον. Μετὰ δὲ τὴ προσεύξασθαι, προσῆν ἐπὶ τὸ θυσιαστή- ριον, δεομένη ἐκεῖσε ὑπὲρ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ. Ὅτε οὖν ἀπηύξατο, τὸ μαφόριον αὐτῆς, ὅπερ ἐπὶ τῆς παναχράντου αὐτῆς κορυφῆς ἔφερεν, ὡς εἶδος

(4) Ea capsula condebatur sacra vestis Deiparae, et festum agitur 2 Julii.

ἀτραπῆς ὑπάρχον, καὶ ἀποτυλίξασα ἐξ αὐτῆς τῆ
 ὤραία σεμνότητι ταῖς παναχράντοις χερσὶν αὐτῆς
 λαβοῦσα, μέγα καὶ φοβερὸν ὑπάρχον, ἐπάνω παντὸς
 τοῦ ἐκεῖσε ἐστῶτος λαοῦ διεπέτασεν· ὅπερ ἐπὶ ἰκα
 νὰς ὥρας ἑώρων οἱ θαυμάσιοι ὑπεράνω τοῦ λαοῦ
 ἐκτεταμένον καὶ αὐγάζον δόξαν Κυρίου ὡς ἤλεκτρον.
 Μέχρις οὖν ἦν ἐκεῖ ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, ἐβλέπετο
 κἀκείνο· μετὰ δὲ τὸ ἀναχωρῆσαι αὐτὴν, οὐκέτι τε
 θέατο· πάντως γὰρ ἦρεν αὐτὸ μεθ' ἑαυτῆς, τὴν δὲ
 χάριν ἀφῆκεν τοῖς οὖσιν ἐκεῖ. Ταῦτα μὲν αὐτὸς εἶδε
 καὶ ἑώρακε μεσιτεῖαις τοῦ Θεοφόρου Πατρὸς· αὐτὸς
 γὰρ παβήρσιαν ἔχων, τῆς αὐτοῦ θεωρίας ἐχαρίζετο
 μεσιτεῶν αὐτῷ, καὶ πανταχοῦ αὐτοῦ προῦστάμενος,
 δόξαν ἐκλεῖψεν αὐτῷ ἐναπετίθετο.

ut et ipsum per intercessionem suam suarum visionum
 participem faceret, cujus ubique erat in au-
 xilium promptus, et gloriam inclutam plurimum amplificabat.

σε'. Ἄλλοτε δὲ πάλιν τοῦ μακαρίου ἐν τῷ Ἴππο-
 δρομίῳ παίζοντος κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, καὶ τινα
 ἄθεσμα ὡς δῆθεν εἰσπράττοντος, οἱ λαοὶ βλέποντες,
 οἱ μὲν ἐθλίβοντο, οἱ δὲ μυσαιτόμενοι ἀνεθεμάτιζον,
 καὶ κατηρώντο αὐτῷ ὡς πικρὸν δαίμονα ἔχοντα.
 Εἰς δὲ τις τῶν μεγάλων διερχόμενος, ἰδὼν αὐτὸν,
 ἐβδελύξατο αὐτὸν καὶ ἐνέπτυσεν. Ὁ δὲ Θεράπων τοῦ
 Χριστοῦ ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσέχων αὐτὸν, καὶ κα
 τανοήσας τὰ αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτόν· Δόλιε, μοιχέ,
 ἐκκλησιεπαίκτη, ὁ ἀφορμῆ τῆς ἐκκλησίας, τῷ Σα
 τανᾷ ὀρθρίζεις ἀπὸ μεσονυκτίου ἐγειρόμενος· οὐκ
 ἰδοὺ ἐφθασεν ἡ βόγα (5) σου, ἵνα λήψῃ καθὰ ἔπραξας,
 λαθεῖν νομίζων τῷ φοβερῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἐτόζοντος;
 Ταῦτα ἐκεῖνος ἀκούσας, πτερνίσας τὸν Ἴππον, ἀνεχώ
 ρησεν· καὶ γὰρ χαρτουλάριος τῶν πλοῦμων ἐχρη
 μάτιζεν, ἀπὸ Ἀμάστρων ὀρμώμενος. Μεθ' ἡμέρας
 οὖν τις νόσῳ δεινοτάτῃ συσχεθεὶς, κατὰ μικρὸν
 ἤρξατο ταλαιπωρεῖσθαι (8)· ἀπῆσαν οὖν ἀπὸ ἐκκλη
 σίας εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ ἱατροῦ εἰς ἱατρὸν, καὶ
 οὐκ ἦν τὸ ζητούμενον

cum hic ipse in gravissimum incidens morbum,
 est: itumque statim fuit ab ecclesia in ecclesiam,
 a medico ad medicum; nec tamen usquam, quod
 quaerebatur, inventum est remedium.

σε'. Νυκτὸς δὲ οὕσης, βλέπει ὁ ὄσιος πλησίον τοῦ
 οἴκου αὐτοῦ ἄγγελον Κυρίου, ὡς ἀπὸ οὐσμῶν πα
 ραγεσνόμενον διὰ τοῦ ἀέρος, ὃς ἦν πύρινος, ἀγρίους
 ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἡ ἰδέα τοῦ προσώπου αὐ
 τοῦ ὡς πῦρ, καθὰ ἐν δρυμῷ φλέγον καὶ βρύχον τοῦ
 ἐξελείψαι, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βᾶβδον πύρι
 νον, καὶ ἤρχετο ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ ἐλεεινοῦ ὀκλήνου
 ἀπειλούμενος ἐκρίζων καὶ τὰ θεμέλια. Ὅτε οὖν ἐπὶ
 τὸν ἀσθενοῦντα ἐγένετο, ἀκούει φωνῆς ὡσπερ ἐξ
 οὐραυς λεγούσης· Δέρε τὸν ἐμπαίκτην, τὸν σοδαμί
 ττην, τὸν μοιχὸν, τὸν πόρνον, τὸν ἀσεβῆ καὶ ἀλά
 στερα· ἕως οὗ τύπτῃς αὐτόν, οὕτω λέγεις, Πορ
 νεύεις; Ἀπῆρξατο οὖν τύπτειν αὐτόν, καὶ λέγει
 αὐτῷ· Πορνεύεις, μοιχεύεις, ὀρθρίζεις τῷ διαβόλῳ;
 Καὶ ἦν μὲν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεσθαι, τὸν δὲ ταύτην

(5) Βόγα, erogatio, stipendium, de qua voce multa
 Meursius in Glossario; origo haud dubie Latina
 est.

(6) De chartulariis multa idem habet, et tria

velum, quod fulgur splendore anteibat, detractum
 sibi decenti cum gravitate explicuit; extensumque
 longe lateque nitidissimis manibus tenens, supra
 omnem populi istie congregati caelum expandit: id
 que ita expansum, gloria Domini instar electri un
 dique effulgente, conspexerunt viri admirabiles
 Epiphanius et Andreas; conspexerunt autem longo
 satis tempore, videlicet quandiu istie sanctissima
 Dei Genitrix adfuit: post cujus discessum ve
 lum quoque videri desiit, simul cum ipsa subla
 tum, relicta praesentibus omnibus gratia singulari.
 Atque hac dignatus est visione Epiphanius, inter
 venientibus divini Patris Andreæ precibus: hic
 enim ea apud superos pollebat gratia atque fiducia,
 ut et ipsum per intercessionem suam suarum visionum
 participem faceret, cujus ubique erat in au
 xilium promptus, et gloriam inclutam plurimum amplificabat.

265. Alias cum vir beatus hominis parum sani
 partes, ut solitus erat, in Hippodromo ageret, et
 aliqua minus decora committeret; praesentium alii
 excruciabantur animo, alii indignabantur atque
 execrabantur hominem, et maledictis incessabant,
 veluti a pessimo daemone incessum. Transiit forte
 etiam unius aliquis e magnatibus, qui Andream in
 tuitus, conviciis impetere, conspuere et execrari
 coepit. Quem Christi famulus diutino tempore at
 tente aspiciens, et interiora considerans, ita allo
 quitur: Fraudulente, adulter, ecclesiae profane il
 lutor, qui praetextu illam frequentandi, jam inde
 a media nocte expectatus, Satanæ vigilas; nonne
 vides? Verum attendesis, paratam mercedem tibi
 tuam esse, quam prout laborasti accipies, misere
 deceptus opinione tua, sperans posse opera tua
 perspicaces Judicis oculos latere. Haec ille audiens,
 subditis equo calcaribus, e vestigio se inde proripuit;
 erat autem chartularius (6) navigationis,
 Amastris (7) oriundus. Non multi effluerunt dies

brevi tempore feбри exustus ad extrema redactus
 est: itumque statim fuit ab ecclesia in ecclesiam,
 a medico ad medicum; nec tamen usquam, quod
 quaerebatur, inventum est remedium.

266. Jam nox ingruerat, cum sanctus Andreas,
 non procul a domo praedicti viri, conspiciit ange
 lum Domini ab occidente per aera advolare; erat
 autem angelus undique inflammatus, et torvo ocu
 lorum obtutu ac facie referens ignem, qualis vel
 silvam incendere, et cum crepitu in cineres posset
 redigere. Gestabat vero manū virgam ardentem,
 sicque ad miseri hominis deveniens domicilium,
 fundamenta ejus minabatur subvertere funditus.
 Postquam autem ad infirmum ipsum perventum
 esset, audita haec vox est, quasi caelitus allapsa:
 Excoria derisorem istum, sodomitam, adulterum,
 scortatorem, religionis populi que perniciem; quan
 diu autem ipsum percusseris, dic identidem: For
 nicaris etiamnum? Et statim arreptis flagris coepit

eorum distinguit genera; hic autem designatur
 aliquis vectigalium praefectus.

(7) Amastræ, urbs Paphlagoniæ.

(8) Ms. Vatic. πλανίζεσθαι.

* percutere angelus, identidem istud ingerens: Etiamne fornicaris? etiamne adulteras? etiamne in gratiam Satanæ antelucanus es? Et hæc vox quidem percipiebatur, qui vero emittebat vocem, nusquam comparebat. Hinc vi et verberibus adactus infelix, vel invitus consistens exclamabat:

Absit, absit! non admisero deinceps in æternum tale scelus; tu modo mei miserere. Atque ita tribus continuis diebus totidemque noctibus vapulando excruciatu, idem illud, non amplius scortatorum ingemebat, miseram interea animam effans, pœnis torquendam sempiternis.

207. Atque hæc sunt, dilectissimi, quæ a beato Andrea edoctus, ad emolumentum et salutarem timorem animabus vestris ingerendum, litteris mandavi; ut, cum nihil abscondi possit ab oculis Dei sanctorumque ejus, sollicite et caute in hoc mundo ambulemus. Cum enim e sancto viro quæsiissem, quo pacto aliter iste infelix peccasset; respondit mihi, habuisse eunuchos duos, quorum opera ad peccandum utebatur; illi enim discurrerentes hinc et inde, innuptias, nuptias, meretrices, et impudicas quaslibet mulierculas, adulteras et nefande incestas conquirebant. Tum ipse, nihil præter impudicitias istiusmodi somnians, ante gallicinium sese e lecto subducens, eo advolabat, ubi paratam sibi perniciem suam sibi habebat eunuchos asservare. Non raro autem sic e lecto abeuntem percunctanti uxori, quo tenderet horis tam intempestivis, respondebat: In ecclesiam. At primum sacrificabat diabolo per libidinis scelus; et tunc tandem ad templum se conferebat, tetrum ex pollutione fœtorem exhalans. Istic autem non raro astantem intuiti: Ecce, inquebant, hominem sanctum: cum potius: Ecce occultum dæmonem, dictum oportuisset. Deus quippe istiusmodi facientes mirum quantum oderit atque exsecretur. Hæc igitur, o dilectissimi, ex viri sancti ore, ut modo dixi, excepta, vobiscum charissimis meis participare volui.

CAPUT XXV.

De initio dolorum Antichristi adventum prægressuro; et variis regibus, ultimo isto sæculo Constantinopoli futuris (10).

208. Cum otium aliquando nacti essent Andreas et Epiphanius, hic illum in domum suam intro-

(9) Idem, ἀσεβειρίας: quod ab ἀσεβής, impius, derivatur.

(10) Priusquam ad sequentia capita progrediare, lector, neve ex antecessis remaneat scrupulus, hic te meminisse opto illius Parergi, quod ad diem 25 Maii legitur inter utramque Vitam sanctæ Mariæ Magdalænæ de Pazzis, de sanctorum extaticorum dictis factisque, non facile ad historicarum quæstionum decisionem trahendis, propter fallacitatem præhabitarum specierum, juxta quas sæpe loquuntur agunturque etiam in extasi positi. Si enim propter ejusmodi species illis potest erroris aliquid etiam tunc obrepere, quanto magis dictis Andræ hujus, licet intelligentiæ ac prophetiæ spiritu donati, ex eoque plurima sæpe mirabiliter profecti, non tamen semper et in omnibus? Etenim notitiæ divinæ impertitæ, adeoque certissimæ, relinquunt post se, æque ac aliæ naturales et incertæ, memorativas (ut vocant) species; quæ deinde permixtæ aliis varietate combinatæ, notitias novas pureque naturales nec semper veras causant, cum adhæsiōne tamen intellectus subinde tam firma, ut quod

εἰσπράττοντα μὴ φαίνεσθαι. Βιαζόμενος δὲ ὁ ἐλεεινός, θέλων καὶ μὴ θέλων ὠμολόγει λέγων· Οὐ πορνεύω εἰς τὸν αἰῶνα, μόνον ἐλέησόν με. Οὕτως ἐπὶ τρία νυχθήμερα ἐδασανίζετο, λέγων τὸ, Οὐ πορνεύω, καὶ οὕτω τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐναπέβριψεν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

σζ'. Ταῦτα, ὦ φίλοι, γεγράφηκα, μεμαθηκῶς παρ τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, πρὸς ὠφέλειαν καὶ φόβον τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ἅπως κόπῳ μὲν περισπατοῦμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· οὐδὲν γὰρ λανθάνει Θεὸν καὶ τοὺς ἀγίους αὐτοῦ. Ἐρωτήσαντος γάρ μου τὸν δίκαιον, ποίῳ τρόπῳ ἐποίησε τὴν ἀμνησίαν, εἶπέ μοι ὅτι εἶχε δύο εὐνούχους, οἷς ἐχρῆτο τῇ ἀμαρτίᾳ· αὐτοὶ γὰρ πορνεύοντες ὡς κακίαι, ἀγάμου, πόρνους, ὑπάνδρους, ἀσέμνους γυναῖκας (9), μοιχαλίδας τε καὶ πορνευομένας ἀλόγιστα· λοιπὸν ἐμμέριμος ἐν τούτοις ὑπάρχων πρὸ τοῦ ἀλεκτοροφωνῆσαι ἀνίστατο τοῦ ὑπάγειν ὅπου ἐτύγχανον οἱ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ἐτοιμασταί. Πολλάκις γὰρ ἠρώτα αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ποῦ ἀπέρχεται τὴν ὥραν ταύτην· ὁ δὲ ἔλεγεν, Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Πορνεύμενος οὖν, πρῶτον ἐποίησε τὸ ἔργον τοῦ διαδόλου, καὶ οὕτω παρεγένετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸν βρῶμον ἀπόζων μεμιασμένος. Πολλοὶ οὖν ἐρωῶντες αὐτὸν ἀνιστάμενον, ταχέως εἶεγον· Ἴδε ὁ ἅγιος ἄνθρωπος· ἐκεῖνος δὲ ἦν κρυπτὸς διάβολος. Καὶ ὁ Θεὸς πάνυ βδελύσσεται τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. Ταῦτα, ὦ φίλοι, καθῶς προεῖπον, τοῦ φωστῆρος ἐμοὶ διηγησαμένου, κἀγὼ ὑμῖν ὡς ἀγαπητοῖς μου διεθέμην διηγησάμενος.

Hæc igitur, o dilectissimi, ex viri sancti ore, ut modo dixi, excepta, vobiscum charissimis meis participare volui.

ση'. Ποτὲ εὐκαιρήσαντος Ἐπιφάνιου καὶ τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, ἔλαβεν αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν

a proprio spiritu est, a divino esse existimetur. Quod experientia cognitum habentes sancti, et quomodo etiam Satanæ iis ingerere se possit in angelum lucis transformatus, semper solliciti sunt (uti in sancta Maria Magdalena de Pazzis nominatim vidimus), ne in suis extasibus raptibusve illusioni alicui, non solum naturali atque innocenti, sed etiam diabolicæ et cum periculo conjunctæ, subjaceant. Et tale quid omnino dicendum est huic, sancto licet, Andræ obvenisse; quando ex opinione, receptissima Constantinopoli, inter religiosiores personas; maximamque fiduciam in Deipara repositam habentes, tam asseveranter asserit num. 209, urbem quidem a gentilibus obsidendam, nunquam tamen intercipiendam. Fallax nempe apparuit hujusmodi persuasio anno 1453, quando urbs, aliquoties antea frustra obsessa a Turcis, tandem in eorum venit potestatem, quibus in hodiernum diem adhuc servit. Quæ ergo deinceps sequuntur, de futuris extremo sæculo regibus, uti volet, sic lector accipiat: ego tamen existimo ea non proferri a sancto ut sibi soli privatim nota,

οἶνον αὐτοῦ, ποιῆσαι ἐν ἀνέσει κἄν τὴν μίαν ταύτην ἑβδομάδα. Καὶ δὴ καθεζομένων αὐτῶν καταμύνας, ἤρξτο ἐρωτᾶν ὁ Ἐπιφάνιος τὸν μακάριον λέγων· Εἰπέ μοι, παρακαλῶ, πῶς τὸ τέλος τοῦ κόσμου τούτου; καὶ πότε, καὶ τί εἰσὶν ἀρχαὶ ὠδίνων; καὶ πῶς γινώσκονται οἱ ἄνθρωποι ἐγγὺς εἶναι ἐπὶ οὐραῖς; ἀπὸ ποίων δὲ σημείων ἀπόδειξις τῆς συντελείας ἔσται; καὶ ποῦ παρελεύσεται ἡ πόλις αὕτη ἢ νέα Ἱερουσαλήμ, καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες, ναοὶ ἁγίων, τί γενήσονται, καὶ αἱ τίμαι εἰκόνες, καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, καὶ αἱ βιβλῆαι; Ἀνάγγελλον μοι, παρακαλῶ· ὅσα γὰρ ὄντι περὶ σοῦ καὶ τῶν ὁμοίων σου εἶπεν ὁ Θεός, ἡ Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ἢ πῶς μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ κόσμου;

σθ'. Ὁ μακάριος εἶπεν· Περὶ τῆς πόλεως ἡμῶν γίνωσκε, ὅτι μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, τὸ οἰονοῦν ἔθνος οὐδαμῶς φοβηθήσεται· οὐ γὰρ μὴ παγιδεύσει αὐτὴν τις, ἢ παραλήψεται, μὴ γένοιτο· κεχάρισται γὰρ αὐτὴν τῇ Θεοτόκῳ, καὶ οὐδεὶς ἀρπάσει αὐτὴν ἀπὸ τῶν τιμίων χειρῶν αὐτῆς. Ἔθνη γὰρ πολλὰ δώσουσι τὰ τεύχη αὐτῆς, καὶ τὰ κέρατα αὐτῶν· συντρίψουσιν ἐν ἀσχύνη ἀναχωροῦντα, δόματα δὲ καὶ πλοῦτον πολὺν παρ' αὐτῆς κομιζόμεθα. Ἀκουσον δὲ περὶ ἀρχῆς ὠδίνων, καὶ περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ τῶν λοιπῶν. Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός βασιλέα ἀπὸ πενίας, καὶ πορεύσεται ἐν δικαιοσύνῃ πολλῇ, καὶ πάντα πῶλεμον παύσει, καὶ τοὺς πένητας πλουτίσει, καὶ ἔσται ὡς ἐπὶ τῷ Νῶε τὰ ἔτη· οὐ μέντοι κατὰ τὰς ἐκείνων πονηρίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀνέσεως οὕτω παρεικάσαι. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ πλούσιοι σφόδρα, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀπέριον, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐχγαμίζοντες, καὶ ἐν ἀσφοδῆ πολέμου πορευόμενοι, καὶ ἀμερίμνως τοῖς γῆϊοις ἐπανακείμενοι, καὶ ἐν τῷ μὴ εἶναι πόλεμον συγκόψουσι τὰς σπάθας αὐτῶν εἰς ὀρέπανα, [καὶ τὰ βέλη εἰς κοντοὺς, καὶ τὰς ζιβύνας; (11)] εἰς ἐργαλεῖα γεηπονικά, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργάζονται.

diuos suos convertent in falces, et jacula in contos, et lanceas in instrumenta rustica, quibus terra colitur.

¹¹ Matth. xiii, 11.

sed aliunde cognita: quia n. 213, de Æthiophe agens, qui annis duodecim regnaturus sit, addit, ὡς φασιν, ut aiunt, et eadem phrasi deinde sæpius utitur. Quare, licet aliquando dubitaverim, an non præstaret talia omittere, tandem tamen iudicavi ad fidelitatem, quam hoc opere proffitemur, spectare, si locum exhiberem, quo lectori magis integrum sit iudicare de re universa. Sic etiam, modo animum adverterit quis ad singula, facile etiam in prægressis notaverit aliqua, rigidioribus theologis vix aut ne vix quidem probanda: ut cum num. 157 de sæculorum creatione sic discurret, ac si essent substantia aliqua spiritualis, omnia alia creatura prior: cumque num. 170 de draconibus agens, qui sint serpentes a diabolis assumpti deque eorum fulminatoribus angelis, ea dicit quæ eruditorum aures difficulter cum patientia suscipient, aliqua nonnulla. Taceo quod de sancto Joanne evangelista, num. 167, pro certo affirmat, cum non mortuum, sed translatum adhuc vivere, et cum Elia atque Enoch appariturum tempore Antichristi, sicut Jerum infra num. 227 inculcat.

A duxit, ut liberius agerent saltem per septimanam unam. Cumque sederent soli, seiscitatus est beatus Epiphanius, dicens: Dic mihi, amabo te; qualem hic mundus exitum sortitur, et quando? quod est principium dolorum? et quomodo cognoscent homines, illos prope esse in januis? quæ signa imminentem mundi ruinam prænuntiabunt? denique, quo transibit hæc urbs, nova quædam Jerusalem? quid existentibus in ea sacris ædibus, quid venerandis imaginibus, quid sanctorum reliquiis, quid libris futurum est? Oro te atque obsecro, ut illa explices; scio enim de te tuique similibus dixisse Deum: Vobis datum est nosse mysteria regni cælorum¹¹; quanto igitur magis mundi hujus inferioris?

B 209. Cui morem gerens Andreas, sic inquit: De hac quidem urbe nostra sic habe, quod usque ad sæculi consummationem nulla ipsi formidabilis unquam futura sit natio; nullus quippe hostis ipsam in laqueos suos unquam pertrahet, nullus intercipient, nullus certe, sanctissimæ enim Dei Parenti illa donata et commissa est, nec erit qui illam eripiat e manibus ejus, a qua et munera et divitias copiosas consecuturi sumus. Tentabunt quidem gentes urbem muro valloque circumdare, sed confringent cornua sua, et cum confusione recedere cogentur. Nunc de principio dolorum, deque mundi et omnium rerum interitu loquentem audi. Postremis temporibus suscitabit Deus regem e paupertate, et ambulabit in multa justitia: omnem coercebit hostem, et locupletabit pauperes; et fluent tempora qualia sub Noe fuerunt, non quidem quoad maleficia et iniquitates, sed quoad otium et animi relaxationem. Homines quippe rege isto imperante divitiis affluent, in altissima pace securi manducantes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, citra belli metum viventes, citra sollicitudinem res terrenas possidentes: cumque nihil minus quam bellum metuendum fuerit, gladios in instrumenta rustica, quibus terra

Hæc enim sententia magnis utrinque rationibus et auctoritatibus ventilatur, uti videre est apud Joannem de la Haye, in Prolegomenis ad Apocalypsim quæst. 18, et Georgius Trapezuntius, circa an. 1450 florens Romæ, ex Græcorum sui ævi receptiori sensu, integrum pro affirmativa parte tractatum composuit. Denique eruditissimus Florentinus, exerc. 3, super Indiculo apostolorum, ante suum vetustissimum Martyrologium, quod passim Hieronymianum appellamus, de Joannis apostoli assumptione ex professo agens, ostendit, neque novam, neque solis Græcis Patribus ascribendam esse opinionem, quam plures etiam Latini iique perantiqui tenuerint. Nolim tamen ejus opinionis veritatem tueri, nedum ipsam divinitus revelatam Andreæ credere; sed negativam, communiter prælatam, cum communi teneo ut probabiliorem.

(11) Ita corrigendum putavi pro eo, quod habebat ms. Vatic., καὶ τὰ βέλη καὶ τοὺς κοντοὺς εἰς ζιβύνας καὶ, et ms. Maz. καὶ τὰ βέλη αὐτῶν εἰς ζιβύνας καὶ.

210. Post hæc convertet rex faciem suam ad A Orientem, humiliaturus filios Agar (12) : succensibit namque illis Dominus ira vehementi propter blasphemias et fructus quos proferent, acerbiores Sodomitarum et Gomorrhæorum; et stimulis quibusdam suscitabit regem Romanorum, penitus excisurum gentem impiam, et filios eorum aboliturum igni; ipsi vero traditi in manus ejus, violentissimis flammis absumentur. Illyrico autem restituto imperio Romano, et Ægypto apportante tributa sua, ponet rex idem super mare dexteram suam, et nationes flavas mansuefaciet, et inimicos sub manibus suis humiliabit : et durabit imperium illius annos triginta duos. Duodecimo autem anno regni census et munera nulla accipiet, sed excitabit sacras ades, et altaria confracta restaurabit; nullus tunc tribunalium usus erit, cum qui inferat aut patiatur injuriam nemo futurus sit : filios quippe hominum timore sui injecto ad meliora quævis impellet, et magnates, qui contra jus fasque agunt omnia, humiliatos adjudicabit morti.

211. Iisdem porro temporibus, rege illo impetrante, quidquid modo auri quovis in loco absconditum latet, divino nutu eruetur; et tanquam ventilabro dispergetur per omnes ejus subditos : unde et cumulabuntur divitiis magnates ejus, ipsis regibus quasi nihilo inferiores futuri; et qui præ inopia tantum non peribant, ad principum gloriam atque opulentiam elevabuntur. Zelus ejusdem regis ardentissimus erit, quo Judæos ubique gentium persequetur, et in tota hac urbe nullus Ismaelita invenietur : eandem quoque tanto sui timore implebit, ut nemo, qui lyrae, citharæ, comœdiæve, aut alteri cuivis rei minus decoræ operam det, reperiendus sit : quotquot enim talibus addicti sunt, odio prosequetur capitali et ejiciet ex urbe Domini. Tunc vero gaudium ubique et exsultatio videbitur, tum copia rerum omnium maxima tam a terra quam mari exorietur, tunc denique referentur lætabantur cuncti, donec superveniret diluvium.

212. Cum transierit sceptrum regni istius, in januis erit principium dolorum. Tunc enim filius iniquitatis suscitabitur, qui dominaturus est in civitate hac annos tres cum dimidio : tantamque introducet vivendi licentiam, quanta ab exordio mundi audita non fuit nec audietur deinceps; talia quippe doctrinæ suæ placita pronuntiabit : Pater filix, filius matri, frater sorori commiscetur; si quis recusaverit, morte punitur. At is cum pro-

(12) Hoc nomine non solum Sarracenos (qui proprie ex Arabibus, posteris Ismael, procreati dicuntur filii Agar), sed omnino Mahometanos, præsertim Turcos intelligo; licet ni videantur e Synthia originem trahere : Mahomed enim, cujus legem profitentur, Agarenus fuit. Quæ autem hic dicuntur de Romanorum rege, Agarenos exterminaturo, videntur ex parte compleri in Leopoldo Augusto; cui omnes boni optant, ut recuperata ipsa etiam Constantinopoli, atque Europa tota a sordibus Mahometicis repurgata, Ægyptum quo-

σι. Καὶ μετὰ ταῦτα δώσει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ Ἄνατολὰς, καὶ ταπεινώσει τοὺς υἱοὺς Ἀγάρ· ὀργισθήσεται γὰρ ὁ Κύριος διὰ τὴν βλασφημίαν αὐτῶν, καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν καρπὸν αὐτῶν χαλὴν Σοδὴμων, καὶ πικρίας Γομόρρων· καὶ διὰ τοῦτο νόξας ἐγερεὶ τὸν βασιλέα Ῥωμαίων ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτούς, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν πυρὶ ἀναλώσει· καὶ αὐτοὶ οἱ παραδεδομένοι εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐμπρησµῶ βραχίονα παραδοθήσονται· καὶ ἀποκατασταθήσεται πάλιν τὸ Ἰλλυρικὸν τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων· κομισεὶ δὲ καὶ ἡ Αἴγυπτος τὰ πάντα αὐτῆς (13). Καὶ θήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἡμερώσει τὰ ξυθὰ γένη, καὶ ταπεινώσει τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ τὸ σκήπτρον αὐτοῦ ἔσται τριάκοντα δύο ἔτη· τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ κήνσον καὶ δόματα οὐ ληψεται, ἀλλ' ἀναστήσει νεοὺς ἀγίους, καὶ ἀνοικοδομήσει συντετριμμένα θυσιαστήρια, καὶ δίκη οὐκ ἔσται, οὐδὲ ὁ ἀδικῶν, οὔτε ὁ ἀδικούμενος· φόβον γὰρ ποιήσει τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων σωφρονεῖν, καὶ τοὺς παρανομοῦντας τῶν μεγιστάνων ταπεινώσει, καὶ θανάτῳ παραδώσει.

σι'. Ἐν τοῖς καιροῖς γὰρ ἐκεῖνοις πᾶς χρυσὸς, ὅς ἐστιν ἐν οὐρανῷ τόπῳ κρυπτόμενος, νεύσει Θεοῦ ἀποκαλυφθήσεται τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ [καὶ πτύψ αὐτὴν σκορπίσει· πίσση τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ], καὶ πλουτήσουσι πάντες οἱ μεγιστάνες αὐτοῦ, καὶ ἔσονται ὡς βασιλεῖς, καὶ οἱ πένητες ἔσονται ὡς οἱ ἄρχοντες. Καὶ ἔσται αὐτῷ ζῆλος μέγας, καὶ τοὺς Ἰουδαίους κίταδιώξει, καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἰσραηλῆτης οὐκ εὕρεθήσεται· καὶ αὐτὸς φοβήσεται μέγας τὴν πόλιν, καὶ οὐκ ἔσται ὁ λυρίζων, ἢ κιθαρίζων, ἢ ὁ τραγωδῶν, ἢ τις ἀσχροῦν πρᾶγμα ἐργαζόμενος· πάντας γὰρ τοὺς τοιοῦτους μισήσει, καὶ ἐξολοθρεύσει ἐκ πόλεως Κυρίου. Καὶ ἔσται πολλὴ χαρὰ τότε καὶ ἀγαλλίασις, καὶ ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνατελεῖ πλοῦσια, καὶ ἔσται ὡς τρόπον ἦσαν ἐπὶ τοῦ Νῶε ἐν ἀμεριμνίᾳ εὐφραίνόμενοι μέχρις οὗ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς.

tempora Noetica, quando vivebant sine cura et

σι'. Παρελθόντος δὲ τοῦ σκήπτρου ἐκείνου, ἀναστήσονται ἄρχαι ὀδυνῶν. Τότε ἀναστήσεται ὁ υἱὸς τῆς ἀνομίας, καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ πόλει ἔτη τρία ἡμισυ, καὶ ποιήσει ἀνομίαν γενέσθαι, οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, οὐδὲ μὴ γενέσεται· καθεσθεις γὰρ δογματίσει τοιαῦτα, ὅπως μίγνυται πατήρ θυγατρὶ, καὶ υἱὸς μητρὶ, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφῇ· εἰ δὲ μὴ, ὁ ἀνταίρων θανάτῳ ἀποθανέτω. Καὶ ὁ τοιοῦτος σὺν τῷ Προδρόμῳ Ἰωάννῃ κατασταθήσεται (14) ἐν τῇ

que et Asiam, hæctenus a Turcis insessam, sibi faciat tributariam. Certe, secundum oracula illa, quæ sub Leonis Magni nomine excussa habentur, Constantinopolitanum Turcorum imperium, quod in Mahomete primo cœpit, finem speratur habiturum in quarto hujus nominis.

(13) Πάντα, non tantum ex Latine originis proprietate dicuntur *sœdera*, sed etiam *tributa* ex lædere debita; unde apud Meursium in Glossario, *πακτιῶται, tributarii*.

(14) In utroque ms. est καταταγήσεται.

ἡμέρα τῆς κρίσεως. Τότε ζεύξει μοναχοὺς ταῖς μοναστηρίαις, καὶ ἱερεῖς ὁμοίως, καὶ γενήσεται ἡ ἀνομία τῆς μίξεως χειρὸν φόνου· καὶ αὐτὸς πορνεύσει μητέρα καὶ θυγατέρα. Καὶ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διὰ τὴν κατάρaton ἀκολασίαν λύσιν λαβόντες οἱ μωροὶ ἀσώτως ταῖς ἐαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιχρεμετίσουσιν.

σιγ'. Καὶ ἀναθήσεται ἡ σαπρία καὶ ὁ βρώμος ὡς βδέλυγμα ἐνώπιον Κυρίου, καὶ πικρῶς ὀργισθήσεται Κύριος ὁ Θεός, καὶ τῷ θυμῷ μεγάλῳ ἐπιβλέψει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἐντελεῖται τῇ βροντῇ αὐτοῦ ἄνωθεν καὶ ταῖς ἀστραπαῖς, καὶ ἄρξονται ἀκρατῶς φρίκη πολλῇ καταφέρεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πολλοὶ πόλεις πυρίκαυστοι γενήσονται, καὶ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ πατάγου τῶν φοβερῶν ἐκείνων βροντῶν θροῖσμι μὲν μεγάλῳ παραλυθήσονται, καὶ κακῶς ἀποθάνωσιν, καὶ πολλοὶ ἀστραπόκαυστοι γενήσονται. Οὐαὶ δὲ τότε τῇ γῆ ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ Παντοκράτορος, καὶ τῆς ἀπείρου ὀργῆς τε καὶ θυμοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἤδη ἐπερχομένου εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην! Παταχθήσεται γὰρ τοῦτο τὸ σκῆπτρον τῆς ἀνσμίης, καὶ ἐν τῷ ἀσέστω πυρὶ ληφθήσεται. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ῥώμῃ, ἢ ἐν Ἀρμενοπέτρῃ, ἢ ἐν Στροβύλῳ, ἢ ἐν Καριοπόλει· ἐν ταύταις ταῖς πόλεσι καὶ τόποις ἀναπαύσονται. Τὰ γὰρ ἄλλα πάντα πόλεμοι καὶ ταραχαὶ καὶ θόρυβοι πολλοὶ γενήσονται, κατὰ τὸν εἰπόντα, ὅτι «Μελλήσετε ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκούετε πολέμων,» καὶ τὰ ἐξῆς.

σιδ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγεροθήσεται βασιλεία ἑτέρα ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ αὐτὸς βλοσυρὸς ὄνος καὶ ἔξαρνος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναγνώσας τῶν Ἑλλήνων γραφῆς μετατραπήσεται εἰς Ἑλληνισμὸν, καὶ ποιήσει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων (19)· [καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον] ἀπὸ τῶν Σατανᾶν ὁ διάβολος. Μετὰ γὰρ ὀλίγας ἡμέρας τοῦ κρατῆσαι αὐτὸν, [πάντα τὰ ἱερὰ σκευὴ πυρίκαυστα (20)] ποιήσει, καὶ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν φούρκην ὀνομάσει, καὶ ποιήσει τὸ ἱερατεῖον εἰς πῶσιν [καὶ κατακοπήν] λαοῦ τῆς μέσεως (21) ποιήσει κατὰ τὰς δημοσίας

²¹ Marc. xiii, 7.

(15) Riza nulla usquam est: suspicor ego legendum Pisa, quæ urbs est ad mare Hetruscum, præcipui tunc nominis et potentiae: conveniunt quidem ms. in litteram Ῥῶ, sed in hanc facile potuit degenerare affinis littera Π, quando pes ultimus litteræ (ut sæpe solet) solum dimidius pingitur, hoc modo Π.

(16) Armenopetra nusquam nunc nominata invenitur, nec facile est divinare quo locus hic nominatus spectet. Quid si legatur ἢ ἐν Ἀρμίνῳ πέτρα, aut Arimini trans mare, quod ultimum vocabulum respiciat jam dictas tres Italiae urbes.

(17) Fortasse Strongylus, insula una Æoliarum, Siciliae subjecta, vulgo Strombyli.

(18) Quæ in ms. Mazariniano Καριόπολις est, in Vaticano Καρυλώπολις scribitur: priorem autem, hec recentiorē lectionem prætuli, quia revera Cariopolis in Caria Asiae minoris regione

A dromo Joanne collocabitur in die judicii. Rex iste monachos nec non et sacerdotes cum consecratis Deo virginibus conjugabit, et commistio fiet abominanda magis quam homicidium: neque vero ipsemet a matre sua atque filia se abstinēbit. Eodem tempore effrenis intemperantiæ libidinisque stulti proprias sorores suas invadere non formidabunt.

213. Verum enim vero corruptio illa et peccatorum foetor, uti abominatio, ascendet in conspectu Domini, maxima succendendi iracundia, et universam terram in magno cum furore lustraturi, datu-
B riq̄ue in mandatis tonitruo suo ac fulmini, ut terribili cum strepitu in terram delata, tremore magno repleant universa. Hinc vero mox milies plurimæ abanmentur igni, et homines præ nimio terribilium tonitruorum fragore exanimati, totis artubus dissolventur et male peribunt: nec pauci eorum tacti fulmine vitæ exitum sortientur. Væ terræ tunc temporis a minaci vultu, ab ira implacabili et furore Omnipotentis, universum orbem terrarum pessumdaturi! conterendum quippe tunc est sceptrum iniquitatis, et igni non exstinguendo tradendum. Beati autem illi qui in diebus illis morabuntur vel Romæ, vel Rizæ (15), vel Armenopetræ (16), vel Stroblyli (17), vel Cariopoli (18), quibus in urbibus locisque tranquillitas summa erit: reliqua vero omnia bellis, tumultibus, turbis variis concutientur, e sententia illius qui dicit: C «Audietis bella et opiniones bellorum»; et quæ sequuntur.

214. His transactis excitabitur regnum aliud in civitate hac, cujus rex asinus erit bardus, qui nuntio Jesu Christo cum negatione remisso, perlectis gentilium scriptis ad gentilismum adjiciet animum, bellum sanctis movebit; et uti scriptum est, erit ex Satana diabolus. Paucis siquidem elapsis imperii diebus, omnia sacra vasa igne jubebit comburi, venerandam et vivificam crucem appellabit furcam, atque sacrarium funditus destruet, et concidet dimidiam partem populi in publicis plateis: tum vero etiam amici amicos, vicini vicinos, ger-

D invenitur, Turcis hodie Clarioboli dicta. Quod si supradicta Stroblylus, respectu Constantinopolensis mare inveniretur in Dalmatia vel Istria: vix dubitarem Carnopolim seu Carnorum-urbem legere, et intelligere Julium Carnicum, vel aliam præcipuam in Carnis seu foro Julii civitatem; ut sensus sit, securos fore qui Italianam aut Italianam conterminas ad Adriaticum seu Veneticum mare regiones incolent.

(19) Ms. Vatic. hanc constructionem simpliciter sic legebat: Καὶ ποιήσει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων ἀπὸ τῶν σατανᾶν ὁ διάβολος. Corrigerem ἀπὸ τοῦ σατανᾶ nisi utrobique aliter legeretur. Sed nescio, quod dicit ms. Mazar. ubi illud scriptum sit.

(20) Ms. Vatic. solum: ἤλους πυριζαύστους.

(21) Μέσις recentioribus Græcis mediætas est. Cangius suggerit legendum λαοῦ ἡμέσεως.

mani fratres germanos suos, pater filium, et contra A filius parentem morte perimendos tradent. Nec tamen deerunt quam plurimi etiam, qui zelo Domini succensi, ipsum libere confessuri sunt; et hi ipso exitu beatissimi erunt, utpote cum Christo in sempiternum regnaturi. Tunc qui in insulis sunt, quique in speluncis juxta et infra Thraciam, compungentes seipsos incidunt in desolationem, facti spelæa dæmonum et in sibilum serpentium atque reptilium. Hisdem quoque temporibus fragores in cælo audientur terribiles, quassabitur terra vehementer, multæ civitates ruinis tristibus involventur: exsurget enim gens contra gentem, et reges adversus reges: compungetur vehementer omnis terra, et filii hominum præ tribulatione atque anxietate contabescunt. Tunc videbitur in cælo ignis B quasi fulmineus, qui incubabit omni terræ superficiei, late vastitatem minitans: videbuntur etiam multi conflictus volucrum et noxiorum serpentium: et scatebit terra bestiis insectisque, mordentibus homines adorantes delicta sua. Atque hæc omnia principium dolorum sunt.

215. Hujus iterum imp̄i regis finito imperio, aderit a primo cornu (25) Æthiops, quem annos duodecim aiunt imperii gubernacula moderaturum. Hic uti probus erit, sic et regnabit in pace; sanctorum delubra pridem collapsa rursus eriget; atque ut eximius virtutum cultor, in amoribus erit omni populo. Expandetur etiam gratia dilectionis Dei super ipsum, et gaudium atque exultatio erit C in universo terrarum orbe. Sed et hoc imperium terminabitur, succedente mox altero ex Arabia, per annum, ut aiunt (26), unum. Et eo regnante colligentur in unum, Dei invisibilis nutu, veneranda vivifici ligni fragmenta, dabunturque imperatori. Ipse vero rex progressus Hierosolymas, ad locum ubi steterunt pedes Jesu Christi veri Dei nostri, tradet propriis manibus suis Domino Deo nostro regium diadema; imponensque illud venerando sacrosanctæ crucis ligno, animam ei suam offeret consecrabitque.

216. Post hæc exsurgent in hac urbe adolescentes terni, impudentes, fatui, perniciosi, dies centum et quinquaginta sceptrum imperii pacifice tenturi. Quibus elapsis, diabolico instinctu invicem D sibi irati, grave bellum inter se gerent. Et primis

(22) Malacus in Hist. patriarch. apud Meursium in Glossario, στρατάς sæpius appellat plateas: quem auctorem eo allego libentius, ut indicem impressum haberi in Turco-Græcia Cransii; sunt enim qui, visis lucubrationibus P. Papebrochii de Hierosolymitanis patriarchis, similem cupiant de aliis quoque Orientalis Ecclesiæ patriarchatibus. Est alioquin vox illa recentioribus usitatissima.

(25) Hæc vitiosius scripta præsumpsi per conjecturam corrigere; sic enim legebatur in ms. Vatic., ἐν ταῖς κοιλάδες τὴν πρὸς Θράκην καὶ κάτω: accusativum autem absolutum pro genitivo, in ἀκοντας αὐτοῦς, fateor hic primum a me legi, si tamen sincera lectio est.

(24) Κνωδάλα quid sint, non intelligerem, nisi

στράτας (22)]. Καὶ τότε προδώσουσι φίλοι φίλους εἰς θάνατον, καὶ ἀδελφοὶ ἀδελφούς, καὶ γείτονες γείτονας, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ τέκνον πατέρα: καὶ πολλοὶ ζήλω Κυρίου ὁμολογήσουσιν, ὧν τὸ τέλος μακάριον· οὗτοι γὰρ σὺν Χριστῷ βασιλεύσουσιν. [Τότε οἱ ἐν ταῖς νήσοις, καὶ οἱ ἐν ταῖς κοιλάσι ταῖς πρὸς Θράκην (23) τε καὶ ταῖς κάτω, ἀκοντας αὐτοῦς πεσοῦνται εἰς ἐρήμωσιν, σπήλαια δαιμόνων γενόμενοι, καὶ κνωδάλων καὶ ἐρπετῶν βαττολογία (24).] Ἔσονται δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κτύποι ἐν τῷ οὐρανῷ φοβερώτατοι, καὶ σεισμοὶ μεγάλοι, καὶ συμπτώματα πλείων μεγάλων· ἀναστήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ βασιλεῖς, καὶ ἔσται συντριμμὸς φοβερός ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ Ὀλίψις, καὶ στενοχωρία ἐπὶ τοῦς υἱοῦς τῶν ἀνθρώπων τότε φανήσεται πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ ὡσεὶ ἀστραπῆς τάχος ἀπειλοῦν, ἐπισκιάζον πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς [καὶ πετεινῶν συνοχαὶ πολλὰ, καὶ θύρων πονηρῶν. Τότε πλησθήσεται ἡ γῆ δακνόντων τοῦς ἀνθρώπους τοῦς σεβομένους τοῖς παραπτώμασιν]. Πάντα γὰρ ταῦτα ἀρχὴ ὀδυνῶν καθεστήσασιν.

σιε'. Τελευτήσαντος δὲ τούτου τοῦ ἀθέου σκῆπτρου, τότε ἔρχεται ὁ Αἰθιοπίας ἀπὸ τοῦ πρώτου κέρατος, ὃν φασιν ἔτη δώδεκα κατέχειν τῆς βασιλείας τοῦς οἰακας. Οὗτος ἀγαθὸς καὶ βασιλεύσει ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἁγίων οἴκους οἰκοδομήσει τοῦς πρὸ αὐτοῦ συμπτωθέντας, καὶ ὡς ἀγαθὸς ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ· καὶ ἐφαπλωθήσεται ἡ ἀγάπη Κυρίου ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἔσται χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. Παρελεύσεται δὲ καὶ αὐτὴ τὸ σκῆπτρον. Ἐλεύσεται γὰρ σκῆπτρον ἕτερον τὸ ἀπὸ Ἀραβίας [ὡς φασὶ χρόνον. Καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐνωθήσεται τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ ξύλου τὰ ἅγια τμήματα, εἰς ἔμπνευσιν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, καὶ δοθήσεται τῷ βασιλεῖ]. Καὶ αὐτὸς γενόμενος ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οἰκείαις χερσὶ, τὸ τῆς βασιλείας διάδημα Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐπιθεὶς ἐπὶ τὸ τίμιον ξύλον, ἅμα δὲ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (27).

σις'. Καὶ τότε ἀναστήσονται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ νεώτεροι τρεῖς, ἀναιδεῖς, μωροὶ, καὶ ἀνωφέλητοι, καὶ κρατήσουσιν ἐν εἰρήνῃ ἡμέρας ἑκατὸν πεντήκοντα· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπεισαγωγῇ διαβόλου ὀργισθέντες ἑαυτοῦς, δώσουσιν ἀλλήλοις πόλεμον καθ' ἑαυτοῦς

conjungerentur ἐρπετά; βαττολογία autem, quæ propria est hominum stultiloquorum, hic transferitur ad insectorum istiusmodi voces, seu potius stridores, significandos. Desunt interim hæc, et quidquid hoc capite [] inclusi includamque in ms. Mazar.

(25) Quod istud primum cornu? An primum Nili ostium? Discam libenter.

(26) Hinc apparet hæc omnia, non ut revelata a Sancto referri, sed ut lecta vel audita aliunde.

(27) Ms. Vatic. minus clare: Οἰκείαις χερσὶν αὐτοῦ παραθήσει ἐπὶ τὸ τίμιον ξύλον, καὶ τὴ τῆς βασιλείας διάδημα παραδώσει Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου τῶν ἐκκτεέρων καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

ισχυρόν. Καὶ ἐπάρας ὁ πρῶτος πορεύσεται εἰς Θεσσαλονίκην, λέγων αὐτῇ· Θεσσαλονίκη, σὺ νικήσεις τοὺς ἐχθροὺς σου· καύχημα γὰρ ἁγίων σὺ εἶ, καὶ ἡγίασέ σε ὁ Ὑψίστος. Καὶ τότε στρατεύσει τοὺς λαοὺς αὐτῆς ἀπὸ ἐπταετοῦς καὶ ἐπάνω, καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μονάζοντας· φορέσει ἄρματα πολεμικά, καὶ ποιήσει πλοῖα μεγάλα, καὶ ἐλεύσεται ἐν Ῥώμῃ, καὶ στὰς πρὸ τῆς πύλης αὐτῆς, ἐρεῖ αὐτῇ· Χαίροις, Ῥώμη τρίβρωμε, ἡ μάχαιρά σου ὀξεία, τὰ βέλη σου πυκνά, ἐντιμος εἶ σὺ, κρατήσεις τὴν πίστιν σου, καὶ μὴ ἐκπέσῃ ἐκ σοῦ· μακάριοι γὰρ οἱ κατοικοῦντες ἐν σοί. Τότε στρατεύσει τὰ ξανθὰ γένη, καὶ ποιήσει ναῦς, καὶ εἰσελεύσεται ἀναμέσον δῆλου καὶ ἁδῆλου, καὶ ἐκδέξεται τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ.

σιζ'. Ὁ δὲ δευτέρος μεῖραξ ἐκστρατεύσει καὶ αὐτὸς τὴν Μεσοποταμίαν, τὰς κυκλάδας (30) τῶν νήσων, καὶ στρατεύσει τοὺς ἱερεῖς, καὶ τοὺς μονάζοντας, μανίᾳ δεινῇ κατὰ τῶν ἄλλων κινούμενος. Καὶ ἐπάρας ἐλεύσεται κατὰ τὸν ὀμφαλὸν τῆς κτίσεως· τινὲς δὲ φασιν ἐπὶ Ἀλεξάνδρειαν· κἀκεῖτε ἐκδέξεται τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ, μεθ' ὧν ὄφειλε μάχεσθαι. Καὶ ὁ τρίτος ἐξελεύσεται, καὶ στρατοπεδεύσει Φρυγίαν, Καρίαν, Γαλατίαν, καὶ τὴν Ἀσίαν, Ἀρμενίαν καὶ Ἀραβίαν, καὶ εἰσελεύσεται ἐν Συλαίῳ· τὸ δὲ λεγόμενον Σύλαιον κληθήσεται, καὶ οὐ συλληφθήσεται, οὐδὲ παραληφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα (35). Καὶ ἐλεύσεται καὶ αὐτὸς ἐν λαῶ ἀσυνθέτῳ, τουτέστι μὴ ὄντος ὑποκάτω αὐτοῦ, ἢ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ.

σιη'. Μετὰ οὖν τὸ συναχθῆναι αὐτοὺς κατέναντι ἀλλήλων, τότε κροτήσουσι πόλεμον μέγαν καὶ φοβερόν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ συγκόψουσιν ἀλλήλους μεληδόν, ὥσπερ ἐν μακείλῳ τὰ πρόβατα· καὶ ἀποκτανθήσονται οἱ τρεῖς βασιλεῖς, καὶ γενομένης κοπῆς χυθήσεται αἷμα Ῥωμαίων ὡς ἀφόρητος βροχή, καὶ ἐξ αὐτῶν οὐ καταλειφθήσεται οὐδεὶς. Τότε συκρασθήσεται ἡ θάλασσα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἐκ τοῦ αἵματος αὐτῶν σταδίους δώδεκα. Καὶ λοιπὸν πᾶσα γυνὴ χήρα, ὥστε ἐπτά γυναῖκες ζητήσουσιν ἓνα ἄνδρα ἔχειν, καὶ οὐχ εὐρήσουσι, μέχρις ἂν ἀπὸ ἀλλοδαπῆς χώρας ἀκούσαντες ἤξουσιν. Καὶ οἱ νεανίσκοι οἱ καταλειφθέντες ἀνήλικοι ἀνδρυνθήσονται, καὶ ἔσονται ὡς χοῖροι ἀπὸ πολλῆς ἀσωτίας μὴ αἰσθανόμενοι. Τότε μακάριοι καὶ τρισμακάριοι οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, ὅτι τὰ δημοσίως κακὰ γινόμενα οὐ θεάσονται, ἀλλ' ἔσονται ἰδίως

A quidem Thessalonicam profectus, ita ipsam alloquetur: Thessalonica, tu subiges hostes tuos, quia gloria sanctorum es, et sanctimonia te replevit Altissimus. Tum viros illius, qui septimum (28) excedunt ætatis annum, nec non sacerdotes et monachos in arma coget; educet in campum curvus bellicos, parabit classem permagnam, et iter Romanum versus arripiet, stansque pro portis ejus: Lætare, inquiet, potentissima Roma; gladius tuus acutus, et jacula tua crebra sunt; clara es in primis tu, tenebis fidem tuam, et non labasces: beati enim sunt, qui te inhabitant. Tum et gentes (29) flavas armabit, et naves instruet; et medio inter lucem ac tenebras tempore ingredietur, sociosque suos excipiet.

B 217. Alter adolescens suscipiet expeditionem in Mesopotamiam et ambitus insularum, sacerdotisque et monachos capere arma jubebit, contra alios gravi furore commotus. Atque elatus veniet ad umbilicum (31) terræ (alii vero dicunt adversus Alexandriam), ibique expectabit socios suos, quibuscum belli aleam tentaturus est. Tertius denique adolescens, debellata Phrygia, Caria, Galatia, Asia, Armenia, et Arabia, Sylæum (32) infestis armis petet; et hoc quidem postulabitur ad ditionem, sed non capietur in æternum. Atque hinc etiam ipse iter ingredietur versus populum incompositum, id est, qui neque ipsi, neque sociis ipsius subjectus est.

C 218. Conscriptis itaque suis exercitibus coibunt adversus invicem, bellum internecinum gesturi, concisurique alter alterum membratim; quemadmodum autem oves in macello mactari solent, ita tres illi reges peribunt: e cæde vero Romanorum tam copiosus fluat sanguis, ut pluisse videri potuerit, ne unò quidem illorum pugnae superfuturo. Tunc quo pugna commissa loco, ex admisto sanguine decolor fiet mare ad stadia duodecim. Deinde vero septem mulieres, cunctis nempe ad viduitatem redactis, virum sibi unum querentes, non invenient, quoad aliunde hac fama evocati, illuc accesserint. Qui autem admodum juvenes atque imbelles matribus relictis fuerint, ad maturiorem perducti ætatem, voluptatibus quasi sues fœde immersi, nullum humani sensus vestigium retinebunt. O beatos ac beatissimos illos,

(28) Quid si legatur, *decimum septimum*?

(29) Gentes flavæ intelliguntur in primis Galli, iuxta Britanni, Germani, et quidquid trans Alpes versus Septentrionem est nationum, de quibus vide nostrum Ludovicum de la Cerda aliosque, commentantes super hunc versum Virgilio, Gallos describentis, *Æn.* viii:

Aurea cæsaries ollis, ... lactea colla.

(30) Ita ms. Mazar. Κυκλάδες· in Vaticano Κοιλιάδες τῶν νήσων, *cavernæ insularum*. Puto autem, quod κυκλάδες: aptius appellative accipiantur, et reddantur *ambitus insularum*, quam ut proprie sumatur nomen pro sic dictis Archipelago insulis: et sic etiam infra num. 226 utrumque ms. habet Κυκλάδα; τῶν νήσων.

(31) Umbilicum terræ Sophocles in *Œdipo* creditur nominare oraculi Delphici locum in monte Parnasso, quod is sit totius Græciæ medius, ut videre est apud Commentatores. Strabo autem lib. ix fabulam quoque narrat, ibidem in lapideo umbilico expressam, et a Pindaro decantatam, qua veteres significatum voluerunt, locum istum esse in medio totius terrarum orbis jacere.

(32) Zyllæus Pamphyliæ urbs, apud Constantinum Porphyrogenetam in Novellis.

(33) Καὶ ταῦτα εἰρηκῶς habebat hic ms. Vatic., adeo ut videantur post συλληφθήσεται, excidisse verba aliqua, referenda ad ipsum regem, qui in recessu dixerit, nec in æternum capiendam urbem. Et mox quod hic ponit ἀσυνθέτῳ, in ms. Mazar scribitur dempta littera privativa συνθέτῳ.

qui tunc temporis in montibus et speluncis famu-
lati divino consecrati latebunt! quia publicæ cala-
mitatis spectatores non facti, intra claustra sua
seorsim misericordiam Domini magnam præstolabuntur: illi nempe suavissimi agni, qui a nequis-
simo dæmone Antechristo Christi causa inactandi sunt.

219. Tum vero, nullo amplius viro illustri su-
perstite, sed omnibus internecione delictis, efferet
sese e Ponto muliercula turpis, Mondium dicta,
quæ imperium in civitate hac occupatura est:
Illa illa erit diaboli furiosa, magicis artibus ad-
dicta, et virorum feminarumque amoribus efflictim
æstuans. Regnante illa, mutuis invicem insidiis im-
petent; patribuntur cædes in vicis et domibus;
pater filio, et filius patri; mater filix, et hæc illi:
frater fratri, amicus amico necem molientur; nul-
lus erit malitiæ, nullus odii modus in civitate hac.
Intra ecclesiarum parietes, intemperantiæ, libi-
dines, incesta grassabuntur; citharæ, tripudia,
tragoediæ diabolicæ, cavillationes, et nugæ sarru-
riles, qualia nec vidit nec visurus est ante tempus
illud quispiam, late perstreperit.

220. Regina quippe illa impurissima, pro dea
se ipsam reputans, Deum lacessere, atque adeo
impetere bello, et ad pugnam provocare, non dubi-
tabit. Illa sordibus asperget sacra altaria, illa po-
pulum omnem turpitudine sua et sceleribus inficiet;
avertens faciem suam pessima, spoliabit templa
vasis omnibus; conquiret undique venerandas san-
ctorum imagines, sacrosanctas cruces, sacra Evan-
gelia, omnes apostolorum effigies, scriptos deni-
que libros universos; ea vero in unum congesta
cumulum, subjecto igne, in cineres et favillas redi-
get; ecclesias quoque ipsas evertet; indagabit
etiam sanctorum reliquias, similiter perdendas, sed
non reperiet, transferente illas Deo virtute invisibi-
bili ex hac urbe. Subruet deinde sacram magnæ
ædis Sanctæ Sophiæ mensam, temploque ipso
everso, convertet sese ad Orientem, multum fre-
mens, et Altissimum sic compellans: Nihil morata
sum, o quisquis es qui Deus diceris, delere me-
moriam tuam a facie terræ, ecce quam injuria et
iniqua tibi fuerim, et nequivisti vel pilum capitis
mei lædere: morare etiamnum paulisper, reserabo
firmamentum et cælos conscendam, expertura, uter
nostrum potentior altero fortiorque sit Deus. Tali-
bus atque aliis ubi insultaverit putida illa mulier,
sputa lapidesque in cælum mittet insana, quoad in
graviores etiam blasphemias erumpat.

221. Illo autem tempore intendet Dominus
Deus omnipotens arcum suum, et exacuet vehe-
menter iram suam, et cum terribili potentia for-
titudinis suæ extendet dexteram suam super ur-
bem hanc; et apprehendet eam in fortitudine, et
falce potentiæ suæ succidet fundamenta ejus; et
imperabit aquis, ut quam perpetuo sustinuerant,
tunc temporis penitus demergant atque absorbeant.
Aquæ autem dicto audientes, citissimo mox cursu
sonituque maximo erumpent, convulsisque e terra

A ἐπὶ θύραις ἐκδεχόμενοι τὸ μέγα ἔλεος· οἱ γλυκύτα-
τοι ἄρνες, οἱ μέλλοντες θύεσθαι διὰ Χριστὸν ὑπὸ
τοῦ πονηροῦ δαίμονος τοῦ Ἀντιχρίστου.

σιθ'. Τότε δὲ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄνδρα ἐπίσημον, ἀλλὰ
ἄπαντα τῆς ἀπιστίας, ἀναστήσεται γύναιον αἰσχρὸν
Μόνδιον ἐκ τοῦ Πόντου, καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ πόλει
ταύτῃ, καὶ αὐτὴ βακχεύτρια, τοῦ διαβόλου θυγάτηρ,
μάγισσα καὶ ὀρρονοθηλυμανῆς. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
ταύτης ἔσονται ἀλληλοεπιβουλῆαι καὶ σφαγμοὶ κατὰ
ῥύμην καὶ κατὰ οἰκίαν, καὶ σφάξουσιν υἱὸς πατέρα,
καὶ πατὴρ υἱὸν, καὶ μήτηρ θυγατέρα, καὶ θυγάτηρ
μητέρα, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, καὶ φίλος φίλον· καὶ
ἔσται κακία πολλὴ καὶ μῖσος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. καὶ
ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἔσονται ἀσελγείαι καὶ ἀσωτίαι,
καὶ αἰμομιξίαι, καὶ κιθάραι καὶ ὀρχήσεις, καὶ τρα-
γυδοὶ σατανικαὶ, καὶ χλευασμοὶ καὶ πλῆγαι, ἅπερ
ἄνθρωπος οὔτε εἶδεν, οὔτε ἰδεῖν δυνήσεται ἕως τοῦ
καιροῦ ἐκείνου.

σχ'. Καὶ γὰρ ἡ βασίλισ ἐκείνη ἀκάθαρτος, θεὸν
ἑαυτὴν πρᾶτουσα, καὶ θεῷ μαχομένη καὶ προαιρου-
μένη μετ' αὐτοῦ παλαίσασθαι· καὶ γὰρ τότε κόπρω-
μιανεῖ τὰ ἅγια θύσισταῖρια, καὶ τῆς αἰσχύνῃς αὐ-
τῆς ἅπαντι μιάτματι μίανει πάντα τὸν λαόν, καὶ
στρέψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς κακῶς, καὶ ἀρπάσει πᾶν
σκεῦος ἐκ τοῦ ναοῦ, καὶ συναθροίσει τὰς τιμίας μορφώ-
σεις τῶν ἁγίων, καὶ τοὺς τιμίους σταυροὺς, καὶ τὰ
ἅγια Εὐαγγέλια, καὶ ἅπαντα ἀπόστολον, καὶ ἅπαν
ἔγγραφον βιβλίον, καὶ ποιήσει σωρὸν μεγάλην, καὶ
βαλοῦσα πῦρ κατατεφρώσει πάντα, καὶ τὰς ἐκκλησίας
καταστρέψει, καὶ ζητήσεται λείψανα ἁγίων τοῦ ἀπα-
λεῖψαι, καὶ οὐχ εὐρήσει· ὁ γὰρ θεὸς ἀοράτῳ δυνά-
μει μετὰξει αὐτὰ ἀπὸ τῆσδε τῆς πόλεως. Τότε ἡ
τάεινα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας
καταστρέψει τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸ πᾶν τοῦ
ναοῦ διαθρύψασα, στήσεται κατὰ Ἀνατολὰς φρουα-
τομένη, καὶ ἐρεῖ πρὸς τὸν Ὑψιστὸν λέγουσα· Μὴ
κατώκησα, ὦ λεγόμενε θεὸς, ἀπαλεῖψαί σου τὸ
πρόσωπον ἀπὸ τῆς γῆς· ἰδοὺ σοι τί ἐκχέω, καὶ οὐκ
ἔδυνήθης κἄν τριχὸς μου ἄψασθαι· καὶ ἰδοὺ ἐκδέξει
μικρὸν, καὶ χαλῶν τὸ στερέωμα, καὶ ἀνέρχομαι πρὸς
σε, καὶ θεάσομαι τίς ὁ δυνατώτερος, καὶ ὄψομαι τίς
ὁ ἰσχυρότερος ἐν θεοῖς. Καὶ ταῦτα λαλήσει ἡ γάγ-
γραйна, ἡ καὶ πλείω· καὶ δράσει εἰς ὕψος ἐμπτύουσα,
καὶ λίθους πέμπουσα, ἕως λέγειν αὐτῆς τὰ δεινό-
τερα.

σχα'. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κλινεῖ Κύριος ὁ Θεὸς
ὁ παντοκράτωρ τὸ τόξον αὐτοῦ καὶ τὸν ἀκρατον θυ-
μὸν αὐτοῦ, καὶ φοβερῶς δυνάμει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ
ἐκτενεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην· καὶ
δράξεταί αὐτῆς ἐν ἰσχύϊ, καὶ τῷ δρεπάνῳ τῆς δυνά-
μει αὐτοῦ ὑποτεμεῖ τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῆς
πόλεως· καὶ ἐρεῖ τοῖς ὕδασιν, ταῖς ἀπ' αἰῶνος βαστά-
ζουσιν αὐτὴν, τοῦ καταπιεῖν αὐτήν· ἅπερ φοβερῶς
ὑπακούσαντα τάχει σφοδρῶς καὶ ἤχῳ φοβερωτάτῳ
ἀναθρύσουσιν αὐτήν, καὶ τὸ ὑποκάτω αὐτῆς ἀνα-

σπάσει ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀρεῖ αὐτὴν εἰς ὕψος ὡς μύλον γυροβολουμένον, ὥστε τοὺς ἐν μέσῳ τῆς πόλεως ἐν φρίκῃ πολλῇ βοᾶν τὸ, Οὐαί! καὶ πάλιν ταχέως κατενεχθείσης αὐτῆς κάτωθεν, καὶ τὰ ἀναδύσαντα ὕδατα σφοδρῶς κατακλύσαντα, καὶ κατακαλύψαντα τῷ φοβερῷ καὶ ἀχανεῖ πελάγει τῆς ἀβύσσου παραπέμφαντα. Οὕτως οὖν, τέκνον μου, Ἐπιφάνιε, ἡ πόλις ἡμῶν συντελεσθήσεται, καὶ ἅπερ σοι εἰρηκα ἤπισθεν τί μέλλουσι τῷ κόσμῳ δεῖν συμβαίνειν, ἐκεῖνά εἰσιν, ἅπερ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰρηκαεν ἀρχὴν εἶναι ὄντων.

CAPUT XXVI.

De Judaïs et Antichristo, ejusque tyrannide ac mundi fine.

σβ'. Εἶτα μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πόλεως τὸ θνητικαῦτα τὰ τῆς βασιλείας συνίσταται. Τινὲς φασιν, ὅτι μετὰ τὸ πλήρωμα τῆς τῶν ἐθνῶν βασιλείας, μελλήσεται ὁ Θεὸς τὰ θεόσκηπτρα Ἰσραὴλ ἀναστήσαι πρὸς τὸ βασιλεῦσαι τὸ λοιπὸν πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, φέροντες εἰς μαρτυρίαν τὸ ὑπὸ Ἰσαΐου εἰρημένον· « Καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, φησὶν, ἀρεῖ Κύριος ὁ Θεὸς σημεῖον ἐν τῇ συμπληρώσει τῶν ἐθνῶν ἐπὶ πάντα τὰ πρόβατα Ἰουδα, τὰ διασκορπισμένα ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ συνάξει τοὺς ἀπωσμένους Ἰσραὴλ τῇ ἀγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔσται τῷ Ἰσραὴλ, ὡς τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. » Καὶ μὴν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου εἰρημένον, « Ὅταν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν ἴξῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. » Καὶ οὗτοι μὲν οὕτω λέγουσι καὶ ἰσοφωνοῦσιν. Ἰππόλυτος δὲ ὁ μακάριος ἔφησεν, ὅτι ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Ἀντιχρίστου πρῶτοι Ἰουδαῖοι πλανηθήσονται· καὶ ὁ Χριστὸς ἐπιμαρτυρούμενος αὐτῷ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν ὅτι « Ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἄλλος ἐλεύσεται ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, κακεῖνον λήψετε· ὅτι ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. »

σγ'. Ὅτι μὲν οὖν συνάξει αὐτοὺς ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰ αὐτῶν αὐτοῖς ἀνταποδώσει [. . . .] ὅπως τοῦ διασκορπισμοῦ [εἶπον τὴν ἀπώλειαν, εἰ τοῦτο πάλαι ἐποίησεν, ἀποκαταστατήσας τὰ ἡμῶν (35)], πάλαι ἂν ἐπιστεύσαμεν τῷ Χριστῷ, τὴν ἀφορμὴν τοῦ φόνου ἐξώσαντες, τοῦ ἕνεκεν προτιμηθῆναι τὰ ἔθνη ὑπὲρ ἡμᾶς. Τοῦτο οὐκ ἐποίησεν· νῦν δὲ συναχθέντες καὶ τὰ αὐτῶν ἀπολαβόντες ἐν τῇ αὐτῇ ἀπιστίᾳ μέιναντες, πῶς σωθήσονται, εὐθέως τοῦ Ἀντιχρίστου ἐρχομένου ἐν μέσῳ αὐτῶν; ὧ καὶ πιστεύειν μέλλουσι, κατὰ τὴν φοβερὰν φωνὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· Θεὸς γὰρ οὐ ψεύδεται, ὁ μονογενῆς, ὁ εἰπών· « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. » Τέως καὶ ἐν τῷ συνάξει αὐτοὺς, ἐν πρώτοις τῆς ἀπολογίας ταύτης αὐτοὺς ἀποστερήσει· καὶ γὰρ ὁ Παῦλος σωθῆ-

A fundamentis, sublatam in altum urbem instar molæ in orbem gyrabunt, adeo ut qui mediam incolunt, vehementi metu correpti tristissimum clamorem emissuri sint: delatam vero mox deorsum ad locum suum urbem invadentes aquæ vehementi cum impetu demergent, et receptam in terribili atque immensa pelagi abyssu occultabunt. Atque iste tandem, filii mi Epiphani, exitus urbis nostræ futurus est; quæ vero modo narravi eventura mundo, principium dolorum sunt, quod Dominus Jesus Christus dixit.

B 222. Post interitum deinde urbis novum imperium constituetur. Sunt qui asseverent, quod finito gentium regno, excitaturus sit Deus divinum Israelis imperium, regnaturi deinceps usque ad finem sæculi septimi: utque fidem dictis suis astruant proferunt Isaïæ testimonium, dicentis: « In novissimis diebus levabit Dominus Deus signum in consummationem gentium super omnes oves Juda, quæ in gentibus dispersæ sunt, et congregabit perditos Israel in sancta civitate Jerusalem, et erit Israel sicut dies, quando egressus est ex terra Ægypti (34) »³. » Tum illud quoque Apostoli allegant: « Quando plenitudo gentium veniet, tunc omnis Israel salvus erit »⁴. » Ita quidem illi non incongruenter loquuntur. Beatus vero Hippolytus scriptum reliquit, per adventum Antichristi primos in errorem induendos esse Judæos; quorum et Christi testimonium consentit, in hunc modum Judæos appellantis: « Ego veni in nomine Patris mei, et non accipitis me; alius veniet in nomine suo, et illum accipietis; quia in peccatis vestris moriemini »⁵.

223. Quando videlicet congregabit ipsos in civitate Jerusalem et digna meritis mercede remunerabitur. [Videntes enim ab illo restauratam suæ dispersionis perniciem] in dispersione ac interitu suo dicturi sunt: Si isthoc pridem fecisset Christus, nostraque restituisset nobis, jam pridem credidissemus in illum; nec ei necem intulissemus, causa ex eo sumpta quod nobis anteponebantur gentes. Illud autem Dominus non fecit: quo pacto igitur nunc congregati, res suas sibi habentes et in infidelitate persistentes, salvabuntur? quandoquidem in Antichristum mox adfuturum credituri sunt, ut memorata Filii Dei sententia terribilis testatur: Filius quippe Dei unigenitus non mentitur, utpote qui dicit: « Ego sum veritas »⁶. » Quando autem

³ Isa. xi, 12. ⁴ Rom. xi, 26. ⁵ Joan. v, 43.

⁶ Joan. xiv, 16.

(34) Apud Isaïam cap. xi, v. 12, hæc solum habentur: « Et levabit signum in nationes, et congregabit perditos Israel, et dispersos Juda colliget. » Deinde v. 16 subditur: « Et erit ipsi Israel, sicut dies quando egressus est de terra Ægypti. »

(35) In utroque ms. mutilus sensus, his vel similibus verbis integrandus erat: magis autem mutilus est in Vatic. ubi solum legitur: « Ὅπως τοῦ διασκορπισμοῦ τὴν ἐπακώλειαν τὰ ἡμῶν ἡμεῖς εἰ ἀποκατέτιθα. »

coegerit ipsos in unum, istius excusationis copiam eis nequiquam relinquet. Etenim cum Paulus dixit, salvos eos esse, non voluit innuere ab æternis cruciatibus salvandos (36) : sed fore ut non oberrent vagi e loco in locum, ut non sint opprobrio gentibus, et earum confusione inexplicabili liberentur : quia cum modo, in tali necessitate et ludibrio existentes, a gentibus illudantur, iisque cogantur servire, servitutum iugo hoc liberabuntur, quando congregati in sua urbe fuerint, quamvis cruciatibus sempiternis, uti dictum est, non liberandi; quibus enim persuadere nequivit afflictio, ut vivifico et

224. Hic tandem iterum Epiphanius : Missa nunc, quæso, fac illa, Pater dilectissime, inquit; ac illud potius me edoce, quod aiunt nonnulli, magnam sanctamque Dei Sophiam una cum hac urbe aquis hauriendam non esse; sed fore ut invisibili virtute pendula maneat in medio aere. Quæstioni sic respondit beatus Andreas : Quid loqueris, fili mi? tota civitate aquarum voragine absorpta, Sancta Sophia qui maneat? quid illa opus erit? Neque enim Deus noster is est, qui templa manu facta inhabitat. Non tamen omnino a veritate abhorret sermo tuus; columna quippe in foro posita, quod infixos sibi sacrosanctos clavos habeat, superfutura est, ipsa sola integra et sine noxa persistet, ut appulsas huc naves suas, injectis in illam funibus, revincientes firmantesque nautæ, desleant et planctu prosequantur Babylonem hanc, dicentes : Vae nobis, quia civitas nostra magna mari hausta est, quam oim frequenter et ubi feliciter negotiari consuevimus. Tenebit autem luctus et squalor ejus dies quadraginta, quibus elapsis transferetur imperium Roman, Syllæum, et Thessalonicam : quibus etiam haud ita procul a fine distantibus, in

225. Nam tempore illo veniente, revellet Dominus Deus portas, quibus Indiam inclusit Alexander Macedo (39) : et egredientur inde regna septuaginta duo cum populis suis, sordidissimis et omni spurcitiæ et foetore exsecrabilissimis : qui per omnem, quæ sub cælo est, plagam dispersi, carnes vorabunt humanas, et quidem adhuc palpantes viventesque, potabunt sanguinem : canes, mures, ranas,

(36) Imo de salute non temporali, sed æterna (eadem scilicet ipsa, ad quam prius intraverit plenitudo gentium) agere Paulum, manifestum videtur ex toto contextu, qui talis est : « Nolo vos ignorare, fratres, mysterium hoc : quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est : Veniet ex Sion qui eripiat et evertat impietatem a Jacob. » Et paulo post : « Sicut aliquando et vos non credidistis in Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis, propter incredulitatem eorum : ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur, » utique similem ei quam nos priores consecuti fuimus. Et hæc est communis sensus Patrum ac theologorum, licet aliqui ad illa gratia tribum Dan excipiant, quia in Apocalypsi sola non

vai αὐτοὺς εἶρηκεν οὐκ ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως. [ἀλλὰ τῆς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον περιπλανήσεως; (37)], καὶ τοῦ ὄνειδισμοῦ τῶν ἐθνῶν, καὶ τῆς ἀφάτου ἀσχύνης, ὅτι ἐν τοσαύτῃ ἀνάγκῃ, καὶ ἐν τοσοῦτῃ χλευασμῷ (38) [νῦν ὄντες, καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κωμωδούμενοι, καὶ τούτοις δουλεύοντες, σωθήσονται τοῦ τῆς δουλείας ζυγοῦ, συναχθέντες εἰς τὰ ἴδια,] οὐ μέντοι, ὡς προεῖπον, τῆς αἰωνίου κολάσεως· οὐδὲ γὰρ ἡ θλίψις οὐκ ἐπεισε πιστεῦσαι τῷ ζωοποιῷ καὶ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, πῶς πείθει αὐτοὺς ἡ νομιζομένη χάρις; καὶ τὰ ἑξῆς.

unigenito Dei Filio crederent, quo illos pacto id

σκέ'. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄφες ταῦτα, Πάτερ μου φίλιτατε, τοῦτό μοι ἀνάγγειλον, ὅτι τινὲς φασί, μὴ συμποτιζέσθαι τῇ πόλει τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ ἁγίαν Σοφίαν, ἀλλὰ ἀοράτῳ δυνάμει κρεμασθῆναι αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Ὁ δίκαιος ἔφη· Τί λέγεις, τέκνον; Πίστης τῆς πόλεως βυθιζομένης, αὕτη πῶς μενεῖ; τίς γὰρ ὁ ταύτης δεόμενος; μὴ γὰρ Θεὸς ὁ ἐν χειροποιήτῳ ναοῖς κατοικῶν. Οὐ μέντοι πάντως ψευδὴς ὁ λόγος, μενεῖ δὲ μόνος ὁ ἐν τῷ φόρῳ στῦλος, καθότι κέκτηται τοὺς τιμίους ἠλοὺς· αὐτὸς γὰρ μόνος μενεῖ καὶ σωθήσεται· ὥστε παραγερόμενα τὰ πλοῖα, καὶ ἐν τούτῳ τοὺς σχολίους αὐτῶν ἀποδήσαντες, κλαύσωσι, καὶ θρηνησῶσι τὴν Βαβυλῶνα ταύτην, λέγοντες· Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν ἡ μεγάλη βεθύθισται, ἐν ἣ εἰσιόντες τὰς πραγματείας ἐποιοῦμεν καλῶς ἐν ταύτῃ. Ἔσται δὲ τὸ πένθος αὐτῆς ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ ἀπὸ πόνου τῶν ἡμερῶν ἐκείνων δοθήσεται τὸ βασίλειον τῇ Ῥώμῃ, καὶ τῷ Συλαίῳ, καὶ τῇ Θεσσαλονίκῃ, καὶ τούτων ἤδη πρὸς τὸ τέλος ἐγγισάντων, καὶ λοιπὸν ἅτονα τὰ πρᾶγματα γενήσονται καὶ δεινότερα καὶ ὑπερβιώτερα

in pejus omnia et ruinam et extremam calamitatem tendent.

σκέ'. Τὸ γὰρ ἔτος ἐκεῖνο, ἀποφράξει Κύριος ὁ Θεὸς τὰς πύλας τὰς ἐν Ἰνδία, ἃς ἐκλείσεν Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων, καὶ ἐξελεύσονται βασιλεῖαι ἑβδομήκοντα δύο ἅμα τῷ λαῷ αὐτῶν, τὰ λεγόμενα ῥυπαρὰ ἔθνη, τὰ βδελυρώτατα πάσης σιχασίας καὶ δυσωδίας, καὶ διασκορπισθήσονται ἐν πάτῃ τῇ γῆ τῇ ὑπ' οὐρανῶν, σὰρκας ἀνθρώπων ζῶσας ἐσθίοντες, καὶ τὸ αἷμα πίνοντες, κύνας, καὶ

numeratur. Non tamen propterea Christi diem evertitur : bene enim potest utrumque consistere, ut Judæi universi, primum quidem Antichristo tanquam vero suo Messiae adhererent ob causam prænotatam; postea vero, ad prædicationem Elixæ et Enoch, vel etiam ad horrendas plagas, quas Antichristi sociatoribus comminatur Apocalypsis, convertantur ad pœnitentiam vel omnes vel plerique.

(37) Idem ἀλλὰ τῆς τῶν τοσοῦτων ἐτῶν περιπλανήσεως τῆς ἐπαλλοτρίας.

(38) Idem ἔθνη ὑπὸ ἐθνῶν κωμωδούμενοι χρηματίζοντες, σωθήσονται τῆς δουλείας καὶ τοῦ ζυγοῦ, ὡς συναχθέντες εἰς τὰ ἴδια.

(39) Augustiæ Caucasii montis hæc sunt, *Demircapi*, id est *Portæ ferrea*, a Turcis dictæ, propter naturam loci munitissimam.

μῶας, καὶ βατράχους δαπανῶντες, καὶ πᾶσαν ῥυπαρίαν τοῦ κόσμου ἐν ἡδονῇ. Καὶ οὐαὶ τῇ οἰκουμένη πάσῃ, ἐν ἣ ὄντοι πορεύονται· τὰς ψὰρ ἡμέρας ἐκείνας μὴ ἔστω Χριστιανός, Κύριε, εἰ δυνατόν· ἀλλ' οἶδα ὅτι ἔσονται. Τότε αἱ ἡμέραι ἐκείναι σκοτισθήσονται, δίκην θρηνοῦσαι τῷ ἀέρι διὰ τὸ μῖσος, ὅπερ τὰ βδελυρὰ ἔθνη ἐκεῖνα ἐργάσσονται· ὁ ἥλιος ὡς αἷμα γένήσεται, βλέπων τὰ βδελύγματα ἐπὶ τῆς γῆς ἀμιλλώμενα· ἡ σελήνη καὶ πάντα τὰ στοιχεῖα σκοτισθήσονται· φάγονται γὰρ καὶ τὸν χοῦν τῆς γῆς, τὰ θυσιαστήρια κύθρους οἶκον ἐργάσσονται. Τότε οἱ κατοικοῦντες Ἀσίαν φευγέτωσαν εἰς τὰς κυκλάδας τῶν νήσων· οὐ γὰρ πορεύονται ἐν αὐταῖς οἱ λαοί, ἀλλ' ἔσονται πενθοῦντες ἡμέρας ἑξακοσίας ἐξήκοντα.

σς'. Τότε ἐγερθήσεται ὁ Σατανᾶς ὁ Ἀντίχριστος ἐκ φυλῆς τοῦ Δάν, οὐ μέντοι ἰδίᾳ δυνάμει ἄνθρωπος γενόμενος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ πλάσει αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς σκεῦος αἰσχροῦ καὶ ῥυπαροῦ· ὅπως πληρωθῇ ἐν αὐτῷ τὰ τῶν προφητῶν· καὶ ἀπολυθήσεται ἐκ τῶν τοῦ ἄδου δεσμῶν, ἐν οἷς αὐτῶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐκεῖσε γενόμενος ἔδησε, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸ σκεῦος τὸ πλασθὲν αὐτῷ. Καὶ γεννηθέντος αὐτοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀνδρυνθέντος, καὶ βασιλεύσαντος, τότε ἀρξεται ἐπιδεικνύειν τὴν πλάνην αὐτοῦ, καθά φησι περὶ αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὅς καὶ ἐγερεῖ πόλεμον ἐπὶ τὰς κυκλάδας τῶν νήσων· νῆσοι δὲ, φησὶν Ἠσαίας, αἱ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαι εἰσὶν· Ἡλιοῦ δὲ καὶ Ἐνώχ, καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς βροντῆς; ἐξεληθόντων καὶ προκηρυζάντων τὴν αὐτοῦ ἀποπλάνησιν, τὴν τε τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ δευτέραν ἔλευσιν· πικρῶς δὲ ταπεινώσει τοὺς τότε Χριστιανούς μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτῶν ἀναπνοῆς, Ὀλίθιον καὶ Ὀλέκων αὐτοὺς ὁ μάταιος ἔγαν.

σς'. Τότε εἴ τις οὐ πλανηθῇ, μέγας καὶ φοβερὸς φίλος Χριστοῦ ἀποφανθεῖη· μακάριοι γὰρ πάντες οἱ ἄγιοι· ἀλλὰ γε πλείω οἱ ἐπὶ τοῦ Ἀντιχρίστου μαρτυρήσαντες, ἢ οἱ μέλλοντες μαρτυρεῖν, μακάριοι καὶ τρισμακάριοι· μεγίστη γὰρ δόξα αὐτοῦ δίδεται εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Πρῶτον ἀποκτενεῖ τὸν Ἡλίαν, εἶτα τὸν Ἐνώχ, μετέπειτα τὸν τῆς βροντῆς υἱόν, καὶ τότε τοὺς μὴ πιστεύοντας εἰς αὐτὸν θανάτῳ πικρῷ παραδώσει. Τότε ἔσται μεταξύ αὐ-

(40) Hæc doctrina de Satana incarnando, ut fiat Antichristus homo-dæmon, conjunctis in unius personæ hypostasi naturis duabus, sicut confitemur de Christo, peregrina haud dubie theologis accidet, purum hominem futurum Antichristum existimantibus : magis tamen absonum a communi sensu videtur esse, quod Hippolytus martyr in Orat. de Christo et Antichristo sic habet : « Cum Salvator mundi genus humanum salvare decrevisset, ex immaculata Virgine Maria natus est ; ad eundem modum etiam diabolus, ex impura muliere prodibit super terram ; sed falso nascetur. Quia diabolus, licet carnem assumat, hoc opinione tantum : qui enim carnem ferret, quam ipse non condidit ? Hinc opinor, dilecti, carnis suæ substantiam phantasticam assumet organi vice. Propterea e-

et quidquid ubique est sordium cum voluptate absument. Væ terris omnibus, ad quas isti pervenerint ! Ne, quæso, Domine Deus, ne sit in diebus illis Christianus quispiam, si fieri possit : sed fieri non posse, probe novi. Dies certe tenebris involventur, quasi plangentes obscuro aere scelera, quæ ab execrandis gentibus istis committentur : sol vertetur in sanguinem, ad aspectum enormium, quæ certatim in terris patrabuntur, scelerum ; luna et astra omnia obscurabuntur : adeo ut homines vescantur luto terræ, et altaria in sterquilinum convertantur. Tunc fugiant ad ambitus insularum habitatores Asiæ ; eo namque non transibunt gentes illæ, sexcentos et sexaginta dies perpetuo in luctu versaturæ.

B 226. Post hæc proveniet e tribu Dan Satanas ille Antichristus, non quidem virtute sua naturam indutus humanam, nullo modo, sed a Domino formato in vas tetrum ac sordidum, ut compleantur in eo quæ per prophetas prædicta sunt : et exsolvetur vinculis, quæ cum Christo Dominus adstrinxit apud inferos, cum eo descendit ; et ingreditur in corpus (40), quod ei præparatum est : sicque primum facies homo, tum ad ætatem virilem et regni solium progressus, tandem incipiet erroneam suam invehere doctrinam, quemadmodum de illo Joannes Theologus testatur : et concitabit bellum contra ambitus insularum ; insule autem sunt, teste Isaia, gentium Ecclesiæ. Porro Elia, et Enoch, et tonitruï Filio (41) prodeuntibus et promulgantibus secundum Domini Jesu adventum, post refutatos Antichristi errores, humiliabit hic vehementer Christianos, et ad extremum usque spiritum persequetur, affligendo disperdendoque miserum in modum.

227. Si quis tum temporis in errorem non inducatur, magna certe ac singulari apud Deum gratia valuerit : quamvis enim beati appellandi sint sancti omnes, longe tamen illi beatiore, qui temporibus Antichristi veritatem fidei suo sanguine testificaturi sunt : beatiore, inquam, illi et beatissimi, utpote quos gloria maxima per interminabilem æternitatem manet. Et primum quidem necem inferet Eliæ, deinde Enocho, tum tonitruï

D tur ex virgine, veluti spurius, qui quidem tunc reliquis apparebit caro. Nam virginem peperisse solam sanctissimam novimus, quæ carnigerum vere genuit Salvatorem : hostis autem nequaquam, sed quemadmodum non aperiet vulvam, ita nec carnem veram assumet, aut circumcidetur vere, ut circumcisus est Christus. Ex quibus sequeretur, verum hominem non futurum Antichristum, qui tamen Paulo dicitur, *Homo peccati*. Minus igitur hæc sententia Scripturis convenit, quam illa quæ dæmonem vere incarnandum diceret, et hunc futurum Antichristum.

(41) Idem Hippolytus : « Prior, inquit, adventus Christi præcursorem habuit Joannem Baptistam ; posterior autem, quo venturus est in gloria, Enoch, Eliam et Joannem Theologum exhibebit. »

Filio (42), denique nolentibus in se credere omnibus. Tunc inter ipsum et Dominum nostrum Jesum Christum erit bellum terribile; et quoniam denique palam fiet ipsum immani furore rapi, cœloque se opponere, fulmina eliciendo, ciendo tonitrua, tantumque fragorem faciendo, ut quotquot incolunt terrarum orbem universum perculsurus terribiliter et exanimaturus sit. Equis tum temporis non contremisceet, quis non pavebit, filii mi? Beati, qui tunc in Domino nostro Jesu Christo, vero Deo, non scandalizabuntur! beati, qui non separabuntur a sanctæ Virginis Mariæ Filio! beati, qui amoris ipsius causa mortem obibunt, draconem ipsam infernalem et errores ejus in faciem arguere nihil veriti! beati denique omnes qui contra eundem viriliter depugnabunt, ejusque immanitatem generose reprehendent; illi nempe luminaria quædam terræ, illi pugiles decori, illi uniones pretiosi, illi suaves, jucundæ ac melle dulciores animæ: uti et omnes qui in Patrem et Filium et sanctum quæ vitam tribuit omnibus, credituri sunt.

228. Sedebat beatus Andreas cum isthæc loqueretur: Epiphanius vero audiens, quæ eventura erant universo mundo, plorabat ac graviter ingemiscebat, uti sapius dictum est, multa commiscratione tactus. Deinde sic Andream affatur: Edissere, quæso, mihi, amabo te, quo pacto universum genus humanum e terris tollendum, atque ita deinde resurrecturum sit. Cui Sanctus: Alios quidem nefandæ, quos dixi, gentes conficiet; alios in obscuris locis et bellis necabunt: cæteros Christi fideles mactabit Antichristus: in hujus vero assecelas et sectatores immittet Dominus animalia volantia, de quibus Ezechiel, habentia in caudis suis boum stimulos veneno infectos (43): a quibus, quotquot salutare et verum Christi signum in frontibus suis non habuerint, puncti venenoque infecti, acerbissima nece peribunt. Quod si qui etiam sanctorum, Antichristo præteriti, in solitudinibus inventi fuerint, illi omnes divini Spiritus virtute in sanctam civitatem Sion congregabuntur: et hi sunt, qui in beatam immortalitatem transcribentur.

229. Antichristus vero jam percussus, cumque daemonis suis comprehensus, et ab ignitis angelis in vincula custodiamque raptus, ad Judicis divini tribunal protrahetur, et animarum, quas in perniciem impulit, rationem postulabitur. Tunc et tuba clanget, et mortui resurgent incorrupti: deinde illi, qui vivunt, ut loquitur D. Paulus⁸⁷, qui que in adventum Domini relictæ sunt, in ietu oculi a corruptione in incorruptionem mutati, simul rapien-

⁸⁷ 1 Cor. xv, 52.

(42) Hoc si fiat, implebitur ad litteram, quod, non solum Jacobo, sed etiam Joanni communiter præfixit Christus, calcem ejus bibituros, id est martyrium passuros. Nam quod ferventis olei dolio immensus Joannes est, martyrem eum vere non

Α τοῦ καὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ πόλεμος φοβερός, ἐπὶ γνώσῃ πρὸ τέλους μανίαν δεινὴν ἔχειν, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀντιπράξεται ἀστράπτων, καὶ βροντῶν καὶ κτύπους ποιῶν, ὥστε τῷ ἤχῳ τῆς βροῆς τὴν ὑπ' οὐρανὸν δονῆσαι καὶ περιηγεῖσθαι φοβερῶς. Καὶ τίς τότε οὐ θαμβηθήσεται καὶ πτήξει, τέκνον γλυκύτατον; Μακάριοι τότε οἵτινες οὐ σκανδαλισθήσονται ἐν τῷ Δεσπότη ἡμῶν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν. Μακάριοι τότε οἵτινες οὐκ ἀποσχονίσουσι τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας. Μακάριοι οἵτινες διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἀποθανοῦσι, καὶ ἐλέγξουσι κατὰ πρόσωπον τὸν δράκοντα καὶ τὴν αὐτοῦ ἀποπλάνησιν. Μακάριοι ὅσοι κατὰ τοῦ δράκοντος ἀνδρυνθήσονται, καὶ γενναίως τὰ δεινὰ αὐτοῦ ἐλέγξουσιν· οἱ φωστῆρες, οἱ ὠραῖοι, οἱ φίλτατοι μαργαρίται, αἱ γλυκεῖαι καρδίαι, καὶ τερπναὶ καὶ μελιρρύτοι, καὶ ὅσοι εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τὴν ἀγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα τὴν ζωοποιὸν, πιστεύσωσιν.

Spiritum, sanctam et consubstantialem Trinitatem,

σχη'. Ταῦτα τοῦ μακαρίου καθεζομένου καὶ λέγοντος, Ἐπιφανίου δὲ ἀκούοντος τὰ μέλλοντα γενέσθαι κατὰ τὴν οἰκουμένην, ἐθρήνει ἐκ βαθέων στεναγμῶν, καθὼς πολλάκις εἴρηται, ἄγαν συμπαθῆς ἐχρημάτιζεν. Εἶτα λέγει πρὸς τὸν ὄσιον· Δέομαί σου, εἰπέ μοι, πῶς μέλλει ἀπὸ τῆς γῆς ἀπαλειφθῆναι ἡ ἀνθρωπότης, καὶ οὕτω γενέσθαι ἡ ἀνάστασις; Ἐφη ὁ ὄσιος· Τοὺς μὲν τὰ μυσαρὰ ἔθνη ἤκουσιν ἀναλώσει, τοὺς δὲ ἐν τοῖς πυκνοτάτοις τόποις καὶ πολέμοις θανατώσουσι, τοὺς δὲ ὑπολοίπους πιστοὺς ὁ Ἀντίχριστος ἐν Κυρίῳ ἀναλώσει· ὅσοι δὲ τῷ Ἀντιχρίστῳ πιστεύσωσιν, ἀποστελεῖ Κύριος ὁ Θεὸς θηρία πετόμενα, κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ, ἔχοντα ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν βούκεντρα τοῦ μεμεστρωμένα· καὶ ὅσοι οὐχ ἔξωσι τὸ σημεῖον τῆς γραφίδος τοῦ Χριστοῦ σῶσιν καὶ ἀχέραιον ἐν τοῖς μετώποις αὐτῶν, ὑπὸ τῶν θηρίων κεντούμενοι καὶ ἰῶ χαλεπαινόμενοι, θανάτῳ πικρῷ τελευτήσουσιν. Τότε εἰ τις τῶν ἁγίων λαθὼν τῷ Ἀντιχρίστῳ, εὐρεθήσεται ἐν ἐρημίαις· καὶ ἅπαντας ὁ Κύριος πνεύματι δυνάμεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει Σιών ἀθροίσει· οὗτοι εἰσιν οἱ γραφέντες εἰς ζωὴν.

σxθ'. Τοῦ Ἀντιχρίστου δὲ ἤδη παταχθέντος, καὶ σὺν τοῖς δαίμοσιν αὐτοῦ συλληφθέντος, καὶ ὑπὸ πυρίνων ἀγγέλων δεσμευθέντος καὶ φυλαττομένου, τῷ χριτηρίῳ παρίστασθαι καὶ ἀπαιτεῖσθαι δίκας περὶ τῶν ψυχῶν, ὧν ἀπώλεσε, τότε οὖν ἡ σάλπιγξ ἠχήσει, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι· ἔπειτα οἱ ζῶντες, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οἱ περιλειφθέντες, ἀλλαγέντες ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν ἅμα σὺν αὐτοῖς

fecit, qui illæsus exivit; licet, propter promptam voluntatem, martyrii laureolam forte promeritus tunc fuerit.

(43) Nihil hujusmodi in Ezechiele invenio.

ἀρπαγήσονται ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Ὅταν οὖν εἶη τις τὰ βδελυρὰ εἶδη εἰς τὸν κόσμον ἐληλυθότα, τέκνον, τότε γινωσκέτω ὅτι ἐπὶ θυραῖς πάντα, καὶ μετὰ μικρὸν ὁ Κριτὴς ἐπελεύσεται. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Μακάριος τῇ νυκτὶ ἐκεῖνη τῷ Ἐπιφάνιῳ, ἀγρυπνούντων αὐτῶν καὶ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος. Τοῦ δὲ ξύλου τῆς ἐκκλησίας χρούσαντος, ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος ἐκεῖσε· ὁ δὲ Μακάριος ἐν τῷ οἴκῳ καθ' ἑαυτὸν προσήυχετο.

CAPUT XXVII.

Occasione cœlestis fragrantia, sub sacra lectione perceptæ, narratur historia Theodori ab angelis inter tormenta confortati.

σλ'. Πρωίας δὲ γενομένης, πάλιν [ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες καὶ] καθεστάντες ὠμίλου τὰ τοῦ πνεύματος· καὶ δὴ βίβλου ἐκεῖσε κειμένης τοῦ μεγάλου Βασιλείου, προτρέψατο ὁ Ὅσιος τῷ Ἐπιφάνιῳ τοῦ λαβεῖν καὶ ἀναγινώσκειν· ἦν δὲ ὁ λόγος προτρεπτικός, ὁμιλία εἰς τὸ βάπτισμα, Ὁ μὲν σοφὸς Σολομών. Τούτου δὲ ἀναγινωσκομένου, ἠδέως ἤκροατο ὁ Μακάριος, μειδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ εὐφραίνόμενος· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἔχεε δάκρυα τῇ βίβλῳ, καὶ στεναγμούς ἐκ βαθέων ἀνέπεμπεν. Ἐφη δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Τέκνον μου, τί δακρύεις; εὐφραίνου δὲ μᾶλλον κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν λέγοντα· «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» καὶ ὅσοι τὰ τοῦ Πνεύματος πράττουσι, χρῆ αὐτοὺς σχιρτᾶν καὶ εὐφραίνεσθαι· ὅσοι δὲ πάλιν ποιῶσι τοῦ διαδόλου τὰ θελήματα, σκυθρωπαζέτωσαν, καθότι τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς. Ἐφη Ἐπιφάνιος· Οὐκ οὖν κἀγὼ ἁμαρτωλὸς, καὶ θρηνηῶ μου τὰς πράξεις τὰς πόνηράς, πῶς ἀπολογίζομαι; Λέγει γάρ μοι ὁ Ἅγιος οὗτος· Πότε, φησὶν, οἰκειωθήσῃ τῷ Θεῷ, καὶ πότε σὲ γνωρίσομεν ὡς ἡμέτερον; Ταῦτα ἀκούων τὰ ὀνειδή, μὴ θρηνήσω τὴν δεινὴν ἀπολογίαν μου; πῶς ἀνέχοιτο, κύριε ὁ μέγας; Ἐφη ὁ Ὅσιος· Οὗτος ὁ λόγος, τέκνον μου, μὴ γὰρ οἶδας, τοῖς ὅτι ἀμυήτοις οὔσι τοῦ θείου βαπτίσματος ὀνειδίζων ἔλεγεν. Ἐπιφάνιος λέγει· Ναὶ τίμιε Πάτερ, κἀγὼ οἶδα· πλὴν ὁ λόγος οὗτος, ὃν φασὶν οἱ τῶν ἀγροίκων αἰνιγματώδεις, ὅτι Σὺ, ὦ νύμφη, ὀμιλῶ, ἵνα καὶ αὐτὴ ἡ πενθερὰ ἐνωτίξῃ.

qui sacra baptismatis unda abluti nondum sunt. novi probe; verumtamen oratio illa similis est isti, qua ænigmatice dicunt rustici: Tibi loquor, o sponsa, ut ipsa quoque socrus audiat.

σλα'. Ταῦτα τοῦ Ἐπιφάνιου λαλήσαντος, ὑπομειδίσα; ὁ Μακάριος, ἐπέστρεψεν αὐτὸν πάλιν τοῦ ἀναγινώσκειν. Ἀναγινώσκοντος δὲ αὐτοῦ, αἴφνης διεδόθη τὰς φρεσὶν αὐτῶν εὐωδία τις ὡς τιμίων ἀρωμάτων, ὥστε φρίττειν τὸν Ἐπιφάνιον ἐπὶ ἰκάνην ὄραν καὶ ξενίζεσθαι. Ἐώρα δὲ ὁ Μακάριος τὴν τῆς εὐωδίας κομίζοντα ἀεννάως. Ὅτε δὲ τὸν λόγον κατέπαυσεν, εὐθέως καὶ ἡ εὐωδία ἀπέστη. Θαυμάσας

tur cum illis in nubibus oliviam Christo in aera. Cum quis ergo viderit, fili mi, execrandas gentes illas irrupisse in mundum, sciat is, prope esse in januis, quæ dixi, omnia; et brevi Judicem adfuturum. Atque hi fuere sermones, quos ad Epiphanium habuit Andreas nocte illa, tum ipsis, tum mihi quoque sine somno transacta; donec datum signum ad ecclesiam convocaret, quo Epiphanius quidem sese contulit, Andreas vero domi seorsim orationi se dedit.

B 230. Illucescente postera die, eodem convenientes denuo sedentesque, de rebus ad spiritum pertinentibus conferre cœperunt, cumque forte istic ad manum esset magni Basilii volumen quodpiam, hortatus est Epiphanium Andreas, ut illud acciperet legeretque. Erat autem oratio protreptica, homilia (44) videlicet de baptismo, quæ sic orditur: Sapiens quidem Salomon. Legente igitur Epiphanio, suavi cum delectatione auscultabat vir sanctus, vultu ad risum et lætitiā composito: Epiphanius vero, lacrymis librum irrigans, continenter ex imo pectore suspiria ducebat. Cui Sanctus: Quorsum istæ lacrymæ, illi mi? quin potius tu te hilarem præbe, ex mente beati Pauli dicentis: «Gaudete in Domino semper»⁶⁶. Et sane qui quæ sunt Spiritus agunt, illos gaudio et lætitiā exsultare convenit: illi contra dejecto in terram tristisque incedant vultu, qui voluntatem exsequuntur diaboli; quoniam lux divina venit in mundum, et dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Tum Epiphanius: Atqui hæc ipsa causa est, cur ego, qui peccator sum, perperam a me gesta lamentem, cum, quo me purgem, nihil supersit. Dicit namque mihi sanctus hic Basilius: Aliquando in Dei familiaritatem admitteris, aliquando te uti nostrum cognoscemus. Quam ego cum exprobrationem audiam, quomodo a lacrymis temperem, domine mi magne, quo minus difficilem adeo mihi defensionem dessem? Cui sanctus: Oratio illa, fili mi, quod ignorare videris, in illos invehitur, Et Epiphanius: Enimvero, Pater venerande, id

D 231. Isthæc reponentem Epiphanium subridens Andreas hortatus est, ut denuo legeret. Quo obtemperante, allapsa est suavissima odorum fragrantia, quasi pretiosorum aromatum, ad animam usque penetrans, adeo ut percussus Epiphanius ad longum tempus præ stupore vix esset apud se: vidente interea beato Andrea illum, qui memoratam fragrantiam incessanter spargebat. Ubi au-

⁶⁶ Philipp. iv, 4.

[44] Est hæc inter varias Basilii conciones, apud Cornarium, concio 13.

tem legere desiit, desiit et fragrantia sentiri. Quod A miratus admodum Epiphanius, interrogavit sanctum Andream, dicens: Oro te atque obsecro, magne domine, quæ illa, quam modo prælegente me percepinus, fragrantia? Cui vir sanctus: « Quam dulcisa faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo⁹⁹! » Hic vero non tam de corporali, quam de spirituali ore atque faucibus sermonem fieri intelligendum est. Post hæc dicenti rursus Epiphanio: Mi-sa fac ista, et si quid visionis oblatum tibi sit, edissere; illorum quippe notitiam per preces tuas assecutus sum: respondit Andreas: Quid edisseram, charissime? Quamdiu legisti, frequentes hic adfuere angeli, quorum unus, sancti Spiritus verba, quia suavitas et lætitia sunt, honorare volens, adolebat hilarum cum vultu suffitum Deo dignum.

252. At, inferente Epiphanio, Unde angeli suffitum sibi, unde thuribulum, unde carbones comparant, quandoquidem ipsis immaterialibus nulla cum rebus materialis conjunctio sit? tunc intuens in eum vir beatus, et manum extendens: Miranda, inquit, in medium affers, mi homo. Verum quis tibi, angelos perceptibilia sensibus thuribula, quis mundi hujus suffitum, aut carbones adhibere dixit? Qui spiritu solo constant, spiritualia, qui ex materia compacti, materialia tractant. Angeli vero cum incensum oblaturi sunt Altissimo, aliud non suffiunt, quam thronum illum, omnem intelligendi vim superantem: illam, C aio, suavissimam fragrantiam, quæ ex tremenda et inaccessiblei Deitate procedit. Nam astantes terribili Omnipotentis throno, excipiunt, quæ inde multo cum fulgore absistit, odorum fragrantiam, humano sermone inexplicabilem, eamque jugiter suffiunt. Quando igitur volunt, suavissimum Deitatis illius odorem cum aliquo participare, consistentes ante ipsum, quantum volunt odoris in faciem ejus effundunt; quem ille continuo percipiens olfactu, dubius hæret unde tanta fragrantia affletur. Alias quoque iidem angeli allatos e paradiso flores invisibili modo hominis admovent naribus, easque suavi odore complent. Triplici namque ratione possunt sancti angeli illos, quibuscum sibi familiaritas et morum conjunctio intercedit, D odore perfundere. Et primum quidem id præstant, cum librorum sacrorum lectioni opera datur: circumstant quippe tum, quamvis aciem nostram fugiant, audire cupidi jucundissima sancti Spiritus verba. Rursum id præstant, cum quis orationi vacans cum Deo colloquitur: denique cum laboriosis operibus propter eundem se discruciat, eumque in corpus suum flagellis animadvertit: tunc enim præclaro pugili suo præsto sunt, eumque variis modis delinunt, recreant animantque.

⁹⁹ Psal. cxviii, 105.

(45) Ὅταν οὖν, etc. Hinc usque ad illa, κατὰ γὰρ τοῦτῃς, desiderantur in ms. Mazar. suntque fere ob-

δὲ ὁ Ἐπιφάνιος πῶς τῇ καταπαύσει τοῦ λόγου καὶ ἡ μυρίπνοος εὐωδία ἀπέστη, ἤρῳτησε τὴν Δίκαιον λέγων· Δέομα! σου, κύριε ὁ μέγας, τίς ἦν ἡ εὐωδία ἡ πρὸ τῆς ὥρας ἡμῖν γενομένη, ὁπηνίκα τὸν λόγον διεξτρήχονην; Ἔφη ὁ Μακάριος· « Ἦς γλυκεῖα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου! » Νοητὸν δὲ χρῆ γινώσκειν τὸ στόματι καὶ τῷ λάρυγγι, περὶ τοῦ ψυχικοῦ λάρυγγος καὶ στόματος εἶρηκεν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄφες ταῦτα, καὶ εἰπέ μοι εἰ ἔχεις τι ἀπὸ θεωρίας· οἶδα γὰρ καὶ γὰρ διὰ τῶν τιμῶν σου δεήσεων ταῦτα. Ὁ Μακάριος ἔφη· Τί σοι θέλω εἰπεῖν, φίλτατέ μου; Ἄγγελοι γὰρ Κυρίου ἦσαν ἱκανοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἀνεγίνωσκες· εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, δοξάζων τὰ ῥήματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθότι εὐφρασία ἐστὶν ἡδύνουσα, ἐθυμιάζε θεοπρεπῶς ἀγαλλόμενος.

253. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καὶ ποῦ οἱ τοῦ Σωτῆρος ἄγγελοι, τό τε θυμίαμα, καὶ τὸ θυμιατήριον, τοὺς τε ἀνθρακας εὐρίσκουσιν, αἵλοι ὄντες, καὶ ὑλικοὶς μὴ συγχρόμενοι; Ὁ δὲ Μακάριος ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀνατείνας, λέγει· Θαυμαστά ὠμίλησας, ἄνθρωπε. Τίς γὰρ σοι εἶπεν, ὅτι αἰσθητὰ θυμιατήρια οἱ ἄγγελοι κέκτηνται, ἢ κοσμικὰ θυμιάματα ἔχουσιν, ἢ τὸν τοῦ κόσμου ἀνθρακα ἐπιδέονται; Οἱ γὰρ πνευματικοὶ πνευματικῶς, καὶ οἱ ἐνυλοὶ ἐνυλα κέκτηνται. Ἄγγελοι δὲ ἦνίκα θυμιάσσει βούλονται, οὐδὲν ἄλλο θυμῶσιν ἔμπροσθεν τοῦ Ὑψίστου, ἢ τὸν θρόνον ἐκεῖνον τὸν πάντα νοῦν ὑπερβαίνοντα, φημί τὴν εὐωδίαν, τὴν ἡδυτάτην ἐκείνην τὴν ἐξερχομένην ἐκ τῆς φουερᾶς καὶ ἀπροσίτου θεότητος. Ὡς γὰρ παρίστανται τῷ φουερῷ θρόνῳ τοῦ Παντοκράτορος, δέχονται τῆς ἐκεῖθεν ἐκπηδῶστος ἀστραπῆς τὴν εὐοσμίαν, καὶ ἀδιαλείπτως ἔκτοτε μυρίζουσιν ἀπορρήτῃ εὐωδίᾳ τῆς θεότητος. Ὅταν οὖν ὀφείλωσιν (45), βούλονται ὅπως μετάσχη τῆς ἡδύτητος αὐτῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἰστάμενοι ἔμπροσθεν αὐτοῦ, τύπτουσιν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον τῇ εὐοσμίᾳ τῇ θεϊκῇ ὄσῳ μέτρῳ βούλονται· καὶ λοιπὸν ὀσφραϊνόμενος ἐκεῖνος ἐπαπορεῖ τῇ ἡδυτάτῃ γλυκύτητι εὐφραϊνόμενος. Εὐωδιάζουσι δὲ καὶ ἄλλῳ· πῶς ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ παραδείσου κομιζόμενοι, καὶ ἀοράτῃ παραστάσει τὴν ὀσφρησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐμπιπλῶσιν. Κατὰ γὰρ τρεῖς τρόπους ἔχουσιν ἐξουσίαν θυμῶν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τοῖς ἐχομένοις αὐτοῖς φιλίᾳ καὶ σεμνότητι. Ἐν πρώτοις ὅταν τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγινώσκουσιν· περικυκλοῦσιν γὰρ ἐκεῖνοι τότε ἀοράτως, ἀκούσαι θέλοντες τὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος θεοτερπνα ῥήματα· πάλιν ἦνίκα τις προσεύχεται, καὶ ὁμιλεῖ τῷ Θεῷ· καὶ ὅτε κόπῃ, ἢ πόνῳ, ἢ μάστιγι καρτερεῖ τι; διὰ Θεόν· τότε γὰρ αἰθερῶν ἔχουσιν ἀλείφειν τε καὶ εὐωδιάζειν, καὶ προθυμοποιεῖν τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζόμενον.

seuriora, uti et pleraque sequentia: ac in primis istud ὀφείλωσιν, quid sibi vult?

σλγ'. Γέγραπται γάρ ὅτι ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παρ-
 θάτου ἀπιόντος πρὸς τοὺς Πέρσας, ἔδοξεν αὐτὸν κα-
 ταβῆναι πρὸς τὸν Πύθιον δαίμονα, τὸν ἐν τῇ Δάφνῃ,
 ὅπως ἀποκαλύψῃ αὐτὸν περὶ οὗ ἡπειγῆ πολέμου, κἄν
 τε νικήσῃ, κἄν τε ἡττηθῇ. Θυσιάσαντος οὖν τῷ Πυ-
 θίῳ ξοάνῳ, ἐνεφάνισεν αὐτῷ ἐκεῖνος, μὴ δύνασθαι
 ἐνεργεῖν κατὰ τὰς ἡμέρας, διὰ τὸ ἐκεῖσε κείσθαι τὸν
 ἄγιον καὶ ἀοίδιμον Βαβυλᾶν μετὰ τῶν τριῶν νηπίων,
 τὰ καρτερικώτατα καὶ θεάρεστα λείψανα. Τότε ὁ
 δυσσεβῆς Παραβάτης ἐκέλευσεν τοῖς Ἀντιοχεῦσιν
 αὐτοῦ ἀτρόμως καὶ ἀφόδως μετακομίσαι αὐτὰ τῶν
 ἐκείσε, καὶ ὅπου δ' ἂν βούλωνται καταθέσθαι αὐτὰ,
 ἀνεῖν παραποιούμενος τῷ ὀφθέντι αὐτῷ πονηροτάτῳ
 πνεύματι. Ὅτε οὖν πλῆθος τῆς πόλεως ἐξῆλθον μετὰ
 κηρῶν καὶ ὕμνων καὶ λιτανίας, ἤραν τὴν σορὴν τῶν
 Ἀγίων, καὶ ἐπορεύοντο ψάλλοντες· « Αἰσχυνθήτωσαν

πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκανχώ-
 μενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. » Ὁ οὖν θεομισήτος
 βασιλεὺς ἀκούσας ταῦτα, ὀργισθεὶς, ἐκέλευσε τῷ
 ἐπάρχῳ τῆς πόλεως κρατῆσαι πάντας τοὺς τῇ λιτῇ
 παρακολουθοῦντας.

Quibus perlatis ad aures imperatoris, divinum nomen odio acerbo prosequentis, exarsit ira-

σλδ'. Καταδραμῶν οὖν ὁ ἑπαρχὸς τῆς λεωφόρου,
 ἐκράτησεν ἱκανοὺς, καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐνέκλει-
 σεν· ἐν οἷς καὶ παῖδά τινα τῶν πρώτων τῆς πόλεως,
 ὡσεὶ ἐτῶν πεντεκαίδεκα, ὠραῖον τῷ κάλλει καὶ ἀμώ-
 μητον σφόδρα, ὀνόματι Θεόδωρον· ὃν καὶ προσήνεγ-
 καν τῷ ἡγεμόνι λέγοντες μεγάλη τῇ φωνῇ Χρι-
 στιανὸν ἑαυτὸν ἑνομάζοντα, καὶ δοῦλον Χριστοῦ εἶναι. C
 Τοῦτον πολλὰ παραινέσας ὁ ἑπαρχὸς ἀποστῆναι τῆς
 ἀληθείας οὐκ ἔπεισεν. Ὡς δὲ ἀπειθοῦντα ἑώρα,
 ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀναρτιθῆναι, καὶ
 ξέσεσθαι καὶ αἰκίζεσθαι· πολλὰ οὖν δεινὰ ὑπομείας
 ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμάμενος, πρὸς ἐσπέραν δὲ κατε-
 νεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἐβλήθη εἰς φυλακὴν. Ποίησας
 οὖν ἡμέρας μετὰ πάντων τῶν τότε κατασχεθέντων
 ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ τοῦ περηνόμου ἐκείνου βα-
 σιλέως ἐν τῷ πολέμῳ ἀναιρεθέντος, ἀπελύθη μετὰ
 πάντων τῶν ἐν δεσμοῖς κηθειρθέντων καὶ ὁ σεβά-
 σμιος οὗτος παῖς. Ὡς οὖν εἰς τὰ οἰκεία ἐγένετο,
 ἡρώτων αὐτὸν οἱ τε φίλοι, καὶ οἱ συγγενεῖς, καὶ οἱ
 ὁμοήλικοι αὐτοῦ μετὰ τῶν γονέων, καταφιλοῦντες
 τὰ τραύματα αὐτοῦ καὶ λέγοντες αὐτῷ· Τί ἦσθάνου,
 κύριε Θεόδωρε, ἦνέκα ἐν τῷ ξύλῳ ἐκρέμασο, καὶ τὰς D
 ἀγίας ταύτας σάρκας τοῖς δρυξὶ δισπαράττου; Ὁ δὲ
 ἀνένευσε τοῦ διηγῆσασθαι· πολλὰ τε παρακληθεὶς,
 μόλις αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα διηγῆσατο λέγων·

σλε'. Ἐγὼ ὅτε ἐν τῷ ξύλῳ ἀνηρτήθην καὶ [τῶν
 σαρκῶν μου οἱ δρυχεῖς] ἀπήρξαντο ἄπτεσθαι, τὸ κατ-
 αρχῆς βιαίως ἔφερον, καὶ ἑμαυτὸν παραμυθούμε-

88* Psal. xcvi, 7.

(46) Hactenus scire Socrates lib. iii, cap. 19; Sozomenus, lib. v, cap. 19 et 20; Theodoretus, lib. iii, cap. 10 et 11, et Nicephorus Callistus, lib. x, cap. 28. — Omnes vero dicunt, ipsummet Julianum suavis præfecti dimitti omnes vincetos jussisse, ne eorum constantia majus probrium sibi conciliaret. Quidni tamen Theodorus, tanquam

233. Proditum quippe est memoriæ Julianum
 Apostatam, Persis bellum inferre meditantem, ad
 Pythium dæmonem, qui in Daphne responsa con-
 sulentibus dabat, descendere voluisse, ut ex illo
 de belli quod suscipiebat eventu disceret, superior-
 ne an inferior futurus esset. Cum itaque simulacro
 Apollinis thus adoleret, ostensum est a dæmone,
 frustra se responsa posci per illud tempus, pro-
 pterea quod sacræ istic loci reliquæ sancti ac
 celebris Babylæ, triumque puerorum fortiter pas-
 sorum conderentur. Tunc impius Apostata, libe-
 riorem pessimo dæmoni, qui se videntum obtu-
 lerat, locum facturum, præcepit Antiochenis, ut
 nihil trepidantes metuentesve, reliquias inde ablatas
 libere, quocumque collibitum esset, transportarent
 reponerentque. Egressi itaque civitatem frequentes
 admodum cives cum cereis, hymnis et litanis,
 sustulerunt sanctorum arcas, et revertentes canebant : « Confundantur omnes, qui adorant scul-
 ptilia, qui gloriantur in simulacris suis 88* » Sed
 et alia quædam haud levia addebant, nihil formi-
 dantes. Quibus perlatis ad aures imperatoris, divinum nomen odio acerbo prosequentis, exarsit ira-
 qui interfuerant supplicationi.

234. Præfectus itaque ad forum contendens pu-
 blicum, comprehensos quam plurimos carceri man-
 cipavit : quos inter numerabatur præcipuæ nobi-
 litatis puer annorum circiter quindecim, Theodorus
 nomine, forma insigni et vita omnino inculcata.
 Hunc cum liciores, magna voce exclamantes,
 Christianum esse et Christi famulum se appel-
 lare, ad præfectum adduxissent, multis hic suadere
 conatus est, ut a veritate descisceret; sed nihil
 persuasit. Jussit itaque constantem in fide puerum
 in ligno extendi, lacerari et verberibus multis
 cadi; cumque sic pendulus multa pertulisset, sub
 vesperam deponi et in carcerem conjici. Latuerat
 istic aliquanto tempore venerabilis puer cum aliis
 captivis, quando nuntiata scelestissimi imperatoris
 in bello cæsi morte, omnes e carcere dimissi et in
 libertatem restituti sunt (46). Veniente domum suam
 Theodoro nostro, mox advolant sodales, amici,
 consanguinei, parentes; deosculantur vulnera, per-
 cunctantur : Quid dolorum sensisti, domine Theo-
 dore, cum sacræ in eculo suspensi carnes tuæ un-
 gulis laniabantur? Sed renuit ille quæ gesta erant
 enarrare; donec multis instanter rogatus, vix tan-
 dem ita proloqui cœpit :

233. Principio cum e ligno suspensum durius
 tractare ac laniare unguis incipiebant, permolesto
 equidem dolores tuli, meque ipse sic alloquens

aliis nocentior, retentus in carcere fuerit? Certe scriptores illi solam habent historiæ epitomen, quæ hic proluxius multo describitur, cum elogio ex prædictis auctoribus sumpto, quod sic concluditur : « His peractis, impius quidem Julianus iunesta morte vitam apud Persas finivit, sanctus vero Theodorus in Domino requiescens gavisus est. »

solabar : Sustine fortiter, o Theodore, tuæ nil immemor vilitatis, et tormentorum acerbiter animo generoso perfer: quoniam si absque his fores, ignis te maneret sempiternus. Hæc dixeram, cum se mihi quatuor in conspectum dant eunuchi (48), venusta specie, vultu ardentes ut rosæ, eandentes vestibus ut nix. Eorum unus pelvim quamdam præferebat candidam, tanto perstringentem oculos fulgore, ut eam intuentes in admirationem et stuporem raperentur. Alter pyxidem portabat, deauratam refertamque divino unguento, non dissimili illius quod e rosis distillat. Duo reliqui gestabant manibus supinis nivea lintea, in plicas quatuor composita.

236. Posteaquam illi sic in conspectum venerant, dixit unus tenenti splendidam, quam memoravi, pelvim: Affer illam huc; cumque allata esset, dixit et alteri, deauratam portanti pyxidem: Unguentum tuum huc effunde; quod ubi similiter effusum fuit, instar fulminis cuiusdam oculos meos invadens, viscera membraque omnia penetravit; tanta comitante unguenti fragrantia, ut omnium dolorum et cruciatuum sensus exstingueretur. Tum alius, quod in manibus habebat linteam in pelvi madefaciens, capiti meo' imposuit, longoquo satis tempore reliquit: unde juvenilissima perfusus voluptate, omnium, ut modo dixi, cruciatuum oblitus fui. Rursus autem isthoc suum auferente linteam et faciem meam denudante, præsto erat alius ut suum injiceret; sicque alternantes continuabant, quoad carnifices verberandi modum facerent, meque e ligno deponerent. Quo tibi factum est, recedentes continuo angeli, tam liquida me voluptate privatum, perquam tristem reliquerunt, optantemque etiam amplius sic cruciari. Deum quippe testor, tam admirabile id fuisse quod contigit, ut assequi mens humana cogitando non possit. Solummodo principium et aspectus tormentorum aliquid timoris incutiunt; progressu vero tam uberi gratia Dei roboramur, ut nihil omnino dolorum persentiscatur.

237. Atque hæc ita, mi Epiphani, uti peracta sunt, narrare tibi volui, ut intelligas quomodo sancti angeli pro Christo certantibus cum suffitu gratisque odoribus præsto sint. Insolitam adeo narrationem ut audiit Epiphanius, sacro quodam horrore iterum percussus est, secundum istud, Abyssus abyssum, et chaos chaos (51), et quæ sequuntur. Sæpe enim ad animum suum cogitationes revocans,

(47) Ἄνευ reposui, pro μέσον.

(48) Prædicti auctores solum unius meminerunt, qui sudorem abstergeret, et animum, quandiu torquebatur, confortans exhilararet.

(49) Ita Vatic., at Mazar. βικίον: neutrum antiqui usus vocabulum est, uti nec βήσα, nec βησίον (unde βροσίριον) idem recentioribus significantia. Antiquioribus, Xenophonti, Athenæo, et aliis βίκος (unde βικίον) est vas vel urna ansata seu etiam doliolum.

(50) Ms. Vatic., τὸ δόκιμον ἔχει τὸ πρᾶγμα.

(51) Videtur alludi ad illud Psalm. xli, 8:

Ανος ἔλεγον· Ταπεινὲ Θεόδωρε, φέρε γενναίως, καὶ ὑπόμεινον τὴν πικρίαν ταύτην· ὅτι ἀνευ (47) αὐτῆς τὸ αἰώνιον πῦρ μέλλει σε καταλαθεῖν. Ὡς δὲ ταῦτα ἔλεγον, θεωρῶ καὶ ἰδοῦ τέσσαρες εὐνοῦχοι ὠρῆτοι, τὰ πρόσωτα ἔχοντες ὡς ῥόδον, καὶ αἱ στολαὶ αὐτῶν λευκαὶ ὡς χιῶν. Καὶ ὁ μὲν εἰς ἐκράτει ὡς λεκάνης εἶδος, ἥτις ἦν λευκὴ καὶ λαμπροτάτη καὶ καταπλήττουσα τῇ θεωρίᾳ δψιν ἀνθρώπου, καὶ εἰς ἔκστασιν φέρουσα. Ὁ δὲ ἕτερος ἐκράτει βησίριον διάχρυσον (49), μύρου θεϊκοῦ μεμεστωμένον ὡς ῥοδοστάγματος. Οἱ δὲ ἄλλοι δύο ὀθόνας λευκὰς ὡς χιῶν, δεδιπλωμένας εἰς τέσσαρα, ἐκράτουν ἐν ταῖς ὑπταῖς χερσὶν αὐτῶν

σλζ'. Ὡς ἐκ ἐπ' ἔψετέ μου ἐγένοντο, λέγει εἰς τῷ τὴν παιδρᾶν ἐκείνην λεκάνην κατέχοντι, Φέρε ἐνταῦθα· καὶ ὡς ἤνεγκες, λέγει τῷ κατέχοντι τὸ βησίριον τὸ διάχρυσον, Βάλε ἐνταῦθα. Ὡς οἷν ἔβαλεν, ἐξήρχετο τὸ μύρον ἐκεῖνο, ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐρχόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, καὶ διὰ τῶν ἐνδοσθίων μου εἰς πάντα μου τὰ μέλη σκορπιζόμενον, ὥστε ἡ εὐωδία τοῦ μύρου ἐκεῖνου ἐνίκα, καὶ περιεγένετο τῶν φοβερῶν ἐκείνων πόνων τῶν ἐκ τῶν αἰκισμῶν προσαγομένων μοι. Εἰς οἷν τὸ πανίον ἐκεῖνο, ὃ κατεῖχε, βρέχων ἐν τῇ λεκάνῃ, ἐπετίθει τῇ δψεί μου, καὶ ἐκράτει ἐπὶ πολλὴν ὥρην, ὥστε ἐκ τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τῆς ἡδονῆς, καθὼς προεῖπον, ἐπιλανθάνεσθαι τῶν πόνων μου. Πάλιν οἷν τούτου ἀφροντος τῆ πανίον ἐκεῖνο ἐκ τῆς δψεῶς μου ἄλλος εἰστήκει ἔτοιμος τοῦ ἐπιθεῖναι· καὶ οὕτω διήρχεσαν ποιῶντες, μέχρις οὗ οἱ τύπτοντές με ἐπαύσαντο, καὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου κατήγαγον. Καὶ εὐθέως ὡς τοῦτο ἐγένετο, ἀπέστησαν οἱ ἄγγελοι ἀπ' ἐμοῦ, καὶ στερηθεὶς ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τῆς ἡδονῆς πάνυ ἐλυπήθην· ἤθελον γὰρ εἶ βασανίζεσθαι· πληροφορεῖ γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι τοιοῦτόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, οἷον νοῦς ἀνθρώπου ἀπεικάσαι οὐ δύναται. Μόνον ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ θεὰ (50) [τῶν βασάνων ἔχει τὸν φόβον·] ἡ δὲ προσβολή, δυναμουμένη τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, τῶν προσαγομένων ἀλγυδόνων οὐκ αἰσθάνεται.

σλζ'. Ταῦτα, Ἐπιφάνιέ μου, οὕτως ἐτελέσθησαν· διηγησάμην σοι δὲ ταῦτα, ἵνα γινῶς πῶς θυμῶσιν τοὺς ἀγωνιζομένους διὰ Κύριον ἅγιοι ἄγγελοι. Τοῦτο τὸ παράδοξον ἀκούσας ἐκεῖνος, ἔφραττε πάλιν, καθ' ὃ ἄβυσσος ἄβυσσον, καὶ χάος χάος, καὶ ἐπέκεινα· πολλάκις γὰρ κατήλθεν ἐν ἐαυτῷ, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διαλογιζόμενος, περὶ τοῦ Δικαίου ἔλεγεν· Ἴδε ῥήματα θεῖα ἀνθρώπου νομιζομένου σαλοῦ, καὶ

« Abyssus abyssum invocat, » etc., quod posset explicari: Abyssus humanæ ignorantiae invocat abyssum divinæ scientiæ; nisi id malis ad Epiphaniæ compunctionem revocare, ut abyssus peccati dicatur invocare abyssum misericordiæ; estque hæc una ex octo explicationibus, quas huic loco aptat noster Thomas le Blanc in *Analysi Psalmorum*. Aliæ, magis fortassis literales, minus huic faciunt. In ms. Mazar. verba hæc, ut obscuriora, omittuntur: certe sensui servire volens, pro κάτω, subius, quod erat in ms. καθ' ὃ ponendum putavi.

οἱ ἐπ' ἀληθείας σαλοὶ, οἱ θεωροῦντες αὐτὸν, ὡς περ ἄ
 κύνα σεσηπότα ἀποδολεύσσονται. Βαβα! ἄλλος ἐν
 τῇ πόλει ταύτῃ τοιοῦτος φρόνιμος οὐχ εὑρεθήσεται
 φωστήρ, ἢ τηλικούτος ἅγιος.

Profecto alius in civitate hac tantæ prudentiæ, tantæ gloriæ, tantæ sanctimoniam reperietur nemo.

CAPUT XXVIII.

Extremum Andreæ cum Epiphaniō et auctore colloquium : discessus, obitus, sanctitus cœlesti odore indicata.

ἀλή'. Ταῦτα τοῦ Ἐπιφανίου διχλογιζομένου, ἐγένετο συμφθάσαι τὸν καιρὸν τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ἀναστὰς, ἐπορεύθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἔθος γὰρ ἦν αὐτῷ πάντοτε ἐν ταῖς συνάξεσι τῆς ἀγίας ἐκκλησίας πόθῳ πολλῷ σχολάζειν, καὶ μεταχειρίζεσθαι τὰς ἱερὰς βίβλους πρὸς ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ὑπέστρεψεν, τεθείσης τῆς τραπέζης, τῶν δωρεῶν Κυρίου ἀπήλαυσαν ἀμφότεροι· παρήμην γὰρ κἀγὼ ὁ τάλας ἐκείσε, μέσων ἀγίων Ὑψίστου, ὡς κύων ἀσχολούμενος, καὶ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ὁμιλιῶν ἀπολαύων. Καὶ γὰρ ἐκ Πνεύματος ἀγίου γλώσσας ἀλλογενῶν ἠρμήνευεν οἷαν τις ἤθελεν, οὔτε τῶν ἀποβρήτων τῆς Γραφῆς τι ἐλάμβανεν· ἦν γὰρ αὐτὴν ἀκρῶς πεπαιδευμένος. Ἦν δὲ καὶ ἀγνὸς, καὶ εὐγλωττος γλώσση, καὶ γυνῶσιν ἔχων ἀσυνείκαστον, ὥστε τὰ εἰκοσι τέσσαρα στοιχεῖα τῶν γραμμάτων, οὕτως τὰ νοερά τε καὶ αἰσθητά, ἀπὸ φοβερᾶς θεωρίας Πνεύματος ἀγίου ἐγίνωσκεν. Ἄλλ' ὅτι μόνῳ ἐμοί τε καὶ Ἐπιφανίῳ ὠμίλει, ἡνίκα πρὸς με ἐγένετο, ἢ πάλαι πρὸς τοῦτον ἐπεδήμησεν· ἐτέρῳ δὲ τινι οὔτε κἀν ψιλὸν λόγον περὶ Γραφῆς.

rumtamen scientiam illam mecum solummodo et cum Epiphaniō, quando alterutrum convenisset, communicare solebat : apud alium vero quemlibet de sacra Scriptura ne verbum quidem.

ἀλθ'. Εἶτα καθεζομένων ἡμῶν καὶ ἐσθιόντων, ἔφη Ἐπιφάνιος τῷ Ὁσίῳ· Πάτερ μου, τί ἐρμηνεύει ἄρτος ; Ὁ Δίκαιος ἔφη· Τὸ δέκατον καὶ τὸ διακοσιοστὸν ὁ σοφὸς ὑποκλέψας, ὡφείλε καλέσαι αὐτὸν ἄριστον, καὶ ἐκάλεσεν ἄρτον. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος μεδιάσας ἐπὶ τούτῳ, πάλιν περὶ ἀκαταλήπτου θεότητος φόβῳ πολλῷ ὠμίλουν διαλεγόμενοι ἀμφότεροι· ὅτι πνεῦμά ἐστιν ἡ θεότης, ὑπὲρ πάντα αὐτοῦ τὰ ποιητὰ πνεύματα ἀποκρυφότερόν τε καὶ ἀδηλότερον καὶ ἀθέατον, γλυκὺ σφόδρα καὶ ἀκόρεστον τῇ ἴδονῃ, λεπτότατον, ὑπεράπειρον καὶ φρικτὸν, πολλὰ μὲν νοούμενον, ἐπεὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ ἀπερίγραπτος, ὅσον ἐστὶν καὶ θεωρεῖν οὐ δύναται, διὰ τὸ τὸν νοῦν μὴ χωρεῖν τὸν ἀνθρώπινον. Ὅταν οὖν ἀνοίξῃ καὶ ὀφθῆσεται, ᾧ βούλεται, χέεται τὸ μέλι τῆς ἀστραπῆς ἐν καρδίᾳ γλυκύτερον, καὶ ἀρπάζει φοβερῶς, καὶ οὐχ ἵταται· μάλα δὲ γαληνὸν ἐστὶ καὶ εὐμενές, καὶ ἀπόβρητον, τινὲ μὴ παρεικαζόμενον τὸ σύνολον.

quantus sit, intelligere nequimus, humana mente ad tam abstrusa capienda se non extendente. Quando autem se ipse cui vult exhibuerit videndum, effundit in cor ejus melleam quamdam splendoris sui dulcedinem, et rapit eum ad se vehementius, moræ impatiens. Esse denique spiritum valde tranquillum, benevolum, verbis inexplicabilem, quique nulla omnino cum-re comparari potest.

ἀλ'. Οὕτως οὖν τὸ ἐπάνω τοῦ στερεώματος τοῦ οὐ-

238. Talia secum volvente Epiphaniō, sacræ liturgiæ tempus adest, quare surgens in ecclesiam abiit. Consuetudo namque ipsi jam pridem invaluerat, ut sacris in templo cœlibus magno cum fervore semper interesset, sacrosque ad animæ suæ emolumentum libros manibus tereret. Ubi postea revertit e templo, apposita mensa est, divinisque una cum Andrea donis sese recreavit. Aderam et ego quoque ipse, miserimus omnium, inter sanctos Dei famulos uti canis versans, divinisque eorum colloquiis me recreans. Etenim qualemcumque explicandam aliquis obtulisset peregrinam linguam, sancti Spiritus instinctu expedite interpretabatur, nec minus erat versatus in obscurissimis quibusque locis sacræ Scripturæ exponendis, utpote perfectissimam illius intelligentiam nactus. Erat præterea insignis castimonia, erat facundus lingua, erat præditus scientia tam singulari, ut viginti quatuor litterarum elementa, tam quæ sub intellectum, quam quæ sub sensum cadunt, mirabili Spiritus sancti illustratione penitus pervaderet. Verumtamen scientiam illam mecum solummodo et cum Epiphaniō, quando alterutrum convenisset, communicare solebat : apud alium vero quemlibet de sacra Scriptura ne verbum quidem.

239. Postea, accumbentibus nobis vescentibusque, interrogans Andream Epiphanius : Mi Pater, inquit, quomodo interpretandus est ἄρτος seu panis? Cui Andreas : Subtractis, et quæ decem et quæ ducenta valent elementis (52), appellavi sapiens ἄρτον seu panem, quod ἄριστον seu optimum appellare debuerat. Excepit responsum Epiphanius suavi cum risu : tum ad sublimiorem de incomprehensibili Deo sermonem, sacro quodam cum horrore, se converterunt ambo, aientes, Deum esse spiritum, omnibus quas condidit rebus spiritualibus longe excellentiorem, longe magis arcanum, longe a cognitione et oculis nostris remotiorem ; esse spiritum apprime suavem, infinite jucundum, simplicissimum, nullis comprehensum terminis, majestate vereendum ; esse spiritum, de quo multa quidem mente concipimus, quia vero essentia ejus terminis circumscribi non potest, quæ tam abstrusa capienda se non extendente.

240. Ita fere quod supra firmamentum cœli est,

(52) Græcorum numeralis litteræ sic procedunt ut ε' 10, σ' 200 valcant ; quibus subtractis ex ἄριστος, manet ἄρτος.

aer, inquam, adeo extenditur in sublime, ut cogitatione assequi non liceat : nam quantum cogitatione ascenderis, tanto minus reperietur; abyssus quippe illud est. An putas fortassis te posse abyssum summum mente attingere? quid igitur ultra concipis existere? utique, credo, immensam extensionem et vastissimum pelagus, quod oculis circumspici et terminis comprehendi nullis omnino potest. Dimitte autem isthæc, et vide infra terram : aqua ibi sub aqua est (53), vorago sub voragine, chaos sub chao alteraque vorago, sub inferno abyssus, sub abysso eribus, sub eribus aer obscurus et neutiquam perspicuus; rursum vero subter illa abyssus abyssorum. Sæpius enim illuc in contemplatione descendi, ut viderem finem ejus quæ sub terra est profunditatis, et non reperi : deinde etiam inferius perrexi, nec tamen reperi. Postmodum intellectualiter me præcipitavi, et instar fulguris celerrimi transivi per caliginosam abyssorum abyssum, ingressusque sum chaos abyssale, pelagus immensum et visu impermeabile : cumque mihi non occurreret aut nebula instar muri, aut aliud crassioris corporis ulteriorem conspectum prohibens, ægre tamen mentis oculos per imaginaria isthæc solique contemplationi accessa circumferebam. Ascendens vero inde perrexi versus Orientem, et per virtutem Domini Sabaoth acutissime perspexi, et vidi superficiem terræ ibidem fundatæ : ei rursus latitudinem Orientis pertransiit, et inveni fluvium cui incumbens cælum insistit, et terræ faciem intra se claudit. Et ecce ab inde supra cælum ac terram, secundum Orientem, multæ erant aquæ, lucidæ, candidæ atque ineffabiles. Rursum vero

241. Deinde sic perrexit Epiphanius Andreas alloqui : Ecce, fili mi dilectissime, supremus hic mihi tecum congressus et colloquium est; non enim deinceps me visurus es, aut vivum aut mortuum, nisi forte in spiritu. Nunc igitur quæ eventura tibi deinde sunt, manifeste edisseram omnia, ut nunquam te mei meorumque verborum oblivio capiat. Patre tuo vita functo, monasticum indueris habitum; susceptoque in statu laudabiliter vivens, uberibus misericordiæ et gratiarum donis ab unigenito Dei Filio cumulaberis, cum propagatione famæ de te admodum præclaræ. Quando autem [cum habitu mutaveris nomen tuum (54)], et sancta hæc Ecclesia episcopo suo viduata fuerit, te excitabit Dominus luminare, ducem et pastorem expertissimum errantium animarum. Dices quoque pro Christi nomine testimonium præclarus cen-

(53) Videntur Græci, quorum disciplinis imbutus Andreas ante conversionem fuerat, tunc adhuc ignorasse mundi ubique habitabilis rotunditatem; sed eam, sicut aetate Augustini concipiebant antiqui, imaginantes sibi esse instar eversæ navis aquæ innatantis, ac subter quidem immensitatem abyssum, desuper vero aerem similiter immensum; ex lateribus etiam aquas, unde cælum emergat, concepisit : et secundum has species, animo alte

Α ρανοῦ, τουτέστιν ὁ ἀήρ, ὑπάγει εἰς ὑψος, ὅσον τις νοῆσαι οὐ δύναται· ὅσον γὰρ ἀναβῆς τῇ θεωρίᾳ, τοσοῦτον κάτω εὐρίσκεται· ἄβυσσος γὰρ ἐστὶ τὸ πρᾶγμα· ἴσως γὰρ ὅτι εὐρίσκεις ἄβυσσου ἄκραν; καὶ πάλιν τὴν ἄνω τὴν ἄρα ὑπολαμβάνεις ὑπάρχειν; πάντως, ὅτι ἔκταμα φοβερὴν, ἔπειτα πέλαιος ἀχανὲς καὶ ἀπερίβλεπτον καὶ ἀπεριήριστον. Καὶ ἀφίης τὰ ἐκεῖ, καὶ βλέψον ὑποκάτω τοῦ χάσματος χάος, ὑποκάτω τοῦ χάους ἕτερον χάσμα, ὑποκάτω τοῦ ἄδου ἄβυσσος, ὑποκάτω τῆς ἄβυσσου ἑρεβος, ὁ ἀήρ σκοτεινὸς καὶ ἀπερίβλεπτος, πάλιν κάτω ἄβυσσος ἄβυσσων, καὶ χάους χάος ἐπέκεινα. Πολλάκις γὰρ κατήλθον ἐκεῖ τῇ θεωρίᾳ, ὅπως θεάσωμαι τέλος τοῦ ὑποκάτω τῆς γῆς κρημοῦ, καὶ οὐχ εὖρον· ἔπειτα κατωτέρω κατήλθον καὶ οὐχ εὖρον· ἔπειτα ἐβρίψα ἑμαυτὸν τῷ νοερῷ, καὶ ἄπειμι ὡς τάχος ἀστραπῆς διὰ ζοφερᾶς ἄβυσσου τῶν ἄβυσσων, καὶ εἰσδύς εἰς χάος ἄβυσσου, πέλαιος ἀχανὲς τε καὶ ἀπερίβλεπτον· καὶ ἐν τῷ μὴ συναντήσαι μοι ἢ τεῖχος νεφέλης, ἢ πλήρωμα τὸ οἰνοῦν, μίλις ἑμαυτῷ τῶν ἐκεῖ νοερῶν τε καὶ θεωρητικῶν τοῦ πνεύματος ὄμμα ἀνήνεγκα· καὶ ἐν τῷ ἀναβῆναι με τῶν ἐκεῖ, ἐπορεύθην κατὰ ἀνατολᾶς, καὶ ἐπέβλεψα δυνάμει Κυρίου Σαβαὼθ καὶ ὄξεα σφόδρα, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ ἐπ' ἄκρον τῆς γῆς ἐν αὐτῷ· καὶ πάλιν ἦλθον τὸ πλάτος τῆς ἀνατολῆς, καὶ εὖρον ποταμὸν, ἐν ᾧ ὁ οὐρανὸς ἐπικείμενος ἴστατο, καὶ ἀποκλείει τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἐνδοθεν· καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὴν ἄνω ἐκείθεν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς κατὰ ἀνατολᾶς πολλὰ ὕδατα, φωτεινὰ καὶ λευκὰ καὶ ἀπόρρητα· πάλιν δέδωκα τὴν ἄνω, καὶ μόλις ἠδυνήθην ὑπεξελεθεῖν τὴν ὀλίγην τοῦ ὕδατος.

evectus sursum, ægre emergere potui ex aquarum
 D
 σμα'. Ἔπειτα λέγει αὐτῷ ὁ Ἅγιος· Ἰσοῦ, τέκνον μου γλυκύτατον, αὐτῇ μου ἢ ἐσχάτῃ ὀμιλίᾳ πρὸς σε· οὐκέτι γὰρ ὄψει με οὐδὲ θεάσει με ζῶντα ἢ θνεῶτα, εἰ μὴ τῷ πνεύματι. Ἐρῶ δέ σοι καθαρῶς πάντα τὰ ἐπ' ἐσχάτων ἀποθησόμενα εἰς σέ, ἵνα μου μέμνησαι διὰ παντός, καὶ τὰ ῥήματά μου ἔχεις διηνεκῶς. Μέλλεις γὰρ, τοῦ πατρὸς σου ἀποβιώσαντος, ἐνδύσασθαι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ διαπρέψαι καλῶς ἐν ἐλέει καὶ χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξελεύσεται φήμη περὶ σοῦ [ἀλλαγέντος καὶ τοῦ ὀνόματός σου ἐν τῷ σχήματι]. Τῆς δὲ ἁγίας ταύτης χηρευτάτης ἑκκλησίας, σέ ἐγερεῖ Κύριος φωστῆρα καὶ ὁδηγὸν καὶ ποιμένα τῶν πεπλανημένων ψυχῶν ἐμπειρίτατον. Μέλλεις καὶ εἰς ὁμολογίαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἐρχεσθαι, καὶ σὺν τοῖς ἁγίοις γενήσεται ὁ κλήρὸς σου. Σὺ δὲ, τέκνον, ἔχε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἀγάπα

impressas, agi sanctum etiam in contemplationibus suis sinebat Deus : quia veræ illæ an falsæ essent, nil faciebat ad fructum spiritualem inde percipiendum, ut jam alibi monui.

(54) Perquam incommodè hæc verba absunt a ms. Mazar. : eximunt enim lectorem sollicitudine alias necessaria, quærendi inter patriarchas CP. Epiphanius aliquem : qui solum unicus inventus est hactenus, isque ad sæculum vi spectans, adeo-

αὐτὸν ἐν ἄλλῃ καρδίᾳ σου, καὶ προσεύχου αὐτῷ· συ-
χνῶς μετὰ πολλῶν δακρῦων· μέμνησο δέ μου πάντοτε
ἐν ταῖς ἱεραῖς σου ἀναφοραῖς, ἥνικα λειτουργῶν τῷ
Κυρίῳ· παρίστασαι πολλῇ τῇ αἰδοῖ καὶ καταστάσει
τῆς ταπεινοφροσύνης· καὶ ἰδοὺ Κύριος ὁ Θεὸς ὑπερ-
άνω ὑπερατπίσει σου, ὑπὲρ πάσης καταστάσεως
προμυθούμενος. Ἰδοὺ ἡ ὑπερευλογημένη καὶ δεδο-
ξασμένη Θεογεννήτειρα, αὕτη κυβέρνησις καὶ ἀντί-
ληψίς σοι γενήσεται. Δεῦρο οὖν, τέκνον, καὶ κλίνω-
μεν γόνυ οἱ ἀμφότεροι Κυρίῳ τῷ Θεῷ, καὶ τὸ τε-
λευταῖον προσευξώμεθα. Καὶ κλινάντων γόνυ, ἤρξατο
προσεύχεσθαι ὁ Ὅσιος οὕτως·

σμβ'. Ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα,
Τριάς ἡ ζωοποιὸς καὶ ὁμοούσιος καὶ σύμβροτος καὶ
ἀμέριστος, παρακαλοῦμέν σε οἱ πένητες, καὶ ξένοι,
καὶ πτωχοί, καὶ γυμνοί, καὶ μὴ ἔχοντες τὴν κεφαλὴν
ποῦ κλίνει· ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου κλινόμεν τὸ
γόνυ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ τῆς καρδίας
καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ δεόμεθα σου καὶ παρακα-
λοῦμεν, καὶ ἱκετεύομέν σε, ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τὸ φοβε-
ρὸν ὄνομα Σαβαώθ, ἀγαθὸ καὶ ἁγίον Δέσποτα, πλα-
στοργὸς ποιητὰ παντοκράτωρ, κλίνον τὸ οὖς σου, καὶ
εὐμενῶς πρόσδεξαι τὴν ἱκετηρίαν ἡμῶν τῶν ταπει-
νῶν ἐντευξιν καὶ δέησιν, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς ἀγα-
σθῆναι ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου,
οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος
Κύριε. Ἐλθέ, Πατήρ, Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον·
ἐλθέ, ἡ φοβερὰ ἀστραπή τῆς θεότητος· ἐλθέ, τὸ κρά-
τος τὸ φοβερόν· ἐλθέ, τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ
Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, συμπαθῶν τὰ πα-
ραπτώματα ἡμῶν, ἅπερ ἡμάρτομεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ,
ἢ ἐν ἐνθυμήσει, ἢ ἐν διανοίᾳ. Δεόμεθα, πάριδε, ἄνερ,
ἄφες, ἀγαθὸ, εὐσπλαγχνε, ἐλεῆμον, πολυέλεος· καὶ
μὴ κατασχύνῃς ἡμᾶς, μηδὲ ἀπορρίψῃς ἀπὸ τοῦ
προσώπου σου, ὁ ἠδονῆ καὶ φίλτρῳ ἔρωτος γλυκυτά-
του χαμπτόμενος· ἐπὶ ταῖς ἐντεύξεσι τῶν ἀγαπών-
των σε. Παρακαλῶ σε, Δέσποτα, τὸ τέκνον μου τοῦτο
τὸ ὀπισθεν τῆς ἐμῆς ἀνικανότητος τὸ γόνυ κλίνειν,
φώτισον αὐτοῦ τὰ ὄμματα τῇ ἀστραπῇ τῆς σῆς θεό-
τητος· ἀγίασον αὐτοῦ τὰ νοερά αἰσθητήρια τῷ ἁγίῳ
σου Πνεύματι· φαίδρυνον αὐτοῦ τοὺς τῆς ψυχῆς δια-
λογισμοὺς τῇ ἀφάτῳ εὐωδίᾳ τῆς ἀειζώου σου χάρι-
τος· ἐμπνευσον αὐτῷ πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα ἰσχύος,
πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα ἀγάπης καὶ εἰρήνης,
πνεῦμα πραότητος, πνεῦμα δακρῦων βοητικόν, ἵνα
εὐδοκούμενος καὶ κυβερνώμενος παρὰ τῆς ἀρρήτου
σου δεξιᾶς, ποιήσῃ πάντα τὰ εὐάρεστά σου ἐν τῇ
δυνάμει σου σωζόμενος.

σμγ'. Ταῦτα εὐξάμενος ὁ Ὅσιος, ἀναστὰς, καὶ
κατασπατάμενος αὐτοῦ τὰ ὄμματα, καὶ τὸ πρόσω-
πον, καὶ τὸ στήθος, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ εἰρήνην
ἄγειν αὐτὸν ἐντελλόμενος ἑνὸν τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ,

que minime hic idoneus nobis: diximus autem
videri assumpsisse, cum monachus fieret, atque
in patriarchatu retinuisse, nomen Antonii vel

A fessor (55), et sors tua cum sanctis futura est. Tu
vero, fili, videsis, ut nunquam animo tuo elahatur
timor Domini; ex toto corde tuo dilige illum, et
crebro multis cum lacrymis precare. Quotiescum-
que sacrificaturus astabis coram Domino, multa
cum reverentia et humilitate, memento semper mihi
in sanctis oblationibus tuis; et Dominus Deus,
quocumque in statu fueris, te propugnabit. Ecce,
quæ supra modum benedicta et glorificata est,
sancta Dei Genitrix te tuaque gubernabit rectis-
sime ac defendet. Huc ades, fili; flectamus simul
genua nostra Domino Deo, supremam orationem
simul fusuri; illisque flexis, ita oratum est a viro
sancto:

242. Pater, Fili, et Spiritus sancte, Trinitas
vivifica, in substantia eadem, in gloria æqualis, in
partibus individua; nos pauperes, peregrini, men-
dici ac nudi, qui ubi caput reponamus non habe-
mus, imploramus opem tuam, inclinantes propter
nomen tuum tam animæ quam corporis, tam cordis
quam spiritus nostri genua, et oramus atque obse-
cramus nec non et supplicamus tibi, o Deus, Deus,
cujus terribile nomen Sabaoth, optime et san-
ctissime Domine, effector et creator omnipotens,
ut aurem tuam nobis inclinans, benigne suscipias
humilium famulorum tuorum supplicem oratio-
nem, utque in virtute ac nomine tuo nos sanctos
efficere digneris, misericors et miserator, longa-
nimis et multæ miserationis Deus. Adsis nobis
Pater, Fili, et Spiritus sancte, adsit splendor in-
finitæ claritatis Deus, adsit potentia tua mirabilis,
atque in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti
quæcunque vel opere, vel verbo, vel concupiscen-
tia, vel cogitatione admisimus delicta, misericor-
diter nobis dimitte; dimitte, inquam, condona, et
oblittera, piissime Domine, cujus misericordie et
miserationes multæ sunt; ne confundas nos, neve
projicias a facie tua, qui voluptate et illicio quo-
dam amoris suavissimi, converteris ad orationem
diligentium te. Obsecro te, Domine, ut oculos
hujus, pone me flectentis genua, filii mei, divinæ
claritatis tuæ splendore illumines; ut omnes animæ
facultates Spiritu tuo sanctifices; ut mentis cogi-
tationes inenarrabili semper vigentis gratiæ tuæ
fragrantia condita exhilares; ut inspires illi spiri-
tum sapientiæ, spiritum fortitudinis, spiritum in-
telligentiæ, spiritum dilectionis et pacis, spiritum
mansuetudinis, spiritum denique salutare lacry-
mas efficientem: quo recta incedens via, dirigente
infallibili dextera tua gubernetur; et qualibet ex
voluntate tua placitoque operans, in virtute tua
vitam consequatur æternam.

243. Ita precatus Andreas, surrexit; tum oscu-
latus Epiphaniæ oculos, vultum, pectus et manus,
hortatusque, ut in suo se conclavi pacifice conti-
neret, acerbè dolentem ac lamentantem relinquens

Polyeucti.

(55) Magis hoc Polyeucto convenire etiam iudic-
divimus.

discessit. Perveniens hinc ad ambulationes, quæ sub porticibus sunt, totam noctem pro periclitantibus, pro afflictis, pro necessitate aliqua pressis, pro carcere detentis, pro omnibus denique mundi incolis orando transegit. Atque ita evocatus e terris, videns universum sanctorum agmen, veluti familiarem suum invisentium, hilariter ridentique vultu spiritum emisit.

244. Interea paupercula quædam mulier, quæ ibidem in tuguriolo quopiam morabatur, copiosam unguenti fragrantiam ac thymiamatis suaviter olentis, cum nullo altero comparandi, et captum omnem hominum supergredientis, odorem percipiens, prosiliit subito; petitoque lumine, secuta odorem, ad locum unde promanabat devenit; reperitque istuc beatum Andream vita functum, et deprehendit divinum istum odorem magis magisque fragrantem aspirare, et unguentorum scaturiginem instar fluminis mirabiliter e reliquiis egredi. Quæ de causa ad alios quosdam festine accurrens, quod acciderat miraculum, Deo ipso in testem vocato, jurata narravit. Hinc excitati plures, ad locum designatum concurrerunt: quo appropinquantes, nullum omnino viderunt hominem, sed solam unguenti et incensi fragrantiam perceperunt, mirantes vehementer, nullas usquam viri sancti reliquias deprehendi: transtulerat enim illas Dominus alio ex judicio suo divino, quod illum non latet, qui arcana quælibet illius facinora habet perspecta.

245. Beatus itaque Andreas, sol iste absconditus, et columna ad cælum usque pertingens, qui et pauper et peregrinus et stultus et omnium peripsema facies fuerat propter Dominum, vitam hanc quodetrigesima die Maii conclusit, sexto et sexagesimo ætatis suæ anno, occulte suum agonem consummans et Deo soli cognitus. Ego autem Nicephorus, per misericordiam omnipotentis Dei, in numerum presbyterorum Magnæ ecclesiæ, quæ in hac urbium regina Dei Sophia cognominatur, ascitus, mirabilem hancce et celebris famæ futuram religiosissimi sanctissimique Patris Andreæ vitam conscripsi, ea in commentarium præsentem referens, quæ partim oculis meis ipse vidi, partim didici ex Epiphanio, facto hic deinde reverendissimo archiepiscopo secundum prædictionem ipsius sancti: cujus precibus mereamur consequi misericordiam in die iudicii, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre sanctoque Spiritu gloria, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

οὕτω πικρῶς θρηνοῦντα ἀφελς, ἀνεχώρησε. Καταλαβὼν δὲ ἐν τοῖς περιπάτοις τόποις τοῖς ὑποκάτω οὖσιν ἐμβόλοις, καὶ διὰ πάσης νυκτὸς προσευχόμενος ὑπὲρ τῶν ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσι, καὶ ἀνάγκαις, καὶ ἐν αἰχμαλωσίαις, καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου, οὕτως ἐπὶ γῆς ἀνακληθεὶς, καὶ ἑρῶν ἅπαντας τοὺς ἁγίους ὡς περ φίλους πρὸς αὐτὸν παραγενομένους, μειδιῶν τῷ προσώπῳ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.

σμδ'. Ἐν οἷς γύναιον πενιχρὸν τῶν ἐκεῖσε, ἐπὶ καλύβης τὴν κατοίκησιν ἔχον, τὴν πολυτελεῖ τοῦ μύρου εὐωδίαν καὶ θυμιαμάτων ἐκεῖνων, τῶν ἡδυνῶν καὶ ἀσυγκρίτων, καὶ πάντα νοῦν ὑπερβαίνοντων κατοσφραγθεῖσα, σπουδῆ ἀναστᾶσα, καὶ φῶτα αἰτηταμένη, καὶ ἐξακολουθήσασα τὴν εὐωδίαν τῷ τόπῳ ἐπέστη· εὗρε δὲ τὸν Μακάριον τέλει τοῦ βίου χρησάμενον, καὶ τὴν θεϊκὴν ἐκεῖνην εὐωδίαν πολλῶν μείζον ἀναδιδομένην, καὶ μύρων ἐκβλυσιν παραδόξως ἐκ τοῦ λειψάνου ἐξερχομένην ποταμηδόν. Ἐδραμεν οὖν καὶ τισὶ τὸ θαῦμα ἀπήγγειλε σὺν ὄρκῳ μάρτυρα τὴν Θεὸν προσκαλουμένη. Καὶ δὴ πολλῶν συνδεδραμηκότων, ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο, οὐκέτι τινὰ ἑώρακασιν, εἰ μὴ ὑπὸ τῆς εὐσμίας τοῦ μύρου καὶ τῶν θυμιαμάτων κατεπλήττοντο λίαν, οὐδαμῶς εὗρεῖν δυνηθέντες τοῦ Ἁγίου τὸ λείψανον. Μετέθηκα γὰρ αὐτὸ ὁ Κύριος, κρίμασιν ἰδίῳις οἷς ἐκεῖνος ἐπιστάται, ὁ καὶ τὰ ἀπόκρυφα αὐτοῦ κατορθώματα ἐπιστάμενος.

σμε'. Ἐτελειώθη δὲ ὁ κρυπτός ἥλιος καὶ οὐρανομήκης στῦλος πυρῆς, ὁ μακάριος Ἄνδρέας, ὁ διὰ Κύριον πένης καὶ ξένος καὶ καταπεφροννημένος, καὶ ὑπὸ πάντων ἐξουθενημένος, μηνὶ Μαΐῳ εἰκάδι ὀγδόῃ, ἑξηκοστῶ ἔκτῳ ἔτει τὴν ἀγῶνα κρυπτός διεγωνισμένος, Θεῷ δὲ διεγνωσμένος, ὡς καλῶς ἀγωνισάμενος. Ἐγὼ δὲ Νικηφόρος, ἑλέει τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ ὑπάρχων κατηριθμημένος ἐν τοῖς ἱερεῦσι ταύτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τῆς ἐπωνύμου Θεοῦ Σοφίας, συνεγραψάμην τὴν θαυμαστὸν τουτον βίον καὶ πολυθρύλλητον τοῦ σεβασμίου Πατρὸς τοῦ ἐν ἁγίοις Ἄνδρέου, ἃ καὶ οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἑώρακα, καὶ παρὰ τοῦ Ἐπιφανίου τοῦ ἀοιδίμου, τοῦ γεγονότος ἐνθάδε ἀρχιερέως μεμάθηκα, καὶ τῷδε τῷ συγγράμματι συνέταξα, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ μετὰ τῷ Πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

CIRCA MEDIUM SÆCULUM X.

CONTEXTIO GEMMARUM

SIVE

EUTYCHII PATRIARCHÆ ALEXANDRINI ANNALES

Illustriss. Joanne Seldeno chorago; interprete Edwardo Pocockio, linguarum
Hebraicæ et Arabicæ in Academia Oxoniensi professore publico.

(Oxonis: Impensis *Humphredi Robinson*, in Cœmeterio Divi Pauli, ad insigne trium Columbarum, 1638.)

EX PRÆFATIONE

JOANNIS SELDENI

AD

EUTYCHII ORIGINES ECCLESIE ALEXANDRINÆ,

In qua de auctoris nomine, patria, natalibus, ævo, scriptis, adeoque eis unde Origines istæ sumptæ.

Patriarchæ huic a natalibus nomen erat Said cum adjectione patronymica *Ibn Batrik*, id est, *Saidus Filius Batrici* seu *Patricii*, aut *Batricides*. Cum autem patriarcha factus est, maluit sibi nomen אַתְּיַחְיָא, quod et exaratur subinde אַתְּיַחְיָא et אַתְּיַחְיָא pro eo quod e Græco est *Eutyches* aut *Euty chius*. Vocabulum illud e Græco sic in Arabica elementa deformatum legi quidem olim, sed non sine errore, *Aphthysius*; uti et, juxta mecum, vir summus Thomas Erpenius Orientalium linguarum, maxime Arabicæ, in Occidente parens, dum vixit, colendissimus. Id quod ex ejusdem annotatiuncula de auctore hoc, codicum quibus utor alteri, sua manu, dum aliquandiu consuetudine ejus Londini annis abhinc amplius viginti fruebar, adjecta liquet. Et lectionum ejusmodi satis ferunt ipsa vocabuli elementa. Sed tandem vidi *Euty chis* et *Euty chii* nomina ab ipso Saido eisdem litteris designari, unde et eundem *Euty chium* aut *Euty chen* dicendum minime dubitavi. Nec tam novum ita sumpsit nomen Saidus, quam pristini interpretationem, aut alia ex lingua synonymum. Nam *Said* idem Arabice significat quod Græce *Euty chius* aut *Euty ches*, aut Latine *Fortunatus*.

Patria erat Ægyptus. Natalium locus (ut testatur ipse in Chalifatu *Kahiri Billa*) Fustatum, de quo vide, si placet, geographiam Nubiensem in parte III climatis 3 præter *Leunclavium* in *Pandectis Turcicis* cap. 61 et 212. Tempus natalium ejus fuit annus octavus *Mutemadis Billa Ibn Metwachal* Chaliphæ in Syria, *Achmede Ibn Tolon* Chaliphatum obtinente Ægypti; dies vero *Dominicus* et 27 mensis *Dilhuggiæ*, anni *hegiræ* 263, ut expressim in codicum quibus utor ejusdem altero, sive ab ipso *Euty chio*, sive a nescio quo alio traditur. De anno verba sunt: *Atque hoc evenit anno 263 lunari. Et ab hegira ad natales ejus anni sunt solares 254*. Dum vero numeratur ibi annus a Christi incarnatione, fit ille 868; qui plane idem est qui nobis in chronologia receptissima habetur 876. Nimirum *Euty chius* passim in chronologia sua Christi natales octennio facit recentiores quam in æra vulgari. Adeoque ex ea ratione *hegiram* ab anno Christi 614 auspicatur, quam unanimes tribuunt chronologi nostri anno vulgari Christi 622. Atque ex 622 et 254 annis solaribus conficitur annus ille 876. Dies autem 27 *Dilhuggiæ* in anno *Hegiræ* 263, respondet diei 8 *Septembris* in anno 876 *Juliano*. Accepi vero, et beneficium libentissime agnosco, ab viro litteris optimis ac virtute ornatissimo *Edwardo Pocockio*,

Oxonii linguæ Arabicæ professore dignissimo, vitam ms. Eutychiei nostri ob Ibn Abi Osaibea Mahumeda-
no, inter Vitæ Arabum qui medicina (nam et medicus erat insignis Eutychieus) claruere scriptam. In
ea idem dies, mensis, ac feria eadem, natalibus ejus tribuitur. Annus vero interim ibi est 223 *Hegiræ*.
Sed librarii error est manifestus. Et pro כ"ג vicesimus, plane ס"ג sexagesimus legendum.
Auctor ille alias dicitur Abu Elaighbas Achmed Ben Casem, quem eundem existimo esse cum Ben Ca-
sem virorum illustrium Vitarum auctore aliquoties citato a Gabriele et Joanne Maronitis in tractatu de
rebus Orientalibus Geographiæ Nubiensi subnexo. Floruit hic sub annum *hegiræ* 610, seu annum Christi
1212. Anno nempe ætatis suæ 37 mortuus est, anno *hegiræ* 616, qui Christi est 1220. Igitur natus
est Eutychieus Carolo Calvo Occidentis, Basilio Orientis imperatoribus, et Alfredo rege Angliæ, patriarcha
Alexandrino tunc Michaelæ. Dum autem temporis hunc qualemcunque calculum ex Arabismo afferimus,
subit in mentem illud Landulphi Sagacis de summa atque inauditâ numerandi inscitia, quam Arabibus,
auctore Græculo aliquo, imputat. Ait nempe, libro 20 *Ulid*, seu *Walid Chalifam Syriæ prohibuisse scribi*
Græce publicos logothesi codices, sed in Arabicis annotari sine computo: quoniam, sic ille, impossibile es
il'orum lingua monadem, vel dualitatem, aut trinitatem, aut octo et dimidium, aut tria scribi, propter quod
et usque hodie sunt notarii Christiani. Ita in rebus Justiniani Rhinotmeti seu sub annum Christi 700
Landulphus. Sed mirari satis nequeo, undenam hoc commentum primo natum. Manifestius nihil est
quam non solum in Arabum lingua Walide hoc vetustiore, upote etiam in Alcoronica, numerandi ratio-
nem pariter, ut linguis in aliis, exprimi, verum etiam ipsas, quibus utimur Europæi, figuras numerales
operationibus arithmeticis adeo accommodas, quas barbaricas appellamus, ab eis olim mutuo Europæos
accepisse, nec ita multo aliter a nobis etiamnum quam ab illis formatas. Et Guilielmus Malmesburiensis
lib. II *De Gestis regum Angliæ*, cap. 10, ubi Gerberti, postea Silvestri papæ (quem tamen ille Joannem XV
perperam facit) historiam intertextit, eum ait *primum a Saracenis Abacum rapientem, regulas dedisse*
quæ a sudantibus abacistis vix intelligantur. Sed hæc obiter.

Dignitas Eutychiei nostri cernitur tum in artis medicinæ singulari qua claruit fama, tum in rebus et
historicis et theologis quibus admodum polluit, adeoque in fastigio ad quod euectus est patriarchali.
Medicum quidem ipse se in scriptis suis non ita raro appellat, adjecto nomini suo, quod, juxta Ori-
entalium morem, subinde inserit, vocabulo *medicus*. Et Achmed Ben Casem in Vita ejus: *Et medicus fuit*
insignis, tum theoricæ tum practicæ ejusdem partis gnarus, ac tempore suo præcellens; quemadmodum
item erat frater ejus Isi Ibn Batrik dictus. Scientiam ejus historicam scimus ex Annalibus ejus, de
quibus mox. Theologum autem subinde in Annalibus illis agit acutum, dum in Arianos, Nestorianos,
id genus alios, tam obiter, sed breviuscule, disputare vult quam res eorum narrare. In dignitatem pa-
triarchalem euectus est, post obitum Christoduli patriarchæ Alexandrini, annos natus solares circa
quinquaginta octo. Nimirum anno *hegiræ* 321, seu primo Chalifatus Kahiri Billa, factus est patriarcha,
die 8 mensis Tzephari, ut expressim tum Ben Casem, tum Eutychieus ipse. Sed altero in exemplari
Eutychiei (nam binis usi sumus, ut statim dicemus) manifesta est in numeris hæc de re depravatio. In
calculo Juliano respondet annus Christi 933 ac dies Februarii octavus. Sedit annis lunaribus 7 præter
6 menses, quod testatur tam Georgius Elmacinus, aut adnotatio ei adjecta l. III, c. 1, quam Vitæ ejus
auctor jam ante dictus. Macarius erat tunc temporis Jacobitarum seu Eutychieanorum ibi patriarcha, uti
hic *Orthodoxorum*. Sic enim in urbe illa, seditionibus deditissima, diu etiam antea obtinuerat, ut tam
hæreticis quam orthodoxis suis esset ibi episcopus. Vide Niephorum *Hist.* xv, c. 16. Et Brevicu-
lum historiæ Eutychieanistarum, seu *Gesta de nomine Acacii*, cum pontificum Romanorum epistolis
aliquot ab Jacobo Sirmondo dudum edita, pag. 16: *Mortuo principe Marciano, collectis turbis hæreti-*
corum, Timotheus et Petrus veniunt Alexandriam, et ordinatur ab hæreticis Timotheus episcopus, duo
igitur apud Alexandriam episcopi esse cæperunt. Orthodoxorum tunc erat Proterius. Tam vero Georgius
Elmacinus quam Ben Casem ait dissidia viguisse non levia inter Eutychieum et plebem suam. Diarrhæa
tandem laborantem Alexandriæ eum obiisse anno *hegiræ* 328, die lunæ qui postremus erat mensis Ra-
gebi. Initium anni illius erat 18 Octobris anni Christi 939, feria sexta seu die Veneris. Ita in calculo
Juliano mortuus est die Maii duodecimo, anni Christi 940, postquam annos 63 aut circiter vixisset.
Caliphatum Syriæ tenente Arade Billa: Romano Orientis, Ottone Magno Occidentis imperatoribus,
atque Athelstano rege Angliæ. Coævus ita habuit Abi Hali Ben Mucla, qui primus elegantioris apud
Arabes scribendi generis auctor exstitit, atque Albatenium seu Albategnium, id est Mahumedem Ara-
ctensem, Aratensem Copernico aliisque dictum et subinde Aracensem, celeberrimum illum astronomum
de quo legitur in Tzemach David: *Is invenit simul et instauravit calculum exactum et tabulas astronomis,*
quibus utantur ipsi usque in hunc diem in motu vero supputando. Sic David ille part. II, anno chiliadis
quintæ 635, seu Christi 875. Alphonsinas, ut videtur, vult ex Albatenii libro de Scientiis stellarum
(quem ex Arabico vertit olim Plato Tiburtinus) constructas. Coævaneus item Eutychieo erat Photius
archiepiscopus Constantinopolitanus, atque, uti volunt aliqui, Theophylactus Bulgariæ, et Vitellio
Opticus. Libri ab Eutychieo scripti sunt quatuor: *Liber de medicina; Liber Disputationis inter*
hæreticum et Christianum, Ordinatio aut Ordinata dispositio Gemmæ, seu Ordinatio aut Ordinata dispo-
sitio aut Syntagma substantiæ (ut pariter fert vox Arabica) seu *Syntagma compendiosum; quasi Medul-*

iam historicam nuncupasset. Neque enim eodem vocabulo pro gemma ac substantia (scilicet *Giauhar*) solum utuntur Arabes; verumetiam ideo utuntur, quia ut gemmæ inter reliqua bona, ita substantiæ inter cætera prædicamenta dignitas est eminentissima. Nam inde nominis hæc communitio, ut expressim Averroes in Epitome in libros Metaphysicos, tractatu primo. Quartus liber Eutychio tributus, est *de rebus Siciliae postquam a Saracenis capta est*, qui in Catalogo Bibliothecæ Orientalis viri præstantissimi Thomæ Erpenii, annexus esse dicitur Historiæ ejus ecclesiasticæ, id est, *Medullæ* quam diximus *historicæ*. Librorum quos memoravimus tres priores meminit Achmed Ben Casem ille. Etiam in illorum tertio, seu Medulla historica, secundum memorat ipse Eutychius. Tertius autem Annales complectitur a rerum conditu usque in sua tempora deductos; in quibus quamplurima ad historiam tum sacram tum profanam attinentia occurrunt notatu dignissima, quæ nullibi omnino apud scriptores qui præstant, aliosve, quos mihi videre contigit, sive Græcos, sive Latinos, sive Hebraicos, sive Arabicos lecta. Conscripti sunt illi ad Isi Ibn Batrik fratrem suum. Citantur multoties a Georgio Elmacino in Historia Saracenicæ. Et recensentur proculdubio inter codices Arabicos Orientis res complexos, quibus olim Guilielmum archiepiscopum Tyrium instruxit Almaricus rex Hierosolymitanus, ut inde opus de principibus Orientalibus conficeret; nec ut vulgares, sed primarii. *Seith filius Patricii et vir venerabilis* vocatur huic Tyrio; nec alibi apud scriptores Europæ veteres, quantum observavi, memoratur. Almarico rege, inquit Tyrius, in prologo ad Historiam, *Arabica exemplaria ministrante aliam historiam, a tempore seductoris Mahumeth usque in hunc annum, qui est nobis ab incarnatione Domini 1184, per annos quingentos septuaginta currentem conscripsimus: auctorem maxime secuti virum venerabilem Seith fil. Patricii Alexandrinum patriarcham*. Quod vero ait se maxime hunc secutum plane intelligendum est de tempore nuntaxat annum Christi 937 seu hegiræ 326 antevertente. Tunc enim suos claudit Annales Eutychius circa biennium post mortuus.

LECTORI PATROLOGIÆ EDITOR.

Eutychii nostri periocham ex ejus Annalibus (p. 328) excerptam seorsim anno 1642 ediderat Joannes Seldenus, cum magnâ commentariorum apparatu, sub titulo: *Eutychii Ægyptii, patriarchæ orthodoxorum Alexandrini....., Ecclesiæ suæ Origines*. Seldeni placita de ordine hieratico confutanda in se suscepit Pater Abraham Echellensis in suo *Eutychio vindicato*, Romæ anno 1661 typis S. Congreg. de propaganda fide edito. Præfationem operis recudimus in qua Pater Abraham periocham eandem nova interpretatione donatam exhibet, ut monstret, Eutychium non lubentem, sed invitum ac reluctan-tem per os Seldeni locutum fuisse.

ABRAHAMI ECHELLENSIS PRÆFATIO.

Docuerat olim Acrius, uti refert D. Augustinus, Epiphanius, Patres gl'ii, et ecclesiastici scriptores, presbyterum et episcopum parvis esse ordinis, dignitatis atque potestatis. Sententiam hanc sacrorum conciliorum damnatam decretis, sanctorum Patrum in tartara detrusam auctoritate, ac merita demum oblivione sepultam, infausto, nescio quo carmine, avorum nostrorum memoria in mortalium inde revocantur lucem Lutherus et Calvinus; eamque deinceps aut suo foverunt sinu, aut suis perodiose refrigerant scriptis illi qui in ipsorum jurarunt verba. Acrius tamen ac virulentiori calamo quæstionem exagitavit hanc nuper Claudius Salmasius, præcipitæ eruditionis homo Calvinista, in opere quod *De senore trapezítico* inscripserat. Quamprimum tam detestabili ac perniciosæ pesti ex adverso occurrit doctissimus Dionysius Petavius, ex sacra Societatis Jesu religione, opere inscripto: *Dissertationes ecclesiasticæ de episcoporum dignitate et jurisdictione*; ac malam bestiam eo, unde prodierat, retrudere obnixus est veteranus ac acerrimus fidei catholicæ propugnator.

Ad tantum rumorem ac quæstionis recrudescentis famam ex ultima excitus Britannia Joannes Seldenus eo accurrit opem ferens symmystæ ac suppetias. Animadvertens vero suas sodalisque copias Occidentales longe et numero et viribus impares esse, Eutychium patriarcham Alexandrinum, ceu militem auxiliarem, et Arabicis instructum armis ad hanc pugnam ab ipso Oriente suo conduxit ære. Operis vexillum hoc specioso exornavit titulo: *Eutychii Ægyptii patriarchæ orthodoxorum Alexandrini, scriptoris ut in Oriente admodum vetusti ac illustris, ita in Occidente tum paucissimis visi, tum perraro auditi, Ecclesiæ suæ Origines*. Auctorem porro ex dignitate, antiquitate, patria, raritate operis, et exemplarium, materiæ, qua de agitur, claritate, aliisque ornamentis sic apud suos lectores in sua commendat præfatione: *Jam vero, inquit, cum de ordinis hierarchici in Ecclesia Alexandrina, id est de presbyterorum, et*

*episcoporum etiam et de ipsissimo hoc, quem memorat Hieronymus more testimonium multo luculentius explicatiusque, habetur apud scriptorem satis vetustum, Arabicum, Ægyptium, eumque ejusdem Ecclesiæ patriarcham orthodoxorum (nam alius erat ibi non raro Jacobitarum) nec dum typis editum, et perpau-
cissimis, nisi fallor nimium, aut lectum aut visum.*

Equidem ex tam fastoso titulo, ex tam immoderatis laudibus, atque præconiis, tandemque ex tanta operis et exemplarium raritate aliquid multo majoris ponderis et momenti apud me conceperam olim, dum de hisce Originibus me per litteras consuluit vir doctissimus, et de catholica Ecclesia optime meritus Bartholdus Nihusius; nec aliter mihi in hoc accidit, quam illi qui ex bullato nomine chamæleon-tem adhuc sibi non visum elephante longe mole grandiorum existimaverat; aut illi, qui ex voce asinum et cicadam. Verum enimvero cum ejus operis mihi copia facta esset ante menses aliquot, continuo tota desiit admiratio; imo plurimum admiratus sum tituli vanitatem inutilitatemque, cum viderem tam vile pharmacum ac vulgare, omniumque tritum manibus, tantis vendi in Calvinistico foro vociferationibus. Quandoquidem Chronicon illud Eutychie, ex quo periocham hanc de Ecclesiæ Alexandrinæ originibus excerpit, seu potius extorsit Seldenus, nullis fere non exstat in celebrioribus aut Italiæ, aut Galliæ bibliothecis: nemini, qui Arabicas litteras vel primoribus degustavit labiis, tritum non est, nedum duplici superlativo *perpaucissimis aut visum, aut lectum*, ut suis protestantibus venditat bonus Seldenus. Ad rem autem ipsam quod attinet, Eutychie hanc periocham cum Seldeni versione et commentariis statim atque percurri, hominis admiratus sum modestiam, sed parem in illo desideravi fidem. Quandoquidem suæ factionis et partium abreptus studiis Eutychie non lubentem, sed invitum, ac nimium reluctantem in suorum conduxit castra, et sub modestiæ ornamentis mortiferum miscuisse videtur venenum. Imo, si penitus perspicendum est, nequaquam Eutychie Alexandrinum, sed personatum Anglum sub Eutychie nomine et larva in scenam prodeuntem comperies. Etenim præcipuos locos, ex quibus controversiæ hujus pendet momentum, aut versione adulteravit Seldenus, aut commentariis verum sensum et lucem eis eripere conatus est. Quam quidem periocham sic ab eo corruptam et vitiatam, *Eutychie Ægyptii patriarchæ orthodoxorum Alexandrini, etc., Ecclesiæ suæ Origines*, appellare ei placuit, ad captandos in ipso exordio lectorum animos, quasi vero Eutychie tractatum aliquem insignem, ac peculiarem, et ex professo ea de materia scripsisset, cum eam quasi præteriens tetigerit tantummodo. Quæ omnia profecto sine stomacho nemo veritatis studiosus, et linguarum, ac rerum dogmatumque Orientalium peritus percurrere potest. Hinc patriæ, muneris, aviæ religionis, sed veritatis potissimum inducti ratione et stimulis, singula catholica fide, nempe sincerissime sine fuce, sine larvis, sine adulteratione, sine mutilatione auctoritatum, aut corruptione examinare decrevimus. In quo quidem præstando lydius lapis nobis erit ipsum Eutychie Chronicon, ipsissima periocha, antiquissima Ecclesiæ Alexandrinæ monumenta, aliorumque Orientalium miras consensus. Observabimus præterea imprimis illud Auli Persii Flacci, quod pro lemmate sui operis fronti ac limini affixit Seldenus, (nimirum

..... *Non si quid turbida Roma
Elevet, accedas, examenne improba in illa
Castiges trutina*

Non, non accedemus, Seldene, Romana defensori vitia, sed fidem, quæ omni caruit atque caret vitio, a vitiis, quæ illi falsissime cum tuis imponis sodalibus, vindicaturi. Eam nempe fidem de qua ad ipsos Romanos sic Apostolus: *Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo.*

An dices forsitan, hanc fidem mutatam esse? Sed D. Hieronymus mutari non posse lib. III Apolog. contra Rufinum affirmat: *Scito, inquit, Romanam fidem apostolica voce laudatam ejusmodi præstigiis non accipere. Etiam si angelus (quidni si Anglus?) aliter annuntiet, quam semel prædicatum est, Pauli auctoritate munitam non posse mutari.* Et ante Hieronymum, D. Cyprianus lib. I, epist. 5, Romanos esse, inquit, *ad quos perfidia habere non possit accessum.*

Hoc idem inviti fatentur adversarii, et quidem adversariorum coryphæus Martinus Lutherus tom. I Germ. Wit. fol. 561, ubi: *Ecclesia, inquit, nec debet nec potest mentiri, nec falsum docere, ne in unico quidem capite.* Hujus Ecclesiæ infallibilitatis rationem ibidem ita reddit: *Cum Dei os sit os Ecclesiæ, Deus certe mentiri non potest, ergo nec Ecclesia.*

Posita autem hac propositione, quæ verissima est, etsi per os Balaam prolata, rectissime sequitur: ergo Ecclesia Romana est vera Ecclesia, et Romana fides nequaquam mutata est, aut mutari potuit; sed eadem nunc prorsus est, qualis apostolica voce fuit laudata.

Quod vero ea Ecclesia, quæ non debet, nec potest mentiri, nec falsum docere, nec in unico quidem capite, sit Ecclesia Romana, ex ipsis quoque adversariis evincitur. Lutherus, tom. IV, edit. Witember. fol. 225: *Nos fatemur, inquit, sub papatu multa esse bona Christiana, imo omne bonum Christianum, atque inde etiam ad nos provenisse.* Et paulo post: *Imo dico in papatu veram esse Christianitatem, imo rerum nucleum Christianitatis.* Rursus: *In papatu scilicet esse Dei Verbum, apostolatam, nosque sacram Scripturam, baptismum, sacramenta, et prædicandi officium ab ipsis sumpsisse.* Bucerus in Præparatione ad concilium: *Plane profitemur, inter præcos Ecclesiæ Patres continere, vrimatum habuisse Romanam*

Ecclesiam super reliquas Ecclesias. Jacobus in rationibus desumptis ex Verbo Dei, pag. 24, relatus a R. P. Henrico Fitz Simon in Britannomachia ministrorum lib. 1, cap. 10, pag. 3: *Nullum esse, inquit, in toto mundo locum tam probabiliter, ac Romam totius regiminis catholicæ Ecclesiæ fontem ac originem.* Jacobus rex Britannicæ in domo parlamentaria præcise in medio litteræ D.: *Ego Romanam Ecclesiam profiteor esse nostram matricem Ecclesiam.* Et in colloquiis Hampt. *Hæc mea est constans ac fixa persuasio, nullam debere Ecclesiam remotius a Romana Ecclesia secedere, quam ipsa a se ipsa florente digressa sit.*

Si itaque Ecclesia Romana fuit aliquando per adversarios matrix omnium Ecclesiarum, fons et origo totius regiminis catholicæ Ecclesiæ, unde omne bonum Christianum in alias promanavit Ecclesias; in eaque fuit vera Christianitas, imo verus nucleus Christianitatis, Dei Verbum, apostolatus, sacra Scriptura, baptismus, sacramenta, et prædicandi officium, ita ut non licuerit ab ea remotius secedere, quam ipsa a se ipsa florente digressa sit: si nec debet, nec potest ejusmodi Ecclesia mentiri, nec falsum docere, nec in unico quidem capite, cum Dei os sit os hujus Ecclesiæ, qui mentiri non potest; quis tam manifestæ impudentiæ, et execrandi stuporis erit, qui affirmare audebit, Romanam fidem Apostoli unitam auctoritate mutatam fuisse?

At objiciet hic forte adversariorum nonnemo; Hæc infallibilitas tribuenda est Ecclesiæ universali, cui id promissum est, non autem alicui singulari.

Ad hanc objectionem respondeat adversariis unus ex adversariorum grege Witakerus, contr. 2, quæst. 4 cap. 3, pag. 489, ubi: *Nihil est, inquit, universali Ecclesiæ promissum, quod non similiter singularibus Ecclesiis promittitur.*

Fac ita sit, deus modo hoc Witakero et symmystis (quamvis erroneum), quod scilicet nihil fuit promissum Ecclesiæ universali, quod singularibus Ecclesiis non fuerit promissum. Jure ergo ex hac doctrina inferre licet ad hominem, Ecclesiam Romanam nunquam succubuisse, neque succumbere potuisse, quia aliquando fuit vera Ecclesia per ipsos adversarios, et os Dei, vel qua universalis, vel qua singularis, cum nihil per ipsos sit promissum Ecclesiæ universali, quod singularibus non fuerit promissum. Qua igitur fronte eam insimulare audent erroris et lapsus? Suis se confodiunt armis, dum incurrunt cæco impetu in Romanam Ecclesiam, ejusque causam in lucem veritatis inviti proferunt, ac suis se implicant paralogismis. Nemo enim sanæ mentis facile concedit, quod ipsi, nimirum nihil Ecclesiæ universali promissum fuisse, quod singularibus Ecclesiis non fuerit promissum; cum certissimum sit, Ecclesiæ universali promissam fuisse infallibilitatem, singularibus vero non item. De infallibilitate universalis Ecclesiæ dictum est: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt. adversus eam (Matth. xvi, 18).* Nec non: *Quæ est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis. (I Tim. iii, 15).* Unde præclare Stapletonus, contr. 4, quæst. 2, articulo unico: *Ecclesia, inquit, in conclusione fidei semper est certissima et infallibilis.* Singulares Ecclesias de facto defecisse, atque succubuisse evidentissime constat. Nam quis nescit, Constantinopolitanam succubuisse aliquando in Macedonio, et Nestorio; Alexandrinam in Dioscōro; in Macario Antiochenam, et sic de aliis? Restat ergo, ut dicamus, infallibilitatem necessario residere penes Ecclesiam universalem, cujus caput est Romanus pontifex, cui in Petro, cujus est successor, ab ore Veritatis dictum fuit: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua (Luc. xxii, 32).* Quod vero statim subjungitur: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos (ibid.),* de singularibus Ecclesiis intelligendum est, quæ in fide dirigendæ, et confirmandæ sunt a Petri successore, in quem confirmandi fratres auctoritas derivata est. Apud Romanam igitur Ecclesiam residet hæc infallibilitas. Quauquam haud melatet, Witakerum, more omnium hæreticorum a se ipso desciscere, atque alibi asserere, tam Ecclesiam universalem, quam singulares Ecclesias errare posse. Ex quo plane patet hos in Deum ipsum blasphemos esse, quia si os Ecclesiæ, quod per ipsos est Dei os, mentiri, et errare potest, sequitur inde necessario, Deum et mentiri, et errare posse, quod vel verbis proferre, aut mente concipere ad horum convincendam pervicacitatem, animus horret luctuque refugit.

Tu autem, Seldene, hæc interea reliqui versus in Romanos usurpati attento perpendito animo.

..... *Nec te quæsiveris extra.*

Tecum habita, te nosce, nec de Romana religione ita temere pronunties, cum prorsus ipse nescias, quæ sit hodie in tua vere plusquam turbidissima Anglia religio, nec quæ sit cras futura, non omnium, inquam, sed singulorum; tot enim apud vos sunt religiones, quot capita. Res ipsa in foris et plateis proclamatur. Decreta vestri senatus, seu parlamenti ante quatuor ferme annos edita de religione statuenda a vestris theologis et ministris hoc satis superque testantur. Jamdudum hac de re gravibus conquestus est verbis Theodorus Beza in Epist. Theolog. epist. 1, ad Andreæ Duditium: *Exercuerunt me diu, et multum illæ ipsæ, quas describis cogitationes, scilicet nostros palantes omni doctrinæ vento, et in altum sublatis, modo ad hanc, modo ad illam partem deferri. Horum quæ sit hodie de religione sententia, scire fortasse possis, sed quæ cras de eadem futura sit opinio, neque certo affirmare queas. In quo tandem religionis capite congruunt inter se Ecclesiæ, quæ Romano Pontifici bellum indixerunt? A capite ad calcem si percurras omnia, nihil propemodum reperias ab uno affirmari, quod alter statim non impium*

esse clamitet. Sed audiatur etiam Lutherus in Epist. ad Antverpienses: Tot inter nos religiones sunt, quot homines, neque asinorum quisquam est tam hebes, et vœcors, qui insomnia proprii capitis, et propriam opinionem pro instinctu Spiritus sancti, et se ipsum prophetam haberi nolit.

Velim, nunc regrediantur ex inferis Beza ille, et Lutherus, ut quænam de una sola Anglia eorum sit modo sententia, dicant. Nam si tunc in dies singulorum nutabatur de religione opinio, nunc sane in horas, et momenta. Turbida quidem est omnium Protestantium ubique terrarum synagoga; sed omnium turbidissima est, quam Anglicanam vocant. In densissimis, et plusquam Ægyptiacis jacet hæc tenebris, ubi eam palpando ex senatus decreto quæritant ministri ac theologi, et nequam invenire hactenus potuerunt, sed confusa vera veræ Ecclesiæ lingua, lapides, ut aiunt, pro cæmento, et hoc pro lapidibus in turri hæc Anglicana alter alteri porrigit. Quamobrem Seldene

..... *Nec te quæsieris extra.*

Nam: *Si potuit evadere quisquam, inquit D. Cyprianus De unit. Eccles. libro, qui extra arcam Noe fuit, et qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadit; stare tu (Seldene) et vivere putas posse de Ecclesia recedentem, sedes tibi alias, et diversa domicilia condentem?*

Porro quinam adversariorum scopus est, dum de presbyterorum et episcoporum æqualitate, aut inæqualitate, vel discrimine nobiscum digladiantur? et quorsum collimant? fortasse percontabitur hic nonnemo; cum ipsi nec presbyteros habeant, nec episcopos, æquales, vel inæquales, aut secundum quamcunque aliam figuram geometricam.

Sane nullus alius scopus illis esse videtur, aut ratio, quam ipsa insania, et libido illa Ecclesiæ Romanæ impugnantium dogmatum. Nec puduit Lutherum hoc aperte fateri tom. V edit. Wittem., ann. 1551, fol. 475: *Doctor Martinus Luther vult sic habere, et dicit papistam et asinum esse rem unam. Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.* Aliam quoque affert rei hujus causam tomo IV edit. Ien. fol. 243, tam de se, quam de suis loquens: *Nos a diabolo, inquit, captivos teneri, veluti a principe; ac Deo nostro, ut cogamur facere quidquid ipse vult, nobisque inspirat.* Et qui sanctorum, ac bonorum angelorum Invocationem ut idololatricam habuit, eoque nomine illam e fidelium memoria, et mente evellere omnibus contemnit nervis, in suis tamen colloquiis fol. 5, 18, et 124, exclamare non horruit: *Sancte Satan, ora pro nobis: minima tamen contra te peccavimus, clementissime diabole.*

Jacobi Zaborovii alius fuit scopus, dum in Responsione ad Nodum Gordium Martini Smigleccii Societatis Jesu probare nititur, presbyterum et episcopum jure divino eundem esse, solumque consuetudine Ecclesiæ inductum esse, ut ordinatio pertineret ad episcopum. Quod quidem contendit ad suorum ministrorum legitimam missionem demonstrandam; quia cum presbyter rite ordinatus esset Luther, ut ait, alios quoque ministros jure ordinare poterat, atque mittere. Idem sentiunt plures alii Protestantes. Sed quam feliciter, et vere id probant, doctissime ostendit mox laudatus Smigleccius totis duobus libris de ministrorum notis contra Zaborovii Responsionem ad Nodum Gordium, et præsertim lib. 1, cap. 9, pag. 66.

Convenire tamen videntur omnes, cujusque generis et farinae Protestantes, qui Ecclesiarum bonis, et facultatibus lupino inhiarunt semper ore, fortem alligandum prius esse, tum vasa domus ejus diripienda. Quinam autem sit fortis iste, qui in specula Ecclesiæ Christi positus invigilat gregi, declarat nobis doctrinæ apostolicæ, Syrus interpres, quisquis ille fuit, exponens hæc Ezechielis cap. xxxiii vers. 2, 3, verba: *Terra, cum induxero super eam gladium, et tulerit populus terræ virum unum de novissimis suis, et constituerit eum super se speculatorem, etc.*

Gladius itaque est judicium, Buccina autem Evangelium, Speculator vero Episcopus, qui præponitur Ecclesiæ. Hinc satis apposite tam in laudata Doctrina Apostolica, quam alibi passim appellatur Syris episcopus *Rab Baito*, scilicet, *Magister præpositus et præfectus domus, æconomus, dispensator et ejusmodi.* Chaldæi Orientaliores vocare solent episcopum *Ghizabra*, nempe *Custos Thesauri, Præfectus ærarii.* Hunc itaque magistrum, præpositum et præfectum domus; hunc æconomum et dispensatorem; hunc custodem thesauri; hunc præfectum ærarii alligandum, expellendum, ejiciendum, exterminandum censent religionis nuperi reformatores (sic enim dici audent; sed verius deformatores), ut ad bona Ecclesiarum facilius diripienda pateat illis aditus.

Claudius Salmasius in suo *Apparatu ac primatu papæ*, hanc herbam, nempe episcopatum, evellendam radicibus vellet, quod ex illa pullulat papatus, qui ut Christianæ ac catholicæ religionis, dignitatisque summus est apex et auctoritas, ita invadentibus lupis fortissimus obex.

Porro quod miseratione, imo uberrimis lacrymis dignum est, si quid ambiguum, vel paulo obscurius apud Patres et scriptores occurrit, id sibi asciscunt adversarii, ac suis paralogismis in Ecclesiam catholicam illud intorquent et abutuntur, ipsum vero auctorem ad astra usque efferunt laudibus. Eundem vero, cum ita clare ac plane loquitur, ut eorum recta et valide feriat commenta, nec ejus testimonia possint ad libidinem extorquere, deserunt statim, ignorantia insimulare audent et contrariam occinunt cantilenam. Semel scriptum reliquit D. Hieronymus in Epistola ad Evagrium, quæ est 85: *Quid enim facit, excepta ordinatione, episcopus, quod presbyter non faciat?* Quæ verba etsi clare ostendant illa exceptione utriusque ordinis distinctionem, nihilominus ansam arripuerunt inde adversarii,

integra consuecendi volumina, quibus probare adnituntur, episcopum non esse presbytero superiorem. Loquentem vero eundem Hieronymum clarissime de hoc discrimine et successio- num episcopaliu- seriem cum aliis Patribus ab ipso apostolorum ævo repetentem sic excipit Salmasius, in *Apparatu de primatu papæ*, pag. 35, eosque summæ et crassæ insinuat ignorantie: *(quis non videt, inquit, Patres dum sua tempora sola respiciunt, quibus episcopi in singulis urbibus regnabant presbyterio superiores, putasse a principio rem ita fuisse? Ipse Hieronymus aliquando errore isto communi abreptus depre- benditur successio- num episcopaliu- ab apostolorum tempore repetendaru-.... De ipso vero Seldeni Eutychio, deque Patribus Græcis et Latinis, sic pag. 87: Quod Euty chius nescivit, cui idem usu venit, quod omnibus ferme scriptoribus ecclesiasticis Græcis, Latinisque, ut dum more sui temporis spectant, a principio sic semper fuisse existimarent. Inde successio- nes et origines episcoporum repetitæ a temporibus apostolorum.*

Vide, sodes, quantam fidem, quantamque auctoritatem tribuunt adversarii Patribus et scriptoribus et quo eos habent in pretio, quoties suis testimoniis eorum infringunt commenta et libidini non as- sentiuntur. Illic satis apposite quadrat Salmasio illud D. Augustini lib. II, *Contra Faustum: Tu es ergo regula veritatis: quidquid contra te fuerit non est verum?* Et id aliud lib. XXXII, cap. 19, contra eun- dem, omnibus Protestantibus: *Videtis ergo, id vos agere, ut omnia de medio Scripturarum auferatur auctoritas et cuique animus auctor sit, quid in unaquaque Scriptura probet: id est, ut non auctoritati Scripturarum subiciatur ad fidem; sed sibi Scripturas ipse subiciat, non ut ideo illi placeat aliquid, quia hoc in sublimi auctoritate scriptum legitur, sed ideo recte scriptum videatur, quia hoc illi placuit. Quo te committis, anima misera?*

At si Patres et Hieronymus ipse sua spectarunt sola tempora, adeoque existimarunt a principio sic semper fuisse, qua fronte Patres tam Græcos, quam Latinos et Hieronymum ipsum a suis stare partibus pro episcoporum et presbyterorum æqualitate affirmant adversarii? Certe hoc affirmari nequit, nisi protestantica impudentia et audacia. Potius itaque, ac verissime dicendum est, Salmasium sua sola spectasse tempora et solam profanam Protestantium synagogam, in qua nec episcopi sunt ulli, nec presbyteri æquales, vel inæquales. Sed profecto non existimavit, rem ita fuisse semper a principio. Unde enim id sciri potest, nisi auctoritate illorum qui proxime temporibus apostolorum vixerunt et ecclesiasticas reliquerunt nobis historias? Et unde Salmasio tanta oculorum acies, ut omnia perlustraverit usque ad apostolorum ævum et ex septemdecim sæculorum obscuritate et involucris tantam veritatem orbi Christiano tam strenue exseruerit? Sed profecto non aliunde id provenit, nisi ex Calvinistico pharmaco, quo eos infectos fascinatōsque habet, ut sibi videre videatur quod revera non videt.

Porro Seldenum quod attinet, non sic suum excipit Euty chium, sed omni fide dignum eum habendum vult; illique est veluti alius Beda plane Ægyptius. Sic enim in calce suæ Præfationis de illo loquitur: *Sed vero si Euty chio fidem hic parum habendam ideo forsitan quis morosius existimaverit, quod ævi fuerit ipse adeo rebus, quas tradit recentioris (nam sæculo, ut vides, floruit decimo), certe necesse est ut is, si parili in paribus utatur ratione, nec Josepho, Livio, Hælicarnassæo, Plutarcho, Eusebio, Zonaræ, origines et res gestas Judaicas, Romanas, Græcas, Punicas, Christianas tandem sæculum suum antevertentes nar- rantibus, nec id genus aliis credat; imo ut pro fide dignis habeat historiis (præter Sacras Litteras) duntaxat ipsa archivorum penetralia, concilio- rum acta ipsa, Thucydides, Polybios, Sallustios, Casares, Tacitos, Guicciardinus, Comminæos. Mihi sane Euty chius in hisce est veluti Beda plane Ægyptius.*

Bene quidem, Seldene, ultro ac libenter tibi admittimus Euty chium omni fide esse dignum, imo dignissimum et omnem illi habendam fidem, utque ei veluti Bedæ plane Ægyptio, non solum in hisce, sed in omnibus quoque articulis, de quibus controversia nobis est vobiscum, standum esse. Quam- obrem ingenue ac prisce proferas rogo, quid sentit Beda iste de numero sacramentorum tam in Chronico tantopere a te laudato, quam in aliis ejus opusculis? quid de sacrificio missæ? quid de corporis Christi realitate, ac ipsa transsubstantiatione? quid de sanctorum reliquiis, invocatione, ac interces- sione? quid de sacris imaginibus? quid de ciborum delectu, de jejuniis, de cælibatu, et virginitate, de monachatu, de bonis operibus, de votis, de altaribus, de signo crucis, de traditionibus, de Romana sede, ac Romanis pontificibus, et an sanctus Petrus Romam sit profectus, ibique cruci inversus affixus, an Romanam fundaverit sedem, an Romani pontifices ejus sint successores; deumque de aliis ejus- modi sexcentis, quæ Protestantica impudentia Romanorum pontificum esse commenta, asserere non verentur vestri? At de his luse in consensu Orientalium tam inter se, quam cum Ecclesia Romana, Deo favente dicemus.

Porro ad rem ipsam jam veniamus, expendamusque eos Bedæ hujus Ægyptii locos, ex quibus sua astruere conatur contra nos argumenta Seldenus. Et ut res melius a lectoribus nostris intelligatur, præmittenda est Euty chii Arabica Periœcha cum Latina Seldeni interpretatione, quam nostra sequetur. Errores vero et mendas, quæ ad ipsam controversiam non pertinent (quas plures et graves commisit tam in Periœcha, quam in Commentariis), ad calcem Operis castigandas esse commodius, duximus. Nostra autem dicta non modo ex Euty chio ipso et antiquissimis Ecclesiæ Alexandrinæ monumentis firmabimus; sed etiam ex aliorum Orientalium testimoniis et auctoritatibus. Sic enim facile videbunt adversarii, quenam sit Euty chii mens et sensus et quam mirus omnium Orientalium sit consensus.

At isthæc meditans interpellavit nonnemo dicens : Deus, Abraham ! ad quid vanos impendis labores ? si Moysen et prophetas, quos habent, non audiunt, putasne, illos audituros, aut credituros, si tuum miseris ad eos Orientalem Lazarum, aut ex tuis mortuis quempiam alium ? Huic ego : Quid sint facturi, amice, prorsus ignoro ; at quid meæ postulant partes, habeo ex D. Jacobo Syro in carmine de amore et studio veritatis ita scribente : *Loquere, loquere tu, cui loquendum est, audiant te, vel non audiant, ne cesses loqui.* Æquum tamen, ac par est credere, eos audituros, cessurosque illorum auctoritati, ad quos provocarunt. Quamobrem votum secundet qui potest nostrum, Deus.

EUTYCHII PATRIARCHÆ PERIOCHA

Cum versione Seldeni.

Annus agebatur Claudii Cæsaris nonus, cum Marcus evangelista in urbe versatus est Alexandria, ut inde propagaretur apud homines fides in Christo Domino nostro. Dum autem per urbem incedit, diffringitur calcei ejus corrigia : quem ut reficeret, ad sutorem se contulit nomine Hananiam, qui subula ad perforandum calceum sumpta, digitum suum perforavit, adeo ut multum efflueret sanguinis, nec sine dolore ingenti. Submurmuranti igitur in Marcum, dixit ei ille, Si credideris in Jesum Christum Filium Dei, digitus tuus sanabitur. Prehensio igitur digito, ejus dixit : In nomine Jesu Christi sanus sit digitus tuus ; qui eodem momento in sanitatem restitutus est, sanguine amplius non effluente. Et credidit ab eo tempore Hananias in Christum, unde baptizavit eum Marcus et constituit eum patriarcham Alexandria. Scilicet is primus erat Alexandria patriarcha constitutus. Constituit item Marcus evangelista duodecim presbyteros cum Hanania ; qui nempe manerent eum patriarcha, adeo ut cum vacaret patriarchatus, eligerent unum e duodecim presbyteris ejus capiti reliqui undecim manus imponerent eumque benedicerent et patriarcham eum crearent, et dein virum aliquem insignem eligerent eumque presbyterum secum constituerent loco ejus qui sic factus est patriarcha, ut ita semper exstarent duodecim. Neque desit Alexandria institutum hoc de presbyteris, ut scilicet patriarchas crearent ex presbyteris duodecim, usque ad tempora Alexandri patriarchæ Alexandrini qui fuit ex numero illo 518. Is autem vetuit ne deinceps patriarcham presbyteri crearent. Et decrevit ut mortuo patriarcha convenirent episcopi qui patriarcham ordinarent. Decrevit item ut vacante patriarchatu, eligerent sive ex quacunque regione sive ex duodecim illis presbyteris sive aliis, ut res ferebat, virum aliquem eximium, eumque patriarcham crearent. Atque ita evanuit institutum illud antiquius, quo creari solitus a presbyteris patriarcha ; et successit in locum ejus decretum de patriarcha ab episcopis creando. Is etiam petiit ab eis ne patriarcha Alexandrinus papa vocitaretur, quod significat avum. Sed vero ab Hanania quem constituit Marcus evangelista patriarcham Alexandria, usque in tempora Demetrii patriarchæ ibidem (is patriarcha fuit Alexandri-

A

Cum versione nova ad verbum.

Anno nono imperii Claudii Cæsaris erat Marcus evangelista in urbe Alexandria convocans homines ad fidem in Christum Dominum nostrum. Dum autem per urbem incedebat Marcus, dirupta est corrigia calceamenti ejus : hinc sedit apud hominem sutorem dictum Hananiam, ut reficeret calceum suum. Cumque accepisset Hananias subulam ad perforandum calceum, ea digitum suum perforavit, effluxitque ex illo multum sanguinis, et maximo affecit illum dolore, quamobrem plurimum de Marco conquestus est. Et dixit ei Marcus : Si credas in Jesum Christum Filium Dei, sanabitur digitus tuus. Atque apprehenso digito Hananiae dixit Marcus : In nomine Jesu Christi sanetur digitus tuus ; et statim sanatus est digitus ejus, et constitit sanguis. Hananias autem sine ulla mora credidit in Christum, baptizavitque illum Marcus, et constituit eum patriarcham Alexandria, et est primus patriarcha Alexandria constitutus. Constituit etiam Marcus evangelista cum Hanania patriarcha duodecim presbyteros, qui adessent patriarchæ, ut decedente patriarcha, eligerent unum ex duodecim presbyteris, et imponerent reliqui undecim presbyteri manus suas capiti ejus, et benedicerent eum, et constituerent eum patriarcham. Dein eligerent virum aliquem virtutibus præstantem, illumque sufficerent presbyterum secum loco ejus, qui patriarcha successus est, ut essent perpetuo duodecim. Neque desit mos ille presbyterorum Alexandria constituendi patriarcham ex iis duodecim presbyteris usque ad tempora Alexandri patriarchæ Alexandria, qui erat ex numero trecentorum octodecim (*Patrum Nicææ congregatorum*) ; is enim vetuit, ne presbyteri constituerent patriarcham. Præcepit quoque, ut mortuo patriarcha, convenirent episcopi et patriarcham constituerent. Præcepit etiam, ut defuncto patriarcha, eligerent ex quacunque regione virum aliquem virtutibus præcellentem, sive aliquem ex illis duodecim presbyteris, sive aliis, cujus placeat conditio, et illum constituerent patriarcham, cessavitque antiquus mos constituendi patriarcham a presbyteris, factaque est potestas penes episcopos constituendi patriarcham. Si qui vero percunctati fuerint, Cur patriarcha Alexandrinus vocatur papa ? Papa autem avum significat, hoc quidem ideo, quia a tempore Hananiae, quem Mar-

nus undecimus) nullus erat in provinciis Ægypti episcopus; nec patriarchæ ante eum creaverunt episcopos. Ille autem factus patriarcha tres constituit episcopos. Et primus fuit hic patriarcha Alexandrinus, qui episcopos fecit. Mortuo Demetrio successus est Heraclas patriarcha Alexandrinus, qui episcopos constituit viginti. Ex his unus erat, Ammonius dictus, religionis desertor. De quo simul ac ad Heraclam delata est fama, congregavit is synodum episcoporum, et in urbem Ammonii perrexit, ubi re satis cognita et perspecta, eum ad veritatem reduxit. Cum vero homines audierant episcopos vocitare patriarcham abba seu patrem, inter se dixere: Nos episcopum quemlibet. Abba seu patrem appellamus; et appellant episcopi patriarcham abba. Unde sane oportet ut vocemus nos patriarcham papam, id est avum, cum sit Pater Patrum. Ita a tempore Heraclæ, patriarcha Alexandrinus dictus est papa, id est avus. Postquam autem Hananias patriarcha Alexandrinus quem Marcus evangelista in sede sua constituit, annos sedisset 22, mortuus est. Et profectus est Marcus evangelista in Barcam, ut propagaretur apud homines fides in Christum Filium Dei. Obiit dein Claudius Cæsar imperator, et imperavit Romæ post eum filius ejus Nero Cæsar annis tredecim, qui primus fuit gravissimorum in Christianos malorum auctor, homo utpote in consilii et vitæ instituendæ ratione improbissimus. Et tempore Neronis Cæsar is scripsit Petrus, apostolorum princeps, Evangelium Marci, cum Marco, lingua Romana, in urbe Romæ, sed attribuit illud Marco. Etiam tempore hujus imperatoris scripsit Lucas Evangelium suum græce ad virum nobilem ex sapientibus Romanis, cui nomen Theophilus, ad quem item scripsit Acta seu discipulorum, historiam. Erat autem Lucas evangelista comes Pauli apostoli, quocum per tempus aliquod mansit. Unde est quod Paulus apostolus in quadam Epistola sua dicit: *Lucas medicus vos salutat. (Coloss., iv, 14.)* Prebensum vero Petrum Nero Cæsar cruci affligit, corpore scilicet inverso, atque ita morte eum affecit. Nam et dixerat ei Petrus: Si vis ut ego cruci alligari, corpore me inverso affige cruci, ne mihi inflicta similis sit ei quæ infligebatur Domino meo Christo, qui cruci affixus est, corpore erecto. Sed gladio trucidavit Paulum. Occisus autem est Petrus sub annum 22 post Dominum nostrum Christum. Erat vero post Petrum, Linus patriarcha Romæ, qua functus dignitate 12 annos obiit. Et hic primus erat patriarcha Romanus. Atque erat Marcus Evangelii auctor, in Alexandria et Barca (ut scilicet propagaretur apud homines fides in Christum Filium Dei) annis septem. Et anno imperii Neronis Cæsar is jam dicti primo occisus est Marcus Alexandriæ, et corpus ejus igne est crematum.

A Marcus evangelista patriarcham constituit Alexandriæ, usque ad tempora Demetrii patriarchæ Alexandrini. et est undecimus patriarcha Alexandrinus, nullus erat in territorio Ægypti episcopus; nec patriarchæ, qui ante eum erant, constituerant (*ibi*) episcopos. Cum itaque factus est Demetrius patriarcha, tres constituit episcopos, et est primus patriarcha, qui in Alexandria fecit episcopos. Eo autem defuncto, successus est post illum Heraclas patriarcha Alexandriæ, qui viginti constituit episcopos. Unus autem ex his episcopis nomine Eumenius, in legem prævaricatus est. Cum autem ejus fama ad Heraclam patriarcham delata esset, congregavit Heraclas patriarcha synodum episcoporum, perrexitque ad urbem Eumenii, et ejus statu satis cognito, atque B perspecto negotio illius, eum ad veritatem reduxit. Plebs vero audiens episcopos patriarcham appellantes patrem, dixit apud se: Si nos episcopum appellamus patrem, et episcopus patriarcham patrem appellat, oportet, ut nos patriarcham appellemus papam, id est avum, cum ille sit pater patrum. Appellatus itaque est a diebus Heraclæ patriarcha Alexandrinus papa, id est avus. Porro Hananias patriarcha Alexandria, quem constituerat Marcus evangelista in ea sede patriarcham, sedit annos viginti duos, et mortuus est. Marcus vero evangelista egressus est ad Barcam homines convocans ad fidem in Christum Filium Dei. Et mortuus est Claudius Cæsar imperator, imperavitque post illum filius ejus Nero Cæsar Romæ tredecim annis, et est primus, qui conceitavit in Christianos malum, et persecutionem. Erat quippe homo pessimus ac improbissimis moribus. Tempore autem Neronis Cæsar is scripsit Petrus apostolorum princeps Evangelium Marci, Marco excipiente, lingua Romana in urbe Romæ, et attribuit illud Marco. Hujus quoque imperatoris tempore scripsit Evangelium suum Lucas Græca lingua ad virum quemdam nobilem de sapientibus Romanorum, cui nomen Theophilus. Inscriptis eidem præterea Acta, quæ sunt historiarum discipulorum. Lucas quippe Paulum apostolum comitatus erat, ac per aliquod tempus manserat cum illo; nam Paulus apostolus in quadam sua epistola dicit: *Lucas medicus vos salutat.* Nero autem Cæsar captum Petrum cruci affixit inversum, atque illum occidit, quia dixerat ei Petrus: Si vis me cruci affigere, quæso, affigite me inversum, ne similis sim Domino meo Christo, qui rectus cruci affixus est. Pauli vero collum gladio trucidavit. Occisus autem est Petrus viginti duobus elapsis post Christum Dominum annis; et successus est Petro Linus patriarcha Romæ, seditque annis duodecim, et mortuus est, et fuit primus, qui Romæ patriarcha successus est. Marcus autem auctor Evangelii erat in Alexandria et Barca, convocans homines ad fidem in Christum Filium Dei per spatium annorum septem. Anno autem primo hujus Neronis Cæsar is occisus est Marcus Alexandriæ, et corpus ejus igne crematum est.

IN NOMINE DEI, UNIUS, ÆTERNI, IMMUTABILIS, IMMORTALIS,
A QUO ET AUXILIUM PETIMUS.

LIBER HISTORIÆ

JUXTA ACCURATAM VERI RATIONEM COLLECTUS
OPERA PATRIARCHÆ EUTYCHII, QUI COGNOMINATUS EST SAID EBN BATRIK.
QUEM SCRIPSIT AD FRATREM SUUM ISAM, DE COGNITIONE
HISTORIARUM UNIVERSALIUM A TEMPORE ADAMI USQUE AD ANNOS
HEIRÆ ISLAMITICÆ.

SEB

EUTYCHII PATRIARCHÆ ALEXANDRINI ANNALES.

Inspiret tibi Deus, mi frater, rerum pulchrarum A
optimas et commodissimas, et avertat a te, earum
quæ tristitiam afferunt, malarum maximas et no-
centissimas : operiat te protectionis velo quam
latissime expanso, et continet tibi potentiam am-
plissimam : largiatur tibi in utroque sæculo por-
tionem, et in utroque statu sortem : intelligere 1-4
te faciat omnia, quæ ipsi placent ; neque separet
te a vicino suo cum illis quæ longe amovet. Intel-
lexi quid describi tibi jusseris (beet te Deus amictu
virtutum, et mundum te conservet, ne sordidas
vitiolorum vestes induas) in cognitione Historiæ
universalis a tempore Adami usque ad annos Hegitæ
Islamiticæ ; atque illud demonstravi juxta seriem
mensium, sæculorum, et annorum, ut in ejus co-
gnitione sit quod abunde tibi sufficiat, ne opus B
habeas quemlibet e potioribus aut vulgo interro-
gare ; descripsique tibi (indieet tibi Deus viam ad
felicitatem maxime expeditam, et notam tibi per-
petuo faciat scientiam, et utilitatem præcipuam)
typum, exemplar, et normam ; quæ constitui com-
pendiosa et utilia, prout judicavi competere animi
tui præclari, celsitudini, et conforme esse acuminii
ingenii tui præstantis et sublimis, succincte et sum-
matim tradi ea quæ e lege et Evangelio, cæterisque
libris veteribus et novis collecta complexus sum
libro hoc meo quem composui, quod ad methodum,
rebus investigandis præstantissimum, quod ad doctri-
nam, verissimum ; eum in ipso assecutus terminum
qui prudenti gratus sit, et intellectu prædito sufficiat,
eaque tibi et fratribus tuis evidentia (res) explicui, C
quæ nobis tibi que præmii et boni consequendi causa

5-7 Sic, ait Said Ebn Batrik medicus, initium
capieinus a laude Domini nostri et Creatoris qui
nos condidit, et in vitam perduxit, cujus fama glo-
riosa est, cum ipsius laus (sanctificetur ejus nomen)
clavis sit omnium librorum et tractatum. Ipsum
(potentissimum et gloriosissimum) rogantes, ut
opem nobis conferat ad illud præstandum, pro
bonitate sua consueta. Gloria ergo Deo, qui gloria
dignus est ejusque Dominus, et ob quam gratias
expertat a servis suis, qui res decrevit antequam
essent, easque gubernat postquam productæ sunt ;
qui misericordiam et justitiam e viis veritatis con-
stitutus præcepit ; nequitiam autem et injustitiam
e viis falsi vetuit : qui non cogit servos ad facien-
dum quidquam quod vires ipsorum excedit ; neque
præstituit creaturis suis opera quibus impares sunt
vires ipsarum, verum ipsas actionum suarum ar-
bitras, operumque suorum moderatrices, ac re-
rum suarum administras constituit ; atque ad hoc
illas instruxit excellentia judicii et consilii, ac bo-
nitate deliberationis et scientiæ, ope ejus quem in-
didit ipsis, de natura intellectus ; quem fecit cau-
sam impellentem ad confirmandum contra ipsos
argumentum, et viam quæ ipsos compotes dire-
ctionis faceret, quod ipsis commodum est eligens,
et misericordia erga ipsos propendens. Laus ergo
Deo qui individuus est ratione unitatis suæ, qui-
que (potentissimus 8 et gloriosissimus) ob essen-
tiam suam, sapientiam, et vitam æternas, dignus
est laude et celebratione, mereturque gloriam et
exaltationem ; qui nihil in lege sua posuit ambi-
guum, quod dubitandi ansam præberet, neque in
præceptis suis incertum, quod dissensionem pare-

ret; sed ipsa constituit perspicua et manifesta populis, non obstaute nationum et regionum discrepantia, et scientiam claram omnibus gentibus, quantumlibet sermone et dialectis invicem distinctis, per revelationem prophetis suis et apostolis [factam] et quæ misit ad ipsos miracula signaque tremenda ad cultum suum invitans; et benignum aspectum ei qui ipsi crediderit promitteus, exitum vero pessimum ei, qui ab ipso se averterit ipsumque negaverit, minatus. [Celebretur, inquam] laude quæ majorem ipsius beneficentiam provocet et accessum ad ipsam præstet. Ipsum rogo, ipsi supplico, ut sinceram reddat intentiones nostras ad amplectendum quod ipsi gratum sit, et convertat intimos affectus nostros ad illud quod obsequium ipsi præstandum promoveat, et consequi nos faciat gradum sibi propinquum.

Hæc hactenus. Quicumque non habuerit notitiam fundamenti alicujus scientiæ, de qua sermonem instituere velit, ut inde deducat quas ipsi visum fuerit consequentias, quarum etiam cognitioni, **9-11** cum sit propago ejusdem scientiæ, non subest aliud aliquod fundamentum ad quod subinde recurratur, erunt sermo et ratio concludendi ipsius vana et inutilis, laborque et studium ei rei impensum frustranea et ridicula. Parabola autem, quam edidit Dominus et Servator noster in Evangelio suo sancto, dicens: *Si quis domum suam super arenam struxerit vel tenuissimus ventus pertransiens ipsam dejiciet, et minimus aquæ torrens ipsam diruet; quod si eam super petram ædificaverit, neque a ventis dejici, neque a torrente subverti poterit*¹, regula est et exemplum intelligenti. Quisquis enim locutus fuerit de aliqua scientia sine fundamento ad quod respiciat cuique inuitatur, subito incasum cedet, et quam citissime deficiet, instar ædificantis domum suam super arenam; at si quis de scientia aliqua, percognito prius ipsius fundamento, loquatur, futurus est sermo ipsius verus, luculentus, perspicuus, firmus, quoniam locutus est substrato fundamento, quod respiciat, cuique inuitatur, ut cum quis domum suam petreæ superstruxerit. Porro in hanc sententiam multa dixerunt Plato et Aristoteles in libris dialecticis, aliisque, de fundamentis scientiarum earumque definitionibus, et arithmetices fundamentis ac definitionibus, et quam rationem tenere debeat studiosus, cum peritiam cujusvis tandem scientiæ acquirere velit, fuscæ quæ huc spectant explicantes **12** et exponentes, quæ, non opus est nobis (ne longior evadat liber iste noster) repetere. Cum autem, his in præfatione libri mei præmissis, dixerim oportere quemlibet qui loqui velit de cognitione alicujus scientiæ, ejusdem fundamenta callere; cum (inquam) hæc ita se habeant, necesse est ut substernamus ei quod postulasti fundamentum ad quod recurratur; cuique inuitaris. Manifesto certe et plurimum

A inter se discrepant homines in historia, quod autem mihi hac in re post disquisitionem longam et laborem multum, compertum est, illud est quod ex iis quæ in lege cæterisque indubitatae fidei libris exhibitum, explicatione justa et sufficienti explicaturus sum, adjunctis ei narrationibus succinctis, compendiosis, quo sit tibi liber iste meus per se sufficiens, faciatque ne opus sit ad quemvis alium, rei alienius in historia cognoscendæ gratia, recurrere. Propositum autem est ordiri ab initio, quo Deus Adamum condidit usque ad tempus hoc nostrum, ut sit ejus cognitio tibi manifesta. In Deo autem est auxilium et vires et potentia, quæ opem nobis ferant ad omnia quæ quæruntur percipienda, et directio ad illud, quo prosperentur res nostræ, obsequium ipsi præstandum et beneplacitum ipsius adimplendum, cum ipse sit omnipotens. Laus ergo Deo, Domino creaturarum.

13-15 Creavit Deus, potentissimus, gloriosissimus, mundum cum iis quæ in eo sunt, nec non Adamum et Evam, sex diebus. Creatus est autem Adam die sexto, benedixitque Deus diei septimo, quoniam in eo opus creationis absolvit. Adamo autem et Evæ in paradysum intronissis præcepit, ut de omnibus arboribus comederent, excepta arbore scientiæ, de ea vero ne comederent. Tentante autem Evam diabolo, transgressa est illa mandatum Dei, et comedit de arbore ista, ac comedendum de ea præbuit Adamo. Cum ergo in Dominum suum rebellassent, expulit ipsos e paradiso, hora nona diei Veneris, in quendam e montibus Indiarum, collocatosque in terra jussit sobolem procreare, quo multiplicarentur, et implerent terram. Congressus ergo est Adam cum Eva, quæ, cum concepisset, peperit puerum et puellam; puerum appellavit Kain, puellam Azrun. Tum rursus concipiente Eva, ac puerum et puellam enixa, puero nomen imposuit Abel, puellæ Owain, quæ Græcè Laphura. Cumque jam proveciores facti essent pueri, dixit Adam Evæ: Ducat Kain Owain, quæ una cum Abele nata est, Abel autem Azrun, quæ cum Kaino nata. Dixit autem Kain matri suæ: Ducam ego sororem meam, et ducat Abel sororem suam. Quippe pulchrior erat Azrun Owaina. Quod cum audisset Adam, male admodum ipsum habuit, **16** dixitque: Hoc est contra præceptum, ut sororem tuam gemellam ducas. Et fuit Cain agricola, Abel pastor ovium. Dixitque illis Adam: Accipite de fructibus terræ, et de fetu ovium, et conscensio montis hujus sacri fastigio offerte munera vestra, deinde uxores vestras accipietis. Attulit ergo Kain de fructibus terræ in oblationem Deo, optimos, selectissimos; Abel e primogenitis ovium suarum optimas et selectissimas. Interea autem dum cacumen montis ascenderent, indidit Satanus (in mentem) Kaino, ut fratrem suum Abelem occideret, sororis suæ Azrun gratia. Cumque offerrent obla-

¹ Matth. vii, 24-27.

nones suas, acceptam habuit Deus oblationem Abelis, non autem Kaini. Quare magis in Abelem ira et æstu commotus Kain, invidit fratri suo, cumque de monte descendissent, in ipsum irruens, ac lapide caput ejus feriens, ipsum interfecit. Summo ergo mœrore affecti Adam et Eva centum annos Abelem lugebant. Maledixit autem Deus Kaino et soboli ipsius; fuitque Kain pavidus, trepidus ac errabundus omnibus vitæ suæ diebus. Et expulit ipsum Deus, dum adhuc cælebs esset, in (regionem) Nud. Cepit ergo Kain secum sororem suam Azrun ibique habitavit. Inde congresso Adamo cum Eva, concepit illa, cum Adamo anni essent ducenti triginta, peperitque puerum quem Sethum appellavit. Fuitque Seth pulchra facie, fortis, statura perfecta instar patris sui, ipseque pater gigantum qui ante diluvium fuerunt. **17-19** Cumque Setho dedisset Adam in uxorem Owain, Abelis sororem, natus est ipsi ex illa Enosh; natusque est Enosh, Kainan, nec non Adamo postmodum liberi complures.

Adamus antea, appropinquante jam morte ipsius, convocatis filio suo Setho, Sethique Enosh, Enoshi Kaiuano, et Kainani Mahlaliela, præcepit, dicens ipsis: Sit hoc mandatum omnibus filiis vestris. Ubi mortuus fuero, corpus meum myrrha, thure et cassia conditum reponite in spelunca Alcanuz: et quicumque fuerit e filiis vestris eo tempore cum e consiliis paradisi abeundum vobis sit, corpus meum secum sublatum ponat in modio terræ, quoniam inde futura est salus mea, et salus omnium filiorum meorum. Totum autem vitæ Adami spatium erat nongentorum triginta annorum, ac mortuus est die Veneris, luna decima quarta, sexto Nisan (qui est Bermudah) hora nona diei Veneris; qua etiam hora e paradiso pulsus est. Mortuum ergo Adamum pollinxit, juxta ipsius mandatum, filius ejus Seth, corpusque ejus ad fastigium montis sublatum in spelunca Alcanuz sepelivit: ipsumque centum quadraginta dies planxerunt.

Setho, cum ducentorum et quinque annorum esset, natus est Enosh. Post mortem autem Adami subduxit se familia Sethi a familia Kaini maledicti. Seth ergo, assumptis secum filio primogenito Enosh, et Kainano Enoshi filio et Mahlaliela Kainani, una **20** cum uxoribus et liberis ipsorum, traduxit in montis fastigium, ubi sepultus est Adam, Kain vero, omnesque ipsius filii infra substiterunt in valle ubi occisus est Abel.

Coluerunt autem filii Sethi in isto monte puritatem et sanctimoniam, vocem angelorum, a quibus prope aberant, audientes, unaque cum ipsis Deum laudantes et celebrantes; appellatique sunt ipsi cum uxoribus et liberis suis, filii Dei. Neque erat ipsis opificium, nec seges, nec messis; sed victum præbebant arborum fructus: nec ullus apud ipsos locus invidiæ, injustitiæ, aut mendaciorum; juramentum ipsorum erat: Non, per sanguinem Abeli. Quotidie autem fastigium montis

A sancti conscendentes, prout Deum adorabant, et corpus Adami (visendo) benedictionem captabant. Cumque jam appropinquaret Sethi mors, filios suos per Abelis sanguinem adjuravit, neminem ex ipsis de monte isto sancto descensurum; nec permissuros se ut quisquam e liberis suis ad Kaino maledicto prognatos migraret. Totum ergo quod vixit Sethus erat annorum nongentorum et duodecim. Enosh, cum annorum esset centum et nonaginta, natus est Kainan; ejus tempore conficiebant filii Kaini maledicti tympana, cymbala, barbita et instrumenta musicæ, primique ferrum et æs elaborabant, quæque ex ipsis conficiuntur omnia tabernacula **21-23** etiam fixerunt in quibus degerent. Porro anno vitæ Enoshi trecentesimo occisus est Kain maledictus, Adami filius, qui fratrem suum Abelem interfecit. Septimus enim e posteris Kaini, nomine Lamech, qui pastor fuit, sagitta, quam inter ludendum jecit, corde avi sui Kaini transfixo, ipsum interfecit; Kain scilicet in nemore circumvagabatur, utpote qui consternatus uno in loco non consisteret. Mortuus est ergo Kain maledictus cum annos septingentos et triginta vixisset. Totum autem vitæ Enoshi spatium erat annorum nongentorum et quinque. Kainano vero cum annorum esset centum et septuaginta, natus est Mahlaliel. Kainan ergo, appropinquante jam morte, accersitum Mahlaliel adjuravit per Abelis sanguinem, non permissurum se ut e liberis suis quisquam, de monte ad Kaini maledicti posteros descenderet. Tota autem Kainani ætas annorum erat nongentorum et decem. Mahlalieli jam annorum centum sexaginta quinque natus est Jared, annoque centesimo tricesimo quinto ætatis Mahlalielis, mortuus est Kainan et sepultus in spelunca Canuz. Mahlaliel autem appropinquante jam morte ipsius filium suum Jaredum accersitum per sanguinem Abelis adjuravit, ne permitteret ut e natis ipsius quisquam de monte ad posteros Kaini maledicti homicidæ descenderet. Totum ergo quod vixit **24** Mahlaliel, spatium annorum erat octingentorum nonaginta quinque. Jaredo, cum annorum esset centum sexaginta duorum, natus est Enoch. Quod ad posteros autem Kaini homicidæ, adhinniebant viri mulieribus instar equorum, eodemque modo absque pudore viris femine, scortantes, alique cum aliis turpia patrantes, palamque congregantes, eadem cum femina viris duobus aut tribus rem habentibus, erantque vetulæ juvenibus salaciores; patres cum filiabus, juvenes cum matribus suis venere promiscua utebantur, adeo ut nec liberi patres suos nec patres liberos dignoscerent, omnibus interim instrumentis musicis utebantur, adeo ut clamoris et lusus ipsorum sonus ad fastigium montis sancti ascenderet; quem cum audivissent Sethi posteri, convenerunt ex ipsis centum viri ut e monte ad posteros Kaini maledicti descenderent, quos juramento per sanguinem Abeli obstrinxerat Jared,

ne de monte sancto descenderent. Ipsi tamen, dictum ejus nihil morati, descenderunt; cumque descendissent filias Kaini maledicti specie pulchras et sine pudore nudas conspicientes, cupidine exarserunt: eos similiter conspicientes Kaini filia, viros specie pulchra, statura gigantea, ipsos ferarum instar insillientes corpora eorum inquinaverunt, atque ita cum filiabus Kaini scortando perierunt filii Sethi. Pepererunt autem **25-27** filia Kaini maledicti filiis Sethi gigantes. In lege siquidem ait: *Filios Dei (Bani Elohim appellatos) cum conspexissent filias Kaini pulchras, ad ipsas descendisse, atque ex ipsis prognatos gigantes*¹.

Qui autem errant, neque sciunt quid dicant, aiunt angelos descendisse ad filias hominum, cum (intelligendi) sint filii Sethi qui a monte sancto ad filias Kaini maledicti descenderunt. Sethiadae enim ob sanctitatem suam, et quod montem sanctum incolerent, appellati sunt *Bani Elohim*, id est, *Filii Dei*. Errant ergo, qui dicunt angelos descendisse ad filias hominum, cum substantia angelorum substantia simplex sit, nec competat naturae ipsorum veneris usus, homo autem substantiae compositae sit, cujus naturae ejus usus competat, pariterque omnia animantia. Quod si angeli (cum mulieribus) congregarentur, nullam nupiam e filiabus hominum virginem; incorruptam reliquissent. Cum autem vellent filii Sethi, qui e monte ad filias Kaini maledicti descenderant, in montem sanctum ascendere, facti sunt lapides montis ignis, ita ut pullo modo pateret ipsis in montem reditus. Deinde coeperunt alii post alios de monte sancto descendere ad Kaini maledicti filias. Cum ergo jam appropinquaret Jaredi mors, convocatis filio suo Enocho, Enochi Mathushalecho, Mathushalechi Lamecho, et Lamechi Noabo, dixit: **28** Cavete ne descendat vestrum quis de monte hoc sancto. Filii enim vestri lapsi sunt et perierunt. Novi autem Deum potentem et gloriosum non relicturum vos in hoc monte sancto. Quisquis ergo vestrum ex hoc loco discesserit, tollat secum corpus Adami, una cum oblationibus istis, ipsumque condat ubicunque dixerit ipsi Dominus. Totum autem vitae Jaredi spatium annorum erat nongentorum sexaginta duorum. Enocho vero cum annorum esset centum sexaginta quinque, natus est Mathushalech; annoque Enochi vicesimo obiit Seth die Martis, hora diei nona, vicesimo septimo mensis Ab (qui est Meshri) cum vixisset annos duodecim ultra nongentos, ipsumque myrrha, thure, et cassia pollinctum sepeliit filius ipsius Enosh in spelunca Alcanuz juxta Adamum, planxeruntque ipsum quadraginta dies. Mathushalecho, exactis annis centum octoginta septem, natus est Lamech; totum autem quod vixit Mathushalech anni sunt nongenti sexaginta novem. Porro anno quinquagesimo tertio vitae Mathushalechi obiit Enosh, die

A Sabbati occidente jam sole, tertio Tishrin prioris, qui idem est ac Babah, cum vixisset annos quinque ultra nongentos: quem myrrha, thure, et cassia pollinctum sepeliit filius ipsius Kainan in spelunca Alcanuz: planxeruntque ipsum quadraginta dies. Lamecho exactis annis centum octoginta duobus, natus est Noah; totum ergo **29 31** quod vixit Lamechus spatium annorum fuit septingentorum septuaginta septem: anno autem vitae Lamechi decimo tertio, Enochum electum ad se sustulit Dominus (Arabes vero ipsum Edris vocant), habuitque Enochus, quando ipsum ad se recepit Dominus, annos tercentum sexaginta quinque. Sublatoque jam Enocho, Kaini maledicti posterum, cum illis Sethi filiis qui ad ipsos descenderant, unusquisque quod ipsi placeret, aut ad quod inclinaret, propenderetque animus ipsius, coluerunt.

Anno autem vitae Lamechi sexagesimo primo obiit Kainan, die Mercurii circa meridiem decimo tertio Hazirani, qui est Baunab; quem myrrha, thure et cassia pollinctum sepeliit filius ipsius Mahlaliel in spelunca Alcanuz; ipsumque quadraginta dies planxerunt. Vixitque Kainan annos decem ultra nongentos. Noaho, cum annorum esset quingentorum, nati sunt tres filii, quorum majorem appellavit Semum, secundum Hamum, tertium Japhetum. Totum autem vitae Noah spatium fuit annorum nongentorum quinquaginta, annoque tricesimo quarto vitae Noahi obiit Mahlaliel, die solis, hora diei tertia exacto Nisani (qui idem est ac Barmudah) secundo, quem myrrha, thure et cassia pollinctum, sepeliit filius ipsius Jared in spelunca Alcanuz, ipsumque quadraginta dies planxerunt. Vixit autem Mahlaliel annos octingentos nonaginta quinque. Porro anno vitae Noahi **32** sexagesimo sexto, obiit Jared, die Veneris, occidente sole, Adari (qui est Hormabat) decimo tertio; quem pollinctum sepelierunt, filius ipsius Mathushalech, Lamech et Noah, in spelunca Alcanuz; ipsumque quadraginta dies planxerunt; vixitque Jared annos nongentos sexaginta duos. Porro anno vitae Noahi quingentesimo nonagesimo quinto obiit pater ipsius Lamech. Lamech autem ante mortem suam, Noaho filio suo accersito, dixit: Non sicut te Deus potens, gloriosus, in monte isto; cum ergo descendes, tollas tecum Adami corpus unaque tres oblationes, scilicet aurum, myrrham, et thus deferas, filioque tuo praecipe ut mox a morte tua corpus Adami sublato in medio terrae ponat, ibique ad serviendum e filiis suis quemdam constituat, qui sit per totam vitam suam religiosus, caelebs, neque sanguinem fundat, neque in sacrificium offerat vel volucrum vel ferarum, sed panem tantum et vinum; quoniam ab isto loco erit Adami salus; induaturque pellibus ferinis, nec crines radat, nec unguis praeseceat, solusque permaneat: vocabitur enim sacerdos Domini; innuens Melchi-

¹ Gen. vi, 4.

ederhum. Cum ergo præcepisset (ista) Lamech filio suo Nohoa, mortuus est, die Dominico sub occasum solis; Adari (qui est Bormahat) decimo nono; ipsumque pollinctum sepeliit Noah in spelunca Alcanuz, planxeruntque ipsum dies quadraginta. **33 35** Fuit autem vita Lamechi annorum septingentorum septuaginta septem. Porro anno vitæ Noe sexcentesimo mortuus est Mathushalech, die Veneris circa meridiem, vicesimo primo Ilul, qui est Thut : quem pollinctum sepellerunt Noah et Sem in spelunca Alcanuz, ipsumque quadraginta dies planxerunt. Fuit autem vita Mathushalechi annorum nongentorum sexaginta novem. Neque jam quis superfuit in monte sancto præter solum Noahum ipsiusque uxorem (cui nomen erat Haical) filiam Namusæ filii Enochi, cum tribus ipsorum filiiis Semo, Hamo, et Japheto, tribusque eorum conjugibus quæ e filiabus Mathushalechi fuerunt : uxori Semi nomen Salit; Hami, Nahlat; Japheti, Arisisch.

Ingravescente autem in terra iniquitate, cum Sethi posteri, Kaini maledicti posteris permisti, scelera committerent, turpia patrantes, et ad ludicra conversi, indicavit Deus per revelationem Noaho : Missurus sum in terram diluvium, et omnia quæ super ea reperientur perditurus. Ipsique de monte sancto, una cum filiis et uxore, filiorumque uxoribus, descendere jusso, præcepit ut e lignis quadratis navim extrueret (juxta nonnullos e lignis platani Indicæ) cujus longitudo esset cubitorum ter centum, latitudo quinquaginta, altitudo triginta; eamque interius et exterius pice ac bitumine oblitam in tres contignationes **36** distingueret, quarum infima, feris esset et jumentis; media, volucris; suprema, ipsi et filiis suis; essetque porta navis in latere ipsius ad partem orientalem, fierentque in ipsa loci aquæ recipiendæ, ac locus cibo. Ingressus ergo Noah speluncam Alcanuz, et Sethi, Enochi, Kainani, Mahlalielis, Jaredi, Mathushalechi, et Lamechi corpora deosculatus, corpus Adami unaque oblationes sustulit, ferente Semo aurum, Hamo myrrham, Japhethus. Egressi igitur ut e monte sancto descenderent, sublatis ad paradysum oculis, flere dicentes : Vale, paradise sancte : lapidesque deosculati, ac arbores amplexi de monte sancto descenderunt; fabricatusque est Noah navim. Cui indicavit etiam Dominus ut campanam e ligno platani Indicæ conficeret tres cubitos longam, latitudine sesquicubitalem, cujus etiam malleus ex eadem esset materia : quam ter quotidie pulsaret; mane, quo ad ipsum congregarentur operæ, deinde ad meridiem, tempore prandii; ac rursus vesperi, cum discedendum esset; dixitque ipsi : Cum audientes te campanam pulsantem, dixerint tibi : Quid hoc rei est quod facis? responde ipsis : Immissurus est Dominus diluvium. Fecit ergo Noah omnia quæ jussit ipsum Dominus. Misitque ad eum Dominus ex omni animantium genere, scilicet pecudibus, volu-

cribus, feris, reptilibus, dicens : Introducas tecum ex illis **37-39** quæ inter hæc munda fuerint septem paria, mares septem, et femellas totidem : ex immundis autem bina, marem scilicet et feminam. Ingressus ergo Noah navim cum uxore, filiis, filiorumque uxoribus, corpus Adami in navim importatum in ejus medio collocavit, impositis ipsi oblationibus. Fuerantque Noah et filii ejus ad partem navis orientalem; uxor vero ipsius et filiorum uxores ad occidentalem, ne viri ad feminas, aut feminæ ad viros accederent. Cumque omnia quæ inferri jussisset Deus secum intulisset, aperiente Domino aquarum fontes, scaturivit terra, commista sunt maria, pluviamque Deus e cælo demisit. Fuitque diluvium cum Noah annorum esset sexcentorum, filius vero ipsius Sem centum. Pro-rumpente autem e terra aqua, pluviaque de cælo, quadraginta dies noctesque continuos usque adeo invaluit aqua super terram, ut altissimum qui in terra (sunt) montium quindecim cubitis superaret, terræque superficiem centum et quinquaginta dies operiret, donec non superesset in terra animal vel planta quin perderetur. Jam ab Adamo ad diluvium anni erant bis mille ducenti quinquaginta sex. Post dies vero a diluvio centum et quinquaginta, mittente Deo ventum qui super terram flaret, adeo ut quiesceret aqua, cessarent fontes, et coerceretur pluvia, cepit aqua continue **40** subsidere et decrescere usque ad mensem septimum. Mensis autem septimi, scilicet mensis Ilul (qui idem est Thut) die decimo septimo resedit navis super monte dicto Ararat, qui est mons Alluda in Musal, in regione Diarrabia, in vico appellato Korda; vocatur autem hodie terra Thamanin, et insula Bani Omar. Cumque non cessaret aqua decrescere et subsidere usque ad mensem decimum, primo die mensis decimi appaerere montium juga, deinde post quadraginta dies, aperta navis porta, emisit Noah corvum ad explorandum num exsiccata esset aqua a superficie terræ, qui abiens reversus non est. Misit ergo columbam, quæ sine mora reversa est pedibus aqua madentibus, unde cognovit Noah adhuc esse aquam super terram. At post septem dies cum mitteret rursus columbam, ea ad ipsum vesperi, in ore folium olivæ gerens, reversa est. Tum ubi septem adhuc dies expectasset, columbam iterum emisit, quæ ad ipsum non rediit. Cum ergo post hæc septem dies moratus, navis portam aperuisset, prospexit, et ecce terra herbam viridem produxerat, et ab ipsa recesserant aquæ. Egressus est ergo Noah e nave cum filiis suis, Semo, Hamo et Japheto, suaque et filiorum uxoribus, omnibusque quæ in navi cum ipso fuere animantibus, post duos ultra annum menses, die decimo septimo **41-43** mensis secundi, Nisani scilicet qui et idem Barmudah. Cumque egressi essent urbem extruxerunt, quam Thamanin appellarunt, juxta numerum suum quasi dicat : Nos octo sumus. Dixitque Dominus

potens, glotiosus, Noaho : Non futurum est post-
hac unquam diluvium.

Quin et posuit Dominus Noaho fœdus, scilicet
arcum in nubibus apparentem, dicens ipsi : Ubi
conspexeris arcum istum, erit ipse tibi signum fœ-
deris. Plantaruntque filii Noæ vineam, e qua cum
vinum recens expressum patri suo Noaho præbuis-
sent, bibens ipse inebriatus est, adeo ut inter
obdormiendum relegeretur turpitudine ipsius; quod
videns Hamus, risit, ac fratribus suis indicavit.
Acceptam ergo vestem Sem et Japhet sibi inji-
cientes, aversique euntes, ne pudorem patris sui
conspicerent, patris pudorem obtexerunt. Exper-
rectus autem e somno suo Noah, narrante ipsi
quid gestum fuerat, uxore, Hamo suo filio iratus
maledixit, dicens : Maledictus sit Ham, et servus
fratribus suis. Post hæc, cum accepisset sibi Ham
omnia instrumenta ludicra, hac etiam ex parte
maledictum est ipsi, factusque est servus fratribus
suis; ipse scilicet ac posteri ipsius, qui sunt
Ægyptii, Nigritæ, Æthiopes, et (ut dicitur) Bar-
bari. Duobus autem post diluvium annis natus
est Semo Arphachshad; Semo jam centum et duos
annos nato. Vixitque Noah **44** post diluvium an-
nos tercentum et quinquaginta.

Morti autem jam vicinus præcepit Noah Semo fi-
lio suo, clam ipsi dicens : Fac ut corpore Adami e
navi, nemine conscio, sublato, acceptisque tecum
in viaticum pane ac vino, et ascito Melchisede-
cho Phaleki filio, proficiscamini; donec ibi ipsum depona-
tis ubi indicaturus est angelus Domini. Et Melchi-
sedecho præcipiens jubeas ipsum eo loci sedes fi-
gere, uxorem non ducere, sed pietati per totam
vitam se addicere; quoniam ipsum elegit Dominus
ut cultui ejus inserviat. Nec ergo domum sibi ex-
struat; nec sanguinem ibi loci fundat, vel bestię, vel
volucris, vel animalis cujusvis; neque aliam ibi
offerat oblationem quam panem et vinum, quæ
Domino offeret, sitque e pellibus leoninis indu-
mentum ipsius; nec crines tondeat, nec unguis
præcidat, solusque permaneat, quippe qui Dei
altissimi sacerdos est. Præbit autem vobis ange-
lus Domini donec ad locum ubi sepulturi estis
Adami corpus perveniat; scias autem locum
istum terræ medium esse. Hæc cum Semo præ-
cepisset, mortuus est Noah, die Mercurii, hora
diei secunda, secundo mensis Ayar, qui idem est
ac Bashnes; fuitque vita Noahi annorum non-
gentorum quinquaginta. Contigit autem hoc anno
ætatis Semæ quadragesimo quinquagesimo. Pol-
luctum ergo ipsum sepelierunt **45-47** filii ipsius.
Sem, Ham, et Japhet; ac quadraginta dies plan-
xerunt. Totum autem quod vixit Sem, annorum
erat sexcentorum; quorum centum ante diluvium,
post diluvium quingenti. Arphachshado, post an-
nos centum triginta quinque, natus est Kainan;
totum autem quod vixit Arphachshad erat annorum
quadragesimum sexaginta quinque. Kainano post
annos centum et triginta natus est Shalech; to-

tum autem vita Kainani anni quadringenti et tri-
ginta. Shalech post annos centum et triginta
natus est Eber; totumque quod vixit Shalech
quadringenti et sexaginta, Eber autem Hebræorum
pater est, quem Arabes Hud appellant. Ebero post
annos centum triginta quatuor natus est Phalek;
qui ideo hoc nomine appellatus est quod ipsius
tempore divisa esset terra.

Porro Ebero, post Phalekum, natus est Kahtan,
qui Arabum pater. Ejus tempore cujusvis vel for-
titudine, vel formæ præstantia insignis, vel con-
silio præstantis, vel fama illustris imaginem depi-
ctam colebant homines. Causa enim cultus imagi-
nibus præstiti hæc fuit, quod olim cum moreretur
ex ipsis vir aliquis prudentia et consilio sive for-
titudine præstans, effigiem ipsius in concessibus
depingerent; deinde cum quid grati ipsis accide-
ret de quo captandum esset consilium, apud ima-
ginem istam convenientes **48** consultarent, quasi
adesset ipsis inter consultandum imago ista, ne
deesset ipsis in consilio alicujus antecessorum
imago: quod cum facere perseverarent, ad imagi-
num cultum delapsi sunt. A tempore autem dilu-
vii ad nativitatem Phaleki (intercesserunt) anni
quingenti triginta et unus. Ab Adamo ad Phalekum
natum anni bis mille septingenti octoginta septem.
Natus est autem Phaleko Melchisedek sacerdos.
Fecit ergo Sem sicut præceperat ipsi pater ejus,
Noah; et navim noctu ingressus inde corpus
Adami, nemine facti conscio, sustulit; deinde
convocatis fratribus, dixit: In mandatis mihi sub
morte sua dedit pater, ut in terra progrederer
usque dum ad mare pertingerem, videremque quo-
modo se haberet terra ejusque fluvii ac valles,
tum ad vos reverterer. Uxorem ergo ac liberos
meos apud vos relinquo, quos servetis velim
usque dum ad vos revertar; Phaleko autem di-
xit: Cede mihi filium tuum Melchisedekum qui
mihi auxilio sit in via. Cum ergo, assumptis se-
cum Adami corpore et Melchisedecho, profectus
esset Sem, occurrit ipsis angelus Domini, nec ab
ipsis discessit, donec eis ad medium terræ per-
ductis locum ostendisset; cui cum corpus Adami
imposuissent, sponte sua dehiscerebat: deinde
deposito in ipso corpore, rursum oclusus est.
Nomen autem loci istius est Jalalah, **49-51** id
est, cranium.

Tum præcepit Sem Melchisedeko omnia quæ jus-
serat ipsum Noah, dicens illi: Hic manens sis Do-
mino sacerdos, quoniam elegit te Dominus ad cul-
tum sibi præstandum; atque angelus iste Domini
ad te continue descendet. Deinde ad fratres suos
reversus, interroganti Phaleko, ubinam esset Mel-
chisedek puer? respondit, se ipsum in via mortuum
sepelisse; magna ergo ob ipsum tristitia affecti
sunt. Anno autem vitæ Eberi septagesimo mor-
tuus est Arphachshad, mense Nisan (qui est Bar-
mudab); fuitque vita ipsius annorum quadragesimorum
sexaginta quinque. Anno vero vitæ Eberi

centesimo tertio mortuus est Sem, Noahi filius, die Veneris, mense Iul (qui est Thm) cum annos sexcentos vixisset. Totumque quod vixit Eber annorum erat quadringentorum sexaginta quatuor. Fuit tunc temporis lingua hominum una, sermo unus: lingua scilicet juxta nonnullos Syriaca, juxta alios Hebraica, juxta alios Græca; quorum sententia mihi verisimilis videtur, quod lingua Græca, Syriaca et Hebraica firmitus fundata, latiorque sit ac amplior. Congregati ergo ex ipsis viri septuaginta duo dixerunt: Condamus urbem, eamque arce muniamus in qua turrin exstruamus quæ ad cælum pertingat, ut si forte contingat aliquando diluvium, ab eo liberemur. Tres ergo annos lateribus conficiendis et coquendis insumpserunt; **52** quorum singuli tredecim cubitos longi, decem lati, ac quinque alti essent; urbemque inter Tyrum et Babelem exstruxerunt orgyas longam tercentum et tredecim, latam centum quinquaginta unam: cujus muri alti orgyas quinquies mille quingentas triginta tres; lati triginta tres; turris autem orgyas decies mille alta: quibus exstruendis quadraginta annos insumpserunt. Adhuc autem ædificantibus ipsis ecce immisit Deus angelum e cælo qui linguas ipsorum confunderet, et dialectos mutaret, adeo ut cum quis loqueretur non intelligeret alius quid diceret. Inde appellatus est locus iste Babel, quod ibi confusæ essent linguæ: atque ita dispersi fuerunt in terra; idque anno a Phaleko nato quadragesimo sexto. Ex illis autem septuaginta et duobus viris, erant e filiis Semi viginti quinque, qui ab Euphrate et Musal ad extremum usque Orientem habitabant: e quibus sunt Syri, incolæ Diyar Rabiæ et Mesopotamiæ, Jarmakani, Chaldæi (incolæ scilicet Babelis) et (populi) Persiæ, et Chorasani, et Pharganani, et Sindæ, et Indiæ, et insulæ Sin, et Hebræi, et (incolæ) Yaman, et Al-Payef, et Al-Yamamah, et Al-Bahrain, et diversa Arabum genera; suntque ipsis scripturæ genera octo; scilicet Hebraica, Syriaca, Persica, Indica, Chaldæa (quæ et Babylonica) Sinensis, Hamyarensis; **53-55** Arabica: suntque Semo fluvii majores Euphrates et fluvius Balch.

E filiis autem Hami viri triginta duo, qui incoherunt Syriam, quæ et terra Chanaanæa dicta est (quod esset Hamo filius cui nomen Chanaan) usque ad extremos Occidentis terminos: suntque ex ipsis Chanaanæi, Philistæi, incolæ Ægypti, Koptitæ, Marisii, diversa Nigritarum genera, Æthiopes, Nubienses, Al-Bajaitæ, Al-Zenii, Al-Zotti, Karrani, Samaritæ, Al-Zabeii, Al-Mogrebini, Barbari. Suntque illis insulæ viginti sex, e quibus Sardinia, Malta, Creta, et pars insulæ Gypri, cum aliis; scripturæ autem (genera) sex: scilicet Ægyptiaca, Nubiensis, Æthiopica, Francica, Punica, Kankelica. Porro Hamo e fluvii grandioribus Nilus. Eorum denique e filiis Japhet viri quindecim, qui habitabant a Tigri usque ad extremas Septentrionis partes; suntque ex ipsis Turcæ, Al-Baitæ, Al-

A Togagar, Al-Tobt, Yajui et Majui, Al-Choza, Al-Lan, Al-Anchaz, Al-Sanarebah, Jarzan, Armenia major et minor, Hauran, Antiochia, Al-Chalediah, Aphlaguniah, Cappadocia, Charshenah, Græci, Romani, Byzantium, Rutheni, Al-Dilam, Bolgari, Sclavi, Al-Ancirdah, Franci, Al-Ialfatini, Hispani. Suntque ipsis insulæ duodecim, e quibus Rhodus, Sicilia, Cyprus, Samos, etc.; et scripturæ (genera) sex, scilicet Græca, Romana, Armeniaca, Hispanica, Francica, Darbanica; et Japheto e fluvii **56** grandioribus Tigris. Porro a diluvio usque ad ædificationem turris et linguarum confusionem anni sunt quingenti octoginta septem; ab Adamo autem ad turrin conditam anni bis mille octingenti triginta quatuor. Phaleko post annos centum triginta natus est Ragu; anno autem vitæ Phaleki tricesimo sexto obiit Kainan, mense Ab (qui et Meshri est) fuitque vita ipsius annorum quadringentorum et triginta. Totumque quod vixit Phalek anni tercentum triginta novem. Ragu, post annos centum triginta duos, natus est Sharua, cujus temporibus coherunt homines idola, unoquoque quod sibi alliberet colente et adorante. Fuerunt ergo ex ipsis alii qui cælum, alii qui solem, alii qui lunam, alii qui stellas, alii qui volucres, alii qui terram, alii qui feras, alii qui fluvios, alii qui arbores, alii qui montes colerent; alii qui ad similitudinem patris aut matris sui, aut ejus quem ex sibi charis honore prosequerentur, cum mortuus esset, imaginem conflarent quam colerent, ac sibi in Deum assumerent; alii qui imaginem ex auro, argento, lapide, aut ligno conficerent. Primi autem hoc fecerunt Ægyptii, Babylonii, Franci, et locorum maritimum incolæ. Dicitur etiam cultus idolorum originem hanc fuisse, quod cum moreretur apud illos quispiam imaginem ad ejus similitudinem **57-59** conflata tumulo ipsius imponerent, quo minus oblivioni traderetur memoria ipsius, (qua ratione) impleta est terra idolis: virorum scilicet, seminarum et puerorum simulacris.

Eodem tempore cum mortuus esset vir quidam dives, filius ipsius statuam sibi, ad patris sui similitudinem confectam, tumulo ipsius imposuit, collocato etiam ibi servo qui ipsam custodiret. Cum advenientes deinde fures quidquid filio domi suæ fuit subripissent, profectus ille ad patris sui tumulum flere et conqueri apud statuam istam auream, quasi apud patrem suum. Allocutus ergo ipsum diabolus e ventre statuæ: Ne fleas, inquit, abi tantum, et allato filio tuo natu minimo ipsum mihi in sacrificium mactans sanguine ejus calenti te abluas, ita (flet ut) ego omnia tibi quæ perdideris restituam. Cum ergo ille filium suum allatum coram idolo mactasset, ejusque sanguine se abluisset, egressus ex idolo diabolus, hominemque illum ingressus, ipsum præstigiis et incantamentis edocuit: atque hinc coeperunt homines filios suos diabolis mactare, et præstigiis (uti) didicerunt.

Porro diebus Ragu multos annos regnavit regina

Sabæ, ea quæ urbem Sabam condidit. Post quam urbi Sabæ, usque ad regnum Salomonis filii Davidis, continue imperarunt **60** feminæ. Diebus etiam Ragu regnavit Karon qui urbem Ukinin condidit. Fertur autem ipsum lateribus ex auro fuso conflatis urbem Ukinin extruxisse. Anno vitæ Ragu sexagesimo sexto mortuus est Sbaech, mense Adar (qui est Bormabut,) cum vixisset annos quadringentos et sexaginta. Totum autem quod vixit Ragu annorum erat trecentum triginta novem. Sarugo, post annos centum et triginta, natus est Nachor; anno autem vitæ Sarugi sexagesimo octavo obiit Eber mense Canun secundo, (qui et Tubah audit) cum vixisset annos quadringentos sexaginta quatuor. Annoque vitæ Sarugi septuagesimo septimo, obiit Phalech, mense Ilul (qui et Thut) cum vixisset annos trecentos triginta novem. Totum autem quod vixit Sarug anni sunt trecenti et triginta. Nachoro post annos septuaginta novem natus est Tharech; ejusque diebus multiplicati sunt gigantes. Fuitque Aad filius Arami, filius Sem, filius Noë: sub eodem institutæ sunt mensuræ et pondera. Ejus etiam tempore accidit terræmotus insignis, vehemens, cum nullus antea terræmotus fuisset, idque quod ubi multiplicati essent idololatræ qui filios suos et filias dæmoniis immolarent, immitteret in ipsos ventum procellosum, essetque turbo qui idola omnia contingeret, eorumque delubra dirueret; **61-63** adeo ut pulveris tumulis obruerentur; qui etiamnum existunt.

Anno autem vitæ Nachori septuagesimo septimo mortuus est Ragu, mense Nisan (qui idem est Barmudah) cum annos trecentos triginta novem vixisset. Ejusdem tempore floruit vir quidam (origine) Persa, nomine Zorodasht, qui religionis Sabiorum auctor fuit, regnante in Persia rege Tachmurt appellato. Autumant vero nonnulli primum religionis Sabiorum auctorem fuisse Græcum quemdam nomine Junan, Jearaklusi filium, cujus sedes fuit Alyas: at juxta alios fuit ex urbe Al-Zaitunah, quæ condita est in Athenarum (regione.) Græci autem primi hanc sententiam amplexi sunt, deque astrorum scientia, ac orbium cælestium motu libros multos conscripserunt. Fertur etiam illum qui primus Sabiorum religionem instituit ex eorum numero fuisse qui turri Babelis extruendæ adfuerunt. Totum autem quod vixit Nachor, annorum fuit ducentorum et octo. Tharecho post annos septuaginta natus est Abraham. Hujus tempore fuit Nimrod gigas, rex Babelis, ubi primus omnium regnasse fertur; cumque in cælo coronæ formam e nube vidisset, accersito [metallorum] fusore coronam sibi conflasse, quam capiti imponeret, unde factum ut dicerent homines coronam ipsi e cælo delapsam esse. Dicitur **64** et hunc primum ignem coluisse, quod scilicet ad ignem, quem procul in Oriente e terra procedentem conspexisset, videndum

accedens, ipsum adoraverit: ibique quemdam staterit qui igni inserviret, ei que thus injiceret: atque ex eo tempore cœperunt magi ignem colere, eumque adorare. Fuit autem viri, quem ad igni famulandum constituit Nimrod, nomen Andeshan; cui, e medio ignis ipsum allocutus, diabolus dixit: Non potest quis igni inservire, aut religionem meam addiscere, nisi prius cum matre sua, sororeque et filia rem habuerit. Fecit ergo Andeshan sicut dixit ipsi diabolus; atque exinde (soliti sunt) magorum sacerdotes cum matribus, sororibus, et filiabus suis rem habere. Primus autem hujus sententiæ auctor fuit Andeshan iste. Porro extruxit Nimrod, Aderbijan, Babelam, Nineven, Rasen, urbesque quam plurimas. Totum autem quod vixit Tharech anni sunt ducenti sexaginta quinque, deinde obiit. Jam a Phalecho ad Abrahamum anni sunt quingenti quadraginta et unus; a diluvio ad Abrahamum mille septuaginta duo; ab Adamo ad Abrahamum ter mille ter centum viginti octo. Abrahamo, cum annorum esset septuaginta quinque, præcepit Deus ut e terra patria Harran egressus in terra Chananæa (quæ Alsham est) habitaret. Accepit ergo Abraham uxorem **65-67** suam Saram, quæ et ipsi ex patre soror erat; Tharechenim Abrahami pater, mortua Yuana, Abrahami matre, aliam duxit uxorem nomine Tohwait, ex qua nata est ipsi Sarah, quam duxit Abraham; atque hanc ob causam dixit Abraham: *Soror mea est, patris mei, at non matris meæ filia*¹. Assumpsit etiam Lothum, fratris sui filium, et in terram Al-Manariensium Amorrhæorum profectus est, ubi cum egressi contra ipsum nonnulli Lothum captivum abduxissent, insecutus ipsos Abraham, Lothum e manibus ipsorum liberavit. Reverso autem ad montes Jebusæorum occurrit Melchisedek, qui pacis rex, Dei celsissimi sacerdos, audit. Quem e longinquo conspectum adoravit Abraham, deinde ipsum complexus atque deosculatus, benedictionem ab ipso petiit. Benedixit ergo ipsi Melchisedek, panemque et vinum ipsi obtulit; dedit autem Abraham Melchisedeko omnium quæ habuit decimas. Tum per revelationem dixit Deus Abrahamo: *Ab hoc tempore magnus evades, benedicam enim tibi, et semen tuum multiplicabo*. Cumque jam Innotuisset Melchisedek, qui de eo audivissent reges, ad ipsum congregati sunt; e quibus erat Abimelech rex Gerar, Markal rex Zoar, Ariush rex Destar, Jardaomer rex Ilan, Targali rex Zaglai, Baaz rex Gailath, Yaez rex Sodomii, Barsha rex Gomorrhæ, Sebaath **68** rex Edom, Banbu rex Damasci, Baktar rex Al-Rabah, Samaan rex Amorrhæorum: reges isti duodecim ad Melchisedekum, qui et rex pacis audit, accedentes, ubi ipsum conspexissent, et ipsius sermones audiissent, ab illo ut una cum ipsis abiret rogant, qui respondit: Non possum ego ab hoc loco discedere. Consilium ergo inter se de extruenda

¹ Gen. xx, 12.

ipsi urbe ceperunt, dicentes: Revera hic totius terre rex est, regumque omnium pater. Extructa ergo ipsi urbe, regem in ea ipsum constituerunt. Appellavit autem Melchisedek nomen urbis istius Jerusalem. Porro cum de regno Melchisedeki pervenisset fama ad Machulum Al-Taimani regem, accedens ille ad ipsum conspiciendum atque alloquendum, magnam ipsi opum copiam dedit. Fuitque Melchisedek apud omnes reges in honore dum ipsum regum patrem appellarent. Jam qui dicunt Melchisedeko nec initium dierum, nec vitæ finem fuisse, adducto ad hoc confirmandum Pauli apostoli dicto, ubi ait: *Cujus diebus nec initium fuit, nec vitæ ipsius terminus*⁴, locum Pauli apostoli non intelligunt. Nam cum Sem, Noahi filius, Melchisedekum assumptum a parentibus suis abduxerit, non inscriptum est libro [sacro] quot annos natus esset, quando ex Oriente profiscisceretur, nec quot annos natus diem obierit. Cumque Melchisedek **69-71** filius esset Phaleki, filii Eberi, filii Shalechi, filii Kainani, filii Arphachshadi, filii Semi, filii Noahi, nullus horum patrum, ipsius pater vocatur. Dicit enim Paulus: *Nemo de ipsius genere templo servavit*⁵; neque patrem ipsi inter tribus ascripserunt. Matthæus enim et Lucas evangelistæ, principes tantum tribuum descripserunt; ideoque nec patris nec matris ipsius nomen ascripsit Paulus apostolus. Non autem dicit Paulus non fuisse ipsi patrem; verum, non ascriptum fuisse ipsum inter tribus. Porro, anno vitæ Abrahami quinquagesimo primo mortuus est Sarug, mense Adar (qui est Barmahat) cum annos trecentos et triginta vixisset. Abrahami etiam tempore scelera patrarunt qui cum Lotho Arani filio erant, urbium scilicet Sodomi et Gomorrhæ incolæ. Perdidit ergo ipsos Dominus servato Lotho. Cum autem sterilis esset Sarah Abrahami uxor ita ut non conciperet, Abraham vero opum dives, tradidit Sarah Abrahamo ancillam nomine Hagar, quæ gravida ex Abrahamo facta peperit ipsi filium, quem Ismaelem nominavit, nato tum Abrahamo annos octoginta sex. Cumque jam annos nonaginta novem attingeret Abraham circumciscus est, filiumque suum Ismaelem, annorum jam tredecim, circumcidit. Cum autem plene jam centenarius esset Abraham, peperit ipsi uxor **72** Sarah puerum quem Isaacum appellavit, Sarah tum nonagenaria. Et circumciscus est Isaac die a partu octavo. Sarah autem cum jam Isaacum peperisset, dixit Abrahamo: Ejice e conspectu meo Hagar cum filio Ismaele. Abraham ergo filium suum Ismaelem opibus et viatico instructum una cum matre sua expulit in terram Yathreb et Yaman, ubi habitavit et, uxore ducta, filios genuit. Totum autem quod vixit Ismael annorum erat centum triginta septem. Porro, tempore Abrahami fuit in Oriente rex nomine Cyrus, illi qui Sompaisat, Claudiam et Al-Irak condidit: ejus etiam diebus regnavit Cha-

A bib, uxor Sini sacerdotis montis, quæ Nisibia et Roham extruxit muroque cinxit: quin et templum magnum in Harrano condidit, conflato ex auro idolo cui nomen Sin indidit, ipsumque in medio templi positum omnes Harrani incola adorare jussit. Non desierunt ergo Harranenses per annos quinquaginta idolum colere. Postea vero Baal Samin, Al-Iraki ræge, Talbin, Thamuræ regis Musal uxorem, depereunte, fugiens eum ipsa Harrano ignem injecit quo arsit, unaque et templum et idolum. Anno vitæ Abrahami quinquagesimo nono, mortuus est Nachor mense Tammuz (qui est Abib) cum annos ducentos et octo vixisset. Anno etiam vitæ **73-75** Abraham centesimo tricesimo septimo jussit ipsum Deus filium Isaacum mactatum in holocaustum igne assumendum tradere, annos tum triginta septem natum.

Quod si dixerit quis: Quomodo probatur Isaacum annos triginta septem habuisse cum ipsum mactare in animo habuit pater ipsius? regetur illi, peperisse ipsum matrem Sarah jam nonagenariam, ipsam autem audito Abrahamum Isaacum filium suum assumptum in montem sustulisse, ut eum immolaret, magna affectam tristitia, et præ doloris quem concepit vehementia in morbum incidisse, ex quo mortua est, annos nata centum viginti septem; necesse est ergo fuisse tunc temporis Isaacum annos triginta septem. Assumptum ergo Isaacum filium suum cum in montem adduxisset Abraham, lignis et igne ipsi impositis, ac fune colligatum et super ligna collocatum, procumbere fecisset ut ipsum mactaret, inelamavit e cælo angelus: Deus Abraham, filium tuum ne jugules: patientiam enim et obedientiam tuam experti, intimosque animi affectus explorati, ipsum, tui miseri redemimus. Ariete ergo magno Isaacum redemit Dominus. Sara autem, audito Abrahamum, Isaacum assumptum in montem mactandum abduxisse, exclamans, atque ejulans, præ summa, qua affecta est, tristitia morbo **76** correpta, eodem anno mortua est, cum annos centum viginti septem vixisset. Duxitque Abraham, post mortem Saræ, mulierem nomine Keturah, Bactari regis Rabbæ filiam; quæ ipsi filios plures peperit, quos viatico instructos ab Isaac præsentia abegit. Totum autem quod vixit Abraham, anni sunt centum septuaginta quinque. Porro anno vitæ Isaac tricesimo quinto mortuus est Tarab mense Ilul, (qui est Tut,) cum annos ducentos et quinque vixisset, et in Harran sepultus. Isaac autem quadragenarius uxorem duxit, cui nomen Rebecca, filiam Bathuelis, filii Nachoris, fratris Abrahami. Anno vero vitæ Isaac sexagesimo gravidata uxor ipsius Rebecca, angustiisque et dolore pressa cum Melchisedechum adisset, comprecatus ipsi, dixit ille: Duo sunt in utero tuo populi, duasque paritura es tribus, major autem minori subjicietur. Peperit ergo Rebecca uno partu

⁴ Hebr. vii, 5. ⁵ ibid. 6.

gemellos; quorum primum appellavit Isaac Esau; A secundum, Jacobum, cui ideo Jacobi nomen invidit quod cum ex utero materno prodiret, manu Esau calcaneum teneret. Porro Isaac Esau amavit, Rebecca vero Jacobum. Fuit autem Esau hirsutus, pilosus, subolidus. Ætate vero jam proventus Isaac filio suo Esau accersito dixit: Armis tuis assumptis, in campum progressus **77-79** venare mihi prædam e qua cibum mihi pares quem comedens tibi antequam moriar benedicam. Quod cum andivisset Rebecca, acceptum Jacobum Esau vestibus induit, hædique pelle prehensa partem ejus pectori, humeris, et brachiis ipsius superimposuit paratoque cibo dixit ipsi: Ad patrem tuum Isaacum ingressus dicas: Ego sum Esau filius tuus, quo tibi ante mortem suam benedicat.

Ingresso ergo ad Isaacum Jacobo, dixit ipsi Isaac: Accedas ad me. Accedentemque cum contrectasset dixit: Sermo certe Jacobi sermo est, at contactus Esau contactus. Comedens ergo Isaac Jacobo benedixit, eumque fratri suo principem constituit. Tum reversus Esau a venatu paravit etiam cibum quem patri suo Isaaco obtulit. Cui dixit pater ipsius: Quis est qui te prevenit ut benedictionem acciperet? Flens ergo Esau: O mi pater, inquit, annon est tibi præter unam benedictionem? Dixit Isaac: Eum tibi principem constitui, et quid tibi faciam? Accedente autem Esau, benedixit ipsi Isaac, at Jacobum ipsi principem constituit; quare animo statuit Esau Jacobum interficere. Aufugit ergo Jacobus a fratre suo Esau Harranum, ad avunculum suum Labanum. Porro tempore Isaaci, condita est Jericho, exstruentibus ipsam septem regibus quorum unusquisque **80** murum illi exstruxit. Anno autem vitæ Isaaci septuagesimo quinto mortuus est Abraham mense Nisan (qui est Barmudab) [at in alio exemplari legitur, mense Adar, qui est Bormahat] cum vixisset annos centum septuaginta quinque. Anno vitæ Isaaci centesimo vicesimo tertio mortuus est Ismael, mense Nisan (qui est Barmudab) cum vixisset annos centum triginta septem. Totum autem quod vixit Isaac anni sunt centum et octoginta. Esau annos natus quadraginta uxorem duxit e filiabus patris sui Ismaelis, nomine Nahalat, quæ filios ipsi quamplures peperit. Duxit etiam e filiabus Canaan feminam nomine Ada, filiam Elon Hittæi: nec non e filiabus Græcorum unde illi inter ipsos progenies. Progenies autem est illi copiosior quam ut numerari possit. Sunt e stirpe ejus Amalekitæ et Koræi. Totumque quod vixit Esau annorum erat centum viginti novem. Jacob vero ad avunculum suum Laban Harranum pervenit, cui hinc erant filiæ, quarum natu majori nomen fuit Leah (eque oculis lippa), minori Rachel. Amavit autem Jacob Rachel, eamque ab avunculo suo in uxorem petiit; cui ille: Si mihi, inquit, septem annos inserviveris, Rachel tibi uxorem dabo; at cum septem annos ipsi servisset noctu ad ipsum Leam, Rachelis sororem introduxit. **81-**

83 Mane ergo dixit Jacob avunculo suo Septem annos tibi servivi ut mihi Rachel in uxorem dares; quomodo ergo ad me sororem ejus Leam intromisisti? Respondit illi Laban: Si mihi annos septem alios inserviveris, etiam Rachel tibi dabo. Septem ergo annos alios cum ipsi servisset, Rachel ipsi uxorem dedit, atque ita duas duxit sorores.

Peperit autem Lea Jacobo, Rubenem, Simeonem, Levim, Judam, Issacharum, Zabulonem, cum nondum peperisset Rachel. Dixit ergo Rachel Jacobo: Accipias ancillam meam Billam, ut, illa ex te gravida facta, sit mihi proles. Peperit igitur Billa Rachelis ancilla Jacobo pueros duos, Dan et Naphthalim; tum dixit Lea Jacobo: Cape etiam ancillam meam ut illa ex te concipiente sint mihi ultra natos meus nati, Peperit ergo etiam Zilpha ancilla Leæ duos Jacobo filios, Gad et Asher. Posthæc gravidata Rachel peperit Josephum et Benjaminum, Suntque isti duodecim Jacobi filii, e quibus orti sunt omnes filii Israelis. Tum reversus est Jacob in terram Chanaan; Israel em autem ipsum appellavit Deus. Anno Jacobi octogesimo septimo peperit Lea Levim, tertium ipsius filium. Porro descriptum est tempus nati Levi præ cæteris fratribus, eo quod ex ipsius stirpe fuerit Moses. Proserutus est autem Jacob Josephum amore vehementi, **84** eumque fratribus suis prætulit, unde illi invidia in ipsum commoti de ipso e medio tollendo cogitarunt. Dum igitur ipsi oves suas et camelos pascerent, ecce transit juxta ipsos mercatorum Malayanitarum (qui Ismaelitæ sunt, et Arabes), quorum merces erant nuxes pineæ, terebinthinæ, et oleum, in Ægyptum tendentium caterva, quibus prehensum Josephum vendiderunt fratres ipsius viginti nummis, annos natum septemdecim. Tum accepto Josephi indusio manicisque ejus sanguine impletis, dixerunt Jacobo: Devoravit Josephum lupus. Josephum autem in Ægyptum a mercatoribus abductum ab illis emit Pharaonis servus, satellitum princeps: cujus uxor cum illum deperiret, ab ea se colibuit; quare illa de ipso apud maritum suum mentisæ cum diceret: Puer iste Hebræus me petiit, conjecit ille ipsum in carcerem. Anno Jacobi centesimo vicesimo obiit Isaac mense Aiyar (qui est Bashnes) cum annos centum et octoginta vixisset. Anno autem vitæ Jacobi centesimo vicesimo nono mortuus est Esau, mense Tishrin primo (qui et Babab), annos natus centum viginti novem. Porro in carcerem una cum Josepho, conjecit Pharaoh pistorum et pocillatorum principes, ubi dormientium more, vidit qui a poculis erat se quasi manibus tenentem uvarum racinum, e quo **85 87** succum exprimens Pharaoni bibendum præberet; cui Josephus: Ita (inquit) erit sicut vidisti; mei autem apud dominum tuum memoriam facias. Vidit etiam pistor quasi canistrum panis super capite suo, e quo comederent volucres: cui Josephus: Crucis, inquit, affigeris, comedentque carnem tuam volucres: quod et factum est.

Deinde cum vidisset etiam Pharaon insomnium, A dixit illi qui a poculis ipsi erat, esse in carcere puerum Hebræum qui somnia interpretaretur; cui ergo adduci jusso dixit Pharaon, vidisse se septem vaccas, pingues e mari prodeuntes, et post eas septem macilentas, quæ pingues devorarent: tum etiam vidisse se septem spicas crassas e terra prodeuntes deinde septem graciles, aridas, quæ crassas illas deglutirent; dixit ergo illi Joseph: Futuri sunt in regno tuo septem anni feraces, deinde post eos septem anni quibus erit annonæ penuria et fames insignis. Tum imposuit Pharaon Josepho regni sui administrandi curam, tradito ipsi annulo suo. Condidit ergo Josephus septem annis uberibus frumentum in spicis suis, donec implerentur quæ numerum superant granaria. Anni tunc erant Josepho triginta, qui uxorem duxit nomine Asinath urbis Einshemes sacerdotis filiam, quæ binos ipsi peperit filios, quorum majorem, primogenitum scilicet, Manassen **88** appellavit, alterum Ephraim. Porro extruxit Josephus columnas mensorias, quibus aquæ, crescente Nilo, mensura capitur in Ægypto, loco quem Memphin vocant. Sinum etiam effodit, qui Menha audit; quin et lapides viarum indices erexit. Natus est autem Levi, Jacobi filio, post quadraginta annos Kahat, in terra Chananitica, tribus antequam Ægyptum ingrederentur annis. Illis diebus accidit in Ægypto et Syria fames insignis; coemerunt ergo a Josepho Ægyptii frumentum, donec ipsis non superesset nummus aureus vel argenteus, quod deinde agris, jumentis et ædibus suis emerunt; ac postea, cum nihil ipsis reliquum esset, dixerunt Josepho: Nos ipsos Pharaoni in servos vendemus, modo nobis frumentum ad comedendum et serendum largiatur. Emit ergo Josephus Pharaoni a seipsis Ægyptios, dato illis frumento, quod ederunt et terræ mandarunt, accipiente ab ipsis Josepho decimam partem, quod ad hoc usque tempus in legem abiit, factique sunt Ægyptii Pharaoni servi. Ejus diebus floruit Job ille justus, scilicet Job filius Amosi, filii Zarachi, filii Raguelis, filii Esani, filii Isaaki, filii Abrahami, opum dives, quique assilgente ipsum Domino, gratias egit et patienter se gessit, quare amota ab ipso afflictione restituit ipsi Deus opes suas.

Accidit etiam in regione Syriæ fames **89-91** gravis, adeo ut diceret Jacobus filiis suis: Profecti in Ægyptum emite nobis frumentum: Venerunt ergo in Ægyptum Josephi fratres, quos visos statim cognovit Josephus, ipse ab illis incognitus, non autem fuit cum ipsis frater ejus uterinus Benjamin: dixit ergo ipsis Josephus: Quinam estis vos? unde venistis? et quid vultis? Cui illi: Sumus nos Jacobi filii; duodecim ipsi cum nati essemus, unum comedit lupus, cujus etiam frater uterinus apud patrem suum est; pater enim noster, cum senex admodum sit, noctu atque interdiu filium suum a lupo devoratum luget. Respondit illis Joseph: Non estis vos alii quam exploratores. Et jurantibus ipsi illis,

A dixit: Si veraces sitis nec exploratores, relicto apud me vestrum uno, ad patrem vestrum revertimini, ac fratrem vestrum minimum, cujus fratrem devoravit lupus, adducite, quo dictorum vestrorum veritatem perspectam habeam.

Cum ergo fratrem ipsorum Simeonem apud ipsum reliquissent, sacci ipsorum Josephi jussu frumento impleti sunt, uniuscujusque pecunia in sacco suo reposita. Cum igitur ad patrem suum Jacobum pervenientes, ac quid [accidisset] narrantes pecuniam suam in saccis reperissent, ad frumentum ex Ægypto coemendum reversi, pecuniam istam, ac summas istas acceperunt, unaque Benjaminum, **92** Josephi fratrem uterinum, adduxerunt. Quo viso honorifice ipsos tractari jussit Joseph misericordia erga ipsos commotus. Impleta sunt ergo vasa ipsorum frumento, et uniuscujusque vasi pecunia ipsius imposita; at vasi fratris sui Benjamin poculum aureum, quod Pharaonis fuerat, imposuit. Cumque a Josepho egressi essent, Syriam versus tendentes, insecuti ipsos Josephi servi dixerunt ipsis: Omnimode bene vobis fecit dominus noster, vos vero omnimode male, poculum regis aureum furati. Responderunt ipsis: Apud quemcunque ipsum repereritis, abducite illum ut sit domino vestro servus. Saccos ergo ipsorum perscrutati, poculum in Benjamini sacco invenerunt: quem ergo prehensum ad Josephum reduxerunt, redeuntibus una fratribus ipsius, qui Josepho dixerunt: Domine, pater noster senex est ætate proventus, hujus autem fratrem a lupo, uti tibi narravimus, devoratum hoc usque tempus deflet; si ergo hunc a nobis abstuleris, nequaquam nobis est ad patrem redeundum, utpote qui, nisi nobiscum adfuerit puer, dolore moriturus est: dimisso ergo ipso ut ad patrem redeat, e nobis quemcunque volueris tibi in servum habeas. Respondit Joseph: Absit ut alium quam eum apud quem res nostras invenerimus detineamus. Tum ipsorum misertus: Ego, inquit, **93-95** frater sum vester Joseph, ne male vos habeat, neque timeatis.

Missis ergo ad Jacobum tentoriis et plaustris, ipsum cum tota progenie sua a terra Chanaan in Ægyptum traduxit. Ingressusque est Jacob Ægyptum anno famis secundo [vel juxta aliud exemplar, tertio], unaque cum ipso nati ipsius, et nepotes ex ipsius lumbis prognati, præter filiorum uxores ab ipso non prognatas, cum Josepho ac duobus ipsius filiis homines septuaginta, Jacobo tunc temporis annos centum et triginta nato. Substitit autem Jacob in Ægypto annos septemdecim; ubi anno vitæ Levi octogesimo diem obiit: unde in terram Chanaan reportatum sepelierunt Joseph cæterique ejus filii juxta Isaacum patrem suum. Totum autem quod vixit Jacob anni sunt centum quadraginta septem. Kahato post sexaginta annos natus est in Ægypto Amram. Anno autem vitæ Kahati decimo quinto, obiit Joseph, quem arcæ impositum sepelierunt fratres ipsius in Ægypto,

cum annos centum et decem vixisset. Feruat alii Josephi corpus arcæ marmoreæ impositum in Nilum projectum fuisse. Porro Amran post annos septuaginta tres natus est Miriam; post septuaginta septem Ahron: post octoginta Moses, cui pax. Vixit autem in totum Amran annos centum triginta sex. Anno vitæ Amrani tricesimo septimo mortuus est **96** Levi, cum annos centum triginta septem vixisset. Anno vitæ ejusdem sexagesimo septimo obiit Kahat, annos natus centum viginti septem. Mortuis autem Josepho et fratribus ipsius cæterisque ejus sæculi omnibus, cum multiplicati essent filii Israelis filiosque genuissent quibus impleretur terra Ægypti, præfectus Ægypto rex qui Josephum non norat, dixit consiliariis suis: Multi evaserunt Israelitæ, neque securi esse possumus, quin si prodeat in nos rebellis aliquis open ipsi laturos sint ad nos ex Ægypto pellendos. Præfecit ergo ipsis Ægyptios qui ipsos in servitutem redigentes, dure servire coegerunt circa lutum, lateres, et lapides montesque excavandos, cavernas [effodiendas] et terram colendam: quin et mandatum obstetricibus dedit omnes qui Israelitis nascerentur mares e medio tollendi, atque in fluvium projiciendi: adeo ut occisi et in fluvio submersi fuerint infantes qui numerum excedant.

Cum ergo natus esset Moses, metuens mater ipsius ne e medio tolleretur, ipsum tribus mensibus abscondit: deinde sibi metuens (nomen ipsi erat Jochabad) arcam e juncis confecit (in lege, e lignis pineis confecta dicitur) ac pice intus, atque extra oblevit, cui puerum impositum in breviam ad Nilii litus projecit, in urbe Dhan appellata, ditioris Ægyptiacæ, quo sublatus fluctibus, ipsa non vidente submergeretur. **97-99** Sedit autem Miriam soror Moysis e longinquo ut quid de puero fieret videret. Descendens ergo Pharaonis filia, nomine Siyun, ut se in Nilo ablueret, audito pueri in arca vagitu, et misericordia, teneroque affectu erga ipsum commota, ipsum ad se recepit, jubens quæri nutricem quæ ipsum lactaret atque educaret. Accurrens ergo ad ipsum Miriam, Moysis soror, dixit, quæsituram se nutricem ex Israelitis quæ ipsi ubera præberet et fovaret. Abiensque matrem suam (quæ Moysis etiam mater) adduxit, nesciente Pharaonis filia ipsam matrem ejus fuisse, quæ puerum ipsi lactandum atque educandum tradidit.

Cum autem ad ætatem jam virilem pervenisset Moses, conspecto Israelita quodam qui cum Ægyptio contenderet, ipse Ægyptium inflicto icu occidit, atque in arena sepelivit; atque aliquot post diebus, cum inter se certantibus Israelitis duobus sequestrum se ingereret, dixerunt illi: Forsan et nostrum alterum interfectorus es uti heri Ægyptium interfecisti. Quare metuens sibi Moses in re-

gionem Hejazi aufugit, ubi in urbe Madyan habitavit, ibique uxorem duxit, nomine Siphuram filiam Jethro (quem Arabes Shoarb appellant), Ismaele, Abrahami filio, oriundi, templi in urbe Madyan sacerdotis. Peperitque Siphurah Moysis duos filios, Gersom et Elyazer. Dum autem pasceret **100** Moses oves soceri sui Jethro, ecce conspexit in monte rubum igne, medio die, flammantem, arbore igne non consumpta. Quod ut videret accedentem, inclamavit Dominus efrubo: Ne timeas, Moses, ego siquidem Dominus sum. Ad Pharaonem abiens jubeas ipsum filios Israelis dimittere quo mihi serviant. Abiit ergo Moses ad Pharaonem, annos, quo tempore allocutus est ipsum Dominus, natus octoginta, Ahrone octoginta tres nato, Miriamna sorore ipsorum octoginta septem. Porro anno vitæ Moysis quinquagesimo sexto mortuus est pater ipsius Amran, cujus vita erat annorum centum triginta sex. Prophetarunt autem in Ægypto in Israelitis Zarach, e filiis Judæ, Zamri, Abiathar, Haiman, Halcuc, Darda, et deinde Moses. Fuit numerus filiorum Israel cum Ægyptum ingrederentur hominum septuaginta, habitaveruntque in Ægypto annos ducentos et septemdecim, a Pharaonibus sibi invicem succedentibus in servitutem redacti. Quod si dixerit quis, scriptum esse in lege, filios Abrahami in servitute detentum iri annos quadringentos, [in alio exemplari, filios Israelis] quomodo ergo dicas ipsos servisse annos ducentos et septemdecim? respondemus ipsi, nescire ipsum a quo tempore supputare debeat ut annorum quadringentorum spatium conficiat. Scias libro legis primo **101-103** Deum (cujus laus celebranda) dixisse Abrahamo: *Aspice cælum et stellas, si poteris, enumeres, ita enim se habebit semen tuum, Dixit etiam ipsi Dominus: Ego sum Dominus qui te eduxi e Karra Chaldæorum in hanc, quam tibi in hereditatem dedi terram. Et dicenti Abrahamo, Domine mi, quomodo sciam me eam hereditaturum? dixit Dominus: Acceptis, juvenco, arieté, et capra triennibus, unaque turture et columba, ipsisque æqualiter divisis, omnia ipsorum membra e regione parium suorum statuas, avibus tantum n. n. divisis*^o. Quod cum fecisset Abraham, prope aberat ut involarent aves in partes ita divisas, quas cum vocasset Abraham, illæ ad ipsum venerunt. Factum est hoc ad occasum solis; occupavit autem Abrahamum quies, et timor magnus, operientibus ipsum tenebris spissis. Dixitque Dominus Abrahamo: *Certo scias semen tuum habitaturum in terra peregrina, in qua laborabunt in servitutem redacti annis quadringentis. Ego vero judicaturus sum gentem quæ eos in servitutem rediget exhibuntque tandem in huic locum cum opibus magnis. Tu autem ad patres tuos in pace translatus, senectute bene acta sepelieris*^o. Jam ab isto tempore quo dixit Dominus Abrahamo, *Semen tuum servire facient au*

^oGen. xv, 5-9. ^oIbid. 13, 15.

nis quaringentis, supputandum est ad tempus exitus Israelitarum ex Ægypto, quod intelligas velim. Dimittens igitur Pharaos **104** Israelitas, dixit ipsis: Cum Mose profecti cum Domino vestro in monte sancto servieritis, post triduum in locum vestrum revertimini. Jussit autem Moses feminas Israeliticas vestes et ornamenta ab Ægyptiis mutuo accepta induere, quod et fecerunt. Ipsos igitur ex Ægypto eduxit Moses, numero sexcenties mille. Quin et jussu Mosis divisum est ipsis mare, adeo ut medium ipsum pertransirent. Pœnitentia autem motus Pharaos quod Israelitas dimisisset (sunt autem Pharaoni de quo loquitur Moses, nomen Amius) cum sexcentis suorum millibus egressus, insecutus est ipsos; at refluentibus in ipsos aquis submersus est cum suis, adeo ut nec unus ex ipsis salvus evaderet. Jam ab Abrahamo ad Israelitarum ex Ægypto exitum anni sunt quingenti et septem. A Phaleko ad ipsorum exitum, anni mille quadraginta octo. A diluvio mille quingenti septuaginta novem: ab Adamo ter mille octingenti triginta quinque. Permanentibus autem Israelitis in deserto quadraginta annis depluit ad ipsos Dominus mannam et coturnices. Porro in deserto oppugnarunt illos Amalekitæ et Philistæi, adeo ut si quando Palestinam peterent, ab ea arcerentur; aut si Amalekitarum plagam, bello ab ipsis lacesiti, atque impediti fuerint; quod si reditum in Ægyptum meditarentur, ab ejus incolis timerent. Et prophetarunt **105-107** in deserto filii Korah quem absorpsit terra, videlicet Ashir, Elkanah, et Anisaph. Absorptus autem est Korah quod se supra Mosen extolleret eique convitiatus esset, quæ et (imperante terræ Mose) ipsum cum tabernaculo suo, quæque ipsi erant omnibus devoravit.

Porro numerantibus Mose et Ahrone Israelitas cum in deserto essent, omnes ævis gestandis idoneos, viginti et quod excurrit annos natos, excepta tribu Levi, fuerunt hominum ultra sexcenties mille tria millia quingenti et quinquaginta. Levitæ autem, cum ipsorum, quotquot mensem unum et quod ultra est nati essent, numerum cepissent, vicies bis mille ducenti septuaginta tres fuerunt. Ita fuerunt omnes, quos numerarunt Moses et Ahron, Israelitæ numero ultra sexcenties mille vicies quinquies mille octingenti viginti tres. Porro interfecit Moses dum in deserto esset, Sihonem regem Heshboni, et viris occisis, feminisque captivis factis, ipsorum pagos vastavit. Cæso etiam rege Midian, atque urbe excisa viros puerosque neci dedit, feminas captivas abduxit. Eodemque modo regem Og e medio sustulit, urbe ipsius desolata, interfecit viris ac pueris, feminis captis. Conscendente autem Mose montem Sinæ tradidit ipsi Dominus legem tabulis inscriptam: at cum de monte descendisset invenit Israelitas, quod ex **108** fuis mulierum suarum ornamentis prodierat, vituli caput colentes. Quibus conspectis tabulas e manu sua abjectas con-

A fregit, deinde iterum collectas in arca reposuit. Confecto etiam tabernaculo Temporis ex Israelitidum nato, posuit in ipso Moses sacrarium, in quo sacerdotis munus obivit frater ipsius Ahron. Cumque a serpentibus, quorum magna fuit in deserto copia, icti atque interfecti Israelitæ opem a Mose implorarent, jussit ipsum Dominus conflatum ex ære serpentem vexillo, quod in mediis Israelitarum castris erigeret, transversum infigere; quo, si quis ex ipsis a serpente morsus serpentem æreum respiceret, nullam a veneno noxam sentiret. Mortui sunt autem Moses, Ahron et Miriam soror ipsorum eodem anno in deserto, post annos in ipso quadraginta insumptos: obeunte primò Miriam die sexto Nisan (qui est Barmudah) annos nata centum viginti septem; deinde Ahrone, primo mensis Ab (qui est Meshra), qui et sepultus est in monte Hor, annos natus centum viginti tres; [ultimo] Mose (c. p.) die septimo Adari (qui est Bormahat) in regione Moab, ubi et in valle quodam sepultus est, cum annorum esset centum viginti. Mortuo Mose, populo regendo præfectus est Josua, Nuni filius, annos triginta et unum: qui cum Jordanem transisset, septem dies ad obsidendam Jericho **109-111** substitit. Die septimo, cum tubis circa urbem clangentibus, atque vociferantibus Israelitis, præ clamoris et clangoris vehementia cecidisset urbis munimen, quotquot in urbe fuerant viros, pueros, feminas, neci dedit.

C Capta Jerichante in ejus campestribus Pascha celebravit. Deinde exercitum ad urbem Ani et Bethel præmisit, qui urbis statum explorarent. Cumque congressi Ani incolæ e Josuæ sociis viros triginta sex interfecissent, Josua contra eam tricies mille emisit, quos secutus est ipse cum insidiis. Progresso ergo rege Ani ad exercitum Josuæ, cesserunt ipsis Israelitæ donec ab urbe longius discessissent, quam ingressus Josua cum insidiatoribus ipsam vastatam igne absumpsit, interfecit qui in ea fuerant tam viris quam feminis. Regem deinde ejus insecutus, socios ipsius occidit, ipsum, qui vivus captus est, morti traditum suspendit. Ascenditque Josua cum Israelitis in montem [terræ] Chanaaniticæ. Porro cum Israelitæ quadraginta, quibus in deserto erant, annis circumcisi non fuissent, ubi, Jordane et quæ circumjacent in potestatem redactis, cum gentibus permiscerentur, jussit Dominus Josuam, cultris e lapide duro confectis ipsos circumcidere, quod et fecit. (Est autem Æthiopum gens quædam Al-Najab dicta quæ idem adhuc facit.) **112** Descripsit etiam Israelitis Deuteronomium, quæque in ea continentur benedictiones et maledictiones.

D Ubi autem ad regem Gibeonis pervenisset Josuæ fama, ille per litteras ab ipso securitatem petiit multis ipsi missis muneribus; quare ipsum in eodem receptum loco suo permanere permisit. At rex Jerusalem, cui nomen Nisedek, rex Hebron, rex Yarmuth, rex Lachish et rex Askalon, audito re-

gem Gibeonis se in Josuæ filii Nun fidem dedisse, collectis copiis, urbem Giben aggressi eam obsederunt, cujus rei Josuam scriptis ad ipsum litteris certiore fecit rex Gibeon. Josua convocato exercitu ad ipsos oppugnandos profectus victoria in ipsos donatus est, fugientibus illis coram ipso usque urbes Azeka et Makeda, quin et grandinem lapideum super ipsos pluit Dominus, quibus occisi sunt: subsistente etiam in Josuæ gratiam sole ita ut nec orientem nec occasum versus moveretur donec victoriam in illos ipsi concessisset Dominus. Fugientes autem quinque reges isti spelunca montis quam ingressi sunt se abdiderunt: unde extractos et morte affectos suspendit Josua. Deinde ab urbe Makkida ad urbem Libna profectus est, quam obsessam cepit, rege aliisque qui in ea erant omnibus interfectis. Ab urbe Libna ad urbem Lachish profectus est, cujus etiam captæ regem omnesque incolas e medio **113-115** sustulit. Quo audito scilicet Josuam urbem Lachish obsedissee, egressus est rex Gaza, cum exercitu suo regi Lachish contra Josuam, Nuni filium, opem laturus, in quem etiam victoria politus Josua, ipsum cum sequacibus suis interfecit.

A Lachish ad urbem Askelon profectus eam etiam cum obsidione cepisset, regem cum cæteris ipsius incolis occidit. Deinde ad urbem Hebron profectus, ejus etiam obsessæ ac captæ regem et incolas omnes perdidit. Inde ad urbem Debir profectus, eam etiam obsidione cepit, regemque ac cæteros ejus incolas interfecit. His auditis misit Gahir Hasuri rex, ad regem Maron, regem Shimron, regem Achsbaph, regem Sidonis, regem Ramæ, nec non ad Moabitas, Harranitas, Awabitas, Kararæos, Jebusæos, Shanabæos, et quicumque oras maritimas incolerent, quo in unum convenirent. Congregati igitur cum copiis suis reges, adeo ut numero instar arenæ essent, ad Josuam, Num filium, oppugnandum profecti sunt. Quibus occurrens Josua et victoria politus, ipsis cæsis, tentoria ipsorum igne combussit, et jumentis suffragines incidit. Nec destitit eos persequi gladius usque ad urbes Maron et Sidonem, adeo ut non evaderet ex ipsis quispiam; quin et reges captos occidit. Porro omnes quos occidit Josua, Nuni **116** filius, reges, eorumque regiones possedit, numero sunt triginta quinque: e quibus rex Sanabæorum, rex Moabitarum, rex Chanaanitarum, rex Kararæorum, rex Jebusæorum, rex Eveorum, rex Gergesæorum, rex Jerusalem, rex Ani, rex Sabæ, quæ prope Bethel, rex Hebron, rex Jarmut, rex Lachish, rex Adullam, rex Geder, rex Debir, rex Hasir, rex Horma, rex Arad, rex Lebna, rex Lalam, rex Abdad, rex Hapher, rex Phik, rex Sâdum, rex Shamrun, rex Barmut, rex Haphir, rex Kades, rex Raheb, rex Mardut, rex Sikom, rex Batendun, rex montis Galilæi, rex Carsæ, qui sunt reges triginta quinque.

Occupatus ergo fuit Josua sex annis in regibus et gentibus debellandis, donec regiones cepisset: deinde partiendis inter Israelitas terris quatuordec-

A cim annos insumpsit [tum] populum in tranquillitate ac pace annis undecim rexit. Prophetico munere ipsius diebus functi sunt Eleazar Ahronis filius, et Phineas filius Eleazari, filii Ahronis. Mortuus autem Josua Nuni filius cum annos centum decem natus esset, sepultus est in monte Gilead, unaque cum ipso cultri quibus Israelitas in Gilgal circumcidisset. Mortuo Josua, Nuni filio, populo præfuit Phineas sacerdos: videlicet Phineas filius Eleazari filii Ahronis; **117 119** qui annos viginti quinque sacerdotio functus est; autumant vero Judæi Phineasum sacerdotem, eundem esse prophetam Eliam quem vocant Arabes Al-Chadr.

Tum ubi permisti cum gentibus circumvicinis Israelitæ, matrimonia cum ipsis contrahentes, filiasque suas ipsis nuptum dantes, idola ipsorum coluissent (quibus nomina Baalim, et Aibtarut et Baal) prævalens ipsis Cushan Rishbyathain, rex Aram, qui et Tyri, et Sidonis rex, appellatus est rex Bahrain [id est duorum marium] populum octo annos dure et crudeliter rexit. At cum, præ angustia ejus quam passi sunt afflictionis, ad Domini cultum reversi essent relictis idolis, profectus Othaniel filius Kenani, frater Calebi, juvenis e tribu Judah, et Cushan Rishathain beilo aggressus, ipsum interfecit, ac populum annos quadraginta rexit. Mortuo autem Othaniele, cum ad idolorum cultum reversi essent Israelitæ, prævaluit ipsæ Eklon rex Moab, qui collectis, quotquot erant Ammonitis et Amalekitis, egressus, superatisque Israelitis urbem Phik e manu ipsorum eripuit. Servierunt ergo illi Israelitæ; quos annos octodecim dure et crudeliter rexit. Eligentes autem Israelitæ e suis quendam nomine Ebud filium Geræ, e tribu Ephraim, virum scævum, robore et audacia insignem, ipsum ad Eglonem Moabitarum regem cum **120** muneribus miserunt. Qui ad regem cum muneribus ingressus, dixit: Est mihi quod secreto cum rege peragam, rogo igitur ut cum ipso secedam; ubi autem cum rege secessisset ipsum cultro transfixum interfecit; tum clauso cœnaculi regis ostio egressus asseclis ejus dixit: Jussit rex ne quis ad ipsum ingrediatur; fugiensque donec ad suos pervenisset, copias collegit, quibuscum ad urbem Moab profectus ipsam captam, cæsis qui in ea erant omnibus, delevit, populoque annos quinquaginta quinque præfuit. Post ipsum, populum rexit Samaan. Anathi filius, annos viginti quinque, qui Philistæorum, qui ipsum oppugnarunt, viros sexcentos interfecit. Mortuo Samaano reversos ad idololatriam Israelitas subegit Jabin rex Chanaan, urbe Hazur dicta [oriundus] cujus exercitus præfectus vir erat nomine Sisera, qui populum viginti annos cum angustia et tristitia rexit. Ejus diebus, prophetavit Deborah uxor Alkindun e tribu Ephraim quæ inter Ramah et Bethel habitans, inter Israelitas judicium exercuit. Apud ipsam ergo congregati, magno numero Israelitæ dixerunt: Vides quid patiamur angustie et afflictionis, nosque in servi-

tatem redegissee Jabinum Chanaani regem ; præsis A ergo Israelitis eosque e manu ipsius eripias. Deborah ergo assumptum Barakum, Abi-Noami **121-123** filium, e tribu Nephtalim, populo [juxta aliud exemplar, exercitui] regendo præfecit. Barak ergo ascitis sibi decies mille Israelitis, e filiis Nephtalim et Zabulon, comitante Deborah montem Tabor conscendit, quorum cum ad Siseram Jabini vicarium pervenisset fama, ille ad ipsos movit ; ad quem e monte descendentes victoria in ipsum donati sunt, adeo ut qui cum Sisera Jabini vicario essent omnes, occisione dele- rentur ; ipse vero fugiens ingrederetur tentorium Jaelis uxoris Heberi Kenæi (id est e posteris Kaini, qui socer fuit Moysis, alias Jethro appellatus) quæ ipsum, apud se absconditum, quod biberet petentem, lacte potavit, ad ipsum probandum, utque perspiceret num sano esset intellectu, necne : quod ille epotum aquam esse existimavit. Cum ergo ipsum decumbere fecisset, tempora ipsi paxillo tentorii transfixit adeo ut paxillus terræ ligeretur, ipseque moreretur ; illum ergo mortuum cum reperisset Deborah, ipsa ac Barac ad Jabinum Chanaani regem profecti, illum superatum una cum asseclis ipsius omnibus interfecerunt. Præfuit autem populo Deborah annos quadraginta.

Qua mortua reversos ad idololatriam Israelitas, in potestatem suam redegerunt Madianitæ Oreb et Zeb, qui illos septem annis dure et crudeliter re- xerunt, ab ipsis pecora, **124** boves et opes acci- pientes. Contra quos egressus Gideon Joasi filius, e tribu Manassis, assumptis secum noctu e servis suis decem viris, Baelis idoli templum diruit, quod cum Madianitis innotuit, ab ipsis fuga] se proripuit ; deinde congregatis ex Israelitis viris trecen- tis illos noctu accedens, ubi ad Madianitarum exer- citum pervenisset, viris suis circum exercitum dispersis, tympana pulsavit, tubisque clancit (quò pacto) fracti Madianitæ, aliisque alios cædentes coram Israelitis fugerunt. Scripsit autem Gideon ad Israelitas e tribu Ephraim, qui in partibus Jor- dani adjacentibus degerent, ut egressi Madianitis, utpote in fugam conversis, occurrerent : qui egressi magna illos strage peremerunt, captisque Orebo et Zeibo, Madianitarum regibus, Oreb in ripa Oreb, D Zeib in area Zeibi occisorum capita ad Gideonem ad urbem Shuccut miserunt ; cujus [incolas] ut exercitui suo cibum præberent eosque hospitio ex- ciperent cum rogaret, responderunt illi : Imo si essent tecum capita Zabai et Salmanai-regum Ma- dianitarum, tum exercitum tuum cibo et carneatibus reficeremus. Relictis ergo illis contra Zabaum et Salmanaum, Madianitarum reges profectus : qui cum quinquies mille bello idoneis fuerunt, et in ipsos victoria potitus, ipsos cum asseclis suis in- teremit. Deinde ad Shuccut reversus eam, omnibus qui **125-127** in ipsa erant e medio sublatis, delevit. Fuerunt autem Gideoni filii septuaginta ; fuit etiam ipsi concubina ex [urbe] Nabeles quæ

A peperit ipsi filium, quem Abimelechum appellavit. Postquam ergo populum quadraginta annis rexis- set Gideon, mortuus est, ac juxta sepulcrum pa- tris sui Joash in Ophra Azariæ sepultus.

Mortuo autem Gidone cum reversi essent Israe- litæ ad cultum idolorum Baalim et Ashtaroth et Bael, profectus Abimelech Nabelesum, ad avun- culos suos, dixit ipsis : Fratres mei septuaginta populo imperare cupiunt, vos autem vestrum auxi- lium mihi præbete, quo solus illis imperem, unus enim melius quam septuaginta populum reget. Cum ergo septuaginta talenta argenti ipsi e domo idoli Bael tradidissent, acceptis ille secum viris, et ad domum patris sui Ophra profectus, septuaginta fratres suos interfecit, uno tantum ex ipsis eva- dente, omnium minimo, cui nomen Jotham, qui Beeram fugiens ibi permansit. Cum imperasset autem Abimelech tribus annis, insurgentes in ipsum incolæ Nabeles ipsum pellere voluerunt. Ille ergo collectis sociis suis magna ipsos strage interemit, egressusque ex urbe congestis circa eam lignis ignem ipsi injecit, adeo ut, una eum omnibus qui in ipsa essent, conflagraret. Tum ad montem Na- belesi egressus ipsum obsidione cinxit, cujus arx grandis **128** admodum fuit, a cujus fastigio mu- lier quædam lapidem defecit, qui in Abimelechi caput decidit. Ille autem ubi mortem [ingruentem] sensit, puero qui ipsi prope astitit dixit : Jugulum mihi gladio ferito quo moriar, ne dicatur occidisse me mulierem ; qui ipsum gladio percussum interfecit.

Ipsa mortuo populo imperavit Joas filius Phudæ, filii Halat e tribu Isachar, annos viginti tres ; qui dein- de mortuus in Samir sepultus est. Post ipsum popu- lo præfuit Jair Algadi filius e tribu Manassis annos vi- ginti duos ; cui filii erant triginta duo qui ipsum equis vecti sequebantur ; deinde mortuus in Kamara sepultus est. Illo mortuo cum reversi essent Israe- litæ ad cultum idolorum Baalim, et Ashtaroth et Bael, nec non deorum Syriæ, Sidonis, Moab, Ammon, et Palæstinæ, prævalentes populo Ammo- nitæ, ipsis cum tristitia, duritie et crudelitate annis octodecim imperarunt : quin et Jordanem tran- sierunt ad oppugnandos Israelitas, Judæ nempe et Benjaminis filios, qui ob ipsos magno metu con- sternati sunt. Cum ergo usque Gileadi urbem per- venissent Ammonitæ, congregati principes populi, dixerunt : Si quis Ammonitas pugna aggrediatur erit nobis in principem. Fuit autem Jephthah Gi- leadi filius, e tribu Manassis, vir fortis et robore præstans ; quemque cum filius esset mulieris sura- cis, repulerunt fratres **129-131** ipsius abdicat- tumque ad hæreditatem non admiserunt, adeo ut in terram Tob ab ipsis fugeret. Ad illum congregati viri pauperes Ammonitas oppugnarunt.

Quare egressi ad Jephtham primores urbis Gi- lead, ipsum rogarunt ut manu sua firmata cum Ammonitis pugnaret, ipsisque princeps ac dux esset. Quibus annuens ille, collectis copiis profe- ctus est ad bellum cum Ammonitis gerendum, volo

se interim Deo obstringens, cum ipsi in illos victo- **A** riam concederet Dominus, primum se qui ipsi e domo sua occurreret in victimam Deo oblaturum. Victoriā autem concessit ipsi Dominus, adeo ut Ammonitas strage magna afficeret, et viginti ab ipsis urbes eriperet: quo audito egressa ipsius filia ad portam cum omnibus lusus instrumentis [veluti] tympanis et cymbalis, in occursum patris sui stetit, adeo ut primo ipsi ad domus suæ portam obviam fieret filia ipsius, præter quam nulla ipsi proles fuit. Visa ergo illa, vestes suas scidit, ingenti affectus dolore. Illa autem: Ne doleas, inquit, o pater, sed quod vovisti facias; dimitte me tantum, ut, congregatis puellis meis virginibus, cum ipsis montem conscendens meipsam lugeam, et **B** juventutem meam defleam. In monte ergo seipsam plangens duos menses permansit. Jephthah interim amici ipsi consilium dederunt, ut Phineasum prophetam, **132** filium Eleazari, filii Ahronis, ipsum consulturus adiret, qui ipsi forsā responsam daret quo liberaretur ipsius filia. Movit autem ipsum majestas regia ne illum adiret, et Phineasum dignitas prophetica ne ad ipsum accederet. Post duos ergo menses constituens Jephthah Judæis festum magnum, eodem die filiam suam immolavit, festumque illud festum planetus appellavit. Tum ad Jephthah congregati Ephraimitæ in urbe Sekim, dixerunt illi: Quare ad bellum contra Ammonitas profectus es nobis inconsultis, nec e nobis quempiam tecum assumpsisti? Nos igitur te domunque **C** tuam igne comburemus. Quare pugna ipsos aggressus Jephthah et victoria in ipsos potitus, quadraginta duo millia ipsorum interfecit. Jephthah autem, cum populo sex annos imperasset, mortuus, sepultus est in Gilead. Eodem tempore accidit in regione Græcorum famēs magna, ex qua mortui sunt homines adeo ut mortuis implerentur viæ et plateæ, iisque vescerentur canes. At cum frequenter hoc fieret, fossis sepulcris mortuos terræ mandarunt, ac tum primum fossa sunt sepulcra.

Mortuo Jephthah, populo septem annis præfuit Ephsā e tribu Judæ Bethlaemita, cui triginta erant filii, triginta filiæ, et uxores triginta; quique, cum mortuus esset, in Bethlehem sepultus est. **D** Ipsi in imperio successit Eblan Zabulonites, decem annis: **133-135** qui cum obiisset, in Zabulon sepultus est. Post ipsum rexit populom Abdon filius Hilleis, e tribu Ephraim, octo annos; cui filii fuerunt quadraginta, nepotes triginta, qui equis vecti ipsam sequebantur; qui et mortuus, sepultus est in Parathon, e regione Ephraim, in montibus Amalekitarum.

Illo mortuo, cum ad idololatriam reversi essent Israelitæ, populo prævaluerunt alienigenarum tribus, quæ ipsis quadraginta annis imperarunt. Fuit autem e tribu Dan vir cui nomen Manoah, ex urbe Sorah, cujus uxor sterilis erat, ad quam accedens in somno angelus, parituraque ipsam prænuntiavit. Gravidata ergo filium peperit, cui nomen

imposuerunt Samson. Ille jam grandior factus, ad urbem Theimanam profectus, quamdam ex tribuum alienigenarum filiabus conspexit, quam sibi uxorem duxit, et apud ipsam aliquo temporis spatio permansit. Deinde relicta ea, ad Askelonis partes profectus, ibi latrocinium exercuit: transeuntes ergo illæ viros triginta, cum vi aggressus vestibus spoliasset, ad uxoris suæ domum Theimanam se contulit. Illum vero ab ipsa cohibuit pater ipsius, dicens: Illam alii in uxorem dedi, est vero ipsi soror natu minor, quam, si filuerit, tibi dabo. Igitur commotus Samson, profectus vulpes ter centum cepit, quarum caudis cum faeces alligasset, ipsas in segetem **136** dimisit, atque ita igne assumpta est omnis tribuum alienigenarum seges usque ad arbores ipsarum. Ubi innotuisset autem tribubus istis quid fecisset Samson, profectæ illæ ad uxoris ipsius ædes, eas unaquæ ipsam igne combusserunt. Deinde congregati profecti sunt ad bellum filiis Judæ inferendum, qui ab ipsis timuerunt. Samsonem autem in rupe Eitam sedente, dixerunt ipsis: Si nobis Samsonem tradideritis, revertemur neque vos bello lacessemus. Accesserunt ergo ad Samsonem usque Eitam, e Juda viri ter mille, quibus dixit ille: Promittite mihi vos me non interfecuros, neque alienigenarum tribubus tradituros. Quod cum promisissent, fraude tamen captum, tribubus alienigenarum vinctum tradiderunt. At ille, solutis vinculis, maxilla asini quam **C** invenit mortui arrepta, viros plus quam mille ex alienigenarum tribubus interfecit; deinde sitiens Dominum precatus est, qui ipsi ex asini maxilla aquam seaturire fecit quam biberet. Tum devictis alienigenarum tribubus, populo viginti annis imperavit. Deinde mulieris e Gazæ incolis, amore captus, Gazam profectus est, ejus incolæ ab ipso timuerunt. Ille vero media nocte portam arcis ejus adiens, ipsam loco revulsam humeris suis gestavit, donec eam in fastigio montis prope Hebronem relinqueret, et mulierem abduxit. Deinde aliam **137-139** quam deperit mulierem, ex incolis Sechairæ, duxit, nomine Dalilam; cui dixerunt tribuum alienigenarum principes: Decipe ipsum, ut tibi indicet qua parte corporis situm sit ipsius robur.

Ille ergo Samsoni: Dic mihi, inquit, si me amas, qua parte corporis tui sitæ sint vires tuæ. Cui ille: Si me (inquit) septem nervis recentibus, que necdum aruerint, ligaverint, infirmus reddar. Attulerunt ergo septem nervos recentes, quibus cum ipsa illum ligasset, ille iis incumbens dirupit eos. Tum illa: Non me amas, inquit; si enim me amares, dixisses mihi qua corporis parte situm esset robur tuum. Dixit ergo illi: Si me septem funibus cannabaceis novis ligaverint, infirmus ero. Quod cum illa ipsi fecisset, ipse funes instar filii dirupit. Dixit ergo illa: Non me amas, certe enim si me amasses, indicasses qua in parte corporis tui esset robur tuum. Tum ille: Si septem, inquit, capilla-

menti mei cincinnos spithamæ longitudine licio texueris, infirmus sum. Quod tamen cum ipsa illi fecisset, [facile] excussit. Quare illa : Nequaquam (inquit) me amas, si enim amasses, certe mihi indicasses qua in parte corporis fortitudo tua consisteret. Tum ille tædio adactus : Mihi, inquit, ab utero matris annuntiatum est ne potestatem in caput meum haberet ferrum ; si ergo radatur mihi caput, infirmabuntur vires **140** meæ : deinde in gremio ejus obdormivit. Illa vero in gremio suo dormienti, septem crinium cincinnos rasis. Cum ergo e somno experrectus esset, viribus imbecillis fuit. Illa autem ad tribuum principes misit, qui Samsoni capto oculos eruerunt, ipsumque catena ærea vinctum, et Gazam asportatum, carceri incluserunt, ubi renasci cœperunt capilli capitis ipsius. Convenientes autem tribuum alienigenarum principes, ad hostias Dagon deo suo immolandas, Samsonem eduxerunt, ut ipsi illudentes deinde mortem inferrent. Impletumque est Dagonis templum hominibus, qua viris qua feminis, una cum tecto ipsius, adeo confertim, ut non superesset locus quo stare quis posset, quo Samsonem conspicerent et quid de illo fieret. Dixit ergo Samson puero ipsum ducenti : Dirige manum meam ad columnam quæ templum sustinet, extensaque dextra unam apprehendens columnam, læva alteram, eas ita attraxit ut utræque una cum templo deciderent ; mortuique sunt Samson omnesque qui in templo fuerant viri et mulieres ; pluresque fuerunt occisi quos morte sua occidit Samson, quam quos in vita sua occiderat. Ipsum vero sublatum sepelierunt sui inter Saara et Eshtaol cum patre suo Manoab, Mortuo Samson, rexerunt Israelitæ alii alios in tranquillitate et pace annis quadraginta.

141-143 Deinde præfuit populo Eli sacerdos, annos viginti. Eo tempore fuit sacrarium in Shilumo. Fueruntque Eli sacerdoti filii duo, quorum uni nomen Hophne, alteri Phineas. Fuit etiam ejusdem tempore propheta e Ramayain nomine Heikana, filius Jeroboami de tribu Levi, cui binæ erant conjuges, quarum uni nomen Hannah (quæ sterilis fuit), alteri Henana, cui filii erant. Profecta autem Hannah ad sacrarium Shilumi, precata est Dominum rogans ut ipsi filium largiretur, pollicitaque Domino se ipsum ministrum templo dicaturam. Gravidata ergo Samuellem prophetam peperit ; quem, cum jam tres annos natus esset, abduxerunt pater ipsius Helkanah et mater Hannah ad sacrarium Shilumum, immolatisque Domino hostiis, filium suum Samuellem Eli sacerdoti tradiderunt. Ministrabat ergo Samuel in sacrario. Cum autem congregatæ alienigenarum tribus ad bellum Israelitis inferendum, eorum viros quater mille in prælio cecidissent, dixerunt populi Israelitici princeps : Deportemus nobiscum arcam foederis a Shilumo, ut in medio nostri sit inter præliandum, non ejus ope eripiat nos Dominus e manu hostium nostrorum. Arcam ergo a Shilumo sustule-

runt, quia comitati sunt Eli sacerdotis filii, Hophni et Phineas. Egressæ autem contra ipsos alienigenarum tribus **144** ipsos in fugam dederunt : cæsique sunt ex Israelitis tricenis mille, fugientibus qui fugerunt qua poterant. Cæsi sunt etiam Eli filii Hophni et Phineas ; arcamque captam ad Yazdodo Gazam portaverunt tribus alienigenarum, ibique in templo Dagonis idoli statuerunt. Dum ergo sederet Eli sacerdos ad ostium sacrarii in Shilunte, ecce accessit vir quidam e fuga, vultu denigrato, vestibus scissis ; cui Eli sacerdos : Quid, inquit, rei tecum est ? Respondit ille : In fugam conversi sunt Israelitæ, cæsis eorum quamplurimis, unaque duobus filiis tuis, captaque est arca. Ubi autem audivisset Eli sacerdos captam esse arcam, pronus in faciem cadens illico mortuus est, annos natus nonaginta. Die autem crastino accedentes Gazæ incoke ad templum Dagonis, ad videndam arcam, idolum Dagon in faciem suam coram arcam prostratum invenerunt. Accidit etiam in urbe Gaza plaga mortifera, ipsis hæmorrhæa correptis, impletaque est regio ipsorum muscis et stellionibus. Substitit autem apud ipsos arca quatuor menses [vel juxta aliud exemplar, septem menses]. Dixerunt ergo Gazæi : Non accidit nobis hæmorrhæa ista, neque muscis et stellionibus vexamur nisi ob arcam istam : dimittamus ergo a nobis arcam ; secus enim perivimus. Dixerunt autem quidam ex ipsis : Hoc probabimus, **145-147** si acceptis juvenis duobus qui nunquam jugum tulerunt, illis plastrum novum imponamus, eique arcam, unaque cum arca cistam ponamus, in qua sit muscarum et stellionum ex auro atque argento effigies, muneris instar, ab unaquaque urbe, a Gaza, ab Askelon, a Raphah, ab Yazdodo, ab Ephron. Si enim recta tendant juveni in regionem Israeliticam, arcam dimitemus, scientes dysenteriam istam, necnon muscas et stelliones, arcæ causa obligisse ; sin minus in terram Israeliticam profecti fuerint, sciemus hoc accidens fuisse, e vitio aeris et pestilentia ortum.

Hoc igitur cum fecissent, recta abierunt juveni in Israelitarum regionem ; ipsique dysenteria, qua affecti fuerant, liberati sunt ; recedentibus etiam ab ipsis stellionibus et muscis. Cùm autem pervenissent juveni ad Beith Shemes, cujus incolæ eo tempore moriebant in agro Usiæ, illi recepta arca plastrum confregerunt, et juvenens immolatos in sacrificium obtulerunt ; capsulam etiam in qua fuerunt muscarum et stellionum effigies aureæ et argenteæ, acceperunt. Arcam autem receptam introduxerunt incolæ vici qui Kriat Anab audit, in domum Abinadabi patris Gazæi ; eamque in loco dicto Gabaa, qui arx erat, repositam Gazæo et Ahnoo custodiendam tradiderunt.

Mortuo Eli sacerdote, populum rexit Samuel **148** propheta annis viginti. Cum autem Israelitæ, relictis idolis, ad cultum Domini reversi essent, timuerunt ipsos tribus alienigenæ ; a quibus abstu-

terunt Israelitæ omnes quas superassent urbes ad Ephron usque Raphach. Fuerunt autem Samuelli filii duo, quorum natu majori nomen Joel, minori Abia, qui populum tranquille et pacifice rexerunt in Beersheba.

At cum semisset Samuel, congregati ad ipsum Israelitæ in Ramah dixerunt : Constitue nobis regem qui nos regat, sicut reliquæ gentes reges habent. Dixit ergo illis Samuel propheta : Cum regem vobis præfueritis, ille, vobis in servitatem redactis, in opes vestras potestatem sibi sumet, et omnium quæ possiditis decimas accipiet. Respondentibus illis : Hæc nobis placet, dixit Samuel : Novi ego virum ex tribu Benjamin nomine Cis, Anielis filium, cui filius est nomine Saul, vir facie decorus, procerus, staturæ insignis ; illum vobis regem constituam. Cum deperditum autem essent Cis, Saulis patris, asini, dixit ille filio suo Sauli : Assumpto tecum et servis tuis aliquo, ad querendos asinos proficiscaris. Profectus ergo ille cum a vico ad vicum ad querendos asinos transisset, dixit ipsi puer ejus : Ad urbem Samuelis profectus accedamus, illa siquidem que loca sint asini nobis indicabit. Ad Samuelem ergo profecti sunt, qui eis cibum potumque **149-151** apposuit ; deinde, accepto cornu quod oleo impletum fuerat, illud Saulis capiti affundens, ipsumque eoinaugens, dixit : Deus te hodie regem in Israelitas constituit, cujus rei signum, quod ad patrem tuum reversus ipsum asinos invenisse reperies ; fuitque sicut dixit Samueli propheta ; negavit ergo Saul in Israelitas, qui primus ipsorum rex fuit.

Congregati autem vici urbium Jabim et Galad ad Malesstum Ammonitarum, notuerunt regnare Saullem. Exiit ergo Malesstus ad oppugnandum Saullem cum magna hominum multitudine ; contra quem auxilium a Deo consecutus Saul, Ammonitas strage magna interfecit. Tum Samuel propheta, assumptis secum Saul et e senioribus Israelitarum coetu, profectus Galgal, acceptoque cornu olei pleno, Saullem iterum coram populo in Galgal oleo inunxit. Lætati que homines ob regnum Saulis, victimas multas Domino immolarunt. Elegitque Saul ex Israelitis viros ter mille qui cura illo essent. Fuit autem Sauli filius nomine Jonathan, qui assumptis eorum mille viris Nasimo, qui in Yumnu fuerat, pugnam inferens, ipsum multosque e tribubus alienigenis occidit. Cum ergo audissent tribus istæ quid fecisset Jonathan, convenientes ex ipsis pedites tricenis mille equitumque sex milia, ad pugnam contra Israelitas in Galgal prodierunt ; quorum timore percursi **152** Israelitæ in montes, valles et deserta confugerunt. Fuitque Saul in Galgal ; Jonathan vero, assumpta Israelitarum cohorte, ad exercitum alienigenarum profectus est, et eorum coram ipso fugientium magnam admodum stragem edidit. Quo audito, Saul in tribuum istarum exercitus noctu irruens, eos interfecit, adeo ut ne unus quidem evaderet. Deinde

A dixit Samuel propheta Sauli regi : Ad Amalekitarum urbem profectus, ipsam, cæsis qui in ea sunt omnibus viris, feminis, pueris, animalibus, excindas. Saul ergo, assumptis secum e Galgal viris quatuor mille, Israelitisque e tribu Jube ter mille, contra Amalekum profectus, Amalekitas ab urbe Iliula usque urbem Sur cædens, Aagum ipsorum regem vivum cepit ; agros autem et vineas ipsorum non vastavit, neque bestias aliquas peremit, dum pecudes, boves et jumenta eorum prædarentur comites ipsius. Cum ergo a bello Galgalum redisset, dixit illi Samuel propheta : Aumon jussi te pecora, boves, et jumenta eorum cædere, terramque vastare ? quod cum non feceris ungam ego in Israelitas regem a te alium. Tum apprehensum B Aagum, Amalekitarum regem, decollavit Samuel propheta ; deinde Ramam reversus est ; Saul autem domum suam in Gibeam adiit. Aliquot post diebus profectus Samuel Bethlehemum, apprehensum Davidem filium Jesse oleo unxit in regem Israelitarum, **153-155** cum juvenis adhuc esset.

Postea collectis rursus alienigenarum tribus Saulem bello lacessere, contra quas ad pugnam egressus est cum suis Saul, quem in bellum comitati sunt Davidis fratres. Jesse ergo, accersito filio suo Davide, ipsum comitatu instructum ad fratres suos in exercitum misit ; ad quos cum pervenisset, remittente tum pugna, conspexit virum e tribubus alienigenarum, nomine Goliathum, qui inclamaret ; Heus, Israelitæ, estne qui [ad certamen] prodeat ? Dixit igitur David fratribus suis : Ego virum istum interficiam. Increparunt autem ipsum fratres sui ; at cum hoc audivisset Saul ipse, accersito Davide, lorica indutum gladioque accinctum, in occursum Goliathi prodire jussit. David autem, cum inter acies esset, exutis lorica et armis, abjectoque gladio, fundam quam secum habuit arripiens, ei lapidem imposuit, quo excusso cum Goliathi frontem percussisset, ipse in terram decidit, quem David prehensio ipsius gladio interfecit ; alienigenarum autem exercitus in fugam conversus est, strage ipsorum insigni facta. Constituit ergo Saul Davidem in exercitu suo mille ducum præfectum, eumque ad prælium tribubus alienigenis inferendum misit. Egressus ergo David, cæsis eorum centum præputia ipsis præcisa Sauli attulit, qui filiam suam Michol ipsi in uxorem dedit, cui **156** præputia ista dos erant. Nunquam autem misit Saul Davidem ad prælium quin victoria potiretur. Quod videns Saul timuit ne et ipsi regnum eriperet ; quare cum ab illo metueret, ipsum e medio tollere studuit. Fugit ergo David, et ad ipsum congregati sunt viri quadringenti. Mortuus autem est Samuel propheta, dorique suæ in Ramah sepultus. Deinde egressus Saul ad præliandum cum alienigenis, in fugam versus et vulneribus confossus, cum in terram prolapsus esset, puero suo, qui armiger ipsius fuit, dixit : Jugulum mihi ferias ne me vivum capiant hostes mei : quo,

cum ille non faceret, ipse, prehensio gladio, mortem sibi conscivit, quo viso, se etiam interfecit puer ipsius. Cæsi sunt etiam in prælio Israelitæ strage ingenti, occisis insuper Jonathane, Abinadamo et Melhisho Saulis filii. Die autem crastino, cum lustrarent tribus alienigenæ cæsos, sublata Saulis filiorumque ipsius capita in patriam suam miserunt, corporibus ipsorum super arce Baniasi suspensis. Quæ cum audivissent populares ipsius, profecti corpora ipsorum accepta Baniasi sepelierunt. Fuit autem David in Siklaa, ad quem cum accessisset quidam vultu squalido, vestibibus scissis, dixit ipsi David: Quid tibi accidit infortunii? Respondit ille: Occisus est in prælio Saul, una cum filiis ipsius Jonathane, Abinadamo, **157-159** et Melhisho, atque ego sum qui ipsos interfeci. Sciderunt ergo David et comites ipsius vestes suas, tribusque diebus subsistentes panem non gustarunt præ tristitia, ob Saulum et qui cum eo cæsi sunt, Israelitas. Tum accersito viro qui nuntium ipsi attulit, cervicem præcidit, in præmium testimonii de cæde patrata, quæ contra se perhibuerat. Fuit autem regnum Saulis annorum viginti, cui in regno successit David filius Jesse. Jam ad regnum Davidis ab exitu Israelitarum ex Ægypto anni sunt sexcenti sex; ab Abrahamo mille centum et tredecim; a Phaleko mille sexcenti quinquaginta quatuor, a diluvio bis mille centum octoginta quinque; ab Adamo quatuor mille quadringenti quadraginta unus.

Regnum autem obtinuit David filius Jesse in omnes Israelitarum tribus annos natus triginta, regnavitque annos quadraginta, menses sex, septem scilicet annos cum sex mensibus Hebroni, triginta tres Hierosolymis. Præfectus autem exercitus Saulis erat Abner filius Ner; qui cum Ashaelem, Joab, fratrem, interfecisset, profectus contra ipsum cum copiis Joab, e comitibus ipsius viros trecentum sexaginta neci dedit; deinde fratrem suum Ashaelem Bethlehemi sepeliit. Porro cum interfectus esset Saul, Abner acceptum Ishbosheth, Saulis filium, regem in Gilead super Ephraim, et **160** super Israelitas constituit; fuitque Ishbosheth annorum quadraginta quo tempore rex constitutus est. Multa autem inter exercitum filii Saulis, atque exercitum Davidis acciderunt prælia, cæsique sunt multi. Fuit autem Sauli concubina nomine Risphah, quam cum acciperet Abner, prohibuit ipsum Ishbosheth Saulis filium; quamobrem iratus Abner ad Davidem, ejus fidei se committens, transit, quem veste indutum David libere demisit. At Joab, Servie filius, exercitus Davidis præfectus, prehensio Abneri caput abstulit propter Ashaelem fratrem suum. Quam ob causam iratus David totum exercitum, vestibibus scissis, Abnerum, quem Hebroni sepeliit, deslere jussit. Porro fuerunt ducibus Saulis fratres duo, quorum uni nomen Rechab, alteri Baana, e Rimmon, Benjamitæ, qui interfecto iam Abnero noctu ad Ishbosheth, Saulis filium, ac-

cedentes, facibusque igne accensis, ingressi ipsius interfecit caput sublatum ad Davidem tulerunt; David vero ipsos, manibus pedibusque truncatos ac decollatos, suspendit; at Ishbosheth, Saulis filii, caput in sepulchro Abneri sepelivit. Porro condidit David urbem Usha, quam Davidis civitatem appellavit; estque eadem Sihon. Cum autem audirent alienigenarum reges Davidem regno potitum esse, congregati sunt ad bellum ipsi inferendum, contra quos ipse cum exercitu **161-163** suo profectus, eos interneceione delevit; itaque tranquillum factum est regnum ipsius; fuitque consiliarii ipsius nomen Joshaphat, Achlicii filius. Porro dono ipsi misit Hiram, Siri rex, ligna cedrina et abiegna quibus domum ædificavit David.

B Omnes autem Israelitarum principes domum Abinadabi profecti, sublata inde arcam, planstroque impositam, gestarunt; Uzza et Ahio, Abinadabi filii, e posteris Kahati filii Levi, plaustrum agentibus, cum non liceret Israelitæ cupiam præter filios Levi arcam ferre. Arcam autem, dum ipsam in plastro ferrent, vestibibus operierunt, relicto inter ipsam ac populum cubitorum bis millium spatio. Dumque ipsam in plastro deducerent Uzza et Ahio [factum est] ut labantibus juvenorum pedibus, prope esset ut corrueret arca; quam retinens Uzza, mortuus procidit. Extimescens ergo David, arcam in Obededom Hittæi domum introduxit, ubi tribus mensibus permansit. Deinde eam Obededomi abduxit David, septem buccinis, tibiis, omnibusque musicis speciebus canentium ordinibus cinctam; ipse David, vestibibus diversicoloribus indutus, coram arca saltabat et tripudiabat. Arcam ergo in medium tabernaculi quod fixerat David in Sihon introduxerunt, immolante Davide magnam juvenorum atque arietum copiam. Erat autem arca e lignis cedrinis, **164** longitudine, latitudine et crassitudine sesquicubitalis, auro cooperta. Tum egresso contra Davidem ad bellum ipsi inferendum rege Sobæ nomine Hadad Ezer, Rehobi filio, profectus ipsi in occursum David et victoria in ipsum potitus, e comitibus ejus equites septingentos, pedites vices mille interfecit. Quam et profecto Suraso rege Damasci ad auxilium Hadad Ezer ferendum, interfecit David e comitibus ipsius viginti duo millia; factusque est Suras Damasci rex Davidi instar servi; transtulitque David Hierosolyma omnes, quæ comitibus Haladezeri fuerunt, zonas aureas, atque argenteas, cum ornamentis perquam multis, quæ abstulit Sisak Ægypti rex, quando Hierosolyma venit, regnante Rheoboamo Salomonis filio. Attulit etiam David e prælio Hierosolyma magnam æris copiam, e quo confecit Salomon columnas, bases et portas, quo tempore templum extruxit. Post hæc David mulierem nomine Bersabam, Eliah filiam, Uriæ uxorem, feminam pulchram et formosam, conspectam deperit, eamque eadem accersita rem habuit, adeo ut ex eo gravida fieret, marito ejus Uria, cum Joabo in bello con-

tra alienigenas tunc absente. Cum ergo eam ex se concepisse nosset, Uriam, missis qui illum ad ipsum adducerent, ea nocte domi suæ dormire jussit; Uria autem ea nocte domum suam non concessit, verum cum **165-167** janitoribus in palatio dormivit. Mane ergo ad exercitum eum remisit David, ipsum domi suæ obdormisse ratus; quod eo sine facere ipsum voluit David ut ita cum uxore sua concumberet; quo, cum gravida facta esset, nihil haberet cujus ipsum incusaret. At cum domi suæ non dormivisset, scripsit ad Joabum David ut Uriam ante arcam in prælio collocaret. Quod cum fecisset, interfectus est Uria coram arca in prælio.

Illo ergo occiso, duxit David ejus conjugem Bathshebam, quæ filium ipsi peperit. Veniens autem ad ipsum Nathan propheta, dixit: Duo erant viri in urbe, quorum unus dives, cui pecudum et boum magna erat copia; alter vero pauper, cui præter ovem unam non erat, cujus lac ac lana victum ipsi præbebant; adveniente autem ad divitem hospite quodam, ille prehensa pauperis ovem eam jugulatam hospiti suo apposuit. Dixit David: Pessime fecit, quadruplum illi pro ove reddet. læcrepans ergo ipsum Nathan propheta: Tu (inquit) es vir ille. Scissis ergo statim vestibus suis ac cilicio indutus, septem diebus jejunavit, Dominum suum rogans ut puerum morte afficeret; at die septimo mortuus est puer. Post hæc rursus e Davide gravidata Uriæ uxor, Salomonem ipsi peperit. Fuerunt autem Davidi liberi viginti quatuor. Deinde Amnon Davidis filius, liberorum ipsius nato maximus, **168** sororem suam ex parte patris, cui nomen Tamar, conspectam deperiens, cum ipsa congressus est; quam ob rem iratus frater ejus uterinus, cui nomen Abishalomus, Davidis filius, fratrem suum Amnon interfecit; deinde ad Thalmami, Amindi filium, Gesburi regem fugit, ubi cum congregati essent ad ipsum ex Israelitis viri ducenti, contra patrem suum rebellis, profectus Hebronem occupavit. Audito ergo ipsum Hebronem occupasse, metuens ab ipso David, ab Hierosolymis urbe deserta fugit; quo perveniens filius ipsius, urbemque ingressus, prebensis patris sui concubinis cum ipsis quod turpe est commisit: deinde ad patrem suum Davidem quærendum profectus est, qui ab ipso fuga se proripiens Jordanem transiit; at Joab Davidis deputatus, collecta suorum multitudine, contra Abishalomum Davidis filium perrexit, commissumque est inter ipsos prælium in Ephraimi sinibus, in quo occisi sunt e duobus exercitibus vicies mille, cum conflictus inter ipsos vehementer esset. Abishalomo autem mulo vecto, cum capilli capitis ipsius terebinthi ramo cuidam inplexi essent, confRACTA est cervix; Joab etiam tria tela, quibus ipsum percussit, cordi ipsius infixit, unusque e Jobi comitibus gladio percussus interfecit. At cum allatum esset ad Davidem nuntium, ingenti ille mœrore affectus ad urbem

Hierosolyma reversus est. **169-171** Fuit autem Abshalomo, Davidis filio, cæsaries copiosa admodum, adeo ut quoties capillitium suum a tempore ad tempus retonderet, siclos ducentos penderet. Porro prophetarunt tempore Davidis, Nathan, Gad, Achia Shilonita, Asaph, Haiman et Yaduthun Levita, et Joab Servicæ, sororis Davidis filius, qui et ipsius vicarius fuit.

Numerarunt autem David et vicarius ipsius Joab Israelitarum tribus. Numerus autem Israelitarum quem supputarunt David et Joab, erat quadragies millies mille et centum mille. [At juxta aliud exemplar, quater millies mille et centum mille.] Quorum e filiis Judæe quadringenta et septuaginta millia, Benjamitæ autem et Levitæ non numerabantur. Numerus autem rejectaneorum qui e stirpe Jacobi non erant, mille fuit. Dixit ergo Dominus Gado prophetæ: Displicet mihi quod David Israelitas numeraverit; profectus ergo ad ipsum jubeas ipsum unum e tribus istis eligere, vel ut sit per totum ipsius regnum septem annorum fames; vel ut, prævalentibus ipsi hostibus, tribus mensibus vincatur; vel ut, ad triduum in universo ipsius regno grassetur pestis. Eligente ergo Davide pestem, mortui sunt ad sextam diei horam septuagies mille. Quare opem a Gado petiit David, qui cum simul ad Deum preces fudissent, miseratus ipse eorum, pestem **172** abstulit. Fuerunt autem tempore Davidis sacerdotes summi Abiathar, Ahimalehi filius, Efi sacerdotis affinis et Sadok. Cum autem jam consenuisset David, Salomoni filio suo præcipiens, quidquid in regno suo habuit opum gemmarum, auri et argenti ipsi tradidit. Mortuus est ergo David propheta, annos natus septuaginta, quorum quadraginta regnavit. Post ipsum regnum obtinuit filius ipsius Salomon annos natus duodecim, regnavitque post patrem suum annos quadraginta: a quo metuens Joab, Davidis vicarius, in templum Domini confugit. Misit ergo Salomon Benayam, Jehoiadai filium, qui ipsum gladio interfecit et in deserto sepeliit. Confirmatumque est regnum Salomonis adeo ut timerent ipsum omnes qui circa ipsum essent reges, missisque ad eum muneribus cum ipso foedus inirent. Porro Salomon Hierosolyma muro cinxit: annoque regni sui duodecimo aggressus est templi structuram. Multa autem ipsi dona misit Hiram, Tyri rex, multaque ligna cedrina, pinea, abiegna, quin et opes multas quæ ipsi ad templum extruendum adjumento essent, donante ipsi vicissim Salomone quotannis coros tritici vicies mille, uvarumque passarum totidem. Porro dicitur Hiram, Tyri regem, primum regum purpuram induisse, cujus rei causa fuit, quod cum opilionis **173-175** ejusdam canis, qui ipsum die quodam quo oves in maris littore pasceret, comitatus est; muricem coloris purpurei in littore reptantem offendens, ipsum ederet, adeo ut sanguine muricis os ipsius impleteretur; eo viso, pastor, accepta lana,

canis os abstersit, e qua cum confectam corollam capiti suo imposuisset, factum est ut quisquis ipsum in sole ambulans conspiceret, e capite ipsius ignis fulgorem prodire existimaret: quo audito, Hiram Tyri rex, missis qui pastorem accerserent, cum corollam conspexisset, coloris pulchritudinem miratus, tinctorum similem sibi tingere iussit: qui ad litus profecti, quæsitisque ac repertis muricibus, purpuram illi tinxerunt. Atque hæc inventæ purpuræ ratio fuit.

Fuit autem templi quod struxit Salomon Davidis filius, longitudo cubitorum sexaginta, latitudo viginti, altitudo centum, cuius partem interiorem totam auro obduxit; quin et intra templum sacrarium e lignis abiegnis struxit, cubitos viginti longum, viginti latum, ac totidem altum; quod tam intus quam foris auro obduxit, facta super eum cherubimorum forma, quorum uterque decem erat cubitos longus, ac quinque latus, ex auro, unus a sacrarii latus dextrum, alter ad sinistram, et utrique sex alæ, quibus super eo extensis ipsum obtegebant. Dein arcam e civitate **176** Silon deductam in domo ista posuit. Quin et ante templum istud duas columnas æneas ingentes statuit, quarum utraque triginta cubitos longa fuit, quinque lata; quibus velum coccineum quod fecerat diversis gemmarum speciebus consertum e regione templi appendit. Mensam etiam æneam fecit in qua poneretur panis oblationis; cuius longitudo viginti erat cubitorum, ac totidem latitudo, crassities decem; quam et auro gemmisque obduxit. Omnia etiam vasa aurea, argentea et gemmis confecta in templum importavit. Struxit etiam sibi palatium, quod auro, argentoque oblevit; cuius in medio prætorium extruxit, cubitos centum longum, quinquaginta latum, altum triginta; laterius quasi ambientibus quatuor columnarum cedrinarum auro obductarum ordinibus, super quibus erant quatuor tecta auro ornata. Fecit etiam thronum magnum eburneum, auro variegatum, gemmisque distinctum, quod in huius prætorii medio statuit, cui insideret ipse, cum de hominum rebus cognosceret. Templi autem et palatii structuram septem annis absolvit. Jam a regno Davidis ad fabricam templi absolutam anni sunt undesexaginta. Fuitque census annuus Salomonis, filii Davidis, talentorum auri sexcenties sexagies sexies mille, ultra eoque quæ mercatura acquirebantur. Dimensum **177-179** ejus quotidianum, similitæ cori triginta, farinae cori sexaginta, juvenci decem, boves viginti duo, oves centum, præter cervos, capreolos et volucres. Fuerunt etiam in palatio Salomonis centum mensæ aureæ et in earum singulis centum paropsides, nec non trecenta vasaria, in quorum singulis trecenta erant pocula aurea.

Salomonem autem die quodam in prætorio sedentem accesserunt femine duæ quibuscum erat puer recens natus, quarum una dixit: Heri cum

A peperissemus ego et mulier ista in eadem domo, ac mortuus esset noctu filius ipsius, me dormiente illa filium suum mortuum prehensum pectori meo adrovens, ad se filium istum meum recepit. Altera autem: Hic (inquit) puer, meus est filius; ejus autem, mortuus. Salomon ergo gladium sibi afferri jubens, puerumque manu sua prehensum: Dividam, inquit, in duas partes puerum, quarum unam utrique vestrum tradam. Tum mater pueri, Domine mi, inquit, ne divides ipsum, sed ei [totum] tradas; dicente altera: [Quin] divides, ut nec mihi sit, nec illi. Dedit ergo Salomon puerum ei quæ ne divideretur petiit, perspectum habens ipsam matrem ejus esse, ex eo qui apparuit erga illum affectu ipsius. Miratique sunt homines iudicium ipsius. Fuerunt autem Salomonis uxores ingenue septingentæ, et ter centum **180** concubinæ. Duxit etiam Salomon Pharaonis, Ægypti regis, cui nomen Shisak, filiam, eamque Hierosolyma adduxit. Post quæ profectus Pharaon, Ægypti rex, urbem Aazar expugnatam igne succendit. Igne etiam Chanaanitis Maraah incolentibus immisso, opes eorum quas diripuit ad filiam suam Salomonis conjugem misit. Regina etiam Sabæ, audito regnare Salomonem, ad ipsum multis cum muneribus accedens, dedit ipsi auri talenta centum triginta. Cumque ei vicissim dedisset Salomon quodcumque petiisset, ab ipso reversa est. Duxit quin etiam Salomon, Davidis filius, tribuum alienigenarum filias, viz. Ammonitarum, Amalekitarum, Moabitarum, aliarumque; quas cum amaret, præ amoris quo ipsas complexus est vehementia, ipsum impulerunt sibi templum condere, in quo idola quæ colerent, quibusque sacrificarent, reposuit. Atque hanc ob causam dejectus est Salomon. Davidis filius de gradu prophético. Porro fuerunt in exercitu ipsius equitum, qui equas conscenderent, quadragies mille, qui eques, vicies mille. Fuit Salomoni servus nomine Reboam, Nabati filius, e tribu Ephraim, cuius matri, quæ mulier erat furax, nomen Sisera, quem cum præfecisset Salomon tribui Joseph, ipse urbem Sair in Ephraimi limitibus condidit, fuitque fortis, robore pollens. Illi occurrens Abta **181-183** propheta, vestemque suam arreptam in duodecim partes cum scidisset, Itabaamo Nabati filio decem earum tradens, dixit: Regnaturus es tu in decem Israelitarum tribus. In animo autem Salomoni fuit Rabaamum morte afficere. Ille ergo ab ipso fuga se ad Shishakum, Ægypti Pharaonem, proripiens, apud ipsum mansit; qui in uxorem ei conjugis suæ sororem dedit, cui nomen Atu, quæque filium ipsi peperit, quem nomine patris sui appellavit. Prophetarunt tempore Salomonis, Nathan et Achia Shilonita, fuitque sacerdos summus Sadoc. Eodem tempore in Græcia floruit Homerus poeta Græcus.

Obiit autem Salomon cum annos quadraginta regnasset, et in Davidis domo sepultus est. Ipsi in regno successit filius ipsius Rehoboam, annis natus sexdecim, qui Hierosolymis annos septemdecim

cim regnavit. Porro audiens Jeroboam, Nabati A filius, mortuum esse Salomonem, ex Ægypto ad urbem Sair ascendit. Israelitæ autem ad Rehoboam Salomonis filium congregati, dixerunt: Pater tuus male admodum nos gubernavit, tu autem si bene nos gubernaveris servi tibi futuri sumus. Quibus ille: Abite (inquit) et postriduum vobis responsum reddam. Cum ergo e suis aliquot consulisset, dixerunt illi: Dicas illis: Si mala vos ratione rexit pater meus, ego vos optima ac pulcherrima, quæque vobis levissima futura sit **184** et placidissima, rectorus sum. Quod cum audire nollet, ad mulieres suas ingressus idem illis dixit, quæ consilium ipsi dederunt ut hoc modo Israelitis responderet: Si male vos rexit pater meus, ego vos ita regam ut conventus vestros dissipem, et cœlus vestros dispergam; hoc (dixerunt) illis dicas ne te pro puero habeant, et ipsorum de te præsumptio confirmetur. Quarum consilium secutus, ea Israelitis dixit quæ ipsæ illi suggesserant. Illi ergo, auditis ejus verbis, a præsentia ipsius egressi, tumultuati sunt. Egressus ergo ad ipsos Rehoboam, misit ad ipsos Adoniramum tributorum præfectum, quem illi adeo ut moreretur lapidarunt, fugiente ab ipsis Rehoboamo Hierosolyma. Congregati ergo Israelitæ regem sibi constituerunt Jeroboamum, Nabati filium, atque ita divisum est regnum. Regnavitque Jeroboam, Nabati filius, in decem tribus; et Nables, in qua et habitavit, condidit, necnon Phaniel. Regnavit autem Rehoboam, Salomonis filius, in tribum Judæ et Benjamin. Fueruntque Rehoboamo, Salomonis filio, bellatores centies vicies mille, multasque possedit urbes, e quibus Bethlehem, Batsur, Ziph, Lahish, Gath, et Azika, cum omnibus terræ Judaicæ et Benjamiticæ urbibus. Fuit matri ipsius nomen Nauak, e filiabus Ammonitarum, quæ ipsum ad idola colenda incitavit. At Jeroboam, Nabati filius, timens **185-187** ne Israelitæ, si cum victimis Hierosolyma ad domum Domini ascenderent, cum templum viderent, in ipsum rebellarent, Rehoboamoque, Salomonis filio, Judæ regi traderent, duos vitulos aureos confecit, quorum unum in Bethel, alterum in Bannias posuit, iisdemque sacerdotes e Levitis constituit, dicens ipsis: Hi sunt dii vestri qui vos e manu Pharaonis liberarunt, colite ergo ipsos, cum non sit opus ut Hierosolyma ascendatis; quin et festum magnum illis instituit, sicut in terra Judæ fieri solebat.

Porro cum anno Rehoboami, Salomonis filii, quinto, ascenderet Shishak Pharaeo Ægyptiacus Hierosolyma cum viris vicies et bis mille (quorum septies mille equites erant) fugiente ab ipso Rehoboamo, cepit Shishak omnes auri et argenti thesauros qui in domo Domini fuerunt; necnon senta aurea et argentea, quæ in arce regia quorum loco alia ex ære confecit Rehoboam, Salomonis filius. Idem autem acciderunt inter Rehoboamum, Salomonis filium, et Jeroboamum, Nabati filium, bella, quamdiu in vivis esset Rehoboam. Porro duxit

Rehoboam Salomonis filius uxores octodecim, multosque genuit liberos. Duxit etiam Macham, Absalomis filiam, quæ ipsi Abiam fratresque ejus peperit: fuerunt insuper ipsi concubinæ triginta; omnes autem ipsius liberi tam mares quam feminae fuerunt viginti octo. **188** Prophetarunt tempore Rehoboami Salomonis filii Semalah Machlamita, et Achia Shilonita, prophetante etiam Obedo Betheli fissum est altare. Cum obiisset autem Rehoboam, Salomonis filius, cum patre suo in domo Davidis sepultus est, post ipsum regnante in Judam et Hierosolyma filio ipsius Abia sex annis, idque anno decimo octavo regni Jeroboami, Nabati filii, regis Israelis. Acciderunt etiam inter Abiam regem Judæ, et Jeroboam Israelis regem bella multa, ipsum in fugam convertente Abia rege Judæ, occisisque Israelitarum quingenties mille, adeo ut ab Abia rege Judæ timeret Roboam Israelis rex. Mortuus autem Abia Judæ rex sepultus est in urbe Davidica; regnante post ipsum in Juda et Hierosolymis filio ipsius Asa annis quadraginta et uno, idque anno regni Jeroboami, Nabati filii regis Israelis, vicesimo quarto. Matri autem Asæ regis Judæ nomen erat Naemah Abshalomi filia. Porro mortuus est Jeroboam Nabati filius, Israelis rex, postquam annos viginti quatuor regnasset, post quem regno Israelis potitus est filius ipsius Nabat annis duobus, idque anno regni Asæ regis Judæ secundo. Nabatum autem adortus Baasha, Abiæ filius, Gibbethoni ipsum interfecit, omnemque una Jeroboami, Nabati filii, progeniem. Regnavitque Baasha Abiæ filius, in Israelem in Tirsam annos viginti quatuor; idque anno regni Asæ regis Judæ tertio. Porro, multa **189 191** inter Asam Judæ regem, et Baasham Israelis regem acciderunt bella.

Invadente autem Baasha Israelis rege terram Judæ, urbemque Rama exstruente, multa misit Asa ad Hadad, Jazaelis filium, Damasci regem, munera, omnesque quos domi suæ habuit auri, argenti, ac gemmarum thesauros, opem ab ipso contra Baasham, Israelis regem petens; quare misit ipsi Hadad Jazaelis filius, exercitum magnum in auxilium; quocum egressus urbem fontium et Bal, omniaque repositoria terramque Naphtalim universam devastavit. Quod cum audisset Baasha, Israelis rex, ab ædificanda Rama desistens Tirsam reversus est; Asa autem Judæ rex, comportans lapidibus et lignis quibus Ramam exstruere voluerat Baasha, Israelis rex, iis omnes arces ac castella in terra Benjamitica exstruxit. Contraque ipsum cum egressus esset Zarah, Cushæorum (qui sunt Nigritæ) rex, cum militibus millies mille, occurrens ipsi Asa Judæ rex cum trecentis de Juda militibus, et de Benjamitæ quinquaginta duobus millibus, Nigritas in fugam convertit, magna ipsorum strage edita, captisque quæ secum attulerat omnibus. Mortuus autem Baasha, Israelis rex, in Tirsam sepultus est. Post quem in Israelitas duobus annis in Tirsam regnavit filius ipsius Ela, idque anno Asæ, regi,

Judæ, vicesimo sexto. Elæ autem **192** exercitus princeps fuit Omri, qui Elam adertus ipsum interfecit, unaque totam Baashæ, regis Israelis, prosapia. Erant [tunc temporis] Israelitæ congregati in Gibethon ad bellum alienigenis [inferendum], quorum, cum de cæde Elæ regis sui nuntium accepissent, voluerunt aliqui ut regno præficerent ipsis Omri; alii Tibni, Gainathi filium, sibi ad breve temporis spatium præfecerunt: post quod, mortuo Tibni, regnavit in Israelem Omri annos duodecim, idque anno regni Asæ, regis Judæ, vicesimo septimo; quorum sex in Tirsa regnavit, [quibus] et urbem condidit quam appellavit Omri, in monte Samer; sex in Samaria. Deinde mortuus, Samariæ sepultus est. Post ipsum in Israelem, in Samaria, regnavit filius ipsius Ahab, annos viginti unum, idque anno regni Asæ regis Judæ tricesimo octavo. Affectus est autem Asa, cum senuisset, podagra; nec desiit in tranquillitate et pace regnare. Ejus tempore prophetarunt Hanani, et filius ipsius Jehu, necnon Azaria, Obedi filius, prophete. Cum obiisset autem Asa, Judæ rex, in urbe Davidis sepultus est. Post ipsum in Judam Hierosolymis regnavit filius Josaphat annos natus triginta quinque; regnavitque annos viginti quinque; idque anno regni Ahabi, regis Israelis, quarto. Inclutus autem evasit rex Josaphat, opibusque et exercitu pollens. **193-195** Ejus tempore prophetarunt Micha Elæ, Jehu Hanani, Eliazar Dudayæ filius; Obadia, Elia (qui Al-Chadr est), et ipsius discipulus Elisha. Fuit eodem tempore etiam pseudopropheta nomine Sedekia, Chanaanæ filius. Ahab autem, Israelis rex, uxorem duxit nomine Izebel, Thalmami, regis Sidonis, filiam; struxit etiam in Samaria templum, in quo positum idolum Bael coluit.

Porro Ahabi regis Israelis tempore, Israelita quidam fuit, nomine Naboth, cui hortus admodum elegans fuit, quem cum cuperet rex Ahab, ad Nabothum mittens, ut sibi illum venderet petiit, utpote adibus suis vicinum. Negante Nabotho, ac dicente: Hortus iste mihi hæreditario jure a patribus atque avis obvenit, ideoque ipsum neque vendam, neque dono dabo. Cum ægre hoc ferret Ahab adeo ut ira et dolore assiceretur, ingressa ad ipsum Izebel uxor dixit: Quid hoc rei est quod te mœstum ac tristem conspiciam? Respondente glo: Cum a Nabotho petierim ut mihi hortum venderet, atque ille negaverit, hoc me male habet quod me repulerit, neque quod volui præstiterit. Egressa ergo Izebel ab Ahabo rege, Israelitarum quibusdam, qui ipsi contradicere nescirent, convocatis, dixit: Testimonium mihi contra Nabothum perhibete, ipsum Deum abnegasse, et Mosi convictum esse: quod cum illi in **196** ipsum testati essent, jussu Izebelis lapidatus est, adeo ut moretetur. Tum ingressa ad Ahabum, regem Israelis, Izebel: Ne angaris (inquit), occidi siquidem Nabothum; accipe ergo hortum. Accedens ergo ad

A Ahabum, regem Israelis, Elias propheta, ipsum increpans: Cave (inquit) Nabothi hortum accipias, aut ad ipsum appropinques. Iratus scilicet est tibi Dominus, tum quod idola colas, tum quod Izebel uxor tua Nabothum injuste occiderit; potestatem ergo concedet Dominus in te, et in Izebelem, [alii] qui et te et ipsam interficiet. Ahab igitur rex, audito Elæ sermone, perterritus, hortum deseruit, nec ad ipsum accessit. At Izebel, audito Eliam prophetam regem impediisse ne hortum acciperet, misit post eum qui ipsum occiderent. Metuens ergo ab ipsa Elias Dominum supplex rogavit ne in terram pluviam dimitteret; ipse autem per Jordanis conflua in montem Horeb (qui est mons Sina) Iugiens, ibi in fontis fissura habitavit, e qua et aquam bibit, corvo ipsi quotidie mane panem, vesperi carnem quam ederet afferente. Fuit autem Elias propheta filius Arbæ, Gileadites: Arabes ipsum Alchadr appellant. Cum autem post dies aliquot deficeret e clivo aqua, profectus Elias propheta ad urbem Sarephiah, Sidonis, viduæ cuidam ligna colligenti occurrit; a qua cum ut ipsi cibum potumque **197-199** præberet petiisset, ipsa illum domum suam deduxit ubi ipsi farinæ atque olei aliquantum u fuit, e quo cum ipsi panem subtraheritum parasset, illi unaque filiis suis edendum præbuit. Benedicente ergo Elia farinæ oleique vasis, impletum est farinæ vas farina, olei oleo. Aegrotante deinde viduæ filio adeo ut a morte prope abesset, cum supplicaret Elia Domino, salutem illi concessit Deus ut viveret.

Exactis postea tribus annis et sex mensibus profectus Elia propheta Ahabum regem Israelis petiit, quo toto temporis spatio non demiserat cælum pluviam, adeo ut præ famis et sitis vehementia morerentur homines. Dum igitur Obadia, Ahabi deputatus, ad quærendam aquam valles circumiret, ecce occurrit ipsi Elia, quem cum ad Ahabum deduxisset, dixit ipsi Ahab rex: Tunc cælum cohibuisti ne per totum hoc temporis spatium plueret? Cui respondit Elia propheta: Tu cælum ne plueret cohibuisti idola colendo, et eade immerita, qua uxor tua Izebel Nabothum sustulit, nec non pseudoprophetarum sermonem amplectendo. Convocavit igitur Ahab rex omnes Israelitas, unaque omnes pseudopphetas. Fuerunt autem idoli Baelis prophete quadringenti quinquaginta vel [juxta aliud exemplar, quadringenti octoginta] et prophete Asteræ (quæ palma erat quam colabant) **200** quadringenti. Dixit ergo Elia pseudopphetis: Binis sumamus juvencos, quorum primum vos vobis eligentes mactatum in oblationem diis vestris afferte, quem si e cælo delapsus ignis consumpserit, sciemus veros esse deos vestros: sin minus, ego solus hoc faciam, quo cognoscatis vos in errore esse, me veritatem sequi. Prehensum ergo juvencum cum mactassent, deosque suos Baellem cæterosque a mane ad vesperam usque invocassent, nihil omnino factum

est. Elia ergo acceptis duodecim lapidibus altare extruxit, circa quod fossam effodit, deinde ligna lapidibus imponens, et juvenum mactatum super lapidibus et lignis parans, eidemque duodecim aquæ hydrias superfundens, impleta etiam fossa quæ circum altare aqua, Dominum suum cum invocasset, descendens e cœlo ignis carnem, lapides, et aquam devoravit, adeo ut ingentem etiam in terra fossam cavaret; quod Israelitas in stuporem egit. Interfecitque Elia pseudoprophetas gladio, in torrente Kison. Deinde Dominum invocavit, quo in ipsos pluviam demittente, sublata est pestis. Izebel autem, Ahabi regis Israelis uxor, audito quid pseudopropheta fecisset Elia, misit ad ipsum, eadem illi interminans; qui ergo ab illa metuens aufugit. Occurrente interim ipsi Elisha Josaphati filio, qui bobus suis **201-203** quas pascebat relictis, Eliam secutus, factus est ipsi discipulus.

Tum Ebn Hadad, Damasci rex, congregatis subditis suis, regibusque triginta duobus in auxilium vocatis, cum ingenti, quique numerum excederet, exercitu profectus et ad bellum Ahabo, Israelis regi, inferendum egressus, misit ad eum [dicens]: Quidquid possides auri atque argenti meum est. servi etiam tui, ancillæque ac mulieres, totum quod possides meum est. Metuens ergo ab ipso Ahab totum quod postulavit illi annuit, latera autem dum inter ipsos ultro citroque cursitarent legati, ecce egressi pueri quidam e filiis ducenti Syrorum exercitum circumire, quos conspicientes Syrorum exercitus suspicati sunt Israelitas ipsos adortos fuisse, adeo ut in fugam conversi alii alios opprimerent, seque mutuo occiderent. Cujus rei fama cum ad Ahabum regem Israelis pervenisset, ipse cum suis eos insecutus, castra eorum, tentoria, jumenta et quidquid ipsis esset, diripuit. Ebn Hadad autem Damasci rex, solus ad urbem Damascum evasit, ubi ad ipsum congregati sunt e comitibus ejus quicunque evaserant. Collectis ergo copiis egressus est ob hoc quod sibi acciderat ultionem sumpturus. Obviam autem illi profectus Ahab, Israelis rex, ipso in fugam dato e comitibus ipsius viros vicies septies mille interfecit, evadente Ebn Hadado solo Damascum usque. **204** Consulentes autem ipsi et sociis ipsius nonnulli dixerunt: rex Israelis misericors est; accedentes ergo ipsum rogabimus ut a nobis descelat, alias enim perimus. Vestibus ergo laceris induti, Ahabum, Israelis regem adeuntes dixerunt: Dicit servus tuus Ebn Hadad, ne mihi succenseas ob illud quod tibi intuli. Quibus respondit Ahab, rex Israelis: Non est ille alius quam frater meus. Tum illi: Si frater tuus sit, inquit, fœdus cum illo de Damasco pangas, sitque inter te et ipsum pax. Cui ille annuit. Tribus post annis, descendente Josaphato, Judæe rege, ad Ahabum, Israelis regem, salutandum, obviam illi factus Ahab apud se hospitio excepit. Junxitque Josaphat connubio filium suum Joramum Atalie, Ahabi regis sorori.

A Dixit autem Ahab Josaphato, regi Judæ: Urbem Ramoth Gilead, quæ nostra fuit, abstulit nobis rex Syriæ, a quo, si tu ipse mihi auxilium tuleris, illam auferre poterimus. Annuente Josaphato ei quod petiit, collectis viris suis Ramoth Gilead profecti sunt. Quo audito rex Syriæ suis etiam congregatis ad ipsos egressus est. Dixit ergo Josaphato Ahab: Mutatis ornamentis tuis vestes meas induas ne in prælio dignoscaris. Quod et fecit. Rex autem Syriæ suis ut regem Israelis in prælio peterent præcipiens, ipsis vestitum ejus descriperat. Illi ergo, conspectis Josaphati vestibus, ipsum, Ahabum, Israelis regem rati, petentes **205-207** circumdederunt; quos ille inclamans ab ipsis evasit. Ahabum autem regem Israeli-
B tum cum percussisset sagitta, in fugam coram rege Syriæ conversi sunt, redeunte Hierosolyma Josaphato, Ahabo jam vulnerato in locum suum reverso.

Mortuus autem Ahab vulnere quod illi inflictum est, Samariæ sepultus est. Post ipsum in Samaria duobus annis regnavit filius ipsius Ahazia, idque anno regni Josaphati regis Judæ decimo nono. Fuitque conversatio ipsius ejusmodi quæ et patris ipsius quod ad nequitiam, et idolorum, una cum matre Izebele quæ Nabothum occiderat, eorum. Cum autem morbo gravi laboraret Ahazia, Israelis rex, adeo ut sibi timeret, nuntium misit ad idolorum sacerdotes qui ab illis, morbo suo convalesciturus esset necne, sciscitarentur; cui obviam factus Elia propheta dixit: Dicas regi: Certo morieris. Reversus ergo nuntius cum hoc regi notum fecisset: Describas mihi, inquit rex, virum qui tibi obviam factus est. Quo dicente: Vir erat hirsutus zona pellicea circumcinctus. Hic, inquit rex, Elia est propheta. Ducem ergo quinquaginta viris comitatum ad ipsum misit, sequente Elia in vertice montis Carmel: Cui dux: Heus! propheta Dei, descende, accersit te rex. Respondit Elia: Si sim ego propheta Dei descendat e cœlo ignis, qui te, eosque qui tecum sunt devoret. Descendens ergo ignis ipsos consumpsit. **208** Tum rex ducem alium cum quinquaginta viris misit, qui et dixit: Heus! propheta Dei, descendas; accersit enim te rex. Cui Elia: Si sim ego propheta Dei, delapsus
C cœlo ignis te et qui tecum sunt consumat; quod et factum est. Tum ducem tertium misit quinquaginta etiam viris comitatum; quem cum eodem modo allocutus esset propheta quo priores allocutus est, idem ei quod illis, iisque qui cum ipso fuerunt contigit. Tum profecto ad ipsum regem descendens Elia dixit: Nequaquam a morbo tuo convalesces, sed moriturus es quod idola colueris, et quod malum est coram Deo omnipotenti feceris. Porro diebus Ahazie regis Israelis et Josaphat regis Judæ, sublatus est Elia quasi in cœlum. Mortuus autem Ahazia rex Israelis morbo suo una cum patre suo sepultus est, regnante post ipsum fratre ipsius Joramio Ahabi filio in Israelitas in Samaria
D annos duodecim. Idque anno regni Josaphati regis

Judæ vicesimo secundo. Profectis deinde contra Josaphatum Judæ regem Ammonitis et Amalekitis cum magna hominum multitudine, metu eorum percussus est Josaphat, ut suborto in Ammonitarum Amalekitarum exercitu clamore, alii alios occidentes in fugam coram ipso conversi sunt. Cum ergo Josaphati comites tribus diebus ad castra eorum, tentoria et vasa diripienda, substitissent, ipse Hierosolyma **209-211** reversus est. Postea egresso rege Moabi contra Joramum Israelis regem, mittens ille ad Josaphatum Judæ regem, opem ab ipso contra Moabi regem petiit. Misit etiam ad Romæorum regem qui tunc temporis in Sarah fuit, ipsum in auxilium vocatum. Congregati ergo tres reges ac contra regem Moab profecti viam deserti tenuerunt quo ipsum adorirentur, at cum septem dierum iter in deserto confecissent defuit ipsis aqua quam biberent, adeo ut parum abesset quin siti perirent. Fuit autem cum ipsis Elisha propheta, qui dixit ipsis : Mane implebitur vallis ista torrentibus, vobisque victoriam in hostes concessurus est Deus. Factumque est uti prædixit propheta, Deo ipsis in hostes victoriam concedente, adeo ut regis Moabici comitum magna edita sit strages. Victum ergo se eum vidisset rex Moab arcem ingressus, filium suum natu maximum prehensum ac super arcem Moabi jugulatum in sacrificium obtulit. Cujus horrore percussi Israelitæ bellum ipsi inferre cessantes reversi sunt.

Mortuus autem Josaphat Judæ rex in urbe Davidis sepultus est, cui in regno successit filius ipsius Joram, annos natus triginta tres. Qui in Judam Hierosolymis octo annos regnavit; idque anno quinto regni Jorami filii Ahabi regis Israelis. Ipsius tempore prophetarunt Elisha discipulus Eliæ, et Obadia. Porro egressus Benhadad **212** Syriæ rex cum copiis suis Joramum Israelis regem in Samaria bello aggressus est. A quo cum metueret Joram, dixit ipsi Elisha : Ne timeas, sed se tantum in urbe tua munias; Deus enim tibi victoriam in hostem tuum concessurus est. Ille ergo cum se in urbe munivisset, accedentes Syrorum copie instar arene maris, Jorami urbem, universamque Samariæ regionem cinxerunt. Cumque tribus annis obsidione [inclusi] perstitissent Israelitæ, facta est in Samaria fames magna, adeo ut ad cadavera edenda adigerentur homines, nec non sterco columinum comederent, vendereturque caput asini mortui octoginta drachmis, stercoisque columbini cabus quinque drachmis. Dum ergo super urbis munimine incederet Joram, Israelis rex, ecce occurrit ipsi mulier que aliam tenens mulierem opem a rege petiit, dicens : Dixit mihi mulier ista, hodie filium tuum mactes quo vescamur, ne lane moriamur, cras ego meum mactabo, ut et ipso vescamur. Ego igitur filium meum heri jugulavi, quem edimus; illa autem hodie filium suum prehensum abscondit. Trementis rex his auditis, vestibus suis scissis, pulvereque capiti superim-

posito, ad Elisham prophetam mittens, dixit ipsi : Annon dixisti Dominum me victoria in hostem meum donaturum, **213-215** quando ergo erit hoc? Respondit Elisha propheta nuntio : Dicas regi, cras hac circiter hora, victoriam tibi in hostem tuum concessurus est Dominus, et ad portam urbis Samariæ simile molius, hordei duo modii drachma vendentur. Dicente nuntio Elishæ prophete : Hoc fieri non potest, respondit Elisha : Futurum est hoc, te vidente, at de eo nequaquam comedente.

Fuerunt ergo ad extremam muri partem quatuor viri Israelitæ lepra affecti, qui alii aliis dixerunt : Adveniente nocte nos de muro demittentes ad Syrorum castra tendamus, qui nos vel interfecturi sunt, vel panem nobis præbituri. Quod et fecerunt. At cum ad castra pervenissent, tentoria et tabernacula viris prorsus vacua invenere, idque quod oborto, nocte ista, in exercitu Syrorum rumore, convenisse Ægypti, Israelis et Judæ reges, ceterosque omnes quo ipsos noctu adorirentur, in fugam conversi tabernacula et tentoria cum impedimentis, sarcinis, quæque habebant omnibus reliquerunt. Reversi igitur leprosi, cum hoc regi Israelis nuntiassent, misit ille post ipsos, viros qui eorum vestigia sectarentur, qui cum Jordanem usque pervenissent, nec ullum eorum vestigium invenissent, aperit rex urbis portam, egressique homines omnia quæ in Syrorum castris erant, diripuerunt, adeo ut statim similæ modius, **216** hordei modii duo drachma venirent. Nuntius autem qui Elisham prophetam mendacii arguit, hoc quidem vidit, at in urbis porta præ magna turbæ compressione mortuus est. Posthæc egressus Joram rex Judæ ad Ronceos, qui in Sarah erant magnam eorum stragem edidit. Mortuus autem est Joram Judæ rex, et in urbe Davidis sepultus, regnante post ipsum annum unum in Judam Hierosolymis, filio ipsius Ahazia, annos nato viginti duos; idque regni Jorami Ahabi filii, regis Israelis duodecimo. Mater ejus nomine Athal'a Ahabi, regis Israelis, Omri filii soror. Ejus tempore prophetarunt Elisha et Obadiab. Profectus autem Joram Israelis rex, Ramam cum Haziele tributum rege ad bellum cum Syris gerendum, cum in prælio vulneratus esset ad urbem Jezrelem reversus est ut ibi sanaretur, quo salutatum eum profectus est Ahazia Jorami filius. Elisha autem propheta discipulo suo Jonæ Mittæi filio (qui idem est Dul Nun, id est *Dominus piscis*, quem deglutivit piscis) prehensum, cornu in quo erat oleum, tradens : Profectus, inquit, ad urbem Ramot Gilead, cum ibi e ducibus quemdam nomine Jebu, Nimshi filium, inveneris, ipsum oleo isto ungas in regem Israelis. Ahieus ergo Jonas Elishæ discipulus quod ipsi nuntiatum fuerat fecit, quod cum sociis suis **217-219** retulisset Jebu, ipsis congregatis ad urbem Jezrelem, Joramum Israelis regem quæsitum profectus est. Cumque obviam ipsi procederent, Joram, Israelis, et Ahazia Judæ rex, Jebu sagitta

regis cor percussit, interfectoque caput abstulit; A fugiente Achazia Judæ rege, quem etiam insecutus Jehu vulneribus confodit: qui tamen ab ipso evadens, urbem Mageddo ingressus, ibi mortuus est.

Mortuus ergo Achazia Judæ rex, a servis suis Hierosolyma translatus, in civitate David sepultus est; imperavitque Judæ Hierosolymis Achazizæ mater, nomine Athalia, annis septem. Scripsit autem Jehu ad optimates Samariæ: Si mihi obsequentes fueritis, præfite vobis e filiis Ababi, regis Israelis, regem. Rescribentibus ipsis: Non est nobis præter te rex, scripsit: Omnes ergo filios Ababi, regis Israelis, e medio tollite. Fuerunt autem Ababi filii et nepotes viri septuaginta, quorum interfectorum capita ad Jehu miserunt. Profectus ergo Jehu Samariam, neminem ex Ababi stirpe reliquum fecit, quem non interficeret. Occurrens autem in via viris quadraginta duobus, quinam essent interrogavit, dicentesque: Nos Achazizæ regis Judæ fratres, jugulavit. Baelis autem idoli templum in Samaria diruit, sacerdotesque ac principes veri dedit; regnavitque in Israelitas annos viginti octo. **220** Egressamque Ababi uxorem Izebelem, quæ se in Jehu occursum ornaverat, interfecit, quam, cum diebus aliquot projecta jacuisset, comederunt canes. Deinde corporis ejus reliquias sepeliri jussit. Porro Athalia, cum post filium in Judam Hierosolymis regnaret, filii sui Achazizæ liberos interfecit, familiam Davidicam querens ut ipsos e medio tolleret, quod ipsa genus ducens ab Achabo Israelis rege, totam stirpem Davidicam exstinctam cuperet. Erat autem ipsi filia; Achazizæ soror, nomine Jehoshuba, Jehoiadæ principis sacerdotum uxor, quæ subreptum a matre ipsius filium Achazizæ cui nomen Joash, septem annis apud se abscondit. Prophetarunt sub ipsa Elisha et Obadia. Athalia autem Hierosolyma scortatione inquinavit. Jussit enim feminas publice absque metu scortari, necnon viros stuprum cum feminis nemine increpante committere. Ubi autem adolevisset Joash Achazizæ filius, Jehoiada sacerdos convocatis Judæ principibus ad illos Joashum ipsum Achazizæ filium produxit, quem illi regem sibi constituerunt. Quo audito, Athalia, scissis vestibibus ad ipsum conspiciendum egressa, gladio interempta est. Regnavit ergo Joash Achazizæ filius Hierosolymis in Judam quadraginta annos; regno autem præfectus est annos natus septem; idque anno regni Jehu regis Israelis septimo. Matri Joashi nomen **221-223** erat Sebia Birsebaitis. Ejus tempore prophetarunt Elisha, Uria, et Zacharia Jehoiadæ sacerdotis filius. Neque destitit bene se in Juda gerere, donec moreretur Jehoiada sacerdos, qui annorum centum erat et triginta. Cepit deinde Joash rex sibi idola quæ coleret, quod eum lacere ipsam vetaret Zacharia propheta Jehoiadæ filius, jubente ipso lapidatus interiit. Hoc scilicet præmium retribuit Joash Jehoiadæ sacerdoti; regnum ipsius ope adeptus, filium ejus Zachariam interfecit. Egressus autem

contra ipsum Hazael, Syriæ rex, urbem Gat ei abstulit, ipso apud illam devicto; deinde Hierosolyma ascendere in animo habuit. Magnopere igitur ab ipso metuens Joash omnes thesauros qui in templo fuere, quos reposuerant patres ipsius Joshaphat, Joram et Achazia, quosque ipse contulerat, acceptos, ad Hazaelem, Syriæ regem, misit, qui ab ipso reversus est.

Mortuus autem Jehu Israelis rex Samariæ sepultus est, regnante post ipsum filio ipsius Achazo Samariæ annos septemdecim, idque anno regni Joashi Judæ regis vicesimo tertio. Ille idola sibi accepta coluit. Prævalentes autem Israeli Hazael Syriæ rex, et Hadad Hazaelis filius, viros Israeliticos bello absumpserunt, adeo ut non essent reliqui Achazo Israelis regi in bello præter pedites decies mille, et **224** equites quinquaginta. Porro, mortuus est Elisha propheta. Mortuus etiam Hazael, Syriæ rex, cui in regno successit filius ipsius Hadad. Reversus deinde Achaz Israelis rex Hadado Hasaelis filio rege Syriæ devicto, urbes, quibus captis imperaverat pater ipsius, illi abstulit. Mortuus deinde Abaz, Israelis rex, Samariæ sepultus est, regnante post ipsum in Israelem Samariæ annos sexdecim filio ipsius Joash: idque regni Joashi regis Judæ tricesimo nono. Ille pejus se gessit patre suo, atque idola coluit. Joashum autem Judæ regem adorti servi ipsius interfecerunt, quo in civitate Davidis sepulto imperavit, Judæ Hierosolymis annos viginti novem filius ipsius Amasia. Idque anno regni Joashi regis Israelis secundo. Ille captos servos qui patrem ipsius interfecerant jugulavit. Sub eo prophetavit Amos propheta Davidicus. Ascendente autem Joasho Israelis rege Hierosolyma, Amasia Judæ rex metu ejus Beitsheemsam fugiens, urbem vacuum reliquit. Diruit ergo Joash e muro urbis Hierosolymitanæ cubitos quadringentos, acceptumque auri, argenti et gemmarum quidquid in templo, necnon quidquid auri atque argenti in palatio regis Amasizæ fuit, Samariam asportavit. Mortuo deinde Joasho Israelis rege, atque Samariæ sepulto, post ipsum Samariæ **225-227** in Israelem regnavit annos quadraginta unum filius ipsius Jeroboam, idque anno regni Amasizæ regis Judæ decimo quinto. Mortuo Joash Israelis rege, Amazia Judæ rex a Beitsheems Hierosolyma reversus est. Post aliquod autem temporis spatium Jeroboamus Israelis rex collectis copiis suis Hierosolyma ascendit; a quo cum Amazia Judæ rex, ad urbem Lachisch fugisset, mittens ille post eum Lachishum, ibi ipsum interfecit; qui Hierosolyma a servis suis reportatus in civitate Davidis sepultus est. Regnavit post ipsum in Judam Hierosolymis annos quinquaginta duo, filius ipsius Uzziã, annos sexdecim natus, idque anno regni Jeroboami regis Israel decimo quinto. Ejus tempore prophetarunt Amos, ejusque filius Isaiã e familia David, Joshua Jehadi, filius Rubenita, Jonas Matathie filius e Gathaphar.

Mortuus Jeroboam, Israelis rex, Samariæ sepultus est. Regnavitque post ipsum Samariæ in Israellem sex menses, filius ipsius Zacharia, idque regni Uzziæ regis Judæ anno vicesimo nono; quem cum ipsum adorti, Shallum Jabeshi filius et Bileum qui erant e ducibus ipsius, interfecissent, regnum occupans Shallum Jabeshi filius, Samariæ in Israellem dies triginta regnavit, idque anno regni Uzziæ regis, Judæ vicesimo nono. Illum adortus Menachem Gadit filius, qui e ducibus **228** ejus fuerat, ipso interfecto regnum occupavit, regnavitque Samariæ in Israellem annos viginti: idque initio anni regni Uzziæ regis Judæ tricesimo. Deinde Tirsan urbem profectus ea capta omnes qui in ipsa erant morte affecit, et prægnantium uteros diffidit. Ascendentem deinde contra ipsum Pulam regem Musal Menachem Israelis rex, magna auri et argenti copia data, demulsit, ne sibi [noceret,] quare ab ipso reversus est. Mortuo Menachemo, et Samariæ sepulto, regnavit post ipsum Samariæ in Israellem duos annos filius ipsius Pekahia, idque anno regni Uzziæ regis Judæ quinquagesimo. Illum adortus Pekah, Remaliæ filius, e ducibus ipsius, cum interfecisset, regnum occupavit, regnavitque ipse in Israellem, Samariæ annos viginti octo, idque regni Uzziæ regis Judæ quinquagesimo secundo. Fecit autem Uzziæ iste omne malum; ingressus enim Sanctum sanctorum, arrepto inde e manu sacerdotis thuribulo, sullimentum altari admovit; quam ob causam lepra in facie percussus est, neque tamen a regno semotus, cum filius ipsius Jotham, regnum administrans, ipsum tueretur. Mortuus autem Uzziæ, Judæ rex, in civitate David sepultus est. Regnavitque post ipsum Hierosolymis in Judam filius ipsius Jotham annos sexdecim, annos tum natus viginti quinque, idque **229-231** anno regni Pekæ, regis Israelis, secundo. Ejus tempore prophetarunt Isaias, Micha Morashita, et Joel Phanuelis filius. Egressus autem Tiglat Pilser, rex Musal, multas Israelitarum urbes devictas, ipsis abstulit.

Mortuus Jotham Judæ rex, in civitate Davidis Bethlehém sepultus est; regnavitque post ipsum Hierosolymis in Judam annos sexdecim filius ipsius Achaz annos natus viginti: idque regni Pekæ regis Israel decimo septimo. Ejus tempore prophetarunt Isaias, Oseas, et Micha, princepsque sacerdotum erat Uria. Profectus autem Rezin Damasci rex, una cum Pekaho, Israelis rege, Hierosolyma ascendens eam obsedit; quam cum capere non possent, reversi sunt. Vastavitque Rezin, Damasci rex, Lam Syriæ urbem, in qua, abductis inde Judæis, Romanæos ad ipsam incolendam statuit, qui eam hunc usque diem incolunt. Scripsit ergo Achaz, Judæ rex, ad Salman-assarum, regem Musal, opem ab ipso petitam, misso ad ipsum quodcumque auri, argenti, ac gemmarum in templo repositum fuerat. Ad quem ergo accedens cum exercitibus suis rex Musal, Damascum captam igne combussit, regemque ipsius Rezin morte affecit. Profectus est ergo

ad ipsum Achaz Judæ rex, ut gratias ei ob illud quod fecerat ageret. Pekahum autem Israelis regem Osea, Elæ filius, qui e ducibus ipsius fuit, ipsum adortus interfecit, regnoque occupato, Samariæ **232** in Israellem novem annos regnavit; idque anno regni Achazi regis Judæ duodecimo. Mortuus deinde Achaz Judæ rex in civitate Davidis sepultus est, postquam regnavit Hierosolymis super Judam annos viginti novem filius ipsius Ezekiah, annos natus viginti quinque; idque anno regni Oseæ, regis Israelis, tertio. Ejus diebus prophetarunt Isaias, Oseas et Micha Ephraimita. Porro anno regni Ezekia, regis Judæ, quarto, qui Oseæ, regis Israelis, septimus erat, Samariam ascendens Salmanassar, Musal et Mesopotamiæ rex, eam tribus annis obsessam cepit; captumque Oseam, Israelis regem, in carcerem conjecit, ac decem Israelitarum tribus, e regione Samaritica, Amidum Musalum et Babellem deportavit, adeo ut jam non superesset nisi tribus Judæ, cum stirpe Davidica quæ illis imperaret, et tribus Benjaminis. Translatos autem Babelis, Amidi, et Musali incolas in urbibus Samariticis loco Israelitarum collocavit; relicto apud ipsos sacerdote nomine Lun qui ipsos legem doceret. Edocuit ergo ipsos Lun, illam quam tenent legem. Fueruntque illi Samaritanorum patres, Samaritani autem qui hoc tempore reperiuntur ipsorum filii. Separati enim a Judæis prophetiam Davidis et prophetarum omnium repudiarunt, dicentes: Non fuit post Moysen prophetam, propheta; sibi principe e posteris Aaronis constituto, cui **233-235** regis titulum indiderunt.

Regno autemposito Ezekia Judæ rege in omnes Israelitas, et qui ex ipsis reliqui essent in Samaria, idola confregerunt, statuasque amoverunt; nec non serpentem æneum, quem Moyses, c. p. in deserto fecerat, quemque illud usque tempus non destitissent Israelitæ magni facere et colere, comminuit. Tribus etiam alienigenas oppugnatas, Gazam usque et urbem Raphach fugavit. Misit etiam ad totum Israelitarum, qui ditionem Samariticam, terramque Judæ incolerent, cœtum, ut Hierosolymis convenientes Pascha celebrarent. Congregati ergo illi Pascha Hierosolymis celebrarunt. Mactavit autem Ezekia Judæ rex juvencos bis mille, pecudes septies mille; præfecti ejus juvencos mille, pecudes decies mille, festumque pulchrum et copiosum celebrarunt. Porro anno regni Ezekia regis Judæ, decimo quarto, cum ascendens Sennacherib rex Musal in terram Judæ, multas ejus urbes cepisset, metu ejus percussus Ezekias Judæ rex, misit ad ipsum, Lachishi tum manentem [dicens], quodcumque mihi imposueris, ego in me tibi præstandum suscipiam, modo a me recedas. Scripsit ergo ad ipsum Sennacherib, rex Musal: Fac, mihi auri talenta trecenta, argenti ter mille afferas: obtulit ergo ipsi Ezekia quodcumque in templo fuit auri **236** atque argenti, nec non portas templi aureas contractas ad ipsum misit. Eadem autem nocte oborto in exercitu Sennacheribi

regis Musal rumore, aliisque alios cadentibus egres-
sus Ezekias, rex Judæ, interfecit ex ipsis virorum
centies octogies quinquies mille. Sennacheribum
vero regem Musal, cum fugisset Nineven, filii ejus
duo, quorum alteri nomen Anzar Malach, alteri
Sareser, in ipsum irruentes, gladio interfecerunt;
deinde in terram Korda, quæ est terra Al-Musal,
fugerunt. Iste Ezekia rex, ille erat cujus vitæ ad-
didit Dominus annos quindecim, quod, scilicet,
propinqua morte cum nullus ipsi filius esset, con-
versa parietem facie amare fieret coram Domino.
Misertus ergo ipsius Dominus elementissimus, misso
ad ipsum angelo, notum ipsi fecit se quindecim an-
nos vitæ ipsius adjecisse. Natus est ergo ipsi filius
quem Manassem appellavit. Porro, dicitur illum qui
ipsi a Deo dixerit: Addidit Deus vitæ tuæ quindecim
annos, fuisse Isaiam prophetam; atque hoc verum
est. Regnavit autem in Musal filius Sennacheribi
nomine Asarhaddon. Tempore autem Ezekia regis
Judæ, imperavit Romanis rex nomine Romæus, qui
urbem condens: ipsi Romam appellatione a nomine
suo desumpta, nomen imposuit; ab eodem etiam
denominati sunt **237-239** Romani: ab eo usque
tempore urbs Roma regni [caput] fuit. Regnavit
autem Romæus annos triginta octo.

Mortuus autem Ezekia Judæ rex in domo
Davidis sepultus est. Post ipsum Hierosolymis in
Judam regnavit filius ipsius Manasse annos quin-
quaginta quinque, annos natus duodecim; qui
tertio regni sui anno idola confecit, ad quorum
cultum Israelitas adægit, ob quod cum ab Isaiâ
propheta increpatus esset, ipsum interfectum ser-
raque medium inter duos asseres dissectum igne
combussit. Fertur autem Isaiæ, cum ante mortem
sittens Dominum invocasset, apertum fuisse fon-
tem e quo bibit; estque ille fons Silwan, cujus
nominis interpretatio est, Missa. Fertur etiam cum
postea gentes Hierosolyma incolerent, exsiccatum
esse fontem illum; at cum Israelitæ, aqua fluxisse.
Coluerunt autem Israelitæ idola annis quinqu-
aginta quatuor. Deinde Babelis rex captum Manas-
sen Judæ regem vituli ærei, cui ignem supposuit,
alvo inclusit. Oraati igitur Manasse Judæ regi dum
in simulacri alvo existeret, et ob ea quæ fecerat
penitentiam agenti precesque ad Dominum fun-
denti, cum peccatum ille remisisset, et ipsius mi-
sertus esset, disruptum est simulacrum, ita ut
exiret; misitque Dominus ipsi angelum qui subla-
tum Hierosolyma reportavit. Mortuus autem Ma-
nasse in horto **240** Uzæ sepultus est; regnavit-
que post ipsum biennio filius ipsius Amon; annos
natus viginti duos, qui in colendis idolis patrem
suum imitatus est. Illum autem adorti servi ipsius
domi suæ mortem affectum cum patre suo in Uzæ
horto sepelierunt; regnante post ipsum Hierosoly-
mis in Judam, annos triginta unum filio ipsius
Josia, octenni. Ille autem anno regni sui secundo
idola confecta, omniaque idolorum templa in
Samaria, quæ extruxerant Israelis reges, diruta

A igne combussit; occisis insuper et igne crematis
idolorum sacerdotibus, nec non ossa mortuorum
qui idola coluerant collecta flammis tradidit.
Porro anno regni sui decimo octavo Pascha cele-
bravit quale nemo unquam celebraverat a tempore
Josue filii Nun. Sacerdos tunc erat Hilkia Jeremiae
prophetæ pater; qui, reperto in templo libro legis,
cum illum legisset, Pascha juxta quod in illo
[scriptum] erat, instituit. Sub ipso prophetarunt
Chalda uxor Salu i custodis vestium templi, Jeremi-
as et Sophonias prophetæ: Jeremias autem
acceptam arcam in media petra abscondit: fuit
etiam ibi pseudopropheta quidam nomine Hanania.
Tempore Josiæ regis Judæ ascendens Pharaoh
Nahu (quod est Claudus) Ægypti rex, contra regem
Musal, illum bello laessitum superatumque in
fugam dedit, donec Euphratem perveniret: cum-
que rediret **241-243** obviam ipsi profectus est
Josia rex Judæ multis cum numeribus, at ipse
visum eum interfecit, quem ergo reportatum a
Megiddo (quæ Menbai est) Hierosolyma, ibi ipsum
sepelierunt servi ipsius, annos natum triginta
novem. Post ipsum Hierosolymis in Judam regna-
vit tribus mensibus filius ipsius Jochaz, annos natus
viginti tres. Ascendens autem Pharaoh Nahu Hier-
osolyma Jochazum Judæ regem captum et vinctum
una cum Judæorum multitudine Ægyptum depor-
tavit. Imposuit etiam Pharaoh Nahu omnibus qui
Hierosolymis erant tributum, quod ipsis sibi quot-
annis offerendum injunxit, auri talenta centum,
et argenti totidem. Deinde in Ægyptum reversus est.

Mortuo autem Jochazo Judæ rege in Ægypto,
regnavit post ipsum Hierosolymis in Judam undecim
annos Eliakim Josiæ filius (qui et Joakim
dictus est) annos natus viginti quinque. Ejus
tempore prophetarunt Jeremias propheta, Uria
Semaia filius ex oppido Aanab, et Buzi Ez-
kielis pater. Portavit autem Joakim Judæ rex, quotannis
ad Pharaonem Nahu Ægypti regem, pro se et pro
regione sua, in tributum centum auri ac totidem
argenti talenta. Anno autem quarto regni Joakimi
regis Judæ imperavit Bochtanasser Babeli, cui, et
sub ipso, Hierosolyma ascendenti obviam factus
Joakim Judæ rex, ipsi instar servi factus **244** est
ad triennium. Reversus est ergo Bochtanasser
Babelem mittente ad ipsum quotannis Joakim o-
ram quam ad Pharaonem Nahu mittere solebat,
auri atque argenti summam; imperium enim tenuit
Bochtanasser a Babele usque ad urbem Raphak.
Postea pactum irritum reddens Joakim nihil ad
ipsum misit. Mortuus autem Joakim, rex Judæ, in
ædibus Davidis sepultus est. Regnavitque post
ipsum filius ipsius Joachim, qui et Abia dictus est,
Hierosolymis, tribus mensibus, annos natus octo-
decim; qui cum tributum non mitteret, accedens
Bochtanasser cum exercitu suo Hierosolyma obs-
edit; ad quem egresso Joachimo Judæ rege, una
cum matre, servisque, et Israelitarum principibus,
urbem ei aperuerunt; quam ingressus Bochtanasser

quidquid in templo erat vasum, auri, argenti, et gemmarum, nec non quidquid in arce regia fuit gemmarum, auri, et argenti, Babelem asportavit; Joakimum insuper Judæ regem vincitum, una cum comitibus ipsius septies mille secum Babelem traduxit, nec non Israelitarum quotquot viribus polerent. Inter captivos erant Daniel adhuc puer, et tres pueri, Hananiab, Azaria et Misael, qui in fornacem ignis coniecti sunt. Neque in urbe relictus est vel unus quis, infirmis et pauperibus exceptis. Præfecit autem Bochtanasser Hierosolymis, Joakimi regis Judæ fratrem, **245-247** Josiæ filium, nomine Mataniam, quem Zedekiam appellavit Joakimi regis Judæ patruum; qui undecim annis Hierosolymis regnavit, annos natus viginti et unum. Ejus tempore prophetarunt Jeremias, Habacuc, et Buzi. Porro anno nono detinuit Zedekia Judæ rex, aurum atque argentum quod ad Bochtanasserum mittere solitus fuerat: quare iratus Bochtanasser ducem e suis quemdam, nomine Nabuzaradanum, spiculatorum principem, Hierosolyma misit, qui cum urbem triennio obsideret, maxima hominum pars fame absumpta est. Zedekia autem, Judæ rex, fuga noctu contendit ad speluncam quam paraverat, Speluncam Canum appellatam: quod cum animadvertisset Nabuzaradan, illum Jerechunti assecutus, apprehensum ad Bochtanasserum, Antiochiam misit: quem prehensum oculis privavit Bochtanasser, filiis ipsius gladio jugulatis: interfecitque Nabuzaradan magnam Judæorum multitudinem, templumque dirutum incendit, ut et urbem Hierosolyma vastatam incendit, et quidquid in templo fuit, auri, argenti et æris, Babelem asportavit, Judæorum autem cum alii Ægyptum, alii in deserta et valles fugissent, quotquot reliqui erant, ille Babelem captivos abduxit, adeo ut desolata manerent Hierosolyma, nemine ipsa incolente. Habacuc autem propheta in terram **248** Ismaelitarum fuga se recepit, deinde in Ægyptum descendit. Jeremia propheta Ægyptum fugit, idque anno regni Bochtanasseris, decimo nono.

Porro ad captivitatem Babylonicam et destructionem templi, a regno Davidis, anni sunt quadringenti septuaginta septem. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto, mille octoginta tres. Ab Abrahamo, mille quingenti nonaginta. A Phaleko, bis mille centum triginta et unus. A diluvio bis mille sexcenti sexaginta duo. Ab Adamo, quater mille nongenti et octodecim. Porro, Bochtanasser anno regni sui decimo octavo, eo nempe qui destructionem templi proxime antecessit statuat ex auro conflavit cubitos altam sexaginta, latam sex; quam cum in medio urbis Babel statuisset, omnes imperio suo subditos ipsam adorare jussit: quod si quis facere recusaret in fornace ignis comburendus erat. Selegerat autem sibi Bochtanasser ex Israelitis pueros tres, quorum unum appellavit Sidrach, alterum Misach, tertium Abd-Nagu. Tres pueri isti cum idolum non adorarent, jussu ipsius in

A fornacem ignis coniecti sunt. Misit vero Deus ad ipsos e cælo angelum qui ignem ita exstinxit, ut frigus ipsis et incolumitas esset: quod videns Bochtanasser ipsos e fornace eduxit, cumque eos scrutatus nullum ignis vestigium, nec in ipsis nec in vestibis ipsorum deprehendisset, valde miratus, metuque percussus **249-251** ipsos honore affectos, et gradu sublimi collocatos principes in palatio suo constituit. Porro anno post excidium Hierosolymorum quarto, cum vidisset Bochtanasser insomnia, congregatis onirocritis et astrologis dixit: Visiones quas vidi una cum ipsarum interpretationibus mihi narretis: sin minus, capite vos plectam. Responderunt illi: Non est nobis visionum scientia, nisi ipse nobis indices quid videris, ut illud tibi explicemus. Iratus ergo Bochtanasser in animo habuit colla ipsis præcidere. Danielem autem prophetam, qui tempore captivitatis adolescens fuit, assumptum sibi Bochtanasser domi suæ educaverat et præfecerat; ille ergo ipsi dixit: Ego tibi in somnium quod vidisti narrabo, ipsumque tibi interpretabor. Vidit siquidem rex imaginem magnam, aspectu terribilem, cui caput ex auro, manus ex argento, venter et femora ex ære, crura e ferro, pedes e testa; vidit deinde rex petram grandem e monte sine alicujus ope excisam, quæ imaginem istam contractam comminuit, adeo ut nullum ipsius vestigium perciperetur; petra autem mons magnus evasit, terramque implevit: hoc est quod vidit rex. Interpretatio ejus hæc: Tu, o rex, caput es imaginis istius aurum; post te regnaturus rex te inferior, argentum est; post ipsum ipso inferior, æs; **252** post illum eo inferior, ferrum; post quem denique et ipso inferior regnaturus, testa est: at post ipsum regnaturus est rex magnus cujus regnum nunquam desinet: et quemadmodum vidisti petram e monte sine alicujus ope excisam quæ imaginem confregit, terramque implevit, ita erit ut rex iste toti terræ dominetur usque in sæculum. Bochtanasser ergo Danielem veste indutum honore affecto, omnibusque Babelis doctis præfecit, domusque suæ principem constituit; nomine Beltasar ipsi indito. Porro anno captivitatis Babylonicæ quinto post destructa Hierosolyma, prophetarunt Babeli ex Israelitis, Ezekiel filius Buzi, loco dicto Carmela; Baruch Neriæ filius, frater ejus Saras, Daniel e prosapia Davidica, Mordechani, Benjamita, Ilacai, Zacharia filius Barachia, Malachias, Ezra, et Nahum. Fueruntque Ægypto prophetæ Habacuc, Simeonita, et Jeremia. Coluerunt autem Israelitæ in Babele idola, ob quod cum ipsos increparet Ezekiel propheta, in eum irruentes Israelitarum primores morte ipsum multarunt. Porro Bochtanasser anno regni sui vicesimo quinto Ægyptum profectus reges ejus interfecit; imperavitque Ægypto, Syriæ, terræque Judæ, Romæorum, Græcorum, Persiæ, Babelis et Al-Musal. Totum regni ejus spatium annorum erat quadraginta quinque, quorum novendecim exci-

dium **253-255** Hierosolymorum et captivitatem A
Israelitarum antecesserunt; viginti sex secuti sunt.

Mortuo Bochtanassero rege, post ipsum regnavit filius ipsius Evil-Mardoeh annos viginti tres. Ille Joachim, Israelitarum regem, e carcere eductum, veste induit, beneque tractavit, nec non Israelitas quotquot in carcere erant dimisit. Jeremia autem propheta in Ægypto lapidatione e medio sublatus est, lapidibus petitus usque dum moreretur, [ibi] sepultus. Ferunt Alexandrum cum Ægyptum ingressus esset, Jeremiae prophetæ corpus Alexandriam translatum ibi sepelisse. Mortuo Evil Mardocho post ipsum tricennio regnavit filius ipsius Beltasar, deinde interfectus est. Quippe, cum instructo convivio una cum comitibus suis ederet ac biberet, ebrius jam factus afferri jussit vasa templi B
aurea et argentea quæ Hierosolymis abduxisset avus ipsius Bochtanasser, in quibus cum bibisset et sociis suis bibendum præbisset, interea dum in loco suo dormiret, vidit ecce volam manus in pariete, cujus digiti [aliquid] scriberent. Magno igitur metu consternatus omnes Babyloniorum doctos convocavit ut scripturam istam legerent atque interpretarentur. Quod cum illi facere non possent, dixerunt regi: Est hic ex Israelitis quidam, nomine Daniel, quem ad honorem evexit, et magni fecit avus tuus Bochtanasser; ille **256** tibi scripturam hanc et leget et interpretabitur. Accersivit ergo rex Danielem, qui illud quod scriptum fuit ipsi legit. Erat autem, *Mani, Thecel, Pharas*. Dixit ergo; C
Interpretatio Mani, est, Deus regnum tuum perfecit et ad magnitudinem perduxit. Interpretatio Thecel, regnum ubi perfectum fuerit, deficere. Interpretatio Pharas, regnum tuum Medis et Persis distributum irl. Rex ergo Danielem veste et torque aureo induit. Ista autem nocte interfectus est rex Beltasar, Regnumque post ipsum occupavit Darius Asriri filius, Medus, e Madanensium sc. stirpe, anno uno. Ille autem assumptum Danielem exercitui suo præfecit, quam ob causam invidia ergo ipsum commoti, duces ejus, ipsum apud regem inesarunt dicentes: Danieli in animo est in regem rebellare atque ipsum interficere. Conjecit ergo rex Danielem in lacum leonibus truculentis plenum. Deinde pœnitentia motus est. Die erga crastino e lacu D
extractus est Daniel a feris intactus. Metuens ergo rex duces istos qui Danielem accusassent in speluncam conjecit, quos devoravit feræ. Danielem autem præfecturæ exercitus et dynastiæ restituit.

Ubi autem periisset Darius Persarum rex, primus qui Persis imperavit, fuit Cyrus Persa, qui etiam Danielem exercitui suo præfecit. Fuit autem Babeli idolum æreum ingens cui nomen Bel, cujus dimensum **257-259** quotidianum erat duodecim modii similæ puræ, oves quadraginta, et vini sextarii sex, quod cum quotidie adequitans rex adoraret, vetuit eum hoc facere Daniel, dicens: Qui inserviunt idolo, ipsi ejus dimensum comedunt. Cum ergo rex convocatis famulis istis minatus es-

set, rem illi confessi sunt; quare et idolum confregit, et famulos morte affecit. Fuit etiam Babeli draco prægrandis, quem cum Babelis incolæ colebant, Daniel regi: Si mihi in ipsum potestatem concesseris, ego ipsum interficiam. Acceptis ergo adipe, pice et pilis, iisque subactis cum draconem cibasset ipse illico mortuus est. Viso ergo quid fecisset Daniel invidia erga eum moti Babyconii, ipsum apud regem delerebant, dicentes: Daniel eadem tuam molitur. Iratus ergo rex ipsum in speluncam feris noxiis plenam conjecit, ubi sex diebus substitit; feris istis dimensum singulis diebus erat boves bini, cum ovibus binis: at sex istis diebus nihil omnino carnis conjectum fuit. Habacuc autem prophetam qui in terra Judæ, loco quodam dicto Tekoa, fuit, dum lentes coqueret, et panem intritum paropsidi iuderet, quo messoribus cibaret, e cœlo inclamavit angelus: Deus Habacuc, illud quod apud te est, ad Danielem, Babelum, feras; ille siquidem jam sex diebus, quibus in spelunca ferarum fuit, nihil comedit. Habacucum ergo prophetam **260** capillo capitis prehensum, una cum cibo qui in manibus ejus fuit, Babelum portavit, et super lacum in quo erat Daniel posuit; qui ergo ipsum inclamans dixit: O Daniel, me Habacucum misit ad te Dominus cum cibo quo vescaris. Ascendens ergo Daniel e lacu comedit, Deumque celebravit, ac rursus in lacum descendit. Habacucum autem sublatum in terram Judæ reportavit angelus. Deinde rex pœnitentia motus ab illud quod Danieli fecerat, ipsum e specu a feris intactum eduxit; quod miratus rex ipsum præfecturæ exercitus restituit. Cyrus autem Persa, cum triennio regnasset, mortuus est, regnante post ipsum Achashvirosho annos duodecim. Post quem filius ipsius Cyrus, cognominatus Darius, annos triginta imperavit. Cujus regni anno primo mox diem obiit Daniel propheta. Anno autem regni sui secundo Israelitas Hierosolyma redire, urbemque ac templum ædificare jussit. Cujus causa fuit quod Cyrus Persa, Israelitidem quendam nomine Maledat, Zerobabelis sororem, uxorem ducens, ipsam Persarum mox reginam constituerit. Quæ cum ipsam amaret Cyrus, petiit ab illo ut Zerobabelis fratris sui gratia Israelitas Hierosolyma remitteret. Jussit ergo Cyrus Zerobabelem Hierosolymis imperare. Sub ipso prophetarunt Aggæus, et Zacharias, Porro fuit Cyro œconomus **261-263** ex Israelitis nomine Nahthania, Hajaliae filius, qui et captivitatis princeps fuit. Ille templi struendi curam suscepit, quocum una fuerunt Ezra Sacerdotis filius sacerdos, et Israelitarum multitudo.

Jam a captivitate Babylonica ad templum conditum anni fuerunt septuaginta. Annis autem quatuor perfecta est structura; structurae ejus præfuit Zerobabel filius Salatielis, filii Achia, qui cognominatus est Joachim, Judæ regis, quem captivum abductum in carcerem conjecit Bochtanasser. Regnavit autem Zerobabel Hierosolymis in Israelitas.

Porro uno post urbem conditam anno diem obiit Ezra sacerdos, qui, ante Josuæ filii Josadaci sacerdotis adventum, sacerdotis munus obiit: qui cum Judæos in multis circa legem errasse offendisset, librum legis ipsis descripsit, cum nempe qui hodie in manibus ipsorum est. Resque ad legem ipsorum spectantes ipsis renovavit, et jura docuit. Mortuo Cyro Dario, Babelis rege, post ipsum imperavit filius ipsius Kamysus annos novem: post quem Samardius magus annum unum. Hic magus cognominatus est quod ipsius tempore floruerit Persa quidam nomine Zoradasht, qui magorum religionem condidit ædibus igni dedicatis. Post ipsum regnavit Dara primus, annos viginti. Post illum Artachshast Longimanus **264** cognominatus, annos viginti quatuor, cujus tempore floruit in Græcorum regione, in urbe Coo, Hippocrates sapiens artis medicæ auctor. Dicit Saïd Patricii filius, medicus: Hujus rei indicium est quod refert Galenus in sua juramenti et mandati Hippocratis explanatione, scilicet regem Persarum ad Hippocratem misisse, ac magna pecuniæ summa oblata [invitasse] ut ad ipsum accederet; voto autem ejus non annuisse Hippocratem, neque ipsum adiisse, cum nequaquam ipsi æquo consentaneum videretur Persas qui Græcorum hostes essent sanare. Refert autem Honain Isaaki filius, in sua libri hujus e lingua Græca in Arabicam versione, meminisse Galenum, Hippocratem non adiisse Artachshastum Longimanum appellatum, quod regnante ipso contigisse feratur Persis morbum dictum Al-Mawarek (vel juxta aliud exemplar, pestem). Misisse ergo ipsum ad urbis Ko præfectum quem rogavit, ut Hippocrati centum auri talenta traderet, ipsumque ad se, honorificè tractatum, adduceret, quo Persas a morbo qui ipsis contigisset, sanaret; abnuisse autem Hippocratem, cum non æquum judicaret Græcorum hostibus opem ferre, eosque sanare.

Mortuo Artachshasto Longimano, post ipsum imperavit Artachshast Magnus, annos triginta et unum. Post eum Saadianus annos tres. Post ipsum Dara secundus, **265-267** qui cognominatus est Al-Naceth annos septemdecim. Post eum Artachshast, e filiis fratris Cyri secundi, annos viginti duos. Ejus tempore floruerunt in Græcia sapientes et philosophi, Hercules, Malus, Pythagoras, Socrates, Solon legislator, Zenon, et Empedocles. Post ipsum regnavit annos viginti filius ejus Artachshast, qui cognominatus est Achus. Hic copiis suis collectis Ægyptum petiit, quam rege ipsius devicto occupavit. Rex autem Ægypti (cui nomen Pharaon Shanak) devictus, timens ne si in manus Achusi, Persarum regis incideret, male ab ipso multaretur, rasis capite et barba, ac mutatis vestibus Macedoniam urbem profugit. Achus vero Persarum rex Fustati, Ægypti arcem, condidit, quæ hodie Kasrolshamaa audit: in qua et templum magnum extruxit, igni dedicatum, quod hodie ecclesia Sancti Theodori appellatur. Fuitque Mace-

A doniæ rex Philippus Alexandri pater. Mortuo Achuso Persarum rege, post ipsum regnavit filius ipsius Arses, qui cognominatus est Nacet, annos undecim. Ejus tempore floruerunt in urbe Athenarum et Græcorum regione philosophi sapientes, Plato, Censalon [Xenophon], Democritus, Apollonius, et Socrates. Mortuo Arseso Persarum rege, post ipsum regnavit filius ipsius Darius annos septem, quem interfecit Alexander. Regnum tenuerunt **268** reges isti in Musal, Babylonem, Persiam et Amedum. Causa autem cur interficeret Alexander Darium hæc erat, quod cum mortuo patre Philippo successisset in Macedoniæ regno Alexander annos sexdecim natus, atque Dario Persiæ regi nuntiatum esset Alexandrum post patrem suum Græcis imperare, ille ipse [subjugandi] cupidus, litteras ad ipsum conscripserit, quarum hoc exemplar est: « Nuntiatum est mihi te injussu meo in Græcos regnum occupasse. Quod si eadem qua per tuos via incessisses in consilio capiendo, et quod ego te jussissem fecisses, hoc tibi melius fuisset, et prosperitatem tuam diutius continuasses. Verum ad hoc te impulit pueritiæ deceptio pro tua et tuorum ignorantia. Recede ergo ab eo quo jam es [loco,] et pro teipso, et patria tua redemptionis pretium afferens, culpam tuam confitere, atque hoc cito omni mora deposita facias. Sin minus ad te cum Persarum viris profectus, patriam tuam eorum pedibus conculcabo, viros tuos occidam, teque prosperitate tua exuam. Misi interim tibi illud quod si numerare possis, numerare etiam viros et comites meos poteris. Vale. »

Miserat autem ad ipsum per legatum sesamorum excorticatorum modium. Accedens ergo Darii legatus ad Alexandrum, ipsi litteras et sesama obtulit. Alexander igitur congregatis **269-271** comitum suorum præcipuis ac Darii litteris audientibus prælectis, dixit: Si uno animo fueritis ipsam vincetis, sin ab invicem separati, vobis inhiabit. Cui responderunt singuli prout ipsis tunc visum fuerat. Quibus Alexander: Ominatur mihi animus victoriam in Darium (cujus mihi indicium inde est quod comites suos sesamo assimilavit, quod cibus est pinguis, et sine molestia editur), nosque regno ipsius potituros. Dixerunt ipsi socii ipsius: Ita faciat Deus. Respondit ergo Alexander Dario litteris scriptis quarum hoc exemplar est: Ab eo qui a Deo rex constitutus est, Alexandro servo Dei, et Græcorum rege ad Darium præcelsum. Intellexi litteras tuas, et quomodo me ut in mandatum tuum rebellem indigitaveris, et quid mihi comminatus fueris. Videlicet si a gradu meo non recessero, et differam illud afferre quod scripto tuo jussisti me tibi afferre, profecturum te contra me cum viris Persarum. Certe dictat tibi animus tuus quæ non assequetur manus tua, nec apprehendit cogitatio tua. Ego autem ad te revera proficiscar cum leonibus Græcorum, et quomodo se res habeat docebo te ubi obviam tibi factus fuero. Misi interim tibi quo dignoscere possis quanto acriores **272** viris

tuis fuerint viri mei. Vale. Misit autem ad ipsum A
saccum sinapis. Reversus ergo ad ipsum legatus
ipsius, quid fecisset Alexander ipsi nuntiavit. Ale-
xander autem, convocatis patriciis ac viris primariis,
sic illos allocutus est: O popule, tribus propria-
tibus perficiuntur res, videlicet consilio bono, viri-
bus ad idem [exsequendum], deinde hæc utraque in
actum intentione sincera perducendo. Quisquis ita
comparatus fuerit, idoneus est ad ea quæ cupit
assequenda; si quis ergo vestrum his instructus
fuerit, mihi se adjuvat, et quicumque secus se
habuerit, a me recedat. Responderunt illi: Pro-
prietates istas in rege conjunctas, in nobis discre-
tas posuit Deus, nec cessabit e nobis quispiam
ultimum quod penes ipsum fuerit [præstare]. Quod
ipsorum responsum cum probasset Alexander, pa-
ratis statim copiis ad bellum Dario inferendum
profectus est.

Qui cum in Mesopotamia concurrissent, fuit inter
ipsums quadraginta dierum spatium bellum. Darius
vero quinque confectis fossis in singulis ducem
cum duodecim virorum millibus collocaverat,
quorum nulli nisi quinto quolibet die pugnandi
vices obtigerunt. Suis etiam injunxerat singulis
diebus duorum [sibi] Græcorum capita [afferre].
Allata sunt ergo illi quotidie duorum vel unius
saltem Græcorum capita. Ob quod magna animi
tristitia **273-275** affectus, iraque quanta fieri po-
tuit exæstuans Alexander misit ad Darium qui ipsi
diceret: Parum abest ne mutuo consumamur; visum
est autem mihi quod salutem nostræ simul et vestræ
consulatur, nimirum ut cum instruendæ sint acies,
spatium relinquunt nobis comites tui quo ordines
tuos ad ditionis tuæ limitem pertranscam, deinde
ad patriam meam revertar. Neque enim animus
nobis est certamen detrectare; esset hoc oppro-
brium quod elui, macula quæ mundari, flagitium
cui ignosci, non posset. Respondit Darius: Non
visum est nobis ullo modo quod petisti concedere.
Quod cum vidisset Alexander, [homines] ad ali-
quid contra caput ipsius machinandum incitavit
dicens: Heus! Græci, est hoc imbecillitas, et opis
indigentia. Estne e vobis aut e Persis, qui aliquid
mihi hoc in negotio comminiscatur, quo me a tri-
stitia ista exsolvat, [hac mercede] ut sit ipsi regno-
rum Persiæ et Græciæ, nec non omnium quæ
in gazophylaciis fuerint, dimidium? Quæ Alexandri
verba cum audissent Chesnesph et Adarshist Adar-
bachtii filii, qui satellitibus Darii [vel, juxta aliud
exemplar, exercitibus] præerant, commissa jam
pugna Darium adorti gladiis confoderunt, adeo ut
pronus decideret. Persæ autem in fugam conversi
sunt magna ipsorum strage edita. Alexander vero
ubi ad Darium eo modo se habentem pervenisset,
276 equo descendens Darii caput gremio suo im-
posuit, abstersaque facie et vulnere alligato, ipsum
osculatus et in lacrymas profusus dixit: Laus Deo,
qui te interfici noluit a comitum meorum aliquo;
erat hoc, quod videmus, præscientia Dei [determi-

PATROL. GR. CXI.

natum] : pete autem a me quod tibi visum fuerit.
Tria tibi a me impetrare licebit, tu unum mihi
tantum concedas. Dixit ergo illi Darius: Hoc a te
peto, ne familiis apud Persas illustribus satos, et
nobiles perdas, sed liberos dimittas; peto etiam,
ne Ignium ædes diruas, earumque ædituos bene
tractari jubeas; denique ut me de interfectore
meo ulciscaris, ipsumque mihi adjungas: nam si
superstes manserit, tuorum etiam beneficiorum im-
memor erit, ut erga me antea se ingratum præ-
stitit. Promisit ergo Alexander præstiturum se
quod petierat. Dixit deinde Alexander: Quod a te
vellem est, ut filiam tuam Rushtæ mihi in ux-
orem concedas, illud enim te sciente ac consen-
tiente fieri vellem. Respondit illi Darius: Illam tibi
in uxorem trado hac conditione, ut post te re-
gnum progeniei tuæ ab ipsa oriundæ relinquant. Quod
cum annuisset ipsi Alexander illam uxorem duxit.

Mortuum autem pretiosissimis quæ apud regem
erant linteis involvi curavit; deinde Græcorum
Persarumque exercitus, feretrum armatos comi-
tari jubens, ipse etiam cum comitum suorum
277-279 præcipuis idem secutus est donec ipsa
terræ mandasset. Dixit ergo Alexander: Etiam si
præstiterim Dario quod vidistis, usquequaque ta-
men hostis mihi fuit, ac certe magnam rem ten-
tavit qui me hoc negotio expedivit, cui mercedem
rependere necesse habeo; libellum ergo suum
mihi porrigat; sancte enim per Deum juro ipsum
exaltatum iri et a me supra omnes socios meos
evehendum. Statim ergo se illi offerentes Ches-
nesph et Adarshist, Adarbachtii filii, dixerunt: Nos
Darii comites sumus, et qui negotium hoc tibi ex-
pedivimus: præsta igitur nobis quod pollicitus es.
Jussit ergo ipsos super duabus trabibus sublimi-
bus suspendi; dixitque: Certe hi duo meriti sunt
hoc quod ipsis fieri jussi, ob suam erga dominum
suum infidelitatem ac fraudem; qui enim domino
suo fidem non præstiterunt, nec alteri præstabunt.
Ego interim quod ipsis pollicitus sum exhibui:
ipsos supra omnes socios meos evehendo. Tum
in Darii matrem uxorem et filiam donaria ac vestes
conferri jussit, ipsasque honore affecit: duces
etiam ac viros Persarum primarios, muneribus,
vestibus, honorariis, rebusque ad victum neces-
sariis donari jubens, ipsos in iisdem quibus erant
dignitatum gradibus confirmavit: quare ipsum
amore prosecuti sunt, ac consuetudinem cum
ipso habuerunt. Invitavit etiam eorum quos libuit
ad Indiam **280** invadendam, qui ergo ipsi ope-
ram alacres ac læti præstiterunt. Ita in septem
climata regno potitus est Alexander.

Jam a captivitate Babylonica ad regnum Ale-
xandri anni sunt ducenti sexaginta tres. A regno
Davidis, septingenti quadraginta. Ab exitu Israe-
litarum ex Ægypto, mille trecenti quadraginta sex.
Ab Abrahamo, mille octingenti quinquaginta tres.
A Phaleko, bis mille trecenti nonaginta quatuor.
A diluvio, bis mille nongenti viginti quinque. Ab

Adamo, quinquies mille centum octoginta unum. Alexandri præceptor fuit Aristoteles philosophus. Fuit etiam Athenis sapiens nomine Diogenes. Devicit ergo Alexander regiones, suberantque ipsi Græcorum reges tredecim, tredecim etiam urbes condidit, quarum aliæ in Occidente, aliæ in Oriente. Bella etiam gessit, ac victorias reportavit quales regum [præter ipsum] nemo. Urbem etiam condidit quam de nomine suo Alexandriam appellavit; ad quam a Macedonia imperium transtulit. Pharum etiam Alexandriæ extruxit, quam omnibus navigantibus in signum, quo ad Alexandriam dirigerentur, posuit. Postquam autem devictis regionibus et subjugato mundo Babelem pervenisset, venenum illi bibendum dederunt, quo mortuus est. Cujus causa fuit, quod cum mater ipsius Olympias litteras ad ipsum scripsisset, in quibus illum quem Macedonia præfecerat accusaverat, **281-283** iratus Alexander morte illum afficere in animo haberet; quo intellecto vir ille filium suum cum muneribus pulchris mittens, tradidit etiam ipsi venenum mortiferum, jubens aliquo uti commento quo ipsum veneno perimeret. Profectus igitur juvenis, cum quæ secum habuit munera obtulisset, inter reliquos in Alexandri pocillatorem incidit, cui, quod non ita pridem iratus Alexander ipsum percusserat, pectus ira æstuabat; hic ergo proposito ipsius favit: conspirante etiam cum ipsis quodam ex Alexandri familiaribus. Contigit autem ut Alexander comitibus suis convivium instrueret, quibus edentibus ac bibentibus, ipse cum familiaribus ac convivis suis consedit, hilaritate ac colloquio indulgens. Cum ergo vino victus esset, venenum illud regis poculo immiscens pocillator, regi porrexit; quo epoto, confestim mortem [ingruentem] sensit; quare accersito scriba suo, ipsi ad matrem suam epistolam dictavit, cujus hoc exemplar: « Ab Alexandro servo Dei, qui heri omnium terræ linium dominus, hodie ejusdem depositum est, ad Olympiadem matrem suam benignam, misericordem, qua propius frui non licet. Pax tibi integra, optima. Viam quam calco ego, ea est quam calcant qui præcesserunt priores. Tu, cæterique qui mihi superstites sunt, vestigiis **284** [nostris insistitis]. Siquidem illud cui in hoc mundo **D** « similes sumus, est dies hodiernus, qui præcedentem pellit. Ne autem ob mundum hunc contristeris, cum suos fallere soleat. Exemplum hujus rei habes in eo quod tibi notum est de rege Philippo, qui nullo modo obtinere potuit, ut vel tecum permaneret, vel mihi superstes esset: præcinge igitur te patientia, et impatientiam pelle, teque a turba subducens, jubeas ne ad te ingrediatur quis, nisi cui infortunium aliquod acciderit, quo quid sit illud scire poteris, et statum tuum melius percipias. Tu res tuas age, illud autem ad quod ego tendo, melius est, ac facilius eo quo fui [statu]. Bene autem mihi, tibi, que ipsi facias consolationem et patientiam admit-

« tendo, ne dominetur tibi tristitia. Scriptæ sunt ad te litteræ istæ meæ, die hujus mundi ultimo, « futuri primo: hac spe ut tibi ad consolationem « inservitoræ sint, gratæque futuræ. Ne autem « contra ac opinor facias, neque spiritum meum « contristes. Vale. »

Tum signari litteras, atque ad matrem suam secreto mitti jussit: ac cum Philemoni consiliario suo, ut mortem suam celaret, et citissime Alexandriam iret, præceperat, diem obiit. Fertur autem Alexandrum, cum Komosum pervenisset, in morbum gravem incidisse, quo continue laboravit, crescente in dies **285-287** ægritudine: narratumque ipsi a matre fuisse astrologos cum primo nasceretur dixisse, Moriturum ipsum in loco cujus cælum, aurum esset, terra ferrum: ipsum ergo ita se habentem perrexisse usque dum ad Shahrazur perveniret; at inter eundem cum ingravescente morbo descenderet, suppositæ sunt ipsi tabulæ binæ, superimposita lorica ferrea, cui insedit, tegente ipsum quodam clypeo deaurato: quo conspecto ejus quod narraverat ipsi mater, recordatum, accersito qui ipsi a consiliis erat, litteras ad matrem dictasse, ac tum diem obiisse. At ubi ad matrem ipsius pervenissent litteræ, ipsa epulum sibi instituit jussit, ad quod deinde homines convocavit, præficiens portis qui neminem introire sinerent, nisi cui nullum accidisset infortunium. Janitores ergo, omnes qui accederent interrogantes, cum aliquem infortunium aliquod passum fuisse reperissent, introire non sinebant, adeo ut omnes, nemine relicto, redirent. Quod cum vidisset, consolatione admissa patientiam induit, pro comperito habens viam esse hanc [omnibus communem]. Porro Philemon consiliarius Alexandri corpus honoris causa arcæ aureæ imposuit. In alio exemplari legitur ipsum illud melle implevisse, morte ejus celata, exercitus et thesauros Alexandriam deduxisse; eo autem cum pervenisset, mortem ejus notam hominibus **288** fecisse, arca in medium prolata, eaque in pavimento deposita, sapientes jussisse unumquemque Epicedium canere quod amicis solandis, omnibus instituendis, inserviret. Dixit ergo Philemon sapiens: Magnum hic dies exemplum exhibet. Præcessit malum ejus, quod a tergo erat; et retro abiit bonum ejus, quod præcesserat; Quicumque autem eum cujus abiit regnum, deslere velit, desleat. Plato sapiens: Heus! qui per vim [omnia] agebas, collegisti quod te decepit, et a te recessit; ita ut tibi adhæreat reatus ejus, utilitas autem ad alium redierit. Aristoteles sapiens: Abiit a nobis Alexander loquens, reversus est ad nos silens. Naren sapiens: Dic gregi Alexandri, Hic est dies in quo custodit grex pastorem suum. Nilon: An consolabitur nos, ob regem nostrum, nisi qui infortunium passus solatum accepit? Dixit alius: Hæc est via, qua necesse eundem est. Eodem ergo affectu quod duraturum est quærite, quo peritura quæritis. Alius:

Sufficit hoc in exemplum : heri fuit aurum Alexandro thesaurus, hodie Alexander in auro reconditus. Alius : Sequetur te qui morte tua gaudet, quemadmodum tu secutus es eum cujus morte gavisus es. Dixit Lotas philosophus : Ne miremini eum, qui cum in vita sua nos non instituerit, nobis tandem se morte sua monitorem præbuit. Dixit Metron sapiens : Heri, heus tu! **289-291** audire potuimus, non autem loqui [coram te], nunc vero num audis quæ loquimur? Dixit Sis sapiens : Ille multos morte affecit ne moreretur, at mortuus est; quomodo non potuit a se mortem morte repellere? Dixit alius : Non ita erudit nos Alexander sermone suo, ac silentio suo nos erudit. Dixit Demetrius sapiens : Heus tu! cujus ira mors fuit, cur non ipsi morti iratus es? Dixit alius : Timent jam arces tuæ, o rex, et securæ sunt arces te timentium. Dixit alius : Quam caute jam a te abstinent homines, o rex, et quam avidè arcæ tuæ inhiant! Dixit alius : Quam veraciter agit mors cum suis, nisi quod illi oculos suos claudant, et aures obturent! Dixit Philokaton sapiens : Quod ad mundum, cujus hoc est ultimum, certe nobis satius fuisset a primo ejus abstinuisse. Dixit alius : Heus! homines, ne desiteatis illum qui flere desiit, sed seipsum unusquisque vestrum desiteat. Dixit alius : Rogo mihi dicas, qui animum regionum amplitudine latiore gessisti, quomodo jam pati potes locum tam angustum? Dixit alius : Si non desiteatur de morte nisi novitas ejus, certe quotidie mors nova accidit. Dixit alius : Si elatus fuisti, jam humilis es, et si invidendus fueras, jam certe miserandus es. Dixit alius : Quid est? o tu cujus ira formidanda erat, et latus munitum, **292** cur non iratus es, ut a te discederet mors? aut, cur non te protexit, ut a te impotentiam repelleres? Dixit alius : Sufficit vulgo in exemplum mors regum; et sufficit regibus in commonitionem, mors vulgi. Dixit alius : Non aliud edidit Alexander documentum illustrius, morte sua. Dixit alius : Fuit vox tua terribilis, et regnum tuum præcelsum; jam vero defecit vox tua, et regnum tuum depressum est. Dixit alius : Fuit tibi copia benefaciendi, non autem mihi loquendi; jam vero est mihi copia loquendi, non autem tibi benefaciendi. Dixit alius : Si heri a te non fuit quisquam securus, hodie certe non timet te quisquam. Dixit alius : Heri sollicitus fuit pastor ob gregem, hodie grex ob pastorem suum. Dixit alius : Pervenisti jam ad illum cui debitor eras, ob debitum quod necesse est ut solvas, atque utinam scirem qua patientia uteris in debito quo teneris solvendo? Dixit alius : Si antea ea fuisset tibi gravitas, et temperies quæ hodie est, certe prudens fuisses. Cumque loquendi jam finem fecissent philosophi, surgens Rushtac, Darii regis Persarum filia, Alexandri uxor, quæ omnium Alexandro charissima fuit, manu arcæ imposita dixit : Non putaveram, o rex, cum Darium vinceres, regnum tuum devictum iri. Tum dixit phi-

* Luc. II, 9 seq.

losophis : Si vestri de Alexandro sermones illudendi **293-295** gratia fuerunt, reliquit poculum quod elibit, vobiscum, de quo videndum est vobis omnibus quid sentiat. Sin ad consolationem et luctus signum, parate vos ad respondendum, et argumenta conquirit, siquidem gustaturi estis quod ille degustavit. Sint ergo opera vestra dictis vestris consentanea, neque enim in securitate positi estis. Tum egressa Alexandri mater gena sua arcæ adnota dixit : Abunde nos consolati estis. Certe quod timueram Alexandro, jam illi accidit, neque reliquum est illi vel contra illum regnum; valde ergo a mundo abstinete, et quod a vobis debitum est præstate. Accepi consolationem vestram, ipsumque sepeliri jubeo.

B Regnavit autem Alexander annos sedecim : vixit in totum triginta duos. Porro præfecerat Alexander unicuique regioni servum [at juxta aliud exemplar, præfectum], vetans ne ad quem in provincia cui præerat, mitterentur litteræ ab alio qui ipso potestate major esset. Ab omnibus autem ad se dari litteras jubens, nec quem etiam se excepto, regem appellari. Mortuo igitur Alexandro unusquisque provinciam suam occupavit. Et divisum est Barbarorum imperium, Persiæ et Abwazi regno penes Ashaganidas manente, qui tribuum reges audierunt. In Alexandriam autem et Ægyptum post Alexandrum septem annos regnavit frater ipsius **296** nomine Philippos, qui Ptolomæus Aridæus cognominatus est [vel juxta aliud exemplar, annos quadraginta]. Post ipsum Ptolomæus, cui nomen Alexander, cognomen Galeb-Yzr, annos viginti septem [aliud exemplar viginti unum habet]. Hic anno regni sui vicesimo Hierosolyma mittens, inde septuaginta viros e Judæis Alexandriam adduci curavit, quos sibi legem librosque propheticos e lingua Hebraica in Græcam transferre jussit. Ipsorum singulis seorsim ab aliis in domo sibi propria collocatis, ut ita quomodo se habitura esset uniuscujusque interpretatio videret. Cum ergo postquam libros istos transtulissent, interpretationes ipsorum inspexisset, uniusmodi erat versio, nulla prorsus discrepantia. Libros igitur in unum collectos, et annulo suo signatos in templo idoli, Serapidis dicti, reposuit. Erat e septuaginta istorum numero, vir quidam nomine Simeon justus, qui Dominum nostrum Christum e templo suscepit. Hic dum legem et libros prophetarum e lingua Hebraica in Græcam transferret, quotiescunque comma aliquod in quo prophetia esset de Domino Christo interpretaretur, illi corde suo non assentiens, dixerat, Hoc fieri non potest : Deus ergo vitæ terminum ipsi auxit, adeo ut annos trecentos quinquaginta viveret, donec Christum Dominum videret; **297-299** quem ubi vidisset, *Nunc, inquit, dimitte, o Domine, servum tuum secundum verbum tuum in pace; jam enim viderunt oculi mei salutem quam parasti coram omnibus gentibus* °.

Mortuo Ptolomæo Galebvro, regnavit post ipsum

annos viginti novem Ptolomæus cognominatus Lepus. Hic Alexandriae Hippodromum magnum ad equorum certamen exstruxit, qui tempore Zenonis regis igne periit. Post illum annos viginti sex regnavit filius ipsius, Philadelphus cognominatus. Deinde annos viginti quinque Ptolomæus, cognominatus Evergetes. Et post ipsum annos septemdecim Ptolomæus cognominatus Philopator. Deinde annos viginti quatuor Ptolomæus cognominatus Illustris. Post illum annos viginti Ptolomæus, Philometor. Ejus tempore Antiochus, Græcorum rex, devictis Syria et Judæa, Judæos e Syria expulit, omniaque illis mala, et cruciatuum genera intulit. Post illum regnavit frater ipsius Ptolomæus, Evergetes etiam dictus, annos viginti tres. Eo regnante condidit Antiochus, Græcorum rex, Antiochiam, cui de nomine suo appellationem indidit qua vocata est. Post ipsum regnavit Ptolomæus, Liberator dictus, annos viginti, cujus tempore exstructa est urbs Seleucia. Deinde Ptolomæus, cui etiam cognomen Liberator, annos quindecim. Deinde Ptolomæus nomine Alexander, cognomine Iaspis Philopator, annos decem [vel juxta aliud exemplar, duodecim]. Deinde Ptolomæus **300** cognominatus Phosas, octodecim dies [vel secundum aliud exemplar, octo annos]. Post ipsum Ptolomæus Dionysius annos viginti novem. Post quem filia ipsius Cleopatra (cujus nominis significatus est *petram deflens*), annos viginti duos. Hæc Alexandriae multa exstruxit ædificia magna, et miranda; fecitque opera tessellata. Exstruxit etiam templum magnum, quod Saturni templum appellavit, quod sub Christianismo in ecclesiam conversum, Sancti Michaelis ecclesiam nominarunt; quæ eadem Alkaisaria appellata est, ac igne periit quo tempore ingressi sunt Occidentales Alexandriam cum domino nostro Almansore Abikalem, qui Abdallah audit, et Habbasa Chalifa tunc Al Moktadaro Jaafaro, et servo ejus Tacino Ægypti, et Alexandriae præfecto. Exstruxit etiam in urbe Achmim columnam mensoriam, qua Nili incrementum percipitur: nec non in urbe Ansenam. Porro anno regni ejus quarto urbi Romæ imperavit rex nomine Caius Cæsar annos quatuor. Deinde post ipsum Augustus Cæsar monarchi filius, idque anno regni Cleopatras undecimo. Hic devictis regibus orbi imperavit, cujus fama cum ad Cleopatram pervenisset, illa ab ipso metuens regnum suum munivit, exstructo scilicet a parte orientali ad Nili ripam, muro a Nubia regione **301-303** Pharmam usque, nec non alio a Nubia, Alexandria usque a parte occidentali: qui hodie Hayet Ol Ajuz, *Murus vetulæ* appellatur.

Cleopatra autem Alexandriae habitavit, fuitque ipsi in Ægyptum deputatus nomine Antonius. Porro Augustus audita ejus fama, ipsi inhiavit. Nuntiatum est autem Augusto Judæos in urbe Hierosolymorum obsequium ipsi non præstare. Ablatum autem jam fuerat regnum Judæo-

rum a familia Davidica, ex quo captivi abducti sunt a Bochtanassero. Neque enim in hunc usque diem præficiunt sibi Judæi regem nisi e Davidis stirpe. Sacerdos vero fuit stirpe Davidica oriundus, nomine Aristobolus, qui regio more Judæos rexit. Misit ergo Augustus ducem e suis quemdam nomine Pætum qui Hierosolyma obsessa cum cepisset, Aristobulum Judæorum sacerdotem, compedibus vinctum, cum multis e sociis ipsius Romam misit, tributoque Judæis imposito ab illis discessit. Magna vero miseria Judæos invasit. Sacerdos autem Aristobuli loco factus est frater ipsius, cui nomen Arkan. Arkanus isus cum viro quodam nomine Antipatro, Askalonita, intercessit amicitia, qui Idoli cujusdam æditus fuit, idemque Herodis pater, genus e Cypro ducens. Constituit autem Arkan sacerdos Herodem viarum præfectum contra latrones, cum vir ingenii ferocis esset. Invadentes **304** autem Hierosolyma quidam ex Al Gauri incolis Arkanum sacerdotem captivum abduxerunt, Antipatro, Herodis patre, interfecto: itaque relicta est urbs sine præfecto aut principe. Herodes ergo Romanos qui Hierosolymis substiterunt demulcens multaque ipsis collata pecunia, urbi ut princeps præfuit. Auditoque Augustum Ægyptum tendere quæsitum Cleopatram, Ramlæ ipsi obviam factus, multis ipsi muneribus oblatis, ipsius sibi amicitiam conciliavit. Augustus vero cum Ægyptum pervenisset, cæso Antonio, Cleopatras deputato, Alexandriam ipsam quæsitum tetendit, quo captam ignominie exponeret Romanis ostensam. Cleopatra ergo audito cæsum esse ab Augusto Cæsare deputatum suum Antonium, et captam Ægyptum, ne ludibrio haberetur timens, mortem prætulit; et ne in manus ipsius incidens, ignominie exponeretur, necem sibi conscivit; hoc nempe pacto: duas ancillas, quarum alteri nomen Abra, quæ ipsam pectere et ornare, alteri Matra, quæ ipsi ungues præcidere ac vestes induere solebat, accersitas, jussit in hortum quemdam profectas viperam quæ aspis appellatur, sibi afferre: quam inde allatam cum in ipsis primum experta fuisset, illæ confestim mortuæ sunt. Videns ergo serpentem mortem subitam inferre, coronam suam prehensam **305-307** capiti imponens, seque mundo suo universo ornans, auro scilicet, argento, unionibus, hyacinthis ac smaragdis, ac deinde vestes regales induta, acceptam viperam mamillæ sinistrae (scilicet regione illa situm esse cor noverat) admovit, statimque mortua est. Visa illa Augustus tum ipsam tum factum ipsius miratus est, quod mortem servituti et ignominie prætulisset. Ferunt autem Augustum Cæsarem regem ingressum offendisse ipsam coronam suam manu sinistra, ne de capite decideret, tenentem, quo ipsam in regno suo sedentem inveniret. Ferunt alii ipsam, cum mortem sibi consciscere vellet, brachio suo cultro prius inciso adeo ut egredere-tur sanguis, virus deinde, quod penes ipsam esset,

viperarum, vulneri injecisse, quo statim mortuus est.

Anno autem imperii Augusti Cæsaris duodecimo abolitum est Cleopatrz regnum. Porro a regno Alexandri ad finem regni Cleopatrz anni sunt ducenti octoginta novem. Redeunti deinde ex Ægypto Romam Augusto Cæsari, rursus obviam Ramlæ factus Herodes, multa obtulit donaria; quare, ipsum Judææ universæ cum ipsius ditio-
 bus et regione Galilææ montanz præficiens, Augustus capiti ipsius diadema regium imposuit. At cum Hierosolyma rex jam factus reversus esset, noluerunt Judæi ipsum in eos regnare. Ille ergo tyrannidem in ipsos exercens, multos eorum **308** morte affecit. Dirutis etiam urbis propugnaculo ac templo, libros Judæorum, quos restituerat ipsis Ezra, de tribuum genealogiis ipsorumque prosapia, ablatos, omnes combussit, ne quis ex ipsis cujusnam esset tribus, aut quo patre satis dignosceret: omnia etiam sacerdotii instrumenta ablata vendidit, vestesque sacerdotum annulo suo signavit; quin et ipsum sacerdotium venale habuit, adeo ut cum ipsorum quis sacerdotem se fieri vellet, non nisi magna pecuniæ summa prius accepta munus illud in ipsum conferret: pessimeque ac iniique se in regno suo gessit.

Porro anno imperii Augusti Cæsaris quadragesimo prodiit ab ipso edictum aut omnium regno ipsius per totum orbem [subditorum] describerentur nomina, virorum (inquam) cum uxoribus suis (quales olim census condebantur), ut eorum numerum recenseret. Misit ergo cum scribis ducem e suis quemdam nomine Cyrenium, quem Syriæ ac Judææ præfecit. Anno autem imperii ipsius quadragesimo primo allatum est Domine Mariæ Virgini puræ illibatæ nuntium de Domino Messia: annoque imperii Augusti Cæsaris quadragesimo secundo, et regni Herodis, Antipatri filii, in Syriam tricesimo tertio [vel juxta aliud exemplar, in terram Israeliticam], natus est Dominus noster Christus die Canun primi vicesimo **309-311** quinto, Cahaci vicesimo nono. Ad Christum autem natum a fine regni Cleopatrz anni sunt triginta. A regno Alexandri trecenti undeviginti. A tempore quo Israelitæ per Bochtanasserem captivi Babelem abducti sunt, quingenti octoginta duo. A regno Davidis, mille quinquaginta novem. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto mille sexcenti sexaginta quinque. Ab Abrahamo bis mille centum septuaginta duo. A Phaleko bis mille septingenti tredecim. A diluvio ter mille ducenti quadraginta quatuor. Ab Adamo quinquies mille quingenti.

Porro anno imperii Augusti Cæsaris quadragesimo quarto, Herodis, filii Antipatri, tricesimo quinto, venientes tres Magi ab Oriente in Judæam, quæsierunt ubi natus esset Rex iste magnus. Metu ergo percusso Herode, ac tota Judæorum regione ob eorum verba perturbata, accessitos Magos ro-

gavit Herodes, de eo quod narraverant: qui ipsi responderunt: Stellam magnam in Oriente conspeximus quæ indicavit nobis natum esse Regem magnum, quem adoratum venimus; neque desistit stella nobis præire, ac se vice ducem præbere, donec, ubi ad hunc locum pervenimus, se nobis subduxerit. Rogavit ergo Herodes Judæos dicens: Ubi nasci debet Christus? qui ipsi dixerunt: In Bethlehem Judææ. Tum Herodes, clam vocatis Magis, exquisivit ab ipsis quo **312** temporis spatio apparuisset illis stella; respondentibus illis, A biennio nobis in Oriente apparuit; dixit ipsis, Profecti quærite Regem hunc recens natum, quem inventum ubi adoraveritis, reversi mihi indicate, ut et ipse profectus eum adorem. Egressis ergo ab Herode Magis apparens stella ipsis Bethlehemum præivit, usque ad locum in quo fuit Dominus noster Christus una cum Domina nostra Maria ipsius matre. Adorarunt igitur ipsum ac munera ipsi obtulerunt, aurum, myrrham et ibus. Præceptum autem est ipsis in somno, ut in patriam suam per aliam viam regressi ad Herodem non reverterentur. Porro ex quo apparuit Magis stella usquedum adorato Domino nostro Christo in patriam suam reversi sunt, fluxit biennium. Josephus autem Mariæ sponsus admonitus in somno fuit, ut acceptis puerulo et matre ipse, cum ipsis in Ægyptum fugeret: quod et fecit Josephus. Tardantibus autem Magis, Herodes, ubi se ab illis illusum sensit, ira valde excandescens omnes in Bethlehemo pueros a bimulis et inferioribus interimi jussit. Interfecti sunt ergo infantes, ne uno superstite relicto. Deus autem in Herodem iram atque indignationem suam effudit, adeo ut in morbum gravem incideret, quo cruciari non desiit donec moreretur, cum annos triginta septem regnasset. **313-315** Filios quatuor reliquit, quorum unus nomine Archelaus, secundus Herodes, tertius Philippus, quartus Lusanius, qui regno inter se diviso unusquisque quam regionis Judaicæ partem sibi assumpsit. In sortem autem Archelao acciderunt Bethlehem et Hierosolyma. Josephus ergo, audito mortuum esse Herodem, ex Ægypto cum Domino nostro Christo et matre ipsius egressus est, Domino Christo annos tunc quatuor nato. Timens autem Bethlehemi habitare, ob Archelaum, Nazarethi sedem fixit, ideoque Nazareus audiit. Porro, anno Archelai octavo, Dominus Christus, annos tunc natus duodecim, in templo, in medio doctorum sedens, doctos docebat. Deinde mortuus est Josephus qui Christum educaverat; mortuus etiam Archelaus cum annos novem regnasset, nullo regni hærede relicto. Obiit etiam Augustus Cæsar, postquam annos quinquaginta sex et sex menses imperasset; cui in imperio Romanæ successit filius ipsius Tiberius, Domino nostro Christo annos tunc quindecim nato. Fuit autem Tiberio regi amicus nomine Pilatus, ex insula quadam in mari Romæ vicina, qua Ponta

vocatur (unde ille Pifatus Pontius denominatus), A quem Judææ Archelai loco præfecit.

Porro anno regni Tiberii Cæsaris decimo quinto apparuit Joannes Zachariæ filius Baptista, qui **316** Judæos in Jordane in peccatorum ipsis remissionem baptizavit; ad quem cum accessisset Dominus noster, et ipsum in Jordane baptizavit, annos tum natum triginta. Herodes autem, Herodis filii Antipatri filius, dimissa uxore sua nomine Areta, regis Arabum [vel, juxta aliud exemplar, Al Gauri] filia, uxorem fratris sui Philippi, nomine Herodiadem, ipso adhuc vivo, vi ablatam duxit. Dixit ergo illi Joannes: Non licet tibi uxorem fratris tui ipso vivente ducere. Quare ipsum in carcerem conjici jussit. Cum deinde comitibus suis convivium instruxisset Herodes, comedentibus illis et bibentibus, saltans Herodiadis filia in medio cœtus ipsi placuit: cui ille: Pete a me, inquit, quidquid tibi libuerit. Illa ergo petiit ut sibi Joannis caput in patina daret; quare ille, Joanne decollari jussu, caput ipsius ei tradidit. Uxor autem ipsius Areta ad patrem suum abiit, qui proinde ira commotus, copiis suis collectis contra Herodem profectus, belloque ipsum aggressus, sociorum ipsius multos occidit, (alios) captivos cepit, oppidis eorum incensis, idque anno imperii Tiberii Cæsaris decimo octavo.

Anno autem regni Herodis, filii Herodis, filii Antipatri, vicesimo nono, crucifixus est Dominus noster Christus die Veneris mensis A lar viesimo **317-319** idque hoc pacto: Domino nostro Christo Pascha cum discipulis suis celebrante, ad noctem diei Veneris, qui dies Paschatis fuit, abiens e discipulis ipsius quidam nomine Judas Iscariotes dixit Judæis: Quid mihi dabitis, ut ubi sit ille vobis indicem? cumque illi triginta argenteos ipsi dedissent, ille noctu illos in locum ubi Jesus cum discipulis suis fuit, adluxit. Illi ergo ipsum prehensum ad principes suos Annam et Caipham sacerdotes abduxerunt, qui ipsum custoditum die crastino Pilato Pontio præfecto tradiderunt. Qui cum nihil contra ipsum probatum inveniret, dixit illis: Quid de hoc viro dicitis, hoc, inquam, rege Judæorum? Responderunt: Non est nobis rex præter Cæsarem. Dixit illis: Quid ergo huic faciam? Dixerunt illi: Crucifige eum; siquidem religionem nostram, corruptit ac legem nostram solvit, se Dei Filium esse prætexens. Metuens ergo hoc [audita] Pilatus, manibus suis aqua ablutis, se a sanguine ipsius innoxium pronuntiavit, inclamantibus Judæis sanguinem ejus super ipsos ipsorumque liberos futurum. Tum crucifigi ipsum jussit; unaque crucifixi sunt duo latrones, unus ad dextram ipsius, alter ad sinistram, hora sexta diei Veneris; tenebræ autem crassæ instar noctis terram totam obtexerunt, obscuratus fuit sol, **320** apparuerunt stellæ, fissæ sunt petræ, mortuique complures e sepulcris suis resurrexerunt. Mortuo vero Domino nostro Christo in cruce, latus ipsius

A hasta transfixerunt, unde effluxit cum sanguine aqua. Post mortem ipsius accedens vir quidam nomine Josephus, cum dari sibi ipsum a Pilato petiisset, e cruce depositum, linteisque involutum in monumento novo quod sibi effoderat, sepelivit, lapide ostium ejus obstruens. Die crastino congregati apud Pilatum Judæi, dixerunt illis: Timemus ne noctu accedentes discipuli ejus, corpus ipsius suffrentur, dicantque hominibus ipsum in vivis esse. Jube ergo obsignari lapidem qui ad sepulcri ostium est. Respondit ipsis Pilatus: Abite, facite quod vobis visum fuerit. Illi ergo speculatores quosdam adhibitos ad sepulcrum custodiendum collocarunt, obsignatoque lapide reversi sunt. Media deinde nocte die primo, cum accederent mulieres quædam aromata et thymiamata secum afferentes quibus sepulcrum suffrent, ecce angelus de cœlo descendens lapide a monumenti ostio devoluto, ipsi insidebat; qui ipsis dixit: Ne timete, surrexit. Dicit autem discipulis ejus ut in montem Galiliæ proficiscantur, ibi enim ipsum convenient. Profectæ ergo mulieres ad discipulos, hæc ipsis renuntiaverunt. **321-323** Satellites autem qui monumentum custodierunt, in faciem suam, mortuorum instar, conspecto angelo et quid faceret, prociderunt. Ac mane profecti Judæis, quid ipsis accidisset, annuntiarunt; qui illis data pecunia dixerunt: Si quis de hoc vos interrogaverit, dicite ipsi, discipulos ipsius ipsum furto abstulisse. Discipuli vero in Galiliæ montana profecti, ibi Dominum nostrum Christum convenerunt, qui ipsis benedicens in mundum misit, ut homines ad fidem in Patrem, Filium, et Spiritum sanctum invitarent. Tum post quadraginta dies in cœlum ascendit, annos habens triginta tres. Deinde post decem dies congregatis discipulis in cœnaculo Silonis descendit in ipsos Spiritus sanctus, adeo ut omnibus loquerentur linguis. Discipuli autem quotidie sepulcrum et locum crucis adibant. At Judæi viso quid fecerunt discipuli, dixerunt, Locus iste non occultabitur, futurumque est ut in ipso [erigatur] ædificium; pulvere ergo obrutum obtegamus, ne quis ipsum conspiciat, aut ullum ipsi vestigium supersit; quandiu enim homines sepulcrum vacuum conspexerint, credituri sunt, ac fidem adhibaturi, quo pacto abrogabitur nobis religio nostra. Locum ergo pulvere obtexerunt, adeo ut magnum fieret stercorarium.

Porro Pilatus Tiberium regem de rebus ad Dominum nostrum Christum spectantibus per litteras **324** certiores fecit, nec non de discipulis ipsius, multisque quæ ab ipsis patrarentur miraculis, ægrotos sanando, mortuos resuscitando; qui propterea in Christum Dominum nostrum credere voluit, ac religionem Christianam publicare; at sequi in hoc ipsum noluerunt comites ipsius. Herodi autem iratus est, quod Joannem, Herodiadis fratris sui uxoris gratia, interfecisset, et cum ipsa, illi vi ablata, stuprum commisisset, quodque de Christo

crucifixo gavisus esset; quare Romam accersitum in Hispaniam relegavit, præfectura ipsius in Pilatum collata. Eo regnante condita est urbs Tiberias, ita de nomine Tiberii imperatoris appellata. Obiit deinde Tiberius Cæsar, postquam annos viginti duos, ac mensem unum regnasset: regnante post ipsum Caio Cæsare, annos quatuor cum tribus mensibus, viro moribus feris, superbo, ac valde nequam. Hic Pilatum Romam accersitum morte multavit. Prolapsi autem Judæi ad majorem quam qua antea fuerant nequitiam, cum in ipsos irruerent Romani, magnam eorum stragem ediderunt; cujus cum ad Caium Cæsarem imperatorem pervenisset fama, ille suorum quemdam, nomine Irudum Aristobuli filium, qui et Agrianus appellatus est, Hierosolymis præfecit, additis etiam quatuor provinciis quas Herodis, filii Antipatri, filii inter se partiti **325-327** fuerant. Fuit Agrianus iste prave conversationis, ac multæ malitiæ vir, in discipulos crudelitatem [exercens]. Ille erat, qui Stephanum martyrem et diaconorum principem ac primum lapidibus obrutum interfecit; quique Jacobum Joannis fratrem Zebedæi filium gladio sustulit; Petrumque in carcerem conjectum e medio tollere in animo habuit, quem tamen ope sua Deus e manibus ejus eripuit; qui ab ipso Antiochiam fugiens, Arcadium Antiochiæ patriarcham constituit, cui annos viginti septem præfuit. Atque hic primus in urbe Antiochiæ patriarcha factus est. Profectus est deinde Petrus Romam, quod anno regni Caii Cæsaris secundo contigit. Incidit autem Agrianus in morbum gravem, quo consumpta carne ipsius, atque exsiccato corpore, mortuus est. Audito ergo Agrianum mortuum esse, alium in locum ejus suffecit Caius imperator, nomine etiam Agrianum, quem Hierosolyma misit.

Porro anno regni ipsius secundo factus est Jacobus Josephi filius, qui et frater Domini nostri appellatur, episcopus Hierosolymitanus, qui primus huic muneri Hierosolymis præfectus est, quo annos viginti octo functus est. Gravia autem valde a Judæis et Romanis passi sunt discipuli, multis ipsorum morte affectis. Mortuo autem Caio Cæsare, Romæ post ipsum imperavit **328** Claudius Cæsar annos quatuordecim, quo imperante fames magna et gravis per totum orbem fuit, cujus vehementia, et peste mortui sunt homines. Eiusdem Claudii tempore scripsit Matthæus Evangelium suum Hierosolymis, lingua Hebraica, quod Græce vertit Joannes evangelista. Porro Judæi pejores quam fuerant et sceleratiores evaserunt, adeo ut alii alios in plateis et campis, qua erant nequitia et malitia, occiderent. Agrianus ergo Hierosolymorum regimini quemdam nomine Festum præficiens, se ab ipsis Romam fuga proripuit, quo cum pervenisset, Claudio Cæsari imperatori, quænam exercerent scelera Judæi, narravit. Qui ergo, exercitu magno Hierosolyma misso, Judæorum, una cum ipsorum uxoribus et liberis, multos interfecit; alios etiam

A Antiochiam, alios Romam captivos abducens.

Porro anno Claudii Cæsaris nono, evangelista Marcus in urbe Alexandriae homines ad fidem in Christum Dominum nostrum invitavit: qui dum urbem perambularet diffracta est ipsi calcei corrigia; quare ad sutorem nomine Hananiam se contulit, qui calceum ipsius resiceret. Ille subula ad perforandum calceum sumpta, cum digitum suum perforasset, adeo ut multum efflueret sanguinis nec sine dolore ingenti, in Marcum submurmuravit: cui ergo Marcus: Si credideris, **329-331** inquit, in Jesum Christum Filium Dei, sanabitur digitus tuus: ac prehensio ipsius digito, dixit: In nomine Jesu Christi sanetur digitus tuus; qui ergo eodem momento in sanitatem restitutus est, sanguine amplius non effluente. Credidit ergo ab eo tempore Hananias in Christum, unde baptizavit eum Marcus et Alexandriae patriarcham constituit. Fuitque is patriarcharum qui Alexandriae præfecti sunt primus. Constituit autem evangelista Marcus, una cum Hanania patriarcha, duodecim presbyteros, qui nempe cum patriarcha manerent, adeo ut cum vacaret patriarchatus, unum e duodecim presbyteris eligerent, cujus capiti reliqui undecim manus imponentes ipsi benedicerent et patriarcham crearent; deinde virum aliquem insignem eligerent quem secum presbyterum constituerent loco ejus qui factus est patriarcha, ut ita semper exstarent duodecim. Neque desit Alexandriae institutum hoc de presbyteris, ut scilicet patriarchas crearent ex presbyteris duodecim, usque ad tempora Alexandri patriarchæ Alexandrini, qui fuit ex numero illo trecentorum et octodecim. Is autem vetuit ne deinceps patriarcham presbyteri crearent. Et decrevit ut mortuo patriarcha convenirent episcopi qui patriarcham ordinarent. Decrevit item ut, vacante **332** patriarchatu, eligerent ex quacunque tandem regione, sive ex duodecim illis presbyteris, sive aliis, virum aliquem eximium, perspectæ probitatis, eumque patriarcham crearent. Atque ita evanuit institutum illud antiquius, quo creari solitus a presbyteris patriarcha, et successit in locum ejus decretum de patriarcha ab episcopis creando. Quod autem quærent [nonnulli], Quare patriarcha Alexandrinus vocetur Papa (cujus nominis significatus est, avus)? [sciendum est] ab Hanania, quem constituit Marcus evangelista patriarcham Alexandriae, usque in tempora Demetrii patriarchæ ibidem (is patriarcha fuit Alexandrinus undecimus) nullum fuisse in provinciis Ægypti episcopum; nec patriarchæ ante eum crearunt episcopos. Ille autem factus patriarcha tres constituit episcopos. Et primus fuit hic patriarcha Alexandrinus qui episcopos fecit.

Mortuo Demetrio successit Heraclas patriarcha Alexandrinus, qui episcopos constituit viginti. Ex his unus erat, Ammonius dictus, religionis desertor. De quo simul ac ad Heraclam delata est fama, congregavit is synodum episcoporum, et in

urbem Ammonii perrexit, ubi re satis cognita et perspecta eum ad veritatem reduxit. Cum vero homines audierant episcopos vocitare patriarcham, Abba seu Patrem, **333-335** inter se dixere: Nos episcopum quemlibet Abba, seu Patrem, appellamus, et appellant episcopi patriarcham Abba. Unde sane oportet ut vocemus nos patriarcham Papam, id est, Avum; cum sit Pater patrum. Ita a tempore Heraclæ, patriarcha Alexandrinus dicitur Papa, id est, Avus. Postquam autem Hananias patriarcha Alexandrinus, quem Marcus evangelista in sede sua constituit, annos sederat viginti duo, mortuus est. Et profectus est Marcus evangelista in Barcau, ut homines ad fidem in Christum Filium Dei invitaret. Obiit dein Claudius Cæsar, imperator, et imperavit Romæ post eum filius ejus Nero Cæsar annis tredecim, qui primus fuit gravissimorum in Christianos malorum auctor, homo utpote in consilii et vitæ instituendæ ratione improbiissimus. Et tempore Neronis Cæsaris, scripsit Petrus, apostolorum princeps, Evangelium Marci, dictante Marco, lingua Romana, in urbe Romæ; sed attribuit illud Marco. Etiam tempore hujus imperatoris scripsit Lucas Evangelium suum Græce, ad virum nobilem ex sapientibus Romanis, cui nomen Theophilus, ad quem item scripsit Acta seu discipulorum historiam. Erat autem Lucas evangelista comes Pauli apostoli, quocum per tempus aliquod mansit. Unde est quod Paulus apostolus **336** in quadam Epistola sua dicit, « Lucas medicus vos salutat. » Prehensum vero Petrum Nero Cæsar cruci affigit, corpore scilicet inverso, atque ita morte eum affecit: nam et dixerat ei Petrus: Si vis ut ego cruci affigar, corpore me inverso affige cruci, ne mors mihi afflicta similis sit ei quæ infligebatur Domino meo Christo, qui cruci affixus est corpore erecto. Sed gladio trucidavit Paulum. Occisus autem est Petrus sub annua vicesimum secundum post Dominum nostrum Christum. Erat vero post Petrum, Linus patriarcha Romæ, qua functus dignitate duodecim annos obiit. Et hic primus erat patriarcha Romanus. Erat autem Marcus Evangelii auctor, in Alexandria et Barca homines ad fidem in Christum Filium Dei invitans annis septem. Et anno imperii Neronis Cæsaris jam dicti primo, occisus est Marcus Alexandriæ, et corpus ejus igne est crematum.

Porro anno imperii Neronis Cæsaris duodecimo constitutus est Ignatius patriarcha Antiochiæ, qui cum annos triginta duos præfuisset, morte affectus est. Mortuo autem Festo, Hierosolymorum præfecto, relictaque urbe sine principe qui eam moderaretur, concitatu Judæi Jacobum Josephi filium, qui Domini frater audit, lapidibus donec moreretur impetum interfecerunt, multosque **337-339** discipulorum cruciatibus male multatos urbe ejecerunt. Ex urbe igitur fuga prolapsi Christiani, Jordanem transcuntes, loca ista incoluerunt. His auditis Nero Cæsar ad præfectum qui in

A Oriente fuerat, nomine Vespasianum, misit, ut collectis copiis Judææ regionem aggressus, populum universum (ne uno superstite) interneccione deleret, domosque ipsorum vastaret. Quo audito congregati Judæi, ditioribus sumptibus ministrantibus circa Hierosolyma tres struxerunt muros, quibus turribus munitis ac firmatis sese tutarentur. Profectus ergo in Judæam Vespasianus nullam in Gallilæa urbem reliquit quam non dirutam incenderet: contra Hierosolyma vero, quod adeo munita esset, cum ad aliquid molendum imparatus esset, quo tutius res ageret, ipsa anno integro obsedit, Judæis interim clam noctu erumpentibus Romanosque cadentibus.

B Porro, tempore Neronis floruit medicus quidam nomine Andromachus, qui Neroni theriacam præstantissimam confecit. (Arabes eam Dheriacam appellant.) Occisus est autem Nero imperator, Romæ. Vespasianus igitur audito interfectum esse regem, Hierosolymorum obsidione soluta, Cæsaream reversus ibi substitit. Imperavit autem post ipsum Galba septem menses, deinde interfectus est; imperante post ipsum Othone tres menses. **340** Eo pulso cum imperasset Vitellius octo menses, interfectus est. Tum commota est valde universa Romanorum ditio, concitatis undique in eos gentibus; at post contentionem gravem, et commotionem magnam, ducibus, præfectis ac scribis, quotquot cum in Romanorum terra tum in Oriente fuerunt, omnibus visum est Vespasianum, qui Hierosolymis obsidendis occupatus fuerat, imperio præbere. Qui ergo cum Cæsarea Romam profectus eo pervenisset, irruentes qui Romæ erant duces in ducem quemdam nomine Artinum, qui imperium sibi occupare statuerat, ipsum interemerunt. Urbe deinde egressi, Vespasiano obviam euntes, capiti ipsius diadema imposuerunt; qui ubi urbem ingressus solio regio insedisset, sceleratum ac rebellem quemque inter Romanos morte multavit, adeo ut sub ipso in statum optimum et tranquillum redacta sit Romanorum terra. Duo autem ipsi fuerunt filii, quorum uni nomen Titus, alteri Domitianus; quorum Domitianum copiis magnis instructum ad gentes barbaras misit, quas ille occidit, diripuit, delevit: Titum vero, exercitu etiam frequenti instructum, Hierosolymam misit, quam biennio obsedit; morientibus qui in urbe erant fame, adeo ut præ fame, mortuorum ac natorum suorum carnes comederent: qua deinde capta omnes **341-343** qui in ipsa fuerant tam mares quam feminas interfecit, proscindentibus [militibus] prægnantium uteros, et infantes saxis allidentibus. Urbem etiam et templum vastata incendit. Numerati deinde qui ipsius jussu occisi sunt, ter milles mille reperti sunt, cum alii Syriam, alii Ægyptum, alii in terram Al Gaur, profugissent. Jam a Christo nato ad Hierosolymorum per Titum excidium anni sunt septuaginta. Ab Alexandro, trecenti octoginta novem. A Captivitate Babylonica, sexcenti quinquaginta-

ginta duo. A regno Davidis, mille centum viginti novem. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto, mille septingenti triginta quinque. Ab Abrahamo, bis mille ducenti quadraginta duo. A Phalek, bis mille septingenti octoginta tres. A Diluvio, ter mille trecenti quatuordecim. Ab Adamo, quinquies mille quingenti septuaginta.

Christiani autem, qui Judæos fugientes, Jordanem trajecerant, et in istis locis sedes fixerant, audito Titum urbem destruxisse interfectis Judæis; Hierosolymam jam desolatam reversi, ipsam incoluerunt, **344** structaque sibi inibi ecclesia, episcopum secundum ipsi præfecerunt nomine Simonem, Cleopæ filium. Cleopas iste frater fuit Josephi qui Dominum nostrum Christum educavit; fuitque hoc, anno imperii Vespasiani quarto; illum autem, postquam annos viginti sex munere isto functus fuisset, interfecit Trajanus imperator. Porro anno imperii ipsius tertio patriarcha Romæ constitutus est Dacletius, et cum biennio sedisset mortuus est. Anno imperii ipsius quinto præfectus est Romæ Clemens, qui scriptor fuit; eumque annos novem sedisset mortuus est. Anno imperii ejus nono Alexandria patriarcha constitutus Philetus, qui cum annos tredecim sedisset, diem obiit. Vespasianus autem postquam cum honore et potentia annos novem et septem menses imperasset, mortuus est. Imperavit post ipsum filius ipsius Titus annos tres et duos menses, dein mortuus est. Post ipsum imperavit frater ejus Domitianus annos quindecim. Magnam hic in Judæos crudelitatem exercuit, adeo ut ejus tempore nullus appareret Judæus. Quin et in animo habuit reges eorumque filios e medio tollere, ut non esset in terra præter ipsum rex. Nepotes ergo etiam regum sustulit, multosque reges interfecit. Cumque nuntiatum ipsi esset asserere Christianos **345-347** Christum regem suum esse, regnumque ipsius æternum, esseque ipsos exercitum copiosum, magnamque hominum multitudinem, vehementer ira excanduit, jussitque e medio tolli Christianos, nec ullum in regno ipsius relinqui Christianum. Fuit tum Joannes evangelista in Neso, qui hoc audito metuens, Ephesum fugit. Mittens autem imperator Hierosolyma, Judæ, filii Josephi, discipulorum unius, filios prehendit, quos vinctos Romamque advectos de Christo ac ipsius regno interrogavit. Responderunt illi, regnum ipsius cœleste esse, non terrenum, ipsumque ultimis temporibus cum gloria magna, et splendore, venturum ad judicandos et vivos et mortuos, ac unumquemque juxta opera sua remuneraturum. Quibus ille auditis perterritus liberos eos dimisit, necnon honore affici Christianos jussit, ipsisque se opponere desiit.

Porro, anno imperii ipsius secundo constitutus est Evaristus patriarcha Romæ, ubi cum octo annos sedisset mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo patriarcha Romæ factus est Alexander, qui ibi decem annos sedit, dein mortuus est. Anno im-

perii ejus quinto constitutus Gordius Alexandria patriarcha, postquam decem annos sedisset diem obiit. Anno ejusdem decimo quinto Alexandria patriarcha constitutus est Barmius, qui **348** annos duodecim sedit, dein mortuus est. Mortuo autem Domitiano Cæsare imperatore, post ipsum Romæ imperavit Nerva Cæsar qui et Barastius Cæsar audit, annum unum et quinque menses, dein obiit, succedente ipsi Trajano Cæsare, qui et Adrianus Cæsar appellatus est, qui Romæ annos novemdecim imperavit. Imperator iste magna in Christianos mala excitavit, ac diuturnæ ipsis tristitiæ, ac doloris vehementis auctor fuit, dum multos martyres neci dedit, interfecto Romæ Ignatio qui patriarcha Antiochenus fuerat, necnon Simeone Cleopæ filio episcopo Hierosolymitano, quem cruci affixit, annos natum centum viginti. In servitum redigi etiam jussit Christianos, utpote quibus, ex ipsius sententia, nulla esset religio aut lex. Præ dura autem quam passi sunt Christiani servitute, et gravibus, quibus sublatis sunt, cædibus, misericordia erga ipsos affecti sunt Romani, ac testati apud imperatorem ipsius consilarii ac duces esse Christianis religionem firmam, ac legem bonam, neque oportere ipsos illos in servitum redigere. Jussit ergo ne amplius servi fierent, et a malo ipsis inferendo abstinuit.

Porro tempore Trajani Cæsaris imperatoris scripsit Joannes Evangelium suum Græce, in insula Patmo appellata, e terra Asiæ, quæ Romanorum terra est. Ejusdem tempore **349-351** philosophus quidam fuit e Romanorum magnatibus, nomine Commodus. Anno imperii ejusdem sexto constitutus est Judas episcopus Hierosolymitanus, ubi cum septem annos sedisset mortuus est.

Anno ejusdem decimo quarto Zacchæus episcopus Hierosolymitanus constitutus, cum septem annos sedisset diem obiit. Anno ejusdem sexto constitutus est Jeron patriarcha Antiochenus, qui cum annos viginti sedisset mortuus est. Anno imperii ejus quarto, Xystus patriarcha Romæ constitutus, annos decem sedit, dein moritur. Anno ejusdem decimo quarto Romæ patriarcha factus est Telesphorus, qui cum annos undecim sedisset diem obiit. Anno imperii ejus undecimo constitutus Justus patriarcha Alexandrinus, ubi decem annos sedit, dein mortuus est. Eo tempore reversi Judæi Hierosolyma, cum multiplicati essent adeo ut impleretur ipsis urbs, regem sibi præficere constituerunt; quod cum Trajano renuntiatum esset, misso ille Hierosolyma duce cum ingentibus copiis innumeros interfecit Judæos. Contra Trajanum istum prodiit Babeli rebellis quidam, contra quem profecto Trajano inita est inter ipsos pugna acerrima, in qua multi ex utroque exercitu cæsi sunt, ipseque Trajanus in prælio interfectus. Post quem imperavit Ælius Adrianus **352** Cæsar annos viginti. Hic contra rebellem istum Babelem profectus ipsum profligavit. Dein Ægyptum contendit.

Gravia autem valde ab eo passi sunt Ægyptii dum A homines ad idolorum cultum adigeret, quam ob causam multos etiam e Christianis, morte affecit: Inter cæteros Mar Astatium cum uxore et duobus filiis; quibus scilicet ollæ æneæ inclusis aquam superfundens, ignem deinde supposuit, donec coquerentur. Gravis autem Ælio Adriano in corpore suo morbus accidit; quare dum varias peragraret regiones ad remedium corpori et morbo suo querendum, Hierosolyma ipsi laudarunt, quo cum pervenisset ipsaque vastata inveniret, adeo ut nullum ibi [ædificium] præter Christianorum ecclesiam esset, extrui jussit urbem circa templum, muroque forti cingi: quod cum audirent Judæi, ex omni provincia, omnique urbe confluere, adeo ut brevi temporis spatio impleretur ipsis urbs. Cumque multi numero evasissent, regem illis nomine Barjuzium præfecerunt. Quod cum Ælio Adriano renuntiatum esset, misit ille ducem e suis quemdam magnis instructum copiis, qui urbem obsideret. Mortui ergo sunt qui in ea erant fame et siti. Ea deinde capta magnam Judæorum stragem edidit, urbemque diruit adeo ut desertam relinqueret. Atque hoc ultimum **353-355** est Hierosolymorum excidium. Fuerunt autem e Judæis, qui Ægyptum fugerent, alii qui Syriam et in montes, et regionem Algaur. Jussit vero rex, ne quis Judæus urbem incoletet, verum interfici ipsos totamque eorum stirpem deleri; urbem autem a Græcis habitari et de imperatoris nomine Æliam appellari: quare ab eo tempore hunc usque diem Ælia vocatur: quare incoluerunt Græci, et ad portam templi quæ Al-Baha [pulchra] audit, arcem struxerunt, super qua tabulam magnam posuerunt, imperatoris nomine Ælio inscriptam, idque anno imperii ipsius octavo. Arx ista hodie ad portam Hierosolymorum sita Davidis sacrarium appellatur. Jam ab excidio primo per Titum facto ad hoc alterum anni sunt quinquaginta tres. Impleta autem sunt Hierosolyma Græcis, qui cum Christianos sinetum, istud sub quo erat Sepulcrum, et Cranium adire, atque ibi preces fundere viderent, eos hoc facere prohibentes super sineto templum Veneri dicatum struxerunt.

Anno imperii ejus sexto constitutus est Eugenius patriarcha Romanus, qui cum annos quatuor sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo constitutus est Marcus patriarcha Romanus, qui annos quindecim sedit, dein mortuus est. Anno nono imperii ejus factus est Cornelius patriarcha Antiochenus, ubi cum annos **356** sexdecim sedisset diem obiit. Anno imperii ejus secundo creatus est Eumenius patriarcha Alexandrinus, qui cum annos duodecim sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo quarto constitutus est Marcianus patriarcha Alexandrinus, qui postquam annos decem sedisset mortuus est. Anno imperii ejus quarto constitutus est Tobias episcopus Hierosolymitanus, ubi cum tres annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem septimo factus

est Benjamin episcopus Hierosolymitanus, qui postquam annos tres sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo, factus est Joannes episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos duos sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo tertio factus est Matathæus episcopus Hierosolymitanus, qui et duos annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo quinto constitutus est Philippus episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos etiam duos sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo septimo factus est Seneca episcopus Hierosolymitanus, qui annum unum sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo octavo creatus est Justus episcopus Hierosolymitanus, ubi cum annos quinque sedisset, e vivis excessit. Mortuo autem Ælio imperatore, post ipsum Romæ annos viginti duos imperavit Antoninus Cæsar: cujus imperii anno quinto factus est Anicetus patriarcha **357-359** Romanus: sedit annos undecim, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo sexto factus est Soterichus patriarcha Romanus: sedit annos octo, dein mortuus est. Anno imperii ipsius quarto constitutus est Clarius patriarcha Alexandrinus, sedit annos undecim, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo quinto constitutus est Agrabius patriarcha Alexandrinus, qui annos duodecim sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius tertio creatus est Erus patriarcha Antiochenus, sedit annis tredecim, dein obiit. Anno ejusdem decimo sexto creatus est Theophilus patriarcha Antiochenus, qui cum annos viginti unum sedisset mortuus est. Anno imperii ipsius primo constitutus est Levi episcopus Hierosolymitanus; sedit annos quinque, dein mortuus est. Anno ejusdem sexto constitutus est Ephrem episcopus Hierosolymitanus; sedit annos duos, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo factus est Arsanus episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos tres sedisset mortuus est. Anno ejusdem undecimo constitutus est Juda episcopus Hierosolymitanus, duobus annis sedit, dein obiit. Jam vero a Jacobo episcopo Hierosolymitano primo, usque ad Judam istum ejusdem loci episcopum, fuerunt episcopi, qui sedi isti præficiabantur, circumcisi. Anno imperii Antonini decimo tertio constitutus est **360** Marcus episcopus Hierosolymitanus, ubi annos octo sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem vicesimo primo creatus est Cassianus episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos quinque sedisset diem obiit.

Mortuo Antonino Cæsare, ipsi in imperio successit Marcus, qui Aurelius Cæsar, nec non Antonius et Verus appellatus est, qui cum annos novemdecim imperasset e vivis excessit. Magnæ hic calamitatis, et tristitiæ diuturnæ Christianis auctor fuit, multis sub ipso martyrium passis. Ejus tempore magna fuit fames, siccitasque, et pestis, dum per biennium non plueret, adeo ut parum abesset quin et rex et populus imperio ipsius subditus fame et peste perirent: qui ergo Christianos rogarunt ut precibus a Domino suo pluviam impetrarent. Illis igitur

preces ad Dominum fundentibus, magnam pluviae A copiam demisit, quo pacto sublata est et fames et pestis. Sub ipso in Græcia floruit Magnius sapiens. Anno imperii ejusdem secundo constitutus est Eleutherius patriarcha Romanus, qui postquam annos quindecim sedisset, mortuus est. Imperii ejusdem anno decimo septimo factus Victor Romæ patriarcha decem annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem quinto constitutus est Julianus patriarcha Alexandrinus annosque decem sedit, dein mortuus est. Anno decimo **361-363** quinto constitutus est Demetrius patriarcha Alexandrinus, qui annos quadraginta tres sedit, dein mortuus est. Primus ille patriarcharum episcopos in Ægypti ditione ordinavit. Anno imperii ejusdem decimo quinto creatus est Maximus patriarcha Antiochenus, ubi novem annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem quarto factus est Eusebius episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos duos sedisset mortuus est. Anno ejus sexto creatus est Julius patriarcha Hierosolymitanus, qui cum annos duos sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo factus est Maximus episcopus Hierosolymitanus, qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo quinto illidem constitutus est episcopus Julianus, qui cum duos annos sedisset mortuus est: anno autem decimo septimo Gabius, qui tres annos sedit, dein mortuus est. Eo tempore scripsit Demetrius patriarcha Alexandrinus ad Gabium episcopum Hierosolymitanum, Maximum patriarcham Antiochenum, et Victorem patriarcham Romanum de ratione computi Paschalis et jejunii Christianorum, et quomodo a Paschate Judæorum deducatur; de qua re multos exararunt libros et epistolas, donec eo qui jam observatur modo Christianorum Pascha constituerent; idque quia Christiani post ascensum Domini **364** Christi in cœlos, ubi festum baptismi celebrassent, die crastino jejunium quadraginta dierum incipere solebant, quod deinde solvebant, sicut fecit Dominus Christus, utpote qui postquam baptizatus in Jordane fuisset in desertum abiit, ubi quadraginta dies jejunus mansit. Iidem cum Judæi Pascha celebrarent idem observarunt festum. Ita ergo statuerunt patriarchæ isti Paschalis computum, ut jejunarent Christiani quadraginta dies, deinde die Paschatis jejunium solverent.

Obiit autem Marcus Cæsar imperator, imperante post ipsum Romæ Commodo Cæsare, Antonini filio, annos duodecim. Ejus tempore floruit in Græcorum ditione, urbe Pergamo, Galenus sapiens, artis medicæ auctor. Porro meminuit Galenus in librorum suorum indice, se Commodo imperatori educando [quod ad sanitatem] præfectum fuisse. Meminit etiam sermone primo libri qui *De animi moribus* inscribitur, fuisse tempore Commodi imperatoris, virum, nomine Perennium, qui cum ad necem a Commodo quæsitus, fugisset, atque imperator duos qui illi fuerant servos verberaret, quo

ubi esset ipsorum dominus ipsi indicarent, illi, præ animi generositate ac domini sui servandi desiderio, illud facere recusarunt: et ab Alexandro ad Perennium annos fuisse quingentos et sedecim: idque anno imperii Commodi Cæsaris **365-367** nono. Hæc Galenus.

Floruit etiam ejusdem tempore Democrates sapiens. Anno imperii ipsius octavo creatus est Zephirinus patriarcha Romanus, qui annos octodecim sedit, dein mortuus est. Anno ejus quinto constitutus est Serapion patriarcha Antiochenus, qui cum decem annos sedisset, mortuus est. Anno ejusdem primo constitutus est Symmachus episcopus Hierosolymitanus, ubi cum duos annos sedisset mortuus est. Anno ejus tertio factus est Gabianus episcopus Hierosolymitanus, qui cum tres annos sedisset, mortuus est. Anno ejus sexto factus est Julianus episcopus Hierosolymitanus, qui cum quatuor annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem undecimo constitutus est Elias episcopus Hierosolymitanus, qui duos annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius decimo, exorti Persæ Babelem, Amidum, et Persiam occuparunt, [duce] nempe Azdashiro filio Babeci, filii Sasani, Estochrita, qui primus regum, denuo in Persiam regnavit, litteris ad omnes tum sibi vicinos Persiæ reges, tum qui longius in aliis aberant provinciis, tribuum reges, datis, quibus ipsos ad sibi assentiendum et opem ferendam invitavit, monens ne ipsi adversos se præberent, mortem et pœnas si id facerent minatus. Ad quos ergo ubi pervenissent litteræ et epistolæ, valde illi timere; alii ultro **368** obsecuti, ipsique ad opem illi ferendam profecti sunt, alii donec ad ipsos accederet manentes, tum vel illi sponte obsequabantur, vel inviti servire cogebantur, alii moram traxerunt donec cædem et interitum paterentur. Nemo autem illi obsequium maturius præstitit, quem non beneficentia sua remuneravit, ipsique dignitatem auxit, titulo solum regis excepto, quo neminem, ipso excepto, insigniri permissum. Neque a ditione ad ditionem, a regno ad regnum, a regione ad regionem transire destitit, donec ad urbem Saturni, quæ est e regione Mascen, pervenisset, quæ et Arx appellatur, in qua se muniterat rex Alsawadi. Illam diuturna obsidione cinctam cum nullam capiendi rationem inveniret Azdashir, arcem ascendens regis (Alsawadi scilicet) filia ad Azdashiri copias perlustrandas, cum Asdashiri conspecti forma ipsi placeret, amore ejus capta est. Prehensæ igitur sagittæ cum hæc inscripsisset: *Si mihi promiseris te uxorem me ducturum, indicabo tibi locum quo urbem hanc capere possis*, eam Azdashirum versus jecit; cui cum placeret quod scripserat, sagittam hoc inscripto responso: *Præstiturus sum tibi quod petiisti* ad ipsam remisit. Quod cum legisset illa, rescripsit. Est urbi huic porta parva lateri uni superstructa, in loco tali: addita loci descriptione. Azdashir ergo conversus **369-371** ad locum istum exercitus sui parte

ex parte alia illos pugna occupatos delinuit, atque A ita aperto loco ab urbis incolis neglecto regem ipsius interfecerunt, omniaque quæ in ipsa erant occuparunt. Tum præstitit Azdashir [juxta alios Ardshir] filie regis quod illi pollicitus fuerat, se eam scilicet uxorem ducturum. Nocte autem quadam decumbens ipsa in lecto, de loco in quo jaceret quærens, tota nocte insomnis permansit. Quærente ergo illo [quid esset], ecce sub linteo ipsius in lecto folium fuit oleagineum, quod vestigium cuti ejus impresserat. Rogavit ergo illam, quo cibo ipsam pascere solitus esset pater; respondente illa: illa quibus præcipue vescebar erant flos lactis, favius, et medulla; dixit Azdashir: Non scio quomodo quis patrem tuum, in te amando, et honore afficiendo, æquet; cum ergo non aliud ipsi pro magnis ipsius in te meritis quam cædem rependeris, merita certe es ipsa ne in terra superstes sinaris, atque ego illi jura sua rependam: cum enim obcæcaverit amor oculos tuos, et intellectum turbaverit adeo ut meritorum patris tui oblita fueris, non possum ego hac ex parte a te securus esse. Tum jussit capillis caudæ equi ferocioris alligatam raptari: quod et factum donec tota ipsi corporis compages membratim discerpèretur.

372 Mortuo Commodo Cæsare, Romanorum imperatore, successit ipsi Pertinax Cæsar Romanorum imperator, qui, cum tribus mensibus regnasset, interfectus est; imperante post ipsum Romanis Juliano Cæsare, duobus mensibus, post quos interfectus etiam est. Regnavit post ipsum Romæ in Romanos Severus Cæsar annos septemdecim, idque anno quarto regni Azdashiri Ebn Babeci. Fuitque imperator iste Severus, vir nequam, magnarum Christianis calamitatum multorumque cruciatuum auctor, cujus tempore martyrium ubique subierunt Christiani quamplurimi. Tum et Ægyptum profectus, omnes qui ibi et Alexandriae essent Christianos interemit, et ecclesias diruit, exstructo Alexandriae templo, quod Deorum templum vocitatum est. Anno imperii ipsius decimoquarto factus est Calixtus patriarcha Romanus, qui cum sex annos sedisset mortuus est.

Anno ejusdem tertio constitutus est Asclepiades patriarcha Antiochenus, qui annos novem sedit, deinde mortuus est. Anno ejusdem duodecimo constitutus est Philemon patriarcha Antiochenus, qui cum tredecim annos sedisset, mortuus est. Anno imperii ipsius primo factus est Capiton episcopus Hierosolymitanus, ubi cum quatuor annos sedisset mortuus est. Anno **373-375** ejusdem sexto factus est Maximus episcopus Hierosolymitanus, ubi cum quatuor annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo constitutus est Antonius episcopus Hierosolymitanus, qui quinque annos sedit, deinde mortuus est. Azdashir vero Babeci filius, Persarum rex, quanta fieri potuit cum justitia inter homines versatus est; sex etiam urbes condidit, videlicet urbem Jaur, urbem Azdashir Achorha, quæ utra-

que in Persia sunt. Bahman-Azdashir, quæ est Euphratæ Basoræ, Astarabad, quæ est Corch-Bisan, sita inter vicos Tigris, et urbem Suk il-Ahwaz, unamque trium urbium quæ sunt in Al-Sawad: præter tres urbes quarum una est Alchat, quæ ad occidentem sita est regionis transfluvialis, alia Bahar Samer in Caramania, tertia urbs Al-Ayela. Obiit deinde Azdashir postquam annos quatuordecim et sex menses regnasset. Regnavit post ipsum filius ipsius Sabur Ebn Azdashir, annos triginta, mensem unum; idque anno imperii Severi Cæsaris, imperatoris Romani, duodecimo. Mortuo Severo Cæsare, Romæ post ipsum sex annos regnavit Antonius Cæsar Caracalla (quod est, Calvus). Anno imperii ejus tertio factus est Aurianus patriarcha Romanus, qui quatuor annos sedit, deinde mortuus. Anno ipsius **376** primo creatus est Valens episcopus Hierosolymitanus, qui cum tres annos sedisset, mortuus est.

Anno ejusdem quinto constitutus est Delitianus episcopus Hierosolymitanus, qui annos quatuor sedit, deinde mortuus est. Quod ad Saburem, Persarum regem, summa ille cum justitia inter homines versatus est: cœpitque provincias visere, et regiones coleudas curare. Annoque regni sui undecimo exacto, cum copiis suis urbem Nisibin, in qua copiarum ex Antonini Caracallæ imperatoris Romani exercitu non paucæ erant, profectus, eam obsidione ad tempus cinxit, capere vero non potuit. Cum ergo se eam expugnare non posse cerneret, jussit prope ipsam propugnaculum altum, amplum, una cum turre extrui, in quod, ubi finitum esset, ascendens ipse cum exercitus sui præcipuis, quæcunque intra urbem essent inde prospexit, nec sagittis eos petere destiterunt, adeo ut non auderet ex ipsis quispiam foras egredi. Urbem igitur illi dedere in animo habuerunt, at delato ad ipsum nuntio hostem quemdam subditos ipsius ex parte Chorasani invasisse, ille ad Nisebensium magnates mittens eligendum ipsis proposuit, utrum relinqueret apud ipsos qui illos bello, usque dum ipse reverteretur, lacerarent, an cum ipso **377 379** foedus pangere vellent ne propugnaculo ante ipsius reditum manus admoverent. Illi ergo foedus et pactum cum ipso inierunt nihil se de propugnaculo mutaturos. Cum autem ab ipsis recessisset, Nisebenses muris urbis manum admoventes, ipsis a parte arci proxima dirutis, illam urbe suæ additam muro forti cinxerunt. Mortuo vero Antonino Cæsare Romanorum imperatore, post ipsum in illos regnavit Marcianus Cæsar annum et duos menses. Deinde illo interfecto imperavit Antonius Cæsar alter annos tres et menses novem, idque anno regni Saporis regis Persarum decimoquarto. Misit hic Nisibim exercitum magnum qui ipsam propugnaret et defenderet.

Porro anno imperii Antonini Cæsaris primo constitutus est Bitianus patriarcha Romanus, qui annos quinque sedit, deinde mortuus est. Anno ejus-

dem secundo constitutus est Rabunas patriarcha Antiochenus, qui postquam annos novem sedisset, mortuus est. Sapore vero Azdashiri filius, Persarum rex Nisibin reversus cum vidisset quid propugnaculo fecissent, fraudis illos incusans, Fraudulenter (Inquit) et dolose egistis; ipsosque [denuo] obsedit. Cum autem post multum temporis ibi insumptum urbem expugnare nequivisset, ægre hoc ipsum habuit. Dixit ergo comitibus suis: Num reperire potestis in exercitu nostro quempiam, **380** qui non illo quod nos patimur angatur? Inquisitione ergo facta duos invenerunt viros vino et cantui indulgentes; quibus ille: Apparet, inquit, parum vobis cordi esse res nostras, cum ita vos gratis ac si nihil ad vos spectarent quæ agimus. Responderunt illi: Si te male habeat, o rex, urbis hujus status, speramus ea, nos eam quam tibi indicaturi sumus ratione capturos. Dicente illo, Quænam ergo illa? responderunt, ut progressus ipse cum copiis tuis manibus junctis preces ad Dominum fundatis quo vobis ut urbem expugnetis concedat. Quod cum fecisset Sapore, nec quidquam prodesse videret, dixit ipsis: Consilium vestrum secuti, nihili subesse efficaciam videmus, quid ergo jam dicitis? Responderunt: Metuimus ne vilipenderint homines consilium nostrum; quod si curaveris ut sinceris affectibus omnes instar unius preces fundant, voti tui compos eris. Sapore ergo convocatis comitibus suis rogavit ut sinceris affectibus et pura mente [agerent]. Asserunt ergo non prius ipsos binais concepisse preculas quam a summo ad imum fissis urbis muro apertum sit spatium quo intrare possent homines; quo valde territi urbis incolæ: Hic, inquiunt, fraudis nostræ finis est. Ingressus ergo urbem Sapore interfecit quicumque in manus ipsius pervenerunt viros bello idoneos, reliquos ejus incolas **381-383** captivos abduxit, magnamque in eo opum vim reperit. Locum autem qui in muro fissus est ea modo relinqui jussit, ut eo conspecto homines exemplum caperent. Dein varias in Syria urbes cepit, multis caesis, multisque captivis factis. Terram etiam Græcorum ingressus magnam eorum stragem edidit, captis Kalonia et Cappadocia.

Mortuo Antonino Cæsare, Romæ post ipsum in Romanos regnavit Alexander Cæsar annos tredecim, idque anno regni Saporis filii Azdashiri regis Persarum decimo-septimo. Sub eo pace et incolumitate gavisus sunt Christiani. Mater enim ipsius, nomine Mama, magno in Christianos amore propendit. Anno imperii ipsius primo constitutus est Heraclius patriarcha Alexandrinus, ubi cum annos tredecim sedisset, mortuus est. Ejus tempore appellatus est patriarcha Alexandrinus Baba, id est avus. Anno imperii ejus tertio creatus est Anterus patriarcha Romanus, qui annos duodecim sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo factus Babila patriarcha Antiochenus, annos octo sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius secundo

constitutus est Narcissus episcopus Hierosolymitanus, qui postquam annos duodecim sedisset, fugit. Mortuo Alexandro Cæsare, Romæ, Romanis imperavit Maximinus Cæsar **384** tres annos: idque anno regni Saporis Azdashiri filii Persarum regis tricesimo. Maximinus imperator iste magnarum Christianis calamitatum et tristitiæ diuturnæ auctor fuit, Christianorum strage edita hominibusque ad idolorum, quæ ipse pro diis habuit, cultum prolapsis, episcopisque non paucis e medio sublatis, inter quos Babila Antiochiæ patriarcha: Narcissus ergo episcopus Hierosolymitanus audito interfectum esse Babilam patriarcham Antiochenum, fuga prolapsus cathedram deseruit. Anno igitur imperii ipsius secundo factus Dius episcopus Hierosolymitanus, vice Narcissi, annos tres sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejus tertio creatus est Flavianus patriarcha Romanus, ubi postquam annos tredecim sedisset, occisus est. Anno ipsius secundo factus Dionysius patriarcha Alexandrinus, qui scriptor fuit, annos septemdecim sedit, dein mortuus est. Anno etiam secundo imperii ipsius mortuus est Sapore Azdashiri filius rex Persarum, post quem regnavit Hormoz Saporis filius (qui est Hormoz Al-Horri) annum unum et menses decem, post quos mortuus est. Anno tertio imperii Maximini Cæsaris regnum in Persas obtinuit Bahram Hormozi filius, qui annos tres cum tribus mensibus regnavit. Anno tertio Bahrami regis Persarum **385-387** obiit Maximinus Cæsar, Romanorum imperator; post quem regnavit Pupienus Cæsar, qui et Julianus appellatus est, tres menses, dein occisus est; imperante post ipsum Romæ Romanis Gordiano Cæsare annos quatuor. Cujus imperii anno primo constitutus est Flavianus patriarcha Antiochenus, qui annos undecim sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius secundo factus est Germanus episcopus Hierosolymitanus, qui cum annos quatuor sedisset, mortuus est. Anno ejusdem tertio mortuus est Bahram Hormozi filius, rex Persarum; post quem regnavit Bahram Bahrami filius in Persas, annos septemdecim. Cujus tempore prodiens quidam origine Persa, nomine Mani, Manichæorum religionis auctor fuit, asserens se prophetam esse, quem prehensum medium divisit Bahram, Bahrami filius, captis insuper ex ipsius asseclis et qui ejus sententiam amplecterentur viris ducentis, quos capitibus immersis luto infixit donec morerentur, dicens: Hortum quem feci hominibus vice arborum plantavi. Appellati autem sunt religionem ipsius professi, et sententiam amplexi, Manichæi, titulo a nomine ipsius Mani desumpto.

Porro anno regni Bahrami filii Bahrami tertio mortuus est Gordianus Cæsar Romanorum imperator, imperante post ipsum Romæ Romanis Philippo Cæsare, **388** annos septem, qui in Dominum Christum credidit. Anno imperii ipsius primo constitutus est Gordianus episcopus Hierosolymitanus.

ulii cum quinque annos sedisset mortuus est. Anno ipsius quarto reversus Narcissus episcopus Hierosolymitanus qui suggerat, annum sedit cum Gordiano, quo deinde mortuo, sedit post ipsum Narcissus annos decem, dein mortuus est, annos natus centum et sexdecim. In Philippum autem Cæsarem imperatorem insiliens dux quidam, nomine Decius, ipso interfecto imperium occupavit, regnavitque Romæ in Romanos annos duos, idque anno regni Bahrami filii Bahrami regis Persarum decimo. A Decio isto persecutionem gravem malaque magna passi sunt Christiani, dum ex iis innumeros interfecerit. Martyrium sub ipso subierunt quamplurimi, inter quos morte affectus est Flavianus Romæ patriarcha. Deinde Carthagine urbem Ephesum profectus in ipsius medio templum magnum extruxit in quo idola statuit, jussis hominibus illis cultum præstare, et sacrificia offerre, illis qui id facere recusarent mortem inferens: quamobrem neci data est magna Christianorum multitudo, quos super Ephesi muro patibulis affixit. Decius etiam imperator assumptos **389-391** e magnatum Ephesi filiis pueros septem, ipsos rei vestiarie suæ præfecit; quorum nomina sunt Maximianus, Amlicus, Dianus, Martinus, Dionysius, Antonius, Joannes. Septem isti juvenes cum idola non colerent, notum factum est hoc regi per delatores: quare iratus ipse illos in carcerem conjici jussit, deinde ad exercitum profectus illos donec reverteretur dimisit. Imperatore ergo urbe profecto, omnibus quæ habebant in eleemosynam distributis ad montem magnum, Chaos appellatum, ad partem Ephesi orientalem profecti, in specu quodam magno qui in ipso fuit se abdiderunt, unde unus aliquis ex ipsis quotidie urbem personatus ingrediebatur, ut quid de ipsis dicerent homines audiret, victuque ipsis comparato reversus illis indicaret. Reverso igitur imperatori ac de ipsis roganti cum nuntiatum esset, fuisse ipsos in monte in spelunca, jussit ipse obstrui speluncæ aditum, ut ibi morerentur. Deus autem septem juvenibus istis somnum immisit, quo instar mortuorum dormierunt. Quidam ergo ex ipsius præfectis sumpta lamina plumbea historiam ipsorum, et quid ipsis cum imperatore Decio contigisset, inscripsit; quam deinde arcæ æneæ inclusit, quam in specu relicta januam ipsius obstruxit.

392 Mortuo Decio Cæsare imperatore post ipsum Romæ in Romanos imperium obtinuerunt annos duos, imperatores duo Galius et Julianus, Cæsares; idque anno regni Bahrami filii Bahrami, Persarum regis, duodecimo. Anno imperii ipsorum primo Cornelius Romæ patriarcha constitutus duos annos sedit, dein mortuus est. Eodem anno factus est Demetrius patriarcha Antiochenus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Mortuus est autem Julianus imperator, et octodecim post diebus interfectus Galius, imperii consors, imperante post ipsos Romanis Galitio Cæsare, qui et Alterianus

Cæsar audit, annos quindecim, idque anno regni Bahrami filii Bahrami Persarum regis decimo quarto. Anno imperii ipsius primo constitutus est Maximus patriarcha Alexandrinus, qui annos octodecim sedit, dein mortuus est. Eodem anno factus est et Lucius patriarcha Romanus, qui cum octo menses sedisset mortuus est. Post eum factus Estatius ibidem patriarcha, sex annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo constitutus est Xystus patriarcha ibidem, qui cum novem annos sedisset mortuus est. Eodem anno constitutus est Dominus Antiochiæ patriarcha qui cum tres annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem duodecimo **393-395** creatus est Timotheus ibidem patriarcha, qui et postquam tres annos sedisset mortuus est. Anno imperii ipsius quinto factus est Alexander episcopus Hierosolymitanus, quem cum septem annos sedisset, morte affectus imperator iste in urbe Cæsarea, idque anno imperii sui undecimo. Anno ejusdem decimo quarto constitutus est Marzaban episcopus Hierosolymitanus, qui annos viginti unum sedit, dein mortuus est. Anno septimo imperii Galieni Cæsaris interfectus est Cyprianus martyr in oppido dicto Arsagena. Crudelis autem fuit Galitenus [Galienus] Cæsar in Christianos, magnorum illis malorum auctor. Ejus filium, qui ad bellum cum Persis gerendum profectus est, captum Persæ ad Bahramum filium Bahrami Persarum regem miserunt, qui capite ipsum truncavit, quo audito magna tristitia affectus est Galitenus Cæsar, et a malo Christianis inferendo cessavit. Anno imperii ipsius quinto mortuus est Bahram, filius Bahrami, Persarum rex: post quem regnavit Bahram, etiam Bahrami filius, qui et Shahan Shah audit, menses quatuor, dein mortuus est, succedente ipsi fratre ipsius Narsa filio Bahrami, filii Saporis, filii Azdashiri, filii Babec, filii Sasani; qui in Persas annos novem regnavit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem (videlicet Galieni Cæsaris) decimo quarto, **396** regnum in Persas obtinuit Hormoz, Narsæ filius, annis septem et quinque mensibus, dein mortuus est.

Mortuo autem Galieno Cæsare, Romanorum imperatore, imperavit post ipsum Romæ Claudius Cæsar, annum unum, idque anno regni Hormoz Persarum regis tertio. Anno imperii Claudii Cæsaris primo constitutus est Paulus patriarcha Antiochenus, qui cum annos octo sedisset mortuus est. Cognominatus est autem Paulus Somaisetanus, quod ex incolis Somaiset esset, fuitque idem auctor hæreseos Paulicianorum. Qui eandem cum ipso fidem professi sunt, eandemque sententiam amplexi, a nomine ipsius Paulo, Pauliciani. Sententia autem Pauli Samosetani hæc erat: Dominum Christum hominem fuisse a Deitate creatum ejusdem cum nostrum aliquo substantiæ, et principium Filii a Maria fuisse, ipsumque electum fuisse ut esset Salvator substantiæ humanæ, comitante ipsum gratia divina et in ipso habitante per amorem et

voluntatem, ideoque vocatum esse Filium Dei. Dixit etiam Deum unam esse substantiam, unamque personam, neque in Verbum credebat, neque in Spiritum sanctum. Post mortem igitur ipsius congregati sunt episcopi tredecim in urbe Antiochena, qui in ipsius factum et sententiam inquisiverunt, et cum ipsum, et quotquot sententiam ejus amplecterentur anathemate devovissent reversi sunt.

397-399 Mortuo Claudio Cæsare Romanorum imperatore, post ipsum Romanis Romæ imperavit Aurelius Cæsar annos quinque, idque anno regni Hormozi filii Narzæ regis Persarum quarto. Anno imperii Aurelii Cæsaris primo constitutus est Dionysius patriarcha Romanus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Anno quarto imperii ipsius creatus est Neron patriarcha Alexandrinus, ubi novendecim annos sedit, dein mortuus est. Christiani autem Alexandrini in speluncis et domibus clam orabant, metu Romanorum, ne ipsos trucidarent, neque manifesto se exhibebat patriarcha in Alexandria; at cum patriarcha crearetur Neron, ille se manifesto exhibuit, neque destitit Romanos demulcere, donec Alexandriæ ecclesiam Dominæ Mariæ sacram extrueret. Anno imperii ejus quinto, mortuus est Hormoz Narzæ filius rex Persarum, cui nullus erat, quem successorem sibi constitueret, filius. Erat tamen ex uxoribus ipsius quadam gravida, quam cum rogasset populus, sciret necne utrum in utero puerum an puellam gestaret, respondit illa: Motum embryonis ad latus dextrum sentio, cum gestaminis levitate, quod indicium est fetum masculinum esse. Gavisi ergo illi diadema utero mulieris istius alligant, cumque filium peperisset, Sabur appellatus est. **400** Estque ille idem qui Dul-Ectaf [Scapularum Dominus] cognominatus est; inde scilicet, quod cum regem aliquem vinceret, scapulam illi luxaret. Magna autem, ipsius causa, lætitia affecti sunt Persæ.

Mortuo Aurelio Cæsare Romanorum imperatore, post ipsum regnarunt Tacitus et Kurianus novem menses, dein occisi sunt. Imperante post ipsos Maruno Cæsare annos sex; idque anno regni Saporis filii Hormozi Persarum regis tertio. Anno imperii Maruni tertio creatus est Philetus patriarcha Romanus, ubi cum annos quinque sedisset mortuus est. Anno ejusdem secundo constitutus est Cyrillus patriarcha Antiochenus, qui annos quindecim sedit, dein mortuus est. Mortuo Maruno Cæsare Romanorum imperatore regnavit post ipsum Carus Cæsar, unaque bini ipsius filii Carus et Numerianus, annos duos, idque anno regni Saporis Hormozi filii nono. Crudelem hic se erga Christianos exhibuit; idemque est qui Kozmun et Damianum fratres, martyres morte affecit. Mortuo Caro Cæsare, ac interfectis filiis ipsius, Romæ in Romanos imperio potitus est Diocletianus Cæsar.

Jam ad imperium Diocletiani ab Hierosolyma per

A Titum vastata anni sunt ducenti sex. Ad idem a Christo nato, ducenti septuaginta sex. Ad idem a regno Alexandri, **401-403** quingenti nonaginta quinque. Ad idem a captivitate Babylonica, octingenti quinquaginta octo. Ad idem a Davide, mille trecenti triginta quinque. Ad idem ab exitu Israelitarum ex Ægypto, mille nongenti quadraginta unus. Ad idem ab Abrahamo, bis mille quadringenti quadraginta octo. Ad idem a Phaleko, bis mille nongenti octoginta novem. Ad idem a diluvio, ter mille quingenti viginti. Ad idem ab Adamo, quinquies mille septingenti septuaginta sex.

Imperare autem [cœpit] Diocletianus anno regni Saporis, filii Hormozi, Persarum regis, undecimo, una cum ipso imperante Maximiano, qui et Curius appellatus est; potitusque est in Romanos imperio annis viginti uno. Magnarum illi Christianis calamitatum, et tristitiæ diuturnæ, cruciatumque gravium ac persecutionis duræ auctores fuerunt, adeo ut majora sint quam quæ exprimi possunt mala, quæ illis intulerunt, quæ cæde, qua bonorum publicatione; interfectis ex ipsis quorum a nemine, excepto Deo, numerus iniri potest, ac martyrium eorum tempore passis millenis martyrum millibus. Idem sanctum Georgium variis suppliciorum generibus cruciatum in Palæstina, morte affecerunt: qui sanctus a Cappadocia genus duxit. Interfecerunt etiam sanctum Minam, **404** necnon sanctum Victorem, Phicinitum, Abimachum et Mercurium. Anno imperii ipsorum decimo constitutus est Petrus patriarcha Alexandrinus, seditque annos decem: dein anno eorundem vicesimo Alexandriæ gladio caput ipsi amputatum est. Anno imperii ipsorum primo constitutus est Eutychius patriarcha Romanus, qui cum annos octo sedisset mortuus est. Anno eorundem nono factus est Gabius [Caius] patriarcha ibidem, qui duodecim annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii eorundem decimo constitutus est Euris patriarcha Antiochenus, qui undecim annos sedit, dein mortuus est. Anno eorundem quinto constitutus est Mamnes episcopus Hierosolymitanus, ubi cum tredecim annos sedisset mortuus est. Anno eorundem decimo octavo creatus est Zebedæus episcopus Hierosolymitanus, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Fuerunt autem Petro patriarchæ Alexandrino discipuli duo, quorum unum nomen Achilles, alteri Alexander. Fuitque Alexandriæ infidelis quidam nomine Arius, qui Patrem solum Deum esse asseruit, Filium autem creatum, conditum; ac fuisse Patrem cum non esset Filius. Dixit ergo Petrus discipulis suis: Dominus Christus Ario isti maledixit, cavete igitur ne ipsum, aut ipsius dictum **405-407** recipiatis. Videns enim in somno Christum vestibus scissis, cum rogasset ipsum: Domine, quis vestes tuas laceravit? respondit mihi, Arius. Cavete ergo ne ipsum in Ecclesiam vobiscum admittatis.

Quinto autem post Petrum patriarcham interfectum anno, constitutus est Achilles, discipulus ipsius, patriarcha Alexandrinus; ubi sex annos sedit, dein mortuus est. Arius autem amicorum suorum ope contra Achillam implorata ipsi simulavit rediisse se ab ista sententia impia, istaque infidelitate; quare ipsum et in Ecclesiam admisit Achilles et presbyterum constituit. Diocletianus vero rex Christianos undique conquisitos morte affecit: quos dum quærere pergeret, cum ad locum Dalmitiam dictum pervenisset, Deus in ipsum vindictam suam effudit, adeo ut soluto corpore in morbum gravem incideret, plagasque graves contraheret, adeo ut vermes produceret corpus ipsius qui a carne ipsius in terram deciderent, linguaque ex ore deflueret, itaque mortuus sit. Maximianus vero, qui Alcurius appellatus est, in morbum incidit, quo adustum est corpus ipsius, adeo ut carbonis instar esset; Tarsique mortuus est, imperante post ipsos Maxentio, Maximiani filio, unaque Maximiano altero, qui et Galerianus audivit, annos novem: idque anno 408 regni Saporis filii Hormozi Persæ tricesimo secundo. Diviserunt hi imperium adeo ut Maximianus, qui Galerius appellatus est, in Orientem et Syriam, terramque Romanorum regnaret; Maxentius vero Romæ et in ipsius territoria. Fuerunt autem in Christianos instar leonum sævientium, et malorum exsiliorumque illis auctores quæ describere nemo potest, qualiaque haud fecerat quis ex iis qui antecesserant regibus. Imperavit una cum ipsis Byzantio, partibusque ipsi adjacentibus Constans, Constantini pater, vir sedatus, religiosus, idolorum osor, Christianis amicus. Ille in partes Mesopotamiæ ac Rohæ, profectus, dum in oppido quodam Rohæ Caphar Phacar [vice figuli] dicto subsisteret, vidit ibi mulierem pulchram, formosam, nomine Helenam, quæ a Barsica episcopo Rohensi ad fidem Christianam conversa fuerat, nec non legere didicerat: quam cum a patre petitam in uxorem sibi duxisset, ea ab ipso gravida facta est; reverso deinde Constante Byzantium, peperit Helena filium pulchrum, mansuetum, intellectu præditum, mali fugientem, sapientiæ amantem, videlicet Constantinum, qui Rohæ educatus Græcorum sapientiam addidit. Maximianus

autem, qui Galerius dictus est, vir fuit asper, audax, Christianis valde infensus, quique multos 409-411 ipsorum neci daret; mulierosus, adeo ut non relinqueret Christianis filiam aliquam virginem quam non prehensam ac vitiatam interficeret; eodemque modo tractarunt comites ipsius virgines Christianorum; ipsosque opibus spoliatos trucidarunt, adeo ut male admodum ab ipsis esset Christianis. Ad eundem pervenerat fama Constantini, scilicet, esse eum puerum mansuetum, mali fugientem, multaque scientiæ, quemque magno fructurum imperio annuntiaverant qui cum ipso erant astrologi; quare morte illum afficere studuit: quod cum Constantino notum factum esset,

A ipse Roha fugiens, ac Byzantium profectus, patrem suum adiit, qui regnum ipsi tradidit.

B Aliquanto post mortuus est Constans, Constantini pater. Deus autem in Maximianum imperatorem morbos graves immisit, adeo ut caro ipsius deflueret, et in terram projectus maneret, nec quis ad ipsum accederet vel accedere posset. Mirati sunt ergo socii ipsius illud quod ipsi contigerat, quin et ipsi inimici miserti sunt ejus ob ea quæ passus est. Ipse vero ad se reversus, hoc forsitan quod patior (inquit) inde mihi accidit, quod Christianos interfecerim. Litteras ergo in omnes provincias suas dedit, ut Christianos, quicumque in carceribus essent, dimitterent, eosque honore afficerent, nec ullum iis damnum 412 inferrent; rogarent autem ut inter precandum pro imperatore vota funderent. Orantibus ergo pro imperatore Christianis ac preces fundentibus, Deus ipsi sanitatem restituit, adeo ut viribus et sanitate melius quam antea gauderet. Ille vero ubi sanitati restitutus convaluisset, ad majorem impietatis gradum quam antea prolapsus, in omnes ditiones suas scribens, Christianos occidi jussit, et ne professionis ejus quispiam in imperio ipsius relinqueretur, neve urbem aut oppidum incolere sinerentur, sed penitus extirparentur. Interfecti sunt ergo et Christianis, qua viri, qua femine, qua pueri, plures quam qui numerari possint, adeo ut præ occisorum multitudine plaustris delati in mare, et in deserta projicerentur. Morte tum affecti sunt Sergius et Bacchus in urbe Cappadociæ, cujus incolæ erant. Interfecta est et sancta Barbara. Anno secundo imperii Maximiani factus est Vitellius patriarcha Antiochenus, ubi cum sex annos sedisset mortuus est. Anno imperii ejus tertio creatus est Marcellus patriarcha Romanus, qui annos duos sedit, dein mortuus est. Porro Saporis Hormozi filius Persarum rex, cum jam grandior factus ad ætatem juvenilem pervenisset, recteque constitutum esset regnum ipsius, audita Maximiani imperatoris 413-415 Romanorum fama, et quid Christianis faceret: comitibus suis, Volo (inquit) ego Romanorum regionem solus ingredi, ut regum ipsorum atque exercituum statum, et regionum situm perspectum habeam, dein, ubi quod volui perfecero, in regnum meum reversurus sum, ut post, experientia edoctus, eos aggrediar. Cavere ergo ipsum jusserunt comites ipsius, quid inde ipsi eventurum timerent indicantes. Ille vero consulentibus ipsis auscultare noluit, sed dissimulato habitu profectus est donec in Romanorum regionem pervenisset, ubi ad tempus mansit, huc illic circumiens.

Dumque ita se haberet, ecce audivit Maximiani filium convivium instruere; ac jussisse patrem ipsius ut accedentes hominum etiam infimi convivio ejus, postquam comedendi finem fecissent nobiles, adessent. Profectus est ergo Saporis habitu mendici indutus, ut cœtui huic interesset. Dum

autem ipse mensæ accumberet, ecce Maximianus A imperator vas quoddam e vasis Saporis, cui insculpta erat ipsius imago, protulit, in quo bibendum imperatori præbuerunt servi ejus, nec non his qui circa ipsum essent proceribus, donec perlato tandem poculo ad quemdam e sapientibus ipsorum qui et astrologiæ et physiognomonix deditus fuit, ille inspecta imagine, cum et antea **416** Saporis in consessu sedentis vultum conspexisset: Video (inquit) inter discumbentes quemdam qui imaginem et figuram istam poculo huic insculptam refert; quod si ipse Sapore non sit, non est in terra quispiam ipsi similior. Rogante ergo Maximiano imperatore quisnam ille esset; ille: Video (inquit) in hoc poculo Saporis imaginem, atque hic ille est: prehensaque Saporis manu ipsum ad regem adduxit, qui ipsum quisnam esset rogavit? cui Sapore: Sum ego pauper quidam e Persiæ incolis. Suspiciatus vero Maximianus illud quod in ipso animadverterat, ipsumque haud vera dicere percipiens, vehementius ipsum interrogavit. Dixit igitur ipsis Sapore: Quoniam quod verum est vultis, sum ego e Persiæ ducibus, cujus pater cum in regem graviter deliquisset, ille ipsum interfecit, opibus ipsius ablatis. Ego ergo, mihi metuens ad vos me contuli, sperans me in regione vestra securum fore. Ad pauperiem autem redactus, et necessitate impulsus, huc veni præ ea qua urgebar fame, indigentia ac paupertate. Miserti ergo ipsius, vera ipsum dixisse rati, eum dimittere in animo habuerunt. Vetuit autem illos doctus ille, C dicens: Sciatis hunc ipsummet Saporem esse: vehementius ergo ipsi instate donec verum de se vobis indicet. Imminebat **417-419** ergo ipsi Maximianus imperator, cædem minatus atque hac solum conditione securitatem pollicitus, si vere, quis esset, indicaret. Dixit Sapore: Mirum est quod putetis Saporem inopiam et paupertatem in regione vestra electurum, potius quam ut in regno suo subsisteret. Illi vero hoc ab eo responsum non acceperunt, donec se revera Saporem esse confessus esset. Jussu ergo Maximiani imperatoris vaccæ figuræ cavæ e coriis bovinis confectæ, impositus est, qua deinde oclusa vigiles ipsi et custodes præfecit.

Tum Persiæ regionem aggressus Maximianus, magna tribus ipsorum strage, urbes ruina vastavit: nec non arbores palmasque amputavit, Sapore interim ipsum quocumque iret comitante. Neque ita se habere desiit donec ad Jondi-Sabur pervenisset, in qua munierant se Persarum primoras, ejus et dimidium machinis in eam directis dejecerat nisi quod ipsam ingredi non posset. Rebus autem ita se habentibus nocte quadam custodes Sapore negligentius habito portam, per quam in figuram injici solebat cibus, non obseraverant. Erat autem nox Oshanan, (juxta aliud exemplar, nox festa) fueruntque circa ipsum ex incolis Abvazi, quos Romanul captivos ceperant, multi, quorum sermone

PATROL. GR. CXI.

audito linguam ipsorum intellexit Sapore. **420** Erant autem ipsis utres oleo pleni. Horum igitur cuidam noctu ad se vocato dixit: Ex his utrem aliquem acceptum in me effundas, quod cum ille fecerat inadfectum est lorum quo constrictus est. Egressus ergo, instar bestix incessit donec urbis portæ propior factus exclamaret. Inclamantibusque ipsum custodibus nomen suum indicavit, qui voce ejus agnita, portam urbis ipsi aperuerunt. Quamprimum autem urbem ingressus est, magno illi gaudio perfusi vocem sustulerunt Deum laudantes ac celebrantes. Experrecti igitur Maximiani socii suppetias ipsis a tergo advenisse rati sunt. Dixit autem Sapore illis qui in arce erant: Parate vos, ut cum campanæ sonum audieritis in ipsos irrualis. B Quod cum fecissent, in fugam coram ipsis conversi sunt Romani: quos gladio insecuti, magnam ipsorum stragem ediderunt, direptis quæ ipsis erant opibus et thesauris. Deinde Sapore Romanorum regionem ingressus magnam eorum stragem edidit, multasque vastavit urbes, multis inde captivis abductis. Grassata est autem in Romanorum regione fames gravis, pestisque et plaga, adeo ut mortuos præ multitudine ipsorum sepelire nequirent. Itaque bello Saporis, fame, pestilentia et morte a Christianis interficiendis detenti sunt. Porro Maxentius, Romanorum **421-423** imperator, omnibus qui ante ipsum imperaverant pejor fuit, omnes qui Romæ erant, præcipue Christianos, in servitum redigens, opibus ipsorum direptis, mulieribus et pueris interfectis.

Cum ergo audirent Romæ incolæ, imperare Constantinum, ipsumque mali osorem, boni amantem esse, atque imperio ipsius subditos tranquillitate ac pace sub ipso frui, litteras ad ipsum scripserunt eorum primores, quibus ipsum rogarunt ac petierunt, ut ipsos a Maxentii servitute liberaret. Lectis ille ipsorum litteris magna cum afficeretur tristitia, dubius hæsit, quid faceret nescius. Dum autem hæc animo volveret, ecce apparuit illi ipso meridie, crux e stellis fulgens, circa quam scriptum erat, *Hoc signo vinces*. Egressus ergo sociis suis dixit: Vidistisne quod ego vidi? responderunt illi: Etiam. Ex eo ergo tempore religionem christianam amplexus est. D Fuitque hoc, anno ab obitu patris ipsius Constantis sexto. Constantinus ergo instructus copiis omnibusque ad Maxentium Romanorum imperatorem oppugnandum paratis, crucem magnam confecit, qua vexillo superimposita profectus est Maxentium aggressurus. Maxentius vero audito Constantinum ad bellum ipsi inferendum accedere, se et ipse paravit, fluvioque qui Romæ adjacet ponte strato, copias suas omnes educens, cum Constantino **424** prælio contendit. Constantino autem victoria potito, magnaque sociorum Maxentii strage elita, fugit ille cum exiguis eorum reliquiis ad Urbem contendens. Eliso vero sub ipsis ponte, submersus est cum suis Maxentius, adeo ut qua mersis qua cæsis implere-

tur fluvius. Egressi ergo Romani cum coronis aureis, diversisque ludicrorum et lusus generibus, Constantino occurrerunt, magna ob ipsius adventum lætitia affecti. Ille ubi urbem ingressus esset, martyrum christianorum crucique affixorum, corpora sepeliri jussit. Iique qui fuga se subduxerant, et quos exulare jusserat Maxentius, in patriam et locum suum reversi sunt. Quod si cui quid ereptum fuisset, illud ipsi restituit. Septem ergo diebus in regis et crucis honorem festum celebrarunt, edentes, bibentes et lætitia perfusi. Hæc cum audisset Maximinus, Galerius appellatus, magna ille ira exæstuans, collectis copiis suis profectus est Constantinum bello aggressurus. Quo audito Constantinus etiam instructis copiis rebusque paratis, ipsi obviam ivit. Maximini autem comites, visa super vexillo cruce, in fugam coram ipso conversi sunt, quos gladio insecutus magnam ipsorum stragem edidit, aliis etiam captivis factis, aliis ipsius fidem implorantibus, adeo ut Maximinus nudus fugiens, non cessaret **425-427** a loco ad locum se subducere, donec ad urbem suam perveniret, ubi decorum suorum sacrificulos, præstigiatoresque et sciolos, in quos amore propensus, et a quibus consilium capere solitus fuerat, congregatos capite truncavit, ne si in manus Constantini incidere illorum ope uteretur.

Deus autem Maximiano ignem in ventrem immisit, qui cum adeo torruit, ut rumperentur ipsi, præ calore quem intus sensit, viscera: quin et excidentes ipsi oculi in terram deciderunt, adustaque caro ab ossibus separata est, ita ut morte pessima periret. Omnibus ergo Romanorum ditionibus tranquille et in pace imperavit Constantinus, idque anno imperii Saporis, Hormozi filii, Persarum regis quadragesimo primo. Erat autem Constantinus, filius Constantii, filii Valentii, filii Arsisi, filii Decii, filii Claudii imperatoris qui Romæ floruit tempore apostolorum. Erat vero Constantino dux quem amavit, et ad honores evexit, nomine Licinius; quemque, data ipsi in uxorem sorore sua Constantinia, Romæ præfecit; jubens ipsum christianos honore afficere, magnique facere, nec ipsorum ulli nocere. Licinius autem imperium adeptus ad idolorum cultum reversus, ad mortem duci jussit christianos. Martyrium ergo sub ipso passi sunt Theodorus miles, metropolita **428** Barkensis, cum martyribus quadraginta, qui ex urbe Sebastia Cappadociæ erant. Fuit autem ipsi in Sebastia præfectus nomine Agricola, qui quadraginta martyres Cappadoces prehensos in piscinam aquæ nudos abjecit, cum esset nix vehemens, unde frigore mortui sunt. Unus tantum ex ipsis in balneum, quod ad lacus ripam fuerat, egressus est ut ibi se calefaceret, quem decidens in ipsum balneum interfecit. Præfectus autem, qui satellitibus a quibus custodiebantur præerat, cum quadraginta e luce coronas cœlitus in martyrum istorum capita descendisse cerneret, unam autem vacuam mansisse, ipse

A exutis vestibus in lacum se projiciens in Christum credidit, istamque e luce coronam accepit. Tum e piscina extractos dum plastro asportandos imponerent, repertus est inter ipsos juvenis quidam nondum mortuus, quem ideo relictum, astans mater ipsius sustulit ut in plastrum una cum mortuis conjiceret, quod cum eam facere prohiberent, quia adhuc viveret, ille in humeris ipsius mortuus est. Quare et ipsum in plastrum injecit una cum martyribus, quos extra urbem Sebasten eductos concremarunt. Cum autem hæc audiisset Constantinus, litterisque ipsi facti sui turpitudinem exprobrasset, neque ille tamen desineret, quin **429-431** potius collectis copiis ad bellum Constantino inferendum proficisceretur, misit Constantinus exercitum qui cum ipso in Bithynia prælio confligit, a quo cum profligatus esset, captus etiam est et ad Constantinum perductus, qui ipsum in urbem Thessalonicam relegavit: cui præfectus cum conaretur, copiis e Thessalonicensibus collectis, Constantinum iterum bello lacescere, misit ipse qui caput illi amputaret. Christianismum autem amplexus est Constantinus in urbe dicta Nicomedia, idque anno imperii sui duodecimo: jussitque in omnibus regionibus extrui ecclesias, erogatis e vectigalium suorum fisco nummis ad ecclesiarum vasa conficienda.

Primo imperii ipsius anno constitutus Eusebius patriarcha Romanus sex annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem septimo factus est Meletianus patriarcha Romanus, qui cum annos quatuor sedisset mortuus est. Anno vero undecimo ibidem patriarcha constitutus Silvester, annos viginti octo sedit, dein mortuus est. Anno principatus ejus nono celebratum est concilium in urbe Nicæa. Anno etiam imperii Constantini tertio creatus est Philonicus patriarcha Antiochenus, qui quinque annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem nono constitutus est Apollonius patriarcha Antiochenus, qui **432** cum quinque annos sedisset, mortuus est. Anno ejusdem decimo quinto factus est ibidem patriarcha Eustathius, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Cujus principatus anno quinto fuit concilium Nicænum. Anno etiam imperii Constantini primo constitutus est Ason episcopus Hierosolymitanus, qui novem annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo, constitutus est Macarius ibidem episcopus, qui novemdecim annos sedit, dein mortuus est. Anno principatus ejus decimo celebratum est concilium Nicænum. Anno etiam imperii Constantini quinto factus est Alexander patriarcha Alexandrinus. Hic Petri martyris patriarchæ Alexandrini, qui occisus est, discipulus, idemque socius Achillæ patriarchæ Alexandrini, annos sedecim sedit, dein mortuus est. Anno principatus ipsius decimo quinto celebratum est concilium Nicænum. Alexander siquidem patriarcha Alexandrinus Arium ecclesiam ingredi vetuit, eique maledixit, dicens:

Maledictus est Arius; dixit enim nobis Petrus patriarcha antequam martyrium subiret: Maledixit Deus Ario, ne ergo ipsum recipiatis, neque vobiscum in Ecclesiam admittatis. Præerat autem urbi Asyuto editione Ægypti episcopus nomine Meletius, qui Arii sententiam amplexus **433-435** est; eidem ergo etiam maledixit Alexander patriarcha. Porro fuit Alexandriae templum magnum quod exstruxit Cleopatra regina nomini Saturni dedicatum, in quo idolum æreum magnum erat quod Michael appellatus est, cui Alexandriae et Ægypti incolæ die mensis Hetursi, qui Tishrin posterior est, festum magnum celebrabant, multas eidem hostias immolantes. Cum ergo Alexandriae patriarcha factus esset Alexander, ibique obtinuerit fides christiana, voluit ille confringi idolum et tolli sacrificia, cumque obsisterent ipsi Alexandrini, ille astutia ipsos aggressus: Idolum (inquit) istud nulli omnino rei utile est; quod si festum illud Michaeli angelo celebraveritis, eique hostias istas constitueritis, ipse pro vobis apud Deum intercedet majorisque vobis boni causa, quam idolum istud futurus est. Annuentibus ergo illis, ex idolo confrecto crucem confecit; templum vero, Michaelis ecclesiam appellavit (estque illa ecclesia quæ Caesarea vocata est; et igne periit cum Occidentales Alexandriam ingressi eam vastarunt); consecrataque sunt festum et victimæ Michaeli angelo; unde et adhuc Coptitæ in Ægypto et Alexandria eo die festum Michaeli angelo celebrant, et victimas quamplurimas cædunt.

436 Cum ergo Alexander patriarcha Alexandrinus, Arium Ecclesiam ingredi prohiberet, eique malediceret. profectus ille ad Constantinum imperatorem opem ab ipso contra Alexandrum patriarcham petiit. Comites autem se Ario præbuerunt episcopi duo, quorum unus nomine Eumenius [*at.* Eusebius], Nicomediæ episc., alter Eusebius Philæ episcopus, opem a Constantino implorantes. Dicente Ario: Alexander patriarcha injuria me affecit, et Ecclesia immerito expulit, et imperatorem rogante ut illum accerseret, quo coram imperatore cum ipso disputaret. Constantinus ergo imperator misso Alexandriam nuntio illum accersivit, Ariumque convenire fecit quo cum ipso disputationem haberet. Jussit igitur Constantinus Arium sententiam suam explicare. Tum Arius: Dico, inquit, Patrem fuisse cum non esset Filius; deinde ipsum de novo produxisse Filium qui fuit illi Verbum, nisi quod de novo productus et creatus fuerit. Deinde tradidit Pater Filio, qui Verbum ipsius appellatur, imperium, fuitque ille cælorum et terræ, et omnium quæ inter ea sunt conditor, sicut in Evangelio sancto testatur, dicens: *Data est mihi omnis potestas in cætos et in terram* *; fuit ergo ille eorum conditor ea quæ ipsi data est [potestate.] Deinde **437-439** Verbum illud postea ex Maria virgine

A corpus assumpsisse, et e Spiritu sancto; factumque est illud Christus unus. Christus ergo duos comprehendit significatus, Verbum et corpus; quæ tamen utraque creata sunt. Tum respondens illi Alexander: Dic mihi (inquit) quem putas teneri nos potius colere, illum qui nos creavit, an qui nos non creavit? Respondente Ario, illum qui nos creavit; dixit Alexander: Si ergo creavit nos Filius, uti dixisti, sitque idem creatus, tum Filium qui creatus est, magis colere tēnemur, quam Patrem increatum; imo futurus est cultus Patris creatoris infidelitas, cultus vero Filii creati fides; quod absurdorum absurdissimum est. Placuit ergo imperatori, et qui aderam cæteris, Alexandri sententia, Arii autem absurda visa est. Aliæ etiam quæstiones multæ inter eos agitatae sunt. Jussit ergo Constantinus Alexandrum patriarcham Ario omnibusque qui eandem amplecterentur sententiam maledicere. Dixit autem Alexander Constantino imperatori: Haud ita; quin potius mittens rex patriarchas et episcopos accersat, ut sit nobis concilium, in quo rem definiamus, Arioque maledicamus, et veram fidem exponamus, omnibusque notam faciamus.

Mittens ergo Constantinus rex in omnes passiu regiones, patriarchas et episcopos **440** convocavit, adeo ut post annum et duos menses Niceæ convenirent bis mille quadraginta octo episcopi, sententiis et religionibus inter se discrepantes. Erant ex illis qui affirmarent Christum et Matrem ipsius duos esse deos præter Deum [summum:] erant C hi Barbari, et Marianitæ audierunt. Erant qui dicerent Christum a Patre esse, instar flammæ ignis quæ ab igne flammante dependeret, nec priorem diminueret posterioris ab ipso derivationem. Eratque hæc Sabellii et asseclarum ipsius sententia. Asserebant alii Virginem Mariam haudquaquam ipsum novem mensibus in utero gestasse, verum ipsum per uterum ipsius instar aquæ per canalem transisse; Verbum siquidem per aurem ipsius ingressum ibi statim exiisse ubi egredi solet infans: quæ sententia Eliani et sequacium ipsius fuit. Alii Christum hominem fuisse a divinitate creatum, ejusdem cum nostrum aliquo substantiæ, filique principium a Maria fuisse, ipsumque electum qui substantiæ humanæ liberator esset, comitante ipsum gratia divina, et in ipso per amorem et voluntatem habitante, ideoque appellatum fuisse Filium Dei. Dicentes etiam Deum substantiam utam esse, et personam unam, quæ tribus nominibus appellatur, nec in Verbum, nec in Spiritum sanctum credentes: erat **441-443** hæc sententia Pauli Samosatani patriarchæ Antiocheni, ejusque sectatorum qui Pauliciani audiunt. Erant et qui assererent, tres esse deos, qui non aliter se habeant quam ut bonus, et malus, et qui medii sit inter eos temperamenti; quæ Marcionis maledicti et sociorum ipsius sententia: qui et affirmarunt Marcionem

* Matth. xxviii, 18.

principem apostolorum esse, Petro apostolo rejecto. Alii [denique] asseruerunt divinitatem Christi; quæ Pauli apostoli sententia est, nec non episcoporum trecentorum et octodecim.

Auditus ipsorum sententiis miratus est Constantinus rex hanc discrepantiam, domoque ipsis seposita in qua loca ipsis paravit, disputationes ipsos habere jussit, ut perspecto apud quem vera esset fides, ipsum sequeretur. Illi ergo trecentum et octodecim in unam fidem, unamque sententiam consenserunt disputantes, illis argumentis suis superiores evaserunt, fidemque veram declararunt; reliqui autem episcopi sententiis et religionibus inter se diversi fuerunt. Rex ergo trecentis et octodecim episcopis istis loco quodam proprio et amplo parato ipse in eorum medio consedit, acceptaque annulum, gladium et sceptrum suum ipsis tradidit, dicens ipsis: Vobis hodie imperium meum potestatem concessi, ut in eo **444** faciatis quidquid facere vobis expedit eorum quæ ad religionem rite stabilendam et fidelium commodum spectant. Illi, regi benedicentes et ipsum gladio suo cinxerunt, dicentes: Fidem christianam publice profitearis, eamque propugnes. Composuerunt etiam ipsi libros quadraginta, qui constitutiones et leges continerent: quarum aliæ quid regi scire et facere expediret [docuerunt,] aliæ quid ab episcopis, ex iis quæ in ipsis comprehensa essent, fieri deceret. Concilii princeps et præses erat Alexander patriarcha Alexandrinus, et [cum eo] Eustathius patriarcha Antiochenus, et Macarius episcopus Hierosolymitanus, Sylvester patriarcha Romanus nomine suo duos misit sacerdotes, unum nomine Victorem, alterum Vicentium, qui in Arii sociorumque ipsius excommunicationem consenserunt; ipsisque, ac omnibus qui eandem profiterentur sententiam, maledixerunt. Fidei etiam confessionem ediderunt, statuentes, Filium a Patre ante omnia sæcula genitum fuisse; eundemque ejusdem cum Patre naturæ, increatum. Porro, urbi Constantinopoli patriarcham præfecerunt Metrophanem. Inter eos etiam convenit Pascha christianorum die Dominico post Judæorum Pascha celebrandum, neque eodem die concurrere debere Judæorum et christianorum Pascha. Confirmarunt **445-447** etiam calculum Paschatis et jejunii a Demetrio patriarcha Alexandrino, Gaiano episcopo Hierosolymitano, Maximo patriarcha Antiocheno, et Victore patriarcha Romano constitutum; foreque jejunii apud christianos solutionem eodem die quo Pascha ipsorum, scilicet Dominico Judæorum Pascha proxime sequente. Inquit Said Patricii filius, medicinæ studiosus: Scire aveo quo die septimanæ natus sit Dominus noster Jesus Christus, item, quo die crucifixus sit, et quoti fuerint dies isti; in hanc igitur rem ut inquirerem annos revolvens, reperi ipsum duodecimo cycli solaris natum fuisse, numeri cycli lunaris, fuisseque tum epactum solis unum, Lunæ vero, primum Canuni prioris diem

A Sabbathum, Cibaci seriam tertiam. Natus est ergo Dominus noster Jesus Christus vicesimo quinto die Canuni prioris, Cibaci vicesimo nono, fuitque dies ejus natalis feria tertia. Diem vero baptismi ipsius reperi fuisse cycli solaris decimo quarto; cycli lunaris decimo nono, cum esset epacte solis tres et dimidium et una quarta, lunæ vero: ac primus Canuni posterioris dies, feria quinta, mensis Tubahi Sabbathum. Fuit ergo baptismus ipsius illustre die Martis, sexto Canuni posterioris, Tubahi undecimo. Dies autem crucifixionis ipsius salutaris **448** incidit in decimum nonum cycli solaris, cycli vero lunaris decimumquartum, cum esset epacte solis septem cum dimidio, lunæ vero: et primus mensis Adar, feria quinta, primus autem mensis Bormahat feria prima, et Judæorum Pascha die Jovis, Adari vicesimo secundo, qui Bormahati erat vicesimus sextus. Atque hoc indicat Dominum Jesum Pascha cum discipulis suis comedisse die Jovis; crucifixum fuisse die Veneris, Adari vicesimo tertio, Bormahati vicesimo septimo; ac resurrexisse die solis, Adari vicesimo quinto, Bormahati vicesimo nono. Christianis vero, uti jam diximus, in more erat, postquam Epiphaniæ festum celebrassent die crastino, quadraginta dies jejunare, dein jejunium solvere, cumque Judæi Pascha celebrarent idem festum una celebrare, quod dies Paschalis cum jejunii solutione erat. Vetarunt autem ipsos Patres trecenti octodecim hoc facere, jubentes Pascha Christianorum celebrari die Dominico, Pascha Judæorum proxime sequente: prohibentesque vel una cum Judæis, vel ante ipsos festum hoc agere, verum curare ut semper Pascha Christianorum Judæorum Pascha sequeretur.

Statuerunt etiam ne episcopus quis uxorem haberet. A tempore enim apostolorum, usque ad concilium trecentorum octodecim uxores ipsis erant, adeo ut si quis qui uxorem duxerat **449-451** episcopus constitueretur, maneret ipsa cum illo, neque ab eo recederet, exceptis patriarchis. Illis enim uxores non erant, neque conjugatum quenquam ad munus illud provehebant. Porro Alexander, Achillam socium suum, qui ante ipsum patriarcha Alexandrinus fuerat, de gradu patriarchali dejecit, quia Ario recepto contra Petri patriarchæ Alexandrini mandatum fecerat. Illi vero trecenti octodecim ad loca sua honore affecti redierunt; idque anno Constantini regis decimo nono. Tria autem decreta edidit Constantinus. Primum, ut confractis idolis omnes eorum cultores e medio tollerentur. Secundum, ne quis notarii forensis officio fungeretur præter Christianorum liberos, iidemque præfectus et duces essent. Tertium, ut die Passionis, et ipsum sequente die Veneris, ab omni opere abstinerent homines, neve in iisdem prælium ullum committeretur. In mandatis etiam dedit Constantinus imperator Macario episcopo Hierosolymitano, ut sepulcri et crucis

loca perquireret, et ecclesias strueret. Dixit quoniam etiam Helena Constantini mater: Vovi ego iterum me Hierosolyma ut perquisitis locis sanctis ipsa ædificiis ornem. Cum ergo magnam ipsi opum copiam largitus esset, profecta est **452** ipsa, una cum Macario episcopo, Hierosolyma ad crucem quaerendam, ubi convocatis Judæorum Hierosolyma et montem Galilææ incolentium centum viris, cum ex illis decem elegisset, deinde ex ipsis tres, quorum uni nomen Judas, rogavit ut ipsi loca sancta indicarent; illi vero abnuerunt, dicentes sibi locum notum non esse; quare ipsos in puteum aqua vacuum conjecit, ubi cum septem dies permansissent nihil edentes vel bibentes, dixit tertius ille nomine Judas sociis suis: Pater meus loca illa, quæ inquit mulier ista, mihi indicavit, eaque patri suo ab avo indicata fuisse. Exclamantes ergo reliqui duo, cum e puteo extracti fuissent, Helenæ narrarunt, quid ipsis narraverat Judas. Quem cum flagris cædi jussisset, confessus est ille se locum nosse; profectusque donec ad loca ubi essent sepulcrum et cranium pervenissent, (fuit autem locus simetum magnum) ibique preces fundens dixit: Domine, si fuerit in loco isto sepulcrum, fac ut tremente hic terra exeat fumus, quo credam. Tremente ergo loco exiente inde fumo suaveolente, credidit. Cumque jussisset Helena locum pulvere nudari, apparuerunt sepulcrum et cranium: at tribus ibi crucibus reperitis, Quomodo (inquit Helena) dignoscemus quænam ipsarum crux Christi fuerit? Prope autem **453-455** ipsis adfuit quidam morbo admodum gravi laborans adeo ut nulla salutis spes ipsi superesset, cui impositæ cruce prima et secunda nihil profuerunt; quamprimum autem tertia ipsi admota fuit, surrexit ægrotus morbo suo penitus liberatus, ac sanitati restitutus. Unde novit Helena eam Domini nostri Christi, non sine veneratione memorandi, crucem fuisse. Quam ergo thecæ aureæ impositam secum asportavit; et quodcumque Domino nostro Christo reconditum fuerat ad filium suum Constantinum abduxit. Exstructisque ecclesia Resurrectionis, et cranium et ecclesia Constantini reversa est, jussu Macario episcopo Hierosolymitano reliquas ecclesias extruere.

Factum est hoc anno imperii Constantini vicesimo secundo. Porro a nato Domino Christo ad inventionem crucis anni fuerunt trecenti viginti octo. Anno autem imperii Constantini vicesimo primo constitutus est Athanasius patriarcha Alexandrinus, qui scriptor fuit: annos quadraginta sex sedit. Anno imperii ipsius vicesimo tertio constitutus est Valerius patriarcha Antiochenus, cui annos undecim sedit, deinde mortuus est: Arianus fuit. Anno ejusdem vicesimo nono factus est Maximianus episcopus Hierosolymitanus, vir humilis, et cui oculus dexter tempore seditionis

A perierat: annos viginti tres sedit, dein mortuus est. Anno **456** imperii ejusdem vicesimo tertio mortuus est Metrophanes patriarcha Constantinopolitanus cum tres annos cathedram occupasset, factusque est post ipsum Alexander patriarcha Constantinopolitanus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Porro Eusebius Nicomediæ episcopus et socius ipsius, quibus una cum Ario maledixerunt trecenti et octodecim, ad Constantinum accedentes opem ipsius implorarunt, rogantes ut receptis ipsis maledictionem irritam faceret: se siquidem Ario ejusque sententiam amplexis maledicere, eandemque quam trecenti octodecim illi fidem profiteri. Receptis ergo ipsis rex maledictionem sustulit, et Eusebium Nicomediensem assumptum patriarcham Constantinopoli præfecit. Helena autem misso duce quodam multis instructo opibus, ecclesiam Rohæ extruxit, cui, ut et ecclesiis Hierosolymis exstructis, cum finem imposuissent, consecrari eas voluit imperator, quem in finem Eusebium patriarcham Constantinopolitanum Hierosolyma proficisci jussit, ibique episcoporum concilium indicere ut locorum consecrationi interessent. Scripsitque Constantinus imperator ad Athanasium patriarcham Alexandrinum ut et ipse dedicationi isti interesset, ut dicto suo obsequeretur, nec ei **457-459** immorigerum se præberet, monens. Nepoti etiam suo, cui nomen Delmatinus, in mandatis dedit, ut concilium illud adiret, atque in urbe Tyro maneret.

C Cum ergo de consecratione inter ipsos convenisset, Hierosolyma tendentes, in urbe Tyro congregati sunt; ubi adfuerunt Maximianus Monoculus episcopus Hierosolymitanus, Athanasius patriarcha Alexandrinus, Valerius patriarcha Antiochenus cum episcopis compluribus magnaque hominum multitudine. Fuit ibidem in concilio quidam nomine Eumenius, unaque cum ipso plures qui Arianam sententiam amplectebantur. Subinnuit ergo Eusebii patriarcha Constantinopolitanus Eumenio ut quæstionem Athanasio patriarchæ Alexandrino moveret. Eusebius siquidem, etsi ad regem revorsus professus esset se Ario contrarium, idem tamen cum illo sentiebat, atque asserebat. Dixit ergo D Eumenius: Non affirmavit Arius Christum res creasse, verum, per ipsum res fuisse creatas: ipsum enim Verbum esse Dei quo creata sunt cælum et terra: creasse enim Deum res per Verbum suum, at Verbum ejus res istas non creasse: et sicut dixit Dominus Christus in Evangelio, *Et omnia per ipsum fuerunt, et sine ipso non fuit quidquam, eorum quæ fuerunt.* Dixitque: *Per ipsum fuit vita et vita lux erat hominum.* Item: *In mundo fuit, et mundus **460** per ipsum factus est.* Retulit ergo res per ipsum factas fuisse, non autem ab ipso factas esse: Hæc, inquit, erat Arianæ sententia, verum trecenti octodecim illi, inique cum ipso agen-

¹ Joan. 1, 3 sqq.

tes, injuria illum atque inmerito excommunicaverunt. Cui respondit Athanasius patriarcha Alexandrinus: Ario nihil falso impegerunt episcopi trecenti octodecim, nec injuria ipsum affecerunt. Affirmavit enim ipse: Filium absque Patre res creasse. Quod si res a Filio creatæ fuerint, ita ut Pater ipsarum creator non sit, sequetur ipsum nihil omnino earum creasse, quod falsi crimen intentat illi quod in Evangelio dictum est: *Pater meus creat, et ego creo*⁶: Dixitque: *Si non faciam ego opera Patris mei, ne mihi credatis*⁷. Nec non: *Sicut Pater vivificat quem vult, et morte afficit; ita et Filius vivificat quem vult, et morte afficit*⁸: quo ostendit, se et vivificare et morte afficere, et creare: atque hinc mendacii arguitur quisquis ipsum creatorem esse negaverit, ac res per ipsum creatas fuisse, ita ut ipse earum creator non fuerit. Quod autem dicis, res per ipsum factas fuisse, nos non dubitamus, cum fierent, Christum dixisse, easque factas fuisse, quod innuit dicto suo: *Ego facio, et Pater facit, creaturas et vitam*. Dictum enim tuum, *Per ipsum factæ sunt res*, eo redit ut significet ipsum eas **461-463** creasse, easque per ipsum creatas fuisse: secus enim, horum dictorum alterum alteri contradiceret. Præterea respondit Athanasius Eumenio, dicens: Quod ad eorum ex Ario asseclis sententiam qui dicunt Patrem voluisse aliquid, Filium autem illud creasse; ut si voluntas Patris, creatio Filii, falsa est et illa; Filium enim creatum esse autumat; unde [sequitur] partes **C** creati in creatione potiores esse partibus creatoris; cum ille et voluerit et fecerit; hic voluerit, at non fecerit. Illius igitur partes, in eo quod fecerit, potiores erunt quam hujus. Quin et necesse est ut eadem sit illius ratio in eo quod voluerit hic, perficiendo quæ cujuslibet agentis e creaturis in illo quod ab ipso fieri voluerit creator faciendo: eodemque modo se habent respectu coactionis et arbitrii libertatis. Quod si coactus egerit, nullæ erunt ejus in actione partes; sin libere, fieri potest ut vel obsequatur, vel immorigerum se præbeat, et ut vel præmio afficiatur, vel pœna: quæ dicere absurdum est. Aliter etiam eidem respondit: Si Creator creaturas suas per Creatum creaverit, erit sine dubio Creatus alius a Creatore; autumatis ergo Creatorem per alium agere; qui autem per alium agit perficiente isto opus habet quo per illum agat cum sine illo non perficiatur ipsi **464** opus; qui autem alio opus habet, imperfectus est, quod absit ut de Creatore dicatur. Cum ergo profligasset Athanasius Alexandriae patriarcha, contradicentium argumenta, adeo ut omnibus qui aderant appareret falsitas eorum quæ dicerent, conturbati illi et pudore suffusi in Athanasium irruentes ictibus male multatum pene enecarunt. Qui ergo e manibus ipsorum a Dalmateno nepote imperatoris ereptus Hierosolyma fuga elapsus pe-

nit, ubi oleo chrysmatis confecto, nullo episcoporum præsentem, Ecclesias consecratas oleo isto unxit, deinde ad imperatorem se conferens ipsi quid fecisset annuntiavit, qui honore affectum Alexandriae remisit. Ira autem commotus est imperator in Eusebium patriarcham Constantinopolitanum, poenituitque ipsum quod eum ad patriarchatum evexerat. Profecti deinde cæteri, qui in urbe Tyro congregati fuerant, episcopi Hierosolyma, invenerunt Athanasium [patriarcham ipsos prævenisse ecclesias consecrando. Festum ergo magnum celebrantes ob ecclesiarum dedicationem, lætitiaque ingenti perfusi, reversi sunt.

Factum est hoc anno imperii Constantini tricesimo. Mortuus est autem Eusebius patriarcha Constantinopolitanus, cum duos annos sedisset, ipsique maledictum esset, substitutusque est in locum ipsius **465-467** Constantinopoli Paulus patriarcha, qui cum quatuor annos sedisset ab imperatore Constantino relegatus est. Porro vetuit Constantinus imperator, ne quis Judæus Hierosolyma incoleret, aut per ea transiret; morte etiam affici jussit omnes qui religionem Christianam non amplecterentur. Christi ergo nomen professi sunt e gentibus ac Judæis quamplurimi, ac passim obtinuit christianismus. Nuntiatum est autem Constantino imperatori Judæos metu mortis Christi quidem religionem profiteri, at suam interim retinere. Rogante ergo imperatore: Quomodo hoc certo sciemus? respondit Paulus patriarcha Constantinopolitanus: Caro porcina lege vetita est, quare eam non comedunt Judæi; jube ergo mactari porcos, ac coqui eorum carnem, quæ sectæ huic gustanda præbeat; si quis enim eam non comederit, scies ipsum in judaismo adhuc perstare. Cui Constantinus imperator: Si (inquit) caro porcina lege vetita sit, quomodo nobis ea vesci, aliisque eandem comedendam præbere licebit? Respondit Paulus patriarcha: Dominus noster Christus [ejusmodi] omnia quæ in lege sunt abrogavit, nova nobis lege lata, videlicet Evangelio. Dixit ergo in sacrosancto Evangelio, *Quodcumque os ingreditur hominem non polluit, scilicet quidquid comeditur; hominem vero **468** polluit quidquid ex ore egreditur*⁹, scilicet stultitia et infidelitas, et id genus alia. Dictum etiam est a Paulo apostolo in priore ad urbis Corinthi incolas Epistola: *Cibus ventri et venter cibo, Deus autem utrumque abolebit*¹⁰. Scriptum etiam in Actis apostolorum, Petro apostolorum principi, cum in urbe Joppensi esset, domi viri cujusdam coriarii, nomine Simonis, atque ædium tectum hora diei sexta orandi gratia ascendisset, incidisse somnum, ipsumque cælum apertum conspexisse, atque ecce descendisse e cælo linteam magnum donec terram pertingeret, in quo erant quævis quadrupedia et feræ, ac reptilia, ac volucres cæli, unaque vocem audiisse quæ ipsi diceret: *Heus, Petre, surgens macta et vescere*; et di-

⁶ Joan. v, 7. ⁷ Joan. x, 37. ⁸ Joan. v, 20. ⁹ Matth. xv, 11. ¹⁰ 1 Cor. vi, 15.

rente Petro : *Domine, nunquam ego immundum quid edi, vocem ad eum secundo venisse : Quidquid Deus purgavit, ne tu polluito*¹³, ac ter hoc illi repetiisse vocem, dein rursus in cœlum sublatum fuisse linteum : miratum ergo fuisse Petrum, atque apud se perplexum hæsisse. Hoc ergo viso, eoque quod in Evangelio suo sancto dixit Dominus noster Christus, præceperunt nobis Petrus et Paulus omni carne cujusvis tandem quadrupedis vesci, quare et porcus et cætera quæcunque animalia nobis permessa sunt. Jussit ergo imperator mactari porcos. **469-471** eorumque carnes coctas in frusta concidi et ad ecclesiarum portas per totum ipsius regnum Dominico Paschatis statui, quo cuius ex ecclesia egredienti buccella carnis porcinae porrigeretur, et quisquis eam non ederet morte afficeretur, quo pacto interfecta est magna hominum multitudo.

Byzantium etiam muro cinctum Constantinus imperator Constantinopolin appellavit, anno imperii sui tricesimo. Porro mortua est Helena Constantini mater jam octogenaria. Imperavit autem Constantinus annos triginta duos, dein obiit, cum annos sexaginta quinque vixisset, tribus relictis filiis, quorum natu maximum sibi cognominem Constantinum appellavit, secundum de patris sui nomine Constantem, tertium vero Constantium; quorum Constantinum, Constantinopoli; Constantem, Antiochiæ Syriæ Damascenæ, et Ægypto; Constantem, urbi Romæ præfecit. Saporens vero Hormozi filius, Persarum rex, urbem Susis exstructam, Choat-Sabur appellavit, aliam in regione Sawad, Phiruz-Sabur; urbes etiam in Sindia et Sejestan condidit, nec non multos effodit fluvios, fornicesque, et pontes extruxit. Senio autem jam confecto labefactæ sunt vires, et caligavit visus, superciliis in oculos prominentibus : quare legato ad Indorum regem misso, medicum ab ipso petiit. Qui ergo ejus artis **472** peritum quemdam nomine Georgium remisit, qui ipsum sanitati restituit, adeo ut confirmarentur ipsi nervi, reddereturque visus, et equum conscendere valeret. Jussit ergo illum urbem quam sibi vellet incolendam eligere. Ille urbe Choat-Sabur, quæ et Corch appellatur, estque urbs Susa, ibi usque dum e vivis excederet habitavit.

Totum autem quod vixit Sabur spatium, annorum erat septuaginta duorum; quibus exactis mortuus est. Regnavit post ipsum in Persas illius ipsius Ardshir Saburi filius annos quatuor, dein mortuus est : idque anno imperii Constantini filii Constantini Romæorum imperatoris primo. Post ipsum in Persas regnavit frater ipsius Sapor Saporis filius annos quinquaginta duo et menses quatuor, idque anno regni Constantini, filii Constantini Romæorum imperatoris, quinto. Anno imperii ejusdem quinto in fratrem ipsius Constantium Romæ irruens præfectus quidam nomine Maxentius ipsum occidit. Quo audito Constantinus Constantini filius misso exercitu magno

A Maxentium, omnesque qui cum illo in fratris sui cædem conspirarant, e medio sustulit, Romæque virum quemdam nomine suo præfecit. Anno imperii ejusdem septimo, factus est Marcus patriarcha Romanus, qui cum annos duos sedisset, mortuus est. Anno ejusdem nono constitutus **473-475** est Julius patriarcha Romanus, qui annos quindecim sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem vicesimo quarto constitutus Linarius patriarcha Romanus, sex annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejus vicesimo constitutus est Cyrillus episcopus Hierosolymitanus, ubi cum annos quinque sedisset, fugit. Eo tempore congregati Arii asserunt, cum omnibus ejus sententiam amplexis, apud imperatorem Constantium, de fide et sententia sua optima quæque prædicantes, trecentos et octodecim illos qui Nicææ convenerant, errasse, et a vero in sententia sua deviasse, dum Filium ejusdem esse substantiæ cum Patre assererent, dixerunt : *Vetes ergo (inquiunt) hoc dici, cum error sit; quod et facere statuit imperator.* Eo autem tempore super cranii [loco,] qui est Golgotha, medio die apparuit crux e luce, a terra cœlum usque pertingens et ad montem Olivarum protensa, cujus lucie splendore occultata est lux solis. Eam omnes, qui in urbe Hierosolymitana aderant, tam magni quam parvi conspexerunt, præsentem etiam Cyrillo episcopo Hierosolymitano; qui ergo litteris statim scriptis imperatorem rei certiore faciens, dixit : *Sub patre tuo, beatæ memoriæ imperatore, apparuit crux Domini Christi stellis [effigiata] medio die in cœlo, ac jam te regnante (imperator felix) **476** apparuit super Cranii [loco] crux e luce cujus splendor solis splendorem ipso meridie superat. Litterisque suis ipsi suasit ne Arii ipsiusque sequacium sententiam amplecteretur, utpote qui a vero deviantes ad infidelitatem prolapsi essent, quibus maledixerat trecentorum et octodecim episcoporum concilium, omnibusque qui idem cum ipsis assererent. Imperator ergo acceptis Cyrilli litteris magna, ob illa quæ ad ipsum scripserat, lætitia affectus est, et ad verum reversus vetuit admitti Arii sententiam.*

D Eo tempore Constantinopoli, Antiochiæ, Babeli, et Alexandriae, prævaluit Arii sententia, cujus fidem et sententiam qui amplecterentur, nomine ab ipsius nomine, Ario, deducto Ariani vocitati sunt. Anno imperii Constantii filii Constantini secundo constitutus est Cyprianus patriarcha Antiochenus, qui Arianus erat, et cum biennium sedisset, mortuus est. Anno imperii ejus quarto factus est Blasius patriarcha Antiochenus, qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Hic etiam Arianus fuit. Anno ejusdem octavo factus est Eustatius patriarcha Antiochenus, qui annos quinque sedit, dein mortuus est : qui etiam Arianus. Anno ejusdem decimo tertio creatus est Leo patriarcha Antiochenus, ipse etiam Arianus, ubi novem annos sedit,

¹³ Act. x, 13 sqq.

dein mortuus est. Imperator **477-479** autem misso Eudoxio, urbis Germanæ episcopo, ipsum Antiochiæ patriarcham præfecit. Manichæus hic erat; eundem cum biennium Antiochiæ sedisset, imperator Constantinopolim transtulit, ubi decem annis munere patriarchali functus est, dein mortuus. Anno vicesimo secundo imperii ipsius constitutus est Athanasius patriarcha Antiochenus, qui et Manichæus fuit; ubi cum quatuor annos sedisset, mortuus est. Idem rex anno imperii sui primo, Paulo patriarcha Constantinopolitano in exilium misso, vice ejus Eusebium, etiam Manichæum, patriarcham ibidem constituit; qui cum tres annos sedisset, mortuus est.

Quo ergo mortuo, imperator Paulum patriarcham, a se pridem relegatum, cathedræ suæ restituit, quam tres annos occupavit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo constitutus est Macedonius patriarcha Constantinopolitanus, qui Spiritum sanctum creatum esse asseruit; decem annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii sui vicesimo primo imperator Eudoxium patriarcham Antiochenum, Constantinopolim translatum, ibidem patriarcham constituit: fuit hic Manichæus; decem annos sedit, dein mortuus est. Porro, Ægyptii atque Alexandrini, cum plerique Ariani et Manichæi essent, Ægypti atque Alexandriae ecclesiis occupantes **480** eas tenuerunt, nec non in Athanasium patriarcham Alexandrinum, ipsum trucidandi animo, irruerunt, ille vero fuga ab ipsis dilapsus delituit, cum jam munere patriarchali decem annis functus fuisset; constitutusque est Gregorius, qui Manichæus fuit, patriarcha Alexandrinus, qui annos decem sedit, dein mortuus est. Illo mortuo, Athanasius patriarcha Alexandrinus in locum suum reversus, tres annos sedit. Eodem tempore Constantinopoli Alexandriam veniens præfectus quidam nomine Syrianus, qui Arianus fuit, Athanasium patriarcham in locum quemdam Tiberiada dictum relegavit, patriarcha Alexandriae constituto Georgio, qui Arianus fuit, annosque sex sedit. Dein abiit Syrianus præfectus Constantinopolim petiturus; quo Alexandria profecto urbis ejus incolæ Melchiani Georgium patriarcham adorti, ipsum interfectum igne cremarunt, reversusque est in locum suum Athanasius. Eodem tempore procellis agitata mare multa Alexandriae loca, nec non ecclesias, aqua obruit. Obiit autem imperator Constantius Constantini filius cum imperium annos viginti quatuor occupasset.

Post quem in Romanos duos annos regnavit Julianus imperator qui fidem abnegavit, idque anno regni Saporis filii Saporis Persarum regis vicesimo primo. Imperator iste Julianus, fide **481-483** Christiana abnegata, homines ad idolorum cultum reducere studuit, magnamque martyrum multitudinem morte affecit. Anno imperii ejus primo, ex incolis Hierosolymorum, qui Anii partes sequebantur, Cyrillum episcopum Hierosolymitanum,

A ipsum trucidandi animo, adorti sunt. Qui cum fuga se ab ipsis eripuisset, illi Heraclium Hierosolymis episcopum præfecerunt, fuit is Arianus, tres annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem secundo creatus est Meletianus patriarcha Antiochenus, qui orthodoxus fuit; annos viginti quinque sedit, ejus præfecturæ anno vicesimo primo celebratum est Constantinopoli concilium secundum. Sub hoc imperatore patriarcha Alexandrinus fuit Athanasius; Constantinopolitanus, Eudoxius Manichæus; Romanus, Linarius. Eodem imperante floruit Basilius Cæsareæ Cappadociae, quæ in Romanorum ditone est, episcopus; nec non Gregorius, Naziazu episcopus: urbis autem istius Naziazu incolæ omnes Sabii erant. Cum ergo Gregorius episcopus Nazianzenus orationem haberet in Natali Christi Domini nostri, cujus initio diceret: Natus est Christus, glorificate; Christus de cælo, excipite; Christus in terra, exaltate; eamque coram ipsis recitasset, ii illudentes ipsum irridere cœperunt. Cum ergo adventassent Epiphania aliam etiam **484** orationem composuit, in qua Sabiorum religionem traduxit, ipsosque probris affecit, eam scilicet sub cujus initium dicit: Rursum Jesus meus, et rursum mysterium. Tempore etiam Juliani apostatæ floruit Anba Antonius, qui primus erat monachorum Ægypti desertum incolentium, ubi monasteriis constructis monachos congregavit. Nec non Anba Flavius in Syria qui primus erat monachorum Jordanis desertum incolentium et in ipso monachos collegit, et monasteria locaque quamplurima extruxit. Nuntiatum autem est Juliano apostatæ imperatori statuisset Saporem Saporis filium Persarum regem, ipsum bello aggredi. Paratis ergo copiis profectus est Julianus ipsi in occursum. Prævæ autem conversationis ipsius, fideique ac intentionis malæ gratia, quodque homines ad idolatriam impellere studeret, factum est ut ipsum prælio devictum interficeret Saporis Persarum rex, magnamque sequacium ipsius stragem ederet. Memoriam autem prodidit Basilius Cæsareæ Cappadociae episcopus, se loco suo sedentem ante oculos tabulam habuisse in qua depicta erat Mercurii martyris effigies; dum vero tabulam inspiceret disparuisse martyris effigiem: quod dum ille miraretur, post modicum temporis spatium eandem in tabulam rediisse, atque **485-487** in mucrone lanceæ quæ in prædicti martyris manu depicta fuit, sanguini quid simile fuit. Quo majori admiratione percussus, Basilius episcopus confusus hæsit, donec ipsi nuntiaretur Julianum apostatam eadem hora in prælio occidisse; unde Basilius notum habuit ipsum, ob magnum quo christianos persecutus est odium, quemque promovere conatus est idolorum cultum, a Mercurio martyre interfectum.

Occiso Juliano imperatore apostata, post ipsum Romanis annum unum imperavit Jovianus; idque

anno regni Saporis filii Saporis Persarum regis A vicesimo primo. Fuit Jovianus fide orthodoxus, religionis christianæ propugnator; ac profecto contra ipsum rebelli quodam, ipse ad bellum illi inferendum progressus mortuus est in via, loco quodam Dades dicto. Regnavit post ipsum in Romanos Valens annos duodecim: idque anno regni Saporis filii Saporis Persarum regis vicesimo quarto. Anno imperii ejus tertio constitutus est Damasius patriarcha Romanus, qui annos viginti octo sedit, dein mortuus est: cujus præfecturæ anno decimo septimo celebratum est concilium secundum Constantinopolitanum. Anno quarto imperii Valentii constitutus est Democlius patriarcha Constantinopolitanus, qui Manichæus fuit, annos undecim sedit, dein mortuus **488** est. Anno imperii ipsius primo constitutus est Arvis episcopus Hierosolymitanus, qui et Manichæus fuit, et cum annos quinque sedisset, mortuus est. Anno imperii ejusdem septimo factus est Hilarius episcopus Hierosolymitanus, qui Arianus erat; annos quatuor sedit, dein mortuus est. Eo mortuo rediit Cyrillus episcopus Hierosolymitanus, qui ab Arianis fugerat, in locum suum, ubi annos sedecim sedit, dein mortuus est. Totum ergo temporis spatium quo episcopatu functus est Cyrillus annorum erat triginta trium. Episcopatus ipsius anno vicesimo septimo fuit concilium Constantinopolitanum secundum. Quin et Alexandrini Athanasium patriarcham animo ipsum trucidandi adorti sunt, C ille vero fuga prolapsus delituit. Lucium ergo Arianum, ad patriarchalem Alexandriæ dignitatem evexerunt. Quinque autem elapsis mensibus convenientes episcopi nonnulli una cum christianorum Melchitarum multitudine Lucio patriarchæ maledixerunt, ipsum in exilium pepulerunt, reversusque Athanasius patriarcha in sedem suam, ipsam donec moreretur occupavit. Patriarchatu autem functus est annos quadraginta sex. Anno imperii Valentii octavo constitutus est Petrus patriarcha Alexandrinus, quem cum animo ipsum occidendi adorti essent Ariani ipse fuga se proripuit **489-491**. Deinde sedi suæ redditus cum eam sex annos occupasset mortuus est.

Concitavit autem quidam contra Valentium rebellionem in Occidente, contra quem ille cum copiis suis profectus in bello occidit, imperante post ipsum Romanis fratre ipsius Valente annos tres, idque anno regni Saporis, filii Saporis Persarum regis, tricesimo sexto. Porro tempore Valentis imperatoris, Alexandriæ fuit vir quidam nomine Theodorus qui Melchitarum sententiam disputando tuebatur, Arianorum autem refutabat: quem ergo captum Arii maledicti asseclæ, vinctis manibus, equorum pedibus alligarunt, quos deinde in campo ad cursum iucitarunt, donec discerptis membrorum compagibus martyrium passus sit. Anno imperii Valentis Romanorum imperatoris secundo constitutus est Timotheus patriarcha Alexandri-

nus, qui Petri patriarchæ Alexandrini antecessoris sui frater fuit; septem annos sedit, dein mortuus est. Anno autem præfecturæ ipsius sexto habitum est concilium Constantinopolitanum secundum. Exstruxit autem Timotheus patriarcha Alexandriæ ecclesias complures, et monumenta non pauca. Multos etiam ab Arii sententia ad Melchitarum doctrinam convertit. Anno imperii ejusdem Valentis Romanorum imperatoris secundo, constitutus est Evagrius patriarcha **492** Constantinopolitanus: fidem hic Melchitarum professus, cum duos menses sedisset in exilium pulsus est. Valens ergo imperator accersito Gregorio Nazianzeno, ipsum sedis Constantinopolitanæ curam suscipere jussit, cujus ergo res quatuor annos administravit, dein mortuus est. Sub eodem Valente Romanorum imperatore natus est sanctus Euthymius. Concitavit autem quidam in Occidente contra Valentem rebellionem, adversus quem cum ipse exercitum duxisset, commisso inter ipsos pluribus diebus prælio, loco quodam Taraka dicto, in fugam conversus Valens imperator ad vicum quemdam in ditione Adrianopolitana confugit, ubi ipsum una cum vico igne immisso combusserunt. Successit ipsi filius Valentianus, quocum una Romanis imperavit Gratianus tres annos.

Mortuo deinde Gratiano imperatore, nec non paucis post ipsum diebus imperatore etiam Valentiano, orta est inter Romanos magna de imperio [conferendo] dissensio, dicentibus quibusdam: Imperium in nos teneat unus e filiis Valentianii imperatoris magni; aliis: Ne imperet nobis nisi aliquis a nobis probatus, qui fidem christianam propugnet. Quin et discrepantes fuerunt christianorum opiniones, et divisæ sententiæ, quibus tandem prævaluit Arianorum, et Macedonianorum sententiæ. **493-495** Sex ergo mensibus conturbati manserunt absque imperatore. Neque ullus eo tempore Constantinopoli præfuit patriarcha. Nam a morte Gregorii episcopi Nazianzeni, qui sedis Constantinopolitanæ curam gesserat, vacua remansit cathedra nullo suscepto patriarcha. Convenientes ergo senatores et duces quemdam ex episcopis nomine D Cyrum, virum probum et egregium: Te (inquiunt) acceptum habemus, et quodcumque tibi de nobis statuere visum fuerit; tibi ergo optionem permittimus, ut virum ejus tibi mores probati fuerint nobis regem constituas: si enim absque rege permanserimus a Persis aliisque timemus, ne regionem nostram invadentes nobis, præ opinionum multitudine et differentiarum magnitudine, prævalentes, nos perdant. Respondit ipsis episcopus: Si ego virum aliquem electum vobis regem præfecero, vereor ne dum aliis placuerit, aliis vero non, bella inter vos et cædes oriantur. Verum quæ mihi in mentem venit sententia vobis explicabo, quam si amplexi fueritis et mihi et vobis utilior est futura. Quænam (inquiunt) ista est? Respondit episcopus: Ut per totam urbem Constantinopolitanam, præco-

nis voce edicatur, ne sit qui ad solis occasum in ecclesia non conveniat, ubi totam noctem precibus impendentes, **496** dein sacra celebrantes Deum et Dominum nostrum Jesum Christum rogemus ut nobis regem eligat, et quemcumque ipse elegerit nobis regem præficiamus. In ejus sententiam descenderunt. Fuerunt autem Constantinopoli, viri duo pauperes, tenuis sortis, amicitia inter se conjuncti, quorum unus nomine Theodosius, vir barbæ raræ, annos triginta natus; alter Theophilus sapiens et philosophus, annos natus viginti quinque. Illi quotidie simul Constantinopoli mane egressi ligna colligebant, quæ capitibus suis gestata vendentes, dimidiam pretii partem pauperibus distribuiebant, altera victum et reliqua sibi necessaria comparabant, nec quidquam ipsos præter noctem dirimebat, utroque domum suam abeunte, dein ad pensum suum redeunte. Eo igitur die Theophilus bene mane ad Theodosium accedens ut ipsum e somno excitaret quo lignatum proficiscerentur, evocatus ipse egressus: Frater mi (inquit) in somnio modo, cuod mihi valde mirum visum est, detentus sum donec te inclamante experrectus sum metu percussus; quod si invenirem qui mihi interpretaretur, darem illi quidquid tota hac septimana lucraturus sum, ea qua sum paupertate cum nihil aliud suppetat quam quod lignis vendendis acquiram. Cui Theophilus: Mihi, inquit, somniorum interpretandorum **497-499** peritia est. Tu ergo si tuum mihi narraveris, ego, volente Domino Christo, ipsum tibi explicaturus sum, ne opus habeas quidquam illi qui ipsum tibi interpretabitur impendere. Tum Theodosius: Inter dormiendum (inquit) audivi vocem magnam, (qua experfactus metu consternatus sum), mihi dicens: *Perrenerunt exercitus Persarum Constantinopolim*, quare accelerato gressu in viam progressus, ibi nec quemquam vidi, nec quidquam audivi. In cubile ergo reversus dormivi vidique me quasi in deserto loco atque admodum amplo constitutum, eoque arietibus, ovibus, bobus, jumentis, feris, volucribus, atque animalibus omnigenis, arboribusque prægrandibus referio, nec non acervis frumenti ingentibus quamplurimis. Dixi ergo apud me: Utinam mihi frumenti hujus aliquid esset cum pauper sim. Interea autem dum animalia, arbores et frumentum oculis perlustro, ecce accessit ad me vir cubitos quinquaginta altus, corpore auri instar obrysi fulgido, dextra gladium ancipitem tenens, erantque gladio quatuor impressa sigilla instar auri micantia; sinistra autem scutum aureum. Quem cum ad me accedentem viderem, metu consternatus in faciem prociidi. Ille autem manu mea prehensa me erigens: Ne metuas, inquit. **500** Quid est quod ex [omnibus in] hoc deserto optares? Tum ego: Domine mi, non optarem ego aliud quam frumenti parum. Respondit: Quidquid in hoc deserto vides, ab hoc tempore tuum est, tuque in potestate. Deinde dixit mihi:

A Sequere me. Secutus ergo ipsum dum una cum ipso proficiscerer, vidi arietes, oves, boves, jumenta et volucries, se mihi incurvare, arbores etiam mihi honorem capitibus inclinatis deferre, leones autem in me rugire, a quibus cum magnopere metuerem: Ne metuas, inquit, sed gladium istum et clypeum prehende, his tibi in manum sumptis (erat autem gladius anceps, quatuor habens sigilla). Quos ergo ab ipso acceptos cum tenerem, ferae, illis in manu mea conspectis, statim in terram procidentes me adorarunt. Tum me ad mare perduxit, ubi columnam ex luce, e mari prodeuntem vidi. Vir autem ille manu sua extensa columnam apprehendens ea me induit. Divisa autem est columna ista in tres stellas, quarum prima quæ unionis instar erat, me pectus usque circumdedit; secunda, quæ instar smaragdi, femora usque; tertia vero, quæ instar hyacinthi rubicantis, pedes usque. Deinde me manu prehensum cum ad desertum istud magnum reduxisset: Tolle, inquit, in cælum oculos tuos. Sublatis **501-503** ergo oculis, stellam magnam fulguris instar conspexi quæ in duas partes divisa mihi in caput decidit: tum ad latus deserti me deduxit, ubi multi crescebant sentes, et inter medios sentes arbores infrugiferae. Dein ad tentorium magnum et pulchrum me perduxit, cujus partem interiorum dum perlustrarem, ecce in ipsius medio agnus erat, et fons aquæ lactis instar albicantis. Agnus autem iste quasi in flammam ignis conversus in cælum una cum aqua ista ascendebat. Egressus ergo tentorio vidi in manu viri istius clavem cubiti longitudine, eademque latitudine, quam cum mihi tradidisset, dixi: Domine mi, quomodo una clypeum, ensen, et hanc clavem ferre possum? Respondit ille: Hoc est quod tibi in mandatis datum est. Dum autem cui clavem traderem cogitabundus substiti, te ad dextram mihi adstantem vidi, pallio candido pulchro indutum, caputque tiara cinctum habentem; tibi ergo clavem tradidi. Tum discedente a me viro isto, ego una et tu domum nostram petituri abivimus; obviam autem mirum offendimus, qui viam nobis interclusit, cubitos ducentos longum. Dixi ergo: Quomodo fiet ut murum hunc transire possimus? his dum occupati fuimus, ecce lucem fulguris instar e cælo descendentem vidi, quæ cum **504** murum illum defecisset, transivimus; tum te inclamante experrectus sum.

Dixit illi Theophilus: Si vere visum tuum mihi retuleris, futurum est ut tu rex eligaris; somnium ergo tibi interpretabor. Desertum illud amplum mundus est; arietes et oves, homines sunt, tam boni quam mali, qui mundum incolunt; jumenta, Græci; volucries, urbes et oppida universim; arbores consilarii et duces. Hi omnes te in regno tuo colent. Leones vero regni hostes sunt: gladius anceps, lex cæterique Veteris et Novi Testamenti libri; quatuor sigilla gladio impressa, quatuor Evangelia: acervi frumenti, magnam opum copiam

in regno tuo denotant : columna lucis qua indutus es, Dei in te gratiam, qua sæculo tuo florebis : tres stellæ quæ te cinxerunt, baptisma quo tinctus es in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Stella quæ e cælo in caput tuum descendit, corona tua regia est, quam ut vidisti in duas partes dividi, ita futurum est ut sint tibi dum regnas filii duo. Sentes et arbores infrugiferæ, gentes sunt quæ in Dominum Christum non credunt. Tentorium, Ecclesia est : agnus quem in ejus medio vidisti, Eucharistia : aqua lacti similis, baptisma, et quemadmodum vidisti agnum iustar flammæ ignis cum aqua in cælum ascendere, ita eo ascendit Eucharistia. **505-507** Clavis, potestas est tibi data ad præfectum Ecclesiæ mandato tuo constituendum. Tu autem mihi clavem tradidisti, id est me patriarcham constitues. Murus autem, pax est et tranquillitas in regno tuo futura. Hæc visi tui interpretatio est. Respondet Theodosius : Quam belle (mi frater) interpretatus es ! Ego enim ut sim rex, tu patriarcha, illud est quod nunquam fieri potest. Verum surge ut una ad opus nostrum proficiscamur. Progressi autem cum homines ad ecclesiam itantes cernerent rogarunt : Quænam esset iste dies ? a quibus responsum tulerunt, Ecclesiam petimus ut videamus quem nobis regem electurus sit Deus. Dixit ergo Theophilus Theodosio, Eamus et nos una cum reliquis ad ecclesiam : forsitan verum futurum est insomnium tuum. Cum autem ecclesiam ingressi orassent, dixit Theophilo Theodosius, **508** Vestes sunt nobis squalidæ et tritæ, pone ergo homines consistamus, ut quid futurum sit videamus. Cum ergo finitis sacris, cessassent homines, ecce avis magna ore suo coronam ex luce tenens, in quam cum duas horas oculos intendissent homines : Miserere, o Domine, ingeminantes, advolans illa coronam istam lucidam Theodosii capiti imposuit, cujus ergo statim ad altare gestati, vestibisque tritis squalidis exuti, atque indumento regio amicti, capiti diadema regium cum imposuisset, ipsique benedixisset episcopus, equo e regiis quodam vectus est, nondum hæc quæ sibi evenissent credens, cingentibus ipsum consiliariis et ducibus donec ad Dar-il Balat, id est palatium regium, ipsum deduxissent, deinde redeuntibus.

Imperavit ergo Theodosius Romanis, qui et Theodosius Magnus appellatus est, annos septemdecim, idque anno regni Saporis, filii Saporis Persarum regis, quadragesimo secundo. Tum Theodosium regem convenientes consilarii et præfecti dixerunt ipsi : Corruptæ sunt hominum sententiæ, prævalente apud ipsos Arii et Macedonii doctrina ; hoc ergo ut cures, fidemque Christianam defensam explices, litteris ad omnes patriarchas et episcopos datis, convenire eos jubeas, ut de hac re dispiciant, fidemque christianam explicatam dent. Theodosius ergo rex scriptis ad Timotheum patriarcham Alexandrinum, Meletium patriarcham Antiochenum, Damasum patriarcham Romanum, et Cyrillum

A episcopum Hierosolymitanum, litteris, ipsos uno cum episcopis suis Constantinopoli adesse jussi, ut de fide christiana disquirerent, eamque explicatam hominibus darent. Convenerunt ergo patriarchæ cum episcopis suis Constantinopolim, uno excepto Damaso patriarcha Romano, qui ipse non venit, at ad Theodosium veram fidem seamque explicatam **509-511** et expositam, scripsit. Congregati sunt ergo Constantinopoli episcopi centum quinquaginta. Concilii præsides erant Timotheus, patriarcha Alexandrinus, Meletius Antiochenus, et Cyrillus Hierosolymorum episcopus ; quibus tradidit Theodosius imperator litteras Damasi patriarchæ Romani, in quibus fidem veram describeret atque explicaverat : quibus lectis et expositis, in eamdem, quam ipse scripserat, fidei confessionem consenserunt. Deinde Macedonii opinionem ad examen revocarunt, cujus doctrina fuit, Spiritum sanctum non esse Deum, verum creatum, factum. Dixit ergo Timotheus, patriarcha Alexandrinus : Non aliud apud nos significat Spiritus sanctus quam Spiritum Dei ; non est autem Spiritus Dei, aliud quam vita ipsius ; si ergo dixerimus Spiritum sanctum creatum esse, asserimus Spiritum Dei creatum esse ; si Spiritum Dei creatum esse, vitam etiam ipsius creatam esse ; quod si vitam ipsius creatam affirmaverimus, autumaremus ipsum vitam carere ; atque hoc asserentes penitus ipsum abnegabimus : qui autem Deum negat maledictione dignus est. Consentientes ergo in Macedonii maledictionem, ipsum cum asseclis suis devoverunt, nec non patriarchas ipsi succedentes, qui idem cum ipso docuerunt. Maledixerunt etiam Sabellio Libyæ **512** episcopo ejusque asseclis, quod assereret Patrem, Filium, et Spiritum sanctum unam esse personam ; necnon Apollinario ejusque sequacibus, quod affirmaret corpus Christi intellectus expers esse. Porro definierunt Spiritum sanctum creatorem esse et increatum, Deum verum, ejusdem cum Patre et Filio naturæ, substantiam unam, naturam unam ; addentes fidei Symbolo quod composuerunt trecenti octodecim episcopi, qui Nicææ convenerant : *Et in Spiritum sanctum Dominum vivificantem, qui ex Patre procedit, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur.* Idque quod trecenti octodecim isti in fidei quam ediderunt confessione dixissent tantum : *Et in Spiritum sanctum.* Statuerunt etiam Patrem, Filium et Spiritum sanctum, tres esse personas, tres hypostases, et tres proprietates, unitatem in Trinitate, et Trinitatem in unitate, essentiam unam in personis tribus, Deum unum, substantiam unam, naturam unam ; necnon corpus Domini Christi anima intelligenti rationali præditum. Porro quemdam ex satellitibus regiis nomine Victorium, patriarcham Constantinopolitanum constituerunt ; statuerunt etiam patriarcham Romanum ordine primum fore ; Constantinopolitanum, secundum ; Alexandrinum, tertium ; Antiochenum vero quartum. Episco

pum etiam Hierosolymitanum titulo patriarchæ **513-515** ornarunt, cum prius episcopus esset, nec quis ante illud tempus patriarcha Hierosolymis præfuisset; eique locum quintum assignarunt, atque [his peractis] discesserunt.

Jam a concilio primo episcoporum trecentorum octodecim, qui in urbe Nicæna convenerunt, ad secundum hoc in quo Constantinopoli congregati sunt episcopi centum quinquaginta, qui Macedonio ejusque sequacibus maledixerunt, anni sunt quinquaginta octo, Porro Timotheus patriarcha Alexandrinus patriarchis, episcopis et monachis carne, festis Dominicis, vesci permisit, Manichæorum qui Sadikeni appellati sunt causa, ut ita dignosci posset e patriarchis et episcopis quisnam Manichæus esset; ut hoc pacto carnum esu irrita redderetur ipsorum religio et solverentur leges. Manichæi enim nec mactare animal licitum ducunt, nec carne, vel alio quopiam quod ab animante provenit, ulatenus vescuntur. Metropolitanæ autem et episcopi Ægyptii plerique Manichæi erant. Patriarchæ ergo orthodoxi, cum episcopis et monachis, carne suis, festis Dominicis, vescabantur; Manichæorum autem metropolitanæ, cum episcopis et monachis suis, iis abstinebant, atque earum vice piscibus vescabantur, eos carnis loco ponentes, cum pisces in animalium numero sint. Hoc observabatur tempore Manis **516** hæresici infidelis. Ipsi vero et ejus asseclis e melio sublatis, reversi sunt patriarchæ orthodoxi, cum episcopis et monachis suis, ad institutum suum antiquum et a carnum esu festis Dominicis abstinebant. Inquit Said Ebn Batrik medicinæ studiosus, non permisit Timotheus patriarcha Alexandrinus ideo carnibus vesci festis Dominicis, quod Manichæi appellati Sadikæi earum vice piscibus utantur, verum quod carnum esu immolatum innuebat; pisces autem pro immolato non habentur. Alia vero Manichæorum secta quæ Sammacen, id est piscarii appellantur, pisces comedebant, quod ii pro immolato non habeantur; at ab esu carnis, quod immolata fuerit abstinent. Verum errant etiam Manichæi appellati Sadikæi, qui pisces loco carnis habent, cum Dominus Christus carnes comederit; unde necessario omnibus qui fidem christianam profitentur incumbit, ut carne vescantur, Domini nostri Christi exemplo, uno saltem quotannis die, quo ab animis suis scrupulum amoveant, atque omnibus notum faciant contrarios ire se improbæ Manichæorum sectæ. In Actis vero scriptum est¹⁴, Petrum, cum in urbe Joppe esset domi coriarii ejusdam, cui nomen Simon, atque ædium tectum hora diei sexta oratum conscendisset, somno gravi correptum dormivisse, atque **517-519** interea cælum apertum vidisse, unde descendit linteum quod ad terram usque pertingeret, in quo cujusvis quadrupedum generis quæ in terra sunt aliqua erant, ferarumque et reptilium et voluerium, unaque vocem audisse dicentem, *Heus, Petre surge, macta*

et vescere. Dicente illo: *Nequaquam, Domine, nihil enim unquam immundum aut impurum comedi*¹⁵. Vocem secundo ad ipsum venisse: *Quidquid purgaverit Deus, tu ne polluito*: ac cum hoc illi ter a voce repetitum fuisset, rursus in cælum sublatus fuisse linteum. Confirmat autem hoc a Petro dictum, cum unus e primariis apostolis et fidei columnis fuerit, cujus [dieta] recipere et amplecti decet, illud Domini Christi factum, quod mactato vesceretur et quævis animalia esu licita esse. Quare suspicioni olimoxius sit quicumque carnis esum aversatus fuerit et alienum se a Domini nostri Christi instituto ostendit et a Petro apostolorum coryphæo; adeo ut sententia nostra, quisquis mactato non vescatur, religioni christianæ contradicat et Manichæorum sectam astruat, exceptis patriarchis et episcopis et qui vitam monasticam professi fuerint; cum hi carnis esum non respuant quod eum illicitum putent, sed abstinentiæ et reverentiæ gratia. Quin et Græci res suas aqua **520** abluere noluerunt, cum plerique ipsorum Manichæi essent: Manichæi autem lotionem aqua peragendam non probant. Atque his longo temporis decursu confirmatis, adhuc instituti sui tenaces manent, ne aquam ad lavandum adhibeant. Ab aqua autem ad lavandum adhibenda eos abstinere dicunt nonnulli, ob intensum regionis suæ, unaqueque in ea frigus, adeo ut ipsis frigida se abluere, hyeme præsertim, haudquaquam expediat, ideoque nec ipsam ob frigoris vehementiam contrectant.

Manichæorum vero duo sunt, uti jam dictum est, genera, alii Samakini (id est) piscarii; alii Sadikini. Samakini præstitutis aliquot singulorum mensium diebus jejulant; Sadikini autem per totam vitam jejulant, nihil prorsus aliud quam quod produxerit terra comedentes. Cum ergo fidei christianæ professionem in se susceperent Sadikini, metuentes ne si a carnum esu abstinerent, quinam essent perspecto, morte afficerentur, sibi ipsis jejunia constituentes, ob festa Nativitatis et B. Virginis et apostolorum jejunarunt, a piscium esu istis jejuniis se continentes, quod ideo fecerunt ut dies anni jejunantes absolverent, neque aliam ob causam piscium esu inter jejunandum abstinebant quam ne dignoscerentur. Successu deinde temporis diuturno **521-523** evenit ut ipsorum factum hoc imitarentur Nestoriani, Jacobitæ et Maronitæ, apud quos hoc in morem abiit. Tum et Græcorum Melchitarum nonnulli hoc probantes, idem etiam ipsi eorum exemplo fecerunt, piscium esum jejuniorum istorum quæ recensimus tempore omittentes; illi præcipue eorum qui in regionibus degunt in quibus Mohammedis religio floret; quod tamen nec e consuetudinibus traditione acceptis, nec e rebus mandato aliquo stabilitis apud ipsos est. Græci enim Melchitæ piscium esu duobus diebus insignibus, videlicet Mercurii et Veneris, per totum anni decursum abstinent, ut et die παραμονή [vigilia] quo ante

Natalem jejulant, nec non die παραμύνης qui A
Epiphaniam præcedit; quibus diebus inter jejunan-
dum piscibus haud vescuntur, quia die s istos eo
dem loco habent quo jejunium magnum. Quibus
ergo e Græcis visum est Natalis B. Virginis, atque
apostolorum gratia jejunare, tria ista jejunia ob-
servant, pisces interim comedentes, quorum esu
Mercurii cui tantum et Veneris diebus abstinent.
Eodem modo, si cui visum est diebus Mercurii et Ve-
neris per totum annum jejunare, illi permissum
est etiam ad nonam jejunare et piscibus abstinere.
Neque enim hoc necesse est, nec cuiquam permis-
sum **524** ut jejunia observans piscium esum in-
ter jejunandum abnuat, nisi diebus Mercurii et
Veneris [uti jam dictum est] et in jejunio magno,
nec non binis vigiliis quæ festa Natalis et Epi-
phanix præcedunt. At nonnulli Græcorum Mel-
chitarum in jejniis, etiam B. Virginis gratia ob-
servandis, a piscium esu se continent. Quem mo-
rem hauserunt e typico sancti Mar Sabæ; nec est
in eorum abstinentia ista peccatum. Qui alias
statuit ipse peccat, legique contradicit et manda-
tum solvit. Ut autem ad historiam de Theodosio
et Theophilo, in qua enarranda fuimus, reverta-
mur. Theophilus Theodosii regis amicus ad por-
tam ipsius integrum annum moratus ipsum haud
convenerat: quamvis enim quotidie ad portam
regis accedens janitores rogaret atque precaretur
ut ab ipso ad regem chartam deferrent, ab illis
repulsus ac prohibitus fuerat. Anno autem elapso
ecce imperator Theodosius inter orandum vocem
audivit quæ ipsi diceret: O Theodosi, amici et socii
tui Theophili oblitus es. Dicenteque Theodosio:
Domine mi, tu quis es? ipsi responderet: Ego
vir sum qui tecum in deserto fui: et quemadmo-
dum te regem constitui, ita et Theophilum patri-
archam constituo. Statim ergo misit Theodosius
accersitum Theophilum, quem in præsentiam suam
admissum postquam **525-527** ipsum salutasset,
ita affatus est rex: Crede mihi, mi frater, me tui
oblitum fuisse, teque mihi e memoria penitus ex-
cidisse, donec heri inter orandum, ecce, me in-
clamans, vir ille quem in somno vidi te mihi in
memoriam revocavit. Respondit Theophilus: Ego
etiam heri in somnio vidi quemdam qui mihi di-
ceret: Sicut Theodosium regem constitui, ita et
te patriarcham constituo. Ecce autem colloquen-
tibus ipsis, ingressus janitor regi nuntiavit, ad-
venisse Alexandriae incolas, qui dicerent mor-
tuum esse Timotheum patriarcham, ac virum pe-
terent quem patriarcham constituerent: rex ergo
statim Theophilum patriarcham constituens ipsum
Alexandriam misit, qui ibi annos viginti octo sedit,
dein mortuus est. Theophilus autem ubi Alexan-
driam pervenisset, idola quotquot in ea fuerunt,
confregit. Fuitque Alexandriae pavimentum ma-
gnum marmoreum cui inscripta erant tria Theta
Θ Θ Θ et in circuito ascriptum: Qui tria hæc
Theta interpretatus fuerit, quod sub iis est acci-

piat. Dixit ergo Theophilus: Ego illa interpretabor.
Theta primum est Θεός quod est Deus; secundum,
Theodosius rex; tertium, Theophilus patriarcha.
Tum sublato pavimento magnam sub eo pecuniæ
vim reperit, cujus cum per litteras Theodosium
regem certiore fecisset, rescripsit ille: Pecunia
ista ecclesias exstrue. **528** Exstruxit ergo Theo-
philus patriarcha ecclesiam magnam nomine
Theodosii regis, quam totam auro obducto orna-
vit, quin et alias multas Alexandriae ecclesias
struxit, e quarum numero sunt ecclesia Sanctæ
Mariæ et ecclesia Sancti Joannis.

Porro nati sunt Theodosio imperatori duo filii,
quorum natu majori nomen indidit Arcadium;
minori, Honorium: quibus, cum adolevissent,
quæsit qui ipsos litteras doceret. Cum ergo Ro-
mam misisset quæsitum virum sapientem qui libe-
ros suos institueret, ibi philosophum quemdam
nomine Arsanem repererunt, quem ad ipsum mi-
serunt, qui ergo filiis regis erudiendis incubuit.
Rex autem die quodam, cum Arsanem inter do-
cendum stare, filiis ipsius sedentibus, conspexis-
set, illud improbens: Ne (inquit) hoc facias: re-
spondente Arsane: Ita decet (o rex) me filios tuos
docere; jussit rex ipsum sedere, illique ut coram
ipso starent facere. Cum autem jam quantum opus
videretur litteris imbuti essent, Arsanes Arcadium
verberibus durius excepit, adeo ut ipsorum vesti-
gium cuti ipsius imprimeret; ob quod Arcadius
erga ipsum iram animo concepit. Ideo autem pla-
gis ipsum afficere voluit Arsanes, ut, cum post
patrem suum imperio potiretur, si alicui verbera
infligi vellet, verberum dolor ipsi monitoris vice
esset. Porro anno imperii Theodosii **529 531**
Magni octavo, apparuerunt pueri illi qui, a Dacio
rege fuga se proripientes, in spelunca in urbe
Epheso delituerant: idque quod longo temporis
intervallo cum pastores inter transeundum late-
res, quibus speluncæ aditus obstructus fuerat,
loco movere soliti essent, facta esset instar ostii
apertus. Experrecti ergo pueri, se unam tantum
noctem dormivisse putantes, socio suo, qui cibum
ipsis emere solebat: Profectus, inquit, cibum
nobis compara, et quid agat imperator Dacius in-
quire. Ille ad portam speluncæ egressus ubi ad-
ficii ibi constructi ruinas cerneret, quid hoc esset
ignoravit; surgens tamen profectus est usque dum
ad urbis Ephesi portam pervenisset, supra quam
cruce[m] magnam collocatam conspiciens, hoc etiam
apud se improbens: Me, inquit, dormire puto;
oculos ergo tergere cepit ac dextrorsum et sini-
strorsum circumspicere, num aliquid sibi notum
videre posset, quale cum nihil cerneret, confusus
substitit, hæc apud se animo reputans: Forsitan a
via aberravi, vel forsitan non est urbs ista Ephes-
sus. Urbem vero ingressus nummum quem habuit
pistori tradidit quo panem emeret, pistor virum
habitu peregrino conspiciens pavidum metuque
consternatum, nummos habentem quibus Dacii iu-

peratoris effigies insculpta esset, quid hoc esset A nescius, suspicatus illum **532** thesaurum invenisse, Unde, inquit, tibi est nummus iste? Quo nihil respondente, homines inclamavit, quorum magno apud ipsum cœtu congregato, ipsumque alloquente, cum ille nullum ipsis responsum redderet, illi eum ad patricium urbi præfectum nomine Antipatrum abduxerunt, qui eum etiam allocutus, ipsique minatus est. Ille tamen nihil respondit. Accessit etiam ad ipsum Marcus urbis episcopus, qui ipsum affatus, nec ullum tulit responsum. Ille ergo, quo ipsum terreret, Nisi, inquit, nos alloquaris, ac unde tibi fuerit nummus iste edicas, morte te multabimus. Necdum tamen respondit, loqui scilicet abuens metu Dacii imperatoris, quasi ipse adhuc viveret (adhuc enim ipsum in vivis superesse putabat). Plagis ergo ipsum affecerunt, quarum dolorem ubi sensit, Ubi, inquit, est Dacius rex? Respondentibus illis Dacium imperatorem mortuum esse, multosque post ipsum imperio potitos reges, Christique fidem obtinuisse, et qui jam imperaret Theodosium. Magnum esse, tum sublato metu omnia quæ sibi accidissent narravit. Illum ergo ad speluncam comitati ibi socios ipsius conspexerunt, nec non arcam æneam reppererunt eique inclusam laminam plumbeam in qua descripta erat ipsorum historia, et quid ipsis cum imperatore **533-535** Dacio contigisset, litteris mandante Tadduso Dacii imperatoris patricio. His in summam admirationem rapti ad Theodosium regem litteras scripserunt quibus eum harum rerum certiores reddiderunt. Qui ergo consensu veredo urbem Ephesum petens ibi illos et vidit et collocutus est. At tribus post diebus, cum ad ipsos in speluncam introiret, ipsos jam mortuos invenit. Jussit ergo ne inde educerentur, sed in ipsa spelunca sepeliri, et super ipsos ecclesiam struxit quæ ipsorum nomine insignita est, ac festum in ipsorum gratiam institutum eo die quotannis celebratur: dein Constantinopolim reversus est Theodosius rex.

Jam a tempore, quo a Dacio imperatore fugerunt pueri isti in speluncam atque in ea dormierunt, ad tempus quo rursum apparuerunt ac mortui sunt, juxta illud quod in historia martyrii ipsorum legimus, anni sunt tercentum septuaginta duo. Porro anno imperii Theodosii Magni decimo tertio constitutus est Siricius patriarcha Romanus, qui duodecim annos sedit, dein mortuus est. Eiusdem imperii anno decimo septimo mortuus est Nektarius patriarcha Constantinopolitanus, qui ibidem munere patriarchali functus fuerat annos sexdecim. Post quem patriarcha Constantinopolitanus constitutus est Joannes Chrysostomus, qui cum ibi quinque annos et decem menses **536** substitisset in exilium pulsus in eodem mortuus est. Anno imperii ejusdem sexto creatus est Flavianus patriarcha Antiochenus, qui cum sex annos sedisset mortuus est. Anno ejusdem duodecimo factus est Bark-

nus patriarcha Antiochenus, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem octavo constitutus est Joannes patriarcha Hierosolymitanus, ubi annos sexdecim sedit, dein mortuus est. Tempore item Theodosii regis floruit Epiphanius Cypri episcopus. Struxit etiam Theodosius rex Hierosolymis ecclesiam Jesmaniah in qua sepulcrum erat sanctæ Mariæ, quam diruerunt Persæ quo tempore Hierosolyma usque profecti ecclesias Hierosolymitanas destruxerunt, adeo ut in hunc usque diem vastata maneat.

Porro anno imperii Theodosii regis decimo mortuus est Sabur Saburi filius rex Persarum; post quem regnavit Bahram Saburi filius rex Persarum annos undecim, a quo tempore fruebatur Theodosii regnum tranquillitate et pace, dein mortuus est. Mortuus est etiam Theodosius rex succedentibus ipsi imperio filiis ipsius Arcadio et Honorio. Imperavit autem Arcadius Romanis Constantinopoli annos tredecim; frater vero ipsius Honorius urbi Romæ annos undecim; idque anno regni Bahrami filii Saporis Persarum regis septimo. Arcadius autem rex præceptorem **537-539** suum Arsanem ad necem quæsitivam præ eo quod erga ipsum in animo gerebat odio. Cujus rei certior factus Arsanes Alexandriam fugiens monachatum professus est in monasterio quodam quod in valle Hobaid, juxta Tarnut, situm est, et Askit appellatum. Arcadius deinde nato sibi filio, cui Theodosii nomen indidit, Arsanem præceptorem suum rogavit ut et filium suum doceret; cumque ipsi nuntiatum esset ipsum in Ægyptum fuga clapsam vitam monasticam ibi in monasterio Askit profiteri, misit post ipsum qui et vitæ securum esse juberet. Renuens autem Arsanes [venire] nuntio blanditus est adeo ut ab ipso discederet. Deinde metuens ne mitteret [rex] qui vi ipsum abducerent, Saidum Ægypti profectus ibi in monte Mokattam e regione vici dicti Tora habitavit, ubi postquam tres annos substitisset mortuus est. Tum vero alium nuntium misit Arcadius rex qui eum vi adduceret, cui cum ad monasterium Askit pervenisset nuntiatum est, Arsanem jam in monte Mokattam e vivis excessiss. Reversus ergo nuntius illud regi narravit. Rex igitur misso monacho cui nomen Trasius, eoque opibus instructo, Vade (inquit) et super Arsanis tumulo monasterium exstrue quod ipsius nomine appelletur. Profectus ergo Trasius Ægyptum super Arsanis **540** sepulcro monasterium exstruxit, quod in monte Mokattam situm est et Dic Alkasir usque ad hunc diem appellatur.

Porro in Ægypto episcopus quidam moriens tres filios reliquit qui vitam monasticam professi Askiti sederunt, quorum unum adscitum Theophilus patriarcha Alexandrinus episcopum in aliquot Ægypti urbes constituit, reliquos duos diaconos silique discipulos; qui ergo Theophilo patriarchæ Alexandrino inservierunt; at elapso triennio iterum Askitum reverti cupientes, cum ipsos id facere veta-

ret Theophilus, sine ipsius permisso abierunt; A quam ob causam ipsis Eucharistia ad tres annos interdixit. Illi ergo Joannem Chrysostomum adeuntes ipsum rogarunt ut ad Theophilum patriarcham Alexandrinum litteras scriberet quibus ab illo peteret ut ipsis Eucharistiae copiam faceret. Joannes ergo Chrysostomus missis per ipsos litteris ad Theophilum patriarcham Alexandrinum rogavit illum ut cum ipsis in gratiam rediret. Quod cum ille facere nollet, reversi iterum sunt ad Joannem Chrysostomum, qui ipsos ad Eucharistiam accedere jussit. Orta est ergo inter Theophilum patriarcham Alexandrinum et Joannem Chrysostomum similtas. Porro fuit tempore Arcadii Romanorum imperatoris, vir quidam nomine Theognostes, opibus abundans, cui invidentes **B** **541-543** nonnulli contra ipsum apud regem testimonium tulere ipsum fidem abnegasse, regique conviciatum fuisse: quam ob causam rex ipso in exilium pulso bona ejus diripuit. Ejusdem uxori vinea fuit per quam transiens Eudoxia regina, ob ipsius pulchritudinem concupivit. Cujus esset ergo cum rogasset, dictum est ipsi uxoris esse cujusdam a rege in exilium pulsi. Tum illa: Quam vellem (inquit) ut mihi esset, quo in ipsam me oblectationis causa reciperem! Responderunt e prefectis nonnulli: Regii juris est ut quodcumque calcaverit pes regius, illud ipsi sit. Quibus auditis vineam sibi occupavit regina. Mulier autem ista a Joanne Chrysostomo opem petiit, qui ad reginam mittens jussit ut vineam dominæ suæ redderet, illa vero noluit; cumque de ea re ipsam alloqueretur haudquaquam respondit. Tum Dei timorem ipsi incutiens: Cave (inquit) ne tibi accidat quod Izebeli Ahabi regis Israelis uxori contigit; at illa nulla horum ratione habita Joannem palatio suo pelli jussit, Joannis ergo tristis reversus, diaconos jussit, cum accèderet regina ecclesiam introitura, portas ipsi occludere; quod cum fecissent, rediit regina ira commota. [Eo tempore] erat Epiphanius, Cypri episcopus, Constantinopoli, negotiorum aliquot apud regem **544** perficiendorum gratia. Ipsi ergo accersito dixit regina: Joannes Chrysostomus veritati contradicit, rebusque nihil ad ipsum spectantibus se immiscuit, de cathedra ergo ipsum dejicite. Respondit illi Epiphanius, Si ita ut tu dicis se res habeat, ad poenitentiam ipsum hortabor; quod si redierit, [bene;] sin minus, ipsum dignitate sua amovebimus. Dixit regina: Nisi ipsum abdicaveritis apertura sum idolorum templa, hominesque ad ea colenda adigam. Adegit deinde ex episcopis et diaconis nonnullos ut ad regem accedentes, coram ipso contra Joannem testimonium perhiberent, ipsum legi contradicere, ipsumque moleste ferre urbis incolas, atque odio prosequi. Episcopi autem, Joanni ob magnam ipsius scientiam inviderunt, feceruntque quod ipsis innuit regina. Rex ergo Arcadius Joannem a cathedra patriarchali amoveri jussit. Joannes au-

tem Chrysostomus ad Epiphanium Cypri episcopum scribens: Tu, (inquit) Epiphani, in exilium meum consensisti ac contrariam mihi operam navasti, dicens de me quod minime te decuit. Scias ergo te nequaquam ad provinciam tuam perventurum antequam e mundo excesseris. Cui hoc responsum reddidit Epiphanius: O Joannes, nihil aliud quam omnia bona de te dixi, ac totam operam meam, quantum potui maximam **545-547** tibi impendi et ad malum a te avertendum diligentiam adhibui, quæ tamen frustra fuit. Qui autem præsens est videt quæ non videt absens. Quemadmodum autem tu mihi impingis ea quæ nec novi, nec dixi, ita scias te non perventurum ad locum exilii tui quo relegatus es, antequam e vivis discesseris. Jam vero Epiphanius Cyprum tendens in navi mortuus est, dimidio diei, antequam eo perveniret, spatio. Joannes autem Chrysostomus antequam eo ubi exulare jussus est, pertingeret, etiam diem obiit. Porro fuit Constantinopoli terræ motus ingens, nec non tonitru grave cum fulgure, fulminibus, et pluvia. Dixit ergo rex: Ideo hæc omnia eveniunt quod Joannem Chrysostomum in exilium misimus. Jussitque corpus ipsius Constantinopolim afferri, ibique sepeliri; idque anno sexto regni Arcadii. Ideo autem appellatus est Joannes, Chrysostomus, quod mulier quædam ipsum cum mortuus esset plangens, dixerit: O Joannes, o os aureum, hinc Oris aurei cognomen habuit.

C Post ipsius constitutus est alius quidam Joannes patriarcha Constant. qui cum annum ibi sedisset mortuus est. Ipsi etiam successit Gennadius in patriarchæ Constant. munere qui tres annos sedit, dein mortuus est. Post ipsum factus est Attichus patriarcha Constantinopolitanus qui annos quindecim sedit, dein mortuus est. **548** Idque anno regni Arcadii duodecimo. Anno imperii ejusdem octavo constitutus est Anastasius patriarcha Romanus qui tribus annis sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem undecimo factus est Innocentius Patr. Romanus, qui cum quindecim annos sedisset, mortuus est. Anno imperii ipsius octavo constitutus est Berillus patriarcha Hierosolymitanus, annos duodecim sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem quinto **D** factus est Paulinus patriarcha Antiochenus, qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem nono constitutus est Evagrius patriarcha Antiochenus, annis quinque sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem quarto, Arcadii nemp. Romanorum imperatoris, regno potitus est Yazdegerdes Bahrami filius, Al Aitham cognominatus, in Persas, annos viginti. Porro Theophilus patriarcha Alexandrinus ecclesiam magnam Alexandriae struxit, Arcadii Romanorum imperatoris nomini dicatam. Obiitque Arcadius Romanorum rex cum imperium annos tredecim occupasset; regnante post ipsum filio ipsius Theodosio, qui Theodosius junior appellatus est, in Romanos, annos quadraginta duos, idque anno Yazdegerdi Bahrami filii Persarum re-

gis undecimo. Anno imperii ipsius nono invadente ipsum Yazdegerdo Bahrami filio bellum inter eos grave commissum est, magnæque strages editæ, adeo ut utrique tandem alter ab altero in fugam verterentur. Anno imperii ejusdem decimo tertio **549-551** constitutus est Zosimus patriarcha Romanus, qui cum annum unum sedisset mortuus est, ad eam dignitatem post ipsum erecto Bonifacio, qui tres annos sedit, dein mortuus est. Factusque est post ipsum patriarcha ibidem Celestinus, qui annos decem sedit, dein mortuus est. Ejus præfecturæ anno quinto fuit concilium tertium contra Nestorium, Ephesi. Anno imperii ejusdem, videlicet Theodosii Junioris, primo, constitutus est Cyrillus patriarcha Alexandrinus; annos triginta tres sedit, dein mortuus est. Anno præfecturæ ipsius vicésimo primo, celebratum est concilium tertium, contra Nestorium. Anno etiam primo imperii Theodosii Junioris constitutus est Alexander patriarcha Antiochenus, qui cum annis quatuor sedisset, mortuus est. Post quem factus est ibidem patriarcha Barodotus (Theodotus) qui sex annos sedit, dein mortuus est. Post ipsum patriarcha Antiochiæ præfectus Joannes, septemdecim annos sedit, dein mortuus est. Anno episcopatus ejus undecimo fuit concilium tertium contra Nestorium. Anno septimo imperii Theodosii Junioris constitutus est Flavius patriarcha Hierosolymitanus, qui annos triginta octo sedit, dein mortuus est. Anno præfecturæ ejus decimo quarto fuit concilium tertium contra Nestorium; necnon anno præfecturæ ejusdem tricesimo septimo concilium quartum Chalcedone contra Dioscorum.

1-4 Anno Theodosii Junioris decimo quarto constitutus est Sisinius patriarcha Constantinopolitanus, qui tres annos sedit, dein mortuus est: fuitque post ipsum patriarcha Constantinopoli Nestorius, qui cum quatuor annis ac duobus mensibus sedisset, anathemate devotus ac loco abdicatus est. Asserebat siquidem Nestorius Mariam virginem revera Deiparam non fuisse; esse duos filios, quorum alter sit Deus, eumque a Patre genitum, alter autem homo, qui a Maria natus fuit: atque hominem istum qui se Christum dixerit, amore unitum esse cum filio, Deumque appellari et Filium Dei, non revera, sed per concessionem, et nominum communionem, et honoris causa, sicut unus ex prophetis. Quæ Nestorii sententia cum ad Cyrillum patriarcham Alexandrinum pervenisset, ipse eam improbens ad eum litteras scripsit, in quibus factum ejus ut turpe incensavit, ac sententiam coarguit ipsique viæ suæ perversitatem ostendit, rogans ut ad veritatem rediret. Cumque multæ inter ipsos litteræ intercesserant, nec a sententia sua reverteretur Nestorius, scripsit Cyrillus patriarcha Alexandria ad Joannem patriarcham Antiochenum, ipsum etiam rogans ut litteris ad Nestorium datis illum sententiæ suæ fœditatis et absurditatis mo-

neret, atque ut ad veritatem **5-7** rediret hortaretur. Scripsit ergo Joannes patriarcha Antiochenus ad Nestorium, se, nisi ad veritatem rediret, conventuros, ipsique maledicturos. Intercesserunt etiam inter eos epistolæ non paucæ; Nestorius vero a sententia sua haudquaquam recessit, sed in errore suo, cæcitateque ac opinionis pravitate permansit. Joannes ergo patriarcha Antiochenus scriptis ad Cyrillum Alexandrinum litteris certiore ipsum fecit Nestorium in sententiæ suæ pravitate perseverare. Scripsit igitur Cyrillus ad Cælestinum patriarcham Romanum, et ad Bu-Flavium patriarcham Hierosolymitanum, nec non Joannem patriarcham Antiochenum, rogans ut in urbe Epheso ad dispiciendum de sententia Nestorii convenirent, si forsitan redire vellet; sin minus, se ab eo subducentes, ipsi maledicerent, atque loco moverent. Convenerunt ergo in urbe Epheso episcopi ducenti. Concilii præsides erant Cyrillus patriarcha Alexandrinus, Cælestinus patriarcha Romanus, et Bu-Flavius patriarcha Hierosolymitanus. Promisit ipsis Joannes se adfuturum, at cum moram trahens non veniret, haud ulterius ipsum expectans Cyrillus patriarcha Alexandrinus, convocatis, qui aderant, episcopis, ad Nestorium misit ut se una sisteret, qui Ephesi tunc erat. Reveniente autem Nestorio accedere, cum ter ad ipsum **8** misisset, nec ille tamen veniret, sententiam ipsius ad examen revocarunt, ipsumque maledictione dignum judicantes, anathemate devoverunt, ac loco moverunt, statueruntque Mariam virginem Dei Matrem esse, Christumque Deum verum atque hominem duabus constantem naturis, at persona unum esse, quod diversum est ab amore. Nestorius enim asserebat unitatem esse duarum personarum consensum; cum unitas vera sit ut sit persona una duabus naturis [constans]. Cum autem jam Nestorio maledixissent, accessit Joannes patriarcha Antiochenus, qui cum jam illos ante adventum suum Nestorio maledixisse comperisset, ira commotus: Injuria, inquit, Nestorium affecistis, ipsumque maledictionibus immerito devovistis. Nestorioque se adjungens, convocatis qui cum ipso erant episcopis, Cyrillum patriarcham Alexandrinum, nec non Simonem episcopum Ephesinum, excommunicavit. Cum ergo viderent socii Cyrilli absurditatem eorum quæ patravit Joannes, orto inter ipsos dissidio Epheso discesserunt. Factique sunt socii Cyrilli, et Orientales partes duæ, inter quas intercesserunt rixæ.

At non destitit Theodosius rex donec inter illos pacem conciliaret. Scripserunt ergo Orientales libellum in quo asserebant sanctam Mariam Virginem Deam et Dominum nostrum Jesum **9-11** Christum peperisse, qui ejusdem est cum Patre suo naturæ, ejusdemque cum hominibus quoad humanitatem naturæ; duas etiam naturas confessi sunt, et hypostasium unam, unamque personam, et anathema in Nestorium denuntiarunt. Eumque libellum per

(a) Hic in editione Oxoniensi incipit tomus alter.

Paulum metropolitanam Hamesanum ad Cyrillum patriarcham Alexandrinum miserunt : quem cum accepisset atque perlegisset Cyrillus, cum ipsis de rebus in eo contentis consentiens hæc illis quod ad eum responsum reddidit :

Eandem ego quam vos in libello vestro descripsistis fidem amplector ; atque hoc pacto fuit inter Cyrillum et Orientales concordia. Quod autem dicunt nonnulli Cyrillum cum libellum Orientalium accepisset ipsum improbasse, nec dixisse duas naturas et hypostasim unam, in eo falsi sunt. Omnes enim Cyrilli libri illud diserte asserunt. Porro transmisit Cyrillus exemplar libelli Orientalium ad Hilarium, episcopum urbis Corinthi, et ad Acacium, episcopum Malatensem, et ad alios episcopos plures, certiores illos faciens Orientales ad veram fidem rediisse, neque Nestorio assensum præbere, verum sententiam amplecti concilii secundi episcoporum centum quinquaginta, qui Constantino-poli convenientes Macedonio maledixerunt. Jam a concilio secundo, quod diximus, ad tertium hoc concilium **12** episcoporum ducentorum qui in urbe Ephesi congregati sunt et Nestorium anathemati devoverunt, anni sunt quinquaginta unus, idque anno regni Theodosii Junioris, imperatoris Romanorum vicesimo primo. Nestorius autem ubi pulsus fuerat Ægyptum tendens, in ea ejus parte quæ Said dicitur, loco Echmim appellato, septem annos substitit, dein mortuus est, ac sepultus in vico Saklan dicto, in quo æstus ingens contigit, ac præcipue in valle in qua ipse sepultus fuerat, adeo ut nemo in ea incedere vel per eam transire tempore æstivo posset. Atque ita obliterata est sententia Nestorii donec illam longo post ipsum temporis spatio resuscitaret Barsuma metropolita Nisibinensis tempore Justinii Romanorum imperatoris et Kobadi Phiruzi filii regis Persarum, eamque in Oriente, ac præcipue apud Persarum incolas astrueret ; unde est quod multi sint Nestoriani in Oriente, scilicet Iraco, Al Musal, circa Euphratem, et in Mesopotamia, qui Nestoriani appellati sunt, titulo a Nestorii nomine deducto. Post Nestorium constitutus est Maximus patriarcha Constantino-politanus, qui tres annos sedit, dein mortuus est ; ipsoque nondum sepulto factus est Proclus ibidem patriarcha, qui super Maximo oravit, eumque sepelivit ; cumque post ipsum tredecim annos sedisset, mortuus est.

Inquit Said, patricii **13-15** filius, medicus : Visum est mihi hoc libri mei istius loco Nestorianis responsum reddere, et sententiæ ipsorum falsitatem atque absurditatem demonstrare, cum error sit, ipsique tempore hoc nostro a Nestorii antiqui dictis in diversum abierunt, autumantes Nestorium asseruisse Christum duas substantias ac duas personas esse, Deum perfectum in persona et substantia sua, atque hominem perfectum in persona et substantia sua, ac Mariam peperisse Christum ex parte humanitatis, non ex parte divinitatis suæ ;

PATROL. GR. CXI.

utpote cum Pater, juxta ipsos, genuerit Deum, at non hominem ; Maria vero hominem pepererit, non autem Deum.

Dicetur ergo illis : Si ita res se habeat uti vos dicitis, erit Christus duo Christi, duoque Filii. Erit ergo Christus Deus verus, et Filius verus Deus, et Christus verus homo, et Filius verus homo, cum necessario dicendum sit vel Mariam peperisse Christum, vel non peperisse. Si peperit, necessario erit partus vel spiritualis vel corporalis ; si corporalis, alius erit ab eo quem genuit Pater, unde necessario sequetur duos esse Christos ; quod si spiritualis fuerit, erit Christus Filius unus et Persona una, et Christus unus. Probatur hoc [exemplo] laminæ ferreæ cui unitur ignis, utpote quæ sit gladius unus qui et urat, et scindat, et luceat, et coruscet ; nec concedi **16** potest partem ferream eam esse quæ urit, et lucet, cum ferrum cui non inest ignis non urat ; neque partem candentem quæ secat ignem esse, cum ignis natura sua luceat et urat. Atque hoc [exemplo] verum esse constat et confirmatur quod profiteamur nos Melchitæ, Christum esse unam personam, Deum perfectum, hominemque perfectum, et confutatur quod asserunt Nestoriani, esse Christum personas duas. Quin etiam dici illis poterit, dicite nobis de humanitate cui unita est divinitas, atque nominata est Christus [An] non desierit esse Christum ex quo fuerit in utero matris suæ Mariæ usque dum ipsum pareret et lactaret, et adoleverit, et crucifixus, et passus fuerit ? An donec triginta annos compleret, fuerit unus ex numero hominum, ac tum demum unitus fuerit humanitati, ac factus sit Messias ? Quod si dixerint non fuisse Christum quandiu fuit in utero matris suæ Mariæ, verum Mariam peperisse hominem, ac ipsum donec triginta annos compleret unum fuisse ex hominibus, deinde unitam fuisse divinitatem cum humanitate, ac factum fuisse Christum, certe sententiam suam astruxerunt, at Evangelio mendacium impegerunt, nec non Paulo, omnibusque quos Ecclesia recipit libris, et a sententia Christiana recesserunt. Sin dixerint divinitatem humanitati unitam **17-19** fuisse dum adhuc in utero gestaretur, ipsumque [tum] Christum fuisse, ac in utero gestatum fuisse ; ac natum et educatum donec crucifigeretur et interficeretur, tum constituentur Mariam Virginem peperisse Deum, Christum unum, et personam unam.

Dicetur rursus illis : Quando unitum est verbum homini ? ante partum, aut antequam conciperetur, an momento partus ? Quod si dixerint, ante partum ; reponemus illis : Num ante partum, et ante conceptionem ? aut ante partum postquam conceptus est ? Quod si dixerint, tum ante nativitatem cum ante conceptionem, autumant unitum fuisse ipsum antequam esset homo, et antequam formaretur, et antequam nasceretur ; quæ si ita se habeant absurditatis arguitur sententia Nestoriana.

rum, quo Æternus unicus fuerit homini se ex parte tantum ita habenti. Homo enim ex parte sic se habens talis fuit cum forma humana indueretur; unde necesse est illis ut autem divinitatem solam, cum humanitate fuisse novem menses aut circiter ab initio conceptionis, una cum eadem manens in loco quo gestari solet infans; deinde simul natus fuisse; quod contradicit illi quod dicunt, Mariam peperisse Christum ex parte humanitatis suæ, non ex parte divinitatis suæ. Si dixerint, unitam fuisse cum eo postquam conceptus esset ac forma **20** perfecta indutus; regeremus ipsis; Tum Deus in utero gestatus est ante partum; quod si concedi possit utero gestatum fuisse, concedi etiam potest, nasci potuisse. Si dixerint unionem factam tempore nativitatis, dicimus: Tum ergo peperit Maria Verbum una cum homine; Verbum autem tum apud nos tum apud vos Deus est. Peperit ergo Maria Deum. Si dixerint, Ita est; repouemus: Cum concedi possit nasci potuisse, cur non concedatur, in utero gestari potuisse? Quod si concesserint, jam sententiæ suæ valedixerunt, sin haud concesserint, dicimus: Quanam est inter hæc discrepantia, ut in utero gestetur, et ut nascatur? Si dixerint Deum natum non esse, nec fuisse unionem ante nativitatem, nec statu isto durante, sed fuisse tempore nativitatis, dicimus destruit hoc illud quod asseritis, Mariam peperisse Christum. Siquidem non est vobis Christus homo solus. Cum ergo Christus non sit homo solus, Maria autem ex sententia vestra hominem nudum pepererit ante unionem, sequitur ipsam peperisse illud quod non erat Christus, postquam autem fuerit, factum esse Christum per unionem, ac fuisse unionem post nativitatem, ac proinde Christum evasisse post nativitatem. Quod si hoc vobis absurdum videatur, ac Maria Christum pepererit, ipsa ergo non peperit hominem solum, **21-23** atque hoc necessario infert peperisse ipsam Deum cum homine, nec non fuisse unionem ante nativitatem: atque ita manifesta facta est absurditas ejus quod asserunt Nestoriani, scilicet Mariam peperisse Christum ex parte humanitatis suæ, non ex parte divinitatis; et veritas ejus quod confitentur Melchitæ, Mariam peperisse Deum, Christum unum, et personam unam, et substantiam æternam, et substantiam de novo productam.

Dicetur etiam illis: Si asseratis Christum duas esse substantias, unam æternam, alteram de novo productam, dein Mariam peperisse Christum, jam confitemini Mariam duas has substantias, quæ sunt Christus, peperisse; Christus ergo constat duabus naturis, quas cum peperit, una earum Deus est, peperit ergo Deum æternum. Deinde, non potest concedi peperisse nisi quod in utero gestatum fuerat, hinc ergo necessario sequitur ipsam Deum illum in utero gestasse. Atque ita ostensa est etiam absurditas sententiæ Nestorianorum asserentium, Mariam nec in utero tulisse, nec peperisse Deum,

A et confirmata veritas ejus quod profitentur Melchitæ, scilicet Mariam peperisse Deum, et Christum unum, et filium unum, et personam unam. Inquit Said Patricii filius, medicinæ studiosus: Antistites erroris, videlicet Nestorius, Eutychius, Dioscorus, Severus, et Jacobus Baradiensis, **24** cum ipsorum sequacibus aliisque heterodoxis, qui astruere voluerunt imaginationes suas a timore Dei alienas, atque a via Dei declinarunt juxta sententiæ suæ pravitatem, in Deum audaces, quosque malæ intentiones suæ et corruptæ cogitationes mari erroris ingurgitarunt, illi (inquam) omnes illos quibus se inmiscuerunt errores mordicus retinuerunt, eo quod ignorarent unionem divinitatis Domini nostri Christi cum humanitate ipsius, dum unusquisque ipsorum in aliquem e diversis misionis modis impingens ei adhæserit. Visum est autem mihi ostendere [diversos] misionis modos, eosque explicare, ut ita absurditatem eorum quæ dicunt percipias. Deo autem potentia est. Pro magna Dei providentia, justitia perfecta, et misericordia eximia, misit ipse Verbum suum creans, quo omnia creavit hisque esse dedit, quod e substantia est increata, verum a Patre ante omnia sæcula genitum, cum non esset unquam Deus sine Verbo et Spiritu, neque Verbum unquam ab ipso separatum, neque a Spiritu ipsius creante, aut a substantia ipsius; ac descendit Verbum Dei creans cum subsistentia sua permanente, perpetua, durabili, quæ nunquam non fuit, nec esse desinit, et incarnatum est a Maria Virgine, puella sancta, **25-27** electa, e stirpe benedicta, e progenie Abrahami; prole Israelis, tribu Judæ, familia Davidis, quam ad hanc œconomiam elegit Dominus ex omnibus mundi feminis, ipsamque Spiritu sancto mundavit, Spiritu [inquam] suo substantiali, adeo ut ipsam idoneam redderet in quam descenderet Verbum Dei substantiale, atque ita obvelatum est Verbum creans homine creato, quem sibi voluntate Dei Patris, et consilio Spiritus sancti creavit, creaturam novam absque semine virili, ut nec in ipsam caderet peccatum, nec cum homine consuetudinem haberet aut congressum, aut violaretur puellæ sanctissimæ virginitas, hominem perfectum cum corpore suo et anima sanguinali, et spiritu intellectivo, rationali, qui est imago Dei in homine, et similitudo ipsius. Cum fuerit ipse inter creaturas Dei maxime idoneus in quo habitaret Deus, ac descenderet, sibi que in velum sumeret, pro ea qua cæteras quotquot sunt creaturas antecellit puritate. Scias enim rem naturæ puræ haud cerni, nisi in eo quod sit naturæ crassioris; neque cerni posse quod omnium maxime purum est, nisi cum eo quod ipso crassius sit [conjunctum] in eo, quod appareat e materia constantibus, naturæ crassioris. Invenimus autem spiritum hominis intellectivum, rationalem **28** puriorem esse eo quod purissimum est in cæteris creaturis, ideoque ex omnibus Dei creaturis maxime idoneus fuit qui Deo velum esset, ideoque factum est illi velum; ipsique

Interim anima, in sanguine sedem habens, velum; A ut et corpus crassum, velum ei quod ipso purius sit: atque hac ratione assumpsit Verbum Dei creans substantiam hominis integram cum corpore ipsius et sanguine, spirituque intellectivo rationali, fuitque Verbum Dei cum subsistentia sua, subsistentia humanitatis istius, cuius substantia perfecta fuit, eo quod subsistentia Verbi Dei ipsam subsistere fecit. Neque enim ipsa creata fuit, vel omnino quidquam fuit, nisi per subsistentiam Verbi Dei, quod ipsam creavit, et subsistere fecit de nihilo quod in utero Virginis antea subsisteret, et sine causa aliqua a qua ipsa principium esset, sive semine virili, sive aliquo quopiam, excepta substantia Verbi creantis quæ una est e Trinitate divina; atque illa subsistentia cum hominibus numerata, B et nota est ob eam cui conjuncta est, quamque creavit eique copulata est, substantiam humanam, atque ipse unitate subsistentiæ istius unius, subsistentiæ (inquam) Verbi Dei creatoris, unus est in Trinitate substantia divinitatis suæ, et unus inter homines substantia humanitatis suæ, non **29-31** duo, verum unus cum Patre et Spiritu, atque ipse idem unus simul cum hominibus, comprehendens duas substantias diversas, e substantia [nempe] divinitatis creante, et substantia humanitatis creata, in unitate subsistentiæ unius, subsistentiæ [inquam] Verbi, quod est Filius genitus a Patre ante tempora et sæcula omnia, idemque natus ex Maria Virgine in fine temporis, ita ut non separaretur vel C a Patre, vel a Spiritu sancto.

Verum sicut radius solaris qui genitus est ab ipso sole, cuius lux totum illud inter cælum et terram [spatium] lumine implet, conspicitur in domo aliqua, atque in ipsa vere est luce et calore suo, ita tamen ut revera minime separetur a fonte quo genitus est, cum nec ab ipsius corpore nec luce abscindatur, ita etiam habitavit Filius Dei in humanitate, ita ut minime a Patre separaretur, fuitque in humanitate vere, idemque vere cum Patre et Spiritu sancto. Ac sicut verbum hominis qui ab intellectu ipsius gignitur chartæ inscribitur, adeoque totum vere est in charta ita ut interim ab intellectu a quo genitum est laudquaquam separetur, neque ab eo separetur intellectus a quo genitum est, quoniam intellectus per verbum dignoscitur, cum ei insit, atque verbum totum sit in intellectu qui ipsum genuit, totumque in seipso, ac totum in charta cui **32** unitum est: similiter Verbum Dei totum est in Patre a quo genitum est, et totum in seipso, totumque in Spiritu, ac totum in humanitate, in qua resedit, cuique unitum est. Quamvis enim omnis similitudo creata longe absit ab eo ut creatorem referat, non desit tamen Deus similitudines servis suis in omnibus libris suis proponere, ut ea quæ non cernunt ex iis quæ cernunt intelligerent, eaque quæ ipsis non sunt manifesta, ex iis quæ manifesta sunt dignoscerent. Non est autem habitatio Verbi Dei creatoris, ejusque cum substan-

tia humanitatis conjunctio, vel translatio vel alteratio, vel mutatio unius e duabus substantiis a natura sua. Non est mutata natura divina, ut [cessaret esse] divina, creatrix, neque humana ut laud amplius sit humana creata: atque hoc istiusmodi est quod non absurdum videatur intelligenti. Jam alteratio et mutatio necessario requirit mixturem, cum fuerit e duabus naturis e materia constantibus, crassis, instar aquæ et vini, mellis et aceti, auri et argenti, æris et plumbi, aut his similibus; quæ omnia e materia constant et crassa sunt. Omne autem materiale quod cum alio materiali miscetur, necessario infert mutationem qua aliud evadat quam utraque ista e materia constantia prius fuerant, neque [maneat] vinum vinum, nec aqua aqua, postquam commista fuerint, **33-35** neque aurum aurum, nec argentum argentum, nec æs æs, nec plumbum plumbum, post factam mixturem, sed utraque alterata sint a substantia sua et res alia diversa evaserint, quæ neutra penitus earum sit, nec utraque ipsarum immunis sit a corruptione, et alteratione ab eo quo fuerat statu. Quod si fuerit mistio e natura subtili, et natura crassa, non infert mistio ista alterationem aut conversionem, exempli gratia: In mixture animæ et corporis [ex quibus constat] homo unus, unitur alterum alteri ut nec mutetur vel alteretur anima a substantia sua ne sit anima quæ actionibus suis dignoscatur, neque corpus a statu et actionibus suis mutetur et alteretur; aut quemadmodum ubi unitur ignis eum ferro ipsumque subtilitate sua penetrat, simulque conjuncta una fiunt pruna, ita ut nec alteretur ignis vel mutetur a substantia sua ne sit ignis lucens, urens; neque alteretur ferrum aut mutetur, ne sit ferrum materialatum quod vulneret et scindat: eodem modo fit in omni mixture quæ composita est e rebus duabus diversis, quarum altera sit spiritualis, subtilis, altera materialis et crassa; veluti anima et corpus; ignis et ferrum; vel ut sol, qui se immiscet aquæ, luto, omnique materiæ humidæ, et putidæ, neque mutatur vel alteratur a luce munditie et puritate sua, licet cum omni re nigra, et sordida **36** putida, et immunda misceatur; quia non fit unquam mixture nisi tribus modis, quorum unus est cum misceatur duæ naturæ materiales, quæ mutantur et corrumpuntur; ut in mixture aquæ et vini, aceti et mellis; auri et argenti; æris et plumbi; hæ enim omnes, cum id genus aliis, alteratio sunt et corruptio; quia quod ex vino et aqua mistum est, nec vinum est nec aqua, quod utrumque eorum a natura sua mutatum sit, ac commistio ipsorum facta sit cum corruptione ipsorum et mutatione a statu suo: atque ita quod mistum est ex aceto et melle, factum est neque acetum, neque mel, quod utrumque eorum a statu suo mutatum sit: ita et in mixture auri et argenti, plumbi et æris, laud purum manet utrumlibet eorum. Atque hic unus est e tribus mixture modis. Secundus est mistio quæ fit seorsim

manentibus duabus naturis materialibus, ita ut earum subsistentia dignoscatur. In istiusmodi mistura utraque deorum naturarum ab altera distinguitur subsistentia sua, et ratione sua; atque ita se habet ut oleum et aqua in eadem lampade, aut linum et sericum in eadem veste, utpote quæ e lino contexta, serico striata sit; aut instar statuæ æneæ cui caput sit aureum, aliorumque ejusmodi; quam non decet appellare misturam, cum distinctæ manent duæ naturæ et consistentiæ, **37-39** sicut non oportet ut sit inter aquam et amphoram in qua est, mistio; cum natura vasis illius sit, testa; constitutio, [quod sit] amphora; adeo ut non sit inter eam et aquam mistio, sed quanta fieri potest maxima discrepantia. Ita et aqua et oleum, nisi vas lampadis in quo sunt ea conjungeret, nequaquam unirentur; at non est [communitas] vasis inter ea mistio [censenda.] Similiter nec inter linum et sericum mistura est, cum non invicem adhaereant, etiamsi in eadem sint veste; nec inter æs et aurum ubi conflata non fuerint, commistio, etiamsi ea conjungat una statua. Hæ autem misturæ nunquam sunt nisi e materia corporea crassa: cujus si pars parti conjungatur, exempli gratia si liquefacta æs et aurum simul effundantur, eveniet ratione misionis mutatio et corruptio; neque enim est massula ista vel aurum purum, vel æs purum: ac nisi copularentur ac unum alteri adjungeretur, ut cum torquis ex ære auroque conllectitur, esset misionis modus separationi obnoxius, qui nomine misionis indignus est.

Atque in hos duos modos impegerunt Nestorius ejusque assecræ, et Jacobus et Severus et Dioscorus, et Eutychius eorumque sequaces. Jacobus quidem, neque quorum nomina recensui, misionem mutationis et corruptionis amplexi, asseruerunt naturam divinam et naturam humanam **40** in uno Christo commistas fuisse, ipsumque habuisse subsistentiam unam in natura una compositam ex duabus naturis diversis, divina scilicet et humana; professi ergo sunt eas mutatas esse: mutatio autem corruptio est. Atque hoc dicto impio Dei naturam accidentibus et morti necessario obnoxiam reddunt, ac Christum nec Deum verum, nec verum hominem constituunt, instar massulæ ex auro et ære conflatæ. Nestorius vero ejusque sequaces misionem quæ separari atque divelli possit aslingunt, autumantes Christum unum esse duabus naturis diversis constantem, divina et humana, duasque habentem subsistentias notas, divinam atque humanam, ac misionem statuerunt quæ separatio sit, instar torquis e duobus filis quorum alterum aureum sit alterum æneum conllecti; aut vestis duplicis, cujus pars exterior sit serica interior gossypina, inter quas nulla est mistura sive naturæ sive subsistentiæ: neque hac ratione ad illos spectat Christum unum credere; siquidem est torquis complicatus, torques bini, et vestis duplex, binæ vestes; eodemque modo [esset]

A Christus, duo Christi, [quorum] unus natura et subsistentia sua divinus esset, instar filii aurei in torque plicatili, aut partis exterioris sericæ in veste duplici; alter humanus, instar filii ænei in torque, vel partis **41-43** interioris e gossypio in veste. Summopere autem mirandum est quomodo non percipiant utriusque generis dissidentes ac discrepantes, neque intelligant esse duo ista misionis [genera] misturas materiæ corporeæ, crassæ; cui nihil inest spiritalis, subtilis, tenuis; adeoque non posse materiam crassam, duos istos misionis modos vitare: si enim mista fuerit misionem quæ coalitionem ac compositionem [infert] ad mutationem et corruptionem vergit; sin eodem quo fuerat statu permaneat, neque coalescit, neque contemperantur partes ipsius, adeoque non alia ratione miscentur quam ea quæ facile separantur atque divelluntur, etiamsi ea conjunxerit statua una, vestis una, vel vas unum. Neque reperitur unquam in re aliqua materiali corporea alius quis misturæ modus præter istos duos, vel qui corruptionem [infert] vel separationem, nisi cum mistio duorum sit quorum alterum materiale corporeum, alterum tenue sit et spiritale. Hic autem tertius est misionis modus, quæ et vere mistio est [in alio exemplari est, mistio naturæ] absque confusione, conversione, corruptione, aut separatione partitionis; verum est mistura qua penetrat natura spiritalis, subtilis, naturam materialem corpoream, donec per ipsam totam diffundatur, totaque commisceatur, neque remaneat locus **44** ullus naturæ materialis vacuus natura spiritali, sine mutatione qua mutetur vel spiritalis a natura sua spiritali subtili, vel corporea materialis a natura sua crassa, materiali, ac sine alteratione aut corruptione utriusvis, instar misionis animæ et corporis aut ignis et ferri in eadem pruna, quæ una est subsistentia, e natura ignis conjuncta ac commista cum natura ferri sine separatione aut divisione, ac sine confusione, conversione aut corruptione, diffusus est interim ignis per universum ferrum, totumque induit; communicavit etiam ferro potentiam suam et lucem suam, et vim comburendi, adeo ut et luceat ferrum, et urat; at nihil sibi de impotentia ferri assumpsit, sive nigredinem, sive frigus. Atque secundum hunc misionis modum disposuit Verbum Dei creans, misionem suam cum natura humana, estque Christus unus, Filius Dei unicus, a Patre ante omnia sæcula genitus, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, genitus non creatus, de substantia et natura Patris sui, atque ipse idem natus ex Maria Virgite in fine temporis, in subsistentia una, [videlicet] subsistentia Filii Dei unici quæ comprehendit duas simul naturas; divinam quæ nunquam non fuit, in principio, et ante omne principium; et humanam, quæ facta est in fine temporis, subsistere facta per subsistentiam æternam, estque is **45-47** Christus unus subsistentia una æterna, duas habens naturas, divinam, quæ nunquam non

fuit; et humanam, quam sibi creavit, ut ei uniretur, ex Maria Virgine. Estque subsistentia illa ipsius subsistentia naturæ divinæ et naturæ humanæ, utramque comprehendens sine inistione alterationi, aut corruptione separationi et divisioni obnoxia.

Non desiit subsistentia naturæ divinæ esse subsistentia naturæ humanæ cum ipsam crearet, et faceret per subsistentiam suam sine qua non subsistit, quaque excepta non est alii cognita. Estque ipse Christus unus ante incarnationem, et post incarnationem, ipse idem genitus a Patre in unitate personæ filiationis, habens substantiam divinam simplicem, ante omnia sæcula, sine matre; idemque natus ex Maria ultimis temporibus sine Patre, in unitate ejusdem ipsius personæ, e duabus simul substantiis constans, divina et humana, in illa persona conjunctis, Christus unus, et filius unus, quem allocutus est Pater e cœlis duobus in locis, scilicet fluvio Jordanis die baptismi, et monte Thabor die transfigurationis, dicens: *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi complacui*¹, eumque compellavit Maria, [dicens]: Fili mi, non est filius Patris, alius; et filius Mariæ, alius; absit ut hoc dicatur! non enim nascuntur naturæ; nam si pareret mulier naturam, necesse esset ut **48** omnes mulieres parerent, cum una natura omnes homines comprehendat: sed nascuntur personæ: nec parit mulier duas personas partu uno, nisi cum unicuique personæ sit partus seorsim, ut in gemellis. Nec convenit ut sint uni unquam rei binæ subsistentiæ mistæ; natura enim comprehendit subsistentias. Quomodo ergo fiat ut subsistentiæ natura diversæ simul jungantur in Christo uno cum subsistentiarum differentia? Subsistentia autem actus est superioritatis. Si ergo Christus duas habeat naturas diversas, sicut verum est, ac simul haberet duas subsistentias diversas; tum illud quod ipsum conjungeret [quo unus esset] aliud esset præter duas naturas, ac duas subsistentias; quale nihil omnino reperitur. Scimus autem non esse naturam absque persona; nec tamen est natura in una [tantum] persona. Natura enim una comprehendit plures personas, at persona una non comprehendit naturam. Natura autem Christi divina æterna nunquam subsistentia sua caruit; jam subsistentia ista ea est quæ humanitatis naturam sibi assumptam adjunxit, fuitque ipsi subsistentia ab eo usque tempore quo non fuit ante habitationem personæ istius divinæ in Maria in qua ubi habitavit fecit ex ipsa essentiam, videlicet naturam humanam, quam subsistentia sua subsistere fecit, et deificavit dum ipsi essentiam tribuit, **49-51** hæc autem, scilicet quod ipsam assumpserit, esse fecerit ac deificaverit, omnia simul fuerunt, dum humanitatem Christi habentem subsistentiam, quam notum est esse subsistentiam Filii Dei, assumptam

A subsistere fecit subsistentia sua, sibi que in templum creavit, cum non esset humanitas ista antequam resideret Verbum Dei in Maria, neque crearetur, neque ulla ipsius subsistentia nota esset, donec in ipsam resideret subsistentia Filii Dei, quæ facta est ipsi subsistentia. Neque unquam fuit caro ista, ex quo fuit, alia quam caro Verbi Dei; neque unquam, ex quo fuit caro anima intelligenti rationali prædita, aliter habuit quam caro Verbi Dei, neque aliter nota est unquam quam per subsistentiam Verbi Dei; est igitur ipse Filius Dei unicus a Patre sine matre genitus, a matre [natus] sine Patre, idemque Filius Dei, et Filius Mariæ.

B Unitas autem ob subsistentiam est cum Christus duas habens naturas perfectas, substantia differentes, quarum utraque ex suis seorsim actionibus et voluntate sua cognita est, cum ipsarum utraque voluntate sua velit, et actionibus suis agat. Quod si Christus unus esset sine unitate personæ, cum ea qua præditus est naturarum discrepantia non conveniret ut unus haberetur, nisi naturam ipsius complecteretur subsistentia una. Siquidem numerus cadit in personas, etsi fuerit natura una; secus **52** enim non caderet numerus in unitatem substantiæ Dei [ut esset] Trinitas, cum sit ipse unus Deus. Trinitas vero in personas cadit. Neque caderet numerus in homines, qua multi reputentur ob multitudinem, cum eos comprehendat natura una; siquidem omnes unus homo essent; verum personarum distinctio in causa est ut multi numerentur. **C** Quod si Christo duæ personæ tribuendæ essent, competeret illi numerus binarius, ac Trinitati divinitatis quadruplicitas cum a Trinitate ad numerum quaternarium promoveretur atque in ea auctio locum haberet. Neque perficeretur baptismus trina immersione, quam præcepit Christus apostolis suis, videlicet ut baptizarent eum qui crederet in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Deceret enim eos qui autumant Christum duas esse subsistentias, quater inter baptizandum intingere, cum nomina trina, sint personæ Patris et Filii et Spiritus sancti, quorum nomine ter aqua tingitur. Quod si quatuor essent personæ, necesse esset quater immergi, secus non in totum Christum, quem duas esse personas dicit, baptizaretur, sed in dimidium ipsius, omissa scilicet altera subsistentiarum ipsius in quam hæc fuerit baptizatus. jam ergo manifestum est Christum unum esse, ante quem non fuerit Christus alius, neque post ipsum futurus sit alius. Verbum enim Dei nunquam **53-55** non fuit ex quo nunquam non fuit Pater ipsius, neque unquam fuit Deus sine Verbo, neque unquam separationem passus est, sicut dicit Evangelium: *In principio fuit Verbum, et Verbum nunquam non fuit apud Deum, et Deus nunquam non fuit Verbum, omnia per ipsum facta sunt, et absque eo non factum est vel unum eorum quæ facta sunt*². Deinde

¹ Matth. iii, 17; Luc. iii, 22. ² Joan. i, 1 sqq.

addens dicit: *Et Verbum factum est caro, et commo-*
ratum est inter nos^a, confirmavitque dictum suum,
 subsistentiam Verbi unam esse, quæ nunquam non
 fuit cum Patre, eandemque ipsam assumpta na-
 tura humana factam fuisse carnem ad habitandum
 inter homines, quam nova creatione sibi condidit
 ex Maria virgine sine semine humano. Fuitque
 Verbum quod carnem istam formavit in Maria,
 instar seminis quod causa est formationis hominis.
 Estque ipsum persona illa quæ in sancta Trinitate
 numeratur cum Patre et Spiritu sancto. Idemque
 quod numeratur unum cum hominibus; ille Jesus
 Christus Filius Dei viventis, Filius ille unicus; per-
 fectus Deus cum Patre et Spiritu sancto, nullo
 inter ipsos discrimine quod ad essentiam divinitatis
 et substantiam ipsius; et perfectus homo cum
 Matre sua cæterisque hominibus, nullo inter ipsos
 discrimine ratione essentiæ humanitatis et sub-
 stantiæ ipsius, sine conversione aut mutatione **56**
 utriusvis naturarum ipsius a substantia sua; sive
 divinitatis a substantia sua subtili et simplicitate;
 ad crassam humanitatis [naturam] et compositio-
 nem ipsius; sive humanitatis a crassitie et compo-
 sitione ad subtilitatem et simplicitatem divinitatis,
 [sine, inquam,] vel mistione, corrumpente quæ
 mutet alterutrum re aliqua ad substantiam suam
 [spectante,] sive parva sive magna, qua fieret e
 duabus naturis una natura mista. Hoc enim infide-
 litas est et blasphemia in Deum, alligere ipsi muta-
 tionem aliquam qua a substantia sua creature con-
 verteretur in substantiam creatam; aut [dicere]
 carnem, quam sibi in habitaculum creavit, con-
 verti a substantia sua creata ac fieri creatam.
 Quod si duæ naturæ commiscerentur mistura aliqua
 adeo ut fierent natura una, non esset Christus post
 incarnationem suam, e substantia Patris et Spiritus
 sancti, siquidem substantia Patris et Spiritus
 sancti est substantia simplex, subtilis, lux creans,
 quam non ingreditur compositio. Et quomodo con-
 veniret ut Filius incarnatus accenseretur Patri et
 sancto Spiritui, postquam e substantia ipsorum
 egressus esset præ ea cui obnoxius fuerat mistione
 et compositione? Aut quomodo concederetur ipsum
 esse Deum unum cum Patre et Spiritu sancto cum
 ea quæ naturæ ipsius obtigerat mistione? Quin etiam
 hoc pacto esset humanitas Christi humanitas cum
 ea quam subierat **57-59** mutatione respectu sub-
 stantiæ suæ a natura humanitatis ad commistionem
 cum substantia divinitatis, et alteratione quæ muta-
 tionem utriusque naturæ ab eo quo fuerat statu,
 inferret. Nos vero credimus in Christum unum, unum
 factum unitate personæ in qua copulatæ sunt di-
 vinitas et substantia humanitatis, quæ eas simul
 conjungit sine mistione, conversione, mutatione
 aut separatione qua divellantur. Neque est ipse in
 alterutra naturarum sine altera: quemadmodum
 novimus Deum initio creasse lucem simplicem sub-

A tilem, quæ statu suo simplici tribus diebus in aere
 permansit, quorum primus fuit feria prima qua
 creata est: deinde ipsi die quarto corpus mate-
 riale creavit, in quo ipsam statuit, atque inha-
 bitare fecit, mistione necessaria et conjunctione
 firma, et totum hoc solem appellavit nomine uno,
 quod comprehendit et naturam lucis solis, et na-
 turam corporis ejus, unitate subsistentiæ ipsius
 unius quam comprehendit sol unus; cujus nec lux
 ante corpus ipsius sol vocabatur, nec corpus sine
 luce sol audit, verum sol unus est cum luce
 et corpore suo pariter. Eodemque modo di-
 gnoscitur lux Dei Christus. Neque enim ante in-
 carnationem suam ex virgine Maria appellatus est
B Christus; neque dicitur humanitas ipsius sine di-
 vinitate Christus, **60** verum divinitas et humanitas
 ipsius simul Christus unus, qui est ex substantia
 Patris et Spiritus sancti secundum divinitatem, et
 ex substantia Matris suæ reliquorumque hominum
 respectu humanitatis suæ, qui vult voluntate na-
 turæ humanitatis suæ, omnesque ejus actiones
 operatur, excepto peccato. Peccatum enim non est
 de substantia naturæ, verum accidens quod per
 rebellionem in naturam intravit. Non destitit sub-
 stantia humanitatis ipsius obsequi substantiæ divi-
 nitatis ipsius, ex quo carnem induit, nec destitit
 affectus humanitatis ipsius parere affectui divini-
 tati ipsius; neque enim desiderat humanitas ipsius
 per se, quod vult natura humanitatis de cibo, potu,
 somno, cæterisque quæ ad substantiam humanita-
 tis spectant, excepto peccato, donec desiderare
 faciat divinitas ipsius humanitatem ipsius, velique
 ipsi ut velit quod ei per se competit, nec quidquam
 sumpsit ratione necessitatis et compulsionis, eorum
 quæ caro necessario requirit, neque ad quidquam
 eorum confugit, ob potentiam substantiæ divinitatis
 suæ quæ admista est humanitati ipsius unitate
 subsistentiæ, ad amovendam omnem compulsio-
 nem et necessitatem a substantia humanitatis
 ipsius. Verum creavit ipsa substantiam humanita-
 tis ipsius, voluitque quæ voluit humanitas per se;
 ut ita veritatem astrueret naturæ humanitatis,
 ipsam **61-63** scilicet statum suum firmiter reti-
 nere, nec in aliud quid a substantia sua conversum
D esse. Fecitque Christus omnes humanitatis actio-
 nes, excepto peccato, cum incitaret divinitas ipsam
 ad faciendas humanitatis actiones, ita ut nec face-
 ret illa invita, aut necessitate ad quodlibet eorum
 compulsa; at cum vellet divinitas ut vellet suam
 voluntatem, opera autem ipsius faceret, videlicet
 [aliquod] divinitatis totius opus voluntate essentiæ
 divinitatis; non fecit hoc quasi petens ab alio vel
 prece vel supplicatione vel rogatu, verum voluntate
 divinitatis essentiali. Voluntas enim generis est,
 non individui; ideoque quodcumque vult Pater,
 idem vult et Filius, et Spiritus sanctus; et quod-
 cumque vult Filius, idem vult et Pater et Spiritus

^a Joan. I, 14.

sanctus; et quodcumque vult Spiritus sanctus, idem etiam vult Pater et Filius; non est inter ipsos contrarietas aut differentia. Atque ita etiam voluntas humanitatis, generis est non individui: ideoque omnibus hominibus communiter insitum est appetere bonum, nec quisquam est fidelis vel infidelis, bonus vel malus, qui non appetat bonum, ipsumque accipere desideret, tum in hoc mundo, tum in futuro; nec quisquam est qui respuat bonum, aut cui non insit appetitus cibi, potus, indumenti, somni, quietis, tranquillitatis, prosperitatis, sanitatis et vitæ; et odium eorum quæ **64** his contraria sunt, videlicet famis, sitis, nuditatis, insomniæ, laboris, molestiæ, adversitatis, ægritudinis, mortis. Illud autem quod discrepant homines præter appetitum universalem quod ad res quas alii contra ac alii velint, non est a voluntate naturali quæ generali competit, sed desiderium singulare quod quibusdam tantum hominum accidit, ac appetitui naturali contrarium; utpote quod aliud a bono appetat, ideoque discrepant in desideriis istis accidentalibus quæ ab affectibus oriuntur, unoquoque illud volente quod desiderat ob voluptatem quæ ipsi inde contingit. Neque tamen interim exiit quisquam appetitum communem quo incitantur homines ad bonum volendum ipsumque amplectendum, tam in hac vita quam in futura. Ideoque Christo competunt binæ voluntates naturales integræ, divina et humana, duoque genera integræ, creans et creatum, conjuncta sine mistura in una persona quæ duas naturas comprehendit unione sibi propria, inseparabiliter, [adeo ut] loquatur proprietate personæ suæ unius sermone duarum naturarum, divinæ et humanæ, nec sit qui loquitur sermone humano alius, et qui sermone divino alius, verum Christus unus qui utroque simul sermone loquatur, et utrasque actiones agat duabus voluntatibus, et duabus simul **65-67** naturis; cum velit voluntate divina faciens opera Deitatis, quæ facit quodcumque vult, et quomodo vult, non precedente voluntate actiones ipsius, cum penes ipsum sit ut faciat quidquid vult, quodcumque vult, nulla intercedente petitione, prece, aut rogatu, juxta illud quod dixit ipsi leprosus: *Domine, si vis potes mundare*; et respondit ipse, *Volo, mundare*, itaque a lepra sua, ipsius voluntate, mundatus est: juxta etiam mandatum ipsius ad dæmonia, ut e dæmoniacis exirent, cum rogarent ipsum dæmonia ut juberet ipsos porcos ingredi (neque enim illud sine ipsius permissu facere potuerunt) atque ipsè illos permetteret. Postea etiam, ventum et mare quiescere jussit, idque sine prece aut petitione. Atque hujusmodi multa in Evangelio facta memorantur, quibus divinitatem suam confirmavit, ideoque credunt fideles ipsum esse Deum perfectum, dum faceret opera divinitatis quæ nulla unquam creatura fecit, nec unquam facere potest, cum sint opera soli

A Deo propria, quæ nemo alius faciendi potestatem habet, neque ulli unquam e creaturis ipsius concessa sunt. Idque quia ipse creat quodcumque vult et abscondita novit, perspicuus quæ legunt pectora, et peccata remittit, quæ nemo præter ipsum remittere potest. Estque in omni loco æque præsens nulla re terminatus, et in sepulchris **68** conditus die resurrectionis resuscitatus est potentia sua, cum sit Dominus diei judicii, thronum occupans et regnum et ratiocinium severum, qui unicuique secundum ea quæ fecit retribuit; idemque qui de cælo descendens incarnatus est, et corpus in calum sustulit.

B Cum autem faceret opera humanitatis, ea quæ opera sunt generica et naturalia (qualia sunt edere, bibere, indui, somnus, sudor, tristitia, perpeſsiones, mors), his humanitatem suam adstruxit, seque hominem natura perfectum esse. Est ergo Christus Filius Dei genere et essentia divina; idemque filius hominis genere et essentia humana, ipseque Christus unus unitate peculiari, personæ suæ unius propria; personæ scilicet filiationis æternæ, quæ genita est a Patre sine Matre, ante sæcula; eademque personæ filiationis humanæ, quæ nata est ultimis temporibus ex Maria Virgine, sine patre; estque ipse persona una, æterna, quod ad divinitatem; temporalis, quod ad humanitatem; idemque duabus simul naturis loquitur, ac duorum generum actiones edit. Ubi dixit, *Ego sum Filius Dei*, de divinitate loquitur; at ubi dixit, *Ego sum Filius hominis*, de humanitate. Ipse miracula ratione divinitatis suæ fecit, idemque afflictiones pertulit ratione humanitatis; crucifixus et mortuus est ratione humanitatis suæ, nec crucifixus nec mortuus ratione **69-71** divinitatis. Mutatio enim et perpeſsiones et mors humanitatis propria sunt, non divinitatis, quæ ab omnibus istis immunis est. Non autem patitur aliquid ab accidentibus quæ ipsius naturæ non conveniunt: exempli gratia, securi scindi non cadit in solem, quia scindi, solis naturæ non competit. Ideoque securi scinditur arbor cui sol affulget, at non una cum, arbore scinditur sol: ferro enim scindi in lignum cadit, at non in solem. Ac sicut, cum Ferrum igne calefactum aquæ immergitur, occupans frigus aquæ ignis calorem, ipsum exstinguit, ita tamen ut nulla ab eo noxa in ferrum cadat, quia passio ab aqua [illata] igni competit ut ab ipsa exstinguatur, at non competit ferro eadem madefactio. Eodem modo cadunt passionnes in animam humanam et ad ipsam pertingunt, totumque corpus, quia in ipso passionnes locum habent, at non cadit in divinitatem quidquam. Porro credimus Christum Filium Dei unicum esse post incarnationem, necnon filium hominis, ipsum non alium, Christum unum, Dominum unum, duas habentem generationes, genitum a Patre ante sæcula, supra omnem causam,

sermonem, cogitationem, et tempus, necnon natum a Matre sine temporis, propter salutem nostram, eodem modo quo nos nati sumus, et supra nativitatem nostram, videlicet eo modo quo nos nati sumus, **72** quod homo fuerit et ex muliere; et quod ad tempus nativitatis, post novem menses: at supra nativitatem nostram, quod non fuerit ex semine, verum ex Spiritu sancto, et Maria Virgine illibata, supra legem nativitatis humanæ, quod illæsa manserit virginitas Matris suæ postquam ab ipsa natus fuit. Estque idem Deus perfectus et homo perfectus; totus ipse Deus perfectus, cum humanitate sua, et totus homo perfectus cum divinitate sua. Verbum enim incarnatum est absque mutatione, minoratione, aut defectu; et deificata est humanitas, ita tamen ut terminos suos non excesserit, permanente utraque natura statu suo in Christo uno, et agnita voluntatibus suis et actionibus suis in unitate personæ Verbi Dei, quæ utramque comprehendit proprietate sua una qua subsistit Christus unus, in quo sunt duæ naturæ, scilicet creans, quæ manet creans; et creata, quæ manet creata; et quæ mortalis fuit, mortalis: quæ immortalis, immortalis; et quæ terminata, terminis circumscripta; et quæ termini non capax, interminata; et quæ videri potest, visibilis; quæ videri non potest, invisibilis, quarum altera miraculis fulget, altera afflictiones perfert. Ita suscepit Verbum Dei passiones, quoniam ipsi sunt passiones carnis suæ sanctæ, et administravit caro miracula, ad confirmandam misionem in **73-75** persona una, atque esse ipsum Christum unum, qui edit miracula divinitatis suæ una cum humanitate sua; et perfert passiones humanitatis, una cum divinitate.

Quod si dixerit quispiam: Quomodo (factum est) ut non dixerit Christus in Evangelio se Deum esse, quo ita omne de eo dubium tolleretur? Respondeo Christum, si dixisset se Deum esse, inducturum fuisse eos qui in ipsum credunt, in errorem magnum. Qui enim dixerit se Deum esse, nominat totam substantiam divinam, et naturam unam, atque hoc dicto suo tres personas comprehendit, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, Deum unum. Si ergo dixisset Christus, se Deum esse, sibi tribuisset, se esse Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, sibi-que tres esse personas, ac se, et Patrem esse, et genitum a Patre ante sæcula, nec non procedentem: hoc autem periculosum est, et quod fieri non potest, scilicet ut in Deum (cujus nomen glorificetur) cadat mutatio, fiatque qui genuit, genitus; et qui genitus, gignens; et qui procedit, Pater et Filius. Quod si dixerimus fuisse substantiam totam in corpore, [sequetur] Patrem, Filium et Spiritum sanctum una incarnatos, natumque esse Patrem in corpore ex Maria, necnon illum qui procedit, atque ita Patrem translatum fuisse a paternitate ad filiationem quæ est conversio et mutatio, blasphematur au-

tem quicumque mutationem Deo attribuit. **76** Verum dixit [ipse] veritatem qua intelligant homines, et se esse Filium Dei, et genitum a Patre ante omnia sæcula, proprietate filiationis et substantiæ divinitatis sine carne et sine matre, nec non natum etiam ultimis temporibus ex Maria Virgine isto respectu peculiari, filiationis scilicet et duabus substantiis conjunctim, substantia divinitatis æternæ, et substantia humanitatis eidem conjuncta misionem quæ utramque substantiam comprehendit, unitate proprietatis filiationis, quæ duplicem habet nativitatem, alteram ex Patre, æternam, sine carne, et alteram ex matre, in tempore, cum carne. Estque ipse filius unus, Filius Dei, et Filius Mariæ, ideoque non destitit dicere ac palam facere se esse Filium Dei, quod et apostolis cæterisque hominibus inculcavit, non uno in loco, dicens: *Ideo Deus dilexit mundum, cum dederit pro ipsis Filium suum unicum, ne pereat quisquis in eum crediderit, verum habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut condemnaret mundum, sed ut salvaret mundum. Quicumque ergo credit in Filium non condemnatur. At quicumque non crediderit in Filium judicio obnoxius est, quis non credit in nomen Dei unius.*

Sufficiat autem quod diximus quodque explicavimus de unione divinitatis Domini nostri Christi cum **77-79** humanitate sua, deque unitate filiationis ipsius ejusque quo Dominus est respectus, atque ostensum est cuivis intellectu et judicio prædico Christum unum esse unitate subsistentiæ unius videlicet subsistentiæ Verbi æterni, duabus præditum naturis, divina, quæ æterna est, et humana, quam sibi creavit, ac manifesta facta absurditas eorum quæ proferuntur tam Nestoriani quam Jacobitæ. Ac nisi hoc sedulo vitaremus ne æquo longior esset liber noster, neve ab instituto nobis proposito digrederemur plura ad hanc sententiam explicandam atque elucidandam adderemus. Qui autem eam distincte explicatam scire desiderat consulat librum meum qui *Liber disputationis inter heterodoxum et Christianum*, insignitur. Eo enim libro, sententiam christianam, id est Melchitarum, confirmavi, et heterodoxis respondi.

Jam vero ut ad institutum nostrum, et in qua prosequenda fuimus, historiam revertamur Yazdegerd Bahrami filius, Al Athim [æcelestus] cognominatus, Persarum rex, rigidus atque austerus fuit, malæ conversationis, adeo ut ægre ipsos haberet quod ipsum ipsi sibi præfecissent, timuerunt tamen ipsum occidere, nolentes illud de ipsorum Regibus in morem cedere. Asserunt autem visum esse equum qui usque dum ad portam regis stare, procederet, quem circumdederunt homines formæ **80** ipsius pulchritudinem ac structuræ perfectionem mirati: cumque nuntiatum de eo regi esset proficisse ipsum ad eum conspiciendum magnaue ob eum lætitia

* Joan. iii, 16 sqq.

affectum, jussisse sellam imponi quo ipsum con- A scenderet, propius accedentem faciem ipsi demul-
sisse et cirrum ac jubam contrectasse, dein et clu-
nes ipsi detergere voluisse; at cum pone ipsum
recta staret ictum ipsi calcibus impigisse [equum]
quo jecur ejus læsum est adeo ut moreretur. Tum
concitato cursu fugisse adeo ut nemo ipsum asse-
qui posset. Dixisse ergo homines hoc e Dei bene-
ficientia et misericordia in nos fuit. Regnavit autem
Yazdejerd Al Athim annos viginti unum, menses
quinque et dies octodecim.

Mortuo Yazdejerdo convenientes Persarum ma-
gnates, dixerunt: Ne præficiamus nobis e proge-
nie ipsius aliquem, ne eadem apud nos via incedat.
Fuit autem Yazdejerdo filius nomine Bahram, quem
in nullum secum negotium admiserunt: ille ergo
eorum quibusdam, Non decet (inquit) ut quemquam
vobis regem præficiatis, nisi cui insint septem istæ
proprietates, videlicet quod cæteros antecellat, in
rebus administrandis præstantia, consilio, veraci-
tate linguæ, fortitudine, eloquentia, lenitate inter
regendum, insidiarum ab hostibus struendarum
peritia. Dixerunt ergo ipsi, At ubi ita comparatum
reperiemus? Ille, Fidem (inquit) mihi facite vos si
talem vobis indicavero **81-83** ipsum regem
constituturos. Hoc ergo cum ipso pacti sunt, tum
ille (ubi ipsis consideret) Ego (inquit) is sum. Re-
gem ergo ipsum constituerunt. Regnavitque Ba-
hram Yazdejerdi filius (qui et Bahram jaur cogno-
minatus est) in Persas, annos octodecim cum men-
sibus undecim, idque anno imperii Theodosii Ju-
nioris regis Romæorum duodecimo. Imperavit ergo
Persis ac se optime inter eos gessit, adeo ut ipsum
amarent, dein haud destitit se rebus juvenilibus ac
lusui indulgere, adeo ut ipsum vituperarent homi-
nes, ac regnum ipsius facile diripiendi spem con-
ciperent reges vicini. Aggressus ergo ipsum Chakan
Maximus, Turcarum rex, cum viginti quinque arma-
torum myriadibus (quilibet autem Turcarum rex
Chakan insignitur), profectus est usque dum in
Alsaid castra figeret. Dixerunt ergo Bahramo: O
rex, accidit nobis res quæ et nos et te occupatos
a ludo distineat; prospice ergo et tibi ipsi et genti
hujæ, ejusque res eurus et ipsam propugnans, a
metu securam præstes. Ille autem verba ipsorum
minime moratus profectus est in partes Aderbijani
atque Armeniæ ad cultum in templo ibidem igni
dicato præstandum. Quod cum non dubitarent ho-
mines ipsum fecisse quo fuga se subduceret, ipsi,
cum ad consilium ineundum consedissent, dixerunt,
Non sunt nobis contra Chakanum **84** vires, tribu-
tum ergo ipsi offeramus quo nos et patriam no-
stram redimamus, exceptis tantum Morsa fratre
Bahrami et Azduaro Judice qui dixerunt: Nos vobis
in hoc assensum non præbebimus. Cum vero Cha-
kane nuntiatum esset submittere se Persas, securus
factus arma deposuit. Accedens ergo quidam ad
Bahramum ipsum de securitate et negligentia ipsius
certiorem fecit, qui igitur profectus noctuque in

illos irruens Chakanum manu sua occidit, et in
exercitum ipsius stragem inmisit, qui ergo terga
dederunt. Deinde Bahramus incolumis reversus,
captos qui in ipsius potestate erant e Chakani sub-
ditis et militibus, una cum uxoribus ipsorum, ho-
minibus libere distribuit; cumque in regionem Tur-
carum delatum esset nuntium eorum quæ Chakano
obligissent, suggerunt ipsi ad extremos terræ suæ
limites. Bahramus autem, fratrem suum Morsa
Chorasano, præficiens, ipsi Aderbijanum reversus
est, nullum omnino locum relinquens in quo non
aliquod devotionis opus præstitit, sacrificia ibi im-
molans ad gratias Deo reddendas, donec ubi ad
ignis ædem quæ Aderbijani fuerat pervenisset, ex
equo descendens pedibus incesserit, donec ipsam
B ingressus esset, in honoris eidem deferendi signum,
et ad gratias Deo testandas. Tum quiones, hya-
cintos et gemmas pretiosas quæ in Chakani diadema-
te fuerant ad portam ejusdem **85-87** ædis appendi
jussit. Eidemque igni Chakani ense unionibus
ornatum donavit. Dein Erakum profectus, ibi ad
dies aliquot substitit. Inde contra Græcos ad illos
invadendos profectus est.

Quod ubi audivisset Theodosius Græcorum Im-
perator, virum quemdam nomine Estratium misit
ad regnum Bahrami iustrandum, qui reversus ipsi
nuntiavit, illud parum munitum esse. Quo audito,
illo Bahramo occurrere expetivit. Instructis ergo
copiis, cum contra ipsum cum exercitu suo pro-
fectus esset, conflictus inter ipsos vehemens fuit,
C creæque sunt ex utroque exercitu complures, adeo
ut utrique se in fugam darent, reverso Theodosio
rege Constantinopolim. Bahramus vero profectus
Indiam petiit, dissimulato habitu, ibique ad tempus
mansit ipsis incognitus. Robur autem et insignem
ipsius fortitudinem conspexerunt, interfectis ab
ipso feris quas mira audacia aggressus est, adeo
ut cum ad ipsum pervenisset fama elephantum in
ipsorum regione qui vias infestaret, hominesque
complures occidisset, rogaret ut ipsi ubinam esset
indicarent; qui illi dixerunt: Ipse cum peregrinus
sis nolumus te periculo exponere. Regi autem cum
illud nuntiassent, misit ipse cum illo quemdam
qui locum in quo esset elephas iste ipsi ostende-
D ret; quem ubi vidit Bahramus sagitta, quæ inter
oculos ipsius fixa **88** hæreret, eum petiit, deinde
alia post aliam confossum interemit, caputque
ipsi præcisum regi detulit: qui ipsum admiratus,
quisnam esset rogavit. Ille, Sum (inquit) e magna-
tibus Persarum qui quod mihi iratus esset rex
noster ad te confugi, potentia et clementia tua
fretus. Porro fuit regi inimicus qui propius acce-
dens, misit qui ab ipso tributum peterent, a quo
cum metueret rex, animavit ipsum Bahramus
dicens: Ne terreat te quod de ipso [audis:] ego
aliquidem te a malo quod ab ipso [timere poteris]
incolumen præstabo. Regem igitur et exercitum
ipsius ad inimicum istum oppugnandum equo
conscenso comitatus est Bahramus. Qui India-

equites allocutus, Tergum (inquit) meum custodite, et quid ego faciam observate. Irruens ergo in ipsos, eorum ordines cum dissipasset, viri scapulae ictum impegit qui ad dorsum ipsius pertingens medium eum dissecuit; et utrumque labium elephanto gladio discindens ipsum prostravit: correptumque de equo suo equitem terrae illidens, ipsum interfecit; quin et bina hominum capita, alterum dextra alterum sinistra, prehendens invicem collisit adco ut utriusque cerebri medulla efflueret. Irruentes etiam Bahrami comites, magnam eorum stragem ediderunt, ac spolia diripuerunt. Reversis ergo **81-83*** rege et Bahramo rex illi filiam suam nuptum dedit, nec non ipsi Daibal et Mocran terrasque circum jacentes in regione Sindiae donavit. Rogavit autem ipsum Bahramus ut conscripta syngrapha et adhibitis facti sui testibus [fratrum] illud ipsi faceret. Quod cum fecisset rex, reversus in regnum suum Bahramus, jussit regionum istarum, quas ipsi donaverat rex, vectigal sibi reddi. Neque desierunt earum opes in Persiam asportari. Ferunt autem Persarum quidam Bahram Jaur in tutelam Nomani Ebnil Mandari Lachamiensis regis Arabum in deserto fuisse; ipsumque, cum ad Bahramum pervenisset mortis Yazdejerdi patris sui fama, cum Arabibus qui ipsum secuti sunt profectum donec in Alsawad castra sigeret, ibi cum Persarum proceribus de regno contendisse, donec jus illius confessi regno ipsum praesicerent.

Regnavit ergo Bahram Jaur, post patrem suum Yazdejerdum F. Bahrami, in Persas octodecim annos, idque anno Theodosii junioris Graecorum imperatoris tricesimo. Anno autem vicesimo septimo regni Theodosii Romanorum imperatoris constitutus est Sextus patriarcha Romanus; annos octo sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem tricesimo quinto factus est Leo patriarcha Romanus, qui annos viginti unum sedit, dein mortuus est. Eius praefecturae anno nono fuit concilium quartum in urbe **84*** Chalcedone. Anno vicesimo octavo regni Theodosii constitutus est Domnius patriarcha Antiochenus qui annos viginti unum sedit, dein mortuus est. Anno regni ejusdem tricesimo nono constitutus est Flavianus patriarcha Constantinopolitanus, qui cum biennio sedisset mortuus est. Hoc etiam anno factus est Dioscorus Jacobita patriarcha Alexandrinus, qui cum sex annos sedisset anathemate devotus, et in exilium pulsus est. Fuit vero Constantinopoli monachus quidam medicus nomine Eutyches qui asseruit non esse Christo corpus ejusdem cum corporibus nostris naturae, Christumque ante incarnationem e duabus constituisse naturis, post incarnationem autem unam [habuisse] naturam. (Atque haec sententia Jacobitarum, cujus auctor fuit monachus iste Eutyches.)

A Quod ubi audiisset Eusebius Doraliae episcopus ad ipsum profectus, ac cum eo disputans valida contra ipsum argumenta protulit quibus sententiam ejus refutavit. Dein ad Flavianum patriarcham Constantinopolitanum profectus ipsum de Eutychete et sententiae ipsius falsitate certiore fecit, nec non ipsum Constantinopolitanos in falsas opiniones traxisse. Flavianus ergo patriarcha Constantinopolitanus ad Eutychetem mittens ipsum accersivit convocatoque Constantinopoli concilio disputationem cum ipso habuit. Dixit **85-87*** autem Eutyches: Si dixerimus Christo duas esse naturas idem asseremus cum Nestorio; verum dicimus nos Christum esse naturam unam, et personam, unam cum consistat duabus naturis quae [duae] erant ante unionem: at ubi assumptum est corpus recessit dualitas ista ac factus est natura una, unaque persona. Cui respondit Flavianus patriarcha Constantinopolitanus: Si esset Christus (uti asseritis) natura una, tum esset natura quae aeterna fuit de novo facta; quod si qui aeternus fuit, de novo ortus sit, tum et qui nunquam non fuit, idem aliquando non fuit. Quod si admitti possit ut quod aeternum fuit, idem de novo fuerit, erit idem qui stat sedens; quod calidum est frigidum; quod tenebrosum, lucidum; cum id genus impossibilis quae fieri non potest ut conjungantur in eadem [rei] parte. Noluit tamen ille a sententia sua recedere; quare anathemate illum percussit, at Constantinopoli non expulit, quod cum medicus esset eo homines opus haberent. Porro Theodosius rex idem cum Eutychete sensit. Eutyches ergo se apud Theodosium regem defendens dixit Flavianum ipsum injuria excommunicasse, regem rogans ut scriptis ad omnes patriarchas litteris, convenire et de eo quod ipsi contigisset disquirere [juberet]. Scripsit ergo rex tum ad Dioscorum patriarcham Alexandrinum, tum ad Domnium patriarcham **88*** Antiochenum, nec non Leonem patriarcham Romanum, et Juvenalium patriarcham Hierosolymitanum ut una cum episcopis suis accederent ut de Eutychetis negotio disquirerent. Qui ergo Ephesi convenerunt. Atque est hoc concilium secundum Ephesi habitum, cujus praesides erant Dioscorus patriarcha Alexandrinus, Domnius patriarcha Antiochenus, Juvenalius patriarcha Hierosolymitanus, et deputati Leonis patriarchae Romani. Disceptarunt ergo de eo quod inter Eutychetem et Eusebium Doraliae episcopum atque Flavianum patriarcham Constantinopolitanum intercesserat. Dioscorus autem Alexandriae patriarcha Eutychetis sententiam confirmans Flavianum patriarcham Constantinopolitanum et Eusebium Doraliae episcopum excommunicavit.

Obstiterunt vero Domnius patriarcha Antioche-

(*) Has paginas eisdem numeris perperam praenotatas quibus praecedentes distinctionis ergo asterischo, tum hic tum alias in indice subsignavimus. Idem in numeris 145-152 commissum similiter indicavimus. Quod semel monuisse satis sit.

rus, Juvenalius Hierosolymitanus, Mordastus Ancyrae episcopus, et Asa Robensis, cum multis aliis episcopis, nec non deputatis Leonis patriarchae Romani, Dioscoro patriarchae Alexandrino in eo quod fecit, et sententiam ipsius ut absurdam damnarunt. Excommunicavit ergo ipsos Dioscorus, et ad Leonem patriarcham Romanum et ad sacerdotes complures scripsit quo ipsos excommunicaret et sacramento interdiceret nisi Eutychetis opinionem amplecterentur, atque in hac sententia ab urbe Epheso reversus est, idque anno regni Theodosii **89-91** Junioris quadragesimo, unde corrupta est fides; fuitque fides et sententia [quae obtinuit] sententia Eutychetis, praecipue in Aegypto et Alexandria; eandemque Eutychetis sententiam amplexus est Theodosius imperator. Cujus imperii anno quadragesimo mortuus est Flavianus patriarcha Constantinopolitanus, quem excommunicaverat Dioscorus: cui in patriarchatu Constantinopolitano successus est Athanasius, qui cum annos novem sedisset, mortuus est. Ejus praefecturae anno quarto fuit concilium quartum in urbe Chalcedone. Porro anno regni Theodosii quadragesimo primo mortuus est Domnius patriarcha Antiochenus quem excommunicaverat Dioscorus, constitutusque est post ipsum patriarcha ibidem Maximus, qui annos quatuor sedit, dein mortuus est. Ejus praefecturae anno tertio fuit concilium quartum Chalcedoni. Fuit autem Theodosio imperatori uxor nomine Eudocia; cumque imperatori donatum esset pomum tempore quo non reperirentur poma, ipse illud Eudociae uxori dedit, at cum postea die quodam domum patricii cujusdam ingressus, ibi pomum istud reperisset, aegre admodum illud habuit, tristitiaque affectus est, suspicatus uxorem suam Eudociam patricio isti amiciores esse. Ipsam ergo Hierosolyma relegavit.

Mortuo Theodosio Juniore Graecorum imperatore, **92** imperavit ipsis Marcianus annos sex, idque anno regni Yazdejerdis f. Bahrami Persarum regis decimo quarto. Ubi autem regno potitus est Marcianus, convenientes ex omnibus regionibus episcopi, ipsique imperium faustum comprecati, notum ipsi fecerunt quam inique egisset concilium secundum Ephesinum, et quid fecisset Dioscorus patriarcha Alexandrinus, excommunicatis injuria patriarchis qui mortui fuerant, et sententiam Eutychetis infidelis amplexus eamque ut veram confirmans, et quomodo fidem et traditiones corripisset, adeo ut Eutychetis sententia apud homines invalesceret. Jussit ergo Marcianus rex scribi litteras ad Leonem patriarcham Romanum, Maximum patriarcham Antiochenum et Bullavium [Juvenalium] patriarcham Hierosolymitanum, ut una cum metropolitae et episcopis suis accederent; dari etiam litteras ad episcopos qui e Graecorum territorio essent ut omnes Chalcedoni convenirent, quo de sententia Eutychetis dispicerent disquirerentque, et de facto Dioscori patriarchae Alexandrini

quod ejusdem doctrinam amplexus esset, et patriarchas demortuos excommunicasset, et quo fidem confirmarent quam ediderant tria concilia sancta. Convenerunt igitur Chalcedoni episcopi sexcenti triginta. Primas in concilio obtinuerunt Anatolius patriarcha **93-95** Constantinop, Maximus Antiochenus, et Bullavius [Juvenalius] Hierosolymitanus. Leo autem patriarcha Romanus ad Marcianum imperatorem de fide orthodoxa, fide Melchitarum, scribens, epistolam per sacerdotem et discipulis suis quemdam nomine Bonifacium misit, quam deinde Marcianus imperator per Bonifacium sacerdotem Chalcedonem misit ad episcopos ibi congregatos, qui Bonifacium numero sexcentorum triginta accensuerunt. Fueruntque in concilio discipuli Euthymii sancti Stephanus episcopus Barabae, et Joannes episcopus Barbarorum. Ubi ergo convenerant, in falsitatem sententiae Dioscori patriarchae Alexandrini inquisiverunt, et quid de facto ipsius quod Eutychetis sententiam amplexus fuerat, et in ipsum, unaque in Eutychetem, anathema denuntiarent, statuentes, Dominum nostrum Jesum Christum Deum esse et hominem, ipsumque ejusdem esse essentiae cum Patre quod ad divinitatem, ejusdemque cum nobis quod ad humanitatem, utraque natura agnita, perfectum in divinitate sua, et perfectum in humanitate sua, Christum unum. Confirmaruntque doctrinam episcoporum trecentorum octodecim qui Nicæae convenerunt, amplexi dictam ipsorum; esse scilicet Filium Patri coessentialem, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, anathema etiam dixerunt **96** Ario, et confirmarunt doctrinam concilii secundi centum quinquaginta episcoporum qui Constantinopoli contra Macedonium convenerant, asserentes Spiritum sanctum esse Deum, esseque Patrem Filium et Spiritum sanctum Deum unum, unam naturam, tres personas, et tres hypostases. Macedonium etiam anathematizarunt. Confirmarunt etiam doctrinam concilii tertii, eorum nempe qui Ephesi prima vice convenerant, videlicet episcoporum ducentorum, contra Nestorium; dicentes Mariam Virginem peperisse Deum, Dominum nostrum Jesum Christum qui ejusdem est cum Patre suo naturae divinae, ejusdem cum hominibus naturae humanae, ac confessi duas esse, Christo naturas, personam unam, hypostasin unam; et Nestorium anathemate devoverunt, nec non Dioscorum, et quisquis ipsius sententiam amplecteretur, ipsumque loco abdicarunt anathema etiam dixerunt concilio secundo Ephesino. Adfuitque huic concilio archidiaconus Alexandriae loco Dioscori infidelis, maledicti, praefecerunt.

Jam a concilio tertio, Ephesino scilicet episcoporum ducentorum qui prima vice Ephesi convenientes Nestorium anathemate percusserunt, ad quartum hoc concilium quod Chalcedoni habitum est, anni sunt viginti unus, hoc nempe in **97** **99** quo convenerunt episcopi sexcenti triginta

qui Dioscorum et Eutychetem anathemate devoverunt. Ægyptii vero et Alexandriae incolae Dioscori et Eutychetis sententiam amplexi fuerant, et Dioscorum injuria anathemate percussum autumarunt; metu autem Marciani regis sententiam suam palam proferre ausi non sunt. Dioscorus vero loco abdicatus Palaestinam et Hierosolyma profectus omnium ibi degentium fidem corrupit, adeo ut idem cum ipso assererent, conciliavit etiam sibi episcopos eorum, et Eudocia Theodosii imperatoris uxor audita Dioscori sententia ei assensum præbuit, multaque ipsi donaria misit. Sanctus autem Euthymius Hierosolymis fidem orthodoxam propugnabat et toebatur, qui et ad Eudociam mittens dixit: Ne recipias Dioscori sententiam, utpote qui loco pulsus, et anathemate percussus sit una cum omnibus qui sententiam ipsius amplectuntur. Revertere ergo ad eam quam professa eras veritatem. Auscultans ergo Eudocia dicto sancti Euthymii, abdicata Dioscori sententia ad veritatem reversa est, multis illi missis muneribus. Condidit etiam Eudocia Hierosolymis multas ecclesias, et cœnobia. Porro, anno tertio regni Marciani constitutus est Anastasius patriarcha Hierosolymitanus, qui Jacobita fuit: sedit annos novemdecim, dein mortuus est. Eodem anno **100** factus est Basilus patriarcha Antiochenus; duos annos sedit, dein mortuus est. Anno regni ejusdem quinto, constitutus est Martyrius patriarcha Antiochenus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Anno regni ipsius sexto constitutus est Gennadius patriarcha Constantinopolitanus, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Tempore Marciani fuit Symeon seclusus, qui in columna stetit [Stylita]. Fuit ille monachorum qui in cellam se recepit primus fuitque hoc in territorio Antiochiæ in monte, qui mons Mirabilis dicitur. Eodem tempore sanctus Theodosius præfectus cœnobio Al Dawakesi e patria sua profectus, donec ad Simeonem seclusum Antiochiæ pervenisset, cum eo diebus aliquot permansit, tum Hierosolyma accedens monachus factus est. Porro, anno sexto imperii Marciani regis Romanorum mortuus est Yazdejerd Bahrami filius rex Persarum. Quo e medio sublato de regno contenderunt duo ipsius filii Phiruz et Hormos, aliis a partibus Phiruzi, aliis ab Hormozi stantibus, unde conflagravit inter ipsos bellum, donec Hormoz una cum tribus e domesticis suis occideretur. Regnavit ergo Phiruz Yazdejerdi filius in Persas viginti septem annos, idque anno imperii Marciani regis Romanorum sexto. Fuit autem Marcianus rex orthodoxus, quique fidem Melchitarum tueretur et propugnaret.

Ipsa vero **101-103** mortuo, post ipsum Romanis annos sexdecim imperavit Leo Magnus, idque anno regni Phiruzi filii Yazdejerdi Persarum regis secundo. Fuitque etiam Leo orthodoxus, Melchita. Alexandrini audito mortuum esse Marcianum imperatorem Proterium patriarcham Alexandrinum adorti ipsum interfecerunt in ec-

clesia Cyrini; dein corpus ipsius camelo in Hippodromum magnum, quod extruxit Ptolomæus appellatus Lagos, gestatum, igne cremarunt. Porro, apparuit in cœlo nubes ignea, cum tonitru, et fulgure, ac terræmotu magno diebus quadraginta. Sederat Proterius sex annos cum interfectus est. Post ipsum suffectus est Timotheus Anatolii frater, qui Janurius audit, in patriarchatum Alexandriae qui Jacobita fuit. Hic cum annos tres sedisset, dux quidam nomine Balas Constantinopoli Alexandriae perveniens ipsum relegavit in locum dictum Marsuphin; qui vicus est ad littus maris quod Pontus audit. Præfectusque est patriarcha Alexandriae Timotheus alter, qui Surus appellatus est, qui etiam Jacobita fuit; annos quindecim sedit, dein mortuus est. Porro, anno imperii Leonis Magni decimo sexto, factus est Martinus patriarcha Hierosolymitanus; Jacobita erat: annos octo sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem regni decimo constitutus est Acacius patriarcha Constantinopolitanus, qui cum tredecim annos **104** sedisset mortuus est. Anno ejusdem duodecimo constitutus est Joannes patriarcha Antiochenus, qui unum annum sedit, dein mortuus est. Ejusdem decimo tertio factus est Julianus patriarcha Antiochenus, annos quinque sedit, dein mortuus est. Anno regni ipsius octavo creatus est Hilarus patriarcha Romanus, qui, cum sex annos sedisset, mortuus est. Ejusdem anno decimo sexto constitutus est Sileus patriarcha Romanus, qui quatuordecim annos sedit, dein mortuus est. Atque hic Timotheum Anatolii fratrem patriarcham Alexandrinum anathemate percussit.

Mortuo Leone Magno Romanorum imperatore, regnavit post ipsum in Romanos annum unum Leo Parvus, qui Jacobita erat, idque anno regni Phiruzi filii Yazdejerdi Persarum regis decimo octavo. Mortuo deinde Leone Parvo Romanorum imperatore imperavit iisdem post ipsum filius ipsius Zenon, qui etiam Jacobita fuit. Idque anno regni Phiruzi Persarum regis decimo nono. Profecto autem Zenone in locum appellatum Surab oblectationis causa, vir quidam nomine Basilicus una cum filio suo Marco, mensibus viginti regnum occupavit: quos post continuum inter ipsos bellum superavit Zeno, ac Constantinopolim ingressus Basilico, et filio ipsius interfectis aedes ipsorum et opes diripuit; eorum etiam sequaces interemit. **105-107** Eodem tempore accidit Constantinopoli terræmotus ingens. Eclipsim etiam passus est sol, adeo ut stellæ interdiu apparerent. Domus etiam quam plurimæ corruerunt, ac magna hominum multitudo terræmotu periit; idque anno imperii Zenonis imperatoris Romanorum nono. Regni ipsius anno secundo fugit Timotheus cognomento Surus patriarcha Alexandrinus in vallem Habib, reversusque Timotheus Anatolii frater a Marsuphin ad patriarchatum Alexandriae, ibidem biennio sedit, dein mortuus est. Factusque est post ipsum Petrus

(qui archidiaconus fuerat) patriarcha ibidem; Jacobita fuit; sedit annos sex et dies triginta, dein Constantinopolim fugit reversusque est Timotheus cognomine Surus a valle Habib (vel secundum aliud exemplar, monasterio Habib, quod sine dubio verius est), et cum in cathedra patriarchali quatuor annis sedisset mortuus est. Anno regni ejusdem Zenonis nono Alexandriae quidam ipsius nomine praefectus Ebn Gustus Joannem ibidem patriarcham constituit, qui Jacobita fuit, ibique sex menses sedit. Deinde alius Alexandriam a Zenone praefectus nomine Augustalius missus est, unaque cum ipso Petrus patriarcha qui Constantinopolim fugerat. Ebn Gustus vero praefectus ab Augustalio fuga se proripuit, una etiam fugiente Joanne patriarcha. Reversusque **108** Petrus patriarcha qui fugerat, in locum suum, annos octo sedit, dein mortuus est. Anno decimo sexto imperii Zenonis factus est Abinas patriarcha Alexandrinus, qui Jacobita fuit, septem annos sedit, dein mortuus est. Multas Alexandriae ecclesias extruxit, multaque monumenta. Eo tempore conflagravit Hippodromus magnus qui a Ptolomæo qui cognominatus est Lagus Alexandriae exstructus fuerat, in quo crematus fuerat Proterius patriarcha. Anno septimo imperii Zenonis constitutus est Melitus patriarcha Hierosolymitanus, qui Jacobita fuit, octo annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo sexto creatus est Elias patriarcha Hierosolymitanus qui annos viginti quatuor sedit (vel secundum aliud exemplar quatuordecim) struxitque ecclesias [inter cæteras] ecclesiam Helenæ, quam non perfecit: relegatusque est Ilam. Eo tempore Hierosolymis fuit Anba Theodosius cœnobii Aldawacesi, Anba Charitan cœnobii Al Saiki veteris, Anba Saba Alsaiki novi, praepositi. Anno sexto imperii Zenonis factus Euphuitus patriarcha Constantinopolitanus, quinque annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem undecimo (vel secundum aliud exemplar vicésimo primo) constitutus est Euthymius patriarcha Constantinopolitanus, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Anno **109-111** primo imperii Zenonis Antiochiae patriarcha praefectus est Petrus, cognomento Fullo, Jacobita fuit, sex annos sedit, dein relegatus est (vel secundum aliud exemplar duos annos), in quem anathema dixit Basilus patriarcha Romanus, ipsumque sede ejecit.

Quo pulso, Antiochiae patriarcha post ipsum constitutus est Stephanus; qui cum annum unum sedisset, mortuus est. Ipsi ibidem successit Stephanus alter, qui sex menses sedit, dein mortuus est. Post ipsum ibidem patriarcha constitutus est Clidion, qui Nestorianus fuit: annos quatuor sedit, dein mortuus est. Tum reversus Petrus Fullo patriarcha Antiochenus, octo annos sedit, dein mortuus est (vel secundum aliud exemplar tres annos). Post ipsum ibidem patriarcha factus est Paladius, qui decem annos sedit, dein mortuus est, idque anno imperii Zeno-

nis imperatoris Rom. undecimo. Anno decimo tertio imperii ejusdem constitutus est Felix patriarcha Romanus, qui annos octo sedit, dein mortuus est. Porro Phiruz Yazdejerdi filius, Persarum rex, duas in Cascar urbes condidit, quarum una Duris Firuz, altera Ram Firuz; deinde copias suas Chorasannum versus eduxit ad invadendum Chashnawar: quod cum Chashnawar Hiyatelæ rex Belchi audisset, metu percussus convocatis suorum maxime fidei consilium ab ipsis petiit. Quorum ergo unus ipsum **112** ita affatus est: Si pactum mecum firmum inieris, cui tuto confidere possim, te familiae et liberorum meorum alendorum curam gesturum, meaque vice ipsis futurum, ostendam tibi rem qua Deus Phiruzum in potestatem tuam rediget. Cumque hoc rex ipsi pactus esset: Colligatis, inquit mihi manibus et pedibus, (at in alio exemplari abscissis, quod sine dubio rectius est) me in via Phiruzo objicias, ita ego te ab ipsius incursum immunem praestabo. Quod cum illi fecisset sublatus est, atque in locum quem jusserat projectus, redeuntibus [qui illum eo deduxerant]. Ubi ergo Phiruz illac transiret, ipsumque quid ipsi evenisset rogaret: Ego (inquit) e proceribus sui Hitalensium, qui eum accessus tui fama ad nos pervenisset a rege Chashnawar inter reliquos ipsius comites sententiam rogatus, palam dixi non posse ipsum Phiruzo pro insigni ipsius fortitudine obsistere, quare satius (inquam) tibi est ut ipsum tributo et pretio quo te reddimas aggrediaris. Ille ergo ira in me accensus, ita me uti vides tractari jussit, illum (inquens) quem tantopere laudas adeas: accersitisque e militibus suis quibusdam: Profecti (inquit) hinc ad Phiruzum deferre. Misericordiam ergo et clementiam tuam mihi extendens me tecum abduci jubeas ne a feris hoc in deserto dilanier. Ego enim vobis **113-115** viam ista breviorē indicabo qua Achashuawarum in iis ubi se maxime tutum putat, locis adorianini ut vindictam mihi Deus de ipso sumat. Via autem quam vobis ostensurus sum bidui tantum iter est, quo eo quo vultis perveniat. Hæc ubi audiissent qui Phiruzo a consiliis erant, dolum ab Achishanwaro structum percipientes, dixerunt ipsi: Vir iste in consilium vocatus pro scientiæ et prudentiæ suæ modo, consilium dedit, quod ab ipso dolo factum. Quod si ita illum Achishanwar ira commotus multasset nequaquam ipsum nobis in hoc deserto objecisset. Ne igitur dictis ipsius credas. Ac forsitan Achishanwar cum comitatu suo ad istum locum pervenit quem descripsit vir iste, ac ibi quot satis sint, milites reliquit. Noluit autem Phiruz ipsis auscultare. Secuti sunt ergo virum istum qua ipsos duceret, biduo, necdum desertum transierant. Qua de re a Phiruzo interrogatus: Fefellit me (inquit) viæ spatium, hodie autem ipsum pertransibitis. Cumque præterisset et dies iste, quotiescunque ipsum quantum sibi viæ reliquum esset interrogarent, pro brevi admodum ac facili venditare, donec uti

penitus defecisse videret quidquid apud ipsos esset viatici et aquæ, atque in locum pervenisse ipsos unde redire nequirent, verum ipsis fateretur. Tum Phiruzi comites, verum (inquiunt), o rex, **116** tibi diximus, at aurem nobis præbere noluisti, jam autem consilium est ut recta pergamus, forsitan aquam reperturi sumus. Profecti sunt ergo dextrorsum ac sinistrorsum sparsim aquam quæsitum, maximaque ipsorum pars siti periit, haud evadentibus una cum Phiruzo exceptis paucis aliquot e comitum fortissimis, qui ipsum comitati sunt, donec ab hostibus prope abessent, quos eadem nocte, eoque quo erant statu aggressi, superarunt. Tum Achshanwarum, rogavit Phiruz ut ipsi et comitibus qui supererant suis gratiam faciens ipsos in patriam suam dimitteret, seque cum ipso foedus initurum haud unquam se posthac dum viveret ipsum bello aggressurum, constitutio inter ipsos et regnum suum termino quem nunquam esset transiturus. Cui cum annuisset Achshanwar, scripto hoc ipsi confirmavit Phiruz ascitis testibus, juramentoque se obstringens nullam se illi fraudem facturum, atque ita in regnum suum reversus est.

Ubi postquam ad tempus aliquod substitisset, in memoriam ipsi subiit quid sibi ab Achshanwaro dudum evenisset. Cujus cum illum puderet, metuit tamen cum ipso dolose agere. Impulit ergo ipsum hoc ut eum rursus bello aggrederetur. Dixerunt autem ipsi consilarii ipsius: **117-119** Foedus cum ipso iniisti, metuimus ne male tibi fraus et injuria succedant. Respondit illis Phiruz: Pactus sum cum ipso me lapidem [designatum] haud transiturum. Lapidem ergo plastro impositum coram nobis feram, neque a tergo unquam relinquam. At illi: Foedus (inquiunt) non prout tu interpretatus es, sed juxta manifestum [verborum sensum] intelligendum est. Phiruz autem, spreto ipsorum consilio, ad bellum Achshanwaro inferendum profectus est. Quo audito magnopere miratus Achshanwar, nec dubitans fraude usurum Phiruz scriptis ad ipsum litteris, pactum secum initum illi in memoriam revocavit, rogans ut reverteretur; at ille nequaquam hæc moratus perrexit, donec Hiyatela perveniret: cumque vallum inter suam et Phiruzi ditionem effoderat Achshanwar, super illo pontes exstrui jussit Phiruz, quibus transiret: impositis etiam pontibus, vexillis quæ redeunti in signa essent. Cum ergo jam in procinctu essent exercitus mittens ad Phiruzum Achshanwar, rogavit ut ad ipsum medio inter exercitus spatio ad colloquium prodiret. Qui cum prodisset, dixit illi Achshanwar: Credo equidem ego non aliud te ad locum istum evocasse, quam pudorem ob reditum tuum eo quo reversus es modo. Ac per vitam meam si nos tibi hoc modo fraudem fecissemus, majus aliquid a nobis petiisses. Foederis **120** autem a te pacti violatio res est cujus magis pudere debet, quam ejus quod tibi contigit. Hoc ergo animo perpende, atque hæc duo inter se confer ut videas, utrum majori ob-

A probrio cedat, sive ut dicatur: Quidam aliquid aggressus illi perficiendo non fuit, hostis autem ipsius ipso iisque qui cum ipso erant superior factus gratiam ipsis præstans illos inito pacto dimisit; sive [ut dicatur]: Foedus ac pactum violavit, et pro bono malum rependit. Norunt autem comites tui te ipsos ad iniquum aliquid præstandum adigere. Quibus adde nec te victoriæ certum esse, sed ejusmodi rem sperare, quæ et de te speretur. Quod si viceris nec bona erit fama tua, nec quod feceris laude dignum. Quod si victus fueris, et teipsum et exercitus tuos infames reddis. Penes ergo arbitrium tuum res est. Ego te admonui, neque me ad hæc quæ audis dicenda movet imbecillitas, cujus vel ex mea, vel ex copiarum mearum parte conscius sum, verum ut fortiori apud te utar argumento, nec incolumitati quidquam quod penes me est præfero. Respondit Phiruz: Non sum ego is quem minæ præ metu ab iis quæ cupio avertant. Quod si videretur mihi illi quod aggredior, fraus inesse, non alius illud magis indigne quam ipse a me ego, ferret. Ego autem haud aliis tecum conditionibus foedus **121-123** percussi quam quas ipse in pectore celavi. Ne ergo te decipiat illa quam primo de nobis concepisti, paucitatis et impotentiae opinio: verum scias me haudquaquam te derelicturum, donec illud de te obtineam quod tu de me obtinueras. Dixit Achshanwar: Ne te decipiat, illud quo te ipsum fallis, dum coram te lapidem gestandum cures. Pacta siquidem et foedera, secundum verborum sonum ineuntur, non secundum illud quod occultum retinetur: rerumque omnium turpissimum est foederum et pactorum violatio. Ille vero ipsi auscultare noluit. Statim ergo reversi sunt. Dixit autem Phiruz comitibus suis: Erat Achshanwar congressu egregius; nunquam autem vidi equo, cui insidebat, inter jumenta similem. Pedes enim haud omnino movit, neque ungulas loco sustulit, neque hinnivit, neque excidit ipsi aliquid quod colloquium interrumpere toto quo simul fuimus tempore. Achshanwar vero suis: Conveni, prout mihi vobisque visum est, Phiruzum integre armatum, nunquam autem se in equo suo movit, nec unquam pedem de stapede subduxit, neque tergum inflexit, nec se dextrorsum vel sinistrorsum convertit. Ego interim sapius femori innixus sum equo insistens, ac subinde respexi, dein in ea quæ ante posita erant oculos conjeci, ipso fixo ac quieto manente. **124** Id autem voluerunt Phiruz [et] Achshanwar his narrandis, ut sermones isti per exercitus suos spargerentur, quoque occupati homines haud inquirerent in ea quæ mutuo collocuti fuerant. Mane ergo jam facto sygrapham quam ipsi scripserat Phiruz productam hastæ imposuit Achshanwar, quo ab exercitu conspiceretur, ac victoria in Phiruzum politus est; qui cum in fugam conversus a loco signorum, quæ ad pontes qua eundem erat ipsi fixerat, aberrans, ad fossam se recepit, ubi comi-

tes ipsius alii in affios irruerunt. Cepit ergo Achshanwar quidquid Phiruzo fuit una cum ipsius liberis, opesque ejus exercitus ducibus distribuit, isque qui Phiruzum comitati sunt, Quare (inquit) non dedistis Phiruzo consilium eumque admonistis? Illi vero: Fecimus (inquit), at nobis auscultare noluit.

Præerat autem Sejestano vir quidam ex Azdashiri amicis, nomine Suchran, e Persiæ proceribus, apud quem erant et e ducibus ipsius amicis, nonnulli. Hic delata ad ipsum eorum quæ Phiruzo acciderant fama, statim una cum comitibus suis Hiyatelam versus profectus ad se Phiruzi copias colligit, adeo ut ad magnam potentiam cresceret. Cum ergo prope jam ab Achshanwar castris abesset, misit qui ipsi dicerent: Non ideo veni ego ut te bello lacessam, verum eum in finem ut illud quod de **125-127** Phiruzi facultatibus in manus tuas pervenit, reddas, et qui apud te sunt captivos dimittas, ut sit huc inter nos pacis [conditio] nosque a te impetum nostrum avertamus; quod si volueris, illo a te accepto revertemur; sin nolueris, vereor ne te poeniteat. Annuens ergo Achshanwar Suchrano in eo quod petiit, captivos eorum dimisit, spoliaque reddita remisit, adeo ut inter ipsum atque illos componerentur res. Tum reversus est Suchran ad Al Madyen, observantibus Persis quidquid petiit, ipsique ideo gratias agentibus.

Mortuus est ergo Phiruz cum regnasset annos viginti septem. Contenderuntque inter se de regno filii ipsius Kobad et Balabes, donec Balabes victum Kobadum eo abdicaret, qui Chorasānum ergo petiit auxilium a Chakano Turcarum imperatore contra fratrem suum petiit. Regnavitque Balabes bene se in omnibus gerens, conditaque urbe ipsam Balasur appellavit. At cum quatuor annos regnasset fato functus est, idque anno imperii Zenonis Romanorum imperatoris decimo. Cum autem proficisceretur Kobad Chorasānum ipsum comitatus est Zormahar Suchrani filius; eo igitur cum pervenissent diversati sunt apud quemdam e ducibus ipsorum primoribus, quem negotium suum celarunt. Dixit autem Zormaharo Kobad: Quære **128** mihi aliquam melioris sortis mulierem. Femine enim desiderio teneor, metuo autem ne in ignobilem aliquam si incidam quæ pepererit nobis in-ignominiam cedet. Fuit ergo domus in qua diversati sunt domino filia virgo, cujus matrem adiens Zormahar ipsam ut et patrem allocutus est, quibus cum placeret illud quod ab ipsis petiit, ipsi annuerunt. Pernoctavit ergo postea femina ista cum Kobado, atque ex eo gravida facta est. Quoties autem ad ipsam accedere vellet jussit eam relectam esse. Interrogante autem matre ipsius de statu Kobadi, cum illi indicaret vidisse se femoralia ipsius holoserica auro intertexta, cognovit mater ipsum e familia regia esse, ac lætata est. Accedens autem Kobad ad Chachanum: Ego (inquit) filius sum regis Persarum, at post

A obitum patris adversatus mihi frater regnum occupavit: ac pollicitus illi se opem ipsi laturum regnumque recuperaturum, quatuor annis apud illum substitit, quibus ipsum distulit. Postea exercitu forti ab illo instructus profectus Kobad donec Abrahahrum perveniret, ac eodem loco [quo antea] diversatus de muliere ista sciscitatus est, quæ ad illum accessit una cum filio quem pepererat jam trienni ipsum manu tenens. Rogateque Kobado: Quisnam est hic puer? Tuus (inquit) filius est. Certior **129-131** ergo a Zormaharo factus esse illam patris familiæ filiam, lætatus est, ipsamque una cum filio, cui nomen erat Babulacht secum assumpsit. Cum autem Al Madyen pervenisset, fratrem suum interiisse reperit, regnoque politus est. Regnavit ergo Kobad Phiruzi filius annos quadraginta tres, idque anno imperii Zenonis Romanorum imperatoris decimo quarto. Regnum autem Suchrano filioque ipsius Zormaharo administrandum commisit, urbemque inter Abwaz et Persidem condidit, quam Kobad Chorab appellavit, quæ et A'Rajan est, in qua captivos Hamdanenses collocavit, urbem etiam prope AlMahat, quæ Harawan appellatur, nec non aliam in Azdashir Chorab, quæ Kobad, Chorab audit; multasque præterea urbes vicisque condidit, anthesque effodit, arcusque et pontes extruxit.

Obiit autem Zenon Romanorum imperator postquam annos septemdecim imperasset, idque anno regni Kobadis filii Phiruzi regis Persarum quinto, imperante post ipsum Romanis Anastasio annos viginti septem. Fuit hic Jacobita, Melchitarum doctrinæ adversus; natus in urbe Hama, quam ædificari ac muniri jussit, arce biennii spatio condita. Postquam vero decem jam annis imperasset, contigit hominibus in Oriente fames gravis, magnaque locustarum copia. Porro **132** Kobades Persarum rex [urbem] Amedum aggressus ipsam vastavit, missoque Alexandriam exercitu magno quidquid extra urbem fuit incendit. Multaque et gravia prælia, pugnaque frequentes, inter Kobadis regis Persarum et Anastasii Romanorum imperatoris comites acciderunt. Fuit autem Alexandria præfectus ex parte Anastasii imperatoris Eustatius. D Accidit etiam post illud in Alexandria et Ægypto fames gravis, adeo ut inedia morerentur homines, desolatæque essent Alexandria et Ægyptus præ peste et morte quæ homines invasit. Erat autem Alexandriae Judæus quidam opulentus nomine Urbib (qui postea christianismum amplexus est), qui pauperibus mortuis involucria præstitit. Idem die Paschatis Dominico magnas distribuit elemosynas in Ecclesia Arcadii [quo tempore] turba compressi mortui sunt viri trecenti. Porro anno imperii Anastasii Romanorum imperatoris sexto constitutus est Joannes monachus patriarcha Alexandrinus, qui Jacobita fuit: sedit annos novem, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo quinto factus est Joannes alter patriarcha

Alexandrinus, qui etiam Jacobita, et cum annos undecim sedisset mortuus est. Anno ejusdem vicesimo sexto factus est Dioscorus patriarcha Alexandrinus, Jacobita etiam, **133-135** qui cum annum unum sedisset mortuus est. Anno ejusdem vicesimo septimo constitutus est Timotheus ibidem patriarcha: hic etiam Jacobita fuit, duos annos sedit, dein loco abdicatus est. Anno imperii ipsius quarto constitutus est Timotheus (vel secundum aliud exemplar Macedonius), patriarcha Constantinopolitanus: sex annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem nono constitutus est Timotheus patriarcha Constantinopolitanus, qui sex annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo quinto factus est Joannes Cappadox patriarcha ibidem, qui novem annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem vicesimo quarto factus est Anthimus patriarcha ibidem, qui Jacobita fuit, annos quinque sedit, dein relegatus est. Anno imperii ipsius quarto constitutus est Pelagius patriarcha Romanus, qui quatuor annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo constitutus est Anastasius patriarcha Romanus, qui cum annum sedisset mortuus est. Anno ejusdem nono factus est Symmachus ibidem patriarcha qui annos quatuordecim sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem quarto constitutus est Flavianus patriarcha Antiochenus qui annos quatuordecim sedit, dein in exilium pulsus est. Fuit autem Anastasius imperator sententiæ Melchitarum adversus, utpote **136** Jacobita. Quare scriptis ad ipsum litteris Elias patriarcha Hierosolymitanus veritatem sententiæ Melchitarum ipsi exposuit, et quicumque contrarium ipsis assereret maledictum esse. Misitque ad ipsum cœnobiorum præpositos, inter quos erant Theodosius præfectus monasterii Aldawakesi, Charitanus præfectus AlSaiki veteris, et Saba præfectus Al Saiki novi, qui omnibus (locis) hoc nomine appellatis præerat, et Saiko veteri, ei scilicet qui Charitani erat, cum multis e monachorum præfectis, inter quos et sacerdotes. Hæc autem scripsit: Misi ad te multos e Dei servis, et monachorum deserti nostri præfectos, inter quos et Saba eximius ille qui desertum nostrum in urbes convertit, ipsumque habitari fecit, qui et Palæstinæ stella est. Cum autem Constantinopolim pervenissent monachi copiam (accedendi) ab Anastasio petierunt, qui ipsis introeundi veniam concessit. Ad regem ergo ingressi sunt. Fuit autem Saba vestibus tritis indutus, quare cum pone cæteros se contineret, prohibuerunt ipsum ostiarii ab ingressu. Cum ergo legisset Anastasius imperator Eliæ patriarchæ Hierosolymitani epistolam, Quisnam (inquit monachis) e vobis est Saba iste in his litteris laudatus? Illi circumspicientes cum haud adesse ipsum viderent, ipsum accersere. Cum autem ad imperatorem **137-139** ingressus esset, ille ad se propius accedere jussum, juxtaque se collocatum, interrogavit de Hierosolymo-

rum, ibique degentium statu. Ille ergo ipsi, et urbem et qui eam incolerent bene se habere dixit. Melchitarum etiam doctrinam ejusque veritatem ipsi exposuit; et quicumque contra sentiret execrabilem esse. Dixit etiam ipsi: Rogamus te Ecclesiam ne turbes; quandiu enim in pace manet Ecclesia, nos etiam tranquillitate fruimur: ne autem heterodoxorum sententiam amplectaris. Annuit ergo rex ipsi in iis quæ petit monachosque, collatis in ipsos muneribus, Hierosolyma reveri jussit, scriptis ad Eliam patriarcham Hierosolymitanum litteris quibus ipsius epistolæ respondit. Sabam autem apud se manere jussit. Qui ergo, reversis monachis Hierosolyma, ibi substitit, donec post annum abeundi copiam petens, obtineret, traderetque ipsi imperator bis mille aureos, Utera (inquens) nummis istis ad monasteria exstruenda. Saba ergo Hierosolyma rediit.

Porro fuit Constantinopoli vir quidam nomine Severus, qui Dioscori et Eutychii sententiam amplexus est, unam asserens naturam, personam unam, voluntatem unam. Hic ad Anastasium imperatorem accedens, dixit ipsi episcopos istos sexcentos et trigintaqui in urbe Chalcedone convenientes in Dioscorum et Eutychium anathema **140** dixerunt, male in hoc fecisse: veram scilicet fidem esse quam professi sunt Eutychius et Dioscorus. Noli ergo (inquit) monachorum qui ad te Hierosolymis venerunt sententiam amplecti, utpote quæ falsa sit: verum perscriptis ad omnes ditiones tuas litteris iubeas sexcentis et triginta episcopis qui Chalcedoni convenerunt anathema denuntiari, hominesque impellas ad unam naturam, voluntatem unam, unamque personam profitendam. In quo annuit ipsi imperator. Audito ergo quid facere statuisset Anastasius imperator, scripsit ad ipsum Flavianus patriarcha Antiochenus, suadens ne illud quod diceret Severus faceret. Verum enim amplexos esse episcopos sexcentos triginta qui Chalcedoni convenerunt, et qui sententiæ ipsorum contradiceret execrabilem esse. Ira autem accensus imperator missis [nuntiis] Flavianum patriarcham Antiochenum exulare jussit, suffecto vice ipsius in patriarchatum ibidem Severo. Cum ergo audiisset Elia (patriarcha Hierosolymitanus Flavianum in exilium pulsum esse, ac Severum in locum ipsius suffectum, convocavit coram Sepulcro et Golgotha monachos, qui in Anastasium imperatorem et Severum patriarcham, et quotquot ipsius sententiam amplecterentur, anathema denuntiarunt. Anastasius ergo imperator audito quid fecisset Elia patriarcha **141-143** Hierosolymitanus, mittens, ipsum illum relegavit (idque anno imperii Anastasii vicesimo tertio), præfecitque Hierosolymis patriarcham quemdam nomine Joannem, utpote qui ipsi promiserat se in episcopos sexcentos triginta qui Chalcedoni interfuerunt anathema dicturum. Ubi ergo Hierosolyma accessisset, convenientes, eosum monachi et Saba. Noli (in-

quiunt) Severi sententiam amplecti, sed concilium Chalcedonense propugna: [quod si feceris], nos omnes a partibus tuis stabimus. Quod ille ipsis pollicitus, contrarium ei quod ipsi mandaverat imperator fecit. Cujus rei certior factus imperator, e ducibus suis quemdam misit, qui Joannem patriarcham Hierosolymitanum, illud facere quod promiserat moveret, utque concilii Chalcedonensis mentionem facere desisteret, sin minus, cathedra abdicaret. Accedens ergo dux iste Joannem patriarcham prehensum in carcerem conjecit. Quem ibi advenientes monachi ei suaserunt ut idem duci se facturum polliceretur, quod imperatori pollicitus fuerat, cum autem adesset omnes illos anathemate feriret quos anathematizaverant monachi. Quod cum fecisset, convenientes monachi, numero circiter decies mille inter quos Theodosius, Charitan, et Saba cœnobiorum præpositi, in Dioscorum, Eutychem, Severum et quicumque concilium Chalcedonense **144** non reciperent anathema dixerunt. Metuit autem imperatoris legatus a monachis. Aderat etiam una imperatoris cognatus, cui cum id grave esset, promisit ipse monachis reversurum imperatorem ab altera ista ad ipsorum sententiam et ad veritatem. Cum ergo Constantinopolim pervenisset imperatoris cognatus iste, quid factum esset ipsi nuntiavit. Cumque in animo haberet imperator etiam Joannem patriarcham Hierosolymitanum in exilium mittere, congregati monachi et episcopi ad ipsum scripserunt, se Severi vel heterodoxi alicujus sententiam haudquaquam amplexuros, etiamsi sanguinem ipsorum funderet; rogantes etiam ipsum, ut a malo ipsis inferendo desisteret. Cum etiam audiisset Symmachus patriarcha Romanus quid fecisset Anastasius, scriptis ad ipsum litteris factum ejus vituperavit, ipsique anathema denuntiavit.

Mortuusque est Symmachus patriarcha cum annos quatuordecim sedisset. Post quem constitutus est ibidem patriarcha Hormisdas, qui Severo patriarchæ Antiocheno et quotquot idem cum ipso assererent maledixit, idque anno imperii Anastasii Romanorum imperatoris vicesimo tertio. Sedit autem Hormisdas patriarcha Romanus annos septem, dein mortuus est. Porro, fuit Severo discipulus nomine Jacobus, cui amictus erat e segmibus Albaradei seu dorsualium **145-147** quæ jumentis insterni solent consutis, unde cognomen Jacobi Albaradiensis accepit, cujus doctrina erat esse Christo naturam unam e duabus naturis [compositam,] substantiam e substantiis duabus, et voluntatem unam, secundum sententiam Severi, Dioscori et Eutychem maledictorum. Profectus hic versus Mesopotamiam, Gizam, Tacritum, Haranum et Armeniam fidem hominum corruptit, suamque illos doctrinam amplecti fecit. Inde qui Jacobi fidei consenserunt, idemque cum ipso asseruere Jacobitæ appellati sunt, ab ipsius homine Jacobo. Inquit Saïd Ebn Batrik medicus: Visum est mihi hoc loco

PATROL. GR. CXI.

Jacobitis respondere, et doctrinae ipsorum falsitatem et absurditatem ostendere. Dicatur illis: Dicite nobis [quid sentiatis] de persona Verbi Dei, quæ fieri non potest, quin vel sumpserit quid de substantia humanitatis eique unita fuerit, vel non sumpserit. Si dixeritis nihil accepisse, falsum est personam quam Christo attribuitis compositam esse ex divinitate et humanitate. Quod si quid sumpserit, necesse est ut, quod sumptum fuerit ex Maria Virgine, sit substantia, vel communis vel particularis; si communis fuerit, inde sequetur esse substantiam divinam et substantias humanas, compositas, multas; quod impossibile est. Quod si substantia particularis quæ indicari potest, **148** tum sunt Christo substantiæ duæ, divina nempe et humana, at substantia una, et unicuique substantiæ natura sua: atque hæ duæ substantiæ, naturæ duæ, subsistentia una, et necesse erit ut dum unitæ fuerint duæ substantiæ, mutatæ fuerint: quod si a substantia sua mutatæ fuerint, fieri non potest quin ut vel mutata fuerit substantia divina in substantiam humanam, et facta sit homo; vel substantia humana in divinam, factaque sit Deus; aut ut utræque ab essentia sua in aliam mutatæ sint essentiam, ut ita ex iis facta sit substantia alia, et natura alia. Quod si ita se habuerit res, et conversa fuerit divinitas in humanitatem, tum natura Christi homo est, non Deus; et necessario attribuetur poena substantiæ divinitatis, et invadet ipsam corruptio; hoc autem impossibile absurdissimum est. Sin conversa fuerit substantia humanitatis in substantiam divinitatis, erit Christus Deus, non homo, et sequitur fuisse ipsum de novo ortum, et factum esse æternum, quod et inter impossibilia summe absurdum est. Quod si utræque simul a substantia sua mutatæ fuerint, et a natura ac essentia sua conversæ in substantiam aliam ac naturam aliam, jam Christus nec Deus erit, nec homo, ut orichalcum quod nec æs est nec plumbum, aut natura muli quæ nec asini nec equi natura **149-151** est. Quod si naturæ binæ a substantia sua post unionem conversæ non fuerint, nec ab essentia sua mutatæ, sed utraq; in natura ac substantia sua stabilis permaneat cum subsistentia una, quæ est subsistentia Verbi, jam manifestum est ac certum Christum esse personam unam, duas [habentem naturas], duas voluntates, duasque actiones, cum unitate subsistentiæ unius, videlicet subsistentiæ Verbi quod est Filius æternus, atque hoc modo evertitur fides Jacobitarum [dicentium] esse Christum substantiam unam et naturam unam.

Dicetur etiam illis: Dicite nobis, hæc natura una quam Christo tribuitis, estne ea divina an humana? aut divina simul et humana? aut nec divina nec humana? Si dixerint nec divinam esse nec humanam, jam ad infidelitatem delapsi Christum stauerunt nec Deum esse nec hominem, quod impossibile est: quod si divinam esse non humanam,

jam humanitatem negarunt; si humanam esse autem non divinam, divinitatem negant, et Christum constituunt qui Deus non sit: si vero et humanam et divinam esse asserant, hoc pacto et eos homines, et Patrem Filium et Spiritum sanctum unius naturæ. Quod si dixerint hanc naturam unam quæ Christo est, nec divinam esse nec humanam, Christum fingunt qui nec sit Deus nec homo; adeoque **152** sententia ipsorum undique absurditate cingitur, et abnegatione Christi. Dicitur insuper illis: Annon Christus natura æqualis est Patri et Spiritui? Dicentibus illis: Imo; regetur, Dicite nobis: Natura ista qua Patri et Spiritui æqualis est, num et hominibus æqualis? Si dicant: Etiam, jam homines quosvis et Patrem et Filium et Spiritum sanctum unius naturæ faciunt, quæ longe turpissima est in Deum, non sine celebratione memorandum, blasphemia. Quod si dixerint naturam qua æqualis est Patri et Spiritui sancto aliam esse ab ea quæ æqualis est hominibus, jam negant quod affirmaverant, et necesse est ut dicant Christo duas esse naturas, alteram quæ æqualis est Patri et Spiritui, alteram quæ hominibus æqualis; adeoque manifesta facta est et vera comprobata fides Melchitarum, et ostensa falsitas ejus quod asserunt Jacobitæ.

Jam vero ut ad eam, in qua narranda fuimus, historiam revertamur, mortuo Severo patriarcha Antiocheno, constitutus est post ipsum Paulus ibidem patriarcha, qui cum quinque annos sedisset, mortuus est; [vel secundum alterum exemplar, cum duos]; factusque est post ipsum ibidem patriarcha Euphrasius, qui quinque annos sedit, dein mortuus est. Id anno imperii Anastasii imperatoris Romanorum vicesimo sexto. Anno imperii ejusdem vicesimo tertio postquam in exilium pulsus **145-147** fuit Elia patriarcha Hierosolymitanus accidit in Palæstina et Hierosolymis afflictio magna, cum fame, peste, calamitate magna, locustarum copia, et mortalitate; nec per integrum quinquennium pluit: annoque siccitatis quinto magna fuit, præ aquæ inopia, angustia Hierosolymis, adeo ut exsiccatus esset fons Silwani, hominesque ubique fodientes aquam tamen non invenirent. Fuit etiam Antiochiæ terræ motus ingens, quo collapsæ sunt ædes multæ, magnaque hominum multitudo occidit. Postquam autem jam quinquennio exsulaverat Elia patriarcha Hierosolymitanus in urbe Mah, eo ad ipsum profecti sunt cœnobiorum præfecti, unaque Saba. Quos cum magno gaudio excepisset ipse, ibi apud eum septem dies substiterunt, post quas dixit ipsis: Jam mortuus est Anastasius imperator, egoque post decem dies ipsum sequar, et coram Domino nostro Christo, cum ipso iudicio contendam. Post ergo decem dies obdormivit Elia patriarcha, annos natus octoginta octo, quorum viginti quatuor patriarchali munere functus est. Ferunt sanctum Sabam observato tempore, de Anastasio imperatore quæsisse, nuntiatumque ipsi

fuisse eo tempore accidisse Constantinopoli fulgur et tonitru grande, unde Anastasio imperatori accidit in cerebro morbus, adeo ut manu caput tenens, atque exclamans openque **148** petens a domo in domum fugeret, donec assecuta ipsum a Deo pœnovitam ipsi eriperet. Ante mortem suam vero scriptis litteris jussit Anastasius imperator sanctum Theodosium monasterii Aldawaresi præfectum, Hierosolymis peli. Antequam autem Hierosolyma pertingerent litteræ, mortuus est imperator; imperavitque post ipsum Romanis Justinus, e provincia Thraciæ oriundus, annos novem, idque ante regni Kobadis, filii Phiruzi Persarum registrice sue secundo.

Fuit autem Justinus imperator fide orthodoxus, veri tenax. Jussit ergo quoscunque in exilium pepulisset Anastasius imperator, in loca sua redire, fidemque suam litteris signatam Hierosolyma misit. Convenerunt ergo monachi lætabundi ostensaque imperatoris epistola festum illustre celebrarunt, et concilium quartum episcoporum sexcentorum triginta, qui Chalcedoni congregati sunt, confirmarunt. Anno imperii Justini quinto constitutus est Joannes patriarcha Romanus, qui cum biennio sedisset mortuus est. Anno imperii ejusdem septimo creatus est Felix ibidem patriarcha; qui quatuor annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem secundo constitutus est Theodosius patriarcha Alexandrinus, qui Jacobita fuit, et scriptor. Tres annos sedit, dein loco abdicatus est, et in locum ipsius successit Caius patriarcha; qui Manichæus fuit, et **149-151** archidiaconus fuerat; cum duos annos sedisset, loco abdicatus est, redeunte Theodosio, qui relegatus fuerat, ad cathedram, quam cum quinque annos occupasset exulare jussus mortuus est. Anno imperii ipsius primo, cum nuntiatum ipsi esset Anthymum patriarcham Constantinopolitanam Jacobitam esse, ipsum loco abdicavit, vice ipsius in patriarchatum Constantinopolitanum successit Menna qui octo annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem quinto, constitutus est Ephraim patriarcha Antiochenus, ubi octodecim annos sedit, dein mortuus est. Joannes autem patriarcha Hierosolymitanus, qui in locum Eliæ relegati substitutus est, sedit septem annos, dein mortuus est. Anno ergo imperii Justini tertio constitutus est Petrus patriarcha Hierosolymitanus, qui ex incolis Jabrini fuit, annos decem sedit, dein mortuus est [vel, secundum aliud exemplar, viginti annos.] Misit autem Justinus imperator in omnes regiones [jubens homines] concilium Chalcedonense confirmare, delu mortuus est Justinus Romanorum imperator, imperante post ipsum Romanis Justiniano annos triginta novem, idque anno regni Kobad filii Phiruzi regis Persarum quadagesimo primo. Fuit autem Justinianus imperator imperatori Justino allinis.

Justinianus anno imperii sui primo Alexandriam

mittens, Theodosium **152** patriarcham Constantinopolim accersitum jussit Jacobitarum sententiæ renuntiare, et ad veritatem redire; quod cum facere recusaret, in animo habuit ipsum morte multare, at eum ab ipso impetratum, uxor ipsius, nomine Theodora, dimisit; qui ergo Ægyptum reversus loco quodam dicto Masil et Lamidis, e provinciis Ægypti occidentalibus, delituit; doctrinæ, quam amplexus fuerat Jacobitarum adhærens: cumque ad ipsum congregarentur homines ejusque rei fama ad imperatorem pervenisset, mittens ille ipsum exulare jussit præfecto Alexandria patriarcha cui nomen Paulus, qui Melchita fuit, cumque biennio sedisset irruentes in ipsum Jacobitæ morte ipsum affecerunt: in cujus locum substitutus est patriarcha, nomine Dalnius, qui et Melchita fuit, seditque **B** annos quinque, magnas molestias et mala passus a Jacobitis, qui et ipsum e medio tollere studuerunt; qui ergo fugiens, cum quinque annos in fuga perstitisset mortuus est. Delato ergo nuntio ad imperatorem Justinianum, Jacobitas Alexandriam et Ægyptum occupasse, et patriarchas quotquot ipsis præficerentur trucidare: ipse ira percitus ducem e suis quemdam patriarcham Alexandria constituit, adjunctoque ipsi exercitu numeroso, eo ipsum misit: nomen ipsi Apollinarius fuit. Dux ergo iste Alexandriam perveniens eum ingressus est, habitu militari **153-155** indutus, utpote eorum parte imperatoris præfectus. Ad ecclesiam autem ubi venisset, ex utrisque vestibus istis habitumque patriarchalem induens, accedens sacra celebravit. Cœperunt ergo **C** Alexandrini ex omni angulo ac parte ipsum saxis et lapidibus petere, adeo ut fore ab ipsis interficeretur. Statim ergo ab ipsis se subrahens, post triduum obtendit perlatas esse ad se ab imperatore litteras quæ coram populo legendæ essent. Campana ergo pulsata populum monuit ut die Dominico in ecclesiam convenirent quo imperatoris litteras audirent. Cum ergo adesset dies Dominicus, non relictus est quispiam qui non accederet. De hoc autem inter Apollinarium patriarcham et comites suos convenerat, ut cum signum sibi ipsisque notum daret, gladio omnes in ecclesia præsentibus ferirent. Ipse ergo ascenso suggesto, Heus **D** (inquit) Alexandria inquilini, si ad veritatem revertamini, et a sententia Jacobitica recedatis, [bene est,] sin minus, timeo vobis, ne mittat ad vos imperator qui sanguinem vestrum effundi permittat, uxores prostitui et liberos orphanos fieri. His dum illos alloqueretur, ipsi lapidibus eum petere, adeo ut vitæ suæ timeret: quare signum illud sociis suis dedit, qui gladio quotquot in ecclesia fuerant aggressi sunt: interfectique sunt intra et extra ecclesiam homines innumeri, adeo ut occisorum sanguis **156** usque ad militum genua pertingeret. Magna vero hominum multitudo ab ipsis fuga prolapsi sunt in vallem Habib ad monasterium Abu Makarii. Exinde palam obtinuit Melchitarum sententis, ipsique templa, quæ inva-

A serant Jacobitæ, ceperunt atque occuparunt. Itaque composita est urbs.

Fuit autem hoc anno imperii Justiniani imperatoris decimo quinto. Atque ex isto tempore fuit Jacobitarum cathedra in monasterio Abu Makarii ad diem usque hodiernum. Jam a tempore quo interfectus est Proterius Alexandria patriarcha atque igne crematus, ad hoc quo Jacobitæ ab Apollinario occisi sunt et sententia orthodoxorum publice obtinuit, anni sunt triginta quinque, vel secundum aliud exemplar, anni octoginta quinque. Invaluerat siquidem in Alexandria totaque Ægypto Jacobitarum sententia; fuerantque patriarchæ Alexandrini Jacobitæ, ut et ex imperatoribus Romanis inter cæteros, Leo Parvus, Zeno, Anastasius, alique quos in præcedentibus recensuimus. Porro anno imperii Justiniani vicesimo primo Samaritani in Palæstina impetu facto ecclesias omnes diruerunt, et in eas ignem injecerunt, Christianos etiam non paucos interfecerunt, gravibusque cruciatibus affecerunt, et episcopum Neopoliitanum trucidarunt. Quo audito Justinianus imperator misso exercitu grandi magnam Samaritanorum multitudinem occidit. **157-159** Eo tempore rogavit Pëtrus patriarcha Hierosolymitanus Mar Sabam ut Constantinopolim profectus, ab imperatore peteret remitti de tributo quod penderent Palæstinæ incolæ aliquid, respectu ejus quam in ea fecerant Samaritani desolationem. Profectus est ergo Mar Saba Constantinopolim, quem lætus excepit imperator, cumque ab ipso litteras patriarchæ Hierosolymitani accepisset, rogavit, quidnam ipsi negotii esset. Cui Mar Saba: Peto (inquit) ut de tributo Palæstinæ remittas. Siquidem Samaritani ejus incolis interfectis ipsam vastarunt: jubeatque imperator extrui ecclesias quas cremarunt Samaritani, nec non fabricari Hierosolymis pro peregrinis nosocomium; utque perficiatur Helena templum quod extruere cœperat Elia patriarcha Hierosolymitanus. In quibus omnibus annuit ipsi imperator; nec non in cæteris quæcunque ab ipso peteret ac rogaret. Misitque eum in finem imperator una cum ipso legatum, multis instructum opibus, scripsitque ad Palæstinæ præfectum, ut Palæstinæ tributum legato traderet ad ea quæ ipsi in mandatis dederat imperator extruenda. Jussit etiam imperator legatum ecclesiam Bethleemiticam quæ parva fuit diruere, aliamque amplam, magnam et pulchram fabricare; adeo ut non esset Hierosolymis templum ipsa pulchrius. Perveniens ergo legatus Hierosolyma, nosocomium **160** peregrinis condidit, et ecclesiam Helena perfecit, templaque quæ incenderant Samaritani instauravit, nec non monasteria quamplurima extruxit, dirutaque ecclesia Bethleemitica eandem eo quo jam se habet modo ædificavit. Cumque his omnibus absolutis ad imperatorem reversus esset, ille, Describe mihi (inquit) quomodo ecclesiam Bethleemiticam extruxisti. Quam cum ipsi descri-

psisset, haud probavi — imperator descriptionem istam, nec ullatenus ipsi placuit; quare valde ipsi iratus: Acceptos, inquit, nummos tibi ipsi concessisti, ædificium autem extraxisti male compactum, et ecclesiam tenebrosam confecisti, nullatenus ex mente mea fabricatam, nec consilium meum secutus es. Capiteque ipsum plecti jussit. Struxit etiam Justinianus imperator Constantino- poli templum Sanctæ Sophiæ, fabrica admodum eleganti.

Porro mortuus est Mar Saba annos natus nona- ginta quatuor. Cum autem audiissent monachi montis Sinæ de bona imperatoris Justiniani inten- tione, quamque condendis ecclesiis et monasteriis struendis delectaretur, ad ipsum profecti, conque- sti sunt Arabes Ismaelitas ipsis damnum inferre, penum ipsorum devorando locaque diruendo, cel- lasque ingredientes quidquid ibi esset diripere, et in ecclesiis irruentes Eucharistiam deglutire. Ro- gante ergo imperatore, quid vellent, **161-163**: Rogamus, inquit, o rex, ut nobis monasterium exstruas in quo muniamur. (Neque enim ante il- lud tempus ullum fuit in monte Sina cœnobium in quo convenirent monachi, sed in montibus ac vallibus circa rubum e quo Deus Mosen alloen- tus est, sparsim degerunt. Fuit tantum ipsis supra rubum turris magna, quæ et hodie superest, atque in ea templum Sanctæ Mariæ, ad quam monachi, accedente quopiam a quo timerent, confugientes, in eadem munire se solebant. Misit ergo impera- tor una cum ipsis legatum opibus multis instru- ctum, scriptis etiam ad Ægypti præfectum litteris, ut eidem quantum vellet nummorum traderet, ac viros etiam suppeditaret, ipsique annonam ex Ægypto deferendam curaret; legato in mandatis dato ut ecclesiam in Kalzem exstrueret, necnon monasterium Rayæ, utque in monte Sina mona- sterium ædificaret, idemque permunit, adeo ut non alibi in toto mundo magis munitum reperire- tur atque firmatum daret, ut non alicubi locus aliquis esset unde vel monasterio vel monachis damnum inferendum metueretur. Cum ergo Kal- zemum pervenisset legatus iste condidit ibi eccle- siam S. Athanasii; exstruxitque monasterium Rayæ tum ad montem Sinam profectus ibi rubum inve- nit in loco inter duos montes angusto, ibidemque turrim prope rubum exstructam, necnon **164** aquæ fontes prope eundem scaturientes, at monachos per valles dispersos. In animo ergo habuit mona- sterium supra montem exstruere relicto rubi et turris loco. Quod tamen rursus aquæ gratia impro- bavit, ideo quod nulla esset supra montem aqua. Exstruxit ergo monasterium juxta rubum loco turris, turri in monasterio inclusa. Fuitque mona- sterium inter duos montes loco angusto, adeo ut si quis montis fastigium septentrionale conscen- dens lapidem jaceret, in medium decidens mona- sterium monachis noceret. Et monasterium quidem in loco isto angusto juxta rubum et monumenta

A illestria ac aquas ædificavit; at templum in montis vertice supra locum in quo Moses legem accepit; nomen præfecto monasterii erat Doula. Reversus autem ad Justinianum imperatorem legatus narra- vit ipsi quasnam ecclesias et quæ monasteria ex- struxerat; descripsit etiam ipsi quo modo mona- sterium montis Sinæ ædificaverat. Cui imperator: Errasti, inquit, et monachis injuriam fecisti, quos in inimicorum manus tradidisti. Quare autem non in montis vertice monasterium exstruxisti? Res- pondit legatus: Ipsum juxta rubum et prope aquas posui; quod si in montis fastigio exstructum suis- set, caruissent monachi aqua, adeo ut si obsessis aliquando ipsis interclusa esset aqua, præ siti morerentur; longius **165-167** insuper ab ipsis ab- fuisset rubus. Dixit imperator: Equandus ergo tibi cum terra fuit mons iste qui a septentrione monasterio imminet. Cui legatus: Si totas terræ Romanorum, Ægypti, et Syriæ opes impendisse- mus, haud possemus montem istum absolvere. Iratus ergo imperator caput ipsi amputari jussit. Deinde alium misit legatum, unaque cum ipso, e vernis Romanorum una cum liberis et uxoribus ipsorum centum viros, jubens etiam ut ex Ægypto alios centum una cum ipsorum uxoribus et libe- ris acciperet, quibus extra montem Sinam domus exstrueret in quibus ibi degerent, quo monaste- rium et monachos custodirent; et victum ipsis suppeditandum curaret, ipsisque et monasterio ex Ægypto annonæ quantum sufficeret, deferendum. Cui ergo ad montem Sinam pervenisset legatus extra monasterium Orientem versus multa extru- xit domicilia, eademque arce communivit, in qui- bus servos istos collocavit quo monasterium cus- todirent, idemque tuerentur; qui locus ad hoc usque tempus Dir ol Abid, seu, monasterium servorum appellatur. Cum vero genitis liberis multiplicati, diu ibi substitissent, ac Mohammedanismus obti- neret (quod sub Chalifa Abdil Malec Ebn Merwar accidit) alii in alios irruentes mutuis se credibus sustulerunt, cæsis aliis, aliis fugientibus, aliis Mo- hammedanismum amplexis, quorum liberi ad **168** hunc usque diem in monasteriis, illam religionem profitentes Banu Salehi, appellantur, et pueri (seu servi) monasterii audiunt; suntque ex ipsis La- chumenses. Diruerunt autem monachi domicilia servorum postquam Mohammedis religionem am- plexi sunt ne quis ea incoleret, quæ ergo et hodie desolata manent.

Porro anno imperii Justiniani secundo consti- tutus est Bonifacius patriarcha Romanus; eum- que duos annos sedisset mortuus est. Anno impe- rii ejusdem quarto constitutus est ibidem patriar- cha Joannes, qui et duos annos sedit, dein mor- tuus est. Anno ejusdem sexto, factus est ibidem patriarcha Agapetus, qui eum annum sedisset mortuus est. Anno ejusdem septimo constitu- tus est ibi patriarcha Sylvester; annos quinque sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo ter-

tio constitutus est ibidem patriarcha Vigilus ; qui octodecim annos sedit, dein mortuus est ; cujus præfecturæ anno decimo quinto fuit concilium quintum. Anno imperii ejusdem (Justiniani scilicet,) decimo, constitutus est Epiphanius patriarcha Constantinopolitanus, qui Jacobita fuit : sedit annos sex, dein mortuus est. Scripsit autem Justinianus imperator epistolam magnam quæ jura multa et leges contineret. Anno imperii ejusdem decimo septimo factus est Eutyechius patriarcha Constantinopolitanus ; qui postquam duodecim annos sedisset in **169-171** exilium missus est. Anno præfecturæ ejus undecimo fuit concilium quintum. Anno imperii Justiniani decimo quarto constitutus est Macarius patriarcha Hierosolymitanus ; qui duos annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo septimo factus est Eutyechius patriarcha Hierosolymitanus, qui duodecim annos sedit, dein mortuus est : cujus præfecturæ anno undecimo fuit concilium quintum. Anno imperii ejusdem decimo quinto factus est Domnus patriarcha Antiochenus, qui quatuordecim annos sedit, dein mortuus est. Ejus præfecturæ anno decimo tertio fuit concilium quintum. Porro tempore Justiniani imperatoris apparuit in cælo stella magna quæ quatuordecim dies duravit : ac postea apparuit in cælo hasta ignea quæ dies aliquot mansit. Fuit etiam tempore Justiniani Origenes episcopus Manbagensis qui metempsychosin asseruit, resurrectionem negans. Fuerunt etiam **C** Las episcopus Rohensis, Thaddæus episcopus Massisensis, et Theodoritus episcopus Ancyrensis, qui asseruerunt corpus Domini nostri Christi, phantasticum fuisse, nihil in se veri habens : quorum sententia audita, mittens imperator ipsos Constantinopolim accersivit, ipsis ac Eutychio patriarcha Constantinopolitano convenire jussit. Quibus **172** patriarcha, Si fuerit (inquit) corpus Christi phantasia, (uti autumatis vos,) erunt etiam actiones et sermo ipsius phantasia, ac proinde quodvis corpus quod alicui hominum tribuimus, aut factum, aut dictum, eodem modo se habebit. Dixit etiam episcopo Manbagensi : Surrexit Dominus noster Christus a mortuis, eodemque modo scimus die judicii homines resurrecturos. Dixit enim nobis **D** in Evangelio suo sancto : Veniet hora quando omnes qui sunt in sepulcris audientes vocem Filii Dei victuri sint. Quomodo ergo dicitis non futuram resurrectionem ? Quare ipsos excommunicavit et anathemate devovit. Jussit etiam imperator indici ipsis concilium, in quo anathemate ferirentur. Scriptis ergo ad quatuor patriarchas literis eos convenire jussit ; videlicet ad Apollinarium patriarcham Alexandrinum, Domnum patriarcham Antiochenum, Eutyechium patriarcham Hierosolymitanum, et Vigilium patriarcham Romanum ; ut Constantinopolim accederent, qui istorum episcoporum anathematizationi adessent. Qui ergo accesserunt. Interfuit etiam huic concil-

lio Eutyechius patriarcha Constantinopolitanus. Non adfuit quidem patriarcha Hierosolymitanus, sed deputatos suos misit. Ita nec interfuit patriarcha Romanus, nec fuit ipsi deputatus ; cum ipsis tamen consensus, eorumque sententiam amplexus est. **173-175** Fuitque numerus episcoporum qui in hoc concilio quinto convenerunt centum sexaginta quatuor, quo in episcopos istos et omnes qui idem cum ipsis assererent anathema dixerunt : (scilicet in Origenem episcopum, Manbagensem, Thaddæum episcopum Massisensem, Ibam episcopum Rohensem et Theodoritum episcopum Ancyritanum : astruentes corpus Christi Domini nostri verum fuisse, non phantasticum ; esseque ipsum Deum perfectum, et hominem perfectum, naturis duabus, voluntatibus duabus, duorum generum actionibus, at persona una agniti. Confirmarunt etiam sententiam quatuor conciliorum præcedentium, esseque mundum hunc caducum, et resurrectionem necessario futuram, venturumque Dominum nostrum Christum cum gloria magna, et judicaturum vivos et mortuos quemadmodum asserunt trecenti octodecim [Patres]. Dein honorati redierunt.

Jam a concilio quarto sexcentorum triginta eorum qui Chalcedoni convenerunt, ac anathema in Jacobitas denuntiaverunt, ad concilium istud quintum centum sexaginta quatuor episcoporum, qui Constantinopoli convenerunt, anni sunt centum et tres ; fuitque hoc anno imperii Justiniani imperatoris Romanorum vicesimo septimo. Quod ad Kobaden Phiruzi filium Persarum regem, ipsum aversati homines e medio tollere studuerunt, **176** nisi quod a vicario ipsius Soachero timerent. Non destiterunt ergo ipsum contra vicarium suum Soacherum dolo incitare donec ipsum interficeret ; quem ubi interfecisset, aggressus ipsum quidam nomine Mazdek cum sociis suis, dixit ipsi : Constituit Deus [hominum] dimensa in terra ut tu ea æqualiter ipsis distribuas, ne sit cuiquam plus quam alteri ; verum homines injuria inter se agunt, unoquoque se fratri suo præferente : nos ergo hac de re dispicientes, pauperibus [debita] a divitibus accipiemus, et ab iis quibus plus satis est [detracta] indigentibus reddemus ; et si cui plus quam par est fuerit opum, mulierum, servorum, et suppellectilis, illud ipsi eripiemus, quo ipsum et alios inter se pares faciamus, nec quis præ aliis ad rem aliquam jus habeat. Cœperunt igitur hominum domos, mulieres et opes invadere. Cumque invaluissent, Kobaden Phiruzi filium loco quodam includentes ubi nemini ipsum adire permissum, quemdam nomine Ramasph ipsius avunculum in locum ejus successerunt. Quo conspecto ipsos adortus Bazarmahr cum aliquot Persarum nobilibus, multis e Mazdeki comitibus interfectis, Kobaden Phiruzi filium loco regnoque suo restituit, ejecto Ramaspho. At non destiterunt qui susceperant e Mazdekianis Kobaden pellicere, donec

Bazar Mahrum morte multasset. Inde commotum est contra **177-179** ipsum regnum ipsius, et prodierunt qui rebellionem concitarent. Cum ergo videret quo pervenissent res suæ, pœnitentia ob Soacherem filique ipsius eadem ductus est. Dein mortuus est Kobades, cum esset totum quo regnavit spatium, una cum annis quibus regnum occupavit Ramasph, annorum quadraginta trium. Successit ipsi filius ipsius Cesra Kobadis filius idem qui appellatus est etiam Anusherwan; qui annos quadraginta septem et sex menses regnavit; idque anno imperii Justiniani Romanorum imperatoris quarto. Cesra autem Mazdekianorum principibus regno suo pulsus, opes quas vi eripuerant, accipiens dominis reddidit; et si cuiquam non superesset hæres [cui redderentur] eas apud se detinuit ad reparandum quod corruptum, et ædificandum quod dirutum fuerat. Et si cui vi ablata fuerat domus, vel ager, re perspecta ea ipsi restituit; ac si quis mulierem sibi vi ceperat, eandem ipsi auferens dotem una, duplo dote ipsius majorem, sumpsit, nisi cum ei par esset, eamque ab ipso in uxorem obtineret: quod si ei maritus esset, marito dotis tantum, quantum, cum eam primo duceret acceperat, dedit; eamque maritus, si ea ipsi opus esset, sibi habuit. Illud autem quod ipsum movit quæminus supplicium iis qui nefaria commiserant inferret, fuit, quod populi **180** curam haberet, quem penitus perdere noluit. Jussit etiam numerari liberos patrumfamilias et nobilium qui, cum perissent qui eorum curam gerere deberent, ad inopiam redacti sunt, et in ipsorum orphanos qui superessent et viduas [inquiri], ipsisque quod sufficeret suppeditari, nec non edoceri filios ipsorum artes quibus idonei essent, filios autem paribus suis et ditioribus nuptum dari. Jussit etiam inquiri in loca et prædia quorum Domini cum tenuioris sortis essent iis colendis non erant, ut effossis alveis et canalibus derivarentur ad ea fluvii, ipsorumque dominis suppeditari quod erogarent in agris serendis ac pecore curando, rationem etiam haberi vicorum qui desolati fuerant; ac extrui arces unde metus esse posset. Tum consiliarios, præfectos et iudices, electos in provinciis collocavit. In medium etiam prolatis Azdshiri libris qui ipsius instituta quæ observare solebat continerent, ad ea observanda homines adegit, idque scripto provinciis significavit. Deinde postquam novem annos regnasset, annoque imperii Justiniani Romanorum imperatoris duodecimo, copias suas Antiochiam versus eduxit, ubi Justiniani exercitum obvium habens, prælio cum ipsis decertavit, urbemque cepit: jubensque depingi sibi urbem secundum mensuram suam ac domiciliorum numerum, **181-183** tam superius quam inferius, ipsiusque vias ac omnia quæ in ipsa essent, figuram istam ad deputatum suum in Al Madayen mittens, jussit eum urbem sibi ad eam prorsus formam et rationem condere, adeo ut nulla omnino inter eam et An-

Antiochiam discrepantia esset quæ oculo percipi posset: qualis ubi exstructa esset ipsam Romam, appellavit, eoque Antiochiæ incolam transtulit, ad eam incolendam. Qui ubi ad ipsam pervenientes urbis portam ingressi essent, abierunt singulæ familiæ in aedes suis similes, ac si Antiochia-egressi in eandem reversi essent.

Porro anno imperii Justiniani Romanorum imper. tricesimo primo constitutus est Pelagius patriarcha Romanus, qui cum quatuor annos sedisset mortuus est. Anno imperii ejusdem tricesimo quinto constitutus est Joannes patriarcha Romanus, duodecim annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ipsius tricesimo constitutus est Anastasius magnus patriarcha Antiochenus, qui cum sex annos sedisset ab Antiochenis stupri accusatus est. Fuga ergo se ab illis, subripiens vestes quibus sacra peragere solitus fuerat, sepelivit, ac dissimulato habitu Hierosolyma profectus est; ubi in templo Resurrectionis candelapta factus, lucernas accendit; eoque munere viginti quatuor annis functus est, Ecclesiæ isti **184** inserviens, lucernas in ipsa accendendo, nemine interim ipsum patriarchatu suum esse dignoscente: in locum autem ipsius substitutus est Gregorius patriarcha Antiochenus, qui viginti quatuor annos sedit, dein mortuus est. Anno autem imperii Justiniani vicesimo nono constitutus est Macarius secundus patriarcha Hierosolymitanus, qui quatuor annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem tricesimo tertio constitutus est ibidem patriarcha Joannes, qui decem annos sedit, dein mortuus est. Anno vero imperii sui vicesimo octavo certior factus Eutychem patriarcham Constantinopolitanum veritati contradicere ac Jacobitam factum esse, ipsum in exilium eiecit, cujus in locum successit est ibi Joannes ut patriarchatus Constantinopolitani munere fungeretur, qui septem annos sedit dein mortuus est. Tum Eutycheus patriarcha rogatus imperatorem aggressus est ope consiliariorum et ducum, qui ipsum rogarunt ut eum cathedræ restitueret, aliquidem falsum fuisse quod de eo dictum fuerat. Cathedræ ergo ab imperatore restituta est; quam cum quadriennio occupaverat mortuus est. Anno ejusdem tricesimo nono, constitutus est Joannes patriarcha Constantinopolitanus: annos tredecim sedit, dein mortuus est. Obiit autem Apollinarius **185-187** patriarcha Alexandrinus cum novemdecim annos munere illo functus fuerat, cujus præfecturæ anno decimo tertio celebratum est concilium quintum. Cui in patriarchatu Alexandrino successit Joannes, qui Manichæus fuit, annosque tres sedit dein mortuus est. Anno imperii ejusdem Justiniani tricesimo septimo constitutus est Petrus patriarcha ibidem, qui Jacobita fuit. Annos duos sedit, dein obiit. Fuit autem Justinianus imperator fide orthodoxus, boni amans, Jacobitarum doctrinæ infestus, sententiæ Melchitarum propugnator. Mortuus est post-

quam imperium annos triginta novem occupasset.

Post ipsum Romanis imperavit Justinus Junior annos tredecim, idque anno regni Cæsæ III. Kobadis regis Persarum tricesimo septimo. Fuit etiam Justinus Junior fide orthodoxus, bonitate insignis, animo in Jacobitarum et Nestorianorum doctrinam infenso, in Melchitarum vero propenso. Anno imperii ipsius primo constitutus est Athanasius patriarcha Alexandrinus qui Manichæus fuit; quinque annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem sexto constitutus est ibidem patriarcha Joannes, orthodoxus; qui undecim annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem octavo factus est Benedictus patriarcha Romanus, qui cum quatuor annos sedisset, mortuus est. Anno ejusdem duodecimo factus est Pelagius patriarcha Romanus, qui sex annos sedit, dein mortuus **188** est. Porro Cæsæ III. Kobadis Persarum rex, qui Anusherwan appellatus est, copias suas versus Hiatalitas duxit, vindictam de ipsis ob avum suum Phirazum sumpturus. Jam vero antehac cum Chakano affinitatem contraxerat. Scriptis ergo ad Chakanum litteris eumque adventus sui certiore faciens, rogavit ut Hiatalitas aggredere, antequam ipse eo perveniret. Ad ipsos igitur perveniens regem ipsorum interfecit, trahitque Anusherwano Belcha cum ea Chorasani parte quæ et in ipsa et pone ipsam est; qui in Phargana castra ponens filiam Chakani Maximi in uxorem duxit. Cum autem Chorasano reversus esset, accedens ad ipsum Saif filius Dyazar Hamyarita, Yamanensium princeps, auxilium ab ipso contra Æthiopes petiit; quorum cum ducem e suis quemdam cum exercitu e Dilamo misisset, illi Yansano capto ibi substituerunt. Semper autem quocumque exercitus suos mitteret Anusherwan prosperitatem et victoriam consecutus est, adeo ut in optimam statum subditorum suorum res redigeret. Cumque ad vitæ jam terminum pervenisset, rerum cura filio suo Hormozo legata, diem obiit. Fuit autem regni Anusherwani spatium annorum quadraginta septem et sex mensium. Regnavit post ipsum filius ipsius Hormoz III. Anusherwani, annos undecim et sex menses; idque anno imperii Justiniani Romanorum imperatoris duodecimo.

189-191 Tum mortuo Justino Juniore Romanorum imperatore, post ipsum Romanis imperavit Tiberius annos quatuor; idque anno regni Hormozi filii Anusherwani Persarum regis tertio: Anno imperii Tiberii Romanorum imperatoris primo constitutus est Cyriacus patriarcha Constantinopolitanus, qui annos sexdecim sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem secundo factus est Anus patriarcha Hierosolymitanus; qui cum octo annos sedisset, mortuus est. Porro obiit Tiberius Romanorum imperator, imperavitque post ipsum Mauricius Romanis annos viginti, idque anno regni Hormozi filii Anusherwani regis Persarum septimo.

Fuit tempore Mauricii, imperatoris Romanorum

A monachus quidam nomine Maron, qui asseruit Dominum nostro Christo duas esse naturas et voluntatem unam, operationem et personam unam, fideique hominum corrupit. Maxima autem eorum qui doctrinam ipsius amplexi et se discipulos, illi præbentes eandem professi sunt, pars erant incolæ urbis Hamah et Kennesrin et Awasem, cum Romanorum nonnullis; appellatique sunt ipsius assecte, qui idem cum ipso assererent, Maronitæ, nomine ab ipsius nomine Marone deducto. Mortuoque ipso incolæ [urbis] Hamah monasterium ibi exstructum Dir Marun [monasterium Maronis] appellarunt, ejusque fidem professi sunt. Anno imperii Mauricii quinto, contigit Antiochiæ **192** terræ motus ingens quo diruta est maxima urbis pars, pereuntibus incolis. Anno ejusdem decimo nono fuit etiam terræ motus gravis in regione Romanorum et Syria Damascena circiter horam diei tertiam, quo corruerunt in Syria et Romanorum ditione urbes multæ, perieruntque homines non pauci. Anno imperii ejusdem septimo constitutus est Isaacus patriarcha Hierosolymitanus, qui octo annos sedit, dein mortuus est. Eodem anno mortuus est Gregorius patriarcha Antiochenus. Profecti ergo Antiocheni Hierosolyma virum petierunt quem sibi patriarcham præficerent. Dixit igitur ipsis Isaacus patriarcha Hierosolymitanus: Commodo vobis senem istum *Candelapten* qui ecclesie Resurrectionis inservit. Quem ergo probantes cum accepissent, ut ipsum Antiochiam deducerent, dixit ipse illis: Mene cognoscitis? Respondentibus illis, Non: dixit: Sum ego Anastasius qui patriarcha vester fui, at eam me stupri accusaretis a vobis fuga me subtrahens ex eo tempore ecclesie Resurrectionis servus fui: vestes autem meas locati in Antiochia sepelivi. Antiochiam ergo ab ipsis deductus, duxit ipsos ad locum in quo vestes suas sepelierat, quibus extractis ipsum cathedræ restituerunt; eumque novem annos ipsis præfisset, diem obiit. Anno autem imperii Mauricii decimo septimo constitutus est Anastasius alter patriarcha Antiochenus qui sex **193-195** annos sedit, dein mortuus est. Post ejus mortem absque patriarcha mansit cathedra Antiochena annos viginti duos. Anno imperii ejusdem Mauricii decimo quinto constitutus est Zacharia patriarcha Hierosolymitanus; qui septem annos sedit donec captivus factus est. Anno imperii ejusdem quinto constitutus est Gregorius patriarcha Romanus qui tredecim annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem decimo octavo factus est Sabinianus patriarcha Romanus, qui cum annum unum sedisset mortuus est. Anno ejusdem decimo nono constitutus est Bonifacius patriarcha Romanus, qui sex annos sedit, dein mortuus est. Anno imperii ejusdem decimo quarto constitutus est Thomas patriarcha Constantinopolitanus; qui quatuordecim annos sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem secundo constitutus est Eulogius patriarcha Ala-

audrinus; qui annos viginti sedit, dein mortuus est (secundum aliud exemplar, annos duos).

Porro tempore Mauricii imperatoris latro quidam fuit in urbe (quadam) Africæ, princeps latronum, qui nemini occurrit quem non et vita et bonis spoliaret, adeo ut deserta fuerit via, nemine per eam iter faciente, aut transeunte, qua in Africam duceret, metu latronis istius. Quem licet omni diligentia omnique arte ac commento uteretur Africæ patricius quo ipsum prehenderet, capere tamen non potuit. Hoc cum **196** ad Mauricii imperatoris notitiam pervenisset, ipse misso e famulis suis quodam securitatem latroni isti obtulit; quam cum ille acceptasset, ad imperatorem profectus benigne atque honorifice ab ipso tractatus est et ad dignitatem eVectus. Morbo autem, aliquanto post tempore, correptus in nosocomium quod in urbe Constantinopolitana fuit, delatus est. Cumque nocte quadam [in lectum] projectus opprimi se dolore, quem patiebatur, videret, adeo ut certus esset moriendi, ad Dominum suum clementem et erga servos suos misericordem, recepit, lacrymis et supplicationibus effusis dicens: Rogo te, Domine, sicut Petri lacrymis acceptis ipsi propitius fuisti, utque Ezekix lacrymas acceptas habuisti, nec non latronis qui tecum crucifixus est lacrymas, ita et lacrymas meas respicere velis, hisque peccata mea abstergere et pro multitudine misericordix tuæ preces meas acceptas habere; oculos interim suos sudario quod super facie ipsius fuerat detergens. Cumque hoc modo multis horis perstitisset Dominum precibus inelamando et peccata sua confitendo, dein spiritum suum emisit. Fuit autem Constantinopoli vir quidam e principibus medicorum, eximius atque egregius, qui quotidie ægrotos qui in nosocomio fuerunt, visitare solebat. Hic inter dormiendum domi suæ in somnio eadem hora qua mortuus **197-199** est latro vidit Nigritarum turbam, qui ad latronis lectum accedentes chartas secum haberent quibus inscripta erant ejus peccata; deinde et viros duos quorum vultus splendebant, candore nivi, pulchritudine soli similes, libram tenentes: accedentesque Nigritas chartas istas omnes in libram conjicere adeo ut lancium altera, altera depressa ascenderet; dixisse ergo alterum virorum candidorum socio suo: Non est nobis hic aliquid? Respondente autem altero: Quid nobis hic esset, cum nondum decem dies sint ex quo a latrocinio exercendo conversus sit? cum lectum perscrutari aggressi essent, ibi sudarium quo oculos suos absterserat invenisse, quod cum in lancium alteram misissent, descendisse illam quæ prius minus habuerat, sublata altera in qua fuerant chartæ, illasque omnes dispersas fuisse. Exclamantes ergo dixisse: Vicit Dei misericordia, acceptaque anima secum ipsam abstulisse, fugientibus Nigritis pudore et tristitia affectis. Experrectus ergo medicus statim ad latronem tendens,

A ipsum mortuum invenit, sudario oculis imposito; narraruntque illi qui juxta latronem dormierunt quos ipsius fletus et supplicationes audierant. Medicus ergo accepto sudario ad Mauricium imperatorem ingressus illud ipsi ostendit et tum quid in somnio suo viderat, tum quid ab illis qui juxta latronem **200** dormierunt audiverat, narravit; dixitque imperatori: Deo laus qui ope tua latronem recepit, ipsique condonavit, ut et latronem priorem in cruce admisit: fuit ille primus, hic secundus. Porro Hormoz fil. Anusherwani, Persarum rex ob ferociam, duritiam et tyrannidem infamis fuit, male homines tractans, eosque in angustias redigens; multis subditorum suorum in carcerem coniectis et de gradu deturbatis. Hoc autem modo dum se gereret, ecce contra eum profectus est Chakan cum exercitibus numerosis; quibus obviam misit Hormoz virum quemdam nomine Bahramum, Bahrami filium (qui etiam Sunir dictus), cum duodecim militum millibus. Interfecit ergo Bahram Sunir Chakanum, copiasque ipsius spoliandas dedit. At cum negotium hoc cum Chakano expedivisset, in mentem revocans Hormozi ferociam et tyrannidem, quasque de ducibus et exercitibus suis suspiciones malas foveret, timuit ad ipsum redire, ideoque dum adhuc in Charasano esset in ipsum rebellavit, manumque ab obsequio ipsi præstando subtraxit. Irruentes etiam que in Eraco erant copix in Hormozum, ob malum quod viderunt ipsius regimen, ipsum regno abdicarunt, interimere tamen ipsum timentes.

Fuit autem Hormozo filius cui nomen Cesra, qui ab ipso in Aderbijano abfuit. Hic audito quid Patri suo accidisset una cum comitibus suis opem **201-203** ipsi latum accessit: at cum illo præstando non esset, fugiens Romanos versus perrexit, auxilium a Mauricio imperatore imploratum, ipsumque ut eum in finem exercitum secum mitteret rogatum, octo secum suorum habens, unaque avunculos suos Nabdum et Nustanum; qui dum inter eundem inter se consilium caperent de negotio suo, idque perciperet Cesra: Dicite mihi inquit, quid est quod statuitis? Responderunt, Non est sententia nostra ut ex hac regione discedas antequam Hormozum interfecerimus. Nolumus enim [alias] Mauricium Roman. imperatorem adire, ne, si profectus Hormoz ad ipsum scribat nos a se fugisse, nobis quod minime vellemus accidat. Reversi ergo ad Hormozum ipsum interfecerunt, dein ad Cesram redeuntes una cum ipso profecti sunt donec ad monasterium quoddam in via pervenientes, ibi diverterent. Mane autem facto supervenerunt ipsis equites quos ad ipsos quærendos miserat Bahram Sunir, quibus inspectis moriendum sibi minime dubitarunt. Dixit igitur illis Nabda: Proficiscimini vos, me pone relicto; ego vos indemnes præstabo. Conscensis ergo equis illi in itinere perrexerunt, iussitque Nabda janitorum monasterii portam claudere. Accedentes au-

tem equites monasterium circumdederunt, ad quos ascendens Nabda, Dicit vobis (inquit) Cesra, Summus nos in manibus vestris **204** quod si placeat vobis nobis permittere ut reliquam hujus dici partem hic transigamus, facite: illis hoc concedentibus, adveniente nocte rursus ascendens atque ipsis appropinquans, Dicit (inquit) vobis Cesra: Magnas vobis gratias ago, quod si visum vobis fuerit et tenebrarum nocturnarum moram nobis concedere usque ad auroram, tum egressi ad vos una profecturi sumus: quod etiam concedentibus ipsis, non destitit Nabda eodem modo cum illis agere donec sciret Cesram ipsiusque comites multum in itinere promovisse, et ad terram aliquam longinquam pertigisse. Tum vero Bahrami milites quomodo cum ipsis res haberet certiores fecit. Qui ergo ipsum vinctum ad Bahramum deferentes, quid ipsis contigisset narrarunt. Ipse vero valde illum miratus in carcere detineri iussit apud generum quemdam suum nomine Bahram Ebu Siachusi; ille vero pertrahere cepit Bahramum prædictum ad obsequium Cesræ, ab amicitia vero Suniri abstrahere, dicens ipsi: Suaserim ego tibi ut per insidias Sunirum e medio tollas, quo pacto magnam apud Cesram gratiam initurus es: nec destitit hac de re nuntium post nuntium mittere donec cor ipsius flexisset, adeo ut Sunirum interficere conaretur; quod cum percepisset Sunirus occidi ipsum iussit. Fugit autem Nabda adeo ut ipsum assequi non posset. Cum vero accessisset

205-207 Cesra ad Mauricium imperatorem, ille ipsum excepit, misitque cum ipso exercitum ingentem qui auxilium ipsi ferret. Profectus est ergo Cesra una cum copiis quas cum ipso miserat Mauricius per viam Armeniae usque dum in Aderbijan castra ponerent, obviam etiam veniente ipsi Bahramo Sunir donec ipsi eo in loco occurrerent. Ubi prælio inter ipsos gravi commisso, in fugam conversus Sunir usque ad Turcas perrexit. Non destitit autem Cesra per insidias agere donec ibi interficiendum curasset.

Regnum ergo occupavit Cesra filius Hormozi, qui Aperwiz cognominatus est, annos triginta novem; idque anno imperii Mauricii, Romanorum imperatoris, septimo. Stabilito autem jam penes Cesram regno, remisit ille Mauricio imperatori copias suas, eas donis et muneribus, e præstantissimis eorum quæ a tali in tales conferri solent, instructas dimitti jubens. Scripsit insuper ad Mauricium imperatorem filiam ipsius, nomine Mariam, ab ipso in uxorem petens: cui rescripsit Mauricius: Non licet mihi filiam meam tibi in uxorem dare, nisi religionem Christianam amplectaris: cui annuens Cesra Christianismum amplexus est, culpantibus ipsum comitibus, consiliariis, ac ducibus suis, et dicentibus: Hoc et nobis tibi que una in opprobrium cedet; nec ita fecit ante te quisquam e Persarum regibus ab Azdashiro hoc usque tempus: **208** ne autem te ad hanc

A impellat hujus mulieris ducendæ amor, ut deseras illud quod professi sunt patres tui, cum præterea nec sit religio Christiana ea quam ut amplectaris probare possumus: cum Christiani fœdifragi sint, nec verbo ipsorum fides adhiberi possit. Ille vero ubi Christianus factus est, scriptis litteris ad Mauricium ipsum ejus rei certiores fecit, qui ergo filiam suam ad ipsum misit cum auri et argenti copia quæ dici non potest, unaque cum suppellectilis et famulorum ac ancillarum comitatu qualem a tali ad talem mitti deceret. Aperwiz Cesra autem illos qui patrem suum interfecerant prehensens, ipsos e medio sustulit. Interfecit Nabdam et Nastamm avunculos suos, tum et subditos suos tyrannice regere maleque tractare incepit; congegitque opum plus quam patrum ipsius quisquam congesserat, sumptibusque pepercit, depositis nobilibus, ac principibus ad ignominiam redactis. Porro quod ad Mauricium Romanorum imperatorem, fuit ipsi famulus, quem amavit et ad dignitatem erexit, nomine Theodorus, aliquando tamen ipsi iratus graviter percussit, unde in illum iram animo concepit. Fuit eidem [imperator] inter duces ipsius quidam nomine Phocas, cui iratus fuit. Dixit ergo Phocas puero Theodoro, postquam magnam ipsi pecuniæ summam dedisset: Arte aliqua utaris qua Mauricium interficere possis. **209-211** Puer ergo, præ ira quam in ipsum corde retinuerat, noctu ingressus ipsum interfecit. Imperium autem occupavit Phocas.

Imperavit ergo Phocas Romanis octo annos, idque anno regni Cesræ Persarum regis decimo quinto. In Mauricii etiam liberos cum manus injiciens Phocas eos trucidaret, nutrix ipsorum unum eorum prehensum abscondens, filium ejus vice occidendum tradidit. Puer iste cum adolevisset, monachus factus in monte Sina, mortuus est. At Cesra, Hormozi filius, audito Mauricium cum omnibus ipsius filiis interfectum esse, convocatis comitibus suis dixit ipsis: Necessè mihi est ut sanguinem socii mei requiram, ipsumque ulciscar (instigante ad hoc ipsum conjuge ipsius Maria, Mauricii filia). Cui responderunt consiliarii ipsius: Nos certe tibi diximus Christianis nec pactum esse nec fidem, nec fœdus: tu vero nobis aurem præbere noluisti: quod si ulla ipsis fœderis cura vel fides fuisset, regem suum non occidissent. Jam vero regi illud indicabimus, quod si fecerit, corda ipsis inflectet, fundamentum concutiet, et religionem ipsorum ad nihilum rediget; quod hoc est: ut cum sit ipsis domus Hierosolymis quam magni faciunt, mittens ipsam diruas, utpote qua diruta infirmabuntur ipsorum vires, et in contemptum rediget imperium. **212** Misit ergo e ducibus suis quemdam nomine Chorawazaium Hierosolyma, qui ipsa vastaret: alium etiam in Ægyptum et Alexandriam qui Romanos ibi conquisitos interficeret. Ipse Cesra Constantinopolim profectus eam quatuordecim annis obsidet. Jam vero Cho-

Charawazihus Damascum profectus ipsam vastavit ac incolarum bona diripuit : deinde cum Hierosolyma tenderet congregati sunt ad ipsum Judæi (quotquot in Tiberiade, monte Galilææ, Nazarethæ, partibusque adjacentibus erant), ac Hierosolyma profecti Persis in templis diruendis Christianisque trucidandis opem tulerunt. Hierosolyma igitur ubi pervenisset, primo omnium ecclesiam Gesmaniticam diruit, nec non Ecclesiam Helonæ, quarum utraque in hunc usque diem desolata manet. Diruit etiam ecclesias Constantini, Cranii, et Sepulcri; in Cranium et Sepulcrum injecto igne, maximam etiam urbis partem diruit, Judæis una cum Persis Christianos innumeros occidentibus : sunt illi occisi qui Hierosolymis jacent in loco Mameia appellato. Persæ autem postquam incendissent, vastassent et occidissent, reversi Zachariam patriarcham Hierosolymitanum una cum aliis multis captivum abduxerunt. Lignum etiam crucis, quod loco illo reliquerat Helena imperatrix, abstulerunt (fuit autem pars crucis); quod et una cum **213-215** captivis deportatum est in Persiam. Dono igitur dari sibi a Cesra petens Maria, Mauricii filia, lignum crucis et Zachariam patriarcham, multosque ex iis qui captivi abducti sunt, ipsos ad se domum suam recepit, ubi manserunt. Mortuusque est Zacharias, patriarcha in captivitate. Postquam autem captivus abductus est Zacharias cathedra Hierosolymitana absque patriarcha mansit annos quindecim.

Porro anno imperii Phocæ quarto factus est Sergius patriarcha Constantinopolitanus, qui Maronita fuit. Sedit annos viginti duos. Anno imperii ejusdem secundo constitutus est Theodorus patriarcha Alexandrinus; qui cum duos annos sedisset, mortuus est. Anno imperii ejusdem quarto constitutus est Joannes Misericors patriarcha Alexandrinus; annos decem sedit, dein mortuus est. Cognominatus est autem Misericors ideo quod (ut narratur), cum genere Cypriota esset, viderit in insomnio, annos tum natus quindecim, mulierem quæ pulchritudine solem referret, stantem. Quæ (inquit) latus mihi pupugit; quam cum expergefactus intuerer, dixi: Tu, quænam es? et quomodo ausa es ad me hoc tempore accedere? fuit autem ipsi in capite corona oleagina. Dixitque: Sum ego regia illa, quod si me tibi amicam feceris ad regem te introducam; neque enim quisquam ad ipsam viam æque monstrare potest ac ego; **216** ideo scilicet quia ego ipsum in terram traxi; per me enim veniens incarnatus est, ac homines liberavit. Tum a me discessit. Ego vero, Rê vera (inquam) est hæc Misericordia. Statimque surgens ecclesiam petii; quo dum tenderem, ecce in via occurrit mihi peregrinus quidam nudus: fuit autem frigus vehemens, tempusque hibernum; quare amiculum quo indutus eram exuens ipsi dedi; tum mecum animo dixi: Jam sciam utrum verum fuerit hoc quod vidi visum, an a diabolo fuerit. Nondum au-

tem ad ecclesiam perlegeram cum assecutus me quidam, cui vestes candore niveo erant, mihi centum aureos traderet (in aliquo exemplari dicitur, mille), dicens: His aureis acceptis, quomodo tibi libuerit utere. Cumque conversus essem ut eos ipsi redderem, neminem vidi. Dixi ergo: Revera non est hoc falsum. Joannes autem Misericors quodcumque possedit in eleemosynam erogare solitus est, adeo ut vestes, quibus indutus erat, exuens pauperibus distribueret, imo et aliquando vestes sacras in quibus sacra celebraret, præ summa qua erat misericordia ipsis daret; appellatusque est Joannes Misericors.

Porro anno imperii Phocæ sexto constitutus est Theodorus patriarcha Romanus; qui tres annos sedit, dein mortuus est. Cum autem vastassent Persæ ecclesias Hierosolymitanas, iisque **217-219** igne succensis redissent, monachus quidam, qui in monasterio Duwakesi (quod idem est monasterium Theodosii) fuit, nomine Modestus, ejusdemque præfectus, reversis illis, Ramlam, Tiberiadem, Tyrum, et Damascum profectus Christianos ut aliquid donantes opem ipsi ferrent quo ecclesias Hierosolymitanas quas diruerant Persæ instauraret, rogavit: quibus donantibus magna que opem vi collecta Hierosolyma reversus, ecclesias Resurrectionis, Sepulcri, Cranii et Sancti Constantini extruxit, ea quæ jam exstat fabrica. Cumque audisset Joannes Misericors Alexandria patriarcha Modestum ecclesias a Persis dirutas instaurare, misit ipsi **C** juménta mille, saccos frumenti mille, leguminum mille, muricæ amphoras mille, vini mille, ferri libras mille, cum operariis mille. Charawazih autem, ubi Hierosolyma vastasset, Ægyptum et Alexandriam petiit. Joannes ergo Misericors audito Persas Alexandriam tendere, præ metu una cum patricio, qui Alexandria præfuit, nomine Niceta, Cyprum fugit. Cumque Cyprum pervenissent, rogavit ipsum Nicetas ut una secum Constantinopolim ad Phocam imperatorem profectus ipsum salutaret, rogaretque [Deum] ut obsidione qua a Persis urgebatur ipsum liberaret. Dum autem in mari navigarent, vidit Joannes Misericors in insomnio stantem sibi **220** servum dicere: Rex celestis tibi propior est quam rex terrestris. Joannes ergo expectatus dixit Nicetæ: Reders mecum in Cyprum, ego enim moriturus sum. Cumque reversi essent Cyprum diem obiit, postquam cathedram decem annis occupasset; sepultusque est in vico quodam Cypri dicto Asataneta. Post mortem autem Joannis Misericordis mansit Alexandria sine patriarcha, annos septem. Ubi vero obsedisset Cesra Constantinopolim, vacua mansit Syria exercitu Romanorum. Fuerunt autem Tyri quatuor Judæorum millia. Hi ad Judæos qui Hierosolymis, Cypri, Damasci, et in monte Galilææ et Tiberiade erant, scripserunt, ut omnes nocte Paschatis Christianorum congregati, Christianos qui Tyri essent occiderent, deinde Hierosolyma profecti omnes qui ibi essent e medio tollerent, urbemque occuparent.

Hoc autem cum patricio qui Tyri substitit, urbis-
que illius incolis innotuisset, ipsi Judæos qui ibi
erant captos, et catenis ferreis vinctos in carcerem
conjecerunt, clausisque urbis portis machinas bel-
licas et ballistas juxta ipsas collocarunt. Cum ergo
advenisset nox Paschalis Christianorum, Judæi ex
omnibus regionibus; congregati sunt Tyrum, prout
ad ipsos scripserant Judæi atque ipsis inter se
convenerat: fueruntque numero ultra vicies **221-**
223 sexies mille viros, quos strenue ab arcis fa-
stigio oppugnarunt [Tyrii]. Diruerunt autem Judæi
omnes ecclesias quæ extra Tyri arcem erant, at
quotiescunque ecclesiam aliquam diruerent, Tyri
incolæ e Judæis qui apud ipsos vincti erant cen-
tum viris prehensis et in arcis summitate positis
capita absciderunt, eaque extra projecerunt; atque
hoc modo bis mille viros capite truncarunt. Deinde
Judæi orto inter ipsos clamore, in fugam dati sunt,
quos egressi Tyri incolæ terga dantes insecuti sunt,
magnamque eorum stragem ediderunt; reliqui ad
regiones quique suas confusi fugerunt. Porro in
urbe Salonica juvenis fuit nomine Heraclius, cum
quibusdam urbis illius patriciis. Patricii autem
sumptas naves hordeoque, tritico, et leguminibus
impletas per Heraclium Constantinopolim miserunt
ipsis in subsidium et alimentum, cum obsidione in
angustias redacti essent. Cum ergo Constantiopo-
lim appulisset Heraclius, gaudio ob ejus adven-
tum affecti sunt homines, triticis isto, hordeo et
leguminibus ab ipso allatis recreati. Fuit vero He-
raclius juvenis fortitudinis eximie, prudens, con-
siliarius sagax, nequam; qui ergo consiliariis et duci-
bus dixit: Phocas imperator regiminis pessimi est,
Romanique universis infaustus; nam ex quo im-
perio præfectus est ad hoc usque **224** tempus
octo annorum spatio obsidione cincti estis, regio-
nesque Græcorum, Ægypti, et Syriæ pessime tra-
ctatæ. Persæ enim regiones et terras vestras uni-
versas occuparunt; consilium ergo meum est ut
interfecto illo alium vobis præficiatis. Quibus an-
nuentibus, adortus Heraclius Phocam, ipsum inter-
fecit. Convenientibusque consiliariis et ducibus, ut
e stirpe regia aliquem eligerent quem sibi præfe-
rent: Non expedit, inquit, Heraclius, ut vobis im-
peratorem præficiatis nisi qui his præditus sit do-
ctibus, scilicet ut sit eximie temperans, rerum ad
religionem spectantium peritus, sagax, linguæ ve-
racis, strenuus, eloquens, inter gubernandum ele-
mens, insidiarum hostibus struendarum callens.
Respondentibus illis: Quis nobis talem sistet?
Paciscimini, inquit, mecum si talem vobis indica-
vero, vos ipsum vobis præfecturos; ac promitten-
tibus illis, se id præstituros adeo ut ipsis fidem
adhibere posset. Ego, inquit, is sum. Quare ipsi
sibi præfecerunt. Imperavit ergo Heraclius Roma-
nis, idque anno regni Cesaræ filii Hormozi Aperwizi,
regis Persarum, vicesimo tertio.

225-227 INITIUM HEIRÆ.

Anno primo imperii Heraclii Romanorum impe-

A ratoris, fuit fuga [Mohammedis, quem sibi prophe-
tam sumpserunt Arabes, Medinam] mense Rabie
prioris, in qua exsul substitit annos decem, quo-
rum anno octavo suggestum extruxit. Jam a Diu-
eletiano ad Heiram [seu fugam Mohammedis] anni
sunt trecenti triginta octo, a Domino Christo ad
eamdem sexcenti quatuordecim. Ab Alexandro ad
eamdem nongenti triginta tres. A captivitate Baby-
lonica ad eamdem mille centum nonaginta sex. A
Davide ad eamdem mille sexcenti septuaginta tres.
Ab exitu Israelitarum ex Ægypto ad eamdem bis
mille ducenti septuaginta novem. Ab Abrahamo ad
eamdem bis mille septingenti octoginta sex. A
Phalego ad eamdem ter mille trecenti viginti se-
ptem. A diluvio ad eamdem ter mille octingenti
B quinquaginta octo. Ab Adamo ad eamdem sexies
mille centum et quatuordecim. Heraclius autem
postquam imperio Constantinopolitano præfectus
est sex annos obsidionem gravem passus est. In
angustias ergo præ obsidione redacti Constantino-
politani, cum maxima ipsorum pars fame periisset,
in animo habuerunt urbem Cesaræ aperire. Quo-
cum scivisset Heraclius, metueretque ne urbem
apertam Cesaræ traderent, ipse ad Cesaram mittens
dixit ipsi: **228** Quodcumque mihi imposueris fa-
ciendum, ego ad illud præstandum me tibi obstrin-
gam, modo a me discesseris. Cui rescribens Cesaræ:
Si vis (Inquit) ut a te discedam, afferas mihi in re-
demptionis pretium pro te, et regione tua mille
C auri talenta, argenti totidem, puellas virgines
mille, equos mille, vestes holosericas mille; atque
hoc tibi tributum sit quotannis pendendum; hujus
autem anni tributum statim mihi afferas, idque
subito sine mora, quo a te discedam. Rescripsit
Heraclius: Regi clementi in eo quod petiit annuo,
at non est in præsentiarum penes me totum quod
in redemptionis pretium a me petiit; cum rex ele-
mens me ab omnibus ditionibus meis cohiberit.
Quod si rex clemens mihi in regiones meas pote-
statem concesserit, ut egressus opes colligam, to-
tum quod a me petiit ipsi afferam postquam sex
menses me expectaverit; mihi que securitatem
præstiterit quo ditiones meas peragrans opes col-
ligam, sententiæ ipsius obsequentem habebit. An-
D nuit ergo Cesaræ votis ipsius. Tum Heraclius convo-
catis consiliariis ac ducibus suis, Ego, inquit, Cesaræ
me submisi quo ipsum ac comites ipsius securos
redderem, jam vero in Persarum regionem præfe-
cturus sum. Confido autem in Domino nostro Jesu
Christo, ipsum mihi in Persas auxilium præbitu-
rum, nosque a Cesaræ **229-231** ac comitum ipsius
nego in invunes præstiturum. Quod si moras tra-
hens ad vos intra sex menses reversus non fuero,
blanditiis Cesaram demulcete, ac spem ei facite, et
annum usque integrum ipsum deserte. Tum si ego
ad vos rediero [bene]; sin minus, quid vobis vi-
sum fuerit facite: fratrem autem meum Constanti-
num vicarium meum apud vos statuo, vosque his
quæ vobis dixi acquiescite. Ipsi ergo, acceptum

illud habentes, successum ipsi felicem comprecari A sunt.

Heraclius ergo selectis e ducum exercitus Constantinopolitani fortissimis ac præstantissimis, ultra quinquies mille viros, quos secum assumeret, paratisque navibus quibus tam homines quam equos veheret Constantinopoli Trapezuntium profectus, ibi substitit. Collectisque copiis ac datis mandatis opem a rege Chozarorum petiit, pactus illi solium cui insideret cum consessui palatii inleresset; nec non a rege Al Anjaz, collato illi diademate quo quoties ad consessum eundem accederet ornaretur; et a rege Al Sanariæ, cui et pacto solium concessit quo in eodem consessu sederet; unde ex eo tempore appellatus est rex Al Sanariæ, rex Solii [dominus]. Atque ita comparatus profectus est in regionem montanam Asphahanum usque et Mord et Saporis urbem, quamcunque ingrederetur urbem datis mandatis, et collectis copiis. **232** Ubicunque autem in via obvium haberet Persam aliquem virum, feminam, vel puerum, colla ipsis præcidit. Urbis vero Saporis incolæ visis Heraclii copiis, cum metu magno perterriti essent, se munientes ad portas machinas et ballistas statuerunt: quos aliquot diebus bello læcessivit Heraclius, dein pugna adortus non ante destitit quam urbem cepisset, omnibus qui in ipsa fuerant, tam viris quam feminis puerisque, internecone deletis, quin et gravidarum uteris dissectis extractos inde embryones saxis illiserunt. Quo conspecto: Ego (inquit Heraclius) sum de quo vaticinatus est David propheta ubi, psalmo cxxxvi, dicit: *Beatus qui parvulos tuos accipiens petra ipsos alliserit.* Deinde igne urbi injecto magnaue captivorum multitudine abducta, una cum pecuniis gemmisque innumeris totam Persiæ regionem devastavit. Deinde via sua reversus per regiones Halwan, et Shâruz, et A Madayen, ingressus est Miyapharekin, et [trajecto] Tigri in Armeniam transit usque ad fluvium Arsenas. Secum autem inter captivos habuit filium Cesræ nomine Kobadem (qui et Sirawaih appellatus est), natum Maria filia imperatoris Mauricii, cujus causa gesta sunt hæc bella. Cum ergo Miyapharekin pervenisset, accersito Kobade Cesræ filio, caput ipsi et barbam rasis; deinde traditis ei D quas ferret, litteris, ad **233-235** patrem suum Cesram misit, asino clitellis instrato impositum, una cum turma, cui in mandatis dederat ipsum ad patrem suum deducere. Epistolæ autem quam scripsit hoc exemplar est: A servo Christi Heraclio opem [a Deo] consecuto ad Cesram contemptibilem, perplexum, ope destitutum. His præmissis: Collegi ego tibi in redemptionis mei et ditionum mearum pretium quod potui, sunt autem Persarum capita, quibus [datis] quod tibi promisi persolvam. Statim ergo ubi litteras meas perlegeris, antequam eas e manu tua deposueris mittas qui ea ad te perferant. Vale. Ubi igitur ad patrem suum Cesram pervenisset Kobades, cumque, capite et barba rasis,

asinoque clitellis instrato vectum conspexisset. Quid, inquit, nuntii affers? Cui ille, Vastavit, inquit, Heraclius omnes Persiæ urbes, viris, feminis puerisque trucidatis, urbem vero regiam dirutam incendit, omnibus qui in ea fuerunt interfectis, opumque et gemmarum quantum haud poterit quis recensere reportavit. Hæc autem ipsius epistola est. Cum ergo Heraclii epistolam perlegisset Cesra magna tristitiâ affecti sunt tum ipse tum ipsius comites, multisque familias et liberos suos lacrymis dederunt. Cesra ergo convocatis consiliariis et ducibus suis, Quid (inquit) sentitis, siquidem interfecti **236** sunt conjuges et liberi nostri, et vastata domicilia et habitacula nostra? Responderunt illi duces et consilarii ipsius: Nihil proderit nobis hic sedere, verum abeuntes eam inquiramus viam quam tenet Heraclius quo ipsi obviam eamus. Cesra igitur missa Constantinopolis obsidione profectus est ad Heraclium quærendum. Dum autem in via pergeret, narratum illi est Heraclium Tigriam jam transisse, ac necessario ipsi fluvium Arsanam vadandum esse. Accelerantes igitur, inquit, vada ante ipsum occupemus, quo minus illi transire liceat. Speramus enim Deum nobis in ipsum victoriam concessurum quo captivos ipsi eripiamus, et omnia quæ secum duxit capiamus; siquidem viros Persarum perdidit, feminasque communes fecit. Perveniens ergo Cesra ad fluvium Arsanam ad vadum castrametatus est, Heraclium præstolans. Cum vero Heraclius ab Arsana fluvio unius tantum diei itinere jam abesset, nuntiatum ipsi est Cesram ad vadum sedentem ipsum exspectare: ille ergo, relicto exercitu suo, quæque secum habuit, impedimentis, assumptisque comitum suorum nonnullis stramen secum et jumentorum simum accepit, quæ, cum adverso flumine unius diei itinere ascendisset, in fluvium coniecit. Aqua ergo stramen et simum secum delata juxta Cesram et **237-239** ipsius socios transvexit, quibus in fluvio conspectis, illi, Heraclium alibi superius fluvium trajecisse rati, relicto vado profecti sunt ad locum ubi transiret Heraclius quærendum. Deinde Heraclio ad suos reverso nuntiatum est Cesram ipsiusque comites relicto vado loca superiora petiisse. Ipse ergo cum sociis suis pergens fluvium trajecit, profectusque est donec Trapezuntium perveniret. Dein conscensis navibus Constantinopolim adiit, cujus incolæ ipsi enim gaudio et exultatione occurrerunt, ac septem dies edendo, bibendo, et lætitiæ insumperunt. Nuntiatum autem est Cesræ Heraclium ad vadum reversum trajecisse, stramen autem et flammam in fluvium dolo ac fraude ab ipso injectum fuisse. Ille ergo ad urbem suam profectus ipsam desolatam invenit, ut nec in ea puer esset, nec qui vocaret, nec qui responderet.

Atque ex eo tempore infirmari Persarum regnum, idque anno imperii Heraclii septimo, eodemque Heiræ septimo. Anno imperii Heraclii secundo constitutus est Yusatius [Bonifacius] patriarcha Ro-

manus, qui annos quinque sedit, dein mortuus est anno nono imperii ejusdem, qui et Heiræ nonus, Constantinopoli egressus Heraclius Hierosolyma tendebat, quo videret quid in ipsa devastassent Persæ. Ubi autem Hemsum pervenisset noluerunt ejus incolæ ipsum recipere, **240** dicentes ipsi: Maronita tu es ac religioni nostræ adversus. Illis ergo relictis ad monasterium Maronis abiit, in quo qui erant monachi egressi obviam ipsi profecti sunt. Fuit autem Heraclius Maronita, multasque ipsis opes contulit, agris etiam donato monasterio adeo ut prospere se haberent res eorum. Inde Damascum profectus est. Fuit autem Damasci vir quidam nomine Mansur Serjuni filius, tributis exigendis nomine Mauricii imperatoris præfectus, a quo cum pecunias peteret Heraclius toto annorum quo obsessi erant Constantinopoli Romani spatio [debitas,] atque ille Damasci tributum se ad Cesram detulisse responderet, graviter in eum inquisivit verberibus et incarceratione, donec ab ipso centies mille aureos extorqueret; dein ipsi præfecturam istam confirmavit: quam ob causam Mansurus iram pectore suo in Heraclium fovit. Inde profectus Heraclius Hierosolyma petiit. Cumque Tiberiadem pervenisset, egressi ad ipsum Judæi Tiberiadis incolæ, nec non regionis Galilææ montanæ et Nazarethi omniumque istius partis oppidorum, ipsi cum muneribus occurrerunt, fausta comprecantes, rogantesque ut securitatem ipsis concederet; quam concessit, foedusque cum ipsis litteris obsignavit. Ubi autem Hierosolyma pervenisset obviam ipsi facti sunt [monasterii] **241 243** Al Sik monachi, urbisque Hierosolymitanæ incolæ, comitante ipsos Modesto, cum thuribus et suffitu. Cum vero urbem ingressus ea quæ diruerant ac succenderant Persæ vidisset, magna affectus est tristitia. Dein cum ea conspexerat Modestus, videlicet templum Resurrectionis, Cranii, et Mar Constantini, rursus, gaudio affectus Modesto ob ea quæ fecerat gratias egit. Narrarunt autem ipsi monachi et Hierosolymorum incolæ Judæos qui circa Hierosolyma degerent, una cum iis qui Galilææ montana incolerent, quo tempore venerunt Persæ, ipsis se adjunxisse, opemque tulisse, ipsosque Christianos cæde magis quam Persæ persecutos, et ecclesias vastasse, iisque flammam injecisse, ostensis ipsi cæsis qui in Mamela coniecti fuerant. Certiorem etiam ipsum fecerunt eorum quæ Judæi Tyri perpetraverant, quod ad cædem Christianorum, et ecclesiarum demolitionem. Quibus Heraclius: Quid ergo, inquit, vultis? Responderunt: Ut gratum nobis faciens omnes qui circa Hierosolyma et in monte Galilææ sunt Judæos e medio tollas, cum certi non simus quin adveniente gente aliqua nobis inimica illi rursus contra nos auxilium ipsis ferant, ut jam Persis tulerunt. Respondit Heraclius: Quomodo interfici ipsos permittam, cum jam securitatem ipsis concesserim, eoque sine pactum litteris consignaverim? **244** vos autem scitis quid foedifrago debitum sit. Quod

A si pactum et juramentum violaverim cedet hoc mihi in opprobrium, famamque mihi malam conciliabit; nec certus sum si alii culpam præter Judæos pactum scripto confirmaverim, illud ipsum a me accepturum. Si ergo hoc non præstitero, mendax, fallax et minime fide dignus, apud omnes passim homines habebor, ultra peccatum magnum et scelus ejus reus ero apud Dominum nostrum Christum, cum populum cui fidei feceram, eamque pacto litteris consignato (confirmaveram interfecerim.) Cui illi: Novit Dominus Christus cædem ipsorum tibi peccatorum expiationem conciliaturum, et iniquitatum tuarum remissionem, excusatum etiam te habebunt homines, quod quo tempore ipsis securitatem concessisti, non noveris, nec perspectum habueris, quam Christianorum stragem ediderant, quas ecclesias diruerant cum tibi obviam egressi muneribus te exceperint; quod dolo ab ipsis factum, et ad culpam quam commiserant amoliendam. Jam vero cædes eorum, sacrificium erit a te Deo oblatum: nos autem peccatum hoc a te [in nos] transferemus, tibi que ipsum expiabimus, rogantes Dominum nostrum Jesum Christum ne ipsum tibi imputet, ac septimanam quæ ova et caseus comeduntur, illam [nempe] quæ jejunium magnum præcedit, statuemus jejunium **245-247** purum quod jejunio magno accenseatur, quo in tui gratiam jejunemus, ovorum et casei esu omisso quandiu durabit religio Christiana. Melchitæ enim hebdomada ista ab esu carnis abstinent, ova et caseum et pisces in ipsa comedentes, uti e Typico sancti Mar Sabæ liquet. Dixerunt autem illi: Nos ea tui gratia jejunabimus, omnis rei pinguis esum omittentes, atque hoc canone, excommunicatione, et anathemate sanciemus, ne unquam muletur, de eodem in omnes regiones litteras mittentes, ut in propitiationem [cedat] ei quod a te impetravimus. Annuens ergo hac in re ipsis Heraclius, e Judæis qui circa Hierosolyma et montem Galilææ erant, quos prehendere potuit, innumeros occidit. Ex ipsis enim alii latuerunt, alii fuga se in deserta, montes et valles et Ægyptum subdlexerunt. Primam ergo jejunii septimanam, in qua Melchitæ a carnis tantum esu abstinent, jejunium absolutum statuerunt, in qua imperatoris Heraclii gratia jejunarent, quo remitteretur ipsi foederis sui violatio et Judæorum cædes, ab ovorum, casei et piscium esu in eadem abstinentes, eaque de re in omnes regiones litteras scripserunt: ac Ægypti Coptitæ in hunc usque diem jejunium illud observant. Syriæ vero Damascenæ incolæ, et Græci Melchitæ post mortem Heraclii iterum hebdomada ista ova, caseum, et pisces comederunt. **248** In eadem etiam jejunant diebus Mercurii et Veneris usque ad Nonam, dein ovis, caseo, et piscibus, vescentes, secundum canonem a sancto Nicephoro patriarcha Constantinopolitano, martyro et confessore, positum; quemadmodum ostensum est in typico Ecclesiæ, videlicet orthodoxos ista septi-

naana ovīs et caseo vesci, etiam diebus Mercurii et Veneris; nisi quod diebus istis, Mercurii scilicet et Veneris, usque ad Nonam jejunent. Qui canon coarguit eos qui jejunant gratia Heraclii imperatoris, e secta Maronitarum, a quorum factis malis avertat nos Deus, cum non liceat hominis mortalis gratia jejunare; eoque magis quod imperator iste, cum hujus mundi vitam deponeret, Maronita mortuus sit. Ut autem ad historiam revertamur, Heraclius Modestum monachum, monasterii Al Ducesi præfectum, patriarcham Hierosolymitanum constituit, ac se Damascum sequi jussit, quo e Damasci vectigali ipsi donaret, et de Pælestinae tributo ipsi remitteret, quo omnes ecclesias Hierosolymitanas quas diruerant Persæ instauraret. Reversus ergo Hieraclius ab Hierosolymis Damascum, ibi substitit, a Mansuro nummos exigens. Sedit autem Modestus novem menses, dein mortuus est, ac post ejus mortem sex annis sine patriarcha mansit cathedra Hierosolymitana.

Porro anno imperii **249-251** Heraclii undecimo diem obiit Mohammed fil. Abdollahi propheta Muslemorum die Lunæ, qui secundus erat mensis Rabiæ prioris, anno Heiræ undecimo, sepultusque est domi suæ in qua mortuus est, domi scil. Ayeshæ; dies tredecim morbo suo laboravit. Mortuus autem est annos natus sexaginta tres; liberos præter Phatemam nullos reliquit superstites, sed et illa quadraginta post ipsum diebus mortua est, [vel secundum alios septuaginta,] idque Chalifa Abi Bæro. Convenerunt enim Moslemi ad Abu Bærum inaugurandum, cui nomen Abdollah, Ebn Othman Amer, Ebn Caab, Ebn Saad, Ebn Tiyem, Ebn Morrah; cujusque mater Salma, filia Soehri, Ebn Amur, Ebn Saab, Ebn Saad, Ebn Tiyem, Ebn Morrah: fuitque inauguratio ipsius eodem die quo mortuus est Mohammed. Cæteris [sua juramento ipsi præstando] præeuntibus Omaro Ebn Chetebi, et Othmano Ebn Afani, idque anno imperii Heraclii Romanorum imperatoris undecimo: atque hoc anno constitutus est Oborodus [Honorius] patriarcha Romanus, qui octodecim annos sedit, dein mortuus est. Cesra autem Hormozi filius, cum ad urbem suam pervenisset, et quam ibi cædem fecisset Heraclius, quid ruinæ, vidisset, magno correptus est dolore, nihil tamen de morum feritate remittens, adeo ut graviter ferrent homines ipsius imperium, deficiente ipsis patientia, **252** ipsumque infaustum dicerent, utpote quo regnante perierint Persiæ incolæ, vastatæque sint ipsorum domus. Ipso ergo post annos triginta octo abdicato, in locum ejus substituerunt filium ipsius Kobadem, qui et Shirawaih appellatus, filium Mariæ filia Mauricii Romanorum imperatoris, cujus ab ipsis occisi cædes malorum istorum omnium causa fuit; cum [Cesræ] socer esset, atque ille socerum suum ulcisci cuperet.

Kobades autem regno præfectus justitiam præ se tulit, et injuriam qua oppressa fuerat amovit. E filiis autem patris sui, qui ipsi matris suæ causa

A adversi erant, octodecim interfecit, fugientibus domesticorum ipsius reliquis. Dixitque: Ego hominibus tributum remissurus sum, adeo ut ad omnes universim pertingant justitia et beneficentia mea. Parum autem fluxit temporis antequam grassaretur in subditos ipsius pestis, qua plerique eorum e medio sublati sunt, pereunte una rege Shirawaih qui et Kobades audivit, nec non patre ipsius Cesra: spatium quo regnavit octimestre erat. Deinde post ipsum regnavit Azdshir Shirawaih filius, quem statim adortus præfectus limitum occidentalium ipsum occidit, cum quinque tantum mensibus regnasset. Tum regnum occupavit quidam nomine Jorhan, qui e stirpe regia non fuit, et e cujus familia non alius quis ad regnum B aspiravit. Idem erat quem **253-255** miserat Aperwiz ad bellum Romanis inferendum. Illum insidiis ipsi structis mulier quædam e prosapia regia, nomine Arzmandocht, e medio sustulit, postquam dies viginti duos regnasset: regibus autem laud accensetur. Deinde post ipsum regnavit quidam e filiis Harmozi, qui in regione Turcarum fuit, et audito quænam acciderant differentia, accessit; nomen illi fuit Cesra, Ebn Kobad, Ebn Hormoz. Ipsum vero adortus qui confinis Corasan præerat, interfecit, cum tres menses regnasset, adeo ut nec ipse regibus annumeratus sit. Tum post eam Maria, Cesræ filia, que Cesræ soror uterina fuit, sesquiannum regnavit: hæc nullum exegit tributum, nummosque exercitui distribuit: cumque in regno confirmata fuerit, ipsa ab eo denominata est. Deinde post ipsam regnavit quidam nomine Hoshnastadah, qui e patris Cesræ filiis erat, duobus mensibus regnavit, dein interfectus est, nec inter reges numeratur. Post ipsum regnavit Arzmandocht, Cesræ filia, que et modice interposito spatio veneno sublata mortua est, cum regnasset annum et quatuor menses; et hæc in regno confirmata est, et ab eodem denominata. Post ipsam regnavit quidam nomine Parachoradchosra mense uno, dein occisus est, neque regibus annumeratur. Totum autem spatium quo regnavit Shirawaih, et qui ipsi successerunt, **256** tam viri quam feminæ, tum qui regnasse perhibentur, tum qui regnum numero laud accensentur, usque ad Parachoradchosraem, una cum intervallo quod inter duos quoslibet reges intercessit, quatuor annorum fuit, idque totum turbis et motibus plenum. Cum ergo viderent Persæ quo devenissent seditionibus, et prævalentibus ipsis Romanis, quæque mala tam religionem ipsorum quam communem vitam invassissent, conquisito Cesræ filio, nomine Yazdejerdo, qui a Shirawaih, cum fratres ejus trucidaret, fugerat, ipsum sibi regem præfecerunt, annos tum natum quindecim. Erant autem affectus ipsorum diversi, coetus divisi, et se mutuo bellis lacessentes, uniuscujusque terræ tractus, urbis, aut oppidi, per totum regnum incolis, vicinis suis bellum inferentibus; manseruntque hoc stato urbes, videlicet rebus dissolutis, populo diviso, regno corru-

pro, hominibusque inter se dissentientibus, octo A annos : regno autem præfectus est anno chalifatus Abi Becri primo : idque anno imperii Heraclii Romanorum imperatoris undecimo.

Abu Becrus chalifatum obtinens Arabes deficientes bello oppugnavit donec ad Islamismum reverterentur. Dein Chaledum Ebn Walid magno instructum exercitu Eracum misit, qui cum in Mesopotamia castra posuisset, progressos ad ipsum regionis illius primores in fidem recepit, **257-259** pacem cum illis pactus summa nummorum septuagies milles, qui primum erant vectigal quod in Eraco solutum est, ac primi nummi qui ex ea provincia ad Abubecrum pervenerunt. Dein scripsit Abubecrus Yamanum, Al T-yif, Meccam, aliasque Arabum tribus, opem ab ipsis petens ad Romanos oppugnandos. Cumque ad ipsum pervenissent, Omarum Ebnol Asi, Sharjabulum Ebn Hasnab Ababaidum Ebnol Jarabi, Yazidum Ebn Abi Sofyan, copiis instructos misit, imperatore constituto Omaro Ebnol Asi, jussitque in Syriam per viam Bah tendere, in mandatis dans ne vel senem ætate provectorum, vel infantem minorem, vel mulierem quampiam occiderent, vel arborem frugiferam præciderent, vel locum cultum vastarent, vel palmam succenderent aut succiderent, vel ovem, bovem, aut hædum jugularent. Illi ergo profecti sunt donec castra ponerent in pago Tadun dicto, quæ e pagis Gazæ est, qua Hejazum respicit; ubi ad ipsos delatum est nuntium Heraclii exercitus in urbe Gazah congregatos fuisse. Heraclius enim illi temporis Damasci fuit. Scripsit ergo Omar Ebnol Asi ad Abu Becrum opem ab ipso petitum, ipsamque certiorum fecit, in unum convenisse Heraclii copias. Abu Becrus igitur ad Chaledum Ebn Walid scripsit, ut ipse cum copiis suis ad Omarum Ebnol Asi proficisceretur, quo subsidio ipsi esset. Profectus **260** ergo Chaled Ebn Walid a Iazrab per viam deserti ad Omarum Ebnol Asi pervenit. Copiæ autem Heraclii se Gazæ muniverant. Cum ergo Gazam accessissent misit Patricius, exercitui Heraclii præfectus, ad Muslemiorum exercitum, rogans ut ad ipsum ducem e suis quempiam mitterent quo internuntio uteretur. Dixit igitur Chaled Omaro Ebnol Asi : Adeas tu ipsum. Profectus igitur Omarus aperta ipsi Gazæ porta ingressus est, quem Patricius, ubi ad ipsum pervenisset, salutavit, dein dixit ipsi : Quid est quod vos in regionem nostram adduxit, et quid tandem vultis? Respondit Omar Ebnol Asi : Jussit nos Dominus noster vos oppugnare, nisi vel religionem nostram amplectamini quo vobis sit quod nobis, et contra vos quod contra nos, sitisque fratres nostri, ut nec liceat nobis vobis damnum inferre, aut contrarios esse, vel si hoc nolitis, tributum? de quo inter nos et vos convenerit, nobis quotannis in perpetuum quandiu supersites utriusque fuerimus, pendatis; quo oppugnemus vestri causa omnes qui vos aggressi fuerint, aut vobis

adversos se præbuerint in re aliqua quæ vel terras vestras, vel sanguines, vel opes, vel liberos spectet, [malumque] illud a vobis repellamus, quandiu confederati nobis fueritis, idque pacto a nobis confirmatum habueritis. Quod si abnueritis, non est inter nos **261-263** et vos iter, quam gladio res dijudicanda, donec vel omnes ad unum moriamur, aut quod volumus a vobis consequamur. Patricius ergo ubi Omaro Ebnol Asi verba audivisset, et quantillam ipsius rationem haberet, dixit comitibus suis : Suspicio hunc populi illius imperatorem esse, ipsisque in mandatis dedit, ut ubi ad portam urbis exiturus perveniret, collum ipsi præciderent. Fuit autem cum Omaro puer, nomine Wardan, qui linguam Romaicam callebat, cum natione Græcus esset. Narrans ergo Omaro Wardanus quid audierat; Dolo, inquit, utere quo egrediaris. Dicente igitur patricio Omaro Ebnol Asi : Estne inter socios tuos qui tibi par sit aliquis? Respondit Omar : Sum ego e comitibus meis lingua maxime rudis, et consilio minime pollens, siquidem ipse non alius sum quam legatus, qui quid illi mihi dixerunt ad te pertulerim : sunt autem decem viri me præstantiores, qui exercitum regunt, ac voluerunt quidem ipsa una mecum ad te accedere, nisi quod me miserint, ut quid dicturus sis audiam : quod si tibi visum fuerit ut ipsos adducam, quo eorum verba audias, sciasque me verum tibi dixisse, hoc fecero. Cui patricius : Facias, inquit. Secum enim mente cogitavit dixitque patricius : Satius est mihi ut plures quam ut unum interficiam. Misit ergo ad illos quos jusserat interficere **264** Omarum, ne ipsum morte ullove malo afficerent, sperans accessuros decem ipsius comites quo ipsos e medio tolleret. Omar ergo porta egressus sociis suis quomodo se res haberet narrans : Ego (inquit) nunquam ad talem revertar. Tum, Deus maximus est, exclamavit, ac procedentibus Romanis prælium inter ipsos commissum est, in quo versis in fugam Romanis magnam eorum stragem edidit, quorum vestigia insecuti Moslemi ipsos Palæstina et Ordone Hierosolyma et Cæsaream fugarunt; in quibus cum se munivissent homines illos reliquerunt, in partes Bathniæ tendentes, eoque de re litteras ad Abu Becrum scripserunt : at cum ad ipsum adveniret nuntius, ipso vita excesserat, Omaro Ebnol Chetabi successore constituto, Abu Becrus siquidem ægrotans testamento Omarum Ebnol Chetabi designavit. Scriptum autem erat testamentum manu Othmani Ebn Affani. Obiit Abu Becr die penultimo mensis Iomade posterioris, anni Heiræ decimi tertii : oravit pro ipso Omar Ebnol Chetabi; sepultus est in iisdem ædibus quibus Mohammed. Fuit chalifatus ipsius annorum duorum, mensium trium, dierum viginti duorum. Eo quo mortuus est die annorum fuit sexaginta trium. Fuit autem Abu Becrus procerus, candidus, candore tamen ad flavedinem vergente, macilentus, mystacibus raris, facie macra

265-267 oculis subsidentibus, barbam suam blinna et celamo tingere solitus, raro tegmentum sibi astrictum retinens. Consiliarius ipsius erat Abu Kahafæ Alnidus janitoris munere ipsiungebatur servus ipsius Sadid.

Chalifatus Omari Ebnil Chetabi.

Chalifatum obtinuit Omar (Ebno-l Chetabi, Ebn Nofail, Ebn Abdil azis, Ebn Riyah, Ebn Ada, Ebn Caab, cui mater fuit Cathima filia Hashami Ebnil Mogayaræ, Ebn Abdillabi, Ebn Omari, Ebn Machzum) die Martis eodem quo mortuus est Abu Beer, idque anno imperii Heraclii imperatoris Romanorum decimo tertio, initio chalifatus ejus constitutus est Georgius patriarcha Alexandrinus; qui quatuor annos sedit, dein audito Moslemis devictis Romanis. Palæstinam occupasse eosdemque Ægyptum tendere, mari se committens Alexandria Palæstinam fugit, mansitque post ipsum cathedra Alexandrina absque patriarcha Melchita annos nonaginta septem. Post ipsius vero fugam constitutus est Cyrus patriarcha Alexandrinus, qui Maronita fuit, ejusdem cum Heraclio religionis. Fuit autem Alexandriae monachus quidam nomine Sophronius qui Cyri patriarchæ doctrinam improbat. Asseruit Cyrus esse Domino nostro Christo naturas duas, voluntatem unam, operationem unam, personam unam, quæ est Maroni sententia. **268** Accedens ergo Sophronius ad Cyrum patriarcham, cum ipso disputatione habita, Si, inquit, ita res haberet quomodo tu asseris, essetque Christo voluntas una, operatio una, necessario esset ipsi natura una, non duæ naturæ, quod asserunt Jacobitæ. At nos ei duas voluntates, duasque operationes, prout sunt ipsi duæ naturæ, attribuis, cum impossibile sit, ut sit voluntas una duas habenti naturas. Si unicam haberet voluntatem, certe et unicam haberet naturam. Cum ergo duas habeat naturas, duas etiam habet voluntates. Cui Cyrus: Tam Theodorus [al. Horius] inquit, patriarcha Rom. quum Sergius Constantinopolitanus in hanc sententiam conspirarunt. Profectus ergo Sophronius Constantinopolim, occurrenti ibi ipsi Sergio patriarchæ narravit quid inter se ac Cyrum patriarcham Alexandrinum intercessisset. Quod miratus est Sergius patriarcha Constantinopolitanus: at cum post biduum ad ipsum a Cyro delata essent munera, mutata sententia sua, adversus Sophronio factus in Cyri sententiam abiit. Theodorus etiam patriarcha Romanus perverse sentiens, ipsis assensum præbuit, asserens naturam solam Christi duplicem esse. Quod improbens Sophronius: Haud ita, inquit, res est. Siquidem quælibet res, [in ipso] duplex est nisi quod ad personam pertinet. Dein dixerunt: Nec duas voluntates dicimus, nec voluntatem unam: mansitque sententia Ecclesiæ annis circiter **269-271** quadraginta sex indecisa. Dein Sophronius Constantinopoli Hierosolyma perveniens, obviam ipsi factis monachis urbisque Hierosolymitanæ incolis,

A narravit ipsis quid sibi contigisset ejusque historiam exposuit. Cumque non esset Hierosolymis patriarcha, muneri patriarchali præfectus est Sophronius ob fidei suæ sinceritatem: scripsitque de fide libellum quem in omnes regiones misit, acceptumque habuerunt [totius] mundi incolæ, ibique anno chalifatus Omari Ebnil Chetabi secundo. Anno chalifatus ejusdem quinto constitutus est Macedonius patriarcha Antiochenus in urbe Constantinopolitana, qui Maronita fuit. Constantinopoli sex annos substitit, dein e vivis excessit, antequam Antiochiam vel ingressus esset vel vidisset.

Anno chalifatus Omari Ebnil Chetabi sexto, imperii vero Heraclii decimo octavo, constitutus est B Syrus patriarcha Constantinopolitanus, qui et Maronita fuit. Annos octo sedit (vel secundum aliud exemplar, duos), verum a Martina uxore Heraclii, quæ orthodoxa fuit, in exilium pulsus est, quæ et loco ejus Paulum patriarcham Constantinopoli præfecit: hic etiam Maronita fuit, annos sex sedit, dein mortuus est. Post ejus obitum restituit Heraclius Syrum, qui a conjuge ipsius relegatus fuerat, cathedræ, quam septem annos occupavit, dein mortuus est. Obsidione autem cinxerant Moslemi Damascum. Cumque chalifatu præfectus esset Omar Ebnol Chetab scriptis litteris, **272** quibus Omarum Ebnol Asi præfectura abdicavit, eam Chaledo Ebnil Walidi commisit. Heraclius autem Romanorum imperator, qui Damasco Hemsam recesserat, ubi Moslemis captis Palæstina et Ordonno Bathniam profectos esse audivisset, Hemsam Antiochiam descendens, mandata edixit, et congregatis Most Arabibus e tribu Gasan, ledan, Calb, Lachan o reliquisque qui sub arbitrio ipsius erant Arabibus, ducenti ipsis præposuit e suis quemdam nomine Mahanum, eosque Damascum misit, scriptis ad Mansurum præfectum suum litteris quo datis pecuniis viros (istos) sibi retineret. Cum autem Mahan et quæ cum ipso essent copiarum, Damascum pervenissent, dixit ipsis Mansur: Haud opus est imperatori ingenti hoc exercitu; Arabes enim gens sunt bellicosa, et si qui contra ipsos prodierint pugna ipsos lacessitum, exercitibus eorum stragem illaturi sunt; huic autem exercitui multis opus est pecuniis; ac Damasci non sunt quas ipsis erogemus (quod ad ipsos differendos, ac, dolo malo ab ipsis factum autumant nonnulli, quo homines, audientes non esse Damasci quas ipsis elargiretur pecunias, dissiparentur, ac Damascus Moslemis traderetur.) Cui Mahan, Trade nobis (inquit) quæ penes te sunt pecunias, nos autem ad imperatorem scribentes certiore eum faciemus non esse Damasci numeros, ut si ipsi **273-275** viris opus fuerit, atquam pecunias acquirendi rationem excogitet, easque ad illos quocumque tandem modo mittat. Cum autem audivisset Mahan, Arabes Tiberiade egressos Damascum tendere, collectis copiis suis Damasco profectus bidui iter emensus est, dein

castrametatus est ad vadum quoddam magnum A Wadil' Ramad dictum, loco cui nomen Aljaulan; ac vulgo Yakusah, fuitque vadum inter ipsum et Arabes instar fossæ. Ibi igitur diebus aliquot substiterunt, Arabibus ipsis ex adverso positus. At post dies aliquot Mansurus præfectus, Damasco egressus, Mahani exercitum petiit, pecunias secum afferens quas ibi collegerat, ut militibus easdem distribueret. Noctu autem ad exercitum pervenit, multis ipsum e Damasci incolis comitantibus qui lucernas gestarent, cumque ad exercitum propius accessissent, tympana pulsarent, et buccinis clangerent, ac clamorem ederent. Quod etiam a Mansuro mala fraude factum. Romani autem visis pone se lucernis, auditoque tympanorum et tubarum strepitu, suspicati Arabes a tergo ipsos aggressuros ac circumdaturus, in fugam conversi omnes in torrentem istum, scilicet Wadil Remad, qui torrens est valde magnus, incidentes, perierunt; paucis admodum ex ipsis evadentibus, quorum aliqui in loca diversa fuga se proripuerunt; alii Damascum reversi sunt; alii Hierosolyma, alii Cæsaream Palæstinæ **276** fugerunt. Qui autem Damascum abierunt e Romanis, timentes ne a Mosleminis obsidione cingerentur, cibis atque opsoniis, et id genus aliis quæcunque potuerunt intro receptis, ad portas ballistas et machinas statuerunt, quibus milites præfecerunt; dein ad Heraclium imperatorem scribentes opem ab ipso petierunt, ipsumque certiore fecerunt quid ipsis fecerat Mansurus, ac quibus erga ipsos insidiis usus virorum stragem edidisset. Mahan vero ad Heraclium imperatorem redire veritus, ne ab ipso interficeretur, fuga se in montem Sina recipiens, vitam monasticam amplexus est, ascito sibi nomine Anastasio. Estque ipse auctor sermonis quo Psalmum e Davidicis sextum interpretatus est. Ubi autem Damascum pervenissent Moslemini, castra posuit Chaled Ebnol' Walid, ad portam Orientalem, Abu Obaida Ebnol' Jarahi, ad portam Jabiæ; Amrus Ebnol' Asi, ad portam Thomæ; Yazid Ebn Abi Sofyan, ad portam parvam, usque ad portam Cisan. Urbem ergo obsidione cinxerunt sex mensibus, unico excepto die, produntibus quotidie Græcis e portis, pugnaque eos lacessentibus. Qua de re cum per litteras Omarum Ebnol' Chetabi certiore fecissent, ille rescriptis litteris Chaledum Ebnol' Walid imperio abdicavit, rebus Abu Obaidam Ebn Jarahi præficiens.

Cum vero obsidione arctarentur Damasceni, profectus Mansur Damasci **277-279** præfectus ad portam orientalem, Chaledum Ebn Walid rogavit, ut sibi suisque, et qui cum ipso essent, nec non Damasci incolis, exceptis Romanis, securitatem concederet, qui ipsi Damasci portas aperiret. Cui in eo quod petiit annuus Chaled, litteras securitatis ipsi perscripsit, quarum hoc est exemplar: Libellus iste [datus] est a Chaledo Ebn Walid, urbis Damasci incolis; [Notum sit] me vobis secu-

PATROL, GR. CXI.

ritatem præstis. isse quod ad vitas vestras, domesque, ac opes, et ecclesias vestras, ne diruantur, vel inhabitentur, sed pacifice vobis concedantur. Quam cum Mansuro chartam tradidisset ipse Chaledo portam orientalem adaperuit, qui ergo urbem ingressus socios suos inclamans, Gladios (inquit) vestros recondite. Ingressi autem Chaledi Ebn Waledi milites urbem, Deum [optimum maximum] [voce alta] celebrarunt. Milites igitur Græci qui ad portas constituti fuerant, cum, audita celebratione ista, nossent Mansurum aperta porta Arabes in urbem intromisisse, desertis portis fugerunt. Ingressus est ergo Abu Obaidah Ebnol' Jarahi urbem gladio stricto ad portam Jabiæ; Iazid Ebn Abi Sofyan, gladio etiam stricto, porta parva; Omar Ebnol' Asi, gladio stricto, porta Thomæ: ubi ad tempus acri pugna dimicavit, cæsa ex utroque exercitu ad portam Thomæ magna hominum **280** multitudine, nec desierunt Mohammedani cedere, et captivos facere. Occurrerunt autem Chaled Ebnol' Walid, Abu Obaidah, Ebnol' Jarahi, Yazid Ebn Abi Sofyan, et Amrus Ebnol' Asi, [loco dicto] Al Ziyain. Fuitque in manu Mansuri libellus expansus. Narravit ergo illis Chaled Ebnol' Walid, quam [Damascenis] securitatem concessisset. Dicenteque Yazido Ebn Abi Sofyan: Hoc securitatis [pactum] ratum non habemus; responderunt Abu Obaidah et Omar Ebnol' Asi: Nos ipsum ratum habemus, comitibus suis exclamantes: Gladios recondite; Yazidus vero sociis suis: Ne recondatis. Dixit Amrus Ebnol' Asi: Consentiamus dedicatione captam esse urbem; quod cum omnibus placeret, dixit illis Mansur: Hoc mihi statim testatum facite: libelloque ergo inscriptum est: Testati sunt, Abu Obaidah Ebnol' Jarahi, Yazid Ebn Abi Sofyan, Amrus Ebnol' Asi, et Sarjabil Ebn Hajanæ: accepitque Mansur libellum. Militum autem Græcorum quotquot evaserunt, ad Heraclium imperatorem, Antiochiam accesserunt. Heraclius autem imperator audito captam esse Damascum: Vale (inquit) o Syria, id est, Vale, Damasce Syriæ, Constantinopolim usque profectus est, idque anno chalifatus Omari Ebnil' Chetabi tertio; Mansurum autem Damasci præfectum ob mala ipsius facta, quodque Græcis in causa fuit ut occiderentur, et **281-283** Mohammedanis contra ipsos open tulisset, anathemate percusserunt omnes patriarchæ et episcopi per universum terrarum orbem. Post dies autem septem pervenit ad Omarum Ebnil' Chetabi nuntius, certiore ipsum faciens captam esse Damascum. Scripsit ergo Omar Ebnol' Chetabi ad Amrum Ebnol' Asi, ut exercitum suum Palæstinam abduceret; scripsitque Yazidum Ebn Abi Sofyan Damasco præfici; Serjabilum filium Hasanæ, Oroddano [regioni Jordanis]; Abu Obaidæ Ebnol' Jarahi, Hamso.

Profectus est ergo Amrus Ebnol' Asi, Palæstinam; Sarjabil. Oroddanum; Abu Obaidæ Ebnol' Jarahi,

Baalbecum [cujus incolæ] ipsi dixerunt: Nos easdem conditiones, quas Damascenis pacti estis, sine contradictione amplectimur; quare securitatem ipsis scripto concessit. Tum Hamsum profectus est, cujus etiam incolæ dixerunt: Et nos easdem quibus cum Damascenis pacem fecistis, conditiones amplectimur: quibus etiam [libellum] securitatis scribens urbem ingressus est. Urbis etiam Halebi incolis libellum securitatis scripsit; omnesque passim urbes ut se deditioe acciperet petierunt. Deinde, cum ad Mohammedanos pervenisset [nuntius] de Omari Ebnil Chetab adventu, Abu Obaidæ Ebnol Iarabi comitibus suis Aiyad Ebn Ganam præfecit; Yazid Ebn Abi Sofyan suis Mawian Ebn Abi Sofyan; Amrus Ebnol Asi suis filium suum Abdollahum: ipsi **284** Omaro Ebnil Chetabi, obviam euntes: tum omnes Hierosolyma profecti obsidione urbem cinxerunt. Prodiit ergo ad Omarum Ebnil Chetabi Sophronius patriarcha Hierosolymitanus, cui securitatem concessit Omar, ipsique libellam scripsit, cujus hoc exemplar est: In nomine Dei misericordis, miseratoris. Ab Omaro Ebnil Chetabi, urbis Æliæ incolis. Securos fore ipsos quod ad vitas suas, et liberos, opes, et ecclesias suas; illas scilicet nec dirutum iri, nec habitatum: testesque adhibuit. Aperta ergo ipsi porta urbem ingressus Omar cum comitibus suis, sedit in penetrali [templi] Resurrectionis. Cumque adesset tempus precationis, dixit Sophronio patriarchæ: Orare cupio. Cui patriarcha: O imperator fidelium, eo quo es loco ora. Dixit Omar: Nolo hic orare. Educto ergo ad templum Constantini tegetem projecit in templi medio; at Omar, Nec hic, inquit, orare volo. Egressusque ad gradus qui sunt ad portam ecclesiæ sancti Constantini qua Orientem respicit, ibi solus super gradus oravit: dein considens dixit Sophronio patriarchæ: Nostin', o patriarcha, quare intra templum non oraverim? Respondit ille: Haud equidem novi, o imperator fidelium. Dixit illi Omar: Si intra templum orassem, periisset tibi illud, ac e manibus tuis exiret, Mohammedanis post discessum meum tibi illud eripientibus; ac jam **285-287** dicturi sunt: Hic oravit Omar. Verum affer mihi chartam, quo tibi sygrapham scribam. Scripsit ergo Omar sygrapham [qua jussit] ne oraret Mohammedanorum aliquis super gradus, nisi singulatim; neve ibi ad preces convenirent; neque super ipsis ad preces præconis voce convocarentur: hac de re conscriptam sygrapham patriarchæ tradidit. Tum et illi dixit Omar: Est quod mihi a te fœderis jure debeatur; locum ergo mihi concede in quo templum extruam. Cui patriarcha: Ego, inquit, locum imperatori fidelium concedam in quo templum extruat (cui extruendo Græcorum imperatores impares fuerunt, videlicet petram in qua Deus Jacobum allocutus est, quam appellavit Jacobus Por-

A tam teli; Israelite autem Sanctum sanctorum. Estque ipsa in terræ medio, fuitque sacrarium Israelitis; qui magna ipsam in veneratione habent, atque ubicunque fuerint, inter orandum facies suas ad ipsam conversas), hac conditione ut mihi sygrapham scribas, ne intra Hierosolyma extruatur præter illud adoratorium [Mohammedicum]. Scripsit ergo Omar Ebnol Chetabi hac de re sygrapham quam ipsi tradidit. Siquidem cum Romani religionem Christianam amplexi essent, ædificaretque Helena Constantini mater, Hierosolymis ecclesias; fuerunt Petræ locus ipsique adjacentia vastata, ideoque **288** relicta. Petræ autem pulverem injecerant adeo ut super ipsam grande esset sterquilinum, ideoque ipsam neglectui habuerunt Romani, neque ipsi eum quem solebant Israelite honorem detulerunt, neque supra ipsam ecclesiam struxerunt, eo quod dictum sit a Domino nostro Christo in Evangelio sancto: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*⁶; nec non, *Non relinquetur hic lapis super lapidem qui non diruatur ac rustetur*⁷. Hanc ob causam reliquerunt Christiani ipsam desertam, nulla super ipsam extructa ecclesia. Sophronius ergo patriarcha Omarum Ebnol Chetabi manu prehensum ad sterquilinum deduxit. Omar autem vestis suæ ora prehensa ipsam pulvere implevit, quem in vallem Gehennæ projecit. Mohammedani ergo conspicientes Omarum Ebnol Chetabi gremio suo pulverem gestasse, ipsi seposita mora omnes gremiis etiam suis, vestibis, clypeis, corribus, atque urceis asportarunt, donec mundato ac purgato loco appareret petra. Tum dicentibus nonnullis: *Ædificemus templum ita ut petram ad Kebab statuamus*; dixit Omar: Nequaquam, verum ita templum struemus ut petram ad partem ipsius posteriorem collocemus. Struxit ergo Omar templum cujus in parte posteriore petram statuit. Deinde Bethlehem ad eam visendam profectus, cum adesset orationis tempus, intra ecclesiam **289-291** oravit ad arcum australem. Erat autem arcus totus opere tessellato variegatus. Scripsitque Omar patriarchæ sygrapham ne orarent loco isto Mohammedani nisi singuli, alius post alium, neve ad orandum ibi coirent, neque ad preces præconis voce convocarentur; neque mutaretur in eo quicquam. At tempore hoc nostro contra ierunt Mohammedani Omari Ebnol Chetabi scripto. Nam et sublato opere variegato ab arcu, quidquid ipsis visum fuit ibidem scripserunt, et ad preces coierunt, hominibus præconis voce convocatis. Idemque fecerunt etiam in gradibus qui juxta portam ecclesiæ Constantini fuerant, super quos oravit Omar, sibi que sumentes dimidium vestibuli ecclesiæ in ipso oratorium extruxerunt, quod oratorium Omari vocitarunt.

Porro mortuus est Sophronius patriarcha Hierosolymitanus, postquam munere illo quatuor annis

⁶ Matth. xxiii, 38. ⁷ Matth. xxiv, 2.

functus esset. Post mortem autem ipsius ex quo decessit manserunt Hierosolymia absque patriarcha annos viginti novem. Jussit autem Omar Ebnol Asi paratis copiis Ægyptum proficisci; præcepitque ei ut si cum ad ipsum pervenirent litteræ ipsius in ditione Syriæ esset, subsisteret nec ulterius pergeret; sin ad ipsum perferrentur postquam Ægypti fines ingressus esset, progrediretur. Tum reversus est Omar Ebnol Chetabi ab Hierosolymis Medinam. Abu **292** Obaidah autem Ebnol Iarabi Hamsum; dein Hamsu Kenasrinum profectus est. Scripsitque ad ipsum Kenasrini patricius, sibi unius aoni inducias petens, quo ad Heraclium imperatorem accederent homines, utque qui ibi manerent in fœdus et pactum reciperentur. Cui cum annuisset Abu Obaidah, rogavit patricius Abu Obaidam ut columnam statueret inter Græcos et Mohammedanos erectam, quam neque transire Mohammedanis ad Græcos liceret, nec Græcis ad Mohammedanos, qua in columna effigiem Heraclii imperatoris [throno] regio insidentis pinxerant. Quod et acceptum habuit Abu Obaidæ. Dum autem equis conscensus e Mohammedanis quidam equitandi arte se exerecerent, ecce Abu Handali Ebn Amri pleno impetu equo suo vectus, manu hastam tenens columnam istam atque effigiem transiit, ferrumque quod ad inferiorem hastæ suæ partem esset, oculo effigiei, haud data opera, insigens ipsi oculum confixit. Patricius ergo Kenasrini accedens dixit Abi Obaidæ: Fraudem nobis fecistis, o turba Moslemorum, violata pace, atque induciis quæ inter nos erant solutis. Dicente Abu Obaidah: Et quisnam ipsum violavit? Respondit Patricius: Ille qui regis nostri oculum confixit. Dixit Abu Obaidah: Quid ergo vultis? Responderunt: Non aliter placabimur quam si regis vestri oculus eruatur. Dixit Abu Obaidah: Statuam meam ponite loco istius; deinde **293-295** quid vobis libuerit ac visum fuerit facite. Responderunt: Non alia nobis imago placebit quam regis vestri maximi, in quo annuente ipsis Abu Obaida cum fecissent Græci statuam Omari Ebnil Chetabi accedens ex ipsis quidam hasta oculum ipsi confixit. Tum Patricius: Nunc, inquit, juste nobiscum egistis. Anno igitur exacto pacem et fœdus observarunt. Cepit autem Aiyad Ebe Ganam, Mesopotamiam, Rakkam et Roham, securitate ipsis et pace pacta. Almogirah autem Aderbijanum gladio expugnavit. Primus autem fuit Almogirah qui Omarum Ebnil Chetabi, Amirol Mumenin, seu imperatorem fidelium appellavit. Homines siquidem mortuo Mahummede Abu Becrum, Chalifam, seu vicarium nuntii Dei vocitabant. Cumque ad ipsum scriberent ipsius præfecti scribere solebant: Vicario nuntii Dei, a N. etc. Cum ergo imperium obtinuisset Omar Ebnol Chetabi, ipsum vicarium vicariil nuntii Dei insigniverunt: et cum ad ipsum litteras darent, scribebant præfecti ipsius: Vicario vicarii nuntii Dei a N. etc. At cum Al Magirah Ebn Shaabæ Basoræ præfecis-

set, ita ille ipsi scripsit: Servo Dei, Ouardu Chetabi, fidelium imperatori; quod ægre [primo] tulit Omar Ebnol Chetabi, neque agnovit. Dein dixit: Ego sum servus Dei, ego Omar Ebnol Chetabi, ego fidelium imperator; verum dixit Al Mogirah Ebn Shaabæ. Appellatus est **296** ergo Omar Ebnol Chetabi Amirol Mumenin, seu imperator fidelium: atque ex eo tempore insigniti sunt chalifæ titulo, Amirol Mumenin.

Yazdejird autem Persarum rex auditu certior factus de adventu Saadi Ebn Abi Wakkasi, familiam suam ac thesauros in Sinam deportari jussit; copiis numero paucis, ac facultatibus modicis retentis; præfectoque Al Madayeno Chorado Al Uzdi fratre Rostami, Rostamum misit oppugnatum Saadum Ebn Abi Wakkasi. Ille ergo Kadesiæ sedem figens ibi permansit, donec occideretur. Quod ubi Yazdejirdo nuntiatum esset, videretque quam erga ipsum obliqui essent populus atque exercitus sui, quamque immorigeri, ac periisse exercitus sui primarios, atque inter ipsos discordiam esse, pro certo habuit retro ire regnum suum. Quare in Persiam profectus inde Meran versus per viam Sejestani perrexit, donec ibi interficeretur; neque unquam bellorum et dissensionum experg fuit usque dum occideretur. Regnavit autem annos viginti. Omar autem Chetabi filius ubi Medinam pervenisset, scriptis litteris Omarum Ebnol Asi Palæstinæ præfectura abdicavit, jussum collectis copiis Ægyptum tendere. Moawiam vero Ebn Abi Sofyan Askelano, Casareæ, et Palæstinæ præfecit, qui Casaream et Askelanum gladio cepit, idque anno chalifatus Omari Ebnil Chetabi septimo. Tum accedenti Othmano Ebnil Aphano ad Omarum **297-299** Ebnil Chetabi, cum dixisset Omar, scriptis ad Amrum Ebnol Asi litteris ipsum Palæstina et Casaream abdicatum, Ægyptum adire jussi, Moawia Ebn Abi Sofyan Palæstinæ et Casareæ præfecto. Othmanus, Nosti (inquit), o imperator fidelium, Omarum audacem esse, ac præcipitem, imperiique amantem, metuo ergo ne profectus sine iis quibus confidere possit, vel sine copiis, Moslemios perditioni exponat, opportunitatem sperans, quæ nesciat, pro ipso an contra ipsum faciat. Pœnituit ergo Omarum Ebnol Chetabi, quod ad Amrum Ebnol Asi scripsisset, ejus quod dixerat Othmanus metuens. Rursum ergo ad ipsum scribens: Si pervenerint (inquit) ad te litteræ istæ antequam Ægypti ditionem ingressus fueris, eo unde profectus es, redeas; quod si ingressus fueris, perge quæ cœpisti. Assecutis autem litteris Amrum, cum Raphachi esset, metuens ille ne si acceptas eas aperiret inveniret in ipsis [mandatum] redeundi, litteras a nuntio accipere renuens, ipsumque repellens, eo quo erat statu perrexit, donec in vico quodam inter Raphacum et Arishum castra poneret. De quo eum interrogans responsum tulisset: Est hic e ditione Ægypti; accersito nuntio litteras ab ipso acceptas, una cum iis qui secum aderant Moslemis. perle-

git, dixitque iis : An non nostis vicum hunc e di-
 tione Ægypti esse? et respondentibus : Imo, Im-
 perator (inquit) fidelium jussit, præcepitque **300**
 ut si assequerentur me litteræ ipsius nondum ter-
 ram Ægyptiacam ingressum, reverterer; quod si
 eam jam ingressum, pergerem : pergite ergo cum
 benedictione Dei et auxilio ipsius. Ferunt alii
 Amrum, cum in Palæstina esset, Ægyptum cum
 comitibus suis profectum esse non impetrata venia,
 scripsisseque ad ipsum Omarum Ebnol Chetabi
 cum adhuc citra Arishum esset; ipsum vero litte-
 ras apud se retentas non legisse donec Arishum
 perveniret; ac tum eas legisse; in quibus scri-
 ptum fuit : Ab Omaro Ebnol Chetabi ad Amrum
 Ebnol Asi. His præmissis : Profectus es tu Ægy-
 ptum cum iis qui tecum sunt : in qua magna est
 e Romanorum copiis multitudo, cum tecum ho-
 mines sint numero pauci. Si ergo nondum Ægy-
 ptum attigeris, fac redeas. Dixisse ergo Omarum :
 Quanam est hæc terra? Cumque responderent :
 Ægyptus : profectum perrexisse. Alii autem Am-
 rum cum exercitu suo juxta Cæsaream fuisse, una
 cum cæteris quæ ibi essent copis ipsam obsidione
 cingentes; atque Omarum Ebnol Chetabi, qui
 Jabiæ tum fuit, clam ad ipsum litteras misisse.
 Ipsum ergo Ægyptum contendisse, eove jubente
 comites ipsius profectos esse instar eorum qui a
 loco ad locum propinquum proficiscuntur, dein
 noctu iter fecisse. Cumque jam longius profecti
 essent, ægre tulisse præfectos exercitus illud quod
 fecisset, se ab ipso **301-303** deceptos videntes.
 Enque cognito ad Omarum Ebnol Chetabi ipsum
 detulisse. Qui ad ipsum scripsit Amro Ebnol Asi,
 his præmissis : Decepisti eos qui tecum sunt; si
 ergo pervenerint ad te litteræ nostræ, antequam
 Ægyptum ingressus fueris, revertere : sin post-
 quam eam ingressus fueris ad te perlatae fuerint,
 pergas, sciasque me opem tibi laturum.

Profectus ergo Pharmam usque, mensem tibi
 substitit, donec ipsam obsidione cinctam caperet.
 Dein Mesrum profectus, ubi Romani arce se muni-
 verant, quam etiam vallo undique cinxerant, in
 quod clavos ferreos conjecerant; arcem istam
 septem mensibus obsidentes, graviter ipsos op-
 pugnarunt. At cum differretur ejus expugnatio,
 scriptis litteris ab Omaro opem petiit, qui et ipsi
 in auxilium quater mille viros misit, et quibus
 erant AlZobair Ebnol Arami, Abadah Ebnol Sa-
 meti, et Mosallema Ebn Mokalladi; fueruntque
 Amro antea quatuor virorum millia, adeo ut jam
 octies mille evaserint. Præfectus autem vectigali
 Ægypti, nomine Heraclii imperatoris, fuit Almo-
 kaukas, qui et Jacobita fuit, Græcos odio habens,
 nisi quod sententiam suam Jacobiticam palam fa-
 cere ipsi visum non esset, ne ab ipsis occideretur.
 Quin et Ægypti redditus delinuerat ex quo obsedit
 Cesra Constantinopolim, adeo ut timeret in Hera-
 clii imperatoris manus incidere ne ipsum morte
 multaret. Dolo **304** igitur erga Romanos usus,

dixit ipsis : Pervenit ad Arabes auxilium, cumque
 haud simus iis oppugnandis, securi esse non pos-
 sumus, ne arcem capientes nos trucident; quocirca
 obstructis arcis portis, pugna ipsos lacessamus;
 atque ex arce in insulam egressi ibi subsistamus,
 fluvio nos munitentes. Egressi ergo Græci una cum
 Mokaukaso et cætu primorum Cophtitarum ex
 porta australi, comitante hominum turba qui cum
 Arabibus pugnarent, conscensis navibus in insulam
 venerunt eo loco ubi est hodie Excluserium, pon-
 temque resciderunt : eo autem tempore fuit quo
 auctior fluit Nilus. Tum Mokaukas ad Amrum Ebnol
 Asi, ac ipsius comites mittens : Vos (inquit) gens
 estis qui regionem nostram ingressi, pugna nos ur-
 sistis diuque in terra nostra substitistis. Jam autem
 cinxit vos Nilus iste, factique estis protinus cap-
 tivi. Mittite ergo ad nos nomine vestro aliquem a
 quo quid dicatis audiamus; forsitan eo recident
 inter nos et vos res quo utrique velimus; atque
 isti inter nos certamini finis imponetur. Cum ergo
 ad Amrum Ebnol Asi pervenissent Mokaukasi nun-
 tii, misit ille cum ipsis Abadah Ebnol Sameti,
 (erat autem Abadah Niger) qui ubi ad Mokaukasum
 ingressus esset, illo prope sibi sedere jusso : Quid
 est, inquit, quod a nobis vultis? indica nobis. Cui
 Abadah : Non est (inquit) inter nos ac **305-**
307 vos nisi e tribus rebus una, quarum utram
 mavis elige; ita enim mihi in mandatis dedit dux,
 atque idem ipse ab imperatore fidelium mandatum
 accepit; nempe, ut vel religionem nostram isle-
 miticam amplectamini, atque ita fratres nobis eva-
 datis, idemque pro vobis et pro nobis, idem contra
 vos ac contra nos faciat; [hoc pacto] a pugna vobis
 inferenda desistemus, neque damnum vobis in-
 ferri, vel ut quis in vos incursum faciat permitte-
 mus. Quod si abnuatis, tributum nobis, quod no-
 bis visum fuerit, quotannis pendatis perpetuum,
 quamdiu utrique superfuturi sumus, atque hoc
 pacto vos ab omnibus qui vos aggressi fuerint, vel
 qui quod in aliquam regionis vestræ partem, vel
 vitas vel facultates vestras damnum intulerit, de-
 fendemus, atque hoc vobis præstituri sumus, cum
 in foedus a nobis recepti fueritis, atque ad idem
 pacto vobis obstricti erimus. Si hoc abnuatis, non
 superest inter nos et vos præter gladii judicium,
 donec vel ad unum omnes moriamur, vel illud
 quod volumus consequamur. Cui Almokaukas : Ut
 religionem vestram amplectamur, hoc res est quæ
 fieri nequit. Quod ad foedus autem, illud quod ad
 me et comites meos Cophtitas, acceptum habeo :
 abnuerunt autem Græci foederi incundo assensum
 præbere, dicentes: Nunquam hoc faciemus. Hoc au-
 tem fecit Al Mokaukas fraude ac dolo, ut ita Græcos
 ex arce educeret : **308** dein pacem amplexus est,
 quo opes quas occupaverat sibi salvas retineret.
 Reversus ergo Abadah Ebnol Sameti Amro indica-
 vit quid factum esset. Dein Mohammedani certo
 jam scientes paucos tantum in arce superesse,
 ipsam pugna aggressi ea parte qua nunc est Sukol

Hamam [forum Balnei] machinis ac ballistis petierunt. Tum AlZabair scala lateri arcis admota, ea quæ forum istud respicit parte, ascendit, non animadvertentibus ipsis donec occupato arcis fastigio exclamaret: Allah Acbar, seu, Deus maximus est: cum scalam certatim scandentibus hominibus, Græci a pugna desistentes, conscensis navigiis in insulam ad socios suos se receperunt: atque ita Mahomedani, arce capta, cædere, vincere, diripere. Græci igitur, viso quid fecerat AlMokaukas eumque, ipsis fraude ex arce abductis, eamdem Mahomedanis tradidisse, ex parte ipsius metuentes navigia conscenderunt, atque in Ceram ol Shoraik [Shoraiki vinea] se in exercitus modum composuerunt. AlMokaukas autem cum Amrum de fœdere inter ipsos pangendo adfisset, de hoc inter ipsos convenit, ut omnibus Mesrumum a superiori ejus parte usque ad inferiorem incolentibus, imponerentur duo aurei a singulis pendendi tam nobilibus quam plebeis, videlicet quotquot ad ætatem pervenissent; at nec a senio confectis, nec pueris minorennibus qui annos pubertatis non attingissent, **309-311** nec a mulieribus postularetur quidquam. Numerum etiam inierunt eorum e Coptitis præsertim, qui tributo pendendo obnoxii essent; fueruntque qui numerati sunt, homines sexies millies mille, quorum census duodecies millies aureorum millia; binos autem aureos istis imposuit, pro illis immunitatem ipsis pollicitus fide firma.

Tum ad Amrum Ebnol Asi accedens AlMokaukas: Nihil (inquit) mihi est cum Græcis, neque eadem mihi cum illis religio, neque communis sententia. Verum metu ne ab ipsis morte multarer, religionem et meam de ipsorum opinione sententiam celavi, ac clam habui. Peto autem a te ut tria mihi postulata concedas. Quænam (inquit Amrus) sunt ista? Respondit: Ne me a Coptitis separe; sed me in eorum numero habeas, idemque mihi quod illis imponas, siquidem cum ipsis assero, atque illis in iis, quæ ad me spectant, fidem habeo. Porro Coptitæ fœdus quod cum ipsis iniisti ac pepigisti observaturi sunt. Secundum, ut si posthac a te petierint Græci, ut cum illis pacem facias, ne illud facias donec ipsos disperdideris, et in servitutum redegeris: siquidem hoc digni sunt. Tertium, ut si moriar, jubeas ipsos me in ecclesia Abi Joannis Alexandriæ sepelire. Atque hæc concessit ei Amrus hoc pacto, ut in se susciperent pontes duos reficiendos, ac diversoria ipsis et hospitia, et fora ac pontes ubique **312** inter Phastatum et Alexandriam pararent: quod et fecerunt, procedentibus Coptitarum primoribus ad viam illis parandam; pontesque, ac fora et diversoria ipsis curanda: quin et auxilium ipsis tulerunt Coptitæ quæcumque in re voluerunt ad Græcos oppugnandos. Profectus est ergo cum suis Amrus donec Græcis universis in Ceramo Shoraih occurreret: ubi per triduum pugna decertarunt; post

A quod in fugam versi recesserunt Græci: dein Salstano obviam facti novemdecim diebus dimicarunt, deinde et ad Ceryaun sibi invicem occurrentes gravi prælio conflixerunt, unde in fugam conversi Græci Alexandriam se receperunt, atque in ipsa se muniverunt. Unde leoninos animos sumentes Arabes, Alexandrinos pugna laceraverunt, atque acri certamine ipsos aggressi sunt. Græci autem quotidie e portis egressi dimicarunt, adeo ut ex utroque exercitu magna occideret multitudo. Die autem quodam acriter adeo certatum est, ut Arabes aperta arce Alexandrina intra ipsam gravi cum ipsis pugna conflixerint; dein in ipsos irruentes Græci, cæteris pulsus, Amrum Ebnol Asi, Muslemah Ebnol Mochalledi et Wardanum Amri servum, cum alio quodam, captivos ceperunt, nescientes interim quinam essent. Quibus Patricius: Jam, inquit, in manibus nostris captivi estis; indicate nobis quid est quod a nobis velitis. Cui Amrus: **313-315** Hoc, vel, ut religionem nostram amplectamini, vel nobis tributum pendatis; alias nunquam vos oppugnare desistemus, donec vel nos e medio tollatis, vel ipsi penitus tollamini. Dixit ergo e Græcis quidam Patricio: Suspicio hunc populi imperatorem esse, collum ergo ipsi præcidas; Amro scilicet Ebnol Asi. Wardanus autem, quid diceret animadverso, cum græce calleret, ipsi vi attracto colaphum inflixit, dicens: Quid tibi ut hæc loquaris inter principes, cum non sit in exercitu qui te inferior sit, vel minor; alium loqui sine; tu præ vilitate tua te cohibe. Dixit ergo apud se Patricius: Si esset ille imperator ipsorum, fieri non posset ut hic ipsum hoc modo traheret, ac colaphis caderet. Dixit Muslemah Ebn Mochalledi: In animo habuit imperator noster a vobis oppugnandis recedere, atque hunc in finem scripsit ad ipsum imperator fidelium, Omar Ebnol Chetabi; idque quod statuerat decem e suis duces ad vos mittere, e præcipuis scilicet eorum qui consilio pollerent, quo inter vos et ipsos conveniret de re aliqua, quæ utrisque grata esset, adeoque a vobis reverteremur. Si ergo hoc vobis arri-deat, dimittite nos quo ad imperatorem nostrum accedentes certiorum ipsum faciamus quanta nos cum humanitate tractaveritis, mittatque ad vos decem duces, atque ita composito inter nos et vos negotio, **316** eo modo qui utrisque gratus sit, a vobis recedamus. Ratus Patricius verum esse quod dixerat, dimisit ipsos, sperans accessuros duces decem quos occidere posset, atque ita Arabes in potestatem suam redigere: abire ergo ipsos permisit. Illi vero ubi egressi essent, dixit Moslemah Amro Ebnol Asi: Deus Amre! liberavit te Wardani colaphus. Dein Deum maximum celebrarunt.

Norunt ergo Romani Amrum fuisse qui captivus fuerat: pœnituitque illos quod ipsum dimisissent. Tum accedentibus ipsis ac Romanos clamore evocantibus gravi certamine vugnatum est: Romani

autem in fugam conversi, alii ad mare se recipientes navigia conscenderunt, alii per terram abierunt, ac ingressi sunt Moslemi Alexandriam, postquam in ipsius obsidione menses quatuordecim insumpsissent. Captaque jam urbe atque fuga dilapsis qui e Romanis fugerant, profectus est Amrus Ebnol Asi eos qui per terram fugerant quaesitum. Illi autem ex ipsis qui per mare fugerant Alexandriam reversi, Moslemi qui in ea reperti sunt occiderunt. Cumque, eo audito reversus esset Amrus acri ipsum pugna juxta arcem exceperunt; qua ab ipso capta rursum ad naves confugerunt Romani. Scripsit ergo Amrus Ebnol Asi ad Omarum Ebnol Chetabi: Urbem cepi in qua quid sit non describam, nisi quod in ipsa repererim palatia quater mille; balnea quater mille; Judaeorum qui tributum solvunt quadraginta **317-319** millia, circos regios quadringentos, olitores qui olera vendunt duodecies mille. Ipsam vero vi cepi, nullo inuito pacto. Certiorem etiam ipsum fecit, poscere Moslemi ipsam sibi dividendam. Cui rescribens Omar Ebnol Chetabi, consilium ipsius improbavit, jussitque ne ipsam illis [spoliandam] permitteret aut divideret, verum vectigal ipsius in ipsa Moslemi relinqueret, quo subsidio ipsis in oppugnandis hostibus esset. Eam ergo quo erat statu confirmavit Amrus, numeratisque incolis tributum ipsis imposuit. Porro Ægyptus universa in fœdus recepta fuit, tributo binorum aureorum a singulis pendendo; neque culpam amplius pro capite suo solvendum imponebatur (nisi ubi ad-

320 non ingrediebatur Barkam qui tributum exigeret, verum tempore præstituto tributum mittebant. Occupavit autem homines calamitas magna Medinæ præ annonæ caritate. Scripsit ergo Omar Ebnol Chetabi ad Amrum Ebnol Asi certiore ipsam faciens quanta premerentur homines angustia ac annonæ caritate. Misitque Amrus camelos tritico onustos, quorum primi Medinam pertigerunt, dum ultimi adhuc in Ægypto essent, serie continua. Scripsit ergo Omar Ebnol Chetabi ad Amrum Ebnol Asi ut fodendum curaret alveum qui Kolzamum pertingeret, quo facilius apportaretur frumentum. Fodit ergo Amrus flumen illud quod sub ponte est, quod *Flumen imperatoris fidelium* appellatur: per quod naves triticum, hordeum et legu-

mina Phustato Kolzamum deferebant, quæ delin per mare Salsum Medinam deferebantur. Cepit etiam Amrus Ebnol Asi Tripolim occidentalem anno Heiræ vicesimo secundo, nec non imperii Heraclii vicesimo secundo, chalifatus Omari Ebnol Chetabi decimo. Extruxitque Amrus Phustati templum magnum. Porro interfectus est Omar Ebnol Chetabi Medinæ, interficiente ipsum Abu Lulæ servo Mogiræ Ebn Shaabæ. Obiit die Dil Hojjæ vicesimo septimo, anno Heiræ vicesimo tertio, nec non imperii Heraclii vicesimo tertio cum annorum esset sexaginta trium, tempore **321-323** orationis matutinæ. Jam autem in consilium vocandos [de successore eligendo] statuerat sex Moham comites, Othmanum Ebn Affan, Alim Ebn Ab Talebi, Talbum AlZobair Ebnol Aram, Abdorrahman Ebn Orsi, AlZahari et Saadum Ebn Abil Wakkas. Oravit pro eo Sahib AlRumi: sepultus est eadem domo in qua sepultus fuerat Mahommed. Chalifatus ipsius annorum erat decem, [et novem mensium. Novies chalifatus sui tempore peregre religionis ergo peregrinatus est. Fuscus erat, scæva, calvus, caput et barbam hinna tingens: spiculatorum ipsi præfectus fuit Abdallah Ebn Abbasi, janitor Barka servus ipsius.

Chalifatus Othmani Ebn Affani.

In chalifatum susceptus est Othman Ebn Affani Ebn Abil Asi, Ebn Ommiæ, Ebn Abdishemsi. Mater ipsi fuit Ommaiab filia Cubaræ, Ebn Rabia, tribus post Omari obitum diebus vivente Dil Hojja. Fuitque [initium] chalifatus ejus novilunium mensis Moharram anni Heiræ vicesimo quarto, idque anno imperii Heraclii imperatoris Romanorum vicesimo quarto. Chalifatum obtinuit annis duodecim. Anno chalifatus ejus tertio constitutus est Iaribus patriarcha Antiochenus, qui Maronita fuit. Constantinopoli autem [ei muneri] præfectus est, **324** ubi quinque annos substitit, neque Antiochiam pervenit. Mortuus autem est Constantinopoli, ibique sepultus. Anno chalifatus ejusdem decimo factus est Macarius patriarcha Antiochenus, qui et Maronita fuit. Hic etiam Constantinopoli creatus, cum ibi octo annos permansisset, neque Antiochiam accessisset, mortuus est, ibique sepultus. Anno chalifatus ejusdem nono constitutus est Petrus patriarcha Constantinopolitanus, qui et Maronita fuit: annos sex sedit, dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem quarto creatus est Petrus patriarcha Alexandrinus; Maronita fuit; cum annos novem sedisset, mortuus est. Anno ejusdem octavo mortuus est Honorius patriarcha Romanus, qui etiam Maronis doctrinam amplexus fuit, atque per ipsum divisa est Ecclesiæ sententia. Post ipsius obitum electus est quidam nomine Severinus, qui Romæ patriarcha constitutus, ubi sex menses sedisset, mortuus est. Post quem electus est vir præstans, nomine Joannes, ad quem cum delata esset iustus dubi causa, imperante tunc temporis Constantinopoli Heraclio cum fratre suo Constantino, scripsit ipse

ad illos epistolam in qua dubii istius causam [exposuit,] apologiam edens pro prædecessore suo Honorio patriarcha Romano. Epistolæ autem initium ita se habuit: A Joanne papa, patriarcha Romano, ad Heraclium et Constantinum fratres imperatores **325 - 327** quibus concedita est Ecclesia Christi Dei veri, cujus lux in tenebris splenduit; qui nos a potestate tenebrarum luce sua mira liberavit, luce vera cui nullæ admistæ sunt tenebræ; qui sanguine crucis suæ pacem fecit inter cælum et terram; qui Ecclesiæ faciem semper intuetur. Ille est qui vobis hanc gratiam fecit, o imperatores, ut opiniones optimas ac nobilissimas in Ecclesia profiteremini, fidemque perfectissimam ac ipsi proximam amplecteremini. Accidit hic res quæ necessario narranda est, ut ipsam intelligant qui æquitatem colunt, atque in ipsam inquirunt, quo veritas superior evadat; cum ad me pervenerit quænam sint apud Occidentis etiam incolæ discrepantiæ et dubia, atque ad me perlatum sit illud una cum fratris nostri Pyrrhi patriarchæ Constantinopolitani, aliorumque litteris. Necesse est ergo ut explicetur res ista, quo tota dignoscatur. Initium ipsius sic se habet, quod ante annos circiter octodecim dicatur Cyrus patriarcha Alexandrinus Maronis sententiam amplexus: videlicet, Domino Christo esse naturas duas, voluntatem unam, atque operationem unam. Quod cum andivisset Sophronius qui patriarcha Hierosolymitanus fuit, cum ipso disputans argumentis ipsum vicit. Tum Sophronius ad Sergium patriarcham Constantinopolitanum profectus, cum ipsum idem cum Cyro docere reperiret, atque dicere, Honorium etiam patriarcham Romanum idem affirmare **328** a Constantinopoli Hierosolyina reversus est. Cumque patriarcha esset (cum siquidem, propter orthodoxiam ipsius acceptum, Hierosolymis patriarcham præfererunt, urbis ejus incolæ), librum de fide scripsit, quem totius mundi incolæ acceptum habuerunt. Hoc cum scivisset Honorius patriarcha Romanus, nec non Sergium patriarcham Constantinopolitanum falso dixisse ipsum Maronitam esse, librum scripsit in quo asserit, Dominum nostrum Christum, qui est princeps vitæ, natum esse sine peccato. Siquidem Verbum per quod fuerunt omnia, cum e cælo descenderet, assumpsisse de Maria virgine corpus, ac natura nobis simile factum esse, nequaquam autem voluntate peccati. Dicere enim Paulum, accepisse ipsum similitudinem nostrum peccatorum; nempe corpus sine peccato cum anima rationali, intellectuali, atque ita unam voluntatem ipsi visum esse assumere, quæ humanitati ipsius esset, non sicut nos scimus nobis esse duas voluntates contrarias, quarum voluntatum altera plantata sit in intellectu, altera in corpore, sintque inter se contrariæ; quod universo generi humano contingit, cum sub peccato sit, nec sit quisquam a peccato rebellionis immunis: at cor-

A pori Domini nostri Christi non fuisse voluntates duas contrarias neque contradixisse voluntatem intellectus ipsius voluntati **329-331** corporis, neque fuisse peccatum illi qui venit, ut tolleret peccatum mundi (absit! fieri non potest). Neque fuisse Domino nostro Christo peccatum vel unum, neque in ipsius nativitate, neque temperamento. Verum dicimus (inquit) ac confitemur voluntatem unam qua dirigeretur ipsius humanitas sancta: non autem asserimus voluntates duas contrarias, quæ intellectui ipsius et corpori fuerint. Hoc scripsit Honorius patriarcha Romanus ad Sergium patriarcham Constantinopolitanum. Nos siquidem confitemur duas voluntates contrarias, intellectus et corporis: quod transferentes nonnulli ad sententias suas falsas, putarunt Honorium patriarcham Romanum asseruisse voluntatem unam in Domini nostri Christi divinitate et humanitate: quod qui autumant, rogarem ego, in qua natura dicunt unam esse Christo Deo voluntatem? Si in divinitate tantum, tum non est in humanitate ipsius voluntas, ac proinde non est homo perfectus. Sin dixerint in humanitate Christi esse hanc voluntatem, dicimus ipsis: Quomodo erit Deus perfectus? Quodsi, duabus naturis esse voluntatem unam; hoc est quod fieri non potest. Verum confitemur incarnationem Christi unius, ideoque nec negamus duas voluntates quæ sunt duabus naturis, ne proprietates ipsarum corrumpamus. Verum dicimus utrique duarum naturarum **332** Christi in incarnatione personæ unius, esse voluntatem; at non esse duas personas, quemadmodum [asserit] Nestorius maledictus. Qui autem asserunt duas esse naturas et voluntatem unam divinitati Christi et humanitati ipsius, nec non operationem unam, errant illi instar Maronis maledicti: et qui aiunt, unam naturam, voluntatem unam et operationem unam, peccant instar Eutychii et Dioscori et Severi hæreticorum: atque hæc est sententia Jacobitarum. Verum doctrina sana et veritas manifesta illa est quam protulerunt doctores, videlicet: Esse Domino nostro Christo duas naturas, duas voluntates, operationes duas et personam unam: cum impossibile sit ut sit duabus naturis voluntas una: quod si unam haberet voluntatem, unam etiam haberet naturam; cum autem duas habeat naturas, duas etiam habet voluntates. Rogamus ergo vos ut jubeatis comburi chartam quæ calumnias in Leonem patriarcham Romanum continet, nec non in concilium Chalcedonense, ne legatur et ab intellectu minus valentibus probetur, fidemque ipsorum corrumpat: rogamusque Dominum nostrum Christum ut vos cum misericordia, clementia, atque auxilio respiciat, subdatque imperio vestro gentes potentia ipsius insuperabili. Epistolam hanc cum absolvisset Joannes patriarcha Romanus, ipsam misit per virum præstantem, nomine Barsicam, Ecclesiæ Romanæ archidiaconum, qui ad Heraclium **333-335** et Constantinum impera-

tores perferens, invenit Constantinum diem obiisse, nec non Heraclium a consiliariis, qui in ipsum impetum fecerant, occisum; quod scilicet ipsum pro inauspicato haberent, cum Ægyptus et Syria ipsis ereptæ essent, quodque Maronita esset; ipsosque imperio præfecisse fratris ejus Constantini demortui filium, quem et de nomine patris sui Constantinum appellarunt.

Fuit autem Constantinus iste imperator pius, cui cum Barsika nuntius epistolam quæ a Joanne patriarcha Romano ad imperatorem missa fuit tradidisset, ipse acceptam perlegit, ac patriarchæ intellectum miratus, rescribi jussit responsum, ad hunc modum: Accepimus, sancte excellens, mandatum tuum. Nos autem confitemur ac credimus naturas duas, voluntates duas, atque operationes duas Domino Christo esse, ac personam unam, et qui his contradixerit anathematizamus. Credimus etiam illud quod asseruerunt episcopi sexcenti triginta qui in urbe Chalcedonensi convenerunt, et anathemate devovimus illos qui illud anathemate devovent. Atque illud quod de charta comburenda, in qua calumniæ essent in Leonem patriarcham Romanum sanctum, et in concilium Chalcedonense, ratum habuimus, et ipsam igni tradidimus. Nos autem doctrinam tuam, quæ doctrina vera est, firmiter retinemus: rogamusque ut nobis pacem preceris, atque **336** ab omnibus malis incolumes servemur. Barsika igitur, acceptis imperatoris Constantini litteris, cum eis profectus est ad Joannem patriarcham Romanum, ad cujus litteras responsum continebant. At cum Romam appelleret invenit Joannem patriarcham mortuum esse. Post quem sedit vir quidam egregius nomine Theodorus, ad quem accedens Barsika, certiorum eum fecit quid ipsi dixisset imperator, quamque orthodoxus esset, unaque ipsi litteras tradidit imperatoris Constantini ad epistolam Joannis, quam ad imperatores scripserat, responsorias: quas acceptas legit Theodorus patriarcha, et orthodoxiam ipsius miratus responsum ad ipsas hoc modo scripsit: Ad Constantinum imperatorem fidei sinceræ [professorem] unicum: a Theodoro patriarcha Romano. Gratificatus est nobis Dominus Deus omnipotens, qui Ecclesiam suam moderamine misericordiæ suæ respicit in pietate tua, deditque nobis locum te alloquendi cum gaudio et hilaritate, quo gratiam hanc palam faciamus. Vos siquidem potestatem vestram accepistis vice apostolorum sanctorum ut fidem orthodoxam propugnatis, et religionem veram manifestetis: non ut Heraclius, qui ob infidelitatem suam quodque veritatem deseruerit, dignus non est qui rex appelletur; nec ut Sergius, Honorius, Paulus, et Petrus patriarchæ Constantinopolitani, **337 339** qui veritati contradixerunt, atque anathemate digni sunt, quique de Ecclesiæ gradu dejiciantur ob sententiarum suarum falsitatem, eosque quos in hominum [animas] iniecerunt scrupulos. Tu autem, præstantissime rex,

A scias fidem veram orthodoxam fructum esse paradisi, tibi que incumbere ut ipsam tuearis ac propugnes, eamque hominibus notam facias. Christum autem Dominum precamur ut tibi in hoc pro bonitate sua auxilium ferat. Epistolam hanc ob signatam misit Theodorus patriarcha ad Constantinum imperatorem, ad litteras quas ad Joannem patriarcham Romanum miserat, responsum. Quæ ubi ad Constantinum pervenit dolore affectus est ob Joannis mortem, apertis autem litteris mire placuit ipsi bonitas responsi quod ipsi reddiderat Theodorus patriarcha vice Joannis, qui ante ipsum decesserat; jussitque scribi responsum. At cum Romam perveniret nuntius imperatoris, Theodorum etiam mortuum invenit, post quem Romæ præfectus est Martinus.

Porro tempore Othmani Ebn Affani misit Constantinus imperator servum quemdam nomine Manuelem eunuchum, cum exercitu ingenti per mare, qui Alexandriam cepit. Fuitque eo tempore in Ægypto Anrus Ebnol Asi. Contra ipsum ergo profectus Anrus una cum Mesri incolis Coptitis aliisque, comitante **340** etiam Amokaukasø qui ipsos opibus, hospitio, et viatico instruxit, pugna ipsos gravi excepit ad portam Alexandriæ; quæ et per dies aliquot continuata est; dein in fugam conversus est Manuel eunuchus cum omnibus qui cum ipso fuerant Romanis, qui consensis navibus Constantinopolim reversi sunt. Diebus etiam Othmani Ebn Affani captæ sunt Africa, Armenia et Chorasana. Præfuit Damasco, nomine Othmanis, Moawias Ebn Aby Sofyan. Moawias iste cum Cypri incolis foedus pepigit anno Heiræ vicesimo octavo, idque anno chalifatus Othmani quarto, tributo aureorum septies mille ducentorum quotannis ab ipsis in perpetuum Moslemis pendendo, ac tanto etiam Romanorum imperatori. Porro collegit Othman A'koranum, longa longis, brevia brevibus componens: atque hoc libris septem fecit, abolitis cæteris anno Heiræ tricesimo secundo. Dein discordantibus cum ipso hominibus interfectus est Othman Ebn Affani. Interfecerunt ipsum Mahommed Ebn Abi Becri Ammar Ebn Yaseri, et Canana Ebn Bashari, die Dil Hajjæ octavo (vel secundum aliud exemplar, decimo octavo); anno Heiræ tricesimo quinto, annos tum natum octoginta duos; per triduum insepultus mansit. Fuit [staturæ] quadratæ, facie pulchra, fuscus, barba ampla quam plicabat, dentes auro constringebat. Plurimum cum eo potuit **341-343** Merwan Ebn Hacem; sepultus est Medinæ loco dicto Iasar Caucab [pons stellæ]: Satellitum princeps ipsi fuit Abdallah Ebn Phald Adawensis. Janitor, Hamdanus ipsius servus.

Chalifatus Alis Ebn Abi Talebi.

Chalifatum post Othmanum obtinuit Ali Ebn Ab Talebi, (Ebn Abdil Motallabi, Ebn Hashemi, Ebn Abdil Manaphi; cui mater Phatemab filia Asadi, Ebn Hashemi, Ebn Abdil Manaphi) mense Dil Hajjæ anni Heiræ tricesimi quinti, idque anno im-

perii Constantini filii Constantini quarto. Profecto A
 eo Basram fuit praelium Cameli; deinde cum Cufam
 petens in Syriam tenderet, commissum est praelium
 Choruziense in Nabrawan. Dein Cufam rediit, ubi
 ipsum interfecit Abdorrahman Ebn Milhami Alma-
 zadiensis, decem ante finitum mensem Ramada-
 num diebus, anno Heiræ quadragesimo. Erat cum
 occideretur annorum sexaginta trium. Oravit pro
 ipso filius ipsius Hasan. Fuit chalifatus ipsius an-
 norum quatuor et decem mensium. Fuscus fuit,
 ventre prominente, barba promissa adeo ut totum ipsi
 pectus operiret. Canitiem suam non mutabat. Sepul-
 tus est in Garriyan, vel secundum nonnullos in Tha-
 wiah. Controversum enim est de loco sepulturæ ip-
 sius. Satellitum ipsi præfectus **344** fuit Maaka Ebn
 Kisi Al Zabajensis. Janitor, Kanbar servus ipsius.

Chalifatus Moawia Abi Sofyan.

Profectus Moawias Ebn Abi Sofyan Damasco
 Erakum, ibi præstitis juramentis chalifa renuntiatus
 est; nomen ipsi fuit Sachr Ebn Harbi Ebn Ommiæ
 Ebn Abdi Shemsi; mater ipsius Henda filia Atbæ
 Ebn Rabiæ, Ebn Abd Shamsi. Inauguratus est
 mense Rabiæ prioris, anno Heiræ quadragesimo
 primo, qui fuit imperii Constantini filii Constantini
 imperatoris Romanorum decimus; præfuit annos
 novemdecim et quinque menses. Anno Chalifatus
 ejus secundo constitutus est Georgius patriarcha
 Constantinopolitanus: qui annos decem sedit, de-
 lin mortuus est. Ejus præfecturæ anno secundo fuit con-
 ciliū sextum, fuitque tum Romæ patriarcha Mar-
 tinus. Occidentis autem præfectus nomine Con-
 stantini imperatoris erat quidam nomine Constans,
 qui cum Maronita esset, Martinum patriarcham
 Romanum jussit eandem prosteri sententiam; cum-
 que nollet, ipsum ad urbem quamdam longinquam
 relegavit. Erat autem tunc temporis monachus
 quidam sanctus nomine Maximus, cui duo erant dis-
 cipuli. Hic ad Constantem præfectum accedens ipsum
 ob sententiæ suæ et cultus pravitate, **345-347**
 heterodoxiam atque gravem infidelitatem redarguit.
 Jussit ergo Constans Maximo manus ac pedes am-
 putari, linguamque extrahi, atque ipsum in locum
 longinquum ablegavit. Jussit etiam discipulorum
 ipsius alterum prehendi, idemque ipsi fieri: alter
 flagris cæsus est: dein utrumque in locum ab altero
 longe remotum expulit. Cumque Martino patriar-
 chæ, ac Maximo discipulisque ipsius duobus hoc
 fecisset Constans, Romæ patriarcham constituit
 virum quemdam eximium nomine Diyanum. Cum
 autem certior factus esset Constantinus imperator
 fidelis de obitu Theodori patriarchæ Romani, quid-
 que fecisset Constans Martino patriarchæ Maximo-
 que monacho et ipsius discipulis, constitutumque
 esse Diyanum patriarcham Romanum, ægre hæc
 tulit, scripsitque ad ipsum litteras cum diplomate,
 rogans ut e præstantissimis, qui ad altare ipsius
 [communicarent] episcopis ad ipsum mitteret, si-
 dem ipsi faciens ne timeret quidquam, verum [esse
 hoc] quo sciret Constantinus causam prætextus

istius sententiæ quæ Ecclesiæ contraria esset, et
 quid initium ipsi dederat: ut in concilio Patrum
 sanctorum anathema diceretur in illum qui eo di-
 gnus esset. Perveniens autem legatus imperatoris
 Romam, Diyanum obiisse reperit. Et patriarcham
 post ipsum Romæ constitutum esse Agabium: cui
 cum litteras tradidisset, **348** ille quotquot aderant
 episcopos convocavit, qui numero erant centum vi-
 ginti quatuor, cum tribus diaconis, ex iis qui ad
 altare ipsius communicarent, eosque una cum le-
 gatis imperatoris misit. Cum ergo Constantinopoli
 pervenissent episcopi, ad Constantinum impe-
 ratorem ingressi, ipsi salutem ac benedictionem
 comprecati sunt. Constantinus autem imperator
 episcopos centum sexaginta octo convocavit, ita ut
 jam numero essent ducenti nonaginta duo, at reje-
 ctis tribus diaconis, qui ab Agabio patriarcha Ro-
 mano missi fuerant, manserunt episcopi ducenti
 octoginta novem: atque ita in diptycho recensentur.
 Bonitate ergo auxilii divini, ac mansuetudinis
 Constantini imperatoris fidelis præstantia, peractum
 est hoc negotium quo in unius voluntatis asserto-
 res statutum est, quos anathemate percusserunt:
 fuitque hujus concilii sexti præses Georgius pa-
 triarcha Constantinopolitanus, et Theophanes pa-
 triarcha Antiochenus: utpote qui in ipso hoc con-
 cilio patriarcha renuntiatus est, cum Macarius, qui
 ante ipsum fuit, in eo anathemate percussus est.
 Alexandria autem et Hierosolymis patriarcha tunc
 temporis non fuit, utraque sede vacante. Anathema
 ergo dixerunt in Macarium, Macedonium et Chazjum
 patriarchas Antiochenos, Stephanumque Macarii
 discipulum; nec non Cyrrum, et Petrum patriarchas
 Alexandrinos, **349-351** et Honorium patriar-
 cham Romanum, Theodorumque Paulum, et Pe-
 trum patriarchas Constantinopolitanos: quin etiam
 in Theodorum, Parani episcopum, et Isochronium
 qui Simon Magus cognominatus est.

Fuit hic siquidem sacerdos Syrus hetero-
 doxus, qui autumavit Christum ipsi in somno ap-
 parentem indicasse, istorum qui unam voluntatem
 assererent veram esse sententiam. Constantinopoli
 ergo accedens postquam contra heterodoxos
 statutum esset decretum, hæc narrans convatus est
 tueri sententiam Monothelitarum; quare ipsum
 anathemate devoverunt una cum sociis ipsius et
 sententiam ejus falsam rejecerunt, appellaruntque
 ipsum homines Simonem Magum. Cumque jam
 anathemate Monothelitas ferendi finem fecissent,
 consederunt, ut fidei Symbolum rectum, ortho-
 doxum, sincerum, inculpatum ipsi componerent;
 dixeruntque: Credimus unam e [personis] Trinita-
 tis esse Filium unicum qui est Verbum antiquum,
 æternum, Patri æqualis, Deus in persona una et hy-
 postasi una; qui agnoscitur perfectus esse quod ad
 humanitatem suam, et perfectus quod ad divinita-
 tem, in ea substantia quæ est Dominus noster Je-
 sus Christus, duas habens naturas perfectas, duas
 operationes, et duas voluntates in persona una.

Idemque professi sunt cum concilio Chalcedonensi, videlicet Deum Filium ultimis temporibus assumpsisse ex Virgine, Domina **352** Maria sancta corpus humanum cum anima rationali, intellectiva: idque ex misericordia Dei in homines propitii: neque hoc pacto contigisse ipsi confusionem, nec corruptionem, nec separationem, nec divisionem; sed esse ipsum unum facientem, quæ hominem facere decet, in natura ipsius, et quæ Deum facere decet in natura ipsius, qui est Filius unicus, Verbum sempiternum, incorporatum, quod revera factum est caro, sicut dicit Evangelium sanctum: ita interim ut non recedat a gloria sua æterna, neque ipsam mutet, verum sit cum duabus operationibus, duabus voluntatibus, et duabus naturis, Deus et homo, quibus perlicitur sermo verus: et utramque naturam operari cum communione alterius, duabus voluntatibus minime inter se contrariis, aut pugnantibus, altera aliud amplectente; verum manere voluntatem humanam in voluntate divina omnipotente. Quod nisi Verbum Dei, cum descenderet, assumpsisset hominem undique perfectum, fuisset salus nostra imago et phantasia. Quomodo autem conveniret benedictiam præstanti, qui est medicus sapiens, revera sanitatem dans (secundum illud quod dicit Malachias propheta: Orietur Sol justitiæ, ejus nomen timebunt, qui sanabit ipsos, gestabitque ipsos alis suis), illud assumere in quo creaturæ antiquitus **353-355** noxa fuit, ut esset peccatum primum in homine per nos arbitrium, voluntatem, et potestatem suam? Ac quomodo non esset hoc necessarium? Cum docuerit nos Dominus, qui est in sinu Patris, Filius qui solus est liber, non servus, verum seipsum servum fecit propter salutem nostram, dederitque nobis victoriam in illos qui loquentes dicant Adamum necessario peccasse; ac fuisse peccatum absque voluntate ipsius, neque fuisse in natura ipsius potestatem liberam, qua a lapsu cavere posset. Quo ipsorum dicto crimen et defectum impingunt Creatori, qui longe supra hæc est, atque Adamum in peccando excusant. Jam vero vi sententiæ eorum præcipue qui hoc asserunt, omniumque qui iis assensum præbent, necessario competit peccatum toti hominum generi. Nos autem dicimus in potestate Adami fuisse ut Creatoris mandatum servaret, nec non ut consilium mulieris rejiceret; verum non ita voluisse, sed cibum ex arbore et e manu mulieris accepisse, quemadmodum et mulier consilium serpentis secuta est, non necessitate naturæ, sed imbecillitate intellectus: fuitque hoc prima voluntate creaturarum videlicet Adami et Evæ, unde acceperunt plagam dolorificam, atque unde etiam medelam. Siquidem Dominus noster Jesus Christus morbos nostros et dolores nostros suscepit, sicut dixit Isaias propheta: Aspeximus eum nec **356** fuit ipsi species, nec pulchritudo, fuitque contemptibilis, ejus nulla habita est ratio. Ipse est qui portavit morbos no-

stros, et dolores nostros suscepit; ejus vulnere omnes sanati sumus. Fuit enim ut ovis quæ ducta est ad macerationem, et ut agnus qui coram tondeute ipsum tacebat, ita nec os aperuit. In humiliatione ipsius sublatum est iudicium ejus. Jam vero intelligant illi Ecclesiæ Dei pie [ipsum] colentes, Jesu Christo Domino et Deo nostro esse duas naturas perfectas, duas voluntates et duas operationes revera, personam autem unam. Hoc est testimonium et fides concilii sexti sancti. Confirmarunt etiam quod confirmaverunt quinque concilia sancta priora; et anathemate devoverunt qui illud anathematizaret, et rejecerunt qui ipsum rejiceret. Quinetiam fidem Sophronii patriarchæ Hierosolymitani in medium prolatam receperunt et confirmarunt. Peracta sunt autem hæc negotia auxiliante Deo, et præsentem Constantino imperatore fidei, cui bene precati reversi sunt ad loca sua; idque imperii Constantini anno decimo tertio, chalifatus Moawiæ Ebn Abi Sofyani quarto. A concilio autem quinto episcoporum centum sexaginta quatuor, qui Constantinopoli convenerunt tempore Justiniani imperatoris Romanorum, ad sextum hoc ducentorum octoginta novem episcoporum, qui ibidem convenerunt tempore **357-359** Constantini imperatoris, centum sunt anni. Cumque peractum fuerit hoc negotium, tempore Agabii patriarchæ Romani sancti, mentionem fecerunt Damasci et Ægypti incolæ nominis Agabii patriarchæ Romani in diptycho, ab eo ad hoc usque tempus.

Mortuus est autem Constantinus imperator fidelis postquam sexdecim annos regno potitus esset; regnavitque post ipsum in Romanos filius ipsius Justinianus annos duodecim: idque anno chalifatus Moawiæ Ebn Aby Sofyan octavo.

Accedentes autem quidam ad Justinianum imperatorem Romanum dixerunt: Sunt e Constantinopolitanis quidam qui concilium sextum, quod fuit tempore patris tui Constantini, vituperent, ad falsum (confirmandum) convenisse eos asserentes. Mittens ergo Justinianus imperator episcopos centum triginta convocavit, qui concilii sexti sententiam confirmarunt, et diris eos devoverunt, qui ipsi maledicerent, vel contradicerent; nec non sententiam quinque conciliorum priorum confirmarunt, et in eos qui ea anathematizarent, anathema dixerunt, dein reversi sunt.

Porro anno chalifatus Moawiæ septimo constitutus est Joannes patriarcha Hierosolymitana, qui annos quadraginta sedit, dein mortuus est. Manserat autem sedes Hierosolymitana post mortem Sophronii usque dum sufficeretur Joannes sine patriarcha **360** annos viginti novem. Mortuus est etiam Georgius patriarcha Constantinopolitanus, cum annos decem eo munere functus esset. Anno chalifatus Moawiæ duodecimo creatus est Thomas patriarcha Constantinopolitanus, qui annos decem sedit (vel juxta aliud exemplar, viginti), dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem

vicesimo tertio addidit Mošemah Ebn Mochalled Ansartensis structuræ templi quod est Phustati Mesri, post Amrum Ebnol Asi, turrin, cui nomen suum inscripsit. Porro imperante Moawiah capta est Rhodos e terra Romanorum. Sub eodem chalifa eclipsin passus est sol, adeo ut apparerent stellæ, anno Heiræ quinquagesimo. Mortuus est autem Moawiah Ebn Abi Sofyan mense Rajeb anni Heiræ sexagesimi, octogenarius. Fuit autem obesus, clunibus magnis, statura brevis, voce elata, oculis exstantibus, pectore lato, barba proluxa, quam succo AlNil tingebat. Sepultus est Damasci. Satellitum præfectus ipsi fuit Yazid Ebnol Horri Al Abasiensis. Dein Kais Ebn Hamzah Hamadanensis. Tum Dahak Ebn Kais Pharensis. Janitor, Riyahus servus ipsius.

Chalifatus Yazidi Ebn Moawia.

Præstitis ipsi juramentis inauguratus est Yazid Ebn Moawia Ebn Abi Sofyan cui mater fuit Misua, filia **361-363** Yahdaki Calbensis; mense Rajeb anni Heiræ sexagesimi. Porro interfectus est Hosain, filius Alis Ebn Abi Talebi Carhalæ e ditone Eraki, die decimo Moharra anni Hejræ sexagesimi primi, annos habens sexaginta tres, caputque ipsius Damascum delatum circa urbem gestatum est. Occiso autem Hosaino Ebn Ali Ebn Abi Talebi, prodiens Abdallah Ebnol Zobair Ebnol Awami Mecchæ, imperium sibi vindicavit. Mater ipsi fuit Asma filia Abi Becri justi. Hic cum litem suam excitasset, mortuus est Yazid Moawia filius, cum præfuisset annos tres et menses 8. Post ipsum [imperio] substituitur filius ipsius Moawias Ebn Yazid Ebn Moawia quadraginta dies. Fuit ipsi satellitum præfectus. Hamid, Ebn Charbat Ebn Yahdac Calbiensis; dein Amer Ebn Abdollahi Hamadanensis. Janitor, Safwan libertus ipsius.

Chalifatus Merwani Ebnil Hacemi.

Inauguratus est Merwan Ebnol Hacemi Ebn Abil' Asi, Ebn Ommaia, Ebn Abd-Shemsi, cui mater erat Amenah filia Alkemæ, Ebn Safwan Alcatani, mense Rajeb anni sexagesimi quarti: Abdollah autem Ebn Zobair Mecchæ se continebat; neque permissum erat Damasci aut Palæstinæ incolis peregrinationes obire, impediendo ipsos Merwano, Ebnol Hacemi, propter Abdollahum Ebnol Zobair. Commissumque **364** est prælium Marj [prati] Rihet cum Dadako Ebn Kais Pharensi. Mortuusque est Merwan Ebnol Hacemi, mense Rabiæ prioris anni sexagesimi quinti, cum fuisset præfectura ipsius novem mensium. Obiit annos natus sexaginta unum. Fuit autem procerus, rufus, oculis glaucis. Sepultus est Damasci. Satellitio ejus præfuit Yaya Ebn Kais Asanensis. Janitor ipsi fuit Abusahel Niger, libertus matris ipsius.

Chalifatus Abdil Maleci Ebn Merwan.

Inauguratus est Abdil Maleci Ebn Merwan Ebn-el-Acemi, Ebn Abil' Asi, cui mater Ayesshak filia Moawia, Ebn Mogiræ Ebn Abil Asi, Ebn Ommaia Ebn Abd Shemsi, anno sexagesimo quinto. Mittens

A hic Hierosolyma templum auxit donec petram in ipsum inferret hominesque Hierosolyma peregrinari jussit, Meccham vero adire vetuit propter Abdollaum Ebn Zobair. Idem Abdol Malech Ebn Marwan convocatis Damasci Christianis petiit ab ipsis Ecclesiam Sancti Johannis, quod juxta templum magnum erat. Qui cum Chaledi Ebnil Walidi scriptum attulissent, multum illis pecuniæ obtulit, quo similem sibi ecclesiam quacunque Damasci parte vellent, exstruerent: cumque hoc nolent, dimisit ipsos. Porro mortuus est Thomas patriarcha **365-367** Antiochenus, cum munus illud viginti annos obiisset. Anno ergo chalifatus ipsius primo, constitutus est Georgius patriarcha Antiochenus, qui annos viginti quatuor sedit, dein mortuus est. Eodem anno creatus est Joannes patriarcha Constantinopolitanus, qui cum annos triginta quinque sedisset, mortuus est. Et mortuus est Justinianus imperator Romanus: post quem regnavit Leo tres annos, dein mortuus est; post quem imperavit Tiberius Romanis septem annos, idque anno chalifatus Abdil Malech filii Merwani decimo tertio. Misit autem Abdol Malech Hejajium Ebn Yusepb, Meccham, oppugnatum Abdollahum Ebn Zobair in templo Mecchano, in quod saxa projiciens Hejajius ipsius fastigium dejecit. Metuens ergo Abdollah ne in ipsum corrueret ædes, egressus est. Dixitque ipsi mater ipsius: Fili mi, si veritatem propugnas, veritas in manu tua erit, prodi ergo ad ipsos: siquidem occisus fueris, martyr eris, cum veritatis gratia interfectus sis. Cui ille: Mater, non timeo ego cædem, ægre autem ferò ut ignominia exponar. Respondit illa: Fili mi, ovis ubi jugulata fuerit non timet excoriationem. Fertur etiam mater ipsi musci libram libendam dedisse. Tum ad Hejajium prodiens pugnavit donec interficeretur, crucique Mecchæ affixus est. Olfaciebantque homines e corpore ipsius musci odorem diebus multis.

Occisus est autem **368** Abdollah Ebn Zobair mense Iomada priori, anni Hejræ septuagesimi tertii, in chalifatu Abdil' Malec Ebn Merwan. Porro eclipsin passus est sol adeo ut apparerent stellæ die lunæ, ultimo Iomadæ prioris, anni Hejræ septuagesimi quarti. Fuit autem in Ægypto Abdol Aziz Ebn Merwan frater Abdil Maleci, qui templum magnum quod Phustati fuit dirutum [de novo] exstruxit. Apparere autem in ipso cœperat lepra, quare urbem Holwan ipsi elegerunt medici: in qua ergo loca consessus ædificavit, nec non piscinam grandem quæ ibidem est, atque ad ipsam, aquam e fontibus qui in monte, Al Mukattam appellato, sunt, derivavit per fornices, quos usque ad piscinam exstruxit: super quibus et solium vitreum fecit. Erogavitque Holwani aureos milles millenos: plantavitque in ea daetylos: singulis autem diebus Jovis inde Phustatum equitans, ibi reliquum divi istius cum nocte insumpsit, dein oratione diei Veneris peracta revertebatur Holwanam. Struxit etiam

ibidem columnam qua mensuratur aquæ Nili Ægyptiaci incrementum. Fuerunt autem ipsi duo cubicularii Christiani Melchitæ, quibus petentibus ut sibi extruendæ ecclesiæ copiam faceret, illud concessit. Struxerunt ergo ecclesiam Sancti Joannis, Holwani; quæ ecclesia parva est, atque appellata fuit ecclesia Duorum Cubiculariorum. Statuit idem ut Ægypti **369-371** tributum [diversis] vicibus penderetur, singulis scilicet diebus Veneris pars, metu ne lite aliqua suboriente regi pecuniis opus esset; neque ita facere destitit donec interficeretur Abdollah Ebnol Zobair, et absolutum esset Abdil Maleco Ebn Merwani imperium. Profectus autem Abdol Aziz Alexandriam anno septuagesimo quarto, viros regionis istius primarios prehensos in vicos et villas distribuit; unicuique villæ, secundum rationem ædium ac vinearum, ac generum frugum, certam pecuniæ summam imponens. Pontem etiam extruxit qui supra rivum Amiril Mumenin [imperatoris fidelium] extenditur. Fuitque illi in animo ponte qui Phustati est inutili reddito illum Holwani figere. Portus etiam abilitos eo transferre, nec non fora et mercatores, quo Phustatum nihili redderet; quod tamen perficere non potuit. Scriba ipsi fuit Jacobita quidam nomine Athanasius, cui roganti ut ipsum ecclesiam extruere in Kasril Shamaa [arce candelæ] permitteret, annuit. Extruxit ergo ecclesiam Sancti Georgii, nec non ecclesiam Abukiri quæ intra arcein est, juxta Ashabol Rabiãt [al. Rebat]. Fertur ecclesia Abukiri, reliquiis ecclesiæ Sancti Georgii exstructa. Obiit autem eo tempore Abdol Aziz Phustati, atque in ea sepultus est die lunæ mensis Ianadæ prioris duodecimo, anni octogesimi sexti, annos natus viginti duos. Obiit autem Abdollah Ebn Merwan, **372** mensis Shawali decimo, anni Heiræ octogesimo sexto, annos natus sexaginta duos. Chalifatus ipsius annorum fuit viginti. Fuscus fuit, staturæ quadratæ, barba proluxa, ventre prominenti. Sepultus est Damasci. Satellitum ipsi præfectus fuit Yazid Ebn Abi Jalsæ Sæcæcensis: dein Abdolol Ebn Yazid Hacemencis. Janitor, Abul Rogairaga servus ipsius.

Chalifatus Al Walid Ebn Abdil Malec.

Juramentis illi præstitis inauguratus est Al Walid Ebn Abdil Malec Ebn Merwan; cui mater fuit Waladah filia Abbasi Ebn Harbæ, Ebn Hareth Abasita, eo tempore quo decessit Abdolol Malec Ebn Merwani: imperavitque annos novem et menses novem. Mittens hic Hierosolyma templum Hierosolymitanum extruxit, atque opere albario ornavit, petra in medio templi collocata, quam etiam ædificio cinxit, quod marmore incrustavit; quin et testudinem, quæ Christianis erat in ecclesia quam Bnal Beci habuerunt et ex ære conflata, ac deaurata erat, dirutam petrae superimposuit; ad petram peregrinationes ab hominibus institui jussit. Mittens etiam ad Korraun Ebn Shebali, Abbasidam, qui tunc temporis ipsius nomine Ægypto præfuit, templum

A magnum totum diruit, atque **373-375** illud quod jam ibi est extruxit aut ornavit; columnarumque quæ in consessu Kaisi sunt capita deauravit: neque est in templo columna aliqua capite deaurato nisi in loco isto. Transtulit etiam suggestum dum templum dirueret, in [locum dictum] Kaisariatol 'Asal, ibique orabant homines, ibique dictus Veneris conveniebant, donec fabricam suam perfecisset: manet autem testudo in Kaisaria in hunc usque diem. Voluit etiam Walid templum quod Damasci est extruere; Christianis ergo accersitis dixit: In animo nobis est templo nostro addere ecclesiam hanc, Sancti Joannis scilicet (erat autem ecclesia valde pulchra, cui in tota ditione Damascena par alia non fuit), vobis autem pecuniam dabimus qua etiam ipsi similem ubicunque velitis ædificare possitis: vel, si velitis, pretium ejus vobis numerabimus: obtulitque ipsis quadragies mille aureos. Illi autem abnuentes dixerunt: Nobis pactum est; ac Chaledi Ebn Walidi libellum in medium protulerunt. Quamobrem iratus Walid ipse surgens trabem manu sua rescidit, nec non laterem, unaque cum ipso [ecclesiæ] diruendæ operam dederunt: itaque a parte orientali templum et adytum totum auxit [parte] ecclesiæ ipsorum, eo quo se habet modo. Anno chalifatus ipsius tertio constitutus est Theodorus patriarcha Hierosolymitanus; annos **376** triginta quinque sedit, dein mortuus est. Eo tempore imperavit Romanis Justinianus, qui cum sex annos regnasset, mortuus est. Obiitque Walid Ebn Abdil Malec mense Iomada posteriori anni nonagesimi sexti Heiræ, annos natus quadraginta tres. Corporis [statura] perfecta fuit, barba grandi, cui cani admisti erant: sepultus est Damasci. Satellitum ipsi præfectus fuit Caab Ebn Hazen Abasensis. Janitor, Saad libertus ipsius.

Chalifatus Solimani Ebn Abdil Malech.

Inauguratus Soliman Ebn Abdil Malech Ebn Merwan, cui mater Waladah filia Al Abasi Ebn Bahræ Abasensis mense Iomada posteriore anni Heiræ nonagesimi sexti. Fuitque imperium ipsius annorum duorum et sex mensium. Ejus tempore fuit Philippus imperator Romanorum, qui Maronita fuit. Annos duos cum dimidio imperavit. In Ægypto vectigali, nomine Solimani Ebn Abdil Maleci, præfectus fuit Asamah Ebn Zaid Tannuchiensis. Hic ad Solimanum scribens, certiore ipsum fecit columnam mensurandæ aquæ quam Holwani erexerat Abdol. Aziz Ebn Merwan nulli usui inservire; ad quem ergo rescribens jussit ipsum columnam extruere in insula quæ inter fluvium Fustati et fluvium Allizæ interjacet. Extruxit ergo Asamah anno nonagesimo septimo columnam quæ ad introitum **377-379** Jizi est, qua hodie metiuntur, vocaturque Alkadim [antiqua]. Anno chalifatus Solimani tertio constitutus est Stephanus patriarcha Antiochenus, qui annos triginta septem sedit, dein mortuus est. Obiit autem Soliman Ebn Abdil Malec mense Safar anni Heiræ nonagesimi noni, annos natus triginta novem:

testamento imperium legavit Omaro Ebn Abdil Aziz. Fuit pulcher, pinguis, barba nigra. Satellitum præfectus ipsi fuit Caab Ebn Chaled, Abasensis; Janitor Abu Obadiæ, libertus ipsius.

Chalifatus Omari Ebn Abdil Aziz.

Inauguratus est Omar Ebn Abdil Aziz Ebn Merwan, Ebn Hacemi, cui mater fuit Ommo Asemi, filia Asi Ebn Omar Ebn Chetabi, mense Safar anni nonagesimi noni. Hic facta familiæ suæ aversatus est; atque Ali Abi Talebi maledicendi in suggestis [consuetudinem] sustulit. Siquidem a chalifatu Moawiæ Ebn Abi Sofyan, usque ad chalifatum Omari Ebn Abi Abdil Aziz, solebant chalifæ Ommaidæ Ali Ebn Talebi in suggestis maledicere, ipsum Aba Torab [patrem pulveris] cognominantes. Erat chalifatus ipsius mensium triginta. Fuit tempore ipsius Romanorum imperator Anastasius, qui annum cum dimidio imperavit. Notum autem fecerunt Christiani Omaro Ebn Abdil Aziz, quid illis pacto **380** firmatum fuerat quod ad ecclesias suas ne vel diruerentur, vel habitarentur; scriptum Chaledi Ebn Waledi proferentes. Obtulit ergo ipsis Omar quadraginta aureorum millia, rogans ut accepta pecunia ecclesiam dimitterent, atque aliam eius vice ecclesiam, qua vellent Damasci parte, exstruerent: quod recusantibus ipsis, eo devenit res, ut redderetur ipsis ecclesia sua cum limitibus ipsius, quo eam restaurarent. Hoc autem Mostemils grave visum est, dixeruntque: Traditum est illis templum nostrum, in quo ad preces convocavimus, atque oravimus, precesque Deo rite fudimus, ut diruatur, restaureturque ecclesia. Quintemiam dixit Abu Edris Holwanensis: Cum Christianis equidem foedus initum est quod ad dimidium urbis Damascenæ, et, quæ in ipso sunt illis, ecclesias: quod ad alteram vero ejus partem, gladio capta est; eodemque modo quod circa Damascum est e valle Goutah, quæque in ea sunt monasteria et ecclesias; quæ ergo omnia Moseminorum sunt, cum gladio capta sint: si ergo velint Christiani ut ipsis ecclesiam hanc suam reddamus, reddemus ipsam ea conditione ut ecclesias reliquas in dimidia urbis Damascenæ parte, nec non ecclesias et monasteria quæ extra urbem in Goutah sunt, diruamus: quod si hanc nobis ecclesiam permiserint, ista omnia illis concedemus, siquidem ecclesias vallis Goutah et monasterium Moran possederant Moslemi, **381-383** eaque incoluerant. Metuentes ergo Christiani ne diruerentur ecclesiæ et monasteria, ecclesiam illis reliquerunt. Scripsitque ipsis Omar diploma, securos fore ipsos quod ad ecclesias suas quæ intra Damascum essent, nec non ecclesias et monasteria quæ extra Damascum in Goutah, ne diruerentur vel habitarentur, neve Mosleminorum cuiquam in ipsa potestas esset: idemque adhibitis testibus his confirmavit. Porro mortuus est Omar Ebn Abdil Aziz mense Rajeb anni Heiræ centesimi primi, annos natus triginta novem. Statura quadrata fuit, corpore et facie pulchris, canitie aspersus, fuitque

A ipsi in fronte cicatrix. Tradente exemplari quo iam, sepultus est in monasterio Simeonis in ditione Hems [Emissæ]. Satellitum ipsius præfectus fuit Rawahus Ebn Yazid, Saccasensis. Janitor Hobaish libertus ipsius.

Chalifatus Yazidi Ebn Abdil Maleci.

Inauguratus est Yazid Ebn Abdil Maleci Ebn Merwan, Ebn ol' Hacemi, cui mater Atecah filia Yazidi Ebn Moawiæ; quatuor annos et mensem imperavit. Primus hic chalifarum puellam cantatricem sibi assumpsit. Fuit illa puella nomine Hababah admodum ipsi chara, quæ præfectos injussu ipsius constitueret, et loco moveret. Obiit mense Schabanannicentesimi quinti, **384** annos natus triginta unum; vel secundum aliud exemplar, triginta septem; sepultus est Damasci. Satellitum ipsi præfectus fuit Caab Ebn Chaled, Abasensis. Janitor Chaled libertus ipsius.

Chalifatus Heshami Ebn Abdil Maleci.

Inauguratus est Hesham Ebn Abdil Malec, Ebn Merwan, Ebnol' Hacemi, cui mater Ommo Hashemi, filia Hashemi, Ebn Ismael, Ebn Hashemi, Ebnol' Waledi, Ebnol' Magairæ, Machzumensis. Fuit imperium ipsius annorum novemdecim et septem mensium. Ejus tempore Romanorum imperator fuit Theodosius, qui cum annum et dimidium imperasset, mortuus est; imperante post ipsum Romanis Leone annos viginti quatuor, post quos mortuus est. Anno tertio chalifatus Heshami constitutus est Constantinus patriarcha Constantinopolitanus, qui annos viginti octo sedit, dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem septimo, constitutus est Kozma patriarcha Alexandrinus, qui annos viginti octo sedit. Orabant autem Christiani Melchitæ Alexandriae in ecclesia Sancti Sabæ, cum Jacobitæ jam omnes ecclesias occupassent: Kozma autem qui patriarcha constitutus est, idiota fuit, qui nec legere posset nec scribere cum ars illi esset acus conficere. Huic cum Damascum ad Heshamum **385 387** Ebn Abdil Malec profectus esset, concessæ sunt ope eruditorum quorundam, ecclesiæ quas occupaverant Jacobitæ: scripsitque Heshamus ad præfectum Ægypti suum, qui fuit Abdollah Ebnol' Itjani Sacwensis, ut ecclesias quæ in manu Jacobitarum erant repetitas Kozmæ patriarchæ traderet, et quodcunque earum nomine comprehenderetur. Accepit ergo Kozma patriarcha a Jacobitis ecclesias, atque [inter cæteras] ecclesiam Al Kaisariæ. Siquidem ex quo tempore Georgius patriarcha Alexandria Constantinopolim fugit, anno tertio chalifatus Omari Ebnol' Chetabi, donec constitueretur Kozma Alexandriae patriarcha, anno septimo chalifatus Heshamii, fuit cathedra Alexandrina absque patriarcha Melchita, spatio scilicet annorum nonaginta septem; occupaverantque Jacobitæ omnes ecclesias tam Ægypti quam Alexandriae. Cumque opus haberent Nubii episcopis, ordinavit patriarcha Jacobitarum ipsis episcopos: atque ex eo tempore Jacobitarum sententiam am-

plexa est Nubia; et quotiescunque moreretur in aliqua Ægypti urbe episcopus, alium ipsis consti-
tuebat Jacobitarum patriarcha. Adeoque facta est Ægyptus tam superior quam inferior Jacobitica, excepta ecclesia Michaelis, quæ in Kasril Shamai [Arce candelæ] fuit. Illam scilicet retinuerunt Melchitæ, atque in ea orabant. Cumque moreretur ipsis episcopus, ad **388** Tyri metropolitam mittebant qui ipsis episcopum ordinaret. Neque ita se habere desiit Melchitarum in Ægypto et Alexandria status usque ad Kozmam patriarcham. Porro anno chalifatus Heshami decimo septimo constitutus est Elias patriarcha Hierosolymitanus, ubi annos triginta quatuor sedit, dein mortuus est. Obiit autem Heshamus mense Rabia posteriori anni Hejræ centesimi vicesimi quinti, cum annorum esset **B** quinquaginta trium: sepultus est Rosafæ in ditione Al Rakkæ. Rufus fuit, strabus, facie deformi, indolis pravæ, avarus, opum corrasor. Satellitum ipsius præfectus fuit Caab Ebn Hamed. Janitor, Galeb, libertus ipsius. Qui maxima apud ipsum gratia pollebat Saïd Ebnol Walid Al Abrash, Calbensis. Scriba, Salem Ebn Abdil Aziz.

Chalifatus Alwalidi Ebn Yazidi.

Inauguratus est Al Walid Ebn Yazidi, Ebn abdil-Malec, Ebn Merwan, cui mater Ommol' Hajaji, filia Mohammedis Ebn Yusef, Ebnol' Hacemi, Ebn Abi Okail, Thakafensis. Fuit hic stolidus, fatuus, lusui deditus: imperavit annum et tres menses, dein convenientes homines qui facta ejus improbarent **C** ipsum interfecerunt Jomada posteriori, anni centesimi vicesimi sexti; projectusque est in Bohaira regione Damascenæ; **389-391** annorum fuit quadraginta. Accidit ergo in Syria contentio et motus. Facie erat pulchra, lingua eloquenti, statura perfecta. Satellitum ipsi præfectus fuit Abdorrahman Ebn Homaidi, Calbensis. Janitor, Katrus libertus ipsius.

Chalifatus Yazidi Ebnol' Walidi.

Inauguratus est Yazid Ebnol' Walid Alnakes, qui est Yazid Ebnol' Walid Ebn Abdil Malec, Ebn Merwan; cui mater Persa fuit, videlicet Shakkud, filia Phiruzi Cesræ regis Persarum, filii Yazdejerdi, filii Shariar; cui avia fuit filia Mauricii imperatoris Romanorum: atque ita dicere solebat: Sum ego **D** filius Cesræ et filius Merwani, mihiqve avus Mauricius, et avus Sasan. Præfectus imperio fuit, mense Rajeb, imperavitque menses quinque, dein mortuus est fine mensis Dulkaadæ anni Hejræ centesimi vicesimi sexti, annos habens triginta; sepultus est Damasci. Satellitum ipsi præfectus fuit Yazid Ebnol' Sammadjy chmensis: Janitor Salam libertus ipsius.

Chalifatus Merwani Ebn Mohammed [cognominati Al Jaadi].

Mortuo Yazido Alnakes, juramento fidelitatis præstito [chalifam renuntiarunt] homines in **392** Syria Abrahamum filium Al Walidi Ebn Abdil Maleci; at cum quatuor menses imperasset, imperio exuerunt. Venitque Merwan Ebn Mohammed, Ebnol'

Hacemi Ebn Armenih (cui mater erat Arina, quæ uxor fuerat Mosabi Ebnil Zobair, at postquam ille interficeretur Mohammedi Ebn Merwani, Ebnil Hacemi). Merwanus iste cum in Syriam venisset juramentum fidelitatis ipsi præstiterunt e Damascenis quidam, contradicente Solimano Ebn Heshami, Ebn Abdil Malec, aliisque Ommaidarum. Tum congregatis contra ipsum Syriæ incolis, et plerisque eorum qui ab Hashemidarum partibus starent in Chorasano, fugerunt ipsius copiæ, cæsiqve sunt exercitus ejus, interficientibus Chorasani incolis magnam e Syriæ Damascenæ et Eraki incolis multitudinem, quorum et opes diripuerunt, mulieresque ac liberos captivos duxerunt. Imperavit Merwan annos quinque: bellis interim, oppugnantibus undique ipsius regionum [diversarum] incolis, vexatus. Deinde, cum ab Al Zab Musilam fugeret, inde in Mesopotamiam, deinde per Syriam transiens, donec in Ægyptum perveniret, missi post ipsum Saidum usque Hashemidarum exercitus ipsum quæsitum assecuti sunt eum in vico quodam Ashmuri, cui nomen Busir Kurindes, ubi occisus est, cum annorum esset sexaginta novem. Cædis ipsius cura commissa fuit Amero Ebn Ismael Salmensis. **393-395** Cognominatus autem est Merwan Al Jaadi, quia in ipsum resque ipsius potestatem præcipue habuit Al Jaad Ebn Darhami. Satellitio ipsius præfuit Al Cauthar Ebn Al Aswad, Anawensis. Janitor ejus fuit, S. Klab libertus.

Chalifæ Abbasidæ.

Chalifatus Abil' Abbas AlSaffahi. Fuitque juramentum fidelitatis præstitum Abil' Abbaso (qui est Abdollah Ebn Mohammed, Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol' Abbasi, Ebn Abdil Motallabi, cui mater Radiah filia Abdollahi, Ebn Obaidollahi, Ebnil Abbasi, Ebn Abdil Maddeni, Ebnil Daiani, Harchensis), Cusæ die Mercurii, undecimo mensis Rabie posterioris anni Hejræ centesimi tricesimi secundi. Hic equo ad templum vectus die Veneris ad homines, pedibus stans sermonem habuit, cum Ommidæ sedentes orationes suas habere solerent. Misit hic exercitus contra Yazidum Ebn Omar Ebn Abi Horairæ Wasetum: misit etiam patrum suum Abdollahum Ebn Ali contra Merwanem Ebn Mohammed, quem in fugam dedit, donec ipsum Mesopotamia et Syria expelleret. Tum Salchum Ebn Ali misit, qui eundem in Ægyptum insecutus est, primæ ejus aciei præfecto Abu Auno, donec ipsum interfecisset. Romani autem cum mortuo imperatore Leone multi **396** illos male tractarent, ac turbatæ essent ipsius imperii res, virum quemdam e Marashi incolis nomine Artabatum sibi præfecerunt, cujus imperium turbis plenum fuit tempore Abil' Abbasi et Mansoris. Condidit autem Abul Abbas in Anbaro urbem quam Hashemiam appellavit. Fuit chalifatus ipsius annorum quatuor, et novem mensium: mortuus est in Anbaro, die Dominico, mensis Dil Hujjæ duodecimo, anni Hejræ centesimi tricesimi sexti, sepultus in

urbe Hashemia. Fuit Abul Abbas procerus, facie pulchra, statura perfecta. Satellitum ipsi præfectus fuit Abdol labbar Ebn Abdor-Rahmani, Azdensis : Janitor, Ebn Gaffan libertus ipsius.

Chalifatus Iaafari Almansuri.

Confecerat Abul Abbas testamentum in quo hæredem constituerat fratrem suum Abi Iaasar, Abdollahum Ebn Mohammed, Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol Abbasi (cujus mater concubina fuit, nomine Salamah filia Bashari, quæque Basoræ nata fuit), eodemque patruo suo Isæ Ebn Ali, Ebn Abdollahi Ebnol Abbasi tradito; Ubi (inquit) mortuus fuero, homines fidem juramento obstringere facias illi cujus in hoc testamento mentio facta est. Ubi ergo e vivis excesserat Abul Abbasi, fidem dare fecit Isa Ebn Ali Hashemidas, qui Anbari erant, ducesque **397-399** Abi Iaasaro Abdollaho Ebn Mohammedi. Iaasar autem tunc temporis peregrinationem religionis ergo instituerat, comitante ipsum Abu Moslemino. Litteris ergo scriptis hujus rei certiores ipsum fecerunt, cujus ubi notitia ad ipsum pervenit, juramentum ipsi præstiterunt Abu Moslem, cæterique, qui cum ipso erant duces. Anbarum ergo tendit. Fuit autem Abdollah Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol Abbasi in Mesopotamia [ibique] sibi imperium vendicavit; ad quem mittens Abu Iaasar Abu Moslemum, ipsum profligavit. Reversusque est AlMansur Cufam. Tum Bagdadum urbem condidit, quam Medinatol Salam [id est urbem pacis] appellavit. Vocata est autem urbs Bagdad ideo quod in ea esset monachus quidam nomine Bagdad; cui claustrum erat in terræ amplæ ac pulchræ medio, qui locus cum Abi Iaasaro placeret, ipso delineato, in eo urbem condidit, quæ Bagdad appellata est nomine monachi; quasi dicat: Extruxit Abu Iaasar urbem in loco Bagdadi monachi. Anno chalifatus Abi Iaafari AlMansuri primo, constitutus est Prophy lactus patriarcha Antiochenus, qui annos octodecim sedit, dein mortuus est. Ejusdem anno vicesimo constitutus est Theodorus patriarcha Antiochenus, qui annos viginti tres sedit, dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem quarto constitutus est Balatianus patriarcha Alexandrinus, **400** qui et medicus fuit: annos quadraginta sex sedit, dein mortuus est. Anno ejusdem primo constitutus est Theodorus patriarcha Constantinopolitanus; qui annos viginti sex sedit, dein obiit. Non autem mihi scire contigit nomina patriarcharum Constantinopolitanorum a tempore quo mortuus est Theodorus ad hoc usque quo hunc librum composui, ut nec patriarcharum Romanorum, a tempore Agabii patriarchæ Romani; nec quid de ipsis narretur. Anno chalifatus ejusdem AlMansuri vicesimo constitutus est Georgius patriarcha Hierosolymitanus; qui annos triginta sex sedit, dein mortuus est. Mortuus est etiam Artabatus Romanorum imperator, post quem isdem imperavit Constantinus filius Leonis. Porro peregrinationem instituit AlMansur anno Hejræ

A centesimo quinquagesimo octavo, obiitque Mechæ mensis Dil Hajjæ nono, annos natus sexaginta octo, cum chalifatu functus esset annos viginti duos. Oravit pro ipso filius ipsius Salehus; sepultusque est Mechæ juxta puteum Maimonis. Fuit Abu Iaasar AlMansur procerus, fuscus, raris mystacibus, barbæ parte anteriori proluxa. Satellitio ipsius præfuerunt Abdol labbar Ebn Abdir'abman, Azdensis, Ebn Caab, Ebn Musa, Tamimensis et AlMosaiyeb AlZahari, Dabbensis. Janitor ejus fuit Abul Chatib Marzac libertus ipsius et, post ipsum AlRabius libertus ipsius.

401-403 *Chalifatus AlMohdii.*

Mortuo Mecchæ Almansuro fidem obstrinxerunt Saleb Ebnol Mansur; et Isa Ebn Musa, AlMohdio Ebn Mohammed, Ebn Abdollah, Ebn Mohammed, Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol Abbasi; cui mater erat Omno Musa, filia AlMansuri, Ebn Abdollahi, Ebn Sahwi Hamyarensis, Ebn AlRoaini. Peregrinationis ergo [ritus] hominibus perfecit Saleb Ebn AlMansuri: vel referentibus quibusdam, Mohammed, Ebn Yabya, Ebn Mohammed, Ebn Ali, Ebn Abdollahi, Ebnol Abbasi: et ad AlMohdii obsequium invitavit. Nuntium autem ad AlMohdium, qui Bagdadi tunc erat, pertulit Monarab AlMansuri servus. Præstita ergo sunt illi juramenta Bagdadi, ultimo DilHajjæ, anno centesimo quinquagesimo octavo. Porro mortuus est Constantinus Leonis filius Romanorum imperator, succedente ipsi in imperio filio ipsius Leone, filio Constantini, filii Leonis. Fuit autem AlMehdii chalifatus annorum decem cum mense et sexdecim diebus. Obiit mense Moharram anni Hejræ centesimi sexagesimi noni, cum annorum esset triginta novem, idque in vico dicto AlRud e terra Masabdan, ubi et sepultus est. Fuit idem facie, corpore, et statura pulchris, in oculo dextro albuginem **404** habens. Satellitibus ipsius præfectus fuit Nas Ebn Nosair, Ebn Malec, Chozaensis; eoque mortuo Hamzab Ebn Malec, Ebn Abdollahi, Ebn Malec. Janitor ipsius AlRabius libertus ipsius: dein AlHosaia Ebn Rashed libertus ipsius.

Chalifatus Musæ Alladi.

Mortuo AlMohdio in AlRud regionis Mosabdan oppido, suscectus est Musa Ebnol Mohdi, cui mater concubina, nomine Alchizaram, filia Atæ natus Jorfæ e regione Yaman. Fuit autem Musa Alladi in regione Jurjan bello Madar Hormozo domino Tabarestani inferendo occupatus. Juramentum ergo fidelitatis erga fratrem suum ab iis qui adherant Hashemidis, ducibusque suis exegit Harun Mohdii filius, misso Salmatol Wasiph Mohdii liberto, qui veredis præfectus erat, quo nuntium ad Musam perferret, reversusque est Harun Ebnol Mohdi cum ducibus Bagdadum, donec adveniret Musa Alladi. Fuit chalifatus ipsius mensium quatuordecim. Obiit autem Musa Alladi extra Bagdadum loco quem Isabad vocant; ibidemque sepultus, cum annorum esset viginti quinque: pulcher fuit, eques, corpore

valens. Satellitibus ipsius præfectus fuit Abdollah Ebn Hazem, Ebn Hozaimah, Tamimensis : deinde ipso abdicato Abdollah Ebn Malec, Chozaensif. **405-407** Janitor ipsius Al Rabius ; tum eo mortuo munere illo functus est AlFadlus Ebnol Rabii.

Chalifatus Haruni AlRashidi.

Tum præstito juramento fidelitatis evectus est AlRashid, AlMohdii filius, cui mater fuit AlChaizaran, ad chalifatum eadem nocte qua obiit Musa AlHadi, nempe die Veneris decimo quarto mensis Rabii prioris, anno centesimo septuagesimo, qua etiam nocte natus est ipsi filius AlMamun. Hic rerum gerendarum curam commisit Yahyæ Ebn Chaled, ebn Bormac : novies in chalifatu suo peregrinationem obiit : octies Romanorum ditones bello aggressus est. Tum in Bormacidas iram concepit mense Sazar anni Hejræ centesimi octogesimi septimi. Fuit chalifatus ipsius annorum viginti trium cum duobus mensibus et diebus sexdecim. Porro mortuus est Leo Constantini filius Romanorum imperator, succedente ipsi in imperio Nicephoro Stiraki filio, qui cum inducias ab AlRashido peteret, ipse cum eo ad triennium inducias fecit. Ægypto, nomine AlRashidi, præfuit Musa Ebn Isa Hashemida ; qui templi magni, quod Mesri est, partem posteriorem ædificiis auxit, eo quo nunc se habet modo. AlRashid autem cum Musam Ebn Isæ loco abdicasset **408** Abdollahum Ebuol Mohdii præfecit. Porro dono dedit Abdollahus AlRashindo puellam ex Yamanensibus, qui inferiorem terræ Ægyptiacæ partem incolunt, quam, cum forma excellens et formosa esset, valde amavit AlRashid, eadem cum morbo gravi laboraret, nec prodesset ipsi ulla medendi ratio quam adhibuerunt medici, AlRashido dixerunt : Ad Abdollahum deputatum Ægypti tuum mittas, quo ad te aliquem e medicis Ægyptiacis mittat : talis siquidem huic puellæ medendæ magis idoneus erit quam medici Erækenses. Misit ergo AlRashid ad Abdollahum Ebn AlMohdi, ut medicorum Ægyptiacorum peritissimum exquirens eum ad ipsum mitteret, atque insuper, quomodo se haberet atque affecta esset puella, ipsi indicavit. Accersens ergo Abdollahus Balatianum patriarcham Alexandriæ, Melchitam, qui regi medicæ peritus fuit, quomodo se haberet puella, qualique morbo affecta, ipsi indicavit et ad AlRashidum misit. Qui ergo secum tortas Ægyptiacas duras et muriam assumens, ubi Bagdadum pervenisset, ad puellam ingressus ipsi tortam rusticam, et muriam comedendam dedit. Unde ad temperamentum suum primum rediit, recedente ab ipsa morbo : quare ab eo tempore ex Ægypto ad penarium regium portari solent tortæ asperæ et muria. AlRashid autem Balatianum patriarcham multis nummis donavit. Scriptis etiam **409-411** litteris mandatoriis [quibus] omnes ecclesias in regione Jacobitarum quas [Melchitis] ablatas possederant, reddi [jussit]. Reversus ergo Bala-

tianus in Ægyptum ecclesias repetit : mortuusque est cum munere patriarchali functus esset annis quadraginta sex. Constitutus est post ipsum patriarcha Alexandrinus Eustatius, idque anno chalifatus AlRashidi decimo sexto. Fuerat autem Eustatius iste linarius, qui cum in domo in qua linum contundere solebant, thesaurum invenisset, monachatum in monasterio AlKosairi amplexus est, factusque monasterii præfectus in eo ecclesiam duorum Apostolorum exstruxit ; episcopo etiam cubiculum fabricavit, ac postea Alexandriæ patriarcha constitutus est ; ubi cum quatuor annos sedisset, mortuus est. Successitque ipsi in eodem patriarchatu Christophorus : idque anno chalifatus AlRashidi vicesimo. Deinde paralyti correptus est Christophorus patriarcha, adeo ut hominum manibus gestaretur ; quare quidam nomine Petrus episcopus constitutus, cathedræ patriarchali insidens ipsius vice episcopos ordinavit. Sedit autem Christophorus annos triginta duos, dein mortuus est. Porro anno chalifatus AlRashidi octavo constitutus est Theodoritus patriarcha Antiochenus, qui annos septemdecim sedit, dein mortuus est. Chalifatum etiam tenente AlRashindo eclipsim passus est **412** sol post preces pomeridianas, adeo ut apparerent stellæ ; quare Deum cujus nomen gloriosum est, inclamarunt homines, eique supplicarunt. Quinetiam contra AlRashidum in Chorasano prodiens Rapheus Ebn Lithi eam occupavit : quamobrem cum Chosaranum tenderet AlRashid, Georjani morbo correptus, Tusum se recepit, AlMamune cum exercitu magno Merawum misso. Obiitque AlRashid mense Jomada posteriori anni centesimi nonagesimi tertii, annos habens quadraginta sex. Sepultus est Tusi in urbe AlTiran. Juramentum autem fidelitatis præstiterunt qui aderant ex ipsius filiis, domesticis ac ducibus, Mohammedi Ebn Zobaidæ filio ipsius, reversusque est AlPhadlus Ebnol Rabii cum hominibus Bagdadum. Fuit AlRashid statura perfecta, facie venusta, barba nigra, coma spissiori, quam, cum peregrinaretur, radebat. Satellitibus ipsius præfuit AlKajem Ebn Nasri, Ebn Maleci, tum Hamzah Ebn Hazemi, Ebn Chaidillahi, Ebn Maleci ; deinde Haphedli Ebn Omari Ebnol Shojsiri. Janitor ipsius fuit Bashar Ebn Maimum, Ebn Mohammed, Ebn Chaled, Ebn Barmaci. Tum rediit AlPhadl Ebnol Rabii ad Janitoris munus.

413-415 *Chalifatus Mohammedis AlAmini.*

Perlatum est nuntium mortis AlRashidi Bagdadum die Mercurii, qui duodecimus fuit ante finitum mensem Jomadæ posteriorem. Cum convenisset ergo populus, filius ejus Mohammed ascenso suggesto illud publicavit. Ipsumque eodem die chalifam salutarunt homines. Orta est autem inter ipsum et AlMamunem dissensio. Mater Mohammedis AlAmini nomine erat Ommo Jaasar, filia Abi Jaasar AlMansoris. Misit ergo Mohammed AlAmin in Chorasani regionem Alim Ebulsæ,

Ebn Mahan, bellum AlMamuni illatum. Mamun A ad Ali N. ab N. Ebn N., sine ulla in titulis com-
 vero Marwa misit Tdhaberum Ebnol Hosain Ebn
 Saab AlBusjensem, qui Ali Ebn Isæ cæso, Moham-
 medis AlAmiri copias in fugam vertit; Bagdadum-
 que prefectus adjungentibus se ei Hazimab Ebn
 Ayoni et Homaido Ebn Abdil' Hamid Tusensi.
 Salutatusque est AlMamun chalifa Chorasani anno
 centesimo nonagesimo sexto, ac pertingente dis-
 sensione Bagdadum usque occisus est ibi Moham-
 med AlAmin die Sabbati, quinto ante finitum men-
 sem AlMoharram anno centesimo nonagesimo
 octavo. Fuit chalifatus ipsius usque ad cædem
 ipsius annorum quatuor cum octo mensibus ac
 sex diebus. Annos tunc natus fuit viginti octo.
 Porro mortuus **416** est Nicephorus Estabraki fi-
 lius Romanorum imperator, imperante post ip-
 sum Romanis Estabrako Nicephori, filii Estabraki,
 filio. Anno chalifatus Mohammedis AlAmiri tertio
 constitutus est Thomas (cui cognomen Tamrikus)
 patriarcha Hierosolymitanus; ubi annos decem
 sedit. Fuit Mohammed AlAmin facie pulchra, cor-
 pore integro, colore candido, pinguis, corpore
 robusto, digitis elegantibus. Sepultum est corpus
 ipsius Bagdadi, caput autem Chorosonum perlatum.
 Satellitibus ipsius præfuit Ali Ebn Isæ, Ebn Ma-
 han. Janitor ipsius, AlFadlus Ebnol Rabîæ; maxima
 apud ipsum gratia pollebat AlFadlus Ebnol Rabîæ.

Chalifatus AlMamunis.

Præstitis juramenti chalifa renuntiatus est Al-
 Mamun in Chorasani (estque ipse Abdollah, Ebn C
 Harun AlRashidi, Ebn Mohammed AlMohdi, Ebn
 Abdollah, Ebn Harun, Ebnol Mansur, cui mater
 fuit Marajel AlBadegisensis) anno centesimo nona-
 gesimo sexto. Interfectus est autem Mohammed Af-
 Amin, frater AlMamunis Bagdadi sub fine mensis Al-
 moharram, anno centesimo nonagesimo octavo oc-
 cupante Tdhaberō Ebnol Hosain urbis partem orien-
 talem, Hozaima occidentalem, atque Homaido Ebn
 Abdillhamid Tusensi quatuor ab eadem parasangis
 sedente. **417-419** Prefectusque est AlHosain
 Ebn Sabl Erako, in cujus potestatem venerunt Eraki
 ditiones unaque alia. Fuerunt autem regiones om-
 nes dissidiis plenæ, cum in singulis essent qui sibi
 imperium vendicarent tam ex Ali prognatis quam
 aliis. Discedens autem AlMamun e Chorasano Bag-
 dadum pervenit, mense Saphar anni ducentissimi D
 quarti, satellitibus suis præfecto Tdhaberō Ebnol Ho-
 sain, hominesque ad unum omnes securos esse jussit.
 Superavit etiam Abrahamum Ebnol Mohdi, qui Ebn
 Shakhlah audiit, qui imperium sibi vindicaverat,
 atque imperator fidelium appellatus fuerat. In
 ceteras etiam regiones cum copias mitteret, sub-
 jugate sunt ditiones omnes, eoque audito manus
 dederunt quotquot sibi potestatem arripuerant, et
 seditionibus finis impositus est. Dixit Abu Isaac
 Abraham Ebn ol Mohdi, qui Ebn Shakhlah appella-
 tus est. Non desierunt epistolæ inter homines hæc
 forma inscribi, Ab N. Ebn N. ad N. Ebn N. aut
 ab Abi N. ad Abi N. aut ad Abi N. ab Abi N. aut

ad Ali N. ab N. Ebn N., sine ulla in titulis com-
 precatione, usque ad cædem Mohammedis AlAmiri;
 meminitque cursorum Bagdadi præfectum litteras
 ad ipsum a Dil' Riyasatani [duos principatus ha-
 bente] AlPhadlo curasse sic inscriptas: Abi Isaco
 quem conservet Deus excelsus ab Abi Abbaso.
 Quarum (inquit Abu Isaac) **420** ubi inscriptio-
 nem viderem, ipsas ad patrum meum Solimanum
 misi, quo ipsi ut novum quid ostenderem, cumque
 ad ipsum pervenissent litteræ meæ, attulit mihi
 janitor ipsius alias a Dil-Riyasatani ad ipsum mis-
 sas, eodemque modo quo quas ad me dederat in-
 scriptas. Atque ex eo tempore in inscriptionibus
 litterarum suarum precationes adhibere con-
 sueverunt. Porro in Ægypto fuit Mohammed Ebnol
 Sariî, Ebnol Hacemi, qui rebellis factus, se-
 que ab AlMamunis obsequio subducens, Ægyptum
 occupavit, quam et ante ipsum occupaverat pater
 ipsius AlSariî: misit ergo AlMamun, Obaidalla-
 hum Ebn Tdhaberî in Ægyptum; qui eo perve-
 niens Ebnol Sariîm salutavit, utpote qui eo tem-
 pore quo Ægyptum ingressus est Obaidallah, præ-
 fectus fuerat. Hic ergo Ægyptum ingressus col-
 lectas opes Bagdadum ad AlMamunem abduxit.
 Idemque, copia per litteras ab AlMamune scriptas
 ipsi concessa, templum commune quod Mesri est,
 [palatio] Darif Ramli toto auxit, excepta, quam
 reliquit, monetariorum domo. Porro vacillavit
 Hierosolymis ecclesiæ Resurrectionis testudo, adeo
 ut parum abesset quin decideret. Accidit autem
 in Palæstina atque Hierosolymis fames gravis, cum
 locustarum multitudine, adeo ut fame perirent
 homines, fugerentque Moslemi Hierosolymis præ-
 annonæ caritate, neque eorum ibidem aliqui su-
 peressent **421-423** paucis admodum exceptis.
 Thomas ergo patriarcha (qui Tamrik audit) op-
 portunitatem hanc, qua Moslemiis varua esset
 urbs, lucratus, Cyprum mittens cædi curavit ce-
 drorum et abietum quinquaginta truncos, eosque
 Hierosolyma adduci. Fuitque vir quidam ex Buræ
 in Ægypto incolis nomine Bocam opibus abun-
 dans, Hic ad Thomam patriarcham Hierosolymi-
 tanum magnam pecuniæ vim mittens, qua testi-
 dinem instauraret, jussit a nemine mortalium
 quidquam accipere: quod si pluribus adhuc pec-
 uniis opus haberet, se ad ipsum esse missurum.
 Thomas ergo patriarcha testudinem paulatim di-
 ruens, lignis istis iutromissis superstruxit. Vidit
 autem in insomnio, e columna quadam ex iis
 quibus sustentabatur testudo [templi] Resurrectio-
 nis prodeuntes quadraginta viros qui testudinem
 sustinerent, ne caderet, [e] columna scilicet quæ
 domui supposita est: experrectus ergo dixit: Sunt
 quadraginta illi qui testudinem sustinent, quadra-
 ginta martyres: quadraginta ergo tigna in testudi-
 nem immisit, quorum unumquoque sinu comple-
 cteretur homo ad numerum quadraginta martyrum.
 Estque columna ista quæ sita est e regione pul-
 piti secus altare ad latus australe, juxta quam,

quoties fuerit ses. um quadraginta martyrum, festum iis celebrant. Cumque jam perfecisset Thomas patriarcha instaurationem **424** testudinis [immissis] tignis, eamque et superius et inferius incrustasset, ædificavit supra testudinem istam e lignis et aliam, eo inter ipsas relicto spatio quo incedere quis possit.

Cum ergo ex Ægypto reverteretur Obaid Allah Ebn Tdhaber Bagdadum tendens, querelam ad ipsum detulerunt Moslemini, Christianos transgressos, illud quod non liceret ipsis fecisse, testudinem ecclesiæ Resurrectionis diruentes; eamque cum parva esset, augentes, adeo ut quam antea fuerat major evaderet et testudinem Petræ altitudine superaret. Obaidallah ergo accersitum Thomam patriarcham, aliosque cum eo multos, in **B** carcerem conjecit, hanc in rem inquisiturus, ut si verum comperiretur illud ejus insimulati sunt, Dagris ipsos cæderet. Ad quos ergo carcere inclusos noctu accedens senex quidam Mohammedita, Thomæ patriarchæ sic dixit: Ego edocturus sum te argumentum, quo et tu et comites tui evasuri estis, auxiliante Deo, nec non et testudo; eo pacto, si mihi spondeas daturum te mihi mille aureos, mihique et liberis meis liberorumque liberis, donec deficiant, in perpetuum exhibitum iri demensum ex hujus testudinis redditibus, quemadmodum sacerdotibus et diaconis. Promisit ergo ipsi Thomas patriarcha omnia quæ petit, idemque scripto suo ipsi testatus est. Dixit igitur **C** illi: Ubi te accersiverint ac testimonia contra te protulerint, **425-427** sic dicas: Servet Deus imperatorem, certe reparatione opus habuit locus quidam in testudine, egoque eum instauravi, ita ut nihil interim diruerint, nihil addiderim. Illi autem qui testimonium perhibent contra me testantur testudinem minorem fuisse quam nunc est, meque ei addidisse; interroget ergo ipsos imperator, quanti fuerit testudinis parvæ quæ, ut antumant, dirui, crassities quantaque hujus quam extruxi atque ampliorem feci, quo sciat imperator quantum sit inter utranque a me additum. Neque enim unquam hoc scire possunt. Die ergo crastino accersitis Thoma patriarcha et comitibus ipsius, aderant etiam Moslemii, qui testati sunt **D** auctam fuisse testudinem, contra quos eo usus est argumento Thomas. Dixit igitur ipsis Obaidollah Ebn Tdhaberi: Verum est quod prætendit, quod et nos ipsi confirmabimus. Indicate mihi quanta erat testudinis antequam diruta fuit, crassities? quantaque hoc tempore? Respondentibus ipsis: Nos hoc explorabimus, dissolutus est consessus, profectusque est Obaidallah Ebn Tdhaber Damascum: Thomas autem patriarcha, et comites ipsius Hierosolyma reversi sunt gaudio affecti. Dedit ergo Thomas patriarcha [seui isti Mohammedano mille aureos; nec desierunt exhiberi ipsi demensa et post ipsum liberis ipsius, nec non liberorum liberis, donec haud superesset ex ipsis **428**

A quispiam una excepta filia, quam demenso isto privavit Elias Ebn Mausur patriarcha Hierosolymitanus. Mortuo autem Thoma patriarcha, præfectus est post ipsum discipulus ipsius, nomine Basilah, Hierosolymis patriarcha: inque anno chalifatus AlMamunis septimo; cathedram autem occupavit Basilah annos viginti quinque, dein obiit. Anno primo chalifatus AlMamunis constitutus Iob patriarcha Antiochenus, qui annos triginta unum sedit.

Reversus autem Obaidollah Ebn Tdhaberi Bagdadum, ad Almamunem, quomodo se haberent res in Ægypto, quidque ibi egisset quo eam in ordinem redigeret, ipsi indicavit. Post hæc tumultuati sunt Al Bimaidæ, ut Coptitice dicuntur, ejus interpretatio est Progenies quadragenorum, siquidem **B** Romani cum Ægypto discederent occupante eam religione Mohammedica, relicti sunt ex ipsis viri quadraginta, qui liberis ibi genitis multiplicati sunt; atque in inferiore terræ Ægyptiacæ parte progenie aucti, appellati sunt Bimai, id est Quadraginta virorum progenies. Hi igitur rebelles facti vectigal et tributum pendere noluerunt. Quod cum Al Mamuni nuntiatum esset, misit ille Almotasemum copiis instructum in Ægyptum, quem pugna exceperunt Al Bimaidæ, ut et ipse illos; quos et magna ipsorum strage edita in fugam dedit feminasque ipsorum, et liberos Bagdadum captivos abduxit, quo **429-431** reversus est postquam Ægyptum in ordinem redegerat. Tum et ipse Al Mamun comitante Al Motasemo in Ægyptum profectus est, eamque ingressus die Veneris, mensis Al Maharram nono, anno Hejræ ducentesimo decimo septimo, ac primo mensis Saphar ad Al Bimaidas profectus est; dein ab ipsis reversus Metsram et Phustatum ingressus est die Sabbati, mensis Saphar decimo quarto, atque ex Ægypto discessit mense Al Rabia priori ejusdem anni. Cum autem in Ægyptum venisset Al Mamun, turrim sibi extruxit in monte Al Mokattam, in qua sedit, appellataque est Kobbatol Hawa [turris desiderii]; Aderant autem Al Mamuni cubicularii duo Christiani, qui cum longe abessent ecclesiæ quæ in palatio erant, copiam ab Al Mamune impetrarunt ecclesiam in qua orare poterant, ædificandi, quæ a Kobbatol Hawa propè **D** abesset: quod illo ipsis concedente, extruxerunt ecclesiam Sanctæ Mariæ, quæ juxta pontem est, atque hodie appellatur Ecclesia Romanorum, cum antea vocaretur Ecclesia duorum cubiculariorum. Fertur ipsos eam extruxisse reliquiis ædificii Kobbatol Hawa. Extruxit etiam Al Mamun in Said regione Ægyptiaca columnam, quo dignoscatur Nili incrementum, loco qui Shurat appellatur in vico Babanudah dicto. Instauravit idem mensuram in Achmim. Ad Al Mamunem **432** autem accedens, Vocamus Christianus e Buræ incolis, ille qui nummos misit ad instaurandam ecclesiam Resurrectionis, ab illo petit ut Buræ præficeretur (dives autem a. modum fuit), cui Al Mamun, Religionem (inquit) Mohammedicam amplectore, erisque mihi servus,

ac te præficiam; respondet Bōcamus, Imperatori A
 fidelium servorum Mohammedanorum myrias est,
 annon erit unus servus Christianus? Ridens ergo
 Al Mamun ipsi præfecturam Buræ et locorum ad-
 jacentium commisit.

Condidit ergo Buræ multas ecclesias pulchras.
 Juxta januam autem ædium ipsius erat templum
 [Mohammedicum] commune. Dixit ergo Buræ in-
 colis Mohammedanis: Ædificabo vobis templum
 commune aliud, si templum hoc, quod juxta ja-
 nuam domus meæ est, dirueritis. Cui Moslemini:
 Exstrue templum aliud, nos [interim] hoc in tem-
 plo orabimus, ac cum templum illud solveris, in
 eo orabimus, atque hoc diruemus. Exstruxit ergo
 templum magnum, pulchrum; quod cum absol-
 visset, dixit: Solvite mihi quod promisistis, ac
 templum quod ad januam meam est, diruite: cui
 illi: Haud permissum est nobis religione nostra,
 ut templum in quo oravimus, ad preces convoca-
 vimus, et convenimus, diruamus, nequaquam hoc
 permittit religio nostra: eo ergo quo se habuit
 statu relictum est **433-435** templum; atque ita
 Buræ duo fuerunt templa in quibus convenirent;
 quorum in hoc una die Veneris, in illo altera ora-
 bant. Bōcamus vero, cum esset dies Veneris, vesti-
 bus nigris indutus, gladioque ac balteo cinctus
 equo vehebatur, comitibus suis stipatus, cumque
 ad templum venisset ibi sustinebat, ingrediente de-
 putato ipsius, qui Mohammedanus fuit, ut cum
 populo oraret, et chalifæ nomine memorato con-
 cionem haberet; ac tum ad ipsum egrediente. Neque
 desierunt Christiani vestes nigras induere, ac equis
 vehi, usque ad tempus Al Motawacceli. Reversus-
 que est Al Mamun Bagdadum. Constantinus autem,
 Nicephorum Estabraki filium superatum cum in-
 potestatem suam redegiasset, Romanis imperavit.
 Porro Al Mamun, tres in hostes expeditiones sus-
 cepit, quarum ultima fuit anno ducentesimo decimo
 octavo, et cum Albadandunam pervenisset, ibi ægro-
 lavit, diemque obiit. Gestatus est ergo ac in urbe
 Tarso sepultus. Chalifatus ejus ex quo in Chorasani
 chalifa salutatus est annorum fuit viginti duorum:
 obiit annos natus quadraginta octo, mense Rajeb,
 anno ducentesimo decimo octavo. Candidus erat
 admista flavedine, facie venusta, barba promissa
 ac multum canescente. Satellitibus ipsius præfectus
 fuit Zobair Ebn Masaiyeb Dobbensis. Deinde Tdha-
 her Ebnol Hosain; in eos etiam potestatem habuit
436 Isaac Ebn Abraham. Janitor ipsius fuit cum
 in Chorasano esset, Al Hosain Ebn Abi Said, tum
 Ali Ebn Abi Salehi Sabeu Al Mosailæ. Plurimum
 apud eum potuit, initio chalifatus ipsius, Dul Riya-
 satalu Al Phadlus Ebn Sahali. Tum post eum multi,
 e quibus, Al Hosain Ebn Sabali, Omar Ebn Saidi,
 et Ahmed Ebn Abi Chaledi.

Chalifatus Al Motasemi.

Chalifa renunciatus est Al Motasem, qui idem
 est Abu Isaac Mohammed Ebn Haruni (Rashidi
 (cui mater concubina nomine Maredah), Tarsi, pro-

pendentibus e ducibus Al Mamunis nonnullis
 hoc ut Al Abbasum Al Mamunis filium ad chalifa-
 tum provelerent. At cum ad obsequium illius se
 fide data obstrinxerat Al Abbas, idem etiam præ-
 stiterunt reliqui duces; perlataque est inauguratio
 Bagdadum, ubi fidem ei pollicitus est Abu Isaac
 Abraham Ebnol Hosain, Ebn Mosaabi qui tunc tem-
 poris Bagdadi fuit, nec non quicumque Bagdadi
 erant Hashemidæ ac duces. Ad obsequium etiam
 ejusse obstrinxit Abdollah Ebn Tdhaheri in Cho-
 rasano, eumque Al Motasemum appellavit. Perve-
 nit autem Al Motasem Bagdadum initio mensis
 Ramadan, anno ducentesimo decimo octavo, a
 qua non discessit usque ad annum ducentesimum
437-439 tricesimum secundum. Tum Sarmen-
 raïam profectus eam muro cinxit, ibique cum
 exercitibus suis sedem fixit; misso Aphshino Con-
 darao Ebn Causi contra Tabacum Iormensem:
 cujus urbe expugnata ipsum vinctum cum sociis
 suis abduxit. Fuit expugnatio ista mense Rama-
 dano anni ducentesimi vicesimi secundi. Misit etiam
 Ajifum Ebn Anbasæ contra Al Zottos, qui in Al
 Batayeh [paludibus inter Waset et Basram] fuerunt,
 quos captivos secum abduxit. Al Maziad etiam vi-
 occupavit Tabarestanum. Misit ergo Abdollahum
 Ebn Tdhaheri cum patruo suo Al Hasen Ebnol
 Hosain, qui ipsum compedibus vinctum ad Al Mo-
 tasemum adduxit. Intravit etiam Al Motasem Ro-
 manorum regiones ipsas expugnatum, secumque
 abduxit lobum Antiochiæ patriarcham, et obsidione
 cinxit urbem Ancyram; ubi lobus patriarcha, Ro-
 manos lingua Romana allocutus: Obedite, inquit,
 regi, ipsique tributum pendite. Melius hoc est
 quam ut occidamini, et captivi statis, Romani ergo
 conviciis ipsum ac lapidibus petierunt. Al Motasem
 autem captam urbem Ancyram incendit. Tum Amu-
 riam profectus, ipsam etiam mensis spatio (vel
 secundum aliud exemplar, pluribus mensibus) ob-
 sedit. lobus autem patriarcha quotidie ad arcem
 solus accedens Romanos lingua Romana allocutus,
 metum illis incutere ac rogare, ut tributum Al
 Motasemo **440** darent quo ab ipsis recederet; et
 illi et convicia et lapides in ipsum jacere. Neque
 ita facere destiterunt, donec Al Motasem captam
 Amuria multos in ipsa trucidaret; idque mense
 Radamano anno ducentesimo vicesimo tertio. Re-
 versusque est Al Motasem postquam Amuriam ce-
 pisset; atque inter redeundum mortuus est Al
 Abbas Al Mamunis filius. Iram etiam in Al Aphshin
 concepit anno ducentesimo vicesimo quinto. Porro
 mortuus est Constantinus Romanorum imperator,
 quibus post ipsum imperavit Theophilus. Anno
 chalifatus Al Motasemi quarto constitutus est So-
 phronius patriarcha Alexandrinus, qui annos tre-
 decim sedit; philosophus fuit ac sapiens. Anno
 chalifatus ejusdem septimo constitutus est Joannes
 patriarcha Hierosolymitanus; contra quem in-
 surgentes Hierosolymitani de ipso omnia mala
 dixerunt: quare ab ipsis metuens, scriptoque ipsis

obsignato, cathedram reliquit. Porro obiit Al Motasem mense Rabia priori, anno ducentesimo vicesimo septimo, cum chalifatu functus esset annis octo et mensibus octo. Obiit autem annos natus quadraginta octo. Sepultus est Saramanraiæ. Fuit corpore decoro, facie pulchra, pectore lato, robustus, barba promissa quæque canitiem non contraxerat. Satellitibus ipsius præfuit Isaac Ebn Abraham. Janitor ipsius fuit Simaus Turca, libertus ipsius; nec non **441-443** Wasiphus Turca libertus ipsius, et Bagaus Turca. Janitores ordinarii Mohammed Ebn Asem Hanacensis, Jacob Ebn Abraham, Atab Ebn Atabi, et Mohammed Ebn Hammad Ebn Dankashi. Plurimum apud eum potuerunt Ahmed Ebn Abi Dawoud iudex summus, et Mohammed Ebn Hammad, Ebn Abdil Malec Al Ziyat [olearius] scriba.

Chalifatus AlWatheki.

Inauguratus est AlWathek (videlicet Harun Ebnol Motasemi, cui mater concubina nomine Karatis), eodem die quo obiit AlMotasem. Hic res eodem statu stabilivit quo fuerant tempore AlMotasemi, et condita arce quam Al Haruni vocant, eo se recepit. Asseruit AlWathek creatum esse Alcoranum, quam sententiam ipsi commendatam reddiderunt Ahmed Ebn Abi Dwaoud, et Mohammed Ebn AbdilMelec AlZaiyat, qui consiliarius ipsius fuit. Scripsit ergo AlWathek in omnes passim provincias, ut cogerentur Moslemii creatur Alcoranum profiteri, idemque templis inscribi. Quod cum ipsis grave admodum ac durum videretur; prorsus ipsum abnuerunt. Eorum autem qui sententiam istam abnuerent, neque amplecti ac profiteri vellent, alii flagris cæsi sunt, alii in carcerem coniecti, alii trucidati. Fuit chalifatus ipsius annorum **444** quinque, mensium septem, et dierum tredecim. Porro obiit Theophilus Romanorum imperator, ipsi in regno succedente filio ipsius Michaelæ. Anno chalifatus AlWatheki secundo, constitutus est Sergius (filius Mansoris illius, qui Moslemis in capienda Damasco opem tulit, ideoque in omnibus regionibus anathemate devotus fuit) patriarcha Hierosolymitanus, ubi cum annos sexdecim sedisset, mortuus est. Anno chalifatus ejusdem sexto constitutus est Nicolaus patriarcha Antiochenus, qui annos viginti tres sedit, dein obiit. Mortuus est autem AlWathek die Mercurii, sex ante finitum mensem DiHajjah diebus, anno ducentesimo tricesimo secundo, annos habens triginta quatuor. Fuit staturæ quadratæ, corpore elegantî, lato pectore, barba spissa, in oculo albuginem habens. Satellitum ipsius præfectus fuit Isaac Ebn Abraham; Janitor Itah, Turca, libertus ipsius; dein Baga Turca, servus ipsius; Wasiph Turca, libertus ipsius; Mohammed Ebn Hammad Ebn Dankashi, et Mohammed Ebn Asam, Jabalensis: janitoris etiam ordinarii munere functi sunt Jacobus Ebn Abraham Kausarah, et Atab Ebn Atab. Maxima apud ipsum gratia pollebant Ahmed

A Ebn Abi Dawoud, et Mohammed Ebn Abdil Malec Alzaiyat.

445-447 *Chalifatus Iuafari Almotawacceli.*

Inauguratus est Iuafar Almotawaccel, Motasemi filius (qui matrem habuit concubinam Shajam Chowarezmensem), eodem die quo e vita discessit Alwathek. Hic illos qui ob quæstionem de creatione AlKorani in carcerem coniecti fuerant dimisit, atque iratus est Mohammedi Ebn Abdil Maleco, Almotasemi consiliario: maleque sensit de Almotasemo et Alwatheko, necnon de Omaro Ebn Alpharajo Zajajensi, et Itaho Turca, et Ahmede Ebn Abi Dawoud iudice summo. Atque homines ad trium e filiis ipsius obsequium se obstringere fecit, videlicet Mohammedis Almotaseri billahi, Abrahami Almoayad billahi, et Abi Abdollahi Almotazzi billahi, quem testamenti exsecutorem fecit initio anni ducentesimi vicesimi sexti; atque ita compositæ sunt res, provinciæ in ordinem redactæ, viæque securæ factæ. Nuntiatum est autem Almotawaccelo, columnam illam in insula Phostati Ægyptiæ qua mensurari solebat Nilus, quam extrui jussit Soliman Ebn Abdil Malec Ebn Merwan, vitium contraxisse; geometram ergo a Mohammede Ebn Musa astrologo delectum ab Eraco misit, qui in Ægyptum iret; et ad opem ipsi hac in re ferendam Yasidum Ebn Abdollahi Ebn Badan Ebn Pharabi, et ad sumptus faciendos Solimanum **448** Ebn Wabab. Hic ergo mensuram in Iizah Ægyptiæ fabricavit anno ducentesimo quadragesimo quinto, quæ mensura nova appellata est, nec ulli amplius usui adhibita est vetus. Condidit etiam Almotawaccel urbem quam Allaophariam appellavit. Idem Bachtishuzæ medico iratus in omnes provincias scripsit, ut compellerentur Christiani zonaria induere, et vestibus suis pannorum segmenta assuere, a parte anteriori alterum, alterum a posteriori; atque equis vchi prohiberentur, et in sellis suis haberent funes, ac stapedibus ligneis uterentur, ædiuinque ipsorum portis appingerentur diabolorum imagines (vel, secundum aliud exemplar, porcorum et similium): quod magni Christianis detrimenti dolorisque et anxietatis causa fuit. Porro obiit Michael Theophili filius Romanorum imperator, succedente ipsi Theophilo Romanorum imperatore; qui ex ecclesiis imagines amovens easdem delevit, necnon fregit, jubens ut nulla omnino in aliqua ecclesia esset imago. Causa autem quæ ipsum impulit ad imagines ex ecclesiis tollendas, hæc fuit, quod ipsi a consiliario ipsius quodam narratum esset, esse in loco quodam in ditione Romanorum ecclesiam sanctæ Mariæ sacram, inque ipsa imaginem e cujus uberibus, cum celebraretur festum illius, lactis gutta stillaret. Quod cum Theophilo haud credibile videretur, in rem inquirens **449-451** invenit æditum, factum in pariete, a tergo imaginis, foramine quod usque ad

ubera pertingeret, eique tubulo plumbeo tenui ac gracili immisso, locum luto ac calce ne appareret obduxisse, cumque adesset festum sanctæ Mariæ, foramini isti lac infundere solitum, cujus guttula e mamma imaginis destillaret : quare peregrinationes ad ecclesiam istam instituentibus hominibus, multum pecuniæ lucratus est hac de causa ædituus. Mittens ergo Theophilus imperator imagine ista diruta locum refecit, jussitque nullas omnino in ecclesiis imagines retineri. Ædituum autem ecclesiæ istius capite truncavit et ex ecclesiis imagines sustulit, dicens, imagines instar idolorum esse; et qui imaginem coluerit, perinde esse ac si idola coleret. Hinc ortum est inter Romanos dissidium in iis quæ ad imagines spectant, adeo ut alii alios infidelitatis damnarent, dicentibus aliis : Qui imaginem coluerit infidelitatis reus est; aliis : Qui eas non coluerit, infidelis est. Quod cum audisset Sophronius patriarcha Alexandrinus, orationem longam scripsit in qua imaginum cultum defendit, hoc in ea argumento usus, dicens : Deus, cujus fama gloriosa, et nomen sanctum, Mosis præcepit ut in tabernaculo temporis imagines Cherubinarum aureas formaret, quas intra sanctuarium statueret, deinde, quod **452** Salomo Davidis filius cum templum extrueret, in ipso imagines Cherubinarum aureas reposuerit. Dicens Insuper : Cum perlatae fuerint a rege litteræ ad præfectum ipsius aliquem sigillo regio signatæ, dictumque fuerit id scienti : Est hoc sigillum regis : hæ ipsius litteræ : annon assurgens stabit donec litteras manu acceptas osculatus fuerit, easdemque capiti et oculis suis admoverit? neque interim ideo assurgit aut litteras osculatur, quod chartam veneretur, aut ceram chartæ obductam, aut atramentum intra chartam, aut quod litteris assurgat easque veneretur. Non, per vitam meam, ob rerum istarum aliquam, verum inde hoc est quod regem veneretur, ejusque nomen, cum ipsius sint litteræ istæ. Hac igitur ex parte decet nos imaginem istam deosculari ac venerari, non quod ita eam osculamur ac idola coli soleant, verum hoc fit quod veneratione atque honore prosequimur nomen martyris istius, cujus imago coloribus istis depingitur. Atque hanc epistolam ad regem Theophilum misit, qua accepta lætatus est ille, atque ab eo quo imagines prosecutus erat odio conversus est. Fuit etiam Abu Korrae inter eos qui imaginum cultum defenderunt, eaque de re librum scripsit, quem appellavit : Sermones de cultu imaginum. Obiit autem Sophronius patriarcha Alexandrinus hydropisi affectus (ob quam **453-455** cum lac mandragoræ bibisset, nihil ei profuit), anno ducentesimo tricesimo tertio, constituto post ipsum patriarcha Alexandrino Michaele, qui annos viginti quatuor sedit. Fuit ille e filiis Bacami, Burensis. Porro fuit chalifatus AlMotawacceli annorum quatuordecim, novem mensium, et novem dierum. Anno chalifatus ejus decimo consti-

tutus est Salmun Zarkuni filius patriarcha Hierosolymitanus, ubi annos quinque sedit, dein mortuus est. Interfectus est autem AlMotawaccel in palatio suo in urbe quam condiderat, Allaafaria appellata. Fuit cædes ipsius die Martis mensis Shawali tertio, anno ducentesimo quadragesimo septimo, cum annorum esset quadraginta quatuor : sepultusque est Iaafariæ. Fuit fuscus, colore ad flavedinem vergente, facie venusta, mystacibus raris, oculis grandioribus. Satellitum ipsius præfectus fuit Isaac Ebn Abraham; eoque mortuo accedens Mohammed Ebn Abdollahi, Ebn Tdhaber, e Chorasano, iisdem præfectus est. Janitor ipsius Wasif Turca; ac post ipsum Said Ebn Saleh; nec non Bagaus Turca. Janitor ordinarius Jacob Ebn Abraham; deinde Kausarah, et Atab Ebn Atab. Plurimum apud eum poterat AlPhatah Ebn Chakan, et Obaid Allah Ebn Yahyæ Ebn Chakan secretarius.

456 Chalifatus AlMontaseri Billahi.

Inauguratus est AlMontasar Billahi Mohammed Ebnol Motawacceli (cui mater fuit concubina, nomine Habashiah) eodem die quo occisus est AlMotawaccel : quinto postquam chalifa renuntiatus est die e Iaafaria se Sarramanraiam contulit, diruitque Iaafariam et Allausakum deseruit. Fratres etiam suos Abu Ab lollahum AlMotaz Billahi, et Abrahamum AlMoayad billahi hæreditatis jure exiit, ea de re litteris passim in provincias missis. Fuit chalifatus ipsius unius, anni, sex mensium, et trium dierum. Obiit annos natus viginti octo. Sepultusque est Sarramanraie; sepulcrum ejus opere albario ornavit mater ipsius, quo non antea cuipiam chalifarum sepulcrum obductum fuit. Fuit AlMontaser staturæ quadratæ, corpore decoro, fuscus, pinguis. Satellitum ipsius præfectus fuit Mohammed Ebn Abdollah Ebn Tdhaber. Janitor Abu Naser Turca nec non Ahmed Ebn Chasab.

Chalifatus AlMostaini.

Convenientes Turcarum duces ad eligendum quem chalifam renuntiarent, abnuerunt ex AlMotawacceli filiis cuipiam obsequium pacisci. Cecidit **457-459** ergo electio ipsorum in Ahmedem Ebn Mohammedis AlMotasami, cui mater concubina fuit nomine Machareck; quem chalifam fide ipsi data constitutum. Almostain billahi nominarunt. Tum orto in exercitu dissidio, atque inter libertos tumultu, fugit Almostain in navicula, comitantibus ipsum Wasipho et Bagoa Turcis, Bagdadum. Servi autem et exercitus, qui Sarramanraie fuerunt, Abu Abdallah Ebnol'Motazzi Ebnol Motawacceli, cui mater fuit concubina nomine Kabihah, throno collocantes chalifam salutarunt, initio mensis Mobarram anni ducentesimi quinquagesimi. Fuitque contentio et bellum inter Almostaini et Almotazzi asseclas. Res autem bellicas Almotazzi nomine administrabat Abu Ahmed Ebnol Motawaccel, neque cessarunt bella exercere usque ad initium mensis AlMoharram anni ducentesimi

quingagesimi secundi : tum enim loco se abdicante Almostaino, facta est pax, scriptis testante Almostaino se hoc sponte facere, et securitatis libellum illi scribente AlMotazzo adhibitis testibus. Deinde Wasetum Eraki urbem descendit. Fuit chalifatus ipsius, donec se ipsum imperio abdicavit, annorum trium cum octo mensibus. Primo chalifatus ipsius anno constitutus est Theodorus (qui AlMoklati audit) patriarcha Hierosolymitanus, qui annos novemdecim sedit, dein mortuus est. Fuit autem Almostainus pinguis, **460** corpore v. nusto, barba nigra; satellitum ipsius praefectus fuit Mohammed Ebn Abdollae, Ebn Tdhaeri. Janitores ipsius, Wasif et Boga, Turcae.

Chalifatus AlMotazzi.

Omnes qui Sarramantiae fuerunt iam Turcae quam alii, AlMotazzam chalifam fide lata inaugurarunt, mense AlMoharram anni ducentissimi quingagesimi primi, cum esset AlMostain Bagdadi, ac provinciae turbatae, majori hominum parte AlMostaino adherentibus. At cum se imperio abdicaverat AlMostain initio mensis AlMoharram, anni ducentissimi quingagesimi secundi, hoc audito homines obsecuti sunt. AlMotazzus autem cum successionis jus Abrabimo AlMoayad billahi restituisset, eodem rursus ipsum exiit, qui deinde mortuus est : quod cum aegre ferret Abu Ahmed fratri suo accidisse, ipsum Basoram relegavit AlMotazzus : interfecti sunt etiam Wasiphus et Boga. Mortuusque est Mohammed Ebn Abdollahi, Ebn Tdhaeri satellitum praefectus. AlMostainum autem Waseto accersitum, cum salutasset Said Ebn Saleb janitor, ipsum interfecit. Porro mortuus est Theophilus Michaelis filii Theophili filius Romanorum imperator, succedente ipsi in imperio filio ipsius Michaele Theophili, filii Michaelis filio. Fuit autem dux quidam **461-463** nomine Basilus quem accersitum omnibus ducibus ac comitibus suis praefecerat. Die autem quodam, cum se oblectandi gratia prodisset Michael imperator in insulam quamdam, quae e regione Constantiopolis sita est in mari quod Pontus appellatur, irruens in ipsum Basilus dux, intra ecclesiam quae in insula est, interfecit, nec non et eos qui in insula erant, et imperium in potestatem suam redegit, cum non esset ipse e stirpe regia, utpote qui genere Siciliota fuit. Cumque ipsi dictum esset : Quid est quod imperatorem occidere fas tibi duxisti? respondit : Michael cum mulierem deperiret, meram ducere jussit, ad ipsam tamen non accedere; ut nomine mihi esset mulier ista, ille vero cum ipsa cubaret; metu scilicet uxoris suae, ne ipsa illud resciret, et quod non liceret ipsi aliam ultra uxorem suam ducere : quod cum fecissem, postea poenitentia ductus, Deum timui : caede ergo ipsum tollere fas duxi : retinuitque Basilus imperium in Romanos,

Chalifatus AlMotazzi et Almoktadi et pars chalifatus Almotamedi.

Praefecit AlMotazzus Bachacum Turcam Aegypti,

A qui Ahmedem Ebn Tolun deputatum sibi constituens, ipsum in Aegyptum misit. Bachacus vetc **464** Ahmedi Ebn Toluni filiam suam in uxorem dederat. Ingressus est autem Ahmed Ebn Tolun Aegyptum mense Ramadanano anno ducentesimo quingagesimo quarto. Turbatæ sunt autem res inter AlMotazzum et libertos. Obiitque AlMotazzus die Martis tertio ante finitum mensem Rajeb, anno ducentesimo quingagesimo quinto. Fuit chalifatus ipsius post AlMostaini abdicationem annorum trium cum mensibus novem, diebus octo. Erat, cum moreretur, annorum viginti duorum. Sepultus est Sarra Manraia : sepulcrum ejus opere albario ornavit mater ipsius juxta sepulcrum AlMontasari. Fuit AlMontazzus candidus, facie pulchra, coma eleganti, corpore decoro, adeo ut haud ipsi par forma et pulchritudine reperiretur. Satellitibus ipsius praefectus fuit Mohammed Ebn Abdillahi, Ebn Tdhaeri : dein, eo mortuo, Obaidallah Ebn Abdillahi, Ebn Tdhaeri : tum iisdem praepositus est Soliman Ebn Abdillahi Ebn Tdhaeri, qui [munus] illud obtinuit, quod deinde Obaidallahi Ebn Abdillahi, Ebn Tdhaeri redditum est. Janitores ipsius fuerunt VWasiph et Boga : deinde Salehus in locum patris sui successit : et in locum Bogai, Bachac Turca.

465-467 *Chalifatus Almoktadi.*

Inauguratus est Almoktadi, videlicet Mohammed Ebn Harun Alwathek billahi, Ebnol' Motasam billahi, cui mater fuit concubina nomine Korb. Fuit inauguratio ipsius die Martis, tertio ante finitum mensem Rajeb, anno ducentesimo quingagesimo quinto. Erat chalifatus ipsius anni unius. Trucidatus est cum annorum esset triginta novem : sepultus est Sarramanraia. Fuit statura media, facie pulchra, corpore eleganti, barba impleta et nigra. Satellitum ipsius praefectus fuit Obaidollahi Ebn Abdillahi. Janitor Saleh Ebn Wasiph; tum, occiso Saleho, Tacin Turca.

Chalifatus Almotammed billahi.

Inauguratus est Almotammed billahi (nempe, Ahmed Ebn Jaafari Almotawacceli, cui mater concubina fuit nomine Knyai), mense Rajeb, anno ducentesimo quingagesimo sexto. Consiliarium suum constituit Abdollahum Ebn Yahyæ Ebn Chacan, qui Motawacceli consiliarius fuerat. Continuatis autem bellis et dissidiis turbatae sunt regiones et provinciae; et ubique terrarum multi sibi imperium vindicarunt, adeo ut totum chalifatus ipsius tempus dissidiis perpetuis et bellis continuis **468** plenum fuerit. Rerum gerendarum curam habuit Abu Ahmed Alnowaffek billahi, Almotammedi frater. Almotammed vero homines filio suo Iaafaro, ut successori suo fidem dare adegit, ipsi nomen Almophawed Allallahi imponens; ac post eum Abu Ahmed Ebnil Motawaccel fratri suo; quem Alnowaffec billahi appellavit. Abu Ahmed autem ipse bella gerere, atque in provincias proficisci, seque curis ac laboribus exer-

cere, dum Almotammed voluptatibus et lusui indulgeret; contra quem rebellavit, Basoræ, Ali Ebn Mohammed, Ebn Ahmed, Ebn Ali, Ebn Yazid, Ebn Ali, Ebnol' Hosain, Ebn Ali, Ebn Abi Taleb, die lunæ, duobus ante finitum mensem Ramadan diebus; ac cæsis omnibus Basoræ incolis, opes ipsorum diripuit, mulieres et liberos captivos abduxit, mulieribus, pueris, et puellis et opibus Nabechi arbitrio permissis, ac vastata Basora, territoria et ditiones ejus occupavit. Contra quem Basoram profectus est Abu Ahmed Almowaffec; neque inter eos bella geri desierunt quatuordecim annis. Cæsus est autem Aliensis iste Basoræ ad fluvium Abi Sofyan, pone fluvium Abil Chasib, illum nempe juxta quem urbem suam, quam Almochtarah vocitavit, condiderat, die Mercurii prope vesperam, mensis Safar quarto, anno ducentesimo septuagesimo. Totum autem tempus ex quo, insurgente ipso, erectum est vexillum ipsius usque ad **469-471** diem quo occisus est, anni sunt quatuordecim, quatuor menses et sex dies. Quin et Ahmed Ebn Tolun Ægyptum et Damascum occupavit, capta etiam Antiochia, a quo detentus fuit Ahmed Almowaffec bellum contra Aliensem Basoræ gerendo. Anno chalifatus Almotammedi primo constitutus est Stephanus patriarcha Antiochenus, qui uno tantum die sedit, eodem et consecratus et mortuus, constituto post ipsum Taduso ibidem patriarcha, qui annos viginti sedit, dein mortuus est. Anno chalifatus ejusdem decimo constitutus est Elias, Mansuri (qui Mosleminis in capienda Damasco opem tulit, ideoque per totum mundum diris devotus est) filius, patriarcha Hierosolymitanus; ubi cum annos viginti novem sedisset, mortuus est. Porro obiit Michael Bicami filius, patriarcha Alexandrinus anno ducentesimo quinquagesimo sexto, atque in urbe Burah sepultus est. Constitutus est post ipsum Michael natione Romanus (vel secundum aliud exemplar Azzensis) patriarcha Alexandrinus, anno chalifatus Almotammedi tertio, qui est ducentesimus quinquagesimus octavus: annos triginta quatuor sedit, dein obiit, videlicet anno ducentesimo nonagesimo secundo, atque Alexandriæ sepultus.

Mortuus est etiam Basilus Romanorum imperator, surcedente ipsi filio ipsius Leone, qui sapiens fuit et philosophus. Porro anno chalifatus Almotammedi octavo, natus est **472** Said Ebn Batrik, medicus, die Dominico, tertio ante finitum mensem Dil Hajjæ anno [Hejræ] ducentesimo sexagesimo tertio lunari. Ab Hejra igitur ad ipsius natalem anni sunt ducenti quinquaginta quatuor solares (iis autem in historia tempora computat). A Diocletiano vero ad ejusdem Saidi Ebn Batriki medicæ natalem anni quingenti sexaginta octo (vel secundum aliud exemplar quingenti nonaginta duo). A Domino nostro Jesu Christo ad eundem natum octingenti sexaginta octo. Ab Alexandro mille centum octoginta novem. A captivitate Ba-

A bylonica mille quadringenti quinquaginta. A Davide mille nongenti viginti septem. Ab exitu Israelitarum ex Ægypto bis mille quingenti triginta tres. Ab Abrahamo ter mille quadraginta. A Phaleko ter mille quingenti octoginta unus. A diluvio quater mille centum duodecim. Ab Adamo sexies mille trecenti sexaginta octo. Cumque annos jam sexaginta natus esset, constitutus fuit patriarcha Alexandrinus, atque Anba Euty chius appellatus. Ahmed autem Ebn Tolun, capta Antiochia, in Ægyptum reversus est, ubi templum commune extruxit illud quod piscine imminet, nec non Nosocomium. Canalem etiam fabricavit in quo fluit aqua a piscina quæ Allhabash [Abyssinarum] appellatur ad Aniaaphe. Morbo autem correptus, quo mortuus est, videlicet alvi profluvio, jussit **473-475** Mosleminos tum Christianos et Judæos, monte qui Almokattam appellatur, conscenso, preces pro ipso fundere: quod et fecerunt, montem in classes suas distributi ascendentes, atque pro eo orantes. Mortuus est autem morbo isto die Dominico decimo ante finitum mensem Dilkaada anno ducentesimo septuagesimo. Sepultusque est in Almokattam.

Convenientes ergo duces, filio ipsius AlAbbaso, qui natu maximus fuit, occiso, sibi filium ipsius natu minorem Chamarawaihum Ebn Ahmed Ebn Tolun præfecerunt, annos habentem viginti. Illic cum in Syriam Damascenam copias duxisset, atque in occursum ipsi prodiisset Abu AlAbbas Ebnol Mowaffeki, commissum est inter ipsos prælium in AlTawahain e ditione Palæstinæ, ubi in fugam versus Chamarawaihus Ebn Ahmed Ebn Tolun solus in Ægyptum reversus est, lassatis in via quinque jumentis, magna autem sociorum ejus strages edita est, potito Abul Abbaso omnibus quæ exercitui ejus fuerunt. Fuerunt autem Chamarawaiho milites in insidiis positi qui fugæ cæterorum nescii erant. Horum ubi signa apparuerunt iis conspectis Abul Abbas et ipsius comites, omnibus quæ consecuti fuerant relictis, in fugam se dederunt atque inter fugiendum multi ex iis cæsi: quare redeuntibus Chamarawaihi sociis collectæ sunt item copię atque in Ægyptum reversæ, cum Chamarawaiho substiterunt. Rediit **476** autem Abul Abbas Bagdadum fugiens, atque a patre suo Almowaffeko ob illud quod fecerat culpatus est. Fuere autem Chamarawaiho Damasci copię multe. Porro anno chalifatus Almotammedi decimo octavo, qui Hejræ ducentesimus septuagesimus fuit, accidit in Ægypto terræ motus ingens, adeo ut multe corruerent ædes, et magna hominum multitudo periret. Eodem anno venit frumenti mensura [Macuc] nummo aureo, mortuique sunt homines fame præ annonæ caritate, adeo ut lini semen comederent, implerenturque Mesri plateæ mortuis, quos camelis avehebant, octo singulis camelis impositos, maguaque ipsis fovea effossa in ipsam eos conjicerent. Tum Chamarawaih audito Mohamme-

dem Ebn Diudad (qui idem Abalsaj dicitur) Damascum cum exercitu grandi pervenisse, cepit suis collectis obviam ipsi profectus est, commissumque est inter ipsos praelium grave loco dicto Bathnia, ditionis Damascenae; atque in fugam datus Mohammed Ebnol Diudad, caesis ipsius comitibus, quorum plerique securitatem petierunt perrexitque Chamarawaih donec ad Euphratem perveniret, ingressique sunt comites ipsius AlRaccam, in eadem ementes ac vendentes, adeo ut ab eo mereret Almowassek. Reversus est autem Chamarawaihus in Ægyptum, imperium jam obtinens ab Euphrate usque ad regionem Nulix, in singulis **477-479** provinciis deputatum e comitibus suis aliquem constituens; idque anno ducentesimo septuagesimo sexto. Obiit autem Almowassek mense Safar, anno ducentesimo septuagesimo octavo, vices eas supplente filio ipsius Abul Abbaso, qui et in chalifatu successor renuntiatus est, abdicatione Jaafaro Ebnol Motammed ea dignitate. Rebus ergo gerendis praefectus est Abul Abbas Ebnol Mowassek, atque appellatus AlMotaded. Obiitque AlMotammed Bagladi die Dominico, undecimo ante finitum mensem Rajeh, anno ducentesimo septuagesimo nono. Fuit chalifatus ipsius annorum viginti trium et sex dierum. Annorum, cum moreretur, fuit quadraginta sex: portatusque Sarramanraiam, ibi sepultus est.

Chalifatus Al Motadedi.

Inauguratus est Al Motaded billahi Abul Abbas (qui idem Ahmed Ebn Abi Ahmed Al Mowassek billahi Elm Jaafar Almotawachel alallahi, cui mater concubina fuit nomine Darar) eodem die, quo obiit Al Motammed, undecimo ante finitum mensem Rajeh, ducentesimo septuagesimo nono, cessaruntque lites, ac pax in provinciis facta est, sublatis bellis, pacemque amplectente omni rebelle, et vili pretio expositae sunt res venales. Misitque Al Motaded **480** ad Chamarawaihum Ebu Ahmed Ebn Tolun, filiam ipsius sibi in uxorem petens, quam ipsi concedens Chamarawaih ad ipsum eam deducendam curavit, multasque simul opes, servos et ancillas; atque ita pace inter ipsos facta in ordinem redactae sunt res. Chamarawaihus autem ex Ægypto in Syriam profectus, Damasci sedem fixit, atque ibi extra urbem sub monasterio Marran, juxta fluvium Taurah, arcem condidit in qua habitavit. Interfectusque est Chamarawaihus, in hac quam Damasci condidit arce, die Dominico, tertio ante finitum mensem Dilkaada, anno ducentesimo octogesimo secundo: caedem ipsius procurarunt e famulorum ipsius praecipuis sex, quorum nomina Tdhaher, Sabur, Lula, Natif, Shafio pocillator, et Ganayem: quorum intersectorum capita Ægyptum portata sunt, corpora autem Damasci patibulo affixa. Chamarawaihus in arce Damasco in Ægyptum perlatus in monte Alinokattam sepultus est. Turbata est autem Ægyptus ob Chamawaihum ejusque mortem. Praefectus est post ipsum Isah Chamarawaihi filius, qui Damasco in Ægyptum reversus,

cum ibi octo menses sedisset, turbatis inter ipsum ac duces rebus, ipsum adorti trucidarunt, praefectusque est ejus loco frater ipsius Harun Ebn Chamarawaihi, annos natus decem; idque mense Rajeh anno ducentesimo octogesimo tertio. Quin et litteras ad Harunem dedit **481-483** Al Muta'el, quibus ipsi Ægypti praefecturam contulit. Rebus ipsis administrandis praefuit Abu Jaafar, Ebn Mohammed, Ebn Aba, Turca. Porro mirum quid in Ægypto contigit die Jovis duobus ante finitum mensem Rabiam priorem diebus, qui Christianorum festum erat quod ob ascensum Domini nostri Christi in caelos celebrant, anno ducentesimo octogesimo quarto. Flantibus ventis admodum vehementibus a vespera usque ad mediam noctem, circa mediam noctem factae sunt tenebrae valde graves, adeo ut non posset quis digitum suum inter oculos positum cernere, tum concitati sunt venti graves prioribus vehementiores, quibus dejectae sunt domus multae; injecta est etiam hominum intra domus suas capitibus arena rubra, videruntque in quatuor caeli plagis columnas ignis flammantes, neque ita se habere desiit donec appropinquaret mane. Tum remittente paululum vento rubuit admodum caelum instar flammae ignis, cum vento frigido: quin et terra, montes, arbores, homines, nec non vestes ipsorum, et quidquid ubique cerne- res, rubescere praesumma caeli rubedine, quae duas horas duravit; deinde in flavedinem conversa est usque ad meridiem; dein evanescente flavedine nigrum evasit caelum, toto die isto usque ad cristini meridiem, antequam dissolveretur nigredo, neque per sesquidiem apparuit sol, ex quo **484** concitati sunt venti, donec evanesceret nubes illa nigra. Rursum anno ducentesimo octogesimo octavo in Ægypto, ineunte die Mercurii mensis Dilkaadae nono, factum est ut a media nocte usque ad auroram valde concitatae sint stellae [meteora] quas stellas cadentes vocant, adeo ut iis repletetur caelum ad orientem, occidentem, austrum, et septentrionem dispersis, nec posset quis caelum intueri praestellis istis. Jam anno primo chalifatus Al Motadedi constitutus est Simeon Zarnaki filius, patriarcha Antiochenus, qui annos duodecim sedit, dein mortuus est. Porro cum Leoni imperatori Romano mortua esset uxor nulla relicta prole, aliam ille uxorem ducere voluit; at prohibuit ipsum Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus, dicens: Non est tibi licitum uxorem ducere; siquidem anagnostes es et precibus sacerdotum consecratus; quod si uxorem duxeris non licet tibi ad altare accedere. Cui Leo: Uxorem ducere cupio quod est mihi filius qui post me regnum haereditario possideat. At non permisit ipsi patriarcha conjugium. Scripsit ergo Leo imperator ad patriarcham Romanum, Michaeleni patriarcham Alexandrinum, Eliam Mansuri filium patriarcham Hierosolymitanum, et Simeonem Zarnaki fratrem, Antiochenum

rogans ut ad ipsum accederent, quo dispicerent, A liceret necne ipsi uxorem ducere : at noluit eorum quispiam ad ipsum accedere, nisi quod singuli nomine suo **485-487** legatum mitterent. Ac legatis se adjungentes episcopi quidam Constantinopoli, de negotio imperatoris dispicientes, matrimonium ipsi licitum pronuntiarunt ; quare uxorem duxit, natusque est ipsi filius quem Constantinum appellavit. Cumque Nicolaum patriarcham cathedra abdicasset, constitutus est ipsius loco Anthimus patriarcha Constantinopolitanus. Obiit autem Almotaded Billahi die Dominico nono ante Rabiam posteriorem finitum, anno ducentesimo octogesimo nono. Fuit chalifatus ipsius annorum novem, cum mensibus novem, dierum duorum. Annos cum moreretur habuit quadraginta septem. Præcipuam in res ipsius potestatem habuere Badar libertus ipsius, et Ghaidallah Ebn Solimani, cujus in locum successit filius ipsius Al Kasem Ebn Obaidallahi. Fuit Almotaded pulcher, facie et corpore decorus, strenuus, opum tenax.

Chalifatus Al Moctafi billahi.

Inauguratus est Al Moctafi (qui idem est Abu Mohammed, Ebn Ahmet Almotaded,) Bagdadi eodem die quo obiit Almotaded. Erat tunc autem Almoctafi Raccæ, missæque sunt ad ipsum litteræ et epistolæ, ut Bagdadum accederet, quo cum pervenisset, sedem ibi fixit. Mater ejus nomine Bach-tajacnah fuit, filia Alkasemi Ebn Obaidallahi **488** Ebn Solimani, Ebn Wahabi. Abbasum Ebbol Hasun Maderanensem scribam adscivit atque illi res in ordinem redactæ sunt. Anno Chalifatus Almoctafi secundo, qui est ducentesimus nonagesimus, pertigit Nilus Ægyptiacus cubitos tantum tredecim cum duobus digitis. Quare egressi sunt Moslemi, Christiani, et Judæi ad aquam precibus impetrandam, nec tamen crevit aqua ultra illud quod diximus ; deinde recessit. Anno tertio chalifatus Al Moctafi constitutus est Elias patriarcha Antiochenus ; qui scriptor fuit ; annos sedit viginti octo, dein mortuus est. Capta est urbs Seleucia e terra Romanorum mense Rabia posteriori, unde captivos in Ægyptum attulerunt mense Rajeb, anno ducentesimo nonagesimo. Anno chalifatus ejusdem secundo mortuus est Michael patriarcha Alexandrinus die Dominico, sexto ante finitum mensem Ramadan, anno ducentesimo nonagesimo ; patriarchatu functus triginti quatuor annis : vacavitque post ipsum cathedra Alexandrina patriarcha quatuor annos. Anno quinto chalifatus ejusdem constitutus est Christodulus Halebensis patriarcha Alexandrinus ; creatus est Hierosolymis die Sabbati magni, quinto mensis Nisan, Barmudæ septimo. Die autem Iomadæ posterioris decimo nono consecravit ipsum Elias filius Mansoris patriarcha Hierosolymitanus. Cumque Alexandriam venisset, dixerunt urbis illius incolæ : Nolumus hunc, nisi repetitis **489-491** precibus [quibus consecratur] patriarcha : quare preces patriarchales rursus adhibuerunt :

idque mensis Ramadani quarto, anno ducentesimo nonagesimo quarto : sedit annos viginti sex, et sex menses, dein obiit : sepultusque est in ecclesia Michaelis, Phostati Ægyptiacæ. Anno chalifatus ejusdem sexto constitutus est Georgius, Daa-jani filius, patriarcha Hierosolymitanus, qui annos quatuor et sex menses sedit, dein mortuus est. Porro prodiit in Syria rebellis, nomine Ismael Karmatianus, cum Damasci esset nomine Chamarawaili Ebn Ahmed, Ebn Toluni, Toguj Ebn Ioffi Pharganensis ; qui ab Ismaele Karmatiano in fugam versus est post multa inter ipsos commissa prælia, cæsis e comitibus ejus multis. Scribens ergo Toguj ad Harunem Chamarawaili filium ipsum rei certiorum fecit. Misit ergo ad ipsum Harun exercitum magnum, in quo erant omnes Tolonensium nomine insignes ; commissumque est prælium inter exercitus ipsorum in vico Canacar dicto, dittonis Damscenæ, loco quem Al Ascapham vocant, mense Rajeb, anno ducentesimo octogesimo nono : et post frequentes inter ipsos pugnas interfectus est Karmatianus, cæsis ex utroque exercitu viginti circiter hominum millibus, quorum et utriusque in fugam se dederunt ; petentibus qui ex Harumis copiis superstites fuerunt, Damascum et Tiberiadem ; qui e Karmatiani, **492** Hamsun [Emissam], manseruntque Damasci ex Harunis copiis quidam cum BadroAljamami dicto. Fuit autem Karmatiano frater Al Najem appellatus ; qui congregatis qui e fratris sui exercitu reliqui erant, copias collegit, et in partes Emissæ prodiit. Al Moktaphi igitur audito Karmatianum Ægypti exercitus fugasse atque infirmasse, cæsis Ægyptiorum fortissimis quibusque, sperd concepit capiendæ Ægypti, missoque Mohammed Ebn Soliman, cui præstantissimos ducum suorum cum exercitu magno adjunxit, prodiit ipse Baccam, ibique substitit. Mohammed autem Ebn Soliman ubi Emissam pervenisset Alnajemi Karmatiani copias fudit, captis e comitibus ipsius septingentis ; Karmatianus vero fugiens, loco Al Dalia appellato repertus est, quem cum comitibus septingentis ad Al Moctafium Al Rakkam misit Mohammed Ebn Soliman, cui Bagdadum perducto collum super tabulato præcidit Al Moctafius, ipsumque patibulo allixit prius cruciatum : quin et comites ipsius septingentos morte affecit, quorum aliis colla super tabulato præcidit, ipsosque patibulo affixit ; alios manibus pedibusque trunxavit. Profecti sunt Almoctafi exercitus cum Mohammede Ebn Soliman Damascum, ubi in Mohammedis fidem se dedit Badrus Aljamami una cum iis quæ ipsi adfuerunt copiis : hinc profectus est Mohammed Palæstinam, quo in Ægyptum iret.

Harun Ebn Chamarawaili igitur, audito copias atque exercitus **493-495** ipsum versus tendere, egressus in locum qui Al Abhasia dicitur, ea terræ Ægyptiacæ parte quæ Alhauph [audit,] ibi cum ducibus suis magnaque virorum multitudine substitit, Mohammedi Ebn Soliman occursurus, et eam

eo bello decreturus Naves interim Almoctafi, A Phateco ipsius liberto, ducumque cœtu, obviam flexo in mari cursu, ex parte Tennisi ditiones Ægypti ejusque villas ingressæ sunt. Navibus præfectus fuit Damianus Græcus. Profecti ergo quidam e ducibus Harunis, Damiano in vico Tanubah dicto occurrerunt, ubi concurrentes, cum pugna certassent, terga dederunt duces Harunia. Shiban etiam Ebn Mohammed, Ebn Tolun, Harunis Ebn Chamarawaili patruus, Harunem adortus ipsum interfecit die Dominico, mensis Safar decimo octavo, anno ducentesimo nonagesimo secundo, atque ipse ad dies aliquas rerum potitus est. Duces autem Harunis ad Mohammedem Ebn Soliman scribentes, immunitatem ab ipso petierunt; qua in re ipsi annuunt, atque securos esse jussit. Ingressusque est Mohammed Ebn Solyman Ægyptum, nomine impedi- B dente vel repellente, die Jovis, duobus ante finitum mensem Safar diebus, anno ducentesimo nonagesimo secundo. Quod videntes Shiban et fratres ipsius, postquam aciem ad eos pugna excipiendos instruxerat Mohammed Ebn Solyman, loco qui Al-Riyab dicitur, juxta urbis Mesri portam, petierunt et ipsi immunitatem sibi et facultatibus 496 suis; in qua cum ipsis annuisset, dispersæ sunt Shiban copiaz. Jussit autem Mohammed Ebn Solyman omnes quotquot ipsi aderant ex Harunis comitibus duces et scribas Bagdadum se conferre, quo ergo profecti sunt; ipse in Ægypto sex menses moratus est: collegitque a scribis et ducibus nummorum circiter millies mille aureos: tum Eracum abiit, C relicto in Ægypto, postquam ipse ibi sex menses insumpsisset, Isæ Nusherensi; collegit etiam imperatrici nummorum e provinciis millies mille aureos. Almoctafi autem Mohammedem Ebn Soliman prehensum in vincula conjecit, ob opes quas in Ægypto collegerat in rationem eum vocans. Prodiens autem in Syria quidam e ducibus Harunis, Mohammed Ebn Ali Al Chaliij appellatus, ex iis qui in Syria cum Mohammede Ebn Soliman manserunt, collecta sibi turba hominum mista, in urbe Ramlah sedem fixit. Quod cum Isæ Nusherensi nuntiatum esset, ipse cum Al Hosaino Ebn Ahmed Madera- nensi, cui cognomen Abu Zinua, et quæ in Ægypto essent copiaz contra Mohammedem Ebn Ali Chaliij D ipsum oppugnatum prodiit; at cum nuntiatum esset illis, magna ipsum multitudine instructum fuisse, reversi sunt, una cum ducum cœtu, Phostatam; inde in Alizam se recipientes, pontes duos succisos combusserunt, ne ipsos assequeretur Mohammed Ebn Ali Al Chaliij. Cumque alias subinde alio 497-499 proficiscerentur, nunc in Alexandriam, tunc in Al Saidum, relicta fuit urbs Phostat sine imperatore, aliove quodam, custodiebantque e populo alii alios per quinque dies. Tum urbem Mesri ingressus est Mohammed Ebn Ali Chaliij die Jovis decimo quarto ante finitum mensem Dil Kaadæ, anno ducentesimo nonagesimo secundo, ibique octo menses substitit, opes colligens; crevitque potentia ipsius. Tum adventantibus Almoctafi copiis cum

Phateco ipsius liberto, ducumque cœtu, obviam ipsis prodiit Mohammed Ebn Ali Ebn Al Chaliij, dein cum comitibus suis Phostatam reversus est; cumque acri certamine dimicassent, in fugam versus Mohammed Ebn Ali Phostatam reversus lateras captavit. Phatec ergo, cum iis qui ipsi aderant præfectis, Phostatam ingressus est. Accedens autem vir apud quem delituit Mohammed Al Chaliij, Isæ Nusherensi indicavit illum apud se esse. Qui ergo mittens, ipsumprehendit, idque mense Rajeb anno ducentesimo nonagesimo tertio, unaque cum comitibus, affinibus, ducibusque ac scribis suis, et qui ipsi auxilium tulerant, Eracum abduxit. Porro obiit Al Moctafi die Dominico mensis Dil Kaadæ decimo tertio, anno ducentesimo nonagesimo quinto. Fuit chalifatus ipsius annorum sex, novem mensium et bidui. Maxima apud ipsum in gratia fuerunt, resque ejus curabant, Al Abbas Ebnol Hasain consiliarius, et Phatec libertus ipsius.

500 Chalifatus AlMoktaderi billahi.

Inauguratus est AlMoktader billahi Isasar Ebn Ahmed AlMotaded billahi, eodem die quo obiit frater ipsius Almoctafi, videlicet die Dominico, decimo tertio mensis Dilkadæ, anno ducentesimo nonagesimo quinto. Mater ipsius concubina fuit, nomine Shaab. Hic AlAbbasum, fratris sui consiliarium, eo quo fuit loco ac dignitate confirmavit, ipsumque, rebus suis præposuit. Coierunt autem duces aliqui quo Abdollahum Ebnol Motazzi in imperio collocarent; unde Bagdadi dies aliquot ortum est bellum: cæique sunt AlAbbas Ebn Hosain consiliarius et Phatec, mense Rabia posteriore, anno ducentesimo nonagesimo nono. Prehensus etiam est Abdollah Ebnol Motazzi et in vincula conjectus. Consiliarium autem constituit AlMoktadar, Alim Ebn Mohammed, Ebn Musa Ebnol Phorat. Porro prodiit in occidente vir quidam nomine Abdollah AlMoktaseb billahi, qui, suis Ebnil Aglabi copiis, cæsisque ipsius comitibus, Occidentem occupavit. A quo fugiens Zayadatollahi Ebn Mohammed Ebn Abraham, Ebnol Aglab, assumptis sibi domesticis ac necessariis suis, in Ægyptum se contulit, quam ingressus est mense Ramadan, anno ducentesimo nonagesimo sexto; tum ad Ramlam profectus, 501-503 ibi donec diem obiret se continuit. Abu Abdollah AlMoktaseb vero, qui in occidente rebellavit, quemdam qui se Aliensem prædicavit, nomine Obaidallah assumptum in solio collocavit, fideque illi data [homines] ad ipsius obsequium invitavit. Ali Obaidallah vero Abu Abdollahum AlMoktaseb adortus ipsum interfecit, atque ipse occidentem occupavit, anno ducentesimo nonagesimo octavo. Porro AlMoktader, Ali Ebn Mohammed Ebnol Phorato iratus, mense DilHajjæ, anno ducentesimo nonagesimo nono, ipsam in carcerem conjecit, consiliario sibi constituto Mohammede Ebn Abdol- tani, Ebn Yabyæ, Ebn Chakano, qui cognomentum habuit Dakka Sedraho [pulsans pectus, nempe

quod cum quis ab eo aliquid peteret pectus sibi A pulsare soferet ac dicere: Inno, exhibito tibi honore. Anno chalifatus AlMoktaderi tertio constitutus est Leo patriarcha Hierosolymitanus, qui annos septemdecim sedit, dein mortuus est. Quin et conflagravit Alexandria ecclesia magna quæ Al-Kaisaria [Cæsaria] appellata est, templumque fuerat quod Cleopatra regina Saturno sacrum extruxerat, die lunæ, tertio mensis Shawali, anno trecentesimo.

Eo anno mense Rabia posteriore misit Obaidallah quemdam e ducibus suis, nomine Habbasa, multis instructum copiis, qui Barkam cepit; terga illi dantibus Al Moktaderi, qui ibi erant copiis. **504** Tum Alexandriam profectum pugna ibi exceperunt Al Moktaderi exercitus, quibus in fugam versis Alexandriam cepit. Misit etiam e suis exercitum quemdam Al Phayunum et Al Bahnasam easque cepit. Cujus rei cum per litteras Obaidallahum certiore fecisset, misit ipse ad eum illum suum Abulkasemum (in alio exemplari dicitur Abdorrahmanum, cum exercitu magno in suppetias Habbasæ). Fuit autem præfectus Ægypti Taccin Chaselsensis, ad quem misit Al Moktader Al Kasem Ebn Sama, una cum ducibus aliquam multis, nec non Munasum eunuchum, et Hawaum, opem illi laturos. Hi in Allizab profecti populum ad auxilium convocarunt, quorum ad ipsos armis instructi convenerunt circiter centies mille. Quibus cum [Habbasab] cum copiis suis in occursum venisset, ipsi, acie instructa, pugna ipsum exceperunt, commissumque est inter ipsos prælium loco quodam insubæ quæ Ardol' Chamsin [terra quinquagenorum] audit. In fugam autem versus est Habbasa cæsis comitibus ipsius peditibus, quos insecutus est populus: at illi in populum denuo conversi quoscunque obvios habuerunt interfecero. Quod cum tempore vespertino contigisset, diremit eos nox. Cæsi autem sunt e populo circiter vicies mille; ex Habbasæ militibus decies mille: reversique sunt Obaidallahisocci noctu; populum **505-507** vero convocarunt præcones. Rediit ergo Alul Kasem cum comitibus & copiis suis in occidentem. Porro Al Moktader Ali Ebn Mohammed Ebn Obaidallah, Ebn Yahyyæ, Ebn Chakano iratus, die Moharrami decimo anno trecentesimo, primo [vizierum] sibi adscivit Alim Ebnol Iarrabi, quo rursus abdicato, mense Dill Hajjæ anno trecentesimo tertio, Alim Ebn Mohammed, Ebnol Hosani, Ebnol Phorat, e carcere eductum vizierum constituit; deinde abdicatum rursum in carcerem conjecit, mense Iomada priori, anno trecentesimo quarto, in munus illud suffecto Hamed Ebnol Abbasi. Anno trecentesimo septimo, veniens ex occidente Abulkasem^o Obaidallahii filius cum centies mille viris Alexandriam cepit, unde metu consternati sunt Ægypti incolæ. Cepit etiam Al Phayunum et Al Bahnasam, et insulam Al Ahsmarin. Cujus rei fama cum ad Al Moktaderum pervenisset, misit ille Munesum eunuchum magno

instructum exercitu. Castra igitur posuerunt exercitus in Al Iizab; tunc autem ab Obaidallah centum naves bellicis usibus paratæ; quarum octoginta earum quas Al Homul [onerarias] vocant, viginti earum quas Ashareni: quæ ad Rashidimonia appulerunt. Cujus rei cum scriptis litteris Al Moktaderum certiore fecisset Munes, misit ille Thamalum eunuchum cum navibus bellicis quinquaginta. Occurrens ergo ipsis Thamalus **508** naves eorum contractas incendit, plurimis ipsorum cæsis et submersis, multis etiam in fidem recipi se petentibus, eos autem qui in fidem recepti fuerant, in Ægyptum misit: quibus dixit populus: Quisquis fuerit e vobis Cethamensis, ^o e a Siciliotis, Africanis et Tripolitanis segreget. **B** Cum secessissent ergo Al Cetamenses, qui numero ultra quingentos erant, irruens in ipsos populus, illos loco qui Amakas dicitur, cæde turpissima ac foedissima simul e medio sustulit. Mansit autem Munes eunuchus cum copiis suis in Al Iizab biennio, vallo exercitum munitum habens. Abulkasem autem Alexandria mansit, atque inde Al Phaynum profectus est. Scripsit ergo Munes eunuchus ad Thamalum eunuchum, ut cum navibus suis Alexandriam adiens (neque enim Alexandria erant e copiis Abulkasemi, præter trecentos circiter viros), ejus incolam asportaret, nec quemquam ibi habitare sineret. Alexandria ergo naves suas adducens Thamalus, per præconem monuit, si maneret Alexandria post triduum quispiam, se illi caput amputaturum. Homines ergo relicta suppellectile sua, et quæ possederunt omnibus, clausisque ostiis suis, egressi sunt Alexandria instar eorum qui se oblectandi gratia egrediuntur: abduxitque ipsos Thamalus navibus in insulam, quæ insula Ahukair appellatur: submersi autem sunt ex ipsis in Nilo multi. **509-511** Perierunt etiam eorum fame et siti, in pagis et Phostati, ultra ducenta virorum puorum et mulierum millia. Mansitque locus desolatus, nemine in ipso manente. Fecit autem hoc Thamalus, ne Al Phayuno rediens Abulkasem locum inveniret ubi hospitio exciperetur. Deinde Munes eunuchus collectis copiis, contra illum Al Phayumi manentem prodicens, ipsum in fugam vertit, cæsis ipsius comitibus, et direptis eorum opibus cæterisque quæ habebant omnibus.

D Fugiens ergo Abulkasem cum amicis suis Kirawanum se contulit; idque mense Dill Hajjæ, anno trecentesimo octavo, post quod cum duos menses substitisset Munes eunuchus, Bagdadum petiit, relicto in Ægypto Heialo Ebn Badar. Alexandria autem, cum reversi essent quotquot superfuerunt ex ipsius incolis, ea iterum culta est. Porro Leo imperator morbo gravi correptus, cum moriturum se timeret, mittens, Nicolaum patriarcham, quem loco moverat, accersivit, ipsius gratiam ambiens, ac ipsum cathedræ restituit, semoto Anthimo patriarcha, quem ad monasterium quoddam Constantinopolitanum se recipere jussit; in quo cum

biennio mansisset, mortuus est. Superfuit autem A Porro fuit Ali Ebn Isæ Meechæ ad quem scripsit illi Leo Imperator, morbo, quo affectus erat, laborans menses aliquot, dein obiit. Imperavitque post ipsum Romanis frater ipsius Alexander septem annos, dein **512** mortuus est, succedente ipsi Constantino Leonis filio, qui annos tunc natus erat viginti tres (vel secundum aliud exemplar tredecim). Cujus mater, nomine Augusta, imperium administrabat. Misit autem rex Bulgarorum ad Constantinum Romanorum imperatorem, sororem ipsius filio suo in uxorem poscens; in quo, cum, non annueret ipsi Constantinus, multa inter ipsos commissa sunt prælia. Cum ergo bella inter ipsos continuari videret Nicolaus patriarcha, metuens ne se mutuo perderent, ducem quemdam nomine Domitium, adscitum Constantino in imperio administrando adjunxit; filiamque Domitii acceptam, Constantino in uxorem dedit: factumque est ut tres, scilicet Constantinus, Domitius, et Christophorus Domitii filius, Romanorum imperatores salutarentur, ac simul imperium moderarentur. Domitioque filiam suam Bulgarorum regi in uxorem dante, cessarunt inter ipsos bella. Porro Almoctader viziero [consiliario] suo Hamedo Ebnol Abasi, iratus, ipsum morte multavit mense Rabia priore, anno trecentesimo decimo primo, et Alim Ebn Ahmed Ebnol Phorat e carcere eductum, vizierum constituit, nono ante finitum Rabiam posteriorem, anno trecentesimo undecimo, tertia jam vice. Moslemini autem Ramlæ tumultuati, duas Melchitarum ecclesias diruerunt, videlicet Sancti Kozmæ, et Sancti Cyriaci nec non ecclesiam **513-515** Askelanensem et Carsariensem, idque mense Iomada posteriore, anno trecentesimo undecimo. Qua de re cum Christiani querelam ad Almoctaderum detulissent, jussit eos instaurare quod ipsis dirutum fuerat. Concitati etiam Moslemini Tennisi ecclesiam Melchitarum, quæ fuit extra ardem Tennisi, quæ appellatur ecclesia Buthaur, diruerunt, mense Rajeb: dein exstruentibus Christianis ibidem ecclesiam, cum eam prope absolvisent, denuo concitati Mosemini illud quod fabricaverant dirutum incenderunt, at rex Christianis opem tulit adeo ut ecclesiam suam exstruerent. Porro iratus Al-Moctaderus viziero suo Ali Ebn D Al-Phorat, ipsum morte multavit, ut et filium ipsius Mohsenum, mense Rabia priori, anno trecentesimo duodecimo, in munus illud suscepto Abdillaho, mense Iomada posteriore, anno trecentesimo decimo quarto. Concitati etiam Moslemini Damasci ecclesiam Sanctæ Mariæ catholicam diruerunt (quæ ampla admodum, magna ac pulchra fuit, in quam erogata fuerant ducenta aureorum millia), direptis quæ in ea erant vasis cæterisque ornamentis ac velis. Spoliata sunt etiam monasteria, ac præcipue monasterium feminarum quæ juxta ecclesiam fuit. Dejeceruntque ecclesias Melchitarum multas: diruerunt etiam Nestorianorum ecclesiam; idque medio mense Rajeb anno trecentesimo **516** duodecimo.

Porro fuit Ali Ebn Isæ Meechæ ad quem scripsit Abdollah vizierus ut in Ægyptum profectus in statum ejus inquireret. Ali ergo Ebn Isæ Ægyptum ingressus est initio mensis Rajeb: ubi prehensis monachis et episcopis, tributum ab ipsis exegit: nempe, ab omnibus tam monachis quam infirmis et pauperibus, nec non monasteriis omnibus quæ in inferiori parte regionis Said erant, atque ab episcopis et monachis qui in monasterio Mina. Monachorum ergo quidam Erakum profecti ab Al Moktero opem petierunt, qui scripsit ipsis litteras [jubens] ne ab ipsis exigeretur tributum, atque eodem quo solerent pridem cursu fluere res eorum. Semotoque a vizieri munere Abdollaho Ebn Mohammed, Ebn Chakan, idem delegavit Abi Abbaso Ahmedi Ebn Abdollahi Ebn Ahmed Al-Chasib, anno trecentesimo decimo tertio.

Porro mortuus est Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus, cum cathedram occupasset annos triginta tres, constituto post ipsum Stephano qui eunuchus fuit, qui cum tres annos sedisset mortuus est. Apparuit autem in Ægypto stella magna radiis diffusis, cursu veloci, et scintillis ipsam sequentibus, nec non flamma terribili, magno corpore, colore admodum rubente, a septentrione orientem versus tendens, hastas pene triginta longa, hinc lata, instar serpentis; idque occidente sole die Mercurii **517-519** Rabie posterioris quinto, anno trecentesimo decimo tertio; cum tres horas durasset extincta est. Vizieri munere abdicato Abul Abbaso Ebnol Chasib, in idem susceptus est Ali Ebn Isæ, Ebnol Iarahi; quo deinde semoto vizierum sibi constituit [chalifa] Abu Ali Ebn Mohammed, Ebn Ali, die Jovis medio Rabii posterioris anno trecentesimo decimo sexto. Commoti autem sunt duces Bagdadi in Al Mokterum, ut ipsum e medio tollerent, e quibus fuerunt Abul Hijah, Nazuk, alique. Al Mokter ergo, metuens ne interficeretur, seipsum chalifatu abdicavit, die Sabbati medio Al Moharram, anno trecentesimo decimo septimo: cujus loco statuerunt fratrem ipsius Mohammed Ebn Almeh, qui diebus Sabbati et Dominico sedit. Die lunæ autem congregati pedites, Al Mosaphii appellati, Narukum et Abul Hija interimentes Al Mokterum chalifatu restituerunt, deposito Mohammede Ebn Ahmed, quem honoratum domum suam remiserunt. Porro acciderunt in Ægypto locustæ innumeræ, adeo ut præ multitudine impedirent radios solares ne ad terram pertingerent, quales haud alias unquam viderunt Ægypti incolæ: quæ et ipsorum vites, fructus, palmas et porra devorarunt, adeo ut perderentur horti et vineæ, idque mense Rabia priori, anno trecentesimo vicesimo septimo, vel (secundum aliud exemplar) trecentesimo **520** decimo septimo).

Porro in Al Yamamah, et Al Bahrain prodiit rebellis quidam nomine Soliman Ebnol Hasan, qui

et Abi Said Allannabi vulgo audit, qui Rasoram A
 perveniens, cum captam devastavit, et magnam
 hominum stragem in ea edidit, atque inde Cusam
 profectus, ea etiam capta, incolas occidit, multos-
 que inde captivos abduxit, et multas avexit opes.
 Dein pergens prope Bagdadum castra posuit loco
 qui TelArkuph audit; multaque inter ipsum et Al-
 Moktaderi copias commissa sunt prælia: at cum
 non assequeretur quæ voluit, Cusam rediit, idque
 anno trecentesimo decimo tertio: quin et aquæ
 puteos, in via quæ Meccham ducit, obstructos at-
 que impletos exsiccavit, adeo ut metu ipsius a
 peregrinationibus abstinerent Bagdadi et Chorasani
 incolæ, Ægypti interim et Syriæ incolis eas insti-
 tuentibus. Cuius anno tricentesimo decimo sep-
 timo homines in peregrinationis [religiøsæ ritibus
 observandis] essent, die Martis, DilHajjæ septimo,
 Meccham perveniens Allannabi cum copiis suis,
 eandemque ingressus, homines tum circa ædem,
 tum intra oratorium sacrum et in plateis, innu-
 meros occidit, adeo ut cæsis impleretur puteus
 Zamzam, nec non valles, viæ, domus, et deserta;
 quod si qui fuga se cæde eriperent, et ipsos inter-
 fererunt Arabes, opes ipsorum diripientes. Erant
 autem et qui Ioddum fugientes mari **521-523** se
 committerent. Cepit ergo Allannabius opum et
 suppellectilis majorem quam quæ recenseri possit
 copiam. Quidquid etiam intra ædem sacram esset
 auri atque argenti abstulit. Laminas etiam argen-
 teas quæ in janua templi erant avulsas abstulit. C
 Fuitque in angulo ædis exteriori lapis niger, quem
 magnopere venerati homines et benedictionem
 inde captantes deosculari solebant, quem etiam
 loco motum secum abduxit; septemque diebus
 Mecchæ, ei diripiendæ, insumpsit: deiu patriam
 suam reversus est peregrinationibus abolitis. Porro
 obiit Elias patriarcha Antiochenus die Sabbati
 Iomadæ posterioris decimo tertio, anno trecente-
 simo decimo septimo [postquam] in cathedra se-
 disset annos viginti octo. Vizieri etiam munere
 privatus est Mohammed Ebn Ali, Ebn Moklah die
 Martis, ante finitum Iomada priorem undecimo,
 cum in illud adscitus esset Soliman Ebnol Hasan
 Ebn Mochalled die Jovis, decimo tertio ante fini-
 tum eundem mensem, anno trecentesimo decimo D
 octavo; qui et rursus eodem semotus est die Jovis
 ante finitum Rajeb, anno trecentesimo decimo se-
 ptimo, viziero constituto Obaidallah Ebn Moham-
 med Cadanensi, die Sabbati, sexto ante eundem
 mensem finitum anno trecentesimo decimo nono:
 quo deinde semoto suffectus est AlHasan Ebnol'
 Kasem **524** Ebn Obaid oddin Soliman, Ebn Wa-
 had, die Sabbati, tertio ante finitum mensem
 Shawal, anno trecentesimo decimo nono, cogno-
 minatusque est Omsulol'dulah, Ebn Wali'idulahi
 a quo deinde sublata dignitate ista, eam obtinuit
 Abul Fadl Ebn laafar, Ebnol' Forat, Ebn Cha-
 zaranah die Dominico, tertio ante finitum Rabiam
 posteriorem, anno trecentesimo vicesimo, qui a

matre sua, cui nomen fuit Chaizaranah, denomi-
 natus est. Quod ad Romanos, mortuo Christophoro
 Donnii filio, monachatum amplexus est Donnus,
 solusque mansit Constantinus in imperii regimine.
 Mortuus est etiam Stephanus patriarcha Constanti-
 nopolitanus, postquam cathedram triennio occupave-
 rat: constitutusque est ibidem patriarcha Atranphi-
 nus. Obiit etiam Christodulus patriarcha Alexandri-
 nus die Mercurii, undecimo ante finitum Dil Kaada,
 anno trecentesimo vicesimo, qui est Tishrin se-
 cundi vicesimus quintus, anni Diocletiani sexcen-
 tesimi quadragesimi noni: sepultusque Phostati
 Ægyptiæ, cum in cathedra sedisset annos viginti
 sex, et sex menses. Sepultus autem est in ecclesia
 Michaelis. Porro duces una cum Munaso eunuchos
 Bagdadi in AlMoktaderum insurgentes, ipsum aggressi
 sunt; ad quos pugna excipiendos cum egressus
 esset, ipsum interfecerunt, caputque hastæ impo-
 situm circa urbem **525-527** gestarunt; idque
 die Mercurii, ante finitum mensem Shawa secundo,
 anno trecentesimo vicesimo. Fuit chalifatus ipsius
 annorum viginti quatuor, mensium undecim, et
 dierum quindecim: fuit vizierus ipsius Alphadlus
 Ebn laafar, Ebnol Phorat. Mortuus est Trikonis
 patriarcha Constantinopolitanus cum cathedram
 quinquennio occupasset, constituitque Donnus
 filium suum nomine Theophylactum, qui eunuchus
 fuit, patriarcham cum, juvenis esset annorum vi-
 ginti duorum.

Chalifatus AlKaheri.

Inauguratus est AlKaher billabi Mohammed Ebn
 Ahmed AlMotadedi, die Jovis, mensis Shawali pe-
 nullimo, anno trecentesimo vicesimo. Hic vizierum
 sibi adscivit Mohammedem Ebn Moklah. Primo
 chalifatus ipsius anno constitutus est Said Ebn
 Batrik, medicus e Phostati Ægyptiæ incolis, pa-
 triarcha Alexandrinus, appellatusque Anka Euty-
 chius: idque die Jovis, mensis Amshir, qui est
 Shebat, anni Diocletiani sexcentesimi quadrage-
 simi noni, octavo mensis Saphar, anno [Hejræ] lu-
 nari trecentesimo vicesimo primo.

528 *Chalifatus Al Radii.*

Inauguratus est Al Radi, qui idem est Abul Abbas
 Mohammed Ebnol Moktaderi, die Mercurii, Iomadæ
 prioris sexto, anno trecentesimo vicesimo secundo.
 Vizierum sibi adscivit Mohammedem Ebn Moklah.
 Anno chalifatus ejus primo constitutus est Anba
 Theodosius, qui idem est Stephanus, scriba, qui
 Bagdadi fuerat cum Munes eunuchos Antiochiæ Sy-
 riæ patriarcha, mense Ramadan, anno trecente-
 simo vicesimo tertio. Fuit autem in Ægypto terræ
 motus ingens, tertio DilKaadæ ejusdem anni. Valde
 etiam agitatae sunt stellæ cadentes. Porro Moham-
 med Ebn Toguj et ducum vulgariū aliquot Barkam
 fugientes, cum ibi copias collegissent Alexandriam
 reversi sunt, unde qui ibi fuerant ad rivum Rashidi
 fugerunt: ad quos Ebn Toguj cum AbiThbafaro
 fratre suo exercitum mittens ipsos in fugam ver-
 tit, cæsis aliis, aliis captis, idque anno trecente-

simo vicesimo quarto; reversique sunt homines Alexandriam. Iratus Al Radi Mohammedi Ebn Al viziero, in munus illud suffecit Abderrahman Ebn Isæ anno trecentesimo vicesimo quarto. Tumultum concitantes Moslemi in ecclesia Hierosolymitana die Hosannæ, ecclesiæ Constantini portas **529-531** australes incenderunt, nec non dimidium porticus, anno trecentesimo vicesimo quinto. Fuit tunc patriarcha Asketanensis quidam, cui bini erant filii, et totidem filiarum, nomine Cristophorus: fuit autem incendium primo Paschatis, ipso patriarchatu fungente. Cravii etiam locum cum [templo]

Resurrectionis vastarunt. Porro Al Radi, Ali Abderrahmano Ebn Isæ iratus ipsum hoc movit, viziero sibi adscito Al Phadio Ebn Jaasar, anno trecentesimo vicesimo quinto. Factaque est inter Romanos et Moslemos pax omnibus grata, anno trecentesimo vicesimo sexto. Eodem anno Theophylactus patriarcha Constantinopolitanus nunquam misit ad patriarchas Alexandrinum et Antiochenum, rogans ut nominis sui in ipsorum precationibus et sacris peragendis mentio fieret. Siquidem desierat hoc fieri a tempore Omniadarum. Qua in re ipsi annuerunt.

Huc usque pertingit historia Said Ebn Batrik medici, qui idem est Anba Euty chius, secta Melchita: qui urbis Alexandrinæ patriarcha constitutus est anno trecentesimo vicesimo primo Hejræ Moslemiticæ, annos tunc natus lunares sexaginta. Si igitur epocham hujus libri scire aveas, et ante quos annos compositus sit, computum tuum ab **532** hac æra ordire, videlicet die quo constitutus est Said Ebn Batrik patriarcha; qui fuit octavus mensis Sefar, anni Hejræ Mohammedicæ trecentesimi vicesimi primi. Deus nobis] finem ad bonum dirigat.

Soli Deo Gloria.

ANNO DOMINI CMLVI.

GEORGII MONACHI

HISTORIA BYZANTINA.

Vide *Patrologiæ Græcæ* tom. CIX, inter scriptores post Theophanem.

CHRONOLOGIÆ EUTYCHIANÆ PARAPEGMATA,

SIVE

EPOCHARUM, QUÆ AB AUCTORE SUBINDE MEMORANTUR, INSIGNIORUM INTERVALLA.

Tom. I.												Tom. II.	
Pag.	59	48	56	64	104	159	248	280	311	345	403	227	472
Anni sunt.	Ad dilu- vium.	Ad Pha- lecum.	Ad Babe- lem.	Ad Ahrs- hanum.	Ad Exo- dum.	Ad Davi- dem re- gem.	Ad capti- vitatem Babyl.	Ad Alexan- driam.	Ad Chri- stum.	Ad excid- ium Hieroso- lym.	Ad Dio- cletian- imp.	Ad Hejram Moham.	Ad Eutych- datum.
Ah Adami conditu.	2256	2787	2834	3328	3835	4441	4918	5181	5300	5570	5776	6114	6368
A Diluvio.		531	578	1072	1579	2185	2662	2925	3244	3514	3520	3858	4112
A Phaleco nato.			47	541	1048	1654	2131	2394	2713	2783	2989	3327	3581
A Babele, sive Turre condita.				494	1001	1607	2084	2347	2666	2736	2942	3280	3534
Ab Abrahamo nato					507	1113	1590	1853	2172	2242	2448	2786	3040
A exodo Israelitarum ex Ægypto.						606	1083	1346	1665	1735	1941	2279	2533
A Davide rege inaugurato.							477	740	1059	1129	1335	1673	1927
A capti. Babyl. per Bochtanasserem (sive Nabuchod.).								263	582	652	858	1196	1450
Ab Alexandro.									319	389	595	933	1187
A Christo nato.										70	276	614	868
Ab excidio Hierosolymitano per Titum.											206	544	798
A Diocletiano imperatore renuntiato.												338	592
Ab Hejra (sive Mohammedis ad Medinam fuga).													254

* Numeri paginas indicant editionis Oxoniensis, quas typis grandioribus expressas textui inseruimus.

** Qui apud nos incipit a columna 1031.

EPOCHÆ I,

Ab Adam ad Diluuium, annorum 2256.

	Anni.	Collectio annorum.	Pag.
Adam genuit Seth anno ætatis sue.	250	250	16
Seth genuit Enos gen.	205	455	19
Enos gen.	190	625	20
Cainan gen.	170	795	23
Mah'aliel gen.	165	960	25, 24
Jared gen.	162	1122	24
Enoch gen.	165	1287	24
Methusalah gen.	187	1474	28
Lamec gen.	182	1656	28
Noah gen.	500	2156	51
Diluuium post (Noachi ann. 600.)			
Semi vero	100	2256	59

EPOCHÆ II,

A diluuiio ad Phalecum, annorum 531.

	Anni.	Collectio annorum.	Pag.
Arphaxad nascitur post diluuium an.	2	2	44, 77
Id. genuit.	135	157	47
Kainan gen.	130	267	47
Selah gen.	130	397	47
Eber gen.	134	531	47

EPOCHÆ III,

A Phaleco ad Abrahamum, annorum 311.

	Anni.	Collectio annorum.	Pag.
Phaleg gen.	150	130	56
Rehu gen.	132	262	56
Serug gen.	130	392	60
Nachor gen.	79	471	60
Thare gen.	70	541	65, 64

EPOCHÆ IV,

Ab Abrahamo ad E. . . . annorum 507.

	Anni.	Collectio annorum.	Pag.
Abraham gen. an. ætatis	100	100	71, 72

Isaac	60	160	76
Jacob	87	247	85
Levi	40	287	83
Kahat	60	347	93
Amram	80	427	95
Moses vixit ante exodum	80	507	100

EPOCHÆ V,

Ab Exodo ad Davidem regem, annorum 606.

Moses vixit post exodum	40	40	108
Jesua præfuit	31	71	108
Phineas	25	96	119
Servitus 1. sub Cushan	8	104	119
Othoniel Jud.	40	144	119
Servitus 2. sub Eklon	18	162	119
Ehud Jud.	53	217	120
Samaan	25	242	120
Servitus 3. sub Jabin	20	262	120
Debora Jud.	40	302	125
Servitus 4. sub Oreb et Zeb	7	309	127
Gideon	40	349	127
Abimelech	5	352	127
Joas	23	375	128
Jair	22	397	128
Servitus 5. sub Amoritis	18	415	128
Jephtah	6	421	152
Ephsan	7	428	152
Eblan	10	438	152
Abdon	8	446	153
Servitus 6.	40	486	153
Sampson	20	506	156
Anarchia annorum	40	546	140
Eli sacerdos	20	566	113
Samuel propheta	20	586	148
Saul rex	20	606	159

EPOCHÆ VI,

A Davide ad Captiuitatem Babylonicam, annorum 477.

Reges Judæ.		Collectio		Quot annorum Israel regnare ceperunt reges Judæ.	Reges Israelis.		Collectio		Pag.
Pag.	an. mens.	an.	m.		an.	mens.	an.	m.	
159 David,	40 6	40	6						
172 Salomon,	40 0	80	6						
183 Rehoboam,	16 0	96	6	5	59 Jeroboam,	21 0	24 0	188	
188 Abias,	6 0	102	6	18					
188 Asa,	41 0	143	6	74	2 Nabat,	2 0	26 0	188	
					3 Baasha,	24 0	50 0	188	
					26 Ela,	2 0	52 0	191	
					27 Omri,	12 0	64 0	192	
					38 Ahab,	21 0	85 0	192	
192 Josaphat,	25 0	168	6	4					
					19 Ahaziah,	2 0	87 0	207	
211 Joram,	8 0	176	6	5	22 Joram,	12 0	99 0	208	
216 Ahazias,	1 0	177	6	12					
219 Athalia,	7 0	184	6	1	1 Jehu,	28 0	127 0	219	
220 Joash,	40 0	224	6	7					
					25 Achaz,	17 0	144 0	225	
					39 Joash,	17 0	161 0	224	
					15 Jeroboam,	41 0	202 0	227	
224 Amasia,	29 0	253	6	2	29 Zachariah,	0 6	202 6	227	
227 Uzzia,	52 0	305	6	15	19 Shallum,	0 1	202 7	227	
					30 Menachem,	20 0	222 7	228	
					50 Pekabiah,	2 0	224 7	228	
					52 Pekah,	28 0	257 7	228	
228 Jotham,	16 0	321	6	2					
231 Achaz,	16 0	337	6	17	12 Hoshea,	9 0	261 7	252	
232 Heteklah,	29 0	366	6	3					
239 Manasses,	55 0	421	6						
240 Amnon,	2 0	423	6						
240 Josias,	51 0	454	6						
245 Joachaz,	0 3	454	9						
245 Eliakin,	11 0	465	9						
244 Jehonakim,	0 5	466	0						
247 Zedekiah,	11 0	477	0						

Regni Israelis finis, et decem tribuum in captiuitatem deductio per Salmanasser regem Mual et Mesopotomiæ.

EPOCHÆ VII.

A Captivitate Babylonica ad Alexandrum, annorum 263.

	Ann.	Collect.	Pag.
Bochtanasser (qui et Nabuchodonosor), rex Babylonice, regnavit ante captivitatem annos 19; post captivitatem.	26	26	252, 253
Evil-Mardoch (Evilmerodach),	23	49	253
Beltazar,	3	52	253
Darius Modus, Asriti fil.,	1	53	256
Cyrus, Persa.	3	56	260
Achashavirosh,	12	68	260
Cyrus qui et Darius, anno ejus secundo templum Hierosolym. recondu cepitum,	30	98	260, 263
Cambyses (Cambyses),	9	107	263
Samardius, Magus (Smerdis).	1	108	263
Dara primus (Darius, Hystaspis fil.),	26	128	263
Artachshast (Artaxerxes) Longimanus,	24	152	263
Artachshast Magnus,	51	183	264
Sadianus (Sogdianus),	3	186	264
Dara II, Al-Naceth (Darius Nouthus, qui et Ochus),	17	203	267
Artachshast, Darii II nepos,	22	225	267
Artachshast Achus (Ochus),	20	245	267
Arses qui et Nacet et Narses),	11	256	267
Darius (qui et Codomanus),	7	263	267

EPOCHÆ VIII.

Ab excessu Alexandri ad Christum natum, annorum 319.

Philippus (qui et Ptolomæus) Aridæus,	7	7	293
Ptolomæus Alexander, qui et Galeb-Or (Nicanor),	21	28	296
Ptolomæus Lagus,	29	57	299
Ptolomæus Philadelphus,	26	83	299
Ptolomæus Evergetes I,	25	108	299
Ptolomæus Philopator,	17	125	299
Ptolomæus Epiphanes,	24	149	299
Ptolomæus Philometor,	20	169	299
Ptolomæus Evergetes II,	23	192	299
Ptolomæus Soter I,	20	212	299
Ptolomæus Soter II,	13	227	299
Ptolomæus Alexander qui et Jaspis Philopator 12, vel	10	237	299
Ptolomæus Phosas dies 18; pro quibus putatur an.	1	238	300
Ptolomæus Dionysus,	29	267	300
Cleopatra,	22	289	300, 307
Inde ad Christum,	50	319	308, 311

EPOCHÆ IX.

A Christo ad Diocletianum, annorum 276.

	An.	m.	an.	m.	Pag.
Christus nascitur,					508
Die 25 Canuo primi,					511
29 Cahaci,					308
An. Augusti Cæsaris 42,					
Herodis f. Antipatri 33.					
Imperavit Augustus,	56	6			
Adeoque post natum Christum,	14	6	14	6	315
Tiberius,	22	1	36	7	324
Caius,	4	3	40	10	324
Claudius,	14	0	54	10	328
Nero,	13	0	67	10	335
Gabba,	0	7	68	5	339
Oho,	0	3	68	8	339
Vitellius,	0	8	69	4	340
Vespasianus,	9	7	78	11	344
Anno ejus 2, Hierosolyma capta post Christum natum an. 70,					343
Titus,	3	2	82	1	344
Domitianus,	13	0	97	1	344
Nerva (qui et Parastius Cæsar),	1	3	98	6	348
Trajanus (qui et Adrianus Cæsar),	19	0	117	6	348
Ælius Adrianus Cæsar,	20	0	137	6	352

Anno ejus 8. Hierosolyma de novo destructa post primum sub Tito excidium annis 53.

Antonius Pius,	22	0	139	6	355
M. Aurelius Antonius, et (Verus),	19	0	178	6	370
Commodus,	12	0	190	6	364
Perlinax,	0	3	190	9	372
Julianus,	0	2	190	11	372
Severus,	17	0	207	11	372
Antonius (Antoninus) Caracalla,	6	0	213	11	376, 379
Marcianus (Macrinus),	1	2	215	1	379
Antoninus (Alagabalus),	5	9	218	10	379
Alexander (Mammæ),	13	0	231	10	385
Maximinus,	2	0	234	10	384
Pupienus, qui et Julianus (Pupienus et Balbinus),	0	3	235	1	387
Gonllanus,	4	0	239	1	387
Philippus (Arabs),	7	0	246	1	388
Declia,	2	0	248	1	388
Gallus et Julianus (Gallus et Volusianus),	2	0	250	1	384
Galitus, qui et Arolianus, i. e. Gallienus, et Valerianus,	15	0	303	1	388
Claudius,	1	0	266	1	396
Aurelius (i. e. Aurellianus),	5	0	271	1	399
Tacitus, et Kurianus (Florianus),	0	9	271	1	400
Marunus (M. Aurelius Probus),	6	0	227	1	400
Carus, et filii Carinus (Carinus) et Numerianus,	2	0	279	10	400
A Christo igitur ad Diocletianum,			279	1	
Numero rotundo,			280		
Excessus ultra hypothesin auctoris,	4	0			

EPOCHÆ X.

A Diocletiano ad Hejram, annorum 538.

	An.	m.	Collect.	Pag.
Diocletianus, et Maximianus Curius (Herculius),	21		21	403
Maxentius, et Maximianus Galerianus (Galerius), et Constantinus (Constantius Chlorus),	9		30	407, 408
Constantinus,	32		62	427, 471
Constantinus (Constantius),	24		86	471, 480
Julianus,	2		88	480
Jovianus,	1		89	487
Valens aut Valentius (Valentinianus),	12		101	487
Valens,	3		104	491
Valentinianus et Gratianus,	3		107	492
Interregnum,	0	6	107	493
Theodosius Magnus,	17		124	508
Arcadius (et Honorius),	13		137	536, 548
Theodosius Junior,	42		179	548
				Tom. II.
Marcianus,	6		182	92
Leo Magnus,	16		201	103
Leo Parvus,	1		202	104
Zeno,	17		219	104, 131
Anastasius,	27		246	131
Justinus Thrax,	5		255	148*
Justinianus,	39		294	151, 187
Justinus Junior,	13		307	187
Tiberius,	4		311	191
Mauritius,	20		331	191
Phocas,	8		339	211

* Excessus anni unius et sex mensium.

EPOCHÆ XI.

Ab Heraclio imp. ad auctoris natales, suppleta et continuata.

Imp. Rom.	Cœpit anno Æræ Christi	An. vulgaris.	Regnavit.	Pag.
		An. m. d.		
Heraclius,	610 Oct.	5	30 5 7	324
Constantinus,	641 Mar.	11	0 2 23	
Heraclionas.	641 Jun.	2	0 7 2	

Constantinus, 641 Dec. 31	26	6	10		Michael Hanga- be (<i>Eut.</i> Con- stantinus), 811 Oct. 5	1	8	29	455	
Constantinus (<i>Eut.</i> tyg. Constantinus), 668 Jul. 8	17	2	11	335, 339	Leo Armenus (<i>Eut.</i> Theo- philus), 813 Jul. 11	7	5	27	440	
Justinianus pri- mum, 685 Sep. 17	10	0	0	359	Michael balbus, 820 Dec. 25	8	9	10	444	
Leontius (<i>Eut.</i> Leo), 695		5	0	0	367	Theophilus, f. Michaelis, 829 Oct. 1	12	5	21	448
Tiberius, 698		7	0	0	367	Michael, fil. Theo- phili, 842 Ja. 20	25	3	5	460
Justinianus iter., 703		6	0	0	376	Basilius Macedo, 867 Ap. 23	18	10	12	463
Philippicus (<i>Eut.</i> Phiippus), 711		1	8	20	376	Leo Philosoph., 886 Mar. 1	25	3	12	471
Anastasius, 713 Jun. 4	1	11	29	379	Alexander, 911 Jun. 11	0	12	2	511	
Theodosius, 715 Apr. 29	1	11	0	384	Constantinus I. Leonis, 912 Jul. 7	47	4	5	512	
Leo Isaurus, 717 Mar. 25	24	2	25	384	Scil. cum Zoe matre,		7	2	19	
Artabades (<i>Eut.</i> Artabatus), 711 Jun. 18	2	2	28	395	Cum Romano (Le- capeno) socero qui Eutychio est Domnius et Domitius) et Christophoro f. Romani,		25	2	25	
Constantinus, 743 Sep. 14	32	0	0	400	Solutus,		14	10	28	
Leo Chazaricus, 775	5	12	0	405						
Constantinus et Irene, 780 Sept. 8	16	11	22							
Irene sola, 797 Au. 26	5	2	6							
Nicephorus, fil. Stauracii, 802 Oct. 31	8	8	28	407						
Stauracius, f. Ni- cephori (<i>Eut.</i> Sturacus et E- stabracus), 811 Jul. 26	0	2	11	416						

Regum Persarum successio juxta Eutychium.

Regum nomina.	Regni spatium. An. m.	inisse.	A. imp. Rom. quibus dicuntur	excessisse. Pag.						
Azdashir (Ardashir. Artaxeres vel Artaxerxes), f. Baberi, filii Asani, Sabur I (Sapores), fil. Ardashir,	14	6	10	Commodi Maximini Severi	567, 375 373	4	0	10	Zenouis	127
Hormoz I (Hormizda), vocatus Al-Horri,	1	10	2	Maximiani	384 384	45	0	14	Zenonis	179
Bahram I (Varanes), f. Hormozi,	3	3	5	Maximini Gordiani Gordiani Galieni	387					179
Bahram II (qui set Arareuches), fil. Bahrami,	17	0	5	Galieni	395	47	0	4	Justiniani	188
Bahram III, qui et Shahan-Shah, f. Bahrami,	0	4	5	Galieni	395	11	6	12	Justiniani	188
Narsa (Narses), f. Bahrami II,	9	0	5	Galieni	395					207
Hormoz II, fil. Narsae,	7	5	14	Aureliani	396 399					252
Sabur II, fil. Hormozi cognomine Dul-Ertaf, coronatus antequam natus,	72	0	5	Aureliani	472	50	0	7	Mauritii	391
Ardashir (Artaxer.) II, f. Saporis,	4	0	1	Constantii	472					252
Sabur III, f. Saporis **,	50	4	5	Constantii	472	0	8	7	Heraclii	252
Bahram IV, f. Saporis,	11	0	10	Theodosii	536					252
Yazdegerd I, dictus Al-Aibim, f. Bahrami,	21	5	4	Arcadii	548					253
Bahram Jaur. V, fil. Yazdegerdis,	18	11	11	Theodosii minori 30	83 83					253
Yazdegerdes II, fil. Bahrami,	21	0	30	Eiusdem 92,	100					253
Phiruz (Perozes vel Peroxes),	27	0	6	Marciani	100					253
Balabes (Valas et					127					253, 296
Hobalus), f. Phiruzi,										
Kobades f. Phiruzi connumeratis annis Rasmaphi (Zamasphis), avunculi,										
Kesra (Chosroes), qui et Anusharwan (et Shariat), f. Kobadis,										
Hormoz, fil. Anusharwani,										
Kesra II, qui et Aperwiz (Perozes), fil. Hormozi,										
Kobades II, qui et Shirawaih (Siroes), f. Kesrae,										
Azdashir (Adeser), f. Shirawaihi,										
Jorhan Cod. Cot. Jorhad, Cant. Jorman, regnum occupat 22 dies ***,										
Kesra III, fil. Kobadis regnat 3 menses ***,										
Murla ms. Cant. Buram, Cott. Buran, (Borane),										
Hoshnastadah (Al. Jashansedah), Kesrae Sobrinus,										
Arzmondacht Kesrae filia, ms. Cant. Armondocht. Cot. Aramondocht. (Al. Azurmi),										
Pharacorad co-shra ms. Cant. Phucra (Pharochzad fil. Kesrae) ***,										
Yazdegerd III f. Kesrae II,										

* E quibus cum matre Theodora 14 primos.

** Sic mss. Cant. et Cott. Male Seld. 5, 4. Sed et Theophanes Arsabelo non nisi annos 5 tribuit.

*** Regibus non accensentur.

*Successio chelifarum sive imp. Saracenicorum; et annorum Arabicorum quos regnarunt ad annos Julianos
ante Christi vulgaris reductio.*

	Cœpit		Desiit		Imperavit			Tom II.	
	An.	mens. di.	An.	mens. di.	An.	mens.	di.	Pag.	
I. Mohammed pseudopropheta,	622	Jul. 15	632	Ma. 28	10	2	2	227, 251	
II. Abu-Beer,	632	Mai. 28	634	Aug. 28	2	3	3	251, 261, 267	
III. Omar I. fil. Chetabis,	634	Aug. 28	644	Nov. 4	10	2	9	267, 320, 323	
IV. Othman,	644	Nov. 6	656	Oct. 13	11	11	13	323, 340	
V. Ali,	656	Oct. 13	661	Jan. 26	4	3	16	343	
1. VI. Moawias I, f. Abi Sofyan,	661	Aug. 3	680	Mart. 7	18	3	0	344, 360	
2. VII. Yazid I, fil. Moawias,	680	Mart. 7	683	Nov. 9	3	8	18	363	
3. VIII. Moawias II, fil. Yasidus,	683	Dec. 18	684	Jan. 16	0	1	10	363	
4. IX. Merwan I, fil. Hakem,	685	Feb. 19	685	Oct. 14	0	8	16	363, 364	
5. X. Abdul Malec,	685	Oct. 14	705	Oct. 3	19	11	24	364, 372	
6. XI. Walid I, fil. Abdil-Malec,	705	Oct. 3	715	Feb. 24	9	3	24	372, 376	
7. XII. Soiman,	715	Feb. 24	717	Oct. 2	2	7	11	376	
8. XIII. Omar II, f. Abdil-Aziz,	717	Oct. 2	720	Feb. 9	2	3	11	379, 585	
9. XIV. Yazid II, f. Abdil-Malec,	720	Feb. 9	724	Jan. 25	3	11	11	383, 384	
10. XV. Hesham,	724	Jan. 25	743	Jan. 6	18	11	17	384	
11. XVI. Walid II, f. Yazidis,	743	Jan. 6	744	Mar. 16	1	2	11	388	
12. XVII. Yazid III, f. Walidis,	744	Mar. 16	744	Sept. 13	0	3	1	391	
13. XVIII. Abrabim, f. Yazidis,	744	Sept. 24	744	Dec. 1	0	2	9	392	
14. XIX. Merwan II, f. Mohammedis,	744	Nov. 24	749	Oct. 30	4	11	11	392	
1. XX. Saffah,	749	Nov. 28	754	Jun. 9	3	6	14	393, 396	
2. XXI. Al-Mansur,	754	Jun. 9	775	Oct. 6	21	4	0	400	
3. XXII. Al-Mohall,	775	Oct. 6	783	Aug. 3	9	10	1	403	
4. XXIII. Musa Al-Hasdi,	783	Aug. 3	786	Sept. 13	1	1	14	404	
5. XXIV. Harun Al Rashid,	786	Sept. 13	809	Mar. 26	22	6	12	407, 412	
6. XXV. Al-Amin,	809	Apr. 13	813	Sept. 24	4	3	15	415, 416	
7. XXVI. Al-Mamun. inauguratur,	1. 813	Mart. 28	835	Jul. 30	21	4	5	416, 436	
	2. 813	Sept. 24			19	4	5		
8. XXVII. Al-Motasem,	835	Jul. 31	842	Jan. 4	8	5	8	436, 440	
9. XXVIII. Al-Wathek,	842	Jan. 4	847	Aug. 10	4	10	19	443, 445	
10. XXIX. Al-Motawakkel,	847	Aug. 10	861	Dec. 9	14	4	2	447, 455	
11. XXX. Al-Montaser,	861	Dec. 9	862	Jun. 6	0	6	0	456	
12. XXXI. Al-Mostain,	862	Jun. 7	866	Jan. 24	3	7	22	459	
13. XXXII. Al-Molazzi,	865	Nov. 13	869	Jul. 12	3	8	2	459, 460	
14. XXXIII. Al-Molitadi,	869	Jul. 12	870	Jun. 17	0	11	11	467	
15. XXXIV. Al-Molammed,	870	Jun. 17	892	Oct. 14	25	4	0	467, 479	
16. XXXV. Al-Motaded,	892	Oct. 14	902	Apr. 4	9	3	23	479, 487	
17. XXXVI. Al-Moctadi,	902	Apr. 4	908	Aug. 13	6	4	12	487, 489	
18. XXXVII. Al-Moctader,	908	Aug. 13	932	Oct. 31	24	2	20	500, 519, 527	
19. XXXVIII. Al-Kaher,	932	Nov. 1	934	Apr. 23	1	5	24	527	
20. XXXIX. Al-Radi,	934	Apr. 23	940	Dec. 18	6	8	0	538	

Successio patriarcharum Hierosolymorum.

Circumcisi.	Sequitur An.	inier. An.	Imp. quibus	Pag.	Capito,			
Jacobus frater Domini,	28	2	Agrippæ R. Jud.,	327	Maximus,	4	1 Severi,	372
Simeon, fil. Cleophae,	26	4	Vespasiani, Trajani,	336	Antonius (Antoninus),	3	6 Severi,	375
Judas (Justus),	7	6	Trajani,	344	Valens,	5	10 Severi,	375
Zacchæus (Zacharias),	7	14	Trajani,	348	Narcissus (Dulichianus),	3	1 Caracallæ,	376
Tobias,	3	4	Adriani,	351	Narcissus, ante fug.,	4	4 Caracallæ,	376
Benjamin,	3	7	Adriani,	351	Dius,	12	2 Alexandri Mamæe,	383
Joannes,	2	10	Adriani,	351	Germanus (Germano),	5	2 Maximini,	384
Matthæus (Matthæus),	2	13	Adriani,	351	Gordianus,	4	2 Gordiani,	387
Philippus,	2	15	Adriani,	351	Gordianus,	5	1 Philip. Arab.	389
Seneca,	1	17	Adriani,	351	Narcissus redux,	1		
Justus,	5	18	Adriani,	351	cum Gord.	10	4 Philippi,	388
Levi,	5	Antonini Pii,	353	post Gord.	7	5 Galieni et Valeriani,	395	
Ephrem,	2	6	Antonini,	353	Alexander, martyr,	21	14 Galieni et Valeriani,	395
Arsenius (Joseph),	3	8	Antonini,	353	Marzaban (Mazabanes),	13	5 Diocletiani,	404
Juda,	2	11	Antonini,	353	Mamunes (Hymenæus),	10	18 Diocletiani,	404
Non circumcisi.					Zebedæus (Zabdas),	9	3 Constantini Magni,	452
Marcus,	8	13	Antonini,	359, 360	Ason (Herma),	19	10 Constantini,	453
Cassianus,	5	21	Antonini,	360	Macarius,	23	29 Constantini,	453
Eusebius (Publius),	2	4	M. Aurehi,	363	Maximianus (Maximus),	5	20 Constantii,	475
Julius,	2	6	Marci,	363	Cyrillus ante fugam,	3	1 Juliani,	483
Maximus,	4	10	Marci,	363	Heraclius,	5	1 Valentiniani,	488
Julianus,	2	15	Marci,	363	Arsenis (Arsenius),	4	7 Valentiniani,	488
Gabius (Gaius),	3	17	Marci,	363	Ilarius,	16	11 Valentiniani,	488
Symmachus,	2	1	Commodi,	367	Cyrillus redux,	16	8 Theodos. Magni,	536
Gablanus (Gaius),	3	3	Commodi,	367	Joannes,	16		
Julianus,	4	6	Commodi,	367	Berillus (Praulius),	12	12 Arcad. et Hon.,	541
Elias,	-2	11	Commodi,	367	Flavius vel Rufavius (Arenalis),	38	7 Theodosii min.,	551

* Vel Chalifarum Ommaidarum primus.

** Vel Chalifarum Abbasidarum primus.

Anastasius,	19	3 Marclani,	7, 88
Martinus (Mar-			99
rius),	8	16 Leonis Magni,	103
Elias,	24	16 Zenonis,	108, 143, 147
Joannes,	7	23 Anastasii,	143, 151
Petrus,	20	3 Justinii, Thracis,	151
Macarius,	2	14 Justiniani,	171
Eutychius (Euto-			171
chius),	12	17 Justiniani,	184
Macarius secundo,	4	29 Justiniani,	184
Joannes,	10	33 Justiniani,	191
Anus (Amos),	8	2 Tiberii,	192
Isaac,	8	7 Mauricii,	193
Zacharias, quod in			193
captiv. abducto,	7	15 Mauricii,	215
vacat,	15	3 Phocæ,	248
Modestus, 9 mens.		9 Heraclii,	218
vacat,	6	10 Heraclii,	271, 291
Sophronius,	4	16 Heraclii,	291, 360
vacat,	29	21 Heraclii,	359
		Chalifatus.	375, 376
Joannes,	40	7 Moawiæ I,	388
Theodorus,	35	3 Walidus I,	400
Elias,	34	17 Heshami,	416
Georgius,	36	20 Al-Mansuris,	428
Thomas, Tambi-			440
kus,	10	3 Al-Aminis,	444
Rasilab,	25	7 Al-Mamonis,	445
Joannes,	3	7 Al-Motasemis,	459
Sergius,	16	2 Al-Watbekis.	471
Salmun, fil. Zar-			491
kuni,	5	10 Al-Mota-Wakkilis,	503
Theodorus Al-			531
Moklati,	19	1 Al-Motazzi,	
Elias, fil. Mansuris,	29	10 Al-Motammedis,	
Georgius, fil. Du-			
jaui,	4	3 Al-Moktasi,	
Leo,	17	3 Al-Moktaders,	
Christophorus			
Askelaneus,		4 Al-Radis,	

Successio patriarcharum Antiochia:

Sedit

A S. Petro con-	An.	An. Imp. quibus inier.	Pag.
tulus.			
Arcadius (Dio-	27	1 Caligulae,	327, 336
dinus),			
Ignatius,	33	1 Trajani,	348
Jeron (Hero),	20	6 Trajani,	351
Cornelius,	16	9 Adriani,	354
Krus,	13	3 Antonini,	359
Theophilus,	21	16 Antonini,	359
Maximus (Ma-			
mianus),	9	15 Marci Aurelli,	363
Serapio,	10	3 Commodi,	367
Asclepiades,	9	3 Severi,	372
Philemon (Phi-			
las),	13	12 Severi,	373
Rahonas (Zebe-	9	2 Antonini Alagabali,	379
rus),			
Babylas Mart.	8	8 Alex. Mamææ,	383, 384
Flavianus (Flavi-	11	1 Gordiani,	387
us),			
Demetrius (De-	8	1 Galli et Volus.,	392
metrianus),			
Domnus,	3	8 Galieni,	392
Timotheus,	3	14 Galieni,	393
Paulus Samo-			
lenus,	8	1 Claudii,	396
Cyrillus,	13	2 Macrii,	400
Euris (tyrannus),	11	10 Diocletiani,	404
Vitellius (Vitalis),	6	2 Maxentii,	412
Philonicus (Phi-			
logenes),	5	3 Constantini,	431
Apollinius (Pallus),	5	9 Constantini,	431
Eustathius,	8	15 Constantini,	432
Valerius (Eul-			
lius),	11	23 Constantini,	433
Cyprianus (Cy-			
phronius),	2	2 Constantii,	476
Blasius (Phae-			
lins),	4	4 Constantii,	476
Stalinius (Step-			
hanus),	5	8 Constantii,	476
Leo (Leontius),	9	13 Constantii,	476
Fodoxius,	2	21 Constantii,	479
Athanasius (Ana-			
stasius),	4	22 Constantii,	479

Meletianus (Me-	25	2 Juliani,	485
selius),			
Flavianus,	6	6 Theodosii Magni,	536
Barkunus (Por-			
phyrius),	10	12 Theodosii,	536
Paulinus,	4	5 Arcadii,	548
Evagrius (Euzoius),	5	9 Arcadii,	548
Alexander,	4	1 Theodosii Minoris,	551
Theodotus,	6	5 Theodosii,	551
Joannes,	17	10 Theodosii,	551
Domnus,	21	28 Theodosii,	84
Maximus,	4	41 Theodosii,	91
Basilus,	2	3 Marciani,	100
Martyrius,	8	5 Marciani,	100
Joannes,	1	12 Leonis Mag.,	104
Julianus,	5	15 Leonis,	104
Petrus fullo ante			
exsilium,	2	1 Zenonis,	111
Stephanus,	1	3 Zenonis,	111
Stephanus alter.			
6 mens.			
Clidio (Celandio),	4	4 Zenonis,	111
Petrus fullo redux,	5	4 Zenonis,	111
Palladius,	10	8 Zenonis,	111
Flavianus,	14	11 Zenonis,	111
Severus,	7	4 Anastasii,	133
Paulus,	2	18 Anastasii,	140
Euphrasius,	5	25 Anastasii,	152
Ephraim,	18	27 Anastasii,	152
Domnus,	14	5 Justinii Thracis,	151
Anastasius ante			
fugam,	6	15 Justiniani,	171
Gregorius,	24	37 Justiniani,	183
Anastasius redux,	9	7 Mauricii,	184
Anastasius alter,	6	17 Mauricii,	192
vacat sedes,	23	3 Phocæ,	193
		Chalifatus.	
Macedonius,	8	3 Omaris,	271
Jaritus (f. Maca-			
rius),	5	3 Othmanis,	323, 348
Theophanes,	2	2 Moawiæ,	348
Thomas,	20	4 Moawiæ,	364
Georgius,	24	1 Abdil-Malekis,	367
Stephanus,	37	3 Solymanis,	379
Prophylactus,	18	1 Al-Mansuris,	390
Theodorus,	23	20 Al-Mansuris,	399
Theodoritus,	17	8 Haranis,	411
Job,	31	1 Al-Mamonis,	428
Nicolaus,	25	2 Al-Watbekis,	444
Stephanus 1 diem,		1 Al-Motammedis,	471
Tadusus,	20	1 Al-Motammedis,	471
Simeon f. Zarnaki,	12	1 Al-Motadedis,	488
Elias,	28	3 Al-Moctafi,	488
vacat,	4	23 Al-Moctaderi,	523
Theodosius qui et			
Stephanus,		1 Al-Radi,	528

Successio patriarcharum Romæ.

Sedit.	An.	Cœpit.	Pag.
Petrus,	19	2 Caii,	327, 336
Linus,	12		336
Dacletius (Ana-			
cletus),	2	2 Vespasiani,	344
Clemens,	9	5 Vespasiani,	344
Evaristus,	8	2 Domitiani,	347
Alexander,	10	10 Domitiani,	347
Xystus,	10	4 Trajani,	351
Telesphorus,	11	11 Trajani,	351
Eugenius (Hygi-			
nius),	4	6 Adriani,	355
Marcus (Pius),	15	10 Adriani,	355
Anicetus,	11	3 Anton. Pii,	359
Soterichus (So-			
ter),	8	8 Antonini Pii,	359
Eleutherius,	15	2 Marci Aurel.,	360
Victor,	10	17 Marci Aurel.,	360
Zepherinus,	18	8 Commodi,	367
Calistus,	6	14 Severi,	372
Aurianus (Urba-			
nus),	4	3 Caracallæ,	375
Bilianus (Pontia-			
nus),	5	1 Abagabali,	379
Anteros,	12	3 Alexandri Mamææ,	383
Flavianus (Fabi-			
anus),	15	3 Maximini,	384
Cornelius,	2	1 Galli et Volusiani,	392

Lucius, 8 mens.	1 Galieni,	392
Estatius (Stephanus), 6	2 Galieni,	392
Zystus, 9	8 Galieni,	392
Dionysius, 8	1 Aureliani,	399
Philetus (Pelix), 5	3 Macrini,	400
Eutychius (Eutychianus), 1	8 Diocletiani	404
Gabius (Caius), 12	9 Diocletiani,	404
Marcellus, 2	3 Galerii,	412
Eusebius, 6	1 Constantini,	431
Meletianus (Miltiades), 4	7 Constantini,	431
Silvester, 28	11 Constantini,	431
Marcus, 2	7 Constantii,	472
Julius, 15	9 Constantii,	475
Linarius (Liberius), 6	24 Constantii,	475
Damasus, 28	3 Valentiniani,	487
Siricius, 12	15 Theodosii Magni,	535
Anastasius, 3	8 Arcadii,	548
Innocentius, 15	11 Arcadii,	548
Zosimus, 1	13 Theodosii Junioris,	551
Bonifacius, 3	14 Theodosii,	551
Cælestinus, 10	17 Theodosii,	551
Tom. II.		
Sextus (Xystus), 8	27 Theodosii,	83
Leo, 21	33 Theodosii,	83
Ilarius (Hilarius), 6	8 Leonis Magni,	104
Silenus (Simplicius), 14	16 Leonis,	104
Felix, 8	13 Zenonis,	111
Pelagius (Gelasius), 4	4 Anastasii,	155
Anastasius, 1	8 Anastasii,	155
Symmachus, 14	9 Anastasii,	155
Ormisda, 7	23 Anastasii,	144
Joannes, 2	3 Justini,	148
Felix, 4	7 Justini,	148
Bonifacius, 2	2 Justiniani,	168
Joannes, 2	4 Justiniani,	168
Agapetus, 1	6 Justiniani,	168
Sylverius, 5	7 Justiniani,	168
Vigilius, 18	15 Justiniani,	168
Pelagius, 4	31 Justiniani,	183
Joannes, 12	33 Justiniani,	183
Benedictus, 4	8 Justini Jun.,	187
Pelagius, 6	12 Justini,	187
Gregorius, 15	5 Mauricii,	195
Sabinianus, 1	18 Mauricii,	195
Bonifacius, 6	19 Mauricii,	195
Theodorus (Deusedit), 3	6 Phocæ,	218
Yusufinus (Bonifacius), 3	2 Heraclii,	239
Oborodus (Honorius), 18	11 Heraclii,	251
Severinus, 6 mens.	8 Chalifatibus Othmanis,	325
Joannes, 8	8 Othmanis,	324
Theodorus, 339, 344		
Martius (Martinus), 547		
Diyanus (Donus), 347, 359		
Agabius (Agatho), 400		

De reliquis sibi non liquere agnoscit auctor,

Successio patriarcharum Alexandriae.

Sedit an.	An. Imp. quibus	exces.	Pag.
S. Marcus Alexandriam venit, patitur,	9 Claudii, Neronis,	1	328, 336
Haranias (Ananias),	9 Claudii,		331, 335
Philetus (Abilius),	9 Vespasiani,		334
Gordius (Cerdo),	5 Domitiani,		347
Barmius (Primus),	15 Domitiani,		348
Justus (Justinus),	11 Trajani,		351
Eumenius (Eumenes),	2 Adriani,		355
Marcianus (Marcus),	14 Adriani,		355
Clarius (Celadio),	4 Antonini Pii,		359
Agrabius (Agrippinus),	15 Antonini Pii,		360

Julianus, 10	3 Marci Antonini,	360
Demetrius, 45	15 Marci Antonini,	365
Heracius (Heracius), 13	2 Alexandri Mammææ,	383
Dionysius, 17	2 Maximini,	384
Maximus (Maximian.), 18	1 Valeriani,	392
Neron (Theon. vel Theonas), 19	4 Aureliani,	392
Petrus, 10	10 Diocletiani,	404
Achillas, 6	4 Maxentii,	407
Alexander, 16	5 Constantini,	452
Athanasius, 46 videlicet ante fugam, 10	21 Constantini, 455, 480, 488	
Gregorius, 10	1 Constantii,	480
Athanasius, redux, 3	10 Constantii,	480
Georgius, 8	13 Constantii,	480
Athanasius tertium, Lucius 6 mens.	24 Constantii,	480
Athanasius ultimum, Petrus, 6	8 Valentiani,	488
Timotheus, 7	2 Valentis,	491
Theophilus, 28	2 Theodosii Magni,	527
Cyrillus, 35	1 Theodosii Junioris.	551
Tom. II.		
Dioscorus, 6	39 Theodosii,	84
Proterius, 6	1 Marciani,	96, 105
Timotheus Januarius (Ælurus), 3	1 Leonis Magni,	105
Timotheus Surus (Leucus), 15	4 Leonis,	105
Timotheus Ælurus, 2	2 Zenonis,	107
Petrus Mongus, 6 et dies, 30	3 Zenonis,	107
Timotheus Leucus, 4	5 Zenonis,	107
Joannes, 6 mens.	9 Zenonis,	107
Petrus Mongus, 8	9 Zenonis,	107
Abinas (Athanasius), 7	16 Zenonis,	108
Joannes Monachus, 9	6 Anastasii,	152
Joannes alter, 11	15 Anastasii,	152
Dioscorus, 1	26 Anastasii,	152
Timotheus, 2	27 Anastasii,	155
Theodosius, 3	2 Justini Thracis,	144
Caius (Gaianus), 2	5 Justini,	148
Theodosius iterum, 5	7 Justini,	151
Paulus, 2	8 Justiniani,	152
Dalmius (Zoilas), 5	7 Justiniani,	152
Apollinarius, 19	15 Justiniani, 152, 156,	187
Joannes, 3	33 Justiniani,	187
Petrus, 2	37 Justiniani,	187
Athanasius, 5	1 Justini Junioris,	187
Eulogius, 20	1 Mauricii,	195
Theodorus, 2	2 Phocæ,	218
Joannes Eleemon., 10	4 Phocæ,	215, 220
Georgius, 4	13 Heraclii,	267
Cyrus, Maronita.	16 Heraclii, Chalif.	267
Petrus, 9	4 Othmanis,	324
Cosmas, 28	7 Heshamis,	384
Balatianus, 46	4 Al-Mansuris,	399
Eustatius, 4	16 Haranis,	411
Christophorus, cui coadjutor Petrus, 52	20 Haranis,	411
Sophronius, 13	4 Al-Molasemis,	440
Michael e filiis Baccami, 94	1 Al-Motawakkels, 455,	471
Michael Romanus, vel Azzenbis, 34	3 Al-Motammedis,	471
Christodul. Halebensis, 26	5 Al-Moktasis,	488

SAID FILIUS PATRICII, QUI ET EUTYCHUS. PATRIARCHA ALEXANDRIÆ.

Ann.	mens.	d.	ferja.	Pag.
Nascitur Hejræ, Christi,	263	Dilhajjæ	26	1
Christi,	877	Septemb.	8	
Patriarcha fil. Christi,	933	Saphar.	8	3
Obiit Hejræ, Christi,	940	Febr.	7	
Christi,	940	Rajeb.	24	
		Maii.	4	
Adeoque : Sedit lunares, An. mens. dies.				
		solares,	7	5
		solares,	7	2
		Vixit lunares,	64	6
		solares,	62	9

Successio patriarcharum Constantinopolitanorum.

	Sedit an.	Cœpit.	Pag.
Metrophanes,	3	19 Constantini Magni,	444, 436
Alexander,	8	22 Constantini,	436
Eusebius,	2	30 Constantini,	456, 464
Paulus ante exsilium,	4	32 Constantini,	467, 479
Eusebius,	3	1 Constantii,	479
Paulus redux,	3	4 Constantii,	479
Macedonius,	10	10 Constantii,	479
Eudoxius,	10	22 Constantii,	479
Democlius (Demophilus),	11	4 Valentiani,	487
Evagrius, 4 mens.		2 Valentii,	492
Gregorius Nazianzenus,	4	2 Valentii,	492
Victorius (Nectarius),	16	2 Theodosii Magni,	512, 433
Joannes Chrysost., 10 mens.	3	17 Theodosii,	535
Joannes alter,	1	7 Arcadii,	547
Genasidius (C. Arsaicius),	8	8 Arcadii,	547
Atticus,	15	1 Arcadii,	547
Tom. II.			
Sigisius,	5	14 Theodosii Junioris,	4
Nestorius, 4, 2 mens.		17 Theodosii,	4
Maximus (Maximianus),	3	21 Theodosii,	12
Proclus,	13	25 Theodosii,	12
Flavianus,	2	39 Theodosii,	84
Albanasius (Anatolius),	9	40 Theodosii,	91, 92
Gennadius,	10	6 Marciani,	100
cacius,	10	10 Leonis Magni,	103

Euphritus,	5	6 Zenonis,	108
Euthymius,	10	11 Zenonis,	108
Macedonius (C. Euphemius),	6	4 Anastasii,	133
Timotheus,	6	9 Anastasii,	133
Joannes Cappadox,	9	15 Anastasii,	133
Anthimus,	5	24 Anastasii,	133
Menna,	8	1 Justinii Thracis,	151
Epiphanius,	6	16 Justiniani,	168
Eutychius,	12	17 Justiniani,	168
Joannes,	7	28 Justiniani,	184
Eutychius iterum,	4	35 Justiniani,	184
Joannes Jejunator,	13	39 Justiniani,	184
Cyriacus,	16	1 Tiberii,	191
Thomas,	14	14 Mauricii,	193
Sergius,	22	4 Phocæ,	213
Pyrrhus I,	2	5 Omaris, chal.,	271
Pantus,	6	7 Omaris,	271
Pyrrhus rursus,	7	2 Othmanis,	271
Petrus,	6	9 Othmanis,	324
Georgius,	10	2 Moaviæ,	344, 360
Thomas,	10	12 Moaviæ,	360, 367
Joannes,	35	1 Abdol-Malek,	367
Constantinus,	28	3 Heshamis,	384
Theodorus,	26	1 Al-Mausuris,	400

De reliquis non ita sibi constare soletur auctor. Memorantur tamen nonnulli, videlicet:

Nicolaus a Leone depositus,	10.	484
Anthimus (Euthymius),	5.	487
Nicolaus iterum,	13.	511, 516
Stephanus Eunuchus,	3.	516
Theophylactus, fil. Domitii (Romani), auctori <i>συγγραφος</i> ,		527

Conciliorum œcumenicorum juxta Eutychium epochæ et intervalla.

	An.	Pag.	Intervall.	Pag.
I. Nicænum.	20	410, 414	58 an.	515
	15	432		
	3	432		
	10	432		
	9	451		
II. Constantinopolitanum I.	2	508, 511	51 an.	Tome II. Pag. 11.
	6	491		
	21	483		
	27	488		
	17	487		
III. Ephesinum.	1	512	21 an.	96
	21	II. 7, 12.		
	21	I. 551		
	3	551		
	11	551		
IV. Chalcedonense.	11	551	103 an.	175
	1	II. 92, 95.		
	4	91		
	3	91		
	37	I. 551		
V. Constantinopolitanum II.	9	II. 85	100 an.	356, 359
	5	84		
	27	172, 175		
	13	187		
	13	171		
VI. Constantinopolitanum III.	11	171		
	15	168		
	11	171		
VII. Constantinopolitanum IV.	15	556, 548		
	2	344		
	1	348		
	3	347, 348		
	2	339		

INDICES

AD EUTYCHII ANNALES.

Revocatur Lector ad numeros grandiores textui insertos; littera *b* operis partem alteram indicat, quæ apud nos incipit a columna 1031.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A

Abba (Pater), sic olim episcopus Alexandrinus appellari solebat, 332.

Ædituus, miraculi falsarius, capite plexus, b 431.

Æraria, a Kaiottis inventa, 20.

Algoran (liber legis Mohammedauæ) recensetur per Othmanem califam, b 340. Creatum fuisse docuit Al-Walbek califa; et Moslemios contra sentientes vexat, b 413. Quos successor ejus Al-Motawacel absolvit, b 447.

Alla-Acbar (Deus maximus est), acclamatio Sarracenorum, b 308.

Amirol' Mumenin (Imperator fidelium), titulus imp. Sarracenicorum: cui, et a quo, primum delatus, b 293, 296.

Anba prænomen Ægyptiacum (forte idem quod Abuna, id est, avus), 481, b 527, 528.

Angeli, cum feminis coire nequeunt, 27. Angelus Semem patriarcham ad medium terræ deducit, 48.

Anima rationalis, imago Dei in homine, b 27. Ejus sedes in sanguine, b 28.

Annulus Pharaonis (insigne imperii), Josepho patri datus, 87.

Aquæ lotionem Græci quare abstineant, 520.

Arcae Noachi materia et fabrica, 35. Arca, in qua Moses infans exponitur, unde confecta, 69. Arca fuderis a Philistæis capta, 141. Remittitur, 147. Hierosolyma cum pompa deducitur, 163, 164. In Templo collocatur, 176.

Arts arte deluditur, b 316.

Ascensio Christi, 323. Festum ejus in Ægypto, b 483.

Astrologorum ex Genesi de Alexandri Magni morte prædictio, 287. Astrologi Constantino, nondum Magno, imperium portendunt, 411. A Maximiano imp. quare cæsi, 427.

Astronomia a Zoroastre inventa, 63, 263. A Græcis exculta, 63.

Aurum, myrrha, et thus, una cum Adami corpore in Al-canuz condita, 19. Simulque inde translata, 36. Lique in arca Noachi superimposita, 39.

B

Baba [papa], avos; patriarchis Alexandrinis titulus unde primum inditus, 332, 333.

Balnea Quatuor martyrum Alexandria, b 516

Bani Elohim (filii Dei), gigantes quare dicti, 27.

Baptismus Joannis, 316. In Baptismo trina versio, b 52.

Belli inferendi rationes quas Saraceni justas præ se ferunt, b 304, 307.

Biblia sacra, per I. XX interpretes Græce versa, 296, et in Serapidis templo per Ptolomæum recondita, *ibid.*

Brachtban. *Vid.* Lapis niger.

C

Cameli prælium (sic dictum), ubi et quando commissum, b 345.

Campana convocatur operæ Noachi ad arcam fabricandam. Persis etiam in usu, 420. Ad concionem vocatur Alexandrini ævo Justiniani, b 153.

Captivitas decem tribuum Israelitarum per Salman-Assurem, 252. Judæorum reliquorum Babylonica, 217, 218

. Carnium esu Manichæi penitus abstinebant, 315. Olim etiam et clerici, *ibid.* Quod quatenus liceat quaeritur, 319. Quibus diebus a Melchitis abstinetur, 523.

Casei esu in jejuniis quatenus abstentum, b 247.

Cedri a Cypro subvectæ ad reparandum ecclesiam Resurrectionis Hierosolymis, b 423.

Census Israelitarum, per Mosem in deserto conditus, 107. Per Davidem regem, 171. Subditorum per orbem Romanum ab Augusto imp., Cyreno per Syriam censura agente, 308.

Chalifæ titulus quid designet, b 293.

Cherubinorum in templo et tabernaculo usum ad imaginem in ecclesiis tunc usurpat Sophronius, b 435.

Christus Dominus nascitur, 308. A Magis adoratur, 311. Ægyptum deportatur, 312. Inde redux, 315. Nazarenus quare dictus, *ibid.* In templo disputat, *ibid.* Patitur, 316, 319. Sepelitur, 320. Resurgit, *ibid.* In cælos ascendit, 323. De eorum numerum referendo Romæ in senatu agitur, 323. Cognati ejus coram Domitiano affectati regni rei absolvuntur, 347. Corpus ejus anima rationali non caruisse, contra Apollinarem decernit concil. (P. I, 512. Divinitas ejus probatur, b 67. De naturis ejus et persona, adversus Nestorianos, auctoritas disputatio, b 15, 16, etc. De duabus item ejus voluntatibus disputatio ejusdem contra Jacobitas, b 147, etc. Corpus ei non nisi phantasticum qui tribuerint, b 171. De ejus naturis, persona, voluntate, operationibus, sententia orthodoxorum explicata, b 332.

Christiani. (*Vid.* persecutio.) Hierosolymis ob persecutionem cedunt, 339. Forum sub Alexandro Mammææ imp. status florens, 383. In Palæstina a Samaritanis patiuntur, b 156. In Persia, ex conjugio Cestæ regis incrementa capiunt, b 207. Quibus Persæ obirebant quod sicut fœdissimi, 208. Et Regicidæ, 211. Ad Gazam a Sarracenis vincuntur, b 261. In Ægypto vestibus nigris utuntur, b 433. Ab Al-Motawaccele califa ignominiose tractantur; b 448.

Ciborum mundorum ab immundis discrimen per Christum sublatum, 467.

Circi. CD. Alexandria, b 319.

Circumcisio instituta, 71. Per annos x. in deserto intermissa, 111. Per Josuam, cultris lapideis perfecta, renovatur, *ibid.* Quod Æthiopum nonnullis in exemplum abiit, *ibid.* Etiam post Christum episcopi plures Hierosolymitani circumcisi, 359.

Clavis, ex interpretamento Theodosii, potestatem imperatoris in Ecclesiæ pastore constituendo designat, 507.

Clericorum a tributis immunitas inter Sarracenos, b 316.

Cœlibatus, episcopis olim permissus, in concil. Nicæno præcipitur, 448. Qui in Patriarchis etiam antea requirebatur, 431.

Cœli facies varia in Ægypto, 483, 484.

Columna limitanea inter lines imperii Romani et Sarracenicæ, b 292. Columnæ Nilii mensuræ variae. *Vide* Nilus.

Cometa conspectus imperante Justiniano, b 171. In Ægypto plures, b 484, 516, 528. De computo Paschali scribit Demetrius P. Al. 363.

Concilia (synodi), Concil. Ægyptiacum, per Demetrium Patr. Alex. convocatum, in causa Ammonii qui a Christianismo defecerat, 332. Concil. Antiochenum Patrum XI, qui Pauli Samosatei jam nuper defuncti hæresim condemnant, 396. Concil. Nicænum œcumenicum I, 431, 432.

A Constantino magno indictum, 439, 440, 441. Numerus Patrum ibidem presentium, 2048, 449. e quibus 318 in sententiam orthodoxam contra Arium consentiunt, 443. In eo president patriarchæ Alex., Antioch. et episcopus Hieros., 444. Symbolum fidei condunt, *ibid.* Et XI libros Constitutionum. *ibid.* De Paschate celebrando decretum edunt, 444, 448. Et de solutione jejunii quadragesimalis, 448. Et de celibatu episcoporum, 448. Solvitur anno XIX Constantini, 451.

Fides Nicæna in sequentibus conciliis confirmatur: Constantinopolitano I, 512. Chalcædonensi, b 95. Constantinop. III, 556. Constantinop. Trullano, 359.

Concilium Tyrium. Qui patriarchæ ei interuerunt, 459. Athanasii cum Eumênio Ariano disputatio, *ibid.*, ubi Athanasius rationibus, Ariani viribus victores, 464. Concil. Hierosolymitanum a Constantino Magno ad dedicationem ecclesiarum ab Helena matre conditarum indictum, 456, 464. Concil. Constantinop. I, (sive œcumenicum II) 483, 487, 488, 491. A Theodosio magno indictum, 508. In quo Patres C. L., 511, 515, b 11, 96, quibus præsidebant patriarchæ præsentibus: Alex., Antioch. et episc. Hier. ib. In eo concilio, confessio fidei Damasi P. Rom. confirmatur, 511. Macedonii et Sabellii hæresis condemnatur, *ibid.*, et Apollinarii, 512. Symbolum Nicænum additamento facto explicatur, *ibid.* Quod in concil. Chalcedon. confirmatur, b 96; et CP. II, b 175; et III, b 556; et CP. Trullano, b 359. Sedes Hierosolymitana sit patriarchalis, 512. Taxis patriarcharum ordinatur, *ibid.* Concil. Ephesinum (quod est œcumen. III), 551, a Cyrillo patr. Alex. indictum, b 7; in quo episcopi 200, b 7, 12; præsentibus patriarchis tribus qui aderant, Alex., Rom. et Hieros., *ibid.* Ubi Nestorii, citati, nec comparentis hæresis damnatur, b 8. B. Virgo Maria Deipara declaratur, *ibid.* Dissentiente post adventum suum Joanne Antiocheno, *ibid.* Unde dissidia et rixæ, b 8, 11. Orientalium libellus contra Nestorium exhibetur, b 8. Et a Cyrillo probatur, b 11. Hoc concilium a Chalcedonensi confirmatur, b 95, et Cptano II, b 175; et III, b 556, et Trullano, b 359. Concil. CP. a Flaviano patriarcha adversus Eutychetem indictum, b 84. Ubi Eutyches disputando victus excommunicatur, b 87. Concil. Ephesinum *ἁγιστικόν* a Theodosio Jun. imp. in favorem Eutychetis indictum, b 87. In quo præsidebant patriarchæ Alex., Ant., Hier., et deputati P. Romani, b 88. Ubi Dioscorus Alex. Eutychetis sententiam ratam pronuntiat, reliquos Patres dissidentes excommunicat, *ibid.* Solvitur anno XI Theodosii Junioris, *ibid.* damnatur in sequenti concilio Chalcedonensi b 96. Concilium Chalcedonense (quod est œcumenicum IV), 551, b 83, b 91. A Marciano imp. ut de causa Eutychetis et Dioscori cognoscatur indictum, b 92. Numerus Patrum, *ibid.*, 630, *ibid.* b 139, 140, 143, 148. Quibus præsidebant patriarchæ CP. Antioch. et Hieros., 95. Ubi Dioscori acta, et Eutychetis dogmata damnantur, *ibid.* Fides Nicæna confirmatur, *ibid.* Uti et concilia CP. primum, et Ephesinum, b 96. Ephesinum vero *ἁγιστικόν* improbat, *ibid.* Dioscorus Patr. Alex. abdicatur, *ibid.* Proterio successore dato, *ibid.* Concilium hoc a Severo hæretico postea impelitur, b 139. Et eo admittente ab Anastasio imp. religitur, b 140. Sed a monachis Palæstinæ propugnatur, b 143. Nec sine successu, b 148. Accedente Justinii Thracis imp. edicto ratificante, b 151. Et postea etiam Joannis P. Romani, b 152. Et Concilii CP. secundi auctoritate, b 175. Et Constantis Augusti, filii Heraclii, b 335. Et Concilii CP. tertii confirmatione, b 351, 356. Et Trullani, b 359. Concilium Hierosolymitanum, ab Elia patriarcha indictum, b 1040. In quo Severus patr. Ant. hæreticus a monachis excommunicatur, *ibid.* Concil. Hierosol. alterum, in quo monachi decies mille qui Severum, Dioscorum, Eutychetem, et eorum sequaces excommunicant, b 143. Uti et omnes concilium Chalcedonense non recipientes, b 144. Concil. CP. V (quod est œcum. V), b 168, 171, 187. A Justiniano imp. indictum, b 173. Cui reliqui patriarchæ qui aderant præsidebant, absente penitus, sed consentiente postea P. Romano, *ibid.* Numerus Patrum, *ibidem* 164, b 175. Qui Originem episcopum Manbagensem, Iban, Thaddæum, Theodorum, et Theodoritum ut hæreticos damnant, b 175. Quatuor concilia præcedentia confirmant, *ibid.* Ipsaque in sequenti CP. tertio confirmatur, b 556, et in Trullano, b 359. Concil. CP. VI (quod est œcum. VI), b 511, 547, 548. A Constantino (Pogonato) imp. et Agathone (Agathone) P. Romano indictum, 547, 548. Cui intererant episcopi 289, b 518, 556. Præerant patriarchæ CP. et Ant. *ibid.* Ubi Monothelitæ damnantur, b 551. Et inter eos Honorius P. Romanus, *ibid.* Symbolum fidei conditur, *ibid.* Et concil. Chalced. reliquaque priora quatuor confirmantur, 552, 556. Uti et Sophronii Patr. Hier. ecthesis fidei, b 556. Solvitur anno XIII Constantini, *ibid.*

Confirmatur in concilio Trullano, *ibid.*, 359. Concilium CP. in Trullo habitum, a Justiniano imp. indictum, b 359. Patrum numerus 250, *ibid.* In quo concilia sex priora confirmantur, *ibid.* Concil. CP. a Leone philosopho imp. indictum, b 484. In quo secunda ipsius nuptiæ approbantur, b 487. Pro consecratione ecclesiarum a matre conditarum concilium edixit Constantinus Magnus, 456. Quas Athanasius patr. Alex. consecravit, 464.

Coronam primus gestavit Nimrod, 65. Corona cælitus in Theodosii caput delapsa imperium ei portendit, 507.

Corrodium e redditibus ecclesiæ Hierosolymitanæ seni Mohammedano ob consilium concessum, 424, 427.

Corvi Eliam prophetam pascunt, 196.

Coturnices de cælo pluuunt, 104.

Cranium locus separari Domini, 452. A Saracenis incensus, b 531.

Creationis historia, 13, quomodo Christo tribuitur, 460.

Crucis signum Constantino cælitus apparet, 425. Ad cuius similitudinem sibi labarum confecit, 424. In quo Maximianum vincit, *ibid.* Festum Romæ septendiale in honorem ejus, *ibid.* Crucis Dominicæ investigatio a Constantino Magno indicitur, 431. Quæ ab Helena matre invenitur, 452. Et a reliquis latronum per miraculum diguoscitur, 433. Crux cælitus apparuit in Golgotha, 475. Cyrilli Hieros. ad Constantinum imp. de ea litteræ, *ibid.* Crux supra portam Ephesi collocata, 551. Crucis lignum, Hierosolymis captis, a Persis ablatum, b 212.

Cubicularii duo Al-Mamunis chalix, Christiani ecclesiam condunt, b 431.

D

Dagon idolum Gazæorum, 140, 144.

Decimæ, Melchisedecho ab Abrahamo datæ, 67. Regibus suis ab Egyptis ex ordinatione Josephi solutæ, 88. Et regibus Israelitarum, 148.

Dedicatio ecclesiarum. Vide Consecratio. Festum Dedicationis ecclesiarum Hierosol. celebratum anno XXX Constantini Magni, 464.

Deipara declaratur B. Virgo in concilio Ephesino, b 8.

Demensum sacerdotum et diaconorum e redditibus ecclesiæ Hierosolymitanæ, b 424, 427.

Dei invocatio per auctorem initio operis, 7.

Dei filii appellati gigantes Sethiadae, et quare, 20, 27.

Deuteronomium Israelitis per Josuam descriptum, 112.

Diabolorum imagines Christianorum ædium portis appingi jubet Al-Motawaceel califa, b 448.

Diaconi tres legati Agathonis ad concilium CP. III missi, a Patribus in numerum suum non admissi, b 348.

Diaconi in Ecclesia Hieros. e redditibus ecclesiæ procurantur, b 424, 427.

Diademate uti, regibus ab imp. indictum, b 251.

Dies Veneris a Saracenis sacris destinatur, b 375 etc.

Diluvium denuntiat, 35. Infertur, 39. Subsedit, 40.

Diptycha, tabulæ ecclesiasticæ, b 348, 359.

Domus Solis, titulus regis Al-Sanariæ, b 231.

Septem Dormientium, sub Decio imp. spelunca Ephesi inclusorum, 391. Sub Theodosio Juniore post annos 572 experrectorum legenda, 531, 532, 535.

Draco Babylonis pro Deo habitus, a Daniele propheta interemptus, 259.

Duellum inter Davidem et Goliath, 152.

E

Ecclesiæ plures a Constantino Magno suis sumptibus erectæ, 431. Alias jussu ejus, 451. Alias ab Helena matre, 455. Ad quas consecrandas concilium Hierosolymis indixit, 456. Ecclesiæ Christianorum a Samaritanis in Palæstina dirutæ, b 156, a Justiniano imp., b 159. Ecclesiæ Egypti, a Jacobitis occupatæ, Melchitis restituntur, b 411. Ecclesiæ Egypti, Palæstinæ, et Syriæ Saraceni diruunt, b 512, 515. Quas ut restaurarent, imperat Al-Moctader califa, b 515.

Alexandriæ ecclesiæ plures struxerunt patriarchæ Alexandrii: Timotheus, 491, Theophilus 528. Athanasius Jacobita, b 108.

Alexandriæ ecclesiæ: Areælii, a Theophilo patriarcha condita, 548, b 132. S. Joannis ab eodem, 528, quæ et Abi Joannis; ubi Al-Mokaukas proclitor sepeliri se voluit, b 311. Al-kaisariab [Cæsarea] olim Saturni templum a Ceopatra conditum. Deinde ecclesia Michaelis archangeli 500, b 505. A Jacobitis occupata, Melchitis restituitur, b 387. Igne conflagravit, b 505. B. Mariæ a Theophilo patr. condita, 528. S. Michaelis. Vide, Al-Kaisariab. S. Sabæ, quæ sola Melchitis relicta, b 384. Theodosii, a Theophilo patr. condita, 528. Bethlemitica ecclesia a Justiniano imp.

restaurata, b 159. Quam minus magnifice quam pro voto imperatoris structam legatus capite luit, b 160. Eam postea Sarraceni (contra pacta conventa Omaris Califæ) in templum Moslemiticum converterunt, b 288, 291. Bual Beci (juxta Hierosol.) ecclesia splendida, a Walide Califa partim diruta, b 572. Buræ ecclesias plures condit Bocamus, b 452. Constantinopoli, ecclesia S. Sophiæ a Justiniano imp. condita, b 160. Damasci ecclesiis in redditione urbis Sarracenis facta ex pacto cavetur, b 279. S. Joannis ibidem a Christianis redimere frustra tentat Abdol Malech califa, ut inde templum Moslemium auget, b 364. Uti et Walid Califa pro ea offerens cœcæ aureos, b 375. In qua licitatione repulsam passus, partem abstulit, *ibid.* Sed quam Omar II califa restituit, b 380. Quod cum Moslemis ægre haberet, de re tota transigitur, b 383. B. Mariæ ecclesia Damasci (quæ cœcæ aureis constitit) a Moslemis direpta, b 513. Prope Ephesum, ecclesia vii Dormientium a Theodosio imp. condita, 535. Hierosolymorum ecclesiæ a Persis diruta, 536. Per Modestum monachum partim restauratæ, 219. Urbe Saracenis delita ecclesiis cavetur, b 284. Quæ postea tamen, contra pacta, diruta, b 528. Constantini ecclesia Hierosolymis ab Helena condita, 435. A Persis diruta, b 212. A Modesto abbate reparata, b 219, 243. Quantum ei detulerit Omar califa urbe dedita, b 284. Postea tamen a Mohammedanis in oratorium conversa, b 291. Etiam cremata, b 528, 531. Cranii ecclesia ibidem eandem habuit conditricem Helenam, 455. Eversores Persas, b 212. Restauratorem Modestum, b 219, 243. Incensores Saracenos, b 528, 551. Gesmanke (vel Jesmanicæ) ecclesia ibidem, a Theodosio Magno condita, 536. A Persis diruta, b 212. Helenæ ecclesia, *ibid.*, ab Ella patriarcha condita, b 108. A Justiniano imp. absoluta, b 159. A Persis diruta, b 212. Ecclesia Resurrectionis, *ibid.* Ab Helena condita, 455, b 183, 192. A Modesto abbate reparata, 219, 243. Ab Omare califa, urbe dedita, conservata, b 284. Cum testudo ejus ruinam minaretur, reparatur, b 420, 425. Unde litem intendunt Saraceni, *ibid.* A quibus demum incensa, b 531. Holwanæ Ægypti, ecclesia duorum cubiculariorum (sive S. Joannis) condita, b 268. Kalzemi Ægypti, ecclesia S. Athanasii per Justinianum imp. condita, b 165. Kasril' Shamæ, ad Phostatium Ægypti, ecclesia Abuciri ab Athanasio Jacobita condita, b 371. Quæ postea Melchitis cessit, b 387. Ecclesia Georgii ab eodem condita, b 371. Ad Kobbatil Hawan Ægypti, ecclesia Romanorum a duobus cubiculariis condita, b 431. Phostati Ægyptiæ, ecclesia S. Michaelis, locus sepulturæ, b 491, 524. Ecclesia S. Theodori ibidem (olim templum igni sacrum), 267. Ramtæ, ecclesia S. Cyriaci a Saracenis diruta, b 512. Uti et ecclesia S. Kosmæ, *ibid.* Rohæ [Edessæ] ecclesia ab Helena condita, 456. In Sinu m. ecclesia B. Mariæ a Justiniano imp. condita, b 163. Tenuisi Ægypti ecclesia Buthaur a Moslemis diruta, b 515. Tyri ecclesiæ a Judæis diruta, b 223. *Vide* Monasterium et Templum.

Eclipsis solis, patiente Christo, 319. Constantinopoli, Zenonis imp. IX, b 107. Alia sub Al-rashide califa, b 411, 412.

Eleemosynarum largitio, quam bene cesserit, Theodosio (postea imperatori) et Theophilo (postea patr. CP.), 496. Et Joanni Misericordi patr. Alex., b 216.

Elephantus a Bahrame Jaur, rege Persiæ, interemptus, b 87.

Epicedia philosophorum in morte Alexandri Magni, 288, 291, 292.

Epiphaniz festum, 428, 523, 524.

Episcopi in Ægypto a Demetrio patr. Alex. primum ordinati, 352, 363. Ab apostolicis temporibus usque concil. Nicænum uxoris esse licuit, 448. Nubtenses a patriarchis Alexandrinis, etiam Jacobitis, ordinari soliti, b 587. Ordinati etiam per episcopum patriarchæ paralytici vices obeuntem, b 411. Eos tributis eximit Al-Moctader califa, b 316.

Epistolas inscribendi formulæ apud Arabes variæ, b 419.

Equus Yazdegerdem Persiæ regem calcibus occidit, b 80. Equis vehi Christianis interdictum ab Al-Motawacce' califa, b 448.

Evangelium quale Davides necem Saulis referenti persolverit, 159. Evangeium Matthæi, ab ipso Hebraice scriptum, a Joanne Græce versum, 328. Marci, ipso dicente, lingua Romana a Petro scriptum, 335. Lucæ, Græce scriptum, et Theophilo Romano inscriptum, *ibid.* Joannis, Græce in Patmo insula scriptum, 348.

Excommunicationis sententiam, in Arianos quosdam a concilio Nicæno latam. Constantinus Magnus, ipsis resipiscentibus, relaxat, 456.

Exodus Israelitarum ab Ægypto, 104.

F

Fames ingens in Ægypto et Syria, 88. Alia postea, b 476. Una cum peste in Græcia, 132. Samariæ obsessæ, 212. Hierosolymis, per Nabuzardanem obsessis, 247. Et per Titum obsessis, 310. Et sub Al-Mamune califa, b 420. Per imperium Romanum, sub Claudio imp., 328. Et sub M. Aurelio, 360.

Ferraria, a Kainitis inventa, 20.

Festa varia a Christianis antiquitus celebrata, videlicet festum Ascensionis Dominicæ, b 483. Ob concilium Chalcedonense confirmatum, b 148. Dedicacionis ecclesiarum a Constantino Magno indictum, 464. vii Dormientium a Theodosio imp. institutum, 535. Epiphaniz, 448, 523, 524. XL Martyrum, b 423. Michaelis archangeli (Alexandriæ), 455. Natalis Domini, cum jejuniis etiam præcedentibus, 523, 524. Nativitas B. Virginis, *ibid.* Passionis Domini, a Constantino Mag. præceptum, 451. Planctus, a Jephtha ob filiam institutum, 132.

Filii Dei, qui, et quare dicti, 27.

Fœderis non impune violati exemplum, b 116, 119. Cum Judæis ab Heraclio initum, b 240. Exemplo et eventu pessimo violatum, 247. De violato fœdere ob læsam Heraclii imp. statutam institutæ querelæ quomodo satisfactum, b 292, 293.

Formulæ epistolas inscribendi apud Saracenos variantes, b 419.

Fornax Babylonica, 248.

Fora et hospitia de novo struere Ægyptiis devictis Imperatum, b 312.

Fraus Nisibensibus quam male cesserit, b 376, 379.

Fundamenta scientiarum, 8.

Funus Dario ab Alexandro Mag. more militari ductum, 276, 279.

G

Genealogicæ Judæorum tabulæ ab Herode igne sublata, 308.

Gentium dispersio post diluvium, 52, 56.

Gigantes primi 16, ex filiis Sethis, et filiabus Kainis orti, 27. Multiplicantur, 60.

H

Hæmorrhicæ corripuntur Gazæi, 144.

Hejra, (æra Mohammedanorum), b 227.

Hippodromus Alexandriæ conflagrat, b 108.

Honoris adversus reges indicium, litteras ejus osculari, etc., b 452.

Honorarii tituli regibus nonnullis ab imperatore Heraclio indulti, b 231.

Hosannæ dies Hierosolymis celebratur primo Paschatis, b 528, 531.

Hydropicis, lac Mandragoræ utile, b 455.

I

Idololatriæ initia et incrementa, 56. Cui imprimis addicti Ægyptii, Babylonii, et Franci. *ibid.* Etiam et Israelitæ, 108, 119.

Idola et idolea terræ motu contracta, 60. Edicto Constantini Magni sublata, 451. Idolorum aliquot nomina: Ashtaroth, 119, 127, 128. Asters (Palma), 199. Baal et Baalim, Bael, *ibid.* Baelis templum a Gileone dirutum, 124. A Jezabele Samariæ conditum, 195. (Prophetæ ejus, 199.) Mox dirutum a Jehu, 219. Bel Babyloniorum, Danielis opera destructum, 256, 259. Dagon Gazæorum, 149. Michael, Alexandrinorum, 423. Sin, in Harrana Chaldææ a Chayebab regina conditum; a Talbe regina cum templo exustum, 72.

Ignis templa a Zoradasht (Zoroastre) primum sacra, 265. Quod Phostati erat, in ecclesiam postea conversum, 267. Ea cum æditibus Darius moriens Alexandro victori commendatas habuit, 276. A Bahrame Jaur R. Persiæ summopere culta, b 83, 84, 87.

Imago Dei in homine, anima, b 27. Imago quam Rochanasser per insomnium vidit, 233. Imagines ab ecclesiis tolli præcipit Theophilus imp. b 448. Quarum cultum idololatricum esse contendit, b 451. Sophronio P. Al. et Abukorra contra suadentibus, b 452.

Imperator fidelium (titulus califarum). *Vide* Amel' Mumein.

Imperii partitio post excessum Alexandri Magni, 295. Et per Constantinum Magn. inter filios, 471.

Imprecationes mutuz Chrysostomi et Epiphanii, 344.

Inventa nova, et primærerum origines, videlicet. Inventio

Ærarizæ, per Kainitas, 20. *Astronomiæ*, per Zoroastrem, 65, 263. *Campanarum*, per Noachum, 56. *Coronæ*, per Nimrodem, 63. *Ferrarizæ*, per Kainitas, 20. *Idololatriæ*, 48, 59, 56. *Imaginum cultus*, 47. (Ignis, sacerdos primus Adeshan, 64.) *Lapidum*, viarum iudicum, per Josephum patriarch., 88. *Magiæ*, per Zoroastrem, 263. *Mensurarum et ponderum* per Hadem, Semis nepotem, 60. *Mensoriarum Nili columnarum* per Josephum patriarch., 88: *Monachatus*. In Ægypto, Antonius, 484. In Syria, Hilario, qui in cellam se receperunt, Symeon Stylites, b 100. *Musici instrumentalis*, per Kainitas, 20. *Moris immolandi filios, et præstigiatorum*, 59. *Picturæ*, 47. *Purpuræ*, per opilionem Tyrium, 172. (Sacerdos primus, Melchisedech), 32, 14. *Sacrificiorum*, per Kainem et Abelem, 16. *Sepulcrorum*, ex occasione pestis immane grassantis, 132. *Tabernaculorum*, per Kainitas, 20. *Vinearum*, per filios Noachi, 43. *Urbis primæ conditor Kain*, 16. *Infanticidium, Herodis jussa perpetratum*, 313.

Interpretes Bibliorum LXX, 295. Inter quos Symeon Justus, *ibid.*

Islamismus, religio Mohammedana, b 256, 259.

J

Jejunio (de) celebrando scripsit Demetrius patr. Alex., 563. *Quadragesimale quo tempore olim servatum*, 448. *Quando solvendum, ex decreto conc. Nicæni*, 447. *Jejunia statuta Manichæorum*, 520. *Itemque Nestorianorum, Jacobitarum, et Maronitarum*, 523. *Jejunant Melchitæ diebus Mercurii et Veneris, et vigiliis festorum nonnullorum*, 523. *Jejunium solvunt ad horam novam*, b 248. *Jejunium septimanæ τῆς ὑποπόρευου* quando et qua occasione institutum, b 244, 247. *A Cophitis ad auctoris usque tempora servatum*, b 247. *A Melchitis non item*, b 258. *Jejunare hominis gratia fas non esse*, *ibid.*

Juramentum per sanguinem Abelis, Sethiadis solemne, 20, 23. *Juramenti interpres quis, is qui juraverit, an cui juratum*, b 119, 123. *Juramenti per fraudem temerata religio a Phiruze rege Persarum*, b 119.

K (vide et C)

Kancelica scriptura, 53.

Kehla, locus versus quem faciem obvertunt orantes, b 287, 288. *Mohammedanorum ea in re ritus*, *ibid.*

L

Labarum Constantini Magni, 423.

Lacrymis penitentis quantum iustar insit, b 196, 199.

Lapis niger (Brachan) templi Meccani angularis, quanta in veneratione Saracenis habetur, b 523. *Ab Al Jannabio rebelle deportatur*, *ibid.*

Laterum in turre Babelis moles, 52.

Latrone (de) Afro penitente legenda, b 193, 196.

Levitæ in deserto censiti, 107.

Lex Mosi data in Sina monte, 107. *Per Josuam denuo descripta*, 112. *Ceremonialis, quod ad ciborum discrimen, per Christum abrogata*, 467.

Liberam arbitrium in Adamo ante lapsum, b 355.

Lingua primæva quæ fuerit disquiritur, 51. *Græcæ primas tribuit auctor*, *ibid.* *Linguarum confusio*, 52. *Donum, per Spiritum S.*, 523.

Litteræ principum cum osculo excipi solitæ, b 432.

Locustæ, Palæstinæ infestæ, b 420. *Ægypto etiam*, b 519.

Longævus, Symeon Justus, 296.

Luctus centennalis ob mortem Abelis, 16 dierum cxi, ob mortem Adami, 19. Quadragesimalis ob mortem reliquorum patriarcharum, scilicet, Sethis, 28. Enosh, ibid. Kainanis, 31. Mahlalielis, ibid. Jaredis, 32. Lamechis, ibid. Mathusalechis, 33. Noachi, 47.

Lumen solis, umbra Christi, 31, 59.

Lux primigenia, ante solem creatum, b 59.

M

Magia, per Zoroastrem inventa, 263.

Magi, ignis cultores, 64. *Incesti eorum concubitus*, *ibid.* *Magi Christum adorant*, 312.

Mandragoræ lac contra hydropisim valet, b 433.

Mani, Tekel, Phares. Scriptura quam vidit Balthasar rex Babylonizæ, 236.

Manna de cælo pluit, 104.

Mares a feminis in arca Noachi segreges egisse, 39.

Martyres Ephesi sub Decio imp., 538. *Martyres xl ex-*

pressi in testudine ecclesiæ Resurrectionis Hierosolymis, b 423. *Festum eorum, ibid.*

Masculi foetus in utero indicia, 399.

Al-Mawareck, morbus Persis epidemicus, 264.

Medici Ægyptii præ aliis in pretio habiti, b 408.

Medium terræ. De salute humani generis inde oritura Adami valicinium, 19. *De eo Lamechis ad filium præceptum*, 52. *Noachi ad Sethem præmonitio*, 44. *Sem ab angelo eo deducitur*, 48. *Ubi Adami corpus ab eo conditum, videlicet in Jalalah [Golgotha] seu Cranii loco, Hierosolymis*, 48, 51. *Ubi postea Sanctum sanctorum*, b 287.

Melchitæ, Christiani Alexandriæ et in Ægypto orthodoxi, b 16, 23, 79, 93, 100, 103, 131, 153, 152, 187, 247, 267. *Ejunctis Jacobitis Alexandriam obtinent*, b 153. *Sede Alex. vacante, a metropoli Tyri episcopos ordinandos curant*, b 87, 388. *Georgium, patriarch., Arianum, ab ipsis interfectum cremant*, b 480. *Lucium patr. Arianum, excommunicatum pellunt*, b 488. *Eorum jejunia*, 523.

Meteora ignita in Ægypto, b 483, 484. *Michael, idolani Alexandrinum*, 435. *Ab Alexandro patriarcha in crucem funditur. ibid.* *Et templum ejus Michaeli angelo sacratum, ibid.* *Cui festum instituitur, ibid.*

Miracula: Lapidem in ignem versi, 27. *Terra sponte dehiscens ad corpus Adami suscipiendum, et mox suscepto, se recludens*, 48. *Rubus ardens nec consumptus*, 100. *Muri Jerichuntis ad clangorem tubarum collapsi*, 114. *Grando lapideus*, 112. *Solstitium tempore Josuæ*, 102. *Oleum et farina vidue Sareptensis inexhausta*, 199. *Ignis e cælo per Eliam devocatus*, 200. *Pons Silwan (Siloh) Eliæ sitiienti apertus*, 259. *Manassis regis e Babylone Hierosolyma per angelum deportatio*, 239. *Urbs Nisibis precibus expugnata*, 379. *Fumus suaveolens e smeto halans*, 452. *Ægrotus, tactu recens inventæ crucis sanatus*, 455. *Imago B. Mariæ lac ex uberibus stillans, mendax ab imp. Theophilo deprehensum*, 448, 451.

Ministorum Ecclesiæ Hierosolymitanæ victus e redditibus Ecclesiæ, b 424, 427.

Misericordiæ apparitio, b 215, 216.

Missio discipulorum Christi, 523.

Misionis modi varii, quorum ignoratio Nestorianis erroris occasionem præbuit, b 24, 52, 55, 56.

Monachorum in Ægypto primus Antonius, 484. *In Syria, Hilario. Qui in cellam se abdidit Symeon Stylites*, b 100. *Monachi Palæstini Anastasium imp. anathematizant*, b 140. *Nec non Dioscorum, Eutychetem, et Severum hæreticos*, b 143. *Monachi montis Sinæ a Justiniano imp. impetrant ut monasterium ipsis extrueret*, b 160. *Qui dispersi antea agebant*, b 163. *Quibus partem annonæ Ægypti assignavit*, b 167. *Uti et servis eorum, ibid.* *Monachi Hierosolymitani Judæos apud Heraclium imp. deferunt*, b 245. *Cui ut, contra fœdus factum, eos e medio tolleret, obtentu religionis persuadent*, b 244. *Monachos a tributis immunes esse voluit Al-Moctader califa*, b 516.

Monasteria in Palæstina, Ægypto, et monte Sina crexit Justinianus imp., b 160, 163, 164. *Monasteria Damasci a Mostemiis direpta*, b 515.

Monasteria varia, videlicet, As-Kit Ægypti, 539, 540. *In valle Hobaid. Vide Abu-Makarii. Al-Dawakesi, in Palæstina*, b 100, 108, 248. *Cujus præfectus Theodosius*, b 136, 148. *Unde et Theodosii dictum*, b 219. *Dir Al-kasir, super tumulum Arsenii jussu Arcadii imp. in monte Al-Kattam Ægypti conditum*, 539, 540, b 411. *Abu-Makarii in valle Habib, ubi Jacobitarum cathedra fixa*, b 155, 107. *Maronis in Hamah Ægypti a civibus Maronitis conditum*, b 191. *Ab Herjello imp. ditatum*, b 240. *Marran prope Damascum*, b 480. *Minæ in Æg.*, b 516. *Rayæ in Æg. a Justiniano imp. conditum*, b 163. *Al-Saik, vetus et novum. (f. Lauræ.) in Palæstina*, b 108, 136, 243. *Servorum, in monte Sina a Justiniano imp. conditum*, b 167. *Qui ex mutuo dissidio postea dissipati, ibid.* *Forum liberi Banu Salehi dicuntur*, b 168. *Simeonis in ditione Emisæ*, b 583. *In Sina monte a Justiniano imp. conditum*, b 160, 163.

Morte (de), philosophorum gnômæ variæ in funere Alexandri Magni, 288, 291, 292.

Mortalium omnium semper felicem experitur Olympias, Alexandri Magni mater, 287.

Mosaphii (al-), pedites sic dicti, Moctaderem chalifatui restitunt, b 519.

Moslemi quibus de causis bella se movere obtendunt, b 260.

Mundi et immundi discrimen per Christum sublatum, 467.

Muriæ et tortarum in re medica præstantia, b 408.

Muri vetulæ, in Ægypto a Cleopatra conditi, 300, 303.

Musæ Gazæ infestæ, 144.

Musci libra Abdollæmox ante obitum propinata, sua-
volentiam mortuo conciliavit, b 367.

Musica instrumenta a Kaluilis inventa, 20, 21.

Myrrha. *Vide* Aurum.

N

Natali Christi (de) die. auctoris disquisitio, 417.

Nativitatis Christi festum. *Vide* Festum. De duabus in
Christo naturis sententia concilii Ephesini, b 8. De
eisdem, auctoris disputatio contra Nestorianos, b 15, 72.
Et contra Jacobitas, b 147, etc.

Necessitatem peccandi nullam hominibus incumbere,
b 255.

Nigris vestibus utebantur Christiani Al-Mamune
Chalifa, b 435.

Nominis mutall, postquam patriarcha factus est, in
auctore exemplum, b 472.

Nonam (ad) horam jejunii solutio, b 218.

Nosocomium pro peregrinis a Justiniano imp. Hiero-
solyms conditum, b 160.

Notarii non nisi Christiani asciscendi, ex decreto
Constantini Magni, 451.

Nummus Decii, Theodosio imperante conspectus, quasi
miræ antiquitatis habitus, 552.

Nuptiæ secundæ Leonis imper. qui anagnosta fuerat, a
Patriarcha CP. prohibitiæ, per synodum ea de re coac-
tum permissæ, b 487.

Nutrix liberorum Mauricii imper. ut alumnus eriperet
filium proprium Phocæ tyranno necandum præbuit, b
211.

O

Obstetrices Ægyptiæ, 96.

Oleum, in consecratione ecclesiarum ab Athanasio
peracta usurpatum, 464.

Olitores Alexandriæ 12000, b 519.

Optio Davidis, 171.

Orare solebant Ommaldæ sedentes, Abbasidæ stantes,
b 395.

Ordinatio presbyterorum in ecclesia Alexandrina,
531.

Osculo regum litteras excipi solere, b 452.

Oshanan, nox festa apud Persas, 419.

Ovorum esu in jejuniis quatenus abstentum, b 217.

P

Factis (de) in redditione Damasci quæstio de novo sus-
citata, b 280.

Palatia 4.000 in Alexandria, b 316.

Panem et vinum offerre Melchisedeko præscriptum,
32. Oblata Abrahamo, 67.

Papæ (id est avi) appellatio patriarchæ Alex. quando,
et quare, primum tributa, 332, 355, 383.

Παραμονή, festorum vigilia, 523.

Pascha Judaicum a Joshua post captam Jerichontem
celebratum, 111. Solenne tempore Ezechiae regis, 235.
Et Josiæ regis, 240. Pascha Christianum quando cele-
brandum ex decreto concilii Nicæni, 444. Ex mente Deme-
trii patr. Alex. 363. Quam varie olim observatum, 564.

Passionis Dominicæ dies sacer ex edicto Constantini
Magni, 451. In patriam pietatis, et fidei in regem exem-
plum illustre, in consiliario regis Hyatela, b 112.

Patriarchæ, non nisi coelibes constituti, 451. Patriar-
chæ Antiocheni (post Syriam a Saracenis occupatam)
Constantinopoli fieri soliti, ibique subsistere, b 524.
Patriarchæ Alexandrini e presbyteris antiquitus juxta
ordinem senioritatis succedebant, 131. Mos iste quando
desierit, *ibid.* Patriarcharum Ecclesiæ Orientalis mentio
in precibus communibus fieri solita, b 531.

Pax inter Romanos et Moslemas, b 531.

Peccatum non committi ex necessitate, b 555.

Pensio perpetua. *Vide* Corrodium.

Peregrinationibus ad Meccam impense deditus Omar
chalifa, b 323. Quæ a Merwane Cal. interdictæ, b 363.
Uti et ab Abdol Maleche, b 364. Qui Hierosolymitanos
eorum vice subrogavit, *ibid.* Al ab Jannabio, f. Hasanis,
rebelle, ad tempus interruptæ, b 520, 523. A Christia-
nis ad imaginem B. Mariæ (æditui fraude lac stillan-
tem) susceptæ, b 451.

Persecutiones Christianorum variæ, videlicet: sub imp.
Nerone, 336. Domitiano, 347. Trajano, 348. Adriano,
352. M. Aurelio, 360. Severo, 372. Maximino, 581. Decio,
388. Gallieno, 395. Caro, 400. Diocletiano, 405. Maxentio
et Maximiniano, 408. Licinio, 427. Juliano Apostata,
483.

Personas duas in Christo unitas docuit Nestorius. b 8.
Contra quem disputat auctor, b 15. Quæ et Sabellii
hæresis in concilio CP. i damnatur, 512.

Pestis grassatur in Græcia, 132. In Judæa, tempore
Davidis, 171. In imperio Romano tempore Maximiani
Aug., 420. Alexandriæ et in Ægypto, b 152. In Palæstina,
post exilium Eliæ patriarchæ Hier., b 147. In Persia,
quæ reges duos sustulit, b 252.

Petra, templum Mohammedanum Hierosolymis (quod
ibi lovi Deus Jacobum allocutus), b 287, 424, et alibi.

Philosophi Arsi (Artaxerxi) Persarum regi cœvi, 267.
Alexandro magno cœtanei, 280, 288, etc. Eorum super
morte ipsius gnômæ, *ibid.* 292.

Picturæ (ut videtur) prima origo, 47.

Piscibus solum vesciebantur Manichæi, 56. Eorum esus
in jejuniis quousque permissus, b 217.

Pistor Pharaonis, 84, 87.

Platanus Indica, arcæ Noach materies, 35. Et campanæ,
56.

Pluvia Christianorum precibus impetrata, 560.

Pocillator Pharaonis, 84, 87.

Pomum contentionis a Theodosio Jun. imp. Eudociæ
conjugi datum, b 91.

Pontes reficere, et de novo construere, Ægyptiis
victis ab Amro injunctum, b 312.

Porcinas carnes edere sub Evangelio licere, 467. Quas
qui recusabant Constantini Magni jussu occisi, 471.

Potestas imperatoris circa sacra, 507.

Prælium Cameli. *Vide* Camelus.

Præputia alienigenarum, dos Michol uxoris Davidis,
156.

Prærogativa (de) regia et prophetica Jephtham inter et
Phineasum contestatio, 132.

Precum quanta efficacia, nempe precibus pluvia
impetrata, 560. Nisibis expugnata, 376. Maximianus imp.
a morbo convalescit, 412. Imperator quaesitus, et
impetratus, 495, 507.

Presbyterorum XII collegium a S. Marco in Ecclesia
Alexandrina constitutum, 331.

Processio sollemnis cum Heraclius imp. Hierosolyma
intraret, b 243.

Prophetæ Israelitarum: in Ægypto ante Exodum, 100.
In deserto, 107. Tempore. Joshua, 116. Davidis, 171.
Rehoboanis, 188. Regum Judæ: Asæ, 192. Jehosaphati,
195. Joramis, 211. Abazæ, 216. Joashi, 223. Amasia,
224. Uzziæ, 227. Jothamis, 231. Achazis, 231. Hezekiæ,
232. Josiæ, 240. Jehojakimis, 245. Zedekiæ, 247. Capti-
vitalis Babylonicæ, 252. Zorobabelis, 260.

Proverb. Ovis jugulata non timet excoriationem, b
367.

Pueri tres Babyloniæ in fornacem conjecti, 214. Divi-
uitus liberantur, 218.

Pulpiti situs in ecclesia Hierosol. ad latus boreum
altaris, b 423.

Purpuræ inventio, 172.

Q

Quadragesimalis jejunii observatio varia, 565, 564.
Vide Jejunium.

R

Reditus ad testudinem ecclesiæ Resurrectionis
Hierosolymis pertinentes, b 424.

Regem sibi deposcant Israelitæ, 118. Jus regium ob-
tenditur, ut quicquid calcaverit pes ipsius ejus sit, 543.
Dotes in rege requisitæ, juxta Bahranem Jaur, Persam,
b 80, et juxta Heraclium, b 224.

Religionem (ad) profitendam subditos cogit Constau-
tinus Magnus, 467.

Resurrectio Christi, 320.

Resurrectionem corporum negavit Origenes episcopus
Manbagensis, b 171, 172.

Rubus, unde Deus Mosem alloquebatur, ubi sit, b
162.

S

Sacerdotis primi (Melchisedekis) designatio; et vite
ratio a Lameche et Noacho præscripta, 32, 44.

Sacerdotium Judaicum ab Herode venum expouitur,
308.

Sacrarium Tabernaculi, 108.

Sacrificia prima, 16.

Sanctum sanctorum, Judæorum Kibla, b 287.

Sanguis animæ sedes, b 28.

Scientiarum fundamenta, 8.

Scripturæ genera octo apud posteros Semis, 52. Sex
apud Hamiadas, et sex apud Sethiadas, 55.

Senatus Rom. Christum Deum esse noluit, 324.
 Septuaginta interpretes Bibliorum, 296.
 Sepulcrorum fossiliorum origo prima, 132. Sepulcrum Christi a Judæis in simetum conversum, 323. Ubi templum Veneris a gentibus exstructum, 355. Ejus et crucis Dominicæ investigatio a Constantino Magn. iudicta, 451. Cui reperto ecclesia superstruitur, b 219, 243. Sepulcrum Al-Montaseris califæ operæ albario obductum, b 456.
 Serapis, idolum Ægyptium, 296.
 Serpentes Israelitis in deserto infensi, 108. Unde serpens æneus in auxilium erectus, *ibid.* Ab Hezechia rege postea comminutus, 235.
 Servitus Israelitarum in Ægypto annorum ducentorum septemdecim, 100. Quare per quadringentos annos servisse dicuntur, 103.
 Servus domini periculo liberat, b 260.
 Sesamorum modius a Dario ad Alexandrum missus, 263.
 Siccitas triennis Eliæ prophetæ precibus Judææ immissa, 196, 199. Quinquennis *ibidem*, post exilium Eliæ patriarchæ Hieros., b 147.
 Sin, idolum in Harran Chaldææ, 72.
 Sinapi saccus ab Alexandro ad Darium missus, 272.
 Solis eclipsis patiente Christo, 319. *Vide* Eclipsis.
 Solio uti regibus nonnullis ab imp. Heraclio concessum, b 231.
 Somnium pistoris et pocillatoris Pharaonis, 81. Pharaonis, 87. Theodosii ante imperium, 496, 499.
 Spiritus sancti in Christi discipulos illapsus, 323. Divinitas ejus a Macedonio impugnatur, 479. Cujus hæresis in concil. CP. i damnatur, 511. Ubi et processio Spiritus sancti a Patre asseritur, 512.
 Statua a Bochtanassere ut adoraretur erecta, 218. Statua Heraclii imp. a Saraceno violata, b 292.
 Stella, Magorum ad Christum dux, 311.
 Stelliones in Gazæos immisi, 144.
 Stratagemata Heraclii, quo flumen eluso hoste trajecit, b 236.
 Symbolum Nicænum conditum, 444. Cum additamento in concilio CP. i, confirmatum, 512. Utrumque in concilio Chalcedonensi confirmatur, b 93.
 Symbolum Constantinopolitanum, b 551.

T

Tabernacula, a Kainitis inventa, 20.
 Tabernaculum fœderis a Mose constructum, 108.
 Tabulæ Legis per Mosem fractæ, *ibid.* Earum fragmina in Arca ab ipso reposita, *ibid.*
 Taxis patriarcharum in concilio CP. i constituta, 12.
 Tempestas magna in Ægypto, b 483.
 Templum Judæorum Hierosolymis, a Salomone r. conditum, 172. Quoto anno ab initio regni Davidis, 176. Descriptio ejus, 175. Arium ejus a Senacherib direptum, 355. Spolia ejus per Bochtanasserem Babylonem deportata, 244. Per Nabuzardanem deletum, 247. Vasa ejus profanata Baltazari regi exilio fuere, 235. Cyri II decreto recondi cœptum, 260. A Tito funditus destructum, 343.
 Templum deorum gentium Alexandria a Severo imp. conditum, 572. Templum Serapidis, *ibid.* In quo Biblia ex versione τῶν I.XX recondita, 296. Templum Saturni, *ibid.* A Cleopatra conditum, 300. Ubi Michaelis idolum coli solebat, 435. Deinde in ecclesiam Michaeli archangelo

sacram conversum, *ibid.* Quæ flammis conflagravit, b 507. Tempia sua Mohammedani quam sacra habeant, b 432. Ea Alexandria, Damasci et Hierosolymis, a Walido chalifa ampliata, b 372, 373. Templum Mohammedanis commune in Ægypto ab Ahmedo f. Telonis constructum, b 472. Alexandria de novo condita, b 572, 573. Hierosolymis. *Vide* Petra. Meccæ celeberrimum, ex parte dirutum, b 367. Mesri, ampliatum, b 407. Et ptilatio auctum, b 420. Phostati de novo conditum, b 368. *Vide* Ecclesia.

Terræmotus in orbe primus idolorum templa prostravit, 60. In Ægypto varii, b 476, 528. Alexandria, post cædem Proterii patriarchæ, b 103. Antiochiæ, b 147, 192. Constantinopoli post cædem Joan. Chrysostomi, 547. Alius IX Zenonis, b 107.

Tetrarchæ Judææ, 315.

Θ Θ Θ, Alexandria in pavimento descripta, quomodo interpretatus sit Theophilus patriarcha, 527.

Theriaca Andromachi, 339.

Thesaurus Alexandria inventus, 527.

Thronus. *Vide* Solutio.

Thus. *Vide* Aurum.

Titulus successorum Mohammedis quam variaverit, b 295, 296.

Tortarum in medicina usus, b 408.

Tributum Palæstinis remittit Justinianus imp., b 159. Et clericis Al-Moctader callifa, b 516. Mesrumi a Saracenis captæ quo temperamento indictum, b 211. Septimanatum ab Ægyptiis solvendum decernit Abdo-Aziz, b 571.

Trina immersio in baptismo Trinitatem designat, b 52.

Trinitas in divinis explicatur, b 52. In concilio CP. i exponitur, 512.

Typicon, Sabæ, b 247. Ecclesiæ, b 218.

U

Ultio justa, accusatorum Danielis, 256. Percussorum Darii per Alex. Magnum exaltatorum, 279. Filix regis Al-Sawalis, 568, 571.

Unione (de) duarum naturarum in Christo, b 24, 43, 44.

Unitas in divinis explicatur, b 8.

Uxores olim episcopis permissæ, 443. Patriarchis non item, 451.

V

Veneris dies Mohammedanis sacris destinatur, b 373, 395, 435, etc. Veneris templum, in loco ubi Christus sepultus, a gentibus conditum, 355.

Venti et procellæ in Ægypto, b 483.

Versio τῶν I.XX, quando et quomodo facta, 296.

Vestes quales Christianis injunxerit Al-Motawaccel califa b 448.

Vidua Sareptensis Elfam prophetam excipit, 136.

Vini et panis oblatio Melchisedeko injuncta, 44.

Visio medici Constantiopolitanæ, b 196, 199. Joannis Misericordis patr. Alex., b 215, 216, 219.

Vitulus aureus ab Israelitis cultus, 108. Vituli aurei a Jeroboamo r. conflati, 187.

Voluntatibus (de) in Christo duabus, b 51, 61. Contra Jacobitas disputatur, b 151, etc., b 28. Ea controversia per 46 annos indecisa, b 271. De Monothetarum sententia, b 327, 328. Damnata in concilio CP. i, b 351, 352.

Votum Jephthæ, 131.

INDEX TOPOGRAPHICUS,

SIVE LOCORUM,

Videlicet r, Regionum; u, Urbium; g, nominum gentium inde ductorum; p, populorum; ins. insularum (fluviorum, et montium indiculo ad calcem subdito). — Nomina propria, sive ea locorum (ut in presentis) sive personarum fuerint (ut in sequenti Indice), quotquot ab Al (articulo Arabico) incipiunt (qui, pro arbitrio lectoris vel omitti poterit, vel apponi, et ab auctore ipso sæpius insuper habetur), ad sua primitiva, prout alphabeti ratio postulabat, neglecto quasi articulo, revocavimus.

A

Aanab, u. Palæstinæ: villa uvarum (sed legend. forsitan

Anat. scilicet Anathoth.), 242.

Aazar. (Gezer) u. Palæst., 180.

Al-Abbasta, u. Ægypti in Al-Huph. b 195.

Al-Abbasiensis, forte gent. b 284, 360, 376.

Abasita. g., b 372.

Abdad. u. Palæst., 116.

Abrahamahr. u. (ut Abrashahr) eadem secundum nonnullos, quæ Naisahr. u. Chorasani, b 126.

Abukair, ins. Ægypt. b 508.

Achmim, u. Ægypt., 300, b 431.
 Achshaph. u. Palæst. per Joshuam capta, 115.
 Adawensis, gen., b 543.
 Aderbijan. (vel ut alii Adhrabijan) u. Pers. (a Nimrode condita, 64), b 83, 200, 207. Ubi templum igni sacrum, b 84. A Sarracenis expugnatur, b 295.
 Adrianopolis, u. Thraciæ, 492.
 Adullam, u. Palæst., 116.
 Africa, r., b 195. A Sarracenis debellata, b 340.
 Ægyptus, r. passim. Servitus Israelitarum ibidem quomodo putanda, 100, 103. Reges ejus post Alexandrum magnum, 296, 299. A Saracenis debellatur, b 203. Vectigalis ipsis sit, b 319. Ab Ahmede f. Tolunis occupatur, b 471. Ab Almoktase chalifa recuperatur, b 495. Ab Obaidalla Aliense rursus occupatur, b 595. Ægypti idololatriæ imprimis dediti, 56. Arianismo et Manichæismo infecti, 479, 515. Ad Eutychnianismum desciunt, b 91, 99. Ægyptiaca scriptura, 55.
 Ælla, u. e ruinis Hierosolymorum ab Ælio Adriano imp. condita, 355, b 284.
 Æthiopes, pop. 55, 111, b 188.
 Æthiopica scriptura, 55.
 Ahwaz, r. Persiæ finitima, 295, 419, b 131.
 Alexandria (Ægypti metropolis ab Alex. Magno condita, et sedes imperii constituta, 280. a Ptolemæo Lagi hippodromo aucta, 299, b 103. (qui imperante Zenone conflagravit, *ibid.*, b 108.) inundationem patitur, 480. Suburbana ejus a Kobade Persa incensa, b 132. a Saracenis obsessa, b 312. Et post menses quatuordecim vi capta, b 319. Quantum cujusque rei in ea tum repertum, *ibid.* Captæ parcendum censuit Omar chalifa, sed tributariam fecit, *ibid.* A Manuele eunucho recuperatur, b 539. Sed mox deperditur, *ibid.*, b 340. Ab Obaidalla Aliense capitur, b 503. Et AbuKaseme f. Obaidallæ, b 507. Cives urbe pulsæ a Thamalo eunucho AbuKalrum insulam deportantur, b 503. Quorum ultra ducenta millia fame pereunt, b 511. Reliqui urbem repetunt, *ibid.* Alexandria ad fidem Christi per S. Marcum convertitur, 328. Politia Ecclesiæ ibidem antiqua, 331. Per Alexandrum patriarcham novatur, *ibid.* Patriarchæ ibidem quando et quare papæ (avi) dicti, 383. Locum tertium eis decernit concilium CP. I, 512.
 Alexandriai, tempore persecutionis, in speluncis, sacris operantur, 309. Arianismum et Manichæismum imbibunt, 479. Et Eutychnianismum, b 91, 99. Inde partium studia inter Melchitas (orthodoxos), et Jacobitas (hæreticos), b 384. Qui Proterium patriarcham misere laicatum cremant, b 103. Sed Apollinaris pat. vim inferentes irucidantur, b 155. Unde Melchitæ cathedram obtinent, *ibid.* Ita tamen ut sedes sæpe vacaverit, b 220, 348, 488. Etiam per 97 annos continuos, b 267, 587.
 Amaaphe. (Al-Naapher.) l. Ægypti, b 472.
 Almakas. *Vide* Al-Maks.
 Amalakitæ. pop., ab Esavo oriundi, 80. Occisioni a Deo devoti, 152.
 Amedus, vel. Amidus, u. Assyriæ 268, 252. A Persis occupata, 367. Vastata, b 132.
 Ammonitæ, p. servitute premunt Israelitas, 128. Per Jephtham fusi, 131. Strages eorum θεῖλατος, 203.
 Amorræi, p. 67, 68.
 Amuria, u. Asiæ minoris, ab Al Motaseme capta, b 459, 440.
 Anawensis, gent., b 395.
 Anbar u. ad ripam Euphratis orientalem (Alia est ejusdem nominis prope Belcham), b 596, 599.
 Al-Anchaz, r., 55.
 Al Ancirdah, r., 53.
 Ancyra, u. Phrygiæ, b 88. Ab Al Motaseme chalifa capta et incensa, b 459.
 Ancyrensis (Cyrensis. gent. a Cyro urbe Syriæ), b 171.
 Ani (Al-), u. Palæst. Per Joshuam capta, 111, 116.
 Al-Arjaz, regi ejus diademate uti ab Heraclio imp. indultum, b 231.
 Ansariensis, g., b 560.
 Ansenæ, u. Ægypt., 300.
 Antiochia. u. Syriæ (prius Riblah), 53, 247. Ab Antiocho conditore denominata, 299. Terræ motu bis collapsa, b 147, 192. A Kesra r. Persarum capta, b 180. Ab Ahmede f. Tolunis occupatur, b 471. Arianismo laborat, 470. Sedes ibidem vacat per annos duo et viginti, b 195. Patriarchæ ibidem locum quartum decernunt patres concilii CP. I, b 512.
 Aphlagonia (forte Paphlagonia), r., 53.
 Arabes, p. a Kahtan f. Eberis oriundi, 47. Eorum tribus aliquot recensitæ, b 272. Monachis Sinæ montis infesti,

b 160. Ab Abubecr chalifa ad Islamismum coguntur, b 256.
 Arabica Scriptura, 55.
 Arad, u. Palæst., 116.
 Aram (Syria), r., 116.
 Ardesbir Achorba vel potius, ut alii Ardsbir-Chorra, u. Persiæ, 375, b 131.
 Ardol' Chamsiu, locus ins. Ægyptiacæ, b 504.
 Ariodomus. (l. Ordonnus), r. a Sarracenis capta, b 273.
 Arish, vicus Ægypti limitaneus, b 299.
 Armenia, major, et minor, rr., 55. A Sarracenis devicta, b 240. A Jacobo Barradiensi in hæresim seducta, b 147.
 Armeniaca scriptura, 55.
 Arsagena. (Carthago), u. Africæ, 595.
 Asatenata. vicus Cypri, b 220.
 Ascpha (Al-), locus ditionis Damascenæ, b 491.
 Ashanensis (l. Asanensis) g., b 364.
 Ashmur, r. Ægypt., b 392. (forte Ashmum, vel Ashmun) Asia, r., 348. Askelon. (Eglon) u. Palæst., 155. 147. Per Joshuam capta, 112, 115. Et a Saracenis, b 296.
 Askelanensis, g., b 515, 592.
 Asphahan, u. Persiæ, b 231.
 Astarabad, u., quæ et Corch-Misanis, (l. Bisan.) ab Asdashire Persa condita, 375.
 Asyutus (Lycopolis), u. Æg., 432.
 Athenæ, u. Atticæ, 267.
 Awabitæ, p. Palæst., 115.
 Awasem, regio inter Antiochiam et Alepum, Maronismo addicta, b 191.
 Ayela (Al-), u. (forte Al-Abollab), 375.
 Azaria (Abiezer.), u. 127.
 Azdensis, g., b 396, 400.
 Adzshir Chorab, u. b 131. (*Vide* Ardsbir Achorba.) 375.
 Azekab, u. Palæst., 112, 184.
 Azzensis, gent., b 471.

B

Baalbec, u. Syriæ, Obaidæ deditur, b 265.
 Babandum (Al-), u. Ciliciæ, b 435.
 Babamudah (fort. Abuud.), vicus Saidis in Æg. b 431.
 Babel (Babylon), u. (a Nimrode condita, 64) 35, 52, 252, etc. De turre ibidem condenda consulunt Noachidæ LXXII. 51. Videlicet. Semiadæ XXV, 52. Hamiadæ XXXII, 55. Japhetidæ, XV, 55. Situs et magnitudo ejus, 52.
 Babel (Babylonia), r. a Persis occupata, 367. Captivitas Israelitarum Babytonica, 247, 248.
 Babytonica scriptura, 52.
 Babylonii, p. idololatriæ, 56. Arianismo dediti, 476.
 Bacca. (leg. Racca) u., b 492.
 Badesensis (Al-) (l. Al-Badegisensis.) g., b 416.
 Bagdad, u. ab Al-Mansure chalifa condita, a Bagdado anachoreta nomen sortita, b 399.
 Babar Sæmer, u. Camaranæ, 573.
 Babman Azdashir (vel Ardshir), u. Euphratæ Basoræ, 375.
 Bahuas (Al-), r. Æg. (eadem forte quæ aliis Ahuas; Ægypti provincia.), Abul-Kaseme capta, b 504, 507.
 Bahrain (Al-) (Mesopotamia), r. 52, 119. b 520.
 Bajaitæ (Al-), p. 55.
 Bajtac (Al-) r. 53.
 Bakuasa (Al-), (Al-Bahuasa aliis, Ahuas), r. Æg., b 504, 507.
 Bal (forte Dan, u. Palæst.), 194.
 Balasur, u. Persiæ a Balabe r. condita, b 127.
 Bani Omar, r. (Armenia), 40.
 Banu Salehis. *Vide* Lachmienses.
 Baniyasus, (Bethshan), u. Palæst., 156.
 Barabia (Jamnea), u. Palæst., b 95.
 Barbart, pop. 55.
 Barka, r. Æg. 427, b 319. Ab Obaidalla Aliense capta, b 503. S. Marcus ibidem prædicavit, 335, 336.
 Barmus, u. Palæst., 106.
 Basra, (vel Basora), u. Eraki, 375 b 295, 596. *Vide* Euphrata. u. b 343, 459. Ab Aii rebelle vastata, b 468. A Solimane rebelle capta, b 520.
 Batayeh, (Al), paludes inter Waset et Basram, b 459.
 Batendlun, u. Palæst., 116.
 Bathnia, pars ditionis Damascenæ, b 264, 272, 476.
 Batshur, (Bethshur) u. Palæst., 181.
 Beerah, u. Palæst., 127.
 Beersheba, u. Palæst., 148.
 Beitshemsus (Bethshemesh), u. Palæst., 147, 224, 227.

Belcha, r. b 111, 188.
Bethel, u. Palæst., 111, 120.
Bethleem, u. Palæst. 184, Christi natalis, 511, 512. Ab Omare Chalifa invisitur, b 288.
Birseba, (Beer-sheba), u. Palæst., 225.
Bithynia, r., 431.
Bohairah, r. Damascena, b 388.
Bolgari, (Bulgari), pop., 55, b 512. Eorum rex Leonis imp. sororem filio suo in uxorem ambit. Repudium passus bellum Romanis infert. Accepta Domitii filia pacatur, *ibid.*
Burah, u. Æg., b 423, 452, 471.
Busiensis (Al-) gent., 415.
Busir Kurindes, vicus Ashmuris (fors. Ashmumis, vel Ashmunis), in Æg., b 392.
Byzantium, u. Thraciæ, 53, 408. In Constantinopolim erecta, 471

C

Cæsarea, u. Cappadociæ, 483. Cæsarea, u. Palæst., b 264, 300, 395, 515. A Saracenis capta, b 296.
Calh. Most-Arabum tribus, b 272. Inde Calhensis, b 563, 588, 591.
Canacar, vicus Damasci, b 491.
Canaanæa, (Palæstina), r., 55.
Canaanitæ, pop., 116.
Canuz (Al-) spelunca in monte sacro, in qua sepultus Adam, 19, 25. Et reliqui ad Noachum patriarchæ Sethiadæ, 28, 51, 52, 55.
Canum spelunca (l. Celab. q. d. spelunca Canum), a Zedekiah rege Judæ in perfugium sibi frustra parata, 347.
Cappadocia, r., 53, 383, 412.
Caphar Phacar, vicus Robæ. (Edessæ), Helena: Coust. Magni matris natalis, 408.
Caramania, r., 375.
Carbala, loc. in ditione Eraki, b 565.
Carsa (Tirzah), u. Palæst., 116.
Carthago, u. Africæ, 388.
Caryun (l. Ceryaun), loc. Ægyp. b 312.
Cascar (Cascar), r. b 111.
Cetamensis, vel Cethamensis, gent., b 508.
Chaldæi, pop. incolæ Babyloniæ, 52.
Chaldæa scriptura, *ibid.*
Charsenab, r., 55.
Chalediah, (Al-), r., 55.
Chaselensis, gen., b 604.
Chat (Al-), u. Transoxiana, 375.
Cattanus (Al-), (l. Al Cannani), gen., b 365.
Choat-Sabur, u. Persiæ (Susa), a Sapore rege condita, 471.
Chorasan, r., 53, b 84, 111, 127, 188, 309, 245, 376, 592, 415, 436, 520. A Saracenis debellata, b 310. A Rappheo, f. Lithi occupatur, b 412.
Choruziensis, g., b 343.
Chowarezmia, r., b 447.
Chozaensis, g., b 404.
Chozar, (Al-), r., 55.
Chozari, pop. (Abares).
Claudia, u. a Cyro Prisco condita, 72. (Quam, nomine Claudio decepti Ptolomæi geographi patriam autumant.)
Constantinopolis, u. Thraciæ. a Constantino Magno muris clucta, et ab eo CP. denominata, 471. A Persis obsessa per annos quatuordecim, b 212, 223, 229. Obsidio solvitur, b 226. Captata sedes in patriarchatum erigitur per concil. Nicænum, 441. Arianismo infecta, 476. Patriarcha CP. ordine secundus ex decreto concilii CP. primi, 512.
Cophitæ, pop. 55. Christiani Ægyptii, (nomen primo topicum, deinde sectæ), Jacobitæ, 435, b 301, 307, 428, Saracenis ad Græcos Ægypti pellendos opem ferunt, b 311, 312, 540.
Corch Choab Sabur, u. a Sapore Persiæ rege condita (Susa), 471, 472.
Corch Misan (al. Bisan), r., 375.
Corinthus, u. Græciæ, b 11.
Cos, n. Coinsulæ, 264.
Creta, ins., 53.
Cyprus ins., 53, b 215, 219, 220, 536. Cedri, ad reparandam ecclesiam Resurrectionis Hierosolymis, inde subvectæ, b 423.
Cyprii, g., fœdus ineunt cum Saracenis, b 340.
Cusa, u., b 343, 395, 399. A Solimane rebelle capta, b 520.
Cushai, qui et Nigritæ (Æthiopes), pop., 191,

D

Dabbensis, vel Dobbensis, gent., b 400, 435.
Daibal, u. Sindiæ, b 83.
Daña, (Al-) l. Syriæ (ab occident. Euphratis), b 492.

Dalmatia, (l. Dalmitia), (Dalmatiæ urbem) Salonas, vult, 407.

Damascus u. Syriæ, 68, b 219, 220, 240. Capta et combusta per Salman-Asurem regem Assyriæ, 131. A Persis vastata, b 212. A Saracenis per sex menses obsessa, b 276. Deditiois pacta a Chalide uno ducum obsidentium concessa, reliquis incois, quousque valida, b 279, 280. Ab Ahmede f. Tolunis occupata, b 471. Portæ ejus Cisan, et Thomæ, et Jabia, et parva, b 276, 279.

Damasceni ecclesiarum suarum immunitates ab Omare II chalifa confirmari impetrant, b 280. Ecclesiam S. Joannis Abdol-Malechi chalifæ vendere recusant, b 464. Quam Walid chalifa partim diruit, b 375.

Dares (l. Dades, intellige Dadastana), vicus Bithyniæ et Galatiæ conterminus, 487.

Debir, u. Palæst., per Josuam capta, 115, 116.

Destar (l. Radestar), (El'asar), u. Palæst., 67.

Dhan, u. Ægypti 96.

Dilam, (Al-) r., 55, b 188.

Dorylæum, u. Phrygiæ, b 84.

Duriz Phiruz, u. in Cascar, a Phiruze rege Persiæ condita, b 111.

Diyar Rabia (vel Diarrabia), r., 40, 52.

E

Ebræi pop. ab Ebere patriarcha oriundi, 52.

Ebraica scriptura, *ibid.*

Echmim, locus in Saide Ægyptiaca, b 12.

Edom, r., 68.

Einshehes (quæ et On) (Heliopolis), u. Ægypt., 87.

Ekron (Ephron), u. Palæst., 447, 448.

Eracus, r. (Babylonica, seu Chaldaica), b 12, 87, 200, 256, 363, 592, 495, 516. Ubi urbs cognominis a Cyro Prisco condita, 72. Tributaria St Abubecri chalifæ, b 259.

Esthaol, u. Palæst., 140.

Estochrita, gent., 367.

Evei (Hivitæ), pop. Palæst., 116.

Euphrata (vel Euphrata), Basora, r. (ideo sic dicta, quod ex Euphrate aquam hauriant), 375.

F (vide et Ph)

Franci, pop. Europæus, 55. Imprimis idololatræ, 56.

Francica scriptura, 55.

G

Gabaa, arx Palæst., 147.

Gath, u. Palæst., 67.

Galaad, u. Palæst., 151.

Galgai (Gilgal), u. Palæst., 151.

Galilæa, r., 319, 325. A Vespasiano imp. vastata, 359.

Montana ejus a Judæis postea habitata, b 212, 250, 240, 245.

Garriyan (vel Gerayan), .. prope Cusum, b 345.

Gasar, tribus Most-Arabum, b 272.

Gath, u. Palæst., 184, 223.

Gath-Haphar (II Reg. xiv, 25), u., 227.

Gaur (Al-), r. (f. Parthia), 504, 543, 555. Ab Arabibus habitata, 516.

Gaza (quæ et Gezir), u. Palæst., 115, 136, b 259. Praefectus de ditione ejus cum Omare colloquitur, b 260.

Geder, u. Palæst., 116.

Gehenna, vallis ad Hierosolyma, b 288.

Georjan, u. inter Chorasenum et Tabarestanum, b 412.

Gerar, u. Palæst., 67.

Gergesæi, pop. Palæst., 116.

Geshur, r., 168.

Gibeon, u. Palæst., 111. In societatem a Josua admissa, 112.

Gibbethon, u., 188.

Giun (leg. Gibeon), u., 112.

Gilead, u. Palæst., 128.

Gilgal, l. Palæst., ubi Judæi a Josua circumcisi, 116.

Giza, r. a Jacobo Barraliense hæresi afflata, b 147.

Golgotha, locus Craui, ad Hierosolyma, ubi Christus sepultus, 475.

Gomorraha, u. divinitus excisa, 67, 71.

Goutah, vallis prope Damascum, b 280, 283.

Græci, pop., 55. Astronomiæ cultores, 63. Quare a lotione aqua abstinent, 520. Græca scriptura, 35.

H

Habash (Al-), Abyssinarum piscina in Ægypt., b 472.

Habib, vel Hobaib (Wadi Hobaib), vallis Ægypt., 539, b 107, 153.

Hacemensis, g., b 372.
 Haleb (Alepn), u. Syriae, Obaidæ deditur, p 283.
 Halebensis, g., b 488.
 Halwan (*Vide* Holwana), tria loca hoc nomine gaudent :
 1° u. Eraki; 2° vicus Ægypti; 3° r. Chorasani, b 232.
 Hamah, u. Syriae, ab Anastasio imp. munita, b 131.
 Maronitismo imbuta; b 191. Ubi Maroni mortuus monasterium ædificatum, *ibid.*
 Hamdanensis, gen., b 131, 360.
 Hamesa et Hamsus, u. *Vide* Hemsus.
 Hamyaritas, p., b 188.
 Hamyarensis scriptura, 52.
 Hauacensis, g., b 443. Qui et Jabalensis, b 44.
 Haoran (l. Hauran), r., 53.
 Hanyarensis, g., b 403.
 Hapher, u. Palæst., 116.
 Haraab, u.
 Haran, r., a Jacobo Barradiensi hæresim bibit, b 147.
 Harawan, u. a Kobade rege Persiæ condita, b 131.
 Harethensis, g., b 395.
 Harran, u. Chaldææ, 64, 76. Idololatriæ dedita, incendio conflagravit, 72.
 Harranitæ, p., 115.
 Haruni (Al-), arx ab Al-Watheke Harune chalifa condita, b. 445.
 Hashemia, u. in Anbaro ab Abu Abbase chalifa condita, b 396.
 Hasir (vel Hasor), u. Palæst. per Josuam capta, 115, 116, 120.
 Haur (l. Jaur), u. Persiæ, 375.
 Hayel Al-Ajuz, muri Ægypti, 303.
 Hebron, u. Palæst., 116, 133, 159. Per Josuam capta, 115.
 Hejaz, r. ditionis Madianitarum, 99, b 259.
 Hems (vel Hemsus, Hamesa, vel Hamsus) *Emisa*, u. Syriae inter Damascus et Halebum media, b 11, 259, 272, 292, 383, 492. Obaidæ deditur, b 283.
 Hesibon, u. Palæst., 107.
 Hierosolyma, urbs regia Melchisedekis, 68, 112. A Salomone rege muro cincta, 172. A Joasho rege Israel capta et direpta, 224. A Pharaone Nahu rege Ægypti tributaria facta, 245. A Bochtanassere rege Babylonis capta, 244. Post obsidionem triennem per Nabuzardanem capta et deleta, 247. A Peto (Pompeio) Romano capta, 303. A Judæis defectionem meditantibus triplici muro cincta, 339. A Vespasiano et Tito obsessa, *ibid.*, et 340. Et capta, 343. Ab Adriano imp. excisa, 352. Et loco ejus Ælia condita, 353. Ea Judæos incolere a Constantino Magno prohibitum, 467. A Persis vastata, et ecclesiam ibidem diruta, b 212. Omari chalifæ dedita, b 284. Peregrinationes eo fieri præcepit Abdol Malech chalifa, b 364. Ubi et templum Mahumedanum amplavit, *ibid.* Uti et Walid chalifa, b 372. Episcopus ibidem in patriarcham ordine quintum erigitur per concil. CP. I, 512, 513. Ecclesiam et Nosocomium ibidem a Justiniano imp. structa, b 159. Cathedra ibidem vacat per annos, nunc quindecim, b 215, nunc sex, b 248.
 Hispania, r., 324.
 Hispani, p., 53.
 Hispanica scriptura, 53.
 Hiula (Havilah), u. Palæst., 152.
 Hiyateli (al. Haftale), r. Transoxiana, 111, 119, b 188.
 Hobaib, vallis Ægypti. *Vide* Habib.
 Holwan, u. Ægypti, ubi ecclesia S. Joannis per duos cubicularios Abdol-Azizis condita, b 368.
 Horma, u. Palæst., 116.
 Huph (Al-) (l. Al-Hauph), Ægypti pars, b 493.

I

Iah, u. ad litus maris Rubri, b 143, 147, 259.
 Iao (Elam), u., 67.
 India, r., 52. Eam invadere cogitabat Alexander Magn., 279, 280. Rex ejus Bahramo Persarum regi filiam nuptam collocat, b 83.
 Indica scriptura, 52.
 Irac, Iracus. *Vide* Eracus.
 Isabad, loc. extra Bagdadum, b 404.
 Ismaelitici, pop. Saraceni, b 304.
 Israelitæ, p., in Ægypto oppressi, 96. Quot ibi annos egerint, 109, 104. Exitus inde, 104. In deserto censiti, 107.

J

Jaaphariah (Al-), u. prope Sarramanraiam, ab Al-Motawakkele chalifa condita, b. 448, 455. Ab Al-Montasere eversa, b 456.

Jabalensis, g. (forte idem qui et Hanacensis), b 443, 444.
 Jabria, u. Syriae Damascenæ, b 300.
 Jabin, u., 151.
 Jabrin, castellum inter Hierosol. et Askeionem, b 151.
 Jacobi petra, Hierosolymis in medio terræ, b 287.
 Jaljalah, locus Cranii in Jerusalem, ubi Christus sepultus. Medium terræ, 48, 51.
 Jalsatini (Al-), p., 53.
 Jarmakani, p., 52.
 Jarmut, u. Palæst., 116.
 Jarzan (l. Jorzan), r. Armeniae, 55.
 Jarzanica scriptura, 55.
 Jazar Caucab (*Pons stellæ*), locus ad Medinam, b 343.
 Jaulan (Al-). *Vide* Yakusah, l. in reg. Damascena.
 Jaur. *Vide* Haur.
 Jausak (Al-), u. ditionis Bagdadicae (eodem nomine et alia appellantur loca), b 456.
 Jazra (Al-Jazirah), Mesopotamia, b 260.
 Jebusæi, pop. Palæst., 67, 115, 116.
 Jedan, tribus Mostarabum, b 272.
 Jericho, u. Palæst., a vii regibus condita tempore Isaaci patriarchæ, 79, 80. A Joshua obsessa, capta et deleta, 111.
 Jermana (Germania), r., 479.
 Jerusalem, u. *Vide* Hierosolyma.
 Jezreel, u. Palæst., 216.
 Jizah (Al-), r. Ægypti, prope Phusiatum, b 576, 579, 496, 504, 507. Ubi nova mensura Niliaca constructa, b 148.
 Joddu (vel pot. Jaddah), u. maritima Arabiae, b 520.
 Jondi-Sabur, u. Persiæ, 419. A Maximiano imp. frustra oppugnata, 420.
 Joppe, u., 468, 516.
 Jorjan, u. inter Tabarestanum et Chorasani, b 404.
 Jormensis, gent., b 439.
 Jorsa, u. Yamana, b 404.
 Judæi, p., ab Antiocho Epiphane misere habit et Syria pulsus, 299. Tumultuantes, a Claudio imp. male multati, 328. Christianos persequuntur, 336, 339. Defensionem adversus Romanos parant, 339. Hierosolymis profugi, urbe capta redeunt, 343. Ubi Trajano imperante occisi, 351. Ab Adriano imp. urbem restauratam petunt, 352. Et obsessi pereunt, *ibid.* Hierosolyma incolere a Constantino Magn. prohibiti, Christianismum metu simulant, 467. Porcinam edere recusantes ejusdem jussu occiduntur, 471. Persis, in Christianorum templis diruendis, et Christianis opprimendis, opem ferunt, b 212. In Christianos Tyri conjurant, b 220. Quibuscum foedus init Heraclius imp., b 240. Quod mox, suasu monachorum violat, 244. Unde, contra fidem datam, trucidantur, 247. Inter orandum, ad Sanctum sanctorum faciem obvertunt, b 287. Eorum quadraginta millia Alexandriae, b 316.

K (*Vide et C.*)

Kades, u. Palæst., 116.
 Kadesia, u. (prope Cusam), b 296. Alius est ejusdem nominis locus prope Sarramanraiam.
 Kaisaria et Kaisariatol'Asal, loca Alexandriae, b 575.
 Kalonia, r. (Græcorum), 383.
 Kalzem, vel potius Kolzom, u. ad litus maris Rubri, unde et mari isti nomen Mare Kolzom, 163, 320.
 Kamara (Camon), u. Palæst., 128.
 Kanaanitæ, p., 116.
 Kararæi, p. Palæst., 115, 116.
 Karmatianus, sectæ nomen, de qua in *Spec. Hist. Arab.*, b 491.
 Karrani, p., 53.
 Kasr Ol-Shamaa (Arx Candelæ), Phostatii Ægypti ab Ocho rege Persarum condita, 267, b 371, 387.
 Kenasrin, vel Kennesrin, u. prope Halebum, b 292. Maronitismo infecta, b 191.
 Kirawan, u. Africae, f. Cyrene, b. 511.
 Kiriati-Anab (Kiriati Jearib), u. Palæst., 147.
 Kobad Chorah, u. Persiæ, a Kobade rege Persiæ condita, quæ et Al-Rajan, b 131. Alia item cognominis, *ibid.*
 Kobbatol Hawa (Turris desiderii), ab Al-Mamune chalifa in Ægypt. condita, b 451.
 Ko.zom. *Vide* Kalzem.
 Komos, r. (Babyloniae), ubi Alexander morbo qui ei extremus, correptus, 284.
 Kophtitæ. *Vide* Cophtitæ.
 Koræi, pop. Esavo oriundi, 80.
 Korda, provincia regionis Al-Musal, 256.
 Korda, vicus ibidem ubi arca Noachi resedit, 40.

L

Lachamus, tribus Most Arabum, b 272.

Lachmensis, gen., b 83, 391.
Lachmensis, qui et Banu Saleh (-ervi monasterii), b 168.
Lachish, u. Palæst. (per Josuam capta), 112, 116, 184, 227.
Lalam, u. Palæst., 116.
Lam (Elath), u. Syriæ, 231.
Lamides, provincia Ægypti occidentalis, b 152.
Lan (Al-), p. (Alani), 55.
Lybna, u. Palæst., per Josuam capta, 112, 116.
Libya, r., 311.

M

Mæpher (Al-). Vide Amaaphe.
Macedonia, u., 267.
Machzaniensis, g., b 384.
Madanenses, familia, unde Darius Medus, 236.
Madaraneuses, g., f. a Madaran, quod est castelli nomen prope Hamadanum, b 496.
Madyau, u. Hejazis, 99, b 127, 183, 296.
Madayen (Al-), r., b 131, 252.
Madianitæ, vel Madayenitæ, p. ex Ismaele sati, iidem et Arabes, 84, 123.
Mageddo (Megiddo), u., 219, 243.
Mahat (Al-), u. (forte Mahan), b 131.
Majuj, p., 55.
Makedah, u. Palæst., 112.
Maks (Al-), locus Ægypti, b 508.
Malatensis, g. (Melitenus a Melitene urbe, Armeniæ metropoli), b 11.
Malta, ins., 55.
Mamela, locus Hierosolymis, ubi Christiani, a Persis occisi, sepulti sunt, b 212, 243.
Mananenses (Al-), p. Amorthæorum, 67.
Marash, r., Syriæ Damasc. contermina, unde Artabasdes imp. oriundus, b 396.
Mardut, u. Palæst., 116.
Mari Rahet, pratum Rahet, prope Damascum, b 364.
Marisii, pop., 55.
Marou (Madon), u. Palæst., 115.
Marsuphin (forte Cherson), vicus ad Ponti littus, 103, 107.
Marwa (u.) Chorasani, b 413.
Masabdan, r., b 403, 404.
Mascan, l. in r. Awana, 368.
Masil, vicus Ægypti occidentalis, b 152.
Massisa (Mopsuestia, u. Ciliciæ), b 171.
Mazadiensis (Al-), g., b 343.
Mecca, vel Meccha, u. Arabiæ, quo Mohamedani peregrinationes suscipere solent, b 259, 363. Ab Al Januabio rebelle direpta. Templum ibidem spoliatum. Et peregrinationes abolitæ, b 520, 523.
Medina, u. Arabiæ, b 227, 291, 296. Fame laboranti, annonæ ab Alexandria subvecta, succurritur, b 520.
Medinatol' Salam (urbs pacis), id est, Bagdat, condita, b 399.
Memphis, u. Ægypti, ubi Josephus patriarcha columnas Nili mensuras struxit, 88. Vide Mesri.
Menhaj, u. (Megiddo), 243.
Menha, sinus Ægyptiacus a Josepho patriarcha defosus, 88.
Meraw, quod rectius, Marwa, b 296, 412.
Mesopotamia, r., 52, 232, 272, 408, b 12, 236, 392. Saracenis dedita, b 295. A Jacobo Barradiensi hæretica facta, b 147.
Mesri, Mesar, vel Metzra, u. Ægypti (olim Memphis, nunc Al Cair), ad Nilum sita, b 407, 420, 431, 499. A Saracenis obsessa, b 303. Proditione Al-Mokaukisis expugnata, b 308. Inco is captis tributum in capita imponitur, *ibid.* Exceptis omnibus, minorennibus, feminis, b 311. Famo laborat, b 476.
Midian, u. a Mose capta, et cives occisione occisi, 107.
Miyapharekin, u. Mesopotamiæ, b 232.
Moabitæ, pop., 115, 116.
Mochtarah (Al-), urbs prope Basoram, ab Ali rebelle condita, b 468.
Mocran, u. Sindiæ, b 35.
Mogrebini (Al-), p. Barbariæ, q. d. Occidentales, 55.
Mord, u., b 231.
Musal (Al-), u. et r. Mesopotamiæ, 40, 52, 72, 228, 231, 236, 240, 252, 268, b 12, 392.

N

Nab'es (Shechem), u. Palæst. (ab Abimelecho incensa), 127, 184.
Nahrwan, r., b 343.
Naj h (Al-), gens Æthiopum, quæ cultris lapideis circumcisionem peragunt, 111.

Nazareth, u. Judææ, 513, b 212. Judæorum, post exilium gentis, receptaculum, b 210.
Nazianzus (Nazianzus), u. Cappadociæ, 483.
Neapolis, u. (Vide Nables), b 156.
Nesos, ins., 347.
Nicia (Nicaea), u. Bithyniæ, ubi concilium primum œcumenicum habitum, 431, 475.
Nicomedia, u. Bithyniæ, 431, 436.
Nigritæ, pop. (Æthiopes, Ægyptii, Mauri, etc.), 53, 191.
Niniveh, u. a Nimrode condita, 64, 256.
Nisibis, u. a Chayehab regina condita, 72. A Sapore rege Persiæ obsessa, 376. Pacto de obsidione solvenda eluso rursus obsidetur, 379. Et precibus expugnatur, *ibid.*
Nubia, vel Nubah, r. Ægypto ad Austrum contermina, 300, b 387, 476. Episcopi ejus suberant patriarchæ Alex., sed ad Jacobitas defecerunt, b 387.
Nubienses, pop., 55. Nubiensis scriptura, *ibid.*
Nud, u. prima, a Kaire condita, 16.
Nusberensis, g., b 496.

O

Ophrah, u. Palæst., 127.
Omri, u., 192.
Ordonus, vel Oroddanus, r. ad Jordanem, b 264, 272, 283.

P

Palæstina, r., 128, 403, b 264. A Saracenis debellata, b 272.
Patmos, ins. ubi Joannes Evangelium scripsit, 348.
Persis vel Persia, r., 232, 268, b 131. Post excessum Alexandri Magni Ashaganidis regnata, 295. Ab Azdashire (imperante Commodus) occupatur, 367. Ab Heraclio imp. ferro flammaque vastatur, b 232, 235. Per quadriennium, mutatis subinde regibus, varie turbata, 255, 256. Nestorianismo infecta, b 12.
Persæ, pop., 52. A regicidio abhorrent, b 200, 211. Regi suo Cæsæ, ob Christianismum ab eo susceptum, infensi, b 207, 208.
Persici imperii amplitudo, 268; ruina, per Saracenos, b 256, 296. Persica scriptura, 52.
Phaniel (in Arab. Phathuel, male), u., 184.
Pharos, turris Alexandriæ in usum navigantium ab Alex. Magno exstructa, 240.
Pharensis, gent., b 360, 564.
Phargana, u. Transoxiana, 52, b 188.
Pharganensis, gent., b 491.
Pharma, u. Ægypt., 303, ab Amro capta, b 303.
Phayum (Al-), u. Ægypt., b 504. Ab Abûtkasere capta, b 507, 508.
Phik (Aphék), u. Palæst., 115, 119.
Phila. Vide Eusebius.
Philistæi, pop., 55, 104.
Phiruz Sabur, u. Sawadis a Sapore Persa condita, 471.
Phostat (vel Phustat), u. Ægypti, 267, b 312, 360, 431, 499, 524. Aqueductus, *ibid.*, b 520. Forum et portum inde Holwanam transferre cogitabat Abdol Aziz, b 371. Auctoris patria, b 527.
Punica scriptura, 55.

R

Rabah (Al-) vel Rabbah, u., 68, 76.
Rabat vel Rebat. Vide Ashabol, b 371.
Racca (Al-), u. ad ripam Euphratis Orientalem, b 388, 476, 487, 492. Saracenis dedita, b 295.
Raheb, u. Palæst., 116.
Rahet Pratum, b 364.
Rajan (Al-), u. Persiæ, a Kobade rege condita, b 131.
Ramah, u. Palæst., 115, 120, 148.
Ramayau, u., 142.
Ram Firuz, u. Cæsaris, a Phiruze rege Persiæ condita, b 111.
Ramla (Saffodinus, urbem Palæstinæ vocat), 204, 307, b 219, 500. Ecclesiæ ibidem a Saracenis dirutæ, b 512.
Ramoth Gilead, u. Palæst., 204, 216.
Raphah vel Rapdech (Gath), u. Palest. 147, 148, 254, 235. Limes imperii Babylouici, 244. In confinio Ægypti et Palæstinæ, b 299.
Rases, u. a Nimrode condita, 64.
Riyah (Al-), locus ad Mesri Ægyptiæ portam, b 495.
Rhodus, ins., 55. A Saracenis capta, b 360.
Roha (Fidessa), u. Syriæ, b 88, 171. A Chayehab condita, 72. Helenæ, Constantini Magni matris, natalis, 408, Saracenis dedita, b 295.

Roma, u. (Italiae) condita, 256. Patriarchæ ibidem primas defert concil. CP. I, 512.
 Romana scriptura, 54.
 Romæi (Idumæi), pop., 211, 216, 252.
 Romæi (Romani), pop. (Græci), 53, b 83.
 Romæorum terra. Asia, 348.
 Romia, u. Al-Madayen, ad formam Antiochiæ a Kesra Persarum rege condita, b 183.
 Rosafa, u. dittonis Al-Raccæ, b 388.
 Rud (Al-), vicus Masabdanis, b 403, 404.
 Rumæi, pop. 472. *Vide* Romæi.
 Rutheni, pop., 53.

S

Sarah (Zorah), u. Palæst., 140.
 Saba, u. condita tempore Ragu patriarchæ (ubi nonni si feminæ imperitabant), 59. Regina ejus Salomonem inuisit, 180.
 Saba, u. Palæst. prope Bethel, 116.
 Saccasensis, leg. Sacsacensis, gent., b 372, 383.
 Sacwensis, g., b 587.
 Sadum, u. Palæst., 116.
 Said, Ægypti provincia (olim Thebais), 539, b 12, 83, 392, 431, 499, 516.
 Sair, u. a Jeroboamo rege Israelis condita, 180, 183.
 Saklan, vicus in Saide Ægypti, b 12. Ubi Nestorius hæresiarcha sepultus, æstu postea infamis, *ibid.*
 Salmensis, g., b 395.
 Salonica (Thessalonica, u. Macedoniæ), b 223.
 Salstam (lege Salstas), loc. Ægypti, b 312.
 Samaria, u. Judææ, 102. Ex obsidione fame laborat, 212. Mox copia, 213.
 Samaritani impetum faciunt in Christianos, b 156
 ▲ Justiniano imp. propterea puniti, *ibid.*
 Samir, u. Palæst., 128.
 Samos, ins., 55.
 Sanaria (Al-), r., rex ejus, rex Solii, quare dictus, b 231.
 Sanerebah (Al-), r., 55.
 Saporis, urbs (in Persia), b 231.
 Saraceni, p., quas regiones subjungaverint tempore Othmanis chalifæ, b 340.
 Sardinia, ins., 55.
 Sareptah (Sareptah), u. Sidonis, 196.
 Sarramanraia, u., b 440, 456, 467. Per Motasemem (Al-) chalifam murata, b 439. Sedes imperii Saracenicæ et locus sepulturæ chalifarum aliquot, b 479.
 Saturni urbs in Al-Sawide, ab Azdahire reg. Persiæ capta, 368.
 Sawad (Al-), r., 368, 471, b 85. Regis ejus filia patrem prodit, 368.
 Selavi, pop., 55.
 Sebastia (Sebaste), u. Armeniæ minoris, 428.
 Sechair (Sorek), u. Palæst., 159.
 Sejestan, r., b 124, 296, 471.
 Sekim (Sechem), u. Palæst., 132.
 Seleucia, u. condita, 299, a Saracenis capta, b 488.
 Shamaa. *Vide* Kasr.
 Shabrazur, r. (inter Arbelem et Hamadanum), ubi Alexander Mag. obiit, 287.
 Shâm (Al-), pars terræ Chanaanæ, 64.
 Shamrun, u. Palæst., 16.
 Shanabæi vel Sanabæi, pop. Palæst., 115, 116.
 Sharah (Zair), u. Palæst., 211, 216.
 Sharuz, r., b 252.
 Shilum, u., 143.
 Shimron, u. Palæst., 115.
 Shoraikis vinea, locus prope Mesrim Ægyptiacam, b 208, 312.
 Shuecut (Succoth), u. Palæst. a Gideone deleta, 124, 125, 127.
 Shurat, locus in Saide Ægypti, b 431.
 Sicilia, ins., 55.
 Siciliota, gent., b 463.
 Sidon, u. et r., 115, 128.
 Sihon, urbs Davidis, 160. Cœnaculum ejus, 325.
 Siklaa (Ziglag), u. Palæst., 156.
 Sikom, u. Palæst., 116.
 Sin, peninsula, 52.
 Sina, r., b 296.
 Sinensis scriptura, 52.
 Sindhia (India provincia), 52, 471. Cujus pars Bahrami Persarum regi in dotem cessit, b 83.
 Sirus (l. Syrus, Tyrus), r. 163.
 Sodom, u., 67. Excidium ejus, 71.
 Soba (Zobah), r., 164.
 Somaisat (Samosata), u. Syriæ a Cyro Prisco condita, 72.
 Soraah (Zorah), u. Palæst., 135

Sok ol Ahwaz, u. in Ahwaz, 375.
 Sur, u., 152.
 Surab (Isauria), r., b 104. Ubi Basiliscus opprimitur, *ibid.*
 Susa, u. vel r. Persiæ, 471.
 Syria, r., 55, 128, 252, 383, b 220.
 Syria Damascena, r., b 192. Ab Ahmede, l. Tolunis, occupatur, b 471.
 Syri, pop., 52.
 Syriaca scriptura, *ibid.*

T

Tabarestan, r., b 404, 439.
 Tacritus, r. inter Bagdadum et Musal, a Jacobo Bar-radiensi hæresim trahit, b 147.
 Tadun, pagus Gazæ, 259.
 Taiman (Al-), u. vel r., 68.
 Taimensis, g., b 400, 404.
 Tanuhah, vicus Ægypti, b 495.
 Taraka (Thracia), r., 492.
 Tarnut, loc. Ægypti, 539.
 Tarsus, u. Ciliciæ, 407, b 435, 436.
 Tawahain (Al-), loc. Palæst., b 475.
 Tayef (Al-), r. Arabiæ, 52, b 259.
 Tekoa, u. Judææ, unde Habakuk propheta, 259.
 Tel Aakuph, locus prope Bagdadum, b 320.
 Tennis, insula Ægypti, b 495, 515.
 Thakafensis, g., b 388.
 Thamanin, r. ubi Noah ab arca egreditur, 40, 43.
 Thawiah, l. prope Cufam, b 343.
 Themnana (Timnath), u. Palæst., 135.
 Thessalonica, u. Thessaliæ, 431.
 Tiberias, u. Judææ, ab Herode tetrarcha condita, 321, 480, b 275, 491. Judæorum post captivitatem secessus, b 212, 219, 220, 240.
 Tiran (Al-), urbs Tusj, b 411.
 Tirza, u. Palæst., 188, 228.
 Tob, r., 131, 128.
 Tobt (Al-), Alkot, r., 55.
 Togargar (Al-), r., 55.
 Tora, vicus Ægypti, 539.
 Trapezuntium (Trapezus), u., b 231, 259.
 Tripolis, u. Phœnicia, a Saracenis capta, b 320.
 Turcæ, pop., b 127, 207, 255. A Babramo rege Persiæ fusi, b 83. Nomen regibus eorum commune, Chakan, b 81. Eorum plures ab Al-Motaseme chalifa (alisque) in officios allecti, b 443.
 Tusus, u. decem parasangis a Nisabur distans, b 412.
 Tusensis, g., b 415, 416.
 Tyrus, u. Phœnicia, 52, b 219. Ubi Judæi adversus Christianos conspirant, b 220. Irrito conatu, b 223.

U

Ukinin, urbs a Karone rege condita, et lateribus aureis cooperta, 60.
 Usha (Jebus), urbs Sihon, id est Jerusalem, 160.

W

Waset, u. Eraki, b 439, 459.

Y

Yajuj, pop., 55.
 Yakusah, loc. Syriæ Damascenæ. *Vide* Jaulan, b 275.
 Yamamah (Al-), 52, b 320.
 Yaman, r., 52, b 404. Ubi Ismael egit, 72.
 Yaman, Arabum tribus, b 259.
 Yaman, u., b 188.
 Yamanenses, pop. inferiorem Ægypti partem incolentes, b 408.
 Yarmuth, u. Palæst., 112.
 Yas (Al-), u. Græciæ, 65.
 Yathreb, r. ubi Ismael habitavit (Medina), 72.
 Yazdod (Ashdod), u. Palæst., 144, 147.
 Yumnu (l. Yunu) (Geba), arx Palæst., 151.

Z

Zab (Al-), u., f. quæ et Al-Zab Al-Aala, id est, superior, inter Musal et Arbel; sunt enim et aliæ cognomines, b 392.
 Zabeji (Al-), p., 55.
 Zabajensis (Al-), g., b 344.
 Zaglai, u. Palæst., 67.
 Zajajensis, gent., b 447.
 Zaitonah (Al-), u. Atticæ, 63.
 Zawila, loc. Ægypti, b 319.
 Zenji (Al-), p., 55.
 Ziph, u. Palæst., 184.
 Ziyanaïn (Al-), loc. Damasci, b 280.
 Zoar, u. Palæst., 67.
 Zotti (Al-), pop. Ægypti incolæ, 55, b 439

INDEX FLUVIORUM ET MONTIUM.

Fluviorum Indiculus.

Abil Chasib, prope Basoram, b 468.
 Abi Sofyan, b 458.
 Amiril Mumeniu (imperatoris fidellum), rivus in Ægypto fossitius, b 371.
 Arsanas Armeniæ, b 232, 236.
 Balch, 53.
 Euphrates, 52, 53.
 Jordanes Palæst., 108, 128, b 47. Ad quem primi monachi Palæstini degebant, 484.
 Kison torrens, 200.
 Maimonis puteus, ad urbem Meccam, b 400.
 Nilus Ægypti, 55, 96, b 304. Ad incrementa ejus dignoscenda (unde de fertilitate regionis constaret) columnas mensorias extruxerunt Josephus patriarcha, 82, Cleopatra regina, 300, Abdol Aziz, præfectus, b 368, Asanab, quæstor Ægypti, b 376, Al-Mamun Chalifa, b 431, Al Motawacel chalifa, b 448. Cum non ultra cubitos 13 1/6 increveret, aqua incolarum precibus oratur, nec exoratur, b 488. Alveus ejus perfossus, b 320.
 Pontus mare, b 103, 463.
 Silwan, Silwan (Siloh), fons Hierosolymis: origo ejus miraculosa, b 236. Exsiccat, b 147.
 Thaurah, prope Damascus, b 480.

Tigris Armeniæ, 53, 56, 373, b 232, 236.
 Wadil' Ramad, fl. Syriæ Damascenæ, b 275.
 Zamzam, puteus Meccæ, b 520.

Montium Indiculus.

Ararat (in quo arca Noachi resedit), ubi locorum situs, 40.
 Carmel, 207, 252.
 Chaos, ad orientem Ephesi, 390.
 Eitam, rupes Palæst., 135, 136.
 Galilæi mons (urbs Gilgal), 116.
 Gilead (Gaash), Palæst., 116.
 Hor (ubi Aaron sepelitur), 108.
 Horeb (qui et Sinai), 196.
 Juda (al-), qui et Ararat, 40.
 Mons mirabilis, prope Antiochiam, b 100.
 Mokattam (al-) Ægypti, b 368, 431, 539, 510. Ubi chalisæ aliquot Ægypti conditi, b 473, 181.
 Olivarum mons, prope Hierosolyma, 473.
 Parathon, Palæst., 135.
 Samer, 192.
 Sina, Arabiæ, ubi lex Mosi data, 107. Monachorum receptaculum, b 160, 211.
 Sina, m. qui et Horeb dicitur, 196.
 Tabor, m. Palæst., 123, b 27.

INDEX PERSONARUM.

In suas quarumque classes distributarum, videlicet I. Patriarcharum, ab Adamo ad Mosem inclusive. II. Regum, imperatorum et ethnarcharum. III. Feminarum principum, aut alias illustrium. IV. Virorum illustrium. V. Philosophorum, medicorum, etc. VI. Prophetarum. VII. Patriarcharum, Episcoporum, Sacerdotum. VIII. Virorum sanctorum, Martyrum, etc. IX. Hæreticorum. X. Auctorum.

CLASSIS I. Patriarchæ.

A

Aad, Semi nepos, sub quo mensuræ et pondera inventa, 60.
 Aaron (Abron) nascitur, 93. Sacerdos constituitur, 108. Obit, *ibid.*
 Abel, nascitur, 13. A Kaine fratre quare occisus, 16. Sanguis ejus Sethiadis adjurari solitus, 20, 23.
 Abraham, nascitur, 63. Ab Harran proficiscitur, 64. Obit, 80. Quot annos vixerit, 76.
 Adam, creatur die Veneris, hora nona, 13. Paradiso pellitur die Veneris, *ibid.*, hora nona, 19. Pulsus in montem Indiæ (Sarandib) secedit, 15. Moribundi ejus ad liberos mandata: de corporis pollinctura; et prophetia de Messia, 19. Moritur, 23. Die Veneris, hora nona, sexto mensis Nisan, 19. Defuncti corpus a monte sacro transfertur, 36. Et in Arca Noachi collocatur, 39. Inde a Semo translatum in medio terræ sepelitur, 48. Adamum non peccasse ex necessitate, b 355.
 Amos, pater Jobi, 88.
 Amram, pater Mosi, nascitur, 93. Moritur, 100.
 Arphachsad nascitur, 43. Quot annos vixerit, 47. Obit, 51.

B

Bathuel, pater Rebeccæ, 76.

C (Vide et K.)

Cain. Vide Kain.

Canaan, f. Hami, unde terra Canaanæa dicta, 53.

E

Eber (unde Hebræi), nascitur, 47. Quandiu vixerit, 51. Obit, 60. Idem qui Arabibus Hud, 47.
 Edris, Arabibus idem qui Enoch, 31.
 Enoch nascitur, 24. Transfertur, 31.
 Enosh, nascitur, 19. Quot annos vixerit, 23. Quo die et hora obierit, 28.
 Ephraim, fil. Josephi, 88.
 Esavus. nascitur, 76. Uxores ejus, 80. Obit, 80, 84.

H

Ham, f. Noachi, nascitur, 31. Cui a patre maledictum,

PATROL. GR. CXI.

et quare, 43. Posteri ejus, *ibid.* Quas terras incoluerint, 53.

Hud, Arabibus idem qui Eber, 47.

I

Isaac, nascitur, 72. Ætatis anno tricesimo septimo immolari præcipitur, 73. Unde Sarah mater præ mœrore interiit, *ibid.* Quadragenarius Rebeccam ducit, 76. Obit, 84.
 Ismael, nascitur, 71. Domo paterna pellitur, 72. Quot annos vixerit, *ibid.* Moritur, 80.
 Israel, nomen Jacobo a Deo inditum, 83.

J

Jacob, nascitur, 76. Esavo benedictionem paternam præcipit, 79. Labani avunculo servit, 80, 83. Filii ejus, 83. In Ægypto moritur, in Canaanæa sepelitur, 93.

Japhet, nascitur, 31.

Jared, nascitur, 23. Extrema moribundi ad suos mandata, 28. Quibus die et hora obierit, 32.

Job, Josepho patriarchæ coætaneus ponitur, 88. Genealogia ejus ad Esavum deducta, *ibid.*

Joseph, Jacobi patris deliciæ, 83. Septemdecennis a fratribus in Ægyptum venditur, 84. Ejus ibidem sors varia, *ibid.* Somnia interpretatur, unde Ægypto præcipitur, 87. Ubi trigintennis uxorem ducit, *ibid.* Varia ejus opera et instituta, 88. Fratres quomodo tractaverit, 91. Patrem cum suis, numero septuaginta, in Ægyptum accersit, 95, 100. Obit, 93. De corpore vita functo quid factum variantes sententiæ, *ibid.*

K

Kahat (Kohath), f. Levi, nascitur, 88. Moritur, 96.

Kahlan, f. Eberl, Arabum genarcha, 47.

Kain, nascitur, 13. Abelem fratrem quare interfecerit, 16. A Lamecho ipse sagitta interfectus, 23. Posteri ejus in valle ubi Abel occisus egerunt, 20. Eorum inventa, 24. Et mores impudici, 24.

Kain, idem qui et Jethro, socer Mosi, 123.

Kainan, f. Enoshi, nascitur, 19, 20. Quandiu vixerit, 23. Obit, *ibid.* Dies et hora obitus, 31.

Kainan alter (insititius, Arphaxadis f.), nascitur, 47. Quandiu vixerit, *ibid.* Obit, 56.

Kenan (Ken z), pater Chalebis, 119.

Koreh, Mosi rebellis, cum suis a terra absorptus, 107.

L

Laban, Jacobi avunculus, 79.

Lamech, e Kaini posteris, Kainem interfecit, 23.

Lamech, f. Methusalæ, nascitur, 28. Quandiu vixerit, 31, 32. Morientis ad filium Noachum mandata, 32. Dies et hora emortualis, *ibid.*

Levi, quando natus, 83, et quare id sacris litteris consignatum, *ibid.* Obit, 95.

Lot, Abrahami ex fratre nepos, 67. Ab exitio Sodomæ servatur, 71.

M

Mahlaliel, nascitur, 23. Quot annos vixerit, 21. Quo die et hora mortuus, 31.

Manasses, filii Josephi, 88.

Mathusalech nascitur, 23. Quot annos vixerit, *ibid.* Quo die et hora obierit, 35.

Melchisedek, f. Phaleki. Ejus vitæ, victus, et vestitus ratio, antequam nasceretur, a Lamecho et Noacho præscripta, 32, 34. Nascitur, 48. A Semo tritavo suo in sacerdotem ordinatur, 51. Ejus et Abrahami congressus, 67. Cui benedicens, panem et vinum obtulit, et decimas ab eo recepit, *ibid.* Reges gentium ad eum confluunt, 67. Et regem supremum agnoscunt, eique urbem, imperii sedem, construunt quam ille Jerusalem appellavit, 68. Ipse nempe rex pacis, 68. Quare nec initium nec finem dierum habuisse dicitur, *ibid.*, et ἀνεκλόγητος; audit, 71. Rebeccæ gravidæ eum consulenti quid prædixerit, 76.

Moses nascitur, 93. Infans exponitur, 96. A Siyun filia Pharaonis servatur, 99. Res ejus gestæ, *ibid.* et 100. Octogenarium e rubo Deus ipsum alloquitur, *ibid.* Israelitas Ægypto educit, 104. Moritur annorum centum et viginti, 108. Dies obitus, *ibid.*

N

Nachor, f. Sarugi, nascitur, 60. Quandiu vixerit, 63. Obit anno Abrahamæ quinquagesimo nono, 72.

Namusa, f. Enoch, socer Noachi, 35.

Noah nascitur, 28. Quot annos vixerit, 51. Arcam

fabricat, 35. Quam diluvio ingruente ingreditur, 39, cessante egreditur, 43. Urbem Thamanin condit, *ibid.* Vineam plantat, *ibid.* Moribundi ad Semum filium mandata, 44. Dies et hora ejus emortualis, *ibid.*

P

Phalek, nascitur, 47. Quoto anno mundi, 48. Unde ei nomen inditum, 47. Quandiu vixerit, 56. Obit, 60.

R

Ragu (Reu), f. Phaleki, nascitur, 56. Quandiu vixerit, 60. Quo mense obiit, 63.

Raguel, Esavi filii, Jobi proavus, 88.

S

Shalech, f. Kainanis, nascitur, 47. Quot annos vixit, *ibid.* Quo mense obiit, 60.

Sharna (Sarug), f. Ragul, nascitur, 56. Ejus tempore idola coli coepta, *ibid.* Quot annos natus, et quo mense obiit, 71.

Sem, nascitur, 51. Quot annos vixit, 47. Adami corpus in medio terræ, angelo præmonstrante, recondit, 48. Quibus mense et die obiit, 51. Posterius ejus quas terras incoluere, 52.

Seth, nascitur, 16. Cum suis, a Kainitis in montem sanctum secedit, 19. Quo ne descenderent, moriturum eos adjurat, 20. Quot annos vixit, *ibid.* Quo die et hora obiit, 28.

Sethiadæ, Gigantes audunt, 16, 24, 27. Eorum vitæ ratio, 20. Quare filii Dei appellati, *ibid.* Eorum aliqui, contra mandatum paternum, ad Kainitas descendunt, et cum illabus Kainis scortantes male pereunt, 24. Reliqui in montem receptus igne præcluditur, 27.

T

Tharech (Terah) nascitur, 60. Obit ducentorum et quinque annorum, 64, 76. Quo mense, *ibid.*

Z

Zarach, Esavi nepos, Jobi avus, 88.

CLASSIS II. Reges et viri principes.

§ I. Ægypti. § II. Assyriæ, Babylonice, et Persiæ. § III. Judææ. § IV. Imp. Romani et Græci. § V. Saracenicæ chalibæ. § VI. Reges alii sparsim memorati.

§ I. Reges Ægypti, Pharaones et Ptolomæi. (*Chalibus Ægyptios vide inter imp. Saracenicos.*)

Amius. Vide Pharoah.

Galeb-Ur, id est, vincens Ur, forte (Seleucus) Nicator. Vide Ptol. Alexander, 296.

Jasphis. Vide Ptolomæus.

Pharoah, Josepho patriarchæ σύρρονος, 84. Somnium ejus, 87.

Pharoah Amius, quocum Mosi res erat, 104. Mari absorptus perit, *ibid.*

Pharoah Nabu (Necho), id est claudus, 240. Josiam regem Judæ interfecit, et Hierosolyma capit, 243.

Pharoah Shanak, ab Artaxerxe Ocho rege Persarum devictus, 267.

Philippus, qui et Ptolomæus Aridæus, primus post Alexandri Magni excessum Ægypti rex, 295, 296.

Ptolomæus Alexander, cognomento Galeb-Ur, 296. LXX seniores ad vertenda Biblia accersisse dicitur, *ibid.*

Ptolomæus Alexander, cognomento Jasphis Philopater, 299.

Ptolomæus Dionysus, 300.

Ptolomæus Evergetes I, 293.

Ptolomæus Lagi, 299. Hippodromum struxit Alexandriæ, *ibid.*, b 105, 108.

Ptolomæus Philadelphus, 299.

Ptolomæus Philometor, 299.

Ptolomæus Philopator, I, 299.

Ptolomæus Philopator, II, 299.

Ptolomæus Phosus, 300.

Ptolomæus Soter I, 299.

Ptolomæus Soter II, 299.

Shishak, 164. Socer Salomonis, 180. A quo Jeroboam fugientem recipit, 183. Hierosolyma, regnante

Rehoboamo, spoliat, 180, 187.

II. Reges Assyriæ et Babylonice antiquiores, Persiæ etiam recentiores.

Achashvirosh (Abasuerus), rex Persiæ, 260.

Achus. Vide Artachshast.

Al-Aitham. Vide Yazdejerdes, 548.

Alexander (Magnus) in regno Macedoniæ Philippo patri succedit sedecennis, 268. Litteræ ejus ad Darium responsoriæ, 271. Quibuscum una mittit sarcum sinapis, 272. Ad suos oratio priusquam bellum in Darium moveret, *ibid.* A quo vel pugnandi vel revertendi copiam postulat, 293. Qua negata percussores in Darium submittit, *ibid.* Quos postea (ut proditores decuit) in crucem exaltavit, 279. Darii moribundi filiam Rushtac in uxorem petit, 276. Cujus relictam, et filias reliquas, perhumantiter tractavit, 279. Uti et Persas nobiles, *ibid.* Imperium in vii climata protendit, 280. Quas urbes condidit, *ibid.* Babylone, veneno a suis dato, perit, 280, 283. Ejus ad matrem litteræ supremæ, 282, et in imperio administrando politia, 293. In mortem ejus philosophorum epicedia, 288, 291, etc. Jeremiæ prophetæ corpus Alexandriam transtulisse dicitur, 285.

Anusherwan. Vide Cesra I.

Aperwiz. Vide Cesra II.

Ardsbir, f. Saporis, 472. Vide Azdashir.

Arses (vel Narses), cognomento Nacet, rex Pers., 267.

Artachshast (Artaxerxes) Longimanus, rex Pers., 263. Hippocrateni medicum accersens repulsam passus est, 264. Obit, *ibid.*

Artachshast (Artaxerxes Magnus), rex Pers., 264.

Artachshast (Artaxerxes), nepos Cyri II, rex Pers., 267.

Artachshast. Achus (Ochus) pronepos Cyri II, rex Pers., 267. Ægyptum occupat, et Pustati arcem condit, *ibid.* Ubi templum igni dedicavit, *ibid.*

Azdashir I (Artaxares, vel Artaxerxes) regnum Persiæ occupat, imperante Commodus, 367. Regem Al-Sawadis captum interficit, 371. Filiam ejus, proditricem patris, primo uxorem ducit; mox equis raptam discerpit, *ibid.* Quas urbes condidit, 375. Obit, *ibid.* De regimine Persico libros scripsit, b 180.

Azdashir II (vel Ardshir), f. Saporis II, 472. Obit, *ibid.*

Azdshir III (Adezer), f. Shirawaib, rex Pers., b 232. Occiditur, *ibid.*

Azdashir. Sic appellari videtur Phiruz, rex Persiæ, b 121.

Babram I (Varanes), fil. Hormozis, rex Persiæ, 384. Obit, 387.

Bahram II (qui et Ararcuches), f. Bahramis, patri succedit, *ibid.* In Manichæos animadvertit. *ibid.* Filium Galieni imp. Rom. obruncat, 395. Obit, *ibid.*

Bahram III, qui et Shaban Shah, f. Bahramis, patri in regno Persiæ succedit, 395. Obit, *ibid.*

Bahram IV, f. Saporis, rex Pers., 536. Obit, *ibid.*

Bahram V (qui et Bahram Jaur), fil. Yazdegerdis, rex Persiæ inauguratur, b 85. Ope Nomanis regis Lachamensis, b 85. A Chakane H. Turcarum bello petitus peregrinationem simulat, *ibid.* Unde redux ex improviso Chakanem adortus opprimit, b 84. Unde opima spolia igni consecrat, *ibid.*, 87. Imperium Romanum invadit, b 87. Anephti prælio cum Theodosio imp. juniore decernit, *ibid.* Indiam proficiscitur sub habitu ignoti, ubi elephantem obruncat, *ibid.* Sub rege Indorum meruit, b 88. Et hostem in prælio medium dissecuit, b 88. Regis Indiæ filiam uxorem ducit, et Persiam redit, b 83. Obit, *ibid.*

Bahram Sunir, adversus Hormozem regem Persiæ rebellis, b 200. Chakanem regem Turcarum opprimit, *ibid.* Cesram Hormozis f. persequitur, b 203. A quo victus occiditur, b 207.

Beltazat, rex Babyl., 255. Visio ejus, *ibid.*, 556. Interficatur, *ibid.*

Bochtanasser (Nabuchodonosor), rex Babyl., Judæam subjugat, 243, 244. Templi spolia Babylonem deportat, 244. Statuam publice adorandam erigit, 248. Ejus insonnium, 251. Amplitudo imperii, 252. Reges Ægypti interficit, *ibid.* Obit, 255.

Cambyses. Vide Kamysus, 265.

Cesra I, vel Kesra, Chosroes, qui et Anusherwan (et Shariat), rex Persiæ, b 179. Mazdekianorum primores regno pellit, reliquis ob multitudinem parcat, *ibid.* Antiochiam capit, et civis Romiam deportat, b 180, 183. Instituta Persica renovat, b 180. Expeditionem adversus Hyialitias suscipit, 188. Cum Chakane Magno, filia ejus in uxorem ducta, amicitiam contrahit, *ibid.* In Æthiopes movet, et rebus prospere gestis obit, *ibid.*

Cesra II, qui et Aperwiz (sive Perozes), b 207. Hormozi patri, a suis deposito, auxilium ferre parat, b 200. Quem propterea persequitur Bahram Sunir, b 203. A Mauricio imp. auxilia impetrat, b. 207. Sunire victo, rex fit, *ibid.* Maria, Mauricii imp. filia, in uxorem ducta, Christianus fit, b 207. Patris sui interfectores tollit, b 208. Nobiles deprimit, *ibid.* In Romanos ob cædem soceri bellum movet, b 211, 212. Hierosolyma vastat, *ibid.* Constantinopolim obsidet, b 212, 223. Per annos quatuordecim, b 227. Conditiones obsidionis solvendæ quas proposuerit, b 228. Quam, ut Persiæ periclitanti succurreret, demum solvit, b 236. A suis abdicatus, peste extinguitur, b 252.

Cesra III, f. Kobadis, rex Persarum, post tres menses interfectus, b 235. Regibus non accensetur, *ibid.*

Kobades. Vide Kobades.

Cyrus Persa, 256. Molam Bel et draconem, suasu Danielis prophetæ, tollit, 259. Quem, apud ipsum delatum, in lacum ferarum conjicit, *ibid.* Mox eductum pristinae dignitati restituit, 260.

Cyrus II (qui et Darius). Israelitidem uxorem ducit, 260. Inde decretum de templo Hierosolymitano recondendo, et Judæis patriam remittendis edit, *ibid.* Obit, 263.

Darius. Medus, f. Asiris, rex Persarum, 256. Danielelem prophetam regno præficit, *ibid.*

Darius. Vide Cyrus II, 260, 265.

Dara I (qui et Darius Hystaspis), 263.

Dara II, cognomento Al-Naceth (qui et Darius Nothus, idemque Ochus), rex Persiæ, 267.

Darius (qui et Codomanus), extremus regum Persarum antiquiorum, 267. Alexandrum Macedonum regem, per litteras superbe scriptas, in se provocat, 268. Cui Sesamorum modium dono misit, *ibid.* Bellum in Alexandrum quomodo ordinaverit, 271. Duo Græcorum capita dietim sibi offerri præcipit, 272. Alexandro pugnandi, vel rever-

tendi copiam petenti denegat, 273. A suis in prælio confoditur, *ibid.* Moribundus ab Alexandro tria postulat, impetratque, 276. Funus eia ab Alexandro ductum, 276, 279.

Dul Ectaf cognomen Saporis regi Persarum unde inditum, 400.

Evil Mardoch, rex Babyl., 235. Jehonakim regem, et Israelitas captivos, mollius habuit, *ibid.* Obit, *ibid.*

Hormoz (Hormisada) I, f. Saporis, cognomento Al-Horri, rex Pers., 384. Obit, *ibid.*

Hormoz II, f. Narsæ, 396. Uxore gravida relicta obit, 399.

Hormoz III, f. Anusherwanis, b 198. Tyrannidem excercet, b 200. A Chakane Turca bello petitus, *ibid.* Bahram Sunir in eum rebellis, *ibid.* Imperio abdicatur, *ibid.* A leviris suis interficitur, b 203.

Hoshnastadah regem Persiæ agit, sed inter reges non censetur, b 255.

Jorban regnum Persiæ occupat; nec ipse in censum regum veniens, b 252. Ab Arzmandocht, femina regia stirpe oriunda, occiditur, b 253.

Kamysus (Cambyses), rex Persiæ, 263.

Kobades I et Balabes, filii Phiruzis, de paterno Persiæ regno contendunt, b 127. Kobades a fratre, pulsus auxilium a Chakane petit, *ibid.* Cum hospitis filia in itinere rem habet, b 128. Quæ filium Babudacht ei peperit, b 131. Mortuo fratre regno potitur, *ibid.* Quas urbes condidit, *ibid.* Bellum contra Romanos gerit, b 152. A Mazdekianis turbonibus deponitur, b 176. A proceribus restituitur, *ibid.* Obit, b 179.

Kobades II (qui et Sirawaib, Siroes), fil. Cesræ regis Persarum et Mariæ filia Mauricii imp. ab Heraclio imp. captus ludibrio habetur, b 232. Patri a suis abdicato succedit, b 252. Fratres xvii interficit, *ibid.*, 256. Peste extinguitur, b 252.

Nabuchadnezzar (vel Nabuchodonosor). Vide Bochtanasser.

Nacet. Vide Arses.

Naceth (Al-). Vide Dara II.

Narses. Vide Arses.

Nimrod, rex Babelis, 63. Corona ejus quare caelo dilapsa creditur, *ibid.* Primus ignem coluit, 64. Quas urbes condidit, *ibid.*

Ochus. Vide Artachshast, et Dara II.

Pharacoadeshra (Pharozhad, f. Cesræ), regem Persiæ egit, sed mox occisus inter reges non refertur, b 255, 256.

Phiruz (Peroses, vel Perozes), et Hormoz, filii Yazdegerdis regis Persarum de regno contendunt, b 100. Qui, occiso fratre, regnat, *ibid.* Quas urbes condidit, b 111. In Achshanwarem regem Hyatalæ ducit, *ibid.* A quo captus, pacto foedere, dimittitur, b 116. Eoque, non impune violato, rursus vincitur, b 124. Obit, b 127.

Phiruz Kesra ponitur filius Yazdegerdis, filii Shariaris, regis Persarum, b 391.

Ramasph (vel Zamasph), rex Persiæ, a Mazdekianis subiectus, b 176, 179.

Saadianus (Sogdianus), rex Pers., 264.

Sabur (Sapores) I, fil. Artaxerxis, rex Pers., 373. Nisibin obsidet, 376. Obsidionem inito pacto solvit, 379. Rursus oppugnat et expugnat, 379, 380. Civium fraudem uicisritur, *ibid.* Obit, 384.

Sabur II (cognomento Dul Ectaf), f. Hormozis, coronatus prius quam natus, 399, 400. Clam fines Romanorum exploratum proficiscitur, 414. In aula Maximiani imp. sub habitu mendici dum interest, a physiognomo dignoscitur, *ibid.* A Maximiano vaccæ coriaccæ includitur, 419. Unde, negligentius custoditus, ad suos evadit, 420. Urbem Jondi Sabur obsessam liberat; et fines Romanorum invadit, *ibid.* Urbes ab ipso conditæ, aliaque opera publica, 471. Senio morboque gravatus a medico Indo sanatur, *ibid.* Obit, 472.

Sabur III, f. Saburis, 472. Bello a Juliano Apostata impetitus, eum cum suis prælio fundit, 484. Obit, 530.

Samardius (Smerdis), rex Pers., quare Magnus dictus, 363.

Shirawaib (Siroes). Vide Kobades II, b 252, 255, 256.

Shaban Shah Vide Bahram III.

Shariar, rex Pers., pater Yazdegerdis, avus Phiruzis Cesræ ponitur, b 391.

Sunir. Vide Bahram Sunir.

Tachmurt, rex Persarum antiquissimus, 63.

Yazdegerd I, cognomento Al-Athim (id est, scelestus), f. Bahramis, rex Pers., 548. Eum inter et Theodosium imp. bellum anceps, *ibid.* Moribus efferus, b 79. Ab equo calcitrone βαλάντω interemptus, b 80.

Yazdegerd II, f. Bahramis Jaur, b 92. Obit, b 100. Unde inter filios de regno contenditur, *ibid.*

Yazdejerd III, f. Cæsar, regnare incipit, b 256. Persiam Saracenis invadentibus, fugit, b 296. Et post annos regni viginti occiditur, *ibid.* (In quo regnum Persiæ desit). Yazdejerd, pater Phiruzis Cæsaræ memoratur, b 391.

§ III. Reges, iudices et ethnarchæ Judæorum.

Abdon iudex, 135.
 Abiah, rex Judæ, nascitur, 187. Regnare incipit, 188. Obit, *ibid.*
 Abimelech iudex. Gesta ejus, 127. Mors, 128.
 Achia, rex Jud. Vide Jehonakim.
 Achaz, rex Israelis, 223. Hadadem regem Syriæ vincit, 224. Obit, *ibid.*
 Achaz, rex Judæ, 231. Obit, 232.
 Agrianius (Agrippa) I, rex Judæorum, 524. (Vide Irudus.) Ejus in discipulos Christi crudelitas, 527. Mors, *ibid.*
 Agrianius (Agrippa) II, rex Judæorum, 527. Romam profecturus Festum Judææ præficit, 528. Judæos apud Claudium imp. defert, *ibid.*
 Ahab, rex Israel, 192. Izbelem ducit uxorem, 193. Gesta eius scelerata, 198. Sagitta ictus occumbit, 207. Stirps ejus funditus deleta, 219.
 Ahaziah, rex Israel, 207. Eliam prophetam accersit, *ibid.* Obit, 208.
 Ahaziah, rex Judæ, 216. Joramum regem Israel invisit, quod utriusque exitio fuit, 219.
 Abia. Vide Jehonakim.
 Amasiah, rex Judæ, 224. A Joasho reg. Israel superatur, *ibid.* A Jeroboamo rege Israel, filio Joashi, occiditur, 227.
 Amnon (Amon), rex Judæ, idololatra, 240. A servis suis interficitur, *ibid.*
 Archelaus, f. Herodis, tetrarcha, 315. Obit, *ibid.*
 Aristobulus sacerdos et Judæorum ethnarcha, 303. Romam vincit ducitur, *ibid.*
 Arkan (Hyrcanus) sacerdos, et ethnarcha Judæorum, 303.
 Asa, rex Judæ, 188. Obit, 192.
 Azariah, rex Judæ. Vide Uzziah.
 Baasha, rex Israel, 188. Contra Asam regem Judæ bellum movet, 191. Ramam condit, *ibid.* Obit, *ibid.*
 David a Samuele in regem inungitur, 152. Goliathem singulari prælio prosternit, 155. Michol ei in uxorem data, *ibid.* Regnum capessit, 159. Urbes ejus Usba, quæ et Sihon, 160. Quo arcam fœderis deduxit, 163. Reges Sobæ et Damasci subigit, 164. Cum Berseba Uriæ adulterium committit, *ibid.* Quam viro cæso, uxorem ducit, 167. Ab Abishalome filio Hierosolymis pellitur, 168. Censum populi condit, 171. Unde pestis, *ibid.* Obit, 172. Sacrarium ejus, arx Hierosolymorum, 555.
 Eblan (Elon), jud., 152. Obit 155.
 Ehud jud., 119. Regem Moabitarum occidit, urbemque capit, 120.
 Ela, f. Baashæ, rex Israel, 191. Ab Omri cæsus, 192.
 Eli sacerdos, iudex Israel, 143. Obit, 144.
 Eliakim, rex Judæ (qui et Joakim), 243. Tributarius filii Pharaoni Nabu, deinde et Bochtanasseri, *ibid.* Obit, 244.
 Ephsan (Ihzan), iudex, 132. Cui triginta uxores, totidem filii, filiarumque, *ibid.*
 Gideon iudex, 124. Madianitarum reges fundit, *ibid.* Urbem Succoth delet, 127. Obit, *ibid.*
 Herodes (Magnus), f. Antipatri Alkalonitæ, ab Hyrcano viarum præfectus constituitur, 303. Augusti Cæsaris amicitiam captat, 304. A quo rex Judæorum renuntiatur, 307. In quos tyrannidem exercet, *ibid.* Et libros eorum genealogicos comburit, 308. Infantlicidium, nato Christo, præcipit, 312. Obit, *ibid.*
 Herodes, f. Herodis Magni natu secundus, tetrarcha, 315. Areta uxore dimissa, Herodiadem Philippi fratris uxorem ducit, 316. Joannem Baptistam decollat, *ibid.* Ab Arahum rege, ob repudium filiarum, bellum ei inferente superatur, *ibid.* A Tiberio imp. Hispaniam (an Viennam) relegatur, 324.
 Herodes Agrippa. Vide Agrianius et Irudus, 324, 528.
 Hezechiah rex Jud., 232. Idola tollit, et serpentem æneum comminuit, 235. Pascha solemne celebrat, *ibid.* Thesaurum templi Sennacheribi, tributi loco, mittit, 236. Quem mox bello vincit, *ibid.* Anni quindecim vitæ ipsius adjecti, *ibid.* Obit, 239.
 Hoshea, interfecto Pekah, rex Israel ultimus, 231. A Salmanassare, Samaria capta, Babylonem captivus abducitur, 232.
 Irudus Agrianius, 324. (Herodes Agrippa.) Vide Herodes.
 Jair, f. Al-Gadi (Gileadita), iudex, 128.

Jehonathim (Jehojakim) qui et Abia, rex Judæ, Bochtanasseri rebellis Babylonem vincit abducitur, 244. Ab Evil-Mardoch carcere liberatus mollius tractatur, 255.

Jehu, f. Nimshi, in regem Israel a Jona propheta inungitur, 216. Reges Israel et Judæ una occidit, 219. Stirpem Ahabis penitus excindit, *ibid.* Obit, 223.

Jephtah, iudex, 128. Ammonitas vincit, 131. Votum temere emissum, filia immolata, solvit, 132. Sichemitas subjugat, *ibid.* Obit, *ibid.*

Jeroboam, f. Nabat (auctori Reboam), Salomonis servus; cui suspectus in Ægyptum fugit, 180. Et Abia propheta regnum prædixit, 182. Cum Shishakorege Ægypti amicitiam contrahit, *ibid.* Rex decem tribuum Israel constituitur, 184. Vitæ os aureos efficit, 187. Obit, 188.

Jeroboam, f. Joashi, rex Israel, 227. Amaziam, regem Judæ, interficit, *ibid.* Obit, *ibid.*

Joachaz (Jehozab), rex Judæ, in Ægyptum captivus abducitur, 213.

Joakim. Obit, *ibid.* (Jehojakim), rex Judæ Vide Eliakim.
 Joas (Tolah), iudex, 128.

Joash, rex Israel, 224. Amastiam regem Judæ prælio vincit, et Hierosolyma capit, *ibid.* Obit, *ibid.*

Joash, f. Achazæ, a Jehoshua amita, ab Athalia tyrannide servatur, 220. Rex Judæ salutatur, *ibid.* a servis suis occiditur, 224.

Joram, rex Israel, 208. Moabitas vincit, 211. In prælio cum Hazaele Syro commisso vulneratur, 216. A Jehu occiditur, 219.

Joram, rex Judæ, 211. Obit, 216.

Josaphat, rex Judæ, 192. Cum Ahabe, rege Israel, amicitiam contrahit, 204. Unaque ad prælium tendit, *ibid.* Ab hostibus Ammonitis divinitus liberatur, 208. Obit, 211.

Josias, rex Judæ, 210. Idololatriam tollit, *ibid.* Pascha solemne celebrat, *ibid.* Obit, 213.

Josua, iudex, 108. Gesta ejus, 111 etc. Deuteronomium populo describit, 112. Terram tributim dividit, 116. Reges Chanaanæos triginta quinque occidit, *ibid.* Obit, *ibid.*

Jotham, rex Judæ, 228. Obit, 231.

Lusanius (Lysanias), tetrarcha Judæ, 315.

Manasses, rex Judæ, nascitur, 236. Regnare incipit, 239. Idololatria infamis, *ibid.* Captivus deportatur; vitulo æneo cremandus includitur; unde per angelum liberatur, 239.

Matania, rex Jud. Vide Zedekiah.

Menachem, rex Israel, 227. Obit, 228.

Nabat, f. Jeroboami, rex Israel, 188.

Omri, rex Israel, 192.

Othoniel, iudex, 110.

Pakah, rex Israel, 228. Interficitur, 231.

Pekahia, rex Israel, 228. Cæsus obit, *ibid.*

Philippus, f. Herodis Magni, tetrarcha, 315. Maritus Herodiadis, 316.

Phineas sacerdos, idemque iudex Israelis, 119.

Reboam. Vide Jeroboam.

Rehoboam Salomoni patri succedit, 183. Feminarum consilio audiens regni parte excidit, 184. Suasu matris ad idololatriam inclinatur, *ibid.* A Shishake rege Ægypti Hierosolymis spoliatus fugatur, 187. Uxores et liberi ejus, *ibid.* Obit, 188.

Salomon, nascitur, 167. Davidi patri in regno succedit, 172. Templum condit, *ibid.* Palatium item, 176. Reditus ejus annui, 176. Et dimensum quotidianum, 179. Vasa etiam aurea, *ibid.* Et judicium sagax inter feminas de filiis litigantes, *ibid.* Uxores ejus et concubinarum, 179, 180. Ad idololatriam deficiens propheta excidit, 180. Equitum ejus numerus, *ibid.* Obit, 183.

Samana (Shamgar), iudex, 120. Obit, *ibid.*

Samson, iudex. Ortus ejus, 135. Et res gestæ, *ibid.*, 136, 139. Obitus, 140.

Samuel propheta, iudex Israelis, 148. Obit, 156.

Saul in regem a Samuele præsignatur, 148. Et inungitur, 151. Res ab eo gestæ, *ibid.*, 152. Mors, 156.

Shallum, rex Israel, 227.

Tibui, partem regni Israeliici occupat, 192.

Tolah. Vide Joas.

Uzziah (qui et Azariah), rex Judæ, 227. Lepra, ministerio sacro invocatus se ingerens, percussus, obit, 228.

Zachariah, rex Israel, 227, quem occidit Shallum, *ibid.*

Zedekiah (qui et Mataniah), rex Judæ a Bochtanassere constituitur, 247. In quem postea rebellis, regno oculisque orbatus, Babylonem captivus ducitur, *ibid.*

§ IV. Imperatores Romani.

Adrianus, cognomen Trajani, 318.

Ælius Adrianus, 351. Hierosolyma reedificat, 352. Obit, 356.

Alerianus (Valerianus), 399.
 Alexander, f. Mamææ, 383.
 Alexander frater Leonis Philosophi, b 511.
 Anastasius I, secta Jacobita, b 131, 135, 136. Cum Kobade rege Persarum bellum gerit, b 132. Ab abbate Saba ad sectam fidem convertitur, b 139. A Severo hæretico seductus, ad Eutychianismum defert, *ibid.* Cujus impulsu concilii Chalcedonensis decreta abrogat, b 140. Eaque propter ab Elia patr. Hier. et monachis excommunicatur, *ibid.* Uti et a Symmacho P. Rom., b. 144. Mors ejus Elia patr. Hier. revelata, b 147. Obiit scil. ἐπεὶ ὄντος, *ibid.*
 Anastasius II, b 379.
 Antoninus (Pius), 356.
 Antonius (Antoninus) Caracalla, 375. Obiit, 379.
 Antonius (Alagabalus), 379.
 Antonius Severus (Antoninus Verus), M. Aurelius, philosophus, 360.
 Arcadius, f. Theodosii, nascitur, 528. Arsenio instituendus traditur, *ibid.* A quo verberibus afficitur, *ibid.* Inauguratur, 536. Arsenium præceptorem neci destinat, 539. Obiit, 548.
 Artabatus (Artabases). Eo imperante res turbatæ, b 396. Obiit, b 400.
 Augustus Cæsar, 500. Cleopatæ inhiat, 303. Judæos rebelles subjugat, *ibid.* M. Antonium vincit, 304. Per orbem Romanum censum agit, 308. Obiit, 315.
 Aurelius (Aurelianus), 399. Obiit, 400.
 Barastius, cognomen Nervæ imp., 348.
 Basilus (Basiliscus), imperium occupat, b 104. A Zenone mox oppressus, *ibid.*
 Basilius Macedo, imperium occupat, b 460. Quam causam cædis Michaelis imp. per ipsum perpetratæ prætenderit? b 463. Obiit, b 471.
 Caius Cæsar (Caligula), 324.
 Caracalla (καρρακκαλλεύς) Caius, 375. Vide Antonius.
 Carius (Carinus) fil. Cari, 400.
 Carus, 400. Christianorum persecutor, *ibid.*
 Christophorus, f. Domitii (Romani), consors imperii a patre et Constantino Porphyrogeneto imp. ascitus, b 512.
 Claudius, 328. Judæos tumultuantes compescit, *ibid.* Obiit, 335. Atavus Constantini Magni fuisse dicitur, 427.
 Claudius, Gallieni successor, 396. Obiit, 399.
 Commodus, 361.
 Constans (Constantius Chlorus), 408, 427. Maxentii et Maximiani in imperio collega, 408. Byzantio imperat, *ibid.* Christianorum fautor. Helenam Rohanam uxorem ducit, quæ Constantinum ei peperit, *ibid.* Cui imperium moribundus tradit, 411.
 Constans (qui auctori etiam Constantius dicitur), Constantini Magni filius natu tertius, 471. Cui in divisione imperii Roma cessit, *ibid.* A Magnentio tyranno interficitur, 472.
 Coustans, nepos Heraclii, obiter memoratus, b 324, 335.
 Constans. Vide Constantius.
 Constantinus (postea Magnus), Helena matre nascitur, Rohæ, 408. Institutio ejus, *ibid.* A Maximiani insidiis fuga sibi consulens Byzantium abit, 411. Ubi moribundus pater successorem eum designat, *ibid.* Signum crucis cœlitus ei apparet, 423. In quo signo Maxentium, jam Christianus factus, fundit, *ibid.* Uti et Maximianum Galerium, 424. Christianos Romam revocat, *ibid.* Imperium solus capessit, 427. Genealogia ejus, *ibid.* Cum Licinio affinitatem contrahit, *ibid.* Quem palam rebellem vincit: iterum novas res molientem capite plectit, 431. Baptizatum fuisse Nicomediæ innuitur, 431. Erga ecclesias quam liberalis, *ibid.* Concilium Nicænum convocat, 439, 440. Ubi ipse inter trecentos et octodecim Patres orthodoxos medius consedit, 443. Eisque privilegia in rebus ad religionem spectantibus concedit, *ibid.*, 444. A quibus gladio cinctus fidei defensor declaratur, 444. Cuique quadraginta libros canonum et constitutionum obtulerunt, *ibid.* Ejus edicta tria: 1. De idolis et idololatriis tollendis. 2. De solis Christianis in volatros asciscendis. 3. De celebratione dici passionis Dominicæ, 451. Ecclesias erigi præcipit, *ibid.* Sepulcri Domini locum, et crucem investiganda mandat, *ibid.* Eusebio Nicomediensi, propter Arianismum a concilio Nicæno maledicto, veram fidem profitenti maledictionem relaxat, 456. Concilium Hierosolymis pro ecclesiarum consecratione iudicat, *ibid.* Ne quis Judæus Hierosolyma incolet vel adiret, edicit, 457. Quibus omnibus, uti et gentilibus, Christianismum non profiteri capitale fore sancit, *ibid.* Judæos porcina edere recusantes morte multat, 471. Constantinopolim condit, *ibid.* Obiit, *ibid.* Cujus filii tres Constantinus, Constantius, et Constans, imperium inter se partiuntur, *ibid.*

Constantinus, f. natu maximus Constantini Magni, post obitum patris CP. imperat, 471.

Constantinus, fil. Heraclii, b 324, 335.

Constantinus (Pogonatus), fil. Constantini, nepos Heraclii, b 335. Ejus, ad litteras Joannis PP. Romani in causa Honorii decessoris sui, responsoriæ, *ibid.* Quem in rescripto suo ab orthodoxia prædicat Theodorus PP. Romanus, b 336. Concilium CP. in indicit, b 547. Obiit, b 339.

Constantinus, f. Leonis (Isaurici, vulgo Copronymus), b 400. Obiit, b 403.

Constantinus (Michael Rangabe), devicto Nicephoro, f. Stauracii, imperat, b 435. Obiit, b 440.

Constantinus (Porphyrogenetus), f. Leonis Philosophi, nascitur, b 487. Imperare incipit, b 512. Mater ejus (Zoe) Augusta imperium administrat, *ibid.* Domitii vel Domnii (id est, Romani Lecapeni) filiam uxorem ducit, *ibid.* Ipsumque et filium ejus Christophorum co-sortem imperii habet, *ibid.* Quorum illo mortuo, et hoc ad monachatum transeunte, solus imperat, b 524.

Constantius (auctori Constans), f. Constantini Magni natu secundus, Syriæ et Ægypti post obitum patris imp., 471. Cædem Constantis fratris sui a Magnentio perpetratam ulciscitur, 472. Arianis favet, 475. Cyrilli Hierosolymitani litteris ad saniolem mentem reducit, 476. Obiit, 480.

Curius (Al-). Vide Maximianus.

Decius, 388. Christianorum persecutor, *ibid.* Obiit, 392.

Diocletianus, 400. In Christianos sævit, 405. Pthiriasi extinguitur, 407.

Domitianus, f. Vespasiani, Barbaros subjugat, 440. Imperium capessit, 314. In Judæos et Christianos persecutionem exercet, 347. Mox remittit, *ibid.* Obiit, 348.

Domitius (qui et Domnii) [Romanus Lecapenus], collega imperii cum Constantino Porphyrogeneto genero, b 512. Renuuntiat imperio, et fit monachus, b 524.

Estabracus (Stauracius), f. Nicephori, filii Estabraki, b 416.

(Florianus). Vide Kurianus.

Galba, 339.

Galerianus (Galerius). Vide Maximianus, 407.

Gallienus (Gallienus), 395. In Christianos sævit; sed cæso a Persis filio desævit, *ibid.*

Gallius, qui et Alerianus, Gallienus et Valerianus Augg., 392.

Gallius et Julianus (Gallus et Volusianus) imp., 392. Obiunt, *ibid.*

Gordianus, 387. Obiit, *ibid.*

Heraclius (Heraclæus), b 324. Secta Maronita (ubi cum patre confandi videtur), b 335. A consiliariis occiditur, *ibid.*

Heraclius, CPoli a Persis obsessæ annonam infert, b 223. Phoca imp. occiso, ipse imp. eligitur, b 224. Ad Cesram regem Persiæ de obsidione solvenda legatio, b 227, 228. A quo venia impetrata urbe excedendi, obtentu tributi colligendi, Persiam invadit, b 228, 231. Quos sibi reges in bello Persico auxiliares hucrit, *ibid.* Urbem Saporis expugnat, et in captivos crudenter se gerit, b 232. Cesræ per litteras insultat, b 235. Arsenium fil. per stratagemam deluso Cesra trajicit, b 236. CPolim victor redit, b 239. Hierosolyma invisurus, pro Maronita habitus repellitur, b 239. Erga sectam illam quam liberalis, b 240. Cum Judæis in itinere paciscitur, *ibid.* Hierosolyma adeunti a populo et monachis obviam proceditur, b 243. Erga Judæos scedifragus, b 244. Saracenis Syriam invadentibus, cedit, b 272. Arabes auxiliares conducit, *ibid.* Verba ejus, capta a Saracenis Damasco, b 280. Statua ejus, limes imperii, a Saraceno violata, b 292. Maronita obiit, b 248. Quo nomine a Theodoro PP. Rom. male audit, b 336.

Honorius, f. Theodosii, nascitur, 528. Arsenio præceptoris instituendus committitur, *ibid.* Imperator Occidentis constituitur, 536.

Jovianus, imp. orthodoxus, 487. Obiit, *ibid.*

Julianus (Didius), 372.

Julianus (Balbinus), collega Pupieni, 387.

Julianus apostata, 480. Christianorum persecutor, 487. Expeditione in Persas suscepta, a Mercurio martyre interfectus creditur, 484, 487.

Julianus (Volusianus), Galli collega, 388.

Julius (C.) Cæsar, Romæ imperat, 300.

Justinianus Justino succedit, b 151. Theodosium patr. Alex. exulare jubet, b 152. Samaritanos coerces, b 156. Hierosolymis quantum contulerit, b 165. Ædificia ab eo ibidem constructa, *ibid.* Et CPoli, b 169. Monasteria in Ægypti deserto condit, b 165. Legatos suos binos, quos ecclesiis et monasteriis struendis præfecerat, ubi ædificia minus ad mentem suam facta, capite plectit, b 160, 167. Epistola ejus (sive Codex legum), b 168. Concilium CP. n ab eo indictum, b 172. Orthodoxus obiit, b 187.

Justinianus II (qui et Rhinotmetus), b 359. Concilium CP. in Trullo convocat, *ibid.* Obiisse dicitur, b 376. Sed idem plane est, iterato imperium capessens, qui quasi alius memoratur, b 376.

Justianus Thrax, imp. orthodoxus, b 148. Ob fidem exulantes revocat, *ibid.* Concilium Chalcidense edicto armat, b 151. Obit, *ibid.*

Justinus junior, orthodoxus, b 187. Obit, b 191.

Kurianus (Florianus), Taciti in imperio collega, 400.

Leo magnus, b 103. Obit, b 104.

Leo parvus Jacobita, b 104, b 156. Obit, b 103.

Leo Armenus. Vide Theophilus.

Leo (Leontius), b 367.

Leo Isaurus, b 384. Eo extincto, res Romanæ turbatae, b 395.

Leo Chavaræus, f. Constantini Copronymi, b 403. Obit, b 407.

Leo Sapiens, et Philosophus, b 471. Etiam lector fuerat, unde ei quasi in ordinibus sacris constituto, nuptiæ secundæ a Nicolao patriarcha CP. prohibita, b 284. Sed a reliquis, in synodo CP. ea de re congregata permissæ, b 487. Morti proprior, Anthimo (Euthymio) deposito, Nicolaum patriarcham restituit, b 511.

Licinius, a Constantino Magno Romæ præfectus, in Christianos sævit, 427. Unde Constantinus ei infensus, 428. Prælio decernit et vincit, 428. Victum Thessaloniam relegat, 431. Ubi res novas molientem obtruncat, *ibid.*

Magentius, qui et Maxentius (Magnentius), tyrannus, Constantem imp. interfecit; ipse a Constantio victus, 472.

Marcianus, b 92. Concilium Chalced. indicit, *ibid.* Obit, b 100.

Marcus Aurelius Cæsar, qui et Antonius Severus dictus perhibetur, 360. Obit, 364.

Marunus (M. Aurelius Probus), 400.

Mauricius, b 191. Cæsar, Persæ profugo auxilium fert, b 204. Cui Mariam filiam desponsat, b 207. A Theodoro per Phocam tyrannum submisso trucidatur, b 208, 211. E filiis ejus unus per nutricem servatus, postea monachus fit, *ibid.* Cædes Mauricii iustitiam præbuit bello Persico, et ruinæ imperii Romani causam, b 252. Ad Mauricium genus maternum refert Yazid III chailfa, b 591.

Maxentius (Maximiani collega), 407. Imp. Occidentis, 408. Christianos persequitur, *ibid.* Mores ejus efferi, 423. Romanis exosus, a Constantino Magno ad pontem Milvium vincitur, *ibid.* Submergitur, 424.

Maximianus Curius (Herculius), Diocletiani collega, 403. Misere perit, 407.

Maximianus Galerianus (Galerius), imp. Orientis (Maxentii collega), 407. Christianorum persecutor, 408. Moribus infamis, 411. Constantinum (magnum futurum) tollere statuit, *ibid.* In morbum sædum incidens, persecutionem in Christianos remittit, 412. Quorum precibus convalescens ad crudelitatem pristinam redit, *ibid.* Persiam invadit, 410. A Constantino Magno superatur, 424. Misere perit, 417.

Michael, (Balbus), f. Theophili (forte Leonis Armenii), b 444. Obit, 448.

Michael f. Theophili, b 460. A Basilio Macedone quare cæsus, b 465.

Nero, 535. Christianos et Judæos persequitur, 536. Vespasiano præcipit ut Judæos internecione tolleret, 339. Cæsus obit, *ibid.*

Nerva qui et Barastius Cæsar, 348.

Nicephorus, f. Estabraci (Stauracii), b 407, 416. A Constantino (potius Michaelis Curpalate, Rangabe) imperio abdicatur, b 435. Obit, b 416.

Numerianus, Cari patris et Cariani fratris collega, 400.

Olho, 339. Deponitur, 340.

Pertinax, 372. Interfectus, *ibid.*

Philippus (Arabs), 387. Christianus, 388. A Decio cæsus, *ibid.*

Philippus (Philippicus), secta Maronita, b 376.

Phocas, in Mauricium conspirat, b 208. Quo sublato imperium occupat, b 211. Mauricii liberos trucidat, *ibid.* Ipse ab Heraclio interfectus, b 224.

Pupienus, qui et Julianus (potius Pupienus et Balbinus imp.), 387.

Romæus (Romulus), urbem Romam condit tempore Hezekiæ regis Judæ, 236. Regnavit viginti et octo annos, 239.

Rangabe. Vide Constantinus.

Severus, 372. Christianos persequitur, *ibid.*

Stiracus (Staurakius). Vide Estabracus.

Tacitus et Kurianus (Florianus), imp., 400.

Theodosius Magnus. Quis et qualis ante imperium, 496. De eo adhuc privato, et Theophilo postea patriarcha CP. narratio importuna, 496. Corona cælitus demissa ad

imperium designatur, 597. Divinitus motus Theophilum unicum accersit, 525. Obit, 536.

Theodosius Junior, f. Arcadii nascitur, 530. Patri succedit, 548. Cum Yazdejerde Persa aucipiti prælio decernit, *ibid.* Et cum Bahrame Jaur similiter, b 87. Eutycheus fautor, b 87. Concilium Ephesinum et, *ἡσπερὶ* indicit, b 88. Eutychianus, fit, b 91. Eudociam uxorem zelotypus Hierosolyma relegat, *ibid.* Obit, *ibid.*

Theodosius (Adramyttenus), b 384.

Theophilus, pater Michaelis (poni videtur pro Leone Armeno), b 440. Obit, b 444.

Theophilus, f. Michaelis, filii Theophili, b 448. Inconoclasta, et quare, *ibid.*, b 451. Obit, b 460.

Tiberius, 313. Christum in numerum deorum refert voluit, 321. Obit, *ibid.*

Tiberius Thrax, Justino Juniori succedit, b 191.

Tiberius Apsimarus, b 367.

Titus, f. Vespasiani, Hierosolyma obsidet, 340. Imper. inauguratur, 344. Obit, *ibid.*

Trajanus (qui et Adrianus Cæsar), 548. In Christianos persecutionem exercet, sed post remittit, *ibid.* Judæos Hierosolyma reduces interlicet, 351. In prælio cæsus obit, *ibid.*

Valens, 491. Victus et vulneratus in Thracia una cum domo conflagravit, 492.

Valens, aut Valentius (Valentinus), 487. Obit, 491.

Valentianus (Valentinianus junior) et Gratianus imp., 492. Quibus mortuis de successore eligendo dissensione orta, imperium per sex menses vacat, *ibid.*

Vespasianus a Nerone in mandatis habet Judæos seditus extirpare, 339. Galilæam vastat, et Hierosolyma obsidet, *ibid.* Imperator renuntiatur, 340. Obit, 344.

Vitellius imper. occisus, 340.

Zeno imp., b 104. Secta Jacobita, *ibid.*, b 156. Obit, b 151.

§ V. Imp. Saracenicæ, sive chalifæ, tum Asiaticæ tum Ægypti; alique qui imperium occuparunt.

Abbas (Al-) f. Mamunis, jus suum ad chalifatum cedit Motasemi, b 436.

Abdollah, prænomen chalifarum variorum. Vide Abu-Becr, et Abul-Abbas, Al-Mamun, et Al-Mansur et Al-Mohtasab.

Abdollah, f. Alis, patruus Manuris chalifæ, imperium occupat in Mesopotamia, b 599.

Abdollah, f. Al Motazis, chalifa a duobus quibusdam Bagdadi acclamatur, b 500. Ubi captus vinciturque, *ibid.*

Abdollah, f. Zobairis chalifatum occupat Meccæ, b 565. Ubi in templo obsessus occiditur, postea crucifigitur, et pro martyre habetur, b 567.

Abul Malec, f. Mervanis, chalifa, b 167, 564. Factorum antea a decessoribus initorum cum Christianis servantissimus, *ibid.* Templum Mohammedanum Hierosolymis arripit. Damasci aliud condit, *ibid.* Obit, 571, 572.

Abraham. Vide Al-Moayad

Abrahim, f. Mohdis (qui et Abu Isaac, f. Shakiz) sui Mamune imperium occupat, b 419.

Arabis, f. Walidis I, chalifa reunitas; mox deponitur, b 592.

Abu-Abdollah. Vide Al-Motaz.

Abul Abbas. Vide Motaded.

Abul Abbas Al-Saffah (qui et Abdollah) chalifa, b 593. Hashemiam urbem condit, b 596. Mansurem fratrem ex testamento heredem et successorem scribit, *ibid.* Obit, *ibid.*

Abul Abbas. Vide Al-Motaded. Et Vide Al-Badi.

Abu Becr (cui nomen Abdollah) Mohammedi pseudo-prophetæ mortuo, ex electione proximo succedit, b 251. Cognomento Justus, b 563. Arabes ad islamitum bello cogit, b 256. Mesopotamiam subjugat, *ibid.* Eracum vectiga em facit, b 259. Syriam invadit. Leges militares exercitui præscribit, *ibid.* In Palæstinam copias mittit, b 264. Obit, *ibid.*

Abul Mohammed. Vide Al-Moctafi.

Abu Jaafar. Vide Al-Mansur.

Abu-Isaac. Vide Abraham, f. Mohdis, et vide Al-Motisem.

Abu Said. Vide Solyman.

Aglabis filius ab Al-Mohtasabe rebelle occidente pulsus, b 500.

Ahmed, f. Tolunis, (chalifa Ægypti) Damascum, Antiochiam, et Ægyptum occupat, b 471. Ubi templum, no soconium, et aquæductum construit, b 472. Ægrotans supplicationes Christianorum, Moslemiorum et Judæorum pro ipso fieri præcipit, b 475. Obit, *ibid.*

Ahmed. Vide Al-Mostain, et vide Al-Motaded.

Al-Allan. Vide Al-Mohtarwed, et Al-Motawacel.

Ali f. Abu Talibis, e comitibus Mohammedis pseudo-

propheta, b 325. Chalifa inauguratur, b 343. Interficietur *ibid.* Apud Ommaidas, Aba Torab, (id est, pater pulveris) sediebat, b 379. Cui et in suggestis maledicere solebant, *ibid.* Quem morem sustulit Omar II, *ibid.* Posterius eius imperium occupare satagunt, b 419, 458.

Ali, f. Mohammedis, filii Ahmedis, contra Motasemem rebellis, Basoræ imperium occupat, b 468. Post annos quatuordecim superatus occiditur, b 471.

Ali. Vide Al-Mohtaseb. et Obaidallah.

Amin (Al-) Mohammed, chalifa, b 415. Eum inter et fratrem Al-Mamunem de imperio contentio, *ibid.* Interficietur, b 316.

Billah (in Deo), cognomen plurimum chalifarum. Vide Al-Kaber et Moayad, et Moctader, et Mohmaseb, et Montaser, et Mostain, et Motaded, et Motammed, et Motasem, et Wathek.

Chamarawaih, f. Ahmedis, chalifæ Egypti, patri succedit, b 475. Cum Abul Abbase ancipiti Marte confligit, *ibid.* Abul Sajum in Syria prælio fundit, b 476. Eracum victor ingreditur, *ibid.* Imperii pomæria late profert, *ibid.* 479. Filiam Motadedi chalifæ Bagdadensi nuptam locat, b 480. Unde pax, *ibid.* Arcem extra Damascum condit; ubi a famulis suis interfectus est, *ibid.* Qui omnes ideo capite plexi, *ibid.*

Di-Riyasatun. Vide Al-Phadi.

Hadi (Al-) Vide Musa.

Harun, f. Chamarawaih, Jaishi fratri interfecto, in chalifatu Egypti succedit, b 480. Consentiente etiam Motadedo chalifa Bagdadensi, b 483. Ismaelem Karmalianum rebellem, in Syria opprimat dubia victoria, b 491. In quem Al-Moctafi chalifa per Mohammedem f. Solymanis bellum movens Syriam eripit, b 492. Mox Egyptum invadit; et Harunis copias fundit, b 495. Harun a patre Shibane interficietur, *ibid.*

Haron. Vide al-Rashid, et Vide Al-Wathek.

Hesham f. Abdol Malecis chalifa, b 384. Ecclesias Alexandrias, quas Jacobitæ occupaverant, Melchitis restituit, b 387. Obit, b 385.

Jaad (Al-). Vide Merwan II.

Jaafar. Vide Al-Moctader, et Al-Mophawed, et Al-Motaded, et Al-Motawacel.

Jaafar, f. Mohammedis chalifæ, a patre successor imperii designatus, rejicitur, b 479.

Jaish, f. Chamarawaih, in chalifatu Egypti patri succedit, sed mox a ducibus suis tollitur, b 480.

Jannabi (Al-). Vide Solyman.

Kaher Billah Mohammed, f. Al-Motadedis, abdicante præ metu fratre Moctadere, ad biduum chalifa fit, b 519. Cui postea succedit, b 527.

Mamun (Abdollah Al), f. Harunis Al-Rashidis, eadem nocte nascitur, qua pater chalifa renuntiatus est, b 404. Al-Amine fratre devicto chalifa ipse salutatur, b 415. Imperium capessit, b 416. Sub cuius initio res turbatæ, b 419. Erga Christianos faventior cubiculariis suis ecclesiam condendi licentiam facit, b 431. Bucanum item, Christianum, Buræ præfectum ordinat, b 432. Egyptum lavit, ubi turrim et columnam Nili mensoriam exstruit, b 431. Obit, b 435.

Al-Mansur (Abu Jaafar Al) Abdollah, ex testamento fratris Abul-Abbas Al-Saffæ, chalifa inauguratur, b 396. Urbem Bagdadem condit, b 399. Meccæ in peregrinatione obit, b 400.

Merwan I, fil. Haccemis, b 363. Peregrinationes Meccam fieri interdicit, *ibid.* Obit, b 364.

Merwan II, f. Mohammedis filii Haccemis, chalifa, b 392. Syria pulsus Egyptum fugit, *ibid.* Ubi occiditur, b 395. Cognomen Al-Jaad unde ei inditum, *ibid.*

Moawiah I (qui et Sachir), f. Abu Sofyanis, chalifa, b 360.

Moawiah II, f. Yazidas I, per quadraginta dies chalifa, b 565.

Moayad (Abraham Al) Billah, f. Motawacellis, a patre ad partem imperii cum fratribus designatus, b 447. Ab Al-Montasere fratre exutus, b 456. Ab Al-Motaze fratre restitutus, b 460. Mox ab eodem etiam depositus, *ibid.*

Moctader (Al-) Billah Jaafar, chalifa, 500. Copiæ ejus in Egypto per Obaidallah Aliensem fusæ, b 503, 504. Christianis, de Moslemorum in ecclesias vi facta querentibus, opem fert, b 515. Officiarios suos subinde mutat, ponit, deponit, *passim in vita ejus.* Ducibus suis in ipsum conspirantibus, imperio cedit, b 519. Post biduum a perditibus restituitur, *ibid.* A suis demum interficietur, b 524.

Moctasi (Al-) Billah, qui et Abul Mohammed, chalifa, b 487. Ex occasione turharum imbi civilium Syriam, Egyptumque recuperat, b 492, 495, 499. Obit, b 499.

Mohammed (pseudopropheta) imperii Sarracenicæ auctor, b 237. Hejra ejus, sive ad Medinam fuga, ubi decem annos exsul egit, *ibid.* Obit, b 251.

Mohammed, f. Alis Al-Chalii, e ducibus Harunis filii

Chamarawaih Egypti chalifæ, post Egyptum a Mohammedo filio Solymanis, sub Al-Moctase recuperatam, in Syria rebellat, b 496. Egyptum occupat, *ibid.* Ubi a Thatecce victus Eracum abducitur, b 499.

Mohammed, cognomen alijs etiam Chalfis commune. Vide Al-Amin, et Al-Mohtadi, et Al-Motasem, et Al-Radi, et Al-Montaser.

(Al-) Mohai, f. Mohammedis, chalifa, b 405. Obit, *ibid.*

(Al-) Mohtadi qui et Mohammed, f. Harunis, chalifa, b 407. Occisus, *ibid.*

Mohtaseb (Ali Abdollah Al) Billah, chalifa Moctaderi rebellis, Occidentem occupat, b 500.

Montaser (Al-) Billah Mohammed, chalifa, b 456. Obit, *ibid.*

Mophawed (Jaafar Al-) Al-A'lah, f. Mohammedis, vivente patre successor destinatur, b 465.

Mostain (Al) Billah, qui et Ahmed, f. Motasemis; a Turcis chalifa electus, b 456, 459. Imperio se abdicat, b 459. Interficietur, b 460.

Motaded (Al-) Billah, qui et Abul-Abbas, f. Mowaffecis, filii Motawacellis chalifæ; cum Chamarawaihe, Egypti chalifa, prælium committit, b 475. Ubi incerta Martis alea, fugat fugitque, *ibid.* Post obitum patris, res imperii sub Mohammedo patre chalifa, administrat, b 479. Cui defuncto (Jaafare filio Motammedis abdicato) succedit, b 479. Cum Chamarawaihe, filia ejus in uxorem ducta, pacem init, b 480. Obit, b 487.

Motammed (Al-) Billah, qui et Ahmed f. Motawacellis, chalifa b 467. Cujus imperium bellis continuis implicatum; ipso interm genio indulgente, b 468. Contra quem Ali f. Mohammedis rebellat, *ibid.* Obit, b 279.

Motasem (Al-) (qui et Abu Isaac Mohammed), fil. Haronis Al-Rashidis, chalifa, b 456. Imperii Romani fines invadit, b 450. Obit, b 440.

Motawacel (Jaafar Al-) (qui et Al Allah, b 479) chalifa factus, b 417. Creationem Al-Corani asserentibus infensus, *ibid.* Juramentum fidelitatis filiis suis tribus, ipsi in imperio successoribus, a subditis præstari exigit, *ibid.* Columnas Nili mensorias reficit, *ibid.* Jaasariam urbem condit, b 448. Ubi postea interfectus obit, b 455.

Motaz (Abu Abdollah Al-) Billah, f. Motawacellis, a patre in imperii partem successor designatur, b 447. Sed a fratre Al-Montasere exuitur, b 456. Chalifa nuntiat, b 459. Ubi perperam vocari videtur (Ebnol) filius Al-Motazzi, unde inter Al-Mostainem ipsamque bellum biennale, *ibid.* Illo se abdicante imperium integre obtinet, b 460. Moayadi fratri jus imperii primo restituit; mox aufert, *ibid.* Obit, b 464.

Musa (id est, Moses) Al-Iladi, fil. Mohdis, chalifa, b 404. Obit, *ibid.*

Nakes (Al). Vide. Yazid II.

Obaidallah (Al-) (qui se Aliensi præferebat) ab Al-Motasebe rebelle ad Occidentis imperium promotus, Motasebem ipsum interficit, b 503.

Omar I, f. Chetabis, e Mohammedis pseudoprophete comitibus. Abu Becrem ad imperium promovet, b 251. Quem Abu-Becr testamento successorem dixit, b 264. Unde ipse chalifa, b 267. Hierosolyma deditioe capit, b 284. Ubi erga Christianos captos moderate se gessit, b 284, 287. Suis ibidem templum exstruit, b 288. Et Oratorium, b 291. Titulum, *Imperatoris fidelium*, sibi delatum primo recusat, b 295. Qui tamen ad successores transit, b 296. Victoria in Alexandriam captam moderate utitur, b 319. Peregrinationibus deditissimus, b 323. Interfectus obit, b 520.

Omar II, fil. Abdol Azizis (cujus avus maternus, Omar I), chalifa, b 379. Exsecrationem in Alim filium Abu Calibis denunciari solitam sustulit, *ibid.* Cum Christianis Damasci de ecclesiarum immunitatibus transigit, b 283. Obit, *ibid.*

Otman, f. Affanis, socius Mohammedis, in Abu Becris electionem consentit, b 251. Unus e ducibus Omaris I, b 296, 299. Successor ejus eligitur, b 323. Al-Coranum recenset, b 340. A Mohammedo f. Abu Becris interficitur, *ibid.*

Phadi (Al-), dictus Dil Riyasatun, quod duos principatus haberet, b 419, 420, 536.

Radi (Al-), qui et Abul-Abbas Mohammed, f. Moctaderis, chalifa, b 528.

Rashid (Harun Al-), f. Mohdis chalifæ, b 404. Chalifa ipse, b 407. Novies peregrinatus est, *ibid.* Obit, b 412.

Saffah. Vide Abul (Al-) Abbas.

Shiban, f. Mohammedis, filii Telunis, Harunem nepotem suum, Egypti chalifam interficit, b 495. Ipseque ad dies aliquot rerum potitus, mox Mohammedi, f. Solymanis, duci copiarum Al-Moctalis chalifæ Bagdadensis, se dedit, b 496.

Solyman, f. Abdol Malecis, chalifa, b 376. Columnam

Nili mensuram exstruendam curat, *ibid.* Omari sobriuo Imperium ex testamento legat, b 376. Obit, *ibid.*

Solyman, f. Al-Hasenis (qui et Abu Saïd Al Jannabi), contra Moctaderem chalifam rebellat, b 520. Urbes Basoram et Cusam captas devastat, *ibid.* Meccam diripit, *ibid.* Peregrinationes eo tollit, *ibid.* Templum ibidem spoliat, b 523. Lapidem nigrum (Brachian), inde secum abvehit, *ibid.*

Walid I, f. Abdol Maleccis, chalifa, b 372. Tempa Mohammedana Hierosolymis et Damasci, cum dispendio ecclesiarum Christianorum, ampliat, b 372, 375. Obit, b 376.

Walid II (fil. Yazidis secundi), qui et Al-Nakes, chalifa, b 388, 391. A suis interfectus; unde turbæ in Syria obortæ, *ibid.*

Wathek (Al-) qui et Harun, fil. Motasemis, chalifa, 443. Al-Coranum creatum esse asserebat, aliosque Moslemos ut idem proflerentur per vim adegit, *ibid.* Obit, b 444.

Yazid I, f. Moawiæ I, chalifa, b 300. Cujus tempore Abdollah, f. Zobairis, chalifatum Meccæ invasit, b 363. Obit, *ibid.*

Yazid II, f. Abdol Maleccis, b 383, primus psaltriam sibi in concubinam sumpsit, *ibid.* Obit, *ibid.*

Yazid III, f. Walidis II, matre Persa, avia Romana, Maria filia Mauricii imperatoris, oriundus, b 391. Obit, *ibid.*

§ VI. Reges alii, quorum sparsim apud auctorem mentione occurrit.

Agag, rex Amalek, a Samuele propheta decollatus, 132. Abimelech, rex Gerar, cum aliis Melchisedekum invisit, 67.

Acshanwar (vel Chasnawar) rex Hyatela, Phiruzem regem Persiæ bello captum inito fœdere dimittit, b 116. Rursus invadentem ad fidem servandam frustra hortatur, b 119. Quocum prælio commissurus chartam fœderis hastæ præfixam gerit, b 134. Victoria politus moderate utitur, *ibid.*

Alexander Magnus, rex Macedoniæ. Vide supra § 2.

Antiochus, Syriæ rex, Judæos persequitur, 299. Antiochiam condit, *ibid.*

Ariush (Arioch), r. Destar (Ellasar), 67.

Asarhaddon, rex Musal, 236.

Baal Samin, rex Al-Iraki. Talbin reginam uxorem regis Musal deperit, 72.

Baaz, rex Galath. Melchisedekum regem supremum agnoscit, 97. Uti et Baetar, rex Rabbæ, 68. Qui pater Koturæ, socer Abrahami, 76.

Banbu, rex Damasci, 68.

Barsha (Birsba), rex Gomorrhæ, Melchisedekum itidem agnoscunt, 67.

Benhadad. Vide Hadad.

Bera. Vide Yaez.

Chakan, (quod Turcarum seu Tartarorum regibus nomen est commune) Persiam invadit, b 83. Ubi a Bahrame Jaur rege interfectus, b 84. Diadema eius quam pretiosum, *ibid.* A Chakane altero Kobad, f. Phiruzis regis Persarum adversus fratrem Balahem auxilia petit, b 127.

Chakan alius regem Hyatela in prælio cædit, b 188. Cæsæ regi Persarum filiam nuptum locat, *ibid.*

Chakan alius contra Hormozem regem Persiæ expeditionem suscipit, b 200. In qua perit, *ibid.*

Chasnawar. Vide Acshanwar.

Chedorlaomer. Vide Jardaomer.

Cushan Rishathaiu, rex Aram, Tyri, et Sidonis, Israelitas servitute premit, 119. Ab Othoniele interfectus, *ibid.*

Cyrus priscus, rex Orientis, Abrahamo σύγγρονος, quas urbes condiderit, 72.

Dil Riyasatun. Vide Al-Phadl.

Eglon, rex Moab, Israelitas servitute premit, 119. Ab Ehud occiditur 120.

Gabir (Jabin), rex Hasuris, a Josua cæsus, 113.

Hadad (Ben Hadad), rex Damasci, 191. Bellum Ahab rex Israel indicit, infertque, 103. Terrore panico consternatus fugit, *ibid.* Victus facile veniam impetrat, 204. Samaritiam per triennium obsessam, re infecta, deserit, vinciturque, 212.

Hadad-Ezer, rex Sobæ, 164.

Hazael R. Syriæ Damascenæ, 216. Judæam invadit, 123. A quo pacem redimit Joash, rex Judæ, vasis sacris, *ibid.* Obit, 224.

Hiram, rex Tyri, 163. Primus purpuram gestavit, 172.

Hyiatelensium rex, a Chakine cæsus, b 188.

Hormoz. Vide Madar.

Jabin, rex Canaan, 120. A Debora et Baruke victus, 123.

Jardaomer (Chedorlaomer), rex Ilan (Elam), 68.

Mactial, rex Al-Timanis, Melchisedekum honorifice invisit, 68.

Madar Hormoz, dominus Tabarestanis, b 404.

Mahesh. (Nahash), rex Ammonitarum, Saulem, regem Israel, bello aggressus, vincitur, 131.

Markal, rex Zoar, Melchisedekum agnoscit superiorem, 67, 68.

Mesha, rex Moab, filium suum immolat, 211.

Nisedek Adonai-Sedek rex Jerusalem a Josuah victus, et suspensus, 12.

Neman, f. Mondarts, rex Arabum, Bahrami Jaur ad regnum Persicum recuperandum auxilium fert, b 83.

Og, rex Basan, a Mose cæsus, 107.

Oreb, rex Madianitarum, 123. A Gideone cæsus, 124.

Philippus, rex Macedoniæ, pater Alexandri Magni, 267.

Pul, rex Musal, Judæam invadit, a quo Menachem regem Israelis pacem redimit, 228.

Rezin, rex Damasci, Hierosolyma obsedit, Lam urbem Syriæ cepit; ubi ejectis Judæis, Romæos (Edomæos) ad incolendum induxit, 231. Interficitur, *ibid.*

Rishathain. Vide Cushan.

Saif, princeps Yamanensium, Anusherwantis regis Persarum auxilium, in Æthiopes movet, b 188. Yamanem urbem capit, *ibid.*

Salmanal, rex Madianitarum, a Gideone cæsus, 124.

Salman-Assur, rex Musal et Mesopotamiæ, auxilio veniens Achazio regi Judæ Damascum capit, 231. Post etiam Samaritiam, unde Hosheam, regem Israelis, et decem tribus captivas abduxit, 232.

Samaan, rex Amorrhæorum, Melchisedekum agnoscit regem supremum, 68, uti et Sebath, rex Edom, 68.

Senacherib, rex Musal, Judæam invadit, 235. Unde repulsus, a filiis obtruncatur, 236.

Sibon, rex Heshbon, a Mose cæsus, 107.

Suras, rex Damasci, a Davide in servitutem redigitur, 164.

Targali (Tadal), rex Zaglal, Melchisedekum agnoscit, 67.

Thalman (Ethbaal), rex Sidonis, pater Jezabelis reginæ, 193.

Thalmanal (Thalmal), rex Geshur, Abishalomem profugum recipit, 168.

Thamur, rex Musal, cujus uxorem Talbiu deperibat Baal Samin rex, 72.

Tiglat Pileser, rex Musal, terram Israelis depopulatur, 231.

Yaez (Bera), rex Sodom, inter alios regulos Melchisedekum agnoscit supremum, 67.

Zabai, rex Madianitarum, a Gideone cæsus, 124.

Zeib, rex Madian, 123. Eadem Gideonis dextra cadit, 124.

Zarah, rex Cusæorum, Judæam invadens, ab Asa rege, victus, fugatur, 191.

CLASSIS III. Femine principes, aut alias illustres.

Abra, Cleopatras ancilla, aspide extincta, 304.

Amonah, mater Merwanis I chalifæ, b 363.

Ammo Hashemi (forte, Fatima, f. Heshamis), mater Heshamis chalifæ, b 384.

Areta, filia regis Arabum, uxor Herodis tetrarchæ; repudium a viro passa, 316. Unde bellum, *ibid.*

Arina, mater Merwanis II, chalifæ, b 392.

Arisisab, uxor Japhelis patriarchæ, 35.

Arzmaudocht, e regia Persarum familia, Jorhanem regni occupatorem tollit, b 235. Regina ipsa Persiæ facta veneno tollitur, *ibid.*

Asinath, uxor Josephi patriarchæ, filia sacerdotis urbis Eiusbemes, 87.

Asma, filia Abu-Becris usti, mater Abdollæ chalifæ, b 363.

Atecah, mater Yazidis II chalifæ, b 383.

Athaliah, soror Ahabis regis Israel, uxor Joramis regis Judæ, 204, 216. Regnum occupat, 219. In liberos proprios sævit, quo regnum in familiam suam paternam transferret, 220. Cæsa obit, *ibid.*

Atu, soror uxoris Shishakis regis Ægypti; eademque uxor Jeroboami regis Israel, 183.

Augusta (Zoe) mater Constantini Porphyrogeneti imperium, illio, in pubere, administrat, b 512.
 Azruu, filia Adami primogenita, 15. Uxor Kainis, 16.
 Bactajacnah, mater Moctasis Chal., b 487.
 Barsheba, uxor, primo Uriæ, dein Davidis, 164.
 Bilha, ancilla Rachelis, uxoris Jacobi patriarchæ, 83.
 Borane. Vide Murla.
 Chayebab (vel Chabib), uxor Sini sacerdotis, Nisibin et Roham urbes condidit. Idolum Sin in Harrane, templo ei dicato, statuit, 72.
 Chathima, mater Omaris I chalifæ, b 267.
 Chizarana (Al-) (alias Al-Hinzarana), mater Musæ, et Haranis chalifarum, b 404, 407.
 Cleopatra, Ægypti regina, 300. Ratio nominis, ἀπὸ τοῦ κλαίειν τὴν πέτραν, *ibid.* Ædificia ejus, *ibid.* Saturno templum Alexandriæ struxit, *ibid.* Quod in ecclesiam S. Michaelis postea conversum, conflagravit, 435 b 503. Ægyptum muris, ab ipsa, Vetulæ dictis, munivit, 500, 305. Ab Augusto Cæsare metuens, mortem sibi, admota aspide, consciscit, 304. Experimento prius in ancillis facto, 304, 305. Obiit anno Augusti duodecimo, 307.
 Constantina (Constantia), soror Constantini Magni, Licinio in uxorem data, 427.
 DaHlab, uxor Samsonis, virum Philistæis prodit, 139.
 Darar, mater Motadedis chalifæ, b 479.
 Deborah, uxor Al-Kindun (Lapidoth), prophetissa, Israelitas judicat, 120. Obiit, 123.
 Eva. Creatur, 15. A diabolo decepta, virum decipit, *ibid.*
 Eudocia Augusta, uxor Theodosii Junioris, ob pommum (Paulino) patricio datum, adulterii suspecta, a viro zeolotylo ablegatur, b 91. Dioscori hæresi afflata, ab Euthymio ad fidem orthodoxam revocatur, 99.
 Eudoxia, Augusta, Arcadii imp. conjux (Jesabelis instar), Theognostis vineam occupat. Unde a Joanne Chrysostomo Ecclesia exclusa, ei iulusta redditur, 543.
 Hababah, puella cantatrix, apud Yazidem II chalifam præpotens, b 383.
 Habashab, concubina Motawaccelis, mater Montaseris chalifarum, b 456.
 Hagar, ancilla Saræ mater Ishmaelis, 71.
 Haisal, filia Namusæ, filii Enochi, uxor Noachi patriarchæ, 35.
 Hannah, mater Samuelis prophetæ, 143.
 Helena, mater Constantini Magni, 408, b 412. Patria Rhensis, a Barsica episcopo ad fidem conversa, 408. Protectionem Hierosolymitanam ad crucem Dominicam investigandam ex voto suscipit, 451. Quam, indicio Judæ Judæi, invenit, 452. Ecclesias Hierosolymis alias ipsa condit, alias a Macario episcopo condendas curat, 452, b 287. Obiit octogenaria, 471.
 Hevaua (Peuinuah), uxor Helkanæ patris Samuelis, 143.
 Henda, mater Moawix I chalifæ, b 344.
 Herodias, uxor Philippi tetrarchæ, ab Herode, viro marito, per vim abducta, 316. Joanni Baptistæ necis causa, *ibid.*
 Izbel (Jesebel), uxor Ababi regis Israel, 193. Nabothum tollit, 196. Misere perit, 220.
 Jael, uxor Heberis, Kenæi, Siseram interimit, 253.
 Jehoshuba, amita Joashi regis Judæ, quem Athalix tyrannidi ereptum servat, 220.
 Jochabad, mater Mosis, 96.
 Karatis, mater Wathekis chalifæ, b 443.
 Kuyai (Kuyan, vel Finan), mater Motammedis chalifæ, b 467.
 Korb, mater Mohtadis chalifæ, b 467.
 Leah, uxor Jacobi patriarchæ, 80. Filii ejus, 85.
 Laphura, Adami filia. Vide Owain.
 Macha, uxor Rehoboami, regis Israel, 187.
 Macharek, mater Al-Mostainis chalifæ, b 459.

Matehat, soror Zorobabelis, Judæi, uxor Cyri II regis Persarum, 260. A viro suo Judæis in patriam reditum impetrat, *ibid.*
 Mama (Mamæa), mater Alexandri imper., erga Christianos optime affecta, 383.
 Marajel, mater Al-Mamunis chalifæ, b 416.
 Maredah, mater Motasemis chalifæ, b 436.
 Maria (B.) virgo post partum, b 72. Annuntiatio ei facta anno Augusti quadragesimo secundo, 308. Sepulta Hierosolymis in Gethsemane, 536.
 Maria, filia Mauricii imper., Cæsæ regi Persarum nubit, b 207, 211. Zachariam patriarch. Hieros. et lignum crucis captos, a marito dono obtinet, b 215.
 Martina, Heraclii imper. conjux, orthodoxa; patriarcham CP. unum expellit, alterum sufficit, b 271.
 Matra, Cleopatras ancilla, prætentato aspidis veneno, a domina interfecta, 304.
 Michol, uxor Davidis, 155.
 Miriam, soror Mosis, nascitur, 95. Obit, 108.
 Murlah, (Borane), Persarum regina, b 255.
 Naemah (Maachah), mater Asæ regis Judæ, 188.
 Nahalat (Mabalath), uxor Esavi, 80.
 Nablai, uxor Hami, filii Noachi, 35.
 Nanak (Naamah), mater Rehoboami regis Israel idololatrica, 184.
 Olympias, mater Alexandri Magni, (Antipatrum) Mædoniæ præfectum apud filium deferit, 280. Mortem Alexandri filii quam dolenter tulerit, 287. Quæ verba in funere ejus habuerit, 295.
 Ommaiah, mater Othmanis chalifæ, b 523.
 Ommo Asemi, mater Omaris II chalifæ, b 379.
 Ommol' Hajaji, mater Walidis II, chalifæ, b 388.
 Ommo Jaafar, mater Al-Aminis chalifæ, b 415.
 Ommo Musa, mater Al-Mohdis chalifæ, b 403.
 Owain (quæ Græcis, Laphura), Adami filia natu secunda, 15. Kaini a patre in uxorem destinata, *ibid.* Setho nubit, 19.
 Phatema, filia Mohammedis pseudoprophetæ, b 251.
 Phatema, filia Asadis, mater Alis chalifæ, b. 343.
 Rachel, uxor Jacobi, 80. Filii ejus, 84.
 Radiah, mater Abu-Abbasis chalifæ, b. 395.
 Rebecca, uxor Isaaci, gravida Melchisedekum consuevit, 78.
 Risphab, concubina Saulis regis, 160.
 Rushtac (allis Statira), filia Darii, uxor Alexandri Magni, 276. Verba ejus ad philosophos de morte Alexandri, 292, 295.
 Salamah, mater Al-Mansuris chalifæ, b 396.
 Salit, uxor Semis patriarchæ, 35.
 Salma, mater Abu-Becri chalifæ, b 51.
 Sarah, Abrahami soror et conjux, 67. Ex mænore obit, 73, 76.
 Sebia (Zibeah), mater Joashi regis Judæ, 223.
 Shaab, mater Moctaderis chalifæ, b 500.
 Shacub (alias Shaferendab), filia Phiruzis Cæsæ regis Persarum; mater Yazidis III chalifæ, b 591.
 Shajaa, mater Motawaccelis chalifæ, b 417.
 Siphura (Zipporah), uxor Mosis, 99.
 Sisera (Zerua), mater Jeroboami regis Israel, 180.
 Siyun, filia Pharaonis, Mosem adoptat, 99.
 Talbio, uxor Thamuræ regis Musal, idoleum Harrani incendit, 72.
 Tamar, filia Davidis, a fratre Abshalome vitata, 169.
 Theodora, conjux Justiniani imp., fautrix Theodosii patriarch. Alex. Jacobitæ, b 152.
 Tohwait, uxor secunda Tarachi patriarchæ, mater Saræ, 67.
 Watadah, mater Walidis I chalifæ, b 372.
 Yuna, uxor prima Tarachi, mater Abrahami, 67.
 Zilpha, ancilla Leæ, 83.

CLASSIS IV. Viri genere, vel rebus gestis illustres.

§ I. Non Saraceni.

Abia, f. Samuelis prophetæ, 148.
 Abimelech, pater Abiatharis sacerdotis, 172.
 Abinadab, pater Gazai, 147.
 Abinadam, f. Saulis regis, 156.
 Abner, f. Ner, 159. Ad Davidem deficit, 160. A Joabo interficitur, *ibid.*
 Abshalom, f. Davidis, in patrem rebellis, male perit, 168.
 Achlic, (Abilud), pater Josaphatis consiliarii Davidis, 163.

Adarbacht, pater Chesnephis et Adarshist, proditorum et interfectorum Darii, 275.
 Adarshist. Vide Chesneph.
 Adoniram (Adoram), Rehoboami regis quæstor, 184.
 Agricola (Agricolaus), præfectus Seastes in Armenia. Acta ejus in martyres Cappadoces imperante Licinio, 428.
 Ahias, pater Baasha, 188.
 Ahnous, vel Abiu. Custos arcæ fœderis, 147, 165.
 Amnon, f. Davidis, ob Tamar sororem stupratum, ab Abshalomo fratre caesus, 168.
 Anyal (Amud), fil. Talmnai regis Geshur, 168.

Anbiel (Abiel), avus Saulis regis, 148.
 Antipater, Ephesi præfectus sub Theodosio Marono, 552.
 Antipater Ascalonita, Herodis Magni pater. 705. Genus ejus, *ibid.* ●
 Antonius (M.) Cleopatrarum reginæ in Ægypto vicarius, 505.
 Anzar Malach (Adramelech), f. Sennacheribis parricida, 236.
 Azinar, iudex Persar., b 84.
 Aristobulus, pater Herodis Agrippæ, 324.
 Arsisus, proavus Constantini Magni, 427.
 Artetinus (forte Al-Cecinas, sive Cecina), dux Romanus tempore Vitellii imp., 340.
 Ashael (Hæzel), frater Joab, 159.
 Ashganidæ, familia Persarum rega, penes quam summa rerum stetit etiam post excessum Alexandri Magni, 295.
 Baana, et Rechab, Ishobethi interfecti penas luunt, 160.
 Babec, pater Azdashiri I, regis Persarum, 367, 372, 395.
 Babudacht, f. Kobadis regis Persarum, b 123, 151.
 Bahram, f. Siachis, gener Suniris Persæ, b 204.
 Balasus (Stylas), dux CP. a Leone imp. Alexandriam mittitur, b 103.
 Barachias, pater Zachariæ prophetæ, 292.
 Barjuzius (Barchochebas), Judæorum rebellum dux, 352.
 Patrik (Patricius), auctoris pater, b 472, 527.
 Bazar Malr, nobilis Persa, f. Soacheris, b 176. A Kobade rege interemptus, b 179.
 Bileam et Shallum in Zachariam regem Israel conspirant, 227.
 Bimaldæ (vel Bimai). Quadraginti viri, et eorum poster, qui, Græcis aliis post occupatam a Saracenis patriam fugientibus, Ægypti interiora coluerunt, b 428. Contra Mamunem rebellantes, profligantur, *ibid.* b 431.
 Bocam, Christianus Ægyptius, ecclesiam Resurrectionis Hierosolymis suis sumptibus reparandam curat, b 423. Ab Al Mamune chalifa Buræ præficitur, b 452. Ubi etiam ecclesias condidit, *ibid.* Filium habuit Michaellem Alexandriæ patriarcham, b 455.
 Canaanah, pater Sedekizæ pseudoprophetæ, 195.
 Cesra (Chosroes), f. Kobadis regis Persarum, occiditur, b 255.
 Chesneph et Adarsbist (forte Bessus et Nabarzanes), Darii regis percussores, 275. Ab Alexandro Magno quomodo exaltati (in crucem), 279.
 Chorad Aluzdi, Persa, præfectus Al-Madayen, b 296.
 Chorawzahab, dux Cesræ regis Persarum, Hierosolyma vastat, b 219.
 Cleopas, Josephi sponsi Desiparæ frater, 344.
 Constans, præfectus Occidentis, Maronita, Martinum PP. Rom. exulare jubet, b 344. Maximum monachum misere habet, b 347.
 Constantinus, frater Heraclii imper., præfectus CP., b 231.
 Cyrenus (Quirinus), Jodæ præfectus censum agit, 308.
 Damianus Græcus, navarcha copiarum Moctasis chalifæ. prospera rem gerit, b 495.
 Decius, abavus Constantini Magni, 427.
 Delmatinus (Delmationus, vel Delmatius), nepos Constantini Magni, concilio Tyrrio adest, 459.
 Dudaya (Dodava), pater Eleazaris prophetæ, 195.
 Ebn Gustus, Alexandriæ præfectus sub Zenone imp., b 107.
 Eli (Yamla), pater Michæ prophetæ, 195.
 Elah, pater Hosbæ regis Israel, 231.
 Elial (Eliam) pater Barshabæ, 164.
 Elyazer, f. Mosis, 99.
 Estratius, a Theodosio Juniore in regnum Persis speculatum mittitur, b 87.
 Eustasius, Alexandriæ præfectus sub Anastasio imp., b 132.
 Festus, Judææ præfectus, sub Claudio imp. 583. Obiit, 336.
 Gad (Al-) (Gilead), pater Jathris, iudicis Israel, 128.
 Gadi, (Jadi), pater Menachemis regis Israel, 227.
 Gaiath (l. Gainath), pater Tibni, 193.
 Gazaus (for. Uzza), arcæ custodiendæ præfectus. 147, 163.
 Gershom, f. Mosis, 99.
 Gilead, pater Jephthæ iudicis Israel, 128, 151.
 Goliath, gigas Philistæus, a Davide cæsus, 155.
 Hadad, f. Hæzelis, regis Syriæ, 223.
 Hajaliah (leg. Hachaliab), pater Nahthanæ (Nehemias), 263.

Halat (Dodo), avus Tokæ iudicis Israel, 148.
 Hananiah (qui et Sidrach), in fornacem Babiloniam coniectus, 244, 248.
 Heber, Kenæus, e posteris Jethro soceri Musæ, 125.
 Helkanah, pater Samuelis prophetæ, 145.
 Hillel, pater Abdonis iudicis Israel, 135.
 Hophni, fil. Eli sacerdotis, 143. In prælio cæsus, 144.
 Hormoz, f. Yazdegerdis regis Persarum, imperii æmulus a fratre victus occumbit, b 100.
 Isa. (id est, Joshua, vel Jesus), auctoris frater, 5.
 Ishbosheth, f. Saulis regis, 159. Occiditur, 160.
 Jazael, (Tabrimou), pater Hadadis regis Damasci, 191.
 Jerakliusus (forte Heraclius), pater Yunanis primi auctoris sectæ Sabiorum, 65.
 Jehad, pater Josuæ prophetæ, 227.
 Jesse, pater Davidis regis, 152.
 Joab, f. Zervizæ, dux primarius copiarum Davidis, 159. Interficitur, 172.
 Joel, f. Samuelis prophetæ, 148.
 Jonathan, f. Saulis regis, 151. Cæsus obiit, 156.
 Josaphat, f. Achlici, consiliarius Davidis, 165.
 Joshaphat (Shaphat), pater Elishæ prophetæ, 200.
 Jotham, f. Gideonis, solus fratrum Abimelechi parricidum evadit, 127.
 Judas Iscariota, Christi Domini traditor, 319.
 Judas, Judæus, S. Helenæ locum sepulchri Domini indicat, 451. Unde miraculo edito ad fidem convertitur, *ibid.*
 Junan (vul. Yonan), primus auctor sectæ Sabiorum, 65.
 Karon, conditor urbis Ukisim, 60.
 Kindan (Al-) (Lapidoth.), maritus Deborah, 120.
 Madar Hormoz, dominus Tabarestanis, ab Al-Hadi chalifa bello petitus, b 404.
 Mahan, dux Most-Arabum, popularibus suis ab Heraclio imp. contra Saracenos præficitur, b 472. A Mansure præfecto Damasci proditur, b 275.
 Manoah, pater Samsonis iudicis, 155.
 Mansur, præfectus Damasci sub Mauricio imp. ad rationes ab Heraclio vocatur, b 240. Unde ei infensus, *ibid.* Utpote qui pecunias ab eo exegerat, b 248. Syriam Saracenis prodit, b 272, 275. Et cum Chalide de urbe Damasco reddenda paciscitur, b 279. Ideoque ut proditor per orbem Christianum ei passim maledicatur, b 283, 444, 471.
 Manuel eunuchus Alexandriam a Saracenis captam recuperat, b 337. Sed protinus fugatur, b 340.
 Marcus f. Basilii (Basiliaci) imper., una cum patre a Zenone CPoli opprimitur, b 104.
 Mattatai, vel Mittat (Amittai), pater Jonæ prophetæ, 216, 227.
 Mazdik, imperii Persici turbo, complanator, et pestis, b 176. Cum ovis, loquax inducere salagentibus, Kobadem regem carcere concludit, et Ramaphem sufficit, *ibid.* Mazdikianorum primari a Kesra rege exilio pelluntur, reliquis ob multitudinem parcutum, b 179.
 Melchishus (Melchishua), f. Saulis regis, 159.
 Mokaokan, Jacobita, ab Heraclio imp. Ægypto præfectus, Mesrum urbem Saracenis tradit, b 303, 304. A quibus tris postulat, b 311. Hisque ad Græcos Ægypto pellendos opem fert, b 340.
 Morsa, frater Rabranis Jaur regis Persarum, præfectus Chorasanis, b 84.
 Nabda, avunculus Cesræ regis Persarum, Hormozem regem interficit, b 203. Ejus in Cesram fides, *ibid.* Suniri insidias struit, b 204. A Cesra rege interfectus, b 208.
 Naboth Israelita, vineæ ergo a Jezabele cæsus, 166.
 Nabuzaradan præfectus Babilonensis, Hierosolyma capit, 247.
 Nazim, præfectus Yumau, Philistæus, a Jonathane occisus, 151.
 Nathania (Nehemiah), Cyri II, regis Persiæ, œconomus; princeps captivitatis Israeliticæ; templum Hierosol. restaurat, 265.
 Nicetas, præfectus Alexandriæ, Persis adventantibus Cyprum fugit, b 219.
 Nustam, avunculus Cesræ regis Persarum, Hormozem regem interficit, b 203. Id propter a Cesra interemptus, b 208.
 Obed, pater Azariæ prophetæ, 192.
 Petus (forte Pompeius), Hierosolyma capit, 303.
 Perennius, ad necem a Commodio imp. quaeritus, 364.
 Phauuel (Pelhuel), pater Joelis prophetæ, 231.

Philemon, Alexandri magi consiliarius, 284. Cujus extincti funus curat, 287.
 Phineas, f. Eli sacerdotis, 143. In prælio cedit, 144.
 Pilatus, Judææ præfectus, unde dictus Pontius, 315. In Christum Dominum sententiam fert, 319. De cujus et discipulorum miraculis ad Tiberium imper. scribit, 394. A Caio imp. occiditur, *ibid.*
 Rechab, et Baana, proditores Ishbosethi, a Davide rege quomodo excepti, 160.
 Rehob, pater Hadadezeris regis Damasci, 161.
 Remaliah, pater Pekæ regis Israel, 228.
 Rostam, nobilis Persa, Kalesiæ occisus, b 296.
 Salatiel, pater Zorobabelis, 263.
 Salum (Shallum), maritus Huldæ prophetissæ, 240.
 Sareser (Sharezer), f. Senacheribis, parricida, 236.
 Sasan, avus Azdashiris regis Persarum, 363, 395.
 Semaiah, pater Uriæ prophetæ, 244.
 Seraias, pater Esdræ sacerdotis, 263.
 Shartar, pater Yazdegerdis regis Persarum, b 391.
 Simon Cortarius, Petri apostoli hospes, 468, 516.
 Sisera, præfectus Jabinis regis Canaan, 120. A Jaele cæsus, 123.
 Soacher, vicarius Kobadis regis Persarum, b 176. A rege interficitur, b 179.
 Solon, legislator Atheniensium, 267.
 Suchran, nobilis Persa, ab Achshanware rege Hiya-tele populares suos captos reddi impetrat, b 124. Imperium Persicum sub Kobade rege administrat, b 231.
 Syrianus, præfectus Alexandriæ, secta Arianus, Athanasium patriarcham pellit, 480.
 Theodorus, a secretis Mauritio imper., in dominum suum conspirat, b 208.
 Theognostes, apud Arcadium imper. delatus, exulare jubetur, 543. Vineæ eius ab Eudoxia Augusta occupatur, *ibid.*
 Valentius, avus Constantini Magni ponitur, 427.
 Urbib, ex-Judæus Alexandrinus erga pauperes quam munificus, b 132.
 Urias, maritus Harshabæ, 164. Davidis jussu mortem subit, 167.
 Usia (Jashua) Bethshemita, 147.
 Zorobabel, dux Israelitarum e captivitate redueum, 260. Filius Salatielis, filii Johonakim regis Judæ, 263.
 Zoradast (Zoroaster), Persa, auctor sectæ Sabiorum, inventor magiæ et astronomiæ; et qui primus ædes sacras igni dicavit, 63, 263.
 Zornabar, nobilis Persa. b 127. Kobadis regis in fuga comes, b 128. Sub quo et imperium administrat, b 151.

§ II. Viri Illustres Saraceni.

Abdab, f. Sametis, e ducibus Omaris I. chalifæ, b 305. Cum Mokankæ de Mesro Saracenis tradeuda trausigit, b 304, 307.
 Abbas, f. Abdol Motallabis (patruus Mohammedis pseudoprophetæ), abavus Abul Abbasis chalifæ, et Abbasidarum genarcha, b 372, 395, 396. Quibus in more positum stantes orare, b 295.
 Abbas (Al-), f. Ahmedis chalifæ Ægypti natum maximus, post obitum patris a ducibus interficitur, b 475.
 Abdallah, f. Amri (Omaris), filii Asis, copiis paternis præfector, b 475.
 Abdallah, f. Jijanis, præfectus Ægypti sub Helhame chalifæ, b 387.
 Abdallah, f. Mohdis, præfectus Ægypti sub Rashide chalifæ, b 408.
 Abdol Aziz, f. Merwanis, pater Omaris II chalifæ. Alexandriam sub Abdol-Malece fratre, quam in Ægypto ardiencia effecerit, vel affecerit, b 368. Tributum septimanatiam solvendum decernit, b 371. Cives Alex. in villas distribuit, *ibid.* Erga Christianos favorablempæ præbet, *ibid.* Obiit, *ibid.*
 Abdol Rahman. Vide Abulkasem.
 Abdol Rahman, f. Orsis, e comitibus Mohammedis pseudoprophetæ, b 323.
 Abdol Rahman, f. Melhamis, Alim chalifam interficit, b 343.
 Abu Ahmed. Vide Mowaffek.
 Abu Ann, e ducibus Abul Abbasis contra Merwanem II destinatus, b 395.
 Abu Edris, illem movet Damascenis de pactis in redditione urbis factis, b 280.
 Abu Handali, statum limitaneam Heraclii imp. violat, b 292.
 Abul Hijah, e ducibus qui in Moctaderem conjuraverunt, b 519. Occiditur, *ibid.*
 Abu Jazfar, f. Mohammedis, Turca, administer impe-

rii in Ægypto, sub Harune filio Chamarawais impube-
 re, b 483.

Abul Kasem (vel Abdol Rahman), f. Obaidallæ Aliensis, b 504. In Ægyptum, Habbasæ duci auxilio, mittitur, *ibid.* Re infecta revertitur, b 507. Alexandriam capit, *ibid.* A Thatalo eunucho mari terraque vincitur, b 508, 511.

Abul Sai (qui et Mohammed f. Diudadis), dux exercitus Motammedis chalifæ, a Chamarawais in fugam vertitur, b 478.

Abul-Tdbafar e ducibus Radis chalifæ Alexandrinæ urbe protugos persequitur, b 528.

Abul Lulua, servus Mogiræ, Omaris I chalifæ inter-
 fector, b 320.

Abu Moslem, Mausuris ante chalifatum in peregrinatione comes, b 399. Abdollam imperium sibi vindicantem profligat, *ibid.*

Abu Obaldab, f. Jaræ, ab Omare I exercitui præfector, b 276. Urbes Baalbecum, Hamesam et Halobum capit, b 283. Cum Kenasrii incolis sædus init, b 292.

Abu Said. Vide Jannabi.

Ahmed, f. Abu Chalidis, apud Mamunem chalifam potens, b 436.

Ahmed, f. Abu Dawudis, judex supremus sub Molaseme, b 443. Al Coranum creatum docuit, *ibid.* Unde ei infensus Motawaccai, b 447.

Ahmed, f. Telunis, vicarius Ægypti præfectus sub Al-Motaze, b 463. Gener Bachacis Turcæ, b 464. Vide class. II, § 3.

Ajil, f. Ambasæ, e ducibus Molasemis, Al Zottos sub jugat, b 459.

Aiyad f. Ganamis, e ducibus Omaris I, b 285. Mesopotamiam ex deditioe capit, b 295.

Ali f. Isæ, præfectus prætorio Amiri chalifæ, b 416. Contra Al-Mamunem ducens cæditur, b 415.

Ali f. Isæ, sub Moctadere chalifæ, clero Ægyptiaco in tributis imponendis et exigendis gravis, b 516.

Amer (Amrus, vel Omar), f. Asis, imperator exercitus sub Abu Becro chalifæ Syriam invadit, b 259. Fraudem præfecti Gazæi eludit, b 263. Christianos præfectorum deponit, b 271. Ita tamen ut e ducibus primarius esset, qui Damascum ceperunt, b 276. Unde Palestinam ducit, b 283. Et Ægyptum, b 291, 305. Cui Græcos variis præliis fundit, b 312. Dum Alexandriam oppugnat captivus factus, *ibid.* Etiam tunc in locis privata loqui, b 313. Wadanis servi sui ingenio liberatur, *ibid.* Fostati Mesri, templum Muhammedanum construit, b 360.

Amer (Omar), f. Ismaelis, interficit Merwauem II, chalifam, b 392, 395.

Apsin Condara, e ducibus Molasemis chalifæ Tabacuni Jormensam victum capit, b 439.

Asamah, f. Zaidis, quæstor Ægypti, sub Solymane chalifæ, b 376. Columnam Nili mensuram condit, *ibid.*

Bachac, Turca, Ægypti præfectus sub Al-Motaze, b 463, 464.

Bader Al amam, dux copiarum Harnais filii Chamarawais chalifæ Ægypti, b 492. Urbe Damasco dedita ad Moctasim deficit, *ibid.*

Baga (vel Boga), Turca, officarius chalifarum Molasemis, b 443. Et Wathekis, b 444. Et Motawaccai, b 455. Et Mostainis, b 460. Et Motazis, b 464. A quo interficitur b 463.

Barmac (vel Bormac), avus Tabis administratoris imperii sub Harune chalifæ, b 407, 412. (A quo Bormacidae.)

Ganana, f. Bashanis, ex intersectoribus Omaris I, chalifæ, b 340.

Chaled, f. Widdis, e ducibus Abu Becri chalifæ, Erakam subjugat, b 256. Sub Omare I chalifæ, exercitui præest, b 272. Cui successor datus, b 276. Cum Mansuro de Damasci deditioe paciscitur, b 279. Cujus pacta, quod ad ecclesias, rata postea habuit Abdol Malec chalifæ, b 364. At Walid chalifæ non sine temperamento, b 373.

Dakka Sedraho (pulsans pectus), cognomentum Alis f. Muhammedis, 303. Unde iudicatum, *ibid.*, b 307.

F. Vide Ph.

Ganayero, ex iis qui Chamarawais Ægypti chalifam interemerunt, b 480.

Habbasah, e ducibus Obaidallæ Aliensis, Alexandriam expugnat, b 503. Cum Moctaderis chalifæ copiis confligit, b 504.

Hasen (Al-), e ducibus Molasemis chalifæ, b 449.

Heshem (vel Hesham), f. Abdol Manapli, proavus

Alis chalifæ (uti et Mohæmedis pseudoprophetæ), b 343. Unde Hashemidæ nomen et ortum ducunt, b 392, 396, 404, 436.
 Hazimab (vel Hozaimab), e ducibus Mamunis chalifæ, b 413, 416.
 Hejajus, e ducibus Abdol Malechis, qui Abdollam, filium Zobairis, chalifam sustulit, b 367.
 Helat, f. Badaris, Ægypti præfectus, b 311.
 Homaid, e ducibus Mamunis chalifæ, b 413, 416.
 Hosaiu Abu Zinua, e ducibus Moctasis chalifæ, 496.
 Hosain, f. Alis, nepos Abu alibis, interficitur, b 363.
 Hosain, f. Sahelis, apud Mamunem chalifam potens, b 436.
 Hosain, pater Tdhaberis, Eraki præfectus, b 415, 419.
 Isa Nuscherensis, Ægypti præfectus sub Moctase chalifæ, contra Mohammedem, f. Alis Al Chalii ducit, b 496.
 Isa, pater Alis, Ægyptum veniens, clericis tributum indicit, b 516.
 Isaac, f. Abrahamis, apud Mamunem chalifam præpotens, b 436.
 Ismael Karmatianus, in Syria rebellat, Toguifum Damasci præfectum vincit, mox ipse victus interficitur, b 491.
 Jaad, f. Darhamis apud Merwanem II, chalifam præpotens, b 393.
 Kasem, f. Obaidallæ, apud Motadedem Chalifam præpotentis, patri in potentia succedit, b 487. Avus maternus Moctasis chalifæ, *ibid.*
 Kasem, f. Samæ, e ducibus Moctaderis chalifæ, b 504.
 Korrah, Ægypti præfectus sub Walide I, chalifæ, b 37.
 Lula, unus ex interfectoribus Chamarawaihis Ægypti, chalifæ, b 480.
 Maziad (Al-) in Motasemem chalifam rebellis, Tabarestanum occupat, ubi victus, victusque chalifæ sistitur, b 439.
 Mogirab (Al-) a ducibus Omaris I chalifæ, Aderbjan expugnat, b 293. Basbræ præfector, *ibid.* Primus chalifam titulo imperatoris sedulum salutavit, *ibid.* Servus ejus Omarem interficit, b 320.
 Mohammed, f. Abdel-Malecis ex iis qui Al Coranum creatum docuerunt, b 447.
 Mohammed, f. Abu-Becri, ex Othmanis chalifæ interfectoribus, b 310.
 Mohammed cognomento Dakka Sedraho, id est, pulsans pectus, b 503.
 Mohammed, f. Diudadis, qui et Abu-Saj, a Chamarawaihe prælio funditur, b 476.
 Mohammed, f. Hammadis, Al-Coranum creatum docuit, b 403.
 Mohammed, f. Sari, Ægypti præfectus, adversus Mamunem chalifam rebellat, b 420.
 Mohammed, f. Solymanis, a ducibus Moctasis chalifæ, Al-Njemem Karmatianum rebellem profligat, b 432. Damascum in idem recipit, *ibid.* Ægyptum reciperat, b 493. Nummos indidem aliundeque corradit, b 496. Unde ad rationes a chalifæ vocatur, *ibid.*
 Mosallema (vel Moslemah), Ægypti præfectus sub Omare I chalifæ, b 503. Templum Mohammedanum Fustati ampliat, b 360.
 Abu Ahmed Al-Mowaffek Billah, dux exercitus Motazis chalifæ, b 59. A quo relegatur, b 460. Res bellicas sub Motammede fratre administrat, b 468. Alim rebellem vincit, *ibid.* Obit, b 479.
 Munes, eunuchus Moctaderis chalifæ, b 504, 507, 528. Abul-Kasemem vincit, b 511. In Moctaderem insurgens eum interficit, b 524.
 Musa, f. Isæ, Ægypti præfectus sub Harune chalifæ, abdicatur, b 407.
 Nabech, sub Ali rebelle merens, Basoram vastat, b 468.
 Najem (Al-) Karmatianus rebellis, cum suis fusus, captus, crucifixus, b 492.

Natif, unus ex interfectoribus Chamarawaihis, b 480.
 Nazuk, e ducibus qui in Moctaderem chal. conspirabant, occiditur, b 319.
 Obaldah, f. Faræ e ducibus Omaris I, chalifæ qui Damascum ceperunt, b 276, 279.
 Obaidollah (vel Obaid Abdollah), f. Tdhaberis, Ægypti præfectus sub Mamune chalifæ, templum Mesri, addito palatio, auget, b 420. Thomam Patr. Hier. ampliatae testudinis ecclesiæ Resurrectionis accusatum, in carcerat, b 424. Causam dicentem absolvit, b 427. Alexandriam capit, b 503, 504.
 Okbam (leg. Bokhat), f. Naphei, e ducibus Omaris I, chalifæ, b 319.
 Omar. Vide Amer, vel Amrus.
 Ommiah, f. Abd-Shemsis, proavus Othmanis I et Merwanis I, chalifarum, et Ommiadarum genarcha, b 323, 363, 379, 392, 393.
 Phadl (Al-), Dil Riyasatim (id est, duas præfecturas habens) primus appreciationum formulas in epistolarum inscriptionibus adhibuit, b 419, 420.
 Phatec, Moctasis chalifæ libertus, Mohammedem filium Alis, in Ægypto fugat, capitque, b 499. Cæsus, b 500.
 Rapheus f. Lithis, tempore Rashidis chalifæ, Chorasamem occupat, b 412.
 Saab (vel Sabal), pater Tdhaberis Ægypti præfecti, b 413, 419.
 Saad, f. Abu-Wakkasis, Persiam expugnat, b 296.
 Sabur (Sapores) cum complicitibus, Chamarawaihem Ægypti chal. interficit, b 480.
 Saleh, f. Mausuris chalifæ, et in peregrinatione Meccaena comes, b 400. Defuncto patri justa persolvit, b 403.
 Al-Sarius, Ægypti præfectus contra Mamunem chalifam rebellat, b 420.
 Sarjabil, f. Hasanæ (vel Hasnæ, vel Hajanæ) e ducibus Omaris chalifæ, b 259. Regioni Oroddani (Jordanis) præfector, b 285. Captioni Damasci interfuit, *ibid.*, 288.
 Shasio, pocillator Chamarawaihis, idemque ex interfectoribus ejus unus, b 480.
 Solyman, f. Wahabis, procurandæ novæ columnæ Niliacæ præfector, b 448.
 Tabac Formensis, ab Al-Motaseme vincitur, b 439.
 Tacinus, (vel Taccin) Ægypti præfectus sub Moctadere chalifæ, b 504.
 Tallus, unus e comitibus Mohammedis pseudoprophetæ, b 523.
 Tdaher, f. Hosainis, a partibus Mamunis contra Al-Aminem stetit, b 415. Alim vincit, b 416. Ex iis qui Chamarawaihem occiderunt, b 480.
 Tbamalus eunuchus, et rei navali præfectus sub Moctadere chalifæ, b 507. Abul-Kasemis copias navales superat, 508. Alexandria incolas Abu-Kairum insulam deportat, *ibid.*
 Toguif, vicarius Damasci præfectus, sub Chamarawaihe et Harune Ægypti chalifis, ab Ismaele Karmatiano victus, b 491.
 Wardan, servus Omaris f. Asis, dominum suum de vita periclitantem semel Gazæ, b 263, iterum Alexandria, impacto colapho liberat, b 312, 315.
 Waset, dux copiarum Abul-Abbasis chalifæ, b 393.
 Yahiah, f. Chalidis, administrator imperii sub Harune chalifæ, 407.
 Yazid, f. Abu-sofyanis, e ducibus Abu-Becri et Omaris chalifarum, b 259, 276. Damasco captæ præfector, b 283.
 Yazid, f. Omaris filii Horairæ, ab Abul-Abbase chalifæ profligatur, b 393.
 Zahar (Al-), e comitibus Mohammedis pseudoprophetæ, b 233.
 Zayadol-Ollah, pronepos Aglabis, a Motasebe rebelle ab Occidente pulsus, Ægyptum fugit, b 500. Ubi obit, b 503.
 Zobair (Al-), f. Aramis, e ducibus Omaris I, b 303, 323. Mesri urbis oppugnatae arcem primus conscendit, b 308.

CLASSIS V. Viri eruditione insignes, puta, philosophi, medici, mathematici, poeta.

Andromachus, medicus, Neroni Augusto Theriacam conficit, 319.
 Apollonius, philosophus, Pythagoræ οὐρανός, 267.
 Aristoteles, philosophus, 11. Alexandri Magni præceptor. 280. Gnomo ejus in funere Alexandri, 283.
 Bachtishua medicus Christianus, cui Motawæccel chalifæ infensus, Christianos universim indigne habet, b 418.

Dalatianus, patriarch. Alexandr., medicus insignis b 408.
 Censalon (Xenophon) philosophus, 267.
 Commodus, e patriciis Romanis, philos. sub Trajano imper., 531.
 Demetrius, philosophus, 291.
 Democrates philosophus, imperante Commodo, 567.
 Democritus, philosophus, 267.

Diogenes, philosophus, 280.
Empedocles, philosophus, 267.
Galenus, medicus, 265. Commodo imper. ad sanitatem curandam præfectus, 364.
Georgius, medicus Indus, Saporem regem Persarum sanitati restituit, 472.
Hercules, inter philosophos Græciæ censetur, 267.
Hippocrates Cous, medicus, ab Artaxerxe rege ad Persas sanandos arcessitus, ire recusat, 264.
Homerus poeta Salomoni cœtaneus statuitur, 183.
Hônaiu, f. Isaaki, medicus, Galeui opera Arabice vertit, 264.
Iotas, philosophus, 288.
Magnius, philosophus, sub M. Aurelio imper., 360.
Malus, philosophus, 267.
Metrou, philosophus, 288.

Mohammed, filius Musæ, astrologus Eracensis, b 447.
Naren, philosophus, 288.
Nilo, philosophus, 288.
Philemon, philosophus, 288.
Philokato, philosophus, 291.
Plato, philosophus, 11, 267, 288.
Pythagoras, philosophus, 257.
Said, f. Patricii, medicus. Quo nomine auctor se passim venditat, 7, 254, 447.
Sis, philosophus, 291.
Socrates, philosophus, 267.
Taddusus, Decii imper. Patricius, auctor Legendæ de septem dormientibus, 535.
Xenophon. *Vide* Censalon.
Yazid, f. Abdollæ filii Badanis, geometra, b 447.
Zeno, philosophus, 267.

CLASSIS VI. Prophetæ Israelitici.

Abiathar, in Ægypto ante Exodum prophetavit, 100.
Achis, Philonita, 171. Ejus et Jeroboami occursum, 183.
Aggæus, 260.
Amos, 324.
Amsaph, f. Koræ, rebellis, 107.
Asaph, 171.
Ashir, f. Koræ, 107.
Azariah, f. Obed, 192.
Baruch, f. Neris, 252.
Beltasar. *Vide* Daniel.
Buzi, pater Ezekielis, 243, 247.
Chadr (Al-), Arabibus idem qui Elias, 119, 195, 296.
Chalda, (Huldah), uxor Salumis, prophetissa, 240.
Daniel (qui et Beltasar), puer adhuc Babylonem captivus deducitur, 244. Ubi somnium Bachtanasseris regis interpretatur, unde ab eo promovetur, 252. Visionem Beltasari regi factam interpretatur, 256. A quo propterea honore afficitur, *ibid.* Uti et a Dario Medo, apud quem delatus, in lacum leonum conjicitur, sed divinitus liberatur, *ibid.* A Cyro Persa exercitui præficitur, *ibid.* Idolum Bel confringendum curat, et Draconem necat, 259. Unde rursus in lacum ferarum conjectus, *ibid.* Ab Habakuk, angelo deferente, cibatur, *ibid.* Liberatur, 260. Obit, *ibid.*
Darda, in Ægypto ante Exodum propheta, 100.
Dul-Nun. *Vide* Jonah.
Eleazar, f. Aaronis, 116.
Eleazar, f. Dudayæ, 195.
Elias (Arabibus El-Chadr), 119, 195, 196. A Jezabelis furore fuga sibi consulit, 195. A corvis pascitur, *ibid.* A vidua Sareptensi, cujus filium mortuum suscitavit, excipitur, *ibid.* Ejus et Ahabi regis congressus, 199. Pseudoprophetas per miraculum convincit, 200. Precibus cœlum claudit, reseratque, 199. Unde et ignem devocat, 267. In cœlum curru igneo avehitur, 208.
Elisha, 195, 225. Ab Elia in societatem prophetici muneris assumitur, 200. Aquarum in deserto copiam prædicat, 211. Et victoriam in Moabitis, *ibid.* Et in Syros, 212. Jonam discipulum habuit, 216.
Elkanah, f. Koræ, rebellis, 107.
Ezekiel, ab Israelitis idololatriæ Babyloni interficitur, 252.
Ezra, tempore captivitatis, 252.
Gad, Davidi iram Dei, ob populum ab ipso numeratum denuntiat, 171.
Habbakuk Simeonita, captis Hierosolymis, Ægyptum fugit, 247, 252. E Judæa Babylonem per angelum deportatur ad Danielem cibandum, 259. Mox eodem vectore relatus, 260.
Hacai, propheta tempore captivitatis, 252.
Haiman, in Ægypto ante Exodum, 100.

Haiman alter, tempore Davidis, 171.
Halcuc, ante Exodum, 100.
Hanani, pater Jehu, 192.
Hananiah, pseudopropheta, 264.
Helkana, pater Samuelis, 143.
Hoseas, 231, 232.
Huldah. *Vide* Chalda.
Isaiah, familia Davidis, 227, 231, 232. Sipienti fons Silwan apertus, 259. Serra dissectus a Manasse rege, obit, *ibid.*
Jehu, f. Hanani, 192, 195.
Jeremias, 247. Arcam fœderis in petra abscondit, 240. Post captivitatem in Ægypto prophetavit, 252. Ubi lapidibus obrutus obit, 255. Corpus ejus ab Alexandro Magno Alexandriam postea translatum fertur, *ibid.*
Joab, f. Zervis, prophetis accensetur, 177.
Joel, f. Phanuelis, 231.
Jonah, f. Matatis (Amittai), 227. Dul-Nun (id est Dominus Piscis) audit, 216. Ab Elisha missus, Jehu in regem Israelis ungit, *ibid.*
Joshua, f. Jehadis, 227.
Malachias, sub captivitate, 252.
Micha (Michaiab), f. Elæ (Imlæ), 195.
Micha, Ebraimita, 232.
Micha, Morashita, 231.
Mordechani, Benjamita, 252.
Moses, prophetis annumeratur, 100.
Nahum, tempore captivitatis, 252.
Nathan, 167. Parabola quam Davidi proposuit, *ibid.*
Obadiab, regis Ahabi vicarius, 199. Idemque propheta, 195, 211, 216.
Obed; eo prophetante scissum est altare Betheli, 188.
Phineas, nepos Aaronis, 116, 131, 132. Qui Judæis Elias esse putatur, 119.
Samuel, nascitur, 143. Israelem judicat, 148. Saullem in regem ungit, 151. Agum r. Ammonitarum decollat, 152. Davidem in regem ungit, 155. Obit, 156.
Saras (Seraiah), f. Neris, 252.
Sedekiah, f. Cauanæ, pseudopropheta, 195.
Semaiah, Machlamita, 188.
Sophonias, 240.
Uria, 255.
Uria, f. Semaia, ex urbe Annah, 245.
Yaduthun, levita, 171.
Zacharia, f. Barachis, 252.
Zachariah, f. Jehojadæ sacerdotis, 225. Lapidatus obit, *ibid.*
Zacharias, 260.
Zamri, ante Exodum, 108.
Zarach, e tribu Judæ, ante Exodum ab Ægypto, 100.

CLASSIS VII. Viri ordinis archieratici, videlicet: sacerdotes Judaici, patriarchæ quinque primariarum sedium Christiani; episcopi alii, etc.

§ 1. Summi sacerdotes Judaici.

Aaron, 100. Obit, 108.
Abiathar, 172.
Annas, tempore Christi Domini, 319.
Aristobulus, sacerdos et ethnarcha, Romam victus abducitur, 305.
Arkan. *Vide* Hyrcanus.
Caiphas, in Christum Dominum sententiam fert, 319.
Eleazar, f. Aaronis, 116.

Eli, 143. Arca capta consternatus, ex casu obit, nonagenarius 144.
Ezra, f. Seraia, summi sacerdotis vicarium agit, 265.
Hilkia, pater Jeremiæ prophetæ, 240.
Hyrcanus, (auctori Arkan), Aristobulo fratri in sacerdotio et imperio succedit, 303. Antipatrum Ascalonitam familiariter habet, *ibid.* Cujus filium Herodem viarum præfectum constituit, *ibid.* Ab Al-Gauri rege captivus abducitur, 304.
Jenjada, deposita Athalia regina, Joashum Judæ re-

gem constult, 220. Obiit, annorum centum et triginta, 225.

Joshua, fil. Jehoshadekis, 263.

Phineas f. Eleazaris, nepos Aaronis, sacerdos, idemque iudex et propheta, 116. Idem qui Judæis Elias, Arabibus Al-Chadr audit, 119. Eum inter et Jephtham iudicem de prærogativa dignitatis prophetice et imperatorie æmulatio, 132.

Sadok, 172, 183.

Uria, 251.

§ II. Patriarchæ Alexandrini.

Abilius. Vide Philetius.

Abinas. Vide Athanasius II.

Achillas, discipulus Petri patriarchæ Alex., 464. Et successor, 407. Ab Alexandro throno dejectus, quod cum Ario communicaverat, 451.

Ælurus. Vide Timotheus Janurius.

Agrabijs (Agrippas, vel Agrippinus), 359.

Alexander, discipulus Petri Alexandrini, 404, 432. In politica Ecclesiæ suæ quid innovaverit, 331. Arium, a Petro deesse suo maledictum, Ecclesia pellit, 452. Quod concilio Nicæno occasionem dedit, *ibid.* Saturni templum in Michaelis ecclesiam, Michaelis idolum in crucem vertit, 433. A Constantino Magno ad disputandum cum Ario accersitur, 436. Quem hæresis rearguit, 439. Achilam socium suum, qui cum Ario communicaverat, patriarchatu dejicit, 451.

Ananias. Vide Hananias.

Apollinarius, dux copiarum Justiniani imp., patriarcha renuntiat, b 132. Vim ei per Jacobitas Alexandrinos illatam vi repellit, b 155, 256. Obiit, b 187.

Athanasius I, 453. Contra Eumenium in concilio Tyrio disputat, 460-463. Ubi Arianis in arguendo superior, viribus inferior, verberibus exceptus fugit, 464. Ecclesias Hierosolymis recens conditas, solus consecrat, *ibid.* Inde CP. ad Constantinum Magnum se confert: a quo benigne exceptus Alexandriam remittitur, *ibid.* Unde metu Arianorum, postea fugit; mox redit, Georgio Arianis sublato, sed a Syriano duce Tiberiadem relegatur, *ibid.* Vitæ consulens, ad tempus bene latuit, 488. Demum Alexandriam redux, sedem ad mortem usque tenet, *ibid.*

Athanasius II (auctori Abinas) secta Jacobita, sedit septem annos. Incipit anno decimo sexto Zenonis imper., b 108. Alexandriæ ecclesias plures construit, *ibid.*

Athanasius III, Manichæus, b 187.

Balatianus, Melchita, b 339. Medicus insignis, Rashidis chalife ahasiam sanat, b 408. Ecclesias a Jacobitis occupatas recuperat, b 411. Obiit, *ibid.*

Barmius (Primus), 347.

Caius (Gaius), Manichæus, b 148. Abdicatur, b 151.

Celadio. Vide Clarius.

Cerdo. Vide Gordius.

Clarius (Celadio), 359.

Christodulus Hierosolymis primo consecratur, b 488. Solemnis post etiam Alexandriæ repetitis, b 491. Obiit, b 524.

Christophorus, paralyticus, coadjutorem habet, b 411. Obiit, *ibid.*

Cosmas. Vide Kosmas.

Cyrillus, 531. Ad Nestorium patriarch. CP. hæresis suspectum scribit, b 4, et ad Joannem patriarch. Ant. adversus Nestorium *ibid.* Concilium Ephesi indicendum curat, b 7. A Joanne Antiocheno excommunicatur, b 8. Libello Orientalium contra Nestori dogmata consentit, b 11.

Cyrus, Maronita, b 267, 327. Dogmata ejus, b 267. In concilio CP. III anathematizatur, b 348.

Dalmius (Zoilas), Melchita, a Jacobitis fugatur, b 152.

Demetrius, prius in Ægypto episcopus facit, 332, 363. Ammonium ad fidem revocat, *ibid.* Ad patriarchas reliquos de modo Paschalis et jejunii celebrandorum scribit, *ibid.* Cujus ea de re constitutio a concilio Nicæno rata habetur, 447.

Dionysius, 384.

Dioscorus, Jacobita, 551 b 23, 90, 84. Unam solam in Christo naturam agnovit, b 332. Excommunicatus exsulat, b 84. In synodo Ephesina latrocinali a partibus Eutychetis stat; et episcopos orthodoxos excommunicat, b 88. Ipse in concilio Chalcedonensi excommunicatus deponitur, b 92, 96. Unde Palæstinam secedens partes eas in partem labis hereticæ trahit: uti et Eudociam Augustam, b 99. Sententia ejus per monachos Palæstine anathemate devota, b 143.

Dioscorus II, et ipse Jacobita, b 132.

Eumenius [Eumenes], 336.

Eulogius, b 195.

Eustathius, b 411. Thesaurum inventum, in fabricam ecclesiarum, et alios pios usus erogat, *ibid.*

Eutychius, auctor (*Vide Said*), nascitur, b 472. Post quadraginta annos (lunares) fit patriarcha Melchita, nomine Anba Eutychius, b 472, 551, 532. Disquisitio ejus de die Christi natali, 447. De constitutione Timothei Alexandrini circa esum carniū sententia ejus singularis, 516. Adversus Nestorianos disputatio satis proluxa, b 15, etc. Itemque contra sententiam Jacobitarum, b 147.

Gaius. Vide Caius.

Georgius I, Arianus 480. A Melchitis cæsus crematur, *ibid.*

Georgius II, b 207. Saracenis Ægyptum invadentibus, CP. fugit, *ibid.*, 387. Idque anno Omaris I chalife tertio, *ibid.*

Gordius (*vide Cerdo*), 347.

Gregorius, i Manichæus, 480.

Hananias, vel Ananias, 531. Obiit, 535.

Herachus (Heractas), 383.

Janurius. Vide Timotheus.

Joannes I (Tabennesiota), b 107. Apollonio Augustali præferto adventente fugit, *ibid.*

Joannes II, antea monachus, Jacobita, b 152.

Joannes III, Manichæus, b 187.

Joannes IV, cognomento Misericors, b 215. Id ei nomen unde, *ibid.* Ad eleemosynas quam propensus, b 216. In restaurandis ecclesiis Hierosol. quam liberalis, b 219. Cyprum fugit, ibidemque obiit, b 220.

Julianus, 360.

Justus (Justinus), 351.

Kozmas (Cosmas) idiota, ut ne legere sciret, b 384. Ecclesias a Jacobitis occupatas recuperat, b 387.

Leucus. Vide Timotheus.

Lucius, Arianus, 488. Excommunicatus exsulat, *ibid.*

Marcianus (Marcus), 356.

Maximus (Maximianus), 392.

Michael I, f. Bocamis Burensis, b 453. Obiit, b 471.

Michael II, Romanus, vel Azzensis, b 471. Obiit, b 488.

Miletius. Vide Philetius.

Neron (Theon, vel Theonas), 399. Ecclesiam E. Mariæ condit, *ibid.*

Paulus, a Justiniano Aug. constitutus, b 142. A Jacobitis cæsus obiit, *ibid.*

Petrus I, 404. Visio ejus de Ario hæretico, *ibid.* 407. Gladio cæsus martyr obiit, 404.

Petrus II, 488. Ab Arianis metuens fuga sibi consultit, *ibid.* Redit, 491.

Petrus III cognomento Mongus, Jacobita; post exactos annos sex, et dies triginta CP. Polim fugit, b 107. Unde reversus anno nono Zenonis imper. denuo sedet annos octo, b 108.

Petrus IV, Jacobita, b 187.

Petrus V, Maronita, b 324. In concilio CP. in anathe matizatur, b 348. Philetius (at eodd. Cant. et Cott. Miletius), (Abilius), 344.

Primus. Vide Barmius.

Proterius, per concilium Chalced. deposito Dioscoro, in patriarcham constituitur, 96. A civibus Alex. cæsus, tractus, crematus, b 103, b 156.

Said, f. Patricii. Vide Eutychius.

Solaphaciolus. Vide Timotheus.

Sophronius. Ab eruditione laudator, b 440. De cultu imaginum scripsit, b 452. Obiit hydropicus, *ibid.*

Surus. Vide Timotheus.

Theodorus, b 245.

Theodosius, Jacobita, et scriptor, b 147. Abdicatur, *ibid.* Redit, b 151. In hæresi perstans a Justiniano imper. exilio pellitur, b 152. Obiit, b 151.

Theon, vel Theonas. Vide Neron.

Theophilus, Theodosii (postea Magni) adhuc privati familiaris, 596. Cujus somnium interpretatur, 504. A quo ad imperium prorecto, divino monitu, accersitur, 424. Et patriarcha Alexandrinus constituitur, 527. Ubi idola tollit, *ibid.* Et thesauro invento, ecclesias Theodosii, Mariæ, et Joannis condit, 528. Tribus clericis injussu ejus ad monachatum rursus transeuntibus, ad triennium communionem interdicit, 540. Quos cum postea admiserit Joannes Chrysostomus, inde inter ipsos similitates orta, *ibid.*

Timotheus I, 491. Ecclesias Alexandriæ condit, *ibid.* Arianos ad fidem rectam convertit, *ibid.* Ad concilium CP. citatur, 508. Contra Macedonii de Spiritu sancto sententiam arguit 511. Constitutio ejus, qua clericis monachisque esum carniū in festis Dominicis (et quare) permittit, 513. Obiit, 527.

Timotheus II cognomento Janurius (Ælurus), Jacobita, b 163. Exsulat, *ibid.* A Simplicio PP. Rom. anathematizatur, b 104. Rursus ad sedem suam redit, b 107.

Timotheus III. cognomento Surns (aliis Αεωβος et Σοφραριολος), Jacobita, b 103. In eremum fugit, b 107. Ad sedem suam revertitur, *ibid.*

Timotheus IV, b 153.

Zotias. *Vide* Dalmius.

§ III. Patriarchæ Antiocheni.

Alexander, 531.

Anastasius Magnus. Stupri falso delatus, Hierosolyma elam fugit, 185. Vestes patriarchales fugiens sepelit, *ibid.* Quas post annos 24 reversus reperit, 192. In Ecclesia Hierosol. candelaptam agit, 185. Postea sedi suæ restituitur, 192.

Anastasius II, b 192.

Anatolius, frater Timothei Æluri patriarch. Alexandrini, b 103, 104.

Anianus. *Vide* Athanasius

Apollinarius (Paulus), 431.

Arcadius (Evodius), a S. Petro constitutus, 327.

Asclepiades, 372.

Athanasius (Anianus), Manichæus, 279.

Babilas, 583. Martyr, 584.

Basilus, b 100.

Barkunus (Prophyrius), 536.

Barodotus (Theodotus), 551.

Blasius (Phacellius), Arianus, 476.

Clidion (Cetandion), Nestorianus, b 111, 355.

Cornelius, 555.

Cyprianus (Euphronius), Arianus, 476.

Cyrillus, 400.

Demetrius (Demetrianus), 392.

Dominus (Domnius vel Domnus I), 392.

Dominus II, b 81. In conciliabulo Ephesino per Dioscorum Alex. excommunicatur, b 88. Obit, b 91.

Domnus III, b 171.

Elias, b 488. Obit, b 523.

Ephraim, b 151.

Erus, 539.

Estatius (Stephanus), Arianus, 476.

Evagrius (Euzolus), 548.

Eudoxius, Manichæus, 479. CPolim translatus, *ibid.*

Eulalius. *Vide* Valerius.

Evodius. *Vide* Arcadius.

Euphrastus, b 152.

Euphronius. *Vide* Cyprianus.

Euris, Tyrannus, 404.

Eustathius, 452.

Euzolus. *Vide* Evagrius.

Flavianus, Flavius, 387.

Flavianus I, 536.

Flavianus II, b 135. Post annos quatuordecim exsulat, *ibid.* Synodi Chalcedonensis abrogationi intercedens, ab Anastasio Imper. abdicatur, b 140.

Georgius I (at in ms. Cott. Chazejus) in concilio CP. III excommunicatur, b 548.

Georgius, b 367.

Gregorius, b 184. Obit, 192.

Hero. *Vide* Jeron.

Jarius, Maronita, 523. CPoli consecratur, nec Antiochiam postea unquam vidit, b 524.

Ignatius, martyr, 548.

Jeron (Hero), 531.

Job, b 428. A Sarraceis captus populares suos Græcos ad deditorem suadet, b 439.

Joannes I, 531. Concilio Ephesino abest, b 7. Adeoque acta ibidem improbat, et a partibus Nestorii stetit, b 8.

Joannes II, b 104.

Julianus, b 104.

Leo (Leontinus), Arianus, 476.

Macarius, Maronita, CPoli creatur, Antiochiam nunquam adiit, b 324. Damnatur et deponitur in concilio CP. III, 848.

Macedonius, et ipse Maronita, patr. CPoli itidem factus, Antiochiam nunquam pervenit, b 271. In concilio CP. III anathematizatur, b 348.

Martyrius, b 100.

Maximus (Maximianus), 363. Constitutio ejus de Paschate et jejuniis quadragesimali, 447.

Maximus, b 91. Concilio Chalced. inter alios præsidet, b 95.

Meletianus (Meletius), 483. Ad concilium CP. I ab imper. Theodosio magno citatur, 508.

Nicolaus, b 444.

Pauladius, b 111.

Paulus, 548.

Paulus, vel Paulinus. *Vide* Apollinarius.

Paulus II Samosatensis, hærestarcha, 396. In synodo Antiochena damnatur, *ibid.*

Paulus III, b 152.

Petrus Fullo, Jacobita, b 111. Excommunicatur et eicitur, *ibid.* Redit, et octo annos sedit, *ibid.*

Phacellius vel Phlacitus. *Vide* Blasius

Philemon (Philetas), 572.

Philonicus (Phitagenes), 431.

Prophyrius. *Vide* Barkunus.

Prophyllactus (vel Theophyllactus), b 399.

Rabunus (Zebenus), 579.

Serapio, 367.

Severus hæreticus pulso Flaviano succedit, b 140. Ab Elia patriarch. Hieros. et monachis excommunicatur, *ibid.* Nec non a monachis Palæstinæ, b 143. Et Hormisdæ P. Romano, b 144. Obit, b 152.

Stephanus I. *Vide* Estatius.

Stephanus II, b 111.

Stephanus III, b 111.

Stephanus IV sedit annos septem et triginta. Cæpit anno tertio Solymanis chalifæ, b 379.

Stephanus V, patriarcha diælis, eodem quippe die quo consecratus, obiit, b 471.

Stephanus VI (qui et Theodosius), b 528.

Simeon, fr. Zornakis, b 484.

Tadusus, b 471.

Theodoritus, b 411.

Theodorus, b 399.

Theodosius (qui et Stephanus), b 528.

Theodotus. *Vide* Barodotus, 551.

Theophanes, ejecto Macario, per Concilium CP. III constituitur, b 318. In quo præsidebat, *ibid.*

Theophyllactus. *Vide* Prophyllactus.

Thomas (an Theophanes?) postquam viginti annos sederat, obiit, b 364.

Theophilus, 359.

Timotheus, 595.

Tyrannus. *Vide* Euris.

Valerius (Eulalius), Arianus, 455. Conciliabulo Tyrino interest, 459.

Vitellius (Vitalius), 412.

Zebenus. *Vide* Rabunus.

§ IV. Patriarchæ Constantinopolitani.

Acacius, b 103.

Alexander, 456.

Anatolius (qui et Athanasius), b 91, 92. Concilio Chalcedonensi cum aliis præsidet, b 95.

Anthimus, Jacobita, b 135. Post quinquennium a Justino imper. abdicatur, b 151.

Anthymus (Euthymius), b 487. A Leone imper. deponitur, b 511. In monasterio obiit, *ibid.*

Ardomius. *Vide* Theophyllactus.

Arsacius. *Vide* Gennadius.

Athanasius, b 91, 92. *Vide* Anatolius.

Atranphinus, b 524. Aliis Triconis, b 527.

Atticus, 547.

Constantinus, b 384.

Cyriacus, b 191.

Democlius (Demophilus), 487.

Echtereus. *Vide* Honorius.

Epiphanius, Jacobita, b 160.

Evagrius, Melchita, 491. Exsulat, 492.

Eudoxius, Manichæus, Antiochia CPolim translatus, 479.

Euphemius. *Vide* Macedonius.

Euphritus, b 108.

Eusebius Nicomediensis, Arij fautor, 436. Cum Arianismo ad speciem renuntiasset, per Constantinum Magn. III patriarcha CP., 456. Arianus perstat, 459. Unde Constantinum imper. facti poenitet, 464. Excommunicatus obiit, *ibid.*

Eusebius, II, Manichæus, 479.

Euthymius, b 108.

Eutychius, b 168. Cum Origene Manbagensi, Iba, Theodoro, et Theodorito disputando congregatur, b 171. Quos excommunicat, b 172. Unde concilium CP. II indictum, *ibid.* Idque anno ejus undecimo, b 171. Mox ipse exulare jubetur, *ibid.* Utpote Jacobitismi suspectus, b 184. Postea cathedræ restituitur, *ibid.*

Flavianus, b 84. Concilio CP. contra Eutychetem convocat, *ibid.* Quocum ibidem disputat, b 87. In Conciliabulo Ephesino per Dioscorum Alexandrinum excommunicatur, b 88. Obit, b 91.

Gennadius (forte, Arsacius), 547.

Gennadius, b 100.

Georgius, b 544. Concilio CP. III præsidet, b 548. Obit, b 360.

Gregorius, Nazianzi episc. 485. Contra Sabios huius orationes habet, *ibid.* 484. Fit patriarcha CP., 492.

Honorius, b 527. (Ubi ms. Cott. habet Ecbtearius, ms. Cant. Seurlus. forte Pyrrhus. Cujus cum Maximo disputatio habita ibidem citatur.) Monothelita, b 336.

Joannes I, cognomento Chrysostomus, 535. Unde sic appellatus, 547. Monachos a Theophilo Alexandrino absentos ad Eucharistiæ communionem admittit, 540. Unde mutuae similitates ortæ, *ibid.* Eudoxia Augusta quamobrem ei infensa, 545. Eum inter et Epiphanium similitates, *ibid.* Et imprecationes mutuae, 544. Cathedra pellitur, *ibid.* In exilium pergens moritur, 547, 536. Corpus ejus CPolim relatum honorifice tumulatur, 547.

Joannes II, Chrysostomi successor proximus, 547.

Joannes III, Cappadox, b 135.

Joannes IV, b 184.

Joannes V, jejunator, b 184.

Joannes VI, b 367.

Maximus (Maximianus), b 12.

Macedonius *Ἡνενοπατοῦχος*, 479. In Concilio CP. i damnatur, 411.

Macedonius (forte Euphemius), b 135.

Menna, b 181.

Metrophanes primus patriarcha CP., in concilio Nicæno constitutus, 614. Obit, 457.

Neclarius. *Vide* Victorius.

Nestorius, hæresiarcha, b 4. *Vide* Class. IX.

Nicephorus, martyr et confessor; de jejunio constitutionem edidit, b 248.

Nicolaus, Leoni Philosopho imper. secundas nuptias quare prohibuerit, b 484. Unde depositus, b 487. Sed ab imper. in extremis posito, restituitur, b 511. Domitium consortem imperii Constantino filio Leonis ordinat, b 512. Obit, b 516.

Paulus I, 467. Post quadriennium a Constantino Magno relegatur, *ibid.* Ciborum discrimen per Christum sublatum docet, *ibid.* A Constantino imper. in exilium mittitur, 479. Revocatur, *ibid.*

Paulus II, a Martina Augusta constituitur, b 271. Secta Monothelita, b 336. Quo nomine in concilio CP. iii damnatur, b 331.

Petrus, Maronita, sive Monothelita, b 324, 336. In concilio CP. iii damnatur, b 331.

Proclus, b 12.

Pyrrhus. *Vide* Syrus.

Sergius, b 215, 326. Muneribus corruptus a Cyro patriarcha Alexandrino Monothelita, in sententiam ejus concedit, b 268. In concilio CP. iii anathematizatur, b 330.

S's'noius, 551, b 4.

Stephanus eunuchus, b 516. Obit, b 524.

Syrus (Pyrrhus) Maronita, b 271. A Martina Augusta in exilium agitur, *ibid.* Ab Heraclio imper. revocatur, *ibid.*

Theodorus I, Monothelita, in concilio CP. iii anathematizatur, b 331.

Theodorus II, b 400.

Theophylactus (cod. Cott. Theophilus.) (prænomine in codd. Cant. et Cott. Ardorius) filius Domnii (vel Domniti) Romani imper. eunuchus, b 527. In precibus Ecclesiæ Orientalis memoratus, b 551.

Thomas I, b 195.

Thomas II, b 360.

Timotheus, b 135.

Triconis, in codd. Cant. et Cott. obiisse dicitur, b 527. Idem videtur cum Atraphino, b 521.

Victorius (Nectarius) per concilium CP. i constituitur, 512. Obit, 553.

§ V. Episcopi et patriarchæ Hierosolymitani.

Alexander, 395. Martyrium sub Galieno passus, *ibid.*

Anastasius, Jacobita, b 99.

Antonius (Antoninus), 375.

Anus (Amos), b 131.

Arsenius (Joseph), 358.

Aruis (Arsenius), Manichæus, 488.

Ason (Hermo), 432.

Basilab, b 423.

Benjamin, 356.

Berillus (Praulius), 548.

Bustavius, vel Flavius (Juvenalis), 551. Concilio Ephesino *ἡγορευτῶ* interest, b 7, 88. A Dioscoro Alex. excommunicatur. *ibid.* Chalcedonensi præest, b 95.

Capito, 572.

Cassianus, 560.

Christophorus Askelanensis, quatuor liberorum parens, 531.

Cyrillus, 473. Post quinquennium fugit, *ibid.* Ejus ad

Constantium imp. litteræ de cruce militis conspecta, *ibid.* Ab Arianis ad necem quæsitus, fugit, 483. Ad concilium CP. i citatur, 508. Ad Ecclesiam suam redit, obit, 488.

Delitianus (Dulichianus), 376.

Dins, 384.

Elias I, 367.

Elias II, b 108. Helenæ ecclesiam construit, *ibid.* Litteræ et legatio ejus ad Anastasium Imper. Jacobitam, b 156. Quem convocatis Ægypti monachis excommunicat, b 140. A quo Alam relegatur, b 108, 143. Post cuius exilium pestis in Ægypto grassatur, b 147. Exsul mortem suam simul et imperatoris prænuntiat, b 147. Obit, *ibid.*

Elias III, b 588.

Elias IV, l. Mansuris maledicti proditoris Damasceni, b 471. Filium Senis Saraceni, de Ecclesia sua optime meriti, contra formam doni, pensione sua spoliat, b 438.

Ephraem, 359.

Eraclius (Heraclius).

Eusebius (Publius), 364.

Eutychius (Eustochius), b 171.

Flavius. *Vide* Bustavius.

Gabianus (Gaius), 367.

Gabius (Gaius), 263. Constitutio ejus de Paschate et jejunio quadragesimali celebrandis, 447.

Georgius I, b 400.

Georgius II, f. Doyani, b 491.

Germanus (Germanio), 387.

Gordianus, 388.

Heraclius, Arianus, 484.

Hermo. *Vide* Ason.

Hilarius. *Vide* Harius.

Hymenæus. *Vide* Mamunes.

Harius, Arianus, 488.

Isaac, b 152.

Jacobus, frater Domini, primus Hieros. episcopus, 327. A Judæis lapidatus, obit, 336.

Joannes I, 356.

Joannes II, 536.

Joannes III, fil. Marciani, b 143. Primo Eutychianus, deinde orthodoxus, monachorum suavis hæresim simulat, *ibid.* Obit, b 151.

Joannes IV, b 184.

Joannes V (per errorem in laterculo patriarch. Hierosolym, ierepsit Thomas), b 359.

Joannes VI, b 440. Civibus convitiantibus sedi renuntiat, *ibid.*

Joseph. *Vide* Arsanus.

Judas (Justus I), 551.

Judas, 559.

Julianus I, 363.

Julianus II, 367.

Julius, 363.

Justus I. *Vide* Judas.

Justus II, 336.

Juvenalis. *Vide* Bustavius.

Leo, b 503.

Levi, 359.

Macarius I, 432. In sepulcro Dominico investigando operam navat, 451.

Macarius II, b 171.

Macarius III, b 184.

Mamunes (Hymenæus), 404.

Marcus, 360.

Martinus (Martyrius), Jacobita, b 103.

Marzaban (Marzabanes), 395.

Matathæus (Matthæus), 356.

Maximus I, 363.

Maximus II, 375.

Maximianus (Maximus III), monoculus, 455. Concilio Tyrio interest, 459.

Melitus, Jacobita, sedit octo annos; cœpit anno septimo Zenonis imp., b 108.

Modestus, antea abbas, b 248.

Mokfati (Al-). *Vide* Theodorus.

Narcissus, 585. Tempore persecutionis fugit, 584. Postea redit, 588. Obit, *ibid.*

Petrus, b 151. Sabam abbatem ad Justinianum Aug. legatum mittit, b 159.

Philippus, 356.

Praulius. *Vide* Berillus.

Publius. *Vide* Eusebius.

Salmun, fil. Zarkunis, b 453.

Seneca, 356.

Sergius, fil. Mansuris traditoris Damasci, b 444.

Sophronius, monachus Alexandrinus, CP. adit, b 268. Unde, a Sergio patriarcha delusus, Hierosolyma conce-

dit, b 271. Ubi patriarcha factus, libellum de confessione fidei edit, *ibid.* Qui passim ab orthodoxis receptus, b 328. Et postea in concilio CP. III confirmatus, b 336. Cyrum patriarch. Alex. Maronitam refutasse dicitur, b 327. Quas condiciones ab Omare I chalifa captis Hierosolymis impetraverit, b 284. Obit, b 594.

Symeon, fil. Cleopatrarum, 344. A Trajano imp. Romæ crucifixus, centum et viginti annos natus, 348.

Symmachus, 367.

Tamrik. *Vide* Thomas.

Theodorus I, b 373. Obit, b 376.

Theodorus II, qui et Al-Moklati, b 439.

Thomas, cognomento Tamrik, b 416. Testudinem ecclesiæ Resurrectionis reparandam et ampliandam curat, b 423. Unde a Mosleminis accusatur, b 424. Consilio senis Saracenicus usus, absolvitur, b 437. Obit, b 428.

Tobias, 338.

Valens, 376.

Zacchæus (Zacharias I), 331.

Zacharias II, b 195. A Persis, urbe capta, captivus abducitur, b 212. Quem Mariæ reginæ petenti dono dedit rex Kesra, b 215. Obit, b 215.

Zebedæus (Zabdas), 404.

§ VI. Patriarchæ Romani.

Adeodatus. *Vide* Theodorus.

Agabius (Agatho), b 347. Ad concilium œcumenicum sex legatos, episcopos centum viginti unum, diaconos tres mittit, b 348. In diptycha Christianorum Damasci et Ægypti refertur, b 359.

Agapetus, b 168.

Agatho. *Vide* Agabius.

Alexander, 347.

Anacletus. *Vide* Dacletius.

Anastasius I, 348.

Anastasius II, b 135.

Anicetus, 336, 339.

Anteros, 383.

Aurianus (Urbanus), 375.

Basilius (Simplicius), Petrum Fullonem, patriarch. Antioch. excommunicat et expellit, b 111.

Benedictus, b 167.

Bitianus (Pontianus), 379.

Bonifacius I, 351.

Bonifacius II, b 168.

Bonifacius III, b 195.

Bonifacius IV. *Vide* Yufatius.

Carus. *Vide* Gabius.

Calistus, 372.

Celestinus, 331. Concilio Ephesino cum aliis præstet, b 7.

Clemens, 314.

Cornelius, 392.

Dacletius (Anacletus), 344.

Damasius (Damasus), 487. Ab imper. Theodosio ad concilium CP. citatur, 508. Ad quem confessionem fidei suæ mittit, 511.

Deusededit. *Vide* Theodorus.

Dionysius, 399.

Diyanus (Donus), b 347.

Eleutherius, 360.

Estatius (Stephanus), 392.

Evaristus, 347.

Eugenius (Hyginus), 333.

Eusebius, 431.

Eutychius (Eutychianus), 404.

Flavianus (Fabianus), 384. Sub Decio imper. martyr, 388.

Felix. *Vide* Philetus.

Felix I, b 111.

Felix II, b 148.

Gabius (Caius), 404.

Gelasius. *Vide* Pelagius.

Gregorius, b 193.

Harius (Hilarius), b 104.

Honorius (auctori sæpius Oborudus), b 251. Monothelita, b 268, b 268, b 327. Occasionem schismati in Ecclesia præbuit, b 324. Quem scripto apologetico purgare salagit Joannes successor ejus, b 324, 328. Ulpote qui duas in Christo voluntates non simpliciter negaverit, sed duas contrarias, b 328, 331. In concilio tamen CP. III (inter alios) anathematizatur, b 351.

Hormisda. *Vide* Ormisda.

Hyginus. *Vide* Eugenius.

Innocentius, 548.

Joannes I, b 148.

Joannes II, b 168.

Joannes III, b 183.

Joannes IV, b 324. Litteræ ejus pro Honorio decessore suo apologeticae, ad Heracleonam et Constantinum Augg., b *ibid.*, 332, 336.

Julius, 472, 473.

Leo, b 83. Synodo Ephesinae ληστρικῆ per deputatos suos interest, b 88. Qui a Dioscoro Alex. excommunicatur, *ibid.* Confessionem fidei suæ ad Marcianum imper. transmittit, b 95. Quæ in concilio Chalced (cui per Bonifacium vicarium suum interfuit) approbatur, *ibid.* A Joanne IV, in litteris ad Constantinum imper., s. Heraclii, defenditur, b 332. Cujus rogatu libellus in eum editus igni ab imper. damnatur, b 335.

Linarius (Liberius), 475, 483.

Linus, 336.

Loctus, 392.

Marcellus, 412.

Marcus (Pius), 353.

Marcus, 472.

Martius (Martinus), b 339. A Constante, præfecto Cæcidentis, Maronita, relegatur, b 344.

Meletianus (Milliades), 431.

Oborudus. *Vide* Honorius.

Ormisda (Hormisda), b 144. Severum Antioche num et sequaces ejus excommunicat, *ibid.*

Pelagius (Gelasius), b 135.

Pelagius I, b 183.

Pelagius II, b 177.

Pius. *Vide* Marcus.

Philetus (Felix), 400.

Pontianus. *Vide* Bitianus.

Sabinianus, b 195.

Severinus, b 324.

Sextus (Xistus), b 85.

Silenus (Simplicius), b 104. Timotheum Ælurum, patriarch. Alexandrioum, excommunicat, *ibid.*

Silvester, 431.

Siricius, 335.

Soterichus (Soter), 339.

Stephanus. *Vide* Estatius.

Sylverius, b 168.

Symmachus, b 135. Anastasium imper. Eutychianum excommunicat, b 144. Obit, *ibid.*

Telesphorus, 351.

Theodorus (Deusededit), b 216.

Theodorus, b 336. Ejus ad litteras Constantini filii Heraclii imper. in causa Monothelitarum responsoriae, *ibid.* Obit, b 339.

Theodorus (A Deo datus), b 346.

Victor, b 360. Constitutio ejus de Paschate et jejunio quadragesimali, 447.

Victor, b 368. Concilio CP. II consentit, b 172.

Urbanus. *Vide* Aurianus.

Xystus I, 351.

Xystus II, 392.

Xystus III. *Vide* Sextus.

Yufatius (Bonifacius IV), b 239.

Zephyrinus, 367.

Zosimus, 331.

§ VII. Episcopi obiter memorati.

Acacius episcopus Malatensis (Mælitensis). Ad eum Cyrillus Alex. libellum adversus Nestorium mittit, b 11.

Ammonius, Ægypti episcopus (eundem suspicor cum Ammonio philosopho Alexandrino), ab apostasia ad fidem reducitur per Demetrium Alex., 332.

Asa, episc. Rohensis (id est, Ibas, Edessenus) per Dioscorum Alex. in synodo Ephesina ληστρικῆ excommunicatur, b 88.

Hæreticis accensetur, b 171. In concilio CP. II excommunicatur, b 175.

Barsikas, episc. Robæ (Edessæ), Helenam Constantini Magni matrem ad fidem convertit, et instituendam curat, 408.

Barsika, archidiaconus Romanus, Joannis PP. IV ad imp. CP. in causa Honorii papæ, nuntius, b 332, 336.

Barsuma, metropolita Nisibensis, Nestorianismi restaurator, b 12.

Basilius (Magnus) Cæsareæ Cappadociæ episc., 485. De Juliani apostatæ neco relatio ejus, 483.

Bonifacius, Leonis PP. Rom. vicarius, concilio Chalcedonensi interest, b 95.

Cyrus, quidam episcopus, post excessum Valentiniani et Gratiani, de imper. creando sequester eligitur, 495. Qui ea de causa supplicationes CPoli indicit miro evento, *ibid.*

Epiphanius, Cypri episc., 336. Eum inter et Joannem

Chrysostomum similitates. 615. Et imprecationes mutuae, 544. Nec eventu irrita, 547. Obit, *ibid.*
 Eumenius, Arianus, in concilio Tyrio litem movet Athanasio Alexandrino, 459.
 Eusebius, Ancyranus episc. *Vide* Mordastus.
 Eusebius, Dorilæi episc. Eutychem refellit, b 84.
 In concilio Ephesino latrocinali per Dioscorum Alex. excommunicatur, b 88.
 Eusebius, Nicomediensis. *Vide* supra, § 4.
 Eusebius Philæ (forte, Pamphili) Arianis fautoribus accensetur, 457.
 Gregorius Nazianzenus. *Vide* § 4.
 Iarius, vel Hilarius, Corinthi episc., b 11.
 Ibas. *vide* Asa.
 Jethro (sacerdos Madianitarum), e posteris Ishmaelis, socer Mosis, 99, 123. *Vide* Shoa, *ibid.*
 Ilochronius (Polychronius) sacerdos; Syrus; Monothelita, dictus Simon Magus, in concilio CP. ut anathematizatur, b 351.
 Joannes episc. barbarorum (Sarracenorum), concilio Chalced. interest, b 95.
 Iun, sacerdos colonie Assyriorum, in terram Israeliticam post captivitatem deductæ, auctor sectæ Samaritanorum, 252.
 Marcus, episc. Ephesinus, tempore Theodosii Magni, 552.
 Meletius, Asyati (Lycopoleos) in Ægypto episc. Arianus, 453. Ab Alexandro patriarch. Alex. excommunicatur, 455.
 Mordastus (Eusebius), episc. Ancyranus, per Dioscorum Alexandrinum, in synodo Ephesina ἀστυρικῆ, excommunicatur, b 88.

Neapolitanus quidam episc. a Samaritanis occiditur, b 136.
 Origenes, episcopus Manbagensis (quem non Origenem Adamantium, hæresis Origenistarum auctorem facere videtur hic noster), pro hæretico habetur, b 171. Quo nomine in concilio CP. ut excommunicatur, b 175.
 Paulus metropolita Emesenus, ad Cyrillum Alex. in causa Nestorii legatus, b 11.
 Petrus episcopus, Christophori Patriarch. Alexandrini paralytici vicarium agens, episcopus ordinat, b 411.
 Shoaib (Jobab, vel Shobab) Arabibus idem qui et Jethro socer Mosis, 99.
 Simon episc. Ephesi, a Joanne Antiocheno injuste excommunicatur, b 8.
 Simon Magus. *Vide* Ilochronius
 Sin, sacerdos montis, Chayebabis maritus, 72.
 Stephanus episc. Barabæ (Jamnæ), concilio Chalced. interest, b 95.
 Thaddæus episc. Massisensis (forte, Theodorus Mopsuestenus), hæreticis accensetur, b 171. In concilio CP. ut excommunicatur, b 175.
 Theodoritus, Ancyra (imo Cyri) episc. et ipse inter hæreticos censetur, b 171. Et in concilio CP. ut excommunicatur, b 175.
 Theodorus episc. Parani, Monothelita, in concilio CP. ut anathematizatur, b 351.
 Victor et Vicentius sacerdotes, Sylvestri PP. Romani in concilio Nicæno vicarii, in Arianis condemnationem consentiunt, 444.
 Uzza, levita, arcam temere tactam, morte luit, 163.

CLASSIS VIII. Viri sancti, martyres, et ascetæ.

§ I. Apostoli, viri apostolici, evangelistæ, alique etiam sub vetere fœdere sanctitate conspicui.

Azariah, qui et Abd-Nagu, in fornacem Babylonii coniectus, 244, 248.
 Hananiah, qui et Sidrach, similiter, *ibid.*
 Jacobus, f. Zebedæi, ab Herode Agrippa gladio cæsus, 527.
 Joannes apostolus, Matthæi Evangelium Græce vertit, 528. Grassante sub Domitiano persecutione, Ephesum fugit, 547. Evangelium suum scribit, 548.
 Joannes Baptista, ab Herode decollatur, 513.
 Josephus Arimatæensis, Christus sepelitur, 520.
 Josephus, B. Mariæ sponsus, 512. Obit, 515.
 Judas, fil. Josephi, frater Domini, 547. Filii ejus majestatis a Domitiano postulati, absolventur, *ibid.*
 Lucas, medicus, Evangelium suum Græce scribit, 535, 536. Uti et Acta apostolorum, *ibid.*
 Marcus, Alexandria prædicat, 523. Hananiæ suloris ibidem digitum sanat, 551. Quem et patriarcham ordinat, addito duodecim presbyterorum collegio. *ibid.* Inde Barcam profectus, prædicat, 535. Evangelium suum sancto Petro lingua Romana dictavit, *ibid.* Martyrium Alexandria, corpore cremato, patitur, anno decimo Neronis, 536.
 Matthæus Evangelium suum Hebraice scripsit, tempore Claudii imper., quod Græce vertit S. Joannes, 528.
 Misael, qui et Misach, in fornacem Babylonii coniectus, 244, 248.
 Paulus, a Nerone gladio cæsus, 536.
 Petrus, Herodis Agrippæ persecutionem declinans, Antiochiam se recipit, 527. Ubi primum patriarcham constituit Arcadium (Evodium), *ibid.* Romam proficiscitur, *ibid.* Evangelium, Marco lingua Romana dictante, Græce scribit, 535. A Nerone, inverso capite, crucifigitur, 536. Apostolorum princeps audit, 445.
 Sidrach. *Vide* Hananiah.
 Stephanus, protomartyr, 527.
 Symeon justus, unus e LXX Bibliorum interpretibus, cujus ob incredulitatem vita ad trecentos et quinquaginta annos producta, ut Christum videret, 296.
 Symeon, fil. Cleophæ, annos natus centum et viginti Romæ sub Trajano crucifixus, 548.
 Theophilus, Romanus, cui Lucas Evangelium suum et Acta apostolorum dicavit, 535.
 Zacharias, pater Joannis Baptistæ, 515.

§ II. Martyres.

Abimachus (forte, Epimachus) martyr sub Diocletiano, 404.
 Alexander, episc. Hierosol. sub Galieno, 595.

Amlicus (Malchus), unus e septem dormientibus, 391.
 Antonius (forte Constantinus), alius e septem dormientibus, 591.
 Mar Astasius (Eustachius), cum uxore et duobus filiis in olla coctus Alexandria sub Adriano, 552.
 Babylas, patriarch. Antioch., 384.
 Bacchus, martyrium patitur Cappadociae, 412.
 Backensis metropolita, martyr sub Licinio, 428.
 Barbara, mart., 412.
 Cappadoces quadraginta martyres sub Licinio passi, 428.
 Cosmas, Kozmus, et Damianus mart. sub Caro, 400.
 Cyprianus Carthaginiensis, patitur anno septimo Galieni, 595.
 Damianus. *Vide* Cosmas. Dianus (alii Serapio), et Dionysius, e septem dormientibus, 391.
 Ephesii martyres sub Decio, 588.
 Eustachius. *Vide* Astasius.
 Euthymius, nascitur, 492. In Palæstina abbas fit, b 95. Hierosolymis Dioscoro se opponit, et Eudociam Augustam ad orthodoxam fidem revocat, b 99.
 Fabianus. PP. Rom. sub Decio imper. 588.
 Georgius, Cappadox, mart. sub Diocletiano, 403.
 Ignatius, Antiochenus, Romæ sub Trajano patitur, 518.
 Jacobus, frater Domini, a Judæis lapidibus obrutus, 536.
 Joannes, e septem dormientibus unus, 391.
 Martymus (Martinianus) similiter, *ibid.*
 Maximianus, similiter, *ibid.*
 Mercurius, sub Diocletiano patitur, 404. Juliano apostate necem conscivisse creditus, 484, 487.
 Minas (Mimas) mart. sub Diocletiano, 403.
 Phicinitus, sub eodem, 404.
 Sergius, Cappadociae, sub Adriano patitur, 412.
 Symeon, fil. Cleophæ, Romæ sub Trajano crucifixus, 518.
 Theodorus, miles, sub Licinio patitur, 427.
 Theodorus alius, Alexandria ab Arianis equis discerpitur, 404.
 Victor, sub Diocletiano patitur, 404.

§ III. Ascetæ, sive ordinis monastici viri celebres.

Anastasius, Sinaita, monachus. *Vide* Mahan.
 Anba Antonius, primus monachus in Ægypto auctor, 484.
 Arsanes (Arsenius) Arcadii et Honorii Cæsarum præceptor, 528. Quo stans ipse sedens docere solebat, *ibid.* Arcadium quare durius verberaverit, *ibid.* A quo postea Augusto ad necem quæsitus Ægyptum fugit, et

monachus fil., 539. Unde ab Arcadio ad Theodosium filium instruendum accersitus, in eremum secedens, obiit, *ibid.* Super cuius tumulo monasterium, Dic Al-Kasin dictum, erectum, 540.

Charitan (Charito), abbas Al-Kias veteris, b 108, 136. Ad Anastasium imper. legatione fungitur, b 145.

Doula, praefectus monasterii in monte Sina conditi, b 164.

Anba Narius (Hilario), primus monachus in Syria iustitutor, 484.

Mahan, dux copiarum Heraclii adversus Sarracenos (Mansuris proditoris fraude, re male gesta) ad monachatum se recipit in monte Sina, et nomen sibi sumit Anastasii, b 276.

Maximus, monachus, cum duobus discipulis suis, a Constante praefecto Occidentis male habitus, et in exilium actus, b 347.

Modestus, abbas monasterii Theodosii, b 240. Ecclesias Hierosolymis a Persis vastatas restaurandas curat, b 219, 243.

Mar Saba (vel Sabas) abbas Al Salki novi, b 108. Ab

Eliapatriarch. Hierosolym. ad Anastasium imper. in causa religionis legatus mittitur, b 156. Quem ad orthodoxiam convertit, et muneribus ab eo donatus remittitur, b 149. Dioscorum, Eutychem, et Severum haereticos excommunicat, b 143. Joannem patriarcham Hierosolym. ab Eutychnismo convertit, *ibid.* Eliam patriarch. Hierosolym. exsulantem invisit, b 147. Ad Justinianum imper. legatus, tributi remissionem impetrat, b 139. Obiit, b 160. Typicon ejus, b 247.

Sophronius, monach. Alexandrinus, Cyrum patriarcham Maronitam impugnat, b 267, 267. *Vide class. VII, § 2.*

Symeon Stylita, primus monachorum qui in cellam se recondidit, b 100.

Theodosius, abbas Al-Dawakesi, b 200, 108, 156. Symeonem Stylitam invisit, b 100. Pyl monachus Hierosolymus, *ibid.* Ad Anastasium imper. in causa fidei legatus mittitur, b 143. A quo exilio destinatur, b 148.

Trasius (Tarasius) monachus, ab Arcadio imp. mittitur ad monasterium super Arseniisepulcro exstinguendum, 539, 540.

CLASSIS IX. *Hæresiarchæ, et eorum sequaces.*

Apollinaris. Sententia ejus, corpus Christi anima rationali caruisse statuentis, in concilio CP. I damnatur, 512.

Arius. Christi Domini divinitatem æternam negavit, 404. Cui propterea Petrus patriarch. Alexandrinus maledixit, *ibid.*, 407. Resipiscendum simulans ab Achilla postea presbyter ordinatur, 407. At ab Alexandro patriarcha rejectus ad Constantinum Magnum imper. provocat, 436. Coram quo confessionem fidei suæ emittit, *ibid.* Ab Alexandro confutatur, 439. In concilio Nicæno damnatur, 444. Itemque Chalcedonensi, b 96. Cujus tamen hæresis Constantinopoli, Antiochia, Babeli, Ægypto et Alexandria imprimis late grassatur, 476, 479, 483.

Ariani, Christum patri $\mu\omega\upsilon\sigma\tau\omicron\nu$ negantes, Constantium imper. in partes suas pellicunt, 475. In Cyrillum patriarch. Hierosol. grassantur, 493. Orthodoxos ad necem quæruunt, Athanasium, 480, et Petrum, patriarchas Alex. 488. Theodorum etiam equis discerpunt, 491. Quorum factio præpotens, 492, concilio CP. primo originem dedit, 508.

Ariani audiunt, Constantius imper. 471. E patriarchis Alexandrinis, Georgius I et Lucius, class. VII, § 2. Antiochenis, Phacellius, Euphronius, Stephanus, Leontius, et Eulalius, *ibid.*, § 3. CPolitani, Eusebius I. *ibid.*, § 4. Hierosolymitanis, Heraclius et Narius. *ibid.*, § 4. Episcopi, Eumenius, Eusebius, et Meletius, *ibid.*, § 7.

Coptitæ, Christianorum in Ægypto secta (jejunii septimanæ τῆς τυροφάγου servantissimi, b 247), 304, 307.

Elianus. *Vide Valentinus.*

Eutychnus (Eutyches), b 23, 39. Monachus primo, et medicus CPolitani, b 84. Qui corpus Christi nostris dissimile, unamque solum in eo naturam fuisse docuit, *ibid.* 532. Ab Eusebio Dorilæi episcopo refutatur, *ibid.* A Flaviano patriarch. CP. in synodo per ipsum convocata disputando victus, et excommunicatus, ad Theodosium imper. provocat, b 87. Unde concilium Ephesi indictum, *ibid.* 88. Hæresis ejus in Ægypto et Alexandria invaluit, b 91. Necnon Palæstinam et Hierosolyma pervadit, b 99. In concilio tamen Chalcedonensi damnatur, b 95. Ubi et a monachis Palæstinis, b 143.

Eutychnorum propagines erant Severiani, Jacobitæ, et Monothelitæ.

Eutychnianis accensentur, impp. Anastasius, b 139. Et Theodosius Junior, b 87, 91. E patriarchis CPolitani, Paulus II, Pyrrhus, Sergius, et Theodorus II. *Vide class. VII, § 4.* Hierosolymitanis, Joannes III, *ibid.*, § 5. Romanis, Honorius, *ibid.*, § 6. Ex episcopis, Theodorus Parani, b 351. Et Polychronius Syrus sacerdos, *ibid.* Et Stephanus Macarii discipulus, b 358.

Jacobus, sectæ Jacobitarum auctor, b 23, 39. Quare Baradiensis appellatus, b 144, 147. Severi hæretici Antiocheni discipulus, b 144. In Christo naturam unam e duabus compositam, et unam voluntatem docuit, b 147. Quas regiones in errorem seduxerit, *ibid.*

Jacobitæ, b 79, 84, 268. Quod ad jejunia, cum Manichæis Sadikinis consentiunt, 523. Quod ad dogmata, cum Eutychnianis et Severianis, b 84, 147, 332. Adversus quos disputationem singularem scripserat auctor, b 79. Et sententiam eorum de una Christi natura pluribus impugnat, b 147, 148, etc. Alexandria quas tragœdias dederint, Paulum patriarcham interficiendo, b 152. Dalnium (Zoilam) in fugam dando, *ibid.* Apollinariano vim inferendo, b 153. Quod cum ipsis male cesserat, in fugam versi catho-

dram constituunt in monasterio Abu-Macarii, *ibid.* Sed mox incrementa capiunt, b 156. Et ecclesias postmodum Ægypti omnes (una excepta) occupant, b 384, 387. Quas post annos demum septem et nonaginta recuperat Cosmas patriarcha, b 367, 387.

Jacobitæ censentur, impp. Anastasius I, Leo Parvus, et Zeno, b 156. E patriarchis Alexandrinis, Athanasius II, Dioscorus I et II, Joannes II, Petrus Mongus, Petrus IV, Theodosius, Timotheus Ælurus, et Timotheus Solaphaciolus, class. VII, § 2. Ex Antiochenis, Petrus Pullo, *ibid.*, § 3. CPolitani, Anthimos, Epiphanius, et Eutychnus, *ibid.*, § 4. Hierosolymitanis, Anastasius, Martyrius, et Melitus, *ibid.*, § 5.

Junan (vel Yunan), Græcus, primus juxta nonnullos sectæ Sabiorum auctor, 63.

Macedonius, patriarcha CP. $\pi\nu\epsilon\nu\mu\alpha\tau\omicron\mu\acute{\alpha}\chi\omicron\varsigma$ qui Spiritum sanctum creatum asseruit, 479. *Vide class. VII, § 4.* Unde concilium CP. I convocatum, 508. In quo hæresis ista damnatur, 511. Uti et in concilio Chalced., b 96.

Macedonianorum factio quam præpotens, 492.

Mani (vel Manes) Persa, auctor sectæ Manichæorum. Prophetam se ferens, a Bahrame II, Persarum rege, medius dissecatur, 387, 515.

Manichæorum aliquot, a Bahrame rege Persarum, capitibus luto immersis, e medio sublatis, 387. Hæresis eorum in Ægypto et Alexandria maxime prævalet, 479, 515. Mactatione animalium et carniæ esu abstinerebant, 515. Etiam lotionem aquæ improbabant, 520. Eorum secte duæ, Sadikini et Samakini, 520. Pro Manichæis habentur, inter patriarchas Alexandrinos, Athanasius III, Gaianus, Gregorius, et Joannes III, class. VII, § 2. Antiochenos, Athanasius, et Eudoxius, *ibid.*, § 3. CPolitanos, Eudoxius, idem, et Eusebius, *ibid.*, § 4. Hierosolymitanos, Arsenius, *ibid.*, § 5.

Marclon, cum suis, tres deos (sive tria principia) ponebat, bonum, malum, medium, 443. Princeps apostolorum a suis habitus, *ibid.*

Mariamitæ, Christum et matrem ejus duos esse deos præter Deum summum asserabant, 440.

Maron, monachus tempore Mauricii imper. sectæ Maronitarum auctor, non nisi unam in Christo voluntatem agnovit, b 191, 267, 332. Cui mortuo urbis Hamæ incola monasterium cognomine struxerunt, ubi maxime hæresis ejus invaluit, *ibid.*

Maronitarum jejunia, 523. Maronitæ erant impp. Heraclionas, b 335. Et Heraclius, b 240., 248. Et Philippicus, b 37. Patriarchæ Alexandrini, Cyrus, et Petrus V. *Vide class. VII, § 2.* Antiocheni, Jaribus, Macarius, et Macedonius, *ibid.*, § 3. CPolitani, Petrus et Pyrrhus, *ibid.*, § 4.

Monothelitæ, unam in Christo solum voluntatem statuentes, in concilio CP. III damnantur, b 348, 351. Hoc nomine veniunt Eutychniani, Jacobitæ, Nestoriani, etiam et Maronitæ, b 268, etc.

Nestorius, patriarcha CP., hæretici dogmatis auctor, b 332. Mariam Deiparam negans, in Christo duas personas statuens, etc. b 4. Quem Cyrillus Alexandrinus et Joannes Antiochenus per litteras ad sanam fidem frustra reducere tentant, *ibid.* Unde concilium Ephesi indictum, 551. Ubi comparere recusat, b 7. Ideoque excommunicatur et deponitur, b 8. Unde CPoli exactus, Ægyptum se recipit, ibique obiit, b 12. Cujus hæresis ad tempus

suppressa, postea invalescit, *ibid.* Quibus potissimum regionibus incubuit, *ibid.*

Nestoriani recentiores a Nestorii sententia nonnihil recesserunt, b 15. Contra quos auctor disputationem instituit, *ibid.* Ex missionis modis ignoratis in errorem inciderunt, b 21, 31, 33, 36. Qualem in Christo naturarum missionem statuebat Nestorius, b 40. Nestorianorum jejunia, 523. Eorum ecclesia quæ Damasci erat, a Saracenis direpta, b 515. Pro Nestorianis habentur Celandion, Eudoxius, et Joannes I, patriarchæ Antiocheni. *Vide class. vii, § 4, et Barsuma Nisibensis, b 12.*

Paulus Samosatensis, 396, 440, 443. Unicam in divinis personam asseruit; divinitatem Filii et Spiritus sancti negavit: unde Pauliciani (sive Samosateni), *ibid.*

Sabellius, Libyæ episc. unam in divinis personam do-

cet, 440. Quod in concilio CP. i damnatur, 511, 512.

Sabiti, secta gentilium; eorum origo, 63. Juveni Græco juxta quosdam ascribitur, *ibid.* Cum Nazianzi invalescerent, a Gregorio epi copo confutantur, 483, 484.

Sadikini (Piscarii), secta Manichæorum, 515. Qui per totam vitam jejunabant, 520.

Samakini, altera Manichæorum secta, 520.

Samaritanorum sectæ origo, 232. Et dogmata, *ibid.*

Severus, b 23, 39. Unam solam in Christo naturam agnoscit, b 332. Anasiasium imp. in Eutychetis sententiam pellicit, b 139. Concilium Chalced. impugnat, *ibid.*

Thaddæus (Theodorus Mopsuestenus), in concilio CP. i damnatur b 510.

Valentinus (Elianus), Christum per Virginem tanquam per canalem transiisse docuit, 310.

CLASSIS X. Auctores Eutychio memorati.

Abu-Korra (Abucaras), de cultu imaginum, b 432.
Anastasius Sinaita, b 276 (antea dictus Mahon) auctor homiliæ in psalm. vi, b 276.

Aristoteles, in Dialecticis, 11.

Athanasius, patr. Alex., 455.

Clemens, Romanus, 344.

Cyrillus Hieros., 475.

Demetrius Alexandrinus, De computo Pascha'i, 362. De jejunio celebrando, 363.

Dionysius Alex. patriarch., b 428.

Eutychius (auctor) lectorem ad disputationem suam inter hærelicum et orthodoxum remittit, b 79.

Galenus, in expositione juramenti Hippocratis, 264.

In Indice librorum suorum, 364. Lib. i de animi morbis, *ibid.*

Gregor. Naz. Orationes contra Sabios binæ recitantur. Eæ scil. quæ in editis Paris. habentur, 38, 59, 483, 484.

Hippocratis juramentum, 264.

Honain, f. Isaaki, Galeni interpres in Arabicum, 264.

Honorius, PP. Rom., de una Christi voluntate, b 528, 531. *Vide Pyrrhus.*

Plato, in Dialecticis, 11.

Pyrrhi CP. (non Honorii) disputatio cum Maximo, etc. b. 327.

Sabæ Typicon, b 246.

Said, f. Patricii. *Vide Eutychius.*

Sophronius P. Alexandrinus, de cultu imaginum, b 452.

Sophron, P. Hierosolym. Ecthesis fidei, b 271, 328, 356.

Taddusus, Decii imper. patricius, De septem dormientibus Ephesi, 535.

Theodosius, patriarch. Alex., b 148.

Typicon Ecclesiæ, b 248.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

NICOLAUS PATRIARCHA CP.

Aug. Mai Monitum.	9
Notitia.	21
EPISTOLÆ.	29
I. — Ad Ameram Cretæ.	29
II. — Ad eundem.	33
III. — Ad Simeonem Bulgariae principem.	39
IV. — Ad archiepiscopum Bulgariae.	43
V. — Ad Simeonem Bulgariae principem.	46
VI. — Ad eundem.	55
VII. — Ad eundem.	59
VIII. — Ad eundem.	62
IX. — Ad eundem.	67
X. — Ad eundem.	79
XI. — Ad eundem.	83
XII. — Ad archiepiscopum Bulgariae.	90
XIII. — Ad primum Simeonis hominem.	93
XIV. — Ad Simeonem Bulgarum.	98
XV. — Ad eundem.	106
XVI. — Ad eundem.	107
XVII. — Ad eundem.	114
XVIII. — Ad eundem.	122
XIX. — Ad eundem.	126
XX. — Ad eundem.	127
XXI. — Ad eundem.	133
XXII. — Ad eundem.	147
XXIII. — Ad eundem.	150
XXIV. — Ad eundem.	158
XXV. — Ad eundem.	162
XXVI. — Ad eundem.	167

XXVII. — Ad eundem.	171
XXVIII. — Ad eundem.	175
XXIX. — Ad eundem.	182
XXX. — Ad eundem.	186
XXXI. — Ad eundem.	187
XXXII. — SS. Papæ antiquæ Romæ, de quartis ptiis perperam acceptis apud Romanos.	nu 195
XXXIII. — Tryphoni monacho.	219
XXXIV. — Duci Græciæ.	219
XXXV. — Duci Strymonis.	222
XXXVI. — Curatoris Strongylizontis.	223
XXXVII. — Sylviano monacho.	226
XXXVIII. — Phileto monacho.	226
XXXIX. — Gregorio Ephesi metropolitæ.	227
XL. — Malacino patricio.	227
XLI. — Gregorio Ephesi metropolitæ.	230
XLII. — Eidem.	230
XLIII. — Andreae Patrarum metropolitæ.	231
XLIV. — Ad duce.	234
XLV. — Arsenio monacho.	254
XLVI. — Illustri Abasgæ regionis principi.	255
XLVII. — Constantino vicino consolatoriæ litteræ de sorore defuncta.	255 255
XLVIII. — Gregorio Ephesi metropolitæ.	259
XLIX. — Episcopis extra communionem existentibus.	259
L. — Ignatio Cyzici metropolitæ.	262
LI. — Illustri Abasgiæ principi.	263
LII. — Petro Alanicæ archiepiscopo.	263
LIII. — Joanni SS. antiquæ Romæ papæ.	267
LIV. — Incerto.	261
LV. — Incerto.	264
LVI. — SS. Papæ antiquæ Romæ.	268

LVII. — Episcopo Synædæ.	258
LVIII. — Iconii episcopo.	258
LIX. — Incerto.	259
LX. — Oeconomus Magnæ ecclesiæ.	259
LXI. — Incerto.	259
LXII. — Petro solitario.	262
LXIII. — Epiphano solitario.	262
LXIV. — Tryphoni monacho.	263
LXV. — Joanni episcopo Amisi.	263
LXVI. — Incerto.	263
LXVII. — Incerto.	267
LXVIII. — Incerto.	267
LXIX. — Davidi Camuliano protospathario.	270
LXX. — Eidem.	270
LXXI. — Alexandro Nicæno.	271
LXXII. — Incerto.	271
LXXIII. — Incerto.	274
LXXIV. — Incerto.	274
LXXV. — Incerto.	274
LXXVI. — Incerto.	278
LXXVII. — Incerto.	279
LXXVIII. — Monachis.	282
LXXIX. — Incertis.	282
LXXX. — Incerto.	283
LXXXI. — Incerto.	283
LXXXII. — Landulpho proconsuli.	286
LXXXIII. — Idrontis episcopo.	287
LXXXIV. — Gedoni imperatoris protospathario.	290
LXXXV. — Antistitibus et sacerdotibus et magistratibus et cæteræ Longobardorum plebi.	290
LXXXVI. — Imperatori pro Ecclesiæ economo.	291
LXXXVII. — Incerto.	291
LXXXVIII. — Incerto.	294
LXXXIX. — Gregorio Ephesi episcopo.	294
XC. — Incertis.	295
XCI. — Illustri Coropo.	295
XCII. — Incerto.	298
XCIII. — Theoctisto Claudiopoleos episcopo.	299
XCIV. — Gregorio Ephesi episcopo.	299
XCv. — Romano Cæsari.	302
XCVI. — Ignatio Nicomediæ episcopo.	303
XCvII. — Eidem.	303
XCvIII. — SS. fratri et collegæ.	306
XCIX. — Incerto.	306
C. — Ad metropolitam Nicææ.	307
CI. — Incerto.	307
CII. — Duci Saracenorum.	310
CIII. — Godino imperatoris protospathario et duci.	319
CIV. — Constantiuo metropolitæ Laodiceæ.	319
CV. — Incerto.	322
CVI. — Chersonis episcopo.	322
CVII. — In Cyzici episcopum.	323
CVIII. — Ad Pissenuntium episcopum.	323
CIX. — Incerto.	326
CX. — Ad Pissenuntium episcopum.	327
CXI. — Incerto.	327
CXII. — Theoctisto Claudiopoleos episcopo.	327
CXIII. — Nicetæ Atheniensi.	330
CXIV. — Basilio Chaldie metropolitæ.	330
CXV. — Euthymio Antiochiæ metropolitæ.	331
CXVI. — Philippo Larissensi episcopo.	331
CXVII. — Leoni Sylæi episcopo.	334
CXVIII. — Petro Alanie archiepiscopo.	335
CXIX. — Andreæ Patrensi episcopo.	338
CXX. — Tryphoni monacho.	338
CXXI. — Leoni patricio et Anatolico duci.	339
CXXII. — Ambrosio episcopo.	339
CXXIII. — Andreæ Patrensi episcopo.	339
CXXIV. — Gregorio Ephesi episcopo.	342
CXXV. — Incerto.	343
CXXVI. — Ignatio magistro in Magno Agro vitam monasticam degenti.	343
CXXVII. — Leoni spathario et Paphlagoniæ judici.	346
CXXVIII. — Basilio Chaldiensi.	346
CXXIX. — Leoni Sylæi episcopo.	347
CXXX. — Ignatio Cyzici episcopo.	350
CXXXI. — Tryphoni monacho.	350
CXXXII. — Gregorio Ephesi episcopo et Photio Heracleoti peregrinantibus.	350
CXXXIII. — Petro Alanorum archiepiscopo.	351
CXXXIV. — Eidem.	354
CXXXV. — Eidem.	355
CXXXVI. — Stephano, Michaeli et Constantino, fratribus.	359
CXXXVII. — Ignatio Cyzicorum metropolitæ.	362
CXXXVIII. — Eidem.	362
CXXXIX. — Principi principum.	362
CXL. — Michaeli patricio et Thessalonice duci.	366

CXLI. — Solis aræ præposito.	367
CXLII. — Antonio Sardinum metropolitæ.	370
CXLIII. — Ignatio magistro in Magno Agro monasticam vitam obeunti.	370
CXLIV. — Nicolao Longobardie duci.	371
CXLV. — Principi Amalphiæ.	371
CXLVI. — Constantiuo protosecretis.	371
CXLVII. — Incerto.	374
CXLVIII. — Euthymio monacho.	375
CXLIX. — Thracionum duci.	375
CL. — Philotheo patricio.	375
CLI. — Gregorio Ephesi episcopo.	378
CLII. — Incerto.	379
CLIII. — Theodosio monacho et cubiculario.	379
CLIV. — Gregorio Ephesi episcopo.	382
CLV. — Incerto.	382
CLVI. — Romano imperatori.	383
CLVII. — Demetrio Cyziceno.	386
CLVIII. — Constantino Laodicensi metropolitæ.	386
CLIX. — Eidem.	387
CLX. — Gregorio Ephesi episcopo.	387
CLXI. — Duci Peloponnesi.	390
CLXII. — Georgio Abasgiæ despotæ.	390
CLXIII. — Antiocho monacho.	391
OPUS AD PRÆPOSITUM SACRI MONTIS, UT TYPUS IN ORDINE VITÆ.	391

ANONYMUS.

Ang. Mai Monitum.	406
DE PAPIIS, EX CHRONICO.	407

BASILIUS NEOPATRENSIS METROPOLITA.

PROLOGUS INTERPRETATIONIS SS. XII PROPHETARUM.	411
--	-----

BASILIUS CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ EPISCOPUS.

COMMENTARIA AD S. GREGORII NAZIANZENI ORATIONES, etc. (Remittitur Lector ad tomum Patrol. Græcæ XXXVI.)	417
---	-----

GREGORIUS CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ PRESBYTER.

VITA S. GREGORII NAZIANZ EPISC. (Cf. ejusdem Patrol. tom. XXXV.)	418
--	-----

ORATIO IN CCCXVIII DEIFEROS PATRES ET IN CONSTANTINUM IMPERATOREM.	419
--	-----

JOSEPHUS GENESIUS.

CHRONOGRAPHIA. (Memoratur tantum, utpote data in hujusce Patrol. tom. CIX.)	439
---	-----

ANONYMUS.

Monitum.	441
VITA S. LUCÆ JUNIORIS, IN HELLADE SEPULTI.	441

LEO GRAMMATICUS.

ANNALES. (Memorantur tantum. Exstant ejusdem Patrol. tom. CIX.)	479
---	-----

ANONYMUS.

VITA S. CLEMENTIS BULGARORUM EPISCOPI. (Remittitur Lector Patrologiæ ejusdem tomo CXXVI.)	479
---	-----

MOSES BAR-CEPHA, SYRUS,

EPISC. IN BETH-RAMAM ET BETH-CENO AC RERUM SACRARUM CURATOR IN MOZAL.	
---	--

Notitia.	479
Lectori Andreas Masius.	481

COMMENTARIA DE PARADISO, AD IGNATIUM FRATREM.	481
---	-----

THEODORUS DAPHNOPATA.

Notitia.	607
ENCOMIUM S. JOANNIS BAPTISTÆ. (Memoratur tantum. Remittitur Lector hujusce Patrol. tom. LXXXIV.)	611

ORATIO IN TRANSLATIONEM MANUS S. PRÆCURSORIS ANTIOCHIA CONSTANTINOPOLIM.	611
--	-----

NICEPHORUS PRESBYTER CP.

Commentarius Prævius Contr. JANNINGHI, S. J., in Vitam S. Andreæ Sali. (Ex Act. SS. Boll.)	621
--	-----

VITA S. ANDREÆ SALI.	627
PROLOGUS.	627

Caput primum. — Andreæ servitus et docilitas. Occasio vitæ sanctioris. Visio.	630
Cap. II. — Stultitiam simulans vincitur, revelationibus illustratur, oppugnatur a dæmoniis et liberatur, ad serviendum Deo vocatur.	638
Cap. III. — Pro illusoribus suis orat : secreta et futura enuntiat : in lupanari a scortis ad libidinem frustra sollicitatur ; abstinentia et raptibus in oratione excellit.	647
Cap. IV. — Sæviente gravi tempestate, diuinam extasin patitur, in cœlum raptus et varia conspiciatur.	659
Cap. V. — Ejusdem extasis et visorum continuata narratio.	670
Cap. VI. — Dæmonis sub specie humana calumnias illudst, absentia cognoscit. Epiphani cum philosophis de SS. Trinitate sapiens disputatio.	678
Cap. VII. — Epiphanius, Andreæ familiaris, obvium habet dæmonem, et tentatur : cui ab Andrea hujus artes aperiuntur et remedia suggeruntur.	686
Cap. VIII. — Arcana cordium Andreæ revelata coram Epiphanio ejusque famulis, et uni horum indicata illius sanctitas.	695
Cap. IX. — Post accepta verbera in fimo obdormiscens, sub pertranseunte curru illæsus manet Sanctus, noctu autem deprehensus in ecclesia ultro reserata orare, miraculo efficit, ne revelari id possit.	704
Cap. X. — Immaniter cæditur : occulta peccata aperit : pœnam securam prædicit : cum diabolo varie congreditur.	714
Cap. XI. — Mortui damnatio cognita, et prædictus Epiphanio patriarchatus.	723
Cap. XII. — Dæmones ab ecclesia pellit Andreas : hujus magnam perfectionem et destinatum in cœlo gloriam per visum docetur Epiphanius.	731
Cap. XIII. — Propheticus Andreæ spiritus in futuris occultisque rebus ; pestis depulsa, peccata correpta.	739
Cap. XIV. — Revelatur Andreæ status monachi, probi alias, sed avari : hic autem ab eo monitus sese corrigat.	750
Cap. XV. — Duo sodales Epiphani, alter ob hypocrisim castigatus ab Andrea, alter ob animum libidinosum ab ipso Epiphanio correptus.	759
Cap. XVI. — Præfati juvenis damnatio ab Andrea præostensa Epiphanio, moxque secuta.	770
Cap. XVII. — Mulier a mago decepta, et diabolicis illusionibus subjecta, succurrit Epiphanius.	775
Cap. XVIII. — Quæ circa mulierem et Epiphanium acta	

ab Andrea sciuntur et apte explicantur : alia quædam ejus obscura, sed sapientia responsa. 783

Cap. XIX. — Epiphanius tentationes carnis superat : et diaconi impuri horrendum intuitus exitum, ejus peccata ab Andrea audit. 791

Cap. XX. — De anima et de mundi creatione rebusque divinis Epiphanium sublimiter docet Andreas. 799

Cap. XXI. — Varias Scripturas naturæque phænomena explicat Epiphanio Andreas. 811

Cap. XXII. — Cæteræ quæstiones ab Epiphanio propositæ, et ab Andrea apte solutæ. 823

Cap. XXIII. — Impurissimi peccatoris mors infelix præmonstrata Andreæ, et hujus eximia erga inimicos charitas piæ mulieri manifestata. 831

Cap. XXIV. — Epiphanius a tentatione carnis liberatus : visa Deipara protegens populum ; impuri hominis hypocrisis resecta. 842

Cap. XXV. — De initio dolorum Antichristi adventum prægressuro ; et variis regibus, ultimo isto sæculo Constantinopoli futuris 851

Cap. XXVI. — De Judæis et Antichristo, ejusque tyrannide ac mundi fine. 866

Cap. XXVII. — Occasione cœlestis fragrantia, sub sacra lectione perceptæ, narratur historia Theodori ab angelis inter tormenta confortati. 874

Cap. XXVIII. — Extremum Andreæ cum Epiphanio et auctore colloquium : discessus, obitus, sanctitas cœlesti odore indicata. 882

EUTYCHIUS PATRIARCHA ALEXANDRINUS.

Ex Præfatione Joan. Seldeni ad Eutychii origines Ecclesiæ Alexandrinæ. 889

Abrahami Echellensis Præfatio. 893

ANNALES, seu LIBER HISTORIÆ a tempore Adami usque ad annos Heiræ Islamiticæ. 907

GEORGIUS MONACHUS.

HISTORIA BYZANTINA. (*Memoratur tantum, utpote data hujusce Patrol. tom. CIX.*) 1155

Indices ad Eutychii Annales :

Chronologiæ Eutychianæ Synopsis. 1153

Index Rerum et Verborum. 1171

— Topographicus sive locorum. 1181

— Fluviorum et Montium. 1193

— Personarum. 1193